UNIVERSAL
LIBRARY
OU_224564
UNIVERSAL
LIBRARY

جلد سویم و چہارم

قال اللہ تعالیٰ

وعلم آدم الاسماء کلہا

الحمد للہ

کہ ایں کتاب مستطاب مطلوب شائقان باکمال محبوب سخنوران شیریں مقال جلد ثانی از کتاب

منتہی الارب

سنہ ۱۳۴۴ ھ

لغۃ العرب

بفرمائش

حامیان دین متین صاحب الصدق والیقین شیخ الہی بخش محمد جلال الدین صاحب

تاجران کتب لاہور کشمیری بازار

در مطبع اسلامیہ لاہور

باہتمام چوہدری غلام رسول صاحب مطبوع گردید محمد لیق خادم فیجرا

قیمت کامل ۴ جلدات

مندرجہ ذیل کتب کے علاوہ ہر قسم کی کتابیں ہم سے بارعایت و کفایت ملسکتی ہیں

شمس المعارف و لطائف الحروف کبریٰ

مترجم اردو مصنفہ صفوۃ الائمہ حضرت امام شیخ ابو العباس بن علی بونی

اس کتاب نایاب میں قابل مصنف اور کامل مولف نے پہلے اعداد و حروف کے اسرار اور خواص نجوم و کواکب کی تاثیرات شمس و قمر کے فیوضات بروج و منازل کے حالات و ساعات و نحوست ایام کے حالات منازل برج کے کیفیات اور اہل باطن کے حیرت انگیز کمالات کا مفصل ذکر کرکے بعد اسم اعظم کے برکات اور نتائج اسمائے حسنیٰ کے مؤثر و عجیب و غریب خاصیات نقوش و اوراج کی اعلیٰ کرامات خلوتوں اور چلوں کے فوائد اور وظائف و اعمال کے قبول اوقات اور اختراعات رحمونیات و اسرار ملکوتیات و اسرار حروف مقطعات اور بسم اللہ شریف اور سورہ ہائے قرآنی کے ضبط خاصیات اعمال حب و بغض و ہلاکت و حاضرات کے مفصل ترکیبات بادشاہوں جابروں اجناد و شیاطین کی تعدی کے علاجات مذکورہ بالا حصہ اول میں درج ہیں اور حصہ دوم میں اسرار عملیات آثار مصر و کیمیا و بعض چٹکلے نیز نجات کے مشکل نظر انسان سے غائب ہو جانا وغیرہ درج ہیں۔ گویا مصنف کے سمندر کو کوزہ میں بند کر دیا ہے، ان علوم کے جویا کے واسطے اس کتاب کی موجودگی میں پھر اور کسی کتاب کی ضرورت نہیں پڑتی۔ قیمت ہر دو حصہ کامل جو سابق صرف تھا۔ اب فوائد عامہ کے لحاظ سے مبلغ للہ روپیہ کر دی ہے۔

اردو ترجمہ کتاب تذکرۃ الواعظین

یہ کتاب سراپا برکت مولانا مولوی محمد جعفر القریشی حنفی المذہب کی تصنیف ہے عربی زبان میں تھی اسکا اردو ترجمہ بغرض زیادہ شائقین کیلئے عموماً اور واعظین کے لئے خصوصاً کرایا گیا ہے جو ہر مسلمان کیلئے نہایت کارآمد ہے۔

قیمت ... پیسے ... عج

مجموعہ [illegible] اردو کامل

ایک عرصہ سے خیال تھا کہ وعظ میں کوئی جامع و مستند کتاب دستیاب ہو کہ جسکی موجودگی میں کسی اور کتاب کے دیکھنے [illegible] اور بعض اردو دان اور کم لیاقت مبتدی اس سے بلا امداد غیرے مستفید [illegible] علاوہ ازیں اگر کوئی واعظ اس کتاب سے وعظ کرنا چاہے۔ تو ایک لائق اور [illegible] آسانی سے بلا وقت وعظ کہہ سکے ہر چند تلاش کیگئی مگر کہیں بھی ایسی کتاب نظر نہ آئی وعظ کی کتابیں اکثر دیکھنے میں آئی ہیں لیکن افسوس ہے صحیح اور مستند روایات کا التزام نہیں ہوتا۔ اس لئے تحقیقین ان کتابوں کو وقعت کی نگاہ نہیں دیکھتے کیونکہ وہ غیر ثقہ اور بے معتبر و ضعیف اور بے سند روایات سے مملو ہیں۔ ایسی روایات کو سننے سے صرف گناہ عظیم ہوتا ہے۔ بلکہ ان پر عمل کرنے سے ایمان رخصت ہو جاتا ہے۔ بنا بریں ہم نے محض ہمیت و غیرت اور اخوت اسلامی کے باعث اس کار عظیم کو پنجاب کے برگزیدہ بزرگ حنفی جناب مولانا مولوی فخر الدین صاحب گجراتی کے سپرد کیا۔ جو فن وعظ گوئی میں لاثانی اور مہارت تامہ رکھتے ہیں۔ آپنے باوجود کثرت شواغل اور موانع عامہ کے اس کار خیر کو تھوڑے ہی عرصہ میں سرانجام دیا کتاب کیا ہے واعظوں کی جان ہے۔ اس کا نقطہ نقطہ درنایاب ہے۔ اس کتاب کے رموز تصوف نکات فقہی اور اشارات عالمانہ ایسے تحریر کئے گئے ہیں۔ جو بڑے اکابر علماء کے مخلصوں پر مشکل حاصل ہوتے ہیں۔ ایسے نکات کے سننے کی سئے اکثر شائقین ترسا کرتے ہیں الحمد للہ کہ میری دو آرزو اس کتاب کے مضامین کی ترتیب ایسی مرتب کیگئی ہے۔ کہ جہاں اس کتاب کا وعظ ہو گا وہاں سے اٹھنے کو دل نہیں چاہتا۔ عمدہ مضامین کی لطافت اور فصاحت کا زیور اس کے حسن کو اور بھی دوبالا کرتا ہے۔ یہ کتاب ایک مشہور و معروف حدیث کی شرح ہے جسمیں ارکان خمسہ کا بیان ہے۔ حافظ مضمون کے اس کتاب کو دو دفتر میں تقسیم کیا گیا ہے۔ پہلے دفتر میں ارکان خمسہ کا بیان اور دوسرے دفتر میں قیامت کے منازل کا ذکر کیا ہے سب خاص و عام اس بوستان زر نگار اور نفائس ذکار کے مشاہدہ سے مسرور ہونگے اور اس کتاب کے عجیب مضامین کی جلوہ گری اور اس کتاب کے بیان کی رنگینی اور عشوہ گری دیکھیں گے۔ تو بالضرور کہیں گے۔ کہ یہ کتاب گلستان رنگین پھولوں سے آراستہ یا ایک بوستان شیریں میوؤں سے پیراستہ ہے دفتر اول ۵ مجلسوں شامل ہے اور ہر ایک مجلس کے شروع میں احادیث صحیحہ سے ایک حدیث شریف عبارت اور اشارات و حکایات مناسبین دلطیفہ لکھی گئی ہے۔ باوجود ان تمام خوبیوں کے قیمت صرف چار روپے علاوہ محصول ڈاک ... للہ

یا دگار دستگیر

اس کتاب کا نہایت سلیس و عمدہ اردو ترجمہ کر کے چھاپا جا رہا ہے مضامین کی خوبی و اہمیت دیکھنے سے تعلق رکھتی ہے اس کتاب کی تصنیف حضرت پیران پیر کرنے کی ہے۔ قرآن و حدیث کا عطر نکال کر رکھ دیا ہے انسان کو اپنی مالک کی طرف کھینچنے اور اس سے علاوہ دنیا اور عاقبت میں خوشحال بنانے کے لئے کمال درجہ کی محنت سے کام لیا ہے۔ افسوس ہے کہ اہل اسلام اس قسم کی ضروری کتابوں سے آگاہ نہیں ہیں۔ اس لئے شروع میں حضرت کا مفصل تذکرہ زندگی بھی چھاپا ہے جس کے مطالعہ سے طبیعت بہت متاثر ہوتی ہے قیمت بلحاظ اسلی خوبی کے بہت کم ہے یعنی ... عج

کتاب باطنی خوبیوں کے علاوہ ظاہری محاسن سے بھی مالا مال ہے امید ہے۔ کہ آپ اس سے فائدہ اٹھائیں گے۔

المشتہر شیخ الٰہی بخش محمد جلال الدین تاجران کتب لاہور کشمیری بازار

جلد سوم

منتہی الارب

سنہ ۱۹۲۶ء

52

اللّٰہُ اَکبَرُ

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ

رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ وَالصَّلٰوۃُ عَلٰی رَسُوْلِہٖ

مُحَمَّدٍ وَّاٰلِہٖ وَاَصْحَابِہٖ اَجْمَعِیْنَ اَمَّا بَعْدُ فَھٰذَا

شُرُوْعُ الرُّبْعِ الثَّالِثِ مِنْ کِتَابِ مُنْتَھَی الْاَرَبِ

فِیْ لُغَاتِ الْعَرَبِ

مِنَ الْکِتَابِ الْخَامِسِ عَشَرَ فِی الضَّادِ

بَابُ الضَّادِ فَصْلُ الْھَمْزَۃِ

ض ء ض

(ضَاضَا) کجفر بانگ و فریاد و مردمان در جنگ و ضَوْضَا، بالمد و یقصر مثلہ (ضَاضَاۃٌ) نالہ و فریاد کردن در جنگ (ضَئِضِیٌ) کزبرج اصل و کان یا بساری نسل و افزونی آن۔ ضَئْضَاءٌ کقندیل و ضَوْضُوٌ کجہور (اَضْوَضُوٌ) کسرو مثلہ (ضَوْضُوٌ) کہند بدمرغی ست نجس کہ کشتک را شکافد یا بمال شقراق ست و عربان آنرا شوم انگارند و بداں فال بد گیرند۔ (ضَئِیْجٌ مُضَوْضِیٌ) بنیا للفاعل۔ مرد بانگ و فریاد۔

ض ء ب

(ضَئْبٌ) بالکسر دابہ ست دریائی یا آن دانہ مروارید ست۔ (ضَیْأَبٌ) بالفتح آنکہ در امور عظام در آید و در آن تصرف نماید یا آن تصغیر ضَیْأَنٌ ست (ضُوْیَانٌ) بالضم شتر فربہ و سخت و توانا۔

ض ء ب ل

(ضِئْبِلٌ) بکسر تین کزبر و قدم با و ہما سختی و بلا و لا ثالث لھما۔ قلتُ حرفُ مثلہ لغۃ فی الکسر ذکرہ سیبویہ

ض ء د

(ضَاْدٌ) بالفتح کس زن (ضُؤْدٌ) بالضم زکام ضُؤْدَۃٌ و ضُؤْدَۃٌ) بالضم ہر دو مثلہ (ضَئِدَۃٌ) کفرحۃ او کسفینۃ آبی ست۔ (ضَوْاَدٌ) زکام ست و زنا و معنی (مَضْؤُوْدٌ) کزکوم زکام زدہ۔ (ف) ضَاْدَہٗ ضَاْدًا) بالفتح خصومت کرد او را۔ و ضُئِدَ الرَّجُلُ ضُؤَادًا) کرباب مجہول زکام زدہ شد مرد۔ (اَضْاَدَ) مبنای زکام گردانیدن کسی را یقال اَضْاَدَہُ اللّٰہُ تعالٰی یعنی در زکام مبتلا گرداند او را خدائے۔

ض ء ز

(ضَئِزٰی) بالقصر والتثلیث قسمت جائر و ناقص و نادرست لغۃ فی ضیزی بالیا، قال اللہ تعالٰی تِلْکَ اِذًا قِسْمَۃٌ ضِیْزٰی۔ ای جائرۃ۔ و ھی فعلی مثل طُوبٰی و انما کسروا الفاء لتسلم فیہ الیاء لانہ لیس فی الکلام فِعْلٰی بالکسر صفۃً و انما ھو من بناء الاسماء کالشعریٰ و الدفلی (ف) ضَاْزَہٗ ضَاْزًا وَضَازًا ستم کرد او را و زیادتی نمود و ضَاْزَ فُلَانًا حَقَّہٗ کم کرد حق او را۔

ض ء ط

(ضَئِطَ) کلتف آنکہ در رفتن

سر دو دوش و بازو را به جنباند
(س) **ضَبَطَ ضَبْطًا**، بالتحریک سر دو دوش و بازو را حرکت داد در رفتن۔

ض ب ك

(رجلٌ مَضْبُوكٌ) مرد زکام زده
(س) ضَبِكَ الرَّجُلُ، مجهولا زکام زده گردید اضبکه الله متعدی ست دران۔

ض ب ل

(ضُبَالَة) کهنهٔ نیک لاغر و نزار و سخت سست و ضعیف
(ضُبَيْل) کامیر لاغر و نزار و حقیر و خرد و باریک ضُؤَلاء جمع مثال ککتاب مثله
(ضُبَيْلَة) کسفینة کام و مار باریک۔
(ضُؤْلان)، بالضم گران دهان خوش یقال هو علیه ضُؤْلان ای کَلٌّ
(ك) ضُؤُل ضآلة نزار گردید و خرد و باریک شد۔ و نیز ضآلة ضعیف شدن رای و عقل۔
(ضاءَل) لتخصیص مضاءلة خرد و حقیر نمود چشه خود را۔
(مُضَئْئِل) خرد و باریک و لاغر حقیر۔
(متضائل) باریک و خرد و حقیر
(تضاؤل) نزار و حقیر و خرد و باریک شدن و پوشیدن شخص خود را بخشتن و حقیر و خرد نمودن خود را

ض ب ن

(ضأن)، بالفتح میش خلاف معز

أضآن ضئين اضئون جمع و جدا کردن ضأن را از معز و افعل من فتح یقال اِضْأَنَّ ضَأْنُكَ ای اَعْزِلْها مِنَ المَعْز۔
(ضَأْنَة)، بالفتح حلقه بینی شتر که از پے باشد۔
(ضائن) کراکب ست فروهشته شکم و مرد نیکوتن کم خوار و پشته سپید پهنا از یک و میش نر خلاف ماعز
ضأن بالفتح و بالتحریک جمع کراکب و رکب۔ و حارس و حرس۔
ضئين کغازٍ و غزی مثله۔
ضائنة، میش ماده یا یک ضأن۔ ضوائن جمع۔
(ضِئْنِيّ) بالکسر مشدد الیاء نیک بزرگ از یک پوست که دران دوغ زنند۔
(اضأنّ الرَّجُلُ) صاحب بسیار میش گردید۔

ض ب ي

(ف) ضَأَى جسمُه ضَأْيًا، لاغر و نزار شدن تن او۔

باب الضاد وفصل الباء

ض ب ء

(ضَبَائِيّ) کصاحب خاکستر و داری ست کدوره یا رسنی ذبیان میریزد۔
وضابی بن حارث برجمی شاعر ست
(ضَبَّاء) کشداد مؤنثی ست ضَبِيّ کامیر دوسیده بزمین۔
(مَضْبَأ)، بالفتح نهان جاے۔
(مَضْبُوءٌ به) چفسانیده شده۔
(ف) ضَبَأَ ضَبْئًا، بالفتح و ضُبُوءًا بالضم دوسید بزمین و ضَبَأَ بِالأَرْضِ

برچفسانید او را بزمین۔ و نیز ضَبْء و ضُبُوء پنهان شدن و پنهان شدن تا بفرید کسی را و برآمدن و بلند شدن از شتن از کسی یقال ضَبَأْتُ اذا استحییتَ۔
(مَضْبِئ عَلَيْه) کمحسن خاموش بود و پنهان دارنده چیزے را در دل۔
(أَضْبَأَ إضْبَاءً) پنهان داشت آن را و پنهان کرد۔ و أَضْبَأَ عَلَى الشَّيْءِ خاموش شد بران چیز۔
و أَضْبَأَ عَلَى الدَّاهِيَة سکوت ورزید بر بلاء۔ و نیز إضْبَاء، درون پنهان داشتن کینه را و خاموش بودن بران۔
(مُضَابَأَة) بضم میم و کسر حوال کلان و گران که پنهان سازد و بردارنده را
(اضْطِبَاء) پنهان شدن

ض ب ب

(ضَبّ) بالفتح سوسمار۔ وفی الحدیث ان النبی صلی الله علیه وسلم اُتِیَ بِضَبٍّ فلم یأکله ولم یُحَرِّمه وقال ابو حنیفة واصحابه اکله مکروه وقال الشافعی وهو قول الاکثرین یسمی مکروه اَضَبّ وضِبَاب بالکسر وضُبَّان بالضم جمع مَضَبَّة مثله۔ وفی المثل اَعَقُّ من ضَبّ، ولکن الاخذ من ضبّ وگویند لا أفعله حتی یَحِنَّ الضَّبُّ فی انز الابل الصادرة، ولکنه لا أفعله حتی یَرِدَ الضَّبُّ لانه لا یَرِدُ ماءً۔ نیز ضبت بیماری ست در آبخ شتر از آماس سل شتر و آماس سینه آن و کینه و بغض و خشم و یکسر و نام مردے و کوهی ست و در بن آن کوه مسجد خیف

و بیماری ست در لب که خون رود از و
و رجل أَضَبُّ ضبّ مزگرنیز پرگانه۔
(ضَبَّة) سوسمار مادهٔ یک سوسمار
و نام مردے۔ نیز ضَبَّة شگوفه خرما که گل نکرده باشد۔ و پوست سوسمار کبرا ے روغن پیر سته باشند و آهنی ست پهناکه بدان در رابند کنند
ضَبّ وضِبَاب جمع و وهی ست تنها مه و نام مادهٔ شتر احبش بن قلع عنبری و ضَبَّة بن أُدّ عم تمیم بن مر د است۔
(ارض ضَبِبَة) کفرحة زمین سوسمار ناک وهذا احمد ما جاء علی أصله
(أَضَبّ) شتر بیمار سینه یا بیمار سبل۔
(ضِبَاء) مؤنث ضَبّ بالضم جمع
(ضَبَاب) بالفتح مغ نرم و آن بخاری باشد که در ایام زمستان در هوا پیدا گردد۔
(ضِبَاب) ککتاب نام مروی و قلعة الضِّبَاب) در کوفه است
وضباب الباب) آهن سمار و نیز ضِبَاب قومی ست از عرب از اولاد معاویه بن کلاب بن ربیعه
ضَبَابِی منسوب ست بوی۔
(ضُبَاب) کغراب نام مردے۔
(ضَبُّوب) کصبور ستور که دو دو کمیر اندازد و گویند سنگ سورخ پستان و اسپ جمانه حارثی
(ضَبِيب) کامیر طرف تیر تیغ۔

(ضَبِيبَة) کسفینة مسکه و پنجاز مسکه سازند برای خوردنی کودک
(ضُبَيب) کزبیر نام اسپ حسان بن حنظله و اسپ حضرمی بن عامر و آبی ست و وادی.
(ضِبْضِب) بالکسر فربه و دلیر بدزبان.
(ضَبَاضِب) کعلابط دلیر پلید زبان - و مرجل ضَبَاضِبٌ مرد تواناو دلاور و دلاک توانا.
(مَضَبّ) بالفتح موضعی ست - (ارض مَضَبَّة) بالفتح زمین سوسمارناک مَضَابّ جمع - ومنه وقد اتی مضب منکرة ای فی قطعة من الارض کثیر الضباب
(ض ل) ضَبِثَتِ الْأَرْضُ سوسمارناک گردید وکذا ضَبَّتِ البلدُ بالتشدید و الادغام.
(ض) ضَبِثَتْ شَفَتُهُ ضَبَثًا وضُبُوثًا خمن آورد لب او وکذا ضَبَثَتِ الشَّاةُ دمها ای سالت وضَبَثَ بالارض سپیده شد بامداد ویقال للرجل اذا اشتد حرصه علی الشیء جد فلان لضبثة یعنی بزمندی حرص نام فرس ابن مسعود هو لضبثة حرصه تصغیر و اتفاق نمودند - و نیز (اضباب) خاموش شدن و فراگرفتن چیزی را و آب و خون آب و خون یقال ضَبَثَتْ یَدُهُ اذا سال الدم منها
(مُضَبِّب) کمحدث آنکه دروغ سوسمار آب ریزد تا بیرون آرد یا آنکه بر سوراخ آن دست را بجنباند و حرکت دهد تا سوسمار بگمان مار دم برآرد و تا بزند مار را پس آنگس بگیرد دم او را و شکار کند.
(بَابُ مضبب) کمعظم در کبر ان ضباب آهن باشد.
(ضَبَّبَ الصَّبِيَّ) ضبیه خزانید کودک را - و نیز تَضْبِيب ضبیه ساختن برای کودک و فراگرفتن چیزی را و ضباب ساختن برای کودک (تَضَبَّبَ الصَّبِيُّ) نیک فربه گردید

ض ب ث

(ضَبْثَة) بالفتح داغی ست مرختر اثرا.
(ضَبِث) ککتف شیر بیشه
(ضِبَاث) کغراب پنجه شیر و نام مردی زید و مُنَجّی و عُطَيّد.
(ضَبَاثِيَة) انواع سطبر فراخ سخت
(اَضْبَاث) قبضها و منه الحدیث اوحی للدّ و دقل لبنی اسرائیل لا یَدعونی و الخطایا بین اَضْبَاثهم ای قبضاتهم ای ای محتفین للاوزار غیر مقلوعین عنها.
(ناقة ضَبُوث) کصبور شتر ماده که در فربهی آن شک باشد پس بدست بسوده شود تعول بمعنی مفعول - و نیز ضَبُوث شیر بیشه
(ضَبَاث) کشداد شل.
(مِضْبَث) شیر شیر بیشه -
(مَضَابِث الْأَسَد) ناخنهای شیر
(جمل مَضْبُوث) شتر بداغ ضبثه رسیده.
(ض) (ضَبَثَ به ضَبْثًا) پنجه گرفت آنرا و ضَبَثَ فُلَانًا) زد او را و ضَبَثَتِ النَّاقَةُ وَغَيْرُهَا) بسوناقه و جز آن را تا فربهی و لاغری را معلوم نماید.
(مَضْبَطِبَت) بکسر با شیر بیشه
(اِضْطِبَاث) بپنجه گرفتن یقال اضطبثت بداذا قبضت علیه بکفك.

ض ب ث م

(ضَبْثَم) کجعفر شیر بیشه

ض ب ج

(ضَبْج) بالفتح انداختن خود را برزمین از اندوه یا بانگ یا فریاد و الم و مانند آن والفعل من نصر

ض ب ح

(ضَبْح) بالفتح آن جانوری از عوانات که مردمان اوایل زانجا فاضحت کنند - و رفتاری ست اسپ و آن فوق تقریب است قال ابو عبیدة و آواز دوم اسپ که از جوف آن برآید وقت دویدن.
(ضَبَحَة) آواز و منه الحدیث لا یخرجن احد کم الی ضَبَحَة بلیل ای صیحة یسمعها فیظنه یصیبه مکروه و یبدو من صوته
(ضِبْح) بالکسر خاکستر و یفتح.
(ضُبَاح) کغراب آواز دوم اسپ و آن غیر صهیل و غیر حمحمة است و بانگ بوم و بانگ روباه و موضع

است و نام مردی ✤
فرس ضابح - اسپ بابانگ
ضوابح جمع ✤
ضبیح - کامیر نام اسپ بیب بن
سُرَیکی و اسپ شویعر محمد بن حسران
وحاذوق حنفی حاجی و اسعد
جعفی و داؤد بن مقسم ✤
ضبیح - کزبیر و اسپ ابو حصین
بن حمام و فوات بن جبیر را ✤
ضباح بن اسمعیل کوفی -
کنداد و ضباح بن محمد بن علی
محدثان اند -
ضَبْحاء - بالفتح آن کردن
اثر آتش باشد ✤
مضبوحة - سیاه آتش زده
ت - ضَبَحَ الخیلُ ضَبْحاً -
والضَّبْحُ - بالضم برآوردن
وشنونیدن اسپان آواز انفاس
خود را و دویدن یا پویه دویدند
وضَبَحَتِ النارُ الشیءَ - اندک
بگرداند آتش گوشت را بر
خوردن ✤ وضَبَحَ الشیءَ
بانگ کردن باد و ضَبْحة
نرم دادن ✤
ضَبَاضِبَة - روباه و ضبع
وشام و اعلن و بدگفتن ✤
ضَبَاع - اندک بگردانیدن
چیزی از آتش یقال ضَبَعَ
النارُ الشیءَ ای غیّرته و له
تبالغ ما ضَبَعَ -

ضبد

ضبد - محرکة خشم و خشم پنهان ✤
تضبید - بیاد کسی چیز را دادن
که موجب غضب او باشد ✤

ضبر

ضَبْر - بالفتح جماعت غانیان
و پوست پراز کاه و چوب که مردم
در پس آن شده تا زیر قامه رود تدرّب
جنگ ضُبُور جمع ✤ و درخت
چار مغز و انار دشتی یا انار کوهی
و جزو اضبیر یکی ✤
ضِبْر - بالکسر لغل ✤
ضَبَرة - گلنف و درخت چار مغز ✤
ضِبَار - بالکسر کباب یا ضباد
کعراب شیء واحد نماند ✤
ضَبارة - بالضم بند سر و کاغذ آن
آن دفتر و مرد بن ضبارة دلاده
بود بعید را ✤
ضبارة - بالفتح نام مرثی استواری
خلقت یقال رجل ذو ضَبارة
یعنی مرد کرد اندام استواری خلقت و
کرد و مرد بزرگ ✤ و کسر ضَبائر جمع
ضَبارة - بالکسر و الفتح پشتاره
باشد کاغذ چیزها جمعا
باضبارة من کتب جمع
ضِبارِی - بالکسر و التشدید مرد وی
ایستم و بالفتح موی پست
و کتاب ✤
ضباح - کشاد دل سفید
ضباح کران مرثی است
بلوه ضبارة یکی ✤
ضبیح - کمیر کوه است
ضبیحة - کامیر نام
ضُبَیحة - کجهینه نام

ضبر

ضَبُور - کصبور شیر بیشه ✤
فرس ضَبِیر - کطمر اسپ جهنده
و شیر بیشه ✤
جمل مَضْبُور - شتر استوار خلقت
ض - ضَبَرَ الفرس ضَبْراً - بالفتح
و ضَبَراناً بالتحریک فراهم آورد
اسپ پای ها را تا بجمد ضَبَرَ المقیّد
کذالک ✤ و ضَبَرَ الکتب - پشتاره
کرد و یک جای نمود کتاب ها - و
ضَبَرَ الشعر - ترتیب چیدن سکندار
و برهم نشاندن ✤
جمل مُضَبَّر - کمعظم شتر استوار
خلقت گندهٔ گوشت
ناقة مُضَبَّرة - کمعظمة شتر
پیکل ✤
تَضْبِیر - فراهم آوردن و سخت
استواری استوان ها و پری گوشت
و کرد اندامی ✤

ضبرس

ضُبارِس - کعلابط مرد کرد اندام
استوار خلقت ✤

ضبرط

ضَبَارِیط - کعلابط شیر بیشه و شتر
و فرگ مرد توان استوار خلقت
عزیز بسیار اهل و عدد ضبارِیط
بالکسر شه ضبارِیط - بالفتح جمع

ضبرم

ضَبارِم - کعلابط شیر بیشه سخت
صعقت و مرد دلاور و توانا و دشمن
کش ✤ ضَبارِمة بادا رشته
فی الکل و قیل اسم لمدّ

ضبس

ضَبْس - بالفتح سختی نگاه و نگاه
سخت ✤
ذِیبٌ ضَبِس - گلنف گرگ سخت
نظر افروخته چشم ✤
ضَبِس - کمیر گرگ سخت حیله و
نیز گرگ افروخته چشم ✤

ضبس

ضَبْس - بالفتح سخت گرفتن
خویش را تنها و ستیهیدن در آن
و الفعل من نصر ✤
هو ضِبِسٌ شرٌّ - بالکسر او صاحب
بدی و شر است ✤
ضَبِیس - گلنف پلید و شوار خوے
و نیز پیکر ریزک و جا ✤
ضِبِّیر کامیر پلید و شوار خوے
و یقال هو ضِبِّیرُ شرٍّ یعنی او
صاحب شر و فساد است و نیز
ضِبِّیر گل تن کز اخلاق بد دل
کول سست بلند حریص کم عقل
و اسپ سرکش و بدخوی ✤
س ضَبِسَتْ نفسُه ضَبَسًا
بالتحریک پلید و زشت خوی شد
نفس او ✤

ضبط

ضَبْطة - بالفتح نادیست مر
نوبانرا ✤
رجل ضابِطٌ - مرد شیار و توان
سخت و ستوده خلقت ✤ و نیز
ضابط شیر بیشه ✤
اَضْبَط - آنکه هر دو دست کار
برابر است ✤ ضَبْطاء - مؤنث ضبط
بالضم جمع ✤ یقال ضَبَطَ الرجلُ
کسمع فهو ضابطٌ و فی المثل اضبطُ

ضَبْرَة چراکه مورچه مضاعف خود را برسیدار دو باز آنرا نمی گذارد و لکنا اضبط من عائشة بن عثم زیراکه وی روزی آب میداد شتران را و فرود آورده بود بسیار خود را در چاه ناپرکند دلو را و درین اثنا از ازدیاد شتران شتر جوانی در چاه افتاد و گرفت عایشه دم او را و او فریاد کرد به برادر خود که در چاه بود ای برادر الموت الی ذنب البکرة یعنی وابسته بدم شتر است یعنی اگر منقطع میشود دمی افتد بسر آن چنان کشید دُم او را که برآورد آنرا و نیز اضبط ـ شیر بیشه ٭ و اَضْبَطُ بن قریع شاعر است و اَضْبَطُ بن کلاب بطنی از بنی کلاب چنانکه بنو الاضبط ـ و ربیعه بن الاضبط سخت گیری بود بر اسیران ٭ رجل مُنْضَبِطٌ کجنطی مردقوی و نیک توانا ٭ جمل ضَبَطْطَی گذاکه الف ولون زایدست برای الحاق ٭ ص ـ ضَبَطَه ضَبْطًا وضَباطَةً بالفتح نگاهداشت آنرا بهوش ضَبِطَتِ الأَلَفُ ـ مجهولًا باران بارید و دشد ٭ تَضَبْطَطَهُ بقهر و بندی گرفت او را ٭ وتَضَبْطَطَت الضأنُ سیاهٔ گیاه رسیدند گوسپندان و شتابی کردند چراوه قوی و تواناگردیدند

ضرب ط ر

وضَبْطَرٌ کهزبر توانا و فربه پر گوشت وگرد اندام و شیر قوی سخت ضَبَيْطَرٌ ـ کسعرجل مثله

ضرب ع

ضَبْع ـ بالفتح بادو یا سیاه بازو یا نغل یا ما بین بغل تا نیمه بالا بین بازو ضِباع جمع ٭ و نوعی از رفتار اسپ نوق تقریب و هرشیه زمین سیاه اندک ودرازه ٭ گویند ذهب به ضَبْعًا لَبْعًا یعنی رایگان برد آنرا ٭ ضَبُعٌ ـ بضم با و سکون آن مؤنث است اَضْبُعٌ وضِبْعٌ وضُبُعٌ بِضَمَّتَيْنِ وبِضَمَّةٍ وضَبْعَة جمع والضَّبُعُ الفرجار ـ نیز از صفات گفتارست بدان جهت که لنگان لنگان آید و رود ٭ من امثالهم سبق السیل حُنْظَلَةَ فرّت منه الضباع ومن امثالهم اسنانها معه لِتَشْبَحَ علیه الکلاب جملة ان شدّت علیه بکیال حامل لا یستطیع ان جملة به بکیال وکیل به البدنة من الزرع من فاتها والا تحال بها رتبه یحد النظر و گویند سَيْلٌ جَائِحٌ الضَّبُعِ یعنی بیرون میکند گفتار را از خانه وی و دُلْجَةُ الضَّبُعِ ـ نصف شب زیراکه گفتار تا نصف شب بیگرد و وکرصل وسکون الباء سال محط وسنة الحديث اكلتنا الضبع يا رسول الله اى السنة المجدبة بتبديل الف ولام رضی ست یا پشته زمین ٭ و دوی ست از دو اد بهاء عقیق ٭ وقَنْبٌ ضَبْعَة بناء بمانی بجانب وناحیه بقال کمانی صبح

ضبع

فلان اسی فی کنفه وناحیته ٭ ضَبْعَة ـ گفتار ماوه عن ابن عباد ٭ ضَبِيع جمع باضَبْعَة ـ گویند ضَبِيعَة گفرحة ناقه آرزومند کشن ضِبَاع بالکسر ضباعی کحبالی مثله ناقة ضَبِيعٌ ناقه بازو بازیده در زفتن وفربهی ضَنَايِعُ اسپ تیز رفتار یا بسیار ره باگردن بیجان یک جانب رونده ٭ یا ضَبْع از رفتار اسپ ست ٭ ضُبَاعَة کشامه کوی ست و نیز نام دختر زفر بن حارث که اشاره کرد پدررا بر باکردن بند قطامی ومنت نهادن بدوی که اسیر بود پس رها کرد او را و آنخشید بوی سمناقه پس گفت قطامی ٭ وقبل التفرقة یا ضباعا ـ ولایك موقف منك الوداعا ـ ارادیا ضباعة فرخم الی قفی ودعینان عزمت علی فرقتنا فلا کان منك الوداع لدانی موقف ونام دختر عامر بن اشتر و آن ضُبَاعَة کبری ست ٭ واز بعضیات ضباعة بنت زبیر بن عبد المطلب بن هاشم ٭ ضباعة بنت عامر بن قرط ٭ و ضباعة بنت عمران بن حصین ٭ ضُبَيْعَة ـ کسفینة وهی ست بیمامه ٭ ضُبَيْعَة ـ کهینه محله است ببصره وضُبَيْعَة بن ربیعه بن نزار فخذی منسوبست بوی ٭ وضُبَيْعَة بن اسد بن ربیعه ٭ وضُبَيْعَة بن قیس بن ثعلبه ٭ وضُبَيْعَة بن عمیل بن لجیم بطنا انداز عرب

ضباع

ضِبَاع ـ گفتاب ستاره ایست اسفل از بنات النعش وبطن الصناع ـ وغنی ست ٭ ضَبُوعَة منزلیست نزدیک سهیل ٭ ضَبْعَان ـ مثنی موضعیست ضَبْعَانی منسوب بسوی ضبعان بالکسر گفتار ـ ضِبَاعِين جمع ضباع مثله ـ وضِبْعَانُ اَمَدَ وگفتار نزکلان شکم برآمد و برود پهلو ذکر الجوهری ههنا وتابل فی القاموس موضعهم در ٭ ضِبْعَانَة ـ بالکسر گفتار ماده ضبعانات جمع ضباع مثله مَضْبَعَة بالفتح گوشت پاره زیر بغل بجانب پیش ٭ حمار مَضْبُوع خرکه آن را گفته خورده باشد ٭ ضَبِيعَة ضَبْعًا بالفتح بهست اورا زکرد برای زدن ٭ وضَبَعَ القومُ الطريقَ لنا راه ـ تقسیم کردند برای ما ٭ وضَبَعَ فلانٌ خورکرد ظلم نمود ٭ وضَبَعَ على فلان درازکرد دهرد بازوی خود را بهر دعای بد بود ٭ وضَبَعَ يَدَهُ إليه بالسيف درازکرد دست را باشمشیر ٭ وضَبَعَتِ الخَيْلُ ـ الابل ضَبْعًا وضُبُوعًا وضِبَاعًا محرکة یازیدند بازو ها را در رفتن ٭ ضَبِيعُ البَعِيرِ ـ شتاب رفتن یا جنبانیدن سر و بازو ها در رفتن ٭ ضَبَعَتِ الخَيْلُ شتاب آمدند اسپان آمادم را از دست خود ٭

وضَبَّعَ القومُ بالصُّلح سیل نمود بسوی صلح + وضَبَّعَ الشیءَ بخش بخش کرد آن چیز را +
س - ضَبَعَتِ الناقةُ ضَبْعًا و ضَبَعَةً - محرکتین نیک آمد و مند شد شتر ناقه و گاهی در زنان هم استعمال کنند +
ضِبَاع - آرزومند شدن ناقه بفحل +
ناقةٌ مُضْبَعَةٌ کعظمة ناقه که سینه آن پیش شده و هر دو بازوی آن بازگردیده باشد +
ضَبَّعَ تضبیعًا بدل شد + وضَبَّعَ فلانًا - حائل گشت میان من و میان چیزی که او قصد می آن کرده + و نیز ضبع یا زیدن ستور بازوها را در رفتن +
اِضْطِباع - در الف اول راست بر کتف چپ انداختن و دریں صورت دوش راست برہنہ ماند و دوش چپ پوشیدہ گردد و ایں نوع روپوشی را اضطباع بداں جہت گویند کہ یک بازو برہنہ می ماند +
اِسْتَضْبَعَتِ النَّاقَةُ - آرزومند کشن شد ناقہ +

ض ب ع ط

ضَبَعْطًی - کجعلی کول و کاہل است کہ بداں کودکاں را می ترسانند بفارسی کخ نست +

ض ب غ ط

ضَبَغْطًی کسفرجل کج کہ بداں کودکاں را ترسانند ضبا عظا جمع +

ض ب ع ر ط

ضَبَعْطَرًی مقصورہ کقبعثری مرد دراز بالا سخت توانا و کول درشت کہ بداں کودکاں را ترسانند و ہر چیز کہ آں را بہ سر ہر داری و ہر دو دست بارداں گذاری تا بر نیفتد و خوشہ کہ در زراعت و پالیزہا نصب کنند تا مرغاں و دواں دزداں در نیایند و آں را مترس ہم نامند و کفتار و کفتارہ ادہ ضَبَغْطَرَان شناسی آں ست یقال رایت ضَبَغْطَرِیْنًا +

ض ب ل ك

ضُبُولُ الأرضِ خطہای زمین کہ از دریدن باد پیدا گردد + و ضُبُولُ الغَيْثِ نادگی آں ست بارداں را +
اِضْبِيكَالٌ - برآمدن گیاہ یُقَالُ اِضْبَالَّتِ الأرضُ أی خرج نَبْتُهَا

ض ب ن

ضَبْن - بالفتح آب اندک کہ بس نباشد +
ضِبْن بالکسر سخت و آنچہ ماندہ و عاجز سازد قوم را از کندن آں و کس و آں باہم کشمکش و قالوا أوّلُ الجَنْبِ الإبطُ ثمّ الضِّبْنُ ثمّ الحِضْنُ
ضِبْن - گلیف آب اندک + و مَضْبَنٌ جای تنگ +
ضِبْنَة - کفجنة عیال مرد و نی زن او و آنکہ در وے فائدہ و کفایتی بود از فیقاں و اہل و مال +
ضَبَن - محرکت نقصان و کمی +
ضَبْنَة - شذہ بمعنی ضبنت جنت کفرحة +
بَنُو ضَبَنَ - قبیلہ است +
ضَبِيْنَة - کسفینت پدر بطنی ست +
أَضْبَان - علی الجمع جائے باش دواں و جای دو نالک +
مَضْبُوْن - آب اندک و مرد بجای ماندہ +
(ن) ضَبَنَ عَنَّا الهَدِيَّةَ باز داشت از ما ہدیہ را لغتہ فی الصاد
اَضْبَنَهُ - بجای ماندہ گردانید او را و نیک گرفت + و أَضْبَنَ الشيءَ زیرکش گرفت آنرا +
بَنُو مُضْبَان - قبیلہ است +
اِضْطَبَنَ الشيءَ اِضْطِبَانًا - زیرکش گرفت آں چیز را +

ض ب ن ط

ضَبْنَط - کجحنة - سخت و توانا ست +

ض ب و

ضَابِي - خاکستر گرم یا عام +
مَضْبَاة - بالفتح مغاک کوماج پختن +
(ن) ضَبَطَهُ النارَ ضَبْوًا وضَبِيًا - برگردانید کودہ آں را آتش و بریان کردو برا + وَضَبَا إليه پناہ برد بسوی او و مضطر شد +
مُضْبَاة - بالضم نان کہ در خاکستر گرم پختہ شد +
أَضْبَاهُ إضْبَاءً - باز داشت آزاد برداشت و بلند کرد و نیز ریزہ ریزہ ساخت
وَاضْبَى عَلَيْهِ - بر آمد بر وے تاختگ آنرا و پیروز گردید + وَاضْبَى بِهِمُ السَّفَرُ مخالف برآمد ایشانرا سفر در چیزی کہ امید داشتند از سود و نفع + وَاضْبَى لا غرشد

باب الضاد فصل التاء

ض ت ع

ضَتْع - بالفتح جانوریکہ یا مرغے ست + ضَوْلَع کجو مرشدہ فیہما و نیز ضَوْلَع مرکول با اصواب ضولعة است +

باب الضاد فصل الثاء

ض ث م

ضَثْم - کضَيغم شیر مشہ یا نین را ثا بدل کردند +

باب الضاد فصل الجيم

ض ج ج

ضَجَّة - بالفتح بانگ و فریاد مردم
ضَجَاج - کسحاب دندان نیل و دُهْرد است +
ضِجَاج - کگلاب صمغی ست کہ خورد شود و ہر بار درختی کہ بداں طیور و سباع را سم دہند +
ضَجُوج - کصبور ناقہ فریاد ناک بوقت دوشیدن و بار کردن +
ض - ضَجَّ ضَجِيجًا - نالید و فریاد کرد از بیم یا عام است + وَضَجَّجَهُ ضَجْجًا - بالفتح بسم بر کاوی داشت اورا + و نیز ضَجِيج - ناخوش و شنعت و بیم + وفی الحدیث عیوا

ضاجین ای را فعل اصوات بهم بالبله
أضجّ القومُ إضجاجاً بانگ و
فریاد کردند و غوغا نمودند فاذا فزعوا
من شیءٍ وغلبوا قیل ضجّوا أضجّوا
مضاجّة بهدیگر شور و غوغا نمودن
و بانگ و فریاد کردن و نزاع
و خصومت نمودن ضجاج بالکسر
مثله فی الکل و بالفتح اسم ست
[illegible] را +
ضجّج تضجیجاً - رفت و مایل
گردید [illegible] داد پرنده [illegible] را
و نیز تضاجیج - بر بانگ و فریاد
[illegible] +

ض ج ر

ضجر الغریبة ضجرة بالفتح
[illegible] مشک را +
و أضجر السقاءَ إضجاراً -
[illegible] مشک بانگ [illegible]

ض ج س

ضجس - بالفتح جای تنگ +
ضجرة - بالضم اندوه و ملال یقال
ذید ضجرة ای ملال [illegible]
ضجر - محرکة [illegible]
[illegible] اندوه [illegible] آن +
ضجور - [illegible] بیقرار و ملول
[illegible] - [illegible] ضجر -
[illegible] بانگ [illegible] ضجر
جای تنگ +
ناقة ضجور [illegible] وقت
[illegible] دوشیدن یا بار کردن [illegible] و
[illegible] +
[illegible] ضجرا -
[illegible] بیقراری

شود و تفته گردید از اندوه و ملول شد
و ضجرت الناقة - بانگ کرد
ناقه وقت دوشیدن یا بار کردن
مُضجِر کمحسن ملول و اندوه ناک
کننده مضاجر و مضاجیر
جمع یقال رجل مضجر و قوم مضاجر
و مضاجیر -
أضجرته إضجاراً اندوهگین
کردم او را و ملول ساختم +
تضجّر - نالیدن و بیقراری کردن
تضاجر - اندوه ناک نمودن خود را +

ض ج ع

ضجع - بالفتح غاسولی ست که
بدان جامها شویند ضجعة یکی +
و گیاهی ست مانا بخیاره باد رنگ
ذیره مگراین از خیار بزرگتر ست
و شاخهایش چار پهلو و آتش اگر
برود غ افشرده شود باز شیر خفته
و خورش میگرداند و باه را قوت دهد +
ضجعة - بالفتح یک بار بر پهلو
خفتن +
ضجع - بالکسر مثل و رغبت یقال
ضجعُ فلانٍ الی
ضجعة بالکسر [illegible] و هیئات
بر پهلو خفتن + یقال فلانٌ حسنُ
الضجعة مثل الجلسة و الرکبة
و فی الحدیث کانت ضجعته صلی الله
علیه و سلم ادما حشوها لیف
یعنی فرش که بران حضرت صلی الله
علیه و سلم +
ضجعة - بالضم [illegible] کاهل در رای
[illegible] + [illegible] که مردم
او را بسیار [illegible] + و

رجل ضجعة مرد بسیار خسپنده و
کاهل یا لازم گیرنده خانه را که بر
نمی آید و نمی خیزد و جهت بندگی
یا عاجزی و مقیم بجاسے
رجل ضجعیة ضجعی بکسرهما
و ضمهما مثله فی الکل
رجل ضجعة کهمزة مرد بسیار
خسپنده و کاهل +
ضجع - کعب موضعی ست +
ضجعة محرکة بر پهلو خفتگی
اسم است +
ضاجع کصاحب وادی ست
باسفل حرة بنی سلیم و یا ی [illegible]
وادی ضواجع جمع + [illegible] و
ستاره مایل لغروب و مرد بر پهلو
خوابیده و کاهل بسیار خسپنده و
ملازم خانه و مقیم دران بجهت
عجز یا بزرگی + و نیز ضواجع
جماعت و پشتها و موضعی ست
ضاجعة کصاحبة گوسفندان
بسیار و بای ریزش بود و بار دو
پر آب که از گرانی کژ و مایل بنشیب
شده +
أضجع - بالفتح مرد مخالف زن
خود + و أضجع الثنایا مرد
مایل دندان پیشین +
ضجعا و کصحراء گوسفندان
بسیار +
ضجوع کصبور شکست گران کسی
باعث گرانی سستی رای گرداند
ورجه است مرزبان را [illegible]
گشاده [illegible] خالع جهت شور
و مردی [illegible] درای وبطنی

ست از بنی کلاب و ابرآهسته
رو جهت گرانی و کثرت آب و ناقه
که بگوشه و ناحیه چرا کند و چاه
فراخ جوانب +
ضجوع بالضم قبیله است از
بنی عامر +
ضجیع - کامیر همخوابه و
کرسنگی +
مضجع - کمقعد جاے بر پهلو
خوابیدن و خوابگاه و گور و قتلگاه
در جنگ یا عام ست و شهری ست
ودران شهر ست پشتهای ریگ
سپید مر بنی ابی بکر بن کلاب را
و انهار مضاجع گویند + و نیز
مضاجع الغیث جای افتادن
باران +
مضجوع مرد ضعیف رای و
کول +
ف - ضجع ضجعا بالفتح
و ضجوعا بالضم بر پهلو خفت یا
پهلو را بر زمین نهاد + و ضجع
النجم ضجعاً - مایل لغروب شد
ثریا +
أضجعته إضجاعا - بر پهلو
خوابانیدم او را بر زمین + و
أضجعت جوالقه خالی ساختم
جوال و پر اگر پر بود + و نیز اضجاع
در قوافی شعر مانند اکفاست - یا
مانند اقواء و در حرکات مانند امالة
و جر + و أضجعت الشیء فرو د
آوردم آن چیز را +
مضاجع هم خوابه +
ضاجع امرأته - هم بستر کرد او را

تضجيعا - کوتاهی نمود در کار * وضجعت الشمس نزدیک بغروب شد آفتاب * مضطجع جای پهلو خفتن * اضطجاع پهلو خفتن و فی قتل میتة لقتادة قلت النائم طاهر کاضطجع ولا یدغام کما تضجع فیظهر الاصلی ولا یقولون الطجع ادغام الضاد فی الطاء او یقولون وقال المازنی وبعضهم یکرهه لالتقاء حرفین مطبقین فیثبت ان کان الضاد اقرب الحروف الیها وهی اللام فیقول الطلجع ونیز اضطجاع در جهود فراهم آمدن مصلی وچسپانیدن سینه خود را بزمین * تضاجع همدیگر پهلو برزمین نهادند و بر پهلو خفتند * تضجع - فرو ایستادن از کار و اقامت نمودن بجای و پیوسته بودن ابر در جائے * اتضجاع بر پهلو خوابیدن یقال اضجعه فانضجع

ضرج م

مضجعهم - کفنفذ وجمعش مضاجع ربطنی ست از قضاعه تضجعهم جمع ایشان پادشاهان شام بودند وانها للسبتة

ضرج م

منجم محرکة کجی دهن ولب وزنخ وگردن ومیل کردن بینی بطرف یکی از دو جانب بسی وکژی یکی از دو دوش وکژی چاه وکژی جراحت والعلل من سبع *

منجمة - بالضم جانوریست بد بو *

اضجم بالفتح کج دهن یا کج زنخ ومضبعة اضجم قبیلست ونیز اضجم لقب ضبیعة فهو کقولهم قبیس قمقه -

متضاجم بر دکره دهان ومخالف دیگرے *

تضاجم اختلاف کردن یقال تضاجم الاهل بینهم ای اختلف

ضرج ن

ضجن - محرکة کوهی ست *

ضجنات - بکسران کوهی ست * نزدیک مکه معظمه غیر مصروف آید وکوهی ست دیگر ببادیه *

باب الضاد فصل الحاء

ضرج ح

ضح - بالکسر آفتاب وروشنی آن وتقدیر منتشر شود * قال ابن الاعرابی الضح لون الشمس وهو اضاءة فراخ وآنچه بران آفتاب تابد وضح جاء فلان بالفتح والریح وانتقل بالفتح وانه لیس بشئ ای بما طلعت علیه الشمس وما جرت علیه الریح ای المال الکثیر وفی الحدیث لا یقعدن احدکم بالضح والظل فانه مقعد الشیطان

ضحضح - کجعفر وقنفذ روش آب

ضحضحة بالفتح مثله * ونیز

ضحضح - کجعفر آب اندک

ضحضاح بالفتح بایاب وآب اندک یا آبی که تا شانه نرسد تا به ساق یا آنیکه دران غرق نشود * ونیز آب بسیار بلغت هذیل *

ضحضح السراب ضحضحة جنبید سراب و درخشید * و

ضحضح الماء دران شد آب *

ضحضح الامر هویدا و آشکار گردید کار *

تضحضح السراب جنبید و درخشید *

ضرج ك

ضحك بالفتح برون وکلک شیر و انگبین وشهد وشگفت و دندان سپید وشکوفه ومیانه راه وشگوفها غلاف برآمده *

ضحكة - بالفتح یکبار خنده *

ضحكة - بالضم آنکه بردی خندد وهو اذم *

ضحكة - کهمزة بسیار خند *

ضحكة کهزبرة مثله وهو ذم *

ضاحك خننده ومرد بسیار خند وابر بابرق ورنگ نیک سپید نمایان در کوه وکوهی ست تحت قرش * وبرقة ضاحك جای ست بدار بنی تمیم * وروضة ضاحك وریحان نست *

ضاحكة وندانیکه وقت خنده پیدا گردد یا پیمانه دندان که بدان ریاب وصراس ست *

ضحوكة - بالضم آنچه ازو بخنده آید *

ضحيكة مصغرا کوهی ست اسفل قرش *

ضحوك کصبور بسیار خند

ضرج ل

ضحل - بالفتح برون وکلک شیر و انگبین وشهد وشگفت و دندان سپید وشکوفه ومیانه راه وشگوفها غلاف برآمده *

ضحلة - بالفتح یکبار خنده *

ضحكة - بالضم آنکه بردی خندد وهو اذم *

ضحكة - کهمزة بسیار خند *

ضحكة کهزبرة مثله وهو ذم *

ضاحك خننده ومرد بسیار خند وابر بابرق ورنگ نیک سپید نمایان در کوه وکوهی ست تحت قرش * وبرقة ضاحك جای ست بدار بنی تمیم * وروضة ضاحك وریحان نست *

ضاحكة وندانیکه وقت خنده پیدا گردد یا پیمانه دندان که بدان ریاب وصراس ست *

ضحوكة - بالضم آنچه ازو بخنده آید *

ضحيكة مصغرا کوهی ست اسفل قرش *

ضحوك کصبور بسیار خند

ضحل - بالضم وراه فراخ پیدا وروشن *

ضحاك کشداو بسیار خند و هودم ومیانه راه وشخف وراه روشن واشکار ونام مردی که مالک شد زمین واو کانت امة جنبة فلحق بالجن وضحاك بن خلیفة بن ثعلبة وقیل ضحاك بن امیة بن ثعلبة وابو سعید ضحاك بن سفین بن عوف صحابیان اند وضحاك بن قیس بن خالد هفت سال پیش از وفات نبی صلی الله علیه وسلم متولد شد کما یثبت له سماعا عنه صلی الله علیه وسلم - وضحاك بن شراحیل همدانی مشرقی وضحاك فیروز دیلمی * وضحاك بن مزاحم تابعیان اند وابو یحیی ضحاك اخنف بن قیس تمیمی زمان آنحضرت را دریافته اما شرف رویت مشرف نشد وآنحضرت در حقش فرمود اللهم اغفر لاحنف قال ابن عبد البر انه لم یثبت فی ذلک عن النبی صلی الله علیه وسلم نعم اجمله التابعین واکابرهم وکان سیدا موسوما بالعلم والحلم والعقل الثاقب

ضحالة - کشادگی آبی ست مر بنی سبیع را *

ضحاك بالکسر بسیار خندیدن یقال جاء ضحاك وامرأة ضحاك بس - ضحك به وضحك له - بالفتح وضحكا بالکسر وکسکرین و گشت خندیدن وراضی شدن وقبول کردن وضحكت الارنب حیض

آوردن گریش + وقیل منه تضحکت فتبشرها + وضحکت المرتجل بگفت آمد و نیز بیم ناک گردید + وضحکت الثحاب درخشید ابر + وضحک الفرد بانگ کرد بوزنه + تضحک خندیدن + تضاحک خندید ویقال هم یتضاحکون یعنی باهم خندند + اضحکته اضحاکا - خنداندم اورا + ونیز اضحاک وضحکت آوردن کسی را وبرگردن حوض را چندان که رواں گردد وبر آورد آن زمین گیاه را + استضحاک خندیدن خندیدن خواستن +

ضحل

ضحل بالفتح آب اندک بلی مغ اضحال وضحول وضحال جمع راقان الضحل - مرتفی افتان + بالحرکة مکان الضحل قال فی الجمع مضحل لقعد جای آب کم + ف ضحل الماء فرو رفت آب وتنگ گردید وکیاب شد و ضحلت الغدیر کم شد آب آں

ضحن

ضحن - محرکة مشهر ست میگوید که ازابن سیده است ابن سیده بیت ابن مقبل را که جوهری آنرا در ضحن ذکر کرده خواند پس یکی ازیں تصحیف باشد +

ضحو

ضحو - بالفتح نیم چاشت ضحوة بالتاء مشد +

ضحی - بالضم چاشتگاه ویذکر ضحیا - بتشدید یا وبدوں ها مصغران ست کانهم فرقوا بها بینه وبین تصغیر مرة فمن انث قال جمع مضحوة ومن ذکر قال انه اسم علی فعل مثل صرد غیر متکسر تکسیر مثل صرد یقال لقیته ضحی بلا تنوین واذا اردت ضحی یومک وبالفتح آفتاب ونماز چاشت + منه حدیث اضحوا بصلوة الضحی ای صلوها وقتها وکان اخرها الی ارتفاع الضحی وصاحب الکلام ضحی - نیست کلام اورا وبابانی + وقال ط الشمس ضحاها ای ضوءها اذا اشرق - ضاحی - کصاحب لبی ست وریگستانی است + ومکان ضاح جای ظاهر وبارز +

ضاحیة - آشکار یقال تعلم ضاحیة ای علانیة + وضاحیة کل شیء کرانهٔ ظاهر هر چیزے مراحی جمع یقال هم یزلون الضواحی ضاحیة المال پشتر کہ بروقت چاشت آب خورد + وضاحیة البصرة - خلاف باطنه آں ست ومذکور ست در ب ط ن

ضواحی - بالفتح آسمانها + وضواحیها آنچه از تو پیدا باشد ودر آفتاب مانند شانه وموش + وضواحی الحوض منی کرانهای آں وضواحی الرسم مشهر ائے ظاهر رسوم +

اضحی - بالفتح اسپ سپید شهب وروز قربان +

لیلة اضحیة بالکسر شب روشن ضحیاء - کصحراء نام اسپی یا اسپ شهب + ولیلة ضحیاء شب روشن بی ابر + ونیز ضحیاء بینکه بوی زنهارش نرسیده نام اسپ عمرو بن عامر +

ضحاء - بضم والمد وبفتح چاشت فراخ یا وقتیکه قریب نصف شدن رسیده وبقال اقمت بالمکان حتی اضحیت وطعام چاشت + وقال الخلیل وقد تسمی الضحی اضحیة بالضم والکسر وتشدید الیا گویند که در چاشت یا در وقت اضحی ذبح نمایند اضاحی جمع اضاحاة جمعے ضعیف است اضحی جمع وهاسمی یوم النحر اضحی ضحی - کفنی موضعی است بهمین ضحیة کفینة گوسپند قربانی ضحایا جمع + ونیم چاشت

یوم ضحیاء - بالفتح روز روشن اضحیان - بکسر همین گیاهی ست ولیلة اضحیانة - بکسر الهمزة والحاء شب روان وتضمان - فمر اضحیان بضمتین ماه روشن ویوم اضحیان - روز بی ابر + ضحیان - بالفتح موضعی است در راه حضرموت بطرف مکه وقلوب است مر ضحیکة را - ورجل ضحیان مردیکه در وقت چاشت خورده ومونث بالتاء ونام مردی + ویوم ضحیان روز روشن وکذا سراج ضحیان ای منیر + ونیز ضحیان قب امرئ سعد بداں جهت که در چاشت برای حکومت جلوس می نمود +

ضحیاء - کصحراء نام اسپی یا اسپ شهب + ولیلة ضحیاء شب روشن بی ابر + ونیز ضحیاء بینکه بوی زنهارش نرسیده نام اسپ عمرو بن عامر +

ضحاء - بضم والمد وبفتح چاشت فراخ یا وقتیکه قریب نصف شدن رسیده وبقال اقمت بالمکان حتی اضحیت وطعام چاشت + وقال الخلیل وقد تسمی الضحی اضحیة بالضم والکسر وتشدید الیا گویند که در چاشت یا در وقت اضحی ذبح نمایند اضاحی جمع اضاحاة جمعے ضعیف است اضحی جمع وهاسمی یوم النحر اضحی ضحی - کفنی موضعی است بهمین ضحیة کفینة گوسپند قربانی ضحایا جمع + ونیم چاشت

یوم ضحیاء - بالفتح روز روشن اضحیان - بکسر همین گیاهی ست ولیلة اضحیانة - بکسر الهمزة والحاء شب روان وتضمان - فمر اضحیان بضمتین ماه روشن ویوم اضحیان - روز بی ابر + ضحیان - بالفتح موضعی است در راه حضرموت بطرف مکه وقلوب است مر ضحیکة را - ورجل ضحیان مردیکه در وقت چاشت خورده ومونث بالتاء ونام مردی + ویوم ضحیان روز روشن وکذا سراج ضحیان ای منیر + ونیز ضحیان قب امرئ سعد بداں

تضحی - خورد وقت چاشت وقربانی کرد ونماز چاشت گزارد وتضحت الابل در چاشت

چیدن گرفتند +
مُضْطَخ - درچاشت درآینده
مُسْتَضْخِم - بمعنی مضطخ است

باب الصاد فصل الخاء

ض خ خ

ضَخّ بالفتح اشک استادبول وپاشیدگی آب وشاشیدن والفعل من نصر +
ضَفْخَة - بالکسر نی وجز آن میان کاواک که درآن چوب مانند آن اندازند تا برکسی آب باشند وبهندی پچکاری است +

ض خ م

ف ضخم عینه ضخما برکند چشم ویرا +

ض خ م

ضخم بالفتح والتحریک سطبر وکلان از هرچیزی یا بزرگ هیکل پرگوشت ضخام جمع ضخمة مونث ضخمات بالتسکین جمع زیرا که صفت است وتحریک عین در اسلم است وبس + ونیز ضخم راه کشاده وروشن واب بسیار وگران سنگ + ونیز عبدبن ضخم از عرب قبح لوده اند وگذشتند
ضخم - کاحمد وقدیر و
ضخم - کمعظم وقدیر و
همزه فی الشعر سطبر بزرگ تن از هرچیزی +
ضخام - کسحاب کلان وفربه هرچه باشد +
ضخمة بالضم باشهر سرین که زنان بندند تا کلان نماید +
ضخمة لحم بقرن پس تن خوشتا نرم وناز ک اندام +
ضخم - کمنبر سخت کوفت وزود وکوب وبهتر بزرگ کلان حبشه +
ف ضخم ضخما کمنب وضخاما بالفتح کلان وفربه گردید

ض خ ی

ضاخیة - کصاحبة بلاد سختی

باب الصاد فصل الدال

ض د ع

س ضدیء ضدأ خشم گرفت

ض د د

ضِدّ - بالکسر همتا ومانند وناهمتا از لغات اضداد است اضداد جمع وگاهی جمع هم آمده قال الله تعالی ویکون علیهم ضدا - ویقال کان له ضد ولا تقل له اضداد یذکر ویؤنث قبیل است ادعاه +
ضدید - همتا وناهمتا صند است +
ن - ضدة فی الخصومة ضدا بالفتح غالب آمد بروی + وضدة عنه برگردانید او را از وی و بازداشت بلطف ونرمی وسخنان القربة پرورد وشک را +
اضد اضدادا خشمناک گردید
هما متضادان - هریک مخالف یکدیگر اند +
ضادده - خلاف کرد اورا +

ض د ن

ضِدْنی اکسکری موضعی است +

ض - ضدنه اصلاح کرد و آسان گردانید آن را +

ض د و

ضدوان محرکة دوکوه است
ضدیان بالباء مثله +

ض د ی

ضدی کرمی خشم یقال انه لذو ضدی یعنی صاحب غضب است +
ضادی خشمناک ضداة جمع + وبعن زشت که بخشم آرد ضوادی جمع + وآنچه تعقل وبهانه کنند بداں وبیچ فعل محقق نه شود همواره درخت ناک وپایه از زمین درشت دراز وزبر، نرم وآب راهموار جهه مانندی در وادی ضواب جمع + وضارب الشلم موضعی است بیامه +
ضرابیة بالضم والتخفیف قراسیه شهرستانی ست بصراز خوف شهر
ضروب کصبور بسیار زننده یقال رجل ضروب ای شدید الضرب وکثیره +
ضریب کامیر زده شده نوع وصفت از هرچیزی ونیک زننده و وامین تیر قمار وزننده تیر قراع
ضریبة بالفتح زواسم است وکیما زدن +
ضرب کمکتف بسیار زننده +
ضارب کصاحب زننده ورزنده وامین تیر قمار وناقه کلدزننده وقت دوشیدن وشب که تاریکی آن همه اطراف را پوشیده وزننده تیر قداح وشعر ماوه که دم را برداشته برفرج خود زناں راه رود وضاربة مثله ومرع طلیگار رزق وجای پست
ضرب - بالفتح مانند وهمتا ومرد رساتیز خاطر سبک گوشت چست چالاک وگونه ونوع وصنف از هرچیزی ویاراں سبک تنک از هرچیزی وشهد سپید سطبر وبحرک والتحریک
ضرب شهر بدکرآید وهم مؤنث + وجزو آخر از شعر +
ضربة بالفتح زواسم است وکیما زدن +
ضرب کمکتف بسیار زننده +
ضارب کصاحب زننده ورزنده وامین تیر قمار وناقه کلدزننده وقت دوشیدن وشب که تاریکی آن همه اطراف را پوشیده وزننده تیر قداح وشعر ماوه که دم را برداشته برفرج خود زناں راه رود وضاربة مثله ومرع طلیگار رزق وجای پست
ضرب - بالکسر همتا ومانند وناهمتا از لغات اضداد است اضداد جمع وگاهی جمع هم آمده قال الله تعالی ویکون علیهم ضدا - ویقال کان له ضد ولا تقل له اضداد یذکر ویؤنث قبیل است ادعاه +
ضدید - همتا وناهمتا صند است +
ن - ضدة فی الخصومة ضدا بالفتح غالب آمد بروی + وضدة عنه برگردانید او را از وی و بازداشت بلطف ونرمی وسخنان القربة پرورد وشک را +
اضد اضدادا خشمناک گردید
هما متضادان - هریک مخالف یکدیگر اند +
ضادده - خلاف کرد اورا +

ض د ن

ضِدْنی اکسکری موضعی است +

ض - ضدنه اصلاح کرد و آسان گردانید آن را +

ض د و

ضدوان محرکة دوکوه است
ضدیان بالباء مثله +

ض د ی

ضدی کرمی خشم یقال انه لذو ضدی یعنی صاحب غضب است +
ضادی خشمناک ضداة جمع + وبعن زشت که بخشم آرد ضوادی جمع + وآنچه تعقل وبهانه کنند بداں وبیچ فعل محقق نه شود همواره درخت ناک وپایه از زمین درشت دراز وزبر، نرم وآب راهموار جهه مانندی در وادی ضواب جمع + وضارب الشلم موضعی است بیامه +
ضرابیة بالضم والتخفیف قراسیه شهرستانی ست بصراز خوف شهر
ضروب کصبور بسیار زننده یقال رجل ضروب ای شدید الضرب وکثیره +
ضریب کامیر زده شده نوع وصفت از هرچیزی ونیک زننده و وامین تیر قمار وزننده تیر قراع وناقه که درین قمار وناقه کلدزننده وقت دوشیدن وشب که تاریکی آن همه اطراف را پوشیده وزننده تیر قداح وشعر ماوه که دم را برداشته برفرج خود زناں راه رود وضاربة مثله ومرع طلیگار رزق وجای پست
ضرب - بالفتح مانند وهمتا ومرد رساتیز خاطر سبک گوشت چست چالاک وگونه ونوع وصنف از هرچیزی ویاراں سبک تنک از هرچیزی وشهد سپید سطبر وبحرک والتحریک
ضرب شهر بدکرآید وهم مؤنث + وجزو آخر از شعر +
ضربة بالفتح زواسم است وکیما زدن +
ضرب کمکتف بسیار زننده +
ضارب کصاحب زننده ورزنده وامین تیر قمار وناقه کلدزننده وقت دوشیدن وشب که تاریکی آن همه اطراف را پوشیده وزننده تیر قداح وشعر ماوه که دم را برداشته برفرج خود زناں راه رود وضاربة مثله ومرع طلیگار رزق وجای پست
ضرب - بالفتح مانند وهمتا ومرد رساتیز خاطر سبک گوشت چست چالاک وگونه ونوع وصنف از هرچیزی ویاراں سبک تنک از هرچیزی وشهد سپید سطبر وبحرک والتحریک
ضرب شهر بدکرآید وهم مؤنث + وجزو آخر از شعر +
ضربة بالفتح زواسم است وکیما زدن +
ضرب کمکتف بسیار زننده +
ضارب کصاحب زننده ورزنده وامین تیر قمار وناقه کلدزننده وقت دوشیدن وشب که تاریکی آن همه اطراف را پوشیده وزننده تیر قداح وشعر ماوه که دم را برداشته برفرج خود زناں راه رود وضاربة مثله ومرع طلیگار رزق وجای پست
ضرب - بالفتح مانند وهمتا ومرد رساتیز خاطر سبک گوشت چست چالاک وگونه ونوع وصنف از هرچیزی ویاراں سبک تنک از هرچیزی وشهد سپید سطبر وبحرک والتحریک

غلة - دخل سرای رود خراج و مانندآن وزده شده بشمشیر هرچه باشد وانما خلقته الماء وان کان بمعنی مفعول کالقبض فی علم الکتابة ضربة ایضا پلیته دسته کرده از پشم و پاغنده که بر پشت خراب جمع + و شمشیر وجای تیزی آن و پاره از پنبه و مرد اشته بشمشیر عدد و بار لیست کردی نیز و در ذوات العرق + ضرب بن نقیب بشمشیر بقات وقیل بخلاف لام مصغرات صحابی است و مذکور ست در ن ق ب مضرب کقعد استخوان با معز و رفتن در زمین بطلب رزق و شمشیر و نیزی آن و کمیر المرار + و کذا مضربة السیف یعنی زخم گاه آن + مضرب بالکسر جای زدن و یقال انتت الناقة علی مضربها یعنی بوقت رسیده که کشن داده شود آن را جمع المرجان کالمکان وکذا قالوا انتت الناقة علی مضربها بکسر النا وعلی تفعال قال ابو حیان ویقال ما افلان مضرب عسلة کما ما اعرف له مضرب عسلة ... شناخته نمی شود اصل و قوم و پدر نسب و حسب و نسب

مضربة بضم الراء وکسرها شمشیر و نیزی در زخم گاه آن + مضرب کمنبر بسیار زننده و آله زدن و خرگاه کلان +

مضراب بالکسر مرد سخت زننده و خمه رباب و آله زدن +

مضروب زده شده و نوع وصفت از هر چیزی +

ارض مضروبة - زمین پشک زده +

ض ض ب ضربا زد اورا + وضرب له مثل آورد و برای او بیان نمود + وضربت الطیر - رفتند مرغان بطلب رزق + وضرب علی یده - گرفت آن را و باز داشت و براه + وضرب علی ید البیع عقد بیع نمود و + وضرب فی الارض ضربا وضربانا بالتحریک برآمد برای بازرگانی یا برای جنگ با کفار و نیز شتاب کرد و رفت + و ضرب علی اذنه خوابانید اورا یا باز داشت اورا از شنیدن + وضرب بنفسه الارض - اقامت نمود و رجای از لغت اضداد است + وضرب الفحل ضرابا گشن بر شتر + وضربت الناقة رداشت ماده شتر دم خود را و زد آن را بر فرج و رفت در آن حامل + وضرب الخلاء قضای حاجت کرد + وضرب الخلائط کذلک وضرب الشیء بالشیء آمیخت آن را دران + وضرب البعیر فی جهازه برسید + وضرب فی الماء شنا کرد در آب + وضربته الحیة گزید اورا مار + وضرب فلان فی جنیده و داد گر دید و دوری کرد اندیشه و اشارت کرد + وضرب الجراح ضربانا شیر و دوشیده بود آبستن + وضربت الحیة فروخت چشم او بمغاک + ونیز تضریب - آمیختن چیزی بچیزی و بر ولائیدن و سخن چیزی کردن و نکنده زدن جامه را + ضاربة فضربه نبرد کرد او را و در ضرب پس غالب آمد او را و در آن + وضاربه - بشمشیر زد او را یکدیگر + و نیز ضاربة - اتباع کردن زن شوهر مال و تن و تجارت نمودن زمال غیر یقال ضارب لاهل بیته فی ماله و این فعل را اغراض نامند جاء مضطرب العنان - آمد شکست خورده و تنها + وهذا حدیث مضطرب السند یعنی طریق حدیث جید نیست + و در مجمع مضطرب نیز در از راست و منه رجل مضطرب ای مستقیم القد اضطرب اضطرابا - جنبید و حرکت نمود و در از شد بازی و فروتنگی و دو و له دتباه گردید و در پیچید و خواست که بجنبش نایند جهت او + واضطرب القوم باکدیگر جنگ و خصومت نمودند واضطرب حبلهم مختلف و پراگنده شد سخن ایشان و نیز اضطرب خاتما من ذهب - ای امر ان یضرب له ویصاغ

تضرب جنبش نمود و حرکت کردن +

تضارب باهم خصومت کردن جنگ نمودن +

اشتضرب العسل شهد پسید پرشد جراحت از یم + وضربت لعرقی برجست رگ وضربت الدهر بیننا جدائی انداخت زمانه ما + وضرب بذقنه الارض بدول شد و نرسید و ضرب الزمان لاشت وقت + وضربت الارض - بهولا پشک زده شد + ونیز ضرب بالفتح و رزیدن بزرگی و طبیب کردن آن یقال هو یضرب الحجامة یکسبه ویطلبه + و نیز گری نمودن + لـ ضربت یده - چه خوش و پلید است ضربت دست وی + س - ضرب فلان مضربا - بالتحریک هلاک شد از سروی یا سروی زده شد + وضربت الارض پشک زده شد +

حیة مضربة کمعن مار سر فرو افگنده بر یک جای که حرکت نکند اضرب بتقیه الارض اضرابا اقامت دهید و اضرب بالقوم فتاد بر ایشان پشک + اضربت السموم الماء جذب گرمانید و خشک کرد باد گرم آب را و زمین + واضرب بالخمر پخته شد نان + ونیز اضلب مقیم بودن بر یک جای و سر فرو افگندن و خاموش ماندن و بر کشتن از کسی یقال اضرب عما یعنیه ای امر عنه و بر افگندن کشن را براه و رسیدن سر را کسی را +

ضربه بقدمه زد اورا + و اضرب بیش آمد برف را و نوشید

سطر گردید + وَاسْتَضْرَجَتِ الْمَائِدَةُ آزمندکش گردید شتر زاده + و اسْتَضْرَبَ لَهُ - فریب داد او را +

ض ر ج

ضَارِجٌ کصاحب ضعفی است عَرَضٌ ضَرِجٌ کامیرودید کسے سخت +

ضَرِيجٌ - بیای لبست درم ناسره +

مَضَارِجُ جامه های کمن عاریتی یا عام است وسقاط وپرزه از جامه وجز آن مضرج بالکسر واحد آن است +

اِضْرِيجٌ بالکسر نوعی از چادرهای زرد رنگ یا نوعی از جامه های زرد رنگ وخز سرخ و سپید کو رو دو تیز و دو رنگ سرخ +

عَيْنٌ مَضْرُوجَةٌ چشم فراخ شکاف +

ن - ضَرَجَهُ ضَرْجًا بالفتح شگافت آزما + وَضَرَجَهُ بالدم آلود او را بخون + ونیز ضَرَجَ افگندن چیزی را +

مُضَرَّجٌ کمحدث شیر بیشه +

ضَرَّجَ الجَيْشَ تَضْرِيجًا - فراخ و فرشته کرد گریبان را و ضَرَّجَ الْإِبِلَ سخت دواند شتران را در غارت + وَضَرَّجَ الْكَلَامَ آراست سخن را و زینت داد + وَضَرَّجَ الثَّوْبَ رنگ سرخ کرد + جامه را و آن بامین شیع ومورد است + وضرج الکاتب بالدم خون آلود کرد بینی را +

تَضَرُّجٌ خون آلود شدن یقال ضَرَّجَهُ بالدم فتضرج + آراستن زن خویشتن را و شگفتن شگوفه و منتشر و رخشیدن برق و سرخ گردیدن رخسار و جز آن +

اِنْضِرَاجٌ اِنْضِوَاجًا - شگافته وگشاده گردید + وَانْضَرَجَ مَا بَيْنَ الْقَوْمِ - دوری وجدائی شد میان قوم + وَانْضَرَجَ الْعُقَابُ فرود آمد عقاب بر صید یا گرفت صید را و طرفی + ونیز اِنْضِرَاج - شگافته شدن غلاف شگوفه یقال انضرجت الاکمام بالزهر اذا تفتحت ومنتشر و پراگنده شدن برق از افق +

ض ر ج ع

ضَرْجَعٌ کجعفر پلنگ +

ض ر ح

ضَرْحٌ بالفتح پوست تنک یا عام است +

ضَرِحٌ محرکة مرد تباه کار + وبَيْتَةٌ ضَرِحَةٌ خانه ست ساخته در آسمان چهارم مقابل کعبه از ابن عباس رضی الله عنه +

ضَرَاحٌ کقطام ای اضرح یعنے دورکن وبنداز +

ضَارِحٌ از اعلام است +

ضَرُوحٌ کصبور اسپ دست و پا کننده یا عام است واسپ بسیار لگد زن + وقوس ضَرُوحٌ کمان نیک دور اندازنده تیر را +

ضَرِيحٌ گور دوره کور یا شگاف میان کور یا در یکدیگر آب آن یا بی شگافی وفی الحدیث اللحد لنا والضریح لغیرنا وهو جعفر الضریح من غیر لحد

ضَرِيحَةٌ کسفینة موضعی است عَرْفَجَةُ بن ضَرِيحٍ کز بزرگان صحابی است او سو بالشین +

ضَرَّاحٌ - کشد آواز اعلام است

مَضْرَحٌ کمقعد چرغ و راز مال و مهتر بزرگ وسپید از هر چیزے و دراز و نام مردے +

ف - ضَرَحَهُ ضَرْحًا بالفتح راند آن را دیگر نمود و دور کرد + و ضَرَحَ شَهَادَةَ زُورٍ عَنِّي باطل کرد گواهی او را از ما و انداخت از اعتبار + وَضَرَحَتِ الدَّابَّةُ برجلها لگد زد و ستور + وَضَرَحَ بالبهيمة - گور کند برای مرده + و ضَرَحَتِ السُّوقُ ضُرُوحًا بالضم کاسد گردید بازار +

ن - ضَرُحَ الفرسُ ضَرَاحًا - لگد کتاب لگد زد + وضَرَحَ ضَرْحًا لحد کند و در گور +

اَضْرَحَتِ السُّوقُ اِضْرَاحًا کاسد و نادرواگذاشتہ بازار را و اَضْرَحَ الْأَمْرُ تباه نمود و کاسد ساخت و دور گردانید +

مُضَرِّحٌ - کمحدث از اعلام است

مُضَارَحَةٌ بهمگیر را و شتام دادن و تیر انداختن و قریب شدن

شَيْءٌ مُضْطَرِحٌ در گوشه و جانب افگنده + يُقَالُ اِنْطَرَحَ الشَّيْءُ

اِذَا رُمِيَ بِهِ فِي نَاحِيَةٍ

شَيْءٌ مُنْضَرِحٌ یعنی دور و در گوشه افتاده +

ض ر خ

ضَرُوخٌ گز برج کلان از هر چیزے +

ضَرُوخٌ نخلة کقرطاس خرما بن بهتر و برگزیده و نجیب +

ض ر ر

ضَرٌّ - بالفتح وبضم وگزند وگزندرسانیدن خلاف نفع وزن خواهش بزن پیشین یا بالفتح مصدر لست وبضم اسم مصدر والفعل من نصر یقال ضَرَّهُ ضَرًّا وضُرًّا یعنی گزند رسانید

ضُرٌّ - بالضم بے چیزی وحاجت اسم است وسخت حالی وانده و پستان یقال ضُرَّةٌ شکری ملای من اللبن وپستان ناقه و بیخ پستان و گوشت پاره زیر انگشت نر یا گوشت شکم کف دست وگوشت پاره کف پا منفصل بن انگشت کلان یا گوشت پاره مقدم کف پا زیر بیخ انگشتها ضُرَارٌ جمع - ومال بسیار از آن غیر وگله شتران وگوسپندان و پاره از مال وبناگوش وگلی در اموال ونفوس +

ضُرَّانُ سیرین باعتبار دو طرف استخوان آن دو دو زان یک مرد یا هر کی ازان ضُرَّةٌ است مرگبرے را ضُرَارٌ جمع دو دو سنگ آسیا

ضُرٌّ - بالضم آبے است وسخی و گزند ولاغری وبدحالی +

ضُرَّةٌ بالضم حاجت وبیچارگے

اسم است اضطرار را +
ضِنّ - بالکسر وضم جمع میان ضنین
اسم است مضارّة مایقال تزویج علی
ضِنّ وضُنّ ای مضارّة ای جمع بین
امرأتین او ثلث
رجل ضِنّ اضرّ بروزنیک دانا
ونهایت رسا وزیرک وآزموده
ضَنَن محرکتہ گرندو بدحالے و
تنگ و لب غار دکمی ونقصان در
چیزے وتنگی ومسئہ مکان ذو ضَنَن
یعنی جای تنگ + وکاضنن علیک
تنگی نیست بر تو +
ضَرِیْر - کایر ینا اَضِرّاء
بالفتح وکسر الضاد جمع + و بیمار
نحیف وہر چیز کہ نقصانی رسیدہ
باشد آنرا و شک وصبر یقال انّہ
لذو ضِنٍّ علی الشیٔ اذا کان
علیہ ومنہ قولہ وکرانہ وادعی ولفس و
باقی تن بدستور ساکن وشوی دوست
زن وجمع میان دو زن +
ضَرِیْرَة کنیزنہ زن بیمار و لاغر
ونا بینا +
ضَیْر - بالفتح احتیاج وبیچارگی
ضَیْرُ - کصبور حاجت مندی
بچیزے +
ضِرار بن ازدد - کمکتاب و
ضِرار بن الخطاب وضِرار بن
القعقاع وضِرار بن مقرن صحابیان
اند - وابو نعیم ضرار بن صرد و
حادث بن ضرار ومحمد بن اسمعیل
بن ضرار محدثان اند +
بَاسَاوَ ضَرَّاوَ سختی و بدحالی
ونقصان ومال وجان مؤنثان لا

مذکر لہما قال الفرّاء ولو جمعا علی
ابوس واضرّ لما یجمع التمیز یعنی
النعمة علی انعم تجارة ونیز ضرّاء
برجا ماندگے +
ضَرُورَة نیازو حاجت
ضَرَارَة کجابہ کمی در اموال
وذوات +
ضَارُورَة نیاز وحاجت وتنگی و
تنگ ضَارُورَة بالتاشلہ فی
الکل -
اضَارُورَا کاسورار قحط وسختی
وضرر وبدحالی و نقصان در
چیزے ونیاز وحاجت +
مَضَرُورُ - ہر چہ در و نقصانے
باشد +
مَضَرَّة گزند خلاف منفعت +
مِضرار بالکسر سرکش ودرماندہ
ولغور از اسب وشتر وزن +
مُضِر یک ضاد کمقرز دیک شکنندہ
وزیاں کار و آنکہ بسیار مال آید ش
ہر روز + ورجل مُضِرّ بروباد و
زن + امرأة مُضِرّ ومُضِرّ زن
بابتاں +
اَضَرَّہ اضرارًا گزند رسانید اورا
واَضَرَّ السَّیْلُ مِنَ الحَائِطِ -
قریب شد تو حیہ دیوار را واَضَرَّ
التحابُ الی الارض قرب
زمین شد ابر + ونیز اضرار گزیدن
اسپ لگام را + یقال اَضَرَّ الفرس
علی اللجام اذا عضّہ ودویدن بر سر
زن ودیگری خواستن وشتابی کردن
بوطیم کسی را بکاری داشتن +
مُضَارَّة - گزند رسانید یکدیگر

را ضرار مشلہ وجمع کردن میان
دو یا سہ زن ونزاع وخلاف کردن
ومنہ لا تضارّون فی رؤیتہ
ای لا تضامون بتضایق بفتح
من بعض او من مدّہ ضِرارًا اذا
خالفہ ونیز ضرار جزای ضرر و
قولہ اتخذوا ضرارا ای مضارّة
لاصحاب مسجد قبا
تَضَرُّر - بکسر الضاد ونہما تنگے
وبدحالی وتنگ دکمی +
اِضْطِرار بیچارہ وحاجت مند
کردن کسی را یقال اضطرّہ الیہ
فاضطرّ الیہ مجهولًا واحتیاج
بچیزے ونیاز +
تَضَرُّر - گزند یافتن +
ض ر ز
ضَرْز الارض بالفتح نیک جمع ارای
زمین وقلت درشتی آں +
ضِرْز - کفلز نیک فت وبخیل و
سنگ سخت وشیر بیشہ +
امرأة ضِرِزَة تفلزة زن پست
بالا ناکس +
مُضَرِّز - کمقشعر نیک بخیل +
ض ر ز ل
ضِرزِل کزبرج نیک آزمند
وبخیل
ض ر ز م
ضَرْزَمَة سخت گزیدن وفداں
فرو بردن +
ضِرزِم کزبرج وجعفر مادہ شتر
کلاں سال یا آنکہ در وے بقیہ
از جوانی باشد یا کلاں سال اندک
شیر آفتی ضِرزِم گزبرج مار سخت
گزندہ +

ض ر س
ضَرْس بالفتح گزیدن سخت و
سختی زمانہ وسخت شدن روزگار
بکسی وسکوت تمام روز تا شب و
بریدن بینی شتر بسنگ سپس آں
گذاشتن براں ووال یازدہ تا تمام
شود وزمین کہ جای جای گیاہ دارد
وبنداں آزمودن چوب را بنرمی
وسختی - والفعل من نصر
ضِرْس بالفتح دنداں مذکر است
ضُرُوس واَضْرَاس جمع
وپشہ پشت دباراں اندک مُضْرُوس
جمع - وطول قیام در نماز نوبند
نمودن چشم بر قع وگیاہ شیح وورخت
وسنگ کہ بیخ آنہا را خوردہ باشند
وسنگ کہ بداں گردا گرد چاہ را
برآورند ضُرُوس جمع - ومِضْرَس
العَیْر لقب شمیر علقمة بن
ای قیفان -
ذُو مِضْرَس لقب شمیر ذی
کنعان چمیرے کہ دراں نشتہ
بود آثار ضُرُوس قالت عُلاة
ثمود یا سیت من کنت معہ ولم
یتضرّس مِضْرَس تکلمت آنکہ خشم گیرد از
گرسنگی ومردند خود نام اسپ
کہ نبی صلی اللہ علیہ وسلم از فزاری
خریدہ ونام آں بسبب تغیر فرمود
ومِضْرَس شَرِیْر - مرد وشوار خو
رجل آخَرُ اَضْرَس اذا اتباع
است + ومِضْلَم اَضْرَس کودک
کلاں دنداں +
ضِرَاس گتاب دہی است

ج

محاذی یمین +
ضَرُوس - کصبور شتر ماده بدخو گزنده دوشنده را و آن ماده شتر که در نوزادن بگزد +
ضَرِیس - کامیر چاه گرد اگرد از سنگ برآورده و مهرهای پشت و سخت گردنه - ضَرَائِس جمع گزین خرائی + و خرما دعوزه آن نان کعک تمیمة یقال آخَرَنَا مِنْ ضَرَائِسِنَا ای التمر والبسر والکعک
ضُرَیْس - کزبیر علم است و یحیی بن ضُرَیْس محدث +
بئر مَضْرُوسَة چاه گرد اگرد از سنگ برآورده + وحجارة مَضْرُوسَة سنگستانی که درآن سنگ ها مانند دندان سنگ باشد یا سنگریزه ناک +
س - ضِرْسَتْ أَسْنَانُهُ - کند گردیدن دندان آواز دندانه و ضَرِسَ الزَّمَانُ - سخت شدن زمانه بر مردم +
ض - ضَرِسَ ضَرَسًا - بالفتح برآورد گرد چاه را از سنگ
أَضْرَسَهُ إِضْرَاسًا ر بی آرامی و پریشانی افکند ویرا + وَأَضْرَسَهُ بِالْكَلَامِ خاموش گردانید اورا بسخن + ونیز إِضْرَاس کندنمودن تره سے دندان را
مُضَرَّس - کمعظم جامه وجز آن که دران نگار مانند دندان شانه +
رجل مُضَرَّس مرد مهذب و آزموده +
حِرَّة مُضَرَّسَة - کمعظمة حره سنگریزه ناک یا حره که دران سنگها مانند دندان سگ باشد +
ضَرَّسَتْهُ الْحُرُوبُ تَضْرِیسًا - مجرب و آزموده نمود و محکم و استوار ساخت ویرا جنگ
ضَرَّسَهُ التَّقْرِ کذلک
مُضَارَسَة - همدیگر جنگ کردن ودشمنی نمودن +
تَضَارُس - ناهموار آمدن زمین +
ض ر س م
ضِرْسَام - بالکسر آبی است
ضِرْسَامَة - بالکسر ناکس بے مروت سست حقیر +
ض ر ض م
ضَرْضَم - کجعفر شیر بیشه و دونده
ض ر ط
ضَرَطَ - محرکة سبکی ریش و باریکی ابرو والفعل من سمع
أَضْرَطُ - مرد سبک ریش باریک ابرو +
ضَرْطَاءُ - کحمراء زن باریک ابرو +
ضُرَاط - کغراب تیز یا آواز تیز +
ضَرِیط - کامیر مثله فی الحدیث إذ نادی بالصلوٰة إبلیس ضراط ولَهُ ضراط ردی ضریط کنهاق ونهیق -
ضَرُوط - کصبور مرد گوز زن +
ضَرَّاط - کشداد تیز دهنده +
ضَرُوط - بالفتح وتشدید الراء تند ار یقال إنه لَضَرُوط -
نغبة ضَرِیطَة - کجیرة گوسفند ماده فربه +
الاخذ ضَرِیطَی والقضاء ضَرِیطَی - یعنی وقت گرفتن قرض درحلق فرو بردن است و در وقت ادا گوز زدن درحق شخصی گویند که در ادای وام سست وخجل باشد
وذکر در اساس در رس رط
من ن - ضَرَطَ ضَرْطًا - بالفتح و ضَرَطًا - بالضم تیز داد + وفی المثل أَجْبَنُ مِنَ الْمَزْبُورِ ضَرْطًا اصلش آن است که چند زنان عرف بودند که هیچ کدام شوهر نداشت تا آنکه یکی را از آنها بنکاح مردی آوردند آنها صبح بیدار شده بهرگاه آن زنان اورا برای صبوحی بیدار میکردند میگفت کاش وقت حاجت دشمن بیدار ساختندے - بهرگاه زنان حال اورا چنین دیدند بعض آنها گفت فلانے شوهر تو دلاور است بیائید تا بیازمائیم اورا پس آمدند همه پیش دے بطورے که می آمدند وجز خیزانیدن اورا او بعادت مالوف کلمه معهود بر زبان راند ناگاه زنان باتفاق گفتند اینکه اپاس دشمن رسید باستماع این خبر او هم گفتن گرفت الخیل الخیل وگوز دن تا آنکه بمرد + یا برآمدند دکس صبح اپس ظاهر شد آنها را شجره یکے از آنها گفت می بینم قومے که انتظار ما میکشند وراه برما بسته اند یارا و گفت انما هی عُشَرَة بضم عین یعنی بتحقیق آن درخت عشر است او دانست که میگوید آن ده کس اند پس شروع کرد که میگفت مَا غِنَاءُ اثْنَیْنِ عَنْ عَشَرَة وگوزی زد تا که روح وی از تن برآمد پس نامیده شد بمزبور ضرطا گویا آن دابه است از سگ خرد و از گربه کلان هرگاه کسی بروے بانگ می زند او از جنس وبدولی گوزمیزند + ونیز مثلست أَرْدَى الْعَيْنَ الْأَضْرَطَا یعنی هلاک خرگر گوز او باقی است درحق دلیل وخوار آنکه بهتر اورفته و بدتر یا مانده باشد استعمال کنند +
اضراط بدهان حکایت صوت ضراط کردن وبدان فسو رفتن بکسی بعدی بالید و گوز انبان کسے را یعنی کاری کردن بالکراز اورا تیز دهد + ونیز اضراط سگ شریر وخوار داشتن ومنه دَخَلَ بَيْتَ الْمَالِ فَاضْرَطَ بِهِ ای استخف بالامر انکره وکذا شُرْبُ الْحَرَامِ شیمة فاضرط بالفاعل
ضَرَّطَ بِالضَّرَاط تضریطا بانگ تیز برآوردن از دهن وسوس گرفتن بوے وضَرْطَة گوز کنانیه از دی
ض ر ط م
ضِرْطِم - کربرج کلان تکلم ضِرْطِمَّة کعلابط بیابانی نسبت

۱۶ باینسطر برآمده +

ض ر ع

ضَرْع - بالفتح پستان وهو للظلف والخف او للشاة والبقر ونحوها اما للناقة فخلف ضُرُوع بالضم جمع +

ضِرْع - بالکسر ش ومانند وتاه رسن ضُرُوع بالضم وأَضْرُع جمع ضَرِع - محرکة سست وناتوان

ضَرَع بصورت واحد یقال جمل ضَرَع وقوم ضَرَع ایضاً +

ضَرَع اسپ کره ناتوان کردیدن نتواند جست سستی وناتوانی و بزه وخرد از هر چیزے یا کم سن

ضُرْعة بدن ناتوان ناآزموده کار

ضَرِعة - محرکة رام و متواضع وخوار وحقیر +

ضَرِع گشتن متواضع ورام وخوار زار ودست ناتوان +

ضَارِع فرومن وخوار ورام و ضعیف ونزار لاغر جسم در بزه از هر چیزے یا خردسال ناتوان

ضَرْعاء - کصواد بهی است +

وامرأة ضَرْعاءُ زن کلان پستان

کذا شاة ضَرْعاءُ

ضَرُوع کصبور خواهندار ورام و نرم خو +

ضَرْوع بالفتح انگور سپید بزرگ دانه +

ضَرِيع کامیر شبرق خشک یا عام است یا گیاهی است که حرآن شبرق است وخشک آن ضریع که جهت پلیدی آن ستوران نچرند وخار

درخت خرما وعوسج تر یا نباتے است دیگر که در آب ایستاده برگردد رنگ بور دیده وبیخایش تا زمین نرسد یا چیزی است در دوزخ

اشد تلخ تر از صبر وبدبو تر از مردار وسوزان تر از آتش وگیاهی است گندیده بوئے که از تموج دریا بر ساحل فراهم آید وبیرد درخت خشک شراب انگوری یا تنک آن وآشامیدنے تنک پوست تنک زیر گوشت بر استخوان +

وامرأة ضَرِيعٌ - زن کلان پستان

شاة ضَرِيعٌ کذلک

شاة ضَرِيعَةٌ - کسفینة گوسفند بزرگ پستان + امرأة ضَرِيعَةٌ مثل

ضَرَاعَة - خواری وزاری

تَضَرُّع - کتنصر موضعی است

ن - ضَرَعَ إليه ضَرْعًا بالتحریک

وضَرَاعَةً فروتنی نمود وخوار وحقیر گردید ورام شد واین معنی از سمع وکرم نیز آید یا از فرح ونصر بعضے

فرمان برد ورام گردیدن اید +

ل - ضَرُعَ ضَرَاعَةً - سست و ناتوان گردید وخوار زار شد +

ف ضَرَّعَ به فرسه رام کرد اسپ را + وضَرَّعَ السَّبُعُ مِنَ الشَّيْءِ ضُرُوعًا قریب گردید + و

ضَرَّعَتِ الشَّمْسُ - غروب کرد آفتاب یا نزدیک بغروب گردید

أَضْرَعَ له مَالًا إضْرَاعًا - داد

میر اموال + وأَضْرَعَ فُلَانًا - خوار ورام گردانید اورا + وأَضْرَعَتِ الشَّاةُ شیر فرود آورد وگویند

اندک پیش از نتاج + ويُقَالُ لِلْحَيِّ

أَضْرَعَتْنِي لِلَّوْمِ وحق شخصی گویند که ذلت وخواری بردارد و در حاجت

ضَرَّعَتِ الشَّمْسُ تَضْرِيعًا -

غروب کردیا نزدیک بغروب رسید آفتاب + وضَرَّعَ الرُّبَّ خوب

ناپخت شیره را + وضَرَّعَتِ الْقِدْرُ

وقت فرو آوردن از دیگدان از دیگ را - وتیز تَضْرِيع - قریب

بپوییه دویدن +

مُضَارَعَة - همدیگر مانا و برابر گردیدن +

تَضَرَّعَ لِلّٰهِ تعالے داری نمود

بسوی خدای وعجز وخواری کرد

یا حاجت خواست ازوی وتَضَرُّعُ

الظِّلِّ - برآمدن سایه وبرگردید + و

نیز تَضَرُّع - قریب بپوییه دویدن

تَضَارُع بضم التاء المثناة الفوقیة والراء کهی است بنجد وفیه لغات

تُضَارِع بضم التاء وکسر الراء

وتَضَارُع بفتح التاء وضم الراء

کلها عن الموعب منه والحدیث إذا

سَأَلَ تُضَارِعُ ذهو عائم خصب

مُتَضَرِّع خوار وحقیر - وزاری

والحاح کننده +

ض ر ع م ط

ضَرْعَمَط کقذعمل شیر و فزک زده بغرات شده ومرد آرزومند

هر چیزے +

ض ر غ د

ضَرْغَد کجعفر کوهیت یا سنگستانی ست مرغطفان او یا مقبور یُصْرَفُ

فِي الْكَلِمَتَيْنِ وَلَا فِي الثَّالِثِ

ض ر غ ط

ضَرْغَطَة بالکسر مرد کلان شکم +

ضِرْغَاطَة بالکسر گل دلائے

مُضَرْغَط کمطمئن مرد سطبر فربے خبر +

ضَرْغَط برآماسید از خشم یا درد تا گردید پوست آن بر گوشت آن یا بسیار گوشت شد +

ض ر غ م

ضَرْغَم کجعفر شیر بیشه +

ضِرْغَامَة بالکسر شیر بیشه +

ضِرْغام مثله ومرد دلاور وکوش قوی وتواناو مرد سخت فی نسخة الوحل الشدید فَتَرْهَا وگل ولائے شدید +

ضَرْغَمَتِ الْأَبْطَال شیرے گردنده دلاوران وشیر شدند +

تَضَرْغَمَتِ الأبطال بعضے ضَرْغَمَتِ الأبطال است درهر دو

ض ر ف

ضُرْفَة - بالضم بیاری یقال فی ضُرْفَة خَيْرٍ أي كثرته

ضَرُفَ گشتن درخت انجیر ضُرْفَة یکی + یا درختیست کوتاه در بزرگے ودر برگ مانا - درخت آناب بارآن سپید دود پهن مانند تین المحاط الصغار تلخ می شکنند بدنداں ومیخورند آنرا مردم وشتر ولوزنها +

ضَرَافَة کنامه موضعی است نزدیک لعلع +

ض ر ف ط

ضُرَافِط کعلابط بزرگ جثه فربه کلان شکم +

ضِرْفَاطَة بالکسر مرد کلان شکم

فربہ بزرگ تنکل +
ضِرفطی - کسنتین شدہ ایا فربہ کلاں شکم +
ضُرَیفطیہ - تصغیر و یای نسبت باری است مرغ را +
ضَرفَطَہ ضَرفَطَۃً بست اورا و محکم گرد انید +
تَضَرفُطٌ - نشستن بر پشت کسے و برآوردن ہر دو پای را از زمین و دو تھادن آنھا بر گردنش +

ض ر ل

ضُرَالَۃ - کخراب شیر بیشہ و آنکہ بے گلوی اورد شت و سخت باشد +
ضَرَالَۃ کامیر کس نرو مرد کول بر جای ماندہ و نابینا و فقیر بد حال
ضَرَائِل و ضُرَکا جمع
ضَیزَل بالکسر ماہی است
ضَرَالَۃ - نابینا و درویش بد حال شدن و گول گردیدن و جای ماندن و درشت و سخت شدن پی ورگ حلق
والفعل من کرم

ض ر م

ضُرْم - بالضم و انکہ درختی است خوشبو بارآں مانند بلوط است و شکوفہ اش مانند شکوفہ سعتر شہد آں نخوبہ بہتر باشد یا آں اسطوخودوس است بونانیہ +
ضِرَم گلکنف گرسنہ و چوزہ عقاب و سپ بسیار تیز دونده +
ضِرْمَۃ بُرّی ضِرِمَّۃ بکسر ضاد مہملہ جداست مر ہاشم بن مرثد را +
ضَرِمَۃ - محرکۃ نیم سوختہ از شجر و از شاخ خرما و مذرگ آتش و آتش
ضَرِم جمع ضَرِمَانٌ ضَرِمَۃٌ یعنی نیست دراں کسے +
ضِرَام - گلناب ہیزم ریزہ یا ہیزم کہنہ و نرم یا آنکہ مذرگ نباشد اورا یا ہیزم افروختہ ضِرَامَۃ مثلہ
وبنیر ضِرَامَۃ - درخت حبۃ الخضرا کہ بفارسی بن گویند +
ضَرِیم - کجمد سوختہ +
ضَرِیم - کامیر سوختہ +
ضُرَیمَۃ کجہینہ تلعہ است بیمن +
ضِرَیم - بالکسر کخدیم صمغ درختی است +
س - ضَرِمَ الرَّجُلُ ضَرَمًا - بالتحریک سخت گرسنہ گردید + و
ضَرِمَ الشیٔ سخت شد سوزش و حرارت آں + وَضَرِمَ عَلَیْہِ فروخت شد بروی آتشم + وضَرِمَ فِی الطَّعَامِ نیک خورد و چیزے نگذاشت ازاں + وَضَرِمَتْ نَارُہُ افروختہ شد آتش و شعلہ زد +
اَضْرَمَ - فروزانیدن آتش +
ضَرَّمَ النَّارَ تَضْرِیمًا - برفروزانید آتش را +
تَضَرَّمَ النَّارُ افروختہ شدن آتش و در رسیدن پیری و موی سپید شدن یقال اضطرم الشیب اشتعل
تَضَرُّم - افروختہ شدن آتش و افروختہ شدن از خشم +
اِسْتِضْرَام - افروختن آتش را

ض ر ھ ز

اِضْرَھَزَّ اد - آہستہ پنہاں رفتن +
یقال اضرھز الی کذا اذا دب مشیرا

ض ر ی و

ضَرْو - بالفتح بریدن چشتن خون از رگ ضَرْو بالضم مثل الفعل من نصر -
ضِرْو - بالکسر بچہ درندہ ضِرْوَۃ مونث + و درخت کنکام یا صمغ آں وَبِیَن بالفتح اَضْرَاء جمع - واندک از جذام کہ خورہ باشد
ضَرِیّ - سگ بچہ دونده +
ضادی خون رواں و سگ بچہ دواں + بِسقَاءٍ کُمَادٍ بالتنوین - خیک سکو کنندہ شیر + وکَلْبٌ ضَارٍ - سگ حریص شکار و سگ بی صید دونده ضَارِیَۃ مونث +
وعِرْقٌ ضَارٍ رگ کہ خون آں منقطع نشود +
ضَرَاء بالفتح والمد درختاں انبوہ و رعادی کہ دراں پنہاں توانند شد یقال ھُوَ یَمْشِی الضَّرَّاءَ اِذَا مَشَی مُسْتَخْفِیًا اَبِھَا اَوْ وَادِی مِنَ الشَّجَرِ وزمین نشیب یا اندک سخت کہ جائے میگیرد دراں رواں + وبنیر ضَرَّاء - نہاں شدن
عِرْقٌ ضَرِیٌّ - یعنی رگ کہ خون وی منقطع نشود و نیز ضَرِیّ - آب عوزہ سرخ رنگ و زرد کہ آں را بار درخت کنار ریزند ببندہ ہا زند +
ضَرِیَّۃ - وہی است برراہ بصرہ بسوئے مکہ +
س - ضَرِیَ بِہِ ضَرًی وضَرَاوَۃً وضَرَاءً وضَرِیَ بِہِ ضَرًی وضَرَاوَۃً آزمند حریص آگردید + ونیز ضَرَاوَۃ دریں صید دونده شدن سگ وخوگر شدن چیزی را + وبنیہ قول عُمَرَ یا کعب وحِدَۃٌ الحِجَازِ رَفَاتٌ لَھَا ضَرَاوَۃٌ کَضَرَاوَۃِ الخَمْرِ
ض ضَرِیَ لَحْمُہُ ضَرْیًا - رواں شد خون +
اَضْرَاہُ وبِہِ اِضْرَاءً - حریص کرد اورا و خوگر ساخت و برانغالانید
وَاَضْرَی بِالصَّیْدِ - خورد نیز بشرے را +
ضَرَّاہُ بِہِ تَضْرِیَۃً - برانغالانید اورا بآں و حریص کرد + وتَضْرِیَۃُ العَزَائِمِ تافتن نشنده جوال یا خر جہین است +
اِسْتَضْرَاہُ بفریب شکار کردن +
اِضْرِیْرَاء برآمدن شکم از طعام استلا شدن +

باب الضاد فصل الزاء

ض ز ر

رَجُلٌ اَضَزُّ - مردد شوار خود خشمناک و مردنگ و بان کہ دندان بالائیں و دندان زیریں ابراسیم قرین باشد بردشتی کہ تبین کلام را نتواند یا آنکہ کلام او بہم چسپنده باشد و وقت حرف زدن نتواند کہ آنرا دا گرداند یا آنکہ مخرج کلام بردے تنگ باشد و دیر تکلم
ضَزَّ اِسْتَعَانَ کند ضَزَّ از مجمع
وکَلْبٌ اَضَزُّ - بارسخت و تنگ
س - ضَزَّ ضَزًّا با خوب و شوار خواند گردید خشمناک شد و کلام بر ہم

چشمه گردید +
رجل مُضِرّ - مردِ تنگدل +
اِضْرَارٌ تنگ دل شدن یُقَالُ اَضَرَّ عَلَی اَی ضَاقَ فَلَمْ یُعْطِ وهمایدن اسپ گاهم را +

ض ر ن

ضَرْن بفتحتین کجاوه بزرگان معتمد و زرندان مرد عیال وانبازان او واسب وماده شتر که متاع واثاث بار کنند وآن گاه بار وناگران فروشابیس دمانند آن که میان سوراخ کرده یا کبره باشد وچوبی که بکبره اگیرد + ونیز ضَیْزَن چوبی که کسوراخ کبره را بنگ کنند اگر فراخ گردد + ومنه مَن یَزْاَحِمْ اَبَاهُ فِی مُرَاتِهِ یعنی فرزند که مزاحم پدر خود باشد درباره زن وی قال الدُّرَیْدُ - وَکُلُّهُمْ کَابِیَهْ ضَیْزَنٌ سَلَفْ ونیز ضَیْزَن آکه بر سر چاه بزحمت دهد وبنویسی کند ونام بتی + وَضَیْزَنُ بْنُ مُعَاوِیَةَ ملکی بود از قضاعة که سالبور ذوالکلاع ویرا کشت +
ضَیْزَان بالفتح اسپی بود که گاهی ماده را زیر خود نکشید وهرگز بر ماده نجهید +
ض ن - ضَرَنَهُ ضَرْنًا گرفت چیزی را که در دستش بود نه چیزی که نیخواست +
تَضَارَنَا ذراگرفتند باهم وبمعدگیر غلبه کردند +

باب الضاد فصل الطاء

ض ط ر

ضَوْطَر - بالفتح مردکلان جثه و سر باکس بزرگ سر بین ومرد گران بی خبر + ضَیْطَر وضَیْطَار بالفتح مثله فی الکل ضَیَاطِرَة وضَیَاطِرُون جمع ونیز ضَیْطَار بازرگانی که سفر نکند واز جای خود بجای دیگر نرود برای فروختن +
ضَیْطَرِی بالفتح والکسر آنکه در بانی بردن راس المال درآید ودر کسب مطلوب حیله ها جوید +
ضَوْطَار بالفتح مثله +
ضَوْطَرِی مرد شکرف بیخبر + ونیز ضَوْضَوْطَرِی گرسنگی وقبیله راست +

ض ط ط

ضَطَط بفتحتین گل ولای سخت +
ضَطِیط کامیر مثله +
اُضْطُط بضمتین بلا دستخوش ها

ض ط ن

ضَیْطَن کصیقل مرد وهوش بدن جنبا نده با بسیاری گوشت در بقا + ضَیْطَان کسکران مثله + ضَیْطَنَ ضَیْطَنَةً ضَیْطَانًا - محرکة برقصا تا مدپس جنبانیدن هرود دوش وبدن را عوبسیاری گوشت +

باب الضاد فصل العین

ض ع ر

ض - ضَعَرَهُ ضَعْرًا بالفتح تیک گرفته وپاسپرده نمود او را +

ض ع ط

ض ضَعَطَهُ ضَعْطًا - فرو فشرد آنرا +

ض ع ع

ضَعّ - بالفتح ریاضت دادن شتر وماده شتر ریاضت نایافته را واصل من فرس یا آن کلمه است که بدان شتر را در ادب آموزند +
ضَعْضَع کجعفر سست ونزم وناتوان از هر چیز ومرد گول چیز فهم وهوش ضَعْضَاع - بالفتح مثله فی الکل
ضَعَاضِع کعلابط کوچه است بس نرم ونزدیک آن کوهیست بزرگ ودران آب گرد آید +
ضَعْضَعَ الْبِنَاءَ ضَعْضَعَةً بشکست بنا را تا زمین وپست وخراب کرد
تَضَعْضَعَ نرم شدن ودعاجز گردیدن ونیاز مند شدن بسوی کسے + وفی الحدیث مَا تَضَعْضَعَ اَمْرٌ لَا خَیْرَ یُرِیْدُ بِهِ عَزَّ وَجَلَّ الدُّنْیَا اِلَّا ذَهَبَ ثُلُثَا دِیْنِهِ - ونیز فروشستن بناواقتادن ونشستن آن +

ض ع ف

ضعف - وضم وتحریک نیرو سستی وناتوانی خلاف قوت + قال ابو عمرو الفتح لغة تمیم والضم لغة اهل الحجاز وبعضهم قال الله تعالی وَخُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَعِیْفًا اَی لِضَعْفِ رَأْیِهِ وَعَزْمِهِ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی لِنَبِیِّهِ مُحَمَّدٍ ﷺ وَاِنَّکَ لَعَلٰی خُلُقٍ عَظِیْمٍ اَی دِیْنٍ عَظِیْمٍ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی لِلنِّسَاءِ اِنَّ کَیْدَکُنَّ عَظِیْمٌ اَی لِضَعْفِ رَأْیِهِنَّ وَقِلَّةِ صَبْرِهِنَّ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی لِلْمُؤْمِنِیْنَ اَلْئٰنَ خَفَّفَ اللّٰهُ عَنْکُمْ وَعَلِمَ اَنَّ فِیْکُمْ ضَعْفًا اَی فِی الْجِهَادِ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی لِنَبِیِّهِ ﷺ اِنَّا اَنْزَلْنَا اِلَیْکَ الْقُرْاٰنَ وَاِنَّا لَنَعْلَمُ اَنَّکَ تَضْعُفُ عَنْ بَعْضِ مَا یَنْزِلُ عَلَیْکَ اَی تَضِیْقُ بِهِ ذَرْعًا وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی لِنَبِیِّهِ ﷺ وَلَوْلَا اَنْ ثَبَّتْنٰکَ لَقَدْ کِدْتَّ تَرْکَنُ اِلَیْهِمْ شَیْئًا قَلِیْلًا اَی تَضْعُفُ عَنِ الْحَقِّ وَقَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی لِنَبِیِّهِ ﷺ اِذًا لَّاَذَقْنٰکَ ضِعْفَ الْحَیٰوةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ اَی عَذَابَ الْحَیٰوةِ وَعَذَابَ الْمَمَاتِ لِاَنَّهُ زِیَادَةٌ غَیْرُ مَحْصُوْرَةٍ وَقَوْلُ اللّٰهِ تَعَالٰی یُضٰعِفْ لَهَا الْعَذَابَ ضِعْفَیْنِ یعنی سه عذاب +
اَضْعَافُ الْکِتَابِ - بالفتح امین السطور وحواشی آنست یُقَالُ وَقَعَ فِی اَضْعَافِ الْکُتُبِ یعنی توقیع نهادیان سطور یا میان خط وحاشیه آن + وَاَضْعَافُ الْجَسَدِ عضوهای بدن یا استخوانهاست واحد آن ضعف است بالکسر
ضَعَف محرکة بهمای دوچند گردد +
ضَعِیْف کامیر سست وناتوان وگوید قَالَ اللّٰهُ الشَّعْبِی ضِعَافُ الْکِتَابِ وَضُعَفَارُ وَضَعَفَةٌ وَضُعْفَی کسکری وضعافی کسکاری جمع وضعوف هواوهوس ومنه قوله تَعَالٰی خُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَعِیْفًا ای یستمیله هواه وگویند لغت تمیمیست نیل منه انا لنزلک وفینا ضعیفا ای اعمی وفی الحدیث اتقوا اللّٰه فی الضعیفین ای المراة والمملوک
ضَعِیْفَة کسفینة زن سست وناتوان +
ضَعُوف کصبور ضعیف وناتوان للذکر والانثی ضعاف وضعفة جمع
ضَعْفَار کسکران سست وناتوان
مَضْعُوف کمکرم من اَضْعَفَهُ اِضْعَافًا والقیاس مُضَعَّف ولم یجئ وهمچنیں دوچند کرده شده من اَضْعَفْتُ الشَّیْءَ فهو مُضَعَّفٌ وَمُضْعَفٌ
ض ن - ضَعُفَ ضَعْفًا - بالفتح

وَالضَّعْفُ وَضَعَافَةٌ بِالْفَتْحِ وَضَعَافِيَةٌ بِالضَّمِّ وَتَخْفِيفِ الْيَاءِ سُسْتْ گردیدن یا ضَعُفَ بِالْفَتْحِ سستی در عقل و بِالضَّمِّ ناتوانی بدن وَضَعُفَتْ التَّابِعَةُ بِكَرِيمِ سست و ناتوان گردید بسنور ✦ ف - ضَعَّفَهُمْ تَضْعِيفًا بِالْفَتْحِ زیاده گردانید آنها را پس جهت آود یاران وی دوچند گردید بر ایشان مُضْعِفٌ کمن صاحب ستور ناتوان و منه الحدیث فی جَيْشِ من كَانَ مُضْعِفًا فليرجع وقول عمر رضي الله عنه الْمُضْعِفِينَ عَلَى أَصْحَابِهِ أَرَادَ أَنَّهُمْ لَيْسُوا بِكَثِيرٍ وَأَنَّهُمْ يَشُوا وَشَاعَ وَكَثِيرٌ بَاشَد ✦ وَرَجُلٌ مُضْعِفٌ - وَبِفَتْحِ أَنَّكَه سقوجب ضعف باشد ✦ أَضْعَفَهُ إِضْعَافًا - كورگردانید دیر او را سست و ضعیف کرد - وَاضْعَفَ الشَّيْءَ دوچندان کرد آنرا ✦ و أَضْعَفَ فُلَانٌ - صاحب ستور سست و ناتوان گردید ✦ أَضْعَفَ الْقَوْمُ مجولا دوچندان کرده شد جت ایشان ✦ أَرْضٌ مُضْعِفَةٌ کمظمة زمین باران سست رسیده ✦ مَضْعَفَةٌ تَضْعِيفًا - سست و ناتوان پنداشت ویرا ✦ وَضَعَّفَتْ الْحَدِيثَ بُسْتِي فِي ضعف منسوب کرد آنرا ✦ و نیز تَضْعِيفٌ یک چیز را در چندان نمودن یا زائد و ضعیف گردانیدن یقال ضعفه الله ای صيّره ضعيفا - و نیز تَضْعِيفٌ خش کردیدا ✦ دَرْعٌ مُضَاعَفَةٌ - زره دوگانه حلقه بافته ✦ مُضَاعَفَةٌ دوچندان یا زیاده کردن چیزیرا و طرف چیری دوگونه آن چیز گردانیدن تناسه گونه گردد ✦ وزراه راه دکان حلقه بافتن تَضَعُّفٌ ضعیف شمردن و سست پنداشتن و خوار و گمنام شدن ✦ وفی الحدیث اهل الجنة کل ضعیف متضعف بفتح العین ای من یستضعفه الناس یحتقرونه وکم من اشعث ذی طمرین تَضَاعُفٌ دوچندشده آنچه بود اورا دوچندان کرد ✦ اِسْتِضْعَافٌ - سست پنداشتن و ناتوان شمردن کسی را و ناتوان یافتن و مستهور ساختن ✦

ض ع ل

ضَعَلٌ محرکة باریکی بدن بهته نزدیکی و تقارب نسب و این حسب گمان عربست که مرد را از زن قریب النسب مرزند ضاوی یک بدن نحیف جثه آید و مذکور است و هو حض دے ✦ ضَاعِلٌ صاحب شتر نر توانا

ض ع و

ضَعَةٌ - کدعة درختی است و لهاء عوض واو از مؤنات جمع ضَعْوَةٌ - منسوب ست بسوے ✦ ضَاعَ ضَوْعًا پوشیده شدن نهان گردید ✦

باب الضاد والفاء واللام والغين

ض غ ب

رَجُلٌ ضَغْبٌ - بالفتح مرد خواهنده با درنگ یا حریص شفیه محبت آن ضَغَبَةٌ - ونث مَضَاغِبُ شخصے که جست ترسانیدن کسی در پنهان آواز سے صهیب و نخوف برزندتا شنوند ✦ خایف و بیمناک گردد ✦ ضُغَابٌ لغراب آواز خرگوش و گرگ ✦ ضَغِيبٌ کامیر آواز خرگوش و گرگ و آواز حرکت آسیاب غلاف خود ارض مَضْغَبَةٌ - بالفتح زمین با درنگ ناک ✦ ف - ضَغَبَ ضَغْبًا بالفتح بانگ خرگوش و نوشتن بزدتا بیم کند کسی را وَضَغَبَتْ الْمَرْأَةُ کانیدن زن را ✦ وَضَغَبَتْ الْأَرْنَبُ نالیدن خرگوش وقتیکه گرفتار شد ✦

ض غ ب س

ضُغْبُوسٌ بالضم خیاره با درنگ ریزه و شاخ تیز پر خاری است که شتر خورد و یگیاهیست مانا هلیلون ضغابیس ج - ونیز ضُغْبُوسٌ بچه رباه و مرد ضعیف و ناتوان و شتر سیاه سال و حیاه تن ✦ أَرْضٌ مَضْغَبِيَّةٌ بالفتح زمین گیاه ضعیف ناک ✦

ض غ ث

ضَغَثَ بالکسر و الفتح دسته گیاه خشک تر و آمیخته و نیز ضغث شاخ زیک بیخ أَضْغَاثٌ ج وَأَضْغَاثُ احلام خواب های پریشان که تاویل آن ار بهت اختلاط حواست سیاه ✦ مَضَابِثُ آنکه پنهان شود در پوشش و جز آن و باواز مهیب ترساند کودکان و مانند آنرا یا آن جاے موحده است ✦ ناقة ضَغُوثٌ کمصور شتر ماده که در خوی آن شک باشد پس بدست مالند تا فربهی را از لاغری معلوم نماید ✦

ف - ضَغَثَ الْحَدِيثَ ضَغْثًا بالفتح در آمیخت سخن او ضبط نکرد وَضَغَثَ السِّنَامَ سوک کوهان را ✦ وَضَغَثَ الْوَرَلُ مالک کرد سفنقور یا جانوریکه مشابه سوسمار است ✦ وَضَغَثَ الثَّوْبَ شست جامه را و خوب پاک کرد تَضْغِيثٌ زمین و گیاه تر از باران و نیز کردن آن ✦ اِنْضِغَاثٌ از هم آوردن ضغث

ض غ د

ف - ضَغَدَهُ ضَغْدًا نهب کرد او را یا بفشرد و کلوے ویرا ✦

ض غ د س

ضَغَادِسُ گیاهیست واحد آن ضغدسة بالضم است ✦

ض غ ر س

ضَغَرْبَسٌ کرس مرد ناز مند

هوس باز +

ض ع ز

ضِغْزٌ بالکسر شیشه بدخوے زشت طبع از دوان +

ض ع ط

ضَغْطَة بالفتح سختی و فشارش و تنگی و اکراه یقال اَخَذْتُ فُلَانًا ضَغْطَةً اِذَا اَضَقْتَ عَلَیْهِ لِتُکْرِهَهُ

و مطالبات غریم در اداے دین بسجدکیر و ایں تنگ دل گردیده بر کتر از حق خود راضی شود و آنرا عجالتہ گیرد +

ضَغَاطٌ - کذاب موضعی است

ضَاغِطٌ لکنا بیان و ایں بر جزے و کشادگی بغل شتر و بسیاری گوشت آں و سو سمار +

ضَغِیطٌ - کاسیر چاه کنده پُر از گل دلای سیاه در بعلوی چاه خوش آب پاکیزه که آنرا هم تباه و بوے نمک گرداند + و مرد پست عقل و تباه رائے ضَغْطَی کقتلی جمع ضَغِیطَة گیاه سست و نرم +

مَضْغَطَة کمقعدة زمین پست فراهم آمدن گاه آب مَضَاغِطُ جمع

ن ف - ضَغْطَةٌ مَنْغَطَةٌ نشر و آنرا وانبوهی نمود و گفت آنرا درخت نشر و بدیوار و جز آن تنگ کرد + و سه ضَغْطَةُ الْقَبْرِ یعنی عذاب تنگ گرفتن گور و سخت فشاریش او +

مَضَاغَطَة - باهم انبوهی کردن و فشارون همدیگر را یقال تَضَاغَطُوا اِی ذَاحَمُوا

تَضَاغُط فراهم آمدن و انبوهی

ضَغَاطِیَة بالفتح نوکها + وَهُوَ فِی الْاَصْلِ الضَّفَادِعُ اُبْدِلَ الْعَیْنُ بِالْیَاءِ کَالتَّعَالِبِ فِی التَّعَالِبِ

ض ف د

ضَغَادِی بالفتح نوکها + وَهُوَ فِی الْاَصْلِ الضَّفَادِعُ اُبْدِلَ الْعَیْنُ بِالْیَاءِ کَالتَّعَالِبِ فِی التَّعَالِبِ

ض ف د ع

ضِفْدَع کزبرج نوک و دران لغات است ضَفْدَع کجعفر و ضَفْدَع کجندب و ضِفْدَع کدرهم و هذا اَقَلُّ و مردود و قال الخلیل لیس فی الکلام فِعْلَل کالاربعة حروفها مجرورة عن جمیع قالوا ضَفَادِع و ضَفَادِعی جمع

ضِفْدِعَة کلی یا موئث است و آں نهریست گوشت مطبوخ آں بارمن زیت و نمک تریاق است سر زهر هوام را + و شتی پیه آں عجیب الفعال است . جهت برآوردن دندان + و گویند که بریں آں از سوم قتاله و مجوع و سوم سر و دراول شکم و شرب اقسام آں سوءت استسقا و کشنده بدرود کبدی و قرحی و درم احشا و ورد دل و قفت ضَفَائِع بَطْنِهِ - یعنی گرسنه گردید

ضَغَامَة کثمامة آنچه بدنداں گزیده بیاندازند +

ف ضَغْمَة وَبِهِ ضَغْمًا گزیده اورا بدنداں یا اندک گزیدن پر کردن را از چیزے که میخواست +

ض غ ن

ضِغْن بالکسر ناحیه و کرانه و بغل شتر نزد کینه و میل خواهانی یقال ضِغْنِی اِلَی فُلَانٍ اِی مَیْلِی اِلَیْهِ - وَنَاقَةٌ ذَاتُ ضِغْنٍ اِی مَائِلَةٌ اِلَی الْجَانِبِ

و نیز ضِغْن آبیست سرفراز را نزدیک خیبر +

قَنَاةٌ ضِغْنَة کفرحة نیزه کج + قرش ضَغْلَنٌ کصاحب اسپ که تازے نیکو نرود +

غَضِیغَة کسفینة کینه +

ضِغْنِی بیای مشدد شیر بیشه س ضَغَنَ ضَغْنًا - محرکتین کینه ورزید + وَضَغِنَ اِلَی الدُّنْیَا میل کرد بسوی دنیا + و نیز ضَغِنَ آرامیدن +

اِضْطِغَان دعل کینه ماشیر و پنهاں کردن کینه را و کینه گرفتن همدیگر + و در زیر بغل گرفتن چیزے را و منه کانه مُضْطَغِنٌ ضَبِیًّا اِی حَامِلُهُ فِی حَجْرِهِ

تَضَاغُن باهم کینه ورزیدن و پنهاں داشتن کینه را +

ض غ و

ضُغَاء بالضم والمد بانگ سوباه و گربه و مانند آں ضَغَا یَضْغُو بالفتح مثله

ن - ضَغَا نَوْمُهُ کوفته گردید وَضَغَا الْمَقَامِرُ - ناستی کرد و خیانت نمود + وَضَغَا السِّنَّوْرُ وَضَغَوَا وَضَغَاؤُا - کرباں نالید و آواز کرد +

اَضْغَاهُ اِضْغَاءً بانگ سوباه را و بربانگ برانگیخت +

باب الضاد و فصل الفاء

ض ف د

ضَفَادِع بالفتح نوکها + وَهُوَ فِی الْاَصْلِ الضَّفَادِعُ اُبْدِلَ الْعَیْنُ بِالْیَاءِ کَالتَّعَالِبِ فِی التَّعَالِبِ - ضَفْدَعٌ ضَفْدَعًا طباخیه نو اورا +

اِضْفَادٌ اِضْفِیدَادٌ ابرما سید ازخشم +

ض ف د ع

ضِفْدِع کزبرج نوک و دران لغات است ضَفْدَع کجعفر و ضَفْدَع کجندب و ضِفْدَع کدرهم و هذا اَقَلُّ و مردود و قال الخلیل لیس فی الکلام فِعْلَل کالاربعة حروفها مجرورة عن جمیع قالوا ضَفَادِع و ضَفَادِعی جمع

ضِفْدِعَة کلی یا موئث است و آں نهریست گوشت مطبوخ آں بارمن زیت و نمک تریاق است سر زهر هوام را + و شتی پیه آں عجیب الفعال است . جهت برآوردن دندان + و گویند که بریں آں از سوم قتاله و مجوع و سوم سر و دراول شکم و شرب اقسام آں سوءت استسقا و کشنده بدرود کبدی و قرحی و درم احشا و ورد دل و قفت ضَفَائِع بَطْنِهِ - یعنی گرسنه گردید

ونیز صَفْدَع کنبرع استوانے است صَفْدَعُ الماءِ صَفْدَعَةٌ غوکتاک شدآب +

ص ف ر

صَفْر بالفتح رسن تافتہ کہ بداں شتر وبالان بندند صُفُور بالضم و صَفْر۔ کعنق جمع + دہر دستہ موئے بافتہ مجداگانہ ودیگ تودہ کلاں فراہم آمدہ یا ریگی کہ بعض آں بر بعض نشستہ باشد صُفُور بالضم جمع + ودنبالہ گیزہ برآوردہ بے آبک وگل +

صَفِرَة کفرختہ رنگ تودہ کلاں یا ریگ کہ بعض آں بر بعض نشستہ صُفُر جمع وجالوز کے است کہ شتر را رنجاند +

صَفَار بالفتح رسن تافتہ کہ بداں شتر وبالاں بندند +

صَفِير کامیر ہر دستہ موی بافتہ جداگانہ + وصَفَارُ البحر کراۂ دریا + ونیز صَفِيرٌ معرفۃ کوہے است بشام +

صَفِيرَة زمینیت بوادی عمیق + موی بافتہ صَفَائِر جمع ودیگ تودہ ونیز صَفَائِرُ الجبل پیہا وشاں

ص۔ صَفَرَ صَفْرًا بالفتح برجست ودوید وسے نمود + و صَفَرَ الشعرَ بافت موی را + و صَفَرَ الحبلَ تافت رسن را + و نیز صَفَرَ انداختن علف در دہن ستور وگرد آوردن موئے شعر مُصَفَّر کمعظم موی بافتہ

بریسہ تاہ +

تَصْفِيرٌ۔ موی بافتن شد للمبالغۃ

مُصَافَرَة ہمدگیر را یاری کردن

تَصَافَرُوا علی الامر باہم مدد کردند ویاری نمودند بر کار +

اِنْصِفَار بہم پیچیدن دو کوہ وفی بعض نسخ الصحاح بالحاء المہملۃ فعلی ہذا ترجمتہ دو رسن

ص ف رط

جمل مُصَفْرَط کزبرج شتر کلاں شکم

صَفْرَطَة بالفتح کلاں وسطبر شدن شکم +

صَفَارِيط الوَجْه شکنہای میاں رخسار ومنی قریب ہر دو ینبالہ چشم

صَفْرُوط کعصفور واحد آں است

ص ف ن

صَفَن۔ بالفتح فرو بردن شتر لقمہ را یا کبر بہت فرو بردن آں ودراندن وطی کردن ودویدن وجہیدن و جستن وزدن بدست یا پا و درآوردن لگام را ودہن اسپ

والفعل من نصر

صَفَن محرکۃ کبیدہ جو برائے علف شتر وکبیدہ کردن آں +

صَفَر۔ کامیر سطبر وکبیدہ جو +

صَفِينَة کسفینۃ لقمہ بزرگ

صَفَائِن جمع +

صَفَان۔ کشاد وعرض چیں + وَهُوَ مشتق من الصَّفْر بحركة للشعير يُجَشّ ليُعلَفَه البَعِيرُ كَانَ يُقَاتِل الزُّبَيْر بِكَيْفِيَاهُذَا الشَّعِير لعلف

اِنْصَفَرَ فرو بردن آنرا بناخوشی

ص ف س

صَفَسَ البَيْضَ صَفْسًا۔ بالفتح گیاہ حلی را گرد آوردہ لقمہ ساخت اشتر را +

ص ف ط

صَفْطَة بالفتح سستی عقل + صَفَقَات جمع

صَافِط کصاحب مسافر سفر دور ودراز وشتر بارکش + وآنکہ متاع را از شہرے بشہرے بردبرای فروختن

صَافِطَة مردم فرومایہ +

صَفَاطَة بالفتح نادانی وسستی عقل وکلانی شکم وسست رائے وضعیف عقل شدن والفعل من كرم ومنه حديث عمر اللهم انى اعوذ بك من الصفاطة وهو دون وبازی گرازدون +

صَفِيط۔ کامیر آنکہ وقت سماع حدث کند وآنکہ پیش ازاں خال ازال آید وشتر نادان وسست رائے صَفَقِلي لحمقي اجمع وشتر نیکو خود شتر وشوا خوانده از لغات اضداد است ومرد ستمار زمرد وفرومایہ بدن +

صَفَنْط کسمند مرد کلاں حشہ فرومایہ بدن +

صَفِيط کسفینۃ مرد فربہ پر گوشت کلاں بدن +

صَفَاط کرمان مردم فرومایہ +

صَفَاط۔ کشاد واشتربان آنکہ شتر را کبرایہ دہد ویرندہ متاع از بہائے بجائے ودرنج زندہ ولیسہ پر فروہشتہ گوشت وگراں بدن کہ قوم ہمراہے نتواند +

صَفَطَة کجبانتہ شتربارکش وگروہ بزرگ ہمراہاں +

ن۔ صَفَطَهُ صَفْطًا بست وبرا وصَفَطَ عَلَيْهِ۔ سوار شد بر او وگذاشت +

تَصَافَطَ القَوْمُ پر گردید گوشت +

ص ف ط ر

صِفْطَار بالکسر سوسمار کلاں سالی بدسرشت بدخلقت +

ص ف ع

صَفْع۔ بالفتح سرگین پیل +

صَفْعَانَة بالفتح بار سعدانہ خار بارکردہ مانند زنبلک ودگر لاتراها۔ اذا هاج السعدان وانثرت عن مثل الا مسلفية قد نثرت عن شوكها وانبقبت لعدم من يطوها

ف صَفَعَ صَفْعًا۔ سرگین انداخت وتیز راند +

ص ف ف

رَجُلٌ صَفَّافُ الحال تنگ ورقیق حال وآنکہ آنچہ کمر دارد وعیال بسیار

صَفّ بالضم چیز کہ بیست مانند گنبد تہبرہ وخاکستر ے رنگ بگاہ سیگزو برپوست آبلہ برمے آید

صَفَفَة کقردۃ جمع +

صَفَّة بالفتح یکبار انبوہی کردن برآب + وصَفَّةُ التمر وبکسر کرانہ جوی + وکذا صَفَّةُ البئر والکسر فیہ اکثر وصَفَّتَانِ لوادی والحجاز وم مثنی وبکسر دو طرف پودبار ودو طرف سینہ صَفَّة البحر کنار دریا + وصَفَّة من الماء یکبارہ تیز آب + وصَفَّة

القوم جماعت قوم و شاة ضفة المنجب - یکمه شیرش بسیار بیک کشیدن آید +
ضفف محرکة بسیاری عیال وتناول طعام بامردم یا بسیاری دست برطعام ومنه الحدیث احب الله ما یکون طی ضفف - وفی الحدیث ما شبع رسول الله صلی الله علیه وسلم من خبز ولحم اکا علی ضفف ای علی کثرة الاکلین علی الطعام او علی الضیق والشدة یا تنگی وسختی حال یا بسیاری خورندگان یا قلت طعام و حاجت وسرعت درکاتی یقال لقیه علی ضفف ای عجلة ونیز ضفف ضعف وسستی وکم از پرسے پیاله وکم از هر چه باشد و انبوهی مردم بر آب +
ناقة مضفوفة کصبور ناقة بسیار شیر که بغیر کف دست دوشیده شود ضفافة کسحابة مرد کول و بے عقل +
هو من ضفیفنا ولفیفنا آواز جملهٔ آن کسانست که با خود آمیزند وقتیکه الیشان امور خراب ساخته +
مادّ مضفوف آنکه براں از دحام مردم باشد + ورجل مضفوف آنکه از کثرت سائلاں تهیدست شده باشد +
ضفیفة من بقل - تره سبز و ساده +
ضفضفة القوم جماعت قوم

ن - ضفق الناقة ضفقا وضفیقا ناقه را بهم گذاشت + وضفقا ضفقا گردن وروی آوردن + وضفق المصطلی بند نمودن آتشگاں خود را از دو یک پاره آتش +
تضافق نوعی کردن وگردیدن آدمان بر آب جز آں وقت بسیار گردیدن سال آنهاء

من ف ق

ن - ضفق ضفقا - انداختن گرد یک مرتبه +

من ف ن

ضیفن کصیقل طفیلی و مذکور است در من ی ف +
ضفن کجهد کوتاه بالا کلاں جثه درشت خلقت ضفن کاکم مثله +
من ضفن الیهم ضفنا بالفتح آمد و شدی آنها کرنشیند با آنها
وضفن بخائطه فکند خائطرا
وضفن بحاجته - پرداخت وبرآورد کار خود را + وضفن المرأة گائیدن زن را + ضفن البعیر بر حمله زدن شتر دست و پای خود را بزمین + وضفنه علی ناقته برناقهٔ خود سوار کردن وی را ونیز بار نهادن براں وضفن فلانا دست و پای خود را بسرین او + وضفن به الارض بزمین کوفت ویرا + وضفن ضرع الشاة - جمت دوشیدن گرفت پستان گوسپند را اضطفان از نای خود و مثالهٔ محور از دون یقال انضفن انضغن

بقدمه مؤخر نفسه تضافنوا علیه تضافنا باهم مدد کردند براں +

من ف ن د

ضفند محرکة روغن بسیار بطبع گول +
ضفندد کسفرجل نرم وسست کلاں شکم +

من ف ن س

ضفنس کسفرجل نرم وبسیار و فرو هشته گوشت +

من ف و

ضفو - بالفتح نام وکائل گردیدن وزیاده شدن مال ومعاش گردیدن حوض والفعل من نصر
ضفوة العیش فراخی زندگانی
ضفا کعصا جانب وکرانه
ضفوان
ثوب ضفان جامهٔ کامل وتمام +
ورجل ضفنی الراس مرد بسیار موی +

باب الضاد مع الفاء

من ف ق

ض ف ق ضفق ضفقا - بالفتح وحکایت کرد و آواز سنگ آکه بر سنگ افتد +

باب الضاد مع الکاف

من ك ن

ضکن - بالفتح فشارش سخت +

من ك ع

ضوکعة کجوهر مرد بسیار گوشت گراں سنگ گول سست بدن

سست رای وزنیکه هیچ پیچان رود وسستی وتهمل کند در رفتن +
ضوکع فی مشیته ضوکعة - ماننده گردید +
تضوکع من الحفا گراں گردید از بے کفشی +

من ك ل

ن - ضکلة الامر ضکلا دشوار گردید امر کار وتنگ شد + وضکل الشئ فشارد آزا وتنگ گرفت
ضکضکة بدبرسته نوے از فضا بسرعت یا عام است + آنرا سکسک هم گویند +
ضکضاك - بالفتح پست بالا خزیر پر گوشت + ضکضاکة مونث +
ضکاضلة بعد بعد کوتاه بالا پر گوشت +
ضکضکة ضکضکة فشارد اورا وتنگ گرفت +
تضکضک تضکضکا کشاده روی وشاد مالی گردید +

من ك ل

ضکل - بالفتح آب اندک +
اضکل - بالفتح برهنه +
ضیکل کسیکل کلاں جثه فربه پر گوشت وبرهنه از نفر یا عام است ونیاز مند ومحتاج وضیاکلة جمع

باب الضاد مع اللام

من ل ج

ضولج کجوهر سیم وصواب بیضاء

است +

ض ل ع

ضَلَعَ کمنع و سمع استخوان پهلو و پوست ضِلَعٌ و ضُلُوعٌ بالضم و اضلاع جمع + و قولهم هم علی ضِلَعٍ جائرةٍ یعنی ستمگاران اند برین + و نیز ضِلَعٌ کوچه تنها کانه یکوه پست باریک نیز سهل گذار و منه الحدیث کانکم باعداء الله یهدیه الضلیع الحمراء ای بمقتلین مدللین و موضعی است بطایف و چوب هر چه باشد یا چوب پهناور کج یا نا استخوان پهلوی حیوان و ضِلَعُ بنی الشِّصْبان - و ضِلَعُ القَتْلی - و ضِلَعُ بَنی مالِكٍ - و ضِلَعُ الرِّجامِ مواضع اند + و ضِلَعُ الخَلْفِ دامنی است پس استخوان پهلو بطرف پشت + و ضِلَعٌ من البَطِیخِ یک قاش خربزه + و یَوْمُ الضِّلَعَیْنِ شنبی روزیست از روزهای عرب و ضِلَعٌ عَوْجاءُ زن بدان جهت که حوا از آدم کوچک ضلع چپ آدم علیها السلام پیدا شد و از نیجا است که مردان جانب چپ یک ضلع کم دارند + ضِلَعَةٌ کفرحة ماهیست خرد سبز کوتاه استخوان +

ضَلِعَ - ککتف کژ خلقی فان لم یکن خلقة فهو ضالِعٌ

رجلٌ ضَلِعٌ بالفتح مرد تواناد رشت سطبر با آنکه دندانش بزرگ و مانند استخوان پهلو باشد

درکهی + دابّةٌ ضَلِعٌ کذلک

ضُلُعٌ بالضم جمع +

مَضْلَعٌ ستمکار و کژرو نه از خلقت باشد +

ضُلُوعٌ بالضم زمین کج یا راه با از سنگلاخ سوخته +

ضَلِیعٌ کامیر مرد زورآور و سخت و کلان چیز بزرگ سینه فراخ پستان

اَضْلَعُ و ضَلَعٌ لفظ جمع + و فرس ضَلِیعٌ اسپ تمام خلقت بزرگ و فراخ میان و درشت استخوان بسیار پی سطبر میان و رجل ضَلِیعٌ اقنم مرد کلان دهن یا فراخ بن یا بزرگ دندان باهم نزدیک شده والعرب تحمد سعة الفم وتذم صغرة و نیز ضَلِیعٌ کمانیکه چوب آن خم کمی داشته باشد و باقی بدن مانند قبضه باشد یعنی همچنان آن برابر بود +

ضَوْلَعٌ کوقل مائل چولو خواهش

ضَلُوعَةٌ کمانیکه در چوب آن خم باشد و راستی و تمام چوب آن شاکل کبد آن که قبضه گاه دست باشد + مَضْلُوعَةٌ مثله

ضَلَعَ ضَلَعًا - بالفتح پرشکم شدن از سیری یا سیرابی تا آنکه رسید آن اضلاع را یا عام است + و ضَلَعَ فُلانٌ میل کرد و کژ گردید نه از خلقت و تم نحو + و ضَلَعَ عَنِ الحَقِّ - برگردیدان + و ضَلَعَ فُلانًا در چنوی او زد + و نیز ضَلَعَ میل و خواهش نفس یقال ضَلَعَتْ بِکَ مَعَهُ + و منه المثل ضَلَعَتْ بِالشَّوْكَةِ

فَإِنَّ مَعَهَا مَعَهَا - و حق شخصی گویند که با دیگرے پیکار نماید +

قیل القیاس تخ بالکاف لانهم یقولون ضَلِعَ مَعَ فُلانٍ کمرح ولکنهم حفظوا فیقولون الجمل یضلع بنیاته فُلانًا ای حملا یقوی هو + و یقال هم علیه ضَلَعٌ واحدٌ یعنی جمع اند بر عداوت او

س ضَلِعَ السَّیْفُ ضَلَعًا - محرکه کژ و پیچ شمشیر + و ضَلِعَ مَعَ فُلانٍ خصومت کرد با او +

نیز ضَلَعَ محرکه کژی خلقی و کسبی شدن و خلقت و لیکن منه لا فیهما

ضَلَعات بالجُثَیْن یا ضَلَعٌ سرشتن بمنزله غمزات است + و یقال ما له قوت ولا ضَلَعٌ توانائی و تحمل بارگران و گرانی امر چیزی که صاحب آن از راستی زائل گردد و انحراف در زده +

ضَلاعَة - کسی را بتوقوت و تحمل استخوانهای پهلو و بازو و سخت

اضلاع شدن والفعل من کرم یقال ضَلُعَ الرجلُ ضَلاعَةً یعنی تواناشد

اضلاع گردید

حِمْلٌ مُضْلِعٌ - کمحسن بارگران

وهو مُضْلِعٌ بهذا الأمرِ یعنی او توانا است بران کار و دابّةٌ مُضْلِعٌ آنکه در برداشتن بار استخوانهای پهلویش سست باشد

اضلاع میل دادن و گران بار گردیدن و گران بار کردن لازم است و متعدی +

مُضَلَّعٌ کمعظم بارچه که لعض آن با فته و بعض آن تنک داده

جامه مخطط بصورت دهال از ابریشم و مانند آن +

تَضْلِیعُ الثَّوْبِ نگاشتن کردن جامه را بانه را بشکل اضلاع +

هو مُضْطَلِعٌ بهذا الأمرِ یعنی قوی و توانا است بران و کالنقل مُطَّلِعٌ بکلا دعام فانه من الاطلاع و قال ابو نصر بن حاتم هو مُضْطَلِعٌ بهذا الامر و مُطَّلِعٌ له ای قوی به و مالك له

تَضَلُّعٌ - پرشکم شدن از سیری یا سیراب گردیدن تا آنکه باضلاع آب یا عام است +

ض ل ف ع

ضَلْفَعٌ - کجعفر موضعی است دزن فراخ کس ضلفعة مثله

ضَلْفَعَ رَأْسَهُ مَنْفَعَةً سترد وی سر او +

ض ل ل

ضَلَّ بالفتح و بالضم گمراهی و هلاکی و بالضم فیه اکثر - و قولهم هو ضِلُّ مَنْ ضِلِّ بکسر هما و ضمهما یعنی او بسیار در پی ضلالت و خرابی دران شیفته آنست + یا آنکه او را و پدرش را کسی نشناسد یا بی خیر محض است و هو ضِلٌّ اضْلَلُ بالکسر و بضم آن بجای است و خبر و بران بیست + و اذا قیل یا اضل منه فلیس فیه الا الکثرة وقد تقال تهکما

ضَلَّةٌ - بالفتح سرگمی و غیبت بخیر باش یا بشر و گمراهی +

ضُلَّةٌ - بالضم ریسمانے کا ل

ضِلَّة بالکسر گمراهی وذَهَبَ دَمُهُ ضِلَّة رایگان رفت خون او وهُوَ ابْنُهُ لِغَيَّة اوفرزند زنا است او را وهو تبع ضِلَّة بالاضافة وبالنعت آن بلا نیست بی خبر +
ضَلَل - محرکة گمراهی + ونیز ضَلَل آب جاری زیر سنگها ان که آفتاب آنرا نرسد یا آب جاری زیر درختان +
ضَال گمراه + ضَالّ ابن ضَالّ دشنام ست عرباں را +
ضَالَّة بالفتح شتر گم شده یا حیوان که بی مالک ... بجائی یابک باشد وگم شده نکر ومونث دروی یکسانست
ضُلُول کصبور گمراه +
ضُلُولَة - بالضم گمراهی +
ضِلِّيل - کامیر بسیار در پی گمراهی رونده + والملك الضِّلِّيل امرء القيس بن حجر کندی است ونیز الحدیث اشعر الناس الملك الضِّلِّيل
ضِلِّيل سکیت مرد سخت گمراه وبسیار در پی ضلالت رونده + و الملك الضِّلِّيل امرء القيس است +
ضَلْضَلَة کدحرجة گمراهی +
ضُلَضِل کعلبط دبیه سوختی است +
مُضَلْضِلَة کمسلفة زمین که راه گم کنند دران + ونیز مُضَلْضِلَة سنگ بزرگ چنانکه آنرا توان برگرفت فرو ارض ضَلْضِلَة زمین درشت عمدا لغات است ضَلْضَل

وَضَلْضَلَة بالفتحتین فیهما وکسر الضاد وضُلَضِل کعلبط وضُلَضِلَة کقنفذ وضُلَاضِل کعلابط + و نیز ضُلَاضِل کعلابط راه نمای ماهر ضُلَضِلَة کعلبطة مثله ضُلَاضِلُ الماء علی الجمع باقی مانده از آب +
أَرْضٌ مَضِلَّة بالکسر زمین که راه گم شود دران ارض مَضَلَّة بالفتح مثله +
ض ل ل - ضَلَّ ضَلَالًا بالفتح ضایع شد وبمرد وهلاک گردید و خاک و استخوان شد و پنهان گشت وگم شد ازوی + وضَلَّ فلانًا فراموش کرد آنرا + قيل منه وانا من الضَّالِّين - وضَلَّنِي رفت از من + وضَلَّ هو عني گم شد ورفت از من وضَلَّ البعيرَ والفرس گم کرد ورفتند او ست + وضَلِلْتُ بالکسر یا بالفتح گم کردم راه را وگمراه شدم وكذا أُضِلُّ المسجد والدار وكل شيء مقيم لا يهتدى له - ونیز ضلال گمراهی ضَلَالَة مثله ونیز ضلال گم گردیدن وغائب شدن یقال ضَلَّ الماء في اللبن ای غلب بحیث لا يظهر اثره في اللبن + ومنه قوله تعالى حكاية عن اخوة يوسف ان اباناً لفي ضلال مبين ای هو مغلوب في حبها ای یوسف واخیه وعن موسى عليه السلام فعلتها اذا وانا من الضالين ای من المغلوبين في عصبية الدين

وقولهم هو ضُلُّ ابن الضُّلِّ یعنی او وپیش شناخته نمیشوند
أَضَلَّ فلانٌ البعيرَ إِضْلَالًا گم کرد شتر را ورفت ازوی أَضَلَّ فلانٌ الفرس کذالك - واضله دفن کرد وغایب گردانید او را ونیز إِضْلَال ضایع گردانیدن و هلاک کردن +
مُضَلَّل کمعظم آنکه و خایب تکند ومرد بسیار گمراه والملك المُضَلَّل لقب امرء القيس بن حجر ونیز مضلل - نام مردی
تَضْلِيل منسوب کردن کسی را بضلالت تَضْلَال بالفتح مثله ونیز تَضْلَال مؤنثی است ویقال للباطل ضُلٌّ بتضلال
تُضُلِّل بضمتین وکسر اللام المشددة وقد تفتح الضاد باطل يقال وقع في وادي تُضُلِّل غير منصرف وكذا في وادي تخيب ووادي هلك
إِسْتِضْلَال طلب ضلالت کردن

ض ل ی

ض - ضَلِيَ ضَلْيًا هلاك گردید
تَضَلِّي لازم گرفتن گمراهان را واختیار کردن صحبت آنها +

باب الضاد فصل الميم

ض م ج

ضَمْج - بالفتح نیک آلودن بدن را بوی خوش ونیز گردن ازان و النعل من نصر وضالوزی کی است گزنده بدبوی +
ضَمْج محرکة برگینه - نیز شدن

شهوت ابنه والفعل من سمع +
ودوسیدن بزمین + ونیز آمنیست که بر دم رسد +
اضماج - دوسیدن بزمین

ض م ح ل

اضمحلال نیست شدن ورفتن بتقدیم میم بهم وبتقدیم میم و نون بجای لام نیز + وکشاده وپریشان شدن یقال إِضْمَحَلَّ السحاب اذا تقشع

ض م خ

ضَمْخ - بالفتح نیک آلودن بدن را بوی خوش واغسل من فتحه
ضِمْخَة بالکسر زن یا ماده شتر فربه وبهتر که ازوی چیزی چکد
تَضْمِيخ آلودن بدن را ببوی خوش شد المبالغة +
تَضَمُّخ - آلوده شدن ببوی خوش
إِتِّضَاخ إِنْضِمَاخًا - آلوده گردید ببوی خوش +
إِضْطِمَاخ آلوده شد ببوی خوش

ض م خ ر

ضُمَخْر - کشمخر مرد متکبر سطبر فربه +

ض م خ ز

ضُمَخِز بضم الضاد وکسر الکلان و تندرا از شتر ومردم وفربه از کشن

ض م د

ضَمْد بالفتح تر از درخت وخشک آن یقال شبعت الابل من ضمد الارض ای من رطبها ویابسها وبهترین از گوسفندان ودروی آنها وفربه و لاغر از لغات اضداد است +

ج ۳

ضِمْد بالکسر دوست +
ضِمَاد بالکسر آنچه بر جراحت
بندد وعصابه ضِمَادَة مثله - و
يُقال انا على ضِمَادَةٍ من هذا الامر اى
اشرفت عليه ونيز ضَمَاد از اعلام
است + وضماد بن ثعلبه ازدی و
يقال ضماد والاول اكثر صحابيت
وكان صديقا للنبى صلى الله عليه وسلم
فى الجاهلية +
ضَمَدَ الجُرْحَ ضَمْدًا -
بالفتح وضَمَادًا بالكسر لبست ضماد
را بر جراحت ومنه ضَمَدَ عَيْنَيْهِ
بالصبر وهو محرم اى جعله عليها
وَضَمَّدَهُ بالتشديد - زد عصاره را
بر وى + ونيز ضَمَّدَ مداراندون
وبلا بسى كردن در چيزى + ودوستى
گرفتن زيد قال ابوذويب تَضَمَّدَنِى
كَيْمَا تَضُمَّ يَدِى وَخَالِدًا - وهو الجميع
السَّيْفَانِ يُعَادِ فى عِمْدٍ وجمع
كردن دو چيز را باهم يقال ضمد
الثوبين اى جمعهما للعمل بهما
بسد - تَضَمَّدَ خشك شد ودشنى
كرد وكينه گرفت - وضَمِدَ عليه
سخت خشم گرفت بروى + ونيز
ضَمَدَ محركة كينه وحق دير ينه
ازديت يادين يقال بنا ضَمَدٌ عند
فُلَانٍ اى لِفَائِهِ مِنَ الحِقْدِ مَعْقِلَةٌ
آرُدَيْنٍ ونيز ضَمَدٌ موضعى است
بيمن +
أَضْمَدَهُمْ إِضْمَادًا - فراهم آورد
آنهارا + وأَضْمَدَ العَرَجُ غنچه
پديدار ودر عرج +
مُتَضَمِّدُ رَاسَهُ عصابه بست سررا
جرحه +ونيز تَضْمِيد - بر
جراحت ضماد بستن وآلودن چيزى
را بچيزى +
تَضَمَّدَ الجُرْحُ - ضماد بسته شد
جراحت +

ض م ر

ضَمَرٌ بالفتح مرد بهموار شكم وباريك
ولطيف اندام واسپ باريك بر و
وتنگ هرچه باشد ونهانى وكوهيت
به بلاد بنى سعد +
ضَمَرَةٌ - زن باريك شكم لطيف
بدن نازك اندام وگروسى است
از كنانه + وبنو ضَمَرَةَ گروهى عمرو
بن اسيه ضمرى + وضَمْرَةُ بن ربيعه
رملى فلسطينى + وضَمْرَةُ بن حبيب
وعاصم بن ضَمْرَةَ محدثان اند +
قال عبد الله بن احمد بن حنبل
سالت ابى عن ضمرة بن سعيد فقال
هو جار صالح من الثقات المامونين
ضَمُرَ - بالضم لاغرى وسبكى گوشت
وودوسيدن شكم بپشت وكوهيت
ببلاد بنى قيس +
ضُمُرٌ - كعنق لاغرى وسبكى گوشت
وودوسيدن شكم بپشت +
جمل ضَامِرٌ شتر باريك اندام
لاغر ناقة ضَامِرَةٌ وضَامِرٌ كذلك
وقصيب ضَامِرٌ كبر مى ريخته +
ضِمَاد - بالكسر ال پنهان مالى كه
اميد رجوع آن نباشد وعذاب كه
ودر آخير باشد ونهان خلاف عيان
وداعى بى مدت ووعده ودوام كار از
وى اميد نتوان داشت وجائيست
وبنى است كه عباس بن مرداس

وقوش پرستش آل كرده +
ضَمِيرٌ كامير انگور پزيده وراز
ونهانى ضَمَائِرُ جمع وشهريست
از عمان +
ضُمَيْرٌ كزير مضى است نزديك
دمشق وكوهيست بشام +
ضَمِيمَةٌ كسيكه نهانى وراز +
ضَمْرَانُ كسكران وادى است
به نجد وگياهيست نهايت باريك
ضُمْرَانُ بالضم گيست يا ماده
سگ +
ضَمْرَانُ بفتح الضاد والميم ريحان
دشتى يا فارسى است وبضم الميم
ضَمْرَنٌ مثله فى الكل
مِضْمَارٌ بالكسر جاى رياضت
واداون اسپ ومدت رياضت واداون
آن وغايت اسپ در سباق +
ذات ضَمْرٍ ضَمُورًا بضمتين
وضَمَرَةً بالضم لاغر گرديد وسبك
گوشت شد +
مُضْمَرٌ كمكرم نهان داشته و
جاى نهان داشتن +
أَضْمَرَهُ إِضْمَارًا در دل نهان
داشت آنرا + وأَضْمَرَتِ الأَرْضُ
الرَّجُلَ پوشيد مرده را زمين بسفر
يا بموت + وأَضْمَرَ الفَرَسَ اندك
علف داد او را بعد فربهى و لاغر
كرد + ونيز به نهايت رسيدن در سكن
گرداندن تاى تفاعلن در بحر
كامل + ودر دل نهان داشتن چيزرا
تَضْمِيرٌ اندك علف دادن سپانرا
بعد فربهى ولاغر كردن نسربه را
لُؤْلُؤٌ مُضْمَرٌ - بنيا للفاعل

مرواريد ميان باريك يقال لُؤْلُؤٌ
مُضْمَرٌ للذى فى وسطه بعض
الانضمام اى الانضمام قال
تَلَالَأَ الثَّرَيَّا وَاسْتَنَارَتْ تَلَالُؤَ
لُؤْلُؤٍ فِيهِ اضْمِطْمَارُ -
اضْمِطْمَار - لاغر وسبك گوشت
شدن +
قَضِيبٌ مُضْمَرٌ كير انزال
كرده +
تَضَمَّرَ وجهه تَضَمُّرًا چنيد و
ترنجيده شد پوست وى از لاغرى

ض م ر ز

ضَمَرْزَرٌ كجعفر شير بيشه وزمين
سخت ودرشت +
ضَمَرْزَرَةٌ بالفتح زمين درشت
سنگلاخ سوخته كه در شب رفته نشود
وزن درشت خوى +
ضِمَرِزٌّ كزبرج ناقه كلان سال
يا كلان سال كم شير وقوى +
ضُمَارِزٌ كعلابط ناقه كلان سال
كم شير ومحل ضُمَارِزٌ خشن
وفزك وتوان +
ضَمَرْزَ عَلَيْهِ البَلَدُ ضَمَرْزَةً
درشت گرديد بروى بلد وسخت
شد + وكذا ضَمْرَزَ عليه الفقر اى اغلظ

ض م ر ط

ضُمَارِطٌ كعصفور پوشيد لنگاد
وجاى تنگ ونهان +
رجل مُضَمَّرِطٌ او وجه مرو ترنجيده
ودرشيده روى +
ضَمَارِيطُ بالفتح تنگى ها است
ميان دشته وبينى نزديك برو
ونباله چشم كانها جمع ضُمَرُوط

ض م ز
ضَمْزٌ - بالفتح جائے درشت وپشتہ دشوار گذار یا پشتہ پست و هرکوه جداگانه کوهان سنگ سرخ درشت وسخت باشد خاک وگل نبود دران ضَمْرَةٌ یکی +
رجلٌ ضامِزٌ مرد خاموش و باز ایستاده از چیزی + ونیز بسیار نسبت کننده مردم + وبعیرٌ ضامِزٌ شتر که در باز دهان بهیزوں نیارد
ضَمَزَ کعسر خاموش وهرکوه جداگانه که سنگهایش سرخ و سخت باشد وگل وخاک نبود دران وشیر بیشه +
ض ن - ضَمَزَ ضَمْزًا خاموش ماند وحرفے نزد + وضَمَزَ اللُّقْمَةَ فرو برد لقمه را + ونیز ضَمَزَ لقمه داشتن شتر در دهان وشخوار نا کردن آں وچیزے ناں چیزے ولازم گرفتن آنرا وقیام وثبات ورزیدن برآں جریصی وآزمندے مردن بر چیزے +
تَضْمِيزٌ - خاموش گردانیدن کسی را +
ض م ز د
ضَمْزَرٌ کجعفر زمین سخت و زن درشت پشتہ دار است وشیر بیشه +
ضِمْزِزٌ بالکسر شتر ماده توانا وقوی بعیر ضِمَازٌ کسحاب شتر توانا
ضَمْزَرَ عَلَى الْبَلَدِ ضَمْزَرَةً سخت ودرشت شد بر زمین نرین
ض م س
ضَمْسٌ - بالفتح آہسته و درم خائیدن والفعل من ضرب + ونیز ضَمْسٌ وشوار وسخت +
ض م ط ر
ضَمَاطِيرُ - بالفتح جای منتهای سیل وادی +
ض م ع ج
ضَمْعَجٌ - کجعفر زن فربه تمام بدن پر گوشت وکذالك البعیر والناقة وزن درشت پست ملا
ض م ك
اِضْمَاكَّ السَّحَابُ اِضْمِكَاكًا - بالبیز آماده باریدن گردید +
وَاضْمَاكَّتِ السِّنُّ سیراب شد گیاه وسبز گردید + وَاضْمَاكَّتِ الْأَرْضُ من برآورد گیاه را وسبز شد بآں + وَاضْمَاكَّ الرَّجُلُ برآماسید از خشم +
ض م ل
ضَامِلٌ کصاحب خشک ضَمِيلٌ کامیر مثلہ +
ضَمِيلَةٌ کفیتہ زن برجائی مانده یا زن لنگ ومنه ان عمر خطب الی معاویة بنته عرجا فقال انها ضمیلة فقال فی ارضنا تشرف بمصاهرتك ولا ازید السباق فی الحلبة -
ض م م
ضَمَّ بالفتح فراہم آوردن چیزے را چیزے والفعل من نصر یقال ضَمَّهُ فانضَمَّ الیه
ضَمَّةٌ بالفتح گروه اسپاں ردہان و میاں کہ جہت گرد جمع کنند +
ضِمِّيمٌ - بالکسر لڑائی سخت ضِمَامٌ بالکسر مثله قال کانه تخفیف والصواب بالصاد المهملة
ضِمَامٌ - بالکسر وبالضم آنچه بدان فراہم آرند چیزے را +
اِضْمَامَةٌ بالکسر گروه مردم از هر جنس وپشتوارہ کتب وبزآں
اَضَامِيمُ جمع + یقال جاء وفلانٌ باضَامَةٍ من الکتب وسنگریزه
ومنه الحدیث من زنا من شیب فعزجوه بأضامیم ای ارجموه بالحجارة وجماعت یقال هذا فرس سَبَّاقٌ لأضامیم الجماعات
ضِمَامٌ - بالکسر آله فراہم آوردن چیزی + وضِمَامُ بن ثعلبة + و ضِمَامُ بن زید بن ثوابته صحابیاں اند +
ضِمَامَةٌ - بالکسر پشتوارہ لغته فی اضامته +
ضَمُومٌ کصبور بر رود بار که میان دو پشته بلند دراز جاری باشد +
ضَمْضَمٌ کجعفر مرد خشمناک وشیر خشم آلود ودلیر ومرد تندار آمیزنده هر چیزے را + وضَمْضَمُ بن عمرو بن تمیم وضَمْضَمُ بن قتاده حارث وضَمْضَمُ بن قتاده صحابیاں اند + وضَمْضَمُ بن جوس + وضَمْضَمُ بن زرعة المُلُوكی ابوالمثنی محدثان اند +
ضُمَاضِمٌ کعلابط شتر خشم آلود ودلیر وشیر که آمیزد هر چیزے را
ضُمَاضِمٌ - کعلابط مثله +
ضَمْضَامٌ بالفتح آنکه فراہم آورد واحاطه کند هر چیزے را +
ضَمْضَمَ ضَمْضَمَةً - شجاع کرد دل خود را + وضَمْضَمَ عَلَى الْمَالِ گرفت همه را + وضَمْضَمَ الْمَاءُ سَدَّ بانگ برزد +
اِضْطَمَّ الشَّيْءَ بسوی خود کشید وفراہم آورد آنرا + وَاضْطَمَّ عَلَيْهِ بر گرفت اورا وشتمل شد بروی +
ضَامَّهُ مُضَامَّةً - فراہم آورد آنرا +
تَضَامَّ الْقَوْمُ تَضَامًّا فراہم شدند + وتَضَامَّ إِلَيْهِ کشیده شد بسوی آں وفراہم آمد +
لؤلؤ منضم - مروارید میان ایک +
اِنْضِمَام فراہم آمدن یقال ضمه الله فانضم وبایک میان گردیدن
ض م ن
ضِمْنُ الْكِتَابِ - بالکسر مضمون آن است + یقال کان ذلك فی ضِمْنِهِ ای طیه
ضُمْنَةٌ بالضم بیماری وبرجائے ماندگی از مرض یقال به ضُمْنَةٌ ای زمانة وکانت ضُمْنَةُ فلان اربعة اشهر
ضَمِنَ گشت عاشق وبرجای مانده ومبتلا در آہست بدنے وفی الحدیث من اکتتب ضَمِنًا بَعَثَهُ اللهُ ضَمِنًا ای من کتب نفسه دیوان الضمنی والزمنی لیعذر عن الجهاد بعثه کذالك
ضَمِنَ محرکة برجای ماندگے

ضَمَانَة بالفتح حب وبرجا ماندگی
ضَمَان مثله
ضَامِن پذیرفتار وکفیل و ناقه بار دار ضَمَوَامِن جمع
ضَامِنَة خرابن که در شهر یا قریه یا داخل حصار شهر باشد ومنه الحدیث انه صلی الله علیه وسلم کتب اَنَّ لنا الضاحیة من البعل ولکم الضامنة من النخل والضاحیة هی الظاهرة التی فی البر من النخیل والبعل الذی یشرب بعروقه من غیر سقی
مِضْمَان - بالکسر ناقه باردار
ضَمِین کامیر پذیرفتار وکفیل
مَضْمُون نام مردی + ورجل مَضْمُون الید مرد دست در بغل وزیر جامه گذاشته و نطفه که در پشت نران باشد مضامین جمع ومنه نهی عن بیع المضامین والملاقیح
س ضَمِنَ الشیء وبه ضَمَانًا و ضَمَنًا پذیرفت آنراه وضَمِنَ ضَمَنًا - برجا ماند و عاجز شد +
مُضَمَّن کمعظم شعر با تضمین و بیتی که موقوف بر بیت دوم باشد ومعنی وآوازی که تا دیگرے بدو نه پیوندد بضم نیاید +
ضَمَّنْتُه الشیء تَضْمِینًا پذیرانیدم وتاوان دادم اورا آن چیزرا ویقال ضَمَّنْتُه اِیَّاه اِذا جَعَلْتَه فی وِعَاءٍ ونیز تضمین در آوردن بیت دیگران در شعر خویش و در پذیرفتن گرویدن وتر سنجیده شدن وتیعدی بالام وبمن +

ض ن ب
ض - ضَنَبَ به الارض کوفت وبیا برزمین + وضَنَبَ بالشیء گرفت آنرا +

ض ن ب ر
ضُنْبُر - کجعفر نام مردی +

ض ن ب س
ضِنْبِس کزبرج سست بطش وزود شکسته شونده وسست فرومایه وزود رنج +

ض ن د ل
ضَنْدَل صندل است وزنا و معنی که کلان سر باشد یا آن بصفات است +

ض ن ط
ضَنْط - بالفتح تنگی و دوبار گرفتن زبن والفعل من نصر
ضَنُوط - کصبور زن و دوست گیرنده +
ضِنَاط کتاب بسیار انبوهی کردن برچاه ومانند آن +
س - ضَنَطَ من اللحم ضَنَطًا محرکة قربه وپرگوشت شد + ونیز ضَنَطَ شادمانی وشادمانی نمودن وپیه والات زور وبے سر شدن زن از شیوے +
اِنْضَنَاط - انبوهی نمودن بر چاه ومانند آن +

ض ن ف س
ضِنْفِس کزبرج سست گرفت زودشکسته شونده سست وکاکس وزود رنج +

ض ن ل
ضَنْلَك کجندب سخت پے با گوشت آمیخته ضَنْلَك کجندل مثله والمونث بالهاء وشتر ماده بزرگ هیکل + ضَنَالِكَة مثله
مَضْنُوك زکام زده
ك - ضَنِكَ ضَنَكًا وضَنَاكَة بالفتح وضُنُوكَة تنگ شد وضَنُكَ فُلَانٌ ضَنَالَةً - سست رائے وضعیف عقل وسست بدن وسست جان گردید + وضُنِكَ کفرح زکام گرفتار گردید +

ض ن ن
ضَنَّن محرکة مرد دلاور پیشه کار
یُقَال هو ضِنِّیٌ - بالکسر اے خاص بے + وفی الحدیث ان لله ضَنَانِیَن من خلقه یُحَبِّبُهُم فی

عَافِيَةٍ وَبَيِّتُهُمْ فِي عَافِيَةٍ وَضَنَاهُ اللّٰهُ خاصان خلق او +
ضِنَّةٌ - بالکسر بخ قبیلہ است
ضِنَّةُ بْنُ سعد - و رقضاعہ است
وضِنَّةُ بن عبد اللات در عدوة
وضِنَّةُ بن خلاد در اسد +
وضِنَّةُ بن خزیمة وضِنَّةُ بن العاص
در ازد - وضِنَّةُ بن عبد الدار تمیمی
ضَنِينٌ کامبر رفت و بخیل
هذا عن مَضِنَّةٍ - بفتح و کسر
ضاد نفیس کہ بدار بخل نمایند
کرد +
ضَنَّانٌ بُرْبار کشاد و شاعر است
مَضْنُونٌ غالیہ کہ بر سر و ریش
بمالند +
مَضْنُونَةُ نام زمزم +
من س - ضَنَّ ضَنَانَةً - بالفتح
وضَنًا - بالکسر رفت گردید و فتی کرد
إِضْنَانٌ رفتی کردن +
ض ن بو
ضَنُو - و بکسر فرزند +
ضَنَّ گفت بیمار یقال توکته
ضَنًى وضَنِيًّا
ضَنًى بالقصر بیماری + و بیماری
پوشیدہ کہ ہرگاہ گمان بہی کنند
نکس نماید + و بیمار مذکر و مونث
جمع - و وی یکسان است بدا جہت
کہ در عمل مصدر است و اگر نون را
کسرہ دہند شنی و بجمع آید +
ابو ضَنِّيٍّ سعید بن ضنی
سی محدث است +
ض ن ی - ضَنَتْ ضَنًى وَضَنَاءً
بالفتح لبیار بچہ شدن زن ہیز و لا

وضَنًى نَوِيَّهُ - بسیار شد
و زیادہ گشت بہرہ او +
س ضِنًى ضَنًى - بسیار شد یا
باز گردید بیماری او + وضَنِيَتِ
الْمَرْأَةُ بسیار فرزند شد زن
أَضْنَاهُ الْمَرَضُ - گران و سست
کرد او را بیماری +
مُضَاضَاةٌ - سختی کشیدن +

باب الضاد وفصل الواو

ض و ء
ضَوْءٌ بالفتح و بضم روشنائی +
وضَوْءُ بن سَلَمَةَ بْنِ ضَوْءِ بن
لَجْلاج شاعران اند +
ضِوَاءٌ - بالکسر المدروشنائی
ضِيَاءٌ بالکسر شعلہ +
ن - ضَاءَ ضَوْءًا و ضُوَاءً بالضم
روشن گردید +
إِضَاءَةٌ روشن شدن و روشن
کردن لازم متعد + وَاضَاءَ بِهِ وَلَهُ
انداخت کمیز را +
ضَوَّتْ تَضْوِيَةً روشن کرد آنرا +
وَضَوَّأَ عَنِ الطَّرِيقِ میل کرد از ان
و برگردید +
تَضَوَّأَ بالبیاد در تاریکی تا بہ
بیند در روشنی آتش اہل آنرا +
مُسْتَضِيءُ بِأَمْرِ اللّٰهِ ابو محمد حسن
بن یوسف خلیفہ سی و سوم است
از خلفائے عباسیہ +
اِسْتِضَاءَةٌ روشن کردن بتعدی
بالباء + وَلَا تَسْتَضِيئُوا بِنَارِ
أَهْلِ الشِّرْكِ مَنْعٌ مِنَ اسْتِشَارَتِهِمْ
فِي الْأُمُورِ

ض و ب
ضَوْبَانُ بالضم و بالفتح شتر
قوی توانا و پر گوشت و احد و جمع
برابر است + و بالضم دوش شتر و
ہما لغتان بالہمزة +
ن - ضَابَ ضَوْبًا پنہان گردید
و فریب داد دشمن را +
ض و ت
ضَوْتٌ بالفتح ضعلی ست +
ض و ج
ضَوْجٌ بالفتح جمع رودبار أَضْوَاجٌ
جمع
ضَوْجَانُ بالفتح آنکہ خشک و
تیک لاغر باشد از ستور و مردم و
نخلة ضَوْجَانَةٌ خرما بن خشک
و خشک شاخہای + لغة فی القاف
ن - ضَاجَ ضَوْجًا میل کرد و فراخ
گردید + وضَاجَ السَّهْمُ عَنِ
الْهَدَفِ بگردید از نشانہ +
تَضَوَّجَ الْوَادِي تَضَوُّجًا -
بسیار گردید تجمہائے رودبار
اِنْضِيَاجٌ فراخ شدن +
ض و د
ضَادٌ - حرفیست از حروف ہجا
خاص است مرعرب را +
ضَوَادِي بالفتح سخن کہ بدار
تعلل نمایند +
ض و ر
ضَوُرَ بالفتح گرسنگی سخت و گزند
رسانیدن کسی را و الفعل من نصر
وَيَضُوءُ مَضُورٌ قبیلہ است از عرب
و یحیی بن مَضُورٍ صیادصنی مثل
است در سختی و صلابت +

ضُوُر - بالضم ابر سیاہ +
ضُوُرَةٌ مرد حقیر بے قدر
ضَوْوِيٌّ لشکری آبے است
تَضَوُّرٌ - آمادہ گریستن شدن و
فریاد کردن و در پیچیدن بخلطیدن
بر پشت رشکم از گرسنگی و اندوہ
والم و جز آن و منہ الحدیث دخل
علی امرأة وهي تتضور من شدة
الجوع و گشادن چوزہ ہر دو باز را
پیش مادر تا خورش دہد +
اِسْتِضَارَةٌ - کشن خواستن گاو
ماده و مانند آن +
ض و ز
ضَوْزٌ بالفتح پارہ جدا افتادہ
از سواک ضُوَازَةٌ بالضم شد
ن - ضَازَهُ حَقَّهُ ضَوْزًا کم نمود
و نقصان کرد در حق او +
وضَازَ التَّمْرَ خَانَ خرما را +
ضَازَ السِّوَاكَ كَذَلِكَ - وضَازَ
عَلَيْهِ جور و ستم کرد بروی در حکم
ض و س
ضَوْسٌ بالفتح طعام خوردن
والفعل من نصر +
ض و ض
ضَوْضَا بالفتح و القصر شور و
غوغا لغة فی المهموز +
رَجُلٌ مُضَوْضِيٌّ مرد با آزار
ض و ط
ضَوَطٌ - محرکہ کژ شدن زنخ و
کلاہی آن - و الفعل من سمع
أَضْوَطُ - مرد کول و فرو زنخ و
کژ زنخ +
مُتَوَضِّطَةٌ - کجہینہ خمیر ست

وگل ولای تاک حوض روغن یا پیه گداخته که در خمیک خرد کرده باشند ✦

تَضْوِیْط - اندوختن وفراهم آوردن چیزے را ✦

ض و ع

ضُوَع کصرد وعنب مرغیست ازمرغان شب یا آن شوات است یا بوم نرکه همه شب بانگ کند و آنرا چوک چوک هم گویند یا مرغیست سیاه مانند زاغ پاکیزه گوشت

اَضْوَاع وضِیْعَان بالکسر جمع ✦

ضَوَاع کغراب بانگ چوک

ضَوَّاع کشداد روباه ✦

ضَوَائِع شتران لاغر از ام کم گوشت ✦

ن - ضَاعَهٗ ضَوْعًا جنبانید آنرا وبرگندوبی آرام کرد و تیز سانید وشگافت ودو پاره کرد ✦ وضَاعَ السَّفَرُ الدَّابَّةَ لاغر کرد سفر ستور را ✦ وضَاعَ الطَّائِرُ فَرْخَهٗ خورش داد مرغ بچه را ✦ وضَاعَ المِسْكَ جنبید وبرد مید بوے آن ✦ ضَاعَ الشَّيْءُ المُتَزَيِّدَ الماءَ وضَاعَتِ الرِّيْحُ العُصْنَ مائل کرد ✦ وضَاعَ العَبِيْرُ - آماده گردیدن گردید ✦

تَضَوُّع جنبیدن نافه ودمیدن بوے آن وآماده گردیدن گردیدن کودک وکشادن چوزه هردو بازو رامیش مادر تا خورش دهد ✦

اِنْضَاعُ الفَرْخِ بانگ کردن وزیادتر شدن چوزه وکشادن هر دو بازو در امیش مادر تا خورش دهد ✦

وَانْضَاعَ العَبِيْ آماده گریستن گردید وبانگ کرد ✦

ض و ف

مَضُوْفَة بالفتح شدت وازدحام یقال نَزَلَتْ بِهِمْ مَضُوْفَةٌ مِنَ الأَمْرِ ای شدة قال ابوجندب الهذلی ✦ وكُنْتُ إِذَا جَارِي دَعَا لِمَضُوْفَةٍ ✦ اُشَمِّرُ حَتَّى يُنْصِفَ السَّاقَ مِئْزَرِي ونیز حاجت دنیا یقال ان اصله من الياء مضيفة لكن من ضاف بهم اذا نزل فسكنت الياء لاعلالها وثقل الضمة عليها فنقلة حركتها الى الضاد قبلها فتولدت منها واو ومكان الياء

ض و ك

ضَوَاكَة - کجاوه کرده از هر چیزے ✦ ضَوِيْكَة کسفینه مثله يقال رأيت ضَوَاكَة وضَوِيْكَة ای جماعة

ن - ضَاتَ الفَرَسُ الحَجَرَ هر چهار سم اسپ برساده ✦

تَضَوَّكَ فِي رَحِيْعِهٖ آلوده شدن در پلیدی خود ✦

اِضْطَوَكُوْا عَلَيْهِ - سخت خصومت کردند بران ✦

ض و م

ن - ضَامَ حَقَّهٗ ضَوْمًا کم کرد حق اورا وستم نمود ✦

ض و ن

ضَوْن بالفتح شکنبه بره وبزغاله که هنوز علف نخورده باشد ✦

ضَوْنَة بالفتح آهو ماده ریزه وخرد ✦ ونیز ضَوْنَة - بسیار بچه شدن و الفعل من نصر

ضَانَتْهُ حلقه که در بینی شتر اندازند

ضَيْوَن بالفتح گربز رضیاوون جمع

تضوّن - بسیار بچه شدن

ض و ی

ضوی محرکة باریکی استخوان وخردی جسم وخلقت ولاغری ✦

ضَوَاة مثانه مانندی که از فرج ناقه برآید پیش از ولادت وورمی است که در شتر عارض شود یقال بالبعير ضَوَاةٌ ای سِلْعَةٌ ✦ ونیز ضَوَاة شور وغوغا وبانگ وفریاد مردم

ضَوَّة بتشدید واو مثله يقال سَمِعْتُ ضَوَّةَ القَوْمِ ای جَلَبَتَهُمْ -

ضَاوِي مرد درآینده ورشب و اسپی است ✦

ضُوْضَاة شور وبانگ وفریاد مردم

ضُوَيْضِية بالضم وفتح الواو وتخفیف الیاء بلاواو کشن تیز شهوت

ضُوَاضِي بالضم سطبر درشت

ضُوَاضِيَة - بالضم واهیه وبلا

ضَاوِي على فاعول باریک اندام والمؤنث بالهاء يقال غلام ضَاوِيٌّ وجارية ضَاوِيَةٌ

س - ضَوِيَ ضَوًى - لاغر گردید

ض - ضَوِيَ ضَيًا وضَوِيًّا فراهم آمد وپناه برد وجای گرفت لوی و درآمد در شب ✦ ضَوِيَ إِلَى كَهْفِهٖ پرسید خبر آنرا ✦ وفي الحديث ✦ لما هبط من ثنية كداء يوم حنين ضوى عليه المسلمون ای

اَضْوَى باریک شدن ✦ اَضْوَاهُ اليه مائل کرد اورا بسوی آن ✦ واَضْوَتِ المَرْأَةُ فرزند لاغر آورد وزن ✦ وفي الحديث اغْتَرِبُوا وَلَا تُضْوُوا ✦ ای تزوجوا الغرائب دون القرائب ذلك ان الغريب يعم ان ولد الرجل من قرابته يحيى ضاويا نحيفا غير الله يحيى كريما على لئيم قومه ✦ واَضْوَى فُلَانًا حَقَّهٗ اِيَّاهُ كم کرد حق آنرا واَضْوَى الأَمْرَ راست واستوار نکرد کار را ✦

تَضْوِية مائل کردن چیزے را بچیزے ✦

اِنْضِوَاء مایل شدن بسوی چیزے

بَابُ الضَّادِ فَصْلُ الهَاءِ

ض ه ء

ضُهَاء کغراب موضعی است ✦

دُوْنَ بِهِ ابْنَ لِسَاعِدَةَ بْنِ جُوَيَّةَ فَقِيْلَ لَهٗ دُوْنَ ضُهَاءَ

ضَهْيَاء کجعفر نباتی است - که بنبات سبل ماند وزنیکه حیض نیارد وزنیکه شیر وپستان ندارد

ضَهْيَاءَة زنیکه شیر وپستان نباشد ولو او بیابان بی آب ودو شعبه اند که از تره میرات می آیند ✦

ضَهْيَأَ اَمْرَهٗ سست کرد کار را واستوار نتوانست کرد ✦

مُضَاهَاة - نرمی کردن ومانند شدن مُضَاهَاة بلا همز مثله وقرئ بِهَا يُضَاهِئُوْنَ يُضَاهُوْنَ قَوْلَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا -

ض ه ب

ضَهْبُ الْقَوْمِ - بالفتح هرجنس مردم بهم آميخته +
ضَهْيَبَ كصيقل هريباني نفسان باآفتاب كه گوشت را براں بريان توانند ساخت +
ضَهْيَاء كمانيكه در آں آتش اثر كرده باشد +
ف - ضَهَبَهُ بالنار ضَهْباً - برگردانيدآنرا باآتش وتغيرداد +
وضَهَبَ الرَّجُلُ ضُهُوباً پس ماند وضعيف وسست گرديد وبا همرهاں نرسيد +
ضَهْضَبَ النَّارَ فراهم آورد آتش را
لحم مُضَهْضَبٌ كه خام بريان نيم پخته يا گوشت پاره پاره كرده
تَضْهِيبٌ برسنگ نفسان بريان كردن گوشت را يا چيز پخته كردن آنرا ودر آتش داشتن كباں وميزه وماننداں وقت راست كردن
تَضَاهُبٌ همگيرى را دشنام دادن وبدگفتن ودوبارو سوى يكديگر آمدن +
ض ه ت
ف - ضَهَتَهُ ضَهْتاً نيك پاسپر كرد آنرا +
ض ه ج
اَضْهَبَتِ النَّاقَةُ - آبستن شد ناقه بچه را
ض ه د
ضُهْدَةٌ بالضم نيك مخلوط منه هو ضُهْدَةٌ لِكُلِّ اَحَدٍ كسى كه با همه كس بيك نهج سازد +
ضَهِيدٌ بفتح فا ويا نيك سخت وكافعيل سواه وضعيف است يا آں بجا داست +
مَضْهُودٌ مقهور +
ف - ضَهَدَهُ چيره شد برو وى ومغلوب كرد او را وستم نمود +
اَضْهَدَهُ وبِهِ ستم كرد برو بے
مُضْطَهِدٌ شير بيشه +
مُضْطَهَدٌ على بناء المفعول مقهور ومغلوب ومضطر ومظلوم +
اِضْطِهَادٌ - قهر كردن وچيره شدن وستم نمودن كسى را +
ض ه ر
ضَهْرٌ - بالفتح كشف وسركوه ونوعے ازسنگ وركوه مخالف رنگ ظاهر كوه وكوهيست بيمن وظاهر رودبار
ضَاهِرٌ - سركوه +
ض ه ز
ف - ضَهَزَهُ ضَهْزاً نيك كوفت ودير او سخت پاسپر كرد + وضَهَزَ الْمِرَّةَ - گائيد آں را + وضَهَزَ بِهِ الدَّابَّةَ پيش دهاں گزيد او را ستور +
ض ه ز م
ضَهْزَمٌ كزبرج تاكس وفرومايه
ض ه س
دعاى بدگويند لا اَطْعَمَهُ اللّٰهُ لَا ضَاهِساً وَلَا حَشَاهُ لَا فَارِساً يعنى بخوراندخداى او را اندك از نبات كه بمقدم وهاں خائيده شود نبوشاناد او را آب خالص وآميخته شير يعنى شير بسيار نشود او را +
ف - ضَهَسَهُ ضَهْساً بندان پيش گزيد او را +

ض ه ل
ضَهْلٌ بالفتح شير گردآمده ياهر چيز كه اندك اندك ويكى بعد ديگرى فراهم آمده باشد وآب اندك +
ضَهْلَةٌ بالفتح عطاى اندك يقال اَعْطَاهُ ضَهْلَةً مِنْ مَالِهِ اى عَطِيَّةً نَزْرَةً
عَيْنٌ ضَاهِلَةٌ چشمه كم آب
ضَهُولٌ كصبور شتر مرغ سپيد +
نيز ضَهُولٌ چاه كم آب وكذا شَاةٌ ضَهُولٌ وَنَاقَةٌ ضَهُولٌ اى قليلة اللبن ضُهَّلٌ كمكتب جمع +
ف - ضَهَلَ اللَّبَنُ ضُهُولاً - گردآمد شير وضَهَلَتِ النَّاقَةُ كم شير گرديد ناقه وضَهَلَتِ الشَّاةُ كذلك وضَهَلَ الشَّيْءُ ضُهُولاً ضُهُوءاً اندك اندك فراهم آمد آں چيز وضَهَلَ الشَّرَابُ اندك وتنگ گرديد نوشيدنى ويقال هَلْ ضَهَلَ اِلَيْكُمُ الْخَيْرُ يعنى برداشته ونسوخته است بسوے شما خير را + ونيز ضَهَلَ بالفتح بازگشتن بسوى اصل ونيز بسوے كسى نه بوجه مقاتله ومغالبه يا عام ست صلته بالى + وكم كرد وباطل شدن وفى كسى را واندك اندك دادن +
اَضْهَلَتِ النَّخْلَةُ رطب آورد درخت وطبنك گرديد + واَضْهَلَ الْبُسْرُ رطب شدن گرفت غوره خرما بن +
اِسْتِضْهَالٌ طلب كردن خبر را حسب امكان +
ض ه و
ضَهْوَةٌ بالفتح ايستاد ونگاه آب
اَضْهَاءٌ بالمد جمع
ضَهْوَاءُ بالمد وخترگه پستاں ناكرده باشد +
ض ه ه
ضَهْهَهَ تضهيهاً شابه ومانند گرديد آنرا لغة فى ضاهاه
ض ه ى
ضَهْيَاءُ بالمد وبقصر زنے كه نه حيض آرد نه باردار گردد يعنى نازا برواں گرديد + يا آنكه حيض آرد وبارور نه گردد + ضَهْيَاةٌ بالتاء وضَهْيَاءَةٌ بالهاء مثله ودرينكه پستاں نباشد او را دو حنيت خاردار +
ضَهِيَ - كعنى نازا ماند يقال هذا اَضْهَى لَكَ اى شبيهاً بِهِ
س - ضَهِيَتْ ضَهًى بى نازى شدن وبانگرفت پستاں نكرد +
وضَهِيَتِ الْاَرْضُ نرويانيد گياه را +
اِضْهَاءٌ - درخت ضَهْيَاء را چرانيدن وزن ضهياء را بنكاح ورآوردن +
ضَاهَاهُ مُضَاهَاةً مانست بارد ومانند گشت ويرا يهنود را +

باب الضاد فصل الياء

ض ى ء
ضَيْتَأَتِ الْمَرْءَةُ تَضْيِئَةً بسيار بچه شدن وا لمعروف بالنون والتخفيف

ض ی ب

ضَیْب - بالفتح جانوری است دریای یا دانه مروارید لغته فی الهمز +

ض ی ج

ض - ضَاجَ ضَیْجًا وضَیْجَانًا خمید ومیل کرد +

ض ی ح

ضَیْح بالفتح شهد ومثل پخته که بهندی گوکل گویند وشیر تنک آب آمیخته +

ضِیح بالکسر آفتاب وروشنی آن وزمین هموار وهرچه برآن آفتاب رسیده باشد واز اتباع ریح است بقول عامه یقال جاء فلان بالفتح الریح یعنی آمد - د تمام آنکه برآن آفتاب میتابد وبادمی وزد +

ضَاحَة - بینای یا چشم

ضَیَاح بالفتح شیر تنک آب آمیخته +

ضَیَّاع گلستان نام مردی +

ومحمد بن ضَیَّاح محدث است +

وابو الضَّیَّاح الانصاری نعمان بن ثابت صحابی بدری +

عَیْشٌ مَضِیْحٌ زیست غیر خالص +

ض - مَضَحَتِ اللَّبَنَ بآب آمیختم شیر را + وضَلَحَت البلاد خراب وخالی گردید +

فَیَضَحَتِ الرَّجُلَ تَفْضِیحًا نوشانیدم او را شیر تنک آب آمیخته

فَرَّخَتْهُ تَغْرِیحًا بالواو مثله

ضَیَّحَتِ اللَّبَنَ - آب آمیختم شیر را شد للمبالغة +

مُتَضَیِّح آنکه دارد حوض انگاه شود که اکثر آب آنرا خورده وبقیه غیر خالص گذاشته باشند

تَضَیَّحَ اللَّبَنُ تنک گردید شیر

وتَضَیَّحَ الرَّجُلُ - نوشید شیر آب آمیخته را +

ض ی خ

ضَیَاخ موضعی است بادیه

ضَاخَة - سختی وبلا

ض ی ر

لَا ضَیْرَ عَلَیْکَ - ای لا ضرر فی تاخیر الصلوٰة بالنوم

ض - ضَارَهُ الأمرُ ضَیْرًا گزند رسانید او را کار وزیان کرد +

ضَارَهُ یَضُوْرُهُ ضَوْرًا لغة فیه

تَضَیَّرَ - بانگ کردن گرگ وشیر وفریاد کردن روباه از گرسنگی وزیاد کردن ودور پیچیدن وطپیدن از گرسنگی والم وآزردن

تَضَوَّرَ مثله فی الکل

ض ی ز

قِسْمَةٌ ضِیْزَیٰ بالکسر قسمت نارا است لغته فی الهمزة وقد مرت

ض - ضَازَحَقَّهُ ضَیْزًا بالفتح کم کرد حق اورا + وضَازَ فُلَانًا ستم کرد بروی +

ض ی س

ضَیْس بالفتح گیاه پژمرده در خشک شدن درآمده

کصاحب وضَیْبَس کلیس مثله

ض - ضَاسَ النَّبْتُ ضَیْسًا خشک شدن گرفت +

ض ی ط

ضَیَاط کشاورز مرد درشت وسخت وخمیده در رفتار +

ض - ضَاطَ فِی مِشْیَتِهِ ضَیْطًا وضَیْطَانًا محرکة جنبانید دوش واندام را در رفتار با بسیاری گوشت وفروشکی اندام ضَیْطَان بالفتح لغت است ازان +

ض ی ع

ضَیْعَة بالفتح آب وزمین وما نند آن وزمین سیر حاصل وبسیار برآمد از غله وجز آن ضَیْعَة بیا مضعفا ت نه ضویعته ابو او ضِیَع کعنب ضِیَاع کرجل وضیعات جمع وحرفه ومرد وپیشه آن وبازرگانی +

ضَیَاع کسحاب زن وفرزندان وهر که در نفقه ومونث او باشد و ضعیف ونیازمند که در امور وحوائج خویش محتاج او بود وهلاک نوعی از ابوی خویش + وفُلَانٌ مَاتَ ضَیَاعًا یعنی مرد وکسی پروای او نکرد

ضَیْعًا کعنب وضِیْعًا وضَیْعَةً بکسر همانشله +

ضَائِع هالک وتباه ضِیَاع بالکسر جمع ویقال هو یاکل فی معیً ضائع ای جائع وعثمان بن یعیش الضائع از محدث است وابن الضائع از نحویان مغرب +

أَضْیَع ابیع کاره تر ومنه المثل اضیع من تمر الشتاء

رجل مُضِیْعٌ لِلْمَال - بالکسر مرد ضائع وهلاک کننده مال +

مَضِیْعَة کمعیشة ومهلکة جای هلاکت یقال فلان بذا ومضیعة ای بدا بار ضیاع

ض - ضَاعَ ضَیْعًا - ویکسر وضَیْعَةً وضِیَاعًا بالفتح هلاک شد تلف گردید + وضَاعَ الشَّیْءُ بی تباه وبیکاره گردید +

رجل مُضِیْعٌ مرد بسیار ضیعه أَضَاعَ إِضَاعَةً هویدا او آشکارا گشت وبسیار گرد بیضیعت وی +

وأَضَاعَ الشَّیْءَ مهمل در بیکاره گرد - هلاک گردانید وبی تیمار گذاشت

مُضِیْع ضائع وهلاک کننده

تَضْیِیع مهمل وبیکاره گردانیدن چیزی را وبی تیمار گذاشتن - وفی المثل تضیف ضَیَّعَتِ اللَّبَنَ بکسر التاء اولو خوطب به المذکر والجمع لانه خوطبت به الواحدة تحت مُؤَسِّرِ فکرهنه لکبره فطلقها فتزوجها مُمْلِقٌ فَبَعَثَ الی الاول تستبعثه فقال لها الضیف ضَیَّعَتِ اللَّبَنَ والضیف منصوب علی الظرف او ملقن الاسود وهو مُؤَسِّرٌ امرأته العنود الشنیئة رغبة عنها الی جمیلة من قومه ثم جری بینهما ما ادی الی المفارقة فتبعت نفسه العنود فراسلها فاجابته بقولها اترکتنی حتی اذی عُلِقَتْ ابیعفا کالشیطان ؛ انشأت تطلب وصلنا فی الضیف ضَیَّعَتِ اللَّبَنَ ثر علی هذا التاء مفتوحة

تَضَیَّعَ المِلْكُ تَضَیُّعًا نبید ناقه دو سید بوی آن وپراگنده گردید

ض ی ف

ضَیف بالفتح مهمان للذکر و الانثی والواحد والجمع وقد یجمع علی اَضیاف وضُیُوف بالضم و ضِیفَان بالکسر ◆ واسم است از نزل مردوزنام مردی ◆ ونیز ضَیْف نزدیک شدن آفتاب بغروب شدن و دور شدن سوختن تیر از نشانه و فرود آمدن هم کسی و مهمان شدن نزد یک کسی ضِیَافَة بالکسر شد یقال ضِفْتُه ضَیْفًا وضِیَافَةً وضِیَافَةً والفعل من ضرب وفی نمازی شدن زن وخمیدن وسیل کردن ◆

ضَیْفَة زن مهمان وزن حائض وفی نمازی ◆

ضَیْعَت بالکسر بیهوده ماند ◆ و ضِیْعًا الوادی دوکرانه رود بار

ضَیْغَن طفیلی لون دایه است ◆ وذئب فعلن بالفتح نه فعیل ◆

محمد بن عبد الملک بن ضَیْغُوْن کسحنون رصافی قرطبی از ابن اعرابی روایت مے کند

مَضِیْقَة وتضم ایسار انبوه وتنگ وکاری که از وی ترسیده شود

مَضُوْقَة مثله ◆ ومَضَایِق الوادی کرانه های وادی ◆

مُضَاف آنکه او را در جنگ کرد گرفته باشند ودر آورده در قوم و خویشان قایم وبر پا دارد وجای پناه ◆ ونیز مُضَاف بازخواند ◆ بدیگرے ◆

اَضَفْتُه اِضَافَةً نمانیدم آنرا وسیل وادم بچیزے ومهمان داشتم

اضفته الیه مضطر کردم اورا بسوی او ◆ واضَفْتُ منه گریختم و پرهیز کردم ازوی وترسیدم ◆ و اضفت علیه ستم نمودن بروی و آگاه شدم ◆ واضفت شتابے کردم دران ◆ ونیز اِضَافَة برآمدن وقریب شدن بچیزے ونسبت کردن اسمی را باسمی ونحو غلام زید ◆ فالغلام مضاف وزید مضاف الیه والرفع بها التخصیص والتعریف فلهذا لایجوز اضافة الشئ الی نفسه لانه لایعرف نفسه

تَضْیِیْف مهمان داشتن کسی را وبغروب شدن نزدیک گشتن آفتاب

وسیل وادن چیزی را بچیزے ◆

تَضْیِیْف مهمان گردیدن نزدیک کسی ونعبر وب نزدیک شدن آفتاب وخمیدن وسیل کردن

تَضَایُف الوادی تنگ شدن رود بار از دو جانب وادی آمدن قوم رود بار او از دو جانب صید آمدن سگان شکار را ◆

مُسْتَضِیْف فریاد کننده و داد خواه وخواهنده ضیافت ◆

ض ی ق

ضَیْق بالفتح تنگ چنگی وشک کردن دل گذنده بکسر و آنچه باعث تنگی سینه باشد ودیسی است به جامه ◆

ضَیْقَة تنگدستی وبد روشی ◆

ضَیْق بالفتح جمع ومنزلی است ماه را میان ثریا وبران ضیقة و یکسر و مشله ◆

ضِیْق - بالکسر آبخوره گاهی که شاده باشد و وقتی تنگ مانند سرائے و جامه وتنگی ◆

ضِیْقَة بالکسر درویشی ونیازمندے وتنگ وبد حالت ولغة ضِیْق بالکسر جمع ◆ ومنزلیست سر ماه را وراهی است میان طایف وچنین چشمه است نزدیک عیذاب

ضَایِق تنگ ◆

اَضْیَق تنگ تر ودشوار تر ◆

ضِیْقِی اکضیزی مونث اَضْیَق

ضُوْقِی اکطوبی مشله یقال هم فی ضوقی من الامر واصلها من الیاء ضَیْقِی فانقلبت الیاء واو السکونها وانضمام ماقبلها

ضِیَاق گلتاب پاره از خرقها خوشبو آلوده که زنان بدان کس را تنگ نمایند ◆

ضَیِّق - کیه تنگ ◆

مَضِیْق مکان تنگ وکار سخت وهیئت بلجمت آرده ◆

ض - ضَاقَ ضَیْقًا - بالکسر و الفتح تنگ شد خلاف اتسع ◆ و ضَاقَ الرجل بخیل شد ◆ وضَاقَ الشئ عنه - نگنجید وان ◆ و ضِقْتُ به ذرعًا ای ذرعی

اَضَاقَه اِضَاقَةً - تنگ گردانید

وَاضَاقَ الرَّجُلُ رفت مال او و درویش گردید ونیاز مند شد

تَضْیِیْق - تنگ کردن وتنگ گرفتن بر کسی ◆

مُضَایَقَة - باهم دشواری کردن و تنگ گرفتن ◆

تَضَیُّق - تنگ گردیدن ◆

تَضَایُق تنگ گردیدن ویقال تَضَایَقَ القَوْمُ اِذَا لَمْ یَتَّسِعُوْا فِی خُلُقٍ اَوْ مَکَانٍ

اِسْتِضَاقَة تنگ کردن وتنگ کردن خواستن ◆

ض ی ل

ضَائِل ناقه گرانده که از سختے گرمی پائیش برگشته حتی که نتواند بار خود را باپستان خود جمع ساختن ضُیَّلَات بضم وتشدید یا جمع ◆

ضَیْکَان نوعی از رفتار ومردفربه ران وآن حرکت دادن وزشرع کشاده داشتن بردوزانو در رفتن ◆

ض - ضَالَتِ النَّاقَةُ ضَیْکًا - کشاده ومتفرق انداخت پای خود از سختی گرما پس قادر نماند با نیکه دراهم آرد ران خود را بر ستان ◆

وَضَالَتْ عَلَیَّ عَیْنُهُ - خشم گرفت بر من نهتمناک شد ◆

ض ی ل

ضَال کنار کران باران آب خورد

ضَالَة یکی یا کنار وشنی یا درختی است دیگر ◆

موضعی است ◆ وذات الضال

ضَالَة سلاح هرچه باشد یا تیر خاصته

اَضَلَّ المَکَانُ اضَالَةً - وکذا اَضْیَلَ اِضْیَالًا دیابند ضال را

ض ی م

ضَیْم - بالفتح ظلم کسم مَضِیْم

جمع وهو مصدر راجع
ضَئِیم - بالکسر ناحیه کوه وکرانه
آن وموضعی است بسرات یا رود بارک
است یا کوهی است ✦
ضَیْئَم - بن مُیْح ضبی کوبیر از
دلاوران عرب است ✦
مَضِیئِم بالفتح مظلوم وسرد بحق
تا تمام رسیده ✦
ض - ضَاءَ حَقَّهُ ضَیْمًا - بالفتح
کم کرد حق اورا ✦ وَضِیئِم الرَّجُل
مجهولاً ستم کرده شد وران سه
لغت است ✦ ضَیْئَم وضَیِّئِم وضَیُوم
مُسْتَضَام مظلوم وآنکه ازحق
او کم کرده باشند ✦
اِسْتِضَامَة کم کردن حق کسی را
ض ی ن
ضَئِین بالکسر کوهیست بزرگ
بصنعاء
الکثیب السادس عشر فی الطاء

باب الطاء فصل الهمزة

ط ء ط ء
طَاطَأَ کسی را طی پست کرد
پشت درآینده راه شتر کوتاه بالا
کوتاه گردن ✦
طَاطَأَ رَاسَهُ طَاطَأَةً پست
نمود سر او فرود آگند وطَاطَأَ یَدَهُ
بالعنان فروهشت عنان را
برای دوانیدن وتاقتن اسب ✦
وطَاطَأَ لَهُ فِی حَاجَتِهِ شتابی نمود
وطَاطَأَ فِی مِشْیَتِهِ مبالغه کرد دران
وطَاطَأَ فَرَسَهُ رها کرد اورا
بهرودران وجنبانید تا بدود و

وتیز تر رود ✦
تَطَاطُؤ پست کردن سر را و
فرود آگندن یقال تَطَاطَأَ مِنْهُم
تَطَاطُؤُ الدَّلَاءِ ای خَفَضَتْ لَهُم
نَفْسِی کَمَا یَخْفِضُهَا الْمُسْتَقُوْت
بِالدِّلَاءِ ای تَوَاضَعَت لَهُم
ط ء ر
گویند مَا بِالدَّارِ طُؤَرِیّ
بالضم وتشدید الیا نیست در
خانه کسی
ط ء و
طَاءَة کطاعة گل ولای اصله طَاوَة
کشجرة
مَا بِهَا طُوَیِّ - کطوعی نیست
درخانه کسی طُوَیِّ - بالهمز
وطَادِی وطُوَیِّی کجهنی مثلث

باب الطاء فصل الباء

ط ب ء
طَبَأَة - بالفتح سرشت وخوے
مردم هرچه باشد ✦
ط ب ب
طَبَّ - بالفتح دانا ونیک ماهر در
کار خود یقال فلان طَبٌّ بِکَذَا
ای عالم بِهِ وطبیب ✦ وَتَحَلَّ
طَبٌّ یعنی دانا وماهر طوق ضراب
را ✦ ونیز شتر تیز هوش که پائے
نه نهد تا جائے نه بیند ✦ وطَبَّ
مثلثة داروی اندام وپشکی و
داروی نفس فی المثل قَرَبٌ طَبٌّ
وَیُدْوَی طَبَابَةً وَالْاَصْلُ الرَّجُلُ
اِمْرَأَةٌ فَقِیْلَ بِیْتٌ اَلِیْهِ فَلَا قَعَدَ مِنْهَا
مَقْعَدَ الرَّجُلِ مِنَ الْمَرْأَةِ اَیْ کَرَاتِنَ

ام شَیْبٌ فَقَالَتِ الْمَثَلَ فِی قَوْلِهِمْ
کُنْتَ ذَا لُمْتُ قَطَّبَتْ اَعْیُنَکَ مُثَلَّثَةً
الطَّاءِ فِیهِمَا یعنی داروی چشم کن ✦
ونیز طَبَّبَ رَفَا عمل لا طَفَتْ ومنه
من اَحَبَّ طَبَّبَ هر که دوست دارد
کاری را باید کرد کار سنگے ونرمی
نماید وشتاب نوگی نکند در تحریص
برتانی گویند ✦ ونیز طَبَّتْ نفوس
وجادوئی ✦
طِبٌّ بالکسر شهوت وخواهانی
تن وآرزو وارادت وشان وحال
سرد وپشکی وجادوی ودهر و
خوئی وعادت یقال مَا ذَالَ بِطِبِّی
ای بدهری وعادتے ✦
طِبَّة بالکسر لوزد ابرو زمین
دراز گیاهناک وخانه وجامه
پیش کشاده دراز دامن وپوست
دراز ودوال دقیق وخط شعاع
آفتاب طِبَبٌ کعنب جمع ✦
وکونه یقال انه علی طِبَبٍ کثیرة ای
علی اَلْوَانٍ کثیرة
طُبٌّ - بضم موضعی است ✦
طُبَّة بالضم دوال که درزهائے
مشک بوی گیرند والسیر الذی یکون
فی اَسْفَلِ الْقِرْبَةِ بَیْنَ الْحَزَّتَیْنِ
طِبَابَة بالکسر لوزد آبرو ریگ
جامه پیش کشاده دراز دامن و
دراز از زمین وابرو وچرم ودوال که
درزهای مشک بوی گیرند والسیر
یکون فی اسفل القربة بین الحزتین
طِبَاب جمع وپشکی وطَبَابَة
الثَّمَادِ وطَبَابِیَّهَا - بالفتح
طوی دراز آن که برافق نمایان باشد

طَبَا طَبَا - لقب اسمعیل بن
ابراهیم بن حسن بن حسن بن علی
بن ابی طالب رضوان الله علیهم
لُقِّبَ بِهِ لِاَنَّهُ کَانَ یَبْدُلُ الْقَافَ طَاءً
اَوْ لِاَنَّهُ اُعْطِیَ قِبَاءً فَقَالَ طَبَا طَبَا
وَیُرِیْدُ قَبَا قَبَا طَبَائی خوب
است بوی ✦
طَبِیْب کامیر دانا وزیرک ونیک
ماهر در کار خود وپیشک اَطِبَّة
اَطِبَّاء جمع
طَبِیْبَة - کسفینة دراز از زمین و
جامه وابرو پوست طِبَاب بالکسر
جمع ✦
طَبْطَبَة - بانگ وآواز تلاطم سیل و
حکایت آن وآواز پای وقت دویدن
وآواز تازیانه طَبْطَبِیَّة - بیاورده
طَبْطَاب - بالفتح مرغیست کلاں
گوش وتخته کوبی بازی طَبْطَابَة
یکی
مَطْبُوْب فسوس کرده شده وسحر
زده ✦
ن ض - طَبَّ طَبًّا مثلثه داروکرد وجادوئی نمود ✦ ویقال طَبِبْتَ
بالکسر والفتح ومَا کُنْتَ طَبِیْبًا ✦
طَبِیَت السِّقَاءَ لَبًّا - درزمشک
را بدوال دوختم ✦ وطُبَّ الرَّجُل
مجهولاً جادو کرده شد ✦
طَبْطَبَ طَبْطَبَةً - آواز کرد
تَطَبْطَبَ الْمَاءُ - بانگ کرد آب
تَطْبِیْب مشک راچوب خانه
آوختن ودروغ زدن وبیفزودن
ودوختن تا فراخ شود ودرزمشک
را بدوال بدوختن شدو الْمِبَا لغته

مُطَابَخَة - داره ودماں کردن
مُتَطَبِّب علی ابناء الفاعل علم طب خواندہ وبرکار دارندہ +
اِستِنطِباب دماں پرسیدن از طبیب یقال هو یَستَطِبُّ لوجعه ای یَستَوصِفُ الدَّ وَاءَ اِیّاهُ یَصلَحُ لِدَائِه

ط ب ج

طَبَج - بالفتح محکم واستوار شدن حماقت وزدن بر هر چیزیاں کاملک مانند سر وبخوآں +
طَبَجَة - کسکینہ کون
س طَبَجَ طَبجًا - گول گردید
تَطَبَّجَ فی الکلام تطبُّجا - سخن ہائے گونا گوں ونگاں گفت

ط ب ح

طَبَحَ - بعظم فربہ وپر گوشت

ط ب خ

طَبَخ بالفتح پختن اشتوالاً باشد یا اقتداراً والفعل من نصر وفتح و یقال هذا خُبزَةٌ جَیِّدَةُ الطَّبخ وکذا اُجرَة
طَبخَة - بالفتح سخت گول +
طَبَاخ کسحاب بضم استوای ونیز طباخ توانای مفرہی
طَابِخ کصاحب آب گرم
طُبَّخ کفرشتگاں مذاب اصد
س طابخ است +
طَابَخَة گرمای نیم روز وتعب
عامر بن الیاس بن مضر
لَبَاخَة - بالکسر باورچی گری
طُبَاخَة بضم سرہوش میگ و کف آں +
اِمرَأَة طُبَاخِیَّة کار اہیتہ زن

ط ب ر

طَبَر - بالفتح بریدن وبہاں گردیدن وجہیدن اسپ بارادہ والفعل من نصر
طِبز - بالکسر ستون قصر
طَبَرِی محرکۃ وثلث ودرہم شامی است +
طَبَرِیَّة محرکۃ قصبہ است باردن طَبَرانی منسوبست باآں ازاں قصبہ است حافظ ابوالقاسم سلیمان بن احمد + ودرہای است بواسط طبری منسوبست بوی
طَبَرزَل مذکوراست ورکاف بنات لَبَّار بفتح را وکسراں ملابا وسختیہا +
طُبَّار - کریمان وخنثیت مانا بدرخت انجیر
طَابَران کلی از دو مدینہ طوس است
طَبَرَان دہی است بسہ حد قومس
طَبَرِستَان بلادی است فراخ وسیع طَبَرِی منسوبست باآں قالہ السیوطی

ط ب رج

طَبرَج بحضر سورچہ کذا فی القاموس

ط ب رخ

طِبرَاخ بالکسر لقب والد علی بن ابی ہاشم محدث یا آں طِمرَاخ بمیم است.

ط ب رذ

طَبَرزَذ شکر مضروب گویا کہ اطراف آں کندہ شدہ است بتبر

ط ب ر س

طِبرِس کزبرج وجعفر نیک دروغ گوی

ط ب رک

طَبَرَک محرکۃ قلعہ است بری وقلعہ است باصبہان

ط ب ز

طَبز بالفتح پری ہر چیزے
طِبز بالکسر سنگ بزرگ از کوہ یا کرانہ قوی تر آں وشتر دوکوہانہ
طَبزِیز کزبجبل کس زن +
ن - طَبزَ المَرأَة طَبزًا گائیدن آں را

ط ب س

طَبَس - بالفتح سیاہ از ہر چیزے
طِبس بالکسر گرگ
طَبَس - بحرکۃ شہرستانی است وخراسان اعجمی است طَبَسَان بالتحریک شلہ
بَحرُ طَبَرِیَّ کامیر دریای بسیار آب
تَطبِیس گل اندود کردن

ط ب ش

طَبَش بالفتح دوم طَمَش بمیم شد ومنه ما فی الطَّبَش مثلثہ وما ادری ای الطَّبَش ہوای ای الناس ہو وکذا ای الطَّبَش ہو

ط ب ش ر

طَبَاشِیر بدالی است کہ از جوان پرگوشت یازن وانا ملیح
طَبَلخِیَة کمزابیۃ مثلہ
اَطبَخ کاحمد مرد سخت احمق وگول +
طَبِیخ - کامیر نوعی از شراب منصف کہ نیم جوشیدہ باشد وکج وخشت پختہ منہ الحدیث اخاراد الله بعَبدٍ سوءً اجعَلَ الله فی الطَّبِیخ
طَبِیخ - کسکبر خربزہ لغتے فے البطیخ +
طَبَائِخ اُحُج - باوہای گرم
طَبَّاخ - گلستان پرندہ باورچی
مَطبَخ کمنبر آلت پختن یا دیگ
مَطبَخ لمکان محای پختن
مَطَابِخ موضعی است بمکہ
مُطَبَّخ - لمحدث اول بچہ سہ سمار یا اول اں جمل ست بعد آں عنبیان بعد آں مُطَبَّخ بعد آں خِضرِم بعد آں ضَبُت ونیز مُطَبَّخ جوان فربہ آگندہ گوشت +
هذا مُطَبَّخ القوم ومشتواهم
یعنی جای پختن وبریان ساختن
تَطبِیخ بنبیذ بالیدن کودک وبرشدن یقال طُبِّخَ الجَملُ ای لُبِّدَ
اَلطَّبَّاخ بشدید بد الطارنجبہ گردیدن + یقال طَبَّخَهُ الطَّبخ و پختنی ساختن برای خود وبریاں کردن ودیگ برنہادن +
اِنطِبَاخ پختہ شدن یُقَال لَبَّخَهُ فَانطَبَخَ

ط ب د ر

طَبدَر کسفرجل بدی وفساد
یقال بَینَهُم طَبَندَدٌ ای شر

ط ب ر ز ل

ولبقال امعی طَبَرزَن وطَبَرزَنِی مثلہ وفی الصحاح الطَّبَرزَذ من السکر وقال الاصمعی یقال سکرٌ طَبَرزَذ ضعفة

فی ہندی بہم رسد یا آں خاکستر
بیخ فی است ✦ وفلوس طباشیر کہ
درشکم بے میباشد بدو راست ماند
درہم ✦ وگویند چوں فی از شدت
باد یکی بر دیگری ہم خود وا اسنجا
آتش بر آید و درنیستاں افتد
طباشیر بندہای فی است کہ از خاکستر
آں جدا کنند ✦ وبہترین آں سپید
کرد باندک تندی وگزیدگی زبان
وخوش آں کہ از استخوان سر
گوسپند بیسازند باندک شوریت
وبیحدت میباشد رقوی دل و
معدہ وجگر وقاطع فی صفراوی و
سہال دموی

ط ب ع

طَبْع - بالفتح سرشت کہ مردم
بر آں آفریدہ شدہ وہو فی الاصل
مصدر ✦ ومثل ومانند وضع و
ساخت وہیات چیزی یقال
ضربہ علی طبع ھذا

بَیْع - بالکسر نام جوی وجایئے
پشت نرو خوردن آب پری کیل
وپری مشک وجوی ونہر ورنگ و
رمینا کی بحرک اَطْبَاع جمع
یا بتحریک رمینا کی سخت از رنگ
درشتی وعیب است

طَبَع بالتحریک گناہ وعیب و
پرقیکہ کہ باشد و زنگ وزنگ گرفتن
شمشیر وہر آں ودر رمینا ک شدن
مرد وکامل وودون ہمت گردیدن
ادوا الفعل من نصر ومنہ فلان یَطْبَع
یعنی او را در کار وامور نفاذی نیست
بلکہ در رذائل امور سہک و
مستغرق است مانند شمشیر زنگ
آلودہ

طَبَع طَمَع - گلنت اورشت
خوی ناکس طبیعت رمینا ک کہ شرم
ندارد از زشتی وناکسی

طِبَاع بالکسر سرشت کہ مردم
را بر آں آفریدہ اند یا اخلاق کہ
از مطعم ومشرب دراں پیدا و
مستحکم وممتنع الزوال گردد

طِبَاقَة گلتابنہ شمشیر سازی

طَابِع کصاحب اخلاقی کہ در
مردم پیدا وترکیب یافتہ باشد
از مطعم ومشرب وغیر آں کہ دفش
ناممکن بود ✦ ومہر زن

طَابَع بالفتح البار انگشترین و
آنچہ بداں برعطایای مرسوم و
مانند آں نشان وعلامت کنند و
منہ علیہ طابع الشہداء ای علامتہم
وکسر الباء لغۃ فی الکل

طَبِیعَة - سرشت کہ مردم بر آں
آفریدہ شدہ

ھٰذَا طُبْعَانُ الْاَمِیْر بالضم گل
کہ بداں مہر کردہ شود

طَبَّاع کشدار او مہر زن وسازند
ہر چہ باشد وسازندہ بیع

طَبُّوع کتوز جانور کی است
زہر دار یا قسمی از بوزینہ کہ گزیدنش
زار و سخت باشد

طِبِّیع کسکیت میانہ شگوفہ
نخستیں خربان ولب آں

ف - طَبَعَ عَلَی الْکِتَاب
غَیْرُہٗ طَبْعًا بالفتح مہر کرد بر نامہ
وجز آں ونقش نمود وطَبَعَ السَّیْفَ
من الطِّیْن ساخت بیغ شمشیر را از
گل وکذا طَبَعَ الدِّرْھَمَ مِنَ الطِّیْن
وطَبَعَ الْجَرَّۃَ من الطِّیْن ✦ وطَبَعَ
الدَّلْوَ - پر کردو لورا ✦ وطبع تفاؤل
از دست زدپس گردن اورا ✦ و
طَبَعَ اللّٰہُ عَلٰی قَلْبِہٖ - پردہ
انداخت بروی ومہر کرد ✦
طُبِعَ عَلَی الشَّیْءِ - مجبولا سرشتہ
شد بر آں وطُبِعَ فُلَانٌ -
رینا ک شد وزشت گردید ✦ وفی
حدیث الجمعۃ طُبِعَتْ فیھا الطینۃ
آدم - ای جعلت صلصالا ای طینا
ناقَۃٌ مَطْبَعَۃٌ کمعظمۃ شتر نہادہ
گراں بار

تَطْبِیع - پر کردن مشک ودلورا
ونیز پلید گردانیدن چیزے

تَطَبَّعَ بطاعۃ تَطَبُّعًا - خوی
وی گرفت وتَطَبَّعَ الْاِنَاءُ - پر گردید
آوند تَطَبَّعَ النہر کذلک ✦ وتَطَبَّع
امرًا بتکلف وبخلاف طبع کرد کار
را ویقال الطبع یغلب التطبّع

ط ب ق

طِبْق - بالکسر گروہ مردم وگروہ
ملخ یا بسیار از مردم باشد
یا ملخ دسر شیم کہ مرغ ازا بداں
شکار کنند وبار وخشی وہر چہ بداں
چیزے را بچیزے چسپانند ودام
کہ بوی شکار کنند طَبَقَة کیج وسعت
از روز وزمان دراز ومنہ افنا عند
طبقا ای زمانا طویلا ✦ وھذا طبقۃ
وبجرّ ایں موافق وبرابر است و
طِبْقَة - بالکسر ساعت از رود
وعام کہ بداں صید کنند
کلعب جمع -

طَبَق محرکۃ تاہ ہر چیزے و
پوشش آں اَطْبَاق وَاَطْبِقَة جمع
ومانند ومساوی ہر چیز ورو ی
زمین وظرفیکہ بے خورند بر اں
ویک قرن از زمان یا بیست سال
وگروہ مردم ولغ یقال اَتَانَا طَبَقٌ
من النَّاسِ وَطَبَقٌ من الْجَرَاد ای
جماعۃ ✦ یا کثیر از مردم ولغ
وحال مردم ومنہ قولہ تعالے
لَتَرْکَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ ای حالا عن
حال یوم القیامۃ واستخواں
تنک کہ میان دو پیوند استخواں
پشت باشد یا مہرہای پشت طَبَقَة
یکی وباران عام ومنہ فی الاستسقاء
النبی صلی اللہ علیہ وسلم اللّٰھُمَّ
اسْقِنَا غَیْثًا مُغِیْثًا طَبَقًا وپشت
فرج زن وپارہ مزرگ از شب روز
یقال مضی طَبَقٌ مِنَ اللَّیْلِ و
طَبَقٌ مِنَ النَّھَارِ ای معظم منھما
وبَنَاتُ طَبَق بلاہا وسنگ
پشتاں وماراں ✦ وبِنْتُ طَبَق -
سنگ پشت مادہ کہ لوزہ ونہ بیضہ
دہد کہ ہمہ سنگ پشت بر آیند و
یک بیضہ دہد کہ مار بر آید ازاں
ونیز پس یکدیگر زادہ از بیرہ
وبجر یُقَال وُلِدَتْ طَبَقًا طَبَقًا وطَبَقَة
ای ولدت بعضھا بعد بعض
طَبْقَة - محرکۃ زنی بود زیرک
کہ مردی دانا وہوشیار وسوم شخص
بنگاح در آورد وی را ومنہ المثل
وَافَقَ شَنٌّ طَبَقَة ✦ وقیل شن ہو من
عبد القیس کانوا یکثرون الغارۃ

ج ۳

على الناس حتى اغاروا على طبقة وهي ايضا قبيلة فهزمتهم طبقة
فضرب بهم المثل وقيل الاصمعي من هذا المثل فقال الشر حطرش
بآدم اتخذ له خطاء وهو الطبق فوافقه والهاء على هذا عائد على
الشر وقيل هما قبيلتان اتفقتا على امر فقيل لهما ذلك الان كلا
منهما موافق نظيرة وقيل لطبقة قبيلة من اياد كانت لا تطاق
فارقعت بهاش فانشقت نهاتا
اصابت فيها وطبقات الناس
اجناس مختلفة ازمردم طبقة يک
جنس از انها
ابن طبقة کفرحته دست بپهلو
پسپيده وکوتاه درکشيده
طابق کهاجر وصاحب خشت
پخته کلان وعضو هرچه باشد ومنه
في غلام ابن لا قطعن منه طابقا
ان قدر عليه اى عضوا تو دست
ومنه امرني السارق بقطع طابقا اى
يده وآن قدر از بزرگ سير کند وه
مسکس را بالصف آن وتابه معرب
است طوابق وطوابين جمع
طابقية نوعى از دستار بستن
وآن بر سر بستن باشد بزير چنگ
طباق بالکسر موافق وبرابر يقال
هذا لطباقه اى موافقه ودالتموا
طباق جهت مطابقت بعض مر
بعض را يا اينکه بعض آن بالاى بعض
است وطباق الارض هرچه
بالاى وى است وقولهم ذهبي
سيفي طباقا اى المطبق عليه حقا و

واطبق القوم على الامر اجماع
کردند برکاری وفراز آمدند براں
واطبقت الغيوم بسيار
شدند ستارها وظاهر گرديدند
واطبقت عليهم سبعا يعنى
هفت روز پيوسته بارید ونيز
اطباق بر هم نهادن چيزى وپوشيدن
تو بر تو وبرابر کردن وهما اطبقه
کدام چيز دانا وزيرک کرد اورا
مطبق محدث مرور ساور امور
سحابة مطبقة کمو شته ابر
که باراں او همه جا رسيده
طبق الشئ تطبيقا درگرفت
تمامه آں چيز را وشامل گشت
طبق السحاب الحو پوشيد ابر
هوا را وطبق الماء وجه الارض
فرو گرفت آب زمين را ونيز
تطبيق دست ميان دوران نهادن
در رکوع ورسيدن شمشير بر پيوند
وقت زدن وجدا کردن آں يقال
انه يطبق المفصل للرجل اذا اصاب
المجة وهر دو دست معاربه آهن
وناهدان اسپ دو ديدن وسم بر سم
نهادن اسپ در رفتن ودو ديدن
وهمه جا رسانيدن ابر باراں را وهمه
زمين فرو گرفتن آب باراں وبرابر
کردن وموافق نمودن
طابق بين قميصين مطابقة
يکى را بر ديگرى پوشيد ونيز
مطابقة موافقت وبرابر کردن
وچسپانيدن ورفتن با بند بر پاى
وسم پاى بجاى سم دست نهادن
اسپ در رفتن ودر دو ديدن وعادت

کردن بر کارى
تطبيق برابر شدن مطاوع است
مر اطباق يقال اطبقه فتطبق
وتو بر تو پوشيدن چيزى را
تطابق اتفاق کردن
انطباق - موافق وبرابر شدن

ط ب ل

طبل - بالفتح وهل يک رويه باشد
يا دو رويه وغولک سيم که بهندى
کوتک است الطبال وطبول جمع
وخلق وهروم وجامه است
يمانى که رنگ طبل دارد يا جامه
مصرى است وبلوح وسنه هو قوت
الطبلية اى دواهم اخراج يقال
ما اوردى اى الطبل هو اى اى الناس هو
طبالة - گذاشتن طبل نوازى
طوبالة بالضم بيش طوبالات
جمع وکا يقال للكبش طوبال
طبال - کشنده طبل نواز
ن - طبل طبلا وهل زد
تطبيل وهل نواختن

ط ب ن

طبن بالفتح گروه بسيار وجمع
وبقال ما ادرى اى الطبن
هو اى الناس هو
طبن بالضم طنبور يا رباب
طبنة بالضم آواز طنبور يا رباب
ونيز طبنة بازيچه است طبن
مصدر وجمع يا هماں طبن است
طبنة بالكسر زيرکى طبن کعنب
جمع
طبن محرکة زيرکى طبانة
طبانية طبونة بالفتح نيز مى شود

طَبَن کمر دوشیاث بازی است
مرعربانرا که بفارسی سدرنامند
وآن خطوط هاست که برزمین کشند
ومردار یکه آنرا در دام کرکس
وددان نهند برای صید ..
طَبِن - کلفت زیرک ودانا
طَابِن - زیرک وفهیم
طَابُون جای آتش خوابانیدن
طُوبَانِیَة بالضم قلعه است
بفلسطین
س ص - طَبَنَ له طَبْنًا و
طَبَانَةً وَطَبَانِیَةً وَطَبُونَةً
زیرک شد ودانا گردید ونیز طبن
بالفتح وسکون فرو پوشیدن آتش را
تمامیه
مُطَابَنَة موافق وبرابر شدن
وقولهم طَابِنْ هٰذِهِ الْجَفِیرَةَ
علی صیغة الامر یعنی پت بکن کو
آتش خوابانیدن را
مُطَبِّن یعنی است در مضمن
اِطْبَانًا اِطْبَانًا - آرامید
وقرار گرفت
ط ب و
ن - طَبَاهُ الیه طَبْوًا خواند
اورا بسوی آن وطَبَاهُ عن الامر
برگردانید اورا ازان کار
اَطْبَاهُ اِطْبَاءً - بالتشدید
خواندوی را وَاَطْبَی الْقَوْمُ
فُلَانًا دوست گرفتند اورا وقبول
کردند برگزیدند برای ذات خود
ط ب ه ج
طَبَاهِجَة - گوشت کفانیده
وپخی آن ظاهر کرده معرب تباهج

طَبَاهِج وبیدگوشت در روغن
سُرخ کرده یا آن کباب شامی است
ط ب ی
طُبْی - بالکسر والضم سرپستان
مادیان سباع وخر واسپ وناقه و
جز آن اَطْبَاء جمع ؛ وفی المثل
جاور الجرام الطُّبْیَیْنِ ای اشتکارض
وَتَقَاتَمَ ؛ وذو الطُّبْیَیْنِ لقب وئیل
بن عمرو
خلفَ طِبْیَ کفنی سرپستان
عجیب که همواره شیر آید
طَبِیَة کفنیت کار عظیم وسخت
طُبْوَاء بالضم مثله
ص - طَبِیَتُهُ عَنْهُ - بازگردانیدم
آنرا ازوی ؛ وَطَبِیَتُهُ اِلَیْهِ -
خواندم وی را بسوی آن وکشیدم
س - طَبِیَتِ النَّاقَةُ طَبْیًا -
شَدِیدًا نیک فروهشته وکشت
گردید سرپستان وی
اِطْبَاء - بالتشدید خواندن کسے
را بسوی چیزے وبرگزیدن اورا
برای ذات خود

باب الطاء فصل التاء

ط ت و
ن - طَتَا الْمَتْوَ اَطْتُوًا - بالضم رفت

باب الطاء فصل الثاء

ط ث ء
ف - طَثَأَ الْخُبْزَ اَطْثَأً - بالفتح بازے
کرد لقمه که نوک چوب باشد وفکند
پلیدی را
ط ث ث
لَطَّ بالفتح نوعی از بازیچه
کودکان که می اندازند چوب مدوّر
مِطَثَّة - بالکسر چوبی است گرد
که بدان بازی لطّ کنند بفارسی چکر
ط ث ر
طَثْر - بالفتح بطنی است ازازو
طَثْرَة بالفتح سطبری شیر و
مانند آن وسرشیر از چربش ولای
وچغر لاوه وآب سطبر ودفزک و
خراطی زندگانی وپشم گوسپند
وروغن آن وسرجغرات
طَرْثِیَة محرکة نام مادر یزید
بن طَرِثِیَة شاعر قشیری
لابن طَارِث شیر جفته
طَیْثَرَة - بالفتح نام مردی
طَیْثَار بالفتح علی فیعال شیر بیشه
وپشه ودرجمل طَیْثَارٌ مرو بے
باک طَثْیَاء - بتقدیم ثای مثلثه
مشدد فیهما
ن - طَثَرَ اللَّبَنُ طَثْرًا وطُثُورًا
سطبر گردید وکذلک السَّمْنُ وغیره
اَطْثَرُوا بسیار شدند
ط ث رج
طَثْرَج کجعفر مورچه
ط ث ث
لَطْث بالفتح بکی نشاط وشادی
وتنعم
ط ث و
طَثِیٌّ - محرکه چوبهای خورد
ن - طَثَا طُثُوًّا - بازی کرد
بنوک چوب

باب الطاء فصل الجيم

ط ج ن
طَجْن - بالفتح بریان نمودن
گوشت وجز آن
طَاجِن کماجر وبکسر العین
تابه که دران بریان کنند طَبِیجَن
کحیدر مثله معربان کان الطاء
والجیم کایجتمعان فی الکلام
مُطَجَّن کمعظم بریان کرده
درتابه

باب الطاء فصل الحاء

ط ح ب
طِحَاب کگتاب هوضعی است
ومرآن موضع را روزیست عظیم
ط ح ث
ن - لَمَحَنَهُ لَحْثًا - بالفتح راند
آنرا بدست ودفع نمود
ط ح ح
طَحّ - بالفتح گستردن پهن شده
خراشیدن ومالیدن وکوفتن چیزے
را والفعل من نصر
طُحُح - بضمتین خراشیده واجزے
بدان خراشند
مِطَحَّة کذبته دنبالهٔ سُم گوسپند
یا چیزے که است برآمده کرد در پایش
که بدان خراشید زمین را
مَطْحَطَة شکستن ؛ طِحْطَاح
بالکسر شده جدا کردن وپریشان
نمودن جهت هلاک عام است یقال
طَحْطَحَ بِهِمْ ای فرّقهم وخندیدن
یا دندان سپید کردن
ماعلیه طَحْطَحَة - بالکسر ثبت
بروی چیزے یا موی

طَحْطَاح بالفتح شیر بیشه
اَطْحَحَهُ اِطْحَاحًا۔ افکندو پیرا
واداخت
اِنْطِحَاح گسترده وکشاده شدی
ط ح ر
طَحْر۔ بالفتح بیروں انداختن
چیز وچشمہ خاشاک را یقال طَحَرَتِ
الْعَیْنُ کُلَّ قَذًا ھَا وراندن وگردانیدن
وازبن بریدن حجام غلاف سرنرہ
را درختنہ والفعل من فتح ۔ وپارہ
از ابر تنگ یقال ما فی السماء طَحْرَۃٌ
ای قطعۃ طَحْرَۃٌ وطَحْرٌ وطَحْرَۃٌ
محرکتین وطُحُرٌ وطُحُرُورَۃٌ
بضمتین وطِحْرِیَۃٌ کعفریۃ مثلہ ۔
ونیز طَحْرَۃٌ ولیکن پشم یقال ما
لَقِیتُ عَلَیْہِ اِلَّا طَحْرَۃً اے ویرا
ولباس منہ ما علیہ طَحْرَۃٌ ای
لباس طِحْرِیَۃٌ مثلہ فیھما۔
طَحُورٌ کبصبور چشم وچشمہ بیروں
اندازندہ چرک وخاشاک را ۔
طَحُورَۃٌ مثلہ ۔ شتابندہ ودان
دوراندازندہ
طَحِیر کا سیر نوعے از پیچاک
شکم کہ دراں تنفس سخت باشد
درخیدن وسخت دم زدن طَحَار
بالضم مثلہ فی الکل والفعل
من ضرب
مِطْحَر۔ کمبر کمان تیر دور انداز
ونیز کہ دور رود وشیر بیشہ ۔ وحربۂ
مِطْحَرٌ دب زبون کہ دور اندازد
بیکدیگر را
مِطْحَرَۃٌ کمکنب جنگ زبون کہ
دور کند ودفع سازد یکدیگر را ونیزہ

بفصل طُحُرٌ کمکرم پیکان دراز
اَطْحَرُ الْحَجَّامِ ازبن بریدہ حجام غلاف
سرنرہ وقت ختنہ
ط ح ر ب
طَحْرَب کزبرج آب آوردو
طَحْرَبَ الْقِرْبَۃَ طَحْرَبَۃً پُرکرد
مشک را ونیز طَحْرَبَۃً کدحرجۃ و
بکسر الراء عن ابی عبیدۃ لنۂ پارہ
وابر پارہ طِحْرِبَۃٌ بکسر الطاء و
الراء ومنھما مثلہ ۔ وقیل خاصٌّ
بالمجد یقال علیہ طَحْرَبَۃٌ ای شیٌ
من اللباس ومنہ حدیث القیامۃ
دنوّ الشمس من رؤس الناس
ولیس علی احد منھم یومئذ طَحْرَبَۃٌ
وما فی السماء طَحْرَبَۃٌ ای شیٌ من
غیم ۔ ونیز بالیدن چیزیرا تازہ
شود وکشادہ گردد ونیک پرآوردن
وسیراب گردانیدن وجلبا نیدن
خنور وجزآں تانیک پردو سخت
دویدن وتیز دادن
طِحْرِف۔ کزبرج آشامیدنی است
تنگ جز بشبانہ وشوربای تنگ وسکر
تنگ از تنگ طِحْرِفَۃٌ مثلہ فی الکل
ط ح ر م
ماعلیہ طِحْرِمَۃٌ بکسر تین نیست
بروی چیزے
طَحْرَمَ السِّقَاءَ طَحْرَمَۃً پرکرد
مشک را ۔ وطَحْرَمَ الْفُرُشَ زہ
کرد کمانرا
ط ح ز
طَحْیَز۔ بالفتح کنایہ از جماع است
ط ح س

ف طَحَسَ الْجَارِیَۃَ طَحْسًا۔
بالفتح گائید آں را
ط ج ف
طَحَافٌ کسحاب ابر بالا رفتہ لغتہ
فی الخاء عن ابن عُدَیس
ط ح ل
طَحَّالٌ کقبر شتری کہ ہنوز
فروخوابیدن نیا موختہ باشد
ط ح ل
طُحْلَۃٌ بالضم سبز رنگی وآں رنگی
است میان تیرگی وسیاہی بالدک
سپیدی
طَحِل کلکد بخشمناک وپر وآب
جغر لاوہ برآوردہ وسیاہ وچرجل
طَحِلٌ مرد کلاں سپید دو دمند
آں وشرابٌ طَحِلٌ شراب نہ تیرہ
ونہ روشن غراب طَحِلٌ کذالک
طَاحِل کصاحب سپرز رنگ
ذئبٌ طُحَلٌ گرگ نہ تیرہ نہ سپید
وکذا رَمَادٌ طُحَلٌ وشرابٌ طُحَلٌ
یعنی نہ تیرہ نہ روشن ۔ ماءٌ طُحَلٌ
آب جغر لاوہ برآوردہ وفرسٌ
اَطْحَلُ اسپ کہ سبزی او اندک
مائل بزردی باشد ۔ ونیز اَطْحَلُ
نام کوہی بمکہ کہ ثور بن عبد مناف
رابوی مضاف کنند وگویند ثَوْرُ اَطْحَلَ
شاۃٌ طُحْلَاءُ گوسپند نہ تیرہ ونہ
روشن ۔ ونیز طُحْلَاءُ دودہ اند
بصر
طِحَال گلتاب سپرز طُحُلٌ لکتب
جمع ۔ کہ اسپ سپرز ندارد و
ایں شلست درشتاب روی چنانکہ
گویند شتر مرادہ ندارد یعنی بدل
طِحْلِبَۃٌ کزبرجبۃ شی اندک وحقیر

است ۔ ونیز طِحَال نام سگی وموضعی
است مرنی عَبَرَا ۔ منہ المثل
ضیّعت البکار علی الطِّحَال وحق شحے
گویند کطلب کند حاجت را از
شخصی کہ بدی رساندہ باشد ویرا
اصلہ ان سُوَیْدَ بن اَبِی کاھل اعان صبیا
غیر بقولہ ۔ من شرۃ الدّیک بغیر
مال فالغیر یاتی علی الطِّحَال ۔ ثم اُسِرَ
سُوَیْد فطلب الی بنی صبیان
یعنیوہ فی فکاکہ فقالوا لہ ذالک
مَعْقِل بن حُوَیْلِد بن مُطَحْلَل۔
کنیہ شاعر فحلی است ۔ یا آں ابو
اَلْمُطَاحِل است
یوم مَطَاحِل کما جد روزے
است کہ عربان دراں کشتہ شدند
یا آں نام موضعی است
مَطْحُول برسپرز زدہ شدہ ۔ و
اناءٌ مَطْحُولٌ آوندپر
ف ۔ طَحْلَہ طَحْلًا بالفتح وسکون
برسپرزدی زدو طَحْلَہُ پُرکرد
س طَحِلَ طَحَلًا بالتحریک
دردمند سپرز گردید ونیز کلاں شد
سپرز او ۔ طَحِلَ مجہولا آندک ۔ و
طَحِلَ الْمَاءُ تباہ شد آب بوی گرفت
زنلای ۔ طَحِلَ سپرز رنگ گردید
ط ح ل ب
طَحْلَب کقنفذ ویفتح اللام
جغر لاوہ کہ سبب دیر ماندگی آب
پیدا شود طِحْلِب کزبرج شدہ ۔
وطُحْلُب القِدْر خزاز القدر
است
طِحْلِبَۃٌ کزبرجبۃ شی اندک وحقیر

وموی منه ما علیه طُمْحُبَةٌ ای شعرة
مُطَمْحَلِب علی بناء الفاعل آب
جغر لاوه ناک و بفتح اللام مثله
طَمْحَلَبَ الماءُ طَمْحَلَبَةً جغر لاوه
بر آورد و آب طَمْحَلَبِیٌّ لعین کدر است
وطَمْحَلَبُ الابلِ - برید پشم
شتر انرا و طَمْحَلَبَتِ الارضُ سبز
شد از نبات

ط ح ل م

طِحْلِمَةٌ کزبجته ابر یا ابر پاره
یقال ما فی السماء طِحْلِمَةٌ ای قِطْعَةٌ
او قطعه منه

ط ح م

طَحْمَةُ الوادی - بالفتح بهترین
جای از وادی و معظم آن طَحْمَةُ
السَّیْلِ و طَحْمَةُ اللَّیْلِ کذلک
و بثلث فی الکل و گروه مردم یقال
اتانا طَحْمَةٌ مِنَ النّاسِ ای جماعة
و طَحْمَةُ الفِتْنَةِ - دواهی و شر مردم
در وقت فتنه و طَحْمَةُ ابلیس
اضداد و است و ابُو طَحْمَةَ عدی
بن فارشه از شرفا است و نیز طَحْمَة
گیاهی است یا آن نوعی از گیاه
شوره
طُحْمَةٌ کهنهٔ شتران بسیار و مرد
سخت کار زار کننده
طَحُوم - بالفتح بسیار راننده
طَحْماء بالفتح والمد گیاهیست
یا نوعی از شوره گیاه
مَطْحُوم پر هر چه باشد

ط ح م ر

طِحْمِرَةٌ چسبیدن و پر کردن مشک
و نیره کردن کما تری
طِحْمِرَةٌ - یکسر من پاره از ابر و سوی
و منه ما علی راسه طِحْمِرَةٌ ای شعرة
طِحْمِیرٌ - کقندیل ابر پاره یقال
ما فی السّماءِ طِحْمِیرٌ ای لَطْخٌ من الغیم
طُحْمُرِیَّةٌ بالفتح مثله
طُحامِرٌ کعلابط کلان شکم

ط ح ن

طِحْنٌ بالکسر آرد منه المثل اسمع
جَعْجَعَةً ولا ارَی طِحْنًا یعنی آواز آسیا
می شنوم و نمی بینم آرد را
طُحَنٌ کصرد بیشه و جانور که
است و سر دکوتاه بالا
طِحانَةٌ بالکسر آسیا گر زن
طاحِنٌ کصاحب گلو یکه در مرکز
خرمن بندند وقت کوفتن خرمن
طَحُونٌ کصبور مقدار سه صد
گوسپند و لشکر گران یا لشکر و کارزار
و شتر بسیار
طَحِینٌ کامیر آرد
طاحُونَةٌ آسیا
طَواحِنُ دندانهای بزرگ جمع
طاحِنَةٌ یا طاحِنَةٌ -
طَحّانٌ کشداد آسیابان و هو
منصرفٌ ان لم یجعلهمن الطحن و
فی المثل این المامون من الطحان
طَحّانَةٌ - گنتانه شتر بسیار
مِطْحَنٌ کمنبر آسیا
مِطْحانٌ بالکسر مار حلقه زده
گرد گردیده
ف طَحَرَ البرَ طَحْنًا - آرد کرد
گندم را و کذا طَحَنَتِ الرَّحَی و
طَحِنَتِ الاَفْعَی گرد گردید
مار
تَطْحِینٌ - آرد کردن

ط ح و

طَحْوٌ گستردن و گسترده شدن
و بدر از اکشیدن و پس پهلو چپ
خفتن یا عام است و رفتن یقال ما
ادری این طَحا ای ذهب و برد
کسی را دل او لبسوی چیزی یقال طَحا به
قَلْبُهُ ای ذهب به فی کل شیء و الفعل
من فتح و نیز طَحْوٌ - دور گردیدن
و هلاک شدن و اندوهگین گردیدن
و بروی افکندن مردم را و الفعل
من نصر و الطَّحْیُ بالیاء لغة
فیه طَحْیَةٌ مِنَ السحاب بالفتح ابر
پاره
طَحًا - بالقصر زمین فراخ و گشاده
طَحاءُ بالمد معروفه چاره است
بمصر
طَحاوَةٌ دهی است بمصر از آن
وه است امام ابو جعفر احمد بن
محمد بن سلامة ازدی طحاوی
طاحِی گروه بزرگ و گسترده و
بالا بر آمده و آنچه که پر کند هر چیز
را و دراز کشیده یقال ضَرَبَهُ ضَرْبَةً
طَحا منها ای امتدّ
طاحِیَةُ بن سُرَد بن هجر
بطنی است از ازد و طاحی منسوب
بوی و مَطْحَةٌ طاحِیَةُ سایبان
بزرگ مَطْحِیَّةٌ و مَطْحُوحَةٌ مثله
طَوْحَی کرگسان بر هوا کرد
مرواز کردند
بقلة مُطْحِیَّةٌ کهنه شته روینده
بر زمین

باب الطاء فصل الخاء

ط خ خ

طَخَّ بالفتح انداختن چیزی و
دور کردن و گائیدن و الفعل من نصر
طُخُوخ بالضم دشوار خوی و
بدصحبتی
طَیْخٌ طِیخٌ حکایت آواز خندیده
طَخْطَخَةٌ برابر کردن چیزی را
و فراهم آوردن بعض آن با بعض
و حکایت آواز یا حکایت ضحک
طَخْطاخ بالفتح مرد بد خلق
و آواز زیر و ابر تو بر بود نام مردی
طُخا طُخٍ کعلابط تاریکی
مُتَطَخْطِخٌ سیاه و ابر سیاه
و تو بر تو و سست بینائی
مِطْخَةٌ بالکسر چوبی است که
طفلان بدان بازی کنند

ط خ ر

طَخَرٌ بالفتح ابر سیاه تنگ
طاخِرٌ ابر سیاه
طُخْرُورٌ بالضم پاره ابر تنگ
طَخارِیرُ جمع و مرد غریب و آنکه
نه ثبت باشد و نه سست و یقال
جاءَتْ طَخارِیرُ یعنی آمدند و ایشان
مردم در آمیخته از هر جنس یا آمدند
و ایشان متفرق و پریشان
مُطَخَّرٌ کمدحرج سست و
ناتوان
اقَانُ طَخارِیَةٌ خرما ده نجیب
و اصیل
طُخارِسْتانُ - بالضم شهریست

ط خ رب

طَخْرَبَة کہ حرحبۃ پارہ و ابر پارہ لغۃ فی الحاء المہملۃ وقد مرّ ذکرُہٗ واہمنا طُخْرُبِیّۃ بالضم مشددۃ الیاء

ط خ ر م

طَخَارِم ۔ کعلابط خشمناک

ط خ ز

طِخْز بالکسر دروغ

ط خ س

طِخْس بالکسر بیخ مرخزی یقال ھو طخس شر ای نہایۃ فیہ او اصل و باعث علیہ

ط خ ش

س ۔ طُخِشَتْ عَیْنُہٗ طَخْشًا ۔ بالفتح و التحریک تاریک شد چشم او

ط خ ف

طَخَف بالفتح اندوہ و غم کہ دل را فرا گیرد و شیر ترش و ابر تنک بالا رفتہ

طُخْفَة بالکسر و بفتح کوہے است سرخ و دراز و جاہا بر آن پیا ہا است و آب خوبی در مای ضرتیہ یا طخفتہ نام جای است از ان است یوم طخفۃ مربنی یربوع را با قابوس بن منذر بن ماء السماء ؛ و ابن طخفۃ صحابی است ذکر فی ط ہ ف

طَخَاف بالفتح ابر تنک بالا رفتہ

طِخَاف ککتاب و بفتح ابر تنک کہ از خلال آن آسمان دیدہ شود

طِخْیَان بالکسر جمع طخفۃ است

طَخِیفَة کسفینہ نوعی از آش و آن چنان باشد کہ پارہای گوشت و در دیگ انداختہ آب بسیار دران ریختہ بر آتش نہند چون پختہ شود فرود آرند

اتان طَخْفَاء ۔ کصحرا خر مادہ سیاہ بینی

ضرب طلخف کہ بزرگ سخت لام زائد است

اِطْخَاف طخیفہ ساختن کہ آش باشد

ط خ م

طَخْمَة بالفتح گلہ بزان

طِخْمَة بالکسر نام والد حوشب تابعی

طُخْمَة بالضم سیاہی نوک بینی

اُطْخَم قپچقار سیاہ سر تیرہ اندام و اسپ کہ از کاکل تا دمش خط سیاہ باشد و نوک بینی مردم دستور و گوشت خشک کہ بسیاہی زند

طُخْوم ۔ بالضم حد فاصل میان دو زمین

طَخِیم کامیر گوشت خشک کہ بسیاہی زند

طَخِیم بن ابی الطخماء کزبیر شاعر است

ف ک طَخِم بزرگ منشی نمود و تکبر کرد

اِطْخَمَّ اِطْخِمَامًا مائل بسیاہی گردید گوشت خشک

ط خ م ر ث

طُخْمُورَث ملکی بود از ملوک فارس کہ ہفت صد سال پادشاہی کرد

ط خ م ل

طِخْمِل کقندیل خروس

ط خ و

طَخْوَة بالفتح ابر تنک

ط خ ی

طَخْیَة بالفتح ابر پارہ و مرد گول طخیون جمع ؛ و تاریکی و شباہت

ظلام طاخ ۔ تاریکی سخت تاریک

طَاخِیَة کصاحبۃ نام مورچہ کہ با سلیمان علیہ السلام در سخن در آمدہ

طُخَیّ کسمی خروس

طَخَا ۔ کسما ابر بالا بر آمدہ یقال مَا فِی السَّمَاءِ طَخَاءٌ ای شیٔ من سحاب و اندوہ کہ دم بازگیرد از وی ؛ و قال ابو عبید وَجَدْتُ عَلٰی قَلْبِی طَخَاءً ای شبہ الکرب

طَخْیَاء بالفتح و المد شب تاریک و سخن نا مفہوم یقال تکلم بکلمۃ طخیاء ای اعجمیۃ

باب الطاء فصل الدال

ط د و

طَادِیَة ثابت دیرینہ یقال عادۃ طادیۃ ای ثابتۃ قدیمۃ مقلوب واطدۃ طیادی جمع

باب الطاء فصل الراء

ط ر ء

طَرْء بالفتح طرو و بالضم از جای و شہری آمدن کسی یا ناگاہ بر آمدن از جای کسی و الفعل من فتح یقال طرأ علیہم اذا اتاھم من مکان او خرج علیہم منہ فجاءۃ

طُرْأَةُ السَّیْل دفعہ از سیل و معظم آن

طَارِی آیندہ یا ناگاہ بر آیندہ طراء کرمان و طراء کرما جمع

طَارِئَة واہیہ وزنا و معنی

طَرِیّ کامیر تر و تازہ

طُرْآن کقرآن کوہی است کہ دران کبوتران بسیار میباشند و راہ و کار منکر و بد

امر طُرْآنِیّ ۔ بالضم کاری کہ معلوم نشود از کجا رسیدہ ؛ حمام طرآنی ۔ مثلہ

لَتَ طَرُوَ البقل طراۃ طراءۃ تر و تازہ گردید ضد خلاف ذوی

اِطْرَاء ۔ از حد در گذشتن در مدح و نیک مبالغہ کردن دران

ط ر ب

طَرَب محرکۃ شادمانی و اندوہ از لغات اضداد است یا سبکی نشاط یا اندوہ مختص بشادمانی نیست ؛ و جنبش و میل بسوی چیزی و الفعل من سمع

طَرَب ککتف نام اسپ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم

اَطْرَاب خیار و برگزیدہ ریاحین

طُرَابِیَّة بالضم و التخفیف شہرستانی است بمصر یا آن ضرابہ است

طِرْوِیب کصبور مرد بسیار طرب

ابل طِرَاب بالکسر شتران مایل بوطن

طَیْرُوب - بالفتح نام مروی
طَارَاب وہی است بنجارا
مَطْرَب بالفتح راہ تنگ متفرق یا راہ کوچک کہ بشارع عام پیوستہ
مَطْرَبَة بالتاء مثل مَنْهَلَة الحدیث لَعَنَ اللّٰهُ مَنْ غَيَّرَ الْمَطْرَبَةَ مَطَارَبَ جمع ونیز مَطَارِب دہستانی است بیمن
رجل مِطْرَاب بالکسر مرد طرباک مِطْرَابَة مثلہ
اِطْرَاب سرود گفتن و در طرب آوردن کسی را
تَطْرِیب در طرب آوردن و سرود گفتن و نیکو کردن آواز کشیدن بجانب چیزی و دراز کردن آواز و قرارت
تَطَرُّب سرود گفتن و در طرب آوردن و شادمان کردن
اِسْتِطْرَاب طرب خواستن و بحرکت آوردن شتر را از سرود

ط ر ب ل

طَرَابُلُس بالفتح وضم الباء واللام شہریست بشام و شہریست بمغرب یا لغت شامیست و اصل آن اَطْرَابُلُس بہمزہ یا لغت رومی است بمعنی آن سہ شہر

ط ر ث

طَرْث بالفتح ہر نہای تازہ و نو
طِرْث بالکسر کرانہ تندی لب فرج
طَرْثُوث کعصفور سبزہ و گیاہی است باریک شاخ مایل بسرخی شیر بار خورده میشود طَرَاثِيث جمع
طُرَشْيِثْ مصغر ادہی است بنیشاپور
نَطَرْثَثَ کت حرج گیاہ طرثوث چیدن يقال خَرَجُوا يَتَطَرْثَثُونَ يَجْتَنُونَ

ط ر ث خ

طَرْثَخَة بالفتح سبکے و چستے

ط ر ث م

طَرْثَمَة بالفتح سر فرو افکندن و خاموش بودن از خشم یا تکبر

ط ر ج ر

طَرْجَهَارَة بفتح و الکسر کاسہ مانندی کہ آب خورند بوے و پیکانچہ

ط ر ج ل

طِرْجَهَالَة بالکسر پیکانچہ و کاسہ خرد

ط ر ح

طِرْح بالکسر جای رودہ
طَرْحَة بالفتح چاہ
طَرَح نحو کشتہ جای دور و نیۃ
طَرْح تقصد دور و بعید و افکندہ شدہ طرح بمعنی مطروح
طَرَّاح کسحاب جای دور
طُرُوح کصبور جای دور قوس
طَرُوح کمان تیر دور انداز و خرما بن دراز شاخ و مرد کہ در ہر جماع بار دار سازد
طُرَّح کقبر مکان بعید
طَرِيح کامیر جای دور و نیز طَرِيح از اعلام است
طُرَيْح کزبیر نام مروی
سَيْرٌ طُرَاحِيّ بالضم سیر دور و دراز
سَنَامٌ طُرَيْحِيّ بالکسر کوہان دراز
طَرْحَان بالفتح موضعی است نزدیک صَيْمَرَة
طَرَّاح کشداو از اعلام است
طَرْح مِطْرَح کمنبر چشم دوربین
دَرْحٌ مِطْرَحٌ نیزہ دراز
مَحَلٌّ مِطْرَحٌ کش کہ موقع منی او دور باشد از تجمع مادہ
طَرْحَة دراز ساختن بنا میم زائد است
طِرْمَاح بن حکیم بکسر ہین و تشدید المیم شاعری است طائی
مَطْرُوح جای دور افکندہ و نام مروی
ف - طَرَحَهُ وَبِهِ انداخت او را و دور گردانید
س - طَرَحَ طَرْحًا زشت گردید خوی او و نیک مرفه الحال و فراخ عیش شد
مُطَرِّح معظم نام مردے

تَطْرِيح افکندن و دور کردن شدہ و للمبالغہ و طویل و دراز ساختن بنا را يقال طَرَّحَ الْبِنَاءَ إِذَا طَوَّلَهُ طَرَّحَ الْجِدَارَ كَذَا الله
مُطَارَحَة الْكَلَام باہم سخن در افکندن
اَطْرَحَهُ کافعلہ افکندہ او را و دور گردانید
مشی مُتَطَرِّحًا - برفتار ماندگان رفت

ط ر خ م

طُرْخُوم کعصفور دراز و آب برگردیدہ رنگ و مزہ

ط ر خ

طَرْخَة بالفتح عوض بزرگ مانندی نزدیک مخرج کاریز کلمہ است غیر عربے کہ داخل لغت عرب گردیدہ
طَرْخَابَاز بالفتح و ہای است بحرجان
طَرِيخ سکین ماہی است خرد کہ آنرا نمک زدہ گذارند
طَرْخُون بالفتح گیاہی است معرب ترخ بیخ زیشہای آں عاقرقرحا است قاطع شہوت است
طَرْخَان بالفتح اسم است مردمیں شریف ماہ آنکہ پادشاہاں قلم تکلیف از وی بردارند و بگناہ نولا مواخذہ نکنند لغت خراسانی است
طَرَاخِنَة جمع اطراخنة بالجیم و نیز طَرْخَان بکسر الہ سلیمان تیمی است و نیز لقب حمید بن ابی حمید طویل

ج

ط ر خ ث

طَرْخَثَة بالفتح خفت وسبکی

ط ر خ ف

طِرْخِف کنه بزرج مسکه تنک که روان باشد یا هیچ کاره وبدتر ازین مسکها است طِرْخِفَة مثله

ط ر خ م

مُطَرْخِم کفشر بر پهلو خوابیده و پخشم وشکرد و شاب

مُطَرْخِم جوان نیکو بدن تمام اندام

اِطْرَخَمَّ الرَّجُلُ اِطْرِخْمَامًا کز کرد بینایی وی واِطْرَخَمَّ اللَّيْلُ سخت تاریک وسیاه شد شب ونیز اِطْرِخْمَام تکبر کردن وبزرگ نشی نمودن

ط ر د

طَرَدَ گلگفت آب باران بیرون استه داران آمیخته از کثرت آمده شده آهنا

طَرْدَة بالکسر اسم است مطاردة ابطال را در یک مرتبه یعنی حمله آوردن حریف همدیگر را در یکبار

طِرَاد گلتاب نیزه کوتاه که بدان شکار کنند یا عام است

بَنُو طَرُود تصبور بطنی است از حرم بن ربان بن ثعلبه

طَرِيد کامیدانده ونفی رود رده کرده شده وتسه درخت کج شده بشاخ دبرگ انده ورود درازه آنکه بعد دیگری زاده باشه اول هم طریدست ثانی است وبَنُو طَرِيد بطنی

است

طَرِيدَة شکار رانده شده که درپی وی قوم است که شکار کنند آنرا رانده وپاره کم عرض از گیاه وزمین وپاره دراز وکاروان شتر و چوب که بردو دک دو تیر قمار بهند و تراشیده مانند رنگ وبازی است که عامه بسه وضبط نامند فاذا وقعت بید اللّٰه اعبد من آخر علی ابد نه او راسه او کتفه فهی المسة واذا وقعت علی رجله فهی الامن وخرقه ترکه بدان تنور را پاک کنند

طَرِيدَان شب وروز

طَرَّاد کشتی خرد شتاب رو وهای فراخ وسطح سوار سیع وآنکه قرأت را بر مردمان دراز کند گویا که از طول قرأت مردمان را می راند وروز را دونام جماعتی

طَرَّاد کرمان موضعی است

بَنُو طُرُود بالضم طعامی است مرکب از دوا

مِطْرَد کمبر نیزه خرد که بدان شکار کنند

مِطْرَدَة دیگسر میانه راه وبالفتح سبب راندن ویکسر لثه پاره که بزرگ ده بدان تنور پاک کنند

مَطَارِد کوهها است بتهامه کانه جمع مطرد

مَطْرُود رانده ودور کرده شده

وبَنُو مَطْرُود بطنی است

طَرَدَتِ الْقَوْمَ طَرْدًا آمدم قوم را دنبال گذشتم از آن دیگاه ور کردم اورا

ازخود ونیز طَرْد وتحریک راندن ودور کردن وفراهم آوردن شتران از اطراف وانواع آن یقال طَرَدْتُ الْإِبِلَ طَرْدًا اذا اسمنتها من نواحیها وتحریک مر رسیدن بشکار

اِطْرَاد دور کردن فرمودن کسی را یا بد ونفی کردن از شهر یا فراهم آوردن شتران را از اطراف ونواع یقال اَطْرَدْتُ الْإِبِلَ اِذَا اَمَرْتَ بِطَرْدِهَا وقال ابن السکیت اَطْرَدْتُهُ اذا اَمَرْتَهُ لِيَطْرُدَ وَطَرَدْتُهُ اذا اَقَمْتَهُ عنك وکُنْتَ لَهُ

اِذْهَابًا ونیز اِطْرَاد گرد کردن کسی ودرسقت وچیزآن

ومنه کاباش بالسبان ما لم تطرده ویطرد تو وهوان تقول ان تنفنی فلان علی کذا وات سبقتك فلی علیك

مُطَرَّد تعظم روز دراز

تَطْرِيد اسْتُوط ودانکشیدن تا نیایه ودور کردن فرمودن کسی را

مُطَارَدَة حمله آوردن بر یکدیگر طِرَاد مثله وهم قرآن

اِنْطِرَاد وطِرَاد الصَّيْد حیله آنست

جَدْوَلٌ مُطَرِّدٌ جوئی است روان

اِطْرَاد بی یکدیگر شدن کار و راست ومستقیم گردیدن واوان گشتن آن وجاری روان شدن جوی سنه فی حدیث الاشرار مفاذا نفران یطردان وقال الجوهری وکلا یقال منه انفعل ولا افتعل الا فی لغة ردیة

تَطَارُد برهمدیگر حمله آوردن

اِسْتَطْرَدَهُ له اورا پیش دشمن هزیمت خورد ور برائے فریفتن او وهو یتطرد من الکیدة ونیز اِسْتِطْرَاد شمول وعموم خواستن

ط ر د س

طَرْدَسَة طَرْدَسَةً استوار نمودن ویرا وتحکم کرد

ط ر د

طَرّ بالفتح نیک راندن وگرد آوردن شتران از اطراف وجوانب وقت راندن ونیز کردن کارد و جز آن وکفانیدن وبریدن ومنه کان یَطُرُّ شاربه ای یقصه ویحلقه

طَرَّدَ انبودن حوض را وفتادن وست بزخم شمشیر وبلند ساختن بنا و میدان گیاه وبروت ورویش شدن یقال طَرَّتِ النَّجُومُ اذا اضاءت

طُرُود بالضم شله + ودلبودن و طبایچه زدن واقتادن وافتعل من نصر وضرب + ونیز طُرُشِيم نو برآمده وموی اخرکه بعد از افتادن برآمده باشد

طَرَّة بالفتح تهیگاه ویک جاع آبستن کردن کشن ماده را ونیز طَرَّة شهریست بافریقیه

جَاؤُوا اَطَرَّا بالضم آمدند همه

طُرَّة بالضم کرانه جامه کربهنه ندارد وکرانه وادی وجوئے وکرانه هر چیزی وطرف آن بوئی پیشانی یا موی صف کرده پیشانی

ونگار جامه و توشه دان وتلمیع
طُرَّات جمع وپاره ابرو را گه
از افق نمودار گردد و بدیدگے
است در مقدم پیشانی دختر
مانند نشان زیر تاج وگاهی آنرا
از راک که بوی خوش است
میسازند طِرار جمع طُرَّر کصرد شد
طُرَّمان دو خط پشت خروگاو
وشتی که برده شانه باشد
غلام طُرَّار کودک نوخط
طُرُوس بالضم بریدگی است در
مقدم پیشانی دختر مانند نشان
زیر تاج وگاهی از راک سازند
طَرِیر کامیر مرد با منظر نیکو و
دیداری وسنان طَرِیر سنان تیز
غلام طَرِیر کودک نوخط
طَرَّاد کشاد و کیسه بر
طَرطَر بالفتح موضعی است بشام
غیر منصرف است
طُرطُور بضم هر دو وطا باریک دراز
وکلاه باریک دراز وناکس ضعیف
طُرَّی بالضم وتشدید الراء
مقصور اخر باده رانده ورود کرده
شده
اَطْرَبِیرَة بالفتح شهریست
بمغرب
طِرْیان کصلیان خوان با
طُرْطُر بالضم امراست جهت
پسگانی بیت الله تعالی الحرام
همیشگی براں - قال ومنه ذات
الصواب اَنْ یُذکر فی طرو یر
الکتّ اَیضًا طرطر وغیره ذکره فی الفصل
فَتَبَّعتهم وتتبعت

طَرْطَرَة گفتن وناکردن وبسوی
خود خواندن بزرا برای دوشیدن
وطَرطَرَة القطا آواز قطا
مُطَرطِر تیز از کارد وجز آں وسیف
مُطَرطَر شمشیر زوده
مُطِرّ کمقراسپ مخیل بن سخته
وغضب مُطِرّ خشم ناجای گاه
یا خشم نابایست وجاء مُطِرًّا
آمد عراماں
مُطِرَّة خوی وعادت
اَطِرَّة اَطرار انداخت اورا
اَطَرَّتْه شارِبَة بُرد مید بروت آں و
اَطَرَّ یَدَهُ جدا کرد دست اورا و
اَطَرَّ برافعال نید و برید و خوانید
وفی المثل اطرِّی فانک فاعلة وزید
اِطرِّی فانت فاعلة بانظاء المجهولة
ای خذی طُرَّتها اولدی تولدی وجمعی
اِکلیل فانک علیک نعلین یعنی درشت
پای هستی هر جای می توانی رفت
الذکر کالمثنی والواحد والجمع علی
لفظ التانیث کان الاصل قالة رجل
لِواعیة لَه کُنت تَرعی فی المسئولة
وتترک الجمودة ودر رفت تحریص بر
ارتکاب امر شدید استعمال کنند
نظر بتوانائی مخاطب
اِطرِّدی کاذولی پرشد از خشم
وار تکبر و پرسی شکم

ط ر ز

طَرز بالفتح هیئات وشکل چیزے
طِراز بالکسر نگار جامه معرب است
ولیس هذا من طِرازک یعنی
از دل وطبیعت تو نیست و نیز طراز
جای بافتن جامهای نیکو وجیده و
گستردنی وجا ملهبت که برای سلطان
بافند ومحلّ است بمرو و باصفهان
وشهرستیست نزدیک اِبیَنجاب و
بالفتح
طِرازدان غلاف میزان معرب
است
س - طَرَزَ طَرزًا صورت گرفت پس
شناخت وسطبری ونیک خوی گردید
پس نرشت خوی شد وطَرِّزَ فی
اَلملبس لباس پسندیده وفاخر
پوشید
مُطَرِّز کمحدث علم گرد ونگار ساز
مُطَرِّز کمعظم جامه با علم ونگار
تَطرِیز نگارین کردن جامه را
تَطَرُّز نگارین شدن جامه

ط ر س

طِرْس بالکسر نامه وکاغذ یا
صحیفه که محو کرده براں نویسند
اَطراس وطُرُوس جمع
طَرسُوس کحاذون شهریست
مرسلمانانرا کربیار ارزانی وفراخ
سالی دارد ودوست آرامنه رومیان
ودوست مسلمانان اتفاق ولا یخفف
اِلّا فی الشعر کان تفعلًا بالفتح لیس
من ابنیتهم
ض طَرْمَسَهُ طَرْسًا نوشته ودو حک
ساخت
تَطرِیس سیاه کردن باب وباز
نوشتن برنشسته
مُتَطَرِّس مرد ورنزه کار وپسندیده
کار ومختار
تَطَرُّس چیزی پاک ونفیس خوردن
دیری گردیدن وپرهیز کردن از چیزے

ویعدی بعن

ط ر س ع

طَرْسَعَة سخت معدن ازبیم و
ترس

ط ر س م

طَرسَم طَرسَمَة سرفرو برده و
طَرْسَم عَن القتال فخیره برگردید
از جنگ وغیر آں

ط ر ش

قَوْم طُرُش بالضم جماعت گران
طَرْشَة بالضم کری یقال به طرشة
طَرِش محرکة کری یا اندک کرے
یا لغت مولد است
تَطَرُّش بالضم کر
س طَرِشَ کرشد
تَطَرُّش به شد از بیماری و
تَطَرَّش بالبهم آورد و برد
چارپایاں
تَطَارُش خود را کر نمودن و
بتکلف کر ساختن

ط ر ش ح

طَرْشَحَة فروهشتگی یقال ضَرْبَة
حَتّی طَرشَحَة ای اَرخاه

ط ر ش م

طَرْشَم اللَّیلُ تاریک شد شب

ط ر ط

طَرَط محرکة کولی ودیوعقلی و
سبلی موی پلک وابرو والفعل من
سمع
طَرِط گشتن مرد کم موی ابرو
طَرِطُ الحاجبین مرد کم موی ابرو
وَلا بُدَّ مِن ذِکرِ الحاجبین
وقد یترک قلیلًا

رجل أطرط الحاجبين مرد کم موی ابرو و پیچ رجل أطرط ای بلا ذکر الحاجبين امرأة طرطاء العينين زن کم موی پلک

طارط کصاحب سبک موی

ط ر ط ب

طرطبة بالفتح آواز صفیر دلب دوشندهٔ بزو جنبش آب در شکم و خراندن گوسپند از برای دوشیدن نافرا هم آید ؛ قال ابن دريد نقلا عن بعض اهل اللغة طرطب الرجل إذا افرّ

طُرطُب کقنفذ دُشقّت پستان

طُرطُبة فرو هشتهٔ طرطبی واحد آنست در قول شخصی که تدی را موث گوید + وزنه و زن بزرگ پستان يقال امرأة طُرطُبى طُرطُبة کانشقفة تخفف دراز پستان الطاهة بزو جز آن + ودر دنت ابو سعيد گويند دُهدُبتين رطرطبتين

طُرطُبانية بضم هر دو طا و تشدید یعنی هر دو طرطبه است

ط ر ط ب س

طرطبس کزنجبیس اب بسیار گشنده پیر فروشته اندام دشتر ماده نبیره رام و نرم نزدیک دوشیدن

ط ر ط ش

طُرطُوشة کعصفورة و بفتح شهریست باندلس

طُرطوش بفتح هر دو طا و کسر نون شهریست : (اعمال باجة

ط ر ع ب

طَرْعَب کجعفر دراز بد رازی زشت

ط ر غ ش

طرغشة رفتن + ونیز طرغشة آبی است مرنی عنبر را بیامیزد

إطرغشاش نیکو شدن بیمار و جنبیدن و ایستادن و برفتار آمدن و رسیدن باران قوی را بعد حتی يقال طرغش القوم ای غشوا واخصبوا بعد الجدب و جنبش نمودن چیزه در آشیانه

ط ر غ ل

طُرغُلة بضم همزه وراء و غین معجمه و تشدید لام فاخسه و تمری دوبسی است که در گرمان طرق دارد

ط ر غ م

إطرغمام بزرگ نشی کردن

ط ر ف

طَرْف بالفتح چشم لا يجمع كأنه في الأصل مصدر ومنه قوله تعالى لا يرتد إليهم طرفهم وقال تعالى قبل ان يرتد إليك طرفك + واسم جامع بصر لا يثنى ولا يجمع ؛ وقيل جمعه أطراف ؛ ومزے است از شادن و نر آن در ستاره است در مقدم صبیه همین الاسد نامند ش بدان جهت که هر دو چشم اسد است + وشکستهٔ مل + فان تسلم الطلبا فان الطرف لم يزل بخوان مهاتبة وغروش ؛ الطلبا جبن من الجوع وجوانمرد و منهی او پایان هر چیزے و نیز طَرْف قومی است در یمن

طَرْفة بالفتح ستاره است و نقطه سرخی از خون بسته در چشم که از ضربت و جز آن حادث گردد و داغے است مانا بخط که اطراف ندارد + و نیز یکبار جنبانیدن پلک چشم را يقال هو أسرع من طرفة عين

طِرْف بالکسر مرد کریم الطرفين

أطراف جمع و در صفت غیر مردم

طُرُوف جمع شود و اکثر + واسپ گرامی نژاد نجیب الاطراف یا صفت مذکر است خاصة طُرُوف واطراف جمع + وجوانمرد و کریم و گیاه نو دمیده و مال نو و نعیم + و آنکه از جهت ملالت طبیعت بر صحبت احدی ثابت نماند دشتری که از پراگاهی بجراگاه ے نقل کند + و جمل طَرُوف فی نسبه یعنی مرد شریف و مجد نو پیدا کانه مخفف من طرف گفتند + و مر د حریص چشم که هر چه بیند خواهش آن کند گرا و اباشد ؛ و امرأة طَرُوف الحديث زن خوش کلام که هر سامع را خوش آید

طَرْفة بالضم نم رسیدگی چشم اسم است و مصدر او مال نو و شاخهٔ نادر از هر چیزے طرفه مصدر است ازان و أفعل من بود + و نوی مال اسم است طَرِيف و طارف و طُرْفة مال نو است و نیز طَرْفة دختر عبد الله مادر احمد است

طَرَف محرکه کرانه و ناحیه و پاره از هر چیزی و گروهی ازان و جوانمرد أطراف جمع + وآبے است در راه عراق بر بیستون گرد ازمدینه و در آنجا چاها و حوض ها است و طَرَف من المدينة هر دو دست و پای و سر و نیز انگشتان و مواضع وضو و منه الحديث يتوضؤن على اطرافهم ای يعبون الماء

طَرُف من الأرض اشراف و دانشمندان آن و طَرَف من الرجل یعنی پدران و برادران و اعمام و هر غریب و محرم و بی اطراف جمع و نیز طَرَف الأرض ناحیه و کرانه دو تر آن قال سعد تبع بقال كان ذو القرنين جدي قال تبع طَرَف البلاد من المكان كالبعد ويقال كأبيدر ساق طَرَفَيْه أطواله يعني دانسته میشود که کیروی دراز است یا زبان بالنسبت پدری یا مادری وی و فی الحدیث ما زالت قطع طرفا من عمرو بن العاص ای مضی لسانا منه يقال فلان لا يبالي طَرَفَيْه ای همه دانسته و تشکیک دارد خورد یا مست شراب گردد و در تی و اسهال هما مبتلا باشد و كذا كأبيدر ساق ای طرفيه أسرع ای حاقه او دیره و فی الحديث كان اذا اشتكى أحد من اهله لم تزل البرمة على النار حتى تأتي على احد طَرَفَيْه يعني صحت یا موت که هر دو نهایت مرض است و قول الله عز وجل أقم الصلوة طَرَفَي النهار يعني نماز دو طرف روز اول نماز صبح و ثانی نماز دیگر

قال الحسن صلوة العصر قبل المغرب قال مجاهد صلوة العصر الظهر وقال ابن عباس صلوة المغرب۔

ذُو الطَّرَفَيْن - مارسی کہ دو نیش دارد یکی در بینی و دیگرے در دنب میزند بہر دو کہ زندہ اش زندہ نماند

أَطْرَافُ الْعَدَادِی نوعی از انگور

طَرَفَات - بالتحریک پسراں صدی بن حاتم کہ طریف و طرفۃ و مطرف بودند و در جنگ صفین کشتہ شدند

رجل طَرِفٌ کتف آنکہ بریک زن و بریک صاحب دیار ثبات قرار نگیرد ٭ و آنکہ میان او وجد اکبر وی پدراں بسیار باشد و مرد کریم الطرفین ٭ و نیز طَرِف موضعی است بسی و شش میل از مدینہ

ناقۃ طَرِفَۃ کفرجۃ مشترادہ کہ بریک چراگاہ قرار نگیرد و ناقہ کہ فرو ریختہ باشد لوک دہن آوان پیری

طَارِف مال نو خلاف تالد

جَاءَ بِطَارِفَۃِ عَیْنٍ آورد مال بسیار را

طِرَاف کلکتاب خرگاہ ادیم

طُرَف بالضم جمع ٭ و آنچہ انہ اطراف کشت و نواح آں گیرند ٭ و یقال تَوَارَثُوا الْمَجْدَ طَرَفًا یعنی بزرگی و شرافت را میراث یافتند

طَرْفَاء کصحراء کزو آپ بر چہار صفت است یکی ازاں اثل طَرْفَاۃ

بالتاء یکی

طَرْفَۃ - بالتحریک یک درخت کزو احد طرفاء است و یعاقب طَرَفَۃ بن العبد اسمہ عمرو و انما لقب بقولہ ٭ لا تجعلا بالبکاء الیوم مُطْرِفًا ٭ ولا تمیرکما بالدار اذ وقفا ٭ و طَرَفَۃ خزیمی ابن بنی خزیمۃ بن رواحۃ ٭ و طَرَفَۃ عامری ابن بنی عامر بن ربیعۃ ٭ و طَرَفَۃ بن کلاب بن نفرۃ الفلتان بن منبہ شاعران اند ٭ و طَرَفَۃ بن عرفجۃ صحابی است اصیب انفہ یوم الکلاب فاتخذ انفا من ورق فانتن فخولہ فی الذہب ٭ و مَسْجِدُ طَرَفَۃ در قرطبہ است و تمیم بن طَرَفَۃ ٭ و طَرَفَۃ مسلمی و طرفہ محضرمی محدثان اند

طَرِیف کامیر مال نو خلاف تلید طُرَف بالضم جمع ٭ و آنکہ او را تا پدر اکبر او پدراں بسیار در میاں باشند خلاف تَلِید و الفضل من کرم فیہما یقال طَرُفَ الرجل وکذلک تَعَدَّدَ و نَاهَدَ و ثمر و غیر آں ٭ و ابو تمیمہ طریف ابن مجالد تابعی ثقہ است یا صحابی است ٭ و طَرِیف ابن تمیم عنبری شاعر ٭ و طَرِیف بن شہاب ضعیف الروایۃ است ٭ و ابو طَرِیف کنیت عدی بن حاتم

طَرِیفَۃ کسفینۃ گیاہ نصی کہ پہید یا انبوہ و تمام کو الیدہ گردیدہ باشد

طَرِیف کزبیر موضعی است بجبرین و نام مردی

طُرَیْفَۃ کجہینۃ آبکی است در اسفل ارمام و طُرَیْفَۃ بن حاجز صحابی

طِرِّیف کمذیم موضعے است بیمن

طُرَّایف بلادی است نزدیک اعلام منبع و آں چند کوہ است متساوی و متقابل یکدیگر

طَرَّاف کشداد از اعلام است

طَوَارِف چشمہا یقال کانوا ہ اللَّوَارِف و وی کہ سر بدیشہ کار را وخیمہ و خرگاہ و امنہا در و اکردہ جہت نگریستن ماورای آں

مُطَرَّاف بالکسر شتر بادہ کہ بخرد چراگاہی را تا طرفہ و نپندارد و بریک چراگاہ قرار نگیرد و ناقہ جابجا چرا کند

مَطْرُوف نام مردی ٭ و مَطْرُوف الْعَیْن آنکہ چشم بریک کس ندارد

مَطْرُوفَۃ زنی کہ در مردان نگرد جز شوی یقال امرأۃ مَطْرُوفَۃ بالرجال اذا طَمَحَتْ عینہا الیہم او کانت تنظر الا الیہم و چشم آب رواں از رسیدگے زخم ٭ و أَرْضٌ مَطْرُوفَۃ زمین طریفہ ناک کہ گیاہ نصی است

من طَرَفَہ عنہ طَرْفًا - بالفتح برگردانید او را از ان یقال شخص بصرہ فما طَرَفَ

طَرَفَ بَصَرَہُ بریکدیگر نہاد و پلک ہا را - و طَرَفَ بعینیہ جنبانید ہر دو پلک را و طَرَفَ عینہ

چشم بر ہم زد ٭ و نیز بر چشم آورد و چیزی را کہ آب رواں شد از وی و رسید چشم او را و چیزے کہ اشک ریخت و طَرَفَ إِلَیْہِ نگریست بسوی وی و طَرَفَہ طپانچہ زد او را و منہ الحدیث کان محمد بن عبد الرحمن اصلع طَرَفَ امرأۃ اے ضرب علی راسہ ٭ و اصل الطرف الضرب علی الطرف العین ثم نقل الی غیرہا

طَرْفُ الْعَیْن - مجولا رسیدہ شد چشم پس اشک ریخت صاحبش یقینًا مِنْہُم عَیْنٌ تَطْرُفُ یعنی ہمہ مردند و گشتہ شدند

س طَرِفَتِ الْمَثَاقَۃُ طَرَفًا۔ محکمیۃ جہ اگاہ نہ بر کرانہ چرا کرد ناقہ

مُطْرِف کمحسن مال نو

مُطْرِف کمکرم چاہ خرد چہار گوشہ انگار ین مِطْرَف کمنبر ٭ و فتح ہا شتہ مَطَارِف جمع ولقب عبد اللہ بن عمر و بن عثمان بہجت

[illegible] فذلتہ مُطْرِف الْأَیَّام ای مدۃ الایام

اطراف البلد أَطْرَافًا بسیار شد طریقہ آں کہ گیاہ نصی است ٭ و أَطْرَفَ الرَّجُلُ بریکدیگر زد پلک ہا را ٭ و أَطْرَفَ فلانًا داد او را چیزے کہ قبل وے کسے نداد بود طُرْفَۃ بالضم اسم است نہ اسم نوع ٭ و نیز اطراف نو آوردن و اطلاع یافتن بر چیزے و بر آمدن بر آں

مُطَرِّف کمحدث آنکہ بر اطراف لشکر زند ٭ نام مردی تمیمی یکانہ

کان بقاتل حول العسکر مطرف
بن عبد الله بن مطرف شیخ است
سرسخای را مطرف بن عبد الله
بن شخیر تابعی است و مطرف بن
طریف و مطرف بن متقل و مطرف
بن مازمان محدثان اند
مطرف بمعظم آغاز و اول هر چیزی
یقال فعلته فی مطرف الایام ای
مستانفها - و اسپیکه سرود دنبال
سپید یا سیاه باشد مخالف سائر
اعضای آن
مطرفة بمعظمه گوسپنه که طرف
دنب یا هر دو دست و پای او سیاه
باشد و سپید باشد
طرف تطریفا برگرانه لشکر زد
و باز گردانید خصم را در حرب ٭ و
طرف المعیر افتاد و ندان شتر
و طرف علی الابل باز گردانید
اطراف شتران را برین و طرف
الخیل برگردانید پیش رو ان
گله اسپ را و طرفت المراة بنانها
خضاب کرد سر انگشتان را
انطاف بفتح حرف و جوانب هر چیز است
یقال اجتنبت المراة تطاریفها
عن اطراف اصابعها جمع تطریف است
٭ و نیز تطریف نگاه روندگان کردن بن
سر انگشتان بحنا و جز آن
اطراف کاجتناب نوعی از دیدن
چیزے را
تطرف فی الناقة تطرفا در اطراف
چراگاه چریدن ناقه و نیا سودن با
دیگران و فی حدیث عذاب القبر
کان لا یتطرف من البول ای کا یتباعده

مستطرف آنکه خانه زاده از نتاج
صاحب خود نباشد مستطرفة
مونث ٭ و هر گیاه که هنوز در خلاف
خود باشد و مال نو ٭ و مستطرف
الایام - اول زمانه یقال فعلته فی
مستطرف الایام
استطرفه طرفه نو شمرد آن را
و استطرف الشیئ نو پیدا کرد
آن راه و نیز استطراف خوش
کردن و شگفت داشتن چیزے

طرفاس

طرفاس - کقرطاس پاره از
ریگ یا ریگ پاره که در پهلوے
درخت باشد طرفساء بالکسر
مثل فیها ٭ و نیز طرفساء -
تاریکی
طرفساء بالکسر معدود آمد بالفتح
شب تاریک و تاریکی
مطرفسة پوشیده یقال السحاب
مطرفسة و مطنفسة ای
مستتمة فی الجو
طرفس طرفسة - تیز گریست
یا نگریست و بشکست نگاه را و پوشید
جامهٔ بسیار و طرفس اللیل
تاریک گردید شب ٭ و طرفس
الملح - تیره گشت آب خود ٭
طرفس الماء بسیار رشد ندبر
آب خورانیدگان

طرفس

طرافش کعلابط شوار خوے
بد سرشت از مردم و شتر
طرفش بالماء طرفشة باب
نفت یا رفت ٭ و طرفشت عینه

تاریک شد و سست گردید چشم او
و طرفش زید - نگریست و
بشکست نگاه را

طرق

طرق بالفتح زدن یا ندون
مطرقة و کوفتن آب باران و جز آن
که در وی شتران کمیز انداخته
باشند و منه قول ابراهیم انوضوء
بالطرق احب الی من التیمم و نیز
طرق نعل سنگ زدن کاهن و
بر همدیگر نهادن چیزے را و بر
برکندن موی و پول انداختن تموال
و آب ایستادن و شب فرود آمدن
و کم کسی را و چشم و پشم زدن بچوب
جهت دانیدن و برجستن کشتن
بهاره و شب آمدن کسی را طرق
بالضم مثلثهما و الفعل من نصر ٭
و دست عمل شدن یقال طرق
الرجل مجهولا و کشن سے
بالمصدر ٭ و هر آواز یا نغمه رباب و
مانند آن طرق فما جداگانه است
یقال تفرق بعد الجماعة الا کذا
طرقا ٭ و نیز طرق آب منی و سستی
عقل و آمیختن جادو گر پنبه را با
پشم وقت جادوی و خرما بن بت
طائی است و یکبار یقال اجتمعت
المراة طرقا او مرتین و بعام
ای مرة او مرتین و اتیته طرقتین
او طرقتین کذلک و یضمان ٭
دام و مانند آن و یکسر و وهی است
باصفهان
طرقة - بالفتح یکبار هر چه باشد
یقال اتیته الیوم طرقة او طرقتین یعنی
آمدم او را امروز یکبار یا دو بار ٭
هذا طرقة الرجل یعنی پیشه و
صنعت او
طرق بالکسر پیشه و توانائے
و فربهی
طرقة بالضم تاریکے و آزمندی
و کولی و کول و سنگریزه بریکدیگر
افتاده و خوی و عادت یقال ازال
الله طرقتک ای ملکه و راه و
روش و راه بسوی چیزی و توبر تو
بر همدیگر نهادن چیزے را و بر
همدیگر نهاده و یکسر و خطه طعامی
کان طرق کصرد جمع ٭ و کارد
مدینة یقال هذه طرقة رجل
واحد ای مدینة رجل
طرق حرکت نوزه و مشک و رسته
و نوزه شکم اطراق جمع ٭ و جای
گرد آمدن آب و آبی است مرتبی
و قبی راه و دام صیاد طرقة یکی ٭ و
پی شتران یقال جاءت الابل علی
طرقة واحدة و علی اخفاف واحد
علی اثر واحد ٭ و بر پر هم نشسته
رجل طرقة کهمزة مرد بسیار
بشب آینده
اطرق بالفتح شتر سست ناقه
یا کره ساق طرقاء مونث
طارق کصاحب بشب آینده و
ستاره صبح و فال سنگ زننده ٭
طارق بن شهاب عجلی ٭ و طارق
بن عبد الله محاربی ٭ و طارق بن
اشیم اشجعی صحابیان اند ٭ اما
طارق بن شهاب را سماعت از آن
حضرت صلی الله علیه وسلم بسیار
کمتر ٭ و طارق بن عبد الرحمن

کوفی طارق مولای عثمان بن عفان
وکان امیرًا علی المدینة ۞ وطارق
بن مرقع تمیمی بعیبان اند
طَارِقَة ۔ سوسری است خرد و
قبیلہ مردہ اہل و عشیرت آں و
جادہ وطوارق جمع ۞ ومنه اعوذ
من طوارق اللیل ای سایبو من
النوایب فی اللیل
طَارِقِیَّة ۔ تشدید یا لمدون بندی
است
طِرَاق گلتاب آہنی کہ پس کردہ
سپس آں کردساختہ خود وجانند
آں سازند ۞ وطِرَاقُ النَّعْل ۔
پارہ نعل کہ بر سوزہ زنند وہر پارہ
برابر یکدیگر باشد وہر پیشہ کہ برابر
چیزے باشد و پوست پارہ کہ
گرد ساختہ بر سپر چسپانند ۞ و
رشتۂ طِرَاق پر بر ہم نشستہ و
داغی است میان دو گوش گوسپند
طُرُوق بالضم جمع
طِرْیاق تریاق است وقد نا ومعنی
چِرَاق بکسر اسطا و تشدید الراء
شاہ
طَرِیق راہ یذکر ویونث اَطْرُق
کاَفْلُس طُرُق گلتب و طُرُق
کقفل و اَطْرِقاء بالفتح وکسر الراء
وَاَطْرِقَة جمع طَرِیقَات جمع الجمع
طَرِیقَة کسفینة خرما بن نیک
بلند طَرِیق جمع یا خرما بن برنگ
رُستہ وستون سایبان وگنبد خرم وتل
آنہا واحد وجمع در وی یکساں است
۞ وگاہی بطَرَائِق جمع شعر فیقال هذه
طَرِیقَة قَوْمِهِم وطَرَائِق قَوْمِهِم
ایبتلونه قوله تعالی کُنَّا طَرَائِقَ
قِدَدًا ای کُنَّا فِرَقًا مختلفة اهواؤنا
وذَبْ طَرَائِق جامہ کہنہ و ہر
شکاف زمین کہ بدرازا بود
وخط ہر چیزے وضعاے دراز از
پشم وجز آں بافتہ یا گستردنے
از موی وپشم بافتہ در عرض یک
ذراع و در طول برابر خانہ ودلتقا
شقاق از کسر تا کسر دوختہ ۞ و
روش و مذہب وحالت کہ بران
باشی یقال مازال فلانٌ علی
طَرِیقَة واحدة ای حالة
طُرَیْق کز بیخلہ است صحاری
اَطْبُوق کاحیمر شلہ
طِرِّیق کسکیت نیک خاموش
وکروان نر کہ چونبیہ است
طُرَّیْقَة کسکینة سُستے وفروہشتگی
ومنه المثل تحت طُرَّیقَتِها لَعْدَاوَة
یعنی در تحت سستی وانقیاد ونرمکی
وفریب است ومذکور است در عرض
زمین نرم
اُمُّ طُرَّیْن کشبیط کفتار
طُرَاق ۔ کریان خال سنگلک گیزندہ
طَوَارِقات موث
طَرْوَقَة الفحل کصبورة مادۂ
شتر نر ۞ وطَرُوقَة الرَّجُل زن مرد
ومنه کان یصبح جنبا من غیر
طُرُوقَة ۞ وناقة طَرُوقَة الفحل
بوقتی رسید ناقہ کہ نر دادہ شود
آں را وکذلک المرأة
مُطْرِق کمنبر نام شتریست والبلینہ
بن مُطْرِق محدث است وچربیکہ
بداں پشم زنند مُطْرِقَة بالتاء
شلہ ۞ ونیز مُطْرِقَة خایسک آہنگراں
مُطْرِق الشَّیْ پی رونداند و
نظر حزی یقال هذا مُطْرِقُ هذا
ای تالیه ونظیره مَطَارِیق جمع ۞
ونیز مَطَارِیق گروہ پیادگان و
شتر پے یکدیگر رونده نزدیک آب
یقال جاءت الإبل مَطَارِیق یعنی
دپی یکدیگر
رجل مُطْرُوق مردکہ در وی
نرمی وسستی وفروہشتگی باشد ۞
وکلأ مُطْرُوق گیاہ باراں زدہ
بعد خشکی ۞ ونیز مَطْرُوق آب
باراں وجز آں کہ در وی شتراں کمیز
انداختہ باشند
نَعْجَة مَطْرُوقَة گوسپند کہ در میاں
گوش وی داغ باشد
س طَرِق نوشید آب مکدر را
ونیز طَرِق سستی زانوی شتر یا
کجی است در ساق آں وتوبہ توشدن
پر مرغ
مُطْرِق کمحسن داوئی است و مرد
فرومایہ وآنکہ سست چشم باشد
در خلقت ونام والد نضر کوفے
محدث
مَجَانٌّ مُطْرَقَة سپر تو بر تو ساختہ
مانند نعل مُطْرَقَة کہ تو بر تو دوختہ
باشند ویروی المِطْرَقَة لمعظمة
اَطْرَقَا علی التثنیة الامر شہریست
ومنه المثل علی اِطْرَقَا بالبیات
الخیام
اَطْرَقَ اِطْرَاقًا خاموش گردید
وگفت چیزی را وفرو کرد چشم و
خوابانید وفرو انگند سر را ومنه فی
وصف النبی صلی الله علیه وسلم اِذَا
تکلم اطرق جُلَسَاؤُه کانما علی
رؤسهم الطیر ای یسکنون وینصتون
اجلالا له ولا یحرکون ۞ واَطْرَقَ
فلانًا خجلة ۔ عاریت داد وکشن را
برای کشتی ۞ اَطْرَقَ الی اللهو ۔
میل کرد بیازی ۞ اَطْرَقَ اللَّیْلُ
عَلَیْه بر آمد بعض شب بر بعض ۞
اَطْرَقَ نعلًا پی یکدیگر شدند
وکلا اطرق الله علیه نگرداند
خدای بروی چیزی کہ خراب وتباہ کند
اورا وفی المثل اَطْرَقَ کَرَا اَطْرَقَ
کَرَاتِ النَّعَامِ فِی القُرَی در
حق شخصی گویند کہ خود سرا کند ۞
ویقال اُطْرِقَتِ الجُدَادُ والعَصَبُ
مجهولا ای اُلْبِستْ
طَرَّقَتِ القطاة تَطْرِیقًا رسید
وقت کفانیدن بیضہ سنگ خارو
هذا الفعل خاص لها ولا یقال الغیرها
وطَرَّقَتِ الناقة وَلَدَهَا وشمار
گردیدن اندیشہ بچہ ناقہ را وکذا
المرأة امرأة مُطَرِّق نعت ستاں
وطَرَّقَ فُلَانًا بحقی انکار کرد
سپس اقرار نمود وطَرَّقَ الایل
باز داشت شتراں را برگیاہ وحراں
وَطَرَّقَ لها الطَّرِیق ساخت برائے
او راہ را
مُطَارَقَة نعل بر یکدیگر زدن بر
سوزہ وجامہ بر یکدیگر دوختن یقال
طَارَقَ الرجل بین نعلین اذا خصف
احدیهما علی الاخری وطَارَقَ بین
ثوبین اِذَا طَابَقَ بینهما ۞ نعل
مُطَارِقَة نعت است ازاں

اِطْرَاق کاهبتاب در پے یکدیگر
رفتن شتران و پراگندہ شدن براہ ہا
وگذاشتن راہ راست راہ بہم نپیمودن
پر مرغ یقال اِطْرَقَتِ الطَّیْرُ ای
بہم نشست
تَطَارُق در پے یکدیگر رفتن
شتران
اِسْتِطْرَاق بعایت خواستن
گشن را و فحل مستک زدن خواستن
از کاہن

ط ر ک ن

طَرْکُوْنَة - بفتح طا و را مشدد و
ضم کاف شہرے است باندلس و
موضعی است بمغرب

ط ر م

طِرْم - بالکسر و بفتح انگبین یا جو
دوسکہ و انگبین کہ خانہ را پر کردہ
باشد
طَرْمَة - بالفتح جگو
طُرْم بالضم کورہ آتش و درختی
است
طُرْمَة بالضم کورہ آتش
طُرْمَة مثلثہ کوہی سب بالائیں
طَارِمَة - خانہ از چوب عرب
طَارِم
طَرْمَانَة کشمامۃ کبودی دنداں و
آنچہ درمیان دنداں بماند از طعام
وجز آں
طَرْمَم - کامیختم یقال طَارَ طَرْمَمُہُ
یعنی خشم گرفت
طَرْمِیم کنی بم انگبین و ابر سطبر
تو بر تو در جبل ثَرْمِیم مرو عطار
بالا

س - طَرِمَتْ اَسْنَانُہُ طَرَمًا
بالتحریک کبود گردید دندان او و
ونیز طَرِمَ روان جاری گردیدن
انگبین را زخانہ گس پوشیدن آں
ازاں
اَطْرَمَ فُوْکًا اِطْرَامًا متغیر بد بوئے
گردید دہن او از ریزہ طعام و
اَطْرَمَتْ اَسْنَانُہُ کبود گردید
دندان او
طَرَّمَ الْمَاءُ پدید شد آب در پُر
گردید و چیز لاوہ برآمدن بر آں و
طَرَّمَ الشَّیْءُ موافق شد آں چیز
نَظَرْتُمْ فِی الطِّیْنِ آلودہ بگل
گردید
نَظَرَّمَ فِی کَلَامِہٖ خفی و نہاں
گفت سخن را
اِطْرَام از افتعال کبود گردیدن
دنداں

ط ر م ث

طُرْمُوْث بالضم سست و ناتواں
ونان درخاکستر گرم پختہ

ط ر م ح

طَرْمَح بجعفر مرد فراخ گام
طَرْمَحَانِیَّة بالفتح و تشدید
الیا خودنمائی و بزرگ منشی
طُرْمُوْح کز بنور بلند بالا
طِرْمَّاح کسار مرد بزرگ
نسب مشہور و بلند نظر و پیش
بین در امور و طِرِمَّاح بن الْحَکَم
وطِرِمَّاح بن الْحَکِیْم شاعران اند
طَرْمَحَ بِنَاءَہٗ نیک دراز کرد
بنای خود را

ط ر م ذ

طِرْمِذَّة بکسر الراء و المیم آنکہ
کردار او موافق گفتارش نباشد و
کار را درست نتواند کرد
طِرْمَاذ - بالکسر مرد لافے و
طِرْمِذَان بالکسر شہ
مُطَرْمِذ مہیا للفاعل آنکہ
بگوید و نکند و ناآزمودہ کار
طَرْمَذَ عَلَیْہِ طَرْمَذَةً لاف زد
و فخر نمود و ناز یدہ و نیز طَرْمَذَةً
گفتن و ناکردن و ھذا لیس من کلام
اَھْلِ الْبَادِیَة -

ط ر م ز

طرمذ ذکر زعفران مردلانی

ط ر م س

طَرْمَسَة تربیجیدہ و گفتہ شدن
و سپسائیگی برگشتن و سپسائیگی
رفتن و گریختن و محو و پاک کردن
نبشتہ را و تریش روی گردیدن و
اژدنگ در اکمدن میان دو ابرو
طِرْمِسَاء بالکسر طا و میم ممدود و
تاریکی و تراکم آں و ابر تنگ و گردہ
غبار
طُرْمُوس بالضم نان کہ در
خاکستر گرم پختہ باشد و کوماج
اِطْرَمَسَّ اللَّیْلُ اِطْرِمَاسًا
تاریک شد شب

ط ر م ش

طَرْمَشَة تاریک گردیدن شب
یُقَال طَرْمَشَ اللَّیْلُ اِذَا اَظْلَمَ

ط ر م ق

طُرْمُوق کپی صفر شب پرد

ط ر ن

طُرْن - بالضم جامہ ابریشم

طَارُوْنِی - نوعی از جامہ ابریشم
طَرْوُوْن کصبور موضعی است
بارمینیہ
طِرْیَن کدرہم گل ولای تنک
نشم یقال اَتَی بِالطِّرْیَنِ وَالْغِرْیَنِ
ای بِالْغَضَبِ
طِرْیَنَانَة بالکسر شہرے است
بمغرب
اُطْرُوْن بضم شہریست بفلسطین
طُوْرِیْن بالضم وہی است بری
طَرْیَنُ الشَّرَبِ طَرْیَنَةً باہم
آمیختند از مستی شراب خواراں و
اختلاط کردند

ط ر ہ ف

مُطَرْھِف کمشعل مرد تمام خلقت
نیکو اندام

ط ر ہ م

مُطَرْھِم کمشمل شتر صعب و
سرکش کہ گاہی روی رسن ندیدہ
وجوان معتدل
اِطْرِھْمَام باعتدال کوالیدن
یقال اِطْرِھَمَّ الشَّابُّ اِذَا عَتَقَ

ط ر و

طَرَا - محرکۃ آنچہ از غیر خلقت دین
باشد یعنی طَرَا غیر شرعی است
وچیزی کہ در احاطہ عدد در نیاید
از آفرینش یقال ھُمْ اَکْثَرُ مِنَ الطَّوَا
وَالثَّرَی -
اُطْرِیَة - کبریتہ ماہیچہ کہ نوعے
از طعام اہل شام است کلاہ لحمہ
وبعضی ہمزہ و کاسرہ خوانند تاملوی
بنای مفرد باشد
طَرِیّ - کغنی تازہ و تر

طُرَّۃُ الشَّبَاب بالضم اول جوانی وشروع آن

ن ـ طَرَّ اَطُرُّ طَرّاً ـ از دور آمد

ن س ـ طَرُوَ طَرَاوَۃً وطَرَاءً وطَرَارَۃً ـ تر وتازہ گردید

اَطْرَاَہٗ اِطْرَاءً ـ نیکو ستود او را

ونیز اطراء پروردن مادر ومرسل وجزآں

غِسْلَۃٌ مُطَرَّاۃٌ ـ دست شستنی پرورده درخوشبویہا العُودُ المُطَرَّی کذا لہ یعنی چوب پرورده دربوی خوشی کہ بداں بخور کنند

طَرَّاۃُ مُطَرِّیَۃٌ ـ تر وتازہ نمود آں را ونم کرد جامہ را وطَرِّی الطِّیبَ بکشاد بوی خوش را او آمیخت بچیزے دیگر تا معطر گرداند آں را طَرِّی الطَّعَامَ کذا لہ وطَرِّی لِغسلَۃ پرورد دست شستنی را بوی خوش طَرِّہِ بالعُود کذا لہ ای رَبِّاہُ بالطِّیبِ لِتَجْرِبَہ

اِطْرَوْرِیٌ ناگوار دشد او را طعام وآماس ونفخ کرد شکم او

ط ر ی

طَرِّیَّۃٌ ـ دہی است بیمن

س ـ طَرِیَ طَرْیًا پیش آمد یا گذشت ورفت

باب الطاء فصل الراء

ط ر ج

طَارَجٌ کہا جر تازہ معرب است وسخن راست نیکو وپاکیزہ وخلاص از ہر چیزے

ط ر ز

طَرْز ـ بالفتح راندن بر لکدو الفعل من نصر

طَرَزٌ محرکۃ گیاہے است کہ در تابستان روید معرب ترزہ

ط ر ع

طَرِع گلتف مرو بے غیرت وحریص بے خیر

طَرِیع کامیر معنی طرع گلتف است

س ـ طَرَعَ طَرَعًا حریص گردید وآزمندی نمود و شوخ چشم شد لغۃ فی طسع

ف ـ طَرَعَ المَرْأَۃَ طَرْعًا گائیدآں را و طَرَعَ الجُنْدِیُّ پس ماند لشکرے ونقاعد ورزید از جنگ

باب الطاء فصل السين

ط س ء

طَسَأَ ـ بالفتح وبالتحریک ناگوار شدن دل گرفتن از رعن وبریش والفعل من سمع وفتح وشرم داشتن یقال طَسَأَ فلانٌ اِذَا اِسْتَحْیٰی

طاسیۃ گرفتہ یقال نفسی طاسیۃ یعنی دل من گرفتہ است

طَسِیٌّ کامیر مرد تخمہ زدہ ودل گرفتہ از رعن

اَطْسَأَہُ الشِّبَعُ ناگوار کرد او را پرئی شکم

ط س ب

مَطَاسِب بالفتح وکسر السین آبہای ریزاں وجہندہ

ط س ت

طَسْت تشت ھُوَ طَسٌّ اُبْدِلَ اِحْدَی السِّینَیْنِ تَاءً الاشتقاق فاذا جَمَعْتَ او صَغَّرْتَ رَدَدْتَ السِّینَ لانک تقول بینہما اَوْ اَلِفٍ اَوْ یاءٍ فقلت طُسُوسٌ وطَسَاسٌ وطُسَیْسٌ وحکی بالشین

ط س ج

طَسُّوج دکمانہ وتاصیہ و چہارمیک دانگ کہ دوحبہ باشد معرب است طَسَایِیج جمع

ط س د

طَیْسَد کہ صفر آب بسیار طَیْسَل بالام مثلہ ویقال نعم طَیْسَلٌ اَیْ کَثِیرَۃٌ

ط س س

طَسّ تشت طَسَّۃ بالفتح والکسر وتشدید السین مثلہ طُسُوس بضمتین وطِسَاس بالکسر وطَسِیس کعبید وطَسَّات جمع

طعنۃ طَاسَّۃٌ نیزہ کہ ورشکم دیماندہ

طَسَّات گرد بالا رفتہ

طَسَاسَۃ تشت گری

طَسَّاس کشادو تشت گر

ن ـ طَسَّۃُ غالب آمد او را در خصومت وساکت وخاموش نمود او را + وطَسَّہُ فِی المَاءِ فرو برد او را در آب غوطہ داد + وَمَا اَدْرِی اَیْنَ طَسَّ ھُوَ نمیدانم کجا رفت او

مُطَسِّس کمحدث روندہ در شہرہا

تَطْسِیس رفتن درجہان یقال مَا اَدْرِی اَیْنَ طَسَّسَ ھُوَ اَیْ فِی اَیِّ

ط س ع

طَسِع گلتف مرو شوخ چشم وبی غیرت وحریص وبے خیر

طَسِیع کامیر مشلہ فی الکل

طَیْسَع کصیقل جای فراخ ومرد آزمند

ھَادٍ مِطْسَعٌ کنبر دلیل ماہر وزیرک

ف ـ طَسَعَ المَرْأَۃَ طَسْعًا گائید

ن ـ طَسَعَ فِی البِلَادِ رفت در شہرہا

س ـ طَسِعَ طَسَعًا شوخ چشم وبی غیرت گردید بر زنان آزمند

ط س ق

طَسْق بفتح وبغادرہ بغلط بکسر خوانند پیمانہ است یا مقداری از خراج کہ بحساب سرجریب بزمین زراعت وجز آں گیرند ومنہ قول عمر رضی اللہ عنہ حَیْثُ کَتَبَ اِلٰی عَامِلٍ لہ فی رجلین اَسْلَمَا اِرْفَعْ الجِزْیَۃَ عَنْ رُءُوسِہِمَا وَھٰذَا الطَّسْقُ عَلٰی اَرَضِیہِمَا یا مانند خراج پیمانہ است کہ در جزیہ گرفتہ شود لغت مولد یا معرب است

ط س ل

طَسْل بالفتح آب رواں بر روی زمین ودرخشیدن سراب ورصحرا ودرخش آں والفعل من نصر

طَیْسَل کصیقل سراب دباد باد سخت وغبار وشب تاریک جمع طیاسل وبسیار از ہر چیزی یقال طَیْسَلَہ

ونعم طیسل ای کثیر و زشت سطل بتقدیم سین مهمله

طیسل طیسلة - سفر نزدیک نمودن پس زیاده گردیدن شتران می وغیره

طیسلة بالفتح نام مردی

ط س م

طسم بالفتح قبیله است از عاد که گذشت واں از اولاد طسم بن لاوذ بن سام بن نوح علیه السلام بود

طسم محرکة نیرگے قتار کی لال شب یا عام است

طسام بکسر اب کثیر و بسیار یقال رایته فی طسام الغبار ای فی کثیر

طسام - کسحاب وشداد مثله

فی المثل ورده ورداً طسیماً گزیده رد حق شخصے گویند که در گمراہی وضلالت باشد ولیکن بچیزے نرسد

طعمة الشیء میانه واشرف ہر چیزی و برگزیده وخیار آں

طعیم بسین از سور تہاے قرآن مجمعت علی الخبر بقیاس القرآن بجمع هود والطواسین والحواميم بذوات والتکاف ای واحد فیقال ذوات طسم وذوات حم وقد فی ح م م

طس - طسم الشیء طسوماً - ناپدید گردید وبدا طسم الطریق لغة فی طمس علی القلب والمتنه ناپدید کردم آں را لازم است و متعدی

طسیم ناگوار گردید و نفخ کرد شکم او

ط س ن

طیسانیة بالفتح وتخفیف الیا شربت باشبیلیة

طسن سوتی است از سو، قرآن جمع آں فعات طسن است نه طواسین

ط س ی

طسی طسیاً لب شد چربش بدل اوپس ناگوار دگر دید لمساکد عامثله

باب الطا فصل الشین

ط ش ع

طشأة بالضم زکام وسرکلاں ودماغ ودرد سر طشأة کهمزة مثله فیهما

ف - طشأ المرأة گائیدن زن را

طشاء - زکام زده گردیدن

ط ش ش

طشّ - بالفتح باراں ریزه زانمان واذا طشیش کامیر مثله

طشة بالکسر پرخر دسال

طشاش سحاب چکید مائے اشک وآب وجز آں

طشاش کغراب بیماری است مانند زکام طشة بالضم مشد

ارض مطشوشة زمین باراں نرم وضعیف رسیده

ط ش ن - طشت السماء طشاً وطشیشاً - باراں ریزه باریدن ابر وهو طشّ الرجل مجولاً طشه زده گردید مرد + وطشت الکمأة باراں ضعیف رسید آنرا له

طشاش باراں ریزه باریدن

باب الطا فصل العین

ط ع ب

طعب - بالفتح مزه وبوی خوش یقال ما به من الطعب شیء ای من اللذة والطیب

ط ع ث ن

طعثنة بالفتح وبثاء مثلثه زن بد خوی + وعثم طعثنة گوسپنداں بسیار

ط ع ر

طعر - بالفتح جماع کردن والفعل من فتح + واجبار قاضی کسی را بر حکم

ط ع ذ ب

طعذبة کدحرجة فسوس کردن وفسوس وسخریه

ط ع س

ف طعس المرأة طعساً بالفتح گائیدن زن را

ط ع س ب

طعسبة دویدن یعنی نمودن در بی راہی وتعسف

ط ع س ف

طعسفة - بالفتح سخت پای زدن بر زمین وناراست وناہموار رفتن یقال مر یطعسف فی الکلام اذا تحرج بما هو متروک ودنا مرغوب است

ط ع ش ب

طعشب کجعفر نام مردی

ط ع ع

طع - بالفتح لیسیدن زبان اصغر من سمع ونفخ نیز قلیلاً

لطعطع کمدفدز مین ہموار و پست

طعطعة حکایت آواز لیسنده چیز خوش مزه را یعنی زبان بالکام وغار اعلی چسپانده لذت خوردنی خوش مزه را گیرد بروشی که آواز ے اناں براید

ط ع ل

طعل بالفتح طعن کردن در انساب مردم والفعل من فتح طاعل تیر راست

ط ع م

طعم - بالفتح شیرینی وتلخی و آنچه مابین آنهاست وترشی و نمکینی وخوردنی ونوشیدنی طعم بالضم جمع + ومزه اشتهای طعام یقال لیس له طعم وما هو بذی طعم وعقل وقوت بضم یقال ما لفلان طعم ای قوة

طعم بالضم خوردنی وتواناے یقول فلان قل طعمه ای کله وبلعام طعم - چیزے که از خوردن آں سیری آید وفیه الحدیث فی زمزم انها طعام طعم وشفاء سقم

طعمة بالضم خورش یقال جعلت فی عیوقی طعمة له طعم کصرد جمع + وابطعام خواندن کسی را ووجب کسب ویسر یقال فلان خفیف الطعمة وجبیث الطعمة ای الکسب وطعمة بن ابشر صحابی است وطعمة بن عمرو کوفی محدث

طُعْمَة - بالضم روش خوردن يقال فلان حسن الطُعْمَة اى حسن السيرة فى الاكل والطِعْمَة بالكسر طعام است و همچنين عمارة بن عبد الله بن طِعْمَة

رجل طَعِم كثير الطعم مرد نيكو حال در خورش

طَاعِم بى نياز يقال انا طاعم عن طعامك اى مستغن

طَعَام كسرى مستغنى و خورنده و چشنده و مرد ميلو حال

مَطْعَم مأكل

طَعَام - بالفتح خوردنى و گندم اَطْعِمَة جمع اَطْعِمات جمع الجمع و يعنى تمام حبوب ماكول را طعام گويند و يعنى گندم را خاصه بدليل حديث ابى سعيد كنا نخرج صدقة الفطر فى عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم صاعا من الطعام او صاعا من شعير و نيز طعام آب يا آب زمزم

طَعُوم كسبور شتر با مغز استخوان و با پيه يستوى فيه المذكر والمؤنث و جمع ذى طَعُوم شتر كشتنى كه نه لاغر باشد و نه فربه

طَعِيم كاسير شده

طَعُوْمَة گويند كه جهت خوردن نگاه دارند

طُعَيِّم كربز نام مردى

طُعَيِّمَة بن عَدِى كافرى بود كه بروز بدر بدست حمزه بن عبد المطلب عم آن حضرت صلى الله عليه وسلم كشته شد و در عوض خون او وحشى عبد جبير بن مطعم بن عدى بحكم جبير حمزه را بروز احد شهيد كرد

مِطْعَم كسبر نيك خورنده مِطْعَمَة مؤنث

مِطْعَام بالكسر بسيار خورا نده و بسيار طعام دهنده و مرد بسيار مهمان و بسيار مهمانى

س - طَعِمَه طَعْمًا - بالفتح و طُعَامًا - خود آن را و طَعِمَ الماء خورد آب را و طَعِمَ الغُصْن - وصل پذيرفت شاخ بشاخ و درخت بيگر

وطَعِمَ طَعْمًا - بالضم چشيدن آن را وطَعِمَ عليه تا درشد بردى و توانست وطَعِمَ العظم مغز بهم رسانيد استخوان و گويند طَعِمَ العظم آكل لهذا كه ضمن يعنى سير نميشود خورنده آن

مُطْعِم بن عدى كه من اشراف قريش است و جبير بن مطعم من علمائهم از مؤلفات قلوب ثم اسْتَلَو نَصَارَ من سادة مسلمى الفتح

مُطْعَم كمكرمة كان مُطْعِمة كمسنة شد بدان جهت كه صاحب خود را صيد ميخواند و نيز مطعمة كمسنة سر حلقوم و تندى آن و مُطْعِمَتان دو انگشت پيشين هر مرغى

إطْعَام خورانيدن كسى را درسانيدن درخت ميوه را تقول اَطْعَمَتِ النخلة اذا ادرك ثمرها

وصادفت الطعم درسيدن بار درخت يقال اَطْعَمَتْ الثمرة يعنى پخته شد و پيوند دادن شاخى را بشاخ درخت ديگر يقال اَطْعَمَ النخلة يعنى پيوند داد شاخ را بشاخ درخت

لبن مُطْعِم - كمودت شير كه گرفته باشد در مشك شير حنى و خوشبوى را و بعير مُطْعِم شتر با مغز استخوان و با پيه و ناقة مُطْعِم كذالك

تَطْعِيم - شاخى را بشاخ درخت ديگر پيوند دادن و پر مغز گردانيدن استخوان

مُطَاعَمَة داخل كردن كبوتر نر دهن خود را در دهن ماده

بعير مُطَعَّم كمفتعل شتر با مغز استخوان و پيه و ناقة مُطَعَّم كمثله

اِطْعَم البُسْر - كاجتنب شير گرديد غوره خرما و مزه گرفت و نيز اِطْعَام طعام خوردن و ادب پذيرفتن و اصلاح گرفتن يقال فلان لا يُطْعِم اى لا يتأدب و يصلح فيه ما يصلحه

تَطَاعُم داخل كردن دهن كبوتر نر در دهن ماده و يقال تَطَاعَمَا اذا ادخل فمه فى فم انثاه تَطَعُّم چشيدن يقال تَطَعَّمَ تَطَعُّم يعنى بچشيد تا اشتها پيدا شود پس بخور

مُسْتَطْعَم الفرس بفتح العين پيغوز اسپ

اِسْتِطْعَام طعام خواستن و تلقين خواستن امام در قرامت ضمنه الحديث

إذا استطعمكم الامام فاطعموه اى اذا استفتح فافتحوا عليه وحديث خواستن يقال استطعمه الحديث اذا اراد ان يحدث به

ط ع ن

طَعِين كاسير مجروح و درخته به نيزه طَعْن بالضم جمع : و طاعون زده

طَعَّان كشدا و بسيار نيزه زننده و بسيار طعن كننده و عيب جوى مردم را و منه الحديث لا يكون المؤمن طعانا اى فى اعراض الناس

طاعون مركامر كے طواعين جمع

مِطْعَان بسيار نيزه زننده بر دشمن يا عام است و طعن كننده

مَطَاعِين و مَطَاعِن جمع

مِطْعَن كمنبر بمعنى مطعان است در هر دو

مَطْعُون درخته و مجروح به نيزه و طاعون زده و منه المطعون معدود فى الشهداء اه ف ن - طَعَنَه بالرُّمح طَعْنًا - بالفتح زد او را به نيزه و درخست از آن و طَعَن فى السن كلان سال گرديد و طَعَنَ فى المفازة رفت در بيابان و طَعَنَ الليل همه شب رفت : و طَعَن فيه بالقول طَعْنًا و طَعَانًا - زشنا نيد او را بسخن طعن كردن در حسب و دين وى : و طَعِنَ مجهولا رسيده او را طاعون و نيز طَعِنَ گام زدن اسپ و نيكو

رفتن آں چوں عنان را بکشی یقال تَطَعَّنُ الفَرَسُ فِی العِنَانِ اطْعَانًا کافتعال یکدیگر را نیزہ زدن و بمعنی یکدیگر را طعن کردن تَطَاعَنُوْا فِی الحَرْبِ تَطَاعُنًا وَطَعْنًا وَطِعَانًا بایکدیگر نیزہ زدند

ط ع ی

طَاعِیَةٌ کرد صاحبۂ زن بیمار جگر

باب الطاء فصل الغین

ط غ ب

طُغَابٌ - بالضم شہریست بارزن رومی

ط غ ر

طَغَرٌ بالفتح در آمدن بر کسے و الفصل من الشیء یقال طَغَرَ عَلَیْهِمْ اِذَا دَعَرَ

طُغَرٌ - بضم و غین نیست طِغْرَافٌ بالکسر جمع

ط غ غ

طَغَّ و یفتح کوزہ طغیا مثلہ

ط غ ف

طَغْفَةُ بن قَیْسٍ بالفتح صحابی است غفاری یا اسلمی طغفہ یا طقفہ است

ط غ م

طَغَمَ بالتحریک دریا و آب بسیار

طَغَامٌ کسحاب ناکس و فرومایہ از مردم هیچ کاره و فرومایہ از مرغان طغامۃ یکی للذکر و الانثی و الجمع واحد و جمع یکسان است

طَغْوَمَةٌ بالضم آسیائے کولی و نادان و دون همتی طُغْوَمِیَّةٌ بتشدید الیاء شاذ فی الکل

تَطَغُّمٌ خویشتن را ناوان نمودن

ط غ م س

طُغْمُوْسٌ کعصفور دیو سرکش و خبیث از غول وجز آں

ط غ م ش

طَغْمَشَةٌ سستی بینائی

مُطَغْمِشٌ سست چشم و چشم نگرندہ زنان چشم

ط غ و

طَغْوَةٌ بالفتح جائے بلند و اندک از هر چیزے

طَغْوَیٰ بالفتح اسم است طُغْیَانٌ و منه کذبت ثمود بطغواها

طَاغُوْتٌ لات و عزی و جادو و جبادو گرو کاہن و دیو و هر باطل و هر چه بندی را سرش باید و هر چیز خدا است کہ اورا پرستند و سرکش از اہل کتاب واحد و جمع در وی یکسان است و زنش طاغوتۃ

طَوَاغِیْتُ جمع طواغ مثلہ یا جبت حیی بن اخطب است و طاغوت کعب بن اشرف

ن ف - طَغَا طَغْوًا وَطُغْوَانًا بضم درگذشت از حد و نافرمانی نمود

اَطْغَاهُ الْمَالُ طاغی کرد او را ناوان کرد او را و در بستم انگیخت

ط غ ی

طَغَی - کرعی آواز

طَغْیَةٌ بالفتح اندک از هر چیزے و مکان بلند و سرکوہ و سخت ترین جای آں و آواز بلند بدین معنی سخت تاباں

طَغْیًا بالفتح و الضم مقصورا گاو ریزہ * و نیز علم است مرگاؤدشی را

طَاغٍ از حد در گزندہ و نافرمان و ستمگار

طَاغِیَةٌ کصاحبۃ سخت ستمگار و احمق متکبر و صاعقہ و پادشاہ روم و ملک طاغی و البا الصیحۃ المفرطۃ فی الشدۃ و بیت طواغی جمع و منه الحدیث لا تحلفوا بابائکم و لا بالطواغی و لا بالطواغیت و آواز سخت در عذاب و سنه قول الله عز و جل فَاَهْلِكُوْا بِالطَّاغِیَةِ ای الصیحۃ المفرطۃ فی الشدۃ او بالطغیان و قتادۃ و قال مجاهد بالذنوب

س طَغَیٰ طَغْیًا - بالفتح و طُغْیَانًا بالضم و الکسر درگذشت از اندازہ و بلند شد از حد درگذشت در کفر و زیادتی نمود و در معاصی ظلم * وَطَغَی الْمَاءُ موج زد * و طَغَی الدَّمُ جوشید خون * وَطَغَی الْبَقَرُ بانگ کرد وَطَغَی السَّیْلُ بسیار آب با آورد

اَطْغَاهُ الْمَالُ طاغی کرد او را مال

باب الطاء فصل الفاء

ط ف

س - طَفَتِ النَّارُ طُفُوْءًا فرو مرد آتش

مُطْفِئُ الْجَمْرِ کمهن روز پنجم یا چہارم از روزہائے عجوزہ * و مُطْفِئُ الْوَهْجِ نام بلائی سخت کہ فراموش گردانید بلاہائے سابق را مُطْفِئَةُ الرَّمْضَاءِ پیہ کہ چوں بر سنگ تفساں رسد گداختہ گردی سنگ را فرو نشاند * و ماریست سخت پلید کہ اگر بر سنگ تفساں بگذرد زہر آں حرارت سنگ را فرو میراند و مذکور است در رض ف

اِطْفَاءٌ فرو نشاندن آتش را

طَفَأَ النَّارَ - فرو نشاند آتش را

اِنْطِفَاءٌ فرو مردن آتش

ط ف ح

سَکْرَانُ طَافِحٌ مست پر از شراب کہ از خود خبر ندارد

طَافِحَةٌ خشک هر چه بناشد و سنة طَافِحَةٌ و کَبَهُ طَافِحَةٌ لَیْتِیٌّ لَا یَقْدِرُ اَحَدٌ اَنْ یَقْبِضَهَا

طَفَاحُ الْاَرْضِ بالکسر پرنی مین طُفَاحَةٌ کثمامۃ سر آمد هر چیزے مانند کف دیگ وجز آں

اِنَاءٌ طَفْحَانُ خمور لبریز قَصْعَةٌ طَفْحَی موئث

نَاقَةٌ طَفَّاحَةُ الْقَوَائِمِ بسیار نشست شتاب رو سبک پا تیز قدم

مِطْفَحَةٌ کمینۂ کفگیر

ف طَفَحَ الْاِنَاءُ طَفْحًا وَطُفُوْحًا پر و لبالب گردید و طَفَحَهُ پر کرد آں را لازم است و متعدی و طَفَحَ السَّکْرَانُ پر شد از شراب * و طَفَحَتِ الْمَرْاَةُ بِالْوَلَدِ تمامی ایام بچہ آوردن و طَفَحَتِ الرِّیْحُ الْقُطْنَةَ - برداشت باد پنبہ را

وبرود تو لعم اطفح عنی یعنی
برو از نزد من
واطفح اطفاحا پر و لبالب شد
تطفیح لبریز گردانیدن
اطفاح بالتشدید کلک از سر ریگ
گرفتن یقال اطفحت الفدر اذا
اذا نحذت تفاحتها

ط ف ذ

طفذ بالفتح کور و بیرک اطفا
ذ
جمع
من ـ طفذه طفذا دفن نمود
اورا و در گور کرد

ط ف ر

طفرة بالفتح جستن یا بالا
جستن طفور مثله فیهما و افعل
من ضرب و سمع
طیفور ـ بالفتح جانوری است
دنبه مانند بسطای شیخ صوفیه
طفر اللبن مثل قفز لبن کف برآورد
شیر
اطفار داخل کردن سر اپای خود
زیر بغل دست اسپ پای عیب است
مر سوار را

ط ف رس

طفرس بالکسر نرم و سهل

ط ف رش

مطفرش مطفش است و زنا
ومعنی ای من ینظر الیک
خفیا لفساد عینه

ط ف س

طفس گفتند پلید و نجس از
مردم و جن آن و حرک و برمنک
من طفش المجاورة طفسا
گاشیدوی را و طفس فلان
طفوسا بمرد
س ـ طفس الثوب طفسا
محرکة و طفاسة بالفتح چرکین و
ریمناک شد بعاصه و نیز طفس
پلیدی مردم و پلیدی کردن

ط ف س ح

طفسوج شهریست بکنار
دجله

ط ف ش

طفش بالفتح گاشیدن و پلید
کردن و الفعل من نصر
طفاشاء زن لاغر
تطفش پلیدی کردن
لمنفش کجفر مرد ناتوان و
ضعیف کمنفش بیای نسبت مثله
طنفشة تیز گریستن و بغور
نگاه کردن و سخریه یقال لمنفش
عینه ای صغرها
طنفشاء سست بدل
طفنش ـ بالفتح و تشدید النون
آنکه صدپای او فراخ باشد
طفنشاء ـ کمندل سست نظر و
سست و قد سر فی الهمز

ط ف ش ل

طفیشل کسمیدع نوعی از
شهنا
لفشل ـ بنون مرد ضعیف
ناتوان

ط ف ف

طف المکوك والاناء بالفتح
پر شد پیمانه تا سر آن یا آنچه بر سر
پیمانه باشد بعد پر شدن یا آن جمام
پیمانه است یا پر شدن آن طفف محرکة
طفاف ـ بالفتح و یکسر مثلثه
الکل ـ یا طفاف و طفافة بالضم آنچه
زائد و سر پیمانه باشد بعنبر طفت
موضعی است نزدیک کوفه و هر زمینی
عرب که مشرف بر زمین آبادان
عراق است ـ و جانب و کرانه منه
حدیث مقتل الحسین کما فی احد عن
انه یقتل بالطف قوله من یعرف
بکربلا سمی به لانه طرف البری
بلی الفراة و کانت تجری یومئذ
قریبا منه و هر زمین بلند ـ و
طرف طف اسپ سبک و تیز رو
فرس خفف و فرس دف مثله
طففة محرکة آنچه زائد بر سر
پیمانه باشد طفافة ـ بالضم مثله
یا طفافة اندک کتر از پری
لمفاف کسحاب و یکسر سیاهی
شب
طافة ـ بابین کوه و دشت یا وطاة
البستان ـ نواح و گرداگرد باشد
طفیف کامیر اندک و ناقص و
ناتمام
اناء طفان کسکران پیمانه بر
تراز بهما پر شده
طفطفة کسکینة گاه یا اطراف
پهلو متصل اضلاع یا هر گوشت پاره
مضطرب یا گوشت پاره نرم از نرم
جای شکم لطفاطف جمع
لطفاف کرانه جوی و جانب
آن اطراف و کرانهای درخت
فرس طفاف کشد او اسپ
تیز رو

ن ـ طفقه برحلبه اوبیده
برداشت آن را بپای یا بدست
وطفق الشئ بنی نزدیک شد
وطفق الناقة بست پای
ناقه را و یقال خذ ما طفقنا لک
یعنی بگیر هر چه نزدیک تو رسید
و آسان شد
اطفق علیه آگاه گردید و
نزدیک شد ـ واطفق الکیل
بالطفافة پر کرد پیمانه را و اطفق
الناقة بچه ناتمام زاد ناقه ـ و
اطفق الامر نهید کار را او طفق
علیه بحجر ـ و اگر فت آن را
بسنگ ـ و اطفق له ـ اراده ضرب
او کرد و اطفق علیه فروگرفت
وی را و یقال خذ ما اطفقت لک
ای خذ ان تفعلت و امکن
لطفق الکیل تطفیفا ـ کم
پیمود پیمانه را و آن تالب پیمانه باشد
نه بالطفافه و طفق الطائر ـ
گستر و مرغ هر دو بازو را و طفق
به الفرس برجست اسپ یا
فریب شد آن را و منه الحدیث
طفق بی الفرس مسجد بنی زریق
حتی کاد یساوی المسجد یعنی وثب
بی و قیل قاد به و لعله تباخ عنات
لطفطف ـ نرم و فروتن گردید بر
دست دشمن
(گوید خذ ما تطفق لک)
بگیر هر چه بدست تو نزدیک تر باشد

ط ف ق

من ض لطق یفعل کذا لطفقا
و طلوقا گردن گرفت و منه و

لطفقا یخصفان علیهما من ورق الجنة یعنی دو خصف گرفتند از برگ وهو خاص بالاثبات فلا یقال لطفق ؛ و لطفق برأسه رسید مراد خود را ؛ و لطفق الموضع کسمع لازم گرفت جایی را

اطفاق بمراد وی رسانیدن کسی را

ط ف ل

لطفل بالفتح نازک و نازپرورده از هر چیزی لطفال بالکسر و لطفول بالضم جمع طفلة مونث ؛ یقال بنان لطفل و جاریة لطفلة و انما جاز ان یوصف البنان بهو جمع بالطفل وهو واحد لان کل جمع لیس بینه و بین واحده الا الهاء فانه یذکر و یونث

طفل - بالکسر نوزاده مردم و جانوران وحشی و خرد و ریزهٔ هر چیزے ؛ و هو واحد و جمع مثل الجنب قوله تعالی او الطفل الذین لم یظهروا علی عورات النساء جمع و نیاز و شب و آفتاب قریب غروب و اگر که از آتش زنه بر افتد و خرد و پاره از هر چیزے عین باشد یا حدث یا معنی

لطفل الشئ بحرکته آخر روز نزدیک غروب و لطفل الغداة - از صبح تا وقت غروب کردن آفتاب ؛ و نیز لطفل تاریکی و سکون و یاوان

لطفال - کعراب گل و لای خشک

لطفال کسحاب شغ

لطفیل کامیر آب مکدر باقی مانده در حوض لطفیلة یکی و کوهی است بمکه و چشمه است و منه هل یبدون لی شامة و طفیل علی الجبلان بذی المجاز مکة و قیل لیلی لطفیل - کزبیر شاعری است و لطفیل بن زلال کوفی از اولاد عبد الله بن عفان بن اسعد است و آنرا طفیل الاعراس میخوانند بدان جهت که در طعام ولیمه ناخوانده می آمد لطفیلی ناخوانده بهمانی آینده منسوب بوی نسب ذلک الفعل الی اول من فعله و لطفیل بن عمرو بن طریف عدوی ؛ و ابو الطفیل عامر بن واثله لیثی صحابیان اند و لطفیل بن ابی بن کعب انصاری تابعی

طفیل کخدیم نام مردی و نوزاده

لطفیل کقندیل آنکه ناخوانده بهمانے آید

ل - لطفل لطافة و لطوفلة نرم و نازپرورده گردید ؛ و نیز لطافة و لطوفلة و لطوفلیة خرد و ریزه شدن

ن - لطفل پریشب نگاه در آمد ؛ و لطفلت الشمس برآمد آفتاب و نیز سرخی گرفت قبل غروب از آفات اضداد است و لطفلت الناقة پرورد بچه را و سکا و اصلح و بی کرد ؛ و لطفلت الشمس بغروب قریب شد

س - لطفل النبت خاک آلود گشت ؛ و لطفل - ناخوانده بهمانی آمد

لمطفل کمعن ماده بچه دار از مردم و وحش ؛ و ناقة مطفل ناقه باکره نوزاده نبیة مطفل کذلک مطافل مطافیل جمع ؛ و لیلة تطفل شبی که از سرما طفلان را هلاک کند

مطافل موضعی است

اطفال - در سحر نگاه در آمدن و سرخ گردیدن آفتاب نزدیک غروب

طفل الکلام تطفیلا - اندیشه کرده دریافت نهیجت آمد ؛ و طفل اللیل نزدیک شد شب پیش آمد تاریکی آن ؛ و طفل النبت مجولا خاک آلوده گردید گیاه ؛ و طفلت الناقة نیکو اصلاح و پرورش کرد بچه راه و نیز تطفیل - ناخوانده بهمانی آمدن و بغروب میل کردن آفتاب و شتر بابچه را آهسته و دوم ماندن بابچه از دیگران جدا و دور نشود

تطفل ناخوانده بهمانی آمدن کسی را

ط ف ن

لطفن بالفتح مرگ و بند و زندان

لطفانیة کلمانیة دشنام است سر مرده زن را

لطفانین دروغ و کلام بی خیر و تلطف و زندان

اطفان اطفانا نرمی کرد و آرام گزید و اطفان خلقه - نیکو شد خوی او

ط ف و

لطفوة - بالفتح گیاه باریک

لطفیة - بالضم برگ مقل طفی جمع ؛ و ماریست خبیث که بر پشت دو خط سپید دارد مانند دو سبک مقل و منه الحدیث اقتلوا ذا الطفیتین -

طافی - نام اسپی و برآب برآینده

طفاوة بالضم خرسن ماه و خرمن آفتاب و کلک و یک قبیله است از قیس عیلان و هو منبه بن اخصر بن سعد بن قیس عیلان ؛ و پاره از هر چیزی یقال اخذنا طفاوة من الربیع ای شیئا منه

ن - لطفا فوق الماء و لطفوا بالفتح و لطفوا بتشدید واو بالا بر آمد بر آب و لطفت الخوصة فوق التمر ظاهر شد برگ بر دوخت ؛ و لطفا التوریة الحکم آمد و منه گردید و لطفا الظبی سخت دوید آهو ؛ و لطفا فلان بره و نیز مرد کاری در آمد

باب الطاء فصل القاف

ط ق ف

لقفة بن قیس غفاری بالفتح صحابی است باصواب لحفة بحاء مهمله یا لطفة بعین مهمله یا قیس بن لحفة یا یعیش بن لحفة یا عبد الله بن لحفة یا لطفة بن ابی ذرة است

ط ق ق

طَقّ - بالفتح حکایت آواز سنگریزه

طِقّ بالکسر آواز جستن خورک در آب و آن کرانه نهر

طَقْطَقَة بالفتح آواز سنگریزه و آواز سم اسپ برجای سخت

ط ق و

طَقْو - بالفتح شتاب روی و شتافتن والفعل من نصر

باب الطاء فصل الالف

ط ل ء

طُلَآءُ الدَّمِ کریان خراش پوست که خون رود از وی

ط ل ب

طِلب بالکسر مرد خواهان زنان و زن خواسته مرد و مشوق او یقال هو طِلبُ نِساءٍ وهی طِلبُه اَطلاب و طِلبَة کعنبة جمع -

طِلبَة - بالکسر باز جست است طلاب داده و زن خواسته و معشوقه مرد و دام طِلبَة عقاب

طَلَبَة - بالضم و شتگان که اعمال عباد را نویسند و نگاه دارند خلاف سفرة قریب که کرام کاتبین اند

طَلِبَة بکسر اللام خواسته و مطلوب

طَلَب محرکة باز جست است

مطالبة را

طَلِبَة اداعلام است

طَالِب جوینده و خواهنده طُلّاب کران و طُلَّب کرم و طَلَبَة و طَلَب محرکتین جمع + و سنه طَالِبَة الاعلام

وفی حدیث الجمرة فالله لکما ان رددتکما الطَّلَبَ جمع طالب است یا مصدر قایم مقام جمع بحذف مضاف ای اهل الطلب وکذا بعث اَلا میو الطَّلَبَ و نیز طالب نام مردی + و ابوطالب کنیت عم نبی صلی الله علیه وسلم والد علی کرم الله وجهه اسمه عبد مناف بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف القرشی الهاشمی

طَلُوب کصبور طالب و بسیار خواهنده

طُلُب کرکب جمع + و نیز طَلُوب چاهی است نزدیک سمیراء

طَلُوبَة کوهیست

طَلِیب کامیر بسیار جوینده طُلَباء جمع

طُلَیب کزبیر از اعلام است

طَلّاب کشداو بسیار جوینده و خواهنده طَلّابُون جمع و نام مردی

مَطلُوب موضعی است و خواسته و جسته

ن - طَلَبَه طَلَباً - محرکة جست آسرا + و طَلَبَنِی خواهش کرد بسوی من

س طَلَبَ دور شد و دوری گزید

کلاً مَطلَب کمن گیاه دور و بیابان مَطلَب آب دور از گیاه یا آنکه میان هر دو مسافت دور کرده یا گیرنده یاد نموده باشد و عَلِیّ بن مَطلِب محدث است

اَطلَبَهُ اَطلَاباً - داد خواسته و جسته اورا + و نیز محتاج طلب گردانید آن را از نفقات اضداد است

وَاَطلَبَ المَاءُ - دور شد آب که بلا طلب حاصل نشود و اَطلَبَ الکلأ وغیره کذلک

طَلَّبَه تَطلِیباً بمهلت خواست آسرا

طَالَبَه مُطَالَبَةً وطُلَاباً بخواست حق خود را از وی و بازجست کرد

عَبدُ المُطَّلِب بن هاشم - و نامش عامر جد آن حضرت است صلی الله علیه وسلم + و بنو مُطَّلِب چاهی است منسوب بسوی مُطَّلِب بن عبد الله بن حنطب در راه عراق

و نیز مَطلَب از اعلام است

اِطلَاب جستن

تَطَلُّب پیاپی جستن یا جستن

ط ل ت

طَالُوت نام پادشاهی عجمی و حق تعالے داود علیه السلام را بر لشکرش فرمود

ط ل ث

طُلْثَة - بالضم جاهل سست خرد و ناتوان

ن - طَلَثَ المَاءُ مُطلُوثًا - رواں گشت آب

طَلَثَ عَلَی کذا تَطلِیثًا افزوده بران

ط ل ح

طُلَح - بالفتح درختان بزرگ و آبگیرستان یا خاص است طَلحَة را

طِلَاح بالکسر جمع + و نام موضعی

تخفیف خرباں لغة فی الطَّلَح

موزه مرد و گرسنه ماند یتیم یا یتیمه

درتنگ حوض + و نیز طَلَح موضعی است میان مدینه و بدر + و طَلَح الغباری موضعی است مر بنی سُلَیم را + و طلح منضود - درخت موز است یا شگوفه خرمابن

ابو محمد طَلحَة بن عُبَید الله بن عثمان - تیمی + و ابو طَلحَة زید بن سهل الانصاری و طَلحَة بن براء الانصاری صحابیان اند + و طَلحَة بن عُبَید الله بن خلف بن اسعد خزاعی اجود العرب و طَلحَة الطَّلَحَات است زیرا که مادرش صفیه بنت حارث بن طَلحَة بن ابی طلحه بن عبد مناف است + و نامید آن حضرت صلی الله علیه وسلم بود احد طَلحَة بن عبد الله را طَلحَة الخیر و روز غزوه ذات العسرة طَلحَة الفیاض و روز حنین طَلحَة الجود + و طَلحَة بن الخراش و طَلحَة عبد الله بن عوف قرشی و ابو طرّاف طلحة بن عبید الله بن کریز و طلحة بن عمر تیمی و ابو محمد یا ابو عبید الله طلحة بن مصرف و ابو سفیان طلحة بن نافع و ابو طلحة خولانی تابعیان اند

طِلح - بالکسر و الفتح ستور مانده شده یَستَوِی فیه المذکر والانثی

طُلحَة مونث اَطلَاح جمع و بالکسر کثیرة الاخراج ماندگی و شماریدها

مانده کننده شتاں و بسیار رونده و مقابل یقال هو طلح سفر و طلح زمان یقال هو طلح دنیا

طَلَح - بالتحریک بغست و تازگی

وفارسی و موضعی است و در وشکم ستوه از خوردن طلح و وذو طلح موضعی است
ناقة طَلِحَة کمرخته ناقه مبتلای درد شکم از خوردن طلح و ارض طَلِحَة زمین طلح ناک
طَلّاح کتاب درختان بزرگ در ریگستان یا عام است
طَلّاح بالفتح فساد و تباهی خلاف صلاح
طالح شتر باده مانده طُلّح کوکع جمع مذکر طالح ضد صالح وفی الحدیث لولا الصّلحوت لهلك الطّالحون
طَلِيحَة بالفتح وتشدید الیاء ورقه کاغذ لغت مولده است
ج ذو طُلُوح مردی است از بنی وهب بن تیم اللات و موضعی است
طَلِيح کمیر شتر مانده شده طَلِيحَة مونث طَلّاح جمع و یقال بعیر طلیح وناقة طلیح ایضا وکذا ویقال ناقة طَلِيح سفار یعنی مانده کرده سفر با
طَلِيحان سوار شتر باده بدان جهت که هر دو مانده میشوند
طُلَيح کمیر موضعی است بحجاز
طُلَيحَة نام مردی طُلَيحَات طُلَيحَة بن خویلد اسدی و برادر او ابو طُلَيحَة قیس بن عاصم است بروقے
ابل طَلّاحِيَة بالکسر و یعنم شتران طلح خوار
ابل طَلّاحی کسکاری شتران بدرد شکم مبتلا شده از خوردن درخت طلح
مَطْلَح کمکن موضعے است
مَطْلُوح وہی است مر بحبه را س ق - طَلَحَ طَلْحًا خالے شکم گردید از خوردن طلح
ف طَلَحَ البَعِيرُ طَلْحًا و طَلَاحَةً مانده گردید شتر و منه حدیث اسلام عمر فما برح یقاتلهم حتی طلح ای اعیا و طلح زید بعیره مانده گردانید شتر را لازم است وتعدے
إطْلَاح مانده گردانیدن و هلاک کردن شتر را
طلح علیه تطلیحا ستهید بلال وطلح البعیر - مانده گردانید شتر را و هلاک کرده
ط ل ح ب
مَطْلَحِب کمقشعر دراز هرچه باشد
ط ل ح ث
طَلْحَثَة آلودن کسی را بچیزے که ناخوش دارد آنرا
ط ل ح ف
ضَرْبٌ طَلْحَف کبرطیل زدن سخت یقال ضربه ضربا طلحفا ای شدیدا وفیه لغات تطحف کسمند سجحل طلحف کجعفر حلاج طَلْحَف کعبقری و طَلْحَفات کقرطاس و ونیز جمع طَلْحَف کسبل گرسنگے سخت طلحیف مثلثة اللام اصلیة لذکرهم الطلحفی فی باب فعلی شبشدید اللام مع حبوکی او بالخاء المعجمة لغة فیه -
ط ل خ م
طِلْخام - بکسر موضعی است
طُلْخُوم - بالضم آب برگردیده رنگ ومزه
طِلْخام - بالکسر فیل ماده وموضعی است لغة فی الطّخام
إطْلِخْمام کند شدن بینائی وسیاه شدن شب
ط ل س
طَلَس - بالفتح چادر سیاه
طِلِس - بالکسر نامه یا نامه پاک کرده شده وجامه رنگ و پوست موی رفته مال شتر و گرگ بهمی وکهنه اَطْلَاس جمع - "
اَطْلَس بالفتح جامه کهنه یقال رجل اَطْلَس الثّوب طُلْس بالضم جمع
وگرگ تیره رنگ سیاهی آمیخته و هر چیز که بران رنگ باشد ومرد که او را پشتی متهر کرده باشند سیاه مانند حبشی ومثل آن ودرک وریم ونام سگی روزده وفی الحدیث انه قطع ید مولد الطلس قیل اراد اسود سخاو قیل الاطلس اللص -
طَيْلَس بالفتح چادر
طُلَاسَة کمبانة لته پاک کردن لوح
طِلِّيس کسکیت نابینا
طَيْلَسان بالفتح وتثلیث اللام عن عیاض وعیزه چادر معرب است اصله تالشان ویقال فی الشام یابانی الطَّيْلَسان یعنی تو عجمی بستے
طَيالِسَة جمع والهاء بالمعجمة والعامة تقول بکسر اللام فاذا صحت عنا فی الماء ولم یجز لانه لیس فی

کلامهم فعیل بکسر العین الاعتلا
کسید و میت ✦ و نیز تلیسان
تعلیمیت وسیع در لواح و یلیم
ض۔ لَمَسَ الکتابَ ۔ پاک
کرد نوشته را و محو نمود ✦ وطَلَسَ
بالشیء علیٰ وجهه آورد آن
چیز را ✦ وطَلَسَ بَصَرُهٗ کور
گردید ✦ وطَلَسَ بها تیز رفت ✦
وطُلِسَ به فی السجن محبوساً
در زندان افکنده شد
تَطْلِیس ۔ محو کردن نبشته را
شُدِّدَ للمبالغة
تَطَلُّس پاک و محو شدن نبشته
اِنْطِلَاس مُضمحل شدن و پوشیده شدن کار و
نبشته گردید
اِطِّلْسَاء ۔ از جای بجای شدن
و رواں شدن خوی بر همه اندام
ط ل ش
طَلْش بالفتح کار و مقلوب شلط
است
ط ل ط
اَطْلَط مرد نیک زیرک و رسا
طُلَطِیْن بضم طا کبر جین و ابهه
ط ل ع
طَلَع ۔ بالفتح اندازه و مقدار یقال
لبعیش طَلَعٌ آلِفٌ ✦ وطَلْعُ النَّخْلِ
آنچه از خرمایان برآید اند نفل
برهم نهاده تیز اطراف و میان آن
بار آن نهاده تیز آن شگوفه نخستین
خرما است و پوست گل را کفری او چیز
درونی آن را غرض نامند جهت
سپیدی آن طَلْعُ الوادی لغة
فی الطلع بالکسر۔

طَلْعَة ۔ بالفتح دیدار یقال حَیَّاهُ اللّٰهُ
طَلْعَتَهٗ ای آیقاره و تیته او وجهه
وطَلْعَةُ ذکر بالاضافة علاف
آن است
طِلِّع ۔ بالکسر اسم است اطلاع را
ومنه اَطْلَعَ طِلِّعَ عَدْوِهٖ وجای
بلندکه ازان اطلاع یابند کرانه و بفتح
فیهما ✦ وهر زمین پست و هموار یا
پشته ناک و مارد راز ✦ ویقال
اَطْلَعْتُهٗ طِلِّعَ امْرِیٍ اَیْ اَظْهَرْتُهٗ
سرّی
نَفْسٌ طَلِّعَةٌ کهنه نفس سخت
نگرنده چیزے و تفحص کننده آن
و مائل بهوا ✦ و امرأة طَلِّعَةٌ
جُبَأَةٌ ۔ زن بسیار خوشتن نماینده
و پنهان شونده
طَالِع ۔ تیرے کر پس نشانه افتد
و ماه نو و صبح کاذب
طَوْلَع ۔ کجوهرتی
طُوَیْلِع بتصغیر نام مردی و آبے
است مر بنی تمیم را بناحیه صمان
یا چاهیست کهنه در سواد شواجن
که آب نزدیک و شیرین دارد
طِلَاعُ الشِّقَیْ گنجایش پُری چیزے
طُلَع بالضم جمع ✦ و منه حدیث عمر
فی الدعاء لو ان لی طِلَاعَ الْاَرْضِ
ذهبًا لافتدیت به ✦ و نیز طِلَاع
هر چه بر آن آفتاب تابد
طَلِیْعَةُ الْجَیْشِ ۔ طلایه لشکر و
هو من یُبْعَثُ لِیَطَّلِعَ القَدَّ واحد و
جمع در وی یکسان است طَلَائِع
جمع
رجل طَلَّاعُ الثَّنَایَا وَالْاَنْجُد۔
کشاده مرد نیک آزماینده کارها
در آینده و تصرف کننده دران نیک
ماهر و شناسا و تجربه کار و تیز فهم و
زیرک یا آنکه پیوسته همت او مایل
بعالی امور باشد
طُلَّاعَة ۔ کنفسا رتی
مَطْلِع ۔ بکسر اللام و فتحها جای
برآمدن آفتاب و جز آن و برآمدن
نیز
ن طَلَعَ الْکَوْکَبُ طُلُوْعًا
و مَطْلَعًا بکسر اللام و فتحها برآمد
ستاره و کذلک طَلَعَتِ الشَّمْسُ
وطَلَعَ علی الْاَمْرِ طُلُوْعًا آگاه
شد بر آن
فن طَلَعَ فُلَانٌ عَلَیْنَا ۔
آمد بما و متوجه گردید و طَلَعَ
عنهم پنهان شد ضد است
وطَلَعَ سِنُّ الصَّبِیِّ ظاهر گردید
تیزی دندان آن ✦ وطَلَعَ اَرْضَهُمْ
رسیده زمین آنها ✦ وطَلَعَ النَّخْلُ
شگوفه آورد ✦ وطَلَعَ بِلَالَةَ آهنگ
آن کرد ✦ وطَلَعَ الْجَبَلَ برآمد
بر کوه ✦
س۔ طَلَعَ الْجَبَلَ طَلْعًا محرکة
برآمد بر کوه ✦
نَخْلَةٌ مُطْلِعَةٌ کمسنه نخله
دراز تر و بلند تر از دیگران
اَطْلَعَ اِطْلَاعًا تی کرد ✦ وَاَطْلَعَ
اِلَیْهِ مَعْرُوْفًا ۔ نیکوی کرد با وی
وَاَطْلَعَ الرَّامِی از بالای بدف
گذاشت تیر را ✦ واَطْلَعَ فُلَانًا
شتابانید او را وَاَطْلَعَ فُلَانًا
علی سِرِّهٖ ۔ آگاهانید آن را بر
راز خویش ✦ و نیز اِطْلَاع شگوفه
برآوردن درخت و برآوردن چیزی را
تَطْلِیْع برآمدن غوره خرما بن
و پر کردن پیمانه را
طَالَعَهٗ طِلَاعًا و مُطَالَعَةً واقف
گردید و طالَعَ بالْحَال ظاهر کرد
حال را ✦ و نیز مُطَالَعَة ۔ چیزے
بکسی نوشتن تا واقف گردد
مَطْلَع بفتح اللام برآمد نگاه
و جای اطلاع یافتن از مکان بلند
قیامت ✦ و قول عمر رضی اللہ عنہ
کَاَنَّهٗ قَدْ نُبِّئَ بِهٖ مِنْ هَوْلِ الْمَطْلَعِ تشبیه
لما یشرف علیه من امر الآخرة بذلک
وفی الحدیث ما نزل من القرآن
اٰیةٌ اِلَّا لها ظَهْرٌ وبَطْنٌ ولکل حرف
حَدٌّ ولکل حدٍّ مَطْلَعٌ ای مُصْعَدٌ
یصعد الیه من معرفة علمه وفی الحدیث
لا تموتوا الموت فان هول المطلع شدید
ای موقفا لقیامة او امور تتابعه
عقیب الموت۔
مُطَّلِع بالکسر اللام توانا و بلند
و هر چیره دست
اَطْلَعَ علی بالِغِهٖ کافتنل واقف
گردید و دید و رشد بران ✦ واطلع
هٰذِهِ الْاَرْضَ رسید آنرا ✦ و
اَطْلَعَ عَلَیْنَا آمد نزد ما و متوجه
شد ✦ واَطْلَعَ عَنْهُمْ پنهان گردید
از لغات اضداد است ✦ و نیز اِطْلَاع
برآمدن آفتاب و جز آن و واقف
گردیدن بر کاری و بعیدی بعلی و
شگوفه برآوردن خرما بن و آگاه شدن
خواستم ز آموختن منه تو انه تعالے
هَلْ اَنْتُمْ مُطَّلِعُوْنَ فَاطَّلَعَ ای هل انتم

تُحبُّون ان تَطَّلِعُوا اِفتَعَلُوا مِن طَلَعَ لَكُم مِن مَنزِلِهِ اَبصَرَكُم يَبِن فَاطَّلَعَ المُسلِمُ فَرَمَاهُ فِي سَوَاءِ الجَحِيمِ وَ در قرأت بعض مُطَّلِعُونَ لَكُم فَاطَّلَعَ آمد تَطَلَّعَ تَطَلُّعاً ۔ واقف و آگاه شد وَتَطَلَّعَ فِي مَشِيَتِهِ خَرَامِيد ✦ و تَطَلَّعَ الْمِكْيَالَ پر شد پیمانه و قولهم عَاوَدَ مَن لَم يَتَطَلَّعْ فِي خُلُقِكَ يعنی سخن چینی نکرد ترا ✦ و نیز تَطَلَّعَ پیوسته در چیزی نگریستن و انتظار کردن یقال تَطَلَّعْتُ اِلَى وُرُودِ كِتَابِكَ اِستَطلَعَهُ بر او را در رسید ✦ و اِستَطلَعَ رَأيَ فُلَانٍ نگریست تدبیر وی را و آنچه آشکار گردد از امروے

ط ل غ

طَلَغَان محرکة آنچه مانده شود پس برنچیده گے کار کنند و الفعل من نصر یقال هو يَطلَغُ المَهنَةَ ای يَحمِلُهَا

ط ل ف

طَلَفَ ویحرک راتگان و قلیل یقال ذهب دمه طلفا ای هدرا و بالتحریک دهش و عطا و آسان و زیاده از چیزے

طَلِيف کامیر چیز گرفته و ناچیز و بدر

طَلَفَان محرکة مانده کهنه کار ۔ کنند اذا تصواب بالعنین و مر

طُلَاف کغراب چیزهای راتگان و ناچیز گردانیدن و باطل شدن خون و غیره

طَلَفَ عَلَيهِ تَطلِيفاً ۔ نزدو دبران

ط ل ن ف

طَلَنفَى کسجر کے مرد بسیار گوی بسیار سخن طَلَنفَاً ۔ جملٌ مُطَلَنفَى السَّنَامِ ۔ شتر جسیده کوهان

اِطلِنفَاء ۔ دوسیدن بزمین

ط ل ف ح

طَلَاف ح ۔ بالفتح وکسر الفاء چیزهای پهن وعریض کانه جمع طَلَفَ

طُلَاف ح ۔ بالضم مغز جنگ

طَلفَحَهُ ۔ تنک و سبک کرد و آنرا و طَلفَحَ الخُبزَ تنک و پهن کرد نان را

طَلفَحَ ۔ کغضنفر گرسنه و تشنه شکم و مانده و کوفته

ط ل ق

طَلَق ۔ بالفتح آهو اَطلَاق جمع و سگ شکاری مناقه بر سر خود گذاشته ✦ ویومٌ طَلَقٌ ۔ روز خوش هوا نگرم نه سرد و لیلة طَلَقٌ کذلک ✦ وطَلَقُ بن علی بن طَلَق ✦ وطَلَقُ بن خُشَافٍ وطَلَقُ بن یزید صحابیان اند ✦ وطلق بن حبیب غزی تابعی ✦ و طلق الوجه مثلثة خندان و گشاده روی ✦ وطَلَقُ اليَدَينِ بالفتح وبضمتین جوان مرد گشاده دست ✦ وطَلَقُ اللِّسَانِ بالفتح والکسر تیز زبان ✦ ولسانٌ طَلَقٌ زبان تیز و فصیح ✦ وفرسٌ طَلَقُ اليَدِ اليُمنَى اسپ که در دست راست آن سپیدی نباشد خلاف محجل

طَلَقَة ۔ بالفتح نام اسپی ✦ و لیلة طَلَقَة شب نه گرم نه سرد

طَلِق بالکسر حلال در و یقال هو لَكَ طَلَقاً اَعطَيتُهُ مِن طَيِّبِ مَالِي یعنی خالص وجید ✦ و نیز بری و بیرون یقال انت منه طَلَقٌ ای خالص وبری ۔

طَلَق گشتن خندان و تازه روی ✦ ولسانٌ طَلَقٌ زبان تیز لسانٌ طُلُقٌ کعنق زبان تیز و فصیح ولسانٌ طُلُقٌ ۔ کصرد شده

طَلَق ۔ بالتحریک بند از پوست خام یا عام است ومنه الحدیث الحیاء والایمان مَقرُونَانِ فِي حَلَقٍ ای هما مجتمعان فی حبل شدید الفتل ✦ وبهره و سیر شب برای وارد شدن بر آب هوان یکون بَينَ الإِبِلِ وبَينَ الْمَاءِ لَيلَتَانِ فَاللَّيلَةُ الاولى الطَّلَقُ کمان الراعی یجلبها الی الماء ویذودها مع ذلک ترعی فی سیرها والابل بعد النجوز ظَوَالِقُ وفی اللیلة الثانیة قوارب ✦ ونیز طلق رونده غلات نره اَطلَاق جمع ✦ وشتر یا گیاهی است که در رنگ با کاه آید و تک اسپ یقال عَدَا الفَرَسُ طَلَقاً او طلقین یعنی دوید اسپ یک تک یا دو تک یقال فلان حَبَسَ طَلَقاً ویضمان وقد یخفف بندی بلا قید گردید ✦ و دولتے است ۔ اَرضاه آن نافع سوختگی آتش است وشهور دراں سکون لام یا آں غلط است معرب تنگ وحکی ابو حاتم طِلق مثل وآں سنگی است براق بهندی ابرک وچوں آنرا بکوبند تو بر توجدا شود وگاهی آں را در تابدانهای حمام بجائے آبگینہ بکار برند ابجودة الیمانی ثم الهندی ثم الاندلسی ✦ والحیلة فی حله ان یجعل فی خرقة مع حصوات و یدخل فی الماء اثقالا ثم یجر ات بخرقة بوفق حتی یتخلل ویخرج من الخرقة فی الماء ثم یُصفَّى عنه الماء و یُشمَّس لیجف

طُلَقَة ۔ کهزة مرد بسیار طلاق وهذه ✦ طَلِيق کسکیت مثله طالِق ۔ زن رها شده انقید نکاح

طُلَّق کرکم جمع ✦ وناقة طَالِقٌ ناقه بے مهار بر سر خود گذاشته یا متوجه بطرف آب یا ناقه که آب را بعد یک شبا روز دوشند ✦ ونَعجَةٌ طَالِقٌ ۔ میش بر سر خود گذاشته

طَالِقَة ۔ زن وارسته انقید نکاح

طَوَالِق جمع ✦ وشتر ماده بر سر خود گذاشته یا ناقه که شبان جهت خود بگذارد و بر آب نه دوشد ویقال طالقه شب بگرم نه سرد لیالی طَوَالِق جمع

طَالِقَان کسحاب ان شهر ایست میان بلخ ومرو رود و ازاں شهر است ابو محمد محمود بن خداش طالقانی شهریست یا شهرستانی ست میان قزوین و ابهر از اجا است صاحب اسمعیل بن عباد

طَلَاق کسحاب رها شدن از قید نکاح

طَلِيق کامیر خنده و گشاده روی ✦ ورجلٌ طَلِيقُ اللِّسَانِ مرد تیز زبان ✦ ولسانٌ طَلِيقٌ

ج ۳

زبان فصیح ✦ ونیز طَلَیْق از قید رسته ورها کرده ✦ وَطَلِیق الْمِلَّه ها است ✦

طُلَیْق بن سفیان - کز صحابی است

مِطْلاق بالکسر مرد بسیار طلاق دهنده مِطْلیق مثله ✦ وناقة مِطْلاق ناقه متوجه بطرف آب

ت طَلَقَ طَلَاقَة کشاده ورخسار روی گردید ✦ وطَلُقَ الیوم واللیلة طُلُوقة وطلاقة باعتدال شد یعنی نه گرم ونه سرد ✦ وطَلِقَتِ المرأة من زوجها طَلَاقاً رها شد زن از قید نکاح ✦ وطَلِقت فی المحاجم طَلَقاً - بالفتح بدر وزه مبتلا گردید واین هر دو فعل مجهول اند ✦ و طَلِقَتِ الابلُ رها و بے مهار گشتند بشتران

ض - طَلَقَ یَدَهُ بخیر طَلْقاً بالفتح کشاده دست را بنیکی ✦ وطَلَقَهُ الشیءَ داد اورا آن چیز وبخشید

س - طَلِقَ طَلَقاً دور گردید و برفت

آطْلَقَ العَدو - زهر خوراینده دشمن را ✦ وَاَطْلَقَ بالنخلة کشتی داد خرما بن را ✦ وَاَطْلَقَ النعم رسیدند وبے مهار گشتند بشتران الیشان ✦ نیز اِطْلَاق کشادن دست بنیکی و رها کردن بندی را از بند وطلاق دادن زن را

مُطَلِّق کسی که دشمن آنگه اراده سبقت دارد وبر اسپ تاختن

طَلَّقَ التخلةَ تَطْلِیقاً کشنے

داد خرمابن را ✦ وطُلِّقَ السَّلیم - مجهولا باز گردید روح مار گزیده در بدن او وسلامت یافت واز بیم درد او ✦ وطُلِّقَ المرأة طلاق داد زن را

اِطْلَاق مشروح شدن یقال ما تُطُلِّقَ نفسُهُ لهذا الامر ای لا تنشرح نفسه

الاطلاق مُتَبَایِنٌ یقلب الطاء الاولی لتحرک الطاء الاولی -

تَطَلَّقَ القَبی بسرعت گذشت آهو که روی بگردانید ✦ وتَطَلَّقَ الفرس شاشید بعد رفتار ✦ و تَطَلَّقَتْ فی وَجْهِهِ کشاده روئے کریم در روی او

اُنْطُلِقَ به انطلاقاً بجهالت برده شد ✦ ونیز اِنْطِلَاق رفتن وکشاده گردیدن روی وپیدا شدن بشاشت

وتصغیر الانطلاق تطلیق وتصغیر المُنْطَلِق مُطَیْلِق ومُطَیْلِقِیْن -

اِسْتِطْلَاق - نیت تکم وگرفتن رگے واختیار کردن اوتاد را برائے خود

وتصغیر الاستطلاق تطیلق

ط ل ل

طَلّ - بالفتح باران ریزه یا سبکتر ازین وضعیف تر ازان یا می یا فوق از ینز وکم از باران طِلال بالکسر وطِلَل کعنب جمع ✦ چیز نیکو وخوشنما و عجب از شب ومو واب وجز آن ومشیر ومرد سال خورده و مار وبکسر ودیر داشت دام وکمی شیر ناقه وبضم وسخت راندن بشتران را ودرآنگان شدن خون مقتول یا خون قصاص نگرفته یا قصاص گرفتن

خون را

طَلَّة - بالفتح مے خوش مزه وزن مرد وباد خوش ومرغزار باران ریزه رسیده وزن سالخورده وبیهوده گوی وبدزبان ودوست رس در خوردنے ولونشیدنے طِلَاء بالکسر مشترک فی الکل

طُلّ - بالضم گردن دیکھے دلی از شیر طُلَل کصرد جمع ✦ وشیر یا خون وبیرمنه ما بالناقة طُلَّة وقوله لَبَدَه ضرب الطُّلَل الدر ضرب الطل فقلب المدغم ثم حرکه وروی بکسر الطاء مقصوراً من الطِّلال التی هی جمع الطَّل -

طلل محرکة اثر سرای جای خراب شده قال شعر ✦ رسم دار وقفت فی طللیه کدت اقضی الحیوة من جلله ای من اجله وکالبه هر چیزی اَطْلَال

طُلُول بالضم جمع ✦ ومنه حیّاکَ اللهُ اَطْلَالَكَ ای شخصک ✦ وودکان مانند آن وسرای که بران نشیند ✦ طَلَل السقینة باد بان کشتی ✦ تاندو تر از هر چیزے وروی آب یقال مشی علی طَلَلِ الماء ای علی ظَهْرِهِ

طَلَالَة کسحابة حشرے می شاد مانی وشیکوی حالت وخوبی هیأت و کالبد هر چیزے یقال حیّاکَ اللهُ طَلَالَتَكَ ای شخصک ✦ وسرای وجای خراب شده

اَطْلَال بالفتح ناقه یا اسپ بیت مُرَکَّبٌ شَدَّ الحی راحلتی عمواً فما فکّت لما قال فارسها یوم اقادسیّة وقد انتهی الی العرش بی اطلال فقالت

الفرس وثب وسورة البقرة

طَبِیل کامیر خون را نگان رفته و شیر بے دوریا یا از برگ دفعت بوی جوداں یا از شاخ نخل یا پوست آں بافته اَطِلَّة وطِلَّة بالکسر و طُلَل ککتب جمع

دُو طِلَال - گلتاب آمیت یا موضعی است بسلاد بنی مره واسپ ابی سلمان بن رَبِیعَة

طُلَاء کسلاء خون رانگان رفته همزته مُنْقَلِبَة عن یاء مبدلة من لام

طُلْطُل کهد هد بیماری پیوسته

طُلَیْطُلَة بضم الطائین شهرے است بمغرب

طُلَاطِل بالضم والفتح بیماری است وریشت خرکه قطع کند آنرا وکعلابط مرگ وبیماری مهلک که دوا نپذیرد وبلای سخت

طُلَاطِلَة کعلابط بیماری سخت عاجز کن اطباء ویقال ماء اللهِ باطُلَاطِلَةِ ای الماء العفاض والداهیة طَلْطَلَة وطَلْطَل بفتحهما مثله وگوشت پاره است وحلق یا در کرانه جائے فرو بردن لقمه وآں فرو آمدن بکام است که جهت آں طعام وشراب بسهولت فرو بردنی نشود ✦ ونیز طُلَاطِلَة پدر مالک یکی از مستعربان نبی صلے الله علیه وسلم وبیماری است در ریشت خرکه قطع کند آنرا ومرگ

مَطْلُول خون رانگان رفته ✦ و ارضٌ مَطْلُولَة - زمین باران دیده

رسیده
ن - طَلَّ الدَّمُ واطل ورائگان
شد خون یا گذرو بر شد قصاص و
یستعمل فی مجھوکا کثیرًا وطَلَّتْهُ أُمُّهُ
طَلًّا وطُلُولًا رائگان کردم خون او
وطَلَّ الْأَرْضَ النَّدَى - رسید
زمین را باران بزیده * وطَلَّهُ حقَّهُ
کم کرد حق او را و ناچیز گردانید و
طَلَّ عَزِيمَتَهُ سرد فرو آکرد عزیمت
خود * وطَلَّهُ اندود آنرا به و
طَلَّ فلانًا باز داشت ویرا
س - طَلَّ طَلَالَةً شگفت شود *
وطُلَّتِ الْأَرْضُ مجولًا باران
رسیده بارید بر آن
طَلْطَلَهُ طَلْطَلَةً - جنبانید آنرا
امر مُطِلّ کار غیر مستقل
مُطَلٌّ خون رائگان رفته
أُطِلَّ إِطْلَالًا مجولًا رائگان رفت
خون او * وأَطَلَّهُ اللهُ ناچیز گرداند
اللہ تعالی خون او را و رائگان سمُطِلّ
نعت مستازان * وَأَطَلَّ عليه
برآمد بر آن و اطلت الارض
مجولًا باران رسیده زمین را
وَ أَطَلَّ عَلَيْهِ - آگاه گردید بر آن
تَطَالُلُ گردن و باز کردن تا دور
نه نگرد
إِسْتِطْلَالٌ آگاه گردیدن و باز
بالا نیز نگریستن

ط ل م

طُلْم بالضم خوان نان نهادن
طُلْمَة بالضم نان کماج و امثال
الطَّلْم الضرب ببسط الکف وقیل
الطَّلْمَة صَفِيحَة من حجارة کالنطاق

يخبز عليها * وفي الحديث إنه
عليه السلام مرّ برجل يعالج طُلْمَةً
لاصحابه في قدر عرق ففال
لا يصيبه حرّ جنهم ابدًا
طَلْم محرکة چرک دندان که از
تا کردن مسواک گرد آید
طَالِم نان پز طَلَمَة جمع
طُلَّام کرنار شاهدانه
ن طَلَم الْخُبْزَة برابر و درست
ساخت نانرا
تَطْلِيم - درست کردن نان را برابر
وبین گردد * وقول حسان رضی اللہ عنہ
مصرع يُطَلِّمْهُنَّ بالخُمُرِ النِّساءُ
ای تمسح النساء العرق عن نحورهن بالخمر
* روایت یطمهن ضعیف یا مردود
است

ط ل م س

طَلْمَسَة روی ترش کردن و
آژنگ ناک گردانیدن
طِلْمِساء بکسرتین زمین بی بنیاد
وشان و تاریکی و شب تاریک
لَيْلَةٌ طِلْمِسانَةٌ - بکسرتین شب
تاریک و ارض طِلْمِسانَةٌ
زمین بی آب

ط ل ن س

إِطْلَنْسَى الْعَرَقُ إِطْلِنْسَاءً -
برتمام اندام رواں گشت خوی

ط ل ن ف

طَلَنْفَى کجرکے مرد بسیار گوئے
طَلَنْفَاء بالضم مثله
جمل مُطَلَنْفِي السَّنام شتر نر
چیده کوهان او صافته مُطَلَنِّف
في فترة شکار نمی چیده و شکارنده خود

إِطْلَنْفَيْتُ دوسیدم بزمین و کل
ذلك في الهمز

ط ل ه

طُلْهَة من المال - بالضم باقیمانده
از شتران
طُلَه کهره ابر تنک يقال ما في
السَّماءِ طُلَةٌ ای ما رقّ من السحاب
وادٍ أَطْلَهُ وادی بے آب طُلَه
جمع
(ف) طَلَهَ في البلاد طَلْهًا -
رفت و نیز آهسته و نرم رفت
تَطَلَّهَ - مختلف شدن
اِطَّلَهَ - بالا بر آمد و آگاه شد

ط ل ه س

طِلْهِيس کفندیل لشکر بسیار
طَلَهْمِيس کسفرجل تاریکی شب
لشکر بسیار

ط ل و

طَلْو بالفتح بزه هر چیزی و پاے
بچه چارپایان بعد والفعل من الباب
يقال طَلَوْتُ الطَّلَا إِذَا رَبَطْتَهُ وَشَدَدْتَهُ
طَلْو - بالکسر قرابض با یک اندام
وکرک
طِلْوَة بالکسر بچه بهایم
طُلْوَة بالضم سپیدی صبح وکردن
لغة في الطلية
طَلَاء بالفتح آب دهن که جهت
بیماری بر آن بسته باشد طُلُوان
بالضم وبحرک مثله * وبقطران مانده
وبچه آهو وقت زائیدن وبچه گاو
وگوسپند و بزبه خرد از هر چیزے
أَطْلَاء وطِلَاء بالکسر وطُلْيان بالضم
وبکسر جمع

طُلَاوَة مثلثة خوبی وشادمانی و
پذیرائے دل * وپذیرائے و منه
سَمِعْتُ كَلَامًا عَلَيْهِ طُلَاوَةٌ * وجادو
و پوست تنک مانندی سر شیر یا
سرخون وطعام باقیمانده در دهن
و آب دهن که بسبب بیماری جزا
بسته گردد
طَلَاوَة بالفتح چشم داشتن و دونگ
کردن
طُلَوَاء کغلواء چشم داشتن و
دونگ کردن

ط ل ی

طُلْيَة - بالضم کردن و بیخ آن
طُلَاء بالضم جمع و منه قول بعضهم
اللَّجِيَة تَحْلِبُ مالم تَطْلَ عن الطُّلْيَة
طَلَى - بالفتح والقصر کالبدد
قطران مالیده و مرو نیک بیمار أَطْلَى
جمع * طَلْيَان شنائے آن و
خواهش نفس يقال قضى طَلَاهُ
ای هواه
طِلًى بالکسر والقصر لذت
طُلَاة - بالضم شتر ده کرکین و لت
پاره که بدان شتر ازدانه طُلْيَاء
مثله
طُلَاء بالضم پوست تنک مانندے
که از بادبر خون فراهم آید
منهل طُلَالٌ چشمه چغر لاوه
برآورده ثوبل طُلَالٌ شب تاریک
طِلَاء گلسار قطران و هر چه آن
را در مالند بر جائے دمے که
سیکے دمی بیخ گویند آنرا و مے
پختہ منصف وفي الحديث سيشرب
ناس من امتي الخمر يسمونها

بفتح اسمها برید انعم یشربون البنیة المسکر المطبوخ وسیمونها طلاء اه وشتام ورسن که بدان پای بره بندند

طُلی کربی یک نوشیدنی از شیر

طُلیاء - بالفتح کروهی است مانند اورفن * وناقة طُلیاء شتر باده قطران مالیده وکرکین

طُلاء ککاه خون

طلی یعنی بچگان ریزه گوسپند

طُلیان بالضم جمع * وبچه های بسته وچرک دنداں یقال باسنانه طُلی ای قلح -

صِطلی - بکسر المیم موضعی است

صِطلاء بالکسر والمد وبقصیر آب رودتنک یا زمین زبر که عضات رویاند مَطالی جمع وادیة یا بئیة

ونیز مَطالی جانهاکه وحشیاں بچه خودرا در وے چرانند

من طَلی البعیر الاناء وبه نطران مالیدشتر را * ونیز طَلی پای بچه چهار پایاں بتن یقال طلیت الطلاء اذا دار بقطنة وشبهه

س طَلی فُرهُ - چرکن گردید دندان او

اَطلی به قطران وجز آں مالید آنرا * ونیز اِطلاء میل کردن بسوی خواهش نفس ونهی اطلی بنی فلان ای سلسال الی هواه کرکرد گردیدن گردن بسون دنخواں

طُلی - کهنی دایم المرض واسیر که اُمید بایش نباشد وبچه

پای بسته

تَطلِیَة قطران مالیدن شتر را وبیمار داری کردن وتیمار نمودن و دشنام دادن وسر وگفتن

تَطلّی لازم کرد بازی ودشنامهائے را * ونیز تطلی - قطران مالیده شدن

اِطلاء بالتشدید خوشیتر یا قطران وجز آں مالیدن وموئے زنهار را ببوده بردن

باب الطاء فصل المیم

ط م ث

طَامِث زن حائض

والله بن طَمثان بالتحریک از قوم ایاد است

ض ن - طَمَثها طَمثاً بالفتح برد وختری اں را وگائیده * وطَمثت المرأة حائض شد زن واین معنی از اضداد است

وسع آیده * ونیز طَمُثت بسون هر چیز که باشد ومنها طَمُثت هذه الناقة حَبْل فُلان ای استوثقت منه بقا

ور رینا کے وفساد ورینک شدن

ط م ح

بنو اَلطَمح محرکة قبیله است

طَمحان الدهر محرکة وسکنة سختیهاے زمانه

طَمح - کسب ورغبت قال وهو بالظاء والحاء المعجمتین وغلط ابن عباد

طَلاح زن که بے اجازت شوی اہل خود رود زن نگرنده بسوے

مرداں وبلند از هر چیزے

لِمصباح گلتاب سرکشی یقال فرس ذو طِماح وناقة طِماح وافرمانی زن از شوی

ابو الطَمحان قینی - محرکة و لیکن شاعری است از قضاعة

نبی قین بن جسر

طَمّاح کشداو از مندو حریص و مردی است از بنی اَسد بعثوا الی قیصر فجعل یامراء القیس یتحکم

لِمَاجِیَة بالفتح وتخفیف الیا آبی است شرقے سُمیراء

ف - طَمح بَصَرهُ الیه بلند نگریست وبلند شد نظراو * وطَمحت المرأة برآمد از خانه شوی رفت

پیش اہل خود بے اجازت شوی * ونیز نگریست سوی مرداں جز شوی

وطَمح به رفت وبرد * وطَمح فی الطلب دور رفت

اَطمح بَصَرهُ برداشت وبلند کرد نگاه را -

طَمّح الفرس تَطمیحاً برداشت هر دو دست را * وطَمّح بِلالة بلند انداخت کنیز را وفی الحدیث انه نهی عن التطمیح بالبول

ط م ح ر

طُماحِر کعلابط کلاں شکم

طَمحَرِیر کزنجبیل کلاں شکم

مُطَمحِر کمشعر خنوریه

اِطمِحرة کلاه شعر نیک نوشید

ط م خ

طَمخ بالفتح تکبر وبزرگ منشی کردن یقال طَمخ بانفه ای تکبر وافتخر من نصر

ط م ح ر

طُماحِر کعلابط کلاں شکم

طَمحَرِیر کزنجبیل کلاں شکم

مُطَمحِر کمشعر خنوریه

اِطمِحرة کلاه شعر نیک نوشیدن

ط م ر

طَمر بالفتح پوشیدن در زمین و پنهاں کردن وجستن ببوی نشیب یا ببوی هوا طَمار بالفتح طُمور بالضم مثله والفعل من ضرب * ونیز طُمور رفتن ودر گذشتن

طِمر بالکسر جامه کهنه وچادر کهنه غیر پشمین - اَطمار جمع

طامِر کصاحب کیک وطامر بن طامر آنکه اورا دپدرش را کسے نداند که کیست

طِمار کقطام بفتح الراء غیر منصرف جای بلند یقال انصبت علیه من طِمار بالکسر عن الاصمعی و بالفتح عن الکسائی وفی الحدیث فلیرم نفسه من طمار ای الموضع المرتفع

قیل اسم جبل ای کالاینبغی ان یعرض نفسه للهلاک قاتلاقد توکلت

وبَنات طَمار کقطام سختی ودواهیه وابنتا طَمار دو کوه پشته است بلند

طِمِرّ کفلز اسپ بخیب نکو رود اسپ دریده وگردانده شده

طِمرّة بالهاء مثله وابنا طِمِرّ دو کوه است

طُمرّ کسکر بیخ وبن طمور کسفود مثله * وغفلت وتاولی یقال مُتّ فی طُمرک الذی کنت ای غِرّتک وجهلک

طُمرّة الشباب کسکرة اول جوانی

طمرد کربرج اسپ نیکو رو چیده گردانندام

طُمُرٌ و طِمِرٌ چادر کهنه که از پشم گویند نباشد و آنکه چیزے ندارد دوم مرے است مختلف الالوان که خیل باشند و اسپ نجیب نیکو رو یا اسپ دیدار یا سبک اندام یا اسپ آماده دویدن و جستن

طِمِرّیہ - بالکسر اسپ نیکو رو و اسپ آماده جستن

اَطْمَرُ کارون اسپ نیکو رو و اسپ آماده جستن

طُومار نامہ و دفتر طامور مثله طَرَاسِیل جمع

مِطْمَر کمبر رشته و ازکه بدان اندازه کنند ؛ واقیم المطمر یا محدث یعنی راست و درست کن حدیث را

مِطْمار بالکسر رشته بنایان که بدان اندازه کنند و مرد کهنه لباس ؛ و نیز شبروان و یقال هو علی مطمار ابیه یعنی شبیه و مانند پدر است و خلق خُلُق

طَامِیر نام اسپ قَعْقَاع بن شَوْذ

مَطْمُورَة نهان خانه زیر زمین که در وی طعام نهند یا عام است

ن طَمَرَ المَطْمُورَةَ طَمْرًا پر کرد آن را از طعام و جز آن و طَمَرَ الجُرْحَ آماسید زخم

س طَمِرَتْ یَدُهُ آماسید دست او ؛ و طَمِرَ فِی ضَرِیبِهِ مجهولا دود کرد دندان او

مُطَمِّرَات نامهٔ مور کهسات کار های هلاک کننده

اَلْعَیْن وجال بدان جهت کیک چشم را نشان ندارد

ن مَن طَمَسَ طَمْسًا ناپدید شد راه و جز آن و محو و پاک گردید

و طَمَسْتُ طَمْسًا ناپدید کردم آن را لازم و متعد ؛ و طَمَسْتُ الشَّیْءَ ذبح برکندم آن را و ناپدید کردم نشان وی را ؛ و منه و اذا النجوم طمست و فینا الطمس علی آل ابی الهیثم ای هلاکها و استیصالها

وَطَمَسَ بَعِیرُهُ دور نگریست ؛

وَطَمَسَ المَرْجِلُ دوری گزید ؛

وَطَمَسَ اللهُ النُّجُومَ بر و روشنی آنها را ؛ و طمس علی بصره کور کردن آن را و بدر بردن نشان کردن

ض - طَمَسَهُ طَمَاسَةً تعزیه کرد و اندازه نمود و نگاه داشت آنرا

تَطَمَّسَ پوشیده شدن و محو و ناپدید گردیدن خط و جز آن

اِنْطَمَسَ اِنْطِمَاسًا ناپدید گردید ؛ و یرمث بیرمث شه محو و ک گردید خط

ط م س ل

طُمْسُل کفشدوزد طَمَاسِلَة جمع

طَمْسَلی کموزلی بلاد سختی و نقصان یقال هو یَمْشِی الی الطَّمْسَلی ای الضراء

طَمْسَلَ عَنِ المَرْأَةِ طَمْسَلَةً عاجز گردید از زن

ط م ش

طَمْش بالفتح مرض یقال اصابه ای الطَّمْش هو ای العَمَش

جمع قال ؛ وحش ولا طُمُش من الطموش

ط م ع

طَمِع گشتف و یفتح المیم آزمند حریص و امیدوارنده طَمِعُونَ و طُمَعَاء کعلماء و طَمَاعی جمع

طَمَع محرکه سرسوم لشکر اَطْمَاع جمع ؛ یقال امرهم لا میر بالطماع یا اطماع اوقات گرفتن سرسوم لشکر ؛ و نیز طَمَع آزو امید

طَامِع آزمند حریص اَطْمَاع جمع ؛ و امیدوار

مَطْمَع کمقعد چیزے که بدان طمع کنند

مَطْمَعَة بالفتح سبب طمع

امرأة مِطْمَاع زنیکه امیدوار کند و آزار نگیرد اندر بر نفس خود

س طَمِعَ فِیهِ وَبِهِ طَمَعًا - محرکة و طَمَاعًا و طَمَاعِیَةً آزمند آمد بدو و بر چیز آشت و امید داشت

و یقال فی التعجب طَمِعَ الرجل فلان اکرم یعنی بسیار طمع شد

وکذا خرجت المرأة فلانة ای سیاق کثیرة الخروج وتقول القاضی فلان وکذلک التعجب فی کل شیء الا ما قالوا فی نعم وبئس روایة تروی عنهم غیر لاذمة لقیاس التعجب کما صوروا التعجب لشهما احسن زید وما احسن بزید وبئست کلمة وقد شذت عنها نعم وبئس

اِطْمَاع امید وار کردن و آزمند گردانیدن کسی را

تَطَمُّع بمعنی اطماع است

اَطْمَرُ الفرس عُرْمُوله فی الحجر - همه در آورد اسپ نرا در ماده ؛ و نیز اَطْمَار برجهانیدن یقال اَطْمَرَهَا فَطَمَرَ

اِتَّانٌ مُطْمِرَةٌ نگهدارنده خر ماده دراز استوار خلقت

تَطْمِیر لوزیدن و فروهشتن پرده

اِطْمَرَ علی خَرْسِهِ کافتعل از پس آن برجست بر اسپ

ط م خ ر

طِمْرَاخ بالکسر لقب والد علی بن هاشم او هو بالباء الموحدة و قد مر

ط م ر س

طِمْرِس آزبرج دروغ گوی ناکس وفرومایه

طَمْرَسَة تزجیدن و سپاگی رفتن

طُمْرُوس گنصفور نان کوماج و بره اسپ کره شش ماهه و مرد و دروغ گوے و ناکس

طِمْرِسَا - بالکسر غبار تنگ که هوائے روز را متغیر گرداند

ط م س

طَامِس دور و ناپدید طَوَامِس جمع ؛ و ناپدید کننده ؛ و رجل طَامِسُ القَلْبِ مرد دل مرده

طَمِیس کامیر شهرے است بطبرستان یا آن طمیت کسفینة یا طُمَیسَة کحنیفة است ؛ و نیز کور و نابینا

مَطْمُوس نابینا و مَطْمُوس

تَطَمُّع - آزمند و حریص شدن

ط م غ

طَمَغ محرکة بسیار رونده شدن خیمه عشم و الفعل من سمع یقال طَمِغَتْ عَیْنُهُ اذا لَزِقَ غَمْصُها -

ط م ل

طَمَل - بالفتح آفرینش

طِمْل بالکسر مرد پلید زبان شوخ چشم بیباک طُمُول بالضم جمع + و آب تیره و جامهٔ سبز رنگ

طُمْل سیاه یا سیاه هرچه باشد و گردن بند و ناکس فرومایه و کول دوز و نافرمان و جامهٔ کهنه و گرگ تیره رنگ خفی الشخص و گرگ سخت حیله و درویش بدخوئے و بحال زشت و تنگ زندگانی چرکین یا مرد بد بهنه

طِمْلَة - بالکسر زن ناتوان و سست + و لای و کار زشت لغة فی الطملة

طُمْلَة بالضم و الفتح و سیر کرد لای تنک خوض یقال ما الماء طُمْلَة و آب تیره که در تنک حوض ماند باشد و بالضم کار زشت و ناملایم یقال وقع فلان فی طُمْلَة ای فی امر قبیح -

طامِل مرد پلید زبان بیباک طُمُول - کصبور مرد بد زبان بیباک

طُمولة بالضم پلید زبانی و بیباکی اسم است مصدر را

طُمَیْل کامیر نیان سال بنغاله زیاده و بوریا و آب گل و لای آمیخته و خار و خربان و پیکان پهن و گردن بند بداں جهت که بسوی خوش میالایند آنرا و نان فراخ و پهن و تیر خون آلود

طَمَیْلَة کعنبة بزغاله

طِمْیل کطمر گرگ تیره رنگ پوشیده شخص

طِمْلال بالکسر درویش بدخوئے و زشت حال و تنگ نیست یا برهنه و گرگ تیره رنگ نهان فات مونیز اسپیست مرثی حارث بن ثعلبة را

طُمْلُول کزنبور برهنه

طِمْلِیل بالکسر فاسق و دزد پیش سخت عیش طُمْلُول بالضم مثله

طَمْلَة کهنه تر لغة فرخ نان باریک که بهندی پهلین است

طَمْلُول نان فراخ و تیر آلوده بخون

ن - طَمَلَ کا بَلَ طَمَلاً سخت راند + و طَمَلَ الحصیر بوریا بافت + و طَمَلَ الثوب بنرنگ کرد جامه را و طَمَلَ الخبز پاره و پهن کردن نان را مطلقه و طَمَلَ الشیء پهن و برابر کردن آن را + و طَمَلَ الدم السنانَ آلوده خون تیر او کُلَّما طُمِخَ بذِهْنٍ او دَمٍ او قارَ او شبهه ذلک فقد طَمِلَ کَعُنِیَ فَرِحَ و طَمَلَ فی طَمْلَةٍ در کار مدافتاد و آلوده شد بداں

اَطْمَلَ لَدَنَّتَر پاک کرد و فتر را و محو نمود

اَطْمَلَ ما فی الحوض کافعل برآورد آنچه در چاه بود

تَطَمَّلَ آلوده شدن

اِنْطِمال - باوزن داں مشارکت نمودن یقال اِنْطَمَلَ فُلانٌ اِذا شارَکَ اللصوص

ط م ل خ

طَمالِیخ بالفتح ابر تنک سپید پراگنده

ط ل س

طَمْلَسَة رنج دیدن و رسمے و نرمی کردن و پنهان شدن در چیزے و کینه داشتن

رَجُلٌ طَمْلَسٌ معلس کرده خشک یا سبک تنک

ط م م

طِمّ بالکسر آب یا آنچه بر آں گرد آید یا آب آورده و دریا و عدد و کثیر مال بسیار و منه جاء فلان بالطم و الرمّ ای بالمال الکثیر و مرد رسا و شگفت و درشگفت آورنده و شتر مرغ نر و کیر کلاں و اسپ نیکو رو

طُمّة - بالضم پلیدی و پاره از گیاه خشک

طامّة - روز قیامت بداں جهت که غالب و فوق همه چیزها است + و بلا که غالب و فوق همه بلاها باشد

طَمْطَم کامیر اسپ نیکو رو سریع و شتاب

رَجُلٌ طُمْطُمٌ کز برج مرد سخن ناسره گوئے خلاف فصیح

رَجُلٌ طِمْطِمِیٌّ بالیاء مثله

طَمْطام بالفتح میانه دریا و معظم آں و معظم هر چیزے

رَجُلٌ طُمْطُمانِیٌّ - بالضم مرد کنکاج

طُمْطُمانِیَّة حِمْیَر - بالضم سخنان زشت که در لغت حمیر است

اَطامِیم بالفتح و کسر المیم پایها

رَجُلٌ طَمُومُ الشَّعْرِ مرد بسیار موے + و مطموم الرأس بریده موی سر

ن طَمَّ الماءُ طَمّاً و طُمُوماً بسیار گردید آب + و طَمَّ الإناءَ پر کرد خمور را

ن ض طَمَّ البِرْکَةَ دَمَّها داشت چاه را برابر کرد + و طَمَّ الشیءُ بسیار شد بحدی که فوق گردید و غالب شد + و طَمَّ رأسَهُ کوبید بعض آں را + و طَمَّ شَعْرَهُ برید موی را یکسره زد + و طَمَّ الطائرُ الشجرةَ بر بالائے آں برآمد + و طَمَّ الرجلُ طَمّاً و طَمِیماً سبک گردید یا زهم رفت یا زهم و وبید کذا اَطَمَّتِ الفرسُ

طَمْطَمَ طَمْطَمَةً نشناختن سخن بزبان عجم گفت

اَطَمَّ شَعْرُهُ وقت بریدن موی رسید

طَمَّمَ الطائرُ تَطْمِیماً فربه آمد مرغ برشاخ درخت

اِسْتِطْمام - وقت بریدن موی و

پشم رسیدن
ط م ن
طَمْن - بالفتح آمیده طُمُون بالضم جمع
طِمِّین کسکین شهرے است بروم
مُطَمْئِنّ - آرامنده تصغیرش طُمَیْئِن است بحذف میم و یکے از دو نون
طُمْأَن - آرامیده و قرار گرفت
طُمَیْنَة تصغیر طمانیة است بحذف یکی از دو نون که زائد است
طُمَاْنَ ظَهْرُهٗ پست و برابر نمود پشت را ۲ و طُمَاْنَ مِنَ الْاَمْرِ - آرامید از کار
مُطَامَنَة پشت داشت و برابر کردن
اِطْمَاْنَّ اِلَی کَذَا اِطْمِیْنَانًا وَ طُمَانِیْنَةً بالضم آرامید و قرار گرفت ۲ و فی الحدیث عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم فی تعلیم الصلوٰة ثم ارکع حتی تطمئن راکعًا ثم ارفع حتی تعتدل قائمًا ثم اسجد حتی تطمئن ساجدًا
ط م ه
مُطَمَّة - کمعظم دراز بالا
ط م و
طَمُوَیَة - دوده است بصر
طَمِیَّة کفنیة کوهے است ببلدیة و موضعی است بر نیل مصر
ن طَمَا الْبَحْرُ طُمُوًّا پُر شد ۲ و طَمَتِ النَّبَاتُ بالیاء گیاه ۲ و طَمَتِ الْعُمَّةُ بلند گردید و

طَمَا الْمَاءُ بر آمد آب و بلند گردید
ط م ی
طَمْی بسیار شدن آب و کوالیدن و دراز گردیدن گیاه و بلند گشتن قصد و همت و پر شدن دریا و برآمدن آب و هذا کله فی الواو و الفعل من ضرب

باب الطاء فصل النون

ط ن ء
طِنْء - بالکسر باقی جان، یقال ترکته بِطِنْئِهٖ ای بقیة رمقه یعنی
وَلَا اَصَالَهُ الْعُمُرُ - وجای باش
گسترنی و خواهش نفس و زمین سپید و مرغزار و پشته بلند که آب بر آن نرود و بیوری و آب باقیمانده در حوض و آنچه جهت شکار شیر دوده سازند مانند زبیه که مغاکیست و خاکستر انش نشانده و نافرمانی و فجور و جای خشک کردن خرما از سنگ ساخته و همت و قصد
طَنْأَة محرکة زنان کاران
س یَطْنَأُ الْبَعِیْرُ طَنْأً - چفیدن سیر زوی در پسوی او ۲ و طَنِئَ فُلَانٌ - آشکار نکرد جهت شرم آنچه در دل داشت
ف - طَنَأَ طَنْأً شرم داشت
اَطْنَأَ الْمَاءُ سیل کرد بسوی مغیض و جای باش ۲ وَاَطْنَأَ اِلَی الْحَوْضِ رفت بسوی حوض پس نوشید آب را
وَاَطْنَأَ اِلَی الْبِسَاطِ رفت بسوی فرش پس خفت بران از جهت سستی و کسالت ۲ وَهٰذِهٖ اَحِیَّة

لَا تَطْنَئِیْ یعنی جان بزنشو و لد بلغ آن
ط ن ب
طُنُب - بضمتین طناب که سرا پرده ها خیمه بدان بسته شود یا میخ اَطْنَاب طِنْبَة کعنبة جمع و دوال که بزه کمان پیوندند سپس آن بر چوبک گوشه کمان و پیچند یا دوال که بر قبضه کمان بندند و نیز پے اعلای سینه و موضعی است میان ماویه و ذات العشر و ریخ و عروق درخت و پی اندام و طرف و ناحیه و سنة الحدیث مَابَیْنَ طُنُبَیِ المدینة اَوْجُ سُمِّیَ الیها ای طرفیها
طَنَب محرکة کجی نیزه و درازی پا باستے و نرمی و درازی پشت و آن عیب است
اَطْنَب کاحمد دراز دست پا و دراز پشت طَنْبَاء موننث
اَطْنَابَة بالکسر سایه بان و نسائے بود ۲ و عمرو بن اَطْنَابَة پس آنزا شاعر است و هو عمرو بن عامر بن زید مناة بن مالک نُسِبَ الی اُمِّهٖ ۲ و نیز اَطْنَابَة دوال که بر قبضه کمان بندند
مَطْنَب کمقعد گردن و دوش و بازو
جَیْشٌ مِطْنَابٌ بالکسر لشکر گران و بزرگ
اَطْنَاب سخت دویدن با دور غبار و پے یکدیگر رفتن شتران و دور دراز رفتن نهر و بلاغت آوردن شاعر در وصف و مبالغه کردن مرح باشد یا دم و نیز دراز کشیدن عبارت

ولفظ را خلاف ایجاز
خِبَاءٌ مُطَنَّبٌ - کمعظم خیمه بطناب استوار کرده
طَنَّبَه تَطْنِیْبًا کشید آن را بطناب و بست بآن ۲ وَطَنَّبَ الذِّئْبُ آواز برآورد و گرگ ۲ و طَنَّبَ بِالْمَکَانِ اقامت نمود در انجای ۲ وطَنَّبَ الْفَرَسُ دراز پشت شد اسپ ۲ و نیز تَطْنِیْب بدوال دوختن مشک را
جَارِی مُطَابِنِیْ - آن که طناب خانه او تا طناب خانه من است
ط ن ب ذ
طُنْبُذ - کقنفذ دهی است بصر ازان ده است مُسْلِم طُنْبُذِی بن یسار تابعی محدث هم شیخ عبد الملک بن مروان ۲ و یاقوت در مشتبه آورده که طنبذة و دو موضع اند یکے ازان شهرستیست در صعید و دیگرے موضعی است در اقلیم محمدیه تونس
ط ن ب ر
طُنْبُور - بالضم و بالفتح نوعی از رود معروف است مُعَرَّبه
شبه بالیرة الحمل طِنْبَار بالکسر مثله
طَنْبُرَة بالفتح و تشدید النون شهری است بانداس
ط ن ب ل
طَنْبَل طَنْبَلَة کوے نمود بعد عاقلے
طَنْبُول - بالفتح دوده است بصر
ط ن ث س
طَنْثَرَة نیک خوردن پیه را

چندان کہ گران گردد جسم ازاں ✦ و
نیز طَنْزَرَة نام مردی
تَطَنْزُر گراں شدن جسم از بسیار
خوری پیہ

ط ن ج

طَنْجَة - بالفتح شہریست بکرانہ
دریای مغرب
طُنُوج نوعہا و اجزائے کتاب
واحد ندارد

ط ن ج د

طَنْجِيد بکسر دو نیز دگ دگ فراخ دہن
حلوا پزی معربست بفارسی پاتیلہ

ط ن ح

طَنَاح - کسحاب دیست بمصر
س طَنَحَتِ الابل طَنْحًا
ناگوار دشاندہ نیز فربہ گردیدند

ط ن خ

طَنَخ بالکسر پارہ از شب یقال مر
طَنَخ من اللیل ای طائفۃ منہا
طَنْخَنَة - محکیۃ کول و نادان
س طَنَخ ناگوار دگردید و دل
گرفتہ شد از چیزی و فربہ و پر گوشت
شد
أَطْنَخَہ اِطْنَاخًا بناگوار و آوردن
او را
تَطْنِيخ - بناگوار و آوردن یقال
طَنَخَہ اِذَا اتخمہ -

ط ن ز

طَنْز - بالفتح فسوس کردن والفعل
من نصر و نیز طَنْز نوعی از ماہے
طَنْزَة - بالفتح وہیت
طَانِز فسوس کنندہ
طَنَّانِز کشادہ و بسیار فسوس کنندہ

مَطْنَزَةً لکقعدۃ بی خیر یقال ہم
مَطْنَزَةٌ ای جماعۃ لا خیر فیہم
هَيْنَة "انفسهم عليهم

ط ن س

طَنَس محرکۃ تاریکیست
تاریک

ط ن ف

طَنَف بالفتح والضم وبالتحریک
والضمتین تندی از کوہ بیروں برآمدہ
و آنچہ برآید از کوہ و سر کوہ اَطْنَاف
وطُنُوف بالضم جمع ✦ و کرانہای
دیوار نخشت فرو گرفتہ و ہر چہ بلند
و بیروں برآمدہ باشد از بنا و پوشش
در سرائے و بالتحریک دوال پوست
پارہ سرخ کہ بر جامہ دانہا باشد و
تہمت و الفعل من سمع
طَنِف گکنف متہم و کم خوار بدنیت
طَنِفَة مؤنث وبدول و
تباہ رائے
س طَنِفَ طَنَافَةً وطُنُوفَةً
وطَنَفًا محرکتہ بد باطن گردید
مَطْنَف لمحسن صاحب طنف
و برآمدہ بر کوہ
مَا أَطْنَفَہ چہ کم خوار و ناخواہان
و کم مال است او
رجل طُنُف کقنفد مرد متہم
طَنَّفَ نَفْسَہ الی کذا تَطْنِيفًا
باآزو حرص فریب کرد نفس خود را
✦ و نیز تَطْنِيف تمت کردن و خار و
خسک بر دیوار نہادن
تَطَنُّف - آگاہ گردیدن و انتظار
کردن یقال مَا تَطَنَّفْتُ نَفْسِي لِهٰذَا
ای مَا اشْفَقْتُ و پوشیدن و آمدن

کسی را یقال ہو یتطنفہم کہ یشامہم

ط ن ف س

طِنْفِس بالکسر ہیچکارہ و ناخوش
منظر و زشت روی
طَنْفَسَة مثلثۃ الطاء والفاء و بکسر
الطاء و فتح الفاء و بالعکس گستونے
است و جامہ و بوریا مانندی از شاخ
خرما برہم بیگزند طَنَافِس جمع
طَنْفَسَة - زشت خوی گردیدن
بعد نیک خوی و پوشیدن جامہای
بسیار

ط ن ف ش

طَنْفَش کجعفر مرد سست و
ناتواں طَنْفَشِيَّة بالیاء المشددۃ
مثلہ
طَنْفَشَ عَيْنَہ طَنْفَشَةً - چشم
را آلوچیک کردہ نگریست در چیزے و
تیز نگریست

ط ن ن

طِنّ بالکسر خرمای تر سرخ نیک
شیریں
طُنّ - بالضم اندام اَطْنَان وطِنَان
بالکسر جمع ✦ و سرپایہ کہ بالای عدل
نہند و پشتوارہ نے و ہیزم و مانند
آں کُنَّة یکی
طُنِّي بالضم وتشدید الیاء مرد
تندار پر گوشت
طَنْطَنَة بآواز آوردن تشت و
جز آں و حکایت آواز طنبور و
مانند آں و آوازہ
طَنِين کامیہ آواز مگس و بانگ
تشت و پیکان و بط و جز آں
رجل ذو طَنَفَان بالفتح مرد

بافریاد و نغاں
ن - طَنَّ طَنًّا - بیانگ آوردن
جز آں ✦ و طَنَّتِ الطست
بیانگ آمد تشت لازم است و متعدی
وطَنَّ فلانٌ طَنِينًا - بمرد
الطَّنَان بر بدن یقال ضربہ
بالسیف طَنَّ سَاقَہ ای قطعہا
قال بعضہم یراد بذلک موت الفجاۃ
✦ و بیانگ آوردن تشت و جز
آنرا
تَطْنِين بیانگ در آوردن

ط ن و

طَنَا بالفتح گستردنی و بالضم
تافرمانی والفعل من سمع

ط ن ی

طَنًى - بالفتح تہمت و خاکستر
سرد و بیماری و جگر لاوہ و خمیدن
درخت یا بار آں یا فروختن بار و درخت
خاصۃ
طِنْي - بالکسر نافرمانی اسم است
طِنِي - راہ و آبی است
طَنٍ گکنف بر چفسیدہ سپرز
در پہلو از تشنگی طَنِيٌّ مثلہ
طُنَاة - نناکاران جمع طانی است
س طَنِيَ الیہما طَنًى زنا
کرد و طَنِيَ فی فجورہ در
گذشت دراں و تکاوی کرد ✦ و
طَنِيَ زَيْد بر چفسید سپرز در
درپہلوی چپ آواز تشنگی ✦ و نیز
طَنِيَ بہ شدن انگزیدگی کردم
اَطْنَى فُلَانًا اِطْنَاءً درجائے
گشتنگاہ رسانیدن فلاں را ✦
وَاَطْنَى زَيْدًا خواہش کرد بطرف

تهمت وشک ویل خود بطرف فرش
وخوابید جهت سستی ؛ وحبة
لا تطمئن یعنی باقی نمے ماند
گزیده اس طحا اسم است ازاں
ونیز الطحاء درگذشتن ودنافوانی
وشاہی وچنیدن سبزه وشش
پہلو از تشنگی وفروختن وخریدن
از نبات اضداد است
صَتَاهُ تَطْنِيَةً علاج طحی کرد +
وطحی بَعِیرَهُ داغ کرد در پہلوی وے

باب الطاء فصل الواو

ط و ء

طَاءَةً - کطاعة دور در شدن در
چراگاه یقال فرسٌ بعیدُ الطَّاءَةِ
وآں است طَیِّئٌ گفیس بدر
بطن آدمی طَاءَ یَطُوءُ اذا ذَهَبَ
وجاء والنسبة الیه طائی وطیئی
طَیِّئٌ گفتند حذف الیاء الثانیة
فیه کما قیل فی طیئ فقلبوا الیاء الساکنة الفا
وکل لامے طاء کسعة مثله
گویند ما بها طُوِیٌّ - بالضم
نیست در آں کسی
س - طَاءَ فِی الْاَرْضِ رفت
یا دور رفت
تَطَاءَتِ الْاَسْعَارُ گراں گردید
نرخ

ط و ح

نیة طَوْحٍ محرکة قصد دور و
دراز
طَوَائِحُ شدائد مہلکات
مِطْوَاحٌ بالکسر چوب رستی
مَطَاوِحُ - جایہای انداختن و

جایہای ہلاک
ن - طَاحَ طَوْحًا ہلاک گردید یا
فریب بہلاک شد ورفت وساقط
گردید درجہاں وگمشته شد طَاحَ
یَطِیحُ لغة فی الکل وهی افصح
اَطَاحَ شَعْرَهُ انگنده موی را +
اَطَاحَ الشَّیْءَ نیست نمود وبرد
آنرا
طَوَحَهُ وبِهِ تَطْوِیحًا انداخت
اورا درهوا بوس وطَوَّحَ بزیدِ
براگنیخت ویرا برفتن درمیدان
جاہا کرد + ونیز تَطْوِیحٌ سرگشته
وپریشان نمودن وآواره کردن
درجہاں وانجا انجا بردن وہلاک
ساختن ؛ ویقال طَوَّحَتْهُ الطَّوَائِحُ
ای قَذَفَتْهُ القَوَاذِفُ ولا یقال للواحد
وبعونادر وبعصا زدن وفرستادن
بجای کراناں آمدن خواندن
مُطَاوَحَةٌ همگیر را انداختن
تَطَوَّحَ فی البِلَادِ سرگرداں
گردید درجہاں وانجا انجا انداخت
خود را آمد ورفت
تَطَاوَحَتْ بِهِمُ النَّوَی - دور
انداخت آنہا را نوی

ط و خ

طُوخٌ بالضم چہارده موضع است
بمصر
ن - طَاخَهُ طَوْخًا تہمت کرد
اورا بقول یا بفعل

ط و د

طَوْدٌ - بالفتح کوه یا کوه بزرگ
الطواد والطَّوْدَةُ بالکسر جمع ؛ و
ریگ توده بلند برآمده خاصه سوی

ونام کوہی که از بالای عرفه بطرف
صنعا میرود وشہرستیست بصعید
وابن الطَّوْدِ خرسنگ که از کوه
برافتد
طَادَ - گراں هرچه باشد وشتر
خوابان ماده
مَطَادَةٌ دخت دور رو دراز
مَطَاوِدُ جایہای راہلاک
ن - طَارَ طَوْدًا پاپیده وقرار
گرفت
مُطَوَّدٌ - کمعظم دور وبعید
طَوَّدَ تَطْوِیدًا سرگرداں گردید
ورفت ؛ وطَوَّدَ فی الجِبَالِ -
در آمد در کوہا
تَطَوُّدٌ - گرد گردیدن ورفتن درجہاں
بِنَاءٌ مُتَطَادٌ بنای بلند
انْطِیَادٌ - سجانب بالا رفتن جستن

ط و ر

طَوْرٌ بالفتح کبیر را طُوَارٌ جمع ؛
وقوله تعالی خَلَقَکُمْ اَطْوَارًا قال
الاحفش ای طَوْرًا نُطْفَةً وطَوْرًا
علقةً وطَوْرًا مضغةً ونیز طور مساوی
ومقابل چیزی وحد وقدره نہایت
آں یقال فلان عَدَا طَوْرَهُ ای حَدَّهُ
ومقدار وصفات اصل میان دو چیز ونوع
وصنف یقال الناس اطوار ای
اصناف مختلفون ؛ ونیز طَوْرٌ
پیرامون چیزی گردیدن لَمْ یَرَ ان
مثله + ونزدیک شدن بچیزی بالفعل
من نصر یقال طَارَ به اذا قَرُبَ منه
طُوْرٌ بالضم کره وپیرامون سرگین
وحد ونہایت چیزے وکوہی است
نزدیک البد منسوب بسوی سیناء

سینین وکوہی است بشام منسوب
بسینا بقولے وکوہے است لقدس
بطرف راست مسجد وکوہی است
وگیر بجانب قبله مسجد وآں است
قبر ہارون علیه السلام وکوہی است
برالعین وکوہی است دیگر مشرف بر
طبریه وشہرستانے است بمصر
از قبیله وشہرستیست بنواحے
نصیبین
طُوَیْرِیْنٌ - بالضم وہی است بری
طُوَیْرِیَّةٌ بالضم وحشی از مردم
ومرغ وکبوتر ؛ وما بها طُوَیْرِیَّةٌ
نیست دراں کسے
طَوِیرَةٌ کعنبة قال ابن لغة فی الطیرة
اَطْوَرُ کاحمر حد وطرف چیزے
اَطْوَرِیْنٌ بفتح الراء وقد یکسر دو
کرانه یقال بلغ فی اعلم اَطْوَرِیَّةً ای
اولها واخرها ؛ وبقی منه الا اَطْوَرِیْنِ
بکسر الراء بسیئ سختی وبلا دیدار وے
طَوَارٌ بالفتح حد ونہایت چیزے
ومساوی آں + وطوار الدار وغیره
فرش ودرازی سرائے
طُوَارٌ کغراب جمع ہر چیزی ومقدار
طُورَانٌ بالضم وہی است بہرات
وہی است بنواحی مداین وناحیه
است بسند
طُوَرَانِیٌّ بالضم مرغ وکبوتر وحشی
ومردم ویقال ما بها طُوَرَانِیٌّ
ای احد -
لَهُ طَرَفٌ فی لَوْطَرَةٍ آنکنده مرامرة
بعد اخری

ط و ز

لَوْزٌ از گفتنان نرم وکلاں سال

از موم وجز آں

ط و س

طَوس بالفتح ماہ وخوبی وتازگی چہرہ بعد سیاہی وخوب روی شدن وافعل من نصر ✦ وپاسپر کردن

طُوس بالضم دوام و ہمیشگی چیزی ودوای است کہ جہت حفظ صحت خورند وشہریست

طَواس کسحاب موضعی است و شبی از شبہای محاق ونشت کہ بدان آب خورند

طَاؤس پندہ ایست خوش رنگ از پرندگان بلاد عجم تصغیر آں

طُوَیس است بعد حذف زیادات

اَطواس وطُواسیس جمع ✦ ومرد خوب روی بلغت شام وہیم ذمین سبز یا ہر گونہ گیاہ ✦ وابوعبد الرحمن طاؤس بن کیسان یمانی مولای بحیر بن ریسان حمیری از کبار تابعیان است

طَواویس دہی است بنجارا

طُوَیس کز بیر محنثی بود در مدینہ کنیت او ابوعبد النعیم ونامش طاؤس وہرگاہ محنث شد طُوَیس نامیدند وھو اول من اتی فی الکلام ومنہ المثل ھو اشام من طویس وکان یقول ان ای ستثنی بالنعام بین نساء لا نضار ثم ولدتنی فی لیلۃ التی مات فیھا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وفطمتنی یوم مات ابوبکر وبلغت الحلم یوم تزوجت عثمان و ولدلی یوم قتل عثمان وما فی نفسہ ✦ انثی عبد النعیم ✦ انا طاؤس الجحیم ✦ انا اشام من مشی علی ظھر الحطیم ۔

مُطَوَّس کمعظم نیک وزیبا از ہر چیزے

تَطْوِیس رفتن ومنہ ما ادری این ذھب بہ ای این ذھب بہ

تَطَوَّسَتِ المرأۃ آراست خودرا زن وزینت کرد

ط و ش

طَوْش بالفتح سبکی عقل

طَوَّش تَطْوِیشًا امروز وفردا کردن چیزے را

ط و ط

طُوط بالضم مار وپشہ وسر وبند بلا وباشہ وشب پرہ وخرد وریزہ ومرد سخت بیکار خصوصت وطیر وکشن تیز شہوت

اَطواط جمع طِیط ۔ بالکسر مرد دراز بالا واحمق ونادان وکشن تیز شہوت

طَاط ۔ مرد دراز ودلاور وکشن تیز شہوت وبا بانگ

طَائِط کشن تیز شہوت وبا بانگ ومرد سخت خصومت ودراز جمع

طُوَاط کغراب مرد شجاع

طِیطَان کتیجان کند نای بری

طِیطَانۃ کی

طِیطَوی بالکسر وفتح طای دوم کینَوی نوعی از مرغ سنگ خوار یا غیر آنست

طُیُوط ۔ بالضم سختی

ن س ۔ طَاطَ الفحل طَوْطًا و طُیُوطًا یائیہ واویہ تیز شہوت گردید کشن وبانگ کرد

ط و ع

ھو طَوْع یَدَیْکَ بالفتح یعنی او مطیع وفرمان بردار تست ✦ و فرس طَوْع العنان اسپ نرم ورام

طَوْعَة ۔ بالفتح از اعلام زنان است

ابو یعرف ✦ وابن طَوْعَة قرادی وابن طَوْعَة شیبانی شاعران اند

طَاعٌ فرماں بردار

طُوعَة ۔ کہمزۃ مرد فرماں بر ہر کس

طَاعَة بندگی واز اسمای زناں است ✦ وحُمَید بن طَاعَة شاعر

طَائِع فرماں بردار وخواہان ومنہ جَاءَ فُلَانٌ طَائِعًا غَیْرَ مُکْرَہٍ کَیْتِ

لگیس مثلہ طُوَّع کرکع جمع

طَوَاعِیَة لکدا ہیۃ طاعت وبندگی یقال فلان حَسَنُ الطَّوَاعِیَة لَکَ ای حَسَنُ الطَّاعَة

مِطْوَاع ۔ بالکسر فرماں بردار

ن ف ۔ طَاعَ لَہُ طَوْعًا وطَاعَة بالفتح فرمانبرداری کرد ومنقاد شد

وطَاعَ لَہُ المَرْتَع ۔ فراخ علف شد چراگاہ

اَلشَّجَّة المُطَاعُ آنکہ صاحب او در منع حقوق مطیع وفرماں بردی باشد

اَطَاعَ الشَّجَرُ وإطَاعَة رسانید میوہ را وبرچیدن آں تا وقتیکہ موتہ

إطَاعَة فراخ علف شدن چراگاہ وفرماں برداری کردن

تَطْوِیع آسان نمودن کاری را برکسی وتوانا کردن بکاری ومنہ قولہ تعالی فَطَوَّعَتْ لَہُ نَفْسُہُ قَتْلَ أَخِیہِ یعنی آسان کرد وتوانا نمود یا پے روے او کشت وفرماں بردار ی خود باو کرد واورا واعانت کرد و پذیرفت حکم ویرا

مُطَارَعَة فرماں برداری کردن وسازداری نمودن یا دگیرے ✦ و نزدیکی آمدن فعلے پس فعلے جہت دلالت بر پذیرفتن مفعول کہ فاعل فعل ثانی است اثر فاعل فعل اول را

مُطَّوِّعَة آنہا کہ بطوع جہاد کنند بی آنکہ واجب گردد بر ایشاں ومنہ قولہ تعالی اَلَّذِینَ یَلْمِزُونَ المُطَّوِّعِینَ اصلہ المتطوعین فادغم التاء الثانی الطاء

تَطَوُّع توانای نمودن از خود در آنچہ نہ فریضہ باشد آوردن و منہ صلوۃ التطوع ای نافلۃ وکل متنفل خیر متطوع ۔

تَطَاوُع نرم گردنے نمودن یقال تطاوع لہذا الامر حتی ینطیع

اِسْتِطَاعَة توانستن وقولہ تعالی فَمَا اسْطَاعُوا اَنْ یَظْہَرُوہُ یَحْذِفُونَ التاء استثقالا لاجتماع الطاء وبکروا ادغام التاء فیھا فتحرک السین وھی لا تحرک ابدا ✦ وقرا حمزۃ فما اسطاعوا بالادغام مجمع بین الساکنین ✦ وبعض العرب یقول اِسْتَاعَ یَسْتِیعُ بحذف الطاء استثقالا وبعضھم یقول اَسْطَاعَ یُسْطِیعُ بقطع الھمزۃ یریدون اطاع یطیع ✦ و یجعل السین عوضا من ذھاب

ج

حرکة عین الفعل۔
انطباع فرماں بردار شدن
ط و ف

طَوْف ۔ بالفتح شتاخ وآں شکہائے دمکردہ باہم بستہ مانند سطح ساختہ کہ بوسی از آب گذندو اسباب خود را برند ۔ و پلیدے و منہ الحدیث لا یصلی لابن احدکم وھو یدافع الطوف والبول ۔

رجل طَافٌ مرد بسیار طواف
اَخَذَهُ بِطُوْفِ رُقْبَتِهٖ بالضم و بطاف رقبتہ وقد مر فی الصاد
طَائِف پاسبان شب و نیم شہر و بلاد ثقیف و روادی کہ بترائے آں از تہیم و انہائے آں تا دھط کہ دو واحد ۔ سُمِّیَتْ لِاَنَّهَا طَافَتْ عَلَی الْمَاءِ فِی الطُّوْفَانِ ۔ اوکان جبریل علیہ السلام طاف بھا علی البیت اولانہا کانت بالشام فنقلھا اللہ تعالی الی الحجاز بدعوۃ ابراھیم علیہ السلام ۔ اوکان رجلا من القصد اسمہ طائف ۔ دَمَّا بحمرون فَفَرَّ الی الحاج وحالفہ مسعود بن مُعَتِّب وکان لہ مال عظیم فقال لھم انی اخاف طوفا علیکم یکون لکم رد امن العرب فقالوا لعلنا ھو ھو الحلیط المطیف بہ وخانہ کان کہ مابین گوشہ و ابہر است ۔ یا قبضہ نزدیک استخوان دست یا طائفہ سوای ستین است ۔ وگاہ زکہ نزدیک طرف خرمن باشد و سنگ از کہ بیروں جستہ وخادم کہ بزمی وعنایت خدمت کند

طائفۃ پارہ گروہی از ہمہ چیزے قال اللہ تعالی ولیشھد عذابھما طائفۃ من المؤمنین ۔ قال ابن عباس لواحد فما فوقہ یا لاکیک تا ہزار یا کمتر ازاں ۔ یا طائفہ دو مرد یا یک مرد پس بمعنی نفس باشد ۔ وناحیہ وجانب چیزے
طَوَّاف کشادہ وخادم کہ بہ بزمے وعنایت خدمت کند وآں غالب و بسیار ۔ وذو الطواف واہل خصر می است
طوفان ۔ بالضم باران سخت و آب بسیار کہ ہمہ را پوشد و مرگ شتاب و سرسرع فتنہ زود و سبک وسیل یا آبکہ از زمین برآید و ہمہ را غرق کند وسنہ فاخذھم الطوفان ۔ وقیل الغرق وقیل کثرۃ الماء ۔ وقیل الحدثان ۔ و ہر چیز بسیار کہ احاطہ کند تمامی جماعت را طوفا یکی ۔ وشب یا شب بسیار تاریک
مَطَاف بالفتح جای طواف کردن
ط ۔ طَافَ حَوْلَ الْکَعْبَۃِ بِھَا طَوْفًا وَطَوَافًا وَطَوَفَانًا ۔ بالتحریک وَطَوَافًا بالفتح گرد و پیرامون کعبہ گشت ۔ وَطَافَ طَوْفًا بحاجت گاہ شد و پلیدی انداخت ۔ وَطَافَ عَلٰی نِسَائِہٖ دور کرد بر آنہا وھو کنایۃ عن الجماع
وَطَافَ بِی رَجُلٌ در خواب آمد مرا شخصی ۔ وفی الحدیث ولیس بینہ وبین الطواف واحد یرید بالطواف

المطاف ۔ ونیز طَوْف آمد خیال در خواب
اَطَافَ بہ ۔ فرود آمد بروی و نزدیک گردید واحاطہ کرد
طَوَّافَ الشَّیْءَ تَطْوِیْفًا وتطوافا گرد چیزے گردید شد للمبالغۃ ۔ ونیز تطوف وتطیاف گردیدن
تَطَوُّف ۔ گرد چیزے گردیدن
اِطْیَاف بتشدید طا پلیدے انداختن وبجاحت گاہ شدن
اِسْتِطَافَۃ ۔ پیرامون چیزے گشتن

ط و ق

طَوْق بالفتح گردن بند وہر چہ گرد گیرد چیزے را اَطْوَاق جمع ۔ وکشادگی ولوائی درسنی کہ بداں بربالای درخت خرما برآیند ۔ و مالک بن طَوْق صاحب رحبہ فرات است کہ در زمان ہارون رشید بود ۔ وفی المثل کَبُرَ عَمْرٌو عن الطَّوْق وحق شخصی گویند کہ ملابس چیزے گردد کہ کمتر از مرتبہ او باشد وھو عمرو بن عدی بن نصر ملک من ملوک حمیر وکان خالہ جذیمۃ الابرش جمع غلمانا من ابناء الملوک یخدمونہ منھم عدی وکان جمیلا فعشقتہ زوجۃ جذیمۃ فلما علمت بذلک منہ قالت لہ ان اردت ان تصل الیہ فاستکرہ فاذا افاق ففالت لہ یا غلام ادخل علی اھلک فافعل واصبح فی ثیاب جدد وطیب فلما رآہ جذیمۃ قال ما ھذا قال انکحتنی اختک البارحۃ قال ما فعلت وجعل یضرب برجبہ وراسہ واقبل علی رفاقہ وقال خدعتنی وانت غیر کذوب ۔ بحر زیت ام بعجین ۔ ام بعید وانت اھل العبید ۔ ام بدون وانت اھل لدون قالت بل زوجتنی کفوا کریما من ابناء الملوک فاطرق جذیمۃ طویلا ثم علم عدی بذلک فما قرب وکنی بقربہ ومات ھنالک وعلقت منہ رقاش وانت بابن سماہ جذیمۃ عمرا و تبناہ واحتبہ حبا شدیدا وکان لا یولد لہ فلما ترعرع کان یخرج مع الحی یجتنبون للملک الکباۃ فکانوا اذا وجدوا المائۃ خیارا اکلوھا اثوابا الی الملک وکان عمرو لا یاکل منہ یاتی بہ کما ھو یقول ھذا جنای وخیارہ فیہ ۔ اذ کل جان یدہ الی فیہ ۔ ثم انہ خرج یوما وعلیہ مجلی وثیاب فاستظیر فقعد زمانا فاضرب فی الکفاف فلم یوجد ثم وجد مالا عقیل ابنا فاتح رجلان من بلعنبر کان متوجھین الی جذیمۃ بجدایا فبینما ھما وادنی الساوۃ انتھی الیھما عمرو بن عدی فسالاہ عن اسمہ فقال ابن التنوخیۃ فقالا لہ بجارا معھما اطعمینا فاطعمتھما فقال عمرو الیھما ان اطعمتنی الحنظل ثم سقتھما فقال لھما اسقونی فقالا الجاریۃ لا تطعم العبد الماء فجلع

فی الدواع ثم انهما حملاه الی
بدیه فرمه وضمه وقبله وقال
لهما حکما فما کاد یسارمته
فلم یرالا ندیمیه وبنت عمر الی
اسیر فادخلته الحمام والبسته
وطوقته طوقا کان له من ذهب
فلما راته جذیمة قال لابن عمه
عن الطوق فذهبت مثلا
طوقة - بالفتح زمینی است گرد و نرم
میان زمین سخت و درشت
طاق - آنچه خمیده باشد از نباتها
معرب تاک طاقات وطیقان جمع
+ ولوی از جامه وچادر و چادر
سبز و شهرے است بجستان و
قلعه است بطبرستان و پسکن
محمد بن بهمن شیطان الطاق
وسنگ بزرگ بیرون برآمده از کوه
وکذلک فی البئر وماهین هر
دو چوب کشتی ویقال طاق
تعل وطاقة نعل وطاقة ریحان
طاقة توانائی اسم است اطاقة
+ ویک تاه از رسن ویکدسته موی
طارقة سنگ بیرون برآمده از
کوه واز چاه
طائفک شئی وهی است درمخ
الطوق شیر نر جمل وهو مسکر
جدا مسکر معتدلا مالم یرشارب
للریح فان برز اشرط سکر واذا
اذا به من لم یعتد افسد عقله
فان نبی الی العذکان اشفی لها
ن - طاقة طوقا - توانست آرز
طاقة توانای وتوانستن برچیزی
یقال اطاقه وعلیه -
مطوقة کعظمة کبوتر که در

گردن او طوق باشد وقاروره
بزرگ که گردن طوق دارد اشتره
باشد
طوقه تطویقا تکلیف دادم مرا
بر آن چیزیا برچیزیکه فوق طاقت
تست + وطوقنی الله اداء حقه
توانا کند مرا خدای بر ادای
حق او یا توانا کرد + وطوقت
له نفسه یعنی راضی شد
اجازت داد و آسان نمود + و
نیز تطویق والی گردانیدن و امین
ساختن وطوق در گلوی کسی انداختن
وگرد بند پوشانیدن
تطوق گردن بند پوشیدن وقری
علی الذین یطوقونه بر تشدید
واو یعنی گردانیده شدند ان طوق
در گردنهای ایشان ویطوقونه
بر تشدید طا و واو اصله یتطوقونه
تا را طا کرده ادغام نمودند یطیقونه
اصله یطیقونه واو را یا بدل کردند
ویطیقونه اصله یتطیقونه قلبوا
یتفیعلونه واو را یا کردند

ط و ل

طول - بالفتح فزونی وتوانائی و
توانگری و وسعت و فراخی
طول - بالفتح والضم عمر و زندگانی
یا غیبت و درنگ طویل بالکسر
مثله یقال طال طولک وطیلتک ای
مکثک او عمرک او غیبتک ویقال
لا آتیک طول الدهر بالضم ای
مدته -
طیلة - بالکسر عمر و زندگانی و
یقال طال طیلتک یعنی دراز شد

عمر تو وکذا امکثک وغیبتک
طول - کعنب وطبیل بالیاء وقد
تثلثه لا معمانی الشهباء بندتوه
یا رسن دراز که بدان ستور را بلیف
بندند یقال ادخ للفرس طوله یعنی
دراز کن رسن آنرا + وطال طولک
وطیلتک یعنی دراز شد عمر تو یا
درنگی یا غیبت تو
طول کصرد عمر یا دیری وغیبت
یقال طال طولک وطیلتک والتبع الطول
جمع طولی است وآن سوره بقره و آل
عمران ونساء ومائده وانعام واعراف
ویونس سوره یونس یا انفال وبراءت
هرد و زیرا که هر دو زیر اکهر دو یک صد آیت
اند نزد صاحب این کلام
طول - محرکته دارے یعنی بر بشتر
یا عام است
طالة ماده خر
طوال کسحاب غایت زمانه یقال
لا آتیک طوال الدهر و یضم ویقال
طال طوالک وطیالک بالکسر ایضا
ای عمرک او مکثک او غیبتک و
طوال الدار صحن وراز
طوال کغراب دراز و نام مروی
طوالة - کثمامه موضعی است
یا چاهی است + ونیز اسپیست
مرثی ضبیعة بن نزار را + وابو طوالة
عبد الله بن عبد الرحمن تابعی
است
اطول دراز تر و فاضل تر و افزون تر
اطاول جمع + وبعیر اطول شتر
که یخ بر بن او دراز بود + وثوب
اطول - بطی است

طویل کطویل زن دراز نر انیث
اطول است + وحالت و مقدار بلند
طویل - کصر وجمع
طائل فزونی وتوانائی وتونگری
ووسعتگاه وفراخی طائلة مثله فی
الکل + وفائدة کالمتحصل فی
المتعنی الا فی النفی یقال ما له طائل
فی هذا الامر + وما هو بطائل یعنی
بیخیر وسخت فرومایه ونا کس
است + وله علی فلان بطائل حاصل
نشد ازان فائده + ومضربة بسیف
غیر طائل ای غیر ماض لا قاطع
وغیر طائلة بشمی وکینه یقال
بینهم طائلة ای عداوة وتره
طویل کامیر دراز طویلة
مؤنث طوال طیال بکسرهما جمع
وحمید الطویل مولای طلحه
الطلحات خزاعی تابعی است + و
نیز طویل نام بحری از بحور شعر
مرکب از دو جزو ومکرر فعولن مفاعیلن
فعولن مفاعیلن لغت مولد
است
طویلة کسفینة رسن که بدان
پای ستوران بندند یا رسن دراز که
ستور را در علف بندند و جمع آنرا
وفی المثل قصیرة عن طویلة یکی
یک خرما از نخله ودر اختصار کلام
استعمال کنند + ونیز طویلة
مرغزاری است لبصمان نیک کرده
وعرض وسه کرده در طول دران
آبگیر یا است هر آب بارانرا
طویل - کسکر مرغی است آبی
دراز پا

طَوِیلَةُ الرُّمحِ کنیسة با دنیخة
تطول - کرد هم رسن و دراز که
ستور را بعلف بندند و رسن که
بدان پای ستوران بندند
طُوَال کسان نیک دراز
طَوِیل کنیز و رسن مَطَاوِل
جمع و مَطَاوِلُ الخَیلِ رسانها
ت - طَالَ طُولًا - بالضم دراز شد
قال طَالَ الشَّیءُ وطُلتُ انا اصله
طُولت نقلت الضمة للطاء فسقطت
الواو لاجتماع الساکنین ولا یجوز
ان تقول منه طلتُ لان فعلت لا
یتعدی فان اردت تعدیته قلت
طَوَّلتُهُ أو أطلتُهُ وأما قولك طاولني
فطُلتُه فانما یعنی بذلك کنت أطول
منه من الطُّول والطُّول جمیعًا
ج
ومن طَالَ علیه منت نهاد بر وے
+ ونیز طُول بالفتح فزونی کردن بر
کسی و فخر نمودن و غلبه کردن در
دراز و منه فی الحدیث استقاء
مُطَاوَلَ العباس عمر ای غلبه
فی طول القامة وکان عمر طویلا
وکان العباس بالله واحسان کرد و
سلمه بعلی و یقال طالما انتظرتك
دیر است که چشم میدارم ترا
ادخلوا علیه ما ینبغی ترکیب الفعلین
بلا واسطة والا لما صح ان یقال طال
انتظرتك فلما دخلت ما صیرت
الفعل صدرا الی طال انتظاری بك
طَالَهُ اطالة واطوالًا دراز کرد
او را + واطوله علی الامر مثله
وَاطَالَتِ المرأة سچگان دراز بالا
آورد زن یا ناقه یکه فرزند بلند
بالارا و فی المثل اِنَّ القصیرة قد
تُطِیل او هو حدیث کما فی الصحاح
طَوَّلَ لها تطویلًا - دراز و فربهتر
کردن ستور را در چراگاه و کذا
طَوَّلَ فَرَسه + وطَوَّلَ له مهلت
داد او را + ونیز تطویل دراز نمودن
مُطَاوَلَة نبرد کردن بدرازی و
بفضل و توانائی و دور افکندن و
درنگ کردن در کاری
تَطَاوُل گردن دراز کردن بوقت
نگریستن بچیزے و گردن کشی و تکبر
نمودن و بلند گردیدن و افزون
شدن و فخر نمودن در درازی بنا و
بلندی آن
تطوَّل علیکم منت نهاد بر
ایشان و فضل و فزونی نمود
مستطیل دراز و مجزاول
إستِطَالَة دراز شدن و تکبر کردن
و بلند گردیدن

ط و م

طُومَة بالضم مرگ بلا و سختی و
سنگ پشت ماده

ط و ن

طُوَانَة کتابة موضعی است

ط و ی

طوی کرخی گرسنگی و نیک
طُوبی بالضم و الکسر واوی است
بشام یصرف ولا فمن صرفه جعله
واد و مکان متکرر من لم یصرفه جعله
بلدًا و بقعة معرفة + وقد طُوِیَ
مثلثة الطاء و ینوّن و منی است
قریب مکه
طِیَّة - بالکسر لوزد و راز و هیئات
لوزد و منه یقال انه لحسن الطیة
+ ونیت و تصد و جای که قصد سفر
دارد و یقال مضی لطیته ای لنیته
التی انوا ها و بعدت عن طیته ای
مقصده و منزله الذی توا ه
طَایَة بام و خشک کرد لنگاه خرما
و خرسنگ - در زمین ریگستان و زمین
که دران سنگ نباشد
طَوِیّ کغنی چاهی است در
فد و طوی و چاه از سنگ و جز آن برآورده
و پشتواره از سلاح و متاع و اسبابی
از شب
طَوِیَّة راز و قصد چاه برآوردن سنگ
اَطوَاء - بالفتح دهی است بیمامه
واَطوَاءُ النَّاقَة لوزد های پیه
کوهان ناقه
رجل طَیَّان کسان مردگرسنه
طَا و گرسنه طَوِیّ مثله و گرسنه دارنده
خود را طاویة مثله فیهما و نیز طوی
مرد لاغر شکم کال + فقام فادنی من
رسادی و سهاده + طَوَی البَطنِ مشرق
الذراعین شَزَر حَبُ -
طیا - زن گرسنه
مَطَاوِی الحَیَّة - فرود های مار
وکذا مطاوی الاعناء والشیم والبطن
والثوب ملحق واحد آنست
من - طوی التصحیفة نمیًا -
لوزد بد و در نوشت نامه را + وطَوَی
الحدیث پوشید سخن را - وطَوَی
کَشحَهُ عَنِّی - روی گردانید از
من و مفارقت گزید + وطَوَی

القَومَ نشست با آنها یا آمد نزد
ایشان یا تجاوز نمود از ایشان + و
طَوَی کَشحَهُ عَلَی امرٍ - پنهان کرد
کار را و طوی البلاد - طی کرد
زمین را + وطَوَی اللهُ البُعدَ لنا
نزدیک نمود + وطَوَی اللهُ عُمرَهُ تمام
وفنا کرد عمر او را + ونیز طَیّ گرسنه
داشتن خود را و افکندن ساکن جهاز
از مستفعلن و مفعولات
س - طَوِیَ طَوِیّ بی اراده سخوزد
چیزے را
إطوَاء - سخوزدن چیزی را و گرسنه
داشتن خود را
إلوِیّ - به تشدید الطاء پیچیده
شد
تَطَوِّیُ الحَیَّة - حلقه زدن مار
إنطِوَاء - لوزیدن گشتن

باب الطاء فصل الهاء

ط ه ب

طَهَب محرکة از اسماء اشجار
صغار است

ط ه ب ل

طَهبَلَة رفتن در شهرها

ط ه ث

طُهثَة - بالضم مرد سست خرد گو
تنا و رو فربه باشد

ط ه ج

طَیهُوج تیهو نر

ط ه ر

طُهر بالضم پاکی از حیض جنب
الطهار جمع
طُهرَة بالضم پاکی و پاکیزگی اسم

است طہارت را
طَهِرَ گشتن پاک طَهُرُ ون جمع
طَاهِرٌ پاک اَطْهَارٌ جمع وجبلٌ طاهِرُ الثِّیَاب مرد پاکیزه لباس + ثیاب طهاری جمع بغیر قیاس گویا جمع طهران است + وامرأة طَاهِرٌ بدون هاذن پاک از حیض + وامرأة طَاهِرٌ بالمادن پاک از نجاست واز عیوب ومنقصت + ونیز اطهاد - ایام پاکی زن از حیض
طُهُورٌ بصبور طهارت کردن و آب چیزی وآنچه بداں طهارت کنند از آب وجز آں + پاک پاک کننده
طَهِیر کامیر پاک طُهَرَان بالضم طُهَارِی جمع
احمد بن حسن بن طُهَیر صوصلی کزبیر محدث است
طِهْرَان بالکسر وہی است باصفهان دہی است وشہریست کہ دارالملک ایران است
طُهْرَة بالکسر والفتح ظرفیکہ بداں طہارت کنند وآب شستن غسل خانہ مَطَاهِر جمع : و بالفتح سبب طہارت ومنہ الحدیث السواک مُطْهَرَةٌ للفم مَرْضَاةٌ للرب یعنی مسواک سبب طہارت دہان وخوشنودی خالق جہان است
ف - طَهَرَ طُهْرًا - بالضم و طَهَارَةً بالفتح پاک گردید + و طَهَرَتِ المرأة منقطع شد حیض زن ونیز غسل آورد وبانقطاع خون وجز آں
ف - طَهَّرَهُ طَهْرًا دور گردانید آنرا
تَطْهِیر پاک کردن شستن بقال طَهَّرَهُ بالماء غیبه وپاک کردن از معصیت
تَطَهُّر پاک شدن وغسل آوردن زن از خون وجز آں بقال تطهرت بالماء + ونپرہیز کردن از گناه وبرہیزیدن
اِتَّطَهَّرَ اطْهَّرَ واصل تطهر بود تا را بطا بدل نموده ادغام نمودند وہمزه را در اول آوردند جہت امکان نطق
ط ه ر م س
طُهْرُمُس بضمتین وضم المیم وہی است بصراں وہ است اسحق بن وہب طهرمسی
ط ه ر ن
ف - طَهَرَنَ فی الکَارِهِ درآمدن دراں باستوکاری یا بستی + وما اَدْرِی این طَهَرَ یعنی نمیدانم کہ کجا رفت وکذا ما ادری این طُهْرُمُسٌ بضم الراء مجهولا
ط ه ش
طَهْشٌ - بالفتح تباه کردن کار و درہم کردن مردکار شروع نموده خود را از دست خود یا بدست غیر والفعل من فتح
طَهْوَش کصبور نام مردی
ط ه ف
طَهَفَ وبحرک گیاہیست نرم وسستکه درین کارند ودانه آنرا کہ در رنگ وکوچکی بجدول سرخ مانند بوقت تنگدستی وسختی خورند گرم ویابس است

طَهْفَةٌ بالفتح صلیبان بلند و دراز وسراں وآں گیاہی است کہ درتابستان روید وبفارسی زبوده نامندش وطَهْفَةُ بن ابی زُهَیر بندی - صحابی است + وطَهْفَةُ بن قیس مرثی طرفة وبریدة طَهْفَةٌ مسکه تنگ
طِهْفَةٌ - بالکسر پایه از ہر چیزے
طَهَافٌ کسحاب ابریلند برآمده
طُهَافَةٌ گیاه سه پوست تنک مانند سرشیر
اَطْهَفُ القَلْبَانِ نیک روئیده گیاه صلیبان + واَطْهَفَهُ طِهْفَةً من المال دادو اورا پاره از مال + و اَطْهَفَ فی کَلَامِهِ سهل وآسان گردیدن راه واضح وپیدا گفت + و اَطْهَفَ البِسْقَاءُ فروہشتر شدن مشک ونرم گردیدن + ونیز اطهاف طرف راکاشتن لغت یمنی است
ط ه ف ل
طَهْفَلَة - خوردن نان اردن را تنها دست که دراں بدآں
ط ه ق
طَهْق بالفتح شتافتن والفعل من فتح
ط ه ل
طَهْل بالفتح آب برگردیده رنگ ومزه
طُهْلَة - بالضم گیاه اندک وتره است تانک
طَاهِل آب رنگ ومزه برگردیده
طِهْلِئَة بالکسر تاخیر الهمزة وطِئْلِهَة بتقدیم الهمزه احمق بے خیر وگل ولای که درحوض فرو ریزد بعد ازاں که اندوده باشند آں را طَهِیلَة - کسفینة شلم فیها + و تیرگے وابر یقال فی السماء طَهْلِئَة یعنی نیست در آسمان چیزی از ابر همزه زاید است وقد مر فی الهمزة
طَهِیلَة تره طُهْلَة خوردن
س ف - طَهِلَ الماءُ طَهَلًا - برگردیده رنگ ومزه شد آب
تَطَهُّل برگردیدن رنگ ومزه آب
ط ه ل ب
طَهْلَبَة رفتن در بلاد
ط ه ل س
طِهْلِس کزبرج لشکر گراں +
طِهْلِیس بتقدیم اللام مثله
ط ه م
ما اَدْرِی اَیُّ انْتَهَمَ هُوَ بضم نمیدانم که کیست او
طُهْمَة - بالضم سیاه زدوی مایل یا تیره یا اندک سیاهی، یا سوخته که بپسیدی زند
امرأة طِهْمَة کفرحة زنے که رخسار او کم گوشت باشد
طَهْمَان کسلمان وبضم مولی رسول الله صلی الله علیه وسلم وقولی سعید بن العاص صبیان اند + و طَهْمَانُ ذُو اَیَادٍ وابراہیم بن طَهْمَان که ہر دو از ائمه اسلام اند بر اختلاف اقوال
فرسٌ مُطَهَّمٌ کمعظم اسپ تنک قرہ ونیز لاغر از لغات اضداد است
ورجلٌ مُطَهَّمٌ مرد متلم

اندام + ونیز مُطَهَّم کامل در تمام
از هر چیزے و مرد نیکو روی صاحب
جمال و وجیهٔ مُطَهَّم - روی گرد
فراهم آمدهٔ گوشت و برآمدهٔ رخسار
تَطْهِیم بسیدن همه یکبار فراهم
آمدن بکاری و کلان و پر گوشت
گردیدن
تَطْهِیم - ناخوش داشتن طعام را
و اندر گلو گردیدن از کسی ناخوش
شدن صحبت کسی را یقال فلان
یَتَطَهَّمُنِی اذا یَسْتَوحِش

ط ه م ل

هَطْمَل، بفتحتین چیزے کہ از لمس
در حجم دو بندی محسوس نشود و
زن باریک تن و مرد فربہ نرشت
الخلقت و بد سرشت طَهْمَلة
خوشہ طهماء مذبح
طَهْمَکی - بالفتح کوتاہ بالا
مسیدہ قام
طَهْمَل طَهْمَلاً بی پیچ چیز
رفت + وطَهْمَل لہ حیلہ
ازین حیلت تا بلید از وی چیزے را

ط ه ن ب

طَهْنَبی بالفتح سخت و استوار از
سر سریے

ط ه ه

طَهَا یَطْهُو گوشت پخت یا بریاں
کرد + ونیز طَهْو - بالفتح کار و بار
حدیث ابی ہریرۃ رضی اللہ عنہ وذی الیدین
فقیل لہ اسمعت من رسول اللہ صلی
اللہ علیہ وسلم فقال فما طَهْوی اذا
ای ما عملی ان لا اعلم ذلک + وکار
کردن طَهْی بالفتح لغۃ فی نجد
فتح فی الکاف و فتح در زمین و

طَهائِلَة الخَیل کعناصر آواز
اسپان

ط و ه

طَهْی کملی کاہ ریزہ
طَهِیّ کمدی گرگ - پختہ و ہر چیز
باشد
طَاهِی گوشت پز و بریاں ساز
و نان پز و پزندہ ہر نوع خوردنے
طُهَاة جمع -
طَهاء بالمد برآمدہ یا از تنگ
برآمدہ طَهاءَة اخص منہ
یقال ما فی السماء طَهاءَة یعنی
یک پارہ ابر
طَهْیَة کسیتہ قبیلہ است +
طَهْوِی بالضم و اشتیج و قد یفتح
یا و یحا منسوب است بای
طَهْیاءَة بالضم بیشیر کہ مانند
پوست تنک بالای آں جمع آید
و سر خون
مَا اکبری اَی الطَّهْیاء ہوای
ای الناس
طُهْیان کیسہ سر کوہ و کوہیست
و تراشہ تیر
ان فی فیها الطُّهْوا و طُهْیایَة
و کُلْهُوا و طُهْیا بضمها و تشدید
الواو الیا گوشت پخت یا بریاں
کردہ + ونیز طَهْو - بالفتح کار و بار
حدیث ابی ہریرۃ رضی اللہ عنہ وذی الیدین
فقیل لہ اسمعت من رسول اللہ صلی
اللہ علیہ وسلم فقال فما طَهْوی اذا
ای ما عملی ان لا اعلم ذلک + وکار
کردن طَهْی بالفتح لغۃ فی نجد
فتح فی الکاف و فتح در زمین و
سفر کردن
اَطْهَی الطَّهاءُ از یک رسا گردید
در پیشہ و کار

باب الطاء فصل الیاء

ط ی ب

طَیِّب بالکسر بوی خوش و حلال
اَطْیاب جمع و بہترین از چیزے و
شریف میان و اسط و نیز و
تقول فَعَلتُ ذَاکَ بِطَیِّبِ نَفْسی و
کذا بطیبة نفسی یعنی کردم ایں کار
را بخوشی خویش بے اکراہ دیگری
طُوب - بضم خشت پختہ بلغت اہل
مصر
طَیْبَة بالکسر حلال دہ دراہی صلنی و
نام آں و نام زمزم و دہے
است نزد زردہ
طَیْبَة - بالفتح مدینۃ الرسول علیہ
السلام ؛ قیل انما سُمِّیَت بِطَیْبَة
بنت قیذار بن اسمعیل علیہ السلام
و کانت تسکنها ؛ و ابو طَیْبَة کنیت
آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
طَاب - بوی خوش و پاک و دہی
است بحرین و جوی بفارس +و
عتیق بن طاب حرانی است
و مدینہ یا ابن طاب نوعی از
خرمای تر یقال اکل رطب ابن طاب
و عتیق ابن طاب
طَابَة - شراب انگوری و نام مدینہ
منورہ
طَیْبَة کنیت کاربی رفاء و فریب
یقال سبی طَیْبَة ای بلا عذر و
نقض عهد -

طَابَان وہی است بہ خابور
اَطْیَبان اکل و جماع یا دہن و
فرج یا پیہ و جوانی
طَیِّب کسید پاک و حلال خلاف
خبیث و نام پسر نبی صلی اللہ
علیہ وسلم
طَیِّبَة - مکیسہ نام مدینہ رسول
صلی اللہ علیہ وسلم دو دودہ الدہر
و پاک و پاکیزہ
طِیاب کمتاب خرمانی است
در بصرہ
اَطْیاب کزنا ربوی خوش + وشیئ
طُیاب یعنی نیک خوش و پاکیزہ و
پاک
طُوبی اپاک و پاکیزہ فعلی است
اطیب بالکسر قلبوا الیاءَ واوًا لضمة
ما قبلها یقال طُوبی لک طوبا ان اول
اکثر است یا ثانی غلبہ یعنی خوش باد او
لا یقال طُوبَیْب بالیاء + ونام درختی
است در بہشت و ہشت دیہ بلغت
سندی و موزن اَطْیَب و طَیِّبَة و
حُسنی - و نیکو و برگزیدہ
طَیْبی - بالکسر بہشت بلغت
ہندی
مَطَایِب - بالفتح بہترین و
برگزیدہ ہر چیزے و احد ندارد
اَطَایِب مثلہ یا مطایب و برای تر
و ما شد آں اَطَایِب و رشتر کشتنی
و منہ الحدیث من اطَیَّبه یا اصحاب
مَطْیَب یا طاب مطابة است
اَیْطِیَة الخَمْر - و تخفف خانی
زراست، او بزرا
شَرابٌ مُطَیِّبَةٌ لِلنَّفْس - یعنی

سبب خوشی نفس است
ض۔ طَابَ طَابًا وَطِیْبًا وَطِیْبَةً بکسر ہما و تَطْیَابًا۔ بالفتح خوش مزہ و پاک و پاکیزہ گردیدہ حلال شد و طَابَتِ الکَمْأَةُ زمین گیاہ ناک گردیدہ وطَبْتُ بِهٖ نَفْسًا۔ الی طَابَتْ بِهٖ نَفْسِیْ وطابہ خوش کردانید او را پاک و پاکیزہ ساخت
مَا اَطْیَبَهٗ۔ چہ پاکیزہ و خوش است آں + وما اَیْطَبَهٗ مقلوب وی است
اِطَابَة خوش کردن کسی را و خوشبوی ساختن و حلال و پاکیزہ نمودن و خوش مزہ ساختن طعام و پاک کردن شستن آنجا مذکور پاک کردن چیزے من شیرینی گفتن و طعام لذیذ آوردن و پسران نیک سیرت زادن و نکاح نمودن زن حلال را
طُیَیْبٌ کمظم نام پسر نبی صلی اللہ علیہ وسلم وحلف المُطَیَّبِیْنَ بنو عبد مناف اند سُمُّوْا بِهٖ لِاَنَّهٗ لَمَّا اَرَادَ کُلُّ بَنِیْ عَبْدِ مَنَافٍ اَخْذَ مَا فِیْ اَیْدِیْ بَنِیْ عَبْدِ الدَّارِ مِنَ الْحِجَابَةِ وَالرِّفَادَةِ وَاللِّوَاءِ وَالسِّقَایَةِ وَاَبَتْ بَنُوْ عَبْدِ الدَّارِ عَقَدَ کُلُّ قَوْمٍ عَلٰی اَمْرِهِمْ حِلْفًا مُوَکِّدًا عَلٰی اَنْ لَا یَتَخَاذَلُوْا وَاَخْرَجُوْا طِیْبًا وَغَمَسُوْا اَیْدِیَهُمْ فِیْهَا وَتَعَاقَدُوْا عِنْدَ الْکَعْبَةِ بِاَیْدِیْهِمْ وَتَکِیْدًا فَسُمُّوا الْمُطَیَّبِیْنَ وَتَعَاقَدَتْ بَنُوْ عَبْدِ الدَّارِ حُلَفَاءَهَا خَلْفًا اَحْمَرَ مُوَکِّدًا فَسُمُّوْا الْاَحْلَافَ وَکَانَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمُطَیَّبِیْنَ۔

مُطَیْبَة۔ کمعظمۃ نام مدینہ منورہ صانہا اللہ تعالی
طَیَّبَهٗ تَطْیِیْبًا۔ پاک یافت آنرا و خوش گردانید و حلال و پاکیزہ ساخت
مطایبہ خوش منشی کردن باہم
تَطَیُّب آلودن خود را ببوئی خوش
اِسْتِطَابَة پاکے جستن و پاک یافتن و استنجا کردن شستن یا بسنگ جمر و موئے زہار ستردن یقال اِسْتَطَابَ اِسْتِعَانَةً + و آب شیریں خواستن اِسْتِطْیَاب بالتصحیح مثلہ فی الکل

ط ی ح

طَیْح۔ بالفتح چوب کہ دو بن دندان باشد
طَیْحَة بالفتح امور و شوارکہ دوری امانہ و میان قوم یقال مَا بَیْنَهُمْ طَیْحَةٌ ای امور مُفَرِّقَةٌ بَیْنَهُمْ
اِطَاحَة ہلاک و تباہ نمودن مال را وادی است دیاری دیا افصح ازو
مُطَیِّح کمعظم تباہ و سیچکارہ
طَیَّحَ بِثَوْبِهٖ تَطْیِیْحًا انداخت جامہ را جائیکہ ضائع و تباہ شود
وطَیَّحَ فُلَانًا حیران گردانید او را + و طَیَّحَ الشَّیْءَ تباہ و ہلاک کرد آنرا

ط ی خ

طَیْخ بالکسر حکایت خندہ فالوا طَیْخٌ طَیْخٌ یعنی ہر کسر یعنی قہقہہ کردند + و نیز طَیْخ تکبر و بزرگ منشی و قبل بالسا

طَیْخَة۔ بالفتح کول بیخبر و فتنہ و بلا
ض۔ طَاخَ طَیْخًا۔ آلودہ گردید بکار زشت و طَاخَ فُلَانًا آلودہ او را بزشتی و بزرگ منشی نمود و شہید دکا باطل و آلودہ و غرق شدہ واں
طُیَیْخ کمعظم تباہ و دروی و حریص فظ ران مالیدہ
طَیْخَةُ السِّمَنِ تَطْیِیْخًا۔ پر کرد اورا فربہی + پیہ و گوشت +
وطَیْخُ الْعَذَابِ عَلَیْهِ پاشید و مداومت کرد بروی عذاب پنہاں کہ بکشت و ہلاک کرد + و نیز تَطْیِیْخ لکاندشت آلودن کسی را
تَطَیُّخ۔ بزشتی آلودہ شدن

ط ی ر

طَیْر۔ بالکسر جمعنی است
طَیْرَة۔ بکسر و ہی است بدشگونی
طَیَّرَة۔ بالفتح بکی یقال فیہ طَیَّرَةٌ ای خفۃ و طَیْشٌ + طَیْرُوْرَة مثلہ
طِیَرَة کعنبۃ و بالکسر قال بد طُوْرَة بالضم مثلہ۔
طَائِر پرندہ و کردار طَیِّر بالفتح جمع + صنہ قولہ تعالی اَلْزَمْنٰهُ طَائِرَهٗ فِیْ عُنُقِهٖ ای عملہ طُیُوْر و اَطْیَار جمع الجمع + و گاہی طیر بر واحد واقع شود منہ قولہ تعالی فَیَکُوْنُ طَیْرًا بِاِذْنِ اللّٰهِ وھو ساکن الطاء۔
یعنی بالتکین است + و نیز طَائِر فارغ و آنچہ بداں فال گیرند نیک باشد یا بد و بہرہ و روزی و کار و عمل مرد کہ مقدر آنست + و نیز طَائِر خشم یقال طَارَ طَائِرُهٗ + و نام سپ

قتادہ بن جریر سدوسی + و نے الحدیث وکان علی رأسہ سم الطیر ای ساکنون ہیبۃ و اصلہ ان الغراب یقع علی الرأس البعیر فیلقط منہ القراد فلا یتحرک البعیر اِلَّا لِیَنْفِرَ عنہ الغراب
طَیْرُوْر۔ کتنور تیز رو چالاک شتاب باز آینده یقال ھو طَیْرُوْرٌ وَقَیْرُوْرٌ ای حدید سریع الفیئۃ
فرس طَیَّار گمان اسپ تیز خاطر چست چالاک و اسپی است مر رئیسان خولانی را
طَیَّارَة کجمانہ کشتی سریع و تیز رو
طَیْرَی کصبری دہلی است باصبہان
طیرانے منسوب است بوی
فرس مُطَار اسپ تیز خاطر و چست و چالاک
مُطَارَة بالضم و بفتح چاہ کشادہ دہن و قیل دور یک ارض مُطَارَة زمین پرندہ ناک ذو المُطَارَة کوہی است
مَطْیَرَة کدینہ شہرے است نزدیک ستر من رائے
ض۔ طَارَ طَیْرًا بالفتح و طَیَرَانًا بالتحریک و طَیْرُوْرَة پرید + و طَارَ الشَّیْءُ در اگردید و فی المثل ھم فی شیء کالطیر فی غدائہ در فراخی عیش و کثرت خیر استعمال کنند
اَطَارَة پرانیدن و بخش بخش کردن مال را و تشکافتن بلغت بعض
مُطَیَّر اکمظم چوب یا چوب تر و

تازه وشگافته وشکسته مقلوب
مُطَرّی ونوعی ازچادر
طَیَرَانُ النَّحْلِ الاِبِلَ بارها را کرد
کشن همه مادیان را ونیز تطییر
پراندن یقال طَیَّرَهُ وطَیَّرَ بِهِ ونخش
نخش کردن چیزرا
مُطَایَرَة پرانیدن
تَطَایُر پراگنده شدن ودراز
گردیدن وفی الحدیث خُذْ اَطْرَافَ
من شَعْرِکَ ودرگرفتن همه ابر
آسمانرا
تَطَیَّرَ بِهِ ومنه فال بدگرفت
ازوی وقوله تعالی وقَالُوا اِنَّا تَطَیَّرْنَا بِکُمْ
اصله تَطَیَّرَ فادغمت التاء فی الطاء
طَاجِنَّةٌ بَیِّنٌ لَا اُفْلِحُ اَبَدًا اِبْطَاءً
مُسْتَطِیر غبار برآمده وپریشان
وسگ وشتر تیز شده بکشی
فرسٌ مُسْتَطَار اسپ تیزرو
تیزرانده شده
اِسْتِطَارُ الفَجْرِ منتشر شدن روشنی
صبح وبردمیدن وَاسْتَطَارَتِ
السُّوقُ افزون گردید ونوق بانان
واسْتَطَارَ الحَائِطُ شگافته شد
دیوار وَاسْتَطَارَ السَّیْفُ
بسرعت برکشید شمشیر را ازنیام
واسْتَطَارَتِ الکِتَابَةُ خواهش
نرنمود ماده سگ واسْتَطِیر مجهولا
پریده شدواسْتَطِیرَ فُلَانٌ ترسانیده
شد وَاسْتَطِیرَ الفَرَسُ بسرعت
رانده شد اسپ ونیز اسْتَطَارَ
پراکنده ومتفرق گردیدن
انطیاد شگافته شدن
ط ی س

طَیْس بالفتح عدد طبسیار و
هرچه برزمین باشد ازخاک وخس و
خاشاک یاهرمخلوق کثیر النسل
مانند مگس ومور وهوام یاخاک
ریزه ها یا دریا طَیْسٌ مثلثة الکل
ویالبسیاری هرچیزی ازریگ وآب
وجزآن
طَیْسَمَانِیَة بالفتح شهری است
باندلس
ض طَاسَ طَیْسًا بسیار گردید
ط ی ش
طَیْش بالفتح سبکی
طَائِش مرد سبک
اَطْیَش مرغ است
طَیَاش کشاد مرد سبک وآنکر
آهنگ مختلف دارد و بریک اراده
نرود
ش طَاشَ طَیْشًا سبک گردید
ونیز طَیْش رفتن عقل وخطا
کردن تیراز نشانه
اِطَاشَة بیکسو انداختن تیررا
ازنشانه ومائل گردانیدن آنرا
ط ی ع
ض طَاعَ طَیْعًا فرمان برداری
کرد لغة فی طَاعَ یطوع
ط ی ف
طَیْف بالفتح خشم وجنون وخیال
ووسوسه ومنه اِذَا مَسَّهُمْ طَیْفٌ
من الشَّیْطَانِ وآمدن خیال در
خواب وگرد چیزی گردیدن لغتی
العطوف مطاف مثلثة فیهما والفعل
من ضرب
طَائِف خیال درخواب آیند و
وسوسه وخشم
ابن الطَّیْفَان کحیران خالد
بن علقمه شاعر فارسی است
طَیْفَان نام مادر اوست
ابن الطَّیْفَانِیَّة عمرو بن
قَمِیئَة یکی ازنبی دارم است و
طَیْفَانِیَة نام مادراو
طَیِّف خیال دوسوسه وقیل من
انواع اصله طیوف فادغم وفرق فی
قراءة سعید بن جبیر اِذَا مَسَّهُمْ
من الشَّیْطَانِ بالتشدید
طَیَّفَ تَطْیِیفًا بیا طواف کرد
طَوَّفَ تَطْوِیفًا مثله
ط ی م
(من) طَامَهُ اللّٰهُ عَلَی الخَیْرِ
سرشت اورا خدای برنیکوئی و
طَامَ فُلَانٌ نیکوکار گردید
ط ی ن
طِین بالکسر گل طِینَة بالتا
اخص است ازان ونیز طِینَة شهر
است نزدیک وبیاط وسرشت خوبی
مَکَانٌ طَانٌ جای گل ناک
یَوْمٌ طَانٌ وارضٌ طَانَة مثله
طِیَانَة گلتابه گلکاری کردن
مَطِین کبیع سقف گل اندود
فلسطین شهریست ومذکور
است ورن ل س ط
ض طَانَ طِینًا نیک کرد کار
گل را وطَانَ کِتَابَه بگل بهر
کرد کتاب را وطَانَ السَّقْفَ
گل اندود بام را وطَانَهُ اللّٰهُ عَلَی
الخَیْرِ سرشت اورا خدای بهرنیکی
مُطَیَّن کمحدث لقب محمد بن

عبد الله حافظ بدان جهت که از
طرفی بگل کاری سخت حریص بود
تطیین بگل اندود زن بام وجز
آنرا
تَطْیِیت آلوده گردیدن بگل

الکتاب السابع عشر فی الظاء

باب الظاء فصل الهمزة

ظ ء ظ
ظَأْظَأَ الشَّیْخُ ظَأْظَأَةً وظَأْظَاءً
بانگ کرد مکرر برای شتر بستن گرفتن
ونیز ظَأْظَأَة سخن گفتن شخصی
کلب بالائین اوشگافته یا دندان
پیشین اوریخته باشد بدان جهت سخن
او مفهوم نشود دران عذر بود
ظ ء ب
ظَأَبَ بالفتح بانگ فریاد وغوغا و
ستم واداز تکه وشوی خواهر زد
اَظْأَبَ ظُؤُوبًا جمع ونیز ظَأَبَ
بانگ کردن اندواج پذیرفتن و
الفعل من فتح
مُظَاءَبَة دوخواهر را دوکس
درنکاح درآوردن
ظ ء ف
ف ظَأَفَهُ ظَأْفًا خبیه کرد آن را
ظ ء م
عَدُوٌّ ظَأِمٌ بالفتح دشمن کم چه خود
باخود دارد
ظَئْر بالکسر شیرده بچه غیر یا دهان
بروی ازمردم ومزآن
للذکر والانثی ومنه الحدیث شَیْئَانِ
اَتَّقِیَانِ ظِئْرٌ لِاِبْرَاهِیمَ ابن النبی

صلی اللہ علیہ وسلم وزوج مرضعتہ
أمّ أیمن وأمّ کلثوم وأمّ الحسن وأمّ ظبیان
وظؤرة جوركن كوشك و
ستون پهلوی دیوار كه بدان
قوت گیرد
ظُؤار كغراب دیگ پایه
الطعن ظئار القوم بالكسر بدل
جهت كردن سوی صلح مائل كند كما
قیل أخفهم حتى يجبون
ناقة ظؤور كصبور ناقه مهربان
بچه غیر ظؤورة مثله
ظؤری بالضم والقصر گاه ماده
آزمندكش - ناقة
مظؤورة ناقه دایه گرفته شده
ف - ظأرها ظئرا بالفتح وظؤارا
بالكسر دایه گرفت آنرا * وظارت
هی - دایه و مهربان گردید لازم است
ومتعدی وظأرت الناقة دایه
گرفتم شتر بچه را و مهربان ساختم
آنرا بروی * وظارنی على الأمر
خواست از من كاری را یا بستم
داشت مرا بكار یا مائل ساخت مرا
هموی آن هو نیز ظئار بینی ماده
شتر را بنمامه بستن تا مهربان گردد
بچه غیر * وخامه خرقه پاره است
جهت این كار تا بوی بچه غیر را
نداند
أظار المرأة - دایه گرفت او را
مظاءرة همدیگر را دایگی گرفتن
يقال بينهم مظاءرة اى كل واحد
منهما ظئر صاحبه ودایه گرفتن
وگرفتن دایه بچه غیر را جهت شیر
دادن
إضطار بولده ظئرا دایه گرفت
جهت بچه خود * ونیز إظأر
بالتشدید دایگی كردن ومهربان
گردیدن
تظوئر دیگی كردن ومهربان
شدن
إستظارت الكتبة آزمندتر
گردید سگ ماده

ظ ء ف

ظأف بالفتح راندن ودور كردن
يقال جاء يظأ نفسه كيمنعه و
يظوفه كيقوله اى يطرده

ظ ء م

ظأم سخن هرچه باشد و بانگ
غوغا * ونیز شوی خواهر مرد
ف - ظأم المرأة گائیدن زن را *
ونیز ظأم دو خواهر را دو كس در
نكاح در آوردن
مظأمة دو خواهر را دو كس
خواستن ويقال ظاءمه فلان
إذا تزوج أخت زوجته

باب الظاء فصل الباء

ظ ب ء

ظباءة بالفتح گفتار

ظ ب ب

ضبظاب بیماری هرچه باشد و
الرنج ودرد وعیب يقال به ضبظاب
اى شئ من وجع * وآبله ریزه كه در چشم
وخار ریزه حادث شود و بانگ و
فریاد و سخن ترسانیده بشر وبدن
ظبظب جمع * وبادشاهی بود
در یمن
ضبظب الرجل بجواب زده
گردید
تضبظب الشئ اندك اثر كرد
آن چیز

ظ ب و

ظبة - كشنه هر شمشیر یا طرف تیز
آن یا دم سنان ومانند آن أظب
بالفتح وظبات وظبون بالضم و
الكسر وظبى كهدى جمع * وفى
النهاية قوله وضعت ظبيب لتيف
فى بطنه كذا روى وانما
هو ظبة السيف وهو طرفه

ظ ب ى

ظبى بالفتح آهو أظب وظبيات
محركة وظبياء بالكسر وظبى على
فعول بالضم جمع * وواديست و
نشان وداعى است بعرض مربا
ونام وموضعى است واسپ
فربه
ظبية آهو ماده وگوسپند گاو
ماده وفرج زن وفرج ناقه قال
الاصمعى هى للكل فان حاقوا قالوا الفراء
هى للكلية * وانبان یا انبان خرد
وخریطه وخم وادى ونام چاه زمزم و
سه اسپ ودو آب ودو موضع وزنه
عرق الظبية بالضم موضعى است
بچه سیل از روحاء
ظبياء - بالضم نام جاى
مزج الظباء بالكسر نام
موضعى
ظبى - كربى بالضم والقصر موضعى
است
ظبى - كدلى جانيست

باب الظاء فصل الجيم

ظ ج ج

ن - ظج ظجا - بانگ فریاد خواهى
كرد در جنگ * اما در غیر جنگ بعضا
معجمه گویند

باب الظاء فصل الراء

ظ ر ء

ظرء - بالفتح آب بجمد همانك خشك
بزاله وبرده كذا فى النسخ

ظ ر ب

ظرب - كلفت سنگ برآمده
تیز اطراف یا كوه پست گسترده یا كوه
خرد وپشته ظراب كتاب جمع *
ونام مردى ونام اسپ آن حضرت
عليه الصلوة والسلام وبركه است میان
قرعاء ووا قصه * وظرب لبن
موضعى است
ظرب بفتحتين وتشديد اللام
كعنس كوتاه بالا درشت وپرگوشت
ظريب كامير موضعى است
ظريبة كجهينة نام جاى
ظربان كقطران جانورى است
مانند گربه گنده بوى ظربا ء مثله
ظرابين ظرابي بتشديد یا جمع
وظربى بالكسر والقصر وظربا ء
بالكسر والمد اسم جمع * وفى المثل
قسما بينهم القرابين يعنى همديگر
بريدند ومتفرق شدند كانهم اذا
قسموا ثوبا يذهبون الخمة فمن
يبلى ويقال تقسموا فى حجر الضبة
فيسلكان خبثة راتحته فاكله

وأخراب، کاضراس چهار دندان
پس نواجد یا بیخ دندان و بن آن
س ظرب به ظربا محرکة
چسبید بوی و عصق گردید
مُظرّبة کمکرمة سم سخت
ظُربت الحوافر تظریبا۔ مهملاً
سخت و درشت گردید سم
ظ ر بغ
ظربغانة بالفتح وکسر الباء وزیادة
النون مار
ظ ر س
ظرس۔ وبضم آبی است
ظِرس۔ بالکسر سنگ یا سنگ گرد تیز
اطراف ظِرار بالکسر وتخفیف الراء
وتشدید ها جمع
اظروس۔ بالضم بمعنی ظرباک
است ظُرُوس بالضم مثله
ظُرّس کصرد سنگ یا سنگ گرد
تیز ظرساة بالتاء مثله ظُرّان بالضم
جمع
ظَرِیر۔ کامیر زمین سنگ ناک و
زمین درشت وسناره که بدان راه
شناسد ظُرّات بالضم واظِرّة بالکسر
اظار جمع
مَظَرّة بالفتح سنگ بزرگ تیز
تیز۔ وارض مَظَرّة زمین
سنگ ناک
مِظَرّة بکسر سنگ آتش زنه
مَظْرُور بضم المیم وسکون الظاء
سنگ باسنگ گرد تیز مظاریر جمع
ن ظَرّة مَظَرّة بدید سنگ آتش
زنرا ۔ ظَرّة الناقة ذبح کرد
ناقه را بسنگ ۔ یا عام است

اظَرّ اظِرارا رفت بر سنگ ۔ و
اظری فانك ناعلة ۔ بطاء
مهمله مشهور تر است وگذشت
ظ ر ط
ظِرْیاطة۔ زمین بیک پشت
یقال ارض علی ظِرْیاطة واحدة
ای طینة واحدة
ظ ر ف
ظَرْف بالفتح خنور و آنچه دران
چیزی را نهند مسه ظَرْف المزمان
والمکان ظُرُوف جمع ۔ وزیرکے
ویقال هو نقی الظَّرْف یعنی
زین راست بازاست زخاش و
دغابازنه ۔ وترأیته بظَرْفه بنفسه
ظَرِیف کامیر زیرک ومعانا ظُرْفا
وظُرْفا کمکتب وظِراف کمکتاب
ظَرِیفون وظُرُوف جمع ۔
کانهم جمعوه بعد حذف الزائد
او هو کالمذاکیر او الظَّرْف انما هو فی
اللسان او حسن الوجه والهیئة
او ذیکون فی اوجهة واللسان او ابهرا وقد ظرف
او الظریف الکریم والظَّرْف الکرم
والفتیات الزوجات لا
الشیوخ ولا السادة
ظُرّاف کغراب زیرک و دانا
ظُرَفاء کعلماء جمع
ظُرّاف کریمان زیرک ظُرّافون
جمع
ن ظَرُف ظَرْفا وظَرافة
زیرک و ماهر گردید
اظراف پدر فرزندان زیرک
شدن وظرف ساختن برای کسی
تظرّف بتکلف زیرک نمودن

ظ ر م ط
ارض مُتَظَرْمِطة۔ زمین سخت
کلناک
تظرمط فی اللحم درگل ولای
افتاده وآلوده گردید دران
ظ ر ن
ظِرّان کسحاب موضعی است
ظ ر ی
ظاری گرنده
ض ظَرَی ظَرْیا جاری ورواں
گردید ۔ وظَرَی بطنه رفت
شکم او نرم روان گردید
س ظَرِی زیرک گردید
ظَرْوری بفتحتین والقصر زیرک
وماهر
اِظْرِیز اِرْ۔ بفتح گردن شکم یا بطنه
وامتلازده شدن یا غالب شدن پی
بر مل

باب الظاء فصل الشین

ظ ش ش
ظَشّ بالفتح جای سخت و
درشت

باب الظاء فصل العین

ظ ع م
ظِعام۔ کگتاب رسن هودج یا رسن
که بار بوی بندند
ظ ع ن
ظاعنة بن مُرّ۔ کصاحبة پدر
قبیلهٔ است
ظِعان۔ کگتاب رسن که بار وهودج
بوی بندند

ظَعُون کصبور شتر کارکشت و
بار بردار و شتر هودج کش
ظَعِینة کسفینة هودج زن یا دام
که در هودج باشد ظَعْن بالضم و
بضمتین و ظَعائن و اظعان جمع
وقال ابو زید ولا یقال حمولة
ظُعُن الا للابل التی علیها الهوادج
ذو الظعینة کجنیة موضعی
است
عُثمان بن مَظعُون ۔ اول
صحابی است که بمدینه وفات
یافت
ن ظَعَن ظَعْنا۔ بالفتح وبحرک
رفت وکوچ کرد
اِظْعان بردن ودادن وکوچ
کنانیدن
اِظْعان بتشدید الظاء سوار
گردیدن زن هوده را نقال ابن السکیت
تَظْعِنه المرأة ای ترکبه ۔

باب الظاء فصل الغین

ظ غ ی
ظاغیة شیوه وآنکه در تیمار و تعهد
بچه باشد

باب الظاء فصل الفاء

ظ ف ر
ظفر بالفتح نام مردی
ظَفِر بالضم وبضمتین وبکسر ین
شذ ذا ناخن اظفار واظافیر جمع
ومنه المثل احذ جملك مثل
ظفرك ۔ وجمل کمیل الظفر۔
مرکبست وبدل ذمیل خوار رجل

مُتَقَلِّمُ الظُّفُرِ مِثْلُ فِيهِمَا ۞ وَظُفُرُ النَّشْرِ گیاہی است ۞ وظُفُرُ القِطِّ گیاہی دیگر ۞ و نیز خُنْصُر باضم ناخنہ چشم و کمان سوای بستنگاہ زہ کمان یا تو شہ و لوک کمان و قلعہ است ویقال مَا بِالدَّارِ ظُفُرٌ ای احد وبِالبَیْتِ بِظُفُرٍ ای بنفسہ ۞ و قولہ تعالیٰ عَلٰی کُلِّ ذِی ظُفُرٍ دخل فیہ ذَوَاتُ المَنَاسِمِ مِنَ الاِبِلِ وَ الاَنْعَامِ لاَنَّہَا کَالاَظْفَارِ لَہَا

ظُفْرَۃٌ - باضم گیاہی ست تیز زبان گزیش خیشہ وتاسیل - انافع ۞ ظُفْرَۃُ البَحْرِ نام مغیلان

ظَفَرٌ - محرکۃ زمین ہموار پست گیاہناک ج بُنُوظَفَرٍ بطنی ست از انصار بطنی است از بنی سلیم ۞ و نیز ظَفَرٌ موضعی است قریب حَوْأَبَ و وہی است بحجاز و ظَفَرٌ بالفتح از اعمال زبید است ۞ و قَرَاحُ ظَفَرٍ محلہ است ببغداد

ظَفِرَۃٌ - محرکۃ ناخنہ چشم

ظَفْرِیَّۃٌ بالتحریک وتشدید الیا محلہ است ببغداد

ظَفِرٌ کتف مردی کہ بہرچہ ارادہ کند دریابد آن را ۞ قلعہ ست بیمن

ظَفِرَۃٌ کفرچہ چشم ناخنہ برآمدہ و مرد پیروز و بمطلب رسیدہ

اَظْفَرُ - دراز ناخن و پہن آں

اَظْفَارٌ نوعی از بوی خوش بر شکل ناخن بریدہ کلا واحدہ و بجاقیل اَظْفَارَۃٌ واحدۃٌ ولا یجوز فی القیاس اظافیر جمع ۞ فان اُفْرِدَ فالقیاس ان یقال ظِفْرٌ

ظَفَّارٌ - کسحاب بمعنی اظفار است کہ بوی خوش است ۞ و کقطام شہرے است بہ یمن نزدیک صنعا رجز ع الظفار منسوب است بوی ۞ و فی الحدیث وعلیہا عقد من جزع الظفار کذا روی و اریدبہ العطر المذکور کما کشف ویحمل فی العقد والقلادۃ والصحیح روایۃ ظفار کقطام ۞ و شہری است دیگر نزدیک مربا ط کہ قسط رابوئے منسوب کنند بداں جہت کہ از ہند اول آنجا برند و قلعہ است بیمانے صنعا و قلعہ و دیگر شامی صنعا

اُظْفُورٌ بالضم ناخر قاق مابین اُنْمُلَتِہَا الاُولٰی اِذَا اتخذت وبین اُخْرَی تَلِیہَا جَمْعُہُ اَظْفُورٌ اَظَافِیرُ جمع ۞ و نیز ہای کہ بر شاخ درخت انگور پیچید و گردد

ظِفَارٌ کفرجان قلعہ است بیمن

ظَفِیرٌ - کامیر مردی کہ بہرچہ ارادہ کند دریابد ۞ ظفر کسکیت مثلہ ۞ و قلعہ است بیمن ۞ و نیز از اعلام ست

اَظْفَارُ ستارہای مقدم نسر و کنہای بزرگ

مِظْفَارٌ بالکسر مرد فائز المرام و موچینہ و نام مردی

مَظْفُورٌ مرد کہ در چشم او ناخنہ باشند

ف - ظَفَرَہُ ظَفْرًا - فرو بردن ناخن را در رخسار او

س - ظَفِرَتِ العَیْنُ ناخنہ برآمد چشم ۞ و ظَفِرَ الرَّجُلُ بحولا ناخنہ چشم کرد پدر مرد ۞ و ظَفِرَ بِہٖ و بِہٖ و عَلَیْہِ ظَفَرًا محرکۃ پیروز شد بر او رسید و صاحب ظفر بتاء عَیْنِی مِنْذُ زمان - ای مار انگ

اَظْفَارٌ - ناخن فرو بردن چیزے و پیروزی دادن کسی را

مُظَفَّرٌ کمعظم مرد بمراد خود رسیدہ ہرچہ باشد و پیروزی و نصرت یافتہ و نیز از اعلام است

فرس مُظَفَّرَۃٌ کمعظمۃ انگراند ک از اطراف آں بریدہ باشد

ظَفَّرَہُ بِہٖ وَلَہُ تَظْفِیرًا خوشبوئے کرد جامہ را بالظفار ۞ و نیز تَظْفِیر پیروزی دادن و پیروزمند ساختن و ناخن فرو بردن در چیزی و ظَفَّرَکَ اللّٰہُ صفتی و بقدۃ ناخن برآمدن مرج و برآمدہ در زمین گیاہ را چنانکہ باگشت کردہ شود ۞ مالیدن پوست را تا اظفار آں تاباں گردد

اِظْفِرْ - چنگال زدن و در آویختن ناخن خود را ۞ و اِظْفِرِ الصَّقْرُ الطَّائِرَ - سر گرفت چرغ مرغ را ۞ و نیز اِظْفَارٌ بمراد رسیدن و پیروز شدن

ظ ف ف

ظَفَّ بالفتح زندگانے تلخ و ناخوش و پوست گرانی نرخ

ظَفَّفَ - محرکۃ بسیاری میل یا تنگی ریعت

مَظْفُوفٌ مرد تنگ دست

ن - ظَفَّتْ قَوَائِمُ البَعِیرِ پست ہر چہار پای شتر را و فراہم آوردہ

اِسْتَظَفَّ آثَارَہُمْ پیروی نمود ایشاں را

باب الظاء فصل اللام

ظ ل ع

ظَلَعَ - بالفتح شان حالت فی المشی کالیزیع علی ظلعات ہن لیس یحزنہ اَمرہن یعنی باہتمام شان تو رسد.

ظَلَّعَ مخففا تو من سَرَّعَ بمعنی اَقَامَ ویقال لیزیع علی ظلعات یعنی بادوار

خود را از کاری کہ طاقت آں ندارے زیرا کہ ضعیف و ناتواں ہستی ۞ و

اَرْقَی عَلٰی ظَلَعَاتٍ - یعنی جہد بکاری کن کہ توانی و نرمی و رفق کن باتن خود ۞ و قیل اِرْقَ مَا سَہَّلَ اِلَی اَصْلَحِ امرک اوکلا او تکلف مالا تطیق کان الزانی فی سلم اذا کان طالبا یرفق بنفسہ ای لانہ اذا جد خذ فی عنیف وابصر نفسک وعجزک یعنی ہامش باش برعیبی کہ داری و یقال ظَلَعَ علی ظلعات سن وقیت ذا کان بالرجل عیب او ردت زجرہ لیلا یکرد ذلک منہ یعنی نگاہ دارد انشا کمن و یقال اَرْقَ عَلٰی ظَلَعَاتٍ بک ارفق امرا من ارقہ کانہ قال لا تظلع فی ارقہ و اَرْقَ علی ظلعات ان یمضا ما - ظَلَعَ - محرکۃ تنگ آمدن جائے و زمین بہ بسیاری مردم یقال ظَلِعَتِ الدَّارُ بِاَہْلِہَا بالکسر ای ضاقت لغۃ فی ظلعت بالفتح

ظُلَّعٌ - کصرد کوہ ہاست مرتفع سلیم را

ظَالِعٌ ستور خمیدہ طنگ و مرد

مائل و گنهگار و تهمت زده مذکر و
مونث در وی یکسان است قال
النابغة: اَوْ قَعِيدَ لَوْ يَخَالُ النَّاسُ
وتقول عيد ظالما وهو ظالع باغ
مونث ✦ وسگ لنگ و منه الظالع
يُنَامُ طَالِعُ الْكِلَابِ اى كالنائم
الا اذا اهدأت الكلاب بُلَاتُ
طالعها لا يقدر ان يطالع مع
صحابها فينظر حتى اذا لم يبق غيره
سفع بِنِيبِهِ ثم طالع يلطاع سگ آزمند
باده و آن اینی خواهد پس این مثل
در حق شخصی گویند که از امور
خود غافل نشود ✦ يا طالع سگ
باده آزمنده سگ که سگان در پی
افتاده فرصت ندهند که خواب
کنند
ظَلَاعٌ کغراب بیماری است در
پای ستور و نه از جهت رنج ۵۰
ظ - ظَلَعَ البَعِيرُ ظَلْعًا - بالفتح
لنگید شتر در رفتن و مید ✦ و
ظلعت الارض باهلها تنگی
کرد زمین بر اهل خود بحیث کثرت
[illegible] ظلعت الا [illegible] گشن
خواه شد سگ باده ✦ وظلع عن
الحق بس گردان از حق ✦ ومنه
الحديث اعطى قوما بخلاف ظلعهم
اى ميلهم عن الحق وضعفا بهم
ظ ل ف
ظَلَفٌ - بالفتح ناچیز و روا و
تنگی زندگانی و ذهب به ظلفا
و یکرک یعنی ارکان رفت خون او
ظَلَفَةٌ و یکسالها نشانی است
گشته را و ارض ظَلِفَةٌ بالفتح
و یکرک زمین درشت کم آب تگیرد و
ظَلَفٌ - بکسر سکم شگافته چون سم
گاو و گوسپند و مانند آن ظُلُوفٌ
بالضم و اَظْلَافٌ جمع ✦ وحاجت دنیا
و پی روی در رفتار و جز آن و مراد
و مقصد يقال جد ظلفه اى مراده
و جراگاه موافق يقال جدت الشاة
ظلفها اى مرعى موافقا فلانا نجح
منه ✦ وظلف النفس اى نزهها
ظَلِفٌ گلشت جای بلند از آب و
گل ولائے
ارض ظَلِفَةٌ کفرحة زمین درشت
کم اثر تگیرد ✦ وامرأة ظَلِفَةُ النفس
اى عزيزة عند نفسها ✦ ونیز ظَلِفَةٌ
یکی از چهار چوب که بر پالان بر سر
دو پهلو شتر بندند و اطراف زیرین
آن بر زمین رسد و نیتیکه بر زمین نشند
ظَلَفٌ کسبب ظِلْفَانٌ جمع ✦ و در
وسط دو چوب و در موخر دو چوب
در پائین هر دو کوهه پالان است
ظَلَفٌ محرکة کامل و تمام يقال
اخذ بظلفه ومكان ظَلَفٌ جای بلند
از آب و گل ولائی
ظَلِيفٌ کامیر بد سال و خوار جای
سخت و کار دشوار و بلای شدید و
سختی و درشتی و بن کردن ظُلَفٌ
بالضم و فتحتین جمع و ظَلِيفُ النفس اى
نزهها و ذهب به ظليفا - یعنی
مفت و بی بها برد و نزاد و منه ذهب
فلان بفلانی ظليفا ونیز ظَلِيفٌ
تمام و کامل يقال اخذه بظليفه
وظليفته اى كله
ظُلَيْفٌ کزبیر موضعی است
ظُلُوفٌ ظُلَّفٌ کرکس سهائے
درشت و سخت
ظُلَفَاءُ کحمراء سنگ سخت یا
زمین هموار سنگ گسترده
اُظْلُوفَةٌ بالضم زمین که در وی
سنگهای تیز باشد گویا سرشت آن
سرشت کرده است اظاليف جمع
ظَبْيٌ مَظْلُوفٌ آهو برسم زده
شده
ض - ظَلَفَ نَفْسَهُ عَنْهُ - باز
داشت نفس را اگر انان کند یا بدیا
آزا یا باز داشت آزا از وی ✦
وظَلَفَ القوم پیروی کرد آنهارا
وظَلَفَ الشاة بریدم زد گوسپند
را
ض ن - ظَلَفَا نَزَرَهُ پوشیده و
ناپدید گردانیدن پائے و راه پیروے
نکند کسی او را یا در زمین درشت
رود و اثر نگذارد
س - ظَلِفَتِ الأَرْضُ درشت
گردید ✦ وظَلِفَ عَنْهُ باز ایستاد
از آن ✦ ونیز ظَلَفَ بالتحریک
سختی زندگانی
اَظْلَفَ اِظْلَافًا - در آمد بزمین
مُظْلِفَةٌ - بزمین درشت فتن
و اثر نگیرد و ناپدید کردن اثر پای را
ظَلَّفَ عَلَى كذا تَظْلِيفًا -
افزودن مود
ظ ل ل
ظِلٌّ بالکسر سایه فتحین فتح أَوْ هُوَ
الفَيْءُ أَوْ هُوَ بِالْغَدَاةِ وَالْفَيْءُ بِالْعَشِيِّ
ظِلَالٌ وظُلُولٌ وأَظْلَالٌ جمع ✦ و
جنت ومنه وكل الظل والحرور
راحت و نعمت و خیال که از دیو و پری
و جز آن پیدا شود و اسپ مسلمة
بن عبد الملک از جندی و استوار
در بیشه و پرنده جامه و شب یا هوا از شب
و کالبد و شخص هر چیزے یا پوشش
آن و اول جوانی ✦ وظِلُّ الغَلِيظِ
سختی گرما ✦ وظِلُّ السَّحَابِ -
آنچه بپوشد آفتاب را از ابر یا سیاهی
آن ✦ وظِلُّ المَنِيفِ کنایه از قرب
است چنانکه تشمیر بر سراو باشد
وظِلُّ العَرْشِ رحمت خدایا
بهشت یا سایه حمیت یا سایه طوبا
یا سایه عرش وظِلُّ النَّهَارِ رنگ
روناست وقنبیکه آفتاب غالب باشد
وظِلُّ اللَّيْلِ تاریکی شب ✦ و
نیز ظِلُّ پناه يقال هو في ظل فلان
اى كنفه ✦ وناحيه قيل منه الحديث
انا في الجنة شجرة يسير الراكب
في ظلها مائة عام اى في ناحيتها
وفي المثل اترکه ترک الظبي ظله
وحش شخصے گوئید که سیاه رنگ و
بنده باشد کالظبي اذا نفر من شيء
كان يعود اليه ابدا و پوشش اسم ست
از لال و ا ✦ وظِلُّ الظَّلِيلِ سایه دائم
یا مبالغه است ✦ ومُلَاعِبُ ظِلِّهِ
بالاضافة فتمر عي است يقال هما
مُلَاعِبَا ظِلِّهِمَا ومُلَاعِبَانِ ظِلَّيْهِمَا فاذا
ذكرته أخرجت الظل على أول
فقلت هما مُلَاعِبَانِ الظِّلَالَيْنِ
ظِلَّةٌ بالفتح اقامت بجای
وسعت
ظُلَّةٌ بالضم سایه پوش و سایبان

تنگ غیر فراخ و اول ابر که سایه افکند
و هر درخت که سایه افکند بر تو و
قوله تعالی عذاب یوم الظلة او غیم
تحته سموم او سحابة اظلتهم فاجتمعوا
تحتها مستجیرین بها فانا لهم من
الحر الشدید فاطبقت علیهم ؛ و
نیز صفه مانندی است که در گرمی و
سردی بدان پناه گیرند ظلل کصرد
و ظلال بالکسر جمع ؛ و دامت
ظلة الظل ای ما یستظل به
ظلة - بالکسر سایبان
ظلل محرکة آب زیر درختان
که بر آن آفتاب نرسد
اظل - بالفتح شکم انگشت و شکم
سیل شتر ظل بالضم جمع شد و ذا
و عجاج در قول خود ؛ تشکو الوجی
من اظلل و اظلل بفک ادغام
خوانده جهت ضرورت
اظلال - بالکسر سایبان و ابو ظلال
هلال بن ابی مالک تابعی است
و بهشت و بستان و سایه ابر ؛ ظلال
البحر ؛ موجهای دریا
ظلالة بالکسر ابر که تنها نماید
یا ابر که سایه آنرا بر زمین نبیند ؛ و ذات
ظلالة الظل ما یستظل به
بظلال کسحاب هر آنچه که سایه افکند
بر تو
ظلالة - کسحابة کالبد
ظلال - کشداد موضعی است
ظلنظل بالضم کشتیبا
ظلیل کامیر سایه دار ؛
ظلیل جای با سایه یا پیوسته سایه
ظلیل بار دوسر و

ظلیلة کسفینة استاد نگاه آب
در اسفل سیل رود بار و مرغزار بسیار
درخت ظلل جمع
ظلیلا - بالفتح موضعی است
مظلة بکسر و فتح خیمه بزرگ و
سایه بان
مس ظل نهارا یفعل کذا
یعنی تمام روز میکند چنین و کذا
ظل لیلة یفعل کذا سمع فی الشر
ظلا و ظلولا و ظلت بالکسر و ظللت کلمت
و ظلت کمنعت اصله ظلات -
اظلال - باسایه گردیدن روز
یقال اظل یومنا اذا کان ذا ظل و سایه
افکندن درخت و جز آن و نزدیک
آمدن کسی یعنی سایه افکندن و منه
اظلت شهر کذا ای دنا منک
درو دی آوردن لبسوی کسی
ظلل بالسوط ترسانیدن تازیانه
تظلل - سایه گرفتن
استظل بالظل استظلالا خواهش
کرد بسوی سایه و پناه برد بآن و نشست
دران ؛ و استظل من الشی به
سایه گرفت بآن ؛ و استظل الکرم
بهم پیچید شاخهای خوشه دار
انگور ؛ و استظلت لعین نروشد
چشم بخاک ؛ و استظل الدم -
رفت خون از شکم

ظ ل م

ظلم - بالفتح برف و نام شمشیر
هذیل تلبی و آب داری دندان و
صفای و درخشیدگی آن یعنی از
شدت سپیدی در استخوان دندان
سیاهی مانندی نمایان گردد و هجو

جوهر شمشیر ظلوم جمع
ظلم بالضم بناجا انگاه نهادن چیزی
را و ستم و ستم کردن و مصدر در
حقیقت بفتح است و این اسم است
آن را ظلام جمع ؛ و تاریکی ظلم
بضمتین مثله ؛ و شرک و عبادت غیر
خدای ؛ و کهف الظلم بالضم
مردی است معروف
ظلمة بضم تاریکی و بضم اللام
لغته فیه و عذاب و شدت ظلم کهو
ظلمات بضمتین جمع ظلمات
بفتح لام و سکون آن شاذ ابدلت من
الضمة فتحة کما هنا ؛ و فی الحدیث
فان الظلم ظلمات علی صاحبه ای
کالهنادی سیلا یوم القیامة حیث
یسعی نور المومنین بین ایدیهم
ظلمة بالکسر و الضم فاجره است
از قوم هذیل امنت و فنیت
فاشترت تیسا و کانت تقول ارتاک
لیتبینها فقیل اقوده من ظلمة
ظلم - محرکة کالبد و کوه ظلوم
جمع ؛ و موضعی است یقال لقیته
ادنی ظلم او اول ذی ظلم ای اول
کل شیء او حین اختلط الظلام او
ادنی ظلم القرب او القریب ؛
ظلم - کصرد رود باریست بقبیلة
گیاهی است که شاخ تر و نرم
دراز دارد
ظلم گرفتن شب متصل لیل
شبهای دی و رع یعنی نوزدهم بیستم
بیست و یکم و القیاس ظلم بالسکون
کان واحدتها ظلماء -
لیلة ظلیمة ؛ کفرحة علی طرح

الزائد شب تاریک
ظالم - ستمگار نوعی از گیاه که
شاخ تر و نرم دارد و دارد و نام مردی
؛ و ابو الاسود ظالم بن عمرو بن
سفیان و یکی از کبار تابعیان است
در جنگ صفین با علی کرم الله وجهه
بود در نسبت او اقوالست و هو اول
من تکلم فی النحو بعد علی کرم الله وجهه
وقد اورد ناه فی عین الاحسان
ظلم - کاحمد کوهی است بزمین بنی
سلیم و کوهی سحجه که کان روشن
دارد و موضعی است از بطن الرمه و
کوهی است سیاه از ذات جنبین و
قولهم لعن الله اظلمی و اظلمات
ای کلا ظلم منا -
ظلماء - کصهباء تاریکی ؛ و لیلة
ظلماء شب نیک تاریک ؛ و لیل
ظلماء شاذ -
ظلام کسحاب تاریکی اول شب یا
تاریکی
ظلام بالکسر نوعی از گیاه نرم شاخ
و تر و دراز و آسان و اندک
از هر چیزی و منه نظر الی ظلامها
ای شزرا -
ظلامة بضم نهادن داد و داد خواهی
ظلوم - کصبور سخت ستمگار
ظلیم - کامیر شتر مرغ نر ظلمات
بالکسر و الضم جمع ؛ و خاک بین
مظلوم و دو دستار اند ؛ و ظلیم
مولای عبد الله بن سعد تابعی است
و وادی است بنجد و آبی است
مر عبد الله بن عمر بن خطاب را
و اسپ سورخ سدره ئی اسپ قیصلم

من بند وشیر که پیش از جفرات شدن خورده شود ✦ ونیز تابے است.

ظَلِیمَة - دادخواهی وشیر که پیش از جفرات شدن خورده شود بقال سَقَانَا ظَلِیمَةً طَیِّبَةً -

ظُلَیِّم - بزیر موضعی است بیمن ✦ وظُلَیِّم بن خُطَیْط - محدث است ✦ وظُلَیِّم بن نظیر بن مالک مشهور است ✦ وذُو ظُلَیِّم در شب بن طخفة تابعی است

ظَلَّام - کشاد و بسیار ستمگر گیاهی است نرم شدنی و تازه نماند و دراز

ظُلَیِّم - کفیتی بسیار ستم

مَظْلَمَة - بکسر اللام دادخواهی وداد

مِظْلَام - محراب کاری که راه در آمدن دران معلوم نشود

مَظْلُوم - ستم رسیده وشیر که پیش از جفرات شدن خورده شود

مَظْلُومَة - کشت ناری است بیمن ✦ وارض مَظْلُومَة - زمین که گیاهی پیش ازین نرسته نشده باشد

ظَلَمَ - ظَلَمَ ظُلْمًا بالضم ستم کرد ومجا جایگاه نهاد چیزی را ومنه المثل من استرعی الذئب فقد ظَلَمَ ✦ و ظَلَمَهُ حقه کم کرد حق او را وقوله تعالی ولم تَظْلِم منه شیئًا ای لم تنقص ویقال من أشبه أباه فما ظلم ای ما وضع الشبه فی غیر موضعه ✦ ظَلَمَ الماء کم شدن زمین را در غیر جائے کندیده ✦ وظَلَمَ البعیر کشت شتر را بی علت وبیماری ✦ وظَلَمَ الوادی از حد زیاده شد آب رود بار ✦ وظَلَمَ الوطب پیش از جفرات شدن خورد وشیر را ✦ وظَلَمَ الحمار الأتان بر ماده بارد ار جیه رخ ✦ وظَلَمَ القوم شور انید قوم را شیر پیش از جفرات شدن ✦ ما ظلماك ان تفعل یعنی کدام چیز باز داشت ترا از کردن آن کار ✦ ظَلَمَ الطریق سیل کرد راه

ظَلَمَ - ظَلَمًا تاریک گردید ✦ یوم مُظْلِم بحسن روز بسیار شر ✦ ولیل مُظْلِم - شب تاریک وامر مُظْلِم کار شتابه که راه در آمدن دران معلوم نشود ✦ وشعر مُظْلِم - موی سخت سیاه و بسیار

مُظْلِم گیاه تازه وسبز کرد بسیاری زاد ✦ ونیز مُظْلِم - پوشش راهی است نزدیک مدراین

اِظْلَام - تاریک گردیدن شب ودر تاریکی در آمدن ودر خشیدن ودران ستم رسیدن ودر تاریکی سجائے رفتن

مُظْلِم - کمظلم کرکس وزاغ وگیاه ودر زمینی روئیده که پیش ازین باران نرسیده آنرا

تَظْلِیم - بظلم نسبت کردن کسی را

ظُلَام - بالکسر ستم کردن مَظْلَمَة مثله

اظلام - کاجتناب ستم کشیدن و احتمال کردن وفیه ثلث لغات قلب الثاء ظاء واظهار الظاء واظهار الثاء نحو اظلم داد غلام فی الاظاء نحو اظلم وهو اکثر اللغات وادغام الظاء فی الاصلی نحو اظلم -

تَظَلَّمَ فلانًا فقه تَظَلُّمًا کم کرد حق او را ✦ وتَظَلَّمَ حواله کرد ظلم را برخود ✦ وتَظَلَّمَ منه - شکایت نمود از ظلم او

تَظَالَمَ همدیگر را ستم کردن

اِتِّظْلَام - ستم کشیدن واحتمال کردن

ظ ل ی

تَظَلَّى لازم گرفت سایه وتن آسانی را

باب الظاء فصل المیم

ظ م ء

ظِمْء - بالکسر آرزومندی مدت میان دو نوبت آب خوردن شتر ومدت میان دو بار آوردن شتران بر آب خوردن ظماء وجمع ✦ وتشنگی ✦ وظِمْء الحیوة از وقت ولادت تا وقت موت وقولهم ما بقی من عمره الا ظِمْء حمار الحمار اعم من ان یکون بین الشربین کان من الدواب او اقل صبر عن الماء

ظِمْء - گلوگاه تشنه

ظِمَاء - بکسر ان تشنه ظماء

ظِمَاء - بالکسر جمع ظمآن بالضم شاذ نادر عن اللحیانی وقیل الظماء بالکسر جمع الاظمی من الناس ✦ ویقال للفرس انه لقصیر ظِمَاء ای لیست برجله تصیبه یعنی بند ای آن ست وفرو رشته پیرگوشت نیست

ظَمْآن - کسکران تشنه ظمآن

ظَمْآنَة مثله ✦ وجمع ظمآی باو تن تشنه کن خلاف لیته

ظَمَاءَة الرَّجُل صحابته سیرت بد وطبیعت زشت ولئی انصاف او بسبب بهم صحبتان خود

ظَمَاء - کسماء درد سخت تشنه

مَظْمَاء - کمقعد جای تشنگی را

مَظْمَای بفتح ویای نسبت کشت درشتی که از باران آب خورد بخلاف مَسْقَوِی

مس - ظَمِیَ ظَمًا - محرکة وظماء وظِمَاءَة تشنه گردید یا سخت تشنه شد ✦ وظَمِیَ إِلَیْهِ - آرزومند وی گردید

اِظْمَاء - تشنه کردن ولاغر نمودن اسپ فربه را

تَظْمِئَة - تشنه کردن ولاغر نمودن اسپ فربه را

ظ م خ

ظَمَخ - کعنب درختی است که بادخت چنار ماند ودرخت انجیر بغت طی ظَمْخَة مکی یا بسکون هم است مانند کثرة وکسرة گاهی هم جمع راهم ساکن کنند مثل تَمْرَة وتَمْر -

ظ م ی

ظَمِیَ - مرد که خون بن دندان یا صاحب لب گندیده گردد وقال ابو عمرو الاظمی الاسود ورمح اظمی - نیزه باریک سیاه

ظُمْیاء بالفتح تاشنه میاه طلب شده وه گندم گون وچشم کم گوشت باریک شده وساق کم گوشت وبن دندان اندک غون یقال امرأة ظَمْیاء الثّنات وکذا ظَمْیاء الشفة والعین والساق ۔

مَظْمِیّ ۔ کمر می کشت که از باران آب خورد وخلاف مَشْقِیّ

باب الظاء فصل النون

ظ ن ب

ظُنُبٌ بالکسر بیخ بن درخت

ظُنَبَةٌ بالضم پی که بطراف پرهای که نزدیک سوفار است پیچند

ظُنُوبٌ کعصفور کرانه پیشین ساق یا استخوان خشک ساق یا طرف استخوان ساق ومیمی است وکعب سنان که سه نیزه در وی رود ظُنَبٌ جمع ؛ وقولهم قرع ظُنَبَ الکاهِر ۔ یعنی خوار گردانید آزاد وارام کرد ؛ یا آماده جنگ گردید در آمد در امور شد او

ظ ن م

ظُنَمَة محرکة یک شبرت از شیر که سکه ازان نگرفته باشند

ظ ن ن

ظَنّ ۔ بالفتح گمان یعنی طرف راجح از دو طرف اعتقاد غیر جازم

ظُنُونٌ ظُنُنٌ جمع ؛ وهو الست از لغات اضداد است ؛ وگمان یکی دانستن والفعل من نصر تقول ظَنَنْتُ زیدًا وزیدٌ قائمٌ وظَنَّ داودُ سُلَیمانَ علم وایقن

ظُنَّة بکسر تهمت ظِنَن کعنب جمع

ظَنُونٌ کصبور مرد سست کم حیله وزن ذات شرف که سجیت آن لیچ کند ومرد بدگمان وچاه که در وی آب هست یا نه معلوم نباشد چاه کم آب ودوام که گزاده شده یا نه معلوم نباشد

ظَنِینٌ بکامیر تهمت کرده شده

مَظْنُونٌ الشیٔ بکسر الظاء جائے گمان بردن چیزی را که دران جایے است مَظَانّ جمع ۔

اَظْنَنْتُهُ پیش آوردم اورا برائے تهمت وتهمت کردم

اَظْنَنْتُهُ واَظْنَنْتُهُ بالظاء والطاء علی افتعله تهمت کرد اورا ؛ ومنه قول ابن سیرین لم یکن علیّ یُظَنّ فی قتل عثمان قال الشاعر وکلّ الّذی حمّلتنی انا مُغْتَبٌ ؛ وکلّ الّذی یروی علیّ اَقُولُ

ظ ن ی

تَظَنّی ۔ گمان بردن اصله تَظَنّن نابدل من احدی النونات یاءً

باب الظاء فصل الواو

ظ و ء

ظَوْءَة بالفتح مرد کول

ط و ب

طَابَ سخن وغیرها وآهاز بزرگ شد وقت بر جستن برماده

ظ و ف

اخذه بظُوفِ رَقَبَتِهِ بالضم وبظَافِ رَقَبَتِهِ گرفت آزا بهم یعنی بپوست کردن وی ؛ وترکته بظُوفِها وبِظَافِها گذاشتم آن را تنها

جاء یَظُوفُهُ ویَظَافُهُ کیسوقه ومنعه آمد حالیکه دور میکرد آن را

ظ و م

ظَام ۔ آواز وغوغا لغة فی الظاء والباء اجود

ظ و ی

اَظْوَی اِظْواءً کول گردید

باب الظاء فصل الهاء

ظ ه ر

ظَهْر ۔ بالفتح پشت ضد بطن مذکور آید اَظْهُر کافلس وظُهُور وظُهْران بضمهما جمع ؛ وبستور نشست ومنه رُصّ عَلَی ظَهْر یعنی در آمد در شتران در دیف ؛ ودیگ کهنه وموضعی است ومال بسیار ومخزن چیزے وجانب کوتاه موی پر مرغ ظُهْرانٌ بالضم جمع ومنه شِمْتُ ظُهْرانَ بَظْهَرانَ لا تَرَشّه بُطْنانَ ؛ وراه دشت وزمین بلند درشت ولفظ قرآن خلاف بطن که تاویل آن است حدیث ؛ وخبر آنچه از تو غائب باشد وبر پشت رسیدن چیزی والفعل من ضرب ؛ ویقال اَعْطاه عن ظَهْرِ یَدٍ ۔ یعنی بے مکافات داد اورا ؛ وخفیف الظَّهْر کم عیال ؛ وثقیل الظَّهْر بسیار عیال ؛ وهو علی ظَهْرٍ ۔ اباماه سفر است ؛ واقراف الظَّهْر از پس پشت آیندگان در حرب ؛ ویقال لا تجعل حاجتی بظَهْرٍ ۔ یعنی فراموش کن ؛ سال وادیهم ظَهْرًا یعنی رواں شد رود بار ایشاں از باراں زمین ایشاں بخلاف سال وادیهم دَرْعًا یعنی رواں شد از آب زمین دیگراں ؛ اَصْبَحْتُ منک ظَهْرًا ظَهِیرًا ۔ یعنی رسیدار تو خیر یار یاده هُوَ یاکُلُ عَلَی ظَهْرِ کَدْیٍ ۔ یعنی نفقه او من میدهم ؛ وهُوَ بَیْنَ ظَهْرَیْهِم ۔ یعنی او میانه ودر معظم ایشان است وکذا بَیْنَ ظَهْرَانَیْهِم ولا تکسر النون وبین اَظْهُرِهِم ؛ ونَزَلَ بَیْنَ ظَهْرَیْهِم وظَهْرَانَیْهِم فرود آمد پس پشت آنها ؛ ولقیته بَیْنَ الظَّهْرَیْنِ وبَیْنَ الظَّهْرَانَیْنِ یعنی ملاقات کردم اورا بعد دو روز یا سه روز ؛ وجاء فلانٌ بَیْنَ ظَهْرَیْ قومه

ظُهْر ۔ بالضم پس از زوال آفتاب وصلوٰة الظُّهْر نماز پیشین

ظُهْرَة ۔ بالضم سنگ پشت وقبیله مرد ومنه جاء نافی ظُهْرَتِه یعنی در قوم خود آمد

ظَهْرَة ۔ بالکسر دیگ بار ویا بسے گرفتن وقبیله مرد ویقال جاء نا بظَهْرَتِه ای عشیرته ۔

ظَهْرِیّ بالکسر پس پشت انداخته وفراموش کرده ومنه اتخذتموه وراء کم ظِهْرِیًّا منسوبست بسوئے ظهر وکسر وظاء از شواذ نسب ؛ واَبُو هُرَیْرَة آخر اسمه عبد الرحمٰن اَسید الظَّهْرِی صحابی است ؛ وحارث بن مخمر ظِهْرِی تابعی ؛ ومُعافی بن

عمران ظهری ضعیف است
در روایت حدیث + و بعیر ظهری
شتر آماده جهت حاجت ظهاریت
مشدده جمع لا ینصرف لا تی
یا ء التسبیه تا بتة تی او احد
ظهر - محرکة در پشت و الفضل
من سمع
ظهرة بفتحتین رخت بسرائے
وقبیله مرد
ظهرة - کلفت در دکن پشت
ظاهر - پیدا خلاف باطن وسخن
که سامع از ذات صیغه اراده کند
وغالب دنامی از نامهای بارے
تعالی + و ظاهر الروایة آنچه
در مبسوط وجامع کبیر وجامع صغیر
و سیر کبیر است ظاهر المذهب
شمنه + و یقال هذا امر ظاهر عنك
عاره ای زائل قال ابو ذویب +
عیرها الواشون انی احبها + و
تلك شکاة ظاهر عنك عارها
ظاهرة آب خورکه آب آرایه
نیم روز خورند آب خوری شتران
در نیم روز و نیم روز یقال فلان یرد
ابله الظاهرة + چشمه بن جسته
وقوم وقبیله مرد یقال جاءنا
فی ظاهرته ای فی عشیرته
ظواهر - مردم اشراف وقریش
الظواهر آنانکه در ظاهر مکه فرود
آمدند + و ظواهر الارض
مناهای زمین وبلندی ها یقال
حاجت ظواهر الارض اذا یتقلبها
ظهار - کساخ ظاهر زمین سنگستان
ظهارة بکسر اینه جامه خلاف

بطانة -
ظهار - کفراب گروه وجماعت و
جانب کوتاه موی پر مرغ
ظهارية بندی از بندهای کشتی
گرفتن یا آن شعر بیتیه است پا پرشت
انداختن برزمین حریف را دو نوعے
ازگاشیدن + و اوثقه الظهارية و
یخفف محکم بست شانه اورا
ظهران بالفتح دهی است بنجرین
وکوهی است باطراف فنان و
رودباری است نزدیک که نخلستان
میشود بسوی آن لفظ مرس گویند
مر الظهران -
ظهير کامیر در پشت رسیده
وقوی پشت از شتر وجز آن هم پشت و
یاری گرد منه قوله تعالی و الملائکة بعد
ذلك ظهير اتمام یجمع علی ان یخبر
وفعولا یستوی فیهما المذکر والمؤنث
والجمع کما فی قوله تعالی انا رسول
ربك فتعلبن یقال بعیر ظهیر وناقة
ظهیر اتی قوی + و محمد بن ظهیر ارملی
ومحمد بن اسمعیل بن ظهیر حموے
محدثان اند
ظهیرة کسفینة گرمگاه نیم روز
گرما + و ناقة ظهیرة ناقه قوی
پشت ظهائر جمع
ظهیر - کزبیر گروهی است و
ظهیر بن رافع صحابی و ابو ظهیر
عبد الله بن فارس عمری شیخ است
مر ابو عبد الرحمن سلمی را
مظهر - جای بالا رفتن
ف ظهر ظهارة بالفتح قوی
پشت گردید و ظهر عنه العیب -

محو فا پدید گردید + و ظهر
بالبعیر آماده کرد شتر را جهت
حاجت + و ظهر بحاجتی -
فراموش کرد حاجت مرا + و ظهر
ظهورا - آشکار گردید + و ظهر
علیه بیام برآمد + و ظهر علی
یاری نمود مرا + و ظهر به و علیه -
چیره گردید بروی + و ظهر بفلان
آشکار کرد او را -
بعیر مظهر - کمحسن شتر گرمی
نیم روز رسیده و در وقت ظهیره
آینده + و نیز مظهر - خداوند ستور
برشت یقال بنو فلان مظهرون
ای لمعم ظهرهم -
اظهار پس پشت گردانیدن
چیزے یا یعنی فراموش کردن و
آشکارا کردن و طمع و دیده و
ساختن کسی را دچیره گردانیدن
و بوقت نماز پیشیں رفتن و در نیم
روز در آمدن و در آں وقت شدن
بجای و صاحب ستور شدن و از بر
خواندن قرآن را یقال اظهرت علیه
القرآن وکذا اظهرت علیه
ای قرأته علی ظهر لسانی -
مظهر - محدث نام مردی و در
وقت ظهیره آینده
مظهر - تعظم قوی پشت از
شتران وجز آں و نام جد عبد الملک
بن قریب اصمعی
تظهیر - فراموش کردن و بوقت
ظهیره در آمدن و در آں وقت شدن
بجای و مرد مر زن خود را انت
علی کظهر امی گفتن و بعدی بن

ظاهر بینهما پشت بپشت
آورده ند و یاری مندی کردند + و
نیز مظاهرة مرد مر زن خود را
انت علی کظهر امی گفتن ظهار
بالکسر شه یقال ظاهر من امرأته
ودو جامه بهم در پوشیدن
تظاهر - یاری مند شدن باهم و به
پشت در آوردن از لغات اضداد
است
تظهر - در نیم روز بجای شدن
وانت علی کظهر امی گفتن مرد
مر زن خود را
اظهار کا فتعال فراموش نمودن
استظهر به یاد گرفتن و ازبر
خواندن کتاب را و ظاهر خواند آنرا
و قوی پشت شد + و استظهر به
یاری خواست ازوی + و نیز استظهار
آماده ساختن شتر را جهت حاجت

باب الظاء فصل الیاء

ظ ی ء

ظبأة بالفتح مردگول
ظبئه تظبیئا - اندوهگین
گردانید او را

ظ ی ی

ظاء - حرفی است از حروف تهجی
مختص بلغت عرب
ظبی - کطی انگبین
ظبیئة - بالفتح مثه دیه مرد اردر
آماس وشگافتگی در آمده
ظبیان گلستان انگبین میا مین
وشتی گرم وخشك است و رودیم
شقیقه وصداع لمغمی وسوداوی

را نافع محلل رطوبات بلغمی و ضماد آن کلف را زائل کند و نیز تمیان گیاهی است که بر برگ آن پوست پیرایند و یقال ان الفتیان فعلان من الواو اصله ظ و یان فادغم و منه ارض مظواة ارض مظیاة - بالفتح زمین گیاه طیان ناک اهن مظواة بالواو و اشتد یم مظیب پوست به برگ طیان پیراسته ادیم مظی و مظوی بالیاء والواو مثله

الکتاب الثامن عشر فی العین

باب العین فصل الیاء

ع ب ء

عبء بالفتح بر تو آفتاب و قد یحذف الآخر فیقال عب کذا عبء بالکسر بار و گرانی از هر چه باشد و متاع و تنگ بار و همزتها بالفتح اعباء جمع عباء کساء کلیم خط دار عباءة بالتاء مثل و کول گران و ثقیل الجسم قربة اعبئة جمع معباء کمقعد راه معباءة کمکنسة لته حیض ف عبأ المتاع آماده کرد رخت راه و کذا اعباء کاکرم و عبأ الجیش - ساخت سامان لشکر را و عبأ الطیب آمیخت بوی خوش و ساخت آراسته و ما عبأ به باک نداشت وی را و منه قوله تعالی

قل ما یعبؤ بکم ربی ای ما یبالی بکم ای بعذابکم و ما اعباء به ای ما اعتنی - تعبئة - آماده و ساخته کردن سامان لشکر را تعبئی مثله اعتنیاء - در آگندن

ع ب ب

عبّ - بالفتح آب خوردن یا جرعه جرعه خوردن آن یا پی در پی خوردن و بدهان خوردن آب از جوی و فی الحدیث الکلب من العبّ الحمام تشرب الماء عبّا کما تعبّ الدواب و آواز کردن دلو وقت آب گرفتن در چاه دراز و انبوه شدن گیاه و الفعل من نصر و عبّ الشمس و یخفف پرتو خورشید

عبّة - بالفتح یک نوشیدنی از آب

عبّ - بالضم تریزه بن آستین

عبّة - بالضم دانه کانسخ یا سگ انگور یا درخت را یا دختی است دیگر عبب کصرد جمع و نیز ذو عبب وادی است

عبب - بضمتین آب جهمان ریزان

عبیبة - بالضم والکسر بزرگ منشی و مخزن و ناز و منه عبیبة الجاهلیة ای تخوتها -

عبّ مرد نیاز مند و درشت بینی

عباب کغراب برگ خرما و توجیه بزرگ بسیار آب و پری آب بسیار آن و بالا برآمدن آب یا موج زدن آن و اعلای هر چیزی و نام اسپ مالک بن

نوبه یا صواب آن عناب بنون است قولهم اذا اصابت القباء الماء فلا عباب و ان لم تصبه فلا باب

در رعایت اعتدال و ترک حرص و آل استعمال کنند ای ان وجدته لم تعبّ و ان لم تجده لم تتعبّ

بنو عباب کشاورقبیله است از عرب سموا لانهم خالطوا فارس حتی عبّت خیلهم فی العراب

عبیبة - کسفینة چیزیست شیرین بشکل صمغ که از درخت عرفط برآید و خورده شود باصمغ یا شیر آن است و عصاره بزوچرا گاه شتر از شوره گیاه و زمین پست

عبّی - کربی زنی که فرزندش نمیرد

یعبوب کیعفور اسپ تیزرو و دراز بالا یا اسپ نیکو و نرم دویدن یا اسپ که در تگ و روش پای بدور دور اندازد و جوی که آب در وی تیز رود و مهزیل بسیار آب و ابر و نیز اسپ آمد مرزبیع ابن زیاد و نعمان بن منذر و اصلح بن قرط سعدا

عبعب - بالفتح ناز کی فراخ جوان پرگوشت جامه وسیع و فراخ و چادر باریک و نازک از پشم شتر و بتی است و نام مردی و تجانه و مرد بلند بالا و رنگ و تکه کوهی

عبعبة پشم گوسپند سرخ رنگ و نام مادر دؤبی شاعر

عبعاب بالفتح مرد دراز بالا و نیز عبعاب فراخ گلوی بزرگ شکم تمام اندام نیکو سرشت

عبأ عب کعلابط آبی است مرقیس بن ثعلبه را

عنبب کجندب بسیاری آب ورود باریت و گیاهیست

عبعب عبعبة شکست خورد و گریخت

تعبعبته هلاک کردم اورا

معابة - نبرد کردن در فخر و فزونی

عباب بالکسر مثله

تعبب التبید ستهید در خوردن نبید

ع ب ث

عوبث کجعفر راه درکوه

عوبثان بن زاهر بن مراد جد هذا بن عامر است

عبیث کامیر نوعی از ریحان

عبیثة کسفینة پنبه و طعامی است که وسای بجای گوشت پلنج اندازند و قیل از آرد و روغن و خرما و آمیزش نسب یقال فلان عبیثة در نسب او آمیزش و خلط است و عبیثة الناس مردم از هر جنس در آمیخته

جو و گندم در آمیخته و منه جاء فلان بعبیثة فی وعائه - یعنی جو و گندم در آمیخته و فی المثل ظلت الغنم عبیثة واحدة و بکلة واحدة و قد صرفی ب ل ل -

عبیث کسکیت بسیار بازی کننده

س عبث عبثا - محرکة بازی کرده و عبثة بالفتح یکبار بازی کردن

بض - عَبَثَ عَبْثاً - آمیخت
وعَبَثَلَه ساخت

ع ب ث ر

عَبَيْثَر - کسفرجل نام مردے
عَوَثَّرَان بالفتح وضم الثاء وفتحها
گیاہیست خوشبو مسحوقه ان
یجن بعسل لاحتمالته المرآة سخنها
جبلها عَبَيْثَران بضم الثاء وفتحها
مثله : ودیز عَبَيْثَران کارد شوار و
فتنه ومکروه وبفتح الثاء درختی است
بسیار خار که رود راهی نیابد
ازاں ہرگز اخاری رسد در امر شدید
بداں مثل زنند

عَبَاثِر - راه در کوہی است که از
اضم بینبع میرود

ع ب ث م

عَبْثَم - کجعفر نام مردے

ع ب ج

عَبَجَة محرکة دشمن روی فرو ہلیه
کہ ہرچه گوید یا ندارد وباک و
پاس آں نکند وبی خیر

ع ب ج ر

عَبَجَر - کسفرجل سطبر و درشت

ع ب د

عبد - بالفتح بنده خلاف حر رسم
عَبْدُون وعُبَيْدٌ اَعْبُد کافلس
رعباد وعُبْدان بالضم وبالکسر و
عِبْدان کلمران وعَبِيْدَاء کشیخته
ومعابید وعِبْدَاء بکسرتین مشدد و
الالف ممدوداً وعبدی مقصوراً و
عُبُد بضمتین عَبُد کنند و
مَعْبُوداء جمع اَعابید جمع الجمع * و
گیاہی است بخوشبوئی یکان گاہ من

وگوہی است مرثی اسود راکوہی
وگیر وموضعی است در بلاد طی وقریة
بن العَبْد شاعری است وعَبْد
ذُوالاَبْرَص عامر ملکی از ملوک حمیر
عَبْدِی منسوب است بعَبْد
القیس ویقال عَبْقَسِی ایضاً وکذلک
العَبْدَری والعَبْشَمی منسوباً الی
عَبْدِالدار وعبدالشمس
عَبْدَان مثنی عبداللہ بن قُشَیر
اَعْوَر یَشْکُری وعبداللہ بن سلمة
بن قُشَیر وآں سلمة خیر است و
کَسْکَبان دہی است بدو از اں دہ
است عَبْدُالحَمِید بن عبد
الرحمن ابوالقاسم خواہرزادہ
ونام مردی که نهر بصره از حفر او
است
عَبْدِیَّة - بالفتح مشددة الیا
بندگی * ودراہم عَبْدِیَّة نوعی
از دراہم جید وارجح
عَبْدَةُ بن الطَّبِیب بالفتح
مردی است * ونیز عَبْدَة نام
زنی
عَبَد بالتحریک خشم وکر
سخت وعار وپشیمانی وملامت نفس
وآزلو اباء والانکار والفعل من سمع
فی الکل
عَبَدَة محرکة توناى وفربهی
وزندگانی وسنگ خوشبوی سا
وننگ وعار ومضوب علیه * وابو
عَلْقَمة عَبَدة بن عَبَدة شاعر
یمنی است
عُبَدَة بالضم نام مردی
عَبِید - کعضد بنده لحن است
یاضرورت قاله الفراء
عَبِید - گلتف مرد با ننگ وعار
عَابِد کوہی است مرد با ننگ
وعار قیل ومنه قوله تعالی ان کان
للرحمن ولد فانا اول العابدین ای
اول الآنفین من عبادة ربی ایاه
عابد بن عمر بن مخزوم از اولاد
است عبداللہ بن سائب عابدی
صحابی وعبداللہ بن مستیب
عابدی محدث
اَعْبَد کاحمد نام مردی
عِبَاد - بالفتح ویکسر جمع ہائے
پراگنده از عرب گوید رجزة بنصرانیت
مجتمع شدند عبادی منسوب
بوی وبالکسر بنده لغت مزنیه است
وقوله تعالی فادخلوني في عبادي
ای فی حزبی وبالفتح نام مردے
عِبَادَة باآنکه پرستش وبندگی
عُبُودَة وعُبُودِيَّة مثله والفعل
من نصر وقولهم عَبَدَ بِهِ اُمِّ ذِبِّهِ
یعنی در غلامیه شدم برادریت او
عُبَاد - کغراب نام مردی
عُبَادَة بن الصامت بالضم و
التخفیف صحابی است
عُبَيْد - کامیر نام مردی وعبید
بن الابرص شاعری است از بنی اسد
ام عُبَيْدَة کسفینة دہی است
نزدیک واسط ودران دہ است ابو
سید احمد رفاعی * ونیز عُبَيْدَة
نام زنی
عُبَيْدَة بن معاویه
بن قُشَیر وعُبَيْدَة بن عمرو بن معاویه
عُبَيْد کز بیراسپی است مر
عباس بن مرداس راو نام مردے
* وعُبَيْدُ الله بن عمر بن
الخطاب درجنگ صفین با
معاویه کشته شد لیس له روایة ولا
سماع عنه صلی الله علیه وسلم * و
عُبَيْدُ الله بن معيّه وصحبت او
اختلاف است فی جبوا العُبَيْد -
بطنی عُبَيْدی کهنلی منسوب بوے
دام عُبَيْد دشت خالی وویران یا
بیابان که باران نرسیده باشد تا زه
عُبَيْدان شتی رود باری است
عُبَيْدَة کجهینة ہزار خانه
شکنبه * وابو عُبَيْدَة بن الجراح
صحابی است از عشره مبشره ونامش
عامر بن عبید اللہ بن الجراح
منسوب بسوی جد
عَبُّود کتنور مردی است بسیار
خواب که هفت سال در جای نیز
کشی خود در خواب بود وفی حدیث
مُعَضِّل ان اول اناس یدخلون الجنة
عبد اسود یقال له عَبُّود وذلک ان
الله تعالی بعث نبیاً الی اهل قریة
فلم یؤمن به احد الا ذلک الاسود
وان قومه احتفروا البئر فاعیدوه
فیها والطبقة علیه فخرة عظیمة
وکان ذلک الاسود یحتطب فیبیع الحطب ویشتری به طعاماً و
شراباً ثم یاتی تلک الحفرة فیضعه
الله عز وجل علی تلک الصخرة
فیرفعها ویدلی الیه ذلک الطعام
والشراب ان کان احتطب یوماً
ثم جلس لیستریح فضرب بنفسه شقه
الایسر فنام سبع سنین ثم هب من

ح

وَتَبِعَهُ وَهُوَ كَابِرِي إِلَيْهِ أَنَّهُ نَامَ سَاعَةً
مِنْ نَهَارٍ فَاحْتَفَلَ حُرْمَتَهُ فَأَتَى الْقَرْيَةَ
فَبَاعَ حَظَّهُ ثُمَّ أَتَى الْحُرْمَةَ فَلَمْ
يَجِدْ إِلَّا بَقِيَّ فِيهَا فَقَدْ كَانَ بَدَا لِلْقَوْمِ
فِيهِ فَأَخْرَجُوهُ فَكَانَ يَتَسَاءَلُ عَنِ الْأَوَّلِ
يَقُولُونَ لَا نَدْرِي أَيْنَ هُوَ فَضُرِبَ
بِهِ الْمَثَلُ لِمَنْ نَامَ طَوِيلًا وَنِيزْ عَبُّودٌ
مَوْضِعٌ است وكوهي ٭ وابن عَبُّودٍ
محدث است

عَابُودٌ - كطاووس شهري است
نزديك قدس

عَبَّادٌ - كشداو نام مردي ٭ ونيز
عَبَّادُ بن بشر وعَبَّادُ بن شرحبيل
وعَبَّادٌ - بن المطلب ابن صحابيان اند
عَبَّادَةُ - بالفتح وتشديد الباء
دختري است وبخشي ٭ ونيز از
اسدي مردان است

عَبَّادِيَةُ تشديد الباء والياء وهي
است بنرخ

عَبَّادَانُ تشديد الباء جزيرةٌ
است محيط بدو شعبه دجله كه در
بحر فارس ميريزند

عُبَّادَانُ - بالضم والتخفيف وادي
است

ذُو عُبْدَانَ بالفتح قبيله است
از لوكيين از اعمود بن سكسك

عَبْدَانُ محركة ناحيه است بيمن

عَبَابِيدُ - كعقابير بالواحد من
لفظها گروه هاي مردم وگروه ور
گذشته وپريشان ومتفرق شده و
دونده بهر سوي يُقَالُ صَارَ الْقَوْمُ
عَبَادِيدَ وعَبَابِيدَ - اي متفرقين
درشتها وناهاي دور عَبَادِيدُ مثله

في الكلام السنية اليهم عَبَادِيدُ
قال سيبويه لا آتيه كلا واحد له
وواحده في القياس على فُعْلُولٍ
او فُعَيْلِيلٍ وفُعْلَالٍ ونيز عَبَادِيدُ
عربي است ٭ وگويند مرورا كيا
عَبَادِيدَهُ يعني بطور خود رفت

عَبْدِيلَا - بالكسر نام مردي

عَبَادِلَةُ - بن عباس ابن عمر ابن
زبير وابن عمرو ابن العاص اند
ويس نه ابن مسعود

مَعْبَدٌ بالفتح نام مردي مَعْبَدٌ
بضم الباء شله

مَعْبَدٌ - كمنبر سيل وكلند

أَعْبَدَنِي بنده گرفت مرا ٭ و
أَعْبَدَنِي فُلَانٌ فُلَانًا مانند وي
گردانيد مرا ٭ وَأَعْبَدَ الْقَوْمُ
بالرحيل زندا ورا ٭ وَأَعْبَدُوا
فراهم آمدند وجمع شدند ٭ و
أُعْبِدَ به مجهولا فرو ماند در راه
از مانده گرديدن راحله يا هلاك شد

مُعَبَّدٌ كمعظم نرم وخوار وگرامي
حاشيه شده از لغات اضداد است و
مخ زده شده ونيز رشوت ازكش
وشهري كه اثره علم وآب ندارد ودشت

نقران مانيده ونيز شتر رام ٭ وطريق
مُعَبَّدٌ راه كوفته وپاسپر كرده

مُعَبَّدَةٌ كمعظمة كشتي قير اليده

عَبَّدَ تَعْبِيدًا رسيد وگريخت ٭ و
ما عَبَّدَكَ فعل ديدي نكرد
وركار ٭ ونيز تَعْبِيدٌ به بندگي
گرفتن ورام كردن وخوار داشتن و
گرامي داشتن از لغات اضداد است

اِعْتِبَادٌ بنده كردن وبه بندگي
گرفتن

تَعَبَّدَ تَعَبُّدًا - پرستش نمود خدا ي
را ٭ وتَعَبَّدَ الْبَعِيرُ سركشي نمود
شتر ٭ تَعَبَّدَ الْبَعِيرَ راند شتر را
چندانكه عاجز ومانده گردد ٭ تَعَبَّدَ
فُلَانًا بنده خود ساخت اورا ٭ و
تَعَبَّدَ فُلَانٌ اي تكلف في العبادة
اِسْتَعْبَدَ به بندگي گرفتن ومانند
بنده گردانيدن

ع ب د س

عَبْدَرِيٌّ بالفتح وتشديد الياء
منسوب بسوي شي عَبْدُ الدَّار ٭ و
همچنين عَبْقَسِيٌّ وعَبْشَمِيٌّ منسوب بعبد القيس
وعبد الشمس

ع ب د س

عُبْدُوسٌ كعصفور ويفتح از اعلام
است ويقال السين زائدة

ع ب د ك

عَبْدَكُ از اعلام است

ع ب د ل

عَبْدَلٌ - بالفتح نام حضرموت و
بنده ومملوك خلاف حر وقيل اللام
زائدة ٭ وعَبْدَلُ بن حنظلة -
معروف بنهاس شريف قوم است و
مترشد محاني وحكم كوفي پسران
عَبْدَلٍ شاعران اند

عَبَادِلَةُ - جمع از اصحاب نبي
صلى الله عليه وسلم وهم وبيست
كس اند واز مطلق چهار كس مراد
باشند عَبْدُ اللهِ بن عباس و
عبد الله بن عمر وعبد الله بن زبير
وعبد الله بن عمرو بن العاص ٭
وبعضي عبد الله بن مسعود راهم

از عبارات شمارند

ع ب ر

عَبَرَ - بالفتح مرضي است بيان
حضرموت ومارب

عَبْرَةٌ - بالفتح بيان وتفسير اسم
است تعبير راو سرشك در چشم
يا تر وگريه در سينه يا اندوه بي
گريه عَبَرَاتٌ بالتحريك وعِبَرٌ
كعنب جمع ٭ ونيز عَبْرَةٌ اشك بيدن
والفعل من سمع يقال عَبَرَتِ
الْعَيْنُ عَبْرًا اشك بارد چشم
واندوهگين شدن

عُبُرٌ بضم قبيله است وزني است فرزند
وزن فرزند مُرُوه ابر سخت رواں
وعقاب وگرمي چشم وبسياري از هر
چيز ٭ وعُبُرُ الشَّهْرِ وبفتح كرانه
جوي واكبش عُبُرٌ - شجقار ها
يك سال فربه ناكرده

وعُبْرَةُ الْوَادِي بالضم وبفتح كرانه
وادي وناحيه آن وكذلك عُبْرَةُ النَّهْرِ
وبالضم گرمي چشم وسحرك و
بسيار از هر چيزي وگرده ٭ ونيز
عُبْرَةٌ بالضم مهره است كه بينيها
بيعة بن جويش فلقب ذا العبرة

عِبْرٌ - بالكسر از عربي قرات تابريز
عرب وقبيله است وعِبْرُ الْوَادِي
كناره رود بار وبنات عِبْرٍ
دروغ وباطل ٭ ومجلس عِبْرٍ
مجلس بسيار اهل

عِبْرَةٌ - بالكسر شگفت وپند عِبَرٌ
جمع بضمه تحف موسي كانت
عِبَرًا وقال الله تعالى إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَعِبْرَةً لِأُولِي الْأَلْبَابِ

عَبَر - محرکة اعتبار و منه قولهم
اللّهمّ اجعلنا ممّن یعبر الدنیا ولا
یعبرها یعنی بگذرد ازاں و اعتباری
نهند آنرا + و نیز عَبَر گرمی
چشم + و ابو العَبَر - بیهوده گوی
فسوس کننده ابو عَبَرة محرکة مثله
+ و یوم العَبَرات روزی است
مر عرب را
ناقة عُبُر سفا مثلثة ناقه قوی که
قطع کند بهر زمین که بگذرد و ناقه
پیوسته در سفر یستوی فیه المذکر والمؤنث
والواحد والجمع + رجل عُبُر
اسفار کذلک -
رجل عَبِر ککتف مرد با اشک
امرأة عَبِرَة کفرحة زن با اشک
عُبُرِیّ بالضم و تشدید التحتیة
کنار با ساق که بر لب جوی روید
و نیز و بعض کنار بی ساق است
عِبْرِیّ - بالکسر منسوب با لغت
جهودان عِبْرانی مثله
رجل عَبْران کسکران مرد با اشک
و نیز عَبْرانُ موضعی است
امرأة عَبْرَی زن با اشک عَبارَی
جمع + عینٌ عَبْرَی چشم پر اشک
عابِر - کصاحب با اشک یقال رجلٌ
عابرٌ و امرأةٌ عابرٌ ایضاً + و عابِرُ
سبیل - راهگذر و مسافر
لغةٌ عابِرَةٌ لغت جائز و روان
عابَر کهاجر ابن شالخ ارفخشد
بن سام بن نوح علیه السلام + و
قالع بن عابر از اجداد معد بن
عدنان است
ذبر - کجوهر بچه پلنگ

عَبُور - کصبور بره گوسپند عبائر
جمع + و ختنه ناکرده عُبُر جمع +
و الشِّعری العَبُور نام ستاره که
بعد جوزا بر آید
قومٌ عَبِید کامیر گروه بسیار اهل
و زعفران یا بوی خوش با زعفران
آمیخته و سهمٌ عَبِیرٌ تیر سیاه
ناپیراسته و تیر بسیار پر
عَبَرْتَی - بالفتح و القصر دهی است
نزدیک نهروان
عُبَیْراء گیاهی است
جملٌ عُبَّار - کرمّان شتر نر توانا
که از هر زمین گذرد و همیشه سفر
کند
مَعْبَر - بالفتح جای گذر از کرانه
دریا و جز آن و شهریست بکنار
دریای هند
مِعْبَر - بالکسر کشتی و پل و آنچه بدان
از دریا و جز آن گذرند
معابر چوبهای کشتی که بآن
لنگر کشتی بندند
ن عَبَرَ الرُّؤیا عَبْراً و عِبارةً
بیان کرد خواب را و خبر داد از مآل
کار + و عَبَرَ الکلام عِبارةً -
تفسیر کرد سخن را + و عَبَرَ النهر
عَبْراً و عُبُوراً درگذشت از آب
جوی + و عَبَرَ القومُ - مردند و
درگذشتند + و عَبَرَ السبیلَ
شگافت راه را + و عَبِرَ عَبَراً
جاری گردید اشک و اندوهگین
شد + و عَبَرَ الکبشَ یکسال
فریز ناکرده گذاشت تیمار ... را
و عَبَرَ به الماءَ بدان درگذشت از
آب + و عَبَرَ المتاعَ و الدراهمَ
تامل نمود در نیت و ماهیت آن +
و عَبَرَ الکتابَ باندیشه خواند
نامه ها بی آواز
ن ض - عَبَرَ الطیرَ زجر کرد مرغ
را
جملٌ مُعْبَرٌ - کمکرم شتر بسیار
پشم و لا تقل اعبرة + و سهمٌ مُعْبَرٌ
تیر بسیار پر و ناپیراسته + و غلامٌ
مُعْبَرٌ کودک مراهق ختنه ناکرده
جاریةٌ مُعْبَرَةٌ - کمکرمة دختر
ختنه ناکرده و شتر ماده که سه
سال نزاید و این ایام سخت گذشته
باشد بروی + و شاةٌ مُعْبَرةٌ گوسپند
فریز ناکرده + و قولهم یا ابن المُعْبَرة
دشنام است مر عرب را زیرا که
مُعْبَرة زنیکه از کس او آب مانندیکم
جاری باشد
اِعْبار - یک سال فریز ناکرده
ماندن گوسپند را شاةٌ مُعْبَرةٌ لغت
سنه
مُعَبَّر - کمعظّم کوهی است بدینجا
قوسٌ مُعَبَّرَةٌ کمان تمام و خوب
عَبَّرَ الرُّؤیا تَعْبیراً - بیان نمود
خواب را و آگاه کرد از انجام کار +
و عَبَّرَ بالماءِ درگذشت از آب و گذرانید
و عَبَّرَ عمّا فی نفسه بیان نمود آنچه
در دل بود + و عَبَّرَ عنه غیرُه استغنا
نمود و غیری پس بیان کرد از وی +
عُبِّرَ به - نمود او در گرمی چشم +
و عَبَّرَ به الامُّ دشوار شد کار بروی
و عَبَّرَ الکتابَ باندیشه خواند نامه
را بی آواز و عَبَّرْتُ به هلاک گردانیدم
او را و نیز تَعْبیر سخن از کسی یا از
دل خود گفتن یقال عبّر عنه
و بیکبار سنجیدن درم بعد ازاں که
بتفاریق سنجیده باشد و پیمودن
گندم همانند آن
اِعْتَبَرَ شگفت نمود و پند گرفت
و چیزی را بدیگری قیاس کرد یقال
اعتبر الصاحب بالصاحب
و منه حدیث ابن سیرین انی
اعتبر الحدیث یعنی یعبر الرؤیا
علی الحدیث و یعتبر به کما یعتبرها
بالقرآن فی تاویلها مثلاً ان یعبر
الغراب بالفاسق و الضلع بالمرأة
امرأةٌ مُسْتَعْبِرَةٌ و یفتح الباء زن
که بهره خود از شوی نگیرد
اِسْتِعْبار جاری گردیدن اشک
و اندوهناک شدن و خواب گذاردن بر
کسی جهت تعبیر کردن وی

ع ب ر ب

عَبْرَب بالفتح سُمَّاق که نوعی از بر
و رخت ترش ست که در طعام اندازند
عَرَبْرَب مثله مقوی احشای حاره
و قابض و رافع صفرا
قدرٌ عَبْرَبِیّة دیگ که دراں سماق
انداخته باشند

ع ب ر د

جاریةٌ عُبْرُدٌ کقنفذ دختر سپید
رنگ و تازه بدن نازک و لرزان اندام
جاریةٌ عُبَرِدٌ - کعُلَبِط و عُلَبِطة
و علابط مثله + و عشبٌ عُبْرُدٌ
گیاه باریک و بیچاره
غصنٌ عُبْرود کعصفور شاخ نرم
و نازک غصنٌ عُبارِدٌ - بالضم مثله

وشحم عبود پیه جنبان ولرزان

ع ب س

عَبَس - بالفتح گیاهی است بغارسی شاپاک یا سبز و بمصر برنف نامند وکوهی است و آبی است بنجد بیابانی است و محلاست بکوفه و عَبْس بن بغیض بن ریث بطنیست از حنیس عیلان و نیز قبیلاست یمن از قضاعه از اولاد عبس بن خولان

عَبَس - محرکه سکون لب شک جوان خشک شده بر دنبه ستور و خشک شدن آن والفعل من سمع ۴ وعلقمة بن عَبَس - احد الستة الذین ولّوا عثمان رضی الله عنه ۴ و نیز

عَبَس خشک شدن ریم بر دست و اندام والفعل من سمع

عمرو بن عبسة - صحابی است

عابس - ترش روی و شیر عبد الرحمن بن سلیم کلبی کشیر بیشه ۴ و نیز

عابس مولای حبطلب بن عبد العزیز و عابس بن ربیعه و عابس بن عبس باآن عبس آن عابس است صحابیان اند

عَبْس کجو هر نام ناقه بسیار شیر

عَبُوس بالفتح کجو ول جماعت بسیار

عَبُوس کعبوس شیر بیشه ۴ ویوم عَبُوس روزیست که از آن روی ترش شود

عُبَیس بن بَجِیلَة - کزبر و عبس بن میمون محدثان اند و وعبیس بن بهثام شیخ است مر بشیر را

عَبَّاس کشاد و شیر بیشه و ابو الفضل العباس بن عبد المطلب عم آن حضرت صلی الله علیه وسلم و عباس بن مرداس از صحابیان و عباس بن سهل بن سعد از تابعیان

عَبَّاسِیَّة بتشدید الباء والیاء دیهی است بنهر الملک وشهری ست بمرو

عُبَیْس تصغیر عبس نبت احمد بن طولون و دهی ست قریب طالقان

عُبَیْس - کشتور و موضعی است

ف - عَبَسَ وَجْهَهُ عُبُوسًا و عُبُوسًا ترش کرد روی را

اُعْبَاس عبس ناک شدن ستور

تَعْبِیس ترش روی کردن شدة للمبالغة

تعبّس - ناخوش وترش روی کردیدن

ع ب س ر

عَبْسَر بالفتح وضم السین شتر ماده قوی وتیز رو عُبْسُور کصفور شتر

ع ب ش

عَبْش - بالفتح نیکوی وصلاح یقال لا خیر فی عَبْشِه للصبی ای کماکح فاعیشوه کولی وکند فهمی وبیحرک

عَیْشَة بالفتح والتحریک سستی و غفلت یقال لا عیشة ای غفلة

اِعْیَاش - ختنه کردن کودک را واصلاح نمودن

ع ب ش م

تَعَبْشُم عبشی شدن

ع ب ط

مات فلان عَبْطَة بالفتح جوان صحیح وتندرست مرد قال امیة بن العلت ۴ من لم یمت عَبْطَة یمت هرما - للموت کاس والمرء ذائقها ۴

عَبْطَة بالضم تازگی وتری

عَوْبَطَة - بالفتح داهیه دبلاو موج دریا

عَبِیط کامیر شتر نر وجوان که بی علت وبیماری کشته باشند آنرا

عَبِیطَة مونث عبط ککتف وعباط بالکسر جمع ۴ ولحم عَبِیط گوشت تازه

دم عَبِیط وزعفران عَبِیط کذلک

وثوب عَبِیط جامه نو دریده

وثوب مَعْبُوط ثوب عبیط است

ف - عَبَطَ الذَّبِیحَةَ عَبْطًا - بالفتح بی علت کشت وبیحر برگوشت

وجوان را ۴ وعَبَطَ فلان پنهان وغائب گردید ۴ وعَبَطَتِ الرِّیحُ وَجْهَ الْأَرْضِ رنید باد روی زمین را ۴ وعَبَطَ الْأَرْضَ کندید جای ناکنده را ۴ وعَبَطَ عَلَی الْکَذِبِ دروغ بر است بر من بی سبب وبهانه

وعَبَطَ نَفْسَهُ فِی الْحَرْبِ بی سبب بی باکانه انداخت خودرا در جنگ ۴ وعَبَطَ التُّرَابَ - بر انگیخت خاک را ۴ وعَبَطَ الْفَرَسَ تاخت اسپ را چندان که عرق آورد

وعَبَطَ الضَّرْعَ خون آلوده کرد پستانرا ۴ وعَبَطَ الثَّوْبَ الْجَدِیدَ دریدجامه نو درست را ۴ و

عَبَطَ هُوَ - دریده شد لازم متعد

وعَبَطَهُ الدَّاعِی الرَّحِیلَ بی موجب رسید اورا بلاها ۴ وعَبَطَتْهُ الْمَنِیَّة بی علت وجوان کشت اورا

اَعْبَطَهُ الْمَوْتُ رسید اورا

مرگ در جوانی وصحت

اِغْتِبَاط - کشتن ذبیحه برگوشت وجوان را وپنهان شدن وخراشیدن باد زمین را وکندن جای ناکنده ودروغ گفتن بی سبب وبهانه

ودرد وصحت وتندرستی مردن جوان و دریده وکفته شدن پوست

ع ب ق

عَبَق - بالتحریک سمنی ونام جد ابی اسحاق اسمعیل بن عمر عبقی محدث

عَبِیقَة - محرکه چربش روغن درمشک یقال ما فی الزِّقِّ من عَبِیقَةٍ ای شیء من سمن

رجل عَبِق گلف مرد آلوده بوی خوش که از چند روز که هنوز باقی است ۴ امرأة عَبِقَة - بالهاء مثله -

عَبَاقِیَة - مرد مکار ونیک زیرک وبلا یقال به مَا بِهِ عَبَاقِیَه یعنی اثر زخمی در بهترین جای روی باقی است ودرختی است خاردار ۴ وزد سخت وزننده ومکار ۴ وشیء عَبَاقِیَة چیز لازم ۴ و شیء له عَبَاقِیَة یعنی آنرا اثری است باقی ۴ وانف لها عباقیة یعنی عار وننگ است اورا

رجل عَبَقَات بر بقات مرد بدخوی

عَبَنَاة - زن بدخوی

عقاب عُبَنْقَاء وعَبَنْقَاة - عقاب تیز چنگال عقاب عَقَنْقَاة بتقدیم قاف برنون مثله ۴

رجل عَبَاقاء - مرکبست بمعنی پاتو
س - عَبِقَ بِهِ الطِّيبُ عَبَقًا محرکة وعَبَاقَةً وعَبَاقِيَةً بالفتح والتخفیف چسپید بوی بوئی خوش وخوش بوی شد ۴ وعَبِقَ بِالْمَكَانِ اقامت نمود وان جائے ۴ وعَبِقَ بِهِ آزمند وحریص آن گردید
تعبیق - گلو بریدن وذبح کردن
اَعْبَقَ الرَّجُلُ سخت دلے وبلا وبدخوی گردید

ع ب ق س

عَبْقَر - کمجفر موضعی ست بسیار پری ودیو که پارچه وران جاخوب می بافند - یا عربان هر چیز خوب وشگرف را از مردم وجامه و ستوار وجز آن بوی نسبت کنند. فیقال ثوبٌ عَبْقَرِيٌّ وثِيَابٌ عَبْقَرِيَّةٌ ونیز عَبْقَر - نام زنی عَبْقَرِيّ بیای نسبت مهتر و قوی وسخت یقال هو عَبْقَرِيُّ الْقَوْمِ یعنی مرد مهتر ومرد قوی وبهتر وکاملتر از هر چیزی وآنچه در سن وخوبی شگوفی فایق تر باشد ودر دماغ بی آمیغ ونومی از گستردنی وبا لکاپین ومنه الحدیث کَانَ عُمَرُ يَسْجُدُ عَلَى عَبْقَرِيٍّ - وظلم عَبْقَرِيّ ستم سخت وشدید
عَبْقَرَةٌ - کدرجثه زن پرگوشت نازک حسینه ۴ ونیز عَبْقَرَة - نوشیدن سراب
عَبُوقَرَة بالفتح نخوت یا لوی ست

عَبْقَرِيّ - بضم قاف موضعی است
عَبَاقِر - ابی است مرتبی فرازه را
عَبَاقِرِي - نومی از گستردنی وقوی
مُتَّكِئِينَ عَلَى رَفْرَفٍ خُضْرٍ و عَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ -
ابرد من عَبْقَرِيّ - مذکور است در ح ب ق ر

ع ب ق ش

عَبْقَش - کجعفر وعُبْقُوش کعصفور جاوزکی ست
عَبْقَسِيّ منسوب بعبدالقیس
عَبَاقِيس باقی مانده از بقیه و پسین چیزها عَقَابِيل مثل
عَبَنْقَس - مرد بدخوی ونازک تن ودراز بالا وآنکه دو وجده آواز جانب هرده پارش عجمی باشند
عَبَنْقَسَاء - شاومان وخورم

ع ب ق ص

عَبْقَص - کجعفر وعَبْقُوص کعصفور جاوزکی ست

ع ب ق ل

عَبَاقِيل باقی مانده بیماری ومحبت

ع ب ك

عبكة - محرکة پست لوله گردو پاره وشکسته از هر چیزی وچرش وچرک مشک شیر ومنه مالابه لبه عبكة وسست وسبک از هر چیزی ودر اندن دشمن روی ن - عبك الشئ بالشئ

ع ب ل

عَبْل بالفتح کلان وسطبر از هر چیزی وتمام اندام یقال رجل

عَبْلٌ امرأة عَبْلَة یعنی سطبر تمام اندام عبال وعبلات جمع ۴ وکذا رجل عَبْلُ الذِّرَاعَيْنِ یعنی سطبر بازو ۴ وفرس عَبْلُ الشَّوَى اسپ درشت بند پای ۴ وفی صفة سعد کان عَبْلًا من الرجال ای ضخما
عَبْلَة - بالفتح زن تمام اندام وامرأة عَبْلَة الخلخال زن سطبر جائے خلخال ۴ ونیز عَبْلَة نام جاریه قرطی مادر قبیله که امیه صخری است وایشان را اعبلات بالتحریک خوانند عَبْلِيّ بالسکون والحرکة یکی منسوب بسوی که نام مادر ایشان است ۴ وعَبْلَةُ الْبِئْرِ موضعی ست بمغرب
عُبْلَة بن الفدار بالضم بطنی است از عمیرة
عَبَل محرکة هر برگ تافته بی پهن باریک مانند برگ گزو نیز بار درخت اطلی یا برگ آن که سخت وصالح گردد که بوی داغت کرده شود یا برگ باریک دراز باشد یا کوتاه یا برگ از درخت فرو ریخته یا برگ نو برآمده از لغات اضداد است
عَبَلَة یکی فی الکل
عَبِل - گلفت درشت وسطبر
عَبْلَان سپید از سنگ وجز آن
اَعْبَل - کوه سپید سنگ یا سنگ سپید یا سنگ نیک سخت وسطبر
اَعْبَل سرخ وسپید سیاه می باشد سخت تافته وسطبر
عَبْعَبْلَاء - بالفتح سنگ سپید وآنکه عَبْلَاء پشته درشت وسطبر

وثَنِيَّةٌ عَبْلَاء نیک سپید سطبر ونیز عَبْلَاء سه موضع است و کان روئین است ببلاد قیس عیول - کصبور سرک
عَوْبَل بجیم هر نام مردی
عَبَال کسحاب نومی از درخت درو کوهی بزرگ که از آن عصا سازند ۴ وقیل منه کان عَصَا موسى عليه السلام
ذو العابل بن رجيب بادشاهی است از ملوک حمیر
بَنُو عُبَيْل بن عوف بن ارم بن سام کامیر قبیله بود خالص از عرب و گذشت
عُبَيْلَة - کسفینة زن درشت وسطبر
وعُبَيْلَة بن قُبَيْل مراورا ذکری ست
عَبَالَة - بالفتح وتشدید اللام وتخفیف ثقل وگرانی یقال القی علیه عبالته ای ثقله
عُنْبُل کقنفذ تلاش وکند عُنْبُلَة بالتاء مثله
عُنَابِل کعلابط درشت وسطبر
صخرة عَبْلَاء بالفتح سنگ سپید وآکمة عَبْلَاء - پشته درشت وشجرة عَبْلَاء -
عَبَنْبَل کضنفر بزرگ وسخت
مِعْبَلَة بالکسر پیکان پهن دراز
مَعَابِل جمع ۴ ونیز مَعَابِل موضعی است
لث - عَبَلَ عبالة بالفتح سطبر وتمام اندام گردید ۴ و عَبَلَتِ الفرس درشت وسطبر

یا گردیده
ن ـ عَبَلَتْهُ عَبُولٌ ـ رسید اورا
مرگ یا و عَبَلَ الحَبْلَ عَبْلًا تافت
رسن را
س ـ عَبِلَ عَبَلًا محرکة درشت
شد و سبید گردید
ص ـ عَبَلَ الشَّجَرَةَ فروریخت
برگ آنرا و عَبَلَ السَّقْمُ پیکان
پهن نهاد تیر را و عَبَلَ الشَّيْءَ
ذکر و آنرا فرا یاد داشت و برید آنرا و
عَبَلَ بِهِ بر وی را و عَبَلَ عَلَيْهِ
انداخت بر وی ثقل را و عَبَلَتِ
الشَّجَرَةُ برگ ریخت و برگ
برآورد و هشت
إِعْبَال ـ درشت شدن و سپید
گردیدن و فرو افتادن برگ درخت
و برآمدن و سخت گردیدن آن از لغات
اضداد است
مُعَبَّل کمودش پیکان پهن
و دراز دار
تَعْبِيل فرو افگندن برگ
درخت را
ع ب م
عَبَام کسحاب عاجز و درمانده
گران جسم
مَاءٌ عُبَامٌ کغراب آب بسیار
عَمٌّ ـ کبعف بلند بالا تندار
عَبَامَاء با فتح کول
ث ـ عَبْمٌ عَبَامَةٌ کول گردید
ع ب ن
عَبْن بالفتح سطبری بدن
و درشتی آن و الفعل من نصر
عُبْنَة بالضم طاقت شتر و ناقه

عُبْن ـ بضمتین مرو یا سیخ پر گوشت
تمام اندام
عَبْن ـ بالتحریک مشدد النون
سطبر و پر گوشت از کرکس و شتر
عِبْنَة ـ مونث
عَبَنَّى بالتحریک و تشدید النون
والقصر فربه و سطبر از کرکس و شتر
عَبَنَّاة مونث عَبَنَّيَات جمع
إِعْبَان شتر بزرگ جثه را
گرفتن و اختیار کردن
ع ب ن ك
عَبْنَك کعلس مرد سخت
درشت
ع ب ه ر
عَبْهَر ـ بالفتح پر گوشت و بزرگ
از مردم یقال جَبَلٌ عَبْهَرٌ و امرأة
عَبْهَرَى ضخم و قوس عَبْهَرٌ
کمان اگنده قبضه و فرس
عَبْهَرٌ اسپ اگنده گوشت و نیز
عَبْهَرٌ دراز و نازک و خوش تن
از هر چیز و نرگس و یاسمین و بستان افروز
عَبْهَرَة ـ زن تنگ پوست
سخت سپید اگنده گوشت نیکو روئے
خوش تن خوش خوی
عَبَاهِر ـ بالفتح دراز نیکو و
خوش تن
ع ب ه ل
عَبْهَلَة بیکار و بر سر خود گذاشتن
ستور را و تحکیمی نمودن
عِبْهَال ـ بالکسر مثله
ابِلٌ عَبَاهِيل شتران بر سر
خود گذاشته
عَبَاهِلَة ـ ملوک حمیر که در اسلام

هم بر ملک خود گذاشته شدند
ابِلٌ مُعَبْهَلَةٌ بفتح الهاء شتران
بیکار و بر سر خود گذاشته
مُتَعَبْهِل باز ایستاده از چیزے
یا الکه باز داشته نشود از چیزے
که خواهد و اراده کند
ع ب و
عَابِية زن نیکو روی حسینه
ن ـ عَبَا عَبْوًا ـ روشن گردید
روی وی و نیز عَبَو آماده
کردن رخت و آراستن آن
ع ب ی
عَبَايَة نوعی از کلیم و اسپی
است و مرد جانی گران جسم و
القصر فیه افتح و عبایة
بن رفاعة تابعی ست
عَبَاءَة با فتح نوعی از کلیم
عَبَاءَات جمع
عبی کغنی بخش و بهره یقال
عَبِيَّكَ مِنَ الجُزُورِ و رای نصیبك
عُبَيَّة ـ کمیتة آبے است
و نام زنے
تَعْبِيَة ـ آراستن و آماده کردن
لشکر و سامان آن را تعبی مثله
فیهما ـ
تعابے میل کردن یکی بجانب
قومی و دیگری بجانب قومی دیگر
و این وقتی باشد که هر دو قوم
برای هر یکی ازان هر دو طعامی
طیار کرده باشند

باب العین
فصل الثاء
ع ت ب

عَتُب ـ خشم گرفتن و خشم معتب
با فتح و عَتِيبَة بفتح التاء و کسر با
مثلثة فیهما و ملامت و ملامت
کردن و لنگی و بر سه پای رفتن ستور
و یک پای برداشته جستن مرو
والفعل من ضرب و نصر فی الکل
و پاسپر کردن استانه را و منه قولهم
ما عَتَبَتْ بَابَهُ یعنی پاسپر نکردم
استانه در او را ای گاهی بدرش
درفتم
عِتْب بالکسر مرد بسیار خشم
عُتْبَة ـ بالضم نام مردی
عَتَب ـ بالتحریک کارکریه و
ناخوش و سختی یقال مَا فِي هَذَا الأَمْرِ
رَتَبٌ وَلَا عَتَبٌ ای شدة و میان
انگشت سبابه و وسطی یا میان وسطی
و بنصر و تباهی و چوبهای پهن که بر
عود نهند تا تار های عود را بدان دراز
کشند و درشتی زمین
عَتَبَة ـ محرکة استانه دریا
بالائین از هر دو و سختی کار نا ملایم
و ناخوش یقال عمل فلان عَلَى
عَتَبَةٍ ای امر کریه من البلاء عَتَب
و عَتَبات جمع و وزن مرو و منه
قول ابراهیم کامرأة اسمعیل
علیها السلام قولی لاسمعیل
یحول عَتَبَة بیته و یک پایه نردبان
عَتُوب ـ کصبور آنکه در وی
عتاب اوکنند
عَتِيب ـ کامیر قبیله است اعار
عَلَيْهِمْ مَنَاكِبَ فَسَبَى الرِّجَالَ وَكَانُوا
يَقُولُونَ اغَاكِبُوا صِبْيَانَنَا لَوْ يَثِبُونَا
حَتَّى يَقْتُلُونَا فَلَمْ يَزَالُوا عِنْدَهُ حَتَّى

هَلُمَّ وا نَقِيلَ المثل ودی عَتِيبٌ وحُفَيْرَةُ عَتِيبٍ محلہ است ببصرہ قَرْيَةٌ عَتِيبَةٌ کفیستہ دہ کم خیر

عُتَيْبَة - تصغیر عتبۃ از اعلام است مرعربان را

عُتْبَان بالفتح خشم گرفتن و ملامت کردن و بالتحریک یک پای برداشتہ حبستن مردم وفتن ستور بر سہ پای

عِتْبَان بالکسر نام مردی و ابن عتبان کنانہ

عُتْبِی - بالضم والقصر نوشنودی و رضا یقال لَکَ العُتْبَی -

عُتُوبَة بضم الاثنین والتا ہرچہ بداں عتاب کنند یقال بَيْنَهُم عُتُوبَةٌ يتعاتبون بها

عِتِيبَى - کریملی ملامت وملامت کردن

تَعْتَاب بالفتح یک پای برداشتہ جہاں جہاں رفتن مردم

مُعْتَاب کثیر العتاب گفتہ

عَتَابَة بکنانہ از اعلام زنان است

مُعْتَب کمکرم بازگشتہ

اِعْتَاب رضا دادن و باز گشتن بسوی مسرت کسی از اساءت و خوشنود کردن یقال اُعْتُبِیَ فُلَانٌ ای عاد الی مسرتی راجعًا عن الاساءۃ -

مُعْتِب کمحدث نام مردی

تَعْتِيب - نیفرار ازار جبہ و آستین از پیش و استادہ در ساختن

عِتَاب بالکسر خشم گرفتن وملامت کردن یا خشم گرفتن همدیگر را مُعَاتَبَة مثله فی الکل ونیز نازکردن و خشگینی پیدا نمودن و یاد کردن خشم را ومنه قوله لله در القائل اَعَاتِبُ دَالْمَوَدَّة من صدیقی فاما دایني منه اجتنابُ - اذا ذهب العتابُ فلیس وُدٌّ یبقی الوُدُّ ما بقی العتابُ *

اِعْتَتَبَ اِعْتِبَابًا برگردیدن از کار بسوی غیر آن کار آہنگ نمودن کاری را و اعْتَتَبَ من الجبل ای رکبه ولم یَثْبُتْ عنه - واعْتَتَبَ الطریق راہ آسان را گذاشتہ براہ دشوار رفت * ونیز اعتتاب از بدی بسوی خوشنودی باز گردیدن

تَعَتَّب باخشم گرفتن ونماز خطاب کردن وعیب کردن یقال فُلَان لا یَتَعَتَّبُ بشیء ای یعاب

تَغَاتُب باہمدیگر خشم گرفتن ونماز نمودن و همدیگر خشگینی نمودن یقال اِذا تَغَاتَبُوا اصلح ما بینهم العتاب -

اِسْتَعْتَبَه بخشیدن او را رضا وخواست از وی رضا را از لغات اضداد است یقال اِسْتَعْتَبْتُهُ فَأَعْتَبَنِی ای سَتَرَ مَسْئَلَتَهُ فَأَرْضَانِی - ونیز اِسْتِعْتَاب آزردہ نمودن چیزی ومنه قوله تعالی وان یَسْتَعْتِبُوا فما هم من المُعْتَبِين ای ان یَسْتَقِيلُوا ارجعهم لتعلبهم فی الدنیا فما هم الی الدنیا وبازگردیدن از بدی

ع ت ف

عَتَّت - محرکۃ - درشتی در سخن

عَتِيّ - لغتی است در حتی

عُتُتٌ - کسبلد در بزغالہ نر وسخت وتوانا ومرد در ازبالا تمام اندام یا دراز مضطرب خلقت

عَتْعَتَة دیوانگی وخواندن بزوغالہ را بکلمہ عَتْ عَتْ -

عَتَّ - عَتَّهُ عَتًّا بار باز گردانید بروی سخن را ومنه عَتَّهُ بالمسألة سہید بروی در سوال * وعَتَّهُ بالکلام سرزنش کرد او را - ابن الاعرابی عَتَّهُ الجَنَّةُ گزید او را مار

عَاتَهُ مُعَاتَةً وعِتَاتًا پیکار نمود با وی یقال مازلت اعاتُ فُلَانًا تَعَتُّتَ فی کلامه استقرار نگرفت بر سخن خود ونرفت بران

ع ت د

فرسٌ عَتُدٌ - محرکۃ اسب آمادہ تاختن یا توانا تمام اندام * وفرسٌ عَتِيدٌ کمنتف مثله -

عَتِيد کجعفر موضعی است ونام مردی وتکسر عینه

عِتْوَد - کدرهم ولغتی واوی است نظیره خروع وذرود وعتود وجدول لغة فی جدل لا غیر

عَتُود - کصبور درخت کنار و درخت بزرگ ریگستانی و بزغالہ یکساله اَعْتِدَة وعِتْدَان بالکسر جمع * وامل العِتْدان عِتْدَانٌ فَادَ غَنَمًا * وبز عَتُود - بطنی است از عرب

عَتَايِد بالضم موضعی است

عَتَّاد - بالفتح ساخت وسامان وآمادگی وانچہ جہت سفر وجز آں آماده سازند عُتْدَة تحفه مثله فی الکل اَعْتِدَة جمع وکاسه کلاں

عَتِيد کامیر حاضر وآماده و منه قوله تعالی هذا لدی عتید وعَتِيد بن ضمرة شاعری است

عَتِيدَة - کسفینه طبلہ یا حقہ کہ وران نوشبوی نہند

عُتَيْد - کزبیر موضعی است

اِعْتِوَاد - بکسر العین مرد کوتاہ بالا قالہ ابو عمرو

عُتْوَادَة بالضم نام مردی وهو عُتْوَادَة بن عامر بن لیث بن بکر بن عبد مناف بن کنانة

عَتُدَ عَتَادَةً وعَتَادًا - آماده گردید

مُعْتَدّ - کمکرم آماده کرده و موجود

اِعْتَاد - آماده کردن ومنه قوله تعالی واعتدت لهن متکأ

تَعْتِيد - آماده کردن

تَعَتَّدَ فی صَنْعَتِهِ - ریزه کاری نمود در کار خود

ع ت ر

عَتْر - بالفتح استوار گردیدن نیز وجز آں ولزیدن وجنبیدن نیز وعَتْرَان بالتحریک مثله و برخیزانیدن نر بر داشتن عُتُور مثله - ونشان کردن عتیره را والفعل من ضرب فی الکل * ونیز عُتْر کیر وکیسر

عِتْر - بکسر اصل وفی المثل

عاد بعتر ها - وقتی شخصی گوید که بسوی خلق قدیم خود باز گردد و دوگیاهی است که پراگنده روید و فی الحدیث لا باس للمحرم ان یتداوی بالسنا والعتر - یا از درختان خرد است وبیت ونزه وذبیحه گوسپند که در جاهلیت در ماه رجب جهت آله خود می کشتند وقبیله است از اولاد عتر بن جشم از آن قبیله است عبد الرحمن بن عدیس صحابی و عتر بن معاذ بطنی است از هوازن وسنان بن مظاهر ومحمد بن موسی وبکار بن سلام ومالک بن ضمره تابعی وآبان وقاسم هر دو پسران ر- قم عتریان محدثان اند و دستنبل وحزان یا چوب پس که بر بیل آهن دوزند وپای بروی نهند وقت زمین کندن و سلیم بن عتر تجیبی و بفتح قاضی مصر ست وفتیل بن مروان مولای بنی عتر - ونیز عتر - بیهوده گفتن عِتْرَة - بالکسر گردن بند که بمشک وعنبر ومانند آن معجون کرده ساخته باشند وفرزندان واخص اقارب مرد با اهل بیت قریب یا خویشان او از اقارب باشند یا از اباعد ومنه حدیث الصدیق نحن عترة رسول الله - وتیزی دندان ومبالغی وصفائی وآبداری آن و خیار گبر و برنجبوش وآب دهن خوش دپاره از مشک خالص ونام پسر عمرو بن حارث وپسر عادیه عَتَر بالتحریک سختی وتوانائی و ع ت ر س عَتْرَس بالجعفر وعَدَبَّس سر مرد استوار خلقت کردار اندام تن از سطبر بندهای اعضا وسطبر وبزرگ سینه از ستور وشیر پیشه وخروس عَتْرَسَة سخت گرفتن وستم وورشتی نمودن وکرفت سخت ورشت عِتْرِیس بالکسر سخت سرکش خشمناک غول نر بلا وسختی عَتْرَس مثله والنون زائده - ونیز عَنْتَرِیس ناقه استوار خلقت بسیار گوشت عُتْرُسان بالضم خروس ع ت ر ف عُتْرُفَة - سختی عِتْرِیف - کژ نبیل پلید بدکار - بیباک دلاور کارگزار شکار رورشت وسخت وشتر استوار اندام عُتْرُوف کعصفور مثله فی الکل ونیز عِتْرِیف - آبی است مرخی شیخ را در بطان عِتْرِیفَة کژ نبیلة شتر ماده استوار دلاور کم شیر وگرامی ذات بی باک عُتْرُفان بالضم خروس دیگیاهی ست پس تا بستانی تعترف - بزرگ منشی کردن وخلاف تعفرت - ع ت س عَتَّاس - کگتان نام جد پدر اسمعیل بن حسن علی محدث ع ت ش عتر بن عامر جد است مرابی موسی اشعری را عتر بن حبیب - کژ فربطنی ست از هوازن عُتْرَة بالضم پسر عامر بن کعب است عاتر - کشاد - نام زنی - ونیز فرج ورواکرده از شهوت عُتُر کگتب جمع - عُتَّار - بالفتح زره عتور بن کصبور فرج کشاده از تری شهوت عتر بضمتین جمع عتیرة کسفینة گوسپند قربانی جاهلیت که در ماه رجب بنام بتان می کشتند ومحمد بن عتیرة محدث است عُتَیْر - کزبیر صحابی است بدری او بالثاء المثلثة وقلعة عمارة بن عُتَیْر - قلعه است بفارس عِتْوارة بکسر پاره از مشک وسر کوتاه بالا ومعرفة قبیله است بضم عَتَّار - کگتان دلاور سپ توانا - جای درشت وخالی عِتْوَرَة کدأم وادی است تَعَتَّرَ تَعَتُّرًا مانان یا ستوب گردید بایشان ع ت ف عُتُف - کقفد تم که نوعی از پرد رخت ترش ست وحد طعام انداز ره وتصحیف عتوب و عبرب نیست بلکه هر دو اصلی است جداگانه در یک معنی ع ت ف عَتْف - با لفتح برکندن موی و الفعل من نصر عِتْف - بالکسر پاره از شب یقال مضی عِتْفٌ من اللیل ای قطعة منه ع ت ق خمر عَتِیق - با لفتح کهنه ونیکو عِتْق - بالکسر جوانمردی ومردی و جمال وشرف وبزرگی وآزادی آزاد مردی عُتُق - بضمتین وبکسر دو خنی است که از آن کمان سازند عَاتِق - کصاحب آزادمی کهنه دمی که مهر زنان برداشته باشد تا شوهر فراخ وه دختر نوجوان یا دختر نوبالغ یا زن نی نکاح یا زن جوان در خانه پدر مانده ودوش وجای چادر پوشیدن او دوش یا بالا بین کتف وبن گردن وقیل نوش عُتْق بالضم جمع کهن کهنه سرخ رنگ وچیزه مرغ که قوت نگرفته وپر نرسیده باشد وچوزه سنگ خورده وبچه کبوتر که هنوز قوت نگرفته باشد عَوَاتِق جمع وهمه عَانِقَة - کمان کهنه سرخ رنگ عِتَاق کعراب می کهنه ونیکو عِتَاق الطیر - کگتاب مرغان

کاری و عتاق الخیل اسپان برگزیده و گرامی
مولی عتاقة - بالفتح غلام آزاد کرده
عتیق - کامیر آزاد و کهن بالضم جمع عتاء مثله یقال عبد عتیق و امة عتیقة و عتیقة ایضا عتایق جمع یقال هو مولی عتیق و البیت العتیق - کعبه قیل لانه اول بیت وضع فی الارض او عتق من الغرق ایام الجبابرة او من الجبابرة او لانه حر لم یملکه احد و نیز عتیق خرمان نر که نخله او بار نیفشاند و آب رخ علم است آنرا و دیبه وحی وحی سبکی و شیرو بهترین از هر چیزی و گرامی و آزاده و برگزیده و لقب صدیق رضی الله عنه لقب به لجمالة او لقوله صلی الله علیه وسلم من اراد ان ینظر الی عتیق من النار فلینظر الی ابی بکر او سمته به امه و عتیق بن یعقوب و عتیق بن مسلمة و عتیق بن هشام و عتیق بن عبد الله مصری و عتیق محمد بن الحمال و عتیق بن عبد الرحمن و عتیق بن موسی و عتیق بن محمد قیراطی و پیش محدثان اند ابو عتیق - محمد بن عبد الرحمن بن ابی بکر و ابو عتیق عبد الرحمن بن جابر بن عبد الله تابعیان) و صاح و عتیق شراب کهنه و فرس عتیق اسپ نیکوخوش نظر و بهیمه و ابن ابی عتیق مرد

است ماجن و بسیار نوس و نیز عتیق مرو نیکو روی تازه رخسار بعد خشونت و درشتی امة عتیقة واه آزاد کرده عتایق جمع و هی مولاة عتیقة و راح عتیقة می کهنه و یقال قنطرة عتیقة - و قنطرة جدیدة بالتاء بلا یاء یعنی پل کهنه و لا تقل عتیقة بمعنی الفاعلة و الجدید بمعنی المفعول -
عتیق بن محمد جرشی گزیر و عتیق بن احمد بن حامد و عتیق بن عامر بن منتجع بکیر بن عتیق و نصر بن عتیق و عضبوة بن عتیق و علی بن عتیق و احمد و محمد پسر و پسر عتیق محدثان اند
عتیقیون قوم منسوب اند بسوی عتقاء یعنی عبد الله بن بشر صحابی و حارث بن سعید محدث و عبد الرحمن بن فضل قاضی تدمر و عبد الرحمن بن فضل قاسم صاحب مالک بمصر و است مسجد عتقاء بمصر و فی الحدیث الطلقاء من قریش و العتقاء من ثقیف بعضهم اولیاء بعض فی الدنیا و الاخرة و نیز عتقاء گروهی است فراهم آمده از حجر حمیر و سعد العشیرة و از بنی کنانه بمصر و از غیر آن
عتائق بالفتح وهی است بنهر عیسی و وهی است شرقی حلة المزیدیه
ف - عتق العبد عتقا بالکسر و یفتح او بالفتح المصدر و بالکسر الاسم و یفتح و عتاقا و عتاقة بفتحهما آزاد کردید و عتقت الجاریة جوان گردید و خنزیر و عتق الرجل - گرامی شد
ف ك - عتق بعدا استعلاج نیک و تازه گردید بشره او بعد درشتی و عتقت الیمین علیه واجب شد سوگند بروی و عتقت الخمر کهنه گردید و نیکو شد و عتق الفرس درگذشت اسپ از دیگران و عتق الشئ دیرینه گردید و نیکو گشت و دیس هر دو معنی انتصر هم آمده و العتق بالکسر و یضم للموات کالحرم و التمر و القدم للموات و الحیوان جمیعا
ن - عتقه یعتقه عتقا - گرداند و عتق المال - نیکو کرد و مال را و عتق المال نیکو گردید لازم و متعد
عبد معتق - کمکرم بنده آزاد و اعتقه اعتاقا آزاد نمود آنرا و اعتق فرسه درگذرانید اسپ را در دوانیدن و اعتق قلیبه کند چاه سرکر د ناگرفته را و برآورد و آنرا و اعتق المال نیکو گردانید و اصلاح آن کرد و اعتق - موضعه - گرد گرفت جای را پس تلک شد
معتقة - کمعظمة عطری است و شراب کهنه
تعتیق کهنه و دیرینه کردن و نگریدن

ع ت ك
عتك - بالتحریک زمانه و گوهی است
عتاك - ککتاب وضعی است
عاتك - جوان مرد و بی آزرم از دگرها و ستیهنده و از حالی بحالی گردنده و کمان کهنه سرخ و نیز صاف و پاکیزه
عاتکة - خرما بن که کشن نپذیرد و زن آلوده بخوشبوی و نام زنی قال النبی صلی الله علیه وسلم انا ابن عواتک من سلیم یعنی جداته و هن تسع ثلث من سلیم - عاتکة بنت هلال ام جدها هاشم - و عاتکة بنت مرة بن هلال ام هاشم و عاتکة بنت اوقص بن مرة بن هلال ام وهب بن عبد مناف بن زهرة جد النبی صلی الله علیه وسلم و البراقی من امهات النبی صلی الله علیه وسلم من غیر بنی سلیم - و عاتکة بنت اسید و عاتکة بنت خالد و عاتکة بنت یزید بن عمرو عاتکة بنت عبد الله و عاتکة بنت عوف و عاتکة بنت نعیم و عاتکة بنت الولید صحابیات اند و نیز عاتکة کمان دیرینه سرخ
عتیك - کامیر روز سخت و بطئی است از زوعتك محرکة مذنب است باآن
ف عتك عتكا - حمله نمود در جنگ و عتك الفرس آهنگ گزیدن کرد اسپ و عتك

فی الارض عُتُرُکا - تنها رفت وسفر کرد ؛ وعَتَکَ علی حَبِیبَتِهِ فاجرَةٍ اقدام نمود بر سوگند دروغ وعَتَکَ علیه بخیر او شر پیش آمد او را بخیر یا بشر ؛ وعَتَکَ علی زوجها ناسازگاری نمود و نافرمانی کرد با شوی وعَتَکَتِ الفرس عَتَکًا وعُتُوکًا - سرخ شد از کهنگی ؛ وعَتَکَ اللبن نیک ترش گردید وکذا اعتک النبیذ ؛ وعَتَکَ البول علی فخذ الناقة خشک گردید کیزر بر ران ناقه ؛ وعَتَکَ به الطیب چنین بآن بوی خوش وعَتَکَ البلد سیاست وحفاظت آن کرد ؛ وعَتَکَ الی موضع کذا خواهش نمود وسیل آن کرد و عَتَکَ یَدَهُ ودتا داشت دست را برسینه وعَتَکَتِ المرأة بزرگ وسنگین گردید زن ؛ وعَتَکَ فلانٌ ببیّنة پائیدن ثبات ورزید بر دلیل خود واستوار وراست کرد مقصد ومراد خود را ؛ وعَتَکَ علیه یَعْتُرُ به - چیزی باز نداشت او را ازان

ع ت ل

عَتَلَ - کشید مرد شانه بنده بدست عَتَلَة بحرکة کلوخ کلان که از زمین برکنده باشد وآهنی است تا سر تیز وچوبدستی بزرگ مانند ی از آهن سر بهن که بدان دیوار بشکنند وبرمانی مدود وگران وتیشه چوب گاو وشتر نهاده که سرگرد آبستن نشود وچوب دستی سطبر درشت وکمان فارسی عتل بجد تا جمع ؛ ونیز عتلة بن عبد سلمی معرفة مروی است کربی صلی الله علیه وسلم نامش بُعْتُبه تغییر داده

عُتُل - بضمتین وتشدید اللام بسیار خوار سرکش درشت خوی سخت گوی سخت آزار قال الله تعالی عُتُلٍّ بعد ذلک زنیم ونیزه درشت سطبر

عَتِیل - کامیر مزدهد وخادم

عَتَلاء جمع ؛ وداء عتیل آزار سخت

عُتُول - کدهد اگه او را از زنان غنا نباشد مدة ما هو

عُتُل - کقنفذ وجندب تلاق

عَتَائِل - بالفتح آهو که جهت شکار دواں پاره پاره نموده بجای نصب سازند

مُعْتَل کمنبر توانا بر سختی کشیدن وسخت کشنده

ف ن - عَتَلَ العُتُلَّ عَتْلًا - سخت کشید تلاق را وبرداشت او وکذا عَتَلَ الشیءَ یعنی سخت کشید آن را او وعتل الناقة کشید ناقه را

س ن - عَتَلَ الی الشر شتافت بسوی بدی

عَتْلَتَه عَتْلَةً - پاره پاره کرد وی را

اِعْتِتَال - سخت کشیده شدن تلاق وگذاشتن ویقال لا افتل معک ای لا ابرح مکانی

ع ت ل ب

مُعْتَلِب کمعصفر نرم ودست

ع ت م

عُتُم بالضم نام مروی واسپی است وبالضم وبضمتین زیتون وشتی

عَتَمَة محرکة سه یک اول از شب بعد از غیبت شفق ووقت نماز خفتن وبقیر شیر که بعد از دوشیدن فرود آرد به پستان یا شیر که وقت عتمه فرزم آرد تاریکی شب وباز گشتن شتران از چراگاه وقت شام یقال قمراه ادبع وعَتَمَة ربیع ای قدر ما یحتلب فی عشائه

ضَیْفٌ عاتِمٌ مهمان شبانگاه آینده یقال جاء ناضیف عاتم ای بطی مس ؛ وقری عاتم مهمانے بدیر

النجوم العاتمات بکسر التاء الاولی استارگان که از تیرگی هوا تاریک وپوشیده گردد

عَتُوم - کصبور شتر آهسته وقت شبانگاه شیرندهد ودوشیده نشود

عیتوم - بالفتح شتر آهسته و سست رو ومرو سطبر وفربه

ف - عَتَمَ عنه عَتْمًا - باز ایستاد ازان بعد گذشتن وران وباز ماند از کردن کاری که اراده آن داشت

وعَتَمَ قِرَاه - بهر نمود در مهمانی او ؛ وعَتَمَ اللیلُ درشت پاره از شب وعَتَمَ لشعرا برکند موی را وعَتَمَتْهُ الکآبل درشیده شدند وقت عشا ودرین معنی از نصر نیز آمده

اِعْتَام باز داشتن از کاری که در آمده باشد ودر ان گذشتن پاره از شب ودنگ نمودن در مهمانے کسی ودر شبانگاه دوشیده شدن شتر اده ودنگ کردن در کارے ودر وقت نماز خفتن شدن بجاے آمدن دراں وقت یا باز گشتن در وقت عتمه

عَتَمَ الطائرُ تعتیمًا جنبانید مرغ بال را بر سر مردم ودور انرفت ونیز تعتیم باز ایستادن از کارے وباز داشتن ازاں ودنگ کردن در مهمانی ودر وقت عتمه رفتن یا آمدن یا باز گشتن دراں وقت و سپاسگی رفتن وگرمخین یقال حُمِلَ علیه فما عَتَمَ ای ما کسل ودرنگ نمودن یقال ما عَتَمَ ان فعل کذا ای ما لبث

اِسْتِعْتام درشبانگاه دوشیده شدن ناقه وتاخیر کردن در دوشیدن یقال استعتموا العسکر حتی تعتق ای اخروا واحلبها حتی یجتمع لبنها -

ع ت ن

عِتَان گذاب آبی است مقابل خیبر

عُتُون - کصبور توانا عاتٌ کصاحب مثله عُتُنٌ مکتب جمع

ض ن - عَتَنَه الی السجن سخت راند او را بسوی زندان

أَعْتَنَ علی عریبه - سخت

تقاضا کرد بر قرض دار خود و اذیت داد

ع ت ه

عَتَهَ - بالفتح والضم دل شدگی یقال به عَتَهٌ عاته زیانکننده وحکایت کننده سخن کسی عتهاء جمع

عَتاهَة دل شدگی و بی عقلی اسم است وگمراهی و مرد گمراه و کول

عَتاهِیَة نگراهیة کم عقلی وگمراهی ومردم گمراه و بی عقل واحمق وبضم ونام مردی هو و ابو العَتاهِیَة نگراهیة لقب است مر ابی اسحق اسمعیل بن ابی القاسم بن سوید رانه کنیت او

عُنَّة بالضم مرد سخت مبالغه وکوشش کننده در کار

عُنْتِی - بالضم منسوباً با مرد نیک کوشش کننده در کار

مَعْتُوه - دل شده و بی عقل وسبک خرد

ض - عِنَهَ عَنَهاً وعُنُهاً و عُناها بضمهما مجهولا سبک عقل گردید یا کم گردید عقل او یا دیوانه شد گشت رفت عقل او وعَنَهَ فی العلم آزمند شد گردید وحریص شد بآن وعَنَهَ فی فلانٍ حریص گردید شد بر اذیت آن و به حکایت کردن کلام او

مُعَنَّه کمعظم دانا وزیرک معتدل گشت ودریا مضطرب نهایت از لغات اضداد است

تَعَنَّة خویشتن را نادان نمودن وسستی کردن وپاک شدن وخودرا دیوانه نمودن واحمق وسست گردیدن وبدول شدن و زیادتی کردن در طعام ولباس هو ونیز تَعَنَّه - دل شدگی وبیعقلی

ع ت و

عات - متکبر و درگذرنده از حد

عُتِیّ - بالضم جمع عَتِیّ - تا بعتی است وحتی

عَتِیّ - کغنی متکبر و درگذرنده از حد

ن - عَتَا عُتِیّا بالضم والکسر و شدید الباد وعُتُوّاً گردخول بزرگ منشی نمود و سرکشی کرد واز حد درگذشت وهَذا الشیخ عُتِیّا بالضم و بالفتح کار سال گشت وپشت وقتا گردید

ع ت ی

عَتِیّ علی فعول بالفتح مرد فرومایه تباه کار سرکش اَعْتاء جمع

عُتَیّ بن ضمرة کسی تابعی است

ض - عَتِیَ عَتْیا بزرگ منشی نمود و درگذشت از حد لغت روئی است والافصح تَعَتِّی

تَعَتِّی بزرگ منشی کردن و درگذشتن از حد

باب العین فصل الثاء

ع ث ث

یقال هُوَ عَثُّ مالٍ بالضم یعنی ابتباه کن شتر ان است کما یقال ازاءُ مالٍ لقیّم المال

عُثَّة بالضم مته پشم عُثّ بحذف تا جمع وکنده پیرزن پلید

لبان کول ومارک ماررا خورد و اگر سنگے درخشک سال عِثَاث بالکسر جمع

عُثَیْثَة - مته خرد وضعیف مصغر عُثَّة ومنه المثل عُثَیْثَةٌ تقوم جلداً اعلما یعنی کرک ضعیف پرست تا باآن راخوردن بجواهد درحق شخصے گویند که در چیزی فوق طاقت خود کوشش کند ونتواند که برسد بآن کار شود

عُثاء - بالضم مار

عُثْعُث کجعفر نباهی وفساد و گرهی است بدینه ونام سرود گوئی و نرم از سرین واندین وپشته بی گیاه ومعنی عثاثیث جمع

عَثْعَثَة جنبانیدن واقامت کردن وقعاد وتوانا شدن ومیل کردن وآرمیدن

ن - عَثَتِ الصوفُ عَثاً - خورد مته پشم را و در اوفتاد وداس هو وعَثَّ الرَّجُلُ سَیِّدُه وعَثَّتْه المَحَبَّة گزید او را مار لغة فی العثاء وتصحیف تعثیث - خوش کردن آواز را هد سرود وخوش سرائیدن

مَعاثَة - نیکو کردن آواز را در سرود گفتن عِثاث بالکسر مثله

تَعاثَثْتُه سخت راندم آنرا

اِعْتِثاث از بیخ کندن راه یافتن بسوی چیزی وقولهم اِعْتَثَّه عرق سَوْم ای تَعَقَّله ان یَلْزَعَ الخَیْر

ع ث ج

عَثَجَ - بحرک گروه مسافران مقلوب ثَعَجَ - وگروه مردم عُثْجَة بالضم

عَثْجَج - کجعفر گروه بسیار

عَثْوَثَج بفتحتین وفرک تیز رو

عَثَنْثَج وعَثْوَج هم مثله

عَثَجَ - همیشگی نمود بر انمک انمک نوشیدن چیزے

عَثْوَجَ اعثیجاجاً شتافت

ع ث ج ل

عَثْجَل - کجعفر بزرگ شکم و فراخ وسطبر از مشک وخمور

عَثْجَلِیَّة بالفتح وتشدید از زمینی است وآبی است بوادی سلیع از یمامه

عُثاجِل بالضم بزرگ شکم

عُثْجُل عثجلة گران شد بروے پرخاستن از نهایت پیری یا مرض

ع ث ر

عَثْر - بالفتح وبحرک کشت وشتی که از باران آب خورد وبالفتح شهری است یمن وموضعی است بتهامه

عَثْرة بالفتح سنگوخه

عَثَرِیّ محرکة کشت وشتی که از باران آب خورد ومرد لا ابالی که در پی دنیا واخرت نرود وقد تشدد ثاوه المثلثة والصواب تخفیفها

عُثْر - بالضم عقاب رو روشگرے وبحرک

عثرة کفرحة نام زمینی است چنانکه در حدیث آمده ومذکور است در مرخ ض ر

عثار - جای هلاک وبدی
عَثْر - کمقم بیشه است شیرناک یا موضعی است
عَثِیر - کمحمد نام پسر قاسم محدث وعَثِیرُ الشَّیءِ ذات چیزی وکالبد آن ، ونیز عثیر نشان یعنی وکل ولای تنگ یقال ما رایت لهم اثرا ولا عثیرا ولا هثیرا .
عَثِیر - کامیر نام مردی
عُثَیر - کزبیر صحابی بدی ست او هو بالمثناة وقد صحف ونیز اعلام است
عِثْیَر - کحیدر خاک وگرد وکل ولای که باطراف پا میماند وبالا گرده باشی ونشان خمی ونام موی
عُثَارِی کسکاری رودبالی ست
عِثْرَان - بالکسر اعلام ست
عَاثُور جای هلاک وسختی وبدی ومنه المثل وقع فی عاثور شر وعاثور شر بالفاء ایضا نقله الثقة وهو عاثور شر گوی که جهت شکار شیر وجز آن کنند وچاه
عثر س ك عَثَرَ عَثْرًا وعِثَارًا وعَثِیرًا - شکوخید وبسر در افتاد وعَثَرَ جَدُّهُ بر دوی افتاد ودوار گردید ن - عَثَرَ عَثْرًا زدوغ گفت ه عَثَرَ الْعِرْقُ جیدرگ ، ونیز عَثَرَ بالفتح عُثُورًا بالضم آگاه ودیده ور شدن بر چیزی یقال عَثَرَ عَلَیْهِ عَثِیرُ الطَّیْرِ عَثِیرَةً رواں دید مرغ را پس زجر کرد آن را
تَعْثِیر - بسر در آوردن وتوار

هلاک گردانیدن
اَعْثَرَهُ عند السُّلْطَانِ شکایت آن نمود نزد پادشاه ونیز اعتبار بسر در آوردن وخوار وهلاک کردن درگاه مزدن واطلاع دادن کسی را ومنه وکذلک اعثرنا علیه
تعثر - شکوخیدن وبسر در آمدن ونیز شکوخیدن زبان ودهن
ع ث ر ب
عُثْرُب - کقنفذ درختی است مانند درخت انار سرشاخ نرم وسرخ دارد همچو بید پیاس عقرکرده می خورند عُثْرُبَةٌ یکی وبجوار اطبا پیاس است
ع ث ق
عَثَق - محرکة درختی ست
عَثَقَة یکی وشارع عام ، ونیز عَثَقَة نرینه سال وارزانی یقال اَسْتَكْثَرَ عَثَقَةً اَی مُحْصِیَةً .
اِعْثَاق - فراخ وارزان گردیدن سال
سَحَابٌ مُتَعَثِّقٌ - بکسر الثاء ابر فراهم آمده باهم آمیخته
سَحَابٌ مُتَعَثِّقٌ - یعنی سحاب مُتَعَثِّقٌ است
ع ث ك
عَثَكٌ محرکة ریشهای درخت خرما خاصة عُثْكٌ کعنق وصرو وکتف مثله
عَثَكَة - بالتحریک آب وگل تنگ وگلزار سخت
اَعْثَكُ اعسر ست زنا ومنی
ع ث ل
عَثْكَلَة گران وسست از دویدن
عُثْكُول - کعصفور خوشه خرما و شاخ خرد وسرشاخ یا شاخ بزرگ ومنه الحدیث انی النبی صلی الله علیه وسلم برجل حاملا عثکولا فیه مائة شمراخ فضرب به ضربة واحدة
ذهابن بابار وغوزه اگور عُثْكُولَة و عِثْكَال کقرطاس شاخی نگل عثاکل وعَثَاكِیل جمع ، ونیز عُثْكُولَة پشم وجز آن کهجهت زینت بهودج مانند آن آویزند واز بادجنبند
عَثَاكِل جمع
ذُو عَثَكْلَان - گروهی از پادشاهان حمیر
عَثْكَل الهودج زینت واد بهودج را از عثکوله هودج مُعَثِّل نعت است ازان
تَعَثْكَلَ الْعِذْقُ بسیار خوشه گردید
عِذْقٌ مُتَعَثْكِلٌ وتفتح الکاف نخله مُتَعَثْكِلَة - نعت است
ع ث ل
عَثَل بالکسر پاوامانده شتران وصلح آن
عَثِل - ککتف وسیرک بسیار از هر چیزی وموی درشت وپر گوشت والفعل من سمع فیهما
عَثَل - محرکة چادر پیه بالای روده وشکنبه گوسفند
عَثُول - کصبور کول عَثَل
گلکتب جمع وخرما بن سطبر تنه درشت

لِحْیَةٌ عَثُولِیَّةٌ کجعفریه ریش انبوه
عِثَال - گلاب پشته است ودشت یارو وبارگی درزمین جُذَام
عُثْلُول - کعصفور پی گردن اسپ کربران یال رویده
عِثْیَل کخدیم گفتار نرم وآنکه دغن نماند وآرائش نکند ، وأُمُّ عِثْیَل - گفتار ماده
عَثْوَثَل کسفرجل مرد کنکاج وفروهشته گوشت
عِثْوَل - کقرشب مرد کنکاج سست وفروهشته گوشت ومرد بسیار موی سروبدن
ع ث ل ب
عَثْلَب کجعفر آبی است
امرٌ مُعَثْلِبٌ بکسر اللام کار نا استوار
ذوی مُعَثْلَبٌ - بفتح اللام گو گرا گرد خرگاه که کنار آن فروزیده باشد وشیخ مُعَثْلَبٌ پیر پشت وتباه کرده از پیری
عَثْلَب زَلَّهُ - گرفت چوب آتش زده را ودرخت ناشناخته یعنی نمیداند که آتش میدهد یا نه
وَعَثْلَبَ الطَّعَامَ درخاکستر بریان کرد کندم را یا بضرورة کبیده نمود ازرام وعَثْلَبَ الماءَ سخت فرو برد آب را ، ونیز عَثْلَبَةٌ شوراندن وپراگنده ساختن وتفتیش نمودن
تَعَثْلُبٌ - زشت شدن حال و لاغر ونزار گردیدن از پیری یا عام است

ع ث ل ث

عِثْلِيث بالكسر قلعه است بساحل شام مشهور بحصن احمر

ع ث ل ط

ابن عُثَلِّط كعبط شير سطبر ودفزك عُثَالِط كعلابط مثله

ع ث ل م

عَثْلَمة موضعی است

ع ث م

عَثْم - بالفتح گزيدن شدن استخوان شكسته يا خاصه است بسجر دست گزيدن لازم ست ومتعدی هم دست دوختن توشه دان را وسطبر گريدن وپوست فراهم آوردن زخم بی آنكه به شود والغص من سمع هم ونيز عَثْم - استخوان گزيده ☆ وعَثْم بن رَبِيعة صحابی است عَثَمة الجهنی بالفتح صحابی است وسويد بن عَثَمة تابعی مسجد عَيْثَم - بالفتح كمبدر مصراست نزديك سجد جامع عمرو وثامة بن قيس بالضم صحابی است

عَثَمْثَم شير بيشه شتر سخت اندام ودراز عَثَمْثَمة مؤنث

عَثْعُوم - بالفتح كفتار وپيل نر باشد يا ماده يا بچه پيل ☆ وجمل

عَيْعُوم - شتر بزرگ پل ☆ فاقه تند وسخت وتوانا از هر چيزی

عُثَمان - بالضم چونهٔ شوانيت وبچه ازدها ومار يا بچه مار ونام هفت صحابه كبار ديگر ازده تا يعلى ☆

ابو عُثمان بيست صحابی الله وعُثمان بن عفان بن ابی العاص سوم خليفهٔ ديگی از عشره مبشره وختن آنحضرت صلی الله عليه وسلم وصاحب مجرتين وابو فكهانه عثمان بن عامر والد صديق عَثِيم بن كثير بن كُلَيب كزبير تابعی وعَتِيم بن اسطاس محدثان اند

عَيْثَام - بالفتح درختی ست و طعامی كه از بلخ سازند

عَيْثَمی - بالفتح گورخر

عَثَّام بن طلق كشاورز صحابی بخاری عُثَّام بن علی محدثان الله

اِعْثَام استواز ودوختن توشه دان را

اِعْتَثَمَ به اِعْتِثَامًا يارى خواست از دنی سود گرفت ازان ☆ واعْتَثَم بيده واز نخود دست را ☆ فی المثل لا اكون صَنَعْتُ فانی اعْتَثَم ای ان لم اكن حاذقا فانی اعمل على قدر معرفتی ☆ ونيز اِعْتِثَام - ست دوختن توشه دان را

ع ث م ر

عُثْمُر - كقنفذ ريگستانی ست نيكو گياه آسان گذار هموار در بلاد علی -

عَثْمَرة بالتاء گلوی شير يكپاره كه بجز پوست باقی نمانده باشد

ع ث ن

عثن - بالكسر نوعی از برگ نرياك تر وسبز از اشتر خورد نيكو كن شتران وحافظ آن وشم

عثن - بالتحريك بت خرد

اَعْثَان - جمع ما وود

عَثِن - گلخت طعام بوی گرفته وتباه از دود

عُثَان كسحاب غبار وموضعی است ودود وعَوَاثِن جمع

عُثَانَة - كثامنة ابی است مر جدبية را

عُثْنُون كعصفور ريش يا آنچه زايد باشد ازان بر موی هر رو رخسار يا آنچه برزنخ وزيرآن بعيد يا آن دراز ی ريش است وموی دراز زيرزنخ شتر واول بادو باران وباران عام يا ابر درشده ميان آسمان وزمين عَثَانِين جمع

عَوَاثِن بالضم شلوار پيراهن

مَعْثُون طعام بوی گرفته وتباه از دود

ن - عَثَنَت النار عَثْنًا وعُثَانًا وعُثُونًا بضمهما دود برآورد آتش ☆ وعَثَن فی الجبل - برآمد بركوه

س - عَثَنَ الثوب - بوی دود گرفت جامه

مُعَثَّن - كمعظم مرد سطبر ريش وانبوه آن

تَعْثِين - دود برآوردن آتش وآميختن وبرآگيختن تباهی وبوی دود دادن جامه را

ع ث ي

عَثْوة - بالفتح زلف دراز عتی كربی جمع ويقال شاب عتی الارض يعنی پژمرده وخشك شد گياه

عَاثِي - تباه كن عُثَاة جمع عُثِيّ

بالضم والكسر على فعول مثله

اَعْثَى رنگی است ميان سياهی وكبودی وانكه رنگش مائل بسياهی بود ومرد كول كران جان ومرد بسيار موئی و كفتار نر

عَثْوَاء - بالفتح كفتار وگندهٔ پير

عِثْيَان بالكسر كفتار نر

ن - عَثَانی الارض عُثُوًّا - تباه كرد وفساد انگيخت عَثْی كرمی ورضی وسعی عثيا بالضم والكسر شد ودوة ايا وعُثِيانا مثلثه

باب العين فصل الجيم

ع ج ب

عَجُب - بالفتح من وجب يقال انه لاول ما يُخلق وآخر ما يبلى ميان ريگ مجوب - جمع - وپس هر چيزی وقبيله است

عُجْب - بالضم خويشتن بينی وناز وگردن كشی وبزرگ منشی ☆ وآكوفتن بازنان ومعاودة با ايشان خوش داشتن يا زنان خوش آيند او ايقال فلان مُعْجَب فلانة وتيلث وناشناختن چيزی كه پيش آيد اعجاب - جمع يا جمع ندارد

عَجَب معركه ناشناختن چيزی كه وارد شود وكار شگفت سيرتی فيه المذكور والمونث يقال امر عجب وقصة عجبا ای عَجِيبَة قال عمر بن يزيد الحكمانی ☆ كانت لنا نجوا زی وقعة عُجَيْبَا لما التقينا وحادی

عجبا غایة و تعجبا و عجابا مبالغة
است ای العجب جد لکقولهم بیلادر
ولا یجمع عجب لانه فی الاصل مصدر
و عجب من الله خوشنودی خدای
و ابن عجب احمد بن سعید بصری ست و
محمد بن عجب محدث و مضیلة
عجب شهری ست بمغرب
بغیر الف عجب شگفت آمده
و الف عجب حاء هلاک سرکه
عجباء زن بشگفت آمده است
اشتی خود از لغات اضداد دست
شتر ماده که از لاغری دیار یکی حلقه
دیر او بلند بر آمده باشد و شتر ماده
و فرک درشت
عجاب با ضم کار نیک شگفت
عجیب کار یا خوش آینده از هر
چیزی و کار شگفت و ناشناخته
عجائب جمع یا جمع ندارد
عجیبة بکهینه نام مردی
اعجوبة با ضم کار شگفت و حدیث
عجیبة کسینة مثله و بهما
عجاب با ضم و تشدید الجیم
کار نیک شگفت و در گذرنده از
حد در شگفت
اعاجیب شگفتیها کانه جمع
اعجوبة کما هو فی واحد احادیث
رجل عجابة با کسر ره شگفت
آینده
ما اعجبه بزائده شاذ است یعنی
چه خوب پسندیده است او
تعاجیب شگفتیها لا واحد
لها من لفظها

س - عجبت منه عجبا
بشگفت آمدم از وی
اعجبه بشگفت آورد او را
و اعجب به بوجود آشگفت آمد مثنا
شد اعجبه کذا لک و اعجب
به نفسه فضیلت نهاد خود را
تعجیب بشگفت آوردن کسی را
تعجبت منه بشگفت آمدم از وی
و تعجبنی فریب داد مرا در
فتنه انداخت
استعجاب بشگفت آمدن از
چیزی

ع ج ج

عجة بالضم خایگینه لغت مولده
است
طریق عاج راه پر از رونگان
عجاج کسحاب کول و گرده
دو دو مردم و دیده و فرومایه
عجاجة با نعج کله بزرگ از
شتران و لقد عجاجته جلهم
تاراج آورد و برآنها و لبد
عجاجته بازداشت خود را
از چیزی که در آن بود و نیز
عجاجة گرده دو دو احص از
عجاج است
عاج عاج بکسر الجیم کلمه است
که بدان شتر ماده را زجر کنند
عجاج کسحاب و با بانگ و فریاد
از هر چیزی که باشد بقال نهر عجاج
و نحل عجاج و عجاج بن رویة
شاعر است و آل بروزن عجاجا
ناسیدن بوم عجاج و زنگرک
و زگره و آنیز

عجعاج با نعج با بانگ و
فریاد از هر چیزی و اسپ گرامی
نژاد و سال خورده
عجاجیم باد و تند گردنگیز
ض س ن ع عجا و عجیجا
برداشت آواز را و با بانگ گرد
و منه الحدیث افضل الحج
العج و الثج یعنی برداشتن آواز
تلبیه و قربان کردن هدیه را +
عج الناقة زجر کردن ناقه را بلفظ
عاج عاج + و عج القوم
ماهر شدند در فنون رکوب +
عجت الریح سخت دمید باد
و بر انگیخت گرد و غبار را + و
عج المتعدل عزید تمار
عجعج البعیر با بانگ برداشت
و فریاد کرد از زدن یا از گران
باری بارگران + و عجعج الناقة
زجر کرد ناقه را بلفظ عاج + و نیز
عجعجه بارها برداشتن آواز
و فریاد با بانگ کردن و بار جمع کردن
بلغت قضاعة تقول هذا راعج
خرج معجا ای راعی خرج رعی
یوم معج مبنیا للفاعل روز
گرد ناک
عجاج نیک دمیدن باد و
گرد گرفتن آن
عجرم از زور و پر کردن خانه
جز آن بقال عجم البیت دخانا
و من الدخان و بر انگیختن باد غبار را
تعجعج از زور و پر کردن خانه
مطارع تعجم است بقال عجعج
البیت تعجیجا +

ع ج د

عجد با نعج و دانه مویز یا مویز
روی و بیچکاره
عجد بالضم مویز و دانه انگور
با نعج یا سیوه است که بمویز ماند
عجدة بالتحریک نرغ عجد
بخرف تا جمع
عجد کقفد نوعی از مویز
یا بیچکاره ازان
منجد تیز و سخت خشمناک

ع ج ر

عجر با نعج کردن تافتن و در
آزرشتن ازبیم و مانند عجوان
عقله در نب برداشتن اسپ
و دویدن و بشتاب رفتن آن و
بفشیر آهنگ کردن بر کسی و
بر جستن خر و بازداشتن قاضی
کسی را از کاری و ستیهیدن و
سر باز زدن از ستد سیوی دیگر
از برخاستن و فعل من ضرب
و فی الکل و نام مردی
عجرة با نعج نام مردی
عجرة بالضم بدقبیله است
و نام اسپ زانع غنوی و در الکعب
محابی و جای سطبری و درشتی از
هر چیزی و کرک و پلی و گره چوب
و جز ان و عیب و شکست و هر
آنچه کز ان بیشی نماید و پنهان
کند و کارهای مشکل و دشوار
عجر کصرد جمع + و منه اشکو
الیه عجری نجری و نیز عجرة
از اعلام است
عجرة با کسر هیات است

دستار.
یقال فلان حسن العجرة.
(عَجَن) فرکه مفنه گی درون آمدگی هر چیزی
(وظیف) عَجِن. گتف (بضم نون) ماق و ذراع استوار و درشت
مرجل (اَعجَم) مرد کلان شکم و همیان اَعجَر کیسه پر و مفصل
اعجر. کشن وشت و نیز
اَعجَر نام مردی
(عَجَر) کصحر چوب دستی باره
بیرون برآمده
(عاجر) نام مردی
عَجرَی گدری و دوغ گوئی و بلا و سختی
عَوجَر. گوهر اداعلام است
(عُجَیر) کامیر نام مرد از مردم ترک
(مُجَیر) کزبیر موضعی ست و شاعری سلولی را ذاعلام است
(عجّان) گمنان آنکه کلوخ خمیر را خورد و کشتگیری که بهلوی دیرا کسی برزمین نتواند کرد و کشتگیر پای خود را بپای حریف پیچیده برزمین افکند او را
عجاجین بالفتح علواخمیر و انک بخورد آنرا
(عجاری) بالفتح بلاط و سرای استخوان و تخفیف یاء و فی الشعر
عُجُر و بُجُر کعصفور خطی که بریک از پا بپیدا گرد و عجاریف
(عُنجُوص) کعصفور غلام شیشه
عَجوج. بالتحریک مرد سطبر استخوان

عَجَنجَر (5) بالفتح زان گردانیدن سبکروح
مِعجَن. آنچه بر سر افکنند فی زمان و پارچه است یمنی و انچه از پوست خرما بشکل جوال بافته
رجل مِعجوز علیه. آنکه همه سال دوراعجاز است و سوال گرفته باشد
(س) عَجَرَ عَجرًا. بالتحریک درشت گردید و پرگوشت گشت و بزرگ شکم شد و عَجَرُ القَرس درشت و فربه گردید
عَجُز عَنجَرَة. دراندک دهر و لب راوده پیچیده و ایں خاص بلب چنانکه زنجرة بزدن گفته شد
مُعاجَرة. زود در گذشتن از ترس و مانند آن
تَعجَر. نور و گرفتن شکم از بهی
اِنعجار. سوراخ کردن بر سر و دستها ربی بر چنگ بستن و بچه آوردن زن بعد نومید و بعدی بالا
ع ج ر ج
عَجرَة. بجمفر یک سریع و درشت و سخت و دهی ست بنا مرده نام مردی و بره
عَجارِد کعلابط نرد
عَجرَد. کعلس دلاور و برنده و عبد الکریم بن عَجرَد رئیسی است از خوارج و اصحاب زیاد عَجارِدَة گویند
عَنجَرد. دان چیز برشوی یا زن پلید زبان یا بدخوی
مُعَجرَد. بکسر راء و تشدید میم و بفتح

عجرون کعصفور خطی که از باد بر ریگ پیدا گردد و عَجارِیف. جمع
ع ج رف
عَجرَفَة. بالفتح درشتی و خشن و شکستگی و ناراستی کار و شتاب زدگی و بیباکی و یقال یکون الجمل عَجرَفی المشی یعنی سریع المشی و نام مردی
عجادِم کعلابط مرد استوار اندام و گیرسخت
مُعجَرِم. مرتفع الاراشح بسیار گردد و کهان شتر و گرد دار از هر چیزی
ع ج ز
عَجز. بالفتح قبضه شمشیر و دیگدان است و در سرین ستور
بَنات العَجز. تیر پا و پرنده است
عُجز. مثلثة سرین و بن هر چیز و پشت و بیخ کردهی (رجل لذا جمیعا) اَعجاز جمع. ومنه اَعجاز نخل یعنی پیخهای خرمابنان و رکب فی الطلب اَعجاز الابل یعنی مرتکب خواری و سختی گردید و صبر نمود بر تکلیف و مشقت و محرومی از حق خود و تقدم دیگری بر وی و کوشش کرد طلب چیزی
(عِجز) بالکسر قبضه کمان لغة فی العجس
عَجزة. بالکسر فرزند پسین مرد و بضم ویقال فلان عَجزة والدَیه یقوی فیه المذکر والمؤنث والجمع اعجاز کندس سرین دین هر

وذات العَجرم موضعی است
عَجرَمة. مثلثة صد شتر یا دو صد یا مابین پنجاه تا صد و نیز عَجرَمة بالفتح شتافتن
عَجرَمة. بالضم درختی است و بکسر عُجرُم کتفه و زبرج جمع و نام مردی
عجادِم کعلابط مرد استوار اندام و گیرسخت
مُعجَرِم. مرتفع الاراشح بسیار گردد و کهان شتر و گرد دار از هر چیزی
ع ج ز
عَجز. بالفتح قبضه شمشیر و دیگدان است و در سرین ستور
بَنات العَجز. تیر پا و پرنده است
عُجز. مثلثة سرین و بن هر چیز و پشت و بیخ کردهی (رجل لذا جمیعا) اَعجاز جمع. ومنه اَعجاز نخل یعنی پیخهای خرمابنان و رکب فی الطلب اَعجاز الابل یعنی مرتکب خواری و سختی گردید و صبر نمود بر تکلیف و مشقت و محرومی از حق خود و تقدم دیگری بر وی و کوشش کرد طلب چیزی
(عِجز) بالکسر قبضه کمان لغة فی العجس
عَجزة. بالکسر فرزند پسین مرد و بضم ویقال فلان عَجزة والدَیه یقوی فیه المذکر والمؤنث والجمع اعجاز کندس سرین دین هر

عجاز عجرم

چیزے مذکر و مونث آید و عَجُز
هوا زن ٭ بتولفزن معاویه چشم
بن بکر
ابن عُجزة ٭ بالضم مروی است
از لیمان بن بذیل
عَجز - گفتند سرین و بن هر
چیزے یونث ولا
(عاجِز سست و ناتوان
عَواجِز جمع عَجوزة
عَجَزة ، محرکته مثله
(عِجاز) ، کتاب پی که بدان
قبضه شمشیر بندند
عِجازة بالشم که زنان بدرین
بندند تا فربه نماید و انگشت بچم رفع
اِعجازة بالکسر با لشچه کنند نان
برسرین بندد تا بزرگ نماید
عَجیز کامیر نامرد که بزن قادر
نشود و سرین
عَجیزة سرین زن خاصته و
گاهی باستعاره برای مرد آید
ومنه رفع
عجیزة فی السجود -
(عَجوز) ، کصبور زن گنده پیر
کلان سال پیر عُجز گکتب عَجائز
جمع ٭ وفی الحدیث اِنَّ الجنة لا
یدخلها العُجز - وایاکم والعجز العجز
والعقر جمع عاقر لان الولد لا تقل عجوز
بالتاء اَوفی ذِیّة ، وایام العَجوز
هفت روز است که پس زمهریر
آید صِرّ و صِبّر و وَبْر و اَمْرِر و مُعْلِل و
مُطْفِل و زُقّی العُجُز یا مُکفی
النطعن و نیز عجوز نام سوزن درزن
خرگوش مشیر بشیه و هزار اژدر

نَعجُز کتصرف از علمهای زنان است
عُجزة کنفقه کرسنه بدان جهت
که متحمل کم صاحب خود باشد
مِعجاز (ز) ، بالکسر راه
مَعجُوز (ز) کسیکه الحاح کرده شده
باشد بردی در وال
(ض س) عَجْزاً و مَعجَزاً
و مَعجَزة بالفتح فرج اَوسط
وکسره وعَجزاً ناهکة و عَجُوزاً
وناتوان گردید و ترک دادو
چیزے را آسان کردن آن واجب
بود و کاهلی کرد
(ك ن) عَجُزَتِ المَرأة عُجُوزاً
بالضم عجوز و گنده پیر گردید
(ن) - عَجزاً - غالب آمد بروی در
مُعاجَزة
(ن) عجزت المرأة عَجزاً محرکة و
(عُجزاً) ، بالضم کلان و بزرگ
سرین گردید
مُعجزة النبی علیه السلام آنچه عاجز
کند بدان خصم را وقت غلبه بتن
و دعوی والالمبالغة مُعجِزات
اَعجَزَ الشَیءُ درگذشت آن چیز
زودی وفوت کرد ٭ واَعجَزَ فلاناً
عاجز یافت او را و ناتوان
گردانید
(تَعجیز) بازداشتن از چیزے
بروجه انکار و منسوب بعجز
کردن کسی را و گنده پیر شدن و
کلان سرین گردن (تَفعُّل مجهولاً)
مُعاجِز عاجز کننده یا آینده زنده
ومنه قوله تعالی والذین سَعَوا فی
آیاتنا مُعاجِزین ای یُعاجِزون

لانبیاء اولیاء الله ای یظنون
انهم یفوتونهم ویصیرون بحیث
لا یقدر علی امرالله تعالی ویعاندین
مُسابقین وظرفیة ثم یُعجِزهم بها
مُعاجَزة مبارزت کردن و فرو نشد
کسی چنانکه نتواند بوی رسیدن یا
بدیگر نبرد کردن و در سفت بستن
و میل کردن بسوی چیزے یقال
عاجَزَ الی ثقلة ای مال
تَعجیز البعیر برنشست بر عجوزی

ع ج س

عَجَس - بالفتح مبالغه چیزے
وقال بعضهم عَجَسُ القوم اخوهم
نیز عجن مثلیث عین قبضه کمان
و پاره از میانه شب یا آخر شب
یا پاره از شب
عُجسة بالضم ساعة از شب یکپاره
عَجَّس کندس سرین آنجاس
جمع
اَعجَس ٭ سخت میان
عَجُوس کصبور ابر گران باران
ریزان پے هم
(عَجیس) ، کامیر کش که نتواند
کشی کردن و نخل عَجیس
خرما کرکش پنده یرد یقال لاشیاء
عَجیس عَجیس یعنی نیابم تر هرگز
وذکره یاتی ص ح س
عَجیسا ، بالفتح ممدودا و یقصر
نوعی از رفتار آهسته ٭ وفعل
عَجیسا کش که کشی نتواند
(عِجیسی) کلیفی نوعی از رفتار
آهسته
عَجاساء ، با مه کلا بزرگ

شتران و بقصر و بزه از ذنب و
تاریکی واحد و جمع در وی یکسانست
و سست و اسور مواضع دیگر تاستی
است بزرگ
(عُجُوس) بالضم ذمی از رفتار
آهسته
(عَجُوس) کصبور بسیار شتاب
و در نسخهٔ قاموس عجول را که
تفسیر آنست بر ستور لاغر آ
کرده
(مَعْجِس) کمجلس قبضهٔ کمان
(ض) عَجَسَهُ عَنْ حَاجَتِهِ
(عَجْسًا) بالفتح باز داشت او را
از حاجت او (وعَجَسَتْ بِهِ
النَّاقَةُ) برگردانید او را از راه
بهر نشاط (وتَعَجَّسَ الشَّیْءَ)
بر بیجه گرفت آن چیز را
(مِعْجَس) بکسر الجیم متکبر
(تَعَجُّس) بر پلی کاری شدن
بر پی رو نمودن کسی را بر کاری و
(پی) هم باریدن باران در آخر
شب برآمدن و رفتن و بر کردن
و باز داشتن و یعدی با با و درنگ
نمودن و بلا ایستادن و ...
نمودن کسی را و تکبر کردن و پس
انداختن کاری را و یقال تَعَجَّسَهُ
عِرْقُ سَوْءٍ ای تعرقه

ع ج س م

(عَجْسَمه) ... تاتی و ...
کرویدن و ... نمودن

ع ج ف

(عَجَف) محرکة لاغر شدن لاغری
... ...

(أَعْجَف) لاغر عَجْفَاء مونث
عِجَاف بالکسر جمع شذ و لا ثانی
لهٔ فی کلام العرب افعل و فعلاء
یُجمع علی فعال غیرهم بنوه علی
سِمَانٍ لانّهم قد یبنون الشیء
علی ضدّه کقولهم عدوة بالهام
لمکان صدیقه و فعول بمعنی فاعل لا یدخله
الهاء و قال ابو بکر و قد جاء أبطح
وبطاح و اجرب وجراب و پیکان
باریک یقال نصلٌ أعجفُ و نِصالٌ
عِجافٌ ای دقیق
(عَجْفَی) بالفتح والقصر لاغران
یقال قوم عَجْفَی و نسوة عَجْفَی
(عَجْفَاء) مونث أعجف و زمین
بی خیر و ابو عَجْفَاء هرم بن
نسیب تابعی و عبد الله بن هرم
تابع تابعی و شفان عجفاوان
دو لب باریک
(عُجَاف) کغراب نوعی خرما
(عِجَّاف) کشداد حنظل و زنانه
(عَاجِف) موضعی است در شق
بنی تمیم
(بنو العجیف) گروهی از نهایاست
(عَجْعَف) کجعفر خشک از
... و پست و ... خشک
(عَجْعَاف) ... منها + و
(عَجَفَة) تشبیه بالعجوز
(بیت عَجُوف) ... مشیر ...
... ... مارده و بدبر
(مَعْجُوف) شتر لاغر
(ض) عَجَفَ نَفْسَهُ عَنِ الطَّعَامِ
(عَجْفًا و عُجُوفًا) باز داشت خود
را از خوردن با وجود گرسنگی
تا دیگری را بکار راند یا سیر خورد یا ...
هم طعام خوردار + عَجَفَ نَفْسَهُ
عَلَی الْمَرِیضِ صابر داشت
نفس خود را بر تیمار بیمار + و
عَجَفَ نَفْسَهُ عَلَی فُلَانٍ
بر داشت نفس خود از وی و
مواخذه نکرد + و نیز عُجُوف
گذاشتن طعام را با وجود اشتها
ایثار باشد یا نه
(ن ض) عَجَفَ الدَّابَّةَ لاغر
کرد ستور را + و عَجَفَ عَنْ فُلَانٍ
جدا شد از وی و دور ماند + و
عَجَّفَ نَفْسَهُ برد با کردانید
آن را
(اِعْجَاف) با بروشتن نفس
خود را بر تیمار بیمار یقال أَعْجَفَ
بنفسه عَلَی الْمَرِیضِ و لاغر گردانیدن
ستور را و صاحب ستور لاغر شدن
(تَعْجِیف) باز داشتن خود را از
طعام با وجود اشتها تا دیگری خورد
یا سیر خوانیم طعام را + و نیز
کمتر از سیری خوردن
(بعیر مُنْعَجِف) شتر لاغر خشک

ع ج ل

(عِجْل) بالکسر گوساله + و بنو
عِجْل قبیله‌ایست از ربیعه از اولاد
عجل بن لجیم برادر حنیفه بن
لجیم بن صعب بن علی بن بکر بن
وائل + و عُجَیْلٌ اعْجَلُ علی
لقب حسین بن محمد محدث
+ و ابو الفتوح اسعد عجلی و
سعد بن علی عجلی و
محدثان اند
(عِجْلَة) بکسر گوساله ماده و خیک
روغن و دولاب و توشه دان عِجَل
کعنب و عِجَال کجبال و یقع جمع
+ و موضعی است نزدیک اشباه
سمی بعجلة امرأة ولوعی از گیاه
(عُجَل) بالضم با حضر و غیره که
رائی و مرغی پیش از درو شدن
شتران دو شیده باشد یعنی تیز تاشتا
نکین + عُجْلَة بالضم مثله فیهما
(عَجَل) بالتحریک شتافتن
عَجَلَة مثله الفعل من سمع +
و گل لای و قد فسر علیه قال الله تعالی
خُلِقَ الإنسانُ من عَجَلٍ ای من طین
بالای سیاه بد بو
(عَجَلَة) بالتحریک گردون
که بر آن بار کشند عَجَل محرکة
و عِجَال و عِجَال کتاب جمع و
دولاب و چوب بر پهنای سر چاه و
چرخ چاه و چوب با هم بسته که
بر آن رسن نهند و چوب پهن بر
چوب پهنای سر چاه که دلو بدان
آویخته شود و گل و گل سیاه و
هی أخصّ من العجل و پایه سر
خرما بن و آن چنان باشد که تنه
آن را جای جای بکاو نها بدان
بر آن بر شوند + و دهی است پیش
دار العَجَلَة بالعراق جد حوام
است + و عثمان بن نصر العجلی
بالتحریک است
(عَجِل) ککتف شتاب و سریع
عَجُل بضم الجیم مثله
(عاجل) شتاب مانند
عاجلة مثله فیهما نقیض آجل

واجتهاد وشتاب و سرعت
(عُجَالَة) بالضم والكسر ما حضر
هر چه سر دست میسر آید و زود تر
مهیا و حاضر گرد و یقال التمر عجالة
الراكب ؛ و طیرا شتاشکن که شتاب
پیش از دوشیدن شتران بیک حلبه
در چراگاه دوشیده باشد
(عِجَالَة) بالكسر شیرنا شتاشکن
که شبان بیک حلبه در چراگاه
تا قبل پیش از دوشیدن شتران
دوشیده باشد
(عَجُول) کصبور زن فرزند مرده
و ناقه بچه گم کرده قال ؛ أَحَنُّ الْيَكَ
حَنِينَ الْعَجُولِ ؛ اذا ما الحَامِلُ
نَاحَتْ هَدِيلًا ؛ و نیک شتابنده
قال الله تعالى وكان الانسان عجولا
قيل ان آدم حين نفخت فيه الروح
حتى بلغت سرته اراد ان ينهض
عجلا ؛ و داله و سرگشته از زن و
شتر ماده بدان جهت که از غایت
جزع در حرکات خود شتابی میکنند
(عُجُل) کقفل و (عَجَائِل) ، جمع ؛
و مرگ و ناشتاشکن و جایست
بکه از حنتر عمل عبد الشمس یا قصی
بن کلاب
(عَجْلَى) کسکرے نام ناقه ذی
الرمة و اسب تغلبی بن ام حزنه و
اسب یزید بن مرداس السلمی
و اسب درید بن صمه چشمی
؛ قَوْسٌ عَجْلَى) کمان تیر زود
گذار ؛ و امرأة عَجْلَى) زن
شتاب
(عَجَالَى) جمع
(اَلْعَجَل) کم مدت و منه الحدیث
حتى يموت الاعجلى كما افاق من به
حتى يموت احد نادم لطوله قبر
اجلا
(عَجْلَاء) بالفتح موضعی است
(عَجْلَانَة) شهر یست. مرح
و رباج
(عَجُول) شتابنده عُجَالَى بالضم
عِجَال ككتاب جمع
(مِعْجَل) کز بسیار شتاشکن یا
ماحضری که جهت قوم سازند
(عُجَيْلَة) بالتصغير سیر شتاب
عجیلی مقصورا مثله
(عِجَّوْل) کسنور مشتی از حیس
و خرما و پست با خرما آمیخته و
کوساله عِجَّوْلَة مونث عجاجیل
جمع
(عَجْلَان) بالفتح تیز رو و سریع
عَجَالَى جمع عِجَال بالكسر مثله
و نام ماه شعبان ؛ بدان جهت که
شتاب میگذرد و معرفة نام مردے
؛ و بطنی است از انصار از اولاد
عجلان بن زید غنم ؛ عَجْلَانِی
منسوب است بوی ؛ و
ام عَجْلَان) مرغی است
(عُجَال) کرمان مشتی از طعام
حیس و خرما که شتاب خورده
شود یا خرما با سویق سوراینده
و مشتی از خرما بقال أَتَانَا بِعُجَالٍ
و رِعَجُوْلٍ اى بجمعة من التمر
(عَجَاجِيل) چیز کی است
از هیزو که بمقدار و بزکف
دست دراز کنند
(نَاقَةٌ مِعْجَالٌ) کمفتاح

یعنی ناقه سجل است فی الاصل
(مَعَاجِيل) راه ، اسم کوتاه
ترین که زود بمنزل رسیده شود
(مِعْجَل) کمحسن ناقه که قبل از
تمامی سال بچه آرد و آن بچه زنده
باشد و ناقه که وقت سوار شدن
بجهد مِعْجَلَة مشه و خرما بن که
در اول حمل بار آرد ؛ و
بقرة مُعْجِل) ماده گاو باگوساله
(مُعْجِل) کمکرم شتر بچه ناتمام
زاده که زنده باشد
(اِعْجَال) پیشی گرفتن و در
گذشتن از کسی و انداختن
ناقه بچه ناتمام را و وام را بے
مهلت گرفتن ؛ و بر انگیختن کسے
را بر سرعت بشتاب و منه
الحديث لعنا اعجلنا اى
عن فراغ حاجتك
(مُعْجِل) کمحدث ناقه که قبل
از تمام شدن سال بچه آرد و
که زنده ماند و ناقه که چون با در
رکاب نهند بجهد و خرما بن که
در حمل نخستین بار آرد و شبان
که شیر نا شتاشکن دوشد و
آنکه شیر را عجالة با بل آن آرد
(عُجَّل) آقِطَهُ تَعْجِيلًا) مقدار
و بزکف دست دراز کرد و پیمود را
؛ و عَجَّلْتُ لَهُ مِنَ الثَّمْرِ
پیش کردم آن را ؛ و نیز (تَعْجِيل)
شتافتن و پیشی نمودن و بر
انگیختن و شتافتن فرمودن
و بهاز و نزدیک دادن و گوشت
را شتاب پختن و زود تر گرفتن

کسے را
(مُعَاجَلَة) وام را بے مهلت
گرفتن ؛ و یقال عَاجَلَهُ دَيْنَهُ
اذا اخذه و لم يمهله و عَاجَلَهُ
بِالْعُقُوبَةِ) زود تر گرفت آن
را و شتاب کرد در عقوبت او
(مُتَعَجِّل) اعجالة آرنده
(تَعَجُّل) بر انگیختن و شتافتن
فرمودن و پیمودن را بلفظ کف دست
دراز کردن و بها سر دست دادن
و شتافتن و شتابی نمودن ؛ و زود
گرفتن یقال تَعَجَّلَ مِنْهُ كذا
اذا اخذه عَاجِلًا
(تَعَاجُل) هم بکدیگر شتافتن
(مُسْتَعْجَلَة الطريق) راه نزدیک
و راه شهر یقال اخذت مُسْتَعْجَلَةً
مِنَ الطَّرِيقِ وهذه مُسْتَعْجَلَاتُ
الطَّرِيقِ
(اِسْتِعْجَال) بر شتابی انگیخت
آن را و شتابی کردن فرمود دور
گذشت از وی و پیشی گرفت و
یقال مَرَّ يَسْتَعْجِلُ اى طَالِبًا
ذلك من نفسه مُتَكَلِّفًا اِيَّاهُ

ع ج ل د

(عُجَالِد) کعلبط شیر خفته یا شیر
دفرک زده و جغرات شده
عُجَالِد کعلابط مثله
(تَعَجْلُد) بزرگ گردیدن کار
و سخت و دشوار شدن آن

ع ج ل ز

(عَجَالِزَة) کز برجة و دبرجة اسپ
ماده ستوار و درشت اندام و یقال
للمذكر عجلوز كزبرج ؛ نعم

یقال جمل عجلز کجعفر ناقه عجلزة ✻ وریگ توده است
وداوه یه برابر حفرابی موسی عجالز
جمع (عجالین) کعلابط شیرخفته
ع ج ل ط
(عجلط) کعلابط شیرخفته سطبر
عجالط کعلابط مثله
ع ج ل ف
(عجلوف) کجخبر بون نام سوی
است که ذکرش فتنزیل آمده
ع ج ل م
(عجالم) بالضم گردبی است
از ابل بن عجلی منسوب
بوی
ع ج م
(عجم) بالضم بن ومغزه و
اسم دشتران ریزه للذکر والانثی
مجموم بالضم جمع ✻ وداء
وداء عجم تمیز ✻ وذات العجم
اسپ خنظل بن اوس سعدی
(عجم) بالضرب غیر عرب
(عجمة) بالضم وکسر ریگ
بسته وبسیاری ریگ وآنچه
ریگ توده ویقال فی لسانه
عجمة ✻ بالضم اعی عجمت
(عجم) محرکة نه عرب از مردم
(رجل اعجم) وحنة
(عجماء) بهائم ✻ ومنه
الحدیث جرح العجماء جبار
ودیستان بی درخت ودرو بار
است ✻ وزن که سخن پیدا
وفصیح گفتن نتواند کنگ
مؤنث اعجم وناطق ونیز
بدان جهت که زبان بحرکت
(وابو العجماء) شیبانی
تابعی است
(عجام) کغراب خسته ودانه
هر چیزے
(عجومة) بالفتح ناقه نوانا
برسفر
(ابل عجوم) کعقل شتران
که بخوردن خار از شدت خرسند
شوند
(عجام) کشداد شپره سطبر
فراستوک
(عواجم) دندانها کانها جمع
عاجم
(عجمجمة) شتر ماده استوار
وتوانا برسفر
(رجل معجم) کمقعد مرد
نادر الوجود عزیز النفس (رجل
صلب المعجم کذلک
وناقة ذات معجمة) شتر
ماده توانا وفربه ربا فیمانده
برسیر
(معجوم) نام شمشیر جارو
وشمشیر بشر بن مُعلی
(ن) عجمة عجما وعجوما
دندان فرو بردن یا خائیدن
جهت خوردن یا دانستن
سختی وسستی آن ✻ وعجمت
عودة آزمودم آن را وامتحان
کردم ✻ ومنه الثور یعجم
قوله اذا ضرب به الشجر
یبلوه ✻ وعجم السیف
جنایا نهد شمشیر را جهت
آزمودن ✻ وعجم الکتاب
نقطه نهاد حرف را ✻ وفی
الحدیث تهانا ان نعجم
النوی ای اذا طبخ التمر
للدبس یطبخ عفوا بحیث
لا یبلغ الطبخ النوی
فیفسد طعم الحلاوة
او لانه قوت للدواجن
فلا یطبخ لیتلاءبه
طعمه ✻ وما عجمتنك
عینی مذ کذا یعنی
نگرفت ترا ونه یافت از جهدی
✻ وجعلت عینی تعجمه
گویا که چشم من میشاسد او را
(حروف المعجم) کمکرم یعنی
حروف الخط التی تعجم است مانند
مسجد الجامع یعنی یوم الجامع او
حروف الاعجام ای من شاذیه
ان یعجم فعلی ذلک مصدر
کمدخل
✻ باب معجم (درسته
(اعجام) سخن گفتن بزبان عجم
ونقطه نهادن برنوشته
(تعجیم) سخن گفتن بزبان عجم
ونقطه نهادن نوشته را
(مستعجم) آنکه سخن پیدا گفتن
نتواند وگنگ
(استعجم عن جواب السائل)
خاموش گشت ✻ واستعجم
القراءة قادر نشد بر قرات
جهت غلبه خواب ✻ واستعجم
علیه الکلام بسته
گردید بروی سخن وفصیح گفتن
نتوانست
ع ج م ض
(عجمض) کجعفر نوعی
از خرمای ریزه

ع ج ن

(عَجَن) گشتن شتر فربه پر گوشت
(عَجَنَة) کفرحة ناقة آماسیده فربه و ناقة فربه بسیار گوشت
(ناقة عَاجِن) ناقه که بچه در شکش قرار گیرد و آنکه ندهد دست را بر زمین زند و پیری که از ضعف بدست تکیه بر زمین کرده برخیزد
(عَاجِنَةُ المَكَان) میانه جای
(عِجَان) گلتاب گردن و سرین و زیر زنخ و تعصیب نمودن حصیه و دبر
(عَجَنَة) و مِعْجَنَة جمع
(عَجِين) کامیر خمیر و سرشته و مخت
(عُجُن) کتب جمع ؛ اوهم أهل التراخاوة من الرجال والنساء
(عَجِينَة) کسفینة مخت یا زم و مست از مرد و زن و کول و گروه یا گروه بسیار ؛ وام عَجِينَة کرکس ؛ وابن عَجِينَة وابن ابی عَجِينَة) محدثان اند
(عَجَان) کشداد کول
(عَجْعَاء) کصحراء ناقه کم شیر نیک فربه و ناقه که بن پستانش فروشده تا پستان رسیده و سرینش درآمده باشد و ناقه که آسیده فربه
(مَعْجُون) خمیر و سرشته
(ض ن) عَجَنَه عَجْنًا وعَجِينًا بسرشت آن را و خمیر کرد ؛ و نیز زد بر عجان آن ؛ وعَجَنَتِ النَّاقَةُ دست زد شتر ماده بر زمین در رفتن ؛ وعَجَنَ فُلَانٌ) کمه بر زمین نمود بر خاست از جهت پیری و ضعف
(س) عَجَنَ البَعِيرُ عَجْنًا) بالتحریک فربه گردید شتر ؛ و
(عَجَنَتِ النَّاقَةُ) آماسیدن عجان ناقه
(اِعْتَجَنَهُ) خمیر کرد آن را و خمیر گرفت و ساخت
(اِعْتَجَنَ) شتر فربه پر گوشت
(مُتَعَجِّنَة) جماعت دشتر ماده نیک فربه
(تَعَجَّنَ) فربه شدن شتر

ع ج ن س

(عَجَنَّس) کعلبس شتر سطبر نیک استوار

ع ج ه

(عَجَبِس) بالفتح کوه گردان

ع ج ه

(عُجَهِيَّة) بالضم مرد کول کاهل و نادان و متکبر
(عُنَجْهِيَّة) کولی و نادانی و بزرگ منشی ؛ بزرگی عُنَجْهِيَّة بتخفیف شانه
(عَجَّهَ بَيْنَهُمَا تَعْجِيهًا) عرب کرد هر دو را پس فرق کرد میان هر دو
(تَعَجَّهَ) خود را نادان نمودن و دیری گزیدن کار

ع ج ه ر

(عَجْهَرَة) بالفتح ستم و درشتی خلق
(عَنْجَهُور) کخیرون نام زنی

ع ج م

(عُجُمُوم) کعصفور مرغی است آبی

ع ج ه ن

(عُجَاهِن) بالضم خار پشت و آنکه نسب وی صریح نباشد و دوست نو شاه تا کار بازن خود خلوت نکرده باشد و وکیل نکاح در رسول میان عروس و اهل او در که خدائی و خادم و طباخ و خوان سالار
(عُجَاهِنَة) کعلابطة زن پیغام بر که خدای میان عروس و اهل وی مونث عجاهن وزن شاطر
(تَعَجْهَنَ) لازم گرفت زن را چندانکه بخانه خود آورد و زفاف برود و نیز خوان سالار شد و سفیر رسول که خدائی گردید

ع ج و

(عَجُوَّة) بالفتح بدیر دادن مادر شیر بچه را و الفعل من نصر ؛ و خرمائی پرورده در دهن چفسیده بکجاز و خرمائی است نیکو بمدینه
(عُجُوَّة) بالضم شیر که طفل یتیم را خوراند
(عَجَاوَة) بالفتح یعنی عُجُوَّة بالفتح است عَجَايَة بالیا ومثله
(عُجَاوَة) بالضم وانکسر شیر که بچه یتیم را بدان پرورند
(عَجِيّ) یعنی بچه کم کرده، مادر از مردم و شتر که بشیر بیگانه غذا یافته
(عُجَيّ) بضم و تشدید یا بچه شیر پذیر یافته و کودک که بشیر بیگانه پرورش یافته باشد و عُجَيَّة بالتاء مونث عُجَايَا بالفتح والضم جمع ومنه قوله بصف اولاد الجراد: إذا ارتعلت من مَقِيلٍ خَلْفَ بِهِ ؛ عُجَايَا تَحْتَهَا بِالتُّرَابِ دَفِينُهَا ؛

(ن) عَجَا الْبَعِيرُ عَجْوًا) بانگ کرد و بدخوئی گردید
(عَجَاءَ) بکشاده دهن را ؛ وعَجَا وعَجْعَجَ له قد چیدن و کج ساخت روی را
(اِعْجَاءَ) بدیر شیر دادن مادر بچه را یا شیر دادن آن
(تَعْجِيَة) در چیدن و کج کردن روی را
(مُعَاجَاة) بازداشتن و درنگ نمودن مادر شیر را از بچه یا غذا به دیگر یا بشیر دیگری

ع ج ی

(عُجَايَة) بضم پی که در مان سر استخوان اند بند دست ستور ترتیب یافته پای دست یا پای پای باطن سم اسب و گاو و پای و هر چه باشد عَجَاوَة یا لواو مثله
(عُجَيّ) کهدی و عُجَيّ کصلی و عَجَايَا جمع
(عُجَيَّة) بالضم پوست خشک بچه که آن را پرند و خورند عُجَيّ کهدی جمع و لغتی است قد عجا: وگذشت

باب العين فصل الدال

ع د و

(عَدَوَة) کفعلة و شواری پیچیدگی و فریب و ستم و نیک

غَيْرُ مُتَعَدٍّ وَمُتَعَدٍّ وَمُعَدٍّ ۔ وَمَكَرٌ بِدَرْتِ مِنْ آرْعَاءٍ وَيُقَالُ تَحْتَ طَرِيقَتِكَ لَعِنْدَ مُرُوَّةٍ أَيْ تَحْتَ أَطْرَافِكَ وَسُكُونُ تَاءِ مَكَرٌ

ع د ب

(عَدَابٌ) کسحاب ریگ تنگ گسترده برابر باطرف تنگ از ریگ که بزمین هموار و درشت رسیده باشد واحد وجمع ورومی یکسان است و مجمعی است

(عَدَابَةٌ) کسحابة زهدان وزه دار از آن

(عُدَابَةٌ) بالضم مروی ادوس

(عَدَبِيٌّ) بالتحریک منسوب بنبک کوهی است یا تکه درو مانند عجیبی شده

(عَدَبُّ) کصبور ریگ بسیار

ع د ب س

(عَدَبَّسٌ) کجعفر لوناً واستوار محکم الخلق تمام ستبر جز آن

(عَدَبَّسٌ) کجعفر مرد بدخوی وستبر درشت و نام مردی کنانی

(عَدَبَّسُ بْنُ يَرْبُوعِ بْنِ سَيَّارٍ) ابی است

ع د ب ل

(عَدَبَّلٌ) مرغی است کوچکتر از قرمز یا لغتی است و عندلیب

ع د ث

(عَدَثٌ) بالفتح مرد خوی

(عُدَثَانُ) بالضم نام مردی

ع د د

(عَدَّ) بالفتح شمردن و نصر من نصر

(عِدًّا) بالکسر آبی که ماده اش

منقطع نشود و چون آب چشمه

(اَعْدَادٌ) جمع وبسیارے هر چیزے و چاه قدیم وهمتا و حریف

(عِدَّةٌ) بالکسر کرده و عدة کتب جماعت کتاب و

(عِدَّةُ الْمَرْأَةِ) ایام حیض یا طهر زن ومدت سوگ زن برگ شوهر

(عُدٌّ) بالضم آبله ریزه که بر رخسار طلح برآید

(عُدَّةٌ) بالضم ساز وساخت يقال كُنْ وَاعلَى عُدَّةٍ یعنی برآماده گے باشید و آبله ریزه که بر رخسار طلیحان برآید

(عَدَدٌ) محرکة شمار اسم است وشمار کرده وسالهاے عمر کسی که بشمارند

(عِدَدٌ) کعنب بهم بافته شدن و درو مار گزیده بعد اندک مدت و

(وَهُوَ قَصُورٌ عَنِ الْعِدَادِ)

(عِدَادٌ) بالکسر همتا وحریف و بخشش واثرے از دیوانگی

(عِدَادٌ) بالضم موت و) بانگ کمان

(عِدِيدٌ) کامیر شمار اسم است

(وَمِنْهُمْ عَدِيدُ الْحَصَى) ویقال فلان فی العدید لا الکثیر وهمتا وحریف وهمدست در شجاعت

(وفلانٌ عَدِيدُ الْقَوْمِ) یعنی او از ایشان است و عَدِيدٌ النَّقِيِّ مثل آن در عدد ویقال دنانیر فلان عَدِيدُ دنانیرك و بانگ کمان و نیز جَدِيدٌ ابی است بمعنے بهره را

(عَدِيدَةٌ) کسفینة بهره

(عَدَانُ الشَّيْءِ) بالفتح وبالکسر زمانه چیزی وعهد آن يقال كان ذلك على عَدِّ أُفَلٍ یا اول وبهتر از هر چیزی يقال هُوَ فِي عَدِّ ان شباب

(عَدُّ عَدٍّ) بالفتح کلمه است که بدان استر را زجر کنند

(عَدَّ عَدَّةً) شتابی وشتاب کردن در رفتار و آواز سنگ خوار

(مَعْدُ بْنُ عَدْنَانَ) بالفتح پدر عرب و او المیم اَدْلِيَّةٌ لِقَوْلِهِمْ تَمَعْدَدَ وَدُوَ مَعْدِيُّ بْنُ مَعْدِيكَرِبَ پادشاهی است در حمیر

(مَعْدَانُ) موکه جاے دو تنین از هر دو پهلو

(مُعَيْدِيٌّ) تصغیر معدی است

(حُقِفَ الدَّالُ اِسْتِثْقَالًا لِتَشْدِيدَيْنِ مع يا التصغير) وقولهم تَسْمَعُ بِالْمُعَيْدِيِّ خَيْرٌ مِنْ اَنْ تَرَاهُ ولا اَنَّ تَرَاهُ ورجحی شنیدن که ببینی گویند که بزرگی وخوش نامی شهرت یافته وظاهر حقیر گردانده اورا و تاویلش امراء اِسْمَعْ بِهِ وَلَا تَرَاهُ یعنی بشنو وصفاتش وببین ظاهرش و لا اصل ان شُقَّةَ بن ضمرة دخل على المنذر بن ماء السماء وكان يَسْمَعُ مِنْهُ بِصِفَتِهِ فَبَعَثَهُ فَلَمَّا وَقَفَ بَيْنَ يَدَيْهِ قَالَ الْمَلِكُ كَأَنَّهُ اِزْدَرَى هَيْأَتَهُ فَقَالَ شُقَّةُ اَتَحْسَبُ الدُّرَّةَ الْجَوْزَ وَاِنَّمَا الْمَرْءُ بِأَصْغَرَيْهِ الْقَلْبِ وَاللِّسَانِ

(لِبِسْتُهُ مُعَدِّيَهُ) جامه نخس و درشت

(اَيَّامُ مُعَدُودَاتٌ) سه روز تشریق است که پس یوم النحر آید

(تَمَعْدَدَ) ای تزیا بزی مَعَدٍّ فی تَقَشُّفِهِمْ او تَشَبَّهَ بِهِمْ او تَصَبَّرَ عَلَى عَيْشِهِمْ وفی الحدیث تَمَعْدَدُوا فَاخْشَوْشِنُوا رواه ابن ابی خیثمة

(اَعَدَّ اِعْدَادًا) آماده گردانید آن را و ذخیره ساخت

(عُدَّةٌ نَقْدٌ) ساز وسامان زمانه ساخت آن را و نیز نَقْدَيْنِ باستقصای چیزی شمردن ومال بسیار جمع کردن

(مُعَادَةٌ) بعد یکسال برانگیخته شدن در دمار گزیده

(عَادَهُ اللَّسْعَةُ) ای اَتَتْهُ لِعِدَادِهِ ومنه الحدیث مَا اَتَاكَ كُلَّ خَمِيسٍ فَهُوَ عُوَادِي یعنی همیشه عود میکند لقمه وذلك ان كُلَّ مَنْ لُدِغَ اِذَا تَمَّتْ لَهُ سَنَةٌ هَاجَ الْاَلَمُ

(وَيَوْمُ الْعِيَادِ) روز جمعه یا عید الفطر یا اضحی

(وَعِدَادُهُ فِي هَذَا) فُلَانٌ ای يُعَدُّ مِنْهُمْ فی الدیوان و

(اَقْبَلَ عِدَادَ الثَّوَيَا) یعنی دیر زمان دید

(هُمْ يَتَعَادُّونَ عَلَى اَلْفٍ) یعنی زیاده از هزار اند

(اَلْقَوْمُ يَتَعَادُّونَ عَلَى اَلْفٍ) یعنی آنها زیاده از هزار

(اِعْتِدَادٌ) بشمار آمدن ومعدود گردیدن واعتدا کردن بچیزے

وَبس وکافی شدن و بسنده آوردن
وَتَعَدّی بالباء یقال اِعْتَدَدْتُ بِهٖ
وعدت داشتن
(اِسْتَعَدَّ لَهٗ) آماده گشت ٭ ونیز
اِسْتِعْدَاد) آمادگی کردن

ع د د

(عَدْل) بالفتح دلیرے وباران
سخت و بسیار و بضم
عَادِل نیک در روغ گوے
(عُدَاد) کغراب دایۂ اسب در
یمن کہ مردم رامی گمارند و نظفہ
آن ہمہ گرم است ٭ ومِنْهُ الْبَوْظُ
من عُدَاد) ونیز از اعلام است
(عَدَّاد) کشدا و ملاح
(عُدَّاد) کرمان نام مردی
وس) عَدَرَ الْمَكَانَ) بسیار آب
گردید جای
(عَنْدَ الْمَطَرُ) سخت بارید باران
٭ ومَطَرٌ مُعَنْدِدٌ) نعت است
ازان
(اِعْنِدَاد) نیک بارید باران
وبسیار شدن آب وتر و سیراب گردیدن
جای ازان

ع د ج

(عَدَجَ) کعلس نیرو دو سبک
نام مردی ٭ ویقال مَا بِهَا مِنْ
عَدَجٍ ٭ یعنی نیست دران کسے

ع د س

(عَدَس) محرکۃ نرسک ونام مردی
یا نوی در عہد سلیمان علیہ السلام
کہ بر استران سخت گیری
مے گردندی یا آن بجاے
مہملہ است وگذشت در مبحث عدس)
بسکون سین کلمہ ایست کہ بدان
استر را زجر کنند ونام استری
(عَدَسَة) بالتحریک یکبار ندزسک
ومرگمان کہ بر اندام برآید یا نوعی
از جاری کہ میکشد مردم را آبلہ
وبالمی است ٭ ونوعدسۃ بلغتی
است در بلی وبطنی است در کلب
(عُدَس) کزفر اد کفتق نام مردے
یا عُدَس بن زید بن عبد اللہ بن
دارم بضمتین است وکزفر سواے او
عبد اللہ وعبد الرحمن پسران
عُدَیس) کزبیر صحابیان اند
(عَدَّاس) گلتان نام مردی
(عَدُوس) کصبور زن دلیر ٭ و
(جل عَدُوس السُّرَی) مرد
نیک توانا وقوی بر شب روی و
رفتار ٭ وکذا الضَّبُع عَدُوس
السُّرَی) یعنی سخت رفتار امرأۃ
عَدُوس السُّرَی کذلک
(مَعْدُوس) سرنگان زده
(ض) عَدَسَ عَدْسًا خاربست کرد
٭ وعَدَسَ فِی الْاَرْضِ عَدْسًا
وعَدَسَانًا وعِدَاسًا) بالکسر و
عدوسا بالضم رفت در زمین ٭
عَدَسَ الْمَالَ عَدْسًا) چرانید
شتران را ٭ وعُدِسَ) مجہولا
عدسہ زدہ گردید مرد ٭ وعَدَسَ
الْبَعْلَ) زجر کرد واستر را بلفظ
عدس ٭ وعَدَسَتْ بِهِ الْمَنِيَّةُ)
بردو او را مرگ ٭ ونیز عدس) لغتی
است در عدس سخت
پاسپر کردن و سگ چون
وکوشیدن

ع د ش

(عَيْدَشُون) بالفتح جانور کے
است نعتہ مسنونۃ

ع د ش ق

(عَيْدَشُوق) کبیرون جانوری است

ع د ف

(عَدَف) بالفتح نوال ادرک و
خورش ستور ادرک و اندک از
ہر چیزے یقال مَا ذُقْتُ عَدَفًا
ای شیئا ٭ ونخوردن والفعل من
ضرب
(عَدْفَة) بالفتح بن وتزاہر چیزے
(عِدْف) بالکسر پارۂ از شب و
گردہ مردم واصل از ہر چیزے
وانزدہ تا پنجاہ مرد
(عِدْفَة) بالکسر انزدہ تا پنجاہ از
سردیا عام است وفراہم آمدگے
مردم و پارہ از ہر چیزے وشاخہا کہ
وطرۂ عمامہ یعنی ملک کرباس و
جزآن مانند ضفیرۃ ٭ وبیخ درخت
در زیر زمین ویحرک عذف کعنب
وفرس جمع
(عَدَف) بالتحریک خاشاک و
اندک از علف وجزآن ومنہ
مَا ذُقْنَا عَدَفًا ای شیئا
(عِدَف) کعنب انزدہ تا پنجاہ مرد
(عداف) کغراب اندک یقال
مَا ذُقْنَا عُدَافًا ای شیئا
(عَيْدَف) بالفتح پارۂ از ہر
چیزے یقال اَعْطَاهُ عُيَيْدَفًا مِنَ
الْمَالِ ای قِطْعَةً
(عَدُوف) کصبور نیک چشندہ
عُذُف) بالضم جمع ٭ ویقال مَطَرٌ

ع د ق

(عَدَق) محرکۃ بغالب راے
خود کردن کاری را بادعدم تیقن
ودر جوانب حوض دست انداختن
برمثال جونیدہ چیزے والفعل
من سمع
(عَدَقَة) محرکۃ بمعنی عروق ہست
عَدَق) بفتحتین تاجع
(غُدُدَق) بالضم آہنی است با
شاخہاے سر کج کہ بدان دلو
جزآن را از چاہ برآورند عود ذَقَة
وعُدُوقَة) مثلثۃ العین وگفتہ جمع
٭ ونیز عُوذَقَة) آہنی است سر کج
کہ بر سر آن گوشت پارۂ نصب
کنند برای صید گرگ تا وقت
او باریدن وگلو رشتی آویزد
(رجل عَادِقٌ الرَّای) مرد کہ
تدبیر صائب ندارد
(ض) عَدَقَهُ عَدْقًا) فریفتہ
آوردن او را وگردانیدن ٭ وعَدَقَ
بِظَنِّهٖ) کاری بخواب راے خود
کردن بیقین آن نداشت ٭
(يَدَاهُ) لغت وشست خود را
در جوانب حوض انداختن جونیدہ

ذُقْتُ هَلْ وَفَا وَلَا عَدُوقَةَ ای خیلا
وخورش ستور یقال بَاتَتْ حَائِبَةً
بِلَا عَدُوف ای علف ٭ واین
لغت مضر است
(عَدْفَا) بالفتح والمد موضعے
است
(تَعَدَّفَ) اندک چشیدن چیزے را
یقال مَا تَعَدَّفْتُ ای مَا ذُقْتُ
قَلِيلًا فَضْلًا عَنْ كَثِيرٍ

ع د ق

(عَدَق محرکۃ بغالب راے
خود کردن کاری را بادعدم تیقن
ودر جوانب حوض دست انداختن
برمثال جونیدہ چیزے والفعل
من سمع
(عَدَقَة) محرکۃ بمعنی عروق ہست
عَدَق) بفتحتین تاجع
(غُدُدَق) بالضم آہنی است با
شاخہاے سر کج کہ بدان دلو
جزآن را از چاہ برآورند عود ذَقَة
وعُدُوقَة) مثلثۃ العین وگفتہ جمع
٭ ونیز عُوذَقَة) آہنی است سر کج
کہ بر سر آن گوشت پارۂ نصب
کنند برای صید گرگ تا وقت
او باریدن وگلو رشتی آویزد
(رجل عَادِقٌ الرَّای) مرد کہ
تدبیر صائب ندارد
(ض) عَدَقَهُ عَدْقًا) فریفتہ
آوردن او را وگردانیدن ٭ وعَدَقَ
بِظَنِّهٖ) کاری بخواب راے خود
کردن بیقین آن نداشت ٭
(يَدَاهُ) لغت وشست خود را
در جوانب حوض انداختن جونیدہ

ج

چیزے
(عَوْدَةٌ عَوْدَةً) دست نداخت
در جوانب حوض مانند طالب
چیزی و گمان کاری کرد که یقین
آن نداشت ✦ (عَوْدَةُ الرَّجُلُ)
برآورد العود تخمه در چاه بود
(اِعْدَاقٌ) باندازه کردن کاری
را و دست انداختن در حوض مانند
طالب چیزی
(عَدَّ قَرِيبُهُ تَعْدِيقًا) نزدیک شد
مادی خود را در اندازه و تخمین
کاری کردن آن نداشت ✦ و
(عَدَّقَ النَّعْدُوقَةَ) انداخت
عدقه را در چاه تا به در داران
چیزے را

ع د ل

(عَدَلَ) بالفتح ضد زدن بطرفه
راست مثل ضرب
(عِدْلٌ) مکسته چوبک
اندانی

ع د ل

(عَدْلٌ) بالفتح داد و صفت جود و
شایسته گواهے که در دعاوی است
نایده و دهنده مذکر و مؤنث واحد
و جمع رد و ثنی سان است و مصدر
و اسم جمع ✦ (وَقَدْ يُقَالُ) (عَدْلَةٌ) و (عُدُولٌ)
و (عَدْلٌ) مانند و مثل چیزے
هم جنس یا بسبب جنس از عالم است
(عُدَالٌ وَعُدُلًا) جمع ✦ (عِيَالٌ)
و یاد داشتن و فریضه فریضه و مسئله
مسئله ✦ (لَا يُقْبَلُ مِنْهُ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ)
نافله و فریضه و العدل الفدیه

✦ و قوله تعالى إِنْ تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ
اى تَفْدِ كُلَّ فِدَاءٍ ✦ و نیز
عدل در حوار نشاء فرق
کلمه است از صیغه اصلی
خود بسوے صیغه دیگر ✦
و الشاهد العدل) آنکه از کبائر
پرهیزد و بر صغائر اصرار نورزد
و از افعال ذمیمه مانند خوردن
در حریق و بول در آن مجتنب
پسندیده باشد و معترف نام مردے
و آن عدل بن خزیمة بن سعد عشیرة
است نخعه ملک یمن موکل بقتل
مُرّان ✦ و منه المثل وُضِعَ فُلَانٌ
على يَدَيْ عَدْلٍ و نزد شخصی گویند
که امید جانش منقطع باشد
(عَدْلَةٌ) بالفتح زن داد دهنده
(عِدْلٌ) بالکسر مانند و مثل چیزے
و وزن و قدر و تکبار
(أَعْدَالٌ وَعُدُولٌ) جمع ✦ (قَالَ
الْفَرَّاءُ عَدْلٌ بِالْفَتْحِ مَا عَادَلَ الشَّيْءَ
مِنْ غَيْرِ جِنْسِهِ بِالْكَسْرِ مِنْ جِنْسِهِ
و منه يقال عِنْدِي عِدْلُ غُلَامِكَ
إِذَا كَانَ غُلَامًا ✦ فَإِذَا أَرَدْتَ قِيمَتَهُ
مِنْ غَيْرِ جِنْسِهِ فَتَحْتَ الْعَيْنَ وَرُبَّمَا
كَسَرَهَا بَعْضُهُمْ وَكَأَنَّهُ يَتَوَهَّمُ فَلَطَ
(عَدَلَ) بالتحریک برابر کردن
میان دو تکبار
(عَدَلَةٌ) محرکة شایستگان گواہی
(عُدَلَةٌ) محرکة مثل بالتحریک جمع
و کهمزة واحد
(عَادِلٌ) دهنده و دهنده
جمع ✦ (شَرِكٌ وَلَا مَامٌ
الْعَادِلُ) والی تابع حکم خدائے

✦ (وَعَدَلَ إِلَيْهِ عَدْلًا) بازگردید
بسوی او ✦ (وَعَدَلَ لَهُ) مثل او
هستگار و اندید برائے او برابر
ساخت ✦ (وَعَدَلَ الطَّرِيقَ) نمید
راه مکه گردید ✦ (وَعَدَلَ الْفُحْلُ)
از کشتی باز ایستادن کرد ✦ (وَعَدَلَ
الْجَمَلُ الْمُقْبِلَ) باز گردانید
ساربان کش را ✦ (وَعَدَلَ فُلَانًا
بِفُلَانٍ) برابر کرد میان آنها ✦
(وَعَدَلَ بِرَبِّهِ) شرک کرد با پروردگار
خود ✦ (وَعَدَلَ بَيْنَ الْأَمْرَيْنِ)
متردد شد در اختیار یکی از ان
هر دو
(مَعْدَلَاتٌ) محفلات گوشهای خاص
(تَعْدِيلٌ) راست کردن یقال
(عَدَّلَ الْحَاكِمُ) ✦ و شایسته گواہی
گردانیدن و برابر کردن ترازو
✦ و يُقَالُ شَرِبَ حَتَّى عَدَلَ)
یعنی نوشید چندان که کشش مانند
تکبار گردید ✦ و بدرستی نمودن
کاری را
(مُعَادَلٌ) همسر و همتا
(مُعَادَلَةٌ) خمیدن و باز گردیدن
از کسی و اندازه کردن میان دو چیز
توقف نمودن و همسوزن کردن و
گردانیدن چیزے را بچیزے و یکسی
سوار شدن در کجاوه و باچیزے برابر
آمدن (عِدَالٌ) بالکسر شنیده و نیز
(عِدَالٌ) مترددبودن در اختیار یکی
از دو امر که پیش آمد او را ✦ (يُقَالُ
رَوَيْكَا وُلَ عِدَالَ الْأَمْرِ) یعنی
شوریده گردید در امر و تمام در دل
نگروان را

(فَرِيضَةٌ عَادِلَةٌ) اى العادل فى
القسمة
(عَدَالَةٌ) بسند گواہی شدن و
افضل من کرم
(عَدْلٌ) بالتحریک نام مردی
که کشتی بسیار نیکو میساخت
(عَدِيلٌ) مانند و همتا و همسر
جمع ✦ و همتنگ و همسر
(عُدَيْلُ ابْنُ فَرَجٍ) کزیر شاعر
است
(عَدُولِيٌّ) بالضم و هی ست هجرین
و درخت کنه بلند
(عَدُولِيَّةٌ) کشتی منسوب بعدولی
یا بعدل یا بسوی گروهے که دارد
هجر بود ند عَدُولِيٌّ بفتحتین
جمع ✦ و نیز عَدُولِيٌّ کشتی بان
(مَعْدِلٌ) بالفتح جای باز گشت
يُقَالُ مَالَهُ مَعْدِلٌ) ✦ مَصْرِفٌ
(مَعْدِلُ بْنُ أَحْمَرَ) محدث است
(مَعْدِلَةٌ) بکسر المیم و فتحها
و ابدال بالفا و الوالی مَعْدِلَتُهُ دا
فلان من اهل المعدلة اى العدل
(مَعْدُولٌ) جای باز گشت
(ض) عَدَلَ عُدُولًا وَعَدْوَلَةً
وَمَعْدِلَةً بکسر المیم و فتحها
دور شد و عَدَلَهُ عُدُولًا
سوزن گردانید آن را راست
گردانید و برابر آمد او را
✦ وَعَدَلَهُ فِي الْمِكْيَالِ) سوار گردید
همراه او در کجاوه ✦ و
(عَدَلَهُ بِهِ) زبر و ما گردانید
آن را بآن ✦ يُقَالُ عَدَلَهُ عَنْهُ عُدُولًا
وَعَدْوَلَةً میل گردانید آن را و باز گشت

(معتدل) راست و برابر و میانه حال و مناسب هرچه باشد و ایام
(معتدلات) روزهای خوش وطیب
(اعتدال) میانه حال شدن در کمیت وکیفیت و مناسب شدن وراست گردیدن ومنه الحدیث فی تعلیم الصلوة ثم ارکع حتی تطمئن راکعا ثم حتی تعتدل قائما قال الشافعی وابو یوسف الاعتدال فی الصلوة واجب وقال ابو حنیفة ومحمد هو مستحب
(انعدل عنه) برگردید از وی

ع د م

(عَدَم) بالتحریک وقد یضم نیستی وکم کردن واکثر بر فقدان مال استعمال شود ویقال ما یعدمنی هذا الامر یعنی نمی گذارد مرا دنبال دنبال میکند و درویشی عُدم بالضم مثله اذا ضممت اوله خففت واذا فتحت ثقلت نحو جُحد وجَحَد ورُشد ورَشَد والفعل من سمع
(عَدِم) گلتف درویش نیاز مند عُدَماء جمع
(عَدامه) بالفتح آبی است مرئی جشم را
(عَدِیم) کامیر کول دیوانه و نیازمند و درویش
(عَدُوم) کصبور درویش محتاج
(عَدَانیم) نوعی از خرما در سینه که در آخر فصل بار آرد
(ارض عَدْماء) کبیضاء زمین بیران (شاة عَدْماء) گوسپند سپید سر مخالف رنگ سایر اندام
(معدوم) آن که موجود نبود وهو شیٔ عند الاکثر وقال بعضهم لا یسمّی شیئا الا حال الشی عندهم الموجود وجسم معدوم لحن اوهو عند البعض والاکثر ان الجسم لا یقع علیه ویقع علیه الجوهر والعرض یعنی وقوع هیچ یک را ازین اشیاء بر معدوم جایز ندارند وهو یکسب المعدوم یعنی او بخت وراست که میرسد چیزی را که دیگران محروم اند از ان ونیز معدوم درویش نیازمند ومنه الحدیث انک تکسب المعدوم ای تعطی الفقیر مالا وقیل تعطی الناس ما یجدونه او انک تکسب ما یحرمه غیرک
(عَدُم عَدَامةً وعُدْمًا) کول گردید
(مُعْدِم) کمحسن درویش و نیازمند
(اَعْدَمه الله اِعْدَامًا) نیست گردانید او را خدای واعدمنی الشیٔ) نایاب شد بر من و نیافتم آن را واعدم اعداما وعدما) بالضم درویش گردید و نیازمند شد واعدم فلانا) باز داشت اورا
(قول متکلمان وُجِدَ فانعدم) غلط است

ع د م س

(عُدَامِس) کعلابط گیاه خشک سیاه از عام آمده کجاجتی یقال کلاء عُدامس

ع د م ل

(عُدْمُل) کقنفذ بزینه و مال کهنه عَدَامِل کعلابط وعُدْمُلی وعُدامِلی مثله فی الکل و درگسن تر
(عُدْمُول) کزنبور کوک دیرینه

ع د ن

(عَدْن) بالفتح اقامت کردن همیشه بودن بجای ومنه جنات عدن عُدُون مثله وهمیشگی گردن شتر بر علف گیا شور وگوالیدن ولازم گرفتن آن را والفعل من ضرب ونصر و دراز شدن خرمابن یقال عدنت النخلة اذا صارت عَیْدانة
(عُدْنة) بالضم بنیه است نزدیک ملل
(عَدَن اَبْیَن) محرکة جزیره است بر مین که درآن ابین اقامت ورزیده یا شهری وعدن لاعة ادهی است نزدیک آن جزیره
(عَدَنة) محرکة موضعی است بناحیه ربذه و نام شخصی
(عَدَان) کسحاب موضعی است وساحل دریا وکرانه نهر و رود و بر هفت سال از زمان یقال مکثوا عدانا و از ازعلام زنان است
(عَدَانة) گروه مردم عَدَانات جمع و پوست پاره بن ولو و موضعی است
(عَادِن) ناقه بر یک جای باشنده از علف مقیم در چراگاه خشک پیوسته شوره گیاه چرنده
(عَدِینَة) کسفینة چرم پاره بن ولو عَدَائن جمع و موضعی است ودر آن است قبور صالحان ومقبره ذی اشرفه
(عَدَینة) کجهینة مدینه ثغر الیمن و نام زنی
(عَدْنان) بالفتح پدر معد
(عَیْدَان) خرمابنان دراز وقدکم فی الدال
(عَدَوْلیة) شتر شتاب رو و کشت یا منسوب بسوی کشتی یا زمینی
(مَعْدِن) کمجلس کان جواهر از سیم و زر و جز آن بدان جهت که همواره اهل آن در آن قیام میدارند یا آنکه حق تعالی جواهر را در آن ثبات داده وجای اشتر با لستان وزمستان واصل و مرکز هر چیز
(مِعْدان) کمنبر تبر بزرگ وکلند (عدن الارض) سیر داد زمین را بسرگین وعدن الشجر) تباه کرد درخت را به تبر و مانند آن وعدن الحجر) برکند آن را
(مُعَدِّن) کمحدث کان کن که زر وسیم و جز آن از کان برآرد
(ثمر معدن) کمعظم ولو عدینه دوخته
(عَدَّن به الارض تعدینا) شگافت زمین را به کلند وعدن الشارب) پر شد شکم وی ونیز تعدین سیر و دادن زمین وگشت را بسرگین و که

ع د ه

(عَیْدَه) بالفتح بدخوئی وکبر عَیْدَهه وعیدهیه مثله بدخوئی از شتر و جز آن عَیْداه مثله مرد گرامی قدر درشت

ج ۳

ع د ه ر

عیدهور بالفتح وفتح الدال
شتر ماده شتاب رو

ع د و

عَدُوُّ الشَّیْءِ بالکسر و بالضم
بیدائی چیزی و صد و نهایت آن
عدوته (بضم مثلثه و سنگ تنگ
که بدان چیزی رسیده شود عداء
بالکسر جمع
عدوة بالکسر والضم جای بلند
عِداء بالکسر و عدوات و
عُدِیات بالضم جمع
عَدْوة بالفتح موضعی است
عِدْوة شسته کرنده داری و
بالضم کمان دوده
عدای کلی کرانه و بفتح اعدا
جمع و کرانه رود و بارد و چوب که
میان دو چوب باشد و سنگ تنگ
که بدان چیزی رسیده شود و
دوشوندگان و مسافران قال ابن
السکیت لم یات فعل فی النعوت
الا حرف واحد یقال هؤلاء قوم
عدی ای غرباء و بنو عدی
بطنی است عداوی منسوب بآن
و نیز عُدَیّ بالضم والکسر و شمان
اسم فرع است یقال هؤلاء قوم
عدی ای اعداء
عداء گلسار و بفتح یک تک و
دورازی و پهنائی چیزی و حد و
نهایت آن و کماء و دوری کناره
کرباز گرداننده از چیزی و باز دارد
و بنو عدا قبیله است
اعدا و بالفتح دوشوندگان

ومسافران
عَادِی ستم کار و دزد و دشمن
عِدِیّ کَسُوِیّ بالضم والکسر جمع
وان ادخلت التاء قلت عُدَاة
بالضم و عَادٍ یا اللّٰه هرود
کراهة آن و نیز عَادِی شیر بیشه
عَادِیَة گروهی از قوم که جهت
کارزار بدوند یا آنکه پیشتر حمله کنند
از پیادگان و شتر چرنده و شوره گیاه
عَوَادٍ جمع و شتران مانند
ورطاستان که بشوره گیاه میل
کنند و شتران سخت دونده
عَادِیَات مثله فیهما و نیز عَادِیَة
ستم یقال دفعت عنک عادیة فلان
ای ظلمه و شره و دوری و کاستی
که باز دارد و نرانی از چیزی و عَادِیَةُ
أَهْلِهَا بکلم گرگ است
عَوَادِی بازدارندگان
عوادی الکرم جای نشاندن زر
از درهمی در رختان کلان
عَدْوَی بالفتح والقصر بیماری که از
یکی بدیگری نقل کند مانند خارش
و گر و جز آن و سرایت بیماری و
تجاوز آن از صاحب خود بدیگری
وعنه الحدیث لا عدوی ولا طیرة
و یاری گری هم است اعدا و را
عُدْوَانی بالضم والقصر تباهی و فساد
عداوة دشمنی اسم است
عدا و بالفتح دشمن خلاف صدیق
واحد و جمع مذکر و مؤنث در دو
کسان است و تثنیتی و جمع
و تانیث اعدا و جمع الجمع
عَدُوَّة مؤنث و هو وصف

لکنه ضارع الاسم قال ابن السکیت
فعول اذا کان بناء فاعل
کان ذلک بتغییر ما هو علیه نحو رجل صبور
وامرأة صبور والأعدوة دهی نادرة
وقد لا تقرأ الا ادخلوا فیها الهاء لتبینها
للصفة لان الشیء قد یسمی علی ضده
عَدِیّ کغنی قبیله است عَدِیّ
یا عَدِیّ کغنی منسوب بدان قبیله
از قریش گروه عمر بن الخطاب
رضی الله عنه عَدَوِی
منسوب بوی و گروهی از قوم که جهت
کارزار بدوند یا آنکه پیشتر
حمله کنند از پیادگان یا آن
بمعنی سواران است
عَدَوِیَّة بالتحریک گیاهی است
که در تابستان بعد سرور بها پوشید
و گوسپند و بزنا گیا هیچیل رود زه
اوهی بالعین و وهی است قریب
مصر و قومی از تمیم و از حنظله
عُدَیَّة سیه زنی است و قبیله
و پشته
عَدَّاء بالفتح و تشدید دال
سخت دوینده و عَدَّاء بن خالد
صحابی است
اعداء کغلواء زمین درشت
خشک و جائی که نشیمنه آن
جبنان و بی آب است و پروی آب توان
یافت یقال جئت علی اعداء مرکبی
عداء اعدا ای لیس بمطمئن و عُدْوَان
الشغل موانع آن و دوری جای
و عَدَاء بکسر و بفتح والد نام مردی
و شهری است
(یَعْمَلُونَ لَهُ حَاذِقِیَاء) بالمد نام

مردی که در ایقای عهد بوتی مثل
زده
(عَدْوَان) بالفتح قبیله است و
بالضم ستم آشکار
(وَمَنْ یَفْعَلْ ذٰلِکَ عُدْوَانًا) بالتحریک
گرگ که بر مردم و دود حمله آرد
ومنه السلطان ذُو عَدْوَان وذو
بدوان ونیز عَدَوَان)
سخت دویدگی
مَعْدُوّ ستم دیده مَعْدِیّ بشد
الیاء مثله یقال هو معد وعلیه و
معدیّ
(ن) عَدَا الفرس عَدْوًا و عَدُوًّا
وعدوانا) بالتحریک و تَعْدَاءً او
عَدْیًا دوید اسب و دویدن
خواست وعدا علیه عَدْوًا و
عُدُوًّا و عَدْوَانًا بالفتح و عُدْوَانًا
بالضم والکسر عدوی بالضم والقصر
ستم کرد بروی و درگذشت
از حد و عدا اللص
علی القماش عُدْوِی و عُدْوَانًا)
بالضم والتحریک و زدید آنرا
عَدَاهُ عَنِ الْأَمْرِ عَدْوًا و عُدْوَانًا
باز گردانید و مشغول کرد از کار و
عَدَا عَلَیْهِ) بر جست بروی و عَدَا
الْأَمْرُ وَعَنْهُ) تجاوز کرد و درگذشت
از آن و ترک داد و نیز عدا)
فعلی است جهت استثناء نصب کنند
ابدا نحو ورایقال جاء القوم عدا
زیدا وندخل ما نحو جاءونی
ما عدا زیدا
(س) عَدَیْتُ لَهُ) ورشمن داشتم
او را

(مَالِي عَنْهُ مُعْدًى) كمكرم
اى لا مجاوز لى الى غيره
(اَعْدَى زَيْدًا عَلَيْهِ) اعداء
يارى داد و مدد كرد و تواناكرد انيد
بر آن (وَاَعْدَى الْاَمْرَ)
گفتند غيرى را بسوے آن
و ميزاعداء) دوانيدن اسپ
را و ستم كردن و نقل كردن كرد
جزآن (از صاحب خود بديگرى
و دليرى كردن در سخن و گفتگو
چيزى از يكے بديگرے
(لِتَعْدِيَةٍ) بازگردانيدن از كارے
و دور داشتن و نافذ گردانيدن
و يقال عَدِّ عَنْهُ اى اصرف
بَصَرَكَ عَنْهُ
(عادى بَيْنَ الصَّيْدَيْنِ مُعَادَاةً
و عِدَاءً) اى يكد يگر زد و انداخت
و دو شكار را در يك تگ و عَادَاهُ
مُعَادَاةً و عِدَاءً
شَهْرًا) گرفت از شهرا و يا منسوب
كرد او را نيز مُعَادَاةً نيز و كردن
در دويدن
اِعْتَدَاءً ستم كردن
(تَعَدَّى عَلَيْهِ) ستم كرد بر وى
و تعدى لام) در گذشت از ان
و ترك داد ... و تعدى
مهر فلانة) گرفت آنرا و نيز
(تَعَدِّى بِشَرٍّ) رسيدن بى نياز شدن
و بے نياز گردانيدن چراگاه از
شراى گياه و ستم كردن بر كسے
(مَكَانٌ مُتَعَادٍ) جاى متفاوت
و ناهموار و ارض مُتَعَادِيَةٌ)
زمين مختلف باسنگ و كلوخ

(تَعَادَى) در رشد و تعادى
مَا بَيْنَهُمْ اختلاف كرد ميان
ايشان و تَعَادَى الْقَوْمُ)
همديگر دشمنى كردند و تعادى القَوْمُ
مِنَ الْعَدُوِّ) يعنى مردند يكے
بعد ديگرے و نيز تَعَادَى)
باهم دويدن و نيز دور كردن، در
دويدن و نيز تعادى) جابهاے
ناهموار و برابر نا شدن جاے و
تباهى و دورى و فساد
(اِسْتَعْدَاهُ) يارى خواست از و
بر آن يقال اِسْتَعَدَيْتُ الْاَمِيرَ
عَلَى فلان فَاَعْدَانِي

باب العين فصل الذال

ع ذ ب

(عَذْبٌ) بالفتح خوش گوار
و پاكيزه از آب و خوش و ناخوردن
از شدت تشنگے و باز داشتن
باران ايستادن و گذاشتن نيز يرا
الفعل من ضرب فى الكل و
درختى است
(عذبة) بالفتح درختى است كه
شتر نجورش ميرود دوائى و
چيزها وذَاتُ الْعُذْبَةِ)
موضعى است
(عذب) بالتحريك فاشك وَمِنْهُ
مَاءٌ وَعَذْبٌ اى كَثِيرُ الْقَذَى
و آنچه از پيچيدان برآيد بعد ولادت
و درختى است و حرقه دار نواحه كه
بوقت نوحه بر ميان بندد و رسن كه
بدآن نوحه اندوه بر اندوكرا صرصر
و سرفه مشتر و چرم پاره كه پس
پالان آويزند عَذَبَةٌ يكے درهمه

(عَذَبَةٌ) بالتحريك چنبر اوده و شما.
دستار و شلخ درخت تيزى زبان
و چابك تازيانه و سر شراك عَذَب
بحذف تا جمع
(عذبات) بحركة نام است يزيد
بن سبع وَيَوْمُ الْعَذَبَاتِ)
از روزهاے عربان است
(مَاءٌ عَذِبٌ) گنگف آب چنبر اوده
برآورده
(عَذِبَةٌ) كَفَرِحَ چيزے از گندم
برآيد و دور كرده شود خس و
خاشاك و چابك تازيانه و چنبر اوده
(عَذَابِي) بالتحريك مركب من الخلق
كذا فى الشمس
(عذاب) بكسر و هر چه بنفس رسد
از الم اَعْذَبَهُ جمع و قولهم اَصَابَهُ
عَذَابُ عُذْبِ بْنِ كَمْلَانَ يعنى
رسيد او را عذابيكه از ان
رهائش نيست.
(عَذَابَةٌ) غذا به است وزناً و معنى
(اَعْذَبَانُ) اكل و نكل با آب و بن
وى
(عاذب) آنكه ميان او و آسمان
چيزى حائل نباشد بازنده از خوردن
از شدت تشنگے و ستور ايستاده كه آب
و علف نخورد و نام جاى است
(عَذُوبٌ) كصبور كسے كه از شدت
تشنگے نه خورد و آنكه ميان او و ميان
آسمان چيزے حائل نباشد و ستور
ايستاده كه آب و علف نخورد
(عُذَيْبٌ) كزبير آبى است
مر بنى تميم را
(عُذَيْبَةُ) كجهينة نام

دو آبى است
(عُذَيْبٌ) كسبيدان شهرى است
(عَذَّابٌ) كشداد نام اسپ
بداد ابن قيس
(مُعَذِّبٌ) كمجلس حرقه كه زبان
بوقت نوحه بر ميان بندند
مَعَاذِبُ جمع
(لَكَ عَذُوبَةُ الْمَاءِ عَذُوبَةً)
پاكيزه گرديد آب
(اَعْذَبَ الْمَاءَ اِعْذَابًا) دور نمود
چنبر اوده را و اَعْذَبَ الْقَوْمُ)
شيرين و پاكيزه گرديد آب ايشان
و نيز اِعْذَابٌ) باز داشتن و
گذاشتن چيزے را
(تَعْذِيبٌ) در شكنجه كشيدن
و باز داشتن
(اِسْتِعْذَابٌ) آب شيرين و پاكيزه
خوراندن و گذاشتن و پاكيزه شمردن
و پاكيزه و شيرين يافتن
(اِعْتِذَابٌ) فرو گذاشتن و وشلا
پس دستار

ع ذ ج

(عذج) بالفتح نوشتن و الفعل
من نصر و عَذْجٌ عَاذِجٌ)
سالغه است
(مِعْذَجٌ) كمنبر مرد غيرت مند و بخوى
بيار جوش

ع ذ ر

(عُذْرٌ) بالضم بهانه اَعْذَارٌ جمع
و پيروزى چيزے و دور شيرگى
و منه مَا اَنْتَ بِذِي عُذْرِهٰذَا
الْكَلَامِ يعنى تو بكارت بنده اين
سخن نيستے و ابو عُذْرٍ
دور شيرگى برنده

(عذرة) بالضم نوعی از موی یعنی الخصلة من الشعر، وموی پیشانی اسپ و موئیکه سوار وقت سوار شدن بدست گیرد و عُذَر کصرد جمع وخلاف سرزه کودک که بسر تمام آید، وموی دوش امیه وتزی میان فرج زن وخسته ودوشیزه کی پنج ستاره است در پس کهکشان ودو شیزه کی پرین وختر او ستاره است که چون برآید حرارت کرما شدت گیرد و نشان وبیماری است در گلو ودر دگلو از غلبه خون وجای آن (ز) علو ونیز عُذْرة، معرف قبیله ایست در یمن ودواعی است در جای فسار وابو عُذْرة مرد دوشیزگی ربا

(عِذْرة) بالکسر عذر خواهی اسم مصدر است

(عَذِرْتُ) من باب سمع حدیث مرا بی موسی، شعری را

(عَذِرَة) کفرحة پلیدی و پیراهن مرد یا زن وجای نشست قوم ودرگاه وهیچکاره وردی کاز گندم برآید

(عُذَافِر بن سعد) کز فرازندان عاد است

عذار کتاب فسار ستور عذار بالضم جمع وخط ریش ونشان فسار بر روی ستور وطعام بنا وطعام ختنه وطعامیکه پیش ازبرای رشد جدید بطرز مخصوص ترتیب دهند وبرادران ابراهیم خوانند در شنگ ریش ودو فساء فراخ وزمین عرب مشرفه بزمین عراق

وعذار بن دقول ذی الرمه دو کوه اندر از از ریگ با دو راه دیها ودواعی است در جای فسار

هُوَ خَلِيعُ الْعِذَارِ او فسار گسسته یعنی برسر خود است

وخِذَارٌ مِنَ التَّمَثُّلِ هر دو کرانه پیکان و رخسار وآنچه بدان مهار را راضم کنند بسوی سرشتر

عذیر کامیر طعام بنا ومهمانی ختنه وطعامیکه بعد ازبرای رشد جدید بطریق شادمانی سازند وقربان را برآن خوانند

عذیرة مثله فیهما

ومرد عذر خواه منه عَنْ عَذِيرِي مِنْ فلان یعنی کیست عذر خواه من از فلان ومهمانه آینده وحال کجهت عذر خواهی سازند وبرآن معذور دارند عذر جمع ویاری ده

ویقال عَذِيرَكَ مِنْ فُلَانٍ بالنصب یعنی بیا کسی که ترا معذور دارد وداور اطلاعت کند

عذیرة کفیئة نشان خنگی ومهمانی ختنه

عاذر رگ خون استاده نشان خنگی وپلیدی عَاذِرَة بالتاء مثله ومرد عذر خواه

اعذار طعام که بعد ازبرای رشد جدید بطرز شادی میسازند وبرادران برآن خوانند وطعام ختنه وطعام بنا

عذق کجلس فرتاش وفراخ شکم ومرد بدخوی سنگدل وپادشاه سخت دورشت

عَذْراء کصحراء دشیو عَذَاوِی بفتح الراء وکسرها وعَذْرَا وأَت جمع وچیزی است از آهن که بدان کسی را تعذیب کنند وسیخ رسانند

اقرار بامری در بیگمتانی است که پاسپر نشده ومرواریدناسفته و بهن سبزیاجوزا ومدینة الرسول صلی الله علیه وسلم

ونیز عَذْرَاء معرفه موضعی است بریک منزل ازدمشق ودر آن موضع کشته شد معاویه بن عمرو وبهی است بشام

عَاذُورَا بدی وفساد ودَهَنَهُ لَقِيتُ مِنْهُ عَاذُورَا ای شرّا ودر دوش منطقه است ودرشتروا سپ سوار سره عَوَاذِيرُ جمع

عَاذُورَاء کعَاشُورَاء بیماری است در گلو

مَعْذِرَة شلشة الغال عذر خواهی اسم است

مِعْذَار بالکسر پرده وحجت و برهان مَعَاذِيرُ جمع ومنه قوله تعالى وَلَوْ أَلْقَى مَعَاذِيرَهُ ای ولو جادل عنها

مَعْذُور درود گلو وختنه کرده

(ن ض) عَذَرَ عَذْرًا بالفتح بسیار عیب وگناه گردید وعَذَرَ الفَرَسَ بِالعِذَارِ بفسار نهاد اسپ را

(ض) عَذَرَهُ عُذْرًا بالضم وبستین وعُذْرَانًا بالضم والقصر ومَعْذِرَة بکسر الذال وضمها بیامرزید ومعذور برداشت اورا وعَذَرَ الغُلَامُ، ختنه کرد کودک را

عَذِرَه الدهر، غالب شد اورا اندوه وعذر بضمتین مولا عذره نرده شده

اعذار بهانه کردن وعذر آشکار نمودن وپیدا کردن وعذر را ثابت گردیدن اورا بهانه دستاویز نمودن ومبالغه تاکردن باگمان مبالغه ومبالغه نمودن در کار کاندضد وبسیار گناه وبسیار عیب گردیدن و منه لِئَلَّا يَهْلِكَ النَّاسُ حَتَّى يُعْذَرُوا مِنَ الْمَوَاسِمِ ولگام داون اسپ را یافسار ساختن برای اسپ وفسار نهادن وختنه کردن کودک را ومهمانی ختنه ساختن وداد وداون ورا سخته کردن وصاحب عذیر شدن زن وباجراحت کردن وهلاک نزدیک گردیدن یقال ضرب زید فاعذر مجهولا ای شوف به علی الهلاک

وبرپشت اون کسی را چندان آکنه شر بیدا کند وپیدا ناک شدن جامه

قوله تعالى وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ بِتَشْدِيدِ الذَّالِ المکسورة ای المتعذرون الذین لهم عذر وقد یکون المعذر غیر محق فالمعنی المقصرون بغیر عذر وقرا ابن عباس رضی الله عنه بالتخفیف من عذر وکان یقول والله هکذا الا وکان یقول لعن الله المعذرین وکان المعذر عندنا انا هو غیر المحق وبالتخفیف من لَهُ عذر

(معذار) کمعظم سبزدو گرانه پیکان ورخسار

عذر (بضمتین) (مجهولا) ثابت نشده اما

حلدی وعَذَّرَ الغُلَامُ، دمید سبزهٔ رخسار او وَعَذَّرَ الشَّیْءَ آورد آن را به پلیدی وَعَذَّرَ الدَّارَ ناپدید کرد نشان سرای را و نیز تَعْذِیْرٌ مهمانی ختنه ساختن و مهمانی آن خواندن و تقصیر کردن در کار و دروغ کردن چشم شتر را یقال عذر عین بغیرك ای سمة بعیری لتعارف من ابلنا (مُعَاذَرَة) عذر ثابت ناشدن جهت کسے (تَعَذَّرَ الْأَمْرُ تَعَذُّرًا) استوار گردید امر و تَعَذَّرَ الرَّسْمُ کہنہ و محو شد نشان سرای و نیز تعذر سپس ماندن و درنگ کردن و بعذره آورده شدن و شمار شدن کار و عذر و حجت آوردن و کوشش (اِعْتَذَرَ) شکایت نمود العامة) دشمنه گذاشت وَاعْتَذَرَ الْمَاءُ منقطع شد آب و نیز اِعْتِذَار عذر خواستن و باعذر شدن و ناپدید گردیدن نشان عمارت و جز آن و بکارت دایل کردن و نیز اعتذار کهنه

ع ذ ط

(عَذَطَ) بالفتح اسم است عَذَبَطَةً را و لا یشتق منه فعل لانه خلقة وعِذْیُوطَ بکسر دو ی و کسر طا و فتح دو ی و کحصفور و عِذْیُوط و کحلتوت و مثله عِذْیُوطٌ و عَذَارِیط جمع قالت امرأة بحجر وجهها إن ولدت ولدا یعذیوط به نجر یکاد یقتل من جاء أن ذکرا (عَذْیَطَ عَذْیَطَةً) حدث کرد وقت جماع و پلیدی انداخت یا انزال نمود و پیش از دخول

ع ذ ف

سَمٌّ عَذَافٌ) کعراب زهر قاتل (عَذُوفٌ) کصبور نیک خورنده و دایمة گیرنده وعلف یقال بأتت الدَّابَّةُ عَلَى غِيرِ عَذُوفٍ لُغَةٌ فِي الذَّالِ الْمُهْمَلَةِ فِي لُغَاتِهِ وَهِيَ لُغَةٌ رَبِيعَةَ بِالْمُهْمَلَةِ لِسَائِرِ الْعَرَبِ (مَا زِلْتُ عَاذِفًا مُنْذُ الْيَوْمِ) یعنی چشیدم چیزے را (ض) عَذَفَهُ عَذْفًا خورد آن را وَمَا ذُقْتُ عَذَفًا وَعَذُوفًا وَعَذَافًا کسحاب ای شیئًا

ع ذ ر ف

(عُذَافِرٌ) کعلابط شیر بیشه و نام مردی و شتر تگرگ استوار نیرنگ جشعَذَوْفَرٌ بالتحریک مثله عُذَافِرَة مؤنث (عَذْفَرَ) خشم گرفتن

ع ذ ف ظ

(عُذْفُوطٌ) کحصفور کرکی است سپید نازک که بدان انگشتان دختران ملیح را تشبیه دهند

ع ذ ق

(عَذَقٌ) بالفتح خرمابن یا بار اَعْذُقٌ کاَفْلُسٍ عِذْقٌ بالکسر جمع وبه قول الحباب بن المنذر انا جُذَیْلُها المُحَکَّکُ رئیسے از خرما در مدینه

(عَذَقَة) بکسر آن پلشم که جهت علامت ونشان بر گوسپند بندند بخلاف رنگ آن و هر چیز از سمه وجز آن که علامت ونشان باشد (عذق) بالکسر خوشه خرما وخوشه انگور یا خوشهٔ انگور که بار آن خورده باشد ..... اَعْذَاق وعُذُوق جمع وقلعه است بمدینه مربی امیه بن زید را و هر شاخ که بر آن شاخهای میوه باشد و نیز (عِذْقٌ) احمدی (عَذِقٌ) ککتف مرد زیرک هوشیار چرب زبان وطِبٌّ عَذِقٌ) خوشبوی تیز دشنده بوے خَيْرُ الْعِذْقِ الْكَبْ او محرکة موضعی است بناحیه صمان که درخت کنار و آب بسیار دارد وه

(عَذَقَانَة) بالفتح زن زبان دراز (ض) عَذَقَ الْمُحَلَّ عَنِ الْإِبِلِ دور کرد خشک سال را از ماده شتران و فراهم آورد و فراگرفت آضعاف را وعَذَقَ الشَّاةَ است بر آن پشم را بخلاف رنگ آن جهت نشان وعَذَقَ فُلَانًا بِشَرٍّ او قَبِيحٍ) دشنام داد آن را و تهمت کرد وعَذَقَ إِلَى كَذَا) نسبت نمود آن را بان (عَذَقَ الْبَعِيرُ) رنج زد (عَذَقَ الْأَدِيمَ خبز) بار آورد و نیز (عَذَقَ) بالفتح بریدن شاخهاے خرما

(اِعْذَاق) بخلاف رنگ گوسپند کشی بران بستن جهت علامت ونشان و بار آوردن کوم وجز آن

(تَعْذِيق) بریدن شاخهای خرما (اِعْتَذَقَ) دوشمله اریس گذاشت مرد ستاره (اَعْتَذَقَ فُلَانٌ بِكَذَا) اخاص نمود بوے یا بزی (وَاعْتَذَقَ بِكَمْرَةٍ) من إِبِلِهِ نشان کرد بر وی تا کہ بگیرد آن را

ع ذ ل

(عَذَلَ) بالفتح مکوبیدن والفعل من ضرب (عَذَلٌ) محرکة مکوبش دنے المثل سبق السَّيْفُ الْعَذَلَ یقال أَوَّلُ من تکلم بذلك ضَبَّةُ بْنُ أُدٍّ حين قُتِلَ رجلا في الشهر الحرام فَعَذَلَهُ النَّاسُ فَقَالَ لَهُمْ (ایاکم عُذُلٌ) بضمتین روزهاے نیک گرم

عُذَلَة) کهزه بسیار مکوبنده (عاذل) مکوبش کننده عَذَالَة محرکة وعُذَالَك وعُذَلَك بالضم وتشدید الذال فیهما جمع ونیز عاذل) رگ خون استحاضه ومنه مسئل ابن عباس عن دم استحاضة فقال فلك العاذل یعذو ولیستیقن ولتصل قرء بعذو وای سیل ونیز آبی است یا موضعی و نام ماه شعبان یا شوال در جاهلیت

ع و ذ ل جمع

عَوَاذِل جمع عَذَّال کشنده بسیار مکوبش کننده

(عَذَّالَة) بالفتح وتشدید الذال سرین

(مُعَذَّل) کمعظم آنکه بسیاری

جود و دہش او ملامت کنند و را
و نام مردی
(تَعَذْيُل) تکوہیدن
(تَعَذُّل) نکوہش پذیرفتن
یا یام مُعَذِّلَاتٌ مبنیاً لِلْفَاعِل
روزہای سخت گرم
(اِعْتَذَلَ اَعْذَلَ) براہ رفت و میانہ روی گزید و
(اَعْتَذَلَ الرَّامِي) دیگر بارہ تیر
انداخت و نیز اِعْتَذَلَ نکوہش
پذیرفتن

ع ذ ل ج

(عُذْلُوج) کدصفو دیچہ خورش
و پرورش نیکو یافتہ
(عِذْلِجٌ) باکسر رنگی
خوش
(سِقَاءٌ مُعَذْلَجٌ) مشک پر
(مُعَذْلَجٌ) پر گوشت تازک ناعم
و نیک خوی مُتَعَذْلِجَةٌ مؤنث
(عَذْلَجَ الْبِقَاءَ عَذْلَجَةً) پر کرد
مشک را وَعَذْلَجَ لَكَ وَلَكَ نیکو
نمود خورش و غذای ویرا

ع ذ ل ظ

(لَبَنٌ عُذَلِظٌ) کغلیظ
شیر و فرک وسطبر

ع ذ ل ق

(عُذْلُوق) کعصفور کودک سبک
روح چست تیز فہم لغۃ فی عُلُوق
(تَعَذْلَقَ فِي مَشْيَتِهِ) جنبید
در رفتار خود

ع ذ م

(عَذَم) محرکہ دوباری است
درمین دگیاہے است و نیز

(عَذَّام) وشتام دادن زن شوے
را بر گاہ او اراذہ نطے از دہنے
کندوالفعل من سمع
(فَرَسٌ عَذِمٌ) اکلتف اسپ
گزندہ و سستی خوردہ
(عَذَامَةُ) کسحابۃ نام مردی
(عَذِيمَةُ) کسفینۃ نکوہش و گزیدگی
و طائفہ گی عَذَائِم جمع و نیز
(عَذِيمَةُ) خرابان کہ باران خستہ
نداشتہ باشد
(عَذَّام) کشداد یک عُذَام
ککتب جمع
(عُذَّام) کزنا نوعی از درختان
شورہ گز و عُذَامَةٌ یک
(عَذَمَ مَذَمَ) کسفر جل بیمایش
تخمینی و مرگ بسیار
(ض) عَذَمَ الْفَرَسُ عَذْمًا
بافتح گزید و بسستی خورد و
عَذَمَ عَنْ نَفْسِهِ دور نمود و
نیز عَذَمَ نکوہیدن

ع ذ م ر

(بَلَدٌ عَذْمَرٌ) کسفرجل شہر
گشادہ دوسیع

ع ذ ن

(عَذَانَةُ) کسحابۃ کوان

ع ذ و

(عَذَاةٌ) محرکۃ زمین خوش خاک
دور از آب دانہ شوریت و ناگوارائی
عَذِيَةٌ کفرحۃ مثلہ عَذَوَاتٌ
جمع نیز عَذِيَةٌ خاشاک یقال
دُرْ بِتُرَابِكَ مَا فِيهِ عَذِيَةٌ ای
قذی قالہ اللحیانی
(ن) عَذَا الْبَلَدُ خوش بر گردید

شہر
(ك) عَذُوَتْ اَرْضُ) خوش
باور دید عَذِيَتْ کسمع مثلہ و
عَذِيَ الْمَكَانُ دور شد از آب
مکان عَادِفٍ نعت است انان

ع ذ ی

عذی باکسر و فتح کشت و
شتی کہ از باران آب خورد و نام
جائی است و ہر شہر کہ شورہ ندارد
(اِبِلٌ عَوَاذٍ) فتران باشندہ چراگاہ
شیرین گیاہ کہ شورہ ندارد اِبِلٌ
عَاذِيَةٌ وَاِبِلٌ عَذِيَّةٌ بالتحریک
مثلہ
(اِسْتَعْذَيْتُ الْمَكَانَ) خوش
و موافق یافتم جای را

باب العين فصل الراء

ع ر ب

(عَرَبٌ) بافتح و محرک شادمانی
(عَرْبٌ) باکسر گیاہ بہی خشک
(عَرَبٌ بالضم مردم تازی شہر
باش باعام است خلاف عجم و نیز
(عَرَبٌ) بالتحریک مردم تازی شہر
باش یا عام است مؤنث آید
عربی و عَرَبٌ عَارِبَةٌ تازی
خالص عَرَبٌ عَرْبَاءُ وَعَرِبَةٌ
وَعَرَبَاتٌ كَذَلِكَ وضد معجمہ و
آب صافی بسیار و تکسر اوہ و ناحیہ
است بمدینہ و نشان باقی ماندہ بعد
از بہ شدن جراحت
(عَرَبِيٌّ) منسوب بعرب و عَرَبٌ
عَرَبِيٌّ ای بین العُرُوبَةِ وَالعُرُوبِيَّةِ
نیز عربی جوسپید و خوشہ آن
وفی الحدیث لا تنقشوا فی

خواتیمکم عَرَبِيًّا یعنی در نگین خود
نقش لفظ محمد رسول اللہ کندہ نکنید
کانہ قال نَبِيًّا عَرَبِيًّا یعنی نفسہ
النفیسۃ علیہ السلام وابن
العربی قاضی ابو بکر مالکی است
وابن عربی معرفۃ محمد بن عبد اللہ
حاتمی طائی است
(عَرُوبَةُ) محرکۃ نہر کہ آبش سخت
تیز رود و نفس و ناحیہ است
نزدیک مدینہ اَتَا مَنَّا قُرَيْشٌ
بِعَرُوبَةَ فَنَسَبَ العرب البہا و ان باحہ
عرب و معظم آن و باحہ دار ابی
القصاحۃ اسمٰعیل علیہ السلام
واصطر الشاعر انی تسکین
دائہا فقال عَرُوبَةُ اَرْضٌ
مَا يُعَالُ حَرَامُهَا مِنَ النَّاسِ
اِلَّا اللُّوذَعِيُّ الْحُلَاحِلُ
یعنی النبی صلی اللہ علیہ وسلم
(عَرِبَ بِهِ) بالتحریک تازی
و عَرِبَ کفتح تیزی معدہ
(عَرُوبَةُ) بالضم خالص از عرب یقال عَرُوبٌ
عَرُوبَةٌ اے خالص عَرَبَاتٌ
مثلہ و زن بسیار خندہ و زبان
حریص بر بازی و لہو و معدہ تباہ
شدہ و چاہ بسیار آب
(عَرَابٌ) سحاب بارہ دختی است
کہ از پوست آن رسن سازند
(اَعْرَابٌ) بافتح خلاف پستان
کوسفند عَرَابَاتٌ جمع و عَرَابَةُ بن
اوس بن قیظی جوا مردی است
کہ قرین ندارد و نام مردی از انصار
(اعرابی) بافتح لقب محمد بن حسین
بن مبارک
(عِرَابٌ) باکسر سپان تازی

گرامی نژاد و اہل عراب کذلک
(عِرَابَة) فحش و زشت کوی اسم
است اعراب را
(بشیر بن جابر بن عراب)
کغراب صحابی است
(عُرَابِی) ابن معاویه بن عرابی
بالضم و یا النسبة از تبع تابعی
(عُرَیب) کامیر نام مروی اسپی
است (یقال مَا بالدَّارِ عُرَیبٌ
ای احد و عُرَیبُ بن زید ملکی
از ملوک حمیر
(عارب) نهر بسیار آب عَارِبَةٌ
مثله و العَرَبُ الکَارِبَةُ تازیان
خاص
(عَرُوب) کصبور زن صاحب
جمال شوی دوست یا زن نافرمان بر
عاشق شوی یا بستر دوست و زنده
شوی و آشکا کننده آن یا زن بسیار
خنده عروبة مثله و مُحَوَّب کمکتب
جمع و منه قوله تعالی عُرُبًا اَتْرَابًا و نیز
عُرُوبَة بالام و بدون آن و سوالا
فصیح روز جمعه و عُرُوبَة بن ابی
عسروبة بلام است و ترک آن
غلط یا قلیل لاستعمال عُرُوبًا بالفتح
و ضم الراء و (سد آسمان هفتم
عُرُوبَة نامی زمان شمس عُرُوبٌ
مثله و الفعل من کرم
(اَعْرُوب) کفالس اسپ تازی
نژاد نجیب
(عراب) کشاورز و سازنده فلاحت
بستان گوسپند
(عُرْبَان) بالضم و قد یمد العین
همزة بیجانه

(عَرَبَان) محرکة شهریست بخوزستان
(عُرَیْبَة) بالضم و بالتحریک و
بمد العین همزة بیجانه و التی
علیه عروته) محرکة ای فی ابطنه
(اَعْرَاب) علی الجمع "تازیان بیابان
باش خاصة و لا واحد له اَعْرَابِی
علة قیل هو جمع اَعْرَاب و النسبة
الیهم اَعْرَابِی و هو واحد هم و لیس
الاَعْرَاب جمع عَرَب کما انه اسم جنس
(عَرَبَات) بالتحریک راهی است
در کوه براه مصر و کشتیهای بسته در
جاله که بجای پل باشد
یَعْرُب بن قحطان) کینصر پدید
قبائل یمن گویند اول کسی
است که بزبان عرب سخن گفته
(مُحَوَّب) کمفعد آب صافی بسیار
و ناحیه است بمدینه و باقی نشان
جراحت
(ض) عَرَبَ عَرْبًا خورد
(س) عَرِبَ عَرَبًا شادمان گردید
و آماسید در سینه ک گشت و
(عَرُوبَ الجُرْحُ) باقی ماند نشان زخم
بعد به شدن و عَرِبَتْ
بَعْدَ تُهُ) تباه گردید و عَرَب
(القَمْرُ) بسیار آب گردید چشمه و کذا
عَرِبَتِ البِئْرُ
(مُعْرِب) کمحسن مردم یقال مَا بِهَا
مُعْرِبٌ ای احد و خداوند اسپان
تازی گرامی نژاد و اسپی که اصیل
باشد مُعْرِبَة مؤنث
(اِعْرَاب) آشکارا کردن و اصلاح
کردن و پیدا گفتن سخن را و
تاختن اسپ و تیز کردن آن

و بشنیدن آواز شاختن اسپ
را از عربی و عجمی و مهارت در
آن و صاحب اسپان تازی شدن
و درست کردن کلام را و فرزند بیک
عرب شدن مرد را یستعمل مجهولا
(زشت گفتن و باز داشتن از زشت
گفتن) اضافه او است و بعانه از ان
و نکاح با تعریض بکلاح مردن و نکاح
کردن با زن عرب و سخن عجمی را
عربی گردانیدن
(تَعْرِیب) پاک کردن زبان از غلط
گوئی و سخن بیهوده گفتن و بریدن
شاخ خرما و نشتر کردن و اشاعر ستوران
سپس آن و فراغ کردن و وقت تیمن
قول یا فعل کسی را باز گردانیدن به
آن و از قوم سخن گفتن و حجت
آوردن برای ایشان و نیک شمردن
آب صاف را و آزمند کردن گرانیدن
کار را و به او باز کار باز گردانیدن
یقال عرو اعلیه ای ردد و اعلیه
بالا نکار و سخن عجمی را عربی کردن
و کمان عربی ساختن و تباه گردیدن
ذرابت معده و فحش گفتن و سخن
زشت بر زبان راندن و بیعانه دادن
(مُتَعَرِّب) و تازیان در آمده و مانا
با یشان شونده و تازی غیر خالص
و بیابانی شونده
(تَعْرُب) و باد به جاے گرفتن و
بیابانی شدن و خویشتن بالعرب
مانند کردن و یقال تَعَرَّبَ بعد
عجمة ای صَارَ عَرَبِیًّا
(مُسْتَعْرِبَة) غیر عرب در عرب
در آمده و مانا بعرب شونده و تازی

غیر خالص و بیابانی شونده
(اِسْتَعْرَبَتِ البَقَرَةُ) کشن خواه
شد کاو ماده و نیز اِسْتَعْرَبَ فحش
گفتن و سخن زشت آوردن

ع ر ب ج

(عَرْبَج) کجعفر سک سطبر فربه

ع ر ب د

(عَرْبَد) کزبرج مار و زمین
درشت
(عِرْبِد) بالکسر سنگا رجلیس
خود و قت مستی
(عَرْبَدَ) کفر شب و تکسر الباء
درشت از هر چیزی و خوے و
عادت و مار زهر مار است که
در و مد و گزد و یا مارے است
خبیث سرخ رنگ و یقال رکبت
عَرْبَدَة ای عجیزتی و چیزی
میل نکردم
(مُعَرْبِد) مبنیا للفاعل و مست
آزار و قت مستی و بدخوی و جنگ
جوی
(عَرْبَدَ) کدحرجة بدخلقی
جنگ جوی

ع ر ب ر ب

(عَرْبَرِب) کسفرجل بمعنی عرب
است و قِدْرٌ عَرْبَرِبَة) بمعنی
محدد عظیم بتمر و گذشت

ع ر ب س

(عِرْبِس) کزبرج پشته بلند
هموار از زمین سهل و نرم جهت
فرود آمدن آخر شب
عَرْبَس بفتح العین و قد تکسر
او هو و هم مثله

ع رب ض

(عربض) کدر بهم شیر گران جسم تندار

(عِرْبِض) کعلابط درشت واستوار

(عِرْبَاض) کقرطاس درشت وتوانا واستوار از مردم وشتر وشیر گران و بزرگ جثه پهن سینه عریض کقطر

مثله فی الکل وکلید آن کرانیس وچسپانند وعِرْبَاض بن ساریه عَرْبَاض کندی صحابیان اند

وغیر عریض کقمط پهن از هرچه باشد

ع رب ن

عربون) کعصفور ربون عَرْبُون کحلزون وعربان کقربان مثله

ومذکور ست در ع رب وقدمی و

عن بیع العربان هوان یشتری یدفع شیئاً علی انه ان امضی البیع

حسب من الثمن والا کان للبائع

(عَرْبَنَه) ربون دادن

ع رت

(عَرَات) کشداد درخشنده لرزنده

وجنبنده از نیزه وبرق

(ن ض س) عَرْتُ الرُّمْحُ عرتا) سخت گردیدن نیزه وجنبند ولرزیدن

ورخشیدن وعَرَتْ أَبْرَقَ کذلک

وعَرَتْ أَلْفَهُ) مایه بنی وی را

ع رت ب

عَرْتَبَه) کدر جنبیدن یا لوک

بینی یا گوش بلا من یا جانب بینی وغیره

ع رت م

عرتم) لوک بینی ویا بین بینی ولب

یا کلب بالامین عرتمته مثله فی

فی الکل ویقال فَعَلَهُ عَلَى عَرْتَمَتِهِ

ای علی رغم انفه

ع رت ن

(عَرْتَن) کجعفر وبالتحریک وتضم

التاء گیاهی ست که بدان وغیره

کنند اصله عَرْتَنٌ کقرنفل و

کجعفل إِبِلٌ عَرْتَنَةٌ وَعَرْتَنٌ

منه النون وترک علی حاله عَرْتُونٌ

کزیتون مثله

وعُرَيْتِنَاتٌ) بالضم موضعی است

وأَبُو عُرَيْتِنٍ) پوست پیراسته

گیاه عرتن

ع رث

(عرث) بالفتح برکندن ومالیدن و

برکنده شدن والفصل من نصر

ع رج

عَرَج) بالفتح شهر بست بیمن

وواديست درحجاز که نخلستان

بسیار دارد وموضعی است در بلاد

هذیل ومنزلی است براه که

از آن منزل است عبدالله بن عمر

بن عثمان العرجی شاعر وکلاه

شتران مقدار پنج شش دعده یا هفت

تا نود یا کله صد وپنجاه شتر واندک

بالای آن یا از پانصد تا یک هزار

وکیسر اعْرَاج وعروج جمع

(عَرَج) بالضم معرفة ممنوعة

کقطار حملوها بمنزلة القبيلة

ونام جاعی از محدثان

(عُرْجَة) بالضم توقف قلیل یقال مالی

عليه عرجة) ای توقف

(عَرِج) کفرح عرجا وعرجانا شد

یا میل کردن آن سوی مغرب

وما أَشَدَّ عَرَجَهُ چه لنگ است

ولا یقال ما اعرجه فی التعجب

کما ماکان لونا اوخلقة فی البعد

لا یقال منه ما افعله الا مع أَشَدَّ

(عَرْجَر) ککنکف خرتر کمنبر کج

اندام در (امرأة عَرْجَرِيجٌ) کامیر کار ناشسته

(عَرَنْجَجَة) کسفینة جد بشیرین بن یسیم

(عُرَاج) کغراب معرفة ممنوعة

کقطار حملوها بمنزلة القبيلة

(عراجة) کثمامة نام مردی

(عَارِج) پوشیده وغایب

أَعْرَج سخت لنگ عُرْج وعُرْجَان

بضمتها جمع وذخ والحارث

الاعرج) ملکی است از ملوک

غسان ونیز أَعْرَج لقب عبدالرحمن

بن هرمز تابعی صاحب ابوهریره

وحمید اعرج بن قیس مولی

آل زبیر وقاری اهل مکه است

وبنو الأَعْرَج قبیله ایست

(عرجاء) الصحراء گفتار

وعرجاء بالتشدید است بزمین منبه

وبنو العَرْجَاءِ حی است از تمیم

(عُرْجُون) بالضم وفتح الراء معروف

کهنه خوشه خرما

(تَعَرَّجَ) بندنودن چارپایرا

وخاندن جنان وکی شدن بنا

(تَعَارُج) لنگان رفتن

(مُتَعَرَّج) مهنیا للمفعول

خمیده وخم وادی همه است وچپ

(الْتِعْرَاج) خمیدن آفتاب بسوی

مغرب ومیل کردن بقال هممت

الشمس بعرج ای بغیب

(الْمُعَرَّج) کوشش نمود در کار

ع رج د

(عَرْجَدَة) نام مردی

فی برجد قال اللیث لا یونث

أَعَارِيجَات جمع

مِعْرَاج بزبان ومَصْعَد مِعْرَاج

بکسر المیم وفتحها مثله ومنه لیلة

المعراج معاريج ومعاريج جمع

راه معراج بالفتح مثله

(ن) عَرَجَ عُرُوجًا ومَعْرَجًا)

بالفتح بلند گردید وبرآمد ورسید

وبپای اوپس نکشید واگر کسی خلقی

باشد از سمع آید ومصدرش عرج بالتحریک

یا در غیر خلقی بهر سه حرکت درعین کلم

گویند أَعْرَجَ فُلَانًا إِعْرَاجًا) داد

او را کلاه شتران ویزا إِعْرَاج مالک

شتران لنگان گردیدن وبوقت عروب

ورآمدن ولنگ گردانیدن ومنه

أَعْرَجَهُ الله دعای بد است

ثوب مُعَرَّج) کمعظم جامه خط

دار وریچیدگی (تَعْرِيج) خاندن

وبرپائے داشتن وبند کردن طبیب

در خانه وخبر آن بعدی اعلی وبوقت

عروب درآمدن ومیل کردن وتوقف

نمودن

(تَعَرُّج) بندنودن چارپایرا

وخاندن جنان وکی شدن بنا

(تَعَارُج) لنگان رفتن

(مُتَعَرَّج) مهنیا للمفعول

خمیده وخم وادی همه است وچپ

(الْتِعْرَاج) خمیدن آفتاب بسوی

مغرب ومیل کردن بقال هممت

الشمس بعرج ای بغیب

(الْمُعَرَّج) کوشش نمود در کار

ع رج د

(عَرْجَدَة) نام مردی

(عَرْجَدَ) کبر شاخ کج نخل عرجد کطرطب مثله

(عُرْجُود) کزنبور شاخ کژ نخل و اول آنچه که از انگور برآید مانند آثرخ

ع ر ج ف

(عَرْجُوف) کعصفور شتر ماده درشت استوار اندام

ع ر ج ل

(عَرْجَلَة) بالفتح گله اسپان وگله بزو گروه پیادگان روان

(عِرْجَوْل) کبرذون گروه

ع ر ج م

(عَرْجُوم) کعصفور شتر ماده درشت استوار اندام

(اِعْرَنْجَام) تباه گردیدن

ع ر ج ن

(عَرْجُون) کزبور خوشه خرما یا خوشه خرما که خشک و کج گردد یا بن آن یا چوب خوشه خرما و گیاهی است شبیه بسماروغ سپید یا نوعی از سماروغ غراجین جمع

ودرخت کژ شده و شاخهای بریده ازوی ومنه قوله تعالی کعُرْجُونِ الْقَدِیمِ

(عَرْجَنَ الثَّوْبَ) نکار کرد جامه را نکار عرجون وعَرْجَنَ فُلَانًا) زد او را بعرجون و الود و طلا نمود آنرا بخون یا بزعفران یا حنا ب کرد

ع ر د

(عَرْد) بالفتح سخت و درست ایستاده و برپا فوهده و خرو کبر ایستاده

وبن و بیخ گردن

(عَرْدَة) بالفتح موضعی است

(عَرْدَات) محرکة وادی است بحیله را

(عَرِد) ککتف سخت عَرْد کعتل مثله

(عُرْدَة) کهمزة آبی است نزدیک ضحر را یا پشته است ویران آبی

(عَرِید) کامیر دورو خوی

(عَرَاد) کسحاب گیاه سطبر درشت وگیاهی است

(عَرَادَة) کسحابة ملخ ماده وحال یقال هو فی عَرَادَةٍ خیرٍ واسپان اند مرابی دواد ایادی وربیع بن زیاد کلبی وکُلَیْبَة عُرْنی راونام مردی که جریر هجو او کرده ونام اسپی

(عَارِد) برآینده وبرکناردیگر شونده ومنه قول حجل مولی بنی قزارة تراشتون راسه العوادا ای منتبدة بعضها من بعض او المراد الغلظة

(عَرَّاد) کشداد اسپ ماغربن مجالد وجد والد احمد بن موسی محدث

(عَرَّادَة) ککنانة آله جنگ خرد تراز منجنیق و دهی است قریب نصیبین

(عِرْدَاد) باکسر پل ودولاور و سخت وچوبی است بزرگ که بدان اسپ وشتر را بندند

(عَرَنْد) بالضم درشت ودرست یقال وتر عُرَنْد لا نظیر لهٔ فی الکلام الا زُنْج عَرَنْدَد) کسمرجل سخت درشت

(عَرْدَوَنْد) بفتحتین وتشدید الراء قلعه است بصنعای یمن

(ن) عَرَدَ النَّبْتُ عُرُودًا رویید گیاه و بلند گردید وکذا عرد الناب وغیره وعَرَدَ الحَجَرَ دور انداخت آنرا

(س) عَرِدَ عَرَدًا گریخت

عَرَّدَ السَّهْمُ فی الرَّمْیَةِ تعریدًا وگذاشت تیر اوشکار

عَرَّدَ فُلَانٌ گذاشت راه را

وَعَرَّدَ النَّجْمُ بلند شد ستاره ونیز نزدیک غروب رسید بعد درآمدن درمیانه آسمان ونیز تَعْرِید گریختن

ع ر د س

(عَرَادِیس) عَلَی الْجَمْع هر محل اجتماع دد واستخوان مردم وجزآن

جَمَلٌ عَرَنْدَسٌ کَسَفَرْجَل شتر سخت وتوانا وناقة عَرَنْدَسٌ وعَرَنْدَسَةٌ ایضًا مثله وتوجد بسیار آب وشیر میشه

(عَرْدَسَ عَرْدَسَةً) برزمین افگند اورا

ع ر د ل

(عَرْدَل) کجعفر سخت درشت و دراز قامت عَرَنْدَل کسمندل مثله

(عَرْدَلَة) کدحرجة سستی و فروشستگی در رفتار

ع ر د م

(عَرْدَم کجعفر سطبر تمام اندام درشت کم گوشت وسخت از هر چیزی وگردن

(عَرْدَمَة) سختی و درشتی

(عَرْدَام) بالکسر شاخی کژ دران خوشها باشد وشاخ بزرگ که بران شاخهای ریزه باشد

(عُرْدُمَان) بضم العین والدال درشت سخت اندام بدخوی یا سطبر گردن

ع ر ر

(عَرّ) بالفتح کرعُرّ وعرة بضمهما مثله او بالفتح الجرب بالضم قوبر فی اعناق الابل والفصلان قال العدیکوی غیره وهو رائع و بوی المعر وبیماریست که انسان پشم گوسپند درشته برافته وطفل که زود از شیر باز داشته یا عام است

(عَرَّة) بالفتح سختی حرب وکارزار

خوی زشت ودختر که زود آن را از غیر باز دارند

(عَرّ) بالضم نام کوه عدن وکوک وپیخال مرغ

(عُرَّة) بالضم پشک وسرگین گوسپند وبلیدی شتر مرغ پرنده و بلیدی مردم وپیه کودان وگناه واکثر سبب عیب درشتی قوم باشد و یقال فُلَان عُرَّةٌ ای نجس ودختر خرد سال

(عرر) حرکة خردی کودان یا کمی یا تنگی آن

(عَرَرَ) کروغارش

(عَرَار) کسحاب) هر چیز که بسوی چیزی باز گردد وزنان که هموار و پیر زانیه ودختی است خوشبوی یا آن

بهار بشی است زرد رنگ عَرَارَة یکی
وسختی و بستی و دهشتی و مصل چیزی
وزشتی خوی و قصاص و قود و نیز
(عَرار) رود بار است و بر او زود تر
ترک کند عَرَادَة (مؤنث و عَرار
فقط نام باده گاوی است
ومنه امثل بوت عَرار بِکجل ای بالهلاک
هٰذا بِهذا وهما بقرتان تنحر
فما تساجیا دق دو بیت
بر بردیم مثل گویند
(عَرَاتَة) بالفتح بدخوی و سختی و
بدی و اصل یقال هو فی عَرَاتَة
خیر و نام آبی در عَرَفَة بدان
است (عَرار) گلی است نام مردی
لقب وی زیرا که زاغ و سختی حریص
(عَرِیر) کامیر سرما فرو گیرنده توم
(اَعْتَر) خرد کودکان یا بی کودکان
عَرَاء موت ومنه اَعْرَاه بعیوک
ونیز عَرَاء و خرد و نیز
ورجل اَعْرَ و خرد ش نام
وجاریة عَرْعَرَة خرد بزرگ سینه و
بطر کردن وجمل اعر شتر
کرکین
عُرّی کغنی زن عیب ناک
(عَرْعَر) گهلی درخت سرو بیشه
سرو نارسی است وحب العرعر
حمل است وحوا دیاس
فی الثانیة ونیز عَرْعَر موضعی است
عَرْعَرَة سر بیشه و یضم
ویوشت سر و باز گیاست کودکان را
(عُرْعُر) بالضم مانین سوراخ
بینی و زنخدان آن یقال ترکب
عَرْعَرَة (یعنی) پشت گردن او

(عُرُوق) سرمایه و آنکه دواچیز
غیر مستقل رسد و معرور بن سوید
محدث است
(عَرُوقَة) زمینکه بر شیر وی چشم خم
رسد و شتر کش ناک و گرکین
(ن) (عَرَّهُ عَرًّا) بالفتح نیازمندی
نمود او را یقال عَرَّا لحاجة بفلان
ای اَلَحَّ لها وداد او را بی خواست
عَرَّهُ عَرًّا و عَرَّةً رسانید وی را
گردهی و عَرْعَرَهُ (بالضم
سرگین انداخت و نیز عَرْعَرَ از بیخ
بر کندن سوی و با فگندن زمین
را و حاجت منه شدن
(ن ض) عَرَرْتُ (الابلَ عَرًّا)
بالفتح و عُرُورًا گرگین شدند
شتران و مرده گردیدند
(وعَرَّتْ عَرًّا) بالضم کشن ناک
گردید وکذا اُعْرَّتْ مجهولا فیهما
وعَرَّهُ اندوهگین کرد او را
(عَرَّهُ بِشَرٍّ) بدی ناخت او را
و آموزان
(س) عَرَّتِ (الناقة عَرَرًا) خرد
کودکان شد ناقه
(ض) عَرَّ الظَّلِيمُ عُرَارًا بالکسر
وبضم بانگ کرد شتر مرغ
عَرْعَرَتْ عَيْنُهُ عُرْعُرَةً برکند
چشم او را و عَرْعَرَ سِنَامَ
(القَارُورَة) برآورد و آنرا و
(عَرْعَرَهُ) جنبانید آنرا
(اَعْرَرْتُ الدابَّ) بایدی آلود گردید
خانه و نیز (اَعْرَرَ) خرد کودکان
گردانید ان شتر و گرکین ساختن
(تَعْرِيرٌ) بار افگندن زمین را

(عَرَّارٌ) بانگ نمود و آنکه بسیار
بانگ نمود و عَارَّتْ درنگ نمودم
(تَعَارَّ) بیدار ماندن و پهلو بپهلو
گردیدن بستر در شب با بانگ و
آواز
(اِسْتَعَرَّ) الجَرْبُ (الإبلَ) ظاهر شد
و در گرفت گر شتران را
(مُعْتَرّ) نیازمند و محتاج کسیکه
آید جهت معروف و چیزی از کسی
بخواهد و سوال نکند
(اِعْتَرَّهُ وبه) نیازمند گردید و بی
سوال بخشید
(تَعْرِيرُ الإبلِ) کشن ناک شد
شتر

ع ر ز

(عَرْز) محرکة نوعی از درخت تیز
خرد و بار یکتر آن هکذا ذکروه
وهو تصحيف والصواب بالغين المعجمة
(غَرْز) کرمان غیبت کنندگان
مردم را
(ن) (عَرَزَ عَرْزًا) گرفته و رنجیده
گردید
(ض) (عَرَزَهُ عَرْزًا) سخت کشید
او را و عَرَزَ فُلَانًا نکوهید او را
و سرزنش نمود و عَرْزُ الشَّيْءِ
درشت و زهر گردید و عَرَزَ
لِفُلَانٍ درشت گردید چیز را
وجفا نمود انگشتانرا بر آن با نیکه
می نماید از آن برخی و فاید تمام
آنرا تا که منشاق و به نشن گردد
(س) (عَرِزَ) درشت و سخت گردید
(اَعْرَزَ لِ عُمْرَانًا) تباه گردانید
(تَعْرِيز) پوشیدن و مانند قریض

کردن در خصومت و در خطیب و گرفته و تر بخیره شدن
(مُعَازَرَة) همدیگر ستیهیدن و دور و دور یک جانب بودن و خلاف کردن و باهم خشم گرفتن و گرفته و تر بخیده گردیدن
(تَعَزَّزَ عَلَيْهِ) سخت و دشوار گردید بر آن
(تَعَازُر) منقبض و تر بخیده شدن
(اِسْتِعْوَاز) دشوار گردیدن و درشت شدن و سخت گشتن و گرفته و تر بخیده گردیدن

ع رزب

(عَزْزَب) بجعفر و اِزْدَبَّ درشت و سخت و توانا و درست
وضحاك بن عبد الرحمن بن (عَزْزَب) بجعفر تابعی است

ع رزل

(عِزْزَال) بکرطاس خوابگاه شیر و جائی خواب پائیزبان در پائیز بر سر دخت و جز آن از ترس درندگان و گرد آورده شیر در جای باش خویش جهت بچگان مانند آشیانه مرغ و باقی مانده گوشت و چیزی است مانند جوال و خانه خرد است که وقت کارزار در جنگ گاه جهت بادشاه سازند و خانه مرسائیس چهار سو در میان مارد خت اندک و شاخ دخت و دوکان و گرده مردم و گران و جستر و خواره و دهن آشته ان و امر یکه بدان مردم را اختیار نمایند و خاص کنند و گرد آورده میاد و در کناره از صید قدیده و جز آن

(عَزُوم) کجعفر تیغ تیز و برنده
ع رزم
(عَزْزَم) کجعفر چیزے گرد سخت علم است ومنه جَبَلٌ قَعَزْزَم منزلے که گویند که فرود آمده در آن عبد الملك بن ميسر عَزَازِيّ و شیر بیشه
(عُزُوزَم) او نیز یم مار دیر بنه
(عِزْزَام) کقرشب شیر بیشه
(عَزْزَام) با فتح و عِزْزَام بالکسر الشّ (اِعْجُوزَام) گردآمدن و تر بخیده شدن
ع رس
(عَرُوس) بالفتح ستونے است در میانه خیمه و دس و شتر بچه خرد مال و بضم و دیواری که میان دو دیوار خانه سرائی نهنده و نهایت تر مانند و مسقف سازند تا آن خانه گرم نر شود و بفارسی بچه گویند
أَعْرَاس جمع
(عِرْس) باکسر زن باشوی و در بازن و شیر باده یا نر أَعْرَاس جمع و دیبا سمی لذکر و الانثی عُرُسَان و ابن عِرْس سا سوکه خرد و گوش و بر گردیده و پلک باشد کو یا کر
(عُرْس) بضم و سکون شش انبیخ بریده است بَنَاتُ عِرْس جمع هکذا یُجمع للذکر و الانثی و حکی لاخفش بَنُو عِرْس
(عِرْمِس) با کسر میم و سکون سه شتر
(عُرْس) بالضم و سکون دو نصتین مهملتین عروسی مؤنث است اعراس و عُرُسَات جمع

(عِرْس) گفت سرگشته و شیر بیشه و لازم گیرنده چیزے و ترسنده
(عِرَاس) گتاب سستے کجلان کردن شتر را بر بازوی وی بندند
(عَرُوس) بالفتح مرد و زن نو خواسته یک دیگر را و فی المثل کاد العروس ان یکون امیرا
العروس ان یکون امیرا عُرُس لکتب و عَرَائِس جمع بقال هُمْ عُرُس و هُنَّ عَرَائِس و ظلمات بیمن و قولهم لا عِطْرَ بَعْدَ عُرُوس اَصْلُهُ اَنَّ اَمْعَاءَ بنت عبد الله العُدْرِيَّة اسم زوجها عَرُوس و مَاتَ عَنْهَا فَتَزَوَّجَهَا رجل اَعْرَفُ اَجُوزُ عليل دميم فلما اراد ان يظعن قالت لو اذنت لي رَثَيْتُ ابن عمي فقال فعلى فقالت اَتَبْكِيكَ يَا عَرُوس يَا لَعْلَمَانِي اَهْلِهِ وَاَمَدًّا عِنْدَ الْبَأْس مع اشياء لَيْسَ يَعْلَمُهَا النَّاس قال وما ذاك الا شياء قالت يَكُونُ عَنِ الْهِمَّة غَيْرَ نَكَاس وَيَفْعَلُ السِّيفَ صَيْحَاتِ الْبَأْس ثم قالت يا عروس الا عِزُّ الا زَمُوا الطِّيبَ لِخِيمِ الْكَرِيمِ الْمَحْضُورِ مع اشياء له لا نذكره قال وما ذاك الا شياء قالت كَانَ عَبِيرًا لِلْغَنَا وَالْمُنْكَرِ طِيبَ النَّكْهَةِ غَيْرَ اَجْوَرَ اِلَيْهِ قَلِيلًا عُسَرَ فَعِلٌ لِلزَّوْجِ اِنْ قَرَّبَ اَوْ تَعَرَّضَ بِهِ فَارْحَلْ بِهَا قَالَ اَضَنَّ عَلَيْكِ عِطْرَكِ وَقَدْ نَظَرَ اِلَى قُبُورٍ وَعِظَامٍ مَطْرُوحَةٍ فَقَالَ اَفَعِطْرُ بَعْدَ هٰذَا عُرُوس وتزوج امراة فهديت اليه فوجدها ثقيلة فقال اين عطرك فقالت خبأته فقال لا تخبأ بعطر بعد عروس وابن

مثل در حق شخصے گویند که اخبا خوب و نیکو از وے پوشیدن نباید
(وَعْرُوسَان) قلعه است بیمن
(وَادِي الْعَرُوس) موضعی است نزدیک مدینه و ذَاتُ الْعَرَائِس موضعی است
(عَرْسَام) کشهدار موضعی است
(عَرَّاس) کشداو شتر بچه فروش
(عِرِّيس) کسکیت خوابگاه شیر
(عِرِّيسَة) مثله
(مِعْرَس) کمنبر شتربان ماهر در شتربانی که برباند وقت نشاط و فرود آید وقت سستی
(عَرَسَ الْبَعِيرُ عَرْسًا) بست کردن شتر را با بازوے وے
وعَرَسَ عَنِّي) برگشت از من
وعَرَسَ عُرْسًا) بالضم و ضمتین کاید و نیز عَرَسَ) بالفتح یا کیدن و پیوسته بودن و شاخے (س) وعُرُوس) محرکة متحیر و سرگشته گردیده و عَرَّسَ عَلَيَّ مَا عِنْدَكَ) باز داشت از آن و نیز عَرَّسَ) تکبر نمودن و فریدن و نیز و شدن و پشت داشتن و پلاندم چیزے بودن
(مُعَرِّس) کمکرم فرود آرنده در آخر شب
(اَعْرَسَ اِعْرَاسًا) مهمانی عروسی نمود و سور کرد و اَعْرَسَ بِاَهْلِهِ آوردن زن را در خانه خود و خلوت نمود و اَعْرَسَ الْقَوْمُ) فرود آمدند در آخر شب

جهت استراحت * ونیز عُرَاس جماع نمودن ولازم گرفتن چیزے را
(مُعَرِّس) کحدث فروشنده عرس که شتر بچه باشد
(مُعَرَّس) کمعظم فرود آمدگاه در آخر شب * وبیت مُعَرَّس) خانهٔ بابچه
(تَعْرِیس) در آخر شب فرود آمدن * عند اکثر مجلات اعراس * ولیلة التَّعْرِیس شبے کہ آن حضرت صلے اللہ علیہ وسلم در آن بخواب رفتند
(تَعَرَّسَ لامْرَأَتِهِ) دوستی کرد بازن وفربهته گشت بروے
(اِعْتِرَاس) پراگنده شدن وبعدی بعن

ع رش

(عَرْش) بالفتح تخت وسریر پادشاه وتخت رب العالمین کہ تعریفش کرده نشود یا یاقوت سرخ است کہ از نور خدا وتعالی می آفریند وجاه وقوام مردمند عرش عرشه ای وهی امن ذهب
(عرش) درکن چیزے وسقف خانه وخیمه وسایه بان وبر پوشش کہ سایه افگند وخانه مکه * وسقف ابن عمر کان یقطع التلبیة اذا نظر الی عروش مکة عُرُوش بالضم و عُرُش ککتب و اَعْرَاش وعَرِیشة کعنبة جمع * ورئیس ومدبر قوم وکنک * و
(مَعْرُوش) زیر گیر از درخت وغیر آن * ومنه مَعْرُوشَاتٍ الجَنَّاتِ) شتر بزرگ پهلو
(ض ن) عَرَشَ عَرْشًا) ساختن را از چوب * وعَرَشَ (الکَلْبُ) صید رسیدن توانست سگ از رخمے کردن * وعَرَشَ (الرَّجُلُ) گرفته گردید ومتحیر شد * وعَرَشَ (البَیْتَ) بنا کرد خانه را * وعَرَشَ الکَرْمَ حَرْثًا وهُرُوشًا) داربست زد راه * وعَرَشَ البِئْرَ) کرد گرفت چاه را بقدر یک قامت زیرین از سنگ وخامه بالایین از چوب
(عَرَّشَ فُلَانًا) زدوی را بعرش کردن وعَرَشَ بِالمَکَانِ) اقامت نمود * عُرُشُ الوَفُودُ) مجولا پیوسته افروخته ماند هیزم
(ش) عَرِشَ الرَّجُلُ عَرَشًا) بالفتح والتحریک سرگشته گشت ومتحیر گردید * وعَرِشَ بِغَرِیمِهِ) سخت گرفت مے را * وعَرِشَ) عَنِّی) برگشت از من * وعَرِشَ عَلَیَّ مَا عِنْدَ فُلَانٍ) قوی گردید بر چیزے کہ نزد او بود
(عُرُوشُ الدَّابَّةِ عَرْوَشَةً) سوار گردید بر ستور
(اِعْرَاش) عریش ساختن
(عَرَّشَ الحِمَارُ بِرَاعِیَهِ تَعْرِیشًا) حمله کرد خر پس برداشت سر را وکشاد دهن را * وعَرَّشَ البَیْتَ) ساخت سقف خانه را
(وَعَرَّشَ الأَمْرَ) درنگ نمود در کار * ونیز تَعْرِیش) بناساختن از چوب وادیم بستن رز را و پیوسته افروخته ماندن هیزم
(تَعَرَّشَ بِالبَلَدِ) پائیدو ثبات ورزیده وتَعَرَّشَ بِالأَمْرِ) لازم کار گشت
(اِعْتَرَشَ العِنَبُ) برشد تاک بر داربست * واعترش فلان) عریش ساخت * واعْتَرَشَ الدَّابَّةَ) سوار شد بر آن
(تَعَرُّش) متعلق کاری شدن وبر ستور سوار گردیدن
(اِعْرَوْرَشَ الدَّابَّةَ اِعْرِوَاشًا) سوار گردید

ع رص

(عَرْص) بالفتح برق پراگنده ومضطرب ودرخشنده
(تَعَرُّص) کاشف مثاله ونیز کہ بر آن چهپای کوچک انداخته خانه را سقف کنند وقیل بالسین
(عَرْصَة) کشاده کے میان سرائے کہ در آن نباشد. ویقال عرصة الدار وسطها وزمین مرائے وجنگاه
(وَعْرَاص) بالکسر عَرَصَات واَعْرَاص جمع و عَرْصَةُ الکُبْرَی وعَرْصَةُ الصُّغْرَی دو فضای است بعقیق مدینه
(عَرُوض) کصبور ناقه کہ عرش بوے خوش دارد
(عَرَّاص) کشاده ابر بارعد و برق وابر بسیار درخش پراگنده ومضطرب ونیز زبان تیز شمشیر زبان
(ض) عَرَصَتِ السَّمَاءُ عَرْصًا) بالفتح پیوسته بارد خش درعد ماند

هوا * و عَرَضَ الْبَعِيرُ) مضطرب گردید شتر * و نیز عَرَضَ) بستن کردن شتر را بر بندی آن و الْمُتَوَنُّونَ يَتَعَنُّونَ فَيُجْهِدُونَ الصَّانَ (س) عَرِضَ الْبَرْقُ عَرَضًا) محرکة پراگنده و درخشید برق و نیز عَرَضَ) لشاط و شادمانی نمودن و بوی نم گرفتن خانه و گیاه (اِعْتَرَاضَ) پراگنده و مضطرب گردیدن شتران (لَحْمٌ مُعَرَّضٌ) کمظم گوشت که در صحن سرای افگنده جهت خشک شدن یا گوشت پاره پاره کرده یا گوشت بر خدرک افگنده یا جا کستر آلوده نیک نخفته و بعیر مُعَرَّضٌ) شتر کپشت خمانده و سر فرو نیاز و یقال عَرَضَ الْبَعِيرُ إِذَا دَلَّ ظَهْرُهُ لَا رَأْسُهُ (تَعْرِيضٌ) تیر بر خانه نهادن تا سقف سازند (اَلْعَرْضُ) اقامت نمودن بجای (اِعْتِرَاضٌ) باختن و فسوس نمودن و پریدن پوست چشم آن

ع رض ف

(عَرْصَفٌ) کجغر گیاهی است زودفانی مانند ماقیطون کم درشت با آب عسل و چهل روز نشیدن واقع بر قان (عُرْضُ الْحَائِطِ) بالضم دو چوب که در دو جانب دیوار نشانند (عِرْصَافٌ) تازیانه بالکسر که بر پشت و دو اطراف مهره پشت شتر و عِرْضَانُ الْحُزُومِ) انتهای دو تا استخوان سینی

(عَرْصَقَهُ عَرْصَفَهُ) شیمه بدو اول و پاره نمود و آنرا

ع رص م

(عَرْصَمٌ) کجغر بسیار خورنده و خرم و شادمان

(عِرْصَامٌ) کفش شب نزار و نرم تن و توانا و درشت گوشت از اضداد است و شیر بیشه عِرْصَامٌ) بالکسر و عُرَاصِمٌ کعلابط مثله

(عُرْصُومٌ) کعصفور زفت ناکس

ع ر ض

(عَرْضٌ) بالفتح پهنا خلاف طول و متاع درخت و یحرک عن الفراء هو جمع عَرْضَةٍ) کوه یا کرانه آن یا جائے از آن بر کوه برآمدن و ملح بسیار کوہی است بفارس و فراخی و داوی و لشکر اَعْرَاضٌ جمع * و منه وما هو الا عرض من الاعراض و بکسر و سائق از شب و ابر یا ابر کرانه آسمان را فراگیرد و قصد و همت یضم و بالفتح روستا اَعْرَاضٌ جمع * و منه اَعْرَاضُ الحجاز اے رساتیقه * و اَعْرَاضُ النبل سرشاخهائے درخت

(عَرْضٌ) بالضم شهر است بشام و دری کوه و بن آن و کرانه سوطرف و صاف و جوی و دریا و میانه هر چیز و حدیث بهتر و بزرگ و مردم بزرگ و شریف و بالفتح رخسار شمشیر و هر دو جانب گردن و نوعی از رفتار که نسبت اسپ نیکو و نسبت شتر بد * و یقال هو من عُرْضِ الناس) یعنی از عامهٔ مردم * و نَاقَةٌ عُرْضٌ اَسْفَارٍ) شتر مادهٔ توانا بسیر * و عُرْضُ هذا الْبَعِيرِ) و السَّفَرِ وَالْحَجِّ) یعنی مرتفعه و یقال لِكُلِّ الْجُبْنِ عُرْضًا و بفتح یعنی پیش آمد و بجز از هر که پابی و بجز آن را و بپرس از سازندهٔ آن * و نَظَرَ إِلَيْهِ عَنْ عُرْضٍ) یعنی نگریست از گوشهٔ چشم * و یقال هم یضربون الناس عن عُرْضٍ یعنی می زنند و باک و اندیشه ندارند که کرا زنند و چگونه زنند * و اضرب به عُرْضَ الْحَائِطِ یعنی بر پهنای دیوار یا وسط آن و بیه و جانب عراض با کسر جمع

(عُرْضَةٌ) بالضم آبگذ و قوت و مهیت و بلدی است در کشتی گری یقال له عُرْضَةٌ يُصْرَعُ بها الناس * و هو عُرْضَةٌ لَّهُ اي قِرْنٌ له * و فلانة عُرْضَةٌ لِلزَّوْجِ) یعنی قوی و توانا است بر وے نافهٔ عُرْضَةٌ للجارة كذلك * و هو عُرْضَةٌ لذاك) ای يعترض له دون غيره او مقرن له قوی عليه * و هو عُرْضَةٌ للناس) یعنی پیوسته بدگوئے او می کنند * و جَعَلَهُ عُرْضَةً لكذا)

یعنی آماده و برپا کرد و مر آنرا ایرا ی کاری * و لَا تَجْعَلُوا اللهَ عُرْضَةً) لِايمانكم اي ما فعلوا معترضا بينكم و بين ما يقربكم الى الله ان تبروا و تتقوا او العرضة الاعتراض في الخير و الشر اى لا تعترضوا بالیمین في كل صلحة ان لا تبروا و لا تتقوا و لا تظلموا و لا تحلف في الحق و الباطل

(عِرْضٌ) بالکسر اندام و هر عضو که از آن نوی آید عند الحديث في ذكر اهل الجنة لا يبولون و لا يتغوطون زاد ابو هو عرق يجري من اعراضهم مثل المسك بوی اندام خوش یا ناخوش و نفس و ذات چیزی و ناموس و ابروی مرد کذا في الصحاح و رخنه نگاه دارد و آنرا یا ابرو خواهد در نفس مرد باشد یا در آبا و اجداد و یا در قبیلهٔ الحقه باجائے وج و ذم از دوے یا آنچه بدان فخر کنند از حسب و شرف و کاهی از آن آبا و اجداد مراد گیرند و طبیعت و خوے محمود و پوست و لشکر و بفتح درد و بار که در آن دهنها و آب جا باشد یا نطفه ثانی در دو بار یا دریا مه و مزارع است در حوالی مجد قبیلتین و دو وادے است بمدینه و شوره و گیاه و از اک و گیاه تلخ شور مزه و کرانه وادی و شهر و نواح هر دو و ابر بزرگ و لخ بسیار رو که با عل و نا چیز فروشد مردم را

زِعْرِضَةٌ) با لام مؤنث

(عَرَضٌ) محرکة چیزے الحق گردد مردم را از بیماری و چیز آن و گزندها و حوادث

ج ۳

يقال الدنيا عَرَضٌ حاضرٌ يأكل منها البرُّ والفاجرُ ومال ممكن باشد يا بسيار و غنيمت و لشكر و آنرا و هر چيزي كه پيوسته نباشد اسم است آنرا و هر چه قايم بچيزي ديگر باشد در اصطلاح منطقيان و نيز (عَرَض) بفتحتين سيدن چيزي را دلي آهنگ هوا و عشق كسي در آويختن شدن يقال عَلِقَهُ عَرَضًا اي عَرَضَتْ ولي فهويها واصابه سهمٌ عَرَضٌ على لا قصدٍ وكذا اجعل عَرَضٍ يعني تير يا سنگ كه يكديگر را خورد باشند و بروي آيد (عُرُض) بضمتين گوشه چشم يقال نظر اليه من عُرُضٍ اي من جانب و كرانه و ناحيه

(عرضي) بالضم منسوب باآنكه بر زين نشيند و ثبات نتواند و شتر كه در رفتار سركشي كند بدان جهت كه ريشش كاش نشمه ويقال بعيرٌ عُرُضِيٌّ وناقةٌ عُرُضِيَّةٌ اي صعبةٌ قيل فيه عُرْضِيَّةٌ يعني بي باك و سختي و سركشي است

(عارض) كصاحب مختار ماده بچه يا تكمه افتاده و خمير شده مردم ويقال فلانٌ خفيف العارضين يعني سبك موي در رو دندان بقل حوالي نقيه العارض يا دندان كه در عرض دهن است عوارض جمع وچيزي كه پيش آيد تراچوب بالاي دكه در برآن گردد و كرانه پشتي بان در و بالا

(وعارضة من الوجه) آنچه آشكار گردد وقت خنده از رو و نيز عارضة (لسان) زبان آوري و تيززباني چستي و چابكي و دليري و رسائي در امور و قدرت بر سخن و جز آن

(عراض) ككتاب واعي است پهلي است پهنا و در ران شتر يا داغ بر پهناي سرين شتر و يقال بعيرٌ وعراض يعارض الشجر اذا الشوك بفيه و آهني ستبر كه بر شته را بدان داغ كنند تا اثر وي نشته شود و كرانه و جز آن

(عُراض) بضم معظم و معتبر آن

(عِراض) بكسر اب پنبه و داروطان و آنچه با بل فرستند و آنچه كه خود را بدان اول پيش كند تا خوار بارد و غبت نايد

(عرضة) بالضم راه كوه و ارطاة و وجز آن و هوا بارد و قوس عُرْضَةٌ كمان پنبه زده

(عرضي) بالفتح والقصر نوعي از جامه و بعض مرافق سراي و

خانه للت عراقي است

(عَرُوض) كصبور مكه و مدينة حرسهما الله تعالى و حوالي هر دو و شتر ماده كه رياضت نيافته و ميزان شعر لانه يعرض به المتزن من المكسر او لانها ناحية من العلوم او لانها صَعْبَةٌ او لأن الشعر يُعْرَضُ عليه او لانه الخليل بمكة ديوشت و وجزو آخر مصراع اول از شعر است آن را سالم باشد تا متغير و مونث

(عريض) كزبير و اوي است بدين و در آن شتران اهل مدينه باشند

(عَرِيض) كسكيت كسي كه شر و فساد پيش آرد مردم را و آنكه كار بي فايده كند و دروغ بي باطل رود

(عوارض) بالضم كهي است ببلاد طي و در آن است قبر حاتم طائي (نالة عَرِيضَةٌ كسجلة شتر ماده پير و پرونده بنشاط و يقال هو يمشي العَرِيضَةَ يعني از نشاط سركشي ميكند در رفتار و نظر اليه عَرِيضَةً اي بمؤخر عينيه

(عَرِيضي) بالكسر و فتح الراء مقصورًا سركشي و يقال هو يمشي العَرِيضَى يعني در رفتار آن سركشي و اعتراض است از نشاط و يقال نظر اليه عَرِيضَى يعني نگريست بمؤخر عينيه

و يقال في تصغير العَرْضَى عُرَيْضِيٌ ثلثت النون لانها للحاق و تحذف الياء لانها غير ملحقة

(عِرِضتي) كزكمي شادمان

(عُرْض) كمنبر جامه كه بر روي كنيزك فرو هشتي را بدان عرضه كنند

(عُراض) كغراب آبريزي پر كهر و طرف باريك و ميان سطبر باشد و پهن رسد نه طرف تبزي آن و مضمون كلام

(ض) عَرَضَ له كذا پيدا و آشكار گرديد او را و عَرَضَ الشيء له پيدا و ظاهر ساخت و منه قوله تعالى وعرضنا جهنم يومئذ للكافرين عرضًا و عرض عليه

(عرضا) بضمتين و جهل عُرَيْضٌ البطان مرد تواني و نيز عَرِيض حسي از گوسپند و دُعاءٌ عُرَيْضٌ دعاي بسيار

(عرض) بالضم و عُرُوض الشيء ناحيته و جانب و من و مخزن بسيار و عطا و عارض الجند سالار لشكر

(عارضة) صفير خسار و حاجت و حادثه ناخواسته بيمار و آفت رسيده كه بخشند و منه بنو فلان لا يأكلون الا العوارض يعيبونهم بذلك و دندان يا دندان كه در عرض دهن است عوارض جمع و چيزي كه پيش آيد تراچوب بالاي دكه در برآن گردد و كرانه پشتي بان در و بالا

(وعارضة من الوجه) آنچه آشكار گردد وقت خنده از رو و نيز عارضة (لسان) زبان آوري و تيززباني چستي و چابكي و دليري و رسائي در امور و قدرت بر سخن و جز آن

(عراض) ككتاب واعي است پهلي است پهنا و در ران شتر يا داغ بر پهناي سرين شتر و يقال بعيرٌ وعراض يعارض الشجر اذا الشوك بفيه و آهني ستبر كه بر شته را بدان داغ كنند تا اثر وي نشته شود و كرانه و جز آن

(عُراض) بضم معظم و معتبر آن

(عِراض) بكسر اب پنبه و داروطان و آنچه با بل فرستند و آنچه كه خود را بدان اول پيش كند تا خوار بارد و غبت نايد

(عرضة) بالضم راه كوه و ارطاة و وجز آن و هوا بارد و قوس عُرْضَةٌ كمان پنبه زده

(عرضي) بالفتح والقصر نوعي از جامه و بعض مرافق سراي و

(عَرِيض) كسكيت كسي كه شر و فساد پيش آرد مردم را و آنكه كار بي فايده كند و دروغ بي باطل رود

(عوارض) بالضم كهي است ببلاد طي و در آن است قبر حاتم طائي (نالة عَرِيضَةٌ كسجلة شتر ماده پير و پرونده بنشاط و يقال هو يمشي العَرِيضَةَ يعني از نشاط سركشي ميكند در رفتار و نظر اليه عَرِيضَةً اي بمؤخر عينيه

(عَرِضتي) بالكسر و فتح الراء مقصورًا سركشي و يقال هو يمشي العَرِضَى يعني در رفتار آن سركشي و اعتراض است از نشاط و يقال نظر اليه عِرِضَى يعني نگريست بمؤخر عينيه

و يقال في تصغير العَرْضَى عُرَيْضِيٌ ثلثت النون لانها للحاق و تحذف الياء لانها غير ملحقة

(عِرِضتي) كزكمي شادمان

(عُرْض) كمنبر جامه كه بر روي كنيزك فرو هشتي را بدان عرضه كنند

(عُراض) كغراب آبريزي پر كهر و طرف باريك و ميان سطبر باشد و پهن رسد نه طرف تبزي آن و مضمون كلام

(ض) عَرَضَ له كذا پيدا و آشكار گرديد او را و عَرَضَ الشيء له پيدا و ظاهر ساخت و منه قوله تعالى وعرضنا جهنم يومئذ للكافرين عرضًا و عرض عليه

(عرضا) بضمتين و جهل عُرَيْضٌ البطان مرد تواني و نيز عَرِيض حسي از گوسپند و دُعاءٌ عُرَيْضٌ دعاي بسيار

(عريض) كزبير و اوي است بدين و در آن شتران اهل مدينه باشند

پیش آمد و عَرَضَتِ الشَّاةُ رسید آزا شکستے و آنتے و عَرَضْتُ لَهُ الحاجةُ عَرْضًا و عُرُوضًا) پیش آمد او را حاجت عَرَضَ ورآمد عرض را و عَرَضَ لَهُ مِنْ حَقِّهِ شَيْءٌ بامرداد او را بعوض حق او و عَرَضَ الْفَرَسُ) بریک پہلو گذشت و عَرَضَ الشَّيْءَ) رسید بر کنار آن چیز و عَرَضَ بِسَلْعَتِهِ) مبالغہ نمود در متاع خود و عَرَضَ الْقَوْمَ عَلَى السَّيْفِ قوم را و عَرَضَ عَلَى السَّوْطِ) بتازیانہ زد و عَرَضَ الْحَوْضَ وَالْقِرْبَةَ) پکر و آزا و عَرَضَتِ الشَّاةُ بیماری مردگوسپند و عرض البعیر از اطراف و اعالے درخت خورد و عَرَضَ عَرْضَهُ) اسادہ کرد بسوی آن و عَرَضَ الْجُنْدَ عَرَضَ عَيْنٍ پیش کرد لشکر را بداوے و نگریست حال آنرا و نیز عَرَضَ پیش داشتن نامہ و نبشتہ را و عرضہ داشتن سخن و جزآن و پیش آمدن ناخوشی و نشان کردن بر سرین ستور و سر و گردن کے نمودہ رفتن اسپ در دویدن و ضعیف شدن و رسیدہ و فروخت یقال عَارَضْتُهُ فَعَرَضْتُهُ) و دیوانگی یقال عرض مجهول و بی بیاری مردن مردم و پیدا شدن صلتہ باللام و عرضہ کردن چیزے را بر کسی بفروختن و فی المثل عَرَضٌ سَابِرِيٌّ وهو ثوب جيد يُبْتَرَى

باول عرض ولا يبالغ فيه (رض) تَعَرَّضَ الْعُودَ عَلَى الْإِنَاءِ) برپہنائے نہاد چوب را بر خمور وکذا عَرَضَ السَّيْفَ عَلَى الْفَخِذِ عَرَضَ الرُّمْحَ كذلك (ك) عَرُضَ عَرَضًا) کعنب و عَرَاضَةً بالفتح پہن گردید (س) عَرَضَ الشَّاةَ بس فربہ و پرگوشت شدند از کثرت گیاہ و عَرَضَ لَهُ كذا پیدا و آشکار گردید او را و عَرِضَتْ لَهُ الْغُولُ) نمایان گردید او را و پیش آمد و عَرِضَتِ النَّاقَةُ) لرسید شتر ماده راشکستے و آنتی لغسان جیدان (مُعْرِض) کمحسن آنکہ پیش آید هر گرا که قرض دهد یا ردے گرداند از وی که منع کند از قرض گرفتن یا کسی که بی باکانه از هر کس واز هر جانب وام گیرد و دانکند عنه قول عمر فی الأسيفع فادان مُعْرِضًا وقد عَرُضَ فی س ض ع ویقال طَالَ مُعْرِضًا حيث شئت یعنے پاسبر کن هر جا که خواه باکی نیست و تحقیق اسکانی و قدرتی دارے (أَرْضٌ مُعْرِضَةٌ) زمین گیاہ ناک یقال أَرْضٌ مُعْرِضَةٌ اُسْتُعْرِضَهَا المال ای فيها نبات يَبْقَى عليه المالُ اذا رعَى فيها (اِعْتِرَاض) روی بگردانیدن از چیزے و پنہاں و دراز رفتن و پہنا در کردن و خصی کردن بزغالہ و اوکہ هر دو آوردن سن یقال اُعْتُرِضَتِ الْمَرْأَةُ بِوَلَدِهَا اِذَا وَلَدَتْهُمْ

عِرَاضًا) و پیدا شدن چیزے یقال عَرُضَتِ الشَّيْءُ فَاعْتَرَضَ ای اظهرته فظهر مثل كببته فأكب و هو من النَّوَادِر و دست دادن کیوتی وجزآن در راست ایستادن آہو تیر انداختن شکارے را و عریض و وسیع آوردن (مُعْرِض) کمحدث خفتہ کنندہ کودکان و مُعَرِّض بن عُلَاط و مُعَرِّض بن مُعَيْقِيب صحابیان اند یا صواب معیقیب بن معرض است (مُعَرَّض) کمعظم ستوری داغ بہن بر سرین ستور و گوشت نیم پختہ (تَعْرِيض) بکنایہ سخن گفتن خلاف تصریح معتل بالباء و باللام ومنه المَعَارِيض فی الكلام وَهِيَ التورية بالشئ عن الشئ و فی المثل إِنَّ فی المَعَارِيض لَمَنْدُوحَةً عَنِ الْكَذِبِ ای سعة و پہن کردن چیزے را و فروختن رخت را بعرض و بنیرنگ جنس آن و خوراندن راہ آوردو دادن راہ آوردرا و پیوستہ خوردن بزنکیلہ را و صاحب عارضہ و کلام کردیدن و تعریض نمودن کاتب نوشتہ و بیان کردن و چیزے عرض چیزے ساختن و قام ناچختن گوشت را و نیم جوشانیدن آنرا و نشان پہن بر چہارپای نمودن و پیش آوردن کسے را ابرکارے وقول سَمُرَةَ من عَرَّضَ عرضناله ومن صَنَّعَ على الكلام قلناه فی التمر یعنی هر کہ وشنام صریح ندہد پیش آیم او را بضرب خفیف و هر کہ وشنام صریح دہد حذف جاری میکنم بر او استعاد المُنْشِئ عَلَى مَا فِي السفينة للتصريح والتفريق للحد (مُعَارِض) شتر مادہ کہ بچہ را بوے کند و شیر ندہد (ابن المُعَارِضَة) تیر بی نصیب الدتیر ہا سے تمار (مُعَارَضَة) دور شدن از کسے و یکسو گردیدن و برگشتن و سیر کردن برابر آن و پیشا پیش آمدن کسی را در راہ و مقابلہ کردن کتاب را با کتاب و مدارستہ کردن و یکدیگر را رفتن و در راہ همراہ جنازہ گشتن و مکافات کردن بد آنچہ و دیگرے کند عنه المعارضة گاہ عَرَضَ فِعْلَهُ كَعَرَضَ فِعْلِهِ و پیش آوردن ناقہ را بفحل جہت کشتی یقال ضرب الفحل الناقة عَرَاضًا ای عرض عليها البضع ان اشتهاها او اراد شله فی الكل و نیز عَرَّضَ (بالتشديد) شتر کہ بد ہن باد رخت یا خار معارضہ کند یقال جادت المَرْأَة بولد عن عِرَاضٍ و مَعَارَضَةٍ) یعنے فرزند حرام آورد و صان بِعَارِضِ الرجل المرأة فيأتيها حراما (مُتَعَارِض) مثال بن معترض شاعری است

ج

او را بتیری پس انداخت پهلوے
وکشت ونیز اعتراض سوار شدن
بوقت عرض وبرہنہ ایستادن
چیزے را مانند چوب برہنہ ای جسے
وحائل شدن پیش چیزی وبر کسے
در آمدن وچیزے وسرکشی نمودن
اسپ بوقت کشیدن وبرگشتن پس
سوار گردیدن واز میان ماہ آفتاب
گردن کار بد وغیبت وعیب کردن
کسے را وبیک پیش شدن لشکر
یقال عرض العارض فی الجند فاعترضها
وفی الحدیث لا تجلب ولا تجنب ولا
اعتراض وهو ان یعترض جمل بقرة
فی البعض فتاتیه فیدخل مع الخیل و
بازبستن والاصل فیه لان الطریق
اذا عترض فیه بناء او غیره منع
المارة ومر سلوکة وچیدن شتر
زمین گیاہ ونانک را وتکلیف نمودن
وچیزے
تعرض له تعرضا پیش آمدورا
ودر پی ش مده تعرضوا النخعان
رحمة الله وتعترض الحمل فی
الجبل ہیب ورراست رفتن شتر
بر گواہ نہ شدن بسوی راہ ونیز
تعرض کردیدن وناحیہ وکرانہ
ظاہر شدن
(تعارض) خلاف یکدیگر آمدن خبر
وجز آن
استعرضت الناقة بالحمل
بجهولا قربه گردید واستعرضهم
گشت آنہا را بی دریافت حال کسے
یقال استعرض العرب ای سل
واستعرضت منهم عن کذا وکذا ونیز

(عرطل) بافتح وفرک ونیک
دراز عرطلیل کزجبیل مثله
عرطول بافتح نیکوخوابے
خوش قد

ع ر ف

(عرف) بافتح بوے خوش و
ناخوش والکثر استعمالها فی الطیبة
یقال ما اطیب عرفه وفی المثل لا
یعجبهم سلک الشوء عن عرف الشوء
ودرحق ناکسی گویند کہ از فعل
شنیع خود باز نایستد غبقة بجلد
لم یصلح للدباغ ونیز عرف
گیاہی است یا زمین یا گیاہے
است کہ از جنس حمض وعضاہ
نیست
(عرقة) بافتح بادو اسم است
اعتراف بمعنی سوال وبیکسو کردیش
کف دست
(عرف) بالکسر یدیگ شناختن
ودوبری ورشناسائی یقال فاعرف
عرفی الا باخرة ای عرفی الا
اخبرا وشکیبائی
(عرفة) بالکسر شناخت وشناسائی
(عرف) بالضم شناخته ونیکوئی
وجوانمردی وسخاوت ودہش ونام
آنچه بذل وبخشش کردی وسوے
دریا وشناختگی ضد انکار واسم
است اعتراف را تقول له علی الف
عرفا ای اعترافا وفروش سپه داج
خروس در ریگ توده بلند وجائے
بلند وبضم الراء فیهن عرف کصرد
واعراف کاقتال جمع ریوش
ازخدا بن یاخرما بنی کہ نشستین
بارش رسد یاخرمانی است
بجبرین کہ بر شوم نام سندش ودرخت
تریج وپشت ریگ توده کہ بلند
برآمده باشد وموضعی است و
منارہ ویقال طار القطا عرفا یعنی
درپے یکدیگر پریدند مرغان
سنگ خوار وکذا جاء الفوم
عرفا وقیل منه قوله تعالے
والمرسلات عرفا ای ارسلت
متتابعة او اراد انها ترسل بالمعروف
ذو العرف ربیعة بن وائل ذی
طوال حضرمی قبیله است ازان
قبیله است ربیعة بن عبدان بن
ربیعه ذی العرف صحابی واز اعلام
است
عرفة بالضم زمین برآمده ونمایان
ودراز ده وبا نشنده گیاه وحد فاصل میان
دو چیز محرف کصرد جمع ورگیک
توده بلند وجائے بلند ونیز
العرفه سیزده موضع اند عرفة صادة
وعرفة القمار وعرفة ساق وعرفة
الاطم وعرفة القرون وعرفة نجا
وعرفة بناء طرد عرفة ضریة وعرفة
منجم وعرفة الاجار وغیر ذلك
(عرفة) بالتحریک روز نهم از
ذی الحجه یقال هذا یوم عرفة غیر
منون ولا تدخله الالف واللام
واز اعلام است
(عرفات) معرکه جائے وقوف
حاجیان روز نهم ذی الحجه برده ونزده
کروه از مکه معظمه سمیت بذلك
لان ادم وحوا تعارفا بها او لقول
جبرئیل لابراهیم علیهما السلام

ع ر ط

(عرط) بالضم درخت بوے
(عرطنیثة) بالفتح گذر ده پیسا
بیخ درخت بخور مریم

ع ر ط ج

(عرطوج) کرنبوه نام بادشاہی

ع ر ظ

(عرظ عرظة) بکسر گردیدن وکناره
گزیدن از قوم وذلیل ونرم
گردیدن از جنگ ومنازعت
ایشان ومنه وقد أنانی أن عبده
طعم ما یوعدنی ولو رانی عرظ

ع ر ظ ل

لما علمته المناسك اعرفت قال عرفت اولانها مقدسة معظمة كانها عرفت اى طيبت ومراسم فى لفظ الجمع فلا تجمع معرفة وان كانت جمعا لان الاماكن لا تزول فصارت كالشى الواحد وقولهم عرفنا عرفة شبيهة بمولدى و ليس بعربى محض وخالف الزبيدى يقول هؤلاء عرفات حسنة بنصب العين لانه نكرة وهى مصروفة كقوله تعالى فاذا افضتم من عرفات قال الاخفش لان التاء بمنزلة الياء والواو فى مسلمين المسلمون لانه تذكيره وصار التنوين بمنزلة النون فلما سمى به تُرك على حاله كما يُترك مسلمون اذا سمى به فينوى مطلقا فاذا قلت هذه عرفات ورايت عرفات ومررت بعرفات قلت وفيه مذهب ثالث وهو ان يحكى اعرابه قبل التسمية ويترك بتنويه مطلقا فيقال هذه عرفٌ ورايت عرفاتِ ومررت بعرفاتِ والنسبة عُرفى بالتحريك منه ذكره ثعلب بن شذاذ العَرَفى لانه سكنها فنسب اليها

(عُرُن) كعنق اهلى است مربى اسد، ومونثى است

(عَرُوف) كصبور مربنيك شكيبا

(عُرُف) بالضم جمع

(عَرُوفة) بالفتح مرد دانا و نيك ماهر وكارشناس والهاء للمبالغة

(عُرَيف) كاميرمرد دانا و شناسنده و كارشناسى در ميان خود يا در قبيله

قوم وهو دون الرئيس عُرَفاء جمع يا رئيس قوم سمى لانه يُعرف بذلك وفى الحديث العرفاء فى النار محمول على عرفاء يقصرون و يزيدون مالا يجوز وعريف بن ساريه وعريف بن مازن تابعيان اند وعُرَيف بن جشم شاعر فارسى است وابن عريف ابو القاسم حسين بن وليد اندلسى نحوى شاعر وازاعلام است

(عُرَيف) بن اَدْهَم كزبيد و وعُرَيف بن ابرهيم، وعُرَيف بن مدرك محدثان اند و حارث بن مالك بن قيس بن عُرَيف صحابى وعريف بن ابد در قبيله حضرموت وازاعلام است

(عارِف) دانا وشناسنده ومرد شكيبا

وامرٌ عارِفٌ كارمعروف

(عارِفة) شناخته ونيكوئى

(عَوارِف) جمع

(اَعْرُف) كاحمر اسپ بسيار يال دار باريش

(عُرْف) بالضم جمع و آنچه اورا ريش باشد

(عَرْفاء) كحمراء كفتار سمى لكثرة شعر قوبتها وشتر باريش

(عُرْف) بالضم جمع

عراف كاعراب نوعى ازخرمابنان وبارهٔ است ميان جنت ودونرخ و بلندترين از باد او اعراف

(عُرْف) بالضم پشته اى سرخ است مربنى سهيل را واعرافان البنى

(عُمَيْرة) موضع است

(عِرْفان) كقِنْوان نرنى است سرود

گوى كه درين فن يد طولى داشت

(مُعَلَّى بن عرفان) بالضم تبع تابعى

(عِرْفان) بضمتين وتشديد الفا ويكبسان مُشدده - جذب كلان مانند جراده ولايكون الا فى رمثة او عنظوانة ويا كرمى است كه درخار و دهنا باشد وكوهيست

بكسرتين مشددة فقط صاحب اعمى كه درخ اومگس ويد كفاى عِرْفانُ انكرى وكفيلة بكُلُوِّ النجوم والتقاء معايقة ثبات يُرْبِيه عِرْسُه وبتاتة وبتت اُرْبُه النجم اين مخالفة

(عَرَّاف) كشداد كاهن وفال كوى وپيشگو ونام مردى ورسيكى است نزديك زرد ومرنى سعدر يا آبى است ازان بنى اسد وكوهى است در دهنا

(مَعْرُوف) كمقصد وى زن وآنچه ظاهر ونمايان گردد وازوى

(مَعارِف) جمع ويقال امرأة حسنة المعارف اى الوجه ومايظهر منها وحيّا الله المعارف اى الوجوه ويقال هى من المعارف اى من المعارفة يعنى ازمردمان شناخته ومعروف

(مَعْرِفة) كمرحلة جاى فش انگردن اسپ وتاج خروس وبكسر الراء شناختگى وآنچه كه مقتضى سكون نفس متعلق باشد بمتعلق اليه

(مَعْرُوف) مشهور وشناخته خلاف ومنكر ونيكوئى وطاعت خداى تعالى وصاحب ودست كف ريش و نيز معروف معرفت نام اسپ سلمة العاضرى ومعروف بن مشكان بانى كعبه است ومَعْرُوف بن خَرَّبُوذ بن سوبد ومعروف بن خَرَّبُوذ محدثان اند ومعروف بن فَيْرُوزان كرخى است وكورش تريا ق آزموده ورجغدار

(معروفة) نام اسپ زبير بن العوام وارض سهلة مَعْرُوفة

(اى طيبة العَرْف

(ن) عَرَفَ عَرْفاً كَسَقَى تعريفى كرد يقال عَرَفَ فُلانٌ علينا سنين

(ض) عَرُفَ مَعْرُفةً وعِرْفاناً وعِرْفةً بالكسر فيهما وعِرْفاناً بكسرتين مشددة الفا شناخت آنرا ودانست بعد نادانى ومن ثم لا يجوز ان يكون صفة الله تعالى بخلاف العلم ويقال ما اعْرِفُ لاَحْمِ يَضَعُ عُنِى اى ما اعترف وعَرَفَ الفرسُ عَرْفاً بالفتح بريال اسپ را وعَرَفَ لِلأَمْرِ صبر كرد بر وعَرَفَ بِذَنْبِهِ وله اقرار كرد بگناه پذيرفت وعَرَفَ فُلاناً پاداش داد اورا وقرأ الكسائى عَرَّفَ بعضه بالتخفيف اى جازى حفصة رضى الله عنها ببعض ما فعلت او معناه اقرّ ببعضه وأعرض عن بعض يقال ما عرفت للحق منه انا اعرف للحق المسئ اى لا يخفى علىّ ذلك ولا مُقالَتُه بما يُوافِقُه وعُرِفَ فلانٌ مجهولا عَرْفاً بالفتح ريش برآورد وكف دست او

(ك ض) عَرُفَ عَرَاكَتَهُ بالفتح عريف گرديد

(س) عَرِقَ عَرَقاً) بسیار کرد بوئے خوش را

(اِعْرَافٌ دراز گردیدن نقش

(مَعْرَفٌ) معنی جای وقوف عرفات

(تعریف) شناسا کردن دانا کردانیدن خدای تکبیره بعرفات وقوف نمودن و گرد شده راستن، وخوشنما گردانیدن ومنه قوله تعالی عَرَّفَهَا لَهُمْ ای طیبها واسم کرده را معرفه کردن

تَعَرَّفْتُ مَا عِنْدَكَ خواستم وجستم چیزیرا چند آنکه شناختم از وی

(تعرُّف) معرفت جستن

(تَعَارُف) بدیگر شناختن

(اِسْتِعْرَاف) شناختن خواستن یقال اِسْتَعْرِفْ لِيَ الْخَبَرَ فَاسْتَعْرَفَهُ اَيْ حَتَّى يَعْرِفَهُ

(اِعْرَوْرَفَ) بمعنی قلّ آماده کردید بهر کار واعْرَوْرَفَ لَهُ فلان آماده کرد

(العُرْف) موج برآورد دریا

(عُرُوْف النَّحْل) سطبر دربسم گردید مانند نشگفتار و

(اِعْرَوْرَفَ الرَّجُل) کف برآورد خون، واعْرَوْرَفَ الفَرَسُ) بالید وبلند گردید یال آن و

(اِعْرَوْرَفَ الرَّجُل) برآمد بر خرمان ین

(مُعْرَوْرِف) پالنی، بکسر الراء رخت وحال بران چیزو مردم گناه خویش

(اِعْتَرَفَ اِلَيَّ بِذَنْبِهِ) خبر داد مرا، بنام وحال وصف خود و نیز اعتراف، اقرار کردن خبر پرسیدن، شناختن من بی

(مُعْتَرَف) بضم الفاعل شرمگاه

(اِعْتِرَاط) گرفتن و ترنجیدن گردیدن

ع ر ق

(عَرَق) بالفتح استخوان که گوشت ازوی ریده خورده باشند

(عُرَاق) گلتاب جمع عُرَاق کغراب مثله قالوا لا الله لم يحي شيء من الجمع على فُعَال بضم الفاء لا عُرَاق منها تُوَام ودُوَاب وظُؤُور وعُرَاق ودخال وخُرَاز ولا نظير لها يا عرق

(عُرَاق) استخوان با گوشت وعُرَاق استخوان که گوشت ازوی ریده خورده باشند یا هر دو نعظ جهت هر دو معنی است وفی الحدیث تناول النبی صلی الله علیه وسلم عرقا لهم

(عَرِق) بالفتح جای سبزه وتیز راه پاسپرده وسلوک

(عَرَقة) راه در کوه

(عَرَق) بالکسر شگ ومنه فی الشراب

(عُرُق) بالضم الحمّوضة وکذا العرق من الماء یعنی اگر ست وفی فلان عُرُقٌ من العُبُودیّة ای خَطٌّ ورشته بیخ درخت عُرُوق واُعْرَاق وعِرْان بالکسر جمع واصل دین هر چیزے وفی الحدیث من احیا ارضا میتة فهی له ولیس لعرق ظالم فیها حق والعرق الظالم ان یغرس الرجل فی ارض غیره او یزرعها بغیر اذنه فامّا ما احیاها بإذن ربها فهو له واجب

(عُرُوق) زمین خورده کهنج زراعت یا زمین شوره که کرم رویانده کوه درشت گناد که جهت سوختن برآمد تواشه وکوه خرد از اصل بر

(عَرْفَط) بفتح العین وسکون الراء وفتح الفاء درختی است بزرگ وخاردار

(عُرْفُطَة) ویقال عُرْفُطَة بن عباب صحابی است

(عُرَيْفِطَان) مصغر آدمی است

دلیل وخوار گردیدن وشکیبا گردیدن برامرے

ع ر ف ج

(عَرْفَج) بفتحتین درختی است رکیک

(عَرْفَجَة) کیی ونام مردست ونیز

(العَرْفَجَة) نوعی از جماع وعَرْفَجَة اسعد وعرفجة بن شریح صحابیان اند

(عَرَافِج) ریگستانها است کراه ندارد

(عُرْفُجَة) بالضم جائے است یا ابی است مرعی عسیل را

ع ر ف ز

(اِعْرَوْنَفَزَ) اندوهی قریب بهلاک شدن یقال اعْرَوْنَفَزَ الرَّجُلُ اذا دنا من الموت

ع ر ف س

(عُرْفُس) بضم الفاء وسکون الراء وضم الفاء شکیبا برسیر وسطبر وشیر بیشه والصواب فی هذا العِفْرِس مُقَدَّمَة الفاء

(عرفسیس) کهدیس درشت

(عِرْفِسْتَان) زنان

ع ر ف ص

(عُرْفَاص) بالکسر تازیانه که بدان ادب کنند وسلطان بهتاب نماید وتوک پر دراز وتوک پی که بدان سرای چوب کاده بندد

(عَرَافِيص) جمع

ع ر ف ط

(عُرْفُط) کهنقد نوعی از درخت طلق خاردار

(عُرْفُطَة) ونیز

(عُرْفُطَة بن عباب صحابی است

(عُرَيْفِطَان) مصغر آدمی است

ع ر ق

(عَرَق) بالفتح استخوان که گوشت ازوی ریده خورده باشند

(عُرَاق) گلتاب جمع عُرَاق کغراب مثله قالوا لا الله لم يحي شيء من الجمع على فُعَال بضم الفاء لا عُرَاق منها تُوَام ودُوَاب وظُؤُور وعُرَاق ودخال وخُرَاز ولا نظير لها يا عرق

(عُرَاق) استخوان با گوشت وعُرَاق استخوان که گوشت ازوی ریده خورده باشند یا هر دو نعظ جهت هر دو معنی است وفی الحدیث تناول النبی صلی الله علیه وسلم عرقا لهم

(عَرِق) بالفتح جای سبزه وتیز راه پاسپرده وسلوک

(عَرَقة) راه در کوه

(عَرَق) بالکسر شگ ومنه فی الشراب

(عُرُق) بالضم الحمّوضة وکذا العرق من الماء یعنی اگر ست وفی فلان عُرُقٌ من العُبُودیّة ای خَطٌّ ورشته بیخ درخت عُرُوق واُعْرَاق وعِرْان بالکسر جمع واصل دین هر چیزے وفی الحدیث من احیا ارضا میتة فهی له ولیس لعرق ظالم فیها حق والعرق الظالم ان یغرس الرجل فی ارض غیره او یزرعها بغیر اذنه فامّا ما احیاها بإذن ربها فهو له واجب

(عُرُوق) زمین خورده کهنج زراعت یا زمین شوره که کرم رویانده کوه درشت گناد که جهت سوختن برآمد تواشه وکوه خرد از اصل بر

است وتن وشیر ویقال لبؤ حل بیت العُرُق ای قریب العهد من الوضع لم يتغير طعمه - وبچگان بسیار کرده تنگ از ریگ بدر اذا کثر وده یا جای بلند عروق جمع وجای بسیار درخت وگیاهی است که بدان رنگ کنند

(عِرْق) لقب حسین بن عبد الجبار وموضعی است وردو باریست مرثی خظله بن مالک راود وموضع است در بصره کوهیست خرد در راه مکه

(عِرْق) جائے احرام اهل عراق ورجح وآن با دیر است ونیز

(عِرْق) کرانه وحد کوه و بانمانده گیاه ترش

(عِرْقان) بالضم

(عِرْقان) بالکسر البلد والمعدن وعبد الرحمن بن عرق وپسرش محمد تابعیان اند وابراهیم بن محمد بن عِرْق حمصی محدث است واحمد بن یعقوب مصری بغدادی معروف است بابن ابی العرق

(عِرْقَة) بالکسر بن بیخ یا اصل آن یا بیخ درخت که از ان بیخهای دیگر برآید وشهریست بشام ازان ست

عروه بن مروان مسند دوثلثه بین سن عرنیان

(عَرَق) محرکة خوی حیوان وکاهی در غیر حیوان هم باستعاره آید

(عَرِيق) دیوار رده آن وخاک یا تیک خاک وشیر بدان جهت که نخستین دیعرق روان کرده پس آن در پستان فرود آید وست نخو

بنان درسته خشت خام درسته خشت دیوار درسته بنا یقال قد بنی البانی عرقا عرقا ای صفا صفا و صفین وراه کرده و میان آن انباره پیروی شتران مرکب گیرد و میزند (عرقی) کوه و درهوا برآمده (رجل عرقی) الکتف شیر مزه برگردانیده انخوی شتر که بران راست وهذا اذا حمل علی البعیر ولیس بینه وبین جنب البعیر وقایة فاذا اصابه عرق البعیر افسد له وتغیرت رائحته ومکان عرق جای برابر (عرقان بن عرقه) کفرحة وتعقل (راعه شخصی است که رنه بخارق برسعد بن معاذ رضی الله عنه تیر انداخته (وعرقه لقب مادر اوست کقولهم بنانه انت لقبت به لطیب ریحها (رجل عرق) کصرد مرد بسیار خوی (عرقه) کهمزة مرد بسیار خوی وبناءه مقصد فی کل فعل ثلاثی کهمکة (عارق) لقب قیس بن حروه طائی لقوله فان لم یغیر بعضهم قد صنعهم کما تقین العظم دون اناء ارقه (عرقاة) بالضم آب صافی ورن صل مال بارنج درخت که از آن رنجها و دیگر برآید ویکسو قولهم استاصل الله عرقاتهم ای اصلهم ان فتحت اوله فتحت اخره وهو لا کثروان کسرته کسرته علی الله جمع عرقه بالکسر

(عراق) کسحاب کرانه دریا بدرانه (عرق) ککتب جمع و درون پر مرغ وچند آب است مرتنی سعد اوکرانه آب ودرنه وونا دوخته ونرینه توشه دان ومشک وپوست پاره که بر ملتقی دو چرم در اسفل توشه دان دزند ودوال که بدان دزرماسے مشک را گیرند وکرانه کوه وحد آن وباقیمانده گیاه ترش و جای درختناک وکروا کرد ناخن وکناف کوش وپیرامون سری و (عرقان) بالکسر جائیست واین عرفان مردے (عرق) بالضم ریگ نرم پاسر خرنگ اندرو ریک سخا و (عروق الصفر) زروچوبریا بریا مران یا کرم خرد است و (عروق النبض) گیاہے کہ زمان را فربہ کند و مستعمل نیز نامند ش (وعروق الحجر) روین و (عروق الکافور) زرنباد و (عروق الشجر) عنک (عرقوة الدلو) بالفتح کتر قوة ولا یضم چوب چنبر ولود (عرقوتان) دو چوب بر پہناے ولو نہادہ مانند صلیب وود چوب باہم منضم دریابر واسطہ رحل وموخر آن (عراقی) جمع ذات العراقی بلاد سختی ونیز (عرقوة) ہر چیزے زمین آسان کذا رمانند سنگ تودہ کوہ (عراقی) علی الجمع اضراب و سنون لا واحد لها (عراق الانسان) باران روید (عراقه) بالضم آب صافی و باران بسیار (عریق) کامیر مرد صاحب عرق واصل درکرم ودر لوم (عریقة) کذبیر موضعی است میان بصره وبحرین (عریقه) کجهینه جائی زست ومرآنرا روزی است (العراق) موضعی است (عرقاة) بالتحریک چوب نخستین ولو (عرقان) بالکسر جائیست واین عرفان مردے (عروق) بالضم ریگ نرم پاسر خرنگ اندرو ریک سخا و (عروق الصفر) زروچوبریا بریا مران یا کرم خرد است و (عروق النبض) گیاہے کہ زمان را فربہ کند و مستعمل نیز نامند ش (وعروق الحجر) روین و (عروق الکافور) زرنباد و (عروق الشجر) عنک (عرقوة الدلو) بالفتح کتر قوة ولا یضم چوب چنبر ولود (عرقوتان) دو چوب بر پہناے ولو نہادہ مانند صلیب وود چوب باہم منضم دریابر واسطہ رحل وموخر آن (عراقی) جمع ذات العراقی بلاد سختی ونیز (عرقوة) ہر چیزے زمین آسان کذا رمانند سنگ تودہ کوہ (عراقی) علی الجمع اضراب و سنون لا واحد لها (عراق الانسان)

معروق، شراب رکدار آب و
رجل مَعْرُوقُ العظام مرکم
گوشت
ن، عَرَقُ العظم عَرْقًا) بالفتح
معرقًا) کمقعد باز کرد وخورد
گوشت را که باستخوان بود
وعَرَقَ فی الارض ذهب و
عَرَقَ المزادة) عراق ساخت م
توشه دان را وعُرِقَ عَرْقًا) مجهولاً
کم گوشت گردید
س) عَرِقَ عَرَقًا) سست گردید
ونیز عَرَقَ) با عرق سود کردن
وچیزی گرفتن، وشتران وحوی کردن
عَرِقَتِ الدلو عرقاة چوب
چنبر و بسم بدان
شراب مُعَرَّقٌ) کمکرم بمعنی
شراب معروف است
(فعل فَرَقَ) کمن کتن اصل
وکسب
(معرقة) کهنه راهی است بسر
شام کفریش ازان راه میرفتند
مَعْرِقَةٌ کمحجة تثلثه
(اعرق الله اعراقا) پرکرد
دلو را وکذا اعرق القربة
إعراق) عراق رفتن وعیب کشتن
در لوم وکرم وسیخ زره کردن وخت
وسخت کردن بیخ ورگ را کردن
شراب را باید خلتن آب از ک
ران
(مُعَرَّق) کمظم شراب ک با آب
ورجل مُعَرَّق الخلقین مرد گوشت
رخسار مردم کم گوشت
رجل مُعَرَّق العظام مثله

(تعریق) ممزوج کردن خراب را
(طلاء مُعَرَّق) لغت است ازان و
پرتاکردن دلو در مشک را از آب پر کردن
کردن شراب را از آب
(مُعَرَّق) مردم کم گوشت
(إعتراق) باز کردن گوشت را
از استخوان
(العَرْق) برزمین افگنده یقال
حَمَارِیَّة فَتَعَرَّقَهُ أَیْ أَخَذَ لَحْمَهُ
تَحْتَ أَبْطِهِ وَصَوَّبَهُ گوشت را
استخوان باد کردن ودرخوردن و
منع شدن چیزے
(استعراق) پیش آمدن عزت
راجبت قوی کردن وراه کردن
درخت بیخ را در زمین

ع رق ب

(عَرْقُوب) کعصفور پی پاشنه
مردم وعُرْقُوبُ الدابة پی پای
ستور وقیل کل ذی ذَنَبٍ عُرْقُوبَاه
فی رِجْلَیْهِ وَکَنَاهُ فی یدیه وخم
رو وبادِ عُرْقُوب الفَلْک ساق
آن درای است در کوه وحیله و
شناخت جت وآسیی است و
عرقوب بن مرة بن عرقوب معبد
بن اسد است زعالقه که کاذب
ترین اهل زمان خود بود و در اخلاف
وعده بدان مثل زنند مَالَهُ أَخٌ وَلَا شَا
فَقَالَ إِذَا طَلَحَ فَقَالَ إِذَا أَذْنَبَ فَقَالَ
فَإِذَا أَرْطَبَ فَلَمَّا أَرْطَبَ قَالَ إِذَا
أَتَمَرَ فَلَمَّا أَتْمَرَ جَدَّ وَلَمْ يُعْطِهِ
شَيْئًا فَقَالَ جِئْتُهَا أَلْتَمِسُ وَعْدَكَ
فَكَانَ الْخُلْفُ مِنْكَ سَجِيَّةً مَوَاعِيدُ
عُرْقُوبٍ أَخَاهُ بِيَثْرِبَ على فعل

فی المثل شَرُّ مَا
أَجَاعَكَ إِلَى مَحْبِهِ
عرقوب ودرجق شخصی گویند که از
لیم چیزے خواهد
(عَرَاقِیب) باطلاق بینی ای کوه
ودراههای تنگ ودشوار گذار ودشت
کوه وقد أَقْبَلَ بِعُرَیْقِبٍ کارے
سترک ودشوار وکارهای درهم و
مشتبه وَطَرِیقٌ عَرَاقِیبُ اخیل
است ونیز عَرَاقِیب وحی است
نزدیک حمی ضربته
عَرْقَبَهُ) پی پاشنه بریدن تا بیفتد
ودبره شتن هردو پاشنه را تا ایستاده
کردد یقال عَرْقَبَ أَنَاتَهُ إِذَا قَطَعَ
عُرْقُوبَهَا وَعَرْقَبَ بَعِیرَهُ لِلنَّحْرِ
ضِدٌّ وحیله نمودن
(تعرقب) براه پشت کرده رفتن
وباز گردیدن ابکارے

ع رق د

(عَرْقَدَة) سخت تاختن

ع رق ص

(عَرْقَصَة) پویه دویدن وتصغیر
وذعی از رفتار مار
عُرْقُصَانِیٌّ) بالضم والدال یا
بطور روان آن گیاهی ست که ماشش
مانند حاق را نباشد با شد دوسته
طلان وبنوه عقد النفع وجمیع اقوام
مبا دورد دندان کرم خورد وکرش
وسپرز درد سر کهنه ونزله وجوان
ودرآن لغات است
عُرْقُصَانٌ) بالتصغیر مهدد واو
عُرْقُفَصَانٌ بالضم وکسر القاف
عُرْقُنْصَانٌ) بالضم ونون ساکنه

بعدها وعَرْقَصَان محرکه

ع رق ط

(عَرَنْقَطَه) مصغر اکه بیه جرانوک
است عریض وجنبه مانان رکوه
کروان عُرَیْقِطَان کزعیه زنان مطلا

ع رق ل

(عَرْقَل بن حطیم) مرد بیست
(عَرْقِیل) سختیه باد کار با
وشوار وسخت موشوار بها
(عَرْقَال) بالکسر مردسخ وکا
براه مستقیم نیاید وثبات نورزد
عَرْقَلی) کخوزلی خرامش و
رفتار تکبر
عَرْقِیل) بالکسر زردی بیضه
(عَرْقَلَ) ایل کرد از توسط
عَرْقَلَ کَلَامَهُ) راست نگفت
سخن را وعَرْقَلَ عَلَی فُلَانٍ
کج نمود وبروی کار دشمن را وداد
نمود وبروی کلام غیر مستقیم را

ع رك

(عَرْك) بالفتح پیدی ودوکان
ذو العَرْکَیْن) نباته بندی
از نبی شیبان است
(عَرْکَة) بالفتح یک مرتبه عرکات جمع
یقال لَقِیتُهُ عَرْکَةَ أَوْ عَرَکَاتٍ
أَیْ مَرَّةً أَوْ مَرَّاتٍ
(عَرَّاك) محرکة اسم مصدر است
عرک را وآوازه
عَرَکِی) محرکة ماهی گیر وکشی بان
عرک محرکه وعَرُوك بالضم جمع
(عَرَکِیَّة) بالتحریک زن زناکار
وزن سطبر وشت عرکی بالضم مثله
(عَرِك) کلفتن امر ونکاح ادار نده

م مثل ذلك اطلح قال إذا أنبح قلنا أنبح م

القرآن خود را در حرب با همدگر مرد آزموده بسخت توانا در کار نبرد
(عَرِكُون) جمع (وَعَلَى عُرُوكِهِ) بر یک در دیگر در آمده و کاز میانه هر دو باو مضر آن قاله ابو بکر
(عَرُوكَة) کهنه مرد خبیث و
(يُقَالُ هُوَ عَرَكَةٌ يَعْرُكُ الْأَدَى بِجُثَّتِهِ أَيْ يَحْتَمِلُهُ)
(رجل عَرُوكٌ) کامیر مرد آمده
فقیه
(عَرِيكَة) کسینه کوان یا باقی
مانده آن عرانک جمع ونفس و
طبیعت ووحی يُقَالُ رَجُلٌ لَيِّنُ الْعَرِيكَةِ أَيْ سَلِسُ الْخُلُقِ يُقَالُ
لَانَتْ عَرِيكَتُهُ أَيْ مَعَ
انْكِسَارٍ يَلْحَقُهُ
(عَارِك) شتر که از خراش آرنج
بازو یش بریده باشد ضد ناقص
(عَوَارِك) جمع
(عَرَاك) کعراب شیر که پیش فیقه
نخستین دو شند
(عِرَاك بن مالك) گلتاب تابعی
ست غفاری جلیل القدر
(نَاقَةٌ عَرُوكَةٌ) بالفتح ناقه که
بدون مالیدن کرمان فربهی آن
در یافته نشود و ناقه که در پیه
کوهانش خلک باشد عُرُك کلتب
جمع
(عَرْكَرَة) کسفر جل فرج سطبر
وشتر قوی و درشت و مرد تندار
وشکیب و شتر که از خراش آرنج بازو یش
بریده باشد
(عَرْكَرَة) زن بسیار گوشت

(مَعْرُوك) بریک در آمده و یکدیگر
ومردم داخل گرداندام
(مُعْرِك) کمحسن زن حائض
(إِعْرَاك) حائض شدن زن
(مَعَارِك) صیغ الفاعل مرد گفته
سخت علاج ونیک اندازنده
وحرب
(مُعَارَكَة) کارزار کردن يُقَالُ
بالكسر مثله يُقَالُ وَهُوَ إِيَّاهُ نَاهِيكَ
یعنی بیک. بارهمه شتران بباب
آورد والاصل عِرَاكُهَا بِالنَّصْبِ
الْمَصَادِرِ لِمَا دَخَلَ عَلَيْهِ الْكَافُ كَمَا
قِيلَ مَرَرْتُ بِهِمُ الْجَمَّاءَ الْغَفِيرَ وَ
لَا تُنْقَاسُ الْمَصْدَرُ عَنْ خَالِدٍ
(مُعْتَرَك) جنگاه
(اعْتَرَكُوا فِي الْمَعْرَكَةِ
اعْتِرَاكًا) انبوهی کردند در جنگاه
(وَاعْتَرَكَتِ الْإِبِلُ فِي الْوِرْدِ
كَذَلِكَ وَاعْتَرَكَتِ الْمَرْأَةُ
بِمَعْرَكَةٍ) زن لته را در خود کرد
ع ر ك س
(عَرْكَسَة) بریکدیگر نهادن چیزها
وکرد آوردن
(إِعْرِنْكَاس) گرد آمدن وبهم
نشستن چیزے وسخت سیاه
گردیدن موے
ع ر ك ل
(عَرْكَل) کجعفر وف وطبل و
نام مرد ی
ع ر م
(عَرَم) بالفتح کوی که فراهم
آمد نگاه آب باشد عُرَمَان بالضم
جمع ۞ وچیزش وباقی مانده در

نشست بیات
(مَعْرَك) بالفتح حرب جاے
مَعْرَكَة وَيُضَمُّ الرَّاءُ وَيُثَلَّثُ فِي
حَبِّ بِيثِ قَوْمٍ الْعُوقِ فَإِنَّهَا مَعْرَكَةُ
الشَّيْطَانِ أَيْ مَوْطِنُهُ وَمَحَلُّهُ
الَّذِي يَأْوِي إِلَيْهِ
(مِعْرَك) کمنبر از اعلام است
(مِعْرَاك مِثْلُهُ)
(مَعْرُوكَة) کمکنسة خرقه ولته
(مَاءٌ مَعْرُوكٌ) آب کبر آن از
وحام وانبوه باشد
(أَرْضٌ مَعْرُوكَةٌ) زمین از بدعام
وانبوه رسیده وزمین رنده بده
وپاسپر کرده ستوران چندانکه
بی نبات وتباه کردو
(ن عَرَكَ الْإِبِلَ فِي الْمَحْضِ)
(عَرَكَا) بالفتح گذاشت شتر اورگیاه
قرش تا بچرد وزان بقدر حاجت
خوراش وَعَرَكَتِ الْمَرْأَةُ عَرْكًا
وعِرَاكًا بالفتح وعُرُوكًا حائض
گردید وعَرَكَتِ الْحَرْبُ الْقَوْمَ
سخت شد برایشان ونیز عَرَكَ
مالیدن پوست وجزآن وخراشیدن
چیزی را چندانکه محو وناچیز گردد
وبرانگیختن بدی وزنادگے را
وبریدن بازوی شتر را آنچنان که چند
گوشت رسد وستوار خوردگرداندن
کسی را زمانه چربیدن ستور گیاه را
وگوشمال دادن ويُقَالُ عَرَكَتْ
السَّنَامَ إِذَا أَكَلَتْهُ تَنْظُرُ أَيُّهُمْ أَعْرَكُ
(س) (عَرِكَ عَرَكًا) نیک اندازنده
همسران گردید باسخت افگنده
شدن در حرب

ونیک ۞ وعَرَمَاوَاللهُ بمعنی
امارالله است
(عَرْمَة) فراهم آمد نگاه ریگ
وعَرْمَةُ الرَّجُلِ قبیله گرد آمده مرد
(عُرْمَة) بالضم بمعنی عرم محرکة
است در بیمه
(عَرَم) محرکة سیاهے سپیدے
آمیخته وسرخے باشد یا نخاک زمین
از سیاهی وسپیدی وسپیدی ست
برلب گوسپند وگوشت تا پخته و
بیضه سنگ خوار
(عَرِمَة) محرکه بوی طبیخ وشستن
گوشت کرده کرده از باد صاف پاک
نشده وریگ توده وزمینی ست
سخت درشت برسر حد وبناو
مقابل عارض بامه
(عَرِم) کلکتف سخت ودرشت
از هر چیزی وهر چه حاجز باشد
میان دو چیز
(عَرِمَة) کفرحة بند آب وحاجز
میان دو چیز (عُرُم) ککتب جمع
او هو جمع بلا واحد وقیل واحده
عَرِمَة وكلاك موش زده باریسمان
ودوادی است وبکل فسر قوله تعالی
سَيْلَ الْعَرِمِ
(عَارِم) سخت وشدید یوم
عَارِمٌ) روز نهایت سرد وجُبَّلٌ
عَارِمٌ مرد بلید ونام مردی وعبد
منهب بن عالم قرمجن عَارِم)
زندانی است وکوفه حبس فیه
عبد الله بن الزبیر محمد بن الحنفیة
هجر المختار وشرح وقال صبی
عالم کودک شادمان وکبوتر سے

نخ

است
(عَارِیَة) ریسمانی است
(عَوَایَة) پشته است و آبے
(عَرِیم) کامیر ملا و سختی
(عُرَیْنَة) کھینتہ ریگ تودہ است
مرتفی فزارہ را و موضعی است میان
قبیلہ از نصاعة
(اَلْعَرِم) ہزرکہ بریش سپیدی
باشد و آنکہ در دی سپیدی سیاہی
باشد و منہ الحدیث یعنی معاذ
بکر امرءا ای الذی فیہ سواد
و بیاض عُرُم بالضم جمع وقطیع
اَعْرَم کلاہ بزو گوسپند آمیختہ
و مرد متلون و چیارہ و مرد ختنہ
ناکردہ حرمان بالضم جمع حرامین
بالفتح جمع الجمع و فرہنگ نگار
آب و ہیئہ مرخ سنگ غار
عُرْمَان بالضم جمع
(عرمان) موئث اعرم و نا رکہ
خاکہای سیاہ سپید داشتہ باشد
(عُرْمان) بالضم پدر قبیلہ است
(عُرَام) کغراب استخوان گوشت
ازو می بازکردہ و درخت پوست
رفتہ و درخت خایہ و آنچہ بالائے
زپوست و برگ عریض و شوخی
و بدخوی و درشتی و اذیت و نشاط
و شادانے + وَجُرَامٌ بُجَیْش
بسیاری و نیزی و سختی شکم و از
اعلام است و کبوتری است
(عَرْمَرَة) کسر اول سخت چیزے
باشد و لشکر بسیار
(عَرَمَ عَرْمًا وعَرَامَةً
وعَرَامًا) خراب شد بدو سخت

گردید شد و عَرَمَ الصَّیْدُ
عَلَیْنَا نامہ کرد و ترامید و شاور کرد
و غیرہ باسر گشتہ شد و تباہ گشت و
(عَرَمَ مِنَ الطَّعَامِ) خورد چیزی
از آن (عَرَم) گوشت از استخوان
باز کردن و درخت خایہ بن و چیدن
ستور و شیر ما در خوردن پسر و سنج
و اذیت رسانیدن کسی۔
(س) عَرَمَ اَعْظُمَہٗ لحمہ و سمنہ
کرد بد
(تَعْرِیم) آمیختن
(اِعْرَام) سخت شدن
(تَعَرُّم) گوشت از استخوان باز
کردن

ع (مرس)

(عُرُوس) کزبرج سنگ بزرگ
و ناقہ استوار
(عَرَنْس) کعلس مرد درگذرندہ
و رساد، مرد دانا
(عَرْمَسَ عَرْمَسَةً) استوار گردید
اندام او پس نرمی و فروشکستگی

ع (رمض)

(عَرْمَضَ) کجعفر درخت باخار
(عُرْمُض) کزبرج مثلہ و درخت
خرد کنار و پیلو و سر درخت سکاہی
کلان نگردد و چیزے لاوہ عرماض
بالکسر و منہ عَرْمَضَة یکے
ماہ عُرْمُض، مہنیا للفاعل
آب باجھ لاوہ
عَرْمَضَ المَاءُ عَرْمَضَةً و
عِرْمَاضًا) چند روز آب

ع (رن)

(عِرْن) بالکسر بوی طبیخ

(عِرْنَة) باکسر رکہای بینی یا چوب
درخت طبخ و بیخ درخت کبوی
خورش و ہند پوست راو مروپلید
و افتادہ انبے طاقتے
(عَرُون) محرکہ آب بسیار و بوی
طبیخ و دود و درختی است کہ بدان
پوست پیرانید و گوشت پختہ و نیز
بیماری است کہ در پائین پای
ستور برآید و موی بر انگشت یا انگشتے
دست و پای ستور یا درشتی ست
کہ در خردہ گاہ دست و پای اسپ برآید
(عَرَّنَ) کنایت ہر کہ لازم گیرد چیزا
و با قسمت کنندہ را چنانکہ او
بخراند گوشت شتر را و اسپ
عدی بن اُمَیَّة ضبی یا اسپ عمیر
بن حَبَّال بجلی
(عَرِنَة) کفرحة ستور کفیدہ یا
دموی رفتہ پا و اسپ عَرِن زدہ
(بطن عُرَنَة) کہنرة جائی ست
و عرفات و آن موقف نیست
عَرَابِنَة بن جُشَم بالفتح
در بُلْقَیْن است
خَیْفَان بن عُرَانَة کشامة
قدم علی النبی صلی اللہ علیہ وسلم
(عِرْان) کتاب بیارے است
کہ موئی پائین پای ستور برانگذیا
گنگے پائے آن یا درشتی است کہ
خردہ گاہ دست و پائی اسپ برآید
چوب بینی شتر و عران البکرة
چوب آن و دو با عران بیارند

و دوری کلہ گفتار و شاخ حیوان نیز
(عُرَانِیَة) بالضم و تخفیف الیاء
آب خیر و میانہ و بیاوا آنچہ موج
تا بک آب بر آرد و بسیاری آب
(عَرِین) کامیر بیشہ و درختستان کہ
جای شیر و گفتار و کرک و مار باشد
عَرِینَة بالتاء مثلہ عُرُن گلتب
جمع و خشک و پوسیدہ درخت بعد
و درختان بسیار و گوشت و بطنی
است از قیم و آواز فاختہ و پیر امون
سرای و شہر و خار و کلک است و
شکار یا شکار کردن شکستہ و سوراخ
سوسمار و نیز عَرِین ارجمندے
موضعی است
(عَرَّیْن) کزبیر از نامہای عرب
است
(عُرَیْنَة) کجہینة بطنی است از
جملہ منہم العرنیون المرتدون
یعنی گروہی کہ از اسلام آوردند و در
عہد رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم
(عَرُون) آنصبور ستور کفیدہ و موی
رفتہ دست و پا و اسپ عرون
زدہ
عَارِن شیر بیشہ
(دَارٌ عَارِنَة) دیار دور
(عِرْنَان) بالکسر کوہے است
(عِرْنِین) کھندیل بینی یا استخوان
درشت آن یا بن بینی نزدیک ابرو
و اول و بہترین ہر چیزے و سردار
و شریف قوم عَرَانِین جمع
(عِرْیَان) کریان نام مردی
(سِقَاءٌ مُعَرْیَنٌ) خیک پیراستہ
از عرنة و اعلام است

(ن) عرت الناقة عرثا
بالكسر دور گردید وعرن بحث
ودوشت گشت وعرن الشهر
پے پیچید برو نیز عران کشش
کردن وکارنا رمودن لزوم شدن
(ض ن) اعرن انبعیر عرثا
بالفتح عران نهاد برپشی شتر و
عرن محمولا بدرد آمدن او
از عران
(اعرن) اعرانا پیوستگی کردبر
خوردن گوشت ونیز کفیده شده
ساقهای شتر بکان او دخارش خاد
ورشتران او
(رخ معرن) کمعظم نرم وسان
رخ دوز کرده عران دی یعنی
چوب آن

ع ر ن س

(عرناس) کقرطاس مرغی است
مانند کبوتر لاتشعر به حتی یطیر
من تحت قدمک وبینی کوه وسای
با غنده پنداز نان

ع ر ن ش

(عرنش بن سعد بن خولان)
کزرج خولانی است

ع ر ه ن

(عرهون) زنبور گیاهی است
یا ان سالغ سپید است عراهین
جمع
جمل عراهن کعلابط شتر
وفزک شگرف

ع ر ه ل

(عرهل) کاردب شتر نوار
عراهل کعلابط اسپ نام

امام
(عراهیل) بالفتح گروه بر سر خود
گذاشته وبیکار والزاء لغة فی الکل

ع ر ه م

(عرهوم) کعصفور باران ودرخت
کرخشک شده وناوک ونرم
از هر چیزے ودرخت انگور ونیکه
ظاهر شده باشد سر آن
(عرهیم) بالضم نرم ونازک از
هر چیزے وشتر سطبر
عرهمة
مونث اولادها للمونث دون
المذکر وشیر بیشه
(عرهم) کجعفر شیر بیشه عرهم
کقرشب مثله

ع ر و

(عرو) بالکسر کراهت وانکار اهتمام
امور نکند اعراء جمع وخالی و
بری یقال انا منه عرواء نخلو
فلان عرو من الذنوب ای لیس علیه ذنب
(عری) بالفتح والکسر تکمه جامه
(عروة) بالضم گوشه وجای گرفت
دو کرده وعروة الثوب تکمه جامه
کرانیت زره است وگرشت میان
زیر تنگی میان کس که باریک
گردیده بهیچ وراست چسپد وگروه
مردم ودرختان بزرگ ودرختان
باخار بسیار گیاه شوره کشتر زنگ
سال خورده وشیر بیشه ودرختان
انبوه ودر هم پیچیده کوزستان
لشتر وآن جای گیرد وخورد
آن ودرخت که برگش در
زمستان نیفتد وهر گیاه کدر
زمستان باقی باشد بهندین

ماں مانند اسپ جواد وگرد آگرد
شهر وابو عروة وحی است بمکه
ونام مردی کان یصرع بالاسد
فیموت فیشق بطنه فیوجد
قلبه قد ذال عن موضعه قال
النابغة الجعدی زجرابی عروة السباع
اذا اشفق ان یختلط بالغنم
(عری) کامیر باد سرد عریة
بالتاء مثله
(عروی) کسکری جای ست نام
مردی وپشتر
(عرواء) کغلواء سروی تب ونسره
آن وماندن لرزه وحس شیر بیشه
وما بین ازرده شدن آفتاب شب
هرگاه وباد سرد وزنده
(عروان) بالفتح وضمی است و
ونام مروی وابن عروان کهبے
(عروان) بالضم گیاهے است
یا آبچه برکش در زمستان نیفتد
(عرود) کمد عو فسره اول تب
رسیده
(ن) عراه عرو بالفتح فرو گرفت
ویراورا آمد حالیکه احسان ونیکوئی
میخواست وغری) مجهولا سردی زده
گردید از تب ونیز عروی) فرو آمدن
چیزے بکسے وفرو گرفتن
میهمان میزبان راو اندوگین
شدن وبس فرو خفتن چیزے
یقال عری الی الشیء مجهولا ای
تاءة ثم استوحش الیه وعراه
قصد کرد اورا
(ر اعراء) گذاشتن یقال اعروا
صاحبهم ای ترکوه وعریت وان

وودور شدن از کسی وعرده
ساختن کونه وجز آن را
(فرج معری) مبنیا للمفعول
کس که گوشت پاره پائین تلاق
باریک شده بکنارش چنیسه
باشد
عری المزادة تعریة) عروه
ساخت توشدان را
(عیره) فرو گرفتن احسان گیرنده
وفرو گرفتن میهمان میزبان را
فرو گرفتن کار کسے واراده چیزی
کردن وپیش آمدن

ع ر ی

(فرس عری) بالضم اسپ بی
زین اعراء جمع ونیز عری
بهنگی غلاف لبس
(جاریة حسنة العریة) بالضم
والکسر وخترنیکو جای بهنگی از
روے ودست وپاے
(عرا) بالفتح والقصر کرانه وناحیه
ودرگاه وساحت سرای عراة
مثله وسخی سرما
(عراء) بالفتح والمد بیابان وسیع
که هیچ چیزی پوشیده ونشود در آن
بی حجاب اعریة واعراء جمع
ومنه قولهم نغالی فنبذانو بالعراء
وهو سقبیله وجای خالی که در زمین
(عری) کغنی باد سرد
(عریة) کغنیة خرما بن بی بار وخرما
بن که باران خورده باشند ودرخت
که میوه آنرا بجتا جی دهند
عرا) جمع وفی الحدیث انه نهی
فی العرا یا بعد النهب عن

المزابنة و آنچه جدا کرده باشند از مساومت وقت فوت شدن خرمابن و مکیل و باد سرد و یقال ان عشیبتک هذه لعویة

(عاری) برهنه شونده جمع عاریة مؤنث و نیز عاریة چیز مستعار و تشدد والیاء و هو الاکثر و فی صفته صلی الله علیه وسلم کان عادی المذبین ای لم یکن علیهما شعر او لحم قولان

(عزیان) بالضم برهنه عریانة مؤنث و ما کان کملا فعلان بالضم فمؤنثه بالهاء عریانون جمع و رگیستانیکه هیچ نروياند واسپ دراز پا و قلعه لمست بهدینه و ریک توده و ندیوا العزیان مرویست از خثعم و بنو العریان بطنی ست از حمیر از اولاد عریان بن مرة بن حضرموت بن سبا و عریان النجو زن و نیز مردی که راز را نتواند پوشید

(معری) بالضم اسم والزار آنچه برهنه باشد زنانرا از دست و پا و روی در خار مکاری. جمع معراة مؤنث یقال جاریة حسنة المعری و المعراة و ما احسن معاری هذه المراة و جانیکه نروياند چیزی را و غیره

(ض) عریة پوشیدم آزاد آدم اورا

(س) عری و عری عریة بضمهما برهنه گردید

(اعراء الذنب و منه اعراء) داوادرا و اعراء النخلة (اعراء) داوادرا بار یکسال و نیز اعراء در کشادگی بی حجاب و میدان جائی گرفتن و سیر کردن

(معزی) کمعظم اسمی که عامل بران داخل نشده باشد مانند بتدابیت که از تر فیل و اذاله و اسباغ سالم باشد

(تعریة) برهنه نمودن

(معارة) براسپ بی زین سوار شدن یقال نحن نعاری ای نرکب الخیل اعراء

(تعری) برهنه شدن و خالی گردیدن از چیزی

(استعراء) خرمای تر خوردن

(اعراء) تنها رفتن و براسپ برهنه سوار شدن و برامرزشت مرتکب گردیدن یقال اعرورییت منه امرا قبیحا ای رکبت و هذه نادرة کان الاتعیال لم یات منعدیا الا فی هذا

باب العین فصل الزاء

ع زب

(عزبة) بالضم بے زنی و بی شوئی

عزوج بالضم مثلث الفعل مع فتح

(عزب) محرکة مرد بی زن یعنی عم الاقارب و هو اعزاب و عزاب کزنا جمع و زن بے شوی

(عزبة) با تاء و زن بی شوی عن الکسائی عزاله کزمار جمع

(عزوبا) بالفتح زمین دور چراگاه و دور از راه بسوی گیاه

(عزیب) کامیر مرد بے زن و مرد که از اهل و مال خود دور شود و شیر بگوسپند که از صاحب خود دور رود و پنهان گردید و دور رفت و دور چراگاه

(عازب) آب و گیاه و دور دست و کوهیاست و شتران که بشب صبح نیابند عزب جمع نفاز و عزی)

وشاء عازب) گوسپندان دور دور چراگاه

(عازبة) زن مرد و شتر و گان لا ترحل ابل فما اعما و اشتری غنما لا تعزب عنه فقال انما اشتریت الغنم حذار العازبة فذهبت مثلا

عوازب الاظهار) نسیان باشوی

(تعزب) مرد بی زن هو قلیل اذ لا یقال رجل عزب للرجل الذی لا اهل له و یقال رجل عزب و امراة عزباء

(هو عزوة الاعزاب) بالفتح اسپی است که کانت موقوفة علی الاعزاب یعزبن علیها و یسقین الماء لیتزوجوا

(عزوب) بالفتح کنده پیر

(عزوبة) کمکنده راه و زن مرد

(معزاب) آنکه مواشی خود را دور چراند

(معزابة) با کسر مرد بے زن و دور بنده ستوه خود را از موم و بسیار غائب باشنده و زنیکه بی شوی او دراز کشیده باشد و کذلک الرجل

(ن) عزب ظهور المراة ای غائب شد شوی زن در طهر و نیز

(عزب) شالی دویدن گوسپند نسین یقال عزبت الارض اذا لم تکن بها احد و خضبه کانت او محدبة

(ن ض) عزب عنه عزوبا) پنهان گردید و دور رفت و قال الله تعالی وما یعزب عن ربک من مثقال ذرة فی الارض ولا فی السماء ولا اصغر من ذلک ولا اکبر و عزب عنی فلان و دور شد و عزبت الابل ای بعدت فی المرعی اولا تروح و منه الحدیث من قرا القرآن فی اربعین لیلة فقد عزب ای بعد عهده بالابتداء منه و ابطأ فی تلاوته و روی بالتشدید و یقال عزب عن فلان حلمه اذا لم یحلم

(معزب) کمس طالب گیاه

(عازب) و انکه بگیاه عازب رسیده باشد

(اعزاب) و دور شدن و دور کردن یقال اعزبه الله ای اذهبه لازم متعد و خداوند شتران مذکور شد و گیاه دور رسیدن یقال اعزب القوم اذا اصابوا الکلاء العازب

(معزبة) کمدته زن مرد

(معزب) کمعظم آنکه اوسا از خانه دور کرده باشد

(تعزیب) دور شدن و بسوی چراگاه دور رفتن

(تعزب) ترک نمودن محل را یقال تعزب فلان خمسا اهل

ع زج

(عزج) بالفتح و دور کردن و گاییدن و بیل برگردانیدن هر سه از باب فعل من نصر

ع زد

(ن) عزد حاجته گاییده

ع زر

(عَزْر) بالفتح بهاے گیاه هرگاه
درود وه علف زار فروخته شود ونیز
(عَزْر) نکوهیدن والفعل من ضرب
وياری نمودن وبازداشتن وگاه گردانیدن
وبستم بکاری واشتن واگاه گردانیدن
بر باب دین وفرائض واحکام
(عَزْرَة) بالفتح از اعلام است
وعزرة بن ثابت بصری از ثقاة
روایت میکند
(عَزِيز) کاهیر بهای گیاه درود ده
که علف زار فروخته شود وعَزَائِز علی
الجمع مثله
(عُزَيْر) کز پیر نام پیغمبر ے مصرف
أيد جبت خففتش
(عَازَر) کهاجر مرے است که عیسی
علیه السلام زنده کرد او را بعد مرگ
(عَزُوز) بضم به خلق وبی غیرت در
حق زن خود وپشته تخته که بران
راه است
(عَزُوزَة) با لتا پشته بست ومعرفة
موضعی قریب که معظمه یا پشته
مدیان بسوے بطحاے مکه
(عَوْزَر) کوهر گیاه نفسی کوهی
(عَيْزَار) بالفتح سخت ومستوار مذ
هر چیزے وکوک چست وبکر وح
وزعی از کاسه آبگینه غیر از یرقه
الیار شله ودرختی است ونام پدر
الیاس نبی علیه السلام وهو غیر
ابن لاهدون بن عمران
(وابو العَيْزَار) کنیت مرعی در از
کردن که پیوسته در آب باشد یا آن
کرکی است ونیز کنیت شیطان ومیز
(عَيْزَار) از اعلام است

(قَيْس بن عَيْزَارة) شاعری
وعَيْزَارة نام مادر اوست واز
اعلام است
(عَزْرَام) بالفتح نام مردی
(عَيَازِر) بالفتح گیاه که دون از
عضاة وفوق اذوق باشد وچوبها
وبا قیانده درخت واحدش نیامده
(تَعْزِير) نکوهیدن وادب دادن
وبزرگ داشتن وبزرگ کردن ضد
وياری دادن وتوانا کردن ومدد
نمودن وگرانبار کردن ستور ونیز
(تَعْزِير) ضربی است کمتر از حد یا
سخت ترین ضروب

ع ز ز

(عزة) بالفتح آهو بره ماده ونام
زنی وعزة بنت ابی سفیان خواهر
معاویه است
(عِزَّة) بالکسر اجمندی ضد ذل
وباران سخت وقلعه است بروستای
بروعه
(عِزَّة) بالکسر اجمندی وغریزی
خلاف ذل وچیرگی اسم مصدر است
وقوت وشدت
(عَازّ) کوه طویل ودراز
(عَزِيز) کامیر اجمند وکیاب و
ناموجود وصفتی از صفات باریتعالی
وگرامی وعِزَاز وعِزَازة بکسرها
وأعِزَّة وأعِزَّاء جمع ومحمد بن عزیز
سجستانی مولف غریب قرآنست
والبغادرة يقولون بالواء وهو
تصحیف وبعضهم صنف فيه وجمع
كلام الناس وقد ضربت في هذا
بارد وسرمه است وچیره وبادشاه

تغلبته على اهل مملكته وعزيز
لقب آنکه بادشاه مصر را اسکندریه
کرد واز اعلام است
(عَزِيزَة) بمعنی عقاب در قول ابی
كثير هذلي حتى انتهبت الى فراش
عَزِيزَةٍ سَوْدَاءَ رَوْثَةُ أَنْفِهَا
گاه مخصص ویروی عزیبة
(عُزَيْز) کز پیرانه های عرب
است
(عُزُوز) کصبور ناقه که سوراخ
پستانش تنگ شد وكذلك الشاة
ومنه حديث عمرو بن ميمونه
لوان رجلا اخذ شاة عزوزا لغلبها
ما قرغ منها حتى تصلى الصلوات
الخمس عز ذلك كتب جمع
(عَزَال) بالفتح دمین درشت وصفی
است یمن وشهرے نزدیک حلب
که خاکش چون برکردم پاشند
بمیرد
(عَزَّان) ارجمندی وکثرت وقوت
ومعرفة نام مردی
(أعَزّ) گرامی وارجمند وکیاب
وطویل واستوار وعَزّ ابن عمرو بن
محمد بن مرے وعَزّ ابن علی الظهیری
واعز بن علیق وابو الاعز قرا تکمین
محدثان اند واز اعلام است
(عَزْوَى) بالفتح والقصر ناحیه
است بموصل
(عَزْوَى) بالضم والقصر زن ارجمند
وکیاب بدان دوست داشته و
مؤنث اعزو بتی یا درخت طلح که
قوم خلفان می پرستند اول
من اتخذ هاظالم بن اسعد خولانی
ور عانت وهوَة فی الخطاب)

ذات عرق الى البستان بتسعة
اميال بنى عليها بيتا وسماه بسّا
وكانوا يسمعون فيها الصوت فبعث
اليها رسول الله صلى الله عليه و
سلم خالد بن وليد فهدم البيت
واحرق السمرة
(عَزَّاء) کصحرا رسال سخت
(عَزَّان) بالفتح قلعه است بروات
وعَزَّان خبت وعزان ذُحْرِ
قلعها ے یمن است
(عِزَّان) بالکسر از اعلام است
(عُزَّوْن) نام مردے
(عَزُوزَى) بالفتح وضم الزاء
مقصورا موضعی است میان حزمین
شربفین
(عُزَيْزَى) بالضم وفتح الزاء مقصورا
ویمد سرین اسپ وطرف آن و
تثنية المقصور عُزَيْزَيَان والمد دد
عُزَيْزَاوَان
(عَزْعَز) بالسکون زجرست مر بزرا
(تَعْزَاز) کتل تخشگاه ودار السلطنت
یمن
(مَعْنَة) بالفتح وکسر العین اسپ
خمخام بن حمله
(رجل مُعْزَاز المَرَض) بالکسر
یعنی مرد شدید المرض
(مَعْزُورَة) سخت ودرشت و
زمین باران رسیده وزمین درشت
(ن) عَزَرَتِ النَّاقَةُ عزوزا و
(عِزَازًا) بالکسر تنگ پستان شد ناقه
ودر تعبیر از کرم نیز آید
(عَزَّة عَزَّا) بالفتح غالب آمد بروی
ودر عانت وهوَة فی الخطاب)

ج ۳

باهم چیزی گرفتن در خطاب و یقال اذا عزّ اخوك فهُنْ یعنی
هرگاه برادرت چیره گردد و در
پاداشش تواني نرمی و ملاطفت
کن ومنه المثل من عزّ یعنی هرکه
غالب آمد بود و نیز عزّ و زوی
گردیدن
(ض) عَزَّ عَزًّا و عِزَّةً بکسر هما
عَزَازَةً بالفتح ارجمند گردید و قوی
شد بعد خواری وعَزَّ الشَّیءُ کمیاب
شد و عَزَّ الماءُ روان گردید و
عَزَّتِ القرحةُ روان شد آبکه در
زخم بوده و عَزَّ علیَّ ان تفعل کذا
بهت و درشت شد و لازم گردید و
دشوار شد بر من چنین کردن تو
وکذا عَزَّ علیَّ ان (ات کذا) دور
نیمنی از سمع نیز آید وعَزَّتْ
علیهِ گرامی شدم ویتولون تُجُنِّبَ
فیقول لعزّما یعنی نیک درست
میدارم تر ویقال جئ به عَزَّا بَزَّا
یعنی بے شک.
(عَزَّ عَزَّ لَعَزَّ عَزَّ) سرزنش
کردن سپید را و جز مود و نیز
(عَزَّ عَزَّةً) چیره شدن بر کسے
در معازت
(اِعْتَزَّ) ارجمند کردن و قوی
گردانیدن و تنگ پستان گردیدن
ناقه و بزمین درشت رسیدن و
دوست داشتن کسے را و نمایان
شدن حمل گوسپند و گران گردیدن
پستان آن و دشوار برداشتن گام و
بار را و گرامی داشتن و بدرگ آمدن
عزّ بر کسی یقال اعتزّ علیّ بما اصبت
(اِعْتَزَّ) عزیز شدن و گرامے
و عزیز شمردن و یُعدّی بالباء یقال
اعتزّ بفلان ای عدّ نفسه عزیزا
به (تَعَزَّزَ) یک سو شدن و زجر
پذیرفتن بز.

ع زط

(عَزْط) بالفتح نکاح و گائیدن
و الفعل من نصر

ع زف

(عزف) بالفتح آواز پری وهو
جرس یُسمعُ باللیل فی القاوود
بازی و لعب و عَزَفَ الرِّیاحُ
آواز ہائے باد
(عُزَف) بالضم کبوتر طوراني
(عَزِیف) کامیر آواز پری و آن
آواز خفی است که بشب در بیابان
شنیده شود وقیل اللهُ صوت الریاح
فی الجوفوهو اصل البادیة صوت الجن
(عزوف) کصبور و تنگ و برآفته
روی از چیزے
(عازف) چیاننده که نوعی از
رود جاهیاست و مرد معارف
باز سرود گوی و وضعی است یمنی
لانه تعرف فیه الجن
(عَزَّاف) کشداد ابر با آواز و بے بگ
توده است مرنی سعدرا یا کوه
و پست
(عزوق) کمرول بارور خت پسته
در سال همیغزیش و آن در و
باعث بکار آید یا بار درخت بدزه
زبان کز
(عَزَّاقة) کجاوه سه بن و حلقه بر
(مِعْزَق) کمتر از زمین کاویدن
مانند تیشه و کلنه و جز آن یا کلان
تر از ان و آلتی که بدان گندم را
بیاد صاف نمایند صِعْزَقَةٌ کَقُنْفُذَةٍ
مثله فیهما معازق جمع
(ز) عَزَق شتابی نمودن در دویدن
وعَزَقَ الخیرُ عَنّی) بازداشت از
من نیکوئی را وعَزَقَتْهُ طَعْنًا
مبالغه کردم در زدن
(ص) عَزِقَ به چنید بوے و
لادم گرفت
(منعزف) بکسر الزای دشوار خوئی

ع زل

(عَزَل) بالفتح آبخیشگی در بیت
عزیفا آواز کردن
(اِعْزَاف) شنیدن آواز اسپ گاہے
خرما وارسن با فتن

ع زق

(عَزَق) بالفتح زمین نیکو کافتن و
الفعل من ضرب وهو خاص
بالارض ولا یقال لغیرها ارض مُعْزَقَةٌ
نعت است ازان
(عُزُق) کعنق بیاد صاف کننده
گندم و بدخوی از مردم و شتر
(عزق) گلفت دشوار خوے دون
همت ناکس
(عَزِیق) کامیر زمین هموار و نرم
و پست
(عزوق) کجرول بار درخت پسته
در سال همیغزیش و آن در و
باعث بکار آید یا بار درخت بدزه
زبان کز
(عَزَّاقة) کجاوه سه بن و حلقه بر
(مِعْزَق) کمتر از زمین کاویدن
مانند تیشه و کلنه و جز آن یا کلان
تر از ان و آلتی که بدان گندم را
بیاد صاف نمایند صِعْزَقَةٌ کَقُنْفُذَةٍ
مثله فیهما معازق جمع
(ز) عَزَق شتابی نمودن در دویدن
وعَزَقَ الخیرُ عَنّی) بازداشت از
من نیکوئی را وعَزَقَتْهُ طَعْنًا
مبالغه کردم در زدن
(ص) عَزِقَ به چنید بوے و
لادم گرفت
(منعزف) بکسر الزای دشوار خوئی

ع زل

(عَزَل) بالفتح آبخیشگی در بیت

المال در آید بیرون زن و بی انتفاد
تا وقت اداء موضعی است
(عَزْل) کمنق مرد بے سلاح
(اَعْزَل) جمع
(عُزْلَة) بالضم دوری و گوشه
نشینی ومنه الحدیث العزلة عبادة
و دور شدن و دہی است
بهین از اعمال بحرانه
(عَزْل) بالتحریک والضم بیکاری و
بی سازی و بے سلاحی اسم مصدر
است و بالتحریک موخر خر یقال
اوقع عَزْل حمارك
(عَزْلَة) بالتاء استخوان سر سرین
کہ بزمین رسد
(عِزْال) لگتاب است
(عُزَيْلَة) کجینه موضعی است
(اَعْزَل) ریگ نوده بے اگانه
دستور کردن عاده نه خلقة وآن
عیب است وابربے باران
وبهرهٔ غائب از گوشت و یکی از
دو ساک کہ ستاره است بدان
جهت کہ سلاح ندارد چنانکه با
زرع میباشد یا آنکه در ایام طلوع
آن یا دوسروی نباشد وآنکه
یکی از استخوان سرینش ناقص
باشد و مرد بی سلاح عُزْل بالضم
واَعْزَال و عُزَّل کرکع و عُزَلان
بالضم و معاذیل جمع
(عَزْلَاء) بالفتح والمد سرین و
کون و دهان و بهای بیرونش
آب از مشک و مانندان و دهان زمین
و دشمن عَزَلی بالفتح وکسر الام
فتحها جمع واپسی است مرجع
بن کلاب را
(اَعْزَلَة) بالفتح نام موضعی
(اَعْزَل) بالفتح موضعی است
(عَزَّلان) بالفتح و دو پرکلان و در
طرف دنب عقاب
(مِعْزِل) بالفتح وکسر العلین یک
سو کناره ومنه انا بمعزل
عن هذا
(مِعْزَال) بالکسر شبان تنها وآنکه
ستوران بگوشه برد و بچراوناچه
فرود آینده از سفر و مرد بے نیزه
(معازیل) جمع وبرکه از قمار بازان
برکنار باشد جهت خساست ومرد
سست وکول
(ض) (عَزَلَه عَزْلًا) بالفتح یکسو
نمود وجدا کرد و بیکار ساخت
(اعْتَزَلَ عَنْهَا) باز داشت آب
منی را ازان وگفته است که فرزند آرد
وفی الحدیث فهی النبی صلی
الله علیه وسلم عن العزل
عن الحرة الا باذنها
(تَعْزِيل) بیکسو ساختن وجدا
نمودن
(تَعَزُّل) بیکسو شدن وکناره کردن
ومنه قول الاخوص لله درّ
یا بنت عانکة الذی تعزلی
حذر لعدیّ وبك الفواد موکل
(تَعَازُل) از همدیگر گوشه گرفتن
ویک سو ودور شدن
(مُعْتَزَلَة) بسیار القاعل قومی اند
قدریه زعموا انهم اعتزلوا فی مسئلة
الضلالة عند هم اهل السنة والخبر
اوتاهم بالحسنی لما اعتزله واصل
بن عطاء واصحابه الی سطوانة من
اسطوانات المسجد وقوله تعالی
بالمنزلة بین المنزلتین وان صاحب
الکبیرة لامؤمن مطلقا بل بین
المنزلتین جماعة من اصحاب
الحسن فقال الحسن اعتزل
عنا واصل
(اِعْتِزَال) بیکسو وجدا شدن وکناره
گزیدن ودور گردیدن وباز داشتن
آب منی را از کنیزک وزن ونادن
وخواشتن گوشه وکناره
(انعزال) گوشه گزیدن ودور شدن

ع ز ل ب

(عَوْلَبَة) نکاح وگائیدن

ع ز م

(عَزْم) بالفتح قصد و آهنگ و
(اُولُوالعَزْم) از پیغمبران انانکه
بر امور عهد نموده خود و سپرده شدند
آهنگ و کوشش کردند یا آنها
نوح و ابراهیم و موسی و محمد اند
علیهم الصلوٰة والسلام و نزد
زمخشری اولوالعزم صاحبان کوشش
وشتاب وصبر اند یا نوح و ابراهیم
واسحاق ویعقوب ویوسف و
ایوب وموسے و داؤد وعیسے
علیه الصلوٰة والسلام ونیز عَزْم
کجکاه نیز عُزْم وکتب جمع
(عَزِيمَة) بالفتح واجب وثابت و
عَزِيمَة مِنْ عَزَمَاتِ اللهِ ای حق
من حقوقه او واجب مما اوجبه
(عَزْمِی) بالفتح منسوب بکجکاه فروش
و مرد که ایفاے عهد نماید
(ثُمَّ اُولُوالعَزْمِ) بالکسر کون جزمة
واُمَّ عَزِيمَة) بکسر هما مثله
(عَزِمَة) بالضم نزدیکان وقبیله مرد
(عُزْم) کصرد وجمع (عَزَم) محرکة
مردم استوار وقوی صحیح وثابت دندان
(عَزِيم) کامیر دشمن سخت وقوی
وجمع عزیمة
(عَزَائِم) افسونها یا آن آیات قرآنی
است کہ برآفات رسیدگان خوانند
بامید بهشدن وعَزَائِم الله
فرایضه التی اوجبها جمع عُزْمَة
ومنه لیست بهذا ص من عزائم
السجود ای مما امر بها لکن کان صلی
الله علیه وسلم یسجد موافقة
لداؤد وعزائم المغفرة اعمال و
خصال کہ بدان مغفرت موکد
گردد
(عَزُوم) کصبور کننده پیر و لشتر
ساده مسن کہ در آن اندکے قوت
باشد
(عَزَّام) کشداد شیر بیشه
(عَوْزَم) کجوهر شتر ماده سال خورده
کہ در آن بقیه قوت مانده باشد
وزن پیر کلان سال وزن کوتاه بالا
(ض) (عَزَمَ الأَمْرَ وعَلَيْهِ عَزْمًا
وبضم وعَزِيمًا کمقعد ومجلس و
عُزْمَانًا بالضم وعزیمًا وعَزِيمَة
بالفتح آهنگ نمود بران ودل نهاد و
کوشش کرد وعَزَمَ الأَمْرُ نَفْسُهُ
آهنگ نموده شد بران وعَزَمَ
عَلَى الرَّجُلِ سوگند داد او را
وعَزَمَ الأَمِيرُ فِي) عَزَائِمِ وافسون
خواند ونیز عَزَمَ بحث دو یدن
وواجب گردانیدن

(مُعْزِم) کسی که فسون گر
(مُعْزِم) آهنگ کردن برکاری
دون نهادن و کوشش نمودن
مُعْتَزِم بکسر لازم شیر بیشه
(اعْتِزام) قصد کردن و بعدی
بنفسه و بعلی و دل نهادن بچیزی
و کوشش نمودن و بر جادهٔ راه
فتن و سیاه روی گزیدن و تک و
رفتار و جز آن و با توسنی سرکشی
گذاشتن اسپ و نحل و شکیبائی
نمودن بر بلا و مصیبت

ع ز ن

(اِعزان) شریک نمودن کسی را
در مقاسمت پس گرفتن هر یک
بهرهٔ خود را بعد تقسیم

ع ز ه

(رَجُلٌ عِزَّهٌ) بالکسر و تشدید مرد
طرب و جمع را دوست ندارد و
باز گرداننده از ان یا ناکس یا آنکه
نپوشد کینهٔ صاحب خود
(عِزْهِیٌّ منسوبًا و عِزْهَاةٌ و عِزْهَاةٌ
و عِزْهِیٌّ منوّنًا و عِزْهٌ و عِزْهَوَةٌ
بکسرهن و عِزْهَاةٌ بفتح العین
و الزاء مشدّه عزاه و عزهوز بکسرهما
جمع و نیز عِزْهَاةٌ کسعلاة
زن پیرکه وش طفلی مایل و راغب
باشد و یقال فیه عزهوة ای کبر

ع ز ل

(عِزْهِیل) کزبرج و جعفر مرد دور
و مضطرب و کبوتر نر یا چوزهٔ آن
و کزبرج درگذرنده و پیشی گیرنده
شتاب رو و کجعفر نام سردی و
وحشی است

(عِزْهُول) کعصفور درگذرنده
پیشی گیرنده شتاب رو و شتر تیز
سرخود گذاشته و شتر بجرا رها کرده
(عِزْهِیل) مع و نیز رو و چست
و سبکروح
(عِزْهَل) کارو ب فارغ از هر چیزی
(عُزْهِل) کعلابط موضعی است
(مُعَزْهَل) بنیا للمفعول نیک
خورش
(ابِلٌ مُعَزْهَلَةٌ) شتران بر سر خود
گذاشته

ع ز و

(عِزَة) کعدة گروهی مجتمع از مردم
عِزُون و عِزِی بالکسر فیهما
جمع والهاء عوض من الیا و فلا یقال
عزات کما قالوا اثبات فی جمع ثبة
ومنه قوله تعالی عن الیمین و عن
الشمال عِزِین
(عِزْوَة) بالکسر نسبت و دعوی
عزیة بالیاء مثله یقال اِنَّهُ
لَحَسَنُ العِزْوَة و العِزْیَة
(عَزْوِی) بالفتح و القصر کالرسی
جمت عطوفت و مهربانی خواستن
و نیز تعزی مثله
(بنو عَزْوان) بالفتح قومی است
از عرب
(عِزْوِیت) بالکسر موضعی است
(ان عِزْهَبَ الیه و نه عَزَّ بالمد
نسبت پذیرفت بدو و منسوب
گردید بدو و نیز عَزَبَ) بالمد
خویشتن را یا دیگری را کسی یا
چیزی بازخواندن و نسبت
کردن بآن عَزْوًا الی ابیه او

(نَسَبَهُ الیه) و نسبت پذیری و دعوی
(تعزی) بازبستن و نسبت پذیرفتن
راست باشد یا دروغ و هو الحدیث
من تعزی بعزاء الجاهلیة فاعضوه
بهن ابیه و لا تکنوا ای من انتسب
الی الجاهلیة باحیاء سنة اهلها
واتباع سیلهم فی الشتم و اللعن
و افتخر بالآباء و شکیبائی نمودن
(عُزَّی) اِعْزَزْ بارست و منسوب گردید
عام است از راست و دروغ

ع ز ی

(عزاء) بالفتح و المد شکیبائی
یا خوبی شکیبائی
(عَزٍ) شکیبا و صابر
(تَعْزِیَة) شکیبائی یا خوبی آن
(س) عَزِیَ عَزَاءً شکیبائی
نمود
(ض) عزاه الی ابیه نسبت کرد
او را پیدرش و نیز تعزاه کسی یا کسی
یا چیزی بازخواندن و یقال یَعْزِیُنی
ما کان کذا کَتَوَلَّک لَعَمْرِی لَهُنَک
گمان کنان
(تَعْزِیَة) بصبر فرمودن مصیبت
زده را
(تَعَازِی) همدیگر را صبر کردن
فرمودن
(اِعْتَزَی) بنسبت و نام خود گفتن
در جنگ و علامت و نشان دادن
و نسبت پذیرفتن بکسی یا چیزی
و بازبستن خود را

باب العین فصل السین

ع س ب

(عَسْب) بالفتح آب کشن و نسل
آن و فرزند و نیز عَسْب بر جستن
کشن بر ماده و بکرایه دادن کشن
بجهت کشتی و کرایه نحل دادن
و الفعل من کل ذلک یقال عَسَبَ
یَعْسِبُ اِذَا اکراه و نهی النبی صلی الله
علیه وسلم عن عسب الفحل
(عَسَبَة) بالفتح گشنگی است و رکه
و موضعی است و بروی بالشین
المعجمة ایضا
(رَاسٌ عسب) الگشف سر از و بر
شانه ناکرده
(عِسَاب) الگتاب موشی است
تر و یک مگ
(عَسِیب) کامیر استخوان دنب و
بن آن عسیب تیلتا و مثلثا و نبدن
کاه موی آن و پشت پای و
پشت پر بداری و شاخ خرما بر ک
دور کرده که راست و باریک باشد
یا شاخ خرما کز بزرگ نیاورده باشد
و هو فویق الکرب و ما نبت علیه
الخوص فهو سعف
عَسِیبَة یکی عسیبان جمع و گشنگی
است در کوه و کوهی است بلباو
روم و در مقابل آن قبر امرالقیس
است و کوهی است نزدیک
مدینه و نام مردی
(عَسُوب) کصبور سردار کلان
(یَعْسُوب) کیعقوب بادشاه زنبوران
عسل و نر زنبور و رئیس بزرگ و
توتی اژدهک و پرنده است بزرگتر
از نیخ یا خورد تر از ان و سپیدیی
است در روی اسپ و دایره
است در کفل اسپ و نام اسپ

نبی صلے اللہ علیہ وسلم واسپ
نہیر بن عوام رضی اللہ عنہ و نیز
اسعب دیگر را و کوہی است
و انبیاء زائدۃ لانہ لیس فی
کلامھم فعلول غیر مضوف
(اِعْسَاب) و دیدن گرگ کرکس
آنی
(اِعْتَسَبَ منہ) ناپسند داشت
آنرا و اِسْتَعْسَبَ الفَرَسُ)
کشن خواہ شد اسپ مادہ
ع س ب ر
(عِجْبِرٌ) کفتد پلنگ عَسْبَرَۃ
و عُثْبُرٌ و نیز عُسْبُرَۃ شتر مادہ تیز رو
گرامی نژاد
(عُسْبُورٌ) کعصفور بچہ سگ و گرگ
مادہ عُسْبُورَۃ بالتاء مثلہ و نیز
(عُسْبُورَۃ) ناقہ شتاب رو گزیدہ
(عِسْبَارٌ) بالکسر گفتار بچہ از گرگ
و بچہ گرگ عِسْبَارَۃ بالتاء مثلہ
ع س ب ق
(عِسْبِقٌ) کنوج درختی است
تلخ کہ در مداوی جراحت بکار آید
ع س ب ل
(عَسْبَلَۃ) ہمدگر آمدہ شدہ مردمان
و ترددِ ایشان
ع س ج
(عَسَجَ) بالفتح گردن دراز کردن
در رفتار و الفعل من نصر
(عَوْسَجَۃ) کدحرجۃ موضعی است بہ
یمن و کانی است مرتفعہ راہ
خاربنی است عَوْسَج جمع و نیز
(عَوْسَج) نام مرویست اسپ طفیل
بن طعیب
(عَوْسَجِیّ) قبیلہ است
(عَیْسَجٌ) بالکسر شتر کہ در
رفتن گردن دراز کند
(س) عَسَجَ المَالُ بسیار کردیدند
شتران از چہ بدین خار عوسج
(اِعْسَاجٌ) نمیدن در رفتار از پیری
یقال اَعْسَجَ الشَّیْخُ ای مضی و
تَعَوَّجَ کِبَرًا
ع س ج د
(عَسْجَد) کجعفر زر و جوہر ہر قسم
کہ باشد مانند مروارید و یاقوت
و شتر درشت تند اروھو اَحَدُ
ما جاءَ مِنَ الرَّبَاعِی بِغَیْرِ
حَرْفٍ ذَوْلَقِیٍّ
(عَسْجَدِیَّۃ) بالفتح و تشدید
الیا رسنی است از لاد و دیاری
و موضعی و شتر بچگان بزرگ و شتر
زر بار و بر نشستنی ملوک و آن
شتران اند کہ جہت نعمان بن
منذر بیاراستندے
ع س ج ر
(عَسْجَر) کجعفر نمک و موضعی ست
(عَسْجَرَۃ) بدی و پلیدی و نیز
عَسْجَرَۃ نیک نگریستن و پیوستہ
در سیر و سفر بودن شتر و نمک
زدن گوشت را
(عَسْجُور) بالفتح شتر مادہ استوار
و توانا و تیز رو و غول
ع س ج ل
(عَسْجَل) کجعفر موضعی است
بحرہ بنی سلیم
ع س ج د
(عَسْجَمَۃ) کدحرجۃ مسکی و شبانی
ع س د
(عَسُودَۃ) کقرشب کربہ زن و مادہ
درشت و توانا و استوار از مردم
و جز آن
(عَسُودَۃ) بالتاء کرمی است
سپید کہ کنیت آن بنت النعاست
و بدان انگشتان و نیز کان ملح را
تشبیہ دہند عَسَاوِدُ و عَسُودَات
جمع
(ض) عَسَدَ عَسْدًا) سیر کرد و
رفت و عَسَدَ الحَبْلَ سخت
تافت رسن را (و عَسَدَ جَارِیَتَہ)
گاہید آنرا
ع س ر
(عِسْر) بالکسر قبیلہ از جن یا
زمینی ست کہ در ان جن میباشد
و قد یفتح
(عُسْر) بالضم و بالضمتین دشواری
خلاف یسر
(عُسْرَۃ) بالضم تنگی و دشواری
و جَیْشُ العُسْرَۃ) لشکر بتوک
لِاَنَّھُمْ نُدِبُوا اِلَیْھَا فِی حَارَّۃِ القَیْظِ
فَعُسِّرَ عَلَیْھِم
(عَسَر) بالتحریک دشواری و
بدخوئی و زفتی
(عَسَرَۃ) محرکۃ پر سفیل نوک بال
(عَسِر) لکنت کار در سخن و
دشوار و یَوْمٌ عَسِرٌ روز سخت
یا روز بد قال اللہ تعالی ھٰذا
یَوْمٌ عَسِرٌ
و حاجۃ عَسِرٌ) نیاز دشوار و عَسِرٌ
بَیِّنُ العَسَر محرکۃ نیک بدخوی
و بَعِیرٌ عَسِرٌ شتر کہ پیش از
رام شدن سوار شوند اور اوشتر مادہ
کہ وقت دویدن دنب بردارد
(عُسْر) بالضم تنگی و دشواری
خلاف یسری و عذاب یا امر دشوار
(عَسِیر) کامیر و شوار و یَوْمٌ عَسِیرٌ
روز دشوار و سخت یا روز بد قال اللہ تعالی
یَوْمٍ عَسِیرٍ و حاجۃ
(عسیر) نیاز دشوار و ناقۃ عَسِیر
ناقہ کہ در اول ریاضت سوار شدہ
باشد آزاد شتر مادہ کہ بسال
نخست بار نگیرد و عَسِیرَۃ مثلہ و
شتر مادہ دنب برداشتہ دونده
و نیز عَسِیرَۃ نام چاہی بود فَسَمَّاھَا
النبی صلی اللہ علیہ وسلم المَیْسِرَۃ
عاصم) شتر مادہ دم برداشتہ
دونده
عُزْوَۃ ذی العُسَیْرَۃ بالسین
اعرف
(اَعْسَر) چپ دست و دشوار تر
یَوْمٌ اَعْسَرُ روز سخت یا روز بد
و اَعْسَرُ یَسَرُ آنکہ ہر دو دست
برابر کار کند فان عَمِلَ بالشمال فھو
اَعْسَرُ و المؤنث عَسْرَاءُ عَسْرَاءُ
یَسْرَۃٌ مؤنث و لا یقال اَعْسَرُ یَسَرُ
(و حَمَامٌ اَعْسَر) کبوتر کہ در بال
چپ آن سپیدی باشد و نیز
(عَسْرَاء) عقاب کہ پرہای چوک بال
او سپید باشد و عقاب کہ پرہای جانب
چپ او بیشتر باشد نسبت براست
و پر سفید نوک بال و نیز عَسْرَاءُ
نام مادر علی بن محمد بن عیسی خیاط
کہ ضعیف الروایت است
(عَسْرَی) کسکری و تضم تر است

ج

(عُسْران) بالفتح وضم السين گیا ہے است
(جاءُوا عُسَارَى) بالضم والقصر یکدیگر آمدند وکذا جاءُوا عُسَارَاتٍ
(عِسْوَران) بالفتح وفتح السين شترکہ در اول ریاضت سوار شوند از اجہت رام کردن
عَوْسَرانِي وَعِيْسَرانِي منسوبًا
مثل عَبْسَرانَةٌ مونث عَوْسَرانَةٌ
مثل بُقَّالَةٌ عَوْسَرانَةٌ و
عَيْسَرانَةٌ وبعير عَيْسَرانٌ وعَوْسَرانِيٌّ
ناقة عَوْسَرانِيَّةٌ بالفتح منسوبًا
شتر ماده کہ وقت دویدن دنب
بر داشتن عادت باشد اورا شتر
ماده کہ پیش از رام شدن برنشیند
اورا
(اذهبه العسابيات) بالضم جمع
پراگنده و پریشان
(عُسْرَة) بالضم وفتح الراء وضمها
دشواری
(رجل معسر) کہ بر مرد تنگ
گیر خرج بر او
(معسور) ودشواری ضد میسور
واین مرد معسر است يُقَالُ لِمَنْ
له مبسرة وانی معسورة نزدیک
سیبویہ صفت است وگوید کہ مصدر
ندارد فعول نیامده وقولهم عسى
میسوره انی معسوره مؤول است
(ن ض) (عَسَرَ الرَّجُلُ عُسْرًا)
بالرخ ضد موافقت از خرم بوقت
(عَسَرَ) وعَسَرَنِي فُلَانٌ
(عسوس) چیست کہ چیز
(عَسَّرَ عَلَى الْأَمْرِ) دشوار وسخت
گردید بر من کار و ملتوے
گشت (وتعسر عليه القول)
ملتبس ومشتبہ گردید بروے
سخن
(تعاسر) سخت واستوار گردیدن
ودشوار شدن وملتوی گشتن
وباہم دشواری کردن
(استعسار) سخت واستوار گردیدن
ودشوار شدن کار وملتوی وبیکار
نشستن ودشواری خواستن
(عاسر) بر اشتر رام نا شده برنشستن
(يُقَالُ اعْسَرَ النَّاقَةُ اى اخذ عا
يضا فظهما وذكبها وسبختى و
ناپسندی گرفتن مال فرزند را
وبیدی بمن وستم کردن و
قہر نمودن

ع س ر ب

(عَسْرَب) کھفر شیر بیشہ

ع س س

(عسّ بالمال من عرك وبلك
اى من جلك واجهك لغتى است
در حسك وگذشت
(عُسّ) بالضم کاسہ بزرگ
(عِساس) ككتاب جمع وکیر ونیز
بنو عساس) بطنی از عرب
(عَسَّتِ النَّاقَةُ عِسَاسًا) یعنی بکراہ
بسختی شیر داد
(عاس) شب گرد نده گرد شہر
وپاسبان عسس وعَسِيسٌ جمع
کجاج وجميع وعَاسٍ وعَدَسٍ
(عساس) کشاد گرگ
(عَسُوس) کھبور شتر ماده تنہا
چریده وگرگ وناقہ کم شیر باشتر
ماده کہ تا از مردمان دور نشود شیر
ندہد یا ناقہ کہ ہرگاہ بر انگیختہ شود
بگردد پس آن شیر وبدوناقہ
بدخوے ورو وشیدن
(والكلى تعس العظام وتنزعها
وتبرئها) کہ بیازمایند آن را
شیر دارد یا نی وزن بیباک
از مردان ومرد کم خیر ومرد شب
جو بندہ شکار وگشت کننده
(عَسَسَ) بکھفر گرگ وخار پشت
بدان جہت کہ شب گرد میباشد
(عَسَاسِ) جمع وجائی است
در بادیہ کوہی است نزدیک ضریہ
وعَسْعَسُ بْنُ سَلَامَةَ صحابی
است وَدَارَةُ عَسْعَسَ جائی
است بجانب مغرب حمی ضربہ
ونیز عَسْعَسٌ نام مردے
(عَسْعَسٌ) کلقفذ بار رکابان
آوازدہندہ حریص وآوندای کلان
(عَسْعَاس) بالفتح گرگ وسرب
(مَعَسّ) بالفتح جای طلب و
درریش
(ن) (عَسَّ عَسًّا وَعَسَسًا)
بالتحریک بشب گردیدہ پاسبانی
(وَعَسَّ بِهِمْ) برآمد خبر او
(عَسَّ الْقَوْمَ) چیزینک خورانید
قوم را (وعَسَّتِ النَّاقَةُ) تنہا
چریدن ناقہ ونیز عَسَّ شیر دادن
ناقہ پیش کسے
(عَسْعَسَةٌ) تاریکی درآمدن شب
ومنہ قولہ تعالى والليل اذا عسعس
وسپری شدن آن از ظلمات نہ نہا

است قیل وقد فسر علی الوجهین وشب گشتن کرک وبزمین نزدیک کردیدن ابر وبنگال عسعست التحابة اذا دنت من الارض کیلانی ظالم بودن وشتابه آمیختن کردن کار راوجنبانیدن چیزے را (اعتساس) شب گشتن بپاسبانی وفی المثل کلب اعتس خیر من کلب (ارعس) یعنی سگ پاسبان بهتر از سگ نشسته وخفته ودزدیدن ودزدیدن وجستن ودرشتران داخل شدن ومالیدن پستان ناقه را تا شیر دهد (تعسعس) بوئیدن بوی وشب خکا رجستن گرگ وجز آن

ع س ط

(عیسطان) کطیلسان جامے است بچند

ع س طس

(عسطوس) محرکه کمانرون اوشید سیدو فتی ست مانند درخت خیزران که درچزیره می روید وبهتر نیزه بازان در بلغت رومیه

ع س ط ل

(عسطلة) سخن ناآراسته کلام (معسطل) کلام غیر موزون نظام

ع س ف

(عسف) بالفتح دم مرگ وقدح بزرگ وناقة یها عسفات استر ماده طاعون زده قریب بمرگ رسیده (عسیف) کامیر مزدور وبنده (مسعفان) بدو پیرانی عسفاء جمع فعیل بمعنی فاعل من عسف له اذا مفعول من سقه اذا استخدمه (ناقة عاسف) شتر ماده طاعون زده وناقه کزنزدیک آمده باشد بردن ودو سخت بیزند (عسوف) کصبور سخت ستم کار وبے راه (عسفان) کغراب ناقه طاعون زده (عسفان) کشان موضعی است بره ومنزل ازمکه (معسف) کمنبر دستگار دبی را (عس) عسف من الطریق عسفا بالضم میل نمود وبیراه رفت یا دست ویازد بزمین و بیرکرد بے راه وبی فاروبی هدایت وعسف سلطان ستم کرد وعسف فلانا خدمت خواست ازوے وعسف ضیعتهم نگاهبانی کرد ضیعت ایشان را وکافی وبسنده شد ایشانرا در امر آن وعسف علیه له کار کرد بهبت او وعسف البعیر عسوفة وعسافا بالضم قریب بمرگ رسید شتر از غده وطاعون پس لرزیدن گرفت گلوے او ودوم سخت برآوردن بشتاب ونیز عسف شب گشتن بطلب مطلوب (اعساف) دم مرگ گرفتن شتر کسی را وصاحب شتر قریب بموت شدن وبنده را بکار رفت داشتن ودر شب بیرنمودن بی دلیل وبے راه ودر قدح بزرگ نوشیدن لازم گرفتن عسقه (تعسیف) آزار رسانیدن بی راه رفتن وخبیدن از راه وستم کردن وبرنوشت پیری ملول شدن (اعتساف) براه رفتن وبیل کردن از راه وخدمت نوکران کسی (اعساف) خم گرفتن ودوتا شدن ودر پیچیدن

ع س ق

(عسق) بالتحریک درپیچیدگی و دوتا وخمی وتنگ خوئی وتاریکی اول شب وشاخ کوهتک سیکاه (عسق) بضمتین سخت گیرندگان برغ یم وکشتی وهندگان خرما بن زشت وبزآن (رجل عسق) گفتند مرد دشوار خوے (عسیقة) کسفینة شراب تیره بسیار آب (س) عسق به آزمند کردید وچسپید بوی ولازم گردید وستیهید در طلب پیری وعسقت الناقة علی الفحل نزدیک کشن آمد (تعسق) آزمند شدن وچسپیدن ولازم گرفتن وستیهیدن طلب چیزے

ع س ق ب

(عسقبة) بی آنک گردیدن و بست وسخت شدن چشم وقت گریه (عسقبة) با کسر خوشه خرد انگور سفرد پیوسته بر بن خوشه کلان (عسقب) کزبر بحذف تا و

ع س ق ف

(عسقفة) بستگی وتنگی چشم طلاب گریه بے آب شدن آن یا اراده گریه کردن ونتوانستن ونیز (عسقفه) آهنگ نمودن بچیزو نکردن آنرا وبعدے بعنی

ع س ق ل

(عسقلة) کدحریه جانی که وران تنگی وسنگهای سپید باشد ونیز (عسقلة) درخشیدن سراب (عسقلان) بالفتح شه پست بساحل شام وآنرا دوس الشام هم گویند وتر سایان حج آن کروندی و آمد وشد داشتندی دران و وی است بینبع یا طلیعه است آنرا عیسی بن احمد بن ابرد آن عسقلانی وعسقلان (ع) اعلای سر (ع ماقبل) انثی ارسمار ع سپید بزرگ یقال لها نخلة اله ارض ایضا عسقل کجعفر وعسقول بالضم یکی وسراب وبیابانهای بیدا گ نادر عساقل نخلة فیها نال ولقد جئتك اتمد وعساقل ولقد نهیتك عن بنات الاوبر

ع س ك

عساقب جمع

ع س ق د

(عسقد) کقنفد وراز کول پر گوشت درشت اندام

ع س ق ر

(عسقر) کمنبر جرح مردشتاب کار شکیبا

ع س ق ف

(عسقفة) بستگی وتنگی چشم طلاب گریه بے آب شدن آن یا اراده گریه کردن ونتوانستن ونیز (عسقفه) آهنگ نمودن بچیزو نکردن آنرا وبعدے بعنی

ع س ق ل

(عسقلة) کدحریه جانی که وران تنگی وسنگهای سپید باشد ونیز (عسقلة) درخشیدن سراب (عسقلان) بالفتح شه پست بساحل شام وآنرا دوس الشام هم گویند وتر سایان حج آن کروندی و آمد وشد داشتندی دران و وی است بینبع یا طلیعه است آنرا عیسی بن احمد بن ابرد آن عسقلانی وعسقلان (ع) اعلای سر (ع ماقبل) انثی ارسمار ع سپید بزرگ یقال لها نخلة اله ارض ایضا عسقل کجعفر وعسقول بالضم یکی وسراب وبیابانهای بیدا گ نادر عساقل نخلة فیها نال ولقد جئتك اتمد وعساقل ولقد نهیتك عن بنات الاوبر

ع س ك

(س) عسك به آزمند کردید وچسپید بوی ولازم گردید وستیهید در طلب پیری وعسقت الناقة علی الفحل نزدیک کشن آمد (تعسق) آزمند شدن وچسپیدن ولازم گرفتن وستیهیدن طلب چیزے

ع س ق ب

(عسقبة) بی آنک گردیدن و بست وسخت شدن چشم وقت گریه (عسقبة) با کسر خوشه خرد انگور سفرد پیوسته بر بن خوشه کلان (عسقب) کزبر بحذف تا و

لازم شد

ع س ک ب

(عسکبة) بالکسر خوشهٔ خرد و انگور خوشهٔ بزرگ پیوسته بهم یکون فیه عشر حبات

ع س ک ر

(عسکر) بضم لشکر و گروه و بسیار از هر چیزی فارسی است و تاریکی شب و عسکران عرفه بمعنی و نیز عسکر محلهٔ است بنیشاپور و محلهٔ است بمرو از آن حسن بن علی عسکری و حسن بن رشیق عسکری و محلهٔ است در بصره و قریه است بخوارستان منها الحسین بن عبد الله و حسن بن عبد الله لادیان و موضعی است بنابلس و قلعه است بقرب یبین) و نیز دهی است بعمان نام شهری رامی که نهریست و بدان منسوب است ابو الحسن علی بن محمد بن علی بن موسی بن جعفر عسکری و پسرش حسن عسکری رضوان الله علیهم اجمعین و فوت شده در آن و عسکر مهری و عسکر منصور بغداد است و نیز از اعلام است

(عسکر) نام مردی

(معسکر المفعول) لشکرگاه

(عسکر اللیل) عسکر بضم هم نشست تاریکی شب و (عسکر) قوم گرد آمده یا دهی نخواهند و (عسکر فلان) لشکر گرد او

(عسکر العساکر) آمده عسکر کردن را

ج

و نیز (عسکرة) سختی و خشک سالی

ع س ل

(عسل) با کسر قبیل است از جن و (بنو عسل) قبیله از بنی عمرو بن یربوع و مادر ایشان غول است در زعم عرب و هو عسل مال) یعنی او مقابل و برابر و قیم مال است و (قصر عسل) کوشکی است در بصره قریب خطهٔ بنی خنثة منسوب بسوی عسل ابی ضبع و ذو عسل موضعی است

ابو عسلة بالکسر گرگ

(عسل) محرکه خوزه آب روان و خط آن و انگبین یا شهد و مرغی مانند که بر شگوفه و میوه آن گراید و از منبر عسل برگیرد و آن بخاری است که برآید و در جو آسمان پخته گردد و مستحیل و درشت و سطبر گردد و عسل شده فراوانتر و گاهی در حقیقت انگبین گردیده افتد و مردم برگیرند و خورند و آن را انگبین و نیز خشت گویند و خشت آید و مذکر است و عسل بالضم والضمتین و عسول و عسلان بضمهما جمع و (اعسل طیب الثمار و خشراده نیز رود و شاب رسا) ترجمهٔ عرفط و (عسل النبع) خوشبوئی است که عوام آن را حصی لبان و بید سالان نامند و از درختی بمیآید و از آن بخار سازند و (عسل الرمث) هم بیابانی است مانند مرو اربد و نیز عسل قبیله است و (عسل) بن ذکوان مرد لیست

و نیز موضعی و فی الحدیث کذب علیک العسل بمعنی الصل و رفعه ای علیک بشرب المشتی و هو من العسلان و مذکور است در کذب

(عسلة) محرکه پاره از شهد و هی اخص من العسل مبح و بن یقال ما اعرف له مضرب عسلة ای اعراقه و ما لفلان مضرب عسلة یعنی من النسب و ابن عسلة شاعری است

(عسیلة) منسوبا علامت دشنام جهودان

(عسیل) آنکه تف سخت رنده و سبک دست

(عسیلة) کفرهٔ دوی است بین از اعمال بعد اینه

(عسیل) آکاسبر و سخت رنده سبک دست و مجارب عطار و زره پیل و نره نشتر و پرکار ان نمایند برآرند عسل کتب جمع

(عسالة) کجینه نطفه و آب مردیا حلاوتی است در جماع که بلذت با انگبین تشبیه میکنند صغرت بالهاء لان الغالب علی العسل التانیث و یقال اردت به العسلة و هی القطعة منه کما قیل للقطعة من الذهب

(عسلة) نیز عسیلة ای است ثم فی سمیرا

(عسول) کصبور نیزه جنبان و مرد نیک و صالح

(عسل) بضمتین انگبین گیرنده و نیزه سخت لرزان و مرد نیک و صالح

(عسل) کمنق جمع و رک عسل کرکع و عسل اسل کفوار جمع و مرد ستوده کردار و نیک عمل که بدان ستائش و ذکر او را بیارایند و مانند انگبین شیرین گردانند

(عسلة) عاسلة بمعنی بت پرار انگبین دهستان کشد و انگبین گیرنده و نیزه سخت جنبان و صفوان بن عسال صحابی است

(عسالة) کجبانة کبت انگبین و شوره و جای انگبین و نبور عسل

(عسال) بالفتح اطوار و روش یقال هو علی اعسال من نبیای بود تیره و روش پرخود است

(عسل) کجعفر ناقه تیز رو

(معسلة) کمرحلة شوره کبت و علیهٔ آن

(ن) عسل فلانا) خوش ستود او را و عسل من طعنه و عسل) محرکه چشید و عسل الله فلانا) دست نمود او را و پیش مردم و نیز عسل هلاکی یقال عسلا له اذا تفعالا له

(ض ن) عسل الطعام عسلا) خورد فی ساخت با انگبین و عسله) العسل) توشه دادم او را با انگبین

(ض) عسل المرأة کاید آمرا و عسل الریح عسلا و عسولا و عسلانا) سخت جنبید و عسل الذئب عسلا و عسلانا) پریشان دوید و سر جنبانید و نیز پویه دوید

وکذا الفرس والناس وعسل الماء عسلا وعسلانا محرکۃ مضطرب گردید آب از جنبانیدن باد وعسل الذئب بالمهملۃ شتابی نمود

معجون معسل کمعظم معجون با انگبین سرشتہ ذخیل معسل کذلک

تعسیل طعام ساختن با انگبین وتوشہ دادن بانگبین راہ انگبین فراہم آوردن زنبوران در خانہ

استعمال شہد نیشین خواستن وانگبین جستن

ع س ل ج

اعسلج کقنفذ شاخ نرم ونمیدہ وسبز وآنچہ بختن برآید

عسلوج وعسلوجۃ بالضم مثلہ فیهما وقوام عسلج قدناز ک ونرم

عسلج کعلس طعام پاکیزہ یا تنگ از ان ودی ست بجرین جاریۃ عسلوجۃ النبات بالضم وشبیہ نرم ونازک اندام

عسلجت الشجرۃ عسلجۃ شاخ نرم وسبز برآورد

ع س ل ط

عسلطۃ سخن ناآراستہ وناورستی کلام

کلام معسلط سخن آمیختہ وناسرہ۔

ع س ل ق

عسلق بجعفر سراب وگرگ وشیر بیشہ وشتر مرغ نر وہر درندہ

شکاری وبد سرشت وزشت خوی

وچالاک ودراز گردن ورہا عسلق کزہج عنس وعسالیق کعلابط مثلہ فی الکل والمؤنث بالتاء

عسالیق جمع

ع س م

عسمۃ بالفتح یک خوردنی هرچہ باشد یقال ما ذاقوا عسمۃ ای اکلا وپارہ نان خشک

عسم عسوم مثلہ

عاسی بالفتح منسوبانیکو کنندہ امور خود ورج وخراب کنندہ

آمرا از لغات اضداد است وفسیدہ

عسم محرکۃ خشکی ست در بن دست وپا کہ ازان دست وپا کر گردد وخشک شدن کف قدم ورج گردیدن آن وفعل من سمع

عسمۃ محرکۃ ریزہ نان خشک

عاسم سرج وسختی رساننده برعیال وموضعی ست باریک تودہ بعلایج ومرد طماع

عسوم کصبور رنج وسختی رساننده برعیال عسم کاکتب جمع

وشتر مادہ بسیار بچہ

عسوس بالضم ریزہ نان خشک

اعسم بالفتح مرج دست وپا از خشکی عسما وعسونت

عسعان بالتحریک نخبہ ستور کہ نوعی از دویدن است

وبنو عسامۃ بالفتح قبیلہ است

عسامۃ کثامۃ نام مردے

بعیر حسن الاعسام شتر نیکو اندام

ذو عیسم بن ینعب بالفتح بادشاہی است از بادشاہان حمیر

معسم کمجلس جای از یقال ما فی قدحک معسم ای مطمع

عسم کضرب طمع کردن واز داشت ومنه هذا الامر لا یعسم فیه ای لا یطمع فی مغالبته وقهره

عسم عسما وعسوما ورزید

وعسمت عینه اشک نکند وفرو نخوابید چشم با بر نشست

عسمک وتعسمک امر کوشش کرد در کار

وعسم وسط القوم بی باکانہ در آمد در قوم واسیخت با آنہا عام است از جنگ وغیر آن

ونیز عسوم قلت وکمی

اعسام خشک گردانیدن دست وپا واشک ریختن وچشم فرو خوابیدن ودادن آنچہ طموع باشد

عسام نعل وموزہ کہنہ خریدہ پوشیدن وبچہ آوردن گوسپند واندا ختن راعی بچہ ہر یک را پیش ہر یک

ع س م ط

عسمطۃ آمیختن چیزے را بچیزے

ع س ن

عسن بالفتح درازی باخوبی موی وحسن سپیدی وموضعی است

عسن بالکسر ریتا ومانند وپیہ وبثلث اعسان جمع

عمن بالضم وبالضمتین فربہی وپیہ وپیہ

عسن بالضمتین وبالتحریک گوارندین آب وعاف ودرخوردن ان وستور والفعل من سمع یقال

عاب عن فیها الکلا وسئمت

عسن گلتف ستور باندک علف پسند کنندہ واندک پذیر

مکان عاسن جائے تنگ

اعسان نشان واثار وجائے چیزے والواح شتر واعسان الارض ہیزم ایستادہ ودرخت وتنہ بی شاخ وکندہ درخت

عوسن کجوہ بلند بالا واندک کوزپشتی

عیسان بالفتح مردان ان یقال ماهو من عیسانه ای رجاله

اعسان اندک از گیاہ رویانیدن زمین

تعسین سبک گردانیدن تنگی سال پیہ شتر انا

استعسان کم خوردن شتر

تعسن اباه باپدر خود مانست

وتعسن الشئ جست نشان ومکان آمدا وتعسنت الارض رویانید اندک از گیاہ

ع س ن ج

عسنج کعلس شتر مرغ نر

ع س ن ق

عسنق کفنفذ تمام اندام نیکو وخوب روی

ع س و

عسو بالفتح شمع

ابو العسا نام مردے

(ن) عَسَا الشَّيْخُ عَسْوًا وعُسُوًّا وعُسِيًّا بالضم وتشديد الواو والياء وعَسَاءً بالمد كان سال گرديد وعَسَا النباتُ عَسَاءً وعُسُوًّا درشت وخشك گرديد ونيز بسطبر شد وعَسَا اللَّيْلُ نيك تاريك گشت ونيز عسو درست شدن دست از كار

(س) عَسِيَ عَسًى سخت كلان سال گرديد

ع س ی

(عَسًى) بالفتح مقصورا فعلى است مطلق از افعال مقاربت عنيش باشد او از ان انواع ماضى آيد فقط تقول عسى زيدٌ ان يخرج وعست هند ان تخرج زيدٌ فاعل عسى است وان يخرج مفعولش يعنى خروج وخبرش كائنا اسم ياييد پس عسى زيد منطلقا گفتن درست نباشد يا حرفى است مطلق مع نيز صيا يه جهت ترجى در مطلوب اشفاق وتخويف در مكروه وقد اجتمعا فى قوله تعالى وعسى ان تكرهوا شيئا الاية ومى ياييد جهت شك ويقين وگاهى بخلو يكى باشد پس فعلش بدون ان مستعمل كرد ويقال عسى زيدٌ يخرجُ ويقال عسيتُ ان افعلَ ذلك وعسيت فى تفعل ذلك بفتح السين وكسرها ولا ياتى منه فاعل ولا يفعل وعسى من الله تحقيقه وتعالى واجبة فى جميع القرآن الا قوله تعالى وعسى ربه ان طلقكن وقال ابو عبيدة عسى من الله ايجاب فجاءت على حد لعلى العرب لان عسى رجاء ويقين يقال ظنى بهم كعسى اى ظنى بهم يقين وبمنزله كان است ومثل عسى الغوير ابؤسا ونيز عسى شاخ خرما

(عِساء) بالفتح والمد قوح بزرگ ومنه نقد وبعساء وتروح بعساء

(عِسِيّ) كغنى سزاوار يقال هو عِسِيٌّ له اى خليق وبالعسى ان يفعل كذا اى بالحرى عس مثله

(عاسِي) خرمابن وشاخ خرما

(مَعْسَاة) بالفتح سزاوار يقال انه لمعساة بكذا اى لمحلقة

(مِعْساء) كمكسال ونيز قريب البلوغ

(ض) عسى النبات عسًا خشك ودرشت گرديد گياه وقوله تعالى هل عسيتم الاية اى هل انتم قريب من القراء

(مُعْسِية) كمحسنة شتر ماده كه دروى شك باشد شير دار است يا نه

(اخس به) چه لايق وسزاوار است ان

باب العين فصل الشين

ع ش ب

(عُشْب) بالضم گياه تر

(اعشاب) عشب محركة عباز بزرگ كه صغير نباشد

(عَشَبة) محركة شتر ماده كلان سال ومرد كوتاه بالا دون پست قامت زشت رو بى پرخيت دون از پيرى ومرد پيرفانى وكذلك النَّعجة،

(ارض عَشِبة) كمرحلة زمين بسيار گياه

(عَشِيب) كامير مرد كوتاه بالا و (مكان عَشِيبٌ) جاى گياه ناك

(ارض عَشِيبَةٌ) بالاى زمين كه گياهش غايان وبسيار باشد

(بلد عاشِبٌ) شهر گياه ناك ارض عاشبة مثله وبعير عاشب شتر گياه تر چرنده

(عَشَابَة) بالفتح گياه ناكى

(ارض لقاء يشيب بها راى تعرف زمين گياه ناك ويقال ارض فيها تعاشيب اى فيها عشب كاواحدة

(ارض مُعْشَابٌ) بالكسر زمين گياه ناك معاشيب جمع

(س) عَشِيبٌ خشك گردبد

(ارض مُعْشِبَة) كمحسنة زمين بين العشابة

(انعشاب) گياه تر رويانيدن زمين وگياه ناك شدن وگياه تر رسيدن قوم وگياه تر چريدن شتر وفربه شدن ازان وشتركان سال دادن يقال سألته فاعشبنى اى أعطانى ناقة مُسِنَّة

(تعشيب) گياه تر رويانيدن زمين

(تعشب) گياه تر چريدن وفربه گرديدن شتر

(اعشوشب الارض) نيك گياه تر رويانيده وهو للمبالغة و

(اعشوشب القوم) گياهناك تر رسيدند

ع ش ح ب

(عَشْحَب) كجعفر مرد وفرس شتابنده دوم

ع ش ج د

(عَشْجَدَة) سست باريدن باران يقال عشجدت السماء اى ضعف مطرها

ع ش ذ

(عَشَذ) بالفتح گرد آوردن چيز را والفعل من ضرب

ع ش ر

(عَشْر) بالفتح وزن عشرة وده مرد فاذا جاوزت العشر حذفت الهاء فى المذكر واثبتها فى المونث فقلت احد عشر الى تسع عشرة بكسر الشين وفتحها فالكسر لاهل الحجاز والفتح لاهل النجد واحد عشر بالفتح لا غير

(عِشْر) بالكسر ابن دونوبت آب شتر كه بشت روز باشد بدان جهت كه روز اول دوم آب دهند وباب آمدن شتر روز دهم يا روز نهم وليس لها بعد العشر اسم ولهذا لم يقل عشرين وقالوا عشرون والثانية عشرة والعشرون طائفة من الثلاث فقالوا عشرين جمعوه بذلك ونيز عشرى دو يك پاره چيز شكسته

(عِشْرَة) بالكسر آميزگى وآميزش وخوشدلى

(عِشْرُون) بالكسر بيست

(عُشَر) بالضم دو يك عُشَرٌ وعُشَارٌ جمع وناقة كه شير اندك فروديد ش

بے فراہم آمدگی
(عَشَرَة) معرکہ وہ وھوازالعقد
(عُشُر) بکسر و ضم شی است کہ آتش
زند و در گیرو مردم ازان بترسند
پختاق آتش نگیرند و ازان نار
بالش سازند و شکری مشہور
کہ از شکوفہ و شاخ آن برآید و دران
یک کونہ تلخی باشد و سہ شب از
ہر ماہ کہ بعد از شب نہم آید
(عُشَرَة) کھرد و درخت یا صنع
درخت عُشَر عُشَرَات جمع
عِشَار) کتاب موضعی است
عَشِیر کامیرده یک اَعْشَرَاء
بالفتح وکسر الشین وعُشُر وَاَعْشَا
جمع وخویش و دوست عشراء
کامرا جمع وشوی زن ومنه الحدیث
اِنکُنَّ تَکْثُرْنَ اللَّعْنَ وَتَکْفُرْنَ الْعَشِیرَ
ای الزوج لانه تُعَاشِرُهَا وتُعَاشِرُهُ
وقال اللہ تعالی لبئس المولی ولبئس
العشیر ومعاشر وده یک حصه
قفیز در حساب غلهٔ زمین و آواز
گفتار
(عَشِیرَة) کسینه برادران وقبیله
ونبار و نزدیکان از جانب آبا
(عشایر) جمع وسعدا لعشیرة
پدر قبیله از زمین
(عُشَیرَة) کجهینه دیهی است
بیامه ذو العُشَیرَة موضعی
است بطخان و در آن تلاست
بلند برآمده و موضعی است
بسواد ینبع وغزوه آن مشهور
است
(عَاشِر) ده یک گیرنده و دہم

(عَاشِرَة) آیت دہم از ده آیت قرآن
(عَوَاشِر) جمع وصیب قمار و
جزو دو دو پر یک بال مرغ اَعْشَار
جمع فی الکل مؤنث عَاشِرَة گفتار
طلاست از اَعَاشِر اَعَاشِرَات جمع
عُشْر بالضم کول
(عُشَرَاء) کنعساء شتر ماده باردار
کہ ده یا هشت ماه بر حمل آن گذشته
باشد و نام مخاض زائل شده
یا ناقه که مانند زنان نفساء
باشد بعد بچه آوردن عُشَرِ وَاَنَ
مثنی وعُشَرَاوَات وعشار بالکسر
جمع بیدلون من همزة التانیث
واوا باعشاء شتر مادگان کہ بعض
بچه آورده باشد بعض منتظر آن
وَیَوْمُ العُشَرَاء قومی از فزاره
وزبان بن سیار بن عُشَرَاء شاعری
است و نیز عُشَرَاء سرکوه و ابو
العُشَرَاء امامه دارمی تابعی
است
(عُشَار) بالضم ده کان واَن
معدول است از عشره یقال جاؤا
اعشار یعنی وه کان ده کان
عُشَارَة) بالضم ده یک پاره
هر چیز شکسته
ثَوْبٌ عُشَارِیٌّ بالضم منسوبا
پارچه ده دستے
قلب اَعْشَار) دل پاره پاره
وشکسته وقلب اَعْشَارُ) دیگ
کہ ده پاره شده باشد اَعَاشِیر
جمع یا دیگ بزرگ که کم از ده
کس بر و پخته نشود و اَعْشَارُ
انجزور) حصه هائے شتر

(عَوَاشِر) بالفتح شتران که بروز
دہم بر آب آیند و شتران که یک
عشر خورده باشند و عَوَاشِرُ القُرآن
آیات که بدان عشر تمام
گردد
(عَشَّار) کشداو ده یک گیرنده
(عَاشُورَاء) محمود دہم محرم یا
نهم آن و در آن لغات است
عَشُورَاء بالمد و عاشوزی و
عَشُورِی مقصورین و عَاشُورٌ
و نیز عَشُوراء موضعی است قال
ابو بکر وقال بعضهم عاشورا
معرفة لا یدخل علیها الالف
واللام ولا یوصف بها الیوم
ولکن یضاف الیها
(ذهبوا عُشَارَیَات) یعنی رفتند
پراکنده و متفرق
(عِشَار) بالکسر موضعی است
عُوَیْنَةُ عِشَارٍ بالتصغیر سرکوه
(مَعْشَر) کمقعد گروه مردم مَعَاشِر
جمع و نزد فرزندو اهل مرد
و مردم جن و نیز مَعْشَر ده
کان معدول من عشرة یقال
جاؤا مَعْشَرَ مَعْشَرَاى عَشَرَةً عَشَرَةً
مِعْشَارٌ) با کسره یک وناقهٔ
مِعْشَارٌ) شتر ماده که شیرش
کم شده باشد
(ن) عَشَرَتْهُ) بیست گردانیدم
اَعْشَرَ ابن نادر است وعَشَرَتِ
النَّاقَةُ عشار گردید
(ض) عَفَرَ عَشَرًا) یکی از ده گرفت
یا یک برد زیاده نمود و عَشَرَ القَوْمَ
دہم ایشان گردید و عَشَرَهُم

(عُشَرَاء) با الضم وعُشُورًا ده یک
گرفت اناموال ایشان و در بن بینے
از نصر نیز آید عشر) با الفتح
دہم شدن
اعشار) عشراء شدن ناقه و
صاحب شتران خورنده یک
عشر گردیدن و ده تن گشتن قوم
مُعَشِّر کمحدث آنکه شترانش
بچه آورده باشند و صاحب شتران
عشار شدن
تَعْشِیر ده یک از اموال قوم
گرفتن و بده آواز بانگ نمودن
خروز اع یک دہم وده ماه برآمدن
بر آبستنی اشتر و ده آیت کردن
مصحف را
(تَعَاشَرَتْ) آمیختند و باهم آمیزش
کردن
(تعاشر القوم) آمیختند
بهمدیگر را

ع ش ر ب

(عَشَرَب) کجعفر تیز در گذرنده
و شیر بیشه و سخت روان هرچه باشد
عَشَرَّب کمعلع مثله فی الکل
اعشرب) بالضم شیر بیشه

ع ش ر ق

(عشرق) کزبرج گیاهی است اقسم
اغلث و ابیض آن نافع بواسیر است
و نیز شیر زیاده پیدا کند و موے
را سیاه گرداند مشرقة یکے
(عُشَارِق) بالضم نام مردی یا
موضعی است
(عشرق البیت) سیر و ترکرد بدیگر
وکذا عشرقت الارض

ع ش ر م

(عَشَرَم) بحرکت درشت و رشت

(عَشَرَم) کسیکه تیر در گذرنده و تیر بشه عشارم بالضم مثله نام مردی

ع ش ز

(عشز) بالفتح درشت اندام پر گوشت نعش نیامده

(عَشُوز) بحرکت زن درشت یا درشت قوی از شتران و سخت درشت اندر فربهی و گوشت بسیار عَشَزَ کعنی مثله

(عَشُوز) بالفتح و بزیادة الواو شتر سطبر اندام

(ض) عَشَزَ عَشْزاً) بحرکت برشاریدن پرنده و عشز عصاه برچوب دستی تکیه نمود

ع ش ز ب

(عَشْزَب) بحرکت شیر بیشه درشت اندام عَشْزَبٌ کمعلع مثله

ع ش ز ر

(عشزر) بحضر سخت و درشت اندام بزرگ در چیزی

(عشزر) نوشت

ع س ز ن

(عشزن) ملاف زدن

(عشوزن) بکسر حل و شد بحرکت خلاف عشزن بالفتح و تشدید الواو مثله و مرد سطبر اندام عشوزنة عشازن و عشازن جمع

ع ش ش

عشش) بالفتح بخشش اندک و اندک یقال سقاه سجلا عشا ای قلیلاً و مزوجه کم گوشت و دراز قامت یا بار یک استخوان دست و پا و گشن که گواهش ناقه بروی رجهید دستم نکند

(عشة) بالفتح درخت کم شاخ و باریک تنه از خرما و جز آن درخت باریک شاخ در جای خراب رسته و زن در اندکم گوشت یا زن باریک استخوان دست و پا و زمین بد درشت و خشک

(عُش) بالضم و بفتح اشیانه مرغ از لمیه که بر شاخ درخت باشد و لکن و وکن) خانه مرغ که در دیوار یا در کوه باشد و نحوهم و آنچه خانه مرغ له در زمین باشد

عشة وعشاش بالکسر و (عشاش جمع ویقال لیس فی عشه فاذ جی یعنی نیست مرغ را حتی دران پس بگذران و عش بن بید بن عداء شاعری است و ذو العش موضعی ست ببلاد بنی ربیعه (عشاش موضعی ست ببلاد بنی سعد نزدیک

ویقال تلمس اعشاشک یعنی بجو سبب گناه در اهل خود

(عشش) بالضم و بفتح اشیانه مرغ دیر کید گیر

(معشش) بالفتح خواسته و مطلب

(ا) عَشَّ الشجر عشاً کم شاخ و باریک تنه گردید درخت و عش بدنه عشاشة وعشوشة

(عشوشا) لاغر و باریک گردیدن اعضایش و (عشوشة) درشت گردیدن و کردن و درون و بیرون پی در پی نمودن پیراهن و امثال آن و کم کردن موهایش را

یقال عَشَّ الرَّجُلُ مَعْرُ دِیَمَهُ قَوْلُهُ ولزام گرفتن پرنده اشیانه را و در رسیدن و بمنزل دیگر فرود آمدن فاجای بر ایشان تنگ گردد از انجا کوچ نمایند و جای بد من (عشه وبشه) آوردن آزار بتمام کوشش لغة فی السین

(اعش اعشا) و زمین خشک رسیده واعش فلاناً عن حاجته بازداشت از ان و برگردانید

(اعشاش) برخیزانیدن و بی آرام ساختن آهو را و بمنزل دیگران فرود آمدن تا جای بر ایشان تنگ گردد از انجا کوچ نمایند و لاغر و نزار گردانیدن بدن یقال عَشَّ اللهُ بَدَنَهُ

(مُعَشِّشُ الطَّیْرِ) خانه جای مرغان

(تعشیش) کم شاخ و باریک تنه گردیدن درخت و آشیانه ساختن مرغ و خشک شدن گیاه و زمین و کره جستن نان و خشک گردیدن آن وفی الحدیث ولا تعلما تعشیشا ای وطی و خیانت وطعام من نکنید که پنهان نمایید در گوشه خانه چیزی و خانه مانند آشیانه گردد

(اعشاش) آشیانه ساختن مرغ و خواریدن

(اعشاش) او و پی در پی نمودن آزار

ع ش ط

(عشنط) کمشق نیک در امشاق من العشط یا مرد پر گوشت نازک و نیکو اندام زیرک عشنطون و عشانط جمع

(ض) عَشَطَهُ عَشْطاً سخت کشید آنرا

(تعشطت المرة زوجها) با شوی در آویخت زن و خصومت نمود

ع ش ف

(عشوف) بالضم درخت خشک

(معشف) کمحسن آنکه پیش آورده شود در اچیزی که مطبوع و مرغوبش بنا شد و نخورد آنرا یا شتر که نخستین از بیابان آورده باشند و اسپ سست و خسته خرما و جو نخورد

(اعشاف) بیا رشدن و ناگوار گردیدن یقال اکلته فاعشفت عنای هرهت ولم یضالی ویقال انا اعشف هذا یعنی پدید امد آزار او کرده میدانم و ما یعشف فی امر فلیم یعنی شناخته نشود نافرمانی وقد ذکرت امرا ما کان یعشف یعنی مرتکب شدی کاری را که جهت تو شناخته نیکردد

ع ش ق

(عشق) بالکسر شگفت دوست بحسن محبوب یا در گذشتن از حد در دوستی و آن نام

است کردر پارسای باشد
الفرس یا گوسپندی جز اندرین
عیوب محبوب یا مرضی است
وسواسی که میکشد مردم را
بسوسئے خود بجهت خلط وتسلیط
فکر بر نیک پنداشتن بعض معشوقا
معشق کمقعد مثله
(عَشَقَة) محرکة درختی است کهبر
گردد پس آن باریک وزرد
شود وعَشَق بحذف تا جمع
(عُشَق) بضمتین نیکو وبرابر
کنندگان در نشاندن درختهائے
ریاحین را
(عاشق) عشق آرنده مذکر وموئث
درویی یکسان ست ونیز عاشقة
مؤنث
یقال فلان عشیق فلانة وهی
(عشیقته) کامیر وامیرة اذا عَشِقَ
بعضهما بعضًا
(عَشِیق) کسکیب بسیار عشق
آرنده
(مَعْشُوق) کوشگی است بسرین
رای وسوختنی ست بفارسی مصر
ودوست واسته * معشوقة مؤنث
(س) عَشِقَهُ عِشْقًا) بالکسر و
التحریک عشق آوردن وچیره
گردیدن دوستی بردی * وعَشِقَ
چسپیدن بآن
تَعَشَّق) عاشقی نمودن
(تعاشق) بهمدیگر عشق نمودن
ع ش م
(عَشْم) بالفتح جای است
(عِشْم) محرکة امید داشتن

ونان خشک وتباه وتوصیف به
(عَشِم) کفرح عَشَمًا یا بسکون وفاسد
وجای است بیان جرمین
(عَشَمَة) محرکة آرمندی و
تنگ از لاغری وپیر کلان
سال از مرد وزن وپشت
دوتای گام نزدیک نهنده و
پاره نان خشک ونیز عَشَمَة
پیرے دخترے
(عِشْم) بضمتین درختی است
(عاشم وعشیم) کنتف یکے *
ونیز عاشم) سبک تر ده است بعالج
(اَعْشَم) بالفتح هر دو رنگ که
باهم آمیخته باشد وشب کوجهت
پیری ودرشت خشک شده از
گرد غبار
(عَشْعَم) کصرد از زمین گردناک
وزمین که درخت خشکش بیش
وترکم باشد
(عیشم) بالفتح نان خشک
(عَیْشُومَة) بالفتح درختی است
که با درخت سنجد ماند وآن را در
وقت دریدن باد آوازے باشد
که بدان آواز غنتر را تشبیه دهند قال
ذوالرمة کما تناج یوم الریح عیشوم
وگیاه خشک وشورگیاه خشک شده
عَیْشُوم جمع
(س) عَشِمَ یَعْشَمُ فرهیدن
گرفت شتر تو د عِشْمًا و
عُشُومًا خشک گردیدن آمدن
وحریص شد
قَشْم) خشک شدن
ع ش ن

(عُشَانَة) کمامة آنچر افتاده باشد
از خرمائی قیمت ورا نگهان ونیز
درخت عُشَّان کرمان مثله ونیز
ابو عُشَّانَة کنیت مردی واز
کنیتهائے عربان است
(ن) عَشَنَ عَشْنًا بخواست
خود گفت وتخمین نمود
(تَعْشِین) بخواست خود گفتن
واندازه کردن
تَعَشَّنَ الفَحْلَة پیروی وتلاش
نمود اصل شاخ خرمابن را
(اِعْتِشَان) بگمان گفتن وبخواست
خود حرف زدن وتلاش وتفحص
کردن بن شاخهای خرما بن را
وبرجستن برکسی نباحق
ع ش ن ج
عَشَنَّج کمعلس ترش روے
درشت خوے
ع س ن ط
(عَسَنْطَ) مذکر است درع سط
ع ش ن ق
(عَشَنَّق) کمعلس دراز قد سبک
وکم گوشت عَشَنَّقَة مؤنث
(عَشَانِق) جمع
(عُشَانِق) کعلابط وراذ بالا
کم گوشت
ع ش و
(عَشْوَة) بالفتح تاریکی یا اول
شب تا رمح آن یقال مضی من
اللیل عشوة
(عِشْو) بالکسر کاسهٔ شیر کهشبانگاه
وقت باز گشتن گوسفندان یا بعد
آن نوشند

(عُشْوَة) بالضم والکسر آتش کهدر
شب از دور دیده وشعلهٔ آتش
ومیز عشوة کار یا پیدا نمودن و
کردن وثلثت وقال اوطانی
عُشُوٌّ ای امم املبسًا
(عَشًا) بالفتح مقصورة شب
کوری یا عام است عشا وهو مثله
یا نابینائی والفعل من سمع وفرح
(عَشِیّ) لگتف شب کور وآنکه
شب بروز سوء البصر یشتد فیه او یابین
(عشی) بالکسر مقصورة طعام
شبانگاهی
(عِشَاء) بالکسر والمد اول تاریکی
شبانگاه که مابین مغرب وعتمه
باشد یا از زوال آفتاب تا طلوع
فجر وصلاتا العشاء وغایه مغرب
ونماز عتمه
(عَشِیّ) کغنی آخر روز وابر
عَشِیَّة بالتاء مثله فیهما عَشَایَا
بالفتح وعَشِیَّات جمع عُشَیَّان و
عشیان وعُشَیْشِیَان وعُشَیْشِیَة
مصغر آن عُشَیَّانات وعُشَیْشِیَات
وعُشَیْشِیَانات جمع یقال لقیته
عُشَیْشِیَةً وکل الکل من المصغرات
وبعیر عشی شتر کهشب نماید وحرم
عَشِیَّة مونث وَصَلَاتَا الْعَشِیّ
نماز ظهر وعصر
رجل عاشٍ مرد شبانگاه نورنده
وآهنگ کننده
عاشِیَة) شتر در شبانگاه چرنده
وفی المثل لعاشیة بُهْمَی الاهبیة
ای افارات التی تأبی لعشاء التی
تتعشی بعضها فتعشت منها

(عَشَاء) کسا رطعام شبانگاہے
(عشیہ) جمع
(اعشی) اکاہ رشب کور واکہ
شب وروز کم بیند یا نابینا و
المنسوب الیہ اَعْشَوِیٌّ وَاَعْشٰی
بائہ بقب عامر است واَعْشٰی
بنی نہشل اسود بن یعفر دو
(عَشٰی) ہمدان عبد الرحمٰن
واعشی بنی ابی ربیعہ واَعْشٰی
بنی طرود واَعْشٰی بنی الحماز
واَعْشٰی) بنی سعد واَعْشٰی
بنی عکل کہمس واَعْشٰی بن
معروف خیثمہ واَعْشٰی بنے
عقیل واَعْشٰی بنی مالک و
اَعْشٰی بنی عوف ضابی واَعْشٰی
بنی صورت عبد اللہ واَعْشٰی
بنی خذان سلمۃ واَعْشٰی بنے
قیس ابن نصیر واعشی تغلبے
شاعران اند وغیرانہا از اَعْشٰی
بالضم گروہی است
(عشواء) کصحراء مؤنث اعشی
وشتر مادہ کہ پیش خود نہ بیند و
وضبط نسخہ عَشْوَاء یعنی کردگاری
را بر غیر بصیرت ویقال رکب عَشْوَاء
اذا خبط امرہ علی غیر بصیرۃ و
وفلان خابط خبط عشواء
کذلک وتاکیدی ولوعی از تراست
یا خرا سہ
(عشوان) بالضم نوعی از تراست
یا خرا بنی
(عَشْیَان) بالفتح طعام شبانگاہی
خورندہ
(عشائی) شتران وبزان

شب چرا کنندہ
(ن عَشْیٌ النَّارُ وَاِلَیْہَا عَشْوًا وَ
عَشْوًا) بالضم وتشدید الواو در شب
از دور دید آتش را واہنگ روشنی
ان نمود وعَشْوَۃ طعام شبانگاہے
خوردم وعَشَاءً عَشْوًا وعَشْیًا
طعام شبانگاہی خوراند آنرا
عَشَوْتُہٗ) ورشب قصد دی
کردم لِہٰذَا ھُوَ الْاَصْلُ ثُمَّ
صار کل قاصد عاشیًا وعَشَوْتُ
عنہ ای صددت عنہ
الی غیرہ ومنہ قولہ تعالٰی
من یعش عن ذکر الرحمٰن عشوت الیہ
جستم بسوی آن
(ض عَشْیُ الْاِبِلِ شب چرانید
شتران را وعَشٰی فُلَانٌ
مانند نابینا کردکاری را
(س) عَشِیَ عَلَیْہِ عشق ستم کرد
بروی عَشِیَتِ الْاِبِلُ شبانگاہ
چریدند
(اِعْشَاء) عشا خوراندن
وبخشیدن
(عَشِیَ الطَّیْرُ تَعْشِیَۃً) آتش
فروخت زیر اشیانہ تا مرغان کور
گردند. وفکار کردہ شوند
(وعَشَاہُ) طعام شبانگاہی خوراند
آنرا وعَشَی الْاِبِلَ بہ شب چرانید
شتران را وعَشِیَ عَنْہُ نرمی و
ملاطفت نمود بروے ویقال عَشِیَ
اِلَیْکَ وَلَا تَعْشَ
(تَعَشِّی) طعام شبانگاہی خوردن
مُتَعَشٍّ) نعت است ازان وشب
کور شدن واذا قیل لَکَ تَعَشَّ

قُلْتُ) بابی تَعَشَّ (لَا تَعْقِلُ مَا بِمَعْنَاہُ
(تعاشی) شب کوری نمودن خود
(اعتشی النَّارَ وَبِہَا) بشب از دور
دید آتش را وقصد روشنی آن
نمود ویز (اِعْتِشَاء) شبانگاہ
سیر کردن
(اِسْتَعْشَاہُ) سرگشتہ یافت اورا
(وَاسْتَعْشَی فُلَانٌ) بر روشنی آتش
راہ یافت

باب العین فصل الصاد

ع ص ب

(عَصَب) بالفتح درخت پیچک
وبضم ولوی از چادر واحد وجمع
دروی یکسان است ولوی از سرخ
کہ درخشک سال حادث گردد و
گزندہ یقال ہو من عصب
القوم وتورو نخبت پیچیدہ ویز
(عصب) بالفتح پیچیدن وتافتن
وبستن وپیوستن وضم نمودن
وفراہم آوردن شاخ مفرق درخت
را تا بعصا برگ آن ریختہ شود
وبستن حصیر مکہ وکبش چند آنکہ بی
کشیدن بیفتد وسرخ گردیدن افق
وبستن ہر دو ران ناقہ جہت دو
شیر ان وچرک تاک گردیدن
ودندان از غبار ومانند آن وعصا
بر سر بستن درشتن وگرفتن بہ پنجہ
چیزیرا وخشک شدن آب دہن
در آن از تشنگی وجزء آن واحالہ
کردن یقال عصب الغیم بفلان
ای استکفوا حولہ عوالم گرفتن
چیزیرا وقدرت یافتن بر چیزے
ساکن کردن امام مقاطعان درعمل
بجرو افزود کردن جزوی را بدان
جہت بسوی مقاعیلن وافعل
من ضرب فی کُلٍّ
(عُصْبَۃ) بالضم اندوہ تاچیل عا
ومردہ اسپ وشرع وچیزکی است
کہ بروخت یا خار پیچیدہ شود
وباسانی دور کردہ نشود ومنزلی
است عربی مسمی قبا ویحرک معصب
کمعظم میز تا مند آنرا
(عِصْبَۃ) بالکسر ہیات عامۂ
بستن
(عصب) محرکۃ بی فاصل خورد
پیچک وبرگزیدگان قوم عَصَبَۃ
کیے اَعْصَاب جمع
(عَصِیبَۃ) محرکۃ پسران خویشان
نزدیک از جانب پدر یعنی قَرَابَۃ
الرَّجُلِ لِاَبِیْہِ وَبَنِیہِ عَصَبَۃٌ اِلَّا
عصبوا بہ ای احاطوا بہ قالاب
طرف والاین طرف والعم جانب
والاخ جانب وقوم مرد کہ جہت و
تعصب کنند آنان کہ وارث نشوند
مخصی را از خویشان بعید النسب از
غیر پدر سے وپسرے وآناز ذوی
الفرائض آنانکہ حصہ ایشان مقرر
نباشد وآنچہ باقی باشد بعد حصہ ذوی
بگیرند عَصَبَات جمع فی الکُلِّ
(عاصب) سخت گرسنہ شدن
آن بمعنی سنگ بستہ باشد وَاُفُقٌ
عَاصِبٌ) افق سرخ غبار ناک
(عِصَاب) گلاب نام کوہے
ویز عصاب پیچیدگی وتافتن چیزے
را واو بدان بدن بستہ شود
بجز سر ویز سر بند وزرہ

را نہاے ناقہ را بندند برا
و و تثنیہ
(عِصَابَۃٌ) بالکسر نوعی از ابریسم
کہ و ر شکنج سال حاملہ گردو
و نیز عصا با پنجہ بدان بستہ شود
و سر بند و دستار سر و ازوہ تا چہل
عدد از مرد و اسپ و مرغ
عَصَائِبُ جمع
(عَصِیب) کامیر شش پارہ و ہ
و پیچیدہ و بریان کردہ عَصِیبَۃ
و عَصِیب جمع و یَوْمٌ عَصِیبٌ
روز سخت گرم یا روز سخت
(عُصَیب) کزبیر جائے است
بلا و مزینہ
عَصُوب بالفتح چرکتاکی دندان
و نخبار و جز آن و ناقہ کہ بے
پالبستن دوشیدہ نشود و زن
زشت صورت یا زن بک سیرین
(عَصَاب) کشداد یسار و رسید
وحسن بن عبد اللہ عصاب
محدث است
(یَوْمٌ عَصَبَصَبٌ) کسفرجل روز
سخت گرم یا روز سخت
(مَعْصُوب) سخت گرسنہ شمشیر
لطیف و سخت گوشت و رَجُلٌ
مَعْصُوبُ الْخَلْقِ مرد نیک خلقت
استوار و کم شحم مَعْصُوبٌ قِطْعَۃ
خایہ بر آوردہ و نیز مَعْصُوب
جزوے از اجزای شعر کہ خامس
متحرک آن را ساکن کنند پس
مفاعلتن بسوی مفاعیلن رشود
کقول عمرو بن معدیکرب اذا لم
تستطع شیئا فدعہ و جاوزہ الی

امّا تستطیع
ربما یۃٌ مَعْصُوبَۃٌ و خمر نیکو
خلقت
(س ض) عَصَبَ الْقَوْمُ فراہم
آمدند و عَصَبَتِ الْاِبِلُ بِالْمَاءِ
گرد گرد بیدند و فراہم آمدند
بر آب
(س) عَصَبَ اللَّحْمُ پے ناک شد
گوشت
(اِعْصَاب) کوشش نمودن و سیر
(مُعْصِب) کہ مدت بہتر از کہ میان
بستہ باشد از گرسنگی و مردنیار سند
و مردے کہ شتران او از خشک
سالی مردہ باشند
(تَعْصِیب) عصابہ بر سر بستن و
گرسنہ داشتن و ہلاک گردانیدن
و میراث عصبہ گردانیدن برائے
کسے
(تَعَصُّب) عصابہ بر سر بستن و
عصبیت کردن و دعوی عصبیت
نمودن و قناعت نمودن بچیزے
و راضی شدن بآن و میان
بستن از گرسنگی
(اِعْتَصَبَ بِالشَّیْءِ) اِعْتِصَابًا
صبر گزید و خوشنود شد بچیزے
و اِعْتَصَبَ الْقَوْمُ عُصْبَۃً
شدند قوم و اِعْتَصَبَ لِنَاقَتِہٖ
بست فخذ ناقہ را تا بدو شد
اِعْتَصَبَ بِالتَّاجِ کلاہ را بر سر نہاد
و اِعْتَصَبَ بِالْعِمَامَۃِ کذلک
(اِعْصَوْصَبَتِ الْاِبِلُ) کوشش
نمودند و بسیرو اِعْتَصْوَصَبَ الْقَوْمُ
فراہم آمدند و عصایب و جماعت

شدیدۃ اِعْصَوْصَبَ الشَّرُّ)
سخت گردید و کذا اِعْصَوْصَبَ
الْیَوْمُ
(اِعْصَاب) سخت شدن
ع ص ث ج
(عَصَالِج) کعلابط طائفہ مشائخ
ع ص ج
اُعْصُبِیّ) مرد بے موی پیش سر
و سنان زدودہ
ع ص د
(عَصَدٌ) بالفتح آب مرد
(عِصْدٌ) بالکسر و بحرک کوہے
است در راہ خیبر
(عَاصِد) شتر کہ وقت مردن
گردن بپیچد بسوے سرو دوش
(عَصِیدَۃ) کسفینۃ بابہ کہ حلوائی
است و نیز عُصَیْدَۃ لقب
گروہی است
(عَصِید) کجذیم ستہم لشروا بنہ
زوہ لقب خدیفہ بن بدر یا لقب
حسن بن خدیفہ
یَوْمٌ عَکُودٌ) شمر دل روز دران
(عَصُود) کثر شب زدن بار کہ انعام
وَرَکِبَ عَصُودَۃً) بر سر فحور رفت
رَجُلٌ عِصْوَادٌ) بالکسر والضم مرد
سخت و شوار خوی و کذا اِمْرَاَۃٌ
عِصْوَادٌ) و صاحب بدی و شر
وقال بعضہم العصواد القلیلۃ
الخیر من النساء و درع عِصْوَادٌ بالکسر
دریدہ و ہلاک کنندہ شتران وَقَعُوا فِی
عِصْوَادٍ) بیشہ درخت سرخ
و سخت و امتداد و عَصَاوِیدُ جمع
عَصُودَۃٌ) فریاد کردن و

کشش نمودن
(عَصَاوِیل) بالفتح تشنگان و
ہر سطبر و ہر پیوستہ و شتر و ہر ہم
افتادہ یقال جاءت الخیل اوائل
عَصَاوِیل اذا رکب بعضہا بعضا
و تاریکی بسیار و لو بر تو و عَصَاوِیدُ
الکلام) آہنگ پیچیدہ باشد از کلام
وقومٌ عَصَاوِیدُ فِی الْحَرْبِ
گروہ در ہم پیوستہ ہمہ اقران خود را
(ض) عَصَدَہُ وَعَصَّدَہُ) بالفتح
پیچید آزاد عَصَدَ الْمَرْاَۃَ کائید
آن را و عَصَدَ فلانًا بتم داشت
و یرا بر کارے
(س ن) عَصِدَتِ الْاِبِلُ)
عُصُودًا) مردند شتران
(اَعْصَدَنِی حِمَارُکَ لِلْاَمْرِ
عاریت بدہ مرا خر خود جہت
کشنے و نیز اِعْصَاد پیچیدن
(تَعْصُود) اواز کردن و کار زار
نمودن
ع ص ر
(عَصْر) بالفتح روز و شب و آخر روز
تا سرخ شدن آفتاب و بحرک
و بامداد و شبانگاہ و ہمانا و بگذر فی الحال
صلوۃ العصر حین صار ظل کل
شیء مثلہ و قال ابو یوسف و محمد
اذا خرج وقت الظہر ان یصیر ظل کل شیء
مثلہ و لا یکون ذلک وقتا للعصر حتی
یزید الظل اقل زیادۃ و مردنان
و گروہ و قبیلہ و باران ریزان عطیہ
او کثیرہ و الْعَصْرِیُّ زرنگ نسب
(عَصْرَان) شب و روز و بامداد
و شبانگاہ و نماد فجر و عصر

(عَصْرَة) بالفتح درختی است بزرگ
(عِصْر) بالکسر گرهی ست میان
مدینه و وادی فرع
(عُصْر) بالضم جای پناه و رهائی
و روزگار یقال جاء بالعصر و جاء بالعصر
(عُصْرِی) یجی حین الحج وَنَامُ ما
نام لعصرای لم یکد ینام
(عُصَارَة) بالضم پناه و رهائی جای
و یقال هٰؤلاءِ مَوَالِیْنَا عُصْرَةً
یعنی نزدیکان ما
(عُصُر) مثلثه بضمتین روزگار
عُصُور) بالضم و عُصَار و اَعْصُر
بالفتح و ضم الصاد و عُصُر کعلق
جمع و نادر دیگر
(حِصْن) محرکه پناه جائی و جای
رهائی گرد و منه الحدیث هرت
اَلْمَرْأَة مُطْعِبَةٌ لَذَبْلٍ عُصَرٍ و
بنو اعصر قبیله است از نجد تفسیر
ازان است مرحوم عصری
(عَصَرَة) محرکه غبار بسیار
(عَصِیْن) کاه شکسته و آنچه
بفشاردن بیرون آید از آب
و مایع و غیر آن
(عِصَار) بالکسر غبار بسیار و کنه
و روستائی ست دیرین و یقال
جاء علی عِصَارٍ مِنَ الدَّهْرِ
یعنی وقتی
(عُصَار) بالضم آنچه بفشاردن
برآید مانند آب و مایع و جز آن
عُصَارَة بالتاء مثلثه و نیز عُصَارَة
آنچه از ثقل و جز آن گیرند
(عِصَارَة) مروسخی وقت سوال
(اِعْصَار) بالکسر گرد بادیکه
برانگیزد بر عرصه برق ریاباد
آتش دارد فی المثل ان کنت ریحا
فقد صادفت اعصارا
و حق شخصی گویند که با قوی خود
بلائی شود و با دشمت گرامیز
(اَعَاصِیر) جمع
(عَصَار) کشاورز و پلنده و غلام و
جز آن
(عَوَاصِی) بالفتح سرنگ است
که بدان انگور فشارده شود
(عَوْصَر) کجو جای است
(عَوْصَرَة) کوتله نام مردی
(عَیْصَر) کحیدر نام جائی
(عُنْصُرَ) بالفتح موضعی است
عُنْصُر کقنفذ و تفتح الصاد و ضم
واصل و حسب عناصر جمع
(عَنْصُرِی) کقرشی کهن ست
(تَعْصُر) یا اَخْصَر کتصدر قبیله
ازان قبیله است باهله
رَجُل گرمیُ المَعْصِرِ کمقعد
مردسخی وقت سوال ازوی
مَعْصَرَة) کمقعدة فشاردن جای
(مِعْصَر) کمنبر آنچه در آن شیره انگور
فشارند بفارسی چرخشت گویند

مِعْصَرَة مثله

(معصان) آنچه در آن چیزی
دارند تا فشارده شود
(مَعْصُور) فشارده
(ض) عَصَرَ العَطِیَّةَ عَصْرًا
بالفتح عطیه داد آن را و عَصَرَ
العِنَبَ وَ نَحْوَهُ فشاردن را یا
عصر بت خود فشردن جنباندن
(عَصْر) باز داشتن و پناه گرفتن
و منه قوله تعالی فیه یُغَاثُ النَّاسُ
وفیه یَعْصِرُوْنَ ای یمطرون و هو
من العصرة للنجاة وقیل
یستغیثون و هو من عصر العنب یعنی
یعصرون ای یمطرون و رستن
و دوشیدن شتر و جز آن
(مُعْصِر) کمسن دختری که بر سیدگی
حیض نزدیک باشد
(مَعَاصِر و مَعَاصِیر بفتحها جمع
(مُعْصِرَات) کحسنات ابر یا ابر
بارنده یا ابر بسیار باران یا ابر
باد منه انگیز
(اَعْصَرَ القَوْمُ) اِعْصَارًا مجهولًا
باران رسید شدند و نیز اعصاد
در آمدن و عصر و بحوائی رسیدن
زن و رسیده شدن دختر و در
آمدن و حیض باز نزدیک بست سالگی
رسیدن زن بایکپاره دون آن یا
حبس کردن شدن دختر ساعت
حایض شدن
(معصر) کمظم جائے پناه
و جائے رهائے
(تَعْصِیر) در عصه در آمدن و بحوائی
رسیدن زن و رسیده گردیدن دختر
و در حیض در آمدن یا نزدیک بست
سالگی رسیدن آن و بچه آوردن
یا حبس گردیدن شدن دختر وقت حیض
و خلاف خوشه برآوردن کشت
(تَعْصُر) فشارده شدن و پناه
گرفتن یکے
(مُتَعَصَّر) اینجا تفاعل قضای
حاجت کننده و الکاه ابول
لحاظ تنگ گرفته باشد
(معتصف) پیری و عمر و بقائے و
پناه جای وَ اَجَلَ اللّٰهُ مُعْتَصَفَهُمْ
مرسخی وقت سوال
(اِعْتِصَار) فشاردن انگور و جز آن
بذات خود یا فشارده شدن برائے
او و عطا و نیکوئی جستن و قضای
حاجت کردن و شیره هائے خشک و بسر
طعام کرده و گلوبند که اندک آب
خوردن تا گوارنده و فرو برنده طعام را
و بیرون آوردن مال از دست کسی
بجهت تاوان یا غیر آن و رنجی کردن
و باز داشتن از نکاح و جز آن و باز
داشتن مال از کسے منه الحدیث یعتصف
الوالد من ولده فی ماله ای یمنعه
ماله و یجبه عنه پناه گرفتن گرفتن
و فی الحدیث امر بلالا ان یؤذن
قبل الفجر لیعتصر معتصرهم ارادة
ارادهٔ قضای حاجت کردن پس
ازان کنایه نمود
(اِنْعِصَار) فشارده شدن یقال
عَصَرْتُ العِنَبَ فَانْعَصَرَ

ع ص ر د

(عِصْرَاد) بالکسر و شد خوی دام
بند گ و دشوار لغة فی العصراد

ع ص ص

عَصَّ بالفتح بن چیزے و بخ
و نژاد آن
(عُصْعُص) کقنفذ گوشت باطن
الیه گوسپند یا بن دم و استخوان
و مغز و در سان لغات است عصعص
کعلبط و جعفر و عصعص کاذد
و زبر و عصعوص بن کصفور
مرد کم خیر و دشوار خوی و گرداندم

(عصعصة) کعصفصة (عصعصی) بزغری و درتاکی بن دم
(عصفص) محرکه مقصورا سست بزم
(ض) (عصّ عصّا) سخت گردید و درشت شد
(تعصیص) ستبهدن برغریم
ع ص ف
(عصف) بالفتح سبزه برگ کشت وگاه ومنه قوله تعالی کعصف ماکول ای کزرع قد اکل حبه وبقی تبنه او کورق اخذ ماکان فیه وبقی وهو لاحب فیه او کورق اکلته البهائم او کعظام النبت المتکسر منه (عصفة الخمر) بالفتح بوی شراب
(عصیفة) کسفینه بزرگ فراهم وجمع شده کدرسیان دی خوشه باشد
(عاصف) مایل وخمیده هرچه باشد وهمه عاصف نیست مگر مایل از نشانه ویوم عاصف بادسخت عاصفة مثله ویوم عاصف روز یا باد تند وهو فاعل بمعنی مفعول کقولهم لیل نائم معصوف کصبور باد تند ونائمة معصوف شعر اده شتاب رو وکذا نعامة معصوف شبیهت بالریح دیرگی وی
(عصافة) الکسائة آنچه بر اقتد وخوشه از برگ وگاه
(ض) (عصفه عصفا) بالفتح نارسیده ورد وکشت را
(ض) (عصفه الریح عصفا وعصوفا) سخت وزید وعصفه عیاله کسب کرد هیبت آنها وعصف آخرین جمع بروبهک کرد ایشان را وعصف الشیء خمید وعصف بالشیء شتافت وسرعت نمود
(معصف) کمحسن باد تند معصفة بالتاء مثله ومکان معصف جای بسیار گشت وگاه ناک
(اعصاف) برگ بدادن وکردن گشت وسخت وزیدن باد وهلاک کردن وهلاک شدن یقال اعصف الرجل ای هلک وشتاب فتن اسپ وکردانیدن کردوجاه گردیدن شتران بحوض آب
(اعتصاف) کسب کردن
ع ص ف ر
(عصفر) کقنفذ گیاهی است که گوشت درشت دارد ودرو نرم سازد وتخم آن را قرطم خوانند ورنگ سرخ
(عصفری) بالضم منسوب باسپ محمد بن یوسف برادر حجاج از نسل حرون است
(عصیفرة) مصغر کل خبیث ورده شکونه
(عصفور) بضم العین والقاف کهتک عصفورة سوئت و گوشت آن تخصیص دماغ ودر قوت مجامعت مدخل قابل و بقوه بی عدیل وکباب آن سنگ ثانه ودماغ آن باصل نهار زحمت بواسیر انافع وملخ نر وچوبی است درسوده که اطراف چوبها بدان جمع شود ویا چوبهای پالان که سرهای احنا سوان بندد وچوبی که سرهالانها بآن بسته گردد واصل رویدگاه موی پیشانی واستخوان برآمده در پیشانی اسپ وپارهٔ از مغز سر که درسیاتش پوستکی است که از هم جدا دارد آمزا وشیدی بار یک فرو رینده از موزه اسپ وعصفور الاکاف چوبی که سیان پشاکنند بندند وکتاب مسیح کشتی وپادشاه ومهتر وعصفوران دو استخوان از دو طرف روی اسپ
(عصفوری) منسوب باشتری است دو کوهان
(عصافیر) بالفتح درختی است مسمی بمن رای مثلی ومراورا صوری است مانند عصافیر ودر پارسی بیاربشوید ویقال نقت عصافیر بطنه یعنی گرسنه گردید وعصافیر الکتب میخهای پالان شتر وعصافیر المنذر شتران نجیب ونیکو که بادشاه نعمان بن منذر را بود
(ثوب معصفر) جامه رنگین
(عصفر ثوبه) رنگ کرد جامه را
(تعصفر الثوب) رنگ گرفت
(بعصفر وتعصفرت العنق) کج شد گردن ومایل گردید
ع ص ق
(عصاقیة) بالفتح وتخفیف الیاء شور ولویا ودرخورش عصاقیا مانند مثانه
ع ص ق ل
(عصفول) کعصفور زره ملخ
(عصاقیل) کردبادها
ع ص ل
(عصل) محرکه تردوده ویکسر (عصال) جمع وگیاه فلی الواحدة بهار وکژی است درین دم اسپ که تا گوشت بالای ران سیه باشد وکجی باصلابت وسختی والفعل من سمع ودرختی است که بخوردن آن شتر راشکم روان شود وکژی دندان وساق
(عصل) کگتف کج باسختی وضلالت وکج دم
(شجرة عصلة) درخت کژ
(عاصل) تیر درشت
(عصال) گلتاب کج وتیر کج و موضعی است
(اعصل) کج باصلابت وسختی
(عصال) بالکسر جمع وکج ساق ودندان گردد وملازم چیزی ومایل ومشیده بچیزی عصل بالضم جمع ونیز بهانهٔ (عصل) تیرای کج
(امرأة عصلاء) کصحراء زن بی گوشت
(عنصل) کقنفذ موضعی وراهی است که از یمامه بصیره میرود ویقال للذی ضل اخذ فی طریق العنصلین پیاروشی
(عنصل) کجندب وعنصلة بالضم

الصاد وضمها مثلثة مشهور باستقال
وبصل الفاء است عناصل جمع
ناقه است جبت وادر التقلب فال لج
ونسا وسرکه ان جبت سرفه کهنه
وتاسه وحشره مفید ومقوی اندام
است
مِعْصَل کمبر سخت گیرنده
عزیم را
مِعْصَال بالکسر عصای سر کج
که بدان شاخهای درخت
واگیرند وچوگان مِعْصِیل
کقندیل مثله
(ن) عَصَل (خمید وعَصَلَ
الْعُودُ کژ گردانید چوب را واگر
کیش سرشتی باشد فعلش انا
سمع آید
مُعَضِّل) کحدث هرچه وقت
انداختن دوتا گردد وتیر که پیچ
پیچان رود در هوا
تَعْضِیل ورنگ کردن ودر
درشت چیزی کج نمودن
اِعْضِیلَال عصا بدست گرفتن
ع ص ل ب
عُصْلُب) کقفذ وبا فتح قوانا
ودرشت اندام بزرگ جثه مُحَصْلَبٌ
منسوبته وعُصْلُوبٌ کعصفور مثله
وکتف ستبر ازبالا مضطرب خشت
عَصْلَبَة سختی خشم
ع ص ل ج
عَصْلَج) کجعفر مرد کج ساق
ع ص ل د
عَصْلَد کجعفر درشت وسخت
عصلود کزنبر مثله

ع ص م
وعصمة) بالکسر کردن بند وحمیل
وبضم عصمه کمتب جمع اُعْصُم
کافلس وعَصَمَة بالتحریک جمع
الجمع اَعْصَام جمع جمع الجمع
عُصُم) بالضم باقی مانده اثر خضاب
وقطران وخضاب ومانندان در ریش
وپا یضمان الاصمعی معتا عوا به
تقول لجان تا اعطینی عصم حنایک
ای ما سألت منه وسپیدی
بازوی آهو ومانندان اَعْصَام جمع و
کلمه است درمین مربی زبیدا وکهی
است مرغزیل راوازاعلام است
عُصْمَة) بالضم سپیدی بازوی
آهو ومانند آن وسپید شدگی دست
وپای آهو بزکوهی اسم مصدر است
وحمیل وحلقه که در گردن سگ
باشد اَعْصَامٌ جمع
عِصَام) کسحاب حلقه که در گردن
سگ شد اَعْصَام جمع
عِصَام گلتاب بند مشک ودوال
که بوی بردارند مشک ملو سر مه و
جای باریک یکطرف نب اَعْصِمَة
جمع وام ابن شبیر ونام حاجب
نعمان بن منذر ومنه قولهم ما
وَرَاءَكَ يَا عِصَامُ وفی المثل کن
عِصَامِيًّا لا کن عِظَامِيًّا يُرِيدُ وَنَ
به قوله نفس عِصَامٍ سَوَّدَتْ عِصَامًا
وعَلَّمَتْهُ الْكَرَّ وَالْاِقْدَامَا ومن
محال که در تصد پرو تنگ شتر بندند تا
پس زدن دهن ولود مشک آب دران
که بدان بندند ودست آنند که بدان
آویزند اعصمة عِصَم کعنق وعُصَم

علی لفظ واحده جمع
عَصِیم کامیر خوی وچرک وکمیز که
بردان فشرده شک گردد وموی سیاه که از
پشم بعد یکسه شدنش برآید وتغییر
چیزی وباقی مانده اثر حنا وقطران
وخضاب وجزان بردست
عُصَیم کزبیر نام مرد
(عُصَیْمَة) کجهینة از اعلام است
عُصُوم کصبور بسیار خورنده
عَیْصُوم بالفتح مثله
(عَاصِم) موضعی است ببلاد
هذیل واطی است ازان بنی عبد
الاشهل واطی است دیگر در قباء ونیه
نام دو وادی است ازوادیهای حقیق
وعاصم بن ثابت حمی الدبر و
عاصم بن سفیان وعاصم بن غدی
صحابیان اند وعاصم بن عمر خطاب
خواهرزاده عاصم بن ثابت وعاصم
بن بهدله وعاصم بن حمید وعاصم
بن سلیمان وعاصم بن ضمره وعاصم
بن عبد الله وعاصم بن عمر و
تابعیان وعاصم بن کلیب وعاصم
بن محمد از محدثان وابو عاصم
پست وسکباج کنان خوش است
وقوله تعالی لا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ
اللهِ یجوز ان یراد لا معصوم ولا
ذا عِصْمَة)
(عَاصِمَة) نام مدینه
(عَاصِمِيَّة) مویی است نزد راس
عین
أَعْصَم بالفتح آهو وبزکوهی
که یک دست یا هر دو دستش سپید و
تمام اندام سیاه یا سرخ باشد

عَصْمَاء مونث وتام روی و و
غُرَابٌ أَعْصَمُ زاغ سرخ پا دمنج
منقار یا زاغ که پر لوک هر دو بال او
سپید باشد
(عَوَاصِم علی الجمع بلادی است
وقصبه آن الظاکیه
مِعْصَم) کمعبر جای یاره است
ونام هزی وکلمه است که بدان هزد
وقت دوشیدن خوانند وگویند
معصم معصم مسکنة الاخر
مَعْصُوم از نامهای عربان
است
(ض) عَصَمَ عَصْمًا بالفتح ومزید
وعَصَمَ عِصْمَةً) بالکسر بازداشت
ونگاه داشت از گناه وجزان
وعَصَمَ إِبْرَتَهُ چنگ زد بوی
وعَصَمَ الْقِرْبَةَ عصام ساخت مشک
را وعَصَمَهُ الطَّعَامُ) باز داشت
اورا از گرسنگی و نیز عِصْمَةٌ)
بالکسر نگاه داشتن از گناه و
خوف کسے را
(س) عَصِمَ الظَّبْيُ سپید
گردید دست وی
اَعْصَمَ بِغُلَانٍ اِعْصَامًا گرفت
وامن وی را وَاَعْصَمَ بالفرس)
گرفت بال اسپ را واَعْصَمَ
بالبعیر) برسن شتر دست زد و
استوار گرفت ونیز اِعْصَام عصا
ساختن جهت مشک آویزه وشاخ گرفتن
برسم وبصام بستن مشک وبرحمل
نازین چیزی ساختن که راکب جست
برگردنه تا بلند دست وان زدن

از خوف افتادن و ملازم یار و رفیق خود بودن (مُسْتَعْصِم) اندر اعلام ست و (مُسْتَعْصِم بِاللّٰہِ) لقب بواحد متصور بن مستعصر بختم خلیفه عباسیه (اِسْتِعْصَام) دست زدن سوار از خوف بر آنچه جهت گرفتن سازند و باز داشتن (مُعْتَصِم) نام مرد و (مُعْتَصِم بِاللّٰہِ) لقب ابو اسحق بن هارون الرشید هشتم از خلفای عباسیه (اِعْتَصَمَ بِاللّٰہِ) باز ماندن از گناه بامید لطف پروردگار به و نیز (اِعْتِصَام) جنگ کردن و قیل اعتصموا بحبل اللّٰہ جمیعاً ای تمسکوا و دست زدن سوار بر چیزی که برو حمل و زین جهت گوش سازند (لِلْاِعْتِصَام) باز ایستادن از گناه و مخالفت

ع ص م ر

(عُصْمُور) گنجشک چرخ آه یا دولاب

ع ص ن

(اَعْصَنَ الْاَمْرُ اِعْصَانًا) کج گردید و دشوار گشت کار

ع ص و

(عَصًا) باشد چوب بسوب دستی مؤنث آید منه قوله تعالی هِیَ عَصَایَ تَوَکَّؤُا عَلَیْهَا عَصَوَانِ تثنیه (اَعْصٰی) بالفتح و (اَعْصَاهُ بِالدَّوَاءِ) عصی بالضم و بالکسر و تشدید الیاء (ج) جمع و زبان و استخوان ساق و عضو سر بند زنان و گروه مسلمانان و کلوخ العصا خلاف و زمین جماعتی از اسلام و منه یقال فی الخوارج شَقُّوا عَصَا الْمُسْلِمِیْنَ ای اباحوهم و اَلْقَاهُمْ و فی الحدیث اِیَّاکَ وَقَتْلَ العصا ای باک ان تکون قاتلاً و مقتولاً فی شق عصا المسلمین و اَلشَّقُّ العصا ای وقع الخلاف و اَلْقٰی عَصَاهُ رسید بجای خود و اقامت کرد یا سیخ در زمین فرو گرفت و خیمه زد و انه لَضَعِیْفُ العصا یعنی نیکو چرا نده شتران است و هو لَیِّنُ العصا یعنی او رم خود نیکو سیاست کننده شتران است یا سست سیاست کردن شتران را لَا تَرْفَعْ عَصَاکَ عَنْ اَهْلِکَ یُرَادُ بِهٖ الْاَدَبُ ای لَا تَدَعْ تَاْدِیْبَهُمْ وَهُوَ لَا یَضَعُ عَصَاهُ عَنْ عَاتِقِهٖ یعنی همواره اهل خود را ادب میدهد یا پیوسته در سفر میباشد و نیز عَصَا نام اسپان است و اسپ جذیمة الابرش و منه المثل کَهٰذِهِ الْعَصَا قَصِیْرٌ وَهُمْ عَبِیْدُ الْعَصَا ای یضربون بها عُصَیَّة کمیته مادر اسب جذیمه و منه المثل العصا من العُصَیَّة ای بعض الامور من بعض (عَاصِی) رگ خون که در ایستد و نتراود که بی نیاز از دوا و نام مروی و نهرجات که ناش میاس و آن مقلوب است لتب به لِعَصْبَاءَ لِاَنَّهٗ کَانَ لَا یَبْقٰی اِلَّا بِالنَّوَاءِ

عُصُوْدَة کقعدة و یفتح عینها یک لوک موی (عِنْصِیَة) بالکسر مثله و ذکر فی ع ن ص (ن) عَصَاهُ زد وی را بچوب دستی و عَصَا بِسَیْفِهٖ عَصًا مقصورا بر شمشیر زد او را بضرب چوب دستی و در این معنی اندرسع میز آید یا در ضرب شمشیر عَصْوًا (ض) بِالسَّیْفِ و در ضرب عصا عیت یا العصا گویند یا عکس آن یا هر دو لغت بهر دو معنی مستعمل است (وَعَصَوْتُهٗ) چیره شدم بروی و بر دعوا و عَصَوْتُ الْقَوْمَ بستم آنرا و عَصَوْتُ الْقَوْمَ فراهم آوردم قوم را بر یک باشد یا بد (س) عَصِیَ بِالْعَصَا ساخت عصار او عَصِیَ اِعْصَاءً بالقصر مانند چوب دستی گرفت شمشیر را (اَعْصَی اَلْکَرْمُ اِعْصَاءً) برآمد چوب انگور و بار نیاورد و (اِعْتَصَی الشَّجَرَةَ) عصا برید از آن (وَعَصَّی بِالسَّیْفِ) عصار ساخت شمشیر را و نیز تکیه کردن بر عصا (مُعَاصَاةً) نبرد کردن بعصا (یُقَالُ عَاصَانِیْ فَعَصَوْتُهٗ ای ضربنی) فَغَلَبْتُهٗ (اَلْعُصْبَة) عصا و اون کسی را

ع ص ی

(عِصْیَان) بالکسر نافرمانی خلاف طاعت و بی فرمانی کردن (عَصٰی) بکسر صاد انتهای مال عاص نافرمان (ابن ابی عَاصِیَة) کصاحبه شاعری است (عَصِیَّ) کغنی نافرمان (عُصَیَّة) کسمینه بطنی است از بنی سلیم و فی الحدیث عُصَیَّةُ عَصَتِ اللّٰہَ وَرَسُوْلَهٗ (ض) عَصَاهُ عَصْیًا بالفتح و (مَعْصِیَة) گجسته فرمانی نمود و منه الحدیث مَنْ لَمْ یُجِبِ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَی ای دعوة العرس فان اجابته واجبة لاعلان النکاح قال البغوی للتشدید فی الحضور و اما الاکل فغیر واجب بل یستحب ان لم یکن ثَمَّ مَا ثَمَّ (مُعَاصَاةً) نافرمانی کردن (تَعَصَّی اَلْمَاءُ) بیجان شد کار (مُعْتَصَی الشَّوَاةِ) سخت گردید (اِسْتَعْصٰی عَلَیْهِ) گناه جست بروی

باب العین فصل الضاد

ع ض ب

(عَضْب) بالفتح شمشیر یا شمشیر بران و مرد تیز سخن چرب زبان و کودک خرد سر و گوساله شاخ برآورده و نیز (عَضْب) بریدن و بشمام دادن و کوتاه کردن و زدن و طعن کردن و ضعیف کردن و بازگشتن و کبنه گردیدن مادگوسپند را عضبار کردن و الفعل من ضرب

(اَعْضَبُ) کاهمیروبی یاسی کر
دکوتاه دست وبادرمرده ودرکے
برادرونتواند کهکس نه نشته باشد
ونیز (اَعْضَبُ) نوعی از نصرفات
عروض ودرمفاعلتن که ازبرم
کنند وآن اسقاط سیم است پس
فاعلتن شود وثقل کنند بسوے
مفعلن وکبش اَعْضَبُ دُنگه
گوش شکافته
(عَضْبَاءُ) شتر نادره گوش شکافته
وگوشاسپ که بریدگیش از ربع
گذشته باشد وگویند مغز شاخ
شکسته ولقب ناقه رسول علیه السلام
با آنکه شکافته گوش بود
(رجل عَضَابٌ) کشده ومردنیک
وشنام دهنده
(مَعْضُوبٌ) رُست وبرجای مانده
(س) عَضِبَ عَضَبًا محرکة
شکسته کردن شاخ آن وشکافته
گوش باشد
(ك) عَضُبَ (رَجُلٌ عُضُوبًا)
عُضُوبَةً بضمهما چرب زبان
گردید وعَضُبَ السَّيْفُ تیز
گشت
(اِعْضَابٌ) شاخ شکستن گوسپند
را وگوش شکافتن ناقه را
(لَمْ يَنَلْ اِضْبِنِي) یعنی رو دیگر
ع ض ل
(عَضْبَلٌ) بصفر خت درشت
ع ض د
(عَضُدٌ) بازو که میان مرفق و
کتف باشد وزین بشش لغات
است بالفتح وبالکسر وبالضم وگلنف

وندس عرق (رَقَتْ فِي عَضُدِهِ
یعنی شکست همراهی اخوان اورا
وجدا گردانید ازایشان ونیز
(عَضُدٌ) بالفتح ناحیه وکرانه و
یاری کردن دوناصر
(اَعْضَادٌ جمع ویقال هم عَضُدُهُ و
اَعْضَادِي درستخربان عِضْدَانٌ
بکسربان جمع ونیز اَعْضَادُ
المحوض سنگها ونباکه گرداگرد
چاه رابدان می برآرند وکذلک
الطريق وغیره ونیز عَضُدٌ آنچه
ازدرخت بریده شود
(عَضَدٌ) محرکة درخت بریده
مریاریست ودربازوی شتر ودرو
بازوی ستور
(عَضَدِيَّةٌ) محرکة وتشدید الیاء
آبے است شرقی فید
(عَضِيدٌ) گلنف آنکه نزدیک
دربازوی حوض باشد ودرومند
بازو وخرکه مادگانرا ازاطراف و
جوانب فراهم آورده باشد
يَدٌ عَضِيدَةٌ گفرخته دست که
بازویش کوتاه باشد
(عُضْدَانٌ بالضم تلعه یست
بیمن
(عَضِيدٌ) کامیرسته خرمابن
(عِضْدَانٌ) بکسران جمع وخرما
بن که دست بوے رسد
(عُضَيْدَةُ الظِّرْبَانِيِّ) بکهنیة
محدث است
(عَاضِدٌ) بجانب ستور رونده
وشتر که بازوی تازه گیرد وطاباند
وخرکه مادگانرا ازاطراف جانب

فراهم آرد وعَاضِدَانِ
دورسته خرمابنان برودلب جوی
(عَضَادٌ) کسحاب کوتاه بالا از
مرد وزن وسطبر بازو
(عِضَادٌ) گلتاب مانند بند و
آهنے سرکج مانند داس که
شبان بدان شاخ درخت را
برشتر فرو کشد ودواغ بازوی شتر
(عِضَادَةُ الشَّيْءِ) بالکسر جانب
آن چیز وعِضَادَةُ الْبَابِ
دوبازوے در
(غُلَامٌ عَضَادٌ) کفراب کوتاه قامت
وسیاه خلقت وَامْرَأَةٌ عِضَادٌ
عَلَى النعت والاضافة زن زشت
ودرشت بازو (امْرَأَةٌ عُضَارَةٌ مثله)
(رَجُلٌ عَضَادِيٌّ مثلثة شوم ابرد
بزرگ وسطبر بازو
(عُضَيْدٌ) باریک بازو والکیک
بازوی او کوتاه باشد
(يَعْضِيدٌ کبیرین نزه است که
آنرا طرخشقوق مانند
(مِعْضَدٌ) کنبه داس ودرخت بر
وبازو بند وسیف که خوارد اشته
شود درخت بریدن
(مِعْضَادَةٌ) مکنسته سمیان ودرم
(مِعْضَادٌ) بالکسر بازو بند وکاردی
است که قصاب بدان استخوان
بردو آنچه بربازو بندند اردوال
مانند آن وسیف که خوارد اشته
شود بدرخت بریدن
(ن) عَضَدَهُ) یاری داد برابعد و
کرد ونیز بر بادوی زد وَعِضَدُ
مجهولا دردناک گردید بازوی او ونیز

(عَضَّدَ) خسته کردن پالان بازوی
شتر را وآمدن رکائب را از جانب
اعضاد آنها وگردکردن آزاد بازو
بستن چیزیرا وسخت وقوی بازو
شدن وبازو گرفته نشاندن کشن
ماده را
(ض) عَضَدَا الشَّجَرِ بریدآنرا
شَجَرٌ مَعْضُودٌ لغت است ازان
(س) عَضِدَ الْإِبِلُ دردمند بازو
گردیدند شتران
(اِعْضَادٌ) بچپ وراست رفتن
نیز يُقَالُ رَمَى فَأَعْضَدَ
(مُعْضِدٌ) کوشت غورخاکاند
یک جانب برسیدن نزدیک باشد
(مُعْضِدَةٌ) بالتا رشتران
(مُعْضَدٌ) کمعظم جامه که علم
بربازو دارد
(رَابِلٌ مُعَضَّدَةٌ) بالتا رشتران
بازه داغ کرده
(تَعْضِيدٌ) بچپ وراست رفتن تیر
(مُعَاضَدَةٌ) باهم یاری نمودن
(تَعَاضُدُ الْقَوْمِ) یاری نمود
همدیگررا
(اِسْتِعْضَادٌ) درخت بریدن و
میده چیدن
(مُعَضَّدٌ) داد خواه ومُعَضِّدٌ
باطلو لقب ابو العباس احمد بن
موفق شانزدهم خلیفه عباسیه
(اِعْتَضَدَهُ اِعْتِضَادًا) یاورد
داشتم آزا واَعْتَضَدْتُ بِهِ
یاری خواستم ازو بحے
ع ض ر
(عَضَرٌ) بالفتح بطنی است ازدین

(عَضْرَطَةٌ) بالتاء خبر بقال سمعت عَضْرَطَةً ای خبرا
(عَاضِرٌ) بازدارنده
(ن) عَضَرَ بِكَلِمَةٍ) آشکار نمود آنرا و بر زبان آورد

ع ض ر س

(عَضْرَسٌ) کجفر گورخر و سرما و یقال فی المثل اَبْرَدُ مِنْ عَضْرَسٍ (آب سرد و شیرین و برف و برگ که صبح بران تری باشد یا برگ چیده بر سنگریزه و مزبر آب و کاهی است که بهتر آن بپیچند و زود و سخت بر آید تری را دیگر (عَضَارِسُ) بالضم مثلثی الکل و جمع (عُضَارِسٌ عَضَارِسُ) بالفتح است کالجوالق و الجوالق
(عِضْرِسٌ) کزبرج درخت خطمی و آب ایستاده

ع ض ر ط

(عِضْرِطٌ) کزبرج وجعفر میان دو خصیه و دو برو حلقه و بر سر بن یا استوان بر آمده بالای ورید خط که از کیر تا دبر است و فلانٌ اَقْلَبُ الْعِضْرِطِ ای کثیر الشر مهیار
(عُضْرُوطٌ) کقنفذ لئو کر که فقط بطعام لگر خدمت کند و مزدور (عَضَارِيطُ) کسلاسل (عُضَارِيطُ وعَضَارِيطُ وعَضَارِطَةٌ) بالفتحات جمع ناکس و خادم و بد بنال کسے و دونده
(عَضَارِيطُ) جمع و نیز عَضَارِيطُ بالفتح رگهای میان دو گوشت پارهٔ بغل
(عُضْرُوطٌ) کعصفور کلوخ سر

معده است چسپیده بحلقوم و راز سرخ سپید شکم و مزدور و خادم و بد بنال کسے و در لده
(عُضَارِيٌّ) بالضم و تشدید الیاء کس است و نرم و کون

ع ض رف ط

(عَضْرَفُوطٌ) بالفتح وضم الفاء کرمکی است سپید تاریک که بدان انگشتان زنان را تشبیه دهند یا کرمیکه نرگه از دو آب و هوا نیست
(عَضَارِفُ) بالفتح (عَضْرَفُوطَاتٌ) جمع عُضَيْرِفٌ و عُضَيْرِفَةٌ بصغر آن بحذف خامس

ع ض ز

(ص) عَضَزَ عَضْزًا بازداشت و خائیدا و لم يَعْرِفْهَا الْبَصْرِيُّونَ وَهُوَ بِنَاءٌ مُسْتَنْكَرٌ

ع ض ض

(عَضُّ الزَّمَانِ) بالفتح سختی روزگار و کَانَ اَعَضَّ الْحَرْبِ اوهما بالْفَاءِ و عَضُّ الْاَسْنَانِ بالضاد
(عَضٌّ) بالضم خمیر کشتر راهبان خورش و هند و سپست وجود گندم بے آسیغ و خسته شکسته و سپست و درخت سطبر با لمها نده و زمین با خسته شکسته و خمیر وجود هیزم خشک کلان فراهم آورده و گیاه خشک و نوی از علف ستور چون دانه خرما کوفته و کنجاره و جز آن
(عِضٌّ) بالکسر بدخوی و فصیح و سخور زشت و حریف و توانا بر چیزی یقال فلانٌ عِضٌّ سِفْرٍ

وعضُّ مالٍ بسے سخت و رزنده و توانا بر سفر و نیکو دارنده مال و نیز رفت و مرد سخت و زیرک و محا
(عُضُوضٌ) بالضم جمع و منه الْوِلَايَةُ الْاُخْرٰى لو كانوا ملوك عُضُوضٍ و درخت خار خورد یا درخت طلح و عوسج و سلم و سیال و سرخ و عرفط و سمر و شبهان و یعمل و یضم و کلیدان که کشاده نشود
اَعْضَاضٌ جمع
(عِضَانٌ) بالکسر زید بن حارث نمری و دعضل بن حنظلة عالمان عرب اند در یمکمت او در فرزانے ایشان
(بَعِيرٌ عَاضٌّ) شتر که خار خورد
(اِبِلٌ عَاضَّةٌ) مثله
(عَوَاضٌ جمع عَضِيضٍ) کمیر بسال و تر بن مرد و گزیدگی
(عَضُوضٌ) کصبور چیز یکه گزیده شود و خورده شود و منه ماء عَضُوضٌ و فَرَسٌ عَضُوضٌ اسپ گزنده و منه حدیث ابو بکرة ستکون بعدی ملکا عَضُوضًا ای یشق علیکم و یجهد کُحْم و کمان که زه بش بقبضه چسپیده باشد و زن تنگ کس و بلا و زیرک و زمانه سخت و گزنده و ملک ظلم و ستم رسیده و چاه و درخت تنگ سر با چاه بسیار آب
(عُضَضٌ کصرد) (عِضَاضٌ) بالکسر جمع (عَضَاضٌ) کسحاب آنچه گزیده خورده شود و خورده
(عَضَّهُ) کمدّ (عَضًّا وعِضَاضًا) بدو گل و درخت کند و بداد قت

عَضَاضًا ای شیئًا
(تَعْضُوضٌ) بالفتح خرمائی است سیاه شیرین تَعْضُوضَکے و خرمائی شیرین که بهجر منسوب است
(تَعْضُوضَةٌ) بالفتح زن تنگ فرج و داهیه
(عُضَاضٌ) کغراب بن هینئ دیک ابرد
(عُضَاضٌ) کرمان مثله
(عُضَاضِيٌّ) بالضم منسوب بامرد ناداک نرم و شتر علف خورده فربه
(مَعَضٌّ) بالفتح آنچه دندان بگزند و منه مَا لَنَا فِي هٰذَا الْاَمْرِ مَعَضٌّ ای مستمسك
(س ف) عَضَّهُ وَعَلَيْهِ وبه عَضًّا و عَضِيضًا بالفتح گزیدم آنرا یا بزبان گرفتم وَعَضِضْتُ بِصَاحِبِي عَضِيضًا لازم گرفتم آنرا و کذا اعْتَضَضْتُ عليه یا عَضِيض سخت گزیدن و نیز عض) نزدیک و واهی شدن
(بَنُو فُلَانٍ مُعَضُّونَ خداوندان شتران عض خوار اند
(اِعْضَاضٌ) گزانیدن و نشستن زن و خداوند شتران خار و عض خوار گردیدن و درو تنگ و بسیار آب کشتن چاه و خار تاک کردیه العض شدن زمین و فی الحدیث نَزَلَتْ بِغَارٍ مَا لَجَاهِلِيَّةِ فَاعْضُضُوهُ بِهَنِ اَبِيهِ وَلَا تَقُولُوا اِی قُولُوا اللّٰهُمَّ اعْضُضْ اَنْعَاظَ اَبِيكَ وَلَا تَقُولُوا عَنَّا بِالْهُنِ تَنْكِيلًا لَهُ وَتَاوِيبًا
(مُعَضَّضٌ) کمعلم خرمے دیگران

گزیده باشند اورا
(تَعْضِیض) خوار خوردانیدن
شعر را واز چاه عضوض آب
خوردانیدن آنرا و با دختر فروس
کردن و بسیار گزیدن لب از
خشم و نیک گزیدن
(مُعَاضَّة) همدیگر را گزیدن
(عِضَاض) بالکسر مثله و نیز
(عَضَاض) گزیدن اسپ و
گزیدگی یقال بِیتِ الَّتِی مِن
عَضَاضِ هٰذِهِ الدَّابَّةِ وَیُقَالُ
عَاضَّ القَوْمَ العَیْشَ مُنْذُ العَامِ
فَاشْتَدَّ عِضَاضُهُم ای عیشهم
مُرٌّ عَضَاضٌ عَلَیْنَا یعنی نیک شکیبا بر
سختی زندگانی است
(تَعَاضّ) یکدیگر را گزیدن

ع ض ط

عِضْیُوط) بالکسر کهلیون آنکه
وقت جماع حدث کند که اندازد
(ض) عَضْطَعَضْطًا حدث
کرد وقت جماع دکائیدن

ع ض ف ج

(عُضَافِج) کعلابط سخت درشت
و سطبر پر گوشت

ع ض ف ط

(عُضْفُوط) کعصفور بمعنی عضفوط
است عَیْضَمْقُوط کیربون
مثله

ع ض ن ك

(عَضَنَّك) کمس سطبر درشت
و کس بزرگ پر گوشت و زن
لفار که بهر بهی و بزرگی وی
ملتفای ران او تنگ باشد
ورن کلان فرج بزرگ سرین
عَضَنَّلَة بالتاء مثله و نیز
عَضَنَّكَة، رن مضطرب
خلقت نمدار

ع ض ل

(عِضْل) بالکسر مرد زیرک و
سخت درشت
(عُضْلَة) بالضم بلا و سختی عُضَل
کصرد و عُضُل بالضم جمع یقال
إِنَّهُ لَعُضْلَةٌ مِنَ العُضَلِ ای
دَاهِیَةٌ مِنَ الدَّوَاهِی
(عَضَل) محرکة جائے است
در بادیه نیستان ناک او هو
بالفتح وکلا کوش عِضْلَان بالضم
والکسر جمع وعَضَل بن الهون
بن خزیمه پدر قبیله راست
(عَضَلَة) محرکة پے یا گوشت
درشت و گوشت ساق و ساق
و هر گوشت که بر و مجتمع باشد و پے
عَضَل بحذف ا جمع عَضَلَات
محرکة مثله
(عَضِل) کگتف و کندس عضلة
ناک
(عُضَل) کصرد موضعی است
(عَضِیلَة) کسفینة پی یا هر گوشت
درشت
(بنو عُضَیْلَة) کجهینة بطنی است
(دَاءُ عُضَال) کغراب بیماری
سخت و عاجز کننده اطبا غالب
بر ایشان و عَلَقَةٌ عُضَالٌ علقه
سخت و استوار و اَمْرٌ عُضَالٌ
کار دشوار
(عِضَیْل) کامیر شب تاریک و دشوار

خوے
(ن) عَضَلَ عَلَیْهِ، تنگ نمود
وَعَضَلَ بِهِ الأَمْرُ دشوار گردید
کار بر وے
(س) عَضِلَ عَضَلًا عضلناک
گردید یا سطبر شد پے ساق وی
عَضُلَ المَرْاَةُ عَضَلًا، بالضم
عِضْلًا وَعِضْلَانًا بکسر با ضم
بازداشت آنرا از شوے کردن
و درین معنی تثلیث عین مضارع
آید امْعَضِلُ کحسن زن که بچه
آورد ن بران و شوار باشد و
مرد زیرک و سخت و شدید بالفتح
وَاَمْرٌ مُعْضِلٌ کامیر بی چون شو
ازان و مرد قوی و استوار خلقت
ومنه وصفه صلی الله علیه وآله وسلم
اِنَّهُ کَانَ مُعْضِلًا ای مُوَنَّقَ الخَلْقِ
(مُعْضِلَات) کمساجد
مسئلها و مسائل مشکل و دشوار و
منه حدیث عمر اعوذ بالله من
کل معضلة لیس لها ابو حسن یرید علیا
اَعْضَلَهُ الأَمْرُ وَبِهِ سخت گردید
بروی کار وَاَعْضَلَتِ المَرْاَةُ
دشوار شد زادن بچه زن را
اِعْضَال) درمانده کردن ماند
و عاجز نمودن بیماری طبیب را
و ناخوشنود شدن الله کسے را و خوشنود
داشتن و تنگ آمدن ومنه
حدیث عمر قد اَعْضَلَ بِاَهْلِ
الکُوفَةِ ای ضاقت علی الحیل فی
امرهم فلم یروا امرا یأتون بهما
(مِعْضَل) کمحدث ملا و دشوار
زا نیده مُعْضِلَة مثله مَعَاضِیل و
بَیْتٌ مُعْضِلٌ خانه تنگ
(تَعْضِیل) بستم با انداختن زن
را از نکاح و تنگ آمدن جای و
سختی کردن زمین بر اهل خود از
انبوهی قال اوس بن حجر تودی
الاَرْضُ مِنَّا بِالْفَضَاءِ فَرِیضَةً
مُعَضِّلَةً مَنَابِتُهُم عَرَمْرَمُ
دشوار برآمدن کودک و بره و
بیضه از رحم زن و گوسپند و مانند آن
وجزآن و کار بر کسی تنگ گرفتن
صلته بعلی
(تَعَضُّل) چهره گردیدن بیماری
بر طبیب
(اِعْضَالَتِ النَّجْمَةُ اِعْضَالًا)
مهموز ا بسیار و در هم پیچیده شد و
برگ گردید درخت ومنه
غُصُونٌ مُعْضِلَةٌ

ع ض م

(عَضَم) بالفتح تعضیر کان عِظَام
بالکسر مرمی و سرا ماج و بیل کندم
پاک کن کربصورت انگشتان
سازند و مغزه فشردن اسپ
اَعْضَمَةٌ بالفتح وکسر الضاد
وعُضُم بالضم جمع و یکی نرد
تخته قمار که سرش آهن باشد
وخطے در کوه که رنگش مخالف
رنگ کوه باشد
(عِضَام) بالکسر مرد بد اسپ
و فشر
(عَضُوم) کصبور فشردن و درشت
اندام
(عَیْضُوم) بالفتح بسیار خورنده

نیک گزنده
ع ض م ج
(عَضَمَهَّجَة) کجعفرة روباه ماده
ع ض م ر
(عَضَمَّسٌ) کجلس بخیل تنگ دل
وبد خوے
(عُضْمُوزٌ) کعصفور چرخ چاه
ولیس تصحیف العصور
ع ض م ز
(عَضَمَّزَ) کجلس شیر بیشه و
درشت از هر چیزے و زفت
(عَضَمَّزَتْ) با لشادزن زفت کنه
پیر درشت وسطبر کهنه دهن زن
نیک زیرک زشت درخسار وزن
تاکس کوتاه بالا
(عَيْضَمُوزٌ) کنده پیر وشتر ماده
درشت وفربه که کثرت پیه آن
مانع آبستن باشد وناقه دراز
بزرگ جثه یا درشت گوشت گران
اندام یا ناقه درشت ودر سم اندام
که بنظر خشم نماید وسنگ بزرگ
دراز
ع ض ه
أَرْضٌ عَضِيهَةٌ کفرحة زمین
عضاة ناک
(عِضَهَة) کعدة دروغ وبهتان
وافسون وسخن چینی (عِضُون
بحذف هاجمع کعزة وعزین
ومنه قوله تعالی جَعَلُوا الْقُرْآنَ
عِضِينَ یقال نقصانه الواو
وهو من عَضَوْتُه ای فرّقته
لأن المشرکین فرّقوا القول فیه
فجعلوه کذبا وسحرا وکهانة وشعرا
(عَضِيهَةٌ) بالفتح وعِضَهَةٌ بالکسر
دروغ گفت وافسون کرد بسخن
چینی نمود وعَضَهَ البَعِيرُ عَضْهًا
خورد وعضاه را
(س) (عَضَهَتِ الْإِبِلُ) بیمار گردید
شتران از خوردن عضاه یا
چریدند آن را وعَضِهَ دروغ
گفت وتهمت نمود وعَضِهَ
(لُغَةٌ) ودروغ بربست بروی
وگفت در وی آنچه نبود و
عَضَهُ الْعِضَاهُ برید آنرا
(أَرْضٌ مُعْضِهَةٌ کمحسنة زمین
بسیار عضاه
(عِضاه) درخت عضاه رویانیده
زمین وصاحب شتران عضاه
خوار گردیدن قوم ودروغ بر
یافتن وبهتان آوردن
(تَعْضِيه) بریدن عضاه را
(اِسْتَعْضَاهُ) افسون خواستن
از کسے منه الحدیث لعن الله
تعالی العاضهة والمستعضهة
ای الساحرة وطالبته
ع ض ل
(عَضَلَهُمَ الْقَارُورَةَ) عَضْلًا
دست سه قاروره را
ع ض و
عَضْوٌ بالفتح اندام کردن
وجدا ساختن والفعل من نصر
(عِضَة) کعدة کرده وپاره ودروغ
(عِضُون) جمع ونیز عَضُون
جمع عِضْه بالهاء بمعنی درخت
ومذکور شد
(عضو) بالضم والکسر اندام وبهر گوشت
فراهم آمده در استخوان
(أَعْضَاء) جمع
(عُضُوّ) کسمو با لباس ونیکو حال
وخوش روزگذار بودن
(رجل عُضُوّ) مرد نیک مرفه
الحال خوش عیش وخوش
روزگذار
(تَعْضِيَة) اندام اندام کردن
وجدا نمودن ومنه الحدیث لا
تعضیة فی المیراث الا فیما حمل
القسم ای لا تجزئة فی شئ کالجوهر
والکتب بیاع فیقسم ثمنه

باب العین فصل الطاء

ع ط ب
(عَطُبَ) بالضم نرمی وتاریکی و
پنبه ونرم وتاریک شدن آن
عُطُوب بالضم مثله والفعل من نصر
(عُطُب) بالضم وبالضمتین پنبه
(عُطْبَة) بالضم لغة رکه از ان
آتش برگیرند وپارهٔ از پنبه یا
أحد ریح عطبة ای قطعة محترقة
(عَوْطَب) کجوهر سختی وبحر دریا
یا آب ساکن میان دو موج
ودرختی است
(مَعْطَب) کمقعد جای هلاک
مَعَاطِب جمع
(س) (عَطِبَ عَطَبًا) محرکة
هلاک گردید وعَطِبَ البَعِيرُ
شکسته شد وعاجز ومانده گردید
از فتن وکذا عَطِبَتِ الفرس
(مُعْطِب) کمحسن مرد تنگ گیرنده
عیال
(أَعْطَبَهُ إِعْطَابًا) هلاک کرد آنرا

وَاَعْطَبَهُ عُنَيْزَةُ وَعَلَيْهِ (سخت خشم گرفت بروے
(اَلتَّعْطِيبُ) علاج کردن و مرسیدن شراب را تا بوے خوش کیرد و پیدا گردیدن برآمد خوشہ انگور
(اِعْتِطَابٌ) بعطبہ آتش برگرفتن

ع ط ب ل

(عُطْبُلٌ) کقنفذ زن خوان خوب صورت تمام خلقت نیکو اندام پر گوشت دراز گردن عُطْبُولٌ عُطْبُولَةٌ نصبہما عَيْطَبُولٌ الخ یُوت مثل عطاول بالفتح وَعَطَابِيل جمع وفی صفتہ صلی اللہ علیہ وسلم لم یکن بعُطْبُول وَلَا تصیر الی الطویل الطویل الخلق وقیل الطویل الصلب
(عَطْبُولٌ) بالفتح وزیادۃ النون زن دراز قامت

ع ط د

(عطود) کعس درشت ودشوار از ہر چیزے وسیر شتاب با مشقت وراہ روشن کہ دران ہر جا کہ خواہد رود و مرد نجیب ونیکو ودراز کردہ ورونداو ونیزہ تیزہ سال تمام وکامل
عَطِيدٌ مثلہ وزنا ومعنا ویقال ظہب عَطُودٌ ای اجمع ومر ملحق بالخماسی

ع ط ر

(عطر) بالکسر بوی خوش
عُطُور بالضم جمع
(عِطْرَة) بن کعب) ملکی از ملوک کندہ در جاہلیت قال الشاعر ذاك المتوج عطرة خضعت لہ غلب الرقاب
(عِطْرَان) بالکسر اذا علام است
(عَطِرَ) محرکۃ خوش بوئی شدن والفعل من سمع
(عَطِر) کفلس مرد خوشبوی مالیدہ وعَطِرَة مونث عَطِرَات جمع وبیز عَطِرَة آنکہ در بازار دوائی داشتہ باشد یا عَطِرَة کویہ
(عُطَيْر) کزبیر از علام است
(عَاطِل) خوشبوی دوست عُطُر کعنق جمع
(اَعْطَر) خوشبوی تر ومنہ الحدیث وعندی اَعْطَرُ النِّسَاء اطیبہا عطرا
(عِطَارَة) بالکسر عطر سازے و عطاری
(عَطَّار) کشادہ خوشبوی فروش وصاحب عطر ونام اسپ سالم وبن واثلۃ
(عَطَّارَة) کفتانۃ آنکہ در بازار روائی داشتہ باشد
(عِطْعَاط) بالکسر خوشبوی مالیدہ وبسیار عطر مذکر ومونث دران یکسانست
(عِطَارَة مونث
(نَاقَةٌ مِعْطَارَةٌ) شتر مادہ درشت وخوبصورت وناقہ بر گزیدہ
(مِعْطِير) بالکسر شتر مادہ سرخ کہ خویش بوی خوش دارد وزن ومرد بسیار عطر سوزندہ وخوشبوی کند
(نَاقَةٌ مُعْطِرٌ) کمحسن ناقہ درشت وخوبصورت

(مُعْطِرَةٌ) کمحسنۃ شتر مادہ اصیل دبر گزیدہ ابل مُعْطِرَاتٌ اشتران روشن موی نیکو وفربہ
مُعَطَّر) کمعظم خوشبوی ناک
معطرة مؤنث
قول عرابی بَطَنِي عَطِرَهِ هر فی س ار
مُتَعَطِّرَة: منبیًا للفاعل زن بسیار خوشبوے مالیدہ
(تَعَطُّر) خوشبوی شدن و عطر آلودن خود را واقامت یونان زن بخانہ مادر وپدر خود وبکار ناکردن آن ومنہ الحدیث کان صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم یکرہ تَعَطُّرَ النِّسَاءِ وتشمهن بالرجال ای تعطلهن من الحلی والخضاب
ابدال الراء باللام اواراد عطرا یظہر ریحہ کما یظہر عطر الرجال
اِسْتِعْطَار عطر آلودن وعطر آلودن خواستن

ع ط ر د

عَطْرَدَة) نگاہ داشتن وساز و برگ گردانیدن چیزی را وآمادہ نمودن یقال عَطْرِدْهُ لَنَا واجعلنا عُطُرُودًا بالضم ای صیرہ لنا عندك کالعدۃ اکالعُدَّۃ والزنا
(عُطْرُود) بالضم ساز وبرگ با نوید ساز وبرگ
(عَطْرَد) کفلس دہشت ودشوار وسیر شتاب وراہ روشن ومرد گزیدہ ورسن دراز وایام دراز
(عُطَارِد) کغلام بعد ستارہ است از ستارہاے خنس در آسمان ہفتم بصرف وبمنع ومرویست اذا تمیم ربطہ جار بن عمران بن لطان وعطارد بن حاجب بن زرارۃ بن عدس تمیمی صاحب الطلعۃ البیضاء التی راہا عمر بتاع فی السوق فقال للنبی صلی اللہ علیہ وسلم اشترہا تلبسہا یوم الجمعۃ فقال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم انما ہذہ لباس من لا خلاق لہ
اسلم عطارد مع قومہ سنۃ تسع وکان سیدا فی قومہ رضی اللہ عنہ

ع ط رس

(عُطْرُس) کعصفور فی شعر الخنساء فی قولہا اذا تخالف ظہر البیض عطرس ولم یستتر قالہ ابن عباد ولم نجدہ فی دیوانہ شعرہا

ع ط رق

(عَطْرَق) بجعفر نام مردے

ع ط س

(عَطَسَ) بالفتح معروفست کہ بہندی چھینک نامند ویقال فلان عَطَسَهُ فُلَانٍ یعنی شبیہ و مانند اوست در خلق وخلق
(عَاطِس) صبح وآہوے کہ از پیش آید ترا وعطسہ دہندہ
عُطَاس) کغراب صبح وعطسہ ومنہ الحدیث کان یحب العطاس ویکرہ التثاوب لانہ یدل علی النشاط وخفۃ البدن ویخرج بہ ما احتقن فی

دماغه من الاجرة والدثار بالحمد
(الجُمّ العَطُوس) کھجور مرگ
(عَاطُوس) آنچہ بدان عطسہ کنند
وجانوریست کہ بدان فال بد
گیرند
(مَعْطِس) مجلس ومقعد یعنی
بدان جہت کہ عطاس اثنان یزید
مَعَاطِس، جمع
(ن) عَطَسَتْ بِهِ الْجُمّ بمرد
(ن ض) عَطَسَ عَطْسًا وعُطَاسًا
بالضم عطسہ داد وعَطَسَ
الصُّبْحُ وميد صبح وعَطَسَ
فُلَانٌ، برد
(مُعَطَّس) کمظم مرد خاک آلود
بینی وکھدث آنچہ از شدت بوی
خود عطسہ انگیزد
(تَعْطِيس) عطسہ برانگیختن
کسے ۔ا
(تَعَاطُس) بتکلف عطسیدن
ع ط ش
عَطَش) محرکہ تشنگی
عَطَشٍ) کتف تشنہ عَطْشَانُ
کندس مثلہ مکان عَطْشٌ
جائے کم آب
(إِعْطَاشَه) کفرحتہ زن تشنہ
عَطْشَانَات جمع
(عَاطِشٌ) آنکہ تشنہ بود
(عُطَاش) کغراب علت
تشنگی کہ صاحبش سیراب
نشود وشدت تشنگی
(عَطْشَان) بالفتح تشنہ عَطْشَى
وعَطْشَانَةٌ مؤنث عِطَاشٍ
بالکسر وعَطْشَى وعِطَاشٌ بالضم

مقصورا وعَطْشَانَات جمع
عِطَاش مثلہ وآزمندچیزی
وشمشیر عبد المطلب بن الحرث و
عَطْشَان نَطْشَان از اتباع است
واصل عَطْشان عَطْشَانٌ كَصَحْرَاءَ
والنون بدلٌ من الفالتاء بث
لانّه يجمع على عَطَاشَى كصحارى
(مَعْطَش) کمقعد وقت اظہار
شتران مَعَاطِش جمع ونیز
مَعَاطِش زمین ہای بی آب
مَعْطَشَة کے
(مِعْطَاش) بالکسر صاحب
شتران تشنہ مذکر ومونث در
وے یکسانست
(مَعْطُوش) از اعلام است بمعنی آبلہ
مع آنّ عَطَشَ لازمٌ كَانّهم نزّ
وا فيه الحرف المعدّى وهو الى
ای معطوشٌ اليه او على تقدير
عاطشة فعطشته فهو معطوشٌ
(ن) عَطَشَتْهُ چیرہ گردیدم برو
در معاطشت
(س) عَطِشَ) تشنہ گردید
(إِعْطَاش) تشنہ یافتن مرد
ستور انرا وصاحب ستور تشنہ
شدن وتشنہ نمودن کسے را
وافزودن بر اظماے شتران
وبند کردن از درود
(مُعَطَّشٌ) کمعظم بند کردہ
تَعْطِيش افزودن بر اظماے
شتران وبند نمودن از آب
شد ولمبالغتہ
(مُعَاطَشَة) صبر کردن در تشنگی
(تَعَطُّش) تشنہ نمودن بتکلف

ع ط ط
(عُطُط) چادرہاے تنگ تنہ و
مقطوع
(أَعَطّ) مرد دراز
(عَطَاط) کسحاب مرد دلاور و
تندار وشیر بیشہ
(عُطْعُط) کہد بدبچہ یکسالہ
گوسپند یا بز غالہ نر یا خرکرہ
(عِيطٌ عيط) بالکسر وسکون
الآخر آوانیست کہ برنایان
بوقت بازی باہم کنند دے
باکان وقت چیرگی بدان خروشند
(مَعْطُوط) مغلوب در کردار
گفتار (والعَطّ في القول
والعَطُّ في الفعل
(ن) عَطَّ الثَّوْبَ عَطًّا) بدرانید
شگافت جامہ را پی جدا کردن
یا عام است قیل وقُرِئَ فَلَمَّا
رَأَيْتُمُوهُ عَطَّ من درو وعَطَّ
فُلَانًا إِلَى الْأَرْضِ برزمین افگند
آنرا وچیرہ شد بروے
(اَلْعَطْعَطَة) پیاپی آواز کردن
در حرب وجزان یا باہم آمیختن
قوم دران یا حکایت آوازے
باکان چون بر قومی چیرہ شوند و
گویند عيط عيط وآواز کردن
(تَعَطِّيط) بدرانیدن جامہ
رابے جدا کردن
(تَعَطَّط) بدرا انشگافتہ شدن
جامہ
(ثَوْبٌ مُتَعَطَّطٌ) جامہ دریدہ
(اِنْعِطَاط) بدرا انا دیدہ شدن
جامہ دودتا شدن چوب بی

شکستگی ظاہر
ع ط ف
(عَطْفَة) بافتح چہرہ است افسون
کہ بدان زنان مرد انرا بند
کنند از زنان دیگر ودرختی کہ
بدان شاخ انگور آویختہ باشد
وبکسر فیہما وبالکسر شاخہاے
انگور کہ بدان درخت آویختہ
باشد ودرخت عصبہ
(عِطْف) بالکسر کرانہ وجانبے
(عِطْفَا الرَّجُل) جانباہ وکذا
عِطْفَا كُلِّ شَيْءٍ وبغل وعِطْفُ
الْقَوْس گوشہ کمان وتَعَرُّجُ
الْفَرْسِ فِي عِطْفَيْهِ) ای ثُنْيَا
بُنْيَةٌ وبسرة وعَطْفُ الطَّرِيق
وبفتح برسوی راہ يقال تَنَحَّ عن
عطف الطريق ای قارعته وهو
ينظر في عِطْفَيْهِ وهذا اشارة
الى اعجابه یعنے اورا شگفت
است بنفس یا بلباس خویش
وجاء ثانيًا في عِطْفِهِ یعنی بیامد
با فراخی حال یا کردن چون
یا متکبرانہ اعراض کنان
وثَنَى عِنَانَهُ عِطْفَهُ یعنے
روے گردانید وباز گشت
(عَطَفَ) محرکہ درازی پلک
(عَطَفَة) بالتحریک گیاہی است
بے شاخ وبرگ کہ درخت
می پیچد وگاوان میخورند انرا
يُؤْخَذُ بَعْضُ عُرُوقِهِ يُلْوَى و
يُبَقَّى ويُطْرَحُ عَلَى النَّارِ فَتُحْمَى
(امْرَأَةٌ عَطِيفٌ) کہ میرزن قرین
خوی فرمان بر بے کبر وفخوت

(عُطَيْف) کر بیرا از اعلام است
(عِطَاف) گماب شمشیر و نام
سکی و چادر عُطُف بالضم جمع
(عَطُوف) کصبور شتر ماده که بر
پوست شتر بچه برادر گاه مهربانی
نماید و بران شیر دوشند و مصیبه
که چوب کج داشته باشد
عَاطُوف مثله تیر قمار که مائل
باشد بر سمه تیر ها و فائز الرام
برآید و تیر بے فائده و بے
نصیبان یا تیر که قمار باز ندهد
آنند یا مرة بعد خرے اندازند و
چادر
(عُطُف) بالضم جمع
عَاطِف) چادر عُطُف
بالضم جمع و اسپ پشت سر ران
ظَبْيَةٌ عَاطِفٌ آہو گردن
باز کند وقت نشستن و مهربانی
کننده و برگردانده
عَاطِفَةٌ مهربانی و قرابت
(عَطَاف) کشاده میده یا چاپ
کج و تیر قمار که بر تیر ها مائل شده
و فائز الرام برآید و یا تیر بے
فائده و بے نصیبان یا تیر که قمار باز
شود برابر نهند یا وجه باشد و
اسپ عمر بن معدیکرب و
عَطَاف) بن خالد محدث است
(مِعْطَف) کمنبر چادر و شمشیر
(مَعْطُوفَة) کمانے است عربیه
کرجیت نشانها سازند و
گوشه اش سخت تا نیده باشند
(ض) عَطَفَ عَطْفًا میل کرد
وعَطَفَ عَلَيْهِ) مهربانی کرد

بر وی وعَطَفَ أَبُو سَادَة
دوتا نمود باش را وعَطَّفَ تَعْطِيفًا
حامله نمود م بران و باز گشتم و نیز
عَطَفَ اهم دادن جو بهم پیچیدن
جامه و سخن را بر سخن باز گردانیدن
الاول معطوف عَلَيْهِ والثانی
معطوف
(قِسِيٌّ مُعَطَّفَةٌ کمان کج کرده
(تَاجٌ مُعَطَّفَةٌ شتر ماده گان بچه
مهربان کرده شده للکثرة وَرُبَّمَا
عَطَّفُوا عِدَّةَ ذُرُوعٍ على فصيل
واحدٍ واجتلبوا البراهين على ذلك
لِيَدْرُؤُوا (عَطَفْتُهُ تَعْطِيفًا
جامه خود چادر وی گردانیدم
ونیز تَعْطِيف دوتا کردن باش
و مهربان نمودن
(مُعَاطَفَة) باهم مهربانی نمودن
(تَعَطَّفَ به تَعَطُّفًا) ردا بر گشته
بر دو وتَعَطَّفَ كذلك وتَعَطَّفَ
عَلَيْهِ مهربانی نمود بروے
تَعَاطُف فی مشيته همچنانیه
در رفتار و نرم رفت و خرامیده
وتَعَاطَفُوا) بر همه مهربانی
کردند
(اِعْتِطَاف) چادر پوشیدن
(يعدى بالباء وبنفسه يقال
اعتطف به وكذا اعتطفه
(اِسْتِعْطَاف) مهربان گشتن
خواستن
(مُنْعَطَفُ الْوَادِي) خم رود بار
اِنْعِطَاف دوتا شدن و باز
گردیدن و خم گرفتن
ع ط ل

(عُطْلَة) بالضم بیکاری اسم
است تعطل اولی پیرائگی
زن (عَطَل) محرکه کالبه دیقال
مَا أَحْسَنَ عَطَلَه ای شَطَاطَهُ
وَقَامَتَهُ وَتَمَامَهُ خوشیه خرما
(عُطُل) بضمتین زن بی پیرایه
وبی زیور و اسپ و شتر بی زین
وبی رسن و بی داغ و نشان و
مرد بی ساز و سلاح (عُطَال
جمع فی الکل وخالی از مال و
بی ادب ویضم وقونس (عُطُل)
کمان بے زه
عَطِلَه کفرحة شتر نیکو اندام و
شتر ماده گزیده بقال ناقة عَطِلَة
وثوق عَطِلَات وگوسپند بسیار
شیر و نیکو دان پریده گوشه
شکسته سکیل کامیر خوشه
طلع خرما بن نه
عَطَالَة سحابة کوچک است
مرثی تمیم را و نام مردے
(عَاطِل) زن بے گردن بند
وبی پیرایه عَوَاطِل وعُطَل
کرکع جمع
عَيْطَل کیه در از گردن نیکو
اندام از زن و اسپ و شتر و
هر چیز دراز و گردن دراز و
خوشه طلع خرما بن نه
مِعْطَال زن بے پیرایه
وزن که بی زیوری عادت
وی باشد
(مَعَاطِلُ الْمَرْأَةِ جایهاے
پیرایه زنان

(عَطِلَتِ الْمَرْأَةُ عَطَلًا)
محرکة وعُطُولًا بی پیرایه ماند
زن وعَطِلَ الرَّجُل) فربه
گردید وعَطِلَ مِنَ الْمَالِ)
خالی شد از مال وكذا عَطِلَ
مِنَ الأدب يُسْتَعْمَلُ الْعَطَل فی الخلق
من النقص وإن كان أصله فی المحلی
إعْطَال خالی کردن و وا
گذاشتن چیزی را
(مُعَطِّل) کمحدث آنکه صانع
عزوجل را انکار کند و شرایع
را باطل انگارد و معطلون جمع
مُعَطِّل) کمعظم شاعری است
بدلی و از مین میپکاره
إبل مُعَطَّلَة بالتاء شتران
بی شبان و بئر مُعَطَّلَة ای خالیة
عن أهلها لقلالهم وقوس مخففة
من أعطل بمعنى عَطَّلَه
(تَعْطِيل) خالی کردن وضایع
وهمل گذاشتن چیزی را ومنه
وإذا العشار عُطِّلَت وزیور
برکشیدن ازکسی ومنه حدیث
عَائِشَة رضی الله عنها فی امرأة
تُزَيَّنَتْ فَقَالَت عَطِّلُوهَا ای
تزعوا حليها واتعلوها عَاطِلَة
(تَعَطُّل) بی پیرایه ماندن زن
وبیکاره بودن مرد وجز آن
ع ط ل س
(عَطَلَّس) کعلس درد بالا
ع ط م
(عُطْم) بالضم پشم رنگین زده
و موضعی است
(عُطُم) بضمتین ملک شده گاو

واحدهم عَطِيمٌ كاَمِيرٍ وعالِمٍ

ع ط م ز

عَيْطَمُوزٌ كحَيْزَبُونٍ دراز و كلان وبزرگ از شتر وآدمیان

سنگ اَبْدَلُ من عَيْطَمُوسٍ

ع ط م س

عَيْطَمُوسٌ كحَيْزَبُونٍ زن تمام اندام وشتر قوی هیکل تمام خلقت وبیزن نیکو صورت یا زن خوب شکل ودراز بالا پر گوشت نازائیده

عُظْمُوسٌ كصفور شتر وشتر ماده کلان سال

عَطَامِيسُ مثله نادرًا

ع ط ن

(عَطَنٌ) محرکة خوابگاه شتران بر حوض وآغل گوسپندان

نزدیک آب

أَعْطَانٌ جمع ولا يقال الا على الماء

والأَعْطَانُ الابل على الماء

ورجل عَطِنٌ كفَرِحٍ (الطعن) مرد بسیار شتر وفراخ دست

تو اگر ویقال ضَرَبُوا بِعَطَنٍ : یعنی سیراب گردیده جای گرفتند بر آب

(عَطْنَةٌ) محرکة اسم مصدر است اعطان را یعنی گرد آشتن شتران در عطن

وقومٌ عَطْنَةٌ گروه که شتران را در عطن آورده باشند

عَطُونٌ كصبور شتر خوابیده در عطن يقال بعير عطون وناقة عطون ايضا

عَطِنٌ كابر پوست که جهت دباغت ورومغ گذارند ونرم سازند وپوست بوی بد گرفته

(جبل عَطِنٌ) مرد کوه اندوش بوی بد دارد

(جبل عَطِبَةٌ) بالتاء مثله

(عِطَانٌ) گلتاب سرگین وگل که بر پوست پاشند تا بدبوی وتباه نگردد

(ابلٌ عَاطِنَةٌ) شتران سیراب فروخفته در عطن

عَاطِن مثله

عَوَاطِن وعُطُون جمع ونیز

عَاطِنَة لنگرگاهی است در بحر یمن

(قَوْمٌ عُطَّان) کروهان تو مر شتران را بر عطن فرود آوردند

قَوْمٌ عُطُون مثله

مَعْطِن مجلس خوابگاه شتران وآغل گوسپندان نزدیک آب

مَعَاطِن جمع

مَعْطُون پوست در مرغ نهاده ونرم نموده جهت دباغت و پوست کنده وتباه

(ن ض) عَطَنَ الإبلُ عُطُونًا

سیراب گردیده فرو خفتند شتران در عطن

وعَطَنَ الجلدَ عَطْنًا

در مرغ نهاده پوست بجهت دباغت یا ترکرده ودفن نمودن موی ازوی برریزد

ونیز عُطُون)

بعطن بازگشتن شتر ماده بعد خوردن آب وباز بر آب آوردن آن را

(س) عَطِنَ الجلدُ عَطَنًا محرکة اندخته شد پوست در مرغ ناگنده وبدبوی گردید وتباه شد یا آب پاشیده ودفن کرده شد تا پشم نرم گردد وبرکنند

ونیز (عَطَنٌ) گنده شدن پوست در پیراستن

إعْطَانٌ بند کردن شتران نزدیک آب وفرو خوابیدن بعد از یا بازگردانیدن شتران بسوی خوابگاه بی آنکه آب خورده باشند وانتظار ان کردن وگذاشتن شتران در عطن وعدا وندشتران عاطنند گردیدن

(تَعْطِينٌ) خوابگاه شتران وآغل گوسپندان ساختن نزدیک آب

سیراب فرو خفتن شتران در عطن وپوست را در مرغ نهادن بجهت دباغت تا موی بریزد

(تَعَطُّنٌ) سیراب گردیده فرو خفتن شتران

(تَعَطُّنَانِ) در مرغ نهاده شده پوست وآب پاشیده شدن بر آن تا بدبوی ونرم گردد و پشم گنده شود

ع ط و

(عَطْوٌ) بالفتح گرفتن بدست بقال

عَطَوْتُ للشئ اذا تناولته باليد

وسرست برداشتن وچیره شدن در تعاطی والفعل من نفی

(طَبْيٌ عَطُوٌ مثلثة) آهوی بسوے درخت گردن دراز کند تا بخورد

وظَبْيَةٌ عَطُوٌ بدون هاء

(عَطَاءٌ) بالفتح والمد ویقصر وش وآبخشیده شود

وعطية جمع

اعطيات جمع الجمع

اصل عَطَاؤٌ بالواو لانه من عَطَوْتُ إلا ان العرب تقلب الواو والياء اذا جاء

تا بعدا لانفعلان الهمزة أصلي للحركات منهما واذا الحقوها افعنهم من يحذفها بناء على الواحد فيقول عَطَاءٌ ومنهم من يردها الى الاصل فيقول عطاوة وكذا في التثنية عَطَاءَانِ وعَطَاوَانِ والصغر عُطَيٌّ تحذف اللام وعطاء بن ابی رباح وعطاء بن السائب وعطاء بن يسار وعطاء بن ابی مروان تابعیان اند وعطاء بن عبد الله شیخ است وامام مالک بن انس را

(عطية) كسفينة وش وبخشیده شده

عَطَايَا جمع وفي الحديث لا يحل للرجل يعطي العطية فيرجع فيها الا الوالد فيما اعطى ولده قال الشافعي يجوز ان يرجع صغيرا كان ولدا وكبيرا

وعطية بن سعيد بن قيس سعدی وعطية قرظی صحابیان اند

عُطَيَّة کسمیه از اعلام است

(عَاطِي) گیرنده وفي المثل

عَاطٍ بغير آطٍ اي يتناول مالا مَطْمَعَ فيه ولا متناول يعني کاری میکند که فائده ندارد

مَا أَعْطَاهُ لِلْمَالِ يعني چه نیکو دهش است كما يقال مَا أَوْلَاهُ لِلْمَعْرُوفِ في التعجب وهذا شَاذٌّ

قَوْسٌ عَطْوَى کمان نرم

مِعْطَاءٌ بالكسر بسیار دهش بخشنده يستوي فيه المذكر والمؤنث مَعَاطٍ ومَعَاطِي بتشديد الياء جمع

ج ۳

إعطاء بهمدیگر گرفتن و دادن
وعطا نمودن وگردن نهادن
یقال عطی البعیر عطا نقاه وسلم
یستصعب وقبول کردن دعا
وقیل فی السؤال عمن أردت
ان یعطیک هل انت معطیه
بتشدید الیاء المفتوحة
یعنی هستی تو دهنده من آن را
وهل انتم معطیه ایضا للجمع لان
النون سقطت من معطون للاضافة
وقلبت الواو یاء اذا دغمت و
فتحت یاءك لان قبلها ساكنا
وهل انتم معطیه بفتح الیاء
فقس علی ذلك
(تعطیة) خدمت نمودن
فلان یعطینی ای یصفنی یخدمنی
وشتابا بیدن
عاطی العصبی هله معاطاة
ودر بدجهت ایشان ودادوآنچه
خواستند ویقال هو یعاطینی
یعنی خدمت میکند وگاه میدهد
آنچه من است ونیز معاطاة)
بهمدیگر گرفتن وعطا نمودن
عطاء مثله
(تعطی) عطا خواستن ودر ترکب
کاری گردیدن یا آغاز نمودن
کار زشت وذلت را وشتافتن
(تعاطی) بدست گرفتن وبناحق
گرفتن چیزے را وخوض کردن
در چیزے وویرانی کردن بران
وبهمدیگر نبرد کردن ودر گرفتن
یقال تعاطینا فعطوته
وبر سر انگشتان پای استاده

دست سوی چیزی دراز کردن
منه قوله تعالی فتعاطی فعقرای
قام علی طوان اصابع رجلیه ثم
رفع یدیه فطعنها وترکب کاف
شدن یا کار نیکو وگزیده کردن
(استعطاء) عطا خواستن

باب العین فصل الظاء

ع ظ ب

(عَظَبٌ) الکتف ورجای شک
فروو آینده
(عاظب) یعنی عظب است
عُنْظُبٌ کقنفذ لیخ نرزرد رنگ
یا لیخ ورشت سطبر ودرآن لغات
است عُنْظُب کمندب وعِنْظَاب
کقطار وبالضم کقسطاس و
عُنْظوب کزنبور وعُنْظُبان
بالضم والنون وعُنْظُباء بالضم
والمد محظوریه مونث عُنْظُبان
جمع
(عُنْظُبة) کقنفذه موضعی است
(عِظْیَبُ الخُلُق) کقرشب
مرد بزرگ جثه وعِظْیَبُ
الخُلُق مرد بدخوے
(دن) (عَظَبَ الطائرُ عَظْبًا)
بسرعت جنبانید پرنده ومغز
(وعَظَبَ علیه عَظْبًا وعُظُوبًا)
لازم گرفت آن را وطلب کرد
وعَظَبَ علی مالِه قیام نمود بران
وعَظَبَ جِلْدُهُ خشک گردید
وعَظُبَتْ یَدُهُ درشت گردید
دست او از کار کردن
(س) عَظَبَ عَلَیْهِ عَظْبًا لازم
گرفت وصبر گزید بر آن

(عَظِبَ) قرہ گشت
تعضیب) در ساختن اندامتن
کارے را

ع ظ ر

(عَظَرَ) مجرکه بارا بستنے
العُظَر رگ کربسبب آن
شتر یا دگان بار دار نشوند
عَظِرَة کقربة شتر ماده که بستن
شود وشتر ماده که ابستن نشود
اضداد است وقد یکون بالنافة
عِرق العَظَر فیُقطع فتلقح
(عَظُور) کصبور پرشکم از بهر شتر
کرباشد عُظُر گلتف جمع
عِظَارة گلتا بهری وامتلا
از شراب
(عِظَارَی) بالفتح لهنهاے نر
عِظَایَر) کفرشب رکیف کوتاه
ولوانا ودرشت اندام وتند
وترنجیده وبدخوے
(س) عَظِرَ الشیُ عَظَرًا مجرکه
ناپسند داشت آنرا وعَظِرَ السقاء
پر کرد
(اِعْظِیر) زحمت دادن استاد
شراب کهنے را وگران شدن
شکم از ان

ع ظ ارب

(عِظْرِب) کزبرج مارخرد

ع ظ رم

(عِظْرِم) کزبرج سرکین شیر بیشه

ع ظ ط

عِظْیُوط کبیزدن آنکه وقت
جماع حدث کند یا آنکه قبل اند
دخول انزال آید ش

عِظْیُوطَة بالکسر لگدکوب
کوش ماده

ع ظ ظ

(عَظَّة) بالفتح سختی وتنگ
وشدت آن
(ن) (عَظَّتِ الحربُ) سختی صعب
آن را حرب وعَظَّ فُلانًا
بالأرض برزمین چسپانید آنرا
عَظْعَظَ السَّهْمُ عَظْعَظَةً
وعِظْعَاظًا بالکسر لرزید تیر وچاه
چاه آن گرفت وپیچید در رفتن
سهم معظعظ نعت است از ان
وعَظْعَظَ الجَمَلُ سپاهگی
رفت بدول از صف سفر کرد
وبرگشت وعَظْعَظَنِی الجَمَلُ
برآمد برکوه وعَظْعَظَتِ
الدابةُ دنب جنبانید ورفت
باتنگی نفس خود تو لهم لا یعظعظ
وَتَعَظْعَظَ بفتح تاء الثانی
یعنی اورزکمن مراد نفس خود
راپند بده آوالصواب ضم اول
الثانیة ای لا یکن منك امر
بالصلاح وانت تنهی نفسك
(أَعَظَّهُ اللهُ) صاحب عظاظ
گردانید اورا خدائے
(مُعاظَلة) باهم سختی کردن و
دشنام آشکار او شدت شقت
سختی جنگ
عِظاظ بالکسر مثله
فی الکل وهمگیر را گزیدن

ع ظ ل

عُظُل) بضمتین ابزدگان
ومشهان بشر
جمع عاظِل) ع او دوسه بر هم

نشسته جراد عظل کسکر مثله (یوم العظالی) کماری روز است مرجربان را شی لان لیاب رکب بعضهم بعضا او لانه لا یکاد الا فنان او الثلاثة کذا یکه (ن س) عظلت الکلاب) بر گیدگیر سوار گردیدند سکان بکشتے (م عظل) کهن جاے درخت ناک (تعظیل) مجتمع شدن بر چیزی تعاظل فی القافیة مقاظلة وعظما لا بالکسر تضمتین کرد وقیل اعظال فی القوافی هو التکریر ونیز عظال بکشتے در پی ماده بزر بگیدگیر رفتن سکان ولخ وجز آن (مقاظلة مثله (تعظلوا علیه) گرد آمدند بری (متعاظلة) لخ بر هم نشسته لازم گرفته یکدیگر را (تعاظل) در پی ماده بزر بگیدگیر رفتن سکان ولخ وجز آن به کشتے

(اعتظال) یعنی تعاظل است (معظل) کمنزل جاے درخت ناک

ع ظ م

(عظمة) کدرجة تاریکے (عظلام) باکسر گرد وغبار (عظلم) کوبرج شب تاریک وشیر درخت یا گیاهی است که بدان رنگ کنند یا آن وسمه است ونیل

(عظلمة) تاریک شدن شب وسخت سیاه گردیدن آن

ع ظ م

(عظم) بالفتح استخوان اعظم کافلس وعظام وعظامة بکسرهما جمع والهاء للتانیث الجمع وسمع اعظای اعضاء ونیز عظم مونثی است وعظم وصاح بادی است مرعربان را او هی عظیم وصاح کنند بیرو عظم الرجل) چوب پالان بی دوال الوادات وعظم الفدان بفتحتین پس فدان وذو العظم کعب بن نعلبان شیبانی است وذو عظم ماحیه است در خیبر ودر آن چشمهای جاری است عظم بالضم بزرگے وکلانے وبیشتری اسم مصدر است جماعت کثیر وعظم الامر وبفتح معظمه آن کار عظم الشیء الکره وقوله تعالی انا هو محففة منقول وانا یکون ذلک فیما کان مدحا او ذما وکل ما حسن ان یکون علی مذهب نعم وبئس صح تخفیفه ونقل حرکة او سطه الی اوله وما لا یحسن لم ینقل وان جاز تخفیفه تقول حسن الوجه وجهک منقولا ولا یجوز ان تقول قد حسن وجهک لانه لا یصلح فیه نعم ویجوز ان الخفیفة فتقول قد حسن وجهک فقم علیه (عظمة) بالضم بالشپچه کزنان بر سرین بندند تا کلان نمایند (عظم الطریق) محرکة میانه راه وکشاده وفراخ آن (عظمة) محرکة بزرگی وناز کردن کشی وکبر وبخوت اما عظمة الله فلا توصف بهذا ومتی وصف بها عد بالعظمة فهو موم قال ابو حنیفة اذا قال عظمة الله فهو یمین وقال الشافعی ان نوی به الیمین فهو یمین (وعظمة اللسان) آنچه سطبر باشد از زبان (وعظمة الساعد) آنچه متصل ارنج وعضله ناک باشد والساعد نصفان فابین الرفق وفیه الفضلة عظمة وما یلی الکف اسلة (وعظمة الذراع) سطبری بازو (وعظات القوم) سرداران ومهتران قوم (عظمة) کفرحة زن آمنده بزرگ

(اعظم) بزرگ یا بزرگ تر وکوچک است وبضم الظاء (عظیم) کامیر بزرگ وکلان فرد وامیر وحاکم وصفتی از صفات باری تعالی وهو الذی جاوز قدره حدود العقول حتی لا یتصور کنهه وحقیقته (عظیمة) سختی وبلائی سخت (عظام) کقطام موضعی است بشام (عظامة) بالکسر بالشپچه کردن زنان بر سرین بندند تا کلان نمایند (اعظامة) بالکسر شله

(عظام) کسحاب بزرگ وکلان (عظم) کسکری کوتر کرکش ناقل بچپید بے باشد (عظموت) کبروت بزرگی وخوبی ناز وتاز وگردن کشی وبزرگ منشی وبخوت (عظام) کرنا بزرگ وکلان (عظامة) کرنا به بزرگی وبزرگ منشی وبخوت وناز وگردن کشی وبالشپچه نان که بر سرین بندند جهت کلان نمودن (مظموم) مشترکه که استخوان در زبانش شکسته باشد تا شیر نمکد (مظمومة) زن شوخمنه کیر کلان (ن) عظم الکلب عظما) بالفتح استخوان خورانیدن سگ را (وعظم الرجل عظمه) زور استخوان را (ك) عظم عظما) کنصب و (عظامة) بالفتح بزرگ وکلان شدن ونیز عظم بزرگی وکلانے خلاف صغر (معظمة) کمکرمة سختی سخت (اعظام) بزرگ گردانیدن و بزرگ داشتن وبزرگی صفت نمودن وبزرگ وبزرگ دیدن کسی را واستخوان خورانیدن سگ را (تعظیم) بزرگ کردن وبزرگ داشتن وبه بزرگی صفت نمودن وبزرگ شمردن واستخوان بریدن گوسپندرا وورام بزرگ درآمدن

ج ۲

(تعظیم) بزرگی نمودن وبزرگ منشی کردن
(تعاظمہ) بزرگ شد بر وی یقال لا یتعاظمہ شیٔ یعنی کار یست کہ چیزے نسبت آن بزرگ نیست
(استعظام) بزرگ دیدن کسی را وبزرگ شمردن وبزرگ منشی نمودن ومعظم چیزے گرفتن

ع ظ و

(ت) عظاۃ) نرشت کردآن را باہلاک نمود بہر خود را نیدن یقال لقاہ اللہ ما عظاہ ای ما ساءہ
وباز گردانید از نیکے وغیبت کرد باہمان گرفت آزار او بد گفت ویقال لقی علانۃ ما عظاہ وما عجماہ ای شدۃ

ع ظ ی

(عظایۃ) بالکسر والفتح ولہجت مانند کربہ وگربہ عظایۃ بالفتح والمد مثلہ عظاء بالفتح والکسر جمع
(عظیان) بالفتح شتر آماسیدہ شکم از گیاہ عنظوان
(س) عظی الجمل عظا ماسید شکمش از خوردن گیاہ عنظوان عظ نعت ازان

باب العین فصل الفاء

ع ف ت

(عفیتۃ) کسفینۃ تبا بکہ کنے از حلواست
(عفت) بالضم کول ومردچہ

وست وآنکہ سخن دشواری تواند گفت
(رجل عفتان) کصفتان مرد توانا فربہ یا پرگوشت گرداندام یا درشت خلقت زور مند ویقال فلان عفتانی
(ض) عفتہ عفتا بر افت آزار او گفت
(العظم) شکست آنرا یا شکست بالتثقیل جدا شدن
ونیز عفت وست بزہ فتن کسی را وشکستہ گفتن سخن را از کلفت وتکلف نمودن در عربیت

ع ف ث

(اعفث) آنکہ اکثر بر سینہ باشد
او الذی اذا جلس ان تشعفت عورتہ ومنہ الحدیث کان الزبیر اعفث ورئی فکان یثنب تحت ازارہ
التبان ونیز اعفث مرد بیہودہ گو

ع ف ج

(عفج) بالکسر والتحریک گلنف روندہ مردم واسپ سبلغ کطعام از معدہ بدہان لقل کند وھو مثل المصادین لذوات الخف والظلف اعفاج جمع
(عفجۃ) کمفرشۃ حوض خرد در جنب حوضہای بزرگ کہ ہرگاہ آب حوض بلند کردد وبریزد از آن آب خورند وگیرند
(اعفج) فراخ وبزرگ روندہ
(عفنجج) کعفنفر کول سطبر وناشتاب رو
(معفنجر) کمنبر کول کہ ضبط کلام وعمل نتواند وسخن تا سزا گوید

وکار ہیچکارہ کند وچوب دستی والا زدن معفجۃ ومعفاج مثلہ ونیز معفاج چوبکہ بدان گاذر جامہ را زند وقت شستن ومرد بد فعل
(ض) عفج عفجا زد وکذا عفجہ بالعصا وعفج جاریتہ کنایہ آن را وعفج القصار الثوب زد جامہ را بمعفاج
ونیز (عفج) فعل قوم لوط کردن
(س) عفج الرجل عفجا) محرکۃ بزرگ وفربہ شد رودہ او
تعفج البعیر فی مشیتہ کج رفت
(اعفاج) شتاب رفتن

ع ف ج ل

(عفجل) کسمندل ثقیل گران جان وبدخوی کہ صحبت وی ملا ناخوش دارند ومرد بسیار ہرزہ گوی وفضول

ع ف د

(عفد) بالفتح کبوتر یا مرغیست شبیہ کبوتر
(ض) عفد عفدا او عفدانا محرکۃ ہر دو پای فراہم آورده برجست
(اعتفاد) دربرسیدن بر خود وتخواستن چیزے را از کسی چنانکہ میرد از گرسنگی واین در خشک سال میکنند یقال رجل عفادیۃ تبکیہ فقال مالک قالت نرید ان نعتفد وگردیدن ویقین کردن

ع ف ر

(عفر) بالفتح شہریست نزدیک ہیسان وانا علام است
(عفر) مرد نیک خبیث گریز
(عفری) بیای نسبت مثلہ واسد عفر) شیر درشت وخرک نر ریضہ یا عام است یا بچہ خوک
(عفرۃ) بالکسر زن پلید سوء خلق وسوی گردن خبیث وخرس
(عفرات) بالکسر مرد پلید گریز وسوی مبالغہ سر
(عفریۃ) بالکسر وتخفیف الیاء مرد پلید گریز ودر بالغہ کنند در ہر چیز وستمگار وفی الحدیث ان اللہ یبغض العفریۃ النفریۃ اے الذی لا ینزع فی اہل ومال واسد عفریۃ) شیر درشت خلقت وسختی وسوی گردن شیر خروس وسوی قفای مرد وپشم پیشانی ستود وسوی سیاہ سرد ویقال جاء نا فشا عفریۃ ای جاء غضبان وشیطان عفریۃ ویوستینہ
(عفر) بالضم شب ہفتم وہشتم ونہم ماہ ویقال لقیت فلانا عن عفرای بعد شہر او خمسۃ عشر
(عفوا) ای صار اللیالی بعفرای البیض ومرد ویرا حیت ودغاطر وسطبر ودرشت اندام وتوانا اعفار وعیفار) بالکسر جمع وبگیاہ بادیہ بلا وقیس وبارکاہ
(عفرۃ) بالضم سرخی پشت آہو مایل بسپیدی وعفرۃ البرد

اول سرما و موی اول سفای خمیر و خروس و سپیدی غیر خالص و بفتح و منه الحدیث اذا اعجد جاء فی عفیر حتی لوی من خلفه عفر البطیء (عَفَر) محرکة خاک و روی خاک والیکن اعفار جمع و اول آب که کشت را دهند و خیر با که نخاط الغیطان نامند آمد او سخگی و اشکال یقال کلام لا عفر فیه ای لا هویص فیه کذا فی الاشکال (عُفر) بضمتین روزگار و هنگام و ماه (عِفر) کطمر مرد پلید (عُفُرَة) بضمتین و تشدید الراء تختین سرما و اخلاط مردم + و عُفْرَة الحجر سختی گرما و یقال جاء فی عُفْرَة الحر ای فی اوله (عَفِير) کامیر گوشت آفتاب خشک کرده بر ریگ تفسان و پست شور ابنده بی شیرینی و جزین یا پست ناشور ابنده و نان بی نان خورش و زنی که همسایه چیزی ندهد (عُفَيْرَة) کسفینة کوک کوه گردان و زنیکه بکسی به نظر رسد (عُفَيْر) کزبیر مردی و اسپ پست مرجهنده را (عُفَيْرَة) کجهینة زنی بود از حکماء جاهلیت (عفار) کسحاب درخت گاو دوی آتش گیرند فی المثل کل شجر نار و استمجد المرخ والعفار و ذکر فی م خ د م ج د ع ف ر ة بی نان بی خورش (عَفَارَة) کسحابة پلیدی و چرک (عَفَرْنَى) بالضم بند پای آب است در سواد عقیق (عَفَّار) گلستان کشنده و بسنده خرما بنان (عَفَرْفَرَة) کسفرجلة پلیده و شیر بیشه عیفرون کهذیر بر مثله (اسود بن يُعْفُر) بالضم نام شاعری اذا قلته بفتح الیاء لم تصرف لأنه على وزن الفعل مما لم ينصرف لأنه قد زال شبه الفعل (يَعْفُور) کیعقوب آهو خاکستر گون یا رام است و بضم ابر و باد و بره و کوزن بچه و آواز و جنبش و پاره از شب و سرقة نام خر آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم و هو عُفَير كنُبَيْر (يعافير) بالفتح رمنه نوع سوسمار (مَعَافِر) بالفتح شهری است یا موضعی است بیمن و پدر قبیله از همدان لا ينصرف معرفة و فكرة ثياب مَعَافِرِيَّة منسوب بهست بیکے ازان هر سه (مَعْفُور) بازار کاسد (مَعْفُورَة) زمین که علف آنرا خورا نیده باشند و بازار کاسد (ن) عَفَرَ فِي التُّرَاب عَفْرًا بالفتح در خاک غلطانیدن آنرا و خاک آلوده کردن یا زیر خاک دفن نمودن و پنهان کردن و بزمین زدن آنرا

ناخورش و موضعیست بیمان که وطائف + و نیز عَفَّار (کشن دادن و پیراستن خرمایان را و پشت شور انیده بی شیرینی و از اعلام است (عَفَّار) کسحاب نام زنی خویشی و پلید (اعفر) سپید که بسرخی بازند و آهو که بر سپیدی او سرخی غالب باشد یا آهو که پشتش سرخ و شکم تهیگاه و وی اندک سپید باشد (عَفَر) ام سوخت و تریدسپید کرده شده و ریگ سرخ و شب سپید (عُفْر) بالضم جمع (عَفْرَاء) زن سپید و شب سیزدهم ماه و زمین بی نشان میان یا سیر نشده و نام زمینیست و قلعه بفلسطین و نام زنی و قصر عفراء جائیست بشام قریب نوا + و شَاةٌ عَفْرَاء گوسپند که بر سپیدی پشم آن سرخی غالب باشد و کذلك الظبية عُفْر بالضم جمع دابنا عفراء معوذ و معاذ و صحابیان اند و آن هر دو پسر حارث بن رفاعه و عفراء نام مادر ایشانست و هی بنت عبید بن ثعلبة (عَفْرِي) بالفتح موی گردن خروس و موی نفار مردم و بضم پیشانی ستور و موهای میانه سر (لَفْلٌ عُفَارِيٌّ) پیکان تیکو (عُفْرِيَة) بالضم و تخفیف الیاء مرد خبیث کریز و موی میانه سر (عِفْرِيَة) بالکسر نهایت رساننده هر چیزی و مرد در گذرنده معاصی و در ساوساله کننده و در آن نیرنگ و لیبده + و راؤه مع کسر الفاء عفریة مؤنث و فلان عفریت نِفْرِيَتٌ) انابتال است و دیو پیکر و مرد سخت خبیث گریز و بفتح و قرئ بهما و یقال عفریت واحد مثل عُفَارِيَة واحد و قال الخليل شيطان عِفْرِيَة وعِفْرِيَة والشياطين العفاريت والعفارية فاذا اسكنت الياء صيرت الهاء تاء او اذا حركتها فالتاء هاء في الوقف واسد عِفْرِيَة شیر تواتا و درشت خلقت (عِفْرِين) بکسرتین مع تشدید الراء شیر بیشه و پیشه شیر و جانوریست که در خاک نرم زمین و دیوار میسا شد یا جانوریست مانند گربه و بر سوار پیش آید و بهیب میزند و مرد تمام اندام و ضابط توانا و زیرک و رسا و بغایت رساننده هر چیزی تمام شی (عُفَارِيَة) بالضم و تخفیف الیاء مرد سخت پلید و اسد عُفَارِيَة شیر و درشت خلقت توانا (وَقَعَ فِي عَافُورَةِ شَرٍّ وَعَافُورِهِ) یعنی در بدی و جای هلاک و سختی افتاد (أَسَدٌ عَفَرْنَى) بالتحریک شیر درشت اندام و هو تعلق منی بذلك لشدته والنون تالف للالحاق ولده عَفَرْنَاة ماده شیر استوار خلقت (بَعُوضَةٌ عَفَرْنَاةٌ) شیر ماده سخت و درشت و ناقة عَفَرْنَاة شتر ماده توانا و خول (عَفَارِيَات) بالضم بندهای آب است در سواد عقیق (عَفَّار) گلستان کشنده و بسنده خرما بنان (عَفَرْفَرَة) کسفرجلة پلیده و شیر بیشه عیفرون کهذیر بر مثله (اسود بن يُعْفُر) بالضم نام شاعری اذا قلته بفتح الیاء لم تصرف لأنه على وزن الفعل مما لم ينصرف لأنه قد زال شبه الفعل (يَعْفُور) کیعقوب آهو خاکستر گون یا رام است و بضم ابر و باد و بره و کوزن بچه و آواز و جنبش و پاره از شب و سرقة نام خر آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم و هو عُفَير كنُبَيْر (يعافير) بالفتح رمنه نوع سوسمار (مَعَافِر) بالفتح شهری است یا موضعی است بیمن و پدر قبیله از همدان لا ينصرف معرفة و فكرة ثياب مَعَافِرِيَّة منسوب بهست بیکے ازان هر سه (مَعْفُور) بازار کاسد (مَعْفُورَة) زمین که علف آنرا خورا نیده باشند و بازار کاسد (ن) عَفَرَ فِي التُّرَاب عَفْرًا بالفتح در خاک غلطانیدن آنرا و خاک آلوده کردن یا زیر خاک دفن نمودن و پنهان کردن و بزمین زدن آنرا

ج ۳

(ر س) عَفَرٌ عَفْرَاءُ سپید سرخی مائل گردید آهو یا سرخ پشت و سپید شکم گشت

(عَفَرَ نَعَفِيرًا) آمیخت گوسپندان سیاه را با گوسپندان سپید سرخی مائل و نیز (تَعْفِيرٌ) خاک آلوده کردن و در خاک غلطانیدن و زیر خاک دفن کردن و بر زمین زدن

کسے را وا باز داشتن گاه گاه وحشی ماده شیر را از بچه باز داده طعام و پستان بگل آلوده کردن گوشت را با آفتاب بریک تفسان پسید کردن و فی الحدیث انّ امّ ثابت شکت الیه ان مالها لا یزکو فقال ما آلوا نفقات تعفرهی ای استبدل اغناما بیضا فان البرکة فیها

(مُعَافَرَةٌ) مبنیًا للفاعل مرد نرم رفتار و آرام با کار دانیان در فضله انسان نخورد

(تَعَفُّرٌ) خاک آلود گردیدن و در خاک غلطیدن و بر زمین زده شدن و فربه گردیدن وحشی

(تَعَفُّرٌ) فرو سپید گردیدن ترید

(اِعْتِفَارٌ) بر زمین زدن کسی را و سر کسی گرفتن و چسبیدن و قهر کردن بر کسی و خاک آلود کردن و خاک آلوده شدن و کسی را بر خاک افگندن از شیر

(اِعْفَارٌ) خاک آلود شدن و بر خاک غلطیدن و بر زمین زده شدن شیر

(عُفُورٌ) و رگذشتن در امور

(عَفْرٌ) بالفتح چهار مغز کرده شود و نیز بازی کردن مرد با اهل خود و خواباندن دختر را بالفعل من نصر

(عَفَارٌ) کسماب چهار مغز ماکول

(عَفَارَةٌ) کسماب پشته از زمین

(عُفَارَةٌ) بالضم باد پنبه

(مُعَافَرَةٌ) بهمدیگر بازی کردن دون و خوی

ع ف ز

(عَفَزٌ) بالتحریک و تشدید الراء المفتوحة مخفف است در بصره

ع ف س

(عَفَسَ) بالفتح باز داشتن و خوار و حقیر ساختن و سخت راندن و پوست مالیدن و زدن بپای بر سرین کسی و کشیدن بسوی زمین بافشاش سخت والفعل من نصر

(عَفَاسٌ) گتاب فساد و نام ماده شتری راعی شاعر را

(عَيْفَسٌ) کمیض کوتاه بالا

(مَعْفَسٌ) مجلس بند استخوان

(مَعْفُوسٌ) مرد بندی و زدائے و خوار و حقیر و متبدل هر چه باشد

(مُعَافَسَةٌ) همدیگر دوسین و پا بر سرین کسی زدن

(اِعْتِفَاسٌ) کشتی گرفتن و مضطرب شدن

(تَعَافُسٌ) کشتی گرفتن یقال تعافسوا اذا تعانجوا فی الصراع

(اَلْعَفَسُ) در تراب آلوده گردیدن بخاک

ع ف ش

(اَعْفَشُ) مرد ضعیف البصر که چشم او بطلق پیوسته آب راند

(عُفَاشٌ) کغراب مرد وافر انبوه ریش

(عُفَاشَةٌ) بالضم مردم بے خیر یقال هولاء عُفَاشَةٌ مِنَ النَّاسِ

(عَفْرَزٌ) کجعفر سابق شتاب و مرد بسیار شور و غوغا در باطل

ونیز عَفْرَزٌ (معرفه مروی است از اهل جیرہاد خترش که منیه بود مولی قریش تهیب کرده و نیز نام پسر سالم بن عامر

ع ف ش

(عَفْشَلٌ) کجعفر مرد گران جان و ثقیل عَفَنْشَلٌ بزیادت نون مثله

(رجل عِفْشَالٌ) بالکسر مرد شوخ کم باک

(عَفْشَلِيلٌ) مرد ثقیل و گران و درشت خوی و کنده فرو هشته گوشت و کلیم بسیار پشم و گفتار یاگفتار نرم

ع ف ص

(عَفَصٌ) بالفتح مازو که از ان سیاهی سازند مولد است یا عربی یا درختی است از بلوط که یک سال بلوط بار دهد دیگر سال مازو قابض است و مجفف مواد بدن شده و اعضای نرم و سست را سخت و قوی گرداند و نقوع آن در سر که موی را سیاه کند و مسحوق آن با ب برنا شفته رد و شکم را قوی کند و اسهال و فواق

ای هم من لا خیر فیهم

(عَفَنْشَلٌ) کعلس پیر گران سال ویقال انّه لعفنشل القریة یعنی او وافر و انبوه ریش است و رجل عَفَنْشَلُ الْعَيْنَيْنِ مرد سطبر ابرو

(ض) عَفْشَةٌ عُفُوشًا گرد آمدن و آن را

(عَفَنْشَتْ لحيته عَفَنْشَةً) سطبر و انبوه شدن ریش و عَثَفَنْشَتْ بتقدیم نون مثله

ع ف ش ج

(عَفْشَجٌ) بالفتح دراز سطبر

ع ف ش ل

امعارا نفع بخشد
(عَفِص) گفتہ تندمزہ ویقال طعام عفص ای فیہ نقبض
(عَفَص) محرکۃ پیچیدگی بینی و گرفتگی آن
(عِفاص) بالکسر پوست پارہ سرخورد وجزآن بدان بندند وخمیر وجزآن ازچرم باشد وازغیرآن کذا فی النہایۃ وغلاف قارورہ ونی حدیث اللقطۃ فاحفظ عفاصہا
(عُفُوصَۃ) بالضم تلخی وتندی مزہ
(عَنْفَص) بکسرتین درد سخت وپلید زبان بے شرم نون زائد است
(عِفْصاص) بالکسر وخرنباتیست بد خلق
(ض عَفَصَہُ عَفْصًا) بالفتح برکند آزار و عَفَصَ فُلَانًا غالب آمد اورا در کشتی وسست گردانید وعَفَصَ یَدَہُ بیچ داد دست اورا وعَفَصَ جَارِیَتَہُ جماع کرد باو وعَفَصَ الْقَارُورَۃَ عفاص بست بر شیشہ ومہر ساخت شیشہ را وعَفَصَ النَّبِیُّ دوتا کرد اورا وپامال گردانید
(اِعْفاص) سرببند ساختن خمور را وسربند بہمان بستن (ثَوْبٌ مُعَفَّصٌ) کمظم جامہ رنگین بجاذو
اِعْتَفَصَ مِنْہُ حَقَّہُ گرفت از وی حق خود را

ع ف ض ج

عَفْضَج وعَفْضاج وعفاضج
بکسر وبفتح ہا بیت فرہست گوشت و ویز عَفْضَجَۃ بکسر ہا ودرشت گوشت مند
(یقال ھو مَعْضُوبٌ ما عَفْضَجَ) مجہول یعنی فربہ نیست

ع ف ط

(عَفَطٌ) بالفتح نخامہ بینی میش
عِفْطِیٌّ بالکسر مشعشۃ الیار ورمانندہ بسخن
(رَجُلٌ عَفُوطٌ) کثیف ہرویز دہندہ
رجل عَافِطٌ امرد گوزن
عَافِطَۃ میش مادہ بخلاف نَافِطَۃ کہ بز مادہ است وہذہ مَالَہ عَافِطَۃٌ وَلَا نَافِطَۃٌ یعنی نہ میش مادہ ونہ بز مادہ یا عافطۃ داہ شبانی کنندہ ونافطہ گوسپند
(عَفِیط) کامیر نخامہ میش
(عَفَاطِی) بالکسر منسوبا ورمانندہ بسخن
(عَفَّاط) کشاد ورماندہ بسخن
(عَفَّاطَۃ) کجاوہ کنیز ک شبانی کنندہ
(ض عَفَطَتِ الْعَنْزُ عَفْطًا) بالفتح وعَفِیطًا وعَفَطانًا محرکۃ ہیزد اد بزو وعَفَطَ فِی کَلَامِہٖ
(عَفْطًا) بالفتح ورماندن بسخن و ویز
(عَفْط) ہیزد اد ن بز و دلب وبجواندن گوسپندان را مرمنی فشاندن آن وراندن شبان گوسپندان بہمان روش کہ عطسہ دہند

ع ف ط ل

(عُفْطُلَۃ) آمیختن چیزے را بچیزے وخلط کردن

ع ف ف

(عَفَّ) بالفتح پارسا عَفَّۃ مؤنث
صَفَفَۃ محرکۃ جمع
(عُفَّۃ) بالضم باقی شیر در پستان وکندہ پیروماہی است بی پشیز کوچک سپید رنگ طبوخ آن بداشتہ سرنج ماند
(عَفْعَفَ) بالفتح بار درخت مؤنث
(عِفَاف) گلناب دارد
(عُفَافَۃ) بالضم شیر فراہم آمدہ باقی ماندہ شیر در پستان
(عَفِیف) کامیر پارسا عفیفہ مؤنث اَعِفَّاء وعَفَائِف و عَفِیفَات جمع ویز عُفَیف نام برادر عفیف بن بجید
عَطِیَّۃ بن عَازِب بن عُفَیف کزیراو کامیر صحابی است وابن العُفَیف تابعی از صدیق رضی اللہ عنہ روایت دارد وعُفَیف بن معد یکرب
مصغر امشد وانصحابی است
وعُفَیف بن مُجَیْد محدث
عِفَّانُ الشَّیْءِ بالکسر وثوت آن چیز یقال جاء علی عِفَانِہٖ ای حِیْزِہٖ واوانہ
(عَفَّان) کعدد ولیصرف نام پدر عثمان رضی اللہ عنہ وھو عَفَّان بن ابی العاص وعَفَّان بن بجیر صحابی است وعَفَّان ازدی خیر منسوب وعَفَّان بن سیار و عَفَّان ابن جبیر وابو عثمان عَفَّان بن مسلم بصری محدثان اند وابو عَفَّان غالب القطان وعثمان
عَفَّانی بروایت حدیث دارند
(ض) عَفَّ عَفًّا وعِفَافًا وعَفَافًا وعَفَّۃً بفتحتین وعِفَّۃً بالکسر پارسا شد از حرام و پارسائے نمود وعَفَّ اللَّبَنُ فراہم آمد شیر در پستان یا باقی ماند در آن
(عَفْعَفَ عَفْعَفَۃً) خورد بار موز را
اَعَفَّتِ الشَّاۃُ باقی ماند شیر در پستان گوسپند بعد مکیدن بچہ آن ونیز اِعْفَاف پارسا گردانیدن وباز داشتن کسی را از حرام
عَفَّفْتُہُ تَعْفِیفًا خورانیدم اورا آن بقیہ شیر کہ در پستان ماندہ
یقال تَعَافَّ یا مریض یعنی دوا بخور ونیز تَعَافَّفْ دوشیدن ناقہ بعد ابعد اول یقال تَعَافَّ فَاقَتَکَ یعنی بدوش ناقہ خود را بعد دوشیدن اول
(تَعَفُّف) بازایستادن از حرام واز سوال واز مردم بتکلف پارسائی نمودن وباقی شیر کہ در پستان ماندہ دوشیدن وخوردن
(اِسْتِعْفَاف) بمعنی اعتفاف

ج ۳

است و نیز استعفاف بامساک
کردن و باز ایستادن از سوم
و باز داشتن خواستن

ع ف ق

(عَفَقَة) بالفتح غیبت ساق
است که در میان خاک گزیده شود
(عَفَق) محرکة آمد و شد شتران
بر آب خور
(عُفُق) بضمتین سنگین
(عِفِّيقان) بالفتح و کسر اول
گیاهی است مانند عرفج
(فَزَعُ بن عُفَيق) کنیه تاسع
است
(عفاق بن محرّی) گنتاب
عنصی است که تحذب بن عمرو
بن درشک سال آزاد گرفته
(ان) نمود و بخورد
(عفاق) هروارد صادر و راجع
مخلف و مرطرف آمد رفت نایب
و بسیار آمد و شد کننده
(عَفَاقَة) کجاوه کوچک
کذبت عفاقك
(معفق) کمبر نام مردی
(جبل معفاق الزيارة) بالکسر
مرد بسیار زیارت که پیوسته آمد
رفت دارد
(ض عَفَقَ عَفقًا) بالفتح غائب
گردید بسر خود و پس آن باز
آمد معناه يعفق العفقة اى
يغيب الغيبة ثم يرجع وعفقه
بالسوط بسیار زد و ابتدا بالزیادة
(وعفق عن الامر) بند نمود
(زدن کار و باز داشت آن از

ارادهٔ وی (عَفَقَ الإبلُ)
عَفقًا وعُفُوقًا - پریشان
و متفرق شدند شتران در چراگاه
بعد گذاشتن دران و برسر خود
رفتند و نیز عَفَق امرك خوابیدن
و باز ماندن و نیز واداشتن و استوار
نا کردن کار و بسیار کشتی کردن
(عُفُوق) بسیار آمد رفت کردن شتران
(عَفَق) بسیار رجوع کردن بُقال
(لقد تعفق اى تكثر) انرجوع
(عفق) دیر هم آوردن چیزی را و
دیر زنده کردن او چیزی را
و بسیار دوشیدن ناقه و شتاب
(عِفَاق بالكسر مثله فيهما)
(عُفاق) بے حاجت گذاشت و شد
(عَفَقَ الدهرُ بضمهما على
فلان) تعفيقًا) بر گرداند
گردید گوسپند از جانب
آنها
(عَفَاقَة) مردسیلن و ذریب
(عَفَق) زیان و فساد و تباهی اندر سخن
(عَفَق) کبک در گوسپندان آمد رفت
(عَفَقَ بفلان) پناه آوردن بری
(وعَفَقَ بشئ) پنهان گردید
در پس آن
(اعتفاق) مائل گردیدن
غیر بر شکار و شمشیر زدن قوم
بگدیگر را و بعدی بالید
(مُنعفق) مبنیا للفاعل مائل
و باز گرداننده از آب
(مُعفق) بفتح فا منصرف لذاب
(انعفاق) گذاشتن در امور

و شتابی کردن يقال تعفقوا فی
حاجتهم اى تعجلوا فيها
وآسرعوا

ع ف ق س

(عَفَنْقَس) بدخلق است
او بعد از آنکه نیکو خوی بود
(عَفَنْقَس) کسمدل وخوار
خوی و ناکس خلق عَفَنْقَس
خوی و خوار
(اعفنقاس) وخوار خوی
گردیدن

ع ف ق ل

(عَفَقَل) کبسفرجل کلان وی

ع ف ك

(ابو عَفَك) محرکة مردی است
یهودی که سالم بن عمیر شکری
که از حضرت صلے الله علیه وسلم
فرستاده بود بقتل رسانید
(عَفَك) گشتن کول
(عَفِيك) کامیر نیک کول
(عَنَفَك) کجندل مثله
(أَعْفَك) سخت کول و مردم چه
دست و نا درست کار و آنکه بیک
سخن نیاید و هر کاری را که شروع
نماید تا تمام گذاشته در دیگری
در آید
(عَفَكاء) کصحراى شتر ماده که
در آن اندک سرکشی باشد
(ض عَفَكَ الكلامَ عَفكًا)
استوار نکرد کلام را و سخن نامرده
گفت و نیز عَفَكَ باندختن از
حاجت و معاملت کردن حق کسی را
(س) عَفِكَ عَفَكًا) بالفتح

با تحریک سخت کول گردید

ع ف ك ل

(عَفَكَل) کجعفر کول

ع ف ل

(عَفَل) محرکة فتح ماده و آن
چیزی است که از کس زن و
شتر ماده بر آید مانند اُدره که
در خایهٔ مردان باشد
عَفَلَة بالتاء مثله و بسیاری
پیه در مابین پای تکه و گاو نر و
اکثر استعمالش در خصی میکنند
و خط میان و بر و کپر و پیه هر دو
خایه قچقار و گرد آن و
جای دست زدن در قچقار و
گوسپند جهت دانستن فربهی
و گرانی و سکی وی و بفتح
(بنو عُفَيل) از بیربنو مالک بن
سعد اند قوم گجاج
(عافل) آنکه جامه کوتاه پوشد
و راز پوشد
(عَفَلاء) کصحراء زدن و فشرده
که از کس وی فتح برآمده
(عَفَال) کغلام دشنام است
مردان را
عَفَلان کسکران کوهی است
مرثی ابی بکر بن کلاب را
(عَفَلَة) بالتاء آبے است
و نیز نزدیک کوه عفلان
عَفَلاة بالفتح لب که وقت خشم
بر گردد
(س) عَفِلَتِ المرأة عظر زده
گردید
(تعفيل) صلاح فتح کردن و

نسبت نمودن کسی را بسوی آن

ع ف ل ط

(عَفْلَط) کزبرج کول عَفْلَط کعلس و عِفْلِیط کزبنبل مثل عَفْلَطَه عَفْلَطَةً آمیخت آنرا

ع ف ل ق

(عَفْلَق) کجعفر عَفْلَس کس فراخ دست کریم گوشت وزن کول بدزبان بد کردار عَفْلَقَة کعلبسة مثله

(عُفْلُوق) کزبور کول وکم خرد

ع ف ن

(عَفِن) گندید گوشت برگذیده بوی و مزه و پوسیده و هر چیز پوسیده و رسن پوسیده و تباه شده از آب که ریزه ریزه جدا گردد

(عَفَّان) کشداد نام مردی و بصرف وچشمه است و رسمد

(مَعْفُون) گوشت برگردیده بود مزه

(ن) عَفَنَ فِی الْجَبَل بهر آمد برکوه وعَفَنَ اللَّحْمَ برگردانید مزه ورنگ گوشت را

(س) عَفِنَ الْجَبَلُ عَفَنًا) محرکة وعُفُوكة پوسیده شد رسن از آب وتباه گردید چند انگه ریزه ریزه برآید وقت گردن

و نیز عُفُونَة) دلگیرے هوا

(اِعْفَان) خداوند چرم سوخته وار گردیدن

(تَعْفِین) برگردانیدن بامد

مزه گوشت را

(تَعَفُّن) سخت پوسیدن ونباه گردیدن رسن

ع ف ن ج ش

(عَفَنْجَش) کسمندل مرد درشت و بدخوی

ع ف ن ش

(عَفَنْشَ) کعلس پیرزن سال ویقال اِنَّهُ لَعَفَنْشُ الْلِحْیَة یعنی سطبر و بسیار موی ریش است

وعُفَانِشُ الْلِحْیَة بالضم مثله وعَفَنْشَتُ الْعَنَبَ سطبر برد عَفَنْشَتْ لِحْیَتُهُ بسیار و انبوه گردید ریش او وعَفَنْشَتْ بتقدیم النون علی الفاء لغة فیه

ع ف ن ط

(عَفَنْطَ) کعلس ناکس درشت خوی ودابة عَفَنْطَى کوهی که حیوانی است

ع ف و

(عُفُوّ) بالضم برابر و موافق نمودن و تمام چیزی گرفتن الفعل من فتح یقال عَفَوْهُ ای طَبَقُوهُ

(عَفَاهِیَة) بالضم سطبر و فربه

ع ف و م

(عُفَاهِم) کعلابط شتر ماده توانا جست و تیز رو و فراخی عیش و دیرگی سخت

ع ف و ن

(عُفَاهِن) کعلابط شتر ماده زورمند چست و چالاک

ع ف ی

(عَفَى) بالفتح پاک ترین مال و معظم آن و برگزیده واجود هر چیزی و زیادتی طلب از تقشف وچراگاه نیکو و نیکوئی و احسان و باقی ماندهٔ آب بعد از شیدن و شهرے که دران علامت ملک احد می نباشد و هائیکه پاسیر کسے نشده و خرکره و یک ثلث

(عَفْوَة وعِفَاء بالکسر والمد) جمع واسان و سهل از هر چیزی و عطیه

عَفُوا بے سوال و بے خواست او دادم

(عَفْوَة) بالفتح ویت و خون بها

(عِفْوَة) بالکسر گزیده هر چیزے یقال ذَهَبَتْ عِفْوَةُ هٰذَا الْبَیْتَای لینه وخیرُه واکلتُ عِفْوَةَ الطعام ای خیارَه ومن الشراب کذلک وخرکره ماده وچراگاه نیکو

(عُفْوَة) بالتاء مثلثه کف دیك یا سر دیك خوردی از روغن و مانند آن

(عَفَا) بالفتح مقصور آخر کره و یکسر و نر بیس و نر عَفَل کعدو

(عَفَاء) کسماء خاك وعته فی الشتم علیه العفاء وبیدی برسیاه چشم و باسان و خرکره و یکسر و پوشیدگی و ناپدیدگی

(عِفَاء) بالکسر والمد انبوهی چشم شتر و پر شتر مرغ وچراگان یقال فات عِفَاءٌ وَاَبُو الْعِفَاء

(عَافِی) زائد و خواهنده صدقه از مردم و ستور و مرغ وچراگان

بخشنده و مهمان و خواهنده فضل یا رزق و وارد و فرود آینده وطالب معروف و احسان و دراز موئی

(عُفَاة) بالضم جمع وقولهم هُوَ کثیر العُفَاة یعنی او بسیار مهمان است و شورباے در دیگ حاجتی بار انداخته و باقی طعام در دیگ و ناپدید و نیست کننده

(عُفِّی) بالضم وتشدید الیاء جمع (عَافِیَة) کصاحبة دور کردن خدا ے از بنده مکروه را و سلامت از بیمارے و بلا و مکروهات در بدن و باطن در دین و دنیا و آخرت اسم مصدر است و ناقة عَافِیَةُ اللَّحْمِ ناقه بسیار گوشت

عَافِیَات جمع عَافِیَةُ الْمَاءِ آب آینده و هو کثیر العافیة بسیار مهمان + و نیز عَافِیَة خواهنده رزق از طیور و سباع وجز آن

عَوَافِی جمع

(رجل عَفُوٌّ) کعدو مرد بسیار عفو کننده و درگذرنده از گناه صفتی از صفات باریتعالی بمعناه کثیر العفو

(عُفَاوَة) مثله کف و سر و یگ خوردی از روغن مانند آن و قیل اول المرق وبقیه

بالضم باقی مانده خورده ے در دین و یگ وطعام یک طفلان + پدید فرستند

(ن) عَفَتِ الرِّیحُ الْمَرْعَى نزدیک گرفت تخم چراگاه را و

است و نیز استعفاف باصابی
کردن و باز ایستادن از سوء
و باز داشتن خواستن

ع ف ق

(عَفَقَة) بالفتح عیب مادیان
است گرد ران خاک گرفته
(عَفَق) محرکة آمد و شد شتران
بر آب خور
(عُفُق) بضمتین سگر
(عَفَقان) بالفتح وکسر قاف
گیاهی است مانند عرفج
نوع بن عُفَیق کنیه تابعی
است
(عفاق بن شرحبیل) گناه
کسی است که تعذیب بسبب
او در خشک سال آمرزیده
شود و بخورد
(عفاق) هروار دصاد و راجع
مختص و بر طرف آمد رفتن تاب
و بسیار آمد و شد کننده
(عَفَاقة) اجابه کردن دعوت
کذبت عفاقتك
(مِعفَق) کمبر نام مردی
(جبل مِعفاق الزیارة) بالکسر
مرد بسیار زیارت که پیوسته آمد
رفت دارد
(عفق) عَفَقَ عَفقًا بالفتح غاب
کردید بر سر خود و پس آن باز
آمد معه او یعفق العفقة ای
یغیب الجمة ثم یرجع وعَفَقَه
بالسوط بسیار زد او را بتازیانه
(وعَفَقَ عن الامر) بند نمود
و زدن کار و باز داشت آن بداز

ارادة وی (عَفَقَتِ الابلُ)
عَفقًا وعُفُوقًا - پریشان
و متفرق شدند شتران در چراگاه
بدر گذاشتن دران و بر سر خود
رفتند و نیز عَفَقَ امدك خوابید
بیهوش شدن و تیز دادن و استولا
نمودن کار او بسیار کشتی کردن
خرد و کلان آمد رفت کردن شتران
بر آب بسیار رجوع کردن یُقال
لا تَدَعْ لنعفق ای تکثر الرجوع
و فرو هم آوردن چیزها و زدن
و پراگنده کردن او چیزی را
و بسیار دوشیدن ناقه و شتاب
(عِفَاق بالکسر مثله فیهما
(عُفَاق بے حاجت آمد و شد
نمودن
(عَفَّقَ الغنمُ بعضها علی
بعض) تعفیقًا بر هم گیر باز
آمدن گوسپند از جانب
(عفاقة) مردمیدن و فریب
دادن و فساد و تباهی انداختن
(عَفَقَ) درگوسپندان از آمد و رفت
(عَفَقَ بفلان) پناه آوردن بوی
(وعَفَقَ بشیء) پنهان گردید
و در پس آن
(عُتفاق) مائل گردیدن
غیر بر شکار و شیر زدن قوم
یکدیگر را و بعدی بالیار
(مُنعفِق) مبنیا للفاعل مائل
و باز گردنده از آب
(ومُعفَق) بفتح فا منصرف از آب
(إعفاق) گذاشتن در امور

و شتابی کردن یقال اعفقوا فی
حاجتهم ای مضوا فیها
وأسرعوا

ع ف ق س

(عَفَقَسَة) بد خلق است
او بعد از آنکه نیکخوی بود
(عَفَنْقَس) کسمندل وشوار
خوی و ناکس خلق عَفَنْقَسٌ
خوی و شوار
(إعفنقاس) وشوار خوی
گردیدن

ع ف ق ل

(عَفَقَل) کجعفر مرد کلان روی

ع ف ك

(ابو عَفَك) محرکة مردی است
یهودی که سالم بن عمیر شکری
که از حضرت صلی الله علیه وسلم
فرستاده بود بقتل رسانید
(عَفَك) گفتن کول
(عَفِيك) کامیر یک کول و
(عَنَفَك) کجندل مشله
(أعفك) سخت کول و مردچه
دست و نادرست کار و احمق بیک
سخن نباید و بهر کاری را که شروع
نماید تا تمام گذاشته دیگری
در آید
(عَفكاء) کصحرای شتر ماده که
در آن اندک سرکشی باشد
(ض) عَفَكَ الكلامَ عَفكًا)
استوار نکرد کلام را و سخن نا سره
گفت و نیز عَفَكَ باندرشتن از
حاجت و معاملت کردن چنانکه کسی را
(س) عَفِكَ عَفَكًا) بالفتح

با تحریک سخت کول گردید

ع ف ك ل

(عَفَكَل) کجعفر کول

ع ف ل

(عَفَل) محرکة فتح ماده و آن
چیزی است که از کس زن و
شتر ماده بر آید مانند آوره که
در خایهٔ مردان باشد
عَفَلَة بالتاء مثله و بسیاری
پیه در مابین پای نگه دارنده
اکثر استعمالش در خصی میکنند
و خصیان و بروکیر و پیه هر دو
خایهٔ تحقار و گرد آن و
جای دست زدن را در تحقار و
گوسپند جهت دانستن فربهی
و گرانی و سبکی وی بفتح
(بنو عُفَيل) از هبر بنو مالک بن
سعد اند قوم عجاج
(عافل) آنکه جامه کوتاه بر جامه
دراز پوشد
(عَفَلاء) کصحراء زن و شتر ماده
که از کس وی فتح برآمده
(عَفَال) کغلام و شمام است
مردمان را
عَفَلان کسکران کوهی است
مر بنی ابی بکر بن کلاب را
(عَفَلَة) بالتاء آبے است
دیر نزدیک کوه عفلان
عَفَلاة بالفتح کرد و قت نخند
بر گردد
(س) عَفِلَتِ المرأة) عفلة زده
گردید
(تعفیل) صلاح فتح کردن و

نسبت نمودن کسی را بسوی آن

ع ف ل ط

(عَفْلَط) کزبرج کول عَفْلَط کعلس و عِفْلِیط کزنبیل مثل عَفْلَطَه عَفْلَطَةً آمیخت آنرا

ع ف ل ق

(عَفْلَق) کجعفر عَفْلَس کس فراخ دست کریر گوشت وزن کول بدزبان بدگو و عَفْلَقَه کعلبة مثله

(عُفْلُوق) کزبور کول دگر خرد

ع ف ن

(عَفِن) گندید گوشت بر گذیده بوی و مزه و پوسیده و هر چیز پوسیده و درس پوسیده و تباه شده از آب که ریزه ریزه جدا گردد

(عَفَّان) کشداد نام مردی و بصرف وچشمه راست و رسند

مَعْفُون) گوشت برگردیده بود مزه

(ن عَفَنَ فِی الجَبَل) برآمد برکوه و عَفَنَ اللَّحْمُ برگردانید مزه و رنگ گوشت را

(س) (عَفِنَ الجَبَلُ عَفَنًا) همرکة وعُفُونَةً پوسیده شد رسن از آب وتباه گردید چند انگه ریزه ریزه برآید وقت گردیدن

و نیز عُفُونَة) دلگیرے هوا

(اَلْعُفَان) خداوند چرم سوخته وار گردیدن

(تَعْفِین) برگردانیدن

مزه گوشت را

(تَعَفُّن) سخت پوسیدن ونباه گردیدن رسن

ع ف ن ج ش

(عَفَنْجَش) کسمندل مرد ورشت و بدخوی

ع ف ن ش

(عَفَنَّش) کعلس پیرزرگسال (یقال اِنَّه لَعَفَنَّشُ اللِّحْیَة) یعنی سطبر وبسیار موی ریش است

وعُفَنِّشُ اللِّحْیَة بالضم مثله و عَفَنَّشُ العَنَبِ سطبر ابرو

عَفَنَّشَتْ لِحْیَتُه بسیار وانبوه گردید ریش او وعَفَنَّشَتْ بتقدیم النون علی الفاء لغة فیه

ع ف ن ظ

(عَفَنْظَ) کعلس ناکس زشت خوی ودابة عَفَنْظَاة کزنبی کرجوانی است

ع ف ه

(عُفُوَّه) بالضم برابر وموافق نمودن وتمام چیزی گرفتن والفعل من فتح یقال عَفَهُوا ای طَبَّقُوا

(عُفَاهِیَة) بالضم سطبر وزمرک

ع ف ه م

عُفَاهِم کعلابط شتر ماده تونا جست ویزرود وفراخ عیش ودودیدگی سخت

ع ف ه ن

عُفَاهِن کعلابط شتر ماده زورمند چست وچالاک

ع ف ی

(عَفْو) بالفتح پاک ترین مال ومعظم آن وبرگزیده واجود هر چیزی وزیادتی مال از نفقه وچه اگاه نیکو ونیکوئی واحسان وباقی مانده آب بعد نشستن وشهریکه دران علامت ملک احد می نباشد وبالکه پاسیر کسے نشده وخرکره ویفلث

عَفْوَة وعِفَاء بالکسر والضم واسان وسهل از هر چیزی وعطیه

عَفْوا بے سوال وبے محنت او وادم

(عَفْوَة) بالفتح ویت ودخون بها

(عِفْوَة) بالکسر گزیده هر چیزے یقال ذَهَبَتْ عِفْوَةُ هٰذَا البَیْتِ ای لبنه وخیاره واکلت عفوة الطعام ای خیاره ومن الشراب کذلک

وخرکره ماده وچراگاه نیکو

(عُفْوَة) بالتاء مثلثه کف دیگ یا سر دیگ خوردی از رعن ومانند آن

(عَفَا) بالفتح مقصور آخر کره و بکسر دو نیز شهر بعقل کمصدر پی کسی نیامده باشد

(عَفَاء) کسماء خاک وبته فی الشتم علیه العفاء وبیدی برسیا بر چشم وباسان وخرکره وبکسر دو نیز شیدگی وناپیدگی

(عِفَاء) بالکسر والمد انبوهی بخم شتر در پشت مرغ وچه آن یقال فَاتَ عِفَاءٌ وَاَبُو العِفَاء) خر

(عَافِی) زائد وخواهنده رزق از مردم وستور ودرخ وچه آن

بخشنده ومهمان وخواهنده فضل پاینده ووارد ودوفرود آینده وطالب معروف واحسان ودراز موئی

(عُفَاة) بالضم جمع وقولهم هُوَ کثیر العُفَاة یعنی او بسیار مهمان است وشوربائی درویگ حاجتی بار انداخته وباقی طعام درویگ وناپیدونیست کننده

عُفَی بالضم وتشدید الیاء جمع

(عَافِیَة) کصاحبة دور کردن خدای از بنده مکروه را وسلامت از بیمارے وبلا ومکروهات در بدن وباطن دردین ودنیا و آخرت اسم مصدر است وناقة عَافِیَةُ اللَّحْمِ ناقه بسیار گوشت

عَافِیات جمع عَافِیَةُ المَاءِ آب آینده وهو کثیر العَافِیَة بسیار مهمان + ونیز عَافِیَة خواهنده رزق از طیور وسباع وجز آن

عَوَافِی فی جمع

(رجل عَفُوٌّ) کعدو مرد بسیار عفو کننده ودرگذرنده از گناه صفتی از صفات باری تعالی معناه کثیر العفو

(عَفَاوَة) مثله کف وسرویگ خوردی از رعن مانند آن وقیل اول المرق وبجوده

بالضم باقی مانده مجرد ے درین دیگ وطعامیکه طفلان بدید فرستند

(ن عَفَتِ الاِبِلُ المَرْعَی) نزدیک گرفت شتر چراگاه را و

عَفَاشَعْرُ الْبَعِيْرِ) بسیار شد پشم شتر و دراز گردید چندانکه پوشید سرین وی را عَفَا الْعَلَفُ وغیره کذلك وعَفَوتُهُ انبوه گردانیدم آنرا لازم متعدو عَفَتِ الدَّارُ نا پدید گردید و عَفَتِ الرِّیحُ الدَّارَ پوشید باد آنرا لازم و عَفَا اَثَرُهُ عَفَاءً) بر و رفت اثر وی و هلاک شد و نیست و ناپدید گردید

وعَفَا الْمَاءُ) صاف و روشن ماند اب وعَفَا عَلَيْهِ فِي الْعِلْمِ زیاده گردید بر وی علم وعَفَا الْاَرْضَ پوشید گیاه زمین را وعَفَا الصُّوفَ برید آن را وعَفَوتُ لَهُ من المرق برگرفتم بهترین شوربا را و عَفَوتُ القِدْرَ نگذاشتم چیزے در بن دیگ و نیز عَفُو) بالفتح فرو گرفتن کسی را و ناپدید کردن باز نشان چیزے را عَفَاء وعفو مثله درگذشتن از گناه [illegible] عذاب را يقال عفاعنه ذنبه وعفا الله عنه وعفا له ذنبه یغفر الله عنه [illegible] خدای تعالی و پاک کردن گناه را و محو ساختن معروف و واحسان خواستن يقال عَفَاهُ اذا اتاه بطلبه معروف و نیکو شدن حال کسے و فربه گردیدن اَعْفَاهُ عن الامر اِعْفَاءً) پاک گردانید او را از کار و بترا ساخت

وَاَعْفَيتُ شعرالبعیر انبوه گردانیدم آنرا ومنه الحدیث اَمَرَانْ نُحْفِی الشَّوَارِبُ وتُعْفَی اللِّحَی وَاَعْفِنِی مِنَ الْخُرُوجِ مَعَكَ ای دَعْنِی منه ونیز اِعْفَاء کم بود مال لافتم دادن و نگاهداشتن خدای از رنج و بلاء و عافیت بخشیدن مُعْفِی کمحدث یار هم نشین که متعرض احسان نباشد عَفَّی عَلَیْهِمُ الْخَیَالُ تَعْفِیَةً) مردند و نیز تَعْفِیَة ناپدید کردن و نیکو گردانیدن بعد فساد شد و للمبالغة عَافَاهُ اللهُ مِنَ الْمَكْرُوهِ مُعَافَاة و عَافِيَة نگاهداشت آنرا از رنج و بیاری و عافیت داد و نیز مُعَافَاة) عافیت دادن [illegible] مردم را از اذیت تو و ترا از اذیت مردم و بے پروا کردن ترا از ایشان و ایشان را از تو تَعَفِّی) ناپدید شدن و نیست گردیدن

اِسْتَعْفِی) شواهنده خبر در زمین اِعْتِفَاء) خب ترشن و صاف کردن شتر گیاه خشک را و احسان خواستن آمدن کسی را اِسْتِعْفَاء) معاف کردن تکلیف خواستن و طلب گرفته و صاف کردن شتر گیاه خشک را

باب العین فصل القاف

ع ق ب

عَقَب) بالفتح روش کنگ سود

که بعد از تنگ نشستن از وی قال فرس ذو عَقَبٍ حسنین و پسر پسر پسر و باشد در لغت تمیم و جهت يقال للرجل لقادم من این عقبك ای من این اقبلت عَقْبَة) بالفتح و بکسر نوعی از جامهای نگارین و لوح و بالفتح برگ سبز که پس برگ خشک برآید عِقْبَة) بالکسر در ماه یک مرتبه کردن کاری را يقال ما يفعل ذلك الا عقبة القمر اذا كان يفعله في كل شهر مرة عُقُب) بالضم و بضمتین پایان کار ومنه قوله تعالى هو خیر ثوابا وخیر عقبا قرأ عاصم و حمزة بالاسكان الباقون بضمتها و يقال في عقب الشهر ای بعد ما يمضى كله عُقْبَة) بالضم نوبت يقال تمت عُقْبَتُكَ و بدل و عوض و سپر يقال اخذت عقبة ای بدلا و شب و روز بدان جهت که یکدیگر را عقب میکنند و آنچه از خوردنے در بن دیگ عاریتی بگذارند و دیگ فرستند باقیمانده هر چیزی و نشان يقال علیه عقبة الجمال و هیأته و بکسر فیهما و عقبة الطائر مسافت ارتفاع و انحطاط آن و عُقْبَةُ الشباب آن نوع از نشست که برنشست سگ مانده مندی عَقِب بفتح العين وكسر القاف عَقَبَة) محرکة جائے دشوار برآمدن بر کوه عِقَاب بالکسر جمع و پے که از آن نصاب زند

ریسمان تابند عَقَب بحذف تا جمع و نیز کیل عَقَبَات جمع و نیز پی ومنه بیعة العقبة الاولى که انصار در کرب بیعت کردند در سال دوم و ثالث کس از آنهم آمدند از شهر مدینه و بیعت کردند و این بیعت عقبه ثانیه ومنه ولقد شهدت ليلة العقبة وما احب بدلها بدر لان هذه البيعة كانت اول الاسلام عَقِب) الکتف پسر و پسر پسر باشد و هی مؤنثة اعقاب جمع و فی الحدیث ولا تردهم على اعقابهم الى حالتهم الاولى و موضعست وجاء في عقب الشهر یعنی آمد و اندک باقی مانده از ماه مُعَقِّب) کامیر در پے کننده پس دیگری آینده عُقَيْب) کز بیر صحابی است عُقَاب) کغراب مرغی است و عقاب و عَقَنْبَاة و عَبَنْقَاة و بَعَنْقَاة ایضا عقاب تیز چنگال جمع قلتها اَعْقُب کافلس لانها مؤنثة و افعل بناء يختص به جمع الاناث مثل عناق و اعنق و جمع الکثرة عِقْبَان بالضم و الکسر و سنگ میان چاه که ولاد بر و بند و سنگ بزرگ بیرون جسته از کوه مانند پایه نردبان و شبیه نورکه در پائے ستون بر آید و رشته که در ... ندو آب را ... و سنگ ... چاه ...

گفتن الیسع و اسپان او در عرب
دار علم بزرگ و نیز نام رایت
حضرت صلی اللہ علیہ وسلم و
سر بلندی زمین که بسیار در آنجا
و ماده سگی است و نام زنے
و تثنیه العقاب پشته است
بدشت و شق العقاب موضعی
بجفه و ابو عقاب تابعی است
و ابن عقاب لقب جعفر بن عبد
شاعر و عقاب نام مادر اوست
(عاقب) نائب مهتر و قایم مقام
ان بعد از وی و نائب و خلیفه
پیشینیان و در امر یکو منه قوله النبی
صلے اللہ علیه وسلم وانا العاقب
یعنے اخر الانبیاء وکل شئ
خلف بعد شئ فهو عاقبه
و شتر ماده که بقیه گیاه خورد و نیز
باری آب خورده و در خوابگاه
آید و باز بر آب رود و یقال ناقة
عاقب و عاقبة وابل عواقب
(عاقبة) پایان هر چیزی و فرزند
یقال لیس له عاقبة ای ولد و
تامل در اخر کار و قولهم عقب
فلان مکان ابیه عاقبة ای
خلفه فواسم جاء بمعنی المصدر
کقوله تعالی لیس لوقعتها کاذبة
(عقبان) پایان کار و من الجنان
من جرعة احد عقبانا من
جرعة غیظ مکظوم و اخر هر چیز
یقال جاء فی عقبان الشهر
اواخره بعد ما مضی
(یعقوب) بالضم و ضم الواو
پیغمبری و نامش اسرائیل است
علی نبینا و علیه الصلوة والسلام
ولد مع عیصو فی بطن واحد
وکان متعلقا بعقبه فبنی بذلک
وهو غیر منصرف للعجمة والتعریف
وکبک ذکره منصوب یعاقب
بمنع واسپ و یعقوب بن سعید
و عبد الرحمن بن محمد بن علی و
محمد بن عبد الرحمن بن محمد بن
یعقوب و محمد بن اسمعیل بن سعید
یعقوبیان محدثان اند و نیز
(یعقوبیان) گروهی است
از محدثان
(یعقاب) بالکسر نام مردے
و کفر یعقاب جائی است
(یعقوبا) بفتح الباء الموحدة
مقصورا دهی است در بغداد
(معقب) کمنبر موزنان و
کوشواره و شتربان ماهر و
مهتر پاسبانے و اکمه خلیفه کرده
باشند آنرا بعد امام
(معقاب) بالکسر سراچه کور
دی مویز و طعام و جز آن بهند
و زن که بعد از هر دو طعام هر زنان دهند
تا موت و باحذاق الخلیل
یعقال فی معنی الاناث
لاند عاها الهاء یقال امراة
ملکاد و منات معقابة ان الهاء
(ن) عقب العقوب) پای بیدر
پی کمان و عقبه برداشته وی
زد و عقبه خلیفه و سد و عقب
فلان علی فلان) کاج کرد
بعد مردن یا طلاق آن و عقب
العشب) برگ سبز بر آورد و بعد برگ
خشک و کل شئ جاء بعد
شئ فقد عقبه عقبا و عقوبا
ویقال عقبت الرجل فی اهله
اذا بقیته بشر و خلفته
(معقب) کمحسن ستاره که پس
ستاره بر آید
(اعقاب) بنوبت سوار شدن
یکدیگر و بنوبت بر نشستن با کسی
و پاداش دادن و مردن و خلیفه
گذاشتن پسر را و دیگ عاریتی
را باعقبه باز دادن و حق خود
و بدل چیزی از کسی گرفتن و
خبر بدر ساعیدن و نیابت کسی
نمودن بعد وی و العرب تعقب
وتعاقب بین الفاء والتاء مثل
حذف و جذث و باز
گردیدن و پیاپی یقال اعقبه
الطائف اذا کان الجو زیارة و
فی اوقات ویقال کل اکله
اعقبته نقما ای اوشکه و ذهب
فلان فاعقبه الله اذا خلفه و بر مرد
ستاره بعد غروب ستاره و عقاب
ساختن در زود و پاه
(العقب) بکسر تا مرغی
(ن) عقب العقوب) پای بیدر
(معقبات) الفاعل فرشتگان
شب و روز که یک گروه بعد از
گروه دیگر آید و انما اتت بکثرة فاعله
منهم ای المعاقب نحو نساء نوائح
وعلامة و تسبیح که پس یکدیگر
آید و شتران پس یکدیگر ایستاده
بر حوض تا بنوبت آب خورند
پس چون یکے باز گردد و
دیگرے بمکانش در آید عام
است از نر و ماده
(معقب) کمعظم هر که از میخانه
برآید پس در آمدن آنکه
او دی بزرگ باشد
(تعقیب) زرد شدن سیوه
عرفج و از پس کسی در آمدن
و در پے کردن و دو باره در
جنگ کفار رفتن و در کمال و
تردد آمدن و نمودن یکوشش
در طلب چیزے و دو باره کردن
کاری را و تعقیب الصلوة)
نشستن بعد نماز جهت دعا و
انتظار و درنگ و التفات کردن در
آن و منه الحدیث من عقب
فی صلوة فهو فی الصلوة و خلف بعد
تربیع و قوله تعالی ولی مدبرا
ولم یعقب ای لم یرجع و انتظر
و یقال نصدق فلان یصدق
لیس فیها تعقیب ای استثناء
و بدل چیزے گرفتن
(معاقب) درے که کنده
(ابل معاقبة) شتر گاه گاه گیاه
خورد و گاهی گیاه شیرین چرد
(عاقبة) بنوبت آید و برود

شکنبہ گرو آزاد و قولہ تعالیٰ فَعَاقَبْتُمْ اَی فَغَنِمْتُمْ وَ بِہٖ عِقَاب
و پسے کردن مُعَاقَبَۃ مثلہ) و نیز (مُعَاقَبَۃ) از پس کسے آمدن
و بمدیگر نبوت سوار شدن بر
بر راحلہ و نوعی از تصرفات مروض
وھو مُعَاقَبَۃ بین الیاء والنون من
مفاعیلن اذا سقط احدھما نبت
الاخر ولا یجوز ان یسقطا جمیعا
(تَعْقِیبَۃ) مواخذہ نمودن دیرا
بر گناہی کہ داشت و تَعَقُّب عَن
الخبر دوبارہ پرسیدن خبر را
بجہت شک و نیز تَعَقُّب) پایان
رای خود را بسوی تنگی یا فتن م
عورت و شکوہ خواستن
(تَعَاقُب) پیرو سے کردن
(اِعْتِقَاب) باز داشتن و بند
کردن مبیع را چند انکہ مشتری
قیمتش ادا نماید مُعْتَقِب) لغت
است از ان ومنہ الحدیث
المُعْتَقِبُ صَاحِبُ الدَّیْنِ اَی الَّذِی
کردن کسے را و نداشت بر دین
(کذا رسے یُقَال فعلت کذا
واعْتَقَبْتُ مِنْہُ نَدَامَۃً
(اِسْتِعْقَاب) عوض گرفتن
و عورت و شکوہ خواستن از کسے

ع ق ب ل

(عُقَیْلَۃ) کھلط بے رو پس
آیندہ یُقَال ھُوَ عُقَیْلَۃُ فُلَانٍ یعنی
او پس آیندہ اوست
(عُقْبُول) کھصور باقی ماندہ
بیماری متحالہ کہ بعد از تب بر لب
بر آید و بقیہ خشمی و پس ماندہ

عشق و سختی عُقْبُولَۃ بالہاء ضم
فی الکل عقابیل جمع وفلان ذو
عَقَابِیل اے شریر جدا
تَعَقْبُلًا پس او
امد و پیروی نمود

ع ق د

(عَقْد) بالفتح پذیرفتاری پیمان
ورای و فکر و نشستن قوی پشت و
مردبستہ زبان وطاق بنا اعقاد جمع
وقولھم ھو اھل الحل والعقد
یعنی معتمد علیہ مردمان است
(عِقْد) بالکسر گردن بند و میل
ورشتہ مروارید عقود بالضم جمع
(عُقْدَۃ) بالضم حکومت و دست
یابی بر شہر و گروہ عُقَد) کصرد جمع
و آب زمین و مانند آن کھا جش
اعتقاد و ملکیت ان دارد و کرہ
بستگاہ و عہد و پیمان بستن میان
قوم و جای درخت تاک و گلستان
و گیاہ بسند کنندہ خشت و آجر بسند
و کانی باشد مرد را و نہ سگ و
زمینی است و بہر زمین کہ دران
فرش دارند زمانی و شد ومنہ المثل
ھو ألف من غراب عُقَدَۃ)
یعنی مالوف تر از زاغ زمین بجہت
تاکست کہ نہ لایطیر غرابھا
لکثرۃ شجرھا وتصرف عقدۃ
لانھا اسم کل ارض مخصبۃ وتُمنع لانھا
علی ارض (یعنی بہا وجوب واردم
نکاح و بیع و ہر چیزی کہ شجر آنجا
و درخت مضطرب بسوی درخت و
بر بستگی دست شکست یقال جاءت
الید علی عقدۃ ای علی عثرۃ

و نیز عُقَدَۃ) نام مروی و شہری
است نزدیک یزد و نام دختر ستہ
و بن بولان مولی بنو سوب اند
عُقَدِیُّون و ایشان است طرای
و عُقْدَۃ الجوف عُقْدَۃ الانصاب
دوسوضع است ویقال خللت
عُقَدَہٗ یعنی فرو شد خشم وی
(عَقَد) محرکۃ یک تودہ بستہ و
برہم نشستہ عَقَدَۃ) یکے و قبیلہ
است از بجیلہ یا از یمن و ایشان قبیلہ
است بشر بن معاذ و ابو عامر عبد
الملک بن عمرو و گروہ زبان
(عَقَدَۃ) بالتحریک بن زبان
(عَقِد) گشتہ است از بدن و دیگر جا
نقطہ عقدیکے و شتر تو کوتاہ بالا نیک
شکیبا بکار و در رشت پشت و
درختی است کہ ہر گس زخم را
پر گوشت نماید و موضعی است میان
بصرہ و حضرۃ یا آن عقد کصرد
است
(عَقِید) کامیر یمان نمایندہ و
یقال ھو عَقِیدُ الکرم والامور
عالم و فریک و سطر عَقَدَ عَقِیدٌ
شبد بستہ و سطر
عَقِیدَۃُ الرَّجُلِ) دین و مذہب
مرد کہ اعتقاد آن دارد
(بنو عُقَیْلَۃ) کھینہ قبیلہ است
(عاقد) گرداگرد چاہ و آہو
گردن کج کردہ یا گردن بر
سرین نہادہ و ناقہ کہ کرہ
کندوم خود را و آن علت
آبستنی است ازدی
(اَلْعَقْد) آنکہ دانش کرہ بدو

(قت سخن و سگ و گرگ و سیچیدہ
و نب جعلوا اسمًا لھما معربۃ فا
لا تعقادہ بنھما وکیش اَعْقَد
بجہار کہ شاخ آن کرہ کردہ باشد
و لئیم اَعْقَد) سخت ناکس
(عَقَد) ام کصمر ار کنیز کہ گویند
کہ دنبہ او کوئی گرہ بستہ است
(عُقْدَان) بالضم لقب فرزدق
بدان جہت کہ کوتاہ قامت بود
(عَقَدان) محرکۃ خرمائے است
(عُنْقُود) کزنبور خوشہ انگور و
بیلو دبطم و مانند آن عَنْقَاد
بالکسر شد عَنَاقِید جمع
یَعْقِید) بالفتح و بالیاء بعد
القاف المکسورۃ انگبین کہ باتش
بستہ کنند و طعامی است کہ انگبین
بستہ گردانند
(مَعْقِد) کمجلس بستگاہ کرہ و
نوعی از چادر معاقد جمع ویقال
ھو مِنِّی مَعْقِدُ الازار ای قریبٌ
المنزلۃ
(مَعْقَاد) بالکسر رشتہ یا مہرہ
کہ در کردن طفلان اندازند
بناءً مَعْقُود) خانہ کہ دران
گرہہای خمیدہ باشد مانند در
وجز آن و مالہ مَعْقُودٌ ای مُعْقَد
رأی
ناقۃ مَعْقُودَۃُ القرا) ناقہ
استوار پشت
(ض) عَقَدَ عُنُقَہٗ لیہ عَقْدًا
پناہ بردن بہ نیز عَقَدَ بالفتح
بستن یقال عقد الحبل والبیع
والعھد ای شد و آبادہ بر کا

شدن یقال عَقَدَ نَاصِیَتَهُ اذا ذهبیا
للشر وشمار کردن وسطر شدن تاج
یُقَالُ عَقَدَ التُّرْبُ ای غَلُظَ
وسطبر کردن لازم است ومتعدی
وگره کردن ناقه دنب را جهت
لقاح وسوگند بدون لغو و
استثنا کردن وپیمان نمودن پیش
ومنه الحدیث من عَقَدَ لُحْیَتَهُ فَانَّ
مُحَمَّدًا بَرِیٌ (قبل کانوا یعقدونها
فی الحرب تکبرا وعجبا فامروا
بارسالها
(س) عَقَدَ عَقْدًا) محرکة کره
گرفتن زبان ونیز عَقَدَ گرفتن
فرج ماده سگ سه مرتبه نر را
(اِعْقَادٌ) جوشانیده درست و
سطبر نمودن چیز یقال اَقَالَ الکسائی
یقال للقِطْرَان والرب ونحوه
اَعْقَدْتُهُ حَتّٰی تَعَقَّدَ
مُعْقِدٌ) کهدث جادوگر و
فریبنده
(مُعَقَّدٌ) کمعظم سخن پوشیده
و دور خلاف واضح وخیوط مُعَقَّدَة
رشته گره بسته شده کثیرة پیچین
(مَعْقَدَة) سوگند که بر فعل
مستقبل کرده باشد وبحانث
آن کفاره است وفاقا
(تَعْقِید) جوشانیدن وسطبر
کردن وگره وارساختن بادار
وسوگند کردن بے لغو واستثنا
(مُعَاقِد) للفاعل عهد و
پیمان نماینده
(مُعَاقَدَة) باهم عهد وپیمان
نمودن

(تَعَقَّدَ الدِّبْسُ) وزنگ گردید
دوشاب وسطبر شد وتَعَقَّدَتْ
قوسُ قُزَحَ مانند عقده بانگشت
قوس قزح ونیز تَعَقَّدَ) برآمدن
نور وزیرین چاه ودر آمدن
نرمه پیش در پهنائی وکشادگی چاه
وسطبر شدن وگره بستن ریگ و
رشته وجز آن
(تَعَاقُد) همگیر عهد وپیمان
نمودن وبر زیر یکدیگر گرفتن
سگان در پے ماه
(اِسْتِعْقَاد) خواهش کشن
نمودن ماده خوک .
(اِعْتِقَاد) گردیدن ویقین
کردن وذخیره ساختن وکسب
کردن زمین وآب ومال وجز آن
را وسخت ودرشت گردیدن
چیزے وثابت شدن
یقال اعتقد الاخاء بینهما
ای ثبت
(اِنْعِقَاد) بسته شدن

ع ق ر

(عَقْر) بالفتح نشانے است مانند
شگاف در پای اسپ وشتر و
بنیاد واصل هر چیزے و
عُقْرُ الدَّارِ فرود آمدنگاه قوم و
هر شگاف میان دو چیز وکشادگی
مابین یا پیاله بر چیده ومنزل
وکوشک وبالضم یا کوشک آن
وابر پاره سپید یا ابر که از پیش
آفتاب بدر شود وسپید شاخ خرد
آفتاب وگرد اگرد آفتاب یا ابر که
از کرانه آسمان خیزد واز دور
بانگ تندران شنیده شود و
نمایان نگردد وبنائے بلند پیدید
هر چه باشد وموضعی است نزدیک
کوفه ودهی است بدجیل و
دهی است دیگر از ناحیه وسکور
ازان است
ابوالدُّرَیْعَاء بن الکوم بن لؤلؤ
ودهی است درمابین کوه تیرین
وزمینی ببلا وقیس وموضعی است
ببلا وجیله وموضعی است ببابل
وقلعه است بموصل ازان قلعه
است محمد بن فضلون عدوی
فقیه مناظر
(عَقْرَة) بالفتح وتضم نازائیدگی
زن وجز آن
(عُقْر) بالضم کابین که بشبهه وطی
یا بوطی غضب واجب شود و
کابین زن وفرودگاه قوم و
بفتح ودنبالهٔ حوض یا جائی
آب خوردن ستور ازان
اَعْقَاء جمع ومیانه وسقم آتش
وفراهم آمدنگاه آن عُقْرًا
بضمتین مثله ومیان سرای
واصل آن وبفتح وخورش
عُقْرَة بالمتاع وبرگزیده و
بهترین گیاه وشگاف میان
دو چیزے ونیکوترین ابیات
قصیده ومرد که فرزند نشده
باشد آنرا ولی فرزند وبیضة
العُقْر) بیضه که بدان دوشیزه
را بیازمایند وقت دوشیزگی
بردن واول تخم ناکیان یا تخم
پسین آن یا تخم خروس که در
سال کمتر بهند ونیز این لفظ
را در هر چه کنا در بود وعطیه و
تحفه که یکبار اتفاقی افتد بر
جائے که امید بنا شد ومانند آن
استعمال کنند ویقال لَقِیتُهُ لِدَاقَةِ
عن عُقْرٍ یعنے پس از نازائی
بستن شد
(عَقِد) کلف مرغ که پیش از
آفتی که رسیده نروید
(عَقِرَة) کفرحة شتر ماده ترسان
وناقه که از عقر آب خورد
(سَرْحٌ عُقَرٌ) کصوزین پشت
ریش کن ستور ورجل عُقَرٌ
مردخسته کن شتران بمانده کردن
(عُقَرَة) کهمزة شبه که زنان باخود
دارند تا آبستن نشوند وعنه قولهم
عُقَرَةُ العِلْمِ النسیان وسرج
(عُقَرَةٌ) زین کشت ریش گرداند
شتر او رجل عُقَرَةٌ مرد کخسته
ومانده کند شتران را ونیز
(عُقَرَة) گزنده یا گزنده غیر ذی
روح وامرأة عُقَرَةٌ زن که در
رحمش بیمارے باشد
(عَقِیر) کامیر مرد که اورا فرزند
نشود وخسته ومجروح وستور پے
زده عَقْرَی جمع ونیز عَقِیر)
آنکه از ترس ناکهانی طاقت
جنبش نباشد او را عاد سر گشته و
متحیر
(عَقِیرَة) کسفینة پے زده از
ساق وشکار وجز آن وآواز
گریه وآواز بلند یقال رَفَعَ فُلَانٌ
عَقِیرَتَهُ ای صَوْتَهُ کانَ عَمَر

احد بے جلیلہ و آواز سرد گوی
وقاری و یقال ما رایت کالیوم
عَقِیرَۃٌ للوجل الشدید یقبل و تیر
(عَقِیرَۃ) خربان سر بریدہ خشک
(عُقَیر) کوہیر شہر ست بہجر
بر کرانہ دریا و خرما بنی است در
یمامہ مربنی ذہل را و نخلی است
در آن مربنی عامر را
(عَقار) کسحاب زمین و آب
مانند آن ومنہ مالہ دار و عقار
ای شے و گیاہ کہ مواشی رانشتہ
گرداند و بہترین گیاہ و منزل را
درخت خرما و رنگ سرخ و رخت و
اسباب خانہ یقال بیت کثیر
العقار ای کثیر الاثاث و بر گزیدہ رخت
و اسباب کہ جز در عید و نحو آن
استعمال نکنند و قد تضم و ہر چیز
خشک در یگستانی است
قریب دھناء و زمینی مربنی ضبہ
و زمینی مربلدرا و قلعہ است
بمن و موضعی بدیار بنی قشیر و
حب العقار جائے است
نزدیک بلاد وہرہ
(عُقار) بالضم می بدان جہت
کہ پیوستہ در خور باشد یا بدان
جہت کہ بازدارد و نوشتہ را از
زنار و وصی از جامہ رنگین
(سَرْجٌ عَاقِرٌ) کنایہ از زین
پریش کن پشت ستور و حمار
عَاقِرٌ) بحر آزندہ
(کلب عَقُورٌ) کصبور سگ گزندہ
عُقُر) گلہ جمع یا عقور
گزندہ وی مدح است و من

(عُقُور) بالضم موضعی است
(عَاقِر) از زن نازاینده و ریگ
تودہ بلند عُقُرٌ) کسکر جمع و مذکر
اورا فرد نشود و ریگ کہ ہیچ
نروياند و ریگ تودہ است و
زن بے نظیر و بے عدیل
(عُقْرٰی) بالضم والقصر زمین
وآب و مانند آن
(جَمَلٌ أَعْقَرُ) شتر دندان
ریختہ
(عَقْرَی) کسکری آبلے است و
قولہم للمرأۃ عَقْرَی خلقی و
بنونان ای عَقَرَ اللہ جدہا و اصلہا
یوجع فی خلقہا او تعقر قومہا او
تحالفہم ای تساصلہم لشومہا
او العقری الحائض قال ابو
عبید ہما مصدرا عقر و
حلق کالشکوی فالصواب
التنوین وقال الزمخشری ہما
صفتان للمرأۃ المشئومۃ والالف
للتانیث کالسکری
(عَقْرَاء) کصحراء ریگ تودہ ات
بلند و شہریست
أَعْقَر) بالفتح درختی است
عُقْرَان) بالضم از اعلام است
عَقَّار) گلستان گیاہ کہ بدان
تداوی نمایند یا اصل دارو ہا و
درخت عِفِیر کسکیت مثلہ
عَقَارِب جمع و نام مردی ابہوان
قیل انہ عقرنی حرب ثلثین فرسا
وسمی است وحدید جید
العقاربی ابن اصیل ویکو
(عُقَار) کزمان گیاہ است تر

(کَلَأٌ عُقَارٌ) گیاہ کہ خشک گرداند
ستور را
(خیل عَقَارِیٌّ) بالفتح اسپان
پے زدہ
(عَقَارَاء) بالضم والمد معرفۃ
او بالام موضعی است
(عَوَاقِر) علی الجمع موضعی است
(مِعْقَر) کمسکن رود باریست
یمن از انست احمد بن محمد بن
جعفر استاد مسلم
(سَرْجٌ مِعْقَرٌ) کنبر زین کہ ستور
را پشت ریش کند و عُقَار بالکسر
مثلہ و رجل مِعْقَرٌ) مرد کہ خشت
کردہ شتر را از ماندہ کردن
(مَعْقُور) خستہ و پے زدہ
(ض) عَقَرَ بالصبی عَقْرًا) در پے
شکار افتاد و عَقَرَ الکلاءَ
خورد و آنرا
(ض) عَقَرَت المرأۃ عَقْرًا بالفتح
و بالضم وعَقَارًا) کسحاب نازاینده
شدن زن وکذا عُقِرَت لِمَرْأَۃٍ عُقَارَۃٌ
بالضم والفتح مجہولا ریز عَقَرَ
بالفتح خشت کردن ومنہ فی الشتم
جدعہ اللہ وعقرہ اپے زدن ستور
و بر گور کشتن شتر او منہ الحدیث
لا عقر فی الاسلام و سر و درخت
خرما بریدن و پشت ریش کردن
ستور او بریدن درخت ہر چہ
باشد و باد افگندن از راندن یقال
عَقَرْتُ بِہٖ ای اطلت حَنِیبَہٗ
کما ذکر عَقَرْتُ لِبَعِیرِکَ فَاذْکُرْ
اقدر علی البشیر و عُقُر)
بالضم استمان کردن زن ہر بہر

جماع کہ دوشیزہ است یا خیر آن
زیر کندن چوست خرما بن و بہر
گرفتن پیہ آنرا
(س) عَقِرَ عَقَرًا) ناگہان ترسناک
گشت پس قدرت حرکتش نماند
یا متحیر و سرگشتہ گردید و از زیاد
ومنہ قول عمر رضی اللہ عنہ فعقرت
حتی خررت علی الارض
(ک) عَقُرَ کَرُمَ عُقْرًا) بالضم
سود مند نشد آخر کار و عَقُرَتِ
المرأۃ) نازاینده شد زن
(مَعْقِر) کمسن زین و پالان کہ
پشت ریش کند ستور را و مرد
بسیار آب و زمین و بسا سایان
(اَعْقَرَ) بسیار رحم گردانیدن
منہ اعقر اللہ رحمہا و عقرہ
خوراندن و باب و زمین
شدن کمی و ترسانیدن کسے را
(مُعَقِّرُ البَارِقِی الأَزْدِی
کمحدث شاعریست
(تَعْقِیر) نیک خشت کردن
(مُعَاقَرَۃ) قمار کردن و پے
کردن شتر و بہمدیگر رسیدن و
دوری گزیدن و پیوستہ بودن
بشراب و خمور و دشنام دادن
و ہجا کردن یکدیگر را و پیوستہ
ماندن بشراب و دربر ہر چیزے
وکارے
(تَعَاقُر) باہم پے زدن ستور
راہجت آزمایش بے زنی
و بہبارات کشتن شتر را یقال
تَعَاقَرَا ای عَقَرَ اللہُمَّا لِیُرِیَ
ایُّہُمَا أَعْقَرُ لَہَا ومنہ الحدیث

لا تأمنوا من تعاقر الاعراب فاق لا امن من ان يكون ما أمل به لغير الله

(اِسْتِعْقَارُ الذِّئْبِ) بخوش بلند کردن دُم و ازرا

(اِعْتِقَارٌ) پشت ریش شدن ستور و زجر ا کردن پرنده را

(اِعْقَارٌ) پشت ریش گردیدن ستور از پالان و زین

(تَعَقُّرٌ) پیوسته بارسیدن باران و مکثر شدن بیفتاده در بهمه اندام و دراز گردیدن گیاه

ع ق ر ب

(عَقْرَبٌ) بکسر اول عَقَارِب جمع و تانیث عقربة مؤنث غیر مصروفة و دوائی است نعل را و دوال که بدان پا را دم ستور بازین بندند و برجی است در آسمان و اسپ عُتْبَة بن رَضَمَه و نیز عَقْرَبَة کنیزک نیکو خدمت و اشنٔ مندو اهبی است مانند کلاب که در زمین آویزند و نیز

(عَقَارِب) سخن چینیها و سختیها

(عَقَارِبُ الثَّنَاءِ) سخنی سرما و قولهم وانه لكثير عقاربه یعنی اوی در دناموس مردم را و سخن چینیها میکند و اذیتها میکند

(وَيُقَالُ أَقَارِبَكَ عَقَارِبُكَ)

(عُقْرُبَان) بالضم وتشدید الیا و تخفیفها کرمکی است که در کوش در آید و کر و م یا کرم مر

(عَقْرَبَاء) بالفتح والمد مؤنث عِقْرَاب و دمنی است

(عُقَيْرِبَاء) مصغر ماقبل است در شامی بمعنی بیماریشه

(أَرْضٌ مُعْقَرِبَةٌ) بکسر الراء کمد حرجة زمین کژدم ناک

مَكَانٌ مُعْقَرِبٌ مثله

(أَرْضٌ مُعْقَرَبَةٌ) زمین بسیار کژدم

كأنه رد العقرب الى ثلثة اخرى ثم بنى عليه

(مُعْقَرَب) مبنیا للمفعول کج و خمیده مثله صلع مُعْقَرَب یعنی سوی

پیچه وانه لمعقرب الخلق یعنی او درشت وکر و اندام نوانا است

(عَقَارِيَة) بدوگاو نوی و آزاد و عقریانة همه گونید

ع ق ر س

(عَقْرَس) بکسر جل وقد تکسر الدین والقاف والطاء پیل ماده

ع ق ر م

(عَقْرَمِيّ) کعقربی موضعی است یمن وفی نسخة عقرباء کعقرباء نام

ع ق ز

(عَقَزٌ) بالفتح بمدیگر نزدیک فرق مورچه و مانند و باهم نزدیکی آن در رفتار و الفعل من نصر

(عَنْقَزٌ) بکسر نون و فتح زاء و سکون قاف و فتح راء و آخر زاء معجمه کوش که نوعی از ریحانست و نیز عَنْقَز نام مردی وُدَّتْ شَهَادَتُهُ عِنْدَ بَعْضِ الْقُضَاةِ کنیته و عمرو بن عمرو السلمی و پسرش حسین محدثان و دوانة العنقز مثلی است

بدیار بکر بن وائل

(عَنْقَزَة) بالتاء رایت و بلاد سختی و زهر

ع ق ش

(عَقَش) بالفتح و یحرک تره است و سر شاخهای انگور و بار بیلو

(ن) (عَقَشَ لُعُودَ عَقْشًا نخم واد آنرا و عَقَشَ المَالَ فراهم آورد و شتر آنرا

ع ق ص

(عُقْصَة) بالکسر موی بافته تابه داده عِقَص کعنب جمع

(عُقْصَةُ الْقَرْنِ) بالضم کره شاخ حیوان

(عَقَص) محرکة انکندن سیم مفاعلتن بعد ساکن نمودن گاش در بحر افروبیته لولا فلك روف رحيم لقد اذكى بِرُجْمَتِهِ هَلَكْتُ

(عَقَص) بدخوی شدن و پیچان گردیدن شاخ گوسپند و الفعل من سمع

(عُقُص) کعنق شکنبه و درز فت

عيقص کحیدر و عِقْيَص کسکیت مثله

(عقص) گلنف ریگ توده است برهم نشسته سخت که راه ندارد و مرد بخیل و زشت خوی

(عَقِيصَة) کسفینه سوی بافته و تاب داده عِقَاص بالکسر و

عِقَاصٌ جمع ويقال هي التي تتخذ المرأة من شعرها مثل الركابة

وكل خصلة منه عقيصة وذو العقيصتين صمام بن ثعلبة صحابی است

(عُقَاص) کغراب ریسمانیست گوسپند آنرا

(عِقَاص) کغراب رشته که بدان گیسو بندند

(اَعْقَص) تکه که شاخ او بپس گردکوش در آمده ویقال کبش أعقص وقرن أعقص ایضا

واکه انگشتانش بهم پیچیده و آن هردو دندان پیشین وی بدرون در آمده باشد عَقَصَاء مونث فی الکل ونیز اَعْقَص لقب مفاعلتن در بحر وافر که بسوی مفعولن رد کرده و

عُقَيْصَى بالفتح مقصور القب ابی سعید تمیمی تابعی

(عُقَيْصَاء) بالضم ممدود شکنبه خرد متصل شکنبه کلان

(عَقَنْقَصَة) کعلکعة وحُعْثُنَة جانور کے است

(مُعْقَص) کمنبر تیر کج یا تیر پیکان شکسته که و نبالش دران مانده باشد پس آنرا برآورده درست نموده باز بجای خودش نصب کنند

(مِعْقَاص) بالکسر بد قرین و مختران بد خلق و گوسپند کج شاخ

(ض) عَقَصَ شَعْرَهُ عَقْصًا بالفتح بافت موی را و تاب واد ومنه الخبر معقوص بنواصی الخيل اى معقود ومضفور

(مُعَاقَصَة) باهم چیرے جستن

ع ق ص ر

(عُقَيْصِير مصغر) دابّه است صحرائے

ع ق ط

(عَقَطَ) بالفتح سخت بستن دستار را سخت بگیر آن و الفعل من فتح

ع ق ف

(عَقَفَ) بالفتح روباه

(عَقَفٌ) بالفتح فقیر محتاج و تازی درشت و بدخوئی یقال اَعْرَابِيٌّ اَعْقَفُ ای جاف وکرد منحنی از هر چیزے

(عَقْفَاء) بالفتح والمد آهن کج خمیده اطراف وگیاهے است کہ برگ آن بسه اب ماند گوسپند را میکشد و بشتر ضرری نرساند و آنرا عُقَيْفَاء هم گویند

شَاةٌ عَاقِفٌ گوسپند عقاف زد

(عُقَاف) کغراب علتی است در قوایم گوسپندان کہ بدان پائیں خمیده گردد

(عَقُوف) کصبور پستان ماده گاو کہ شیر آن وقت دوشیدن راست نرود

(عُقَافَة) کرمانه چوبے است سرکج کہ بدان چیزے را کشند و چوگان

(عُقْفَان) کعثمان قبیله است از خزاعه و موضعی است بحجاز و جده مورچالے سرخ اما جد مورچالے سیاه مایده است

(عُقَيْفَان) بضم عین و فتح قاف مورچالے در راه پاکه در مقابر و خرابه باشد

شَيْخٌ مَعْقُوفٌ پیر پشت دوتا از پیرے

شَاةٌ مَعْقُوفَةُ الرِّجْلِ گوسپند خمیده پائی بعلت عقاف

(عَقَفَهُ عَقْفًا) خم داد آن را

(تَعْقِيف) کژ گردانیدن چیزے را

(تَعَقُّف) خمیدن مچ گردیدن

(اِنْعَقَفَ) کج گردید و خم گرفت

ع ق ف ر

(عَنْقَفِير) کزنجبیل بلا وسختی وزن پلپد زبان وکزوم و شتر کلان سال کہ از کلان سالے پشت آن برمازد افتاده

عَقْفَرَتْهُ الدَّوَاهِي وکذا

عَقْفَرَتْ عَلَيْهِ برخاک افگند او را بلا و بلاک کرد عَقَنْفَرَتْ بتوسط نون مثله

تَعَقْفُرٌ هلاک شدن یقال

عَقْفَرَتْهُ الدَّوَاهِي فَتَعَقْفَرَ

ع ق ف س

مَا عَقْفَسَه کدام چیز است کہ بدخوئی اورا سپس نیک خوئے

(رَجُلٌ عَقَنْفَس) مردوشوار خوئے خلق عَقَنْفَسٌ ایضا یعنی خوئی دشوار

(اِخْتِنْفَاس) دشوار خوئی شدن

ع ق ق

(عَقَّ) بالفتح نافرمان پدر مادر و آزار دهنده آنها و شکاف

(عَقَّة) بالفتح بطنی است از خرین قاسند و برق در ازور آسمان و گودو رنگ در زمین

(مَاءٌ عُقٌّ) بالضم آب ملح

(عُقَّة) بالضم چیزے است کہ بدان طفلان بازی کنند

(عِقّ) بالکسر گود و رنگ در زمین

عِقَّة بالهاء مثله

(عُقُق) کعنق ناقه بارد اعقاق بالکسر جمع

(عُقَق) کصرد برق کہ میان ابر درخشد و آزار دهنده پدر و مادر و راونافرمان و دوی آن اَبَا سفیان حین مر یوم اُحُد بِحَجَرَةٍ فَتَيَلَّا رضی الله عنه قَالَ لَهُ ذُقْ عُقَقَ وهو مَعْدُودٌ عن عاق ای ذق القتل یا علق قومه بالقتل منهم یوم بدر

(عَقَق) محرکة آزار دهنده پدر و مادر و باشکر و نافرمان و نیز گفتگے و گفته شدن

(عَقْعَق) کجفر مرغی ست ابلق از نوع غراب آوازش عین قاف است بفارسی عکه نامندش حرام است و ربیح مانند غراب و اگر دماغ آن را بر پنبه طلا کنند و بر زخم تیر نهند پیکان تیر با سانی بیرون آید

(عَاق) ناخوش دارنده و آزار دهنده پدر و مادر و نافرمان

(عَقَقَة) محرکة جمع

(عَوَاقُّ النَّخْلِ) نهال برزه خرما بن

(عَقَاق) کقطام نافرمانے و آزار پدر و مادر اسم است

(عُقُوق) راه گسیختن و یکسو بار شکم ناقه

(مَاءٌ عُقَاق) کغراب آب تلخ و شور

(عَقُوق) کصبور ماده اسپ ماده و نیز اسپ ماده نابردار از لغات اضداد است یا بردار بطریق تفاؤل است

(عُقُق) بضمتین جمع عقاق ککتاب جمع الجمع وفی المثل طَلَبَ لَاتَبَقَّ الْعَقُوقَ یعنی طلب کرد محال را و مذکور است در بال ق

(وَلَوَى الْعَقُوقَ) خته خرما زم کہ علف شتران است و

فرس عَقُوقٌ اسپ ماده باردار و هی من اَعَقَّتْ وهذا نادر او لغة رديئة

(عُقُق) گتب جمع

(عَقِيق) کامیر هره است سرخ رنگ کہ در سمن یافته شود و جنسی است ازان کہ در سواحل دریاے روم خیزد تیره رنگ مانند آب کہ از گوشت تمک زده رود و در ان خطوط سپید خفی

وَيُقَالُ شَدَّ قَالَ من تَحَدَّرَ به لَكَعَتْ رَوْعَةٌ عِنْدَ الْخِصَامِ وَانْقَطَعَ عنه الدَّمُ من ای موضع کان

(عُقَاة) جمع اصاقة تذهب حَفَرَ الْإِنْسَانُ وَحَرَثَهُ وَبَحَثَ مَعَ كَعَقِيقَةٍ یکے

(عُقَق) جمع و نیز عَقِيق واوی است نزدیک سیناعقة

جمع ✤ وہر چہ پیل بشکا فد از زمین وموضعی است بمدینہ و بیامد بطائف وتہامہ ونجد و ششش موضع دیگر و موی سہم زاد کودک وپشم شتر بچہ و موی شکمی ہر چہ از شتر بچگان باشد عِقَّة بالکسر مثلہ او العِقَّة فی الحمر والناس خاصة عِقق کعنب جمع عَقِیقَة) کسفینہ موی شکمے بچہ مردم وبہائم و موی بز غالہ وگوسپند وجز آن کہ در بطن مادر مولود قربان کنند بہ آن مولود ومنہ الحدیث الغلام مرتھن بعقیقتہ ای یحرم ابوہ شفاعتہ لم یعق عنہ وھو سنة وقیل واجبة وقیل مستحبة یذبح عن الغلام شاتان وعن الجاریة شاة وقال مالك شاة شاة عنہما وبرق کہ میان ابر درخشد و بدان تیغہا را تشبیہ وبندو توشہ دان وجوی آب وعصا و قتیکہ از جامہ بشکافند وجدا کنند و غلاف سر نیزہ کودک وتیر کہ بسوے آسمان پرتاب کنند والعرب یفعلونہ وفی الجاھلیة فان رجع السہم ملطخا بالدم لم یرضوا بالفود وان رجع نقیا منجیا حماھم رماحھم علی الدیة و کان منع الحی العلامة للصلح قال ابن الاعرابی لم یرجع ذلك السہم الا لقیا ولیز عَقِیقَة) خستہ خرما نرم عِقَان النَّخِیل بالکسر آنچہ از ان خرما بن برزند و بر آید عَقَّانُ الکرم کذلك

(عَقَّ) عَنِ الثَّوْبِ ونحوہ عَقًّا) شگافت آنرا وعَقَّ عن المَوْلُود قربان کرد در ہفتہ تخت مولود ✤ وعَقَّ بالسہم نیزہ بسوی آسمان انداخت وعَقَّ والدہ عُقُوقًا و (مَعْقَدَة) بالفتح آزردید پدر را (ض) عَقَّتِ النَّاقَةُ عَقَقًا بالفتح وعُقُوقا وعَقَقا محرکة باردار گردید شتر ماده (اَعَقَّتِ النَّاقَةُ) باردار گردید واَعَقَّتِ النَّخِیلُ عقان برآورد واعَقَّ فُلَانٌ اذا جاء بالعقوق وفیز اِعْقَاق) تلخ گردانیدن و باردار شدن اسب ماده اِعْتَقَّ السَّیْفَ بر کشید شمشیر را وعُتِقَّ السَّحَابُ) شگافتہ شد ابر و وا گردید اِنْعِقَاق) بالا بر آمدن غبار و بستہ و محکم شدن گرد و وا شدن و باز ماندن ابر و گشتگی ہر چہ باشد و گفتد و شگافتہ شدن

ع ق ل

(عَقْل) بالفتح خرد و دانش و دریافت یا دریافت صفات اشیا از حسن وقبح وکمال نقصان وخیر و شر یا علم مطلق امور بسبب قوی کہ ممیز تسبیح آدمی است یا بسبب معانی علوم مجتمعہ در ذہن کہ بدان اغراض ومصالح انجام پذیرد است یا بجہت ہیات نیکو در حرکات و وکلام کہ حاصل است انسان را یا عقل جوہری است لطیف ولورے روحانی کہ بدان درک میکند نفس علوم ضروریہ ونظریہ را و ابتدای وجود او آن نور نزدیک اختتان کہ او است سپس آن بیوستہ تر اید مے پذیرد تا آنکہ بہ کمال مے رسد و فت بلوغ کودک عُقُول جمع ونیز عَقْل) دیت مہناہ وقلعہ و دل ونام کوہی است وجائے پناہ وجامہ سرخ کہ بر ہودج اندازند یا نوعے از نگار جامہ قیل ھو ما کان نقشہ طولا

(عُقْلَة) بالضم شکلے است از اشکال رمل صورتہ ✤ وہندی است انرا ہندی کشتی بفال لفلان عُقْلَة تَعْتَقِلُ بِہَا النِّسَاءَ اذَا صَارَعَ وبہ عُقْلَة من الشِّبَع

(عَقَلَ) محرکة بر تافتگی پای شتر و بر ہمدیگر خوردن زانوی آن والفعل من سمع

(عَاقِل) دانا و خردمند عَقَلَة وعُقَّال) گرمان جمع و آہو و عصبہ مرد کہ وارث او شوند کالاب والجد وان علا وابن الابن وان سفل ونیز عاقل کوہی است و سخت مرضع است ونام پسر بکر بن عبد یالیل کہ تغیر داد آنرا نبی صلے اللہ علیہ وسلم

(عَاقِلَة) زن مشاطہ وعَاقِلَة الرَّجُل) خویشان وفرزندیکان مرد کشندہ کہ دیت بر ایشان قسمت کنند وفی حدیث الشعبی لا تعقل العاقلة عمدا ولا عبدا ولا صلحا ولا اعترافا ای کل جنایة عمد فانہا فی مال الجانی ولا تلزم العاقلة وکذا ما اصطلحوا علیہ من الجنایات وکذا اذا اعترف الجانی بالجنایة من غیر بینة تقوم علیہ تکون فی مالہ واما العبد فقیل معناہ ان یجنی العبد علی حر فلیس علی عاقلة مولاہ شیء من جنایتہ بل جنایة فی رقبتہ وھذا ما ذھب الیہ ابو حنیفة وقال ابن ابی لیلی معناہ ان یجنی الحر علی عبد فلیس علی عاقلة الجانی شیء بل فی مالہ خاصة وھذا موافق للغة اذ علی الاول حق الکلام لا تعقل العاقلة عن عبد قال الاصمعی کلمت فلانا ابا یوسف لقاضی عضد الدولة فلم یفرق بین عَقَلْتُہُ وعَقَلْتُ عَنْہُ حتی فَہَّمْتُہُ

(رَعْیٌ عَقَلٌ) شتر ہای برتافتہ رِئَالَة عُقَّلٌ شتر اوہ برتافتہ پائے (سِقَال) کلتاب زکوة سال از شتران وگوسپندان یقال علی بنی فلان عِقَالَانِ ای صدقة سنتین ومنہ قول ابی بکر رضی اللہ عنہ لو منعونی عِقَالًا ونام مروی وشتر ماده نوجوان ودرسن

ج

که بدان ساق و وظیف شتر راهم بندند عُقُل گکتب جمع وعقال المِئین) مرد شریف که هرگاه اسیر و بندی شود فدیهٔ او چند شتر باشد

(عَقُوْل) کصبور خردمند و فهم کننده چیزی را و واردی قابض

(عَقِیْل بن ابی طالب) برادر علی بن ابیطالب کرم الله وجهه است قریش و اعلم آنها بانساب عرب و عَقِیل بن مقرن صحابیان اند

(عُقَیْلَة) کسفینة زن کریمه محذره گرامی قبیله و مهتر قوم و شتر گرامی و گرامی از هر چیزی و یقال للدّرّة عُقَیْلَة البحر

(عُقَیل) کزبیر موضعی است بحوران و نام مردی و پدر قبیله است از هوازن و عُقَیْل بن خالد و یحیی بن عقیل محدثان اند

(عَنْقَل) یحفر رودهٔ سوسمار و دؤالة بن عَوْفَلَة کجوهرة صحابی است

(عُقَیْلَی) کمیمی عزوهٔ خرما

(عَاقُوْل) کطاؤس مظلم دریا یا موج آن در دو بار کزوجوی کز و ریگ توده و کار پوشیده و دوهم

عَوَاقِیْل) جمع و زمین بی علم نشان و گیاهی است در دیر

عَاقُوْل) شهریست نهروان انسان شهر است عبد الکریم بن هیثم و شهری است بمغرب اندلس شهر است ابو الحسن علی بن ابراهیم

و هی، ست بموصل

(عَاقُوْلَا) بالقصر نام کوفه در توریت

(اَبُوْشَبْطَة عَقَّال بن شَیَّة) کشداد محدث است

(عُقَّال) کرمان نام اسپ حوط بن ابی جابر یا آن دو عُقَّال است و علتی است در پای ستور هرگاه برفتار آید ساعتی لنگ کند بعد از ان کشاده گردد یا خاص است باسپ

وقد تخفف

(عَقْقَل) کسفرجل رود بار بزرگ فراخ و ریگ توده بر هم نشسته و رودهٔ سوسمار و کاسهٔ بزرگ و شیشیر

عَقَاقِل جمع) مَعْقِل کمنزل پناه جائی و مَعْقِل بن سنان و مَعْقِل بن یسار و مَعْقِل بن مقرن و مَعْقِل بن سنان و معقل بن ابی الهیثم و ام مَعْقِل یقال مَعْقِل بن ابی مَعْقِل صحابیان اند

مَعْقُلَة) بضم القاف دیت یقال لنا عند فلان صَمْدٌ خامَعْقُلَة ای بقیة من دیة کانت علیه و نادان یقال له مَعْقُلَة علی ثومة ای عُمْ ومنه هم علی مَعَاقِلِهِم الاولی ای الدیات التی کانت فی الجاهلیة او علی مراتبهم آباؤهم و حالاتهم

وزمینی است نشیب سدرناک و ورد و بنار یا موضعی است

(مَعْقُول) فمیده و لقب رکنی از ارکان شعر که خاص متحرک

آن افتاده باشد

(ض) عَقَلَ الدَّ واعُ بَطْنَهُ عَقْلًا) بند کرد و شکم او را

(ض) عَقَلَ عَقْلًا بالفتح و مَعْقُوْلًا ایضًا خلاف فلینبویه و دریافت و دانست

تقیض جهل و عَقَلَ الشَّیْءَ وعنه) فهمید آن را و عَقَلَ البعیر) بست وظیف و ساق شتر را بهم و عَقَلَ القتیل) دیت داد و کشتر او و عَقَلَ عَنْهُ) دیت و تاوان پذیرفت برخیانت او پس ادا کرد و عَقَلَ لَهُ دَمَ فُلَانٍ ماند و ترک داد تعاص را جهت دیت

عَقَلَ الظَّبْیُ عَقْلًا و عُقُوْلًا) برکوه برآمد آهو و پناه جست آن

عَقَلَ الظِّلُّ) قایم شد سایه نصف نهار و عَقَلَ اِلَیْهِ عَقْلًا و عُقُوْلًا پناه جست بوی و عَقَلَ البَعِیْرُ) خورد گیاه عاقول را و عَقَلَ ثُلَاثًا به بند شعر هر زمین افکند او را و کشتی و عَقَلَتِ المَرْأَة شَعْرَهَا) شانه کرد موی را و

یز عَقَلَ) نوعی از تصرفات شعر آن فکندن پای مفاعیلن از شد و دو بت را بر همدیگر قسمت نمودن

(اَعْقَلَة) خردمند یافت او را و اَعْقَلُ) واجب شدروی عقال و قولهم ما اَعْقَلَهُ عَنْكَ شَیْئًا یعنی بگذار و دفع کن او خود شکار و زا علی سبیل الحکم او الصواب عا اغفل بالغین المعجمة والفاء و نیز

اِعْقَال) بسایه شدن مردم

در نیم روز

مُعَقِّل) کمحدث لقب ابن ربیعة بن کعب

عَقَّلَ البَعِیْرَ تَعْقِیْلًا بست وظیف و ساق شتر را بهم شد و بکثرة

وعَقَّلَهُ) عاقل گردانید او را و منسوب کرد آنرا بسوی عقل

وعَقَّلَ الکَرْمَ) برآورد و غوره را

(مُعَاقَلَة) بمزد نبرد کردن یقال عَاقَلَهُ فَعَقَلَهُ ای کان اَعْقَل منه و مسارقة کردن و منه الحدیث المَرْأَةُ تُعَاقِلُ الرَّجُلَ الی ثُلُثِ دِیَتِهَا) ای تساویه یعنی زخم موضحهٔ مرد و موضحهٔ زن در کم از ثلث برابر است پس هرگاه دیت بنایت زن بثلث رسید یا زاید شود دیت آن نصف دیت مرد گردد و هذا هو الاکثر وعنه البعض دیة المرأة وجراحاتها علی النصف من دیة الرجل و جراحته کانهم لم یعبروا بهذا الحدیث و روی ان رجلا سأل سعید بن المسیب عن ثلث اصابع تقطعت للمرأة فقال فیها ثلثون من الابل فقال اریت ان قطع لها خمس قال فیها خمس و عشرون فقال الرجل ما بالها لما عظمت مصیبتها واشتد لها نقصر اربتها فقال سعید انت احمق هکذا السنة

(تَعَاقُل) خردمندی نمودن بی

خرد و دیت را میان همه گیرند قسمت نمودن
(تعقل بکفیه تعقلا) در یکدیگر آویزد و انگشتان هر دو دست را
(تعقل) پای را دوتا کرده بر ران یا پیش مقدم زین نهادن و بوش نخود آوردن
(اعتقل رجله) نیز در میان رکاب پای نهاد و (اعتقل الشاة) پای گوسپند را میان هر دو ساق ران خود گرفت وقت دوشیدن
(اعتقل الرجل) پا را دوتا کرده بر ران نهاد یا دوتا کرده پیش مقدم زین گذاشت و وقت سوار
(اعتقله) به بند عقله بر زمین افگند او را و بند کرد و باز داشت
از ایقال (اعتقل الرجل مجهولا) ای جرح وکذا (اعتقل لسانه) بسته شد سخن بر وی و قادر نشد
بر آن و نیز (اعتقال) بستن طبیب دو ساق شتر را بهم و دیت گرفتن

ع ق م

(عقم) بالفتح کلیم سرخ یا هر جاندار سرخ و نوعی از رنگ و نگار و یکسر فلد فیهما
(عقمة) بالتاء و یکسر فلد فیهما و نیز (عقم) حاجز میان دو چیز
(عقم) بالضم نازائیدگی و تشتی است در زنان که بسبب آن آبستن نشود و بفتح
(محقم) بالضم منوبا مرد بزرگ قدر طرف آبائی و جدان مرد سخن
پوشیده و غریب مشتبه و مثلث
(عقمة) بالکسر تنگ و نگار و بفتح
(عقمة) محرکة معرفة رود رباری است و (عقمة القمر) بازآمدن ماه
(عقیم) کامیر مرد که فرزند نشود او را (عقماء) کامراء (عقام) بالکسر و (عقنی) بالفتح مقصورا جمع وزن نازائیده
(عقائم و عقم) بالضم و بضمتین جمع یقال رجل عقیم و امرأة عقیم و رحم عقیم زنان که قبول آبستن نکند رحم (عقیمة) بالتاء مثله و یقال للملک (عقیم) ای لا ینفع فیه نسب و لا یقتل فی طلبه آب و اخ و عم و ولد و ریح (عقیم) باد که نه ابر آرد و نه بارور کند و رخت را و حرب (عقیم) جنگ سخت و عقل (عقیم) خرد که صاحب خود را نفع نبخشد و نیز (عقیم) روز قیامت بدان جهت که بعدان روزی نیست و این جهان که صاحب خود را نیکی نرساند
(عقیم) بن زیاد کزبیر تابعی است
(عقام) کسحاب مرد که فرزند نشود او را و زن نازائیده
(عقماء) کام اجمع و حرب (عقام) جنگ سخت و رجل (عقام) مرد و زشت خود و ناقة (عقام) والضم فهم تماما لکل المجمع بیماری و شوار که به نشود و ناقة (عقام) ناقهٔ دندان پیش برآورده استوار
اندام نیز (عقام) ماهی است و ماری که در بحر میماند یاتی الاسود من البر فیضیفر علی الشط فیخرج الیه العقام فیتلاویان ثم یفتر قان فیذهب کل الی منزله
(عقامة) کسحابة نام مردی و عبد الله بن محمد بن علی بن ابی (عقامة) فقیه شافعی است
(حرب عقام) کغراب جنگ شدید و یوم (عقام) روز سخت و رجل (عقام) مرد بدخوی
(معاقم) مهرهای پشت
از بند کردن تا بن دنب و پیوندها
(معقم) کمجلس یکه و نیز (معقم) کره گاه
(رحم مغفومة) رحم بسته که قبول آبستن نکند
(ان) (عقمت مقاصله مجهولا) خشک گردید پیوندهایش و منه الحدیث (لعقم) اصلاب المشرکین
(س) (عقم عقما) خاموش گردید
(س ض ن ل) (عقمت المرأة عقما) بالفتح و بالتحریک و بالضم نازائیده شدن زن و قبول نکرد رحمش آب مرد را و کذا (اعقمت مجهولا)
(اعقام) نازائیده کردن یقال (اعقمه الله و حما) (عقمت) (تعقیم) نازائیده گردانیدن یقال (عقمها الله) و خاموش کردن
(معاقمة) پیکار کردن و خصومت
نمودن و دشنام دادن کانه سد الرعایة بینهما
(تعاقم) پیروی نمودن
(تعقم) آه و شد کردن یقال مکان فقر تعقم فی جوانبه السباع
(اعتقام) چاه کندن و چون نزدیک آب رسد کوی کنند تا مزه آب معلوم نمایند پس اگر شیرین برآید چاه را تمام سازند و الا ترک دهند

ع ق ن

(عقنة) بالفتح قلعه است باران
(عقیون) کیزدن دریای است
از باوزیر عرش فیه ملائکة من ریح معهم رماح من ریح ناظرین الی العرش نسبحهم سبحانه ربنا الاعلی
(عقیان) بالکسر زر خالص و مذکور است در ع ق ی

ع ق و

(عقوة) بالفتح پیرامون و گرداگرد سرای یقال اذهب فلا أرینک بعقوتی وما یطور بعقوته احد و منزل و فرود آمدنگاه
(عقاة) بالفتح مثلثهما و درختی است
(عقاء) بالکسر والمد جمع (ن) (عقا عقوا) بالضم کند چاه را پس از جانبش بآب رسید یا از چپ و راست کند چاه را بجهت آب و (عقا العلم) بلند شد و فرش و (عقا الأهم) ناپسند کرد و مکروه داشت نیز (عقوا) بالضم و منه یقال (عقاه قلب عاقة)

ج ۳

(مُعَنِّقِی) کمحدث مرغان بلند و دور دور رہوا کرو چیزے گردندہ مانند عقاب

(اِعْتِقَاء) از جانب چاہ آب رسیدن چاہ کن و از چپ و راست کندن چاہ را برای آب و باز ایستادن و درین معنی مغلوب اعتیاق ست و پیش و پس فراز کردن سخن

ع ق ی

(عِقِّی) بالکسر آنچہ نخستین از کودک نوزادہ برآید از کینہ و پلیدی

(اُعْقُلا) جمع وفی المثل ھواحرص من کلب علی عقی صبی وھو الرجع فی السخلۃ والمسھر

(اِعْقِیَان) بالکسر زر خالص کہ از زمین پیدا کردہ و اطبی سب نزد یک مدینہ مرہی بیاضیہ را

(ض) (عَقِیَ الاَمْرُ) ناپسند داشت (عَقِیَ عَقْیًا) بالفتح خور نیدہ چہ چیزے کہ عقی برآرد از ان ویقال من ابن عُقِیَتْ مجھولا یعنی از کجا آمد

و نیز عَقِیَ حدث کردن کودک

(اَعْقَا) سخت تلخ گردیدن پیرے و اندافتن از دہن چیزے بسبب تنی آن یقال عَقِیَتِ التی اذا ازلت من فیلہ کما تقول نکبت اذا ازلت شکابتہ وفی المثل لاتکن طوافۃ طوالۃ فتعقی

(تَعْقِیَۃ) خوردانیدن کچرا چیزے کہ بول و غایط آرد او را و انداختن تیر و رہو او یعنی

بالبالغۃ فی عقہ وذکر و بلند پریدن مرغ

(اِعْتِقَاء) آمدن یقال من این اُعْتُقِیَتْ مجھولا ای اتیب

باب العین فصل الکاف

ع ک ب

(عَکَبَ) بالفتح گرد و چست و سبک روح شادمان و نیز عکب سخت رفتن والفعل من نصر

(عَکَب) محرکۃ سطبرے لب و زخ و سطبرے دندان و یکدیگر نزدیک بہ چسپیدہ بودن انگشتای پائی و بسیار شدن و والفعل من سمع

(عَکُوب) بالفتح غبار و گرد عَاکُوب مثلہ

(عُکُوب) فراہم آمدن شتران بر حوض یا عام است و ایستادن و بانگ و فریاد کردن و جوشیدن و دیگ والفعل من نصر

(عُکَاب) کعراب دود و گرد و غبار

(عُکَا بہ بن صعب) کہ جاہلیہ پدر قبیلہ است از بکر

(عَاکِب) جمع انبوہ عکوب بالضم جمع

(اَعْکَب) مرد سطبر لب و دندان

(عَکْبَاء) زن استوار اندام درشت خلقت و سطبر لب و سطبر دندان

(عَکِبَ) کہجف کوتاہ بالا سطبر و فربہ و سرکش از مردم و جن و آنکہ مادرش شوی کردہ باشد و نام زندان بان نعمان بن منذر

(عَکُوب) بالفتح و تشدید الکلب کردہ انبوہ

(عَکَّاب) بسیار دود و شیدن آتش

(تَعْکِیب) دود بر آوردن آتش

(تَعَکَّب) پیش آمدن اندوہ بر کسے

(اِعْتِکَاب) برانگیختن گرد و برخاستن آن لازم متعد

ع ک ب ر

(عَبْدُ اللہ بن عکبر) - کجعفر محدث است

(عِکْبِر) کزبرج چیزے است کہ زنبور عسل بران و بادوی خود آوردہ آنرا در شہد بجای انگبین اندازد

(عِکْبِرَۃ) کعقنقذ زن درشت اندام

(عَکَابِر) بالفتح کلاکو شہای نر

(عُکَابِرَاء) بالضم وفتح الباء و یقصر وہی است و نسبت بدان عُکَابِرَاوِیّ و عُکَبِرِیّ آید

ع ک ب ز

(عُکْبُز) کقنفذ مہر نرہ تاجای خستہ

ع ک ب س

(عَکْبَس) کعلبط شتر بسیار یا شتران کہ نزدیک ہزار رسیدہ باشد عَکَابِس) کعلابط مثلہ

(تَعَکْبَسَ الشَّیْءُ) برہم نشست

ع ک ب ش

(عَکْبَشَۃ) بندش استوار و محکم

(عِکْبَاش) کقرطاس آہو کہ نخستین شاخ برآورد باشد

(تَعَکْبَشَ فِیہِ الْغُصْنُ) در آویخت شاخ باخار و درخت

ع ک ث

(عَکَثَ) بالفتح گرد آمدن و موافق شدن دو چیز مختلف گاہی نیاید

(عِکِّیث) کامیر کینہ و پیل

(عَنْکَث) کجعفر گیاہے است و نام مردی و پسر انبوہ برہم نشستہ

(تَعَنْکَثَ الشَّیْءُ) فراہم آمد

ع ک د

(عُکْدُ الثَّوْبِ) بالضم سیاہ چیزی

(عُکْدَۃ) بالضم استخوان و مغزہ و توانائی و سوراخ سوسمار

(عَکَدَۃ) محرکۃ بن زبان و بن قلب و پری است کہ بدان نان را داغ داغ سازند

(عَکِد) کگنف شتر و سوسمار فربہ

(عَکِدَۃ) بالتاء مثلہ و درخت خشک برہم نہادہ

(عَکَاد) کسحاب کوہی است قریب زبید زبان باشندہ آن برلغت فصیح باقی است

(مَعْکِد) کمجلس پناہ جائے

(نَاقَۃٌ مِعْکَاد) بالکسر ناقہ دیر پشت استوار خلقت

(مَعْکُود) مقیم لازم گیرندہ جائے و دست و بندہ و مرد بزندان کردہ و طعام پیوستہ و آمادہ

(ض) (عَکَدَ فی الاَمْرِ) قادر گردانیدہ مرد عَکَدَ اللہُ بہ پناہ

گرات بدی
س، عَکَدَ الضَّبُّ فرّ گردید
وعَکَدَ البَعِیرُ کذلک
وعَکَدَ بِهِ (چسپید بآن
اِعْکَاد) پناه گرفتن یکی
(اِسْتِعْکَاد) فرّ گردیدن سوی
وشتر وچیزی در آمدن وچسپیدن
غبار بخوت صیاد
اِعْکَاد، لازم گرفتن چیزی را

ع ک ر

(عَکْرَة) بالفتح حمله
(عِکْر) بالکسر وراه هر چیزے
یقال (جمع فلان الی عِکْرِه ای
اصله وباع عِکْرَهُ ای اصل
(ض) وفیه الحدیث انا نزل
قوله تعالی لنقر للناس علی مکثٍ
اهل الضلالة قلیلا ثم علا والی
عکرهم ای الی اصل مذهبهم الردی
(عَکَر) محرکه کله شتر زاید از
پانصد یا کله قصت شتر زاید از پنجاه
تا صد ویکمن ونام مردے و
(تنگ شهرے ودیه عَکَر) ودردے
هر چیز ودردی زیت وشراب و
تیرگی آب که در تک حوض ماند
(عَکَرَة) بالتاء پاره از کله شتران
یا شتر کله از پنجاه تا صد وقال
الاصمعی الخمسون الی الستین
والبضع دون ذیان عکر بجیم
تاء جمع
(عَکَر) گشت آب تیره ودردی
ناک از شراب وروغن وجز آن
(عُکَیْر) کوهیر نام مردی
(عَاکِر) از اعلام است

(اِعْتِکَار) باز گردیدن بچیزی
وباهم آمیختن قوم در حرب و
برهم دیگر باز گردیدن لشکریان
چند آنکه شمار آن ممکن نباشد
وتیک تاریک شدن شب
وبرهم نشستن سیاهی آن و
آمیختن تاریکے کانه کریعضه
علی بعضه من بطر انجاد سخت
باریدن باران وگره آوردن
باد وپیوسته ودیر بودن جوانی
وپاییدن آن وپیناک
گردیدن کوهان

ع ک ز

(عُکْز) بالضم گره کوک
فربه تند از یا نزدیک بفربه سیاه
(عُکْزُد وعُکْرُود) کعصفور مثله
(عَکَزَ فُلَانٌ عَکْزَةً) فربه
کشت وتوانا گردید وعکزت
(فاتی) باز گردانید مرا ناقه
بسوے مالوف خود یا آنکه پسند
نے داشتم آنرا

ع ک ش

(عِکْرِش) کوبرج گیاهی است
ترش وهو افة للنخل ینبت فی
اصله فیهلکه باآن قیل است یا
نوعی از گیاه کنکر یا آن عشبة تقدم
یا ملکے یا گیاهے است گسترده
بر زمین که شکوفه باریک وتخم
مانند ارزن وطعم مانند تره دارد
(عِکْرِشة) کوبرجة خرگوش ماده
پر گوشت ودرشت وآبی است
مربنی عدی را در میامه ودهی

(عَکَاس) کشاده مرد وبسیار عمل
وبسیار باز کرده باز گردنده
ودر حرب وحمله کننده ومنه
الحدیث قلنا یا رسول الله نحن
القرادین قال علیکم السلام ولکن
العکادون وانا فئة
المسلمین وپدر قبیله است
(عَکَر) کَفَرِح شیر وفزک
(تَعَکَّر) کتمع قلعه استوبین
وکوهی از کوه هاے عدن
(مَعْکَر) کمنبر نام مردی
(ض) عَکَرَ عَلَی الشَّیْءِ عَکْرًا
وعُکُورًا حمله کرد وباز گشت
بر آن ونیز عکس میل نمودن
بجاے وباد گشتن بجنوب وباد
گردانیدن خرمن اوندر ابسوے
اهل ووطن خود
س، عَکَرَ الماءُ وردی ناک
گردید آب عَکَرَ النبیذ والزیت
کذلک سخت سیاه شدن شب
(اِعْکَار) سخت سیاه شدن
شب وبهم نشستن سیاهیش و
تیره کردن آب راه وردے
تاریک نمودن شراب وده وشاب
وروغن ومانند آنرا وپیناک
شدن کوهان وخداوند کله
شتر گردیدن
تَعْکِیر) وآمیختن وردے
بشراب وروغن وشیره ومانند
آن وتیره گردانیدن آبرا
(تَعَاکَرُوا) بریکدیگر تیره زدن
قوم وبیکار وباهم درآمیختن
یقال تعاکر القوم اذا اختلطوا

بحاله مزید به وکنده پیکر از خود پیر
نماید ودنیز عکیشة (دختر عدوان
مادر مالک ونحلد که پسران
نضر بن کنانه اند
ابو الصهباء عَکْرَاش بن
دؤیب بن حُرقوص) بالقاف
وکیسر صحابی است سر آمد از
تیر اندازان زمانه خود

ع ک رم

(عِکْرِمُ اللَّیْلِ) کزبرج سیاهی
شب
(عِکْرِمَة) کربرجة معرفة و
بالالف واللام کبوتر ماده یا تمری
ماده وعِکْرِمَةُ بن خصفة
بن قیس عیلان پدر قبیله است
وعِکْرِمَة) بن ابی جهل صحابی
است وعکرمة بن خالد بن
العاص وابو عبد الله عکرمة مولی
عبد الله بن عباس تابعیان اند
(عُکَّارِم) کعلابط قبیله است
از بنی

ع ک ز

(عَکْز) بالفتح کوفتگے وگرفتن
به پنجه وتر بخیدن والفعل
من سمع
(عِکْز) بالکسر مرد بدخوی
زفت بد فال
(عُکَیْز) کزبیر نام مردے
(عَاکِز) از اعلام است
(عَکَّانَة) کرمانه عصائی بلبنان
(عَکَاکِیز) جمع وآهن پاره بن
تیره ومانند آن
(عَکُوز) کجزول چوب دستی

آهن دارد وجه مانندی از آهن که مخدوم پای خود را در آن گذارد
(ن) (عکز علی عکازته) تکیه نمود بر عکازه خود عکز الرجل در زمین زد نیزه را و پیوخت در ان (وعکز بالشئ) را ضایعت بان و شناخت
(تعکیز) عکازه در زمین نیزه کردن
(تعکز) بر چوب کتی آهن و امثال آن تکیه کردن

ع ل ذ

(عکس) بالفتح بچه شیر

ع ل س

(عکس) بالفتح با شکوه کردن و گردانیدن لفظ سخن و جزا آن و آخر چیزی را و اول آن آوردن و کجای یکدیگر گردانیدن اجزای چیزی را و باز داشتن ستور و کشیدن عنان اسپ را سوی خود تا برگردد و مهار شتر بدوست او بستن تا رام گردد و شیر گرفتن برخورد و فی و افعل من ضرب
(عکیس) کامیر شیر گیر بزشورها و خوردنی ریزند و وحی با زطعام که از شیر و آرد سازند و شل خرد که آنرا زیر زمین خوابانند تا رود و شیر تازه که بران پیه گداخته ریخته نوشند
(عکیسة) کسفینة شب تیک تاریک و خسران بسیار
(عکاس) گلتاب رسن که بدان

دست شتر را مهار بندند تا رام گردد
وهذا لشئ دون هذا الامر عکاس
(عکاس) بالکسر یعنی سزای این کار سوی او چنان است یا این از اتباع است
(تعکس فی مشیته) برفتار مادر رفت
(انعکاس) برگردیده شدن و بجای یکدیگر شدن اجزای چیزی
(انعکاس) برگردیده شدن و عکس پذیرفتن

ع ل ش

(عکش) گاتف سوی مرغزل و مرد که از وی نیکوئی نیاید و فراهم آورنده چیزی
(فجرة عکشة) بات رو خت بسیار شاخ درهم پیچیده
(عکیش) کزبیر نام مردی
(عکاش) گلتان نام مردی
(عکاش) کربان خنده یا تنده یا خانه آن
(عکاشة) بالتاء مغله فی الکل و کوهی است قلیل طلیة
(من غرافاتهم عکاش) مروج طلیة و علم کرد و خت پیچیده و منتشر شود و آبی است و زنی
(عکاشة) و یخفف عکاشة عنوست و عکاشة بن ثور و عکاشة بن محصن اسدی صحابیان اند
(عوکشة) کوفتة آلاست کشتکار را تا که بدان خرمن را بر باد دهند و صاف نمایند

(مغکوش) فراهم آورده
(ض) (علیهم) حمله کرد بر
(انهاو عکشت العنکبوت) بافت تنیده خانه در را و (عکش الثوب) کرد و کرد آنرا و فراهم آورد و
(عکشت الکلاب بالثور) کرد و گرفتند سگان گاو نر را
(وعکش فلانا) سخت بست کسی را
(ش) (عکش الشعر) پیچیده شد موی بر سر هم نشست و (عکش النبت) بسیار و انبوه گردید و در خود پیچید
(تعکیش) کره بر آوردن نان
(تعکش) و شوار گردیدن و فراهم آوردن تنیده پایهای خود بهت بافتن تارها و باهم در آمدو در کشیده شدن چیزی و پیچیده گردیدن سوی درهم نشستن آن

ع ل ص

(عکص) بالفتح بدخوئی و بد جهد گیر شدن اندام
(عکص) بالکسر بدخوی
(رملة عکصة) کفرته ریگ توده و شوار گذار
(ض) (عکصه عکصا) برگردانید آنرا و در کرد
(س) (عکصت الدابة) توسنی نمود و باز ایستاد و در رفتن
(تعکص به علی) رفتی نمود بان بدسن و نداد

ع ل ظ

(عکاظ) کعراب بازاری بود

در وشت بموضع عکاظ میان نخله و طائف گاه گاه تقوم (وایام ذی القعدة وشهرین یوما تجتمع قبایل العرب فیتعاکظون وتناشدون ایام عکاظ) منسوب است بان
(عکیظ) کامیر کوتاه قد
(ض) (عکظه) بنیکرد آنرا و صاحب خود و بیکار ساخت و مغلوب نمود و در گرد بر روی برگردیش را
(عکظ عن حاجته تعکیظا) برگردانید و باز داشت او را
(وعکظه حاجته) باز داشت حاجت او را و بند نمود و
(عکظ فی الارض) زیادتی کرد در اندرز
(معاکظة) دیر داشتن وام و در از کشیدن
(تعکظ) پیچیده و دشوار شدن کار و سخت گردیدن آن و در خواه گردیدن سفر کسی و دیر شدنش و خود را در بند داشتن قوم تا فکر و تامل در کاری نمایند
(تعاکظ) باهم پیکار کردن و محبت آوردن و باهم نادیدن و نفرت کردن

ع ل ع

(عکلکع) کسفرجل کوتاه بالا
(عکلکع) کسمندل خط نه
(کعکع لعة فیه)

ع ل ف

(عکف) بالکسف سوی مرغزل
(عکیف) کزبیر نام مردی

ج ۲

(عاکفه) گوشه نشین و بازدارنده خود را عُکُوف جمع وفی التنزیل والناس عکوف ای منتظرون لخروجه صلی الله علیه وسلم (عکاظ بن وداعه) کشه اصحابی است مَعْکُوف) بند کرده و باز داشته ومنه قوله تعالی الهدی معکوفا وشعر مَعْکُوفٌ موے شانه کرده و بافته (ض) عَکَفَهُ عَکْفًا بند نمود از و عَکَفَ عَلَیْهِ عُکُوفًا پیوسته پیش آمد بروی و رو دو مقیم ماند ومنه قوله تعالی یعکفون علی اصنام لهم ویقال فلان عَکَفَ علی فرج حرام وعَکَفَ المجمد گوشه گرفت دران و نگاهداشت خود را و اصلاح نمود و دیری در و نیز عکف) کرد چیزی کردیدن و پیرامون گشته پریدن مرغان و در رشته کردیدن مروارید و جز آن و باز داشتن یقال ما عَکَفَكَ عن هذا ای ما منعك و در تنزیلی از نصر نیز آید (تعکیف) گوهر بر رشته در کشیدن و موی با افتن لیستعمل مجهولا (تعکّف) خود را بند کردن و باز داشتن مُعْتَكَف) خلوت جای ومنه الحدیث صلی الصبح ثم دخل فی معتکفه ای موضع کان یخلو فیه فی المسجد مستترا عن اعین الناس (اِعْتِکاف) خود را باز داشتن و گوشه نشین بودن وکذا الاعتکاف فی المسجد یعنی باز داشتن خود را در مسجد و نیز انتظار چیزی کردن

ع ل ك

(یوم مُعِكّ) بالفتح روز کرم و (رَجُل مُعِكّ) مرد درشت و مطیر و لقب حارث بن دیت بن عدنان است در قولی وعَكّ ذی خبران صحابی است و عَكّ پسر عدنان بن عبد الدین از و ویقال اِعْتَرَّ فُلَانٌ از دِرَّةِ عَكّ واز دِرَّةِ (عَلَی عَكّ یعنی فروشد هر دو طرف شاوار را و فرا هم آورد تمامه آن را (ارض عَكّة) بالفتح لغتا و اضافة زمین کرم و لَيْلَة عَكّة) شب سخت کرم که تر باشد و باد نوزد در آن و نیز عَكّة) نام شهریست وفی الحدیث طوبی من رأی عَكّة (عُكّة) بالضم خنور مسکر و مشک روغن روغن خرد و عُكّك کصرد و عِكاك) بالکسر جمع و فسره و مسک تب و ریگ تودهٔ گرم از تاب آفتاب و بالفتح نیهاد و ریگی ست که برنافهٔ بار دارد طاری کردد مانند کلف که بر زنان ظاهر آید عَكّك) مخرکه تیزی و سختی کربابی باد عُكّة مثلثة مثله عِكاك بالکسر جمع عُكَيْك) کامیر شدت و تیزی کربابی و زش باد و عِكاك بالکسر جمع یوم عَكِيك) روز کرم

(عِكاك) کتاب یه تیزی و سختی کربابی و زش باد عُكَيّ) کمیر پست مقل عَكّا) بالفتح ممدود و اشهر آنست عَكُوك) کمرور مرد کوتاه بالا کرد اندام استوار خلقت و تند و جای درشت یا نرم و آسان و معرفهٔ نام مردے رَجُل مِعَكّ) بالکسر کسیکه بر سخنے خصومت و فرس مِعَكّ آنست تا تازیانه خواهد که کاه رود و کاه ایستد تا تازیانه نخورد ابل مَعْكُولَة شتر بند کرده (ن) عَكّة بالضم جیره شدن بوی در چشم وعَكّ بالأمر هر کردانید بروی کار را چندانکه آزرد آنرا و عَكّ بالسوط) بتازیانه زد و عَكّ عَلَيْهِ) میل کرد و حمله آورد و نیز عَكّ) دوباره گفتن خواستن سخن را و دیر نمودن در ادای حق کسے و بار بار دادن کردن بحسی و بند کردن جانور و باز داشتن از حاجت کسی را و بیان کردن کلام را و دائم شدن و کرم کردیدن تب (ض) عَكّ يَوْمُنَا عَكّا) کرم شد اِعْكَاك) رنگی بر نگی بدل کردیدن یقال اِعْكَكَتِ النَّاقَةُ ای تبدلت لونا بعد لونها (مِعَكّة) محاسبدن و مال کردانیدن

ع ك ل

(عِكْل) بالکسر و الضم ناکس (عِكْعاك جمع) (عُكْلِيَّة) بالضم شویا کی ست مرغی کمرین کالب دا (عُكْل) بالضم شهریست ولقب عوف بن عبد مناة پدر قبیله فیهم قیادة خصمنه امة تدعی عُكْل فلُقِّبَ به (عِكال) کتاب رسن که بدان دست شتر را با بازو بندد و از اعلام است (عاكِل) کوتاه بالا رفت بد فال (عُكَل) کتب جمع و نام مردے عُكَيْل) کمیر از اعلام است (عَكُول) بالفتح و تشدید الواو کوتاه بالا فربه و نام شاعرے از کنده (عَكّال) کشاد و نام مردے (عَوْكَل) کجا برپشت توده ریگ و ریگ توده بزرگ کم از عَقَنْقَل عَوْكَلة معله یا ریگ بر هم نشسته نوعی از نان خورش را مَزْقَةٌ عَوْكَلِيَّةٌ منسوبست بآن و خرگوش کزنده و مرد کوتاه قامت کرشتهای پای نزدیک بهم و باشنه و دو روزن کول و قلاده عَوْكَل) رسوایی بها (عَوْكَلان) مثنی موضعی و سواره است و موضعی و پدر قبیله (مِعْكَل) کمنبر سوزن دوزه و دختن که غبانان با خود دارند با نداده گفت وعَكَلَ عَلَيْهِ الأمر مشتبه و دشوار کردید بر

(ن) عَكَلَ عَلَيْهِ الأمر

وی کار و عکگال آلۂ و دیانت
و بجان گفت و نیز عکگل بالفتح
فراہم آوردن و راندن یا سخت
راندن شتر را بستن زانوی شتر
و با بازو بستن ہر دو دستش را
و بازداشتن و بند نمودن و باز
گردانیدن و برزمین زدن ذوقت
بر ہم نہادن و مردن و کوشش
کردن در کار
(س) حکلت الی جۃ دردی
ناک شد چراغ دان
(اِعْکَال) مشتبہ و دشوار گشتن
کار و سخن بر کسے یقال اشکل علیّ
الخبر ای اشکل و بستن زانوی
شتر
ع ک ل د
(لَبَنٌ عُکَلِدٌ) کھلبط شیر و نمک
و خثہ عُکَالِد کھلابط مثلہ
قیل لامۃ زائدۃ
ع ک ل ط
(لَبَنٌ عُکَلِطٌ) کھلبط شیر و نمک
و سطبر
ع ک م
(عَکْم) بالفتح اندرون پہلو
(عِکْم) بالکسر بادتند و تنک بار
(عِکْمان) دو تنک بار کہ جمع
و جامہ دادن و پشتوارۂ جامہ
(عُکُوم) بالضم جمع و جرخ چاہ

(وکلیمی ست کہ زنان دہان و غیرہ
خود بندند
(عَکَمَۃُ البَطْن) محرکۃ
کوشۂ آن
(عِکَام) کتاب بار بند عکمہ
کتب جمع
(عَکُوم) کصبور برگردندہ و جامۂ
بازگشت و زن کہ پس ہر دختر
پسر زاید
(مُعَکِّم) بکسر اکنندہ گوشت تنور
(ض) عَکَم المَتَاعَ عَلَمًا بالفتح
بجامہ بست رخت را و بار کرد
و عَکَمَ عَنہُ بمعمولا برگردانیدہ شد
از زیارت وے و عَکَمَ فلانًا
انتظار کرد و عَکَمَ عَلَیہِ باز گردید
بروے و عَکَمَ الأَرْضَ کذا
قصد کرد آنرا و عَکَمَ عَن
شَتْمِہٖ) باز ماند از دشنام آن
و عَکَمَتِ الابِل فرو شد شتر و
تو بر تو نشست پیہ آن و نیز
عَکَم تنگ بار بر ستور بستن
و برائے کسے تنگ بار بستن
(اِعْکَام یاری دادن و مدد کردن
(تَعْکِیم) فرو شدن قعر چند آنکہ
تو بر تو شود پیہ وے
(اِعْتِکَام) برابر نمودن میان
تنگبار را حاجت کردن در بہم دیگر
نشستن چیزے
ع ک م ن
(عُکْمُن) کقنفذ زن کہ اندام
پر گوشت نازک و کبیر پر گوشت

(عُکْمَانَۃ) با اتار و عُکْمُونَۃ و
عُکُومَۃ بالضم مثلث فیہما
ع ک م س
(اِبِلٌ عُکْمِسٌ) کھلبط شتران
بسیار یا گلہ شتران قریب ہزار
(عُکَامِسٌ) کھلابط مثلہ و نیز لیل
عُکَامِسٌ شب تاریک
(عُکْمُوس) کعصفور خر
(عَکْمَسَ اللَّیلُ عَکْمَسَۃً تاریک
شد شب
ع ک م ص
(عَکِمَص) کھلبط بلاو زیرک و
پر خرد و تر سان از ہر چیزے
و ابو العُکَمِص مردیست
تمیمی
ع ک ن
(عَکْنَۃ) بالضم نور و شکم از زہی
(عُکْن) کصرد و اَعْکَان جمع
(عِکَان) کتاب کردن
عُکْنَاء) کصحراء شتر مادۂ سطبر بر
پستان و جَارِیَۃٌ عُکْنَاء دختر
کر شکش نورد و شکن دار باشد
(عُکْنَان) بالفتح و یحرک شتران
بسیار و شتر مرغ کثیر
(عَاذَتْہُ مَعْکَنَۃ) کمظمۃ بتنے
جاریۃ عکناء است
(تَعَکَّن) نورد ناک کردیدن شکم
و تو بر تو شدن چیزے
ع ک و
(عَکْوَۃ) بالفتح شاعیست
تمیمی
(عُکْوَۃ) بالضم و فتح نوبت دیسان
و راست از ہر چیزے دہن دہان
و بن دنب ستور و پی است کہ نگاہ
دو تاہ باشد مانند فوطہ بنفشہ
درشت و درشت از ہر چیزی و
معظم آن مجگی بالضم و عکاء
بالکسر و المد جمع
(عَکِیّ) کغنی شیرے آمیغ و مشک
شیر و شیر گوسپند بر یکدیگر دوشیدہ
و فسرک شدہ
(اَعْکَی) کاحمد الکہ بن و مش
درشت باشد و درشت و سطبر
ہر دو پہلو
(عَاۃٌ عَکْوَاءُ) بالفتح والد گوسپند
سپید دنب سیاہ جملہ اندام خاص
بالانثی
(اِبِلٌ مِعْکَاءٌ) بالکسر شتر فربہ یا
شتران بسیار کہ سر بعض نزدیک
دنب باو باشد
(ن) عَکَی بِازَارِہٖ عَکْوًا بالفتح
بزرگ ساخت نیفہ ازار را و درشت
نمود و عَکَا بِجُزْئِہٖ بیرون آمد
بعض پلیدی و باقیماند بعض
آن و عَکَا عَلَی قَوْمِہٖ میل کرد
و عَکَا فلانًا فی الحدیث) بند کرد
و بست آنرا و عَکَتِ المَرْأَۃُ شَعْرَہَا
فرو نگذاشت موی را و نیز عَکَوَ
کرہ زدن دم ستور و خم دادن و
درشت و مربہ گردیدن شتر و بانتر
شدن دو دو بار در ماندن کشن
مادہ را
(تَعْکِیَۃ) ریشہ شیر و نیز مے و
رابستن
ع ک ی
(عَاکِیَۃ) مردہ و عکوۃ فروش
و آزمندہ آن

حکوة بالضم نبت تسن علی
شجر و آجمة
(ض) عکی بازاره عکیا درشت
گردیدن جای او علی زید
بروزا عکاء مردن و استوار ایستادن
(تعکیة) مردن

باب العین فصل اللام

ع ل ب

علب) بالفتح نشان عاوب
بالضم جمع و جائے درشت و یسر
و هر چیز سخت درست و نیز علب
بریدن و خراشیدن و نشان کردن
یقال علبته اذا درسته او خدشته و اثر فیه و نقیضه شمشیر
و مانند آنرا زبی کردن نشتر استوار
بستن و الفعل من ضرب و نصر
(علبا) بالکسر مرد کی که هر چیز و
دران اصدی نمی کردن تواند و
زمین که اگر باران بران مدتها بارد
و تا هیچ نروياند و نیچ درو نروید
گیاه درخت کنا علوب بالضم
جمع
وصف علب) سوسمار سال خورده
گویند انیس علب لغة فی علب و
علب الکمأة) جای
هر شناسی یا مه بطرف بصرة
و علبة) بالکسر کره درشت از
درخت که از ان کنده پای بندیا
و مجمر سازند و فیروزه از جرم
علبة) بالضم غربال بن و رانو و
شیر دوشه چرمین یا چوبین علاب
الکبد و علب کصرد جمع و
لبة بن زید و محمد بن علبة

صحابیان اند
علب) محرکة بیماری که در پے
گردن شتر عارض گردد و نیز علب
سختی و درشتی و کوتگی و سخت شدن
و بر گردیدن بوی گوشت بعد پختن
الفعل من سمع و نصر
و رنجنه شدن در دم شمشیر
حلب) گفتن هر چیز سخت
و درست و بر گویند گلان سال و
سوسمار سال خورده و بضم
(علبیة) بالکسر و تخفیف الیاء
کهربیة ناقه چرکن
علاب) کتاب لشانے است
و رازی کردن
(علباء) بالکسر و المد و بقصر پے
کردن و هما علباوان بنیهما
مثلثة العرف علیا از مثله
علابی جمع یقال تشنج علباء
الرجل اذا استوام مردی و نیز
علابی) نوعی از ارزیز
(علبوبة القوم) بالضم بزرگ
و مهتر قوم
(علبب) کقنفذ جای است
(علب) بالضم و فتح الیاء و ادی
است و لیس علی فعیل غیره
او هو علیب کحذیم
(معلوب) شمشیر حارث بن
عالم و راه فراخ و پاسپرده و
سیف معلوب) شمشیر کرتبه
هن از پے کردن شتر بحبل و نحوه
علی عبده و علباته) نواخ کرد
دو پے کردن بنده یا بریدان را
و علب الرجل) بایان گردید

پے کردن او از کلان سال
(ناقة معلبة) کهنه شتر و او
جمل معلب) معلبة مثله
(معلب) کمحدث مرد علبه ساز
(تعلیب) بریدن و خراشیدن
و نشان نمودن و بلند شمشیر و
مانند آنرا بپے کردن شتر
(استعلاب) بر گردیدن بوی
گوشت پس سخت گردیدن و
ناخوش داشتن ستور خوردن
تره را و گران و درشت شدن
انرا و سخت و ناخوش یافتن
چیزے را
(اغلبی الدیك) (علباء) (ا)
اماده بدی و جنگ کشت خروس
و برافراشت موی را و اغلبی
الکلب) اماده بدی گردیدگ
و منه (اعلباء الرجل) و هو
(شرف الرجل و تخصص نفسه
کما یفعل عند الخصومة و القتل و
هو سلمی) بافعنلل بناء

ع ل ب ط

علبط و علابط) بضم عینهما
و فتح کاهما و کسرها سطبر
و گرگوسپند از پنجاه یا بهتر که
باشد علبطة بالتاء مثلثها انثاها
... و شیر خشه و فزک شده
و پیر چیز درشت و گرانی تن یقال
(اتی علیه علبطة و علابطة
ای ثقل نفسه

ع ل ث

علث) بالفتح دهی است شرقی
و علاثر قوم علویه تفاست

علثمة بالضم قوت روز گزاردن
علثم) بحرکة سنی کار و بر دوختن
بردن بر حرب
علث) گفت آنکه بسوی غیر
خود منسوب باشد و لازم هر نیه
کسے را جهت حق خود
علیث کامیران چوبگندم
آمیخته
(اعلاث الزاد) بالفتح آمیختن
غیر اختیار و عادت خورد و سود
و اعلاث الشجر) پارے
آمیخته از چوب آتش زنه و گیاه
خشک
(علاثة) کثمامة روغن و پنبه هم
آمیخته دود و هم آمیخته هر چیز باشد و
آنکه از نیجا فراهم آرد و مروی است
انبی احوص
(ض) علث الزند علثا)
بالفتح آتش ندادن آتش زنه
و نیز علث) آمیختن یقال علث
الامر التعبیر و علث الحدیث
اذا خلطه و گرد کردن و
پیراستن مشک
(تعلث) مکمود ن و آموختن
و استوار ناکردن کاری را
(تعلث) بلیاالله اعمل آنکه بسوی
غیر پدرش نسبت کند او را
(اعتلاث) گرفتن آتش زنه از
درخت تا شناخته که آتش دید
یا نه یقال فلان یعتلث افزاده
اذا لم یتخیر منکحة

ع ل ث م

علثم) کجعفر و الف او شلشه نام

مردے
(تَعْلِیثٌ) عدم تعلق در سخن

ع ل ج

(عِلْج) بالکسر خر و خرد حشی نر و توانا و تن کروہ و درشت کرانہ و کبر عجمی کہ ہیچ دین ندارد
(عُلُوج) بالضم و اعلاج (مَعْلُوجاء) بالفتح والمد و (مَعْلُوجی) مقصورا و (عِلْجَة) بالکسر و محرکۃ جمع و مرد درشت
ویقال ھو عِلْجٌ عَالِجٌ یعنی وقیم شئون و نیکو دارندۂ آن است
(عَلِج) محرکۃ خرما نبان ریزہ
(رَجُلٌ عَلِجٌ) گلف مرد سخت و درشت و انگذندہ و نیکو و درست کنندہ کار ہا و سخت مرد ہندہ
(وَرَأَیْتُ عُلَجًا کصُرَدٍ و عُلَجًا کسکر مثلہ فی الکل
(عَلُوج) کصبور پیغام یا پیغامبر
یقال ھذا علوج صدق وَاَلُوكَ صدق
(بَنُو الْعِلَاجِ) گلہ بطنی است
(عُلَجان) بالضم دخان خارہار
(عَلْجان) بالتحریک پریشانی
(عَلْجَان) بالتحریک پریشانی و گیاہی است دو رختی کہ بدان مسواک سازند
(عَلْجانَة) بالتا رخاک کہ باد

وبن درخت گردد مر دو موضعی است
(ن) (عَلْجَةٌ) چیرہ شدم بروی در نبرد و معالجت
(مُعَالَجَة) مر و سیدن ہر بیمار و جز آن و مزاولت چیزی نمودن و وزدن کسے را بشمشیر و غیر و کردن بعلاج قال عَالَجْتُہ فَعَلِجَ
علاج بالکسر مثلہ فی الکل
و نیز (عِلَاج) کار و عمل و منہ ھو من کسبہ و علاجہ ای عملہ
و شدت دیدن از کسے و منہ
یُعَالِجُ من التنزیل شدۃ
(تَعَلُّج) پیغام بردن یقال ما تَعَلَّجْتَ (یَتَعَلُّوج) فراہم آمدن ریگ
(مُتَعَلِّجُ الْخُلُقِ) مردود درشت پوست
(اِسْتِعْلَاج) درشت گردیدن پوست
(اِعْتَلَجُوا) کشتی گرفتن و کارزار نمودن آغاز کردند و اعْتَلَجَتِ الْاَرْضُ) در از گیاہ آن و بالید و اعْتَلَجَتِ الْاَمْوَاجُ بالچہ نزد و بحرکت آمد

ع ل ج م

(عَلْجَم) بفتحہ درد بالا
(عُلْجُوم) بالضم باغ بسیار درخت و عنکبوت و آب بسیار و تاریکی شب و موج دریا و کندہ و گندم سرخ و شتر مرغ نر و گلہ بزرگ
(عَلْجَمَة) بالتا و گلان سال و بلند و ہر چیزی است سپید و شتر سخت و توانا یا شتران گزیدہ
(عَلَاجِیمُ) جمع
(رَسَنٌ مُعَلْجَمٌ) یک تر بر تو بر ہم نشستہ

ع ل ج ن

(عَلْجَن) بفتحہ ناقہ پر گوشت ولا یوصف بہ البعیر و زن فلوس و بے باک و قیل النون زائدۃ
(نَاقَةٌ عُلْجُونٌ) بالضم شتر دراز و سخت و توانا

ع ل د

(عَلَدٌ) بالفتح پے کردن و سخت و شدید ان ہر چیزے و سختی و صلابت و الفعل من سمع
(عَلُوَاة) بالفتح موضعی است
(عَلُودٌ) کفر شب و راز و بزرگ مہتر ستوار رای باوقار و رجل
عَلُودُ الْعُنُقِ) مرد دراز گردن
(عَلُودَة) باتا اسپ سرکش کہ کشیدہ نشود مگر آنکہ از پس سالہ آنرا و شتر کہنہ سال
(عَلَنْدَى) محرکۃ مقصورا سطبر و ہر چیزی و بضم دو تختی است خاردار
عَلَنْدَاةٌ یکی عَلَانِدُ جمع
(عُلَنْدِیٌ) بضمتین شتر قوی
آگندہ گوشت عَلَادِیٌ کَفُرُدِیٍّ مثلہ
(عَلُودٌ) لازم گرفت جای یا چیزان کہ جنبش و ادون نتوانستند
(اِعْلَوَّدَ الرَّجُلُ) درشت و سخت شد و گران مایہ با سنگ گردید
(مُعْلَنْدِدٌ) بہ معدہ گوید یقال فِی عَاہٍ مُعْلَنْدِدٌ ای یَدٌ

ع ل ن د ی

(عَلَنْدَى) انجمل سطبر و پر گوشت گردید و سخت و استوار شد

ع ل د س

(عَلَنْدَس) کسمندل سخت شدید
(عَلَنْدَسَة) موت و شیر سخت و توانا

ع ل ذ م

(عَلْذَمِیٌّ) بذال معجمہ حریص و بندہ شکم کہ ہر چہ یابد نگوید

ع ل ز

(عَلَزٌ) محرکۃ بیکے و تنگی و بی آرامی و خروش کہ بر دم مریض و اسیر و مریض و محتضر رسد و الفعل من سمع
(عَلِزَ) گلف و دردناک بی آرام کہ خواب نکند یقال بَاتَ فُلَانٌ عَلِزًا
(عَالِزًا) کصاحب موضعی است
(عِلْوَز) کسنور درد شکم و دیوانگی و موت زود و نلاق و زشت
(اَعْلَزَہٗ اَعْلَازًا) عاجز گردانید ہر او یقال اَعْلَزَہُ الْوَجَعُ فَعَلِزَ یعنی تفتہ و بے آرام کرد او را و در پس بے آرام شد

ع ل س

(عَلَس) بالفتح اسم میت و الفعل من ضرب و طرد و نوشیدن
(عَلَس) محرکۃ کنہ بزرگ و نوعی از گندم دو گانہ و سیک خلاف و آن گندم صنعا است گندم کہ نیز و حدس و نوعی از مور چہ و سبب بن
(عَلَس) شاعری است
(عَلَسِیٌّ) بیای مشدد استوار خلقت سخت از مرد و شتر و گیاہ

است که علوه آن بسون ماند
(عُلَّاس) کتاب طعام یقال ما
اکلت عُلَّاسًا
(عُلُوس) کصبور چیزی از طعام
یقال ما عَلَسْتَ عُلُوسًا اے
ما ذُقْتَ شَیْئًا
(عِلِّیص) کامیر بربانی یا پوست پخته
(عُلَّیص) کزبیر نام مردے
(عَلُوص) کتنور قلعه است
مراکراو را
(مُعَلِّس) مجرب است وزنا معنی
(ناقة مُعَلَّسَة) کمعظمة شتر ماده
مانان به خشر نه
(تَعْلِیس) خوراندن یقال
ما عَلَّسُوهُ ای ما أَطْعَمُوهُ وسخت
شدن بیماری وخروش وبانگ
کردن مرد

ع ل س ط

(کلام مُعَلْسَط) سخن بی نظام

ع ل ش

(عَلُوش) کسنور شغال وگرگ و
هانه است که چک نوعی اند دران
ومرد سبک حریص دارمند مشتق
است از عَلَش بمعنی طمع وکلام عب
(عَلِش) بدلام غول عَلِش ولَقِن و
(لَشَلَش) ولَشْلَش قال الخلیل
هذه الکلمة لحکایة الکلام الغیر
الانیق فی کلامهم الشیز به
الکلام وقال غیر الخلیل لیس تلک

ع ل ش ط

(عَلَشَط) کمنع بدخو وبد صحبت
این کلمه کلام است

ع ل ص

(عَلُوص) کسنور ناگرد وورد و
شکم
(عُلَیص) کقبیط گیاهی است که
نان خورش کنند واز ان شوربا
سازند وعُلَیص) بن منصف
ابو حارثه وجیله است
(عَلَصَتِ النُّخْمَةُ تَعْلِیصًا
ورد شکم آورد تخمه
(عِلَاص) بالکسر مال یکسال آن
بشارکت ربع
(اِعْتِلَاص) عُلْصَه گرفتن یعنی
چیز مائل لُت یقال اِعْتَلَسَ
مِنْهُ شَیْئًا ای اخذه عُلْصَةً
بالضم وهی الی القلة وماهی

ع ل ض

(عَلُوض) کجلوز شغال بلغت
حمیر
(ض) (عَلَضَهُ عَلْضًا) جنبانید
آنرا تا برگند

ع ل ط

(عَلْط) بالفتح سیاهی است که
بدان زنان بر رخساره خط کشند
برائے زیب
(بعیر عَلْطٌ) کصرد شتر بسیار
(عُلْطَة) بالضم کردن بند حمیل
وسیاهی است کردن بر روی
ازان خطوط کشند جهت زینت
(ناقة عُلْط) بضمتین ناقه بے
نشان یا بے سمار بے کردن بند
(اَعْلَاط) وشتر مادگان دراز
قامت وحران کوتاه بالا ونیز
اَعْلَاط الکواکب ستارگانے
روشن کرنام ندارند

(عِلَاط) گلتاب جمع کردن
وهما عِلَاطَان وطوق سیاه
(اِعْلَاط) از گردن خشر شستن
برپشت وی یا بے سمار یا پشت
برهنه سوار شدن شتر را یقال
اِعْلَوَّطَ البعیر ای تعلق بعنقه
وعلاه وبر چیدن بجسی وبسته
کردن وگرفتن ولازم گردیدن
کسے را وبگان خود کاری کردن
وبے اندیشه وتامل در آمدن
در امری وبر جستن کشن بر ناقه
جهت کشتی
(تَعَلُّوط) آمیختم وبجود چسپانیدن
او را

ع ل ط ب ن

(عَلَطْبِیس) کزنجبیل روشن و
نغزان

ع ل ط س

(عَلْطَسَة) هودی کی در بے راهی
(عِلْطَوس) کفرفوس شتر ماده
برگزیده همه شیار ومرد بلند بالا

ع ل ط م س

(عَلْطَمِیس) کزنجبیل ناقه
درشت اندام بلند قامت وسر
سطبر بے موی ودختر گوشت
نازک اندام نیکو قامت ومرد
بسیار خوار سخت اعضا ماننده

ع ل ع

(عَلْع) بالفتح با سنین کلمه ایست
کهبان گوسپند وخشم آمر کردن
عَلْعَلَ بزیادة اللام مثله

ع ل ف

(عَلْف) بالضم بسیار گوشیدن
شده وداغ کردن گاه بر گردن
شتر
(اِعْلَوَّاط) از گردن خشر شستن
برپشت وی یا بے سمار یا پشت
برهنه سوار شدن شتر را یقال
اِعْلَوَّطَ البعیر ای تعلق بعنقه
وعلاه وبر چیدن بجسی وبسته
کردن وگرفتن ولازم گردیدن
کسے را وبگان خود کاری کردن
وبے اندیشه وتامل در آمدن
در امری وبر جستن کشن بر ناقه
جهت کشتی
(تَعَلُّوط) آمیختم وبجود چسپانیدن
او را

ع ل ط ب ن

(عَلَطْبِیس) کزنجبیل روشن و
نغزان

ع ل ط س

(عَلْطَسَة) هودی کی در بے راهی
(عِلْطَوس) کفرفوس شتر ماده
برگزیده همه شیار ومرد بلند بالا

ع ل ط م س

(عَلْطَمِیس) کزنجبیل ناقه
درشت اندام بلند قامت وسر
سطبر بے موی ودختر گوشت
نازک اندام نیکو قامت ومرد
بسیار خوار سخت اعضا ماننده

ع ل ع

(عَلْع) بالفتح با سنین کلمه ایست
کهبان گوسپند وخشم آمر کردن
عَلْعَلَ بزیادة اللام مثله

ع ل ف

(عَلْف) بالضم بسیار گوشیدن

ج ۲

وخوردن ستور را والفعل
من خوب بالکسر فیک خورنده و
(علف) بالکسر فیک خورنده و
درختی است یمانی و برگش که
مانند انگور است خشک سلخته بوس
سرکه از ان گوشت پزند
(علف) محرکه خورش ستور و
جزان عُلُوفَة بالضم وعُلَاف
وعِلَاف بالکسر جمع
(عَلِیف) کامیر گوسپند فربه
(عَلُوفَة) بالفتح هرچه ستور بخورد
از عُلف بالضم وبضمتین جمع
وناقه وگوسپند که عَلُوفَة بخوردن
دهی از بخارا نگذاری در شش فرسخی
خوارزم کذا فیه مثل فیهما
(عُلَاف) کتاب ابن طوق یاران بن
حاوان بن عمرو است از قضاعه
وبدان منسوب است حلقای عُلَاقَة
لانه اول من جمعها وضم محمد
بن ثور رضی الله عنه تصغیر ترخیم
فقال محمیل لهم کنا اجلفا
قوی لعینی عاد موتا او لموا
اعظم الرحال اخرة و
واسطا دوادی است بیمن
نا صعدت وبفتح فیهما
میل الفتح اصح وبالفتح لقب جرم
بن ریان
(عُلَاف) کشاد علف فروش
وعبد الملک بن عُلَاف مجهول است
(عُلَان) کفرحان نام طعامی باشد
تازه که از انترخورد وعُلَانَة یکے
وعُلف بید عُقَیل مرفعلت
که بهره باب صحبت عمر رضی الله

عنه گشته وعُلَف خارجی پدر
مستورد وعُلَف دیباجی پسر حارث
بن معویه وعُلَف تمیمی والد بلال
وهلال قاتل رستم روز جنگ قادسیه
عُلُوف کصبور مرد درشت
اندام بدخوی وکلان سال پیر آگنده
گوشت بسیار موی دگنده پیر واسپ
ستور اندام سطبر وناقه
عُلُوف السنام نافه پیچیده
کوهان کوبی بیجا در بسته
(شَیْخ عِلُوف) کصبور پیر کلان
سال
(مَعْلَف) کمقعد جای علف و
علف دان ستور از چوب وجز آن
(مِعْلَف) کمنبر مثله او هو الصحیح و
شارگان خرد گردنده
(شَاة مَعْلُوفَة) گوسپند فربه
(عَلَاف) خورش دادن ستور را
و علفه برآوردن درخت طلع
(شَاة مُعَلَّفَة) گوسپند فربه
(عَلَّفَ الطَّلْعَ تَعْلِیفًا) علفه طلع
وهذه نادرة لانه انما
یجیئ لهذا المعنی فعل وتزکیله
گرد بستن وپاشیده شدن گرده
طلع
(اِسْتِعْلَاف) علف خواستن
ستور یا دار محمه
(مُعْتَلَفَة) مبا للفاعل دایره
گرد اندام پاسی اطراف خوانند
کلمة مستعارة
(اِعْتِلَاف علف خوردن ستور
ع ل ف ت
(عِلْفُوتَة) کجوجل مرد کوتاه که

بے پیراه سخن گوید وخیال صواب
وخطا نکند عِلْفُوت کجوجو و
(عَلَفْتِی) بالفتح مثلثه
ع ل ف ص
(عَلْفَصَة) درستی حنوون در
رنگی وکار دبستم داشتن بکاری
ویچیدن کسے را در کشتی تا آنکه
عاجز ماند ازدی
ع ل ف ط
(عَلْفَطَة عُلْفُطَة) آمیخت
آن را
ع ل ق
(عَلَق) بالفتح موئی است و
درختی که بدان پوست پیرایند
وشام ویقال اصاب ثوبه
عَلَق خیر ای رسید جامه او را
خرق او هر چیزے که کرد آویخت
از او بهترین هر چیزے وانبان
وخنور
(عِلْقَة) بالفتح کشیدگی جامه
(عِلْق) بالکسر گرانمایه هر چیزے
یقال هذا عِلْق مُکَسَّرَة ای
ما یضن به وصادف عِلْقَ من
المال اعلاق وعُلُوق
بجمع دانبان یا خنور وبفتح فیهما
سے انگوری یا کهنه آن وجامه
جبه یا پیرا هن شیء وفلان عِلْق
صلته یعنی او دوست مهربان
وهنر است فلان عِلْق شر
کذلک
(عَلْقَة) بالکسر جامه مخمل نرم او
وهر انچی است سبز وسرخ یا همه
است مرد وحشران را تا فته شلوار

گرد هر دو کرانه اش تا بوخته باشد
یا جامه بهترین ونفیس ویقال
ما علیه عَلْقَة ای ثوب و
درختی است که بدان پوست پیرایند
وسنرقه نام مردی ومحمد عَلْقَة
نحوی ادیب است لعَلْقَة بالضم
آمیزش وآن قدر از درخت و
علف که خورد تی یکروزه شتر باشد
وقوت روز گذار درخت گه در
زمستان باقی باشد وشه تا وقت
بهار ازا بخورد وگوشت پاید کذا
فی النسخة واللسحة بتقدیم
المیم ویقال لم یبق
عنده عُلْقَة ای شیء
وگرانمایه از هر چیزے یقال
لی فی هذا المال عُلْقَة
(عَلَق) محرکه خون بسته یا خون سخت
سرخ یا خون بسته یا خون مطلق
غلیظ عَلْقَة) یا تا پاره از خون
وهر چیز آویخته وآن قدر از گل که
بدست چسپان باشد وخصومت
لازم دعشق ومحبت دائمی ومحبت
دوستی وگرگ سیاه آبی کذا
فی بغارس زنوک است
عَلْقَة) یکے واحده از درخت
وعلف که روز گذار باشد ستور یا
وچوب که بدان چرخ چاه آویخته
وچرخ چاه درسن وگودی لوله
بزرگ ومحور حدید یا آبرسن بزرگ
که گرد او شود گرده چاه را
همی دهد او میزند اقتاحت
ویقال اعرنی عَلَقَك ای
اداة یکرك وسیاه او دشمن آن

وعَلَقَ القِرْبَةَ کنایه است از سختی و خجالت و کوشش لغتی است و عرق القربة یقال جَشِمْتُ إِلَيْكَ عَلَقَ القِرْبَةِ أی عرق القربة واصاب فی ثوبه عَلَقٌ ای خرق من شیء عَلِقَهُ فخذبه وذُو عَلَقٍ کوهیست مر بنی اسد را ومر ایشانرا و آن روزی است عظیم بر ربیعه بن مالک

(عَلَقَة) محرکة آویزش و عَلَقَةُ بن عَيْفَرِ بن أَنْعُم (از قبیله بجیله است و بدان منسوب است جندب بن عبد الله علقی صحابی و عَلْقَمَة بن عبید از قبیله از و وعَلْقَمَة بن قیس پدر ربطی

(عَلْقَمَة) کرده زید بن صمت است از هوازن ویقال استأصل عَلْقَمَتَهم ای عرقلهم

(عُلُق) کصرد ممنوعا بلا وسختی یقال جاء بعَلَقٍ فُلُقٍ ای بالداهیة و گرده بزرگ و مرگبا و کار

(عَلِيق) کامیر علف ستور و جو وپست

(عَلِيقَة) کسفینه مشترکه همراه قوم فرستی تا خار بر آورند یدران جهت تویقال عَلَّقَتْ مع فُلَانٍ عَلِيقَةً ای ارسلت معه عَلِيقَةً و کامین دن علایق جمع

حَسَّان بن عُلَيْق کز هیر طائی است

(عَلَاق) کسحاب آنچه بدان بگزارند از علف وقوت ومنه قولهم مالنا من عَلَاقٍ ای شیء من

(مرتع) وراه وچوب که ازان چرخ چاه آویزند وچرخ چاه و رسن ولو و لو بزرگ و نیز چرخ و لو یا رسن آویخته و بکره وخواست و دوستی و گوشت پاره و نیز

(عَلَاق) کقطام امر است از تعلق یعنی در آویز وچنگ در زدن

(عَلَاقَة) با تار علف وخورش روزگزار وراه و آنچه بران چرخ چاه آویزند وچرخ چاه و رسن ولو و لو بزرگ و نیز چرخ و لو یا رسن آویخته و بکره وخواست و بهترین وقیمتی مال وشتر که بهت خمار بار همراه قوم فرستد وخصومت و دوستی و دوستی لازم قلبی لغات اضداد است ویکسر او بالفتح فی المحبة ونحوها وبالکسر فی السوط ونحوه وآنچه لازم گیرد و آنرا مواظبت پیشه وجزآن و آنچه جهت زندگانی کافی و بسنده باشد و مهر و کابین که بر ذمه زوج لازم نهایند

(عَلَائِق) جمع و مرگ و آویزش و آنچه بدان روزگذارند و نیز

(عَلَاقَة) والد زیاد تابعی است

(عَلَاقِيَة) بالفتح وتخفیف یا بلطف و یا زناسه

(عُلَاقِيّ) کسکاری جمع و

(رَجُلٌ عُلَاقِيَّةٌ) آنکه چنگ در زند بچیزی که دست ازوی باز ندارد

(عِلَاقَة) گلتاجه علاقه کمان و تازیانه و مانند آن بدان جهت که بر ذوم آویخته باشد و آنچه بدان آویزند چیزها را

(عَلَائِقِيّ) کسحمائف

(عُلَاقِيّ) کسکاری جمع و

(عِلَاقَة) (عَلِيق) کفقیر گیاهی است که بر درخت پیچید

(عُلَيْق) کقبیط گیاهی است که بر درخت پیچید

(عُلَيِّقِيّ) کقبیطی مشل و آن نوعی از لبلاب است

خالد بن عُلَيْش بن دندان راسخت گرداند وقلاع را نفع و بدو خواند

(عُلَيْش) و بواسیر و سپیدی در بیکدگی چشم را دفع کند و بشکند عصاب کرده را و عُلَيْشُ الحَبَل گیا ہے است و عُلَيِّشُ الكَلْب) گیا ہے

(عَلَّاقٌ) کرہانی قلعه است بطرف جنوب مصر

(مَعْلَق) کمقعد سوسمار خرد

(مَعَالِيق) جمع

(رَجُلٌ ذُو مِعْلَقَةٍ) مکر حلة مردور آویزنده در هر چه که پیش آید

(مِعْلَاق) بالکسر هر چه از وے چیزے در آویزند و زبان مصلاتان دو دوال و لوو مانند آن کہ بدان آنرا آویزند و

(رجل مِعْلَاقٌ) مرد سخت خصومت که در حجت آویزد و

(رجل ذو مِعْلَاقٍ) کذلک

(مَعَالِيق) بالفتح نوعی از خرما بن

(مَعْلُوق) آنکه در خلق او زلوگ چسپیده باشد

(العَلِيد) شکار که در پایش رسن باشد

(عَلُوف) کصبور مرگ وغول بلا وسختی و آنچه شتر بجرد آزاد و درختی که شتر ماده بار دار بخورد آزاد و آنچه بر دم در آویزد و ناقه که بزغ غیر مهربان شود و بوسه کند و شیر ندهد و زن که بر غیر شوی خود مهربان باشد و ناقه که بکش خوے کرنکند و دهم بر بچه مهربانی نکند و دایه شیر دهد

ومنه المثل عَامَلْنَاهُ مُعَامَلَةَ العُلُوف ورمق شخصی گویند که بکوبید و بکند و یقال مَا بِهَا لُغَاثَةٌ عَلُوفٌ ای شیء من التبن

(عُلُوف) با ضم کرانمایه ترین مال

(عَالِق) شتر علفے خوار و شتر عضاه خوار عَوَالِق) جمع

(عَلُّوق) کسکری گیاہے است شاخش باریک و سخت باشد و

از ان جاروب سازند و طبیخ آن شربة جهت استسقاء نافع واحده و جمع دروے یکسان است والنون جهت تانیث است پس تنوین داده شود

(عَلَّاق) بن ابے مسلم کشداد و عثمان بن حسین بن ابے عبیة بن عَلَّاق محدثان اند و عَلَّاق بن شهاب بن سعید بن زید بنات است

(عَلَّاقَة) کبهانه سوت دہلا و سختی

(عَلَّاق) کرنا رگیاہے است

(عَلُوق) کجوہر غول و سنگ مادہ

مَعْلُوق، بضم المیم ہر چیز وی چیزے آویزند

(ن) عَلَقَهُ وبِلِسانِهِ سقط گفت و آرزو او را بزمان

(ن س) عَلِقَتْ مَآبِلُ العِضَاهِ عَلَقًا، خورد سرہای آنرا وعَلِقَ فُلَانٌ، مجہولا چسپید زلوک در

علق وفی الحدیث ارواح الشہداء فی حواصل طیر خضر تعلق من ثمار الجنۃ ای تاکل

(س) عَلَقَهُ وبِهِ عِلْقًا، بالکسر و بالتحریک وعُلُوقًا وعَلَاقَةً، بالفتح دوست داشت وخواہش آن نمود ویقال علق فلان دم فلان، یعنی گشت او را وعلق به خصومت کرد باوی وعَلِقَ یَفْعَلُ کذا، ای طَفِقَ وعَلِقَ مرد در آنرا و فی المثل عَلِقَتْ مَعَالِقُهَا وعَلِقَ بِجَنْدَبٍ، یعنی آمد موسم گرما و قادر نگردانید مرا شتران را بر نہادہ وعَلِقَتِ المَرْأَةُ بارگردید

وعَلِقَتِ الذِّئْبَةُ چسپید زلوک در دہان ستور وقت آب خوردن وعَلِقَ الظَّبْيُ در آویخت آہو در دام

(عَلَاق) زلوک فلندن بر اندام تا مکند خون را و مال نفیس یا فتن و بلا بسختی آوردن یقال اعلقت یا غلقت ای جئت بعلق عُلِقَ و فراگرفتن و فشردن بر سن و لو یقال عَلِقَ بالغرب بعوین ت توخیم بطوف رشائہ

باشد و درخت تلخ مزہ کنار تلخ و آب سخت تلخ

عَلْقَمَةُ الخَصِيُّ وعَلْقَمَةُ بْنُ عَبَدَةَ النَّحْلُ وعَلْقَمَةُ بْنُ عُلَاثَةَ شاعران اند و نیز ابن علاثہ از مولفۃ القلوب وعَلْقَمَةُ بن مجزز وعلقمۃ بن وقاص لیثی صحابیان اند وعَلْقَمَةُ بن عبداللہ وعَلْقَمَةُ بن ابی عَلْقَمَةَ وعَلْقَمَةُ بن قیس از تابعیان و نیز عَلْقَمَةُ نحوی و شہریست بمغرب و تلخ شدن و چیز تلخ در طعام انداختن

(عَلَقَبَةٌ) بالفتح شہریست نزدیک بلبیس

عَلْقَماءُ، بالفتح موضعی است

ع ل ك

عِلْكٌ، بالکسر ضبع صنوبر آرزہ و پستہ و سرو و سویبوت و بلوط و سجود ہا محلل سیلاح و او را مکبہ و اسعاد سخن و مدد و باسے است

(عُلُوك) جمع

(عَلَكَ) محرکۃ درختی است جہازی کہ شیر سطبر دارد و گویند کہ آن را زہر آمیزند

(عَلْكَة) بالسکون فربہ نیکو اندام

(طَعَامٌ عَالِكٌ) کشف خوردنی کہ در خایدن سخت باشد و شئے

عَالِكٌ، ای لزج

عَالِكٌ، کفرتریہ مانند سے کہ شتر وقت مستی از دہان برآرد و زمین نزدیک آب

(عَلَكَات) دندانہای درشت و سخت

(عُلَاك) کشراب چیزی اندک کہ خائیدہ شود و درختی است جہازی

علاك کسحاب مثلثہما یقال مَا ذَاقَ عُلَاكًا ای شیئا

(طَعَامٌ عَالِكٌ) طعام سخت در خائیدن

(عَلَّاك) کشندہ وضع فروش

(عَوْلَك) کجو برگردانیدگی است وقت کلاہ ورک رسم عَوْلَكِ

جمع ورک باریک و پنہان و گوشت فرج اسپ و گوسپند و خر

(ن ض) عَلَكَهُ عَلْكًا خائید آنرا

وعَلَكَتِ الفَرَسُ اللِّجَامَ کذلک

وعَلَكَ نَابَيْهِ، دندان سائید بہم چندانکہ بانگ برآورد و نیز

(عَلَّك) علک خائیدن

(عَلَّكَ الفَرِيضَةَ تَعْلِيكًا) نیک پیراست مشکل او عَلَّكَ مَالَهُ نیکو خدمت کرد شتر انرا و عَلَّكَ يَدَيْهِ على مالِهِ از مال دست بست جہت بخل و تصرف نکرد

(اِعْلَنْكَاكُ التَّعْوَ) بسیار گردید موے و فراہم آمد

ع ل ك د

(عَلْكَد) کجفز درشت و سطبر

(عُلْكُد) کقنفذ مثلہ

(عِلْكِد) کزبرج گندہ پیر نیک زیرک وزن گوتاہ بالا کندہ گوشت خوار کم خیر و مرد درشت و درشت اندام و سطبر

(عُلْكِيد) کعلبط شیر و فرز شدہ و سطبر

عُلَّكِيد کعلابط مثلہ

(عِلْكَدٌ) کفر شب پیه
(عَلَنْكَدٌ) کعضنفر درشت و زشت و سخت

ع ل ك ز

(عِلْكَزٌ) کزبرج وجعفر مرد درشت اندام سطبر وسخت و پرگوشت
(عِلَنْكَزٌ) کعضنفر رشد

ع ل ك س

(عِلْكَسٌ) کجعفر مرد است یعنی
(مُعَلْكَسٌ) للفاعل گیاه خشک بسیار و فراهم آمده و ریک برهم نشسته و موے کندہ انبوہ سخت سیاہ و متردد و مُعَلْنَكِسٌ نادرست مثله فی الکل و نیز مُعَلْنَكِسٌ موے انبوہ
(عُلَنْكَسٌ) سخت سیاہ شدن موی و مضطرب و متردد گردیدن

ع ل ك م

(عَلْكَمٌ) بجعفر درشت خلقت از شتر وجز آن و نام مردے
(عَلْكَمَةٌ) کہ حرجتہ بزرگے کوہان
(عُلْكُومٌ) کعصفور استوار اندام از شتر وجز آن مذکر و مؤنث در وی یکسانست عُلَاكِمٌ کعلابط مثلہ وجمع عَلَاكِمٌ بالفتح است
(مُعْلَكَمٌ) بنیا للمفعول استوار اندام از شتر وجز آن

ع ل ل

(عَلَّ) بالفتح کنہ لاغر و مرد بیذہ اندام و مرد کہ صحبت زنان را و محاوفہ با انہا درست دارد و مرد کلان سال حقیر و نزار و بیذہ
(عَلَّى) بکسر تین وتشدید اللام والیاء بروزن عَلَيْهِ بالثناء و عَلَيْهِ بضم العین مثلہ وعَلِيِّين جمع او ھو جمع بلا واحد ومنہ قولہ تعالی وان الابرار لفی عِلِّيِّين و سَيُعَادُ فی المعتل
(عِلِّيَّةٌ) بکسرتین وتشدید الیاء وبضم العین بمعنی بلند و برداره عَلَائی بالفتح جمع و در صفت کسی گویند ھو من عِلِّيَّةِ قومہ یعنی از بہترین و برگزیدہ ترین قوم خود است وکذا ھو من عِلِّيِّهِم بالتاء وتخفیف الیاء وعِلِّيِّهِم بتشدید اللام وسکون الیاء وبضم العین
(عِلَالٌ) کتاب سم است معالجہ را قولھم علی عِلَّاتِہِ ای علی کل حال
(عُلَالَةٌ) بالضم آنچہ بوی بہانہ کنند وعذر آرند و شیر کہ بعد دوشیدن نیفہ نخستین دوشند و بقیہ شیر در پستان و باقی ہر چیزی و دود شیرینی شتر و بہانہ ورزیدن و بقیہ قوت پیر
رجل عَالٌّ آنکہ شتران او دوبارہ آب خوردہ باشند و
(ابل عَالَّةٌ) شتران دوبارہ آب خوردہ ومنہ المثل عَرَضَ عَلَيَّ سَوْمَ عَالَّةٍ ای لم یُبالِغْ لِاَنَّ العَالَّةَ لَا یُعرَضُ عَلَيْهَا الشُّرْبُ مُبالَغًا فیہ کالعرض علی الناھلة
(عَلَّانٌ) کسکران نادان علانة مؤنث
(عَلْكَانٌ) محرکہ آبے است بجمی

(عَلْعَلٌ) بسکون ہر دو لام کلمہ است کہ بدان بزرا زجر کنند
(عُلْعُلٌ) کہدہد و فدفد زہ و نہ زیم و استخوان کہ مانند زبان بر شکم برآید و چکاوک نر عُلْعَالٌ مثلث و نیز عُلْعَالٌ کوہی است بشام
(عَلْعَلَانٌ) بالفتح درختی است کلان
(عُلْعُولٌ) کسنبور بہدی و پستگی و دود و لہ و تباہ شدن و کار زار کردن
(يَعْلُولُ) بالفتح پارہ کہن سپید صاف راست روان و شبنم و نور خ آب را سپید یا ابر پارہ سپید باران دہ یکے دیگر یَعَالِيل جمع و جامہ دوبارہ رنگ کردہ شتر دوکوہانہ
(عَلَّةٌ) بفتح التا وکسر العین آنچہ بدان بہانہ کنند و نام مردے
(ن) عَلَّ الضَّارِبُ المضروبَ پے ہم زد و دیرا
(ض) عَلَّ عَلًّا) بیمار گردیدہ فھو عَلِيلٌ ولا یقال مَعْلُولٌ و المتکلمون یقولونہ
(ن ض) عَلَّ عَلًّا بالفتح وعَلَلًا بالتحریک دوبارہ خوردن آب را یا پے ہم خوردن آن را وعَلَّةً دوبارہ خوردن آب لازم ستعد و
عُلَّ مِنَ الطَّعَامِ مجہول لاخوردہ شد چیزے از ان وعُلَّ الشَّيْءُ فھو مَعْلُولٌ
(مُعَلَّلٌ) لمکرم بیمار
(اِعْلَالٌ) خداوند شتران دوبارہ آب خوردہ شدن و دوبارہ آب خوردن و بیمار گردانیدن یقال اکملہ

الله وسیراب ناشده بازگردانیدن
شتر را او وسی بالفین
(مُعَلِّل) کسی که حدث آنکه بهانه بارح
گیرد دفع کند وسر که مرة بعد اخری
آب نوشد و بار بار میوه چیدن
و روزیست از ایام عجوز
(تَعْلِیل) مشغول کردن کسے را
بطعام وجز آن یقال هو یعلل نفسه
بتَعِلَّة او سیراب کردن بعد سیرابی
و بار بار میوه چیدن
(مُعَالَلَة) در سیاله روز دو شیده
شدن شتر یا ده
تَعَلَّلَ بالأمر مشغول داشت
در کار یا بسنده کردن بآن و تَعَلَّلَتِ
بالمرأة بازی کردن با زن و تَعَلَّلَتِ
المرأة زن نفاسها بعد از آن
از ایام نفاس
انْعَالَتِ المرأة پاک گردیدن زن
از نفاس وتَعَالَلَتِ الناقة
تا غایت رفتار اورا ندیده ناقه را
(اِعْتِلال) مشغول داشتن بکاری و
باز داشتن کسے را از کار دیگر
گردیدن و عارض وچیزی پیش
آمدن کسے را و گناه و بهانه جستن
بر کسے
تَعْلَعَل دود له شده زمد
فرو شتنه گردید

ع ل م

(عَلَم) بالفتح آفرینش یا آنچه
در احاطه آسمانست
(عِلْم) بالکسر وانست ضد جهل
جمع واصل المصدر وواحده علمة
ولا یجمع بفتح من ضد

ای معلومه وقولهم العلم حجاب
الله کالکد حث علی العلم وترغیب
الیه ولا یعرفونه کناید من الجهل
المتصوفة
(عُلْمَة) بالضم نشانگانی است
در لب زیرین یا در یکی از دو
جانب آن
(عَلَم) محرکة نشانگانی است در لب
بالائین یا بطرفی از ان علمة
بالتاء مثله وحد فاصل میان دو
زمین ونشانی است که براه برای
شناختن برپا سازند ونشان
وضه الله لِتَعْلَمُ الساعة یعنی
ظهور عیسے علیه السلام ودرفش و
کوه در از یا عام است اعلام وعلام
بالکسر جمع ونشان جامه وکار
ورده آن وپرچم وبهتر قوم و
تامی که مردوے معروف باشد
اَعْلام جمع وعَلَمُ المسعد
کوهی است نزدیک دومته
(عَلِیم) کامیر دانا عُلَماء جمع
وانکه علمش محیط جمیع اشیاء
باشد
(عَلام) کغراب چرغ و باشه
(عَلَم) کفیده لب ودانا تر وان
اعلام است
عُلَماء کصحرا زن کفیده لب
شقر عُلَماء کذلك ورده وعَلِیمِیّ
العُلَماء زمینی است بشام وقوم
عُلَماء بنو فُلان بریدی وعَلَّامٌ
تخفیفاً وابن العَلْماء
صاحب ایه که بآنحضرت صلے
الله علیه وسلم به یه فرستاد

(عُلَیْم) کز بیر نام مردی (عالم) دانا
عُلَّام بکهال جمع ونگاه دارنده لب
(عالَم) کهاجر آفریش یا آنچه
آسمان محیط آن است عالَمُون
وعوالم جمع ولا یجمع بالواو و
النون غلبه وغیرا یا شبهم
(عَلامَة) بالفتح نشان عَلَّام
بالفتح جمع وحد فاصل میان دو
زمین ونشانے که در راه جهت
راه نمونی برپا سازند
اُعْلُوكَة بالضم نشان وعلامت
(عَلامِی) بالضم منسوب باسبک
روح تیز فهم
(عَلَّام) کشاده نیک دانا وآنکه
از نسبت مردم آگاه باشد ودنام
مردے
(عَلّامَة) گستانته نیک دانا و
عارف نسب مردم
عُلّام کزنار چرغ و باشه و
خن ونیک دانا وعارف نسب
(عُلّامَة الشَّیْء) کرمانته کمان
بردنگاه چیزو آنچه بدان بران
راه یابند
(عَیْلَم) کحیقل دریاوچاه بسیار
آب یا آب شور و آب کبران
زمین باشد وفربه نازك اندام مؤنث
بگفتار زعیلام مثلثه ونام مردی
(تَعْلِیلَة) کزبرجته نیک دانا وزیرك
نسب دان تَعْلامَة بالکسر
مثله فیهما
مَعْلَم کمقصد نشان که براه
نهند وزمین برابر که دران غیر علامت
راه چیزے نباشد

ومَعْلُوم الشَّیْء جای کمان بردن
چیزے که دران جاست وآنچه
بدان استدلال نمایند بران
(لا یَام المَعْلُومات ده روز
ذی الحجه
(ن) عَلَمَه آبیره شد بروے در
نبرد مُعَالَمَة
(ن ض) عَلْمَه نشان کردن بران
(ض) عَلَمَ الشفة نگافت آمد
(س) عَلِمَه عِلْماً بالکسر
دانست آنرا ویقین بخود وعَلِمَ به
دریافت آن را وعَلِمَ لأمر کذا
استوار کرد کار را وعَلَّمَه عِلْماً
بالتحریک کفیده لب گردید وعَلِمَ
الله لأفعلن کذا قسم است کأنه
قال والله العالم قیل لیمین
(عُلّام) آگاه گردانیدن وکلیم
رنگین براسپ نگاشتن درجنگ
ونشان لشکریان برخود بستن یقال
أعْلَمَ الفارس ونشان کردن
کار زجامه را
(تَعْلِیم) آموزانیدن واگاه کردن
(عِلّام) گذاب مثله ونشان
لشکریان برخود بستن
(مُعالَمَة) نبرد کردن در علم
(تَعَلَّم) آموختن وداستن وبستوار
کردن کار را ویقال تعلم بلفظ
الامر بمعنی اِعْلَمْ وافاقیل لك
علم زید اخارج قُلْ عَلِمْتُ فما
قیل تَعَلَّمْ لا تقل تَعَلَّمْتُ وهی من
النوادر قال تَعَلَّمْ شفاء النفس قهر
فما بلغ بالحیل والمکر
(تَعالَم) بهم بدانستن ویقال

تَعَالَمَهُ الْجَمِيعُ اى عَلَمُوهُ (اِسْتَعْلَمَهُ) پرسیدن از چیزے (اِعْلَمَهُ) دانست آنرا و اَعْلَمَهُ الْمَاءُ جاری شد

ع ل م د

(عِلْمَادٌ) کمرطاس کرد ہمرنگ دھان (عِلْمَادَةٌ) بالتا عمثله عَلَامِدَةٌ وعَلَامِيدُ جمع

ع ل م ص

(عُلَيِّصٌ) کعلبط چیز شگفت کہ بدان تعجب کنند (قَرْبٌ عِلِّيصٌ) بالکسر منزل سخت کہ ماندہ کند مسافر را قرب عِلَّيص بتقدیم المیم مثله

ع ل م ض

رجل عَلْمَضٌ کعلابط مرد یکہ صحبت او را ناخوش دارند و گران

ع ل ن

(عُلَنَةٌ) کہمزة آنکہ راز را پنہان نکند (عِلَّانٌ) کشداد قامہ است نزدیک صنعاء

عَلَانِيَةٌ) بالفتح وتخفیف الیاء آشکار کے خلاف سر و رجل عَلَانِيَةٌ امر و معروف و مشہور کار عَلَانِين جمع

رجل عُلَانِيٌّ مرد مشہور کار عَلَانِين جمع

(عَلَانَكُمْ) کجانتہ قلعہ است قریب وناند

(عُلْوَانُ الْكِتَابِ) بالضم سرنامہ

(ن ض ك س) عَلَنَ الْأَمْرُ (عَلَنًا) بالتحریک وعُلُونًا و عَلَانِيَةً بالفتح آشکار گردید وعَلَنْتُهُ پیدا کردانیدم آنرا لازم متعد

(اِعْلَانٌ) آشکار کردن بیدی نفسہ و بالیار و باہم ہویدا نمودن (مُعَالَنَةٌ) باہم آشکارا ہویدا نمودن عِلَان بالکسر مثله وکبی اظہار ساختن

(اِعْتِلَانٌ) آشکارا شدن (عَلْوَنَتُهُ عُلْوَنَةً) زد بر شتم کتاب را

ع ل ہ

(عَالِهٌ) زن سبک وزن کہ آہنگ مختلف نماید در یک راہ رود و شتر مرغ

(عَلْهَانٌ) کسکران اسپ کہ در لگام شاہ مانی نماید و مرد گرسنہ

عَلْهَى ثوت عِلَاهٌ بالکسر و عَلَاهَى کسکاری جمع وشتر مرغ نر

(عَلْهَانٌ) محرکة نام اسپ اسبے سلیک عبد اللہ بن حارث

(عَلْهَاءُ) کصحراء در جامہ کردان پشم شتر نرمند و زیر زرہ پوشند و نام اسپی

(عَلَهٌ) محرکة سرمستگی و در ملامت افتادن و از خاز رحمت یافتن و گرسنہ شدن و ستیہیدن و سرگشتہ و متحیر گردیدن و دہشت خوردن و آمد شد نمودن اندرون و پلید نفس گردیدن و فیر شادمانی اسپ در لگام و تیزی آرزو کردن شش و پلیدی نفس

ع ل ہ ب

(عَلْهَبٌ) بالفتح کدرا و شخ وکاو وحشی و مرد بلند بالا عَلْهَبَةٌ مؤنث

ع ل ہ ج

(عَلْهَجٌ) کجفد و خشی است (عَلْهَجَةٌ) بالتاء پوست نرم کردن جہت خایدن و بجلق فروبردن (مُعَلْهَجٌ) کمزعفر کول ناکس و فرومایہ وقیل الهاء زیدة

ع ل ہ د

(عَلْهَدَةٌ) خورش نیکو خوراندن کودک را

ع ل ہ ز

(عِلْهِزٌ) بالکسر کہ کلان و نوعی از خوردنی کہ از خون و پشم و تنگ سال سازند و مادہ شتر کلان سال کہ دران اند کے قوت باشد و گیاہی ست کہ ببلاد بنی سلیم

(مُعَلْهَزٌ) بفتح الہاء گوشت نیم پختہ

(مُعَلْهَزَةٌ) بالتاء گوسپند لاغر

ع ل ہ س

(عَلْهَسَ الشَّيْءَ عَلْهَسَةً) سخت مرد سید آن را

ع ل ہ ص

(عِلْهَاصٌ) کقرطاس سربند شیشہ

(مُعَلْهَصٌ) مبنیا للمفعول گوشت نیم پختہ

(عَلْهَصَ مِنْهُ عَلْهَصَةً) چیزی یافت ازوی وعَلْهَصَ بالقوم ستم بکاری داشت قوم را و درشتی نمود و فیز عَلْهَصَةً

بہ پنجہ گرفتن شیشہ تا سربند آن برآرد و از سر چشم کسی را برآوردن خواستن و سخت مرد سیدن با کسی

ع ل ہ ض

(عَلْهَضَةٌ) بدست سربند شیشہ برآوردن گرفتن و چشم کسے بر آوردن خواستن و سخت گرفتن و مرد سیدن و از کسے یافتن چیزے را

ع ل ہ م

(عِلْهِمٌ) کقرشب شتر درشت بزرگ جثہ عِلْهِمٌ کجرد حمل و عُلَاهِمٌ کعلابط مثله

ع ل و

(عَلَدَهُ عَلْوًا) بستم و درشتی گرفت آنرا و اَتَيْتُهُ مِنْ عَلْوٍ یعنے آمدم او را از جاے بلند

(عُلْوُ الشَّيْءِ) مثلثة بہترین چیزے و بلند تر آن و نیز عُلْوٌ بلندے

(عُلْوُ الدَّارِ) بالضم والکسر بالای خانہ خلاف سفل ویقال اَتَيْتُهُ من عُلْوٍ بتثلیث الواو ای من عَالٍ

(عَلَاهُ) کعصاہ بمعنے بقال اتیت عَلَاءَ ای عال

(عَلَاةٌ) بالفتح سندان عَلَاةٌ بعد تاجمع وسنگی است کہ بران پنیر و پنیر خشک کنند و شبہ وشہ مانند پست از چرم کہ گرد اگرد آن سرگین گردانند و در آن شیر دوشند و شتر ماده بلند بالا سوار اندام و نام اسپے است و کوہے

وکورۃ العلاتین شہر ثانی
است در حمص
(علاء) بالفتح والمد بلندی و
قدر و منزلت و علاء بن زیاد
و علاء بن عبد الرحمن
و علاء ابن الفضل از تابعیان
و ابو عمر بن العلاء نحوی لغوی
است و نیز علاء موضعے
است بمدینہ و سلعۃ العلاء
کوچہ است در بخارا
(علیتہ من حل) بالفتح و کسر
لام و فتحہا بر سہ حالت
یعنی از پایان آمدم او را
(علاوۃ الشیء) بالفتح بہترین و
بلند ترین ہر چیزے و بلندے
(علاوۃ) بالکسر تارک و سر ہر دو
تا دام کہ بر گردن باشد یا علاوی
کردن و سر پاری علاوی جمع
و آنچہ زیادہ باشد بر چیزے و
پسی ست
(علاوۃ الدار) بالضم جانب
بالا و ما زاد علاوی آن و کذا
علاوۃ الرمح بخلاف سفلتہا
(علوی) بالفتح والقصر نام
پسی
(علواء) بالفتح والمد قصبہ بزرگ
و معروفہ نام ناقے است و نام
دو اسپ
(علی) کنی بلند و بلند بر آمدہ
و درشت و توانا کلان و بزرگ
و بلند قدر و شریف علیۃ بالکسر
جمع و منہ ہو من علیۃ القوم
ای شریف رفیع القدر و علی بن

طلق صحابیست و علی بن عبد اللہ
بارقی و علی بن الحسین بن علی
بن ابی طالب معروف بزین العابدین
و علی بن سہیہ و علی بن زید
و علی بن سہل و علی بن عبد اللہ
بن العباس و علی بن عبد الرحمن
تابعیان از و علی بن بذیمہ و علی
بن الجعد و علی بن حجر و علی بن
شعرم و علی بن عبد اللہ و علی بن
نصر و علی بن علی و علی بن عمر
الدارقطنی و علی بن عمر بن علی بن
ابیطالب و علی بن مسہر و علی بن
المنذر و ابو الحسن علی بن موسے
ابن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین
بن علی بن ابیطالب و علی بن احمد
احمد یزدی و علی بن احمد السری
و علی بن احمد مقری از محدثان
(علی) بن ربیاح کسمی محدث
است
(ابو اہیثم بن علیۃ) کسمیۃ
محدث است
(علی) بلند و بالاے ہر چیزے
(علیا) بالضم مونث و صلیا مقابل
بزرگترین آن
(عالی) بلند و سئلہ اللہ من
علی و رجل عالی الکعب
مرد شریف
(عالیۃ) اولک دیرہ و سر آن یا
نفسش کہ متصل سنانست و بین
فوق نجد تا متصل تہامہ و تا سرحد
مکہ معظمہ آن حجاز است و دیہا
است بر سر راہ مدینہ کہ آنرا اعوالی
خوانند نسبت بسوی آن عالی و

علوی بالضم نیز نادر او عالیۃ
الشیء بلند ترین از چیزے
(علوۃ) بالضم و شد الواو بلندی
و بزرگی قدر
(علوان) بالضم سرنامہ نوشتہ
(علیۃ) بالضم والکسر والتشدید
بر وارہ علی و علالی جمع
و عوفغیلۃ و اصلہ علیویۃ قلبت
الواو یاء او دغمت وقیل ہی
علیۃ بکسرتین علی فعلیۃ وہو
ضعیف لانہ لیس فی الکلام
فعیلۃ بالضم
(علیون) جمع علی بکسرتین و
تشدید الیاء و سیاہ متنالی است
در آسمان ہفتم کہ در آن ارواح
مومنان باشد
(یعلی بن امیۃ) کسمیع صحابی
است
(یعلی) بکسر الشناۃ اکتیستہ
زنی است و حمید بن یعلے
تابعی
(یعیلی) بالضم مصغر نام مردی
(معلاۃ) بالفتح بزرگی و بلندی قدر
و رسیدن و نیز معلاۃ بالضم
در قدر و منزلت معالی جمع و
کورستانی است در مکہ مجون و
وہی بیاسہ و موضعی قریب بدر
(ن) علا علوا بالضم و تشدید
الواو بلند گردید چاہی و جز آن و
بلند بر آمد و علا النہار بلند
گردید روز و علا الدابۃ سوار
گردید بر آن و علا فلانا بر
علوا بلند قدر گردید و علا بہ
(علالا) و بقہ بر آمد بران و نیز

بلند گردانید آنرا و علوت
الرجل) بر بروارہ بر آوردم او را
و علوتہ بالسیف ازدم او را
و علا فی الارض) بزرگ منشی
نمود و علا بالامر) ای اطلع
و استقل
(س ف) علی) بر آمد و علی
فی المکارم) بزرگ قدر
گردید
علون الکتاب علونا و
علوانا) بالضم سرنامہ نوشت
کتاب را
(اعلی علالا) فرود آمد
الان و یقال اعلی عنی یعنی کنارہ
کشن الان و اعلی عن الوسادۃ
کذلک و نیز (اعلاء) بر آمدن بر
بلندی و بلند گردانیدن و بعوالی
در آمدن
(معلی) کمدرث آنکہ بجانب راست
ناقہ دو سپند بدو شیدن آید
و راسپی است
(معلی) کمقعد بفتح اول و کسر
ثالث نام اسپ شعر و معلی بن ابی
اسد صحابی است
(تعلیۃ) بر آمدن بر چیزی و بیدے
بنفسہ و با الباء و بلند و بزرگ شدن
و فرود آوردن باز ستور و
بیدی بین و سرنامہ نوشتن کتاب را
و یقال علیت الجبل ای رفعتہ
الی موضعہ من البکرۃ
(اعلیتہ من مفعال) بضم المیم یعنی
از بالاے او
(اعلاہ و بہ) بر آمد بران و نیز

مُعَالَاة) بلند برآمدن وبعالیه
در آمدن و بلند گردانیدن وخبر
مرگ کسی آشکار کردن ویقال
عَالِ عَلَيَّ یعنی بارکن برمن و
عَالِ عَنِّي یعنی کناره گزین از
من و بیسوشو
(تَعَلِّي) بالارفت باهستگی و
تَعَلَّتِ الْمَرْأَةُ مِنَ النِّفَاسِ
بسلامت ماند از نفاس وکذا
تَعَلَّتْ عَنِ الْمَرَضِ وغیره تَعَلِّي
برآمدن برچیزے ۰
(تَعَالِي) بس بلند شدن وبرآمدن
وإِذَا أُمِرْتَ مِنْهُ قُلْتَ لَهُ تَعَالَ
الألف یعنی یا ولها تعالی بالبنة و
تَعَالَيَا أَنْتُمَا وتَعَالَوْا أَنْتُمْ و
تَعَالَيْنَ أَنْتُنَّ وکا یجوز ان یقال
منه تعالیت ولا یبنی عند نقول
قد تعالیت والی ای شئ تعالی
(إِعْلِبْلَاء) بلند برآمدن وبلند
قدر شدن
(مُعْتَلِي) للمفعول شیر بیشه
(اِحْتِلَاء) بلند برآمدن روز و
بر بلندی برکردن و بلند شدن
لازم ومتعد
(حروف مُسْتَعْلِيَة) شش حرف
صَ ضَ طَ ظَ خَ غَ است
(اِسْتِعْلَاء) برآمدن برچیزے
وبلند گردیدن رود و بر بلندی
برکردن لازم متعد
(اِعْلَوْكَاء) برآمدن آنرا
(عَلِيّ) بالفتح هر جاے بلند
(عُلِيّ) کهدی بزرگی وبلندی
وقدر ورسیدن وبلندی ومنزلت

وفهر بیست بسواد ووادی القرے
وموضعی است بدیار غطفان و
چند جاه است بدیار کلاب
(عَلَى) حرفی است بمعنی بر وجر
میکند اسم را وے آید جهت
مصاحبت بمعنی مع چون اَتَى
الْمَالَ عَلَى جَمَلِهِ وبرای مجاوزت
نحو خرج إِذَا رَضِيَتْ عَلَى بَنُو فُلَيْرٍ
وتعلیل بمعنی لام نحو لتکبروا الله
علی ما هدیکم وظرفیت نحو دَخَلَ
الْمَدِينَةَ عَلَى حِينِ غَفْلَةٍ وبمعنی من
نحو إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ
وبمعنی با نحو عَلَى أَنْ لَا أَقُولَ
وجهت استدراک نحو فُلَانٌ
جَهْنِيٌّ عَلَى أَنَّهُ لَا يَرَى مِنْ
رَحْمَةِ اللهِ وگاهی زاید آید بعوض
چیزے نحو إِنْ أَكْثَرُوا بِأَبِيكَ
يَعْقِلُ إِنْ لَمْ يَمُدْ يَوْمًا عَلَى مَنْ
يَكِلُ ای من یتکل علیه فحذف
علیه وزاد علی قبل الموصول عوضا
وگاهی اسم بمعنی فوق نمایند از نحو
أَتَيْتُهُ مِنْ عَلَى ای فوق الدار
وحرف جر بران داخل شود نحو
غَدَتْ مِنْ عَلَيْهِ بَعْدَ مَا تَمَّ ظِمْؤُهَا
ای غدت من فوقه وقال سیبویه
اسم لا یستعمل نحو علیها وعلی
الفلك تحملون ویقال علیك زیدا
ای خذه والزمه ولما کثر استعماله
صار بمنزلة هَلُمَّ وان کان اصله
من الارتفاع ویقال علی زید وعلی
بزیادای ائتنی به وعطفی زیدا و
انها منقلبة عن واو لانها
تقلب مع المضمر یاء تقول علیك

وبعض العرب یترکها
علی حالها لقولهم عَلَاهُنَّ فَظَرِ عَلَاهَا
ای علیها وهی لغة
حارث بن کعب
(عَلَايَة) بالفتح وتخفیف الیاء
جائیست وهر جاے بلند
(عَلْيَاء) بالفتح والمد آسمان و
سر کوه وجاے بلند وآنچه بلند
برآید از چیزے وکار بزرگ
ستر گ
(رَجُلٌ عُلَيَّان) بالضم مرد دراز
تن آور وکذا امرأة علیان و
نیز محدثے است
(عُلَيَان) بالکسر بزرگ سیکل و
دراز قامت وتنومند وبانگ
بلند (عِلْيَان) بکسرتین وتشدید
اللام مثله فیهما وگفتار نر
(عُلَيَّان) بالضم وشد الیاء
محدث است
(ض) (عَلَى السَّطْحِ عَلْيَاء)
بالفتح والکسر بالای سقف برآمد
ساخت پشم وصوف راجهت شستن
وعنت فلانا چیره شدن بر او و
باز داشت وبے باکانه زدن اورا
بچوب وستی
(تَعْمِيت) باعنده ساختن بشم
وصوف را بهر رشتن

ع م ث ل

(عَمَيْثَل) اکسفرجل آهسته رو
از هر چیزے جهت کلانی وفربهی
گوشت واسپ نیکو جواد و
دامن کشنده خرامان نماز مرد
چست وشادمان ابتغاث ضبع
است عَمَيْثَلَة مؤنث ومرد راجسام
وکوتاه بالا فروهشته گوشت و
دراز دنب از آهو وبز کبے و
جز آن ودرشت سطبر بدن و
شیر بیشه ومهتر کریم ونیز عَمَيْثَلَة
ناقه تن آور وشریف
(عُمَيْثَلِيَة) بالضم منسوب بآنها
ست یعنی دامن کشان سینه
برآمده پشت درآمده فربه نباز

ع م ج

(عَجَج) محرکه مار عَجَج کسکر
وعَجُوجٍ کجو هر مثله
(سَهْمٌ عَمُوجٌ) کصبور تیر کج پیچ
پیچان رود
(ض) عَجَّ عَجًّا بالفتح شتاب فرت
وپیچ پیچان رفت وعَجَجَ
فی الماء شناوری نمود وهو
قلب مع
(تَعَجْعُجٌ) پیچ پیچان رفتن ویقال
تَعَجْعَجَتِ الْحَيَّةُ ای تلوت فی
مرها

ع م د

(ض) عَمَتَ عَمْتًا بالفتح باعنده

(عَمَدٌ) بالفتح کوشش ونیک راست ویقین وبے کمانی یقال فعلہ عَمَدًا علی عَیْنٍ وعَمْدَ عَیْنٍ ای یقین وعَمْدٌ وادی عَمْلٍ رود بارے است در حضرموت (عُمْدَةٌ) بالضم آنچہ تکیہ نمایند بر آن وانکہ بروے تکیہ کنند و کارسازند ورسیل لشکر (عَمِیدٌ) گنبد خاک تر ویقال هُوَ عَمِیدُ الرَّحٰی یعنی او بسیار نیکوئی کنندہ بسیار احسانست (وبَعِیرٌ عَمِیدٌ) شتر کہ درون کوہانش خستہ وشکستہ باشد (عَمِیدٌ) کاسیر سرد وتوہ وشکستہ دل از عشق وبے قرار وتفتہ از بیماری وجز ان (عِمَادٌ) گنتاب ورسیل لشکر وانکہ در جنگ موافقت او کنند (دخانہ وبناہای بلند عِمَادَةٌ کے ویونث ویقال هُوَ طَوِیلُ العِمَادِ یعنی خانہ وبناہای بلند وعلم دار (وارد مرد ائر آنرا واَهْلُ العِمَادِ باشندگان خیمہ بلند یا علم است (وذات العِمَادِ ای ذات البناء الرفیع او القدود الطول والرفعة والثبات وغُودُ العِمَادِ سوختے است مرنی سلیم را (وعِمَادُ الشِّتَاءِ) موضعے ہست بمصر (وعِمَادِیَّةٌ) منسوبا قلعہ است شامی موصل (عَمُودٌ) کصبور ستونہ خاد (عَامُودٌ ظلہ اغدة بالفتح وگل

محرکة وعُمُدٌ کعنق جمع ومنه قوله تعالی فی عُمُدٍ مُمَدَّدَةٍ ومبتدو وخط پشت شمشیر وپیغام کنندہ لشکر وانکہ در جنگ موافقت او کند ودر گے است در شکم از تون ودامن سینہ تا قریب لف ودرگے است کہ بجگر آب رساند ومعظم وقوم کوس ومرد سخت عناک وہر دو پاے شتر مرغ وجوب ایستادہ کہ بران چرخ چاہ گذارند وعُمُودُ السِّنَانِ آنچہ میان دولب سنان باشد از غیر آن وعُمُودُ البَطْنِ پشت ومنه المثل اتی بدا علی عمود بطنه ای ظاهرا وعلی لعب ومشقة (وعُمُودُ السَّحَرِ رگ دل ویقال استقاموا علی عَمُودِ اَمْرِهِم یعنی ثابت ماندند برسر کار وطوریکہ کہ تکیہ داشتند بران (وعُمُودُ عُرَیْقِلٍ کوہی است ودرین معنی وعُمُودُ المُحَدِّثِ آلی است مرمحارب را وعمود سَوَادِهَا کوہی است بمغرب نیک دراز وعُمُودُ الحَفِیرَةِ موضعی است وعُمُودُ البَانِ عُمُودُ السَّفْحِ درکوہ است دراز کہ بالایش بجز پرندہ دیگرے رفتن نتواند و عَمُودُ الکَوْدِ آبی مرنی جعفررا وعَمُودُ الصُّبْحِ روشنی صبح یقال قطع عَمُودَ الصُّبْحِ

(عُمْدٌ) کقفل جوان پر از جوانی عُمُدٌ فی بضمتین وشد الدال والباء مثلهما الونث بالهاء (عُمْدَانٌ) بالضم سیل پیغامبر لشکر

(عَمَدَانُ) کجبلان بلند بالا (مَعْمُودٌ) شکستہ دل از عشق (مَعْمُودِیَّةٌ) منسوبا آبی است مرنصاری را یَعْمُدُونَ فیه ولدهم مُعْتَقِدِینَ اَنَّ اللّٰهَ تَطَهِّرُ له کالختان لغیرهم

(ن) (عَمَدَهُ عَمْدًا) استون نہادن چیزے را وایستادہ کردن ونیز عَمْدٌ آہنگ کردن خلاف خطا یقال عَمَدْتُ له وعدته ومنه الحدیث فی العَمْدِ قَوَدٌ اِلَّا اَنْ یعفو ولی المقتول وست وگران گرانیدن بیماری کسی را ودردناک نمودن وگرانبار کردن واکسی را انگلندن ومسمود دون وبرعمود کردن واندوگین ساختن

(س) (عَمِدَ عَمَدًا) محرکة خشم گرفت وعَمِدَ یَعْمَدُ چیپیدہ بوی وعَمِدَ البَعِیرُ درون کوہانش ریزہ وشکستہ گردید بسبب سواری وعَمِدَ الرَّجُلُ ست ودردناک گردید وعَمِدَ الثَّرٰی تر شد لازم متعد وعَمِدَ لَیْسَ مِنَ الوُجُوبِ آمدن سرشش از سواری وکشیدہ ویقال اَنَا اَعْمَدُ منه یعنی در شکفتم ازو ویقال اَعْمَدَ من کیل مُحْتَجٍّ ای هل زاد علی هذا ومنه قول ابی جهل جِئْنَ قَتْلَ اَعْمَدَ من رجل قتله قومه ای هل زاد علی رجل قتله قومه وهل کان الا هذا الی لیس علیه بعار وقیل العجب من رجل وقیل معناه اتوجع واشتکی وقیل اغضب ونیز عَمِدَ درمتن ونعم آن (مُعَمَّدٌ) کمکردہ از قامت (عِمَادٌ) ستون نہادن چیزے را وست واندوہگین کسی را (مُعَمَّدٌ) کمظم آنکہ از عشق بیخود وشکستہ دل شدہ خباء مُعَمَّدٌ خیمہ بستون راست کردہ و اوشَیْءٌ مُعَمَّدٌ نوی از نگار (تَعْمِیدٌ) بخاک درجزان بازداشتن توبیہ را چنانکہ بیک جا کردہ آید

(تَعَمُّدٌ) آہنگ کردن یقال تعمده وتعمد له

(اِعْتَمَدَ لَیْلَتَهُ) بشب سیر کردن گرفت وَاعْتَمَدَتْ عَلَیْهِ) تکیہ نمودم بروے واعْتَمَدْتُ عَلَیْهِ فی کذا) سپردم وگذاشتم بروے واعتماد کردم

(اِعْمَادٌ) برستون ایستادہ شدن

ع م د ر

(عَمْدَرٌ) کاکشمیر کودک نازک

ع م ر

(عُمُرٌ) بفتح وبضم بضمتین زندگانی (عُمَّارٌ) جمع وبالضم مسجد عبادتگاہ ترسایان وبالفتح دین وملت قیل منه لعمرک ویحراک وگوشت میان دودندان یا گوشت بن دندان وبضم جمع وگوشوارہ بالائین وبرزبان میان دو سنہ کہ دانہ میرباشد وورخت ورازونخل لشکر

والضم اعلا و آن خرمائی است نیک تیکو و جید و نیز (عَمْرو) بالفتح پدر قبیله و نام مردی و افراباد و تویسند فرقا بین عُمَر و عَمْر و حالتی الرفع و الجر لازم التقلب منوّنا لان الفارق ثابت بینهما و هو عدم الالف فی عُمَر و ثبوته فی عَمْرو و عَمْرٍو جمع و عُمَر بن بلک و عمرو بن تغلب و عمرو بن الحارث و عمرو بن الحریث و عمرو بن خرم و عمرو بن سعید و عمرو بن سلمة و عمرو بن العاص و عمرو بن صبة و عمرو بن عوف و عمرو بن القعوار و عمرو بن محصن و عمرو بن مرة و عمرو بن ام و عمرو بن میمون صحابیان اند و نیز نام جماعتی از تابعیان و غیرهم و نیز عمرو نام شیطان فرزدق و ام عَمْرو گفتار (عُمَران) عمرو بن جابر و بدر بن عمرو نیز دو گوشت پارهٔ بالائی لبات آویخته

(عُمَرة) بالفتح آنچه بر سر بندند از عمامه و کلاه و جز آن و مهره که بدان میان سلک مروارید فصل کنند و نام زنی و ابو عُمَرة الفلاس و گرسنگی و مزدی بود شوم در هر قوم که فرودے آمد آفت و بلا از جلک و جلبان بران قوم نازل می شد

(عُمَر الی الغفران) بالضم موضعی است بحزیره و عُمَر نصر بن

سوء من رأی

(عُمْرة) بالضم یکی از امکان حج و اصلها من الزیارة و زفاف زن هم در ثمانه زن و اهل بے عُمَر کصرد جمع

(عُمَر) کصرد نام مردی و هو معد و لعن عامر فی حال الشتمیة فلا ینصرف و عمر بن ابی سلمه ربیب آنحضرت صلی الله علیه وسلم و عمر بن سعد و عمر بن الاحوص و عمر بن اخطب و عمر بن اقیس و فعل عمرو بن سعد بن و قش و عمر بن نوفل صحابیان اند و عمر ابن الخطاب رضی الله عنه بن نوفل بن عبد العزی بن قرط بن ریاح است و عُمَران ابو بکر صدیق و عمر بن الخطاب یا عمر ابن الخطاب و عمر بن عبر العزیز و الاول اعظم لانه قیل لسیرة العمرین قیل عمر بن عبد العزیز بن مروان بن الحکم و ان هشتم خلیفه بنی امیه و از خلفاے راشدین و خیار تابعین و اول کسے است که سب علی کرم الله وجهه را موقوف کرد از خطبه و نیز عمر بن انس بن مالک و عمر بن الحکم بن ثوبان و عمر بن عبد الله از تابعیان و نیز جماعتی از محدثین

(عُمَریّة) منسوبا محله است ببغداد

عَمْرِیّ) بالفتح منسوبا نوعی از خرما

(عَمْرِیّة) بتا آلی است بنجد

(عِمْران) دو وطن سرد و آشین و بصره و هو الصواب و منه الحدیث لا باس ان یصلی الرجل علی عَمْرِیّة ای طرق الکمین و موضعی است دیمین

(عُمْرِیّ النبع) بالضم درخت دیر بنه یا درخت کنار که بر بن بسته باشد شجرة عُمْریّة مثله فیهما

(عَمَر) محرکة دستار که زن حره بدان سر را پوشد یا آنکه چون او را تمار باشد و سه بن سر را در آرد و گوید است که آب را در سیل کمه ریزد و

(عَامِر) نام مردی و پدر قبیله و آبادی معمور کذا فی بعضی بدون و زیارت کننده عُمّار مع وجه گفتار و ام عَامِر گفتار و قال و من یصنع المعروف فی غیر اهله یلاق الذی لا تی مجیرام عامر اصله ان رجلا من العرب اجار جروة ضبع صغیرة من القتل ثم رباها باللحم و کانت تبیت معه مع اولاده فلما کبرت فرته و اکلاده باللیل و بستان ابن عامر بنجلاست نزدیک مکه و آن را بستان ابن معمر نیز گفت و نیز عَامِرة و عَامِرَة ظبی عوام جمع سمیت به لطول عمرها و عامر ان عامر بن مالک بن جعفر بن کلاب و عامر بن طفیل بن جعفر بن کلاب

(عَمّار) بالفتح بدیه و ریحان که بدان مجلس شراب را زینت دهند

(عَمّارة) بالفتح هر چه بر سر گذارند از دستار و کلاه و تاج و میزان عمار جمع قال الاخفش یصف بعض الملوک فلما اتانا بیدا لا کری سجد نا له و رفعنا العمادا و کم از قبیله و یکسر یا قبیله بزرگ عَمّار جمع و جهاز پاره که زیر سایه بان دوزند برای زیب و زینت آن و بدیه

(عِمَارة) بالکسر آنچه بدان جای را آباد و ان سازند و آبادانی و آبکے است بسلیله و قبیله

(عُمَارة) بالضم مزد آباد ساختن و عُمَارة بن عُقبه و عُمَارة بن رَمْکزه و عُمَارة بن شیب و عُمَارة بن معاذ صحابیان اند و ابو عُمَارة کنیت براء است و عُمَارة بن جوجو بن و عُمَارة بن عمیر و عُمَارة بن غراب از تابعیان و قلده ابن عُمَارة و رباط فاس

(عَمَارِیّ) بالفتح و تشدید یا نام شمشیر ابرهه بن صباح

(عَمْرَة) آمیختن و شور خوردن خایه را ترکت القوم فی عَمْرَة ای فی جبلة و صباح و فراسم کردن و بند کردن در جاے

(عُمْرَی) بالضم و القصر چیزے بکسے تا عمر تو یا تا عمر او باشد بان یقال هذا لک طول عمرک او عمرنا

(عَمِیر) کامیر جاے معمور و نوب عمیر جامه سخت بافته و کثیر عَمْرو عَمِیر از اتباع است

(عَمِیرَة) کسفینة پرنده قبیله است

ونیز انگبین باموم
(عُمَیْلی) کزبیر مؤنثی ست زنبور
انکه و بازعُمَیْلِیَه چاهی ست در
حرم بنی عوال و محمد بن مولی ابے
الحسن و عمیر بن الحمام و عمایر بن
عبد عمرو صحابیان اند و عمایر بن
یزید محدث * و نیز عُمَیْر نام سپ
خطلہ بن شہاب است و ابو عُمَیْر نزہ
(جلدُ عُمَیْرَة کنایت از صلبی ست
یعنی بدست برآوردن سنی را
عُمَر، کسر و ضمی است نزدیک
واسط
عَمُوریَّة) بتشدید میم شہرے
است بروم
(عَمَار) کشہد و مرد بسیار نازندہ
(قوی ایمان ثابت و استوار در امر
خود و نیکوتنا و طیب روایح علارم
نماز بجماعت و مہربان بر یتیمان
صاحب حلم و رقت و درد کردار و
گفتار و نیز مردی کہ اہل و عیال
و اصحاب و تبعہ خود را برآداب
رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم و
دیر آن فرایم آرد آثار او تا
حیات قایم بر سر و نبی باشد و سنہ
تدوین باسم صحابی دگر بن ابی
عَمَّار تابعی ست و نیز نام مرکے
(عَمَّارَة) آبلے است جاسے
چاہے سنی
(عَمَّارِیَة) بتشدید میم و تخفیف
یا دہی است بجامہ
(عُمَّارُ البَیْتِ) کرمان
باشندگان خانہ
(عَمْرَوَیْہ) بالفتح نام شخصی
کسبویہ معرفة مرکب من کلمتین
مبنی علی الکسر ان اخوہ اعجمی
مشابہ للاصوات و ینون
فی النکرة
یَعْمَر، کیفتح نام مردے
یَعْمَرِیَّة بیائی نسبت آنسے
ست
(یَعَافِیر) بر زنان کان یَعْمُود بالفتح
یکے و نیز بعایر موضعی است و
درختی است بروایت قطرب یَعْمُورَة
مثلہ و درین کلمہ منسوب بخطا
ست
عُوَیْمِر، بتصغیر نام مردے
عمران بن یصهر بالکسر پسر موسے
علیہ السلام و عمران حصین ان
فضلاء صحابہ است و عمران بن
تیم از مخضرم و عمران بن حطان
سدوسی خارجی است
(عِمْرَانِیَّة) منسوب باقلمی است
شرقے موصل
عُمْرَان بالضم آبادائے
و عَمْرَان، محرکہ موضعی است
عُمَیْرَان تصغیر دو کوہ ان
اند کوچک در بن زبان و آنرا
دو شعبہ است و بہر دو کردہ
حلقوم گردیدہ و بر گرفتہ اند
بالفتن و در آن لغات ست عَمْرَان
و عُمَیْمَان و عُمَیْمِیر تَان
(مَعْمَر) کسکن منزل بیابان آب
و گیاہ و نام مردے
(مَعْمُود آبادان و البیت
المعمود) خانہ در آسمان محاذی
خانہ کعبہ شرفہا اللہ تعالی بالفتح

(س ن ض) عَمِرَ عَمَرًا بالفتح
والضم عَمَارَةً بالفتح ویرانہ
و زیست * و عَمَرَهُ اللہ) دیر
دارد و را خدائے و العَمْر بالفتح
والضم مصدر ان علی غیر القیاس
و قیاسی مصدر سَمِعَ النحریك
و در قسم مفتوح آید و بر گاہ لام
ابتدا بر وی در آید مرفوع باشد تقول
لَعَمْرُ اللہِ واللام لتوکید لا بتداء
والخبر محذوف تقدیرہ لعمر
اللہ قسمی و لَعَمْرِ اللہِ مَا أُقْسِمُ بِہ
فان لم تات باللام نصبة نصب
المصادر و قلت عَمْرَ اللہِ مَا فعلت
کذا و عَمْرَكَ اللہِ ما فعلت معنے
لعمر اللہ و عَمْرُ اللہِ حلف ببقاء
اللہ تعالی و دوامہ و اذا قلت
عَمْرَكَ اللہ فکانک قلت تَبْقِیَتَكَ
اللہ ای باقرارك لہ بالبقاء
او أذکرك اللہ تذکیرا و قد
یجیئ للدعاء کقولك عمرك
ای سالت اللہ ان یطیل عمرك
و جاء فی الحدیث النہی
عن قول لعمر اللہ
(ن) عَمَرَ اللہُ مَنْزِلَكَ عِمَارَةً
باد ان گرداند خدا ے خانہ
ترا و عَمَرَ الرجل مالہ
عِمَارَةً و عُمُورًا لازم گرفت
مال را عَمَرَ الرجل بَیْتَہ کذلك
و عَمَرَ دَارَہ، بر تبیت پرورد گار
خود و در و زیست
(کامنین) عما ہا ربعضے گویند
کہ در معنی صوم و صلوة مستعمل اید
و بس یقال ھو یعمر ربہ
ای یصلی و یصوم و عَمَرَ البیت
زیارت کرد خانہ را و ذکرہ آورد
والکرہ الزمخشری
(ک س) عَمْرًا لمال عِمَارَةً
باد ان کرد بد و نیکو شد و عَمَّرَ
اللہُ بِكَ منزلك آباد ان دارد
خدائی خانہ ترا بتو و آباد کند
(عُمْرَة المکان) باشندہ آن
جائی گردانید و اعمرہ الارض
آباد یافت زمین را * و عَمَّرَ
علیہ لی) بے نیاز و غنی ساخت
او را و نیز اعمار بعمرے دادن
چیزے کسی را چون سرای و زمین
و جز آن و آن و چنان باشد کہ
گویند ابن سراے ترا باشد تا من
زندہ ام یا تو زندہ و بر ادای
عمرہ یاری کردن و وفاق کردن
مرد در خانہ اہل زن
(عَمَّرَهُ اللہُ تَعْمِیرًا) تا دیر دارد
او را خدائی * و عَمَّرَ اللہُ بِكَ
مَنْزِلَكَ) ہمواره معمور دارد
خدائی جائی ترا بتو * و عَمَّرَ
نَفْسَہ) اندازہ کرد بر ای نفس
خود حدی را * و عَمَّرَهُ) إِیَّاہُ)
بعمری دادم او را آن چیز و
عَمَّرَكَ اللہُ کذا اصلہ عَمَّرَ اللہُ
اللہُ تَبْقِیَتَہ غیر تغییر یکے بانفتن
و یکے رسیدن و سوگند دادن
کسے را و زندگانی دراز دادن
و بقاے در او سوگند کردن و
بقای و از خواستن و تقول أعمرك
اللہ أن تفعل کذا بمعنی بالله و
تسال اللہ یطول عمرہ و تعمیر

المتعبد ذکر کردن خدای و درس دادن علم را و ران دباز داشتن خود را از کلام و نیامیختن کردن شکسته را و پاک داشتن و روشن کردن بچراغ

(مُعْتَمِر) زیارت کننده و اراده کننده چیزے و قاصد آن و نام مردے

(اِعْتِمَار) عمامه و چیزے آن بر سر بستن و عمره آوردن و زیارت کردن و آهنگ کردن

(اِسْتَعْمَرَهُ المکان) یافته آن جاے گردانید اورا

ع م ر د

(عَمَرَّد) کعلبس دراز از هر چیزے یقال فرسٌ عَمَرَّدٌ و شاءٌ عَمَرَّدٌ و شاة و مان و مرد درشت خوی توانا و گرگ خبیث بسیار فریب زیرک و شتر نجیب تواناے سیر و نام اسپ و علمے بن شراحیل

(عَمَرَّة) بالتاء نام خواهر مشرح و محصن و حمد و ایضًا که هر چهار را لعنت کرد نبی صلی الله علیه وسلم

(عُمْرُود) کعصفور دراز از هر چیزے

ع م ر س

(عَمَرَّس) کعلبس مرد قوی سخت و توانا و شتاب و سریع و نوبت آب و سیر سخت و زود رشد و مرد دشوار خوے قوی

(عُمْرُوس) کعصفور برهٔ عَمَارِیس جمع عَمَارِس بالقصر مثله نادرًا و کودک سبک روح گردانده و

شتر کره فربه و محمد بن عبد الله بن احمد بن عُمْرُوس مالکے محدث است و فتحه آن لحن

ع م رط

(عِمْرِیط) کزبرج و برقم درنده

(عَمَرَّط) کعلبس جوان سبک و دلیر سخت و دراز و بلا

و بنو العَمَرَّط بطنی است از ایم

(عُمْرُوط) کعصفور و زد عَمَارِطَة و عَمَارِیط جمع و آنکه چیزے داشته باشد و خبیث یاد و ش سرکش

(عُمَارِطی) بالضم کس بزرگ

(لِصٌّ مُعَمْرِطٌ) دزد که هر چه یابد بدزدد و لِصٌّ مُتَعَمْرِطٌ مثله

ع م س

(عَمَس) بالفتح حرب سخت و کارد شوار بے سر و پا

(عَمِیس) کامیر کارد شوار و بے سر و پا و عمیس الحمائم وادی ست در راه هر که آن حضرت صلے الله علیه وسلم در آن فرود آمدند

(عَمِیسَة) یمین ناحق عَمِیسِیَّا بتشدید الیاء و یضم مثله یقال حلف علی العمیسة و العمیسیة ای علی یمین غَمُوس حق

عُمَیس بن معد کز بیر وال اسماء صحابے است و ابو العُمَیسین کنیت عتبه بن عبد الله و اسماء بنت عُمَیس صحابیه است

(عَمَاس) کسحاب جنگ سخت و بلا و کار دشوار بے سر و پا

روز تاریک و شب تاریک

عُمُس بالضم و ضمتین جمع و شیر بیشه و رشت اندام و سختی و بلا

(عَمُوس) کصبور کار بے سر و پا و دشوار که اصلاح آن ممکن نباشد و شیر بیشه و رشت اندام و آنکه در کاری نادان و ار بے باکانه در آید و بے راه رود

(طَاعُون عَمْوَاس) بالکسر و الفتح تختین طاعون که در اسلام بشام پیدا شد

(ان) عَمَسَ الکتابُ عُمُوسًا محو و ناپدید شد و عَمَسَ الشَّیْءَ ناپدید و بے نشان کرد آنرا و پنهان نمود و نیز عَمَسَ خویشتن را در کاری نادان ساختن و ناشناسا نمودن با وجود معرفت در آن

(لک س) عَمَسَ الْیَوْمُ عَمَاسَةً بالفتح و عموسًا و عَمَسًا بالفتح و التحریک سخت گردید و سیاه شده تاریک گشت

(عُمَاس) ناپدید کردن و پوشیدن چیزے را

(جَاءَ نَا بِأُمُورٍ مَعْمَسَاتٍ) کمعظمات و یکسر یعنی آورد نزدیکان کارہاے و شوار مجہے سر و پاے را

(مَرْأَة مُعَامِسَة) بنیتا للفاعل زن که در ایام جوانی خود را پوشیده دارد و شک عزت لکھد

(مُعَامَسَة) پوشیدن چیزے را و مغالطه نمودن و اشکار ناکردن از دشمنی و باسی را نگاشتن

(تَعَامَسَ عَنْهُ) بقصد غافل نمود خود را و تَعَامَسَ عَلَی مشتبه گذاشت بر ما کار خود را و ناداسته آورد

ع م ش

(عَمَش) بالفتح نیکوئی و صلاح بدن و در هر چیزے یقال الخَیْرُ عَمَشٌ للصَّبِّی و هذا طعام عَمَشٌ لک و چیز موافق و برابر پوست

(عَمَش) بے آهنگ زدن

(عَمَش) محرکة سستی بنیاے مع جریان آشک اکثر اوقات یا همواره

(أَعْمَش) سست بیناکی که پیوسته بطلق آب راند عشار رموش و نام مردی و لقب سلیمان بن مهران قاری تابعی مولای بنی کاهل از بنی اسد

(عُمْشُوش) بالضم خوشه که بعض میوه ازان خورده باشند

(س) عَمِشَ فی الکلام سخن در وے از کرد و عَمِشَ جِسْمُ المریض فربگشت و عَمِشَ الرَّجُلُ سست بیناے کردید

(تَعْمِیش) فربه گردانیدن و زال نمودن جسم بیمار یا قال عَمَّشَ الله و بقصد در کاری غفلت نمودن و اصلاح و دور کردن عَمَش را

(تَعَامُش) تغافل و رزیدن در چیزے

(اِسْتِعْمَاش) کول شمردن کسے را

ع م ص

(عُمُص) بالضم نوعی از خورنے
(عَمِص) کثیف از مدت ترشی
(یَوْمٌ عَمَاصٌ) کسحاب روز تیرک تاریک
(عَامِص) خامیز کہ نوعے از طعام ناشدہ گداز گوشت و پوست گوسار ترتیب دہند یا شوربای سکباج کہ سرد نمودہ روغن در سازند
(عَامُوص) شہری است نزدیک بیت لحم

ع م ض ج

(عَمَضَجِی) کجھ درست و سخت از اسپ و شتر عَمَاضِج کھلا بطن

ع م ط

(عَمَطَ عِرْضَهُ) عیب کرد ناموس او را و خدشہ انداخت در آن
(عَمَطَ نِعْمَةَ اللّٰهِ) سپاس نکرد نعمت خدای را و در این معنی از سمع نیز آید لغتی است در نعیم معجمہ
(عُمَاط) در آبروی کسی خدشہ کردن و عیب ناک نمودن

ع م ط ر

(عَمَيْطَر) کسر جیم مردی است سفیانے کہ در زمان محمد امین در دمشق خروج کردہ

ع م ق

(عمق) بالفتح مع چاہ و وادی و کوہ و جز آن عُمُق بالضم و بضمتین
(عَمِيق) کھ رود بضمتین فرو کاہی است در میان ذات عرق و ماندن بنی سلیم بالضمین خطا است
(عَمِيق) کامیر دور تک یا دراز منہ قَعْرٌ عَمِيقٌ
(بِئْرٌ عَمِيقَةٌ) بالتا، چاہ دور تک
(عُمُق) بضمتین و کتف و عُمَاق و عِمَاق بالکسر جمع
(عِمَاق) کتاب موضعی است
(بَعِيرٌ عَامِقٌ) شتر کہ کیاہ عمقی خورد
(مَا أَبْعَدَ عَمْقَرَا) چہ دور تک است آن مَا أَبْعَدَ عَمَاقَةَ كَذٰلِكَ
(عَمْقَى) کذکری گیاہی است ولونی از درخت در زمین حجاز
(تِهَامَةُ عَمَاقِيَةٌ كَمَانِيَةٌ) نیز نامدش و زمینی است کہ در آن صاحب ابی ذؤیب کشتہ شد یا بضم رواہبت است و ربیت و آن وادی است
(أَعَامِق) بالفتح رود باریست
(أُعَامِق) بالضم موضعی است
(أَعْمَاق) بالفتح شہریست مابین حلب و انطاکیہ جای ریزش آب بسیار کہ بجز موسم کرما خشک نشود و ہو جمع بِاعْتِبَارِ اجْزَائِهِ
(لَهُ فِي عَمْيَ عَمَاقَةً وَ عُمْقًا) بالضم دور تک و دراز گردید
(لَكَ عَمْيَ عَمَاقَةً) ژرف شد
(إِعْمَاق) ہلاک کردن
(تَعْمِيق) ہلاک کردن و دور اندیشیدن در کار
(تَعَمُّق) دور اندیشیدن در سخن و بمعنی رسیدن یقال تَعَمَّقَ فِي الْكَلَامِ اى تَقَطَّعَ وَكَذَا التَّعَوُّقُ فِي لِبَاسِهِ اذَا تَنَوَّقَ وَاسْتَقْصَى
(إِغْمَاق) یعنی اعماق است

ع م ك س

(عُمْكُوس) مصغر خرکعُسُوم وکُسْعُوم آن مقلوب مکوس است مثلہ

ع م ل

(عَمَلَة) بالفتح و غلی و ناراستی یا دزدی و الفعل من نصر
(عِمْلَة) بالکسر کردہ شدہ جہ ہر چہ باشد و ہیات کار کردن و بدی و فساد دلی و مزدکاری
(عُمْلَة) بالضم مزد کار کرن عُمَالَة مثلثہ مثلہ
(عَمَل) محرکہ کار و دست أَعْمَال جمع و بنو العمل پیادگان و بنو أَعْمَل قبیلہ است و رسین نیز عَمَل نام مردے
(رَجُلٌ عَمِلٌ) کثیف مرد کار کن یا مرد کہ بر کار سرشتہ شدہ و برق پیوستہ و خشتہ
(عَمِلَة) کفرختہ کار و کردہ باشد ہر چہ باشد و ناقَةٌ عَمِلَةٌ شتر مادہ بین العمالہ ہوشیار
(عُمُول) کصبور مزد کار کن یا آنکہ بر کار آفریدہ شدہ
(بَنُو عُمَيْلَة) بضمین قبیلہ است
(عَامِل) کلمہ کہ بدان اعراب کلمہ دیگر مختلف گردد عَوَامِل جمع و نیز عوامل پیاپی کاران کشتکاری و خرمن کوبی و مانند آن
(عَامِلُ الرُّمْحِ) آہنگر نیزہ ساز است و مرد بدست کارکنندہ کارکن منہ الحدیث ما تَرَكْتُ بَعْدَ نَفَقَةِ عِيَالِي وَمُؤْنَةِ عَامِلِي فَهُوَ صَدَقَةٌ
(عَامِلُونَ وَعُمَّال) جمع عَمَلَة مثلہ
(عَامِلَة) سینہ نیزہ کہ نزدیکان باشد و بنو عَامِلَة بن سَبَاء قبیلہ است بمین از بنی قاسط از ان قبیلہ است عدی عاملی بن رفاع شاعر
(عَمَلَة) محرکہ مشدودہ جائے است
(عَمَلِي) بکمری موضعی است
(يَعْمَل) بالفتح شتر برگزیدہ استوار مطبوع بر کار
(يَعْمَلَة) مؤنث يَعْمَلَاتٌ جمع يقال ناقة يعملة ونوق يعملات دیر

دوم یکمرتبه رویدست مرغ را
(مَعْمَل) کمقصد بادشاهی است
مرغی باشم را بوادی بیشه
(مَعْمُول) آب شیرو شهد و برف
آمیخته و مثله آنی بشراب مَعْمُول
(س) (عَمِلَ عَمَلًا) حرکة کار کرد
وعَمِلَ بِهِ الْعِلْمَيْنِ بکسرتین
مشدة اللام او کعِسْلِيْنٍ او
کبِرْجِيْنٍ سابغه نمود و رنج و
آثار او عَمِلَتِ النَّاقَةُ یک کار
کن وسوشیا گردید و عَمِلَ الْبَرْقُ
پیوست درخشید برق و عَمِلَتِ
النَّاقَةُ بِأَذْنَيْهَا شتافت و نیز عَمِلَ
پیدا کردن کلمه اعراب را بر کلمه
دیگر و حدیث انما هی اعمال شتاب
هُوَ عَلَى الْاِسْتِقْبَال والاتیان یعنی
در معناه کل عمل احکم قال شمر
(طَرِيْقٌ مُعَمَّلٌ) محکم راه پاسپرده
وسلوک
(اَعْمَلَ رَأْيَهُ اِعْمَالًا) کرد برای
ودانش خود در کار آوردن و کذا
اَعْمَلَ اللّٰهُ وَغَيْرُ اَعْمَالٍ کار فرمودن
یقال اَعْمَلَهُ فَعَمِلَ
(تَعْمِيْل) بمزدکار داون و وادار
داون کسی را و متعدی گردانیدن
بر تو یقال عَمَّلَ فُلَانٌ
عَلَيْهِم فجمعوه
(مُعَامَلَة) تکلیف دادن کسی
نه بکار
تَعَمَّلَ مِنْ اَجْلِهِ سختی کشید
بجهت او تَعَمَّلَ فُلَانٌ لِكَذَا
کاری گرفت زخود
(مُتَعَمَّل) بکار رونده و سخن

مستعمل نقیض مهمل
اِسْتِعْمَال بکار داشتن و کار کرد
جستن و عمل خواستن و بکار آوردن
دانش وجز آنرا
اِعْتِمَال، بکار داشتن خود را
واضطراب کردن و عمل و پیوسته
بودن بر کاری و بکار آوردن ابدان
کردن زمین را ومنه دَفَعَ اِلَيْهِم
اَرْضَهُم عَلَى اَنْ يَعْتَمِلُوهَا عن اموالهم
ای یقومون بما یحتاج الیه من
عمادة وزراعة

ع م ل س

(عَمْلَسَة) شتافتن وشتابی نمودن
عَمْلَس) بالفتح العین والمیم اللام
المشددة توتا بر سیر و شتاب رود
جلد و رک پلید و سگ شکاری و
نام مردی که مادر خود را برشت
کرده بخ بردو پوسے بس سگے
نمود و آن مثل شد در دادن
فیقال هذا ابرّ من العَمْلَس
(عُمْلُوسَة) بالضم کمان سخت
زود سیر گذار

ع م ل ص

(اَقْرَبُ عَمْلَصٍ) بالکه مترل
سخت ومانده کن

ع م ل ط

(عَمَلَّط) کمعلس و مُتَمَلِّق
سخت دلوتا بر سفر

ع م ل ق

(عَمَلَّقَة) کدحرة کمیز و سرگین
و کمیز و سرگین اندختن و بد عمر شدن
(عِمْلِيق بن لاوذ بن ارم بن
سام بن نوح علیه السلام
کقندیل) وکقرطاس پدر قبیله است
که آنها را عَمَالِقَة و عَمَارِقَة
خوانند در بلاد پراگنده و متفرق
شدند و این عمالقه اند و
از ایشان اند فراعنه مصر و اما
عمالقه ثانیه از ملوک حمیر از اولاد
مُنْقِذ بن سمیوع بن حمدان بن
عبد شمس اند و از ایشان است
ملکه زبا کشنده جذیمه الابرش
و نیز عَمْلَاق کقرطاس مکه بطرافت
فرید مردم را یا عام است و
الاوا

ع م م

(عَمّ) بالفتح بر در پدر اَعْمَام و
عُمُومَة بالضم واَعِمَّة بالفتح
واکرا دین وأَعُمّ بالفتح وضم العین
جمع أَعْمُون جمع الجمع ویقال یا
ابن عَمِّي ویا ابن عَمّ بلا یاء ویا
ابن عَمّ ثلث لغات ویا ابن عَمَّاه
بالهاء للندبة وبحذف الهاء
ایضا فیقال یا ابن عَمَّا لقوله یا
بنت عَمَّا لا تلومي وَاهْجَعِي
ویقول هما ابنا عَمّ ولا یقال هما ابنا
خال وتقول هما ابنا خالة ولا
تقل هما ابنا عَمَّة ونیز عَمّ
گروه بسیار گروه متفرق در پراگنده
عَمَاعِم جمع بتکریر العین للفرق
بین الجمعین وگروهی اند
مردم وگیاه تر و موضعی است و دری
میان حلب و انطاکیه از ان دره است
عکاشه عمّی و خرما بن دراز و بضم
لقب مالک بن حنظله پدر قبیله و
هم العَمِيمُون والنسبة الی
عَمّ عَمِيمِيّ وکانه نسبة الی
عَمّ وقوله تعالی عم یتساءلون
اصله عن ما یا ذا فحذف الالف وهو للاستفهام
ونیز عُمَيّ لقب یزید بن الجوادی
تابعی لانه کان کلما سئل عن شئ قال
(عَمَّة) خواهر پدر
(رَجُل عُمَيّ) کفتی مرد از مردم
عليه خلاف قصری
(عِمّ) بالکسر وی است و یکجلب
(هُوَ حَسَنُ الْعِمَّة) بالکسر یعنی
در پیچیدن عمامه خوب است
عُمَيَّة بالضم والکسر وکسر المیم
وتشدید یا نام بزرگ منشی مثل
عُتَيبَة
(عَمَم) محرکه کلانی جثه در مردم
وجز ان وبسیاری و فراهم شدگی
اسم مصدر است ویقال هُوَ عَمَم
خَيْر یعنی زی وعطا و احسان او
عام است وجِئْتُهُم عَمَم ای ناظم
واستوی علی عُمُومِه بضمتین
یعنی برابر شد بتمام جسم و مال و
شباب خود
(عَمِيم) کامیر تمام و هر چه فراهم
آید بسیار گردد و غُمْدُم کلتب جمع
وموضعی است و گیاه سبز هم و علف
خشک شده و مرد فراصر قوم یقال
هُوَ مِن عَمِيمِهِم ای صَمِيمِهِم
(جَارِيَة عَمِيمَة) دختر درازه
قامت خالة عَمِيمَة کذلک عَمّا
بالفتح والمد مثله عَمّ بالضم جمع
(عِمَامَة) بالکسر زره خود که در
قلنسوه پوشند خود و تار سر عمامه

عِمَامٌ: سرزمین پوچوبها پیچیده که بدان از دریا و نهر عبور نمایند و یقال ارخی عمامته یعنی مامون و مرفه الحال گردید

عَمَامَةٌ: پوچوبهای پیچیده که بدان از دریا و جوی گذرند والصواب العمامة مخففة و نزع عامة قیلت بدان جست کرمه او قیه و وفی حدیث عثمان انت امام عامة بلا اضافة ای امام جماعة عامة خلاف خاصة عامی منسوب است

وی عَمَّارٌ: اسم جمع و نیز نام تمام مرتبه باشد

أَعْمَمُ: گروه بسیار و درشت جسم از مرتبه پیه و دراز بالا

وعمی، کمی زنے است

عُمَّانُ: کنعان شهریست بشام (نبات یَعْمُومٌ: صفوق گیاه دراز

لُعُومُهُمْ خَيْلٌ: بالکسر یعنی سے وعطای وی شش ست هزار و برای وعطای نویش فرانه ترفت بمه را

ن عُمَّ رَأْسُهُ: مجمولا عامه بسته گردید و عُمَّ الشَّيْءُ عُمُومًا فرا گرفت همه را و یقال عَمَّهُمْ بِالْعَطِيَّةِ بخشش فراگرفت انهارا و عَمَّ غُمُومَةً: غم گردید یقال ما کنت عَنَّا ولقد عممت عمومة و یعنی و بنی فلان عمومة

وعَمْعَمَ الرَّجُلُ: بسیار شکر کردید بعد کمی دے

مُعَمْعَمٌ: بفتح العین و کسر آنکه برادران پدرش کثیر باشند یا مرد کریم الاعمام

عُمَامٌ: خدند بسیار اعمام شدن و عم گردیدن یقال عم الرجل اذا صار عمًّا

سُمَّتُهُمْ کمنعم: اسپ سپید سر سوائے کردن یا اسپ سپیدی پیشانیش تا بنت موی پیشانی فرود آید و اسپ که گرش و موی پیشانی وگرداگرد آن سپید شده باشد وکذلک شاة مُعَمَّمَةٌ بالتاء

تَعْمِيمٌ: بستہ گردانیدن و عمامه بر سر بستن یقال عَمَّمَهُ

وسمر فراسیدن وکف برآوردن شیر تشبیها بالعمامة

تَعَمَّمَ: عمامه بستن یقال تَعَمَّمَهُ

لِيَتَعَمَّمْ ای دعونه تمًّا، وعمامه بر بستن

واستعمام: همی گرفتن وعمامه بر سر بستن

مُعَمَّرٌ: نام مردے

روضة مُعَمَّمَةٌ: مرغزار دراز گیاه

واعمام: عمامه بستن، وکف برآوردن شیر و تمام رسیدن گیاه و بالا کشیدن کودک رسیده و بالا برآمدن حبوب

ع م ن

عُمْنٌ: کمنق مقیمان

عُمَيْنَةُ: کسفینة زمین نرم و سهل

(عُمَانُ) کغراب نام مردے و شهریست بمین و بصرف

(عُمَانِيَّةٌ): بالضم خربانی است بصره که پیوسته بران غرة نود خوشه پخته و خوشه تر باشد

(عَمَّانُ) کشداد شهریست بشام وقد مر لغا

(ض س، عَمَنًا) بالمکان: خای گرفت

(عُمَانَ) بلسان روی آوردن یا داخل شدن دران وثابت شدن بجاے

(تَعْمِينٌ) بمعنی عمان است

ع م ن س

(عُمْبَاسٌ) بالضم والیاء التحتیة بعد الف ونون بتی است مرخوا نراکه حصه چهار پایان وکشت خود ها سیدا و ندا آنرا

ع م ه

عَمَهٌ، محرکة سرگشتگی و دو دلی شدگی و تردد و درگمراهی یا سرگشتگی در منازعت یاره وحجت نانمانستن

(عَمِهَ) کفرح سرگشته و متردد

عَمِهُونَ جمع

(عَامِهٌ) سرگشته و درگمراهی و متردد در راه و منازعت عُمَّهٌ کسی جمع

(أَرْضٌ عَمْهَاءُ) زمین کوردی نشان وعلم نبا شد

(ذَهَبَتْ إِبِلُهَا لِعُمْهَى) بالضم وتشدید الیاء المفتوحة مقصورا انست نیفتند که کجا رفته لکن العُمَّهَى بزیادة الیاء بعد المیم

(ف س، عَمَهًا وعُمُوهًا وعُمْهَانًا) سرگشته گردید و دو دل شد و منه قوله تعالی فی طغیانهم یَعْمَهُونَ (س، عَمِهْتَ الْأَرْضُ) بے نشان گردید

(عَمِهْتُ فِي ظُلْمِهِ تَعْمِيهًا) بناحق ستم کردے بروے و دشمنی و سختے نمودے

(تَعَامَهَ) سرگشته و متردد شدن و در گمراهے و منازعت و جز ان

ع م ه ج

عَمْهَجٌ: کجعفر و عبطط شیر و فزک و مرد فربنده متکبر و چیز رو و دراز و برازگوشت و پیه

عُمَهُوجٌ: بالضم مشاه و گیاه بلند و درهم پیچیده

عَمَاهِيجُ: جمع

ع م و

(عَمْوٌ) بالفتح گمراهی و خواری و فوتی

أَعْمَاءٌ: جمع و فروشتن نمودن و رام شدن و میل کردن بچیزے والفعل من کل ومنه الحدیث مثل المنافق مثل شاة بین ربیضین تعیو هذه مرة والی هذه مرة

ع م ی

عَمْيَةُ: بالفتح هرگزیدگی اسم است اعمار را

عَمًى، محرکة فاست و دوراندیشی و کردن بالای دلقیت، صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ دیدم او را و نیم روز گفت گرم

عَمِلَ: بالفتح والمد گمراهی و

ستهیدگی و ابر بلند برآمده تو بر تو یا
ابر بارنده یا ابر تنگ یا سیاه یا سپید
یا ابر آب فرو ریخته یا ابر بر کوه
نشسته مانند و دو یقصر
(عَمِیم) کف کوتاه مؤنث
(حل عَمَ القلب ای جاء امرأة
عَمِیمَة مِنَ الصَّوَاب وعَمِیَة القلب
وهم عُمُون عَمَوِی منسوب
است بسوے
(عَمِیمَة) کفنیته وتشم گراهی و
ستهیدگی یقال فیهم عَمِیَتهم
ای جهلهم
(عُمَیمَة) بالکسر والفتح شدوئی
الیم والیا بزرگ منشی یا گراهی
مثل جنگ تعصب واهواء
(عَمَایَة) کسحابة گراهی و
ستهیدگی و بقیه تاریکی شب
وکوهی است وشاعری از تمیم
اورده
(عَامِیَة زن سخت گریه وزاری
کننده
(عَمَا واللهِ یعنی اَمَا واللهِ است
(اَعْمَی) نابینا عُمْیَاء مؤنث
(عُمْی بالضم جمع مرد کور مؤنث
راونادان اَعْمَا بالفتح والمد جمع
قیل ومنه لم حشرتنی اعمی ای عن
حجتی وقد کنت بصیرا ای عالما بها
ونیز اَعْمَاء زمینهای دیران
بی عمارت وبی مرد ومردم ورا نابا
(اَعْمَاء مَاءِیَة مبالغه است
(اَعْمَی اَعْمَی ای فی اشد الهاویة
(اَعْمَوِی منسوب باعمی
(اَعْمَیَان) توجیه دسوخته باتش
یا شب وشتر تیز شده بکشتی
(قَیْلٌ عِمْیَانٌ) بالکسر والقصر
کرمیا کشنده که کشنده آن معلوم
نشود وهو مصدر من العمی
کالرمیا سن الرمی
(لَبَیْتُ صَکَّةَ عَمْیَاءَ یعنی طاقات
کردم اورا در نیمروز سخت گرم
وعُشَی نام گراست یا نام مرد
کَانَ یُفْتِی فِی الحج فَجَاءَ فِی رَکْبٍ
فَنَزَلُوا مَنْزِلًا فِی یوم حارٍّ فقال
من جاءت علیه هذه الساعة
من غدٍ وهو حرام یَعْنِی
حَرَامًا الی قابل فوثبوا اخذا
وقوا البیت من مسیرة
لیلتین جماد بن واسم رجل
اَغَارَ علی قوم ظُهْرًا فَاجْتَاحَهُم
فنسبا لوقت الیه او هو تصغیر
اَعْمَی موخما ای رمیدن کالاعمی
تَرَکْنَاهُمْ عُمْیًا
کوری چشم گذشتم
ایشان را مشرف بر مرگ
(مَعَامِی) بالفتح زمینهاے
ویران بی عمارت وبے مردم
جمع معمی مفتح میم
(ض) عَمِیَ عَمًی اَرْوان گردید
وعَمِیَ الموجُ، کف انداخت وعَمِیَ
البعیر بلغامه بالگ کرد وشتر و
کف انداخت برسر وجز آن
(س) عَمِیَ عَمًی، حرکة کور گردید
ونیز عَمًی رفتن بینائی هر دو
باشد والفعل والصفة مشتقان
غیر افعال وتقول ما اعماه وفی هذا
دون الاولی لان عمی بصوا یزید
وبهر دو قبله نماز کرده وگویند که
درحیات آنحضرت صلے الله علیه
وسلم بایمان مشرف شده اما سعادت
دیدار ودولت صحبت نیندوخت
ونیز عَنَب می انگوری نام بکره
نخواره واو انست یوم العَنَب
مر قریش ونبی عامر را وحِصْن عَنَب
قلعه ست بالشطین
(عَانِب) خداوند انگور
(عُنَاب) کغراب مرد کلان بینی
وکوهی است بناحیه مکه ورودباری
است وفتح ماده بانانی وکوهی
سیاه وکوه بزرگ کرد از اضداد
است وبتنگی فرج ونیز عُنَاب
نام اسپ مالک بن نویره
(عُنَابَة) بالتا موضعی ست و
آبے
(اَعْنَب) کلان بینی
(عَنْبَان) محرکة تکمه کوهی شاخان
سک وگران جسم از لغات اضداد
است یا آهو کلان سال
(عُنَّاب) کریمان سنجه جیلان
عُنَّابَة یکے وبار پهلو
(عَنَّاب) کشاد انگور فروش و
نام والد صریح بن عَنَّابی
(عُنَیْب) کجذب موضعی است
یا واوی بین ومقام سیل
(مُعْتِب) کمحدث نیز آینده
(مَعْتَب) کمعظم قطران سطبر و
مرد ورا ز بالا
(نَعْنَب) خوشه برآوردن انگور
ع ن ب ج
(عُنْبُج) کقنفذ کوه نرم فروشته
بوشیده شدن کار بکسی ومنه
قوله تعالی فَعَمِیَتْ عَلَیْهِمُ الْأَنْبَاءُ
(اِعْمَاء) کور یافتن کسی را ونابینا
گردانیدن منه الحدیث حُبُّكَ
الشَّیْءِ یُعْمِی ویصم وفی هذا المعنی
قوله وعن الرضا عن کل عیب
کلیلة ولکن عین السخط تبدی
مساویا والحدیث ذو الوجهین
(مُعَمًّی) کمعظم سخن پوشیده
ورشعر
(وعَمَّی مَعْنَی البَیْتِ تَعْمِیَةً
پوشیده آنرا ونیز تَعْمِیَة) کور
ساختن
(تَعَامِی) کور گردیدن
(تَعَامٍ) کوری نمودن
اِعْمَای اعمیاء اما بینا گردید
وقد تشدد الیاء فیقال اِعْمَّی
کاحمرّ
(مُعْمِی) للفاعل شیر بیشه
اِعْمَاء) برگردیدن واختیار
کردن وآهنگ نمودن

باب العین مع النون

ع ن ب
(عِنَبَة) بالکسر وفتح النون کیدانه
انگور عِنَبَات جمع عنوب وعنب
بضم النار وعنباء بالمد اَعْنَاب
شاذ هو نبات قادر وما وجه علیه
الا الیفاظلان الاغلب علیها الجمع
کقردة وقیلة ونیز عنبة آبلهٔ
که بر اندام انسان برآید غلمی
است ویثرا بو عنبة) چاهی است
بمدینه وابو عنبة) خولانی صحابی

گوشت گران جسم عُنْبُوج کعصفور مثله فیهما

وعُنابج (کطابط مرد تندخوی درشت

ع ن ب ر

(عَنْبَر) بجعفر نوعی از بوی خوش و آن سرگین ستور بحریست یا چشمه است آزادران یا چیزی است گرد تعدد یه خیزد و حیوانات بحری خورده بمیرد و بیشتر در شکمها یافته شود و گویند نوعی از موم است که بمرد ایام روان گردد بدریا افتد و سودن دریا برکنار اندازد گرم و خشک است در درد مثانه و دماغ و حواس و اعضای بدن و بوی خوش بدل تبیل است از برای بعضی قرنفل و بعضی نبو العبر یعنی ضعف نون حاکم بخارش عَنْبَرِی (بفتح باء) منسوب بعنبر هذا یکفان بهی العنبر فصاعدا قوم و عنبران وهای است دریای دیبا رانوت ناحیتی دار بیرک که گیاهی است

(عَنْبَرَة) دهی است بیمن و کنتی سرد و مردم خاص نصب از قوم و عَنْبَرَةُ الفَتَى پیراز (عُنَيْبِرَة) مصغرا تام مردی

ع ن ب س

(عَنْبَس) بجعفر شیر بیشه عُنابس کطابط مثله واذا خضمته باسم قلت عَنْبَسَةُ غیر منصرف کما تقول اسامة وعنبس بن ثعلبه وارش خالد صحابیان انو

و نیز عَنْبَسَة بن سعید بن العاص اموی تابعی یا تابعی است و عَنْبَسَة بن ابی سفیان برادر معویه دریافت آنحضرت صلی الله علیه وسلم اما درک سعادت صحبت و دیدار او را بصحت نرسیده

(عَنْبَس) شش کس اند در قریش از اولاد امیة بن عبد شمس ابن حرب و ابو حرب و سفیان و ابو سفیان و عمرو و ابو عمرو و جزاین شش را اعیاص خوانند

ع ن ب ط

عُنْبُط (کقنفذ) کوتاه گوشت تاک عُنْبُطَة بالتاء مثله

ع ن ب ل

عُنْبُلَة (کقنفذه) کنده و قناق

(عُنْبُل بجلت التاء مثله وفی السام

(عُنْبُل وعُنْبُلَة) رجل بگذار و خته

(عُنْبُلَة) کرده از اران دمن و از قناق و چوب که بدان درو دروند کرم و پنبه

(عُنْبُلِيّ) منسوب بانکی درشت اندام

(عُنْبُلِيل) کعلابط مثله درشت مطبر درد تام اندام و مطبر

ع ن ت

(عَنِيت) کلفت استخوان پیوند پذیرفته باز شکسته

(عَانِت) دختر که دیر مانده باشد در خانه بی شوی

(عُنْتُوث) کعصفور گیاه نفسی خشک و کوهی است باریک و درشت و خشین هر چیزی و پشته و شمار کن او عُنْتُوث کصبور مثله

(ب) عَنِيب العُظْم عنتا محرکة شکسته گردید استخوان پیوند پذیرفته و نیز عَنِتَ اتبابی و گناه و نیست شدن و تخمی درخت رسیدن بدرد م و بزدیدن و منه قوله تعالی عزیز علیه ما عَنِتُّمْ و دورکاری و شوار فتادن و باندن حرام جمع آمدن و نافرمانی کردن و تباهی نمودن منه قوله تعالی ذلك لمن خشی العَنَتَ منکم ای الحد و الزنا و ضعیف شدن و لنگ و گناه و رنجیدن

مُعْنِت کمکرم استخوان پیوند پذیرفته باز شکسته

عَنَّتَ عَنَّهُ عَنَّةً اردی گردانیدن و باز گشت و عَنَّتَ تون العَنُود بالید شاخ برغار یکساله

(اعْنَات رنجانیدن و دورکاری و شوار افگندن پیوند گرفته باز شکستن یقال اعنت المجبور فصار معنتا

تَعْنِيت گران نمودن و درگردن کسے کردن کاری دشوار که دایش نتواند

(مُتَعَنِّت) طلبگار خواری کسے یقال جاء مُتَعَنِّتا ای طالبا لکشفه

ع ن ت ر

(عَنْتَر) بجعفر وجذب بهر و لغت مکس یا خر مکس

(عَنْتَرِيّ) طین مکس و عَنْتَرَة بن معویه عبسی است و عَنْتَرَة بن عمرو و عبسی از فرسان عرب و شعرای آنهاست و نیز عَنْتَرَة اور بخشها و شداید فتن و دلاوری نمودن در جنگ و نیز زدن یقال عَنْتَرَهُ بالرُّمح ای طَعَنَهُ

ع ن ت ل

(عُنْتُل) کقنفذ سخت و درشت و تلاوق لغة فی العُنْبُل

(ضِباع عَنَاتِل) کغلابط پاره پاره کند شکار خود را

(عُنْتُل الشَّيْء) پاره پاره کرد آنرا

ع ن ث

(عَنْثُوثَة) بالفتح والضم وضم الثاء گیاه نفسی خشک خصوصا چون کهنه گردد و عَنْثَلَة مثله عَنَاثِي کثراتی جمع و نیز عَنْثُوثَة بالضم موی زنخ

(باعَيْنَاثَا) بفتح العین بے است بنغداد

ع ن ج

(عُنْجُج) بجعفر و علاوا بر کوهی فربه و درشت اندام

ع ن ج ل

(اُمّ عُنْجُل) بجندل گفتار لغة ام عُنَيْل

ع ن ج

عَنَج بالفتح (بحرک نام بد محمد بن عبد الرحمن که از کبار تبع تا لعان است و عَنَج بالفتح نوعی از ریاضت تمرّان کشیدن سوار مصارعت را تا پساگے یاز گرداندن مرکب عَنَجْتُ البَعِيرَ

عِنَاج بستن دیوار و الفعل من نعم
(عَنَجٌ) محرکۃ اسم است عَنَجْ را و پیر
کلان سال لغۃ فی عنج بالمجیم
(عَنَجَۃُ الْهَوْدَج) محرکۃ بازوی
در ہودہ
(عِنَاج) گلتاب رسنی است کہ
زیر دو بزرگ بستہ بعراقی می
بندند و رسنی باریک کہ پیدان گوشہ
و نور انا چوب چنبرش بندند
در وھرہ ما می پشت و کار و
ملاک و نظام آن و قولهم قول لا
عِنَاجَ لہ یعنی کلام دران تامل
و فکرے نرفتہ
(عَنْجَجٌ) کجعفر بزرگ و کلان
(عُنْجُجٌ) کقنفذ ریحان دشتی
(عُنْجُوجٌ) کعصفور اسپ جوان
و شتر یکدو اول جوانی عَنَاجِیج جمع
و مِعْنَجٌ کمنبر پیش آیندہ در کار
أَعْنَجَ إِعْنَاجًا، استوار نمود
کار را و در دکین پشت شد و نیز
کشید سوار مہار شتر را تا سپاسگی
باز گردد

ع ن ج د

(عَنْجَدٌ) کجعفر و قنفذ و جندب
موی بانوی ادان و یا موی سیاہ
یا بیچکارہ نرین آن و کجعفر نام
مردے
(عَنْجَدَۃٌ) با لتا را اعلام است
مُعَنْجِدٌ) بفتح الجیم و میم ششم
غضبناک
عَنْجَدَ الْعِنَبُ) مویز عنجد
گشت انگور

ع ن ج ر

(عَنْجَرَۃٌ) بالفتح زن دلیر ایاک
(عُنْجُرَۃٌ) لقب مروی بدان
جہت کہ چون او را عَنْجَرِیَّا
عُنْجُرَۃٌ گفتندی خشم گرفتی و خدائے
شیشہ و مذکور است در ع ر ج و

ع ن ج ف

(عُنْجُفٌ) کقنفذ پیر خانی یا تر خیدہ پشت
(عَنْجُفٌ) کقنفذ و زنبور خشک
از لاغری و کوتاہ قامت در آمدہ
اندام و بہما وصف بہ العجوز
وقیل النون زائدۃ

ع ن ج ل

(عُنْجُلٌ) کقنفذ پیر یکہ زنکی و
پرسنگی گوشت استخوانش بر آمدہ
باشد
(عُنْجُولٌ) کعصفور جانور کہ است

ع ن د

(عَنْدَۃٌ) بالفتح نام مادر علقمہ
بن سلمۃ از قبیلہ مہرہ
(طعن عَنْدٌ) بالکسر نیزہ چپ
و راست زدہ شدہ
(عَنْدَ) محرکۃ جانب و طرف
یقال یمشی وسطا لا عندا
(عِنْدَ) شالثۃ تردد ھی ظرف
فی المکان والزمان یقال عند الحائط
وعند اللیل الا انها غیر متمکن فلا
یقال عندك واسم بالرفع ویدل علیه
من حروف الجر من وحدها قال
الله تعالی لا رحمة من عندنا و
فی الحدیث توضأوا مما عند اخوکم
یعنی از اول تا آخر ہمہ وضو
کردند کسی بے وضو یا تی نماند
از ان جاءت لا یقال مضیت
الی عندك ویقال عندی کذا
فیقال ولك عند استعمل غیر ظرف
ویراد به القلب والمعقول وقد
یعری ہما فیقال عندك زیدا
ای خذ ۵ و کرانه
(عَنِيدٌ) کامیر آنکہ دیدہ فانستہ
از حق برگردد و بباطل ستیزندہ
و رد کنندہ حق را و سرکش عُنُد
لکتب جمع
(عَنُودٌ) کصبور برگردندہ از راہ
۵ وسمحا ۵ عُنُوٌّ) ابر بسیار
باران و قرح عَنُودٌ) تیر کہ فارغ
بر آید بر غیر جہت سایر تیرہا ۵ و
ناقۃ عَنُودٌ) شتر ارادہ بگوشہ چرندہ
عُنُدٌ) بضمتین جمع
(عَانِدٌ) شتر از راہ برگردندہ و
میل کنندہ عُنُدٌ) کرکم جمع و باطل
ستیزندہ و رد کنندہ حق را و
سرکش و طعن عَانِدٌ نیزہ کجب
و راست زدہ شود و عرق عَانِدٌ
خوی روان
(عَنَادٌ) کسحاب از اعلام است
عِنَادَۃٌ بالتاء مثله
(عِنْدَأْوَۃٌ) دشواری و فریب
و ستم و مذکور است در ع ر و
(عُنْدَدٌ) کجندب و قنفذ حیله و
دیرینہ ہر چہ باشد و یقال مالی
عنه عُنْدَدٌ) یعنی نیست مرا
ازوے چارہ
(عُوَيْنِدٌ) کدریہم معظم وہی
است مرینی خدیج را و آبے ہم ہمینی
عمرو بن کلاب را و آبے دیگر

مرینی نمیر را
(ن س ك) عَنَدَ عَنِ الطَّرِيقِ
عُنُودًا) برگردید از راہ و میل
کرد ۵ و نیز عُنُود) روان گردیدن
خوی چندان کہ خشک نگردد و
منها چربیدن ناقہ و دیدہ و دانستہ
باز گردیدن از حق و بر خلاف
حق کاری کردن و رد کردن حق را
و بباطل ستیزیدن
(أَعْنَدَ فِي قِيدِهِ) پے و پے
قی نمود ۵ و نیز (أَعْنَادٌ) جای کہ
خوی چندان کہ خشک نشود و معاً
کردن با کسے بوفاق یا بخلاف
از لغات اضداد است
(مُعَانَدَۃٌ) ہمدیگر چیدن گردیدن
و کرانہ گزیدن و مکافات کردن
خلاف عِنَادٌ) بالکسر شلہ پیوستہ
بودن با کسی و ستیزیدن و معاندہ
کردن
(اسْتَعْنَدَ كالذكر) زنا کرد در
قوم ۵ و اسْتَعْنَدَ فُلَانًا) آہنگ
نمود ۵ و نیز اسْتَعْنَادٌ) غالب
گردیدن قی و چیرہ شدن اشتر و
اسپ بر مہار و رسن و بعصا زدن
مردم را و سر مشک را بیرون نور
دیدہ آب خوردن
(مُعْلَنْدِدٌ) بکسر الدال زمین بے
آب و گیاہ ۵ یقال مالی عنه
مُعْلَنْدَدٌ) بفتح یعنی مرا چارہ
نیست ازوی و مالی الیه مُعْلَنْدَدٌ
ای سبیل

ع ن د ب

(مُسَنْدِبٌ) بکسر الدال کدرج

خشمناک

ع ن د ق

عَنْدَقَة کفنفذة زیر بن شکم مزد یک ناف کوی مشاک سینه است

ع ن د ل

عَنْدَل جعفر شتر کدان سرنبه کرد مؤنث دروے یکسان است و بلند و بالا

عَنْدَلَة مؤنث و موضعی است بکوه میت و منه قوله کانی لم انعم بذمود مرة ولم اشهد العنادل یوما بعندل

مرأة عَنْدَلَة زن بزرگ شکم

عَنَادِل کلان هر دو خصیه

عَنْدَلِيب کزبیل نوعی از کنجک

عَنْدَل ابعیر عُنْدَلَة درشت گردیدن و هو عَنْدَل کهذا آمد

عَنْدَلِيب کزبیل هزاردستان که آواز او بگانگ بانگ کند دیقال ایضا عَنْدَبِيل بتقدیم الباء علی اللام عَنَادِل جمع لا یکاد یجاوز ربعة ولم یکن حرف مد ولین یرد الی الرباعی ویثنی منه الجمع

ع ن ذ

عَنْذَم کجعفر خون سیاه شان یا چوب بقم

ع ن ذ

عَانِذَة الصحابة بن نمخ دین کوش

(اهْلَةٌ عِنْذِيَان) بالکسر زن بدخوی

عَنْذِيَّة پی) برآغالانید آنرا و برانگیخت

ع ن ز

(عَنْز) بالفتح ماده بزد آهو ماده جز آن اَعْنُز کافلس عُنُوز بالضم وعِنَاز بالکسر جمع ومنه المثل سَاَكْرِيهِمُ العَنْزَ، درحق دو حریف باهم و شرف نزاع کننده گویند بدان جهت که هر دو قوش بکبار درآید بزمین و فتخوا بیک وشنه سیاه و ماده عقاب واهی است کان که یک مترید داشتن نتواند یقال له عَنْزُ الماءِ وسنگی است در آب و مرعی است آبے واشوات ماده و کرکس ماده و اسپ سنان بن شریط یا شمشیر عرض پشته خرد و قبیله از هوازن و نام زنی طعم سُبِيتْ فحملوها فی هودج والطفوها بالقول والفعل فقالت هذا شَرٌّ یومی ای حین صوت الرم للتباین ونصب شرا علی معنی کنت فی شر یوم منها ومنه المثل لقی یوم یوم العَنْز درحق شخصی گویند که در سفر هلاک افتاده باشد و عَنْزُ بن وائل بن الغاسط) پدر حی است عنزی منسوب بوے

(عَنَزَة) محرکة نوعی از نیزه چوبست میان نیزه و عصا که دریں آهن دارد و چالوسے است که دکان شتر گیرد یا آن مانند اسواست که درکس ناقه نشسته در آید و پنهان گردد و در آن پس ناقه در حال پیرود دم تبره و نیز عَنَزَة بن اسد بن ربیعة یا عَنَزَة بن عمرو بن عوف پدر قبیله است

(عَنِيزُ) کامیر آفت رسیده

(عُنَيْزَة) کجهینة پشته است سیاه بطن فلیج و موضعی است و نام دختر و عَنَيْزَان شی موضعی است دیگر

(بَنُو العَنَاز) بالکسر قبیله است

(مَعْنُوز) سخت کشیده

(ن) عَنَزَ عَنْهُ عَنْزًا، روی گردانید زوی و عَنَزَ کذا نَا بستاد خرد و آنرا

أَعْنَزَهُ إِعْنَازًا مائل گردانید اورا

مُعَنَّز) کمعظم خرد و پشم و مُعَنَّزُ الوجه) کم گوشت روی و مُعَنَّزُ اللِّحْيَة) آنکه ریش وی بریش کم ماند

(اِعْتِنَاز) بیک سو شدن و کنار گزیدن و دور شدن از هوای بجای

(اِسْتِعْنَاز) بیک سو شدن و کنار گزیدن

ع ن ز ب

(عُنْزُب) کقنفذ تمام ولیس بتصحیف عَنْدَب ولا عَتْرَب

ع ن س

(عَنَس) بالفتح شتر ماده درشت اندام و نیک دم دراز و عقاب و نیز

(عَنَس) لقب زید بن مالک بن اود که بدر قبیله است از یمن و مخالف

(عَنَس) ارد شنائی است یمن منسوب بسوی ان و نیز عَنَس خم دادن چوب را و برگردانیدن آنرا والفعل من نصر

(عَنَس) محرکة پیوسته و بر ساعت در آئینه نگریستن

(عِنَاس) آئینه

(عَنَاس) دیر ماندن دختر در خانه بے شوی و برگردانیدن و متغیر ساختن کلان سالی چهره مردم را

(تَعْنِيس) دیر ماندن دختر در خانه بے شوی یقال عَنَّسَتِ الجَارِيَةُ وکذا عُنِّسَتْ مجهولا ای طال کمثها فی اهلها بعد ادراکها حتی خرجت من عداد الابکار ولم تتزوج بعد

وناداں کاخ دختہ را دوبرداشتن
درخانہ بعدرسیدگی آن
(اعْتِنَاس) بسیار گردیدن
موی دنب خترماده ودرازشدن
آن

ع ن ش

(عَنَشٌ) بالفتح خم دادن چیزے
را واز جاے برکندن وبرآوردن صمغ آن
وجدا گردانیدن وراندن ودور
نمودن والفعل من نصر
(اَبُوعَنَاش) کسحاب کنیت مرزی
(عَنَّاش) گتاب باد شمن پیکار
وکارزار کننده
(اَعْنَش) آنکه اورا شش انگشت
باشد
(عِلْوَاش) بالکسر خترماده دراز پا
(عَنْشَنَش) کسفرجل دراز بالا و
چست وچابک از مردوم واسپ و
شتاب
(عَنْشَنَشَة) مونث
(مُخْشُوش) کعصفور باقی مانده
شتران ونقیه مال ویقال ماله
(مُخْنُوش ای شئ
(عُنُقٌ مَعْنُوشَةٌ) گردن دراز
(مُعَانَشَة) گردن یکدیگر گرفتن در
حرب یا عام است
(اِعْتِنَاش) وبیت درگردن
یکدیگری انداختن درحرب وستم
کردن برکسے ونقهره وباطل کردن
ازکسے

ع ن ش ط

(عَنْشَط) کجعفر مرد دراز بالا و
بدخوی وامرأة عَنْشَطٌ وعَنْشَطَةٌ
ایضا زن دراز قامت

(عَنْشَط) کجعفر مرد دراز بالا و
درشت خوی
(عَنْشَطَ الرَّجُلُ عَنْشَطَةً)
خشمگین شدن

ع ن ص

(عُنْصُوَة) بالمثلثیت وضم
الصاد گیاه اندک جای جای
برآمده وموی پراگنده واندک
پراگنده از هر چیزے وپاره از
شتران وگوسپندان ومال اندک
مانده یا بقیه مال ازضعف ناشئ
وباقی از هر چیزی
(عُنْصِيَة) بالکسر وتخفیف الیاء وعِنْصَاة بالکسر
مثلثة الکل عَنَاصِي جمع
(مَا بَقِيَ مِنْ مَالِهِ إِلَّا عَنَاصِي)
یعنی معظم آن رفت واندک ماند
(وَكُلُّ مَا بَقِيَ مِنَ الثَّبَتِ إِلَّا عَنَاصِي)
(وَلَقِيتُ فِي رَاسِهِ عَنَاصِي)
(وَقَرَبٌ عَنَصْنَصٌ) کسفرجل قرب
سخت یعنی منزل که صبح آن بر
آب رسند
(اَعْنَصَ الرَّجُلُ اِعْنَاصًا) موے
اندک وپراگنده مانده درسراو

ع ن ص ل

(عُنْصُل) بالضم پیاز موش وآن را
پیاز دشتی وپیاز نرگس نیز گویند و
مذکور است درس ق ل ودر

ع ص ل عَنَاصِل هم وزنِ قَناصِل
(يُقَالُ لِلذِّي ضَلَّ اَخَذَ فِي طَرِيقِ الْعُنْصُلِيِّ)
(وَطَرِيقُ الْعُنْصُلِ) راهی ست از
بصره بیمامه

ع ن ط

(عَنَطٌ) محرکة درازی گردن وخوبی
آن یا درازی هرچه باشد
(عَنَطَنَطٌ) کسفرجل مرد دراز و
المونث بالهاء وآبدست وان
(عِنْطِيَان) بالکسر والیاء اول
جوانے
(اِعْنَاط) فرزند دراز بالا آوردن
(يُقَالُ اَعْنَطَ الرَّجُلُ اِذَا جَاءَ بِوَلَدٍ
عَنَطَنَطٍ)

ع ن ظ

(عُنْظُوَان) کعنفوان مرد بدزبان
فحاش دریاکار وساحر لافی و
(عُنْظُوَان) بالضم وضم الفاء اول
هر چیزے ونخلی وحسن آن و
(يُقَالُ هُمْ يَخْرُجُونَ عُنْظُوَانًا
اَيْ اَفْوَاهًا)
(عَنِيف کامیر درشت وسوار
کار سخت وسخن درشت وسیر
سخت
(اِعْنَاف) درشت کردن وبدرشتی
گرفتن کارے را
(تَعْنِيف) درشت کردن
سرزنش وملامت نمودن بدرشتی
(طَرِيقٌ مُعْتَنِفٌ) راه غیر مستقیم
(اِبِلٌ مُعْتَنِفَةٌ) شتران ناموافق
بهوا وزمین
(اِعْتِنَاف) کراهت وکراهت
داشتن چیزے را وبدرشتے
فرار گرفتن کار وشروع نمودن

ع ن ظ ل

(عُنْظُل) کهندل خانه عنکبوت
(عَنْظَلَه) لومی از دویدن

ع ن ف

(عَنَف) مثلثة سوختی ضد رفق
ودرشت شدن ودرشتی نمودن
بالکسر والفعل من کرم صلته بعلی
وبالباء يُقَالُ عَنُفَ عَلَيْهِ وَبِهِ و
بالفتح اول هر چیزے
(عَنَفَة) محرکة آنکه اورا آب زند
پس بگرداند آسیا را واین آنچه مابین
دو خط گشت است
(عُنْفَة) بالضم وضمتین کراهت
(يُقَالُ كَانَ ذَلِكَ مِنَّا عُنْفَةً)
(عُنُفٌ) بالضم وضم الفاء وتشدید
الواو اول وخوبی هر چیزے
(عُنْفُوَان) بالضم وضم الفاء اول
هر چیزے وخوبی وحسن آن و
(يُقَالُ هُمْ يَخْرُجُونَ عُنْفُوَانًا
اَيْ اَفْوَاهًا)
(عَنِيف کامیر درشت وسوار
کار سخت وسخن درشت وسیر
سخت
(اِعْنَاف) درشت کردن وبدرشتی
گرفتن کارے را
(تَعْنِيف) درشت کردن
سرزنش وملامت نمودن بدرشتی
(طَرِيقٌ مُعْتَنِفٌ) راه غیر مستقیم
(اِبِلٌ مُعْتَنِفَةٌ) شتران ناموافق
بهوا وزمین
(اِعْتِنَاف) کراهت وکراهت
داشتن چیزے را وبدرشتے
فرار گرفتن کار وشروع نمودن

ع

ناداستن کاری را یا ناداسته آمدن آن را و ناخوش داشتن طعام وجائے را و ناموافق آمدن زمین وازجائے بجائی برگردیدن وگیاہ ستور ناریدہ چرانیدن

ع ن ف ج

(عَنْفَجِیج) بالفتح شتر مادہ کہ مابین فرجھای دست و پای او دوری باشد یا ناقہ تیز تا اُغنایا ناقہ کلان سال و فزک وسطبر

ع ن ف س

(عِنْفِس) کزبرجناکس کوتاہ بار

ع ن ف ش

(عَنْفَشَ اللِّحْیَةَ) بالشین المعجمة زد و در ریش (عَنَافِشُ اللِّحْیَةِ) بالضم و (عَنْفَشِیشُهَا مثله)

ع ن ف ص

(عِنْفِص) بالکسر زن پلید زبان کم حیا عربدہ بسیار حرکت و زن پلید تباہ کار و زن کوتاہ قد فرینندہ خوش آیندہ و بچہ رو باہ مادہ و بد خلق و درشت خوے

(عِنْفِصَة) زن بسیار کم شرم

(تَعَنْفُص) لاف زدن و بکبر بزرگ منشی و گردن کشی

ع ن ف ط

(عُنْفُط) بالضم مابین ہر دو برروت مابین و مرد ناکس و شوارخوی و سیاہ گوش (عُنْفُطَة مؤنث عَنَافِط جمع

ع ن ف ق

(عَنْفَقَة) بالفتح جے چیزی درمان است (عنفقة) یعنی ریش بجای موے پارہ مابین لب زیرین و زنخ

ع ن ف ك

(عُنْفُك) بچندل کول اندرو و زن و مرد ثقیل ناگوار

ع ن ق

(عُنُق) بالضم و بضمتین و کسر و کردن و یونث اَعْنَاق جمع و جماعت مردم و مہتران پارہ از خیر و فی الحدیث المؤذنون اطول الناس اعناقا ای اکثرھم اعمالا او رؤساء لانہم یوصفون بطول العنق و روی بکسر المھمزۃ ای سیرا الی الجنۃ و بایں شکلبہ تورہ و کان ذلک علی عنق الدھر یعنی در زمان قدیم وھم عُنُقٌ الیک یعنی منتظر اند سوے تو کہ چہ شود مائل اند و اصانۃ اللہ فی عُنُقک ای دَفَنِیک وذُو العُنُق نام اسپ مقداد بن اسود و لقب یزید بن عمر بن عامر بن ملوح و شاعری است جد امی و لقب خویلد بن مرہ بجہت سطبری گردن و پسر حجاج بن ذی العُنُق جائے است و ریاست کردہ و نیز (اَعْنَاق الرِّیح) بالفتح غبار بلند رفتہ

(عَنَق) محرکۃ نوعی از رفتار شتاب ستور و دراز کردن

(عَنِیق) کامبر گردن دوست و گردن کیدگیرانندہ

ذُو العَنِیق کزبیر و منی است

(ذات العُنَیْق) ابی است نزدیک حاجر

(عَنَاق) کسحاب بزغالہ نادہ

اَلعُنُق و عُنُوق جمع و منہ المثل اَلعُنُوق بعد التُّوق و تنگ حالی بعد فراخی آرند یعنی راعی بزغالگان شد پس شتر مادگان و نیز

عَنَاق، بلا و سختی و کار سخت و نومیدی یقال اب بالعناق وستارہ میانہ نہات نعش و نیز کرتی ق و د و وکات و سار قیل و منہ قول ابی بکر رضی اللہ عنہ و منعونی عَنَاقا و یروی عقالا و ھو زکوۃ عامٍ عُنَاق الأرض جانوری است نرد اب کہ سیاہ گوش نامند و نیز عَنَاق اسپ سلمان بن عمرو باہلی و موضعی است و مناہ است قدیم و در ہنا قالہ ذو الرمہ و روباری در زمین عمل

(عَنَاقَان) تثنیہ موضعی است

(عَنَاقَة) بالتاء نومیدی و آبی است مر عنی را یا موضعی است نزدیک ضریہ

(عُنَیْق) کصاحب روباری است مر عربان را

(اَعْنَق) کاحمد دراز کردن و اسپی است کہ بوی منسوب کنند اسپان را و سگ سپید کردن و ابراہیم بن اَعْنَق محدث است و بنات اَعْنَق دختران کشکار تو اگر و اسپان منسوب بسوی اعنق و با لو جھین فسر قول ابن احمر تظل بنات اعنق صرجا

(عَنْقَا) کصرا سختی و بلا و لقب ثعلبہ بن عمرو بن عامر از وے بدان جہت کہ در اکردن بود و مؤنث اعنق و پشتہ است فوق کوہی بلند و با د شاہے بود از قضاعہ و نام طائرے معروف الاسم مجہول الجسم و منہ حلقت بہ عُنقا و مُغرِب طارت بہ العُنقاء یعنی ہلاک کرد معدوم ساخت قال اذا ما ابن عبد اللہ خلی مکانہ فقد حلقت بالجو عنقا مغرب و ابن عنقا شاعرے است

(عُنْقِی) کہ شرے زمین است یا رود بارے است

(عَنْقَاء) بکسر النون و المد سوراخ کلاکموش

(عُنُوق) بضم ثلثا الفوقیہ زمین آسان و نرم تعانیق جمع و نیز (تعرابیق) موضعی است

(مَعْنَقَة) کمرسلة آبخیہ مائل و خمیدہ باشد از پارہ ہائے سنگ + و بلد مَعْنَقَة شہر یکہ از باعث تنگے سال جای اقامت نباشد دران

(مَعْنَقَة) کمکنسة گردن بند و کوہ خرد پیش تودہ ریگ و القیاس معناقة لقولھم فی الجمع معاینق الرمال

(مُعْنَاق) بالکسر اسپ نیکو دوش

مَعَانِیق جمع

(مُعْنِق) کمحسن زمین درشت و بلند گرد و اگر دوش زمین نرم باشد

(مریأة مُعْنِقَة) بالتاء جای دیده بان بلند
(اِعْنَاق) در گردن سگ گردن نهادن
(اِعْنَاق) در گردن کشت
(اِعْنَاق) دست بگردن یکدیگر زدن در حرب وجز آن

ع ن ق د

(عُنْقُود) بضم اول ثالث شب یا پاره از ان که سخت تاریک باشد ثالث آخر شب و ثلث اول و بزرگ و معظم هر چیزے و دور
(عُنْقُد) بضمتین کصرد دهی است بحرین
(عَنَاك) کسحاب ریگ توده
(عَنِيك) کامیر ریگ توده برهم نشسته عُنُك بضم جمع
(عَانِك) ریگ توده برهم نشسته و سخت گردیده و درخپسنده و لازم چیزے وزن فرهه و سرخ و خون سرخ یا آن بشناعة فوقیه است والاول الصحیح
(مِعْنَاك) منبر کلیه آن
(عَنَكَ الرَّمْلُ عُنُكًا وعُنُوكًا) بستر گردید ریگ و بلند شد
(عَنَكَتِ الْمَرْأَةُ) تا سازواری نمود و ناز فرمائی کرد زن با شوی
(عَنَكَ اللَّبَنُ) فروخفت و سطبر گردید و نیز
(عَنَكَ) در ریگ فسرده غیران شتر پس بیرون آمدن ازان شود گردیدن بروی و در جهان رفتن و حما نمودن و باز گشتن اسپ و

(عَنَاق) بالکسر ناکس ولئیم و آنکه در وهما بفروختن اجناس گردد
(تَعَنْقُش) در چیدن و سخت نمودن

ع ن ك

(عَنَك) بالفتح موضعی است
(عِنْك) بالکسر مثل دبن یکرک و از اول ثالث شب یا پاره ازان که سخت تاریک باشد ثالث آخر شب و ثلث اول و بزرگ و معظم هر چیزے و دور
(عَنَك) کصرد دهی است بحرین
(عَنَاك) کسحاب ریگ توده
(عَنِيك) کامیر ریگ توده برهم نشسته عُنُك بضم جمع
(عَانِك) ریگ توده برهم نشسته و سخت گردیده و درخپسنده و لازم چیزے وزن فرهه و سرخ و خون سرخ یا آن بشناعة فوقیه است والاول الصحیح
(مِعْنَاك) منبر کلیه آن
(عَنَكَ الرَّمْلُ عُنُكًا وعُنُوكًا) بستر گردید ریگ و بلند شد
(عَنَكَتِ الْمَرْأَةُ) تا سازواری نمود و ناز فرمائی کرد زن با شوی
(عَنَكَ اللَّبَنُ) فروخفت و سطبر گردید و نیز
(عَنَكَ) در ریگ فسرده غیران شتر پس بیرون آمدن ازان شود گردیدن بروی و در جهان رفتن و حما نمودن و باز گشتن اسپ و

(تَعَانُق) دست در گردن یکدیگر افگندن در محبت
(مُعْتَنَق) مبنیا للمفعول
(مُخْرَج أَعْنَاق الْجِبَال) راه کوهستان
(اِعْتِنَاق) دست بگردن یکدیگر زدن در حرب وجز آن

ع ن ق د

(عُنْقُود) کعصفور غلام است سرگاو نر او عُنْقُود العِنَب عِنْقَاده بالکسر و مرفق

ع ن ق ر

(عَنْقَر) بفتحین و بضم القاف بیخ نے یا آنچه نخستین بر زمین برآید از ان و تر و تازه باشد و نحماد لیکه سپید باشد یا عام است یا بیخ خوبیخ هر چیزے و دل خرما بن و نژاد مرد و فرزندان کشاورزان بدان جهت که پیوسته تر و سرسبز میباشند
(عُنْقُر) کقنفذ شتر ماده است برگزیده و بس خوب
(عُنْقُرَة) با تاء ماده باشد و نام زنے

ع ن ق ز

(عَنْقَز) بفتحین زنه خورد مرزنگوش و مذکور است در ع ق ز

ع ن ق س

(عَنْقَس) بفتحین نیک زیرک و کرپنه پلید طبع

ع ن ق ش

(عَنْقَش) بفتحین لاغر و نزاد و نام مردے
(عَنْقَشَة) در اکیختن بچیزے

(تَعَنْقُش) در چیدن و سخت نمودن

ع ن ك

(عَنْك) بالفتح موضعی است
(عِنْك) بالکسر مثل دبن یکرک و از اول ثالث شب یا پاره ازان که سخت تاریک باشد ثالث آخر شب و ثلث اول و بزرگ و معظم هر چیزے و دور
(عَنَك) کصرد دهی است بحرین
(عَنَاك) کسحاب ریگ توده
(عَنِيك) کامیر ریگ توده برهم نشسته عُنُك بضم جمع
(عَانِك) ریگ توده برهم نشسته و سخت گردیده و درخپسنده و لازم چیزے وزن فرهه و سرخ و خون سرخ یا آن بشناعة فوقیه است والاول الصحیح
(مِعْنَاك) منبر کلیه آن
(عَنَكَ الرَّمْلُ عُنُكًا وعُنُوكًا) بستر گردید ریگ و بلند شد
(عَنَكَتِ الْمَرْأَةُ) تا سازواری نمود و ناز فرمائی کرد زن با شوی
(عَنَكَ اللَّبَنُ) فروخفت و سطبر گردید و نیز
(عَنَكَ) در ریگ فسرده غیران شتر پس بیرون آمدن ازان شود گردیدن بروی و در جهان رفتن و حما نمودن و باز گشتن اسپ و

(عَنْكَش) بفتحین مرد بیپروای رو عن نامالیدن و تراشیدن نا کردن ندارد و نام مردے
(عَنْكَشَ الْعُشْبُ عَنْكَشَةً) زرد گردید گیاه و خشک شد
(تَعَنْكُش) در هم پیچیدن سوی در هم نشستن آن

سخت سرخ گردیدن ریگ و خون و بند نمودن در را
(اِعْتِنَاك) بند نمودن و سد و تجارت جامه نمودن و در ریگستان رسیدن
(اِعْتِنَاك) در ریگ بستن و سخت مدآمدن شتر چنانکه بیرون آمدن ازان دشوار گردد
(تَعَنْك) بستر گردیدن ریگ و بلند شدن آن

ع ن ك ب

(عَنْكَبُوت) بالفتح نمده و قد یذکر عُنْكَبَاة و عَنْكَبَاة بتقدیم الکاف و عَنْكَبُوَة و عَنْكَبَاء بالمد و تثلیث عَنْكَب مذکر و عَنْكَبَة مؤنث عُنْكَبُوتَان و عناکب جمع عِكَاب بالکسر و عُكَب ککتب و اَعْكَب کاحمد اسم جمع عُنْكَب مصغر آن

ع ن ك د

(عَنْكَد) بفتحین درشت و کول
(عَنْكَرَة) کدحرجة شتر ماده کلان جثه

ع ن ك س

(عَنْكَس) بفتحین مجوسی است

ع ن ك ش

(عَنْكَش) بفتحین مرد بیپروای رو عن نامالیدن و تراشیدن نا کردن ندارد و نام مردے
(عَنْكَشَ الْعُشْبُ عَنْكَشَةً) زرد گردید گیاه و خشک شد
(تَعَنْكُش) در هم پیچیدن سوی در هم نشستن آن

ع ن ث ل

(عَنْکَل) کمندل سخت درشت و اکثران پشت ابرو و موش سیرین

ع ن ل

(عَنْبَل) بن ناحیاء بن حمام با نقطه در اشعریان است

ع ن م

(عَنَم) محرکة درختی است حجازی که بارش سرخ باشد و بدان انگشتان خضاب کرده و تشبیه بنان یار آن شاخهای محمر شامی است درشته تر از بنان است که بدان انگور برد و ابی جرابه و خار درخت طلح عنمة یکی و گیاهی است دلوئی از کریسه تام مردے

(عَنَمَة) با نقطه اشکاف ب مردم

(عَنَمِی) منسوبا بیکوروی سرخ رنگ

(عَیْنَم) کصیقل موضعی است

(عَیْنُوم) با فتح عزک نر

(اِعْنَام) چربیدن ستور عنم را

(بَنَانٌ مُعَنَّمٌ) کمقعر انگشتهای خضاب ورنگ کرده

ع ن ن

(عَنَّ) محققه برسه وجه است اول حرف جار و آن برای دو معنی آید مجاوزت نحو سألت عن البلد ودخل نحو اجتزی نفس عن فلان شیئا واستعلاء نحو فانما یبخل عن نفسه وتعلیل نحو وما کان استغفار ابراهیم لابیه الا عن موعدة ومرادفت بعد نحو قلیل لیصبحن نادمین وظرفیت نحو ولا تسئل عن حمل الوباعة ونحن بدلیل ولا تیاسی فی ذکری ومرادفت من نحو وهو الذی یقبل التوبة عن عباده ومرادفت بانحو وما ینطق عن الهوی واستعانت نحو رمیت عن القوس ائی به قاله ابن مالک وزائد بعوض عن شحنی فی شاعر اخرج عن نفسی اتاها حائما فهلا اتی عن بین جنبیک تدفع فی فی عن من اول الموصوف یدل بعدی وهم عن مصدری ورشحة تمیم گویند اعجبنی عن تنعل سوم اسم بمعنی نعال کقوله ولقد اتانی الرماح دریة من عن یمینی تارة واماهی ونحو قوله علی عن یمینی مرت الطیر سنحا

(عَنْ) بالضم قبیله است و موضعی

(عُنَّة) بالضم محوطه چوب عن کصرد و عنان) کجبال جمع و کحمن دیگ و رسن و روستائے است بیمن و مردی بود و نیز عُنَّة) فرمان دهی قاضی بنامردی برسکے و نامرد سانیے بجاودی اسم مصدر است و عطیه خاص یقال اعطیته کذا عن عُنَّة ای عطیته خاصة من بین اصحابه وساعت ومنه رایته عن عُنَّة ای لساعة من غیران طلبته ومنع نعما وقد یقال اعنت بعنة کما یقال ادری ماهی یعنی پیش آمد چیزے را کہ نشناسم وقیته عین عُنَّة ادا ایاه عیانا ولم یرک

(عَنَن) محرکه پیش آمدگی و پیش گیری چیزی اسم مصدر است و جانب و ناحیه و ناحق گرفته و باطل

(عَنَان) کسحاب ابر یا ابر آب گیر

(عَنَانَة) یکے ورود باری سه بدیر یا نی عامر کہ اعلای آن مرنی جذه واسفل آن مرنی شیر است پنجیز

(عَنَانَة) نامردی عَنِینَة بالکسر و تشدد مثله

(عِنَان) کتاب دوال لگام کہ بران اسپ وستور را برود عذار آید عِنَّة و عُنَن کتب جمع ورک پشت و هما عِنَانَان) و آنچه از آسمان بنظر در آید و بپیرامون سرای و موضعے است و نیز نامی است شاعره و رجل طَرِیُّ العِنَان) مرد بسک و چابک و چست و ابو عِنَان وحفص بن عِنَان تابعیان اند

(یقال عُنَانَاکَ ان تفعل کذا بالضم ای قصاداک وجهدک وغایتک کائنة من المعانة ای المعارضة من عَنَّ ای عذض

(عَنِین) کامیر مرد کہ ضبط باه و حکم را نتواند

(عَانٌ) سن دران

(عَنُون) کصبور سنو پیشی گیرنده در سیر و پیشا پیش رونده

(عَنَّان) کشداد درنگ کما یقال هو عَنَّان عن الخیر

(عِنِّین) کسکین نامرد یا آنکه بر زنان ندارد و عِنِّینَة) مونث یعنی زن کہ او را مرد نخواهد و هو فعیل بمعنی مفعول

(عُنْوَان الکتاب وعُنْوَانُه) بضمهما فد بکسر ان سر نامه یعنی دلیل

لانه یعن له من ناحیته واصله عُنْوَان کرمان والعُنْوَان بالضم لغة فصیحة وایضا کل ما استدللت به علی شیء فهو عنوان له

(عَنْعَنَة) کدحرجة همزه راعین گردانیدن در لفظ و وهی لغة تمیم تقول عن فی موضع ان

(اَعْنَان) بالفتح اطراف درخت و جوانب نواحی آسمان و آنچه بنظر آید از اطراف آن کانه جمع عِنَان و عامة تقول عِنَان السماء و عُنَان الشیاطین اخلاق و طبائع آنها

(مَعَنّ) بالکسر کمکر آنکه در کار بیفائده و ناتمقصود و عاید آید و هر چیز پیش گردد و دخل نماید

(مَعَنَّة) منونش + وخطیب

(مَعْنُون) دیوانه

(ن) عُنَّ عَنْ اِمْرَأَتِه) مجهولا قاضی بروے حکم نامردی نمود یا با فسون از زنان باز داشته شد

عَنَّ الْکِتَاب اسر نامه کتابت نهشت

وعَنَنْتُ الْجَام جنان لگام اختم

وعَنَنْتُ الْفَرَس بعنان باز داشتم آن را و عَنَنْتُ الْفَرَس وشام داد او را و عَنَنْتُ الْکِتَاب الکذا ای عرضته له وصرفته الیه

(ض ن) عَنَّ الشیء عَنًّا وعَنَنًا وعُنُونًا) پیش آمد و پیش گرفت و ظاهر گردید

(اُعِنَّ عَنِ الْمَرْأَة اِعْنَانًا) مجهولا قاضی بروے حکم نامردی کرد یا بسحر از زنان باز داشته شد

أَعْنَتَ اللِّجَامَ عنان ساختم و أَعْنَتُ الْكِتَابَ لِلْغَدَاءِ عنی غنت له وهو فنه اليه ونيز اعنان بازداشتن اسپ را لبنان وپیش آمدن چیزے را جَارِيَةٌ مُعْنَتَةُ الْخَلْقِ کعظمة در بهم پیچیده اندام عُنِّتَ عَنْ امْرَأَتِهِ تُعَنَّسُنَا مجهولا قاضی بردے حکم نامردی کرد یا بانون نامرد شد ونیز تُعَنِّينُ عنوان کتاب توشتن يقال عَنَّنَ الْكِتَابَ وَعَنَّاهُ اذا كتب عنوانه وعنان ساختن ونیز تعنین نامرد کردن اسم است تَعْنِينَةٌ ومثله مُعَانَّةٌ معارضه کردن عِنَان بالکسر مثله ونیز عِنَان شریک بودن دو کس در مالی خاص نه در سائر اموال یا معارض خریدن کسے شدن بعرض مشارکت دلان چیز یا برابر ومساوی بودن هر دو شریک در ابادی بدان جهت که هر دو دوال لگام متوجه بر یک باشد ونیز عِنَان پیش آمدگی اسم مصدر است عَنَّوْنَ الْكِتَابَ عَنْوَلَةً دیباچه کتاب نوشت أَعْنَنَّا مَا عِنْدَهُمْ (اعتنانا) مطلع شدیم بر امر ایشان ونیز اعتنان پیش گرفتن وپیش آمدن چیزے را

ع ن ه ج

(عَنَاجِيجُ) کعلابط دراز قامت

ع ن و

(عَنْوَةٌ) بالفتح برادرش اسم مصدر است وقهر وچیزی کی ومنه وخل کلة عنوة وود وستی ضد

(عِنْوٌ) بالکسر کرانه آسمان وغیره (عِنْوُ النَّاسِ) گروه مردمان از قبائل مختلف أَعْنَاءٌ جمع

(عَانٍ) اسیر وبندی ويقال رجل عَانٍ وقوم عُنَاةٌ ونسوة عَوَانٍ ونيز عَانٍ خون روان

(عَنِيَّةٌ) کغنیة کمیر وسرگین شتر آمیخته در آفتاب نهاده کبعد ایام بدان شتر گرگین بر طلا کنند وصله الخف العَنِيَّةُ لتشفي الجرب وحق مرد نیکوراے گویند کہ بفکر خود امور را نیک انجام دہد

(عُنْوَانُ الْكِتَابِ) بالضم وبکسر علامت ونشان آن در سرنامه

(عَوَانٍ) بالفتح زنان بدان جهت کہ چون شوی بر آنها ظلم کند کسے بفریاد ایشان نرسد

(مَعْنَى الْكِتَابِ) بالفتح علامت ونشان آن

(ن) عَنَوْتُ فِيهِمْ عُنُوًّا) بالضم وتشدید الواو وعَنَاءً) بالفتح والمد رنج وعَنَاءً بندی کردن وبار نهادن وخلانمودن شتر گرگین را بگمیز

(عَنِيَّةٌ) بالفتح رنج

(عَنَاءٌ) بالفتح والمد رنج وعَنَاءٌ عَانٍ وعَنَاءٌ معنن کمحدث مبالغه است

(عُنْيَانٌ) بمعنی عنوان است

(معنی الکلام) بالفتح وتخفیف الیا مراد کلام وکل ما يقصد من الشئ فهو معناه وفيه لغات معنیً کمرے ومعناة کمراة ومعنية بتخفیف الیا

(مَعْنِيٌّ) کمری رنج دیده حمت دیگرے ومقصود

(ض) عَنَاهُ الأَمْرُ عَنَايَةً بالفتح والکسر مشغول کرد او را بکارے وبرنج انداخت واندوهگین نمود

(عَنَاءٌ) کنیر ضبط آب کہ نتواند شکافتن آمد به حدث به امور فرود آمد بروی کار وعَنَاءٌ الأَمْرُ عَلَيْهِ دشوار گردید وعَنَاهُ الأَمْرُ عَنَاءً اندوهگین نمود وبے آرام ساخت

(س) عَنَى فِيهِمْ عَنْيًا اسیر گردید لغة فی عنا وعَنِيَ عَنَاءً) رنج دید

(عَنْوَنْتُ الْكِتَابَ) نشان نمودم کتاب را او سرنامه نوشتم

(عَنَاءٌ) خوار گردانیدن وروبا نیدن واشکار ساختن بین گیاه را

(تَعْنِينَةٌ) بندی کردن وبار نهادن وخلا نمودن شتر گرگین را بگمیز

ع ن ی

(عَنِيَّةٌ) بالفتح رنج

(عَنِيَ) کغنف رنج دیده

(عَنَاءٌ) بالفتح والمد رنج وعَنَاءٌ عَانٍ وعَنَاءٌ معنن کمحدث مبالغه است

(عُنْيَانٌ) بمعنی عنوان است

(معنی الکلام) بالفتح وتخفیف الیا مراد کلام وکل ما يقصد من الشئ فهو معناه وفيه لغات معنیً کمرے ومعناة کمراة ومعنية بتخفیف الیا

(مَعْنِيٌّ) کمری رنج دیده حمت دیگرے ومقصود

(ض) عَنَاهُ الأَمْرُ عَنَايَةً بالفتح والکسر مشغول کرد او را بکارے وبرنج انداخت واندوهگین نمود

(عَنَاءٌ) کنیر ضبط آب کہ نتواند شکافتن آمد به حدث به امور فرود آمد بروی کار وعَنَاءٌ الأَمْرُ عَلَيْهِ دشوار گردید وعَنَاهُ الأَمْرُ عَنَاءً اندوهگین نمود وبے آرام ساخت

(س) عَنَى فِيهِمْ عَنْيًا اسیر گردید لغة فی عنا وعَنِيَ عَنَاءً) رنج دید

(عَنْوَنْتُ الْكِتَابَ) نشان نمودم کتاب را او سرنامه نوشتم

(عَنَاءٌ) خوار گردانیدن وروبا نیدن واشکار ساختن بین گیاه را

(تَعْنِينَةٌ) بندی کردن وبار نهادن وخلا نمودن شتر گرگین را بگمیز

ع ن ی

(عَنِيَّةٌ) بالفتح رنج

(عَنِيَ) کغنف رنج دیده

(عَنَاءٌ) بالفتح والمد رنج وعَنَاءٌ عَانٍ وعَنَاءٌ معنن کمحدث مبالغه است

(عُنْيَانٌ) بمعنی عنوان است

(معنی الکلام) بالفتح وتخفیف الیا مراد کلام وکل ما يقصد من الشئ فهو معناه وفيه لغات معنیً کمرے ومعناة کمراة ومعنية بتخفیف الیا

(مَعْنِيٌّ) کمری رنج دیده حمت دیگرے ومقصود

(ض) عَنَاهُ الأَمْرُ عَنَايَةً بالفتح والکسر مشغول کرد او را بکارے وبرنج انداخت واندوهگین نمود

وفی الحدیث بسم الله أعوذ بك من كل داء يعنيك اي يتصدك او يشغلك وعلى عناء اى رنج کشیده

وعُنِيَ عِنَايَةً بالکسر مجهولا رنج دید بحبت کسے يقال عنيت بحاجتك ودر تیمی از سع نیز آمد قلیلا وعنی الامر دشوار گرفت وحادث گردید وعَنَتِ الأَرْضُ بالنبات رویانید گیاه را وعَنَى بالقول کذا اى قصد ودر جنان عنی فلانا کان له فی الحدیث من حسن إسلام المرء تركه ما لا يعنيه اى لا يهمه وعَنَى الشئ نگاهداشت آمرا

(ض س) عَنَى فِيهِ عَنْيًا کار کرد

(س) عَنِيَ عَنَاءً رنج آویخته شد در بند

(عَنَاءٌ) رنجانیدن وسرنامه نوشتن ونشان کردن کتاب را وروبا نیدن بندی را

(مُعَنًّى) کمعظم اسپی است همچین وشتر کوهان شکافته وبندی دیر مانده

(تَعْنِينَةٌ) رنجانیدن وسرنامه نوشتن ونشان کردن کتاب را وعنیه اکودن شتر گرگین را

(عَانَاهُ مُعَانَاةً) منازعت کرد باوی وملابسه نمود ورنج کشید ورنجانید يقال عايقونا مالهم یعنی فیکونیجار مال نمیکنند

(تَعْنِيَةٌ) رنج کشیدن ورنجانیدن

لازم ستمد و منازعت نمودن با کسے و سرپیچ دیدن جهت دیگری
بعینه آلوده شدن نشتر کردن
ومنه حدیث الشعبی کان ابن اشوع
یعنیه احب الی من اقول فی
مسالة برائی
(اعنتنی) بلا اعنتنا ۱ ربخ دید
بجهت وی تیمار داشت ۲ و
اعنتت بلا امور) فرود آمد بر
وے کارها

باب العین فصل الواو

ع و ث

(عاث) بالضم راه و گذرگاه و
جاے فراخ
(ن) (عاث فلانا عن الامر) برگردانید او را چند آنکه متحیر
گردید
(عوث فلان فلانا) بازداشت
وبرتاخیر و درنگ داشت از را
(تعوث عن الامر) برگردانیدن
از کار بکه سرگشته گردید
(تعوث) سرگشته گردیدن

ع و ج

(عوج بن عوق) بالضم نام مردی
است (ولد فی مقدم ادم فعاصل
الی موسی) ذکر من عظم
خلقه ضخامة وجبلا عوج و
وکوه است بمین
(عوج) محرکة کژی یا کجی در بالای
چیزے ایستاده چون دیوار و ثبت
وچوب بستی و مانند آن
(عاج) استخوان پشت دابه یا پیلی
است یا آن بخاست که دندان
دست برنجن وشانهاسازند وبعضه
الحدیث کان لا یمشط من عاج
وقوله علیه السلام لخولان
اشتر لفاطمة سوادین من عاج
وناقه نرم و آرام و استخوان پیل
(عاجة) یکے و آن نجس است
نزد شافعی وطاهر نزد ابوحنیفه
ومن خواصه انه ان نجر به الزرع
او النجم لم یقربه دود وشاربها
کل یوم درهمین ماء وعسل ان
جومعت بعد سبعة ایام نبلت
وعامه عاج را دندان فیل گویند
(عاج) مبنیا بالکسر جرئت ناقه
وذو عاج داومی است
(عوج) کعنب کژی یا کجی در
معیشت ورای ودین وزمین
ومانند آن
(عوجج) کامیر نام اسپ عروة
بن ورد
(داره عوجج) کژ بیر سرے است
(عاجج) ایستاده
(اعوج) کاحمد بدخوی و کجرو
اسپ که در هر دو دست آن بی باشد
(عوج) بالضم جمع وسعرفه سپی
است سابق مربنی هلال را در
جاهلیت اعوجیات منسوب
بوی ولیس فی العرب فحل
اشهر ولا اکرم منه کان
للکندة فاخذه سلیم ثم صار الی بنی
هلال وصار الیهم من بنی کلب امیر
واسمه مخبی بن اعصر
عوجاء کعصر اشتر الاعزل یک
گوش کمان و پشته است قفا هر دو کوه

طی ونام اسپ عامر بن جوین
طائی ونام چند جا بها است
(عوجان) محرکة جوئی است
(عوج) کشادو عاج فروش واکه
با خود عاج داشته باشد
(ن) (عاج بالمکان عوجا ومعاجا
بفتحهما) اقامت کرد ونیز عوج
مفیم کردن کسے را لازم متعدد
ایستادن یقال عج بالمکان اذا
وقفت فیه وعجمته انا ایضا و
بازگشتن یقال فلان ما یعوج عن شیء
کذا ای لا یعرج ونم دادن بچیزے
کردن نشتر را بکشیدن مهار و
سپاسگی کشیدن مهار شتر
(س) (عوج عوجا) محرکة کژ گردیدن
(تعویج) کژ گردانیدن و بعاج
ترکیب دادن چیزے را و مرصع
ساختن بآن
(تعوج) کج گردیدن
(عصا معوجة) عصاے کج
(اعوجاج) کژ شدن
(اعوجاج علیه) میل کردبروے

ع و د

(عود) بالفتح دوم درمتری و
کلان سال از شتر و گوسپند و فی
المثل ان جزء العود فرده وقرا
(عودة) موت عیده ومنه المثل احم لعودة
(عوادع) یعنی وترب انبیران
ما برد آزموده کار مدی خواه وراه
دیرینه معتمی قدیم قال هل
الجدال الا السود والعود والندی
ونام اسپ کعب بن خلف واسپ

سریجة بن وهبل ویقال رجع عودا
علی بدئه وعوده علی بدئه
یعنی با گشته همان راه که آمده
بود ای قرنش هنوز منقطع نشده
که باز گردید کذا رجع عودا
وبدءا وقد مر وبگذار
(العود) شاعری است
(عید) بالکسر خوئی گرفته هرچه
باز آید از اندوه بیماری وغم و
اندیشه و مانند آن وروز فرهم آمدن
قوم وروز جشن اهل اسلام اعیاد جمع
جمعة بالیاء واصله الواو وللزومها
فی الواحد یقال للفرق بینه و
بین اعواد الخشب وورختی است
کوبے وکشتی است وعبید بن
الابرص مردی بود
عجایب عیدیة) شتران نجیب
منسوب بسوے عبید نام محل یا
منسوب بسوے عبد بن غنی بن مهره بن حیدان یا بسوے
عاد بن عاد یا عادی بن عاد
یا بسوی بنی عبید بن امری
(عود) بالضم چوب عیدان بالکسر
واعواد جمع ودر حدیث شر الرعاء
العوده بن یعنی بشاه دین ۲ و نیز
عود رود جامه ورباب وچوبی
است که دخان آن بوی خوش
دارد وقسط دریاے واستخوان بن
زبان وام العود نهر ارغانه شکنبه
(عاد) مردم یقال ما اذری ای عاد
هو ای ای الناس قبیله هود علیه
السلام وتمنعهم من ولد قابل

بن عوص بن ارم بن سام بن نوح

علیہ السلام

(عَادِیّ) ہر چیز دیرینہ

(عَادَۃ) خوی عادہ وعید وعادۃ جمع

(عِیَاد) بالکسر دوم در مبتدی (عُمّاک) بازگرونده وزیارت کننده بیمار را (اَعُوْد) بالضم وعَوَّد کطلاب وعُوَّد کرسی جمع

(عَائِدَۃ) نیکی وعطا وبخشش و مصرباني يقال فلان دو وصفح عائدة اي ذو عفو وتعطف وسود وبازگردنده

(اَعْوَد) سود مند تر يقال هذا اعود عليك اي انفع

(عُوَاد) مثلثه چیز خواسته يقال عُدْ فان لك عندنا عُوَادًا حَسَنًا اي لك ما تحب

(وعواد) كقطام امراست مثل نزال وتراك يعني عود كن

(عَوَادَة) بالضم طعام يكبار خورده باز آورده باطعام كه مرائي شخص خاص باز آرند بعد فراغ قوم

(عُوْدَان) بالضم سرخي دعصاي او صلى الله عليه وسلم

(عَبْدَان) بالفتح خرمابنان دراز

(عَيْدَانَۃ) يكي واز ان است كاسك آنحضرت صلى الله عليه وسلم دے بول مي كرد وعَيْدَان ممنوعة وهي است وعلى هذا اذا كان فعلان واذا كان فعا لا فهو من باب النون

عِيْدَانُ السِّقَاء بالكسر لقب والد احمد بن حسين متنبي

(عَوَّاد) كشداد بسيار نواز ذو الاعواد بالفتح عوذ بن سلامة اسيدي است يا ربيعة بن مخاشن يا سلامة بن عوذ كان له خرج على مطوه وذ وله اليه كل عام فتاخ حتى كان يحمل على بكرة بطاية في مياه العرب فيضيها يا ان جد اكثم بن صيفي است وكان من اعز اهل زمانه ولم يكن باني سرير خائف الا امن وذليلا الا عز وجايح الا شبع

(عَادِيَاء) بالمد جد سموءل بن حيا وهو من باب المعتل يذكر هناك ايضا

(مَعَاد) بالفتح بازگشت وآن جهان وحج وكعبه وجنت وكليهما فسر اوفى الى معاد جاي بازگشت

(مَعْوَد) بالنقص والتمام بيمار عيادت كرده

(ن) عَادَكَذَا چنين گشت و عَادَ عَوْدَا بالفتح وعَوْدَة بالفتح ومَعَادًا برگرديد وبازگشت و رد كرد وباز گردانيد ويقال عَادَلَه بعد ما كان اعرض عنه ونيز عَوَّد بيمار پرسي نمودن عِيَاد وعِيَادَة بكسر هما وعَوْدَة بالضم مثله وپيدا آمدن چيزي وعادت چيزي كردن و يقال لك العَوْد يعني بايد كه عود كني كذلك العَوْدَة بالتاء والعُوَادَة بالضم وفي المثل العَوْدُ أَحْمَدُ

(مُعِيد) توانا وقادر وكشن كه بار را كشي كرده باشد وشير شيشه طاي ماهر وسامور وزيرك

(فرس مُنْدِيْ مُعِيْد) كميتم اسپ رام كرده وادب داده و (جمل مُبْدِيْ مُعِيْد) هر بار با الف جنگ كرده وآزموده كار

(اَعَادَهُ اِلَى مَكَانِهِ) بجاي خويش باز گردانيد آنرا ونيز عياده خوي گرفتن چيزي دو بار گفتن سخن را

(مُعَوِّذ) الحكماء كمحدث لقب معوية بن مالك لُقِّبَ به لقوله اُعَوِّذُهَا مثلها الحكماء بعدي اذا ما الحق في الاشياع نابا هو مُعِيْذٌ الفتيان لقب ناجيه جرى لُقِّبَ به لانه ضرب مصدق فخاره اخاه حتى فخر في ناجيه فضربه بالسيف وقتله وقال اعوذها الفتيان بعد ليفعلوا الفطن اذا ما حاد في الحكم نازع

(عَيَّاد) بالفتح عند حسين وپيا و بردن يقال عَيَّذْتُ به والفعل من نصر ويقال عَوْذًا بالله منك اي اعوذ بالله ونيز عَوْذ از اعلام است

(بنو عَوْذَة) بالفتح بطني است

(عَوْذَة) بالضم افسون وتعويذ

(عَوَذ) عمر كه پناه وجاي برگ فرو ريخته از درخت و ناكس و فرومايه ويقال اَفْلَتَ مِنْهُ عَوَذًا يعني ترسانيد ونزده ونيز عَوَذ ناپسند وشتن عَوَذ بالفتح مثله ومنه ما زكت الا عَوَذًا صفة وعَوَاذًا اي كراهة

(مُتَعَيِّد) سخت ستمگار وخشمناك و برگناه ناكرده نسبت كننده و بسے ترساننده

(تَعْيِيْدُ العَائِنِ بالمعيون) خشم زخم رسانيد وسخت بسا افتاده و چشم زخم رسانيدن ✦ ونيز

(تَعْوِيْد) عادت كردن چيزي را وخشنائي نمودن ومنه تعويد المرأة اذا اللذات بنسائها على ضراتها وحركت يدها تعاويذ وفي الحرب تحمي بركيد گي برگرديدن هر فريق در جنگ وجز آن وميل نمودن

(اِسْتِعَادَة) خوي كردن چيزي وبار گشتن خواستن بكاري يقال استعدته الشيء فاعاده اي سأله ان يفعله ثانيا وخوي كردن خواستن

ع و ذ

(عَوْذ) بالفتح عند حسين وپيا و بردن يقال عَذْتُ به والفعل من نصر ويقال عَوْذًا بالله منك اي اَعُوْذُ بالله ونيز عَوْذ از اعلام است

(بنو عَوْذَة) بالفتح بطني است

(عَوْذَة) بالضم افسون وتعويذ

(عَوَذ) عمر كه پناه وجاي برگ فرو ريخته از درخت و ناكس و فرومايه ويقال اَفْلَتَ مِنْهُ عَوَذًا يعني ترسانيد ونزده ونيز عَوَذ ناپسند وشتن عَوَذ بالفتح مثله ومنه ما زكت الا عَوَذًا صفة وعَوَاذًا اي كراهة

(عَاذَ) معنی است در صرف (عَاذَةٌ) جائے بلاء وہذیل یا در کنانہ

(عِیَاذٌ) بالکسر پناہ جائی ومرغ پناہ گرفتہ در کوہ وجزآن ونام مردی + ونیز (عیاذ) اندخیدن وکوچ آوردن آہو ماده وجزآن و چنیدن بخیزے ولازم شدن و الفعل من نصر ویقال هو فی عِیَاذِهَا ای بجذثان ناقتها

(عُوذَةٌ) کمینہ نام زنے

(عَائِذٌ) نوزائیدہ از آہو واسپ وشتر وگوسپند وجزآن عُوذٌ وعُوَّذٌ بضمہا جمع ویقال هی عَائِذٌ بَيِّنَةُ العُوذَةِ ذلك اذا ولدت عشرا بعدها وخمسة عشر يوما ثم هی مُطْفِلٌ بعد وعَائِذٌ اللہ کہ وے است والصواب عَيْذُ اللہ کہ گذشت + ونیز عَائِذٌ انثی الوادر بس خولانی است + ونیز عَائِذٌ پدرمی از بنی مصطلق

(بنو عَائِذَةَ) بطنی است + ونیز عَائِذَةٌ از اعلام

(عَيْذُون) بالفتح نام جدابے علی فانے

(بنو عَوْذَی) بالفتح مقصورا بطنی است

(عُوَّذ) بالکسر گیاہ مہین خار سترہ یا در زمین درشت ودشوار کہ شتر بدان نرسد وگوشت کہ بر استخوان چسپیدہ باشد ومنه اَطْيَبُ اللحم عُوَّذُهُ ومرغی اسپ کہ پیوستہ در کوہ وجزآن پناہ گرفتہ باشد

(مَعَاذ) بالفتح جای پناہ وپناہ بردن والفعل من نصر ويقال مَعَاذَ اللہِ ای اَعُوذُ باللہ مَعَاذًا تجعله بدلا ممّا للفظ بالفعل لانه مصدر وان كان غير مستعمل مثل سبحان اللہِ وكذا مَعَاذَ وَجْهِ اللہ

(مَعَاذَة) باتا نانون وتعویذ وپناہ بردن ويقال مَعَاذَةً اللہ ای اعوذ باللہ مَعَاذَةً وكذا مَعَاذَةَ وَجْهِ اللہ امُعِيذ) کمقیم ماده نوزائیدہ

مُعَوِّذ علی الاصل مثله

(مُعَاذ) ابن جبل بالضم ومعاذبن عفراء ومعاذبن عمرو بن الجموح صحابیان اند ومعاذبن عبد اللہ جہنی ومعاذبن ہشام وستوائی از محدثان + ومسکۂ مُعَاذ در ریشہا پدید است

(مُعَاذَة) آبی است در ہفت منزلی فیشر راونیز از اعلام است

(عَاذَة) نوزائیدن آہو وجزآن يقال عَاذَتْ واَعَاذَتْ وملتی گردانیدن وبازداشت نواختن کسے را

(مُعَوِّذ) کمحدث نام مردی

(مُعَوِّذَان) بالتاء سورہ وسورہ اخیر از قرآن

(مُعَوَّذ) کمعظم جائی کردن بندند اسپ وجزآن وناقہ کہ پیوستہ یک جا ماند واز جائی عزیز وجز گاہ شتر در پیرامون سرا او دائرہ

(مُعَوِّذ) تشتب وگیاہ درین خار یا در زمین درشت وسخت رستہ کہ شتر بدان نرسد وتکسر الواو

(تَعْوِيذ) آنچہ از عزائم وآیات قرآنی وجزآن نوشتہ جہت حصول مقصود ودفع بلا با خود دارند

(تَعْوِيذ) بازداشت خواستن کسی را وملتجی گردانیدن

(تَعَوُّذ) اندخیدن

(تَعَاوُذ) ہمدیگر پناہ بردن قوم

(اِسْتِعَاذَة) پناہ گرفتن

ع و ر

(عَوْرَة) بالفتح اندام شرم مردم وہوما بین السرة الی الرکبة وہر چہ از نمودن ودیدن آن شرم آید

(عَوْرَات) بالکسر جمع وانما جمعت الثانی من فَعْلَة فی جمع الاسماء اذا لم یکن یاء او واوا وقد یخفف بعضهم

عَوْرَاتِ النِّسَاءِ بالتحریک علی لغة قیس ودختنہ در سر حد ملک در صف لشکر ودر حصار کہ از ان بیم باشد وساعتی کہ دران کشف عورت سزاوار است وهی ثلث عَوْرَاتٍ ای ثلث اوقات قبل صلوٰة الفجر وعند نصف النهار وبعد العشاء الاخیرة وشگاف کوہ وشہر آن وعَوْرَةُ الشَّمْسِ جای بر آن وفرو شدن آن + ونیز عَوْرَة یک چشمی

(عار) عیب وننگ وقبیحت ومنه الحدیث اِيَّاكُمْ والغلول فانه عَارٌ عَلَيْهِ

(عَارَة) چیز عاریتی قال فلان واخلف انا المال عارة

(عَوْرَة) لگنف بد باطن رشت سر

(عَوْرَة) کفرحة صاحب عورت وخلل ومنه قول ابن عباس مجاعة انّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ ای ذات عَوْرَةٍ

(عَوَار) مثلثہ عیب وور یدگی وکشکے جامہ

(عُوَيْر) کزبیر دو موضع است و نام مردے وخصلت نکوہیدہ وزاغ

(عَائِر) در وچشم وہر چہ چشم در رسانند وخاشاک چشم وآبله ریزہ بر پلنگ زیرین ونیز وسنگ کہ رسد واندا زندہ را مانند

(عَائِرَة) بسیار کہ بنظر نگنجد وچشم خیرہ شود ويقال عَلَيْهِ من المال عَائِرَة عينين وعِثْرَة عينين ای کثیرة تملأ بصره

(عَارِيَة) بتشدید الیاء وقد یخفف ہر چیز عاریتی کانہا منسوبة الی العار لان طلبها عَارٌ وعَيْب

(عَوَادِي) مشدد ومخففہ جمع (اَعْوَرُ) مریک چشم عُوَّد وعُوَّدان وعِيدان بالکسر جمع وزاغ وسیچکارہ از ہر چیز ودست وبد دل وکند خاطر وافسردہ دل بے خیر کہ راہ راست نرود ونوفیق راست روی نیابد ورہنمای بد راہی وکتاب محو شدہ وسوار بے تازیانہ ومرد بے برادر ویک چشم وبرگردانیدہ واز حاجت باز داشتہ وکلاستہ رسیدہ عُوَّذ (ان) بالضم جمع وفی المثل بدلی اَعْوَرُ در حق آن نکوہیدہ حیرت گویند

که خلیفه وجای نیکو سیرت باشد
ودر ما قالوا خلف اعور والکه
درسرش تخم میش باشد اعاور
جمع وراه بے علم ونشان
(عَوَرٌ ا ع) بالفتح معدد اسکن
زشت یا کا زشت وزن یک
چشم یا زن کمیک را دو بینند و
وشت بے آب
(عَوَرَتًا) بالفتح مقصور اشهرے
است قریب نابلس قیل بها قبر
سبعین نبیًا منهم عُزَیرٌ ویوشع
علیهما السلام
(رکیة عُوَارَان) بالضم چاه
شکسته ریخته مذکر ومونث واحد
وجمع وردی کسان است وعُوَرَانُ
قیس) پنجم کس شاعر اند تمیم بن ابی
ورا عی وشماخ وابن احمر وحمید
بن ثور
(عُوَار) کزنار وخاشاک مخاکه
چشم وفرستوک وگوشت پاره که
از چشم برآورند بعد فرو رو
انداختن در آن وآنکه راه نه
بیند وسست وبد دل عَوَارِیر
جمع والذین حاجاتهم قی اوباهم
(عُوَارِی) بالضم وتشدید الواو
مقصور ادرختی است که ازان
کردن بند ها سازند در مکه
عَوَارِم) بالفتح گروه ملخ زرد
عَیزَان) بالفتح مثله
(ن) عَارَهُ) یک چشم گردانید
اورا
(ن ض) عَارَهُ) گرفت آزار او بود
یا هلاک کرد آزار ومنه مَا دَرَی
ای الجَرَّ دِعَارَهُ ای ای النَّاس فی
(س) عَوِرَ عَوَرًا) محرکة رفت بینائی
یک چشم وی ویک چشم گردید کذا
عَارَ یَعَارُ بالاعلال وانما صحت
الواو فیه لصحتها فی اصله وهو غوِر
بسکون ماقبله ثم حُذِفَت الرَّاءُ الاولی
(مَعْوَر) محسن جای بارس از
درد وتقطع
(مَعَار) اسپ لاغر کرده بعد
فربهی یا اسپ بر کنده موے
ونب وفربه
أعوَرَهُ إعوَارًا) یک چشم گردانید
آنرا + ونیز (عوار) آشکار گردیدن
وفا در وتوانا نمودن یقال عَوَرَ لَكَ
الصَّیدُ ای امکنک وَاعوَرَ الفَارِسُ
اذا بدا فیه موضع خلل للضرب
وبعاریت دادن کسے را چیزی و
عاریت گرفتن یقال اَعَارَهُ وَاعَارَ
منه و بارس شدن
(تَعْوِیر) یک چشم کردن واندازه
کردن پیما نه را وپیش کش آوردن
گوسپند را جهت ازسندی آن نر
را ودر وغ گفتن وبازگشتن ازان
وبازو اشتن برگردانیدن یقال
عَوَّرَهُ عَن فُلَانٍ ای کذب عنه
وعَوَّرَتْهُ عَنِ الامر ای صَرَفَتْهُ
واکندن چشمه وما نند ان
یقال عَوَّرَتِ الرَّکِیَّةُ یعنی اگندم
چشمهای آب چندان که خشک شد
آب او
عَارَهُ إیَّاهُ عَارَةً) عاریت
داد اورا + ونیز مُعَاوَرَةً) بهمگر
بنوبت گرفتن چیزے را واندازه
کردن پیمانه را وهر چه دیگرے
کند باو همان کردن وکذا
عَایَرَا مُعَایَرَةً) یعنے
اندازه نمود پیمانه را + وعَایَرَ
بَینَهُمَا مُعَایَرَةً وعِیَارًا) ببکدیگر
اندازه کردند ودر ودیدکے
وبیشی آنها را
(اِعْتِوَار) بهمگر بنوبت گرفتن
چیزی را ودست بدست گردانیدن
(تَعَوُّر) عاریت گرفتن وبهمگر
بنوبت گرفتن چیزے را
(تَعَاوُر) دست بدست گردانیدن
چیزے را وبنوبت گرفتن
(مُسْتَعِیرُ الحُسْنِ) مرعی است
(مُسْتَعَار) عاریت خواسته دوست
بدست گرفته
(اِسْتِعَارَة) بعاریت خواستن
چیزی را وتنها شدن یقال
اِستَعوَرَ اذا انفرد) ودست
بدست گردانیدن چیزے را
(اعْوِرَار) یک چشم شدن اعْوِرَارًا
مثله

ع و ز

(عَوْز) بالفتح دانه انگور عَوْزَةٌ یکی
(عُوْز) بالضم نام مردے
عَوَزًا محرکة نیازمندی وبدویشے
(لا لَعَوْزٌ لَوَشَرٌ) گلف از
اتباع است
(مِعْوَز) بالکسر جامه کهنه هر
وقتی بدان جهت که لباس
درویشان است مِعْوَزَة بالتا
مثله مَعَاوِز جمع
(س) عَازَنِی الشَّیءُ) نایافت
گردید مرا آنچیز ونیافتم آن را
عَوِزَ عَوَزًا نایاب گشت نیز عَوَزَ
نیازمند گردیدن ودرویش شدن
ودرشت ودشوار گردیدن کار
(مُعْوِز) محسن درویش ونیازمند
(اَعْوَزَ الرَّجُلُ) اعْوَازًا درویش
گردید واَعْوَزَهُ الشَّیءُ محتاج شد
بسوی آن ودشوار گشت اورا آنچیز
واَعْوَزَ الدَّهْرُ نیازمند گردانید
وبقال مایَعُوزُ لفلان شیء الا وهو
به ای مایُشْرِف

ع و زم

(عَوْزَم) بالفتح ناقه کلان سال که
در آن بقیه باشد وزن پیر قدمز

ع و س

(عَوَس) بالضم لوغی از گوسپند
کَلْبٌ عُوَسِیٌّ منسوب است
به آن
(عَوَس) محرکة در آمدن کج
دهن وقت خنده وجز آن و
الفعل من سمع
عَایِش) نیکو سیاست کننده
شتران یقال هو عَایِشُ مَال
(اعْوَس) کاحمد آنکه وقت خنده
وجز آن کج دهنش ودر آید غوسه
مونث وزد ایه سنگ وجاودند
شمشیر وکارد وهر چیزے
عُوَاسَة بالضم یک شربت
از شیر وجز آن
عَوَاسَام) بالفتح والمد کبر اکار
خیز دوک بردار یا خیز دوکها بکم
(ن) عَاسَ عَلَی عِیَالِهِ عَوْسًا)
بالفتح کوشید ورنج کشید

جهت آنها و عاش عیاله قوت داد آنها را و نیز عَوَّس بالفتح شب برگشتن گرد چیزے عَوَسان محرکة مشله و گرد دیدن گرگ در پے خوردنی و نگاہبانی و نیکو سیاست کردن مال عِیَاسة مثله یقال عاس لله عَوْسًا و عِیَاسةً یعنی نیکو پرورش و نیکو سیاست و نگاہبانی شتران کرد

ع و ش

(عُوشة) زندگانی لغة فی المعیشة أزنیة

ع و ص

(عَوص) بالفتح نشان و نام مردے و بضم

(عُوص بن) ارم بن سام بن نوح بالضم پدر عاد است

(عَاص) رود باری ست درمیان حرمین

(عُوَیص) کامیریست سخت و شوار معنی و کلمه غریب و بلاے تیک سخت و کار دشوار و خاک سخت و جاے درشت و بلند سنگ ریزه ناک نفس و توانائی و خویش ورا بهاے آمد و شد رو باه عَوَاص بالفتح مثله

(عُوَیض) گریبر رود باری ست میان حرمین

(عَوائص) گویند که سالها بار دار نشود عُوَّص بالضم جمع

(أعوَص) بیت که معنی آن دشوار باشد عُوص بالضم جمع و جائی است نزدیک مدینه و وادی ست

بدیر بالفتح یقال فیه الاعوصیون

(عَوصاء) الصحراء کلمه غریب و دشوار و سختی و سخته و دشوار از هر چیز یقال فلان یرکب العوصاء ای یرکب صعب الامور

عوص بالضم جمع

(عَوُوص) کصبور گویند که شیر ندهد هر چند کوشش کنند

(س، عوص الکلام عَوصًا) محرکة دشوار گردید سخن وکذا

(عَاصَ عِیَاصًا) بالکسر عیصًا بالفتح

(عوص الشئ) سخت گشت و

(عَوِصَ بالکسر عَوَصًا و عَوصًا) در پیچان کرد کار بر دشمن

(اعْوَوص علیه اعْوِوَاصًا) در آورد بروی مجتهای دشوار نیز

(اعْوِوَاص) در پیچان نمودن کار

(حَوْض بعدے بالبار) سخن دشوار معنی آوردن

(عَوَّص تعویصًا) سخن و بیت دشوار معنی آورد بروے

(مُعَاوَصة) همدیگر گشتے گرفتن و بر زمین زدن

(اعْتِیَاص الامر علیه اعْتِیَاصًا) دشوار گردید کار بروے و پیچان شد و نیز اعتیاص بارنا گرفتن میش و ناقه و جز آن

ع و ض

(عَوض) بالفتح مثلثه الاخر عیبة ظرف لاستغراق المستقبل

(عَوَّض) بالتشدید لمطلق الماضی من الزمان و قلیل لا فارق عَوَض ای بدلًا الماضی ایضا یقال ما

(ثَوْب مُعَوَّض) مُخَطَّط بالنقط و یُعرب ان اضیف کلا افعله عُوَض البائضین و عوض معناه ابدًا والدهر سُمِّیَ بذلک لانه کلما مضی اجزء عَوَضَه جُزْءٌ او قِسْمٌ او اسم صنم لبکر بن وائل و یقال افعل ذلک من ذی عُوَضٍ کما تقول من ذی أُلُفٍ یعنی از سر نو لکن این کار را جمهور عوض را در ماضی و قطرب در مستقبل استعمال نکنند

(عوض) کعنب آنچه بجاے دیگرے آید و بدل أعواض جمع و هی اسم مصدر

(مَعُوض) عوض داده شده فاعل بمعنی مفعول کعیشة راضیة قاله ابو محمد الفقعسی

(مَعُوضة) چیزے عوض اسم مصدر است عِوَض مثله

(ن، عاضه الله مثله عِوَضًا) کعنب و عَوْضًا بالفتح و عِیَاضًا بالکسر اصله عَوْضٌ عوض او داد خداے مرا

(عاضة) عوض دادن

(تَعْوِیض) عوض دادن یقال عوضنی منه مُعَاوَضة عوض دادن

(تَعَوُّض) عوض گرفتن

(اعْتِیَاض) بعوض خواستن آمدن و عوض گرفتن

(اسْتِعَاضة) عوض جستن بعوض رسیدن

ع و ع

(عَوْعَاء) غوغا و شور و غوش

(عَوْف) بالفتح جان و شان

(عَوْعَوْف) ای بانگ کار و مهمان و بخت و رزق و بهره و شیر بیشه بدان جهت که شب گرد است و شب شکار کند و خروش و گرگ و نیکو خدمتی شتر دور زنده و کوشش کننده جهت زن و فرزند و گیاهی است خوشبوی در مرغ و بتی و کوهی است و نام مردے و قبیله قال ابو عبید کان بعض الناس یقول العوف الفرج فذکرته لابی عمرو فانکره و عَوْفان نام دو مرد از بنی سعد عوف بن سعد و عوف بن کعب بن سعد و فی المثل لا حُرَّ بوادی عَوْفٍ وهو اوفی من عوف یعنی عوف چیره و غالب است بر باشندگان وادی خویش و آنها مانند بنده اند در اطاعت وے

(هو عَوْفُ بن مُحَلِّم بن ذُهْل بن شَیبان لان عمر بن هند طلب منه هَرِمًا و ان الفرطوکان قد اجاره فمنعه عوف و ابی ان یسلمه فقال عمر و ذلک او قیل ذلک لانه کان یقتل الاسادی او هو عَوْف بن کعب طلب منه المنذر بن ماء السماء زهیر بن أُمَیَّة لِدَخْل فمنعه فقال ذلک و ابو عبد عوف بن أنانة معروف بمسلم و ابو عبد الرحمن عوف بن مالک اشجعی صحابیان اند وقد جلد النبی صلی الله علیه وسلم مسطحا فیما قال فی عائشة ام المؤمنین رضی الله عنها

ع و ف

(رضی اللہ عنہما) وابن الاحوص عَوْف بن مالک نصری وعَوف بن حارث ازدی وعوف بن مالک بن طفیل تابعیان وعَوْف آعرابی فقیہ منسوب (قَطِیعَۃ عَوْفِی) محدثان وابو عَوْف) اسم زوائم (عَوْف) اسم ماده (عَاف) سہل ودیم عُوَیْفُ الْقَوَافِی بن عنبہ بن معویۃ گزہیر یا معویۃ بن عقبہ شاعراست وعویف الاضبط مردی است کہ نبی صلے اللہ علیہ وسلم در سال عمرہ قضا او را در مدینہ خلیفہ فرمود (عَوَاف) کشتم شکار کہ شیر بشب شکار کند وخورد وآنچہ حاصل شدہ باشد کسی را (عَوَافَۃ) بالشاعمثلہ فیہما وغیرہ وعَوَافَۃ بطنی است از قبیلہ اسد یا از بنی سَعْد بن زید مَنات وازان است زُفَیان اَبُوالْمُوَالِ عَطِیَّۃ بن اسید راجز وغیرہ (عَوَافَۃ) شب گرد (دن عَافَتِ الطَّیْرُ) گردید مرغ پیرامون چیزے یا آب لامردہ یا گردید متردد آنہ باراده فرود آمدن بران (دعَاف) چسپید بآن ولازم شد (عُوُوف) شب در پے شکار گردیدن ودو وشکار کردن وے وآن

ع وق

(عَوْق) بالفتح مردبی خیر وبضم (اَعْوَاق) جمع وآنچہ از چیز بازماند

مردم راوبقال عَاقَنِی عَوْق ای عَاقَنِی عَوْقَۃ بالتا وشنہ وزنانہ یقال لایکون ذلک اَخُوعَوْقٍ ای اسخر وہرو وخم واوی وموضعی است ومجازا وھو بالضم او غلط من ضَمَّہٗ اَوْ کَصَوْبٍ فقط (عَیْق) بالفتح مردسخت مانع از بازودست نگے نمایندہ (عُوق) بالضم پدر عوج ومن قَالَ عُوجُ بن عُنُق فقد اَخطَاَ ہ ومانع خیر وبازدارندہ وموضعی است (عَوْق) ممرۃ گرسنگے ونیز (عَوَق) بطنی است از عبد قیس ازان بطن است منذر بن مالک ومحمد بن سِنان عَوَقِیان (عَاقَ عَاقَ) بالسکون حکایت آواز زاغ (عَوِق) گنف بازدارندہ و (رَجُلٌ عَوِقٌ لَوِقٌ) مردکول شرم گین (رجل عُوَق) کصرد مردبازدارندہ از نیکی وحاجت ودرنگی کنندہ ودر رنگ دارندہ عَوِق) کنصب مثلہ ومانع وبازدارندہ وبد دل وانکم پیوستہ امور را وازنیاز بازدارد وہر کہ ہر کار کہ آہنگ نماید نکند آن را ویشد وفیہما (عَوْقَۃ) کہنزۃ مردبازدارندہ از حاجت ودرنگی کنندہ وہمی است بیمامہ (عُوَاف) کغراب آوازی است کہ از شکم ستور برآید وقت رفتار

(عَائِق) کصاحب آنکہ مردم را از امور بازدارد ودیر تاخیر بر انگیزد و تاخیر نماید عُوَّق) کمعظم جمع وبازدارندہ از ہر چیزے عَوَائِقُ الدَّھْرِ بالفتح سختہا و بلاہاے زمانہ (عُوَّق) کسکر بازدارندہ مردم را از حاجت یا بدل (رجلٌ عَیِّقٌ) کمیس وتخفیف مرد نیک بازدارندہ از حاجت ودرنگی نمایندہ وَصَیِّقٌ لَیِّقٌ عَیِّقٌ) از اتباع است (عَیْقُوق) کفتور ستارہ است خرد روشن سرخ رنگ بطرف راست کہکشان کہ پیر وثریا باشد اصلہ قَیْعُول فلما التقی الیاء الساکنۃ والواو صارتا یاء مشددۃ (عُوَّق) کیعول بنی اسد مردم نوح علیہ السلام ایام مردمی بود از صالحان زمان خود وران قوم فَکَانَ مَاجَرَّءُوا عَلَیْہِ فَاَتَاھُمُ الشَّیْطَانُ فِی صُوْرَۃِ اِنْسَانٍ فَقَالَ مَثَلُکُمْ فِی مِحْرَابِکُمْ حَتّٰی تَرَوْہُ کُلَّمَا صَلَّیْتُمْ فَفَعَلُوْا فَاَلْہَبَہٗ وَبِسَبَبِہٖ مِنْ بَعْدِہٖ مِنْ صَالِحِیْھِمْ ثُمَّ تَمَادَیْ بِھِمْ اَلْمَرَادِی اَنِ اتَّخِذْ وَاٰلِہَتَکَ الْاِصْفَلَۃَ اَصْنَامًا یَعْبُدُوْنَھَا (ن) مَاعَاقَتِ الْمَرْاَۃُ عِنْدَ دُرْجِھَا عَوْقًا) بالفتح وکَلَا قَتْ یعنے بدل شوہر نخسپید ونیز (عَوَق) بند کردن وبازداشتن وبر گردانیدن ودیر تاخیر ودر رنگ داشتن

(مَعُوق) کمحسن مردخوابناک سرجنبان وگرسنہ اَلْعُوقُ بِالدَّابَّۃِ وَالزَّادِ عَافَقَہٗ سپری شد (مُعَوِّق) کمحدث درنگ کنندہ (تَعْوِیق) امر درنگ داشتن وبازداشتن ومشغول کردن (تَعَوَّق) بازایستادن ازنیازد حاجت ومشغول شدن (اِعْتِیَاق) دیری نمودن وبازداشتن

ع ول

(عَوْل) بالفتح چیز یقال اَوَّلُ عَوْلٍ وَبَلَاءٍ ای اول شئ وماھو عَوْلٌ ای حوکۃ (عَوْلَکَۃ) کیفیۃ جنگ کوش یقال تَرَکْتُھُمْ فِی عَوْلَکَۃٍ ای قتال وکذا ترکتھم فی مَعْوَکَۃٍ بالفتح وفتح الواو (مَعَاك) بالفتح دوش ورہ وجاے پناہ (ن) عَالَ عَلَیْہِ عَوْلًا مائل شد بردی وبازگردید وپیش آمد وحمل کرد وعَالَتِ الْمَرْاَۃُ بکاف بازگشت وزر واپچہ بود وآن را منہ المثل عُوْلِی بِبَیْتِکِ اذا اَغْیَالَتْ بِنْتُ جَلَا بِنْتِ دعاک مَعَاكَ عَلَیَّ ومَعَاكَا) بالفتح وزید معاش خود را وعَالَکَ بہ بازبردبوے وعَالَکَ عَلٰی عِیَالِہٖ امیدوار ساخت بر مال خود ونیز مَعَاكَ) سپر پشت برداشتن چیزے را وبر گردان خود گرفتن

(تعاوُل) باهم کارزار کردن
کشش نمودن
(تعاوُنك) اعنبی نمودن

ع و ل

(عَوْل) بالفتح بلند آوازی در گریه و فریاد (عَوْلَتا) تعالتا معناه آیخ بر تو چیره باشد و بر جیدت مدد و خاسته شود و قوت دهد (عَوْل) عیال و نیز عَوْل، واے کلمه است بچون ریب و ویل یقال عَوْلَك وعَوْلَ زَيْدٍ (عَالَة) شتر مرغ و باران گریز (عَوْل) کعنب مدد جوی و اعتماد اسم است تعویل را (عَوْيل) کامیر بلند آوازی در گریه و فریاد (عِيَال الرَّجُل) گلتاران و فرزند و هر که در نفقه موئنت مرد باشد عِيَل کعلیس مثله عَالَة (عَيَائِل) جمع یقال هُمْ عَالَة وهن عَيَائِل واوی است ویائی (عَائِل) ترازوی مائل و غالب از هر چیزے (عَائِلَة) سیرت و شوار (عُوَال) کغراب بطنی است از بنی عبد الله بن غطفان و دو موضع است (عُبَيْدَة بن عَوَّال) کشد و خارجة بن عَوَّال) نام دو شخص است که بروزگار مصر با عبد الله بن عمر و حاضر آمدند (عَوْل) کمبر آهنے کهبان که کنند و میتین مَعَاوِل جمع و دی (مَعَاوِل) بالفتح قبایل ازد مَعَاوِلَة بالتاء مثله (مَعْوُل) مغلوب الصبر (عَالَ عَوْلًا) بالفتح میل کرد از راستی و کژی نمود و عَالَ الشَّيْءُ فُلَانًا چیره شد بروی و گران گردید بلی آرام ساخت آزار و عَالَ فُلَانٌ عَوْلًا وعِيَالَة بالکسر بسیار عیال گردید ومنه عَالَهُ عَالَ ومَالَ وعَاءَ علیه ای کثر عیاله ومجاز فی حکمه ومَالَهُ عَالَ ومَالَ یعنی بسیار چیز دارد عَالَ عِيَالَهُ يَعُولُهُمْ عَوْلًا وعُؤُولًا وعِيَالَة کافی و بسنده گردید عیال خود را و نفقه و خورش داد و عیالداری کرد وعَالَتْهُ أُمُّهُ کم کرد اورا مادر او وعَالَ صَبْرِي مغلوب گردید وعَالَنِي الشَّيْءُ ای غلبنی وعَالَ فِي الحُكْمِ ستم کرد و بر وے در حکم ویقال للعاثر عَالَتْكَ عَالِيَاكَفُوكَ لَعَالَتْكَ عَالِيَا وعَوْلَك مجهولا کم کناد او را خدای عزوجل وعَيْل صَبْرِي مغلوب گردید صبرم ومنه المثل عِيلَ صَبْرُ أَيُّوبَ مغلوب شد غالب او در حق شخصی گویند که از کلام خود و جزآن در شگفت باشد وهو علی مذهب الدعاء ونیز عَوْل) کم گردیدن ترازو و میل کردن آن از حق و زیاده شدن و دین بمعنی مذهب نیز آید ومنه قوله تعالی ذٰلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا قال مجاهد لا تَمِيلُوا وقیل لا تَجُورُوا وسخت شدن کار و بزرگ گردیدن آن وافزودن و برآوردن سهام فریضه وبرآوردن آنرا وافزون شدن آن لازم شتد یقال عَالَتِ الفَرِيضَةُ اذا ارتفعت وزادت سهامها علی اصلها الموجب من عدد وارثها وعُلْتُهَا انا وآوانیدن و برداشتن و رگریه عَوِيل عَوْلَة مثله وهاری خواستن (عُوَل) کمکرم آنکه بروی گریه و زاری نمایند منه الحدیث لِلْعُوَل عَنْبَرِيعَةٌ بِتَيْمَاءَ وبه سمی بعیث به اوکافراو وتخصصا علم بالای حاله (عَوَّلَ فُلَانٌ أَعْوَالًا) بسیار عیال گردید یکذا أَعْيَلَ بالیاء و (عَوَّلَ فُلَانٌ) بلند کرد آواز را در گریه و بانگ کردن و أَعْوَلَ عَلَيْهَا ناکرده بار بروی نهاد وأَعْوَلَ فُلَانٌ حریص گشت گذا العال وأَعْيَلَ وأَعْوَلَتِ القَوْسُ بانگ کرد و أَعَالَ) نیازمند و درویش گردید ونیز أَعَالَ) افزودن و شتافتن فریضه و برآوردن سهام فرائض و نفقه و قوت دادن و عیال داری کردن و کافی گشتن آنهارا (مُعَوَّل) کمعظم ستان و محل معتمد یقال لَيْسَ عليه مُعَوَّل ومَالَه مُعَوَّل ای مستعان (عَوَّلَ عَلَيْهِ تَعْوِيلًا) هاری خواست او وذی کذلك عَوَّلَ لِأَمْرِهِ وعَوَّلَهُ ویقال عَوَّلَ عَلَيَّ بما شِئْتَ ای استعن بی کانه یقول اجعل علی ما شئت وعَوَّلَ علیه معروف کیه کرد و اعتماد نمود و بر آن و نیز تعویل) باآواز بلند گریستن و آواز زدن و نازیدن و بر کسے بار نهادن و باران گریز ساختن و نیز عَيَّلَ تَعْيِيلًا) عیال دار کرد و نفقه داد عَيَّلَهُمْ عیال گردانید آنهارا یا فروگذاشت
(اِعْتَوَلَ) اعتوالا بگریست

ع و م

(عَوْم) بالفتح شناکردن در آب و رفتن بشتر و کشتی و راندن آن و اسعل من نصر
(عَام) سال اَعْوَام جمع و روز و عام سنة بالملاقة سال قحط (عَامِيَة) سرسوار که در وشت از دور نمایان گردد یا سر بادستار که در آن اول بوید آگرد دو پیچد دستار و خنارخ که ازان براب گذرند و شنارخ که بر شکم بندند و از آب گذرند و یک بند گندم یا علف در وده عام جمع
(نَعْتٌ عَامِيٌّ) گیاه خشک یکساله (عَوْمَة) بالفتح گرمی سیاهست که براب شناکند و نوعے از اداهی (عَوْم) کعمر و جمع (سنون عَوْمٌ) کسے که گریزست (عَوَّام) کغراب موضعی است (عُوَيْم بن سَاعِدَة هَذَلِي) کز هیر و عویم بن شقرین عوف انصاری اصحابیان اند (لَقِيتُهُ نَكْثَ العُرَيْمِ) آئے نقیتة بنت الاعوام اعایم بن است (عَوَّام) کشداد اسب شناور

سرهموار و عَوّام) پدر زبیر معلی است
(تعویم) دسته دسته نهادن گشت درودوه راو سال برشدن خرما بن (معاومة) سال برشدن خرما بن وجزآن وسالیانه کردن مُعَاوَمَةً المُنهِيُ عَنهَا أَنْ تَبِيعَ ذِرعَ عَامًا أَوْهُوَ أَنْ تَزِيدَ عَلَى الكَيْلِ بَيْنَ شَيْئًا أَوْ تُؤَخِّرَ (مستعام) کشتی یا شناخ

ع و ن

(عون) بالفتح پشتیبان و یاری گروا حد و جمع مؤنث و مذکر در و یکسانست (عَوَان) جمع عَوِين) کاسیر اسم جمع و یاری گری اسم است اعانت را و يُقَالُ مَا عِنْدَهُ عَوْنٌ وَلَا مَعَانَةٌ وَلَا مَعُونَةٌ وعَوْن بن عبد الله تابعی است (عانة) خرید و دو کلمه خرکره و کله گور خر عُوُون) بالضم جمع وحشی زیاد و دهی است بر فرات حَدُّ عَانِيَةَ مَنسوب است بآن و رُبَّمَا قَالُوا عَانَاتٌ وَهِيَ من أَعْمَالِهَا وچند ستاره روشن است در پائین سعود (أَبُو عُوَيْن) بالضم خرما و نمک (عُوَيْن) کزبیر نام مردے (عَوَان کسحاب جنگ کهدان یکمرتبه قتال وکشش شده باشد كَانَهُمْ يَعُدُّونَ الأُولَى بِكْرًا وَهَذِهِ عَوَانًا وده اسپ که بعد شکم نخستین بچه آورد و زن باشوی و میانه سال (زهر چهری و منه قولهم رَقَاقَةٌ

(رمعاونة) بنا للفاعل زن کلان سال ستار
(تعاون) یکدیگر یاری کردن (اِعْتِوَان) یکدیگر یاری دادن (اِسْتَعَنْتُهُ وَبِهِ) یاری خواستم ازوے و نیز اِسْتِعَانَة) موے زه راستر دن بحلق باشد یا بنتف یا بنوره و دوی انه صلی الله علیه وسلم بنوره علی عائشة هیه

ع و ه

(عَاهَ عَاهَ) کلمه راست که بدان شتر را زجر کنند تا باز ایستد عِنْهُ عِنْهُ کذلك
عَاهَة آفت
(عَوْهٍ عَوْهٍ) بنیا بالکسر کلمه که بدان مزکره را خوانند
(عَاهِيَهْ) کصاحبة فریاد و خروش
(أَرْضٌ مَعْيُوهَةٌ) زمین برآفت رسیده
(ض) عَاهَ المَالُ عَيْهًا بالفتح آفت شد
مجهولا کذلك
(أَعَاهَ القَوْمُ) خداوند ستور و گشت آفت رسیده گردیدند
(أَعْوِهُوا) بالتصحیح کذلك
(تَعْوِيه) خداوند شتر و کشت آفت رسیده شدن و یا خرشب فرود آمدن در جای بندگردیدن و خرکره را لفظ عَوْ عَوْ خواندن

ع و ق

(عَوْهَق) کجوهر مذکور است

ع و ی

(عَا) کلمه است که بدان بزرا زجر نمایند عُوْ بالضم عَاءٍ مثله
(عَوَّى) بالضم والفتح وتشدید الواو کون وبن وبالفتح آواز دو فریاد یقال سَمِعتُ عَوَّةَ القَوْمِ ای اَصْوَاتَهُم ونام مردے
(عُوَيّ) کسی جالی است
(أَعْوَى) کاحمد موضعی است
(عُوَاء) بالضم والمد بانگ گرگ و سگ وجزآن
(عَوَّاء) کشاده و بقصر سگ یا بانگ وکون وبن مردم وضبے است مراه راو آن پنج یا چهار ستاره است بالکل الف از برج سنبله و خفتم کلان سال
مُعَوِيَة بن امرأ القَيْس بن ثَعْلَبَة بفتح است
(ض) عَوِيَ الكَلْبُ عَيًا) بالفتح وعَوَاءً بالضم وعَوَقًا بالفتح وعَوِيَّةً کعتیة دن پچیده بانگ کردو یا آواز زشت و دراز برآوردن
(عَوَى لِلشَّيْءِ) خم داد آزا وکذا عَوَى البُرَةَ وَالقَوْسَ وَعَوَى الرَّجُلُ بسی سالکی رسیده قوی دست گردید مردو پس سخت پچیده پنجه دیگر آن را و عَوَى يَدَهُ پیچید دست و یرا و عَوَى عَنِ الرَّجُلِ دروغ داشت سخن و یرا و برگردانید و عَوَى إِلَى المَرْأَةِ بسوے فتنه خواند و میل (عَيَّ) قافتن بوی بدن ذکر کردن سرتاذ را
(عَوْعَى عَوْعَاةً) زجر شود گوسپند

رالکلمہ عاد نحو آن کذا عیتی
عَیَاءَۃً وَعَیَاءً
(تَعْوِیَۃ) پیچیدن وخم دادن حلقہ
یعنی شتر و کمان را و سن تافتن و
دروغ داشتن سخن کسے را و رد
کردن
(مُعَاوِیَۃ) للفاعل سگ ماہی آمد
کشن دیہہ رباہ و مغفرۃ مُعَوِیَۃ
بن ابی سفیان و معویۃ بن جاہم
و معویۃ بن اعلم و معویۃ بن
حدیج و معویۃ بن ابی عیاش
صحابیان اند و کان مُعَوِیَۃ بن
ابی سفیان ہو وابوہ من مسلمۃ
الفتح من المولفۃ قلوبہم وابو مُعَوِیَۃ
یوزن مُعَلَّوَۃ ومُعَیَّۃ ومُعَیِّنَۃ
مصغر آن
(مُعَاعَاۃ) زجر کردن گوسپند
را بالکلمہ عاد نحو آن ویکدیگر را بانگ
بر زدن ویقال ہو یُعَاوِی
الکلاب ای یُنَاجِیہَا
(عَاوَ وَاعَلَیْہِ) کرد آمدن بروی
تَعَاوَتِ الْکِلَابُ کذلک
(اِسْتَعْوَاہُمْ) فریاد خواست
ازنہا وخواند آنہا را بسوی نفتہ
(اِسْتَعْوَاہُمْ وَبِہِمْ کَرَمُوہُ) بانگ
کردن سگ یا آواز زشت وبلند
برآوردن آن وخم دادن چیزے را
اِعْوِجَاجٌ خمیدن وپیچیدہ شدن
سان وضد راستی شت

باب العین فصل الہاء

ع ہ ب
(عَہْبَب) گرد رمہ سست
وضعیف ارطلب کینہ ذار وکران
تاگہ وکلیم بسیار پشم
(عَہْبَلَی الشَّبَابِ) کزکی وبد
اول جوانی وعَہْبَلَی الْمُلْکِ) زوان
و روزگار آن
(عَیْہَاب) بالکسر آبگہ اور ابصلابت
نسبت کنند
(س) (عَہِبَہُ) نادانست آنرا
(عَوْہَبَہُ عَوْہَبَۃً) بگمراہے
نسبت کرد اورا

ع ہ ت
(رجل مُعَہْتِمٌ) مرد دل شدہ و
بے عقل

ع ہ ج
(عَوْہَجٌ) گوہر دراز کردن از
شتر مرغ و آہو و شتر مادہ و ناقہ
جوان و شتر مرغ دراز یا آہو
کہ بر ہر دو تیہگاہ وی خط سیاہ
باشد و مادہ شتر نزیست مرہ
را
(عَوَابِجُ) بالفتح قومی است
از عرب

ع ہ خ ع
(عُہْخُعٌ) کقنفذ درختی است کہ
از ان وازبرگش دارو سازند و
سُئِلَ اَعْرَابِیٌّ عَنْ نَاقَتِہِ فَقَالَ
تَرْکُہَا اَرْعَی عَلَی الْعُہْخُعِ وَقِیلَ اِنَّمَا
ہُوَ الْخُہْخُعُ وَاِنَّمَا وَقَعَ فِی بَعْضِ
کُتُبِ الْمَعَانِی تَرْعَی الْعُہْخُعَ
بِتَقْدِیمِ الْعَیْنِ فَغَلَطٌ

ع ہ د
(عَہْدٌ) بالفتح اندرز وپیمان و
سوگند قال ابو حنیفۃ ومالک و
من وافقہ اقول الحالف تعالی عَہِدْنَا
اِلَی اٰدَمَ مِنْ قَبْلُ وقال الشاعر
لَیْسَ یَمِینُ اللّٰہِ اَنْ بَنَوِی وَتِیرَ
عَہْدٌ) تقدم برکسی در چیزی و
عہد نامہ کہ میان دو حاکم و والی
بنشتہ شود و نگاہداشت حق و رعیت
وامان وزینہار و ملاقات وشناخت
منہ عَہْدٌ بِہٖ بِمَوْضِعِ کَذَا وَعَہِدَ
بِہٖ یَعْہَدُ ای عَلِمَ وَعَرَفَ فی بلد
وشہر ای کہ بوی پیوستہ باز گردد
از ہر کجا کہ رفتہ باشند وباران
نخستین بہار و باران پس باران
دیگر کہ تری آن تا تری دل رسد
(عِہَاد) بالکسر وعُہُود بالضم جمع
وروزگار و دوقا و پذیرفتارے
وعَہْدُ اللّٰہِ امر و وصیت خدای
(عِہْدَۃ) بالکسر والفتح باران
نخستین بہار
(عُہْدَۃ) بالضم بنشتہ سوگند پیمان
و بنشتہ خرید وفروخت تاوان
یقال فی الْاَمْرِ عُہْدَۃٌ وَسُتِّیَ خَطٌّ و
سُتِّیَ عَقْلٌ یقال فی عقلہ
عُہْدَۃٌ ای ضَعْفٌ وبازگشت یقال
لَا عُہْدَۃَ ای لَا رَجْعَۃَ وَاَبِیعُکَ
الْمَکْسَرَ لَا عُہْدَۃَ ای لَا تَمَاسُّ و
سَقْلَتٌ وفلان ترجع الَیَّ ویقال
عُہْدَتُہُ عَلٰی فُلَانٍ ای مَا اُدْرِکَ فِیہِ
مِنْ دَرَکٍ فَاَصْلَاحُہُ عَلَیْہِ
(عَہِید) گلف آنکہ تیمارداری
مور ولایت کند
(تَعَہُّد) کار بہم پیمان وہم دگر
وگزید کرد قدیم و دیر بنیقال قَدِمَ عَہْدُہُ
وَعَہِیدُہُ ای فی ولایتہ عَہْدًا قَدِیمًا
(عِہَاد) بالکسر باران نخستین بہار
(بنو عُہَادَۃَ بالضم بطنی است
(عِہْدَان) کوہان نشان و
پذیرفتارے عُہْدِیٌّ کسیکہ شکم
(مَعْہَد) کنندہ منزلی کہ ہمیشہ
بوی باز گردند از ہر کجا کہ رفتہ باشند
(مَعْہُود) حامی باران نخستین
رسیدہ و دیدہ و شناختہ
(ت) (عُہَدَۃ بالمکان) مجہولا باران
نخستین بہار رسیدہ شد و نیز
عَہِدَ) بالفتح مدارا کردن نگاہداشتن
و توحید خدائے تعالے و
منہ الْاَمْرُ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمٰنِ
عَہْدًا و پیش کسی در آمدن چیزے
و نگاہداشتن مودت منہ الحدیث
ان حسن العہد من الایمان ای
رعایۃ الموکدۃ واندرز کردن
(س) عَہِدَ اِلَیْہِ) پیمان نمود با
وی واندرز فرمود وعَہِدَ تُہُ
بمکان کذا ای لقیتہ
(اَنَا اَعْہَلُکَ مِنْ اَبَاقِہٖ اِعْہَارًا)
ترا ازان مہر و مامون می سازم
عَہِلَکَ مِنَ الْاَمْرِ پذیرفتار
آن میشوم
(اَرْضٌ مَعْہَدَۃٌ) کمعظمۃ زمین
کہ بر آن جا بجا باران رسیدہ باشد
(معاہدہ) بکسر الہاء کزید کر
یعنی ذمی
(معاہدۃ) پیمان نمودن باکسی
سوگند خوردن وتیمار داشتن
(تعہد) تیمار داشتن وتازہ کردن
پیمان را یقال لَتَعَہَّدَتْ ضَیْعَتِی وَہِیَ
تَعَہَّدَتْ ضَیْعَتِی وَہِیَ

فوالله تعاهدنا ان التعاهد انما يكون بين اثنين وفلان يتعهد صرع اى يجدده
(تعاهد) ميان داشتن فروگذاشت نمودن وعهد او بستن
(استعهد من صاحبه) پيمان نمود باوى وسوگند نامه يا بيع نامه نوشت واستعهد فلانا من نفسه تاوان داد او را از حوادث نفس خود
(اعتهاد) تيمار داشتن وباكسى از سر نو پيمان نمودن

ع ه ل

(عهل) بالكسر زنا
(عاهر) زناكار ومنه الحديث الولد للفراش وللعاهر الحجر اى لصاحب ام الولد وهو زوجها او مولاها والزانى الخيبة اولا شئ له وقيل الرجم وضعف بانه ليس كل زان مرجوما ولا نرا يلزم من رجمه نفى الولد
(عهلون) بالفتح نعل زنان يا هاى جمع
(عهلبة) بالفتح زن بسيار بدكار وزنا نيه ومخنول وشتر استوار اندام
(ف) (عهر المرأة عهرا) بالفتح ويكسر ويحرك وعهارة بالفتح وعهورا وعهورية بضمهما ومعهورا بضم الميم وفتح العين وسكون الهاء وضم الواو وزنا كرد وعهر مرتكب بدى گشت وورزيد
(عهرت المرأة) سبك وبدكار گرديد ونا نمود
(معاهر) مبنيا للفاعل زن زناكار

(عبهقة) بالتاء لغة فى
(عيهقة) بالفتح گمراهى

ع ه ك

(عيهكة) كدحجة كار دار كردن
(عوهكة) مثله وبرزمين زدن وفرياد كردن وخروشيدن

ع ه ل

(عاهل) بادشاه بزرگ وزن كه شوى ندارد
(عيهل) كميد رشتر ماده تيز رو ويا ناقه بر گزيده استوار اندام تو انا ربما قالوا العيهل بتشديد اللام للضرورة فى الشعر
عيهلة
بالتاء وعيهول وعيهال بفتحهما مثله وشتر تيز رو وبر گزيده وقال ابو عمرو تم لا يقال الا عيهل وعيهلة ومرد سبك وچست كه بيكجا قرار نگيرد امرأة عيهل وعيهلة ايضا كذلك وباد تند وزن بلند بالا وفيز عيهلة كنده پير

ع ه م

(عهمة) بالفتح علبيست
(عيهم) كميد راستوار اندام جزى وشتر ماده تيز رو
وعيهامة بالضم مثله وپل نر وموضعى است
(عيهمان) بالفتح آنكه بادل شب راه نرود ودر سرا خپد يا عام است در بردد
(عيهمة) شاتفتن وشتابانيدن
(عيهمى) بالفتح منسوبا بسطبر دراز قد
(عيهوم) بالفتح بيخ درختى

است وقيل هو الاحمر اولا ملس وجاى است

ع ه ن

(عهن) بالكسر پشم گوسپند وپشم يا پشم رنگين
عهون بالضم جمع وشيكو سياست كننده وشتران
(عهنة) بالكسر درختى است كه گلش سرخ باشد وپاره از پشم و كينه لغة فى الاخيرة
(عهنة) بالضم دوتا شدن شاخ درخت يا شكسته شدن آن بى انكه جدا كردد والفعل من ضرب
(بنو عهينة) كهينه قبيله بودو گذشت
(عهان) گلناب بن خوشخرما
(عاهن) نيازمند ودرويش و شتر خاندار ويقال اعطاه عطاء
قلان وبزعاهن مال واهنه اى مزرقا دة حاضر ومقيم ثابت و فروهشته اندام سست وشاخ خرما بن كه نزديك تنه باشد و رگ ودندان شتر ماده وعضو وجراح مردم وحوانج جمع وبقال رمى الكلام على عواهنه يعنى بروى صواب وخطا نكرد بسخن گفتن
(عاهان) بن كعب شاعرى است
(عيهون) بالفتح گياهى است خوشبوى
(تعين) مثلثة الاول مكسورة الهاء موضعى است بحجاز

ان، عَهِنَ عَهَنًا جائے گرفت واقامت کرد و بیرون آمد و سفر کرد ضد و کوشید در کار و عهد و پیمان نمود
مطلبش شتاب برآورد و عَهِنَ السَّقْفُ خشک گردید

ع ک ه

(عهٔ) بالفتح کم شرم خود پسند تیز و (عَهَهَ) کلمهٔ است که بدان شتر را زجر کنند تا باز ایستد (عَهْعَهَةٌ بِالإِبِلِ عَهْعَهَةً) زجر نمود شتر را بعهعه

ع ک و

(عِهْوٌ) بالکسر خرکره و شتر استوار ولوتا شکرن شانهٔ نازک پشت (أَعْهَى إِعْهَاءً) خدا وند شتران آفت رسیده گردید

باب العین فصل الیاء

ع ی ب

(عَیْب) بالفتح آهو خلاف فرهنگ غاب مثله عُیُوب بالضم جمع (عَیْبَة) بالیا کیسه از چرم و مانند آن وجامه دان و آهو خلاف فرهنگ و رازگاه مردم یقال فلان عیبة فلان اذا کان موضع ریه وقال النبی صلی الله علیه وسلم الانصار کرشی وعیبتی جبب کعب و عباب بالکسر و عُیَّاب جمع (رَجُلٌ عَیَّابٌ) کمزهٔ مردم یا آهو کنندهٔ مردم را (عَائِب) شیر خفته و دزک (عَیُّوب) کصبور بسیار عیب کننده

(عِیَاب) الکتاب سینه داد و لها کنایه است و کمان ندانف (رَجُلٌ عَیَّابٌ) کشادهٔ مرد بسیار عیب کنندهٔ مردم را عَیَّابَةٌ بالتاء مثله

(أُعَیْب) کمذنب موضعی است بیمن وهو تُعَیْل او أُفَعْل

(مَعَاب) بالفتح عیب مُعَابَة بالتاء و مَعِیب مثله مَعَایِب جمع وجای عیب لان المفعل من المعتل العین ان اردیه الاسم مکسور والمصدر مفتوح ولو فتحتها او کسرتها فیهما جمیعا جاز فیقال مَسَارٌ و مَسِیرٌ و مَعَانٌ و مَعِینٌ و مَعَابٌ و مَعِیبٌ

(مَعِیب) کمبیع عیب ناک مَعْیُوب علی الاصل مثله

(ن) عَابَ المَتَاعُ عُیُبًا عیب ناک گردید و عِبْتُهُ أَنَا عیب ناک گردانیدم آن لازم متعد و عَابَ السِّقَاءُ دزک گردانید مشک شیر را

(تَعْیِیب) عیب ناک ساختن و بعیب نسبت نمودن کسی را

ع ی ث

(عَیْث) بالفتح تباه کردن و زبان و تباهی رسانیدن گرگ در رمه والفعل من ضرب

(عَیْنَة) بالتاء زمین نرم و شهریست بشرقیت یا بجزیره

(عَائِث) شیر بیشه

(عَیُّوث) کصبور شیر بیشه عیاث کشاورز مثله

(عَیْثَی) بالفتح مقصور اشگفت و عجب

(عِیْثِیّ جَعَار) مذکور است در ج ع ر

(عَیَّثَ فُلَانٌ تَعْیِیثًا) بدست جست چیز پیدا ورتاریکی عَیَّثَ طَیْرُهُ آمیخته گردید پرده عَیَّثَ بِفُلَانٍ اذا طفق

(تَعَیُّث) کم از سیری آب خوردن شتران

ع ی ج

(عَجْ) مَا أَعِجُّ بِهِ باک ندارم و پروا نکنم و مَا عِجْتُ بِهِ خوشنود نیستم بوی و مَا عِجْتُ بِالْمَاءِ سیر نشدم از آب و ما عجت بالدواء سود مند نشدم ان و لا یستعمل الا منفیا فلا یقال عاج زید لهذا الدواء

ع ی د

(عَیْدَانَة) بالفتح خرما بن بلند جَیْدَان جمع واوِیَّة یائیة وذکر فی ع و د

ع ی ذ

(عَیْذَان) بالفتح مرد بد خلق

ع ی ر

(عَیْر) بالفتح خر اهلی یا غنه یا وحشی واکثر بگور خر استعمال نمایند عَیْرَة مؤنث ومنه للموضع اللئام لا خیر فیه هو کعون عَیْر یعنی در وی هیچ چیزی نیست لانه لا شیء فی جوفه یُنْتَفَعُ بِهِ أَعْیَار وعِیَار بالکسر عُیُور و عُیُورَة بضمهما مَعْیُورَاء بفتح المیم الزائدة عالم

(عَار) ننگ و دشنام و عیب و جمع عبارات جمع الجمع و استخوان میان برآمده و تندی هر چیز نهلو و تندی میان پیکان و تندی پشت پای و تندی اندرون گوش مردم و کنج چشم یا پلک یا مرد یک یا گاه گوشهٔ چشم یقال فعلت ذاک قبل عَیْنِی قبل لحظ العین و کوه و دهنه قوم و پادشاه و دهل و تندی رگ پشت و هما عَیْرَان) یعنی اندوه بناب آن و سیخ خیری سر کنف و خط سپید میان برگ و رود بار یست و جائیست کان مُخْصِبًا فَغَیْرُهُ الدَّهْرُ فَأَنْقَرَهُ و کوهی بمدینه وفی الحدیث انه حرم ما بین عَیْر الی ثَوْر و نیز (عَیْر) لقب حمار بن مویع کافر رُوِیَ أَنَّهُ کَانَ لَهُ حِمَارٌ فَأَرْسَلَ اللهُ تَعَالَى فَأَرْدَاهُ فَوَقَتَلَهُ و وجبلی است در مقدم هرنج و مرعی است حجون کبوتر و در اعیر السراة اینرا گویند ویقال هَا لِأَعْیَرَ مِنْ فُلَانٍ هُوَ یعنی مبرا تر است که کیست و قولهم عَیْرٌ بِغَیْرٍ زِیَادَةُ عَشَرَةٍ کَانَ الْخَلِیفَةُ مِنْ بَنِی أُمَیَّةَ إِذَا مَاتَ وَقَامَ آخَرُ زَادَ فَإِذَا قَرِمَ عَشَرَةَ دَرَاهِمَ

(عِیْن) بالکسر کروه از سفر اکوده مؤنث آید یا کاروان شتر که نگذشته واحد آن از لفظش نیامده یا بیشتر و فارباکرش اشتر و خر و استر هیرات کعنبات و لیکن جمع و بُرْقَةُ العِیْرَاتِ موضعی است

(عَار) ننگ و دشنام و عیب و

هرچه در ان عیب لازم باشد
(هو عَیْرٌ وَحَیْدٌ) گبر بیزینے
خود بین است و تنکبر پاتنها خورنده
و ان شئت کَمُوتٍ اَوْ اَکَدَّ وَلَا
یُقَالُ عُوَیْرٌ بالواو
(عَیْرَانُ الْحَرَّاد) گروه مرد و من
فی ع رو
(عَیْرَانَة) با لتاء شتر تیز رو در
شادمانی که بجر خیاند د ر
سرعت
(عِیَار) گتاب رسنگے دگریز اسم
مصدر است
(عِیَارَة) آشکار گی و شهرت
اسم است
(عَائِرُ عَیْنَیْن) چیز بسیار د و
مذکور است در ع ر
(عَیَّار) گلتان بسیار آمد شد
کننده دگریزنده د مرد تیز خاطر و
بسیار کشت و بهر سو رونده در
چراگاه و شیر بیشه و نیز (عَیَّار)
اسپ خالد بن ولید علمی است
(اَلْعَیَّار) با لفتح چند ستاره است
روشن در گذرگاه هر دو قدم سهیل
(عِیَار) با لکسر کوهی است بلاد
قیس
(ابنة مِعْیَبٍ) کنیز بلا و سختی
و مِعْیَرٌ اَبُو مُحَمَّدٍ وَرْدَة) اوس
یا سمرة بن معیر صحابی است
(مِعْیَار) با لکسر اسپ یا سوار یکه
کردنده از راه و چپ و راست رفتن
ومنه قول بشر بن ابی حازم وَجَدَّ
فی کتاب بنی تمیم اَحَدُّ الحَیْنِ اَنْکَفُ
المِعْیَارِ یا بو عبیدة والناس

بروزنه المِعْیَار با لضم من العاریة
وهو خطاء
(مِعْیَار) با لکسر اندازه و پیمانه و
چاشنی کردن ند و سیم
(مَعَایِر) عیب ها
(ض) (عَارَ الفَرَسُ عَیْرًا) رفت
وکذا عَارَ الکَلْبُ وعَارَ فی
الکَدْرِ ای ذهب کانه منفلت
وعَارَ الرَّجُلُ فِی القَوْمِ
یضرب بهم و نیز (عَیْر) بیک گوشه
بیرون شدن ناقه بطلب محل نر
سور فتن اسپ بچراگردان
(مُعَار) للمفعول اسپ بچراگذاشته
و بعلف داشته
(اِعَارَة) بردن و بعلف داشتن
اسپ او بچراگذاشتن و شد آمد
نمودن مرد و از ماده خود بر کرمیده
بناقه سو یگر میل کردن شتر و
مشهور و پراگنده بشهر ها شدن قصه
و میان کلان ساختن یکانرا
(عَیَّرَهُ الاَمْرَ تَعْیِیرًا) عابناک
ساخت کار او را و انتقل عَیْرٌ بالاَمْرِ
و میر تَعْیِیرٌ) سرزنش کردن نه
جدا جدا انجیدن هر یک درم
راه و چیز لاده بر آوردن آب
(مَعَایِرَة) راست کردن ترازو
پیمانه
(تَعَایُر) یکدیگر را عیب کردن
(مُسْتَعِیر) مبنیا للفاعل آنچه
ظلمت شبیه گور خر باشد

ع ی ذ
(عِیذ عِیذ) با لکسر مبنیا با لفتح
و بفتحتان کلمه است که بدان مبش

راز جر کنند

ع ی س
(عَیْس) با لفتح آب کش
(عِیْس) با لکسر شتران سپید
سرخ موی اَعْیَسُ وعَیْسَاء واحدم
مذکر و مونث را و نیز عَیْسَاء)
لغ ماده نام زنے است
(اَبُو الاَعْیَس) عبد الرحمن بن
سلیمان حمصی است
(عِیسَی بن مَرْیَم) با لکسر مقصورا
پیغامبری علیه السلام لغت
عبرانی است یا سریانی و اسمه المسیح
(عِیسُون و عِیسِیْن) بفتح السین
جمع هذا عند البصریین وَاَجَازَ
الکُوفِیُّون بضم السین قبل الواو
وکسرها قبل الیاء نحو عِیسُوْنَ عِیسِیْن
والکسائی بفتح ما قبل الواو فی الالف
الاصلیة مثل مُحْظُون ویضم فی غیر
الاصلیة مثل عِیسُون
ونسبت بسوے آن عِیسَوِی
بقلب یا بو او و عِیسِیّ بحذف
یا و عیسی بن طلحه و عیسی بن عبد الله
تابعیان اند و عیسی ابن ابوب و
عیسی ابن حماد و عیسی بن حمزه
و عیسی بن سلیمان و عیسی بن اهل
و عیسی بن محمد شیخ ابو داؤد و محدثان
و عیسے بن یونس همدانی از اهل
کوفه است
(ض) (عَاسَ النَّاقَةَ) کشتی کرد
ناقه را
(عَامَة) خشک کردیدن کشت
(اَلْعَیْسُ) سپید سیاهی مائل
شدن مشتر ع ی ش

(عَیْش) با لفتح زندگانی و خورد و
آنچه بدان زیست نماید و ان
(عِیْش بن حَرَام) با لکسر و یش
بن اسید در قبیله قضاعة اند و
عَیْش بن لغلبة در بنی الحارث
بن سعد و عیش بن عبد بن نور
در مزینه و عیش بن خداوة در
عطفان
(اَجَلُّ عَائِشٌ) مرد بیکو حال م
عبد الرحمن بن عائش حضرمی و
زید بن عائش مزنی صحابیان
اند و عائش بن انس از عطار
روایت حدیث کند و بنو عائش
بن مالک بن تیم الله گروهے
است از عرب و از انست
صعق بن حزن عائشی و عائشان
دیگر بنسوب بوے
(عَائِشَة) الصاحبة علم است مر
مروان و زنان را از انست عائشة
بن نمیر بن واقد و او راست بر
(عَائِشَة) نزدیک مدینه و عائشة
بن عثم و منه المثل اضبط من عائشة
و مروی ض ب طاء و هو ابن مرّ العبوس
(عَیْشَان) با لفتح دیهست
بخارا (ابو عَیَّاش بن ابی رَبِیعَة)
کشاد و عیاش بن ابی نوصحابیان
اند و عیاش بن ابی مسلم و عیاش
بن عبد الله و عیاش بن انس
و عیاش بن ابی سنان و عیاش
بن عبد الله یشکری و عیاش بن
عبد الله بن ابی ربعی و عیاش
بن عقبه و عیاش بن عباس قیلی
بعیاش بن الولید و عیاش بن

افضل وعیاش بن عمرو وابو بکر
بن عیاش وحسن بن عیاش و
عمر بن عیاش واسمعیل بن عیاش
محمد بن علی بن عباس و باس
محمد بن علی بن عیاش بن همام
وابراهیم بن سعد بن عیاش
محدثان اند

(مَعَاش) بالفتح زندگانی
(مَعِیشَة) بالفتح خورد و
وما بندآن که بدان زندگی نمایند
ومادهٔ حیات وهرچه بدان یاری
ان زیست وزندگانی باشد مَعَایِش
بالیاء جمع تقدیرها مَفْعِلَة فالیاء
اصلیة محرکة فلا تنقلب فی الجمع
همزة وهنهم من یجمعها علی الفرع و
یقدرها وَتَبَه مَفْعِلَة بفعیلة کما
قدرت مصائب بالیاء وسکنه و
فی النحویین من یری الهمزة لحناً و
زندگانی والمعیشة الضنک
عذاب قبر

(ض، عَاشَ عَیْشًا) بالفتح
معاشاً ومَعِیشًا ومَعِیشَةً بفتح
هر سه وعیشة بالکسر وعَیْشُوشَة
بالفتح زیست وعَیْشَة رابیا لزیستی
پسندیده

(اِعَاشَة) زنده گردانیدن
(تَعْیِیش) زنده کردن
(مُتَعَیِّش) للفاعل آنکه اورا
اندک کفاف باشد
(تَعَیُّش) بتکلف بسر بردن
ساختن وطلب کردن آنرا
(تَعَایُش) باهم دیگر زیست کردن

ع ی ص

(عِیص) بالکسر درخت انبوه
وبیشه جمعه عِیصَان بالکسر و
اَعْیَاص) جمع وبیخ وبن درختان
خار وامثال آن و درهم پاخرمایان
انبوه ودرو بیشه گاه درخت فیکود
آبی است بدیار بنی سلیم وکوهی
است از کوه های مدینه ونیز

(اَعْیَاص) از قریش پسران امیه
بن عبد شمس اکبر عنبر عنابس حیار
کس اند عاص وابو العاص
(عِیص) بالکسر وابو العیص
(عِیصُو) بالکسر پسر اسحاق بن
ابراهیم علیهما السلام
(عِیصَان) بالکسر کانی از کانهای
عرب
مَعِیص) بالفتح رو بر بد نگاه
مِعْیَاص) هر که سخن کند بر
تو در آنچه نخواهی از وی

ع ی ض

(عیاض) ابن سعید اشعری عیاض
بن هلال از تابعیان اند وانس
بن عیاض وعروة بن عیاض و
عیاض بن حمار از محدثان و
فضیل بن عیاض رحمة الله علیه
است اخرج علی اللفظ واصله بالواو

ع ی ط

(عِیط) بالکسر شتران برگزیده و
جوان وعیط بالکسر بیتة آواز
جوانان چابک سبک چون همدیگر
را آواز کنند یا کلمه است که وقت
مستی وبازی وچیرگی بدان بانگ
کنند وخروشند
(عَیَط) محرکة دراز ی گردن و

الفعل من سمع
(عَائِط) شتر وزن کبی عقر سالها
بار دار نگردد وعُوط بالضم عِیط
بکسر وعَیط محرکة وعُوُوط کعقول
وهو کذلک وقد یضم الطاء وعُیُطات
بالضم جمع وقالوا عَائِطٌ عِیطٌ عُوطٌ
وعُوطُط بالضم ایضا بالتکریر
عَائِط شتر ماده که کشتی کرده شود وبار
نگیرد
(اَعْیَط) کاحمد دراز کردن عَیَط
مونث ودراز کردن ومعرفا ورده
کاره وسر باز زننده وخود دار و
فَصٌّ اَعْیَط) کوشک بلند ذَعَّر اَعْیَط
از جمندی بزرگ بلند ودِرَعًا قَالُوا
قَارَّةٌ عَیْطَاءُ اِذَا اسْتَطَالَتْ فی
السَّمَاءِ یعنی پشته بلند
(مَعْیَط) کمقعد رود باریست
وانرا روزیست
ن ض) عَاطَتِ المَرْأَةُ) دراز کردن
گردید وعَاطَتِ النَّاقَةُ عَیْطًا)
بالفتح وعِیَاطًا بالکسر بار دار
نگردید سالهائی نادایندگی وکذا
عَاطَتِ المَرْأَةُ
(عَطْعَطَة) عیط عیط گفتن فکرار
(تَعْیِیط) عیط گفتن یکسر مره
(تَعَیُّط) دراز کردن شدن وسالها
بار دار نگردیدن شتر ماده یی آنکه
نادانیده باشد عُقُوط مثله فیهما
وجوش زدن سنگ وچوب وآب
مانندی برآمدن ازآن وسطبر
گردیدن باروان شدن آن و
فریاد کردن وخروشیدن متکبر و
روان شدن

(اِعْتِیَاط) مرد بار دار نگردیدن
شتر ماده وزن بی عقر وبار دار
شدن ناقه با آنکه کشن داده شود
آن را مستاط لغت است ازان

ع ی ع

(عَیَّ القَوْمُ تَعْیِیعًا) عاجز
گشتند از کاری که قصد آن داشتند
وفی کتب التصوف عَاقَتْ عَیْعَاءُ
وَلَدَ نَفَسَهَا وَهُوَ قَالَ الاخفش الاظهر
الهمزة یوی حَایَنْ وَهَایَتْ

ع ی ف

(عَیْفَة) بالفتح گردگشتن مرغ
گرد آب ونحو آن وزن که شیر زن
عَیُوف اگر سمیت به لانها تعافه و
تقذره ومنه فی المغیرة لا تحرم
العَیْفَة
(عِیْفَة) بالکسر شعران برگزیده
(عِیَاف وطِرْیَدَة) کسحاب هر دو
آواز پرنده های عربان است یا عیاف
بازی است که زنان بدان بازی
کنند قاله ابن الاعرابی
(عَیُوف) کصبور شعر تشنه که آب
را بوی کند ونوشیدنی آنرا عیوف
پندگرد ودیدن ودانستن وبکدن زن
دیگر تا سوگ خ پستان وی
گشاده خود ونام زنی بدوسیاد
کراهت
(عَائِف) فال گوی هر غان وجز
آن ونا پسندیده نده طعام وشراب
وجز آن راونگ دارنده ومرغ
گرد آب ودوار گردنده باراده
فرود آمدن
(عَیْقَان) کتیهان قطکه وآنکه

کراهت داشتن از هر چیزے
نحوی العیافه

(ض) وعیف الطیر عیافة ۲
بالکسر فال گرفتن از آواز و پرواز
با اسمائها و مساقطها و اصواتها
فتتسعد او تتشأم ۰ وعافت
الطیر عیفا) بالفتح گرد آب
یا مردار گردیدن مرغ و فرود آمدن
خواست عافت تعوف
عوفا مثله
(ض) عاف عیفا و عیفانا
محرکة و عیافة و عیافا بکسرها
ننگ داشت ۰ و عاف الطعام
ناپسندیده و ناخوش داشتن آن
را نخورد و عاف الشراب و غیره
کذلک او گفتاب مصدر و گفتابة
اسم
(اعافة) خداوند شتران عیف
شدن
(اعتیافه) توشه گرفتن
بجهت سفر

ع ی ق

(عیق) بالفتح مرد بے خیر و باز
دارنده از حاجت خیست در
عوق ذکره از آب
(عیقة) بالفتح و بالکسر کناره دریا
و ناحیه آن و کوشه و ناحیه خانه
(عیق) بالکسر مبنیا علی الفتح کلمه
ایست که بدان زجر نمایند
(عیوق) نام ستاره تابنده
است و بائی و گذشت
(تعییق) بانگ بر زدن

ع ی ک

(عیکة) بالفتح درختان بهم پیچیده
و انبوه از بیر و درخت و
کنارستان
(عیکتان) نام دو کوه و آنهارا
عیکان بهدن تانیز گویند
(ض) عاک عیکانا محرکة
روش جنبان رفت

ع ی ل

(عیلة) بالفتح درویشی و فاقه اسم
است عالة و عیول مثله و الفعل
من ضرب ۰ و طال عیلتی ایاک
یعنی دراز شد احتیاج من بتو
و صخرون عیلة بفتح است
یا کیسه و یقال بزلے العیلة
(عیل) محرکة پیش آوردن حدیث
و کلام را بر آنکه شنیدن نخواهد
و سخن شنیدن از شان او نیست
کانه لم یقصد لمن یریده فعرضه
علی من لا یریده

(عائل) درویش و نیازمند
عالة و عیل کرکع و عیلی
کسکری جمع و منه و ان خفتم
عیلة و تولع اولاده یتامی و
عیلی
عیالة ابرذون) بالکسر علف
ستور
(معیل) کمکرم زن و فرزند
هر که در نفقه و مونث او باشد
(عیال) کتاب جمع عیائل جمع
الجمع علی جید وجیاد وجیائد
و کرفی ح ول و منه قولهم
جهد البلاء کثرة العیال و قلة المال
(عیالة) کجکتة نام نهرے

(فرس عیال) گرانه اسپ
خرامنده ۰ و رجل عیال
مرد خرامان نیاز
(امراة عیالة) گرانه زن
خرامنده مایل و نازنده در رفتار
(عیلان) بالفتح گرانه و معرفه
عیلان ابو قیس او الصواب
قیس عیلان مضافا و لیس له
شیء وهو فی الاصل اسم فرسه
(معالة البرذون)
بالفتح علف ستور
(ض) عال عیلا و عیلة
بفتحها و عیولا و معیلا
بالفتح نیازمند و درویش گردید
۰ و عال الشیء شکار جست
پلنگ ۰ و عالنی الشیء عیلا
و معیلا) حاجتمند گردانید مرا
درمانده نمود و منه عیل صبری
۰ و عال فی مشیته) خرامان
و خمیده و نازان رفت ۰ و عال
فی الارض عیلا و عیولا
بالضم و الفتح رفت ۰ و یقال علت
الضالة اذا لم تدر این تبغیها
عائل شت از آن
(معیل) کمقیم شیر بیشه و گرگ
بدان جهت که بجوید شکار جوید
و مرد بسیار عیال و معیلة مونث
(اعالة) بسیار عیال شدن و
حریص شدن انحوال مثله
(تعییل) بدخوارگی برگذاشتن
اسپ را در بیابان و گم کردن
ضالة بنحویکه جایش معلوم نشود
(تعیل) خرامیدن و خمیدن

و نازیدن در رفتار

ع ی م

(عیمة) بالفتح آرزومند شیر
آمدن کسی را نطلبکے عیم مثله
و الفعل من ضرب و سمع
(عیمة) بالکسر شتران برگزیده
(عیام) کسحاب روز
(عیمان) بالفتح مرد آرزومند
شیر و تشنه عیمی مونث ۰ و
رجل عیمان ایمان) مرد که
زن و شترانش گذشته و مرده باشند
(عام معیم) کمقیم سال دراز
(اعامة) بے شیر گردانیدن و
بے شیر شدن ۰ و منه یقال اعامهم
الله ای جعلهم بغیر لبن فاعاموا هو
کم شیر گردیدن قوم
(اعتیام) برگزیده بهترین
مال گرفتن

ع ی ن

(عین) بالفتح چشم مونث آید
یقال نعم الله بک عینا یعنی بنا
بخشد خدای ترا عیان و اعین
کافلس و عیون) بالضم و بکسر
جمع اعینات جمع الجمع عیینه
تصغیر آن و عین ذو العیینتین
للجاسوس ۰ و چشمه اعین و
عیون جمع و چشم زانو و چشمه زانو
و چشمه ترازو و بافندگان شهر و
یحزنک و معنان سرائے و مردم
یقال بلد قلیل العین و یقال ما بها
عین ای احد ۰ و دیده بان جاسوس
یقال بعثنا عینا یعنی فرستادم
جاسوس را تا خبر آرد و پوست که

در آن گلوله کمان او نشد و گرده و
یکرگ و قوت جاسنه بنیای و موجود
انهر چیزے و حقیقت قبله و
بهترین و گزیده هر چیزے دینار
و زر درست و مال پیدا و شخص
و نفس هر چیز یقال هو هو بعینه و
هو هو بعینه و دریاه بهتر و ابزار
کرانه قبله یا از ناحیه قبله عراق یمان
جانب راست قبله آن یقال نشأت
اصابه من قبل العین ای عن یمین
قبلة العراق آفتاب یا
شعاع آن و موج و دریا از شتر
داشگرد و بزرگترین قوم و مال و جای
ریزش آب کاریز و باران چندروزه
گرد نایستد و جای پریشان شدن
آب چاه و نظرگاه و منظر و دیده
قولهم لجاج لعینك الله من
مدد لك یعنی منظر لك من ذلك
وصیل تراز و یقال فی المیزان عین
اذا لم یکن مستویا . و گرانسنگ
و انگ از هفت دینار کذا فی النسخ
و نگاه و برادر مادر و پدری و شریف و
گرامی قوم اعیان جمع و میز
عین شهریست مر دیلم را و
حرفی است از حروف هجا حلقیة
مجهورة و ینبغی ان تفخم بانثة و لا
یمیل الیاء فیه فیول الی الکاف شتر گواه
و چند و ایزه تنگ است بپوست
یعال بالجلد علی ای زاویة
فیقة و ذلك عیب فیه و
مرغی است و موضعی در بلاد بنی
و نامی بشام در یمامین کوه گلگام
و یمن در روستاے سنجان

وعین الابهر بن هشام وعین
ابو زیاد و عین ابو نیزر بن
نجاشی و عین ازرق و عین
تغلب عین جدید و عین
خیف و عین الشهداء و عین
الغوار و عین فاطمه و عین
قشیری و عین مروان و عین
النبی و عیون حسین بن زید
چشمها ست
(عین) بالکسر گاو وحشی
(عینین) بکسر عین مثنی کوهی است
باحد قام علیه ابلیس لعنه الله فحاد
ان محمداً صلی الله علیه والد و
سلم قد قتل
(عینة) بالکسر وام که در ران دام
دهنده را نفی نباشد و بهای پیه
و بهترین و برگزیده شتران و ماده
جنگ و گرداگرد چشم گوسفند و
ثوب عینة) مضافة جامه نیک
رو گاه
(عین) محرکة اهل سرای جماعت
یقال جاء فلان فی عین ای جماعة
(عینیة) مصغر انام مردی کو
عیینة بن حصین فزاری از مؤلفة
قلوب است و سفیان بن عیینة
و عبد الرحمن بن عیینة از محدثین
(عائن) آب روان یقال شرب
من عائن ای من ماء سائل جنم کنند
ما بها عائن ای احد
(عاینة) اموال و نگاهبان آن
یقال هذه عاینة بنی فلان یعنی
مواشیهم و رعیانهم و لقیته
اول عاینة یعنی پیشتر هر چیزی

(لقیته اذنی عاینة) یعنی اول
(اجل عیون) کصبور مرد یک
چشم زخم رسانده عین بالکسر و
کتب جمع
(عیون) بالضم شهری است بابل
و وهی ست بهمدان و عیون
البقر) لوئی از انگور گرد سیاه
رنگ و آلوی سیاه
(عیان) بالکسر یقین و دیدار
یقال لقیته عیانا ای معاینة لم
اذا علم ان القاهر یفوز قدحه
و نیز جبان) آهنی است در متاع
فان اعینة و عین کسق جمع و
آهن الماج عین بالکسر جمع
(عیانة) بالتا رسنے و بعنانا
عیانة) یعنے فرستادیم جاسوس
را تا خبر آرد
(اعین) کاحمر زراغ چشم عین
بالکسر جمع اصل فعل بالضم و آنکه
سیاهی چشم وے کلان و بزرگ
باشد و گاو وحشی عر و اعقل
ثور اعین و قلعه است بیمن
و عبد الله بن اعین محدث است
(ما اعینه) چه چشم زخم رساننده
است ان
(عیناء) بالفتح و المد سبز و سنگ
آماده پاره شدن و قافیه نافذ و
چاهی ست و گاو ماده وحشی و زن
فراخ چشم موئث. عین عین بالکسر

بصر
(وَعَيْنٌ) بالفتح متصور است باداى
كوه غير والصواب بالمهملة
(عَيْنَاءُ وَعَيْنٌ) كنيس وتنوع يابد
مشك آب ريزد يا مشك از
(عَيْنَانُ) گلستان شهرے است
(عَيْدَانُ) بالفتح جاى سبز وتر
عَيْنَانُ جد بشار بن توسعه
(عَيَانَةٌ) كلمة قلعاست بيمن
(عَيْنُونٌ) كصعفوق وبسى است
وآن را عَيْنُونَى بالقصر نيز نامند
(عَيَّانٌ) بالفتح فرودگاه وسترى
است مر حاجيان شام را
(عَيَّانٌ) بالكسر آب وگاه جوينده
قوم را و رجل عَيَّانٌ مرد سخت
چشم زخم رساننده
(مَعِينٌ) بكسر چشم كرده مغبون
مثله، وماءٌ مَعِينٌ آب روان
روشن وپاك ماءٌ مَعِينٌ على
الاصل مثل ماء ابن مَعِين
مذكور است در رم ع ن
(مَعِينَةٌ) بالفتح موضعى است
(ض) عِنت الرجل عَيْنًا)
چشم كردم مرورا كه ويرا عَايِن)
بالفتح چشم زخم رسانيدن وبر چشم
زدن ودر ان گرديدن آب و
اشك عينان محركة مثله و
بچشمه رسيدن بكندن چاه
جز آن يقال حضرت حتى عنت
اى بلغت العيون وعاملى
شدن
نزد ديدبان شدن قوم را
(س) عَيْنًا وعِيَانًا وعِيَانَةً بالكسر
(ابلٌ مَعَايَا) بالفتح شتران مانده
ابلٌ مَعَايَا كذلك
(س، ى) بالكسر عِيًّا وعِيَايَةً بالكسر
درمانده در كار يا، راه خود در راه
نيافت واستوارش را نتوانست
عَيِيَ بفلان اذا قام مثله وكذلك
عَيِيَ فى الكلام وعَيِيَ فى منطقه
يعنى سست شد بروى
سخن ديدان كردن نتوانست و
كذلك فى الجمع تقول عَيُوا وخففوا
وعَيُّوا مشددًا وعَيِيَتْهُ
ندا ستم آنرا
(ابلٌ مَعْيِيَةٌ) كمقيمة شتر درمانده
(أَعْيَى الماشى فَهُوَ عَايٍ) تازه شد
و أَعْيَى الماشى أَعْيَايَةً) مانده
گردانيد سير شتر را لازم مفعول و
أَعْيَاهُ الدَّاءُ) مانده گردانيد او را
بيمارى وعاجز نمود وبنشست ونيز
(اعْيَاءٌ) وشوار شدن كار بر
كسے يقال أَعْيَا عَلَيْهِ الأَمْرُ
(مَعْيًا) كمعظم موضعى است
(تَعْيِيَةٌ) سخن دشوار آوردن
(مَعَايَاةٌ) سخن وجز آن دشوار
آوردن
(تَعْيِيَ) درماندن در كار و
راه نيافتن در آن واستوار ونيكو
كردن نتوانستن ودشوار شدن كار
(تعايا بالأمر) درمانده در كار
وعاجز گشت ونيكو واستوار نتوانست
كرد، وتعايا عليه الأمر) دشوار
شد بروے كار
(استِعَايَةٌ) درماندن در كار
وعاجز شدن ونيكو كردن نتوانستن

(اختيان) نزديك شتر سيه
باغانت ودبيدبان وجاسوس
گرديدن
(يُقَالُ بَخْنَا عَيْنًا إِنْتَانًا ولَنَا
فُلَانٌ اى صار هينًا وبه نسبه
خريدن چيزے را وگزيده گرفتن
ويقال إِذْهَبْ واعْيَنْ لَنَا
منزلا اى إِرْتَدْهُ
ع ى ى
(عَيَ) بالفتح درمانده در كار و
در سخن، وعَيَ بن عَدْنَان برادر
معد است
(عَيِيَ) كغنى درمانده در كار و
سخن اعْيِيَاء واعْيِيَاء جمع
(اعْيَاءٌ) بالفتح والمد بيمارى
كه بنشود، وفعل عَيَاءٌ كشن
درمانده از كشتى يا انكه طرز كشتى ندانه
وگاهے كشتى نكرده باشد وكذا
رجل عَيَاءٌ فيهما
(اعْيَا) بالفتح پدر بطنى است از
جرم اعْيَوِى منسوب بوى وفى
المثل أَعْيَا من باقل
(عَيَايَاء) بالفتح والمد درمانده
در كار ودر سخن، وفعل عَيَايَاء
كشن درمانده در كشتى يا كشن كه
گاهى كشتى نكرده (رجل عَيَّايَاءٌ
كذلك أعْيَاء على حذف الزوائد جمع
(اعْيِيَةٌ) بالضم والكسر كاثفية
سخن دشوار ودرمانده كن
(عَيَايَةٌ) بالفتح حمى است
(عَيْعَايَةٌ) بالفتح بطنى ست از عدوان
(عَيَّانٌ) گلستان درمانده در كار
وسخن

الکتاب التاسع عشر فی الغین

باب الغین فصل الهمزة

غ ء غ ء

(غَاغَاء) کصلصال آواز و خروش خرستوک کوری یا راغ سیاه کوهی

باب الغین فصل الباء

غ ب ء

(غَبَالَهٗ وَالَیْهِ) آهنگ نمود بسوے او

غ ب ب

(غَبّ) بالکسر یا ان هر چیزے و روز میان بآب آمدن شتر و تب و مدت زمان تزدد ذُحُبّاً وقال الحسن الغب فی الزیارة ان تکون فی کل اسبوع

(غُبّ) بالضم رونده از دریا چند آنکه در دشت دور در آید و زمین بیست و ایستادگاه آب

(اَغْبَاب وغُیُوب) جمع

(غُبَّة) بالضم اندک از هیئت و چوزه عقاب و معرّب چوزه عقاب که نزد لشکر پرورده بودند

(غَبَب) محرکة طرق زیر گاوی خروس و گاو و مردم

(غُبَیْب) کزبیر موضعی است بمدینه و ناحیه یمامه

(غُبَیْبَة) جیبنه شهر صبح کردن شبیخون کردن و دوغ ساختن

(اَبُو غَبَاب) کسحاب کنیت عامر بن حارث شاعری نمری و لقبش جران العود است

(غُبَاب) کغراب نقب ثعلبین حارث

(لحم غَابٌّ) گوشت یک فهه وکذا الخبز غابٌّ

(ابل غَابِیَة) شتران که بجهت آب خورند خواب اجمع

(غُبْغُب) گوشت پارهٔ فروهشته زیر منک مردم و طوق زیر گلوی گاو و خروس و نام بتی و کوهیست بمنی

(نَغْبَة) گواهی دروغ

(رِیَاةٌ اَغْبَابٌ) آبهای دور

(مَغَبَّة) بالفتح پایان هر چیزے

(ض) (غَبَبْتُ اللحمَ غَبّاً) بالکسر روز میان آمد تب و غَبَبْتُ الابلَ غَبّاً بالفتح وغُبُوبًا روز میان بر آب آمد شتران و غَبَّ فلانٌ عن القوم میان روز آمد برایشان ویقال فلانٌ لا یَغِبّنا عطاؤه یعنی هر روز بی فاصلی بخشد و غَبَّ اللحمُ بدبوی شد و غَبَّ عِنْدَنا شب گذاشت نزدیک ما ومنه قولهم رُوَیْدَ الشَّعِیرِ یَغِبّ و غَبَّتِ الاُمُورُ بآخر رسید کارها

(مَغِبَّة) کمقر شیشه

(غُبَیْلَة) الحی وطیبها غِیَابًا بنوبت آمدن بآب و غَبَّتِ القومُ روز میان آمدن قوم را و نیز اغباب بسے گرفتن گوشت سب کذا نزدیک کسی در روز میان بآب آوردن شتران را و روز میان بجای رفتن و منه الحدیث اغبوا

(غُبَاب) بالضم محمد ثان ابن

(غَبَر) محرکة خاک بیاری ست که در شکم سم شتر عارض شود و سرفه

فی عیادة المریض وارَیْتُ بِهٖ عَنْ یَوْمًا وَحِ یَوْمًا اوَحِ یَوْمَیْنِ وعن وعَنِ الیوم الثالث

(مُغَبَّبَة) کمعظمة گوسپند که روز میان دو شند آن را

(تَغْبِیب) ترک دادن مبالغه را در امری و گرفتن گرگ گلوی گوسپند را و دور کردن از قوم امرے را

غ ب ث

(غَبَث) بالفتح مسکه و پنیر بهم آمیختن والفعل من نصر

(غَبِیثَة) کسفینة اسم است آن را وهی کالعبیثة فی معانیها

(اَغْبَث) کاحمد شیر بیشه خاکستری رنگ وهو قلب ابغث

(اغْبِیثَاث) اخاکستر گون شدن

غ ب ج

(غَبَجَة) بالضم یک طعام ناب و مشراب

(س عَجِیج الْمَاء) فرو خوردن آب را

غ ب ر

(غَبْر) بالکسر کینه

(غَبَر) بالضم باقی شیر در پستان و بقیه هر چیزی اَغْبَار جمع

(غَبَرَة) بالتاء گرد و تیرگے

(عَبَّاد بن سرجیل عمرو بن یَمَان وقطن بن بشیر و عَبَّاد بن ولید وسوادة بن حنظر و عَبَّادِیّ قبیصة غُبَرِیُّون) بالضم محدثان اند

(غَبَر) محرکة خاک بیاری ست که در شکم سم شتر عارض شود و سرفه

است بسلی مرطبی راه

(صَفَاءُ الْغَبَر) بالای بزرگ تجمه و شوار که راه غلاصی ازان ندارد یا آنکه بعد عیزه با قریه راجع بقول توباشد و نیز غبر بمعنی شدن حمات پرساد که پس ایام باز مدد ان گردد و تباه شود والغبن من عم و نیز غَبَر نام مردے

(غَبَرَة) بالتاء گرد و منه علیها غَبَرَة وزمین درخت ناک و اعلام شت

(غُبَر) کصرد لوغی انبای بود و غَبَر بن غنم بن حبیب بن عنکرین بکر بن وائل ست و ابراهیم غُبَری منسوب بوے کزکرخ غنم رقاش بنت عامر فعیل له کبیر قال تعالی تغبر منها ولداً فلذا ولد له سمی به قطن بن بشیر و محمد بن عبید محمد ثان از اولاد او اند منسوب بوے و نیز

(غَبِیر) جوے بزرگ در سنگ یا جویبای در سنگ پر پشته ناک بیوسته

(غَبِیر) گفت زخم تباه و حریق

(غَبِیر) رگ که پس بسته شدن روان گردد

(غَبِیر) کامیر نوعی از خرما و آبے است مر محارب را

(دَارَة غُبَیْر) کزبیر سرای است مر بنی اضبط را

(غُبَیْمَان) کغراب کرد و اعلام ست

(غُبَارَة) بالتاء آبے ست مر بنی قیس را

(غُبَار ات) علی الجمع جای بیامتر

(غَابِر) باقی و پاینده و درگذرنده

(غُبَّر) کمکرم جمع و نام مردے

(غَابِرَة) باقی ماندہ
(غَبَرَ) گرگ و جمع آن (غَبَر)
ارجمندی اندکی زمانہ و عام
(اَغْبَر) سال قحط
(غُبَار) گرد بر زمین و گرد تاک و
است جامہ و آب جمع بن بد
آب تیز بن بسیار آب تند
بن سفید و گیاہی است بیابانی
گیاہ کہ و طعامہ (غُبَرَاء)
پاچہ سگ و پاکنہ یا پاچہ
(اَغْبَر) و (بَنُو الْغَبْرَاء) عرب
یا عرب نامشناختہ آب
(غَبْرَاء) و سنۃ (غَبْرَاء) سال قحط
یقال ترکہ علی غَبْرَاء الظَّهْرِ اذا
رجع خائبا
(غُبَيْرَاء) بالمد مصغر آب اندک
گرد کند و نوعی از گیاہ ریگستانی
یا باران و غیرہ درخت
است و یقال ترکہ علی غُبَيْرَاء
الظَّهْرِ اذا رجع خائبا
(غُبَان) گمنان و خرما دیر یک
خلاف عُبَاذِيّ بالضم جمع
(غُبَرَة) گرد بقیہ چیزی و غالب
در بقیہ خون حیض آید و بقیہ و
پس ماندہ و تیرہ ری و شب و
از ہر چیزے
(غُبْرُون) کمعون مرغی است
و نوعی از گنجشک خرد
(غُبَاس) بخور بیسے از ماہی
(مُغْبَرّ) بالکسر شب ماندہ کہ بسیار
خیر گردد و پس ناخوشی دیگر کہ باو
رسد آورد و بد و خرما بن غبار نشست

(مَغْبُوط) بالضم نوعی از صبح کہ
درخت عرفط درست بالضم آید
(مَغْبُورًا) (وَرنگ گردہ
باقی ماندہ و (غَبَرَ غَبْرًا) بالفتح
رفت و در گذشت از لغات اضداد
است و علی انوجھین ینکسر
قولہ تعالیٰ لا تجوزوا فی الغابرین
و (هَذَا الشَّيْءُ) تیرہ گردید
(اَغْبَرُ فِي طَلَبِهِ) کوشش نمود
و (غَيْرُ اغْبَارٍ) تیرہ رنگ گشتن
و گرد بر نخاستن و سخت افتادن
باران بر زمین
(مُغَيْبِرَة) کمدغہ گردہ ہی است و
ہم بغیر ون یذکر اللہ تعالیٰ یوم ندوہ
القصر بالقراءۃ و بغیرھا مثنی
بھا لانھم یرفضون الناس فی
الغابرۃ ای الباقیۃ
(تَغْبِير) غبار آلودن چیزی و گرد
انگیختن (لَا إِلَّا اللَّهُ) گفتن بار بار
و بر انگیختن بر کار
(تَغْبِيرُ الْمَرْأَةِ وَلَدًا) زنہ
حاصل کردن او و غیر (تَغْبِير
(اَغْبَرَ) تیرہ رنگ شدن
ع ب ق
(اَغْبَرَقَةُ الْعَيْنَيْنِ)
کمدغہ زن فرخ و سخت چشم
ع ب س
(غَبَس) محرکہ تاریکی و خاکستر گونی
و تاریک و خاکستر گون شدن
والفعل من سمع و غیر من

نام شتر مادہ حرملۃ بن سفر طائی
(غَبَسَة) بالضم تلویکی و خاکستر
گونی
(ذِئْبٌ اَغْبَسُ) گرگ خاکستر
گون و (ثَوْبٌ اَغْبَسُ) اسپ سیہ
غُبْس بالضم جمع این اَغْبَس
اصمعی بتغییر است محدث
(يُقَالُ لَا اَتِيكَ مَا اَغْبَسَ غُبَيْسٌ
کز بہر یعنی تا ہم تر اہر گز و ھذا
ظرف من الزمان لا یعرف تامہ
و قیل صلۃ ان بہ و غُبَيْس تصغیر
اغبس ثم سمی و ما اصلہ غبب
فابدل من احد الباءین الالف
مثل تقضض فی تقضض و معناہ لا
ادام الذئب یاکل الغنم ضبا
(اِغْبَاس) تاریک گردیدن انہ
رنگ شدن
(اِغْبَاس) تاریک گشتن و تیرہ
گون شدن (غَيْمٌ اغْبَاسٌ) ابر فیہا
ع ب ش
(غَبَش) محرکہ بقیہ شب یا تاریکی
آخر شب غَبْشَة بالضم مثلہ
اَغْبَاش) جمع
(لَيْلٌ غَبِشٌ) تاریک شب
(اَغْبَاش) تاریک و فریبندہ و
سست بینائی
(لَيْلٌ اَغْبَشُ) شب تاریک
(ابو غُبْشَان) بالضم و ضم خزاعی است
کان یعبد سدانۃ الکعبۃ قبل قریش
فاجتمع مع قصی شرب بالخا
فاشار ہ ثم ثلثہ اغوی المغایۃ
و فی مزرد خصوا ثم حمد علیہ و فخمہا
الی عبد الدار و علیہ بالی مکۃ

فافای ابو غبشان ای ہم مرس الکعبۃ
فھو بہ بالامثال و فی الحمق
والندم و خسارۃ الصفقۃ
(غَبْشَان) بالضم نام مردے
(مِنْ اغْبِشَاشِ غَبَشًا) محرکہ بتاریکی
آخر رسید شب
(اغْبَاش) بآخر تاریکی رسیدن
شب یا باقی ماندن اندک ازان
(تَغَبُّش) شتر کردن و دعائے
باطل بر کسے نمودن
غ ب ص
(غَبَص) محرکہ روان گردیدن
خم چشم و سیار نم شدن چشم
الفعل من سمع یقال غَبِصَت
عَيْنُهُ ای کثر دمعہا و عادت
دمعہا بصد بنا گاہ فرو گرفتن
غ ب ض
(تَغْبِيض) بشک افتادن و چشم
ہنگام گریستن خواستن مردم
غ ب ط
(غَبَط) بالفتح و ستہ گشت درد
و بکم غَبُوط بالضم جمع در شک
(غَبْطَة) بالکسر نیکوئی احوال
باشادمانی و رشک
(غَبْطَة) بالضم دو الیست
کہ اطراف چرم تو شہ دان
بدان استوار و دوختہ
(غَبِيط) کاسہ پشتی بچون
پالان بختی یا پالان شتر کہ بر پشت
ہودج بندند یا پالان خرد کہ تعب

واحنایش یکے باشد غبط الکتب
جمع و آب رودی از زمین بلند رواں
است و دمین پست یا دمین فراخ
ہموار بلند اطراف و زمینی است
مربی بر بوع راہ و غبیط المدة
موضعی است و آزاد دری است و
غبیطان منتی موضعی دیگر و از
نیز روزی یا ہر دو یک موضع است
رو ادی، ست
(غَبُوطٌ) کصبور ناقہ کہ تا
دست بر پشتش نرسے فربہی از
لاغری دی معلوم نشود
(غَابِط) آرزو مند بحال کسے
نیز وال آن از دی و رشک برندہ
(غَبَط) کتب جمع
(سَمَاءٌ عَبْطَاءُ) ابر بیوستہ
بارندہ
(اَرْضٌ مُغْبِطَةٌ) کقعدة
زمین پوشیدہ از نبہی گیاہ
(ض س) (غَبَطَهُ غَبْطًا)
بالفتح و غِبْطَةً) بالکسر و الفتح
رشک نمود و آرزو بر بحال دے
بی آنکہ زوال آن خواہد از دے
ومنه فی الدعاء اللهم غبطا
لا سبطا ای سألك الغبطة و
نعوذ بك الهبط عن احسانك و
منه لا غبطة لمغبوط علیها * و نیز
(غَبَط) بالفتح دست بر دنبہ و نیگو
گوسپند نہادن تا بداند کہ فربہ است
یا لاغر و دست بر پشت زدن کہ
پیہ دارد یا نے
(اِغْتِبَاط) ہمیشہ پالان بر پشت
گذاشتن و سوستہ بار دیدن
(غَبِقَ) (غَبَقًا وَغُبُوقًا)
شراب شبانگاہی خورد و خورانید
یقال غبقت القوم غبقا
فغبقوا غبوقا
(تَغَبُّق) بشبانگاہ دوشیدن
(مُغْتَبَق) آخور و نگاہ غبوق و
خوردن آن
(غِبَاق) شراب شبانگاہی
خوردن

ع ب ن

(غَبَن) محرکہ سستی و فراموشی
(غَبِين) کامیر سست خرد و کول
(غَبِينَة) کسفینة النقصانی در خرید
و فریب خوری در خرید و فریب
اسم است مصدر را
(غَابِن) سست کار
(مالك بن اَغْبَن) کاسم جنسی
است
(مَغْبَن) کمجلس بغل و بن ران
مغابن جمع
(مَغْبُون) سست عقل و فریب
خوردہ در خرید و فروخت و دیان
رسیدہ
(ض) (غَبَنَهُ فِي البَيْعِ غَبْنًا)
بالفتح و یکرک زبان آوردہ بدی
در بیع و در غلط انداخت و فریب داد
یا بتسکین در بیع است و بہ تحریک
در راے * و (غَبَنَهُ) مجہولا فریب
خورد * و (غَبَنَتِ الثَّوْبُ) در
نوشتن جامہ را ودوختن ناکوتاہ
شود * و (غَبَنَتِ الطَّعَامُ) نہاں
داشتم آنرا برائے حاجت
(س) (غَبَنَ الشَّيْءَ فِيهِ غَبْنًا)
بالفتح و بالتحریک فراموش نمود
و در گذاشت یا غلط کرد در آن
(غَبَنَ رَأْيَهُ غَبَانَةً وَغَبْنًا)
محرکہ بالنصب سست خرد گردید
(وَغَبَنُوا خَبَرَهُمْ) ندانستند خود
را و در ین معنی از نصر نیز آید و نیز
(غَبَانَة) سستی و نقصانی خرد یقال
فیه غَبَانَةٌ ای ضعف
(تَغَابُن) در غبن انداختن
کسے را
(تَغَابُن) در زبان افگندن بعض
بر بعض را بہ وَيَوْمُ التَّغَابُنِ) روز
قیامت است بدان سبب کہ اہل
جنت اہل دوزخ را در زیان و
غبن اندازند
(اِغْتِبَان) در بغل پنہان کردن
چیزے را

ع ب و

(غَبُوبَة) بالفتح کولی و غفلت
غُبُوبَةٌ وغِبِّي بالضم و تشدید الواو
والیا مثله یقال فیه غُبُوبَةٌ
ای غفلة
(غَبَاء) بالفتح و المد زمین درخت
(غَبِيّ) کغنی کول و کم فہم
(س ن) (غَبِيَ الشَّيْءُ وَعَنْهُ
غَبَاوَغَبَاوَةً) بفتحہما کول گردید
ازان دنہ دریافت * و (غَبِيَ
الشَّيْءُ وَعَنْهُ) نہان شد از دی
و دانستہ نشد کذا غَبِيَ عَلَى الشَّيْءِ
و نیز (غَبَاوَةٌ) رمے *
(تَغَابِي) غفلت و رزیدن

ع ب ی

(غَبَا الثَّرَابُ) بالفتح مقصور
گرد بلند بر آمدہ
(غَبِيَّة) بالفتح باران اندک یا
دفعہ از باران و بہ باشد بہا
الجری الذی مضی بعد الجری
الاول وقال ابو عبیدة الغبیة
الوبثة فی الشتاء و در پرش بسیار
از آب و تازیانہ * و (غُبَيَّة
الثَّرَابِ) گرد بلند رفتہ و یقال
جاء علی غبیة الشمس ای عشیتها
(عُصْفُورٌ اَغْبَى) کاحمر سرخ بہم
(کَمِعْيَرَةٍ شَجَرٌ غُبَيْرَاءُ كذلك
مغبرة) گوشہ ابراہیم ہا رندہ

(اغباء) اندک باریدن (تغبیة) پوشیدن و کوتاه گردانیدن موی و از بیخ برکندن

باب الغین مع الثاء

غ ث ت

(غثة) پالا مرغثاء) بالفتح رنجانیدن اورا در کار ❊ (غثة) الماء غوطه دادن اورا در آب ❊ (غثه بالکلام) سرزنش نمودن اورا بسخن ❊ نیز (غثت) اندک اندک خوردن آمد (غثت) جدا کردن کاسه از دسن واندوده منه کردن وچیزه نمودن و ماندن (غثاثة) گردانیدن ستور را بقال غثاثة شوطا او شوطین ای اتعبها فی رکضها و دریکدیگر آمدن چیزے را و خنده پنهان داشتن

غ ت رف

(غثرفة) کدحریة بزرگ منشی و نکبر کردن (تغثرف) بزرگ منشی نمودن

غ ت ل

(غتل) گلنف جای درختناک ❊ (نخل غتل) خرمانیان درهم پیچیده (س) (غتل المکان) بسیار درخت گردید جاے

غ ت م

(غتم) بالفتح سختی گرفتن دم گیرو گرفتاے دم گیر سخت (غتمة) بالضم عجمیت اسم مصدر است الغتم را (رجل غتمی) بالضم منسوب بامر کم

کلام پیر افگنده نتواند و منه (البین غتمی ای تخبین لا صوت لصبته (حیاض غتیم) گویند کنایه از مرگ (اغتم) آواز سخن پید انتواند گفت (غتم) بالضم جمع (اغتنم الزیارة) زیارت بسیار نمود و چند آنچه درمانده و ملول گردید ❊ (واغتنم) تخمه زده گردید

غ ت ی

(غاتیة) زن گول بجزد

باب الغین مع الثاء

غ ث ث

(غث) بالفتح لاغر گوشت (غثة) مؤنث ❊ (لحم غث) گوشت لاغر ❊ (حدیث غث) سخن تباه (غثة) بالضم قوت روز گذار (غثث) گلنف (غیر بیشه غثاغث) کطابط مثله (ذو غثت) آب دار آبی است مثنی سایا کوهے بسماے ضربه (غثیث) کاسیر لاغر گوشت و گوشت لاغر و زرد آب جراحت (غثیثة) کسفینة ریم و بدون جراحت و گوشت مرده آن ویقال به غثیثة ای فساد و مدة وکول چیز ❊ غثیثة فساد عقل و خرمابن که خرمائش زود رسیده گردد و شیرین نشود (ف ض) غث اللحم وغیره غثاثة بالفتح ❊ وغثوثة لاغر گردید ❊ وغث الوتر زه بردی

وتباه گشت ❊ وغث الجرح غثا وغثیثا روان شد غثیثه ان و یقال ما بقی علیه احد یعنی از هم کس سوال میکند و چیزے میخواهد ولا یغث علیه شیئا ای لا یقول فی الشکی آنه رکوبی فیترکه (غثغثه) جنگ سست بے ساز و سلوح کردن و جای گرفتن بجای و نور دیدن جامه از جوانب آن و شستن (اغث الرجل اللحم اغثاثا) گوشت لاغر خرید ❊ ونیز (اغثاث) لاغر و نزار شدن و تباه و فاسد گردیدن کلام و جاری گشتن بیم در زره و آب از جراحت و سخن تباه آوردن یقال اغث الرجل فی کلامه ای لکلم بکلام غث (تغثیث) اندک فربه گردیدن شتر (اغثت الخیل) بگاه بهار رسید (استغثاث) برآوردن بیم و جزآن از زخم علاج و مداوات آن کردن

غ ث ر

(غثرة) بالفتح ارزانی و فراخ سالی (غثرة) بالضم سیاهی سرشته آمیخته و تیرگی که بسبزی بارزند و گروه مردم (غثر) محرکة پرده جامه و ریشه آن (غثرة) محرکة مردم فرومایه

وفی الحدیث زعاع غثرة هکذا یروی وتری اصله غثیرة حذفت منه الیاء (غثرمی) محرکة منسوب باگشت وشتی که از باران آب خورد (غاش کها جربن ارم بن سام بن نوح علیه السلام پدر شود است (غثار) بالضم معرب قسطل است کفتار را (اغثر) نادان و فرومایه از مردم غثرة ❊ ونوشت غثر بالضم جمع و تیره که بسبزی زند و گلیم بسیار پشم وجغزاده و بسیار از هر چیزے و مرعی است آبی و ازگردن و شیر بیشه (غثراء) گفنار و گروه آمیخته از هر نوع مردم و تیره و گلیم بسیار پشم (غثر) کجعفر کول و بضم اول (غیثرة) بالفتح فرومایه و گروه آمیخته از مردم هر جنس ❊ ونیز (غیثرة) و عدة عذاب و بیم وتوعدهم کانت بین القوم غثرة شدیدة قال ابن الاعرابی هی مداوسة القوم بعضهم بعضا فی القتال (غثور) کصفور جل شیر بیشه (مغثور) بالضم شتر مانند بسیت شیر بن بچه انگبین کنده بوسے کهاز درخت عرفط و غرور شت و خنثری می آید و سخور ندا ز امغثر گنبر مثله معاویر جمع

(ن) شکر غ الارض بالنبات
موج زن گردید زمین بسبزی
گیاه
(وجد الماء مغثرا ثمیله)
فعیاء اسم فاعل بمعنی
آب را
(ارض مغثرسیة) زمین گیاه
سبز ناک
(غنثرة) کدحربة باسون لی
لکنگی آب خوردن و نیز غنثر
انبوهی و بسیاری موی سر
گس ارزق فام
(اغثر اغرمت) مشتور روان
شدن آن
(اغثیر اد) بسیار پرزه شدن
جامه
ج
(غثش) بمعنی غنثرة است
(مغثوث) تمکن مشور چیدن
غ ث م
(غثم) بضم ریزه نان که خورده
شود
(غثمة) بالتا و سیاهی مائل بسبزی
یارنگی دیگر مانند آن
(غثمة) گفرج هزار خانه شکنه
(غثیثة) کیفیت طعامی است
که از لحوم سازند
(اغثم) موی که سیاهی آن
بر سیاهی غالب نماید بخلاف شعر
اغثم و مرأة غثماء ایضا
(مغثوم) آمیخته بچه باشد
(ض) غثمه غثما) بالفتح
بجمار مال چیزه و میکوداو را
(غثیثة) کارزار کردن و باهم
خصومت نمودن
غ ث م ر
(مغثمر) اسم فاعل جمع کند ستمگار
(مغثمر) اسم مفعول جامه بناه باز
ودرشت و کژدم ناصاف فاپیچیده
(غثمر مالک) تباه گردانید آنرا
غ ث و
(غثا) کذاب آب آورد و کف
وتباه و بوسیده از برگ درخت
بکف سیل آلوده و خراب شده
(غثاء) گزار مشله لی الکل
(غثاء) جمع
(ن غثا الوادی غثوا) غثا
آورد سیل و در شورانید چراگاه را
غ ث ی
(اغثی) کاسمه شیر بیشه
(ض غثو الوادی غثیا) بالفتح
غثا آورد سیل و غثی السیل
المرتع) و شورانید گیاه چراگاه را
و بد مزه ساخت و غثی الطعام
و شورانید و خلط کرد و کذلک غثی
الناس و غثت النفس غثیا
وغثیانا) مرکه شوریدن او غثیت
النماء بالتحاب) بهم رسانیدن
(ض س) غثی الکلام)
در آمیختن سخن را
(س) غثیت الارض) لشات
بسیار گیاه گردید
(اغثاء) برهم گرد آمدن سیل
گیاه چراگاه را و بد مزه ساختن
و در شورانیدن آن را

باب الغین فصل الجیم

غ ج م
(غجوم) بالضم مقلوب غموج
جمع غمج بمعنی گشتر بچه دان و ژم
خطاء من جهجه است

باب الغین فصل الدال

غ د ب
(غدبة) بالضم گوشت پاره طبر
درشت درستدی زیر زمه گوش
مردم
(غدب) مثل مرد درشت کوتاه
بالا بسیار پی
(غدباء) بالفتح والمد موضعی
است
(غدبة) کقنفذة گوشت پاره
درشت گرد اگرد حلقوم و مذکور
است در غ ن د ب
غ د د
(غدد) محرکة مرگلهای شتران
(غدة) بالضم گره گوشت و گره
اندام پیه ناک و هر گوشت پاره
درشت درمیان پی و سرخون
بسته میان گوشت و پوست
(غدد کهمزه مثله فی الکل غدد
جمع او کل کون العدة الا الاولی والبطن
وطاعون شتران
(غد) کشاب جمع و آنچه از اجزای
براندام پدید آید و آنچه مابین
پیه و کوبان باشد و کلاه شتران
(غدا) بالکسر و غدائد جمع و نیز
غدا هو غدائد) حصه
(غاد) شتر طاعون زده
(غدا بود) بالفتح و فتحتین او منونه
مثلث است بسمر تند
(غداد) بالکسر بیمار خشم آلود
زن یا بیوسته خشم
(غدد و غد) شتر طاعون زده
یقال مغدود
(ن) غد البعیر) طاعون زده
گردید
(مغدا) مقرشر طاعون زده و
خشم ناک
(غد علیه غدا و غدا) خشم گرفت
و نیز غدا غدادا) طاعون زده
گردید و شتران یقال اغدت
الابل مغدوفا و مجدورا و مخدانة
شتران طاعون زده شدن
(غدد البعیر نغدیدا) مجهولا
طاعون زده گردید و نیز
تغدید نصب خود را گرفتن
یقال غدد فلان یعنی بهر نوع
گرفت
غ د س
(غدس) بالفتح بیوفائی و نیز
(غدس) وحی است با نباه
(غدسة) بالضم والکسر آنچه
پس گذارند از غذرات
جمع
(غدر) بالتحریک جای درشت
سنگریزه ناک و زمین سوراخهای
گداره دیرینه دار که ستوران در آن
تو اند رفت و سنگ بزرگ
ورجل ثبت الغدیر و ثابت
و برپای در کار زار و در جمیع امور
که پیش گیرد و در آید دران و
یقال ما اثبت غدرة ای اثبته
فی الغدر و یقال ذلک للفرس
الوجل اذا زلسانه یثبت کثبت

موضع النزال والخصومة . و
آنچه پس گذارند آن را
(غَدَرَةٌ) بالتا رشله
(غُدَرَةٌ) اکفرحة شب تاریک
(غُدَرٌ) کصرد مرد بیوفا واکثر ما
یستعمل هذا بالزاء فی الشتم
یقال یا غُدَرُ ممنوعة ومنه الحدیث
یا غُدَرُ الست اسعی فی غدرتک
ویقال فی الجمع یا اُلَ غُدَرَ و
بارکین و آب که توجیه پس گذارد
و نیز مرد ستائی است به بسین
(غَدِیرٌ) کامیر آبگیر و آب که
سیل پس گذارد غُدُرٌ کصرد و
غُدْرَانٌ الثمران جمع و شمشیر ضام
مردی و رود بار لیست بدیار مصر
(غَدِیرَةٌ) بالتا پاره آبگیر . غُدَرَةٌ
بالضم جمع وگیسوی بافته غُدَارَةٌ
بالکسر مثله غَدَائِرُ جمع و شتر د
گوسپند پس مانده و نوعی از
آتش که بشیر و آمد ترتیب دهند
و ناقه که شبان پس گذاشته
باشد دے را
(یَا غُدَادِ) کقطام یعنی ای
زن بیوفا و شتام است آنرا
(غُدَارَةٌ) کغرابة آبچه پس
گذارند آنرا
(غُدُرٌ) کصبور بیوفا مذکر و
مؤنث و روی یکسان است
(غَدُورَةٌ) بالتا شتر ماده
پس مانده
(غَدِرٌ) کصرد بیوفا غِدِّیرٰی
کسکیت مثله
(غَدَّادٌ) کشداد بیوفا مذکر و مؤنث

و روی یکسان است غَدَّارَةٌ بالتا و مثله
(غَدَلٌ) کصحار تاریکی
(اَلْغُدَانُ) بالضم بطنی است
(غُنْدُدٌ) کجعفر رودهای است
(غُنْدُرٌ) بالتا بدی
(غُنْدَادٌ) بالفتح مرد بد کمان
که بکمان بصواب نرسد
(مَغْدًی) کمقعد و مجلس بیوفا و
اکثر در دشنام گویند نحو یا
مَغْدَرُ دیا ابْنَ مَغْدَرَةٍ
(ن ض س) غَدْرٌ وَغُدُورٌ بِهِ غَدْرًا
و غَدَرَانًا) محرکة بیوفائی کرد
(ض) غَدْرٌ) آب از آبگیر خورد
(س) غَدِرَ غَدَرًا) محرکة آب
باران خورده و غَدِرَ اللَّیْلُ)
تاریک گردید شب و غَدِرَتِ
النَّاقَةُ عَنِ الْاِبِلِ پس ماند
گله غَدَرَتِ الشَّاةُ عَنِ الْغَنَمِ
کذالک * وغَدِرَتِ
الْاَرْضُ) سنگریزه ناک
گردید زمین * وَغَدِلَتِ
الْغَنَمُ فِی الْمَرْتَعِ) سیر
شد و گوسپندان در چراگاه جول کیه
(مُغْدِرَةٌ) قسمه شب تاریک
(اِغْدَادٌ) تاریک گردید شب
و پس گذاشتن شتر و گوسپند را
و ترک دادن و ماندن چیزی را
(مُغَادَرَةٌ) ماندن و گذاشتن
غُدَادٌ بالکسر مثله
(اِسْتَغْدَرَ الْمَکَانُ) آبگیر ناک
گردید جاے
(اِغْتِدَادٌ) غدیره ساختن که
نوعے از آتش است

غ د س

(اَبُو الْغُدَیْدَاسِ) بالفتح کنیت مرد

ع د ف

(غَدَفٌ) محرکة ازرانی و فراخ
سالی و نعمت یقال هُوَ فِی غَدَفٍ
(غُدَافٌ) کغراب بلاغ سیاه و
کرکس پرناک غِدَفٌ فَانٌ کغربان
جمع و موی سیاه دراز و بال سیاه
یا عام است و نام مردے
(غَادِفٌ) کشتیبان
(غَیْدَقٌ) کصف شیر بیشه
(غَادُوفٌ) بیل کشتی
(مِغْدَفٌ) کمنبر بیل کشتے
(ن) غَدَفَ لَهُ فِی الْعَطَاءِ
بسیار بخشید
(اِغْدَافٌ) فرو ریختن زن
پرده را بر روی خویش و فرو
هشتن شب تاریکی را و لکاری
دام را بر شکار و منه الحدیث اِنَّ
قَلْبَ الْمُؤْمِنِ اَشَدُّ اِنْزِیَاضًا مِنَ
الذِّئْبِ یُصِیْبُهُ مِنَ الْعُصْفُوْرِ
حِیْنَ یُغْدَفُ بِهِ دارین بریدن
حجام غلاف سر تیره را و کاییدن
و بعدی بالباء
(اِغْتِدَافٌ) اکثر چیزی گرفتن
و بعدی بمن و بر بدن جامه را

ع د ف ل

(غِدَفْلٌ) کسجل مرد بلند بالا و
شتر بزرگ جثه تمام اندام و زندگانی
فراخ و جامه کهنه غَدَافِلُ بالفتح
جمع و منه المثل عَزْبِیٌّ بُرْدُهُ اَمْ
غَدَافِلِیٌّ قَالَهُ رَجُلٌ سَأَلَ رَجُلًا
یَکْسُوْهُ فَوَعَدَهُ فَاَلْفَی خِلَافَهُ

فل یکسله

(رَجُلٌ غُدَافِلَةٌ) بالتا مهربانی
کثیر * ومَلَاحَةٌ غِدَافِلَةٌ) چادر نرم
(کَبْشٌ غُدَافِلٌ) کعلابط قچقار که
پشم و بش بسیار باشد بغیر
غُدَافِلٍ کذلک
(غَدْفَلَ غَدْفَلَةً) دراز رفتن و
نیکو حالی در آمدن

غ د ف ن

(غَدْفَنٌ) کجعفر نام اندام است فی الغداف ل

غ د ق

(غَدَقٌ) محرکة آب بسیار چون
بن شمشیر و مصدر (ن غَدَقَ)
استاد عبد الغنی و منه غَدَقِی)
مضافة چاهی ست بدینه
(شَابٌ غَیْدَقٌ) کحیدر جوان
نازک و نیکو کذا شاب غَیْدَقٌ
ای ناعم
(غَیْدَاقٌ) بالفتح جوان نازک
و ناعم و نیکو پیکر و بهتر من جوانی
و مرد جوانمرد و اسپ و دراز قامت
و بچه سوسمار ابو زید اَوَّلُ لَهُ حُسْلٌ
ثُمَّ غَیْدَانٌ ثُمَّ مطفح ثم یکون
صَیْدَمًا مُدِیگا
(غَیْدَقَانٌ) بالفتح جوان نازک
نیکو پیکر نیک خوی و جوانی نیک
و ناعم
(غَیَادِقُ) باران
(س) غَدِقَتِ الْعَیْنُ) بسیار
آب شد چشمه
(غَیْدَقٌ غَیْدَقَةً) ضد ناک گردید
(اِغْدَاقٌ) بسیار قطره گردیدن
باران

(اغدیداق) بمعنی اغداق است

غ دل

(غدل) کحیدر زندگانی فراخ و خوش

غ دن

(بنو غدن) بالضم حی است
(غدن) بالضم سستی و نرمی و فروهشتگی
(غدن) محرکه سوسترس و نرمی و نازکی و سستی و خواب و سستی زبان میان دو پیمبر و بخواب شدن و فروهشته و نرم گردیدن والفعل من سمع
(غدان) کشتاب شاخ که بران جامه آویزند
(غدا کة) کغرابة بطنی است از بنی یربوع
(غدارق) بالضم نوباوه جوان نازک و نرم اندام و شباب غدانی جوانی نیکو و ناعم
(غدن) کحرقة گوشت پاره درشت و زبر زمه گوش و نرمی و فروهشتگی
(غدر دنی) بالفتح نوباوه تیز و (تغدن) خمیدن و میل نمودن
(مغدون) مبنا للمفعول درشت زرم دوتاه شونده دجون نازک
(غدیدان) تزم رسیدن و دراز گردیدن موی و گیاه

غ د و

(غدا) بالفتح فرا اصله غدو حذفت الواو بلا عوض وقد

علی الاصل ونسبت بسوی آن غدی وغدوی محرکة ونیز (غدوی) بار شکم وجمعش غدوان بوزن سکم گوسپند خاصة وقیل هو ان یباع البعیر او غیره بما یضرب الفحل اوان یباع الشاة بتیلع ما تزایله الکبش
(غدوة) بالضم بگاه یا میان طلوع فجر وطلوع شمس خداة وغدیة بفتحهما مثله یقال اتیته غدوة بلا تنوین لانها معرفة مثل سحر الا انها من الظروف المتمکنة تقول سرت علی فرسک غدوة وغدوة وغدوة وغدوة وغدوة فاتون هو نکرة ولم یوقت فهو معرفة غدی جمع وبالا تیک غداة غد * غدوات وغدیات وغدایا وغدوة بالضم وشد الواو جمع الجمع یقال غدا یا وغدا یا لامعة عشایا لقول الراجز
ثنته الغدایا والعشایا لازدواج الکلام ومنه قوله تعالی بالغدو والاصال ای بالغدوات او اصله المصدر فعبر به عن الوقت کما یقال اتیک طلوع الشمس
(غادی) کمیر پشه
(غادیة) ابر بامدادی یا باران بامدادی * وابو الغادیة یسار بن سبع صحابی است
(غداء) بالفتح والمد طعام بامداد خلاف عشاء
(اغدیة) جمع ولا تقل مالی غداء وعشاء فی جواب من قال اتدن تتغدا لانه طعام بعینه
(غدیان) بالفتح بامداد خورد

(غدیاء) وغدیی کسکیت مونث (غداء من کعب) کشداد است
(ماترک مزایله مغدا ومراحا) بالفتح یعنی نگذاشت از پدر خود مشابهتی وکذا ماترک منه مغداة ولا مراحة
(ن) (غدا علیه غدوا) بالفتح و (غدوا) بضمتین وغدوة بالضم آمد اورا بامداد
(س) (غدی) بامداد خورد
(تغدیة) بامداد خوراندن
(مغاداة) بامداد کردن نزدیک کسے

(تغدی) بامداد خوردن واذا قیل لک اذن تتغدا قلت مالی من تغدی ولا العشی متغدی
(اغتداء) بامداد کردن وبگاه شدن بجای

باب الغین فصل الذال

غ ذ ذ

(غذبذة) کسفینة ریم سفید آب وخون زخم وگوشت مرده آن
(غاذ) نامور هر چه باشد ومنه یقال بالبعیر غاذا فاگانت به قرحة فبرأت وهی تندمل ورگ آب چشم که پیوسته روان باشد وحس
(غاذة) جائی لاسر کوه که می بیند غاذیة کسارية مثله
(ن) (غذ) کم کرد آنرا
(ن ض) (غذ الجرح غذا)

روان گردید ریم ازوی یا امید وریم کرد ویقال ترکت جرحه یغذ
(غذغنه) کم کرد از ان
(مغاذ) بالضم شتر که از آب کراهت دارد
(اغذ السیر وفیه اغذاذا) شتافت در رفتار * ونیز (اغذاذ) روان شدن ریم از زخم
(تغذن غذ) برجستن

غ ذر

(غذیرة) کسفینة آرد که بران شیر ریخته بر سنگریزه تفسان گرم سازند غیذر) کحیدر مثله
(غیذار) بالفتح خرغیاذیر جمع
(تغیذر) کدحرجة بدی و بسیار سخن و آمیزش و خلط کردن سخن را
(اغتذار) غذیره ساختن

غ ذ م

(غذارم) کعلابط آب بسیار * کیل غذارم پیمانه تخمینی
(غذرمة) بگراف فروختن چیزے را و ایستادن کلام
(تغذرم یمینا) سوگند خوردو تردد و اندیشه نکرد در آن

غ ذم

(غذمة) بالفتح سخن یقال ما سمعت غذمة ای کلمة یقال یقعوا فی غذمة من الارض ..... یعنی در حادثه سخت افتادند
(غذمة) بالضم سخت تیرگی و

پارهٔ از شتران و شیر بسیار دیرک
غُذَمَة بضمتین و جَبَل جمع
(غَذَم) محرکة گیاهی است
رُدُو و غُذُم بضمتین و ضعیف
یا کوهے
(غُذَم) کرفزونی از گیاه ترش
(غَذِیمَة) کسفینة زمینی که گیاه
غذم روییانده و نیز غَذِیمَة
چاه کشاده و یقال ابن فی غذیمته
ما شئت ای رحب باعه و سعة
و وقعوا فی غَذِیمَة من الارض
ای فی واقعة منکرة
(غُذَامَة) کرمانه نوعی از شوره
گیاه غُذَّام بالضم جمع
(غَذَام) هر چیز تو بر تو و بر هم
نشسته
(ن) غَذَمَ له من مَالِه غَذْمًا
بیک بار مال نیکو داد وی
وغَذَمَ مُوا بِهَا غَذْمَة
وغَذِیمَة رسیدند واقعه حادثه
دشوار را
(س ن) غَذَمَ سختی و دشوار
خورد آن را یا بحرص تمام خورد
(غَذْمَة) همه شیر پستان را
خوردن
(اَغْذَم الفَصِیل مَا فی ضَرْع
اُمِّه) همه شیر پستان را خورد
(اِغْذَام) بسختی و دشواری یا
بحرص تمام خوردن چیزے را
و همه شیر پستان خوردن
(مُتَغَذِّم) بسیار خورنده که
هر چه یابد خورد
(تَغَذُّم) چشیدن و بسیار خوردن

و بریدن
غ ذ ر
(غَذْرَة) خشم و فریاد و اضطراب
آواز وقت خصومت بقال سَمِعْت
لِغُلَیِّمٍ غَذْرَةً ای تَحَجُّجًا
و امیر شمن را بانگ غَذَا میز
جمع و نیز غَذْ مقام نهادن و گفتن
سخن را از فخر یا از تهدید و غضب
پے درپے آوردن آن را و
جدا کردن چیزے را و آمیختن
بعض چیزے ببعض و بانگ
کردن و بگزاف کار کردن و بگزاف
فروختن چیزے را
(غُذَارَة) کعلابة آب بسیار
(غُذَارِی) کعلابط آب بسیار
(مُغَذْمِر) کمقاعل مهتر سرکش
امور که از یکے بگیرد و دیگرے را دهد
و بگذارد برای کسی استحقاق و یا آنکه
استحقاق را برای اهل آن نهماید
یا آنکه حکم کند بر قوم خود هر چه خواهد
از ظلم و عدل و حکمش رد نشود
(تَغَذْمُر) بانگ و فریاد کردن و
در آمیختن کلام را
غ ذ م س
(غُذَامِس) کعلابط لقب شهرے
است بمغرب مائل به بلاد نگیان
جُلُودُ غُذَامِسِیَّة منسوب
است بوے
غ ذ و
(غَذَاه) بالفتح مقصورًا کمنیر
شتر
(غِذَاء) بالکسر والمد خورش و
پرورش که بدان بالند کسے و

آمرد سنگی جسم است
(وغَذَوِی) کغنی غَذَا یغذی است
و در حدیث ای کُلُّ مَا فِی بُطُونِ
الحَوَامِلِ دُعَاجٌ بالثاء او ان
یُبَاع البعیر او غیره یا یضرب الحمل
اذا نتاج الشاة بِنِتَاجٍ مانزا بِهِ
الکبش غَذَوِی مثلث فی الاکل و
بزغاله غَذَاوِک کسحاب جمع
(غَذَوَان) محرکة سپ شادمان
شتاب رونده مرد درشت و زبان
دراز و نافرمان و نیز رونده
(غَذَوَانَة) موضع و آبی است میان بصره و مکه
(هُوَ غَاذِی مَالٍ) او نگهبان و
نیکو کننده شتران است
(غَاذِیَة) رگیست وقتے که
غدار انحلیل کند و جزو دیگر باز دهد
(ن) غَذَاهُ غَذْوًا بالفتح خورش
داد او را و غَذَا البَوْلُ منقطع
گردید و غَذَاهُ وبه بریده کرد او
را و غَذَّ الماء همان گردید
و نیز غَذَّ و تغاذفن و تشاتمن نمودن
در دوان شدن خون و رگ و پرورش
کردن یقال غذوت الصبی
باللبن ای رَبَّیْتُهُ
(لِغِذَایَة) خورش دادن و پروردن
و بریدن شتر کمنیر را و جاری گردانیدن
خون از رگ
(اِغْتِذَاء) خوردن و پرورش
یافتن
(تَغَذِّی) خوردن
(اِسْتِغْذَاء) سخت بزمین نهادن

غ ذی
(غَذِیَ یَغْذَی) پرورش نمودن و ورا
باب الغین فصل الراء
غ رب
(غَرْب) بالفتح جای فرو شدن
آفتاب و اول هر چیزے و حد آن
و تیزے تیغ و تیزے زبان و تیزی
هر چیزے و تیزی رفتار اسپ و
اول رفتار و اسپ تیز رو و مشک
آب یا ستور آب کش و دلو بزرگ
و رگ آب چشم که همیشه روان
باشد چون ناسور و مجرای اشک
و جای ریزش آن و تیزی دندان
و آبداری آن غُرُوب جمع و اشک
که از چشم برآید و فراهم آمدگاه آب
دهن در وقت بیهوشی و پیشگاه چشم و موضع آن
و نیز غَرْب آبله ریزه است در
چشم و آماسی در و نبالهٔ آن و درختی
است حجازی سطبر خاردار رقیل
ومنه قولهم لَا یَزَالُ اَهْلُ الغَرْب
ظَاهِرِیْن علی الحق یُقَال اَصَابَهُم
غَرْبٌ مضافًا ونعتًا وبجرلته
یعنی رسید تیرے کماندار نده آن
معلوم نیست و نیز غَرْب روانی
می و اشک و بسیاری آب دهن
و تر آن و دوری
(غَرْبَة) بالفتح دوری و نوعی غربة
دوری و در رفتن و غَرْبَة النَّوَی
دوری آن
(غَرْبِی) بالفتح منسوب باشراب خورده
خام و درخت که وقت غروب
گرمی آفتاب بدان رسد و نوعی
از خرما و رنگی است سرخ

(غُرُوب) بالضم دوری از جائی و دیار خود

(غُرُوب) بالتحریک درخت پرده دوی و سیم یا جام از سیم و کاسه و بیاری است مرگوسپند را و زدو آب که از دو لود رحوض و چاه جکد و معنیر شود بوی آن و بوی گل مثلاً و کبودی چشم است

(غُرُب) کسفق مسافر و نادره

(غُرْبی غُرُوب) جائے است

(غُرُبات) موضعی است

(غَرِیب) کامیر هر چیز نادر و دور و مسافر و دور شونده غُرَبَاء جمع و دیر میگانگان

(غَرِیبَة) کسفینة آسیای دستی بدان جهت که همسایگان بهم بعاریت میگیرند

(غُرَاب) بالضم زاغ غُرَابٌ کافلس وَاغْرِبَة وغِرْبَان بالکسر وغُرُب بالضم جمع غُرَابِین بالفتح جمع الجمع وفی المثل ذلان اَحْذَرُ من الغُرَاب وفی الحدیث امر النبی صلی الله علیه وسلم بقتل الغراب وسماه فاسقا نام دے غیر النبی صلی الله علیه وسلم بجعل اسمه مسلما وموسم الغرشی ۵ و نیز غراب احد هر چیزی دتیزی تیر و تیزی هر چیزے و بچه دنگرگ و برف و پس سر و خوشه خشتین انه بر پلو و قندے پائین سیرین متصل پائے ران یا استخوان باریک پائین استخوان تنگ ها غُرَابَان غِرْبَان جمع و نیز

(غُرَابَة) بالضم اول هر چیزے تیزی آن

(غُرَابِی) علم یا نوعی از خرما و موضعی است در ساه مین وجهای دیگر

(غُرَابَات) بالضم موضعی است

(غَارِب) دوش یا مابین کوهان و گردن شتر غَوَارِب جمع ویقال هٰذَا عَلٰی اَقَارِبِكَ یعنی برو هر جا که خواهی ۵ و نیز غَوَارِبُ الْمَاءِ سرهای موج آب شُبِّهَتْ بِغَوَارِبِ الْاِبِلِ

(مُحَمَّد بن موسیٰ غُرَاب) کشد او استاد ابی علی عنانی است

(غُرَاب) اسکر نام کوهی بشام

(غُرَابِیَة) بالتاء چشمه بر آبی نزدیک مُخَرِّبٌ مُحَقِّقٌ کقنفذ جائیست

(غَرْبِیب) کقندیل نوعی از بهترین انگور و پیر که بخضاب سوی را سیاه دارد اَسْوَدُ غِرْبِیبٌ سخت سیاه و اَمَّا غِرْبِیبُ سُودٌ فالشود بدل لان توکید الا لو ان لا یتقدم

(مَغْرِب) بالفتح جای فرو شدن آفتاب مَغْرِبَان مثله مُغَیْرِبَان مصغر آن مُغَیْرِبَانَات جمع یقال لقیته مَغْرِبَ الشمس و مُغَیْرِبَ بِهَا و مُغَیْرِبَانَهَا و مُغَیْرِبَانَاتِهَا ای عند غُرُوبِهَا

(ن) غَرَبَ غُرُوبًا بالفتح پنهان گردید و غائب شد و دور شد و نیز غَرَبَ فلان بر فلان یعنی شد و شادمانی نمود بر تعدی و ورنگی کردن و ریخته گردیدن اشک ۵ و غَرَّبَهَا غَرْبًا و بالغروب و بر آن

(س) غَرُبَ غَرَابَةً بالضم سخت سیاه گردید ۵ و غَرُبَتِ الشَّاةُ غَرِبَ زده گردید

(ك) غَرُبَ) باریک گشت و نهان گردید ۵ و نیز غَرِبَ) بالضم دوری از جائی خود و دور شدن یُقَالُ غَرُبَ عَنِّی ای تَبَاعَدَ و اَغْرِبْ عَنِّی ای تَبَاعَدْ.

(مُغْرِب) کمحسن چیز غریب آزده و العَنْقَاءُ المُغْرِبُ و عَنْقَاءُ مُغْرِبٍ و مُغْرِبَة بالوصف و عَنْقَاءُ مُغْرِبٍ مضافة لغریبة معرف الاسم مجهول الجسم یا از الفاظ بی معانی است یا مرغی است بزرگ دور پرواز سمیت به لانه کان فی عنقها بیاض تکن عند مغرب للشمس تخطف الفیل کما تخطف الحدأة الفراخ وکان فی قدیم الزمان بین الناس الی ان سلبت یوما عروسا بحیلها فدعا علیها حنظلة النبی فذهب الله بها الی بعض جزائر البحر المحیط المجیط فعیش الفی سنة لها وجه انسان ذی لحیة وفیها شبه من کل احسن الطیور وعلی راسه وقایة وفی بیع الابرار ان الله تعالی خلق من موسی علیه السلام طائرا اسمه العنقاء ولها اربعة اجنحة ووجهه وجه انسان واوحی الیه انی خلقتک طائرا بین وجعلت ارزاقهم الوحوش

الی حول بیت المقدس هذا
سلاه وکان اسلم اولا ثم ارتد الی موسی
علیه السلام فانتقلت به والجی
فلم تزل تاکل ابوسفیان وتخطف
الصبیان فرماه علی بن خالد بن
سنان العبسی من بنی عبس
قبل النبی صلی الله علیه وسلم
فانقطع نسلها وانقرض
سختی وزنے کہ بسر رود و
فرش بازنہا پاورسرشت یا پشتہ
ست بلند و مذکور است دمن قو
(مُغرب) الکرم چیدہ دم چیدہ
یا ہر چہ از چیزے چیدہ جدا کند
وآن بد چیدہ ست پاچیدہ
کہ انہا و بہا از ہر چیزے
(اُغرب الرَّجُلُ اغرابًا) سخت
گردید در داد و اُغرب علیہ
کار زشت کردہ شد بارو و اُغرب
(اغرس) سپید رب یا سپید کرانہ
چشم گردید یستعمل مجهولا فی
حدیث الثلث و نیز اغرب بمعنی
در آمدن و چیز نو عجیب آوردن
و عجیب گردیدن و بر گردن ملک
و عجیبان بسیار کردیدن آب بسیار
و خوب و نیکو شدن حال و زیادہ
کردن اسپ مدار را واجزاء الثالث
الفرس حتی یموت علیہا یا
شدیدن و مبالغہ نمودن در امر
و سفر و در دروغ کردن و سپید
گردیدن سپیدی شانہ اسپ
و دیگر حیوانات (اسپید بن ران
(اغرب) گوزت سوی مغرب
اغرود و بنا مُغرب و مُغرب

ای بسید مغربون کورصدیق ان
کسانا ذکر مرتب بشانی بن
شریک ابن عبد الله بن عبد یغوث کان
فیهم غرق غربت او جیئتم من
حسب کعبید
مُغرِب بکسر الراء خبر غیر بمال
هل جاءکم مُغرِب بخبر بعنی الذی
الذی ظفر علیهم من بلدهم و
بلدهم
(تغریب) دور و دور شدن از شہر
و نہان و غائب گشتن و چیز بیار
و بعید آوردن از اصداد
است در برف و پشک بهم آمیختہ
خوردن و از شہر بیرون کردن
و نفی کردن و دور نمودن و
بجانب مغرب شدن
(اغتراب) از دیار خویش دور
گردیدن و در بیگانگان نکاح
کردن
(تغرب) از سوی مغرب آمدن
و دوری گزیدن و دور رفتن
و جدا شدن
(استغرب) مبالغہ نمود در خندہ
استغرب مجهولا کذلک

غ ر ب ل

(غربلة) بیختن و بریدن و شتن
و سائیدن قوم را
(غربال) کفر طاس پروین
(غربیل) بالکسر مثلہ و دف و مرو
معنی دون
(مُغربل) بضم الباء مفرد ناچ
کہ کہن و شکستہ چنانچہ دلک
و نحوہ

غ ر ث

(غرث) بن عارث (کجوصر
سراک الذی سل سیف ابی
صلی الله علیه وسلم لیقتله به
رماه الله بن خلفین کتیبة
(غرثان) بکسر ین گرسنہ غرثی و
غرثانی بکسار ی و غرثان بالکسر
وغرثی موئث غرثات بالکسر جمع
و دیر کتر فی الوشاح (زن باریک
میان
(س) غرث غرثا محرکہ گرسنہ
گردید
(تغریث) گرسنہ گردانیدن یقال
غرثت کلابه ای جوعتها

غ ر د

(غرد) بالفتح حاء سین و عاء
مستعف چوب و خانہ ست دبیر مرغ
رای مرتوکل راو نوعی از سمار مرغ
(غردة) بالتاء مثلہ
(غرد) بالکسر مرغ ملند و خوش
آواز غرد کمنف و غرید کسکیت
مثل صوت غرة کذلک و نوعی از
سمار مرغ غردة بالتاء مثلہ غرد ة
کقردة جمع غراد بالکسر مثلہ
(غرد) محرکہ نوعی از سمار مرغ
(غراد) کسحاب معنی سمار مرغ
(غرادة) مثلہ
(مغرود) بالضم نوعی از سمار مرغ
مغاريد جمع
(ارض مغرودة) بالفتح و الدال
زمین سمار مرغ ناک
(س) غرة غرا بالفتح و الدال
بلند کردن آواز را و طرب گرفتن و
(غرد) بلند برد اشتن آواز و
طرب انگیز ساختن و دکوکو کردن
کبوتر از
(تغرید) بمعنی غرد است
(غرد) محرکہ نعت سخت دان
و نیز مفرد بعید و نوع
(تغرد) بلند و طرب انگیز ساختن
مرغ آواز را و در گلو گردانیدن
(استغراد الترخص الذباب) بلند
و خوش آوازے آوردن مرغزار
مگس را
(اغرندا) بر زدن و شناه و فر
فراگرفتن و چیره گردیدن یقال
اغرندا علیه ای علاه بالضم
والقهر و غلبه مغرندی صفت
است از آن

غ ر د ق

(غردقة) پوشیدن کردم را
و پوشیدن ہر چیز را پرده و
جز آن فروشیدن

غ ر ل

(غرل) بالفتح شکن جامہ و نیز
پوست غرلوم بالضم جمع یقال
طویت الثوب علی اغرله ای
علی کشره و اکاذیله
(غرل) بالکسر اسکہ فریب خورد چون
فریب دہندوی را و جوان نا
آموده کار مذکر و مؤنث ہندوی
یکسان ست غرة مؤنث اغراد جمع
و نیز غرة اتا آموده کی کار غفلت
و بیخبری یقال کان ذلک فی
غرة منی و غرتی بالضم کذلک

(غرّ) بالضم آنچه مرغ بیچ وه خوردن و بدو شکاف زمین و چشمهٔ باریک و تنک و تنگ جامه و نور و پوست دوم شمشیر و دشمنی است بیابانی و مرغیست آبی (غرّة) بالضم سپیدی پیشانی سپ بزرگتر از دیگر و بیرغرّة بردن و کنیزک فی الحدیث قضی رسول الله صلی الله علیه وسلم فی الجنین بغرّة فکانه عبّر عن الجسم کله بالغرّة و دل پیکر و ماه نو و سپیدی دندان و آب آن و برگزیدهٔ هر چیزی و شریف و بهتر قوم و شب اول ماه (غرّة) گذشته جمع ✻ و غرّ الشهر ✻ و غرّ شب اول ماه و روی مرد و کل ما یبدو لک من شیء و صبح فقد بدت غرّته و نیز غرّة قصه است در مدینه مر بنی عمرو بن عوف را و مکانش منار و مسجد قبا راست ✻ و دو غرّة بر ابن حارث عریض بلالی صحابیان اند ✻ و نیز غرّة سرعت بالیدگی انگور (غرّ) بحرکت هلاکت اسم است تعریر ار خطر وحی النبی صلی الله علیه وسلم عن بیع الغرر و هو مثل بیع السمک فی الماء و الطیر فی الهواء (غرور) کاسر نیفته و باطل مبدد نموده شده و تخمیر کرده و در ماند بچیزی عنه اقا غرّ نیزک منه یعنی تیر سالم را از وی خوی شکوبقال للرجل اذا شاخ او بر غرّة و اقبل غرّة لک ساء خلقه و پندر فتار بقال (غرّ) نام دو کس از تابعی و نام دو عامی از محدثان ✻ و نیز (غرّ) نام اسپ ضبیعة بن حارث و عمر بن ابی ربیعه و شداد بن معویه عمی و معویه بن ثور بکابی و عمرو بن ناسه کنانی و طریف بن تمیم عنبری و مالک بن حمار و یلعاء بن قیس کنانی و بزید بن سنان تمری و مشهر جُعفی و اغرّان دو کوه است در راه ✻ و بطن الاغر امتی در راه آن (غرّاء) اسپ غزه دار و سخت گرم یقال هاجرة غرّاء و ظهیرة غرّاء و ورقة غرّاء و نیز غرّاء مدینه خورده و گیاهی است خوشبوی یا آن غرّ برّا کمیر اصوبی ست بدیاربنی اسد و نام اسپ دختر شماس بن عبد الملک و مرعی سپید سر بند کرده و موشت در دو یکسان است غرّ بالضم جمع ✻ و ذو الغرّاء جایست نزدیک عقیق مدینه (غرّان) گمنتان موضعی است (غرّان) بالضم خورده آب (غرّ ذی) بالفتح نام مردی (غرّی) کعلی رن مهتر قوم (غرّ میرا) کمیر ا جای مست در مصر (غرغر) گریدن گیاه ساست و مالکیان حبشی یا ماکیان دشتی غرّ غرّة بکے (غُرغُر) اقتضا سپیدی پیشانی اسپ و مرد بزرگ قدر شریف (غُرغُر) شتران نجیب (غُرغُری) بالضم و الشد و القصر کلمه راست که بدان گوسپند را برای دوشیدن خوانند (غُرُور) فریفته (غُرّ و غُرّة) فریفته (غُرّ و غُرّة) بالکسر فریفت (غرابیه) سهو وه ابیه نمود بقال ما غرّک عنّی ای ما حملک علی ان عاملتنی بما لا احبّ و ما غرّک منّی ای ما حملک علیه و غرّات منّی ای اخطأت و غفوة فیه و غرّ الابل چرانیدن شتران را ✻ و غرّ المال فرو شدن بزمین ✻ و غرّ الرجل غرّ خورد و غرّة الطائر فرخ غرّاء مرغ بالکسر خورش دادن مرغ بچوزه را (س) (غرّ) و جمله غرّ دا) محرکة و غُرّة بالضم و غرارة بالفتح زه دار گردیده و سپیدگشت (غرّ الشاب) غرارة ناآزموده کار گردیده و نیز مفتون شده ذلیل گردد بعد آزمایش ✻ و نیز غرارة کار ناآزموده و یقال کان ذلک فی غرّ ای فی اول حداثة (غرغر بالشیء) غرغرة به نیرزیدن و در حلق ✻ و غرغر اللحم آواز برآوردن وقت بریان کردن ✻ و نیز غرغرة غرغرة آب در گلو گردانیدن و گلستن استوان بنی و سرشیشه و حکایت آواز شبان در حلق یقال غرغر الراعی بصوته ای رنّ فی حلقه و برگ نزدیک شدن و گلو بریدن و آمد شد کردن آواز در گلو و جان در حلق ✻ و نیز غرغرة نمی آواز باگرشکے گلو و آواز جوش دیگ و چنین ان سخ و نعیم

(غَزَرَ) بَغْزُرُ وَيَغْزِرُ غَزْرًا وَغُزُورًا وَغَزَارَةً بِالْكَسْرِ
الْعَيْنِ وَزَيْدٌ وَهَاءُ التَّأْنِيثِ أَيْضًا وَغَزَّرَ تَغْزِيرًا
وَغَازَرَ مُغَازَرَةً وَاسْتَغْزَرَ اسْتِغْزَارًا (بمعنی) بسیار
و فراوان شدن و بسیار دوشیدن گوسپند را و
آبستن پدیدن کردن شتر و مانند آن و
کشادن و برآمدن دندان کودک
يُقَالُ غَزَرَتْ نَابَةُ الْغُلَامِ أَيْ طَلَعَتْ
(مُغَازٌ) فَرَسٌ شَدِيدُ الْمُغَازَةِ بِالْفَتْحِ
جمع وکف بخیل
(مُغَازَةٌ وَغَزَارَى) کم گردیدن شیر
ناقه وی در هر چیز و کم شیر شدن
وَعَنِ ابْنِ السِّكِّيتِ غَازَرَتِ النَّاقَةُ
أَيْ نَقَصَتْ فَرَفَعَتِ الدِّرَّةُ وَفِي
الْمَثَلِ سَبَقَ دَرَّتَكَ غِزَارُهَا
بدبان خوردش دادن قمری ماده
خود را و نار و اگر دیدن باز و
(غِزَارُ الصَّلَاةِ) کمی در رکوع و سجود
و در طهارت و منه الحديث لَا
غِزَارَ فِي الصَّلَاةِ وَمِغْزَارُ
السَّلَامِ عَلَيْكُمْ گفتن بر سلیک
جواب دادن وبس
(اِغْتَزَرَ) فراخته گردیدن يُقَالُ
اِغْتَزَرَ بِهِ وَغَائِلَ وَبَحَّرَ شدن
وبغفلت افتادن يُقَالُ اِغْتَزَرَ
وَادْخَلَ وَبِرْغَفْلَت کسی آمدن
يُقَالُ اِغْتَزَرَ أَيْ أَتَاهُ عَلَى غِرَّةٍ مِنْهُ
(اِسْتِغْزَارٌ) بغفلت افتادن وبر
غفلت کسی آمدن
(غُزْرٌ) آب وخلق گردانیدن
غ ر ز
(غَرْزٌ) بالفتح رکاب چرمین که بر
پالان بندند وشاخ که بر شاخ
دیگر دخانند تا پیوند گیرد وغُرُوزٌ
بالضم جمع ويقال الْزَمْ غَرْزَ فُلَانٍ
أَيْ غِرْزَهُ وَنَهْيُهُ وَاشْدُدْ يَدَيْكَ
بِغَرْزِهِ أَيْ مِنْ حَيْثُ الْتَمَسَ عَلَيْكَ
الْتَمَسُّكَ بِهِ
(غَرْزَةٌ) بالتاء معنی است میان
کرو طائف وابن ابی غرزة احمد
بن حازم محدث است
(غَرِيزٌ) بمعنی نوعی از گیاه یزد آنجا
است مانند کوم کبد ترین چراگاه
است
(غَرِيزَةٌ) کیفیت سرشت
(غَرِيزٌ) کز پیر ابی است بضریه
یا ببلد والی بحرین کلاب
(غَرَازٌ) نقطه ام وسحاب موضعی
است
(غَارِزٌ) ناقه کم شیر وملح کردنب
خود را بر زمین خلاد تا بیضه نهد
غَارِزَةٌ مُغْلٌ وَيُقَالُ هُوَ غَارِزُ رَأْسِهِ
فِي سُنَّةٍ يعنی نادان
است وجاهل
(غَزِرَتِ النَّاقَةُ غَزَرًا وَ
غِزَارًا) بالکسر کم شیر گردید
(غَرَزَهُ بِالْإِبْرَةِ) سپوخت
آزا بسوزن وغَرَزَ رِجْلَهُ فِي
الْعَرْسِ) پای در رکاب آورد
(غَرَزَ) طاعت سلطان
نمود بعد نافرمانی
(وَاهٍ مُغْرِزٌ) کهن رود بار
بیزناک
(اِغْزَارَانُ) گیاه عزیز رویانیدن
وبسیار برگردیدن زمین
(جَوَادَةٌ مُغْرِزَةٌ) کمحدثة طروب
بزمین سپوزنده جهت بیضه نهادن
(غَرِيسَةٌ) مغرسة علم است
مر واهان را
(غَرَسَ) کسحاب آنچه از دارو دی
سهل بخوردن برآید
(غَرَاسٌ) کسحاب وقت نیران
نشاندن ونهال نشانده
(مَغْرُوسَةٌ) آمیزش يُقَالُ هُوَ فِي
مَغْرُوسَةٍ وَمَغْرُوسَةٍ أَيْ اخْتِلَاطٍ
(ض) غَرَسَ الشَّجَرَ) درخت
نشانیدن برزمین غَرْسٌ مَغْرُوسٌ
لغت است از آن
(غِرَاسٌ) درخت نشانیدن
غ ر ش
(غَرَشَ) بالفتح بارور خستی است
غ ر ش م
(اِغْرِئْشَامٌ) برمرده گردیدن
گوشت ولاغر وباریک شدن شکم
غ ر ض
(غَرَضَ) بالفتح پوش بند شتر
مانند تنگ زین (اِغْرُوضٌ) بالضم
واغراض جمع وجوچه ناتمام
رود بار یا شبه کلان از رود بار
مغاک غُرْضَانٌ بالضم والکسر جمع
ويقال في الأكثر غُرْضَانٌ بالضم وهما
عزة
مرضية الاولى مرجوحة جميعا ونيز غرض
آب جامه که در وی چیزی کرده
باشند وشکین جامه يقال طَوَى
الثَّوْبَ عَلَى غَرَضِهِ أَيْ عَلَى
غَرْزِهِ نره وتره نجیر گے اندام
نازعزی بعد فربهی يقال فَجِدَ
غرض
(غَرَضَةٌ) بالضم پیش بند شتر
(غُرَضَةٌ) کتب وبالضم جمع
(غَرَضٌ) بالتحریک نشانه تیر
وَغَرَضٌ مُغْرِضٌ بِالْإِضَافَةِ
مُنْتَهَى الرَّمْيِ وَالْجَمْعُ أَغْرَاضٌ
وَغُرُوضٌ وَأَغْرَضَ الرَّامِي
أَصَابَ الْغَرَضَ وَأَغْرَضَ
الْغَرَضُ أَصَابَهُ السَّهْمُ
(غَرَضٌ) بالتحریک آرزو
(غَرَضٌ) بالتحریک چیزی که
بدان بازی کنند
(غَرَضٌ) بالتحریک کالا
(غَرَضٌ) بالتحریک آب وجزان که
بچه بیرون آید از رحم پوست که
بر روی جنین باشد واگر آن پوست
را بر روی او بعد زائیدن بگذارند
در حال بمیرد واغراض جمع وزاغ
سیاه
(غَرِيضٌ) کامیر بیش وغَرِيضٌ
غَرِيضٌ بسکون آخر کلمه است که
بدان میش را بد وشیدن خوانند
(غَرِيسَةٌ) کسفینة خرما بن اورسته
یا نهال نخلانده تا که جای گیرد و

(غَرَض) محرکۃ نشانہ تیر اغراض جمعہ وخواست وآہنگ یقال قضیت غرضک ای حاجتک وقصدک ونیز غرض (غَرَض) تاختگی واندوہ تاکی وشوق وبفوہ آمدن وآرزو کردیدن یقال غرضت الیہ ای اشتقت الیہ وافعل من سمع وکرم غرضا وتاختگی کردن (غَرَضی) کامیر تازہ ومنہ لحمۃ غرضی ای طری وہ روگوں بیکہ وآب باران وسپید وتازہ از ہر چیزے وشگوفہ ونو بادہ (غارِض) مینی دراز دیگاہ براب آیندہ یقال وردت الماء غارضا ای باکرا (راغِض) الکسر تازہ وسپید از ہر چیزے وشگوفہ ونو بادہ (مُغرِض) کجلس فرود سینہ شتر وجانب شکم اسفل اضلاع مُعارِض جمع (مَعرَض الماء) آب باران (غرّضہ للناقۃ تغریضا) بالتشدید فربہ است ناقہ را ونیز غرض بازداشتن وفتا بانیدن چیزے را پیش بازداشت ودو تاہ شدن وشکن تاک گردیدن اندام جنت وغیرے بعد فربہی (ض) غرّض الاناء پر شود آب جامہ را ونیز پر تحرد آن از رطبات اضداد است ۱۲ وغرض السقاء دو غ بزد پس مسکہ بر آورد ودوغ وقع خواہد قم ۱۲ وغرض الفحل از شیر باز داشت بزغالہ را پیش از ہنگام آن ۱۲ وغرّض الشیء عرّضہ آن چیز یا برید آن را زود تازہ (اغرض الشیء اغراضا) کہنہ تازہ گردید (اغرض لہم غریضا) شیر تازہ کرد برای چاشت قوم را ونیز (اغراض) پس گردانیدن وپیش بند بستن ناقہ را (تغریض) تر وتازہ چیدن چیزے را یا تر وتازہ بریدن ناقہ را وشیر باز داشتن بچہ را پیش از وقت وگوشت تازہ خوردن وتفکہ نمودن ازان ونیز کردن شتر یقال غرض فی سفاہ ای لا تملأہ وہو مجاز (لا یعترض ای لا یستریح) (مُعَرِّضہ) پگاہ بر آب آوردن شتر را (تعرّض العصن) شکستہ شد شاخ وجدا گردید

ع ر ض ف

(عُرضُوف) کعصفور کرانک کہ بخورند آزادان مرد بہی مانند وسر استخوان پہلو وسینہ استخوان بالای درون گوش غُضروف (بتقدیم الضاد شاذ) وغضروفان (در چوب) کہ بچوب وراست وسط درخرپالان بندند عَرَاضِیف جمع

ع ر ط م

(عُرطُمانی بضم وامال طا) جوان نیکورومی

ع ر ف

(عَرَف) بحرکت درختیکہ بوے بوست پیہ اید (عَرَفَۃ) بالفتح یکبار بریدن وفریز کردن موی یکبار آب برداشتن بدست (سقاہ غَرفۃً) شک بغرف پیراستہ (غَرَفَہ) بالکسر بیک آب بدست گرفتن ونعل غرفتہ کعنب جمع (غُرفَۃ) بالضم یکشت آب (غُرافَۃ) بالضم شہ غرّاف کتاب جمع وہو اسم المفعول لانّک لم تعرفہ لانّہ سمیۃ غُرفَۃ وبرہ (غُرّاف) بالکسر پیمانہ است بزرگ (غُرُوف) کصبور چاہ کہ دست بآبش رسد وہو یغرف غُرُوفٌ ولو بزرگ یا دلو بسیار آب بردار (ناقۃ غارِفَۃ) شتر ماندہ تیز رو (غَوارِف) جمع ونفی النبی صلی اللہ علیہ وسلم عرّاف الغارفۃ وہی امّا فاصلۃ بمعنی مقطوعۃ وہی التی تقطعہا المرأۃ وتسرّیہا مُطَرِّدَۃً علی وسط جبینہا او امامصدر بمعنی الغرف کالاعطیۃ (غَرّافَۃ) کشادہ وجوی است میان واسط وبصرہ وبران شہر ستانے است بزرگ ونہر بسیار آب واسپ فراخ گام کشادہ ۱۲ ونام اسپ بہار بن قیس (غَرِیف) کامیر درختی است نرم وسست یا آن بردی است کوہی است مرنی شیر را (غَرِیفَۃ) بالکسر آبی است نزدیک عَرِین ۱۲ وجود غَرِیفَۃ زیبا است ومعنی مرنی آن کہ شیر را یعنی غیر منسوب است ۱۲ وغریف ابن عیاش دلمی تابعی (غَرَّاف) دلو بزرگ بسیار آب گیر غَرِیفَۃ) بالکسر وشان بسیار در چیدہ واہر جنسی کہ باشد وفعل یا فعل کجہد ودال پارہ از قبضہ شمشیر آویزان باشد بقدر یک وجب مرتب بر زر وگوہر (غُرَیفَۃ) کجہینہ موضعی است (غُرافِر) بالکسر پیمانہ است بزرگ (غُرُوف) کصبور چاہ کہ دست بآبش رسد وہو یغرف غُرُوفٌ ولو بزرگ یا دلو بسیار آب بردار (ناقۃ غارِفَۃ) شتر ماندہ تیز رو (غَوارِف) جمع ونفی النبی صلی اللہ علیہ وسلم عرّاف الغارفۃ وہی امّا فاصلۃ بمعنی مقطوعۃ وہی التی تقطعہا المرأۃ وتسرّیہا مُطَرِّدَۃً علی وسط جبینہا او امامصدر بمعنی الغرف کالاعطیۃ (غَرّافَۃ) کشادہ وجوی است میان واسط وبصرہ وبران شہر ستانے است بزرگ ونہر بسیار آب واسپ فراخ گام کشادہ ۱۲ ونام اسپ بہار بن قیس (غَرِیف) کامیر درختی است نرم وسست یا آن بردی است کوہی است مرنی شیر را (غَرِیفَۃ) بالکسر آبی است نزدیک عَرِین ۱۲ وجود غَرِیفَۃ زیبا است ومعنی مرنی آن کہ شیر را

(فارس مغرف) اکمبر سوار
شتاب رو
(مغرفة) الکثیر کفایت
(خیل مغارف) اسپان تیز رو
کانها الغرف الجوی
(ن غرف غرفا) برید درخت غرف
را یا عام است و غرف ناهیت
فریب کردموی پیشانی را
(ض ن غرف الماء غرفا)
بالضم بمشت برگرفت آب را
(مغرف غرف) پوست بغرف پیران
(س غرفت الابل تغرف)
محرکة رنجور گردید خته از غرف
خوردن
(اغترافا) آب بمشت برگرفتن
(تغرف) همه را فراگرفتن بقال
تغرقنی ای اخذ کل شیء
(الغرقان بریده شدن یقال غرقت
فالغرقت غ ر ق
(غرق) بالفتح دهی است بمرو
وان تصحیف غرق است برای جمعه
محرکة نیست الا ان دهاست
جد منصور بن عبید الله محدث
(غرقة) بالضم یک شربت از
خیره و اندان غرقی کصوفی جمع
(غرقی) گشتف غرق شده و یقال
انه لغرق الصوت یعنی دلبسته
و بریده آواز و بیمناک است
(غرقة) کهرتة زمین نیک سیراب
(غرق) کرغز شهرے است بین
مرو همدان را
(غریق) کامیر غرق شدن غرق
بالفتح مصدر است
(غرقی) بضم اول و فتح ثانی
(غرقی) کرزبرج پوست تنک
چسپیده بسپیدی خایه مرغ یا
سپیدے آن که بخورند آنرا
(غرقاة) ابی پوست تنک بدآمدن
خایه و بی پوست تنک نهادن
ناکمان خایه را یقال غرقات
الدجاجة بیضها ای باضتها
ولیس فیها قشر یابس والغرقاة
زائدة لانه من الغرق
غ ر ق د
(غرقد) بضم نونی است درخت
بزرگ یا آن نوع خ است چون
بزرگ گردد غرقدة ای سپیدی
(فارس مغرف) اکمبر سوار
شتاب رو
(مغرفة) الکثیر کفایت
(خیل مغارف) اسپان تیز رو
کانها الغرف الجوی
(ن غرف غرفا) برید درخت غرف
را یا عام است و غرف ناهیت
فریب کردموی پیشانی را
(ض ن غرف الماء غرفا)
بالضم بمشت برگرفت آب را
(مغرف غرف) پوست بغرف پیران
(س غرفت الابل تغرف)
محرکة رنجور گردید خته از غرف
خوردن
(اغترافا) آب بمشت برگرفتن
(تغرف) همه را فراگرفتن بقال
تغرقنی ای اخذ کل شیء
(الغرقان بریده شدن یقال غرقت
فالغرقت غ ر ق
(غرق) بالفتح دهی است بمرو
وان تصحیف غرق است برای جمعه
محرکة نیست الا ان دهاست
جد منصور بن عبید الله محدث
(غرقة) بالضم یک شربت از
خیره و اندان غرقی کصوفی جمع
(غرقی) گشتف غرق شده و یقال
انه لغرق الصوت یعنی دلبسته
و بریده آواز و بیمناک است
(غرقة) کهرتة زمین نیک سیراب
(غرق) کرغز شهرے است بین
مرو همدان را
(غریق) کامیر غرق شدن غرق
بالفتح مصدر است
(غرقی) بضم اول و فتح ثانی
(غرقی) کرزبرج پوست تنک
چسپیده بسپیدی خایه مرغ یا
سپیدے آن که بخورند آنرا
(غرقاة) ابی پوست تنک بدآمدن
خایه و بی پوست تنک نهادن
ناکمان خایه را یقال غرقات
الدجاجة بیضها ای باضتها
ولیس فیها قشر یابس والغرقاة
زائدة لانه من الغرق
غ ر ق د
(غرقد) بضم نونی است درخت
بزرگ یا آن نوع خ است چون
بزرگ گردد غرقدة ای سپیدی
(غریق) کرزبرد باسی است
مریئی شلیم را
(غارق) دراب فرورونده و
غرق شده
(غاریقون) بحربال مرغی است
(غاذوق) مسجد کوفلان الغرق
کان منه و فی اوله غاذ الثور
(غاریقون) بیخ گیاهی است
یا چیزیست که بدرخت سوس
زده پید آگردد یا آن اغاریقون
است تریاق است مزبهر اغم
سده مسهل خلط مکدر فرح بخش
ثیلوکن عرق النساء و وردمفاصل
وهر که باخود دارد کزدم نگزدا ترا
(س غرقت من الماء غرقا)
محرکة باندازه یک دو شیدن
گرفتم از شیر و غرقت فی الماء غرق
شد و آب از سر او گذشت و غرق
فلان) بقدر سیرابی آب خورد
و غرق زید) بی نیاز گردید و نیز
(غرق) بمعنی اغراق مستعمل گردد
منه قوله تعالی والنازعات غرقا
(لجام مغرق بالفضة)
کمکرم بمعنی لجام مغرق است
و اغراق اغرقه کردن یقال اغرقه
فی الماء فغرق و برگردانیدن
کاسه او سخت کشیدن کمان را
یقال اغرق النازع فی القوس
و مبالغه کردن در مدح و ذم و جز آن
(مغرق) بمعظم غرق کرده و لجام
مغرق بالفضة) لگام سیم آراسته
(تغریق) غرقه کردن و سخت کشیدن
کمان و داد کشتن اصله ان

القائلة کانت تغرق الوادی فاغرقها
السیل عام الخطیئة فماتت ثم جعل
کل قتیل تغریقا
(اغرق السهم اغراقا)
سطری تیر فراگرفت و میل پند
شتر را چندان که تنگ گردید
و نیز اغراق) در آمیختن اسپ
با اسپان دیگر پس آن عمل شتن
وی را آنها و سخت فرو بردن دم
در فیر و مشغول داشتن خویش را
نظر الیقال فلانة تغرق نظرها
ای تشغلهم بالنظر الیها عن النظر
الی غیرها من النساء
(استغراق) همه را فراگرفتن و
نیک چندیدن یقال استغرق فی
الضحک و فراگرفتن سطری تیر شتر
پیش بند را چندانکه تنگ گردد
(اغرورقت العین) چشم پر آب شدن
گوئی در اشک غرق شده
غ ر ق م
(غرقی) کرزبرج پوست تنک
چسپیده بسپیدی خایه مرغ یا
سپیدے آن که بخورند آنرا
(غرقاة) ابی پوست تنک بدآمدن
خایه و بی پوست تنک نهادن
ناکمان خایه را یقال غرقات
الدجاجة بیضها ای باضتها
ولیس فیها قشر یابس والغرقاة
زائدة لانه من الغرق
غ ر ق د
(غرقد) بضم نونی است درخت
بزرگ یا آن نوع خ است چون
بزرگ گردد غرقدة ای سپیدی
بیضه که برزرده باشد و لقیم
(الغرقد) گورستانی است در مدینه
بدان جهت که درخت غرقد
رویاند و طالا درخت رفت و نام
باقی است و نیز غرقدة از اعلام
است
غ ر ق ل
(غرقل) بیکبار آب برسر یکتن و
دیگده گردیدن تخم مرغ و
جز بره
غ ر ق
(غرقم) بجعفر مهره بزه تاخته
جائے
غ ر ل
(غرلة) بالضم غلاف حشفه غلام
(غرکل) کلنف نیزه دراز و مرد
گرو بشته و نرم اندام
(اغرل) ختنه نا کرده و سال از سالار
و زندگانی فراخ
(غرنبل) کخذیم گردو گل ولائے
تنک و کف والای پیل کاه و درد که بهر دو
زمین و سخا کها ماند خشک باشد
یا تر و آب نیز بر چهار پایه سم
دار و بار کهن که در ران گلیم یا
دلبش خوردن توانند و دزدته
شیشه و آب که در تنک خنور و
حوض مانده باشد
غ ر م
(غرم) بالضم هر چه لازمش لازم
باشد و وام و تاوان
(غریم) کامیر وام دار و وام خواه
ضد فی المثل حذر من غریمک
السوء ما یکسبک

(غَرَام) کسحاب شیفتگی و آرزوی سخت و دیدی پیوسته و هلاک و عذاب مثله قوله تعالی اِنَّ عَذَابَهَا کَانَ غَرَامًا ای هلاکًا و لزامًا لهم

(غَرَامَة) بالتاء دوام و آنچه واجب و لازم باشد و تاوان

(غَرْمِی) کسکری زن گران جسم

(غَرْمِی) معرفة بمعنی اَمَا کَلِمَة است جهت سوگند یقال غَرْمِی وَجَدِّکَ کَمَا یُقَالُ اَمَا وَجَدِّکَ و وضعی است

(س) (غَرِمَ الدِّیَةَ) لازم شد بروی تاوان

(مُغْرَم) کمکرم شفیته دوستی و گرفتار دین و تاوان و آزمند چیزے و آنچه ادای آن لازم باشد و تاوان

(اِغْرَام) تاوان زده و دوام دار کردن و شیفته کردن یقال اُغْرِمَ بالشَّیْءِ مجهولًا ای اُوْلِعَ

(تَغْرِیم) دوام دار و تاوان زده گردانیدن

غ د م ل

(غُرْمُول) کقنفذ نام والد یعقوب محدث

(غُرْمُول) کعصفور زره پاره طبر نرم فرو گذاشته شده تا کرده

(غَرَامِیل) بالفتح چند پشت است سرخ رنگ

غ ر ن

(غَرَن) محرکه مرغی است یا عقاب یا مرغی است شبیه عقاب

(اَغْرَان) جمع و خرچنگ

(غُرَان) کغراب جائی است و وادی است نزدیک مدینه

(س) (غَرِنَ الْبَعِیْرُ) شتر خشک گردید خمیر پوستین

(غِرْبَان) کدرهم لای سیل آورده تر باشد یا خشک لغة فی الغربیل و نیز غِرْبِیْن کهلی غِرْبِیْن کاسیر مثله فی الکل

غ ر ن ط

(غَرْنَاطَة) بالفتح شهرے است بالاندلس ادهی لحنٌ والعواب اَلْغَرْنَاطَة و مَعْنَاهَا الرُّمَّانَة بالاندلسیة

غ ر ن ف

(غِرِنْف) کزبرج یاسمین و لیس بتصحیف غِرِیْف کعذبم و هو البُرْدِی و با لو جهین رُوِی بَیْتُ حَاتِم

غ ر ن ق

(غَرَنْقَة) کدحرجة رشته مانند است در چشم

(غُرَنْقِی) کجعدب مرد و باریست مربی سلیم را

(غُرَنْقُوْی) کعصفور مرغی است آبی سیاه در اگردن و گوید سیه

(غُرَنْوَق) کعرندوس و غُرَنْبَق بالضم و الفتح النون مثله یا کلنگ یا مرغی است شبیه کلنگ

(غُرَنْبُق) بالضم شله جوان سپید خوبصورت

(غُرَنْبُق) بالضم و فتح النون کعندلیب

(غُرَنْوَق) کسمول و فردوس و

(غِرْنَاق) کقرطاس و غِرْنِیق کحلاب

مثله غَرَانِق و غَرَانِقَة و غَرَانِیق جمع و تؤنث سوی نانقه و هو حُبّی

(غَرَانِیق جمع یا گیاه و هم گویند و ربیع عوسجه رویده غرانق مثله یا هر گیاه نازک پنهان نیز مثله

(غُرَانِی) کعلابط جوان تام خلقت نازک اندام و فاسد

(غَرَانِق) و (غَرَانِقَة) ایضًا زن جوان پر گوشت

(اَتَانٌ غَرَانِقَةٌ) بالفتح سوی هیچ کره باد بجنبانیده غرانقة مثله

غ ر و

(غَرْو) بالفتح شگفت غَرْوی کسکری مثله یقال لَا غَرْوَ و لَا غَرْوی ای لا عجب

(غَرَاء) بالفتح سرشم یا هر چه بدان بپالایند چیزے را یا سرشم ماہی غَرَاء گساشله اِذَا فَتَحْتَ الْفَیْنَ قَصَرْتَ وَاِذَا کَسَرْتَ مَدَدْتَ و گاو ساله و هر زن زاده

(اَغْرَ) غَرَّاء بالتاء مثله اَغْرَاء جمع و خوبی

(رَجُلٌ غَیْرُ) بگشاد مرد نیکو نظر

(غَرْوَة) کعنبة موضعی است

(غَرْی) کعنی نیکو و خوبصورت از مردم و جز آن و بای نیکان است غَرْیَان، دو نبات غرقاء خرمزه یا خربزه و یقال هُمَا قبر مالک و عقیل ذی جَدَنِهِ الْاَبْرَش و سُمِّیَا غَرِیْنَ لان النعمان بن المنذر کان یُغْرِیْهِمَا بِدَمِ مَنْ یَقْتُلُهُ اِذَا خَرَجَ فِی یَوْمٍ مَوْسِمٍ

(غَرَّاء) بالفتح والمد آت سندی

(رَجُلٌ غُرَامِرٌ) مرد ناهموار مردم بے ستور

(غَرْمَدَة) بالفتح تصغیر لبه گوسفند و تحریص بد شمنی اسمی است

(غَرَامِی) کرغابی سگ بزرگ یا سرشیر غرامی بالفتح مع

(غَرْمِی) کسمی آبی است نزدیک اجا

(غُرَیَّة) آبی است مرغی را

(مَغْرَق) کمرغیر بایسه و هنه المثل ادرکنی ولو بِاَحَدِ الْمَغْرَقَیْنِ ای باحد الشقمین او کبنهما او برجوفوس مَغْرُوقَة) کمرغة کمان سرشم چپانیده قوس مَغْرِیَّة مثله

(ن) (غَرِیَ الشَّیْءُ قَلْبَهُ) برچیزے پیه فربهی دل مجے راه پوشیده و غَرِیَ الْجِلْدُ) ببریشم چپانیده پوست را و غَرِیَ فُلَانٌ ای تمادی فی غَیِّهِ و نیز غَرِیَ شگفت داشتن

(س غَرِیَ غَیْرًا وَغَرًا) بالکسر آزمند گردیدن و غَرِیَ الْعِدُّ) سر دهنه آب چشمه

(اِغْرَاء) آزمند گردانیدن یقال اُغْرِیَ بِهِ مجهولًا یعنی کرعلیه و اَغْرَاهُ بِهِ آزمند آن گردانید و بر دشمن سگ را بکار و بِهِ عَلَا الدِّیْن دشمنی لحق فلان سیان دوکس

(اَغْرِیَة) آزمند خون یقال اُغْرِیَ بِهِ مجهولًا و علا کردن

(مُغَارَاة) بهابی کردن یقال غَارَیْتُهُ مُغَارَاةً وَغِرَارًا ای بادلت

است بسیار بدن یا کسی در پیکار

غ ز ن

(غَزِین) کدر، سیم و صریم گفته‌اند سیل آورد و مذکور است غ س ن

باب الغین فصل الزاء

غ ز د

(غَزْدَک) گدیم سخت آوادیا آن تصحیف عَرْدَک است و گیاه خوم و تاک او بهو بالراء المهملة

غ ز ر

(غَزَر) با الفتح آوندی است کلان گیاه و درخ و برگ خماسانند و بسیار (غُزْد) با الضم

(غَزِید) کثیر بسیار از هر چیز

(غَزِیرَة) کسیه بسیار شیر ناقه

و جزآن (غِزَار) با الکسر جمع بسیار آب از چاه و چشمه و چشم بسیار اشک

(غُزْران) با الضم وطی است

(اَرْضٌ مَغْزُورَة) آنچنین باران بسیار رسیده مُؤَدِّیَة الشَّلَة

(غَزَارَة) و (غُزْرًا) بالضم و غُزُورًا بالضم بسیار شیر گردید و مَغْزُورَة

(اَغْزَرُ) بسیار شیر شد و (غَزَرَ الشَّیخُ) افزون گشت و نیز

(غَزَارَة) بسیاری از هر چیز

(مُغْزِرَة) کسیه آب بسیار شیر دارد و گیاهی است بشکل [illegible] مانند شیر افزاد خوش آیند گاو [illegible]

(قَوْمٌ مُغْزِرُونَ) گروهی اند [illegible] شعران بسیار شیر و بسیار [illegible]

(اَغْزُوکَ) افزودن و دیگی بسیار و خداوند شعران بسیار شیر شمین

(تَغْزِین) بهبود و نوبت بیگبار و وعید دادن غیر را بنگام گم شدن ناقه

(مَعَازِل) للغائل آنکه بچیزی را تا افزون بآن واپس گیرد

(مُسْتَغْزِر) بمعنی مغاد است

غ ز ر

(غُزَّة) با الضم شهری است

و در آن مدفون شد امام شافعی رحمة الله علیه وفات کرد هاشم بن عبد مناف جد نبی صلی الله علیه و سلم و از مطرود بن کعب جمع آورده گفته وَهَاشِمٌ فِي غُزَّةٍ بِهَذِهِ الْقِطْعَةِ بِنَسْجِ الرِّيَاحِ عَلَيْهِ وَشَطَّ غَزَاتِ

و دیگ توده است بلاد بنی هلال

شهریست با فریقیه و هنری است مرنی حکامانه را

(غَزَّ) بالضم گرد بن نظرف درون و گرد هی الزکان

(غُزَن) کزبیر آبی است مرنی را

(کُثَیِّل بن اَعْزَل) بهدی است

(غُزَّان) کران سان و نیکی کنندگان با خویش و فرزند بیگانه

(غُزْر) کقفل گرد بان او جانب باطن

(ر) غَزْقَکَان یُقَالُ غَزْرًا

(غَزَق) محرکه گرد آمدن از هر چیز

کمر چو غَزَالِ اِبْنَا آنچنان پشم نگین جهت دفع پشم زخم

غَزَالَ الضَّبِیُّ کذلک

(مَغْزَل) کمرگاه و ماده گیاه بردی و شوار باشد

(اَغْزَلَ بِهِ النَّجْمُ) بسیار و رشت گردید ستاره و اَغْزَتِ الْمَکْوَةُ و شوار شد بار آن

(مُغَازَة) شتابی کردن یقال غَازَلْتُهُ اَی بادرته

(اَلْغَازُ غُرْنَاه) خصوصت پیکار نمودیم با وی

(اَلْغَزَال) خاص کردن یقال اَغْزَلَ بِهِ ای خَصَّ من بین اصحابه

غ ز ق

(غَزَق) محرکه دوی است بسرد و لیس بتصحیف عَرَق بالفتح

غ ز ل

(غَزْل) با الفتح رشته

(غَزَل) با التحریک سخن گوئی با زنان و عشق بازی

(غَزِل) الکف آنکه با زنان سخن گوید و عشقبازی کند و سست نرم از هر چیز

(غَزَال) کسحاب آهو بره که در حرکت و رفتار آمده با شد یا آهو تا نوزاده که نیک دونده گردد

(غِزْلَة) و غِزْلَان) بکسر جمع و نیز غَزَال) پشته است و شوار گذار و وای است از ان اغراض و ازا علام است و مُغْزَال شَعْبَان جائی است و دائم الغزال گیاهی است مانند ترخون خرد بان

کنزله دختران بدان است در سخ نگارین کنند

(غَزَالَةُ) با التا آفتاب بدان جهت چون شعاع خود در از کند گوئی

(مَغْزَل) کمرگاه و ماده گیاه بردی و شوار باشد

(اَلْغَزَالَة) مزطول الهدی خوفه عمه تفوق بین الجدی والحمل یا آفتاب وقتیکه طلوع شود یا بعد گردو یا چشمه آفتاب و آهو بره ماده و نام زنی و قدیعرف و گیاهی است شیرین که میخورند و اسب مُحَظَّم بدن ارتعم

(وَغَزَالَةُ الْخَثْعَمِی) اول آن یا بعد طبسط در موشن شدن آفتاب یا از اول چاشت تا خمس روز و از اعلام است

(عَازِلَة) زن بسیار غَزَل کردگ و غَوَازِل جمع

(اَغْزَل) تپ کهنوبت معین آید و مرد غزل خوان ترجمه المثل هو اَغْزَل

(غُزَیِّل) کزبیر جد امیر بن عباب یغوث و بوداره غُزَیِّلی سرای است مر بلحارث بن ربیعه را

(مَغْزَل) کمقعد با زنان سخن گوئی کردن

(مَغْزُول) مثلثة المیم ووک فی المثل هو اَفرغ من المِغْزَل قَالَ الْفَرَّاءُ اصله الضم وانما هو من اَغْزَلَ ای اُوْبِرَ وَفُتِلَ

(مَغَازِل) بالفتح کندهای خرمن کوبی

(غَزَلَتِ الْمَرْأَةُ الْقُطْنَ) غَزْلًا) محرکه رشت مَغْزُول

نعت است ازان
(س) غَزَلَ غَزْلًا، حرکة سخن
گفت با دنان وعشقبازی
نمود، وغَزَلَ الْكَلْبُ سستی
آورد سگ و آنچنان باشد کچون
بگرفتن نزدیک گردد آهو بر سر
وی بانگ کند پس سگ باز گردد
(طبية مُغْزِلٌ) گمن آهو ماده با
غزال
(اِغْزَال)، گردانیدن دوک را
او با غزال شدن آهو ماده
(مُغَازَلَة) سخن گفتن بازنان
وعشقبازی کردن وبچهل نزدیک
گردیدن یقال فَاذَ الْأَكْبَرُ بِوَيْبَةَ
(تَغَزُّل) بکلف مغازلت نمودن
وعشق کردن
(تَغَازُل) باهم بغزل سخن گفتن
وعشق ورزیدن
(مُغْتَزَل) رسنی است باریک
(اِغْتِزَال)، رشتن

غ ز م

(غَزُوم) بالضم دبی ست بهرات

غ ز ن

(غَزْنَة)، بالفتح جای گشاده ترین
وپاکیزه ترین از بلاد ها
(غَزْنَان) بالفتح وی است در
ماوراء النهر

غ ز و

(غَزْو) بالفتح آهنگ یقال غَزْوِنِی
کَذَا ای تَصْدِی، وابن غَزُوٌّ
محدث است
(غَزَاة) بالفتح کشش وجنگ با
دشمن وبن اسم است
(غَزْوِی) بالفتح مرد منسوب بسوی
غزو
(غَزِيَّة) کیفیت از اعلام است
(غُزَيَّة) وغُزَيَّة کسی را سمیه مثله
او قبیله است
(غَازٍ) مرد پیکار و باد شمن وبن
کار زار کننده غُزَّی الکرکع و
غُزَی کذلی وغُزَاة بالضم وغُزَاء
بالضم والمد والتشدید جمع غَزِی
کغنی اسم جمع ومنه قوله تعالی او
کانُوا غُزًّی لَوْ کانُوا عِنْدَنَا وما قیل
بیعة بن الغاز
(غَازِيَة) از اعلام است
(غَزْرَان) بالفتح محله است بهرات
وکوهی بطالقان ومردی باست
(مَغْزَى الْكَلَام) کمقعد مراد
سخن یُقَالُ عَرَفْتُ مَغْزَاهُ ای
مرادہ ومقصدہ
(مَغَازِی) مناقب همیان وصفات
غازیان
(غَزَاءَ غَزْوًا) بالفتح خواست
اراده جنگ کرد وآهنگ می کرده وغَزَا
الْعَدُوَّ وغَزْوًا وغَزَاءً) محرکة
وغَزَاوَة) جنگ کرد با دشمن و
در پی جنگ وغارت آنها گردید
(امرأة مَغْزِيَّة) بکسر زن که
شوی او با دشمن جنگ کرده باشد
وناقة مَغْزِيَّة) شتر ماده که
مدت حمل او که یک سال است
در گذشته باشد وانان مُغْزِيَة
ای متاخرة النتاج
(اَغْزَتِ الْمَرْأَةُ اِغْزَاءً) کادرار
نمود شوی اورا ونیز اِغْزَاء اجیر
انگیختن برعزیمت وآماده کردن
سامان جنگ کسی را برجنگ فرستادن
یقال اَغْزَيْتُ فلانًا اذا جَهَّزْتَهُ
للغزو ومهلت دادن بروم
ودر دشمنی افکندن وبن خود را
وشوار شدن آبستن برناقه
(تَغْزِيَة) تهیه انگیختن برکار زار دشمن
(اِغْتِزَاء) خواهش چیزی کردن
(حِسْن) واهنگ کردن نمودن وگزیده
وخاص گردیدن اصیان یاران
(تَغَازُف) همدیگر جنگ کردند

باب الغين فصل السين

غ س س

(غَسَّ) بالتحریک آنچه باد در
بار کین اندازد
(غَسِيس) گوشت کاره هم آمیخته
ومشبته
(غَسَّ الْعَسَلُ الْمَاءَ فَسَلَ) بالفتح برجست کشن بی خواهش
ناقه ونیز غَسَّ اخذ گرفتن
برعزیم
(اَغَسَّ الْعَقَبَةَ) واسیه گردیدن
کاره پیمبه ودردسم گردیدن
(غَسْغَسَة) سیاه شدن در
سامدن گریه وغَسْ غس گفتن
مران را
(مُغَسِّس) کمدست غوله تر
تباه شده

غ س ف

(اِغْسَاس) خوده خوردن

غ س ف

(غَسَف) محرکة تاریکی
(اِغْسَاف) در تاریکی در
آمدن یقال اَغْسَفَ الْقَوْمُ
ای اَظْلَمُوا
(غَسُوس) کصبور خوردنی هر
باشد یقال هذا الطعام غَسُوسٌ
وبَذِقٌ ای طعام خَبِيثٌ
(غَسَّان) گلان پدر قبیله است
پس ازان قبیله است ملوک
غَسَّان والی است میان رمح و
زبید من نزل من الازد وغَسَّانُ بن
حَيّ غَسَّان ومن لم يَنْصَرِفْ فلأنه
لا يُرَى اَنَّهُ لَقَبٌ اَمْ فَعَّال سِيبَوَيْهِ
ام نُونِيّ + وابو غَسَّان)
محمد بن مُطَرِّف است
(مَغْسُوس) خرمای تر تباه شده
ودبحلا مَغْسُوسٌ الخبز خراس زده
(مَغْسُوسَة) خرمائی که خریدش
طلب کرده وشیرین نشده وگرمه
(ن غَسَّ فِي الْبِلَادِ غَسًّا)
در آمدن اگر فت وغَسَّ الْحَطَبَةَ
عیب کرده وغَسَّ الْخَبَرَ فِي الْمَاءِ
خوطه داد ودر آب وونیز
(غَسَّ الْخَبَرَ) گریه بابه کلمه
غَسِّ وَاَنَا اَغُسُّ وَاَسُفُّ)
یعنی طعام وشراب خورانیدن
(غَسْغَسَة) سیاه شدن در
سامدن گریه وغَسْ غس گفتن
مران را
(مُغَسِّس) کمدست غوله تر
تباه شده
(اِغْسَاس) خوده خوردن

غ س ف

(غَسَف) محرکة تاریکی
(اِغْسَاف) در تاریکی در
آمدن یقال اَغْسَفَ الْقَوْمُ
ای اَظْلَمُوا

غ س ق

(غَسَقَ) محرکۃ تاریکی اول شب و نوعی از گندم مانند ارزن و نخود آن

(غَسَاق) کسحاب سرد و گندہ ہر چہ باشد غَسَّاق کشد و مثلہ فی قولہ تعالی لا یذوقون فیہا بردا ولا غساقا الا حمیما وغساقا قرئی بقراءتین جمیعا

(غَاسِق) ماہ یا شب وقت غروب شفق یا تاریکی بعد از غروب شفق ومنہ قولہ تعالی ومن شر غاسق اذا وقب یعنی از بدی شب چون در آید یا تاریک گردد یا بدی فریا چون فرود افتد بدان جہت کہ وقت سقوط طاعون و امراض زیادہ شود ۔ ابن عباس رضی اللہ عنہ من شر الذکر اذا قام

(ض) غَسَقَتِ السَّمَاءُ غَسْقًا بالفتح وغَسَقَانًا باران ریزہ بارید ۔ وغَسَقَ اللَّيْلُ یزان گردید از شان ۔ وغَسَقَ اللَّيْلُ غَسْقًا ویحرک وغَسَقَانًا تاریک گشت شب ۔ ونیز غَسَقَانُ یزان آب و مانند آن

(ض س) غَسَقَتْ عَيْنُهُ غُسُوقًا وغَسَقَانًا محرکۃ خیرہ گردید چشم و تاریک شد یا اشک آورد ۔ وغَسَقَ الْجُرْحُ غَسَقَانًا بعان گردید زرد آب از جراحت

(اِغْسَاق) تیک تاریک گردیدن شب و در تاریکی در آمدن وبہ نگ بانگ نماز گفتن وقت مغرب

(غِسْلِين) کما مر فی مادۃ ن س ی

(غَسِيل) کامر فی مادۃ ن س ی

(غَسِيلَة) مونث و بردی کہ آن را غسیلۃ مونث غسیل گویند

(غُسَالَة) وغُسَالَة مونث غُسَالی گویند

(غُسَالَة) بضم جمع بقال غسالی وغُسَّالَاء ومن غُسَالَة وکشن کہ کشتی بسیار کند بار دار نسازد وکذا الرجل غِسِّيل کمکث مثلہ فیہما ۔ وغَسِيلُ الْمَلَائِكَة لقب حنظلۃ بن ابی عامر بدان جہت کہ روز جنگ احد شہید گردیدہ و فرشتگان غسل او دادند

(غَسُول) کصبور آب غسل و خطمی و ہر چہ بدان دست و جز آن شویند

(غَسُول) کتنور مثلہ فیہما

(غَسَالَة) بالضم آب دست و روے شستہ یا عام است و آب چکیدہ و مستعمل شستن چیزے و آنچہ شستہ شود از جامہ و مانند آن و آنچہ از شستن چیزے بر آید

(غِسْلِين) بالکسر آنچہ شستہ شود از جامہ و مانند آن و آنچہ از پوست و گوشت دوزخیان روان گردد و نیک گرم و دور نہی است در دوزخ

(غِسْوَلَة) بالکسر وتشدید اللام دہی است نزدیک حمص

(غِسْوِيل) بالفتح گیاہی است در سیاہ خ

(مَغْسَل) کمقعد و مجلس جاے مردہ شستن مغاسل جمع ونیز (مَغَاسِل) چند دہی است بجانۂ

(مِغْسَل) کمنبر ہر چہ بدان چیزے شویند و کشن بسیار جمعہ کہ بکشی آن بار دار نشود مانند وگذا الرجل

(مَغْسَلَة) کمنبر تردشتی است بمدینہ کہ مردان جامہ شویند

(مَغْسُول) شستہ

(ض) غَسَلَ غَسْلًا بالفتح بالضم شست یا بالفتح مصدر است وبالضم اسم ۔ وغَسَلَ الْعَرُوسَ بجہ را خوی آورد و مرد زن را غَسَلَ زدن پس در و نماک کردانیدن و بسیار گاییدن و بسیار برجستن کشن بر ناقہ

(غَسُول) الماء غَسُولَة برانگیخت آنرا

(اِغْسَال) بسیار کشی نمودن

(تَغْسِيل) بسیار گاییدن و مبالغہ نمودن در شستن اندام

(مُغْتَسَل) شستنگاہ مردہ آب غسل وجاے غسل منہ قولہ تعالی

مُغْتَسَل بَارِدٌ وشراب

(اِغْتَسَلَ بِالْمَاءِ) غسل آورد

(اِغْتَسَلَ بِالطِّيبِ) خوشبوی آورد ۔ ونیز اغتسال خوی کردن اسپ

(تَغَسُّل) غسل آوردن

(اِغْسَال) مردان گردیدن

غ س ل ب

(غَسْلَبَة) چیزے بستم وغضب گرفتن از کسی

غ س م

(غَسَم) بالتحریک سیاہی و امیزش تاریکی در گرد و تیرگی وتاریکی شب

وتاریک گردیدن آن والفعل من سمع
(غَسَم) کصرب بارہ آشام
مثلہ یقال فی السماء غَسَمٌ واغْسَامٌ
ای قطع من السحاب
(اِغْسَام) تاریک شدن شب
غ س ن
(غَسَن) بالفتح خائیدن والفعل
من نصر
(غسن) بالضم سست و نرم
فرو بشتہ
(غُسْنَة) بالتاء دستہ موی و تک
موی پشانی و دُم اسپ و گبسو و
مانند آن غُسْنَاة بالضم مثلہ فی
الکل غُسُن کصرد وجمع قال عدی
بن زید * وأحور العین مرنوٌ غُسُنُہ *
غُسُن: مقدم من خیار الدن (نقصاد)
(غسان) گلناب پوست یا دانہ
کودکان پوشند کغراب انتہی
القلب
(اِغْسَان) اخلاق مردم چاپلوسی
کینہ
(غُسَّان) کشاد و تیزی جولانے
یقال ما انت من غسانہ ای من
(غَالِب وَلِی است کہ گرگ علیہ قوم
من ثم رُوِی فلیسوا بنی غسان بضم
بوجہ نہ (هُطُ الملوک یا غسان
نام قبیلہ است مذکور است
غ س ی
(غَسَانِی) منسوب بغسان نیکو روی
وخوبصورت
(غَسَّان) گیسان تیزی جوانے
ویقال أنت من غسانہ زنا

یعنی از مردان آن نیستی
(غَسَّانَة) بالتاء زن نرم تارک
خوش عیش
غ س ن ب
(غَسْنَبَ الماءَ غَسْنَبَةً) بر
انگیخت آب را
غ س و
(غَسْوَة) بالفتح کنار
رشیخ غاسٍ) پیر فانی
(غَسَاة) محرکۃ غورہ خرما میان
خلال و بسر غَسَّی و غَسَیَات جمع
(ن) غَسَا اللیل غُسُوًّا بالضمتین
وشد الوادی تاریک گردید و غَسَا
الشیخ) نیک پیر شد
(اِغْسَاء) تاریک شدن شب
غ س ی
(اَغْسَاہُ اللیلُ) پوشانید او را
شب تاریکی خود
باب الغین وصل الشین
غ ش ب
(غَشَبٌ) بالفتح سم نوعی است
درغشم وموضعی است
(غَشَبِی) منسوباً از اعلام است
کانہ منسوب الی غَشَبٍ للموضع
غ ش ر ب
(غَشَرَب) کعلبص شیر مزبد
(غُشَارِب) کعلابص مرد دلاور رسا
وامور
غ ش ش
(رَجُل غَشٌّ) بالفتح مرد بزرگ
ناف

(غِشّ) بالکسر آمیغ و کینہ و
اظہار خلاف نہانی اسم است
تغشیش را
(غُشّ) بالضم سست و ناکس
فریبندہ وخائن غُشُوْن بالضم
جمع وجائیست
(غشش) محرکۃ تیرہ آسیختہ
(غَاشّ) خائن وکینہ ور وغادع
(غِشَاش) بالکسر اول تاریکی و
پسین آن و شُرْب غِشَاشِیّ
خوردنی اندک یا شراب شرب نابکار
(لَقِیَہُ غِشَاشًا) بالکسر والفتح
بر شتاب ملاقات نمودم او را با نرمی و ستیاب گردد او تر و خشک
(غَشُوم) کصبور ستمگار ومنہ الحدیث
غُشُوم" وفی الحدیث سلطان
غشوم خیر من فتنۃ تدوم
(غَیْشَم) خیر دنام مردے
(غَشْمَشَمَة) دلیری رسائی در کار
غَشْمَشِمِیَّة منہ یقال فلان ذو
غَشْمَشَمَة وغَشْمَشِمِیَّة ای
ذو جُرْءَة ومَضَاء
(غَشَشْتُم) کسفرجل مرد خودرای دلیر
(مِغْشَم) کمنبر خودرای دلیر کہ
ہرچہ خواہد کند
(تَغَشْمَ) ستم کردن
غ ش م
(غَشَمَرَة) بالفتح ستم وآزار
غَشَامِر جمع
(غَشْمَرِیَّة) منسوب بستم
(غِشْمِیل) کقندیل سختی یقال
أخذہ بالغِشْمِیلِ ای بالشدۃ
(غَشْمَرَ اللیلُ غَشْمَرَة) پیش آمد

(غَشْفَل) کجعفر روباہ
غ ش ق
(غَشَق) بالفتح نرم را گفتن والفعل
من نصر
غ س م
(غَشْم) بالفتح ستم و دوباری
است بسرات
(غَشَم) محرکۃ فرو ماندہ داشتن چیزے
را از نظران وتمامہ ان براعدام
صحیح ومستقیم ریختن وآلودن
والفعل من ضرب ودخل وکرم قال
در شب بریدن ہیزم کش ہرچہ
بر شتاب یابد ستیاب گردد او تر و خشک
(غَشُوم) کصبور ستمگار ومنہ الحدیث
غُشُوم" وفی الحدیث سلطان
غشوم خیر من فتنۃ تدوم
(غَیْشَم) خیر دنام مردے
(غَشْمَشَمَة) دلیری رسائی در کار
غَشْمَشِمِیَّة منہ یقال فلان ذو
غَشْمَشَمَة وغَشْمَشِمِیَّة ای
ذو جُرْءَة ومَضَاء
(غَشَشْتُم) کسفرجل مرد خودرای دلیر
(مِغْشَم) کمنبر خودرای دلیر کہ
ہرچہ خواہد کند
(تَغَشْمَ) ستم کردن
غ ش م
(غَشَمَرَة) بالفتح ستم وآزار
غَشَامِر جمع
(غَشْمَرِیَّة) منسوب بستم
(غِشْمِیل) کقندیل سختی یقال
أخذہ بالغِشْمِیلِ ای بالشدۃ
(غَشْمَرَ اللیلُ غَشْمَرَة) پیش آمد
(غَشَش) بالکسر آمیغ و کینہ و
اظہار خلاف نہانی اسم است
تغشیش را
(غُشّ) بالضم سست و ناکس
فریبندہ وخائن غُشُوْن بالضم
جمع وجائیست
(غشش) محرکۃ تیرہ آسیختہ
(غَاشّ) خائن وکینہ ور وغادع
(غِشَاش) بالکسر اول تاریکی و
پسین آن و شُرْب غِشَاشِیّ
خوردنی اندک یا شراب شرب نابکار
(لَقِیَہُ غِشَاشًا) بالکسر والفتح
بر شتاب ملاقات نمودم او را با نرمی و ستیاب گردد او تر و خشک
(غَشُوم) کصبور ستمگار ومنہ الحدیث
غُشُوم" وفی الحدیث سلطان
غشوم خیر من فتنۃ تدوم
(غَیْشَم) خیر دنام مردے
(غَشْمَشَمَة) دلیری رسائی در کار
غَشْمَشِمِیَّة منہ یقال فلان ذو
غَشْمَشَمَة وغَشْمَشِمِیَّة ای
ذو جُرْءَة ومَضَاء
(غَشَشْتُم) کسفرجل مرد خودرای دلیر
(مِغْشَم) کمنبر خودرای دلیر کہ
ہرچہ خواہد کند
(تَغَشْمَ) ستم کردن
غ ش م
(غَشَمَرَة) بالفتح ستم وآزار
غَشَامِر جمع
(غَشْمَرِیَّة) منسوب بستم
(غِشْمِیل) کقندیل سختی یقال
أخذہ بالغِشْمِیلِ ای بالشدۃ
(غَشْمَرَ اللیلُ غَشْمَرَة) پیش آمد
(اِغْتِشَاش) خیانت پذیرفتن یا
گمان غش وخیانت نمودن بچیزے
(اِسْتِغْشَاش) خائن شمردن کسی را
وگمان غش کردن وخیانت
خواستن وخیانت کردن
غ ش ل

توجه غُشَمُ اللیل کذالک
وغیرہ غُشْمَۃٌ کدمۃ جہ بنا اسلوار
و گزاف کار کردن و ستم نمودن و
خود رائی کردن در حق و باطل و
بیباکانہ در آمدن در کار
(مُتَغَشْمِرٌ) خشمناک یقال راٰیتہ
متغشمرا ای غضبان
(تَغَشْمُرٌ) بقہر گرفتن چیزے را
و خشم گرفتن

غ ش ن

(غَشْن) بالفتح کجب دستی و
شمشیر زدن و الفعل من نصر
(غُشَانَۃٌ) کثامۃ بیخ درخت
گرد آمدہ بعد بریدن
(تَغَشْنَنَ الْمَاءُ) بر سر آب آبگیرد
مانند آن آمدہ بشکل

غ ش و

(غَشْو) بالفتح کنار
(غُشُوٌّ وغُشَاوَۃٌ) شلشتین
پردہ و پوشش و منہ علی بصرہ و قلبہ
غُشُوَّۃٌ وغَشَاوَۃٌ ای غطاء
(ن) غَشَاہُ غَشْوًا آمد نزدیک
وے

غ ش ی

(غَشْیَۃ) بالفتح بیہوشی
(غُشْیَۃ) بالضم پوشش و پردہ
(غِشَایَۃ) بالضم والکسر مثل یقال
علی بصرہ و قلبہ غشیۃ وغشایۃ
ای غطاء
(غَوَاشٍ) بالفتح بیہوشی و من
فوقہم غواشٍ ای اغماءٌ
(غَاشِیَۃ) قیامت و منہ قولہ تعالیٰ
ھَلْ اَتَاکَ حَدِیْثُ الْغَاشِیَۃِ
آتش و پوشش و پوشش و پوش
زین و برگ کہ بدان نرام شمشیر را
زیر قبضہ تا بن شمشیر در گیرند یا
پوست پارہ کہ بدان قبضہ شمشیر
را پوشند و در و بیاری شکم یقال
رَمَاہُ اللّٰہُ بِالْغَاشِیَۃِ
و خواہندگان کہ نزد تو آیند و زیارت
کنندگان و دوستان نبوت
آیندگان و آہن پس کوہ پالان
و زین
(غِشَاء) بالکسر والد پوشش دل
و پوشش زین و شمشیر و جز آن
(فرسٌ اَغْشٰی) اسپ سپید
سر در وے
(غَشْوَاء) بالفتح ممدودا بزکہ
سپیدے روی دیرا پوشد و بدیں
است و اسپ مادہ سپید بر وزن
اَفْعَلَ
(غَشِیَ) کسی موصوفی است
(مَغْشِیٌّ عَلَیْہِ) کمرمی بیہوشی
(س غُشِیَ عَلَیْہِ غَشْیًا) بالفتح
وغَشَیَانًا) بالتحریک مجہولا بیہوش
گردید و وغَشِیَہُ الْاَمْرُ افرو
گرفت او را کار و غَشِیَہُ بِالسَّیْفِ
بتا زیانہ زد او را و غَشِیَ فُلَانًا
آمد نزدیک وی یا از فوق آمد او را
و غَشِیَ فُلَانَۃَ غِشْیَانًا) بالکسر
گائید آن را و فرو گرفت او را
بجامعت
(اِغْشَاء) فرو پوشانیدن منہ قولہ
تعالیٰ فَاَغْشَیْنَاھُمْ فَھُمْ
لَا یُبْصِرُوْنَ و کور ساختن و بروون
و فرو افگندن کار بر کسے
(اَغْشَی اللّٰہُ عَلٰی بَصَرِہٖ تَغْشِیَۃً
پردہ انداز و خدای بر چشم او کور
سازد و وغَشَّیْتُہُ فروگرفتم او را
و پوشیدم و وغَشِّیْ بالسوط فرو
گرفت بتازیانہ
(تَغَشِّی) پوشیدن و فرو گرفتن
کار کسے را
(اِسْتِغْشَاء) بطوری پوشیدن ہما
را کہ چیزے کہ نشنوی و نبینی یقال
استغشی ثوبہ وبہ ای تغطاہ
کمالا یری ولا یسمع

باب الغین فصل الصاد

غ ص ب

(غَصْب) بالفتح آنچہ بستم ستادہ
شود مَغْصُوب مثلہ
(ض) غصبہ غَصْبًا بالفتح
بستم گرفت ازا غَصَبَہُ مِنْہُ و
عَلَیْہِ کذالک مَغْصُوبٌ لغت است ازان
وَغَصَبَ فُلَانًا عَلَی الشَّیْءِ
چیرگے کرد بروی و وغَصَبَ
الْجِلْدَ) خراشید و برکند پشم و
موی از اربابی و باغت
(اِغْتِصَاب) بستم گرفتن چیزے را

غ ص ص

(غَصَّۃ) بالضم اندوہ گلوگیر
(غُصَص) کصرد جمع و آنچہ در
پہنای گلو درماند و ذُو الْغُصَّۃِ
لقب حصین بن یزید یا بن مرثد
صحابی است بداں بجہت کہ در
گلوی وی گرفتگی بود بسبب آن
کلام را اشکار و درست گفتن
نتوانستی و صد سال زندگانی کرد
و ذُو الْغُصَّۃِ نیز لقب عامون
اَصْلَعِ فارس بداں بجہت کہ در
گلوی وی گرفتگی بود
(غَاصَ) آنکہ گلویش چیزے
درماند و وَمِنْہُ غَاصَّ بالقوم
جاے پر از قوم

غ ص ن

(غُصْن) بالضم شاخ درخت کہ
بر شاخ دیگر بر آید یا عام است
(غُصْنَۃ) بالتاء جزو آن غُصُوْن
بالضم وَاَغْصَان) جمع غُصْنَۃ
کعنبۃ کذالک وتام مردی و و
ذُو الْغُصْن) رود باری استان
حرّہ بنی سلیم ابو الغُصْن دُجَیْن
(غَصَّ) آنکہ بگلویش چیزے
درماند و وَمِنْہُ غَصَّ بالطعام
(غَصَصًا) محرکۃ درماند در گلوی تو طعام و
جز آن
(اِغْصَاص) اندوہگین گردانیدن
و تنگ گردانیدن زمین بر کسے
یقال غَصَّ عَلَیْنَا الْاَرْضَ وَمِنْہُ غَاصَّتْہُ
و اَغْصَصْتُہُ بِالطَّعَامِ) تَغَصَّ
بِہٖ
(اِغْتِصَاص) اندوہگین شدن

غ ص ل ب

(غُصْلُب) کقنفذ بلند بالا
مضطرب غلیظ

غ ص ل ج

(غَصْلَجَۃ) کدحرجۃ نماے دیگ
افزار ناانداختن در گوشت و
خوب ناپختن آنرا

غ ص ل ف

(غَصْلَقَۃ) بمعنی غصلجۃ است

غ ص ن

(غُصْن) بالضم شاخ درخت کہ
بر شاخ دیگر بر آید یا عام است
(غُصْنَۃ) بالتاء جزو آن غُصُوْن
بالضم وَاَغْصَان) جمع غُصْنَۃ
کعنبۃ کذالک وتام مردی و و
ذُو الْغُصْن) رود باری استان
حرّہ بنی سلیم ابو الغُصْن دُجَیْن

بن ثابت است یا کنیت او کنیت جمل

(غضین) کزبیر نام مردی (ثور اغضن) گاو که در نیام او سپیدی باشد

(ن) غضن فلانا عن حاجته غضنا بالفتح بازداشت از و بند نمود او را و نیز غضن شاخ سابوی خود کشیدن و بریدن آنرا یا عام است در گرفتن چیزی را و بسیار داده شدن خوشه (غضن العنقود) بسیار داده گردید خوشه

باب الغین فصل الضاد

غ ض ب

(غضب) بالفتح گاو نر و شیر بیشه و سخت سرخ و احمر (غضب) ای غلیظ و سنگ لاغی است (غضبة) بالتار پوست بر کوهان شتر و کلان سال و سپر باندی ست از پوست شتر و گوشت پاره بسر شت در چشم خانه پالک بالائین بعید و پوست پاره ماهی و پوست پاره سر و پوست پاره میان مهره شاخ گاو نر و سنگ لاغ درشت و سخت

(غضب) محرکة خشکینی خلاف خوشنودی

(غضب) گاو نیف خشمناک

(غاضب) خشمگین

(غضب) با کسر و بالضم خاشاک چشم و بیماری است پیچیده و بالکسر و معنی است بجانه

(غضابی) کغرابی تیز و مکدر در معاشرت و مخالفت

(غضوب) کصبور شیر بیشه و خشمناک مذکر و مؤنث در وی یکسان است و از نهیبت و ترش روی از ناقه و زن و نام زنی

(اغضب) ما بین نره تاران

(غضبان) کسکران خشمناک

غضبی و غضبانة مؤنث والثانیة قلیلة

غضاب بالکسر و غضبی کسکری و غضابی کسکاری و بضم جمع و کوهی است بشام و نیز غضبی گلوی سر شتر و هی معرفة لا تدخلها الالف واللام

(ذی غضبی) بالمثناة التحتیة و نام اسپ خبری بن حصین

(غضب) بضمتین و تشدید الباء سخت خشم و زود خشم غضبة بالتاء و غضبة بالتحریک و بضم الغین و ضم الغین مشدد فی الباء مثله

(س) غضب علیه وله غضبا و مغضبة کمقعدة خشم گرفت و این وقتی گویند که مغضوب علیه زنده باشد و اگر مرده باشد غضب علیه گویند و غضب غضبا بالکسر چیچک زده گردید غضبه مجهولا کذلک

(اغضاب) خشم آوردن

(مغاضبة) باهم خشم گرفتن

مغاضب نعت است از منه قوله تعالی وذا النون اذ ذهب مغاضبا ای مواجدا علیه و همدیگر را خشمناک کردن

(اغتضاب) بخشم شدن یقال اغتضبته فاغضب

(تغضب) بخشم شدن

غ ض ب ر

(غضبر) کعلابط سخت درشت

غضابر کعلابط مثله

غ ض ر

(غضرة) بالفتح گیاهی است

(غیث غضر ومضی) گفتند زمانه خوش و خرم

(ع) وجل غضر النواصی مرونیک بخت مبارک فال

(دابة غضرة الناصیة) بالتار ستور فرخنده فال

(غضیر) کامیر سبز و نازک و نیز ابر چیزی

(غضیرة) کسفینة زمین پاکیزه نیکو خاک

(غضیر) کزبیر از اعلام است

(غضار) بالفتح گل پاکیزه خوشبو برچیدن سبز و سفال پاره چیست

(ف) چشم غم باخود دارند سفال سبز

(غضارة) بالتار گل خوشبوی سبز برچیدن نیکو و نعمت و فراخی و ارزانی و خوشی زندگانی و کشادگی

ورغ سنگ خوار

(غضار) کغراب کوهی است

(غاضری) شتاب آینده در حاجات خود و صلح کننده میان دو قوم

(غاضرة) قبیلة است از بنی اسد

وحی است از صحابه و بنی امیه و نیز تصغیر و عبد الله بن معاویه غاضری صحابی است

(غضور) بالضم صحرائی خوشی زیست یقال باد الله غضوراء هم یعنی اهلک الله طیب عیشهم و من پاکیزه سبز رنگ نزدیک آب فیه بینی که گل نیکو دارد و زمینی که تا گندد درخت خرما نروید و گل سبز یقال انبط فلان بئرة فی غضوراء

(غضوران) کسکران نام مردی

(غضود) کعلس شیر بیشه و جای است

(غضود) کصبور گل برچیده و درختی است و آلی مرطی را

(مغضود) مرد مبارک یا فراخ زندگانی خوش عیش یقال بنو فلان مغضودون ای هم فی خصب وعیش

(ن) غضره الله غضرا) بالفتح تو انگر و فراخ حال ساخت او را خدای بعد از ریشی و تنگی

(ض) غضر عنه غضرا) بالفتح برگشت از ان مرد و غضر فلانا) باز داشت او را و بنده نمود

(غضر الشیء) بدید آن را و

(غضر علیه) میل کرد بوی و

(غضر لمن علیه) حد نمود چیست وی چیزی را بمال خود

(س) غضر بالمال) فراخ حال گردید پس تنگی

(غضور غضورة) خشم گرفت

(مغضر) کمحسن خوش عیش کشاده روزی و مرد مبارک فال

(غضفار) مجهول اجوان بسیار مرد
(غضفی) باز گردیدن از چیزے
(یقال غضفی عنه اذا اعرض عنه)

غ ض ر ب

(مکان غضارب) کجفر جائے بسیار آب وگیاہ مکان غضاریب کعلابط مثله

غ ض ر ف

(غضارف) کعصفور کرکنک

غ ض ر م

(غضروم) کجفر وزبرج جاے بسیار خاک نرم پرچسپان غلیظ سطبر و پارہ خشک گفتہ از گل سرخ نیلو یا جاے کہ بسنگ نرم وکج ماند

غ ض س

(غضس) محرکۃ گیاہی است یا آن کرویاست لغۃ یمنیۃ

غ ض ض

(غض) بالفتح تازہ وشگوفنارک وگوسالہ نوزادہ غضاض کگتاب جمع دتازہ روی خندان جوانی
(غضة) بالضم خواری وکمی
(غضیض) کامیر تازہ وشگوفہ نرم وشاداب سست نگاہ وناقص وخوار
(الغضة جمع)
(غضیضة) کسفینۃ خواری وکمی
(غضاض) کسحاب وبالضم مینے وآبگنہ بان چوبستہ باشد اردوی یا مابین مینی ودین وحوی پیشانی کہ پیشین سر وآبگنہ نزدیک آنست از بندی یا کرانہ سوی یا مابین اسفل واعلای سر وحوی نیز غضاض

کسحاب آبی است بر کنارہ راہ افتادہ
(غضاضة) یا استخواری وکمی
(یقال لیس علیك فی هذا الامر غضاضة) ای ذلة ومنقصة
(غضا) بالضم قصور آبی است مرینی عامر ربیعہ را سوای آب بنی البکار
(مغضة) بالفتح کمی
(ض) غض طرفه یغض غضاضا، بالکسر وغضا وغضاضا وغضاضة بفتحہما فروخوابانید چشم را ودریافت کرد وکردہ را
(غضض منه) کم گردید مرتبہ او ودر افتاد از پایہ خود
(غض من الصوت) فرو داشت آواز او ومنه قوله تعالی (واغضض من صوتك) وغض العصن شکستہ گردید شاخ وجدا نگشت
(عضه) کم کرد آنرا
(ف س) غض فلان غضاضة بالفتح وغضوضه بالضم تازہ روے گردید
(غضغضة) کم کردن چیزے وکم کردن آب راه کم شدن آن لازم متعد
(تغضیض) چیز تازہ خوردن وبا ناز ونعمت گردیدن ونقصان وخواری رسیدن کسے را
(انغضاض) فرار شدن چشم
(تغضغض) کم گردیدن

غ ض ف

(غضف) محرکۃ فروہشتگی گوش ونوعی از بندی است

بمزابن سبز بے شاخ مکہ گوش معشر است بی پوست
(غضفة) بالتاء پشتہ است مرغ سگ وار
(غضف) بالضم جمع ونیز مرغی است
(غضیف) بن حارث بن غضف کزبیر ثمالی یا سکونے صحابی است او الصواب بالظاء
(غاضف) نیکو حال نرم است تازک وخوش وسگ کہ گوش وی سوی پیش فروہشتہ باشد
(اغضف) سگ دراز وفروہشتہ گوش
(غضف) بالضم جمع وسگ کہ گوش بسوی پس خمیدہ باشد وتیز دویدن واگندہ پرخلاف اسمع
شب تاریک وزیست ناعم وخوش وشیر دوتا گوش بافروہشتہ گوش یا شیر فروہشتہ پلک بالائین خشم یا از کبر
(غضف) کجفر نام مردی
(ض) غضف العود غضفا، بالفتح شکست چوب را وغضف الکلب فروہشت گوش را وست انداخت
(غضفت الاکمان) برفتار آمد
(غضف) نیز غضف تیز دویدن ماده خر
(س) غضف غضفا، محرکۃ فروہشتہ گوش راو سست گوش گردیدہ
(غضف اللیل) تاریک گردید
(مغضف) کمحسن شب تاریک وفروہشتہ از ہر چیزے
(نخلة مغضفة) خرما بن بابار کہ ہنوز بصلاح نرسیدہ
(اغضاف) تاریک گردیدن شب
(سیاہ شدن آن وانبوہی گشتن شاخ ودرخت خرما وتباہ گردیدن بار آن یا گران بار شدن وی از بار قبل از اصلاح وآمادہ بار بودن
(گردیدن آسمان وبسیار ستور گردیدن آغل نزدیک آب
(تغضیف) ربودن عشق خرد را
(تغضف علینا اللیل) پوشید مرا شب
(وتغضفت علینا الدنیا) پیش آمد وخیرہ عزل فرو گردید بر من
(وتغضف) آونگ سوی گردیدن وخمیدن ودوتا کردن وشکستن وفرو فروریدن چاہ وحلقہ بستن مار
(انغضفوا فی الغبار) در آمدند در گرد
(وانغضفت البئر) شکستہ شد ودیران گردید چاہ

غ ض ف ر

(غضفر) کجعفر مرد درشت اندام درشت خوے
(غضفورة) گران گردیدن
(غضنفر) بالتحریک وسکون النون قبل الفاء المفتوحة شیر بیشہ ومرد درشت اندام درشت خوی
(غضافر) کعلابط شیر بیشہ

غ ض ل

(اغضالت الشجرة) اغضالا بسیار شاخ وبرگ گردید درخت

غ ض ن

(غضن) بالفتح ویحرک ہر تو رد جامہ آونگ پوست وشکن زرد

ومنه يقال للجلد اذا ابس الجدد اغضّ جلده يغضّ غضاضة
الغضّان بالضم جمع وتثنيه غضّون الاذن ابن گوش یعنی
شکنهاے وی ✦ وغضّ العين پوشنگ بیرون چشم
(غضّان) اگنتاب پختہ نا تمام نگفتی
شتر ماده
(اغضن) آنکه در پوستک چشم
او شکن از سرشت باشد یا از چشم
دهیدن یا از بزرگ منشی و کبر
(ض ن) غضنه غضنا بالفتح
باز داشت از او یقال غضنك
غضنا ای واعاقك عناء وقضنته
الناقة بولدها بچنا نام
افکندن شتر ماده
(اغضان) پیوسته باریدن باران
(تغضين) پختہ نا تمام افکندن شتر
بچه و دنگ روی گردانیدن
مفاضنة چشم فرو خوابانیدن
وشکنهاے چشم نمودن
(تغضن) ازدنگ روی شدن
وترنجیده پوست گردیدن

غ ض ی

(غضی) محرکة مقصورا بیشه و
جنگل و زمینی است مر بنی کلاب
را وادی است بنجد ✦ واهل
الغضى) باشندگان نجد و دیار
العقلی) بنو کعب بن مالک
بن نسطاه
(غضاة) بالفتح درختی است
معروف بطاق غضا بضمتین
جمع ✦ ومنه ذئب غضّ ديعيّ
(غضوی) منسوب است بوی
(رجل غضّ) گنگ مختر وده شکم
رسیده از خوردن غضا غضية
مؤنث غضايا جمع يقال هو
غضية وغضايا)
(ثوب غاض) چیز نیکو فراهم آمده
وانبوه ✦ ورجل غاض امرئ نیکو
حال وبسنده عیال خویش را ✦ و
بغير غاض) شتر غضا خوار
غاضية) مؤنث غواض جمع
يقال بعير غاض وابل غاضية
وغواض ✦ وليل غاض) شب
تاریک شب روشن از لغات
اضداد است
(ليلة غاضية) شب تاریک ✦
نار غاضية آتش فروزان ضد
(غضى) کسکری گله صد شتر
یا تصحیف غضبی است بموحده
(غضباء) بالفتح والمد فراهم
آمد نگاه درشتان غضا ونصر وانش
(غضباء) زمین غضا ناک
(غضبان) اکسران وضعی است
(غضاية) گلایه شتران برگزیده
(ض) شضى یکو حال گردید
وبسد شد عیال را
(ن) غضا غضوا) تاریک گردید
شب یا پوشید همه او نیز خاموش
گشت ودر دل داشت
(س) غضيت الابل تغضى
محرکة سرد ناک شکم گردید از
خوردن غضا
(ليل مغضى) شب تاریک

(انغضى على الشئ انغضاء)
خاموش شد وظاهر نکرده ✦ وانغضى
عنه طرفه) بست وباز گرداند
نزدے ✦ ويقال اغضاء چشم فرو
خوابانیدن ودر یکدیگر کردن
پلکها را وتاریک گردیدن شب
(تغاضى عنه) چیزے نمود
او آن وتغافل کرد

باب الغين فصل الطاء

غ ط ر

(غطر) بالفتح خر امنده ✦ ويقال
(غطر) دست جنبانیدن در رفتار
يقال مر يغطر يديه اى يخطر
الفعل من ضرب
(غطرى) کاردب ویضم کوتاه بالا
رشت اندام یا نایان در گوشت
میانه قامت

غ ط ر ب

(غضرب) کدر هم مار عن کراع
وعندى عنه تصحيف غاضرب
مهملة ولاظاء المعجمة وقد مر

غ ط ر س

(غطرس) کربرج ستمگار شکبر
(غطرس) کقندیل مثله غطارس
وغطارس بفتحها جمع
(غطرسة) افضیلت نمودن
برخود ودوست داری نمودن بر
اقران ودر بزرگ منشی کردن وخشمناک
ساختن کسے را
(تغطرس) در سیاه
وبے راه رفت ✦ ونیز تغطرس

خشمناک شدن وستم نمودن و
رنج گردیدن در بزرگ منشی کردن

غ ط رش

(غطرش الليل) بضمتين تاریک
ساخت شب چشم وپیاده وتغطرش
بکاف اوله) تاریک شد چشم او از دوم
متعدد ونیز مغطرشة) بزرگ
منشی نمودن
(تغطرش) کوری نمودن از
چیزے

غ ط ريف

(غطريفة) بزرگ منشی وباری
کردن
(غطريف) افکندیل هر بزرگ
وجوانمرد وسخی جوان غطاريف
کقرطاس مثله غطارفة جمع
وگس وچرزه باز ونیکو صورت
(غطروف) کعصفور وفردوس
مثله غطريف) کفردوس
جوان زیرک ودانا
(تغطرف) بزرگ منشی نمودن و
خرامیدن ونباز رفتن

غ ط س

(غطوس) کصبور بسیار پیش رو
واقدام کننده در سختی وشکها
(مغنطيس) بالفتح وفتح النون
سنگ آهن رباے مغناطيس
ومغناطيس مثله معرب است
(ض) غطس فى الماء فرو برد
در آب وفروشد لازم متعدد
غطس بالتهم بر وعدا مرگ
وغطس فى الارض بدان خود
آب را

(تَغَاطُس) غلت زدن و
بهم برگردیدن در آب فرو بردن

غ ط ش

(غَطَش) محرکه تیرگی میانهٔ
مع سیلان اشک اکثر اوقات بهمراه
و الفعل من سمع غطش لغت مذکر
است و ان وغطشا هم لغت
مؤنث است
(فَلَانٌ غَطْشَانُ) دشت بی
راه دروی و بقصر
(س) غَطَشَ اللَّيْلُ غَطْشًا)
بالفتح تاریک شد شب و غَطَشَ
فُلَانٌ غَطْشًا وغَطَشَانًا) آهسته
رفت از بیماری یا از پیری
(اغْطَاش) تاریک کردن شب
راه و تاریک شدنش متعد لازم
یقال اَغْطَشَ اللهُ اللَّيْلَ واغْطَشَ
هُوَ (غَطَّشَ لِي شَيْئًا تَغْطِيشًا)
رای زن و تدبیر سخنی
اندیش بهر من
(تَغَطُّش) کوری نمودن و تاریک
شدن چشم
(مُتَغَاطِش) خویشتن را کور
سازنده
تَغَاطُس) غلت ورزیدن و
خود را کور ساختن

غ ط ط

(غَطَاط) کسحاب مرغ سنگ خوار
یا نوعی است از آن که پشت و
گلش چیره رنگ و شکم باز و سرش
سیاه باشد غَطَاطَة مثله
(غُطَاط) بضم اول پگاه یا پس
مانده سیاهی شب تاریکی سحر

و بالفتح
(أَغَطُّ) آنرا گویند فراخ حال
(غُطْغُط) کهدبد مادهٔ بحر
غطاوط بالفتح جمع
(ض) غَطَّ البَعِيرُ غَطًّا وغَطِيطًا
بالفتح غریدن شتر و بانگ کردن
غَطَّ النَّائِمُ) خرخر نمود در خواب
غَطَّ المَذْبُوحُ والمَخْنُوقُ كذلك
(ض) غَطَّ فِي المَاءِ غَطًّا)
بالفتح فرو بردن راه در آب
(قِدْرٌ مُغْطَغِطَةٌ) دیگ جوشان
(غَطْغَطَ البَحْرُ) جوشیدن موج
(وغَطْغَطَتِ القِدْرُ) خروشید
و سخت جوش زدن دیگ غَطْغَطَ
النَّوْمُ عَلَيْهِ) چیره گردیدن بر
خواب و نِيمٌ غَطْغَطَةٌ حکایت
کردن آوازی که قریب بانگ
سنگخوار باشد
(تَغَطْغُط) جوشیدن موج دریا
و پراگنده گردیدن چیزی
(مُغَاطَّة) همدیگر را غوطه دادن
(غِطَاط) بالکسر مثله
(خَرَجَ بِغِطَاطِ) فروخوابانیدن شتر
ناقه را و پیشی گرفتن در دویدن
با کسی

غ ط ف

(غَطَف) محرکه فراخی و بسیط و
درازی پلک و دقت شدگی آن
و افزونی موی ابرو الفعل من
سمع
(غُطَيْف) بضم اول کمیر صحابی
است و در بعض نسخ ض ف و
(رَوْحُ بن غُطَيْف) محدث
ضعیف الروایة و (عُبَيْدُ بن غُطَيْف) همدانی
تابعی و (أَبُو غُطَيْف) هذلی
صحابی و (بَنُو غُطَيْف) قبیله
است از عرب از اولاد غُطَيْف
بن عبد الله بن ناجیه بن مراد و
ازان است ابو عمیر فَرْوَة بن
مُسَيْك غُطَيْفی مرادی صحابی
هو القائل * اذا ما سامنی عرضی
فی غُطَيْف * فلا اخشی وعید
الوعد نیا * یا گروهی بشام
(عَيْشٌ أَغْطَف) زندگانی خوش
(رَجُلٌ أَغْطَف) مرد دراز پلک
(غَطَفَان) محرکه قبیله است از
قیس و ابو غَطَفَان بن طَرِيف از
ابو هریره و از ابن عباس روایت
میکند و هو سعد بن طَرِيف
المُرِّی و قیل اسمه یَزِيد
(غُطَيْفِيٌّ) بالضم و فتح الطاء
مقصورا نام سپی کان لهم فی
الاسلام

غ ط ل

(غَيْطَل) کصیقل گریه و غَيْطَل
الضحی) آخر چاشت ای حین
تکون الشمس من مشرقها کهیئتها
من مغربها وقت الظهر
(غَيْطَلَة) بالفتح خروش و غوغا
و تاریکی و مال نافرمان کن مردم
را و نعمت دنیا و درختان انبوه
و درهم غَيْطَل جمع و جماعت
درختان کز و گروه مردم و شیر
و اراز ماده گاو و آهو و ماده غَيَاطِل
جمع * و نیز غَيْطَلَة خوردن
و نوشیدن و شادمانی بر اسن و
بیخبری و چیرگی خواب و هم
شدگی و انبوهی و برآمدگی تاریکی
شب
(غَيْطُول) بالفتح آوازهای آمیخته
با هم و غوغا و تاریکی برهم شب
و تاریکی
(غُوطَالَة) بالضم مرغزار
(ن) غَطَلَتِ السَّمَاءُ تو بر تو
برشدست تاریکی ابر
(س) غَطَلَتِ اللَّيْلُ برهم
نشست تاریکی شب و مختلط
گردید
(اغْطَال) تو بر تو گردیدن
تاریکی ابر
(غَطِيل غُطَيِّلَة) کشریف فزون
و فراخ گردید مال و چشم او و
تجارت گاو کردن گرفت و غُطَيِّل
القَوْمُ فِي الحَدِيث) درآمد
در سخن و بلند گردید خروش
ایشان
(اغْطِيلَال) برهم دیگر نشستن
ویکی بعد دیگری درآمدن یقال
اغْطَالَّ اذا رکب بعضه بعضا

غ ط ل س

(غَطَلَّس) کعلس گرگ و ابو
(الغَطَلَّس) نیز نامند آنرا

غ ط م

(غَطَم) کجعف صیاحی بزرگ
بسیار آب عظیم کامیر و غَطَمْطَم
کسعرجل مثله و مرد فراخ خوی
کریم الاخلاق و گروه بسیار
(غَيْطَم) بالفتح و تشدید الیم
شیر خفته و دفزک

(غطمش) کعلس سست مینای
وسخت ستمگار و درشت خوی
و شیر بیشه بدان جهت که ستم و
دست درازی کند و بهر چه رسد
میکند آن را ۰ و ابو الغطمش
شاعری است اسدی
(غطمشه غطمشة) بستم و قهر
گرفت آنرا

غ ط م ط

(غطمطة) انضراب موج دریا
و جوشش دیگ و خروش او چنین در
رود بار
(غطماط) کقرطاس موج پی در
پی زننده
(غطامط) (ا) البط آواز غطمطیط
کسلسبیل مثله و بانگ جوش دیگ
و دریا ۰ و بحر غطامط دریای
بزرگ موج بسیار آب بحر غطموط
کسفرجل و بحر غطمطیط
کسلسبیل مثله
(تغطمط) جوشیدن دیگ و خروش
آن و خروش موج و اضطراب آن
و نیز تغطمط آواز که مد آن
گرفتگی باشد و بانگ شادمانی

غ ط و

(غطاء) گسار پوشش
(غطایة) گلنگابیه آنچه زنان زیر
جامه پوشند مانند شاما که و جز
آن
(غاطیة) درخت رز بدا لجنت
که میوه شد روی زمین را
(اغطلت وغطلان) عوجة هو صاحب
نعمت و صاحب بسیاری نعمت

ابن غطا اللیل غطوا بالفتح و
غطوا بضمتین تاریک شد و غطا
الماء و غیره بلند گردید و افزون
شد و غطا الشحم پوشید آنرا
و فرو گرفت
(اغطی الکرم اغطاء) رمان
گردید آب در درخت رز

غ ط ی

(ض، غطی الشاب غطیا)
و یضم پیر از جوانی گردید و غطت
الناقة رفت شتر ماده و غطی
اللیل تاریک شد و غطی
الشیء علیه فرو گرفت آنرا و پوشید
و غطت الشجرة بالید و مدت
و گسترده شاخ شد و غطی
اللیل فلانا پوشانید آنرا
تاریکی خود
(اغطاء) دراز و گسترده شاخ
شدن درخت و فرو پوشیدن
چیزی را و بر آمدن بروی
و افزون شدن
(تغطیة) فرو گرفتن شب کسی
را در تاریکی و فرو پوشانیدن
چیزی را
(تغطی) پوشیدن و بعدی بالبار
(اغتطاء) پوشیدن

باب الغین فصل الظاء

غ ظ ظ

(مغظغظة) و تکسر الغین الثانیة
دیگ سخت جوشان

غ ظ ف

(غظیف) کزبیر اسپ عبد العزیز
بن حاتم از شمل حرون

باب الغین فصل الفاء

غ ف ر

(غفر) بالفتح شکم و پرزه جامه
و یحرک و بزغاله کوچک اغفار و
غفرة) کعنبة و غفور بالضم جمع
و منزلی است مر ماه را و آن سه
ستاره است خرد در میزان و
چیزی است مانند جوال زرد
ساق و پیشانی زن
(غفر) بالکسر گوساله و جانور کے
است
(غفر) بالضم بزغاله کوهی هذا
الاکثر من الفتح و قلعة است بمین
(غفرة) بالضم پوشش چیزی
و غفرة الامر سزاوار آن کار
(غفر) بالتحریک گیاه ریزه و موی
گردن و پس گردن و موی
زرد ساق و پیشانی زن و موی
رخسار
(غفر الففا) کلنف مرد با موی
گردن غفرة) مؤنث
(غفیر) کامیر موی گردن و پس
گردن و موی رخسار و لبها
الغفیر) خود که همه سر را در گیرد
و یقال جاؤا غفیرا یعنی آمدند
همه چه شریف و چه وضیع و کسی
خلاف نورزیده و هو عند سیبویه
اسم موضع موضع المصدر و ینصب
نصب المصدر های مرت بهم
جموما غفیرا او جعل غیر مصدر
و اجازه ابن الانباری فیه الرفع
علی تقدیر هم و قال الکسائی الاصل
تنصب الجماعا الغفیر الی التمام و
ترفعه فی النقصان و فیه لغات
جماء غفیرا و جم الغفیر و جماء
الغفیر و الجماء الغفیر و جما
الغفیری مقصورا و جم الغفیرة
و جماء الغفیرة و الجماء الغفیرة
و جماء غفیرة مبنیا و لجم الغفیر
و بجماء الغفیر و الغفیرة و نیز
غفیرة) پوشش و یقال ما فیه
غفیرة یعنی نمی بخشند گناه
کسی را و غفیرة الشیء) سزاوار
آن چیزے
(حسن بن غفیر عطاء) کثیر بن
محدث است
(غفیرة) کجینة نام زنی
(غفار) کتاب پدر قبیله است
از کنانه و هو غفار بن ملیک بن
ضمرة بن بکر بن عبد مناة بن
کنانه از ان قبیله است ابو ذر
جندب بن جنادة غفاری یکے
از اصحاب نبی صلی الله علیه وسلم
(غفارة) گلنگابه زره خود که زیر
قلنسوه پوشند یا زره پاره که مرد
با سلاح وقت جنگ بر روی افگند
و سر اعوج که زیر مقنعه افگنند تا
مقنعه ریم و حرک مه وطن نگیرد
و پارچه که بدان گوشه کمان بپیچند
تا ده بر آن جاری گردد و ابریشم پاره
برابر پاره دیگر بر شته و سر کوه و
نام کوهیست
(غفار) بالضم موی گردن و پس
گردن و موی رخسار و نرم

ساق پوشانی
(غَفُور) کصبور آمرزگار غفر
بالضم جمع ویکے از صفات باری
تعالے است یعنے ساترگناه
بنده لے خود
(غَافِر) بطنی است
(اَغْفَر) بردارنده ریم وچرک و
منه اصبغ ثوبک فانه اغفر
للوسخ ای اعمل له
(غَفَّار) کشاده نیک آمرزگار
واز صفات خدا تعالی است
(غَفَارِیَّة) بتشدید الف نمو با
وہی است بمصر
(غُفْر) کمبر زره خود که زیر
کلاه پوشند مغفر بالتاء مثله
وزره پاره که مرد با سلاح بر روے
برافکند در جنگ ولغوی از رست
وسلم وطلح وجزآن یا شلم مانندی
است شیرین بچوانگبین که از
گیاه یزد وعشر درست برآید مغفور
بضم المیم والفاء ومغفور بالضم
ویغفار ومغفیر یکسر هما مثله
مغافر ومغافیر جمع وفی المثل
هذا الجناء ان یکن المغفر
یضرب فی تفصیل الشیء یقال
ذلک لمن ینال الخیر الکثیر
(مَغْفُور) ع بالفتح ممدود ازمین
مسافر ناک
رض (غَفَرَ) الا مر یغفر به
ومغفیرته اچیزے را واورا یابایت
بیاراست واصلاح کرد کار را ومه و

غفر ذه غفرا بالفتح وشد آنرا و
غفر المتاع فی الوعاء درآورد
در آن رخت را وپوشید وغفر
الشیب بالخضاب فروگرفت
موے سپید را بخضاب وغفر
الله له وغفر له وعفرة وحسنة
بالکسر ومغفرة گجاست
ومغفورا وغفرانا بالضم ها وغفیرة
وغفیرة گامرزید وپوشید
گناه اورا وغفر الریض
بازگردید بیماری او وغفرا
للریض مجهولا کنه لک و
غفر العاشق بازگشت نزدیک
وبلال وی وغفر الجرح تازه
شد زخم وتباه گردید وغفر
الحلب الشوق ازدران کرد اندک
غله وجزآن بازار را
(س) غفر الثوب غفرا محرکة
پرزه برآورد جامه وغفر
المریض بازگردان شد بیماری
وی لغة فی ضرب وکذا غفر
الجرح تازه شد زخم
(مَغْفُورَة) سخته بزکوہی ماده
باچه مغفر مثله مغفرات جمع
(اَغْفَرُ الثَّغْلُ اَغْفَارًا) پوست
مانندی برغوزه خرما برآمده
(اِغْفَار) رخت را در آوندور
آوردن وپوشیدن در آن وقطر
برآوردن رسته وبچه آوردن
برکوہی
(اِغْفَار) مغفر چیدن
(اِسْتِغْفَار) آمرزش خواستن

یقال اِسْتَغْفِرْ مِنْ ذَنْبِهِ و
اَسْتَغْفِرْهُ اِیَّاهُ وَاسْتَغْفِرْ
اللّٰهَ لِذَنْبِهِ
(اَغْفِیر) ادپرزه برآورن جامه
یقال اِخْفِرْ ثَوْبَکَ
(تَمْغُور) مغفر چیدن
غ ف ش
(غَفَش) محرکة خم چشم
غ ف ص
(غَافِصَة) الصاجة سختیهاے
زمانه
(مُغَافَصَة) ناگاه گرفتن ودر
غفلت کسی آمدن
غ ف ف
(غَفّ) بالفتح برگ خشک شده
(غُفَّة) بالضم قوت روزگذاردن
قدر از علوفه وجزان که بدان بسنده
توان کرد وموش بدان جهت که
قوت روزگذار گربهست وآنچه
از گیاه وجزان که قصر عمامه تر
دهان گیرد
غَفِیفَة من بقل تره سبز تازه
غِفَان الشیء بالکسر وقت آن
چیز یقال جاء علی غِفَانِهِ ای حینه
وابانه اوالصواب بالمهملة وقد
(اِغْتِفَاف) رسیدن ستور علف
روزگذار را رپیها ران واندک فربه
گردیدن ستور وچیزاندک دادن
کسے را
غ ف ق
(غَفَق) بالفتح باران که نه سخت
باشد
(غَفْقَة) بالتاء یکبار خفتن یقال

غَفَقْنَا غَفْقَةً من اللیل ای منا
نومة
(غَافِق) کصاحب قلعه است
باندلس وبطنی از ازد وهو غافق
بن العاص بن عمرو بن عامر بن
(وقیل هو غافق بن الشاهد
عدنان بن عدنان غافقی
منسوب بوے
(مَغْفِق) گلوبند جاے بازگشت
(ض) غَفَقَ غَفْقًا بالفتح برآمد
باد ازوی + وغَفَقَ فُلَانًا بالسوط
بسیار زدن یا نه زدے را + وفیه
(غَفَق) هر ساعت برآب آمدن
شتران وبار بار بر ماده آمدن خرو
یک خواب خفتن قوم یقال غَفَقَ
القوم غَفْقَةً ای نَامُوا نَوْمَةً
واثبوے نمودن بر چیزے وناگاه
از غیبت باز گشتن
(تَغَفُّق) خفتن بشکر خوابی که
در آن سخن مردم شنیده شود و
علاج مار گزیده کردن وبیدار
داشتن اورا یا نوعی از خواب وغفلت
که در بیداری طاری گردد
(تَغَفُّق) همه روز شراب خوردن
یقال ظل یتغفق الشراب اذا
شربه یومه اجمع
(اِغْتَفَقَ) یکباره گرد گرفت اورا
(مُغْتَفَق) جاے بازگشت یا آن
بهله است
غ ف ل
(غَفْلَة) بالفتح بیخبرے وفرو
گذاشت اسم است مصدر را
(غُفْل) بالضم اکمده خبر وشر امید

وبیم نباشد و بے علامت و نشان اثیر قمار رہ و بزبان ہندی ماندہ کہ دران نشان عمارت نباشد وقال الکسائی ھی التی لم تمرس وستور بیدماغ و تیر قمار بے بہرہ و بی تاوان و مرد کہ گوہر نسب ندارد و شعر کہ قائلش معلوم نگردد و شاعر گم نام و پشم شتر ہ و رجل غُفُل مرد ناآزمودہ کار ہ و ناقۃ غُفُل شتر مادہ بی شیر اغفال جمع و منہ حدیث طھفۃ الھندی لنا نعم اغفال ما نبض بلال ای ما نقطر ضرع منھا بلبن (عبد الرحمن بن غُفَلَۃ) بالتا محدث است

(غَفَل) محرکۃ افزودن و بلند و فراخی زیست و بچیزے و فرو گذاشت (ابو سُوید بن غَفَلَۃ) بالتا تابعی است

(غَفُول) کصبور شتر مادہ کہ بسبب متانت و درازی از چیزے نزہ (کامل بن غُفَیل) بر وزن زبیر است

(غُفَیلَۃ) کجہینۃ بطنی است و (غَفِیلَۃ) ابن عوف در کوفست و (غُفَیلَۃ) بن قاسط در بنی سعد و زید غُفَیلَۃ دختر عامر بن عبد اللہ بن عُبَید بن عُوَیج

(غافِل) نام جد عبد اللہ بن مسعود است و غافِل بن صخر بدر اور بنی تمیم بن صاہلہ و موضعی

است

(غُفْلان) بالضم غفلت و زی و بچیزے

(مَغْفَلَہ) کمرحلہ سوی پارہ پائین لب زیرین یا ہر دو کرانہ اش

(ن) غَفَلَ عَنْہُ غُفُولًا و غَفْلَۃً و غَفَلًا گذاشت آنرا و فراموش کرد یا غَفَلَ عنی بچیز گشت و غَفَلَ عَنْہُ بیاد داشت ماند آنرا و نیز غَفْلَۃً بیدماغ کردن ستور را

(صُہَیب بن مُغْفِل) کمحسن صحابی است

(اِغْفال) گذاشتن چیزے را و فراموش نمودن و فراموش کنانیدن و غافل یافتن کسی را و غافل خواندن و بیاد داشت ماندن چیزے را یقال اَغْفَلْتُ الشَّیْءَ اِذَا ترکتہ علی ذکر منک

(مُغَفَّل) کمعظم نادان و کند ذہن و عبد اللہ بن مغفل تابعی است و ہو و بنو مُغَفِّل بالطی است

(تَغْفِیل) بچیز خواندن و غافل شمردن و قول گرد انیدن و کافی بودن ترا غیر تو با وجود غفلت تو در پوشیدن

(تَغَفُّل) غفلت ورزیدن بالقصد (تَغافُل) بالقصد غافل شدن از چیزے و چشم پوشی نمودن

غ ف ل ق

(غَفَلَقَۃ) بفتحات و تشدید لام دن بد زبان بد کردار بالمہملہ افصح

غ ف و

(غَفَا) بالفتح پشتہ بلند کہ آب بآن نرود و غفوۃ بالتا مثلہ

(ن) غَفَا غَفْوًا) بالفتح و غُفُوًّا کدر خل بخواب شد و خفت و و غَفَا فُلَانٌ بر آمد بر آب

(غُفَاء) بخواب شدن و خفتن

خ ف ی

(غَفِیّ) بالفتح مقصور آنچہ بر آید و دود کردہ شود از گندم مانند دانہ تلخہ و کاہ ریزہ و نیز غَفًی) کاہ گندم و آب آورد و آنقیت خرما بن را کہ مانند غبار بر غورہ نشیند پس خرمایش ریزہ نشود بگذارند و آنچہ نعی کنندہ از شتران و روی از ہر چیزے

(عَفِیَۃ) بالفتح پشتہ بلند کہ آب بر آن نرود

(غُفَاۃ) بالضم سپیدے کہ بر سیاہ چشم بر آید

(ض) غَفَی الطَّعَامَ غَفًی) دور نمود دانہ تلخہ را از گندم و پاکیزہ کرد ازان وازکاہ وجز آن

(ن) غَفِیَ عَفِیَۃً خوابید

(اِغْفَاء) غفا از گندم دور کردن و بسیار سپوس گردیدن گندم و بر غفا شدن کہ کاہ گندم باشد یا عام است

(اِنْغِفَاء) شکستہ شدن

باب الغین فصل القاف

غ ق ق

(غَقُّ الْمَاءِ) بالفتح آواز آب چون از جای کشادہ در تنگ جای آید

(غَقْ غَقْ) بالکسر و سکون الآخر حکایت بانگ بخوش منہ الحدیث الشمس لتقرب من النار یوم القیامۃ حتی ان بطونھم تقول غق غق

(غَقْقَۃ) محرکۃ فرستوک کوہی

(غَقِیق) کامیر بانگ آب و تشنگی در تنگ جای در آید

(اِمْرَأَۃٌ غَقُوق) الصبور زن کہ بر کس وی آواز بر آید وقت جماع

امراۃ غَقَّاقٌ کشاد و شلہ

(ض) غَقَّ الْقَارُ غَقًّا و غَقِیقًا بالفتح جوشید قیر و آواز بر آورد

وغق الصقر بانگ کرد چون غ

و نیز غَقَ حکایت آواز زاغ چون گران گردد آواز آن

(غَقْغَقَۃ) بانگ کردن چرخ

باب الغین فصل اللام

غ ل ب

(غُلَیب) کزبیر نام مردے

(غَلَّاب) کقطام نام زنی

(غالِب ابن) بجر در صحبت او اختلاف است و غالب بن عیلان قطان تابعی و موضعی است

(اَغْلَب) کامدشیر بیشۂ شاعران اند ازدی و کلبی و عجلے و رجل اَغْلَب امرد چیرہ و مظہر کردن دلادر

(غُلْب) بالضم جمع و نام مردے

(غُلْباء) مرغزار بسیار درد و نیم درخت

(غُلْب) بالضم جمع و پشتہ بزرگ و مادہ غزۂ غُلْباء کذلک و نیز

(غَلْباء) قبیلہ گرامی و بزرگ

پدر قبیلہ است
(غُلْبَۃ) بضمتین مشدد و ایا چیرگی
اسم است ۔ و رجل غُلَبَۃ مردِ
خشم
(غَلَّاب) کشاد و بسیار چیرہ
دست و نام مردی
(غَلُّبُون) بالفتح از اعلام است
(یَغْلِب بن کُلَیْب) بشناۃ
تحتیہ است کیضرب
(تَغْلِب بن وائل بن قاسط)
کتضرب پدر قبیلہ است و نائش
غَلْبَاء و قولہم تغلب بنت و قولہم
ذَهَبَتْ اِلٰی معنی القبیلۃ کقولہم
تَمِیْمٌ بنت مُرٍّ و نسبت بسوے
وی تَغْلِبی بفتح اللام آید جہت
استیحاش از دو و کسرہ با یای نسبت
وگاہی بکسر ہم آید
بِحَدِیْقَۃٍ مَغْلُوْبَۃٍ بالضم باغ
بہم نزدیک و در ہم پیچیدہ درخت
رض (غَلَبَ غَلَبًا) بالفتح و تحریک
وغَلَبَۃً محرکۃ و مَغْلَبًا و مَغْلَبَۃً
کمقعد و غُلْبًی بضمتین و شد الباء
مقصور او غِلَبًی کرمی و غَلَبَۃً
بالتحریک و بضمتین مشدد الباء
وغَلَابِیَۃً بالفتح و تخفیف الیاء چیرہ
شد و قولہ تعالی وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ
سَیَغْلِبُوْنَ وهو من المصادر
المفتوحۃ العین مثل طَلَبٍ
قال الفراء هذا یحتمل ان یکون غَلَبِهِمْ
فحذفت الهاء عند الاضافۃ
(س) غَلَبٌ اسطبر گردن گردید
(مَغْلَب) کمعظم مغلوب شدہ
للکثرۃ ۔ و نیز مَغْلَب شاعر
مجید کہ حکم چیرگے بر اقران دہد
را با شد از نقائض اضداد است ۔
شاعری است عجلی
(تَغْلِیْب) چیرہ گردانیدن
(مُغَالَبَۃ) آہنگ چیزے کردن
وغلبہ کردن بر کسے غَلَّاب بالکسر
مثالیہ
(تَغَلُّب) آچیرگے تمام دست
یافتن بر چیزے یقال تغلب علیہ
ای (استولی علیہ قهرًا)
(مُغَلْنِبٌ) کمحسن للفاعل چیرہ و
غالب بر تو و فرو گیرندہ
(اِغْلَوْلَبَ العُشْبُ) بالید و درہم
پیچید گیاہ

غ ل ت

(غَلْت) بالفتح براندا ختن بیع
والفعل من نصر
(غَلْتَۃ) بالتا اول شب
(غُلْتَۃ) بالضم غلط اسم مصدر
است
(غَلَتَ) محرکۃ غلط کردن یا غلت
در حساب است و غلط در قول
والفعل من سمع
(تَغَلُّت) ابر غفلت گرفتن کسی را
(اِغْتِلَاف) ابر غفلت گرفتن
یقال اِغْتَلَفَتْهُ اِذَا اَخَذَهُ عَلٰی غِرَّۃٍ
(اِغْلَنْتَی عَلَیْهِ اِغْلِنْتَاءً)
بدشنام و قہر زد و بچیرگے
فرو گرفت ویرا

غ ل ث

(غَلْث) بالفتح آتش نادادن
آتش زدو آمیختن یقال غَلَثَتِ
النَّارُ الشَّعِیْرَ وغَلَثْتُ الْحَدِیْدَ ای
خَلَطْتُهُ) و گرد کردن پیراہن
مشک را بارطی والفعل من ضرب
(غَلَث) گلف مرد سخت پیکار
و دیوانہ و انکہ او را از طعام قرا
نشائی و از غلبہ خواب سستی و
تاہلی باشد
(غَلِیْث) کامیر آنچہ زہر آمیختہ
جہت شکار کرکس گسترند و گندم
جو آمیختہ یقال وهُوَ یَاکُلُ
الغَلِیْث)
(غَلْثَی) کسکری درختی است
تلخ
(مَغْلُوْث) گندم جو آمیختہ یا
گندم خاک و ہر چیزے آمیختہ
شِقَاءٌ مَغْلُوْثٌ مشک پیراہن
بخرما یا بنورہ خرما
(س، غَلِثَ الزَّنْدُ غلثا)
محرکۃ آتش نداد آتش زنہ ۔ و
غَلِثَ الذِّئْبُ بِغَنَمِ فُلَانٍ)
لازم گرفت گرگ گوسپند و برا
فلانٌ غَلِثَ بفلانٍ چسپید
بوی و ملازم او گردید ۔ و نیز غَلِثَ
سختی کار را
(مُغَالَث) للفاعل نیک جنگ
جوی و سخت پیکار
(اِغْتِلَاث) گرفتن آتش زنہ را
درخت ناشناختہ و آتش نادادن
آتش زنہ
(اِغْلِنْثَاء) بدشنام و ضرب فرو
گرفتن و یعدی بعلی

غ ل ج

(غَلَج) بضمتین جوانے نیکو
(اِغْلَوْجَ) بالضم شاخ درخت
نازک و نرم
(مِغْلَج) کمنبر اسپ ہموار و یکسان
رونده و خر سخت رانندہ مادہ
خود را
(ض) غَلَجَ الفَرَسُ غَلَجًا)
بالفتح ہموار و یکسان رفت
(تَغَلُّج) ستم کردن و بیفرمانے
نمودن و آب خوردن خر و زبان
در دہن گردانیدن آن

غ ل د

(رَسْمٌ مُتَغَلِّد) بنیا للفاعل رہ
کشندہ در حال

غ ل دف

(مُغَلْنِدِف) للفاعل سخت
تاریک

غ ل ذ

(غَلِیْذ) کامیر سطبر و درشت

غ ل س

(غَلَس) محرکۃ تاریکی آخر شب
(غَلَسِی) کامیر از اعلام خراسان است
(وَقَعَ فِی وَادِی غُلَّس)
کخُبَّیْب ممنوعۃ مضافۃ
یعنی در بلا و سختی زشت افتاد و اصل
خبره اَنَّ الغَارَاتِ کانَتْ
تَقَعُ بِکَرَّۃٍ بِغَلَسٍ
(اِغْلَاس) بتاریکی آخر شب
در آمدن
(جَبَّارَۃ بن مُغَلِّس) کمحدث
محدث کوفی است ۔
(تَغْلِیْس) در تاریکی آخر شب
رفتن و در آن تاریکی بر آب وارد
گردیدن یقال غَلَّسَنَا الْمَاءَ ای
وَرَدْنَاهُ بِغَلَسٍ وغَلَّسَنَا الصَّلٰوۃَ

إذا فعلنا الصلوٰة بغلس

غ ل ض

(غَلَصٌ) بالفتح سر حلقوم بریدن والفعل من نصر

غ ل ص م

(غَلْصَمَةٌ) کدحرجۃ گوشت پارۂ میان سر و گردن و تندی سر گلو و گلوسرخ یا سرخشکنائے گلو مع بن زبان در گہای آن یا بن زبان و مہتر بن و گروہ ✦ وذوا الغلصمة حرملة بن عبد اللہ علی شاعر فارس بدان جہت کہ سر گلو کلان داشت ✦ و نیز غَلْصَمَةٌ خلصہ بریدن و حلقوم گرفتن و یقال هو فی غلصمة من قومه یعنی مہتر و بزرگ قوم است (هُنَّ مُغَلْصَمَاتٌ) یعنی بستہ گردن اند

غ ل ط

(غَلَطٌ) محرکۃ غلط کردن در حساب و جز آن و درماندن در چیزے و وجہ صواب نشناختن یا غلط کردن در قول خاصۃ و غلت با تاء در حساب و الفعل من سمع (غَلُوطَةٌ) کصبورۃ سخن غلط و کلام کہ بدان کسی را بغلط اندازند (غُلُوطَاتٌ) کاعجوبۃ مثل فیہما ومنہ نہی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم عن الاغلوطات وہی التی یغالب حدثہ حدیثا لیس بآلہ غالبط (مُغَلْغَطَةٌ) کتفعلۃ بمعنی غلوطۃ است (مُغْلَاطٌ) بالکسر بسیار غلط گوی و غلط کن

(اِغْلَاطٌ) بغلط افکندن کسی را (تَغْلِيطٌ) بغلط منسوب کردن کسے را (مُغَالَطَةٌ) بغلط انداختن و گرفتن (اِغْلَاطٌ) و اغلوطان غلاط بالکسر مثل فیہما (تَغَلُّطٌ) بغلط افکندن و بغلط افتادن

غ ل ظ

(غِلَظٌ) بالفتح زمین درشت (غِلْظَةٌ) بالتاء مثلثہ کندگے و سطبرے و درشتی خلاف رقت (غِلَاظَةٌ) کتابۃ و غِلَظٌ کعنب شدہ والفعل من کرم وضرب (غِلْظَةٌ) بالکسر کینہ و دشمنے (يقال بينهما غِلْظَةٌ أي عَدَاوَةٌ) (غَلِيظٌ) کامبر گندہ و سطبر و درشت (غُلَاظٌ) کغراب سطبر و درشت (لَتْ) غُلُظَاتِ السُّنْبُلَةِ دانہ بر آور و خوشہ ✦ و غَلُظَ غِلَظًا) کعنب سطبر گردید و درشت شد (أَغْلَظَ لَهُ فِي الْقَوْلِ إِغْلَاظًا) سخن درشت گفت ✦ و نیز إِغْلَاظٌ) بزمین درشت رسیدن و سطبر و درشت یافتن جامہ را یا جامہ درشت و گندہ خریدن (دِيَةٌ مُغَلَّظَةٌ كمعظمة ثلثون حِقَّةً وثلثون جَذَعَةً وأربعون ما بين الثنية إلى بازل عامها كُلُّها خَلِفَةٌ) ✦ ويمين معلظة سوگند استوار و موکد (تغليظ) درشت کردن بر کسے چیزے را (مُغَالَطَةٌ) ہمدیگر دشمنی داشتن و کینہ و دشمنی بقال بينهما مُغَالَطَةٌ أي عداوة

(اِسْتِغْلَاظٌ) دانہ بر آوردن خوشہ و تاخیر دادن جامہ را بسبب درشتی و گندگی و غلیظ شدن و سطبر شدن چیزے را

غ ل ظ ف

(مُغْلَنْظِفٌ) بکسر الظاء سخت تاریک

غ ل ف

(غَلَفٌ) بالفتح درختیست مانند عرف

(غُلْفَةٌ) بالضم غلاف سرزہ و موضعی است

(غَلَفٌ) محرکۃ بی ختنہ ماندگے مرد والفعل من سمع

(غِلَافٌ) کتاب پوشش شیشہ و شمشیر و جز ان غُلُفٌ) بالضم بضمتین و کرکع جمع وقد اجتمعا فيه ابن محيص

(أَغْلَفُ) کاحمد ہر چیہ در غلاف باشد ✦ وقلب أغلف دل کہ خفط جیزی نخند گوی کہ بغلاف فرو پوشیدہ است قلوب غُلْفٌ بالضم جمع ومنه قوله تعالى قالوا قلوبنا غُلْفٌ ورجل أَغْلَفُ مردی ختنہ وعیش أَغْلَفُ زندگانی فراخ سَيْفٌ أَغْلَفُ شمشیر غلاف کردہ

(غَلْفَاءُ) کصحراء زمین چرا ناکردہ کہ دران گیاہ دیر وہ باشد واوس بن غَلْفَاءَ شاعرے است ونیز غَلْفَاءُ

لقب سلمہ عم امری القیس بن حجر لقب معدیکرب بن الحارث یدان جہت کہ او و پنجتین بسک موی را غالیہ کردہ و قوس غَلْفَاءُ کمان درخلاف کردہ و سنۃ غَلْفَاءُ حال اندران وفراخ

(غَلْفَانُ) بالفتح موضعیست ✦ و بنو غَلْفَانَ بطنیست از عرب

(ن غَلَفَ القَارُورَةَ غَلْفًا) بالفتح درغلاف کردن شیشہ را ✦ و نیز غَلَفَ) غالیہ کردن موے و ریش را

(اِغْلَافٌ) پوشش ساختن و درغلاف کردن چیزے را

(تَغْلِيفٌ) درغلاف کردن شیشہ را

(تَغَلُّفٌ) غلاف یافتن وغالیہ کردن موے و ریش را

(اِغْتِلَافٌ) غلاف یافتن و غالیہ کردن موے را

غ ل ف ق

(غَلْفَقٌ) کجعفر چیزاوہ یا گیاہی است پہن برگ کہ برآب گسترده باشد و زیست فراخ و کمان نرم و فروہشتہ و پوست خرمابن مے برگ زرد مادام کہ بر درخت باشد فنن کول بدزبان درشت کردار

(غِلْفَاقٌ) بالکسر بن دراز بالا ✦ وامرأة غِلْفَاقُ المَشِيِّ دون میزد

(غُلَافِقَةٌ) کعلابطۃ بدون لام دیست بساحل زبید

(غَلْفَقٌ غَلْفَقَةٌ) درویش شد و تنگدست گردید ✦ وغَلْفَقَ

(الکلام) سخن بد گفت
واللام فی هذا الحرف زائدة

غ ل ق

(رجل غُلُقٌ) بالفتح مرد کلان سال لاغر یا سرخ فام وکذا جمل غُلُقٌ * ونیز غُلُق بستگے در اسم است اغلاق را

(غَلَقة) بالفتح ویکسر زدے از درخت خرمزه تلخ و رجاز و تهامه که بوی پوست پیرانیده آن نهایت است ورد باغت وه وشیان بدان سلاح را زهر دار سازند که مجروح آن جان بر لب شود وغَلَقی کسکری مثله

(غَلِق) محرکه کلیدانه

(باب غُلُقٌ) کمنع وبسته وهو فعل بمعنے مفعول

(کلامٌ غَلِقٌ) گفتگف سخن دشوار ومشکل

(عَیْنٌ غَلَاقٌ) کقطام موضعے است

(غَلَّاق) کشداد مرویست از بنی تمیم وشاعر بست وخالد بن غَلَّاق) محدث یا آن بهملا است

(غَوْلَقان) بالفتح دهیست بمرو

(مُغَلْغَل) کمنبر تیرے از تیرهاے قمار یا تیر هفتم در مضعف قمار مَغالیق ومَغالِق جمع یا مغلاق تیرهاے قمار صفت است نه علم

(مِغْلَاق) بالکسر کلیدان

(مَغْلُوق) بالضم کلیدانه مَغالیق جمع

(مَغْلُوق) وبسته واضداد مَغْلُوق پوست پیراسته بغلقه

(ض) غَلَقَ البابَ غَلْقًا بست ودر اللغة ولغةٌ رديئةٌ فی اَغْلَقَ البابَ * وغَلَقَ فی الارض دور رفت

(س) غَلِقَ الرَّهْنُ غَلَقًا) محرکة حق مرتهن گردید واین وقتی باشد که راهن شهر وطن رفت بر ابرقت آن نتواند در الحدیث لا یُغْلَقُ الرَّهْنُ ای لا یهلک * وغَلِقَتِ النَّخْلَةُ) منقطع گردید بار آن از کرم انتان ودر شیخ شاخ * و غَلِقَ ظَهْرُ البعیر به لشدید ریش پشت کنتر ومجروح ماند * وغَلِقَ غُلَامَان ای نَشِبَ فی حدقتِهِ ونیز هلاک گردید

(باب مُغْلَقٌ) المکرم وبسته

(اِغْلَاق) در بستن خلاف فتح و بستم واشتن بر کاری وپشت ریش گشتن پشت شتر از بار گران

(غَلَّقْتُ الاَبْوابَ تَغْلِیقًا) بستم ودر را شدد للکثرة ودِمًا قالوا اَغْلَقْتُ الاَبْوابَ

(مُغالَقَة) گرو بستن با خصم

(اِسْتِغْلَاق) بسته شدن سخن یقال اِسْتَغْلَقَ عَلَیَّ الکلامُ وخیار را نداشتن ودر مزید وفروخت دهے خیار واقع گردیدن بیع یقال اِسْتَغْلَقَنِی فی بَیْعِهِ واسْتَغْلَقَهُ عَلَیَّ بَیْعَتُهُ

غ ل ل

(غَلَّة) بالفتح در آمد هر چیزے از حبوب ونقود وجز آن واجر کرایه مکان ومزد غلام وما حصل دین

غَلَّات جمع

(غِلّ) بالکسر کینه

(غَلّ) بالضم تفکی یا سختی وسوزش تشنگی وسوزش شکم وگردن بند هر چه که گرد کیر وچیزے را

(اَغْلَال جمع ویقال مَالَهُ اَلٌّ وغُلٌّ ای شیءٌ من المال وقیل دعاءٌ علیه وقیل للمرأة السیئة الخلق غُلٌّ قَمْلٌ

(غُلَّة) بالتا تشنگی وسوزش و سختی آن وسوزش شکم وشاماکه که زیر زره پوشند

(غَلَل) محرکة سوزش وسختی تشنگی یا تشنگی وسوزش شکم بیماری است مرگو سپند آزرا وآب روان میان درختان اَغْلَال جمع وآب که بر روے ریگ گاه پیدا گاه ناپیدا شود ویا لونه

(غُلَیِّل) کامیر تشنگی یا سوزش آن وسوزش شکم وتشنه وسوخته تشنگی و کینه ودشمنی وخسته خرما یا پست کوفته بهت ستور وسوزش دوستی وگرمی اندوه وجای رویدن طلع وسلم یا وادے پست

(غُلَال) بالضم جمع

(غُلَیِّلَة) کسفینة زره یا میخ که حلقهاے زره را گیرد وطبیعه که زیر زره پوشند غَلَائِل) بالفتح جمع

(غَلَالَة) کسحابة بیماریست سر گو سپند آزرا

(غِلَالَة) گتابه یا شیشه که زنان بر سون بندند تا کلان نماید و میخ که هر دو سر حلقه را فراهم آرد وسامانچه که زیر جامه وزره پوشند

(غُلُول) کصبور وطعام زم بغال نعم غُلُول الشیخ هذا ای طعام الذی یاخذ جوفه * وخانٌ فی الحدیث الغلول من جمع جهنم

(غَال) امین پست ودخت ناک و دزدیدگاه سلم وطلع دو بارے است وگیاهی

(غِلَّان) بالضم جمع وفی الکل * وبعیر غَالٌ) خشتر تشنه

* ونیز غَالٌ) خانه چلپاسه

(بعیر غِلَّان) گلتان خشتر نیک تشنه

(غُلَاثِل) بالضم شهرے از شهرهاے خزاعه

(غَلْغَلَة) که حرچه معرفة چند شعبه است که از کوه زیان ریزه وموضعی است

(غُلْغُل) کهدبد کوهیست درسواد بحرین

(مَغْلُول) آشنه وغل نهاده

(ن) غَلَّ الرَّجُلُ غُلُولًا) محرکة مجهولا تشنه گردید غَلَّتِ الاِبِلُ آب سیر نخورند وشتران * وغَلَّ غُلُولًا خیانت کرد وناراستی ورزید وغنیمت قوله تعالی وما کان لنبی ان یغل قُرِئَ معروفا و مجهولا فالاول ان یخون والثانی یحتمل

ان یکون بمعنی یخان ای یوجد من غنیمة وبمعنی ان یخون ای ینسب الی الغلول قال ابو عبیدة الغلول من المغنم خاصة یقال غل من المغنم اے خان وغل فی الصدقة غلاً) بالفتح در آوردہ شد در آن و در آمد + وغل فلان للفاء ورا کذلک لازم ومتعد ویقال غل الکبش قصیبه من خیار لئلا یرفع الآلیة + وغل الغلام له (بوشید آزار خود) وغل الدهن فی السمن (در روغن سوے در رسانید وغل را بوغل بصره (از راستی میل کرد نگاه او) وغل الماء بین الاشجار غلواً) میان درختان روان گردید آب + وغل المراعة (ای حشاها) و غل فلاناً) طوق در دست او پا گردن وی نہاد وکذا غل یده الی عنقه (داشت او را بالغل وغلت الضیعة) خشک گردید آب بزمین وغل النوی بالقتب (سخت فشرد هسته را با پیست

(رس غلم الجعل غلماً) بالفتح وغلمة بالضم تیز شہوت گردید (غلم البعیر غلمة) کذلک (اغلام) تیز شہوت گردانیدن (مغتلمة) زن تیز شہوت (اغتلام) تیز شدن شہوت جماع ولواطت کردن مولد است

غ ل ن

(غلوان الشباب) بالضم اول جوانی وسرعت آن کذا غلوان الکلام (غلن الشباب غلناً) از حد در گذشت جوانی وسرعت کرد

غ ل و

(غلوة) بالفتح یک تیر پرتاب مسافت والشاة غلوات وغلاء بالکسر واحد جمع منه المثل جری المذکیات غلاء (غالی) زخم گران یقال بعته بالغالی ای بالغلاء وگوشت فربہ ونہایت قوت ودوانندہ تیر را دشیر بلغت یونانی

(غالیون) گیاہی است کہ شیر را در مال منجمد گرداند یا آن بہلہ است

(غلی) کا میرخ گران ومنه بعته بالغلی ای بالغلاء

(غلاء) کسماء (وی ازماہی خرد (اغلیة) کا غلة جمع مو جمل (غلاء) مرد سخت دور اندازندہ تیر

(غلوی) کسکری بوے خوشی است سیاہ کہ موی را ببرد ن

پوست را یا اندک گوشت وبیه + ویزار غلال (خیانت کردن فی الحدیث لا غلال ولا اسلال ای لا خیانة ولا سرقة ولا شنة واشتن وآب سیر نخوردانیدن شتر یقال اغل البعیر اذا لم یرو وخداوند گوسپندان سیر نا شدہ گردیدن وگیاہ فلان روئیدن زمین وغلہ قوم فرا رسیدن وتیز تا پیسن یقال اغل البعرة اذا شدد النظر او غلہ کردن آب در زمین وبخیانت منسوب کردن کسے را او خوار بار کشانیدن

(غلة بالغالیة تغلیلاً) مالیدن روی او وتیز تغلیل منسوب بخیانت کردن کسے را

(تغلل) در آمدن وخود را خوشبوی مالیدن یقال تغلل بالغالیة (مغسل) اشنہ وشستہ شدہ وانا مغتل الیه (یعنی شوق او دارم

(اغتلال) اشنہ گردیدن بدسیر نخوردن وتیز نہ آب را وشراب خوردن ودیگر مثل زدہ گردیدن گوسپند وغالیہ مالیدن خود را

(استغلال) غلہ آوردن خود را ومزدوری گرفتن یقال استغل المستغلات ای اخذ غلتها وبرکشانیدن غلہ داشتن

(انغلال) در آمدن

(تغلغل) در آمدن وشتابی نمودن ودور اغالیہ مالیدن و

رفتن آب میان درختان

غ ل م

(غلمة) بالضم تیزی شہوت جماع وخواہانی آن

(غلم) کلف مرد تیز شہوت (غلیمة) مؤنث

(غلام) بالضم کودک ومرد میانہ سال از لغات اضداد است یا انہ بہنگام ولادت تا آمد جوانی (غلمة وغلمة وغلمان بکسرهما جمع غلامة بالتا مؤنث غلیم بالضم وتشدید الیاء المکسورة مصغر آن

(غلیم بن سام بن نوح علیه السلام) گزیدہ است

(غلومة) بالضم کودکی غلومیة وغلاء بالکسر واحد جمع منه المثل جری المذکیات غلاء (غالی) زخم گران یقال بعته بالغالی ای بالغلاء وگوشت فربہ ونہایت قوت ودوانندہ تیر را دشیر بلغت یونانی

(غالیون) گیاہی است کہ شیر را در مال منجمد گرداند یا آن بہلہ است

(غلی) کا میرخ گران ومنه بعته بالغلی ای بالغلاء

(غلاء) کسماء (وی ازماہی خرد (اغلیة) کا غلة جمع مو جمل (غلاء) مرد سخت دور اندازندہ تیر

(غلوی) کسکری بوے خوشی است سیاہ کہ موی را ببرد ن

(غلیم) کسکیت تیز شہوت مذکر مؤنث زدہ می یکسانست غلیمة مؤنث

(غیلم) کحیدر بیرون آمدن جای آب در چاہ ودختر نیکو روے بشہوت رسیدہ وخوک سنگ پشت نر وجوان پستانہا تا سر بیاریدن موے غیلمی شبوا بمثله امّا المشط والمدی تقیم بالفاء وصحفوه وجای ست وما بالدار غیلم ای احد

(تغلم) کتمنع بالتاء الفوقیة زمینی است

(تغلمان) شی موضعی ست

(مغلیم) کمندیل مرد تیز شہوت مغلیمة) مؤنث

خضاب کنند
(غُلَوَاء) بالضم وفتح اللام وتشدید الواو سرکشی واز حد در گذشتن و گذشتن جوانی و اول جوانی و سرعت آن غلوان
(مِغْلَاء) بالکسر ممدود آنچیزی که بدان دور اندازند و بلند نگهی آموزند
(مِغْلَاة) بالکسر نیز سبک وقاتۂ مغلاة اشتر مادہ شتاب ان
(غَلَا غَلَاءً) بالفتح ممدود آ گران گردید نرخ
(غُلُوًّا) بالضم وتشدید الواو در گذشت از حد آن
(غَلَا بِالسَّهْمِ غَلْوًا) بالفتح وغُلُوًّا مکد خول بغایت بلند نمودن دست را در انداختن تیر یا بغایت قدرت دور انداختن تیر
(غَلَا التَّهَمُ) بلند گردید در رفتن و در گذشت حد اراء
(وغَلَا النَّبْتُ) بالید گیاه و در هم پیچید و انبوه شد
(اِغْلَاء) گران کردن نرخ را و گران خریدن چیزے را و بالیدن و درهم پیچیده شدن گیاه و سبک گردانیدن آنرا از برگ یقال اَغْلَی الْبَیْتَ اِذَا خَفَّفَ مِنْ وَرَقِهٖ
(غَالَاهُ وَبِهٖ مُغَالَاةً) بهاگرفتن در گذشت از حد در آن گران خریدن
(وغَالَی السَّهْمَ وَبِهٖ مُغَالَاةً وغِلَاءً) بالکسر بغایت برداشت دست را در انداختن تیر یا بنهایت قوت دور انداخت وفی الحدیث کانوا لوا فی صدقات النساء فانها لو کانت مکرمة فی الدنیا او تقوی عند الله لکان اولاکم بها رسول الله صلے الله علیه وآله وسلم
(تغالی) گوالیدن گیاه و بلند و در هم پیچیدن آن وانبوه شدن وے ورفتن گوشت ونزار گردیدن ناقه وجز آن یقال تَغَالَی لَحْمُ النَّاقَةِ ای ذَهَبَ وگران شدن نرخ وباهم نبرد کردن ودر انداز ے تیر
(اِغْتِلَاء) شتافتن وشتابی کردن
(اِغْلَوْلَی النَّبْتُ وَاِغْلَیْلَاءً) درهم پیچیده وبلند گردید

غ ل ی

(غَالِیَة) بوی خوشی است مرکب از مشک وعنبر وجزان سیاه رنگ که موی را بوی خضاب کنند
(سَمَّاهَا بِذٰلِكَ) سلیمان بن عبد الملک وگویند از مخترعات جالینوس است
(غَلَانِیَة) بالفتح گرانی وجوشش والنون زائدة
(ض) (غَلَتِ الْقِدْرُ غَلْیًا) بالفتح وغَلَیَانًا جوشیدن دیگ
(اِغْلَاء) جوشانیدن دیگ را
(تَغْلِیَة) جوشانیدن دیگ وآواز
(دور سلام گفتن و) اشاره کردن
(تَغَلْبَلَ بِغَالِیَةٍ) خضاب کرد بغالیه

وآبود آنرا

باب الغین وفصل المیم

غ م ت

(ض) (غَمْتَهُ الطَّعَامُ غَمْتًا) . . . . . بالفتح گران آمد طعام بر دل او و ناخوش گردانید اورا
(وغَمَتَ فِی الْمَاءِ) فرو برد در آب
(وغَمَتَ الشَّیْءَ) فرو گرفت آنرا
(وغَمَتَ نَفْسَهٗ) سر بر آورد در وقت آب خوردن
(س) (غَمِتَ قَلَانٌ) بمجو مست و مدہوش گردید از گرانے طعام

غ م ج

(عَجَّة) ویضم یک آشام از آب وشراب وپس خورده
(عَجِیج) گفتن شتر بچه که شیر مکمد میان ران مادر و آب که شیرین باشد
(ض س) (عَجَّ الْمَاءَ عَجًّا) بالفتح فرو خورد و آب را
(مُعَجَّج) کمعظم آب که شیرین باشد
(تَعَاجَّ) نوشیدن ومکیدن

غ م ج ر

(عِجْكَار) سر ریسم چپانیدن برکمان وپر کردن باران مرغزار را پے در پے فرو خوردن آب را
(عِجْكَار) کقرطاس سر ریسم که برکمان چپانند جهت گفتگے آن

غ م د

(غِمْد) بالکسر نیام شمشیر کارد
(أَغْمَاد وغُمُود وغُمُوذ بالضم جمع)
(وذٰلِكَ الْغِمَادِ) مثلثة والفتح عن الفراء موضعیست او هواقصے معمور الارض عن ابن علیم فی الباهر
(غَامِدَة چاه) انباشته وکشتی پر بار غامد بدون یا مشدد معرفه
(لقب عمر بن عبد الله که پدر قبیله است از یمن بدانجهت که اصلاح بهمی کرد میان قوم خود یا آن غامد است بدون تا غامدی یونس منسوب اند بوے
(غُمْدَان) بضمتین وضم الدال نیام شمشیر
(غُمْدَان) کعثمان کوشکیست بصنعای یمن بنا وپشتاخ بار بعة وجوه احمر وابیض واصفر واخضر وبناد اخله قصر البسیعة سقوف بین کل سقفین اربعون ذراعا
(ن) (غَمَدَ الْعُرْفُطُ غُمُودًا) افزون گردید دسته های برگش چندانکه فرد پوشید خار را و
(غَمَدَتِ الرَّكِيَّةُ) خشک گردید
(ض ن) (غَمَدَ السَّيْفَ غَمْدًا) بالفتح در نیام کشید شمشیر را
(سَيْفٌ مَغْمُودٌ لغت است از ان)
(س) (غَمَدَتِ الرَّكِيَّةُ) افزون شد آب آن یا کم گردید از اضداد است
(مُغَمَّد) کمکرم شمشیر در نیام گذاشته لغة مضمحة
(اِغْمَاد) در نیام کردن شمشیر را و در یکدیگر در آوردن چیزے را
(تَغَمَّلَ فُلَانٌ تَغْمِيدًا) پوشید و پنهان داشت آنچه از وی انکار گردید از تنگ وعیب
(تَغَمَّدَ) فرو پوشیدن و پنهان داشتن ومنه تَغَمَّدَهُ اللّٰهُ بِرَحْمَتِهٖ ای غمره بها وتَغَمَّدَ فُلَانًا ای

سبق کارنده * وبرگردن آب جامه را (اِغْمَدَ فُلَانٌ اللَّيْلَ) بشب در آمد کانه صار بغمد له کما یقال ادرج اللیل

غ مرد

(غَمِيدَةٌ) سفر جل درهم آمیخته سخن وکار خود را و بیخ و کبیچ نه فهمد و مرد نازک تناور نعم و پراز جوانی

(غَمَرَ رَحِمَهُ غَمْرًا) زیاده پیمود در پیمایش

غ م ر

(غَمْرٌ) بالفتح آب بسیار وجوانمرد و فراخ خوی (غِمَارٌ) بالکسر وغُمُورٌ) بالضم جمع و دریای بسیار آب و میانه و معظم دریا و اسپ نیکو و جامه دراز و سلاح و گروه مردم پراگنده از هرجای و درنا آزموده کار و ثعلبة و یکرک و شیر خالدبن یزیدبن معویه و اسپ عجاج بن حکیم و چاهی است در بنی جاوان میان مکه و یونان و آبی است بیمامه و موضعی مرطی راو مردی است از عرب * وغَمْرٌ الخلق) مرد بسیار احسان سخی بین الغُمُورة) غُمْرُ الرِّداء) کدالک غِمْرٌ و غُمُرٌ جمع (غُمُورة) بالفتح خوی در فراهم آمد گاه چیز غَمْرٌ بالکسر وغِمْرٌ بالکسر وغُمُرٌ بالضم جمع و نیز (غَمْرَة) آب خوری است و راه که فاصل میان تنها و بقعه و نیز (غُمَيْرَة) انبوهی مردم و گروه مردم پراگنده از هرجای بسیاری آب (غِمَارٌ) بالکسر جمع (غُمَرٌ) بالضم جمع (غَمَرَة) بالفتح آب بسیار و جوانمرد و فراخ خوی و دریای بسیار آب و میانه و معظم دریا و اسپ نیکو و جامه دراز و سلاح و گروه مردم پراگنده از هرجای و درنا آزموده کار و ثعلبة و یکرک و شیر خالدبن یزیدبن معویه و اسپ عجاج بن حکیم و چاهی است در بنی جاوان میان مکه و یونان و آبی است بیمامه و موضعی مرطی راو مردی است از عرب * وغَمْرٌ الخلق) مرد بسیار احسان سخی بین الغُمُورة) غُمْرُ الرِّداء) کدالک غِمْرٌ و غُمُرٌ جمع (غُمُورة) بالفتح خوی در فراهم آمد گاه چیز غَمْرٌ بالکسر وغِمْرٌ بالکسر وغُمُرٌ بالضم جمع و نیز (غَمْرَة) آب خوری است و راه که فاصل میان تنها و بقعه و نیز (غُمَيْرَة) انبوهی مردم و گروه مردم پراگنده از هرجای و گروه مردم و چیزش گوشت که بدست دمامد و کینه (غُمُومٌ) بالضم جمع (غَمَرَة) کفرحة دست چربش آورده و جامه است سیاه رنگ که غلامان و داهان پوشند (غُمْرٌ) کصرد فلس خورد یا خرد تر * (وذُو غُمْرٍ) جائی است (غَمِيرٌ) کامیرد انه همی یا گیاهی است یا گیاه اندک سبز یا گیاه سبز که زیر گیاه خشک برآمده باشد یا گیاه در بن گیاه دیگر (غُمَرٌ) بالفتح والمد جمع و آب بسیار

(غُمَيْرٌ) کزبیر موضعی است نزدیک ذات عرق و موضعی بدیار بنی کلاب و آبی بناجا (غَمَارٌ) لگد آب رود باری است بهجد و ذو الغمار موضعی (غُمَارُ النَّاسِ) بالضم بیفتح گروه مردم پراگنده از هرجای و گروه مردم ویقال دخلت فی غمار الناس

(اِف فی دُخْمَتِهِم وکُثْرِهِم (غَامِرٌ) زمین ویران وزمین که زیر آب مانده باشد خلاف عامر وهو فاعل بمعنی مفعول مثل سِرٌّ کاتِمٌ ومَاءٌ دافِقٌ اما بمعنی علی فاعل لیقابل به العامر (غَامِرَةٌ) اخر ماین که ممتاج آبپاشی نباشد

(غُمْرَان) کسکران موضعی است بلاد بنی اسد

(هَضْبُ الیَغَامِرِ) موضعی است (مَغْمُورٌ) گمنام وبیقدر

(ن) (غَمَرَهُ الماءُ غَمْرًا) فرو گرفت آب اورا از بسیاری * (غَمَرَهُ القَوْمُ اذا غَلَوْهُ شرفا

(س) (غَمِرَ صَدْرُهُ غَمَرًا) محرکة وبفتح کینه گرفت * وغَمِرَ الماءُ غَمَارَةً) بالفتح وغُمُورَةً) بسیار گردید * ونیز غُمُورَةٌ) فراخ خوی وجوانمردی یقال ما اشد غُمُورَةَ هذا النهر وهذا رجل غُمُرٌ بین الغُمُورَة * ونیز غَمَسَ بالتحریک بوی ومزه برگردیدن گوشت وجز آن گرفتن دست ومنه مندیل الغُمَر یعنی دست مال

(ك) (غَمَرَ غَمَارَةً) بالفتح کل گردید (اَغْمَرَنِي الحَرُّ) دیر گشتم بر سختی گرما وراه رفتم پس سختی آوردن آن

(مُغْمِرٌ) محدث بسختی وازدحام اندازنده خود را وکول (غَمَّرَهُ تَغْمِيرًا) دور کردن را یا دور انداخت * وغَمَّرَتِ المَرْأَةُ وَجْهَهَا) غمره مالید بر روی بجهت صفائی رنگ * وغَمَّرَ فرسه بکار آب داد اسپ را برای تنگی آب

(مِغْمَرٌ) للفاعل درختی دارد حام اندازنده خود را بی باک وبیم

(مِغْمَرَةٌ) بیکدیگر در آویختن بی باک وبیم

(تَغَمَّرَ) رنگ کردن بزعفران وبکاسه خرد آب خوردن یا کمتر از سیری خوردن یقال تغمر البعیر ای لم یرو وگیاه غمیر چریدن ستور وغمره بروی مالیدن زن بجهت صفائی رنگ

(رجل مُغْتَمِرٌ) للفاعل مرد مست ومدهوش * ونخل مُغْتَمِرٌ) خرما بن بسیار آب خورنده * وطعام مُغْتَمِرٌ گندم با پوست

(اغتمار) رنگ کردن بزعفران یقال اغْتَمَرَتِ المَرْأَةُ به وفرو گرفتن آب چیزی را بانبوی بسیار یقال اغتمر الماءُ اِیاه غَطَّاه واب فرو رفتن

(انغماس) در آب فرو رفتن

غ مرد

(غَمَارِيد) بالفتح نوعی از سمار وغ

غ مز

(غَمَزَ) محرکة مرد دست ومال هیچ کاره وزبون وستوران لاغر (غَمِيز الجوع) کامیر یگ توده است بطریق زمان

(غَمِيزَة) کسفینة عیب و سستی عقل ویقال فیه غمیزة یعنی دران جای طعن وجای طمع است
(غَمَّازَة) کجبانة دختر نیکو پیکر نیکو اعضا در ہنگام غمز واشاره
(غَمُوز) کصبور ناقه که تا بر کوہان وی دست نمالند فربہی از لاغری آن ندانند
(غُمَازَة) بالضم چشمه است مربنی تمیم را یا چاہی است میان بصره و بحرین
(مَغْمَز) کمقعل جای طعن و عیب واز یقال فیه مغمز ای مطعن او مطمع
(مَغْمُوز) تہمت کرده
(ض، غَمَزَ بیده غمزًا) بالفتح درخست بدست وغمز بالعین بچشم اشارت کرد وکذا غمز بالجفن والحاجب ؛؛ وغمز بالرجل ببدی وی شتافت ونمامی وسخن چینی از کرد ؛؛ وغمز داؤه ا رعیبه آشکار اگردید ؛؛ وغمزت الدابة خمید وکج گردید از پای ولنگ کرد ؛؛ وغمز الکبش دست بر دنب وپہلوی تکہ نہاد تا فربہی ولاغری معلوم نماید ؛؛ ونیز غمز نشاندن بزمین
(اغمز فی فلان) عیب کرد در آن وکم حرمتی نمود ؛؛ ونیز (اغماز) رذال مال را گرفتن ودر شکستن کرما ودلیر گردیدن کسی بران ورفتن در آن بعد سستی ودر شکستگی وی یقال اغمز فی الحر ای فتر فاجترأت علیه وغمزت فیه وپیه ناک گردیدن کوہان ناقه
(تَغَامُز) یکدیگر را بچشم اشاره کردن ومنه قوله تعالی واذا مروا بهم یتغامزون
(اِغْتِمَاز) طعن کردن بر کسی عیب نمودن یقال فعلت شیئا فاغتمز فلان علیّ ای طعن

غ م س

(غَمِيس) کامیر گیاه که در زیر گیاه خشک بر آمده باشد وشب تاریک وچیز غریز الوجود که مردمان تا حال آن را ندیده وعدیل ومثل او را نشناخته باشند ومنه قصیدة غمیس وبیشه ودرختان انبوه ودرہم پیچیده وہر چیز درہم انبوه که در آن فرو رفتن وپوشیده شدن توانند وآب راہه خرد میان تره زار
(غُمَيْس) کزبیر برکه است بر راه گروه از ثعلبیه ونزدیکش کوشکی است ویران وآنرا روزی است از روزہای عربان
(واد ی الغمیسة) بالتا رود باری است
(غَمَّاسَة) کگتانه مرغی است از مرغان آبی غماس بالضم جمع
(غَمُوس) کصبور کار سخت دشوار در سختی وشدت فرو برنده وناقه که حملش نمایان نگردد تا وقت نهادن وناقه که در مغز استخوانش شک باشد که تباه وگداخته است یا سخت ومحکم وشتر ماده باردار که ذنب برندارد تا بار آن پیدا گردد وزخم گذاره والیمین الغموس سوگند دروغ که صاحب خود را در گناه فرو برد وپس آن در دوزخ یا سوگند دروغ که صاحبش عمدیده ودانسته کذب کند وسوگند خورد تا مال غیر را تلف نماید
(ن، غَمَسَتِ المرأة) خضاب گر دوست را بی نگار
(ض غمسه فی الماء غمسا) بالفتح فرو برد او را در آب ؛؛ و (غمس النجم) غروب شد
(مَغْمَس) کمظلم وکمحدث جای است براه طائف ودر آن است قبر ابی رغال دلیل ابرہه که بر آن سنگ می اندازند
(تَغْمِيس) کم نوشیدن
(مُغَامَسَة) یکدیگر را آب فرو بردن ودر میان حرب افگندن خود را
(اغتمست المرأة غمسا) برابر رنگین کرد دست ؛؛ و (انغمس فی الماء) فرو رفت بآب
(اِنْغِمَاس) بآب فرو رفتن

غ م ش

(س، غَمِشَ غَمَشًا) محرکة تاریک شد نظر وی از گرسنگی یا از تشنگی ویا بالمہملة سود البصر اسلی است وبالمعجمة عارضی که میرود

غ م ص

(غَمَص) بالتحریک خم چشم که روان باشد (هو غموص المحجرة) کصبور یعنی سخت دروغ گوی است ؛؛ و (یمین غموص) سوگند دروغ بگناه فرو برنده یا سوگند دروغ که بدان ویده ودانسته حق دیگر را تلف نماید
(اَغْمَص) آنکه خم از چشم او روان باشد
(غُمَيْصَاء) یکی از دو ستاره شعری وآنرا غموص نیز نامند ومن احادیثهم ان الشعری العبور قطعت المجرة فسمیت عبورا وبکت الاخری علی اثرها حتی غمصت فسمیت غمیصاء
(ونیز غُمَيْصَاء) موضعی است که دران خالد بن ولید با بنی جذیمه جنگ کرده ونام مادر انس بن مالک
(مَغْمُوصٌ عَلَيْهِ) آنکه مطعون باشد بدین وملت
(ض س، غَمَصَ النعمة غمصا) بالفتح شکر نکرد نعمت ؛؛ ونیز (غمص) خرد وخوار شمردن وبرہیچ نداشتن چیزی را وعیب گرفتن وعیب گرفتن بر کسی سخن را صلته بعلی وسستی ورزیدن بحق کسی ودروغ گفتن یقال لا تغمص علی یعنی دروغ مباف بر من
(س، غَمِصَتِ العین غمصا) محرکة روان گردید خم چشم
(اِغْتِمَاص) خرد وخوار شمردن

ج۳

ودر بیع ناداشتن چیزے را

غ م ض

(غَمض) بالفتح زمین پست و
نرم وزمین مغاک غُمُوض بالضم
واَغماض جمع
(ما اکتحلت غُمُضًا) بالضم و
بفتح یعنی نخفتم
(ما اکتحلت غِمَاضًا) وبکسر یعنے
چشم من یک دم نخفتم
(غَمِیضَة) کسفینة عیب بغاری
آہوست یقال مافی الامر غمیضة
ای عیب وگمنامی وخواری
(غَامِض) زمین پست نرم وزمین
مغاک غَوَامِض جمع ومرد سست
حملہ وسخن پوشیدہ ودور خلاف
واضح ومرد گمنام وبیقدر وخوار
وگوہر مردہ وحسب وی کہ مشہور
نباشد ویا سخن پر کندہ ساق رلو
بزرگ وفربہ از نشانگی ساق
(دار غَامِضَة) سرای کہ بر راہ
نافذ نباشد
(ما اکتحلت تَغْمَاضًا) اے
ما نمت
(مَغْمَض) کمقعد تحت مغاک
(مَغَامِض) جمع
(ن، غَمَضَ المکان غُمُوضًا)
بالضم پست ومغاک شد جای
وغَمَضَ فی الارض رفت
(ل ن، غَمُضَ الکلام
غُمُوضَةً وغُمُوضًا) ودر
معنے باریک گردید سخن
(ض، غَمِضَ عنه فی البیع
غُمُوضًا) آسان داشت
ازوی در خرید وفروخت ٭
وغَمَضَ فی الارض) رفت
٭ وغَمَضَ السَّیف فی اللحم)
درخلید وپوشیده شد در گوشت
(ک، غَمُضَ المکان غُمُوضَةً
وغَمَاضَةً) پست ومغاک
گردید جاے
(اَغْمَضَتِ العین فلانًا
اِغْمَاضًا) حقیر وخوار شمرد از اچشم ٭
واَغْمَضَ فلان فلانًا)
بیشی گرفت ازوی سپس بیشی
گرفتن او در برابر دوید ٭ ونیز
(اِغْمَاض) محابا کردن در خرید
وفروخت ومنه قوله تعالے
لاتیمموا الخبیث منه تنفقون
ولستم باخذیه الا ان تغمضوا
فیه ای لا تنفق فی قرض ربک
خبیثا فانک لو اردت شراءه
لم تاخذه حتی تحط فی
ثمنه واسان داشتن از کسے
درخرید وفروخت وچشم فرو
خوابانیدن یقال اغمض لی
فیما بعتنی کانک ترید الزیادة
منه لرداءته والحط من ثمنه
٭ وباریک کردن دم شمشیر را
ویقال ما اکتحلت اغماضا
یعنی دمے نخفتم
(مُغْمِضَات) کمی ثبات نامہای کہ
بر دیده وداننسته مرتکب آن شود
(تَغْمِیض) دور وباریک معنی
کردن سخن را وآسان داشتن
از کسی بیع وشرا اصلہ یعنی چشم
فرو خوابانیدن وچشم فرو خوابانیدہ
حملہ کردن شتر برانده شده از آبخور
بر رانده وبازرسیدن آن آب
وحقیقت کاری را وانستہ وزگذشتن
در آن وغمض لی فیما بعتنی
گویا اراده میکنی کہ مبیعہ را قیمتکم کند
ویقال ما اکتحلت تغمیضا
ما نمت
(اِغْتِمَاض) غنودن یقال ما
اغتمضت عینای ای ما نمت
وآسان شدن ویقال اتانی
ذالک علی اغتماض ای عفوا
بالتکلف ومشقت
(اِنْغِمَاض) فراز شدن چشم

غ م ط

(غَمْط) بالفتح زمین پست ونرم
(سوء غَمَطَی) محرکة مقصور ابر
پیوستہ
(ض س، غَمَطَ الناس غَمْطًا)
بالفتح خرد وخوار شمرد مردم را ومنه
الحدیث انما ذلک من سفه
الحق وغمط الناس یعنی از بیرے
الحق سفها وجهلا یحتقر الناس
٭ وغَمَطَ العافیة) کفران نمود
٭ وغَمَطَ النعمة) خوار داشت
نعمت را وناسپاسی نمود ٭ وغمط
الماء) بمعنی فرو خورد آب را ٭ و
نیز غمط) کشتن وبیماری پدید آمدن
(اِغْمَاط) پیوستہ بودن وبر
چسپیدن وپیوستہ بودن تب
(اغمط علیه التراب) در خاک
فرو پوشیدن آن را
(اِغْتَمَطَ اغتماطا) بیشی گرفت
بعد بیشی گرفتن او در دویدن ٭
(اغتمط فلانا بالکلام) فرو
گرفت او را بسخن وچیره گردید
بروی ٭ واغتمط الشیء) بیرون
رفت پس نشانش ناپدید گردید

غ م ق

(غَمَق) محرکة نم برآمدن از زمین
والفعل من سمع وضرب
وکرم
(غَمَقَة) محرکة بیماری است کہ بر
پشت پیدا میگردد
(نبات غَمِق) ککتف گیاه کنده و
تباه بوے از فزونی تری
(ارض غَمِقَة) کفرحة زمین نمناک
وگران یا زمین نزدیک آب
لیلة غمقة کذلک
(مَغْمُوق) غوره برسیدگی چوگی
نزدیک سیده وبعیر مغموق)
شتر غمقه زده

غ م ل

(غَمْل) بالفتح موضعی است
(غَمِیل) کامیر پوست ترخورش
داده ودر تاک چیزے نهاده تا پشم
بریزد وگیاه نضی در هم روئیده
(غُمَّلی) کجمزی جای است
(غُمْلُول) بالضم رودبار تمتنا
ویا رود بار دراز کم پهن درهم پیچیده
گیاه وهر چیز انبوه وفراهم آمده
از درخت وابر وتاریکی تا آنکه بلدر
داہم غملول نامند ونیز پشته بلند
مدتره است کہ بزاید ومیخورشا آنرا
(مَغْمُول) آنکه بدعوی چیزی
ندیوشید تاغوی کند وگیاه
سبہم نشسته وبکدیگر افروشیده ٭

(رجل مَغْمُول) مرد گمنام بیقدر ✻ وادٍ مَغْمُول) پوست تر نهاده تا پشم بریزد (ن) غَمَلَ اللِّبَاد غَمْلًا در هم و بر هم بگرد و بدید گیاه ✻ و نیز غَمَل) بالفتح پوست خورش داده پیچیده بجای نهادن تا رم یا فاسد گردد یا مشک باکین یا زیر ریگ نهادن تا رم گردد و بوی کند و پشم بریزد و میوه نیم رس یا نا رسیده را خوابانیدن تا تمام رسد و فرو پوشیدن کسے را تا خوی آرد و نیکو و اصلاح کردن چیزی را و بهم نهادن انگور را (س) غَمَلَ الجُرْحَ غَمْلًا محرکة فاسد و تباه گردید زخم از عصاب (تَغَمَّل) از راغ خشستن و مجلس فراخی (انغِمَال) ارم و بدهوی و پشم ریخته گردیدن پوست

ع م ل ج

(غَمْلَج) کجفر آنکه بریک روش و حال نپاید گاهی قاری گاهی شاطر و دقیقی سخی و وقتی بخیل و بارے سجاع و باری جبان باشد غَمْلَج کَمَلْس و غِمْلِيج کقندیل و غُمْلُوج کزنبور و غَمْلَاج کسرداب و غُمَالِج کعلابط مثل غَمْلَج کجفر و غَلَس غِمْلِجَة بالکسر و غُمْلُوجَة بالضم مؤنث

ع م ل س

(غَمْلَس) کملس بلید و لیز بیباک

ع م م

(غَمَّامَة) بالفتح ابر یا ابر سفید (غَمَام) بالفتح و غَمَائِم جمع و آبی است مرابی را و دو وادی را یا بادشاهی از پادشاهان آل مذر (غِمَامَة) گلتابه پتفوز بند شتر و جزآن و آن خریطه مانندی است که چون بر پتفوز شتور بندند خوردن نتواند غَمَائِم جمع ✻ و نیز غَمَامَة خرقه که بدان چشم وینی ناقه را بندند و غلاف سر نیزه کودک و یضم (غُمَام) کغراب زکام (غُمُوم) بالضم ستارگان خرد پوشیده (یوم غَامٌّ) روز تیره و دم گیراز گرما و روز سخت گرم در روز اندوه (لیلة غَمَّة) بالتشدید شب تیره (غَمَّة) بالفتح اندوه و تنگ دلی (غُمَّة) بالضم اندوه و تنگ روغن و تاگ و ریا و جزآن ✻ و امر غُمَّة) کار مشتبه و پوشیده که موجب اندوه باشد و منه قوله تعالی ثم لا یکن امرکم علیکم غُمَّة یعنی و یقال صُمًّا لِلغُمَّة یعنی جهت اشتباه روزه داشتم (غَمَم) محرکة فروگرفتن موے پیشانی و فلان اداد الفعل من سمع (غَمِيم) کامیر شیر چوخانده و سطبر شده و ماست و گیاه سبز زیر گیاه خشک رسته و علف تر زیر خشک مانده ✻ و کُرَاعُ الغَمِيم) وادی است میان حرمین بر دو منزل از مکه و موضعی است نزدیک (غُمَيم) کزبیر رودیاری است بدیار حنظله (غَمَّام) بالفتح نام شمشیر جعفر طیار رضی الله عنه

(غَمْغَمَة) کدر حرجة بانگ گاوان وقت بیم و بانگ و خروش دلیران در کارزار و سخن ناپیدا (مَغْمُوم) ناکام زده ✻ و هلال مَغْمُوم) هلال در ابر فرو رفته یا هلال که ابر تنگ گرداگردش هاله زند (ن غَمَّهُ غَمًّا) بالفتح اندوهگین کرد او را ✻ و غَمَّ الحِمَارُ غَمَّانَهُ پتفوز آن را بغاما بست ✻ و غَمَّ الشَّيْءَ فرو پوشید آن را ✻ و غَمَّ يَوْمُنَا سخت گرم گردید چنانکه دم گبر شد شدت گرمی آن ✻ و غُمَّ الهِلَالُ مجهولا فرو شد هلال در ابر تنگ و دیده نشد و غُمَّ عَلَيْهِ الخَبَرُ مجهولا مشتبه شد بروی خبر ✻ و غَمَّ الغَمَامُ ابر تنگ شد هوا ✻ یَوْمٌ مُغِمٌّ گرم روز سخت گرم که دم را فرو گیرد در روز اندوه (أَرْضٌ مُغِمَّةٌ) بالتشدید زمین بسیار گیاه (غَمَام) سخت گرم گردیدن روز چنانکه دم را فرو گیرد و ابر تنگ شدن هوا ✻ و شتبه گردیدن خبر بال اغمی علیه الخبر مجهولا اذا استعجم و اشتبه و بگمان گرداندن یقال ما اغمک علی ✻ و غَمَّى چیزی غمناک ساخت بسیاری مو بحر مُغَمَّم گرد رسته دریای بسیار آب عَيْشٌ مُغَمَّم کذلک (تَغْمِيم) پوشانیدن (مُغَامَة) یکدیگر را اندوهگین گردانیدن

(اغتمام) اندوهگین شدن و
و سار گشتن گیاه و انبوه گردیدن
آن
(اغتمام) اندوهگین گردیدن
و فرو پوشیده شدن چیزے
(تغمغم) سخن ناپیدا گفتن و
نیز کلام ناپیدا و آواز و بانگ طاؤس
در کارزار

غ م ن

(غمنة) بالضم سپیده و غالیه
و روی شویه که زنان بر رو مالند
(غمین) کامیر غوره نارسیده
خواهانیده پوست ترنج چیزی
نهادن تا پشم بریزد
(بنو الغمیثلی) بالضم مقصورا
گروهی است در چیره
(ن) (غمن الجلد غمنا)
پوست را تر کرده خورش داده پیر
چیزے نهاد تا پشم بریزد یا تباه
گردانید تا پشم بریزد + وغمن
البئس) خورد خرمای نارسیده
را خوابانید تا برسد + وغمن
فلانا) جامه بر فکند بروی تا
خوی کند + وغمن فی الارض
مجهولا در آورده شد در زمین
(الغمان) درخزیدن بزمین و
در آمدن در آن

غ م ر

(ن) (غمر البیت غمرا) فرو
گرفت خانه را سیل وچوب

غ م ج

(غماهج) کعلابط درشت فربه

غ م ی

(غمی) محرکة بیهوش شدن و موش
تثنیه وجمع وروی یکسان است
بدان جهت که مصدر است یقال
ترکت فلانا غمی یغشیا
علیه وترکتهما وترکتهم وترکتها
غمی کذلک وان شئت
قلت غمیان وهم اغمه +
ونیز غمی) آسمان خانه یا آنچه
بالای آسمان خانه باشد از چوب
وخاک وجز آن وان کسرت مددت
غمیان وغموان مثنی اغمیة
واغماء جمع وابر تنک وبفتح
یقال فی السماء غمی وغمی
اذا غم علیهم الهلال ولیس
من غم + وغمی والله بمعنی اما والله
(غمام) کسحاب پوشش کبدان
اسپ را بپوشند تا خوی آرد
(غامیاء) سوراخ کلاکموش
(مغمی علیه) کمرمی بیهوش
(ض غمی علی المریض غمیا)
مجهولا بیهوش گردید وبس + و
غمیت البیت) سقف ساختم
خانه را یا چوب وخاک بر آسمان
خانه گردانیدم
(مغمی علیه) کمکرم بیهوش
را (اغماء) بیهوشی بیهوش گردانید
ومیوسته ابر گردیدن روز و پوشیدن
ابر هلال را و پوشیده و شته شدن
خبر (یستعمل مجهولا فی الکل یقال
اغمیت لیلتنا ای غم هلالها
(اغمی علیه الخبر) ای استعجم
وفی الحدیث قال عبد الله

(غنثر) کجعفر نادان یا کول یا
آنکه صحبت وبر ا ناخوش دارند
یا فرومایه یا ناکس
(غنثر) کقنفذ
وخذب مثله واین دشنام است
عرب را یقال یا غنثر معرفة
(غنثرة) اکدحرجة صفای سر
وافزونی موے
(تغنثر بالماء) بی خواهش خورد
آب را

غ ن ج

(غنج) بالضم وبضمتین کرشمه
وناز وبالضم وخان نیل
(غنجج) محرکة پیر کلان سال در
لغت هذیل یقال فلان غنجج
القوم ای شیخهم ومحمد بن
عبد الرحمن بن غنجج) محدث
است
(غنجلة) کفرحة زن باکرشمه
(غناج) کغراب وکتاب کرشمه
وکتاب وخان نیل
(مغناج) بالکسر زن باکرشمه و
ناز
(س) (غنجت الجاریة غنجا)
محرکة کرشمه کرد دختر
(تغنج) ناز وکرشمه نمودن

غ ن ج د

(غنجدة) کقنفذة نام مادر رافع
بن حارث صحابی وآنرا غنجدة
وغنثرة نیز نامند

غ ن ج ل

(غنجل) بالضم لقب عیسی بن
موسے تیمی بخاری ولقب محمد بن
احمد بخاری صاحب تاریخ بخارا

بن مرواحة وهو مریض
للنبی صلی الله علیه
وسلم اغمی علی ثلثا
کیف اصنع بالصلوة
فقال صل صلوة یومك
الذی افقت فانه یجزیك
(تغمیة) آسمان خانه ساختن

باب الغین فصل النون

غ ن ب

(غنب) بالفتح غنیمت بسیار
(غنبة) بالضم دایره میان
کنج ودسن کودک
(غنبج) محرکة پیر کلان سال در
لغت هذیل یقال فلان غنبج
القوم ای شیخهم ومحمد بن
عبد الرحمن بن غنبج) محدث
است
(غنبجة) کفرحة زن باکرشمه
(غناج) کغراب وکتاب کرشمه
وکتاب وخان نیل
(مغناج) بالکسر زن باکرشمه و
ناز
(س) (غنبجت الجاریة غنجا)
محرکة کرشمه کرد دختر
(تغنبج) ناز وکرشمه نمودن

غ ن ب ل

(غنبول) کزنبور مرغی است

غ ن ت ل

(غنتل) بالتاء الفوقیة کجندل
مسام فی قدره وانغنتل کقنفذ

غ ن ت م

(غنتم) ابن ثوابه طائی کقنفذ
محدث است

غ ن ث

(غنث) ابن افیان بن معدم
بالفتح از بنی مالک است
(غناث) کرمان نیکو آداب در
همنشینی
(س) (غنث غنثا) محرکة دوم زده
نوشید آب را + وغنثت نفسه
شوریدل شد او
(تغنث) بر چسپیدن ودارم شدن
وگران گردیدن

غ ن ث ر

غ ن ج ل
(غُنْجُل) کقنفذ سیاه گوش
(غُنْجُل) کزنبور جانوری است مجهول الحقیقة

غ ن د ب
(غُنْدُبَة) کقنفذة گوشت پاره است درشت پیرامون نای گلو
(غُنْدُوب) کعصفور شله و
(غُنْدُبَان) مثنی دو گوشت است در بن زبان یا دو پاره گوشت گرد کام یا دو شت پاره شبیه گرده در دو استخوان بلند زیر بر دو گوش

غ ن د ج
(غُنْدَجَان) بالفتح شهری است بفارس در دشت مُعْطِشَة

غ ن د ر
(غُنْدَر) کجندب بقشقه انجوان قرمز سطبر نازپرور دخوش عیش
(وَيُقَالُ) لِلْبَرْمِ الْمِلْحِ يَا غُنْدَرُ وَنِيز لقب محمد بن جعفر بصری لُقِّبَ بِهِ لِأَنَّهُ أَكْثَرَ مِنَ السُّؤَالِ فِي مَجْلِسِ بْنِ جَرِيجٍ فَقَالَ لَهُ مَا تُرِيدُ يَا غُنْدَرُ فَلَزِمَهُ

غ ن د ل
(غُنْدُلَانِي) بالضم مرد کلان سر

غ ن ذ
(غَانِذ) نای گلو و مخرج آواز
(غَنْذَبَهُ) غَنْذَاً أَبْرَاهُ الْأَنِيذ آزار و برانگیخت

غ ن ش
(ابو غُنَيْش) کنیه شاعری است ازنی مَبْذُول بن کوے
(غُنْشُوش) کعصفور باقی مانده ازمال يقال ما بقي من ابله غُنْشُوشٌ اي بقية ومَالَهُ غُنْشُوشٌ اي شَيْءٌ يا آن یعنی مجملاست

غ ن ص
(غَنَص) محرکة تنگدلی وضیق صدر والفعل من سمع يقال غَنِصَ صَدْرُهُ اي ضَاقَ

غ ن ص ف
(غُنْصُف) کجعفر بالصاد المهملة نام مردے

غ ن ظ
(غَنْظ) بالفتح اندوه سخت ولازم ویحرک واندوه کبمرگ و هلاک قریب گردانند پس ازان نجات شود ذَكَرَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْمَوْتَ فَقَالَ غَنْظٌ لَيْسَ كَالْغَنْطِ وَلَنْظٌ لَيْسَ كَالْغَنْظِ
(غَنِيظ) کامیر غوره خرما که در دوره درخوشه بمانند تا پخته ورسیده گردد
(رَجُلٌ غِنْظِيَان) بالکسر مرد فاحش پلید زبان
(فَعَلَ ذَلِكَ غَنَاطِيَك) او بکسر یعنی اکثر کرد آن کار را ناد شوار کرد برتو ودر مشقت انداخت
(مَغْنُوظ) سخت اندوهگین
(ض) (غَنَظَهُ الْأَمْرُ غَنْظًا) بالفتح رنجانید او را واو دشوار کرد و سخت اندوهگین کرد انید
(غَنْظَى بِهِ غَنْظَةً) خوش

غنوانید او را و سخن زشت گفت
(احدى الظامئين الفا)
(اغْنَاظ) در سخت مشقت و اندوه افکندن

غ ن ظ ف
(غَنْظَف) کجعفر نام مردے

غ ن ف
(غَنِيف) کصیقل جای جوشش آب چشمه وچاه ومجرّد وغَنِيف دریای باغَنِيف

غ ن ف ر
(غَنَافِر) کعلابط مردبی خرد کند ذهن وگفتار زبیا رموی

غ ن م
(غَنْم بْن تَغْلِب بن وَائِل) بالفتح پدر ربطنی است
(غُنْم) بالضم غنیمت وپیروزی بچیزی بی دست رنج یا غنم در حصول چیزے بیدست رنج آمد وبس ودر غنیمت غیر آن
(غَنَم) محرکة گوسپند لِوَاحِدِهَا لِمَا مَرَّ لَفْظُهَا لِوَاحِدِهَا شَاةٌ وهو اسم مؤنث للجنس يقع على الذكور والاناث او عليها جميعا. ودر اراده دو گله عثمان گویند دو رگله یا اغنام وغنوم بالضم واغانم ويقال خمس من الغنم ذكور وتؤنث العدد اذا قلب من الغنم وارعيت الكباش غُنَيْمَة بالضم مصغران
(غُنَيْمَة بْن تَغْلِبَة بن تَيْم الله) بالتحريك است
(غَانِم) نام مردے

(غَنِيم) کامیر مال غنیمت وذلیل چیزے بیدست رنج
(غَنِيمَة) کسفینة مال کازحرب کفار دستیاب گردد وچیزوزی بالی بیدست رنج یا مال حرب کفار وبس
(غُنَيْم) بن قَيْس کزبیر تابعی است
(غُنَيْمَات) بالضم علی الجمع موضعی است
(هَذَا غُنَامَاكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا) بالضم اي فَصَارَاكَ وغَايَتُكَ
(ابو عِيَاض غَنَّام) کشداد وغَنَّام بن اوس بیاضی صحابیان اند ونام شتری است
(غَنَامَة) بالتاء نام زنے
(يَغْنَم) کیمنع نام پسر سالم بن قنبر
(مَغْنَم) کمقعل مال که از حرب کفار حاصل شود وحصول چیزے بیدست رنج وعبد الله بن مَغْنَم در صحبت او بآن حضرت صلی الله علیه وسلم اختلاف است
(س) (غَنِمَ غُنْمًا) بالضم والفتح بالتحريك وغَنِيمَة کسفینة غُنْمَانًا بالضم غنیمت گرفت و بغنیمت رسید
(غَنَم مُغْنَمَة) کمکرمة ومعظمة گوسپندان بسیار
(غَنَمَه كَذَا تَغْنِيمًا) غنیمت داد او را
(تَغَنَّم) غنیمت شمردن
(اغْتِنَام) غنیمت شمردن

غ ن ن

(غُنَّة) بالضم آواز در بینی
(اَغَنّ) از بینی سخن گوی ❊ و
کذا ظَبْیٌ اَغَنُّ وَظَبْیَةٌ غَنَّاءُ
قاله الجوهری وَوَادٍ اَغَنُّ
وادی بسیار علف که در ان
گس وآواز دے بسیار باشد
ونام یکی از اصحاب طلیحہ ونیز
لقب یزید بن اعور
(قریة غُنَّاء) دہ بسیار مردم
وبسیار بنا ❊ وروضة غُنَّاء
مرغزار بسیار درخت وبسیار گیاہ
یا مرغزار کہ از انبوہی درختان و
کثرت علف آواز باد وآواز غیر او
در آن
(س) غَنَّ فُلَانٌ غُنَّةً بالضم
آواز کرد در کام ❊ ونیز غُنَّة آواز
کردن سنگ وبسیار درخت گویند
رود بار در سیدن بار خرما بن
یقال غنّ النخل اذا ادرک
(مُغِنّ) کمس رود بار بسیار علف
(غَنَّ النَّخْلُ اِغْنَانًا) رسیدہ
خرما ❊ ونیز اِغْنَان بسیار درخت
وعلف شدن وادی وبانگ کردن
گس غُنَّان کغراب اسم است از
وسبز گردانیدن شاخ درخت را
دیر شدن مشک
(تَغْنِین) اغن گردانیدن
کے

غ ن و

(غُنْوَة) بالضم بی نیازی یقال
بی عنه غُنْوَةً

غ ن ی

(غُنْیَة) بالضم توانگری و بی
نیازی اسم مصدر است وچارہ
یقال سَالَهُ عنه غُنْیَةً
(غَنِیَ) بالفتح والقصر حار ویقال
مَالَهُ عَنْهُ غَنًی لَا بُدَّ ویقال
مَکَانٌ کُنْ اَغْنَی مِنْ فُلَانٍ
ای مَانَّةً وبالکسر توانگری
خلاف فقر ومردانہ دادن دل را
شوی غَنَاء بالفتح ممدود مثلہ
❊ ونیز غَنَاء کسار فائدہ وسود
وکفایت ویقال اَغْنَی عَنْهُ
غَنَاءَ فُلَانٍ ای نائب کافی او
شد وبی نیاز گرداند ویقال
مافیه غَنَاءُ ذَاکَ ای اِقَامَتُهُ
ولا اِصْطِلَاحَ بِهِ ورنگ توده است
(غِنَاء) گسار آواز خوش که
طرب انگیز دو سرود
(غِنًی) بالفتح وتشدید الیا توانگر
ومال دار ❊ ونیز غِنِی سے
است از عظفان
(غَانِی) توانگر ومالدار
(غَانِیَة) زنے کہ دلی نیاز باشد
بخوبی خود از پیرایہ یا بشوے خود
از سرمایہ یا زن کہ یتیم باشد در
خانہ پدر ومادر ودر سبا بروے
واقع نشدہ باشد یا زن جوان
یا کدام باشوی باشد یا زنان
بے نیازند کہ خواہش او دارند و
او نخواہد غَوَانٍ الی جمع
(غُنًی وغُنَیَّة) کسمی وسمیة از
اعلام است
(غُنَیَّان) عثمان بی نیازی و
دستگاہ وچارہ یقال مَالِی عَنْهُ
غُنَیَّانٌ ای بُدٌّ
(غُنَیَّة) کاثنیة وتخفیف یکسان
نوعی از سرود ویقال بَیْنَهُمَا اُغَنِّیَّة
اَغَانِی جمع
(اَغْنَاء) رختہای عروسان
(مَغْنًی) المقعد جای ومنزل کہ
بدان اہل آن بی نیاز وغنی گردند
سپس ازان کوچ کردند یا عالم است
وجای یا اہل وباشندگان
(مَغَانِی) جمع ❊ ونیز مَغْنًی چارہ
یُقَالُ مَالَهُ عَنْهُ مَغْنًی ای بُدٌّ
ولفائت وبسندگی یقال اَغْنَی عنه
مَغْنَی فُلَانٍ ومُغْنَانَة ویضمان
ای ناب عنه واجزا مجراه و
یقال مَکَانٌ کُنْ اَغْنَی مِنْ
فُلَانٍ ای مَانَّةً
(س) غَنِیَتِ المَرْأَةُ غَنًی بالتحریک
عاریہ گردید ❊ وغَنِیَ بِالْمَکَانِ
جای گرفت واقامت کرد ❊ وغَنِیَ
فُلَانٌ زندگانی نمود ودیدار کرد ❊
وغَنِیتُ ذَاکَ مَغْنًی بالمودة
یعنی باقی ماند ❊ وغَنِیَتْ دَارُهَا
مَةً یعنی در تہامة ❊ وغَنِیَتِ المَرْأَةُ
بُرُودُهَا غَنًی بیانا بشوی خود بی
نیاز گشت
(اِغْنَاء) بی نیاز کردن ویقال
مَا یُغْنِی عَنْکَ هٰذَا ای مَا یُجْدِی
عنک ومَا یَنْفَعُکَ وقوله تعالی
وَمَا یُغْنِی عَنْهُ مَالُهُ اِذَا تَرَدَّی
ونائب بسند شدن یقال اَغْنَی
عَنْهُ غَنَاءَ فُلَانٍ وَمُغْنَاهُ وَ
مُغْنَاتَهُ ویفتحان اِذَا نَابَ
عَنْهُ وَاَجْرَا مَجْرَاهُ
(غِنَاءُ الشِّعْرِ وبِهِ تَغْنِیَةٌ)
سرود گفت ❊ وغَنِّ بِالرَّاءِ
عشقبازی نمودن ❊ وغَنِّ فُلَانًا
ستودن وکسے را سپید اور ابودن ❊ وغَنِّ لِلصَّنَمِ
بانگ کرد
(تَغَنِّی) سرائیدن وسرود گفتن و
بازن عشقبازی کردن وستودن
یا کسے را سپیدن کسی را بی نیاز گردیدن
(تَغَانِی) از ہمدیگر بی نیاز گردیدن
(اِسْتِغْنَاء) بی نیاز شدن

باب الغین فصل الواو

غ و ث

(غَوْث) بالفتح فریاد اسم است
فریاد رس ❊ ونیز غوث قبیلہ از یمن
وابو الغوث بن عامر وائل بن غوث
وعمرو بن غوث محدثانند
(غَوِیث) کامیر شدت عدو وآنچہ
بدان بفریاد مضطر رسند از طعام
ودلیرے
(غِیَاث) بالکسر فریاد رسی وفریاد
خواہی صارت الواو یاء لانکسار
ما قبلها وابو عبد الرحمن عیاث بن
ابراہیم نخعی محدث است تصحیف
(یَغُوث) کیقول بنی است
مرند رح را
(غُوَاث) بالضم والفتح فریاد ونالش
وفریاد رس والفتح شاذ لانه لم یات
فی الاصوات شیء بالفتح غیره
وانما یاتی بالضم مثل بکاء وبکاء
وبالکسر مثل نداء وصیاح
قال الفراء اجابه الله غواثه
(مَغُوثَة) بالفتح در قول بدال
استغاثه یا فتحه مغوثة

(مُغَاوِث) بالفتح آبها
(مُغِيثَة) کمقیم نام مردے
(مُغِيثَة) بالتاء دو موضع است
(مُغِيثِيَّة) منسوباً مدرسه است به بغداد
(اِغَاثَة) فریاد رسیدن یقال استغاثنی فاغثته (تغویث) واَغوثاه گفتن (استغاثه) فریاد خواستن

غ و ج

(غَوْج) بالفتح اسپ فراخ پوست سینه یقال فرس غوج اللبان ای واسع جلد الصدر (ن) غاج غوجا بالفتح دوتا شدن و خمیدن (تغوج) دوتا گردیدن و خمیدن

غ و د

(غَوْد) بالفتح مغ هر چیزے و زمین پست و مابین ذات عرق تا دریای پس و زمین نشیب جانب مغرب از تهامه و آب فرو خورده یقال ماء غود ای غائر وصف بالمصدر کدهم ضرب و ماء سکب و سیح و جائے است پست زمین میان قدس و غوران مسافت سه روزه در عرض دو فرسنگ و موضعی است بدیار بنی سُلَیم و آبی است مر بنی قدویه را (غودة) بالتاء آب و میان روزه موضعی است (غامر) سیح که در کوه باشد یا جای نشیب و ران یا هر زمین پست هموار یا سوراخ زمین و کوه بزرگ که در آن جانور وحشی جای گیرد
(اغواد و غیران) بالکسر جمع و گرده بسیار از مردم و شکر یقال التقی الغادان ای الجیشان و غله که از جای بجای بر لحد و رشک و کرد و برگ درخت مرد و آنچه بر لب استخوان تنگ بالا بین دهن باشد بالکاف مابین هر دو زخ یا اندرون دهن و درخی است بزرگ روغن دار و منه دهن الغاره و غارین جبلة محدث است یا آن برات و پیمانه است بقدر صد قفیزه مر اهل نصف راه و غاران) دهن و فرج یا شکم فرج و هر دو استخوان که چشم خانه است
(غَارَة) ناف و اسپان تاخت تاراج کننده غارت گری اسم است اغارة راه و جبل شدید الغارة) سن نیک تافته
(غُوْر) بالضم ناحیه است بعجم و پیمانه است مقدار دوازده سیح مر اهل خوارزم را
(غُوْرَة) بالتاء دیهی است نزدیک برات غوری) منسوب بآن بر غیر قیاس
(غَوْص) کعنب خون بهما
(غُوَيْر) کزبیر آبی است مر بنی کلب راومنه المثل عسی الغویر ابؤسا یعنی عزیز بلای جانکاه کشت مسعق چیزے گویند کاز ان بادی و سختی متصور گردد و هو قول الزباء لما تکبکب قصیر بالاجمال الطریق المنهج و اخذ طریق
الغُوَيْر او هو تصغیر غار و ان اناسا کانوا فی غار فاغاروا علیهم اذا اتاهم فیه عدوهم فقتلهم
(غَوَارَة) کسحابه جای نزدیک طبران
(غَارَة) نیمروز و سمان روز
(دُوْغَار) کهاجر یکی قبیله بنی بکر
(غُوْرِے) لشکری تک هر چیزی
(غُوْرِيَان) بالضم زمینی است
(غُوْرِيَان) بالضم دیهی است بمرو
(مَغَار) بالفتح و بضم غارة مغارة بالتا مثله معنی و حرکة و دنا سمّوا مکان الظباء مغارا
(رجل مِغْوَار) بالکسر سخت غارت گر
(ن) غارهم الله بخبر) در فرخ سالی وارزانی و باران رسانند الله تعالی آنها را و فتحه معنی از ضرب نیز آید و غار النهار) سخت گرم گردید روزه و غارهم و لهم غیارا بالکسر غیرت دادایشان را و خوار بار آورد و یقال فی الدعاء اللهم غیرا بغیث یعنی فریاد رس خدایا بباران و غار فی الغار ثر) خفت دران و غارت الشمس (غیارا) بالکسر و غُوُرًا) فرو شد آفتاب و منه غوّر) بالفتح فرو خفتن چشم و آب راو فرو شدن چشم بمغاکی و بغور رسیدن و آمدن آنرا و در آمدن در چیزے غُوْر خل مثله فی الکل وغیارا بالکسر فی الاخیر و فرو رفتن آب در زمین و سود رسانیدن
(جیش مُغِيْر) کمقیم لشکر غارت کننده خیل مُغِيْرَة بالتاء لک المُغِيْرَة بن عمرو بن الحجیس) کمقیمة و بحسر المیم و مُغِيْرَة بن الحارث و مُغِيْرَة بن سلیمان و مُغِيْرَة بن شعبه و مُغِيْرَة بن نوفل و مُغِيْرَة بن هشام صحابیان اند و منه مُغِيْرِيَّة نام جماعت کثیر اند محدثان
(مُغَار) رسن تافته
(اَغَارَ عَلَى الْقَوْم غَارَة و اِغَارَة و مُغَارًا) تاخت و تاراج کرد و اَغَارَ بِبَنِي فُلَان) آمد آنها را تا یاری دے نمایند و تذ یُعَرِّی بالی و اَغَارَ فُلَانٌ اَهْلَه) ای نَزَوَجَ عَلَيْهَا یعنے بر شک آورد او را و منه اِغَارَة) سخت دویدن اسپ و جز ان منه قولهم اَغَارَ اِغَارَة الثعلب اِذَا اَسْرَعَ و سخت تافتن رسن را و در جهان رفتن و سرعت کردن و شتابی نمودن رفتار مثل اَسْرَعُ وَ بَسِيْر كَمَا يُغِيْر اَی يُسْرِع اِلَى النَّحْر) و بغور شدن و آمدن آنرا و ناس يَقُوْلُوْن اَغَارَ دَاجِدًا فَاَذَا اَفْرَدُوْا قَالُوْا غَارَ بِغَيْرِ اَلِف كما قالوا دَانَى الطعام و مَرَّ اَی فَاَذَا اَفْرَدُوْا قَالُوْا اَمَرَّ اَی
(تَغْوِيْر) بغور شدن و در زمین فرو رفتن آب و فرو شدن آفتاب و در نیمروز در آمدن و در غائره فرو آمدن و یقال غوروا انزلوا للقائلة و در نیم روز آن خفتن و رفتن وقت نیمروز شکست خوردن

ور کندشتن
(مُغَاوَرَة) اتاراج کردن مردم بالکسر مشدد و بکسر الواو لغت است ازان
(تَغْوِیر) بفتح آمدن
(تَغَاوُر) بر حمد یگر غارت آوردن
(اِغْتِیَار) سود یافتن
(اِسْتِغَارَة) اتاراج نمودن و ستاندن وغیرت خواستن باز خدا تعالی یقول استغور الله تعالی اذا سالها الغیرة برآمدن زخم و بثور فرود آمدن و آهنگ کردن و پیه گرفتن و فربه شدن یقال استغار الشحم فیه اذا استقطر و کمن

غ و ز
(تَغَوُّز) مهربان و نیکی کننده بر خویشان و بسیار خیر بر ایشان وحُذَیفة بن اَسِید بن خالد بن اَغْوَر صحابی است و آنرا اغرش نیز خوانند
(اَغَاثَهُ غَوْثًا) بالفتح آهنگ کرد او را

ع و س
(یَوْمٌ مُعَوَّاس) کسحاب روز کارزار شکست و هزیمت و کشت و خون واقع شود
(اَشَاعَ مُعَوَّس) کمعظم خر مابن خرد غار دور کرده

غ و ص
(غَوْص) بالفتح در آب فرو شدن
(غِیَاص) بکسر اول مخفف بالفتح مشدد و استن یقال غاص علی کذا و غاص اذا عمله و ناگاه بر چیزی آمدن و الفعل من نصر * و نیز غِیَاصَة غواصی کردن
(غَائِص) ناگاه بر چیزی آینده
(غَائِصَة) زن که بحرص جماع شوی را از حیض آگاه نکند تا او پرهیز نماید
(مُغَوِّصَة) زن که حیض بسیار کند بر شوی و منه الحدیث لعن الله الغائصة والمغوصة
(تَغَوُّص) کشاد و بدیا فروشوندرا بطلب مروارید
(مَغَاص) بالفتح جای فرو شدن در آب و فرو گردیدن در آن * و نیز مَغَاص) بالای ساق

غ و ط
(غَوْط) بالفتح ژرید و زمین پست فراخ * و نیز غَوْط) کندن و در آمدن چیزی در چیزی
(غَیْط) بالفتح مشدد فرو شدن در چیزی والفعل من نصر ضرب
(غُوطَة) بالتا زمین پست هموار و زمینی است نرم و سپید مربنی ابی بکر راکه سوار بدو روزملی کردن تواند و شهری در زمین طی و آبی است شور مرنی عامر بن جوین را
(غَلَط) گردهٔ زمین پست فراخ
(غُوطَة) بالضم شهر دمشق یا شهرستانی است ازان
(غَائِط) زمین مغاک پست فراخ
(غِیطَان و غِیَاط) بکسر اول
(غُوط) بالضم جمع * و نیز غَائِط کنایه از پلیدی مردم است بدان جهت که وقت قضای حاجت بطرف زمین پست رود
(غَطّ غَطّ) بالضم و سکون الاخر کلمه است که بدان وقت فتنه و شورش کسی را باجماعت لهون فرمایند
(تَغْوِیط) فرو خوردن لقمه را و لقمه کلان گرفتن و دور تک ساختن چاه را
(تَغَوُّط) در مغاکی رفتن قضای حاجت را و غائط کردن
(تَغَاوُط) همدیگر را در آب فرو بردن
(انغاط العود انغیاطا) دو تا گشت چوب

غ و غ
(غَاغ) پودینه
(هُوَ غَاغ) بالفتح والمد لئیم چون پر بر آرد یا دقتیکر نگش مائل بسرخی گردد و کرکے است شبیه به پشه که جهت ضعف گزیدن نتواند و مگس ریزه و به
نهی الغوغاء من الناس

غ و ل
(غَائِلَة) کصاحبة زن کول بیخرد

غ و ل
(غَوْل) بالفتح مستی و در بصر و دور ی بیابان و کشیدگی و منه قوله تعالی لا فیها غول ای لیس فیها غائلة الصداع و سختی و دشواری و غول غائلة مبالغه است یقال اتی فلان غولا غائلة اے امرا داهیا منکرا) و زمین نشیب و پاره از زور ختان طلم و فتاک بسیار سرفته جائے است و نام کوہے و
غَوْلُ الزُّحَام) جائیست دیگر
(غَیْلَة) بالکسر کشش و ہلاک ناگہانے اسم است اغتیال را و الاصل الواو
(غُوْل) بالضم ہلاک و بلا و سختی و دیو یا بانی که انداه فریبنده چون بناگاه فرو گیرد و ہلاک کند
اَغْوَال و غِیلَان بالکسر جمع و مار
اَغْوَال جمع دساحرة جن و فسون گر فریبنده و مرگ و دیوے است مردم خوار یا جانورے است که آن را عربان بدیدن و شناختن ربط شراوی راکشت و آن که هر ساعت برنگے نمود ار گردد افسون گران و دیوان یا ہر چیز که عقل را زایل کند و بالفتح و موضعی است * و غَوْلُ الْجَام غضب بدان جهت که بناگاه ہلاک کند و ہر دآن را
(غُوَیْل) کزہیر موضعی است
(غَائِلَة الْحَوْض) آنچه از حوض دریده باشد
(غَوَائِل) سختیها و بلاها جمع غائله
(عَیْشٌ اَغْوَل) زندگانی با ناز و نعم
(غَوْلَان) کسکران گیاہی است ترش شبیه به اشنان و دوقسم است
(عَیْشٌ غُوَلٌ) کسکر زیست خوش

(مِغْوَل) گمنهر سیخ کارد کوچک میان عصا و تازیانه دارند بهندی کتی است یا شمشیر پست شبیه مشکل مگر از آن باریک تر و دراز تر و پیکانی نیز یا شمشیر پست باریک گردن و بلند و نام مردے ✽ و فرس ذات مِغْوَل) اسپ پیشی گیرنده دن، غَالَهُ غَوْلًا و مَغَالًا هلاک کرد او را به و غَالَتْهُ غُوْلٌ) کشت آنرا هلاکت و بلا یا درهای جان کاه افتاده و نیز مَغْوَل) بناگاه گرفتن و هلاک کردن در بودن بناگاه (مُغَاوَلَة) باهم پیشی گرفتن و شتافتن و هلاک کردن (اِغْتِيَال) هلاک کردن و بناگاه کشتن و يقال اَرْضٌ تَغْتَالُ اَلْمَشْيَ اى لَا يَتَبَيَّنُ الْمَشْيُ فِيهَا مِنْ بُعْدِهَا وَسَعَتِهَا (تَغَوُّل) گوناگون شدن و يقال تَغَوَّلَتِ الْمَرْأَةُ اى تَلَوَّنَتْ و هلاک کردن

غ و ن

(تَغَوُّن) استبیدن بر گناه پیش در آمدن و شجاعت نمودن در جنگ

غ و ی

(غَيّ) بالفتح و شد الیاء وادی است در دوزخ یا جوئی است در آن اَعَاذَنَا اللّٰهُ مِنْ ذٰلِكَ (وَلَدُ غَيَّة) بالفتح و یکسر سپر زنا (غَوِی) بالفتح مقصور اى ضَلَّ و سیر نشده یقال بِتُّ غَوِيًا اى غَرْثَانَ (غَوِی) گمشده گمراه و نومید و شتر بچه ناگوار دو کرده شمر زده (غَوِيّ) کغنی گمراه و یقال بِتُّ غَوِيًّا اى مُخْلِيًا و از اعلام است غَوِيَّة بالتاء منله (غَاوِی) ج گمراه و نومید و دیو و منه يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُوْنَ (اے الشیاطین اَوْ مَنْ ضَلَّ مِنَ النَّاسِ وَالَّذِيْنَ يُجْنُوْنَ الشَّاعِرَ اِذَا هَجَا قَوْمًا اَوْ يُحِبُّوْنَ لِمَدْحِهٖ اِيَّاهُمْ بِمَا لَيْسَ فِيْهِمْ ه وَرَاسُ غَاوٍ سر کوچک (غَاوِيَة) توشه دان و مشک که در آن آب باشد (غَاوَة) کوهیست (غَيَّان) گمکنان گمراه ✽ و بَنُوْ غَيَّان) حی است و آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ایشانرا بنی رُشْدَان نامیدند (غَوْغَاء) بالفتح و المد ملخ یا ملخ نبوه و مردم بسیار درهم آمیخته و نیز غَوْغَاء) به انبوهی و افتادن در جنگ (غَاغَة) مردم انبوه در آمیخته و ملخ نوبال برآورده و کس ریزه و گیاهیست (غُوَيَّة) کسمته اعلام است (اُغْوِيَّة) کافیه سختی و هلاک و کوکه برائے شکار رود کنند (مَغْوِيَة) مجلسته لقب اجرم بن ناهش (مِغْوِيَة) بالکسر جای که راه گم شود و دران (مَغْوًى) کمرمی تی شکم یقال بِتُّ مَغْوِيًا اى مخليا (ض) غَوِيَ غَيًّا وَ غَوَايَةً) بفتحتین گمراه گشت و نومید گردید ✽ و غَوَاهُ) گمراه ساخت آنرا لازم متعد (س ض) غَوَى الْفَصِيْلُ غَوًى) محرکة ناگوارد کرد و شیر شتر بچه را و هلاک شد از ان یا سیر نشد از شیر مادر و لاغر گردید و قریب بهلاک گشت (اَبُوْ مُغْوِيَة) کمحسنه عبد العزی و آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نامش عبد الرحمن گذاشتند (اِغْوَاء) گمراه ساختن (مُغَوِّرَة) بالضم و تشدید الواو جاے که راه گم کنند در آن و مغاکی کند مُغَوِّرَات جمع؛ وفی المثل من حَفَرَ مُغَوِّرَةً وَقَعَ فِيْهَا (تَغْوِيَة) گمراه کردن و دور ک و جزات گردانیدن شیر را (تَغَاوِی) بهدیگر بدلی راهی کردن آمدن و یاری نمودن بر آن یقال تَغَاوَوْا عَلٰى عُثْمَانَ فَقَتَلُوْهُ یا از نجاد و آنجا گرد آمدن گو کشش و حرب نکنند (اَلْغَوِيّ اِلْغِيَاءً) فرو افتاد و خمید

باب الغين فصل الهاء

غ ه ب

(غَيْهَب) کمحیدر تاریکی شباهب بالفتح تجمع و سخت سیاه از اسب و شب و مرد و غافل و مردگران که صحبتش را ناخوش دارند زنده کند خاطر افسرده دل و گلیم بسیار پشم (غَيْهَبَة) کدر حرتیه شور و فریاد در جنگ (غَيْهَبَان) بالفتح تاریکی و شکم (غَيْهَبِيّ الشَّبَاب) اگر کمی و بید اول جوانی نعیت و رجله (س) غَهِبَ عَنْهُ غَهَبًا) محرکة بخبر شد و فراموش کرد و آنرا ✽ و نیز غَهَبَ) ابی ناگاه بے وتته الحدیث سُئِلَ عَطَاءٌ عَنْ رَجُلٍ اَضَاصَيْدًا غَهَبًا قَالَ عَلَيْهِ الْجَزَاءُ یعنی غفلة من غیر تعمد (غَهْبَاب) در نابے رفتن و سیر کردن

غ ه ق

(غَهَق) گکتف شتر دراز (غَوْمَق) گجو سر دیوانگی و داغ سیاه لغة فی الهمزة (غَيْهَق) گحید ر شتر دراز بالا و شادمانی و دیوانگی و یوصف به العظم والنزارة (غَيْهَقَ الظَّلَامُ عَيْنَهُ غَيْهَقَةً) ست کرد تاریکی چشم او را (تَغَيْهَقَ) سست گردیدن چشم از تاریکی

باب الغين فصل الباء

غ ی ب

(غَيْب) بالفتح کمان و نهانی

(غِیَاب) بالکسر وغُیُوب بالضم جمع وہر چہ ناپدید باشد از نظر و زمین پست غیبۃ مثلثہ یقال قَعَدْنَا فی غَیْبَۃٍ ای ھَبْطَۃٍ من الارض ونیز غَیْب بے ہیچ

(غَیْبَۃ) بالکسر بدگوئی در پس کسی اسم است اغتیاب ان کان صدقا وان کان کذبا یسمی بُھتانا

(غَابَۃ) زمین پست بسیار درگروہ مردمان ونیزہ ور ازیانہ لرزان وبیشہ ودرختان انبوہ در ہم پیچیدہ یقال لَیْثٌ غَابِیٌ غَابٌ جمع موضعیست در حجاز

(غَیَابَۃ) الجُبّ اندک چاہ ہ غَیَابَۃ الوادی کذلک ویقال قَعَدْنَا فی غَیَابَۃٍ ای فی ھَبْطَۃٍ من الارض غَیَابَۃ کُلِّ شَیْءٍ مَا یَسْتُرُکَ منہ

(غَائِب) ناپدید غَیَّب کرکم و غُیَّاب) کران وغَیْبَب محرکہ جمع غَیْزَبَۃ بَاءٌ غَیْبَب لِاَنَّہٗ شُبِّہَ بِصَبِیٍّ وھو مصدر اصیل لانہ یجوز ان یُنْوَی بِہِ المَصْدَرُ وَاِنْ کَانَ جَمْعًا وچیزے کہ پنہان شود است از زمانہ کامل

(غَیْبَان) الشجر کشیبان وقد تشدد الیاء رگہائے درخت

(س ض) غَابَ عَنْہُ غَیْبًا و غَیْبَۃً بفتحہما وغَیَابًا بالکسر وغَیْبُوبَۃً کقبولۃ وغُیُوبًا وغُیُوبَۃً بضمہما وغَابًا ومَغِیبًا بفتحہما ناپدید شد وغَابَتِ الشَّمْسُ فرو شد آفتاب وغَابَ الشَّیْءُ فی الشَّیْءِ غِیَابَۃً بالکسر وغُیُوبِیَّۃً)

بالضم وغَیَابًا بالفتح وغِیَابًا وغَیْبَۃً بکسر ہا در آمد آن چیز در آن چیزے وغَابَ فُلَانٌ فلانا اوپس او بدی اورا گفت وعیب کرد

(امْرَأَۃٌ مَغِیبَۃٌ) کمقیمۃ بالستار زن کہ شوی آن نائب باشد لعربۃ مغیب کمقیم ومغیب لحسن ایضا کذلک وبانہا اعلی

(اغَابَتِ المَرْأَۃُ اِغَابَۃً) غائب گردید شوی وے

(تَغْیِیب) انھان گردانیدن و ناپدید کردن ویقال غَیَّبَہٗ غَیْبَۃً غَیَابَۃً ای دُفِنَ فی قبر

(مَغَایَبَۃ) سخن در پس کسے گفتن خلاف مخاطبہ

(تَغَیَّبَ عَنِّی) ناپدید گشت از من وکذا تَغَیَّبَنِی فی قَوْلِہِ الشِّعْرَ

(تَغَایُب) غایب بودن یقال ینبو فلان ینھدون احیانا ویتغابنون احیانا

(اِغْتِیَاب) در غیبت افتادن و در بدگفتن کسی شدن پس بے

غ ی ث

(غَیْث) باران یا باران کرتا دوازدہ گروہ بار دو گیاہ از آب باران روئیدہ وغَیْث بن مُرَّۃَ ازنبی عبس است وغَیْث بن غَالِب از بنی تمیم

(فرس ذُو غَیْثٍ) اگنیس اسپ کہ در افزاید رفتار را پس رفتار

(وبنُو ذَاتِ غَیْثٍ) ہاہ کہ پوستہ ور فرا پیش باشد دانہ اش منقطع نگردد ۱۰ ونیز غَیْث ناپسر عمرو بن عَوْف است

(اَرْضٌ مَغِیثَۃٌ) کمبیعۃ زمین باران رسیدہ اَرْضٌ مَغِیثَۃٌ علی الاصل مثلہ ونیز مَغِیثَۃ معروفۃ ویضم چہ ایست در فارسیہ دوہی وسہیق ومن ضمہ ذکر فی غوث

(ض) غَاثَ اللّٰہُ البِلَادَ غَیْثًا) بالفتح بارانید باران را در بلاد و

غَاثَ الغَیْثُ الاَرْضَ) رسید باران زمین را وباریدہ غَاثَ النَّوْرُ روشن گردیدہ وغِیثَ الاَرْضُ مجہول باران رسیدہ شد زمین

(مُغَاثَۃ) کمقیم شوی بریرۃ صحابی است ہ ومُغِیثٌ ماوان ایہا ایست

(تَغَیُّث) فریہی وفربہ شدن

غ ی د

(غَادَۃ) زن نازک نرم کہ نرمی ونزاکت او نمایان باشد ودرخت تازہ ونازک ونرم وموضعی است

(اَغْیَد) گیاہ نازک ودوتا وکرشمہ ونرمی وجائے بسیار گیاہ وخواب آلودہ کردن کرشمہ کردہ

(غَیْدَاء) اکصحراء زن نازک ودوتا ونرمی ونازکی

(غَیْدَان) کسکران اول جوانے وموضعیست بمن

(غَیْدُ غَیْدٍ) بالکسر وسکون الآخر بشتاب کلمہ ایست کہ بدان بر گشتابی فرمانید

(س) غَیَّدَ غَیِّدَ) محرکہ مُرد گردن او وکژ گردیدن مائل شد

(عطاف اوہ ونیز غَیِّد) نازکی

(تَغَایُد) دوتا وکژ گردیدن ونرمی ونزاکت

غ ی ذ

(غَیْذَان) کسکران الکہ بگمان بصواب رسد

(مُغْتَاذ) پرخشم

غ ی ر

(غَیْر) بالفتح جز ونیز مَرْمِی آید بمعنی الا خمن اضطر غیر باغ ولا عاد ای جاز ما حل منہ الا ما یسد بہ الجوعۃ ویعرب علی الحال وبمعنی لا وھو اسم ملازم للاضافۃ فی المعنی ویقطع عنہا لفظا ویوفی معناہ وتقدمت علیہ لیس قبل وقولہم لا غیر لحن وھو غیر مستقیم لانہ غیر مسموع فی قول الشاعر ہ

جوّابۃ بنجاء تغید فوز بہا ان نعن حل سلمنہ ھیر وسال وہو فی الاصل بدل من مال الا فی باب القسم من شرح التسہیل وکان قولہم من ما خود من قول الشیخ ای الحذف لما یستعمل اذا کانت الا وغیر بعد لیس ولو کان مکان لیس غیر ما من الفاظ الجحد لم یجز الحذف لانہ یجاء بہ بعد الایجاب ویرد السماع انتہی کلامہ وقد سمع ویقال قبضت عشرۃ لیس غیر بالرفع بدلا من المستثنی ولیس غیر بالنصب علی الحذف والاضمار الا سمع لیس غیر بالرفع ویحتمل کونہ صفۃ بمعنی ما ہو اما لیس غیر بالرفع ولیس غیر بالنصب فلا یتعرف غیر بما اضافتہ اذا وقعت بین ضدین کقولہ ہ

المعطیوب علیہم ضعف رماحنا اقذال دھم کما قیم ضعف بہا

یُسْتَثْنٰی فَاِنْ وُصِفَ بِهَا اَتْبَعْتَهَا
اِعْرَابَ مَاقَبْلَهَا وَاِذَا اسْتَثْنَیْتَ بِهَا
اَعْرَبْتَهَا بِاِعْرَابِ الاسم التَّالِی لِاَ فِی
ذٰلِکَ الْکَلَامِ فَتَنْتَصِبُ فِی جَاءَ الْقَوْمُ
غَیْرَ زَیْدٍ وَتُجِیْزُ الرَّفْعَ وَالنَّصْبَ فِی
مَاجَاءَ اَحَدٌ غَیْرُ زَیْدٍ وَاِذَا اُضِیْفَتْ
اِلَی الْمَبْنِیِّ جَازَ بِنَاؤُهَا عَلَی الْفَتْحِ کَقَوْلِهٖ
لَمْ یَمْنَعِ الشُّرْبَ مِنْهَا غَیْرَ اَنْ نَطَقَتْ
حَمَامَةٌ فِی غُصُوْنٍ ذَاتِ اَوْقَالٍ
وهی فی الاصل للصفة والاستثناء
عارضٌ قال الفراء بعض بنی الاسد
وقضاعة ینصبونها اذا کان فی معنی
اِلَّا تَمَّ الکلامُ قبلها اولم یتم یقولون
مَاجَاءَنِی غَیْرَکَ وَمَاجَاءَنِی اَحَدٌ
غَیْرَکَ ۞ ونیز (غَیْر) دیگرگونی و بر
گردانیدگی اسمست تغییر را ۞ و نیز
(غَیْر) دروغ
(غَیْرَة) بالفتح اسپ حارث بن یزید
(غِیْرَة) بالکسر بار شکنی و خوار
بارو ویت و بهای اسم مصدر است
(غِیَر) کعنب جمع وقیل اِنَّهٗ وَاحِدٌ
وجمعه اغیار و فی الحدیث هی
اول غیر شرعت فی الاسلام
(غِیَرُ الدَّهْرِ) کعنب حادثهای
روزگار که دیگرگون گرداند
(غَیَرَة) کعنبة نام مردی
(غِیَار) ککتاب نشانیست گبران را
مانند زنار و نحو آن
(غَیُوْر) کصبور بارشک نیک
غیرتمند مذکر و مؤنث درروی
یکسانست غُیُر کعنق جمع
(غَیْرَان) کسکران مرد بارشک
غَیَارٰی بالفتح والضم جمع غَیْرٰی
کسکری مؤنث غَیَارٰی بالفتح
جمع
(مِغْیَار) مرد سخت رشک برنده
(مَغَایِیْر) جمع
(اَرْضٌ مَغْیَرَةٌ) کمبیعة زمین آب
داده اَرْضٌ مَغْیُوْرَةٌ علی الاصل
کذلک
(ض، غَارَهٗ غَیْرًا) دیت داد آن
را و نیز پاک کردن ۞ وغار علی
اِمْرَأَتِهٖ غَیْرًا وغَیْرَةً بالفتحها ۞ و
غارًا وغِیَارًا بالکسر رشک خورد بر
زن خود وکذا غَارَتِ الْمَرْأَةُ عَلٰی
زَوْجِهٖ تَغَارُهٗ وَغَارَهُمُ اللهُ تعالیٰ
بمطر باران رسانید ایشان را ۞
وغار بخیر نیکوی بخشید ایشان را ۞
وغار فلانا سود رسانید بروی
۞ وَغَارَ اَهْلَهٗ غِیَارًا بالکسر خوار
بار آورد برای ایشان ۞ وغار
الغیثُ الاَرْضَ) ای سقاها
(اَغَارَ اَهْلَهٗ اِغَارَةً) زن دیگر
خواست بر زن یعنی برشک آورد
زن را
(تَغْیِیْر) از حالی بحالی برگردانیدن
و گردانیدن و دیگرگون کردن
(مُغَایَرَة) معاوضه کردن در خرید
وفروخت و مبادله نمودن در آن
غِیَار بالکسر مثله
(تَغَیَّرَ عَنْ حَالِهٖ) برگردید از حال
خود
(اِغْتِیَار) غله از شهری بشهری
کشیدن و خوار بار آوردن

غ ی ذ

(غِیْذَان) بالکسر و هیست بهرات
ازان ده است محمد بن احمد بن
موسی غِیْذَانی محدث

غ ی س

(لِمَمٌ غِیْسٌ) بالکسر زلف انبوه
بسیار درهم پیچیده خوش
(غَیْسَان) بالفتح جوانی ۞ وغیسان
الشباب تیزی جوانی و اول و
تازگی آن غَیْسَاتُ الشَّبَابِ
بالتاء الفوقیة کذلک ویقال لکنی
مِنْ غَیْسَانِهٖ یعنی از جنس وصنف آن
نیست
(غَیْسَانِیّ) بالفتح منسوب با خوب
روی خوش قامت گوی سروسهی
است در حسن قامت

غ ی ض

(غَیْض) بالفتح بچه ناتمام افتاده
ویقال اَعْطَاهٗ غَیْضًا مِنْ فَیْضٍ
یعنی بخشید او را اندکی از بسیار
(غَیْضَة) بالفتح بیشه و جنگل و
درختان انبوه در جای نشیب
ایستادنگاه آب یا خاص است بدرخت
بده غِیَاض بالکسر و اَغْیَاض
جمع و ناحیه است نزدیک موصل
(غِیْض) بالکسر آنچه از خرما بن
برآید مانند دو نعل بر هم نهاده
تیز اطراف و میان آن بدان
نهاده یا شگوفه نخستین خرما یا
عجم که از لیف خرما بن برآید و
بخورند آن را
(ض غَاضَ لَمَّا مَغِیْضًا وَمَغَاضًا)
بفتحهما کم گردید آب و بزمین فرو
خورده ۞ وغاض ثَمَنُ السِّلْعَةِ)
کم شد بهای متاع ۞ وغضت الماء
کم کردم آب را بزمین فرو خورانیدم
غِضْتُ ثَمَنَ السِّلْعَةِ کذلک
لازم متعدی و قوله تعالی وَغِیْضَ
الْمَاءُ وقوله تعالی وَمَا تَغِیْضُ
الْاَرْحَامُ ای مَاتَنْقُصُ مِنْ تِسْعَةِ
الْاَشْهُرِ ویقال غَاضَ الْکِرَامُ و
فَاضَ اللِّئَامُ ای هم قلّوا و
هٰؤُلَاءِ کَثُرُوْا وقد اخذ الطغرائی
هذا المعنی فقال ۞ غَاضَ
الْوَفَاءُ وَفَاضَ الْغَدْرُ وَانْفَرَجَتْ ۞
مَسَافَةُ الْخُلْفِ بَیْنَ الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ
(اِغَاضَة) کم کردن آب را و بهای
چیزی را و بزمین فرو خورانیدن را
(تَغْیِیْض) کم کردن و باز داشتن
اشک را و در جنگل جای
گرفتن شیر
(اِنْغِیَاض) کم گردیدن آب و
بزمین فرو رفتن آن

غ ی ط

(غَاطَ فِیْهِ غَیْطًا) فرو شدن در آن
و در آمد و پوشیده و ناپدید گردید
(مُغَایَطَة) سخن پراگنده و پراگنده
گفتن یقال بَیْنَهُمَا مُغَایَطَةٌ ای
کلامٌ مختلفٌ

غ ی ظ

(غَیْظ) بالفتح خشم یا سخت ترین
خشم یا تیزی خشم و اول آن یا
خشم پنهان از عجز و نام مردی
دان غیظ بن مُرّة بن عوف
بن سعد بن ذُبْیَان است
(غَیَّاظ بن مُصْعَب) کشداد از
بنی ضبه است
(فَعَلَ ذٰلِکَ غِیَاظَکَ وَغِیَاظَیْکَ)

سج

بکسرها ای خناظیک
(ض غاظه غیظاً) بخشم آورد
از امغیظ
(تغیظ) بخشم آوردن
(غاظه) بخشم آورد آنرا
(تغیظ) بخشم شدن یقال غیظه
و تغیظ) سخت گرم گردیدن هیروز
(اغتیاظ) بخشم گردیدن
غ ی ف
(غیف) بالفتح گروه مرغان
(غاف) الغیف درخت کمروآش
خ شیرین باشد یا آن
نبوت است
(غیفة) بالفتح مسرنة دهی است
نزدیک بلبیس
(اغیفت) نرم و نازک عضا کردن
خ کرده از نراکت و غیش
(اغیف) زیست فراخ با ناز و نعمت
(غیفان) گوجان و تشدد الیاء
درخت و چوب آلش زنه
(غیفان) کشاد و مرد دراز و
بزرگ ریش
(غی غافت الشجرة غیفاناً)
محرکة ناوید درخت از چوب و
راست
(اغاذة) خمانیدن شاخ غاف و
جز آنرا
(تغییف) گردانیدن و بدور گردیدن
واز راه گذشتن یقال
حمل فلان فی الحرب تغییف
ای الذب وجیئ
(مغیف) نام اسپ ابی ذیبن
حزئل سدوسی

(تغییف) بچپ و راست ناویدن
شاخ و رخت و میل کردن اسپ
بجانبی از چپ و راست در رفتن
غ ی ق
(غاق) مرغی است ابلق غاقة
مشتق از غاق مبنیا علی الکسرة
حکایت بانگ زاغ وجون نکره
کنند منون گردانند
(غیقة) بالفتح معرفة دهی است
قریب تنیس از ان ده است
حسین و عمر پسران اوریس و
عبد الکریم بن حسین غیقان
محدثان و موضعی است و ریس
حره نار مربی ثعلبه بن سعد را
(غیق مالد تغییقاً) تباه کردان
را (وغیق بصره) خیره کرد
بینائی او را (وغیق فی رأیه)
مختلط رای گردید و ثابت نماند
بر چیزی
(تغیق) تاریک شد چشم
غ ی ل
(غیل) بالفتح شیر کنزن جماع
کرده بچه را دهد یا شیر زن باردار
اسم است و آن بغایت مضرت
و نیز جماع کردن مردن زن شیرده
را و الفعل من ضرب و بازدی بطر
پرگوشت و کودک فربه کلان جثه
و آب روان که در کشتها رود و
فی الحدیث ما سقی بالغیل نفیه
العشر و ما سقی بالدلو ففیه
نصف العشر و خط کبیر چیزی
کشند و گاه جامه و جامه دراز و
آبیست در بن کوه ابی تمیس که

گاو ران در ان جامه شوید و هر
رود بار که در ان چشمهای روان
باشد و هر چه دور باشد و نزدیک
تاید و جائیست قریب یلملم و موضعی
نزدیک یمامه و رود باریست مر بنی
جعده را و موضعی است دیگر و هر
موضع با آب
(غیلة) بالتا زن فربه
(غیل) بالکسر درختان انبوه و
در هم و بفتح و درختان نی و حلفا
و بیشه شیر (قیل خلفها الماء و جگل
و هر رود بار با آب اغیال و غیول
جمع و جائیست
(غیلة) بالتا رضاع و شیر دهی با
جماع یا جماع بر حمل یا شیر اسم مصدر
است و منه الحدیث لقد همممت
ان انهی عن الغیلة و یقال
اصابت الغیلة بولد فلان اذا
ارضعت امة و هی ترضعه و ربه
مانندی کشتر وقت ستی از دهن بر
آرد و مکر قتل و کشتن ناگهانی و یقال
قتله غیلة یعنی بفریب بجای
برد و کشت آنرا و موضعی است
(ابل غیل) بضمتین شتران بسیار
یا شتران فربه بقر غیل کذلك
(غاسلة) کینه پوشیده و بدی
(غوایل) بلاها و سختیها
(غیلان) کریحان نام ذی الرمه
بن عقبه شاعر و نام مروی کان بینه
و بین قوم دخول فحلفت ان لا
یسألهم حتی یدخل عینه التراب
ای یموت فقوفوه یوما علی الطریق
عینیه و یقول تحلل غیل ای

غیلان بن سلمة الله یصالحهم
و انه قد تحلل من یمینه
فلم یقبلوا فقتلوه و
ام غیلان)
درخت طلح یا بار آن
(اغیال) رودباری است بیامه
یا آن ذاب اغیال است
(غیال) کشاد و شیر بیشه
(مغالة) بالفتح بدی و شر
(مغال) بالکسر درختان و هم
و بفتح و درختان نی و حلفا
پیچیده شاخ برگ دار سایه افگن
(مغیل) کمقیم زن که بچه را غیل
خوراند مغیل) کمحسن مثله
(مغال) بالضم بچه غیل خوار
مغیل) کمکرم مثله
(اغالت المرأة ولدها) شیر غیل
خورانید بچه را اغیلته بالتمام
مثله و اغال فلان ولده گرد
آمدن زن مرضع و اغیل الشجر
اغیالا) درهم پیچیده شاخ و برگ
گردید درخت و هو اغیلت الغنم
بسال و وبا بچه آورند گوسپندان
(مغیل) کمعظم مرد ثابت در
غیل و دد جگل پاینده و در آینده
در آن
(مغیل) للفاعل مرد و بیشه
در آینده و پاینده در آن و ثابت
در غیل
(تغیل) در هم پیچیده شاخ و سایه
افگن شدن درخت بسیار مال
گردیدن قوم بسیار و انبوه گشتن
آنها
(مغیال) بازدی پرگوشت نازک

وکودک فربہ کلان جثہ
(اغتال الغلام) فربہ گشت و طبر گردید
(استغیلت المرأۃ) گیل خورانید زن وجماع خواست پیر شد و استغیل الشجر) یعنی غیل التمر است

غ ی م

(غیم) بالفتح ابر و تشنگی و گرسنگی درون و خشم نہانی و بیماریست
شتر را مانند قلاب مگر قلاب مملک باشد
(غیمان) کسکران تشنہ و تفسان درون غیما، و یقصر مؤنث ہ و
غیمان بن جبیل) حدیث مرامام مالک را ہ و ذوغیمان) از حمیر است
(مغیوم) شیر غیم زدہ
(ض) (غام غیما) تشنہ گردید و تفسید درون او ہ و غامت السماء) ابر ناک گردید ہوا
(مغامۃ) بالضم شہرے است باندلس
(اغامت السماء و اغیمت) بالنقص والتام ابر ناک گردید ہوا ہ و اغیم فلان) جای گرفت و اقامت نمود ہ و اغیم القوم) ابر رسید آنہا را
(تغییم) بر آوردن آسمان ہمچو برآمدن شب یقال غیم اللیل اذا جاء کالغیم
(تغیم) ابرہم رسانیدن ہوا

غ ی ن

(غین) بالفتح تشنگی و میرے گرفت ابر ہمہ آسمانرا و پہ شید ہ و نیز (غیان) فرو گرفتن شہوت دل را و پراگندہ خاطر کردن وامر سے را

غ ی ہ م

(غیہم) کمیدر تاریکی

غ ی ے

(غایۃ) پایان ہر چیزی از زمان و مکان و علم و درایت خارغای جمع مثل آیۃ و آی
(غیایۃ) بالفتح سایبان و ہر چہ بر بالای سر سایہ کند مانند ابر و غبار و تاریکی و جزآن و منہ الحدیث یجیئ البقرۃ و آل عمران یوم القیمۃ کانہما غمامتان و غیایتان
و روشنائی شعاع آفتاب و تک چاہ و جای است بیامہ
(ض) غیبت غایۃ) پیاسا ختم علم را
(اغییت الغایۃ اغایۃ) پیا ساختم درفش و درایت ہ و لقی الضحاب) بر جای ایستاد و ایرا
(غایا القوم فوق راس فلان بالسیف مغایاۃ) بشمشیر سایہ افکند بر سر او

الکتاب العشرون فی الفاء

باب الفاء فصل الہمزۃ

فا فا) کف فد و طبال سخن فاناک گوینده و اکثار کننده فاره
(أفاءۃ) کد حرچہ سخن فاناک گفتن و فاناکی یقال فیہ فأفاۃ

ف ع ف

(افتأت علی الباطل افتأتا) بر بست بر من باطل ہ و افتأت برائیہ) کار کرد بخودرای ہ افتئت فلان) مجہولا بناگاہ مرد

ف ء د

(فئید) کامیر آتش و بریانی و بد دل
(فؤاد) کغراب دل مذکر آید یا آنچہ بگلو سرخ آویختہ باشد از جگر و شش و دل افئدۃ جمع
والفؤاد) بالفتح والواو و غربٌ (افؤد) کصفور نان بر خاکستر گرم پختہ و کوباج و جاے کوباج در خاکستر گرم
(مفأد) کمنبر با بندیدن آتش کاو مفاد) کمصباح و مفأدۃ کمکنسۃ مثل مفائد جمع
(مفؤد) گوشت بریان کردہ و نان بر خاکستر گرم پختہ و بد دل و بزدل رسیدہ
(ف) فأد الخبز) نان را کوباج کرد ہ و فأدت الخبزۃ) جای کردم کوباج را در خاکستر ہ و فأد اللحم فی النار) بریان نمود گوشت را ہ و فأد زیدا) بزدل و زود رسید دل او را ہ و فأد الخوف فلانا بد دل گردانید او را ترس ہ و فئد) مجہولا بیمار دل گردید یا دردناک دل گشت
(س) فئد فأدا) بیمار دل گردید یا دلش بدرد آمد
(تفؤد) سوختہ شدن و افروختہ گردیدن

(فُفْتَأْ) بالفتح الهمزة كوملج و جاي كوملج درخاكستر گرم
(إفتئاد) گوشت را بريان ساختن و آتش افروختن

ف ء ر

(فِئْر) بالفتح موش نر يا جمع فارة است فِئْران و فِئْرة كعنبة و فِئَر كصرد جمع و مشك وسعيد بن فأر استاد يزيد بن هرون و شهرے است بارمينيه
(فَأْرة) بالتا موش مذكر و مونث در وے يكسانست و بادي كه در خزينه گاه و دستر و پاي ستور گردآيد و وقت ماليدن بدست پراگنده شود و باز فراهم گردد و ستور را لنگ كند فُؤْرة بالضم مثله
تا فته شك لصواب ايراد فأرة المسك في فورها ويجوز ضمها لانها على هيئة الفأرة وقيل لاعرابي اتهمز الفأرة فقال الهمزة تهمزها دوي خوش كار شتر آيد چون گل خوشبوي چريده باشد يقال نهاره فأرة كلها وذكي است
(فِئْرة) بالكسر گياه دنوعي از نعناع زنجه كه ازدانه شنبليد وخبز پزند فِئْرة كعنبة وتُرَنْ هم
وفُؤَيرة كسمانة نبله
(ابن فِئْر) گنف شير موش افتاده دروي
(مكان فَئِر) جاي موش ناك
(فُؤْرة) كغرفة نوعي از طعام دپه كه ازدانه شنبليد وخرما پزند

(رفشال) گلتاب نوعي از بانجے كودكان كه چيزے درخاك پنهان كننده وخاك را تقسيم نموده بهم پرسند كه در كدام حصه است آن چيز
(تفئيل) فال گرفتن
(مفئل) قاسم خاك فال
(مفائلة) بازي فال باختن
(تفأل به) فال گرفت بدان
تفاءل مثله
(إفتئال) شگون گرفتن

ف ء م

(فطعوه فُؤَامًا) كصرد پاره پاره بريدند آنرا
(فئام) گلتاب گروه مردم واحد از لفظش نيامده والعامة تقول
(فيام) بلاهمز وگليم كه بر پوج در كشند فوام) گلتف جمع
(مفأم) كمنبر شتر پيه ناك سرشانه
(مفأم) كمراب مثله
(ف) فَأَمَ من الماء فَأْمًا) سيراب گرديد وفأم البعير از گياه تر پر شد و دنش
(س) فيهم حارك البعير) پيه ناك گرديد سر كتف شتر
(قتب مُفَأَّم) كمكرم پالان فراخ كرده افزوده شده
(إفأم) فراخ تر گردانيدن رحل و پالانرا از آنچه كه بود
(تفئيم) پر گرديدن دهن شتر از گياه تازه وفراخ تر ساختن و افزودن پالان را از آنچه كه بود
رقتب مُفَأَّم كمعظم پالان فراخ

(ديگر و انها پزند و برسم خوردن دهند ٭ وارض فَئِرة) زمين موشان (ارض مُفْأَرة) كمقعدة زمين بسيار موش
(ف) فَأَرَ فأرًا) كند زمين را چنان كرد در خاك و پوشيد

ف ء س

(فَأْس) بالفتح تبر مونث آيد افؤس كافلس وفُؤُس بالضم جمع ٭ وفَأْس اللجام) كام لگام ٭ و
فَأْس الرأس) طرف تندي پس سر و شهريست بزرگ بمغرب
عرك همزها لكثرة الاستعمال ٭ و
فيه فأس) شگافتن وزدن تبر و بر تندي پس سر زدن كسے را و طعام خوردن والفعل من فتح

ف ء ق

(فُؤَاق) كغراب حكه وآن بادي كه از معده بر آيد بغتي است در فُواق بواد
(ف) فَأَقَ فُؤَاقًا) كه شد آنرا

ف ء ل

(فَأْل) بالفتح شگون ضد طيره كان يتيمهم رئيس باسم أوطأ باباجد ومنه الحديث كان يحب الفأل ويكره الطيرة يا در نيك دبد بردو استعمال نمايند
فُؤُل بالضم وأفؤل كافلس جمع
ويقال له فأل عليك بمعنى گزندي نيست برترا
(رجل فَئِل اللحم) گلتف مرد بسيار گوشت

ف ء و

(فَأْو) بالفتح شگاف وفرو رفتن دو كوه و زمين پاسپرده نرم ميان در زمين سنگلاخ سوخته و شب و جاي فرو شدن آفتاب و تنگ جاے وادي كه بسوي جاي فراخ رود و ريگ توده گردد و جاي تابان و نغران و زمين مغاك نيكو خاك ميان كوهها و وهي است بصعيد و موضعي است بناحيه فَوْز الجو و نيز فَأْو) زدن و شگافتن و شگافتن سر بزخم شمشير فاي باليا مثله يقال فَأَوْتُ رأسه وفأيت رأسه اذا صدعته
(فيئة) كعدة گروه فئات وفيون بكسرهما جمع والهاء عوض من الياء
(فأية) جاي بلند گرده
(فأوى) كسكرى سر نرمه
(أفأى إفأءا) در زمين تابان و نغران در آمد ٭ وأفأى رأسه شگافت سر او را بزخم شمشير
(انفياء) گشاده شدن و شگافته گرديدن

باب الفاء فصل الباء

ف ب ع

(فَبَأَة) بالفتح باران نخستين كه ساعتي بارد و بايستد

ف ب ب

(فُتّ) بالضم موضعی است بکوفه بقول یاقوت یا بطنی است از همدان وازان بطن است معدان بن یا سید او هو بالقاب

باب الفاء فصل التاء

ف ت ء

(ف س ك) مَا فَتَأَ يَذْكُرُهُ) پیوسته ذکرش میکند لا یَتَکَلَّمُ بِهِ إِلَّا بِالْحَمْدِ وقوله تعالی تَاللَّهِ تَفْتَؤُا تَذْكُرُ يوسف ای مَا تَفْتَؤُ (س) فَتِئَ عَنْهُ) فراموش کرد آنرا و بانها ایستاد ازان

(ف) فَتَأَهُ) شکست آزا و فرو میراند عن ابن مالك فی کتابه جمع اللغات المشكلة وعزاه لِلْفَرَّاءِ وهو صحيح (مَا فَتَأَ يَفْعَلُ كَذَا) یعنی پیوسته میکند آنرا

ف ت ت

(فت) مثلثة پراگنده یقال هُمْ بَيْتٌ فَتٌّ) ای منتشرون (فَتَّة) بالفتح وبضم بشکل خشک ریزه یا سوخته ریزه که زیر حقاق نهند تا آتش بوی در گیرد و یک لخت از خرما (فُتِّيت) کوفته در ریزه ریزه کرده ونان ریزه (فُتَات) کفراب ریزه وشکسته از هر چیزے (فُتُوت) کصبور کوفته وریزه ریزه نموده (فَتَافِت) بالفتح راز اِیقال بِهِمْ فَتَافِتُ ای سَرَادٌ لَا تُسْمَعُ وَلَا تُفْهَمُ

(ن) فَتَّ فِي سَاعِدِهِ سُتْ کردن راو کَذَا فَتَّ عَضُدِي وَهَدَّ رُكْنِي نیز فَتَّ بالفتح کوفتن وریزه ریزه نمودن وبانگشتان شکستن وشکافتن سنگ امَفْتُوتٌ نعت است ازان (فَفْتَه) سیر ناخوردن شتر آب را (نَفَتَت) شکسته وریزه شدن (اِنْفِتَات) ریزه شدن

ف ت ج

(فُوْ تكبح) معرب بوتشک کرده است وان نهری وبستانی وبری وکوهی باشد گرم وخشک است در سوم حکه وخفقان ویرقان وعثیان وجذام را نافع ودر اخراج اخلاط غلیظ لزجه از سینه قوی تر

ف ت ح

(فَتْح) بالفتح آب روان از چشمه جز آن واول باران بهار وجای جریان بن تیر ناتراشیده کذا فسر* در فرمان سیان دو خصم وبار درخت نبع که شبیه بن است (فُتْحَة) بالضم شکفتگی ونازش مردم بچیزے که دارد از ملک وادب واز علم وهنر وبدان ید طولے نماید (فُتُح) بضمتین دو فراخ کشاده وشیشه فراخ سر وشیشه بی سر یله بے غلاف وهو فعل بمعنی مفعول (فُتُوح) کصبور ختمین باران بهار وناقه فراخ نوساخ پستان (فَتَاحَة) کسحابت فیروزے ونصرت (فُتَاحِيَة) بالکسر والضم حکم سیان وخصم (فُتَاحِيَة) بالضم وتخفیف الیار مرغ نیست (فَاتِحَةُ الشَّيْءِ) آغاز واول آن چیز (فَوَاتِحُ الْقُرْآنِ) اوائل سورے قرآن (فَتْحِي) کسکری باد (فَتَّاح) کشاد دادور ونوعی از مرغان فَتَاتِيح جمع (مِفْتَح) کمقعد گنج وگنجینه وخزانه (مِفْتَاح) بالکسر کلید وهر چیه بدان چیزے کشایند مِفْتَح کمنبر مثله مَفَاتِح ومَفَاتِيح جمع * و نَاقَةٌ مِفْتَاحٌ ناقه فربه وایق مَفَاتِيحَات جمع ونشانی است که دران وگردن شتر نمایند مَفَاتِح ومَفَاتِيح جمع

ف) فَتَحَ فَتْحًا بالفتح کشاد * و فَتَحَتِ النَّاقَةُ کشاد شور اخ پستان گردید شتر ماده * ونیز فَتَحَ فرمان دادن سیان ودخصم یقال افتح بیننا ای احکم وفیه وَرَدَ وکشایش کفرستان وکشایش (اِفْتِتَاح) کشاده سوراخ پستان گردیدن شتر ماده (تَفْتِيح) کشادن شدد للمبالغة (مُفَاتَحَة) گائیدن وتقاضا نمودن (تَفَتُّح) کشاده گردیدن (تَفَاتُح) بهم سخن پوشیده گفتن یقال تَفَاتَحُوا تَفَاتُحًا كَلَامًا بَيْنَهُمَا ای تخافتوا وتناوزوا الناس (اِفْتِتَاح) کشادن وآغاز کردن (اِسْتِفْتَاح) فیروزی جستن وکشودن ویاخواستن وآغاز کردن (حروف مُنْفَتِحَة) سوای چهار حروف صحیحه است (انفتاح) کشاده شدن

ف ت خ

(فَتْخَة) بالفتح وبحرک انگشتری کلان که در دست وپا کنند یا انگشتری نقره بی نگینه فاذا كان فيه فصه فهو خاتم فتخ وفُتُوخ بالضم وفَتَخَات جمع (فَتَخ) کحمل پیه مانند است در شتران وزنگله خرد بی آواز هم نیز (فَتَخ) سمت شدن منطقے اندام ونرم وفربهشته گردیدن آن یا دراز وپهنا گشتن کف دست وپا وپهن وفربهشته گردانیدن انگشتان (فَتَّخَ) لازم ومتعدد سست کردن انگشتان پاے وقت نشستن والفعل من فتح (فُتَيْخ) کزبر موضعیست (فُتُوخ) بالضم بندهاے مچ شیر (فِتَاخ) ککتاب موضعیست (اسد أفتخ) شیر فربهشته ودراز وپهنا کف دست وپا وکذا رجل أفتخ ورجل أفتخ الطرف مردست نگاه

(فَتخاء) بالفتح والمد عقاب فربهٔ پشت بال وعقاب که سست کند بال را وقت فرود آمدن وچیزی است بمچو کالبد خشت که بر آن انگبین نشنید و ناقهٔ فتخاء الاخلاف ناقه که اخلاف پستانش بجانب شکم بلند برآمده باشد وکذا امرأة فتخاء الاخلاف واین عیب است ناقه را ومدح است زن ومرغ را

(أفاتيخ الفقوع) چیزها است ریزه که آنرا بکمان سمار وغ بر چینند وچون برآید بشکافند

(افتاخ) ماندهٔ گردیدن وتاسه ودمه برافتادن کسی را

(تفتيخ) پهنا ساختن ونرم گردانیدن انگشتانرا

ف ت ل

(فَتْل) بالفتح مرفسته نام فی

(فَتْلة) بالتا رسستی دندان میان دو پیشین وهی ست اذا وطئتها اخذت فتلة فی الرجلين حتى تعرف فتر كفتب كذلك

(فِتْل) بالکسر ابهین ودانگشت سبابه را بهام وتام زنی او هو بالفتح

(فُتْل) بالضم لوریای برگ خرما که بر آن آرد پیزند

(فَتْل) محرکة پی وگوشت پیناک ودرشت ومقداری معلوم از طعام وسستی

(ناهِز) آب آمیده ونرم نشسته جوش ۞ وطَرْف فاتِر چشم سست نگاه

(فاتُور) آب فرو نشسته جوش

(تفتير) بفتح التاء الفوقية وفتر ونامه ای فراهم آورده

(ن ض) فَتْرًا وفُتُورًا وفِتارًا بالکسر آرمیده سپس جوش وسستی آورد وبعد درشتی وفَتَرَ المَاءُ آرمید آب وفرو نشست جوشش آن ۞ وفَتَرَ الشَّيءَ پیمود آنرا ازمیان دو انگشت سبابه والبهام ۞ فَتَرَ حِبْلَهُ فُتُورًا سست ومنزم بند ها کردید

(أَفْتَرَهُ الدَّاءُ إِفْتارًا) سست گردانید آنرا بیماری ۞ وأَفْتَرَ الرَّجُلُ شکسته شد نگاه او از فرو نشستگی مژگان ۞ وأَفْتَرَ الشَّرابُ سست گردید شراب خوار

(تَفْتِير) سست گردانیدن و پراگنده وپریشان گردیدن امرو ارمیدن آن وآماده شدنش بباریدن

(اِسْتَفْتَرَ الفَرَسُ) کشان رفت

ف ت ر ص

(فَتْرَصَة) گه خرجه بریدن

ف ت ش

(فَتْش) بالفتح کاویدن والفعل من ضرب

(تفتيش) جستن وکاویدن

ف ت غ

(فَتَغَهُ فَتْغًا) بالفتح بپا مالید آنرا چندانکه شکسته گردید

(تَفَتُّغ) شکسته گردیدن ابقال

(تَفَتَّغَ تحت الضرس) ای تشدخ

ف ت ق

(فَتْق) بالفتح پگاه ویکرک دهای باران نارسیده که در پرموش پیدا میشود باشد وزمین وچیزان کشاده وفراخ یقال خرج الى فتق و بحاری است که در پوست خایه پیدا گردد بانحلال پرده وکشکی وشگافتکی در آن ودر آمدن جسم غریب که پیش از شگافت محصور بود ودری واین جسم غریب اگر پیرست فتق شرلی گویند واگر اسعاست معوی واگر ریح ریحی واگر آب مایی واگر ماده غلیظ لحمی واگر لا بره له الا ما یحدث للصبیان نادر آوگاهی فتق در ذوای سره باشد

(فُتُق) بالتحریک سپیده دم ولیکن ۞ ونیز (فتق) کشاده کس گردیدن زن وارزانی سال وفراخی آن والفعل من سمع یقال فتق عامنا ای اخصب

(فُتُق) بضمتین زن چرب زبان کشاده سخن ودهی بطالف

(فِتاق) ککتاب مایه قوی که زود رساند خمیر را وقرن آفتاب آفتاب وبن پوست سپید خرمایا خوشه خشک چوب خوشه خرمایا خوشه خشک فرج شده آن وکوهی است وچند اخلاط است از دارو مائی آمیخته وآبی ست ودُو فِتاقٍ جای ست ونیز فِتاق شگافتگی ابر از شعاع آفتاب

(فَتِيق) کامیر شتر کفته وگالته از فرسی ۞ (رجل فَتِيقُ اللِّسان مرد تیز زبان وفصل فَتِيق السِّفْر لَبِق بیکان ودر زبان ۞ صبح فَتِيق بامداد روشن

(فُتْقا) زن کشاده کس

(فُتُوق) بالضم بارانِ اندک سنه عام ذُو فُتُوقٍ ای قليل المطر وآفت مانند دین وبیاد ودو دبشی وبیماری یقال لحقت عليه الفتوق ای الافات کصقیل درد وگرانسنگر وبادشاه ودربان

(فَتَق) کفوفل بالضم وهی ست بمرو

(مَفْتَق القَمِيص) کمقعد وشگاف جای پیراهن

(ن) فَتَقَ فَتْقًا) بالفتح مایه قوی ولبیا راندا خت درخمیر ۞ ونیز (فتق) شگافتن وکشادن نافه مشک را وبرآوردن بوی مشک بچیزی وحرب افتادن میان قوم ومفارقت کردن جماعت را وخلاف درزیدن

(اِفْتاق) جای باران نارسیده را یا فتن ودر آمدن در آن وخداوند ستوران فربه گردیدن وخوب خوشه خرما مسواک کردن وکشاده شدن ابر از قوم یقال افتق القوم اذا انفتق عنهم الغيث وآشکار گشتن شعاع آفتاب از جای ابر شگافته وکذلک القمر یقال فتق القمر اذا انفتق عنه السحاب فبدا

(تفتیق) شگافتن وگشادن
تفتق شگافته وگشاده گردیدن
(انفتقت الناقة انفتاقا)
رسیده و را بیماری میان پستان
وناف و ربا تموت به ونیز انفتاق
گشاده وشگافته شدن وگشاده
کس گردیدن زن منفتقة منفتقت
است ازان

ف ت ك

(فاتك) دلیر فتاك کزمار
جمع
(ن ض) فتك في الامر
فتكا) بالفتح مستهید درکاره و
فتك في الخبث فتوكا
مبالغه نمودن درآن فتكت
الجارية بی باک شده ونیز
فتك مثلثه بکار خواسته نفس درآمدن
(فتوك) بالضم مثله وناگاه گرفتن
وناگاه کشتن کسی را یار وباروے
زخم رسانیدن یا عام است ودلیر
کردن وفی الحدیث قید الایمان
الفتك لا یفتك مؤمن
(افتاك) بکار خواسته نفس در
آمدن
(تفتیك) اپنبه زدن
مفاتكة روباروی آشکارا
جنگ نمودن وباهم سخت درافتادن
وبه چیزے مانند نوردن وجز آن
وبا یکدگر بگازی درافتادن و
پیوسته داشتن کسی را بر کارے
وبیان نمودن یقال فاتك خلا فانا
اذا اعطاه ما ستام یبتغیه وکما
وکسلقوما ...

(تفتلت) بجوددر آمدن ودر کارے
ومشاورت ناکردن باکسے

ف ت ك ر

(فتکرو) کریرچ ورحنجر بلا و
سختی یا کار شگفت بزرگ فتکرین
بتثلیث الفاء وفتح التاء وبکسر
الفاء وسکون التاء وفتح الکاف
مثله یقال لقیت منه الفتکرین
والفتکر یعنی دیدم ازوی سختیها
ورنجها

ف ت ل ك

(فتکلین) کدرخمین سختی

ف ت ل

(فتل) بالفتح آنچه برگ نباشد
وقائم مقام برگ گردد وگیاه
تافته برگ که گشاده نشود وآوازنها
(فتلة) بالفتح چیزے وبحرک
یقال ما اغنی عنك فتلة ای
شیئا وغلاف اندسلم وطلح که نخستین
برآید خاصة وشگوفه وبرعرفط
بحرک
(فتل) محرکة برآمدگی وسختگی
آرنج شتر یا دوری میان آرنج
وپهلوے آن
(فتیل) کامیر تافته درسن پلیک
ازپوست خرمابن وگاهی آن را
برحلقه دو چوب استاده وآویخ
بند ند رشته دانه خرما وریم و
چرک به انگشتان تافته ویقال
ما اغنی عنك فتیلا ای شیئا
(فتیلة) پلیته وریم میان دو انگشتان
تافته
سرفق افتل آرنج برآمده و

سخت یا دور از پهلوی وغیرهم
افتل الایدی ای بین الفتل
(ناقة فتلاء) ناقه گران جسم و
خمیده پا
(فتال) کشداد هزارداستان
(یفتل) کیفتح شهرے است
بطخارستان
(ض) فتله فتلا بالفتح تافت
آن را مفتول لغت ست ازان
وفتل وجهه عنهم روے
گردانید از ایشان وفتل ذوابه
برگشته رائے کردوے را
ونیز فتل سپایکی برگردانیدن
وورپے فریب رفتن ومنه المثل
مازال فلان یفتل من فلان فی
الذروة والغارب ای یدور من
وراء خدیعته
(انفتال) برآمدن غلاف دانه سلم
وطلح
(ذبال مفتل) کمعظم پلیته
سخت تافته شد للکثرة
(تفتیل) تافتن شد للکثرة
(تفتل) تافته گردیدن
(انفتال) تافته شدن

ف ت ن

(فتن) حال وگونه منه العیش
فتنان ای لونان یعنی شیرین
وتلخ
(فتنة) بالکسر گناه وعذاب و
مال وفرزند ونیز فتنة
آزمائش ومحبت وشگفت چیزے
وگمراهی وگناه ودزدی وناگرویدگی
...

وگداختن وزر آتش اندرخته
سیم وزر را جهت امتحان و
اختلاف کردن مردم ورهاے
وتدبیر وگمراه کردن والفعل من
النصر
(فتنان) بالضم بامداد وشام
(فتین) کامیر زمین سنگلاخ
سوخته وزمین سنگناک سیاه فتن
ککتب جمع وورق فتین
ای فضة محرقة
(فتبن) کزبیر از اعلام
(فتان) ککتاب غلاف از پوست
که برپالان کشند
(فاتن) دیو وگمراه کننده قال
الفراء اهل الحجاز یقولون ما
انتم علیه بفاتنین واهل نجد
بمفتنین داز اعلام ست وتلب
فاتن ای فتنة المرأة ای
دلهته فاحبها
(فتان) کشداد زرگر ودزد ودیو
وفتانان درم ودینار ومنکر
ونکیر
(فبتن) کجدر دروگر
(فاتون) کخاتون نام نان پز
فرعون که موسے علیه السلام اورا
کشت
(مفتون) آزمائش ومنه قوله
تعالی بایکم المفتون والباء
بمعنی فی او زائدة وهو مصدر کالمعقول
ودرفتنه افتاده ودیوانه وعقل
ومال رفته ودیناره مفتون
بآتش درآورده
(ض) فتنه فتنا بالفتح وفتونا

ج ۳

ازمود آزاد بشگفت آورد او را
و فتنه، در فتنه افگند او را و
فَتَنَ فُلَانٌ، در فتنه فتاد او
متعد و فَتَنَ إِلَى الْمَرْأَةِ فُتُونًا،
بالضم زنا کرد با وے
وکذا فَتَنَ إِلَى الْمَرْأَةِ مجهولا
و فُتِنَ مجهولا بعقل و مال
گروید و فَتَنَهُ الْمَرْأَةُ بهودن
دلش را و فَتَنَهُ عذاب کرد او را
و نیز فَتَنَ، با آتش سوختن منقول
تَعَالَى يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ
مُفَتَّنٌ، کمظلم سخت مفتون
(تَفْتِينٌ) در فتنه افگندن
(افْتِتَانٌ) در فتنه افتادن و در
فتنه انداختن کسے را و مال عقل
رفتن زکسے

ف ت ی

(فِتْيَةٌ) کعدة جوانان فِتْيُونٌ بالکسر هم
(فَتِيٌّ) محرکة جوان و جوان مرد
مؤنثه فَتِيَّانٌ وفَتَوَانٌ مثنی
و فَتِيَانٌ وفِتْيَةٌ وفُتُوَّةٌ بکسرهن
وفُتُوٌّ وفُتِيٌّ بالضم وتشدید الواو و
الیاء جمع فَتَاةٌ مؤنث نبات
جمع
(فَتَيَانِ) مثنی شب در روز یقال
لَا أَفْعَلُهُ مَا اخْتَلَفَ الْفَتَيَانِ
(فِتْيَانٌ) بالکسر قبیله است از
جبلان از است رَبِيعَةُ فِتْيَانِي
و فَتِيٌّ کمنی جوانه سال از دهر
چیزے فَتِيٌّ مؤنث فَتَاءٌ بالکسر
والد جمع، ویقال قَدْ وُلِدَ لَهُ
فِي فَتَاتِهِ أَوْ أَفْتَائِهِ دستور جوانه
سال أَفْتَاءٌ بالفتح جمع
(فَتَاءٌ) کساء جوانی وجوان شدن
وجوانمردی نمودن
(فُتُوٌّ) بالضم مقصور او بفتح
فرمان فقیه ومفتی فُتْيَا بالضم
والقصر وبفتح مثله
(فُتُوَّةٌ) بالضم وشدالواو جوان
مردی ومردمی
(فُتَيَّةٌ) کسمی کاسه حریقان شوخ
وبیباک
(ن) فَتَوْتُهُمْ، چهره شدم بر آنها
وجوانمردی
(س) فَتِيَ فَتَاءً بالفتح والد
جوان گردید وجوانمردے نمود
(مُفْتِي) کمن پاره هشام بن عُبَيْرَةَ
وفتوی دهنده
(أَفْتَاهُ فِي الْأَمْرِ إِفْتَاءً) اشکار
کرد وجدا گردانید جهت او کار
را و نیز إِفْتَاءٌ، جواب دادن بر
فتوی
(تَفْتِيَةٌ) باز داشتن وفتر راز
بازی باکودکان ودریده کردن
یقال فُتِيَتِ الْجَارِيَةُ مجهولا فَهِيَ
خُدِّثَتْ وَوُعِظَتْ مِنَ اللَّعِبِ مع
الصِّبْيَانِ
(تَفَتِّي) باز ایستادن وخبر از
لهو بازی باکودکان یقال فُتِيَتِ
البنت فتفتت وجوان
مردے نمودن مے
یقال بفلان فت

فَتَّشْتُ أَيْ تَثَبَّتُّ بالفتیا
(تَفَاتَى) جوانمردی نمودن و
بفتوے نزدیک مفتی شدن یقال
تَفَاتَوْا إِلَى الْمُفْتِي أَيْ تَفَعَّلُوا إِلَيْهِ
فِي الْفُتْيَا
(اِسْتِفْتَاء) جواب فتوی خواستن

باب الفاء فصل الثاء

ف ث ء

(ف) فَثَأَ الْقِدْرَ فَثْأً وفُثُوءً
بالضم باب باز ایستادید دیگ را
از جوش و نیز فَثْءٌ، شکستن خصم
را بسخن و بکرم کردن فرو نشاندن
سروی چیزے را و باز داشتن
چیزے را از کے وجوشیدن
شیر پس بالا برآمدن کف پاره
پاره شدن آن و فرو نشاندن
خشم کسی را ومن امثالهم فی
الْيَسِيرِ مِنَ الْبَوَانِ التَّرْغِيبَةُ
تَفْثَأُ الْغَضَبَ واصلها أَنَّ
رجلا كَانَ غَضِبَ عَلَى قَوْمٍ
وَكَانَ مَعَ غَضَبِهِ جَائِعًا فَسَقَوْهُ
شُبْنَةً فَسَكَنَ غَضَبُهُ وَكَفَّ عَنْهُمْ
(اِفْثَاء) سستی آوردن وانده
شدن وآزمیدن وهوای گرفتن
ودوسه برافتادن وشکستن گرماد
سنگریزه را گرم نموده آب
پاشیده بیمار را بدان خوابانیدن
تانوی گند یقال أَفْثَأُوا لِلْمَرِيضِ

ف ث ث

(فَثَّ) بالفتح گیاهیست که در
خشک سال نان خانه آن خورند
یا آنرا بپزند وبخورند ودرخت

خَثَّلَ وثَمَّ فَثَّ غوغای پراگنده
(مَفَثَّة) بالفتح بسیاری وافزونی
وگرفتگی مَفَثَّةِ بهار مهلی
(فَثَّتْ جُلَّتَهُ فَثًّا) پراگنده
کرد بقل خود را
(اِفْثِئْثَاء) قهر کردن یقال مَا
اقْثَأَهُمْ أَيْ مَا قَهَرَهُمْ
(اِنْفِثَاث) شکسته گردیدن

ف ث ج

(فَثِجَ) شتر مادہ جوانه آبستن
وبارد اردناقه فربه که یکسال یا
سالها بارد ار نگردد یا آبستن نشود
بکشن یا فتن از اضداد است و
ناقه بزرگ کوهان فربه
(ن) فَثْجًا بالفتح کم گردید
وگران کرده وفَثَجَ الْمَاءُ الْحَارَّ بِالْمَاءِ
فرو نشاند گرمی آن از آب
سرد

ف ث ح

(فَثِحَ) گذاشتن وماندن شحم
ودمه وتاسه برافتادن یستعمل
معروفا ومجهولا یقال بِالرَّفْعِ
مجهولا أَيْ لَا يَنْزِعُ
(تَفْثِيح) گران گردانیدن

ف ث خ

(فَثِيخ) گنف هزار خانه شکنبه
أَفْثَاخ جمع وماریست کلان که
با نبان ماند

ف ث د

(فَثَائِد) بالفتح ابرهای سپید
برهم نشسته واسترهای جامه
(تَفْثِيد) استر ساختن نمده یا
ف ث د
فَاثُورٌ نعت الشحمان

ازیستگ رخامه سیم یا دیبا
یقال هم علی فاجورة واحدة
کلهم ملتفة واحدة او مؤاخاة
واحدة یکره ذکره اکتساب کاسب
بزرگ و بیلیده دین هر دو از فجور
شرابست و گروه و دسته صعلوک کفار
و در پی طلب دشمن روند و جاسوس
و منزلیت و شادمانی و کاسه یا چاه
کوچک و پوست شتر باد کرده و
سینه مردم و موضعی است

ف ث غ

(ف) فَثَغَ رَأْسَهُ فَثْغًا شکست
سر او را

ف ث ف

(فَثَافِيُ) بالفتح ابرهای سپید
برهم نشسته و استرهای جامه

ف ث ی

(اِفْثَاءٌ) مانده گردیدن

باب الفاء فصل الجيم

ف ج ء

(فُجَاءَةٌ) کنارهٔ ناگاه و نام
پدر قطری شاعر و فُجَاءَةُ المَازِنِيّ
مردیست

(ف) فَجَأَ الجَارِيَةَ گاییدن آنرا
(س ف) فَجَاءَةً فُجَاءَةً) بالفتح
و فُجَاءَةً) بالضم کنار ناگاه
گرفت آنرا و ناگاه در آمد بروی
(س) فَجَأَتِ النَّاقَةُ) بزرگ شکم
گردید ناقه

(مَفَاجِئُ) شیر بیشه

(مُفَاجَأَةٌ) بناگاه در آمدن
بر کسی و گرفتن آنرا (فجاء)
بالکسر مثله

(اِفْجَاءٌ) ناگاه در آمدن بر
کسی

ف ج ج

(فَجٌّ) بالفتح راه کشاده میان
دو کوه (فِجَاجٌ) بالکسر جمع * و
فَجَّ رَوْحَاءَ برسی میلست از
مدینه

(فَجٌّ) بالکسر میوه خام و خربزه
شامی که بهندانه نامند پش

(فُجَّةٌ) بالضم شگاف

(فُجَجٌ) بضمتین کسانیکه صحبت
آنها را ناخوش دارند

(فَجَاجَةٌ) بالفتح میوه خام

(فَجَاجٌ) بالضم راه فراخ میان
دو کوه

(رَجُلٌ أَفَجُّ) مرد سخت کشاده
کننده پاها که بزشتی انجامد

(قَوْسٌ فَجَّاءُ) کشاده کمان که
زه از قبضه اش دور و جدا باشد

(فَجْفَجٌ) کف فدم مرد بسیار سخن
خویشتن آرای بزیادت از وسع
خود و نازنده بدان فَجْفَجُ کهدهٔ
و فَجْفَاجٌ) بطفال شلغم

(اِفْجِيجٌ) کز نیل رود بارے
یا وادی فراخ و وادی تنگ
و در تنگ از اضداد است

(ف) فَجَجْتُ القَوْسَ بلند کردم
زه آنرا * فَجَجْتُ مَا بَيْنَ رِجْلَيَّ
کشاده نمودم هر دو پای خود را

(حَاجِبٌ مُفَجَّجٌ) کمقرسم قبه دارد
بهمرسد

(فَجَّ الأَرْضَ بِالعَدَدِ) سخت
بکشت

فگاشت زمین را بلدان و چیز
(اِفْجَاجٌ) براه فج رفتن و میان
هر دو یا کشاده گردانیدن و
شتافتن و سر کردن اندختن شتر
مرغ

(مُفَاجٌ) پادو راندازنده و کشاده
پارونده یقال هُوَ يَمْشِي مُفَاجًّا

(تَفَاجُجٌ) کشاده داشتن میان هر دو
پا در رفتن

(نفوس مُنْفَجَّة) بفتح فالکسان کنزه
از قبضه دی دور باشد

ف ج ح

(فُجُحٌ) بالضم قبیله راست ونام
پدران قبیله فُجُوحٌ لصبورست

ف ج ر

(فَجْرٌ) بالفتح سپیدی آخر شب
و روشنی پگاه که سرخی آنرا بست
در سیاهی شب

(فَجْرَةُ الوَادِي) فراخ جاے
رود بار که آب روان گردد بسوے
آن و وضعیست

(فُجْرَةٌ) بالضم جاے آب زمین
(فَجَرٌ) محرکه بخشش و جوانمردی
و مردمی و احسان و مال بسیاری
آن * وَذُو فَجَرٍ موصوفست

(رَكِبَ فَجَرَةً) محرکه منهزم
یعنی دروغ گفت

(فِجَارٌ) کتاب راهها و آنام الفجار
چهار روز در ماهای حرام گانت بین
قُرَيْشٍ وَمَنْ مَعَهَا مِنْ كِنَانَةَ
وَبَيْنَ قَيْسِ غَيْلَانَ وَكَانَتِ الدَّبْرَةُ
عَلَى قَيْسٍ فَلَمَّا قَاتَلُوا قَالُوا أَفْجِرُوا
حَضَرَهَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم

وهو ابن عشرين وعنه الحديث
لَسْتُ أَنِيلُ عَلَى عُمُومَتِي يَوْمَ الفِجَارِ
رَمَيْتُ فِيهِ بِأَسْهُمِي مَا أُحِبُّ أَنِّي
لَمْ أَكُنْ فَعَلْتُ

(فُجَارٌ) لقطام زناکاری هم است
فُجُورٌ ناد هو بنی علی الكثرة * و
يَا فُجَّارِ) معدد دست از فاجره
(فُجُوٌّ) کصبور ترکیدگاه و زناکار
فَاجُورٌ مثله فُجُرٌ بضمتین جمع
(فَاجِرٌ) تباه کار و ناقرمان و دنا کار
فُجَّارٌ کرنارهٔ فَجَرَةٌ محرکه جمع *
و مالدار و جادو گر فریبنده

(فُجَيْرَةٌ) کمینه جائیست

(مَفْجَرَةٌ) کمقعدة موضع آب
زمین مَفْجَرٌ مثله و زمین هموار
که در آن رود بار هاروان گردد
مَفَاجِرُ جمع

(ف) فَجَرَ فُجُورًا بالفتح و فُجُورًا
بالضم * و فَجْرَةً بالفتح برانگیخته
گردید بهگناه و دنا کرد * و فَجَرَ
عَنِ الحَقِّ روی گردانید از آن
* و فَجَّرَ فُلَانٌ المَاءَ فُجُورًا بالفتح
روان ساخت آب را * و فَجَّرَ مِنَ
المَرَضِ به شد از بیماری * و نیز
فَجَرَ) رفتن بگناه و زنا * و
نیز فُجُورٌ دروغ گفتن و دروغ
داشتن و بی فرمانی کردن و خلاف
ورزیدن و تباهی نمودن و میل
کردن و میل نمودن سوار از زین
و تباه گردیدن کار و کند گردیدن

بینائے

(مُفْجِرٌ) کمسن وقت فجر
در آینده و یقال انت مفجر انی

طلوع الشمس
(اِنْجِاس) بناچیزو باطل فجر کردن
(تَفَجُّس) بزرگی نمودن
ف ج ش
(فَجْش) بالفتح سرشکستن ومزاج ساختن چیزے، و الفعل من نصر
ف ج ع
(فُجَاع) کغراب نام جد علقمہ
(فُجَيْعَة) کسفینۃ سختی واندوہ وردناک فَجَائِع جمع
(مَوْتٌ فُجُوْعٌ) کصبور موت و ہلاکت کہ دردمند گرداند مردم را از سختی
(فَاجِع) زارغ دشتی + ومَوْتٌ فَاجِعٌ موت دردناک کن بودم از سختی وبلا + وامرأۃ فَاجِعٌ زن مصیبت زدہ
(فَاجِعَة) سختی واندوہ یقال نَزَلَتْ به فَاجِعَةٌ بالفتح دردمند کرد ویرا ومصیبت زدہ ساخت
یا فجع دردمند شدن مردم بکم گردیدن چیز گرامی وعزیز یقال فُجِعَ بِمَالِهِ مجہولا
(تَفْجِيع) دردمند نمودن بمصیبت زدہ ساختن
(تَفَجُّع) دردمند شدن از سختی واندوہ صلۃ بالام
ف ج ل
(فُجَل) بالضم وبضمتین ترب فُجَلَة یکی نافع تراست جہت دردمفاصل ویرقان ودردجگر واستسقا گویند کے ماندنش عرق الکرپوست یا عرقش را بر عقرب

(اِنْفِجَار) در گاہ در آمدن وفاجر یافتن کسے راودروغ بر بافتن و زنا کردن وناگریدن ومیل کردن نزح ومال بسیار آوردن وبیرون آوردن آب چشمہ یا بقال اَنْجَسَ الْيَبُوْعُ ای اَنْبَطَ
(تَفْجِيْر) آب راندن شدہ بکثرۃ
(مُتَفَجِّس) بکسر الجیم نام است حارث بن وَعْلَة
(تَفَجُّر) روشن شدن صبحدم وان کشتن آب وجوانمردی نمودن ویعدی بالیاء
(مُنْفَجَرُ السَّمل) راہ گیشان
(اِنْفِجَار) از خود گفتن سخنی راوبر یافتن آن بی شنیدن و آموختن از کسی
(مُنْفَجَر) جاے روان شدن آب
(مُنْفَجَرُ السَّمل) راہ ریگ
(اِنْفَجَرَ عَلَيْهِ اللَّيْلُ اِنْفِجَارًا) سپید گردید آخر شب وَانْفَجَرَتِ الدَّوَاهِي رسید بلایا از ہر سو
وفیہ اِنْفِجَار روشن گردیدن باما ودروان شدن آب وجوانمرد نمودن
ف ج ز
(فَجْز) بالفتح بزرگ منشی کردن لغۃ فی الشمس والفعل من نصر
ف ج س
(فَجْس) بالفتح بزرگ منشی کردن وبزرگی نمودن وچیرہ شدن و نو بیرون آوردن کاری را کشت یا شدہ الفعل من نصر

(اِنْجَاس) بناچیزو باطل فجر کردن
(تَفَجُّس) بزرگی نمودن
ف ج ش
(فَجْش) بالفتح سرشکستن ومزاج ساختن چیزے، و الفعل من نصر
ف ج ع
(فُجَاع) کغراب نام جد علقمہ
(فُجَيْعَة) کسفینۃ سختی واندوہ وردناک فَجَائِع جمع
(مَوْتٌ فُجُوْعٌ) کصبور موت و ہلاکت کہ دردمند گرداند مردم را از سختی
(فَاجِع) زارغ دشتی + ومَوْتٌ فَاجِعٌ موت دردناک کن بودم از سختی وبلا + وامرأۃ فَاجِعٌ زن مصیبت زدہ
(فَاجِعَة) سختی واندوہ یقال نَزَلَتْ به فَاجِعَةٌ بالفتح دردمند کرد ویرا ومصیبت زدہ ساخت
یا فجع دردمند شدن مردم بکم گردیدن چیز گرامی وعزیز یقال فُجِعَ بِمَالِهِ مجہولا
(تَفْجِيع) دردمند نمودن بمصیبت زدہ ساختن
(تَفَجُّع) دردمند شدن از سختی واندوہ صلۃ بالام
ف ج ل
(فُجَل) بالضم وبضمتین ترب فُجَلَة یکی نافع تراست جہت دردمفاصل ویرقان ودردجگر واستسقا گویند کے ماندنش عرق الکرپوست یا عرقش را بر عقرب

انداز ند دمال بسیار بر دبر طعام انعم ولئین وگذارندہ طعام است و پیش از طعام سرد کنندہ حرارت اشتہا وبہترین واقوی گم آن ہر پست بعد از برگ بعد ازو مراتب وفرد بہتر از بزرگ ہ و
حَبُّ الْفُجْل داروی دیگر از است روغن فجل
(فَاجِل) قاہر وغالب در قمار
(اَفْجَل) آنکہ میان ہر دو پایش دوری باشد
(فَجْل) کجعفر بمعنی افجلست
(فَجْلَة) بالفتح رفتاری است بازمی وفروہشتگے فَجْلَى بالفتح مقصور اشلہ در رفتار پیران
(س ن) فَجِلَ فَجَلًا بالفتح وبکسر زم وفروہشتہ گردید دمطلق شد
(تَفَجُّل) پہن ساختن چیزے راوپیش آوردن
(اِفْتِجَال) نو پیدا کردن کاری را
ف ج م
(اَفْجَم) آنکہ در کنج دہنش سطبرے باشد
ف ج ن
(اَفْجَن) آنکہ گیاہ سداب اپیوستہ خورد
(فَجْجَن) کمید رگیاہ سداب
ف ج و
(فَجْوَة) بالفتح فگاف میان دو کوہ وجز آن منہ قولہ تعالیٰ بِفَجٍّ عَمِيْقٍ مُجْتَمَعُ مِيَاهٍ وزمین فراخ گشادہ
(اِنْفِجَاء) بادکاویدن از چیزے

(فَجَوَات وفِجَاء) بالکسر الجمع فَجَاء حرکت طلہ
(اَفْجَى) آنکہ میان ہر دو ران او بالا یا ساقش دوری باشد فجوی مؤنث
(تَفَجَّوا) بالفتح والمدنین فراخ وگشادہ + وتَفَجَّوَ الغُرَابُ کسان کردہ از دوی دور باشد
(ن) فَجَا الْقَوْسَ دور نمودن زہ را از قبضہ کمان + وفَجَا الْبَابَ گشاد در را
(س) فَجَتِ الْقَوْسُ فَجًا محرکۃ گشادہ سینہ گردید کمان از زہ + وفَجَا فَجًا دوری میان دو زانو یاران یا ساق یا میان دو پا شتر واز ضرب نیز آمدہ وکلان شکم شدن ناقہ
(اِفْجَاء) گشادہ وفراخ ساختن لغۃ بر عیال
(تَفْجِيَة) گشادہ وبرہنہ کردن و بکسو گردانیدن
(تَفَاجِي الْمَشْيِ) شگاف گردید
(اِنْفِجَاء) گشادہ گردیدن در

باب الفاء فصل الحاء

ف ح ث
(فَحْث) گشتن ہزار خانہ لکنبہ نشستن در خانہ
(ف) فَحَثَ عَنْهُ فَحْثًا باز کاوید از ان
(اِنْفِحَاث) باد کاویدن از چیزے

ف ح ح

فجج

(فجج) محرکه رفتار کردن پیش پا پی با نزدیک گذاشتن و در پیش پا شتاب دادن (و انجج) آنکه پیش پا با نزدیک گذارد و پاشنه ها دور دور رفتار (ف) (فجج فججا) بالفتح بزرگ منشی نمودن و فجج فی معیشته برفتار فجج رفت (و انججا فجاجا) پس پا خندیدن گریختن و انجج عنه باز گردیدن و انجج حلوبته هر دو پای طلوبه را کشاده داشت در دوشیدن (تفجیج) پیش پا پیها نزدیک نهادن و پاشنه ها دور دور رفتار (تفجج) هر دو پا را کشاده داشتن در رفتن و جز آن

فح ج ل

(فجعل کجعفر قال ذکره اللحیانی) وفسروه بالافجج وعندی الافوم وانما الافجج هو الفجعل لکنهم لما ذکروه اوردته انتهی قلت ولا بعد فی ان یکون الفجعل بمعنی الفجل وهو الافجج

فح ح

(فحّ) بالفتح آواز مار گرزدن وی (فحّة) بالضم گرمی و سوزش فلفل (فحج) بضمتین از درهای جوشان (تحجیم اکالا فحلی) کامیر آواز مار گرزده ماننده آید (تحفاح) بالفتح آنکه در آواز دی گرنگی باشد و نام جوی است در بهشت

فحاح الافحی بالفتح الناقة بمعنی فحج الافحی است (ن ض) فحت الافحی فحا (مجرد میدارد ازین و فحّ فی نومه و فحّ دمید در خواب و کل ما کان من المضاعف لازما فالمستقبل منه یجی علی یفعل بالکسر الا احرف جاءت بالضم و الکسر معا وهی یعل و یفعم و یعجد و یصد و یحم و یشب الفرس و یفحّ قلت و یئر و یحز و یجل و یحز و یبسط و یقب و یحمّ الثوب کذلک (فحّة) درست کردن دوختی را و بے آمیغ گردانیدن عاض شدن گرفتگی گلو در آواز و دمیدن در خواب

فح ر

(افتحار) از خود کردن کار یرا و از خود اوردن سخن در اے و پیروی ناکردن کسی را و ران

فح س

(فحس) بالفتح بد من و زبان گرفتن از دست آب و جز آنرا و بدست مالیدن چوراچند انکه خار و جز آن از دے در گردد و الفعل من فتح (تفحس فی معیشته تفحسة) خراسید

فح ش

(فاحش) نیک رفت و هر بدی که از حد در گذرد و بسیار چیره و رجل فاحش مرد فحش گوی (فاحشة) زنا و هر گناه و بدی که از حد در گذرد و هر چه که خدائے عزوجل از ان نهی فرموده (فحشاء) کهر آرزنا و فحشی در اداے زکات (فحاش) کشاد مرد فحش گوی (ك) (فحش فحشا) بالضم زحد در گذشت بدی و نیز فحش در گذشتن از حد در جواب و ستم کردن دران و منه الحدیث لا تکونی فاحشة بعائشة رضی الله عنها و نیک رفت شدن (افحاش) فحش گفتن بر کسے و یعدی بعلی یقال افحش علیه فی المنطق (تفحش) بیهوده گفتن (تفاحش) فحش گفتن و آنکار کردن آنرا و از حد در گذشتن بدی

فاجیص جمع (منفحص) کمقعد خانه مرغ سنگزار (ف) (فحص عنه فحصا) باز کاویدن از ان و تفتیش کردن و فحص المطر التراب بر گرانیدن باران خاک را و فحص فلان بشامته و فحص الصبی جنبید و دندان بیرون داد و فحص القطا التراب آشیانه ساخت کهوار دران و منه الحدیث فحصوا عن رؤسهم کانهم حلف وسطها و ترکوها مثل الفاجیص القطا (مفاحصة) عیب دراز همدیگر را کاویدن مفاحص بکسر الحاء نعت شتر ان (تفحص) باز کاویدن از چیزی (افتحاص) باز کاویدن از چیزی و یعدی بعن

فح ص

(فحص) بالفتح شکستن هر چیزے و اکثر استعمال آن در چیز تر آید مانند خیار و بادر نگ و جز آن و الفعل من فتح

فح ف

(ارض فیحق) کمید زمین فراخ (فیحق بین رجلیه فحقة) فراخ کرد میان هر دو پای را (متفحق) بکسر الحاء پر دین از کلام (الفحق) فراخ و کشاده گردید

فح ل

(نَحْل) بالفتح کشن از هر حیوان
نَحُول و نُحُولة بضمهما اَنحَل
کافلس و نِحال و فِحالة بکسرهما
جمع * و ستاره میان انبهت که
از ستارگان دیگر پدید کنار باشد چون
کشن که وقت برجستن بر ماده از
شتران کناره گزیند و خرما بن نر
و نگاه دارنده اسپان و راوی و باز
گوینده شعر و سخن و نیک دانا نَحُول
بالضم جمع * و بور یا که از برگ
خرما بن نر بافند و منه الحدیث
انه علیه السلام دَخَل علی جمل
من الانصار و فی ناحیة البیت
نحل من تلک النحول فامر بها
حیة منه فرمی ثم صلی
علیه و موضعی است بشام
که در ان جنگ ها واقع شده
و جائیست دیگر و درخت بی
* و نیز نَحْل نام ابن عباس
بن حسان که با یزید بن مهلب
کارزار نموده و بضرب متخالف
همدیگر را کشند * و نیز نَحْل
لقب علقمة بن انبهت که چون
امرا القیس مادر جُندب را
بسبب غالب آمدنش بر وی در
شرط طلاق داده و در حبالهٔ نکاح خود
در آورده * و نُحُول الشعراء
چیره دستان در صناعات خود نا نکه
چون با شاعرے معارضه کنند
چیره شوند
(امرأة نَحْلة) بالتاء زن فربه
و راز
(نِحْل) بالکسر مصدر است

(نَحَل) گلف جائیست
(رجل نَحِیل) کاسیر مرد نیک اتا
و نجیب و مرد سخت کشی کننده
و نَحَل نَحِیلا کشن نجیب یا اصل
و نیکو در کشی * و کَلْبٌ نَحِیلٌ
که شیه شتر نر در نجابت و
زیرکے
(نَحْلان) بالکسر جای است در
اُحُد
(نَحْلتان) بالکسر موضعے
است
(نَحْلاء) بالفتح محمود و اموضعی
است
(نَحَال) کرمان خرما بن نر
نَحاحِیل جمع و هذه خاصة للنخل
و قد یقال فیها نحل و نحول ایضا
(ن) نَحَلَ اِبِلَه نَحْلا کَرِیمًا
گزیده جهت کشی شتران خود
کشن برگزیده را * و نَحَل لِلاِبِل
کشن گذاشت در شتران * و
نَحَل نَحْلة و نِحالة بکسرهما
و نُحُولة بالضم کشی کرد
(انْتِحال) کشن بعاریت دادن
مُنْتَحَل اورخت که بار نیارد
تَنَحُّل باکشن بانستن و بتکلف
نمودن فوت را در لباس و طعام
و درشت گرد انیدن آن هر دو را
اِنْتِحال) کشن اصیل گزیدن جهت
کشنی شتران
(اِسْتِنْحال) بزرگ شدن کار
نحل نیکو توانا شدن تا بکمان خوب
و توانا آمد کما یفعله اعلام کابل کذا

(رأوا رجلا جیئا من العرب خلوا
بینه و بین بیوتهم لیولک
فیهم مثله و نزگردیدن خرما بن

ف ح م

(فَحْم) بالفتح انگشت و بحرک
(فَحْمة) بالتاریک انگشت * و
فَحْمة اللیل) اول شب تاریکی
آن یا شب سخت سیاه یا از مغرب
تا هنگام خفتن مردم خاص است
موسم گرما فِحام بالکسر و فُحُوم
بالضم جمع * و فَحْمة النحر
هنگام با مداد * و فَحْمة بن
جُمَیْر نیم شب
(فَحِم) گلف تکه با بانگ
(فَحِیم) کامیر انگشت و سخت سیاه
(فاحِم) نیک سیاه و تکه خرد شان
و آب استاده و موے سیاه
(فُحُومة) بالضم سیاه گونی و
سیاه رنگ شدن و الفعل من سمع
(ن) فَحِمَتِ القِلیب فُحُومًا)
آز میدچاه و ایستاد آب آن * و
فَحَم الرَّجُل) درماند در جواب
(ن س) فَحَم الصبی فَحْمًا
بالفتح و فُحامًا و فُحُومًا) بفتحها
بگریست کودک چندانکه سپری شد
آواز ے * و فَحَم الکَلْبُ)
بانگ کرد فُحام الصبی مجهولا کذلک
فیهما و یقال نَقَا الکلب فَحَمَ
فَحْمة اذا صاد فی طفی ته
فُحُوحة * و نیز فَحَم بالفتح وقت
آب خوردن
(ك) فَحُمَ فُحُومًا) سیاه رنگ
گردید
(مفحم) کمکرم درماندہ و آنکه از بر

شعر گوئی قادر نباشد
(اَلحَمَ اللهُ فاهُ اِلحامًا) در شعر گوئی
باز داشت او را در اندوده * و فُحِم
الصَّبِیُّ) مجهولا گریست چندانکه
آوازش سپری شد) اَفحَمَ الکلبُ
بانگ کرده * و نیز اَفحَمَ نهاموش
گردانیدن بحجت و خصومت و
قطع کردن سخن کسی را و سپر انکردن
در شدت تاریکی و مُعظم یافتن کسی را
یقال هاجاهُ فاَفحَمَهُ یعنی
بجوکرد او را پس فرمانده یافت
آنرا در جواب
(تَفْحِیم) سپر انکردن در تاریکی
اول شب یقال فَحَموا فی فَحْمة
العشاء و سیاه گردانیدن چیزی را
یقال فَحَّمَ وجهه اذا سوده
(اِفْحام) شرا شب انگاهی خوردن

ف ح و

(فَحا) بالفتح مقصورا و یکرویگ
افزار و بالفتح اکثر فَحْوا) کصورا شله یا
رویگ افزار خشک (اَفحاء
بالفتح ممدود) جمع و فی الحدیث
من اکل فحاء ارض لم یضرّه
ما فوقها یعنی البصل
(فَحْوة) بالفتح انگبین بسیار آمیز
(فَحْیة) بالکسر کحدیة و غَدِیرة
آشامیدنی تنگ یا عام است
(فَحْوی الکلام) بالفتح مقصور
معنی سخن و مضمون و روش آن
فَحْواه) بالدفحواذه) کفلوا
مثل یقال عرفت ذلک فی
فحوی کلامه
(تَفْحِیة) نیک دیگ افزار انداختن

ورد یگ منه فخر قدلک ای کبّر
فاباذبزة وکلام رابسوی مضمونی
دن یقال انه لیفخی بکلامه
الی کذا وکذا

باب الفاء فصل الخاء

ف خ ت

(فَخَتَ) بالفتح ماہتاب کہ اول نمایان گردد و دام شکاری سوراخہای گرد در آسمان خانہ

(فاختہ) کصاحبۃ مرغیست معروف تواخت جمع ۔ و ام فاضل فاختۃ بنت ابی طالب خواہر علی بن ابی طالب کرم اللہ وجہہ ۔ و فاختۃ بنت عمرو و فاختۃ بنت ولید صحابیات اند

(ف) فَخَتَهُ فَخْتًا) بالفتح بریدآنرا و فَخَتَ الاناءَ) وکشاد آنرا ۔ و فَخَتَ راسَهُ بالسیف) زد سرش بشمشیر و برید ۔ و فَخَتَتِ الفاختۃُ) بانگ کرد ۔ و فَخَتَ برآوردن بادرچی گوشت پارہ از دیگ

(فُخْتٌ) برقبار فاختہ نرش و فَخَتَ دانستن از چیزے

(اِنْفِخات) سوراخ دار گردیدن آسمان خانہ

ف خ ج

(فَخِجَ) محرکۃ سخت دوری میان ہر دو پای و هما اسوأ من الفحج تباینا

(ف) فَخِجَ فَخَجًا) بالفتح بزرگ منشی نمود

ف خ خ

(فَخّ) بالفتح دام شکاری بالکسر و فُخُوخ بالضم جمع و موضعیست بمکہ و در راست قبر ابن عمر ۔ و نیز فَخّ) فروشتگے ہر دو پای و خواب کہ بعد جماع آید و زن چرکین و زن سطبر و خواب بر پشت و خواب با مدادی و کمان نرم

(فُخَیخ) الاضحی آواز مارکہ از دہن وی آید و فی حدیث ابن عباس نام النبی صلی اللہ علیہ وسلم حتی سمعت فخیخۃ ثم صلی ولم یتوضا قال الاوذاعی لا وضوء من النوم وقال ابو موسی لا وضوء من النعم الان یتیقن خروج خارج

(ض) فَخَّ النائمُ وَفُخَّ) بالفتح و فَخِیخًا) کامیر خر خر کردن در خواب ۔ و فَخَّتِ الرائحۃُ) دمیدن بوی

(فَخْفَخَۃ) بناچیز فخر کردن و تانہ یدن

(اِنْفِخاخ) خر خر کردن در خواب

ف خ ذ

(فَخِذ) کگتف ران مؤنث آید

(فَخْذ) بالفتح و یکسر مثلہ و گروہ برادران و تبار مرد کہ کم از بطن باشد تقول هذا فخذ فلان

(اَفْخاذ) جمع و یقال ادلعا الشعب ثم القبیلۃ ثم الفصیلۃ ثم العمارۃ ثم البطن ثم الفخذ

(فَخْذان) کصحراء زن کہ مرد را میان ران خود گیرد و بند نماید

(ص ف) فَخَذَهُ فَخْذًا) بالفتح بر ران او زد یا بشکست ران آزاد

(فُخُذ) مجہول بر ران رسیدہ شد

(تَفَخُّذ) در گرفتن و پر اگندن دہم زا لو شدن و خواندن خویشاوند را الاقرب فالاقرب منه الحدیث بات تفخذ عشیرتہ ای یدعوهم فخذا فخذا

(اِفْخاذ) نسبت کردن ہر فخذ را بسوی قبیلہ و در آن گرفتن چیزے

(مُفاخَذَة) ہم زا لو شدن

(تَفَخُّن) درنگ نمودن و پس ماندن

(اِسْتِفْخاذ) سست گوش گردیدن یا رام شدن

ف خ ر

(تَفْخِیر) کامیر آنکہ یا لوانا زد و فخر کند و مرد مغلوب در فخر

(فَخُور) کصبور نا زندہ فاقہ بزرگ پستان کم شیر و پستان سطبر و دشت تنگ سوراخ کم شیر و خ ما بین بزرگ تنہ کندہ شاخ و اسپ بزرگ و درانہ زہ

(فاخر) نازندہ و بہترین ہر چیزی و گران مایہ و خورہ خرما بزرگ بیدانہ

(فَخّار) کشداد سبو و سفالینہ

(فَخّارَة) یکے و مرد بسیار فخر

(مِفْخَر) کمیت بسیار نازندہ

(فَخَر) کمید راسپ بزرگ مدور زہ

ثنیا خر جمع

(فاخُور) ریحان الشیوخ کہ نوعی از گلست

(مِفْخَرَة) کمقعدۃ و تضم الخاء اسپ بدان نازند و مایہ نازو بزرگے

(ن) فَخَرَهُ فَخْرًا) چیرہ شد بر وے در مفاخرہ

(ف) فَخَرَ فَخْرًا) بالفتح و یحرک و فَخَارًا و فَخَارَةً بفتحهما و فُخُورًا و فَخِیرًا) کلیقی و یمدّ نازید یا نازید بچزی نیکو و از نصر نیز آید ۔ و فَخَرَهُ عَلَیْهِ) افزون داشت او را بروے در فخر

(س) فَخِرَ فَخَرًا) محرکۃ تنگ داشت

(اِفْخار) افزون داشتن یکے را بر دیگری در فخر یقال فخرة علیه و فرزند نیکو آوردن یقال افخرت المرأة افادلدت ولدا فاخر

(تَفْخِیر) افزون داشتن بیکے را بر دیگری در فخر یقال فخرة علیه

(مُفاخَرَة) نبرد کردن و برابری نمودن در فخر فخار بالکسر شله

(تَفَخُّر) بزرگی نمودن مُتَفَخِّر نعت ازان

(تَفاخُر) بر ہم یگر نازیدن

(اِفْتِخار) نازیدن و مآثر کہنہ را شمار کردن

(اِسْتِفْخار) چیز فاخر خواستن و ۃ ظہ مزید .

ف خ ز

(ضَبٌّ فَخُورٌ) کصبور پستان سطبر تنگ سوراخ

(فَاخِز) خرمای بے دانہ او هو بالرای وهو الصحیح
(فَخَزَ) کبید رنرہ ستور یا مرد م واسپ (ن) فَخْزًا) چیرہ شد بر دے در نبرد فخر در وغ (س ن) فَخِرَ فَخَزًا) بالفتح بزرگ منشی کرد و بزرگی نمود و فخر آورد و نیز فخن) افزون شدن ملکوی کردن
(مُفَاخَرَة) برابری کردن در فخر
(تَفَخُّر) فیریدن و بزرگ نمودن و بزرگ منشی کردن متفخّن لغت است ازان

ف خ ش

(فَحَشَ الامر فَحْشًا) بالفتح بیچکارہ گردانید آنرا و بے تیمار گذاشت

ف خ ل

(تَفَحُّل) آشکار کردن آہستگے و بردباری را و آمادہ شدن و جامہ نیکو و بہ سون پوشیدن

ف خ م

(فَخْم) بالفتح مرد بزرگ قدر و گرامی (مَنْطِقٌ فَخْمٌ) سخن بہت استوار خلاف رکیک
(فُخَيْمَة) کہینۂ بزرگے و بلندے
(فَخْمَان) کرغزان بزرگ و عظیم قوم کہ در امور و مہم نگہبہ برا ے و تدبیر وی کنند و شک و یقین کار بدو منقطع گردد
(ك) فَحْم فَحَامَةً) بالفتح سطبر گردید و پُر شد
(تَفْخِيم) بزرگ داشتن و حرف سابی امالہ خواندن بدو الف التفخیم) ضد الف الامالة

باب الفاء فصل الدال

ف د ع

(فِدَأْوَة) بالکسر تیشہ نیز و مذکور است در ف ن د
(فِدَأْيَة) کجاوہ طبر فِدَادِید بالفتح جمع برغیر قیاس

ف د ج

(فَوْدَج) کجاوہ ہودہ لفتی البوج و مرکب عروس و بن پران ناقہ و ناقہ فراخ بن ران عن الخلیل
(فَوْدَجَات) بالفتح موضعے است
(شَاةٌ مُفَوْدَجَة) گوسپند کہ ہر دو شاخ آن راست و شعل اطراف باشد

ف د ح

(فَادِح) کارگران و دشوار
(فَادِحَة) سختی
(قَوَادِحُ الدَّهْرِ) کارہاے بزرگ زمانہ
(ف) فَدَحَهُ الدَّيْنُ فَدْحًا) بالفتح گران بار کرد او را م دیر اسْتَفْدَحَ فلانٌ دَيْنًا گران شد بر و وام دیر اسْتَفْدَحَ فلانٌ منه حدیث بن جُرَيْجٍ انَّ رسول الله صلى الله عليه وسلم قال دعا المسلمين ان لا يتركوا مَغْدُوحًا فی فداء او عَقْل
(اِفْدَاح) گران رفتن بار و امثن کار را

(اِسْتِفْدَاح) گران و سخت یافتن کار را

ف د خ

(فَدَخ) بالفتح بسنگ سر شکستن
(الفعل من فتح وقالوا لا يكون الا للشيء الرطب

ف د د

(فَدِيد) کامیہ بانگے آواز سخت و شدت آن یا آواز دویدن گوسپندان یا آواز دویدن گوسپندان آسیختہ با آواز شبانان و رہندگان یا آوازے است شبیہ آواز مار کہ از پوست برآید و موضعیست بحوران ازان موضع است سَعِيد بن خالد عثمانے کہ در زمان مامون عباسی و حوای خلاف نمودہ و شتران بسیار بقال لفلان فديد من الابل ای کثیر
(فُدَادَة) کسلاہ بالضم غنی است
(فَدَّاد) کشادہ مرد بلند و درشت آواز و سخت پاسپر کنندہ و خداوند گلہ دو صد تا سہ ازار شتر و خداوند شتران بسیار و مرد متکبر فَدَّادُون جمع
و نیز فَدَّادُون شتربانان و چوپانان و گاو بندگان و خربندگان و کشاورزان و کسانیکہ پیوستہ شتر و شتران باشند و آنانکہ آواز را بلند و درشت نمایند در کشتہا و ستوران خود و منه الحديث ان الجفاء والقسوة فی الفدادين ای الذين تعلو اصواتهم فی حروثهم ومواشيهم وروی الفدادين بالتخفيف يعنی اهل البقر التی تحرث جمع

الفدان لاداة الحرث
(فَدَّادَة) بالتار خوک مرد بد دل و یخنف

(فَدْ فَدَا) بالفتح الغائین درشت و بای سخت و درشت و بلند و زمین برابر و ہموار و نام مروی
(فَدْ فَدَة) بالتار آواز شبیہ آواز مار کہ از پوست برآید
(فُدْ فُدْ) کہبد بلند و درشت آواز
(فُدَفِد) کلبط بلند و سخت آواز و شیر خفتہ جفرات شدہ

(ض) فَدَّ فَدِيدًا) بالفتح بانگ کرد یا سخت بانگ کرد یا بآواز ماند و بآواز مار کہ از پوست برآید وفَدَّ فَدِيدًا) دوید ویقال هو يُفَدُّ بالضم ويُعَدّ یعنی او میرساند مرا بوعدہ بد
(فَدْ فَدْ فَدْ فَدَّةً) دوید گریزان از درندہ یا از دشمن

(تَفَدْيد) متکبر شدن و فریبندہ در رفتار و بانگ و فریاد کردن و فروختن چیزے

ف د ر

(فِدْرَة) بالکسر پارہ از گوشت و از شب دانکوہ
(فَدَن) خرکتہ بمعنی فَدْر است کصبور فُدُور بالضم وفَدَرَة کمقدرة وبضم الدال جمع
(فِدْر) گفتہ کول و چوب رودہ شکن
(رجل فُدَرَة) کہزۃ مرد نخما رہ عدہ

(فَدُّود) کصبور بزکوهی کلان سال یا عام است فُدُد کتب ویضم جمع

(فادِد) کش سست باز ایستاده از کشتی فُدُد بالضم جمع وبزکوهی پیر یا عام است از بز پیر وجوان تواند

(وفُدُد) بالضم جمع وناقه تنها از شتران

(فادِرَة) سنگ بزرگ درشت سخت در سر کوه

(فُدُر) کمثل سیم وکودک خرد یا نزدیک بلوغ رسیده

(فِنْدِير) کقندیل پاره از کوه خرد

فِدْرَة وسنگ بزرگ بیرون جسته از سر کوه فِنْدِيرَة بالتاء مثله فیهما

(طَعامٌ مُفَدَّرَةٌ) کمقعدة طعام که شهوت جماع را بیرد وسبب قطع باه گردد ۰ ومَكانٌ مُفَدَّرَةٌ جای پر از بز کوهی

(ق) فَدَرَ اللَّحْمَ فَدْرًا سرد گردید گوشت پخته ۰ وفَدَرَ الْفَحْلُ فَدْرًا) بالفتح وفُدُورًا ست گشت کشن از کشتی وباز ایستاده ودین معنی از ضرب نیز آید

(طَعامٌ مُفْدِرٌ) کمحسن طعام قاطع باه

(وأفْدَرَ) ست گردیدن وباز ایستادن کشن از کشتی

(تَفْدِير) ست گردیدن وباز ایستادن کشن از کشتی وبلستن بنگ

ومجزآن يقال حِجارَةٌ تُفَدِّرُ إذا تكسر صغارا وكبارا

ف د س

(فُدْس) بالضم متنده فِدْسة کقردة جمع

(فَدَسِيّ) محرکة منسوب مرد ناشناخته نسبت يُقالُ فُلانٌ فَدَسِيٌّ ای لا يُعْرَفُ إلى ما ذا يُنْسَبُ

(وفَيْدَس) کحیدر سبوی کلان که مسافران در سفر دریای شور همراه گیرند لغة مصرية

(إفْدَاس) تنده افتادن در آوند وحفور

ف د ش

(رجل فَدِش) کتف مرد کول ونادان در کار

(ن) فَدَشَ رأسَهُ فَدْشًا) شکست سر او را

ف د ع

(فَدَع) محرکة کجی خرد گاه دست وپای چنانکه کف دست وپا چپ رویه برگردد یا رفتار بر پشت پای یا نمیده ومرتفع گردیدن پیش وپس کف پا چنانکه اگر گنجشکی بزیر پای مرد افتد در آید آزاری بدو نرسد یا آن کجیست در بند ها گوئے از جای خود زائل شده واین اکثر در ارساغ ستور خلقی باشد یا نمیدگی است میان کف پا واستخوان ساق منه حدیث ابن عمر انّ يَهُودَ خيبر دَرَّ فَعُوا ان بيت فَدَعت قدمه وگرمی مابین ران وسم ستور برآمدگی پیشگاه پل ستر الفعل من بابی منع وتا کل

(وفَدْعَة) محرکة جائے کجی از

وست وپای

(أفْدَع) مرد کهدست وپای وان رویه رفته وباریک شکم کف پا که بزمین نرسد ۰ وجمل أفْدَع شتر پل برآمده کج مابین ران وقدم

فَدْعاء مؤنث فیهما وبوصف به الظليم لان قوائمه صلاب خراف

(تَفْدِيع) افدع گردانیدن

(تَفَدُّع) کج گردیدن هردو گاه دست وپای ستور

ف د غ

(فَدْغ) بالفتح شکستن یا شکستن وکفانیدن چیزی کاو اک وروغن را بر روی طعام کردن والفعل من فتح

(فَدَغ) محرکة نمیدگی است در کف پا

(أفْداغ) آبیست وخرمایی در کوه قطن

(مِفْدَغ) کمنبر افزار شکستن

(انْفِداغ) از خشکی نرم وفروهشته شدن

ف د غ م

(فَدْغَم) کجعفر مرد نیکو صورت بزرگ هیکل وروی خوب پر گوشت وثرة آبناک

(فُدْغُم الرَّجُل فَدْغَمَةً) مجهولا پر گوشت روی گردید

ف د ك

(فَدَك) محرکة دهی است به بضع وهو الذی قضى فيه ابو بكر قال كانت لامه كان تضاوه فيه حقا وقال بعض الشيعة كان باطلا

فادان دهی است ابن أفْدَد فَدَكی پدر رُمَيْثا ادرعمرو بن ملاءم ۰ ونیز فَدَك نام پسر حام بن نوح علیه السلام قيل وبه سمي فَدَك بالجبل

(فُدَيْك) کزبیر موضعی است ۰ و أبُو فُدَيْك نام مردی خارجی

فُدَيكات قوم او

(تَفْدِيك) پنبه زدن

ف د ك س

(فَدْوَكس) کسفرجل شیر بیشه ومرد درشت اندام وشتر نیک لوانا بزرگ سبیل ومعرفة نام أخطل غیاث بن غوث تغلبی

ف د ك ل

(فَدَاكِل) بالفتح کارهای بزرگ وستر ک

ف د م

(فَدَم) بالفتح کنکاج ودور ماندن در سخن گران سست که فهم ومرد کول ودرشت بدخوی

فَدَمَة مؤنث

فِدَام) بالکسر جمع ونیز سرخ سیر رنگ

(فِدَام) گتاب دسن بند آتش پرستان وعجمیان که وقت آب خوردن بدان دهان را بندند و سر پوش ابریق وپالونه

فَدَام) کسحاب وشداد ومثله فیهما ودستار وپتوزه بند گاوان ویاس

(فُدُوم) کتنور دهان بند عجمیان وپالونه

(هو) فَدَمَ فاهُ وعَلَيْهِ والفِدام) دهان بند نهاد بر دهن فَدَمَ الثوب کذلك

ج ۳

(لہ قدم قدامۃ) بالفتح و
قدومۃ کشکارج گردید و ماندہ
در ماندہ در سخن و کول و درشت
خوی شدہ
(مقدم) مکرم جامہ نیک سرخ
رنگ یا جامہ سرخ کہ نہ غایت
سرخ باشد ✦ (ابریق مقدم)
ابریق سرپوش نہادہ بروے
(اقدام) جامہ را رنگ سرخ سیر
کردن
(ابریق مقدم) معظم آبستان
سرپوش نہادہ
(ثوب مقدمۃ) گاوان پا بقوز بند
وفی الحدیث انکم محشورون یوم
القیامۃ مقدمۃ افواھکم یعنی انہم
ممنوعون من الکلام حتی تکلم
ایدیھم وادجلھم
(تقدیم) سرپوش ساختن خور
وجزآنرا وسرپوش نہادن بر
ابریق و دہان بند بر دہان

ف د ن

(قدن) محرکۃ کوشک ستوار شدید
الدود و (قدان) جمع وزنگیست
سرخ
(قدان) کسحاب گاز زیاد و گاو تلب
ران مقرون بحمرۃ یقال ظفران
قدان کعنبان مثل فی الاکل
(قداد ین) بالتخفیف جمع و
(القداد ون) ذکر فی الدال والدم
اصحاب القداد ین کما یقال
المجانون الاصحاب الجمال کذا
(قدین) کزبیر دیست نبود او

غابور
(تقدیر) فربہ گردانیدن شتر را
و در راہ ساختن بنا را

ف د ی

(فدیۃ) بالکسر سرپہا ✦ وفدیۃ
الفطر) نیم صاع است از گندم و
یک صاع از جو ب دیگر و یقال خذ
علی ھذہ یتک وفدیتک یعنی
بگیر طوری را کہ بران بودی
(فدی) بالفتح والکسر مقصورا
سرپہا فداء کساء شلہ یقال
فدی لک ابی یعنی سرپای تو باد
پدر من وکذا فداء لک بکسر
الھمزۃ منونا عند البعض افا
جاء لام الجر خاصۃ لانہ
فکرۃ یرفدون بہ معنی الدعا
(فداء) کسحاب جمع چیزے در انبار ظ
یا انبار ہا از گندم و خود خرد و
جز آن
(ض) فداہ فدی) بالکسر مقصورا
و بالفتح وفداء ممدودا سرپہا دادن
و دست ✦ وفداہ بنفسہ سرپہا
دادن او خود را
(افداء) رقصانیدن پسر خود را و
انبار ساختن برای غرماء و زرد شدن
صحرا و بزرگ جسم گردیدن و
پذیرفتن سرپہای بندی یقال اقدم
الاسیر فافتدی منہ بنذیتہ
(مفدی) کمعظم نام مردی
(تفدیۃ) سرپہای تو باد پہای من
گفتن بقال فداہ واذا قال لہ
جعلت فداک
(مفداۃ) سرخ دیدن و سرپہا

واون کسی را
(تفادی منہ) خویشتن را روی
نگاہ داشت و پرہیز نمود و یک
شدورہای جست ✦ (تفادوا)
سرپہای ہمدیگر را دادند و اخر یدند
(افتدی بہ) سرخرید و سرپہا
داد

باب الفاء فصل الذال

ف ذ ج

(فوذج) بالضم گیاہے معرب
است

ف ذ ح

(تفذح) کشادہ نمودن ناقہ پایہا را
جہت کمیز انداختن
(انفذاح) بمعنی تفذح است

ف ذ ذ

(فذ) بالفتح تنہا و یگانہ (فاذ و
فذ ذ) بالضم جمع و اول تیر قمار
وھی عشرۃ اولھا الفذ ثم التوأم
ثم الرقیب ثم الحلس ثم النافش
ثم المسبل ثم المعلی وخاتمۃ الاطیس
ثم ھی للمصیبۃ والمنیح والوغد
(ثمر فذ) خرمای پراگندہ ✦ و نیز
(فذ) سخت راندن و دور کردن و
الفعل من نصر
(لک لنا فذاذا) بالضم یعنی
خورد پراگندہ گان گلنا فذاذا
بالضم والفتح مقصورا وفذاذا
کرمان لذلک (افذ) تیر قمار بہر
(مفذاذ) بالکسر گوسپند کہ یک
بچہ زاون خوی او شدہ
(فذفذ فذ فذ) پست و کوتاہ

شد تا بفریب و ناگاہ جہد
(شاۃ مفذ) کمقر گوسپند یک
بچہ زاوہ ولا یقال ناقۃ مفذ لانہا
لا تلد الا واحدا
(افذاذ) یک بچہ آوردن گوسپند
(تفذذ) ستیہیدن و خو بکار پرداختن
(استفذاذ) ستیہیدن و خود
رائی نمودن یقال استفذ بہ
ای استبد

ف ذ ل ك

(فذلک حسابہ فذلکۃ) بیایان رسانید حساب او پرداختہ
و فارغ شد از ان مخوذ من قولہم اذا
اجمل حسابہ فذلک کذا وکذا

باب الفاء فصل الراء

ف ر ء

(فرء) محرکۃ گورخر یا گورخر
جوان یا گورخر مرکرہ فراء کسحاب
مثلثہا افرؤ و فراء بالکسر
جمع وقیل مثل کل الصید یجوز فیہ
الفرا یعنی ہر شکار کہ از شکار گورخر
است بابدال الہمزۃ الفا لانہ حرف
واہ مثال موھۃ علی الوقف وکذا
نکھا الفراء محمد مستعری ✦ و نیز
(فرء) جزیرہ است در یمن
(امر فریء) کامیکہ از شگفت
نو پیدا

ف ر ب

(فراب) کسحاب ہیست قریب
سمرقند
(فراب) کریان دہی است

باصبهان (فِرْيَاب) بجر بال شهریست ببلخ یا آن (فِيْرِيَاب) کیمیا ریا (فَادِيَاب) کقاصعا است وفیریاب کیمیا شهریست بخراسان و (فَاکَاب) کنابا طناحیه است پس جوی سیحون راوهی بلکة اتراد (تَفْرِيب) بدو اتنگ نمودن زن کس را

ف ر ب ج

(اِفْرَنْبَاج) بریان شدن پوست بره وخشک گردیدن بالای آن یقال افرنبج جلدُ الحمل اذا شوی فیبس اعالیه

ف ر ب د

(فِرَبْر) کسجل دهی است بخارا را

ف ر ت

(فِرْت) بالکسر میان دو انگشت سبابه وابهام (فُرَات) کغراب آب خوش ونیک شیرین یقال ماءٌ فراتٌ ومیاهٌ فراتٌ ودریا وجوی کوفه (فُرَات) بن حیّان عجلی صحابی است (فُرَاتَان) فرات ودجله (مِیاهٌ فُرْتَان) کسکران آبهای شیرین وخوش (فَرْتَنَی) بالفتح مقصور ازن زناکار نافرمان (ت) فَرُتَ فُرُوتَةً تباه کار گردید وزناکار گردید (س) فَرِتَ فَرَتًا مرگست فرو گشت سپس دانشمند

(ك) فَرُتَ الماءُ فُرُوتَةً بالضم شیرین گردید

ف ر ت ج

(فِرْتَاج) بالکسر نشانی است مرشتر از او موضعیست ببلاد طی

ف ر ت ك

(فَرْتَك) کجعفر شاخ کوهی است بکرانه دریای هند متصل یمن یا آن راس الفرتک است (فَرْتَكَة فَرْتَكَةً) ریزه ریزه کرد آنرا وفرتک کام نزدیک گذاشته رفت وفرتک عمله تباه گردانید کار را

ف ر ت ن

(فَرْتَن) کجعفر نام زنی (فَرْتَنَة) سخن را به نیکو روشن بیرون آوردن وباواز نرم گفتن وگام نزدیک گذاشته رفتن (فَرْتَنَى) بالفتح مقصور ابچه گفتار وزن زناکار و داه ونام زنی وکوشکی در مرد رود وکنیزکی است وبدینمعنی بدون لام آید

ف ر ث

(فَرْث) بالفتح سرگین در شکنبه فُرُوث جمع ودرشتی غیر لغة فی القاف (مکانٌ فَرِثٌ) کتف جاییکه نه کوه است ونه ریگ (فُرَاثَة) کغرابه آنچه در جگر و شکنبه باشد (ن) فَرَثَ کبده زد بر جگر او وما انگها کرد ندوست سبزه گردید

دیگر فرث شوریدن حمل من باردار (ض ن) فَرَثَ الحمل فَرْثًا خوزریرک غرملا شگافته بیرون و پراگنده کرد آنچه صان بود فرث بالکسر کذلک (س) فَرِثَ فَرَثًا مرکیسیر گویه وفرث غلة القوم پراگنده ومتفرق گشتند (اِفْرَاث) جگر وشکنبه شگافتن و انداختن آنچه در آن باشد وسخن چینی نمودن وبه بلا انداختن یا پیش آوردن کسی را تا هدف ملامت مردم گردد (تَفْرِيث) بر جگر حیوان زنده زدن (تَفَرُّث) شوریدن حمل من باردار (اِنْفِرَاث) بمعنی تفرث است متفرث لغتست از ان

ف ر ث د

(فَرْثَدَ جُبُهُه فَرْثَدَةً) بسیار وپر گوشت گردید روی او

ف ر ث ط

(فَرْثَطَة) فروهشته ونرم افتادن در هیمن

ف ر ج

(فَرْج) بالفتح اندام شرم جای وجای ترسناک وسرحد ملک کفار ومابین سر ود پای اسب وشهر سیستان است بوصل ملاحیست نزدیک اصلح (فَرْجَان) وریگ خراسان و سجستان یا ند وخراسان است (فَرْجَة) اشلثة رهای از غم

وامدووه بیرون آمدگی است کی دوشوارسی (فُرُج) بالضم وبضمتین آنکه راز را پوشیده نشد ویکسر و کمان دو رزه وزن با یک جامه وپی فُرُج بالضم شهریست بفارس از ان شمر است علی بن حسن بن علی محدث (فُرْجَة) بالضم رخنه وشگاف منه فرجة الحائط وبینهما فرجة ای انفراج (فَرَج) محرکة پیوستگی اماسگی شرم جای وبهم ناپیوستن هر دو سرین جهت ضخامت وبزرگی والفعل من سمع وکشایش ودور کردن اندوه را یقال فرج الله غمّک عنک والفعل من ضرب و محمد بن یعقوب فرجی محرکة منسوب بازا بدیست (فَرِج) کتف پیوسته کشاده عورت (فُرُوجِم) کامیر کمان دور زه دار سرد و ناقه که نخستین بار آرد (فُرُوج) کصبور کمان کشاده گوشه ها (فَارِج) اشتر ماده که سپس نهادن دشمن مکروه باد وکشن کمان دو رزه و دور کننده اندوه (اَفْرَج) آنکه هر دو سرین وی جهت بزرگی باهم نپیوندد وآنکه شرم جای او پیوسته منکشف باشد فرجاء کحمرا مونث ورجل افرج الثنایل مرد کشاده دندان

فرج

پیشین
(فُوُوج) کنتور پیرامن طفلان و قبا از پس شکافته و چوزه ماکیان و بیضه مُفَوَّجَة مؤنث فَوَاوِجُ جمع
(فَوَاوِجَان) بالفتح وهیئت بمرواست
(اِفْوِجَة) کزبرجة شکاف قباد شکاف دار بزین وشکاف اکشتان تَفَاوِيجُ جمع و رِجْلٌ يَفْوَجُ مرد بدال سست و بالنون لغة فيها
(رِجْلٌ يَفْوَجَانٌ) بکسر الثاء الفوقیه مرد بدال سست جلّ يَفْوَجَاءُ بالمد مثله و بالنون لغة فيها
(مُفَوَّج) کمحسن ماکیان باچوزه و تیر انداز نیکو که روزی ناگاه مهارت او متغیر گردیده و بنو مُفَوَّج قبیله است
(مُفَوَّج) کمکرم کشته کردوشت و درانده یافته شود و انکه الاسلام آورده و باکسی موالات نکرده و منه الحديث لا يَرِثُ فِي الإسلام مُفَوَّجٌ ای اذا جنى جناية كان على بيت المال لانه لا عاقلة له ويروى بالجيم والحاء
(اِفْوِجَاج) گذاشتن و یک سو شدن يقال اِفْوَجُوا عن الطريق والفيل ای تَنَكَّبُوهُ واِفْوَجُوا عن المكان ای تَرَكُوهُ
(مُفَوِّج) کمعلم شانه و انکه آرنج او از بغلش دور باشد
(تَفْوِيج) کشادن و بیرون دور

کردن اندوه و پیر شدن
(اِنْفِوَاج) رخنه و شکاف و شکاف شدن

ف ر ج ذ
(فَرْجَارَذ) بالفتح پرکار لمعرب واست

ف ر ج ل
(فُرْجُل) کبر ذون پشت خار ستور
(فُرْجُلَة) پاز یکه گیر دور نهاده شافتن

ف ر ج م
(اِفْرِنْجَام) از بیرون سوخته گردیدن گوشت و بریان شدن آن

ف ر ج ن
(فُرْجُون) کبر ذون پشت خار ستور
(فَرْجَنَ الدَّابَّةَ فُرْجَنَةً) پریشت خار خاریدن پشت ستور را

ف ر ح
(فُرْحَة) بالضم شادمانی و فیروزگی
(فَرَح) بالفتح شادمانی و فیروزگی
(فَرِح) کفرح شادمان و فیروزه
(فَرِحَة) مؤنث منه قوله تعالى إِنَّ اللهَ لا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ای البطرين
(فُرُوح) کصبور فیروزه و شادمان
(فَرُوحَان) کسکران شادمان و فیروزه
(فَرَاحَى) کسکاری و فَرْحَى کسکری جمع فَرْحَانَة مؤنث و نیز فُرُحَانَة

سماروغ سپید
(مِفْرَاح) بالکسر نیک شادمان
(ش) (فَرَح فَرَحًا) محرکة شادمانی نمود و فیروزه فَرِح بِهِ كذلك فَارِح و مُفْرِح بدو نعمت ازان
(مُفْرِح) کمکرم نیازمند محتاج مغلوب و انکه نسب او شناخته نگردد و سوالات نکرده باشد و کسته که میان دو دوده یا دروشت و دورد یافته شود وفي الحديث لا يَتْرُكُ الاسلام مُفْرِحًا قال الزهري المُفْرِح المقذوح يُقْضَى جنده ديته من بيت المال ولا يتوارث هذا دينا
(اِفْرَاح) شاد کردن و گران ساختن وام کسی را يقال مَا يَسُرُّنِي بِهَذَا الامر مُفْرِح
(مُفَرِّح) محدث شادمان و دارو مقوی دل
(تَفْرِيح) شادمانه کردن

ف ر ج
(فَرَج) بالفتح والقصر رفتاریست و آن همچنان رفتن باشد
(فَرَجَ فَرْجَهُ وَشَيْئَهُ فَرْجَةً) دوری گذاشت میان هر دو پای خود در رفتن

ف ر خ
(فَرَخ) بالفتح چرنده و درنده را هر حیوان و نبات فرخة مؤنث
(فُرُوخ) کفلس و اَفْرُخ و فِرَاخ
(فُرُوخ) بالکسر
(فَرْخَة) بالفتح
(وفِرْخَان) بالکسر جمع و مرد و اندرانده و گشت آماده خوشه نهادن و علمیت و هیئت مغز سر
(فَرْخَة) بالتا سنان پس
(فُرُوخ) کزبر لقب ابن هرمز روان محدث و فلان فُرُوخ فُرُوخ يعني اولاد قریش است و هذا تصغير تعظيم
(فَرُّوخ) کتنور پدر اسمعیل و اسحق ابو العجم که در وسط بلاد اند
(مَفَارِخ) بالفتح جاهای چوزه بیرون آوردن مرغ
(س) (فَرَخَ فَرْخًا) بیرون شد ترس او و آرامید و فَرَخَ إِلَى الأَرْضِ) دوسمید بزمین
(مُفَرِّخ) کمحسن مرغ باچوزه
(اِفْرَاخ) چوزه بیرون آوردن مرغ و بیضه و بیرون گردیدن ترس و بیم نزول يقال قُلْتُ هَذَا لِيُفْرِخَ وَعْكَكَ عن رَوْعِكَ ای ليخرج فزعك عن قلبك واِفْرَخَ رَوْعَكَ ای سكن جاشك و آهكار گردیدن کار و پیدا کردن راز را يقال أَفْرَخَ القَوْمُ بَيْضَهُمْ اذا أَبْدَوْا سِرَّهُمْ متعد لازم
(تَفْرِيخ) کزبر تقریخ چوزه برآوردن مرغ و بیضه و از دل بدر رفتن ترس و بیم و ترسیدن و درعناک شدن و سست گردیدن يقال تَفْرِيخُ اللَّقْوَةِ ای ضَعْفُهَا ای صَادَفَهَا كالإفراخ
(اِسْتِفْرَاخ) جست چیزه جا از قفس

کہ خود و ہمزاں وجہت چوزہ بیرون آوردن داشتن

ف ر د

(فَرْد) بالفتح تنہا و نصف نیم کہ لاق باشد فِراد بالکسر جمع و نیز فَرْد اللہ عزوجل لاشریک لہ من خلقہ و لا مثل لہ مرد بیمانند و سیف فَرْد شمشیر بے عدیل یا جوہر افراد جمع فُرادیٰ بالضم والقصر مثل علی علیٰ قیاس کالَمی جمع فَرْدان و یک جانب ریش و گوش یک لخت و شئ فَرْد چیز یگانہ و یک و لا یجوز فُرْد بالضم فی ہذا المعنی و موضعیت و زیادت فَرْد یائی فَرْد صحابیست و حفص الفرد مصری است و نیز فَرْد شمشیر عبداللہ بن رواحہ و نیز افراد النجوم ستارگان روشن و ستارگان کہ در کرانہ آسمان برآید فُرُود النجوم بالضم کذلک فَرْدَة با التا موضعی است و کوہی بیابانیہ و کوہے دیگر بنی طی را و آبیست مرخم مرا و ہو بالقاف

(فُرْد) بالضم موضعیت و بالکسر جائے دیگر

(فُرُدات) بالضم پشتہا و فُرُکات بضمتین موضعیت

(فَرْد) مرکبتہ یگانہ و بے نظیر یقال شئ فرد و سیف فرد شمشیر با جوہر و بی عدیل سیف فُرْد لغتے مثلہما

(شئ فَرْد) الف چیز یگانہ و سیف فَرْد شمشیر بے مانند و بے جوہر

(فَرْدَة) کہ تنہا رونده

(فُرَدَة) کدو کہ یگانہ روید و نیز شمشیر با جوہر و بیمانند

(فُرَيْد) کامیر یگانہ و یک شبہ و مصرعہ کہ فاصل باشد میان مواید و زر فَرائِد جمع و گوہر نفیس

فَرِيدَة بالتا منظومہ مروارید در رشتہ کشیدہ فصل یافتہ بغیر خود و فَرائِدُ الدُّرَر کبار و نیز

(فَرِيد) استخوان یگانہ پشت کہ میان آخر محالات شش گانہ پائین مہرہ گردن و میان مہرہ شش گانہ بالائے استخوان سر ین است فَرائِد علی الجمع مثلہ و سیف فَرِيد شمشیر جوہر دار و بیمثال

(فَرُود) کصبور یکتا و یگانہ و ناقہ تنہا چرندہ

(جاؤُا أفرادًا) کغراب و کتاب منونین و مفتوحتین بلا تنوین یعنی آمدند یکی بعد دیگرے

(فَارِد) یگانہ و درخت یکسو و تنہا و آہو ماندہ جدا ماندہ از گلہ و موضعیت کوہے بنجد و سکر فارِدی شکر جدا و سپید

(ناقَة فارِدَة) ناقہ تنہا چرندہ و (مَفْرَدَة فارِدَة) درخت کنار جدا از کنار ستان

(فَوارِد) بالفتح شتر ماوگان کہ محمول بالان ماندستن نتوانند

(فَرُودان) کسکران یکتا و یگانہ و یک

(جاؤُا أفرادًا) بالضم مقصورًا و فُرادی یعنی آمدند یگان یگان

(فَرْدی) کمزی جائیست

(فَرّاد) کشادہ و مروارید فروش و فریب سازندہ و فروشندہ آن

(فَرُود) بفتحتین و سکون الواو و ضم الدال و سیف فَرُود شمشیر بے مانند جوہر دار

(فُرْدُود) کعصفور ستارگان صف کشیدہ پس ثریا

(فَرْدَاد) بکسرتین و سکون الواو در خیست و جای و مدآن موضع است قرفی الرمہ

(فَرْدَيْن) بالفتح کاریزی است و لفلانہ فَرْدَيْن یعنی دیہ لہ و باد یگرے نبود

(ناقَة مِفْرادٌ) بالکسر شتر مادہ تنہا و رچہ گاہ

(ص س ل) فَرَدَ فَرْدًا تنہا و جدا شد و (فَرَدَ بالأمر) تنہا در آمد آن و تنہا کرد کار را

(مُفْرِد) محسن زن و بوسپند و بز آن کہ یک بچہ آوردہ باشد

(انْفِراد) تنہا و کار کاری در آمدن و تنہا کردن چیزے را و یکسو نمودن و جدا کردن و بیغامبر فرستادن

یقال أفرد الیہ رسولًا ای جہزہ و یک بچہ آوردن مادہ و لا یقال فی الناقة لأنہا لا تلد الا واحدًا

وج مفرد گذاردن

(مُفْرَد) محدث فقیہ و کرانہ گزین و گوشہ گیر از مردم ہیت

(تَفَرُّد) فقیہ شدن و گوشہ گرفتن و کرانہ گزیدن از مردم برعایت و محافظت برامر و نہی خدائے

(تَفَرَّدْتُ بالأمر) تنہا کردم آزا و (تَفَرَّدَ) تنہا و یگانہ شد و یکسو گردید

(اسْتَفْرَدَ الشئ اسْتِفْرادًا) تنہا برآورد آزا از میان یاران خود و نیز اسْتِفْراد تنہا کردن کار و تنہا گذاشتن یقال اسْتَفْرَدَ کذا ای انفرد بہ

(مُنْفَرِد) تنہا

(انْفِراد) [redacted] تنہا شدن و تنہا کردن کاریرا

ف ر د خ

(مُفَرْدَخ) کمدرج بالفتح مرد اسطبر نازک و نرم اندام خوش عیش

ف ر د س

(فِرْدَوْس) بالکسر و فتح الدال رود بارہ کہ در آن سرگونہ گیاہ بسیار و بوستان کہ تنگ و در ہر گونہ گل عز

گاہ داشت اسرو نہی خدائے عز ذکرہ طوبی للمفردین وسبق المفردون وہم المفترون بذکر اللہ تعالیٰ آنکہ خود با یماندہ مال و ولدات او ہلاک گشتہ باشد و (ذَكَرٌ مُفَرِّدٌ) سوارکہ با او جز مشترلو نباشد

(نَصْبٌ مُفَرَّدٌ) کمعظم مصمتہ زر و رشتہ کنیدہ فصل یافتہ بشبہ و جز آن

(تَفَرْدُل) فقیہ شدن و گوشہ گرفتن و کرانہ گزیدن از مردم برعایت و محافظت برامر و نہی خدائے

(تَفَرَّدْتُ بالأمر) تنہا کردم آزا و (تَفَرَّدَ) تنہا و یگانہ شد و یکسو گردید

(اسْتَفْرَدَ الشئ اسْتِفْرادًا) تنہا برآورد آزا از میان یاران خود و نیز اسْتِفْراد تنہا کردن کار و تنہا گذاشتن یقال اسْتَفْرَدَ کذا ای انفرد بہ

(مُنْفَرِد) تنہا

(انْفِراد) [redacted] تنہا شدن و تنہا کردن کاریرا

ف ر د خ

(مُفَرْدَخ) کمدرج بالفتح مرد اسطبر نازک و نرم اندام خوش عیش

ف ر د س

(فِرْدَوْس) بالکسر و فتح الدال رود بارہ کہ در آن سرگونہ گیاہ بسیار و بوستان کہ تنگ و در ہر گونہ گل عز

هر قسم میوه (اشته باش وهشت) وذلك فرضة هريبة او دويبة لقلة اسنانه فرازيه فرازيس جمع وهو غزال ريست قريب يا مه مرينى پر يوح وراو آلى مرينى تميم را فرديك كونه وقلعة فردوس در قزوين است ونيز فرادبس موضعيت نزديك دمشق ايضا اليه باب من ابوابها وموضعيت قريب حلب ميان بريه خساف وخاضه على فردوس، كعصفور طعام جزلان كه پيش مهمان نهند (رجل فرادس) كعلابط مرد سطبر استخوان (صدر مفردس) بفتح الدال سينه فراخ (فرزدس الجملة فرزدسة نيك پركرده خورد را ونيز فرزدسة كد حرجة كشادگى وفراخى ومنه الفرزدوس وبرزمين افكندن وبرزمين زدن

ف ر ذ ح

(فرذوذعة) كعصفورة شعب كوه عن العزيزى وقيل صوابه بالقاف

ف ر د

(فرّ) بالفتح گريزنده نكرد مؤنث نشيه وجمع دردى يكسان است ومنه الحديث هذا ان فرّ قريش افلا ادركه على فسر بقى فرّها (فرّ) بالضم برگزيده دردى قوم (فرّ) بالتشديد ماده شتر گريز (فرّ) بالفتح وكسر الفا جاى گريز (فرس فرّ وفرّاء اسب زود ونيكو گريز ياصاح انكه بردى گريزند وقرى ابن الاثير عبر عن الموضع بلفظ الآلة وهو عند البصريين من افراد الانسان (ض) فرّ فلان يفرّ فرّا بالفتح وفرارا بالكسر ويفتح الفار وكسرها گريخت وپوشيده وفرّ الدابة يفرّ فرّا وفرارا (مثله) نگرست فلان فلانا ستور را تا سال آن معلوم نما يا ومنه المثل الجواد يعثر فوارّ عدرحق شخصى گويند كه ظاهرش شاهد باطن ومنظرش مغنى از اختبار واستجلاش ماننده وفرّ عن الامر بازگرديد از كار ويد از كار واين هر دو از نصر نيز آيده وفرّ الارض (فرّا) مجهولا سپاهى بر گرويد (فرفرة فرفرّا) بانگ زياد كرد اورا وفرفر فى الكلام آميخت سخن بر او فرفرة وفرفر الشئ كه كست زلو بريد جنانكه دى را او نشانده وفرفر الرجل در رسيد ناموس ديرا او ديده وفرفر البعير افشا ماند ام راو

(فرّاد) كشاد وسخت گريزنده وپويه وده (فرّاء) بالفتح زن نيكو نمايان كردار خورش آينده (فرّة) بضمتين وقد تفتح الهمزة سختى وآميزش وفرّة الحرب سختى گرماواول آن (فرزن) كنعلين موضعيت (كتيبة فرّى) كفرى لشكر شكست خورده (فرفر) كهدد بره ميش وبزو گاو ساله وحشى يا بره وبره وبزغاله وشير كه نيفشاند وبشكند حريف خود را او مرغيست فرفر كزيرج مثله وعمر بن فرفر بهذامى مهترى وائل (فرفر) كعصفور پست بزينوت وكودك جوان وشتر فربه كجنشك وشتر كه بخورد وتشخوار كند ومرغى است (فرافر) كعلابط گوساله وحشى او بره وبره نر ميش وآنكه بشكند هر چيز را او كودك جوان وپست بزينوت ومردگول وناداندكار واسب كه در دهن بخبايد لگام را وشير كه بيفشاند وبشكند قرين خود را فرافرة (فرافرة) باتا رمثله وشتر كه هرگاه خورد وتشخوار كند وفرافر اسب عامر بن قيس قشيرى وشير عامر بن يزيد كنانى (فرفار) بالفتح مرو سك وآنكه بريك لمش نمايد وبسيار گوى هرزه

(فرّة) بالتاء آميخ ش سختى وفرّة الحرب سختى گرماواول آن وبزگزيده ورودى تو ومقال مفرّة الفحماى من خيادهم وجحاجحهم الذى يفترّ عنه (فرّكه) كهر مو بسيار گريزنده ودويدن وفاروق) گريزنده فرّ بالفتح جمع كرگب وركب (فرّوق) كاميره برده ميش وبزغاله وگاو ساله وحشى يا بره وبره نر فرّاد كغراب جمع نادر اقال ابو عبيدة لم يأت على فعّال بالضم شئ من الجمع الا حروف وهذا احدها ودهن وجاى مست نهادن راكب از يال اسپ ونيز فرّوير پدر قيس است از بنى سلمه (فرّ بن عنين بن سلامان) كز بير است (فرّاء) كغراب بره ميش وبزغاله وگاو ساله وحشى يا بره وبره نر يا جمع فريد است نادر او منه المثل فرّ والحمار استبهال الحمار ودرحق شخصى گويند كه از بحث شرع بير واجتناب ضرورى باشد تا كه هر كه در صحبت او آيد بفضل وى مشتغل گردد وذلك انه اذا شب احد فى النزوان قيل تراه غير فرّ النيروه (فرّد) كصبور گريزنده فرودة بالتاء مثله وزان گريزنده از مرد وبهرى وبره وميش وبزغاله وگاو ساله وحشى يا بره وبزغاله نر فرّود كصبور

بشتافت وگام نزدیک نهاد و
و بسیار گفت و چست گردید و
فَرْفَرَ الْفَرَسُ) بگام گام دویدن زد
و سرعت نمود و (فِرْفِرَةٌ) مرکب فرفار
آتش افروختن و در میان نیک و
جزآن را وشاد و مانی نمودن
(ایام مُفَرْفِرَاتٌ) بالضم و کسر الفا
روزهای گذشته را گردانید اخبار را
(اِفْرَوَّاد) گریز ایندن و دندان نشتر
افکندن ستور و بر آمدن جزآن
و باکسی چیزی نکردن کذا فی المنتهی
و به شمشیر شکافتن سر را و بعدی
بالبار
(فَرْزَبَنِی) خندیدن بر سن
(فَرْقَدُ) از همدیگر گسختن دو
گروه
(اِفْتِرَاد) نرم خندیدن و لب
شیرین کردن از خنده و دور شدن
تند رو بکردن چیزی را

ف ر ذ

(فَرْذ) بالفتح زمین همواره پست
و نیز فَرْذ جدا نمودن چیزی را
از چیزی و افعل من ضرب
(فُرْذ) بالتار راه بر پشته
(فِرْذَة) بالکسر پاره جدا کرده از
چیزی
(فُرْذَة) بالضم کیاره و نوت و پرداز
کاری و راه در پشته و کوهیست
بیامه
(فَارِز) عبد موچگان سیاه تقفان
خبیث و چگان سرخ و السانی فَارِزِیّ
زبان روشن و کلام فَارِزِیّ سخن
پسند اور وشن
(فَارِزَة) راهی که بکنار ریگ
نرم بلند هموار رود
(فُرُوز) کتل بنده سیم یا آماد
صحیح پر گوشت نازک اندام
(فَرُوزَان) کسکران و بیست
(فِرْزِنَان) بالکسر فرزین شطرنج
معربست
(فَرْزِیز) بالکسر موضعیست
(فَیْرُوزَج) بالفتح و ضم الراء
صحابی است و پسر انس صحاف
و سعید و عبد الله ازدی روایت
حدیث کنند موفیروز همدانی
(وَادِی) زمان جاهلیت و اسلام را
در یافته و گاهی از صحابه شمارند
آنرا فَیْرُوزَاباد) و یکسر شهری
است بفارس از آن شهر است
مجد الدین ابو طاهر محمد بن یعقوب بن
محمد بن ابراهیم بن عمر بن ابی بکر
بن فضل الله بن امام ابو اسحق
ابراهیم فیروزآبادی شیرازی
قرشی تیمی صاحب قاموس و بهی
است و دران نزدیک مرو شاهجان و
قلعه است استوار و محکم با فدربیجان
و دهیست بسواد هرات و دهی
نزدیک مکران و شهری بهند و
(فَیْرُوزْقُبَاد) شهریست قریب
باب الابواب و ناحیه است بسغداد
و (فَیْرُوزْکُوه) قلعه است
استوار میان هرات و غزنین و قلعه
دیگر نزدیک کوه دنباوند
(اَلْفِرِیزُ الْحَائِطِ) بالکسر لبهای
دیوار بخشت فرو گرفته معرب
است و نیز اَلْفِرِیزُ سوی خشت
درج برآورده و در زنده
(ثَوْبٌ مَفْرُوزٌ) جامه حاشیه دار
و جامه دوخته
(فَرْوَزَ فَرْوَزَةً) بمرد و هلاک
گردید
(اَفْرَوَزَهُ الصَّیْدُ اِفْرَوَازًا) دست
داد شکار باندا ختن و قادر گردانید
جثه نزدیکی دهی هرات اَفْرَوَزْهَا جد
کرد آنرا و تمیز داد
(تَفْرِیز) جدا نمودن و قطع کردن
کاری بر کسی تَفْرِیزَة) مثل فیها
(مُفَارَزَة) جدا کردن دو شریک
از یکدیگر
(اِفْتِرَاز) بس و قطع کردن حکم
جزاهل خود یقال اِفْتَرَزَهُ وَدُونَ
اَهْلِ بَیْتِهِ اِی قَطَعَهُ

ف ر ذ ق

(فَرْذَق) کسفرجل گرده نان
که در تنور افتد فَرْذَقَة یکی و نیز
نان یا فَرْذَقَة زواله معرب
پرازده یا عربیست مصنوع از فَرَزَ
وَدَق بدان جهت که پاره است که
از دقیق جدا کرده اند فَرَازِق جمع
والقیاس فَرَادِد و نیز فَرْذَق)
لقب همام بن غالب بن مُقَعْصَع

ف ر ذ ع

(فُرْذُع) کقنفذ پنبه دانه
(فُرْذُعَة) بالتار پاره از گیاه
فَرَازِع جمع و معرفته نام یکی از
هشت ترکس نقمان
(اَلْفَرْزَع) قطعه قطعه گردیدن
گیاه

ف ر زل

(فَرْزَل) کزبر سیج قید و کاذیه مقرض
آهنگران
(رَجُلٌ فُرْزُل) کتفنذر و درشت
تندار
(فَرْزَلَهُ فَرْزَلَةً) بندی کرد آنرا

ف ر زم

(فَرْزُوم) کعصفور کنده موزه
دوزان و کالبد کفشگران کهران
کفش را اندازه نماینده و رسی
القاف

ف ر زن

(فَرْزَان) بالکسر فرزین شطرنج
معرب است فَرَازِین) جمع
وقدمر

ف ر س

(فَرَس) بالفتح موضعیست
مرهذیل را یا شهری از شهرهای
ایشان
(فَرْسَة) بالفتح باد که در پشت
نشیند یا ریشی است که در گردن
بر آید
(فُرُس) بالکسر گیاهی یا آن
نضناض است یا بروقع و درخت
دفلی
(فَرَس) محرکه اسپ نر و ماده
فَرَسَة) مؤنث اَفْرَاس و فُرُوس
بالضم جمع فَرِیس مصغر آن و
اِذَا اَرَدْتَ الْاُنْثَی خَاصَّةً قُلْتَ
الْاُنْوِیَة بالتاء و فی المثل هما
کَفَرَسَیْ رِهَانٍ در حق آن
دو شخص بهم پیشی گیرنده گویند
تا غایت برابر باشد هذا

التشبیه فی الابتداء لان النهایة لا تخلی عن الشابق لاحقا له و (ربیعة الفرس) بالاضافة موفی ام فی (فریس) کامیر کشته فرسی کقتلی خبیر و (فریس بن تعلبة) تابعیست

(فریسة) کعینة شکار

(فواس) کسحاب لونی از حرمای سیاه جرمشهریز

(فروس) کصبور شیر بیشه

(فراس بن یحیی) گلتاب همدانی کوفی کاتب محدث

(ابو فراس) کنیت شیر بیشه و کنیت فرزدق و ربیعة بن کعب صحابی و کنیت حارث بن سعید همدانی شاعر

(فراسة) بالکسر نامی نشان و نظر اسم است تفرس را و منه الحدیث اتقوا فراسة المؤمن

(فارس) سوار یعنی صاحب است مثل لابن صاحب لبن فوسان بالضم و فوارس جمع و هو شاذ لان فواعل جمع فاعلة او فاعل اذا کان صفة للمونث نحو حائض و حوائض و طالق و طوالق و ما کان لغیر الادمیین مثل جمل باذل و جمال بواذل و حائط و حوائط فما ذکرنا یعقل فلم یجمع علیه الا فوارس و کذلک و ضوالک و اذا کان الرجل علی ذی حافر یرد و ثانا کان او فرسا او بغلا او حمارا قلت فرسیا فارس علی بغل و فارس علی حمار و شیر بیشه و دلاور و نیز فارس

معرفة پارسیان و ممالک آنها

فارسی منسوب بدو و رجل فارس المنظر بمعنی کریم النظر و نشان بداند و نیز فوارس چند کوه ریگ است در دو منا

(فوسان) محرکة جزیره است آبادان به بحر یمن و اسم قبیله لیس باب ولا بام و انا هم اخلاط من تغلب اصطلحوا علی هذا الاسم و از ان جماعت است عبید فرسانی

(فواس) کشداد شیر بیشه

(فوانة المرأة) بضم اول تدبیر و امور خانگی

(فوارس) کعلابط شیر

(فوتاس) بالکسر رئیس و مهتر روستایان فوانیة جمع و شیر

سطبر گردن و سخت دلیر و نیز

(فرناس) نام مردی از نبی سلیط

(فرسن) پسل شتر مونث آید و النون زائدة

(فرسیس) صغری فرسیس کبری بالفتح دو ده است

(ف) (فرس) فریسا و فرسا بالفتح فرو کوفت و شکست

استخوان گردن شکار و نیز فرس شکار را فکندن شیر و شتر بهر طور که باشد و قد یعنی الفرس فی الذبح و هو کسر عظم الرقبة قبل ان یبرد

(س) (فرس) فرسا پیوسته خورد

خرمای فراس و فرس الفرس چرانیدن فرس را

(ک) (فرس) فراسة بالفتح و فروسة و فروسیة بضم جانبک و نیک ماهر گردیدن در سواری و شناخت اسب و سواری کردن و نیز فروسة و فروسیة سواری و اسب شناسی

(افراس عن بقیة ماله) افراسا گرفت مال او چیزی گذاشت آن

و نیز (افراس) غفلت کردن شبان تا گرگ گوسپندی را از رمه یا بهره و پیش گذاشتن ستور را تا شیر شکار آن کند و او را بدید یقال افرس الرجل الاسد حمارة اذا ترکه لیفرسه و بنحو هو

(تفرس) دانستن بعلامت نشان و ثبات ورزیدن و نمودن بردم که او سوار و ماهر بسواری است

(مفرس) منبسیا للفاعل شیر بیشه

(افواس) شکار افکندن و شکستن و کوفتن استخوان گردن شکار را و قیل لا یقال الا افتراس للاسد و یقال اکل الذئب الشاة

ف ر س ح

(فرساح) کقرطاس زمین پهن فراخ

ف ر س خ

(فرسخ) کمفرز آرامش و آسایش و ساعت و فرسنگ که مسافت سه میل باشد لغت است با شیمیت یا مسافت دوازده هزار گز فراسخ جمع و خنه و شگاف و چیزی رخنه کاه ضد و مدت دراز و آن عیان حرکت سکون و چیز بسیار که منقطع و پیوسته نگردد

(سراویل مفرسخة) بفتح السین از فرسخ

(فرشخة) فرو نشستن سر دمه تفرشخ فرو نشستن سر دمه تب و زایل شدن غم و اندوه

(افرشاخ) بمعنی تفرشخ

ف ر س ق

(فرسق) کزبرج شفتالو یا نوعی از ان لغة فی الفراسک

ف ر س ک

(فرسوک) کزبرج شفتالو یا نوعی از ان تنک پوست یا رخ رنگ یا شفتالو را رخته خود شگافته گردد

ف ر س ک د

(فارسکود) بفتح الراء دهیت بزرگ بمصر

ف ر س ن

(فرسن) کزبرج پسل شتر و سم گوسپند و النون زایدة و قد ذکر

(فراسن) کعلابط شیر بیشه

(فراسیون) بالفتح و کسر السین گندنای کوهی جلاء مدر مفتح للاخلاط الغلیظة مدر مفتح للسدد نافع لعضة الکلب

(مفرسن الوجه) بنیا للمفعول بسیار گوشت روی

ف ر ش

(فرش) بالفتح بساط افکندنی و گشت برگ گسترده و درشت فراخ و جای گیاه ناک نشتران بیزه و منه قوله تعالی و من الانعام حمولة و فرشا و جزو دو باریک از درخت مهیزم

قال الفراء علمته فرغ بجميع ذلك ان يكون مصدر (فرغ) بمعنى خلا ◆ فرشها فرشا اتخذ لها بساطا و حال و اندوه سخت و گاو گوسپند و ستور کشتنی و خوردنی و اندک کشادگی دریا یا شتر وان محمود است و دروغ ◆ و نیز فرش (رد و بدل) است میان علیس الحمائم و صحرات اتمام که الحضرت صلی الله علیه وسلم و ران فرود آمده ◆ و فرش الحیی (موضعیست) و فرشة (بالکسر) بمعنی فرش یقال هو حسن الفرشة و فریش (کامیر اسپ یا ده هفت روزه بچه داده و گذاشته حافر بعد بتاجها بسبعة ایام و هو نیز اوقات الحمل علیها و اسپ یا ده نوزاده و منه لکم العارض و الفریش و فراش جمع او و ختر وطی کرده و در و ان بن مجالد بن علقمة بن فریش آنکس است که درخون امیر المومنین علی کرم الله وجه با ابن ملجم شریک بود (فراش) کسحاب گل لای تنک شده بر روی زمین و غوره ای شراب و وشاب قطرهای خوی رود و رگ سبز رنگ است زبان مانند و آهن پاره که بدان فار ستور را بکام زگام بندند (فراشة) کسحابة پروانه چراغ و فراش جمعه و المثل علیش من فراشة و پره قفل استخوان تنگ و آب اندک مردک و چست و بانیک گردانیدن شمشیر را و تیز کردن آنرا و فرش گستردن جهت کسی و فراشناک گردیدن جای و قفل کردن در را (مفرش) کمعظم شتر بے کوهان (فرشة الطائر علی الشئ) بال گستردن و جنبانیدن جهت فرود آمدن بر چیزے ◆ و نیز (تفریش) فرش گستردن جهت دیگرے و سنگ گستردن در صحن خانه و برگ گستردن (تفریش) بال انداختن مرغ و گستردن آن بخواهش فرود آمدن بر چیزے (ناقة مفترشة الظهر) ناقه گسترده همواره پشت (افترش الارض) افترش فراشا) در پے وی رفت ◆ و (افترش لسانه) گفت بطور یکه خواست ◆ و نیز (افتراش) وطی کردن و سپردن زیر پای و هموار بانده بر زمین گستردن و پهن شدن بر زمین و نکندن کسی را و روا داشتن ننگ و عیب را و ناموس کسی و گسترده شدن و بستم گرفتن چیزے را و غضب کردن

ف ر ش ح

(فرشاح) القرطاس زمین هموار و نیست میان بغداد و حلوان ◆ موضعی در بادیه و طی است ◆ و (فراشة) محلاست ببغداد

(فراش) بالکسر گستردنی فوطی گلف جمع و زن مرد قیل و منه فرش مفروشة (آنچه بدان فرش کنند) و آنچه بدان فرش کنند از پالان و زین و دهن (فراش) کشداد و دهی است قریب طائف

(فریش) کسکیت شهرے است نزدیک قرطبه (فراشاء) بالفتح ممدود اموضعی است

(مفرش) کمنبر چیزے است مانند شاذکونه (مفرشة) کمکنسة شاذکونه سائنده است خرد تر از مفرش که بر رحل گسترند و بران نشینند (مفارش) بالفتح گستردنیها و اواعی (مفرش) بالفتح ویقال هو کریم المفارش اذا یتزوج کرائم النساء (فرشه فرشا) بالفتح و فراشا بالکسر گسترد و آنرا ◆ و فرشه امرا فراخ ساخت کار را جهت او ◆ و فرش فلانا درو غ گفت باو ◆ و فرشة (فرش گستردنی برای او) ◆ و نیز فرش (فراخ شدن پهلی شتر یا اندازه و هموار ی قدم و پر اکندن) و (فراش) باز ایستادن از چیزے و یقال ما افرش عنه ای ما اقلع و سخن بد گفتن و نسبت کردن و شعر خود سال دادن و تنگ و فراخ و زشت بدوی کلان سال از زن و ناقه و سم گسترده مغاک و ابر بے باران

(فرشم) کقندیل کره (فرشحه) برجستن دبانگ فرو شتگے و نرمی شستن وران را بر زمین چسپانیدن یا فراخ کردن بایین هر دو پای را فرشحی مقصورا مثله فی الکل قال الکسائی فرشحهم الرجل فی صلاته وهو ان یفحج رجلیه جدا وهو قائم (تفرشح) پا بها فراخ و کشاده نهادن شتر اده وقت دوشیدن

ف ر ش خ

(فرشخ) کجعفر ارام آسایش قال ابو زیاد اذا اجتس المطر اشتد البرد و اذا مطر الناس کان المطر فرشخ ای سکون (فرشخة) فراخی و کشاده شدن

ف ر ش د

(فرشدة) همدیگر و در نهادن پاے را

ف ر ش ط

(فرشط) کزبرج پای کشاده و نشیند (فرشاط) کقرطاس مثله (فرشوط) کبرذون هیئت بصیر مصر (فرشطة) پای از پای کشاده و دور نهادن و نشستن بازمین چسپانیدن سرین را و گیر ساختن هر دو ساق را یا یکجانب گذاشتن هر دو پای را در سواری و بسر و شکی و نرمے فرو شتن شتر و کفانیدن و پاره

کردن گوشت او دراز کشیدن چیزے را و کشادہ داشتن شتر ادہ سر و دپاے را وقت دوشیدن و کشادن شتر و دپاے را وقت کنیر انداختن

ف ر ص

(فَرْص) بالفتح خستہ مقل (فَرِصة) بالکسر خستہ مقل وحی اخص من الفَرْص وباو گوزی آرد در پشت

(فِرْصة) بالکسر لتہ یا پنبہ پارہ و جزآن کہ زن حائض اندام خود را بدان پاک کند فِراص گتاب جمع

(فرصة) بالضم پرداے کار یقال وجد فُرْصة ای نُهْزة و بہرہ نوبت آب یقال جاءت فُرْصَتُك من اليوم

(فَرِيص) کامیر شریک آب (فَرِيصة) کسفینہ گوشت پارہ شانہ ستور یا علم است کہ پیوستہ لرزان باشد ورگ گردن کہ بر گلو باشد فَرِيص وفَرائص جمع منہ الحدیث ان النبی صلے اللہ علیہ وسلم قال انی لاکره ان اری الرجل ذا فرائص رقیبة قائما علی مریئہ یضربها قال کانه اراد غضب الرقبة وعروقها لانها هی التی تثور فی الغضب

(فِراص) گتاب درشت وسخت تمغہ رنگ وجامہ یقال ما علیه فِراص ای ثوب ونام جد عمرو بن حمر شاعر

(فَرْض) بالفتح رخنہ کان کہ سوفار و چاے چلہ آنست و نگین نہ و دہ دانہ جوے فِراض بالکسر جمع و فرمودہ و واجب گردہ خدا عزوجل بر بندگان و قرارت سنت و نوعی از خرما و لشکر مرسوم کیرو سیر و چوبیست از چوبہاے خانہ و جامہ و عطاے مرسوم و آنچہ بر خود لازم گردانیدہ بہ فرماے یا بخشیدہ بیقصد ثواب و جاے زدن از آتش زنہ یا رخنہ آتش زنہ و تیر تمام و بریدگی از ہر چیزے

(فَرْض) بالکسر پارہ درخت بوی جہودان تا وقتیا سرخ باشد

(فُرْضة) بالضم دانہ جوی و رخنہ کہ از ان آب کشند و جاے در آمدن کشتی از اب در یا و دہان دوات و سوراخ پاشنہ در و دے است بجزین مرثی عامر راو جاے بکنار فرات

(فَرَضِی) محرکۃ منسوبا دانائے علم فرائض

(فَرِيض) کامیر قدیم و دانای علم فرائض بہ وسہم فَرِيض تیر کردہ قوی فَرِيض کذلك

(فَرِيضة) کسفینہ فرمودہ خدائے از زکات مال و صدقہ روزہ نماز و روزہ

(فَرائض) جمع و زن کلان سال بہرہ فرض کردہ و نیز علم قسمت میراث

(فَرِيضتان) مثنی گوسپند دو سالہ و شتر چہار سالہ

(فِراض) گتاب جامہ و پوشش

(فَرَض) بالفتح مقدر شدہ و واجب گردانیدہ و بریدن و بریدہ و بخشیدن و بخشیدہ و بیقصد ثواب دادن و جاے زدن از آتش زنہ یا رخنہ آتش زنہ و تیر تمام و بریدگی از ہر چیزے و سوفار و چاے چلہ و دہانہ جوے و سوراخ میان بصرہ و یمامہ و راہہا

(فَارِض) سطبر از مردم و از ہر چیزے یقال شیخ فَارِض ای مسن و کہنہ و شتر فَارِض و لیلة فَارِض و بقرة فَارِض و فَرْض کریم جمع و قدیم و دانای علم فرائض و منہ قولہ تعالی لا فَارِض ولا بِكْر

(فَوَارِض) بالفتح مدت استخوانہا و ناوراست تخوانہا از اضداد است

(اَفْرَض) ماہر تر در علم فرائض منہ الحدیث اَفْرَضُكُم زَيْد

(فَرِيَاض) کجریال فلاخ و معرفتہ موضعیست

(مِفْرَض) کمبر آہنی کہ بدان رخنہ کنند و برند

(مَفْرُوض) واجب و فریضہ کردہ و فرمودہ خدای و سوفار کردہ و رخنہ کردہ شدہ از ہر چیزے و بریدہ کردہ منہ قولہ تعالی لَاَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ای مقطوعا احد و دا

(اَفْرَض بِرَسُولِ اللّٰهِ فَرْضًا) سنت گردانید آنحضرت علیہ الصلوٰۃ والسلام و قرر کرد فَرْضًا بالفتح فریضہ گردانیدنی جہت او و نیز فرض اوقت پیدا کردن منہ قولہ تعالی فمن فرض فیهن الحج و رخنہ نمودن و بریدہ کردن و ایجاب گردانیدن منہ قولہ تعالی سورة انزلناها وفرضناها ای بینا احکام فرائض گردانیدیم و فرض کردیم بر مردم

(یقال ما علیه فراض ای شئی من لباس و دہانہ جوے و سوفار و چاے میان بصرہ و یمامہ و راہہا

(فَارِض) سطبر از مردم و از ہر چیزے یقال شیخ فَارِض و لیلة فَارِض و بقرة فَارِض و فَرْض کریم جمع و قدیم و دانای علم فرائض و منہ قولہ تعالی لا فَارِض ولا بِكْر

(فَوَارِض) بالفتح مدت استخوانہا و ناوراست تخوانہا از اضداد است

(اَفْرَض) ماہر تر در علم فرائض منہ الحدیث اَفْرَضُكُم زَيْد

(فَرِيَاض) کجریال فلاخ و معرفتہ موضعیست

(مِفْرَض) کمبر آہنی کہ بدان رخنہ کنند و برند

(مَفْرُوض) واجب و فریضہ کردہ و فرمودہ خدای و سوفار کردہ و رخنہ کردہ شدہ از ہر چیزے و بریدہ کردہ منہ قولہ تعالی لَاَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ای مقطوعا احد و دا

(اَفْرَض بِرَسُولِ اللّٰهِ فَرْضًا) سنت گردانید آنحضرت علیہ الصلوٰۃ والسلام و قرر کرد فَرْضًا بالفتح فریضہ گردانیدنی جہت او و نیز فرض اوقت پیدا کردن منہ قولہ تعالی فمن فرض فیهن الحج و رخنہ نمودن و بریدہ کردن و ایجاب گردانیدن منہ قولہ تعالی سورة انزلناها وفرضناها ای بینا احکام فرائض گردانیدیم و فرض کردیم بر مردم

(فِرْصاد) کمحراب ناقہ کہ بگوشہ ایستادہ انتظار فرصت نماید و ہر گاہ آب خورد راخلی یا بد آب خورد

(فَرّاص) کشداد دیر بطیئت از ہا بلہ

(مِفْرَص) کمنبر کاز کہ بدان آہن و سیم و زر تر شند مِفْراص بالکسر مثلہ

(فَرَضَہ فَرْصًا) بالفتح بزرگ گلوی دہی زدہ و نیز فَرَص بریدن و دریدن و شکافتن یقال فَرَصْتُ النعل اذا سقطت لیتها للشراك

(فِراص) دست دادن فرصت

(تَفْرِيص) نہوک آہن نقش کردن زیر کفش را

(مُفَارَصة) ہمدیگر نوبت کردن آب را

(تَفَارَصوا) بنوبت داشتن آب را یقال تفارصوا بدرهم اذا تناوبوها

(اِفْتِراص) غنیمت شمردن فرصت را

ف ر ص د

(فِرْصِد) کزبرج خستہ سویز و نکسک انگور فِرْصِيد وفِرْصاد بکسر ہا مثلہ و نیز فِرْصاد تودیا بار آن یا توت سرخ و رنگیست سرخ

ف ر ص م

(فَرْصَمَہ) شکست و بریدہ هو فی شعر رؤبة

ف ر ض

کردن عطا دادن یقال فرضت له فی الدیوان
(ك ض) فرضت البقرة فروضا
وفراضة) بالفتح گاو گران سال گردید
(ك) فرض فراضة) دانائے
فرائض گردید
(فرضه) افراضا) عطا دادن او را
(وافترض له) فریضه گردانیدن
(ض) افرضت لماشیة بعد
نصاب رسید ستور در عدد
(تفریض) خرمنه دون واندک
اندک واجب گردانیدن چیزے
را دجد اجدا کردن و بریده کردن
چیزے را دواشکار نمودن وصنه
وفرضناها) ای جعلنا فیها فرو
یضة بعد فریضة او فصلناها
واجب شدن زکات در شتران
(افتراض) فریضه کردن و واجب
گردانیدن ونیست فنا بودشدن
قوم در سوم گرفتن لشکر

فصل خ

(فرض) بالکسر کژدم
(رجل فرضاخ) کفرطاس سطبر
پس جثه یا دراز بالا (فرضاخة)
بالا رفتن و نیز (فرضاخیة)
(ن) بزرگ پستان (فرضاخیة) شل
(مفرضخم) کمسر مرد سست
وناتوان

فصل م

(فرضم) کوچ گوسپند کالان
سال یا گشنه سرما گوسپند
(ن) دندان در طعام نشست (فرضم)

بن چند ان الفرضوم دیالقاف
تصحیف + ونیز فرضم نام پدر
قیس سماعی
(فرضمی) شوبا شتر بزرگ
شدید الوطی

فصل ط

(فرط) بالفتح اسم است فراط
پیرگی وکوه خرد یا بر شته دنشان
وعلامت اه (أفرط کافلس وأفراط
جمع وبهنگام یقال لفقیه وافرط
بعد الفرط ای الحین بعد احین و
انثیه فرطا دیرمین وابو عبیده گوید
که فرط زیاده از پانزده روز وکم از
سه روز نباشد ودر اهیت یاجای
بنهادنه
(فرطة) بالفتح یکبار بر آمدن از
حد ودور گشتن از ان
(فرطة) بالضم پیشی وبر آمدگی
اسم است خروج وتقدم راد منه
قول ام سلمه لعائشة رضی الله
تعالی عنهما ان رسول الله صلی الله علیه
وسلم نهانا عن الفرطة فی البلاد
(فرط) ممرکه آنکه پیش پیش قوم
رود تا اسباب آبخور را درست کند
وهو نعل کفعل فاعل کمنع بعضهم
تابع واحد وجمع در وی یکسانست
یقال رجل فرط وقوم فرط منه
الحدیث انا فرطکم علی الحوض
(لأرتادن لکم الماء وهر چه پیش فرستاده
شود از اجر وعمل وفرزند نارسیده
وبه یقال والصلوة علی الطفل
اللهم اجعله لنا فرطا الخ
(فرط) بالضم پیشے
نمود وپیش در آمد + وفرط فی
الأمر فرطا اسرف کرد وفوت نمود
ولی معمار گذاشت ودر گذشت و
کاری دقته (إیاك والفرط وفرط
علیه فی القول) چیزے وسی
کرد واز حد دور گردشت در گفتار
(وفرط ولد) فرط فرستادن یعنی
آب پیش آینده از بهلے دیگر
(بغیر فرط) لعربے وعجمے
(شر سخت سرکش رجل فرط
کذلك
(فرط) ضمتین اسپ تیز گذارنده
از اسپان واسپ شتاب رو دلپسته
(ولبنی أفراط جمع یقال الیوم
شوح علی الأفراط + وامر فرط)
کاری که در وی از حد گذرا نیده
باشند وکار گذاشته ومانده ومنه
قوله تعالی وکان امره فرطا + ونیز
(أفراط الضباح) علی الجمع
اوائل صبح + ونیز (فرط) بسم آواز
حد در گذشتگے
(ماء فراط) گلناب آبے که بهر که
پیش آید آنرا اورا بود از سیل
(فراطة) کثامه بمعنی فراط بالکسر
است
(فارط) سکه پیش رود تا اسباب
آبخور را از دلو ورسن پاك کردن
چاه راست تمام پدید آید (کرمان
جمع + ونیز فراط القطا) پیش
روندگان سنگ غبار سوی دلوی
وآب + وفارطان مثنی دو ستاره
است پیش بنات نعش
(ن) فرط فروطا) بالضم پیشے
نمود وپیش در آمد + وفرط فی
الأمر فرطا اسرف کرد وفوت نمود
ولی معمار گذاشت ودر گذشت و
کاری دقته (إیاك والفرط وفرط
علیه فی القول) چیزے وسی
کرد واز حد دور گردشت در گفتار
(وفرط ولد) فرط فرستادن یعنی
فرزند نارسیده مرد او را + وفرط
علیکم شتاب کردنی قوله تعالی
انا لخاف ان یفرط علینا او ان یطغی
وفرطا الیه رسوله) پیش کردو
فرستاد پیغامبر خود را + وفرط
النخلة) کشی داده نشد قربان
چند آنکه خشك ودرشت گردید طلع
آن
(ض) فرط القوم فرطا وفرطة
پیش رفتن قوم رفت برآب تا درست
کند اسباب آبخور را از دلو وچاه
ورسن وجز آن
(مفروط) کمکرم فراموش کرده
داول واز پیش گذاشته شده منه
قوله تعالی وانهم مفرطون
النار او مقدمون معجلون
الیها وفرطی بکسر الواو الخ
لمجاورون لما حل لهم
وغدیر مفرط) حوض پر
(أفرط علیه الحوض) فرمود او را
کار مالا یطاق + وأفرط بیده الی
سیفه) سبقت نمود او را دست او
در برآوردن شمشیر را نیام + ونیز افراط
پر کردن دلو بر گردانیدن تو شه دان
وحوض از آب ودر پیش فرستادن و
فراموش نمودن کار بیرا و نیز تاخیر
داشتن واز حد در گذشتن در شتاب
نمودن ورکاری وشتاب بار بستن
عجلت نمودن ابر بهار وشتابانیدن
فرستادن سوار خاصان برای حوائج
خویش
(فرط الشیء وفیه تفریطا)
بیچکاره گردانیدن آنرا (فرط یفرط

(سبق لا) فرستادہ پیش وی سوار
و نیز تفریط اجر پیش آوردن
در کاری و تقصیر کردن دران و در
گذشتن از کسی و گذاشتن آزاد و نیک
افرمودن در ستایش و دور کردن
نا بایست از کسی یقال فرّطک اللہ
عن فلان ما یکرہ ای نحّاہ وقیل
ولما یستعمل الا فی الشعر
فراموش کردن
(فَفارِطَة) یافتن چیزی بعد رسیدن
بآن پیش دعی نمودن فرّاط الکم
مثلہ ویقال تکلّم فلان فرّاطا
یعنی بسبقت لسان برآمد ازوی
(تفارَطَہُ الھُمُوم) رسید او را
اندوہ در فراط یا سبقت نمود اندوہ
بسوے او و نیز تفارط پیشی
نمودن و شتافتن و در رنگ
کردن چیزے از وقت خود چندانکہ
بگوا ہندہ نرسد
(اِفراط) فوت گردیدن چیزے
یقال ھو لا یفرّاط اِفراطا اِحسانہ ای
لا یجاوز فیہ ویفرّط فرستادن یعنی
فرزند نارسیدہ مردن کسی را

ف ر ط ح

(اَفرَطح) کفرطاس سرین
(اَفرَطح) مسرد بالفتح
سرین بزرگ
(فَرطَحَہ) پہناگردانیدن چیزے
را

ف ر ط س

(فرطس) کجبر دہیست در
بغداد از ان وے است احمد بن
ابو الفضل مقرے

(فرطسة) بالتاء دہست بمصر
و نیز فرطسة کشیدن طوک
فرطیسہ خود را و دراز کردن
آن
(فرطوسة) کعصفورة خوک یا بینی
خوک
(فرطیسة) بالکسر بینی خوک
یا زہ آن و نوک بینی و دمیم
الفرطیسة) منیع المخدرہ
(فرطاس) کقرطاس سرین ہر چہ
باشد
(قراطیس) بالفتح سرزہای سطبر
و درشت

ف ر طم

(فرطوم) کعصفور بینی موزہ
(خفان مفرطمة) موزاے
بینی دار
(فرطم الخف) درخت بینی آنرا
و درپے کرد او ھو بالقاف

ف ر ع

(فرع کل شیء) بالفتح ہر چیز
وی و وفرع القدم شریف ہمہ تر
آن و نیز فرع مالی منفعت آلود
و بحرک او ھو لحن قال الشنی
یعیر فقیرا وھو لا یدری وہم یقسمون من
فرعہ ما لا کم یکسی و شاخ و درخت
کمان کہ از طرف شاخ درخت کنند و
کمان از شاخ ناکاشتہ یا فرع زیر ہمہ
نہا و موی کودن و موی تمام فروع
بالضم جمع و جاے رمان
گردیدن آب بسوی نشیب
کوہ فراع کتاب جمع و بسوی
گوش

(فرعة) بالتاء کمان از شاخ
تا شکافتہ یا کمان بہتر از کمانہا و
جاے بلند فراع بالکسر جمع
و فرع بالضم جاے است و سبیع
و فرع بر چہار منزل از مدینہ
مشتمل بر قریہا و ان اعلاہ بالضم
عراض مدینہ و در آن چاے
ساجد چند است منسوب بآن
حضرت صلی اللہ علیہ وسلم و بروی
بفتحتین وادی است کہ از کبکب
بسوی عرفات رود و بفتح و بحرک
و آبی است
(فرع) محرکہ نخستین بچہ ناقہ
یا گوسپند کہ نظر بہ تبرک برای
آلہہ خود می کشتند منہ الحدیث
لا فرع ولا عتیرة اذا کانوا
تحج اول واحد مائة قدم بکرا
تحج الضمر وکان المسلمون یفعلہ
فی صدر الاسلام ثم
نسخ فروع بضمتین جمع و کوتہ
و موضعی است میان بصرہ و کوفہ
و سپس طبرستان فرعة ایکے
و سکون و پست پارۂ کہ بر مشک
بر افزایند چون فراخ نہاشد
(فرعل بن فرع) کعنب تابعی
است
(فرقع) کزبرجد نعلبہ بن
سعویہ است لغتی است در عرفج
یا آن ضرورت شعر است و ہو
فی قول امیہ بن ابی الصلت حتی
اذا و ابن ماء و موسی و
فرقع بضمہا لہ بالقفال
(فرقعة) بنت ابی امامہ کہبنہ

(فرقعة) بنت رافع و فریعة
بنت مکرر و فریقة بنت قیس
فریعة بنت مالک بن وحشم و
فریعة بنت مسعود صحابیات
اند و حسان بن ثابت مشہور باین
(فریقة) است و فریعة نام مادر او
(فراعلة) بالفتح رکوبی کہ تسلم
دروے پاک کنند
(فروع الجوذاب) بالضم کمانہاے
سخت و یقال لہ نجم الفروع ایضا
(فادع) بلند و مرد نیکو منظر و برشوم
و فرود آینده از اضداد
است و مدد کار و یاری کرد پادشاہ
(فرعة) محرکہ جمع و قلعہ است بمدینہ
و وی است بوادی سرات
نزدیک سایہ جاے است بطایف
(فارعة) بنت ابی سفیان و
فارعة بنت الکلبی سنان
یا آن فریعة کجہینہ است صحابیات
اند و نیز فارعة زبرکوہ و وی
رود بار یقال ارتل بفارعة الوادی
احدر اسفلہ
(فوارع) بالفتح آب رہاہاے بلند
یقال تلبع فوارع یعنی بشہاہاے بلند
آب راہاہاے وی و موضعی است
(افرع) مرد تمام موے فرعاء
مونث فروع و فرعان بضمہما جمع
و کان ابو بکر افرع و بحرکہ ملحق
اللہ عنہما و نیز افرع (فرعان) و مو
اندازندہ منہ الحدیث لا یبکی علیکم
الا فرع ای المو سوء
(فرعان بن اعوص) بالضم یکے

انبتی نزال است قال تعالی فیه یفرق کل امر حکیم و فرقان بین الحق والباطل و عبد الله بن لهیعة بن فرقان قاضی مصر و محدث

(فروع) کمرول موضعی است

(فیفرغ) بالفتح الفاءین و الیاء بینهما و رحی است

(مفرع) کمنبر آنکه با زد اورد قوم را از غور ش و اصلاح کند میان ایشان مفارع جمع

(ف، فرع فرعا) بر کوه شد و فرود آمد از قوم

(فرع) فرعا فرعنها و خون آلوده کردن لگام در دهن اسپ را و آغاز کردن کار و سختی را یقال بئسما فرعت به ای ابتدأت به و دوشیزگی بردن عروس را یقال افرع فلان العروس را فارغ من غشیانها و تباهی انداختن گفتار در گوسپندان و خون آلود گردانیدن آنرا

(تفرع) بیع لازبالای کوه فرود آمدن و بر آمدن بر کوه از الغات اضداد است یقال فرع فی الجبل و تفرع الجبل و کشتن فرع را و بر آوردن مسلمها را از اصل یقال فرع من هذا لاصل مسائل امر جملها و فرع

(تفرع) بر بر چیزی طلدن و طرح بر زدن و سیده قومی را بزنی خواستن و بسیار شاخ شدن درخت و بر آمدن بر قوم و در آمدن در آنها و بیرون آمدن از چیزی یقال فرع من هذا الاصل مسائل فتفرعت

(افراع) دوشیزگی ربودن

(استفراع) آغاز کردن کاری و بقال ذهب دمه فرقا) بالفتح یعنی رایگان رفت خون وی

(فرغ) گلنگ پرداز نده از کاری

(فرغ) کاسه زمین هموار که براه ماند و اسپ نیکو کشاده گام

(فریغة) کسفینه توشه دان بسیار آب بحار و ضوبة فریغة) ضربه فراخ و وسیع

(فراغة) کسحابة تاشکیبائی دلی آرامی

(فراغة) بالضم آب پشت مرد

(فراغ) کتاب برآمدنگاه آب از دلو از میان دسته اسپ نیکو کشاده رفتار و تنکبار و حوض چرمین بزرگ و فراخ و خنور و شتر ماده بسیار شیر فراخ غلاف پستان و کمان که زخم پیکانش فراخ باشد یا کمان تیر دور انداز و کاسه بزرگ که بر آن دوشند نشود افرغة کا غلمة جمع و پیکانهای پهن

(فروغ) کصبور ستاره جوزا

(فارغ) پرداز نده از کاری

(افراغ) علی الجمع چند موضع است در حوالی مکه

(افراغة) بالسار شهری است باندلس

(افرغ) بالفتح پرداز نده دفارغ طعنة فرغاء) کصحراء طعن فراخ

(فرغان) کسکران دهی است بفارس و شهری بس نیز نام پدر پدر ابی الحسین موصلی محدث

سختی را و کشتن بچه نخستین شتر و گوسپند را

ف ر ع ل

(فرعل) کمتفعلل بچه کفتار فرعلة سؤنث فرعل بالفتح و فراعلة جمع و فی المثل هو اذل من فرعل و الاذل من الفرل للمعاشقة

(فرعلان) بالضم کفتار نر

ف ر ع ن

(فرعنة) کدرجة زیرکی یقال هو ذو فرعنة ای دهاء و مکر

(فرعون) کبر دن و نهنگ و معرفة لقب ولید بن مصعب صاحب موسی علیه السلام و نام پدر خضر یا پسر آن کما حکاه النقاش فی تاریخ القراء فی تفسیر بهما و لقب هر پادشاه مصر و لقب هر سرکش ستمگار تباه کار

(فراعنة) جمع

(فرعون) کزنبور بفتح عینه ستمگار سرکش تباه کار

(تفرعن) زشت خوی شدن و ستمگار گردیدن

ف ر غ

(فرغ) بالفتح جای برآمدن آب از دلو و امثال بین دسته آن و خنور یا دو شاب و فرغ الدلو المقدم و فرغ الدلو المؤخر دو منزل است مر ماه را از برج حوت و هر واحد آن دو ستاره است و میان هر دو ستاره بقدر یک نیزه مسافت بنظر می آید و فرغ القبة و فرغ الحفیر) دو شهر است مر تمیم را

(فرغ) بالکسر پرداخت اسم است

(ف ر ع) فَرَعَ مِنَ الْمَاءِ فَرْعًا وَفُرُوعًا (فَرْعًا) بالفتح پرداخت از آن
فَرَعَ لَهُ وَإِلَيْهِ) آهنگ کرد بسوی
او وَفَرَعَ فُرُوعًا بمرد
(س) وَفَرَعَ الْمَاءُ فَرْعًا) بالفتح
ریخته شد آب
(ك) فَرُعَتِ الْقَرْوَةُ) فراخ شد
ضربت فَرُعَتِ الطعنة کذلک
(حَلْقَةٌ مُفَرَّعَةٌ) کمکرده حلقه
ریخته که پیوندد بپیدا نباشد
(فِرَاعٌ) ریختن وریختن خون را
(يَزِيدُ بْنُ رَبِيعَةَ بْنِ مُفَرِّغٍ)
محدث شاعری جدّه را هاشم علی
(لَنْ يَشْرَبَ حُسَامِي ابْنَ فَرْعَهُ
اشْرَبَا
(تفريغ) ریختن آب وجز آن و
خالی کردن خورد را از آنچه دروی
باشد
(تَفَرُّغٌ) پرداختن از کاری و
فراغت کردن خود را بجهت کاری
یقال تَفَرَّغْتُ ولكذا
(مُسْتَفْرِغَةٌ) ناقه بسیار شیر و
اسب تیز دو که یک دو دو خود باقی
نگذاشته باشد
(اسْتِفْرَاغٌ) قی کردن قصی نمودن
معده را از فرو نهادن توانائی خود را
بذل کردن در کاری

ف ر غ ن

(فَرْغَانَةُ) بالفتح شهریست بمغرب
یا ناحیه است بمشرق والنون زائده

ف ر ف ب

(فَرَافِبُ) بالفتح درختی ست کز آن
پالان سازند

ف ر ف ح

(فَرْفَحٌ) بجعفر زمین نرم تابان

ف ر ف خ

(فَرْفَخٌ) بجعفر خرفه معرب پرسین
وکفه گندم

ف ر ف ص

(فِرْفِصٌ) بالفتح نام مردی
(فَرَافِصَةُ) کعلابط شیر سخت درشت
(فَرَافِصَةُ) بالتاء شلشله دو درشت
ومرد سخت گرفت وفَرَافِصَةُ
بن عمیر تابعی است از طبقه اولی
بالفتح عند اهل الحدیث قال ابن
حبیب کل اسم فی العرب فرافصة
فهو مضموم الفاء الا ولی الا الفرافصة
بن الاحوص الکلبی فانه بالفتح

ف ر ف ل

(فَرَافِلُ) کعلابط پست پشت مان

ف ر ف ن

(فَرْفُونٌ) بالفتح الفاء من دارولی
است ملطف نافع جهت عرق
النساء وبزالکلی تولیخ وگزیدگی هوام
ومگس دیوانه نافع ومسقط
جنین ومسهل بالغ لج
(فَارْفَارَانُ) محی است باصفهان
ازان ده است کریم بن احمد محدثان

ف ر ق

(فَرْقٌ) بالفتح نام سرکه ایست
میان موی سر وکنار پیشانی است
اهل مدینه را بقدر شانزده رطل
یا سه صاع یا چهار اربع ویحرکان
هو افصح فرقان کبطنان جمع و
مرغی است
(فِرْقٌ) بالکسر کلیه بزرگ از گوسپند
وگاو وآهو یا از گوسپند ویس یا
گوسپندان کم شد یا کمه کم از صد
گوسپند وگونه از هر چیزی گروه گروه کاک
(فِرْقَةٌ) پاره از خشت وغیرها شکسته که بشتر
خوکان وسند وپاره از هر چیزی
منه قوله تعالی فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ
الْعَظِيمِ وکوه وپشته وموجه دریا
وذَاتُ فِرَقٍ فَنْعٌ وبفتح
پشته است میان بصره وکوفه بر راه
تمیم یا آن ذَاتُ فُرُوقٍ است وبفتح
(فِرْقَةٌ) بالتا رفیق نیک پرکه تا
(فُرَيْقَاتٌ) بچهینات جای است
بعقیق مدینه
(فَرَّاقٌ) کسحاب جدائی
قُرِئَ هٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ
(فَرُوقٌ) کصبور مرد ترسنده و
پشت دارارد عقبه است نزدیک
حجر ولقب قسطنطنیه وجای دیگر
(فَرُوقَةُ) کصبورة پیر کرده و بند
کاغذ وبند هیزم وطلف وسخت
ترسنده وَيُشَدَّدُ التَّوَهُّمُ ذکره مونث
دروی یکسانست ومنه المثل
رُبَّ عَجَلَةٍ تَهَبُ رَيْثًا وَرُبَّ فَرُوقٍ
يُدْعَى لَيْثًا
(فُرُوقٌ) بالضم موضعی است
بدیار بنی سعد
(فَارِقٌ) ماده استر وخر ترسنده و
جمعش فوارق وفَارِقٌ وامرأة
فارق کذلک قوارق وفُرُوقٌ
ککتب وکرکع جمع وابرپاره وجمعه
(فَرْقَى) بالضم موضعی است
(فَرْقَدٌ) بالفتح گیاهیست گوسپندان کم شده
وکرده مردم بیشتر از فرقد نیکو گیاه
بالفتح والمدنکی تیه وفُرُوقٌ کتب
(فُرُوقٌ) بالضم جمع وفرقی است
(فَرَاخٌ نزدیک بحرین
(فَرِيقَةٌ) کسفینه قوی از طعام
آنچه کرا زمانه شتر نهلید یا خرما یا یا
وبگرد انها پراکنده گوسپندان
متفرق وپریشان شده بشب از
گله خود
(فُرَيْقٌ) کزبیر موضعی است
بتهامه
(فُرَيْقَاتٌ) بکهینات جای است
بعقیق مدینه
(فَرَّاقٌ) کسحاب جدائی
قُرِئَ هٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ
(فَرُوقٌ) کصبور مرد ترسنده و
پشت دارارد عقبه است نزدیک
حجر ولقب قسطنطنیه وجای دیگر
(فَرُوقَةُ) کصبورة پیر کرده و بند
کاغذ وبند هیزم وطلف وسخت
ترسنده وَيُشَدَّدُ التَّوَهُّمُ ذکره مونث
دروی یکسانست ومنه المثل
رُبَّ عَجَلَةٍ تَهَبُ رَيْثًا وَرُبَّ فَرُوقٍ
يُدْعَى لَيْثًا
(فُرُوقٌ) بالضم موضعی است
بدیار بنی سعد
(فَارِقٌ) ماده استر وخر ترسنده و
جمعش فوارق وفَارِقٌ وامرأة
فارق کذلک قوارق وفُرُوقٌ
ککتب وکرکع جمع وابرپاره وجمعه

شده از امر ط
(فارِقِین) مذکور است در م ی
(فارِقات) فرشتگان کہ جہت
فرق و جدا کردن حق از باطل فرود
آیند منه قوله تعالی والفارقات
فَرْقًا ای الملائکة تنزل بالفرق
بین الحق والباطل
(فُرْقان) بالضم قرآن و آنچہ کہ
بدان فرق کنند میان حق و باطل
و توریت و شکافتگی دریا منه اتینا
موسی الکتاب الفرقان و فیروزی
و حجت و بیان واضح و صبح و سپید
دم و کوکبان و یوم الفرقان
روز جنگ بدر
(فَرَش) آفرقی) اسپ کہ یک ران
آن اندیگری بلند برآمده باشد و
دیگر آفرقی) خروس کہ تاج سر او
شاخ شاخ شده باشد و رجل
آفرق) مرد کہ موی پیشانی یا
ریش او از هم جدا و متفرق باشد و
نیز افرق خروس سپید و آنکہ میان
دو خایه وی دوری باشد فُرُق
گلتب جمع و اسپ با یک خایه و
مرد کفته لب
(فَرْقَم) الصهار گویند کہ باین
سرهای بستانش دوری باشد
(فارُوق) مرد نیک ترساک و
اسمی بالنبی ولقب عمر رضی الله
عنه لقب به لانه فرق بین الحق
والباطل واظهر الاسلام بکله
فهو فرق بین الایمان والکفر وهی است
بشیر از دو نزدیک فاروق ترین
ترجمها و نیکوترین مرکبات بدان
جهت کہ حداکرد اندیاری و
تندرستی را
(فَارُوقَة) سخت ترسنده و ستوری
فیه المذکر والمونث یقال رجل
فاروقة وامراة فاروقة
(فُرَاق) بالفتح موضعی است
از اموال مدینه
(فُرَیقیَة) بکسر الهمزة و الرّاء و
شدالیا بلادیست وسیع مقابل
اندلس
(مَفْرَق) کمقعد و مجلس تا رسد کہ
فرق جای موی سر است او سر زده
مَفْرِقَة مثله مَفَارِق جمع کانهم
جعلوا کل موضع منه مَفْرِقًا فجمعوا
وعلی ذلک ومنه وفقته علی مفارق
الحدیث ای وجوهه
(مَفْرُوق) پراگنده از هم نیز ی و
ابو عبد المسیح دکوی است
(ف) فَرَقَ بَیْنَهما فَرْقًا وفُرْقانًا)
بالضم جدا کرد و فَرَّقَ نَبَّهَ علیه سیبویه
ومنه قوله تعالی فیها یُفْرَقُ کُلُّ اَمْرٍ
حَکِیْمٍ ای یقضی وقوله تعالی فَرَقْنَا
فَرَقْنَاه ای فَصَّلْنَاه وَاَحْکَمْنَاه وَ
مَن شَدَّده قال اَنْزَلْنَاه مُفَرَّقًا فی اَیَّام
وَاِذْ فَرَقْنَا بِکُمُ الْبَحْرَ ای
شَقَقْنَاه فیه دریارا وفَرَقَ له الطریق
فُرُوقًا) پیش آمد او را و در راه و
فَرَقَ النّاقَةَ والاتان فُرُوقًا)
رسید و برجست از درد زده و فَرَقَ
فُلَانٌ) خدا و بخشته پاره کرد و
وفَرَقَ الطّائِرُ) سرگین انداخت
وفَرَقَ المَرْأَةُ) فریضه خورد امید او را
دس) فَرِقَ فَرَقًا) محرکة ترسید
وقال فُرِقْتُ مِنْكَ وَلَا فَرِقْتُكَ وَ
فَرِقَ کَفَرِحَ) در آمد در موج و دریا
و فرو شد در آب و نوشید آب ا
پیمانه و نیز فَرِقَ) دوری میان
دو پشته و میان دو سپل فتر و بزرگی
یکی بر سوی ران اسپ افزون تر از
دیگری و این مکروه داند و شاخ
شاخ صدا شدن تاج خروس و
پراگندگی یقال الرض فی شَتّی
فَرَقٌ اِذَا کَانَ متفرقًا اَفْرَاق جمع
فی الکل
(مُفْرِق) کمن مرد کم گوشت یا
فربه از اضداد است و ناقة
مُفْرِق) ناقه بچه مرده
(اَفْرَق مِن مَرْضِه) اروی صحت
آورد و آفاقه یافت یا بر شد از بیماری
یا افراق در به شدن آن بیماری
گویند کہ بچه کم تر سد بچه چی چک
قَبْلَ لِاِعْرَابِیٍّ مَا مِلَاكُ اَفْرَاقِ
المَوْءُودِ فَقَالَ التَّرَخُّصَاء یَقُولُ عَلَامَةُ
بُرْءِ المَغْمُومِ فَقَالَ العَرَبُ نیز
(فِرَاق) اسر کین کشیدن و فریضه
خوردانیدن زن را و باز فرود آمدن
بعض از شیر ناقه و بچه را گاه گذاشتن
قوم شتران بی بار و بچه را
(مُفَرِّق النَّعَم) کمحدث ظربان کہ
جانور یست کنده مانند گربه بدان
جهت کہ چون تیز دهد شتران
گریزند
(فَرَّقَ الشَّیْءَ تَفْرِیقًا وَ تَفْرُقًا)
پراگنده و جدا جدا کرد و اَفْرَقَ نیز
(تَفْرِیق) بر سانیدن و تبعاریق
گرفتن حق خود را و فی ظل غُنَیْمَة
الآخِرَة بِنْتُهَا اِلَّا تَلْتَ خَیْرٌ مِّن
تَفَارِیقِ العَصَا لانه کان عاز بالنهر
الا ساءة مع ضَعْفٍ بَدَنِهِ وَ قَوَائِمِهِ
یَوْمًا فَفَقَ فَقَطَعَ الفَلَا الفه فَاَعْقَبَهُ
اُمَّهُ مِن دِیَتِهِ فَحَسُنَتْ حَالُهَا بَعْدَ
فَقْرٍ فَدُفِعَ ثُمَّ وَاثَبَ اَخَرَ فَقَطَعَ
اُذُنَهُ ثُمَّ اَخَرَ فَقَطَعَ شَفَتَهُ
فَاَحْدَثَ وَبَیْنَهُمَا فَلَتَاتٌ
حَسُنَ حَالُهَا مَنْ بَعْدُ وَالعصاء
تَقْطَعُ سَاجُورًا ثُمَّ اَوْتَادًا ثُمَّ
شَظَاظًا فَاِذَا جُعِلَ لِاَمْرِ الشَّظَاظِ
کَالْمَلِکَةِ صَارَ عِزًّا لِلْبَخَاتِیِّ ثُمَّ
یوخذ منها توادی یُصَرُّ
بِهَا الْاَخْلَافُ وَاِذَا کَانَ العَصَا
لِکُلِّ شَتِّیٍّ قَوْسُ بُنْدُقٍ
فَاِنْ فُرِّقَتِ الشُّقَّةُ صَارَتْ
بِهَا مَاثِمٌ خِطَاءٌ ثُمَّ مُعَاذِلَ
ثُمَّ یَشْعَبُ بِهِ الشَّعَّابُ اَقْدَاحًا
طَالَتْهُ لَا یَجِدُ لَهَا اَصْلَحَ مِنْهَا
مُفَارَقَةَ حِدَائِ وَاِزْهَم
جدا شدن فِرَاق) بالکسر مشله
(مُتَفَرَّق) بفتح الراء جای
پراگندگی و پراگنده شدن
(تَفَرَّقَ تَفَرُّقًا وتَفَرُّقًا) پراگنده
گردید و پریشان شد و جدا گردید
(اِفْتَرَقَ) پراگنده و جدا گردیدن
(اِنْفِرَاق) جدا گشتن

فرقب

(فُرْقُب) کقنفذ موضعی است و
(ثَابَ فُرْقُبِیَّةً) منسوب بوی آن
جامه کتان سپید باشد و زهیر بن
میمون فرقبی همدانی قاری و
نحویست یا آن بقاف است

ف ر ق د

(فَرْقَد) کجفرکاو سالہ یا کاو سال دشتی و ستارہ نزدیک قطب کہ بدان راہ شناسند فَرْقَدٌ کعصفور مثلہ فیہما وہما فَرْقَدانِ وہما فی الشعر مثنًّی وموحّدًا او فَرْقَد نیز منسوب وعتبۃ بن فَرْقَد صحابیان اند و نیز فَرْقَدَۃ ممنوعہ موضعی است در بخارا

(فَرَاقِد) کطابط شعبۂ است کہ بوادی صفراء زیرد

ف ر ق ع

(فُرْقُعَۃ) کقنفذہ کون

(فَرْقَعَۃ) سخت دویدن وپریدن کردن کسی را و در ہم خماندن انگشتان را تا بانگ آورد و زدی و تیز دادن فِرْقَاع کدحراج مثلہ

(تَفَرْقُع) بانگ آمدن از انگشتان بجنبانیدن

(اِفْرِنْقَاع) بانگ بر آمدن از انگشتان و دویدن و پراکندن و دور شدن از چیزے و یکسو گردیدن از ان صلتہ بعن یقال افْرَنْقَعُوا مُتَمَعِّلِیْنَ ای تَفَرَّقُوا مُسْرِعِیْنَ

ف ر ق م

فَرْقَم) کجعفر مہرۂ نہ تاختہ جائے

(مَفْرَقَم) کمسرہ دیر پیر شونده و بدخوارو بد غذا

ف ر ک

(فِرْك) بالکسر و یفتح دشمنی سخت عام است فُرُوك بالضم

(فُرْكان) بضمتین مشدودۃ الکاف مثلہ یا دشمنی زن و شوی خاصۃً

وہی است قریب کلواذی

(فَرَك) محرکہ وہی است باصبہان

(فَرِك) کگتف مالیدہ پوست دور کردہ

(فَرِكَۃ) کفرحۃ کوش سست بن

(فِرِك) کعنب جائی است

(فَرِيك) کامیدوانہ مالیدہ وطعامے است کہ گندم نارسیدہ را مالیدہ بروغن وچیزآن ترتیب دہند

(فَرِيكَان) بالتاء دو استخوان است در بن زبان

(فَرُوك) کصبور زن دشمن شوی

(فَارِك) زن دشمن دارندہ شوے را

(اَفْرَك) از اعلام است

(فَرْكام) کصمار گوش سست بن

(فِرْكان) کسنمار وجلبان بالضم موضعی است یا آن وموضع است

(مَفْرُوك) مالیدہ وشتر شکافتہ و بریدہ دوش و کفتہ پی درون لب بالائین وسیر رنگ ہر چہ باشد

(ن) فَرَك الثَّوْبَ فَرْكًا) بالفتح مالیدہ جامہ را وکذا فَرَكَ الْقُمْلَۃَ

(س) فَرَكَتِ الْمَرْءَۃُ زَوْجَہَا فَرْكًا) بالکسر و یفتح وفُرُوكًا دشمن داشتن زن شوی را وکذا فَرِكَہَا) وازنصر نیز آید فرنده وذا ذنیز

(فَرَك) محرکہ سستی بن گوش وفرو شدگی آن

(اِفْرَاك) وقت مالیدن رسیدن خوشہ را ویقال لِلْبَطِّ اِطْعَمْ يَظْلَمْ بِضَمِّ ثُمَّ فَتْحٍ وَقَصْبَقَمْ اِعْصَبْ سَبِيْلَ حَاجَتِكَ وَالْبَطَّ ثُمَّ اَسْقِهِمْ اَفْرُكْ اَحْمَدْ

(رَجُلٌ مَفْرَكَۃٌ) معظم مرد دشمن داشتہ زنان

(اِمْرَاۃٌ مَفْرُوكَۃٌ) زن دشمن داشتہ مردان

(مُفَارَكَۃٌ) بایکدیگر دست بداشتن وترک دادن بجہای یک دیگر گذاشتن

(تَفَرُّك) فشکستگی پیدا کردیدن در کلام در فقار یقال تفرك فلان افاتکلم فی کلامہ ومشیتہ

(اِسْتَفْرَكَ فِي السُّنْبُلَۃِ) فربہ و سخت گردیدہ دانہ در خوشہ

(مُسْتَفْرَك) مالیدہ پوست رفتہ

(اِنْفِرَاك) مالیدہ شدن دست گردیدن دوش وزائل گشتن آن از جائے

ف ر ك ح

(فُرْكَحَۃ) کدحرجۃ دوری مابین ہر دو سرین

(فِرْكَاح) کقرطاس آنکہ ہر دو جانب سرین وی مرتفع ودر بر آمدہ باشد

(مُفَرْكَح) کمسرہ بمعنی فرکاح است

ف ر م

(فَرْم) بالفتح دوائی است کہ زنان کس را بوی تنگ کنند فَرِمَۃ بالتاء مثلہ

(فِرَام) الکتاب داروی است کہ خوشہ را ویقال لِلْبَطِّ اِطْعَمْ يَظْلَمْ بِضَمِّ ثُمَّ فَتْحٍ وَقَصْبَقَمْ اِعْصَبْ سَبِيْلَ حَاجَتِكَ وَالْبَطَّ ثُمَّ اَسْقِهِمْ اَفْرُكْ اَحْمَدْ

(رَجُلٌ مَفْرَكَۃٌ) معظم مرد دشمن داشتہ زنان

(اِمْرَاۃٌ مَفْرُوكَۃٌ) زن دشمن داشتہ مردان

(مُفَارَكَۃٌ) بایکدیگر دست بداشتن وترک دادن بجہای یک دیگر گذاشتن

(تَفَرُّك) فشکستگی پیدا کردیدن در کلام در فقار یقال تفرك فلان افاتکلم فی کلامہ ومشیتہ

(اِسْتَفْرَكَ فِي السُّنْبُلَۃِ) فربہ و سخت گردیدہ دانہ در خوشہ

(مُسْتَفْرَك) مالیدہ پوست رفتہ

(اِنْفِرَاك) مالیدہ شدن دست گردیدن دوش وزائل گشتن آن از جائے

ف ر ك ح

(فُرْكَحَۃ) کدحرجۃ دوری مابین ہر دو سرین

(فِرْكَاح) کقرطاس آنکہ ہر دو جانب سرین وی مرتفع ودر بر آمدہ باشد

(مُفَرْكَح) کمسرہ بمعنی فرکاح است

ف ر م

(فَرْم) بالفتح دوائی است کہ زنان کس را بوی تنگ کنند فَرِمَۃ بالتاء مثلہ

(فِرَام) الکتاب داروی است کہ کس را تنگ سازد ولتہ کہ زنان محمول سازند آنرا یا در ایام حیض فرج را بدان اکندہ

(فَرَامَۃ) گنا بتہ لتہ کہ زنان در کس دارند بالتہ حیض

(اَفْرَم) کاحمر مرد شکستہ دندان ونام مردی واورا مسجدیست جامع بمصر

(فَرْمَام) کصمار زن تنگ کس بدواء

(فَرَمَام) محرکہ ممدودا موضعی است او ہی بالقاف

(اِفْرَام) پر کردن حوض وخنور را لغۃ ہذیلیۃ

(اِفْتِرَام) فرامہ اور کس داشتن

(مُسْتَفْرِمَۃ) بکسر الراء زن تنگ کردہ کس او وکتب عَبْدُ الْمَلِكِ اِلَى الْحَجَّاجِ يَا ابْنَ الْمُسْتَفْرِمَۃِ بِحُمِّ الزَّبِيْبِ

(اِسْتِفْرَام) تنگ کردن فرج مابدارو

ف ر ن

(مُحَمَّد بن فَرْن) بالفتح محدث است

(فُرْن) بالضم تابہ مغالین کہ در دے نان پزند

محمد بن ابراهیم بن فُرُنَۃ) بالتاء محدث است

(فُرْنِي) بالضم منسوب بانان وسفرینہ پختہ ونان گردہ سطبر بانان کہ گرانہایش در میان فراہم آورند وبریان کردہ بروغن وشیر و شکر تر سازند و مروارید نشت انداہم

وسگ و سیر فربه
(فرآن) کسحاب آبی است مریی سلیم را
(فرین) کامیر تا به گلین که دروے نان پزند
(فرن) کزبه دهی است بشام
(فارینة) زن نان پز .
(افرن) کاحمد قبیلا است از بربران مغرب یأن یفرن کمیع است
(فران) کشاد بلادی است وسیع بمغرب وفران بن یلی) عربی قضاعه است
(فرین) کسکین موضعی است
(افران) بالفتح دهی است بسعف
(فرنة) فرو کوفتن و شکستن و پاره کردن
(فاران) چند کوست در توریت مذکور است واز انست بکر بن قاسم
(فریانان) بالکسر دهی است بمرو

فارن ب

(فرنب) کزبرج موش یا بچه موش اذکلاکموش

فارن ج

(افرنجة) بکسر الهمزه وفتح الراء گروهی است ازمردم مغرب افرنک والقیاس کسر الواو لخروجها المخرج لایضبط. علی ان فتح فرانقة والکسر اعلی واصح
(فرنجمسك) قرنفل بستانی است معرب برنجشك مفتح سره

فارن د

(فرند) بکسر الفاء والراء جوهر شمشیر شمشیر چهره و نگار شمشیر
(افرند) بکسر الهمزه والراء مثله کل سرخ دجاجة است معرب برنک و دانه انار
(فرند) کزبرج دیک افراز فرانیه بالفتح جمع
(فرندان) بکسرتین سنگ خوار
(فرندان) بکسرتین گجنبار کوهی است بدهنا و دربرابر آن کوه کوچه است دیگر وهر دو را فرندان خوانند

فارن ع

(فرنج) کزبرج وقنفذ سپس میانه

فارن ف

(فرنف) کقنفذ ردی وهیچکاره
(فرانق) اعلاب شیر بیشه و پروانک که جانور ریست بانگ کنان پیش پیش شیر رود و بمعنی پیش رو لشکر معرب است ودلیل برید
(تفرنق) تباه گردیدن و بلند شدن گوش

فارة

(فرة) کلقب خرامنده و فیرنده مدة قری قوله تعالی وتحتون من الجبال بیوتا فرهین ومن قرأ

فارهین فهو من فره بالضم وکواهة) کحماة دهی است بسجستان
(فروهة) بالضم زیرکی
(فارة) زیرک فرکه کلقب وکتع وفرهة لسکرة وفروهة بالضم جمع وهو نادر ویقال للبزدون والبغل والحمار فارة بین الفروهة والفراهة والفراهیة وبزاذین فرهة ولا یقال للفرس فاره لکن رامع وجواد
(فارهة) دختر ملیح و کنیزک سرو واکری زن سخت خوار
(ابن فرة) بکسر الفاء وضم الراء المشددة ابوالقاسم شاطبی رحمه الله ومغیش صدیداست در لغت مغربیه
(لك افرغراهة) بالفتح و (فراهیة) گرانبهیه زیرک گردید
(من) فره فرها) محرکة خرامید و فربه
(مفره) کمحسن ناقه بچه زیرک آدر
(مفرهة) بالتاء مثله
(افراه) بچه زیرک زادن شتر ماده یقال افرهت الناقة اذا کانت
(تفرهة) الفرة او بنده زیرک بدست آوردن
(ناقة مفرهة) کمحدثة ناقه بچه دیکو زیرک آدر
(تفرية) بچه زیرک آوردن ناقه
(استفراه) اسپ کرامی بدست آوردن وکرد کردن یقال هو یستفره الافراس ذا ایسترها

فارهد

(فرهد) کقنفذ مرد کردن اندام درشت شتاب زده ومردنازک پر گوشت وبچه شیر وکودک پر گوشت خوبصورت وبفتح (فرهود) کعصفور شلغم فی الکل ونیز (فرهود) بره بز کوهی وپدر بطنی است ازاز دکه آنها را فراهید نامند فرهودی وفرهیدی منسوب بآن وازان بطن خلیل بن احمد عروضی فرهودی و فراهیدی ونیز (فراهید) بالفتح کوسپندان ریزه
(فرهاد) بالکسر نام مردی اعجمی است وفرهاد جود) دهی است بمرو معرب فرهاد کردینی فعل

فارهذ

(فرهذ) کقنفذ مرد کردن اندام سطبر ومردنازک پر گوشت (فرهود) کعصفور (فراهید) گوسپندان ریزه فرهذا والصواب فی الکل بالدال المهملة

فارو

(فرو) بالفتح پرتین فراء بالکسر والجمع
(ساقی الفرورین) بالفتح شنی کوے است بنجد
(فروة) بالفتح پوستین دهی است من الفرو پوست سر وزین ویران بی گیاه وپاره از گیاه خشك فراهم آمده وجبه برچیده آستین ونیمه

کلیم کہ از پشم شتر ساختہ باشد و
کیسہ دبنان کہ خواہندہ دران
صدقہ نہند وگلاہ و مجرزنان و نام
مردی وفُرُوَّۃ (فُعُولَۃ) سائل و
خواہندہ و نیز فَرُوَّۃ الوانگری و
ثروت وقیل ھو مبدل من ثَرُوَۃ
(ذُوالْفَرْنَیْن) ثنی کوہے است
بشام
(فَرَاوَۃ) بالفتح شہریست
بخراسان
(ذُوالْفُرَیَّۃ) کسیتہ دلاوری
است وشاعر
(فَرْوَان) کسکران نام مردی
(فَارِیَانَان) ہمی است وازان وہ
است محمد بن تمیم وا حمد بن حکیم
(حُبَّۃٌ مُفَرَّاۃٌ) جبہ کہ بروے
پوستین دوزند
(اِفْتِرَاء) پوستین پوشیدن
ف ر ے
(فَرْیَۃ) بالفتح یک بار شیر
دوشیدن
(فِرْیَۃ) بالکسر دروغ است
(فِرْی) کنیۂ دروغ بُرِیافتہ منہ
قولہ تعالی لقد جئت شیئاً
فَرِیّاً ای مصنوعاً او مختلفاً
(قیل عظیماً) دو بزرگ فراخ
(فَرِیَّۃ) بالا شدہ وشیر تازہ وکار شگفت
یقال ھو بفری الفری ای یاتی
بالعجب فی عملہ
(فُرَیْقَۃ تر) تاول کسیتہ تا بے
است
(رغ) (فَرَاۃ فَرْیًا) بالفتح شگافت
تزا بفساد باشد یا بصلاح و نیز

(فَرْی) دروغ برافتن و بریدن
موزہ و توشہ دان و مانند آنرا جہت
اصلاح و ساختن آنرا و ساخت
بریدن و رفتن در زمین
(س) (فَرْی فَرْیٌ) محرکہ سرگشتہ
گردید و مدہوش گشت و
نیز فَرْی) بشگفت آمدن بکار
خود
(اِفْرَاء) اصلاح چیزی کردن یا
اصلاح کردن فرمودن کسی را و
شگافتن چیزے را و نکو بریدن بریدن
یقال فَرَیْتُ الاَوْدَاجَ وکفانیہ
کرک شکم گوسپند را و بریدن پوست
را
(تَفْرِیَۃ) کفانیدن چیزیرا
(تَفَرِّی) شگافتہ شدن یقال تفری
اللیل من صُبْحِہٖ دمیدن و
روان گردیدن چشمہ
(اِنْفِرَاء) و دروغ بر بافتن
(افتراء) ترکیدن و باز شدن

باب الفاء فصل الزاء

ف ز د
فی المثل لَہٗ مُجَرٌّ مِنْ فَرْدٍ لَہٗ
یعنی محرومی نیست آنکہ خون دختر
برآورد شود برائے او در الزار
بدل من الصاد وسیاتی

ف ز ر
(فَزْر) بن اوس فزر شاعر بالفتح
مقری مصری است وخالد بن
فزر تابعی
(فِزْر) بالکسر اصل و گوشت پارۂ
درخت مانند غدۂ قرحۃ نزد یک
منتہای موی زہار کہ برانداہ مردم

وبزیر آید ورسہ گوسپندان ازدہ
تا چہل ما از سہ تا دہ و گوسپندان از
دو تا ہر چہ افزوں کردد و نیز
(فِزْر) لقب سعد بن زید مسات
لقب لانہ وائی الموتیم بمعنی
فانفیھا او قال من اخذ منھا واحدۃ
فھی لہ ولا یاخذ منھا فِزْرَیْن وھو
الاثنان فاکثر منہ لا الیک بمعنی
(افزای حتی تجتمع تلک وھی لا
تجتمع ابداً و نیز فرازین
البیوت بنتہ لِفِزَارَۃٍ وامہ
الفزارۃ بالفتح
(فُزْرَۃ) بالضم گرہ بزرگ کہ برانداہم
برآید وراہ فراخ
(فَزْر) کعنب شکافہا
(فُزَیْر) کزبیر نشانے است و
نام مردی
(فَزَارَۃ) کسحابۃ مادہ پلنگ و معرفۃ
پدر قبیلہ است از غطفان فزاری
منسوب بوی بالفزر کہ لقب مردی
است از بنی تمیم کذا فی الغربین
(فَازِر) نوعی از مور چہ سیاہ سرخی
آمیزد وراہ فراخ
(فَازِرَۃ) بالتاء راہی کہ بسوے
ریگ تودہ بلند ہموار رود
(اَفْزَر) مردی کہ فرزہ بر پشت یا
بر سینہ وی باشد و بنوا فزر بطنی
است
(فَزْرَاء) محمد ودازن پر گوشت و
پیہ ناک یا زن نزدیک پیر رسیدگی
رسیدہ
(مَفْزُور) کوز پشت یا کوز سینہ
(ن) فَزَرَ الثَّوْبَ فَزْرًا) بالفتح

شکافت جامہ را و فَزَرَ فُلَانًا
بالعصا) بچوبدستی زد بر پشت
وے و نیز فَزَرَ) بوشیدن
جامہ کوز پشت یا کوز سینہ
گردیدن و یحرک و در تہیعنی ان
سمع نیز آید
(اِفْزَاز) بوسیدن و کہنہ کردانیدن
جامہ را و پارہ کردن
(تَفَزُّر) پارہ و شکافتہ شدن
جامہ وجز آن
(اِنْفِزَار) پارہ گردیدن جامہ

ف ز ز
(فَزّ) بالفتح مرد سبک چست گاو
سالہ دشتی افزاز جمع
(فُزّ) بالضم محلہ است در نیشاپور
(فَزَّان) اگستان نام پسر حام و بوی
نامیدہ شد ولایتی فراخ و وسیع
کہ میان قیروان و طرابلس غرب است
(ن) (فَزَّ عِنْدَ فُلَانٍ) بالفتح بازگشت
دردی گردانید از من وجدا شد
(فَزَّ الظَّبْیُ) ترسید
(ض) (فَزَّ الرَّجُلُ فَزَازَۃً) بالفتح
وفُزُوزَۃً) بالضم خشم گرفت
و برافروختہ گردید (فَزَّ فُلَانًا
مَوْضِعَہٗ فَزًّا) بالفتح برکند او را
از جای وی ولی آرام ساختہ و فَزَّ
الجُرْحُ فُزُوزًا) روان گردید زخم
و تر شد
(فَزْفَزَۃ) راندن و دور کردن (ر)
وجز آنرا
(اِفْزَاز) ترسانیدن و رمانیدن
دل از کسی
(تَفَازُز) بیرون آمدن دو حریف

از قوم برائے جنگ
(اَفْزَعَنِی) چہرہ شدن برمن
(اِنْفِزَاز) چہرہ گردیدن
(اِسْتِفْزَاز) سبک شمردن وخوار
داشتن واز جای برکندن وانداختن
بیرون کردن وترسانیدن وسبک
گردانیدن ؛ رس کسی را منہ لولہ
تعالیٰ اِسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ
بِصَوْتِكَ

ف ز ع

(فُزَعُ) بن عُجَیْر بالکسر مردی
است از قبیلۂ عادات
(فُزْعَۃ) بالضم ہر کہ از وے
ترسند
(فَزَع) محرکۃ ترس وبیم اَفْزَاع
جمع ؛ آنکہ معدہ راست و نیز
فَزَعُ بن عَبْدِ اللّٰہ ، بن ربیعہ
بن جندل است و مردی در بنی
کلب و مردی در بنی خزاعہ وابن
(اَلْفَزَع) بکسر مردی است کیا
ابراہیم بن عبد اللہ بن حسن
رضی اللہ عنہ خروج کردہ ومنصور
اورا بردار کشید وفَزَعُ بْنُ
عَتِیْقٍ تابعی است وفَزَع مروی
دیگر کہ از منقع روایت حدیث
دارد وفَزَعُ بْنُ شَهْرَانَ
در بنی خشم است
(فَزِع) گلنگ ، ترسان وخائف
(فُزَعَۃ) کہزۃ مرد بسیار ترسندہ
از مردم
(فُزَیْع) کزبیر از اعلام است
(فَزَاع) کشداد نام مردی
(فُزَاعَۃ) گلگانہ مرد بسیار ترساندہ

مردم را
(مَفْزَع) کمقعد پناہ جای مَفْزَعَۃ
کمرحلہ مسئلہ مذکر ومؤنث و احد
وتثنیہ وجمع در ہر دو یکسانست
یا مَفْزَعَۃ کمرحلہ آنچہ کرا نروے
یا از جہت او ترسیدہ شود
(س ف) فَزِعَ فَزَعًا بالتحریک
ویکسر ویفتح ترسید وفَزِعَ مِنْهُ
وَاِلَیْهِ فریاد رسید و فریاد خواست
از لغات اضداد است وگویند فَزِعَهُ
اَوْ فَزِعَ اِلَیْهِ کمرح فریاد خواست
وَفَزَّعَهُمْ کمنع وَفَزِعَ
یاری داد ومدد کرد و فریاد رسید قال
رَسُوْلُ اللّٰہِ صلی اللہ علیہ وسلم
لِلْاَنْصَارِ اِنَّكُمْ تَقِلُّوْنَ عِنْدَ الْفَزَعِ
تَقِلُّوْنَ عِنْدَ الطَّمَعِ یا فَزِعَ کفرح دوید
فَزِعَ اِلَیْهِ بناہ بست وَفَزِعَ مِنَ
الْعَدُوِّ بیدار شد
(اَلْفَزَاع) یاری کردن وفریاد
رسیدن وترسانیدن ازگاہ گردانیدن
وبی بیم کردن یقال اَفْزَعَ عَنْهُ
مُفْزَعٌ معظم دلیر و بدو دل
ضد
(اَلْفَزِیْع) ترسانیدن وبے بیم
گردانیدن وہو من الاضداد
صلتہ بمن منہ قولہ تعالیٰ
حَتّٰی اِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوْبِهِمْ ای کُشِفَ
عَنْهَا الْفَزَعُ
(مَفَازِع) ترسان وبیم ناک

ف ز ل

(فَیْزَلَۃ) بصیغۃ زمین کہ زود
سیل آرد

باب الفاء فصل الباء

ف س ء

(اَفْسَاء) کاحمر مرد بر آمدہ سینہ
در آمدہ پشت یا مرد بیرون آمدہ
سینہ دناف یا آنکہ کولی سرین او
بدرست وقت رفتار یا آنکہ چولنا
(شنیدنی کوشش تمام بر خواستن
نتواند یا آنکہ استخوان پشت او در
برسوی ران درآمدہ باشد
(مَفْسُوْء) آنکہ گویا سرنیش بدر
است وقت رفتار
(ف) فَسَأَ الثَّوْبَ فَسْأً درید
جامہ را و فَسَأَ فُلَانًا بجوب
وسنگی زد بر پشت وی وفَسَأَ عَنْهُ
باز داشت ازان
وفَسَأَ الثَّوْبَ تَفْسِئَۃً درانید
جامہ را و کشید
(اِنْفَسَؤَ) کہنہ شدن و پارہ
ودریدہ گردیدن جامہ فَنَجُدبَتی
زدن بر پشت کسی و پراگندہ شدن
بیمار در قوم یقال تَفَسَّأَ فِیْهِمُ الْمَرَضُ
ای اَنْتَشَرَ

(س) فِسْیٌ فَسَأٌ محرکۃ اَفْسَاء
گردید

ف س ث

(فُسْتَاث) بالضم خیمہ وخرگاہ
بزرگ وَتُكْسَرُ الْفَاءُ

ف س ق

(فُسْتُق) کقنفذ و جندب پستہ
معرب است مفتح سدہ جگر
ومُخرِج ومُقوی دل وفم معدہ
ومولد خون صالح ومبہی وسمن
بدن وخوشبوی سازندہ ومکہت
راد جہت درد جگر وقے وغثیان

وبعض وسرفہ مزمن نافع
(فُسْتُقَۃ) لقفذہ لقب محدثی
است
(فُسْتُقَان) بضم الفاء والتاء
دہی است بمرو

ف س ج

(فَسِیج) مشترادۂ جوانہ بار دار و
مشترادۂ فربہ کہ بار نہ پذیرد از
لغات اضداد است وناقۂ کہ بردے
کٹن پیش از ایام کشنی بر جہد و
ناقۂ جوان تیز رو
(اَفْسَجَنِی عَنِّی اِفْسَاجًا) گذاشت
مرا و کرانہ کرد بدا از من
(تَفْسِیْج) ہر دو پا بڑ را و اکشادن
برائے کیز انداختن

ف س ح

(فَسْح) بالفتح چک مسافران کہ
از سلطان گیرند
(رَجُل فُسْحُمٌ) بالضم مرد کشادہ
سینہ
(فُسْحَۃ) بالضم فراخی
(فُسُح) کعنق جائے فراخ
(عَگَانٌ فَسَاحٌ) کغراب جائے
کشادہ وفراخ
(فَسِیْح) کامیر فراخ
(ف) فَسَحَ لَهُ فَسْحًا) بالفتح فراخ
گردانید جہت او جائے را
وفَسَحَ لَهُ لَا یُدْلِفُ فِی السَّفَرِ
چک نوشت برائے او و نیز فَسَحَ
دور و فراخ گذاشتن کام را فَسَحَ
مسئلہ
(ل) فَسُحَ الْمَكَانُ وَفَسَحًا فراخ
گردید جائے

(اِفْسَاح) فراخ شدن جای (فَسَّحَ لَهُ فِی الْمَجَالِسِ تَفْسِیحًا) ای وسّع له (تَفَسُّح) کشاده گشتن مکان و کشاده ساختن جهت کسے مکان را و فراخ نشستن در مجلس (تَفَاسَحُوا فِی الْمَجَالِسِ) یقال تَفَاسَحُوا فِی الْمَجَالِسِ (مُفَسِّح) بکسر سین مرح بسیار ستور (اِنْفِسَاح) فراخ شدن سینه و کشاده گردیدن جای

ف س ح م

(فُسْحُم) کقنفذ مرد فراخ سینه و سرزنده بمکان (فُسْحُم) جای فراخ و (فُسْحُم) بنت عبد اللہ بن ابی فُسْحُم بنت اوس بن خولی هر دو صحابیان اند و زید بن حارث بن فُسْحُم صحابی بدری است و فسحم نام مادر اولیم زائدة

ف س خ

(فَسْخ) بالفتح سست خرد و سست اندام (فَسْخَة) بالتا مثله و انکه بجهت خود نرسد و برای حاجت بیرون نرود و اصلاح امری نتواند (فَسِیخ) کامیر انکه بجهت خود نرسد و صلاح کار را نشاید (ف) (فَسَخَ یَدَهُ فَسْخًا) بالفتح زائل کرد دست او را از جای و (فَسَخْتُ شَیْئًا عَنِّی) ای رَدَدْتُهُ و آنرا دور کردم (اِنْفَسَخَ) سست گردیدن و کسنه و پاره شدن جامه و جزآن و ناد و رستن و تباه گردانیدن رائے را و شکستن و جدا جدا کردن و بر انداختن بیع و آهنگ و مانند آن را و ویران ساختن

(س) (فَسَخَ فَسْخًا) تباه گردید (اِنْسَاخ) فراموش کردن قرآن را (تَفَسُّخ الشَّعْرِ عَنِ الْجِلْدِ) برآنا دموی از پوست و بهم پریده و پراکنده شدن خاص بالمیت و (تَفَسَّخَ الزِّبْرُ تَحْتَ الْحِمْلِ) سست گردید و درمانده شد شتر چهار سال زیر بار و (تَفَسَّخَتِ الْفَارَةُ فِی الْمَاءِ) ریزه ریزه گردید (اِنْفِسَاخ) برانداخته شدن آهنگ بیع و نکاح و جزآن

ف س د

(فَسِیل) کامیر تباه (فَسَاد) کسحاب تباهی و خشک سال (فَاسِد) تباه (فَسْدَی) کقلی جمع کساقط و سفلی (مَفْسَدَة) کمقعدة بدی و تباهی خلاف مصلحت (ن ض ك) فَسَدَ فَسَادًا بالفتح و فُسُودًا) تباه شد خلاف صلح و نیز فساد بستم گرفتن مال کسے را و لَا یَسْمَعُ اِنْفِسَادَ (اِفْسَاد) تباه کردن (تَفْسِید) تباه گردانیدن (تَفَاسُد) برمیدن ارحام را یقال تَفَاسَدُوا ای قَطَعُوا الْاَرْحَامَ

(اِسْتِفْسَاد) تباه شدن خواستن

ف س س

(فَسّ) بالفتح جدا کردن و پیدا و آشکار ساختن پوشیده و بیان کردن معنی سخن را و الفعل من ضرب و نصر و نکریستن طبیب بول را جهت پی بردن بمرض او ی لغة مولدة (فَسَّان) بالضم دهی است باصبهان (فَسَّرَ تَفْسِیرًا) بول نگریست طبیب جهت پی بردن بمرض او (تَفْسِیر) پیدا و آشکار کردن و بیان نمود و معنی سخن قبل التفسیر والتاویل و حدّه هو کشف المراد عن المشکل والتاویل رد احد المحتملین الی ما یلیق بالظاهر (اِسْتِفْسَار) بیان کردن خواستن

ف س س

(فَسِیس) کامیر سست خرد و سست اندام فُسُس گلتب جمع (فَسِیسِیَة) کزبرجه سپست تر (فَسْفَاس) بالفتح سخت کوس و شمشیر کند و گیاهی است بدبوے (فَسْفَسِی) بالفتح منصور اباذی است مرغوب را (فَسْفُسَاء) مصغر اسم مدود چند رنگ است زخرزه ساخته که بدان دیوار خانه را نگارکنند یا آن لغت رومی است

ف س ط

(فَسِیط) کامیر شیره سرخرا و مجمع خرما و چیده ناخن (فُسْطَاط) بالضم و کسه شهرستان و مصر عتیقه که عمرو بن عاص بنا کرده و مجتمع اهل شهرستان گروه ابوه و فیره و خرگاه بزرگ فُسُطَاط و فُسَّاط تشدید السین مثله فیهما

ف س ق

(فِسْق) بالکسر گذاشتن حکم خطاے تعالی و بیرون آمدن از راه راستی و نافرمانی و زناکاری فُسُوق بالضم مثله و جور و ستم کردن و بیرون آمدن از طلب انهوست و بنده از فرمان و بعدی بعن منه قوله تعالی فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهِ ای خَرَجَ قیل ومنه الْفَاسِقُ لَا یُسْلَحُ اِلَّا عَنِ الْخَیْرِ والفعل من نصر و ضرب و کرم (فِسْقِیَّة) بفتح حوض مزد جای دست دردی شستن از خانه (فَسِیق) گفت بیرون آینده از راستی یقال اَنَّهُ لَفَسِیقٌ ای خَرُوجٌ عَنِ الحق (رَجُلٌ فُسُقٌ) کصرد مرد بسیار تباه کار بے فرمان نا راست کردار (یَا فُسُقُ) یعنی ای فاسق وهو معرفة یدلّ علی ذلک انهم یقولون یا فُسُقُ الْخَبِیثَ فَیَنْعَتُونَهُ بِکُلِّ الشر والاثم (یَا فَسَّاق) کقطام یعنی ای زن تباه کار نافرمان و شنام است آنرا (فَاسِق) زناکار نا راست کردار (وَلَیْسَ فِی الْکَلَامِ جَاهِلِیٌّ وَلَا شَرْعِیٌّ فَاسِقٌ عَلَی اَنَّهُ عَرَبِیٌّ) (فَاسِقِیَّة) نوعی از بست جامه

(فُوَيْسِقَة) بالضم وفتح الواو موش بگم آنکه از سوراخ خود بر مردم خروج کند
(فُسَيْقٌ) کسکیت دائم الفسق
(تَفْسِيق) ناراست گردانیدن ضد تعدیل
(اِنْفِسَاق) بیرون آمدن رطب از پوست و بعدی بین

ف س ك ل

(فُسْكُل) کقنفذ وزبرج اسپ که در میدان سپس همه اسپان رسان آید
(فُسْكُول) کزنبور و برذون مثله و مرد پس مانده و پیر و نیز جُعَل فُسْكُل کزبرج مرد کمینه کاهل و فرومایه
(فَسْكَل فَسْكَلَة) درنگ کرد و پس ماند و پیر و گردید و فَسْكَلَهُ فُلَانٌ پیر و گردانید او را فلان لازم متعد

ف س ك ن

(فُسْكُن) کزبرج وهی است زدیک اِسْرُو

ف س ل

(فَسُل) بالفتح شاخ نگورشاندنی و مرد فرومایه ناکس و بیوت اَفْسَل کافس و فِسال بالکسر و فُسُل بالضم و فُسُولَة و فُسُولَة بضمها و فُسُولَة بالضم ممدودا جمع (فُسْل) بالکسر گول و نادان
(فَسِيلَة) کسفینة خرمابن ریزه
(فَسَائِل و فَسِيل) بحذف تا و فُسْلَان کبطنان جمع
(فَسَالَة الحَدِيد) کخلاصه سوزش آهن وکذا فَسَالَة طَبَرِيّ
(مَفْسُول) فرومایه بی مروت
(ن) (فَسَل الصَّبِيَّ) از شیر باز کرد کودک را
(ك س) (فَسَل فَسَالَةً بالفتح وفُسُولَةً بالضم ناکس و فرومایه گردید فُسِل مجهولا شئله
(اَفْسَل عَلَيْهِ اِفْسَالًا) هیچکاره ساخت رخت را و نیز اِفْسَال) بچه خربان را از مادر او جدا کرده بجای لشاندن و ناسره فناوان گردانیدن درهم را
(مَفْسَلَة) کحدقة زنے که بهیانه حیض شوی را از خود باز دارد وقت نشاطش و گردن کشی نماید وحیله انگیزد

ف س و

(فَسْو) بالفتح لقب قبیله از عبد قیس نادی زیاد بن سلامة منهم کان عادیا هذا اللقب فی سوق عکاظ
(بَاذَوِيّ جَاوَرَ فَاشَرَأَبَّ عَبْدَ الله بن هَيْدَرَ كان مكبوا ولبس لابردين
فَسَوِيّ منسوب بوے
(ابن فَسْوَة) بالتا رشاعری است
(فَسَا) محرکة شهریست بفارس ازان شهراست جامه فساویه
وابو علی نحوی فسوی وفسائی
فی المعجم
(فَسَوَات الصِّبَاح) لوعی از سمار و رغ
(فُسَاء) بالضم والد کند
(فُسَيّ) کصبور ریسمان کوزه کند
(فَاسِيَة) خبزدوک وهی المثل اَفْحَشُ من فَاسِيَة
(فَشَاء) کشاد و بسیار کور
(فَاسِيَاء) کقاصیا رخبزدوک
(فَشَا) کون منه المثل فاقرب فَشَاءٌ من عَفْشَاءَ وهی فمه من استه
(ن) (فَشَا فُشُوًّا) بالفتح وفَشَاءً بالضم والد تیز و بے بانگ کند کرد
(تَفَاسِيَ الخُنْفُسَاءُ) کون برآورد خبزدوک تا کند کند

باب الفاء فصل الشين

ف ش ء

(ف) (فَشَأَهُ شَأْءً) بالفتح تازید
(اِفْشَاء) بزرگ منشی کردن و گردن کشی نمودن
(تَفَشَّأَهُ بِالقَوْمِ المَرَضُ) پراگنده گردید و فاش شد و تَفَشَّأَ بِهِ فنوس کرد باو

ف ش ج

(ض) (فَشِجَ فَشَجًا) بالفتح پاپها از هم دور نهاد در رفتن یا بوقت کمیز انداختن
(تَفَشُّج) پا از هم دور نهادن جهت شاشیدن
(تَفَشِّج) پاپها از هم دور نهاده نشستن و رفتن

ف ش ح

(فَشَاح) کقطام کفشار
(ف) (فَشَحَ) از هم دور نهاد پاپها را و فَشَحَ عنه) باز گردید از وے
(تَفْشِيح) پاپها از هم دور نهادن و باز گردیدن از کسے در وے گردانیدن
(تَفَشُّح) کشاده داشتن ناقه میان هر دو پاے در رفتن و کمیز انداختن و گائیدن دختر را
(اِنْفِشَاح) همچو تفشح در گذاشتن پاپها را در رفتن و باقی ماندن ناقه کشاده پا جهت درد

ف ش خ

(ف) (فَشَخَهُ يَفْشَخُهُ) طپانچه زد بر سر او پاسیلی زد و دستم کرد بروے و فَشَخَ فِي اللَّعِبِ) در دروغ گفت
(تَفْشِيخ) نرم و سست گردانیدن بندهاے اندام را

ف ش ر

(فَاشِرِيثَا) دوائی است گزیدگی مار و هوام را نافع
(فُشَار) کغراب بیهوده کولی هذا ما تستعمله العامة وليس من كلام العرب

ف ش ش

(فَشّ) بالفتح بارد رخت بنبوت ونیمه وسخن بیهنی و مرد کول و لوعی از درخت خاردار کرخوب نامندغ و فراهم آمدن گاه آب و کلیم درشت باریک تار
(يُوسُف بن فُشّ) بالضم محدث بخاری است وابن فُشّ از اهدی بغدادی
(فُشُوش) کصبور خرنوب و کلیم درشت باریک تار فَشْفَاش بالتفتح مثله و ناقه که شیر پستانش پراگنده افتد وقت دوشیدن و مشک آب

ریزان وزن فربنده وزن کفرح
او وقت جماع آوازد هد یا باد براید
و مرد با طل نازان
(فَشَاش) کقطام زن تباه کار
نافرمان و منه فَشَاشِ فَشِيَّةٍ مَرْثِيَّةٍ
إِلَى رِيَّةٍ إِذَا فَعَلَ بِهِمَا شَتَّى فَعَايَةٍ
إِسْبِصَارُ
(فَاشَة) زن بتکار
(ن) (فَشَّ لَوْطَبَ فَشًّا) بالفتح
بیرون کردباد را از مشک ونیز
(فَشَّ) آروغ دادن وبشاب
دوشیدن ناقه را و پر لی درزدی
اندک وحقیر رفتن
فَشْفَشَ فَشْفَشَةً) سست
گردید عقل او واز حد در گذشت
او در دروغ وفَشْفَشَ بِبَوْلِهِ
پاشید کمیز را
(اِنْفِشَاش) بیرون آمدن باد از
خیک وسست وکاهل شدن از کاری
متعد بعن وفرو نشستن آماس
ف ش ط
(اِنْفِشَاط) شکسته شدن یقال اِنْفَشَطَ
العودای تفصح ولا یکون اِلَّا فِي الْأَوْطَابِ
ف ش ع
(فَشَعَتِ الدُّرَّةُ) خشک شد
اطراف از زن
ف ش غ
(فَشْغَة) بالفتح گیاه پیچک وپنبه
اندرون نی وانچه از شکم گیاه
صوصلات پدید آگنده گردد
(فَشَاغ) کغراب چرم پاره کازان
مشک ادپلی کنند وگیاهی است
که بر درخت پیچد وفرو گیرد آنرا
(فَشْغ) وتباه گردانید
(فَاشِغَة) موی پیشانی
پراگنده وپریشان
(اَفْشَغ) آنکه سرونش بچپ و
راست رفته باشد وجمل اَفْشَغ
الْخُنْيَة) مرد در آمده دندان
پیشین و(اَفْشَغ الْأَسْنَان) مرد
پراگنده دندان
(نَاصِيَة فَشْغَاء) کصحراموی
پیشانی پراگنده وفرو گرفته
ابرو را
(مِفْشَغ) کمنبر آنکه صاحب خود
را بگردد مواجهه نماید وآنکه
عنان زند اسپ را وقهر کند بردی
(ف) (فَشَغَهُ فَشْغًا) بالفتح برآمدز
بالای او چندانکه پوشید وفرو
گرفت ونیز (فَشَغ) بزیر تازیانه
آوردن کسے را
(مِفْشَغ) کمن مردم کم خیر
(فَشَّاغ) کم خیر گردیدن وتازیانه
زدن کسے را
(تَفْشِيغ) فرو گرفتن کسے را
وپوشیدن وچیره شدن خواب
(مُفَاشَغَة) یکه ناقه را کشیده
کشته پیش او پچو دیگر انداخته
مهربان گردانیدن آنرا بروے
یقال فَاشَغَ بَيْنَهُمَا وَكَذَا فُوشِغَ
بِهَا مجهولا
(فَشَاغ) بالکسر هم دیگر عقد شعار
بستن وعون یتزوج الرجل امرأة
علی ان یزوجه اخری بغیر مهر و
کاهلی کردن
(اَفْشَغ) جامه نیکو پوشیدن با
پیری وسپید موی دافزون پراگنده
گشتن موی سپید در سر وغالب
پریشان گردیدن خون ودهان
یعدی لنمی فیها وبیان هر دو پای
وختر در آمدن دو دو شیر گی بردن
ودر آمدن در سرای دیر شده شدن
و بزیر چیزی فرو پوشیدن وفرو
گرفتن کسی را وکاهلی کردن
(اَلْفَشَاغ) آشکار گردیدن افزون
شدن
ف ش ق
(فَشْق) بالفتح نوعی از خوردن
سخت ودشستن وبلهو ولعب
برخواستن قوم بسبب بسیاری
مال اسباب دنیا یقال فَشَقُوا الدُّنْيَا
إِذَا كَثُرَتْ عَلَيْهِمْ فَكَبُّوا بِهَا أَوِ الْفِعْلِ
من ضرب
(فَشَق) محرکة شادمانی وآزمندی
وخوشدلی ودوری میان دو سرپستان
ومیان دو سرپستان پیشین
ناقه ودویدن وگریختن والفعل
من سمع
(فَاشُوق) دهی است در بخارا را
(مُفَاشَقَة) بناگاه گرفتن کسی را
(تَفَشُّق) مائل وار انگندن
جامه را
ف ش ل
(فَشَل) بالفتح مرد بد دل و
ترسنده وسست یقال جبن فشل فشل
فُشُل بالضم وافشال) جمع
(فِشْل) بالکسر پرده هودج وانچه
در هودج گسترند وزنان بران
نشینند فُشُول بالضم جمع
(فَشَل) گشتف کابل وسست
یقال رجل خشل فشل
(فَشَال) کسحاب دهی است
قریب زبیل
(فَيْشَلَة) کصیقلة سرزه وسرزه
کلان قیاسش جمع دیز فیاشل،
درختی است وآلی وچند پشته
سرخ رنگ
(اُفْشُولِيَة) بضم الهمزة وتخفیف
الیا دهی است در واسط
(مِفْشَل) کمنبر پرده هودج واکره
وغیر قوم خود نکاح کند تا فرزند
لاغر نیارد
(س) (فَشِلَ فَشَلًا) محرکه کاهلی
کردن وسست گردید ورنگی نمودن
بدل شد
(تَفْعِيل) فشل ساختن زن جبر
(تَفْشِيل) برفشل نشستن نیز
(اَلشَّيْر) که در پستان باقی مانده
(تَفَشُّل) برفشل نشستن زن ومرد
خواهش وروان شدن آب
(اِفْيِشَال) برفشل نشستن زن
ف ش ن
(فَشْن) بالفتح دهی است بمصر
(فَشْنَة) بالکسر دهی در بخارا را
(فَاشَان) دهی بمرو
(فَيْشُون) بالفتح جوی است
(اَلْفِشْنِين) بالکسر نامی است عجمی
ف ش ن
(فَشَام) کسحاب بسیاری شتران و
تناسل آن
(فَشْيَان) کسکران تناسا
(فَوَاشِي) ستوران پراگنده در

چراگاه وفی الحدیث صُمُّوا
تَصِحُّوا کہ حق تذہب نخمۃ العشاء
(ن) فَشَا خَبَرُہٗ فُشُوًّا بالضم
وفُشُوًّا و فُشِیًّا بالضم وتشدید الواو
والیا راشکار او پراگندہ گردید خبر او
وفَشَا عَرْفُہٗ وَفَصَلَہٗ کذالک
اَفْشَی زَیْدٌ اِفْشَاءً افزون
شدند شتران پراگندہ او نیز اِفْشَاء
پراگندہ گردانیدن وفاش کردن
خبر وجز آن
تَفَشَّاھُمُ المَرَضُ وَبِھِمْ زیادہ
گشت بیماری در انہا وتَفَشَّتِ
القَرْحَۃُ فراخ گشت ریش

باب الفاء فصل الصاد

ف ص ح

(فَصْحٌ) بالفتح زبان آور فِصَاحٌ
گلتاب جمع
(فِصْحٌ) بالکسر عید ترسایان و
یوم الفِصْحِ روز دلی ابر دلی سرما
(فَصِیحٌ) کامیر زبان آور ردر سانندہ
سخن را آنجا کہ خواھد فَصُحَ فَصَاحَۃً
وفُصُحَ بضمتین وفَصَاحَۃً گلتاب
جمع فَصِیحٌ مؤنث فَصِیحَۃٌ بالکسر
وفَصَائِحُ جمع وفِعَالٌ کلا نادر
فصیح وبلا بطق فواجم بالفاء
فَصِیحٌ لفظ کہ حسن وخوبی آن
بسمع دریافت گردد ولِسَانٌ
فَصِیحٌ زبان تیز ولَبَنٌ فَصِیحٌ
غلیظ برگرفتہ
(ن) فَصَحَ الطِّفْلُ بالضم سخت
روشن گردید تا صبح وچہرہ شد
روشنی او بوقت
(ك) فَصَحَ فَصْحًا بالفتح و

(فَصَاحَۃً) گشادہ سخن ودرست
مخارج گردید وزبان آور شد
(فَصُحَ الاَعْجَمِیُّ) بزبان عربی
سخن گفت ومعنیش دریافت شد
یا عربی بود وزبان آور گردید
(یومٌ مُفْصِحٌ) کمحن روز بے ابر
وبے سرما وکل واضح مُفْصِحٌ
(اَفْصَحَ الرَّجُلُ من کذا
اِفْصَاحًا) برآمد از ان وبیز
(اِفْصَاح) بفصاحت سخن گفتن
ودلی کھلک گردیدن شیر یا منقطع
شدن قلہ آن وغیر خالص گردیدن
گوسپند وپاک وصاف شدن کمیز
ودر عید فصح حاضر آمدن انصاری
درو روشن گردیدن بامداد ونیکو
بیان کردن مرد سخن را وپیدا
وآشکار شدن چیزے
(تَفْصِیحٌ) بی کھلک گردیدن شیر
(تَفَصُّحٌ) بزبان عرب سخن گفتن
عجمی یا زبان آور شدن مرد
عربی وبتکلف فصاحت نمودن
تَفَاصُحٌ مثلہ

ف ص خ

(رجلٌ فَصِیخٌ) کامیر مرد کہ خرد
رسانیدن شاید ورا رجلٌ فَصِیخَۃٌ
بالتاء مثلہ
(رجلٌ فَاصِخٌ) کعاجۃ مرد کہ
عقل درو رسانند اوز افاصخ جمع
(ن) فَصَخَ عَنْہُ فَصْخًا گفت
ودریدہ فَصَخَ بِہٖ کذا (ادبای خود
زائل کردہ بند دست را و فَصَخَ)
بھولا قریب خورد و دو خریدہ سود
فروخت

ف ص د

(فُصْدَۃٌ) بالضم خرمای آرد کاختہ
یا خون آمیختہ
(فَصِیدٌ) کامیر کہ زدہ وخون کہ
در روده بریان کردہ خورند می
وہم جہت ہمان داشتند ی در
ایام جاہلیت
(فَصِیدَۃٌ) کسفینۃ خرمائے خمیر
کردہ باخون آمیختہ
(مِفْصَدٌ) کمنبر نشتر
(ض) فَصَدَ فَصْدًا) بالفتح
فَصَادًا بالکسر رگ زد مَفْصُودٌ
نعت است ازان ومنطق المثل لَمْ یُحْلَبْ
مَنْ فُصِدَ لَہُ البَعِیرُ سُکِّنَ الصراد
تخفیفًا یعنی محرم نیست از
ضیافت انکہ رگ زدہ شود شتر برائے
او بلکہ نصیب او از خون خواہد رسید
در حق شخصی گویند کہ بعض طلب
رسیدہ باشد والاصل بَاتَ
رجلانِ عند اعرابی فالتقیا
صَبَاحًا فسأل احدُھما صاحبہ عن
القِرَی فقال ما قُرِیتُ وانما فُصِدَ لی
فقال لم یُحْرَمْ من فُصِدَ لہ البعیرُ
ویروی فُزِدَ لہ بالزاء وھو بدل من
الصاد وکل صاد وقعت قبل الدال
فانہ یجوز ان تشمھا زایًا لانہ حرف
مجہور کذلک وان نقلبھا زایًا لانھا
سکنت ویروی فُصِدَ لہ بالفاء ای
اُعْطِیَ قَصْدًا ای قلیلا
وکلام العرب بالفاء
وفَصَدَ لَہٗ
عَطَاءً اقطع نمود جہت او عطائے
راو در گذرانید در ان کرد

(اِفْصَاد) ترکیدن برآمدن جای
برگ وغیر ذلک یقال فَصَدَ الشَّجَرُ اذا
انفتحت عیون ورقہ
(تَفْصِیدٌ) بآب اندک سیراب
شدن ونیز تَفْصِیدٌ کفتگی دانجو
خیدگے یقال فی الأمر فیہ تَفْصِیدٌ
ای تشقق وتخدد
(تَفَصُّدٌ) روان شدن چیزے
مُتَفَصِّدٌ نعت است ازان
(اِفْتِصَادٌ) رگ زدن
(اِنْفِصَادٌ) ترکیدن چشم برگ درخت
وروان شدن چیزے
(مُنْفَصِدٌ) بکسر الصاد روان
وجاری

ف ص ر

(فَیْصُورٌ) کقیصوم خرشادمان

ف ص ص

(فَصٌّ) مثلثہ نگینہ وپیوند استخوان
وپیوند کار فُصُوصٌ) بالضم جمع
وسیاہ چشم دوانہ سیر
(فَصِیصٌ) کامیر خستہ خرما
صاف وپاکیزہ کوئی روغن ایدہ
ونام چشمہ است
(محمد بن احمد فَصَّاصٌ)
کشادہ محدث است
(فُصْفِصَۃٌ) کزبرجۃ گیاہ سپست
(فَصَافِصُ) بالفتح جمع
(فُصَافِصٌ) کعلابط سخت چست
وچابک
(فَصَافِصَۃٌ) بالتاء شیر بیشہ
(ض) فَصَّ الجُرْحُ فَصِیصًا)
بالفتح تر شد زخم وروان کردید
وفَصَّ کذا مِنْ کذا

بیرون کشید وجدا کرد اعضا ازان
وفَصَّ الْجُنْدَبُ، بانگ کرد
ملخ وفَصَّ الضَّبُّ لزم گریست
کودک ویقال فَصَّ فِي يَدِهِ شَيْءٌ یعنی بدستم چیزے نیاید
قرار نگیرد
(فَصْفَصَةٌ) کدحرجة شتابی کردن
در کلام وخبر راست آوردن
اَفْصَصْتُ اِلَيْهِ شَيْئًا مِنْ حَقِّهِ
چیزے از حق او جدا کردم وبیرون
گرفتم
(تَفْصِيصٌ) کشادن چشم ونیک
نگریستن مردم
تَفَصْفَصُوا عَنْهُ پراگنده
شدند ازان
(اِنْفِصَاصٌ) جدا کردن وبیرون
کشیدن چیز از چیزے
(اِسْتِفْصَاصٌ) بیرون آوردن
چیزے را یقال مَا اسْتَفَصَّ مِنْهُ
شَيْئًا اَيْ مَا اسْتَخْرَجَ
(اِنْفَصَّ مِنْهُ اِنْفِصَاصًا) جدا
شد ازان

ف ص ط

(فَصِيطٌ) دو چوب خرما وچیدهٔ ناخن

ف ص ع

(فَصْعَةٌ) بالضم غلاف سرزهٔ فراخ
چندانکه مشته برآید
(غِلَافُ اَفْصَعَ) کودک سرزهٔ
بیرون آمده از غلاف
(فَصَعَانٌ) کسکران آنکه پوسته
بر بنه سر باشد از گرمی وسوزش
(ف) فَصَعَ الرُّطَبَةَ فَصْعًا بالفتح
فشارد خرمای تر را تا از پوست برآید
یا برآورد از پوست وفی الحدیث
نَهَى عَنْ فَصْعِ الرُّطَبَةِ وَقَمْعِ
(الشَّيْصِ) باگشت مالید تا نرم
گردد وبرآید از آنچه درانست و
فَصَعَ لِي بِكَذَا بخشید مرا آن
چیز و فَصَعَ الضَّبُعُ) برگردانید
کودک غلاف سرزه وفَصَعَتِ
(الدَّابَّةُ) باری پیدا وباری نهان
کرد ستور فرج خود را فَصَعَ عَمَّا مَنَهُ
از سر فرو کشید از را وفَصَعَ لَهُ
بِمَالٍ داد اورا مال
(تَفْصِيغٌ) دادن وتیز دادن
یا کند کردن وبیرون آوردن
کودک سرزه از غلاف
(اِفْتِصَاعٌ) غلاف زه برگردانیدن
کودک وبقهر گرفتن همه حق خود را
از کسی بعدی بمن
(اِنْفِصَاعٌ) بیرون شدن سرزه
از غلاف

ف ص ل

(فَصْلٌ) بالفتح مانع ومیانجی میان
دو چیز وبرجاے پیوستگی دو
استخوان هر بهر اندام ومنه بین
كُلِّ فَصْلَيْنِ وَصْلٌ درسخن حق و
راست وضمیر فرع منفصل میان
مبتدا وخبر و مانند آن نحو زید هو
المنطق واین نزدیک بصریان
است اما اکثر کوفیان آنرا عماد
گویند وبعض آنها دعامه ویک بهره
از پنجاه بهره سال فُصُولٌ جمع و
حکم کردن حق از باطل جدا کند و
نام مردی وابو الْفَضْلِ بُهْرَانِي
شاعریست وفَصْلُ الْخِطَابِ)
کلمة اما بعد یا البینة علی
المدعی والیمین علی المدعی
علیه او هو آن یفصل بین الحق
والباطل ونیز فصل ورقوانی هر
تغیر که مختص بعروض باشد وشل آن
درشوبیت روا نبود واین تغیر را اسقاط
یک حرف متحرک است باز اند فاذا کان
کذلک سمی فصلا
(فَصْلَةٌ) بالفتح نهال خرما که از
جایش بجای دیگر برند
(فَصَلَ) کز فرنام مردی والصواب
انه بالقاف قال رَوَيْنَا عَنِ الْجَعْدِ
بن ابی خالد قال مَاتَ عُمَيْرُ
بن جُنْدُبٍ من جهينة بجيل
الاسلام فجهز وه بجهاز ه إذا
كُشِفَ الْقِنَاعُ عَنْ رَأْسِهِ فقال
اَيْنَ الْفُصَلُ والْفُصَلُ الْحَدَبِيُّ
عَلَيْهِ فَقَالُوا سُبْحَانَ اللهِ مَا إِنَّا
مَا حَاجَتُكَ إِلَيْهِ فَقَالَ اُثْبِتُ
فَيُقَالُ لِي اِيَّاكَ اَعْنِي لَا لِغَيْرِكَ
الى خُمْرَتِكَ تُنْقَلُ وقد كادت
اَمَا تَشْكُلُ اِرَابَتْ خَالَكَ الى
مُحَوَّلٍ ثُوَيْبٍ فِي حِفْرَتِكَ لِتَفْصِلُ
الذي مشى فاخلك ثم ملأ ها
مِنَ الْجَنْدَلِ اَلَعَبْدُ رَبَّهُ يَنْصُلُ
فقلت نعم قال فهل فاق ونكح
النساء وولد له اولاد قلت
الْفُصَلُ ثلاثا ثم مات
ودفن في قبر عمير
(رجز كاصل) حكم ناقد
در وان
(فَاصِلَةٌ) شعبه که میان سر دو
سر دارید وجزان در رشته کنند
وتمامی آیت قرآن وآن بمنزله
قافیه است در شعر فَوَاصِلُ جمع
ونیز فاصلة) یکی از ادوات
عروض وآن دو فاصلاست متحرک
سه متحرک پیش از ساکن مانند
(ضَرَبَتْ) وکبری چهار متحرک
پیوسته ضَرَبَتَا وَالْفَقْرَةُ
الْفَاصِلَةُ الَّتِي جَاءَ فِي الْحَدِيثِ
انها بسعاة ضعف التي
يفصل بين ايمانه وكفره
(فِصَالٌ) گفتار از شیر باز کودک
کودک اسم است فصل را
(فَصِيلٌ) کامیر دیوار کوچک
درون حصار یا درون باره بلد شهر
بچه از مادر جدا شد فِصَالٌ بالكسر
مثله) ونام مردے وحکم بن
فَصِيلٍ) وعدی بن الفصيل
وکبیر بن الفصيل محدثان اند
(فَصِيلَةٌ) کمیته شتر بچه ماده
مؤنث فصیل وکرده وخویشان و
نزدیکان مرد ویقال جاؤا بفصيلهم
ای باجمعهم وپارهٔ از گوشت ران
وپارهٔ از اعضای بدن
(فَيْصَلٌ) بالفتح حاکم فَيْصَلٍ
نسوبا مثله وحکم که حق باطل جدا
کند وحُكْمٌ فَيْصَلٌ حکم
نافذ در وان حكومة فيصل
كذلك وطعنة فيصل) زخم

که فصل وجدائی کند میان دو
مریف
فَصَّال) کشاده مادح مردمان
یا مبید صلة وقطع ذلیل است
باین معنی
مِفْصَل) کمبر زبان
مَفْصِل) کمحل بند اندام و
هرجای پوستگی دو استوان
مَفَاصِل) جمع دنیز مَفَاصِل)
سنگریزهای سخت فراهم آمده و
ریگستان سنگریزه ناک میان دو
کوه و آبش بس صاف وسردی
باشد الواحد مَفْصِل وقال
الاصمعی هی مُنْفَصِلُ الجبل
والرملة یکون بینهما رَمْلٌ
صِغَارٌ یصفو ماؤه ویبرد
رض) قَصَلَ من البلد
قُصُولًا) برآمد از شهر وفصل
انکرم) دانه بستن گرفت انگور
وقَصَلَ الامرُ قَصْلًا) بریدن
ونیز فَصَلَ) از شیر باز کردن
کودک را وباز داشتن وبریدن
وپاره کردن وجدا نمودن وجدا
شدن لازم متعد ومیان هردو
مرادید شبه در رشته در
کشیدن
مُفَصَّلُ القرآن) کمظم از
حجرات تا آخر قرآن بقول اصح
یا از سورة جاثیه یا از قتال یا از
سورة ق عن النودی یا از صافات
یا از صف یا از تبارک عن ابن ابی
الصیف یا از انا فتحنا عن الفراء
یا از بیع اسم ریگ الاعلی عن الفراء
یا از سبح اسم ریگ الاعلی عن الفراء
یا از منع عن الخطابی سمی بذلک لکثرة الفصول
بین سورة او لقلة المنسوخ
وعِقْدٌ مُفَصَّلٌ) رشته مروارید
که میان هر دو سوی دری شبه
در کشیده باشد
تَفْصِیل) پیدا و بیان کردن و
جدا نمودن وفصل فصل ساختن
کتاب وسخن را واندام اندام کردن
قصاب گوسپند را
فَاصَلَ شَرِیکَهُ مُفَاصَلَةً و
فِصَالًا) همدیگر جدائی کردند
ومساهمت نمودند
(اِنْفِصَال) از شیر باز کردن کودک
را ونهال خرما از جایش بجای
دیگر بردن
(انفصال) جدا شدن
ف ص م
(خلخال اَفْصَمُ) پای برنجن
شکسته بے جدائی
(فَاسٌ فَصِیمٌ) کامیز تیز سطبر
(ض) فَصَمَهُ فَصْمًا) بالفتح شکست
آن را بے جدائی وفَصِمَ
البیت) مجهولا ویران شد خانه
(اَفْصَمَ المطرُ فِصَامًا) باریدن باران افصمت الحبة کذلک
ای اقلعت
(تَفَصُّم) شکسته گردیدن بے
جدائی
(اِنْفِصَام) شکسته شدن یقال
فَصَمْتُهُ فَانْفَصَمَ بریده شدن
ف ص ی
(فصیة) بالفتح رباعی اسم است
ویومٌ فَصِیَّةٌ ولیلةٌ فَصِیَّةٌ و
تَفْصَافًا) یعنی سرگرم ودسرد و
فَصِیَّةً) مابین الحر والبرد ای سکنة
(فَصَّی) کرحی دانه مویز فصاة
یکے
(افصی) بالفتح نام جماعتی
(فِصْیة) کعنیة رهائی وخلاصی
(بنو فُصَیّة) کسمیة بطنی است
(ض) فَصَی الشیءَ من الشیء
فَصْیًا وفصیة) بالفتح جدا
کردن افراز دی ورهائی داد وفَصَی
اللحم من العظم) ای خلص
(اَفْصَی اِفْصَاءً) رهائی یافت وخلاص
شد وافصی عنّا الحرُّ) رفت از
ما گرما افصی عنّا الشتاء کذلک
وقیل ولا یقال افصی عنّا البردُ
واَفْصَی المطرُ) بازایستاد
باران واَفْصَی الصائدُ)
در آمد صید نشد شکار رد دام صیاد
(فَصَّیْتُهُ تَفْصِیَةً) رهائی دادم
او را
(تَفَصِّی) رهائی یافتن تو از هرچه
باشد وقیل یقال تَفَصَّی الانسانُ
اذا تخلص من الضیق والبلیة و
کذا تفصیت من الدیون
یعنی رهائی یافتم از دام
(اِنْفِصَام) رستن ورهائی یافتن
از چیزے یقال فَصَّیْتُهُ فانفصی
ای خلصته فتخلص

باب الفاء فصل الضاد

ف ض ع
(اِفْضَاع) محو دادن طعام کسی را
یقال اَفْضَعَهُ اِذَا طَعَمَتْهُ اِیَّاهُ و
الصواب بالقاف

ف ض ج
(فَضِیج) کامیز نوے
(مِفْضَاج) بالکسر فربه سطبر نرم
اندام
(تَفْضِیج) خوی کردن بن موی
بقدری که روان نگردد ونیک بهم
رسانیدن اندام پیه را چنانکه
عروق لم دسد اصل گم گفته گردد
ناقه وکشاده وفراخ شدن هر چیزی
(اِنْفِضَاج) خوی کردن بن موی
یقال اِنْفَضَجَ عَرَقًا اِذَا عَرِقَتْ
اصول شعرها ولم یسل وکشاده
شدن جراحت وپیدا گردیدن ناف
وفراخ گردیدن ناف وروان شدن
آنچه درد او است وسست
شدن کار ونیک فربه شدن
ف ض ح
(فُضْحَة) بالضم سپیدی نه بغایت
(فَضَح) محرکة هر چه بران سرخی
باشد وقیل غُبْرَةٌ فیه حُمْلَةٌ
(اَفْضَح) بالفتح سپید نه بغایت
وشیر بیشه وشتر که بدان لون باشد
(فَاضِح) کصاحب موضعی است
نزدیک مکه ووادی است بنشوف
در نجد
(فَاضِحَة) نام جاے
(فَضِیح) کامیر رسوا وقولهم هو
فَضِیحٌ فی المال) یعنی او بعیات
است شعر از او
(فَضِیحَة) کسفینه رسوائی
(فُضُوح وفُضُوحة) بالضم وفَضاح
بالکسر وفَضاحة بالفتح مثله
(فَضُح) کصبور رسوا وافضوح

شتر است مر عربان را
(ف) فَضَخَهُ فَضْخًا) مر او را کرد او را
(وفَضَخَ الصُّبْحُ) پدیدار شد صبح
(وفَضَحَكَ الصُّبْحُ) غالب شد تر را
روشنی صبح و نیک نمایان گردید
(ص) فَضَحَ فَضْحًا) بالتحریک
اندک سپید گردید
(اَفْضَحَ الصُّبْحُ) ظاهر و نمایان
شد صبح و اَفْضَحَ النَّخْلُ)
سرخی گرفت خورهٔ خرما یا زرد
شد
(تَفْضِيخٌ) نیک رسوا کردن مولد
(مُفْتَضِحٌ) رسوا و نمایان
(اِفْتِضَاحٌ) رسوا شدن و ظاهر
و هویدا گردیدن

ف ض خ

(فَضُوخٌ) کبوری که خورندهٔ
خود را بشکند و مست گرداند
(فَضِيخٌ) کامیر دو شاب انگور
و شرابی است که از عصارهٔ
خورهٔ خام سازند و تیز پیدا آب کیمز
(مِفْضَخَةٌ) ممکنسه سنگی که بدان
خورهٔ خرما بشکنند و دلو فراخ
(مَفَاضِخُ) ظروفها سیکه دران
دو شاب انگور و جز ان نهند
(بُسْرٌ مَفْضُوخٌ) خورهٔ خرما
شکسته
(ف) فَضَخَهُ فَضْخًا) شکست
آنرا وَلَا يَلُوْنَ الَّا فِي شَيْءٍ يَفْضَخُ
وَ فَضَخَ رَاْسَهُ سر شکست آنرا
و فَضَخَ عَيْنَهُ) کور کرد چشم او را
و نیز فَضَخَ الْمَاءَ دفعهٔ یعنی یک
بارهٔ رکتین آن

(اَفْضَخَ الْعُنْقُوْدُ اِفْضَاخًا) بولت
افشاردن رسید عنقود
(اِفْتِضَاخٌ) شکستن و سر شکستن
(اِنْفِضَاخٌ) کشاده و فراخ شدن
جراحت مجزآن و سخت گردیدن
و رکتن دلو آب و شکسته شدن
کوهان شتر

ف ض ض

(فَضٌّ) بالفتح شکستن چیزے
چنانکه از هم جدا شود و منه لَا يَفْضُضِ
اللّٰهُ فَاكَ او شکستن مهر نامهٔ و الفعل
من نصر و کرده متفرق و پریشان
(فِضَّةٌ) بالکسر سیم و قوله تعالی
قَوَارِيْرَ مِنْ فِضَّةٍ ای تکون مع صفاء
القوارير فضة
(فِضَّةٌ) بالکسر قابلة
للغبار و زمین سنگلاخ سوخته
بلند و بفتح فضض کعنب جمع
(فَضَضٌ) محرکة ریزه و شکسته
و قطارهٔ آب که وقت طهارت پرد
و منتشر شود و هر متفرق و پریشان
و منه قول عائشة رضی الله عنها
لِلرُّوَاةِ فانت فَضَضٌ مِنْ اَغْنَاهُ اللّٰهُ
عُرُوْقِيْ فُضُضٌ کعنق و فُضَاضٌ
کغراب یعنی ریزه و پاره از لعنت خدا
(فَاضَّةٌ) سختی و بلا فَوَاضٌّ
جمع
(فُضَاضٌ) کغراب شکسته ریزه
و ریزه که از شکستن چیزی بر افتد و
یکسر و موضعی است
(فِضَاضُ الْجِبَالِ) بالکسر
سنگهای پراگنده بر همدیگر فراهم
آمده
(فَضْفَضَةٌ) فراخی جامه و زره

و فراخی زندگانی
(فَضْفِيضٌ) کامیر ریزه چیزے
و آنچه منتشر و پراگنده شود از آب
وقت طهارت کردن و نیز
آب خوش دروان و شگوفهٔ اول
برآمده و هر متفرق و پریشان
(فَضَّاضٌ) کشداد لقب موالد
بن عامر بن مالک
(فِضْفَاضٌ) بالفتح واسع و فراخ
یقال ثوبٌ فِضْفَاضٌ جامه فراخ
عیش فِضْفَاضٌ کذالک دِرْعٌ
فِضْفَاضَةٌ وَ فِضْفَاضٌ)
زره فراخ و جاریة فِضْفَاضَةٌ دختر
فربه دراز بالا
(مِفَضَّةٌ) بالکسر کلوخ کوب
(مِفْضَاضٌ) محراب مفضه
است
(تَفْضِيضٌ) سیم کوفت و سیم
اندود کردن
(اِفْتِضَاضٌ) دوشیزگی ربودن
و اندک اندک رختن آب رطب آب
روان رسیدن یا بروقت خروج
آب رسیدن و برآمدن زن از
عدت بالودن بوی خوش و جز آن یا
بمالیدن اندام بمرغی یا بجانور دیگر
تا این فعل سبب خروج از عدت
باشد و کان من عادتهم ان
تُمْسِكَ قُبُلَهَا بطائر وتنبذه فلا
يكاد يعيش
(اِنْفِضَاضٌ) پراگنده شدن
(اِنْفِضَاضٌ) شکسته و ریزه
شدن و منتشر و پراگنده گردیدن

ف ض ع

(ف) فَضَعَ فَضْعًا) بالفتح پیسی
انداخت یا تیز زد

ف ض غ

(مِفْضَغٌ) کمنبر آنکه بتکلف فصاحت
نماید و غلط کند فکانَهُ
يَفْضَغُ الْكَلَامَ اى يَقْضَمُهُ
(ف) فَضَغَ الْعُوْدَ فَضْغًا) بالفتح
بشکست چوب را

ف ض ل

(فَضْلٌ) بالفتح فزونی مقابل نقص
(فُضُوْلٌ) جمع و بقیه از هر چیزے
و کوهی است مر بذیل را و فَضْلُ
بن عباس صحابی است و نیز
نام جماعتی از محدثان
(فَضْلَةٌ) بالفتح بقیه و زیادی مانده
هر چیزی و جامه بادرونه که در
وقت کار و خواب پوشند و مے
(فَضَلَاتٌ وَ فُضَالٌ) جمع
(فُضْلَةٌ) بالکسر بیات
(مِفْضَلَةٌ) پوشیدن یقال اِنَّهُ لَحَسَنُ الْفِضْلَةِ
(فُضُلٌ) کصنق جامه بادرونه
که زنان وروقت عمل و کار پوشند
و جامه بادرونه پوشنده مذکر و
مؤنث دروے یکسان است
یقال رجلٌ فُضُلٌ و امرأةٌ
فُضُلٌ اى مُتَفَضِّلٌ بالمفضل او
فی ثوب واحد
(فَاضِلَةٌ) بلدی قدر و فضیلت
و احسان و نیز فَاضِلَةٌ) فاصله
کبری است
(فِضَالٌ) کتاب مے
(فَضَالَةُ) کسحابة و ضم نام
جماعتی و فُضَالَةُ بن مفضل بن نضا

وفُضالة بن مُفضَّل بن فضالة محدثان اند و فُضالة بن عُبَيد و فُضالة بن بِلال و فُضالة بن بَهْلَل و فضالة بن عبد الله صحابیان اند و نیز فُضالة (دیگر نسوب از موالی آنحضرت است صلے اللہ علیہ وسلم و بالضم باقی و زائد ماندہ از چیزے و نام موضعی است

(فَضَّالی) کسانی تفضل کنند کان

(فُضَيل بن عِياض) کز بیر شیخ الحرم زاہدی است معروف و فُضَيل) ابن عیاض تابعی ضعیف و فُضَيل) ابن عیاض صدوق ثقہ است و نیز جماعتی است

(فَضِيلة) کسفینہ فزونے ضد نقیصہ و پایہ بلند در فضل

(فُضَيلة) کجہینۃ نام زنے

(فَضَّال بن جُبَيْر) کشداد تابعی است و رجلٌ فَضَّال مُرد بسیار فضل و فزونی

(فَواضِل) نعمتہاے بزرگ یا نیکو و خوب ترین و فَواضِلُ المَالِ) کرایہ و دیگر فوائد و مرافق مال و از نجاست کہ چون شتران دور روند کویند قَلَّتْ فَواضِلُهُ

(فُضُولی) بالضم منسوب با آنکہ کار بی فائدہ کند و در پے مالا یعنی دود و در زی

(حِلْفُ الفُضُول) آن سوگند است کہ ہاشم و زہرہ و تیما رنزد عبد اللہ بن جدعان آمدہ ہمدگر با اتفاق بر دفع ظلم ظالم و اخذ حق از وے سوگند خورو ند فَسُمِّيَتْ بذلك لأنهم تحالفوا لا يكون هناك احد فضلاً بظلمه احد الا أخذوا له منه

(فَضْلان) کسکران نام مردی

(رجلٌ مِفْضَل) کمنبر مرد بسیار فضل و جامہ با در و زن یا عام است

(مِفْضَلة) ککنسۃ جامہ با در و زنہ بی آستین کہ زنان بوقت کار خدمت پوشند

(رجلٌ مِفْضَالٌ) بالکسر مرد بسیار فضل و جود

(مِفْضَالة) یقال لرجل مِفْضَالٌ طائرة مِفْضَالة اذا كانت ذات فضل

(ن س) فَضَلَ فَضْلاً افزون کردید و قولهم فَضِلَ بالكسر يَفْضَلُ بالضم از تداخل لغتین است

و فَضَلَ فَضْلاً و فَضْلَةً) باقی و زائد ماند

(أَفْضَلْتُ منه الشيء) باقی گذاشتم از ان چیزے را و نیز

(إِفْضال) افزون آمدن و افزونی نمودن و فزون آمدن در حسب یعدی بعلی و بعن و نیکوئی کردن صلہ بعلی و افزون آوردن از چیزی و یعدی بمن

(رجلٌ مُفَضَّل) کمعظم مرد بسیار فضل

(فَضَّلَهُ تَفْضِيلاً) فزونی نہاد او را و حکم کرد بر فضل او و فاضل و افزون گردانید و برگزید او را بر دیگرے

(فِضال) الکتاب بہمگر افزودن آمدن و فزونی جستن و بہرہ کردن در افزونی مفاضلة مثله يقال فاضلني فَفَضَلْتُه یعنی افزون برآمدم از وے در فضیلت

(تَفَضَّل) نیکوئی کنندہ و فزونی نمودہ بر اقران خود

(تَفَضُّل) افزون شدن بر کسے و افزونی نمودن يقال تَفَضَّلَ عليه اي تجزى و نیکوئی کردن و وجوہی فضل کردن بر اقران خویش و جامہ با در و زہ پوشیدن برای کاری یا یک جامہ پوشیدن و اطراف آن بر خلاف بر دوش انداختن

(تَفاضُل) بہمگر افزون آمدن و افزونی جستن

(اِسْتَفْضَلْتُ منه الشيء) باقی گذاشتم از ان چیزے را و نیز

(اِسْتِفْضال) افزون آوردن و فزونی خواستن و نیکوئی جستن

ف ض و

(فَضا) بالفتح و القصر چیزی آمیختن و يقال أَمْرُهُم فَضًا بَيْنَهُم اي لا آمر عليهم و بَقِيَتْ فَضًا مَا نَدم تنہا و محمد و خالد ہر دو پسر

(فَضاء) معبر ان اند

(فَضاء) بالفتح و المد کشادگی و فراخی و زمین فراخ و موضعی است بمدینہ و سیع و فراخ کہ سیل و ادی بطحان انجا می ریزد

(فِضاء) گسار آب روان بر روے زمین

(فَضا المكان فَضاءً و فَضُوا) فراخ شد جاے و فَضَا الدراهم در کیسہ نکرد درہما را

(امرأة مُفَضاة) زنی کہ پیش و پس او یک گردیدہ باشد

(أَفْضَى الرجل إلى المرأة) فَضاءً لا ہرد و راہ زن را کہ پیش و پس است یک کرد او را و یَفْضِي إلى المرأة) جماع کرد با او یا خلوت نمود

(أَفْضَى الى الأرض) بسود زمین را ہر دو کفدست خود در سجدہ و نیز

(إِفْضاء) بسوی فضا برآمدن و راز را با کسی در میان نہادن

باب الفاء فصل الطاء

ف ط ع

(فَطاع) محرکہ در آمدن پشت و برآمدن سینہ

(فُطاح) بالضم مثله و الفعل من سمع و بہ بنی شدن

(إِفْطاع) مرد برآمدہ سینہ و درآمدہ پشت

فَطاع مؤنث فُطْحٌ بالضم جمع و مرد بہن بنی

(ف) (فَطَاً فَطاً) بالفتح بر پشت وی زد و فَطَاءَ المرأة) جماع کرد زن را و فَطَأَ بِهِ الأرض) بیفگند آنرا بر زمین و فَطَأَ بِهَا) تیز دواد و فَطَأَ بِسِلَاحِهِ) بکج زد و فَطَأَتِ الفِدْرُ زَبَدَها) کف آورد دیگ و فَطَأَ ظَهْرَ بَعِيرِهِ پست و ہموار گردید پشت شتر او از گرانی بار و در آمد و يقال فَطِئَ البعير بالكسر فَنَظَرَ مَنْ ظَهْرُهُ خلقة

(اِفْطاع) طعام خوراندن و بسیار

جماع کردن و دشوار خوے
گردیدن بعد نیکو خوئی و فراغ
حال شدن
(نَفَاطًا) درآمدہ پشت و برآمدہ
سینہ گردیدہ یا خویشتن را کشید
از کاری و سرکشی نمود و یا تفاطؤ
سخت تر از تقاعس است در بہرہ
معنی و باز پس گردید
منکسر شد و باز گردید

ف ط ح

(اَفْطَحُ) بالفتح کاربدان جہت کہ
بینی پہن دارد و مرد پہن بینی و کج
بند دست و آفتاب پرست
(فَطُوحٌ) کصبور ناقہ بزرگ شکم
(ن) (فَطْحًا فَطَحًا) بالفتح پہنا
گردانیدن آن را (فَطَحَهُ بِالعَصَا) بچوب دستی زد او را (فَطَحَتِ
الرِّيحُ بُيُوتَهُمْ) بادہا خراب کرد بچوہا را
(وَفَطَحَ العُودَ وَغَيْرَهُ) تراشید
آنرا و پہن گردانید
(س) (فَطِحَ الخَيْلُ فَطَحًا) بالتحریک گشنی پذیرفت خرہا بن
و نیز (فَطَحٌ) پہن شدن سر و
نوک بینی
(رَأْسٌ مُفَطَّحٌ) کمظم پہن
(تَفْطِيحٌ) پہنا گردانیدن شدہ
(كَثِيرَةٌ) پہن شدن و دراکشودہ
گردیدن

ف ط ح ل

(فُطَحِلٌ) کجعفر نام مردے
(فُطَحِلٌ) کقنفذ شلہ
(فِطَحِلٌ) کسجل زمانہ کہ دران

ہنوز مردم خلق نشدند یا زمان
نوح علیہ السلام او زمن کانت
الحجارة فيه رطبا بافر فطحل
توجیہ و مرد فربہ با گوشت بزرگ
و شتر فربہ و فزک

ف ظ ذ

(فَظْنٌ) بالفتح باز داشتن از چیزی
و نہی کردن و الفعل من نصر

ف ظ ر

(فَظْرٌ) بالفتح شکاف فُظُورٌ) جمع
و نیز (فَظْرٌ) ندی و منه قول
عمر وقد سئل عن المذی
نفوا الفظر رواه النضر بالهمز
شبهه المذي في رقته بما يختلب
بالظفر او شبهه طلوعه من
الاخاديل لطلوع الثاب و
اصله ما يظهر من اللبن على
الخليل المتزع
(فِطْرٌ) بالکسر انگور و قیسی سرآن
ظاہر گردد و بضم روزہ کشایندہ
واحد و جمع در وی یکسانست
و ہو مصدر فی الاصل و نیز فِطْرٌ
کشایش روزہ اسم است افطار را
(فِطْرَةٌ) بالتاء صدقہ تطہر و
سرشت کہ بچہ بران آفریدہ مردم
و آفرینش و دین
(فُطُرٌ) بالضم نوعی از سماروغ
کشادہ است فُطْرَةٌ ہی کذلک شیر
تازہ وقت دوشیدن فُطُرٌ بضمتین
شلغمہا و مانش آرد اسم است
فطر او یقال فطرت المرأة
العجين حتى استبان منه الفطر
(فَطِيرٌ) کامیر خلاف خمیر یعنے

تا خاستہ یقال عندی خبز خمير و
حبس فَطِيرٌ ای طری و ہر چیہ
تازہ و ناشائی کردہ شود از قیاس ک
ان منه ايلة والثواى الفطير
و بلاد سختی و نان بے خمیر یا بہ
(فَطِيرَةٌ) کسفینہ کوسپید کہ بر مردہ
عید کشند یقال ذبحنا فَطِيرَةً
ای شاة يوم الفطر
(فُطَيْرٌ) کزبیر نام تابعی است و
اسپی کہ قیس بن ہزار رکاد بن
منذر را دادہ
(سَيْفٌ فُطَارٌ) کغراب شمشیر کہ دلاں
کلکی باشد و سر دو چیزے را
(فُطَارِيٌّ) بالضم منسوب بمردے
خبر دو بے شر
(فُطُورٌ) کصبور آنچہ بدان افطار
نمایند در روزہ کشائی فُطُورِيٌّ
منسوب بامثلہ
(ذَبَحْنَا فُطُورَةً بالتاء ای
شاة يوم الفطر
(فَطَرَ) کسکری نان تا خاستہ
يقال اطعمها الفطري ای فَطِيرًا
(فُطُورٌ) کصفور کفشکی است
(فَطَرِيٌّ) بہ بینی و روے جوان اَفَاطِيرُ
جمع
(فُنْطُورٌ) بالضم النون و الطا رگیاہ
پہ گندہ یا گیاہ نخستین بہار
(فَنَاطِيرُ
جمع
(ت ص) (فَطَرَهُ فَطْرًا) شکافت
آنرا و فَطَرَ النَّاقَةَ) بباہ
و ابہام با اطراف انگشتان و شید
ناقہ را و فَطَرَ نَابُ البَعِيرِ فُطُورًا
و فُطُولًا) برآمد دندان پیش شتر

(فَطِيرٌ) افَاطِرٌ) لغت است ازان
و نیز فَطُورٌ) افطیر کردن عجین را و نان
فطیر کہن و نیکو ناپیراستن پوست
را و آفریدن خدا یتعالی آفرینش را
و آغاز کردن کاری را منه فَاطِرُ السَّمٰوٰتِ
وَالْاَرْضِ و روزہ کشادن در روزہ
کشا یانیدن کسی را
(مُفَطِّرٌ) کمحسن افطار کنندہ
و روزہ کشانیدہ مَفَاطِيرُ جمع
(اِفْطَارٌ) خوب ناپیراستن پوست
را و روزہ کشادن و روزہ کشا یانیدن
کسی را و رسیدن وقت روزہ کشادن
يقال اَفْطَرَ الصَّائِمُ ای حان له
ان يفطر و در آمدن در وقت
(تَفْطِيرٌ) روزہ کشا یانیدن
کسے را
(تَفَطُّرٌ) شگافتہ گردیدن
(اِنْفِطَارٌ) شگافتہ شدن

ف ط رس

(فُطْرُسٌ) کقنفذ نام مردے منه
(فُطْرُسٌ) ويقال فطرابل فُطُورٌ
قرب الرَّمْلَة مخرجه من جبل
قرب نابلس

ف ط رس ل

(فُطْرَاسَالِيُونُ) بالضم والسين
المهملة والشاة التي سقنوه كرنس
کوہی لغت یونانی است و افسرائے
آنرا بزر کرنس کوہی ماند لیکن
کرنس صحرائی و آن غیر کرنس کوہی
است مدر بول و درد را و مدر حیض
قوی الاثر است و مخرج جنین و
محلل نفخ و مقاوم سموم بارده
و سبعی

ف ط ز

(ض) فَطَرَ فَطْرًا) بمرد یا لغتی است در فطس

ف ط س

فَطَسٌ) بالفتح دانه اس فَطْسَةٌ بالتاریکے و نیز فَطْسَةٌ پوست جانور مردہ و مہرہ کہ زنان بدان مردانرا بند کنند بقلن أَخَذَتْهُ بِالْفَطْسَةِ بِالنُّونَاءِ وَالْعَطْسَةِ

(فَطْسَةٌ) محرکۃ پہنائی بینی و پسکی و پراگندگی استخوان آن

(اَفْطَسُ) پہن بینی و پست استخوان بینی فُطْسَاءُ مونث فَطِيسٌ) کسکیت نیک بزرگ بالغت رومی است یا سریانی

فَطِيسَةٌ) بالتا بینی خوک فُطَيْسَةٌ بزیادۃ النون مثلہ یا بینی خوک و گرد اگرد آن و لب مردم و لغیر

ہر جانور ذی خف و خرطوم دوان

(ض) فَطَسَهُ بِالْكَلِمَةِ فَطْسًا) بزدی او کفت و فَطَّسَ الْحَبْلَ) پہن کرد آنرا و فَطَّسَ فُطُوسًا) بمرد

(س) فَطِسَ الرَّجُلُ فَطَسًا) محرکۃ پہن بینی گردید و پست و منتشر استخوان بینی شد

(تَفْطِيسٌ) سخن را بزدی کسے گفتن

ف ط ش

(اِنْفِطَاشٌ) شکستہ شدن چوب وَلَا يَكُونُ إِلَّا رُطَبًا

ف ط ط

(اَفَطُّ) کاحمد بہن بینی

(فَطَافِطُ) بالفتح آواز ہای وقت سرزنش وزجر و نزدیک کایدن

(فَطُوطَى) بضم محرکۃ مقصورا مرد کوتہ ریشت

(فَطْفَطَةٌ) سرگین کردن یا سختی گفتن کہ فہمیدہ نشود

ف ط م

(فَطِيمٌ) کامیر کودک از شیر باز شدہ

(فُطُمٌ) کتب جمع

(فَطِيمَةٌ) بالتا شتر بچہ از شیر باز شدہ

(فُطَيْمَةُ) کجمیعۃ موضعی است و نام زنی اعرابیہ کہ آثرا حدیثی است

(فِطَامٌ) کتاب از شیر باز کردن

(فَاطِمٌ) شتر بچہ از شیر باز شدہ

وَنَاقَةٌ فَاطِمٌ) ناقہ کہ سر کیسال بچہ را ازوی باز کنند و ناقہ کہ بچہ اش بوقت فطام رسیدہ

(فَاطِمَةُ) شتر بچہ مادہ از شیر باز شدہ و نیز فَاطِمَةُ) بیست تن انداز زنان صحابیہ والفواطم التی فی الحدیث سیدات النساء فاطمۃ الزہراء بنت اسد ام علی بن ابیطالب بنت حمزۃ عم النبی صلی اللہ علیہ وسلم او الثالثۃ بنت صُعَيْبَةَ بن زَبِيعَةَ والفواطم الاتی ولدن النبی صلی اللہ علیہ وسلم قُرَيْبَةُ وَقَيْسِيَّتَانِ وَمَيَّانِتَانِ وَاُمَيْمَةُ وَخُزَاعِيَّةُ

(ض) فَطَمَ الْجَبَلَ فَطْمًا) بالفتح برسید آنرا و فَطَمَ الصَّبِيَّ فِطَامًا) بالکسر از شیر باز کرد کودک را

مَفْطُومٌ وَمَفْطُومَةٌ لغت است اندان

وَفَطَمْتُ الرَّجُلَ) باز داشتم اورا از عادت وے

(اِفْطَامٌ) رسیدن بچہ وقت باز کردن از شیر

(تَفَاطَمَ الْقَوْمُ) شیفتہ شیر گردید بچگان شتر ایشان بعد باز کردن ازان

(اِنْفَطَمَ عَنْهُ اِنْفِطَامًا) باز ایستاد و بغایت رسید

ف ط ن

(فَطِنٌ) بالفتح دانا و زیرک و نیز خاطر فَطِنٍ) گشتب و ندس مثلہ فُطُنٌ) بالضم جمع

(فِطْنَةٌ) بالکسر تالی و زیرکی و نیز خاطر

(فِطْنَةٌ) کفرحۃ زن زیرک و نیز خاطر و ماہر در ہر امور

(فَطِينٌ) کامیر و اناد زیرک و ماہر در کار و نیز خاطر فُطُنٌ کصبور مثلہ

(ن) فَطَنَهُ فِطْنَةً) بالکسر دانست آنرا

(س ن ک) فَطِنَ بِهِ وَإِلَيْهِ وَلَهُ فَطْنًا) مثلثہ و بالتحریک و بضمتین وَفُطُونَةً وَفِطَانَةً وَفَطَانِيَةً) مفتوحتین دانا و زیرک گردید

فَاطِنٌ لغت است اندان

(تَفَطُّنٌ) فہمانیدن

(مُفَاطَنَةٌ) باہم زیرکی نمودن و باز گردانیدن سخن بر کسی یقال فَاطَنَهُ فِي الْكَلَامِ اي راجعه

ف ط ع

(فَطِيعٌ) کامیر کار سخت و زشت

ف ط ه

(فَطَهَ) محرکۃ کشادگی پشت و الفعل من سمع

ف ط و

(فَطْوٌ) بالفتح سخت راندن و الفعل من نصر

باب الفاء فصل الظاء

ف ظ ظ

(فَظَّ) بالفتح مرد درشت بدخوسنگ دل بدزبان یقال رجل فَظٌّ

(فَظَّةٌ) بین الفظاظۃ و آب شکنبہ کہ در بیابان بے آب فکم شتر کفانیدہ سرگین انشاردہ بخورند و فَظَّ نظ از اتباع است

(فَظِيظٌ) کامیر آب کشن یا منی زن

(فُظَاظَةٌ) بالضم پارہ از آب نر و پارہ ہر چیزی منہ قول عائشۃ لمروان ولکن اللہ لعن آباءک وانت فی صلبہ فانت فظاظۃ من لعنۃ اللہ ویروی فُضَاضَةٌ وقدم

(ن) فَظَّ الْفَظَّ فَظًّا) بیفشارد آب شکنبہ را

(س) فَظَّ فَظَاظَةً) گرانبہ و فِظَاظًا) گشتاب وفَظْفَظَ محرکتہ درست خوی گردید

(اِفْتِظَاظٌ) فشاردن آب شکنبہ را و آب دادن شتر را و دبان او بستن تا نشخوار نزند تا اگر خداوند شتر تشنہ شود شکم او را کفاند و سرگین بفشارد و آن آب را بخورد

از حد در گذشته در زشتی و آب شیرین یا آب زلال

(س) قَطِعَ الْأَمْرُ قَطَعًا محرکه بزرگ شمرد کار را و طاقت خود انجام آن را اعتماد نکرد و قَطِعَ الْإِنَاءُ پر شد و قَطِعَ بِالْأَمْرِ تنگ گردید و درماند در سر انجام آن

(ك) قَطُعَ الْأَمْرُ قَطَاعَةً بر سوائی انجامید کار و از حد در گذشت در رسوائی

(اَمْرٌ مُقْطِعٌ) کار سخت زشت و از حد در گذشته در زشتی

(اِقْطَاعٌ) بر سوائی انجامیدن را و از حد در گذشتن آن در زشتی و زشت یافتن کار و بشتی رسانیدن

یقال اُقْطِعَ مجهولا اے نزل و امر عظیم

(تَقَطُّعٌ) زشت یافتن کار یا

(اِسْتِقْطَاعٌ) قطیع یافتن کار را

ف ظ ی

(فَظِیٌّ) کرمی زهان

(فَظَامٌ) زشت خوی شدن

باب الفاء فصل العین

ف ع ر

(ف) فَعَرَ فَعْرًا بالفتح فور فعار دن ریزه را که گیاهی است و اَفْعَرَ وَتُونُ نیز نامیده یا فَعَارِیز و فَعْرَبِک معنی آمده

ف ع س

(فَاعُوسٌ) مار و سرزه و بلا و تختی و بزکوهی و کوزه سر تنگ که از ان آب خورند و کنکاج گران جسم کلان سال از هر ستور و باری

است مر عرب را

(فَاعُوسَةٌ) بالتاء کن بر ان جهت که کشاده گردد

(اِنْفِعَاسٌ) کشاده شدن

ف ع ع

(فَعْفَعٌ) کفدند بز غاله مر وجیست سبک و تیز رو و کلمهٔ زجر گوسپند

(فَعْفَعِیٌّ) بالفتح منسوب بدل فَعْفَاعٌ بالفتح مشدد شبان و قصاب

(فُعَافِعٌ) کعلابط مر وجیست و چابک و شبان و قصاب

(فَعْفَارِیٌّ) بالفتح و شد الباء والنون قبله مر بد دل و شبان و قصاب فَعْفَانٌ بالفتح و فَیْفَعِیٌّ بفتح الفاءین والیا بینهما ساکنة مثله

(فَعْفَعَةٌ) راندن و زجر کردن شبان گوسپند را به فع فع گفتن و هو حکایة زجره

(تَفَعْفُعٌ) شتابی کردن

ف ع ل

(فِعْلٌ) بالکسر حرکت مردم و کردار اسم است او کنایة عن کل عمل متعد فِعَالٌ بالکسر جمع و فرج شتر ماده و فرج هر ماده عموماً

(فَعْلَةٌ) محرکة صفة غالبة علی عَمَلَةِ الطِّین والحفر و نحوه

(فَعِلَةٌ) کفرحة نوی و عادت یقال کانت منه فَعِلَةٌ حسنة او قبیحة

(فَعَّالٌ) کسحاب دسته بر تیشه و جز آن فُعَّلٌ) الگتب جمع و میکوئی و کرم و جوانمردی و کردار نیکو اسم است آنرا یا در خیر و شر بردو استعمال کنند و نیکولی یا بدی کردن وهو مُخَلَّصٌ لِفَاعِلٍ واحد فاذا کان من فاعلین فهو فَعَالٌ بالکسر و فِعَالٌ) کقطام امراست یعنی بکن

(فَعَالَةٌ) کسحابة کنایه از قبیله و خزاعة است وهو فی قول عوف بن مالك (ع) تَعَرَّضَ ضَبِیطَارُ فَعَالَةَ دُونَنَا

(ف) فَعَلَ فَعْلًا بالفتح کردکار را

(مَفْعَلٌ) للمفعول کارسترک و شوار یقال جَاءَ بِالْمَفْعَلِ

(اِفْتِعَالٌ) بهتان دروغ بر اکسے صلته بعلی

(اِنْفِعَالٌ) شدن کار یقال فعلته فانفعل

ف ع م

(فَعَمٌ) بالفتح پر و اگنده بقال ساد فَعَمُ، و درختی است یا گل

(فَعْمَةٌ) بالتاء زن معتدل خلقت اگنده ساق

(فَعْوَعَمٌ) کسفرجل موضعی است و یا ان فَعْمَعَمٌ بدو میم و دو عین است

(ن) فَعَمَ الْإِنَاءَ پر کرد خورا

(س ف) فَعِمَهُ فَعْمًا شیم ناک کرد مشام او را

(ك) فَعُمَ الشَّاعِدُ فَعَامَةً بالفتح و فُعُومَةً بالضم اگنده شد باز و و فَعُمَ الْإِنَاءُ هموار و معتدل و تمام خلقت کشتن بزرگ شد ساق آن

(اِفْعَامٌ) پر کردن خورد و مانند آنرا و خوشبوی ناک کردن مشک خانه را و بخشم آوردن و بشیم پر کردن مشام کسے را

(اِفْعِیعَامٌ) پر گردیدن حمدان شدن

ف ع م ل

(فَعْمَلٌ) کجفر پر و اگنده از بازو و خور بمعنی فعم و اللام زائده

ف ع ن

(فَعَنٌ) محرکه دهی است بیمن از قلعه های بنی زبید

ف ع ی

(فَاعِیٌ) خشناک کف بر آورده از دهن

(فَاعِیَةٌ) زن سخن چین فی نسخة الشامیة یعنی یزین و دشنام دهنا

(اَفْعَی) کاحمد بویهای خوش و مار بزرگ و نوعی از ماهی جنیث یکون وصفا واسما اَفَاعٍ

جمع و شته است مر بنی کلاب را و میز اَفَاعِی) چندرگ است که از سر دو حالب بر آید

(اُفَاعِیَةٌ) بضم الهمزه و تخفیف الیا رد و با ریست بمنی

(اُفْعُوَانٌ) کاتوان مانند ای نر و نوعی از خبیث

(اَرْضٌ مَفْعَاةٌ) بالفتح زمین فی ناک

(مُفَعْفَاةٌ) کمظمرة اے که بشکل فی باشد فاقه دماغ گرده بشکل

افی جمل مُفَغِّی کن لك (تَفَغِّی) مانند افغی گردیدن در بدی وخیانت

باب الفاء فصل الغین

ف غ ر

(فغر) بالفتح گل چون بشگفد و یُقال هُوَ واسِعُ فَغْرِ الفَمِ ای بابِهِ (فَغْرَة) بالتار اول فتح طلع نخریا یقال وُلِدَ بالفَغْرة ای عند اوّل طلوع الثُّرَیّا (فُغْرَة) بالضم دهانه وادی فغر کصرد وجمع (طَعْنَةٌ فُغَارٌ) طعنه درگذرنده ونافذه (فَاغِر) جانور کے است (فاغِرَة) بوے خوشی است یا آن کیا به یا برگ نیلوفر (فَغَّار) کشاد لقب هیثم بن نعمان که فارس است یا آن فغار کغراب است (فِغْرِی) بالکسر مقصورا موضعی است (مَفْغَرَة) کمقعدة زمین فراخ ودگر کوه خرد تر از کهف (ف ن) فَغْرَفَاهُ فَغْرًا دهان کشاد (وفَغْرَفُوهُ) کشاده شد دهان او لازم متعد (اِنْفَغَرَ) کشادن دهان را (یقال اَفْغَرَهُ فَغَرَ (اِنْفِغَار) کشاده شدن دهان وشگفتن غنچه

ف غ غ

(فَغَّة) بالفتح پراگندگی ودمیدگی بوے خوش (ن) فَغَّتْنِی الرَّائِحَةُ) دمید برمن بوے خوش

ف غ م

(فَغْم) بالفتح آنچه بزبان از شگاف ودندان بدر آرند (فَغْمَة) بالفتح بوے ویقال وجدت فَغْمَةَ الطِّیب (فُغْم) بالضم دهان تمامه آن یا زنخ یا ریش فغم بضمتین مثله ویقال اَخَذَهُ بِفُغْمِهِ یعنی بحلق وشقیقت انداخت اورا (کَلْبٌ فَغِمٌ) گلنف سگ آزمند وحریص (ف) فَغَمَهُ الطِّیبُ فَغْمًا بالفتح وفُغُومًا) بند کرد بوی خوش سوراخ بینی اورا وفَغَمَتِ الرَّائِحَةُ (لِسَدَّةِ) کشاد بوی خوش سدره را از لغات اضداد است وفَغَمَ الْمَرْأَةَ) بوسه دادن زن را وفَغَمَ الْجَدْیُ) شیر خورد وفَغَمَ الْوَرْدُ) شگفت گل (س) فَغِمَ بِهِ فَغَمًا محرکه شیفته گردید بآن وآزمند شد فَغِمَ بِالْمَکَانِ اقامت نمود در آن جای ولازم گرفت (مُفْغَم) کمکرم آزمند یقال هو مُفْغَمٌ بِهِ ای مُغرًی (اِفْغَام) پرکردن از بوی خوش مکان را واز آب خورد را (مُفَاغَمَة) بوسه دادن یقال فَاغَمَ الْمَرْأَةَ اذا قبّلها (تَفَغَّمَ) شگفتن گل (اِنْفِغَام) کشاده کردن بستگی زکام وبه شدن آن یقال اِنْفَغَمَ الزُّکَامُ اِذَا انْفَرَجَ

ف غ و

(فَغْو) بالفتح شگونه حنا (فَغَا) بالفتح مقصورا وانه تلخ و مانند آن که از گندم دور نمایند وکاه کندم وسبل آورد وآفتی است که بچوغبار لوغوره خرما نشیند وا رسیدن مانع گردد وغوره تباه شده ونفی کرده از شتران وردی بر چیزے وشیر دوشر چرمین و کاسهٔ بزرگ وکجی است در دهان (فَاغِیَة) کحاجة شگوفه حنا یا کل وشگوفه نوشبوی حنا که از سر سبز بر نشاندن شاخش بر آید (عَلْقَمَةُ بن فَغْوَاءَ یا آبی (فَغْوَاء) بالفتح والمد صحابی است (ن) فَغَا الشَّیْءُ فَغْوًا) بالفتح فاش وپراگنده شد وفَغَا الزَّرْعُ) خشک گردید (اِفْغَاء) گل برآوردن گیاه در همیشگی نمودن برخوردن فغا فاغیه برآمدن خار یقال اَفْغَی الْحَمَاءُ ای خرجت فاغیته وتباه گردیدن غوره خرما ومحتاج شدن بسپس نوشکری وزشت شدن بعد خوبی وفرمانی کردن پس از بندگی وخشم آوردن

باب الفاء فصل الفاء

ف ف ل

(فُوفَل) کجذب پوپل که بهندی سپاری گویند درختش مانند درخت نارجیل باشد مگر باریک تر از آن وغوره اش بچو غوره خرما نافع تر است بجهت آماس حاره غلیظه وسوزش چشم (فَوْفَلَة) کجوهرة از اعلام است

باب الفاء فصل القاف

ف ق ء

(فَقْء) بالفتح پوست که با بچه بیرون آید از رحم یا پوشت پارهٔ تنگ که بر بینی بچه باشد ودور ناکردنش در حال موجب هلاکی بچه گردد وکوسک یا گودر زمین شدت که دران آب گرد آید وموضعے است (فُقَاءَة) بالضم وبالتحریک بمعنی (فَقْء) است که پوست باشد (فَقِیء) کامیر بیماری است و جمل فَقِیءٌ) شتر نرحقوه زده ومیز فَقِیءٌ) مغاکیه است در سنگ یا در زمین درشت که آب دران گرد آید (فُقَاءَی) کسکری شتر مادهٔ حقوة زده که کمیز وسرگین نتواند کرد (فَاقِیَاء) کقاصیاء بمعنی فقار است که پوست باشد (ن) فَقَأَ نَاظِرَیْهِ فَقْءًا) بالفتح فرو نشاند چشم او را وفَقَأَ الْبُهْمَى فُقُوعًا) بالضم خاک آلود کرد توجه وباران پس ستور تخم پید آنرا و نیز فَقْء) بالفتح کور کردن وشکستن وبر کندن چشم وآبله و مانند آنرا

(مُفَقِّئَة) کھرنڈ سیل کہ بشگافد زمین را
(تَفْقِئَة) برکندن وشکستن چشم واٰبلہ ومانند آنرا و کور ساختن
(تَفَقُّؤ) کور گردیدن و برکندہ و شکستہ شدن چشم و اٰبلہ و جز آن
برکندہ وشگافتہ شدن ہر دو یقال
تفقأت البھمی اذا تشققت لفائفھا عن ثمرھا
(فُقَاء) باز دوختن توشدان و پشیزہ را میان دو پشیزہ اش
در آوردن
(اِنْفِقَاء) کور شدن چشم و برکندہ و شکستہ گردیدن اٰبلہ مانند آن

ف ق ح

(فَقْح) بالفتح شگوفہ گیاہ حلقہ فراخ کون سوراخ کون یا حلقہ فراخ کون
(فِقَاح) بالکسر جمع و پنجہ است و کمر بند احرام
(فَقَاحَة) پنجہ دست
(حُلَّة فُقَاحِيَة) بالضم حلہ گل رنگ
(فُقَاح) کرمان شگوفہ اذخر یا شگوفہ گیاہ ہر چہ باشد وزن دیکہ
مرد خوبصورت و گیاہ ہے است
(ف) فَقَحَ الْجُرْحُ فَقْحًا) چشم باز کرد بچہ سگ و فَقَحَ فُلَانًا) بر کون او زد و فَقَحَ النَّبْتُ) ساخت آنرا و فَقَحَ الْعُشْبُ) شگوفہ برآورد و با خور رنگین گردید
تَفَتُّح چشم باز کردن سگ بچہ
وفی الحدیث فَقَحَهَا وَصَامَ مَا شَاءَ اللّٰہ

(مُتَفَقِّح) بکسر القاف آمادہ بدی
(تَفَقُّح) کشادہ گردیدن و شگفتن گل
(تَفَاقُح) پشت بسوی یکدیگر کردن

ف ق ح ل

(فَقْحَل) بمعنی است از شیبان
(فُقْحُل) کفتہ زود خشم
(فَقْحَل فَقْحَلَة) بے حاذق در خشم گرفت

ف ق خ

(ف) فَقَخَهُ فَقْخًا) بالفتح و (فَقَاخًا) بالکسر زد او را و لا یکون الا علی الراس او شیء اجوف

ف ق د

(فَقْد) بالفتح گیاہے است وی مویز یا می عسل یا مے کشوث کہ گیاہی است
(فُقْد) کفتہ شدہ
(فَقِيد) کامیر کم کردہ شدہ و یقال مَاتَ غَيْرَ فَقِيدٍ وَلَا حَمِيدٍ) یعنی بمرد و کسے پرسد اے آن نکرد
(فَاقِد) زن شوی یا پسر کم کردہ و زن شوی یا پسر مردہ یا زن دوبارہ شوی کردہ بمردن شوی دگر و مادہ کہ بچہ اش را دوہ خوردہ گذاظبیۃ فَاقِدٌ)
(مَفْقُود) گم کردہ شدہ و یقال مَاتَ غَيْرَ مَفْقُودٍ) یعنی بی بردہ اند از فقدان او
(ف) فَقَدَهُ فَقْدًا) بالفتح و (فُقْدَانًا) بالکسر و بالضم وفُقُودًا)

بالضم کم کردہ اثر
(فَقَد) کم کتانید یقال لَا فَقَدَكَ اللّٰہ
(تَفَقُّد) گم شدہ را جستن
(تَفَاقُد) یکدیگر را کم کردن
(اِفْتِقَاد) کم کردن و کم شدہ را جستن

ف ق ر

(فَقْر) بالفتح و بضم درویشی خلاف غنی و اندوہ فَقُور) بالضم جمع و نیز فُقُر) بالفتح کندن و سوراخ کردن مہرہ و جز آن را و تا استخوان بریدن بنی شتر را تا رام گردد مثلہ تو لھم قد جُمِّلَ بالفاقرۃ
پشت شکستن والفعل من بھر و ضرب
(فَقْرًا) بالفتح گیاہی است
(فِقْرَة) بالکسر و بفتح استخوان پشت از مہرہ دوش تا بن دنب
(فِقَر کعنب و فُقْرَان بکسر او بکسرتین و فِقَرات کعنبات و بالتحریک و السکون و بکسرتین جمع و نیز
(فُقْرَة) بالکسر نشان از کوہ یا نشان بھرف و مانند آن و سہ بیت از قصیدہ تشبہا بقرۃ الظہر یا بہترین بیت از قصیدہ و بہترین از زمین کشت
(فُقُر) بالضم پہلو و کرانہ فُقُر) کصرد جمع
(فُقْرَة) بالضم نزدیک یقال ھو منی فُقْرَة) ای قرب و کندہ و کاویدہ و شگاف کلوی پیراہن
(فِقَر) گلنف شکستہ استخوان پشت
(فِقِير) کامیر درویش کہ باندازہ

کفایت عیال مال دارد یا درویش کہ اندک چیزی وارد و قوت میسر باشد او را و مسکین آنکہ ہیچ ندارد یا مسکین آنکہ حال او بہتر باشد از فقیر یا ہر دو برابر اند در نیازمندی یا مسکین آنکہ او را فقیر و جز آن خوار و حقیر کردہ باشد کما قال الشافعی فقراء برجماندگان بی پیشہ و پیشہ وران کہ پیشہ ایشان بکاجت کار آمد نباشد و مساکین خواہندگان از پیشہ وران کہ پیشہ ایشان مستغنی نسازد
از خواست فُقَرَاء کامرا جمع
(فَقِيرَة) مونث فُقَرَاء جمع و نیز
(فَقِير) شکستہ استخوان پشت و تر بنی بریدہ جہت رام شدن و کوکہ نہال خرما نشانند و ران فُقُر بضمتین جمع وجوی گردا گرد نہال خرما یا چاہ ہای کہ یکطبوی میگیری روان باشد و زمین نرم کہ در آن چاہا برابر و مقابل کنند و دہانہ کاریز و آب راپہ کاریز و چاہے است
(فُقَيْر) کزبیر مومنی است
(فَقَار) کسحاب کوہے است و
(ذُو الْفَقَار) شمشیر عاص بن منبہ
قُتِلَ يَوْمَ بَدْرٍ كَافِرًا فَصَارَ الَى النَّبِيِّ صلی اللّٰہ علیہ وسلم ثم صار الی علی کرم اللّٰہ وجہہ ولقب مشعر بن عمر ہمدانی
(فَقَارَة) بالتار استخوان پشت
فَقَار جمع
(فَاقِرَة) بلا و سختی

(الفَاقِرَةُ) ای کسرت فقار ظهره (ما أفقره) چه دریش و نگدست است او و هو شاذ کما أغناه لأنه لا یقال فی فعلهما الا افتقر واستغنی فلا یصح التعجب منه (فُقَیری) کصغری اسم است افقار را (فَقْرَن) کجعفر شمشیر ابی الجزن عمرو کندی (فَقَر) کحیدر بلا و سختی (مَفقُور) شکسته استخوان پشت و شتر بینی بریده (سَدَّ الله مَفَاقِرَه) بند کرد اند خدای راه احتیاج او را او تواگر کرد اند (رك) فَقُرَ فلانٌ فَقْرًا) درویش گردید (مُفقِر) کمحسن توانا و اسپ کره نزدیک بسواری رسیده و یقال انه لمُفقِرٌ لهذا الأمر، یعنی او ضابط و بجای آرنده آن کار است (افقار) درویش ساختن و عاریت دادن و مباح کردن پشت ستور را جهت برنشستن و بارکشی فقری کصغری اسم است ازان و پشت و پهلو داختن شکار بسوی شکاری و تاور گردانیدن بر انداختن (سیفٌ مُفَقَّر) کمعظم شمشیر که بر پشت آن خراشهای پست و هموار باشد و شمشیر درشت (رجل مُفَقَّرٌ) مرد بسنده بهر کاری که فرمائی او را (تَفقِیر) کندن و جوی نهال کندن و سوراخ کردن مهره و جز آن (ارضٌ مُتَفَقِّر) بکسر القاف نین بسیار چاه و بسیار کو (افتِقَار) نیازمند گردیدن و درویش گشتن

ف ق ز

(فَقَز) بالفتح مردن والفعل من ضرب لغةٌ فی الفقس

ف ق س

(فُقَاس) کغراب بیماری است در بندهای اندام (فُقَیس) کزبیر علمی است (فَقُوس) کتنور خربزه شامی که آنرا عجب نیز نامند (فاقوس) کقابوس شهریست بمصر (مِفقَاس) بالکسر چوب سر کج در دام شکاری که بر مرغ برگردد (ض) فَقَسَ فَقْسًا) بمردونیز (فُقُوس) تخم شکستن مرغ و دیگ پیرون آوردن ازان یا تباه کردن بیضه را و کشتن جانور را و بازداشتن از کاری بعدی یعنی و بموی گرفته بزیر کشیدن یا صواب در هر سه اخیر تقدیم قاف است (نَقَاقِس) سریکه گیر بزیر کشیدن یقال هما یتَقَاقَسَان (انفقس علی الطیر العود) بر گردید چوب بهر مرغ

ف ق ش

(فَقَش) بالفتح شکستن بیضه را یا شکستن بدست والفعل من نصر

ف ق ص

(فَقَصَة) بالفتح بیضه شکسته و سر کفانیده (فَقِیص) کامیر آهن پاره در افراب کشاورزی شبیه بحلقه (فَقِیصَة) کسفینة بیضه شکسته کفانیده (فَقُوص) کتنور خربزه ناپخته لغة مصریة (مِفقَاص) بالکسر چیزیست بر سر گرز آهنی شبیه به آنار که بدان می شکنند هر چیز پیرا (ض فَقَصَ لبیضة فَقْصًا) بالفتح شکست بیضه را بشکافت سر آنرا مَفقُوصَة) لغت است ازان و نیز فقص شکستن هر چیزے

ف ق ع

(فَقَع) بالفتح و کسر نوعی از سماروغ سپید زود فَقْعَة کغبة جمع ومنه قولهم للذلیل هو أذلُّ من فَقْع بقَرقَرة لا لله لا یمنع علی من اختناه ولا لله یوطأ بالارجل (فَقِیع) کامیر سرخ و پلید یقال انه لَفَقِیع ای خبیث و در سرخ فام (فُقَاع) کغراب سرخ فام و بفتح اصفر فُقَاعِیّ) بالضم منسوبا مبالغه است (فَاقِع) سخت زرد اصفر فَاقِع) او احمر فاقع مبالغه است یا فاقع هر رنگ خالص بے آمیغ سپید یا شدید غیر آن و قوله تعالی صفراء فاقع لونها علی التقدیم والتاخیر (لونها فَارِغ) (رفاقِعَه) سختی قواقع جمع (أفقع) سخت سپید فُقَع بالضم جمع (فَقَّاع) کشداد سخت پلید (فُقَّاع) کهریان شراب خام کاز جو و از مویز و جز آن سازند سمی به لما یرتفع فی رأس المرزبل و گیاهی است که هرگاه خشک گردد سخت و شبیه سرون شود (فَقَاقِیع) غورهای آب و شراب (فَقِیعٌ) کسکیت کبوتر سپید (أبیض فِقِّیع) سخت سپید (ف ن) فَقَعَ فَقْعًا) بالفتح و فُقُوعًا) سخت زرد گردید یا زرد بی آمیغ شد و فَقَعَ الفَوَاقِعُ فُلَانًا) فرسود او را سختیهای روزگار و شکست (فَقَعَ الغُلَامُ بالید کودک و جنبید و فَقَعَ فُلَانٌ از گرمی بمرد (ف) فَقَعَ فَقْعًا) بالفتح و زدید و تیز داد (س) فَقَعَ فَقَعًا) سخت سرخ گردید (فَقْرٌ مُفقِعٌ) کمحسن نیاز چسپانده بزمین (افقاع) زشت و بد گردیدن حال (مُفقِعَة) کمحدثة مرغی است سیاه سپید بن دم (مُفَقِّع) کمعظم موزهٔ لوک دار (تفقیع) بتکلف فصاحت کردن و از انگشتان بانگ برآوردن

بگمانیدن و بانگشت زدن برگ گل را تا پاره گردد و آواز دهد و سرخ کردن چرم را
(نَبَاتٌ مُتَفَقِّعٌ) گیاه که چون خشک شود سخت گردد
(تَفَقُّعٌ) شگافته و پاره شدن
(تَفَاقُعٌ) سپید کردیدن چشم
(اِنْفِقَاعٌ) شکافته شدن

ف ق ع س

(فَقْعَسٌ بن طریف) بکسر پدر قبیله است از اسد عَلَمٌ مُرَجَّلٌ قیاسِیٌّ)

ف ق ق

(فَقَقَهُ) محرکة زن ابله
(اِجِلٌّ فَقَاقٌ) کسحاب مردکول بیهوده گوی
(فَقَاقَهُ) کسحابة نوعی از مرغان
فَقَاق جمع و رجل فَقَاقَةٌ مردکول
(فَقْفَاق) بالفتح سخن بیهوده کاره و مردکول بیهوده گوی فَقْفَاقَة بالتاء مثله
(فَقْفُوق) کعصفور خرد و دانش و ذهن و ذکا
(ف) فَقْفَقَهُ فَقْفَقَةً شادم آزرا
(تَفَقْفُقَهُ) کدحرجته آواز آب که وقت روان شدن و نظره زدن شنیده شود و نیز تَفَقْفُقَهُ سخت درویش و خوار شدن و بانک کردن سک با ترس و بانک سخن پسیدن
یقال تَفَقْفَقَ فِی کَلَامِهِ اِذَا تَفَقَّرَ
(اِنْفِقَاق) کشاده شدن چیزے

ف ق ل

(فَقْل) بالفتح قریه و آبادی
یقال ارض کثیرة الفقل یعنی زمین بسیار قریه و بسیار غله است
و نیز فَقْل بر باد کردن گندم را و برداشتن غله کوفته را بسکوه
الفعل من نصر
(فُقْل) بالضم ماهی است زهردار دراز باندازه یک انگشت و خورده نشود
(مِفْقَلَة) کمکنسة سکو
(اِفْقَال) ربع ناک گردیدن زمین و بسیار غله دادن

ف ق م

(فُقْم) بالضم و یفتح نرخ یا یکی از دو جانب نرخ منه الحدیث من حفظ ما بین فقمیه و نوک بینی سک
(فُقْم) بضمتین دهان
(رجل افقم) کفقم مرد زیرک که بر خصم غالب باشد
(فُقَیْم) کزبیری است از کنانه
(فُقَیْمی) کعربی منسوب بوی هم کانت النهو فی الجاهلیة
وی است از دارم و نسبت بوے فقیمی آید
(اِفْقَم) مرد پیش برآمده دندان پیشین بالائین یا برخلاف آن
فُقَمَاء مؤنث و کار کرد نداشت و نام مردے
(ن) فَقَمَهُ فَقْمًا بالفتح بر بینی او گرفت و فَقَمَ المَرْأَة (گائید)
(س) فَقِمَ فَقَمًا) بالفتح و بالتحریک پیش برآمدن دندان پیشین بالائین او چندانکه بر زیرین برابر نه نشیند یا برعکس آن و فَقَّمَهُ فُلَانٌ) فریبد و بکرد و خرامید و فَقَّمَهُ فُلَانٌ گم شد مال او و افزون گردید از لغات اضداد است و فَقِمَ الأَمْرُ فَقَمًا و فَقُومًا) دشوار شد کار و سرگشت
و یقال کل حتی فقمر یعنی خورد چندانکه ناگوار گردید و نیز فَقَمَ پری و پر شدن
(ك) فَقَمَ الأَمْرُ فَقَامَةً) بزرگ گردید کار و دشوار گشت
(مُفَاقَمَة) جماع کردن
(تَفَقُّم) بسر بینی کسی گرفتن
(تَفَاقُم) بزرگ گردیدن کار

ف ق ه

(فِقْه) بالکسر دانش و دریافت چیزے و اکثر بر علم دین استعمال نمایند بسبب شرف و بزرگی آن و زیرکی
(فَقُه) کندس دانا و زیرک عالم علم دین
(فِقْهَة) کفرحة زن دانا و زیرک و دانائے علم دین
(فَقِیه) کامیر دانا و در بابنده دانائے علم دین فُقَهَاء جمع فَقِیهَة
مؤنث فُقَهَاء و فَقَائِه جمع و
فُقَیْه) کشن ماهر و زیرک
در کشی کردن
(ن) فَقَهَهُ) چیره شد بروی در نبرد و علم فقه
(س) فَقِهَهُ فِقْهًا) فهمید آزرا و دانست و یقال فُلَانٌ لَا یَفْقَهُ وَلَا یَنْقَهُ
(ك) فَقُهَ فَقَاهَةً) فقیه گردید و فَقُهَهُ بِالضَّمِّ) دانست آزرا و در بافت و یقال للشاهد کیف فَقَاهَتُكَ لَمَّا أَشْهَدْتَكَ وَكَا یُقَال فی غیره او یقال فیما ذکره الزمخشری
(اِفْقَاه) آموزانیدن و آگاه کردن
(تَفْقِیه) آموزانیدن و آگاه گردانیدن یقال فَقَّهَهُ اللهُ
(مُفَاقَهَة) با یکدیگر بحث کردن در علم فقه
(تَفَقُّه) فهمیدن و فقیه شدن
(مُسْتَفْقِهَة) بکسر القاف زن همراه زن نوحه گر که جواب دهد

ف ق و

(فَقْو) بالفتح موضعی است
(فَقْوَةُ السَّهْم) بالتاء سوفار تیر
(فُقًى) کهدی جمع
(فَفَا) کعصا بے است
(ن) فَقَوْتُ أَثَرَهُ فَقْوًا) بالفتح درپے اورفتم

ف ق ی

(فَقِی) کری رود بار است در یمامه
(فُقَیّ) کسی محارث است و خرباستانی مربنی عنبر را

باب الفاء فصل الکاف

ف ك ر

(فِكْر) بالکسر و فتح اندیشه
فِكْرَة بالتاء و الکسر مثله آگاهی جمع و حاجت یقال مَا لِی فِیهِ فِكْرٌ ای حاجة و الفتح افصح
(فِكْرَى) بالکسر مقصورا اندیشه

(فَكِير) كسكيت بسيار انديشه
(فَكَّر) كصيقل مثله
(ن) فَكَرَ قِبَلَهُ فِكْرًا) بالفتح
انديشه
(فِكَار) انديشه كردن
(تَفَكُّر) انديشيدن

ف ك ع

(ن) فَكَعَ فَكْعًا) بامداد كرد
يُقَالُ ذَهَبَ فَنَايَدِي أَيْنَ فَكَعَ
اى أَيْنَ غَدَا
(س) فَكِعَ فَكَعًا) بالفتح
وفُكُوعًا) خاموش گرديد سرفرود
افگند از اندوه يا از خشم

ف ك ك

(فَكَّ) بالفتح يكى از دو زخم يقال
مَقْتَلُ الرَّجُلِ بَيْنَ فَكَّيْهِ ونيز
فَكَّ) ادرك شكستگى دست
(فَكَّهُ) با التا رستگارى كرد
آمده سپس كاكرم يُسَمِّيهِ الصِّبْيَانُ
قَصْعَةَ الْمَسَاكِينِ وگولى دستى
(فَكِك) محركه فراخى قدم
وشكستگى يكى از دو زخم وكشادگى
پيوند دو ش از فروشكستگى وسستى و
الفعل من سمع وقال الاصمعى انما
هو الفَكُّ من قولك فَكَكْتُهُ
فَكًّا فاظهر التضعيف ضرورة
(فِكَاكُ الرَّهْنِ) كحساب
ديگرى اچه كردر ابوسے بيرون
آرند
(فَكَّاك) پيركلان سال از مردم وشتر
وسخت كول فَكَكَة) محركه و
فِكَاك) كتاب جمع وحيتا اهو

فَكَّاك تاك اى احمق
(أَفَكَّ) مردكشاده پيوند كتف
از ضعف وسستى زخم يا بن سر بينى
يا فراهم آمدن نگاه هر دو زخم
(ن) فَكَّهُ فَكًّا) بالفتح جدا كرد
آنرا وكُلُّ مُشْتَكَيَيْنِ فَصَلْتَهُمَا فقد
فَكَكْتَهُمَا وفَكَّ الرَّهْنَ فَكًّا و
فُكُوكًا رهانيد وبيرون آورد
گردى را وفَكَّ الْأَسِيرَ فَكًّا
وفِكَاكًا) وبكسر ها گردنبندى
ونيز فَكَّ) پيرخرف گرديدن وآزاد
كردن بنده را وكشادن دست را
از آنچه دران باشد وداروى روان
كردن كودك را
(س ك) فَكَّ فُلَانٌ فَكَّةً
بالفتح گول گرديد وسست شد
فِكَاك) كژن خواه شدن ماده
وقريب زادن رسيدن شتر ماده
(تَفْكِيك) رهانيدن وخلاص
كردن
مُتَفَكِّكَةٌ) للفاعل سپ
ماده كژن خواه
تَفَكَّكَتِ النَّاقَةُ) زويك
زادن رسيد پس فرو بشته دست
گرديد گرد اگرد فرج وى بزرگ گشت
پستانش ويُقَالُ فُلَانٌ يَتَفَكَّكُ
اذا لم يكن به تماسك من حمق
ونيز تَفَكَّكَ) نيك آزمند
ترك ديدن ماده شتر
(اِفِّنِكَاك) از كرديبرون كردن
كردى را
(انْفَكَّتْ قَدَمُهُ انْفِكَاكًا)
زائل گرديد كف پاى وے از جاى

خود ونيز اِنْفِكَاك) شاده شدن
ميان انگشتان وازهم جدا گرديدن
وآزاد گشتن يُقَالُ إِنْفَلَتَتْ
دُقَيْمَةُ فُلَانٍ مِنَ الرِّقِّ ويقال
مَا انْفَكَّ فُلَانٌ قَائِمًا اى مازال

ف ك ل

(أَفْكَل كاحمد لرزه ولا يبنى منه
فعل ويقال أَخَذَهُ أَفْكَلُ اِذَا ارْتَعَدَ مِنْ بَرْدٍ اَوْ خَوْفٍ ويقال
اَخَذَتْ بَنِي نَاقَتِي أَفْكَلٌ مِنَ السَّيْرِ
يعنى ناقه ام لرزه گرفت از سير وگروه
يقال قد جَاؤُا بِأَفْكَلِهِمْ وَ
اَخْيَلِهِمْ كه مرغيست ونام اسپ نزول
بن عمرو مرادى ولقب افوه اودى وپدر
بطنى كه انهارا افاكل خوانند وقولهم
أَفَاكِيلَ مِنْ كَذَا اى
أَفْوَاجٌ منه
(مَفْكُول) لرزه زده
اِفْتَكَلَ فِي فِعْلِهِ مبالغه
كرد دران ونيك قيام ورزيد

ف ك ن

(فُكْنَة) بالضم پشيمانى بر
گذشته
(ن) فَكَنَ فِي الْكِذْبِ
فَكْنًا ستيهيد در دروغ و
درگذشت دران وبازنه ايستاد
(تَفَكُّن) بشگفت آمدن
واندیشيدن وپشيمان شدن و
دريغ خوردن واندوه گين شدن برگذشته
بگمان حصول آن منه قوله
تعالى فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ

ف ك ه

(فُكَهَة) بالفتح نام مى بيضم

(فَكِه) ميوه خورد مردخوش
طبع وبسيار خنده وخنده زنان
سخن گوى با ياران وفرنده و
نازنده ومنه قوله تعالى ونعمة
كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ اى اشرين و
فَاكِهِينَ اى ناعمين ومرد غيبت دوست
مردم يقال هُوَ فَكِهٌ بِأَعْرَاضِ النَّاسِ
اى يتلذذ بِاغْتِيَابِهِمْ
(فَكِيهَة) كسفينه نقوش منشى و
خوش طبعى
(فُكَيْهَة) كجهينه زنى است بلو
(فُكَيْهَة) صحابى است
(فُكَاهَة) كغرابه نقوش منشى
ولاغ
(فَاكِه) خداوند ميوه ومرد
خوش طبع خوش ذات وفاكه
بن المغيرة مردى است
(فَاكِهَة) كصاحبة ميوه هرچه
باشد نه خرما وانگور وانار فقط ونيز
خريدن بشگفت آينده وحلوائے
است وخوش طبع وپاك نفس و
بسيار خنده وخنده زنان سخن گوى
با ياران
(فَوَاكِه) انباس ميوه ها
(فَاكِهَانِيّ) منسوب بميوه
فروش
(أَفْكَهَهُ) كاعجوبه كار شگفت
وشگفت
(س) فَكِهَ فَكَهًا وفَكَاهَةً
گرامنه خوش طبع وخوش منش
گرديد وفَكِهَ صِئْمُ بشگفت آمد از
(نَاقَةٌ مُفْكِهٌ) كمحسن شتر ماده
كه شيرش وقرف وسنظر باشد نَاقَةٌ

مُفَكِّهَةٌ بالتار مثله
(اَفْكَهَهُ النَّاقَةَ) فُكَاهًا وفرک وسطر کردید شیر او از خوردن گیاه بهاری قبل زائیدن
(فَكَّهَهُمْ بِمُلَحِ الْكَلَامِ) تفکیها، خوش منشی نمود با ایشان به سخن شیرین و لطیف و نیز تفکیه، میوه آوردن جهت قوم
(مُفَاكَهَةٌ) با کی لاغ و خوش طبعی نمودن یقال لَا تُفَاكِهَنَّ اَمَةً وَلَا تُبَلْ عَلَى اَكَمَةٍ
(تَفَكُّهٌ) بشگفت آمدن از چیزی و پشیمان شدن وقوله تعالی فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ای تندمون تعجبون اِنَّا لَمُغْرَمُونَ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ او تفکه هنا بمعنی القی الفاکهة عن نفسه قاله ابن عطیة
میوه خوردن و پرهیز کردن ازان از اضداد است بدرخوردار یافتن یعنی بالبار
(تَفَاكُهٌ) بهدیگر لاغ کردن

باب الفاء فصل اللام

ف ل ء

(ف) (فَلَاهُ) تباه گردانید آنرا

ف ل ت

(فَلَتَهُ) بالفتح کارناکاه بی اندیشه یقال کَانَ اَمْرٌ فُلَتَةً ای بلا تدبر
تفلّت و آخرین شبی از ماه آخرین روزی که پس ازوی ماه حرام باشد
(فَلَتَ) بالتحریک مالی یقال مَالٌ مِنْهُ فَلَتٌ ای کَا تَفَلَّتَ مِنْهُ
(فَلَتَاتُ الْمَجْلِسِ) نغز شها و خطاهای انجمن
(فَرَسٌ فَلَتٌ) کصرد و قبر اسپ تیز رو
(فِلَاتٌ) گتاب ناگهان کرفتکی
(فَلِيتَةٌ) کسفینة از اعلام است
(فُلَيْتٌ) کزبیر از اعلام است
(كِسَاءٌ مَفْلُوتٌ) کصبور کلیم خرد که سر و جانبش گرد انیده نشود بر لابس
(اَفْلَتُ) نام مردے
(فَلْتَانُ) محرکة شادمان و درشت و دلیر و نام صحابی است و مرغی که کپی را شکار کند وفَرَسٌ (فَلَتَانٌ) وکیسر اسپ شادمان تیز خاطر و اسپ تیز رو
(اِفْلَاتٌ) فوت شدن چیزے یقال اَفْلَتَنِي الشَّيْءُ وگذاشتن و فوت کردن لازم متعد
(تَفَلَّتَ الشَّيْءُ مِنِّي) درگذشت از من وتَفَلَّتَ اِلَيْهِ، پیکار نمود با او وتَفَلَّتَ عَلَيْهِ، برجست بر او
(اِفْتَلَتَ الْكَلَامُ اِفْتِلَاتًا) بهدیهه گفت وَاُفْتُلِتَ فُلَانٌ، مجهولا ناگاه بمرد وَاَفْتَلَتَ نَفْسَهُ او افتلت الامر کذلک
(اِفْلَاتٌ) درگذشتن و فوت شدن

ف ل ج

(فَلَجٌ) بالفتح کندو نیمه وهما فَلْجَانِ فُلُوجٌ بالضم جمع وجوزی خرد یا آن تحریک است و بس و موضعی است میان بصره و ضربه و نیز فَلَجٌ) فیروزی و
(شکاری یا فتن یقال فَلَجَ عَلَى خَصْمِهِ وفی المثل من یانی الحکم وجد فلجا
یَفْلَجُ وقسمت کردن و نیم ساختن یقال فَلَجْتُهُ فَلْجَيْنِ وزمین شکافتن بمحمت راعت وکلما شققته فقد فلجته وخراج بریده وواجب کردن والفعل من نصر وضرب
(فَلْجَةٌ) بالتار موضعی است میان مکه وبصره
(فِلْجٌ) بالکسر نیم نصف فُلُوجٌ بالضم جمع وپیمانه است
(فُلْجٌ) بالضم پیروزی درستکاری
(فُلْجَةٌ) بالتار مثله
(فَلَجٌ) محرکة جوی خرد اَفْلَاجٌ جمع وکشادگی میان هر دو پاے میان دندانهاے پیش یا عام است
(فَلِيجَةٌ) کسفینة کشتی از دامنهاے خیره خانه مُشْتَقَّةٌ من الفالج للذاهب
(فَالِجٌ) شتر سطبر دو کوهانه که از سند بجهت کشتی برند و تیر فائز و علت برجای ماندگی و آن سستی و فروشکستگی است که در نیمه بدن حادث گردد از جهت ریزش خلط بلغمی وانسداد مسالک روح ونام مردی و آن فالج بن حلاده ضبی است ومنه قولهم انا من هذا الامر فالج بن حلاوة یعنی من ازین کار بری و برکنارم وذلک انه قیل لفالج الرقم لما قتل اُنَيْسٌ اَكَاسِنِي اَنْتَصِرْ اِنْبَسَّا فقال اِتِّي منه بَرِيٌّ ای بمعزل منه
(اَفْلَجُ) آنکه میان هر دو دست یا پستان وی دوری باشد در تباعد هر دو بستان نیاید و رَجُلٌ اَفْلَجُ الْاَسْنَانِ هر دو کشاده میان دندانها و امرة فلجاء الاسنان کذلک ولا یقال من ذکر الاسنان
(فَلُّوجٌ) کتور نوشنده موضعی است
(فَلُّوجَةٌ) بالتار وه که بسواد باشد وزمین صالح زراعت فَلَالِيجُ) جمع ومنه سمی موضع فی الفرات فَلُّوجَة وجهانی است در عراق
(اِفْلِيجٌ) کازمیل بالکسر جامے است
(مَفْلُوجٌ) فالج زده
(س) (فُلَيْجٌ) مجهولا فالج زده گردید
(اِفْلَاجٌ) فیروزی درستکاری یافتن و آشکارا کردن وراست و استوار ساختن حجت او شهادت المومن آنرا وادرائی دادن یقال فَلَجَهُ اللهُ عَنْهُ
(اَمْرٌ مُفْلِجٌ) کمظلم کارنا استوار
(رَجُلٌ مُفْلَجٌ) مردکشاده دندان پیشین
(تَفْلِيجٌ) قسمت کردن
(تَفَلُّجٌ) کفته گردیدن پاے

ف ل ح

(فَلَحَ) بالفتح شکافتن یقال الْحَدِيدُ بِالْحَدِيدِ يُفْلَحُ ای يُشَقُّ ويُقْطَعُ وشکافتن زمین براجهت کشتکاری وفربختن وبدساگالیدن و دغلی نمودن وکاستن حق در خریدو فروخت والفعل من فتح
(فَلَحٌ) محرکة فلاح در همه معانی

کاکی لب زیرین
فلحة بالفتح زمین صاف نداعت
کاکی لب بالا
(فُلَیحَة) کسیفل برگ درخت
آتش زنہ چون شکافتہ گردد
(فُلَیح) کزبیر از اعلام است
(فَلاح) کسحاب علم بحری یقال
خذھا ان رقوتنا الفلاح
یعنی بسبب رستگاری دنیا حی علی
الفلاح ای علی الخباة دیفروزی
برائی ماندگی وغیرہ و نیکوئی وذریت
یقال لیس فی الدنیا فلاح
ای بقاء و نیز از اعلام است
(فَلاحَة) کسابقہ کشادرزی وکبر و
زبان آوری وریع وفریب وہی
در آن
(فُلُوح) بالضم شگافہا یقال فی
رجلہ فلوح ای شقوق
(فَلَح) کفتہ لب زیرین و نام
مردے
(فَلحاء) کصہباء لقب مردے
بفلحة کانت بہ وانما دعوا بہ
الی قارعیت الشفة
(فَلاَّح) کشداد کشاورز وکشتی
بان وکرایہ دہندہ ستور را
(مُفلِح) کمحسن از اعلام است
أفلح بالشئ افلاحا زیست نمود
بان وپیروزی یافت درست
(تَفلِیح) فسوس وداغ کردن و
زدودن
(اِستِفلاح) ریشکار یافتن و
وجدان الحیل لامرأتہ اِستفلحی
بأمرک ای فوزی بہ ودومی من

الفاظ الطلاق

ف ل ح س

(فُلحُس) کصفرود آہنیدہ
سک وخریس کلان سال وانکہ
بجوانے وقت خوردن مردم باشد
ونام رئیسی است از شیبان منہ
المثل اسال من فلحس یعنی ازوی
خواہند پرسید اصلہ کان فلحس
اذا اُخِذَ یسأل منہ فاُخِذَ یوما
سمسما لامرأتہ ثم لم تاتہ فقالوا
المثل
(فَلحَسَتی) بالتازن زشت دلاغر
سرین
(فِلحاس) کقرطاس سرفرشت
بدخوی
(تَفلحُس) ناخواندہ بہمانی آمدن
کسے را

ف ل خ

(فَلِیخ) کصیقل سنگ آسیا یا
یکی از دو سنگ آسیای آب
دوست زیرین ازان ہر دو
(ف) (فَلَخَہُ فَلخًا) بالفتح شکست
سر آن را وپہن او آشکارا کرد
(تَفلِیخ) زدن

ف ل د

(فُلاَم أفلُوذ) کصفور کودک
برسیدگی رسیدہ تمام اندام نیکو
قامت خوش تن فربہ

ف ل ذ

(فُلَنذَح) کقنفذ فربہ وسطبر وزشت
ونام پدر خضری شعبی شاعر

ف ل ذ

(فَلذ) بالفتح بخشش بے درنگ
وبی عہدہ یا عطاء بسیار بکسی
بخشش یکبارہ
(فلذ) بالکسر پکر شتر افلاذ
جمع
(فِلذَة) باتا رہارہ از جگر گوشت
ومال از نیم روز أفلاذ وفِلَذ
کعنب جمع دنیز أفلاذ الارض
کنجہا وہ فاین آن
(فالُوذ) پولادو پالودہ کہ حلوائی
است کہ از آرد وشیر ترتیب دہند
فالوذق مثلہ وہما معربان قال
یعقوب لا یقال الفالوذج
(فولاذ) بالضم پولاد معرب
است
(سیفٌ مَفلُوذٌ) شمشیر پولاد
(ن) فَلَذتُ لہ کمزمار فَلذًا
جدا کردم برای او پارہ از ان
(تَفلِیذ) پارہ پارہ کردن
(مُفالَذَة) سخن بریکدیگر افگندن
یقال ہو ذو مُطارَحَةٍ ومُفالَذَةٍ
ای یُفالِذُ النساء
(اِفتِلاذ) پارہ ازمال گرفتن یقال
اِفتَلَذتُہُ المالَ ای اَخَذتُ
من مالہ فِلذَة)

ف ل ر

(فَلاوِرَة) بالفتح وکسر الواو صاد لہ
معرب است

ف ل ز

(فِلز) بکسر الفاء واللام وشد الزاء
مس سپید کہ ازان دیگہای ریختہ
سازند یا ریم آہن یا سنگریزہ
یا گوہر کانی ہرچہ باشد یا ہرچہ
گداز دہ ازان یا ہرچہ آن را گیر

ف ل س

(فَلس) بالفتح پشیز افلُس و
فُلُوس) بالضم جمع ونیز فَلس
خاتم جزیرہ کہ در حلق باشد
(فِلس) بالکسر بتے است مر
بنی ملی را
(فلس) ہمرکہ عدم رسائی بطلب
اسم است افلاس را
(فَلاَّس) کشداد پشیز فروش
(مَفالِیس) شہریست بیمن
(اِفلاَس) بی چیز شدن کوٹی
دہای او پشیز گشتہ یا بجای
رسیدن کہ کوینده فلسی ندارد
یقال أفلس الرجلُ کما یقال اقحط
الرجلُ واذلَّ ای صار
الی حالٍ یقہر علیہا ولَیلٌ مُفلِسٌ فیہا
(شئ مُفلِس اللَّون) کمعظم
چیزیکہ برپوست وی نشانہاے
شبیہ پشیز باشد
(تَفلِیس) بافلاس منسوب کردن
وحکم نمودن قاضی بر افلاس
کسی ونیز تَفلِیس) وقد یکسر
شہریست کہ در زمان خلافت
عثمان بن عفان رضی اللہ عنہ
مفتوح گشتہ

ف ل س ط

فِلَسطُون وفِلَسطِین بکسر
الفاء وفتح اللام وقد یفتح فاؤہا
شہرستانی است بشام وشہری

است مرعرق تقول فی حال الرضم باللواو وفی النصب والجر بالیاء او بالواو والیاء ای فی کل حال و والنسبة فلسطی

ف ل س ن

(فَلْسَن) الکمثری وهی است بصهان ازان وه است گرد بی از حدثان

ف ل ص

(اِفْلَاص) رهائی یافتن

(تَفْلِیص) رهانیدن

(اِفْتَلَصْتُهُ مِن یَدِهِ) ازدست وی گرفتم آنرا

ف ل ط

(فَلَط) محرکة ناگاه یقال لَقِیَتْهُ فَلَطًا

(فِلَاط) کتاب ناگاه یا ناگاه گرفتن یقال لَقِیَتْهُ فِلَاطًا وحکمه فِلَاطًا فاحسن اذا فَاجَاءَ بالکلام الحسن

(ن) فَلَطَ عَنْ سَیْفِهِ فِلْطًا) سرکشته گردید ومتحیر شد ازان

(اِفْلَاط) ناگاه گرفتن ودولت شدن چیزی ورهانیدن یقال اَفْلَطَنِی الرَّجُلُ ای اَفْلَتَنِی

(تَفَلْطُتُ بِالْاَمْرِ اِفْتِلَاطًا) مجبوره ناگاه شدم درکاری

ف ل طح

(فِلْطَاح) کقرطاس جائی است

(رَاْسٌ فِلْطَاحٌ) سرپهناور

(رَاْسٌ مُفَلْطَحٌ) کمعدس سرپهن

(فَلْطَحَة) کسترده پهن گردانیدن گرده نان وجز ان

ف ل ط س

(فِلْطَاس) کقرطاس سرزه طبر ورشت یاسرزه پهنا فِلْطَوْس

کودهل وفِلْطِیس کقندیل

وشله

(فِلْطِیسَة) کزنبیله یعنی غرک

(تَفَلْطُس) فراخ گردیدن یعنی مردم

ف ل ع

(فَلْع) بالفتح ویکسر کفتکی و ترکیدگی پای وجز آن فُلُوع بالضم جمع

(فِلْعَة) بالکسر پاره از کوهان و لَعَنَ اللهُ فِلْعَتَیْهَا وشام است مرعرب را

(فَالِعَة) بلاوسختی فَوَالِع جمع

(سَیْفٌ فَلُوعٌ) کصبور شمشیر بران فُلْع بالضم جمع

(ف) فَلَعَهُ فَلْعًا بالفتح شکافت آنرا وبرید

(فَلْعَة) مُفَلْعَة کمعظمة وغه دان از چند پاره چرم دوخته

(تَفْلِیع) شکافتن چیز یرا ونیک بریدن

(تَفَلُّع) شکافته وبریده شدن و ترکیدن پای

(اِنْفِلَاع) ترکیدن وبریده شدن

ف ل غ

(فَلْغ) بالفتح سرشکستن المفعل من فتح

ف ل ف

(فَلْف) کمنبر گرد وبرگ خرما ونوعے از حشرات وجز ان

(فَلَفَان) کسحاب هر چیزے وخلاف آن یا اخص جامه دوان یا پوشش کتابه بدان پوشند

ف ل ق

(فَلَق) بالفتح شکافتن دهن یقال کلمتنی من فَلَقِ فِیهِ ای شفه وبالکسر وفَلَقُ المفرق فضاء وسط سر

(فَلَقَة) بالتا وراع کزبرگ خرما شتر نمانید صورتها

(فِلَق) بالکسر بلا وسختی دکار شگافت وشگاف دهن چوب وشاخ

که آنرا دوتیم نمانید بهت کمان پس هر نیمه اش فلق باشد وکمانی که ازنیمه شاخ چوب سازند دهی است بیمامه

(فِلْقَة) بالتا پاره چیزے وریک نیمه کما یقال اَعْطِنِی فِلْقَةَ الْجَفْنَةِ ای نصفها وسختی وبلا

(فَلَق) محرکة سپیده دم وهر چه شگافته شود از روشنی یا بداد یا سپیدی آخر شب که سرخی شفاب است یا تمامه آمد نیش ومنه قوله تعالی قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ دو درخ یا چاهے است در دامن پست میان پشته (فُلْقَان) کسلطان جمع دو جای فراخ ونضا میان دو پشته ریگ وکنده زندان کوپاسی زندانی نهند وغیره که در شگ مدرج باقی ماند منه یقال یَا ابْنَ شَابِ الْفَلَقِ وغیر ترش دباره وه گوشت

(فُلُق) کصرد شگاف کوه وشگاف هر چیز یعنی (فُلُوق) بالضم یقال اَبْغِنِی فُلُوقًا ای شقوقا یعنی فِیهَا فُلُوقٌ وهی است جبل بغض که شهریست بدان

(فِلَق) کسبب وهی است دره نیشابور

(فُلُق) کصرد شگاف کوه وغیر آن یقال جبل فُلُق وجبال فُلُق

(فَلِیق) کامیر کارشگافت وبلاو سختی وهی است بالقرب من المدینة که بر کردن البعیر یا بدیگر باز دومنا کی پیش طعام خورند

(فَلِیقَة) کسفینة موضع نزدیک بلا وسختی والعرب تقول یَا لَلْفَلِیقَةِ ای یا عجبا لهذه الفلیقة

(فِلَاق) بالکسر وخرک شدن خمیر وترش گردیدن آن چنانکه پاره پاره گردد

(اِبْنُ فُلَاقٍ) کغراب شیر خفته ودرک شده ویقال صار اللبن فُلَاقًا

(فُلَاقَة) کثمامة پاره پنیر

(فُلَاقَة) کغراب پاره سخت خلق

الکتاب جمع منه حمار البیض فلاتا

(لَبَنٌ فَلُوقٌ) کصبور شیر خفته ودرک شده

(فَالِق) شگاف کوه وخرابی کنده شگوفه آوردن ودرمیان پشتها ودو پشته فَالِقَة بالتا منه وبه یقال کان ذا فالقة یعنی یفلق کذا ای یفلق باقی مانده منه یقال یَا ابْنَ شَابِ الْفَلَقِ وغیر ترش دباره وه گوشت

(الفلق) دوای بلاست و فالق
(انفلق) بمعنی بلا و سختی آوردن
بر کسی بکاف
(فلقی) بکسری بلا و سختی
(فلقه فلقا) بالفتح بر کسر است
(فلقان) بضمتین و فتح فاء کسر
(فلیق) کعظیم بلا و سختی و لشکر
(فیالق) جمع و سر و بزرگ
جشن
(فلیق) کقبیط شغالو و مانند کفیده
(صار ابیض افلاقا) بالفتح
ای منفلقا
(مفلقة) کمقدمة بلا و سختی و یتیم
(رجل مفلاق) بالکسر مرد
کم مایه کمینه ناکس
(مفلوق) شروع فلق کرده
(فلق فلقا) بالفتح شکافت
آنرا و نیز فلق بالفتح بر کندن
لقمه از پوست چون گنده و میوه
گردد
(الفلق الشاهر) فلاقا بضم
شگفت و عجیب آورد و شاعر
مفلق است لان و
(الفلق الرجل) و افلق جی علق
فلق یعنی بلا و سختی آورد
(مفلق) کمعظم شغالوی خشک
کرده و انار بیرون آورده
(تفلیق) شکافتن شدید الفاء
(مفلق) نیزترش و پاره پاره
خرده چیز فلق گردیدن و شدن
(انفلق) شکافته گردیدن و شدن

کوه میان فرود آمدن و شکافته
شدن و پاره پاره گردیدن
(انفلاق) نیز شکافته شدن
و سخت کوشیدن در دویدن
چندانکه از تزوی سرعت شگفت
آورد دویدم را بقال فی
(حد وای یاتی بالعجب من فنون
(انفلاق) شکافته شدن و پاره
پاره گردیدن
(تفیلق) بسطر شدن و فرو
کردیدن در کوشیدن و دویدن
چندانکه از شدت سرعت شگفت
آورد

فل ق ح

(فلح ما فی الاناء فلحة) نوشید یا خورد هر اینچه در آوند
بود
(رجل فلحی) بالفتح مرد که در
روی مردمان خندد
(تفلیح) مزده دادن یقال هو
یتفلح ای یستبشر الیهم

فل ق س

(فلفس) کجعفر زنت ناکس
(فلنفس) کسمندل آنکه پدرش
مولی مادرش عربیه باشد یا
مادر و پدرش عربی و مرد و مولی
داه یا مادرش عربیه نه پدرش یا
مرد و مولی باشد و مرد زنت
ناکس بیچکاره

فل ق ط

(فلقط فی الکلام) شتابی
کرد در سخن (فلقطی المشی)
گام راند

فل ق م

(فلقم) کجعفر مرد بزرگ و فراخ
شکم

فلك فالب

(فلکة) بالفتح چوبه زیر ان
کیسر و پاره زمین کرد بلند و بدک
تو ده کرد بلند کرده و حوالی آن نما
(فلك) و فلکه گردباد فان
(افلك) آنکه کرد چاره ای زمین
کرد گردد
(فلیکون) بالفتح پست و
بروت
(الفلیکان) بالکسر و گوشت
پاره است در کردلهات
(ان فلك ندیها فلكا)
بالفتح گردشد پستان دختر و
(فلكت الجاریة) گرد پستان
شد و دختر
(افلك) گردشدن پستان دختر
(مفلك) کمحدث دختر کرد
پستان
(تفلیك) گردشدن پستان
دختر و گرد پستان شدن دختر و
ستبر شدن در کار سر کشی خواه
شدن ماده سگ و خون آوردن
و میان بند ساختن از موی و پشم
شتر بچه را تا شیر نخورد
(متفلك) گرد
(تفلك) پستان دختر گرد شدن

فل ك ن

(فیلکون) بالفتح بروت که
گیاهی است و نیز بازت کز کشتیها
آوند با اندوبست و مذکور
است و در ان ک و هی

(فَلّ) بالفتح رخنه روے شمشیر
(فُلُول) جمع قال مقول ان
القشاني ولاعيب فيه غيرك
سيوفهم بهامن فراع الدرعين
(فلول) دمردنیرمیت یارسیدن
جمع درو کسانست یُقَالُ رجل فَلٌّ
وقومٌ فَلٌّ ای منهزمون (فُلُول و
آفلال جمع فِلّ بالکسر مثله
(فِلْفِل) من فل ذل وهن آمر
فل ونیز فَلّ گرد مردم وجز آن
(فُلْ) بالضم انچه برفشاند از چیزی
وزمین خشک بے نبات ویکسر
یا اگر بارید شود وگیاه نروياند
یا زمین کہ چند سال باران نرسید
ازیاز مین باران نارسیده میان
دو زمین باران رسیده یا زمین
بے آب وگیاه افلال جمع
(فُلّ) بلفظ واحد مثله
(فَلّ) بالکسر زمین بی گیاه وسے
تنگ وتری
(فَلِيّة) بالکسر زمینی کہ باران
سالش نرسیده چند انکہ باران
سال آینده رسد دیر افلاکی
جمع
(أَفَلّ) نام نیمشیر عدی بن حاتم
وسیفٌ أَفَلّ) تیغ رخنه دار
(فُلَيّ) کرلی لشکر ہزیمت یافته
(فُلَال) کریان مثله
(فليل) کامیر دندان لشکر شکسته
کہ شکسته ورخنه شده باشد وگروه
موے نبوه ولیف خرما وسیف
(فُلَيِّل) شمشیر پر رخنه
(فَلِيلَة) کسفینه موی انبوه
(فَلْفَل) کہبد هندوستانی و
سپیدان صالح تر دکرها نافع قشر
البلغم اللزج مضعفا بالرقت و
تستخبر العصبة لفضلات تخفيفا
لا يؤذيه غيره والمغص النفخ
وكذا استعماله في اللعوق للسعال
واوجاع الصدر وطيلسه يعقل
كثيره يطلق يخفف ويدر
بعد واللبن بعد الجماع ويفسد الزرع
بقوة ✣
(وادار فلفل) اپیل دراز دوان
شگوفه درخت فلفل است وگویند
بار درختی است مثل درخت توت
(محرك) باه اضم طعام ومزيل مغص
مدر بول وطلای آن برص گرداند
عقرب ورنبلا ودیگر هوام را
نافع ونیز (فُلْفُل) کهبد هندوستانی
زیرک ولیف خرما ونام مرصع
(فِلْفِلان) بالکسر وی است
اصبهان
(سَيْفٌ مَفْلُولٌ) شمشیر با رخنه
(ن) (فله فَلًّا) رخنه کرد در روے
وشکست یقال فَلَلْتُهُ فَانْفَلّ ای
كسرته فانكسر وفَلَّ القَوْمَ)
ہزیمت کرد قوم را وفَلَّ عَنْهُ عَقْلَهُ
رفت ازوی دانش او وبازآمد
(ثَوْبٌ مُفَلْفَلٌ) بالفتح جامه بابول خلط
وشرابٌ مُفَلْفَلٌ شراب بان گرد وشتر
مُفَلْفَلٌ) موی سخت مرغول و
ادیم مُفَلْفَلٌ) پوست نیک پیراسته
ولحم مُفَلْفَلٌ) کوفت با ابوابل
(فَلْفَلَة) خرامیدن نیازدوندان
مالیدن بسواک
(فُلَال) بزمین شکسته بی نبات
رسیدن وبی ستر ومال ماندن
(فَلَّل) بیکان شکسته
ورخنه دار
(تَفْلِيل) رخنه کردن
(اِنْفِلَال) رخنه شدن وہزیمت
خوردن لشکر
(اِنْفَلّ) رخنه شدن وخستن
روے تیغ وکاردومانند آن و
شکست خوردن لشکر
(سيفٌ مُنْفَلٌّ) شمشیر رخنه
دار
(اِنْفِلَال) رخنه شدن وشکسته
گردیدن وہزیمت یافتن لشکر
(اِسْتِفْلَال) اندک اندک بیاگفتن
(تَفَلْفُل) نزدیک کلام نهادن ودرفتار
وخرامیدن ودندان مالیدن بسواک و
سرودستان پیش سیاه شدن یقال
تَفَلْفَلَ قَادِمًا الصَّرَاعَ
اذا اسودت حَسَنَاه

ف ل م

(فَيْلَم) کمید رمرد بزرگ تن وبد
دل ومرد بسیار موی سر وبزرگ
آن وبزرگ گلان از هر چیزے
وچاه فراخ دشانه وپوست پاره
کہ زیر دستار خوان طعام اندازند
ولشکر بسیار
(اِفْتَلَمَ أَنْفَهُ) بریدبینی آن
را
(تَفَيْلَمَ الغُلَامُ) فربه وسطبر
گردید

ف ل ن

(فُلَان وفُلَانَة) ہر دو بضم
کنایه است از نامهای مردم و
یا لفظ وعلام مرفع مردم را وکاہی گویند
مرد احمر را یا فُلٌ واثنان یا فُلَانَان
وجمع را یا فُلُون ومؤنث را وجمع را
یا فُلَة واثنان یا فُلَتَان وجمع را
یا فُلَات وهو عند المحذوف من
یا فُلُون لا على سبيل الترخيم وقولهم
ترخيما لقالوا یا فلا ومنع سيبويه
ان يقال یا فُلُ ویُرادُ یا فلان الا
في الشعر وگاہی مؤنث را صدا
یا فلاة ویا فل گویند باراده یا فلة

ف ل و

(فَلْو) بالکسر خرکره واسپ کره
یک سالہ از شیر باز کرده فَلْوَة
مؤنث فيهما افلاء جمع
(فَلَاء) کصفادہی است بطوس
(فَلَاة) دشت بے آب وگیاه یا
بیابان بی آب وَاَقْفَرَ الا بل دَفَعَ
وللحمد يرد النعم غبّ يا صحراى سپيد
وفراخ فَلَوٌ وفَلَوَات وفُلُو بضمتين
وفُلِيّ) بضم فا وکسر آن جمع
(أَفْلَاء جمع الجمع
(فَلُوّ) کحدو وسمخر کره واسپ کره
یک سالہ یا از شیر باز کرده فَلُوَة
مؤنث فَلَاوِيّ جمع اذا فتحت
الفاء فَلَاوٍ لواحد شدتا او واذا
كسرت خففت وقلت فَلَوٍ
کھرد
(ن) (فَلَا الصَّيْدَ فَلْوًا) بالفتح
وفَلَاءً باز کردکودک را از شیر
یا بعد از خود آزاد ورد داشت فَلَا
المهر كذا ✣ وفَلَاهُ بالشيء
زد او را بالتسمشیر یا بر اندوهگین

را و فلاذبدا سفر کرده و قافل کردید بعد نادانی

فرس مُقْفِل و مُفْلِیَة ایضاً اسپ ماده باچه از شیر باز کرده

(اِفلاء) از شیر باز کردن و بدرشت شدن و در آمدن در درشت هنگام فطام رسیدن کره یقال اَفْلَتِ الفرسُ اذا بلغ ولدها ان یُفْطَم

(اِفتِلاء) از شیر باز کردن و پروردن و نگاه داشتن

ف ل ه د

(فَلْهَد) کمعفر کودک گرداندام خوب روی نزدیک برسیدگی رسیده فُلْهُدٌ کهبد و فُلْهُوْد کعصفور و مُفَلْهِد کمسرحد مثله

ف ل ه م

فَلْهَم) کجعفر فرج زن و چاه فراخ

ف ل ی

(فِلایة) بالکسر پیش مشگی در سر اسم است فلی را

(فالِیَة الاَعالی) اوائل سرین و کوکال نجک و اروهی تالیف العقارب والحیّات فاذا خَرَجَتْ من جحرها اذنَتْ بها

(فَلی) کمتی کوهی است

(ض) فَلاهُ بالسَّیف فَلْیًا بالفتح زد سر او را بشمشیر و فَلی رأسَه جست پیش سر او در سر او و فلی التیّعر کرد و شعر و معانی غریب بر آورد و فلی فلانًا فی عقله آزمود او را در خرد و رس فَلِیَ فَلْیٌ بریده و منقطع گردید

(تَفْلِیَة) پیش جستن در سر

(تَفالی) پیش جستن خواستن

(اِستِفلاء) پیش جستن در سر خواستن

باب الفاء فصل المیم

ف م م

(فَمّ) مشلثة مخففة دهان فَمَوان مثنی اَفْواه جمع فُوَیْهٌ مصغر آن

وَفِمی وفَوی منسوب بسوی اَصْلُه فوه نُقِصَتْ مِنْهُ الهاءُ ولم یَحْتَمِل الواو الاعراب لسکونها او عوض منها المیم فاذا صغّرته ایجعته ردته الی الاصل وقلت فُوَیْه واَفْواه وتقول هذا فمٌ مخففا ورأیت فمًا ومررت بفمٍ ومنهم من یُتِمّ الفاءَ علی کل حال ومنهم من یکسرها ومنهم من یُعْرِبها علی وفق اخرها وقد تُشَدَّدُ المیم فتلثه

وَفَمٌ من الدِّباغ یکمر تبه پر است بودن

(فُمّ) بالضم و شد المیم پس حرف عطف است لغتی است در ثم

ف م ی

(فامِیَة) بتخفیف الیا شهری است بشام و وی بواسطیا آن

(اَفامیه) است بفتح الهمزة

باب الفاء فصل النون

ف ن ء

(فَنَء) بالفتح گرده یقال جاء فَنْءٌ مِنهُم

(فَناء) محرکة بسیاری و افزونی

ف ن ءل

(فِنْءِل) کزبرج زن کوتاه قامت و گردن پیل

ف ن ت ق

(فُنْتُق) کقنفذ مهانرا ے

ف ن ج

(فَنَج) محرکة معرب فنک

(فُنْجُم) بضمتین کسانیکه صحبت آنها را ناخوش دارند

(فَنْجَم) کبقم تابعی است که وهب بن منبه ازوی روایت حدیث کرده و محدثی

(فَنِی تَنْجَ) معرب پودنه گرگیاهے است و آن کوبے و بنهری میباشد و در ازا باندازهٔ دو گز و گلش آسمانگون و یتخذون النصاری بالقدس اکالیل علی رؤسهم یوم عیدهم و یجعلونه ایضا فی الماء الذی یصبونه علی رؤسهم نافع من النافض و البرد اذا طبخ بالزیت و دهن به الید تریاق من ذوات السموم کلها قاتل لدیدان المقعد نافع للجذام والبرقان و امراض کثیرة

ف ن ج ش

(فَنْجَش) کجعفر فراخ هرچیه باشد

ف ن ج ل

(فَنْجَل) کجعفر آنکه در رفتار پیشپا بانزدیک نهد و پاشنها دور

(فَنْجَلَة) کدحرجة دوری میان هر دو ساق دهر دو پای در رفتاری است سست

(فَنْجَلی) نسوبا رفتاری است بضعف و سستی

(فُنْجُل) کقنفذ سیاه گوش

ف ن ج ل س

(فَنْجَلیس) کخندریس سرزده بزرگ و گاهے صفت واقع شود فیقال کَمَرَةٌ فَنْجَلِیسٌ

ف ن ح

(ف) فَنَحَ الفَرَسُ مِنَ الماءِ فَنْحًا بالفتح کم از سیری خورد آب را

ف ن خ

(فَنْخ) بالفتح چیرگی و چیره شدن و خوار کردن و کوفتن و شکستن استخوان بی جدائی دے خون آلودگی والفعل من نصر

(فَنْجَخ) کامیرزم دست

(فُنْجُخ) کمنبر آنکه بسیار بشکند سر دشمن را و ذلیل و خوار نماید

(تَفَنْجُخ) چیره شدن و خوار گردانیدن

ف ن خ ر

(فُنْخُرَة) سوراخ بینی کشاده و پریا و گردانیدن

(فِنْخِر) کزبرج سخت و درشت که در سر دن زدن باتی باشد

(فُنْخُر) کقنفذ بزرگ چغه فُنْخُرَة مؤنث

(فِنْخِیر) بالکسر مرد بسیار نازنده و فخر کننده و سنگ تندی است نرم بزرگ بر بالای کوه برآمده و

جدا باشد
(فُنَاخِر) کعلابط بزرگ جثه
(فَنَاخِرَة) مؤنث و انکه ازیاد
پر گرداند سوراخ بینی را

ف ن د

(فِنْد) با الکسر کوه بزرگ یا پاره
ازان بدرازا و بفتح لقب قبیل
زمانی شاعر و شاخ درخت و کوه نه
که اخص از جنس است قوم فرهم
آمده و زمین باران نارسیده و نیز
فِنْد کوهی است میان حریمین
شریفین و نام ابو زید مولای عائشه
بنت سعد بن ابی وقاص رضی الله
عنه منه قولهم هو اطم من فند ذلك
انها اُرسلته یأتیها بأنباء فوجد قومًا
یعجنون الی مصر فتبعهم ثم رواقافیها
منه فهم قدیم فاخذ نارًا وجاء
بعد وفخر ونبذ الحمر فقال
تعست العجلة فقبل ابطأ من فند
(اَفْنَادُ اللَّیْل) برکنهای شب
وصلی لناس علی النبی صلی الله علیه
وسلم اَفْنَادًا) یعنی یکان یکان
بی امام و گفته اند گروها گروه
وجزم و اثنین القاوم للملئکة تتابعوا
القالان مع کل رجل ملکین فی قوله
صلے الله علیه وسلم تتبعونی
اَفْنَادًا یُهلك بعضکم بعضًا
ای تتبعونی ذوی فنادًا ذوی
عجز وکفر للنعمة
(فَنَد) مرکه در وقت دراز ماندگی
ناپیا یقال فلان ذو فَنَدٍ اے
ذو عجز وکفر للنعمة سستی رای
عقل داری از پیری دیباری و
نیز فَنَد) تباه خرد شدن مردمان
سالی وخطا کردن در قول درای
ودروغ گفتن
(قَدُوم مِفْنَدَاوَة) تیشه تیز و
فِنْدَأَبَّة) تیز و مرفی ف ده
(مُفْنِد) کهن تباه خرد و رای
از پیری و نکو نیند عجوز مفندة بدان
جهت که او در اصل عقل ندارد
(فَنَاد) دروغ گفتن و بخطای رای
منسوب کردن و خرف شدن
(فَنَّدَ فُلَانًا عَلَی الْاَمْرِ تَفْنِیدًا)
خواست آنکار را ازوی وفَنَّدَ فِی
الشَّرَاب) بیوسته خورد شراب را
وفَنَّدَ فُلَانٌ) بر سر کوه نشست
ونیز تَفْنِید) نسبت کردن کسی
را بدروغ و بضعف وخطای رای و
دانش وعجز و اندک الف دادن
اسپ را بعد نزدی و لاغر گردانیدن
و نکو بیدن
(مُفَانَدَة) کاری خواستن از کسی
(تَفَنُّن) کاری خواستن از کسے
پشیمان شدن

ف ن د ر

(فِنْدِیر) کفتذیل پاره و توده
بزرگ از خرما و سنگ بزرگ
بیرون جسته از سر یا از بن کوه
(فِنْدِیرَة) با التاء مثل فیهما

ف ن د س

(فَنْدَسَ الرَّجُلُ فَنْدَسَةً) سست

ف ن د ش

(غُلَامٌ فَنْدَش) کجفر کودک
بوشیار و لوا اسخت و فَنْدَش
بن جبان همدانی شخصی است که

اعشی همدان مرثیه او گفته
(فِنْدَشَة) چیره شدن و غلبه
کردن

ف ن د ق

(فُنْدُق) کقنفذ بار درختی است
فارسی است و آن را چلغوزه
نیز خوانند و مهمان سرای
وجائے نزدیک مصیصة و
لقب محدثے و
فُنْدُق الْحُمَیْن) موضعے
(فُنَیْدِق) مصغر اموضعی بحلب
(فُنْدَاق) بالضم نامه حساب

ف ن د ل

(فَنْدَلَة) کدحریة پدر وزیر کاتب
ابی بکر بن ابی محمد

ف ن د ن

(فُنْدِین) بالضم وکسر الدال دهی است
انمارا و است فقیه محمد بن سلیمان فُنْدِنی

ف ن ذ

(فَانِیذ) معرب پانیذ کہ قند
سپید باشد

ف ن ز ج

(فَنْزَج) بالفتح معرب پنبه و
ان رقصی است مرعجم را که عجمی
دست یکدیگر گرفته رقصند

ف ن ز ر

(فَنْزَر) کجفر خانه که بر یک
چوب سازند که بدرازی نزدیک
شصت گز باشد جهت طلایه و دیدبانی

ف ن س

(فَنَس) محرکة نیازد حاجت که
بسیاک چسباند و خوارد و هلاک
سازد

(فَانُوس) بالضم النون سخن
چین قاله المازنی وکان
فانوس التمتع منه

ف ن ش

(فَنَّشَ فِی الْاَمْرِ تَفْنِیشًا)
سست شد در کار و فروهشت

ف ن ش ع

(جَاءَ مُفَنْشِعًا لِحَیْنِهِ)
یعنی باکانه یا تهدید کنان آمد

ف ن ش خ

(فَنْشَخ) کجفر علی است
(مُفَنْشَخ) بکسر الشین افتاده
و رخته
(فَنْشَخَة) ماندہ کردیدن و
رنگ کردن و سپس ماندن در
کاسے و پاسے از هم جدا داشتن
وقت شاشیدن و پیر و کلان سال
کردیدن مرد
(تَفَنْشَخَت الْمَرْاَة فِی الْجِمَاع)
کشاده کرد زن پا پهارا

ف ن ش ل

(مُفَنْشِل) بکسر الشین پراگنده
و پریشان کننده مرد و بیاک یقال
اَنَا مُفَنْشِلًا لِحَیْنَتِهِ اَی مُفَنْشِعًا

ف ن ط ح

(فَنْطَح) کجفر نام مردی

ف ن ط س

(فِنْطِیس) کقندیل نره و مرد
ناکس از جانب ولادت و مرد بین
بینی و بینی فراخ سوراخ گشاده
(فَنَاطِیس) جمع
(فِنْطِیسَة) بالتاء رک و بینی
خوک ویقال هو مِنْ بَیْضِ الْفِنْطِیسَة
یعنی او استوار راسه و دانش

صاحب تنگ و عار است
(فُنْطَاس) کفر طاس حوض کشتی کہ جدان نشاذ آب آن کرد آید و آوندی ساختہ از چوب در کشتی کہ در آن آب خوردن نہند و کلسہ کہ بدان آب شیرین بخش نمایند

فن ط ل س

(فَنْطَلِيس) کمندریس سر نرہ بزرگ

فن ع

(فِنْع) گتف مرد بسیار مال
(فَنِيع) کامیر خداوند شتران بسیار
(مِفْنَع) کمنبر مرد نیکو آوازہ
(س) فَنَعًا) محرکۃ فزون و بسیار گردید مال او و بالید و نیز فَنَعَ) نیکوئی وجہ امرد و مردی و فزونی و نیکو آوازہ و نیز بوی مشک وَمِسْكٌ فَنِعٌ مشک تیز بوے

فن ق

(جارية فُنُقٌ) کعنق و نترناز پرورد نازک اندام و نَاقَةٌ فُنُقٌ) شتر مادہ جوانہ فربہ
(فَنِيق) کامیر گشن نیکو و نجیب کہ بہت نجابت و کرامت نر بگاند از اسوار نشوند بران
فُنُق) گتب جمع أَفْنَاق جمع الجمع و قیل هو اسم من اسماء الفحول و موضعی ایست قریب مدینہ
(امرأة فَانِقٌ) نازک خوش عیش
(فُنَيْق) کامیر کرانہ رنج نابسودہ غنغنہ یا فراہم آمد نگاہ ہر دو نسخ
(فُنَيْك) بالضم درد بن دم
(فُنُك) بکسر درد پارہ از شب و یضم
(فَنَك) محرکۃ دلہ کہ جانور ایست پوستین وے بہترین و گرانمایہ ترین از انواع پوستین است موافق جمیع مزاجہا معتدل و معرفہ وہی است بسمرقند و قلعہ ایست مر اکراد را نزدیک جزیرۂ ابن عمر و
(فَنِيك) کامیر کرانہ رنج نابسودہ غنغنہ یا فراہم آمد نگاہ ہر دو نسخ
(فَنِيكَاين) یعنی جانی الحنفقہ عن الفنيكاين
(افْنِيك) کاذیل دو مغزہ مرغ
(احمد بن محمد فَنَكَتِي) کشداد ی منسوب بیکی از قریہا است
(ن) فَنَكَ بِالْمَكَانِ فُنُوكًا جاے گرفت اقامت کرد و فَنَكَ عَلَيْهِ ہمیشگی نمود بران و در دروغ بر بافت و فَنَكَ فِيهِ ستیہید و فَنَكَتِ الْجَارِيَةُ) بیباک گردید و فَنَكَ فِي الطَّعَامِ) پیوستہ خورد طعام و باز نماند و نیک نداشت و در بن معنی از سمع نیز آید و فَنَكَ فِي الْأَمْرِ) در آمد دران و نیز فَنَكَ) بالفتح بشگفت آمدن و بحرک و ستم کردن و ستیہیدن و چیرہ شدن و در دروغ گفتن
(افْتَنَكَ) پیوستہ بودن نزد کسی و در دروغ گفتن و ستیہیدن
(مُفَانَكَة) پیوستہ خوردن طعامی را و ننگ نداشتن و نہ ایستادن ازان
(مُتَفَنِّكَة) بکسر النون زن کول

فن ن

(فَنّ) بالفتح حال و کونہ أَفْنَان و فُنُون) بالضم جمع و سرود و آواز طرب انگیز و نیز فَنّ) راندن و فراموش کردن و مجنون شدن و دیر داشتن و ام و جران و آراستن
منه الحديث فاذا فوضات فلا تنفن
(فَنَّة) بالتا رساعت و اندکے از روزگار و مدت فَيْنَة) بالفتح و الیا قبل النون مثلہ
(هو فِنّ عِلْم) بالکسر او نیکو پانیدہ و قیام و رزندہ است در علم
(فُنَّة) بالضم گیاہ بسیار
(فَنَن) محرکۃ شاخ أَفْنَان جمع أَفَانِين) جمع الجمع و احمد بن علی فنن شاعر ایست و نیز فَنَانِين) رد شہاے سخن
(فَنِين) کامیر آماسی است در بغل و در وی و بَعِيرٌ فَنِينٌ) شتر رد و فنین زدہ و وادی است بنجد و دہی است بمرو
شَجَرٌ فَنَنٌ) کصمر اردرخت بسیار شاخ تَفَنُّنٌ فُنُوَاء) بالتحفیف النون و الواو و بعدها همزة على غير قياس
(فَنَان) کشداد گور خر کہ تنگ و رفتار گوناگون دارد
(رجل فَيْنَانٌ) بالفتح مرد دراز و نیکو موی فَيْنَانَة) مونث و شَعَرٌ فَيْنَانٌ) موی دراز و نیکو
(ابو عثمان فَنِينِي) کسکینی محدث است
(أَفْنُون) کعصفور مار روزن کند پیرفرو ہشتہ اندام و زن کلان سال و شاخ درخت در ہم پیچیدہ و سخن مجمل و پوشیدہ و تنگ آمیختہ از تنگ اسپ و ناقہ و بلا و سختی و اول جوانی و نخستین ابر و نیز
(أَفْنُون) لقب صريم بن معمر

قتلی شاعر و کونہ و بفتح (رجل مِفَنٌّ) بالکسر مرد کہ شکفتہا آرد (مِفَنَّة) بالتار موث (رجل مُتفنن) مرد و فنون (مَفْنُوْن) شتر لنین رسیدہ (مَفْنِيَة) از سستی یا گفتہ کردن شتر را (مُفَنَّة) بفتح میم و فتح فا و تشدید نون شتر کہ بسیار دہد کہ شیر نتواند دوشید (تَفْنِين) در آسیختن و کونہ کونہ ساختن مردم را و کہنہ شدن جامہ بی دریدگی و یا نتن جامہ را جای تنگ مہای سطر و نیز (تَفْنِيْن) (الثَّوب) خطوط جامہ و یقال ثوب فیہ تَفْنِيْنٌ یعنی جامہ کہ دران خطہا از غیر جنس اوست (اِفْتِنَان) سخن گوناگون آوردن (اِسْتِفْنَان) بر فنون چیز برداشتن کسے را

ف ن و

(فَنَاء) کعصا کوہے است (فَنَاء) بالفتح کاو دیا کاو دشت فنوات محرکۃ جمع و سک تکو یا بارہ سنگی است سخت سرخ کہ ازان قلادہ سازند فَنَا (قال نُصَیر کان فُتات العِهن فی منزل تزلن به حبّ القنام یحطّم و نیز فناۃ) اُبی است مرجذیمہ را شَعَرًا اَفْنَی) کاہمہ موے دراز و نیکو (امرأۃ فَنْوَاء) کصبور ارزن بسیار دانبوہ موے فَجَرْجَرٌ فَنْوَاءُ درخت بسیار رساخ فراخ سایہ ھو علی غیر القیاس والقیاس فَنَاءٌ

(فَنَاء) بالکسر و المد گرد اگرد (فِنَاءُ الدَّار) یعنی پیشگاہ فراخ سرائے (اَفْنِيَة و فُنِيّ) بالضم و تشدید الیا رجمع (فَلِيّ) پیر سال خوردہ (فُلَان مِن اَفْنَاءِ النَّاس) بالفتح و المد یعنی او شناختہ نسب است (اَفَانِيَة) کنایہ کیاہی است (اَفَانِي) بفتح الہمزہ و شد الیا رجمع دسک انگور (اَرْضٌ مَفْنَاةٌ) بالفتح زمین موافق بہت فرد و امید گان (س ف) فَنِيَ فَنَاءً) بالفتح و المد سپری شد و فَنِيَ فُلَانٌ کلان سال شد (اِفْنَاء) سپری و نیست گردانیدن (مَفَانَاة) ہدیگر نزی کردن (اِفْنَاء شتی نمودن و آرام دادن (تَفَانِي) یکدیگر را نیست و سپری کردن و جز آن

باب القاف فصل الواو

ف و ت

(فَوْت) بالفتح شکاف میان دو انگشت (اَفْوَات) جمع و ھو فَوْتُ رُسْغِهِ یعنی دیدہ شود در سر یقال ھو منّی فَوْتُ الرُّمْحِ ای حیث لا یبلغ فَوْتٌ بِيَدِهِ و فُوْتٌ فمه کذلک و یقال فی الشتم جعل الله رزقه فوت فیه ای حیث یراه و لا یصل الیه (مَوْتُ الفَوَات) مرگ ناگہانی (یقال مات فلان مَوْتَ الفَوَات (فُوَيْت) کز بیر یگانہ در راے و دانش خرد مند کردہ مؤنث در وی یکسانست (ان) فَاتَ الأَمْرُ فَوْتًا) بالفتح و فَوَاتًا) کسحاب در گذشت کار و کَذَا فَاتَهُ الأَمْرُ (فَوَاتَه) در گذاشتن و فوت گردانیدن (تَفْوِيْت) فائت کردن (تَفَوَّتَ عَلَيْهِ فِي مَالِهِ) بی او گذشت در مال او نَفَاوَتَ الشَّيْئَانِ تَفَاوُتًا) مثلثہ الواو از ہم جدا و دور شد و ھو علی غیر القیاس لانّ المصدر من تفاعل بضم العین الا ما روی فی ھذا الحرف و نیز تَفَاوُت) بالضم عیب منه ما تری فی خلق الرحمان من تَفَاوُتٍ ای عیب یقول الدّاظر لو کان کذا الکان احسن (اِفْتَاتَ عَلَيْهِ) نمودن او را و یقال فُلَانٌ لَا يُفْتَاتُ عَلَيْهِ بِجَهْوَلَا یعنی بے علم او کاری کردہ نشود و منه الحدیث مثلی لا یُفْتَاتُ علیه فی امر بناتِه و نیز (اِفْتِيَات) درگذاشتن و نو بیرون آوردن کلام را دلی فرمان مع (اِفْتَاتَ عَلَيْهِ بِمَا لَا يَنْبَغِي) یا مر کذا ای فاتنه به

ف ر ج

(فَرَج) بالفتح گردہ فُرُوج) بالضم و الواح جمع اَفَاج و اَفَارِيج جمع الجمع (فَيْلَج) بالفتح بیک معرب است و کردہ مردم و احمد بن حسن فَيْلَج و ھبة الله فَيْلَج و ابو رشید فَيْلَج و احمد بن محمد اصفہانی پسر ابو فَيْلَج محدثان اندو اصلہ فَيْلَجٌ گمیس (فُيُوْج) بالضم آہنہا کہ در زندان کنند (فَالِجَة) فراخی میان ہر دو بلد از زمین درشت و ریک تو دہ کردہ (ن) فَاحَ المِسْكُ فَوْحًا) بالفتح و میدہد بوی خود و فَاحَ النَّهَارُ سر بر گردید روز (فَاحِ النَّهَار) (فَلْجَة) دو دیدن و شتاب رفتن و جوی جوی فرستادن فشر آزا بر آب جوی (تفویج) سر دو دشنک گردانیدن (یُقَال لَسْتُ بِرَاجِعٍ حَتَّى أُفَوِّجَ ای ابرد عن نفسی (اُسْتُفِيْجَ فُلَانٌ) مہولا سبک شمردہ و خوار و اسفہ شد

ف ی ح

(فَيْح) کقطام غارت سم است اَتَوْهُ فَفِيْحِي فَيْحَام) یعنی فراخ شوای غارت (بَحْرٌ فَيْحَانُ) دریای فراخ (فَيْحَاء) کصحراء سراے فراخ یا آشام با تو ابل (بُحُوْرٌ فَيَاحٌ) کشادہ دریاے فراخ (ن ض) فَاحَ المِسْكُ فَوْحًا و فَيْحًا بفتحہا و فُوُوْحًا بالضم و فَوَحَانًا و فَيَحَانًا) مرکب میدہد بوی آن فَاحَ الطِّيْبُ کذلک و لا یقال فی الکریہة اوھام و فَاحَتِ القِدْرُ) جوشیدن دیگ و فَاحَتِ الشَّجَّة) خون بر آمدن زخم و فَاحَتِ القَارُورَة) فراخ شد تا راج (اَفْلَحَه) بکوش آوردن و نیک یاد

دخون ریختن

ف و خ

(فَوْخ) بیرون برآمدن باواز مردم وستور یا بانگ یابانگ یقال فَاخَتِ الرِّيحُ وَفَاخَ الرَّجُلُ اى خَرَجَتْ منه الرِّيحُ وَمِيدن بوی فَوْخَانٌ محرکة مثل فی الکل و قیل فَاخَتْ رِيحُهُمْ بالمعجمة اذا کان لها صوت وفاخت بالمهملة بلا صوت والفعل من نصر وفی الحدیث کل بالیة تَفُوخُ

(فَاخَة) تیز دادن وکند کردن ویقال اللهم اعنا من الظهيرة يعنى باش وسرد بکن گرما را

ف و د

(فَوْد) بالفتح بزرگتر ومعظم هر چیز سر متصل گوش ویقال کَفُوْدَانِ اذا کان لَهُ صَفِيرَانِ وکرانه سر وجا فُوْدَانِ يقال بَدَا الشَّيْبُ فِي فَوْدَيْهِ وناحیه وتنگ بار یقال قَعَدَ بين الفَوْدَيْنِ اى بين العدلين وجوال وگروه ونیز فَوْد بالفتح آمیختن ومردن ودرفتن مال وپاشیدن وثابت بودن آن والفعل من نصر

(فَائِدَة) انچه داده یا گرفته شود از دانش ومال وجز آن

(فُؤَاد) کساب دل

(رَجُل مِتْلَافٌ مِفْوَادٌ) بالکسر مرد تلف کننده وفائده دهنده

(اِفَادَة) فائده گرفتن وفائده دادن وهلاک کردن کسی را ومیرانیدن

(تَفَوُّد) برآمدن بالای کوه

(تَفَاوُد) همدیگر فائده دادن از علم وهنر والصواب تفايد

(اِسْتِفَادَة) فائده گرفتن وفائده دادن

ف و ر

(فَوْر) بالفتح جوشش وشتابی در دیگ ودیگ یقال نَضَا من فَوْرِهِمْ اى من زحمتهم او قبل ان يستكنوا وموضعی است در یمامه ویضم و شهرے بساحل دریاے هند معرب پور

(فَوْرَة الجَبَل) بالفتح ردی کوه وپشت آن وَاَبُو فَوْرَة صحابی است وفَوْرَة الحَصِير سختی گرما وجوشش آن وفَوْرَة العِشَاء بعد از نماز خفتن

(فَار) پی مردم

(فَارَة الدَّبِيل) بوے خشک از پوست تر وے برد مد وفَارَة المِسْك نافه مشک ومذکور است در ف ر

(فَوِيرَة) بالکسر خوردنی زچه که از دانه شنبلید وخرما یا دیگر دانها پزند ومغرفه جد پدر ابراهیم بن محمد بن حسین اصبهانی محدث

(فُوْر) بالضم نام مردی وآهو بر کان لا واحد لها من لفظها و اوهو فارس

(فُوْرَة) بالضم علتی است که در خرد گاه دست وپای ستور حادث کردد وقت مالیدن پراگنده وباز فراهم گردد وستور را لنگ کند وقد تهمز وتمر

(فُوَاد) کغراب سرجوش دیگ

(فُوَارَة) بالتار مثله

(فَاتِر) پراگنده پے از ستور وجز آن وهو فُوْر بالضم جمع وکینه

(فَوَّارَة) کشاده چشمهٔ آب و مغاکی بر سوی ران اسپ تا شکم که استوانی نپوشد آنرا فَوَّارَانِ دور سته است میان سرین واستوان گرد اگرد برتا کرانه سرین ونیز فَوَّارَة دیهی است در سواد طهران

(فُوْر) کعتل نام ابو القاسم بن فيرة شاطبی

(فُوْدَان) کعثمان دیهی است در بهدان ونام مردی

(فِيَادَان) بالکسر وشاخه زبانه ترازو

(فَيُّور) کتنور مرد تیز وچست و چابک

(فُوْفَارَة) بالضم دیهی بسغد

(ن) فَارَ فَوْرًا وَفُوْرًا وَفَوَرَانًا کخول وخَوَرَانًا) محرکه جوشید دیگ و چشمه وجز آن وفُوْرَتُهُ آتَا بجوشش آورد مرا وفَارَ العِرْقُ فَوَرَانًا) جوشید رگ وبرجست وفَارَ المِسْكُ فُوَارًا) بالضم وفُوَرَانًا) دمید بوی دے وفُوِّرَتْ لَهُ الفِيَافِي) ساختم جهت آن فیافی را وفَارَ فَاشُرُّهُ) جوشید کینه وخشم ولغة فی ثار ثائره

(اِفَادَة) بجوش آوردن دیگ و جز آنرا

(تَفْوِير) فیره ساختن رچه را

ف و ز

(فَوْز) بالفتح دیهی است بکمس کرد نیز فَوْز) رستن وفیروزی یافتن به نیکی وخیر وهلاک گردیدن و مردن از لغات اضداد است والفعل من نصر يقال فَازَ اى فاتَ وفاز به اى ظفر وفاز منه اى نجا وبرون جیزیر ایقال فَازَ بِهِ اى ذَهَبَ بِهِ

(فَازَة) سایه بانی ست که بردو ستون باشد وموضعی ست در اهواز از کرانه دریاے یمن

(فَائِز) شمشیر سعید بن زید بن عمرو بن نفیل رضی الله عنه

(مَفَازَة) بالفتح رهائی وپناه جای وجای هلاک ومرگ ضد ف قوله تعالى فلا تحسبنهم بمفازة من العذاب اى بمنجاة منه ودشت بی آب مَفَاوِز جمع

(اِفَازَة) فیروز گردانیدن يقال اَفَازَهُ اللهُ بكذا

(تَفْوِيز) مردن وپیدا اوآشکار گردیدن راه ودرگذشتن بیابان بریدن باشتر يقال فَوَّزَ الرجال بِاَبِلِهِ اذا ركب بها المَفَازَة

ف و س

(فَاس) شهرے است وذکر ف ء س

ف و ص

(فَاصَة) سخن گفتن بزمی ودرهانیدن سخن وجزآن وبالکسی استعمال کنند بیشتر يقال مَا اَفَاضَ بكلمة اى ما تكلم وما اَبَانَ ويقال قَبَضْتُ على ذنب الصبي

فَافَاصَ مِن يَدِي حَلَبٌ خَلَّصَ ذنبه

(مُفَاوَصَة) بیان کردن سخن

(تَفَاوُص) از یکدیگر جدا شدن

ف و ض

(قومٌ فَوضَى) لشکری گروه برابر که میان ایشان رئیس و بزرگتر نباشد یا قوم پراگنده یا گروه بعد یگر در آمیخته وَنَعَامٌ فَوضَى شتر مرغ با هم در آمیخته (وَأَمرُهم فَوضَى بَينَهُم) یعنی فوضوی است

(أمرهم فَوضُوضَاءُ بينهم) بالفتح ممدود او تقصر یعنے کار مشترک میان آنہا یا کار کردن آن قوم مختلف باشد و یکی بحق دیگرے تصرف کند فيه فوضى بالقصر المدمثله

فَوَّضَ إِلَيهِ الأمر تفويضًا) باز گذاشت کار بروی وفَوَّضَ المرأة) زن داد بی دست پیمان

(شركة مفاوضة) انبازی برابر در هر چیزی که و نیز مُفَاوَضَة) باهم برابری کردن در کار و سخن وجز آن

(تَفَاوَضُوا فِي الأمرِ) با یکدیگر انبازی شدند در کار و شرکة تَفَاوُض) انبازی برابر

ف و ط

(فُوطَة) بالضم جامه که از سند آرند یا چادر نگارین فُوط کصرد جمع یا چادر رنگا رنگ خط دار او هی لغة سندية

ف و ظ

(فوظ) بالفتح مرگ يقال حمان فَوظَهُ أي موته

(فَاظَ فُوظًا وفُوَاظًا) بالضم بمرد

ف و ع

(فَوعَة) بالفتح بوی خوش حرارت و تیزی زهر و دل روز و شب

ف و غ

(فَوغَة) بالفتح دمیدگے بوے خوش

(فَوغ) محرکة سطبری دهن و دمیدن بوے والفعل من سمع

(فَاغ) او هی ست در سمرقند

(فَائِغَة) بوے خوش در بینے رسنده سست کننده

(أَفُوغ) امرد سطبر دهن

ف و ف

(فُوف) بالضم مثانه گاو و نیز فوف) خواستن چیزی يقال هو يَفُوفُ به فوفًا أي يَسأَلُهُ فيعطُوهُ يظفر إبهامه على ظفر سبابته وقولهم مَا فَافَ عَيرٌ سَابَتَهُ وقولهم مَا فَافَ عَيرٌ بجيم و لام فجر یعنے خواست چیزی را والفعل من نصر

(فُوف) بالضم سپیدے که بر ناخن و جوانان پید اگردد و بفتح و بالضم اکثر فُوفَة) یکی و بالضم سپیدی مفرد او خریا و پوست سرخ دانه هر یا و پوستک خال دل پوست هرچه که باشد فُوفَة بالتاء مثله

دیپا رهاے پنبه و نوعی از چادر ها و یمن و شگوفه وهو في قول ابن

احمر شبّه بالفُوف من الثياب وچیز اندک يقال مَا ذَاقَ فُوقًا وَمَا أَعطَانِي عَنهُ فُلَانٌ فُوقًا أي شيئًا

(بُرُدٌ أَفُوَافٌ) بالاضافة جامه تنک جمع فوف است

(فَافَان) موضعی ست بر دجله در پائیں میَافَارِقِين

(بُرد مُفَوَّفٌ) کمعظم چادر تنک که در دے خطهای سپید باشد یا عام است

(تَفوِيف) نگارین کردن جامه را

ف و ق

(فَوق) بالفتح زبر خلاف تحت يكون اسما وظرفا مبنيٌّ فاذا أُضِيفَ أعرب وقوله تعالى إِنَّ اللهَ لَا يَستَحيِي أن يضرب مثلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوقَهَا أي فما دونها في الصغر وقال الفراء أعظم منها يعني الذباب والعنكبوت

(فِيق) بالكسر بلند قامت مضطرب خلقت

(فِيقَة) بالكسر شیری که میان دو دوشیدن گرد آید در پستان صَارَت الواو ياء لانكسار ما قبلها فِيقَات وفِيق بحذف التاء وفِيق كعنب وأَفوَاق جمع أَفَاوِيق جمع الجمع و نیز أَفَاوِيق) آب که در ابر فراهم آید ساعت بساعت بارد و وَأَفَاوِيقُ اللَّيلِ) اکثر از شب و فِيقَةُ الضُّحَى) بلند برآمدگی آن

(فُوق) بالضم زیره و راه تختین و مرد دراز بالا مضطرب خلقت و سوفار تیر أَفوَاق و فُوق کصرد و عنق مقلوبة جمع فُوقَان هر دو کرانه سوفار و نیز فُوق) کوده از سخن و کس زن و کرانه سر زبان یا مخرج دهن و کشادگی آن و مرغی ست و باد شاهی بود در روم و دنانیز فُوقِيَة) منسوب بری والصواب بالفاءين ويقال مَا ارتَدَّ عَلَى فَوقِهِ یعنی گذشت و باز نیامد و ذُو الفُوق) لقب عمير ضرق ابی عبد المسيح وقولهم رمينا فوقًا أي رشقًا

(فُوقَه) با تار سوفار تیر و بلند بالا بر هم و مضطرب خلقت

(فَاق) کاسه پر از طعام و روغن زیتون پخته و دشت هموار و مرد دراز بالا بر هم و مضطرب اندام و زمینی است و مرغی است آبی دراز کردن

(فَاقَة) بالتاء در درشی و نیاز

(فَوَق) محرکة کے و شکستگے ست در سوفار تیر او هو بالفتح من قولهم فَاقَ السَّهمُ يَفُوقُ فَاقًا وفُوقًا ثم حُرِّكت الواو وانفتح ما قبلها وانخرج مُحَرَّج الحَدِّ لِأَن هذا الفعل من سمع

(فَوقَة) محرکة او بیان و خطیبان

(أَفوَق) کامیر وهی ست بیمن و شهری ست میان دمشق و طبریة ولعَقَبَتِهِ ذكر في اخبار الملاحم

وفيق کعوام میگویند غلط است

(فُوَاق) کغراب مرد بلند قامت مضطرب بر هم اندام لحباق بالباء التحتية مثله و بکسر وقت جان

کندن عارض گردد و بکوه میان دو دو شیدن غیر که ساعتی مکانند یکه را تا شیر فرود آرد و باز بدوشند و بفتح یا میان کذا شتن و باز گرفتن بدست پستانرا (اَفْوَقَهٗ) کا علمه و فقه کصاحبه جمع یقال ما اَقام عِنْدَهٗ الا فُوَاقًا ما عنه الحدیث العیادة قدر فُوَاقِ ناقةٍ وقوله تعالی مالها من فُوَاقٍ فُوَاقٍ قرئ بالفتح والضم ای مالها من نظرة وراحة وافاقة

(فَاتِق) برگزیده و بهترین از هر چیزی و پیوند سر باگردن

(اَفْوَق) تیر شکسته سوفار و فی المثل رَجَعَ فلانٌ بافوقِ ناصلٍ ای بسهم منکسر لا نصل له یعنی به بهره ناتمام باز گردید

(فَوْفَاء) کصحراء زره تیز و باریک سر

(فَوْفَاء) چرخ کلان که بر سر آن دو سوفار باشد که در آن رسن رود

(ن) فَاقَ اَصْحَابَهٗ فَوْقًا وَفُوَاقًا بضمهما وفَوْقًا اَیْضًا کرد بر تر شد از یاران خود در مرتبه

(فَوَقَانًا) بالضم بالا گرفتن پیمانه و مانند آن و شکسته شدن سوفار تیر یقال فُقْتُ السَّهْمَ فَانْفَاقَ

ف و ل

(فُوَل) بالضم باقلی و نخود و یا دانه ایست دیگر شبیه آن مر اهل شام را یا خاص ست بخشک فُوْلَة بالتاء یکی و نیز فولة شهری بفلسطین

ف و م

(فُوم) بالضم سیر و گندم و نخود و نان و هر دانه که از آن نان پزند و هر گره سیر و پیاز و هر عقده لقمه بزرگ

(فُوْمَة) بالتا رخوشه و آنچه بدو انگشت برداشته شود

(قطعه فوم) کصرد پاره پاره بریدن آرا

(فَارِض) منسوب سیر فروش اصل آن فُرِی ست بالضم

(فَامِیَة) دهی ست بعراق

(اَفَامِیَة) شهریست بشام

(فَیُّوم) کقیوم شهریست بمصر یا زمینی ازان

(فَامِیّ) دهی ببخارا

(تَفَوَّهُوا) نان کهن یقال خَوَّلونا ای اختبزوا

ف و ن

(فَانِیَا) بالیا و الالف المقصورة بیخ گیاهی ست کمتر از ذرعی و بیخش یکعدد و بقدر شبری و بسطبری انگشتی چون بشکنند دو خط صلیب نمود ار گردد و لاجرم عود صلیب خوانندش حارست و ملطف و محلل و مدر حیض قاطع نزف الدم و نافع عرست مرغرس و صرع راحتی که تعلیق آن هم

(تَفَوَّقَ) افزایش و افزون شدن و حسن نامو گوالید کی نیکو

ف و ه

(فُوْه) بالضم دهان فَاهُ فِیْهِ فَوْهَة بالفتح والتاء فم سواء افواه و افواهها جمع اولا واحد لها لان فیها صلة فوه محذوفة الهاء و استثقال الاجتماع الهاءین فی قولك هذا فوهة وبقیت الواو طَوْفًا متحرکة فوجب بدلها الفا لانفتاح ما قبلها فبقی فاو لا یکون الاسم علی حرفین احدهما التنوین فابدل مکانها حرف مشاکل لها وهو المیم لاد هما شفهیتان وفی المیم هوی فی الفم بضلاع امتدادا لواو ویقال فی تثنیته فَمَان وَفَمَوَان وَفِیَان والاخیران نادران لان العوض کالمعوض عنه لا یجتمعان ابدل وفالوا فوه وفوهه به وفاز یدون فی زیدا فی الاعراب الثلثة وهکذا فی الاضافة الی الضمیر هذا فی لیستوفه فیه الاعراب الثلثة ویقال ومات لفیه ای لوجهه و لو وجدت الیه فاکرهتُ ای امشی فی طریق و یقال کلمته فاه الی فی یعنی با او رو بارو ی سخن گفتم

نصب فوه علی الحال و یقال فاها لفیك ای جعل الله بفیك الارض والتراب کما یقال بفیك الحجر و بفیك الاثلب و جعل الله فما الداهیة لفیك و یقال سقی الله علی افواهها ای علی رؤسها و یقال دخلوا فی افواه البلاد و خرجوا من اعجلها یعنی از اوائل شهر در آمدند و از اواخر آن بیرون رفتند و دنیز فوه) و دندان یقال لا افض فوه یعنی شکسته نشود دندان او و دیگ افزار و بوے افزار که از آن خوشبوے را نیکو نمایند و رنگ شگوفه و گونه آن و صنف هر چیز و کونه آن افواه جمع افاویه جمع الجمع

(فوهة) بالضم دهانه کری و دهانه راه و دهانه رود بار و دهانه جوئی و شورش و غوغا للغة فی الفوهة کقبرة

(فَوَه) محرکة فراخی دهن و فراخ دهن شدن و بر آمدن دندان یا شنیه علیا و دراز گردیدن آن و الفعل من سمع

(فُوَه) کسکر رو ناس که بیماری درختی است با زیک دراز سرخ که بدان رنگ کنند نافع است جهت جگر و سپرز و عرق نساء و در دسر و در دهنیگاه و سخت بدر بول و حیض و خمیر آن بسر که بمالند بر پس سر

(فُوهة) کقبرة شورش و غوغای مردم منه المثل ان دعا الفوهة ای لقاتله و از هم بریدگی مسلمانان

بفتحیت مشیر شیرین مزه دهانه کوچه و دهانه راه و دهانه رود بار و دل هر چیزے فوهات و فواید جمع

(فیه) کلیس مرد بسیار گوے فصیح یا آزمند بسیار خوار یقال رجل فیه ای اکول

(اَفْوَه) مد و فراخ دهن و بر آمده دندان و دراز دندان فوهاء للمرأة و المؤنث زوا فوکاء ازدے شاعر است

(بِئر فَوْهَاءُ) چاه کشاده دهانه و محالة فوهاء چرخ دراز دندانه و طعنة فوهاء کذلك

(ن) فاه بالکلام) سخن گفت و یقال ما فهت بکلمة ای ما فتحت فی بها

(مُفَوَّه) کمعظم نیک گویا و منطیق مفوه مبالغة است و سخت آزمند بسیار خوار و شراب مفوه) شراب خوشبوی آمیخته کو و منطق مفوه) سخن روشن و کشاده و ثوب مفوه) جامه بفوه رنگ کرده مُفَوَّی مثله

(تَفَوِیه) فراخ دهان و دراز دندان کردن یقال فَوَّهَ اللهُ

(فَاهَا مُفَاهَاةً) با سخن شد با او و تازید و فخر کرد فَاوَهَه کذلك

(تَفَوَّه) سخن گفتن و دهانه جائی و در آمدن آن را

(تَفَاوَه) با هم سخن گفتن

(رجل مُسْتَفِیهٌ) مرد بسیار خوار

(اِسْتَفَاهَه و اِسْتَفَاهَها) لم یکترث له ذکره فی المعزل من کتاب النکاح

بسیار خوار و سخت نوش گردید بعد کم خوارگی یا آزمید و فرو شد تشنگے او از آب خوردن

فاء و

(فُو) بضم الفاء و سکون الواو داروی ست بفارسی بیخ سنبلبدرد و درد پهلو و دار الثعلب را نافع

(فَاءُ) دهی ست بصعید مقابل قاؤ بالقاف

(فَاوَة) روستای ست بطائف

(فُوَّة) کقوة بیخ درختی است که رو ناس در وین خوانندش بدان رنگ کنند و داروی ست مسقط جنین و مدر و مقیح و روشن و صاف کننده پوست از هر گونه داغ و مانند پیسے ابیض و درفن

(ثوب مُفَوًّی) کمعظم جامه بر و ناس رنگ کرده

(ارض مُفَوَّاةٌ) بالتار زمین رو ناس ناک و دنیز مُفَوَّاة) معرفة شهرے ست بصر

باب الفاء فصل الهاء

فاء ت

(مَفْؤُوت) کمضروب مرد درمانده و سرگشته

فاء ج

(فَیْفَج) کحیدر ے و پیمانه آن و پالونه

فاء د

(فَهْد) بالفتح یونث فَهْدة مؤنث فُهُود) بالضم و اَفْهُد) کاطس جمع و میخ واسط بالان و ابن الفهد

فی الموطا و قیل بالقاف

(فُهْدَة) بالتار کون و نام اسپ عبید بن مالك تهشلی و استخوان بلند بر آمده در پس گوش فتر و گوشت پاره بیرون جسته زیر سینه اسپ و هما فَهْدَتان فیهما

(فَهِد) کتف مرد خفته و بی خبر و شنیه بیوز و رخواب مُفْهِد فَهِد کابل مثله

(فَهَّاد) کشداد یوز بنده و شکار آموزنده آن

(فَوْهَد) کجوهر کودک فربه تمام خلقت مراهق فَوْهَدَة مؤنث

(اُفْهُود) کعصفور کودک فربنام اندام

(اَفَاهِید) بالفتح موضعیت در راه ربذه

(ف) فَهَدَ لَهُ فَهْدًا) بالفتح نیکو ساخت کار را در غیبت او

(س) فَهِدَ فَهَدًا) محرکة خوابید و غفلت ورزید از آنچه که لازم ضرور بود و بجوید و زگشت در خواب و محمد آن و منه الحدیث ان دخل فَهِدَ و ان خرج آسِدَ

فاء د

(فُهْد) کقنفذ نوجوان پر گوشت و پر جوانی مقلوب فرهد

فاء ل

(فَهْل) بالفتح و التحریک جماع کردن زنی را بی انزال و باد یگرے انزال کردن و الفعل من فتح

(فِهْر) بالکسر سنگ که بدان چهار مغز بشکنند یا سنگ کف دیونث

أفهاد و فُهُود بالضم جمع وبد
قبیله از قریش و هو فهر بن مالک
بن نضر بن کنانه فهری منسوب
بوی
(فُهْس) بالضم مدرسه جهودان
که بروز عید در آن فراهم آیند
یا روز زیست که در آن جشن نمایند
و طعام لطیف و شراب لذیذ
خورند
(فُهَيْرَة) کسفینة نوعی از طعام که
شیر خالص را بسنگریزه تفسان گرم
سازند و چون بجوشش آید گرد بر آن
ریخته ترتیب دهند
(عامر بن فُهَيْرَة) کهینة مولای
ابی بکر است رضی الله عنه
ناقة فَيْهَر کصیقل خرامنده و درشت
توانا و بزرگ جثه ناقة فَيْهَرة
کذالک
(مَفاهِر) بالفتح گوشت سینه
مردم
(فَيْهَرَة) تاسه زده گردیدن اسپ
و درماندن در رفتار از سستی
(إفهاد) جماع کردن بی ازال و با
دیگری ازال کردن و جماع کردن
با دختری و شنوانیدن و آوازه کلانش
دختر دیگر را و این نوع جماع را و
بس خوانند و آن منهی عنه است
و بعید حاضر آمدن جهودان یا
بمدرسه ایشان در آمدن و فراهم
گوشت و لخت لخت گردیدن و
هوا نیم سمن و فرو ماندن در راه
و هلاک و مانده شدن شتر و خسته کردن
دختر ایقال فَهَرَتِ الحَجَرُ کَبِدَهُ
(بذر مِفْهاق) بالکسر چاه بسیار
آب
(س) فَهَرَ الإناءَ فَهْقًا بالفتح
و یحرک پر شد خنور چندانکه از سر
بیرون شود
(ف) فَهَقَهُ فَهْقًا بر فرهنه او زد
(إفهاق) پر گردانیدن خنور و
مانند آن و داغ کردن بر فهقه و
فراخ شدن برق و جز آن
(تَفَهُّق) فراخ و کشاده گردیدن
برق و جز آن در وان شدن خون و
مانند آن
(انفهاق) فراخ گردیدن برق
و جز آن منفهق نعت است ازان
(تَفَيْهُق فِي الكلام) فراخی
کرد در سخن و پر گردانید دهن را
بسخن
ف ه ك
(فَيْهَك) کمحدرزن کول بے
خرد
ف ه ل
(فَهْلَل) کجعفر ممنوعا باطل است
أنراصله قولهم الضلال
بْنُ فَهْلَلٍ
ف ه م
(فَهْم) بالفتح پدر قبیله است
و نیز فَهْم نام پسر عمرو قیس
بن عیلان
(فَهِم) گلنگ مرد زود فهم
و دانا
(س) فَهَمَهُ فَهْمًا بالفتح
و یحرک وهی افضح وفَهامَة
کرامة (کیسر و فَهامِيَة) گرامیه
دانست و بدل دریافت
(إفهام) فهمانیدن
(تَفْهِيم) فهمانیدن
(تَفَهُّم) اندک اندک در یافتن
(اسْتِفْهام) فهمیدن خواستن
بقال اسْتَفْهَمْتُهُ فَأَفْهَمَنِي
لحن
ف ه ن س
(فَهَنَّس) کمعلس نام مردے
ف ه ه
(فَهَة) بالفتح درمانده بسخن فَهَهَة
مؤنث
(فَهْهَة) درماندگی بسخن فَهْهَاهَة
وفَهْفَهَة وفَرْهَكَة محرکه مثله الفعل
من سمع و فراموش کردن چیزے را
وفی الحدیث ما سَمِعْتُ مِنْكَ
فَهَهَةً فِي الإسلام قَلْهَا ای
السفطة والجهلة ونحوها
(فَهِه) گلنگ درمانده بسخن
فَهْفَه مثله
(فَهِيه) کامیر عاجز و درمانده
بسخن (سَفِيهة فَهِيهة) عاجز نادان
(فَهْفاه) بالفتح مرد لیکو سیاست
شتران یقال هو فَهْفاهٌ عَلَى
المال ای حسن القیام
(إفهاه) درمانده گردانیدن
بسخن و فراموش کنانیدن
أفهه الله یعنی درمانده بسخن
گرداناد و اخذ و خرجت لحاجة
فأفهني عنها فلان حتى فهت
ای نسانیها حتى نسيت
(تفهيه) درمانده گردانیدن
بسخن
ف ه و

(ن) فَهَوْتُ عَنْهُ) سهو کردم ازان
(اَفْهَی الرَّجُلُ) خطا کرد راے او و برگردید

باب الفاء فصل الیاء

ف ی ء

(فَیْءٌ) بالفتح سایه زوال که بعد برگشتن آفتاب باشد ابوعبیده کُلُّ مَا کَانَتْ عَلَیْهِ الشَّمْسُ فَزَالَتْ عَنْهُ فَهُوَ فَیْءٌ وَظِلٌّ وَمَا لَمْ تَکُنْ عَلَیْهِ الشَّمْسُ فَهُوَ ظِلٌّ) افیاء وفُیُوْء جمع وغنیمت وخراج وبازگشت از مرغان وبازگشت فَیْأَةً بالفتح (وفَیْئَةً) بالکسر شله وبازگشتن والفعل من ضرب یقال هو یَفِیْءُ اِلٰی مَا عَضَبِهٖ وهو حَنِ الفِیَاءَةِ ای حَنِ الرُّجُوْعِ ویقال فَاءَ المَوْلٰی عَنْ امْرَاَتِهٖ ای کَفَّ عَنْهَا وَفَاءَ اِلَیْهَا وغنیمت گرفتن وبازآمدن کلمه تعجب یا تاسف است (فَیْئَةٌ) مثال نعمه گروه اصلها فَیْوَةٌ والهاء عوض من الیاء التی تقصه عروسطه فتون وفسکات جمع (فیاءة) بالفتح بازگشت ومرغے است مانند عقاب وهنگام ویکسر دخل علی نفیئة فلان اے آثر کم (مُفَیَّاءَةٌ) وبضم فائده جاے که آفتاب برسد (قولهم لَا یَبُوْءُ مُفَاءٌ حَلَّ مُفَیَّاءٌ) ای مولی علی عربی (اِفَاءَةٌ) بازگشتن وبازگردانیدن

وغنیمت دادن یقال اَفَاءَ اللّٰهُ عَلَی المُسْلِمِیْنَ مَالَ الکَافِرِیْنَ ومنه قوله تعالٰی وَمَا اَفَاءَ اللّٰهُ عَلٰی رَسُوْلِهٖ مِنْ اَهْلِ القُرٰی (تَفْیَاءَةٌ) سایه انداختن یقال تَفَیَّاءَةُ الشَّجَرَةِ (تَفَیُّوْءٌ) سایه گرفتن وبرگردیدن سایه (اِسْتِفَاءَةٌ) رجوع کردن وغنیمت گرفتن یقال اِسْتَفَاءَ هٰذَا المَالَ ای اَخَذَهُ فَیْئًا

ف ی ج

(فَیْجٌ) بالفتح کوپست نزدیک تنگ از زمین

ف ی ح

(فَیْحٌ) بالفتح فُیُوْحٌ بالضم بسیاری نبات وفراخی وارزانی سال وبلاد وفراخ واردان فَیْحَانُ وجمع بحرک الفعل من ضرب وشمع (فَیْحَةٌ) بالفتح موضعی است در دیار مُزَیْنَه (اَفْیَحُ) کاحمد فراخ (اَرْضٌ فَیْحَاءُ) بالفتح زمین فراخ ونیز فَیْحَاءُ) اشام بانوابل (فَیْحَانَةٌ) بالفتح نام زنے (نَافَةٌ فَیْحَانَةٌ) گشاده شتر بزرگ پستان بسیار شیر (فَیْحَانُ) بالفتح موضعی ست در دیار بنی سعد (اِفْعَاءٌ) شکستن گرمای نیم روز را یقال اَفْحَمَتْنَا الظَّهِیْرَةُ ای اَفْعَاءَتْنَا

ف ی خ

(فَیْخَةٌ) بالفتح ظرفے ست کوچک

که در آن نان خورش ها وچیزها ے اندک از جوارشات ومانند آن نهند وکشادگی مخرج بول وشدت گرما وگیاه انبوه ودرهم پیچیده (ض) (فَاخَتِ الرِّیْحُ) بلند شد باد یا بانگ کرد نیز شُیُوْعٌ منتشر و پراگنده شدن (فَاخَ الرَّجُلُ) پشیمان شد (فَاخَ مِنْ فُلَانٍ) باداشت ازان ودور کرد ونیز فَاخَهُ) تیز پا لمیدی مع خروج ریح

ف ی د

(فَیْدٌ) بالفتح عنبر سوده وموے درازکه بر بتفوز اسپ برآید قلعه است در راه مکه سمے بنید بن فلان وفَیْدُ الفُرَیَّاتِ) موضعے ست (حَزْمٌ فَیْدَةٌ) بالفتح موضعے است (فَائِدٌ) کصاحب کوهے است (فَائِدَةٌ) آنچه گرفته داده شود از دانش ومال وجز آن فَوَائِدُ جمع (فَیَّادٌ) کشداد یوم نزدیک مرو خراسان وآنکه پیچد هر آنچه بر آن قادر شود وبخورد (فَیَّادَةٌ) کجاوه حزامنده وآنکه بپیچد هر آنچه بر آن قادر شود وذکر در والهاء للمبالغة (ض) (فَادَ فَیْدًا) بالفتح خرامید (فَادَ زَیْدٌ) برد وهلاک گردید (فَادَ المَالُ لَهُ) ثابت شد مال برای او ویا برقت وزَادَ الزَّعْفَرَانَ بسود زعفران وفَادَهُ پرهیز کرد ازوے پس یکسو شد ازان وبرگردید وفَادَتْ لَهُ

(اَلْفَائِدَةُ) حاصل شدن مراے او فائده وفَادَ المِلَّةَ بِیَدِهٖ عَنِ الخُبْزَةِ صاف وپاکیزه کردن نان را از خاکستر بدست خود (اِفَادَةٌ) پاکیزه کردن نان را از خاکستر وفایده دادن وفائده گرفتن از لغات اضداد است (تَفْیِیْدٌ) فال بد گرفتن از آواز یوم مر یُقَالُ فَیَّدَ فُلَانٌ اِذَا تَطَیَّرَ مِنْ صَوْتِ الغُرَابِ

(تَفَیُّدٌ) خرامیدن (تَفَایُدٌ) همدیگر را فائده دادن یقال هَایَةَ مَایَدَانِ بِالمَالِ ای یفید کُلُّ صَاحِبَةٍ

(اِسْتِفَادَةٌ) فائده گرفتن وفائده خواستن وفائده دادن

ف ی ذ

(فَیْذٌ) کهف آنکه گوشت ساق وپے او سخت باشد (اَلفَیْذَانُ) تنها شدن

ف ی ش

(فَیْشٌ) بالفتح سرزه فَیْشَةٌ بالتاء مثله (فَایِشٌ) کصاحب داوی است کَانَ یَحْمِیْهِ دُوْ فَایِشٍ سَلَامَةُ بْنُ بَدِیْلٍ یَحْمِیْهِ مَلَكٌ مِنَ المَلٰئِكَةِ حمیر وکان یظهر یقومه فی العام مرة مبرقعا (فَیَّاشٌ) کشداد مرد متکبر لافی ومهتر بسیار فضل وفزونی از لغات

اضداد است
(فَیْشُوشَة) سستی و فروشکستگی
(فَیْشَان) بالفتح دهے است بیمامہ
(فَیْشُون) بالفتح نہریست
(فَاشَان) دہے است بمرو
(فَاشُون) موضعے ست بنجارا
(ض) فَاشَ الْخَبَرُ الْاٰتَانَ) برجہید خبر بادہ و برآمد برآن
کَانَهٗ مِنَ الْفَیْشَلَة وَفَاشَ الرَّجُلُ افتقار کرد و بزرگ منشی نمود و پندداشت
در خود چیزے کہ ندارد
(مُفَایَشَة) ہر چہ دیگر فخر نمودن
(فِیَاش) بالکسر مثلہ و بسیار چہ دید
و وعید ہائے دروغ نمودن در
جنگ و لاف زدن
(تَفَیْشُش) لاف زدن و ہر گز بیدن
از چیزے

ف ی ص

(فَیْص) جاے گریز و جاے
بازگشت یقال مَا عَنْهُ فَیْصٌ
لَا مَفِیْصٌ اَیْ مَحِیْدٌ
(ض) فَاصَ فِی الْاَمْرِ فَیْصًا) بالفتح رفت و دور رسیدہ و
(مَا فِصْتُ) یعنی از جاے رفتم و
مَا فِیْصَ بِیَدِ اِسَائَةٍ یعنی سخن
نگفت و بیچ ظاہر بیان نکرد
(اِفَاصَة) بیان کردن اندافتن کبیر
(یقال) فَاصَ بِسِرِّہٖ اَیْ اَفْشَاہُ
بِہٖ و دوا ماندن انگشتان اندگرفتن
چیزے یقال اَفَاصَتِ الْیَدُ اِذَا
کَفَرَتْ جُثَّةَ اَصَابِعِهَا عَلَی الشَّیْءِ

ف ی ض

(فَیْض) بالفتح مرگ و رد و نیل
وقال الاصمعی بہر البصرة واست
نیز رود و اپسی است مر بنی ضُبَیْعَة
بن نزار را و دیگری مر عتبہ بن ابی
سفیان را و لقب مطلب بن عبد
مناف برادر ہاشم بدان جہت کہ
بسیار جود بود و قولہم اعطاہ
غَیْضًا مِنْ فَیْضٍ اے اعطاہ
قلیلا من کثیر
(فَیْضَةُ الدَّمْعِ) روانی اشک
فَضِیْضَةُ الْخَمْسِ کذلک
(فَیَّاض) کشادہ جوان مرد و بسیار
بخشندہ و نام اسپ بنی جُعْد و
شاذ بن فیاض محدث است
وظُهْرٌ فَیَّاضٌ) جوی پر آب و نیز
(فیاض) لقب طلحة بن عبید اللہ
اشتری بئرا فتصدق بہا فحرجن کما
فاطعمہا فقال لہ النبی صلی اللہ
علیہ وسلم اَنْتَ الْفَیَّاضُ فَلُقِّبَ بِہٖ
(امرہم فَیْضِیضٌ بَیْنَهُمْ
وَفَیْضُوضٰی) دیدان و
فَیُوْضٰی بالفتح یعنی مختلف
اند در آن و تصرف میکنند ہر واحد
در چیزے کہ مر دیگرے را است
(ارض فَیُوْضٌ) بسیار زمینکہ
در آن آبہا بسیار جاے در روان
باشد
(ض) فَاضَ الْمَاءُ فَیْضًا وَفُیُوْضًا
بالضم والکسر وَفَیْضُوْضَةً وَفَیَضَانًا
بالتحریک بسیار شد آب چندانکہ
روان گردید و فَاضَ الْوَادِی)
لہاب رفت رودہا و فَاضَ صَدْرُہٗ
بِالسِّرِّ) آشکار کرد در اورا

(اِسْتِفَاضَة) آب روان کردن
خواستن و فراخ و بسیار درخت
شدن وادی و فاش شدن خبر و
سخن

ف ی ظ

(فَیْظ) بالفتح مرگ یقال حَانَ
فَیْظُهٗ اَیْ قُرْبُ مَوْتِہٖ فُیُوْظ
بالواو کذلک
(ض) فَاظَ فَیْظًا وَفُیُوْظًا وَفَیَظَانًا
بالضم بروکذا
فَاضَتْ نَفْسُهٗ اَیْ خَرَجَتْ وَفَاظَ
هُوَ لِنَفْسِهٖ اَیْ فَاهَا وَاَخْرَجَهَا
یتعدی ولا قال الاصمعی
سَمِعْتُ اَبَا عَمْرِو بْنَ الْعَلَاءِ
یقول لا یقال فَاضَتْ نَفْسُهٗ
وَلَا فَاضَ رَبُّهَا وَلٰکِنْ فَاظَ نَفْسُهٗ
وَفَاضَتْ نَفْسُهٗ بالضاد فامامات
(اَفَاظَهُ اللّٰهُ) بمیراند و اخدائے
اَفَاظَ اللّٰهُ نَفْسَهٗ کذلک یقال
ضربتہ حتی افظت نفسہ
(تَفَیُّظ) جان دادن یقال تَفَیَّظُوْا
اَنْفُسَهُمْ اَیْ تَفَیَّؤُوْهَا

ف ی ع

(فَیْعَة الْاَمْرِ وَفَیْعَتُهٗ) بالفتح اول
کار و آغاز آن

ف ی ف

(فَیْف) بالفتح جاے برابر و ہموار
یا میان بی آب اَفْیَاف وفُیُوْف
وفِیَاف) جمع و زمین مختلف
الریاح و منزلے است مر زبالہ را
(فَیُّوْفُ الزَّنْجِیّ) بالضم موضعے
است بدہناد آن را روزی است
کہ در آن چشم عامر بن طفیل کور

الرَّجُلُ فَیْضًا وَفُیُوْضًا مرد
وَفَاضَتْ نَفْسُهٗ) برآمد جان او
وَفَاضَ الْخَبَرُ فاش گردید خبر
وفَاضَ الشَّیْءُ) بسیار شد
فَاضَ الْاِنَاءُ کذلک وفَاضَ الدَّمْعُ
روان شد اشک
(مُفَاض) مستوی و برابر و منہ
فی صفتہ صلے اللہ علیہ وسلم وکان
مُفَاضَ الْبَطْنِ ای مستوی البطن مع
الصدر، وحدیث مُفَاضٌ فِیْهِ
سخن در پیوستہ
(دِرْعٌ مُفَاضَةٌ) زرہ فراخ و
امرأة مُفَاضَةٌ) زن کلان و بزرگ
(اِفَاضَة) آب را بر خود ریختن و
یک بار روان شدن مردم از عرفات
بسوی منی و منہ قولہ تعالی فاذا
افضتم من عرفات و متفرق شدن و
شتابی نمودن در برآمدن از آن بسوی
جای دیگر و ہر دفعہ افاضہ است
و در آمدن در حدیث و رفتن در آن
و نیک پر کردن خنور را یقال
اَفَاضَ الْاِنَاءَ اَیْ مَلَأَہُ حَتّٰی فَاضَ
باشتن تیر قمار را یقال اَفَاضَ
الْقِدَاحَ وَفَاضَ بِالْقِدَاحِ اِذَا ضَرَبَ
بِهَا) و بر آوردن و شتر علف را
از شکنبہ جہت تفخر و سخن اشک
(مُسْتَفِیْض) آب روان کردن
خواہندہ و حدیث مُسْتَفِیْضٌ
سخن فاش حدیث مُسْتَفَاضٌ
فِیْهِ) کذلک تجیلا اطلعہ رویتہ
ولا تقل مُسْتَفَاضٌ
(محمد بن جعفر بن مستفاض)
محدث است

شد با آن فَيْفُ الرِّيحِ است (فَيْفَاة) بیابان بے آب (فَيْفَاء) بالمد و بقصر بیابان فراخ بی آب فیافی جمع وَفَيْفَاءُ رُشَاءٍ بالمد موضعی است وَفَيْفَاءُ الْجَبَّارِ موضعی است بنواحی عقیق مدینہ وَفَيْفَاءُ الْغَزَالِ قریب بمکہ کہ از آنجا بنظر فرود آیند

ف ی ق

(فَيْق) بالفتح آواز ماکیان (فَيْق) بالکسر کوہ محیط دنیا و مرد دراز بالا و بدون لام موضع است (أَفْيَق) کاہ پشتہ است میان دشق و طبریہ و ادے است دیالی (ض) فَاقَ فَيْقًا) بالفتح بمرد و جان داد (أَفْيَقَ الشَّاعِرُ) جید گفت و معانی غریب و شگرف آورد

ف ی ل

(فِيل) بالکسر أَفْيَال و فُيُول وَفِيلَة باطل و مؤنث و مرد فرومایہ گران و ثقیل * وَرَجُلٌ فِيلُ الرَّأْيِ) وبفتح مرد سست عقل رِجَال أَفْيَال الرَّأْيِ جمع وجاء فِيَالَة بالکسر وفُيُولَة بالضم وفُيُولَاء الفيل صحابی است (رَجُلٌ قَالُ الرَّأْيِ قَالٌ يَضَعُ من غیر اضافة مرد سست رائے ضعیف عقل * ویرا قَالٌ ہی ست بفارس معرب پال بیای فارسی از آن دہ است قطب عالی قطب الدین قلی مولف تقریب وغیرہ و اسمعیل بن ابراہیم کہ ہر دو قاضی شیراز اند و جماعتے و شہرے است بخوزستان از آن شہر است ابو الحسن علی بن احمد ادیب باآن قالہ است بزیات ہا (قَائِل) آگوشت تندی درک باآن رگ ران است * وَرَجُلٌ قَائِلُ الرَّأْيِ) مرد ضعیف عقل (قَائِلَتَان) دو رگ است در بطن ہر دو ران محاذی ہمدیگر او مُضْغَتَانِ من لحم أَسْفَلُهُمَا عَلَى الصُّلْبِ من لدن ذِي الْجَبَّيْنِ مُكْتَنِفَتَا الْعُصْص مخدتان فی جانبی الفذ بها من الفرس كذلك * وقال لغة فيه (رجل قَيَّال الرَّأْيِ) کہ مرد سست عقل * ورجل قَيِّل اللحم) مرد بسیار گوشت (قَيَّال) کشداد صاحب فیل و پیل بان (مَقْيُولًا) پیل زیر کان (قِيلَان) بالکسر موضعی است نزدیک باب الابواب وقِيل اسم خوارزم اولا قيل له للمنصورة ثم كركانج وقيلان بن عرادة محدث است وقیز نام مولای زیاد بن ابی سفیان یا آن فیل است (ض) قَالَ رَأْيَهُ قَيْلَةً وقَيْلُولَةً) عطا کرد وضعیف دست گردید وقَالَ رَأْيَهُ) خطا کرد رای او در بادی قَيَال * وقال الرجل ست رای شد مرد (قَيَّلَ رَأْيَهُ تَقْيِيلًا) زشت کرد رای او را و منسوب نمود بخطا و سستی راے و ست رای گفت (مُقَايَلَة) بازی است مرغیان عرب را فيال) بالکسر و بفتح مثلہ و مذکور است در ف ع ل (تَقَيَّلَ النَّبَات) بنہایت رسید کیاہ * وتَقَيَّلَ الشَّبَاب) زیادہ و افزون شد جوانی * وتَقَيَّلَ فُلَانٌ) فربہ گردید وتَقَيَّلَ رَأْيُهُ) ضعیف شد و خطا کرد رای او (اسْتَقْيَلَ الْجَمَل) ہموپیل شد شتر در جثہ و توانائی

ف ی م

(فِيم) کہ کس مرد سخت و توانا فُيُوم جمع (فِيمَان) بالفتح عہد و پیمان معرب است

ف ی ن

(فَيْنَة) بالفتح ساعت يقال لقيته فَيْنَة اى الساعة فينات جمع ويدخله الالف واللام كثيرا فيقال لقيته الفينة بعد الفينة اى الحين بعد الحين (فَيْنَان) بالفتح نام اسپی مربنے عبد را و مربد یکبود در اسوک فَيْنَانَة مؤنث و مذکور است در ف ن ن (عَنْتُ بْنُ أَفْيَانَ بن معدان بن عدنان) بالفتح ست (فُيُون) کبر و فون شیر خشمناش مصری ست سیاہ رنگ دھواجوں

نافع لِلأَوْرَامِ الْحَارَّةِ خَاصَّةً فِي الْعَيْنِ مُخَدِّرٌ قَلِيلُهُ نَافِعٌ سَمُّهُ كَثِيرُهُ سَمٌّ وهو ما يُؤْخَذُ مِنَ الْأَفْعَى وهو لَا يُبْقِي الْحَالِبُ من اللبن فى الضرع شيئا (ض) فان فينا) بالفتح آمد

ف ی ی

(فِي) حرف جر است ثنائی و معنی آن در رومی آید بر سہ ظرف مکان و ظرف زمان نحو أَنْتُمْ مُحْرِمُونَ فِي الْمَسَاجِدِ وفى ايام معدودات و بر سہ مصاحبت بمعنے مع نحو دخلوا فى أُمَمٍ اى معهم وتعليل نحو إِنَّ امْرَأَةً دَخَلَتِ النَّارَ فِي هِرَّةٍ حَبَسَتْهَا اى لاجل هرة واستعلاء نحو لَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ اى على جذوع النخل ز ومرادف باء نحو وبركه يوم الزوج مِنَّا وَاوٍ رِبْنَ يَصِيرُونَ فِي طَعْنِ الْآبَاهِرِ وَالْكُلَى ز والى نحو فرد وا أيديهم فى افواههم اى الى افواههم ز ومن نحو لَآتِيَنَّهُمْ صَبَاحًا أَيُّهَا الظَّلَمَةُ الْبَاغِي تَرْدِعِ لِيَعْمَ مَنْ كَانَ فِي الْعُصُرِ الْخَالِي * وبرائے مقایسہ و آن داخل میشود بسیاق مفضول سابق و فاضل لاحق نحو مَا مَتَاعُ الْحَيَوةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ * وبرائے تاکید نحو اِرْكَبُوا فِيهَا * وبرائے تعویض و آن زایدست در عوض باء دیگر محذوف نحو ضربت فيمن رغبت يعنى ضربت من رغبت فيه * ويا فيما تعجب

(فایا) شهرستانیست بمنبج ازان جاست رافع بن عبد الله فایانی

الکتاب الحادی والعشرون فی القاف

باب القاف فصل الهمزة

ق ء ء

(قَفَأَ) کز برج سپیدهٔ تخم مرغ و پوست تنک چسپیده بسپیده آن

(قَفَأَ) کسلسال آواز زاغان عراق

ق ء ب

(قَوْبٌ) کصبور مرد بسیار آب خوار + اناء قَوْبٌ) آوند بسیار آب گرانه فوأبی ملسویا مثله

(مِقْأَبٌ) کمنبر مرد بسیار آب خوار

(ف) قَأَبَ الطعامَ قَأْبًا) بالفتح خورد طعام را یا خورد تمامهٔ آن را وکن اقأب الماء فیهما

(س) قَئِبَ الرَّجُلُ مِنَ الماءِ قَأَبًا) محرکة وقَأَبًا کسحاب بسیار نوشید آب را پر شد + وقَئِبَ الماءَ نوشید آب را

ق ء ش

(قَأْشٌ) بالفتح رسن کشتی لغت عراقیه

ق ء ی

(ف) قَأَى قَأْيًا) بگفت برخود ثابت کرد حق خصم را

باب القاف فصل الباء

ق ب ء

(قَبَأَةٌ) بالفتح گیاهیست که بعلف ستور آید قَبَاءَةٌ) کسحابة مثله

(ف) قَبَأَ الطَّعامَ قَبْءً) خورد آنرا + وقَبَأَ الرَّجُلُ مِنَ الشَّرَابِ پر شکم شد از آب و بسیار خورد آنرا

ق ب ب

(قَبَّ) بالفتح مرد وکشن باصل نیکو و نجیب و ماهر در ضراب و پاره جیب پیراهن و سوراخ چرخ که در آن چوب چرخ باشد یا شکاف میانهٔ چرخ و چوبی که در میان چرخ دولو باشد و مهتر قوم و پادشاه و نائب و خلیفه و مابین بر سوهر و دران یا مابین سرین و سخت ترین و بزرگترین از گام وقَالَ عَلَيْكَ بالقَبِّ الأَكْبَرِ أي بالرأي الأكبر

(قَبَّ) بسکون الباء حکایت آواز شمشیر چون بر ضریبه قد

(قَبٌّ) باکسر تخوان بیرون آمده میان دو سرین یقال ألزق قَبَّكَ بالأرض دیر و بزرگ قوم

(قِبَّةُ الشاةِ) بالکسر قدر تخفف هزار خانهٔ شکنبهٔ گوسپند

(قُبَّةٌ) بالضم بنای گرد برآورده و گنبد قُبَبٌ کصرد وقِبَابٌ بالکسر جمع و نیز قُبَّةٌ) موضعیست + و قُبَّةُ المِنْبَرِ) در مصرست + وقُبَّةُ الرَّحْمَةِ در اسکندریه + وقُبَّةُ الإسلام) بصره وقُبَّةُ الحُكَّامِ) در بغداد محلی بدان نام

یصعد الیها علی مدارج لطیف + و قُبَّةُ الفرس موضعیست بکلواذا وذُو القُبَّةِ) لقب حنظلة بن ثعلبة بدان جهت که در وشت زی قارگنبدی بر پا ساخته

(ابو جعفر قُبِّيٌّ) وعمران بن سلیم قُبِّيٌّ بالضم منسوب اند بسوی قبة که موضعی ست بکوفه + ونیز قبی) آنکه پی در پی روزه دارد چند آنکه نزار و لاغر میان شود از آن صنه الحدیث خَيْرُ النَّاسِ القُبِّيُّونَ

وایوب بن یحیی قُبَيْبٌ) بالضم ست

(قُبَيْبٌ) کامیر قط خشک و تنزر آسیخته

(قِبَابٌ) گیاه نوعی از ماهی و موضعی بسمرقند و محلی است در نیشاپور و جایی بنجد در راه حاجیان بصره و دو دهی در بابین مصر و دهی نزدیک یَعْقُوبَا

(قُبَابٌ) کغراب نیک برنده از شمشیر و جز آن و مینی بزرگ و طبر و قلعه است در مدینه

(قَابٌ) سال آینده

(قَابَةٌ) تندر یا آواز آن یقال مَا أَصَابَتْنِي العَامَ قَطْرَةٌ وقَابَةٌ) یا قطرهٔ باران

(أَقَبُّ) باریک ولاغر میان

(قَبَاءٌ) ممد وگاه مؤنث أَقَبُّ

قُبٌّ بالضم جمع یقال خَيْلٌ قُبٌّ أي ضوامر

(قُبَابٌ) کشداد شیر بیشه وجای ست با ذریجان

(قِبَارٌ قُبَّانٌ) گلنار نوعی از ملح گیاهیست وعَيْرٌ قُبَّانٌ کذلك و هو فعلان من قب وثم لا تقع فه العرب ولا نهما معرفتان عندهم

(قُبَيْبٌ) بالضم جاوی ست بعراق (قُبَيْبَاتٌ) مصغر اجاهیست قریب مغیثه و آبی ست مرنی تغلب را و جای ست پر پشت دمشق و محله است در بغداد و آبی مر بنی تمیم را و موضعی در حجاز

(قُبْقَبٌ) کعذفر شکم

(قَبْقَبَةٌ) کدحرجة بانگ دندان کشن و آواز شکم اسپ وشتر و نیز

(قَبْقَبَةٌ) عزیدن و خرو شیدن و بانگ کردن شتر و کول گردیدن

(قِبْقِبٌ) کزبرج صدف دریایی

(قَبْقَابٌ) کسلسال نیک دروغ گوی و شتر غرنده و جوشان و خروشان وکس لرن باکس فراخ بسیار آب و نعل چوبین و هره که بدان جامه را جلا دهند و مرد بسیار سخن یا بیهوده گوی و آواز دندان کشن

(قُبَاقِبٌ) کعلابط مرد بسیار سخن و سال آینده یقال إِنَّكَ لَن تُفْلِحَ العَامَ ولا قَابِلَ ولا قَابَ ولا قُبَاقِبَ ولا أُمَقْبِقَ یعنی تو گاهی رهائی نیابی و این همه ناهای سالهاست یکی بعد دیگری و مرد بدخوی درشت و جای است و نهری در ثغور آبی مر بنی تغلب را و رزمین جزیره

(سَهْمٌ مَقْبُوبَةٌ) نافذ لاغر

(ص) قَبَّ القَوْمُ قَبُوبًا) بالضم بانگ و فریاد نمودند در خصومت

* وَقَبَ الْأَسَدُ قَبًّا وَقَبْعًا کامیر شنیده شد آواز دندان شیر از برهم زدن قَبَّ الْفَحْلُ کذلک مُوقِبٌ نَابُهُ بانگ کرد دندان او کریم * ونیز قُبُوبٌ ایثر مرده گردیدن گوشت و پوست خرما و خشک شدن ریش و جراحت و بی آب گشتن آن

(ض ن) قَبَّ النَّبْتُ قَبًّا یا الفتح خشک گشت * ونیز قَبَّ بریدن

(س) قَبَّ بَطْنُهُ قَبَبًا محرکة باریک گردید شکم او وکذا قَبِبَ بَطْنُهُ بالفک * ونیز قَبِبَ) باریکی و لاغری تهگاه و شکم (مُقَبْقَبٌ کمسر یدشیر بیشه و بکسر القاف سال آینده (بَيْتٌ مُقَبَّبٌ) کمعظم خانه قبه دار (سُرَّةٌ مُقَبَّبَةٌ) کمعظمة ناف باریک لاغر (تَقْبِيبٌ) خشک شدن یقال قَبَّبَتِ الرَّطْبَةُ إِذَا جَفَّتْ وتهیه ساختن (تَقَبَّبَ) بقبه درآمدن (اِقْبَابٌ) بریدن

ق ب ت

(قُبُتٌ) کقفذ کوتاه بالا قُبَاتِرُ کعلابط مثله

(قُبُتُورٌ) کعصفور جزیره است بمغرب ازآن جای است خطیب آن معید بن محمد الفاری

ق ب ث

(قَبَاثُ بْنُ رَزِينٍ لَخْمِيٌّ) کسحاب محدث است وقبلث بن اشیم صحابی

(ض) قَبَثَهُ بِهِ قَبْثًا بالفتح به پنجه گرفت آنرا

ق ب ث ر

(قُبَّرٌ) کجعفر دمایه گم نام

(قُبَاثِرُ کعلابط مثله

ق ب ج

(قَبَجٌ) بالفتح کبک فارسی معرب لان القاف والجیم لایجتمعان فی کلمة من کلام العرب قبجر یکی تقع علی الذکر والانثی کالحمامة ویعقوبٌ یختص بالذکر منه کالطلیم من النعامة و مثله کثیر

ق ب ج ر

(قَبَنْجَرٌ) کفضنفر مردکدان شکم

ق ب ح

(قَبِحَ) بالضم زشتی ضد حسن و بالفتح

(قُبْحًا لَهُ وشُقْحًا لَهُ) بالفتح و الضم اتباع است یا هر دو یک معنی آید یعنی زشتی باد بر و قد مرنی ش ق ح

(قَبِيحٌ) کامیر زشت قبیح گفتار وقباحی (کشکاری وقبحی) کسکری جمع * ونیز قَبِيحٌ کرانه استخوان بازو که نزدیک آرنج است و پیوند جای ساق دران

(قَبِيحَةٌ) کسفینة زشت قباحٌ وقبائح گفتار جمع وناقةٌ (قَبِيحَةُ النَّحْرِ ماده شتر فراخ سورا خ پستان

(قَبَّاحٌ) کسحاب پیوند جای ساق دران

(قَبْحَانُ) کسکران محلة است ببصره

(قَبَّاحٌ) کرمان خرس

(مَقْبُوحٌ) یکسو کرده شده برگشته از خیر و دور از آن

(ك) (قَبُحَ قُبْحًا) بالضم والفتح وقُبُوحًا وقُبُوحَةً بالضم وقَبَاحًا کغراب وقَبَاحَةً گسحابة زشت گردید

(اِقْبَاحٌ) زشت آوردن وزشت یافتن

(قَبَّحَ عَلَيْهِ فِعْلَهُ تَقْبِيحًا) آشکار کرد و بیان نمود زشتی کارها و نیز

(تَقْبِيحٌ) یکسو کردن و دور گردانیدن ازنیکی و خیر یقال قَبَّحَهُ اللهُ ای نحاه عن الخیر و آبله شکستن که ریم ازوی برآید و شکستن تخم مرغ و قُبْحًا لَهُ گفتن کسی را

(مقابحة) باهم دشنام دادن

(اِسْتِقْبَاحٌ) زشت شمردن

ق ب ذ

(قُبَاذُ) کغراب پدر کسری

(حِنْطَةٌ قُبَاذِيَّةٌ) بالضم منسوبا گندم کهنه ردی

(قُبَاذِيَانُ) بالضم موضعی ببلخ

ق ب ر

(قَبْرٌ) بالفتح گور قُبُورٌ بالضم جمع * وخیف ذی قبر) موضعی است قریب عسقان

(قَبْرَةٌ) بالفتح شهر ستانی است باندلس ازآن است عبد الله بن یونس وعثمان بن احمد

(قَبْرٌ) بالکسر جای کرم خورده او چوب اکبر

(قِبْرِيْنٌ) بالکسر شنی عقنقل است بتهامه

(قُبَّرٌ) کصرد نوعی از انگور درانه سپید حبه و نیکو و نوعی از مرغان کرچکاوک نامندش قنبرة یکے

(قُبَّارٌ) کغراب شمشیر شعبان بن عمرو حمیری

(قُبُّورٌ) کصبور زمین پست درزم و خرما بن زود بار آور یا خرما بن که بارش در شاخ او بوده باشد

(ابو قاسم منصور قَبَّارِيٌّ) کشادی زاهدی است در اسکندریه

(قُبَّارٌ) کرمان گرده فراهم آمده جهت برآوردن وکشیدن شکار از دام و چراغ شکاری در شب و موضعی است بکرمان

(قُبَّرٌ) کسکرکاوک قُبَّرَةٌ بالتاء یکی قبراء بالضم ممدود امثله قبائر جمع قنبرة کقنفذة لغتی است درآن

(قُنْبُرٌ) کغنبر نام مردی

(ابو بشر عمرو بن عثمان بن قُنْبُرٍ) کقنفذ ملقب بسیبویه امام النحاة است

(قِبْرِيَةٌ) کزکمی بینی و بزرگ بینی

(قِبَّارَةٌ) بالکاه هرزه قُبَيْرَةٌ بحذف زاید مصغر آن

(قُبْرِيَان) بالضم وهي است بافريقية
(مَقْبَرَة) مثلثة الباء گورستان وجامع في الشعر مقبر بلاها مقابر جمع * لِكُلِّ أُنَاسٍ مَقْبَرٌ بِفِنَائِهِمْ * فَهُمْ يَنْقُصُونَ والقُبُورُ تَزِيدُ
(مَقْبُرِيّ) منسوبا گوريان
(مَقْبُرِيُّون) جمع * وبنو مَقْبُرِيُّون گروهے از محدثان وابو سعيد (كَيْسَان مَقْبُرِيّ) تابعي است وانما قيل له المقبري لانه كان يسكن عند مقبرة فنسب اليها
(مَقْبَرَة) بمكنسته گورستان
(مَقْبُور) درگور كرده وچيزے پيچيده ومنه قول ابن عباس في الدجال ولد مَقْبُورًا اي امه وضعته في جلدة مصمتة لا شق فيها ولا نقب فقالت قابلته هذه سلعة ليس فيها ولد فقالت امه بل فيها ولد و هو مَقْبُورٌ فيها فاستقوا عنه فاستهل
(ن ص) (قَبَرَهُ قَبْرًا) بالفتح * ومَقْبَرًا) كمقعد درگور كرد آنرا
(اِقْبَار) گور ساختن كسے را ودفن كردن كشته القوم اوداد ن تا دفن كنند وبگور كردن محمود ن واز اهل ودفن گردانيدن منه قوله تعالى ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ اى جعله ممن يقبر ولم يجعله مما يلقى للكلاب وكان القبر مما اكرم به بنو آدم

ق ب ر س

(قُبْرُس) كمقعدة بهترين وجيد ترين مس * ونيز قُبْرُس معرفة جزيرة است بزرگ در روم در آن جزيره فوت كرد أم حرام دختر ملحان

ق ب ز

(قِبْز) بالكسر مرد كوتاه بالا يك زنت

ق ب س

(قَبْس) بالكسر اصل ونژاد چيزے
(قَبَس) محركة شعله وپاره آتش
(قَبِس) گلف كش شتاب بار دار كننده
(قَبِيس) كامير سبك كشتى كننده كه زود بار دار نامند منه المثل لقوة صادفت قبيسا يا گويند ام لقوة واب قبيس وابن مثل در حق دو شخص همدم هم قدم وهم شرب گويند لقوة ثاقة زود بار گير
(يزيد بن قُبَيْس) كزبير شامے است * وابو قُبَيْس) كوهے بمكه سُمِّي برجل من مذحج حدة لانه اول من بنى فيه وكان يُسَمَّى الامين لان الركن كان مستودعا فيه
(قَبِيصَة) قلعه است از اعمال حلب
(قَبِيس) كزبير بالكسر عبد الله بن قيس محدث
(قَابِس) كصاحب شهرى است بمغرب ميان طرابلس وسفاقس
(اَقْبَس) آنكه سر نرة او قبل از ختنه بيرون برآمده باشد
(اَقَابُوس) مرد نيكو روى خوش رنگ * وابو قَابُوس) لقب نعمان بن منذر بادشاه عرب ودر ضرورت ابو قَبِيس آورده * ونيز قَابُوس) ممنوعة للعجمة والمعرفة معرب كاودس كه نام يكے از بادشاهان كيان است
(قَنْبَس) بجعفر نام مردے
(مِقْبَاس) بالكسر پارهٔ آتش وشعله
(ض) (قَبَسَ مِنْهُ قَبْسًا) بالفتح آتش گرفت از آن * ونيز قَبَسَ فائده گرفتن وداد ون يقال قبس العلم اي استفاده
(س ك) (قَبِسَ قَبَسًا) محركة وقَبَاسَةً) گرامت تيز كشى شدن
(اِقْبَاس) زيرك ودانا گردانيدن واگاهانيدن وآتش وفائده دادن واتش جهت كسى جستن
(اِقْتِبَاس) آتش يا زبانه اش گرفتن وفائده ودانش گرفتن وداد ون يقال اِقْتَبَسَ الْعِلْمَ مِنْهُ

ق ب ش ر

(قَبْشُور) كصبور زن كه حيض نبا شد اورا

ق ب ص

(قَبْصَة) بالفتح لخ ومقدار پرے ودر كف دست از گندم ويضم ونيز
(قَبَصَة) بالفتح والضم آنچه بسر انگشتان گرفته شود
(قِبْص) بالكسر عدد بسيار از مردم واصل ونژاد چيزى وفراهم آمدگاه ريگ بسيار ونفتح
(قَبَص) محركة بزرگ سر ودرد جگر كه از خوردن خرما بر آب دهن گيرد ودرد شكم
(قبص) گلف شادمان وسبك وچست (وحبل قَبِيص) رسن كوتاه غير ممتد
(قَبِيصَة) كسفينة خاك فراهم كرده شده وتوده سنگريزها وآنچه بسر انگشتان گرفته شود ونيز (قَبِيصَة) ده هى است شبرقى موصل وده هى است نزديك سمرقند وقَبِيصَة بن اسود وقَبِيصَة بن جابر وقَبِيصَةُ بن برار وقَبِيصَة بن ذويب وقبيصة بن نهرمة يا برنة وقَبِيصَة بن دمون قَبِيصَةُ بن مخارق وقَبِيصَة بن وقاص صحابيان اند
(قَبُوس) كصبور اسپ استوار خلقت واسپ سخت تيز وتند كه چون تازند آنرا جز نوك سم وى بزمين نرسد
(اَقْبَص) بزرگ وراز سر پا گرد سر وآنكه از پيش پا بر موضع پاشنه خاك باشد در رفتار
(هامة قُبْصَاء) تارك كلان كرد وبلند برآمده
(قَبِيص) كزكى دو يدگى تيز و سخت
(مِقْبَص) كمنبر رسن كه پيش اسپان رهان كشيده دارند تا راست ايستند يا اول سباق راستى يقال اَخَذَتْهُ عَلَى الْمِقْبَصِ اى قَالَبِ الاستواء يعنى راست ودرست واستم آنرا
(ض) (قَبَصَهُ قَبْصًا) بالفتح

بسر انگشتان گرفت منه قراه المحن
قَبَصْتُ قَبْصَةً مِنْ اَثَرِ الرَّسُوْلِ و
و نیز قَبْص پیش از سیرے از
نوشیدن باز داشتن کسے را و
بر جستن کشن بر مادہ و دراز از دور
کردن بندش را و کشیدن بمک
شدن اسپ و جزآن دست دمالی
نمودن
(س) قَبِصَتْ رَحِمُ النَّاقَةِ
قَبَصًا محرکہ منضم گردید و
قَبَصَتِ الجَرَادُ عَلَى الشَّجَرِ
در افتاد و مجتمع گردید و نیز
(قَبَص) بزرگ و دراز شدن سر
تا سر و سبک شدن و شادمانی
نمودن یقال قَبُصَ الرَّجُلُ مجہولا
ای نَشِطَ) و در گرفتن انصاف خواہ
(تَقْبِیص) بسر انگشتان گرفتن
(حبلٌ مُتَقَبِّصٌ) بکسر اباء
رسن کوتاہ
(تَقَبُّص) گرد آمدن
(اِنْقِبَاص) گرفتہ شدن نرہ
اسپ

ق ب ض

(قُبْضَة) بالضم و قد یفتح یک
مشت از ہر چیزی و پشت گرفتہ
(ویقال صَارَ الشَّیْءُ فِی قَبْضَتِكَ
ای فی ملکك
(قَبْض) محرکہ بہ پنجہ گرفتہ فعل
بمعنی مفعول و منہ دخل
مالُ فلانٍ فی القَبْضِ ای فیما
قُبِضَ من اموال الناس
(قَبْضَة) کہ نہ گیرندہ نرد در
کنندہ و شمار نیکو سیاست

گوسپند انرا
(قَبِیْض) کامیر شتابندہ و نیک
شتابی کنندہ در رفتار از مرغ و جزآن
و فرس قَبِیْضُ الشَّدِّ) اسپ
سخت شتابندہ و زود برد از دیر
پایہا را و خرد مند ملازم و مشغول
پیشہ خود
(قَابِض) بہ پنجہ گیرندہ و شتابی
کنندہ در رفتار از مرغ و جزآن و
شتابنده یقال هذا احادٍ قَابِضٌ
(قَبَّاضَة) کسے کہ بہ شتاب رفتگی
قَبَّاض) کسے کہ بہ پنجہ گیرندہ و بشتاب
رانندہ قَبَّاضَة بالتاء مثله
فیهما یقال هذا حادٍ قَبَّاضٌ و
قَبَّاضَةٌ
(قُبْضُص) کمقنفذ مرد کوتاہ بالا
(قُبْضُصَة) مؤنث والنون زائدة
(قُبَص) کہ کج جانوری است کہ
بسنگ پشت ماند
(قِبْضِیّ) کزکی نوعی از دویدگی
(مَقْبِض) کمنزل و مقعد قبضہ و
گرفتگاہ از شمشیر و کارد و کمان و جز
آن مَقْبَضَة بالتاء فیهما مثله
(مِقْبَض) کمنبر قبضہ شمشیر و جز
آن مِقْبَضَة) بالتاء مثله
(مَقْبُوض) بہ پنجہ گرفت و مردہ
(ض) قَبَضَهُ قَبْضًا) بالفتح
بہ پنجہ گرفت آنرا و قَبَضَ عَلَيْهِ
بِیَدِهِ) بدست گرفت او را و بند
کرد و قَبَضَ یَدَهُ عَنِ الشَّیْءِ)
دست کشید و باز ایستاد از گرفتن
آنچیز و قَبَضَ فُلَانٌ) مجہولا
بمرد و نیز قَبَضَ) گرفتگی غلاف

بسط و ترنجیدہ کردن و شتاب
پریدن و رفتن مرغ و جزآن منه
قولہ تعالی اَوَلَمْ یَرَوْا اِلَى الطَّیْرِ فَوْقَهُمْ
صَافَّاتٍ وَیَقْبِضْنَ) و شتاب
راندن و یقال صَارَ الشَّیْءُ فِی
قَبْضَتِكَ ای فی ملکك
(اِقْبَاض) قبضہ ساختن شمشیر
و جزآنرا
(تَقْبِیض) فراہم آوردن و کرد
کردن و در دست و قبضہ کردن اون
چیزیرا و بصاحب قبض دادن
مال را
(مُتَقَبِّض) شیر آمادۂ جستن
(تَقَبُّضٌ عَنْهُ) در گرفتہ شدن از
وتَقَبُّضٌ اِلَيْهِ) برجست بروی
و نیز تَقَبُّض) در ترنجیدہ شدن
پوست و در کشیدہ گردیدن و فراہم
آمدن
(مُنْقَبِض) در کشیدہ و ترنجیدہ
و گرفتہ شدہ
(اِنْقِبَاض) گرفتہ گردیدن و
فراہم آمدن و رفتن و شتافتن و
ترنجیدن ضد انبساط

ق ب ط

(قَبْط) بالفتح بدست فراہم
آوردن چیزے را و الفعل
من نصر
(قِبْط) بالکسر گروہی از اہل مصر
و نیک آن یعنی اصل آن قِبْطِی
بالکسر منسوب بآن قوم و از آن است
عبید بن جبر قبطی قِبْطِیَّة
مؤنث و از انست ماریہ قِبْطِیَّة
دختر شمعون مادر ابراہیم سریہ

آن حضرت صلے اللہ علیہ وسلم
(ثِیَابٌ قُبْطِیَّة) بالضم علی غیر
القیاس و قد یکسر جامۂ کتان سپید
منسوب بآن قَبَاطِیّ) بالتخفیف و
التشدید جمع و ناحیہ بود در سمرقند
رای فراہم آمدگاہ اہل فساد
(قُبَیْط) بالضم و شد الموحدہ شکریزہ
کہ حلوائے است قَبَّاط
کرمان و قُبَیْطِی) بالضم و شد الباء
مقصورا و قُبَیْطَاء کحمیراء مشلہ
(تَقْبِیط) روی ترش و آژنگ ناک
کردن

ق ب ط ر

(قُبْطُرِیَّة) بالضم منسوب جامہ
کتان سپید

ق ب ع

(قَبْع) بالفتح بانگ و فریاد و بانگ
پیل
(قُبْع) بالضم کرنای و بوق
(قُبَع) کصرد خار پشت و جانوری
است دریائی
امرأة قَبْعَة طَلْعَةٌ کہنۂ زن
کہ کاہی نہان گردد و کاہی پیدا
و نیز قبعة مرغکی است خرد تر از
گنجشک کہ پیوستہ نزدیک سوراخ
موش باشد و چون از چیزی ترسد
در وی رود و یا ابن قَبْعَة)
یعنی ای مرکول او صفات است بحمق
(قُبَاع) کغراب آئینۂ فراخ و خار
پشت و مرد گول و بیمایہ است بزرگ
و لقب حارث بن عبدہ و ابی بصره
لقب به لانه اتخذ ذلك الملكا
لهم او لانهم لزوه بملك الاعجمين

ولیهم فقال ان مکیالهم هذا القُبَاعُ) ولقب ابن ضبة سهابی بدان جهت که گولترین اهل زمان خود بوده

(قَبَاعِیَ) کغرابی مرد بزرگ سر

(قَابِعٌ) تاسه زده

(خَیلٌ قَوَابِعُ) اسپان پس مانده

(قَبِیعَةُ) سفینه بند شمشیر و کاردیا انچه بر سر قبضه باشد از سیم یا از آهن یا آنچه زیر هر دو شارب قبضه است و سوراخ بینی خوک یا آن قَبِیعَةُ کسکینه است

(قَبَاعٌ) کشاد خوک بدول

(یا ابن قَابِعَاءَ) کفاصیا وصف بالحمق

(قُوَیبِعٌ) کجوهر بند شمشیر از سیم یا از آهن و مرغی است سرخ پای و جای بعقیق مدینه

(قُوبَعَةٌ) بالتاء جانوریکاست

(قُبَعَةٌ) کقبرة جامه پاره است شبیه برنس و آنرا قُبَّعَةٌ) بالضم نیز گفت قُنْبُعَةٌ) غلاف شیشه و بالفتح در غلاف غوچه شدن شکوفه

(ف) (قَبَعَ القُنْفُذُ قُبُوعًا) بالضم سر در پوست کشید خار پشت و

قَبَعَ الرَّجُلُ قَبِیصَهُ) سر در گریبان پیراهن کشید و پس ماند از یاران خود و قَبَعَ فِی الأَرْضِ در زمین رفت و قَبَعَ الخِنْزِیرُ قَبْعًا) بالفتح و قُبَاعًا گلتاب بینی نشاند خوک و یقال له قُبَاعٌ کقطام الخنزیر

هو قَبَعَ الرجلُ قَبْعًا) بالفتح تاسه و دمه بر افتاد و او را

(قَبَعَ المزادةَ) و هان توشه دان بدرون نورد یده خورد آب را یا گوشه توشه دان بدان بدرهان در کرد و نوشید فاذا قُلِبَ راس المزادة اسفلها خارجا قیل قَبَعَةٌ بالمیم ونیز

(قَبْعٌ) بالفتح پست کردن سر در سجده

(اِقْتِبَاعٌ) و هان مشک و توشه دان بدرون نورد یده بدهان آب خوردن یا گوشه اش در دهان کرده نوشیدن

(اِنْقِبَاعٌ) پنهان شدن و در آشیانه در آمدن مرغ

ق ب ع ث

(قَبَعْثَی) کشمردی مرد کلان پائے و شتر بزرگ سپل

(قَبَعْثَاةٌ) مؤنث و نیز قَبَعْثَاةٌ نفخ مادہ

ق ب ع ث ر

(قَبَعْثَرٌ) کسفرجل مرد بزرگ خلقت

(قَبَعْثَرِیٌّ) مقصور اشتر بزرگ جثه و شتر بچه لاغر کرده و جانوریست دریائی و مرد بزرگ جثه درشت اندام و نام شاعری و الالف لیست للتانیث ولا للالحاق بل قسم ثالث قال المبرد انما زیدت الالف فیه لتلحق بنات الخمسة بینات الستة لانك تقول قَبَعْثَرَاةٌ فلو کانت للتانیث لما لحقه تانیث اخر فهذا و ما اشبهه لا ینصرف فی المعرفة وینصرف فی النکرة قَبَاعِثَةٌ جمع لان ما زاد علی الاربعة احرف لا یُبنی منه الجمع والتصغیر حتی یرد الی الرباعی الا ان یکون الحرف الرابع منه احد حروف المد واللین نحو حانوت

ق ب ع ر

(قَبْعُرٌ) کقنفور خرمائے روی و هیچکاره

ق ب ع ل

(قَبْعَلَةٌ) پیش در آمدگی پائے بر پائے دیگر در دو رسمیان دو شتالنگ یا رفتار سے است باستے و ضعف او مشی مَنْ کأنه یغرف التراب بقدمیه

ق ب ل

(قَبْلُ) بالفتح پیش نقیض بعد یقال اَتَیْتُكَ مِنْ قَبْلُ وقَبْلُ مبنیین علی الضم وقَبْلًا وقِبَلٌ منونین وقَبْلُ مبنیًّا علی الفتح

(قِبْلَةٌ) بالفتح نوعی از مهره کزنان بدان مردان را بند کنند و نیز برگردن اسپ بندند بجهت چشم زخم و افسون

(قِبْلَةٌ) بالکسر جنبے کہ روے بدان آورند در نماز و جهت و کعبه شریف و هر چه که پیش روی گیرند آنرا و یقال مَالَه فی هٰذا الامرِ قِبْلَةٌ ولا دِبْرَةٌ) یعنی و جهی نیست او را و مِنْ اَیْنَ قِبْلَتُكَ ای جهتك واجعلوا بیوتکم قِبْلَةً ای متقابلةً

(قِبْلِیَّةٌ) بالکسر و بالتحریک منسوبا ناجیه است از نواحی

فرع

(قُبُلٌ) بالضم آهنگ و سوی یقال اذا اَقْبَلَ قُبُلُكَ ای اُقْصُدْ قصدك او نحوك

(قُبُلٌ) بالضم و التحریک اندام پیش خلاف دبر و مقدم هر چیز گاه نشانه یقال وَقَعَ السهم بِقُبُلِ الهدف ویدبره ای من مقدمه وموخره

(وَرْوَی) کوه یا بن یامکر آن یقال انْزِلْ فِی قُبُلِ الجبل ای سَفْحِهِ

او اول زمان و سخستن موسم یقال کان ذلك فی قُبُلِ الشتاء والصیف

(قُبْلَةٌ) بالضم بوسه و آنچه جادوگر بدان دل کسی بدست گیری مائل کند و نشانی است که در پیش گوشش گوسپند نمایند و پذیرفتاریے

(قَبَلٌ) محرکة بلندے زمین که پیش نماید یقال رأیتُ بذلك القَبَلِ تَخْصِیصًا ماسر هر پشته یا سر هر کوه یا فراهم آمد لگاریگ تودها و میانه راه روشن و نیز قَبَلٌ نوعی از مهره که زنان بدان در دهان بنا نمایند و بر گردن اسپ بندند بجهت چشم زخم و افسون و مهره است از دندان پیل درخشان که بر گردن زنان و اسپان آویزند و آنکار یقال رَأَیْتُهُ قَبَلًا ای عِیَانًا و مُقَابَلَةً ولا اکلمك الا عشرٍ من ذی قَبَلٍ ای فیما استأنف اولی عشر یستقبلها ونیز

(قَبَلٌ) کوهیست و دشتی نزدیک دومة الجندل

(قَبَلَةٌ) بالتاء و چرخه ریسمان و

ریگ توده کرد قبل نجرف تار
جمع وسرفه وشهره ست نزدیک
در بند
(ابو بکر محمد بن عمر قبلی)
محرکة منسوب او ابو یعقوب قبلی
محدثان اند
(رایته قبلیاً) محرکة ومشددة
الیاء التحتیة) ای آشکارا ونهایان
(وقبل) کعنب نزد وطاقت یقال
لی قبل فلان حق ای عنده و
مالی به قبل ای طاقة ویقال لا
کلمنی الی عشیرتی قبل یعنی نگویم
باتو سخنی در آنچه از سر تو آغاز
کنم کلام را یا نگویم باتو سخنی تا وده
از روزهائے آینده ویقال (رایته
قبلاً) آشکارا دیدم اورا من قوله
تعالی اوریاتیهم العذاب قبلاً ای
عیاناً قری علی القراءتین
(قبل) کصرد جائے ست یقال
رایته قبلاً ای عیاناً ومقابلة
(قبیل) کامیر نام ناف وبذرقه
وکارگذار وپاکار یا رئیس قوم
وشوی زن وجماعت مردم از سه
گروه تا هر چه افزون گرد دار
از گروهائے پراگنده چون ردم
وزنج وعرب ویا گروهائے یک اصل
وحسب یا گروهائے یک پدر قبل
کعنق جمع قوله تعالی وحشرنا علیهم
کل شیء قبلاً ای قبیلاً قبیلاً
وقبل عیاناً * ونیز قبیل ظاهر و
آشکار یقال (رایته قبیلاً) یعنی
روبارودے وآشکارا دیدم اورا *
ونیز قبیل آنچه پیش رو فرود آرد سینه
از ریسمان ودبیر آنچه سپس رویه
برآرد وقت رشتن * ونیز قبیل
طاعت عریان ودبیر نافرمانی ایشان
وقبیل) بمطلب رسیدگی در قمار و
دبیر نا رسیدگی دران وقبیل)
بسوئے نزانگشت بودن پیچیدگی
سر کفش ودبیر بسوئی خصر بودن
آن وقبیل رشته که بسوئے سینه
پیش آرند وقت تافتن ودبیر رشته
که پس برند در تافتن یا قبیل باطن
قبل ودبیر ظاهر آن یا قبیل اندرون
پیچیده در دوک ودبیر بالائے
آن یا قبیل اول تانگی رشته و
دبیر آخر تا فنگے آن یا قبیل پنبه و
ودبیر کتان یا قبیل پائین کوش ودبیر
بالائے آن ویقال ما یعرف قبیلاً من
دبیر یعنی نمی شناسد گوسپند
مقابله از گوسپند مدابره یا نمی شناسد
مقبل را از مدبر یا نمی شناسد
نسب مادر را از نسب پدر خود *
ونیز قبیل نام مردے
(قبیلة) گروه از فرزندان یک پدر
وپاره از کله سر فراهم آمده با
پاره دیگر قبائل جمع ودوال
نگام وسنگ بزرگ سرجاده ونام
اسپ حصین بن مرداس
(قبول) کصبور نام ناف دبار صبا
بدان جهت که ضد دبور است یا
آنکه مقابل در کعبه شرفها الله وزد
یا آنکه مقبول طبائع ونفوس است
* ونیز قبول) بالفتح وقد
یضم خوبی وجمال وسیات ولباس
منه قول ندیم المامون فی الحسنین

(رضی الله عنهما سمعا البتول وابویها
القبول) * ونیز قبول پذیرائے
عفو وجز آن اسم است مصدر را
وفعلش معدوم وازا علام است
(قبالة) کسحابة بذر رفتاری عمل اسم
است لتقبل راومنه القبالة للصك
مولدة ویقال نحن فی
قبالته ای فی عرافته وبکسر
(قبال النعل) گتاب دوال
پیش کفش که میان انگشتان
پا شد وقصیری قبال) مارے
خبیث * ومایعرف قباله من
دباره) یعنے مایعرف قبیله
من دبیره است
(قبالة) بالکسر نام نافے
(قبالة) بالضم روبار ویقال
جلست قبالته ای تجاهه
(قابل) کصاحب سال آینده
ومسجدے بود بردست چپ مسجد
خیف وازا علام است
(قابلة) شب آینده وناف
(قوابل الامر) اوائل کل یقال
اخذت الامر بقوابله
(ا قبل) کاحمد کج چشم چنانکه
کوی بسوی بینی خود نگاه میکند
(قبلاء) کصحراء گوسپند کسرخوش
برروے خمیده باشد
(قبلی) کجلے موضعے است
میان عمرب وسیأتی
(مقبول) جامه دریے کرده
(ن) قبلت الصبا قبلاً) بالفتح
وقبولاً) بالضم وبفتح وزید
وهباء * ونیز قبول پیش آمدن

ویقال قبح الله ما قبل وما دبر
یعنی زشت گرداند خدای سال آینده
وگذشته را وبعضهم لا یقول
فیه فعل
(ن س ص) قبل به قبالة
کسحابة بذر رفتار گردید
(ن س) قبلت العین قبلا
محرکة کج شد چشم او وبر بینی آمد سیاهی
چشم ونیز قبل خوبی وسبکی
دست ناف در برآوردن بچه
ودر آمدن پیش هر دو پای وبر
آمدن پاشنه وپیش آمدگی سیاهی
چشم بر بینی یا قبل مابند حوالت
که کجی چشم باشد یا آن بهتر ازهول
است یا برآمدگی سیاهی چشم یکے
بر دیگرے وبودن سیاهی چشم
برین بینی یا بر گوشه چشم یا برابرو
یا برآمدن نگاه چشمی بر نگاه چشمی
ویکرو بر شتر ریخته شدن آب
وقت آب خوردن وبرروے
خمیدن شاخ گوسپند وبے
اندیشه واستحضار سخن گفتن
یقال تکلم فلان قبلاً فاجادو
(رجزته قبلاً اذا انشدته رجزاً
لم تکن اعددته) وپیشتر ازهمان
ماه نو را دیدن یقال (رایتنا هلالاً
قبلاً اذا لم یکن رئی قبل ذلك
یا نخستین دیدن هر چیزے را
(ف) قبل النعل دوال ساخت
نعل را با قبال بست بر نعل
(س) قبلت القبلة) پیش آمد
شب وقبلت المرأة مقبالة)
بالکسر نام نائی کرد واز نضر نزاد

وقَبِلَهُ قُبُولًا) بالفتح شد و داد قد یضم پذیرفت و کرفت با برو
وقَبِلَ عَلَى الشَّيْءِ) چسپیدن بان و
لازم کرفت و آغاز نمود و نیز
قَبُول) بالفتح دلورا از ساقی
کرفتن
(مُقْبِل) کمسن سال آینده
واز اعلام است
(مُقْبِلَة) کمسنه شب آینده
(اِقْبَال) قبال ساختن نعل را
وپیش آمدن شبرنج کردیدن
چشم واقبل کردانیدن کسی را
پیش آمدن ورویدی آوردن بهر
چیزی تعریض ادیار یقال اَقْبَلَ
مُقْبِلًا کذکره کادخلنی مدخل
صدق وخردمند و دانا شدن
سپس نادانی وکولی وچسپیدن بچیزی
وملازم شدن آن وآغاز کردن
کار یا چیزی پیش کسی داشتن
یقال اَقْبَلْتُهُ الشَّيْءَ اذا جَعَلْتُهُ يَلِي
قَبَّلَهُ وقَبَلَهُ الرِّماحَ نحو القوم
مُقَبَّل) کمظلم جامه درپی کرده
(قَبَّلَتِ الْعَامِلُ الْعَمَلَ
تَقْبِيلًا) بتشدید الموحده نادرا
ضامن کرفتم برکار از کارکنان و
نیز تَقْبِيل) بوسه دادن
(رَجُلٌ مُقَابَلٌ) بفتح الباء
مرد کرامی کوهر از جانب مادر و پدر
شَاةٌ مُقَابَلَةٌ) بفتح الباء کوسپندی
پاره کوش بریده از پیش او کان
کذاشته ضد مدابرة کپس او
کان کذاشته باشد
(مُقَابَلَة) دوال ساختن نعل را

(وَدَوْنَا کردن کیسو کش را تا کره
آن در و باروی شدن دو کتاب را
باهم راست کردن
(تَقَبَّلَ الْعَامِلُ الْعَمَلَ تَقْبِيلًا
کتصریف نادر اضامن داد عامل
(تَقَابُل) باهم رویاروی کردیدن
(رَجُلٌ مُقَبَّلُ الشَّبَابِ) بفتح
الباء مرد کم دروی نشان پیری
پیدا نکرده در جوان نرو تازه
(اِقْتِبَال) از سر نو کردن کاری
را و بدیهه کفتن سخن را یقال
اَقْتَبَلَ الخطبةَ (ای ارتجلها)
(اِسْتِقْبَال) پیش آمدن ضد
استدبار
(اِقْبِيلَال) اقبل کردیدن

ق ب ل ش

(قَبَلَّش) کعلس سرنره اسم
آنرا

ق ب ن

(قُبْنَة) بالضم شتافتن در
حاجت ونیاز
(قَبِين) کامیر شتابی کننده در
امور خود و تیز رو
(قَبَّان) کشداو کپان کرترازوی
یک پله باشد و امن یقال فُلَانٌ
قَبَّانٌ عَلَى فُلَانٍ) وشهریست
باذربیجان ونام جد عبد الله بن احمد
محارث وحِمَارُ قُبَّان) وهو
فعال والوجه ان یکون فُعْلَان
وهو دُوَيْبَّة وقد ذکر فی الباء
(قُبَيْن) بالضم وفتح الموحده دهی
است بعراق
(قَابُون) دهی است در دمشق

(ض) قَبَنَ قَبْنًا) بالضم رفت
در زمین
(قُبَان) شکست خوردن از دشمن و
شتابی کردن در رویدن بی
بیم وترس
(مُقْبَئِنّ) کمطمئن کرفته و
ترنجیده وغائب وپس مانده
(اِقْبِئْنَان) ترنجیدن

ق ب و

(قَبَا) کعصا کیاهی است ونیز
(قَبَا) پراکنده چیز را و باز کردن
(قَبْوَة) بالفتح پیوستکی میان
دو لب وضم کردن حرف را ومنه
(نَبْرَةٌ مَقْبُوَّةٌ) ای مضمومة
(قِبَة الشَّاة) هزار خانه کوسپندان
خففت فمن هذا الباب وان
شددت فمن قَبَّ وقد مر والتاء
عوض من الواو
(قَبُّوسَيْن) بالفتح قاب قوسین
است قِبَاء قَوْسَيْن کلمه مثله
(قَبَاء) بالفتح والمد جامه است
معروف (قَبِيَّة) کاغلته جمع وهی
مشتقة من القَبْوَة
(قُبَاء) بالضم والمد ویقصر موضعی
است بحجاز نزدیک مدینه مذکر
ویونث وجای میان مکه وبصره
وبالقصر شهریست بفرغانه
(قُبَايَة) کسیاه تهدشت هموار
(اِمْرَأَةٌ قُبَايَةٌ) زن کم کیاه کفش
چیند و کرد آورد آنرا
(قَابِيَاء) کقاصیاء ناکس ودنو
قَابِيَاء) کروه آیندکان بی کده
(مَقْبِيّ) کمی مرد بسیار پیه

(ن) قَبَاهُ قَبْوًا) بالفتح باکشان
فراهم آورد و آنرا وقَبَا الْبِنَاءَ)
بلند بر آورد بنا را وقَبَا الزَّعْفَرَانَ)
چید زعفران را
(قَبَاهُ تَقْبِيَةً) آراست آنرا و
آماده کرد سامان دیرا وقَبَّى
عَلَيْهِ) ستم کرد بروی وقَبَّى
الثَّوْبَ) قبا ساخت آنرا
(تَقَبِّي) قبا پوشیدن وارپس
آمدن کسی را ومانند قبه شدن
چیزی
(اِقْتِبَاء) آراستن وآماده کردن
وقبا پوشیدن
(اِنْقِبَاء) نهان وپوشیده کردن

باب القاف فصل التاء

ق ت ب

(قَتَبَ) بالفتح زدوده بریان طعام
دادن کسی را والفعل من نصر وقتب
بر پشت ستور نهادن
(قَتَبَ) بالکسر زدوده وساز وساخت
آب کش وهرچه کرد باشد از حکم و
خوی کیرکه زیر پالان پشت ستور
نهند یا خوی کیر خورد بقدر کوهان
شتر و پالان یا پالان خورد و بالتحریک
اکثر (قَتَب) جمع
(قَتِيبَة) بالکسر زدوده
(قَتَب) کلتب مرد تنگ دل زود
خشم
(ذُو قَتَاب) کسحاب کتاب لقب
حنظل بن مالک ملکی از ملوک حمیر
(قُتَيْبَة) مصغر نام مروی قُتَيْبِيّ
کجهنی منسوب بوی ابو رجاء

(قَتِيبَةُ) ابن سعيد از مالک بن انس روایت میکند و ابو قُتَيْبَةُ سلم بن قُتَيْبَةَ از شعبه و یونس

(قُتَيْرَةُ) کلوبة شتر با قتب

(قُتَّانُ) بالکسر موضعی است بمدین

(قُتَابٌ) بر پشت شتر قتب نهادن و سوگند غلیظ و درشت خوردن

ق ت ت

(قَتَّ) بالفتح سبت یزد است خشک قته یکے

(قَتَّةُ) نام مادر سلیمان تابعی

(قُتَابٌ) کغراب موضعی است به یمن

(رَجُلٌ قَتَّاتٌ) کشاده در سخن چین یا مرد سخن زرد نمامی کند

(ن) و فی الحدیث لا یدخل الجنة قتات ای نمام

(رَجُلٌ قَتُوتٌ) کصبور مرد سخن چین یا زد سخن تمام باشد یا د

(قَتِيبِيٌّ) کشیفی سخن چینی

(رَجُلٌ قَتِيبِيٌّ) مرد سخن چین یا سخن زرد

(قَتِيتُونَ) جماعتی از محدثان

(قَتَّدَهُ) سخن چینی نمودن

(ن) (قَتَّهُ قَتًّا) بریدن از ادیم کردن آماده دهیا ساخت و اندک اندک فراهم آوردن و قَتَّ ثَرَدَهُ) در پے او رفت و نیز (قَتَّ) بالفتح سخن چینی کردن و در دروغ گفتن و پنهان در پے کسے رفتن

(قَتَادَهُ) ارادهٔ او معلوم نماید و پوشیدن

ق ت د

(قَتَدَ) محرکة چوب پالان اقتاد قُتُود جمع

(ابِلٌ قَتَدَةٌ) کفرحة و قَتَادٍ کاری شتران در دکین حکم از خوردن قتاد

(قَتَادٌ) کسحاب درختے سخت خارناک اقتاد و اقتُد کالکلب و قتود جمع و فی المثل ومن دونه خرط القتاد ✻ وذلت القتاد) موضعے است پس لئیم ✻ و نیز قتاد کسحاب و غراب موضعی ست مر بنی سلیم را

(قَتَادَةُ) یک درخت قتاد ✻ و قتادة بن النعمان یکے و قتادة بن ملحان صحابیان اند و قتادة بن دعامة تابعی ✻ و ابو قتادة حارث بن ربعی انصاری صحابی ✻ و نیز قتادة نام اسپ بکر بن وائل و آن مادر زیم است

(قَتَادِيٌّ) بیائے مشدد اسپی بود مر خرزج را و ابلیس بمنسوب

القتادة

(ابِلٌ قَتَادِيَةٌ) شتران قتاد خوار

(قُتُودٌ) بالضم کوہے ست

(قَتَائِدَةٌ) بالضم پشتہ ہست یا سر بالای کوہی یا ہر پشتہ کہ باشد

(نَقْتُدٌ) کتصرف ہے ست بحجاز یا چاہی ست

(قُتُنْدَةٌ) بضمتین شہرے است باندلس

(س) (قَتِدَتِ الإِبِلُ قَتَدًا) بالتحریک در دگین شکم شدند شتران از خوردن قتاد

(نَقْتِيدٌ) قتاد را بریدہ سوختہ بخورش شتران دادن

ق ت ر

(قَتْرٌ) بالفتح قدر و تحریک

(قَتْرَةٌ) بالفتح کرد

(قُتْرٌ) بالضم و بضمتین کرانہ جانب لغتے در قطر اقتار جمع

(قُتْرَةٌ) بالضم کازہ صیاد تودہ پشک یا تودہ سنگریزہا

(قِتْرٌ) بالکسر نوعے از پیکان تیر یا تیر خردیا نے کہ آنرا بر ہدف اندازند

(ابْنُ قِتْرَةَ) بالکسر ریزہ است بد ✻ و ابو قِتْرَةَ کنیت ابلیس لعنة الله علیه یا علم ست مر شیطان را

(قَتَرَةٌ) محرکة کرد و قَتَرَ يَجْذِفُ فِيهَا جمع قوله تعالى تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ

(قَتِرٌ) کفتف مرد متکبر

(أَقْتَرُ) مرد تنگ کنندہ نفقہ بر عیال

عیال

(قَاتِرٌ) تنگ کنندہ نفقہ بر عیال ✻ و نیز قَاتِرٌ) پالان وترین نیکو ساخت و نیکو نشست کہ پشت ستور را از ریش نگاہدارد و دیوث

(قَاتِرٌ) سپر نیکو اندازہ

(قُتَارٌ) بالضم بوی خود و بوے دیگ افزار دیگ و بوی بریانی و بوے استخوان سوختہ

(قَتُورٌ) کصبور نفقہ تنگ کنندہ بر عیال و مرد تاکس سخت زفت

(قَتِيرٌ) کامیر پیرے یا اول پیرے و سر بائے میخ زدہ

(قُتَيْرَةُ) کجہینة نام مردے و بدر قبیلہ است از نجیب ازان قبیلہ است محمد بن زوح قتیرے و حسن بن علا قتیرے کہ محدثان اند

(ن) (قَتَرَ الشَّيْءَ) بر ہم گرد نہاد ✻ و قَتَرَ الذِّرْعَ) میخ دوز کرد زرہ را ✻ و قَتَرَ الشَّيْءَ) لازم گرفت آن چیز را

(ن ض) (قَتَرَ قَتْرًا وَقُتُورًا) تنگ کرد نفقہ را بر عیال ✻ و نیز (قَتُرَ) قوت روزگذار دقوت روزگذار دادن

(س ن ض) (قَتِرَ قَتَرًا) و بحرک بخور کرد ✻ و قَتَرَتِ الْقِدْرُ) بلند گردید و منتشر شد دیگ بوے و دیگ افزار آن

(قَتَرُ الشِّوَاءِ وَقَتَرُ الْعَظْمِ كَذَلِكَ (رحل مُقْتِرٌ) لمن بمعنی رحل قَاتِرٌ) است

(اِقْتَارٌ) نفقہ را بر عیال

تنگ کردن و در کارہ در آمدن مہ
و لازم گرفتن چیزے را و نیازمند شدن
مردو بخزر کردن زن
(تقتیر) لفقہ را عیال تنگ کردن
قوت روزگذار دادن و گوشت را
برای شیر در زیر بنہادن تا بوی آن
دیگ بلند و بلند شدن بوی بریانی و
جز آن و بہ پشم و صوف شتر دور
کردن تا شکار بوی شکاری را در نیابد
و بر خاکے بخار رو مانند آن بر افگندن
کسے را و بر انگیختن بوے و قرن
یکدیگر گرداندن یقال قَرْتَبَنَا
ای قارب
(تقاتر) خشم گرفتن و دم بر زدن
و آمادہ شدن کار زار را و قربہ بادن
کسے را دیک سوشدن از کسی و
کنارہ کزیدن
(تقاتر) ہمدیگر را فریفتن

ق ت ر د

(قُتْرُد) بکسر مرد بسیار کو سپند
و بزقُتَارِد) کعلابط مُقْتَرِد
بکسر الراء المهملة مثله قال الهكذا
ذكروه والكل تصحيف والصواب
بالتاء الثلثة كما صرح به ابو عمرو
وابن الاعرابي وغيرهما
(عَلَيْهِ قَتْرَدَهُ مَالٍ) با کسر
بروے مالی بسیار است
(قَتْرَدَ الرَّجُلُ) بسیار شد شیر
و قروت در را

ق ت ع

(قِتَعٌ) با کسر خانہ زنبور عسل در
غار قریب تنگ
(قَتَعٌ) محرکۃ کرمک سرخ چوب
خوار قَتَعَةٌ بیکے یا آن و یوچہ است
(قَتَعَةٌ) محرکۃ خوار و حقیر
(اِقْتَعَ) خوار تر یقال هو اقتع منه
(ف) قَتَعَ قُتُوعًا) خوار و حقیر
گردید
(مُقَاتَعَةٌ) ہمدیگر کار زار کردن

ق ت ل

(قَتَلَهُ) بالفتح از اعلام است
(قِتْلٌ) با کسر دشمن جنگ آورد
(مقاتل) وجای کہ بزدن بر اندام مرد
ہلاک گردد اقتال جمع و دوست
از لغات اضداد است دہستاد ماند
یقال هما قِتْلَانِ ای شتلان بسر
عم و دلیر و دانائی بدی و فساد یقال
إِنَّهُ لَقِتْلُ شَرٍّ ای عالم به
(قِتْلَةٌ) با کسر بسیار کشتن
(قُتْلٌ کز فرنام مردے
(قَتِيلٌ) کامیر کشتہ مذکر و مؤنث
دروی یکسانست قَتْلَى بالفتح
مقصور اجمع فان لم تذكر المرأة
قلت هذه قتيلة فلان ومررت
بقتيلة لانك تسلك به طريقة
الاسم) واز اعلام است
(قُتَيْلَةُ) کہینۂ از اعلام است
(قَتَّالٌ) کسی کہ بسیار دشمن را بقتل
جسم و دانائی و ناقۃٌ ذَاتُ قَتَّالٍ
ناقۂ استوار تند رو
(قِتَّالٌ) گماب نام مردی قَتَّالٌ
کشندہ و مثلہ
(قَتُولٌ) کصبور بسیار کشندہ و بسیار
قتل کشش قُتُلٌ) بالضم و ضمتین
جمع و امرأة قَتُولٌ) زن کشندہ
(قَتُولٌ) با کسر و فتح الواو و اللام
مشدودۃ برخامی مانندہ سست
و فروہشتہ اندام
(مَقْتَلٌ) کمقعد جائیکہ بزدن بر انجا
مردم کشتہ شود مَقَاتِلُ جمع و يُقَالُ
مَقْتَلُ الرَّجُلِ بَيْنَ فَكَّيْهِ
(ان) قَتَلَهُ قَتْلًا) بالفتح وَقَتَالًا وَقِتَالًا
با کسر کشت او را قَتَلَ بِهِ کذلك عن
ثعلب وقتل الرجل مجهولا فهو مقتول
فاركان قتله ايشق او الحق قيل اقتل و
لايقال هذين الا كذا وقتل الرجل
برتن وی رود کما يقال رُسَّ فلانٌ
وقتل الشيء خبرا) نیکو دانست
آنچیز را منه قوله تعالى قاتلهم الله
يفيكنا ای لم يحيط علمه علما وقتل
الشراب) آمیخت شراب را با آب
وقتله قتلة سوء) بد کشتنی
کشت او را وقتل الانسان
ما اكفره) مجهولا لعنت کرده
شد
(اِقْتَالَ) بکشتن دادن و بقتلگاه
بردن
(مُقَتَّلٌ) کمعظم مرد آزمودہ کار
وقلب مُقَتَّلٌ) دل خوار و ذلیل
گشتہ عشق
(تَقْتِيلٌ) بسیار کشتن و میراندن
منه قَتَّلُوا تَقْتِيلًا مشدد للكثرة
(مُقَاتِلُ بْنُ حَيَّانَ امام)
بکسر التاء و مُقَاتِلٌ) ابن دوال
دوزاوها واحد و مُقَاتِلٌ
بن سليمان مفسر ضعيف و مُقَاتِلُ
بن فضل و مُقَاتِلُ قيس و مُقَاتِلٌ
نام شخصی دیگر تابعی غیر منسوب بخدمتان
اند
(مُقَاتِلَةٌ) بکسر التاء کشش و کارزار
کنندگان
(قَاتَلَهُ مُقَاتَلَةً وَقِتَالًا) با کسر
وقِيتَالًا بزیادۃ التحتیہ کشش و
کارزار کرد با او و قَاتَلَهُمُ اللهُ)
از نیکے دور گرداندایشان را خدائے
ملعون گرداند
(تَقَتَّلَ لِحَاجَتِهِ) برائے حاجت
آمد و تَقَتَّلَتِ الْمَرْأَةُ فِي مِشْيَتِهَا)
خمید و در سر رسید در رفتار و گشت
(تَقَاتَلَ) کارزار کردن و بہم کشش
نمودن
(اِقْتَتَلَ الرجلُ اِقْتِتَالًا)
مجہولا کشتہ عشق و جن گردید و نیز
(اِقْتِتَالٌ) کارزار کردن لیدیدم
لان التاء غير لازمة ويقال ايضا
قَتَلُوا وَيَقْتُلُونَ) بنقل حرکۃ التاء
الى القاف وحذف الالف لانها
متلية للسكون كما في قراءة الحسن
من خطف الخطفة ومنهم من
يكسر القاف فيهما لالتقاء الساكنين
والفاعل من الاول مَقْتَلٌ كمحدث
ومن الثاني مقتل بكسر القاف
والتاء للشدة واصل مكة يقولون
مُقْتِلٌ بضم القاف وكسر التاء
يتبعون الضمة الضمة
(اِسْتَقْتَالَ) کشتن خواستن
و باک نداشتن موت را جہت
ولاوریے

ق ت م

(قُتَمَةٌ) بالضم نوعی از رنگہائے
خاکستریے و گیاہے بد مزہ و بد
بوے

(قَتَمَة) محرکة بد
(قَتَام) کسحاب کرد
(اوردہ حیاض قُتَّم) کزبیر
یعنی بمرگ وہلاک
(قَاتِم) سیاہ گون وأسود قاتم)
وقاتن بالنون ہم قائم الاسماق
ای مُغبِرُّ النواحی
(اَقْتَم) سیاہ فام یا کستر گون
(بازٌ اَقتَمُ الریش) باز خاکستری
(ن) (قَتَمَ الغُبارُ قُتُومًا)
بلند گردید
(اِقْتِمَام) سیاہ رنگ شدن
وتتمہ گون گردیدن

ق ت ن

(قَتِنَ) محرکة ماہے است پہن
باندازہ پنجہ
(قَتِیْن) کامیر ابریشم جوش دادہ
سپید وزن یازن خوبصورت
نیکو ومرد یا مرد خوار وذلیل اذ لغات
اضداد است وبہر معنی ومرد کم
طعام یا بے طعام ویزہ وسنان
باریک فکہنہ
(قَتَان) کسحاب اد غراب گرد
وغبار
(قَتَرَان) سیاہ گون
(ن) (قَتَنَ السمکُ قُتُونًا)
بالضم خشک شد ورفت بوی آن
(ک) (قَتَنَ الرجلُ قَتَانَةً)
بالفتح اندک طعام گرید وبخار
شد
(اِقْتِتَان) اندک طعام یا بی طعام
شدن وکشتن کنہ را واز شدن
پشم

(مُقْتَئِن) کمطمئن راست و
ایستادہ مُقَیِّن) بشد النون
مشلہ

ق ت و

(قَتْوَة) بالفتح سخن چینی
(مَقْتُوِیّ) بالفتح وشد الیاء
خادم مَقْتُوْن ومَقَاتِوَة و
مَقَاتِیَة) جمع
(مَقْتُوِین بالفتح وکسر الواو وفتحہا
ومَقْتًی) غیر مصروفین خادم کہ بزبان
خدمت کند وبفارسی نان بہاسہ
نامندش وہی للواحد والجمع
والمذکر والمؤنث سواء یقال جَلٌ
مُقْتَوِین ومَا مُقْتَوِیْن ہُم مُقْتَوِیُوْن
وہی مَقْتَوِیُوْن قال سیبویہ سألوا
الخلیل عن المقتوی والمقتوین فقال
ہو بمنزلة الاشعری والاشعریین
انتہی والمیم فیہ اصلیة من مقت
ای خدم
(ن) (قَتْوًا قَتْوًا) بالفتح وقتًا
مثلثة مَقصورا ومَقْتًی کمقعد
خدمت کردم یا خدمت نمودم پادشاہ
را
(اِقْتِوَاء) چاکر داشتن خواست
او را وخدمت خواستاندن وی و
ہو شاذ لان الافعلال لازم

باب القاف فصل الثاء

ق ث ء

(قَثَّاء) بالکسر وبضم وتشدید الثانی
المثلثة معروف خیار خربزہ کہ خیار
در از باشد وخیار قِثَّاءة یکے
(قَثَّاء) کشداد خدا و مادخیار

(مُقْتَأَة) کمفعدة خیار زار مَقْثُوءَة
بضم الثاء مثلہ
(اِقْثَاء) خیار ناک شدن جای
وبسیار خیار گردیدن قوم

ق ث ب

(مَقَاثِب) کما جد بخشہا وعطایا
مصغر آن

ق ث ث

(قَثَّ) بالفتح گیاہے است + ونیز
(قَثَّ) کشیدن یقال لا افلن یقث
مالا ای یجر ویراندن وبرکندن
والفعل من نصر
(قَثِیثَة) کسفینة کردہ قَثَاثَة
کسحابة مثلہ
(قِثَّاث) گلناب نام جد ذُہَیر
بن قُرَیم کہ پیش رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم بر موسے آمد ومحدثان بفتح
خوانند
(قُثَاث) کغراب رخت
(قَثَّاث) کشداد سخن چین
(قِثِّیثَی) کد یلے گرد کردن
مال
(مَقَثَّة) بالفتح افزونے وبسیارے
وچوبے است پہن کہ کودکان بدان
بانے کنند
(قَثْقَثَة) تمام وکامل پیمودن
پیمانہ وجنبانیدن میخ را جہت
برکندن
(اِقْتِثَاث) برکندن

ق ث د

(قَثَد) محرکہ خیار با رنگ آن مانند
خیار با در رنگ نیز تا مند باخیار
(قثدة) یکے
(قَثُد) بالفتح قثد ورزیدن والفعل
من نصر
(اِقْتِثَاد) خیار با در رنگ شدن
ودر یدن

ق ث ر

(قَثَرَة) محرکة رخت خانہ قُثَیرة)
مصغر آن
(تَقَثُّر) دود ولہ شدن وتر سیدن
وبیم ناک گردیدن
(اِقْثَارُّ الشیءِ اِقْثِیرَارًا)
رخت خانہ ساختن آن چیز را

ق ث رد

(قَثْرُد) کجعفر رخت خانہ قُثْرُد
کبرفع وزبرج وقُثَارِد کعلابط
مثلہ ومرد بسیار گوسپند وبسیار بُرہ
وبزغالہ ومرد بسیار رخت خانہ
قُثْرِد کعلابط وقُثَارِد کعلابط
مثلہ وپارہائے پشم درختی کہ لقت
کوج بر ندارند آن را + ونیز
(قِثْرِد) کزبرج سیل آورد
خشک شدہ در بن اگور وانبوہی
مردم
(قُثَارِد) کعلابط بالفتح وامہنائے
پیراہن درناشتہ آن
(مُقَثْرِد) بکسر الراء مرد بسیار
گوسپند وبرہ وبزغالہ ومرد بسیار
رخت خانہ

ق ث ع

(قُثَع) بالضم کرنائے ولیس
بتصحیف قُبَع بالموحدة و
الاقْثَع بالنون

ق ث ع ل

(مُقْثَعِل) کمقشعر تیز کہ رخمش
نیک بہ نظر

ق ث ل

(قُثَوْل) بالکسر وتشدید اللام مرد فرومانده سست فرومایه گوشت وکنکلاج وخوشهٔ سطبر خرما بن وپارهٔ بزرگ از گوشت یا استخوان

ق ث م

(قَثَم) بالفتح آلایش پلیدی خشک شده بر سرین وآلایش پنجال مرغ

(قُثْمَة) بالضم خاکستر گونی و پلیدی وپنجال آلودگی

(قُثَم) کز فرمرد بسیار بخشش و دهش وبسیار خیر وفراهم آورد یکی وگرد آورد زن وفرزند را و جمع کننده بدی ودشته چند وکفندر اسم است انرا ☆ وقُثَم ابن عباس بن عبد المطلب صحابی است وهو معدول عن قائم

(قُثُوم) کصبور فراهم آورنده گرد آورد رجال را ومرد بسیار خیر

(قُثَام) کغلام نام کفتار ماده و واه وفیمت بسیار

(ع) (قَثَم له من المال قَثْمًا) بالفتح بیکبار مال بیکو وجید داد اورا ☆ وقَثَمَهُ) فراهم آورد مال بسیار را

(ك) (قَثَم قَثْمًا) بالفتح وقَثَامَةً) گرامه خاکستر گون شد

(س ك) (قَثِم قَثَمًا) بالفتح و قَثَمًا) محرکة پلیدی آلوده شد

(اقْتِثَام) انبوهی بر کسی از مال بسیار گرفتن وگامه آوردن و

ق ث و

(قَثْو) بالفتح کغیز ☆ ونیز قَثْو) گرد کردن مال وجز آن وخیار

یا درنگ خوردن والفعل من نصر

(قَثَا) بالفتح مقصور را خوردن چیزی که وقت خائیدن آواز باشد آمرا

(قَثْوِي) کسکری فراهم آمدگی

(اقْتِثَاء) مال وجز آن فراهم آوردن

ق ث ی

(قَثَى) بالفتح گرد کردن مال و جز آن را وخیار خوردن والفعل من ضرب

باب القاف وفصل الجيم

ق ج ج

(قَجْقَجَة) بازی است که آمرا عظم وضلع نیز نامند

باب القاف وفصل الحاء

ق ح ب

(قَحْب) بالفتح مرد کلان سال و سرفه زده

(قَحْبَة) بالتاء گنده پیر وسرفه زده وتباه حکم از زود وزناکار تباه کرد بدان جهت که بهانه سرفه فتح اشاره کند بحریف خود را یا آن لغت مولد است ویقال به قَحْبَةٌ ای مُعال

(قُحَاب) کغراب سرفه شتر واسپ و مردم

(سُعال قَحْبِيّ) بفتح سرفه سخت

(ان قَحَبَ الرجل قَحْبًا) بالفتح وقُحَابًا) کغراب سرفه زده گردید مرد وقَحْبَة) سخن گفت باد و (تَقْحِيب) سرفه زده گردیدن

ق ح ث

(ف) (قَحَثْتُ الشيء قَحْثًا) بالفتح آغاز کردم از آخر آن چیز

ق ح ر

(قَحْرَة مِن بَدَاهِ قَحْرَةً) پراگنده شود آزاد پریشان کرد

ق ح ح

(قُحّ) بالضم بے آمیغ از زفتی وجز آن ساده وبے آمیغ از هر چیزی یقال جَمَلٌ قُحٌّ وناقةٌ قُحَّةٌ وعربيةٌ قُحَّةٌ واعرابيٌّ قُحٌّ وعبدٌ قُحٌّ ای محض خالص درشت وجز آن از مردم وجز آن مجازیة پر مغز نارسیده

(رجل قُحَاح) کغراب مرد ساده بے آمیغ وقُحَاح لأمر اصل کار وخالص وبے آمیغ آن

(قَحِيح) کامیر لوے الآب خورد گے

وهو فوق العبّ والجرع

(قَحْقَحَة) کدحرجة گردیدن اولان در گلو وخنده کسی

(قَحْقَح) کهدهد استخوان گرد گرد بریدن وموضعی است

(قَرَبٌ قَحَاحٌ) بالفتح قربة سخت

(ان قَحَّ قُحُوحَةً) بالضم و قَحَاحَةً) بالفتح ساده ماند آمیغ گردید وفربه پر مغز شد

قَرَبٌ مُقَحَّحٌ) بکسر القاف قرب سخت

ق ح د

(ناقة قُحَدَة) بالفتح ماده بزرگ گوهان والاصل بکسر الحاء فسکنت تخفیفا مثل عشرة وعشرة

(قُحَدَة) محرکة بن کوهان یا کوهان بامیان تهیگاه آن

(قِحَاد) بالکسر واقحُد کافلس جمع (وبَعِيرٌ قَاحِدٌ) از اتباع است

(سَنَامٌ قُحَادَة) کثامة قبیلة است از ازد قبیلة است از قریش وقبیلة است از غطفان

(قُحَادِيّة) کسی از فارسان بنی یربوع است

(قُحَاد) کشداد مرد تنهایی برادر وپسر

(قُحَدُوَة) سپس سر قَاحِد جمع

(مَقْحَدَة) کمقعدة بن کوهان

(ناقةٌ مُقَحَّدٌ) بالکسر شتر ماده بزرگ کوهان مَقَاحِيد جمع

(ف) (قَحَدَ الجَمَلُ قُحُودًا) برآمد کوهان وے وبزرگ شد

(اقْحَاد) کوهان کردن وکوهان برآوردن

ق ح ذ م

(قَحْذَم) بالذال المعجمة کجعفر نام مردے

ق ح ر

(قَحْر) بالفتح پیر وفرتوت وشتر کلان سال که در آن اندک بقیهٔ توانائی باشد

(قُحُر) بالضم جمع ومؤنث ناب در شارف آید

(قَحَارَة) بالتاء یا آن لغت وی است

(قَحَارِيَة) بالضم وتخفیف التحتیه مختر کهن سال با بقیهٔ طاقت ومرد

کلان جثه خشمناک بسیار نوش کوتاه
قامت قُحُورَة (بالضم مثله
(القَحْر) کمر و محل شتر کان سال
ق ح ز
(قَحَاز) کغراب ریگ ریست گوسپند
راو سرفه شتر
(قاحِزات) آفتهای زمانه
قَحْزَم) کجزی کمان پرجهنده
(قَحَازَة) کرمانه دامی است که
بدان مرغان را شکار کنند
(ف قَحْزَحَ) (بالفتح برجست
بی آرامی کرد و قَحْزَحَ بالعَصَا)
زد اورا بچوبدستی و قَحْزَ بالرَّجُل
بر زمین انگند و قَحَزَ الرَّجُلُ
قُحُوزًا) مرده و ابر افتاد و قَحَزَ
السَّهْمُ) انداخت تیر پس پیش
روی وی افتاد و قَحَزَ الکَلْبُ
سَوْلِهِ قَحْزًا (بالفتح وقُحُوزًا وقَحَزَانًا
محرکة میز انداخت سگ
(وقَحِزَ) مجهولا باز گردانیده شد
(تَقْحِیز) زدن و پرجهانیدن
وداشت گفتن کلام را
(تَقَحُّز) سخن درشت و زشت
بر زبان راندن
ق ح ز ل
(قَحْزَلَة) کدحرجة چوب دستی و
نیز تَحْزَلَة) بر انگندن و زدن
ق ح ز م
(قَحْزَم) کجعفر نام مردے
(قَحْزَمَة) باز گردانیدن
(تَقَحْزُم فِی أَمْرِه) در امر و تحیت
دران
ق ح ز ن
(تَقَحُّزَنَة) (بالفتح چوبدستی یا چوب
دستی کنده (قَحَازِن) جمع
و نیز تَحْزَنَة) انگندن بزور یقال
ضَرَبَه فَتَحْزَنَه ای صرعه
(قُحْزُنَات) شمعیر های منذر
بن ماء السماء
(تَقَحْزُن) افتادن از بالای تا پی زده
کوب یقال ضَرَبَهُ حَتَّی تَقَحْزَنَ
ای سقط ووقع
ق ح ش
(اِقْحَاش) باز کاویدن یقال
لَا تَفْحَشَنَّهُ فَلَا تَظُنَّنَّ بَعْدَهُ هُوَ
أَمْلَا وَهٰذَا أَحَدٌ مَا جَاءَ عَلَى الْإِفْعَالِ
متعدیا وهو نادر
ق ح ص
(ف قَحَصَ بِرِجْلِهِ قَحْصًا)
بالفتح لگد زد و نیز قَحَصَ شتاب
گذشتن و خانه رو فتن بودویدن
سَبَقَنِی قَحْصًا ای عَدْوًا
(اِقْحَاص) دور گردانیدن از
چیزے کسی را
تَقْحِیص) دور کردن
ق ح ط
(قَحْط) بالفتح خشک سال ضرب
سخت
(قَحْطِی) بالفتح شوی بسیار
خوار لغة عراقیه
(قُحُط) بالضم گیاهی است
(عَامٌ قَحْطٌ) کتف سال سخت
طَوْبٌ قَحْطٌ کذلک
(عَامٌ قَحِیطٌ) کامیر سال نیک
هلاک و سخت وضرب قَحِیطٌ
و سخت (زَمَنٌ قَاحِطٌ روزگار
سخت فَوَاحِط جمع
(قَحْطَان بن عَامِر بن سَالِح
کسکران پدر قبیله است قَحْطَانِی
منسوب است بآن اَلْقَحَاطِی
بفتح الهمزة برغیر قیاس کذا لث
(مَقْحَط) کمنبر اسپ نوانا که بر فتن
مانده نگردد
(ف س قَحْطُ النَّعَامِ قُحُوطًا) خشک
بالفتح وبالتحریک قُحُوطًا خشک
گردید سال و باران ایستاد
باران وترے از هوا وکذا
قُحِطَ مَجْهُولًا
(س قَحْطُ النَّاسِ) قحط زده
گردیدند وکذا قُحِطُوا مجهولا
قلیلا
(قُحَاط) قحط زده گردیدن قوم
یقال قَحْطُ النَّاسِ وقَدْ قُحِطُوا
مجهولا قلیلا (وگاهیدن بے
انزال و خشک سال رسیدن قوم وقحط
رسانیدن در زمین وقحط ناک
گردانیدن یقال قَحَطَهُ اللهُ الْأَرْضَ
(تَقْحِیط) کشن دادن خربان
را
ق ح ط ب
(قَحْطَبَة) کدحرجة نام مردے
وحُسَیْن بن قَحْطَبَة خَلِیفَة)
محدث است ونیز قُحْطُبَة)
بر زمین انگندن وزدن یقال
قَحْطَبَهُ بِالسَّیْفِ ای عَلَاهُ
ق ح ط ر
(قَحْطَرَة) نزه کردن کمان را و
گائیدن زدن
ق ح ف
(قَحَف) بالفتح کاسه سر بریدن یا
شکستن یا زدن بر آن یا رسیدن
بر کاسه سر کسی و خوردن آنچه در
کاسه باشد و بیرون آوردن
آنچه در آوندست یا کشیدن
اشکنه وجز آنرا و گندم دانه
برباد کردن و بردن هرچه باشد
والفصل من فتح
(قِحْف) بالکسر کاسه سر و آنچه
شکسته وجدا گردد از کاسه سر و آنرا
قحف نخوانند تا که شکسته یا جدا
نگردد و ازان چیزے اَقْحَاف و
قُحُوف وقُحَفَة) بالتاء جمع و
قدح یا نیمه کاسه بزرگ چون
شکسته و رخنه دار گردد و کاسه چوبین
شبیه کاسه سر کمی نیمه قدح است
ویقال ماله قَدْحٌ وَلَا قِحْفٌ یعنی
نه کاسه چوبین دارد نه چوبین
یعنی او چیزی ندارد و کرانه سرین
وفی المثل هُوَ أَفْلَسُ مِنْ صَاحِبِ
قِحْفِ اِسْتِهِ یعنی او مسکین و بیچاره
مانده است وفی المثل مَا لَهُ بِالْقَحْفِ
رَأْسٍ وقتی گویند که خاموش کنند
کسی را به آوردن بلا و سختی بروے
یا آنکه او را زبون و تباه کرده یا او
آهنگ وحاجت وی بارداشته باشند
ونیز قِحْف) نیک نوشیدن
قُحَیْف بن عُمَیْر بن سُلَیْم
کزبیر ندی شاعر
(قُحُوف بالضم کطنبور یا
(قِحَاف) گتاب کاسه وفی المثل
الیَوْمَ قِحَافٌ وَغَدًا لِقَاحٌ ای
الشُّرْب بالقِحَاف یعنی امروز قناعت

است وفرد اسر شکستگی و نیز
(قَحَافٌ) سخت نوشیدن
(سَيْلٌ قُحَافٌ) کغراب توجیه که
همه را برد
(قُحَافَةٌ) بالتاء هرچه کمی بری
آزاد بنو قحافة) بطنی است
از مخضم وابو قحافة) عثمان بن
عامر صحابی والد صدیق رضی الله
عنه
(قاحف) خورنده و بیرون آورنده
تمامه آنچه در کاسه باشد قحف
بالضم جمع و باران سخت وباران
که ناگاه آید و همه چیز را برد
(عجاجة قحفاء) کصحراء کردباد
سخت که هرچیز را برد
(حقة) کمکنسه سکو که بدان
گندم و دانها بر باد دهند و صاف
و پاکیزه کنند
(رجل مقحوف) مرد کاسهٔ
سر بریده
(القحاف) سنگریزه در خانه فراهم
آورده و آن رخت خانه داشتن
(اقتحاف) خوردن تمامه آنچه
در کاسه باشد و بردن

ق ح ف ز

(قحفزة الكلام قحفزة) سخن درشت و سخت گفت اورا
(قحفزني المشي) شتاب رفت
و قحفزه الحقيبة) یکو و نرم
برگرود فاده را

ق ح ن ل ز

(قحفليز) کرنبیل کس زن

ق ح ل

(قحل) بالفتح پیر خشک اندام
و نیز پوست برا ستخوان خشک
شده قحل کقنف مثله
(قحال) کغراب بمارسے
گوسپندان را
(المحل کجرد حل پیر خشک
اندام بد حال و پیر سال خورده
(ف) (قحل قحولا) بر استخوان
خشک شد پوست او وکذا قحل
قحولا مجهولا
(س) (قحل قحلا) بالفتح و کرک
خشک گردید پوست بر استخوان
وے و خشک اندام شد
قحل الشيخ كذالك
(القحال) پوست بر استخوان
خشک گردانیدن و نزار و خشک
اندام ساختن
(مقاحلة) بهم چسپیدن و لاغر
گرفتن چیزے را
(منقحل) مرد خشک اندام بد
حال
(تقحل) پوست بر استخوان خشک
گردیدن و خشک اندام گشتن

ق ح ل ز

(قحلزة) رفتار مرد کوتاه بالا و
نیز قحلزة) درشت آوردن سخن
را و درشتی کردن در سخن
(تقحلز) بر زمین افتادن از
بیتا بی يقال ظربه يتقحلز اى
الجدال

ق ح م

(قحم) بالفتح پیر نیک قوت قحمة
بالتاء مؤنث و تام مردے و نیز
(قحمة) شهریست بیمن
(قحمة) بالضم ہلاکت جاے
و تنگ سال سخت و خشک سال و
نیز قحمة) ناگہان بے اندیشه
در آمدگی در کارے
(قحم الطريق) کصرد و شوار یہاے
راه و قحم الشهر) سه شب
پسین ماه
(قحامة) کسحابة کلان سال قحومة
بالضم مثله و بهرد و اسم مصدر ست
بدون فعل
(قحوم) کصبور پیر فرتوت و
(قحالة قحوم) چرغ زرد روان
(اسود قاحم) سخت سیاه
(قحمة) سرماے سخت
(مقحام) بالکسر کشن که بسوی ناقه
رود بے آنکه رها کننده اورا
(ن) (قحم في الامر قحوما)
خویشتن را بناگاه در کارے افگنده
بے اندیشه
(ف) (قحم المفاوز قحما) بیابان
نوردید و قحم اليه) نزدیک
او رسید
(مقحم) مکرم است والبعير
الذى ربع وبقى فى سنه واحدة
فيقع مناعلى اس ونيز مقحم)
عربی که درو شت لشو دنما
یافته
(اقحم اهل البادية اقحاما)
مجهولا محط زده کردیده در زمین
یا کشت و علف در آمدند و نیز
(اقحام) ناگاه کسی را در کارے
افگندن بی اندیشه و در افگندن
بسختی يقال اقحم فرسه النهر
(تقحيم) بی اندیشه در آوردن
کسی را در کاری و چیزی را در چیزی
و بهر دی انداختن اسپ سوار را
(تقحمت الفرس به) سرکون
افگند اسپ اورا
(اقتحام) بی اندیشه در کارے
در آمدن و بسختی در افتادن و منه
قوله تعالى فلا اقتحم العقبة اى
ما دخلها) و خرد و خاشاک مردن کسی را
و فرو شدن ستاره و بر ناقه جستن
کشن بے آنکه رها کنند و اورا بقال
اقتحم الفحل الشول اذا هجمها من
غير ان يرسل فيها) و ناگاه در آمدن
بجائے
(اقتحام) بی اندیشه در کارے در
آمدن و بسختی در افتادن

ق ح و

(القحوان) بضم الهمزه والحاء
با و دو قحوان بالضم مثله قاحى
بحذف الالف والنون والكاح جمع
(قحي) مصغران و نیز اقاحى
الامر) اول کار
(القحوانة) بالتاء موضعی است
نزدیک مکه جاے بشام و جاى
میان بصره و بناج
(مقحاة) بالفتح بیل
(دواء مقحو) مکدر عود اروی
با بونه آمیخته مقحى) کمری مثله
(ن) (قحا المال قحوا) گرفت
آنرا
(اقتحاء) مال گرفتن

باب القاف وفصل الخاء

ق خ ز

(قَخَزَ) بالفتح زدن چیزی خشک را برچیزے خشک زدن والفعل من فتح

ق خ ز

(قَخَزَةٌ) بالفتح چیزے خشک را بچیزے خشک زدن والفعل من فتح

ق خ م

(قَيْخَمٌ) کمیدر بلند مرتفع

(قَيْخَمَانُ) کزعفران بزرگ ومعظم قوم کہ بررای وی تکیہ کنند

ق خ ی

(تَقْخِيَةٌ) آب بینی برشتی

انه لحسن يقال فى تقيحية اى تخمخع تخمخعا قبيحا

ج

باب القاف وفصل الدال

ق د ء

(قِدَاءٌ) بالکسر علی فعلو بدغذا ودشخوارخوی ودرشت کوتاہ بالا وبزرگ سرحقیر چشہ ہ عزو بیباک وکوتاہ گردن سخت سروسبک وسخت قِدَاءٌ وقَدَاءَةٌ وقُدُوءَةٌ ای سریع وقَدُوءٌ وقَدُوءَةٌ مثله فى الكل والاكثر مايوصف به الجمل والموصوف بالهاء يقال جَمَلٌ قِدَاءٌ وقَدَاءَةٌ وقُدُوءَةٌ وناقة قِدَاءٌ وقَدَاءَةٌ وقُدُوءَةٌ ای سریع وقَدُوءٌ وقُدُوءَةٌ تربتر

ق د ح

(قَدَحَهُ) بالفتح یکبار بستیزن

برآتش زدومنه لوشاء الله لجعل الناس قدحة ظالمة كما جعل لهم قدحة نور

(قَدْحٌ) بالکسر تبر تمام ناتراشیدہ

برویکان نانہادہ وتیر تمام قِدَاحٌ بالکسر وأَقْدُحٌ وأَقَادِيحُ جمع و اپسی است مرغنی را

(وَقِدْحَةٌ) بالکسر آتش برآوردن

ازآتش زدن واندیشیدگی کاراسم است اقداح رادرہردو

(قُدْحَةٌ) بالضم یک کلیز ازشوربا وجزآن يقال اَعْطَانِى قُدْحَةً مِنَ الْمَرَقِ ای غُرْفَةً منه

(قَدَحٌ) محرکہ کاسہ کہ دوکس را سیرگرداند یا عام است أَقْدَاحٌ جمع

(أَقْدَحُ) کمس

(قَدُوحٌ) کصبور کس ودکی

(قَدُوحٌ) چاہ کہ بدست آب اندوی برگرفتہ شود

(قِدَاحَةٌ) بالکسر کاسہ گری

(قَادِحٌ) کصاحب کبودی خوردکی دندان ودرخت وشکاف درچوب

(قَادِحَةٌ) کرم دندان وچوب خوار

(قَدِيحٌ) کامیر شوربا یا آنچہ کدبن دیک ماند از خوردنی وبرداشتن آن بکلیز دسوار گردد

(قَدَّاحٌ) کشدا دکاسہ گرآہن چقماق وسنگ یاچوب آتش زنہ

ونیز (قَدَّاحٌ) طراوت گیاہ تازہ ونو بادہای تازہ ازگیاہ ہست موضعی است دربیاربنی تمیم

(قَدَّاحَةٌ) کہانہ سنگ یاچوب آتش زنہ

(ذُومُقَيْدِحَانَ) ملکی است از ملوک یمن

(مِقْدَحٌ) کمستہ آہن چقماق

(مِقْدَحَةٌ) مشلہ وکلیز

(مِقْدَاحٌ) کمحراب آہن چقماق

(ف) (أَقْدَحَ فِيهِ قَدْحًا) بالفتح طعن کرد درنسبت وی یاعام است

وقَدَحَ فِى الْقِدْحِ) شکاف کرد

درتیر بہ بن پیکان وقَدَحَ بِالزَّنْدِ) آتش برآورد ازآتش زنہ وچقماق

زود برآتش زدن تاآتش دہد

وقَدَحَ الْمَرَقَ) بکلیز برداشت شوربا رادیزقَدْحٌ) فرورفتن چشم درمغاک وخوردن کرم دندان وچوب راوآب تباہ شدہ از

چشم بیرون کردن وفرورفتن آب چشمہ وچشم

(تَقْدِيحٌ) لاغرگردانیدن اسپ راوفرورفتن چشم درمغاک

(اِقْتِدَاحٌ) شوربا بکلیز برگرفتن واندیشیدن کاربرادبچقماق زدن آتش زنہ تاآتش دہد

ق د ح

(قَيْدَحُودٌ) کحیدرون مرد بد خوے

(قَدْمَحُورٌ) کجرد حل پیش آمدہ وتعرض کنندہ مردمانرا

(يقال ذَهَبُوا يَقْذَحُرَّةَ) بالکسر وشد الدال المفتوحة سنونکذا يَقَنْذَحُرَّةَ بسکون النون وتخفیف الدال یعنی بجائے رفتند کہ تاانجا دست کسی نرسد وکسی برآنہا قادر نشود

(اِقْدَحَرَّ اِقْدِحْرَارًا) آمادۂ بدی وجنگ ودشنام دادن شد

ق د ح س

(قَدَاحِسُ) کعلابط مرد ولاور وبدخوی بیباک وغیرہ پیشہ

ق د د

(قَدَّ) بالفتح درازازہرچیزے ویوست بزغالہ وفی المثل مَا يَجْعَلُ قَدَّ اُذُنِهِ كَذَا اى اى شئ يجعل ذلك على ان تجعل امرك الصغير عظيما

ودرحق شخصی گویند کہ ازطور خودتجاوز کند وانکہ چیز حقیر را بچیزے خطیر قیاس کند وتازیانہ ومنه الحديث لقاب قوس احدكم وموضع قِدَّ فى الجنة خير من الدنيا ومافيها) وقدر واندازہ بالاوقامت مرد وتقطیع وی واعتدال آن أَقِدَّ وقِلَادٌ وأَقِدَّةٌ وقُدُودٌ جمع يقال قَدَّ فُلَانٍ قَدَّ السَّيْفِ ونیز قَدَّ) بدراز ازبن بریدن

قبیلہ واطلاق نام چیزے رایقال قَدَدْتُ السَّيْرَ وغيره) وبریدن مسافت وبیابان وبریدن سخن را والفعل من نصر ودرد گفتن بکسر شدن يقال قَدَّ الرَّجُلُ مَحْمَلَهُ اى اصاب القَدَّ وقَدَّدَ بالتخفيف بدرستی وہی حرفیہ واسمیتہ فالاسمية على وجهين اسم فعل مرادف لكفى تقول قَدْنِى درهم وقَدْ زَيْدًا دِرْهَمٌ اى يكفنى واسم مرادف حسب وتستعمل مبنية على السكون غالبا تقول قَدْنِيَ درهم ومعربة تقدر بِيَدِ درهم بالرفع اى

حَسْبُهُ والحرفية مختصة بالفعل المتصرف الخبري المثبت المجرد من جازم وناصب وحرف تنفيس وبطاسته معان التوقع كقولك قد يقدم الغائب الذي ينتظر قدومه وتقريب الماضي من الحال نحو قد قام زيد والتحقيق نحو قد افلح من زكاها والنفي نحو قد كنت في خير فقعرفه ينصب تعرف التقليل نحو قد يصدق الكذوب والتكثير نحو قد ترك القرن مصفرا انامله واذا سئيت بها قلت قد بالتخفيف كيد ودم ونحوها

(قِدّ) بالكسر ظرف است چرمین ومنه ماله هِدٌّ ولا قِدٌّ اي انا من جلد او اناء من خشب فما زيادته ودوال از پوست ناپیراسته

(قِدَدٌ) جمع

(قِدَّة) بالتاء ودال واهي يتقطع من القِدِّ ورويش وراه وآلی است مرکلاب راو بخفف وگروهی ازمردم که هریک برراهی ودرشتی وغریبی باشد ومنه قوله تعالى كنا طرائق قِدَدًا اي فرقا فكل مختلفة هواها

(قُدّ) بالضم ماهی است دریائی

(قُدَاد) کسحاب خارپشت و کلاکموش

(قُدَاد) کغراب درد شکم وقُدَاد بن ثعلبة بن معاوية از قبیله بجیله است

(قَدِيد) کامیر گوشت کفانیده پاره کرده پاگوشت بدراز ابریده خشک کرده وجامه کهنه

(قَدِيد) کزبیر کلیم کوچک خط دار ونام مردی ووادی است وموضعی است ونام اسپ قیس خاضری وآلی است بمجاز

(قَدِيدِيُّون) ولا تضم پی روان لشکر از اهل حرفه مانند باره دوزو سیطار وکاسه گر وآهن گرودرزی ومانند آن

(قِدْ قِدَا) کزبرج کوهی است که سنگ خوب دارد واز آن دیگها سازند

(قُدُ قُدَا) بالضم ويفتح موضعی است

(قَيْدُود) بالفتح ماده شتر دراز پشت

(قَيَادِيد) جمع

(مَقَدّ) بالفتح راه وبیابان همواروجای مستوی وبرابر وهی است باردن که می رابوی نسبت کنند

(مِقَدّ) بالكسر وفتح القاف آهن که بدان پوست تراشند

(مِقْدَاد بن عَمْرو بن اَسْوَد) بالكسر صحابی است بدری قدیم الاسلام وهوابوسعید مقداد بن عمرو بن ثعلبة بن مالك بن ربيعة ومقداد حليف عبد يغوث زهری بود بدان جهت آنرا زهری هم گویند پدرش عمرو حليف كندة لهذا كندی نامندش وانما سمي ابن الاسود لانه كان خليفة الاسود بن عبد يغوث في بحره وقيل بل كان عبد الله تبناه قال عبد الله ولا اول الا صح وقال والصحيح انه بهراني من بهرا بن عمرو بن الحاف بن قضاعة

(تَقَدِّيد) بدراز شگافتن واز بن بریدن

(تَقَدُّد) شگافته شدن وبریده گردیدن ومختلف ومتفرق شدن قوم وخشک شدن هرخیری وپاره شدن جامه وبهزال درآمدن ناقه یا لاغر بود فربه شدن گرفت

(اِقْتِدَاد) ازبن بریدن وبدراز شگافتن ونیکو اندیشیدن کار و وجدا ومتاز کردن آن

(اِنْقِدَاد) بریده شدن وشگافته گردیدن

(اِسْتِقْدَاد) پیوسته بودن بر کارے وبریک وتیره بودن شتران وبرابر وهموار شدن چیزے

ق د ر

(قَدْر) بالفتح اندازه چیزے و میانه بالان ومیانه زین وسرشانه وتوانائی وتوانگری وفراخی

(قُدْر) بالكسر دیگ مؤنث است ومذکر آید کذا فی قُدُود) بالضم جمع

(قُدَيْر) مصغران بدون ما بر خلاف قیاس

(قُدْرَة) بالضم توانائی وذو قُدْرَة) توانگر

(قَدْر) محرکه فرمان وحکم واندازه کرده خدائے بر بنده از حکم واندازه چیزے ويضم وتوانائی

(اَقْدَار) جمع

(قَدَرَة) محرکه شیشه خورد ويقال كم قَدَرَة نخلك يعني چه مقدار خرمان بنان است ويقال غرس على القَدَرَة وهي ان يغرس

(قَدَر) بالكسر اندازه چیزے وتوانائی

(ض ن قَدَرَ الله ذلك عليه قَدْرًا) بالفتح والتحريك اندازه کرد خدای وفرمان داد وقَدَرْتُ على حذا معلوم بين كل الخلتين

(قَدَرِيَّة) منسوبا منكران قَدَر خدای تعالی

(قَدِير) کامیر توانا وپخته ودیک

(قَدَاد) کسحاب موضعی است

(قَدَاد) کغراب مرد میانه و باورچی وشترکش ودیگ وخوان سالار وقُدَاد ابن سالف) پی کن ناقه صالح علیه السلام وقداد) ابن عمرو بن ضبيعة مهتر ورئيس بنی ربيعه ومار بزرگ

(قَادِر) توانا ودور دیگ پخته

بِتْنَا لَيْلَةً قَادِرَةً) یعنی نرم و آسان بسر کردن این ارضك واهض فلان ليلة قادرة

(اَقْدَر) کاحمر کوتاه گردن پست قدو اسپ که پالش بکار دست افتد در رفتار یا اسپ که بر جای سزاوار بیند از وپرا یا پا بهایش اندوست درگذرد

(قَدْرَاء) کصحراء کوش میانه و نیز بنو قَدْرَاء) چیزهای آسان وسهل

(قَيْدَار) بالفتح نام مردے

(مَقْدُرَة) مثلثة الدال توانائی وذو مَقْدُرَة) توانگر والمصدر بمعنى القضاء والقدر ضد ليس الا بفتح الدال

(مِقْدَار) بالكسر اندازه چیزے و توانائی

(اِقْتِدَار) بالفتح والتحريك اندازه کرد خدای وفرمان داد وقَدَرْتُ

(الثوب) اندازه نمودم آنرا و فی الحدیث اذا رأیتم علیکم الهلال فاقدروا له ای اتموا ثلثین یوما و قدر (اللحم) پخت گوشت را و نیز قدر تنگ نمودن و بزرگ داشتن و بزرگی صفت کردن منه قوله تعالی وما قدروا الله حق قدره و اندازه کردن چیزی را بر چیزی (ض س ن) قدرا بالفتح و قدرة بالضم و مقدرة بالفتح مثلثة الدال و بفتحتین یا بکسر و قدارا کسحاب و قدارة بالتاء و قدورة بضمها و قدرها بالکسر تواست و منه قولهم المقدرة تذهب الخفیضة و قدر علیه قادر شد بران (ض) قدرا همر قدرا بالفتح بایان کار نگریست قدرته قدارة کسحابة آماده ساختم وه قدش معین کردم (س) قدر قدارا همر کة کوتاه کردن گردید (افتعل) توانا گردانیدن یقال اقدره الله علیه (قدره علیه وله تقدیرا) اندازه نمود انچیز را بروی و فرمان داد (وقدر الرزق) بخش کرد انرا و نیز (تقدیر) تنگ نمودن و نیز رشیدن و فکر نمودن در برابر کردن کاری و قدر به) گردانیدن کسی را (ر مقادرة) بفتح الدال هر تنگ (مقادرة) اندازه کردن چیزی بر چیزی و کردن کاری مانند کار دیگر (تقدر) آماده شدن (مقتدر) بکسر الدال دیگ پزد میانه از هر چیزی و لقب جعفر بن معتضد (اقتدار) توانستن و در دیگ پختن چیز پرا (استقدار) توانائی خواستن و تقدیر کردن خواستن یقال استقدر الله خیرا (انقدار) موافق شدن باندازه (انقدر الثوب فانقدر) یقال قدرت الثوب فانقدر

ق د س

(قدس بالضم وبضمتین) پاکی اسم است و بیت المقدس و کوهی است بزرگ بجدیان بضم است فقط و نام جبریل علیه السلام (روح القدس مثلثة وخظیرة القدس) مثلثة القدس اسود و (قدس کالبیض) دو کوه است و نیز (قدس) پاک شدن (ف نصر من نصر) (قدس) محرکة بیکان بادسته و شهریست نزدیک حمص بحیرة (قدس) منسوب بوی (قدس) کصرد کاسهٔ خرد در شیشه (عمر قداس) کگلاب مثله (قدیس) کامیر شیر تازه یا عام است (قدیسة) بجهینه نخستر بیع مادر عبد الرحمن بن ابراهیم بن زیاد بن سهیل بن عبد الرحمن بن عوف است

(قداس) کغراب استوار و سطبر از شرف و نیز قداس غوزه نقره شبیه مرواریدو سنگ که برجای ریزش آب در حوض برپا سازند و قد بفتح مشدد و یا سنگ که در حوض شتر اندازند و آب را بدان اندازه نموده بخش نمایند و حسین بن قداس) محدث است (قدوس) کصبور پیش آینده یقال لهو قدوس بالسین ای قدوم (قارس) کشتی بزرگ وجزیره است در اندلس و قصبه در بحرات (قادسیة) شوبادهی است نزدیک کوفه مر بها ابراهیم علیه السلام فوجد عجوزا فغسلت راسه فقال قدست من ارض فسمیت بالقادسیه ودعا لها ان تکون محلة الحاج (قدوس) بالضم وشد الدال المضمومة پاک ومبارک و نامی از نامهای باریتعالی است وبفتح وکل فعول مفتوح غیر قدوس و سبوح وذروح وقدوح فبالضم وبفتحن (قیداس) بالفتح از اعلام است (بیت المقدس) کمجلس بمعنی بیت المقدس کمعظم (مقداس) بالکسر از اعلام است (مقدس) کمحدث راهب (بیت المقدس) کمعظم نام مسجد شام مقدسی منسوب بوی

(تقدیس) پاکیزه کردن و پاکی منسوب نمودن اهل مقدسة نعت است از ان (تقدس) پاک شد

ق د ع

(قدعة) بالکسر شاخ کچه خرد (فرس قدع) کگتف اسپ بد چشم ترسناک وماء قدع آب شور که نوشیده نشود و رجل قدع) مرد بسیار کریه و زاری (امرأة قدعة) کفرحة زن کم سخن شرمگین (قدوح) کصبور بازایستاده از بانگ وفریاد واسپ که حاجت آید او را بعنان زدن تا باز ایستد و ریزان برچیزی و مردخواهر راننده و ترک داده (مقدعة) کمکنسة چوب دستی (مقدوع) بازایستاده از آواز (ف) قدعه قدعا) بالفتح بازداشت او را و نیز قدع) لگام بازکشیدن اسپ را عنان زدن آنرا و گذاشتن و نیز درخشتن بینی کش را و بزرا باکش غیر کریم روا دارند ومنه فحل لا یقدع ای لا یضرب انفه وهو کریم والدک نمک نوشیدن یقال قدع من هذا الشراب ای شربه قطعا قطعا (س) قدحت عینه قدحا) محرکة سست گردید چشم و بینائی او و نیز قدع) نزدیک شدن سال یقال قدعت الخمسون ای دنت) وکم سخن و شرمگین گردیدن

زن دبد چشم شدن اسپ
(اِقْدَاع) باز داشتن
(شَیْءٌ مُقَدَّعٌ) کمعظم چیز
لئیم دار
(تَقَدَّعَ لَهُ بِالشَّرِّ) آمادهٔ بدی
گشت
(تَقَادُع) در پی یکدیگر شتافتن
در چیزے و جوش جوق در افتادن
در آن کوئی ہر کی پیشی مے جوید
بر صاحب خود و بہمدیگر یازا باز داشتن
و بپایی مردن قوم و نیزه زدن
یک دیگر را و فی الحدیث یُحَلُّ
النّاس علی الصراط یوم القیمة
فیتقادعون بهم حتی بنجیا الصراط
تقادع الفراش فی النار
(اِنْقِدَاع) باز ایستادن

ق د ف

(قَدَف) بالفتح بن شاخ خرما
بن کہ اطراف شاخش بریده باشند
و نیز (قَدْف) آب شاشیدن و ریختن
و بہشت گرفتن آب از حوض یا بہشت
گرفتن چیز بران
(قُدَاف) کعراب کاسهٔ بزرگ
و سبوی سفالینه

ق د ل

(قَدَوْبَل) کرنجبیل بزرگ سر

ق د م

(قَدَم) بالفتح جامهٔ است سرخ
(قِدَم) بالکسر پینکی یقال قِدَمًا
کان کذا و هو اسم من القدم
جُعِلَ اسمًا من اسماء الزمان
(قُدُم) بالضم و ضمتین دلیر
(قُدُمَة) بالضم پیشی در کار و
دلیری اسم مصدر است و بمعنی واثر
چیزی و نیز (قَدَمَة) خرامیدن و
خرامیدگی
(قَدَم) محرکه پیشی در کار و انکه او را
مرتبه باشد در خیر و نیکوئی
(قَدَمَة) موئث و پیش پای موئث
آید (اَقْدَام) جمع پای واثر یقال
لِفلانٍ قَدَمٌ صِدْقٍ ای قَدَمَةٌ حَسَنَةٌ
و دلیر یقال رجلٌ قَدَمٌ و امرأةٌ قَدَمٌ
و رجالٌ قُدُمٌ و نساءٌ قَدَمٌ و هم یَرُدُّونَ
الْقَدَمَ ایصًا و الحدیث حتی
یَضَعَ ربّ العزة فیها
قَدَمَه یعنی
در آورد خدائے تعالی بدان را در
دوزخ و فی الحدیث قَدَّمَ اللهُ للنارِ کما
اَنَّ الاَخْبارَ قَدَّمَهُ الی الجنة او و
ضع القدم مثل للردع و القمع
یا ایتها امرأ یکفها عن طلب المزید
و نیز قَدَم قبیله است و موضعی نیز
ذُو اَقْدَام کوهے است
(قَدِمَة) محرکه نسوبا نوعے از
پوست سرخ
(قُدُم) بضمتین پیش پیش رفتگی
قُدُمِیَّة منسوبه مثل یقال فلانٌ
یمشی القدم و القُدُمِیَّة و مضی
قُدُمًا ای تقدّم و لم یَثْنِ
(قِدَم) گفتن نیک مبارزود دلاور
بسیار پیش در آینده و در حرب
و جز آن و سنگستان نیک درشت
(قَدِمَة) بالتاء مثله
(قَدَم) کعنب پیشی در کار و دیر
شکی ضد حدوث
(قُدَم) کزفر قبیله است بمین و
موضعی است ثوبٌ قُدَمِیٌّ
منسوب بسوے آن
(قَدِیم) کامیر دیرینه قُدَامَاه
و قُدَاة بالضم قصور او قدائم
جمع
(قَدَامِر) کقطام اسپ عروة بن سلمان
عبدی و اسپ عبد الله بن عجلان
نهدی و ماده سگی
(قُدَام) کغراب دیرینه
(قُدَامَة) بن خنظلة کثمامة
و قُدَامَة بن عبد الله و قُدَامَةُ
بن مالک و قُدَامَة بن مظعون
و قُدَامَة بن لحمان صحابیان اند
(قَدُوم) کصبور نیک مبارزود دلیر
و بسیار پیش در آینده و تیشه و
پوست قَدَائم و قُدُم کتب جمع
و وهی است بجلب و جای بنعمان
و کوهے بمدینه و پشته بسرات و
موضعی است که در آن ابراهیم علیه
السلام ختنه کرده و تشدد دالله و
پشته است در کوهے ببلا دوس
و قلعهٔ بیمن
(قَدُومَة) بالتاء پشته است
(قَادِم) از سفر باز آینده قُدُم
کمنع و قَدَّام کرنا جمع و قَادِم
الإنسان سر مردم قَوَادِم جمع
و قَادِمُ الرَّجُلِ مقدم پلان
و از اعلام است و قرنی و نیز
(قَادِمَان) دو پستان پیش پیش سران
(قَادِمَة) آلی است مر بنی ضبه را
و مقدم پالان و پر دراز بال مرغ
قَوَادِم و (قُدَامَى) کجاری جمع
و هی اربع او عشر ریشات فی کل جناح
(وَقَادِمَتَان) دو پستان
پیش ماد کان و قَادِمَةُ الْجَیْش
پیشک لشکر
(اَقْدَام) شیر بیشه
(قُدَّام) کرنا پیش خلاف اردو قد
یُذکر و قُدَّامَ یَدَیْهِ و قُدَّامَ یَدَیْهِ و
قُدَّامَهُ) مصغران شود اشتر
کشن در سر آمد مردم در شرف و
بادشاه و بهتر قوم قَدَّام) کشداد
مثله فی الثلث
(قَدِیم) کسکیت بادشاه و سردار
و سر آمد مردم در شرف
(قُدَامَى الجیش) کجاری پیشک
لشکر
(قُدُمَى) بالفتح مقصور اجاے
است در بیره یا در بابل
(قَیْدُومُ الشیء) بالفتح روی
چیز و صدر آن قَیْدَامُ الشیء
کذلک و قَیْدُومُ الجبل بینی
کوه پیش برآمده و نیز قَیْدُومٌ
و قَیْدَامٌ) پیش
(تُقْدُمَة) بالضم پیش رفتگی در
حرب یقال هو بمضی التُّقْدُمَة
(تُقْدُمِیَّة) بضم التاء و الدال
و مشدد الیاء پیش پیش رفتگی
اسم است تقدم را یَقْدُمِیَّة
بالتحتیة مثله یقال مضی القوم
التُّقْدُمِیَّة و الیَقْدُمِیَّة ای
امامَ امامَ
(یَقْدُم) کیکرم بالتحتیة نام مردی
(مِقْدَام) بالکسر نیک مبارزو
بسیار پیش در آینده و دلاور و مِقْدَمَة
بالتاء مثله فی الکل و خرما بنے

است ومقدام) ابن معدیکرب صحابی است ونام مردی
(ن) قَدَمَ الْقَوْمَ قَدْمًا) بالفتح والضم وقُدُومًا پیش در آمد قوم را منه قوله تعالی یَقْدُمُ قَوْمَهُ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ
(ن س) قَدَمَ فلانٌ قَدْمًا) بسیار پیشی نمود
(ك) قَدَمَ قَدَامَةً) کسما بته وقَدَمًا) کعنت دیر پس گشت
(س) قَدِمَ من سَفَرِهِ قُدُومًا وقِدَمًا مَانًا) بالکسر ومقدما کمقعد از سفر باز آمد ویقال ورد ت مَقْدَمَ الحاج بجعله ظرفا وهو مصدر ای وقت مقدم الحاج
(مُقْدِمُ الْعَیْنِ) کمحسن کج چشم ومُؤَخَّرُهَا دنباله آن ومُقَدَّمُ الْوَجْهِ) آنچه پیش باشد از روی مَقَادِیمُ جمع ومُقْدِمُ الرَّحْلِ) چوب پیش پالان مُقَدِّمَةٌ بالتاء مثله وازا علام است
تَقْدِیمٌ پیش در آمدن منه قوله تعالی لَا تُقَدِّمُوا بَیْنَ یَدَیِ اللّٰهِ و رَسُولِهِ) پیش فرستادن کسی را وسوگند خوردن یقال قدمت یمینا ودلیر گردانیدن
(تَقَدَّمَ لِیَدِهِ فِی کَذَا) فرمود ما وصیت کرد او را در آن ونیز
(تَقَدُّمٌ) پیش آمدن وبسیار پیشی نمودن وداستان در نهادن
(تَقَادُمٌ) دیرینه شدن
(اِسْتِقْدَامٌ) پیش در آمدن ودلیری کردن در پیش شدن خواستن

ق د م س

(قُدْمُوسٌ) کعصفور دیرینه وبادشاه بزرگ وشتر بزرگ
(قَدَامِیسُ) جمع
(قُدْمُوسَةٌ) بالتاء سنگ بزرگ وزن کلان حبشه

ق د ن

(قَدُنَ) بالفتح بستد آمدن چیزی وبسند
(قَدُنٌ وَنِیلٌ) موضعی است بلا در روم

ق د و

(قُدْوَةٌ مثلثة پیشوا قِدَةٌ کعدة مثله یقال فُلَانٌ قُدْوَةٌ یُقْتَدَی بِهِ وراه مسلوک
(قِدْوٌ) بالکسر اصل که ازان شاخها بر آید
(قَدَاةٌ) بالفتح بوی خوش دیگ یقال شممت قَدَاةَ الْقِدْرِ
(طَعَامٌ قَدٍ) گشنه بمعنی طعام قدی است قِدْرٌ قِدْیَةٌ) دیگ خوشبوی ناک
طَعَامٌ قَدِیٌّ) کامیر طعام خوش مزه وخوشبوی
(مَا أَقْدَاهُ) چه خوشبوی وخوش مزه است آن یقال مَا أَقْدَی طَعَامَ فُلَانٍ
(قَدْوِی) کسکری استقامت ولَا یُنَادِیهِ لِعَدَاوَةٍ
(مُتَقَدِّمٌ للفاعل شیر بیشه و شرامنده بناز

باب القاف فصل الذال

ق ذ ح

(مُقَاذَحَةٌ) دشنام دادن یکدیگر را
(تَقَذَّحَ لَهُ بِشَرٍّ) بدی بر انگیخت بروے

ق ذ ح ر

(قَبْذَحُورٌ قید حر بهلا است در جمیع لغات ومعانی
(مُقَذْحِرٌ) کمقشعر مرد آماده ودشنام دهندی را که پوسته عقشناک

ق د ی

(قِدْیَةٌ) بالکسر روش یقال خذ فی هِدْیَتِکَ وقِدْیَتِکَ ای فِیمَا کُنْتَ فیه
(قَدَةٌ) محرکة نوعی ازمار قَدَاتٌ جمع
(قِدِیٌّ) بکسر القاف اندازه یقال هذا قِدِیُّ رُمْحٍ ای قدره
(قَدِیَّةٌ) کغنیة هدیه
(قَادِیَةٌ) گروه اندک قَوَادٍ) جمع یقال اِنَّمَا نَحْنُ قَادِیَةٌ من النَّاس
(قِنْدَاوَةٌ) فی ق د ء
(ض) قَدَتْ قَادِیَةٌ قَدْیًا) بالفتح آمدن قومی قحط زده از بیابان
وقَدَتِ الْفَرَسُ قَدْیًا وَقَدًا) محرکة شتافت وقَدَی اللَّحْمُ خوشبوی وبامزه شد
(مُقَادَاةٌ) برابری کردن ومعاضه خوردن یقال لَا یُنَادِیهِ لِعَدَاوَةٍ أَیْ لَا یُعَادِیهِ
(مُتَقَدِّیٌ للفاعل شیر بیشه و شرامنده بناز

دینی برباد شد

ق ذ ح م

(قَذَحَمَةٌ) کقمطرة پوشیدگی و پرده
وفی المثل هَتَرَحَتْ بِقِذَحُمَةٍ
ای وَضَحَتِ القِصَّةُ بعد التباس
وتقدم فی ج د د

ق ذ ذ

(قَذَّ) بالفتح پرتیر چیپانیدن و
کنارهائی پر بر تیر و گرد و هموار
ساختن آنرا و سنگ و کلوخ و مانند
آن انداختن و بر پس دو گوش
زدن و افعل من نصر
(قُذَّةٌ) بالضم پر تیر قُذَذ کصرد
جمع و کیک قُذَذ کصرد و شاقذان
بالکسر جمع و کرانه فرج زن و
هما قُذَّتان) و گوش مردم و گوش
اسپ و کلمه است که کودکان در لعب
گویند یقولون لعبنا شعار قُذَّةٌ
قُذَّةٌ وَقُذَّانَ قُذَّان) ممنوعات
(قُذَاذَةٌ) کثامة تراشه زر و سیم و
جز آن
(قُذَاذات) آنچه از بریدن بر افتد
از پر مرغ و جز آن
(قولهم مَا بِهَا قَاذُوذٌ وَلَا فَاذُوذٌ)
یعنی او دلاور است می کشد هر کرا
می بیند
(اَقَذّ) تیر با پر و تیر بے پر و هموار
تراشیده بلی نعم قُذٌّ بالضم جمع
(قِذَاذ) جمع الجمع و چیزے اندک یا
مال و قوم هم مَالُهُ وَقَوْمُهُ قِذَاذٌ وَقُذَاذٌ
(قُذَاذَانٌ) بالضم سپیدے سر و کرانه
سر یا موی آن و پیری یا سپیدی
مال مرغ و ممنوعة کلمة تکون کودکان

وقت بازی گویند
(مُقَذَّفٌ) بفتح المیم والکاف پس
دو گوش و منتهای رو نید نگاه موئی
پس سر و موضعے است
(مِقَذٌّ) بالکسر افزار پر بریدن و
کارد پر تراش یا عام است
(مَقْذُوذٌ) آراسته
(مَقْذُوذَةٌ) گوش کرد کانها
بر تیر بر یا
(اِقْذَاذٌ) پر در تیر چیپانیدن
(مُقَذَّذٌ) کمعظم آراسته و پیراسته
بریده موئی و مرد سبک پیکر و هر چیز
هموار و لطیف
(مُقَذَّذَةٌ) بالتاء گوش کرد و
(اِمْرَأَةٌ مُقَذَّذَةٌ وَمُزَنَّمَةٌ) ای
لیست بطویلة
(تَقَذَّذَ فِی الْجَبَلِ) برآمد بر
کوه و تَقَذَّذَ فِی الرَّکِیَّةِ
در افتاد در چاه و برد
وتَقَذْقَذَ الرَّجُلُ خود را ی گشت

ق ذ ر

(قَذَرٌ) بالفتح پلید قَذِر کفلس
و رجل وجمل مثله
(قَذَرٌ) محرکة پلیدے خلاف
نظافت
(قُذَرَةٌ) کهمزة پاک و دور از ملامت
و لوم
(قَذُورٌ) کصبور زن کناره کش
از مردان و پاکیزه و دور از پلیدیها
و مرد کناره گزین و آنکه یا مردم نامیزد
و بے خوے خود
(قَاذُورَةٌ) مرد بدخوی و غیر تند
و مرد که مکروه و ناخوش دار و چیزی
را پس نخورد آکراد و مرد ناآمیزنده
هر دم از بد خوے
(قَاذُوذٌ ذُو قَاذُورَةٍ کذلك) و زنا و شتر که
در کرانه فرو خوابد از شتران
(قَیْذَارُ ابن اِسْمٰعِیْلَ عَلَیْهِ
السَّلَام) بالفتح پدر عرب است
(رَجُلٌ مَقْذَرٌ) کمقعد مرد پلید
و آنکه دور باشند از وی مردم و
پلید دانند او را
(س ن ك) (قَذِرَ قَذَرًا) محرکة
وقَذَارَةً کمراة پلید گردید
(س ن) (قَذِرَهُ قَذْرًا) بالفتح
والتحریک پلید شمرد او را و کراهت
داشت از وی
(اِقْذَارٌ) بسیار گفتن یقال یَا ابن
اُمِّ قَذَارٍ قَذَرْتَنَا ای اکثرت الکلام
(تقذیر) پلیدی آلودن
(رَجُلٌ مُتَقَذِّرٌ) بکسر الدال
مرد پلید
(تَقَذُّرٌ) پلید شمردن کسے را و
کراهت داشتن
(اِسْتِقْذَارٌ) پلید شمردن و کراهت
داشتن یقال اِسْتَقْذَرْتُ الشَّیْءَ
اذا کرهت لَهُ

ق ذ ر ف

(قُذْرُوفٌ) کزنبور عیب قَذَارِیف
جمع منه قول ابی حزام زُبْرُوْر
عَنِ القَذَارِیفِ بُوْرٌ لَا یُلَاعِبْنَ
اَنْ اَصُوْنَ الْفُصُوْصَا ای نَوَافِرُ
لَا یُصَادِفْنَ اِنْ اَحْبَبْنَ اِلَّا دَنِیَّا

ق ذ ع

(قَذَعَ) محرکة فحش و پلیدے
زبانی و پلیدے
(ف) (قَذَعَهُ قَذْعًا) بالفتح دشنام
داد او را و سقط گفت و قَذَعَهُ
بِالْعَصَا) بکوب دستی زد او را
(اِقْذَاعٌ) دشنام دادن و بد گفتن
(مُقْذِعٌ) کمحسن لغت است از آن منه
الحدیث من قال فی الاسلام
شعرا مُقْذِعًا فلسانه هدر
(تَقْذِیعٌ) پلیدی آلودن جامه را
(مُقَاذَعَةٌ) باید گیر فحش گفتن و
دشنام دادن
(تَقَذَّعَ لَهُ بِالشَّرِّ) آماده شدید
را برائے او

ق ذ ع ر

(مُقَذَّعِرٌ) کمقشعر مرد آماده دشنام
و بدے را که همیشه بیهے پر باد و
خشمگین باشد
(اِقْذَعَرَّ یَقْذَعِرُّ اِقْذِعْرَارًا)
داد ایشان را دشنامی بعد دشنامی

ق ذ ع ل

(قُذْعُلٌ) کقنفذ ناکس فرومایه
و خوار و بقدر قِذْعِل کسبل
مثله
(قِذْعِلٌ) کجرد حل مرد کول
(مُقَذْعِلٌ) کمقشعر تیز رو
(اِقْذِعْلَالٌ) دشوار شدن

ق ذ ع م ل

(قُذَعْمِلٌ) بالضم مرقع الذال
شتر سطبر و شگرف اندام
(قُذَعْمِلَةٌ) بالتاء زن پست
قامت فربه و مصغر آن قُذَیْعِمٌ
و شتر فربه شگرف اندام و چیز اندک

ج

یقال ماعنده قُذَعْمَلَةٌ ای شیٔ وسخ یقال مالی حسبه قُذَعْمَلَةٌ ای ضعف

(قُذَعْمِیل) پیرکهن سال

ق ذ ف

(قَذَف) بالفتح ویحرک کرانه رود بار وهما قَذَفان

قُذُفات بضمتین قُذاف کغراب جمع

(قُذف) بالضم کرانه وجانب

(قُذْفة) بالهاء کنکره وآنچه بر دو جانب جسته باشد از سر کوه وکرانه وجانب

(قِذاف) گلتاب وقُذف کصرد وکتب وقُذُفات) بضمتین جمع

ومنه کان ابن عمر لا یصلی فی مسجد فیه قِذاف

(قَذَف) محرکة وبضمتین دور رود ودور انداز نده مردم را یقال نوی قَذَفٌ وبِئْسَ قَذَفٌ ومنزل قَذَفٌ وفَلاةٌ قَذَفٌ ای بعیدة اوبِئْسَ قَذَفٌ) محرکة فقط وجای کدران بلغزندو کرانه

(نَاقَةٌ قُذُف) بضمتین شتر اوه قاذف

(قَذِیف) کامیر ابر که بیش چشم تابان وپیدا گردد

ومنزلٌ قَذِیفٌ منزل دور

(قَذِیفَة) کسفینة انداخته هرچه نهان تهمت وقذف کنند

قِذاف) گلتاب آنچه بر چیزگیرند باندازه پری کف پس بیندازند اثر یا آنچه بدست برداشتن توانی وبیندازی آن یا وتیزی

(قَذَّاف) بالفتح وتشدید الذال بمعنی ناقة قذاف است ورُوِیَ القِذَّافِ موضعی است

(قُلَاةٌ قَذُوفٌ) کصبور دشت نیک دور رو دست ودور اندازنده

مردم را نوی قَذُوفٌ وبِئْسَ قَذُوفٌ کذلک وبِئْسَ قَذُوفٌ شهرے که بهت دوری خود دور انداز دمردم را

(قَاذِف) سنگ انداز یقال هم بین حاذف وقاذف والحاذف بالعصا والقاذف بالحجارة ونَاقَةٌ قَاذِفٌ شتر ماده که از تیز روی خود را پیش شتران انداز د وپیش پیش رود

(قَذَّاف) کشداد تراز دور رستنی وفلاخن وآنچه بدان چیزے را دور انداز ند قَذَّافَة بالتشدید باریکی وقَرِبٌ قَذَّافٌ غرب باکوشش که در آن فتور نباشد ودر تیزگیری است که صبح آن بآب رسند

(قِذْیَفی) کدلیلی سنگ اندازی ودشنام دہی یقال بَیْنَهُمْ قِذْیَفی ای سباب ورمی بالحجارة

(مِقْذَف) کمنبر پل کشتی

(مِقْذَاف) کمحراب مثله

(ض) قَذَفَ بالحجارة قَذْفًا بالفتح سنگ انداخت وقَذَفَ المُحْصَنَة بزنا یا بزنا خواند ودشنام کرد زن محصنه را وبعش ودشنام داد وقَذَفَ فُلَانٌ قے کرد

(مُقَذَّف) کمعظم در کرده ورانده ومرد بسیار گوشت

فَرَسٌ مُتَقَاذِفٌ اسپ تیز شتابنده

(تَقَاذُف) بهم گیر انداختن ودشتابی کردن در اسپ تافتن ودشنام دادن

ق ذ ل

(قَذَل) محرکة آهو وعیب

(قَذَال) کسحاب پس سر دبستگاه فسار اسپ ودرپس پیشانی وهما قَذَلان قُذُل) کگتب و

(اَقْذَلَة) کاغلمة جمع

(ن) قَذَلَه قَذْلًا بالفتح درپس سر اوزد وقَذَل فُلَانٌ برگردید وجور کرد وقَذَل فُلَانًا درپے او رفت یاعیب کرد وقَذَلَ فِی الأَمْرِ کوشش نمود در کار

ق ذ م

(قُذُم) بضمتین چاہای پست فرورفته

(قُذَم) کزفر مهتر بسیار بخشنده وبیکبار مال جید دہنده

(قِذَم) کحبف نیک تیز رو دخت وتر انا وبهتر بسیار دوش وبسیار بخشنده

(ن قَذَمَ لَهُ مِنَ المَالِ) بیکبار مال نیکو داد اورا

(س) قَذِمَ قَذَمًا بالضم فرو خورد آب را

(اِقْذَام) شتافتن

ق ذ م

(قُذْمُود) کعصفور خوان سیمین

ق ذ م ل

(قُذَامِل) کعلابط فراخ

ق ذ ن

(اَقْذَان) نیک عیب ناک کردیدن یقال اَقْذَنَ الرَّجُلُ اذا تَبِعَ العُیُوبَ کثیرة

ق ذ ی

(قَذًی) محرکة خاشاک وخاشاک چشم وخاشاک که در شراب افتد در یم وخون کمانه زدہان ناقه وجز آن رد وپیش وپس نهادن ویقال هو یُقْضِی عَلَی القَذَی یعنی درخاموش میماند درخواری وستم

(قِذًی) کالی خاک ریک اَقْذَاء وقُذِیّ بالضم مشددة التحتیة جمع

(رَجُلٌ قَذًی لِلْعَیْنِ) مرد کدر چشم او خاشاک افتاده باشد

(عَیْنٌ قَذِیَة) کفرحة چشم خاشاک افتاده

(قَاذِیَة) گرده

(مُقَذِّیَة) کمعظمة چشم خاشاک افتاده

(ض) قَذَیَ العَیْنَ قَذْیًا بالفتح وقُذَیًا) محرکة وقُذِیًّا) بالضم مشددة الیاء وقَذًی) بیرون انداخت چشم خاشاک وخم را

وقَذَتْ قَاذِیَةٌ پیش آمد اورا گردی از دوم قَذَنِ الشَّاةُ سپیدی انگشت از زهدان هنگام خوابانی کشن وکُلُّ ذٰلِکَ یُذْکَرُ مَذِیًّا وکُلُّ أُنْثَی تَقْذِی

(س) قَذِیَتْ عَلَیْهِ قَذًی) محرکة وقَذِیَ یَقْذَی) کمرمان خاشاک افتاد در چشم او

(اِقْذَاء) خاشاک انداختن در چشم یا بر آوردن از لغات اضداد است

(تَقْذِيَة) خاشاک انداختن در چشم یا بر آوردن ضد (مُقَاذَاة) پاداش دادن یقال فَاذَيته اي جازيته

(اِقْتِدَاء) نگریستن و چشم پوشیدن مرغ

باب القاف فصل الراء

ق ر ع

(قَرْء) بالفتح و یضم حیض و پاکی ازان و هو من الاضداد و میان دو حیض و سپری شدن حیض وقت حیض و وقت پاکی زن و وقت و قافیه اَقْرَاء و قُرُوء و اَقْرُؤ کانفس جمع او جمع الطُّهر قُرُوء و جمع الحیض اَقْرَاء و منه الحدیث دَعِي الصَّلٰوة اَيَّام اَقْرَائِك و نیز اَقْرَاء الشِّعر اقسام اوزاع آن

(قِرْأَة) بالکسر گامرگی یقال ذَهَبَت قِرْأَة البلاد و هل الحجاز یقولون قِرَاة البلاد بلا همز و معناه انّه اذا مرض بها بعد ذلك فليس من وباء البلد

(قَارِئ) خواننده قِرَاءَة) محرکه و (قُرْاء) کزنا رو قَارِئُون) جمع رهرو عابد و پارسا و تسا و قال الهذلي (ع) اذا هبّت لقارئها الرياح اى لوقتها

(قرآن) کفر قان بنی بضم نون شتن

من القراءة وقال ابو عبيدة سُمّي به القرآن لانه يجمع السُّوَر و يضمّها و قوله تعالى اِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْاٰنَهُ فَاِذَا قَرَاْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْاٰنَهُ قال ابن عباس فاذا بيّنّاه فاعمل بما بيّنّاه لك

(قَرَّاء) کشاد و خوش خواننده قرآن را قَرَّاءُون و لا یکسر جمع (قُرَّاء) کریان مرد پارسا و عبادت کننده قُرَّاوُن و قَرَارِيّ) جمع (صَحِيفَةٌ مَقْرُوءَةٌ) نامه خوانده صحیفه مَقْرُوَّةٌ و مَقْرِيَّةٌ تشدید الواو و الیاء مثله

(ن ف) قَرَأَ الْقُرْاٰنَ و به قَرْءًا بالفتح و قِرَاءَة کتابته و قُرْانًا) کسی خواند آن را و قَرَأَ عَلَيْهِ السَّلَام) رسانید بر وی سلام را و قَرَأَتِ النَّاقَةُ) آبستن شد و قَرَأَ الشَّيْءَ قُرْانًا بالضم فراهم آورد و گرد چیزی را بچیزی و قَرَأَتِ الحَامِلُ) بچه داد حال

(مُقْرِء) مکرم شهریست بیمن و در آن جای است کان عقیق

(مُقْرِئ) منسوب بوی و منه المُقْرِئُون من المحدثين و این الکلبی میم را فتحه می خواند

(اِقْرَاء) خوانانیدن مُقْرِي) لغت است از آن و سلام رسانیدن بر کسی او لا یقال اِقْرَاءٌ الّا اِذَا كان السلام) کشوده حیض آوردن و پاک شدن از آن قال الاخفش اَقْرَأَتِ المرأة اي صارت صاحبة حيض فاذا حاضت قلت قَرَأَت

بلاهز و قرار گرفتن مني در رحم زنان ناقه و بوقت وزیدن باد و بار گشتن و نزدیک آمدن حاجت و سپس گذاشتن و نهان گردیدن و برگردیدن و پرستیدن و بند کردن زن را جهت استبراء

(مُقَرَّأَة) کمعظمة زن که انقضای اقراء را انتظار کنند

(قُرِئَتِ الْمَرْأَةُ تُقْرَى قَرْءًا) مجهولا بند کرده شد جهت استبرا رحم زن از آمدن از حیض

(مُقَارَأَة و قِرَاء) سبق گفتن و درس کتاب کردن و باهم مذاکره کردن

(مُتَقَرِّي) بکسر الراء مرد عابد و پارسا

(تَقَرُّو) نهمیدن و پرستیدن و فقه شدن

(اِقْتِرَاء) خواندن قرآن را

(اِسْتِقْرَاء) ماندن کشن ناقه را تا بیند که آبستن شده است یا نه

ق ر ب

(قُرْبَة) بالکسر مشک شیر یا مشک یا مشک یک کرانه دوخته قُرُب کعنب و قِرْبَات بالکسر و کسرتین و کعنبات جمع و کذلك كُلّ ما كان على فعلة كقَصْعَة و سِدْرَة و ابو قِرْبَة كنيت اسپ عبید بن ابرهرین (ابی قِرْبَة) احمد بن علی بن حسین محدث و حکم بن سنان قربی بالکسر منسوب باو احمد بن داود و ابن ماكولا يكون تانيثه حقيقيّا جاز تذكيره قال الفراء اذا كان القرب

و عبد الله بن ایوب قربی محدثان اند

(قُرْب) بالضم نزدیکی و خویشی و نهیگاه و نیز قُرُب) موضعی است و ذات قُرُب موضعی و آنرا روزی است

(قُرْبَة) بالضم خویشی و نزدیکی

(قُرُبَة) بضمتین مثلثه و ممنوعة رود باریست

(قَرْب) محرکه شب روی جهت باب آمدن بامداد آن و اَنْ كان بينك و بين الماء الا ليلة واحدة كانت بينك و بينه يومان فاول يوم يطلب فيه الماء القرب و الثاني الطلق و يقال قَرْبٌ يَصُصُّ و ذلك انّ القوم يسيرون الا بل و هم في ذلك يسيرون نحو الماء فاذا بقيت بينهم و بين الماء عشيّة عجلوا نحوه فتلك الليلة ليلة القرب و هو اسم الغريبة كلما و چاه نزدیک آب و جست و جوی آب و رشب

(قَرَبَة) محرکه آب و جز آن که بپری رساند آورندرا

(قُرُب) بالضم و بضمتین نهیگاه یا از زیر نهیگاه تا تنگ و دم جای شکم اقراب جمع

(قَرِيب) اکامیز نزدیک و احد و جمع در وی یکسانست و قوله تعالى اِنَّ رَحْمَةَ اللّٰهِ قَرِيبٌ و لم يقل قريبة لانّه اراد بالرحمة الاحسان و ان ما لا يكون تانيثه حقيقيّا جاز تذكيره قال الفراء اذا كان القرب

بحذف المسافة يذكر ويؤنث واذا كان في معنى النسب يؤنث بلا علامة المرأة قريبتي اي من ذلك قرابتي وخويشان نزديكتر نسب از اجانب أبا أقربائي جمع يقال هو قريبي وهما قريباي ونيز قريب اماي كه هنوز طراوت باقي باشد وقريب بن ظفر رسول كوفيان بسوي عمر بن الخطاب رضي الله عنه وقريب عبدي محدث است

(قريبة) بنت زيد كنية و قريبة بنت حارث هردو صحابيه اند وقريبة دختر عبد الله بن وهب وقريبة اهل ديگر غير مذكوب تابعيه اند

(قريب) كزبير لقب پدر اصمعي ونام رئيس از خوارج وقريب بن يعقوب كاتبي است

(قريبة) بنت حارث) كجهينة وقريبة) بنت ابي اميه خواهر ام سلمة زوج النبي صلى الله عليه وسلم ويروي بفتح القاف وكسر الراء صحابيات اند

(قراب) كسحاب نزديك يقال افعل ذلك بقراب اي بقرب قرابة) كسحابة نزديكي وخويشي يقال هو ذو قرابتي وكلهن قرابتي وهو قول العامة قرابات جمع

قراب) كتاب بنام شمشير يا علاف كه شمشير يا نيام در وي باشد وقراب الشئ) هرچه قرب مرتبه آن باشد

(قرابة) كتاجة آن قدر از آب وما نند آن كه قدح وخنور را پر گرداند ودر فتن شب جهت باب آمدن بامداد ان

(قراب المؤمن) كغراب دانائي و دريافتن وقراب الشئ هرچه قريب مرتبه بآن باشد ونيز قراب كوهي است بيمن

(قرابة) كتاجة مانند وشبيه وخويش نزديك يقال لا بقرابة بيننا اي بقريب) ودانائي ودريافتن منه قرابة المؤمن وقرابة الشئ) ما قارب قدره

(قارب) درشب جوينده آب وكشتي خورد كه در جنب كشتي بزرگ دارند وشتر درشت قرب سيرندة قوارب) جمع وخداوند شتران قوارب قاربون جمع ولا يقال مقربون قال ابو عبيد هذا الحرف شاذ

(اقرب) كاحمد نزديك تر اقربون واقارب جمع ونيز اقارب الناس واقربوهم خويشان ونزديكان وتبار ايشان نزديكتر به نسب از جانب آبا يقال هم اقاربك واقربوك اي عشيرتك الادنون

قربى) كبشرى نزديكي وخويشي يقال هو ذو قربى وبيننا قربى ونيز قربى الى است نزديك نباله ولقب بعض از قارئيان

قربان) كسكران برآوند نزديك پيري رسيده قربى) كسكري مؤنث يقال انا اء قربان وصحفة قربى

قرابات گتاب جمع

(قربان) بالضم آنچه بدان تقرب بخداي جويند وهمنشين و نديم خاص بادشاه يفتح يقال فلان من قربان الملك ومن بعد انه قرابين

جمع ونيز قرابين) رود باري است بمصر

(قراب) كشداد ولقب ابي علي محمد بن محمد هروي مقرئي ولقب كروهي از محدثان

(جاءا قرابي) كقراوي يعني آمدند نزديك نزديك

(قارب) كجوهر آب بسيار وفرزون از اندازه

(مقرب) كمعتدراه كوتاه مقربة بالتاء مثلثه

(مقربة) بالفتح مثلثة الراء خويشي ونزديكي

(ان قربت الابل قربا) كتابة شب سير كردند شتران جهت باب آمدن بامداد آن وكذا قربت اذا صحت الماء وبينك وبينه ليلة

وقرب قرابة) كرامة نزديك گرديد ونيز قرب) بالفتح شمشير ورنيام كردن ياقراب ساختن شمشير را وگوشت قراب خوراندن مهمان را

(س) قربة قربا بالضم وقربانا) بالضم والكسر نزديك گرديد ونيز قربان) بالكسر كنايه از جماع است

وقرب فلان) در وكين جهيگاه گرديد

(ك) قرب منه قربا) بالضم و قربانا) بالضم والكسر نزديك شد

(مقرب) كمحسن زن نزديك ايدن رسيده مقاريب جمع

وكذلك الفرس والشاة ولا يقال للناقة

(مقرب) كمكرم اسبي كه پيوسته نزديك خود دارند جهت عزت و برگزيدگي مقربة مونث او بفعل ذلك بالاناث لما يقرعها فحل لئيم) وشتر تنگ بسته براي سواري

(اقراب) كشمير ورنيام كردن و شب راندن شتر را براي آمدن بر آب وقت صبح ونزديك رسيدن ماده ونزديك شمار سيدن اسپ كره وشتر بچه نزديك پري رسانيدن آوندرا وخداوند شتران قوارب شدن قوم تقريب) در وكين جهيگاه گرديدن ونزديك كردانيدن يقال قربته اي ادنيته وحييتك الله وقرب والدك گفتن نيز تقريب) نوعي از دويدن اسپ كهتر از خضر وآن بهيم برداشتن هر دو دست وبهم نهادن آنرا

مقارب بكسر الراء هر چيز ميانه درجه ودرجگاه يقال شئ مقارب وبين بين مقاربة اي متوسط

متاع مقارب) بفتح الراء نه جيد نه رديء

(مقاربة) كام نزديك گذاشتن وبراي برداشتن جهت كائيدن

قراب) باكسر شتر باكسي بفريبيدن نرم وشيرين گفتن واهنگ نمودن

بسوی چیزی یقال قَارَبْتُهُ فی البیع ومیانه راه رفتن یقال قَارِبْ فی الامر ای ترک الغلو وقصد السنة تَقَرَّبَ بِهِ تَقَرُّبًا وتِقْرَابًا) بکسر تین وشد الراء نزدیکی جست بدان وکذا تَقَرَّبَ الی اللّٰه تعالٰی ای یعنی نزدیکی جست بخدای بوسیلهٔ آنچیز ونیز تَقَرَّبَ) دست برچیگاه نهادن وشتاب بے کردن یقال تَقَرَّبْ یا رجل ای اعجل

(مُتَقَارِب) بکسر الراء ای بحر بست از بحور عروض وران هشت رکن اند بیت تمام شود بهذه الرکن فَعُولُنْ فَعُولُنْ فَعَلْ) بسکون دو بار سمی به لقرب اوتادِهِ من اسبابه

(تَقَارُب) یکدیگر نزدیک گردیدن دکم گردیدن شتران وگذشتن آن ونزدیک نرسیدگی رسیدن کشت ومنه اذا تَقَارَبَ الزمان لم تکد رؤیا المؤمن تکذب مراد ازان آخر روزگار است ونزدیکی قیامت یکان الشیٔ اذا قل تفاوت اطرافه والمراد استواء اللیل والنهار ویزعم العابرون ان اصدق الازمان نوبة العبارة وقت انفتاق الانوار ووقت ادراک الثمار حیث یستوی اللیل والنهار والمراد من خروج المهدی علیه وعلی ابائه الکرام اکرام التحیة وافضل السلام حین تکون السنة کالشهر والشهر کالجمعة والجمعة کالیوم والیوم کالساعة وینقصر الساعة حتی لا یستلذ اذکره

(اِقْتِرَاب) همدیگر نزدیک شدن

ق ر ب ت

(قَرَبُوتُ الشَّرَجِ) کلمزون کوچه زین

ق ر ب ج

(قُرُبَّج) کمنذب دوکان میفروش

ق ر ب ز

(قُرُبْز) کمقذر زیرنده وحیله ساز معرب گریز

ق ر ب س

(قَرَابُوس) کلمزون کوچه زین ولا یسکن الا فی ضرورة وهما قَرَابُوسَانِ قَرَابِيس) جمع

ق ر ب ش

(قَرَبْشُوش) کعضرفوط درخت خانه

ق ر ب ض

(قُرَنْبَضَة) بالضم وفتح الراء والباء وبینهما النون زن کوتاه بالا

ق ر ب ع

(رجل قِرَنْبَاع) کسرطاط بکسرتین ترنجیده رفت

(اِقْرِنْبَاع) درترنجیدن ازسرما

ق ر ب ق

(قُرَيْق) کمنذب دوکان میوه فروش یا دوکان میفروش ونام بصره فی قول تحفان العنابی مع انه قُرَيْق بَعْدَ طَوِيٍّ القُرَيْق

ق ر ت

(قَرَتَ) محرکة برف وآب منجمد

(قَرِيت) کامیر آب فسرده

(قُرَات کغراب رود باریست میان تهامه وشام

(قَارَت) آنکه هرچه بیابد بگیرد و مشک نیکو تر میزوی سبک سنگ

(قَرْنَان) محرکة موضعی است

(قَارُوت) قلعه است

(قَرْكَيَا) محرکة مقصور اشهریست بفلسطین

(ق س) قَرَتَ الدَّمُ قُرُوتًا بر یکدیگر خشک گردیدخون یا سبز شد زیر پوست از آسیب ضرب و فرو مردخون ورزخم از ضرب نیز آید

(س) قَرَتَ قَرْتًا) محرکه سبز گردید رنگ رخ از اندوه یا خشم

(مُقْتِرَت) بکسر الراء آنکه هرچه بیابد بگیرد

ق ر ت ب

(قُرْتُب) کقنفذ دهی است نزدیک بید

(مُقَرْبِت) بکسر راء مرد بد غذا

ق ر ث

(قَرْث) بالفتح کوزه کوچک

(قِرِّيث) کشبث نوعی از ماهی لغة فی الجریث

(نخل قَرِيثَل) بالمد وبالقصر نوعی از خرمائے شیرین خوش مزه تمر و بسر قَرِيثَاءُ کذلک و بالقصر کُمَّل وتمر و بسر قَرْثَاءُ مثله

(س) قَرِثَ قَرَثًا) رنج دیدن در کار و در زید وقَرَثَهُ الْأَمْرُ دشوار شد بروے کار و در مشقت انداخت

ق ر ث ع

(قُرْثُع) بضمتین بیاک کم شرم گول وشتر بزرگ وشیشه مجانون کسے است دریائی غلافی ومرد ناکس و زن دشمن چشم سرمه کشیده وبیرهن با چادر باشگونه پوشیده وپشم زیر ستور ودر معرفة مردی بود تا مخلب سپس آن از اوس وکان من اشد الناس سوا لا مفعیل هو اسأل من قرثع ونیز قَرْثَع) صحابیه تابعی است ضبطی وام قَرْثَع) صحابیه است

(قَرْثَعَة) بالفتح پشم زیر ستوران ویقال هو لو ثعة مال یعنی نیکو سیاست کند شتران وهو قَرْثَع کوبرجد

(تَقَرْثَعَ الْقَوْمُ وغَيْرُهُ) فراهم آمدند وتَقَوْثَعَتِ الضَّأْنَة) برافراشته موے شد بز

ق ر ث ل

(قَرْنَل) کجعفر مرد میانه تن کوتاه بالقَرْنَلَة) مؤنث وچک کوچک

ق ر ح

(قَرُح) وبضم ریش زخمه یکے قُرُوح) جمع بالفتح اثر گریدگی سلاح است وبضم الم آن نیز قَرُح بالفتح ابله ریزه که برانداهم برآید هرگاه روی بفساد کشد وغارش پیدا کند شتر ریزکان را بکشد و هلاک سازد والقَرْح) لقب کعب بن جعانة که جربدن اثرے زخم کاری داشت وذو القُرُوح لقب امرأ القیس لان قیصر لسبه قمیصه لما سمه فانتثر جسده فمات

(قُرُح) بالضم اول آب که برآید از چاه واول هر چیزی واخذ از ان دسه

شب از بهر ماه و نام وادی و قُرَّح الربیع اول بهار (قرحة الشتاء بالاء مثله و نیز قَرْحَة) سپیدی در ردی اسپ کم از غرّه (قرح) کلفت آبله رسیده (اَقْرَح) بضم را موضعی است (قَارِح) کصاحب ستور تمام دندان وهو من ذی الحافر بمنزلة المازل من الابل یقال جمل قَارِح وناقة قَارِحَة ایضاً قوارح وقُرُح کرکع جمع مقاریح مثله شذوذاً و نیز قَارِح دندان تمام سالگی ستور و شیر پیشه دلمان دور از زه و ناقه که حمل آن پیدا و نمایان شده باشد (قَرَاح) کسحاب آب صافی پاکیزه بی آمیختگی چیزی و آب شیرین و سرد و خالص و بی آمیغ از هر چیزی و زمین بی آب و گیاه (قرحة) جمع یا زمینکه خاص برای زراعت و غرس اشجار باشد و بس نیز قَرَاح چهار محال است در بغداد (قُرَاح) کغراب ساحل دریای (قَطِیف) است و وهی است قَرِیح کامیر خسته دریش کرده (قُرْحِی) کفتلی جمع رفاص بی آمیغ از هر چیزی و نیز قَرِیح اول ابری که پیدا و نمایان گردد و قَرِیحُ السَّحَاب آب آن ابر و قَرِیحُ بن المُنْخَل در نسب سامه بن لوی است (قَرِیحَة) کفیئة اول آبی که از چاه برآید و اول هر چیزی و سنین لانّه فی السّنة الاولی حُوَلِیّ ثم جَذَع ثم ثَنِیّ ثم رَبَاع ثم قَارِح او اَقْرَح انتهاء سنّه او وقوع السن الّتی تلی السّرباعیّة (فن) قَرِحَت الثّاقة قُرُوحًا پیدا و نمایان شد اور ا بار (اَقْرَح القَوْم) خداوند شتران آبله زده شد مدا قُرِّحَه الله آبله زده گرداند اور ا خدای (مَقْرَحَة) کمعظمة نخستین بار طب شدن خرما در شتر که دهن او آبله ریزه بر آورده باشد و بیدان جهت پیمها را فرو گذاشته دارد (قَرَّحَه بالحَقّ تقریحًا) پیش آمد اور ا بحق (قَارَحَه مُقَارَحَةً وقِرَاحًا) روی باروی او شد و مقابله نمود آنرا و لقیته مُقَارَحَةً ای مُوَاجَهَةً (اِقْتِرَاح) در وقت بی اندیشه گفتن و از خود بر آوردن دو پیدا کردن چیزی را بی آنکه از اکسی شنیده باشد و بر گزیدن چیزی را و اختیار کردن و بحکم از کسی چیزی را خواستن و بیعدی بعلی و سوار شدن شتر بی آنکه هنوز بروی سوار شده باشند در جای بی آب چاه کندن و نام دندان شدن سلور (تَقَرَّح لَهُ) آماده شد برای او

ق ر د

(قَرَد) با فتح کردن عرب است و کوتاه بالا (قِرْد) با کسر کپی اَقْرَاد و قُرُود با ضم و قِرَد و قِرْدَة کعنب و

(قُرْحَان) با ضم لوکی ارسمار مرغ (قُرْحَانَة) یکی با اَقْرَح (وقُرْحَان) جمع و نیز قُرُحَان شتر آبله ریزه نارسیده و خار فرو نادیده و کودک که او را هنوز جدری بر نیامده باشد واحد و تثنیه و جمع در و کیسانست و مرد آبله ریزه رسیده از لغات اضداد است وقد یؤنث و فی حدیث عمر رضی الله عنه قُرُحَان لغیة یعنی جمع قُرْحَان لغت روی است و فی الحدیث ان اصحاب النبی صلی الله علیه وسلم قَدِمُوا المَدِینة وهم قُرُحَان ای کلهم اصابهم قبل ذلک داء وانت قُرْحَان من الامر ای خارج و انکا کاهی کار ار نکرده و بالا دران در رزمگاه حاضر نشده (قُرْحَان) کسکران شیر بیشه (قُرَاحِیَتَان) بالضم هر دو پیکاه (مَقْرُوح) ریش بر آمده آبله رسیده و طَرِیق مَقْرُوح راه نیک پاسپرده (ف) قَرَح قَرْحًا) بالفتح خسته کرد و ریش نمود و قَرَح بِئْرًا) در جای بی آب چاه کند و نیز (قَرَح) بحق پیش آمدن یقال قَرَحَه بالحَقّ اِذَا اسْتَقْبَلَه بِه (ص) قَرِح جِلْدُه قَرَحًا) بالتحریک ریش بر آمد پوست او و نیز قَرِح اسلامی از جراحت و ریش (فا) قَرِح نَفَرَس قُرُوحًا و قَرِحًا) مجروح کرد تمام دندان شد اسپ و انما ینتهی اسنانه فی خمس

کعنبۃ وقِرَدَۃٌ کفرحۃ جمع قِرَدَۃ مؤنث قِرَد کعنب جمع وقِرْدِیْن معویہ ہذلی است منہ المثل اَزنی مِنْ قِرَدٍ یعنی زانی تر از قرد و لِاَنَّ الْقِرَدَ اَزْنَی الحیوان وزَعَمُوا اَنَّ قِرَدًا فِی الجاھلیۃ فَرَجَتْہُ الْقُرُوْدُ

(قَرْد) بالضم کنہ

(قَرَد) محرکہ پشم برہم چسپیدہ و خمشدہ بر ستور یا بہترین پشم گوسپند و شتر و شاخ خرمائے برگ دور کردہ و چیزے است چسپیدہ برگیاہ طرثوث شبیہ موی زرد ریزہ وابر پارہ ماننڈی ریزہ نزدیک ابر و گرد انیدگی است در زیان و ذُو قَرَدٍ موضعی است نزدیک مدینہ اَغَارُوْا بِہٖ عَلٰی لِقَاحِ رَسُوْلِ اللّٰہِ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ فَغَزَاھُمْ

(قَرَدَۃ) بالتاء یک شاخ خرما برگ دور کردہ و پارہ از پشم ومنہ المثل عَثَرَتْ عَلَی الْغَزْلِ بِالْقَرَۃِ فَلَمْ تَتْرُکْ بِہٖ قَرَدَۃً

(قَرَدِیَّۃ) در شخصی گویند کہ بگذارد حاجت را وقت امکان و چون فوت شود طلب کند اصلہ ان تزلۃ الْمَرْاَۃُ الْغَزْلَ وھی تَجْدِلُ فاخذہ حتی اذا فاتھا تَتَبَّعَتِ القرد فی القماءات

(قُرَدِیَّۃ) محرکۃ مشدۃ الیاء آبی است میان حاجر و معدن نقرہ

(قَرِد) گنگ ابر در ہم آمدہ

برہم نشستہ و فرس قَرِدُ الْحَضِیْلِ اسپ ستبر پے و گوشت ران و بازو و بعیر قَرِد) شتر بسیار کہنہ

(قُرْد) کز فرجای است

(قَرْوَد) کصبور شتر کہ از کنہ دور کردن نرمد و آرام گیرد

(قَرْاد) کغراب سرپستان و سر سوراخ نیزہ اسپ و کنہ قُرْدَان) بالکسر جمع وقُرَاد بن صالح وقُرَاد بن فروان وپسرانش محمد وعبد اللہ محدثان اند و نیز اُمُّ قُرْدَان جائے میان ران و سم ستور

(قُرْدِی) اسکری دہی است بجزیرہ

(قَرْاد) کشتدادگاہ دارندہ کپی

(قَرْدَد) کجعفر زمین درشت بلند

(قَرَادِ دوقَرَادِیْد) جمع و اعلائے پشت و سختی و تیزی سرما و رود و کوہی است واغًا اظہر لانہ مُلْحَقٌ والملحق لا یُدْغَم

(قُرُدَّوَۃ) کعصفورہ زمین درشت بلند قُرُدُوْد) بدون التاء مشلہ و موضعی است وقردودۃ الظھر) تیغی پشت و بلندی آن

(قَرْدِیْدَۃ) بالکسر والیاء بین الراءین درشتی سخن وخط میان پشت و انچہ در کرانہای جلد باشد از خرما و سر مرد و سر کوہ

(ض) قَرَدَ الرَّجُلُ قَرْدًا) بالفتح فراہم آورد و در زید وقَرَدَ فِی السِّقَاءِ) کرد کرد در مشک روغن یا شیر را

(س) قَرَدَ الشَّعْرَ قَرْدًا) محرکۃ بچاپن گردید موے وقَرَدَ الْاَدِیْمَ بسیار کند گردید پوست وقَرِدَ الرَّجُلُ) درماندہ سخن شد وقَرِدَ اَسْنَانُہٗ) خرد گشت و ندانش

(یقال) اِقْرُنْدَاحْ لَہٗ اِذَا انْحَنٰی عَلَیْہِ

ق ر د ح م

(قَرْدَحَمَۃ) کجرو حلقہ و بفتح متفرق و پریشان یقال ذھبوا بِقَرْدَحَمَۃ وکن اذھبوا الْقُرْدَحَمَۃَ ای تفرقوا ویقال عَرَّجَتْ بقردحمۃ) واضح و آشکار گردید قصر بعد التباس

ق ر د س

(قَرْدَسَۃ) درشتی و سختی و استوار کردانیدن و خواندن سنگ پچرا

(قُرْدُوس ابن حارث بن مالک بن فہم بن غنم بن قُرْدُوْس) کعصفور پدر قبیلۂ است از ازدیا از قیس از آن قبیلہ است ہشام بن حسان قردوسی محدث کہ از برگزیدہ ترین تبع تابعیان یا اَوْ مولّی آنہا است وسعد قُرْدُوسی اقاتل قتیبہ بن مسلم

(دَرْبُ الْقَرَادِیْس) سر کوچہ است بصرہ

ق ر د ع

(قَرْدَعَۃ) کدحریجۃ خوارہی

(قُرْدُع) کزبرج سپش شتر و مانکیان قردع کدرہم مشلہ

(قُرْدُعَۃ) کزبرجۃ کردن یقال نخذہ بِقُرْدُعَۃِ قُرَادٍ

(قُرْدُوْع) کعصفور مورچہ

(قُرْدُوْعَۃ) بالتاء گوشۂ شگاف کوہ

ق ر د م

(قَرْدَم) کجعفر درماندہ

(قُرْدُمَانِیّ) بالضم منسوبا قبائے آژدہ بخیہ آگندہ بجہت جنگ معرب کبریا سازی است کہ اکاسرہ

وقَرْدَ العلفُ بدمزہ گردیدن

قَرَدَ) برہم چسپیدن پشم

(اِقْرَادَ) درماندن در سخن خاموش بودن و آرمیدن و خوار گردیدن و خورد را پارسا و رمنودن و مردہ گرد انیدن خویشتن را

(تَقْرِیْد) خاموش کردیدن ہمت عجز و کنہ در کردن اصلات الرجل اذا اراد ان یاخذ البعیر الصعب قَرْدَہٗ او لاحتی یلین ثم اخذہ

وخوار و رام گردیدن شتر و خوار کردن و فروتنی کردن و فریفتن

(مُتَقَرِّد) بکسر الراء ابر پارہ خرد و ریزہ کہ زیر بر جدا باشد

(تَقَرُّد) بچاپن گردیدن موی و برہم نشستن و غدشدن پشم

ق ر د ح

(قردح) بالضم لوعی از چادر و بفتح وکپی فربہ و بزرگ

(قُرْدُحَۃ) مہرہ کلوما ناہموار کہ در گلوی کودک مراہق برآید

(مُقَرْدَح) بفتح دال اسپی کہ بعد اسپ دہم آید در میدان رہان

(قَرْدَحَۃ) بفتح برخود ثابت کردن چیز را یقال قردح الرجل اذا اقر بما یطلب منہ وراہم وخوار شدن

(قُرْدُوح) کعصفور کپی و فزک بزرگ

(قُرْدُوْحَۃ) بالتاء مہرہ گلو کہ در گلوی کودکان مراہق برآید

(مُقَرْنَدِح) مرد آمادہ شر و فساد

(اِقْرِنْدَاح) کناہ جستن بر کسی

در خزاین ذخیره ساختندی و زره سطبر شبیه جامه کرد فرانی یا ذره خود یا خود و یا ذره

(قَرْدَمَانِی) بالفتح مقصور اکیاهی شبیه بالونه متفرق شاخ کم برگ که گردیا رنامندش یاکردیای بره است معرب قَرْدَامُون) لغت یونانی است یا رومی

ق ر ذ ح

(قَرْذَحَتْ بقرذحمة) بالفتح ویکسر مثل یضرب فی الشیء وقع بعد التاسه لغة فی قِرْدَحْمَلَة

ق ر ذ ع

(قَرْذَعَ) کجعفر زن نادان کول

ق ر ر

(قَرَّ) بالفتح برنشستنی است مرواز وهو برج وجوزه ماکیان وموضعی است ویَوْمُ قَرٍّ) بالفتح روز سرد و یَوْمُ القَرِّ روز یازدهم ذی الحجه که حاجیان دران رود بمنی آرام و قرار گیرند وقَرُّ الثَّوْبِ) شکن جامه

(لَیْلَةٌ قَرَّةٌ) بالتا شب خنک

(قَرُّونَ) بالفتح متنی ابا مداد وشبانگاه

(قِرَّة) بالکسر سرما وخنکی سرما و یقال اِشْتَدَّتِ القِطَنُ حِرَّةً علی قَرَّة ویقال ذهبت قِرَّتُها ای الوقت الذی یاتی فیه المرض او الماء للعلة

(قُرّ) بالضم سرما یا سرمای زمستان خاصة واَرام جائے ویقال عند المصیبة الشدیدة وقعت بقُرٍّ عبارت فی قرارها

(قُرَّة) بالضم آنچه درین دیگ چفسیده باشد از شور با و نوابل ریزها وجزآن قُرُوٌّ) بضمتین وکهنه مثله وغوک وثیلث ودهی است نزدیک قادسیه دیگ دفعه یقال رمت لثاقة ببولها قُرَّةً یعنی یک دفعه کمیز انداخت وقُرَّةُ العَیْنِ) تره تیزک آبی ودیز قُرَّةُ العَیْنِ) آنچه بدان خنکی چشم دست دهد ونام مردے

(قَرِیَّة) بکریه چینه دان مرغان ولقب جماعة دختر چشم مادر ایوب بن یزید فصیح ونام مردے

(قَرَّة) محرکة آبے که در دیگ ریزند پس طعام تا دیگ نسوزد

(قَرَد) کصرد آشام

(عَیْنٌ قَرِیرَة) کسفینه چشم خنک کرده ورَجُلٌ قَرِیرُ العَیْنِ مرد خنک چشم

(قُرَیْر) کزبیر از اعلام است

(قَرَار) کسحاب آرامگاه و زمین پست هموار وگوسپند ریزه خاصة قَرَارَة بالتا مثله فی الکل) ومعرفة قبیله است در یمن وجائے بردوم واز اعلام است ودیز قَرَارَة) مردپست قامت وزمین پست وهموار کرد

(قَرَارِی) بالفتح وشد الیا ودرنے وتای زن درد سر شهر باش کرا زکسی

(قُرَاد) کغراب موضعی است

(قُرَّادَة) بالضم شور با یا ریزهاے دیگ افزار ومانندان که در تک دیگ بماند یا بچسپد

(قَرَادَة) مثلثه ابی که در دیگ ریزند بعد از طعام تا دیگ نسوزد

(قُرُود) کصبور آب خنک

(قُرُورَة) بالتا خرد وخوار

(قُرُوِی) منسوبا اسپ دراز جثه دراز دست وپای وموضعی میان حاجر ونقره

(قُرُورَة) بالضم آنچه درتک دیگ چفسیده باشد از طعام ونوابل ریزند

(یَوْمٌ قَارٌّ) روز جنبک

(لَیْلَةٌ قَارَّة وعَیْنٌ قَارَّة) بالتا کذلک

(قُرَی) بالضم مقصور اسمتی که سپس پرسیر کردن ازان واقع شود وموضعی است یاد و باری

(قُرْآن) کعثمان ممنوعة نام مرد ووادی است میان مکه مدینه و دهی است دریمامه وجای نزدیک مکه بر اظهران قصبه است با نور بیجان

(قَارُورَة) سیاهه چشم دران می مانند آن باشد عموما یا شیشه خصوصا قَوَارِیر) جمع و قوله تعالی قَوَارِیرَا مِنْ فِضَّةٍ ای من زُجَاجٍ فی بَیَاضِ الفِضَّةِ وصَفَاءِ

احسان نخواهد یا هر پیشه ور

(قِرَاد) کتاب از ناهای عرب است

(قُرَّاد) کغراب موضعی است

(قُرَّادَة) بالضم شور با یا ریزهاے دیگ افزار ومانندان که در تک دیگ بماند یا بچسپد

(قَرَادَة) مثلثه ابی که در دیگ ریز ند بعد از طعام تا دیگ نسوزد

(قَرُود) کصبور آب خنک

(قُرُورَة) بالتا خرد وخوار

(قُرُوِی) منسوبا اسپ دراز جثه دراز دست وپای وموضعی میان حاجر ونقره

(قُرُورَة) بالضم آنچه درتک دیگ چفسیده باشد از طعام ونوابل ریزند

(یَوْمٌ قَارٌّ) روز جنبک

(لَیْلَةٌ قَارَّة وعَیْنٌ قَارَّة) بالتا کذلک

(قُرَی) بالضم مقصور اسمتی که سپس پرسیر کردن ازان واقع شود وموضعی است یاد و باری

(قُرْآن) کعثمان ممنوعة نام مرد ووادی است میان مکه مدینه و دهی است دریمامه وجای نزدیک مکه بر اظهران قصبه است با نور بیجان

(قَارُورَة) سیاهه چشم دران می مانند آن باشد عموما یا شیشه خصوصا قَوَارِیر) جمع و قوله تعالی قَوَارِیرَا مِنْ فِضَّةٍ ای من زُجَاجٍ فی بَیَاضِ الفِضَّةِ وصَفَاءِ

الزُّجَاجِ (قَرُورَاء) کچالاک محمد واد موضعی است

(قَرْقَر) بکعفر پشت وزمین هموار پست وتابان نعمان ویوشش زنان وناحیه هاى سواد شهر

(قَرْقَرَة) کدحرجة نوعی از خنده وبانگ کردن کبوتر وشتر و شکم وزمین پست نرم ولقب بلال نعمان بن منذر وظاهر رملے وآنچه بهوید او تمایان باشد از محاسن او ذکر تحفن عماره در دیک

(قُرْقُر) کهدهد نام مردے

(قُرْقُور) کعصفور کشتی دراز یا بزرگ

(قَرَافِر) کسفارج وهای سواد مدینه

(قَرَاقِر) کعلابط سالق خوش آواز

(قُرَاقِرِی) منسوبا مثله اسپ عامر بن قیس وسیف بن عامر بن بزید کنعانی واسپ اشیم بن ریث بن عطفان وموضعی است میان کوفه ووا سط وموضعی بسیاره و زمین فراخی است بدهنا

(قَرْاقِرَة) بالتا زمین بسیار سخن و ریه مانند یکه شتر وقت مستی از دهن بر آرد وآبی است بنجد

(قَرَاقِرِیّ) بضم الفافین مشدودة الیا رحادی خوش آواز وموضع است

(قَرْقَار) بالفتح بانگ شتر وکبوتر اسم است قرقرة را وتوعی از آوند

(وقَرْقَارُ الهَدِیرِ) شتر روشن آواز دویز قُرْقَارِ) بضمتین علی الکسر یعنی آواز دکن وهی معدولة عن

قرقرا صوت ولا یجی من الرباعی معدولا غیر هذین اللفظین وهما قرقارو وعرعار

(قَرْقَارَةٌ) بالتا ریزهٔ مانندی که شیر وقت مستی از دهن برآرد

(قُرْقُرِیٌّ) با ضم مقصورا نام جائے

(قُرْقُورٌ) کز نجبیل آواز کبوتر

(قِرْقِرِیٌّ) بالکسر و تشدید الراء الثانیه و تخفف و الیاء پشت

(مَقَرٌّ) محرکة موضعی است و مَقَرُّ الرَّحِمِ) پسین زنهدان و قرارگاه حمل

(مَقَرَّةٌ) بالتا حوض خورد و سبوئے خرد لغة یمامیه

(مَقْرُودٌ) خنک و سرما رسیده و نیز یَوْمٌ مَقْرُودٌ) روز سرد

(ن) (قَرَّ الرَّجُلُ) مجهولا سرما زده گردید و (قَرَّ الْقِدْرُ) آب سرد

رخت و ریگ تا جوشش آن فرو نشیند یا دیگ نسوزد

(ض) (قَرَرْتِ الْإِبِلَ قَرًّا) با فتح نخست آب خورد و سیراب نشد

(وَقَرَّتِ الْحَيَّةُ قَرِيرًا) کامیر بانگ کرد و (وَقَرَّ الدَّجَاجَةُ قُرًّا) با فتح بازایستاد ز بانگ و قطع کرد آواز را و (قَرَّ الْكَلَامَ فِي أُذُنِهِ قَرًّا) سخن را در گوش وی ریخت بارا ز را و او در میان نهاد

(وَقَرَّ عَلَيْهِ الْمَاءَ) آب سرد ریخت بر وی و یقال لِلْمَرْأَةِ تُقِرُّ لِمَا يَصْنَعُ بِهَا) یعنی بار بی کرداند بوسه و خواهش دیگر دارنده را

(ض س) (قَرَبَ بِالْمَكَانِ قَرَارًا) کسحاب و قُرُورًا) با ضم و قَرَّةً) با فتح و قَرَّةً) بفتح المثناة و کسر القاف ثبات و قرار در زید در آن

و آرمید و (قَرَّتْ عَلَيْهِ قُرَّةً) و یضم و قُرُورًا) با ضم خنک گردید و

کَذَا (أَقَرَّ أَيُّومُ) و درین معنی از نصر نیز آید و سپری شد که ریا و دیدا نچه آرزوی آن داشت و (قَرَّ قَرَارًا) با فتح و قُرُورًا) آرمید

و (لَهُ تعالی وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ) بفتح القاف من القرار کانه یرید اقرهن فتحذف الراء الاولی للتخفیف ویلقی فتحها علی القاف فیستغنی عن الالف لحرکة ما بعدها

و بکسر القاف من الوقار من وَقَرَ یَقِرُ بالحمل ان یکون بالکسر ایضا من القرار من قریقر اقررن کما قرئ فَظَلْتُمْ تَفْكَهُونَ بالفتح و الکسر وهو من شواذ التخفیف

(نَاقَةٌ مُقِرٌّ) با ضم و کسر القاف شتر ماده که آب کشن در زهدان دارد

(أَقَرَّهُ فِيهِ وَعَلَيْهِ) ثابت کرد او را در ان و (أَقَرَّ اللهُ عَيْنَهُ وَبِعَيْنِهِ) خنک گرداند خدای چشم او را یعنی اشک او را و اشک خنک دلیل شادیست و اشک گرم دلیل غم

و یقال قرالله عینه ای اعطاه حتی تقر فلا تطمح الی من هو فوقه

و نیز (أَقَرَّ) سردی سائیدن خنک گردانیدن یقال أَقَرَّهُ اللهُ فهو مقرور کانه بنی علی قرو لا نقل قُرَّةٌ

و بسر ما در آمدن و بکفت بر خود ثابت کردن چیز را و آرام و قرار دادن و بر پای داشتن و بقرار آوردن کار را

یقال أَقْرَرْتُ هذا الأمر فقرّ و (لِقَرَّتِهِ) و ثابت شدن حمل ناقه

(تَقْرِيرٌ) با قرار آوردن یقال قوره تقریرا علیه و بقرار بردن یقال قورت عنده الخبر حتی استقر و قرار و ثبات دادن

(مُقَارَّةٌ) با هم آرام گرفتن منه قول ابن مسعود قَارُّوا الصلوة وهو من القرار لا من الوقار

(تَقَرَّزَ) بر پای خود کمیز انداختن شتر و سطر گردیدن کمیز از خوردن علف خشک

(تَقَارٌّ) قرار و ثبات ورزیدن و آرمیدن

(اِقْتِرَارٌ) جای گرفتن آب کشن در زهدان ماده و آرام گرفتن و جستن باقیمانده علف در بطن

وادی و سیر شدن و فربه گردیدن ستور یا عام است و بنبات رسیدن فربهی و نان خورش ساختن بر قاره و گرفتن قراره از بن دیگ و باب خنک غسل آوردن

(اِسْتِقْرَارٌ) آرمیدن و قرار و ثبات ورزیدن بجای و جائے گرفتن

ق ر ز

(قَرَزٌ) با فتح پشته و زمین درشت سطبر و نیز (قَرَزٌ) با طراف انگشتان خاک بر کوفتن و شکنبیدن با نگشتان

(قُرْزٌ) با ضم روغن دان و شیشه روغن حجام

(قُرْزَةٌ) با تا ریک مشت از هر چیزے

ق ر ز ح

(قُرْزُحٌ) کقنفذ درختے است و اسپی و پوشش مرز نا نرا

(قُرْزَحَةٌ) با تا زن پست قدو خرد و خوار و حقیر است و نوعے از درخت خرد و ریزه

ق ر ز ل

(قُرْزُلَةٌ) بضم و حلچوبے است باندازه یک کز شبیه چوبدستی و زن پست بالا و خرمن خرز الصبیان و الصرائر

ق ر ز ل

(قُرْزُلٌ) کقنفذ ناکس فرومایه و موے سر که زنان بطرز قزغه گرد آگرد سر دست سازند و قید و مرد درشت و لطیف گرد اندام و اسپ خذیفه بن بدر و اسپ طفیل بن مالک

(قَرْزَلَتِ الْمَرْأَةُ قَرْزَلَةً) نوک ساخت زن موے را بالای سر

ق ر ز م

(قُرْزُومٌ) کعصفور کندهٔ موزه دوزان و کالبد کشکران یا تخته آنها که بر آن کفش را اندازه نمایند

(قِرْزَامٌ) کقرطاس شاعر شیس طبیعت

(مُقَرْزَمٌ) کمسرد خوار و خرد و فرومایه

(قَرْزَمَةٌ) شعر پیچیدن کار گفتن یقال هو

ج ۳

يقرزم شعرا ای يجعّد به ردیا

ق ر س

(قرس) بالفتح سرمای سخت و سرد و سرد زدیشک سطبر

(قرس) بالکسر پشه خورد و ریزه

(قرس) محرکة بسته و فسرده از آب و جز آن

(قرّیس) کامیر سرمای سخت و فسرده و دیرینه از هر چیزی قارس مثل فی الکل وسمّت قُرَیْش، ماهی یکشنبه صباح دران کرده بگذارند چندانکه فرده بسته شود

(اِل قراس) کتاب کوههای خشک و سرد یا چند پشته است در اطراف سرات و مامدو فراس نام دو کوه است درین

ج (قِراس) کتاب نام پسر سالم غنوی شاعر

(قُراسیة) بالضم وتخفیف الیاء خیز شگرف استوار اندام

(قُوارِس) بالضم وکسر الراء شهرستانی است ویران بسواد حلب

(قوقس) کزیج پشه ریزه

(قُرقُوس) بالضم بیابان فراخ

(ض س) فرس الماءُ قرْسًا) بالفتح فرو آب فرس السبرد سخت کرد یدسرما

(قرْقسة) سگ را خواندن متعد بالبار

(اِقراس) خشک کردن و آب فرا نیدن

(تقریس) خشک ساختن و آب فرا نیدن

ق ر ش

(قُرَش) بالفتح ماهی است کهربا میان چیره باشد و بخورد

(قُرَیش) کامیر شتر استوار دو توانا

(قُرَیش) قبیله است و پدر قبیله نضر بن کنانه بود فمَنْ اَرَادَ بِهِ الْقَبِیلَةَ لَمْ یَصِفْهُ وَمَنْ اَرَادَ بِهِ الْحَیَّ یَصِفُهُ وَاِنَّمَا سُمِّیَتْ قُرَیْشٌ قُرَیْشًا لِتَجَمُّعِهِمْ اِلَی الْحَرَمِ اَوْ لِاَنَّهُمْ کَانُوا یَتَفَرَّشُونَ الْبِیَاعَاتِ فَیَلْتَقِطُونَهَا اَوْ لِاَنَّ التَّفْرِیشَ کَانَ اَجْمَعَ فِی تَوَکُّلِهِ یَوْمًا فَقَالُوا اَفْرَشُ اَوْ لِاَنَّهُ جَاءَ اِلَی قَوْمِهِ فَقَالُوا کَاَنَّکَ جَمَلٌ قُرَیْشٌ اَوْ لِاَنَّ قُصَیًّا کَانَ یُقَالُ لَهُ اَلْقُرَشِیُّ اَوْ لِاَنَّهُمْ کَانُوا یُفَتِّشُونَ الْحَاجَ فَیَسُدُّونَ خَلَّتَهَا اَوْ سُمِّیَتْ بِصَغِیرِ الْقُرُشِ وَهُوَ حُوتٌ یَلْتَقِمُ الْحِجَارَةَ وَلَا یَکَادُ یُعْلُوهَا وَلَا یَعْلُو عَلَیْهِ کَمَا قَالَ الشَّاعِرُ وَقُرَیْشٌ هِیَ الَّتِی تَسْکُنُ الْبَحْرَ بِهَا سُمِّیَتْ قُرَیْشٌ قُرَیْشًا سَلَطَتْ بِالْعُلُوِّ فِی لُجَّةِ الْبَحْرِ عَلَی سَاکِنِی الْبُحُورِ جَمِیعًا تَاْکُلُ الْغَثَّ وَالسَّمِینَ وَلَا تَتْرُکُ فِیهَا لِذِی الْجَنَاحَیْنِ رِیشًا هٰذَا فِی اَنْکَابِ حَیِّ قُرَیْشٍ یَا مُحَمَّدُ اَبِالْبَلَدِ اَکْلًا کَشِیشًا اَوْ بِهِمْ اَخْوَالُ الزَّمَانِ نَبِیٌّ یَکْثُرُ الْقَتْلَ فِیهِمْ وَاَحْمُوشًا یَمْلَاُ الْاَرْضَ خَیْلَهُ وَرِجَالًا یَخْتَرِمُونَ الْمَطِیَّ حَزْشًا کُمَیْتًا اَوْ سُمِّیَتْ بِفِهْرِ بْنِ مَالِکٍ غَالِبِ بْنِ فِهْرٍ وَکَانَ صَاحِبَ غَیْرِهِمْ فَکَانُوا یَقُولُونَ قَدْ مَاتَ غُدَرُ قُرَیْشٍ وَخَرَجَتْ غَیْرُ قُرَیْشٍ وَالنِّسْبَةُ قُرَشِیٌّ وَقُرَیْشِیٌّ بِالْیَاءِ وَبِغَیْرِ الْیَاءِ وَکُلُّ مَنْ کَانَ مِنْ وَلَدِ النَّضْرِ فَهُوَ قُرَشِیٌّ دُونَ وَلَدِ کِنَانَةَ وَمِنْ فَوْقِهِ - نَهْرُ قُرَیْشٍ) جوی است بواسط و ابو قریش) دیهے دران

(قُرَیْشِیَّة) بالضم منسوبا دے است بجزیره بن عمر که دران ده سیب یکو و خوب مے شود

(قارِشة) شکستگی سر شیر بالصغه

(قَرْوَش) کجرول اپخه از نیجا و از آنجا فراهم آورند

(قَرْوَش) کقرطاس ناخوانده بهمانی آینده و بزرگ سر و قَرْوَاش بن حَوْط ضبّی و شی مسیح بن فروش عیسی شاعران الله

(رِماحٌ قَوَاش) نیزه پایه یکدیگر در آمده در حرب

(من ص) قَرَشَه قَرْشًا) بالفتح بریدن آن را و کرد کردن از نیخ و آنجا و فراهم آورد و بعض آنرا بسوی بعض

وقَرَشُوا بِالرِّمَاحِ به نیزه جنگ کردند

(اِقراش) غنیمت کردن و سخن چین نمودن یقال اَقْرَشَ بِهَا الَّذِی سَعَی بِهَا وَوَقَعَ فِیهِ و شکافتن زخم

استخوان را بے ریزه کردن

(مُقَرْشَة) کمهد و منشک سال بدان جهت که مردم دران فراهم آیند

(تَقْرِیش) برآغالانیدن و برانگیختن و آزمند گردانیدن و ورزیدن

(مُقَارِش) بکسر الراء نام مردی

(تَقَرْقُش) فراهم آمدن و پاک شدن از امور نا بایست و گرفتن چیز برا اولا فاولا

(تَقَارُش) باهم پرستن نیزه در معرکه یقال تَقَارَشَتِ الرِّمَاحُ اِذَا تَدَاخَلَتْ فِی الْحَرْبِ

(اِقْتِراش) باهم بنیزه کارزار نمودن

ق ر ش ب

(قرشب) بالکسر و فتح الشین و شد الموحدة سال خورده بدحال بسیار خوار و شکرف اندام فربه دراز و شریر پیشه و زشت خوئی فربکم

(قَراشِیب) جمع

ق ر ش ح

(قَرْشَحَة) بی هم قریب جستن یقال قَرْشَحَ فُلَانٌ اِذَا وَثَبَ وَثَبًا متقاربا

ق ر ش ع

(قِرْشِع) کزبج گرمی که در سینه و کلو محسوس گردد و چیزے نمک مانند نیست سپید که از اندام مردم برآید

(مُقَرْشِع) کمحرنجم ایستاده شادمان مستبشر و مرد اماده بدی

(اِقْرِنْشَاع) خورسند گردیدن و دیر برداشتن و سر جنبانیدن و شاد نمودن

ق ر ش م

(قِرْشَم) کقرشب درشت سخت و تواناد سو سمار سال خورده

(قِرْشَام) کقرطاس کنه کلان جثه

(قَرَاشِم) کسفارج مشله

(قَرْشُوم) بضم صفور کنه بزرگ و نوعی از درخت که دران کنه جای گیرد

(قِرْشَامَة) بالکسر شه وجانور کے است

(قَرَاشِيم) کفراعیس نوعی از گیاه رستنی است بار آن بچود وطبق برهم نهاده ودران تخمین کرمی پید پید آگردد وپس کنه شود وقُرَاشِمَة بالضم و یفتح یکے

(قُرَاشِمَة) بالضم والمد گیاهی است

ق ر ص ب

(قَرْصَبَّة) بریدن هرچه باشد

ق ر ص د

(قَرْصَد) کجعفر کفه دآن خوشه که وقت کوفتن باقی بماند

ق ر ص ع

(قَرْصَع) کجعفر لیمی بود درزمین ومنه المثل الْأَمْ مِنْ قَرْصَعٍ وَمِنْ ابْنِ الْفُرْصُعِ وهو ایضاً الْقَصِيرُ الْمُجْزَأُ

قَرْصَعَتِ الْمَرْأَةُ فِي بَيْتِهَا قَرْصَعَةً نشست ودیر ماند درخانه ونیز

قَرْصَعَة ترنجیدن ودرهم شدن وبهفته گردیدن وبستی خوردن ومنها خوردن نیاکسی ونبشتن کتاب را ودرفتار بدرفتن زن رفته

(اِقْرِنْصَاع) درپیچیده شدن بهامه

ق ر ص ع ن

(قَرْصَعْنَه) بالفتح گیاهے است خاردار که شوکه ابراهیم نیز نامند

المراد هنا نوع منه نوع طويل سبط

(قَارِص) شیرزبان گزنده شیر ترش که بران شیرهای دیگر دوشند چند اگم ترشی آن زائل گردد وشه للمثل عَدَ الْقَارِصُ فَجَزَى اى جاوز الى ان خمص بجاے گویند که کار از حد در گذرد ودر کمے است شبیه بپشه

(قَارِصَة) سخن زبان کارد آزار وناخوش کن قَوَارِص جمع

(قُرَاص) کران بابوده قُرَاصَة یکے وگیاهے است تربهاری واسپرک

وَاحَمَى قُرَاصٍ) سخت سرخ

(قُرَيْص) کقبیط قلاکشتی

(قُرْصَنَه) لغة من القرص كستمعته ونظرته

(مِقْرَاص) بالکسر کارد سرکج

(قَرِصَ قَرَصًا) محرکة پیوسته دادری کردن رحب و همیشگی نمودن برغیبت

(اِقْرَاص) بسرانگشت گرفتن و شستن چیز را منه الحديث اِنَّ اُمَّ سَالَمَةَ سَأَلَتْهُ عَنْ دَمِ الْحَيْضِ فَقَالَ اقْرِصِيهِ بِمَاءٍ اى غسليه باطوان اصابعك ويُرْوَى قُرْصِيهِ بِالنُّقْطَةِ اى قطعيه

(حَلْيٌ مُقَرَّصٌ) کمعظم پیرایه کرده بچوکلیچه

(تَقْرِيص) پاره پاره کردن خمیر را ودانه تخمه برکندن ازان و بریدن

ق ر ص هـ

(قَرْصَمَة) شکستن وبریدن

ق ر ض

(قَرْض) بالفتح وقد یکسر وام و هرچه پیش فرستاده شود از نیکی وبدی و بذا على وجه التشبيه

(قُرَيْض) کامیر انچه از کلوبر آرد شتر بهجت نشخوار وشعر ومنه الحال الْمُجَرِّيضَ دُوْنَ الْقَرِيضِ

(قُرَاضَة) کثمامه زیر پاے زرد سیم وجزان که وقت تراشیدن برافتد

(اِبْنُ مِقْرَاض) کمنبر وله هو قتال الحمام

(مِقْرَاض) بالکسر کارد دوکاره هما مِقْرَاضَانِ مَقَارِيضُ) جمع

(مَقَارِيض) بالفتح کشت اندک وجاپهای که دران اب کش بجهت کمی اب درچاه فرو شود وخورهای مے وسبوهای بزرگ

(مَقْرُوض) نشخوار شتر که از گلو برآرد

(قَرَضَهُ قَرْضًا) بریدن آنرا وقَرَضَ رَبَاطَهُ) بمردیا نزدیک بمردن رسیدن وقَرَضَ فِي سَيْرِهِ) بپیچ وراست پیچان وخمان رفت ونیز قَرَضَ پاداش دادن ووام دادن وبکسر القاف لغة فيه وشعر گفتن ومردن ونزدیک بمرگ رسیدن ودروی گردانیدن ازجای وکرانه گزیدن ازان ومنه قوله تعالى وَاِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ اى تُخَلِّفُهُمْ شِمَالًا وتجاوزهم وتقطعهم وتتركهم على شمالها ويقول الرجل لصاحبه هل مررت بمكان كذا وكذا فيقول المسؤل قَرَضْتُهُ

(قُرَاص) اگنتاب آبی است مر بنی عمرو بن کلاب را

(قُرَاصِيَة) کزنبور قاطع وبرنده

(قُرَاصَة) بالکسر بادفرکه بازیچه است کودکان ازجرم مدور وجز آن که کرده کودوزن وناقه گرداند

چنانکه گویند گوی گوی چوگانست

(اَبُو قُرَاصَةَ) جندره بن خویشتته صحابی است ونام زنی مجهولة النسب که ازعائشه رضی الله عنها روایت کند وقَاصَةٌ قُرَاصَةٌ

با دیست عرب را

(مُقَرْصِف) کمعظم شتابنده وشیر بیشه

ق ر ص

(قَرْص) بالفتح شکنجیدن بدو انگشت وگزیدن کیک وزدوالمه برکندن زن ازخمیر وبسرانگشت گرفتن وبریدن وخمیر گستردن والفعل من نصر

(قُرْص) بالضم کلیچه دگرده آفتاب

(قُرْصَة) بالتاء شه منها قُرَيْصَة كغنية وَاَقْرَاص وقُرُوص کصرد جمع وریک توده است درزمین عثمان ونیز قُرُوص نام خواهرزاده حارث بن ابی شمر غسانی

(قُرَيْص) کامیر نوعی از نانخورش

(قُرَّاص) اگنتاب آبی است مر بنی عمرو بن کلاب را

ذات الیمین لیلای مجوزته (س) قَوْضَ فُلَانٌ) بردواز چیزے بچیزے برگردید (اِقْوَاض) وام دادن ودر پاداش کسی جدا کردن پارۂ از زمین وغیر آن وپیش فرستادن یکی دیدی منه قوله تعالیٰ اَقْرَضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا) (تَقْرِیض) شعر گفتن کسی را بعد هجو یا ذم ضد است

مُقَارَضَة) پاداش دادن و بشرکت تجارت کردن بمال غیری

قِرَاض بالکسر مثله کانه عقد علی الضرب (الارض والسعی فیها و قطعها بالسیر ونحوه ان یدفع الیه مالا لیحرث فیه والربح بینهما علی ما یشترطان والوضیعة علی المال

تَقَارُض) همدیگر شعر خواندن و بسکید گر بدنبال چشم نگریستن و یک دیگر نیکی یا بدی پیش فرستادن

اِقْتَرَضَ مِنْهُ اِقْتِرَاضًا وام گرفتار وی واقتضی عوضه غیبت او کرد

اِسْتِقْرَاض) وام خواستن و یعدی بمن

اِنْقِرَاض) رفتن ودر گذشتن یقال انقرض القوم اذا درجوا ولم یبق منهم احد

ق ر ض ع

قُرْضُوبٌ) کزبرج ودرختی است نوادر اشجار درختی شگوفه اش زرد تر از گل اسپرک است

قُرْضُبَة یکے

ق ر ض ب

قِرْضِب) کزبرج اپکوز پرویزن نماند وبنیاد از نداکن را

قِرْضَاب) کقرطاس آنکه چیز خشک خورد وشیر بیشه و دزد و دزد محتن

قَرَاضِبَة) بالفتح جمع + وتیغ بران که استخوان پرد وشمشیر مالک بن توبره وچیز اندک وحقیر

یقال ما زاته قِرَاضًا) یعنی نقصان نکردم چیزے را وآنکه هرچه بیابد بخورد وچیزے نگذارد

قِرَاضَابَة بالتاء وقُرَاضِب کعلابط مثله

قُرْضُوب) کعصفور تیشه بران و دزد و دزد وبسکین قَرَاضِبَة بالفتح جمع ودمامة الفقراء

قُرْضُوبًا) وهر که هرچه بیابد بخورد

قُرَاضِبَة) کعلابطة موضع است

مُقْرَضِب) بکسر الضاد آنکه هرچه بیابد بخورد

قَرْضَبَ اللحم فی البرمة

قَرْضَبَة) کردکردن اندر دیگ وچیز

قَرْضَبَة) برآکندن و پریشان کردن چیزے را از نبات اضداد است وبریدن ودنگامه گوشت را خوردن ودویدن وچیز خشک خوردن

ق ر ض ف

قُرْضُوف) کعصفور عصاے شبان ومرد بسیار خورد

ق ر ض م

قِرْضِم) کزبرج پدر قبیله است از مهره بن حیدان یا آن بفار است

قَرَاضِمَة) بالفتح موضعی است بمدینه

قَرْضَمَة) بریدن وگرفتن یقال هو یقرضم کل شیء ای یاخذه

ق ر ط

قِرْط) بالکسر نوعے از کندنا که کُرَّاثَ المائدة نامندش

قُرْط) بالضم شعله آتش قِرَاط بالکسر مثله ونزه خرد کودک پستان وآویزه اعلای گوش یا گوشواره بتا گوش اقراط وقراط بالکسر وقُرُوط بالضم وقرطه) کقورة جمع وشبه کرگیا ہے ست مانا بہ پست مگر بزرگ ازان وشمشیر عبد الدین الحجاج) وذو القرط الوشاح) شمشیر خالد بن ولید ولقب سکن بن معویة بن امیة ونام مردے

قَرْطِیَّة) بالفتح مشددة الیاء ویضم نوعے از شتران

قُرْطَة) کعنبة آویزه گی ودرش گوش تکه قرطة کهمزة مثله

قِرَاط) گلتاب چراغ یا بینی آن

قُرَیْط) کزبیر اسپے ست مر کنده را

قُرُوط) بالضم چند بطن ست از بنے کلاب وهم اخوة قُرْطُ وقُرَیْط

وقُرَیْط) کقفل وامیر وزبیر

اَقْرَاط) تکه آویخته درودش

قِیْرَاط) بالکسر نیم دانگ ودرنش بحسب بلاد مختلف ست بمصر چاریک از شش یک دینار است وبعراق نصف ده یک دینار قِرَاط بالکسر وشد الراء مثله وهو اصل القیراط لان جمعه قراریط فابدل احد حرفی تضعیفه یاء کما قالوا دینار ودنانیر

قُرْطَان) کعثمان داسیه وخوے گیزرین یا جل شتر که پالان بر زیر آن نهند

قُرْطَاط بالضم والکسر مثله فی الکل قراطیط جمع

قَارِیْط) دانه تمر هندی

قَرَارِیط) دانه تمر هندے

قِرْطِیْط) کزبیل چیز اندک

قِرْطِیْطَة) بالتاء مثله یقال ما جاءنا فلان بقرطیطة ولا بلاو سختی

قَیْرُوطِیّ) بالفتح وشد الیاء الثانیة مرهمے ست وگویند که آنرا از روغن گل سرخ واکلیل الملک وزعفران وکافور وموم سازند لغة یونانیة مستعملة عند العرب

قَرْطَلَ) قَرْطَلَ الکُرَّاثَ قَرْطًا) پاره پاره نمود کندنا را وردیگ

قِرْطَاط لتلبس قَرَطًا) محرکة آویزان در درش گردید تکه

جَارِیَةٌ مُقَرَّطَة) کمعظمة دختر باگوشوار

تَقْرِیْط) وردیگ پاره پاره کردن کندنا را وگوشواره نهادن بر کسے

لگام دادن اسپ را یا عنان را برسرش افگندن وبینی چراغ پاک کردن یعنی سوختگی پلیته را ودور کردن وبر انگیختن اسپ را بسخت ترین جهد و

چیز اندک دادن یقال قَرَّطَ علیہ ای اَعْطَاہُ قَلِیْلًا (تَقَرُّط) باگوشوارہ شدن

ق ر ط ب

(قُرْطُبَۃ) برزمین بگرون افگندن کسے را یا بمرزمین انداختن و اکثر آن شتر کشتہ بریدن و سخت دویدن و گریختن و خشم گرفتن (قُرْطُبَۃ) کقنفذۃ شہری است بزرگ بمغرب (قُرْطُبِیّ) کعلابط بسیار برندہ (قُرْطُبِیّ) بالضم مقصور اشمشیر شمشیر خالد بن ولید وصیف ابن صامت از بنی جُشَم (قِرْطِبِیّ) بالکسر و شد الموحدۃ مقصور انوعی از بازی و نوعے از بند کشتی

(قُرْطُبَان) کزعفران مرد بیغیرت و بے رشک و انکہ در حق زن خود غیرت ندارد یا مرد قواد

ق ر ط س

(قِرْطَاس) بالکسر نشانہ از ہر چرم کہ باشد و شتر گندم گون و دختر سپید کشیدہ قامت و نامہ ہر چہ باشد و شتر مادہ جوان و چادر مصری و نیز قِرْطَاس مثلثۃ القاف کاغذ قَرْطَس کجعفر و درہم مثلہ و نیز قرطس کجعفر و درہم مثلہ بصر

(قِرْطَاسِیَّۃ) منسوب اسپیبی امیغ یقال دابۃ قِرْطَاسِیَّۃ (قَرْطَسَۃ) بنشانہ رسیدن و رانیدن یقال رَمٰی فَقَرْطَسَ

تقرطس مردن و ہلاک شدن

ق ر ط ش

(اَقْرِیْطِش) بالفتح و کسر الراء والطاء والیاء بینہما جزیرہ است بحر روم دور باثمانیہ و خمسون میلا او مسیرۃ خمسۃ عشر یوما

(اَقْرِیْطَشِیَّۃ) بالہار شہریست یجلب منہ الجبن والعسل الی مصر

ق ر ط ع

(قِرْطِع) کزبرج و درہم سپش شتر

ق ر ط ع ب

(مَا عِنْدَہٗ قُرْطُعْبَۃٌ) بکسر حلۃ یعنی نزد او چیزے نیست یا نہ کم و نہ افزون قُرْطُعْبَۃ لکذبذبۃ وَدُرَحْرِحَۃ مثلہ وما فی السَّمَاءِ قُرْطَعْبٌ) ای سحاب و نیز جانورے است قالہ الثعلب

ق ر ط ع ن

(قِرْطَعْن) کجردحل کول و یقال مَا عَلَیْہِ قُرْطَعْنَۃٌ بالتاء یعنی نیست بروے چیزے

ق ر ط ف

(قُرْطُف) کجعفر چیزی در پیچیدہ و جامہ مخمل کہ از اقطیفہ گویند و تره است یا بارد رخت مبث

ق ر ط ق

(قُرْطُق) کجندب کرتہ معرب است

(قَرْطَقَہ) کرتہ پوشانیدن کسی را (تَقَرْطُق) کرتہ پوشیدن یقال قَرْطَقْتُہٗ فَتَقَرْطَقَ

ق ر ط ل

(قِرْطَالَۃ) کقرشنۃ تنگبار رخہ (قِرْطَالَۃ) بالکسر شلہ قِرْطَال بحذف تا جمع

ق ر ط م

(قِرْطِم) کزبرج و عصفر تخم عصفر برای مسہل بلغم لزج و تو بخ قوی الاثر و ریختن آب گرم آنرا بر شیر تازہ در حال سنجد کردانند و شستن بدن و سر بعزآن سپش را بکشد و رنگ بدن را نیکو و جلد را نرم کند و مغز آن باہے است و اخقان بدن نافع است بلغم را

(قَرْطَمَہ) بالفتح بریدن (قِرْطِمَہ) بالکسر شہریست باندلس و قِرْطِمَسَا الحمام دو نقطہ در اصل منقار کبوتر (قُرْطُمَان) بالضم ہر طان است یا جلبان کہ ہر دو دانہ معروف است

(خِفَاف مُقَرْطَمَۃ) موزہ سخت اطراف دوختہ کہ سنگ را شکند

ق ر ظ

(قَرَظ) محرکۃ برگ درخت سلم کہ بدان پوست پیرایند یا بار درخت سنط کہ از عصارہ آن اقاقیا برآیند سَعْدُ الْقَرَظ صحابی است نجرانی فیہ فَوَجِم فَلَزِمَہٗ فَاضِیفَ الیہ و آن موذن آنحضرت است صلی اللہ علیہ وسلم کہ در عہد قبا بود و در عہد عمر رضی اللہ عنہ بمدینہ آمد و تا امرد و زنا فرزندان مسجد مدینہ در فرزندان اوست و مروان القَرَظ) لقب خلیفہ چہارم است از خلفای بنی امیہ بدان جہت کہ بعض بلاد یمن بر دست او مفتوح گشت و آن رویدنگاہ قرظ است وذُو قَرَظ) موضعی است بیمن یا آن ذُو قُرَیْظ است کزبیر کَیْشٌ قَرَظِیٌّ کعربی و مہنی قبحار یعنی بدان جہت کہ آبست قرظ است

(قُرَظَۃ بْن کَعْب) محرکۃ صحابی است

(قَرَظَان) بالتحریک قلعہ است بزبید

(قَارِظ) چیننده برگ سلیم (قَارِظَانِ) یذکر بن عترۃ وعامر بن دُنم است وکلاہما من عَنَزَۃ خَرَجَا فی طلب القرظ او احدہما فلم یرجع فقالوا لاَ اتیک او یَؤُب القَارِظُ العَنَزِیُّ

(قُرَیْظَۃ) کہینۃ قبیلہ است از جہود ان خیبر

(قَرَاظ) کشداد قرظ فروش

(اَدِیْم مَقْرُوظ) پوست برگ سلم پیراستہ بارنگ کردہ بان (س) (قَرْظًا قَرَظًا) مہتر و ارجمند گردید بعد ذلت و خواری

(وقَرَظْنَہ ذَات الشمال) بالفتح لغۃ فی الضاد

(تَقْرِیظ) ستودن زندہ را یا حق باشد یا باطل

(تَقَارُظ) ہمدیگر را ستودن و

مع کردن یقال ما یقارظانی المدح ای یدح کل صاحبہ

ق ر ع

(قَرَعَ) بالفتح کدن وقَرَعَہ یکے والشاۃ بن قرع از نفیل بن عیاض روایت میکند

(قرعۃ) بالفتح دانی است کبیر ساق شتر کنند

(قُرْع) بالضم چند وادی است در بلاد شام

(قُرْعَۃ) بالضم دانی است کبیر وسطی بینی شتر کنند و کزین مال وانچہ بغال زنند وعمر بن محمد بن قُرْعَۃ مودب است ومحدث

(قَرَع) بالتحریک پیشی و ہر چہ کہ بسوی وی پیش کردہ شود و بلہ ریزہ سپید است کہ شتر بچکا نرا برآید ودوای آن نمک است و کفک شتر و سپرا نبان کو چک یا انباں فراخ شکم کہ دران طعام می نہند ومَرَاحُ قَرَعٍ خوابگاہ شتر آن خالی از شتران

(قَرْعَۃ) محرکہ بی موشگی ودنبز جلے بے موازسر

(قُرْع) کز فرقلعہ راست یمین

(قَرِع) کلف مرد مشورت پذیر ونیز قَرِع آنکہ بجواب نرود و ناخن بناہ شدہ

(اَلْفٌ اَقْرَعُ) ہزار کامل وتمام

(دِرْہَمٌ اَقْرَعُ) جاے سخت ودرشت تُرِنُّ اَقْرَعُ کن لِك

(قُرُوع) کئی جمع وعودٌ اَقْرَعُ چوب پوست باز کردہ وقَدَحٌ اَقْرَعُ کارسودہ بسنگ ریزہ تا آنکہ ظاہر شد طرائق ونگار آن ونیز (اَقْرَع) وشمشیر نیکو آہن ودومی ازمارموی

کرختہ ومردکل کہ موی سراو بعلتی افتادہ باشد (قَرْعَاءُ مؤنث قُرْع) بالضم جمع قُرْحَان بالضم مثلہ

(قَرْعَان) اَقْرَع بن حابس صحابی وبرادر او مرثد

(رَوضَۃ قَرْعَاء) مرغزار بی گیاہ

(قُرُع) بالضم جمع ونیز (قَرْعَاء)

آب خوری است در راہ مکہ میان قادسیہ وعقبہ ومرغزار کہ گیاہ آن راستوران چریدہ باشند وسختی و بلا وصحن خانہ وبرسوے راہ و انگشت تباہ

(قَارِعَۃ) قیامت وسورۃ است مرنبی را صلے اللہ علیہ وسلم فیل ومنہ تُصِیبُہُم بِمَا صَنَعُوا قَارِعَۃٌ او معناہ عافیۃ تَنْجُوہُم ونیز

(قَارِعَۃ) سختی روزگار وقوارع جمع وقَارِعَۃُ الدَّارِ ساحت سراے وقَارِعَۃُ الطَّرِیق برسوے راہ

(قَوَارِعُ الْقُرْآن) آیتہا ست کہ خواندہ آن از سر ویرا ومحفوظ باشد گویا شیطان را رومی کند ونَعُوذُ بِاللہِ مِن قَرَارِعِ فُلَان ای من قوارض لسانہ

(قَرُوع) کصبور چاہ کم آب یا چاہے کہ از اعلای کوہ تا پائین وے کندہ شود

(قَرِیع) کامیر شتر بچہ یا شتر کرہ اہلہ ریزہ برآمدہ فَوق حلقی جمع

وفی المثل سَتَنْتِجُ الْفَصَالُ حَتَّی الْقَرْعَی وشتر کہ آنرا برای کشتی برگزیدہ باشند وبہتر وحریف

(قَرِیعَۃ) کسفینہ مال کزیدہ وناقہ کہ کش بسیار بر سے برچہد وبار کم گیرد وآسمان خانہ و(قَرِیعَۃُ الْبَیْتِ) بہترین جاے ورحاب

(قُرَیْع) کمیر نام مردو پدر بطنی است از تمیم گردہ بنی الف الناقہ وجد است مرابے الکنور ثعلبہ

وعمر اوے صحابی

(قَرِیع) کسکیت بہتر

(قَرَّاع) کشداد مرغے است کہ چوب سخت را بمنقار خود کندہ جاے گیرد ودرے قراعات) جمع

ونام اسپ عزالہ سکونی وصلب وسخت از ہر چیزے

(قَرَاعَۃ) کجبانۃ کون واندک از گیاہ

(قَرْعُون) بالفتح کمدون ودہے است میان بعلبک ودمشق

(مِقْرَع) کمنبر آوندے است کہ دردے خرما فراہم آوردہ شود

(مِقْرَعَۃ) کمکنسۃ تازیانہ وکوبہ

(مِقْرَاع) کمصباح شتر مادہ کہ در اول قرع کش ہا پذیرد وضد

(قَرِیعَۃ) وتین کہ بدان سنگ شکنند

(مَقَارِع) غالب مغلوب وشمشیر

عمیرہ بن حاجز وہبتر ولقب محدثے است کہ از عکرمہ روایت میکند

(مَقْرُوع) شتر گزیدہ بہت کشی وہبتر قوم ولقب عبد شمس بن سعد وشتر داغ قرعہ یا قرعہ کردہ شدہ

(ن) قَرَعَہُم چیرہ شد آنہا را در قرعہ زدن

(ف) قَرَعَ الْبَابَ قَرْعًا) بالفتح کوفت در را وفی المثل مَنْ قَرَعَ بابًا وَلَجَ وَقَلَجَ وقَرَعَ رَأْسَہُ بالعصا زد سر او را بچوبدستے وقَرَعَ الثَّوْبُ جَبْهَتَہُ بِالْأَنَاءِ نوشید تمامہ آنچہ در آوند بود چنانکہ لب طرف بر پیشانی زد وقَرَعَ الْفَحْلُ لِنَاقَۃٍ قَرْعًا) بالفتح وقُرَاعًا) بالکسر برچہد کشن بر شتر مادہ وقَرَعَ النَّوْرُ الْبَقْرَۃَ کذلك وقَرَعَ فلانٌ سِنَّہُ پشمان گردید وبرہم سائید دندان را از ندامت وقرع قرعۃ) قال ارو بقرعہ وفی ان المثل لعصا قرعت لذا الحلم وان الحلیم اذا ابنیہ واول من قرعت لہ العصا عامر بن الظرب او قیس بن خالد او عمرو بن حممہ او عمرو بن مالك لما طعن عامر فی السن او بلغ ثلثمائۃ سنۃ فکبر من حفلہ شیئا فقال لبنیہ اذا رأیتمونی خرجت من کلامی وأخذت فی غیرہ فاقرعوا الی العصا

(س) قَرِعَ قَرَعًا محرکہ مغلوب شد در تیر انداختن ودے موے سر شد بعلتے وقَرِحَ فُلَانٌ) پذیرفت کشکاش را وباز ایستاد از انچہ کہ فرمودند وقَرِعَ الْفِنَاءُ قَرَعًا)

دیگر کس خالی شد در گاه از مردم ومنه نعوذ باللہ من قرع الفناء وصفراء الاناء ۞ وقرع الجُ (گذشتند ایام حج از مردم) مُقْرِعٌ (مکرم آنکه کوفته شد پس برداشت سر را) وَاَقْرَعَ فُلَانًا (باز داشت اورا از کاری) وَاَقْرَعَ بینهم قرعه انداخت میان آنها وَاَقْرَعَ المُسَافِرُ قریب بمنزل رسید مسافر وَاَقْرَعَ الدَّابَّةَ (بلگام زد ستور را تا باز ایستد وَاَقْرَعَ دارَهُ اَجْرَى (فرش کرد سرا به خشت پخته وَاَقْرَعَ الشَّرَّ (دائم گردید و پاید شر وبدی ۞ وَاَقْرَعَ الغَائِضُ بزمین رسید غوطه زن وَاَقْرَعَ المَاتِحُ کذلك ۞ وَاَقْرَعَ الحَبْلُ یکدیگر را کندند دندان ۞ ومنه اِقْرَاعٌ (کزین مال را بکسی دادن یا کشن نجیب را جهت کشتی بکسی دادن وبسوے حق باز گردیدن ونرم وذلیل وخوار شدن واجمند ومنیع گردیدن از لغات اضداد) وبازایستادن از کاری وتوانا بودن وناپذیرفتن مشورت را مُقْرِعَةٌ (کموشه سخت وتوانا) وَقَرَعَ لِلْقَوْمِ تَقْرِيعًا (از جاے برکند قوم را ومضطرب ولے اکرام ساخت ۞ وَقَرَعَتِ الحُلْوَ بِهِ (زاس فصیلها) ترکرد سر بجدار سر پرشان وگیرو فلك اذا كانت تُجَاذِبُهُ اللئام فافزع الفضيل خلقا فطر اللئام

من الخلف الآخر فَقَرَّعَ راسَهُ وغیر تقریع سرزنش کردن وملامت نمودن وعلاج کردن شتر بچه تقریع را وبرجهانیدن کشن را برماده (مُقَارَعَةٌ) همدیگر قرعه انداختن وگرفتن ناقه سر کشن وخوابانیدن آن را برائے کشن تا کشنے کند دواکو فتن دلیران بعض بعض را

اِقْتِرَاعٌ (برگزیدن وآتش افروختن وقرعه زدن) (تَقَارُعٌ) میان همدیگر قرعه زدن (تَقَرُّعٌ) برگشتن از پهلو بپهلو یقال بِتُّ اَتَقَرَّعُ ای اَتَقَلَّبُ ولا انام (اِنْقِرَاعٌ) پهلو بپهلو برگشتن و بیقراری کردن وارجمند شدن و بازایستادن از کارے

اِسْتِقْرَاعٌ (کشن اجارت خواستن از کسی وکشن خواه شدن شتر داده یا ماده گاو وسخت شدن سم ستور ورفتن خل شکنبه

ق ر ع ب

(قُرْعُبَّةٌ) کمقشعر سرفرد و افگنده بخشم (قُرْعُبَّى) کاقشعر تر بخیده شد از سردی وغیر آن

ق ر ع ب ل

(قَرْعَبَلَانَةُ) بالتحریک جانوے است دریائی پهنا بزرگ شکم اصله (قَرْعَبَلٌ) زبدت قریه غلثه اخرف وتصغیره قُرَيْعِبَةٌ

ق ر ع ث

(قَرْعَثَتْ) بالفتح فراهم امدگی اسم است تَقَرْعُثْ را که بمعنے تجمع است

ق ر ع ج

(مُقَرْعَجٌ) کمسر بلند بالا

ق ر ع ز

(قِرْعِزٌ) بالکسر نام مردی ترکی و مراورا مدرسه است در غزنه

ق ر ع س

قِرْعَوْسٌ (کفردوس شتر دو کوهانه) قُرْعُوسٌ کعصفور مثله

ق ر ع ش

(قُرْعُوشٌ) کعصفور وفردوس شتر دو کوهانه وبچه شیر بیشه

ق ر ع ف

(تَقَرْعُفٌ) در تر بخیدن وگرفته شدن (اِقْرِعْفَافٌ) در تر بخیدن

ق ر ع م

قِرْعَامَةٌ) بالکسر طرز تمام خلقت از خر مابن وجز آن

ق ر ف

(قَرْفٌ) بالفتح سخت برخ ولائق دشنام اورد درختی است که بدان پوست پیرایند بدان غَرْفٌ وغَلَفٌ است وخنور پوست شتر وگاو گر کزا بپوست آثار پیرایند ودروی غلیه بانوا بل پخته یعنی نهند (قِرْفِيٌّ) بالفتح منسوبا انکه رنگش بسرخی زند (قِرْفٌ) بالکسر پوست هر چیزے یا پوست مقل وپوست انار وهر خاک پاره که تیره بیخ درخت برکنده شود وپوست درخت وآب هیزم (قَرْفٌ) محرکة آمیزش اسم است مقارفة راه بیاریست که شتر را خشک در هیزم وقِرْفَةٌ الخُبْزِ) نان سوخت بر تنور مانده

قِرْفَةٌ) بالتار پاره پوست وپوست پاره های انار وآب هیزم خشک در هیزم وهر متهم بچیزے ونوعے از دار چینی معروف بدار چینی چین بدان جهت که دار چینی در حقیقت پوست درخت است جمعه انْخُمْ وانْخُنْ والّذِين تخلخلاً ومنه المعروف بالقِرْفَة على الحقيقة اَحْمَى املش مائل الى الحلو ظاهره خشن براتحه عطرة وطعم حار جريف ومنه المعروف بقِرْفَةِ القرنفل وهي قشرة صُلْبَة الى السّواد بلا تخلخل اصلا وراتحتها كالقرنفل والكل مُسَخِّن ملطف مدرّ مُجَفِّف مُحَفِّظ باهي ويقال بنو فلان قِرْفَتِي يعني نزديك ايشانست خواسته و مطلوب من وسَلْهُمْ عَنِّي اَجْمَعِينَ فَاِنَّهُمْ قِرْفَتِي) يعني پرس ازانه خود را از ایشان كه بیابی خبر آن را نزد ایشان وفي المثل لَقِنَهُ اواعَرَّ من ام قِرْفَة وهي زوجة مالك بن حذيفة بن بدر لانه كان يُعَلِّق في بيتها خمسون سيفا لخمسين رجلا كلهم محرم لها وقِرْفَةُ بن بَيْهَس بالقاف بن بَهْثَة بن قِرْفَة بن مالك بن هي است وحبيب بن قِرْفَة) عروضی شاعری است ويزيد بن قِرْفَة) تهمت وناکسی و فرومایگی ودور زش

(قَرْفٌ) محرکة آمیزش اسم است مقارفة راه بیاریست که شتر را

بکشد و آمیزش دباروحدوی زمین تب آور یا بسیار تب ولائق و سزاوار و یقال هو قَرِفٌ من توبی الذی تَتَّهِمُه

(قَرِف) گنف سزاوار یقال فلان قَرِفُ من کذا و یکذا یعنی فمن ان یفعل کذا او لا یقال لکنه و لا کامیل بالتحریک فقط

(قَرَاف) کسحاب رهی است بجزیره بحرین مقابل جابر

(قَرَافَة) کسحابة گورستان مصر و در انست کور شافعی رضی الله عنه و بطنی است از معافر

(قُرَافَة) گنف سه پوست درخت

(قُرُوف) کصبور مرد بسیار ستمگار و نافرمان و از حد در گذرنده و سخت جنگ کننده قُرُوف بالضم مع ج

(اَقْرَف) سخت سرخ

(مَا اَقْرَفَهُ وَاَقْرَفَ بِهِ) چه خوش و سزاوار است او لایقال

(مَقْرَف) کمقعد جای برکندن منه تولهم نزکته علی مثل مقروف الصَّمْعَة و یروی مقلع یعنی

گذشتم او را بر خلوبدان جهت کچون حکم برکنده شود نشانش باقی نماند

(مَقْرُوف) مُتَّهَم و رجل مَقْرُوف) مرد ناهموار یکه اندام

(ض) قَرَفَ عَلَيْهِم قَرْفًا بالفتح ستم کرد و از حد در گذشت و غارت

ورزید و قَرَفَ الْقَرْفَلَ) پوستش برکند بعد خشک شدن و نیز قَرَفَ) سر ریش تازه کردن و عیب کردن و تهمت نهادن و

ورزیدن یقال قَرَفَ لعیالِه اذا کسب و آمیختن درد و گفتن

(س) قَرِفَ المَرَضُ قَرَفًا) مرکه نزدیک آمد بیماری و باز گردان شد و فی الحدیث ان قومًا شکوا الیه علیه السلام وباء ارضهم فقال تحولوا فان من القرف السلف

(مُقْرِف) کمحسن اسپ و جز آن بدنژاد و تخمه مادرش عربیه و اصیل و پدرش غیر آن باشد بدان جهت که اقراف از طرف کشش است و بچه از جانب ماده و مرد که رگش مائل بسرخی باشد

(اَقْرَفَ لَهُ اِقْرَافًا) نزدیک او رفت و در آمیخت یقال ما اَبْصَرَتْ عیني مثلا اَقْرَفَتْ بذي ای ما وقعت منله و اَقْرَفَ بِهِ) تهمت نهاد بر وی

و نیز اَقْرَفَ) عیب کردن و بدی یا ذکر کردن کسی را در سرایت کردن بیماری کسی میگوید یقال اَقْرَفْتُ آل فلان فلانًا انا اتاهم وهم مرضى فاصابه ذلك

(تَقَارُف) باهم آمیختن قِرَاف بالکسر مثله نزدیک شدن و گاییدن

و آمیزش کردن بگناه و فی حدیث عائشة رضی الله تعالی عنها ان النبی علیه السلام کان یصبح جُنُبًا من قِرَافٍ غیر احتلام ثم یصوم

(تَقَرُّف) ناره شدن سر ریش یعبر بِهِ مُقْتَرَف) المحصول لو خرید

(اِقْتِرَاف) ورزیدن و گناه آوردن و گناه کردن و متهم شدن

ق ر ف ش

(قَرْفَش) کسمندل سطبر شگرف

ق ر ف ص

(قَرْفَصَة) هر دو دست را زیر هر دو پای بستن و نوعی از جماع که کردکند هر دو طرف زن را چند آنکه دست و پایش با هم بسته شود

(قُرْفُصَى) مثلثة القاف والفاء مقصورا نوعی از نشستن که صاحبش بر سرین نشیند و ران بر شکم چسپاند و هر دو دست را حلقه کرده بر ساق گذارد یا انکه بر دو زانو سر نگون نشیند و بچسباند شکم را بر زانو هر دو دست در بغل نهد قُرْفُصَاء بالصم و بضم القاف والراء على الاتباع مد و دین مثله یقال قَعَدَ الْقُرْفُصَى والْقُرْفُصَاء ای قَعَدَ قُعُودًا على هيأة معتنية مفسرة

قِرْعَاص) بالکسر کشن بسند کننده

قُرَاقِص) کعلابط چست و چابک سطبر

قَرَافِصَة) بالفتح زردان تَقَرْفُصِ العُجُز) بجامه در پیچیده شد

ق ر ف ط

قَرْفَطَة) نزدیک نهادن کام و نوعی از جماع

مُقَرْفِط) بفتح الفاء شرمگاه زنان و مرد خشم افزا پر یا دینی

اِقْرِنْفَاط) ترنجبین و گرد شدن و فراهم آوردن ماده بزلبهای

کس را وقت کشتی

ق ر ف ع

اِنْقَرْفَعَ) ترنجیدن و گرفته شدن

اُقْرُنْفِعَ عَلَيْهِ) مجهولا بیخود گردیده بهوش آمد

ق ر ف ل

قَرْفَلَ) میخک که بار یا شگوفه درختی است در جزایر هند پیدا گردد افضل آلافاویه الحادة واذکاها منه زهر ویسمی الذکر و منه نمر ویسمی الانثی وزهر کاذی وکلاهما لطیف غواص مصفی القلب والدماغ مقوٍ لهما نافع للخفقان والبصر والغشاوة والنکهة عاضوم

قَرْنَفُول بزیادة الواو ومثله طعام مُقَرْفَل کمسرید طعام با قرنفل پخته طعام مُقَرْنَف بحذف اللام مثله

ق ر ق

قَرَق) بالفتح آواز ماکیان

(قَرْق) بالکسر اصل زدن و بیچکاره و نحوی و عادت مردم و بازی سدر که در ان چهل خط کشند و سنگریزها بصف نهند صورته

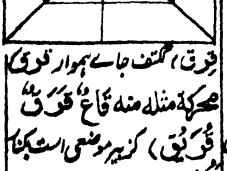

قَرَق) گنف جای هموار قَرُوق کصبور مثله منه قَاعٌ قَرُوقٌ قُرُوق) کزبر موضعی است بکنا

قُرُوق

(قُرُوْی) کصبور رودباری است
میان صَمَّاء و هَجَر

(س) قَرِقَ قَرَقًا) محرکة درزمین
هموار رفت با در بیابان سیر کرد

ق ر ق ب

قُرْقُب کقنفذ شکم قَرْقُب بجعفر
و قُرْقب بالضم مشدد دته الباء مثلثه
و مرغی است کوچک
(قُرُقُبَّة) بالضم و تشدید الباء
گوشت پاره شکار
(قُرْقُرْب) کعصفور شہریست از
عمال کمکر

ق ر ق س

قُرْقِس) کزبرج پشه ریزه
(قَرْقَفُوس) کحلزون بیابان فراخ
درشت ماناں هموار بی گیاه
برآمد نگاه آب کرم پلید گویا پرکاله
آتش است و نیز کلمه است که
بدان بزغاله را وقت توبره نمودن
خوانند و نیز سگ را بدان خوانند
قِرْقِسَان) بالکسر شہریست
قِرْقِیسِیَاء) بالکسر و بقصر شہریست
بر فرات سمی بقرقیسیاء
بن طہمورث
قَرْقَسَ بالکلب قَرْقَسَةً) بلفظ
قرقوس خواند سگ را و یقال ایضا
للجدی اذا اُشْلِیَ قرقوس

ق ر ق ص

قُرْقُوص) کعصفور بچه سگ
(قَرْقَصَ بِالْجُرْوِ) خواند سگ
بچه را

ف ر ق ف

قَرْقَفُ) بجعفرے اسم است از

او صفة جرت مجری الاسماء
قالوا اعذب الاسماء الطلاء والطفها
السلاف واخفها المدام واقبحها
القرقف افضلها الراح لاشتقاقها
من الروح لملائمتها وامتزاجها بها
وقیل لانکون سمیت بذلک لانها
ترعد صاحبها قُرْقُوف) کعصفور مثله
قُرْقُفُ) کہدہد مرغی است کوچک
اوهو بالباء الموحدة
قُرْقُوف) کعصفور درم
دیلکٌ قُرَاقِفٌ) کعلابط خروس
بلند آواز
قَرْقَفَنَّة) بالفتح و شد النون سرزه
و مرغیست که بال خود را بر چشم
دیوث و بی شرم مالد تا بی حیائی
و نرمی و بی غیرتی او زیاده شود
فهذا القندع الدیوث الذی
لاینظر الله الیه
قَرْقَفَهُ قَرْقَفَةً) لرزانید او را با
ترسانید و قُرْقِفَ الصَّرِدُ)
مجهولا یعنے دندان برهم دیگر زد
مرد سرمازده از شدت سرما و نیز
قَرْقَفَة) درشتی و بلندی آواز
کبوتر و کشن و خنده
تَقَرْقُفُ) لرزیدن و دندان بر
دندان برخوردن چندانکه آواز
برآید یقال خصر الرجل حتی
تقرقف ثنایاه بعضها ببعض

ق ر ق ل

قَرْقَل) بجعفر و یشد دلاسه پیراهن
زنان یا جامه است بے
آستین قَرَاقِل جمع

ق ر ق م

قِرْقِم) کزبرج سر تره تاغنته جای
مُقَرْقَم) بفتح القافین آنکه جوان
نگردد و قوت نگیرد و کودک شیرزده
قَرْقَمَ الصَّبِیُّ قَرْقَمَةً) بدغذا
شد و شیرزده گردید

ق ر ل

قِرِلَّیٌّ) کزکی مرغی است نیک
پرحذر و هوشیار که پیوسته ترسان
و بیمناک بر روے آب
مے باشد و از غایت حرص بجستن بر هوا
و بطمع بجستن زیر آب نگاه کند و
منه المثل هو اَحْزَمُ من قِرِلَّیٌّ
او آخذ من قرلّی ان رای خیرا
تدلّی وان رای شرا تولّی

ق ر م

قَرْم) بالفتح اشتر گرامی که نه بندند
او را و نه بار کنند بر وے و
بجهت کشنی بدارند یا فربه نمانید
جهت کشنن و مہتر قوم قُرُوم بالضم
جمع و نشانے است تیر قمار را
قَرْمَة) بالفتح پوست پاره که از بینی
ستور بریده او لکان گذارند جهت
نشان و نشانی است که بر تیر قمار
نمایند مانند قرم شتر را و جامه که
بدان فرش را پاک کنند
قِرْمِیَّة) بالکسر و تشدید الیاء
گره اصل حلقه بینی شتر که از موی
و غیر آن سازند
قُرْم) بالضم گیاہے ست در بطری
و سپیدی شبیه بدرخت چنار که
در دریا روید
قُرْمَة) بالضم جای بریدن از
بینی شتر و پوست پاره بریده او لکان

گذاشته جهت نشان
قَرَم) محرکة آرزوی گوشت آمدن
مردم را صلته بالی فکثرت
استعماله حتی قیل فی الشوق
الی الحب والفعل من سمع
(قِرِم) کاہل شہریست یا آن
کزبر است
بنو قُرَیْم) کزبیر قبیله است
قِرَام) ککتاب بریدن جای بینی
ستور و پرده سرخ با نگار یا
جامه از پشم رنگین نگارین یا
پرده تنگ
قُرَامَة) کثمامه پوست پاره بریده
او لکان گذاشته از بینی شتر
و نان سوخته که در تنور بماند
عیب و کرکره شتر　۳ج
قَارِم) نام مردے
اَقْرَم) کشن کرامی که نه بندند
آنرا و نه بار کنند بروی و عبدالله
یا عبیدالله بن عبدالله بن اَقْرَم
صحابی است
قَرَمَی) محرکة مقصورا و یمد جائے
در یمامه مر بنی امرأ القیس بن
زید مناة را بدان جهت که ساخته
اوست و موضعی است میان
مکه و مدینه
(ناقة قَرْمَاء) کحمراء شتر ماده
پوست بینی بریده او لکان گذاشته
(قَرْمَان) کسکران و قد یحرک
اقلیمی است در روم
(قَرْمُونِیَّة) محرکة و شد الیاء
شہرستانے است بمغرب
مِقْرَم) کمنبر پرده رنگین از پشم

که دردی نقش و نگار باشد با پرده تنک مقرمة، کمکسته مثله و نیز مقرمة، جای نشست از فرش
مقروم، شتر نشان قرمه کرده و ربیعة بن مقروم ضبی شاعر است
(ن) قرمة قرماً، بالفتح پوست ان بادار کردن قرم فلاناً دشنام دادا و را و قرم الطعام، خورد انرا
(ض ن) قرم البعیر قرماً، بالفتح و قرومة و مقرماً، کمقعد قرماناً، محرکة، نخست گیاه
خوردن گرفت یا بضعف و سستی خوردو کذلک الصبی فی مجوه و قوم البعیر، پوست پارهٔ ادبنی شتر
بریدن بی جدا کردن و کرد ساخت یا پوست پاره از اعلای بینی شتر بریدن تا بجای نهار افتد و شتر خوار
و رام گردد و این فعل را جبت گویند مقروم، نعت است از ان و قرم فلاناً، بند کرد و باز داشت آنرا
مقرم، کمکرم شتر گرامی که بر وی بار نکنند و خوار و رام نسایند و بجهت کشتی بدارند و را یا بجهت
آنکه فربه شود تا بکشند انرا و بهتر قوم تشبیهاً بذلک
(قوام)، بهتر گردانیدن و قوم ساختن شترا
تقذیر، خوردن آموزانیدن تقرّص، نخست بخوردن آمدن
ستور بچه

انستقرام قرم گردیدن شتر جوان

ق ر م د

قرمد، بکسر آنچه بدان طلا نمایند مانند زعفران و رنگ دونوعی از سنگها و سنگریزه است که پخته ازان بنا سازند و سفال و خشت پخته و موضعی
قرمود، کعصفور بارد رخت عضا و لکه کوهی یا بزبچه کوهی
(قرمید)، کزبیل خشت پخته و بارکین بخشت برآورده و بزکوهی مادهٔ او هی تصحیف
(ثوب مقرمد)، کمسرجد جامهٔ زعفرانی رنگ و بناء مقرمد، بنائی بخشت پخته و سنگ برآورده یا بنائی بلند بزرگ
(قرمد الکتاب قرمداً)، بار یک نوشت کتاب را و قرمد فی المشی، کام نزدیک نهاده رفت

ق ر م ز

(قرمز)، کزبرج رنگی است که از آب افشرده نوعی از کرم که در بیشها باشد سازند
(قرماز)، کقرطاس نان پهن و کرد یا کرد پهن ساخته جهت پختن
(قرمیز)، بالکسر سست و ضعیف

ق ر م س

(قرمس)، کجعفر شهری است باندلس
(قرمیسین)، با کسر سرحد کرمان

شامان که شهریست قریب دینور

ق ر م ش

(قرمش)، کجعفر مردم احمقه لا جنس (قرمش)، کزبرج و قرمیش کقندیل مثل بقال فی الدار قرمش من الناس ای اخلاط
(قرمسة)، کدحرجة تباه گردانیدن و گرد آوردن چیزی را
(قرمش)، کعلس آنکه گوید هر چیزیرا و مردم بی خیر

ق ر م ص

(قرمص)، کزبرج خانه زمین کندو کوفراخ کردن تنگ خانه را که مردم سرما زده در وی گرم شود و سرما دفع کنند و جای کوچ نهادن و جایی تخم نهادن کبوتر و قرماص کعصفور مثله فی الکل و قرموص جمع و نیز قرماص، کوتاهی خاریقال فی وجهه قرماص ای تقبض الجلدین
(قرامص)، کعلابط شیر زمان گرسنه
(قرمصة)، بفرماص در آمدن

ق ر م ط

(قرمطة)، تنک باریک نبشتن خط و نزدیک نهادن کام
(قرمطنان)، بالکسر مثنی هر دو سر و سرخ بینی مرغ، همچو سر دو گنجشک مقرمطان
(قرمطیط)، کزنبیل مرد خط باریک لویس و کام نزدیک گذارد
(قرموط)، کعصفور کوه یک کرد آن دیار درخت عضا سرخ

همچو انار که بدان پستان دختر را تشبیه دهند
(قرامطة)، کسحابة گروهی از مردم
قرمطی، بالفتح منسوبا بیکی ازان
(اقرنماط)، خشم گرفتن و در ترنجیدن پوست

ق ر م ل

(قرمل)، کجعفر و شتی است سست و نرم بی خار بشکند چون ریز پا التد قرملة یکی منه للنل ذلیل عاذ بقرملة یعنی عود خوار است و پناه برده هذیلی دیگر را نیز قرمل، اسپ عروه بن ورد و قرمل بن همبل، و بضم پادشاهی است که در او سپس زمان مرثد بن جدن بود
(قرامل)، کزبرج شتر کره بختی و شتر دو کوهانه قرامل، بالفتح جمع و موی بند زنان و شتر ریزه بسیار و قرملیة، بتشدید یا اسم مثله
(قرمول)، کعصفور نوعی ادبار عضا که درختی است خاردار
(قرملاء)، گرد بلا رمو ضعی است

ق ر ن

(قرن)، بالفتح شاخ و سر دن و قندی سر مردم که جای سر دن حیوان است و یکسوی سر و زبر سر و قرون جمع و یکسوی نان موی بافته یقال له قرنان ای ضفیرتان و نوک کوی و سر کوه و قران، گفتاب جمع و ثلاثی مع و جزا ان که دو تا رود را

ج ۳

باشد بر سرش و پوشش بوده یک
سوی ہوم و از دشت کہ نخست
پیش آید و کرانہ گردۂ آفتاب یا
اعلای آن یا آنچه نخست پیدا شود
از شعاع آفتاب و مہتر و سردار قوم
و بہترین گیاه یا آغراآن یا سر
گیاہی کہ پاسپر نشده و یک دفعه
از باران و یک تک اسپ یقال
حلبنا الفرس قرنا و قرنین و حلبة
من عرق و نیز قرن ہم سال ہم
سر و یقال فلان علی قرنی ای علی
سِنّی و عُمْری و اہل یک روزگار از
مردم و گروہی بعد گروہی یقال
مضی قرنٌ بعد قرنٍ و چہل سال یا
ده یا بیست یا سی یا پنجاه یا شصت
یا ہفتاد یا ہشتاد یا صد یا صد و بیست
و اول اوّد و معنی اخیر اصح است
لقوله صلی الله علیه وسلم لغلام
عش قرناً فعاش مائة سنة و ہر
گروہی که فوت شده و احدی از ان
باقی نمانده و پاره از روزگار و رسن از
پوست درخت تافته و تُوک بافته از
پشم و پائین ریگ توده و فنج خوردن
که از کسی وی بر آید ہمچو عزو و آن عیبی
است بزرگ قیل احتصم الی
شریح فی جاریة بها قرن قال
اقعِدْ وها فان اصاب الارض فهو
عیبٌ وان لم یصب فلیس بعیب
و کوه خرد یا پاره جدا شده از کوه قرن
(قِران) بالکسر جمع و دم شمشیر و
تیر با پیکان و مناره سر چاه بخشت
یا بسنگ بر آورده که چوب چرخ
بران گذارند و بہا قرنان و میل

چوبین دراو عامه نامند و یک میل
از سرمه وزن تنها و یکباره دو سنگ
تابان درخشان و قَرْنُ الثّمام
بزین شبیه باقلا و نیز قرن کوہی است
مشرف بر عرفات و موضعی است
نزدیک طایف یا نامه دادی آن که میقات
اہل نجد است بجہت احرام حج او ہو
بالتحریک و دو ستاره است مقابل
جدی و دہی است در یمامه و دہی
میان قطربل و مرزقه و انست خالد
بن زید و دہے است بمصر و
کوہے با فریقیه و قَرْنُ بَاعِر
و قرن عشار و قَرْنُ الناعی و
قرنُ بقل بر چہار قلعه است
در یمن و قرنُ البوباة) رود
بار یست که از جانب سرات
مے آید و قرن عزل) پشته
است و قَرْنُ الذُّباب) موضعی
و قَرْنُ الشَّیطان) و کذا قرناه
گروه او و پیروان رلے او یا توانائے
و انتشار و پراگندگی و چیرگی و
غلبه او و ذو القرنین لقب
اسکندر رومی سُمِّیَ لانّه لمّا دعاهم
الی الله عزوجل ضربوا علی قرنه
فمات فاحیاه الله تعالی ثم دعاهم
فضربوا علی قرنه الاخر فمات
ثُمّ احیاه الله تعالے
او لانّه بلغ قُطْرَیِ الارض
نصف نیز لیه و لقب منذر بن ماء
السماء بدان جہت که او را دو زلف
بر ہر دو قرن سر بوده و لقب علی
بن ابی طالب کرم الله وجهه لقوله
صلی الله علیه وسلم انّ لک فی

الجنة بیتا و یروی کنزا و انّک
لَذُو قرنیها ای ذو طرفی الجنة
و مَلِکُها الاعظم تسلک ملک
جمیع الجنة کما سلک
ذُو القرنین جمیعَ الارض
او ذو قرنی الامة فاضمرت
وان لم یتقدّم ذکرها
او ذو جَبَلیها الحسن والحسین
رضوان الله علیهما او ذو
شَجّتین فی قرنی راسه احدهما
من عمرو بن وُدّ والثانیة
من ابن ملجم لعنة الله وهذا اصحّ
و ذاتُ القرنین
موضعی است قریب مدینه میان
دو کوه
(قَرْنَتان) بالفتح مثنی کوہے
است بساحل دریاے ہند
بطرف یمن

. . . .

(قِرْن) بالکسر ہمدست و حریف
در شجاعت و کشتی و جز آن
(قُرْحة) بالضم دم شمشیر و تیر
با پیکان و کرانہ بلند و گیسوے
برون آمده از ہر چیزے و سر زیدان
یا گوشه آن یا شعبه آن یا آنچه از
زیدان بلند بر آمده
(قَرَن) محرکة کیش از چرم و ترکش
و شمشیر و تیر یا تیر با پیکان و مرد
با شمشیر و با تیر و رسن که دران
دو شتر را ہم بندند و شتر با ہم بسته
با دیگری و رسنی است از پوست
درخت سلب که بر گردن گاوان بندند
و قَرَنُ بن رَوْمان بن ناجیة

بن مراد پدر بطنی است قَرَنی
منسوب است بان از ان است اُویس
قرنی
(قَرِین) ہمسر و ہمسال مرد
و یار و شتر که با دیگری باہم بندند
و نزدیک قُرَناء کامرار جمع و
ہمنشین و دیو که ہمیشه با مردم
باشد و گاہی جدا نشود و نفس و
جز آن یقال اسمحت قرینة ای
ذلّت نفسه و نیز قرین شمشیر
زید خیل و قرین بن سہل بن قرین
و ابوه محدثان اند و علی بن قرین)
ضعیف است در روایت حدیث
و قرینان) ابوبکر و طلحه
رضی الله عنهما لان عثمان
بن عبید الله اخا طلحة اخذهما
تقرنهما فی حبل واحد فلذلک
سمیها القرینین
(قَرْیَتَین) کامیرین دو کوه است
در پیرامون یمامه و دہی بها دیه
شام و دہی در مرو شاہجہان و
از ان ده است ابو مظفر محمد بن
حسین قرینی
(قَرِینة) کسفینه نفس یقال
اسمحت قرینته ای ذلّت نفسه
و تابعته علی الامر و زن شوئے یقال
اذا جاذبته قرینة بهرها ای اذا
قرنت به الشدیدة اطاقها و غلبها
و موضعی است و مرغزاری بصمان
و ذو القرینتین پے اندرون
ران ذات القرائن جمع و نیز
دو ذو قرائن) سرایہاے بہم
رو بارو سے واقع شد

(قُرَیْن) کز پیر دهی است در طائف
و قُرَیْن بن عمرو و قُرَیْن بن
ابراهیم و قُرَیْن بن عامر بن سعد
بن ابی وقاص و موسی بن جعفر بن
قرین محمد شان الله
(قُرْآن) گفتاب سنی که بر کردن
گاو قبله بندند و رسنی که دو ستور
بوے بسته باشند باهم و یک جفت
تیر برابر تیرلے که از عمل یک کس
باشد
(قُرُون) کهسور ستور نر و دوغی
کننده و سم پاے برجای دست
هنده و شتر که هر دو زانو بهم بندوقت
فرو خفتن و ناقه که دو پستان پیش
و دو پستان پس زیر هم نزدیک آرد
و شتر باده که شیر کرد آرد در پستان
میان دو دو شیدن و دو خریدار باهم
جمع کننده یا دو نقمه فراهم کننده
در خوردن و نفس یقال قَرَنْتُ
قُرُونَهُ ای نَفْسَهُ قُرُونَهُ
بالثناء مثله
(قُرُون بَقَن) بالضم جای است
بدیار بنی عامر
(قَارُون) فریز که گیاهی است
خوشبوی و در تداوی بکار آید معرب
نام توانگری نهایت بخیل که در زمان
موسے علیه السلام بزمین فرو
شده و مثل شده بتوانگری
غیر منصرف
(اَقْرُون) مرد پیوسته ابرو
(قَرْفَان) کسکران مرد دیوث که
دیگر بر آورزن خود شریک کرده
باشد
(قَرْنَاء) کهسار سورها که در سر
رکعت خوانده شود
(قَرْآن) کشاد شیشه و انگبنه
(قُرَان) کرمان دبی یامه و نام
سردے
(قُرْآنِی) کجاری نزدیک
(قَیْرُوَان) بالفتح وضم الراکرده
اسپان و کلیدانه و معظم لشکر و
شهریست بمغرب
(قَرْنِیَا) بالفتح مقصور ادرختی
است کوهی برش همچو زیتون
قابض است و مجفف و مدل جهت
ریشهاے بزرگ و پرگوشت کننده
غمهاے ریزه
(قُرْبِنَاع) کمیه ارمحمود ابو بیار
(قَرْنُوحَ) بالفتح وضم النون بار
درخت عود که کوچکتر از فلفل باشد
یا گیاهیست دیگر که در یمگ روید
بدان پوست پیرایند و لا نظیر له
سواهُ قُوَّة وَعَرْقُوَة وَعَجْعُوَة
وَرَعْفُوَة وَشَنْدُوَة وماری است
سرونش شبیه دو گوشت پاره برآمده
بر سر باشد و اکثر در افاعی باشد
(سَقَاءٌ قَرْنُوحِیٌّ) مشکه قرنوه
پیراسته
اَقْرَن کا نصر و موضعی است بروم
(مَقْرُون) کمقعد چوبی که بر گردن
دو گاو قبله رانی بندند
(مَقْرُون) از اسباب شعر آنچه
حرف متحرک بے فاصله باشد و
بعد آن ساکن چون متفا از متفا
علن و علتن در مفاعلتن پس
در متفا و نخوان دو سبب متصل
آید
(قُرْآن بِالْحَجِّ وَالْعُمْرَة قِرَانًا)
گذاشتاب باهم اورد حج و عمره را
(وَقَرَنَ الْبُسُرَ) فراهم آورد میان
البسار و رطاب و نیز قرآن)
بهم آمدن دو ستاره در یمے و
دو خریدار باهم خوردن و نیز
(قَرْن) بالفتح چیزے را باچیزے
بستن و پیوستن چیزے بسوے
چیزے و دو ستور را در یک رسن
باهم بستن و سم پای اسپ برجاے
دست افتادن در رفتن
(س) قَرَنَ قُرُونًا (قِرَانًا) محرکه
پیوسته ابر و گردید
(سِقَاءٌ مُقَرْنِی) کمر بدمشک
به قرنوه پیراسته
(مُقْرِن) کحسن توانائی و قوت
دهنده و یاری کرمنه قوله تعالی
وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ای مُطِيقِينَ
وانکه او را یاری کرنبا شد و ستور
راندن و کشاورزی
(لَأَقْرُنَنَّ لِلْأَمْرِ أَقْرَانًا) توانست
کرد آنرا و توانا گردید بران و
(أَقْرَنَ عَنِ الْأَمْرِ) سست شد
و نتوانست از لغات اضداد است
وَأَقْرَنَ عَنِ الطَّرِيقِ) بر گردید
(وَأَقْرَنَ الدَّمُ فِي الْعِرْقِ) افزون
شدن خون در رگ و نیز (اِقْرَان)
حج و عمره بهم آوردن لغت دوی
است و دو تیر باهم انداختن و بر
ناقه خوش رفتار سوار شدن و ناقه
قرون دو شیدن وقت حاجت
فرج کردن تیمار را و عاجز آمدن از
(قُرُنْب) بضم کلاکوش باسوش
اسود و آب و زمین نرم و توانا شدن
بران ضد و فراهم آوردن میان
دو طی که سر پستانست در دو شیدن
و برداشتن سر نیزه تا بکسی نرسد
و فرو گشتن میر دان در رسن
راه در رکس بندی را بیک
رسن بستن و هر شب یک میل
سرمه کشیدن بچشم و پیوسته
باریدن باران و بلند گردیدن
ثریا و نزدیک آمدن آنکه دل
سر کند و توانائی و قوت دادن
(مُقَرَّن) محدث نام مردی دانا
اولادوی است عبد الله و
عبد الرحمن و عقیل و مقعل و نعمان
و سوید و سنان صحابیان
(مُقَرَّن) کمعظم نیکبسته شده در
رسن منه قوله تعالی مُقَرَّنِينَ
فِي الْأَصْفَادِ
(مُقَرَّنَة) کمعظم کوههای خرد باهم
پیوسته
(تَقْرِين) چیزی چیزے پیوستن
یقال قُرِنَتِ الْأَسَارَى فِي الْحِبَالِ
شدد للكثرة
(مُقَارَنَة) همدیگر یار و رفیق
شدن و جمع کردن و دو خر یار در
خوردن قِرَان کتاب مثله
و بار کردن دو چیز را باهم
(اِقْتِرَان) یار شدن بدیگرے
(اِسْتِقْرَان) توانستن کار بر او
توانا گردیدن و افزون گردیدن
خون در رگ

ق ر ن ب

(قُرُنْب) بضم کلاکوش باسوش

(باب سوش
(قُرُنْب) کقنفذ جیگاه
ق ر ن د
(کَنِیْنِ بن قَارُوْنَدَا) از تبع
تابعین است
ق ر ن س
(قَرْنَسَهٔ) چشم باز نوشکار را
دوخته در کریز نشاندن یقال قَرْنَسَ
الباز وکذا قَرْنَسَ مجهولاً اذا
کُرِّزَ وخِیْطَتْ عیناہ وکرنشتن
واز جنگ برگردیدن خرد س
(قَرَانَاس) بالضم والکسر بنی
کوه وشنراده بلند بر آیده اطراف
(قَرَانِس) کزبرج مثله وجای بلند
پنبه زنان
(قَرَانِیْس) اوائل توجیه اواخر
توجیه مع میل آورد
(سَیْفٌ مُقَرْنَسٌ) کمر د شمشیر
برسیات فرو بان ساخته وباز
(مُقَرْنَسٌ) باز در کریز نشانده
ق ر ن ص
(قَرْنَصَهٔ) گرنشتن بهاز جنگ پشت
دادن خرد س او الصواب
باسین ودر کریز نشاندن باز او
در کریز نشستن وی لازم متعد
(قُرْنُوْص) کعصفور درز زیر موزه
یا مقدم دونوک موزه قَرَانِیص
جمع
ق ر ه
(قَرَهَ) محرکة چه کینی اندام مانند
قلع وزردی در دندان
(قَرَهَ) کاحمد زرد اندام قرحا
موش

(قَرَهُ) محرکة اندام گردیده وبیز
(قَرْوَ) فراغ فارغ شدن پوست از
بسیاری اورتن وسیاه شدن اندام
یا برکنده شدن پوست اندام
از سختی ضرب
(مُقَرِّهَ) بالکسر از زرد وبرینگ
اندام
ق ر ه ب
(قَرْهَب) کجعفر کاو کلان سال
یا گاو کلان سطبر وشگرف اندام
وبزبسیار پشم ومهتر قوم وبزرگ
کلان سال
ق ر ه د
(قُرْهُد) کعقنقد نازک پرگوشت
شگرف اندام وناز پرورده خوش
عیش
(قَرَاهِیْد) بالفتح گوسپندان
ریزه
ق ر و
(قَرْو) بالفتح حوض وجوی بزرگ
ودراز که دران ستوران آب
خورند وزمین که قطع نشود
(قُرُوْق) بالضم وشد الواو جمع وآب راهرآن
کوروان وشکاف آن دبن درخت
خرما وجز آن که آنرا کاواک کنند و
دروی بنیذ ریزند واران تغار برگ
سازند وپنکان وقدح چوبین یا آمدند
خروازان وکاسه سک وثلث
(أَقْرَاء) مد وقصر واقروة وقریّ
بالضم وتشدید الباء جمع فی الکل
یقال رکبت الارض قَرْوًا واحدًا اذا
طبقها المطر ویقال رایتهم

علی قَرْوٍ واحدٍ
یعنی بریک روش ونیزه ونیز
(قَرْو) بالفتح آهنگ کردن
وستن بلاد وپیروی نمودن ونیزه
زدن وفراخ وکلان گردیدن پوست
خایه از باد یا از آب یا از فرود آمدن
رود یا دروی
(قَرْوَة) بالفتح مشله
والفعل من نصر ونیز
(قَرْوَةُ الرَّاس) موی سر
(قَرْی) محرکة پشت
(قَرْوَان) بالفتح وشد
الیاء مرد بزرگ پوست خایه
(قُرَّی) بالضم والتشدید مقصورا
آبی است بادیه
(قَرْوَاء) کصحراء خوی وعادت
کون
(نَاقَةٌ قَرْوَاءُ) ناقه دراز
کوهان درشت پشت ولا تقل
جملٌ أقرَی
(قَرْوَانی) کجوجی موضعی است
در راه کوفه
(قَیْرُوَان) بالفتح وضم الراء کاروان
معرب است منه الحدیث یَعْدُو
الشیطان بقَیْرُوَانِهِ ای السُّوق
ولشکر وشهریست بمغرب
(مُقَرَّی) کمقعد دیهی است به
دمشق
(مَقْرِیَة) کجلسة قلعه است یمن
(مَقَارِی) بالفتح سرهای پشته
(شَاةٌ مُقَرَّقَةٌ) کمندغه گوسپند
که سر وبر اندر چوبی کشند تا شیر
خود نکه

(مَقْرُوْرِی) بفتح المیم منسوبا
در اپشت
(مُقْرَی) کمکرم خبر است
بنویه
اَقْرَی الجُلَّ علی الفرس
(اِقْرَاءً) لازم کرد اسپ جل را بر
اسپ ونیز (اِقْرَاء) در وکبن پشت
گردیدن ومهانی جستن ولازم
کرفتن ده را
(اِقْتِرَاء) پیروی کردن کسی را
(اِسْتَقْرَی الدَّمُ) مریم دچرک
فراهم آورد ونیز (اِسْتِقْرَاء)
پیروی کردن وجستن
ق ر ی
(قَرْیَة) بالفتح وه قُرًی بالضم جمع
علی غیر قیاس لانّ ما کان علی
فُعْلَة من المعتل جُمِع علی فَعَال
کطُبْیَة وطِبَاء وقیل قریة بالکسر
لغة بمانیة حجت علی ذلک کذُرْوَة
ودُرًی وقَرْیَة وقُرًی
محرکة منسوب بوی ودهی است
نزدیک بناج سیان مکه وبصره وبعد
بمحص وموضعی در یامه
(قَرْیَة النَّمْل) جای فراهم آمدن
خاک مورچه (قَرْیَة الأنصار) مدینه
منوره (قَرْیَتَان) مثنی مکه وطائف
والکل ما یلفظ به بالیاء منه
قوله تعالی علی رجل من
القَرْیَتَیْن عظیم
(قَرِیّ) کغنی آب رود ورزمین یا
آب راهه از بالای سوی نشیب یا
از پشته بسوی مرغزار ودباغ
(أَقْرِیَة وأَقْرِیَان) بالفتح جمع و

شیره فزک وخفته که زده نشده
و قُرَیُّ الخَیل) رود باریست
(قَرِیَّة) کفیته چوبستی وچوبهای
سوراخ دار که دوران سرستون
خانه گذارند وچوب بادبان کشتی
که درپهنای بالای آن باشد
یا چوب اعلای هودج وفراهم آمدن کاه
خاک مورچه
(قَارِی) باشنده ده وفرود آینده
در ده یقال جامنی کل قاروباد
(قَارِیَة) بن نیزه یا سرآن یا چیزی
دلوک نیزه و دم شمشیر وجز آن
ومرئی است که عرب بدان
تیمن کنند و دیدن اورا بشارت
باران دانند کویا مژده آوردن باران
است یا پیشرو ابر و مرد وجوانمرد
وجوادرا بدان تشبیه دهند و
یشد و قواری جمع ویقال
الناسُ قَوارِی الله فی الارض)
ای شُهَداءُ الله ونیز (قَارِیَة)
شهر خلاف بادیه (قَارَاهُ مثله
(قُرْیَة) کسیته سه موضع است
در بغداد وجائے مرتبے
مے را
(قِرْیٌ) بالکسر مقصور آب کرد
آمده درحوض ومهمانی
(قِرْیَان) کسکران موضعی است
(مِقْرًی) کمقعد کردآمد نکاه آب
یا آب باران مَقْرَاة بالتا مثله
ونیز مَقْرَاة) موضعی است
(مِقْرًی) کمبر مهمانی کننده و
بسیار مهمانی یقال هو مِقْرًی
للضیف مِقْرَاء بالکسر والمد
مثله مِقْرَاة ومِقْراء حمدوذا
مؤنث وکاسه بزرگ مِقْراة یکی
(مَقَارِی) بالفتح دیگها
(ض) قَرَی الماءَ فی الحوض
قَرْیًا بالفتح وقَرِیًّ محرکة گرد آورد
آب رود حوض وقَرِیُّ البَعِیرُ
گرد کرد لقمه نشخوار در کنج دهن
وکذا کلما اجتر وقَرَیْتُ الضَّیْفَ
قِرًی وقِرَاءً میزبانی کردم و
نیکوئی نمودم اورا واذا کسرت القاف
قصرت واذا فتحت مددت وقَرَیْتُ
النَّاقَةُ (ماسید کنج دهان وازدرد
دندان وقَرَی البِلَادَ) دربی بلاد
از شهری بشهری رفت وقَرَیْتُ
الضَّجِیعَةَ خوابیدم نامد امَقْرَاة
لغت ست ازان لغة فی قَرَاتُهَا
(قُرَاء) لازم گرفتن وه را مهمانی
جستن ومهمانی خواستن
تَقَرَّیْتُ المِیَاهَ) درپی آب
رفتم وجستم آنرا
(اِقْتِرَاء) میزبانی کردن ونیکوئی
نمودن بامهمان ودرپی بلاد رفتن
وطلب کردن برفتن ازشهرے
بشهرے ومهمانی خواستن
(اِسْتِقْرَاء) بازکاویدن ودرپے
رفتن وجستن شهرها را واز جائے
بجائے رفتن ومهمانی خواستن

باب القاف وفصل الزاء

ق ز ب

(قَزْب) بالفتح بسیار کاشیدن
والفعل من النصر
(قِزْب) بالکسر پاژنامه
(قِزْب) محرکة درشتی ودرشتی
سخت کردیدن والفعل من سمع
(قَازِب) بازرکان نیک آزمنده و
حریص که کاهے براه خشکی وکاهے
براه دریا تجارت کند

ق ز ب ر

(قُزْبُر) کقنفذ نره سطبر دراز
(قُزْبُرِیّ) مشدة الیاء مثله
(قُزْبُرَة) کاشیدن یقال قَزْبَرَ
المرأةَ اذا جامعها

ق ز ح

(قَزَح) بالفتح کمبر سک
(قِزح) بالکسر دیگ افزار وتخم
پیاز بفتح وسرگین مار
(قُزَحَة) بالضم رنگارنگ طرق
وخطوط وجز آن
(قَوْسُ قُزَح) کرفرمنوعة آویده
یعنی آنچه پیدا شود در بهوا سرخ سبز
بشکل کمان وانرا کمان رستم
نیز خوانند سُمِّیَتْ لانطوائها من
الفرحة اولارتفاعها من قَزَحَ
بمعنی ارتفع یا قُزَح نام فرشته
موکل بهوا بر یا نام پادشاهی از
پادشاهان عجم وقوس منسوب
است بسوی یکی ازین هر دو وقزح
قُزَح که هے است بمزدلفه یا آن
بضم یا بتحریک است
(مِیقَع) قَزَحِیّ) از اتباع است
(قُزَاح) کمغراب بیماری است
مرگو سپند انراء
(قَازِح) بلند و برآمده اندچیزی
ومنه سِعْرٌ قَازِحٌ ای غالٍ وذره
سطبر سخت
(قَوَازِحُ الماء) غدرهای آب
(قَزَّاح) کشاد وپیازودیگر دیک
افزار فروش
(قَزَازِیح) دیگ افزارها
(قِزَحَة) کمکنه دیک افزار
دان
(ف) (قَزَحَ القِدْرَ قَزْحًا) بالفتح
قابل ریخت مردیگ و قَزَحَ
اَصْلُ الشَّجَرِ) کمبر انداخت
دربن درخت وقَزَحَ الشیءَ)
بلند گردید آویخت
(ف س) قَزَحَ الکَلْبُ بِبَوْلِهِ
(قَزْحًا) بالفتح وقُزُوحًا بیکدفعه
شاشید وقَزَحَتِ القِدْرُ قَزْحًا
وقَزَحَانًا) محرکة چکانیدکف
بلند برآمده را
(مُقَزَّح) کمعظم نوعے از درخت
شبیه درخت انجیر
(تَقْزِیح) قابل ردیگ ریختن
وتَقْزِیحُ الحَدِیث) آراستن
سخن را ونیز تَقْزِیح) چیزے
است شبیه بناخن سک که برسر
گیاه یا درخت برآید
(تَقَزُّح) بسیار شاخ کردیدن
گیاه وپراکنده افتادن آن

ق ز ح ل

قَزْحَلَة) کدحرجة کمان

ق ز د

(قَزَدَ) بالفتح آهنگ آهنگ کردن
لغة فی القصد

ق ز ز

(قَزّ) بالفتح ابریشم وجامه از
ریسمان پیله معرب است ونیز

(قُزَحٌ) برجستن و تر بجنبیدہ و درہم شدن و فراہم آمدن جہت جستن و افعل من غرب و نصر و سرباز زدن از چیزے

(قُحٌ) بالضم پاک بودن و دور ماندن از ریم و آلایش

(قُحٌ) مثلثہ ثمر دنیک و پاک از آلایش

قُحَّةٌ بالتار مؤنث

(قَحَّازٌ) محرکہ زیرک و خوش طبع متوقے و پر ضرر از عیوب و پاک برکنار از معاصی و معائب

(قَحَّازٌ) کسحاب ازدہا ہاے بزرگ یا ماران کوتاہ

(قَاحٌ) دبو

(قَحَّازٌ) کشداد ابریشم فروش

قُحْزَانٌ) کرمان مرد برکنار از آلایش عیب و معاصیت

(قَحْقَحٌ) کجعفر موضعی است

(ابن قُحْفٍ) کقفذ لقب احمد بن محمد محدث

(قَاقُوزَةٌ) بالتار و بدونہا کوزہ آب یا کاسہ یا شیشہ خرد و زشت

قَاقُوزَةٌ وقَاقُزَّةٌ) بضم القاف وکسر ہا شدۃ الزاء مثلہ

قَرَاقُرُ مِنَ الشَّيْءِ) بالفتح اندکی از چیزے

قَاقُزَانٌ) بضم القاف ویشدد سرحدی است بقزوین

(نَقَزٌ) نیک پاک بودن از آلایش و از ریم و چرک

ق ز ع

(قَزَعٌ) محرکہ پارہائی ابر تنک

قَزَعَةٌ بالتاریکی ومنہ كَأَنَّهُمْ

(ف) قَزَعَ الظَّبْيُ قُزُوعًا) بشتافت و سبک و چست و چابک گردید در گریخت و آہستہ رفت و در رنگی نمود از لغات اضداد است

قَزَعَ الدِّيكُ قَزْعَةً) مغلوب شد و گریخت

أَقْزَعَ لَهُ فِي الْمَنْطِقِ إِقْزَاعًا) ستم کرد بروے در گفتار و از حد در گذشت

(مُقَزَّعٌ) کمعظم شاب رو و سبک و نوید رسا کہ جہت بشارت مجرد و از اشغال دیگر فارغ کردہ باشند اورا و اسپ برکندہ و تنک مے پیشانی و مرد تنک موی سبک از سرشت و مرد تنک موی سبک رفتار و اسپ آمادہ بدوانیدن

(تَقْزِيعٌ) ستردن سر و جاے جاے ناستردہ ماندن و آمادہ کردن اسپ را بدوانیدن و تخت و دیدن اسپ و فارغ داشتن کسی را برائے امرے معین

يقال قَزَّعَتْهُ إِذَا جَرَّدَتْهُ لشيء ولم تَشْغَلْهُ لغيره

(تَقَزُّعٌ) آمادہ دوییدن شدن اسپ

ق ز ع ل

(مُقَزْعِلٌ) کمقشعر تیز رو و سریع از ہر چیزے و آنکہ بر شرف و بلندی مطمئن نباشد

ق ز ل

(قَزَلٌ) محرکہ تنکی رشت یا باریکی ساق از لاغری یا تنکی و باریکی ساق معًا قزل لغت است

علے قَزَعِ الْمَرِيضِ وشتران ریزہ و پشم ستور جاے جاے و سیل آورد خشک شدہ در وادی و کف دہن شتر بر سر مینی وے چفیدہ و نیز قزع جاے جاے ستردن سر کودک را و جاے جاے ماستردہ ماندن مانند ابر پارہاے متفرق و قد نہی عنہ

(قَزَعَةٌ) فرزند زنا و معروفہ نام مردی و بسکون و یقال مَا عِنْدَهُ قَزَعَةٌ) یعنی نیست نزاد لتہ پارہ

(قَزِيعَةٌ) کسفینۃ توک موی کہ گرد آکرد سر کودک شبیہ بذوابہ گذارند یا موی پارہ کہ در وسط سر کودک گذارند خاصۃ قَزَعَةٌ کقبرہ مثلہ

(قُزَيْعٌ) کزبیر پسر قتیبان است و رَبِيعُ بن قُزَيْعٍ) تابعی

قِزَاعٌ) گلتاب لتہ پارہ یقال مَا عَلَيْهِ قِزَاعٌ أَيْ قِطْعَةُ خِرْقَةٍ

(أَقْزَعُ) ستور جاے جاے پشم ریختہ و در بہاران كَبْشٌ أَقْزَعُ كذلك

(قَوْزَعٌ) کجوہر کردن بند لادم کہ پیوستہ باشد يقال قُلِّدْتُم قَلَائِدَ قَوَازِعَ أَيْ طَوِّقُوا طَوْقًا لَا انْفِكَاكَ لكم ابدًا

قُزُعَةٌ) موی گرد آکردہ سر مانند ذوابہ یا لوک موے کہ در میانہ سر کودک گذارند قَزَائِعُ جمع

(مَقْزُوعٌ) نام مردے

(ان ولا يكون أَقْزَلَ إِلَّا بِهِمَا و رفتن بر تنار بریدہ پاے و خرامیدن والفعل من سمع

أَقْزَلُ) کرک و لنک و باریک ساق و نوعی ازمار أَقْزَلَانِ) دو پر میان دم عقاب أَقَازِلُ جمع

(ض) قَزَلَ قَزَلًا) محرکہ برجست و لنگان رفت

ق ز م

(قَزَمٌ) محرکہ مردم فرومایہ واحد و جمع مذکر و مؤنث و ردی بکسان است و کاہے مثنی و مجموع و مؤنث ہم آید يقال رَجُلٌ قَزَمٌ و رِجْلَانِ قَزَمَانِ و امْرَأَةٌ قَزَمَةٌ و رِجَالٌ أَقْزَامٌ و قَزَامَى کسکاری و قُزُمٌ الكتب و نیز قَزَمٌ محرکہ زبونی و خواری شدگی و فرومایگی یا خردی جسم شتر و کم خلقی و بدخوئی مردم والفعل من سمع

(رِجْلٌ قَزِمَةٌ) محرکہ مرد کوتاہ بالا و امرأۃ قزمۃ کذلک والاسم القَزَمُ محرکۃ

(قَزَامٌ) گلتف مرد فرومایہ و شتر سیچکارہ قُزُمٌ کعنق و جبل مثلہ فيهما قَزَمَةٌ بالتاء مؤنث و خرد اندام ناکس بے خیر قَزَامٌ محرکۃ مثلہ قُزُمٌ گلتف أَقْزَامٌ کاصحاب جمع

(قَزَامٌ) گلتاب فرومایگان و ناکسان

(قُزَامٌ) کغراب مرد چیرہ دست و مرگ شتاب

قُزْمَانُ بن حَارِثٍ) کعثمان

عیسی منافق است که در حق و فرمود آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم انّ اللہ لیؤید ھذا الدین بالرجل الفاجر

(ن) قَزَمَہ قزمًا) عیب کرد او را

ق ز م ن

(قَزْمَل) کمفرکوتاہ قامت خوار وزشت

(قَزْمِلَة) بالفتح تره

ق ز ن

(قَزْوِین) بالفتح وکسر الواو وسکون است از بلاد جبل بسر حد دیلم

(قَزْوِینُ) بزیادہ الکاف ہمی ست بدینور

(اِقْزَان) بالکسر ساق وجز آن یقال افزن ساقہ ای کسرھا

ق ز و

(قَزْو) بالفتح دور بودن از آلایش و پاک بودن از گناہ و بعصا بزمین کوفتا کردن یقال قَزَا بعصاہ الارض اذا نکتھا وقزہ باحسن والفضل من نصر

(قُزَحَة) کشبہ مار یا نوعی از دم بریدہ کج رفتار قُزَحات جمع وبازی است

(اِقْزَاء) عیبناک کردیدن سیس راستی یقال اَقْزَی اذا تکلّح بعیب بعد استواء

ق ز ی

(قِزْی) بالکسر لقب دیباز نامہ

(قَزِیَّة) ہر زمین انگندن وکشتن

باب القاف وفصل السین

ق س ب

(قَسَبَ) بالفتح سخت درشت از ہر چیزے و خرماے خشک کہ در دہان ریزہ گردد

(قَسِیب) زہ سست

(قَسِیب) کامیر رودانی آب کہ با آواز باشد

(قُسَابَة) بالضم خرماے پیچکارہ

(قَیْسَب) بالفتح درشتیت از شورہ گیاہ ونیز نام مردے

(قَیْسَبَة) نام مردے

(قَسْبَب) کاردب سخت ودراز

(قَسُوب) مخففہ سوزن ومشددہ سوزہا لا واحد لہا کذا فی الصحاح

(ذکرُ قَیْسَبان) بالفتح زہ سخت ودرشت وسطبر

(ك) قَسُبَ قَسُوبَةً وقُسُوبًا بالضم سخت کردید ودرشت شد

(ض) قَسَبَ الماءُ قُسُوبًا روان شد آب و قَسَبَتِ الشمسُ غروب شدن گرفت آفتاب

ق س ب د

(قُسْبُدَ) بالضم علی فعلل قال ذکرہ فی الابنیۃ ولم یفسرہ وعندی انہ معرب کسبند لما یشد فی الوسط

وگوسپند للشاۃ

(قُسْبُد) کقذعل دراز بالا سطبر

کردن قُسْبُدَة مؤنث

ق س ب ر

(قُسْبُرِی) بالضم زہ دراز

(قِسْبَار) بالکسر زہ دراز

(قُسْبُرِی) ویکسر الباء بمعنے قسبری است

(قُسْبَرَ المرأۃ) کابیدن زن را

ق س ح

(قَسْحَب) بالفتح درشت وسطبر

(ك) قَسُبَ قَسُوبَةً وقُسُوبًا بالضم سخت کردید ودرشت شد

(ض) قَسَبَ الماءُ قُسُوبًا روان شد آب و قَسَبَتِ الشمسُ غروب شدن گرفت آفتاب

ق س ب د

(قُسْبُدَ) بالضم علی فعلل قال ذکرہ فی الابنیۃ ولم یفسرہ وعندی انہ معرب کسبند لما یشد فی الوسط

وگوسپند للشاۃ

(قُسْبُد) کقذعل دراز بالا سطبر

کردن قُسْبُدَة مؤنث

ق س ب ر

(قُسْبُرِی) بالضم زہ دراز

(قِسْبَار) بالکسر زہ دراز

(قُسْبُرِی) ویکسر الباء بمعنے قسبری است

(قُسْبُرَ المرأۃ) کابیدن زن را

ق س ح

(قُسْحُب) بضم اول وثالث و تشدید با سطبر ودرشت

ق س ح م

(قُسْحُم) کقنفذ نام پسر جذام بن صدف است ولیس بتصحیف

ق س د

(قِسْوَد) کقرشب مرد درشت و سطبر گردان توانا

ق س ر

(قَسْر) بالفتح بطنی است از بجیلہ وکوہ سرات ونام مردی

(قَسْوَر) بالفتح شیر بیشہ

(قَسْوَرَة) بالفتح غالب دارجمند ودشیر بیشہ ونیمہ شب واول شب یا معظم از شب وگیاہے است ریگستانے

(قَسْوَر) بحذف ہا جمع وشکاریان تیر انداز واحد آن قسور است بدون تا نادر آوحش و

(قَسْكَم) محرکۃ خشکی یا بقیہ انتشار زہ

(قَاسِم) کصاحب جامہ درشت

(قُسَاح) کغراب خشک وسخت یقال اَلْقَسَاحُ

(مَقْسُوح) خشک کردہ

(ف) قَسَحَ قَسَاحَةً وقُسُوحًا) سخت گردید وقَسَحَ الرَّجُلُ) بسیار رشد انتشار زہ او وقَسَحَ الحَبْلُ) تافت رسن را

(اَقْسَحَ الرَّجُلُ) بسیار رشد انتشار زہ او ودور ماند

(مُقَاسَحَة) خشک کردن

ق س ح ب

(قُسْحُب) بضم اول وثالث و تشدید با سطبر ودرشت

ق س ح م

(قُسْحُم) کقنفذ نام پسر جذام بن صدف است ولیس بتصحیف

ق س د

(قِسْوَد) کقرشب مرد درشت و سطبر گردان توانا

ق س ر

(قَسْر) بالفتح بطنی است از بجیلہ وکوہ سرات ونام مردی

(قَسْوَر) بالفتح شیر بیشہ

(قَسْوَرَة) بالفتح غالب دارجمند ودشیر بیشہ ونیمہ شب واول شب یا معظم از شب وگیاہے است ریگستانے

(قَسْوَر) بحذف ہا جمع وشکاریان تیر انداز واحد آن قسور است بدون تا نادر آوحش و

آواز نرم مردمان وکودک توانا جوان ونام مردے

(قَیْسَرِی) بالفتح مشددۃ الیاء مرد بزرگ وکلان سال ونوعی از کوہ گردان وشتر کلان وسالخوردہ

(قَیَاسِرَة قَیَاسِرَة) جمع

(قَوْسَرَة) بالفتح وتشدید الراء وقد تخفیف زنبیل خرما

(قَیْسَارِیَّة) بالفتح والیاء مخفف شہریست بفلسطین وشہریست بروم

(اُقَیْسِیش) خفیف مصغرا از بنی قضاعہ است

(ن) قَسَرَہ علی الامر) بستم بر کاری واشت اورا ومغلوب کرد

(مُقَیْسِرَة) کمیسین شتران کہن سال یقال ھذہ مُقَیْسِرَةُ بنی فلان ای مسانّھم

(قَسْوَرَ النبتُ قَسْوَرَةً) بسیار وانبوہ شد گیاہ وقَسْوَرَ الرَّجُلُ) کلان سال گردید

(اِقْسَاس) بستم بر کارے داشتن کسے را

ق س س

(قَسّ) بالفتح خداوند شتران کہ پیوستہ ملازم آنہا باشد وبہتر ترسایان ودانشمندانہا قُسُوس جمع وپشک ولقب عبد الرحمن بن عبد اللہ کہ از عابد تابعی کہ فاطرش راسبوی سلامہ منیہ سیلی بود وشہریست وموضعیان عیش وقرمارا زانجا وبمصر منہ الثیاب القسیۃ وقد یکسر

اوهی القریة فَأَبدلت السّین زاءً وساحلی است در بلاد ہند و ہو یُرمی القُسّیّ بدمشق است

(قَسَّة) بالفتح دہ خرد

(رِدِرْهَمٍ قَسِّیّ) وقد تخفیف سینہ درم ناسرہ

(قُسُّ بن سَاعِدَة آبادی) بالضم حکیمی بود در عرب بلیغ و ششصد سال زندگانی کرد ومنه الحدیث یَرحَمُ اللّٰهُ قُسًّا انّی لَأَرجُو یَومَ القِیامَة اَن یُبعَثَ اُمَّةً وَحدَهُ

وقُسُّ النَّاطِق) موضعی است نزدیک کوفہ

(قَسُوس) کصبور ناقہ کہ تنہا چراکند وناقہ وشوارخوی وناقہ کہ شیر آن کم شدن گرفت

(قَسِیس) کہ ہر موضعی است و نام جد عبد اللہ بن یعقوب محدث

(قَسّاس بن ابی مَغرِبِ یکرب) کصحاب شاعریست

(قُسّاس) کغراب کان ابن است بارمینیه منه السیوف القَسَاسِیَّة ..... وکوہیست بدیار بنی نمیر

(قسس) بضمتین دشمنان فیکو رانندگان شتران

(قسیس) بالکسر مہتر ترسایان و دشمنداً نہا قَسِیسُون جمع

قَسَاوِسَة کمهالبه منذ کُنتِ التسیمات نَابِذَ لَوْمِ احدًا لهُنَّ واقًا

(قَسقَس) بالفتح قیر پیشہ

(قَسقَاس) بالفتح سریع وشتاب رونده بر ہر ہنجار وشدت وسختی در گرسنگی وسختی سرما ودرس نیکو وجید ومیخ کند ودشب تاریک وانکه شب نتوند در وی سخت ودشوار باشد وگیاہی است مانا بکرس وشیر پیشہ

(قَسقَاسَة) بالفتح چوب دستی

(قُسَاقِس) کعلابط شیر پیشہ

(سیر قَسقِیسٌ) بالکسر سیر پوسیدہ

(قَسَّهُم قَسًّا) بیخ داود آزرده کردن ایشان را بسخن زشت + و

قَسَّ ما عَلَی العَظمِ خورد وہر چہ بر استخوان بود از گوشت وسفر آن

وَقَسَّتِ النَّاقَةُ تنہا چرا کردن شاده

ونیز قس) نیکو چرانیدن شتران ونیکو راندن شتران را + و

نیز قَسَّ) متعلیه در پے چیزے شدن وجستن آزار سخن چینے کردن

(قُسُوسَة) بشدید سین مہتر ترسا شدن قِسّیسًا) بیاشاره الفعل من ضرب

(قَسقَس) شبانی کردن وقَسقَسَ بِالکَلب) خواندن سگ را بکلمه قوس قوس + وقَسقَسَ الشَّیءَ جنبانیدن آزا + ونیز قَسقَسَ مغرب شب رفتن ودخوردن آنچه بر استخوان باشد از گوشت ومغز وخوردن شب رفتن را وجنبانیدن عصا را

(تَقسِیس) نیکو چرانیدن شتران

(تَقَسقُسُ الصَّوتُ) شنودن آواز

تَقَسُّس) شنودن آواز یقال تقسست اصواتهم اذا سمعتها

ودر پے چیزے شدن

ق س ط

(قِسط) بالکسر عدل ودادازمصدر موصوف بہا است مثل عدل احد وجمع در وی یکسانست والفعل من ضرب ونصر وبہره وبہمانه که نیمه صاع باشد وشش یک فرق آن شش قسط باشد وگاہی بدان وضو کنند وفی الحدیث اِنَّ النِّساءَ مِن اَسفَهِ السُّفَهَاءِ اِلَّا صَاحِبَةَ النِّسطِ والسِّراجِ کانّه اراد التی تخدم بعلها وتوقد سراجه وتزین بیته بالسراج وبہره از چیزی ومقدار ورزق وتراز ودوکوزه + و

نیز قسط بالفتح وقُسُوط) بالضم جور ودیدادی کردن وازحق باز گردیدن وفی قوله تعالی وَاَمَّا القَاسِطُونَ فَکَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا وپریشان وپراگنده نمودن چیزیرا

(قُسط) بالضم عود ہندی وعربی مدر نافع للکبد جدًّا او للمغص والدُّودِ ومُحَمِّی الرِّیحِ شربًا وللزکام واللزلاّت والوباء مُجَوِّدٌ او للیمن والکلف طِلاءً او اسمعیل بن

قُسطَنطِین معروف بقُسط مقرئ یکی

(قُسُوط) محرکه خشکی است در کردن وراستی استخوان اہنای ساق ستور وآن عیب است والفعل من سمع یقال قَسِطَت عِظَامُه قَسَطًا وقُسُوطًا یعنی راست شد استخوان ستور

(رجل قُسُطُ الرِّجل) بضمتین مرد راست استخوان پای

(وکَرِشٌ اَقسَطُ) اسپ راست استخوان ساق + وبعیر اَقسَطُ) شتر کہ پی قوایم وی خشک باشد در خلقت

(عُنقٌ قَسطَاءُ) گردن خشکی رسیده

قِسَاط جمع + ورِجلٌ قَسطَاءُ پای کج + ورکبة قَسطَاءُ) زانو خشک درشت چندانکه از خشکی منقبض نشود قُسُط) بالضم جمع وناقة قَسطَاءُ) شتر ماده که پی قوایم آن خشک باشد در خلقت

(قَاسِط) حابر وستمگار + وقَاسِط بن هِنب پدر قبیله است

(رجل قَسِیطٌ) کامیر مرد راست استخوان پاے

(قُسطَان) بالضم قوس الله قُسطَانِی وقُسطَانِیَّه بضم سه وعامه آنرا قوس قزح گویند وقد نهی ان یقال + ونیز قُسطَان) غبار

(قُسطَانَة) بضم دہی است میان ری وساوة وقلعه است باندلس

(قُسطَانَة) بالضم قلعه است از اعمال حلب

(قُسطَنطِینِیَّة) مشدودة الیاء قلعه است بحدود افرنجیه قُسطَنطِینَا قُسطَنطِینَة بزیادت یای مشدد وقد یُضَمّ الطاء الاولی منها واُمالَ الرُّوم وفتحها من شرائط الساعة وآن را در زبان رومی بُوزَنطِیا گویند ارتفاع سورہ احدی وعشرون ذراعًا وکَنِیسَتُها مُستَطِیلَةٌ وعجائبها مذکورة فی

مدوار بعاً بالواو تقریباً وفی راسه فرس من نحاس معلق فارس وفی احد یدیه کوة من ذهب وقد فتح اصابع یده الاخری یشیر بها وهو صورة قسطنطین بانیها

(مُقسِط) کمس عادل وداد گر

(اِقساط) عدل وداد کردن

(تَقسیط) کم کردن نقد را برعیال وکل نمودن

(اِقتِساط) قسمت کردن وبهره خود گرفتن

(تَقَسُّط) درخود وبرابر قسمت نمودن چیزے را وکمش گرفتن یقال تقسطوا الشیء بینهم اذا اقتسموه بالسویة

ج

ق س ط ب ل

(قُسطَیلة) بالضم سرنره یازه است بجدود افریقیه

ق س ط ب ن

(قَسطَبینة) بالفتح سرنره

ق س ط ر

(قَسطَر) کجعفر نقاد دانا

(قَسطَری) بالفتح مشدده الیا آن دارد مرد نقاد دانا دجد اکثنده سره ونیهره را

(قَساطِر) جمع

(قَسطَرة) نقد کردن دراهم ودینار را

(قِسطار) بالکسر مرد دانا ودورین

ق س ط س

(قُسطاس) بالضم والکسر کپان وعمراز دیار است ترازو را یا ترازو عدل هر ترازو که باشد قُسطاس مثلثه یا لغت رومی ست

ق س ط ل

(قَسطَل) بالفتح غبار دردر آن لغات است قَسطال وقُسطالات بالفتح فیهما وقُسطُول کزنبور

+ وأُمّ قَسطل) بلاوحشی

(قَسطَلة الجَمَل) بالفتح آواز شتر کراز گلو برآرد + وقَسطَلة النَّهر) آواز نرم جوے * ونیز

(قَسطَلة) شهرے است باندلس

(قَسطیلیة) بالفتح وتخفیف یاشهریست باندلس

(نَقرٌ قِسطالٌ) بالکسر جوے با آواز

قَسطَلاً نَبیلَة) بالفتح وتشدید یا توس فرح وسرخی شفق وجامه سرخ منسوب بسوی عامل دی یا بسوی قَسطَلة کہ شهراست

ق س ط ن

(قُسطَناس) بالضم وفتح الطاء سنگ طبیب سای درختی است والاصل قُسطُنُس فحذ

ق س ط ن ط

(قُسطُنطینیّة) مذکوراست د

ق س ط

ق س ق ب

(قُسقُب) قسعب است (نه تزمینی)

ق س ق س

(قَسقاس) بالفتح شتاب رو ودربهر ورهنما ومذکوراست بهمه لغات ومعانی دو ق س س

ق س م

(قَسم) بالفتح دهش وعطا ودلا بجمع ورای دشک وتمود درکاری وباران وآب بقدر واندازه چیزے موضعی است درخوی وعادت ویکسر فیهما وقوت گرفتن جانب معلوم سپس مرجوحیت آن چندان حقیقت گردد + وحصاة القسم) سنگریزه است که درظرفی گذارند وآب برآن پاشند بقدرے که بپوشد آنرا وذلک اذا کانوا فی سفر ولا ماء الا یسیرا فیقسمونه هکذا

(قِسم) بالکسر بهره ونصیب

(اَقسام) جمع قَسیم کامیر مثله

(اَقساء) جمع الجمع اَقاسیم جمع جمع الجمع

(قِسمَة) بالکسر مست تقسیم را ونیز قِسمَة) طبل عطار

(قَسَم) محرکة سوگند

(قَسَمة) کفرحة وبفتح السین حسن وجمال درروی یا آنچه مقابل باشد ازآن یا آنچه کهبران موے برآید یا بینی وهردو جانب آن یا دستینی یا فوق ابرو یا ظاهر دو رخسار یا مابین هردو چشم یا اعلاے رخسار یا اعلاے رخساره یا مجراے اشک یا مابین هردو رخساره بینی * ونیز

(قِسمة) طبل عطار

(قاسِم) کصاحب نام صحابی است

(قَسام) کسحاب شدت کرما یا اول وقت نیمه روز تا وقت روشن وبلند شدن آفتاب ودو وقت نیکو تر ازردی منظرے شود ونیز

(قَسام) کقطام نام اسپ سُوَید بن سدادعشبی

(قَسامة) بالفتح مصالحه میان دشمنان ومسلمانان

(قَسامات) جمع وجماعتی که سوگند خورند برچیزی دیگیرند آنرا وگواهی دهند

(قَسامة) بن زهیر تابعی است

(قَسامی) بالفتح مشدده الیا آنکه جامه را اول درنور دد واسکه ازجامهائی فرح وازجامی رباغ باشد وهمچنین هرچه میان دوچیز باشد ونیز اسپی است

(قَسامة) کثامة صدقه وآنچه

(قَسّام) برای ذات محمود خدا ناید

(قَسیم) کامیر بخش کننده

اَقسماء وقُسَماء جمع

وقسیمه چیزے ومرد صاحب جمال قُسیم بالضم جمع قَسیمة مؤنث یقال هو قسیم الوجه ای جمیل ونیز قَسیم نام مردی واسپی است مرثی جعده را ونیز قُسَیمة طبل عطار بازار

(قُسَیم) کزبیر نام مردے

(اُقسُومة) بالضم بهره اقاسیم جمع ونیز اَقاسِیم بهره وحصه های مقسوم میان بندگان

(قَسُوم یات) بالفتح وتشدید الیا رموضعی است

(مِقسَم) کمنبر بهره ونیز مَقسَم نام زوج بریره صحابیه است مدغم بمغیث

(مَقسَم) کمقعد بهره ونصیب از چیزے وکنزل جای قسمت

(ض قَسَمَهُ قَسْمًا) بالفتح بخش کردن آنرا و قَسَمَ الدَّهْرُ الْقَوْمَ پریشان و متفرق کرد قوم را و هذا یَقْسِمُ قَسْمَیْنِ بالفتح اِذَا اُرِیْدَ المصدر و بالکسر اِذَا اُرِیْدَ النَّصِیْبُ والجزء من الشیء المقسوم و قَسَمَ اَمْرَهُ اندازه کرد آنرا قَسَمَ بَیْنَ النِّسَاءِ نوبت ایشانرا نگاه داشت

(ك) قَسَّمَ قَسَامَةً) خوبروی و صاحب جمال گردید و نیز قَسَامَةٌ) حسن و جمال شام مثله (مُقْسَمٌ) مکرم سوگند و جای سوگند

(اِقْسَامٌ) سوگند خوردن یقال اصله من القَسَامَةِ وهی الایمان تُقْسَمُ علی الاَوْلیاء فی الدَّم (مُقَسَّمٌ) معظم مردانه دشمن صاحب جمال والمؤنث بالهاء یقال هو مُقَسَّمُ الوجه ای جمیله وشیءٌ مُقَسَّمٌ ای محسّن

(تَقْسِیْمٌ) بخش بخش کردن و پریشان نمودن زیاده قوم را (مُقَاسِمٌ) بخش بخش کننده (مُقَاسَمَةٌ) بهره و بخش خودرا گرفتن یقال قَاسَمَهُ الشَّیْءَ فَاقْتَسَمَهُ

كُلُّ قِسْمَةٍ وسوگند کردن برای کسی قَالَ قَاسَمَهُمَا اِنِّی لَکُمَا مِنَ النَّاصِحِیْنَ ای حلف لهما وچیزرا باکسی بخش کردن وکسی را سوگند دادن

(تَقَاسُمٌ) بهم و بانجشمدن بهم سوگند خوردن ومیان خود بخش کردن مال را

(تَقَسُّمٌ) پراگنده شدن و پراگنده کردن یقال تَقَسَّمَهُمُ الدَّهْرُ تَقَسَّمُوْا ای فَرَّقَهُمْ فَتَفَرَّقُوْا لازم متعد

(اِنْقِسَامٌ) بخش کردن وبهم سوگند خوردن

(اِنْقِسَامٌ) بخش بخش شدن یقال قَسَّمْتُ الشَّیْءَ فَانْقَسَمَ

(اِسْتِقْسَامٌ) سوگند خوردن خواستن یقال اِسْتَقْسَمَهُ وبِهِ وبخش کردن خواستن ازپیرهای قمار وبهره ونصیب خود خواستن

ق س م ل

(قَسْمَلَةٌ) کدرجة لقب عائذ بن عمرو برادر جذیمة الابرش لقب بمعنی

(قَسْمَلٌ) کزبرج کوچک شیروبطنی است ازازد

(قَسْمَلٌ) کقندیل پدر قبیله است

(قَسَامِلَةٌ) کسفارجة قبیله‌ای عرب اند قَسَامِیْل کقناديل مثله

ق س ن

(قُسْنِیَّا) بالضم وفتح السین وکسر النون مشددة الیاء مقصورا شهرستانی است میان مصر و اسکندریه

(اِقْسَانٌ) درشت گردیدن پوست وشروع بسبز بیکار کشت وآب کشی

(اِقْسَانُ الْعُوْدِ قُسَانِیَّةً) نخلها نیمه درشت گردید و خشک شد چوب

واَقْسَانَ الرَّجُلُ (اِقْسِیْنَانًا) کلان سال شد و درشت گردید و قَسَانَ الذِّئْبُ بِالْقَلْبِ) سخت کشت واَقْسَانَ فِی الْعَمَلِ درگذشت دران واَقْسَانَ اللَّیْلُ) نیک تاریک کشت

ق س و

(قَسَاءٌ) بالفتح مقصورا جای است بصره وپشته است مرتبهم راوید

(قَسَاءٌ) گساء موضعی است

(قَسَاءٌ) کغراب کوهی است

(دره هـ قِسِیٌّ کغنی ورم ناسره قِسْیَانٌ کصِبْیَانٍ جمع ودره هم قِسِیَّةٌ وقسیات بالتاء کذلك عام قِسِیٌّ سال سخت بسبب گرما یا سرما یا خشک سالی وجزآن یَوْمٌ قِسِیٌّ و قرب قِسِیٌّ کذلك ولیلةٌ قِسِیَّةٌ) بالیا شب نیک مرد ونیز قِسِیٌّ بن منبه برادر ثقیف است و

(ذُو قِسِیٍّ) راه یمن سوی بصره

(قَسِیَاءٌ) کامرا کوهی است

حَجَرٌ قَاسٍ) سنگ سخت

(قُسْیَانٌ) کعثمان موضعی است بعقیق

(قَسْیَانٌ) بالضم وشد الیا رود باری یا دشتی

(اَقْسِیَانٌ) کزعفران کیاهی است وعلی

(مَقْسَاةٌ) بالفتح سبب درشتی و سختگی یقال الذنب مقساة للقلب

(ن قَسَا قَلْبُهُ قَسْوًا وقَسْوَةً و قَسَاوَةً بفتحهن وقَسَاءً) بالفتح محمد و اسخت شد و درشت گردید وقَسَا الذِّرْهَمُ ناسره گشت

قَسَا الذَّنْبُ بِالْقَلْبِ) سخت گردانید گناه دل را واَقْسَا الْقَسَامُ سکونت ورزید ورکوه قساء (مُقَاسَاةٌ) سرخ چیزی کشیدن

باب القاف وفصل الشین

ق ش ب

(قَشْبٌ) بالکسر نفس وزهر دیگر که (اَقْشَابٌ) جمع وزنگ ومردبی خیر یقال رجل قشب خشب ای لاخیر فیه وگیاهی است شبیه بادنجان یا خیار ونام پدر مالک بن بحیمه

(قِشْةٌ) بالکسر مرد فرومایه و بچه کپی

(قَشِیْبٌ) کامیر تیز ونو وکهنه از اضداد است وسپید و پاکیزه و کوتکی است بهین وسَیْفٌ قَشِیْبٌ) شمشیر نو رنگ زدوده و شمشیر زنگ ناک از اضداد است ونَبْلٌ قَشِیْبٌ گرکس که بپاره گوشت زهر آلوده طعمه اش سازند جهت پران آن

(قُشَابٌ) کغراب موضعی است

(قَاشِبٌ درزی دست نفس

(قُشَیْبَةٌ) بالضم وشد الیا رجل کنیه منه تَرَكْتُنِی صلی الله علیه وسلم وعلیه قُشَیْبَتَانِ ای بردتان خلقان

(ض قَشَبْتُهُ بِرَیْحِهِ قَشْمًا) بالفتح ریخانید مرا بوی آن ونیز

(قَشْبٌ) آمیختن زهر دادن یقال قَشَبَهُ ای سَمَّهُ وقَشَبَ طَعَامَهُ اِذَا سَمَّهُ) دهدی درسرخ رسانیدن ودرسرخ برپا فتن و

نیکنامی یا بدنامی خود در زمین بقال قَشَبَ الرَّجُلُ اِذَا کَسَبَ حَمْدًا وَذَمًّا وتباه گردانیدن آوون بچیزی دبیدی یاد کردن یقال قَشَّبَهُ قبیح اللّٰهُ ای ابعده به و سرزنش کردن و زائل نمودن و کم کنانیدن عقل را و زدودن شمشیر را (ت) قَشَبَ قَشَابَةً گرامت پاکیزه گردید (رَجُلٌ مُقَشَّبُ الْحَسَبِ) کمظم مرد که حسب او خالص نباشد حَسَبٌ مُقَشَّبٌ کذالک (تَقْشِیْب) آلودن بچیزی دبیدی یاد کردن و سیخ رسانیدن یقال قَشَّبَنِی رِیْحُهُ ای اذانی کانَّهُ قَالَ سَتَّنِی رِیْحُهُ (اِقْتِشَاب) یکنامی یا بدنامی خود را در زیدن

ق ش ب ر

(قِشْبِر) کزبیخ بدترین پشم و آنچه از پشم وقت پاکیزه کردن برانند و دور سازند (قُشْبُر) کقنفذ دبی است در بیامون طَلَیْطَلَة (قِشْمَار) کخرطاس چوب دستی درشت و رَجُلٌ قِشْمَارُ الْمَحِیَّةِ بضم مرد دراز ریش (قِشْبَر) کاردوب درشت سطبر (قُشَابِر) کعلابط گزیر اگنده و شتر (وَرَجُلٌ قُشَابِرُ الْمَحِیَّةِ) مرد دراز ریش

ق ش ح

قَشَاح کعطام گفتار

قُشَاح) کغراب خشک (ثَوْبٌ قَاشِحٌ) جامه درشت

ق ش د

(قَشْدَة) بالکسر در دسکره نشین آن چون بالپست خربا پخته شود (قَشَادَة) کثمامة مشله و شتر ماده پیر بسیار شیر و سر شیر تنگ (ن قَشَدَهُ قَشْدًا) بالفتح بر سینه کرد او را و دوا نمود

ق ش ذ

(قَشْذَة) قشده است در معانی وزن عن الازهری

ق ش ر

(قَشْر) بالفتح کوهی است (قِشْر) بالکسر پوست و پوشش هر چیزے و پرده آن عرضی باشد یا طولی و پوشش و لباس هر چه باشد (قُشُوْر) جمع (قِشْرَة) بالکسر پوست درخت و جز آن و گوسپند خرد کرده اندام کوهی کوی چوگانست (قُشْر) بالضم و بالکسر ماهے است باندازه یک بالشت (قُشْرَة) بالضم باران کم دری زمین را رسانند (تَقَشَّرَ) گشت خرمای بسیار پوست (قُشَرَة) کهمزة باران کم دے زمین را رساند و بد فال نا مبارک (قُشَیْر بن کعب بن ربیعة) کزبیر پدر قبیله است از هوازن (قُشَار) کغراب موضعی است (قُشَارَة) کثمامة پوست زدوده بازکرده و آنچه از پوست باز کردن و رندیدن آن برافتد (قَشُوْر) کصبور دارو کرد و برا بدان روشن نمایند (قَاشُوْر) اسپ که در میدان از پس همه آید یا اسپ تک آور بعد اسپان و نام کشتی کوچک و رابشومے مثل زندی یقال اَشَامَ من قَاشُوْرٍ (قَاشُوْرَة) شتین شکستگی که بکفاند پوست روزن که بجز اشدروی را تا روشن و صاف گردد (مطر قَاشُوْرَة) باران سخت که رند و روی زمین را (ر قشر) کاصمر بر کنده پوست هیچ باشد و مرد پوست رفته بیی از کرما و سخت سرخ (اَقْشَرُ بَیِّنُ الْقُشُوْرَة) آنکه پوست وی رنگین و سرخ باشد (حَیَّة قَشْرَاءُ) کصمراء مار پوست برانگند و شجرة قَشْرَاءُ درخت پوست رفته او کان بعضها قَشْرَ (قُشْرَان) کعثمان مال ملخ (قَشُوْر) بمرد ل زن که حیض نیارد (قَاشُوْر) خشک سال که زیان رساند و رند و پوست بر هر چیز برا (قَاشُوْرَة) با الف شده بد فال نا مبارک و بد فالی و اسپ که در میدان از پس همه آید یا اسپ که پس اسپان رسان و تک آن چیزے باقی باشد (قُشَیْشِی) مصغر قُشَیْر لقب شاعر و محمد پدر اُسامه بن عمیر صحابی است

(مِقْشَر) کمنبر ستیهنده در سوال (مَقْشُوْدَة) زن کردی را نجار اشد تا روشن گردد و وزن برکنده پوست روی جهت صفائی رنگ و در حدیث برفاشره و مقشوره هر دو لغت وارد شده

(ن) قَشَرَهُمْ بد شگونی آورد آنها را و بد شگون شدند و زیان رسانید

(ن ض قَشَرَهُ قَشْرًا) بالفتح باز کرد پوست آنرا (قَشْوَرَة) بجد بدستی دون (تَقْشِیْر) باز کردن پوست درخت و جز آن را (تَقَشُّر) باز شدن پوست یقال قَشَّرَهُ فَتَقَشَّرَ (اِنْقِشَار) باز گردیدن پوست درخت و جز آن یقال قَشَرْتُهُ فَانْقَشَرَ (مُقَشِّر) بکسر الشین بر نهنه

ق ش ز

(قِشْنِیْزَة) کقنفذیة گیاهی است برگش سبز شبیه برگ کاسنی خرد مردم میخورند اکراد گوسپند نیک دوست دارد و ملیس است

ق ش س ر

(قُشَاسَر) بالضم شپیست بزرگ یا میان رویم و شام

ق ش ش

(قَشّ) بالفتح غربال بیکاره چون و قل و جز آن دو لوبزرگ (قِشَّة) بالکسر کپی ماده بچه آن ماده و منه المثل اَکْبَسُ مِنْ قِشَّة

وکودک ودختر ریزه اندام وکرمکے
است شبیه بخز ودوک وپشم پاره
مانند قطران مستعمل داندانه
(قَشِیش) کامیر افتاده وتراشه
چیزے قُشَاش (کغراب شله و
بانگ وآواز پوست مارچون باهم
سایند ونام جد پدر علی بن محمد بن
ماکے
(ن) قَشَّ الْقَوْمُ قُشُوشًا یکه
وفربه گردیدند بعد لاغرے و
(قَشَّ الرَّجُلُ) خورد از نجاد از انجاد
پیمید هر چه یافت و برگرفت از
خوان هر آنچه که بران قادر شد
و فراهم آورد و نیز (قُشُوش)
شتاب دو شیدن ناقه را بدست
خراشیدن وسودن چیزے را
چنداکه فربر بخته گردد و برفتار
لاغران رفتن ولوردن آنچه مردم
درسرگین جامی وجز ان اندازند یا
پارهاے صدقه خوردن وخشک گردیدن
گیاه ودرون شدن ودرگذشتن قوم
(اَقَشَّ مِنَ الْجُدَرِیِّ اَقْشَاشًا)
به شدازان واَقَشَّ الْبِلَادُ)
افزون شد خلکی آن ونیز
(اِقْشَاش) رفتن وشتافتن گرده
(مُقَشِّش) کمقرنعت است ازان
(تَقْشِیش) ارجاے جاے خورد
(مُقَشْقِشَتَان) فنی سوره قل
یا ایها الکافرون وسورهٔ اخلاص
بدان جهت که از شرک ونفاق
وورزاندن مردم ساده بری وپاک
سازد چنانکه قطران به تاید دربے
سازد ازغارش وکر

(تَقَشْقُش) بشدن از چیزے خشک
وخشک گردیدن گردریش ابن
السکیت یقال للمفرح والجدی
اذا یبس وتفرق وللجرب فی الابل
اذا قفل فذ توشف جلده و
تقشر وتقشقش جلده
(اِنْقِشَاش) روان شدن و
درگذشتن قوم

ق ش ط

(قَشْط) بالفتح برهنه وکشاده کردن
منه قری قوله تعالی اذا السماء
قُشِطَتْ وبچوب دستی زدن
والفعل من نصر
(قِشَاط) کتاب رنگی پرده
وپوشش وبرنگی ازان
(قَیْشَاطَه) بالفتح شهریست بمغرب
ازان شهر است محمد بن لبید
ادیب
(تَقَشُّط) بی ابر گردیدن هوا
وپراگنده وداشتن برزادوی
اِنْقِشَاط کذالک

ق ش ع

(قَشْع) بالفتح پوستین کهنه و
خلاک روبه حمام وشلث وکول
بدان جهت که عمل ازدوی داشته
ودور وپراگنده گردیده وپرفتررغ
وآب بینی افگنده باشد وخانه چرمین
(قُشُوع) بالضم جمع فان کان من
ادم فهو الطراف وگستردنے
ازادیم باپاره ازادیم کهنه وخشک
خشک ومرد پراگنده وسست
گوشت از پیری وکریه وآفتاب
پرست وابر پراگنده رونده وکشاده

(ف) قَشَعَ الْقَوْمَ قَشْعًا) بالفتح
پراگند کرد قوم را وقَشَعَتِ
الرِّیحُ السَّحَابَ) دور کرد باد ابر را
وپراگنده نمود وقَشَعَ النَّاقَةَ
دوشید ناقه را
(س) قَشِعَ سبک گردید
(اِقْشَاع) پراگنده شدن وکشاده
شدن دل از غم یقال قَشَعَ الْقَوْمَ
فَاقْشَعُوا واین نادر است کشاده
وپراگنده نمودن باد ابر را وپریشان
وکشاده گردیدن ابر لازم متعدی
باز گردیده. از آب یقال اُقْشَعُوا عَنِ
الْمَاءِ ای اَقْلَعُوا
(تَقَشُّع) پراگنده شدن قوم کشاده
دوا گردیدن ابر از هوا ودل از غم
(اِنْقِشَاع) پراگنده وکشاده گردیدن
ابر از هوا ودل از غم

ق ش ع ر

(قُشَعْرُ) کقفذ خیار
(قُشَاعِر) کعلابط درخت سال
خورده
(قُشَعْرُرَة) بالضم وفتح السین فراخه
وفسره یقال اَخَذَتْهُ الْقُشَعْرُرَة
یعنی فراخه گرفت اورا
(مُقْشَعِرّ) فراخه گرفت قُشَاعِر
جمع مُخْذف المیم لانها زایدة
(اِقْشِعْرَار) برفراخیدن وخشک
وتنگ گردیدن سال

ق ش ع م

(قَشْعَم) کجعفر کلان سال از مرد
وکرگس وشیر وشتر وشیر بیشه
وپسر قَشْعَم ربیعه بن نزار او پسر
قُشَعَم کاذب وام قَشْعَم

جنگ و کارزار و مرگ و بلا و سختی و گفتار
و تنده و فراهم آمد نگاه خاک مور
(قُشْعُوم) گنصفور ریزه اندام و کنه
(قِشْعَام) گفرطاس کرکس بزرگ
(قُشْعَامَة) اتار دام شکاری
(قُشْعَمَان) بالضم کرکس بزرگ
جثه

ق ش ف

(قَشَفَ) محرکة پلیدی پوست
و کهنگی ہیات و بدی حال و تنگی
زیست با اکره بفعل آردن و شستن
تن و نفس خود را پاک و صاف
کرده باشد و الفعل من سمع و
کرم یقال قَشُفَ قَشْفًا و قَشَافَةً
(قَشَف) بالضم و یحرک نعت است
ازان و سوختن روی از آفتاب و
برگردیدن رنگ روی اندر دویدن
و الفعل من سمع
(رَجُلٌ قَشِفٌ) گقشف مرد سوخته
روی از تاب آفتاب برگردیده رنگ
روے از درویشی
(قَشِیف) کامیر مرد خشکیها بر
قوت روزگذار و برخوردار کهنه چرکین
(عَامٌ أَقْشَف) سال سخت تنگ
زیا کار ہر چیز
(قُشَاف) کرمان تنگ تنگ
قُشَافَة) بالا رکے
(مُتَقَشِّف) بکسر شین مرد خشکیبا
بقوت روزگذار و بجامه دریده
و رپے نهاده و مرد تنگ زیست
و آنکه از آلایش بپلیدے بجز آن
باک ندارد

ق ش ل ب

(قَشْلَب) گقفقد و بریخ گیاہی
است

ق ش م

(قَشْم) بالفتح آب دادہ بر زمین
و نیز قَشْم خوردن یا بسیار
خوردن و بلایسد بیچکاره از طعام
چیده دور کردن و نیکو در گزیده
آن را خوردن و کفانیدن و
شکستن برگ خرما و نی و جز آنرا
جبت بالفتح و الفعل من ضرب
(قِشْم) بالکسر سرشت که مردم بدان
آمیزیده و آب راہه و تنگ در و دیوار
یا در زمین یا آب راہه قُشُوم
بالضم جمع و تن و پیکر و گرشت
یقال رایته قد ذهب قِشْمُهُ ای
نَاحِلًا و گوشت پخته برخ شده
و پیه دبن و نزا و چیزے
(قَشْم) بالتحریک و یسکن عوره
سپید و را و چه و جز آن که شیرین
میشود و پیش از رسیدن خورند
و بدان مزه گیرند
(قَشِیم) کامیر مقل خشک قُشُم
بالضم جمع
(قَشَام) کسحاب پوستین پشمین
(قُشَام) کغراب باقیمانده خوان
و جز آن قُشَامَة) بالا رمثله
قُشُومَة) جمع و نام مردی و بار
افتادگی خرما بن قبل برابر شدگی
خورهٔ آن یقال صَابَ النخل القُشَام
إذا انتقص ما علیه تمرًا
(مَقْشَم) کمقعد جراگاه یقال ما
أصابت الإبل منه مَقْشَمًا ای مرعی
و مرگ قاله کراع

(ض قَشَمَ قَشْمًا) بردمروی است
از کراع

ق ش م ذ

(قَشَمْدِیْن) بالفتح آسمان لغة
یمانیه

ق ش ن

(قِشْن) بالکسر دبی است بساحل
دریاے یمن
(قُشْوَان) بالضم مرد کم گوشت
(قُشْوَنِیَّة) بالضم و شد الیا رخت
تنگ و سبک پوست تنگ و دهن
(قَاشَان) شهر یست نزدیک قُم
و حکی صاحب اللباب اهمال
السین لغة فیه

ق ش و

(قَشَا) کعصا آب دهن
(قَشْوَة) بالفتح ظرفی است از برگ
خرما شبیه کدو خشک که در آن
زنان خوشبوی دنبه نهند قَشَوَات
محرکة و قِشَام گسار جمع
(درهم قَشِیّ) کغنی درم ناسره
(قَشَاوَة) کثامة بند آب از زیر زمین
و آبکی است بنجد
(قاشی) پشیز بیچکاره
(قَشْوَان) کسکران باریک
قَشْوَانَة) بالا رمؤنث
(مَقْشُو) کمدعو پوست باز کرده
یقال عدمنا مَقْشُوَّای مقشور
مقشی کعمی مثله
(ن قَشَا الحَیَّة قَشْوًا) بالفتح
پوست باز کرد از مار قَشْو
برکندن پوست از درخت و جز آن
و دست فرو مالیدن بر آن تا گرمش

فرو ریزد و مالیدن و مسح کردن
روے را
(اِقْشَاء) درویش گردیدن پس
توانگری
(تَقْشِیَة) پوست از مار و جز آن
باز کردن و از حاجت برگردانیدن
کسی را یقال قَشَّاهُ عَنْ حَاجَتِهِ
ای رَدَّهُ

باب القاف فصل الصاد

ق ص ب

(قَصْب) بالضم پشت و روده
یقال هو یَجُرُّ قُصْبَهُ أَقْصَاب جمع
(قَصَب) محرکة کلک نی
(قَصَبَة) و قَصَبَاة) نی و ما شوره و هر چیز که
مانندی باشد میان کاواک
چون استخوان و استخوان انگشت
و نای در گیاهی گلود و گیاهی خشک و
برآمدگاه دم و آنچه از نقره و برنج باشد
و غیران و گوهر دراز و آب راہهای
اشک و آب در چشم و آب راه
از چشمه و چشمها و کتان تنک نرم
(قَصَبِیّ) نسو بایکی و مرواریدتر
آبدار و تازه و زبرجد آبدار و تر
مرصع بیاقوت منه الحدیث
بَنَتْ خَدِیجَةُ بَیْتًا فِی الجَنَّةِ من
قَصَبٍ وَقَصَبُ البَطْحَاءِ مَبْدَأُ
تَجْرِی إِلَی عُیُونِ الزَّکَاةِ یَقُولُ
(قَامَتْ بَیْنَ یَدَیْهِ بِرَکَایَا وَمَا عَقَلَ
وَنیز قَصَبٌ قَصَبٌ) بسکون
الاخر کلمه است که بدان میش
ماده را خوانند
(قَصَبَة) بالا بر چاه نوکنده و

کوتک یا در دن آن دو تک موی پیچیده بعربی خوان یا مغز فیل معظم شهر یا واصل و بزرگ آن دو ده دهی است بعراق و قَصَبُ الآلِف) خوان بینی و قَصَبَةُ القَرْیَة میانه ده و قَصَبَةُ السَّوَاد شهر آن سواد

قَصَبَات محرکة شهری است بمغرب دو دهی بیامه

(ارضٌ قَصِبَةٌ) کمر ه زمین بسیار نی و بسیار کلک

(تَقْصِیب) کاسیر شتر را ایستاده اداب قبل از سیری مذکر و مؤنث مردے یکسانست

قَصِیبَة) کسفینه دسته موی پیچیده و نای و یخ نے قصاب بحذف تا جمع

تَقْصِیبَة) بالفتح و کسر الصاد نوک موی پیچیده تَقْصِیبَةً) بزیاده الیاء مثله

(ارضٌ مَقْصَبَة) کمقعدة زمین بسیار کلک و بسیار نے

(ض) قَصْبَةً قَصْبًا) بالفتح برید قصب او را و قَصَبَ الشَّاةَ) جدا نمود سر گوسپند را و اندام اندام کرد و قَصَّبَ لِلْعَبْرِ قَصْبًا و قُصُوبًا اداب باز ایستاد و سر برداشت از دهان پیش از سیری و نیز قَصَبَ) پیش از سیری اداب باز داشتن کسی را یقال قَصَبْتُ العِیرَ اذا قطعت علیه شربه قبل ان یروی و عیب کردن و دشنام دادن و اِقْصَاب) بی تاک شدن زمین و خداوند و فروشتران کرده و از دره آب

دنی از اندازه بیش و فروگذاشتن و ندر یا بتاک

قُصَّاب) کمرار جمع قَصَبٌ است و قال سیبویه قُصَبَاءُ واحد جمع و لذلک لحقه الهاء و الطرفاء و رسیدگاه سنے و کلک

قَصَّاب کشاد دنی نواز و نای زن و فروگذارش دیر ندهٔ گوشت و رونده و مانند آن

(قَصَابَة) بالا میان و دو پیوند نے و کلک و مانند آن و نای و عیب جوی مردم

قُصَابَة) کرمانه نوک موے پیچیده و نای و یخ نے قصاب بحذف تا جمع

تَقْصِیبَة) بالفتح و کسر الصاد نوک موی پیچیده تَقْصِیبَةً) بزیاده الیاء مثله

(ارضٌ مَقْصَبَة) کمقعدة زمین بسیار کلک و بسیار نے

(ض) قَصْبَةً قَصْبًا) بالفتح برید قصب او را و قَصَبَ الشَّاةَ) جدا نمود سر گوسپند را و اندام اندام کرد و قَصَّبَ لِلْعَبْرِ قَصْبًا و قُصُوبًا اداب باز ایستاد و سر برداشت از دهان پیش از سیری و نیز قَصَبَ) پیش از سیری اداب باز داشتن کسی را یقال قَصَبْتُ العِیرَ اذا قطعت علیه شربه قبل ان یروی و عیب کردن و دشنام دادن و اِقْصَاب) بی تاک شدن زمین و فروگذاشتن کرده و از دره آب

خوردن شتران یقال اَقْصَبَ الرَّاعِی اذا عاف ابله الماء و هو المثل (زخی) فَاقْصَبَ بضرب الراعی لانه اذا اساء رعیها لم تشرب

(مُقَصِّبٌ) کمحدث پاس دارنده و احرار کننده قصبهای ساق راد و شیر که بران کلک و سر شیر سطبر شده باشد

شَعْرٌ مُقَصَّبٌ) کمعظم موے مرغول و پیچان

تَقْصِیب) دشنام دادن و نوک ساختن موے و مرغول و پیچان گردانیدن موی و هر دو دست را بگردن بستن و ساق برآوردن گشت یقال قَصَّبَ الزَّرْعُ و ذلک بعد التقریح

اِقْصَاب) کلک نی بریدن

ق ص ب ل

قَصْبَلَ الطَّعَامَ قَصْبَلَةً) خورد همه طعام را

ق ص د

(قَصْد) بالفتح میانه راه رفتن و اعتماد کردن و آهنگ کردن و فعل من ضرب یقال قَصَدْتُ عَلَیْهِ و قَصَدْتُهُ و قَصَدْتُ لَهُ و قَصَدْتُ إِلَیْهِ و قَصَدْتُ قَصْدَ ای نحوت نحوی

(ج) دو پیوسته با اتصال آمدن اشعار را و بیان و اضع کردن و نیز قصد گفتن چیز بجز آن بهر وجه که باشد

راستی و عدل و نیکی و نیکی کردن

وَاقْصِدْ فِی مَشْیِکَ وَکُنَّا اقتصد بذرعک ای اوزع علی نفسک و نیز

قصد مرد میانه و هر به نه لاغر

اَقْصَد) آنکه کژی سیخ که در پختی است خار دار گوینده عصای موسے علیه السلام از ان درخت بود

قَصَدُ العُوْدِ بکم و نجی) ساقهای نرم و نازک آن یا سر شاخ درخت و نیز قَصَدَا) اگر سنگی و برگ درخت عضات که در ایام خریف برآورد

(قَصَدَة) محرکة برگ و شاخ که کژتین برآید از درخت خاردار

(قِصْدَة) بالکسر پاره از چیزے فکسته قِصَد کعنب جمع

(مح) قَصِیدٌ) کلک نیزه شکسته

(قاصد) کصاحب ضرب فَاصِدَةٌ مؤنث یقال یَبِیتُنَا وَبَیْنَ الْمَاءِ لَیْلَةٌ فَاصِدَةٌ یعنی زمین آسان سیر بے رنج و مشقت

(مح) قَصِیدٌ) کامیر نیزه شکسته و نیز قصید) پاره از شعر که نصف ابیات آن بر قافیه متر سه باشد و نصف دیگر و از سیت که باشد نزد بعض اوشانزده و باقی آن هر قدر که باشد قصیده مشتق از قصد جمع گوشت خشک و مغز فربها مانند فربها و استخوان با مغز و گوشت خشک و فشرده و فربه پر مغز و چوب دستی و کمان فربه پر گوشت و شعر پاکیزه و نیکو کرده شده و جید

قَصِیدَة) چوبدستی و شراره فربه

(قُصُود) کصبور مغز فربه

(مح) اِقْصَاد) نیزه شکسته قَالَ الاخفش هذا لا احد ما جاء علی واحد

على بناء الجمع
(مَقْصَدَة) بالفتح كعمدت زن
كلان جثه تمام خلقت معجب خوش
آيند وزن مائل بكوتاه ہے
(ك) قَصَدَ قَصَادَةً بالفتح فربه
شد
مُقْصَد) بكرم آنكه بسيار شود و
زود بمير د
أَقْصَدَ السَّهْمُ) رسيد تير بسيه
را و بر جاى كشت وَاقْصَدَ عُلَانًا
نيزه زد او را پس خطا نكرد و
أَقْصَدَتِ الْحَيَّةُ) گزيد او را مار
پس هلاك كرد و بكشت
(مُقَصَّد) كمعظم مرد ميانه جسم
در فربهى و لاغرى
مُقَصَّدَة) كمعظمه داغى است
سر كوشهاى شتر را
(نَقْصِيد) شكستن چوب وجز آن
(مُقْتَصِد) بكسر صاد ومتوسط
وريدن نه فربه نه لاغر و ميانه رو
در نفقه عيال يعنى نه مسرف ونه
تنگ گير
(اِقْتِصَاد) ميانه راه فتن ومواظبت
نمودن على القصد
(تَقْصِيل) شكسته شدن بقال
اِنْقَصَدَتِ الرِّمَاحُ) شكست ورزن
يقال تقصد العظم وغيره اى تهشم
(اِنْقِصَاد) شكسته شدن
(اِسْتِقْصَاد) ميانه روى نمودن
ق ص د ل
قَصْدَل بالفتح موضعى است كه
آزاد انجا عنبر آرند
ق ص ر

(قَصْص) بالفتح هيزم خشك ريزه يا
عام است وخانه باهر خانه از سنگ
برآورده وكوشك قُصُور) جمع وعلم
است پرنجاه وهفت سوضع وبعض
آن مدينه است وبعض آن ومو بعض
آن قلعه وبعض آن خانه وعجيب تر
آنها قصر مهرام گوراست نزديك سنگ
برآورده نزديك همدان و
قَصْوَان) در ناحيت برى رود و
سراى است در قاهره ومير قصو
نهايت يقال قَصُرَ اَنْ يَفْعَلَ كذا
يعنى پايان كار تو همين است كه
چنين كنى ويز قَصْر) كوتاهى
خلاف طول وفروگذاشت كوتاهى
وسئى يقال اَحَبُّ الْقَصْرِ
وبجرك اى ان يُقْصَرَ وَقَصُرُ
الظَّلَامِ) اميزش تاريكى و
روشنائى شبانگاه ويقال اَنْبِتَهُ
قَصْرًا اى عَشِيًّا
فُلَانٌ ابن عَمِّ قَصْرَةً بالفتح و
بضم يعنى نزديك است بنسب
قِصْرِيّ) بالكسر منسوب دانه كه در
خوشه وكفه بماند بعد كوفتن
قُصْرَة) بالضم فروگذاشت كوتاهى
يقال اَحَبُّ الْقُصَّرَ اى اَلْقَصْرَ
قَصْص محركة آنچه در پيرزن ماند
بعد پختن واسپست كه با دل
كوفتن برآيد وپوست بالاى دانه
قَصَرَة) بالتاء مشله يا قصارة) معنى قصير
است نادر وفى المثل قَصِيرَةٌ مِنْ
طَوِيلَةٍ) يعنى خرما از خرمابن پست
در وقت اختصار كلام رود ويقال فُلَانٌ
ابن عَمِّ قَصِيرَةٍ) اى دانى النسب
(قُصَيْر) كزهر شهريست بكنار
دريا يمن از وشت مصر ودهى
بدمشق ودهى بظاهر همدان جزيره
است كه چك نزديك جزيره بنام
ودر است قوام الدين
(قَصَّار) كسحاب سستى دهيان

از چوب ودو مفرد بيخ وبن گردن
أَقْصَار وقَصَرَ مع وبه قَوْا ابن
عباس انما تركى بشم كالقصر و
قَصَرَة قَصَرُ الْفُحْل يعنى ملاق
در وبن گردن
(قَصَر) گلف خشك كردن
قِصَص) كعنب كوتاهى كوتاه شدن
قَصَارَة) بالفتح شغله الفعل من كم
(قَصِير) كامير كوتاه قُصَرَاء قِصَاد
بالكسر جمع وميل قُصَيْرَى)
توجيه كه بوادى سمى ودامرو رسد
وقَصِيرُ النَّسَب) آنكه پدر او
مشهور نباشد وذكر پدر پسر را كفايت
كند از ذكر اجداد والمؤنث بالهاء
وقَصِيرُ بْن سعد) همنشين
حذيفة الابرش ومنه للتل الْقَصِيرُ
لِقَصِيرِ أَمْرٍ وفَرَسُ قَصِيرٍ
اسپ كه پيش خود بسته دارند وبچه آنكه
از غربزى
قَصِيرَة) كوتاه وزنيكه ويرا نجانه
باند اشته باشند وفروگذارند كه بروز
ابد قِصَار) بالكسر جمع قِصَارَة
بالتاء مثله يا قِصَارَة) بمعنى قصير
است نادر وفى المثل قَصِيرَةٌ مِنْ
طَوِيلَةٍ) يعنى خرما از خرمابن پست
در وقت اختصار كلام رود ويقال فُلَانٌ
ابن عَمِّ قَصِيرَةٍ) اى دانى النسب
(قُصَيْر) كزهر شهريست بكنار
دريا يمن از وشت مصر ودهى
بدمشق ودهى بظاهر همدان جزيره
است كه چك نزديك جزيره بنام
ودر است قوام الدين
(قَصَّار) كسحاب سستى دهيان

يقال قصارك ان تفعل كذا
وبضمهم يعنى غايت كار تو آنست
كه چنان كنى
قِصَاد بالكسر بريدكى وكوتاهى
موى وكارزى ودواعى مست در
بن گردن
قُصَارَة) بالضم سراى خرد دائر
دار كه جز صاحبش داخل نشود و
آنچه در پرويزن بماند چس
پختن وآنچه برآيد از سپست
باول كوفتن يا پوست بالائين
دانه
قُصَارَة الْأَرْضِ پاره از
زمين نيكو خوشه از روى گياه وعلف
باندازه پنجاه گز يا زياده از آن
ونيز قُصَارَة) دانه كه در كفه
بماند بعد كوفتن
قُصُورَة) كصبورة خانه آراسته براى
عروس وامرأة قُصُورٌ) بمعنى
امرأة قصيرة است
مَاءٌ قَاصِرٌ) آب سرد يا آب دور
دست از گياه وآب كه نشتران
در گرد آن چرا كنند
رِمَاحٌ قَوَاصِرُ) نظر زن كه
نظر از شوى خود در نگذارد صنه
قوله تعالى قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ
عَاصِرٌ) موضعهاست
قُصَّر كرتاه قَوَاصِر) جمع ومرد
شكسته كردن قصواء حمد ودا
مؤنث
قَصْرِيّ بالكسر واقصر آنچه
باقى ماند در غربال بعد بختن و
سپست كه نخستين كوفتن برآيد
وپوست بالاى دانه قُصَوِيّ

بستر مثله فی الکل و نیز قصیری
بشری نوعی از اژدر و سورة
النساء القصری سورة الطلاق و
کوتاه ترین استخوان پهلو یا استخوان
پهلو نزدیک تهیگاه یا نزدیک جنبر
گردن و هما قصیریان
(قصاری) کجاوه ای غایت یقال
قصاری ان تفعل کذا ای غایتها
(قصیری) کجری نوعی از اژدر
(قصاد) کشاد کار رز
(قیصر) کمیدر لقب بادشاه روم
(قصیرا) بمصغر استخوان پهلوی
نزدیک تهیگاه یا نزدیک جنبر
گردن وهما قصیریان یا قصیری
زیرین استخوان پهلو یا آخر ضلع
و کوتاه ترین استخوان پهلو و یقال
قصیر الشان تفعل کذا ای
جهدک و غایتک
(قصاصة) بالضم کوهے است
(قیصر) کحیدر بالضم نیز است
و ابن قیصر نام مردی که در اسپ
شناسی نیک ماهر بود
(قوصرة) بالفتح و ضم الراء و تخفیف
(فیل) دریاد کنایه است ازین
(قوصرة) کوتاهی ظاهر کردن
(قصار) بکسر القوقیه گردن
بند قصارة بالتاء نقاصیر
جمع
(مقصة) کمقعده منزل شبانگاه
و آمیزش تاریکی در شبانگاه
و اخیر شبانگاه مقصة کمقعدة
مثله مقاصر و مقاصیر جمع
و نیز مقاصیر الطبق کرانهای

آن و یقال رضی فلان بقصیری
کان یحاول بکسر الصاد ای
بدون ما کان یطلب
(قصرة) گلخنه تخته گازر
(مقصورة) سرای فراخ استوار
و بایا خانه که از دار کوچک باشد و
در ان جز خداوندش در نیاید
خانه آراسته بهت عروس و
(امرأة مقصورة) زنی که نجاد
باز داشته باشد و بیرون نگذارد
یقال هو ابن عم مقصورة یعنی
نزدیک نسب و مقصورة المسجد
جاے امام از آن
(ن) قصر علی الامر قصرا
بالفتح برگردانیدن و ابرکار و قصر
عن الامر قصورا) باز ایستادن از
کار و فرو ماندن و عاجز گردید و کذا
قصر السهم عن الهدف و قصر
عنی الوجع قصورا) آرمیدن و
فرو نشست قصر عنی لغضب کذلک
و قصر الطعام قصورا) با لید
گندم و گران گردید که شود زان
گشت از اضداد است و قصر
بشبانگاه در آمدیم و یقال قصرت
نفسه علی فریسی اذا جعلت
دونها و نیز قصر باز داشتن
و منه مقصورة الجامع و
شبانگاه کردن و در هم شدن تاریکی
یقال قصرنا ای امسینا و پرده
فرو هشتن و قصر کردن نماز را و باز
ایستادن برجای که از وی در
گذرد و جامه را گاز سه کردن
(ض) قصرة قصرا) بالفتح کوتاه

کردن آنرا و قصو الشعر) بمعنی
راه باز ایستادن از ارسال آن
(س) قصر قصرا محرکة خشک
کردن گردیدن نیز و در کمین بن
کودن گشت
(مقصر) کمحسن کهن سال از میش
و بز و ماء مقصر) بمعنی مار
قاصر است
(اقصار) باز ایستادن از کاری
و در آمدن بشبانگاه و رجیه کوتاه بالا
زادن و معنی ان الطویلة قد تقصر
ان القصیرة قد تطیل
وسالخورده گردیدن میش و گوسپند
و سوده شدن دندان میش مادہ نر
از کمان سالی و باز داشتن و بیرون
کشیدن از چیزے باختیار فان
عجزت عنه قلت قصرت بلا
الف و کوتاه کردن نماز را
(مقصر) کمحدث گازر
(قصر عنه تقصیرا) گذاشت
آنرا چونکه نتوانست و نیز
(تقصیر) سستی کردن در کار و
باز ایستادن از کاری و آرمیدن
و فرو نشستن درد و خشم و دریغ کردن
و در بن کردن باغ قصار و لا یقال
(ابل مقصرة) کمعظمة و بیچکاره
کردانیدن و هش را کوتاه کردن
و منه التقصیر فی الصلوة و الشعر
و تقصیر الثوب) کوتاه جامه
و نیز تقصیر داعی است مر
ستور را
(فلان مقاصری) بکسر الصاد
یعنی کوشکی رو یاردی کوشک

من است
(تقصص) مشغول داشتن بکاری
و بسنده کردن یقال تقصص بالعبی
به ای تعللت
(تقاصی) اظهار کوتاهی نمودن
و باز ایستادن از امری
(اقصاص) بسند کردن و گذاشتن از
چیزے یقال اقصص علیه اذا
لم یجاوزه
(استقصار) مقصر شمردن و کوتاه
نسبت کردن
(تقوصس) در آمدن بعض چیزے
در بعض

ق ص ص

(قص) بالفتح سینه یا سر سینه یا
میانه سینه یا استخوان سینه قصاص
گلتاب جمع و بضم بریده گوسپند
(قصص) محرکة مثله کردن الکل و نیز
(قصص) قصر و ضع موضع الصدر
حتی صار اخلب علیه
(قصة) بالفتح کج و یکسر منه
الحدیث الحائض لا تقص حتی
ترى القصة البیضاء ای حتی
تخرج خرقة التی تحتشی بها فانها تنة
لا تخالطها صفرة ولا ترية و قصاص
گلتاب جمع و ذو القصة) جانیست
مابین زباله و سنوق و ابی در
اجامر بنی طریف را
(قصة) بالکسر حال و خبر و کار و
سخن و آنچه گرد نشسته شود قصص
کضرب جمع منه قوله تعالی نقص
علیک القصص
(قصة) بالضم موی پیشانی قصص

قصو و قِصَاص کتاب جمع و شجاع بن مفرج بن قصه محدث قَصِیص) کثیر رویدگاه موی سیه و آواز و آبی است در ابا (قَصِیصَة) کفیفه شتر که از موی اثر رکاب راهبر نهد و قصه شتر که بروی طعام و توشه دان دوخت خانه یار کنند و گروه فراهم آمده بجائی و نیز قَهْبَصَة) گیاهی است که با سا مرغ رویه قَصِیص جمع (قُصَاص) مسئله منتهای رویدگاه موی سر از پس و پیش و موی پیشانی رویدگاه هر دو سر بن و الضم اعلی (قِصَاص) کعناب نوی از درخت که مگس انگبین سے لیسد آن را و دوست دارد و از نجاست کانگبین را بدان منسوب نمایند

فیُقَال عَسَل قُصَاص (قِصَاص) کعناب منتهای تفاوت فریز جای از سیاه سرد منتهای رویدگاه موے دکوہے است (قِصَاصَة) بالکسر موضع (قَاص) قصه گوی و دراکننده احوال (قَصَّص) کمعظم رویدگاه موے سینه و آواز (رَجُل قُصَّص کقنفذ و کتان درشت اندام یا کوتاه بالا پستک (قُصَّصَة) بالتاء مثله و نیز قُصْقُصَة مُثَیر (جَمَل قُصَاقِص) کعلابط شتر پستک یا درشت اندام و آقصاقص قصاقص قیر کردن و دندان بر هم سائیدن بخشم چنانکه آواز آید ازوی قَصْقَاص

با قع مثلثها قَصَاقِص با قع جمع مکسر قَصَاقِصَات جمع سالم و حیّة قَصَاقِص مار خبیث و تباه کار و جَمَل قُصَاقِص) شتر بزرگ زور آور (قُصَاقِصَة) کعلابط موضعی (قَصْقَص) بکسر اولیم کازود و هما (مَقْصَان)

(قَصَّ أثَرَه قَصًّا بالفتح وقَصَصًا محرکة پی او رفت منه قوله تعالی فَارْتَدَّا عَلَىٰ آثَارِهِمَا قَصَصًا ای رجعا فی الطریق الذی سلکاه یقتصان الأثر (وقَصَّ الخَبَرَ) آگاهانید او را و منه قوله تعالی نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ ای نبیّن لک احسن البیان (وقَصَّ الشَّعْرَ بکاردر برید موی را وکذا قَصَّ الظُّفْرَ والإِبْرَةَ ونحوها (مَقْصُوصُ الجَنَاحِ نعت است ازان (وقَصَّتْ الشَّاةُ والفَرَسُ) پیدا و نمایان گردید بارو البستنی ان آرسندی کشتی کم گردید اورا یا بار دار گردید (وقَصَّهُ المَوْتُ) قریب برگ رسید و یقال ضَرَبَهُ حَتَّى قَصَّهُ عَلَى المَوْتِ یعنی بردن نزدیک رسانید

(قَصْقَصَهُ) پرگ را خواندن (أقَصَّ البَعِيرُ قَصًّا لا قِصَاصًا) بر خواستن توانست از لاغری و (أقَصَّ الأَمِيرُ فُلَانًا مِن فُلَانٍ) حد فی قصاص او شد و قریب گردانید او را بدے و گاور نبود تا زخم کرد باندزخم او یا بازکشت او را و در عرض کشته (وأقَصَّ الرَّجُلُ مِن نَفْسِهِ) از خود توانا گردید بقصاص گرفتن از قاتل (زید) (قِصَاص) خواهش کشن رفتن ماده راه و بازداشتن آن و پیدا گردیدن استخوان گوسپند شاة مُقْصِص) کمقر نعت است آن مُقَاص جمع المیم جمع و قصیصه روبانیدن زمین و بیرون از نزدیک آمدن و بردن نزدیک آمدن بعدی بمن

(تَقْصِيص) کاندوده کردن بنا را (قَصَاصًا) بالفتح والکسر مدود او قصاص (مُقَاصَّة وقِصَاص) کشته را بازکشتن و جراحت کردن عوض جراحت را و چیزے بدل چیزی فرا گرفتن

(تَقَصَّصَ) یاد گرفتن سخن را و در پے رفتن (تَقَاصَّ) قصاص از یکدیگر گرفتن یقال تقاص القوم اذا قاص کل واحد منهم صاحبه او غیره (اقْتِصَاص) برپی کسی رفتن و قصاص دادن خواستن و در پے قصاص شدن و قصاص گرفتن و روایت کردن سخن را و بروش آن (اسْتِقْصَاص) قصاص گرفتن خواستن از کسے

ق ص ط ب

(قَصْطَبِيل) کزنجیل زره

ق ص ط س

(قُصْطَاس) بالضم والکسر نعت اندوده قطاس نسیین

ق ص ع

(قَصْعَة) بالفتح کاسه قَصْعَات محرکة وقَصِيع کنب وقِصَاع کسحاب جمع ومنه فضل بن محمد قَصَاعِی محدث

(قُصْعَانِی) بالضم ملاف زره کودک فراخ چرا نکه حلقه او بیرون برآید (قُصَع) کصرد جمع و سوراخ کلاکوش که بدان اندرون در آید (غُلَامٌ قَصِيعٌ) کلفت کودک ریزه و خرد (قُصَعَة) مؤنث (قُصَعَة) کهمزة سوراخ کلاکوش که بدان درون خانه در آید (قُصَعَاء) کعشراء (قُصَيْعَاء) کمیراء (قُصَاعَة) کثامنة قَاصِعَاء کنافقاء مثله تواضع جمع ثبهو فاعلاء بالغلبة (غُلَامٌ قَصِيعٌ) کامیر کودک ریزه و خرد

(قُصَيْعَة) کجهینة مصغر قصعة دو دانه بمصر یکے شرقیه و دیگری بسمنود یه

(تَقَصْعَ) کسفرجل کوتاه بالا درهم اندام (غُلَامٌ مُقَصْوَعٌ) کودک ریزه و خرد مقصوعة) مؤنث (ف) تَقَصَّعَ فُلَانٌ قَصْعَاءَ بروبر فلان جرعهٔ آب را وتَقَصَّعَت النَّاقَةُ بِجِرَّتِهَا فرو بردن ناقه شتر خود را با طایفه آنرا باز آورد و شتر آنرا نشخوار کرد و هنوز نخایید باز کرد و بدهن آنرا باز آن با یکبار و نرم نخایید وفی الحدیث انه خطب بهم علی

راحِلَتِه وانّما لتقصیعِ بجرتها وقَصَعَ البَیْتَ) لازم گرفت خانه را وقَصَعَ الماءَ عَطَشَه) تسکین داد آب تشنگی او را و فرو نشانید وقَصَعَ الجُرْحُ بالدَّم) پر شد جراحت از خون و در خشید و نمایان گردید وقَصَعَ الفَحْلُ) میان دو ناخن کشت پیش را وقَصَعَ فُلانًا) حقیر و خوار داشت او را وقَصَعَ اللهُ شَبابَهُ) دعای بد است یعنی جوان نگرداند او را یعنی خرد و ریزه دار و یا گو الیده نشود و جوانی آن را در رنگی اندازد وقَصَعَ الغُلامُ أوهامَتَه برتار سر او زد بکف قیل وبالدی لـ س) قَصَعَ قَصاعَةً وقَصْعًا بالفتح خرد و ریزه برآمد کودک و کلان نشد (سَیْفٌ مُقَصَّعٌ) کمعظم شمشیر بران (قَصَعَ الماءَ عَطَشَه قَضِیعًا) فرو نشانید آب تشنگی او را و تسکین داد (وقَصَعَ البَیْتَ) لازم گرفت خانه را (وقَصَعَ الزَّرْعُ) برآمد از زمین و شگافت خاک را وقَصَعَ القَوْمُ مِنْ نَقْبِ الجَبَل) نمایان شدند و برآمدند از شگاف کوه وقَصَعَ فِی ثَوْبِه) درخو پیچید جامه را و نیز تَقْصِیع) برآوردن کلاکوش خاک را از قاصعار تَقْصَعَ الذُّلُّ بِالضِّدِّ یَدِ) پر شد جراحت از ریم و آب زرد

ق ص ع ل

(قَصْعَل) کقنفذ مرد فرومایه تا کس و کژدم یا بچه کژدم و یکسر یا کژدم ریزه و گرگ بچه (اِنْقَصَعَلَتِ الشَّمْسُ) بر نیمه آسمان رسید آفتاب

ق ص ف

(قَصْفَة) بالفتح پایه نردبان وقَصْفَةُ القَوْمِ) انبوهی و یکدیگر را سپوختن و نیز قَصْفَة) پارهٔ ریگ توده فرو ریزه قَصْف و قُصْفان کثیر و تران جمع ادهم جمعیة علی زنة ضمة ونیز قصفه وقت از طے تنگی آن (قَصِفَ) ککف بد و نیم شکسته (ورَجُلٌ قَصِفٌ) مرد زود شکن وقَصِفَ البَطْن) انکه بوقت گرسنگی سست و فرو هشته گوشت گردد و تاب نیارد گرسنگی را (قَصَفَة) محرکة بدتر شتر اَقْصَف) دندان پیش نیمه شکسته (رَعْدٌ قاصِفٌ) اتندر سخت غرنده (وریحٌ قاصِفٌ) باد سخت شکننده وفی الحدیث أنا والنَّبِیُّونَ قَرابَةٌ القاصِفِین ای مرحومون کان بعضهم یقصف بعضًا بفرط الازدحام بدارًا الی الجنة ای نحن متقدمون فی الشفاعة لقوم کثیرین متدافعین (قَصِیف) کامیر آنچه بریزد از درخت و بدیر شتر و بدو نیمه شکسته ورَجُلٌ قَصِیفُ البَطْن) بمعنی قصف البطن است (قِصاف) کتاب نام مردے و اسپی است مرتبی قشیر را و وزن سطیر پر گوشت و بنو قِصاف بطنی است (قُوصَف) بالفتح چادر خط دار مربع (أبُو القُصاصِف) بالضم تارشناة فوقیه مردیست از خناعه ظلم کرد بر قیس بن عجره پس بد دعا کرد بر وے و مستجاب شد (ض) قَصِفَة قَصْفًا) بالفتح شکست او را وکذا قَصَفَتِ الرِّیحُ السَّفِینَةَ) یعنی شکست باد کشتی را وقَصَفَ الرَّعْدُ وغیرُه قَصِیفًا سخت غرید تندر و جز آن و قَصَفَ فُلانٌ قَصْفًا) بازی کرد و قیل القَصْفُ مِنَ اللهو فغیر) عربے و نیز قُصُوف) اقامت کردن در اکل و شرب (س) قَصِفَ العُودُ) نرم و زود شکن شد چوب وقَصِفَ النَّبْتُ) بالید چندان که کج گردید از جهت درازی وقَصِفَ الرُّمْحُ کفرح کردید نیزه بدرازا وقَصِفَ نابُهُ) نیمه دندان او شکسته شد و قَصِفَتِ الشَّجَرَةُ) بوسیده زود شکن شد درخت قَصِفَت (اُقْنَاة) شکسته گردید بے جدا شدن (اِقْصاف) تنگ و باریک کردن از طی (تَقَصُّف) شکسته شدن و فراهم آمدن و لهو و لعب کردن بر طعام (تَقاصُف) فراهم آمدن

(اِنْقِصاف) امتنع شدن و ماندن کسی را یقال اِنْقَصَفَ القَوْمُ عَنْ فُلانٍ ای ترکوهُ ومَرُّوا

ق ص ف ل

(قَصْفَل الطَّعامَ) خورد بسگی طعام را

ق ص ل

(قَصْل) بالفتح شکوفه درخت سلم (شَجَرَةٌ قَصِلَةٌ) بالفتح درخت نرم زود شکن او القَصِلَة الطائفة المنفصلة من الزرع ونیز قَصِلَة) کلهٔ شتران ما بین بیست تا سی و کسر و گروه مواشی (قِصْل) بالکسر فرومایه سست و کول بے خیر یا انگار نادانی و حماقت ضبط حال خود نتواند (قَصِلَة) مؤنث و نیز قِصْلَة) زن کول و جماعت شتران را وه تا چهل (قَصَل) محرکة آنچه از کندم و درکند وقت پاکیزه کردن قَصْل بالفتح و یکسر مثله (قَصَل) کزفرنام مردی از جهینة له ذکر فی کتاب من عاش بعد الموت و مذکور است در ف ص ل (قَصِیل) کامیر آنچه سبز بریده خورد از کشت و جماعت و گروه (قُصالَة) کثامة وانه روی که از کندم و درکند آنرا وقت پاکیزه کردن (سَیْفٌ قاصِلٌ) شمشیر بران (قَصَّال) کشاد شیر بیشه وسیف

(قَصَّالٌ) شمشیر بران
(قَضِيلَةٌ) سر و فتح ثناة تحتیه
ولام مشدد کوتاه بالا پهنا دراز
مردم و شتر و مرد برآمده ناف
پر گوشت
(سَيْفٌ مِقْصَلٌ) کمنبر تیغ
بران و (لِسَانٌ مِقْصَلٌ) زبان
تیز گویا
(ض) (قَصَلَهُ قَصْلًا) برید از
(وقَصَلَ الْبِئْرَ) پاکوب کرد خرمن
گندم را و (قَصَلَ عُنُقَهُ) زد
گردن او را و (قَصَلَ الدَّابَّةَ)
وکذا (قَصَلَ عَلَى الدَّابَّةِ) قصیل
علف داد او را
(اِنْقِصَالٌ) بریدن و بریده گردیدن
(اِنْفِصَالٌ) بریده شدن
(اِقْصَأَلَّ بِهِ) کاشعل گرفت از
(وَاقْصَأَلَّ بِالْمَكَانِ) اقامت
نمود در آن جای

ق ص ل ب

(قُصْلُب) کقنفذ قوی سخت توانا

ق ص م

(قَصْم) بالفتح پارهٔ شکسته وجدا
شده (قَصْمَة) مثلثه سه الضم والکسر
عن الصغانی والفتح عن الباهر و
فی الحدیث (اِسْتَغْنُوا ولو عَنْ
قَصْمَةِ سِوَاكٍ) ونیز (قَصْم) اصل
چراگاه او سبو بالکسر (قِصَام) جمع
(قَصْمَة) بالفتح پایه نردبان
(قَصَم) محرکه شکستگی دندان
پیشین یقال (فُلَانٌ أَقْصَمُ بَيِّنُ
الْقَصَمِ) و قَصِمٌ بلغ
(رَجُلٌ قَصِمٌ) کتف مردزود

شکن
(قَصَم) کزفراکم شکند و پاره
گند هر چیز را که بنید
(قَصِيم) کامیر پهنه و بریه یا
درخت کهنه آن و موضعی است
میان یامه و بصره و موضعی است
بر کنار راه که بطن قلج رود
(قَصِيمَة) کسفینة ریگ توده
که خضار و یا ندیا جماعت درختان
غضا قریب هم گیر (قَصِيم) جمع
(قَصَائِم) جمع الجمع و موضعی
است
(أَقْصَم) نیمه دندان پیشین
شکسته یقال (رَجُلٌ أَقْصَمُ الثَّنِيَّةِ
ای منکسرها من النصف
(قَصْمَاء) کصحراء نیز شکسته سرین
(قُصْم) بالضم جمع
(قَيْصُوم) کعصفور گیاهی است
وهو صنفان انثی وذکر النافع
منه أطرافه وزهره مُدِرٌّ جِدًّا او
يُدِرُّ لَكَ الْبَدَنَ بِهِ لِلنَّاقِسِ فَلَا
يُقْشِعُ الْإِسْهَالَ وَدُخَانُهُ يَطْرُدُ
الْهَوَامَّ وَتُرْبُ بَيْضِهِ لَيِّنًا نَافِعٌ
لِعُسْرِ النَّفْسِ وَالْبَوَاسِيرِ الطَّمْثِ
وَلِعِرْقِ النِّسَاءِ وَيُنْبِتُ
الشَّعْرَ وَيَقْتُلُ الدُّوَدَ
(ض) (قَصَمَهُ قَصْمًا) شکست از
وجدا کرد یا شکست از ایجابی
یقال (قَصَمَهُ فَانْقَصَمَ وتَقَصَّمَ فَتَقَصَّمَ)
(فُلَانٌ) باز گردید بجای که آمده
بود از انجا
(تَقَصُّم) شکسته شدن
(اِنْقِصَام) شکسته شدن

ق ص م ل

(قَصْمَلَة) کدحرجة کرک دندان
خوار و باقی مانده آب و مانند آن
ونیز (قَصْمَلَة) سخت گزیدن
و سخت خوردن و کام نزدیک نهاده
رفتن و بر زمین افگندن کسی را
و بریدن چیزی و تنگی طعام را
خوردن و بیمار قصل کردیدن
شتر بچه
(قِصْمِل) کزبرج شیر بیشه و مرد
و زشت (قِصْمِل) بکسر و علیه مثله
(قُصَيْمِل) کقنفذ بیماریست که
در شتر بکان پیدا گردد و بکشد انها را
(تَقَصْمُلٌ) کوزلی سخت فرو
بردگی لقمه را یقال (اِنْتَقْمَهُ
الْقَصْمَلُ ای الْتَقَمَهُ شَدِيدًا)
(مُقَصْمِل) بکسر المیم شیر بیشه و
شبان در شت عصا

ق ص و

(قَصْوَة) بالفتح داغی است بر
زیر گوش
(قَصَا) کعصا پیشگاه فراخ سرای
و بد و نسب دور و بعید و کرانه و
ناحیه دوری و یقال (حُظِيَ الْقَصَا
ای تَبَاعَدَ عَنِّي) و بریدگی اندک
در گوش شتر و گوسپند
(قُصَيَّا) کهدی پشته است بمین
(قِصِّيَّى) کغنی دور شوند و (اَقْصَاء)
جمع
(قَصِيَّة) کغنیته دور و شتر مادهٔ
آسوده نیکو و برگزیده بجیب بروی
یار کمند ده دوشنده و اوراجهت
روزی ذخیره بدارند و شتر مادهٔ

فرومایه هیچکاره از لغات اضداد
است (قَصَايَا) جمع
(قَاصٍ) دور شونده (اَقْصَاء) جمع
(قَاصِيَة) کرانه و ناحیه یقال کنت
منه قاصیة و (نُجْحَةٌ قَاصِيَةٌ)
گوسپند کلان سال دارض
(قَاصِيَة) زمین دور
(جمل أَقْصَى) کاحمد شتر کرانه
گوش بریده (نَاقَةٌ قَصْوَاء) کحمراء
مؤنث و (کذا شاة قَصْوَاء وقیل
لا یقال جمل أَقْصَى وأَنَّما یقال
مَقْصُوٌّ ومُقْصًى ترکوا القیاس فیه
مثل امرأة حسناء ولا یقال جمل
أحسن وکان لرسول الله صلی الله
علیه وسلم ناقة تُسَمَّى قَصْوَاء
ولکن مقطوعة الأذن و
مکان أَقْصَى جای دور
(قُصْوِيّ)
(وقَصْيَا) بالضم مقصورا
غایت دور و کرانه وادی و ناحیهٔ
(قُصْوَى) ناحیه دور و بعید
(قُصْيَى) کسمی پسر کلاب است
و نامش زید یا مجمع (قُصَوِيّ)
منسوب بوی
(قُصْوَان) بالضم و فتح موضعی
است
(جمل مَقْصُوٌّ) شتر بریده گوش
(مَقْصُوَّة) مؤنث
(ن) (قَصَاهُ قَضْوًا) بالفتح و
(قُصُوًّا) بالضم مشدده او را دور
شد از دی و (قَصَوْتُهُ) چهره شدم
بروی در نبرد و مقاصات و (قَصَوْتُ
النَّاقَةَ قَضْوًا) اندک از کرانه گوش

وے بریدم
(س) قَضَیَ قَضًا) بالفتح مقصورًا وقَضَاءً امدودًا دور گردیدو کرانہ گزید یقال قَضَی عَنْ مَحَارِیْنَا وَاَقْصَیْنَاہُ اناہ یقال مَقْصِی کمرمی الا فی لغیۃ جمل مُقْضَی کمکرم شتر بریدہ کوش مُقْصَاۃ مؤنث دور کردہ (اِقْصَاء) دور گردانیدن دور گزیدن وذخیرہ داشتن شتر مادہ قصیہ را و نگاہ داشتن اطراف لشکر را ویقال رَبَّنَا مَکَانًا لَا یُقْصِیْہِ الْبَصَرُ (تَقْصِیَۃ) ناخن تراشیدن و اندکی از گوش شتر بریدن (مقاصاۃ) ارکسی در رشدن و بہر دو کردن بدوری یقال قَاصَانِی فَقَصَوْتُہٗ ویقال ھُمْ اُقَاصِلَتِ ای اینا اَبْعَدُ مِنَ الشَّرِّ (تَقَصِّی) نہایت رسیدن (اِسْتِقْصَاء) کوشش تمام کردن ونہایت چیزے رسیدن یقال اِسْتَقْصَیْتُ فِی الْمَسْاَلَۃِ ای بلغت الغایۃ

باب القاف فصل الضاد

ق ض ع

ثوب قَضِیْعٌ) گلف جامہ پے گرفتہ ارنی قَرْیَۃٌ قَضِیْعَۃٌ) بالتار کذلک (قَضَاعَۃ) بالفتح وبضم عیب وتباہی یقال فِیْہِ قَضَاعَۃٌ وتنگے عار یقال فِی حَسَبِہٖ قَضَاعَۃٌ
(س) قَضِیَ الشَّیْءُ قَضًا) بالفتح تباہ شد وبوی گرفت ارنی وپارہ پارہ شد وقَضِیَتِ الْعَیْنُ) سرخ گردید چشم وفروہشتہ گشت گوشہای آن وتباہ شد قَضِیَ الْحَبْلُ کہنہ گشت رسن و پارہ پارہ گردید یا بوسید بسبب دیر ماندگی در زمین وقَضِیَ حَسَبُہٗ قَضًا) بالفتح وقَضَاءَۃً) نگرمانہ تباہ شد قَضِیَ قَضْعًا) خورد
(اِقْضَاء) خورانیدن
(تَقْضُوْع) فرومایہ وخسیس شمردن حسب کسے را یقال تَقَضَّاوا منہ ان یَّفْعَلُوْا ای اِسْتَحْقَرُوْا حَسَبَہٗ

ق ض ب

(قَضْب) بالفتح ہر درخت دراز کتردہ شاخ وہر شاخ کہ برائے تیر وکمان بریدہ باشند واسپست تر ودرحتی است کہ بدان کمان سازند
(قَضَبَۃ) بالتار راسپست وشاخ درخت وتیر ناتراشیدہ از شاخ درخت نبع قَضَبَات محرکۃ جمع وگیاہ کہ مرو تازہ خوردہ شود وقَضْب بحذف تا جمع
(قِضَبَۃ) بالکسر گلہ از شتران و گوسپندان دسبک باریک اندام از مردان وشتر مادگان
قَضِیْب کامیر شاخ درخت
قُضْمَان کثمان وبکسر جمع وزرہ وزرہ خرد تازیانہ وناقہ رام ناشدہ وکمان از شاخ ساختہ یا کمان شاخ تاگانہ وشمشیر لطیف وتیغ بران ونیز
(قَضِیْب) رود بار است بیمن یا بتہامہ ومردی از بنی ضبۃ ومنہ قَوْلُھُمْ اَصْبَرُ مِنْ قَضِیْبٍ ونام شرما فروشی در بحرین ومنہ قولھم اَلْھَفُ مِنْ قَضِیْبٍ واصلہ از قَضِیْبًا اشارۃ تَوْصَرَۃ حَشَفٍ وکان رفیھا بَدْرَۃَ فَلَحَقَہٗ بانعُھا فاستردھا وکان معہ سکینٌ لِیَقْتُلَ بہ نفسہ ان لم یجد البدرۃ فاخذ قَضِیْبَ لسکین فَقَتَلَ بہ نفسہ تَلَھُّفًا علی البَدْرَۃ
قُضَابَۃ) کہ منہ آنچہ بریدہ جدا کردہ شود از چیزے وہر چہ از بالای چوب بیفتد وقت بریدن وشاخ ریزہاے بریدہ افتادہ
سَیْفٌ قَاضِبٌ تیغ بران
قَوَاضِب جمع قُضُب بالضم کذلک
قَضَّابَۃ) کہ بانہ تیک قطع کنندہ امور وتوانا بران وشمشیر بران
قَضَّاب) بدون تامثلہ
مَقْضَبَۃ کمعدۃ سپست زار ورویدگان درختان کہ ازان کمان سازند
مِقْضَب) کمنبر واس مِقْضَاب بالکسر شمشیر وسَیْفٌ مِقْضَبٌ) سیف بران وارض مِقْضَاب کمصباح زمین بسیار علف
(ض) قَضَبَہٗ قَضْبًا) ببرید آنرا وقَضَبَ فُلَانًا) بتازیانہ زد او را وقَضَبَ النَّاقَۃَ) سوار شد ناقہ را پیش از رام شدن وی
اِقْضَاب) گیاہ خوردنی رویانیدن زمین وسبزہ ناک شدن ان
تَقْضِیْب بریدن ودور گستردن آفتاب شعاع را وشاخ بریدن از درخت در بہار
تَقَضَّبَ) بریدہ کردیدن ودراز کشیدن آفتاب شعاع را
مُقْتَضَب) بفتح الضاد نام بحری در عروض وقال ابن درید کل من کلّفتہ عملاً خبل ان یحسنہ فھو مقتضب فیہ
اِقْتِضَاب بریدن وسوار کردن ختر مادہ را پیش از رام شدن
وَاقْتِضَابُ الْکَلَامِ) بدیہہ گفتن سخن را
اِنْقِضَاب) بریدہ شدن واز جائے افتادن ستارہ یقال اِنْقَضَبَ الْکَوْکَبُ مِنْ مَکَانِہٖ

ق ض ض

مکانٌ قَضٌّ) بالفتح خاے سنگریزہ ناک ونیز قَضٌّ) سنگریزہ خرد ومنہ قَوْلُھُمْ جَاؤُا قَضِّھِمْ بالفتح القاف وکسر ہا بالفتح الضاد وبضمہا بِقَضِیْضِھِمْ ای جمیعھم ای جَاؤُا بالکبیر والصغیر او القَضُّ بمعنی الفاض والقَضِیْض بمعنی المقضوض
(قَضَّۃ) بالفتح آبخشکہ وریزہ کرد واز سنگریزہ بقیہ ہر چیزے و کرد وہ خرد رشتہ وپشتہ خرد
(قِضٌّ) بالکسر وتخفیف لغۃ فی حکاکۃ اوراز چاہ
قِضَّۃ) بالکسر وشینہ گی ونیز وشینہ گی ربائی اسم است اِقْتِضَاض راوز مین سنگریزہ ناک یا زمین پست کہ عکاش ہمہ ریگ باشد ودر جائی یا گرداگردش زمین درشت بلند

وکونہ ہر چیزے و سنگریزہ خرد و یفتح فی الکل و مو ضعے کہ در انجا میان بکرد تعلب جنگ واقع شدہ

(قُضَّة) بالضم عیب و خفیف

(قَضَض) محرکۃ سنگریزہ کہ شکستہ و ریزہ گردد و خاک کہ بر فرش نشیند و سنگریزہ خرد یقال جاءُوا قَضَّهُم و قَضِيضُهُم ای جمعهم و طعامٌ قَضَضٌ طعام سنگریزہ ناک

مکان قَضِيضٌ) گفتہ جاے بسیار سنگریزہ طعام قضض مثل قَضِيض) کامیر آمازنگ فتر و سنگریزہ بزرگ و یقال جاءُوا بِقَضِيضِهِم ای باجمعهم

(قِضَاض) کتاب سنگہا کہ بر یکدیگر باشد قِضَّة بالکسر کی

(قَضَاء) بالفتح ممدود ازرہ میخ دو زو ذرہ درشت و کلہ شتر سی تا چہل و مردم کلان سال کہ پریش از بدن و دندان ظاہر باشد

(قَضْقَضَة) کدحرجۃ آواز شکستن استخوان

قَضْقَاض) بالفتح اشنان شام یا نوعی از خورہ گیاہ و شیرہ شیہ و یضم و لیس فُعْلَلٌ بالضم سواہ قُضَاقِض کعلابط مثل و ابسد قَضْقَاضٌ و قُضَاقِض) عیر شکنندہ صید را و زمین ہموار و یکسر

(ن) فَضَّ اللُّؤْلُؤَةَ قَضًّا بالفتح سفت مروارید را و قَضَّ الشَّيْءَ کوفت آزاد و قَضَّ الْوَتِدَ) بریدہ آزاد و نیز

(قَضَّ) فرو راندن اسپ بر کسی صلۃ علی و دوشیزگی ربودن

(ض) قَضَّ النِّسْمُ قَضِيضًا) بالفتح او از کردن تنگ شتر کوے گستن گرفت و قَضَّ السَّوِيقَ انداخت در پست چیزے خشک و قند و شکر و مانند آن

(س) قَضَّ الطَّعَامُ قَضًّا) بالفتح سنگریزہ ناک شد و قَضِضْتُ من الطَّعَامِ) سنگ ریزہ یا خاک در کاو اکی دانداغم ماند وقت خوردن طعام و قَضَّ الْمَكَانُ قُضُوضًا محرکۃ سنگ ریزہ ناک گردید

وَقَضَضْتُ الْبُضْعَةَ بالتراب) خاک آلود کردید گوشت پارہ

اِقْتِضَاض در پست آمیختن چیزے خشک را از قند و شکر و مانند آن

و سنگریزہ ناک شدن جاے و خاک آلود شدن گوشت پارہ و دوپے کارہای باریک و دقیق شدن و درشت و خاک آلود کردیدن خوابگاہ درشت و خاک آلود گردانیدن آنرا لازم و متعدی یقال

أَقَضَّ عَلَيْهِ المَضْجَعَ ای خشن و اَقَضَّهُ اللهُ و گذاشتن چیزے را خاک و سنگریزہ آلودہ

تَقَضَّى الطَّائِرُ فرود آمدن مرغ از ہوا و فرو آمدن خواست

اِسْتَقْلَلْنَا ثَلَاثًا ضَافَتْ فَابْدَلُوا مراحلهن بادًا کما قَالُوا تَظَنَّى من الظَّنِّ و تَقَضَّضَ الطَّائِرُ علی الاصل کذلک و قیل ولم

يَسْتَعْمِلُوا تَفَعَّلَ الا مبدلًا

اِقْتِضَاض) دوشیزگی بردن دختر را

اِسْتِقْضَاض) سنگریزہ ناک گردیدن جاے و درشت یافتن خوابگاہ را

اِنْقِضَاض) فتادن دیوار و فرود آمدن مرغ و ستارہ از ہوا و پراگندہ شدن اسپ بر قوم یقال انْقَضَّتِ الْخَيْلُ عَلَيْهِم ای انْتَشَرَتْ

(اِنْقِضْقَاض) پراگندہ شدن

ق ض ع

(قَضْع) بالفتح دردی و ملی و بریدگی و گزیدگی است در شکم مردم

(قُضَاع) کغراب کردبار یک غبار و دقیق و خاک باریک بن دیوار و دردی و بریدگی است در شکم مردم

قُضَاعَة) کہ ہمہ سک آبی و کرد و غبار دقیق و باریک و تنک از ہر چیزے و خاک از بن دیوار یزد دیوز و نیز

قَضَاعَة) لقب عمرو بن مالک بن حمیر کہ پدر قبیلہ است ازیں لقب بالقُضَاعَةِ للمفرد و لِانْقِضَاعَةِ من قومه او من قَضَعَهُ ای قَهَرَهُ و دالان قبیلہ است قاضی ابو عبد اللہ محمد بن سلامۃ

تَقْضِيع کتصریف بمعنی قَضْع است

ف) قَضَعَهُ قَضْعًا) سم کردبر وے مطلوب ساخت

تَقَضُّع پارہ پارہ شدن و پراگندہ گردیدن

اِنْقَضَعَ عَنْهُ اِنْقِضَاعًا دور شد ازوے و بعید گردید

ق ض ع م

قَضْعَم) کجعفر مرد پیر کہن سال

قِضْعِم) کزبرج شتر مادہ کلان سال

ق ض ف

قَضَف محرکۃ سنگہاے تنگ و تنکی و باریکی ہلاغرے قَضِف کعنب و قَضَافَة ککراهة مثله والفعل من کرم

قَضَفَة) محرکۃ پارہ از زمین درشت خمیدہ اندک دراز پشتہ است کہ از یک سنگ نماید قَضَّف بالفتح قِضَاف کتاب قُضْفَان بالضم والکسر جمع یا آن چند پشتہ خرد است کہ آب در میانش در پست جاے روان گردد یا جاہاے بلند است از سنگ و گل و نیز

قَضْفَاض) سنگوار یا رغنی است دیگر

قَضْفَضَة) کعنبۃ پارہ باریک تودہ از جاے خود جدا افتادہ

قَضِيف) کامیر باریک و تنک و کثیف تُدْنُسَان کعثمان قَضَاف کگتاب جمع

اِنْقِضَاف) جدا شدن

ف ض ل م

قِضْلَام کقرطاس نیک گزیدہ و درشت و جزا آن کہ بگزد ہر چیزے را و بشکند

ق ض م

قُضَامَة) بالضم آنچہ بکراہت دندان

گزند وخورند یقال مَا ذُقْتُ قُضْمَةً اَی مَا یُقْضَمُ عَلَیهِ اَی شَیْءٌ (قَضْم) محرکہ شمشیر وکشتگی است دندان یا شکستگی کرانہائے آن یا کم وریزہ شدگی دندان یا سیاہ گشتگی ان والفعل من سمع ویقال فی مَضَارِبِهِ قَضْمٌ اَی کَسْرٌ (قَضِم) گلف تیغ کہ روزگار برآمدہ باشد دردی فرو ریختہ (قَضِیم) اکامیر جرم سپید کہ برآن نویسند قَضْم بالتحریک جمع ومرد قضم رسیدہ دندان وشمشیر کہنہ ردی فرو ریختہ وکیسہ چرمین وجامہ دان چرمین یا ادیم ہرچہ باشد وگستردنی از ادیم (قَضِیمَة) بالائے مشلہ دنامہ سپید وعلف وجو ستور وسیم وبوریا کہ بجای رشتہ اش تسمہ باشد ویقال مَا ذُقْتُ قَضِیمَتَهُ اَی شَیْئًا یُقْضَمُ عَلَیهِ وَمَا ذُقْتُ قَضَامًا کَسَحَابٍ کَذٰلِكَ (اَقْضَم) مرد قضم رسیدہ دندان قَضَّام کصحار مؤنث قُضَّام کرنارونے از شورہ گیاہ یا ان طعام است وخرما بن دراز کہ بارش خشک گردد وقَضَا ضِبُهُم بالفتح جمع (مَا ذُقْتُ مَقْضَمًا) کمقعدا اَی شَیْءٍ یُقْضَمُ عَلَیهِ وَقِدَمِ اعرابی علی ابن عم له بملة فقال لَهُ اِنَّ هٰذِهِ بِلَادُ مَقْضَمٍ وَلَیْسَتْ بِبِلَادِ مَخْضَمٍ والمخضم اکل بجمیع الفم والقضم دون ذلك (رس) قَضِم قَضْمًا بالفتح خایید وخورد چیزے خرد وریزہ را کہ بکرانہ دندان کفایدہ شود یا خورد چیز خشک را ونیز خوردن ستور علف را وفی المثل یَبْلُغُ الْحَضْمَ بالقَضْمِ یعنی بخوردن از اطراف دندان بسر رسد یعنے بزمی وآہستگی در امور دشخوار وبنہایت دور رسند (قِضَام) لرزانیدن وجنبانیدن نشتر نخ خورد را ودرشتک سال اندک از طعام آوردن قوم از شہرے یقال اَقْضَمَ القَوْمُ اَی اَسْنَتُوا وَشَیْئًا قَلِیلًا فی القحط وقضیم خوراندن ستور را (مُقَاضَمَة) چیزے اندک گرفتن بعد چیزے وهی فی البیع والشراء ان تشتری زمانا زمانا دون الاحمال (اِسْتَقْضَمَ القَوْمُ) بمعنے اَقْضَمَ القوم است

ق ض ی

(قَضِیّ) محرکہ عجمہ کہ نوعے از مویز باشد (قِضَّة) کعدة گیاہے است وموضعی قِضِّی کعنب وقِضَّات وقضین جمع (قَضَاء) بالفتح والمد وقصر فرمان وحکم واندازہ چیزے منه القضاء والقدر (اَقْضِیَة) جمع واداعلام است (قُضَاة) بالضم پوست پارہ است تنک کہ بروے بچہ درکشیدہ باشد وقت ولادت (قَضِیّ) کغنی مرگ ورجل (قَضِیّ) مردزود وباز دہندہ وام وچست وچابک در حکومت وداوری (قَضِیَّة) کغنیة فرمان اسم است قَضَایَا جمع علی تعلی واصله فعائل سُمِّرَ قَاضٍ) زبر کشندہ (قَارِضِیَّة) مرگ دشتر انی کہ بدان دیت وخون بہا وزکوٰۃ وصدقہ جائز باشد (قَضَاء) کشادن زرہ استوار (ض قَضَی عَلَیهِ قَضْیًا) بالفتح وقَضَاءً بالمد وقَضِیَّةً کغنیة فرمود وحکم کرد بروے ومنه قُضِیَ نَحْبُهُ یعنے بمرد وقَضَی عَلَیهِ کشت اورا کانّه خُرِّجَ منه قوله تعالٰی فَوَکَزَهُ مُوسٰی فَقَضٰی عَلَیهِ فقضٰی وطرکہ) رسانید حاجت اورا وتمام کرد در واگردانید وقضٰی عَلَیهِ عَهْدًا پند داد اورا وروان گردانید وقَضٰی اِلَیهِ بهادا شت عہدی کرد وقَضٰی عَزِیمَةَ دِینِهِ) گزارد وام را ونیز (قَضَاء) واجب کردن وزبان آوری وبیان کردن وساختن چیزے قال تعالٰی فَقَضٰهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ فی یَوْمَیْنِ وپرداختن یقال قَضَیْتُ حَاجَتِی واگاہانیدن وگذشتن مردن یقال قَضٰی فُلَانٌ ای مات ومضٰی (تَقْضِیَة) بحاجت کسی رسیدن در واکردن قضاء گذاب مشلہ وقاضی گردانیدن سلطان کسی را ویقال تَقَضَّوْا بَیْنَهُم مَنَایَا اَی اَنْفَذُوهَا وَقَضٰی لِلنَّبَاتَةِ اَی قَضَاهَا (تَقَضِّی) فیست ونابود شدن وسپری گردیدن وفرود آمدن باز از ہوا یقال تَقَضَّی الیازی اِذَا انقض وهی فی الاصل تَقَضَّضَ وقد مرّ (تَقَاضِی) وام باز خواستن ووام بازگرفتن یقال تَقَاضَاهُ الدَّیْنَ اَی تَقَضَّاهُ (اِقْتِضَاء) وام باز خواستن (اِسْتِقْضَاء) وام باز دادن خواستن وقاضی کردن یقال اُسْتُقْضِیَ مجهولا (اِنْقِضَاء) سپری شدن ونابود گردیدن

باب القاف فصل الطاء

ق ط ب

(قُطْب) بالضم ستارہ است ساکن نزد فرقدین کہ بدان جہات اربعین کنند ومہتر وسردار قوم کہ مدار کار بروے باشد وسپہسالار ویقال لَهُ قُطْبٌ وهی الحرب وشیخ یگانہ وقوام چیزے ومدار آن اَقْطَابٌ وقُطُوب) بالضم وقَطِیَة کغنیة جمع وموضعے است بعقیق اوهُوَ وُالقُطْب (قُطْبَة) بالضم ستونہ کہ لشانہ ازدی نہند وفصل مہر ونوعے از گیاہ قُطْب کصرد جمع وهِرِم بن قُطْبَة فرادی شخصی است

که عامر بن طفیل و علقمہ بن علاثہ نزد او گریختند و ستونہ آہنی کہ بر دے آسیا گردد

(قُطْب) مثلثہ ستونہ آہنی آسیا و چرخ قُطْب عنق مثلہ

(قُطَيْبَة) کعربیۃ آبی است و منہ قول عُبَيد فالقُطَيْبات فالذَّنوب جَمْعَها حَوْلَها يا قُطَيْبات بالضم و شد الطاء التحتیۃ کوہے است

(شَرَاب قَطِيب) کامیر شراب آمیختہ و نیز قَطِيب نام اسپ سرین حمزۃ یربوعی

(قَطِيبَة) کسفینۃ شیر گوسپند و شیر شہر یا شیر بز و شیر میش ہم آمیختہ و گروہ یقال جاؤا بقَطِيبَتِهِم ای بجماعتهم

(قُطَيب) کزبیر نام اسپ سابق بن سرد

(قِطَاب) کتاب مزاج و آمیختگی و مجمع کریبان و موضعی است

(قُطَابَة) کثمامۃ پارہ از گوشت و دبے است بمصر

(قُطُوب) کصبور نیک چین ابرو ترش رو و شیر بیشہ

(قَاطِب) مرد ترش رو چین ابرو و شیر بیشہ

(قَاطِبَة) ہمہ یقال جاؤا قَاطِبَةً ای جَمِيعًا لا يُسْتَعْمَل احوالًا و هو اسم يدل على العموم

(قُطْبَان) کعثمان گیاہے است

(قِطْبِيّ) کزکی گیاہے کہ از ان رسن سازند و رسن ان از رسن پوست نارجیل بہتر باشد

(ض) قَطَبَ قَطْبًا بالفتح و قُطُوبًا انگبک انگند میان دو اباردی ترش کرد رویرا و قَطَبَ الشَّيْءَ قَطْبًا بالضم برید آنرا و فراہم آورد قَطَبَ الشَّرَابَ و آمیخت می را

(شَرَاب مَقْطُوب) بعت است ایشان

وقَطَبَ فُلَانًا بضم امرد و او را و قَطَبَ كُلَّ نَاعِمٍ برگزید ایشان

وقَطَبَ الْجَوَالِقَ درہم فگند گوشہ عوال را و دوتاہ ساخت گرد

گرد و قَطَبَ لَهُمْ فراہم آمدند و مجتمع شدند گروہ و القُطْبُ المنهي عنه ان تأخذ الشيء ثم تأخذ ما بقي حسب ذلك جزافا بغير وزن يعتبر به الاول

(قُطَاب) ابر آمیختن شراب را و گرد آمدن قوم

(قُطَيْب) ارنگ انگندن میان دو ابرو و ترش نمودن روے را و آمیختن مے را

ق ط ب

(قُطَابِن) کعلابط موضعے است بیمن

ق ط ح

(قَطْح) بالفتح استوار تافتن رسن

قطاح را و آب کشیدن از چاہ بآن رسن و الفعل من نصر

(قَطَاح) کسحاب و کتاب رسن کشی

ق ط ر

(قَطْر) بالفتح باران و آنچہ بچکد

قَطْرَة بالہا یکے قطار کتاب جمع و موضعے میان واسط و بصرہ و شہریست میان شیراز و کرمان

(قَطَرِيَّة) بالفتح منسوبا ناحیہ است در یمامہ

(قِطْر) بالکسر رس گداختہ یا نوعے از مس و نوعی از چادر و جامہ کہ آن را قِطْرِيَّة خوانند

و مال يقال بَذَّرْتُ قِطْرِي يعني خورد م مال پدر خود را

قُطْر) بالضم کرانہ اقطار جمع و اگر کہ از دے بخور سازند

قُطْرَة) بالضم اندک و ہیچکارہ يقال اعْطِنِي منه قُطْرَةً ای التافه اليسير الحسيس

(قَطَر) محرکۃ سنجیدہ گرفتن یک جلد یا یک تنکبار را و باقی باین حساب ناسنجیدہ بگزاف گرفتن و شہریست مابین قطیف و عمان

شاب تَطَرِيَّة بالکسر منسوب بوے بر غیر قیاس و نجائب قَطَرِيَّات محرکۃ بر قیاس

(مَرِيّ بْن قَطَرِيّ) محرکۃ منسوبا تابعی است و قَطَرِيّ بن فجاءۃ المازنی شاعری است زعم بعضهم ان اصل الاسم ماخوذ من قَطَرِيّ النعال

(قُطَيْرَة) کہمینۃ چیزے اندک و روے

(قِطَار) الکتاب یک رشتہ شتر قُطُر کتب و قُطُرات بضمتین جمع يقال جاء ت الابل قِطَارًا ای مقطورة

(قُطَار) کغراب باران بزرگ

قُطَارَة) کثمامۃ چکیدہ از خم و جز ان

(قَطَارِ) قَطْرًا و قَطُورًا بالفتح و قُطُورًا اُن و چکیدہ ہر چیزے و آب اندک

(حَيَّة قُطَارِيَّة) بالضم منسوبا مار سیاہ یا مار کہ در تنہ درخت جای گیرد یا مار کہ زہر وی از دہنش بچکد جہت فرو نے قُطَارِيَّة بالیاء کذلك

(سَحَاب قُطُر) کصبور ابر بسیار قطرہ

(قَاطِر) کصاحب خون سیاہ و شان و شتری کہ بول او چکان باشد و غلم چکان

(قَطَار) کصحار موضعی است

(قَطَّار) کشداد آبے است

(قِطْران) کظربان شیرہ درخت اہل و شیرہ آرزدہ مانند آن قَطِرَان بالفتح و الکسر مثلہ و شاعر لیست و اپسی است ادہم عمرو بن عباد بن عدوے را و اپسی دیگر مرعباد بن زیاد بن ابیہ را

(قُطُوُر) بالضم و اللد گیاہ است

(قَطُورِيَّة) بالفتح و ضم الراء و تخفیف التحتیۃ شہریست بروم

(مِقْطَر) کمنبر بوی سوزہ مِقْطَرَة بالتاء مثلہ و نیز مِقْطَرَة) کندہ کہ بر پاے بندی نہند

(سَحَاب مِقْطَار) بالکسر ابر بسیار باران

(مَقْطُور) شتر و جز ان قطران مالیدہ

(اَرْضٌ مَقْطُورَةٌ) زمین باران رسیدہ و ابِلٌ مَقْطُورَةٌ) شتران قطران کردہ شدہ

(ن) فَطَرَ الْمَطَرُ بالفتح و قُطُورًا

(وقطرانا) محرکه چکید وکذا قطر القدم و قطره الله) چکانید آخر اخیری لازم متعدی و قطرت (استه) آب اندک چکانید و قطر الابل قطرا) بالفتح پس یکدیگر کرد شتران را دیک رسته نمود و قطر قطورا) رفت و بشتافت و قطرلانا) نیک برزمین افگند اورا و قطر (الشوب) دراز دخت جامه را و قطرت البعیر) قطران مالیدم اشتران را و نیز قطر) گرفتن و باز داشتن یقال ما ادری من قطره و من قطریه ای آخذه و نیز قطوان) رفتن دایع و جز آن

(مقطرن) کسر هر دو شتر قطران مالیده ردوه بالنون الی الاصل وهو القطران

(اقطاں) آب چکانیدن و هنگام چکیدن رسیدن چیزی را و بر قطر چیزی افگندن یقال اقطرته ای القاه علی قطریه و قطره علی فرسه ای القاه قطریه و قطار کردن شتر را و منه المثل التقاضی یقطر الحلب یعنی اذا نقض القوم ای فنی زادهم قطروا الابل فحلبوها للبیع قطارا قطارا و نیز تقطیر) پیوسته روانگی بول یقال به تقطیر ای تم لسه تمسك بوله

(مقاطرة) یک تنگ یا یک آمدن خرما سنجیده باقی را بران تخمین کردن و نا سنجیده گرفتن و یقال اکراه مقاطرة) یعنی کرایه آمد و رفت دادا و را

(لتقطربه) بر اکراه وی برخت آن چیز را و تقطر عنه خلاف در رسید و پس ماند و نیز تقطر) خوشبوی آلود شدن بخور یقال تقطرت المرأة) آماده شدن کارزار را و بالا انداختن خود را و فرو افتادن تنه درخت و ساقط شدن و چکیدن و بر پهلو افتادن (تقاطر) کرده کرده آمدن قوم و رو باروی شدن کرانهای و پیاپی گردیدن چیزے

(اشیقطار) باریدن خواستن (مقطر) کمطمئن خشمناک (اقطرار) آماده شدن گیاه خشک کردیدن را و بیچیدن و استن کشتن ناقه و دنبه سر برداشتن آن یقال اقطرت الناقة اذا لفحت فشالت بذنبها و سخنت رایها (مقطرة) لغت است ازان (اقطیران) خشک شدن گرفتن گیاه و دور بیچیدن و خمیدن آن و خشم گرفتن و گرختن شتر ماده

ق ط ر ب

(قطرب) کقنفذ زود و دوش و گرگ بی موئی غول نر قطروب کعصفور مثله و جبر و نادان و بدل و فرومایه و مرغ زرده نوی از بلبل یا بوتیمار یا سنگ ریزه و دیوان و برای خرد و سبک و جست و مرغی است بجانوری که همه روز در تکاپوی باشد و سلعتی

(قطربل) بالضم و تشدید الموحدة و تخفیفها مشددة اللام دو موضع است یکی از ان بغداد که بدان منسوب کنند

ق ط ر س

(قطرس) کخندریس موش شتر ماده نوانا استور شگرف اندام فربه

ق ط ط

(قط) بالفتح نرخ آن هرگز یقال ما رأیته قط اندیدم او را هرگز و کانت اصله قطط فلما سکن الحرف الاول للادغام جعل الآخر متحرکا الی ما قبله و یضم القاف للجوار و سئل مد و تخفف ایضا فی اللغتین و قط مشددة مجردة و هی بحسب الدهر مخصوصة بالماضی ای فیما مضی من الزمان او فیما انقطع من عمرهم و اذا کانت بمعنی حسب فهی مفتوحة ساکنة الطاء کعن کما اذا لم یرد مرة واحدة فقط و تون محرورا و تراد الیاء نحو قطنی و اذا کان اسم فعل بمعنی یکفی فمذاهب نون الوقایة یقال قطنی و یقال قطك ای کفاك و قطنی بتشدید یدل لطاء کفانی ایضا و منهم من یقول قط عبد الله درهم فینصبون بها و قد تدخل النون فیها و ینصب بها فیقول قطن عبد الله درهم و فی المحکم قط اخا عبد الله درهم یترکون الطاء موقوفة و یجرون بها و قال اهل

نیاز امرد به لقب محمد بن المستنیر التحوی لانه کان یمکن الی سیبویه فکلما فتح به و جده فقال ما انت الا قطربل (قطرب) شتابی کردن بزمین افگندن کسے را

(تقطرب) سرخ باید دن و بقطرب ماستن

ق ط ر ب س

(قطربس) بفتح القاف و الراء و قد کسر القاف کزدم بخت میش زن و ناقه شتاب رو یا استوار و توانا

ف ط ر ب ل

(قطربل) بالضم و تشدید الموحدة و تخفیفها مشددة اللام دو موضع است یکی از ان بغداد که بدان منسوب کنند

ق ط ر س

(قطربس) کخندریس موش شتر ماده نوانا استور شگرف اندام فربه

ق ط ط

(قط) بالفتح نرخ آن هرگز یقال ما رأیته قط اندیدم او را هرگز و کانت اصله قطط فلما سکن الحرف الاول للادغام جعل الآخر متحرکا الی ما قبله و یضم القاف للجوار و سئل مد و تخفف ایضا فی اللغتین و قط مشددة مجردة و هی بحسب الدهر مخصوصة بالماضی ای فیما مضی من الزمان او فیما انقطع من عمرهم و اذا کانت بمعنی حسب فهی مفتوحة ساکنة الطاء کعن کما اذا لم یرد مرة واحدة فقط و تون محرورا و تراد الیاء نحو قطنی و اذا کان اسم فعل بمعنی یکفی فمذاهب نون الوقایة یقال قطنی و یقال قطك ای کفاك و قطنی بتشدید یدل لطاء کفانی ایضا و منهم من یقول قط عبد الله درهم فینصبون بها و قد تدخل النون فیها و ینصب بها فیقول قطن عبد الله درهم و فی المحکم قط اخا عبد الله درهم یترکون الطاء موقوفة و یجرون بها و قال اهل البصرة وهو الصواب علی مذهب زید درهم و کفی زید درهم اذا اردت بقط الزمان هو نفع ایدا غلو سئون تقول ما رایت مثله قط فان قلت بقط فاجر بقال ما عندك الا هذا قط فان قیدته بالف وصل کسرت و تقول ما علمت هذا الا هذا قط الیوم و یقال ما فعلت هذا قط لا قط و یقال قط و هذه مثلثة الطاء مبنیة دهی مضمومة الطاء مخففة و تخص بالنفی ماضیا و تقول العامة لکا فعله قط بالجزم و فی مواضع من البخاری جاء بعد المثبت منها فی الکسوف اطول صلوة صلیتها قط و فی سفن ابی داود توضا ثلاثا قط و اثبته ابن مالك فی الشواهد لغة قال وهی ممتاخفی علی کثیر من النحاة و یقال ماله الا کعبة قط بالفتح مخففة و مثقلا مخففا و مشددا و نیز قط بالکسر سنگوار و بخفت و رجل قط الشعر) بالفتح مرد سخت موئی و بر یچان موی قطوط و اقطاط و قطاط بالکسر جمع و شعر قطط) موی سخت مرغول و نیز قط) بریدن هر چه باشد یا بر پهنا بریدن منه قط القلم و فی الحدیث کان علی رضی الله تعالی عنه اذا اعتق قد و اذا اعترض قط یا چیز درشت و استوار را بریدن همچو حصه و جز آن و الفعل من نصر

(قط) بالکسر بهره قوله تعالی عجل لنا قطنا و چک و نامه و فرجه

(قطوط) بالضم جمع و گریز قطة بالتاء مؤنث قطاط گلناب

(قطبطة) کقرقرة جمع و ساعتی از شب

(رجل قطط الشعر) محرکة مرد مرغول و بر یچان موی قطوطون جمع و شعر قطط موی کوتاه سخت مرغول یا عام است

(قطبطة) کسفینة کرانه زمین

غار کوہ
(قَطَاط) کفطام بس است مرا
(قِطَاط) کتاب مثال کہ بران
قطع کنند و مدارس ستور و سخت
برہیچید کی و مرغولی موی کرانۂ
بالائین غار کوہ و کرانۂ کوہ یا کرانۂ
است از سنگ کو یا بریدہ است
(اَقِطَّة) جمع
(قَاطَ) نرخ کران یقال رَدْنَا
اَرْضَا قَاطًا ای غَالِیًا سِعْرُهَا
سِعْرٌ قَاطٌ مثله
(قَطَاطٰ) کشادو خراط کہ حقہ ساز
است
(قَطَائِط) دہی یمن ویقال جاءَتِ
الْخَیْلُ قَطَائِطَ یعنے کلہ کلہ آمدند
اسپان یا کرہ ہائے پراگندہ
ومتفرق
(قَطُوط) کعلس سبک شتاب رو
(قَطُوطٰی) محرکۃ مقصور امرد
کام نزدیک کزدار
(قِطْقِط) کزبرج ریزہ ترین باران
یا باران پیوستہ بزرگ قطرہ پیاپی
بارندہ یا محرک یا تحرک ریزہ
(قَطْقَط) مصغر موضعیست
(قَطَاقِط) بالفتح وقُطْقُط کقنفذ
(وقُطْقُطَانَة) بالضم مواضع اند
واخیر بکوفہ است کہ نزدان نعمان
بن منذر بود و نیز دارُہ قُطْقُط
کقنفذ در برج موضعی است دیگر
(دَلَجٌ قَطْقَاطٌ) بالفتح شب
روے شتاب
(مِقَطّ) کمذب منتہای سر
استخوان پہلوی اسپ
(مِقَطَّة) بکذبۃ قطرن یعنے
استخوان وجزآن کہ بران زبان
قلم را ببرند
(ض) قَطَّ الشَّعْرَ قَطًّا وقُطُوطًا
کران کردید نرخ قَطَّ السَّعْرُ
مجہولا کذٰلِکَ سِعْرٌ مَقْطُوطٌ
لغت است ازان
(س) قَطِطَ شَعْرُهُ قَطَطًا محرکۃ
وقَطَاطَة گرامۃ بالانفکاک
مرغول ویچان گردیدموی او وکذا
قَطٌّ بالاوغام
مُقَطْقَطُ الرَّاس (مکسر بدو قاف)
سر
(قَطْقَطَة) باریدن ابر و تنہا بانگ
کردن سنگ خوار
(تَقْطِیط) دبہ ساختن و تراشیدن
آن را
(اِقْتِطَاط) بریدن یا بر تنہا
بریدن یا بریدن چیز درشت
وسخت را
(تَقَطْقُط) بر سر خود رفتن وفرو
افتادن دلو و کام نزدیک تہ دادن
وشافتن و درچہان رفتن یقال
تَقَطْقَطَ فی البِلَادِ

ق ط ع

قَطْع بالفتح جدائی وثوب
(قَطْع) جامۂ بریدہ
(قِطْع) بالکسر پارۂ بریدہ از درخت
وپیکان خرد پہنا در کہ در تیر نشانند
اَقْطَع کافلس واَقْطَاع وقِطَاع
بالکسر جمع وتاریکی آخر شب یا پارۂ
از تاریکی آن یا از اول غسب تا سہ
یک حصہ آن منہ قولہ تعالیٰ فَاَسْرِ
بِاَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ اللَّیْلِ ونیز
ہیچکارہ وکلیم خرد کہ بر پشت شتر
اندازند چون بر نشینند بر وے
وآن بمنزلہ زین پوش است مراسپ
راو نہالین زین قُطُوع بالضم و
اَقْطَاع جمع ونیز ثوب اَقْطَاع
جامۂ بریدہ
(قِطْعَة) بالکسر پارۂ از ہر چیزے
وبلا لام معرفۃ سنگوارہ ماده
(قُطْع) بالضم ومرد نا سزا فرہی
وجزان ورہ زنان وخشک شدگی
چاہ یقال اَصَابَهُمْ قُطْعٌ وتکسرا فا
اِنْقَطَعَ مَاءُ بِئْرِهِمْ فی القیظ
(قُطْعَة) بالضم باقی ماندہ دست
بریدہ قَطَع بالتحریک جمع وپارۂ از
چیزی وپارۂ زمین جدا کردہ در
بخش وبہرہ وگندم سپید وسبوس آن
قطع کصرد وجمع ولثغہ است در
زبان بنی طی مانند عنعنہ بنی تمیم ہمان
یقولوا ایا با الحکا ویریدون یا ابا
الحکم وبنو قُطْعَة حی است
قُطْعِی بالسکون منسوب بوی ونیز
(قُطْعَة) خشک شدگی چاہ یقال
اِصَابَتِ النَّاسَ قُطْعَةٌ اذا نقطع ماء
بِئْرِهِم فی القیظ ونیز (قُطْعَة) جای
برش وجای سپری شدن وتحرک
(قِطْع) گلنف بریدہ آواز
(قِطَع) کعنب پارۂ از شب
(اُقْطُع) کصرد مرد بریدہ خویشی و
آزارندہ خویشان قُطْعَة کہزة
مثلہ
قُطَعَاتُ النَّجْرَةِ (کہزات و
بالتحریک وبضمتین کرانہای کرہ
درخت کہ بعد بریدن ازان بیرون
آید
(قَطِیع) کامیر گلہ گوسپندان وسواران
ورمہ گاوان اَقْطَاع وقُطْعَان کعثمان
وقِطَاع بالکسر جمع اَقَاطِیع مثل
برغیر قیاس وتا زیادہ یا تا زیانہ
طرف شکستہ مانند پہنا یقال ھو
قَطِیعُهُ ای شَبِیهُهُ فی خَلْقِهِ وقَدْرِهِ
قُطَعَاء کامراد جمع وشاذ ثمرکانان
تیر ساز نہ قُطْعَان بالضم واَقْطَعَة
کاملۃ وقِطَاع گلتاب واقطع
کافلس واَقَاطِع وقُطَع گلتب و
بالضم جمع وآنچہ از درخت بریدہ
شود وزود وانش گیرد یقال فُلَانٌ
قَطِیعُ الْقِیَامِ اگر بزنوانداخت
از پیری وضعف یا از فربہی
وامرأة قَطِیعُ الکلام زن کم
سخن خلاف سلیطۃ
(قَطِیعَة) کسفینۃ جدائی وحال
است در بغداد کہ منصور
باعیان دولت خود بخشیدہ تا
دران سکونت ورزند وآباوان
نامیدند ان قَطِیعَة سمی الارزاق
وقطیعۃ ام جعفر وقطیعۃ زبیدہ بنت
جعفر بن المنصور واز ان قطیعۃ
است اسحق بن محمد بن اسحاق
محدث وبنی جدار کہ بطنی از
خزرج وگلہ ہے جداری بسوی
این قطیعۃ منسوب گردد و
قُطَیْعَة دقیق از انست احمد
بن جعفر بن حمدان محدث ودو
قُطَیْعَة ربیع بن یونس کہ یکی را
قطیعۃ خارجہ ودیگر را قطیعۃ داخل

فامند از انست اسماعیل بن ابراهیم بن بعیر محدث و قَطِیعَة (بیانة وقَطِیعَة زُهَیر وقَطِیعَة العَجَم که میان باب الحجلیه و باب الارج واقع است از انست احمد بن عمرو پسرش محمد که هر دو حافظ الحدیث قَطِیعَة علی وقَطِیعَة عیسی بن عمر منصور والد انست ابراهیم بن محمد بن هیثم وقَطِیعَة الفُقَهاء که بکرخ است از انست ابراهیم بن منصور محدث و ابو النجم و قَطِیعَة نَصاری قُطَیعَة بن عبس بن بَغِیض) کمبینة پدر قبیله راست و نیز قُطَیعَة) لقب عمر و بن عبیده بن الحارث بن سامة بن لوی قِطاع) گتاب کازدو وکارد که بدان جامه وچرم ومانند آن برند و درم دهنگام رسیدن خرما وانگور وجز آن دهنگام درودن ان بفتح یقال هذا زمن القِطاع ای الصرام قُطاعَة) کثامة پارهٔ جدا کرده از هر چیزے واآنچه از بریدن افتد و پارهٔ جدا شده از اویم خاصة ولقمه ناقة قَطُوع کصبور ناقه که شیرش زود سپری گردد قاطِع) کازدو وکارد که بدان جامه وچرم وجز آن برند لبن قاطِع) شیر ترش زبان کز قَواطِع) هر غان که از بلاد سرد بسر بکرم سیر روند یا برعکس آن قُطّاع الطَّرِیق) کزنا راه زنان قَطْع) مرد دست بریده و در زدن قُطْعان وقُطّع بضمها جمع وکرد کبوتر سپید شکم ویقال مذ ومتُ إلَیْنا بشاری غیر أقطع یعنی بحرمتی نزدیک نزدیکی جست بمن رَحِمٌ قُطّاع) کصمار خویشی بریده یقال بَیْنَهما رَحِمٌ قُطّاع اذا لم توصل قُطَیعاء) کمیر ارلوی از خرما یا آن شهریزاست وقولهم اتَّقُوا القُطَیعاء یعنی از انقطاع کمید گیر پرحذر باشند أقْطُوعَة) کاغوزه نشان بریدگی وبهران که دو دست بیکدیگر فرستند او شیء بَعَثَهُ الجارِیة الی اخری علامة انها صارت منها مَقْطَع) کمقعد جای برش وسپری شدن هر چیز ج مَقاطِع جمع ومنه مَقْطَعُ الرمل ای حیث لا رمل خلفه ومَقاطِع الأدِیَة اواخران ومَقْطَعُ الأنهار) گذرگاه از جوی ومَقْطَعُ القُرآن) جاے وقف قرآن ومَقْطَعُ الحَق) جاے التقای حکم دران وبیز آنچه باطل بدان قطع گردد الصوم مَقْطَعَةٌ للنکاح) یعنے روزه مانع جماع است وسبب قطع آن مِقْطَع) کمنبر افزار بریدن و کازدو ومانند آن مِقْطاع) کهراب آنکه بریدن و دوستی دیرنپاید وچاه که آبش زود فرو رود مَقْطُوع) آنکه بسببی از اسباب درماند در راه از قافله وشعر که حرف ساکن وتد اخیر ویرا حذف کرده حرف متحرک را ساکن نماید مردد سه و تاسه زده وجامه بریده وهو مَقْطُوعُ القِیام یعنے او برتوانداز خواست ازستی یا فربهی یقال جاءت الخیل مَقْطُوعاتٍ یعنی شتابان یکے بر پی دیگر وفی الصحاح جاءت الخیول مُقَطَّعاتٍ ای سراعا بعضها فی اثر بعض (ف) قَطَعَهُ قَطْعاً بالفتح ومَقْطَعاً کمقعد وقِطَّعاً) بکسر تین مشدده الطاء بریدآنرا وجدا کرد وقَطَعَ الثوبَ قَطْعاً وقُطُوعاً گذشت ازجوی وقَطَعَ فُلاناً بالقَطِیع) بتازیانه زد واورا وقَطَعَهُ بالحُجَّة) چیره شد بروی بحجت وقَطَعَ لسانه) بفیکوی واحسان زبانش بریده وخاموش شد وقَطَعَ ماءُ الرکیة قُطُوعاً وقِطاعاً) بالفتح والکسر بریده وسپری شد آب چاه وقَطَعَ الطائرُ قُطُوعاً وقِطاعاً بالفتح وبکسر اول سرد سیر بکرم سیر گشت مرغان یا برعکس آن وقَطَعَ رَحِمَهُ قَطْعاً وقَطِیعَةً) کسفینه بریدخویشی را او گست پیوند برادری را قَطَعَ فُلانٌ الجَبَلَ بچه شد از کسی ومنه قوله تعالی ثُمَّ لِیَقْطَعْ ای لِیَخْتَنِقْ لان المختنق یَقْطَعُ السَبَبَ الی السقف ثم یَقْطَعُ نفسه من الارض حتی یَخْتَنِق وقَطَعَ الحَوْضَ) بیمه آخر پر کرده گذاشت وقَطَعَ عُنُقَ دابَّتِهِ) فروخت ستور را وقَطَعَنِی الثوب) جامه بسنده شد مرا وقُطِعَ بِفُلانٍ مجهولا فرو ماند در راه از قافله بسببی وقُطِعَ فُلانٌ قَطْعاً) مجهولا تاسه زده گردید (س ك) قَطَعَ فُلانٌ قَطْعَهُ) گرامة سخن نتوانست گفت قَطَعَ لِسانُهُ) کم شد زبان ورازے وی ورفت چرب زبانی او (س) قَطَعَتِ الیَدُ قَطْعاً و قَطْعَةً بفتحهما وقُطْعاً بالضم بریده شد دست او از بیماری (ك) قَطَعَتِ المَرْأةُ) کم سخن گردید زن مُقْطِع) کمحسن فرومانده از دلیل وجواب وساکت وخاموش مُقْطَع) کمکرم کشن بازمانده از کشتی و مرد که خواهش زنان ندارد وغریب از خان ومان بریده ومردی که دیوان قبا شد او راو شتر باز ایستاده از لاغری وشتر از اهل دور شده وجاے نهر کندن و آنکه باران او را حصه مفروضه ندهند او را إقْطاع سرزنش نمودن وظلمه کردن بحجت برکسے وسپری گردیدن آب چاه وبسته شدن جامه یقال ضاق الثوب بِقَطْعِهِ قَبِیصاً وبخشیدن کسی پارهٔ از زمین خراج یقال أقْطَعَهُ قِطْعَةً من ارضه وبریدن

دادن شاخهای درخت را یقال
اَقْطَعَهُ قُضْبَانًا) ای خان له فی
قَطْعه وبازایستان ماکیان از
بیضه دهنگام درودن خرار سیدن
وسپری شدن وبازایستادن باران
ازقوم وجوی گذرانیدن بسوی
کسی یقال قطع فلانا) اذا جاء و
زیر نظر) وسپری وبریده گردیدن بحث
وجواب ازکسے وساکت وملزم
شدن او
(مُقَطَّع) کمعظم مردوکوتاه قامت
یقال فلان مُقَطَّع مُجَدَّد وَمُقَطَّم
الا سحار) خرگوش وجدید
مُقَطَّع) آهن سازوسلاح ساخته
مُقْطَعَة) کمظلمة پارهای جامه
نیکو وجامهای کوتاه مُقَطَّعَات
کذلك الواحد ثوب ولا واحد له
من لفظه یا چادرهای نگاربن
مُقَطَّعَات الشعر) شعرهائے
سبک وزن اشعار بحر رجز ومقطعة
الا سحار) خرگوش وقد ذکرنی س
قَطَعَ الله عَلَيْهِ العَذَاب
تَقْطِيعًا) گوناگون عذاب کند او را
خدائے وقَطَعَ الخَمْرَ بالماء)
آب میخت در شراب ونیز
تَقْطِيع) بسند شدن جامه یقال
تَقَطَّعَنِي الثَّوْب ای کفانی دپارهٔ
پاره کردن ودر گذشتن اسپ
ودیگر وتَقْطِيع الرَّجَل) قدو
بالای مرد وتَقْطِيع الشِّعْر)
سنجیدن شعر را باجزای عروض
ونیز تَقْطِيع گسستگی معص است
مرد وه شکم را

مُقَاطَعَة) باکسی وابریدن و
ابر دکردن در بریدن چیزے و
باهم نمودن شمشیر اگر کدام قرآن بران
تَقَطُّع) آمیخته شدن شراب با
آب ودپارهٔ پاره وبخش بخش گردیدن
منه قوله تعالی لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ
فیمن قرا بالرفع ودپاره پاره وبخش بخش
گردیدن منه قوله تعالی و
تَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ) ای
تقسموه لازم متعد
تَقَاطُع) بریدن ودو گروه از هم دیگر
اِقْطَاع) پارهٔ ازچیزی جدا کردن
ودپارهٔ ازمال کسے گرفتن یقال
اِقْطَعْتُ قَطِيعًا مِنْ غَنَمِ فُلَانٍ
مُنْقَطِع) بکسر الطاء بے مانند
یقال هو مُنْقَطِع القَرِين ای عدیم
النظیر فے سخا او غیره واکثر اسفر
بما ند سببی والمُنْقَطِعَة مِنَ
الغُرُب) اسپان که پیشے بپشانے
آنها از سر بینی تا عرده چشم رسیده
باشد
مُنْقَطَع الشَّيْء) بفتح الطاء پایان
آن چیز وجمع آن منه مُنْقَطِعُ الوَادِي
والرمل والطريق ای منتهاها اَنْقَطَعَ
بِهِ انْقِطَاعًا) مجهولا فرومانده وراه از فلان
اِنْقِطَاع) سپری شدن آب
چاه وبریده گشتن وگسستن رسن

ق ط ع ر

اِقْطِعْرَاء) سپری گردیدن دم
از تاسه ودمه

ق ط ع ن

اِقْطِعْنَان) سپری شدن دم
از تاسه ودمه

ق ط ف

(قَطْف) بالفتح خراش قُطُوف
بالضم جمع یقال بفلان قُطُوف
قُطْف) بالکسر خوشهٔ انگور
قُطُوف بالضم جمع منه قوله تعالی
قُطُوفُهَا دَانِيَة وميوهٔ چیدهٔ اسم
است قطف را
قِطْفَة) بالکسر تره است خاردار
شبیه خسک که دراز شود وبرروی
التدو برگش خاکستر گون و
اندرون سرخ باشد
قَطَف) محرکة اثر ولشان دگیا
سرنگ وبفتح ونوعی ازدرخت
کوهی که اندازهٔ درازی الو باشد
وچوبش سخت وازان حلقهای
رسن بار بندشتر سازند قطقة
بالتا مثله فے الکل
قَطِيف) کامیر شهریست
به بحرین
قَطِيفَة) کسفینه جامه پرزه
دار خوابناک وچادر ودپیچیده
قَطَائِف وقُطُف بضمتین جمع
کانها جمع تطیف ودهی است
نزدیک پشتهٔ عقاب بطرف بیت
ازناحیه حمص وابو قَطِيفَة
شاعرے
قِطَاف) بالکسر وکسحاب هنگام
انگور ودرودن وقَطَاف کغلام
داه وکنیزک
قِطَاف) کتاب کام تنک اسم
است
قُطَافَة) کثمامة سوم افتاده از
خوشه بدرودن

(دَابَّة قَطُوف) کصبور ستور تنک
گام آهسته رو ونیز قطوف اسپ
جابربن مالک طهی
اَقْطَف) نیک بریده منه المثل
فلان اَقْطَف من ذَقَّة وكذا
اَقْطَف من جملة ومن ارنب
قَطَائِف) نان کودینه ولوزینه
سمیت بما لا نعرفها العرب او
لما علیها من مخائل القطائف
الملبوسة ونوعی ازشرابکه سرخ
سپیدی آمیزد باریک میان باشد
(ض) قَطَفَتِ الدَّابَّة قِطَافًا)
گلتاب وقُطُوفًا) کام تنک زد
ستور وکندرد گردید وقَطَفَ فُلَانًا
خراشید او را
(ض) قَطَفَ العِنَبَ قَطْفًا
بالفتح بریدن خوشه انرا وچیدن
قُطَاف) خداوند ستور قطوف
گردیدن وبوقت درودن رسیدن انگور
یقال اَقْطَفَ الكَرْم واَقْطَفَ القَوْم
ای جان وقت قطاف کردهم
مُقَطَّفَة) کمعظمه مردکوتاه بالا
تَقْطِيف) بریدن خوشه انگور
وچیدن آنرا وخراشیدن

ق ط ل

(جُذَع قُطُل) کعنق تنه بریده
قَطِيل) کامیر بریده ونخله
قُطَيِّل) خرما بن بریده از بن جذع
قَطِيل) کدلك ومیز قَطِيل العقب
ابی ذویب هذلی (قُطَيِّلَة) پاره از
گلیم وچیزان که بدان آب چیزے
برچینند ونورد ابوی خشک کنند
(قَاطُول) کطاوس موضعی است

بردجله
مِقْطَلَة) کلنگ آهنی است
که بدان برند
مَقْطُولُ) بریده
(ض ن) قَطَلَهُ قَطْلًا بریدآن
را وقَطَلَ عُنُقَهُ) زدگردن اورا
(مُقَطَّل) کمظلم پخته
قَطَّلَهُ تَقْطِيلًا) بریدآن را
وقَطَلَهُ برپهلو انداخت آنرا
یا برزمین افگند
تَقَطُّل) بریده شدن

ق ط م

قَطِم) گستاخ خواهنده هرچه باشد
وخواهنده گوشت وجماع
قَطَام) کسحاب گوشت وابن اُمّ
قَطَامِ) ملکی بود ازملوک کنده
ونیز قطام نام زنی مبنی برکسر
است نزد اهل حجاز ومعرب غیر
منصرف نزد اهل نجد
قُطَامَة) کثمامة نام مردے و
نام دنی هم
قُطَامِی) بالضم وبفتح چرغ یا
گوشت آن ونیز نظر وبردارنده
سرسبوی شکار وبنیذ تیز وتند و
لقب شاعرے کلبی اسمه حصین
بن حمام ابوالشرقی وشاعرے
دیگر ضبعی اسمه عمیر بن شییم
قَطِيمَة) کسفینه شیر برگردیده
مزه دیگاره شکسته ازچیزی وکاسه
الطعام
قَطِيعَة) کارد وب کشن بسیار حمله
کننده
مِقْطَم کمنبر چنگال مرغ

(ض) قُطْمَهُ قَطْمًا گزید آنرا
یا گرفت اورا ما طراف دندان
وچشید وقَطَمَ الشیٔ برید آنرا
(س) قَطِمَ النَّخْلُ قَطَمًا) محرکة
خواهان کشتی گردیدکشن وتیز
شهوت شد وقَطِمَ الصقر الی
اللحم طالب وخواهنده گوشت
شد چرغ ودنبز قطم) خواهانی چیزے
هرچه باشد
مُقَطَّم) کمعظم کوهے است
بمصر مشرف برقرافه

ق ط م ر

قِطْمِيرٌ) بالکسر شکاف خسته خرما
وپوست ان وپوستک دانه خرما
کمیان داد خرما باشد یا نکته
سپید برپشت دانه که خرما ازوے
رویدقِطْمَار) بالکسر مثله فی الکل
ونام سگ اصحاب کهف ونزاد این
گشیران قطمور است کعصفور

ق ط ن

قُطْن) بالضم پنبه قطن بضمتین
وکُعُنُل مثله ازدرختهای صغار
است وگاهے کلان شود وتا بیست
سال باقی باشد نماد برگ آن
مطبوخ باب در دمفاصل عارو
بارد رانافع دبار دعن گل جهت
نقرس بعدیل ومغز پنبه دانه
ملین ومسخن وباسکنجبین درمحرورین
وباد ارچینی دده مبرودین لغایت
مسهی ورد عن نخم ان رافع سرفه
ومنعص
قُطْنَة) پنبه پاره وهی اخص من
القطن وثابتُ قُطْنَة بالاضافة
ابوالعلا بن کعب عنکی است
لانّه اُصیبَ عینه یوم سمر قند فکان
یحتشوها بقُطْنَة والاسماء المعارف
یضاف الی لقابها ویکون القاف
معارف ویتعرف بها الاسماء کما
قیل قَیْسُ قَفَّه وزید بَطَّه و
سعید کرز
قُطَيْنَة) بالضم وبالکسر شدوده
الیا رگیاه ودانه هرچه باشد یا
جز گندم وجو وانگور وخرما یا دانه که
بپختن درآید ونزد شافعی عدس و
ماش وباقلا وکاورس وبخواست
قَطَانِی) جمع یا آن الف وسبزه
تابستانی است
قِطْنَة) بالکسر آنچه باشکنبه باشد
واز اذات الاطباق نامند ونزد
عامه رمانه است قِطْنَة) گفرته
منثله
(قَطَن) محرکة میان دوران ونیز
ومغزهٔ مرغ دکوهے است مربنے
اسد را وکی وقَطَنُ بن یسیر
وقَطَنُ بن ابراهیم وقَطَنُ بن
قبیصه وقَطَنُ بن کعب قطن
بن دبب محدثان اند
قَاطِن) خادم وباشنده قُطَّان
کربان وقَاطِنَة وقَطِينٌ جمع
(ظِمْرٌ اَقْطَنُ) پست خم ومنحنی
(قِطَان) بالکسر چوب قدرنک
وکنجد بوده قُطْن بضمتین جمع
(قَطَانَة) کسحابة دیگ وشهرے
است بجزیره صقلیه
(قَطِين) کامیر داهان وخدم
وحشم ازاهل ودواهل خانه واحد وجمع
دروے یکسانست قُطْن گتب
جمع
قَطِينَة) کسفینة باشندگان خانه
واهل یقال جاؤا بقَطِينَتِهِم
(بِقَطِينِهِم) بالفتح گیاه بی ساق
مثل درخت کدرو ومانند آن
(بِقُطَيْنَة) کدوی تر وتازه
(قُطْبِين) کزبیر وهی است بیمن
وشهرستانی است بسجستان
(قَيْطُون) بالفتح گنجینه وخانه خرد
درخانه کلان بلغت مصر
اَقْطَانِيَّان) موضعی است
(مَقْطَنَة) بالفتح پنبه زار
(ن) قَطَنَ قُطُونًا) اقامت
نمود وجای گرفت وقَطَنَ فُلَانًا)
خدمت کرد اورا
(تَقْطِين) شگوفه برآوردن یقال
قَطَّنَ الکرمُ اِذا بدت ثمرته

ق ط و

(قَطَاة) سرین ومابین هردوران
وجای نشستن ردیف از ستور
ومرغیست که سنگسار نامند قَطَا و
قَطَوَات جمع قَطَيات بیا مشدد
فی المثل لیس الفَطَا کالفُطَی ای لیس
الاکابر کالاصاغر وذو ضراقطا)
موضعی است ونیز قَطَا بیاریست
گویند اذرا
(شَاةٌ قَطِيفَةٌ) بالتخفیف گوسپند
تلازده
(قُطَيَّة) کسمیة نام زن مروان
بن الحکم
(قَطْوَان) بالفتح وبرکه کام نزدیک
گذارنده دررفتار دبا التحریک

موضعی است بکوفہ کسَاءٌ قُطْوَانِیٌ
منسوب بوے
(قَطَوْطَی) بکوچی کام نزدیک
نہندہ در رفتار و مرد دراز پای
نزدیک کام و موضعی است
(ن) (قَطَا قَطْوًا) گران رفتار شد
وقَطَا الْقَطَا) آواز کرد مرغ سنگخوار
تنہا قطا قطا و قَطَا الْمَاشِی کام
نزدیک نہادہ رفت از نشاط
(تَقَطَّی) در رنگ دتاخیر نمود
تَقَطَّی (لِصُحَایِہِ) فریب داد آنہا
را و تَقَطَّی بِوَجْہِہِ) بر
گردید و تَقَطَّی الْفَرَسُ برنشست
جاے برنشست
(اِقْطِ قُطَی) کام نزدیک نہاد
در رفتار

ق ط ی

(قَطَی) بالفتح بیماریست کہ در
سرین عارض شود
(قُطَیَّۃ) کسیتہ دہی است بطریق
مصر معروف بقطیا مخففہ
(قُطَیَّات) کسیات وادیست
(قُطَیَّا) مصغر ارسن از پوست
نارجیل چینی
(قَطَیَات) قطوات است
(تَقَطَّتِ الدَّلْوُ) اندک اندک
برآمد دلو از چاہ بجہت بسیاے
آب

باب القاف وفصل العین

ق ع ب

(قَعَبٌ) بالفتح کاسہ خاک بزرگ
درشت یا مائل بکوچکی یا کاسہ کہ
یک کس را سیر کند (قَعْبٌ و
قِعَابٌ وقَعِبَۃٌ) کعنبۃ جمع دنگ
سخن دغور آن
(قَعْبَۃ) بالفتح دیہ مانندیست
زنانرا کہ در وے طیب وجزآن
نہند یا نظر فے باسر پوش کہ در آن
پست و مانند آن نہند وقَعْبَۃُ
الْعَلَمِ زینے است قبلی بسیط
(قُعْبَۃ) بالضم کوہ و شگاف کوہ
(اَقَاعِیب) کصاحب کرک با بانگ
(قَعِیب) کامیر عدد بسیار
(عُقَابٌ قَعْنَبَاۃٌ) عقاب تیز
چنگال
(مَکَّۃُ مُقَعَّبَۃٌ) کمعظمۃ ناف کہ
بقعب ماند
(تَقْعِیب) قبہ در ار شدن سم اسپ
مانا بقعب و بتک رسانیدن
سخن را در جمع سخن رسیدن

ق ع ب ر

(قَعْبَرِیّ) بکھفری مرد سخت
درشت وناکس بدخوی یا مرد
سخت براہل خود یا بریار خود یا
بر قوم خود
(عُلَیْکُم بن قُعْبُر) کقفذ تابعی
است وتغیر تصغیر تصحیف است

ق ع ب ل

(قَعْبَل) بکھفر زہرج کنارہ و
گوشہ چیزے و نوعی از سماروغ و
گیاہے است دیگر سپید رنگ
وکاسہ کہ در آن شیر نہند و نام مردی
و مرد درشت خوی و بہ کندہ شدہ
و درشت
(قَعْبَلَۃ) قبعلۃ است وزناً ومعنًی

(قُعْبُول) کعصفور گیاہے است
سپید رنگ یا نوعی از سماروغ
وکاسۂ شیر
(رَجُلٌ مُقْعَبَلُ الْقَدَمَیْنِ)
بنیأ للمفعول مرد سخت و درگذارندہ
پیش پاے را از ہمدیگر در رفتار

ق ع ث

(قَعَاث) کغراب بیماریست
کہ در بینی گوسپند عارض شود
(تَعِیْث) کامیر اندک از ہر چیزے
ونرم و آسان و توجیہ بزرگ و
باران بسیار وعطاے بسیار
(ف) (قَعَثَ لَہُ قَعْثَہُ) کم داد او را
(اَقْعَثَ الرَّجُلُ اِقْعَاثًا) اسراف
کرد و اَقْعَثَ لَہُ الْعَطِیَّۃَ) بسیار
داد او را بخشش
(قَعَثَہُ تَقْعِیْثًا) ایرخ برکندن آزا
(اِقْتَعَثَ الْحَافِرُ) بسیار خاک
برآورد چاہ کن از چاہ
(اِنْقِعَاث) ایرخ برکندہ شدن
یقال قَعَثَہُ فَانْقَعَثَ وافتادن
تَقُوْلُ ضَرَبْتُہُ فَانْقَعَثَ ای سقط
وازیرخ و بن افتادن دیوار

ق ع ث ب

(قَعْثَب) بکھفر بسیار
(قَعْثَبَان) بالفتح بسیار
(قُعْثُبَان) بالضم جانورکے است
مانند خفسا

ق ع ث ر

(قَعْثَرَۃ) بالفتح ایرخ برکندن
چیزے را

ق ع ث ل

(قَعْثَلَۃ) پیش پا یہا نزدیک
گذاشتن و پا شہاد و در رفتار
(تَقَعْثَلَ) گرانبار رفتن یقال
مَرَّ فُلَانٌ یَتَقَعْثَلُ ای کَاَنَّہُ
یَتَقَلَّعُ مِنْ رَحْلٍ
(مُقَعْثِل) کمقشعر پیرے کہ جید و
نیکو نژاد شیرہ باشد آزایا آن
مقتل است بتقدیم ثا دگذشت

ق ع د

(تَعْدَكَ اللّٰہُ) بالفتح و بکسر یعنی
سوال مسکین ترا بخدا و قیل کَاَنَّہُ
قَاعِدٌ مَعَکَ یَحْفَظُ عَلَیْکَ اَوْ مَعْنَاہُ
بِصَاحِبِکَ الَّذِیْ ھُوَ صَاحِبُ
کُلِّ نَجْوٰی
(قَعْدَۃ) بالفتح یکبار نشستن
وذُو الْعَقْدَۃِ) وبکسر نام یکے
از مہینہاے حرام ذَوَاتُ الْقَعْدَۃِ جمع
(قِعْدَكَ اللّٰہُ بالکسر کلمۂ استعطاف
است نہ قسم بدان جہت کہ جواب
ندارد وھو مصدر واقع موقع
الفعل بمنزلۃ عَمْرَكَ اللّٰہِ ای عَمَّرَکَ
اللّٰہُ ای سَاَلْتُ اللّٰہَ تَعْمِیْرَکَ
وکذٰلِکَ قِعْدَكَ اللّٰہُ تَقْدِیْرُہٗ
قَعَّدَکَ اللّٰہُ ای سَاَلْتُ اللّٰہَ
حِفْظَکَ من قولہ تعالٰی عَنِ
الْیَمِیْنِ وعَنِ الشِّمَالِ قَعِیْدٌ ای
حَافِظٌ وقَوَّامٌ قِعْدَكَ لَاٰتِیَنَّکَ و
تَعْدَكَ اللّٰہَ لَاٰتِیَنَّکَ یَمِیْنٌ لَھُمْ
والمعنی بصاحبک الذی
ھو صاحب کُلِّ نَجْوٰی
(قِعْدَۃ) بالکسر نوعے از نشست و
القدر از جای کہ قاعد گرفتہ باشد
آزاد بفتح و فرزند پسین للذکر
والانثی والجمع

(قُعْدَة) بالضم شتری که راعی برائے حاجات خود گرفته باشد و خر (قُعْدَان) بالضم جمع وزین و پالان

(قُعُدِیّ وقُعُدِیَّة) بضم هر دو و بکسر هر دو و مرد بسیار نشست و بسیار خواب (قُعْدَة) کهنهٔ مشتر وکذا رَجُلٌ قُعُدِیّ) مرد عاجز درمانده

(قَعْدَة) بالتحریک بوده یا مرکبے است دیگر مرزنانزاد گستردنی (قَعَدِی) محرکة منسوبا آنکه برائے ادرائے خوانچ باشد

(قَاعِدٌ) نهال خرما که تنه گرفته باشد یا خرما بن که درست بلوی رسد وجوال پر از دانه وزنی که از حیض زده و بچه و شوے باز ایستاده باشد قواعد جمع قال الله تعالی والقواعد من النساء اللاتی لا یرجون نکاحا وگردهی از خوارج قعد محرکة جمع مثل خادم وخدم وجماعتے که دیوان نباشد ایستاده وگروهے که بجنگ نزدد و پلیدی و مستی و کرانی است در پیوند دست و پای متوفی وقواعد البیت) بنیادهای خانه (قَاعِدُ الْهَوْدَج) چهار چوب بر پشت قاعدة الملک) جائے تخت گاه

(قُعَاد) بالضم بیماری ستور که در راننهائے مے پدید آید و در پای اسپ یا بیماری است که صاحب خود را فروشاند

(قُعُود) کصبور شتری که شبان برائے حاجات خود نگاه دارد

(قَعُودَة) بالتاء مثل (قَعَدَة وقُعْدَة) کتب وقِعْدَان بالکسر وقَعَائِد جمع و نیز قُعُود شتر جوانے که بخست در بار و بر نشست آمده باشد تا آنکه نشش سالگی در آید و شتر بچه از مادر جدا شده (قُعَيِّد) مصغر قعود بجاء المثل یقال اتخذوه قُعَيِّدَ الحاجات اذا امتهنوا الرجل فی حوائجهم (قَعِيد) کامیرغ که هنوز پر راست نکرده باشد و پدر ومنه قَعِيدَكَ لا تفعلن اے پابیک و نیز قَعِيدَكَ الله کلمهٔ استعطاف است مثل قِعْدَكَ الله بالکسر قَعِيدَكَ الله یعنے سوال میکنم ترا بخدا و قیل کأنه معک یحفظه علیک او بصاحبک الذی هو صاحب کل نجی اے و نیز قَعِيد) همنشین و قَعِيدُ النَّسَبِ) ای قریب الآباء الی الجد الأکبر قُعُود کعصفور وأَقْعَد بالفتح مثله (قَعِيدَةُ الرَّجُلِ) زن مرد

(قَعِيدَات) . . . . . جمع و نیز قَعِيدَات پالانها و زینها

(رَجُلٌ قُعُدٌ وقُعُودٌ) کبر سن و محنت مرد قریب پدران بجانب جد اکبر و نیز پدران بجانب اواز لغات اضداد است و نیز قُعُود مرد بد دل ناکس باز ایستاده از مکارم اخلاق خوار و حقیر و کم نام وکان یقال لعبد الصمد بن علی بن عبد الله بن عباس قُعُودُ بنی هاشم یُدَمّ بضم وجهه لأنّ أولاده للذکور ولیس فیهم من أولاد الإناث یُعَرّی ویُنسب الی الضعف (أَقْعَاد) بالفتح بیماریست که در ران شتر عارض شود و برجاماند کرداند إِقْعَاد بالکسر مثله

(مَقْعَد) بالفتح نشین گاه مَقْعَدَة مثله ویقال هو مني مَقْعَدُ القابلة ای فی القرب

(مَقَاعِد) جای ها ی نشستن مردم (ن) قَعَدَتِ المرأة تَقْعُدُ بالضم بارایستاد از حیض زده و نکاح و ابنة قَعْدِیّ کنایت از داه است ابنة قَوْعِیّ مثله و نیز قُعُود) و بالضم و مَقْعَد بالفتح نشستن یا قعود از قیام است و جلوس از صنعه سجده و نیز قُعُود) برخاستن از بعات اضداد است و سیر نزمین نهادن مرغ و مرد و خوار و لازم گرفتن جای را و سال میان بار آوردن خرما بن و بحریف و همدست خود توانستن و آماده کردن برای کار زار همدستان آن را و تنه گرفتن نهال خرما و ناکد خدا ماندن زن و تُقْعُدُ لا یقعد تطیر به الریح ای لا تصیر الریح طائرة به

(مُقْعَد) ممکرم هر بیت از شعر که در ران زحاف واقع شود یا آنچه در عروض آن نقصانی باشد و مردی پر ساز تیر و بچه کرکس و کرکس شکار کرده که پران گرفته باشد و رَجُلٌ مُقْعَدٌ الکفین مردگسترده بنی و انکه پرده بینی او فراخ باشد و لنگ و پستان فرو نشسته و نیز مُقْعَد) قعادر زده و برجای مانده مُقْعَدَة) بالتاء زنبیل از برگ خرما و چاهی که بی آب برآمده گذاشته باشند از اُمُقْعَدات جمع و نیز مُقْعَدان) خوکهاد چوزه مرغ سنگوار پیش از انکه برخیزد

(أَقْعَدَه إِقْعَادًا) خدمت کرد او را و کفایت کرد کسب او را و نیز إِقْعَاد) نشانیدن و لنگ شدن و برجای مانده گردانیدن و کندن چاه را بقدر قعده و نشستن جملے یا تاب نار پذیره گذاشتن آن را

(قَعَّدَه تَقْعِيدًا) خدمت کرد او را و کفایت کرد کسب و ورزش او را

(مُقَاعِد) حافظ و نگاهبان للواحد والجمع والمذکر والمؤنث والوحش وطیر آنچه پس پشت در آید

(مُقَاعِدَة) زن و چیزیست بر هیات جامه دان که بروی مے نشیند و عزاره که بر دی گوشت خشک و نان و جز آن نهند و ریگ تودهٔ کرد و کوه چیپیده بر زمین

(تَقَعَّدَه) قیام نمود با مراد و باز داشت آنرا از حاجت و تَقَعَّدَه عن الأمر) ترک داد آنرا و نشست ازان و نیز داشت او را ازان کار

(تَقَاعَدَ به فُلَانٌ) ای لم یَخْرُجْ النَّهْدُ من حَقِّهِ

(مُقعَدَد) بچه کرگس و کرگس شکار کرده برگرفته
(اِقعَنْدَدَ بالمکان) اقامت کرد در آن جای
(اِقتِعاد) قعده ساختن شتر را

ق ع ر

(قَعْر) بالفتح تگ و پایان هر چیزے
(قَعُود) بالضم جمع و کاسر بزرگ و کوی شگافته در زمین برابر و شهم یقال مافی هذا القَعر مثله اے فی هذا البلد
(قَعرَة) بالفتح آبخوره درتک کاسه و مانند آن باشد و بضم کوی شگافته در زمین برابر
(قُعرَة) بالضم زمین پست و هموار
(قَعر) محرکة خرد و دانش
(قَصعَة قَعرَة) کهرخه کاسه که در وی چیزے بقدر پوشش تک باشد
(قَصعَة قَعرَی) کسکری مثل
(اِمرَأة قَعرَة) زن دور شهوت یا آنکه تیزی شهوتش در تک فرج باشد یا آنکه مبالغه خواهد در جماع
(تَعیِیر) کامیر دور تک
(اِمرَأة قَعِیرَة) کسفینه بمعنے اِمرَأة قَعرَة است و قَصعَة قَعِیرَة کاسه مغاک
(قُعَیر) کزبیر نام مردے
(قُعَار) کغراب کوهے است
(قَعُول) کصبور دور تک
(اَنَاء قَعران) کسکران آوند مغاک دراوند که در تک آن چیزی اندک باشد
(قَعراء) کصحراء موضعی است

(قَعَر) کحیدر دور و لب پیچیده
(وقت سن قَیقَعار) بالفتح مثله
(قَعُود) کتنور چاه دور تک
(مِقعَار) مرد دور و پیچان لب در سخن و قَعبٌ مِقعَارٌ) قعب فراخ دور تک و بَنُو المِقعَار بطنی است
(ف) قَعَرَ البِئرَ قَعرًا) بالفتح تک چاه رسید یا مغاک کرد آنرا و قَعَرَ الاِنَاء) آشامید هرچه در آن بود
وقَعَرَ القَرِیَّة) اژنک شکنه خورد
وقَعَرَه) بر زمین افکند او را و قَعَرَ النَّخلَة) از بیخ برید آنرا یا کاوید
وقَعَرَتِ الشَّاة) بچه ناتمام افکند
(ك) قَعرَقَعارَة) گرانمه دور تک گردید
(اِقعَاد) بتک رسانیدن چاه را و دور تک ساختن
(قَدَحٌ مُقَعَّرٌ) کمعظم کاسه مغاک
(تَقعِیر) بمع نرم شدن و لب پیچیدن در سخن و با قصد در سخن و با قصد در سخن گفتن یقال قَعَرَ فی الکَلام اے تَشَدَّقَ) و بانگ و فریاد کردن
(تَقَعُّر) لب پیچیدن در سخن و با قصد در سخن گفتن و دور و باقصی دهن سخن شدن در کاری و بتکلف فصاحت نمودن
(اِنقِعَار) از بیخ بریده شدن و برکنده گردیدن آن درخت و بر زمین افتادن

ق ع ط

(قَعطَة) باز کردن بنا و ویران ساختن

ق ع ز

(ف) قَعَزَ الاِنَاءَ قَعزًا) بالفتح پر کرد خمور را از شراب و جز آن و قَعَزَ مَا فِی الاِنَاء) نیک نوشید و نگذارد چیزے را

ق ع س

(قعس) بالفتح خاک بدبو
(قَعَس) محرکة سینه بیرون آمدن و در آمدن پشت ندید حدب والفعل من سمع
(قَعِس) ککتف برآمده سینه و در آمده پشت
(اَقعَس) مرد برآمده سینه و در آمده پشت و اسپ که پشت او پست و پس او بلند باشد و شتر یکه گردن و سر او سوی پشت مائل باشد و شب دراز و مرد سرافراز و بزرگ قدر و با عزت دار و جهندی پایدار و کوهی است بدیار ربیعه که آن را ذُو الهَضَبات گویند و فرمایند لِمَن یَقدُرُ لِقَائِدِه
(تَقعُوس) کهن سال شدن و ویران گردیدن خانه
(مُقعَنسِس) کمحرنجم سخت و درشت مَقَاعِس) بالفتح جمع بعد حذف زیادات النون والسین الاخیرة وانما لم تُحذَف المیم لانها دخلت بمعنی اسم الفاعل مَقَاعِیس) کذلک والیاء عوض المحذوف وانت فی التصویض بالخیار وانما یکون التعویض اِذا کانت الزیادة رابعة و تَصغِیرُه مُقَیعِیس و مُقَیعِیسُون والیاء عوض النون و تُعَیِّر حذف المیم والنون والسین لان خبرة الاول

ورشت و سخت پشت از هر چیزے
(قَعُوس) کهر دل پیر کهن سال
(قُعسُوس) بالضم لقب است مردے را
(تُعَیسِیس) مصغر انام مردی
(اِقعَاس) نوا نگرو بسیار چیز و مال گردیدن
(مُقَاعِس) بضم المیم پدر حی است از تمیم و هو لقبه واسمه الحارث بن عمرو بن کعب بن سعد بن زید مناة بن تمیم لُقِّبَ بِذٰلِکَ لِاَنَّه تَاَخَّرَ عن حلف کان بَینَ قومِه
(مُتَقَاعِس) مرد در آمده پشت برآمده سینه
(تَقَاعُس) باز پس شدن از کاری و دیری کردن و پس ماندن و خویشتن را کشیدن از کار و سر باز زدن یقال تَقَاعَسَ الفَرَسُ اِذَا لَم یَنقَدْ لِقَائِدِه
(تَقَعوُس) کهن سال شدن و ویران گردیدن خانه
(مُقعَنسِس) کمحرنجم سخت و درشت مَقَاعِس) بالفتح جمع بعد حذف زیادات النون والسین الاخیرة وانما لم تُحذَف المیم لانها دخلت بمعنی اسم الفاعل مَقَاعِیس) کذلک والیاء عوض المحذوف وانت فی التصویض بالخیار وانما یکون التعویض اِذا کانت الزیادة رابعة و تَصغِیرُه مُقَیعِیس و مُقَیعِیسُون والیاء عوض النون و تُعَیِّر حذف المیم والنون والسین لان خبرة الاول

(قَعسَاء) کصحراء مؤنث اَقعَس و مرد سینه و دنب برداشته و نام اسپ معاذ تهدی و عِزَّة قَعسَاء ارجمندی پایدار
(قِعَاس) ککتاب کوهے است
(قُعَاس) کغراب بیماریست که گوسپند از آن بسیار خواری پیدا گردد و بکشد
(قَعسَان) کسکران موضعی است
(فَوقَ عَس) کجوهر سطبر کردن و

قول سیبویه والاخیر قول المبرد اِقْعِنْسَاس سپاییکے بازگشتن وپس ماندن

ق ع س ب

(قَعْسَبَة) شتاب ودویدگی از ترس وبشتافتن

قُعَاسِب) کعلابط بلند بالا

ق ع س ر

(قَعْسَرَ) بجعفر وبرینه واگچه نخستین برآید از خربزه ریزه وشکرف سخت قَعْسَرِی مشددة الیاء مثله یقال رجل قَعْسَرٌ وَجَلٌ قَعْسَرِیٌّ ای ضخم شدید ونیز قَعْسَرِیٌّ) چوبک که بدان آسیای دستی گردانده شود

(قَعْسَرَة) کدحریة نیرومندی برچیزے وسختی ودرشتی وسخت وتوانا شدن

ق ع ش

(تَعَشَّش) بالفتح برنشستنی است شبیه بهودج قَعْوَش) بالضم جمع ونیز قَعْش گرد آوردن و خمانیدن سرچوب بسوی خویش و شکستن ودیران کردن بناو جدا نزا والفعل من فتح

قَعْشَام) ناقه بلند برداشته سر

قَعْوَش) کبرول مرد سبک و چست ودرشت درشت اندام شگرف

قَعْوَشَة) کدحریة برزمین زدن کسی یقال قَعْوَشَهُ اذا صرعهُ

(تَقَعْوُش) ویران شدن وکلان سال گردیدن

اِنْقِعَاش) ازجای برکنده شدن ودرفتن قوم ودیران گردیدن دیوار

ق ع ص

(قَعَص) بالفتح مرگ شتاب کش

قُعَاص) کزاب بیماریست گوسپندرا که درحال کشنده پیلے است که درسینه حادث گردد کوئی میشکند گردانزا وفی الحدیث مُوتَانٌ یَکُونُ فی النَّاسِ کَقُعَاصِ الغَنَمِ

قَعُوص) کصبور گوسپند کم بزند ودوشنده راودوشیدن ندهد

قَعَّاص کشنده شتاب کشنده شکار را

مِقْعَص) کمنبر شیر کزود بکشد شکار را

مِقْعَاص) بالکسر خله

(ف) قَعَصَهُ قَعْصًا) برجای کشت اورا ونیز قَعَصَ مردن برجاے بی نقل وصبش یقال فُلَانٌ مَاتَ قَعْصًا اِذَا اَصَابَتْهُ ضَرْبَةٌ اَوْ رَمْیَةٌ فَمَاتَ مکانه وفی الحدیث من قُتِلَ قَعْصًا فَقَدِ اسْتَوْجَبَ المَابَ

(س) قُعِصَتِ الشَّاةُ فحوص گردید مجهولا قعاص زده گردید گوسپند

مَقْعُوصَة لغت است ازان

قَعَصَتِ الشَّاةُ قعوص گردید

(اِقْعَاص) برجاے کشتن کسی را یقال ضَرَبَهُ فَاَقْعَصَهُ اے قَتَلَهُ مَکَانَهُ

(اِنْقِعَاص) درحال مردن ومردتاه شدن چیزے را

ق ع ض ب

قَعْضَب) کجعفر سطبر نیک دلیر و توانا ونام مردے کہ نیزہ ودنان ساختے

قَرْبٌ قَعْضَبِیٌّ) بالفتح منسوبا قرب سخت

قَعْضَبَة) سختی ودرشتی واز بیخ برکندن

ق ع ض م

قَعْضَم) کجعفر وزبرج سست یا مرد کهن سال ودندان ریخته

ق ع ط

(قَعَط) بالفتح گوسپندان بسیار ونیز قَعَط) بستن وتنگ کردن وسخت تنگ گرفتن برعزیم و بذدل شدن وفروتن وخوار گردیدن وخشم گرفتن وسخت بانگ وفریاد کردن وسخت راندن ستور راواندن ودور کردن وکشاده ودانمودن وعمامه بستن و خشک شدن والفعل من فتح

قَعْطَة) بالتحریک تنگ گرفتن

(رجل قَعَاطٌ) کسحاب مرد سخت راننده ستور ودرشتی کننده بمردان

رجل قِعَاطٌ) کگناب مثله

مِقْعَطَة) کمکنسة ستاربزرگ یا عام است

(س) قَعِطَ فُلَانٌ قَعَطًا) محرکة خوار گردید درام شد

(تَعْوِیط) باز کردن بنا بی ویران ساختن

اَقْعَطَ القَوْمُ عَنِ اِقْعَاطًا) وا شدند از وے وجدا گردیدند

ق ع ظ ب

قَعْظَب) کجعفر سطبر نیک دلیر و توانا ونام مردے کہ نیزہ ودنان ساختے

قَرْبٌ قَعْضَبِیٌّ) بالفتح منسوبا قرب سخت

قَعْضَبَة) سختی ودرشتی واز بیخ برکندن

ق ع ض م

قَعْضَم) کجعفر وزبرج سست یا مرد کهن سال ودندان ریخته

ق ع ط

(قَعَط) بالفتح گوسپندان بسیار ونیز قَعَط) بستن وتنگ کردن وسخت تنگ گرفتن برعزیم و بذدل شدن وفروتن وخوار گردیدن وخشم گرفتن وسخت بانگ وفریاد کردن وسخت راندن ستور راواندن ودور کردن وکشاده ودانمودن وعمامه بستن و خشک شدن والفعل من فتح

قَعْطَة) بالتحریک تنگ گرفتن

(رجل قَعَاطٌ) کسحاب مرد سخت راننده ستور ودرشتی کننده بمردان

رجل قِعَاطٌ) کگناب مثله

مِقْعَطَة) کمکنسة ستاربزرگ یا عام است

(س) قَعِطَ فُلَانٌ قَعَطًا) محرکة خوار گردید درام شد

(تَعْوِیط) باز کردن بنا بی ویران ساختن

اَقْعَطَ القَوْمُ عَنِ اِقْعَاطًا) وا شدند از وے وجدا گردیدند

ق ع ظ ل

ونیز اِقْعَاط) بانگ وفریاد کردن ودرشتی نمودن درسخن وخشم گفتن یقال اَقْعَطَ فِی القَوْلِ وخوار وسبک داشتن

(مُقَعَّط) کمعظم بار برداشته شده بر ستور

مُتَقَعِّطُ الرَّاس) بکسر العین مرد سخت درهیچان ومرغول معے وسختی کننده در امور

(تَقْعِیط) تنگ کردن وتنگ راندن ستور راوخشم گفتن ودرشتی کردن درسخن

(اِقْتِعَاط) عمامه بستن بے درآوردن آن زیر زنخ منه الحدیث انه علیه السلام نهی عن الاقْتِعَاط واهر بالتَّلَحِّی

ق ع ط ب

(قرب قَعْطَبِیٌّ) بالفتح منسوبا قرب سخت یعنے شب روی که صبح آن برآب رسند

قَعْطَبَة) بریدن وجدا کردن

ق ع ط ر

(تَعْطَرَة) برزمین افگندن کسی را واستوار گردانیدن وپرکردن

(اِقْطِعْرَاد) سپری شدن دم از تاسه ودمه

ق ع ط ل

جَنَّاس بن قَعْطَل) کجعفر شاعری است واسمهُ ثَابِتٌ ولقبه بالقَعْطَل بقول رجل من بنی بدبن ثمامة قَطَّلَ مُنْتَبِذٌ الا مانی خَالِیًا وقَعْطَلَ حَتَّی قد سمت مکانیبا)

قَعْطَلَة) برزمین افگند

ویراد وقعطل علی غریمه) سخت تنگ گرفت بر عزیم در تقاضا
(وتعطل فی الکلام) بسیار گفت

ق ع ظ

(اقعاظ) دشوار گردانیدن بر کسے

ق ع ع

(ماءٌ قُعٌّ) بالضم آب نیک تلخ
(ماءٌ قَعٌّ) کغراب آب سخت تلخ سطبر
(قعقعه) کدحرجه آواز سلاح و نحو آن و بانگ دندان کوقت سخت خائیدن چیزے بر آید و آواز تندر و مانند آن و آواز سپر و مانند آن و حکایت کردن آواز سلاح یا عام است تقعقع بالکسر مثله فیهما و رفتن در زمین و جنبانیدن چیز خشک در شت با بانگ و گاه راندن بلفظ قع قع و گردانیدن تیر قمار وقت با ختن و رفتن در زمین و جنبیدن یقال قعقعت بهم امهم یعنی کرد ند و فی المثل ما یقعقع له بالشنان مجهولا درحق شخصی گویند کسے چیزها روزگار خوارد ذلیل نگردد و نترسد و باک ندارد چیزهاے بے حقیقت
(قُعْقُعٌ) کهد هد علم با مرغے است دیگر و شتی پیسه دراز لون و دراز پاے
(حمارٌ قعقعانی) بالضم خر سخت آواز
(قعقاع) بالفتح آنکه از بندهاے

پایش آواز برآید وقت رفتن قعقعانی منسوب بامثله و خرماے خشک و تب لرزه دراه شوار صدر قبل قوب قعقاع لانهم یجدون فی السیر و راهے است از یامه تا کوفه و قعقاع بن ابی حدرد و قعقاع بن معبد بن زرارة صحابیان اند
وقعقاع بن شور تابعی کدر حسن محاورت بدو مثل زنند وموضعی است بشریف بلاد قیس
(قعاقع) بالفتح بانگ تند و پیاپے و مواضع انداز بلاد قیس
(قعیقعان) کزعفران مصغرار کوسے است باهوا زنرم سنگ که از سنگش ستونهاے جامع بصره ساختند و دے است و در آن آبی است و کشت زاری بر و دارده کرده از که در راه حوف بسوے یمن رکوسے است بلکه کرد بسوے کوه ابی قبیس طرف سعی بلکه آن جزوے کانت تجعل فیه السلحتها فتقعقع فیه او لانهم لما تخاربوا و قطروا صفعوا بالسلاح فی ذلک المکان
(ن) (قَعَّه قَعًّا) دلیر گردید بروی در سخن
(مُقَعْقِعٌ) بکسر القاف الثانیه آنکه قداح را میگرداند در میسرت
(اِقْعاع) باب تفع و فرق رسیدن قوم در کندن چاه و فرو دآمدن قوم بدان آب
(طریقٌ مُتَقَعْقِعٌ) بکسر القاف الثانیه راه دور و دراز که رونده

اش را کوشش تمام لازم آید
(تقعقع) مضطرب شدن و جنبیدن
(یقال تقعقعت عمدهم یعنی کرد
است یا انکه چون مردم فراهم آیند و باهم نزدیک شوند شری و فسادی پیدا کرد که سبب پراگندگی کشد یا معنیش آنکه هر که از بیدای مردم و ترتیب امور دیگران بر شک آید خرد و دانش وای در معرض زوال و نتشار افتد

ق ع ف

(قعف) محرکة از بیخ بر افتادن یا از پاے بر افتادن دیوار و کوه خرد بر همدیگر خاصة و الفعل من سمع
(قُعاف) کغراب سیل سخت که همه را برد
(قاعِف) باران درشت
(ف) (قعف النخلة قعفًا) بالفتح از بیخ بر کند آنرا و قعف ما فی الاناء) خود آنچه در آوند بود
(قعف فلانٌ) بر کند خاک پاے خود از سخت پاسپردگی و قعف المطر کاوید باران روے زمین را و برد سنگ ریزه را ازان
(تقعّف) بمعانی القعاف است
(اقفعاف) در همه معانی قعاف آید و نخواهش گرفتن چیز را
(انقعاف) فرو ریخته شدن روے کوه و ازبن در افتادن دیوار و جاے رفتن چیزے

ق ع ف ز

(تقعفز) بالفتح مقصور الوعی از نشست که دران زانو دران باهم چسپانند و خویشتن در چنین
یقال فلانٌ جلس القعفزی
(قُعْفُوز) کمصفور گیاهے است
(شجرة منقعفزة) بکسر الفاء درخت بر روے در افتاده
(قعفز له الکلام قعفزة) لسخن اراده رفع او کرد از نفس خود
(وقعفز فی المشی) لکام تنگ و کوتاه رفت و قعفز الرجل) هر دو زانو ران چسپانیده و دستها کرد زانو حلقه کرده و نشست بچو مستعد کارے را
(تقعفز) فرو خفتن شتر
(اقعنفاز) خویشتن در چیده نشستن یا بر سر پاے در و انشستن

ق ع ق ب

(قعقبه) کدحرجه زخم و زخم کردن

ق ع ل

(قعل) بالفتح چوبے که زیر شاخهاے سبز زر نهند و یستک رفت نافرجام
(قعیل) کامیر خرگوش نر
(قُعال) کغراب شکوفه انگور و مانند آن نعاله مشله یا آنچه از کش ریشند و پشم ریزان از فتر
(قاعِلة) کصاحبة کوه دراز بلند
(قواعل) جمع
(قوعلة) کجوهر موضعی است و کوه خرد و پشته تنها و عقاب
(قوعلة) علی الصفة والاضافة

ع

عقاب کوہ باش یا عقاب برآیندہ بر کوہ

تَیْعَلَة (کمیدرۃ زن درشت بزرگ جثہ و عقاب کہ بر سر کوہ جای گیرد یقال عُقَابٌ تَیْعَلَةٌ علی الصفة والاضافة

قَعْوَلَة (کدحرجۃ نوعے از رفتار و آن پیش درآمدگی پای است بر پای دیگر در رفتار و بر سر کوہ یا پشتہ لغزیدن یقال قَوْعَلَ فلانٌ فَوْعَلَةً اذا اقعدھو علی الجبل والاکمة (افعال) گل کردن زر یقال اَقْعَلَ الکَرْمُ اذا انشقت عنه قُعَالَتُه (مُفْتَعَل) المفعول تیر نیکو ناتراشیدہ

اِفْتِعَال، دور کردن گل زار و پاشیدن آنرا

اِقْعَالُ الکَرْمِ (کاشمعل گل کردن انگور

صَخْرَةٌ مُقْعَالَة (سنگ بزرگ جدا ایستادہ از زمین

اِقْعِیلَال (راست شدن در سوار

ق ع م

قَعْم (بالفتح بانگ گربہ

قُعْمَة المال (بالضم برگزیدہ و بہتر از شتران

قَعَم (محرکۃ کجی و بلند برآمدگی است در سرین و کژی بینی

قَیْعَم (کمیدر گربہ و شتر سطبر سالخوردہ

(س، قَعِمَ قَعَمًا) بیمار گردید

(اَقْعَمَ اقعاما) مجہولا بیمار گردید و نیز اقعام) بلند برآمدن

افتاب و گزیدن مار و ہلاک کردن آن

ق ع م ص

(قَعْمَصَه) یکبار پلیدی بر اوفشاند یقال قَعْمَصَ فُلَانٌ ای وَضَعَ قُعْمُوصَه بمرة

(قُعْمُوص) کعصفور سمار و رغ و پلیدی مردم و جزآن

ق ع م ط

قُعْمُوط (کعصفور پارچہ و راز کہ بر پیچہ پلید

قُعْمُوطَة (بالتار گویک کوہ گردان

ق ع ن

(قَعْن) بالفتح کاسہ بزرگ کہ در آن خمیر سازند و معرفۃ نام جد حجاج بن علاج کہ از اشراف کوفہ است

(قَعَن) محرکۃ سخت کوتاہی بینی و برآمدگی سرینی از اضداد است و کشادگی میان دو پای وقت رفتن

(قُعَیْن) کزبر بطنی است از بنی اسد

(قَعَان) کسحاب کوتاہی بینی و برآمدگی سر آن

(قَیْعُون) بالفتح گیاہی است

ق ع ن ب

قَعْنَب (کجعفر درشت سخت و شیر بیشہ قُعَانب کعلابط مثلثہ فیہما ورد بای نرد نام جد محمد بن مسلمة

قَعْنَبَة (کدحرجۃ زن کوتاہ بالا و کجے یقال فی فلان قَعْنَبَةٌ (تَعْنُب) اکتقعد بینی کژ

(عقابٌ قَعْنَبَاةٌ) کعقنباۃ عقاب تیز چنگال

ق ع و

(قَعْو) بالفتح پرخ چاہ چوبین باشد یا آہنی مانند آن و محور آہنی و دو چوب کہ دولکہ تیر پرخ بر آن باشد یا آہنی است کہ بر و بر کہ گردد

وھما قعوان قَعِیّ .. کملی جمع فی الکل و رجلٌ قَعْوٌ لَقَعْوٌ لَنَبِیْلٌ مرد لاغر سرین یا درشت و سطبر سرین یا آنکہ سرینش برآمدہ و ناگسترده باشد

(اَقْعَی) کاحمد آنکہ سرینی او بلند و بر استخوان چسپان باشد

(قَعْوَاء) کصحراء موئث اقعی زن باریک ران و زن باریک ساق

(ن) قَعَا الفَحْلُ النَّاقَةَ وعَلَیْهَا قَعْوًا) بالفتح وقُعُوًّا بالضم و شد الواو برجست بر ناقہ کشنی کند یا نہ و

قَعَا الطَّائِرُ برجست مرغ بر مادہ

(س) قَعِیَ الارنبةُ قَعًا) کعصا بلند گردید سرینی و بر نشست بر استخوان

(مُقْعِی) کمحسن برکون نشستہ

وفی الحدیث اِنَّهُ علیہ السلام اَکَلَ مُقْعِیًا

(اَقْعَی فی جلوسه اِقْعَاءً) تکیہ زد بر چیزے کہ پس پشت وے بود و نیز اَقْعَاء سپانکی برگردانیدن اسپ او بر کون نشستن

سگ قد نہی عن الاقعاء فی الصلوٰة

وھو ان یضع الیتیه علی عقبیه بین السجدتین علی تفسیر الفقهاء وفی اللغة ھو ان یلصق الیتیه بالارض وینصب ساقیه ویقعد الی ظھیرته) ونیز بلند و بر استخوان چسپان گردیدن سرینی

(اِقْتِعَاء) بر جستن کشن بر مادہ کشنی کند یا نہ

باب القاف وفصل الفاء

ق ف ء

(س) قَفِئَتِ الارضُ قَفْءًا) بالفتح برگرویدو تباہ گشت گیاہ از باریدن باران یا خاک آلود کرد تو جسپا باران گیاہ را پس ستور بگریزید آن را لغة فی قَفِیٍّ وقد ذُکِرَ

(اِقْفِیْعَال) باز دوختن توشہ دان و بشیرہ را میان دو پشیزہ آن در آوردن

ق ف ث ل

(قَفْثَلَة) بشتاب بردن چیزے را و از بیخ برکندن

ق ف ح

(قَفِیحَة) کسفینہ مسکہ کہ بر آن شیر گوسپند دوشند

(قَفَاحَة) قَفَاعٌ) کسحاب کردو دودکہ شاخ علف بنظر آید

(ف) قَفَحَهُ قَفْحًا) بالفتح ناپسند آمد او ناخوش داشت

وقَفَحَ عن الطعام) باز ایستاد از طعام وقَفَحَ الشَّیْءَ) سفوف ساخت آن را

ق ف خ

(قَفْخ) بالفتح برسر و بر هر چیز بسیان کاواک زدن قِفاخ بالکسر مثله ولا یکون الا علی الرأس او شیء اجوف والفعل من فتح (قَفْخَة) بالفتح گاه و مادہ کشن خواہ (قَفِیخَة) کسفینة طعامیست کہ از خرما و پنیر ترتیب دہند و اندام پر گوشت (قُفاخ) کغراب زن گرد اندام نیکو خلقت متناسب اعضا (اَقْفَخَتِ البقرة اقفاخا) کشن خواہ شد گاو مادہ وکذا اَقْفَخَت الدِّبْسَة ای ادارت السِّفاد

ق ف خ ر

(قُفاخِر) کعلابط بزرگ اندام (قُفاخِرِیّ) منسوبا مثله و نیز (قُفاخِرِیّ) فایق دہہ از نوع خود و نادرک اندام پر گوشت (قُفاخِرَة) بالتاء زن نیکو خلقت (قُفاخِرِیَّة) بالضم و شد الیاء زن شگرف بزرگ جثه (قُنفَخْر) کجرد حل بزرگ اندام و بیخ گیاه بردے

ق ف د

(اَقْفَد) فرو هشته گردن با سطبر گردن و آنکه بسر انگشتان پای راه رود و پاشنه اش بزمین نرسد و مرد فربه و دست نرم پای کوتاه انگشتان و ستور کہ بسر سم وی خمیدگے باشد در رفتن یقال فرس اَقْفَد وهو عَیْبٌ فیه (قَفَدَ اَثَرَه) محرکة خلاف سره دان و کیسه چه بین کہ در آن خوشبوے وجز آن نہند قَفْدان بدون التاء مثله فارسی است و معرب (ض) قَفْدًا قُفُودًا) بالفتح طپانچه برگردن وی زد و تَقَدْقَدَ فلان کار کرد

(س) قَفْدًا قَفْدًا) بالفتح با فربهی دست و پا کوتاه انگشتان گردید و نیز قَفْد) خمیدن سیل شتر بچه چپ قال ابو عُبَیْدَة اَلْقَفَدَان اَلْقَفَدَلا یکون الا فی الرِّجْل وقال الاصمعی القَفَدان یمیل خَفّ البعیر من البداء الرجل الی الجانب الانسی فان مال الی الوحشی فهو اَصْدَف واستادہ شدن بند دست و برسم پیش آمدن بند دست ستور و عمامه بے شمله بستن قَفَداء بالفتح والمد کذلک یقال اَعْتَمَّ القَفَداء اِذا لم یُسْدِل

ق ف د ر

(قَفَدَر) بالفتح کجفرشت پیکر ناخوش دیدار (قَفَنْدَر) کسمندل مثله و نیز قَفَنْدَر) درشت و سخت سر و خرد سر و سطبر پا و کوتاه بالا کوتاه اندام و سپید

ق ف ر

(قَفْر) بیابان بی آب و گیاه و زمین خالے قَفْرَة بالتاء مثله قِفار بالکسر وقُفُور جمع ویقال رَأَیْنا بَنِی فُلانٍ فِتْیَانًا اَلْقَفْرَی لم یَقْرُوُنا یعنی مهمان نداشتند مارا و سوے خیر قَفْر گاه و نر کہ جهت کار کشت از ماده جدا کنند او را وقَفْرا لیهود) غمر (تَقَفَّر) در پے رفتن و پیروے نمودن (اِقْتِفار) در پے رفتن و پیروے کردن و گوشت از استخوان باز کردن و خوردن

ق ف ر ل

(قَفَرْجَل) کسفرجل علم است

ق ف ز

(قَفِیز) کامیر پیمانه است بقدر شصت ملوک و یکصد و چهل و چهار گز از زمین اَقْفِزَة (قُفْزان) کشمان جمع (قُفَیْز) کزبیر غلامی بود در آنحضرت را صلے اللہ علیہ وسلم خَیْل قَافِزَة) اسپان تیز رو کہ وقت دویدن بر جهند خیل قَوافِز کذلك و نیز قَوافِز) بالفتح خواهند (اَقْفَز) اسپ کہ دستش تا آرنج سپید باشد (قَفَزی) محرکة مقصورا بر جستگی اسم مصدر است و نوعی از رفتار است و شعر یقال جاءت الخیل نَعْدو اَلْقَفْزی

(قُفّاز) کرمان نوعی از غلاف دست پر از پنبه کہ زنان در سرما پوشند وهما قُفّازان) یا نوعی از زیور دست و پای از آهن است شکر دار کہ بر آن باز نشیند و سپیدی سوے گردد از گرد سم اسپ

(تَقَفْزی) کسیمی بازی است مرکودکان را کہ چوبی بر پاے نخاسند و از بالای آن بر جهند

(ض) قَفَزَ قَفْزًا) بالفتح و قُفُوزًا نا است در سوم گرم و خشک

(قَفِر) ککتف کم موی گرگ بیابانی

(قَفِیر) کامیر سرکین خشک کیسه و طعام بی نان خورش خورد بزرگ و آبی است در زمین عُذْرَه براه شام در بطیل

(قُفَیْرَة) نام مادر فرزدق

(سَوِیقٌ قَفَارٌ) کسحاب پشت ناشورا نیده و خُبْزٌ قُفَارٌ نان بی ناخورش و نیز قفار) لقب خالد بن عامر بدان جهت کہ در بحرانی و لیمه نان و شیر خورانیده بود و چیزے ذبح نکرده

(قُفُوز) کتنور لاف گزاف و غرا

(قافِز) مثله و کوهی است و علاف خرماے نو رسیده

(مِقْفار) بالکسر بیابان بی آب و گیاه

(ن) قَفَرَ الاَثَرَ قَفْرًا) در پے او رفت و پیروی کرد

(س) قَفِرَ مالَه قَفَرًا) بالفتح کم شد مال قَفِرَ جِسْمُه کذلك قَفَرَ اَلطَّعامُ) بی نان خورش گشت طعام

(اِقْفار) خالی شدن جای و بے اب و گیاه گردیدن آن از اهل و دور افتادن مرد به صحرا و بی طعام شدن و بی ناخورش گردیدن منه الحدیث مَا اَقْفَرَ بَیْتٌ فیه خَلٌّ و گرسنه گشتن و خالی و بی آب و گیاه یافتن جای یقال اَقْفَرَ المکان ای وَجَدْتُّ قَفْرًا

(تَقْفِیر) فراهم آوردن خاک و جز آن

محرکۃً وقَفَازًا بالفتح وقُفُوزًا برجست وقَفَزَ فُلَانٌ) بر دو (فَرَسٌ مُقَفَّزٌ کمعظم اسپ اَقْفَزُ (تَقَفُّزٌ) بسناگاریں کردن زن دست و پای را و قفاز پوشیدن (تَقَافُزٌ) برجستن باہم

ق ف ز ع

(قَفَزْعَةٌ) کسمندلۃ زن نیک پست بالا

ق ف س

(قُفْس) بالضم گردہی مردم بکرمان مانند اکراد (اَقْفَسُ) آنکہ پدرش غیر عربی و مادرش عربی باشد و ہر چیز کہ ببالد و خمیدہ گردد (قَفْسَاءُ) کصحراء معدہ و حکم دون فرمایہ ناکس (قَفَاسٌ) کقطام زن فرمایہ ناکس (ن) قَفَسَ قَفْسًا بالفتح وقُفُوسًا برد و قفس الظبی دست و پایش بست و قَفَسَ فُلَانًا جوے وی گرفت و قفس النثی بخشم درکشیدن سخت گرفت آنرا (س) قَفِسَ قَفَسًا بزرگ گشت گرانہ سر بینی او (تَقَفَّسَ) برجستن (تَقَافُسٌ) برجستن باہم (تَقَافَسَا) بالضم برجستن یقال ہما یتقافسان بشعرہما ای یتواثبان

ق ف ش

(قَفْش) بالفتح کش معرب است و نیز (قَفْشٌ) نوعی از سخت خوردن و بسیار گائیدن شتاب و دوشیدن و گرفتن چیزی و فراہم آوردن و شادمانی کردن و بشمشیر بچوب دستی زدن

(قَفْشٌ) محرکۃ دژدان ترش و بیم دہندگان (اِنْقِفَاش) بسوراخ درآمدن تنذہ و جزان و فراہم آوردن آن دست و پا و اعضای دیگر را

ق ف ش ل

(قَفْشَلِيل) بفتح لام معرب کفچہ گیر است

ق ف ص

(قَفْصٌ) بالفتح معروف شہری است بجانب افریقہ ازان است مالک بن عیسے و ابراہیم بن محمد محدثان و موضعی بدیار عرب و بالضم

(قُفْص) بالضم کوہی بکرمان و دہی میان بغداد و نکیر ازان است احمد بن حسن بن احمد محدث صالح و گروہی از محدثان

وفی الحدیث فی قُفْصٍ من الملائکۃ او قُفْصٌ من النور وبحرک و ہو المشتبک للمتداخل بعضہ فی بعض

(قفص) محرکۃ پنجرہ و آلتی است کہ کشت را کہ گندم درآن کردہ بجز من آرند و نیز (قَفَصٌ) سبکی و چستی و شادمانی و بیم و گرفتگی از سردی و نیز کرمی کہ گلو و ترشی معدہ از نوشیدن آب برخیزد و الفعل من سمع فی الکل

(فَرَسٌ قَفِصٌ) کحذف اسپ در تر کشیدہ و منقص کہ تک خود را نیارد و جَرَادٌ قَفِصٌ) ملخ درگرفتہ و بستہ بال از سردی

(قَفِيص) کامیر آہنی کہ در متاع فدآن باشد و حلقہ آن

(قُفَاص) کخراب بزکوہی و بیمارے است کہ پای ستور را خشک گرداند

(قَفُوص) کصبور شہر پست و بضم او ان است لبنی قَفُوص) کہ با و خوش دارد

(تِلَاعٌ قُفٌ) تودہای بلند

(ن) قَفَصَ الظَّبْيُ بست دست و پای آہو را و گرد گرد و نیز قَفَصَ) بیکدیگر نزدیک کردن چیزے را و در پنجرہ در کردن مرغ و در خلیہ بستن و بند کردن یعسوب را تا بیرون نیاید و در دمند کردن و بر آن و بلند گردیدن

(اِقْفَاص) خداوند پنجرہ یا مرغ شدن

(ثَوْبٌ مُقَفَّصٌ) کمعظم جامہ نگارین بنگارہ پنجرہ

(تَقَفُّصٌ) فراہم آمدن (تَقَافُصٌ) بیکدیگر درآمدن چیزے در آمیختہ گردیدن و مشتبک شدن

ق ف ص ل

(قُفْصُل) کقنفذ شیر بیشہ

ق ف ط

(قِفْط) بالفتح فراہم آوردن میان دو کرانہ کس و برجستن نر بر مادہ و ہر چہ باشد والفعل من نصر و ضرب او خالص بالثلاثی الظلیف و پاداش دادن یقال قَفَطْنَا بِخَبَرٍ ای کافأنا

(قِفْط) بالکسر معرفۃ شہر است بصعید مصر کہ ادرنام امیر المومنین علی ابن ابی طالب رضی اللہ عنہ بر علویان موقف است

(رَجُلٌ قُفَطٌ) کہمزے مرد بسیار گائیدہ

(قَبْقَط) کحیدر مرد بسیار جماع

(مُتَقَفِّط) مستعد و نیک امادہ بر کار

(تَقَافُط) بہم یارمندی نمودن و مادہ بکشنی کردن

(اِقْفَاط) چیانیدن تگہ اندام خود را بافرج مادہ یقال لتیس یقتفطہا و آلتہا اِقْفِيطَاط) فرج دادن بزد گوسپند نر را

ق ف ط ل

(قَفْطَلَةٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْ قَفْطَلَةٌ از بیشہ ربود آن را

ق ف ع

(قَفْع) بالفتح سپری است چوبیں کہ مردم در وقت جنگ در پس آن بر قلعہ برآیند

(قَفْعَة) بالفتح زنبیل خورد و لی گوشہ از برگ خرما یا خوص خرما آنچہ ساخت کردہ در آن خرمائے تر و جزآن چینند و دوارہ کہ روغن کشاند در آن کنجد در کردہ بر یکدیگر نہند چندانکہ روغن روان گردد و قِفَاع بالکسر جمع

(قَفَع) محرکۃ تنگے در نخ آ قفع امرد کہ انگشتان پاے او برگردیدہ باشد و مرد سہوارہ سرنگون
(قُفْع) بالضم جمع
(قَفَعاء) کصحراء گیاہے است سست و نرم چوب یا درختی است کہ در آن حلقہا ے مانند انگشتری برآید بے پیوند و چون خشک گردد بینند و گوش در ہم کشیدہ از بالا تا پائین سخت و در ہم شدہ گویا نیمہ باتش سوختہ گردیدہ پاے کہ انگشتانش بسوی کف برگردیدہ
(قُفاع) کغراب بیماری است کہ پاے گوسپند را رنج گرداند
(قُفّاع) اگر مان مثلثہ و الف اول و الف آخر
کسحاب الادواء و نیز کرمان گیاہی است در ہم کشیدہ و بستگے شبیہ سرون و خشک آن راکف الکلب نامند
(قُفَاعِی) بالضم منسوبا مرد سرخ کہ از شدت سرخی پوست بینی وے برکندہ باشد و احمر قفاعی سخت سرخ لغۃ فی قُفاعِی مقدمۃ الفاء
(قَفّاع) کشداد انکہ مال را خرج نکند یقال فلان قفاع لمالہ ای لا ینفقہ
(قُفاعَۃ) کرمانہ تخفیف داعی است کہ از شلغ خرما کند و بدان مرغان را شکار کنند
(مِقْفَعَۃ) کمکنسۃ چوب کہ بدان انگشتان زنند
(ف) قَفَعَ الاصابع بالمِقْفَعَۃ

زد انگشتان را بانگشت زدن
قَفَعَہٗ عَنْہُ باز داشت او را از ان
(س) قَفِعَتِ الاُذُنُ قَفَعًا) بالفتح فقعار گردید گوش و نیز قفع در کشیدہ شدہ شدن دست و پاے و جز آن
(مُقَفَّع) کمحدث مرد کہ ہموارہ سرنگون باشد
(رَجُلٌ مُقَفَّعُ الیَدَیْنِ) کمعظم مرد تر بخیدہ و دیر اگر فتہ دست و
مروان بن مُقَفَّع تابعی است و ابو محمد عبد اللہ بن مُقَفَّع زبان آوریست کہ قبل السلام تا مش زود زود بتہ یا دا و بتہ بن داد خشنیش بود و کنیت ابو عمرو لقب ابوہ بالمُقَفَّع لان الحجاج ضَرَبَہٗ فَتَقَفَّعَت یدہ
(تَقْفِیع) نگاہداشتن یقال قَفِّعْ ھٰذا ای اَوْعِہِ
(تَقَفُّع) در تر بخیدن
(اِنْقِفاع) باز ایستادن
ق ف ع د
(تَقَعْدَد) کسفرجل پشت قامت
ق ف ع ل
(اِقْفِعْلال) بر اگرفتن دست و در ہم کشیدہ شدن
ق ف ف
(قَفّ) بالفتح تر و سبزی خشک
(قِفَّۃ) بالکسر کوہ پچہ نوزادہ
(قُفّ) بالضم زمین بلند و چیزی است کہ بہ تبر ماند کوتاہ بالا و پشت چیزے و حلقۂ تبر و مردم اوباش و مردم باہم آمیختہ از ہر جنس و ابر سیاہ شبیہ کوہ و بجارۃ عامٌّ بعضہا ببعض لاختلاطہا سہلۃ و ھو جبل غیر انہ لین بطویل فی السماء فیہ اشراف علی ما حولہ و فیہ حجارۃ منقادۃ عظام کالاجبل البُرُوْل و اعظم و دب قُفٌّ حجارتہ فناد یرامثال البیوت و قد یکون فیہ ریاض و قیعان قِفاف و اَقْفاف جمع و نیز
(قُفّاف) رود باری است بدینہ اضاف الیہ و ھو بتیماء اخر و تاء فقال کم للمنازل من عام و من عام اسماء و القُفّین فالوکن
(قُفّہ) بالضم کدوی خشک میانہ تہی کردہ کہ در وی زنان پنبہ ہنند و یقال کبر فلان حتی صار کانہ قُفّہ و اوندی شبیہ کدو کہ از زرگ خرما سازند و موش و زمین بلند و مرد و بزہ اندام با پست قد و سست و لفج و فرگوش و چیزیست کہ بر ماند و درخت پوشیدہ خشک و قیس قُفّۃ منسوبۃ لقبی است
(قُفّۃ) مثلثۃ فسرہ و لمزۃ پت و فراخ آن
(قَفِیف) کامیر گیاہ خشک و تر و سبزی یکہ خشک بقال للابل فیما شاءت من قفیف و خفیف
(قَفّان) الکثیر نشان می یقال آیتہ علی قفان ذلک ای بعد ما بین و ہنگام یقال ھذا قفانہ و امانت دار یقال ھو قُفّان ای امین و قَفّان کل مثنّی جماعتہ و استقصاء معرفتہ
(قُفّاف) کشداد سیم وزر و میان انگشتان
(قَفْقَف) برج شد و ھما قَفْقَفان
(ن) قَفَّ قَفّا) بالفتح فراہم آمد بعض چیزی با بعض و در ہم شد چنانکہ غیبہ گردید
(ض) قَفَّ العُشْبُ قُفُوفًا) خشک گردید و قَفَّ الثَّوْبُ) خشک شد جامۂ شستہ و قَفَّ شَعْرُہٗ) در و اشد موی بر تن و بر جامہ است ترس و جزان و قَفَّ الصَّبِیُّ فی) سیم و زر دید میان انگشتان
(قَفْقَفَہ) لرزیدن از سرما و جزان و جنبیدن کام دہن و دندان باہم در خوردن و خشک شدن گیاہ
(اِقْفاف) باز ایستادن مالیان از بیضہ و فراہم آوردن بیضہا و فرو اشک از خشم و بلند بر آمدن سیاہی چشم
(اِسْتِقْفاف) در تر بخیدن و خشک شدن انپیرے
(تَقَفْقُف) خشک شدن گیاہ و بر ہم خوردن و دندان
ق ف ل
(قَفْل) بالفتح ہر چہ خشک گردد از درخت و پشتہ است نزدیک قرن المنازل
(قَفْلَہ) بالفتح پس کردن و یکبار بخشیدن چیزے و درم باسنگ و درخت خشک و یرک
(قُفْل) بالضم درفش و نشان و کلیدانہ اَقْفال ثا قُفُل کاقفر و قُفُول جمع دو رختی است حجاز و قلعہ است بیمن

(قُفْلَة) کہمزۃ انکہ ہرچہ بشنود یاد دارد

(قَافِل) بازگردندہ از سفر

(قُفَّال) کرمان جمع قُفْل محرکۃ اسم جمع و پوست خشک و مرد خشک دست و خشک پوست و موضعے است و نام مردے

(قَافِلَة) گروہ از سفر باز گردیدہ و نیز گروہ در سفر روندہ از ردی تفاعل بر جوع

(خَيْلٌ قَوَافِل) اسپان باریک و لاغر شدہ

(قَفِيل) کامیر پوست خشک و آنچہ خشک شود از درخت وقار یابہ و کلاب در راہ کوہ تنگ کہ دوبیدن را نشاید گویا کوہیہ وربستہ است و موضعی است و گیاہے

(قَفَّال) کشادہ و قفل گردنام مردے از علماے شافعیہ

(قِيفَال) بالکسر رگ سر روے معربست

(قُوقَل) بضم القاف پول دھو الشھد

(قُفِيل) وہے است نباتیس

(قَافِلاء) کقاصعا جائی است

(ن ض) قَفِلَ قُفُولًا) بازگشت از سفر و قَفَلَ الشَّيْءَ) اندازہ کرد اثر اکہ چندان است

(ض) قَفَلَ الْفَحْلُ قُفُولًا) برانگیختہ شد بکشتی کردن و قَفَلَ الطَّعَامَ) نگاہداشت گندم را تا بگرانی فروشد و فراہم آورد

(ن س) قَفَلَ الْجِلْدُ قُفُولًا) خشک گردید

(ض س) قَفَلَ الشَّجَرُ) خشک گشت

(مُقْفَلُ الْيَدَيْنِ) کمکرم بخیل

(اَقْفَلَهُمْ اِقْفَالًا) گماشت بر ایشان نگاہ را (اَقْفَلَهُمْ عَلَى الْاَمْرِ) فراہم آورد بر کارے و نیز (اَقْفَلَ) قافلہ گردانیدن و قفل کردن در رایقال اَقْفَلَ الْبَابَ وَعَلَيْهِ) وخشک کردن باز داشتن لشکر را از رفتن

(تَقْفِيل) خشک شدن پوست و قفل کردن در را و نگاہداشتن چیزے و فراہم آوردن گندم و مانند آن

(رَجُلٌ مُقْتَفِلُ الْيَدَيْنِ) مرد رفت ناکس نخواہد کہ نیکے و احسان از دستش برآید

(اِقْتِقَال) بکلید از بستہ شدن در

(اِسْتِقْفَال) بخیل شدن

(رَجُلٌ مُنْقَفِلُ الْيَدَيْنِ) للفاعل مرد رفت ناکس

(اِنْفِقَال) بستہ شدن در

ق ف ل ط

(قَفْلَطَهُ مِنْ يَدِهِ تَقْفِلَطَةً) از دستش ربود امرا

ق ف ن

(قَفَنَ) بالفتح تازیانہ

(قَفَنَ) محرکۃ دشنہ دو دو پس کردن اصل قَفَانٌ زِيدَ فِيهِ نُونٌ مُنْصَرِفٌ

(قَفِينَة) کسفینۃ گوسپند از قفانیح کردہ و ھو مَسْمُوعٌ ھٰذَا وَفِي حَدِيثِ اِبْرَاهِيمَ النَّخَعِيِّ فَيَمُرُّ ذَبْحُهُمْ قَفَانٌ

(اَلرَّاسُ قَفَلٌ بِتِلْكَ الْقَفِينَةِ بِمَا فِيهَا النَّبْعُ ذَاتُ حَقِّ الْقَفِيَّةِ)

(قَفَنٌ) کمذہب مرد درشت اندام بدزبان گول

(قَفَّان) کشاد گردہ از ہرچیزے و پایان و نہایت کاری را مین و کپان معرب است قول عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ انی اَستعمل الرَّجُلَ الْفَاجِرَ لِاَسْتَعِينَ بِقُوَّتِهِ ثُمَّ اَكُونُ عَلَى قَفَانِهِ یعنی علی قفاہ

ای عَلَى تَتَبُّعِ اَمْرِهِ بِالنُّونِ زَائِدَةٌ

(ض) قَفَنَ قَفْنًا) برد و نیز قَفْنٌ) بالفتح پوک و دستی زدن و کارزار کردن و برگردن کسی زدن و از قفا ذبح کردن گوسپند و جز آن را و نہی است از خوردن سگ و از خوراب خوردن آن

(اِقْفَان) الپس کردن کشتن گوسپند را

(تَقْفِينٌ) سرسریدن

(اِقْتِفَان) اجدا کردن سر گوسپند را وقت کلو بریدن

ق ف ن د

(قَفَنْدَد) کمعلس سخت سر بالکان سر

(قَفَنْدَد) کخضفدع مرد بزرگ

الواح قَفَانِدُ قَفَنْدَدُونَ جمع

ق ف و

(قَفْو) بالفتح موضعی است و سوزانی است کہ وقت باران برانگیختہ شود

(قِفْوَة) بالکسر گناہ و بدکاری و تہمت بانسبت بکسی چیزے را

(قَفَا) کعصا پس سر و پس گردن یذکر و یؤنث و لد یدا قَفِيَ بالفتح وا قَفِيَة کاغلبة وَاقْفَاهُ وَقَفَّاهُ بالتعظیم والکسر وشد الیار

(وَقِفِين) بکسرتین جمع وورادی چیزی یقال لَا اَفْعَلُهُ قَفَا الدَّهْرِ ای طُولَهُ وکہی سے یا آن قَفَا اَدْمَرَ است وَرُدَّ قَفًا اَوْ عَلَى قَفَاهُ یعنی پیر شد

(قَفَاوَة) مہربانی و نوازش اسم است تقفی راو آنچہ بدان مہمان را گرامی کنند

(قَفِيّ) کغنی آنکہ قائم مقام دیگری باشد یقال ھُوَ قَفِيُّهُمْ اے الخلف منہم و دانای علم و مہربان یقال اَنَا قَفِيٌّ بِهِ ای حَفِيٌّ و مہمان گرامی کردہ و آنچہ بدان مہمان را گرامی کنند از طعام و جز آن و بہترین و برگزیدہ از برادران یا متہم از جماعت برادران اللغات اضداد است و تہمت و دشنام اسم است قفورا

(قَفِيلَة) کعلیۃ آنچہ مہمان را بدان گرامی کنند یقال ھُوَ قَفِيلَتُهُمْ

ای لخلف منهم ورزوی کہ کہی را
بر دیگری باشد و شاۃ قفیۃ
گوسپند از قفا فرج کردہ عن ابی زید
(وقال غیرہ شاۃ قفیۃ
بالنون وقد مر
(قافیۃ) کھاجۃ پس کردن و
کلمہ اخیر از بیت کہ اعادہ آن
واجب باشد یا حرف اخیر و ساکن
نزدیکش معہ حرکت ما قبل ساکن
یا حرف کہ بنا رقصیدہ بر آن باشد
وفی الحدیث یعقد الشیطان علی
قافیۃ راس احدھم ثلث عقد
(عویف القوافی) شاعر است
وھو ابن معویۃ بن عقبۃ لقب لقیط
سا کذب الرقد کان بزعم انی
اذا قلت قولا لا اجید القوافیا
(شاۃ مقفیۃ) کمر میۃ گوسپند
از پس کردن فرج کردہ
(ن) قفوہ قفوا بالفتح وقفوا
بالضم اتبعہ واوبیروی کردم و
در پی او رفتم و بکار نباہ انداختم او را
و بر پس کردن وی زدم و بمثای
صریح باز خواندم او را و متہم کردم
او را و دشنام دادم بفحش و بدی
صریح وفی الحدیث لا احدا الا فی
القفوا لبین وقفا فلانا بامر
برگزید او را با انکار وقفا اللہ اثرہ
تا بود گرداند خدای نشان وی را
و نیز قفو زالہ و بخش نہادن
بجہت مہمان
(ض) قفی فلانا قفیا بالفتح
بر پس کردن وے زدن و نیز قفی
از قفا بریدن گلوے گوسپند

(اقفاہ علیہ اقفالا) فرونی
نہاد او را بروی واقفاہ بہ خاص
کرد او را بدان چیز و نیز اقفاع
برگزیدن کسے را بکارے وقفی
خوردن و نوالہ و بخش نہادن
بجہت مہمان و برگزیدن بدان
یقال اقفینہ بہ ای اثرتہ
(تقفیۃ) در پی فرستادن یقال
قفیت علی اثرہ بفلان وقفیتہ
زیدا و بہ ای اتبعتہ ایاہ وقولہ
تعالی ثم قفینا علی اثارھم برسلنا
وعند الکلام المقفو سمیت قوافی
الشعر لان بعضھا یتبع اثر بعض
(تقفی بہ) مبالغہ کردن در مہربانی
و نوازش وی و بسیار پرسیدن از حال
وی و نیز تقفی) پیروی نمودن
و در پے کسی رفتن و نیز بدسگی زدن
یقال تقفاہ بالعصا
(تقافی) دروغ بر بافتن
(اقتفاہ بہ اقتفاء) خاص کرد
آن را بچیزے و بخش نہاد مہمانرا
(مقتفی بہ) نعت است از آن
(ای موتر کرم واقتفی الشی)
برگزید آنرا و اقتفی اثرہ
در پے او رفت
(استقفاء) بچوب زدن
کسے را

باب القاف فصل القاف

ق ق ب

(قیقب) کمید زرین و چوب کہ
از وی زین سازند قیقبان بالفتح
مثلہ فیہما ابن درید کفتہ کہ آمرا آداد

درخت خوانند و دوائے است
کہ ہر دو گوشہ زین را بدان پیچند
و آہن پارہ کہ درمیان آن فاس
لگام باشد
(قیقاب) بالفتح مہرہ جلادادن
جامہ

ق ق ز

(قاقز) کوزہ ای آب قاقزہ کیے
و مذکور ست در ق ز ق

ق ق س

(قاقس بن صعصعہ بن ابی
الخریف) محدث است
(مقوقس) بالضم و کسر القاف
الثانیہ مرئی است طوق دار کہ طوقش
سیاہ سپیدی مائل باشد ولقب
جریج بن مینی قبطی کہ بادشاہ مصر
و اسکندریہ است و در صحابیان
معدود و گشتہ و لقب ہر بادشاہ
مصر و اسکندریہ لقب بادشاہ
ہند مروی است از ابن
عباد و غالب کہ غلط باشد

ق ق ق

(ققۃ) کشتہ آواز کودک یا آواز کہ
بدان طفلان را ترسانند یا از چیزے
باز دارند آنہا را
(تقققہ) محرکۃ زائغ و وہ باش و پلید
کودک ثقۃ مشددۃ و کسر شلہ
ویقال وقع فی ثقۃ یعنی در بد
تدبیر افتاد

ق ق ل

(قوقل) بالفتح کبک نر و سنگوارہ نام
مروی وھو ابو قبیس من الانصار
میت لانہ کان اذا اتاہ انسان استخبأ

بلہ او میثوب قال لہ توقل فی ھذا
الجبل وقد امتنای ای تق قواقلۃ
فرزندان را
(قاقلۃ) بضم القاف الثانیہ و شد
اللام و تخفیف بار و رختے است
ہندکے خوشبوی کہ ہند الائچی نامندش
مقول للعدۃ والکبد نافع للغثیان
والاعلال البادرۃ حابس و
القاقلۃ الکبیرۃ اشد قبضا من
الصغیرۃ واقل حرافۃ
(قاقلی) بالضم القاف الثانیہ
مقصور آگیاہے ست ہمچو اشان
شورمزہ کہ شتر بچرد و آزار مدرہول
و ضمیر است واز خوردن آن آب
زرد روان گردد

باب القاف فصل اللام

ق ل ب

(قلب) بالفتح دل یا اخص از آن
و خرد و دانش و قولہ تعالی ان فی
ذلک الذکری لمن کان لہ قلب ای
عقل و فی نسخ از ہر چیزی یقال ھو
عربی قلب ای خالص ینوی فیہ
المذکر والمؤنث والجمع وان شئت
قلت امرأۃ عربیۃ قلبۃ وثنیۃ و
جمعت ایضا و نیاد شکر و آبے ست
بحرہ بنی سلیم و رجل قلب)
مرد خالص نسب و قلب العقرب
منزلی از منازل قمر و ذو القلبین
لقب جمیل بن معمر و فیہ نزلت
ما جعل اللہ لرجل من قلبین
فی جوفہ
(قلب) بالضم دستیاد و دست

برنجن زنان و مار سپید و پیه خرما
بن یا بهترین برگ آن و ثعلبث
(اَقْلَاب و قُلُوب و قلبة) کقرده
جمع
(قَلَبَة) بالتا سرخی و زن حاصل
نسب
(قُلْبِیْن) بالضم و فتح الباء دهی
است بدمشق و قد یکسر الباء
(قَلَب) محرکة برگشتگی لب
(قَلَبَة) محرکة بیماری و ماند کی
یقال ما به قلبة
(قُلْب) بضمتین چند آب است
(قَلِیْب) کامیر چاه یا چاه سر کرد
ناگرفته یا چاه کهنه یا ید کرد یونث
اَقْلِبَة کاغلة و قُلُب بالضم قُلُب
ککتف جمع
(قُلَیْب) اکمیر آبی است در نجد
مر ربیعه را و کوهی است مر بنی عامر را
وقد بفتح و پدر بطنی از تمیم و مهرهٔ
است که زنان بدان مردان را بند
نمایند و بَنُو القُلَیْب) البطنی
از تمیم
(اَبُو قِلَابَة) نکتابة تابعی است
(قُلَاب) کغراب کوهی است بدیار
بنی اسد و بیماری مردل را بیماری
است که شتر را بروز ے بکشد
(قَلُوب) کصبور بسیار برکرده
و کرک
(قَالِب) کصاحب غرهٔ خرما
سرخ و کالبد و بفتح لامه و هوا کثر
(وشَاة قَوَالِب) کوسپند که رنگش
غیر رنگ مادر وی باشد
(رَجُل اَقْلَب) کا حمد برگشته

لب
(شَفَة قُلْبَاء) کصحراء لب برگشته
(قِلِّیْب) کسکیت کرک قلوب
کنتور و ستور و قِلَاب کلتاب مثله
(حَوْل قُلَّب) کسکر فیها حیلة ساز
ماهر در تقلیب امور حرلی
قُلُبٌّ حَوْلِیٌّ قُلَبِیٌّ مثله
(مِقْلَب) بالکسر آهن آماج
(مَقْلُوبَة) کوش
(ن ض) قَلَبَ فُلَانًا قَلْبًا) بزمین
اوزد و قَلَبَ لِلشَّیْءِ) پشت آن
بجانب شکم گردانید و قَلَبَ اللّٰهُ
فُلَانًا اِلَیْهِ) میرانید او را حدا ے
(ض) قَلَبَهُ قَلْبًا) بالفتح برگردانید
آنرا و نیز قَلَبَ) بالکوه
گردانیدن جامه سخن و یقال قَلَبْتُ
الْقَوْمَ کما یقال صَرَفْتُ الصِّبْیَانَ
و قلب بحله بیرون کشیدن سرخ
شدن غوره یا خرما و قلاب نده کردن
شتر یقال قُلِبَ الْبَعِیْرُ) مجهولا
مَقْلُوب و مَقْلُوبَة نعت است
انه ان
(اِقْلَاب) خشک شدن پوست
و بیرون افگورد رسیدن هنگام
برگردانیدن نان و میرانندن
خدای کسی را و خداوند شتر قلاب
زده شدن و برگردانیدن
(تَقْلِیْب) برگردانیدن و پشت
چیزے بسوے شکمش کردن
(تَقَلُّب فِی الْاُمُوْر) دست
انداخت در آن بخواست خود و
نیز تَقَلُّب) برگشتن یقال تَقَلَّبَ
الشَّیْءُ ظَهْرًا لِبَطْنٍ کَاحْیَلَ تَقَلُّبَ

علی الرِّمْضَاء
(مُنْقَلَب) برگردیدن و جاے
برگردیدن
(اِنْقِلَاب) برگشتن

ق ل ب ع
(قَلُوبَع) کسفرجل بازیست
عربان را

ق ل ت
(قَلَت) بالفتح مغاکی در کوه که
آب در وے گرد آید قِلَات جمع
(وَقْلَت الْعَیْن) مغاک پشم وقَلَتُ
الْاِبْهَام) مغاک که در زیر ناخنش
است وقُلْتُ الضَّبُع وقُلَتُهَا
(اَلتَّرْبِیْذَة و دقیقهما و نیز قَلَت
مردکم گوشت
(قُلَتَة) بالضم دهے است بمصر
(قِلَت) کعنب مردکم گوشت
(شَاة قُلَتَة) کهزه که گوسپند که
شیر او شیر بن نباشد
(قَلَت) محرکة هلاک و هلاک شدن
و الفعل من سمع و منه قولهم ان
للمسافر و متاعه لعلی قَلَتٍ لَا مَا
وَفَّی الله تعالی
(قَلَتَیْن) کعمرین دهے است
بیمامه و دلا قَلَتَیْن) موضع
است
(مَقْلَة) بالفتح جاے هلاک و
هلاک
(مَقْلَات) بالکسر شتر ماده که بکبار
زاید سیس آن بازنگیرد و زن که
فرزند او را نزاید
(اِقْلَات) فرزند مردن عادت
شدن زن را و هلاک یا درجای

هلاک انداختن

ق ل ج
قَوْلَج) و کاهے لام اورا کسره دهند
یا ان مکسور الاخر است و قاف
مفتوح اید و بهم مضموم بیارے
است رودهٔ راد و دناک که بان
خریزه تخم و سیخ و شوار باشد
صاحب آنرا

ق ل ح
قَلَح) بالفتح خرسال خورده
(قِلْح) بالکسر جامه چرکین
(قَالِح) محرکة زردی دندان مُرد و
شدن ان و الفعل من سمع
اَقْلَح) بالفتح کوه کردان و مرد و زرد
دندان و اَقْلَح بن بسّام بکاری
محدث است و عاصم بن ثابت بن
اَقْلَح) صحابی است
فُلَاح) کغراب زردی دندان
(قِلْحِم) کعنبر شیر مذکور است
در ق ل ح م
(تَقْلِیْح) پاک کردن زردی از
دندان و المحدثان فی المثل عودٌ
یُقَلِّحُ ای ینقّی سنانه و یعالج من
القلح من باب قوتت البعیر و
عرضته، الرَّجُل یعنی بیمار را بیمار
دار کردم و کره شتر پاک کردم
تَقَلَّحَ البلاد) درزید و ربلا و
در سال قحط

ق ل ح ز
(قَلْحَزَة بالفتح فقار گاه بالا
(قِلْحِز) کجدول فربه فیر نده
معکبر کگفتار و اکثر از کردار او
باشد

ق ل ح س

قِلْحَاس) بالکسر درشت روے قبیح شکل

ق ل ح م

قَلْحَم) بحذف نام مردے (شیخ قلحاصة) بالکسر پیر قالی

قُلْخُوم) کز مبور بزرگ جثہ کلان خلقت

قُلْحُمَة) کفر شب مردنا زندہ بخود وکلان سال سیم زائد است لحمی بہ حرد صل

اِقْلَحَمَّ) کالشہر کلان شال گردید

ق ل خ

قَلَخ) بالفتح خر سال خوردہ و کشن تیز شہوت و نے میان کاواک

قَلَخَ قَلَخَ کلمہ است کہ وقت کشتی گویند کانہ حث علی الضراب

قُلَّاخ) کغراب موضعی است بمین وقلاخ عنبری) شاعر است وقلاخ بن یزید) شاعر دیگر وقلاخ بن خرن سعدی شاعر دیگرے

ف) قَلَخَ الفحلُ قَلْخًا بالفتح وقَلِيخًا بانگ کردکشن قال الفراء الکثرا اصوات مبنی علی فعیل مثل هدیر وصهیل ومیلاد قَلَخَ قَلِيخًا وقَلَحَ لَهُ) زچیزے خشک بر چیزے خشک وقَلَخَ النجرة) بر کندآن را

قَلْخَةٌ بالسوط قَلِيخًا) سخت بنا دیاد زد اورا وقَلَخَ النَّبْتُ سخت شد گیاہ وقوی گردید

ق ل خ م

قَلْخَم) کبر وحمل شتر سطبر بزرگ کوہان

ق ل د

(سوارٌ قَلْدٌ) بالفتح دست برجن تاب داده

قِلْد) بالکسر نوبت آب در چہار روز کے وقافلہ کہ بسوے جدہ ورود آمدن تب وتب لرج وگردہ وجماعت ونرہ ستور وباران ہر ہفتہ یقال سَقَتْنَا السَّمَاءُ قِلْدًا ای فی کل اسبوع بوقت وقعط کاسہ باشد وقیل اَعْطَيْتُهُ قِلْدَ اَمْرِيْ یعنی سپردم بوی امور خودرا

قِلْدَة) بالکسر دردی سکر کہ بہ گرداختن فروشنند وخرما دوست

قِلِّيد) کامیر رسن از برگ خرما تافتہ

قِلَادٌ) بالکسر تار روئین کہ بر حلقہ گوشوارہ وحلقہ بینی شتر پیچند

قِلَادَة) بالکسر کردن بند جمیل قَلَائِد جمع دذو القِلَادَة لقب حارث بن ضبیعہ وقَلَائِد الشعر) باقیماندہ از شعر بر زمانہ

اِقْلِيد) بالکسر حلقہ بینی شتر مادہ وکلید ورسن از برگ خرما کہ سر خنور را بدان بندند ودر رشتہ مانند سے تار ازروے کہ بر حلقہ بینی شتر وبر حلقہ گوشوارہ پیچید وگردن

أَقْلَاد جمع

نَاقَةٌ قُلُدٌ اع) مادہ شتر دراز گردن

قِلِّيد) کسکیت گنجینہ

مِقْلَد) کمنبر کلید مَقَالِد جمع ومنبر مِقْلَد) خنور وتوبرہ وپیمانہ وچوبدستی برکج وکلیدے است برشکل داس

مِقْلَاد) کحراب کلید وگنجینہ مَقَالِيد جمع وَضَاقَتْ عَلَيْهِ مَقَالِيدُهُ تنگ شد بروے امورے

ضَاقَتْ عَلَيْهِ مَقَالِيدُهُ مثلہ

مَقْلُود) رسن تافتہ وسِوَارٌ مَقْلُودٌ) دست برجن تاب دادہ

ض) قَلَدَ الماءَ فی الحوض) فراہم آورد آب را در حوض قَلَدَ اللبنَ فی السِّقَاءِ والشَّرَابَ فی البطن کذلک وقَلَدَ الشَّيْءَ عَلَى الشَّيْءِ) پیچید اورا بر دے

وقَلَدَ الحبلَ تاب وادرسن را

وقَلَدَ الحُرَّ فُلَانًا تب گرفت اورا ہر روز وقَلَدَ الزَّرْعَ) آب داد کشت را وقَلَدَ الحَدِيدَةَ تنگ کرد آہن وپیچید آن را برچیزے

اَقْلَدَ الجَزَرُ جَلَبَهُمْ غرق نمود آنہا را دریا کَاَنَّهُ اَعْلَقَ عليهم

مُقَلَّد) کمعظم جاے کردن بند اذکردن واسپ سابق ودرگذندہ از اسپان کہ علامت سباق بر گردن وے بستہ باشند وجای حالہ شتر بر زہر ودوش مرد ومُقَلَّد الذَّنَب) زسادات عرب وبنو مقلد) بطنی است ومُقَلَّدَاتُ الشِّعْر) اشعار باقیماندہ در زمانہ

تَقْلِيد) قلادہ در کردن کسے انداختن واز انست کار در عہدہ کسی کردن یقال قَلَّدَهُ العَمَلَ وچیزی در کردن ستور گرمانی در آوردن بجہت علامت ہدی و شمشیر حمائل کردن

تَقَلَّد) قلادہ پوشیدن

تَقَالَد) نبوت گرفتن یقال هُمْ يَتَقَالَدُونَ الماءَ ای يتناوبُونَه

اِقْلَاد) غرق شدن

اِقْلَوَّدَهُ النُّعَاسُ) بپوشید اورا خواب وغالب شد

ق ل د س

اَوْ قُلَيْدِس) بالضم وزیادة الواو نام حکیمی کہ در فن ہندسہ کتابے وضع کردہ وگویند کتابے بود کہ آنرا اقلیدوس صوری بامر ملکی ترتیب داد لہذا بنام او شہرت یافت

ق ل ذ

قَلَذ) بالتحریک کرکے است سپس مانند کہ بچار پایہ در آویزد ودنا حیاش مغارث نکند

بهمة قَلَذَة) طرفہ ستور ریزہ وبسیار قلذ

ق ل د م

قُلَيْدَم) کمصغر کس فلوخ بسیار آب

قُلَيْدَم) کسمیدع چاہ بسیار آب

ق ل د

قِلَّاد) بالکسر شدة اللام الخمیر سپید است کہ چون خشک شود زرد وصافی گردد گویا کہ مدہون است وہر گاہ کہ ذخیرہ کنند تو ہر تو نشیند وگاہے بروے آب انگور ریزند وبہن سبور اگل اندودہ کنند ودو سہ سال بگذارند سپس

آن دهش بشاخ آهو و مانند آن بکشانید و بکار برند قِلَّادِیّ) مشددة الیاء مثله

قِلَّوْد) کسنور شهریست

ق ل ذ

(قَلَذَ) بالفتح مردسبک سست و نوعی از خوردن شراب و الفعل من نصر و ضرب و زدن و تیر انداختن و شادمانی نمودن و برجهیدن و لگیدن و لگته ها کردن بر زمین بچوب دستی

(قُلَذٌ) کعنق مس نیک سخت که آهن در کار کند و مرد سخت و توانا قَلَذٌ کفلز مثلثة فیهما

قِلَذٌ) بالکسر مشددة اللام کمص چرا گاهیست فراخ در روم

(ن) قَلَذَتْهُ أَقْلَذُهُ أَخَذَهُ خورا نیدم اورا کاسها و قَلَذَ الْجَرَادُ سپوخت مخ دم را بزمین تا بیضه دهند

أَقْلَذُ الْجَرَادِ) بمعنی قَلَذُ الْجَرَادِ است

قَلَذَ الْجَرَادُ تَقْلِیذًا بمعنی اقلذ الجراد است

أُقْلِیذٌ) خوردن یقال اقلذه فاقلذ

تَقَلُّذٌ) شادمانی نمودن و دویدن بزکوهی

ق ل ذم

قَلْذَمَةٌ) بالفتح از خلق فرو بردن و ملامت کردن و بانگ کردن

قُلْذُمٌ) کقنفذ نام شمشیر عمرو بن معدیکرب و شهریست میان مصر و مکه نزدیک کوه طور و بسوی آن مضاف است بحر القُلْزُم بدان جهت که بر طرف آن واقع است یا آنکه فرو میبرد هر که بر او سوار شود

قِلْزِمٌ) کزبرج فرو مایهٔ ناکس

تَقَلْزُمٌ) فرو بردن و بخل ناکسی و مردن

ق ل س

(قَلَسَ) بالفتح رسن سطبر کشتی انه لیف یا برگ خرما و جز آن و آنچه از گلو برآید بردهان از طعام یک دفعه یا کمتر ازان و از نیز گفته میشود مگر آنکه بار دیگر عود کند آن قی است در قصیدن باسر و در سرود

قیکو و بسیار خوردن بنید را و شوریدن دل و بکرانه بیرون انداختن جوی آب را و جام شراب را از پری و الفعل من ضرب

قَالِسٌ) کصاحب موضعی است که آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بنی الاحب را از قبیله عذره بخشیده و عطا فرموده

قَلُوسٌ) کصبور دبی است نزدیک وے

قَلِیسٌ) کامیر مرد زفت

بَحْرُ قَلَّاسٍ) کشداد دریای بسیار آب کفک انداز

قُلَّیْسٌ) بتقبط کلیسه است بصنعا که ابرهیم برآورده بود

قَلَنْسُوَةٌ) بضم سین کلاه و دران قَلَنْسِیَةٌ) مثله اذا فتحت ضممت السین واذا ضممت کسرتها

قَلَانِسُ وقَلَانِسُ وقَلَامِسُ قَلَامِسُ جمع قَلَنْسٍ بحذف ها مثل

أَصْلُهُ قَلَنْسَوَاةٌ اجتمع واو لَاتَ لیس اسم اخر و حرف علة قبلها ضمة فصار اخر و یاء مکسور ما قبلها فکان کقاضٍ لصغیره قُلَیْنِسَةٌ أَوْ قُلَیْنِسَةٌ أَوْ قُلَیْبِسَةٌ أَوْ قُلَیْبِسَةٌ بتشدید الیاء الاخیرة ویز قَلَنْسُوَةٌ) قلعه است بفلسطین

أَقْلَیْسٌ) بفتح همزه ولام کسر ها مارهاے

قَلْسَبَتُهُ قَلْسَاةٌ) پوشانیدم اورا کلاه قَلَنْسَتُهُ قَلَنْسَةً مثله

تَقَلْنُسٌ) کلاه پوشیدن یقال قَلَنْسَتُهُ فَتَقَلْنَسَ

تَقَلْسِیٌ کلاه پوشیدن یقال قَلْسَبَتُهُ فَتَقَلْسَیٰ

مُقَلِّسٌ) کمحدث بازیگر وقت قدوم ملوک و امرار

تَقْلِیسٌ) دف زدن و سرود کردن و استقبال کردن ملوک و لاة را باصاف لهو و لعب وقت قدوم و نهادن مرد هر دو دست خود را بر سینه و فروتنی نمودن

تَقَلُّسٌ) کلاه پوشیدن

ق ل ش

(أَقْلَشُ) بالفتح اسمی است عجمی

قُلَّاشٌ) کحاب پستک تر بخیده

قُلَّاشَةٌ) کسی که بیشه کوتاهی کوچکی

أُقْلُوشٌ) کاسلوب شهریست از اعمال عزاطة

(قَلْیُوشَةُ) بالفتح شهریست باندلس

أُقْلِیشٌ) بالضم شهریست باندلس ازان شهر است احمد بن معد بن عیسی

قَلَّاشٌ) کشداد اسم عجمی

قُلْشَانَةٌ) بالفتح شهریست با فریقیه

ق ل ص

قَلْصَةٌ) محرکة آب گرد آمده در چاه و بلند شده قَلَصَاتٌ جمع

قَلِیصٌ) کامیر آب برجهنده

(قُلُوصٌ) کصبور شتر ماده جوانه یا باقیمانده بر سیر یا شتر ماده که نخست در سواری آمده باشد تا انکه ششش سالگی در آید پس ناقه گردد و القعود اول ما یرکب من ذکورها الی ان یثنی فاذا انثی فهو حمل و نیز قلوص هشت ساله

بلند در اندوست و یا خاص بالماش

ویقال القلوص من النوق بمنزلة الجاریة من النساء قلائص وقُلُص کتب جمع قلاص بالکسر جمع الجمع شتر مرغ ماده و بچه ماده آن و چوزهٔ شوات و نیز از دختر جوان هم کنایت کنند قُلُصٌ جمع وفی المثل خُبْزٌ عَلَى الْقُلُوصِ

وقد مرّ فی خ ت ع

مَاءٌ قَالِصٌ) آب بلند بر آینده

وَطْلٌ قَالِصٌ) سایه کم شده

شَقَةٌ قَالِصَةٌ) آب بیم جسته

قَلَّاصٌ کشداد آب بلند بر آینده

مِقْلَاصٌ) کمفتاح ناقه فربه شده در تابستان و نام مردے و هو جد والد عبد العزیز بن عمران بن ابوب الامام من اصحاب

الشافعی وکان من اکابر المالکیۃ فلما رای الشافعی انتقل الیہ و تمذہب بمذہبہ

(ض) قَلَصَ قُلُوصًا) برجست (وقَلَصَتْ نَفْسُہٗ) طور بدل او (وازسمع نیز آید وقَلَصَ الظِّلُّ عَنِّی) کم گردید و درکشیدہ شد (ونیز قُلُوص) بلند شدن و برجستن آب و فراہم آمدن و درکشیدہ شدن جامہ بعد از شستن و برآمدن آب در چاہ و باز بستن و کوچ کردن و سیر نمودن قوم در بیم و کشیدہ شدن لب و دندان بخندیدن و برہم جستن آن

(قَلَصَ البَعِیرُ اِقْلاصًا) اندک پیدا شد کوہانش و برآمدن (کرفت واَقْلَصَتِ النَّاقَۃُ) فربہ شد و در تابستان باد فراخ سال رسید و افزون شد شیر وے (وقَوْسٌ مِقْلَصٌ) کمدث اسپ خرامان بلند و دراز دست پای (تَقْلِیصٌ) بیشگی نمودن در رفتار و دوش و برجیدن و گرد آوردن پیراہن را و فراہم آمدن و برچیدہ شدن ان لازم متعدی (تَقَلَّصُ) درہم کشیدہ شدن و گرد آمدن باہم

ق ل ط

(قَلْطٌ) بالفتح زشت روئے و الفعل من نصر

(قَلَطَ) محرکۃ پریزادگان و اولاد شیطان

(قَلَطِیٌّ) کعربی محرکۃ نیک کوتاہ بالا از مردم و گربہ و از سگ و مرد پلید سرکش

(قَلِیطٌ) کامیر فتق زدہ

(قِلَاطٌ) کتاب قلعہ است میان قزوین و خلخال

(قُلَاطٌ) کغراب فرزندان جن و اولاد شیطان (قُلُوطٌ کسنور مثلہ و کوتاہ ترین از مردم و گربہ و سگ

(اَقْلَطُ) نومید تر یقال ہذا اقلط منہ اے آبس آیس

(قَلِیطٌ) کسکیت فتق و دبہ کہ در طایہ پیدا گردد

ق ل ط ب

(قُلْطُبَانٌ) کزعفران مرد بی شرم و آنکہ در حق زن خود غیرت ندارد یا مرد زن جلب

ق ل ط ف

(قَلْطَفَۃٌ) کدحرجۃ سبکی باکو چکی اندام

(قِلْطِفُ ابن صَعْتَرَۃَ) کزبرج طائی یکی از حاکمان عرب و کاہنان و اخترشناسان آنہا است

ق ل ع

(قَلْعٌ) بالفتح توشہ دان شبان کہ در آن اسباب و آلات خود دارد و مجراۃ قُلُوعٌ و اَقْلُعٌ کافلس

(وقَلَاعٌ) کتاب و قَلْعَۃٌ کقردہ جمع و منہ المثل شَحْمَتِی فی قَلْعِی ای فی مَزَادَتِی و در چیزے آرند کہ مملوک شخصی و در اختیار او باشد یعنی چہ وبہرہ وقت کہ خواند تصرف کند و بتر کو چیک کہ راز آن باو خود دارد و آنچہ بیشگی در بیت المال در آید پی وزن و انتقاد تا وقت ادا و گانے است کہ رصاص جید را بوے منسوب کنند و وقت فرو نشستن تب یقال ترکتہ فی قَلْعٍ من حمّاہ ای فی افلاع منہا

(وقَلْعَانٌ) صَلَابَۃٌ و شُرَیْکٌ و وے پسر عمرو بن خُرَیْلِفَۃَ از بنی نمیر

(قَلْعَۃٌ) توشہ دان شبان و حصار و پناہ جای بر کوہ کہ از دشمن نگاہ دارد

(ومجراۃ قِلَاعٌ بالکسر وقُلُوعٌ جمع و نہال خرمابن کہ از بیخ خلہ بر کندہ باشد آنرا یا خرمابن کہ از بیخ بر کندہ و بادا و کوہان و شہرے است بہند قیل والیہ ینسب الرصاص والسبوط شہرستانیست باندلس قیل والیہ ینسب الرصاص وموضعی بیمن و قَلْعَۃُ رُکَّاحٍ) در اندلس است و بچنین قَلْعَۃُ اَیُّوبَ) لیکن نسبت بسوے آن نغری آید بدان جہت کہ در ثغر دشمن واقع است و قَلْعَۃُ الجَصِّ) باڑہ جان است مزدیک کارزدن و قَلْعَۃُ اَبِی الحَسَنِ نزدیک صیدا

وقَلْعَۃُ اَبِی طَوِیلٍ) با فریقیہ وقلعۃ عبد السلام) باندلس از آنست ابراہیم بن سعد قَلْعِی محدث و قَلْعَۃُ بنی حَمَّادٍ) شہرے است در کوہ بربر و قَلْعَۃُ نَجْمٍ) بر فرات و قَلْعَۃُ یَخْصُبَ) باندلس و قَلْعَۃُ الرُّوْمِ) قریب بیرہ کہ درین اوان آنرا قَلْعَۃُ المُسْلِمِیْنَ خوانند

(قِلْعٌ) بالکسر آنکہ بر زین نشاند و نشست و کند خاطر کہ سخن را تفہمد و جامہ سینہ پوش کہ مردان پوشند و بادیان کشتی

(قِلَاعٌ بالکسر جمع قِلْعَۃٌ) بالکسر پارۂ از چیزے بدر آنکندہ قِلَعٌ) کعنب جمع

(قُلْعٌ) بالضم مرد توانا در رفتار و فی صفۃ صلے اللہ علیہ وسلم اذا زال زال قُلْعًا) روے بالضم و بالتحریک و الکف یعنی وقت رفتار پای تیک میبرد اشتند و بر قرار ناز و خرامش نے رفتند

(قُلْعَۃٌ) بالضم آنچہ پیشگی در بیت المال در آید بے وزن و مال عاریت منہ الحدیث بئس المال القُلْعَۃ و مال ناپایدار یقال الدنیا دار قُلْعَۃ) یعنی جای برکندہ شدنست و بمعنے قُلْعَۃٌ) کہمزہ است و مروست کہ چون برد حملہ و بطش کنند نپاید و آنچہ از درخت برکندہ شود و کوچ یقال ہم علی قُلْعَۃٍ ای رحلۃ ویقال منزلنا منزل قُلْعَۃ یعنی منزلہا جای ثبات نیست یا ملک من نیست یا آنکہ ندانم ازین منزل کجا کندم خواہد افتاد و مجلس قُلْعَۃٌ) مجلس کہ صاحبش در امرۃ بعد اخرے برخاستن ضرور افتد

(قَلَعَ) محرکۃ خون مانند علق و پوست مانندی تنک کہ بر لبست گرگین برآید و بنگام باز ایستادن تب است قلاع راہبال نزکتہ فی قَلَعٍ من حُمَّاہ ای فی اقلاع منہا

ویکسر وسکی کہ زیر سنگ باشد
قَلْعَةٌ) محرکۃ سنگ بزرگ او کوہ
برکندہ پیرون جستہ دشوار گذار
صعب المرام یا سنگ سطبر ضخم
قِلَاع کتاب قِلَع کعنب جمع
وپارۂ بزرگ ازبر کوہ یا کوہی است
یا ابر پارہ سطبر کہ کرانۂ آسمان را
فرا گیرد وقَلَع محرکۃ جمع و ناقۂ
بزرگ اندام و موضعی است و
معرفۃ موضعی دیگر و مَوْضِعٌ
القَلْعَة) جائی است بادیہ کہ
شمشیر را بدان منسوب کنند
وے قریب حلوان العراق
قُلْعَة) بضمتین کہنۂ آنکہ بر زبن
ثابت نباشد و در کشتی زود افتد
و کم فہم ویقال ھٰذا منزلٌ قُلْعَةٌ
ای لیس بمستوطن او معناہ لا
نملکہ آولا ندری متی فنحوّل عنہ
قَلِع) ککتف توشہ دان شبان
لغة فی قَلْع بالفتح قَلِعَة کعنبة
جمع و مرد سست پای در کشتی و
مرد کم فہم کہ سخن نفہمد و آنکہ
بر زین نتواند بودن
قَلِيْعَة) کہ بینہ جائے است بطرف
حجاز دو بے بحرین و موضعے
ببغداد
قَلَّاعَة) کگناسۃ بادبان کشتی
قُلَّاع) کعراب کل تراشہ کہ بعد
خشک شدن آب کفتہ گردد و فاک
درو اشدہ کہ زیر او سمار مرغ برآمدہ
باشد و یشدد و بیارے است
کو سپند اذرا کہ در دہن پیدا آید
وامرگ کہ بنا گاہ بکشد شتر تند رست
یا بادبان
اَقْلَعَه عَنِ الْاَمْرِ اِقْلَاعًا و
مُقْلَعًا) کمکرم بازایستاد از کار و
منہ قولہ تعالی یا سماءُ اَقْلِعِی و
اَقْلَعَتِ الْاِبِلُ) از شش سالگی
بہفت سالگی در آمد و اَقْلَعَتِ
عَنْدُ الْحَمْلِ) گذاشت اورا تپ
و باز ایستاد و اَقْلَعَ السفینةَ
بردا شت و بلند کرد بادبان کشتی
را و اَقْلَعَ فُلَانٌ) بنا کرد قلعہ را
تَقْلِيْع) از بن برکندن
عَرَضُ الْمُقَالَعَة) نشاندہ کہ
نوآموز نخستین بدان تیز اندازد
و آن نزدیک تر باشد لہذا تیر اندازد
را بہ بلند و دراز کردن دست
حاجت نیفتد
اِقْتِلَاع) از بیخ برکندن و برکندہ
شدن و رابودن
اِنْقِلَاع) از بن برکندہ شدن.
اِنْقِلَاع) برکندہ شدن

ق ل ع ت

اِقْلِعْتَات) سخت در پیچان و
مرغول شدن موے

ق ل ع ث

تَقَلْعَثَ فِی مَشْیِہٖ تَقَلْعُثًا
پاکشان رفت کو یا دگل بر میکند
پاے را

ق ل ع د

اِقْلِعْدَاد) سخت مرغول شدن
موی و بر سر خود و پیچان فتن بقلا
اِقْلَعِدَّ فُلَانٌ اِذَا مضی عَلٰی
وَجْهِہٖ فی البلادِ

ق ل ع ط

قُلَاعَة) بالضم سنگ بزرگ در
دشت نرم خاک افتادہ و ہر کلوخ یا سنگ
برکندہ کہ از ہدست یا بطلاخن
انداز ند و پارہ از کل تراشہ
قُلُوْع) کصبور شتر مادہ کلان جثہ
و کمان کہ چون بکشند برگردد
قُلْع) بالضم جمع
دَائِرَةُ الْقَالِع) دائرہ پشت است
کہ زیر نمد باشد و آن کردہ است
قُلَّاع کشداد نیک در دروغ گوئی
وزن حلب وکعن آہنج و سرہنگ
انکہ پیش سلطان بباطل سخن
چینی نماید و فی الحدیث لا یدخل
الجنةَ قُلَّاعٌ وبمعنی قلعة کہنہ
است
قُلَّاع کرمان کیاہے از قسم جنت
کہ شتر خشک و تر آن را
خورد
قَيْلَع کحیدر زن بزرگ پاے
بزرگ بالا
مِقْلَاع) کمصباح فلاخن
مَقْلُوْع) امیر مغرور دل و فرس
مَقْلُوْع) اسپ کہ بر پشش دائرہ
قارح باشد
(ف) قَلَعَه قَلْعًا) بالفتح از بیخ برکند
انرا یا از جایش برگردانید آنرا
وقُلِعَ الامیر) مجہولا معزول گردید
(س) قَلَعَ فُلَانٌ قُلُوْعًا وقَلْعَةً)
محرکتین بر زمین نتوانست نشستن
یا پاکش در کشتی ثبات و استواری
نگرفت یا از کسے خاطر سخن
پے نبرد و نفہمید
مَقْلَعَات) بکسر اللام کشتیہاے

مُقْلِعٌ) کظلمۃ مرد گریزندہ
برضد رہندہ ترسان ہیبناک سر
سخت پیچان موی کہ موی آن در راز
نشود قُلْعَطَةٌ) اسم است ازان
اِقْلَعَطَّ الشَّعَرُ اِقْلِعْطَاطًا)
پیچان گشت موی و سخت گردید

ق ل ع ف

مُتَقَلْعِف) برناقہ کہ در سواری
نیامدہ سوار شوندہ
اِقْلَعَفَّ الْجِلْدُ) درکشیدہ شد
پوست وَاقْلَعْقَفَ اَنَا مِلُہ
تر بخیدہ و درکشیدہ شد انگشتہاے او
از سردی یا از پیری وَاقْلَعَفَّ
الْبَعِيْرُ) پیوست و منضم گردید شتر
بسوے ناقہ ہنگام کشنی و تکیہ
برناقہ زدہ بر ہر دو پاشنہ خود و ایستادہ

ق ل ع م

قَلْعَم) کجعفر گندہ پیر
قِلْعَم) کدرہم نام مردے
قِلْعَمّ) کاردب پیر سالخوردہ

ق ل ف

قَلْف) بالفتح از بن برکندگی
ناخن اسم است للملاف را
قَلْفَة) بالفتح آوندہاے بجرانے
پر از خرما و جز آن قَلْف بحذف
تا جمع
قِلْف) بالکسر نہیل از برگ
خرما و پوست درخت ہر چہ باشد
یا پوست کندر کہ بدان بخور
کنند یا پوست درخت انار
قِلْفَة) سوئٹ وجای در شت
قِلْفَة) بالکسر گیاہے است کہ
بار او از استران بحرص تمام خورند

(قُلْفَة) بالضم وبحرک غلاف سر ذکر و (قُلْفَتَانِ) هر دو طرف بروت قَلَفَان) محرکة هر دو کرانه بروت

(قَلِيف) کامیر خم که کل از سرش برداشته باشند و خنور خرما و علاف آن قَلِيفَة بالتاء. ضد قليف على لفظ الواحد جمع قلف بضمتين جمع الجمع

(قِلَافَة) گلتابه برهم دوزی تختهای کشتی و قیر اندود کے درزهای آن اسم مصدر است

(قُلَافَة) بالضم پوست درخت

(أَقْلَفُ) کودک ختنه ناکرده قَلَف بالضم جمع وزندگانی فراخ وخوش

وشمشیر یک دمه که در طرف آن تنگی وتمریز باشد وعام أَقْلَفُ) سال از ران وفراخ

(سنة قَلْفَاء) کصحراء سال از ران وفراخ

(قِلْف) کقنب سیل آورد خشک شده

قَلِيف) کامیر شتر ماده بزرگ اندام

مَقْلُوفَة) خنور بحرانی پر از خرما وما نند آن مَقْلُوفَات. ج

(ض) تَلَفَ الْخَابِنُ الْقُلْفَةَ

قَلَفَ) بالفتح ویحرک از بن بریدن آنرا با بریدن وَقَلَفَ الشَّجَرَةَ قَلْفًا بالفتح پوست باز کردن درخت را وخشود وقَلَفَ الدِّنَّ قَلْفًا وَقُلَافَةً) بفتحهما برداشت کل سر خم

صَقْلُوفٌ) لغت است از ان

وقَلَفَ الشَّيْءَ) برگردانید آن را وقَلَفَ السَّفِينَةَ) از پوست خرما بر هم دوخت تختهای کشتی را و بقیر گرفت درزهای آنرا و قَلَفَ الْعَصِيرَ) کف آورد شیره انگور

(س) قَلِفَ قَلَفًا) محرکة بے ختنه ماند

تَقْلِيف) بر هم دوختن تختهاے کشتی وقیر اندودن درزهاے آنرا ونیز تَقْلِيف) خرما که خشته ودر کرده درشک وآوندور کرده گنجینه سازند ونیز خشته در کرده گنجینه نهادن خرما را

اِقْتَلَفْتُ مِنْهُ اربع قَلَفَات) چهار خنور گرفتم ازان بے وزن

وَاقْتَلَفَ الطِّفْلُ) از بن کننده شد

اِنْقَلَفَتْ سِنُّهُ اِنْقِلَافًا) کلان شده فرو گرفت

ق ل ف ح

قَلْفَحَة) هنگی چیزے را خوردن

ق ل ف ط

قَلْفَاط بالفتح لقب محمد بن یحیی ادیب

ق ل ف ع

قِلْفِع) کزبرج ودرهم گل تراشه ترشیده وپاره پاره شده وآنچه از آهن بر افتد وپراگنده شود وقت کوفتن

قِلْفِعَة) کزبرجة خاک درد شده که زیران سمار وغ برآمده باشد وآنچه بر پوست بعیر کهن پوست تنک پاره پاره باشد وبمالیدن وکشیدن جدا گردد

(صوف مقلع) پشم چرکین

ق ل ق

(قَلَق) محرکة بے آرامی وبے ارام شدن وجنبیدن والفعل من سمع

رجلٌ قَلِق) گلکتف مرد بی آرام

وامرأة قلق الوشاح) زن جنبان کردن بند

قَلْعَى) بالفتح مقصور انوعے از کردن بند

رجلٌ مِقْلَاقٌ) کمصباح مرد سخت بے آرام امرأة مِقْلَاقٌ كذلك

اِقْلَاق) بے آرام ساختن وجنبانیدن

وَاقْلَقَتِ النَّاقَةُ) ای قَلِقَ جهازها

ق ل ق س

قُلْقَاس) بالضم بیخ گیاهے است که آنرا پزند وخورند محرک باه

ولبغا بیت مسمن بدن وجهت صرف وخشونت سینه وسیج امعاء

لاعزی کرده واسهال نافع و

مداومت او مولد سوداء ومسدد

ق ل ق ش د

قَلَقَشَنْدَة) محرکة والنون الساکنة قبل الدال دسے است بمصر

ق ل ل

(قَلّ) بالفتح دیوار کوتاه

قَلَّة) بالفتح برخاستن از بیماری یا از درویشی

قِلّ) بالکسر خشته خرما یکا درسته

ست وفسر بقال أَخَذَهُ قِلّ اى

رِعْدَةٌ بالزمرة) از خشم یا از طمع

قِلَل کعنب جمع

(قِلَّة) بالکسر کبی ضد کشنده وفسره

بالرزه از خشم یا از طمع و

(قُلّ) بالضم کمی یقال الحمد لله على القُلّ والكثر ویکسر وکم واندک تره از چیزے یقال مَالَهُ قُلّ ولا كثر نیست اورا کم وبیش ومنه الحديث الويل لامتي كثر فهوال قُلّ وقُلّ من قُلّ) مردوکم نام کس اورا ودیدرش راکسی نشناسد ورجلٌ قُلّ مرد تنها وبکس

(قُلَّة) بالضم سر کوه وتارسر مردم وبالای کوهان وبالای هر چیزے وگروه مردم وخم بزرگ یا سبوے بزرگ یا عام است باسبوے کفا لینه وکوزه خرد مند قُلَل کصرد وقِلَال ککتاب جمع وبند شمشیر یا آنچه بر سر قبضه باشد اذر یا از آهن یا آنچه زیر هر دو شارب قبضه باشد

قَلِيَّة) بالکسر وتخفیف التحتیة بنائے است شبیه معبد تر سایان

(قَلِيَّة) بالکسر وشد اللام والیاء همه یقال ارتحلوا بقليتهم اى بجماعتهم ومايدوا دابهم شيئا وَاكل الضب بقليته اى بعظامه رجلٌ

(قَلِيل) کامیر کم واندک ودست قامت لاغر قَلِيلَة مؤنث قُلَل کمکتب وأَقِلَّاء محمد واجمع وقَوْمٌ قِلْمُوزٌ وقُلُوزٌ وطبل على لفظ الواحد كذلك يكون ذلك في العدد وهو قوله تعالى واذكروا اذ انتم قليل وقوله لم يترك قليلا ولا كثيرا قال بوعبيدة انهم يعدون بلاء دون كقولهم القمر والعمران وقُلَّ من الناس)

کتب مردم متفرق از یک قبیله یا از قبایل شتی و چون بعد از پراگندگی و تفرق گردانید قُلَل باشد مثله

(قُلال) کسحاب اندک قُلّال کغراب مثله

(قِلال) گلستان چوب برپای کرده جهت دادن درخت انگور

(رَجُلٌ أَقَلُّ) مرد درویش که اورا اندکی از غنا باشد

(قُلَيّ) کربے دختر پست بالا

(قِلّيلَة) کسکینه هر قِلّيلَى كذلك يقال اخة يقلينية وقليلة اى بجملته

(اِقْلِيلَى) بالکسر مقصور اهمه يقال اخذه باقليليه

(قِلْقِل) کزبرج گیاهے است که دانهٔ آن سیاه باشد و نیکو در بویدن و نیک محرک باه خصوصا چون کوفته و بیخته به انگبین معجون سازند و از قُلْقُلان بالضم وقُلاقِل کعلابط نیز نامند یا آن هر دو نوع گیاه دیگر است و بیخ دریشهٔ آن گیاه را اسغاث خوانند و منه المثل دقت بالمحار بالقلقل والعامة تقوله بالفاء غلطا

و نیز قُلاقِل کرّاب کرشتاب کار

(قُلْقُل) کهد هر مردی چست سبکروح واسپ سبک و هر دیگر شتاب کار

(قَلْقال) بالفتح جنبش اسم است قلقدرا

(قُلْقال) کقرطاس نفج شتر و بلند شدن آفتاب

(اِسْتِقْلال) برداشتن و بلند کردن و بلند برآمدن يقال قل قلا نوفي طيرانه و بلند و دراز شدن گیاه و رفتن و کوچ کردن قوم و رخت برگرفتن و کم کردن و اندک شمردن خشم گرفتن و لرزه گرفتن کسے را

تَقَلْقُل) جنبیدن

ق ل م

(قَلَم) محرکه سرنو با خامه تراشیده أقلام وقِلام) بالکسر جمع و نیز قمار و کارد و فرزبز گو سپند و جز آن و تیر که میان قمار بازان جولان دهند و گردانند و نیز اِقْلام شهریست بافریقیه و کوهے بفارس و نیز قَلْم درازی ایام بیوگی زن

قَلْمِيَة) بالتحریک تخفیف الیار شهرستانی بردم

(قُلامَة) کثمامة تراشه و چیده ناخن و جز آن

(قالِم) مرد بے زن و زن بی شوے

(قَلَمة) محرکه جمع

(قُلّام) کزنار قوی از شور گیاه که قاقلی نامندش

(قَلْمُون) محرکه موضعی است بدمشق و دیر القَلْمُون) کلیسائے است در فسیرم و ابو قَلْمُون نوعی از جامه رومی که رنگارنگ نماید

(اِقْلِيم) کقندیل پهنت یک بهره از ربع مسکون اقالیم جمع و موضعی بمصر

(قُلْقَلانِي) بالضم خسو با مرغے است بچه فاخته

(ض) (قَلَّ قِلَّةً) بالکسر کم گردید ویقال قَلَّ رَجُلٌ يقول قِلَّ لك الا زيد مجهولا یعنی نیست کسی که بگوید چنین مگر زید وقَلَّ الشَّيْءُ برداشت و بلند شود ولَقَلَّما جِئْتَنا اى لانه فيه (قَلْقَلَ القَلانِي قَلْقَلَةً) بانگ کرد وقَلْقَلَ الشَّيْءَ قَلْقَلَةً وقِلْقالًا) بالکسر برفتن جنبانید آن را وقَلْقَلَ فِي الأَرْضِ) بر زمین زد و حروف القَلْقَلَة) حروفیست که قدطج است

(رَجُلٌ مِقَلٌّ) کمقر و نیازمند درویش که در ان اندکی تواگری باشد

(اِقْلال) کم کردن واندک یافتن چیزے را واندک اوردن و بلند کردن و برداشتن و برداشتن توانستن مجے چیز و درویش شدن و فسره و لرزه گرفتن کسی را و نیز

اِقْلال کمی دولت ویقال اَقَلَّ رَجُلٌ يقول لك الا زيد یعنی سوای زید کسے چنین گفتن نتواند سيف مُقَلِّل) کمنظم شمشیر قله دار

تقلیل) کم کردن و کم نمودن يقال قلله فى عينه اى اراه اياه قليلا

(مَقالَة) کم کم خرج کردن آب را بجز نشکی و کم کردن کشش و دوش را

(تَقال) کم شمردن و برآمدن

(اِقْلِيمِيَة) بالکسر و تشدید الیار الثانیة شهریست بروم

(اِقْلِيمِيا) بالکسر ممدود آدرد سیم وزرکه وقت گداختن بالا برآید یا دودی است و نام دختر آدم علیه السلام

(مِقْلَم) کمنبر خلاف نره شتر

(مِقْلَمة) کمکنسة قلمدان

(مَقالِيمُ التَّوَجُّعِ) تندیهاے نیز

(مَقْلُومُ الظُّفُرِ) مردست

(ض) (قَلَمَ الظُّفُرَ وغيرَه قَلْمًا) بالفتح چیدن و تراشیدن ناخن و جز آن

(مُقَلِّم) کمعظم زن بیوه

(مَقْلَمَةُ أَيْتَمَ) کمعظمة زن دیر بیوه مانده و الف مقلمة) لشکر باساز و سلاح

(تَقْلِيم) ناخن چیدن و تراشیدن

ق ل م ن

(قَلْمَنَة) کملمسة زن پستک ناکس

ق ل م س

(قَلْمَس) کملمس پرو بسیار اب از چاه و دریا و مرد بسیار خیر و نیک بخشنده بسیار دهنده و مهتر گرامی و مرد نیک زیرک و هوشیار ناآشنا و ناشناخته و نام مروی و هو رجل كنا فى من نساة الشهور كان يقف عند جمرة العقبة ويقول اللهم انى ذو رحلى الشهور وواضعها مواضعها ولا اُحابُ لا اُحابَ اللهم انى قد احللت احلالصفر وحرمت صفر المؤخر كذلك فى

الرَّجَبِين يعني رجبا وشعبان انفرد
على سم الله وذلك قوله تعالى
إنما النسيء زيادة في الكفر

ق ل م ع

(قَلْمَعَة) بالفتح مردم فرومایه و ناکس
(قَلْمَعَ رَأْسَه قَلْمَعَةً) زد بر سر او
واگذند باستر دموی سر او را

ق ل ن

(قَلَنْسَة) محرکة مشددة النون
شهریست باندلس
(قَلُوبِيَّة) بضم اللام وتخفیف الیاء
شهریست بروم
(قَالُون) لقب راوی نافع است
رومیه معناها الجيد

ق ل و

(قِلْو) بالکسر هر چیز سبک وخرد
جوان سبک
(قِلْوَة) ستور که صاحب خود را
از همه پیش برد
(قُلَة) کثبة عوک چوب یعنی دوچوب
است که کودکان بدان بازی کنند
(قلی) بالکسر والقصر مثله قِلَات و
(قِلُون) بکسرهما وقُلُون بالضم جمع
(قَلْوَلَى) کمجے مرغ بلند
پرواز
(مِقْلَى) کمبر عوک چوب مقلار
کمصباح مثله
(ن) قَلَا الْقِلَة ويها قَلْوًا) بالفتح
عوک چوب باخت وقَلَا الإبل
سخت راند وقَلَا اللحم) بریان
ساخت گوشت را لحم مَقْلُوّ)
نقیض طبخ وقَلَا قَلْوًا

ق ل ی

(قِلًى) بالکسر آنچه از حمص وغیر
سوخته سازند قِلًى) کالے مثله
وآب اشنان
(قُلًى) بالضم مقصورا سرکوه و
تارک
(قِلِيَّة) کغنیة اسم است قلی راه
آن خوردنی است قلایا جمع
(قِلَاءَة) کسحابة جای تابه و پتیله
ساختن
(قَلَّاء) کشداد قیه پزد تابه قلیه
ساز
(قَالِي قِلًا) بکسر القاف الثانیة

ق ل ه ذ م

(قَلْهَذَم) کسفرجل مرد سبک و
دریا می بزرگ او هو بالذال المعجمة

ق ل ه ذ م

(قَلْهَذَم) کسفرجل مرد سیاه قامت
باشگرف سر و سطبر هر دو تندی زیرک
نرمه گوش دکوتاه بالا واسپ
نیکو خلقت

ق ل ه ف

(قَلْهَف) کسفرجل بلند و درد
اندام
(شَعْرٌ مُقَلْهِفٌ) کمشعل موے
بلند پراگنده زولیده

ق ل ه م

(قَلْهَم) کجعفر نام مردے
(قَلْهَمَة) کدهرجه شتاب و
شتافتن

ق ل ه م س

(قَلْهَمَس) کسفرجل پست بالا
کردن اندام

ق ل ی

(قِلًى) بالکسر آنچه از حمص وغیر
سوخته سازند قِلًى) کالے مثله
وآب اشنان
(قُلًى) بالضم مقصورا سرکوه و
تارک
(قِلِيَّة) کغنیة اسم است قلی راه
آن خوردنی است قلایا جمع
(قِلَاءَة) کسحابة جای تابه و پتیله
ساختن
(قَلَّاء) کشداد قیه پزد تابه قلیه
ساز
(قَالِي قِلًا) بکسر القاف الثانیة
بالکسر وقَلَاءً بالفتح دشمن داشت اورا
(اقْلَوْلَى قُلَيْلَاءَ) کج کردد
بے ارام کشت وقرار نگرفت بجائے
وشتاب کرد واقْلَوْلَى فِي
الْجَبَل) برآمد برکوه واقْلَوْلَى
الطَّائِرُ) برسر درخت نشست و
بلند برآمد برهوا

ق ل ه

(قَلَه) چرکینی اندام وچرکین ورزد
شدن آن دواغ داغ شدن پوست
از بسیارے ادرین وسیاه شدن اندام
یا برکنده شدن پوست از سختی و
خشکی والفعل من سمع
(قَلَهَى) کجمزی موضعی است نزدیک
مدینه شریفه یا آن قَلْهَى
کسکری است
(قَلْهَاة) بالفتح شهریست بساحل
بحرعمان
(قَلْهَبَا) کبردیا محرکة مشددة الیاء
چاہی است مرسعد بن ابی وقاص را
یا آن قَلْهَبَى) است بکسر الهاء المشددة

ق ل ه ب

(قَلْهَب) کجعفر مرد دیر به سطبر
اندام
(قَلْهَبَة) ابرسپید
(قَلْهَبَان) بالفتح دراز بالا

ق ل ه ب س

(قَلْهَبَس) کشمرد ل گورخر کهن
سال (قَلْهَبَسَة) سوشت سترة مرد
عَامَّةٌ قَلْهَبَسَةٌ) سرکرد

ق ل ه ت

(قَلْهَت) کجعفر موضعی است
(قَلْهَات) بالفتح جای است

باب القاف فصل الميم

ق م ء

(قَمْأَة) جایکه بر آن آفتاب
نرسد وجای فراخ دارزانی وبضم
(قُمْءٌ) کغنی خوار وحقیر قِمَاء
بالکسر والضم کجبال ورُخال
جمع
(عَمْرو بن قَمِيئَة) کسفینة شاعرے
است
(مَقْمَأَة) بفتح المیم وضمها جایکه
آفتاب نرسد
(ن ك قَمَأَ قَمْأً وقَمَاءً)

موضعی است وبها اسمان جعلا
واحد
(مِقْلَى) کمنبر تابه که قلیه بریان
کنند در وے مِقْلَاة بالتاء
مثله مُقْلِيَان مثنى مَقَالِي جمع
(مِقْلَاة القَنِيص) کمصباح نام
سگے
(ض) قَلَى اللَّحْمَ قَلْيًا) بالفتح
بریان کرد گوشت را مَقْلِيّ لغت
است ویقلی بالفتح لغت طے
است وقَلَى فُلَانًا) برسر اوزد
(ض س) قَلَاءً وقِلًى) بالکسر
والقصر وقَلَاءً بالفتح والمد
مَقْلِيَة) کمجلسة دشمن داشت آن
را او سخت ناپسندید پس گذاشت
یا قَلَاه کرماه گذاشت وجدا
شد از وے وقلیه کرضیه
وشمن داشت ونیز قلیه وقَلَاء
دشمنی
(تَقَالَى) دشمنی نمودن

بالفتح و قَمَاءَة گرامت
قَمُؤَ (ءَ) بالضم والکسر خوار شد حقیر
گردید و قَمَاءَة المَاشِيَة قُمُوءًا
وقُمُوءَةً بضمهما وقَمَاءً او قَمَاءَةً
بفتحهما فربه شد ستور و قَمَأَت
الإِبِلُ بِالمَكَان) اقامت کردند
شتران در آن جای بجهت فراخی
وکثرت گیاه و قَمَأَ (ءَ) برکند
آن را
(اِقْمَاء) فربه شدن ستور و خوار و
حقیر گردانیدن کسے را و بشگفت
آوردن و موافق آمدن جایگاه
مر شتران را و طرد و ندشتران
فربه شدن
(مُقَامَأَة) موافقت کردن با کسے
یقال مَا قَامَأَهُ المَكَانُ وَغَيْرُهُ
ای ما وافقه
(تَقَمُّؤ) فراهم آوردن چیز پیرا
اندک اندک و گزنده مال گرفتن
یقال تَقَمَّأَ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَارَ خِيَارَهُ
وموافقت کردن جای کسے را

ق م ث ل

(قَمَيْثَل) کسمیع رشت رفتار

ق م ح

(قَمْح) بالفتح گندم
(قُمَحَة) بالضم زعفران و پیچه که
بر شراب افتد و درس و مقدار یک
دهان از پشت و جز آن
(قَامِح) شتر سر برآورده باز مانده
از آب خوردن یُقَال بَعِيرٌ قَامِحٌ
وَنَاقَةٌ قَامِحٌ وَابِلٌ قَمِحٌ کرک وَنَاقِحَةٌ
بالهاء و ناخوش دارنده آب را بهر
علت که باشد و شتر سخت تشنه که
از شدت تشنگی سست باشد
(شَهْرَا قُمَاح) کعراب و کتاب
دو ماه سخت سرما
(قِمْحِي) بالکسر والقصر سرتره
قِمْحَاة بالتاء مثله
(قِمْحَانَة) بالکسر ابین پس سر و
کویک پس سر
(قَمِيحَة) کسفینه گوارش و پشت
و جز آن
(قُمْحَان) کعثمان و یفتح المیم
درس که گیاهی است زرد در رنگ و
سپیچه که بر روی و مانند آن
نشیند و زعفران
(س) قَمِحَهُ قَمَحًا) بالفتح سفوف
کردن آن را و نیز قَمَح) پست خشک
خوردن
(ن) قَمَحَ البَعِيرُ قُمُوحًا) سر
برداشت نزدیک حوض و باز ایستاد
از آب خوردن یا سر برآورد و بعد
از آب خوردن
(أَقْمَحُ أَغْلَلُ الأَسِيرِ) طوق
از جهت تنگی سر بندی را و روا
داشت وَأَقْمَحُ السَّنْبُلُ) دانه
گرفت خوشه و نیز اِقْمَاح
سر برداشتن و چشم فرو خوابانیدن
و بزرگ منشی نمودن یقال أَقْمَحَ
بِأَنْفِهِ ای تَشَمَّخَ
(تَقْمِيح) کمتر از حق کسی داده دفع
کردن او را یقال قَمَّحَ فُلَانًا
إِذَا دَفَعَهُ بِالقَلِيلِ عَنْ كَثِيرٍ
يَجِبُ لَهُ
(مُقْمِح) شتری کز باعث بیماری
یا سرما از آب خوردن باز ایستاده
باشد یقال بَعِيرٌ مُقْمِحٌ وَنَاقَةٌ
مُقْمِحٌ وَابِلٌ مُقَامِحَةٌ وَقِمَاحٌ
بالکسر علی غیر القیاس
(مُقَامَحَة) بر آب خوردن قهر آن
و آب ناخوردن آن از بیماری و
جز آن یقال قَامَحَتْ ابِلُ فُلَانٍ
إِذَا وَرَدَتِ المَاءَ وَلَمْ تَشْرَبْ
لِدَاءٍ أَوْ بَرْدٍ
(اِقْمَاح) سفوف کردن و پست
خشک خوردن و رسیدن گندم و
سخت شدن و خوردن دیدن
را
(تَقَمُّح) سر برآوردن شتر و باز
ایستادن از آب خوردن
(اِنْقِمَاح) سر برداشتن شتر و باز
ماندن از آب خوردن و یقال
شَرِبَ حَتَّى انْقَمَحَ أَيْ رَوِيَ الشَّرِبَ رِيًّا

ق م ح د

(قَمْحَدُوَة) تندی برآمده فوق
پس گردن و اعلای قذال پس
گوش یا آن پس سر است قَمَاحِد
جمع

ق م ح خ

(اِقْمَحَخَّ بِأَنْفِهِ اِقْمَاخًا) بزرگ
منشی نمود و نشست بر نشست
متکبران

ق م د

(قَمَدَ) بالفتح سر باز زدن و باز
ایستادن از کاری و بیکی یا بدی
پائیدن و الفعل من نصر
(قَمَد) محرکة دراری و سطبری
کردن مع در راری و الفعل من مع
(رَجُلٌ قَمِدٌ) کحتف مرد درشت
اندام یا سطبر
(قُمَاد) کغراب
(قُمَادِي) منسوبا قُمُدٌ) کصفور
مثله
(اِقْمَاد) سطبر کردن قَمَدَاء
کصحراء مؤنث
(قُمُدٌ) کعنق مرد سطبر گردن قوی
و ستوار خلقت قُمُدَّة با لتاء و
قُمُدَانِيَة منسوبا مؤنث و ذکر قُمُدٌ
نرهٔ سخت غلوظ و رجل قُمُدٌ)
و یکعنف مرد سخت اندام و توانا و
سطبر با درشت قُمُدَّان بزیادة
الالف والنون و قُمُدَّانِيّ
منسوب با مثله
(اِقْمَاد) گردن بلند کردن و بر
خیزانیدن کسے را و روان کردن
معنی را

ق م د ر

(قَمْدَر) کحمضر دراز قامت

ق م ر

(قُمْر) بالضم موضعی است بر
پشت بلاد زنگ و از آنجا آرند
ورق قماری که برگ درختی است
تنبلوی خوش مزه
(قُمْرَة) بالضم رنگی است مایل بسبزی
یا سپیدی با اندک تیرگی
قُمْرِيَّة) بالضم والیا مشدده مرغی
است از جنس فاخته قُمَارِي و
قُمْرِيّ بالضم جمع یا ماده قُمْرِيَّة
است و زرسانی خرد قیل قُمْرِي
منسوب الی طیر قُمْرِي و قُمْرِيّ جمع
قُمْرِيَّة مثل احمر و حمر و ما جمع
قُمْرِي مثل رومی و روم
قُمَّى محرکة ماه از شب سوم تا آخر

ماہ سُتی قَمَرُ الْبیاضِ قُمْرَۃٌ مصغر آن و قُمَیْرُ الْمُقَنَّعِ ماہ نشب وبنو قَمَرٍ حی است وغَبَّ الْقَمَرُ موضعی است میان نظار وشحر و بنو قُمَیْدٍ گزیر بطنی است (مَاءٌ قَمِرٌ) کثیف آب بسیار (قَمِیرَۃٌ) کمرۂ شب کہ در آن قمر باشد

قُمَارٌ) کامیر کبوتر با زندہ اَقْمَادٌ جمع دنام دختر عمرو زن مسروق بن اَجْدَعَ

(قِمَارٌ) کقطام جائی است عود قِمَارِی منسوب بوے

اَقْمَرُ) سپید یا سپیدی سبزی مائل یقال جَاءَ اَقْمَرُ سپید مائل بہ تیرگی وکذا اَنْقَرُ وَجْنَۃٌ اَقْمَرُ روی سپید چون ماہ

(قَمْرَاءُ) کصحراء ماہتاب وشب روشن باماہ و مرغی است

(اتان قَمْرَاءُ) خربادۂ سپید مائل بہ تیرگی مؤنث اَقْمَرُ

نَخْلَۃٌ مِقْمَارٌ) بالکسر خرما بن کہ خورۂ آن سپید باشد

(مَقْمُورٌ) بدی وشر

(ن) قَمْرٌ) غالب آمدن اورا در قمار و ربردن قمار

(ض) قَمْرٌ قَمْرًا) درباختن و غالب آمدن اورا در باختن

(س) قَمِرَ الْتِقَاءُ) برکندہ شد پوست بر بدن ان وشی یصیبہ من القمر الاحتراق وقَمِرَ الرَّجُلُ خیرہ شد چشم او از برف و آب شد درشت ماہ و قَمِرَتِ الْاِبِلُ سیراب شدند شتران و قَمِرَ الْکَلَأُ آبسیار شد گیاہ قَمِرَ الْمَاءُ وغیرہ کذلک

(مُقْمِرٌ) کمس شب باقسر مُقْمِرَۃٌ بالتاء مثلہ

اَقْمَرَ الْقَمَرُ اِقْمَارًا) بدر کشید رسیدگی آن چندانکہ سرما در آمد وتباہ کرد حلاوت آن را

اَقْمَرَتِ الْاِبِلُ) در گیاہ بسیار افتادند شتران و نیز اَقْمَارٌ) روشن شدن دبماہتاب درشدن خشم داشتن طلوع ماہ بر آمدن آغاز

(مُقَامِرٌ) گرو بازندہ

(مُقَامَرَۃٌ) گرو چیزی باختن و بر دکردن باہم گرو و قِمَارٌ بالکسر مثلہ

(تَقَمَّرَ) غالب آمدن در قمار و بکلاح در آوردن زن راو بماہتاب بیرون آمدن وجستن صید در شب و یقال تقمر الاسد اذا طلب الصید فی القمر و فی تقمر زن راو در شب قمر بخانۂ آوردن زن راو داخل شدن بر آن

(تَقَامَرُ) ہمہ یگر گرو چیزی باختن و بر دکردن باہم بکرد

ق م ر ز

(قُمَرِزٌ) کعلبط خرد گوش کوتاہ بالا قُمَرِزٌ کرلق مثلہ

ق م ر ص

(لَبَنٌ قُمَارِصٌ) کعلابط شیر دہان کز

(قُمْرُصٌ قَمْرَصَۃٌ) خورد بادام

ق م ز

(قَمَّزَ) بالفتح فراہم آوردن چیزی و گرفتن آن باطراف انگشتان و فعل من نصر و یقال الکلأ ھنا قَمَّزَ قَمْزًا ای منقطع غیر متراص

(قُمْزَۃٌ) بالضم یک شت از ریگ و جز آن بر ہم چسپیدہ و گلوندہ گیاہ کہ در آن داد باشد

(قَمْزٌ) محرکۃ ناکس فرومایہ بی خیر و رایگان از ہر چیزے

(اِقْمَازٌ) ذخیرہ کردن

ق م س

(قَمَسَ) بالفتح غوطہ خوردن در آب و الفعل من نصر و ضرب و غوطہ دادن کسی را لازم متعدی و چیزے شدن در غوطہ خوردن و اضطراب کردن بچہ در شکم

(قِمَاسٌ) بالکسر غوطہ

(قَمُوسٌ) کصبور چاہی کہ در آن از بسیاری آب دلو غوطہ خورد و در آب غایب گردد

(قَوْمَسٌ) بالفتح مہتر و امیر قوم و میانہ دریا و معظم آن

(قُومِسُ) بالضم و فتح المیم ناحیہ است بزرگ میان خراسان و بلاد جبل و اقلیمے است باندلس

(قُومِسَۃٌ) دہی است باصفہان

(قَامُوسٌ) کطاوس میانہ دریا و معظم آن و دریای بسیار آب دور تک از دریا

(قُومَسَانُ) دہی است بہمدان

(قَمَّاسٌ) کشداد غوطہ خور

(قُمَّسٌ) کسکر مرد شریف

(قَمَاوِسَۃٌ) لشکر کشان روم

(قَوَامِسُ) بلاہا

(قُمَیْسٌ) کسکین دریا قُمَایِسُ جمع

(اِقْمَاسٌ) غوطہ دادن در آب

(مُقَامَسَۃٌ) نہر دکردن باکسے بنواسے وفی المثل ھو یُقَامِسُ حَقًّا در حق فحشے گویند کہ باداناتر از خود و مناظرہ کند

اِنْقَمَسَ فِی الْبَحْرِ) فرو رفت در آب وَانْقَمَسَ النَّجْمُ) فرو شد ستارہ

ق م ش

(قَمَشَ) بالفتح فراہم آوردن چیزے از ہر جاے و الفعل من نصر

(قُمَاشٌ) کغراب متاع از ہر جنس و از ہر جاے درخت خار و ردی ہیچکارہ از ہر چیزے و مردم فرومایہ ناکس وما أَعْطَانِی اِلَّا قُمَاشًا ای اَرْذَالًا مَا وجد

(قَامِشَۃُ بن وَائِلَۃَ) جد است مرمجذب قشابہ را

(قَمِیشَۃٌ) کسفینہ نوعی از طعام کہ از شیر و دانہ منطل و مانند آن ترتیب دہند

تَقْمِیشٌ) فراہم آوردن چیزے از ہر جاے

تَقَمُّشٌ) خوردن چیزی را کہ یافتہ شود گو زبون و ہیچکارہ باشد

ق م ص

(قَمَصَ) محرکۃ گمس ریزہ کہ بر آب ایستادہ باشد یا پشہ ریزہ بر آب ایستادہ و چوزہ مرغ کہ ابھی بر آید

(قَمُوصٌ) کصبور ستور کہ صاحب

خود را بجنباند و شیر بیشه و مضطرب که بجای قرار گیرد و کوسے است بخیر و بر آن کوه است حصار ابو المحقیق بهودی

(قَمِیص) کامیر ستور که صاحب خود را بجنباند و حرکت دهد و پیراهن قدیم ثوب قُمُصان بالضم و قُمصانة جمع قُمُص ککتب مثل و اکیون الامر القطر و اما من القوص فلا و نیز قمیص پوستی که بچه در وی باشد در رحم و غلاف دل و فی الحدیث ان شاء الله تعالی سیقمصک قمیصا ای سیلبسک لباس الخلافة

(قمیصی) کرکے دوید گے سخت و نیک جنبش

(ض ن) قَمَصَ الفرس و غیرُه (قَمصًا) بالفتح و قِماصًا بالضم و الکسر بر جست اسپ و جز آن و برداشت هر دو دست را معًا و نهاد هر دو را معًا و قیل اذا صار ذلک عادة له فالقماص بالضم و قَمَصَ البحر بالسفینة) بر جهانید دریا کشتی را موج و بسیار جنبش داد و نیز قَمَّصَ لکتاب بیقرارے و برجهندگی و یضم و فی المثل ما بالعنبر من قماص و هو الحمار یضرب لضعیف لا حراک لمولی ذل بعد عز و نیز قَمَّصَ و قِماص درکشیده شدن پی اسپ

(تَقَمُّص) پیراهن پوشانیدن

(تَقَمَّص) پیراهن پوشیدن

ق م ط

(قِمْط) بالکسر رسن که بدان بند پی و پاے گوسپند کشتی را بندند

قِماط کتاب رسن که قوایم گوسپند بوے بندند و دست بند و پای بند کودک گهوارگی و وقعت علی قِماطِه (ای فطنت بُنودهُ حَوْلٌ قَمِیطٌ) سال تمام

(ن ض) قَمَطَهُ قَمْطًا) بالفتح بست هر دو دست و هر دو پای او را و نیز قَمَطَ پای گوسپند بستن جهت کشتن و دست و پای اسیر را یکجا بستن یقال قمطا لاسیر اذا جمع بین یدیه و رجلیه بحبل و نیز سقاد کردن مرغ ماده را و گائیدن

تَقْمِیط هر دو دست و پای بندی را یک جا کرده بستن

ق م ط ر

(قِمَطْر کسجل شتر قوی و فرک و مرد کوتاه بالا و کتاب و ان قِمَطْرًا مثلثه و بالتشدید شاذ و آنچه دریای مردم اندازند و خورشکر و نبات

قَماطِر جمع و کلبٌ قِمَطْرٌ الرِّجل سگ باپای بند از جهت کجی هر دو ساق

قِمَطْرلی کز بعری مرد کوتاه قامت

(قُماطر) کعلابط فسادی است که بشیر عارض شود اذا التحم

(یومٌ قُمَطْرِیرٌ) روز سخت

(قَمْطَرَ قَمْطَرَةً) فراهم آمد و گرد گردید و قَمْطَرَ الجادیة) گائیدن آن را و قَمْطَرَ القربة) بست سر مشک را به بند سر مشک و قَمْطَرَ اللبنَ) مهولا شتاه گردید شیر

(اقْمَطَرَّ الیومُ) سخت شد روز و اقْمَطَرَّت العقربُ گرد آورد خود را و تافت دم را و نیز اقْمَطَرَّ سخت ناخوش شدن

ق م ع

(فرسٌ قَمِعٌ) بالفتح اسپ که در یکی از دو زانوی آن درشتی و سطبری باشد و سری خورهای تنگ که بر سر آن گذاشته روعن یا جز آن

(قَمَع) کعنب مثله و آنچه ملصق باشد در اسفل خرما و خوره و مانند آن

(قُمْعَة) بالضم سر بند انبان و سر بند کاسه و گردیده و بهتر بن مال و بفتحتین و یحرک او خاص بجیاد الابل و برگزیدگی چیزی اسم است از قَمَّعَ

(قُمَّع) بالضم جمع

(قَمْعان) بالفتح دو گوشه خنور خرما

(قَمَع) محرکة غبار مانندی که در هوا بالا برآید و سر حلقوم و طرف آن یا طبق حلقوم که مجاری دم است تاشش و کش که در بن مژه و مد یا فسادی است که در گوشه چشم حادث شود و سرخی یا بر کشتگی رنگ گوشت گنج چشم و آماس آن و کبی بینائی چشم از روائی اشک و النفس من سمع قُمُوع کصبور

وَ اقْمَع بالفتح نعت است از ان و درشت و سطبر شدن سر پی پاشنه اسپ و نیز سطبرے یکے از دو زانوی اسپ و استخوان کی است برآمده در نای گلو

(قَمْعَة) محرکة تنگس ریزه که بر شتر و آهو نشیند در شدت گرما

مَقامِع جمع بر غیر قیاس مثل مشابه و مکارم جمع و سر دسر کوبان شتر

قَمْع بخلف ناجمع و قلة است بر مین و بلا لام لقب عمیر بن الیاس بن مضر

(بعیرٌ قَمِیعٌ) گلتف شتر بزرگ کوبان و سنامٌ قَمِیعٌ) کوبان بزرگ و طَرْفٌ قَمِیعٌ چشم آبله ریزه بر آورده و فرسٌ قَمِیعٌ اسپ

(ناقةٌ قَمِیعَةٌ) کهره شتر ماده آرزو مند نر

(قُمَیع) کصُرَد علتی است مانند تخمه

(قامِع) اسپ که یکی از دو زانوی آن درم کرده باشد

(اقْمَع) آنکه در بن مژه او آبله ریزه بر دمیده باشد قُمَّع بالضم جمع و قَرَنٌ اقْمَع) اسپ که یکی از دو زانوے آن درم کرده باشد قمعة مؤنث و آنکه استخوان نای گلوی او بزرگ باشد و بینی کج و استخوان لبی پاشنه کر بزرگ باشد

(قَبِیع) کامیر سر کوبان و زندی که بالاے مهرهٔ پشت است

قَمِیعَة) کسفینة تندی منیان دو گوش ستور و قَمائِع جمع و طرف دم و آن از اسپ جائی انقطاع

بن دُم است
(اَقْمَاعی) باشیخ نوعی از انگور سپید که در آخر رود و گرد و دراز آن گرد باشد
(مِقْمَعَة) بکسر میم عمود آهنی دکس که بدان پیل رانند و چوبی است که آن را بر سر مردم زنند
(مَقْمُوع) مقهور و مغلوب و شرمنده نیز آرند گزیده آن بر گرفته باشند و نشده زده ناگوارد
(ف) (قَمَعَهُ قَمْعًا) بالطبع معمود زد او را و چیره شد بروی و خوار و ذلیل گردانید و یراد قَمَعَ الْوَطْبَ سری نهاد بر سر مشک وقَمَعَ فُلَانًا برگردانید او را از خواسته او و رد سروی را و قَمَعَ فِی الشَّیْءِ در آمد در وی و قَمَعَ النَّبْتُ (النبات) رد کرد و سوخت سرما گیاه را و قَمَعَ مَا فِی السِّقَاءِ خورد آبی را که در مشک بود
قَمَعَ الشَّرَابُ فرو شد شراب در گلوی شنیدن و فرو بردن آن و قَمَعَ سَمْعَهُ (لِفُلَانٍ) خاموش شد بر او سخن او
(س) (قَمِعَ (قَصِیلُ قَمَعًا) محرکة کوبان کرد دراهم آمد پیه زکوبان او و (قَمِعَ الْآنَ وَاءَ) طوف کرد آن را و قَمِعَ عَیْنَهُ (بالثاء المثلثة) در چشم او
(قِمَاع) خوار و حقیر گردانیدن کسی را و آب در گلو فرو شدن بے گزیدن و فرو بردن آن و کوبان کردن شتر بچه و دراز کوبان شدن آن در آمدن و فرو آوردن و بلع کردن بقال طَلَعَ عَلَیَّ فَا قَمَعْتُهُ
(تَقْمِیع) سری بر گرفتن از عوزه و جزآن بقال قَمَّعَ الْبُسْرَةَ اِذَا انْقَلَعَ قِمْعُهَا
(قِمْتَاع) از مشک آب خوردن یا از سوراخ مشک آب خوردن بهمان
(مُتَقَمَّعُ الذَّائِلَة) مبنا للمفعول سرستور و پتغوز آن
(مُقَمَّع) برگزیده و بهترین چیزے گرفتن یقال تَقَمَّعَ الشَّیْءَ اِذَا اَخَذَ خیارَه و جنبانیدن خر سر را و راندن مگس را و تنها نشستن یا سرگشته گشتن
(اِنْقِماع) پنهان و خانه در آمدن و خوار و حقیر شدن

ق م ع ث
(قُمْعُوث) کزنبوره و دیوث و بے غیرت و حق زن خود

ق م ع د
(مُقْمَعِدّ) کشغل آنکه بادی بمید و کوش نام مرد فی زنی و او با تو نرمی نکند و مقاد و فرمان برنشود و آنکه اعلاے شکم او بزرگ باشد و پائین شکم زو لیده و فرو هشته

ق م ع ط
(قُمَعُوطَة) حصفورة کویک شهر ذوک
(قِمَعْطَاط) بزرگ و فربه شدن زیر شکم و لاغر و باریک گردیدن پائین آن شکم افتادن در شکم و در آمدن بعض آن در بعض

ق م ع ل
(قَمْعَلَة) مهتر گردیدن و برآمدن غلام یا درخت باغچه آن یقال قَمْعَلَ النَّبْتُ اِذَا خَرَجَتْ قِمْعِلَتُهُ
(قِمْعِل) کقنفذ کاسه بزرگ
(قُمْعُول) کعصفور مثلیا لوئی از رکابی و دیگ تنگ کردن و مرغکی کوتاه گردن و کوتاه نول و تلاق و بفتح عینه
(قُمْعُولَة) کزنبورة گره و شکن و لولد (قَمَاعِیل) جمع ویقال فی رأسِهِ قَمَاعِیل ای عجر و غلاف گیاه یا نخچه ناشگفته آن
(قِمْعَال) کقرطاس مهتر قوم و سردار شبانان
(قِمْعَالَة) بالتاء سرزده نیک بزرگ

ق م ل
(قَمَل) بالفتح پیش قَمْلَة یکے و چون پیش سر او در سوراخ باقدا کرده بلغ نماید جهت رفع تب رفع مجرب دانسته اند قَمَل. قُرَیْش) او نه صنوبر و قَمْلَة الرَّأْس) کرکے است
(اِمْرَأَة قَمْلَة) کسکرة زن کوتاه قامت
(قَمْلَی) انگبزی مرد پستک و بیقدر حقیر و بیابان باشش که در شهر بود و باش اختیار کند و موضعی است
(قَمْلَان) محرکة شهری بہ یمن
(قُمُولَة) بالضم شهری بصعید از آن است احمد بن محمد مصنف بحر المحیط فی شرح الوسیط
(قَمْوِلِیَا) بالفتح مقصورا نخنهای سنگ رخام سپید و رخشان
تَنْفَعُ من حرق النار خاصة بالماء والخَلّ
(مِقْمَل) کمنبر بے نیاز و توانگر سپس درویش و نیازمند شدن
(س) (قَمِلَ رَأْسُهُ قَمَلًا) محرکة بسیار سپش شد سر او و فی المثل لَحْمٌ قَمِلٌ یعنی بد و درد دست و سپش در
اَمْلَانُ العَرَبِ کانوا یَلْعَنُونَ الاسیر وَعَلَیْهِ الشَّعْرُ فَیَقْمَلُ ونیز قَمِلَ تجلبای سیاه مانند سپش برآمدن بر عضو و بسیار گردیدن قوم و فربه گشتن مرد سپس لاغرے و کلان شدن شکم
(قَمِلَ الرُّمْحُ) شگافته شدگیاه رمث و برگ آوردن گرفت و پیه شد برگ ریزه آن و کذا قَمِلَ العِرْقُ
(تَقَمُّل) اندکی فربهی کہ غشیین پیدا کرد و

ق م م
(قَمَّة) بالکسر تارسر و بالاے

هر چیزے و گرده مردم و پشه فربه و اندام و بالای مردم یقال فلانٌ حسن القِمّة والقَوَمِيّة

(قُمّة) بالضم قمه درخت شیر

(قَمِيم) کامیر تره خشک

(قَمامة) کثامه گرده مردم و خاک روبه قُمام جمع و نام رئے وهی نصرانيةٌ بنت دیصان القسیسی باسمها ورقاص بن قمامة شاعری است و ابو قمامة جبلة بن محمد محدث

(رجلٌ قَيْقَمٌ) بحیدر مرد فراخ گلو

(قِمقام) کزبرج غوره خشک

(قُمقُم) کهدهد سبو و کمکم کدوئے است معرب است و نای گلو

وفی المثل علی هذا دار القُمقُم ای الی هذا صار معنی الخبر یضرب للرجل اذا کان خبیرًا بالامر وکذلک قولهم علی یدی دار الحدیث قمقم)

بالفتح جمع

(قُمقُمة) کقنفذة کماسه

(قُمَيقِم مصغرًا آبی است

(قِمقام) بالفتح وبضم مهتر و کار ستر گ و دریا و عدد و بسیار یا معظم آن قُمقُمان بالضم مثله وکنه ریزه و نوعی از پشیش قُمقامة یکے

(سيدٌ قُماقِمٌ) کعلابط مهتر یا خیر و نیز قُماقِم عدد و بسیار یا معظم آن

(مِقَمّ) بالکسر مرد خورنده هر چه بر خوردن باشد

(مقمة) بالکسر جاروب لب ستور

(تَقَمَّهُ) دود له سرگشته شدن بقال خرج يتقمّه ای لا يدري اين يتوجّهُ

ق م ه د

(تَقَمهد) بحفر نکس فرومایه مراد بد اصل زشت رو

(قَمهد) بالضم مقیم و ثابت که از جای نرود

(اقمهدّ راسه) برداشت و در بهو او الحت خود را واقمهدّ بالمكان اقامت کرد و آنجا و هو شبه ارتعاد ايضا والفرخ اذا زق

ق م ه ز

قُمهزيّة) کهلبنیه زن بسیار پست بالا

باب القاف وفصل النون

ق ن ء

(احمر قانئ) سخت سرخ

(قِناء) کسماء آبے است

(مقناة) وبضم النون جای که آفتاب نرسد وقد يترك الهمزة

(ف) (قَنَأ قُنُوءًا) سخت سرخ شد و قَنَأ اللّبن) آمیخت شیر را باب وقَنَأ قَلْوًا) کشت اورا یا

بر انگیخت اورا بر تل و قَنَأ الجلد) در و باغ انداخته شد پوست و

قَنَأ لحيته) سیاه کرد ریش را یا خضاب کرد بحناء

(س) (قَنِئَ فلانٌ) بمرد

قَنِئَ الادِيمُ) تباه گردید پوست

(القِناء) بر تل برانگیختن کسے را نزد یک

(قمن) محرکه سزاوار یقال انت قَمِنٌ ان تفعل کذا ای خليقٌ جديرٌ لا يثنى ولا يجمع ولا يؤنث فان كسرت الميم او قلت قمِنٌ ثكيتَ و جمعتَ قِمَن کنکش مثله در روش و راه یقال جئت علی قمنه ای علی سننه

(رائحةٌ قَمِنةٌ) کفرحة بوی بد

(قمن) کعنب دبی است بمصر

(قَمِين) کامیر شتاب تیز زه گلخن خام و سزاوار و لایق

(قُمُوئية) بالفتح والتخفيف شهرے است با فریقیه

(قُمنانة) کنه لوزا و وهو اول ما يكون صغيرًا ثم يصير حُمنانة ثم قُراداً ثم حلمةً

(قَيْمُون) بالفتح قلعه است بفلسطین

(مَقمَنة) کمقعدة سزاوار یقال هذا لامرٍ مَقمَنةٌ لك اے مخلقةٌ وجدرة

(تَقَمَّن) موافقت حسن یقال تَقَمَّنتُ موافقتك ای توجيتها

(مُقمِئ) کمحسن ورهم کشیده تر خیده

ق م و

(مُقاماة) سازواری کردن یقال ما يقاميني الشيء ای ما يوافقني عن ابی عبید

ق م ه

(قَمَه) محرکه کمی خواهش طعام

(قامِه) شتر رونده در زمین سخت سرد و رهوار و رونده

قُمّة کریع جمع

وکشتن وتباه وفاسد گردانیدن پوست را وقادر وتواناگردانیدن کسے را

(تَقْنِیَۃ) سخت سرخ گردانیدن وریش را سیاه کردن یا بحنا خضاب کردن اثر التقنیۃ مثله فی الکل

(تَقَنُّؤ) بحنا رنگ کردن ریش را وسخت سرخ شدن

ق ن ع ل

(قِنْعِیل) کرسیخ گردن پیل و زن کوتاه قامت

ق ن ب

(قُنْب) بالضم غلاف نرهٔ اسپ وماننداں وتلاق زن وهادیان کلان وزه کمان وچنگال شیر

(قُنْبَۃ) دهی است بجس اندلس

(قُنْبَۃ) بضمتین دهی است بیمن

(قِنَّب) بکسر اول وفتح نون مشدد سه نوع است برّے وبستانی وهندی کہ کنب است قُنَّب بکسر مثله

(قِنَاب) بالکسر چنگال شیر وزه کمان وبرگ کرد درسر کشت چون بهار آوردن شروع کند وبضم

(قُنُبّ) کامیر ابره وجماعت مردم

(قُنَابَۃ) کثامة علمی است بمدینه والنسبة الی النون

(قَانِب) کصاحب گرگ یا بانگ

(قَنَبَ) کمنع وضرب قَنَبًا بالتحریک وقُنُوبًا) بالضم غلاف نرهٔ اسپ وماننداں وتلاق زن وهادیان کلان وزه کمان وچنگال شیر

(قُنْبَۃ) دهی است بجس اندلس

(قُنْبَۃ) بضمتین دهی است بیمن

(قِنَّب) بکسر اول وفتح نون مشدد سه نوع است برّے وبستانی وهندی کہ کنب است قُنَّب بکسر مثله

(قِنَاب) بالکسر چنگال شیر وزه کمان وبرگ کرد درسر کشت چون بهار آوردن شروع کند وبضم

(قُنُبّ) کامیر ابره وجماعت مردم

(قُنَابَۃ) کثامة علمی است بمدینه والنسبة الی النون

(قَانِب) کصاحب گرگ یا بانگ

(قَنَبَ) کمنع وضرب قَنَبًا بالتحریک وقُنُوبًا) بالضم غنچهاے نبات و طلعهاے شگوفه

(قُنَّابَۃ) کرمانه برگ کشت بارگ کہ درآن خوشه فراهم آید

(قُنَّب) کمهر چنگال شیر وتوشه دان صیاد وتوبرهٔ او کہ صید ورے اندازد وگله اسپان ازسی تا چهل عدد یا مقدار سه صد

(قُنَّاب) کمحراب چنگال شتر

(مَقَانِب) گرگهاے بسیار شکار

(ن) قَنَبَ در آمد در قُنَّابَۃ وقَنَبَ الْعُشْبُ) خشناده کرد انگور را وبرید آنچه موذی بار آن بود

وقَنَبَ الزَّهْرُ) برآمد شگوفه

وقَنَبَتِ الشَّمْسُ قُنُوبًا) فرو شد آفتاب

(اِقْنَاب) بچهل رسیدن اسپان و صاحب مقنب شدن قوم ونیز نهان شدن ازبیم غریم یا ازترس سلطان

(تَقْنِیب) بابرگ شدن کشت و تاچهل رسیدن اسپان صاحب گله مقنب شدن قوم

(تَقَنُّب) بچهل رسیدن اسپان ومقنب شدن

ق ن ب ر

(قَنْبَر) کجعفر مولای علی بن ابی طالب کرم الله وجهه وبسوی ے منسوب اند عباس بن احمد قنبرے واحمد بن بشر قنبری کہ محدثان اند وابوالشعثاء قَنْبَر از ابن عباس روایت میکند ذکره ابن حبان من الثقات

(ابراهیم بن علی بن قُنْبُر بغدادی) کمقعدد وابوالفتح محمد بن احمد بن قنبر برزاز محدثان اند

(قُنْبُرَۃ) بالضم پرایدراست کہ برسر پاکیان وجز آن باشد

(دَجَاجَۃٌ قُنْبُرَانِیَّۃٌ) یعنی پاکیان کلغی دار

(اسبویه عمرو بن عثمان بن قُنْبُر) کخنجر از ائمهٔ نحاة است ومذکر راست ورق ر

(قِنْبِیر) کزنبیل گیاهی است قنبیر مصغر امثله

(قَنَابِری) بالضم وکسر الها مقصورا نوعی از تمره

ق ن ب س

(قَنْبَس) بالفتح از اعلام زنان است

ق ن ب ض

(قُنْبُض) کقفذ مار

(قُنْبُضَۃ) زن زشت روی یا زن کوتاه قامت

ق ن ب ط

(قَنْبِیط) بالضم وفتح النون المشدده سطبر ودرشت ترین انواع کلم است

مُخَبَّرٌ مُغْبَطٌ وَمُحْتَمِلَۃٌ بِذُرْوَۃِ الْاَجْبَلِ

(محمد بن حسین قَنْبِیطی) محدث است

ق ن ب ع

(قَنْبَعَۃ) درخانه نهان شدن و ازخشم برا ماسیدن

(قُنْبُع) کقفذ آوند گندم وگوهے است بدیار غنی ومردپست قامت

(قُنْبُعَۃ) سوئت ولتیاره است ودوتوم مانند کلاه ورازکہ کودکان پوشند وسر الکندی خرد زنان رایاجامه است شبیه آن

(رجل مُقَنْبَعُ الرَّأْسِ) بکسر الیاء مرد دراز سر کہ کوکلاه دراز

ق ن ب ل

(قَنْبَل) کجعفر گروه مردم وگله اسپ ازسی تاچهل یا عام است

(قَنْبَلَۃ) مثله وبها قَنَابِل جمع

(قَنْبَلَۃ) ماگرده شدن اعضاء نهانی واتش زدن بدرخت قنبل

(قُنْبُل) کقنفذ مرده رشت وکودک سکروح کرم سرو درختی است و لقب محمد بن عبد الرحمن قاری

(قُنْبُلَۃ) بالتار دامیست جهت شکار نهس کہ ابوبراقش است

(قَدْ رَقْنَبُلَانِی) بالضم دیگ کہ طعام گروهی راکفایت کند

(قَنَابِل) کعلابط خری است و مرد درشت

(قُنْبِیل) کزنبیل تخم نباتی است ریگی زرد کہ سرخی براو غالب باشد وگویند تخم سرخس است قابض است وقائل اقسام کرم معده وامعاء براورده آن وجهت کرد خارش وضیرینه نافع

ق ن ث

(قُنُوث) بالضم فرمانبرداری کردن منه قوله تعالی القانتین والقانتات وخاموش بودن وبازماندن ازسخن وایستادن در نماز ودعا منه الحدیث افضل الصلوٰة طول القنوت ومنه قُنُوت الوتر

(قَنَانَۃ) کسحابة کم خوراگے

(امرأة قَنِیثَۃٌ) کامیر زن گم خوراک

وسقاءٌ قَنِيْتٌ) مشک بسیار آب گیر وروان کننده

(اِقْنَاء) وعاکردن بر دشمن و در استادن در نماز و پیوسته حج کردن و دیر جنگ کردن باکفار و فرو تنی نمودن از برای خدا

ق ن ث ر

(قَنْثَرٌ) کجعفر کوتاه بالا

ق ن ث ر

(قَنْثَرٌ) کجعفر باش، المشاشة لیست قامت

ق ن ث ع

(رجلٌ مقنَثِعُ اللِّحْيَةِ) بکسر المثلثة مرد بزرگ و پراگنده ریش

ق ن ث ل

(قَنْثَلَة) برانگیختن خاک را بپای در رفتار

ق ن ج

(قَنُوج) کشور شهرے است

فتح محمود بن سبکتگین

ق ن ج ر

(قُنْجُور) کز نبور مرد کوچک سر سست خرد

ق ن ج ل

(قُنْجُل) کقنفذ بنده و مملوک

ق ن ح

(قَنَاحَة) کرمانة نوعی از کلید کج و دراز

(ف) (قَنَحَهُ قَنْحًا) بالفتح ثمانید آزا پیچو گان و قَنَحَ (الشَّارِبُ) سیراب گردید و سر بر داشت و ناخوش داشت نوشیدن را و فتح الباب) چوبی تراشید برائے در و برداشت در را باں چوب (اَقْنَحَ الْبَابَ اِقْنَاحًا) برداشت در را بر چوب تراشیده

(تَقْنِيح) کلید راست کردن بر در

(تَقَنُّح) داگذاشتن آب را بعد سیرابی و سر بر داشتن از ان یا کم از سیرابی خوردن

ق ن ح ل

(قُنْحُل) کقنفذ بنده یا بنده بد

ق ن خ ر

(قَنْخَر) کجرد حل کوتاہ سوراخ بینی کشادہ و دہن در شت آواز سخت و قوی سر و سنگ مانندی است نرم کہ از سر کوہ بر کندہ گردد و بزرگ و کلان جثہ فَنَاخِرُ) کعلابط مثلہ

(قِنْخِيرَة) کز نبیلہ سنگ بزرگ

(قُنْخُورَة) بالضم مثلہ

ق ن د

(قَنَد) بالفتح کندکہ شکر باشد

(قَنْدَة) بالتاء مثلہ معرب است

(وسَمَرْقَنْد) شہری در ماوراء النہر معرب سمرکند و محمد بن سعید بن قند محدث است و نیز

(قَنْدَةُ الرِّقَاع) نوعی از خرما

(قَنْد بالضم غایہ وابو القَنْدَيْن) کنیت اصمعی است کُنِّيَ بِهِ لِعِظَمِ قُنْدُيْهِ)

(قَنَادُ) کسحاب معرفۃ موضعی است شرقی واسط

(قِنْدِيد) کقندیل کندو اسپرک ومی انگوری یا شیرۂ انگور کہ دران ہر کونہ بوے افزار امداد ندہ و پیزند وصل نمایند وعنبر و کافور مشک وخوشبوی است کہ زعفران ترکیب دہند وحال مرد نیک باشد یا بد

(قَنَادِيد) کزبرج مثلہ

(قَنَادِيد) کقنادیل روش دراہ

(يُقَال جَاءَ بِالْأَمْرِ عَلَى قَنَادِيدِهِ اى وَجْهِهِ)

(قِنْدَاوٌ) مرد سبک مذکور است

ورق دع

(سَوِيقٌ مَقْنُودٌ) کمفعول است قند آمیختہ (سَوِيقٌ مُقَنَّدٌ) کمعظم است قند آمیختہ

(سَوِيقٌ مُقَنْدَى) کمسر بد است قند آمیختہ

ق ن د س

(قَنْدَس قَنْدَسَة) بازگشت از گناہ سپس معصیت و قَنْدَسَ فی الْأَرْض) بر سر خود رفت در جہان و سیر کرد

ق ن د ع *

(قُنْدُع) کقنفذ مرد دیوث

ق ن د ع ل

(قُنْدَعُل) کجرد حل کول

ق ن د ف ر

(قَنْدَفِير) کز نبیل کندہ پیر معرب آنست

ق ن د ف ل

(قَنْدَفِيل) کز نبیل سطبر دزدک یا شتر مادۂ کلان سر معرب کندہ فیل کَأَنَّهُ تَشْبِيهٌ بِالْفِيل)

ق ن د ل

(قَنْدَل) کجندل ستور بزرگ سر و دراز یا دراز سر قُنْدُل) کعلبط وقُنْدُوِيل کز نبیل مثلہ

(قُنْدَلِي) بالیاء الشدیدة درختے است

(قِنْدِيل) بالکسر قندیل

(قَنْدُول) بالفتح وضم الدال درختے است در شام بقدر سے در شیشعان است شکوفہ او را رد غیے است غریب الافعال

(قُنْدُل الْبَعِيرُ) کلان سر گردید شتر و قَنْدَلَ فِي مَشْيَتِهِ نرم و سست رفت

ق ن ذ غ

(قُنْذُغ) کقنفذ مرد دیوث

(قُنْذُغَة) بالتا موی گرد اگرد سر

(قُنَاذِغ) جمع و نیز ہا ہا و سخن زشت و وحش

ق ن ر

(قَنُور) بالتحریک مشددة الواو کلان سر و سر کش و دشوار خوی و سخت و در شت او ہر چیزے

(وبَعِيرٌ قَنُورٌ) شتر سر کش

(قَنُّور) کتنور نمک نارسیدہ بیاوید کہ نمک آن در غایت خوبے و تیزی وجودت باشد

(قِنْوَر) کسنور بندہ و مملوک دراز یا دراز سر

(عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ أَحْمَد) (قَنَارِي) کشدادی محدث است

(مُقَنَّر) کمحدث دزدک فربہ زشت ہیات و آنکہ دستار ناراست و پراگندہ از سر بر سر بستہ باشد یا آنکہ نیکو بستن نداند مُقَنُور

مبنیا للفاعل کمدحرج مثلہ فیہما

ق ن ز

(قِنْز) بالکسر خرچنگ کوچک (اِقْنِیز) بالکسر شلغم و مرد پاک از آلایش و دنس و بضمهم

(قَنَّاز) محرکة سفالین و شکار

(قَانِز) کصاحب صیاد

(قَنَّاز) کشداد شکاری

(اِقْنَاز) از خم آب خوردن

(مُتَقَنِّز) صیاد و صید جوینده

(تَقَنُّز) صید جستن

ق ن ز ع

(قُنْزُعَة) بضم قاف و زا و بفتح هر دو و بکسر هر دو کجندزه و قنفذة موی گرد اگرد سر (قَنَازِع و قُنْزُعَات) جمع و توک موی که بر سر کودکان گذارند یا موهای بلند برآمده و دراز و پارهٔ از زمین بی نبات و باقی مانده بر دبن دم و پر کردن خروس و نیز (قُنْزُعَة) سنگ ریزه که از گردگان بزرگ باشد و توک موی که زنان بر سر بقدر انامل پیچیده دارند هندسی جورهٔ است و بلا قنازع جمع و بقیه از گیاه نصفه از کوبان شتر و اما نهی النبی صلی الله علیه وسلم عن القزع وهو ان یوخذ الشعر ویترک منه مواضع و نیز قزع کنفذ کوهی میان مکه و سرین بسیار

(قَنْزَعَة) بالفتح گردن و مرغ بعد جنگ کردن یقال قَنْزَعَ الدیک اذا اقبل الدیکان فهرب احدهما

ق ن س

(قَنَس) و یکسر اصل بزرگی

(قِنْس) بالکسر اعلای سر قنوس بالضم جمع

(قَنَس) محرکة تی اندک و راسن که گیاهی است خوشبو نافع جمیع آلام و دردها و ده مالیخولیا و دره پشت و درد مفاصل و مصفی خون و رنگ و مفرح و ملین و مقوی دل و مقوی معده و لعوق آن با انگبین بغایت نافع است جهت سرفه و دمه و دافع خشم و دور دارنده از آفات

(قانسه الطیر) رودهٔ والدرون مرغ

(قَوْنَس) کجوهر اعلای سر و زیر خود آهنی یا آهن سر خود و تندی میان دو گوش اسپ و میانه راه قونوس بالفتح و ضم النون مثله فی الثلثة الاخیرة

(قَیْنَس) کحیدر گاو نر

(اِقْنَاس) نسبت کردن خود را بسوی نژاد شریف با وجود خسات

ق ن س ر

(قَنْسَر) کجعفر پیر کلان سال یا دیرینه

(قَنْسَرَة) پیر گردانیدن یقال قَنْسَرَتْهُ السِّنُّ والقَدامُ

(قِنْسِر) کجودل پیر سالخورده یا دیرینه (قِنْسِیری) بهای مشدد مثله قال الطرب وانت قِنْسِرِیُّ والدهر یا لانسان دَوَارِیُّ

(قِنَّسْرِین) شهر ستانی بشام و آنرا قِنَّسْرِین نیز گویند و تکسر نونها قِنَّسْرِی و قِنَّسْرِینی منسوب

بوے

(قَنَاسِی) کعلابط درشت

(قُنَاسِر بن) موضعی است بشام

(تقنسر) پیر شدن و ترنجیدن و خشک گردیدن

ق ن س ط

(قُنْسُطِیط) بالضم و فتح السین درختی است

ق ن ش

(تَقَنُّش) نفقه بر عیال کم کردن ویقال لم یقنش مجهولا ای لم یقتر ولم ینقص

ق ن ش ر

(قَنْشُورَة) کمر لوبزن که حیض نیارد و لیس تصحیف قَشْوَر

ق ن ص

(قِنْص) بالکسر بن و نژاد و چیزے

(قَنَص) محرکة شکا و نیز

قَنَص وقُنَاصة) کثامة دو پسر معد بن عدنان و بنو قنص گروهی از عرب

(قَنِیص) کامیر شکاری و شکار

(قَانِص) شکاری

(قَانِصَة) رودهٔ والدرون مرغ

(قَوَانِص) جمع ومنه الحدیث فتخرج النار علیهم قوانص خطمهم قطعا خطف الجارحة الصید

و نیز قوانص) ستون خرد که بر آن سقف و مانند آن گذارند

(قَنَّاص) کشداد صیاد

(قُنَیْصة) مصغر اد هی است به دمشق

(ض) (قَنَصَ قَنْصًا) بالفتح شکار کرد

(اِقْتِنَاص) شکار کردن

(تَقَنُّص) شکار جستن و شکار کردن

ق ن ص ر

(قُنَاصِر) کعلابط درشت و سخت

وقُنَاصِرِین بکسر الراء موضعی است بشام

ق ن ص ع ر

(قَنْصَعَرَّ) کج دل کوتاه کردن و کوتاه پشت و گردانیدم

ق ن ص ف

(قِنْصِف) کزبرج پنبه برده

ق ن ص ل

(قُنْصُل) کقنفذ کوتاه بالا

ق ن ط

(قَنَط) بالفتح زده کودک باد و اشتن والفعل من نصر

(قَنِط) کتعب نومید

(قَنُوط) بالضم نومید شدن والفعل من نصر و ضرب و کرم و سمع قَنَطًا وقُنُوطًا وقَنَاطَة وفتح وحسب وهو آتی علی الجمع بین اللغتین

(تَقْنِیط) نومید گردانیدن

ق ن ط ث

(قَنْطَثَة) از ترس دویدن

ق ن ط ر

(قَنْطَرَة) کدرجه پل بزرگ و هر بنای بلند و قَنْطَرَةُ امّ بَنَات دهی است بخوزستان و قَنْطَرَةُ البَرْدان محله است ببغداد از آن علی بن داود تمیمی قَنْطَرِی و قَنْطَرَةُ خُرَّزَاد اُمّ اردشیر پلی است بسمرقند میان

أنبوج ورباط بدرازی هزار گز و به بلندی صد و پنجاه گز و اکثر آن ادار زیر و آهن برآورده از عجایب دنیا و غرائب مصنوعات است

وقَنْطَرَةُ السَّيْف) موضعی است باندلس ازان است محمد بن احمد بن مسعود مالکی قنطری وقَنْطَرَةُ بنی زریق وقَنْطَرَةُ الشَّوْك وقَنْطَرَةُ المُعَيْدِي هر سه پل است در بغداد و راس القَنْطَرَة دهی بسمرقند ازان است جعفر بن صادق بن جنید قَنْطَرِی و محله است بنیشاپور ازان محلاست حسن بن محمد بن سنان قَنْطَرِی و نیز (قَنْطَرَة) بشهر و ده جای گرفتن و ترک بادیه کردن و مالک مال بقطار شدن و گائیدن و دیر ماندن و بجائی پیوسته اقامت کردن یقال قَنْطَرَ عَلَيْنَا اى طَوَّلَ و اَقَامَ لا يَبْرَح

(قِنْطِر) کربرج سخت و دلا قِنْطِير) کقندیل مثله و مرغی است مایل بسیاهی که بانگ کند و دبسی نیز خوانند آنرا

(قِنْطَار) کقرطاس تازگی عود بخور و مقدار چهل اوقیه از زر یا هزار اوقیه ازان یا دو صد دینار یا هزار و دو صد و قیه یا هفتاد هزار دینار یا ریا هشتاد هزار درم یا یک صد رطل از زر یا از سیم یا هزار دینار یا یک پوست گاو پر از زر یا از سیم

(قَنَاطِير) جمع

(قَنَاطِر) بالفتح موضعی قریب کوفه

خُذَيْفَة بن يمان رضی الله تعالے عنه در آن فرود آمده پس منسوب گشت بسوی آن وضع و موضعی بسواد بعداد بنا کرده نعمان بن منذر و موضعی است یا محله با صفهان ازان است احمد بن عبد الله بن اسحق قناطری و شهرے است باندلس ازان است احمد بن سعید بن علی

بنو قَنْطُورَا) بالفتح والمد ترکان یا جثیان یا قَنْطُورَاء کنیزک است مر ابراهیم علیه السلام را و ترکان از نسل آن است

(مُقَنْطَر) کمسرد مکمل منه القناطير المقنطرة

ق ن ط ر س

(قَنْطَرِيس) کنهجبيل قد تقدم فی ق ط ر س

ق ن ط ع ر

(قِنْطَعْر) کجردبل داردی است و آن چوبی است متخلل الجسم شبیه بترمس چون از پوست برکنده گردد مقوی معده مفتح سده

ق ن ع

(قَنْعَة) بالفتح میل شتر بسوے خوابگاه و بسوی چراگاه شیرین) گیاه از شوره گیاه اسم مصدر است

(قِنْع) بالکسر سلاح و ساز اقناع جمع

قِنْعَان) بالکسر جمع الجمع و اصل آن قِنْعَان است بیامه و طبق از برگ خرما و بضم و کرنای دوتوی ولیس بتصحیف قُنْع ولا قُنْع بل ثلث لغات

(قِنْعَة) بالکسر جای سوار میان پوشه و رم خاک قِنْع) مجذف تاجمع

(قُنْعَة) بالضم سوال وحاجت منه اعوذ بالله من نكد المسألة القُنْعَة

(قَنَع) محرکة ریگ تنگ یا جاے سوار از پا بمین ریگ تا کرانهٔ آن و آن جاے را لبب نیز خوانند و آبی است میان تغلبیه و کوه رنج

(قَنَعَةُ الجَبَل) محرکة سر کوه وکذا قَنَعَةُ السنام

(قَنِع) ککتف خرسند و خوشنود به بهره و بخش خود

(قَنِيع) کامیر خوار مندی نماینده در سوال و خرسند و بسند کار بهره مقسوم

(قُنَيْع) کزبیر آبیست میان بنی جعفر و بنی ابی بکر بن کلاب

(قُنَيْعَة) کجهینه حوضی است میان تغلبیه و خرمیه

(قَنَاعَة) کسحابه خرسندی و بسند کاری بدانچه بهره باشد و من دعائهم نسأل الله القناعة و اعوذ به من القُنُوع

(قَنَاع) ممنوعة گوشپند اسم است از اماننده خمار

(قِنَاع) ککتاب پرده و پوشش که بر بالای مقنعه پوشند و طبق از برگ خرما و پرده دل و سلاح و ساز

(قُنُع) ککتب جمع

(قُنُوع) کصبور خرسند بسند کار به بهرهٔ خود و نشیب پستی مؤنث آید و جای بلند و بلندی از اضداد است

(قَانِع) خواری نماینده در سوال و خرسند به بهرهٔ خود و از اضداد است و للمعنی الاخیر الشهرة و از جهائے روندهٔ

(جمل أَقْنَع) شتری که در سر آن بلندی و در کرانه کردن وے پستی باشد

(قِنْعَان) بالکسر سوار میان دو پشته

(شاهِدٌ قِنْعَان) کعثمان بمعنے شاهد مقنع است مذکر و مؤنث واحد و جمع در وے یکسان است

(شاهِدٌ مُقْنِع) کمقعد گواه عادل و بسنده که بس است ذات او یا شهادت او یا حکم او

(مِقْنَع) کمنبر بر سر افگندنے زنان

(مِقْنَعَة) بالتاء مثله

(ف) قَنَعَتِ الإبلُ قُنُوعًا) بالضم مائل گردید بسوی خواب یا گاه پیش آمد اهل خود را و از چراگاه ترش گیاه بسوی گیاه شیرین برآمد و به بلندی برآمد قَنَعَ الأَدْوَة قَنْعًا) بالفتح سر نگون کرد آب دست دان را

قَنَعَتِ الشاةُ بلند شد پستانش و نیست نقصوب در آن و نیز قَنُوع خواستن و خوار مندی دنیا نمودن در سوال و خرسند بودن بدانچه قسمت باشد از لغات اضداد است

منه المثل خير الغنى القنوع وشر الفقر الخضوع

(س) قَنَعَ قَنَعًا) محرکة وقَنَاعَةً الکرامة وقَنَعًا) بالضم خرسند گردید بقسمت خود وقَنِعَتِ الإبلُ میل کردند شتران بسوے چراگاه

(مُقْنِعَة) در قول راعی رَحِلُ الحُدَاةِ مَكَانَ فِي حَيْزُومِهِ قَصَبًا وَمُقْنِعَةَ الحَنِينِ عَجُولًا

روایت بفتح نون است و مراد ازان نامی است زیرا کہ نامی نواز وقنبکہ می نوازد آنرا بلند میکند بر سر خود را و بکسر آن و مراد ازان ناقہ است کہ بلند میکند آواز خود را بخلاف مضاف ای صوت مقنعۃ

(قُمْقُنَع) المکرم دہان کہ دندان آن مائل بدرون باشد

(اَقْنَعَ) راسَہٗ اِقْنَاعًا برداشت سر را یا بجانبی التفات نکرد و نگاہ را مقابل داشت و نیز اِقْنَاع بزمین ہموار میان دو پشتہ شدن و سر در و اکردن و منہ قولہ تعالٰی مُهْطِعِيْنَ مُقْنِعِيْ رُءُوْسِهِمْ و دست بر دشمن برد و عاد گردن و را کردن شتر بوقت تاب خورد و گردانیدن ستور را سوی چراگاہ و خوشنود گردانیدن و نیاز مند و محتاج ساختن (از لغات اضداد است و بلند شدن پستان گوسپند با عدم نصوب در آن

(رَجُلٌ مُقْنِعٌ) معظم مرد و خود بر سر نہادہ

(قَنَّعَہٗ تَقْنِيْعًا) راضی ساخت او را

(وَقَنَّعَ الْمَرْأَۃَ) پوشانید و اقناع

(وَقَنَّعَہٗ رَأْسَہٗ بِالسَّوْطِ) نیک زد تا دیدہ بر سر او

(وَقَنَّعَ الدِّيْكُ) در و اگردخروس پرہای کردن را وقت نشاندن و جنگ

(تَقَنَّعَتِ الْمَرْأَۃُ) پوشید زن قناع را

(وَتَقَنَّعَ فُلَانٌ) پوشید خود را بچادر

(اِسْتِقْنَاع) بلند گردیدن پستان گوسپند

ق ن ع ب

(قَنْعَب) کسبطر نیک خواہندہ از مند

ق ن ع ت

(قِنْعَات) بالکسر مرد بسیار تکبر مے

ق ن ع ث

(قِنْعَاث) بکسر مرد بسیار موے بر روے و تن

ق ن ع د ل

(قَنْعَدَل) کسفرجل احمق کول

ق ن ع ر

(قِنْعَار) کسنجار بزرگ کوہی کلان فربہ

ق ن ع س

(قِنْعَاس) بالکسر شتر بزرگ و شگرف و مرد توانا و قوی قَنَاعِيْس. جمع

(قُنَاعِس) کعلابط مرد شگرف بزرگ خلقت کلان جثہ قَنَاعِس بالفتح جمع

(قَنْعَسَۃ) سختی و کوتاہی کردن و سخت کوتاہ گردن شدن

ق ن غ ر

(قَنْغَر) کجعفر درختی است کہ چوب آن از چوب کسبر غلیظ و درشت تر باشد و شتران را بحرص تمام خورد

ق ن ف

(قَنَف) محرکۃ سپیدی کہ بر نرۂ خر ما باشد

(قُنَاف) کغراب مرد بزرگ بینی کلان ریش دراز قامت درشت سر نرۂ بزرگ

(قِنَاف) ککتاب شتر فی الکل

(قَبِيْصَۃ بن هُلْب بن قُنَافَۃ طَائِيٌّ) بالضم و پدرش محدثان اند

(قُنَانِيٌّ) بالضم سر نرۂ کلان

(اَقْنَفَ) اسپ سپید کردن و مرد خرد گوش و مرد سطبر بینی

(قَنْفَاء) زن خرد گوش و گوش بزرگ کہ درشت و بر صفت نعل با لخت و نرم باشد و گوش مردم کہ میل و کجی نداشتہ باشد و سر نرۂ بزرگ و ازان است قول دختر ہمام بن مرۃ کہ حال خود را چید رظاہر ے کند و اشتیاق مردمی شنواند اَهَامُ بن مُرَّۃَ اَنْقَى لِفِّي قُفَاءَ مُشْرِفَۃِ الْقَذَالِ

(قَنِيْف) کامیر گردہ مردم و مردکم خوار و کم موی سر و ابر یا ابر بسیار باران و پارہ از شب

(قِنَّف) کشف کل سیل آورد کہ خشک و شگافتہ شدہ باشد

(س) (قَنِفَ الْقَاعُ قَنَفًا) محرکۃ کفتہ گردید کل آن و شگافتہ شد و نیز

(قَنَف محرکۃ) خردی گوش و درشتی و دو سیدگی آن بسر سطبری بینی

(اَقْنَفَ اُذُنُہٗ) فرو ہشتہ و سست شد گوش او و اَقْنَف) صاحب لشکر بسیار گردید و مجتمع و فراہم آمد اے و تد بیار و و درست شد کار ے

(جَحْفَۃٌ مُقَنَّفَۃٌ) المعظمۃ سپر فراخ و وسیع

(تَقْنِيْف) بریدن و پارہ پارہ کردن یقال قَنَّفَہٗ بِالسَّيْفِ اِذَا قَطَعَہٗ

(اِسْتِقْنَاف) درست آمدن رای و تدبیر

ق ن ف ج

(قِنْفِج) بالکسر مادہ خرپہنا فربہ

ق ن ف خ

(قَنْفَخ) بالفتح گیاہی است و بلای سخت و بکسر

ق ن ف د

(قَنْفَد) قنفذ است و زنا و مغنے

ق ن ف ذ

(قُنْفُذ) بالضم و ضم الفاء و فتحہا خار پشت (قُنْفُذَۃ) مونث قَنَافِذ جمع و موش و جای خود پس و گوش شتر و ریگ تودہ فراہم آمدہ بلند و درخشکہ در وسط ریگ رستہ باشد و جالیکہ در وے گیاہ انبوہ و درہم رسیدہ

(وَقُنْفُذُ الدَّرَجِ) نام موضعے بدان جہت کہ گیاہ بسیار دارد

(وَقُنْفُذُ لَيْل) مرد بخل چین و نیز

(قَافِذ) کوہہائے خرد است یا ریگ تودہا یا انتہای تنگ است بر راہ

(قُنْفُذَۃ) انحطار پشت مادہ و آبے است مر بنی نمیر را

(تَقَنْفُذ) بچوب و دستی زدن کسی یقال تَقَنْفَذَہٗ بِالْعَصَا اَیْ ضَرَبَہٗ کَمَا یُضْرَبُ الْمُتَقَنْفِذُ

ق ن ف ر

(قَنْفَر) کجندل مرہ

(قِنْفِيْر) بالکسر کوتاہ بالا قَنَافِر کعلابط مثلہ

(قُنْفُور) کزبور سوراخ کون

ق ن ف ش

(قَنْفَرش) کجرش گندہ پیر کلان سال و سر نرہ سطبر و دو تک

ق ن ف ش

(قِنْفِشَۃ) بالکسر جانوری است از حشرات الارض و تر بجیدہ و در کشیدہ پوست

(مُنْقَفِشَۃ) تقدیم (ن) مثلہ

(قَنْفَشَۃ) بالفتح تر بجیدہ و در کشیدہ پوست شدن و زود فراہم آوردن چیزے را

(قُنَافِش) کعلابط مرد کلان و دو تک ریش کہ پوست بینی او رفتہ باشد لاجل مُقَنْفِشٌ فی اللباس)

بنیا للفاعل مرد درشت بسیار ست در لباس پوشیدن

ق ن ف ل

(قُنْفُلَة) کہ ہر چہ رفتار گران (قُنْفُل) کقفذ بزشگرف

ق ن ق ع

(قُنْقُع) کقفذ کوتاہ بالا نرومایہ و موش (قِنْقِع) کزبرج مثلہ (قُنْقُعَة) با ثاء سہ بن وخار پشت مادہ

(قِنْقَاع) بفتح القاف وتثلیث النون گروہی از یہود کہ در مدینہ بودند

ق ن ق ل

(قُنْقُل) کجعفر پیادہ بزرگ ومرد گران وملی وگران پاسپر و نام تاج کسری

ق ن م

(قُنْمَة) محرکۃ بوی بد روغن و جربش وزیت ومانند آن (بہ قِنْمَة من الزیت) کفرحۃ دستش از زیت بوی گرفتہ (قَانِم) چہار مغز تباہ

(اُقْنُوم) کعصفور اصل ہر چیزے (اَقَانِیم) جمع لغت رومیہ

(س) (قَنِم سقط) قَنَمًا محرکۃ بوی گرفت وقَنِم الجَوْز تباہ گردید وقَنِم العَرْش اثر ی رسید اسپ را پس چہ کمین وگرد او بود گرد بدانشستن غبار بر آن قَنِمَتِ الإِبِل وغیرھا کذلک

ق ن ن

(قَنَّ) بالفتح طلب کردن اخبار برفتن در پے آن وبنگاہ جستن گم شدہ را وبچوب دستی زدن والفعل من نصر

(قِنّ) بالکسر بندہ کہ از پدر و مادر بندہ زادہ باشد واحد وتثنیہ و جمع مؤنث ومذکر در وی یکسان است یا اَقَنّ وأَقِنّة) جمع یا قِنّ حالص در عبودیت وہین القنونۃ یا الکنز وتو متولد شدہ نتواند کہ خود را از تو وا رہاند

(قِنَّة) بالکسر یک تاہ از تاہہاے رسن یا بخصوص تاہ رسن از پوست خرما قِنّ (کعنب جمع وبیرزد کہ دارد) است مدر و مخرج رباح وجہت اندگی وکزاز و تزخیدگی وصرع و درد سر وسدر و درد دندان کرم خوردہ و درد گوش و اختناق زہدان نافع و تریاق است مر ہر تبر زہر آلود را و جمیع سموم را و دود آن ہوام را دور نماید

(قُنّ) بالضم کوہ خرد و آستین

(قُنَّة) بالضم کوہ خرد و درکوہ و کوہ دراز و در ہوا جدا گانہ سیاہ یا کوہ مر خاک ہموار گسترده بر زمین کصرد

(وقِنّان) گلتاب وقُنُون بالضم (وقُنّات) جمع وموضعی است

(ابن القُنّی) بالضم محدثی است

(قَنِن) محرکۃ راہ و روش

(قُنَيْنَة) کجہینۃ وہی است بہ دمشق

(قَنّان) کسحاب نام پادشاہے از پادشاہان روم کان یَلْحَظُ کُلَّ قَنِينَةٍ خَصْبًا اوھو ھُدَدُ بن بُدَدَ

و کوہی مرینی اسد را و ابو قَنّان) عابدی است

(قَنَانَة) گلتا بہ جوی است بسواد عراق و مملوکیت و بندگی و بضم (قُنُونَة) بالضم مثلہ

(قُنّان) کغراب بوی بغل و آستین پیراہن (قُنُوان) بالضم مثلہ

(قِنّين) کسکین طنبور و بازے است رومیان را کہ بدان قمار بازند

(قِنِّينَة) کسکینہ شیشہ

(قَنَانِي) جمع

(قُنُوِّي) بالفتح منصور ارد و بہاے است بسرات

(قَانُون) اصل ہر چیزے و مقیاس آن قوانین جمع و نیل ہو لیس بعربی و موضعی است میان دمشق و بعلبک

(قُنْفُن) کجعفر زبرجد رہ نماے و صدفی است دریائی کلاکموش بزرگی کزبرج آب شناس و صحرا با و کاریزہا

(قُنَاقِن) کعلابط آب شناس در کاریز کنان و در صحرا قَنَاقِن بالفتح جمع

(اِقْتِنَان) راست استادن و بندہ قن گرفتن و خاموش گردیدن و بہ تنہ بر شدن بز کوہے

(اِقْتِيْنَان) راست استادن

(اِسْتِقْنَان) در گوسپندان خود جای گرفتن و شیر آنہا خوردن و منتقل شدن بامرے

ق ن و

(قِنْوَة) بالکسر والضم ورزش

(وغَنَمَة قِنْوَة) گوسپند دوشیدنی

و ثابت بر آن و فراہم آوردن گوسپند و جز آن برای خوردن و خوشہ اَقْنَاء و

(قِنْوَان وقِنْيَان) مثلثین جمع قِنْو بحذف ہا مثلہ

(قِنَا) بالکسر والفتح خوشہا اَقْنَاء جمع

(قَنَاة) بالفتح نیز قَنَوات وقَنَاو قُنِيّ وقَنَيَات) جمع قِنَاء بالکسر مثلہ و نیز چوب دستی راست گویند ہر چوب دستی کہ کج باشد و کاریز یا کاریزلہ بر زمین باشد قُنِيّ) جمع دہرہ پشت

(قِنِّين) کالی شہری است بصعید

(قِنِّين) بکسر لون دہی است نزدیک سیخ وسقاء قِنّ مشک بر گردیدہ بوے

(قَنَاءُ الحَائِط) کسماء جانب دیوار کہ سایہ بروی جزع کند

(قُنَاء) کغراب آبی است

(اَقْنَى) مرد بلند بینی قَنْوَاء مؤنث

(قَنِي) کغنی کوسپند کہ برای شیر و بچہ باشد و نیز قَنِيّ موضعی است بیمن

(قَنَّاء) کشداد و نیزہ کردہ صاحب آن و قَنَاءُ الأَمْرَاض) بدبد کہ دانای جایہای آب است

(قُنُوّ) علی فعول سیاہی

(قُنُوَّة) بضمتین وتشدید الواو شہری است بروم

(قَنْوَان) ترکمین دو کوہ اند

(اَقْنَاءَة) بالفتح جانب دیوار کہ سایہ بوی باز گردد

(مَقْنَاة) جائیکہ آفتاب نرسد

(مَقْنُوَة) بضم النون مثله
(ن قَنْوَتُه قَنْوًا) بالفتح وقَنَوًا بالتحريك وقُنُوًّا بالضم ويُضَمُّ وفراهم آوردم وقَنَوْتُ الشَّيْءَ برای دوشیدن گرفتم بزرا و
(قَنَاهُ الله) آنرید او را خدای
(س ض) قَنِيَ الحَيَاءُ قَنْوًا بالفتح وقُنْيَانًا بالضم لازم گرفت خیارا وقَنِيَ الجارِيَةَ بردگی وخانه نشین کرد دختر او يقال قَنَيْتُ الجَارِيَةَ لِمَجْهُولًا اى مُنِعَتْ من اللعب وسترت فى البيت ونيز
(قِنًى) بالكسر والقصر خوشنود شدن دلی نیاز شدن ويقال مَنْ أُعْطِيَ مائةً من المعز فقد أُعْطِيَ القِنَى او من أُعْطِيَ مائةً من الابل فقد أُعْطِيَ الغِنَى ومن أُعْطِيَ قَنَاةَ الأنف كعصا بلندى بينى و كژى وكوزى وسط آن ودورازى طرف يابر آمدگى وسط نامى وتنگى هر دو سوراخ بينى وذلك فى الفرس عَيْبٌ وفى الصُّلْبِ البازى مدح
(مُقْنٍ) صاحب نيزه
(اقْتِنَاء) لازم گرفتن چيزيرا وباز ايستادن باران وذخيره نهادن وخوشنود كردن، ودادن چيزى را كربوى تسكين يابد يقال أَقْنَاهُ الله اى أَعْطَاهُ مَا يُقْنِعُنِي به
(مُقْنِي الأَرْضِ) مهد بيعنى اماى مواضع آب از زمين
(تَقْنِيَة) لازم گرفتن چيزيرا
(مُقَانَاة) آميختن چيزى بهم

باب القاف وفصل الواو

ق و ب

ومواقفت كردن ورايم شدن
(يقال قَانِى له الشئ اى دام
(اقْتِنَاء) ورزيدن وفراهم آوردن ولازم كردن چيزى را وذخيره كردن وفى المثل لا تَقْنِيَنَّ من كَلَبٍ سَوْءَ جِرْوٍ
(تَقَنِّي) يعنى نهادن نفقه حاصل برآمده را يقال تَقَنَّى بنفقه اذا أكتفى فضلت فاضلة فادخرها

ق ن ه

(قَنَهْوَ) كسمندل دراز درهم ودرآمده پوست يا ضعيف وسست

ق ن ى

(قِنْيَة) بالكسر والضم مال ورزيده يعنى نهاده قِنًى) كعنب جمع و فراهم آوردن گوسپند وجز آن برای خوردن
(قِنِيٌّ) كالى خوشنودى وخوشنود شدن وبى نياز گرديدن وافعل من سمع
(لَحْمٌ قَانِئٌ وقَانٍ) سخت سرخ وهو بالهمز
(ض) قَنِئَ المالُ قَنَأً بالفتح وقُنْأً بالضم والكسر ورزيد
(أقْنَاهُ الله) خوشنود گرداند اورا خداى
(اقْنَاء) خوشنود گردانيدن و دست دادن شكار وقادر ولوا، گردانيدن آن برخود
(مُقَانَاة) آميختن وسازوارى نمودن

باب القاف وفصل الواو

ق و ب

(قُوب) بالضم چيزه اقْوَاب جمع ومنه المثل لَخَلَّصَ قَابَةً من قُوبٍ
(وقَابَةٌ من قُوبٍ) يعنى بيضه از چيزه جدا شد درحق شخصى گويند كه از صاحب وحليف خود جدا كردد
(قَالَ أَحْرَابِي لِتَاجِرٍ اسْتَخْفُرَهُ اذا بَقِيَ بك مكانٌ كذا فَبِرِئْتَ قَائِمَةٌ من قوبٍ اى انا برئ من خفارتك * وانْقُوبٍ بلا وحشى
(قُوبَة) بالضم زن موى سترده يا پوست بركنده
(قُوبِي) بالضم وشد الياء حريص بچيزه خوردن
(قَاب) ميان قبضه وگوشه كمان
(وهُمَا قَابَانِ) واندازه ومقدار
(قِيب) بالكسر مثله يقال بينهما قِيبُ قَوسٍ وقِيبُ قوس وقوله تعالى فكان قَابَ قَوسَينِ يقال أَرَادَ قَلْبَ قَوسٍ فَقَلَبَهُ والله أعلم
(قَابَة) تخم مرغ على ما فى الصحاح وغيره من كتب اللغة وعلى تفسير المصنف لمثل فعوله وبالضم الفوخ كالقائبة والقابة ليس بشئ
(قُوب) كصرد پوست بيضه
(قُوبَة) كهزة مقيم وخانه نشين يقال فلانٌ على قُوبَةٍ اى ثابت الدار مقيم هذا يقال للذى لا يبرح من المنزل) وزن موى سترده
(قَائِمَة) تخم مرغ
(قُوبَاء) بالضم وفتح الواو وسكونها ممدودا) زن سترده موى وافزن مونة ولا تنصرف فوقب بالضم والتشديد جمع واذا سَلَّمْتَ الواوَ ذكرت وصرفت والياء فيه للالحاق بقرطاس والهمزة مُنْقَلِبَةٌ منها وليس فى الكلام فُعْلَاء بالضم وسكون العين لاخر فان قوباء وحُسْنَاء وقيل المَرَّاء مثلها وتصغير قوباء بفتح الواو وقُوَيْبَاء وبالتسكين قُوَيْبِيٌّ
(ض) قَابَ قَوْبًا) بالفتح گريخت وزدويك آمدن لغات اضداد است ونيز
(قَوْب) زمين كندن واز بيخ بركندن ونشان كردن برزمين
(مُتَقَوِّب) بكسر الواو پوست بركنده ومار از پوست بيرون آمده وپوست بركنده از خارش وكرم سترده
(تَقَوَّب من رَاسِهِ مَوَاضِعُ) پوست بركنده شد جايها از سرا و ونيز تَقَوَّب) ازين بركنده شدن ومغاكى گرديدن زمين وشگافته شدن بيضه
(اقْتِيَاب) هرگزيدن
(انْقِيَاب) شگافته شدن بيضه ومغاكى كنده شدن

ق و ت

(قُوت) بالضم خورش باندازه قوم بدن انسان قِيتَ وقِيتَةٌ بالكسر قوات كعراب مثله يقال مَا عِنْدَهُ قُوتُ ليلةٍ وقِيتُ ليلةٍ
(قَايَتْ) طعامى كه بدان قوم بدان انسان توانا بود وكفايت ريست يقال هو فى قَايَتِهِ من العَيْشِ فى كفاية ونيز قَايَتْ شيريشيه

(ن) قَاتَهُمْ قَوْتًا) بالفتح والضم (وقِيَاتَةً) گفتار به خورش داد ایشان را

(مُقِيتٌ) گهبان نگاهبان چیزے وگواه وحاضر وتوانا بقوت دادن مثله قوله تعالٰی وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُقِيتًا

(اَقَاتَهُ) قوت داد ان یقال اَقَتِ لِنَاسَهَا قِيتَةً ای اَطْعِمْهَا الْحَطَبَ وتواند ان یقال اَقَاتَهُ وَاَقَامَ عَلَيْهِ

(تَقَوَّتَ) خورش ساختن یقال هٰذَا یتقوت بکذا

(اِقْتِيَاتٌ) قوت خوردن وخورش ساختن یقال قُتْهُ فَاقَاتَ کما یقال رَزَقْتُهُ فَارْتَزَقَ

(اِسْتِقَاتَهُ) قوت خواستن

ق وج

(قَاجَ) نام محدثی است

ق وح

(قَاحَةَ) کشادگی میان سراے

(قُوحٌ) بالضم جمع وموضعی است نزدیک مدینه

(ن) قَاحَ الْجُرْحُ قُوحًا) بالفتح ریم گرد آمدن ان وقَاحَ الْبَيْتُ روفت خانه را

(اَقَاحَ اِقَاحَةً) آهنگ منع نمود بعد خواست

(تَقْوِيحٌ) خانه روفتن

(تَقَوُّحٌ) ریم تاک چیدن وضم

ق وخ

(لَيْلَةٌ قَاحٌ) شب سیاه تاریک

(ن) قَاخَ جَوْفُهُ قُوحًا) تباه شد شکم آواز بیماری

ق ود

(قَوْدٌ) بالفتح اسپان یا اسپان که به لگام ورسن بکشند انها را وسواشوند یقال مَرَّ بِنَا قَوْدٌ

(بَعِيرٌ مُقَيَّدٌ) بالفتح شتر رام شده

(بَعِيرٌ مُقَيَّدٌ) گمیس مثله

(قِيدٌ) بالکسر مقدار

(قَوَّدَ) معرکه کشنده را بازکشتن ودرازی پشت ودرازی کردن

(قَادَ) مقدار

(اَحْمَسُ بْنُ قُوَيْدٍ) کز بهیر مردی است

(قِيَادٌ) گفتاب مهار ولگام وجزان که بدان کشند

(فَرَسٌ قَوُودٌ) کصبور اسپ خوار رام شده بکشیدن

(قَائِدٌ) کشنده ستور وجزان

(قُوَّادٌ) کران وقُوَّدٌ کرکی وقَادَةٌ جمع وامیر لشکر ومینی کوه وکوه دراز بر روے زمین وزمین دراز وافظم الجیان الحرث وستارهٔ است اے الاول من بنات النعش الصغرٰی الذی هو آخرها قَائِدُ اللَّيْلِ عناق والی جانبه قَائِدٌ صغیر وثانیه عَنَاقٌ والی جانبه الصَّدِيقُ وهو الثانی والثالث الحور

(قَائِدَةٌ) ایشته دراز گسترده بر زمین

(زَقُودٌ) کاهد خوار ورام از شتر واسپ ودراز گردن ورشت واستوار گردن وفیل بر زاد وتوشه تعلته التقاته عند الاکل وکوه ودراز دراکه پیش آید چیزی را وباز نگردد وادان

(فرس قَوُدٌ) اسپ دراز پشت ودراز گردن

(قُوَّادٌ) بالفتح ممدود ادبشته بلند ناقة قَوُدٌ اونا قه دراز پشت ودراز گردن

(قُوَّادٌ) گفتان یعنی لغة حمیریة وزن جلب

(قَيُودٌ) بالفتح وضم الدال خرما وه دراز پشت ودراز گردن ودراز از هر چیزے قَيَادِيدُ بالفتح جمع (مَقَادٌ) بالفتح کوبی بضمان و یقال جَعَلْتُهُ مَقَادَ الْمُهْرِ ای عَنْ يَمِينٍ

(مِقْوَدٌ) کمنبر آنچه بدان کشند از رسن ومهار ولگام وجزان آن

(مَقَاوِدُ) جمع

(ن) قِيدَ الدَّقِيقُ) پخته کرد و فراهم آورده شده و نیز قُوِّدَ کشیدن ستور وجزان آن خلاف سَوَّقَ فهو مُقَوِّدٌ وذلک فی خلق

(قِيَادَةٌ) کتابة ومَقَادَةٌ وَقُيُودَةٌ بضم الفوقیة مثله دَابَّةٌ مَقُودَةٌ بانقص و مَقُودَةٌ بالتمام لغت است ازان و دراز گردن شدن واَعْطَاهُ مَقَادَتَهُ یعنی فرمانبر اوگشت و منقاد شد

(اِقَادَةٌ) بکشیدن واون ستور کسی را یقال اَقَادَهُ خَيْلًا اِبِلًا اَعْطَاهُ لِيَقُودَهَا وکشنده را بازکشتن وکشتن وفرمودن کشنده را یقال اَقَادَهُ السُّلْطَانُ مِنْ اَخِيهِ ای اَمَرَهُ اَنْ يَقْتُلَ قَاتِلَ اَخِيهِ وفراخ شدن باران ومیش آمدن

(مُقَوَّدٌ) کمعظم کوه دراز

(تَقْوِيدٌ) کشیدن ستور وجزان مشدد للکثرة

(اِقْتِيَادٌ) کشیدن ستور دکشیده شدن لازم متعد یقال اِقْتَادَ الفرس فَانْقَادَ

(اِسْتَقَادَنِي) یعنی زمام اختیار بدستم داد واَسْتَقَدْتُ الْحَاكِمَ کشنده از کشتن فرمودن خواستم ازو

(اِنْقِيَادٌ) کردن دادن وکشیده شدن ستور وخوار ورام شدن آن ودرو شدن راه یقال اِنْقَادَ الطريقُ اِلَيْهِ ای وَضَحَ

ق ور

(قُورٌ) بالفتح رسن از پنبه نیکو و نو وپنبه نو یا پنبه یک ساله

(قَارٌ) قیر که بر کشتی وجزان آن مالند وشتران یاگاه بزرگ از شیران و درختی است تلخ ودبهی است بمدینه وذُو قَارٍ موضعی است میان کوفه واسط ودبهی است بر یوم ذی قار روزی است مرشیبان را واَن اول روز است که عرب بر عجم فتح یافتند

(قَارَةٌ) کوبک خرد چون از کوها یا رنگ بزرگ یا زمین که در آن سنگریزهاے سیاه باشد یا سنگ سیاه وپشته قَارَاتٌ وقَارَةٌ وقُورٌ بالضم وقِيرَانٌ جمع وخرس ماده وقبیله است که همه تیر اندازند و فی المثل اَنْصَفَ الْقَارَةَ مَنْ رَمَاهَا ودبهی است بشام ودبهی است

بحرین وقلمداست نزدیک دومد و
کوهی است میان اَطیط وشَعبا
(قَلَاتُ الْجَبَلِ) موضعی است بیامه
(قَوْرَة) محرکة یک چشمی و یک چشم
شدن
(قُوَارَة) کشاده منجامه وجز آن کرد
بریده او خاص بالادیم و آنچه از
اطراف چیزے بریده باشند یا
چیزی اطراف بریده (لغات الضداد)
است وموضعی است میان بصره
و مدینه
(هٰذَا اَقْوَرُ مِنْهُ) یعنی تخمر است
از دے
(قَوْرَاء) فراخ وسیع دار قَوْرَاءَ
خانه فراخ
(قُوَارَة) دهی است باشبیلیة
(قُوَيْرَتَيْن) بضم شهرے است
بجزیره
(لَقِيتُ مِنْهُ الْأَقْوَرِيْن) بکسر
الراء دیدم بلاہا را لَقِيتُ
الْأَهْوَرِيَّات كذلك
(قُوَيْرِيَة) بالضم کوره موضعی
است باندلس
(قَوْرِيّ) کسکری موضعی است
بمدینه
(قَوْرَان) کسکران موضعی است
(ن) (قَارَ قَوْرًا) برسر دو پاے
رفت تا آواز ان شنیده نشود (قار)
(صَيْدَ) فریب او شکار را و قَارَ
الشَّيْءَ) گردید آمد (قَارَ الْمَرْأَةَ)
متنه کردن زن را
(مُقَوَّس) کمعظم قطران مالیده
(تَقْوِيْر) گردیدن چیزے را

(اِقْتِيَار) گردیدن چیزے یقال
اِقْتَارَ الشَّيْءَ وَاقْتَوَرَهُ اِذَا قَطَعَهُ مِنْ
وَسَطِهِ مستدیرًا) وتحدیر گردیدن
(اِنْقِيَاد) افتادن ویران شدن
چاه ومیل کردن
(تَقَوُّد) گذشتن اکثر شب و
بیچیدن مار
(اِقْوِرَار) لاغر شدن ویراگرفتن
اندام وبرگردیدن و فربه شدن
ورفتن گیاه زمین

ق و ز

(قَوْز) بالفتح ریگ توده گردو
ریگ توده بلند اَقْوَاز وَقِيْزَان
اَقَاوِيْز اَقَاوِز جمع
(قَوَّاز) کشاد وزم وکمان سال
(قَوَّزَ النَّبْتُ تَقْوِيْزًا) بسیار
شد گیاه
(اِقْزَازُ الدَّمِ) عرد وآزار بنگ
(تَقَوُّز) شاد مانی نمودن عروس
واز بالا بزیر افتادن ویران شدن
وبرشکسته شدن خانه ودویدن
بزکوهے

ق و س

(قَوْس) بالفتح کمان وتذکیر کند
قَوْسَة وقُوَيْس) مصغر آن است
ودر صورت تانیث وتذکیر قِسِيّ
بالکسر وقِسِيّ بالضم واَقْوُس
بالفتح وقِيَاس بالکسر جمع علی غیر
قیاس فقد موا اللام وصیروه قَسْوًا وعَلَوْا
قَلْبٌ ثم قلبوا الواو یاءً او کسروا القاف
کما کسروا عین عصی فصار قِسِيّ
علی فِلِع کانت جوف فصار ناقصا
النسبة الی القسی قَسَوِيّ لانها

قُلُوْع مُغَيَّر من فَعُول فتردها الی
الاصل وفی المثل هو من خیر قَوْس
مَنْهًا او صار خیر قَوْس سَهْمًا)
در حق شخصی گویند که اول نیکو خلاف
ورزد وباز بخواهش مرام تو رجوع
نماید و نیز قَوْس) کزیدان
جهت که مزدوج را بوے قیاس
کنند وقوله تعالی فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْن
یعنی بقدر دو کمان عربے یا بقدر
دو گز ونیز قَوْس) باقی مانده
خرما در تک خنور وبرجی است
در آسمان وآنچه کرد بندند در
اسپ دوانیدن وجز آن
وذُو الْقَوْس لقب حاجب بن
زُرَارَة اَتی کسهل فی جذب اَصابهم
بدعوة النبی صلی الله علیه وسلم یستاذنه
لقومه ان یصبروا فی ناحیة من
بلاده حتی یحیوا فقال انکم
معاشر العرب عُدُّوا حرصکم فان
اذنت لکم افسدتم البلاد واخرتم
علی العباد فقال حاجب انی ضمان
للملک ان لا یفعلوا فقال فمن الی
بان تفی قال اهلک قوس فضحک
من حواله فقال کهل ما کان لیسلمها
ابدًا فاقبلها منه واذن لهم ثم
احیا الناس بدعوة صلی الله علیه
وسلم وقدمات حاجب فارتحل
عطاء ابنه رضی الله عنه
الی کسهل یطلب قوس ابیه
قَوْدَهَا علیه وکساه حلة فلما
رجع اهداها الی النبی صلی الله علیه
وسلم فباعها من یهودی باربعة
الاف درهم

ونیز ذو القوس لقب سنان بن
عامر بدان جهت که کمان خود را
در عرض هزار شتر نزد حارث
بن ظالم غسان اکبر کرد گذاشت
وذُو الْقَوْسَيْن) نام شمشیر حسان
بن حصن
(قُوْس) بالضم عبادت خانه
راهبان وخانه شکاری گلهاست که
بدان سگ راز جر کنند وادی
است
(قَوَس) محرکة کوزی پشت وکوز
پشت شدن والفعل من سمع
(قَوِس) ککتف زمان تنگ ودشوار
(قُوَيْس) کزبیر نام اسپ سلمة
بن جوشب
(اَقْوَس) کوز پشت وریگ بلند و
زمان دشوار وتنگ و بلاد دور
وروز دراز ویقال رَمَاهُ اللهُ باَحْنَى
اَقْوَس) یعنی در بلا اندازد او را خدا
(قُوْسِيّ) بالضم ودشد الیاز زمان
ودشوار
(قِيَاس) گلستان اسپ تازنده
(قَوْسِيّ) کسکری موضعی است
ببلاد سراة واَزار وزنی است
(قَاسَان) شهریست باوراء النهر
وناحیه است باصفهان وهی غیر
قَاسَان
(قَوْسَان) بالفتح ناحیه است از اعمال
واسط از آن است حسن بن صالح
(قَوْسَان) محرکة دهے است
نزدیک واسط از آن است مُنْتَجَب
بن مصعب ق
(مِقْوَس) کمنبر کمان دان میدان

وجای اسپ تاختن ودرسے کہ
بدان اسپان رسان راصف کشند
(مِقْیَاس) بالکسر اندازہ
(ن) (قَاسَ قَوْسًا) بالفتح وقیاساً
کتاب اندازہ کردچیزے را
بچیزی مانند دروی حکم قَاسَ بہ و
قَاسَ عَلَیْہِ کذلک وَقَاسَہُمْ
سبقت بردو پیشی گرفت برآنہا و
(قَاسَ الْخَیْلَ) راست کردوصف
کشید اسپان رسان را وقت تاختن
(تَقْوِیس) کج گردیدن وکورشدن
ازپیری
(مُقَاوَس) اسپ تازندہ درپاکنندہ
(مُقَایَسَۃ وقِیَاس) اندازہ گرفتن
میان دوچیزے وبرابری کردن
باکسی دراندازہ گرفتن
(مُتَقَوِّس) بکسرالواو مرد باکمان
وابروے شبیہ بکمان
(تَقَوُّس) کج گردیدن وباکمان
بودن
(اِقْتِیَاس) برابری کردن باکسی
درقیاس وبردشی رفتن کہ دیگرے
رفتہ باشد یقال فُلَانٌ یَقْتَاسُ بِاَبِیْہِ
یَسْلُکُ سَبِیْلَہُ وَیَقْتَدِیْ بِہٖ
دراندازہ کردن چیزے راچیزے
یقال ھُوَ یَقْتَاسُ الشَّیْءَ بِغَیْرِہٖ
(مُسْتَقْوِس) فاعل ابروماننا
بکمان
(اِسْتِقْوَاس) کورشدن ازپیرے
(اِنْقِیَاس) اندازہ پذیرفتن یقال
قِسْتُہُ فَانْقَاسَ ق و ش
(قُوْش) بالضم خردہ دام معرب
کوپک وقُوس قُوس (زجری

است مرسنگ را
(قُوْشَلَۃ) بنت ازنم کلیتہ مادرزیہ
خیل
(قَاشِ مَاش) بالسکون رخت
خانہ اسم است آنرا شبی بالہم صوتیہ
(قَوَاشَلَہ) کسحابۃ آنچہ بریدن
باقی ماند ازدرخت رزہ
(قَاشَان) شہری است

ق وص

(قُوْص) بالضم ممنوعۃ قصبۃ صعید
لَیْسَ بالدیار المصریۃ بعد
الْفُسْطَاطِ اَعْمَرُ مِنْہَا وھی
است باشمورین
یقال لھا قُوْصُ قَامَ وبھا
کُتِبَ قُوْزُقَامُ بالزای مقام
الصاد للتفرقۃ

ق وض

(قَوْض) بالفتح عوض یقال ھٰذَا
بِذَا قَوْضًا بقوض
(ن) (قَاضَ الْبِنَاءَ قَوْضًا) بالفتح
ویران کرد
(بِقَوِّیض) ویران کردن نہ را یا
باز نمودن بی ویران ساختن یا
برآوردن چوبہا وطنابہا نی نبارا
(تَقَوُّض) ویران شدن بناوآمد
شدنمودن وپراگندن حلقہ و
برشکستن بنگامہ
(اِنْقِیَاض) ویران گردیدن بنا

ق وط

(قَوْط) بالفتح رمہ گوسپندان یا
صد گوسفند اَقْوَاط جمع
(قُوْطَۃ) بالتا درخور خرمای بزرگ
(قُوط) بالضم وہی بلخ ونام جد
عبداللہ بن محمد محدث
(قُوْطَۃ) بالتا موضعی است
(قَوَّاط) کشادہ دشان رمہ گوسپند
(قَیْطُون) کمیون شہری بافریقیہ

ق وظ

(قَوْظ) بالفتح گرمای تابستان

ق وع

(قَوْع) بالفتح جای خشک کردن
خرما وگندم وجزآن اَقْوَاع جمع
(قَاع) زمین پست ہموار نرم دور
از کوہ یشترقِیْع وقِیْعَۃ وقِیْعَان
بکسرھن وَاَقْوَاع وَاَقْوُع کافلس جمع
(وقِیْعَۃ) ایضاً حدمثل القاع عند
البعض واعلی است بمدینہ علی
ساکنہا السلام وموضعی نزدیک
زبالہ یَوْمُ الْقَاعِ روزی از روزہاے
عربان ودراں روز بسطام بن قیس
اوس بن حجر را اسیر کردہ وقَاعُ
الْبَقِیْع بدیار سلیم است وقَاع
مَوْجُوْش) بیامہ
(قَاعَۃُ الدَّارِ) کشادگی میان
سراے
(قُوَاع) کخراب خرگوش قَوَاعَۃ
مونث
(قَوَّاع) کشادہ گرگ بانگ کنان
(نَقُوع) کتقول وہی است بقدس
کہ انگبین رابسوے آن نسبت کنند
(ن قَاعَ الْفَحْلُ قَوْعًا) بالفتح
وقِیَاعًا گشتاب برجست کشن
برماده وقَاعَ الْکَلْبُ قَوْعَانًا
معرکہ انگیدن وخمیدہ آرمیدن کشتے
کردن گردید وقَاعَ فُلَانٌ)
سپس ماندوسپاسے رفت
(تَقَوُّع) خمیدہ رفتن بچور وندہ
در خارستان وبردرجت آمدن
کربسہ
(اِقْتِبَاع) خوشیدن کشن

ق وف

(قُوف) کاُذُن) بالضم بالاے گوش
یا حلقہ جاے سوراخ گوش ویقال
اَخَذَ بِقُوْفِ (قِبْسَتِہٖ) یعنی گرفت
پوست کردن وَکَذَا اَخَذَہٗ
(قِبْسَتَہٗ بِالْمَاءِ
(قَاف) حرفی است از حروف
معجمہ وکوہی گرد اگرد زمین
وقیل ھو من زمرد وقاف بلد لہ او
فیہ عِزٌّ منہ وعلیہ فلک اذا
اراد اللہ ان یرسل قوما امرہ فحرک
فخسف بہم) باقاف نام قرآن است
(قَایِف) بی شناس قَافَۃ جمع
اَقْوُف) نیک بی شناس یقال
ھُوَ اَقْوَفُھُمْ
(یَلَیْنُ قُوْنَی) کطوبے دہی است
بہ دمشق
(ن قَانَ اَثَرَہٗ قَوْفًا بالفتح
پیروی اوکردودرپے اورفت
(تَقْوِیف) تہیت کردن ودرپے
چیزے رفتن
(تَقَوُّف) باردشتن یقال ھُوَ یَتَقَوَّفُ
عَلَیْ مَالِیْ) وسخن آموزانیدن
یقال فُلَانٌ یَتَقَوَّفُ فُلَانًا وَالْمَجْلِسَ
ای یاخذ علیہ فی کلامہ ویقول
لہ قل کذا وکذا
(اِقْتِیَاف) پیروی کردن ودرپے
کسے رفتن

ق وق

(قُوق) بالضم مرد نیک راز
(قاق وقیق) بالکسر شاذ در معنی است
آبی در از کردن و کس زن و نام
یکی از قیاصره روم و نیز قاف
مرد کول سبک روح
(قُوقة) با التاء جای موے اسر
(قوقية) منسوبا بیاء ای مضروبہ
قیصر روم بدان جہت کہ نامش
فوق بودہ
(قاقت الدجاجة قوقا) بالفتح
بانگ کردہ ماکیان
(مُقوق) کمعظم آنکہ صلعہ وجای
موش بزرگ وبسیار باشد

ق ول

(قَوْل) بالفتح سخن یا ہر لفظ کہ
ظاہر کند آن را زبان نام باشد
یا ناقص أقوال جمع أقاويل
جمع الجمع یا قول در خبر است
وقال وقيل وقالة دو شذ
قول مصدر است وقال وقيل
مصدر ومنه كَثُرَ القِيلُ والقالُ
قالَهُ كذلك وقوى ذلك عيسى
مريم قالَ الحقّ الذي فيه يمترون یا قول
وتحمل وقولة ومقالة ومقال در
ہر ہر دو آید ونیز قِيلٌ جواب
(قال) گوینده وقلہ یا چوب کہ
بر قلہ زنند قِيلان) بالکسر جمع
وابتدا
(قَوْلَة) بالضم لقب ابن خورشید
شیخ ابی الہیثم تشیری
(قائِل) گویند قَوْل وقِيل
کرکی وقالة وقُوْل بہمزہ وداد
جمع

(قَوْل) کصبور بہمزہ وبواد گوینده
(رجل قَوَّال وقَوَّالة) کشداد
مرد نیکو گفتار یا مرد بسیار گوے
زبان آور ابن قَوَّال) مرد فصیح
نیکو سخن
(رجل تِقْوَلَّة تِقْوالة) بکسر ہما
مرد نیکو سخن یا بسیار گوے چرب
زبان
(قُوَيْلَة) کہمزة نیکو سخن یا
پر گوے
(قَيْل) کسید وتشدید پادشاہ یا
کمتر از پادشاہ کلان اصلہ قَيْوِل
على فَعِيل سُمِّيَ لأنّه يقول ما شاء
فينفذ أقوال وأقيال ومَقاوِل
ومَقاوِلة جمع
قَيْلِيَّة) بفتح وتشدید یا شور و
غوغا
(مِقْوَل) کمنبر زبان وپادشاہ یا
پادشاہی بود از پادشاہان حمیر
يَقُوْلُ ما شاءَ فَيَنْفُذُ وبہ سمیت
بمن ورجل مِقْوَل) مرد نیکو
سخن باتیز زبان بسیار گوی مِقْوال
لصحراب مثله وهما لكد كوالانثى
(مَقُوْل) گفتہ شدہ مَقُولُ الأنام
مثله
ن) قالَ قَوْلًا وقِيلًا وقَوْلَةً
ومَقالًا ومَقالَةً) گفت وقالَ به
غالب شد بسبب آن واداں است
سُبْحانَ من تَعَطَّفَ بالعزّ وقالَ به
وقال القوم بفلان) کشتند
فلان را ابن الأنباري قد يجيء قال
بمعنى حكم وضرب علب ومات و
قال واستراح واقبل وبعبّر بقال عن

التهيّؤ لافعال الا لاستعدادِ لها
بقال فتكلّم قالَ فاضرب قالَ فاكل
وعلى هذا القياس ونَقُوْل
در استفہام مانند تظن است در
عمل كقولهم متى تقول الدار
تجمعها وعلام تَقُوْلُ الرمح تُثقّل
ساعدي اى متى تظن وعلام تظن
فتصب الدار والرمح كما ينصب
بالظن وبنو سليم يجرّون متصرّف
قلت فى غير الاستفهام ايضا يجرى
الظن فيعدّونه الى مفعولين فكأنّ
مذهبهم يجوز فتح أنّ بعد القول
وقُوْل بضم قاف وکسر واو لغت
است در قيل
(أقوله مالم يقبل) بر بست بر وے
سخنی را کہ او نگفتہ أقتاله
بالاعلال كذلك
(كلمة مَقُوْلَة) کمعظمہ سخن
بار بار گفتہ شدہ
(قَوَّلَهُ مالم يقبل) بر خواند بر وے
سخنے کہ او نگفتہ
(مُقاوَلَة) با کسی قول کردن و
گفت وشنید نمودن
(اقتال عليهم)
(واقتال الشيء) بر گزید آن را
(تقاوُل) گفت وشنید نمودن و
با کسی قول کردن يقال تَقَوَّل
(تَقَوُّل) افترا کردن يقال تَقَوَّل
قَوْلًا اذا ابتدعه كذبا

ق و م

(قَوْم) بالفتح گروہ مردان وزنان
معا یا بخصوص گروہ مردان منه
قوله تعالى لا يسخر قوم من قوم دقوله

تعالى ولا نساء من نساء يا زنان
بتبعیت مردان داخل قوم اند
يذكر ويونث لان اسماء الجموع
التى لا واحد لها من لفظها
اذا كانت للاديمين يذكر و
يونث منه قوله تعالى كذّبت به
قومك وكذبت بلهم قوم نوح
أقوام جمع أقاوم وأقاويم و
أقائم جمع الجمع قويم
مصغر آن ولا يدخل الهاء فى
تصغيره وانما تدخل فى اثنين
لغير الاديمين الروم التانيث
(قَوْمَة) بالفتح یکبار بر خاستن
وايضا ما بين الركعتين قَوْمَة
یعنی در وا شدن میان رکوع وسجود
وقَوْمَة الإنسان) بالای مردم
قامة) چہ رخ جامع آلات وقام
ساخت وی قِيَم کعنب جمع و
کوہی است بجند وقامة الإنسان)
بالای مردم قامات وقِيَم کعنب جمع
(قِيمة) بالکسر ہر چیزے قِيَم
کعنب جمع واصله الواو لانه يقوم
مقام الشيء وقِيمة الإنسان)
بالا وقدان (ويقال ما له قِيمة)
یعنی اورا اندی نیست در حق شخصے
گوید کہ ہر چیزے نیاید وہر چیزے
نیرزد
(قَوِيمَة الإنسان) بالفتح وشد
الیاء بالای مردم وقويمة الامر)
آنچہ بدان قایم شود
(رجل قَوِيم) کامیر مرد نیکو قامت
خوش قد قِوام کجاں جمع ونیز
قَوِيم) راست ودرست

(قُوَيْمَةٌ) کهینه ساعتے از روز
(قَوَّام) کسمحاب را راستے منه قوله تعالی وکان بین ذلك قواما و
وبالای مردم ومایۂ زیست وقوم الامس) بندش ونظام کار و
یقال فلان قوام اهله یعنی
هوالذی یقیم شانهم
(قِوَامُ الأَمْرِ) گفتار آنچه بدان
قائم باشد و بایه درستی وآرستگی آن
قیام مثله یقال فلان قوام اهله
وقیامهم وهوالذی یقیم شانهم
ومنه قوله تعالی ولا تؤتوا
السفهاء اموالکم التی
جعل الله لکم قیاما
(یوم القیمة) گفتار روز رستخیز
قوام) کغراب بیماری است در
پای گوسپند
(قَائِم) مردایستاده وقُوَّم وقُيَّم
کرکع وقُوَّام وقُيَّام کرتاه جمع و
قول حکیم بن حزام بایعت رسول
الله صلی الله علیه وآله وسلم
ان لا احلا قائما یعنی تا دم مرگ بر
اسلام ثابت باشم وقائم السیف
قبضه شمشیر و نیز قائم بنائی
است درسر من رای ولقب ابی جعفر
عبد الله بن احمد که بیست ششم از
خلفا است
(قَائِمَة) یکی از چهار دست وپای
ستور جمع وبیک ورق کتاب
وقبضه تیغ ونیزه وتوانگر چند کوه
است مرنذیل را والعین القائمة
چشم بینائی رفته وحدقه درست مانده
(مَا اَقْوَمَه) چه راست است شاد است

(رَجُلٌ قَوَّام) کشاورز مرد نیکو قامت
(قِيمَة) گفتیه راست معتدل منه
قوله تعالی ذلك الدین القیمة انما
انه لانه اراد به الملة الحنیفیة
(قَيُّوم) بالفتح وتشدید الیا بی مانند
وبی همتا قائم بذاتها برای بارتعالی
(قَيَّام) بالفتح والتشدید کندرک
(مَقَام) بالفتح جای هر دو قدم و
ایستادن بجای وجای ایستادن
وجای اقامت
(مَقَامَة) بالفتح جای نشستن و
گردهی از مردم
(مِقْوَم) کمنبر چوبی که آهنگران در
سر آماج
(مُقَاوَلَة) کمباری دهی است
بیمامه
(ن) قَامَ قَوْمًا وقَوْمَةً وقَامَةً
وقِيَامًا) برخاست و
قَامَتِ المَرْأَة تنوح) شروع کرد
گریه وزاری را وقام الأمر)
راست شد کار وقام فی ظهری)
بدر دادر ومراد قام الرجل المرأة
مؤنث دمایحتاج زن را برخود
گرفت وبحال او پرداخت و
تیمار خود وقام الرجل علی المرأة
کذلك وقام الماء) ایستاده شد آب
وقامت الدابة) ایستاده شد ستور
ازسستی وقامت السوق رواج
گرفت بازار ورونق یافت باکا
گردید وقام ظهره له) بدر داد در
اورا یاوردکین پشت کرد ویرا وقامت
الاعة بناء دیبناء) راست شد
وبصد دیار وقام اهله) قیام

الله تعالی دون الالهة

ق و ن

(قُون) بالضم موضعی است
(قُونَة) بالضم پاره آهن یا پاره
از روی که بدان آوند را پیوند کنند
قُوَيْن) کزبیر جائے است
(قُوَيْنِيَة) بالفتح وکسر النون و
تخفیف الیا شهری است
(قُوَنِيَه) بالضم وکسر النون وتخفیف
الیا شهری است بزرگ
قیوان بالفتح شهری درمین
مرخوان را وجائی است
تَقَوَّن) ستم کردن وبیدی نمودن
بزبان واز حد در گذشتن ونیک
ستودن کسی را

ق و و

(قَوّ) بالفتح موضعی است
(قِيّ) بالکسر وتشدید الیا زمین
خالی وبیابان بی آب وگیاه
(قُوَّة) بالضم توانائی خلاف ضعف
وتاه سن قُوَيّ) بالضم والکسر
مقصورا جمع وممنوعة نام مردے
(قَوِيّ) معرکه گرسنه یقال بتّ
القوی ای جائعا وشت و
بیابان خالی خشك
جَبَلٌ قَوِيّ) کمتف سن مختلف
تا بهاے
(قُوَيّ) کصبور دود وانش وندام
یقال فلان شدید القوی ای
استوا خلقت
(قَاوٍ) وهی است بصعید
(قَوِيَ) کعنی توانا ودرو آور
(کَوَايَة) بالفتح زمین خشك ماند

نمود ونشان اهل خود وکفالت کرد
بعدی بنفسه
(مُقَام) بالضم اقامت واکرام کردن
بجائی مقامة بالتا رشد وجاے
اقامت منه قوله تعالی لا مقام
لکم بالضم ای لا اقامة لکم وبالفتح
ای لا موضع لکم وقوله تعالی حسنت
مستقرا ومقاما ای موضعا)
(اَقَامَ بالمکان اقامة وقامة)
ایضا آرام کرد در آن جاے و
دوام ورزید (اقام الشیء)
پیوسته برپائی داشت آن را منه
قوله تعالی یقیمون الصلوة ای
یواظبون علیها (اقام فلانا)
برخیزانید واورا صدر اجلسه (اقام
زیدا فلان) راست کردنی اورا
(مُقَوِّم) کمعظم شمشیر قیس بن
مکشوح مرادی
(قَوَّمَ دَرَاهَ تَقْوِيمًا) راست کرد
کژی اودرا ونیز تقویما) راست
گردانیدن وقیمت کردن رخت را
(مُقَاوَمَة) باکسی ایستاده شدن
یقال قاومته قوما ای قمت معه
وبرابری کردن باکسی درکشتی جز آن
(تَقَاوَمُوا فِي الحَرْب) ایستاده
شد بعض قوم برابر بعض
(اقْتِيَام) یعنی بریدن
(مُسْتَقِيم) راست وسعتدل
(اسْتَقَمْتُ السِّلْعَةَ اسْتِقَامَةً)
بهاکردم رخت را ونیز اسْتِقَامَة
راست ایستادن ودرست شدن
یقال اسْتَقَامَ الأَمْرُ وقوله تعالی
فاستقیموا الیه ای فی التوجه الی

میان دو قطعہ باران رسیدہ و
بیابان بی آب کیاہ و قواناے
خلاف ضعف
(قِیَاء) گلتاب دست و زمین خالے
ولی آب گیاہ و یفع و منزل قِیَاءٌ
جای خالی و بات القواء ای جائعًا
غیر طاعم
(قاوی) گیرندہ
(قاویۃ) ہیضہ و سال اندک باران
و باغی است وفی المثل انقطع
قوی من قاویۃ
(قُوَیّ) کسی رود باری است
نزدیک قادیہ و چوزہ مرغ
(قِیقَاءَۃ) بالکسر گوزہ است شبیہ
بتلہ و رمین درشت (قِیقَاۃ) مثلہ
(ن قَوْیَتُہٗ) چیرہ شدم بر ے
و رنبرد و مقاوات
(س) قَوِیَ قُوَّۃً) بالضم توانا
گردید و قَوِیَتِ الدَّارُ) خالے
گردید و قَوَّیَ فُلَانٌ) شخص گرسنہ گردید
وَقَوِیَ الْمَطَرُ) باز ایستاد باران
تَقَوِّیَ قَوَاۃً بالفتح و قیفا رباالمد
بانگ کرد
(مَقْوِی) کمین ستور تواناً
یقال فرسٌ مُقْوٍ و یقال فُلَانٌ قَوِیٌّ
مُقْوٍ اَلْقَوِیُّ فِی نَفْسِہٖ وَالْمُقْوِی
فِی دَابَّتِہٖ و مرد زادہ سپری شدہ
(اِقْوَاء) غنی و بی نیاز شدن و نیامیدن
و درویش گردیدن از اضداد است و
جاے بے سطر ساختن سن او مختلف الکرۃ
آوردن قوافی شعر و رفع و جر و نصب
آوردن روی را اما اقواء بصب کم
است و نیز اِقْوَاء) آمد بدشت و خشکی

میان دو قطعہ باران رسیدہ و
بیابان بی آب کیاہ و قواناے
خلاف ضعف
(قِیَاء) گلتاب دست و زمین خالے
ولی آب گیاہ و یفع و منزل قِیَاءٌ
جای خالی و بات القواء ای جائعًا
غیر طاعم
(قاوی) گیرندہ
(قاویۃ) ہیضہ و سال اندک باران
و باغی است وفی المثل انقطع
قوی من قاویۃ
(قُوَیّ) کسی رود باری است
نزدیک قادیہ و چوزہ مرغ
(قِیقَاءَۃ) بالکسر گوزہ است شبیہ
بتلہ و رمین درشت (قِیقَاۃ) مثلہ
(ن قَوْیَتُہٗ) چیرہ شدم بر ے
و رنبرد و مقاوات
(س) قَوِیَ قُوَّۃً) بالضم توانا
گردید و قَوِیَتِ الدَّارُ) خالے
گردید و قَوَّیَ فُلَانٌ) شخص گرسنہ گردید
وَقَوِیَ الْمَطَرُ) باز ایستاد باران
تَقَوِّیَ قَوَاۃً بالفتح و قیفا رباالمد
بانگ کرد
(مَقْوِی) کمین ستور تواناً
یقال فرسٌ مُقْوٍ و یقال فُلَانٌ قَوِیٌّ
مُقْوٍ اَلْقَوِیُّ فِی نَفْسِہٖ وَالْمُقْوِی
فِی دَابَّتِہٖ و مرد زادہ سپری شدہ
(اِقْوَاء) غنی و بی نیاز شدن و نیامیدن
و درویش گردیدن از اضداد است و
جاے بے سطر ساختن سن او مختلف الکرۃ
آوردن قوافی شعر و رفع و جر و نصب
آوردن روی را اما اقواء بصب کم
است و نیز اِقْوَاء) آمد بدشت و خشکی

فرود آمدن و سپری شدن توشہ و
طاقی گردیدن سرای و خداوند ستور
تواناشدن و در قوا رشدن قوم
(تَقْوِیَۃ) توانائی دادن و تواناکردن
یقال قَوَّاہُ اللّٰہُ و یقال ھُوَ یُقَوِّی
بذل لک مجھولا یعنی او منہم است
بدان دوستنام دادہ میشود
(قَاوَیْتُہٗ مُقَاوَاۃً) ہمرہ کردم با
در زور آوری وقَاوَاہُ) داد او را
(تَقَوِّی) تواناشدن
(تَقَاوِی) افزون شدن شریکان
و شب گذاشتن با گرسنگے
(اِقْتِوَاء) توانا گشتن و جہت خود
گزیدن چیزی را و سرزنش کردن
و افزودن در از چیزے یقال اشتری
الشَّرِیکَاءُ شَیْئًا ثُمَّ اقْتَوَاہُ اے
تَزَایَدُوہُ حَتّٰی بلغ غَایَۃَ ثَمَنِہٖ

ق و ہ

(قُوھَۃ) باضم شیرمزہ برگردانیدہ
چنانکہ در آن اندکی شیرینی باشد
(قُوھِیّ) بالضم و شد الیا رنوعی
از جامہاے سفید
(قَاہ) نیست بانانوا در زمانے
(قُوھِسْتَان) بالضم جائی است
و شہرستانی است میان نیشاپور و
ہرات کہ قصبہ آن قائن مطبس است و
موضعی ست و شہری است بکرمان
نزدیک جیرفت نُوبٌ قُوھِیٌّ
منسوب ست بوی بدان جہت کہ
در آن جا یافتہ شود یا ہر جامہ کہ
بجامہ قوہے ماند آن را قوہے
نامند کہ از دوہستان میباشد
قَاھِیٌ) مرد فراخ حال پرورد و بناز

(تَقْوِیَۃ) بانگ فریاد کردن و
گرد آگرد شکار آمدن تا بدامگاہ در آید
(تَقَاوَہٗ) باہم بانگ کردن تا ہمدیگر
را شناسد یقال ھما یتقاوھان
یعنی باہم آواز میدہند تا شناسند یک
دیگر را گویا با آوازی بانگ میکنند کہ آن
میان آنہا نشان است معرفت را
(اِسْتَقْوَاہُ) تقویہ خواستن از کسے

باب القاف فی فصل الھاء

ق ہ ب

(قَھْب) بالفتح سپید کہ روے
تیرگی باشد (قَھَبَۃ) بالفتح و کفرتہ
مؤنث و کوہ بزرگ و شتر کہن سال
(قَھْبِیّ) بالفتح و شد الیا یعقوب
(قُھْبَۃ) بالضم سپیدے مایل بتیرگی
وقال الاصمعی غبرۃ الی سواد
(قَھْبِیْنَۃ) کسفینہ مرغی است (قُھَاب)
کغراب سپید قُھَابِیّ) منسوبا مثلہ
(قُھُوْبَۃ) بالفتح پیکان سہ شاخہ
یا میر خرد مُقَرْطِسٍ قُھُوْبَاۃ محرکۃ
مثلہ و لیس تعولی غیرہا
(اَقْھَبُ) سپید تیرہ رنگ قَھْبَاء
مؤنث وَاَقْھَبَانِ) ابریل و گاہ و میش
(س) قَھِبَ قَھَبًا) محرکۃ سپید
تیرگی مایل گردید
(اَقْھَبَ عَنِ الطَّعَامِ اَقْھَابًا)
دست از طعام باز کشید و رغبت نکرد

ق ہ ب س

قَھْبَسَۃ) بالفتح خرادہ سطبر و فرک

ق ہ ب ل

(قَھْبَل) بالفتح روی یقال حَبًّا
اللّٰہُ قَھْبَلَکَ) اِبْقَی دار و خدا ے
روی و عزت ترا
(قَھْبَلَۃ) بالفتح گور خر یادہ و رشت
و نوعی از رقطار و حَیَّا اللّٰہُ قَھْبَلَکَ
گفتن باتحیہ دیگر و

ق ہ ب ل س

قَھْبَلِیْس) بکسر کش کیر یا کیر کلان یا
سر آن درشت و پیش ریزہ و زن
سطبر سپید بسپیدی تیرگی مایل

ق ہ د

(قَھْد) بالفتح صافی رنگ سپید مکدر
و نوعی انگور سپند خرد و گوش بسی خیل ابن سرشک
کردانش اندک مانا بہ دہن کلب باشد
قَھَاد بالکسر جمع یا آنکہ شاخ نباشد از او
گوزن بچہ و گوسپندان سیاہ ریزہ و گاو کوتاہ
دم خرد جسم لطیف و درگس ناشگفتہ
(قَھَد) محرکۃ موضعی است
(قَھَاد) بالکسر موضعی است
(قَھْبَد بن مُطَرِّف غِفَارِی)
کز بیر و صحبت او با آنحضرت صلی اللہ
علیہ وسلم اختلاف است
(ف) قَھَدَ فِی مِشْیَتِہٖ قَھْدًا)
بالفتح کوتاہ گام رفت

ق ہ د ز

(قُھُنْدُز) بالضم قاف و واو دال
چہار موضع اند معرب و لا یُوجَدُ فِی
کلامھم ذال ثم زاء بلا فاصلۃ بینھما

ق ہ ر

(قَھْر) بالفتح چیرگی و موضعی است
(اَخَذَہٗ قَھْرَۃً) بالضم اضطرارا
(مُخٌّ قَھْرَۃٌ) کفر خوان کم گوشت
(قَھْرَۃ) کہرۃ سوزن کلان
(قَاھِرَۃ) تختگاہ دیار مصر و شتاب
زدگی و دل از ہر چیزے برگشت

میان کتف و گردن و سر سینه
(قَهِيْرَة) کسفینه بمعنے قاہرہ است
(قَهَّار) کشداد صفتی است از صفات باریتعالے
(ن) (قَهْرَهُ قَهْرًا) بالفتح چیرہ شد بروے و قُهِرَ المُتَحَمِّ) مجہولاً گرفت آنرا آتش و دوان شد از وی آب (اَقْهَرَ الرَّجُلُ) صاحب یاران مقہور گردید و اَقْهَرَ فُلَانًا) نام و مقہور یافت اورا و اُقْهِرَ مجہولاً ذلیل و خوار گردید

ق ه ر

(قَهْر) بالفتح و یکسر و قِهْرِيّ بالکسر مشد الیا روئی از جامہ پشمی سرخ مانند مرعزی) و کاسے ابریشم را ہم در آن خلط کنند
(قَهِيْز) کامیر ابریشم
(ف) (قَهَرَ قَهْرَةً) بالفتح برجہید

ق ه ز ب

(قَهْزَب) کجعفر کوتاہ بالا

ق ه س

(قَهْوَس) کجدول راز و تنگ گیستاے دراز و سطبر شاخ و مرد دراز و نام شتر مری است و نام پدر نعمان تمیمی
(قَهْوَسَة) شتافتن لقَهْوَس شتافتن و خمان و مضطربانہ رفتن

ق ه ط م

(قِهْطِم) کزبرج ناکس بسیار بانگ و فریاد و طمطے است

ق ه ق

(قَهْقَاء) کصحراء دہی است
(قَهْقُوَة) شہرستانی است بصد

ق ه ق ب

(قَهْقَب) کجعفر سطبر و سال خورده (قَهْقَبَ) بالفتح و شد الوحدة شد و مرد و راز بالا خوار و دراز مند و باد بجان

ق ه ق ر

(قَهْقَر) کجعفر طعام بسیار بہ ترتیب در آوند ہا نہادہ و نوعی از سپاہ گلی اہم است قَهْقَران بفتح یا شی یقال رَجَعَتِ القَهْقَرَى یعنی باز گشتم این نوع باز گشتنی
(قَهْقَرَان) کزعفران کرمکی است
(تَقَهْقُر) سپاہ گلی رفتن

ق ه ق ز

(قَهْقَز) کجعفر سیاہ
(قَهْقَزَة) ہموشت قہقہر و شتر بزرگ گرامی نژاد و قَهْقَزَات جمع (قَهْقَزِيَّة) منسوبۂ زن کوتاہ بالا یا عام است

ق ه ق ع

(قَهْقَعَ الدُّبُّ قَهْقَاعًا) بالکسر خندید خرس

ق ه ق م

(قَهْقَم) کقرشب آنکہ از حق فرو برد ہر چیز را

ق ه ل

(قَيْهَل) کحیدر بیکبود برار و روی
قَيْهَلَة شد فیہا و منہ و قولہ امر المؤمنین علی کرم اللہ وجہہ واجعل جندک قَيْهَلَتَيْكَ الی قَيْهَلِی ای وجہی و نام مردے

(ف س) (قَهَلَ جِلْدُهُ قَهْلًا) بالفتح و قُهُولًا خشک شد پوست بر استخوانش یا مخصوص الکثرت عبادت پوستش بر استخوان او خشک گردید
(ن) (قَهَلَ قَهْلًا) بالفتح ناسپاسے کرد نعمت و نیکوئی او را و (قَهَلَ فُلَانًا) بزشتے ستود او را
(س) (قَهِلَ فُلَانًا قَهَلًا) آلودہ داشت جسم را و رشت و ناپاک و ناپاکیزہ نکرد و کم کرد و ریش را یا اندک شمرد آنرا
(اِقْهَال) بنا بایست مشغول شدن و نفس خود را آکودن
(رَجُلٌ مُقَهَّل) بکسر الراء مرد پوست بر استخوان خشک شدہ و بدحال
(تَقَهُّل) خشک شدن پوست بر استخوان بمد حال شدن و آلودہ داشتن خود را و پاک صاف ناکردن تن را و سست و نرم رفتن و ضعیف و نرم گردیدن آواز و کلہ کردن حاجت
(اِنْقِهَال) افتادن و سست گردیدن و اما قول ھمیان یَصْفَعْنَ رَاْسًا وَاُنْتُهُ تَقُوحُهُ فَوْحًا فَيَنْقَهِلُ فَاِنَّ اَصْلَهُ يَتَفَهَّلُ بالتخفیف فَتَثَقَّلَهُ

ق ه م

(قَهْم بن جابر) بالفتح پدر بطنی است از ہمدان و قَهْم بن ہلال بن نہاس و نہاس بن قَهْم ہر دو محدث اند
(س) (قَهِمَ قَهَمًا) محرکۃ کم شد خواہش طعام وے
(اَقْهَمَ فی الشیٔ اقہاما) حقیر شمرد و چشم فرو پوشید از ان
(وَاَقْهَمَ عَنِ الشَّیْءِ) نخواست آنرا و ناخوش داشت
(وَاَقْهَمَ عَنِ الطَّعَامِ) خواہش آن نکرد
(وَاَقْهَمَهُ اللّٰهُ) خواست آن را
(وَاَقْهَمَتْهُ اِسْتَاهُ) واگردید باز ان دکشادہ شد

ق ه م د

(قَهْمَد) کجعفر بد نژاد ناکس فرومایہ و زشت روی

ق ه م ز

(قَهْمَزَة) کدحدیث پست قامت از مرد و زن و ناقہ بزرگ جثہ گران رفتار و نیز (قَهْمَزَة بر جستن
(قَهْمَزَى) بالفتح مقصورۃ شادمانی و شتاب زدگی و پوبرو دیدگی اسپ

ق ه ن ب

(قَهْنَب) کسفرجل دراز کوز پشت یا دراز (قَهْنَبَان بالفتح مثلہ
(مُقَهْنِب) کمدحرج بکسر النون پیوستہ و آب پاشندہ

ق ه و

(قَهْوَة) بالفتح می قیل سُمِّيَتْ بذلک لانہا تقمی شہوۃ الطعام و شعبہ استوار و شیرینی آمیخ قہوۃ کعدۃ شتر بوی خوش یا ناخوش
(قَاهِی) مرد زراع حال درخانہ و اہل و خوش زیست میر طاہر میزرد
(قَهْوَان) اکسران نگہ سطبر شاخ کلان سال
(س) (قَهِيَ مِنَ الطَّعَامِ) خواہش آن کرد و ناخوش داشت آن را

(اِقْهَاء) خواہش طعام ناکردن و ناخوش داشتن آزاد و پوستہ فربہ خوردن و فرمانبرداری سلطان نمودن

ق ہ ہ

(هوفی قَهَةٍ وفی قَهَةٍ) یعنی خوش وخندان است

قَرَبٌ قَهْقَاةٌ بالفتح قرب شتاب

(ف) قَهَ) سخت خندید یا آواز گردانید در خندہ بلفظ قہ گفت در خندہ پس تکرار نمود آواز قہقہہ برآمد

قَهْقَهَةٌ) خندہ سخت یا آواز گردانیدن آواز در خندہ و نوعی از رقص

هو مقلوب هَقْهَقَه

باب القاف وفصل الیاء

ق ی ء

(قُيَاء) کغراب قی و دارو دی قی آور

(قَيُوءٌ) کصبور بسیار قی کنندہ

کعدو مثلہ دارو قی آرندہ

(ض) قَاءَ قَيْأً) بالفتح برانداخت آزگلو وفی الحدیث الواجع فی هینمہ کالواجع فی قیئہ وتوب ینتفی الصبغ جامہ سبز رنگ

(اِقَاءَة) بقے آوردن

(مُقْيِئ) کمحدث دارو دی قی آور

(قَيَّاءَة الدَّوَاءُ) بقی آورد دارو

تَقَيَّاتِ الْمَرْأَةُ) پیش آمدن شوی را و انداخت ذات خود را بردے

وغیر تَقْيِيءٌ) برانداختن از گلو و قے کردن بتکلف

اِسْتِقَاءَة) قی کردن بتکلف و برانداختن از گلو

ق ی ث

تَقْيِيثٌ) فراہم آوردن و باز داشتن

ق ی ح

قَيْحٌ) بالفتح زرد آب ریم بی آمیزش خون

(ض) قَاحَ الْجُرْحُ قَيْحًا ریم در زخم کرد

اِقَاحَة) ریم و زرد آب فراہم آمدن در دیش وادی است و بائی

تَقَيُّحٌ) ریم ناک گردیدن جراحت

ق ی د

قَيْدٌ) بالفتح بند أَقْيَادٌ وقُيُودٌ جمع و دوال کہ بدان ہر دو بازوے و دنبالہ پالان را فراگیرند دگاہے میان ہر دو عُرْقُوَة قتب بندند و دوال کہ سرہای پالان را فراگیرد و مقدار واپسی است معروف مرنی تغلیب را و قَيْدُ السَّيْفِ دوال پارہ دراز کہ بدین حمائل باشد و بکوشہ شمشیر آن را فرو گرفتہ باشد قَيْدُ الْأَسْنَانِ) بن دندان وقَيْدُ الْفَرَسِ) داعی است کہ بر گردن شتر بندند قَيْدُ الْأَوَابِدِ اسپ کہ وحش را بدو دیدن دریابد و نیز قَيْدُ اندازہ کردن يُقَالُ قِيدَ الشَّيْءِ بِمِثْلِهِ أَيْ قُيِّدَ

(قِيدٌ) بالکسر مقدار و اندازہ قَادَ مثلہ يقال بَيْنَهُمَا قِيدُ رُمْحٍ وَقَادُ رُمْحٍ أَيْ قَدْرُ رُمْحٍ

(قِيَادٌ) کتاب رسن کہ شتر را بآن کشند

(قَيْدٌ) گمیش آنکہ گرمی و مسابقہ کند با توجہ بر بندگی او را و ستور کہ بکشیدن گردن دہد

(تَقَيَّدَ) مضارع قَيْدٌ کصرف تعینی است شورہ گیاہ ناک

(مُقَيِّد) اسم فاعل تب نگاہ ازپای ستور در جای پای ہر بخن از ساق زنان وقالیکہ حرف روی آن ساکن باشد بند کردہ از شتر و جز آن مَقَايِيدُ جمع و جای بلند کردن شتر را کہ دران بند کردہ بگذارند

(مَقْيَدٌ وَمُقَيَّدٌ) کردہا و مُقَيَّدَةُ الْحَادِي) ہا شتاب زن سنگلاخ سوختہ

(تَقْيِيدٌ) قید کردن و بند نمودن زن شوی را بافسون و نقطہ زدن کتاب یا وعید باغراب کردن و باد داشتن یقال قَيَّدَ الْإِيمَانُ الْفَتْكَ یعنی ایمان مومن را از کردن کار ناخوستہ نفس باز دارد چنانکہ ایمان مفسد را از فساد و تباہی باز دارد و اندازہ کردن و ساکن آوردن روی را

(تَقَيُّد) خویشتن را بند کردن

ق ی ذ

(اَلْقَيْذَاذ) بالفتح موضعی است منه قول المرار الفقعسی کَأَنَّهُمَا لَوْا العهد من القيذاذ أُسُّ جرامِزَ عَلَى وحاذِ

ق ی ر

(قِيرٌ) بالکسر چیزے سیاہ کہ بر کشتی و خم و جز آن مالند تا آب نزند و کوہیست آن صمغی است در وعنی سیاہ کہ بر شتر گرگین مالند یا رفت است قار مثلہ قال النابغة فلا تترکنی بالوعید کانني الی الناس مطلی به القار

جرب (هذا اَقْيَرُ منه) یعنی این تلخ ست ازان۔

(قَيِّر) گمیش تیز انداز ماہر وزیرک و حاذق و ران (قَيَّادٌ) کشادہ قیر فروش وقَيَّادُ) بن حبان نوری تلمیذ جریر و نام شتر سائی بن حارث یا نام اسپ او و موضعی است میان رملہ و رمانہ و چاہی است مر بنی عجل را نزدیک واسط و مَشْرَعَةُ الْقَيَّامِ) آب خوری ست بکراد فرات وَدُرْبُ الْقَيَّادِ) کوچہ است در بغداد و بسوی یکی ازین ہر دو منسوب است عبد السلام بن کی قیاری محدث قَيُّودٌ) کشتور گمنام و نا شناختہ نسب قَيْدَرَانُ) بالفتح القاف والواو کاروان مرعب است و شہری بمغرب

(مُقَيِّر) کمعظم نام مردی و موضعی است بہ عراق

(تَقْيِيرٌ) قیر اندودن و مالیدن کشتے دستور وجز آن را يقال قَيَّرَ الْحُبَّ والزِّقَّ اى طَلَاهُمَا بِهِ

(اَقَارَ الْحَدِيثُ إِقْيَارًا) بحث کردانان و باز کاوید

ق ی س

(قَيْس) بالفتح نزہ ولقب پدر قبیلہ از بنی مضر و نام اوالناس بن مضر بالنون و اورا قَيْسُ عَيْلَان خوانند و برادر الیاس بن مضر بن نزار و قیس بن صَعْصَعَة او صرمة بن قیس ارقم قَيْس بن عمرو قیس بن عاصم وابو کاہل قیس بن عبد و قیس بن عمر بن سہل قیس بن قہد قیس بن ابی غرزة وقیس بن نعمان صحابیان اند و قَيْس بن ابی حازم تابعی است ادرک الجاهلية واسلم وجاء الی النبی صلے اللہ علیہ وسلم ليبايعه فوجده قد توفی وقیس) بن سعد از عطا، روایت مے کنند و قیس ابن سلیم از علقمہ و قیس بن عباد از تابعین بصرہ است و نیز قَيْس اشہر تسائی است بمصر بدان جہت کہ قیس بن حارث فتح کردہ و جزیرہ بحر عمان مغرب کیش

وَالْقَيْسَان) بالالف از بنی طی و قَيْس امرؤ القيس بن عُتَّاب بالنون بن ابی حارثہ قیس بن بُدَّة بن عُتَّاب بن ابی حارثہ

وعبد القیس بن افصی) پدر قبیلہ
اسد عبقسی یا عبدی منسوب بوی
وامرؤ القیس) ابن عابس کندی و
امرؤ القیس) ابن اصبغ کلبی وامرؤ
القیس) ابن فاخر بن طارح صحابیان
اند وامرؤ القیس) ابن
سلیمان بن حجر شاعری است رافع لوائے
شعرا بسوی نار و امرؤ القیس) ابن
بحر وامرؤ القیس ابن بکر وامرؤ
القیس) ابن حمام بالضم وامرؤ القیس
بن ربیعہ وامرؤ القیس) ابن عدی
وامرؤ القیس) ابن کلاب بالضم
وامرؤ القیس) ابن مالک شاعران
اند ونسبت بسوی ہر ہم مری آید مگر
امرو القیس بن حجر کہ نسبت بوے
مرقسی است ونیز قیس) سختی و
گرسنگی
(قیس) بالکسر اندازہ قاس مثلہ
یقال بینہما قیس رمح وقاس
رمح ای قدرہ
(قیسون) بالفتح موضعی است
(مقیس) کمنبر نام پسر صبابہ قتلہ
تمیلۃ بن عبد اللہ من قومہ
(مقیاس) بالکسر اندازہ و آنچہ
بدان اندازہ کنند
(ض) قاس الشئ بغیرہ وعلیہ
قیسا) بالفتح وقیاسا) بالکسر
اندازہ کرد آنچیز را بغیرو ونیز
(قیس) نیاز خرامیدن
(مقایسۃ) برابری وبرد کردن
باکسی در اندازہ کردن چیزے و
اندازہ نمودن میان دو چیز و در
کار قیاس بالکسر مثلہ فیہما

(تقبض لہ) آمادہ شد جہت او و
سبب انگیخت وتقبض) آماس بابدر
ماندست ومشابہ گشت ونیز (تقبض)
شنگا فتن دیوار و فرو رفتن وبریدن وبیران شدن
وافتادن آن وشکستن بیضہ
(انقباض) انبیخ بر کندن
(انقباض) شنگا فتن دیوار و افتادن
یا فرو رفتن وبریدن آن وکفتن چاہ و
دندان زر در ازا

ق ی ض

(قیض) بالفتح ریح افتادن
دندان وجنبیدن شکم والفعل من
ضرب وحمل قیض) اثر بانگ
کنندہ اقیاص وقیوص) بالضم جمع
(قیصانۃ) کند مانۃ ماہی است
کرد زرد رنگ
بئر قیاصۃ الحول) ککنانۃ چاہ
کنارہ فرو دریدہ وگرد اگرد
اندرون ویران گردیدہ
(مقیص بن صبابۃ) کمنبر مردی
است یا آن بستن است گذشت
یا آن دیگرے است کہ بردست فتح
نبی صلے اللہ علیہ وسلم او را بقتل
رسانیدہ کمافی الصحاح
(تقیص) بانگ کردن شتر وفرو
دریدن چاہ
(انقیاص) فرو دریدن وریختہ
شدن ریگ وخاک وچاہ یقال
انقاصت البئر ای انہارت وقال
الاصمعی المتقاص المنقعر من اصلہ
بالصاد وبالضاد المعجمۃ المنسوط وقال
ابو عمرو ہما بمعنی واحد وافرون

شدن آب در چاہ وافتادن دندان

ق ی ض

(قیض) بالفتح پوست خشک بیرون
بیضہ یا چیزہ وآب کہ از بیضہ بر آید وآنچہ
بجای دیگری آید وبدل ماند وبرابر
یقال ہذا قیض لہ ای مساو لہ
(قیضۃ) بالکسر ریزۂ استخوان
(قیص) بحذف ہا جمع
(قیاض) گلتاب برابر ومساوی
یقال ہذا قیاض لہ
(قیص) گلیس سنگریزۂ کہ بدان
کرد مغاکہ کردن سنگ ریزہ کنند
قیصۃ بالتاء فلسنہ لسانہ قیصۃ
(مقیض) کمبیع جای بیضہ مرغ
(بئر مقیضۃ) بالا ستر چاہ بسیار آب
(ض) قیصت البئر قیصا)
بالفتح بسیار آب کردید چاہ ونیز
(قیض) مبادلہ کردن وماندور
چیزی آوردن وشگافتن وکفیدن
ونکاشتن پیکر نگاشتہ مانند
پیکرے وفرو دریدن چاہ
(اقاضۃ) شگافتن چیزے را
(قیض الیہ ثوبہ قیضا) بقیضۃ
داغ کرد وشتر را وقیض اللہ فلانا
بفلان) بیاردو آمادہ کند فلان
را خدای جہت فلان وقیضنا
لہم قرناء) سببی پید اکردیم
مقدر رسا خیتم برای ایشان ارجلے
کہ گمان آن از انجا نہ شتند وقیض لہ
شیطانا ای تخلی بینہ وبین الشیطان
وقیضنی بہ) عوض دادمرا آنچیز
مقایضۃ) عوض دادن ومبادلہ
نمودن ومعاوضہ کردن متاع بامتاع دیگر

(قبض) بالفتح گرمای تابستان واسترا
طلوع ثریا طلوع سہیل است احتیاط
وقبوط) جمع
(قبطی) منسوب بالجہ بر تابستان زادہ
وپرتابستانی وقبطی بن لوذان)
معرفہ صحابی است (اقباط) بالفتح
موضعی است (مخالب قبطان)
لشکران کروستائی است بمین نزدیک فی خبر
(مقبط) کمقیل ومقعد جاے
باشش در تابستان
مقبظۃ) کمدینۃ کیاہی کہ تا
تابستان سبز باشد
(ض) قاظ یومنا قبظا) سخت گرم
شد ورد قاظ القوم بالمکان) در
تابستان اقامت کردند در آنجاے
(تقبیط) در تابستان بجاے
اقامت نمودن وبسند آمدن چیزے
کسے را بگرما
قاء فلانا مقایظۃ وقیاظا
بالکسر وقیوظا بالضم نا در اتابستانہ
داد او را مانند مشاہرہ از شہر
تقبیظ فلان بالمکان در تابستان
اقامت کرد در آنجاے

ق ی ع

(اُقْیَاع) بضم الهمزة وبفتح القاف و الیاء المشدده موضعی است بمصیصع

(ض) قَاعَ الْخِنْزِیْرُ قَیْعًا بالفتح بانگ کرد

ق ی ف

(ذُو قِیْفَانَ) کسکران علمقمر بن غلس است ذُوْقِیْفَان بن مالک بن زُبَیْد بن ولیعة

ق ی ق

(قِیْق) بالفتح آواز ماکیان چون بخواند خروس راجعیت سفاد

قِیْق بالکسر کول شتاب کار وکوه گرداگرد زمین ومحیط دنیا

(قِیْقَة) بالکسر پوست تنک اندرون تخم مرغ زیر قیض

(قِیَاق) کلتاب لازقامت قُیَاق کغراب مثله

(قِبْقِیّ) کزریج سپیدی تخم مرغ

(قِیْقَان) کجیران دو موضع است

(قِیْقَاءَة) بالکسر مین درشت همزه بدل زیادی اول زواد ازیجاست کزجمع آن قواقی آید وگاهی قُیَاقی برلفظ وگاهی رقیق کعنب

ق ی ل

(قَیْل) بالفتح در نیمروز خوابیدن و شتر مادهٔ که در نیم روز دوشند قَیْلَة بالا مثله وهتر بلغت یمن ومصنوعة گروه عاد ونام مردے

(قَیْلَة) بالتا نام مادر اوس وخزرج فلعة است بصنعا بر سر کوه کتر و

(قَیْق) وبالکسر افصح

(قَیَال) کلتاب کوهی است ببادیه

(قَیُوْل) کصبور شیرکه نیمروز ان خورند

(قَیُوْلَة) بالتا ناقه که بند کنند تا در نیمروز دوشند وشیر خورند

(قَائِل) نیمروز ان خیسند قُیَّل

کرکع وقُیَّال کرمان جمع وقَیْل بالفتح اسم جمع مثل شارب وشرب

(قَائِلَة) نیمروز وشربت الابل قَائِلَة یعنی نیمروز ان آب نوشید

(اَقْبَالُ الْیَمَنِ) بادشاهان یمن

(ض) قَالَ قَیْلًا بالفتح وقَائِلَةً و قَیْلُوْلَةً بالفتح ومَقَالًا ومَقِیْلًا همه بمعنی شد وفا نیمروز ان خفت ونیز قَیْل

در نیمروز شراب خوردن وقلت الْبَیْعُ براندا ختم بیع راوهی لَا قَیْلَ عَلَیْکَ

(اَقَلْتُ الْاِبِلَ اِقَالَةً) در نیمروز آب خورانیدم شتر ا راده نیز اِقَالَة

براندا ختن بیع وگذاشتن گناه ودور کردن لغزش را یقال قَالَ اللّٰهُ عَثْرَتَکَ وَاَقَالَکَهَا

(تَقْیِیْل) در نیمروز آب دادن یا دوشیدن ناقه را در آن وقت و نیمروز آن بر آب آوردن شتران را

(مُقَایَلَة) عوض دادن

(تَقَایُل) باهم براندا ختن بائع و مشتری بیع را

(اِقْتِیَال) چیزی به بدل چیزے گرفتن یا به بدل چیزی خواستن

اِسْتِقَالَة) اقاله خواستن

ق ی ن

(قَیْن) بالفتح بنده وبیان بالکسر جمع وآهن گری وآهنگر قَیْنَان بالفتح وقُیُوْن جمع وفی المثل

اِذَا سَمِعْتَ بِسُرَی الْقَیْنِ فَاعْلَمْ اَنَّهٗ مُصْلِحٌ وَهُوَ سَعْدُ الْقَیْنِ صَارَ مَثَلًا فِی الْکَذِبِ الْبَاطِلِ وَهُذَیْنِ سَعْدُ الْقَیْنِ مذکور است ورده هر دو نیز قین وهی است سین از جمله قُرَی عُشَر

(وَبَنَاتُ قَیْن) آبی است فرعام جائے

(وبَلْقَیْن) بالفتح از بنی اسد اصل آن بَنُوْ اُلْقَیْن است مثل تُجَارث در بنو الحارث وهو من شواذ التخفیف

قَیْنِیّ منسوب بوی نه بِلْقَیْنِیّ

(قَیْنَة) بالفتح داه سرود گوی یا مام است قال ابوعمرو وکل عَبْد عند العرب قَیْن والامة قَیْنَة ونیز قَیْنَة کرون یا مهره پشت نزدیک بکون یا مابین هر دو سرین یا مغ کچه کرانجا است واداسپ کوے است مابین اسفل سرین که متصل ان است ودر آنجا آست کوی وذرن مشاطه

(قَیْنَة) بالفتح وتشدید یا دهی است به دمشق درقدیم مقابل باب صغیر بود ودرین روزها بستان ها وباغها است

(قَیْنَان) بالفتح جاے قیدار دست وپای ستور یا خاص است بشتر و معرفة نام پسر انوش بن شیث علیه السلام ودهی است بسرخس

(قَیْنَان) بضم یار وکسر قاف وزیادت ها در آخر دهی است بمصر

(ض) قَانَ الْقَیْنُ الْحَدِیْدَ (قَیْنًا) بالفتح نیکو وراست کرد آهن گر آهن را (قَانَ الشَّیْءَ) فراهم آورد آن چیز را ونیکو کرد (قَانَ الْاِنَاءَ) فراهم آورد درگاه کی خورد را واصلاح آن کرد وقَانَ اللّٰهُ فُلَانًا عَلَی کَذَا) چنین آفرید اورا خدا ے

(مَقْیَنَة) کحدیثة مشاطه عروس

(تَقْیِیْن) آراستن وزینت دادن

(تَقَیُّن) آراسته شدن

(اِقْفِیْنَان) نیکو شدن گیاه و غایت سبزی وتازگی رسیدن غزار

ق ی و

(قَیْوَان) بالفتح موضعی است بین بیلا دخولان

* * * * * *

* * * * * *

تمت

تم الربع الثالث من منتهی الارب فی لغات العرب الحمد لله وحسن توفیقه

بعون اللہ الملک الوھاب

مطلوب شائقان باکمال محبوب سخنوران شیریں مقال اعنی

ربع چہارم از کتاب

منتہی الارب

حسب فرمائش

صاحب الصدق والیقین شیخ الٰہی بخش محمد جلال الدین تاجران کتب

کشمیری بازار لاہور

سنہ ۱۹۲۶ء

مطبوعہ اسلامیہ سٹیم پریس لاہور یکی دروازہ میں باہتمام چوہدری محمد لئیق خان منیجر

اللّٰہُ اکبر

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد للہ رب العالمین والصلوٰۃ والسلام
علی رسولہ محمد والہ واصحابہ اجمعین وبعد فہذا
الجزء السابع من منتہی الارب فی لغات العرب
من الکتاب الثانی والعشرین فی الکاف

باب الکاف فصل الہمزۃ

ك ء ك

كَأْكَاء - کسلسال مرد بدل خرد شاں حریص تنگ دل دریدہ گاں

كَأْكَأَ كَأْكَأَةً - سپاسیکے برگردید ورفت وبد دل شد ؛ ونیز

كَأَةً - گرد آمدن -

مُتَكَائِئ - بکسر الکاف مرد پستک ؛

تَكَأْكُؤ - سپاسیگی رفتن وبد دل شدن وفراہم آمدن یقال مالکم تکأکأتم علیہ ای تجمعتم ودر ماندن سخن یقال تَكَأْكَأَنِی کَلَامِہٖ ؛

ك ء ب

كَأْب - بالفتح اندوہ وشکستگی وبدحالی از اندوہ وغم كَآبَۃ کسحابۃ مثلہ فیہما

كَئِيب - کتف اندوہگین ممال وشکستہ دل از اندوہ وغم ؛

كُؤْبَۃ - کھزۃ ننگ وعار یقال ما بہ کؤبۃ ای عار وحیاء

كَئِيب - کامیر بمعنی کئیب است کئیبۃ بالتاء مؤنث كَأْبَاء مثلہ ؛ ونیز كَأْبَاء اندوہ وغم (س) كَئِيب كَأْبًا - اندوہگیں گردید وبدحال شد از غم ؛

إِكْآب - غمناک گردیدن ودرستی وہلاکت افتادن غمناک گردانیدن لازم ومتعد ؛

مُكْتَئِب - بکسر الہمزۃ اندوہ مند وبدحال از اندوہ وغم ؛ ورمادٌ مُكْتَئِب - ریگ مائل بسیاہی ہمچو رخ غمناکاں ؛

اِكْتِئَاب - اندوہگیں گشتن وبدحال شدن از اندوہ ؛

ك ء ج

كَأَج - کتاب کولی ناداں وکولی مع درشت خوی وکشکلاجی (ف) كَأَجَ كَأْجًا - افزون شد کولی او ؛

ك ء د

عَقَبَۃ كُؤُد - کصبور دشوار

كَأْدَاء - کصحراء سختی وستم واندوہ ودشواری وشب تاریک ؛ وعَقَبَۃ كَأْدَاء - پر دشوار گذار -

كُؤُدَاء - کبرجاء دوم سرود زن (ف) كَأَدَ كَأْدًا - بالفتح اندوہگیں گردید وشکستہ دل وبدحال شد از غم -

تَكَؤُّد - تکلف نمودن بچیزے وسختی ورنج چیزے کشیدن ودشوار

ك ء س

كَأْس - بالفتح جام شراب خمر - ونیز جام باشراب مؤنث است منہ قولہ تعالیٰ بِكَأْسٍ مِنْ مَّعِيْنٍ بَيْضَاءَ وشراب آلوس كَافلس وكُؤُس کامور وكَاسَات وكِئَاس کجبال جمع وكَاسَۃ نام دختر کُلَيْبَۃ عُمَانِی -

ك ء ش

(ف) كَأَشَ الطَّعَامَ كَأْشًا بالفتح

خورد آنرا ؛

ك ءص

رجل كَأْص - بالفتح مرد نیک محکم بار خوردن و نوشیدن یا بر شتر

كُوصته - بالضم مثل شیصما

(ف) كَأْصه كَأْصًا بالفتح ذلیل وخوار گردانیدن او را و غلبه و قهر رساخت ؛ وكَأْصَ الشيءَ خورد آنرا یا بسیار خورد و یا بسیار توشید

ك ءل

كَأْل - بالفتح روشن یا خریدن دینی که ترا است بر شخصی بقایا بدیهی که او را است بر دیگری كَأْلَه بالتا وكُؤْلَة على فُعْلة بالضم مثله والفعل من فتح.

كَئِيل - كسفر جل پستانک یا کونا ه بالا درشت اندام یا پستانک مع فج که رفتاری است یعنی پیش پا یها نزدیک نهادن پاشنها و دور

اكْوَءْلال - كاقشعرار

كَوْءَل - گردیدن مكْوَئِل بكسر الهمزه نعت است ازآن.

ك ءن

(ف) كَأَنَ المرأةَ كَأْنًا - درشت گردید.

ك ءى

(ف) كَأَى فلانًا كَأْيًا بسخن رنجانیدن او را - آنرا اكْأَى عنه إكْآءً - ناپسندیدن و مکروه داشت.

باب الكاف فصل الباء

ك ب ب

كَبَّة - بالفتح آهنگ وحمله سخت بر دشمن در جنگ وسختی وصدمه یا در کوه سخت سرما ؛ و نیز كَبَّة بكبا در آمدگی در کار زار و یکبار رو شدگی وانبوه بسرعت و زیرک اسپ و یکبار آمدگی سرما و تیر در نشیب انداختن.

كُبّ - بالضم گیاه تلخ وشور مزه

كُبّة - بالضم گروه مردم بالفتح وگروه اسپان و اسپ قبس بن غوث وگروه ریسمان كُبّ كصرد جمع وشتر بزرگ وگرانی ؛ قَبَّضَ كُبَّة قبیله است از بجیله ؛

كَبًّا - بالفتح ویضم موضعی است در بطحان.

كَبَاب - كسحاب طبابه وگوشت کوفته بریان ساخته.

كِبَابَة - بالتا وارزوی است که ازچین خیزد و مشهور بکبا چینی است

كُبَاب - كزراب گلشتران بسیار وگوسپندان بسیار و یگب هم نشسته وخاک گل دلآ چسپیده وخاک نمناک کوهه است وآبی

كُبْكُب - كجعفر کوهه است بعرفات برشت امام چون وقوف نمایند

كَبْكَبَة - بالتا تیر اندازی در مغالی وبیضم وگروه.

كِبْكِب - كزبرج درمغاکی تیر انداختن

كِبْكِبَة بالتا رشته بازی است وموضعی وصفر الفتح فیهما.

كُبْكُب - كقنفذ گرد واندام درهم خلقت.

كُبْكُبَة - بالتا گروه درهم پیوسته از اسپان وجز آن -

كَبْكَاب - بالفتح خرمائے است درشت وفربه -

كَبْكَابَة - بالتا زن فربه -

كَبَاكِب - كعلابط گرد و درهم اندام - كَبَاكِب بالفتح جمع ؛ و نیز كَبَاكِب بالفتح کوهه است -

كَبْكُوب - كعصفور گروه بهم پیوسته كَبْكَبَة بالتا مثله -

وكَبَّ - بجلم آنکه اکثر سرنگون باشد وكَبَاب كسحاب مثله -

(ن) كَبَّه كَبًّا - بالفتح برروی درافگندن او را وبرگردانیدن يقال كَبَّ اللهُ عَدُوَّهُ وكَبَّهُ هُوَ - گران شد ؛ وكَبَّ الكِبَّ آتش افروخت از درخت كب ؛ و كَبَبْتُ الفحلَ کرده گردانیدم شتر را

كَبْكَبَه كَبْكَبَةً - برروی درافگندن او را منه تعالے فَكُبْكِبُوا فِيهَا -

أَكَبَّ عليه إكْبَابًا پیش رفت واقبال نمود ولازم گرفت او را

وَاكْتَبَّ له - خمید ومیل کرد بسوی او ؛ و نیز اكْتَبَّ - برروی افگندن وگرفتن برروی افتادن لازم متعد

يقال أكَبَّ على الأمر مثله قوله تعالى أفمن يمشي مكبا على وجهه إهـ -

مَكْبَبَة - گمظنة نوعے از گندنا تیره سطر خوشه +

تَكْبِيب - كباب ساختن +

مُتَكَبْكِب - للفاعل مرد بجامه درپیچیده يقال هو جاء متكبكبا في ثيابه اى متزملا -

كَبَّبَ الإبلَ تَكْبِيبًا - برافتادن شتران از بیماری یا از لاغری ؛ و تَكَبْكَبَ الرجل - برنجید و منقبض گردید از بیماری یا سرمای و تَكَبْكَبَ الرملُ - بسته شد ریگ و تو بر تو نشست -

انْكِبَاب - پیش آمدن ولازم گرفتن کسی را و برروی درافتادن

ك ب ت

كَبْت - بالفتح رزمین انگندن یا برروی انگندن و شکستن و بازگردانیدن و رد کردن دشمن را بخشم وتندی ورسوا کردن خوار نمودن يقال كَبَتَ اللهُ العَدُوَّ والفعل من ضرب -

مَكْبَتِيَة - كمقتلة مرد اندوهگین وخشمناک.

ك ب ث

كُبَاث - كسحاب برو درخت پیلو کنیک پخته ورسیده باشد.

كُبْثُث - كقفذ مرد درشت سخت وتنجیده منقبض زفت.

كُنْبُوث - كعصفور وكُنَابِث كعلابط مثله -

(س) كَبِثَ اللحمُ كَبَثًا - برگردید گوشت وبد بوی گشت لحم مَكْبُوث گوشت برگردیده بوی نعت است ازان و كَبِثَتْه آنا - كنصرته اندوهگین گردانیدم او را -

تَكْبِيث - پهلو خالیدن کشتی را ونقل کردن رخت آن بدیگر کشتی -

ك ب ث ل

كَبَوْثَل - كسفرجل نوعے از ملح عن ابن خالویہ رضی اللہ عنہ

ك ب ح

كَبْح - بالضم نوعے از نقرف سیاہ کون یا آن اَجْبَن است کذا فی النسخ ؛

كَابِح - بیشرا ینده ازان چیز کہ فال بدگیرند یا ازدے کوا یہم جمع

لِعَبِيْرٍ اَكْبَحَ - شتر غت و دراز

(ف) **كَبَحَ الدَّابَّةَ كَبْحًا** - بالفتح لگام باد کشید ستور را تا باز ایستد از رفتن تقول اكبحها واكفحها وكبحها وهذه وحدة بلا الف ؛ وكَبَحَ يا سَتِّيفُ بشير زيد ؛ وكَبَحَ فلانًا - برگرداند او را از حاجت وے۔

اِكْبَاح - لگام باز کشیدن سیر را تا باز ایستد از رفتن نفرة ؛ وبلند گردانیدن یقال قد اكبح مجهولا اكبحه -

مَكْبَح - معظم بلند ومكبرا يقال إنه لمكبح اى شامخ -

مُكَابَحَة - بمعنی گرداشتن وباز داشتن

ك ب د

كَبَد - بالفتح والكسر جگر وقد يذكر اكباد وكُبُوْد بالضم جمع ومیانہ آسمان ويقال فلان نُصْبُ اِلَيْهِ اَكْبَادُ الْاِبِل اى يرتحل اليه فى طلب العلم وغيره ؛ وعَسُوْدُ الْاَكْبَاد - دشمنان۔ وان لم يكن لك كَبِدَة - باشد مهره دستی وجست

منه قوله تعالى لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِيْ كَبَدٍ ؛ وهوا و میانہ ریگ تودہ ومیانہ آسمان

كَبِد - گلوگاه جگر اكْبَاد و كُبُوْد - جمع دشکم و درون تمام آن ومیانہ چیزے ومعظم آن وپہلو وما بین دو طرف علاقہ کمان یا بانداز یک ذراع از میان کمان یا قبضہ يقال فضم السهم على كبد القوس وگوہی است سرخ مرنے کلاب را وسرکوہی است مرغنی را ؛ ونیز

كَبِد - لقب عبد الحميد بن وليد محدث

جہت کرانی جسم دے ؛ وشدت

كَبِد - موضعیست مرنی کلاب را

كَبِيْدَة الْهَوَاء - موضعیست بسماۃ

وكَبِيْدُ الصَّلَاة - شاعری است

كَبِيْدَاتُ السَّمَاء - میانہ آسمان كَاَنَّهُنَّ صَعْدٌ وَاكْبِدٌ ثم جمعوها -

كَبَّاد - کغراب درد جگر وفی الحديث الكُبَّاد من العَنَب

كَابِد - کصاحب رنج کشی جہت چیزے اسم است كَبَدًا را

اَلْكَبِد - کاحمد آنکہ جائی جگرش برآمدہ وخاستہ باشد ومرغیست ورجل اَكْبَدُ - مرد سطبر میانہ گران رفتار -

كَبْدَاء - کصحراء میانہ آسمان

كَبِيْدَاء - کجمیراء رشتہ وآسیائے دستی ومکان کہ قبضہ اش کف دست پر کند وزن سطبر میان گران رفتار در یک تودہ بزرگ میانہ -

(ض ن) **كَبَدَهُ كَبْدًا** - بالفتح برجگر او زد وآہنگ آن نمود وبرنجانید او را سید مكبود لغت است از آن

وَكَبَدَ الْبَرْدُ الْقَوْمَ - وبشوار گردید سرما بر قوم وتنگ کرد ایشان را

وَكَبِدَ فُلَانٌ - مجہولا بیمار گشت

(س) **كَبِدَ كَبَدًا** - محرکہ درد ناک جگر گردید۔

تَكَبُّد - درمیانہ آسمان درآمدن آفتاب وجز آن يقال كَبَّدَ الْقَوْمُ السَّمَاء اذا تَوَسَّطَهَا -

كَابَدَ مُكَابَدَةً وَكِبَادًا - بالکسر رنج آن کشید وسختی دید۔

تَكَبُّدُ الشَّمْس - درمیانہ آسمان درآمد ؛ وتَكَبُّدُ الْاَمْرِ تہنگ کار کرد ؛ وتَكَبُّدُ اللَّبَن - دفرک شد وسطبر گردید - وكَبَدَ الدم

ك ب ر

كِبْرَة - بالفتح بزرگ سالے يقال عِشْتُ فُلَانًا كِبْرَةً - یعنی بزرگ سالی آمدے را وکلاں سال گردید۔

كِبْر - بالکسر معظم چیزے وبزرگی۔ وبالضم فيهما وگناہ بزرگ وفخت وبلندی در شرف وعظمت بزرگ منشی

كِبْرَةُ الْقَوْمِ - بالکسر کلان تر قوم یا قریب تر آنہا بعد اعلی

كِبْرَة - بالکسر موضعیست -

كَبَّار - کغراب بزرگ ذو كَبَد محدث است۔

كِبَار - بالکسر پادشاہیست از پادشاہان حمیر۔

كُبَّار - کرمان بس بزرگ و کلان كُبَّارُون جمع

كِبْرَة - بالکسر گناہ بزرگ وستگ۔

كُبْرُ الْقَوْمِ - بالضم کلان وبزرگ قوم او وهُمْ اَكْفَدُ الْقَوْمِ فِي النَّسَبِ وفی الحدیث الإكبار يعنى الى الآباء للابن دون ابن الابن -

كَبِير - بالتحریک نباتی است وعامہ آنرا کباد کغراب گویند۔

وطبل كِبَار - بالکسر وكُبَّار جمع وكوہے بزرگ وناحیہ است ونجد سلیمان

كُبَيْر - کامیر بزرگ **كُبَيْرَة** مؤنث كِبَار - بالکسر كُبُوْسَاء بالمد جمع -

كَبِيرَة - کسفینة وہیئت نزدیک جیحون۔

كَابِر - کصاحب بزرگ يقال تَوَارَثُوْا كَابِرًا عن كابر اى كبيرا عن كبير وفى العزيز اَكَابِر - بزرگ تر کبری مؤنث اَكْبَر کصرد وجمع کبری اَكَابِر - جمع اَلْكَبِيْر اكبرون كذا لك ؛ ونیز اَلْكَبِيْر - چیزے است شیرین مانند خبیص خشک کہ زنبور عسل آرد۔

اَكْبَرَان - ابوبکر وعمر رضی اللہ عنہما

اِكْبِير - کاثمد یعنی اکبر است کہ چیزے شیریں مانند حلوا خبیص باشد

اِكْبِيرَة - بالکسر موضعیست -

كُبَّار - کغراب بزرگ ذو كَبَد محدث است۔

كِبَار - بالکسر پادشاہیست از پادشاہان حمیر۔

كُبَّار - کرمان بس بزرگ و کلان كُبَّارُون جمع

کِبْرِیَاء - بالکسر بزرگ منشی و بزرگی وعظمت۔

مَکْبَرَة - کرحلة بزرگ سالے ویضم الباء

مَکْبِر - کمنزل بزرگ سالی یقال علاہ مَکْبِرُہٗ

(ن) **کَبَرَہٗ سَنَةٌ** - زاید و کلان است بردے۔

(ك) **کَبُرَ کِبْرًا** - کعنب **وکُبُرًا** بالضم **وکِبَارَةً** - بکرامت بزرگ گردید وکلان وتن دار شد۔

(س) **کَبِرَ کِبَرًا** کعنب و **مَکْبَرًا** کمنزل کلان سال گردید

اَلْکِبْرُ اِکْبَارًا - بزرگ دید او را بزرگ پنداشت ۔ ونیز **اِکْبَارًا** پیدی کردن کودک و بے نمازی شدن زن ومذی یا منی آوردن مرد۔

کَبَّرَ تَکْبِیْرًا وکِبَارًا - بالکسر مشدد ۃ الباء۔ اللہ اکبر گفت **وکَبَّرَ الشَّیْءَ** بزرگ وکلان گردانید آن چیز را وبزرگ شمرد وبزرگی صفت کرد آن را۔

مُتَکَبِّر - نامے است از نامہائے باری تعالیٰ ومعناہ المستعظم عما لا یلیق بہ ۔

تَکَبَّرَ - بزرگ منشی نمودن و گردن کشی کردن۔

تَکَابُر - تکبر و بزرگ منشی نمودن

اِسْتَکْبَرَ - بزرگ دید او را و کلان پنداشت ۔ ونیز **اِسْتِکْبَار** بزرگی نمودن از خود وگردن کشی کردن وبزرگ منشی نمودن۔

ك ب رات

کِبْرِیْت - کقندیل گوگرد کہ سنگ آتش گیرست یا جوہرے معدنی و آن نجاری باشد وخاتی کہ بعض آن زیر زمین منجمد گردد وبعض آن از شگافہا برآید ودرگرانہا بستہ گردد وگویند معدن آن در وادی النمل دراے تُبَّت وگویند چشمہ است روان چون منجمد گردد کبریت شود وآن بر اصناف باشد سرخ وزرد وسیاہ وتمامہ آن گرم است در چہارم ویاقوت سرخ وزرد

کَبْرَتَة - گوگرد آلودن یقال **کَبَرَتَ بَعِیْرَہٗ** ای طَلَاہُ بِہٖ

ك ب رث ل

کَبَرْثَل کسفرجل جزدوک زر وبچہ کوہ گردان یا کوہ گردان

ك ب س

کِبْس - بالکسر خاک کہ بدان چاہ وجوی را انباشند وسر بزرگ و بیخ ونزا وچیزے یقال فُلَانٌ فِیْ کِبْسٍ عَنِیٍّ ای فی اصلٍ فَاخِرٍ

کَبِیْس - کامیر نوعے از خرما نیز ہے است میان کاوک پر از نوبۂ خوش ۔ وعام کَبِیْس - وحساب منجمان زیادتی باشد کہ در ماہ شباط اعتبار کنند پس شباط یا بیست ونہ روز رسد **سَنَةٌ کَبِیْسَةٌ** - بالتاء کم آمد سال ای التی لیستوفی منہا یوم وذلک فی کل اربع سنین

کُبَیْس - کزبیر موضعیست -

کُبَیْسَة - کجمینة چشمہ است درجائے از دشت سمارہ نزدیک

کِبَاسَة - کگیاہ خوشہ خرما۔

کُبَاس - کغراب بزرگ سر ہرچہ باشد ونرہ سطبر بزرگ سر و مرد۔ سر زیر جامہ فرو کشیدہ خفتہ ۔ ونیز **کُبَاس** - نام پسر جعفر بن ثعلبۃ است وعلی بن قسیم بن کُبَاس محدث ۔ وذو الکُبَاس ملکے از ملوک حمیر۔

کَابِس - دونده یقال جاء فلان **کَابِسًا** ای شاذًا یعنی دوان آمد **وعَابِس کَابِس** - از اتباع است وکابس بن ربیعۃ تابعیست وکان یشبہ برسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ۔

اَکْبَسَة کَابِسَة - نوک بینی برلب فرو آمدہ۔

جِبَالٌ کُبَّسٌ - کرکع جبال سخت وشدید۔

اَکْبَس - بالفتح کس بلند و برآمدہ ومرد برآمدہ پیش سر و فرو رفتہ پیشانی ۔

کَابُوس - آنچہ بشب مردم خفتہ را فرا گیرد واو را در آن حالت متواند جنبش کرد وآن مقدمہ صرعست ونوعے از گابیدن۔

(ض) کَبَسَ البِئْرَ وَالنَّہْرَ کَبْسًا - بالفتح خاک انباشت چاہ وجوی را ۔ ونیز **کَبْس** - سرگیریان فرو کشیدن وپنہان کردن آنرا از زیر جامہ ودرین کوہ فرو شدن وبزرگوہ در آمدن وبناگاہ در آمدن در سرائے واحتیاط نمودن در کارے ویک بارہ گابیدن بطرز نگابوس یا عام

و در آمدن در چیزے وفرو پوشیدن

مَکْبِس - کمجرث مرد سست چشم سرشتے وفرومایہ یا نگہ ناگاہ بردم در آید وفرو پوشد آنہا را ونام اسپ عتبۃ بن حارث واسپ عمر بن صحار

ك ب ش

کَبْش - بالفتح قچقار وآن در سال چہارم باشد۔ **اَکْبُش کِبَاش** کفلس وکِبَاش للکتاب **واَکْبَاش** جمع ومہتر قوم وسردار آنہا وموضعیست ازان موضع ہست احمد بن محمد بن صباح کبشی واحمد بن علی بن اخضر کبشی

کَبْشَة - بالتاء سرکوہ است بکجم ریان **وَیَوْمُ کَبْشَةَ** - ممنوعۃ روزی است از روزہائے عربان ومشرکان آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ابن ابی کبشہ خواندندے تشبیہا بابی کبشہ - مردے از بنی خزاعہ مسمی بوجزکہ با قریش در عبادت وپرستش بتان خلاف ورزیدہ پرستش شعری العبور مشغول شد یا ابی کبشہ کنیت وہب بن عبد مناف جد آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم از جانب مادر وآن حضرت گونہ شباہت بوی داشت یا کنیت زوج حلیمہ سعدیہ یا کنیت عم پسر او ۔ ونیز ابی الکبشۃ کنیت سُلَیْم یا اوس دوستی دشمنیت عمرو بن سعد انصاری کہ ہر دو صحابی اند وَاُمُّ کَبْشَة قصاعیہ **کَبْشَة** الضاریہ معروف نابہ بوضاء صحابیات اند **وکَبْشَة** بنت کعب زن عبداللہ بن

ابی تتادہ از ابو قتادہ روایت
میکند و کبشہ بنت ابی مریم از اسلم
زوج النبی صلی اللہ علیہ وسلم و ابو کبشہ
سلولی از عبد اللہ بن عمرو بن
العاص روایت میکند۔

کَبَشَات ۔ محرکۃ چند کرہ بہ
بدیار بنی ذُہَیبَۃ و دراج آبی است

کُبَیش ۔ کز ہیر جاے است

ابو کباش ۔ کنیت عبد تاجر
تابعی است و ابو کباش کندی محدث
احمد بن محمد بن کباش فقیہ
کغراب عدث است۔
جعفر بن الیاس بن کُبَاش کنیت ان
و ابو الحسین بن کُبَاش محدثان اند

ک ب ص

کُبَاص ۔ کغراب قوی توانا
بر کار از شتر و خر و جز آن **کُبَاصَۃ**
باتا، مثلہ۔

ک ب ع

کُبَع ۔ کصرد شتر دریائی و از ان است
کہ زن زشت روے را گویند
یا وجہ القبیح۔

کُبُوع ۔ بالضم خواری و ذلتی
(ف) **کَبَعَ کَبْعًا** ۔ بالفتح پدید
وَکَبَعَ الدَّہْرُ ہَمَّہُ الدَّنَایَا ۔
نقد کرد آن را و سرہ نتوہ ۔ **وَکَبَعَہُ**
عَنِ الْاَمْرِ ۔ باز داشت او را از کار
تَکْبِیع ۔ نیک پدیدن مشدد
للمبالغۃ۔

ک ب ع ت

کَبَعْثَاۃ ۔ بالتحریک گوشت
پارہ کہ در فرج زن برآید۔

ک ب ل

کَبَل ۔ بالفتح قید و بند و کبیر یا
بند سطبر و بزرگ **کُبُول** جمع در
نوشتگی لب لویا لب و لویا پوست
نور دیدہ نزدیک لب و لوثۃ
فی الکبن ۔ و پوستین بسیار پشم۔

کَبَل ۔ محرکۃ پوستین کوتاہ

کَابُل ۔ بضم با شہرے است
از ثغور خراسان۔

کَابُلِی ۔ کوتاہ قامت۔

کَابُول ۔ کھاؤس رنگ دہم
و وہی است یسان طبیہ و **کَکَاءٍ**

کَبُولٌ ۔ تبا بہ کہ نوعی از طعام

مَکْبُول ۔ بندی و اسیر۔
(ض) **کَبَلَہُ کَبْلًا** ۔ بالفتح بند
کرد او را در زندان و جز آن ۔ و
کَبَلَ غَرِیمَہُ الدَّیْنَ ۔ مہلت
داد غریم خود را در ادائے دین۔

مُکَبَّل ۔ کمعظم قید کردہ باز داشتہ

کَبَّلَ الْاَسِیرَ تَکْبِیلًا ۔ بند
کرد او را در زندان و جز آن ۔ و
کَبَّلَتْکَ دِینَکَ ای اخرتک
مُکَابَلَۃ ۔ سپس گذاشتن دم
را در رنگ کردن و باز داشتن و
تاخیر کردن در خریدن خانہ ہمسایہ
تا پون دیگر خواہد بخرد او شفعہ طلب
کند فی کل ذلک۔

ک ب ن

کَبَنُ الدَّلْوِ ۔ بالفتح لب لو
و نور دیدہ و دختہ۔

کُبْنَۃ ۔ بالضم بازست مرغ بازان
کُبَان ۔ کغراب نوعے از طعام گراز
ارزن ترتیب و ہند لغت یمنی است
و بیماری است شتر را۔

رَجُلٌ کَبُنٌ ۔ کصُرد مرد زشت
خوے ناکس گرفتہ یا مرد سخت در نیت
کہ از ذمی چشم نمی بر دارد۔ و حبل
کُبْنَۃ ۔ بالتا، مثلہ فی الکل
و نیز **کِبْنَۃ** ۔ نان خشک۔

مَکْبُوثُ الْاَصَابِع ۔ مردود
انگشتان ۔ و **بَعِیرٌ مَکْبُوثٌ**
شتر کبان زدہ۔

مَکْبُوثَۃ ۔ اسپ کوتاہ پائے
فراخ شکم با یک استخوان **مَکْبُوثَۃ**
مثلہ **مَکَابِیث** ۔ جمع و زن **مَنَاکِیر**
(ض) **کَبَنَ الْفَرَسُ عَنَانَہُ**
کَبْنًا ۔ نرم دست دوید یا
کوتاہی کرد در دویدن ۔ و **کَبَنَ**
الثَّوْبَ ۔ درون رویہ در لور دید
جامہ را پستر و دخت و این معنی از
نصر ہم آید ۔ و **کَبَنَ ہَدِیَّتَہُ** ۔
باز داشت ہدیہ او را ۔ و **کَبَنَ**
مَعْرُوفَہُ ۔ برگرداند نیکی خود را
از ہمسایہ خود سوے غیر آنہا ۔ و
کَبَنَہُ ۔ ناپسند کرد آمزا و محو ساخت
وَکَبَنَ الدَّلْوَ ۔ در نوشت لب لو را
وَکَبَنَ فُلَانٌ فریشد ۔ **وَکَبَنَ**
عَنِ الشَّیْءِ ۔ بدل شد و باگردید
ازان ۔ **وَکَبَنَ الرَّجُلُ** ۔ داخل
شد دندان شنایہ از بالا و پایین
و غار دہن ۔ **وَکَبَنَ الظَّبْیُ**
دوسید بزمین ۔ و نیز **کَبَنَ** در
نوشتگی لب و لوثہ ۔ **کُبُونٌ** سکون
و آرام۔

مُکَبَّنُ الْفُقَارِ ۔ کمعظم محکم و
استوار مہرہاے پشت

اَکْبَنُ لِسَانَہُ عَنْہُ ۔ باز داشت
زبان خود را از وے۔

تَکْبِیث ۔ فربہ شدن۔

اِکْبَاءٌ ۔ بالہمزہ کاقشعریرۃ
و درکشیدہ گردیدہ

ک ب و

کَبْوَۃ ۔ بالفتح بردے افتادگی
وے آتش شدگی آتش زنہ و بلند شدگی
خذرک اسم مصدر است و کر دو تیرگی
و وقفہ و باز ایستادگی بحرارت

کُبْوَۃ ۔ بالضم بوے سوز

کِبَا ۔ بالکسر و القصر خاک روبہ

کِبَوَان مثنی ۔ اکباء جمع و
سرگین چاے و خاک بردے
زمین افتادہ۔

کُبَۃ ۔ کثبہ خاک روبہ **کُبُوٌّ** جمع

کُبَاء ۔ کسحاب جوب بخور یا لوے
از آن کنی کہدی جمع۔

کُبَاء ۔ کغراب بلند و برآمدہ۔

کَابِلٌ ۔ بلند و مرتفع و بر روے افتادہ
و خاک ریزان و روان **دِیقَالُ**
فُلَانٌ کَابِلُ الزَّمَادِ ۔ ای عظیم
یَنْہَالُ ۔ **وَہِیَ ثُمَّ بْنُ کَابِلٍ** محدث
(ن) **کَبَا کَبْوًا بِالْفَتْحِ وَکُبُوٌّ**
کدخول بر روے افتاد و **کَبَا الزَّنْدُ**
بے آتش شد آتش زنہ ۔ **وَکَبَا الْجَمْرُ**
بلند گردید ۔ **وَکَبَا الْفَرَسُ** ۔ تاب
گرفت اسپ را در دویدن **وَکَذَا**
اِذَا خَفَتَ ۔ قلم یعرق قیل
کَبَا الْفَرَسُ ۔ و نیز **کَبَوْتُ**
بِہِ ۔ سخت آنچہ در کوزہ باشد از آب

وروفتن و پژمریدن گیاه و بلند گردیدن غبار۔

إِكْبَاء۔ وا دکردن و آتش زدن و آتش زنه یقال أَكْبَأَ إِذَا حَكَّ

وَلَمْ يُبْرِ وبرگرداندن و متغیر کردن یقال أَكْبَى وَجْهَهُ عَنِّي

كَبَّى النَّارَ تَكْبِيَةً خاکستر انداخت بر آتش۔

تَكَبَّى عَلَى الْجَمْرَةِ در وا داشت جامه را بر بوے سوز و بخور کرد۔

إِكْبِيَاء۔ بگون ایستادن بر مجمر جهت بخور کردن جامه را و بخور ناک شدن جامه۔

باب الكاف فصل الباء

ك ت ء

كِتْأَة۔ بالکسر گیاهی است مانند جرجیر۔

كِنْتَاوٌ۔ بالکسر و زیادة النون والواو و سن سخت و قوی و مرد کلان و انبوه ریش یا مرد بیکو ریش

ك ت ب

تَبُوكُ كَتْب۔ بالفتح بطنی است از عرب۔

كُتْبَة۔ بالضم دوال که بدان دوزند آنچه بدان دوزند فرج ماده شتر را فراهم آرند تا کشن برنجهد و درز دوزه و مشک و جزان فراهم آورده۔

كِتْبَة۔ بالکسر نوشتن خواستن کتابے را که مینویسی۔

كِتَاب۔ بالکسر نبشته و نامه۔ كُتُب بضمتین جمع كِتَاب بالضم مثله و آنچه در وے نویسند و دوات و توراة و فریضه و حکم و اندازه۔

كَتِيب کامیر درخته و مشک سر بسته

كَتِيبَة۔ کسفینة لشکر یا گروه اسپان گرد آمده یا گروه اسپان غارت کننده گان از صد تا هزار

كَتَائِب جمع وقلة است بخبیر۔

كَاتِب۔ نویسنده و دانا

كُتَّاب۔ کرمان نویسنده گان و دانایان جمع کاتب و تیر خرد کرد سر کرکو و کان بدان تیر اندازی آموزند كَتَاتِيب۔ جمع۔

مَكْتَب۔ کمقعد و بیرستان۔

مَكْتُوب۔ نامه و نبشته و دوخته و فراهم آورده۔

(ن) كَتْبَة كَتْبًا۔ بالفتح و كِتَابًا و كِتَابَةً نوشت آزا یقال كَتَبْتُ بِالْقَلَمِ وَكَتَبَ السِّقَاءَ و دخت در مشک را بدو دوال؛ وَكَتَبَ النَّاقَةَ۔ دوخت رخ ناقه را بدو دوال و فراهم آورد یا استوار و محکم کرد حیاے آزا بحلقه آهن و مانند آن تا کشن نتواند کشتی کرد و این معنی از نصر نیز آید نیز مهار ان کرد ناقه را بر بچه غیر یعنی استوار کرد و هر دو سوراخ بینی آزا بچیزے تا بول را نبوید و ابچه نزند؛ وَكَتَبَ الشَّيْءَ دانست آنرا؛ وَكَتَبَ الْقِرْبَةَ سر مشک را بسر بند بست۔

مُكْتِب کمحسن آموزنده کتابت وَمِنْهُ كَانَ الْحَجَّاجُ مُكْتِبًا بِالْكَافِ ای مُعَلِّمًا۔

مُكْتَب بکمکرم مشک سر بسته

إِكْتَاب۔ نوشتن آموختن و نوشتن و املا کردن و سر مشک را بستن۔

مُكْتَب کمعظم خوشه که بعض آن خورده باشند۔

كَتَّبَ الْكَتِيبَةَ۔ آماده کرد کتیبه را و فراهم آورد و کتیبه کتیبه کرد؛ وَنِيزَ تَكْتِيب نوشتن و نوشتن آموختن

مُكَاتِب۔ بنده بهاء خود بریده

مُكَاتَبَة۔ یکدیگر نامه نوشتن و بنده راهم بوے باز فروختن۔

إِكْتِتَاب۔ نوشتن یا نوشتن از کتب است و نوشتن خواستن از کتاب و نیز بدو دوال دوختن در زمشک را و نام خود را در دیوان سلطان نوشتن و بند شدن شکم۔

تَكَتُّب۔ فراهم آمدن و مجتمع شدن

تَكَاتُب۔ بیکدیگر نامه نوشتن و بهاے بنده بروے بریده کردن

اِسْتِكْتَاب۔ نوشتن خواستن و نوشتن فرمودن۔

مُكْتُوتِب۔ برآماسیده پر

ك ت ت

كَتّ۔ بالفتح کم نوشت از مردن

كَتَّة۔ بالفتح سبزهٔ زمین از تره و جزآن۔

كُتَّة۔ بالضم شتران چیکاره و بدترین از بزان اسم است آزا

كُتِيت۔ کامیر آواز جوشش دیگ و آواز غلیان نبیذ و شیره و بانگ شتر جوانیزا اول بانگ آن وَهُوَ فَوْقَ الْكُتَيْشِ۔ و آوازے شبیه بانگ شتر جوانه که از سینه مرد خشمناک برآید از شدت خشم و مرد زفت بغیر كُتِيت۔ رفتار زن و آهسته یا کام نزدیک گذاشتن در شتافتنی۔

كُتَيْتَة۔ کسفینة تبا به که حلوائی است

كَتْكَت۔ کجعفر بانگ شوات

كُتْكُت۔ کقنفذ و كُتْكُتَة بالضم مقصور امنوعتین بازی است

كَتْكَات۔ بالفتح مرد بسیار گوشت (ض) كَتَّ الْبَعِيرُ كَتًّا۔ بالفتح بانگ زدن کرد؛ وَكَتَّ فُلَانًا۔ اندوهگین کرد او را و رادوخوار گردانید وَكَتَّتِ الْقِدْرُ۔ جوشید دیگ وَكَذَلِكَ الرَّحَا وَالْجَرَّةُ الْحَمِيدِيَّةُ إِذَا صَبَّتْ فِيهَا الْمَاءَ۔

(ن) كَتَّ الْكَلَامَ فِي أُذُنِهِ سخن در گوش وے گفت و راز با وے در میانه نهاد؛ وَنِيزَ كَتَّ شَعْرَهُ مِنْهُ الْمِثْلُ لَا تَكُتُّهُ أَوْ لَا تَكُتُّ الْيَوْمَ أَيْ لَا تَعُدُّ وَلَا تُحْصِيهِ وَيُقَالُ أَتَانَا بِجَيْشٍ مَا يُكَتُّ عَدَدُهُ أَيْ مَا يُحْصَى

كَتْكَتَة۔ کرحبة نرم رفتن یا گام نزدیک نهاده شتافتن و نرم خندیدن وهو دون الْقَهْقَهَةِ۔

إِكْتَات۔ سخن در گوش کسے گفتن و راز با وے در میان نهادن

تَكَتْكُت۔ آهسته و نرم رفتن یا گام نزدیک نهاده شتافتن

ك ت ح

كَتَحَ بالفتح خراش سنگریزه کمتر از کحل (ف) **كَتَحَ الطَّعَامَ كَتْحًا**. بالفتح سیر خورد آنرا په **وَكَتَحَتِ الرِّيحُ** فلانًا. برداشت و انداخت بروے گرد و خاک را یا درکشید جامه را از روے **وَكَتَحَ الدَّابَّةُ الْأَرْضَ**. خورد بلغ آنچه بزمین بود په **وَكَتَحَ الشَّيْءُ** - رسید بپوست پس اثر کرد و دران.

ك ت د

كَتَدٌ - محرکة ستاره است کوهے بمکه بطرف مغمس حرسها الله تعالے و فراهم آمدنگاه هر دو شانه از مردم و اسپ **كَتِدٌ لِلْكَتِفِ** مثله یا هر دو بمعنے دوش است یا میان دوش **وَكَتِدٌ** یا میان دوش تا بپشت **وَكُتُودٌ** جمیع په **وَيُقَالُ لَهُمْ أَكْتَادٌ** یعنی ایشان گروهاند یا هر یک باهم مشابه یا شتاب روند گانند برپے یکدیگر لا احد لها.

أَكْتَدُ - بلند دوش.

تَكْتُدٌ - کنتصر موضعیست

ك ت ر

كَتْرٌ - بالفتح شمرده و اندازه دیمانه هر چیزے و رفتاری است مانند رفتار ستان دهندهٔ خرد و دیگر خرمن کاه و کوهان بلند بکسر و بحرکت **كَتْرٌ** - بالکسر کوری از کوه یا عادیا بناے است شبیه بگنبد و کوهان را یا بدان تشبیه و هندیا کوهان است. **أَكْنَرُ النَّاقَةِ** - **كُتَارٌ** بلند کوهان.

ك ت ع

كَتْعَةٌ - بالفتح پاره و ریزه چیزے **كِتَاعٌ** - بالکسر جمع.

كُتْعَةٌ - بالضم کرانه شیشه و دلو خرد **كُتَعٌ** کصرد جمع.

كِتَعٌ کعنب پاره و ریزه کنه کصرد جمع.

كُتَعٌ - کصرد مرد سبک و چست در کار و تر نجیده و منقبض از آن و مرد ناکس و خوار و رسوا و گرگ **كِتْعَانٌ** کصردان جمع په و نیز **كُتَعٌ** جمع **كُتْعَاءُ** که جهت تو کید مؤنث آید یقال هٰذِهِ الدَّارُ جَحْفَاءُ كُتْعَاءُ وَهٰذِهِ لَكَ جَحْفَاءُ كُتْعَاءُ وَرَأَيْتُ أَخَوَاتِكَ جُمَعَ كُتَعَ وَلَا يُقَدَّمُ كُتَعُ عَلَى جُمَعَ وَلَا يُصْرَفُ لِأَنَّهُ اتِّبَاعٌ وَنيز **كُتَعَاءُ** - داه په

أَكْتَعُ - مردے که انگشتان او بسوے کف برگردیده و پیوندیخ انگشتان پیدا نباشد **أَكْتَعُونَ** جمع په **وَرَأَيْتُهُمْ أَجْمَعِينَ أَكْتَعِينَ** از اتباع است و بسطه **وَبِهِ كُتَعَةٌ** - کوتاهی قامت و سرزه خر. **كُتَيْعٌ** - کامیزماکس و کسے یقال **مَا بِهِ كُتَيْعٌ** ای **أَحَدٌ** **كُتَاعٌ** کزراع مثله په **وَمَحَلٌّ كُتَيْعٌ** - سال تمام (ف) **كَتَعَ بِهِ كَتْعًا** - بالفتح برد آنرا چنین و شتابی کرد در کار و در ترنجید و منقبض شد از اضداد است اذا ذهب **وَكَتَعَ** کفرح فهما لغتان **وَكَتَعَ فُلَانٌ** گرنجید و سوگند خورد په **وَكَتَعَ الْجَنْدُ** وید **وَكَتَعَ فِي الْأَرْضِ** کنتو غارت و در **وَقَفُوهُمْ كَتَعَتْ** فی المجاز ای ما لکفاك سبّ **وَكَتَعَتْ** فی المحامد ای ما لکفاك مدح **جَاءَ مُكَوْتِعًا** للفاعل یعنی **جَاءَ مُكَتِّعًا** است په **مُكَتِّعٌ** کمعن شانا بنده یقال **جَاءَ مُكَتِّعًا** ای جاء یمشی سریعًا **مَرَايَ مُكَتِّعٌ** - کمکرم رای مجمع تو **كَتَّعَ اللَّحْمَ تَكْتِيعًا** - ریز ریزه برید آن را.

كَاتَعَهُ اللهُ مُكَاتَعَةً - ازیکی دو رگرد اندا و راخدا ے بگشتد او را

تَكَاتُعٌ - پیاپے شدن و بایکدیگر پس روے کردن.

ك ت ف

كَتَفٌ - بفتح الکاف و کسر التاء شانه کاه **كَتِفٌ** بالکسر و بالتحریک مثلثة **كَتِفَةٌ** کفرحة و **الْكَتَافُ** جمع په و ذو الکتف لقب ابی السمط مروان بن سلیمان بن یحیی بن یزید بن مروان بن الحکم لقب بذلک قاله په و ذو الکتاف لقب سابور بن هرمز لقب به لانه سلا فی الف الی نواحی العرب الذین کانوا یعیثون فی الارض فقتل من قدر علیهم و نزع **أَكْتَافَهُمْ**.

كَتِفٌ - بالتحریک و بفتح لنگی ستور از در کتف.

كَتِيفٌ - کامیر شیشه پهن و آهن پاره پهنا **كُتُفٌ** بالضم جمع.

كَتِيفَةٌ - کسفینة آهن پاره بندد بر دران دراز و پهن باشد و گاهے آن را تخته و آهن پهن سانند و کینه و دشمنی و گرد و هی از مردم و انبوه آهنگران.

كُتَيْفَةٌ - کجهینة موضعیست بالیمامة

كِتَافٌ - کسحاب رسن که دست سپاسگی بدان بندد و **كُتُفٌ** بالضم جمع **كُتَافٌ** - کغراب درو شانه جامے

كَتِيفٌ - ناخوش دارنده

الْكَتَفُ - ستور لنگ از کتف یقال **فَرَسٌ أَكْتَفُ** و جمل **أَكْتَفُ** **كَتْفَاءُ** مؤنث **كُتُفٌ** بالضم جمع په و فرخ شانه و اسپ که بسر شانه او پهنای و کشادگی باشد

كُتْفَانٌ - کغثمان و بکسر اللام که در پریدن آمده باشد بدان جهت که درین حال جهیدن رود **وَكُتْفَانَةٌ** بالتاء یا کاتفة کصاحبة یکی **وَيُقَالُ** هی الجراد بعد العقوغاء اولها السرسرة ثم الدبا ثم الغوغاء ثم الکتفان.

كَتَفَانٌ - محرکة شتاب روی

كَتَّافٌ - کشداد جنبانندهٔ شانهٔ اناءٌ **مَكْتُوفٌ** - آوندکیتف پیوند کرده.

مِكْتَافٌ - بالکسر ستور که زین بر شانه اش را.

(ض) **كَتَفَ فُلَانٌ كَتْفًا** - بالفتح آهستگی و نرمی کرد در کار په **وَكَتَفَ** السَّرْجَ الدَّابَّةَ - زجم کرد زین شانه ستور را په **وَكَتَفَتِ الْخَيْلُ** بلند گردید فروع شانه دے در رفتن په **وَكَتَفَتِ الطَّائِرُ كَتْفًا**

وکتفا نا۔ بکسرہما ہر دو بازو را برپشت منضم کردہ پریدہ و نیز کتف دوکرانہ بالان را گویند بکجا بستن و دو کتف زدن آہستہ فتن یا شانہ جہانبانی رفتن و ناپسند داشتن کارے را و تکتیف پیوند دادن آوند را و جہیدن رفتن۔

(ص س) کتف کتفا۔ آہستہ و نرم رفت۔

(س) کتف فلان کتفا۔ محرکۃ پہن شانہ گردید و ملتف النفس۔ کشادگی پیدا گردید بسر شانہ وے۔

تکتیف۔ بآہن پیوند نمودن آوندرا و بلند شدن فروع شانہ اسپ در رفتار و ریزہ ریزہ بریدن گوشت را و شانہ جہانبان فتن سپ

تکتف۔ جہیدن فتن یقال تکتف الکتفان فی مشیہ نزا

ك ت ل

کتلۃ۔ بالضم یک لخت فراہم آوردہ از ہر چیز و کل ولای شکم و جزآن و پارہ از گوشت و لفیج و مضغیت

کتل۔ محرکۃ درشتی اندام۔

کتیلۃ۔ کسفینۃ خرما بن کہ بآن دست کسے نرسد۔

کتیل۔ کنیز نام سروے۔

کتول الارض۔ کصبور پشتہائے زمین و آنچہ بلند بر آمدہ باشد ازان۔

کتال۔ کسحاب گوشت و نفس و حاجت کہ روا کنی آنرا و مؤنث و ہر چہ کہ اصلاح آن کردہ باشد از طعام و لباس و نیز کتال بدی زیست و تنگی آن و درشتی اندام

اکتل۔ کاحمد درشت و سخت و بلا و معرفۃ نام درد سے و منہ ھو اسرق من الکتل و اکتل بن شمخاخ۔ محدث است۔

اکتال۔ بالفتح موضعیست۔

کواتل۔ بالفتح منزلیست بر اوقیہ

کتال۔ بالضم کوتاہ و النون زائدہ۔

مکتل۔ کمنبر زنبیل کہ پارندہ صاع گنجد دران و نام مردے۔

مکتیل الیشی۔ تصغیر و نسبت معلوم نشد مراورا ذکری است در کتاب

(ن) کتل فلانا کتلا۔ بالفتح بند کرد او را و باز داشت۔

(س) کتل کتلا۔ محرکۃ برچسپید و لزج گردید۔

مکتل۔ کمعظم کردہ فراہم آمدہ و کوتاہ و مرد درشت اندام۔

کاتلہ اللہ مکاتلۃ۔ از کی دور دارد او را خدائے و ملعون گرداند۔

تکتل۔ نوی از رفتار بیگان

انکتال۔ درگذشتن و فتن۔

ك ت م

کتمۃ۔ بالفتح سخن یقال ما راجعتہ کتمۃ ای کلمۃ

کتمۃ۔ بالکسر نہان داشت چیزے اسم مصدر است۔

کتم۔ بالضم شہری است و برگ نیل لغۃ فی الکتم۔

کتمہ بالضم موضعیست۔

کتم۔ محرکۃ گیاہی است کہ سر نامندش بنا آمینہ یا بدون آن خضاب کنند بوے و نگش دریابند و چون بیخ آن بجوشانند سیاہی گردد

کتمۃ۔ کہمزۃ مرد پنہاں دارندہ راز و نیک نگاہدارندہ ہر چہ باشد

قوس کتیم۔ کامیر کمان از چوب ناشگافتہ یا کمان سوفار کردہ و جعل کتیم۔ شتر کہ وقت برنشست بانگ نکند یا عام است و خاذ کتیم۔ در نر کہ شادہ نگردد و آب نزہاند وے صفاء کے تیم۔ شک کہ آب از وے بیرون نیاید و نیز از اعلام است

کتیمۃ۔ کجینۃ از نامہاے عرب است۔

کتوم۔ کصبور نگاہدارندہ را و ناقۃ کتوم۔ شتر ماد کہ وقت ایستادن شدن دنب بر ندارد و ہمیشہ معلوم نشود و نیز ناقہ کہ وقت برنشست بانگ نکند۔ کتم ککتب جمع و قوس کتوم کمان از چوب ناشگافتہ یا کمان سوفار نا کردہ یا کمانیکہ وقت تیر انداختن آواز نکند۔

کتامۃ۔ کسحابۃ قبیلہ است کاتم۔ درندہ و نیز قوس کاتم راز نہان داشتہ و قوس کاتم بمعنی قوس کتیم است کاتمۃ بالتا رشل۔

رجل اکتم۔ مرد بزرگ شکم یا سر شکم۔

کتمان۔ کغثمان گیاہ و سم و موضعیست و کوہے۔

کتمی۔ کجلے کوہے است۔

کتم۔ کتصر مجہول زنی است و نام چاہ زمزم۔

ناقۃ مکتام۔ بالکسر ناقہ کہ دم بر ندارد وقت بار و ارشدن و بارش معلوم نگردد۔

مکتوم۔ از اعلام است و پسے است مرغنی بن اعصر را و عبد اللہ بن عمرو یا عمرو بن قیس ابن ام مکتوم مؤذن کور صحابی است۔

مکتومۃ۔ روغن بزعفران یا بوسمہ آمیختہ و نام چاہ زمزم۔

(ن) کتمہ کتما۔ بالفتح کتمانا بالکسر پنہاں داشت آنرا و کتمت الناقۃ کتوما۔ بالضم کتوم گردید و کتمت الفرس کتوما۔ از چوب ناشگافتہ گردیدن۔ یا بانگ نکرد وقت تیر انداختن و کتمت السقاء کتیما۔ بالکسر و کتوما۔ درگرفت مشک شیر یا شراب را و یقال للفرس اذا ضاق منخراہ عن نفسہ قد کتم التوبو و کذا منخاہ و اسم لا یکتم الدبو۔

حدیث مکتم۔ کمعظم سخن نیک پوشیدہ۔

تکتیم۔ نیک پنہاں داشتن و پوشانیدن۔ شدد للمبالغۃ

مکاتمۃ۔ نیک پوشانیدن و سر خود را از کسے نہان داشتن یقال کاتمنی سرا۔

سحاب مکتتم۔ للغائل ابر

بے بانگ و رعد۔
اِلْكِتَام۔ پنہان داشتن پنہان شدن
اِسْتِكْتَام۔ پنہان شدن خوستن

ك ت ن

كِتْن۔ بالكسر كاسہ۔
كِتْنَة۔ بالكسر دشتی است خوشبوی
كَتَن۔ محركہ ریم و برگ و خاک
بن خرما و نیز كَتَن دود و گرگی
خارشاہی گرگنی لب يقال لَتَنَهَا عَنِ الشَّيْءِ
من اكل العنب اِذَا الْدَقَ
به اَثَرُ خُضْرَتِهِ و پیسان شدن
دریناک گردیدن و داخل من
سَوْءٍ فی الكل
كَتِن۔ كتف كاسہ سقاً
كَتِنٌ۔ مشک چرکن و ریناک
كَتَانَة۔ كتابہ ناحیہ است بمدینہ
كَتَّان۔ بالفتح دشمالتا ریشہ
است بقدر ذرعی رساق و برگش
بارنگ و كلش لاجوردی و پوست
دیرا نچو بینہ ریسند و جامہ اش معتدل
است در گرمی و سردی و خشکی و باد
نہ چسپد دافع حرارت و باعث
تقلیل خوی و جہت جرب و حکہ و ورم
صلب نافع و پیش کم گردد از آن و
نیز كَتَّان جغزلا وہ ریسان و رد
وکف آب
كَتَّان۔ کرمان جانوری است
سرخ گزندہ۔
اِكْتِيَان۔ بر چفیدن۔
مُكْتَتِن۔ کھلدہ بے آرام و قلق

ك ت و

كَتْو۔ بالفتح گام نزدیک دان۔
كَتْوَة۔ بالتا المنوعۃ گام مرد

اِكْتِيَاء۔ برخشم چیرہ شدن۔
اِكْتِيتَاء۔ پرخشم گردیدن بجوارام
و تفتہ شدن و نیک ستوہ دن خود را

بَابُ الكَافِ فَصْلُ الثَّاءِ

ك ث ء

كُثَاءَةُ اللِّبَنِ۔ بالفتح و ضم چربش
کہ بر سر شیر گرد آید یا کف دیگ
يقال خذ كُثَاءَةَ قِدْرِكَ ؛
و نیز كُثَاءَة۔ چربی یا چربی و شتی ؛
كُثَاة۔ بدون ہمزہ مشابہ
كُثَأ و كُسَدا و زن استوار
و بزرگ ریش سخت انبوہ یا ریش نکو
(ن) كَثَأَ اللَّبَنُ كُثُوءًا۔ بالضم
بر سر آب برآمد شیر و آب خالص در
تحت آن ماند ؛ و كُثَأَ الْقِدْرُ
کف دیگ آورد و دیگ ؛ و كُثَأَ الْقِدْرَ كَفَرِحَ
بگردن و كَثَأَ الْبَكْرُ سر و ریش کرپا سطبر و درشت
گردید و دراز شد و انبوہ گردید
و پیچیدہ ؛ و كُثَأَتِ اللِّحْيَةُ دراز
و بسیار گردید ریش ؛ و نیز كُثَاء
رستن موی و پشم شتر۔

تَكْثِيعَة۔ و ہمہ معانی كُثَاء
است ؛ و نیز تَكْثِيعَة۔ سر شیر خوردن
و سر بہ علف خوردن ستور۔
كُثَأَت اللِّحْيَةُ كَثْعَةً
دراز شد و بسیار گردید۔

ك ث ب

كَثْب۔ بالفتح و باری است
مرطی را ؛
كُثْبَة۔ بالضم اندک آب
و شیر یا جز عہ مانندے کہ در آوند باقی
باشد یا باندازہ پری کاسہ از آب
و اندکے از طعام و شراب و از خاک

وجز آن و یک دو شیدن از شیر کثب
کصرد و جمع ہر چیز فراہم آمدہ پس
کمی و زمین ہموار پست میان دو
کوہ و موضعیست۔
كُثَب۔ بالتحریک نزدیکی يقال
دَمَاهُ من كَثَبٍ و موضعیست بیمامہ
كُثَيْب۔ کا پیر تودہ ریگ بدان
جہت کہ ریزان و مجتمع است۔ اَكْثَبَة
و كُثَيْب۔ بکتب و كُثَيْبَان کعثمان جمع
و موضعی است بحرا نہ دریاے یمن و دو
است بحرین۔
كِتَاب۔ کتاب تیر و جز آن يقال
مَا رَمَى بِكِتَابٍ ای شَيْءٍ
او غیرہ۔
كُثَاب۔ کغراب بسیار و موضعیت نجد
كَاثِيب۔ موضعیت و کوہے۔
كَاثِبَة۔ پیش شانہ جاے اسپ
اَكْثَاب۔ جمع۔
كُثْبَاء۔ کصحرا خاک۔
كُثَّاب۔ کرمان و شدد و با الثا
والتا ریز بے پیچان و بے پر۔
(ن) كَثَبَ عَلَيْهِ كَثْبًا۔ بالفتح
حملہ کرد بر وے ؛ و كَثَبَ كِنَانَتَهُ
نگوں ساخت ترکش را و كَثَبَتِ
الْإِبِلُ۔ کم شیر گردیدند و نیز كَثَبَ
گرد آوردن فرمود مدنی یتین و حوالہ آن
بچیزے و الفعل من ضرب و ضرا
اَكْثَبَهُ اِكْثَابًا۔ کشیخزرانید
او را و نزدیک او رسید اَكْثَبَ لَهُ
و مِنْهُ كَذَا لِكَ ؛ و اَكْثَبَكَ الصَّيْدُ
فارصید بمعنی پہلو داد و تو انا کرد
ترا شکار پس تیر بینداز بر وے
تَكْثِيب۔ کمی و کم شدن

اِنْكِثَاب۔ فراہم آمدن کل
مَا انْتَصَبَ فی شَيْءٍ فَقَدِ انْكَثَبَ شَيْءٌ
كَاثَبْتُهُم۔ نزدیک ایشان
رسیدم ؛

ك ث ث

كَثّ۔ بالفتح انبوہ و درہم پیوستہ
يقال رَجُلٌ كَثُّ اللِّحْيَةِ مُرَبَّعُهُ
ریش ؛ و لِحْيَةٌ كَثَّةٌ ریش انبوہ
و ایضاً رجل كَثٌّ مرد دراز
و انبوہ و کوتاہ و پیچان ریش
و كُثَاث کتاب جمع۔
قَوْمٌ كُثٌّ۔ بالضم گروہ بسیار۔
كَثِيث۔ کامیر انبوہ و سطبر
يقال رجل كَثِيثُ اللِّحْيَةِ
لِحْيَةٌ كَثَّاءُ۔ بالفتح مردو ریش
انبوہ۔
كَاثٌ۔ آنچہ بر دیدار دانہاے
افتادہ وقت درو ؛
كَثَاثَاء۔ بالفتح و المد زمین خاک
كُثُكُث۔ بضمین و برج خاک و ریزہ
و شکستہ سنگ يقال بقيته الكُثُكُث
كُثْكُثَاء۔ بالضم مقصور ریختہ الکافان
بازی است کہ از خاک بازند۔
(ن) كَثَّ بِسَلِيحِهِ كَثًّا۔ بالفتح
انداخت پلیدی را ؛ و كَثَّتِ اللِّحْيَةُ
كَثَاثَة۔ بالفتح مثلثہ و
كَثَثًا۔ محركہ بسیار بیخ گردید ریش
و انبوہ شد و کوتاہ گردید قدم بچہ
اِكْثَاث۔ بسیار و انبوہ و کوتاہ
و پیچان ریش گردیدن۔
كَثْكَثَة۔ بمعنی اكفاف است

ك ث ج

(ض) كَثَجَ مِنَ الطَّعَامِ كَثْجًا

باندازه وکفایت خورد وبسیار اطعام از جائے بجائے برد۔

ك ث ح

كَثْحَة ۔ بالفتح گردے اندکے از زر

(ف) **كَثَحَ عَنِ اسْتِهِ كَثْحًا** ۔ بالفتح آشکارکرد سرین خود را ۔ **وَكَثَحَتِ الرِّيحُ عَلَيْهِ التُّرَابَ** خاک انگند باد بروے ۔ **وَكَثَحَ عَنِ الْمَالِ مَا شَاءَ** ۔ برد از مال چند انکہ خواست ۔ **وَكَثَحَ الشَّيْءَ** ۔ فراہم آورد آن را وبراگندہ نمود از اضداد است ۔ **تَكْثِيحٌ** ۔ آشکارگردانیدن۔ **تَكَاثَحُوا بِالسُّيُوفِ** ۔ باہم روباہ شمشیر زدند۔

تَكَثَّحَ بِالْحَصٰى حرکت داد آنرا

ك ث خ م

رَجُلٌ كُثَخُمَةٌ اللِّحْيَةِ ۔ کثقذم سطبر ریش وکوتاہ ومرغول آن **كُثَخُمَةٌ مِنْ دَرِينٍ** ۔ بالتار شکستہ وریزہ علف خشک ۔ **لِحْيَةٌ كُثَخُمَةٌ** ۔ ریش سطبر وکوتاہ ومرغول۔

ك ث ر

كَثْرٌ ۔ بالفتح بسیار وپیہ خرما بن یا شگوفہ باران ویحرک۔

كَثْرَةٌ ۔ بالفتح ویکسر بسیاری

كُثْرٌ ۔ بالضم بسیاری وبسیار از چیزے ۔ سطبر آن ۔ یقال الحمد لله علی القل والکثر کلاھما بالضم والکسر ای علی القلیل والکثیر

كُثْرٌ ۔ بالتا نام مردی ۔

كُثَيِّرٌ ۔ کثیر بسیار ۔ **وَكُثَيِّرُ بْنُ صُلْفَةَ** ۔ ناش قلیل بود آن حضرت صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم ۔ بگفتہ نامیدند

وَكُثَيِّرُ بْنُ جُهْمَانَ از ابن عمر ۔

وَكُثَيِّرُ بْنُ قَيْسٍ از ابو الدرداء ۔

وَكُثَيِّرٌ مولی سمرہ از ابو سلمہ ۔ **وَكُثَيِّرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ** از پدر خود روایت میکنند

كُثَيِّرَةُ ۔ بالتا از اعلام است

كُثَيِّرُ عَزَّةَ ۔ کثیر از خزاعہ است کہ صاحب عزۃ بود وھو کثیر بن عبد الرحمن بن عمیر بن عوسجہ خزاعی ۔

كُثَّارٌ ۔ کغراب بسیار گردونبسیار شمار ۔ کتاب مثلہ۔

كَاثِرٌ بسیار یقال عدۃ کاثرۃ ای کثیرۃ

كُثَيْرَى ۔ کسکری صنمی بود مجدد بس وَطُلَيْحَ را کہ بَنُو أَسَدٍ بن خزیمہ آزا شکستہ وخراب کردند بر نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم لاحق گردید وبشرف اسلام مشرف شد۔

كُثْرَى ۔ کبشرے بسیار خوردن نبیذ را۔

كَوْثَرٌ ۔ کجو ہر بسیار از ہر چیزے وعنبار بسیار وبرہم نشستہ واسلام ونبوت ومربسیار خیر وبسیار دہش ومہتر وجوئی وجوی است در بہشت کہ از انجا جمیع چشمہائے بہشت جاری میگردد ودہی است بطایف کہ حجاج در آن معلم بود۔

كَيْثَرٌ ۔ کحیدر بسیار ومرد بسیار خیر ونیکوی بسیار دہش۔

كُثَيِّرٌ ۔ بالضم وتشدید الیا ر المکسورۃ از نباتہا کہ بران است

كُثَيْرَاءُ ۔ بالفتح والمد صمغ قتاد است یا رطوبتے کہ از بیخ لوعی از درخت کہ بکوہ یَبْرُود ولُبنان روید حاصل شود وجہت سرفہ وخشونت سینہ وقرحہ ریہ وگرفتگی آواز وحرقت البول وتقویت رودہ مفید جدا

مِكْثَارٌ کمحراب مرد بسیار سخن

مِكْثِيرٌ ۔ بالکسر مثلہ **وَمَكْثُورٌ عَلَيْهِ** آنکہ چیزیشی نماندہ باشد وبروے حقوق بسیار شدہ۔

كَثَّرَهُمْ كُثْرًا ۔ بالضم چیرہ شد برایشان بسیارے۔

ك ث ر الشيء **كَثْرَةً** ۔ بسیار گردید

رَجُلٌ مُكْثِرٌ کمحسن مرد مالدار

إِكْثَارٌ ۔ فزودن وبسیار گردانیدن وبسیار آوردن سخن وحد آن وبر کردن خرما بن وبسیار مال شدن

مُكْثِرٌ کمحدث نام مردے۔

تَكْثِيرٌ ۔ افزودن۔

مُكَاثَرَةٌ ۔ باہم چیرگی نمودن ونبرد کردن باکسے یا بسیار وآب بسیار خواستن جہت خوردن۔

تَكَاثُرٌ ۔ بایکدیگر نبرد کردن یا بسیارے قوم ومال وفخر نمودن

تَكَوْثُرُ الْغُبَارِ ۔ بسیار گردید کرد وبرہم نشست۔

اِسْتِكْثَارٌ ۔ آنبسیار خواستن وبسیار خواستن از چیزے وبسیار مال شدن وبرکردن خرما بن ومانند آمدن چیزے را۔

ك ث ع

كُثْعَةٌ ۔ بالفتح ویضم کفک کہ دیگ از سر اندازد وسرشیر وکف آن

كُثْعَةٌ بالضم فربہی کہ بر وسط لب بالائین است ۔

كَثْعَةٌ ۔ محرکۃ گل ولای۔

شَفَةٌ كَاثِعَةٌ لب سرخ یا سطبر یا زخون۔ **لِثَةٌ كَاثِعَةٌ** لثہ **وَشَفَةٌ كَاثِعَةٌ بَاثِعَةٌ** لب سطبر ساجن **أَكْثَعُ** ۔ مرد سرخ یا سطبر لب۔

كَثَعَ اللَّبَنُ كُثُوعًا ۔ سر گرفت شیر وچربش برشیر برآمد ۔ **وَكَثَعَتِ الْإِبِلُ وَغَيْرُهَا** نم شد شکم شتر اوجز آن یازم شد وروان گردید ۔ **وَكَثَعَتِ النُّخَامَةُ كُثَاعًا** ۔ بالضم **وَكُثُوعًا** ۔ سرخ گردید یا افزون شد خون آن چندانکہ قریب برگردیدن گشتہ ودرین یعنی ازسع نیز آید۔

اِمْرَأَةٌ مُكْثِعَةٌ کمحدثۃ زن سرخ وسطبر لب۔

تَكْثِيعٌ ۔ سرگرفتن شیر وسرشیر وچربش فراہم آمدن برشیر ونرم گشتن شکم ستور وروان شدن آن وبہ شدن بالائے ریش وبرآمدن گیاہ زمین یقال **كَثَعَتِ الْأَرْضُ** ای نجم نباتہا **وَكَفَكَ** انماغتن دیگ وبیکبار برآمدن ریش ودراز وبسیار شدن آن وخوردہ شدن چربش بالائے خیک یقال **كَثَعَتِ السِّقَاءَ إِذَا أَكَلَ مَا عَلَاهُ مِنَ الدَّسَمِ**۔

ك ث ع ب

كُثْعُبٌ ۔ کجعفر زن کلان وسطبر

کس و دسکب کتعب۔ کس برگ وسطبر۔

ك ث ع م

کُثعَم۔ بضمتین زن سطبر کس و پلنگ یا یوزہ

ك ث ف

کَثَف۔ بالفتح گروہ

کَثِیف۔ کار سطبر و ابر و آب و نیز آں است کہ لشکر را بدان صفت کنند۔ و کَثِیف۔ سُلَیمِیؓ نام ابی است و الصدّاکر بیر مؤنّة بن کُثَیف بن حَمَل۔ کز بیر صحابی است و وُفَاعَة بن کُثَیف جُہَنِی۔

(ك) کَثَافَة۔ کسخ سطبر گردید و بسیار گشت و دیر پیمید و نیز کَثَافة۔ سطبری۔

اَلْکَثَف مِنْكَ اِلْکَثَافًا۔ نزدیک تو شد و تو ناگر دیدتر ابر خود۔

تَکْثِیف۔ سطبر گردانیدن۔

تَکَاثُف۔ بر ہم نشستن و سطبر شدن

اِستِکْثَاف۔ سطبر گردیدن

ك ث ل

کُثُل۔ بالفتح انبار گندم و گرہ و مرد

اَلْثَال۔ بالفتح مؤنثیست۔

کُوثَل۔ کجو ہر بن کشتی و دنبالان و قد تشدد اللام و مرکاست کہ سباغ شاعر را بوے نسبت کنند

کَوَاثِل۔ بالفتح زینی است و لیس بتصحیف الکواتل بالفوقیة

ك ث م

کَثَمَاہُ عن کذا۔ بحرکة از انہ داشت و او را از نزدیک

کُثْمَة۔ محرکة زن سیر و پرشکم از شراب و جز آں۔

کَمَأَة کَثِیمَة۔ کفرحة سمارغ درشت و سخت۔

اَلْکَثَم۔ بالفتح مرد فراخ شکم و آسودہ و سیر شکم و راہ فراخ و زہار فربہ و پر گوشت و اَلْکَثَم بن بجون صحابی است و اَکْثَم بن صَیفی یکی از حکام عرب ست و یحیی بن اَکْثَم قاضی۔ از اصحاب شافعی است و در علم فقہ و معرفت احکام یدطولی داشت و مامون را از قول تحلیل متعہ بر گردانیدہ بسوئے راہ حرمت آں ہدایت فرمود۔

کَمَأَة کَاثِمَة۔ سمارغ درشت۔

(ن) کَثَمَ الْقِثَّاءَ نَحْوَہُ کَثْمًا۔ دربان در آور دن خیار را و گفت وَکَثَمَ کِنَانَتَہ۔ سرتیرگوں کردن آں وکَثَمَہ عَنِ الْاَمْرِ۔ باز گردانید او را از کاری و باز داشت یَکْثِمُ کَثْمًا۔ قرب اَلْکَثَم الْعَتِیدُ۔ قادر گردانیدہ تراشکم و نزدیک شدۂ و اَکْثَم القریة۔ پر کردن خیک را وَاَلْکَثَم فی بیتہ۔ پنہان گردید در خانہ۔

مُکَاثَمَة۔ ہم دیگر قریب شدن و آمیزش کردن

تَکْثِیم۔ ترنف و درنگ کردن در چیزے و سرگشتہ گردیدن و دوتا شدن و پنہان گردیدن۔

اِنْکِثَام۔ اندوہناک شدن

ك ث ن

کُثْنَة۔ بالضم چیزے ست کہ از آس و شاخہاے بید پس سازند و ریاحین بروے بترتیب نہند اصلہ کُثْنَا اھی نورجة صلّی القصب وَاَعْصَان الرطبة الورقة تُحْزَم وتجعل جوفہا القوم

ك ث ن ب

کَثْنَب۔ بفتح سخت و شدید و گاہے نون را بر ثا مقدم کنند۔

ك ث و

کُثُو۔ بالضم خاک مجمع و فراہم آمدہ و شیر انمک و مرغ سنگخوار۔

کُثُوَة۔ بالضم مرضی است۔

کَثْوَة۔ بالفتح نام شاعرے

کَثَا۔ بالفتح والقصر گیاہ ایست

کَثَاة۔ بالتا مثل کُثَیّ جمع یا درختے است مانند عُبَیْرَاء۔

کُثَة۔ کثیة نام شہر حومریز و اصل ان کثرة است۔

باب الکاف فصل الجیم

ك ج ج

یوسف بن احمد کُجّ۔ بالفتح قاضی است۔

قُتَیْبَة۔ بالضم بخاری محدث است

کُجَّة۔ بالضم بازی مرکوہ کاز اکرکرہ مانند سازندہ پارچہ مانند آں سے سازند بندی گویند است۔

کَجَکَجَة۔ بالفتح بازی است بیگ کہ آنرا است الکلبة گویند

(ن) کَجَّ الْغُلَامُ کَجًّا۔ بازید کودک

باب الکاف فصل الحاء

ك ح ب

کَحَب۔ بالفتح غورہ سبز انگور

کُحْبَة۔ یکے و کون۔

کَاحِبَة۔ کثیرہ و آتش بلند شعلہ

کَوْحَب۔ کجو ہر موضعیست۔

(ف) کَحَبَہُ کَحْبًا۔ بالفتح زد بر کون او۔

تَکْحِیب۔ غورہ برآوردن رز یقال کَحَبَ الکَرْمُ اِذا اظہر کحبہ او کثحبہ۔

ك ح ت

اَلْکَحْت۔ کاحمد کوتاہ بالا۔

ك ح ث

(ف) کَحَثَ لَہ مِنَ الْمَالِ۔ بردا شت از مال برائے او بہر دو کف دست خود۔

ك ح ث ل

کَحْتَلَة۔ کلانی شکم و کلان شکم شدن

ك ح ح

عَرَبِیٌّ کُحٌّ۔ بالضم عربی خالص

لغة فی فُحَّة مونث وام کحتلة زنے ست کہ در شان او فرا یض نازل نشد

کُحٌّ بضمتین زنان سال خوردہ

کُحْکُح۔ کہند دز برج کندہ پیر و ماندہ شتر کہن سال فرتوت۔

ك ح ص

کَحِص۔ بالفتح گیاہے ست کہ دانۂ آن بعین الجراد ماند

کَاحِص۔ زنندہ بہ پاخود بر زمین

محو شونده کو اَنص جمع ۔ وَالْهِلَالُ گواَحص ۔ آثار خانہ محو نا پدید (ف) كَحَصَ بِيرِ جُلَهٖ باز کاوید از پاے خود ۔ وكَحَصَ اَثَرَهٗ محو و نا پدید شد نشان ۔ وكحصه اللّٰه محو و نا پدید کرد و اَن کَنَّی ۔ وَتَحَصَّ الطَّلِيْحُ فِي الْاَرْضِ ۔ رفت گذشت شتر مرغ در زمین غایب گردید کہ دیدہ نمی شود ۔

تَكْحِيص ۔ محو و نا پدید کردن يقال كَحَّصَ لِلْكِتَابِ فَكَحَّصَ اى دَرَسَهٗ فَدَرَسَ ۔

ك ح ط

كَحَط ۔ بالفتح خشک سال لغة فِي الْقَحْطِ فَصِيْحَةٌ ۔

عَامٌ كَاحِطٌ سال خشک بے باراں ۔ كَحَطَ الْقَصُّ خشک شد باز ایستاد ۔

ك ح ف

كُحُوف ۔ بالضم اعضاء كُحْف بالفتح واحد ۔

ك ح ل

كُحْل ۔ بالفتح نام آسمان ومنه حَرَسَتْ كُحْلٌ اِذَا لَمْ يَكُنْ فِي السَّمَاءِ غَيْمٌ ۔ وَنِيز كُحْل سال سختی وقحط وهى معرفة لا تدخلها الالف واللام ينصرف وَلَا ۔ وسختی قحط وشدت آن وفي المثل يَاءَتْ عَنْزٌ اَرْكُحْلٍ اِذَا قِيْلَ لِلْقَائِلِ لِمَقْتُوْلَةٍ ۔

كَحْلَة ۔ بالفتح مهره انسوں کہ بدان چشم رخم را دفع کنند وزنان مردان را بندکنند ۔ وَنِيز كَحْلَة معرفة اسم است سمار را ۔

كُحْل ۔ بالضم سال بسیار درنگ سرمہ و سرمہ دہر چہ در چشم کشند ۔ جهت شفا چشم ۔ وَكُحْلُ السَّوْدَاءِ بشامہ است ۔ وكُحْل فارسی اند ۔ سخت کہ صمغ باشد ۔ وَكُحْلَانُ خُرُوْلَانِ ۔ خُصَّ وآن دارے تلخ است ۔ وَنِيز كُحْل تَرَهٗ است آكاحِيل ۔ جمع تاد ہر اپ ۔ نیز كُحْل موضعی است ۔ وكُحَيْلَة بضم ہر دو كلمہ است کہ بدان بز را زجر کنند ای سُوْدُ سُوْدُ ۔ كَحَلَ ۔ محرکہ سرمہ گون شدن چشم بسیاہی وسیاہ گوشن من ۔ وَيُنْدَبُ تَاكِيْدًا لِلْفِعْلِ من مَكَحَ ومنه قولہ ع (ليس التَّكَحُّلُ فِي الْعَيْنَيْنِ كَالْكَحَلِ) كَحْلَة ۔ محرکہ آبے است سرخ رنگ را كَحِل ۔ کشف چشم سرمہ کشیدہ ۔ اَكْحَل ۔ مرد سرمہ گون چشم ورگ میانگی دست کہ آنرا رگ ہفت اندام ومیزاب البدن گویند یا آن رگ حیات است ولا اَثْقَلُ عِرْقٍ الْاَكْحَل ۔

عَيْنٌ كَحْلَاء ۔ چشم سرمہ گون وچشم کہ سیاہی آن سخت سیاہ باشد وزن سرمہ گون چشم وبرسپید تن میاہ چشم وگیاہے است کہ آنرا زنبور عسل خورد ونگاہ میدارد یا گیاہی است رنگ شائی کہ سنگوفہ نیکو دارد ودر ثوم کہ گیاہے است وغیر است كُحَال ۔ کتاب سنگ سرمہ دسرمہ ومهرهٔ افسون ۔

عَيْنٌ كَحِيْل ۔ کا میر چشم با سرمہ وچشم سرمہ گون كَحِيْلَة مثله فيهما كَحَاحِل جمع كَحْلَان ۔ كُحَيْلَاء ۔ بالمد لسان الثور ۔ كُحَيْل ۔ کز بیر لفظ باقطر آن کہ بر شتران گرگیر بالند وموضعیست بجزیرہ كُحَيْلَة کہ بینہ موضعی است ۔ كُحَلَان ابن شُرَيْح ۔ کہ شان بدر قبیلہ است ۔

مِكْحَل ۔ کمنبر سرمہ کش ۔ وَمِكْحَلَان ۔ دو اَستخوان بازو سپ

مِكْحَال ۔ کجراب سرمہ کس ۔ وَمِكْحَالَان ۔ دو اَستخوان برآمدہ متصل باطن وزاغ اسپ یا آن ۔ واَستخوان در درک است ۔

مُكْحُل مُكَحَّل ۔ بضم ہر دو کلمہ است کہ بدان بزرا برائے دوشیدن خوانند اى كَاَنَّهَا مُكْحَلَةٌ مُلِئَتْ كَحَلًا من سَوَادِهَا ۔

مُكْحُلَة ۔ بضم سرمہ دان ۔ وهو اَحَدُ مَا جَاءَ من الْاٰدَوَاتِ بِالضَّمِّ

مَكْحُول ۔ نام مولائے اَنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ومَكْحُول ازدے ومَكْحُول دمشقی وابو عبد اللہ مَكْحُول بن عبد اللہ شامی تابعیان اند قال الزهرى العلماء اربعة ابن المسيب بالمدينة وَالشعبي بالكوفة والحسن البصري بالبصرة ومكحول بالشام ولم يكن في زمان مكحول اعلم بالفتيا منه ۔ ونیز مكحول نام اسپ علی بن شبیب ازدی ۔

عَيْنٌ مَكْحُولَة چشم سرمہ کشیدہ وف كَحْل الْعَيْن ۔ سرمہ کشید چشم ۔

(ف) كَحَلَتِ السَّنَةُ سخت شد سال ۔ وكَحَلَتِ السَّنَةُ الْقَوْمَ سال قحط رسید قوم را وضرر رسانید ۔ وَكَحَلَتِ الْاَرْضُ بِالنَّبَاتِ ۔ سبزی گیاہ را نمود اکرد الْكُحَال ۔ گیاہ برآوردن گرفتن زمین ۔ ونیز الْكُحَال سختی قحط ۔

تَكْحِيل ۔ سرمہ کشیدن چشم را كَحَلَتِ الْاَرْضُ بِالنَّبَاتِ ۔ گیاہ برآوردن گرفت ۔ ونیز الْكُحَال ۔ وشدت وسختی افتادن وسرمہ کشیدن ۔

تَكَحَّلَتِ الْاَرْضُ بِالنَّبَاتِ ۔ بمعنی كَحَلَتِ الْاَرْضُ بِالنَّبَاتِ ۔ است ۔ ونیز تَكَحَّلَ سرمہ کشیدن الْحَالَتِ الْاَرْضُ بِالنَّبَاتِ ۔ یعنی تَكَحَّلَتِ الْاَرْضُ بِالنَّبَاتِ ۔

تَمَكْحُل ۔ سرمہ دان ساختن

ك ح ل ب

كَحْلَب ۔ کجعفر موضعیست ۔

كَحْلَبَة ۔ بالہاء نام شخصے ۔

ك ح م

كَحْمَة ۔ بالفتح بیشم لغت یمنی است

ك ح ى

كَحَاهُ كَحْيًا ۔ بالفتح تباہ کرد آنرا ۔

باب الكاف فصل الخاء

ك خ خ

كَخَّ كَخَّ ۔ کلمہ است کہ بدان کودک را زجر کنند تا از چیزے کہ ارادہ تناول آن دارد باز ایستد وكَخَّ عند التَّقَذُّرِ من شَيْءٍ ودر آن لغات است كَخْ كَخْ بفتح الكاف وكسرها وسكون الخاء ثنتين وكسرهما

بغیر تنوین و بالتنوین مع الکسر و تشدد الخاء فیهما وقیل کلمة عجمیة عربتها العرب (ض) کخ فی تومه کخیخا آخر خرکرد در خواب.

کخم الصبی کخ گفت کودک را

ك خ ر

کاخرة - کصاحبه فرد واز حلقه کون.

کخاران بروضعیست بیمن ازان موضع است عطاء بن یعقوب کخاری

ك خ م

کیخم - کید وصفتی است که بدان ملک وسلطان را ستایند گویند ملك کیخم ای عظیم.

(ف) کخمه کخما - راند از زجائے دیے.

باب الکاف فصل الدال

ك د ء

ارض کادئة - زمین دیر رویانده گیاه.

کدأف - بالکسر شتر درشت

(ف س) کدأ الابل کدأ بالفتح وکدوءا بالضم سرماخورد گیاه وپژمرید و بر زمین نشست یا بے آب ماند و ناکوالید.

(ف) کدأ البرد الزرع - بر زمین نشاند سرما کشت را.

(س) کدی الغراب - بانگ کردن گرفت زاغ گویا تی میکند در آواز کردن پ ی کدی البقل کوتاه و ناگوالیده ماند و تباه گردید

کود أ کودأ ة - دوید.

تکدیئة - بر زمین نشاندن سرما کشت را و دیر برآوردن این گیاه را بسبب سرماخوردگی.

ك د ب

کدب - بالفتح سفیدی که بر زخم نوجوانان پیدا گردد وکذب - بالضم وکدب کتف وحبل مثلثان والذال لغة فیهن والواحدة بهاء کدیباء - کمیرا مثله وقرأ ابن عباس بدم کذبی ای ضارب الی البیاض کانه دم ذبائح فی قمیصه فلحقته عن صفة کالنقش علیه

مکدوبة - زن سفید صافی رنگ

ك د ح

(س) کدح الرجل کدحا محرکة خورد شراب را بقدر کفایت

کدح - بالفتح خراش یقال به کدح اے خدش کدوح جمع وقیل الکدح الکثیر من الخدش

کودح - کجوهر نام مروے.

(ف) کدح فی العمل کدحا بالفتح کوشش نمود و کرد کارے را برائے ذات خود خیر باشد یا شر فکدح

جمجمة خراشیدہ یا بوجهی معیوب ساخت یا تباه گردانید پ وکدح لعیاله - در زید برائے عیال خود وکدح رأسه بالمشط - شانه کرد موے سر را.

حمار مکدح - کنعلم خری که آثار خران نیک گزیده باشد

تکدیح - خراشیدن یا معیوب ساختن روے کسی را شدد للمبالغة

اکتداح - وا زریدن وکسب دن

تکدح - خراشیده شدن پوست

ك د د

کد - بالفتح شانه سر وجوا زکه در روے چیزے را کوبند مثل هاون ومانند آن.

کدة - بالکسر زمین درشت.

کداد - محرکة موضعی است بدیار بنی سلیم ولغتی است در کند.

کدادة - محرکة آنچه در بن دیگ مانند از طعام وجز آن.

کدد - کصرد موضعیست نزدیک بصره

کددة - کهمزة آنچه در بن دیگ مانند از طعام وجز آن.

کداد - کغراب درود ن عیال را و در و ده آن وفعلی است که خراطان بوے منسوب کنند.

کدادة - کلاصة درد ه روغن و آنچه در بن دیگ مانند از طعام وجز آن وموضعی است بمرت مرتی پر بوع را.

بئر کدود - کصبور چاه وشوا آب

کدید - کامیر نمک جوش ناکرده وآواز نمک وقتیکه در دیگ ریزند وآبے است میان حرمین شریفین وواد ی است قریب بخمیل که راه فید بسوے مدینه را قطع می کند و زمین شکم فراخ و زمین درشت و کوفته پ وکوم الکدید روکا است مرعربان را که خشنده و در بن عمر و در وے کشته شدند.

کدیدة - کجهینة آبی است در بنی بکر بن کلاب را.

کدکدة - آواز خایسک وسندان وجز آن پ و نیز کدکدة از حد در گذشتن در ضحک وزدن صیقل گر مصقله را بشمشیر دیگران بار فتن وو در بین نرم در آمدن سخت

کدکاد - بالکسر احمد در گذشتن در خشک

اکدة - بقیه چراگاه که گیاه آنرا چرانیده باشند پ وسرابیة سوم اکدة - دیدم آنها را گرده گرده

سرابیت القوم اکدادا - دیدم قوم را افرقه فرقه پس ایشان اکداد مثله پ وقوم اکداد - قوم شتابان.

مکد - بکسر المیم شانه.

مکدود - کوفته و پاسپرده

(ن) کدة - رنجانیدن را خواست ازوے که کاری را پ وکدا الشئ - کشید از جامه باشد یا سائل - و نیز در تعب ومشقت انداخت آن را پ و نیز کدة بالفتح شدت وسختی کار و رنج وتهیدن درخواهانی چیزے واشارت کردن با گشت.

تکدکد - سخت راندن.

اکداد - بند کردن و باز ایستادن از کارے.

تکدید - راندن.

اکتداد - کد کاری خواستن.

یقال اسدة پ اذا لبد منه الکد و باز ایستادن.

استکداد - کد کاری خواستن

ك د ر

كُدْر - بالضم موضعی است نزدیک مدینه.

كُدْرَة - بالضم تیرگی كُدُرَة مثله آوِ الكُدْرَةُ فی اللَّوْنِ و الكُدُورَةُ فی المَاءِ وَالعَيْشِ

كُدُرِيّ - بالضم والیاء مشدودة ابرنگ و نوعی از سنگ خوار تیره رنگ پشت ابیق زرد گلو

كَدَر - محرکة تیرگی هرچه باشد

كَدَرَة - بالتحریک گل ولای حوض که بتگ نشسته یا جامه غوک و مانند آن که بر روی آب باشد.

كَدَرَة ابرتنک پاره ابگل تراشه وکلوخ کلان و دسته درده از زراعت

كَدَر - بحرکتین جمع.

حِمَارُ كُدَرٍ - بضمتین خر درشت سطبر

كَدِيرٌ - کحقف بالفتح تپه مثل فنید و مخدة

كَدِير - کامیر آنکه تیرگی اشته باشد

كُدَارَة - کثمامة آنچه در بن دیگ باقی ماند از طعام وجز آن یا در روی روغن.

أَكْدَر - آنکه تیرگی دارد اکادِر جمع ؛ وَبَنَاتُ أَكْدَرَ گورخر منسوبة الی فحل منها ؛ و نیز

أَكْدَر - نام مردی و توجیه کرده زمین را زند و نام سگی.

أَكَادِر - چند کوه است واحد آن أَكْدَر ؛

أَكْدَرِيَّة - مسئله است در فرائض که شوهر و مادر و جد خواهر مادری و پدری مانده باشد لقبت بها لات عبد الملک بن مروان

سأل عنها رجلا يقال له اكدر فلم يعرفها او كانت الميتة تسمى الكدرية او لانها كدرت على زيد

كُدَيْرَاء - کحمیراء شیر وخرماکه زنان را فربه کند.

كُنْدُر - کقنفذ خرد رشت كُنَادِر کعلابط شله وشیره درختی وکوتاه بالای درشت.

كُدَارِيّ - بضم منسوبا بابرنگ

(س ك ن) **كَدِنَ كَدَنًا** - بالتحریک **وَكَدَرًا** - بالتحریک **وَكُدْرَةً وَكُدُورَةً** - بضمهن تیره شد وكَدَا كَدِيعَيْشُهُ نقيض صفا ومنه خذ ما صفا ودع ما كدر.

(ن) **كَدَرَ المَاءَ** - ریخت آب را

كَدَّرَهُ تَكْدِيرًا - تیره کرد آن را ویقال كَدَّرَ عليه العيش ما صفا فتكدر.

مُنْكَدِر - نام مردی اسپ بنی عدیه ؛ قَطَعَ ابْنُ المُنْكَدِر راه را بزیامه مسوی مکه.

إِكْدَار - نشتافتن ونیک دویدن و فرو ریخته شدن قوم و فرود آمدن یقال إِنْكَدَرَ القَوْمُ عَلَيْهِ أَيِ انْصَبُّوا و فرود آمدن ستاره از هوا قال الله تعالى وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ.

تَكَدُّر - تیره شدن.

تَكَادُر - بیوسته نگریستن چیزی را یقال تَكَادَرَتِ العَيْنُ فِي الشَّيْءِ إِذَا دَامَتِ النَّظَرَ إِلَيْهِ

إِكْدِيدَار - تیره شدن.

ك د ح

كِدَاح - بالکسر موضعی است

ك د س

كُدْس - بالضم خرمن کاه اس ع

كَدْسَة - بالفتح عطسه ستور. وعطسه دادن آن وگاهی در مردم هم استعمال کنند.

كَادِس - کصاحب فال که بعطسه دادن گیرند از عطاس و جز آن و آنکه از پس پشت او بیاید آزارشوم دارند کوَادِس جمع.

كُدَاس - کغراب برف کوفته فراهم آورده وعطسه ستور وعطسه دادن آن.

كُدَاسَة - کثمامة جزیکی از فراهم آرند و بعض آن را بعض آن گذارند.

كُدَاس - گرمان خرمن وغله ورده فراهم آورده.

كُنْدُس - کقنفذ بیخ نبات است درون آن زرد و بردن آن سیاه مقیی است مسهل دافع لهق وچون سفوف آن را سعوط کنند عطسه آرد وکندی بینائی وشکبدی را نافع

(ض) **كَدَسَ كَدْسًا** - بالفتح و**كَدَاسًا** - بالکسر و**كَدَسَانًا** - بالتحریک عطسه داد ؛ و**كَدَسَ بِهِ** - بزمین افگند او را ؛ و نیز **كَدَسَ** - بالفتح بشتاب رفتن گران بار وکوفتن و فراهم آوردن چیزی را.

تَكْدِس - شتافتن ونیک دویدن و وحوش جنبان راه رفتن وسینه و یائین هر دو پستان را بر داشته راه رفتن و نیز تَكْدِس کالهلاء رفتن و رفتن اسپ چنان که گوئی گران بار است.

ك د ش

كُدَاش - کغراب نام مردی

كَدَّاش - کشداد سخن کننده و بزمرده گرداننده.

كُنْدُش - کندراست زنا موئی

(ض) **كَدَشَهُ كَدْشًا** - اراده کرد او را بکدشه لیسیف او بدهم بزد او را بشیشه یا نیزه وخسته کرد و نیز سخت راند وی را و بدید آن را و از پس راند و دور کرد ؛ و**كَدَشَ لِعِيَالِهِ** - بمشقت و رنج ورزید برای عیال خویش. قال تمنى لهم اكدش الجدين كالضرس یعنی بطرفی از آن خبر بده و آگاه کن ؛ و نیز **كَدَش** - بطعام و خیر کسی رسیدن تقول كَدَشْتُ مِنْهُ عَطَاءً اذا اصبته ؛

إِكْدَاش - بطعام کسی رسیدن یقال اكدشت منه عطاء ای اصبت.

إِكْتِدَاش - عطا یافتن از کسی

ك د ع

كُدْعَة - بالضم خورد زليل.

كِدَاع - كتاب جد مشهر مالك بن عوف كه با حسين بن علي مرتضى رضي الله عنهما در طف كشته شد.

كَدَعَ كَدْعًا - بالفتح فهم كرد او را دراند.

ك د ف

كَدَف - محركة آواز افتادن پاسے ها بر جاے سخت با آواز يكه بشنوى بى آنكه بنگرى چيزے را.

اكْدَفَتِ الدَّابَّة - شنيده شد مر سماے آمن آواز ے.

ك د ل

كَدَلى - بالفتح ديمه گياهى است كه با آب دار رويد.

مِكْدَل - كمنظم كدر ديده.

ك د م

كَدَامَة - بالفتح داغ دشمان يقال ضَالَّةٌ لَهُ بَعِيرٌ كَدَامَةٌ إِذَا لَمْ يَكُنْ بِهَا أَثَرُ كَيٍّ وَسِمَةٍ.

كَدِمَة - كفرحة بز درشت سطبر

كَدَمَة - بالتحريك جنبش يقال تَحَرَّكَتْ كَدَمَةٌ.

كَدَم - كصرد فرخ از لخ سياه سبز

كِدَام - كسحاب نام مردے

كَدَام - كسحاب اصل لمرعى د آن گياهے است شكسته افتاده بر زمين وچون باران بارد ظاهر گردد در پرسال خورده و وضعى بمين.

كُدَامَة - كثمامه بقيه چيزے كه خورده باشد

كُدَيْم - گزبيراسم است شخصى

كُدَامُ بْنُ بُجَيْلَةَ - مانى كشداد دلاورے بوده.

كُدْمَة - كدحبة مرد درشت سخت

مُكْدَم - كمقعد جاے طلب يقال كَدَمَ فِي غَيْرِ مُكْدَمٍ اى طلب فِي غَيْرِ مَطْلَب.

(ض ن) **كَدَمَهُ كَدْمًا** - گزيد از لبه دندان پيشين گزيدن درست باهن يا نشان كردن از دندان درسے چه

وَكَدَمَ الصَّيْدَ - راند شكار را چه

وكَدَمَ الشَّيْءَ - حبت آن چيز را.

اَلْكَدِمَ الْاَسِيْر - مجهولا شقيت گرفته شد از دے.

مُكَدَّم - كمعظم نيك گزيده و خام مردے.

مُكَادَمَة - نيك قادر نشان ستور برگياه يقال الدَّابَّةُ تُكَادِمُ الْحَشِيشَ اذا لم تتمكن منه

ك د م ل

كُدْمُل - بالضمات و شد الميم كوهے است بوسط دريا ے يمن مقابل فرضم.

ك د ن

كَدْن - بالفتح سنطفه كردن جامه راه بستن آن والفعل من بصر

كَدَن - بالكسر وفتح جانيست كه از آن پرده سازند يا نهالين كه در هوج زير خود گستر و زن و هيو و مانندان كه زنان بر دے سوار شوند و پالان و هاون چوبين و آن پوست پاچه است و باغت گرده كه دران آرد پيه و جز آن كوبند

كُدُن - ج.

كِدْنَة - بالكسر كوهان و پيه و گوشت يقال للرجل إِنَّهُ لَحَسَنُ الْكِدْنَة وقوم مرد.

كَدَن - محركة تيره.

بَعِيرٌ كَدِنٌ - كمكتف شتر بزرگ كوهان با پيه و گوشت

كَدِنَة - نوشت

كَوْدَن - بالفتح اسپ عجمين غير اصيل وپيل استر و اسپ تاتارى وستور پالانى

كَوْدَنِي - بياے نسبت مثل فى الاصل و مرد كاهل كول

كَدَانَة - بالفتح ماكسى و فروماگى

كِدَان - كتاب پاره از توده اى پريشان رسن كه برگره بماند.

كِدْيَوْن - كفرعون خاك ريزه و سرگين پاره و جز آن كه آن دوے رو غن زيت انداخته زده و مانندآن را جلا دهند بوے.

(س) **كَدَنَ مِشْفَرَ الْبَعِيرِ** - آلوده شد بفتح شتر

وَكَدِنَتِ الْقِدْلَيْمَانُ - چريده شد شاخهاے آن و باقى ماند بيخ آن.

نَاقَةٌ مُكْدَنَةٌ - كمكرمة شتر ماده باكوهان و پيه گوشت

ك د ه

كَدَه - بالفتح كوفى كاز سنگ وجز آن رسد چندانكه اثر سخت كند

كُدَاوَة - جمع واوازى است كه وواى را بدان زجر كنند و بضم وكسر

وجدا كردن گوسفند شانه و الفعل من فتح وچيرگى و نيز

كُدَّة - كعدة خرما شيدن رو.

مِكْدَاه - اندوه گين.

تَكْدِيَة - بحكستن وجدا كردن موے بشانه.

تَكَدَّه - بحكسته شدن يقال سقط فتكده.

ك د و

كَدْو - بالفتح كُدُق بالضم بدرنگ برآمدن گياه زمين و الفعل من نصر او ضرب كَدِيَة لغت است ازان.

ك د ى

كُدْيَة - بضم سختى روزگار و زمين درشت وسنگ بزرگ تابان سخت

كُدْيٌ - كصرد جمع ويقال ضَبٌّ كُدْيَةٍ وضِبَابٌ كُدْيٌ

مُقْعٍ بِهِ - لولعيه بجمع الكدية ونيز

كُدْيَة - كلوخ وجز آن سخت ميان سنگ وگل وطعام وشراب فراهم آورده انبار ساخته

كَدَاة - بالفتح مثله.

كَدَى - بمقصوصة كالغتے بيشه است بطايف. قال غلط المتأخرون فى هذا التفصيل واختلفوا فيه على اكثر من ثلثين قولا ونيز

كَدَى - شيرباخر باكه بدان دختران را فريب نمايند و نيز

كَدَى - محركة نوعى از بيمارى سنگ بچه و هو داء يأخذ الجراء خاصة يُصِيبُهَا منه قَمْئٌ وسعال حتى يكوى بين عينيه.

مِسْكٌ كَدِي - كمكتف مشك بے بوے.

كُدَيٌّ - كغنى كوهے است

باسفل كه براه ايمن رود
مِسْكٌ كَدِيٌّ كغنى مشك بو
كُدَاءٌ كسماء نام عرفات كوهى است
باعلاى مكه و دخل النبى صلى الله
عليه وآله وسلم مكة منه
كِدَاءٌ كحساب بازداشتن و بريدن
كَدَايَةٌ كثمامة طعام و شراب
گرد آورده انبار كرده.
كَادِى يعنى است در فعال
كَادِيَةٌ سختى روزگار و زمين
كه گياهش درنگ برآيد.
كُدَىٌّ كسى كوهى است باسفل مكه
خرج النبى صلى الله عليه وسلم
منه وكره ديگر نزديك عرفه.
إِمْرَأَةٌ مَكْدِيَةٌ كمرمية زن
كه كسى جماع آن نتواند و قادر نشود
بر وى.
(ض) **كَدَى فُلَانٌ كَدْيًا**
بالفتح كم خير گردد يا كم ساخت دهش
راه ۞ **كَدَاةٌ** بندكر و آزار و شغول
داشت ۞ **وَكَدَى** خجه كه نرسيد
روى آزار ۞ **وَكَدَى** الترس ع
تباه گشت كشته آن.
(س) **كَدِىَ الرَّجُلُ** بالعظم
كَدَنًا بحركة گلو گرفته شد باستخوان
وَكَدِىَ الفَصِيلُ تباه گردد يعنى
شتر بچه از ناگوارده ۞ ونيز **كَدِىَ**
كند شدن ناخن انگشتان كندن
زمين و **كَدِىَ** رده گرديدن سگ پى
كَدِىَ المَعْدِىُّ إِكْدَاءً.
بسكون بكر و گوهر را ۞ **وَأَكْدَيْتُ**
الرَّجُلَ عَنِ الشَّيْءِ باز گردانيدم او را
از آن ۞ ونيز **إِكْدَاءٌ** بزمين
درشت سخت رسيدن حافر يقال
أَحْدَى الحَافِرُ اى بلغ **الكُدْيَةَ**
فَلَا يَكَادُ يضر **وَكَدَا** احفر
فَأَكْدَى يافتن خواستها سئل عن
يقال سأله **فَأَكْدَى** اذا وجده
منها ونيز كردن كم خير شدن منه
قوله تعالى **وَأَعْطَى قَلِيلًا وَأَكْدَى** اى
قطع القليل يا كم گردانيدن دهش را

باب الكاف فصل الدال مع الكاف

كَذِبٌ كگفت دروغ.
كَذِبٌ كهمزة دروغگوى
كُذُوبٌ كصبور دروغگوى
ونفس **كَذُوبَةٌ** بالتاء شاملة فيهما
كُذُبٌ بضمتين جمع ومنه قراءة
بعضهم ولا تقولوا لما تصف
ألسنتكم الكذب فجعله لغتا
للا لسنة.
كَاذِبٌ. دروغ گوى **كُذُبٌ**
كرم جمع وشتر ماده كه كشى كرده شود
دوم بردارد و بار دار نگردد.
كَاذِبَةٌ. دروغ وقوله تعالى **لَيْسَ**
لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ سوم بوضع موضع
المصدر كالعافية والعاقبة.
كُذْبِيٌّ. كبشرى دروغ.
كُذْبَانُ كسكران دروغگوى.
كَيْذَبَانُ بفتح الكاف الدال
وَكَيْذُبَانُ بالفتح وضم الدال شاذة
ونيز **كَيْذُبَانُ** المحاربى عدى
بن نصر بضم الذال شاعر است.
كُذْبَانُ كعثمان دروغ.
كُذَّابٌ. كشداد دروغگوى ۞
وَكَذَّبَانُ مسيلمة حنفى و
اسود عنسى **وَكَذَّابُ** بنى كلب
حباب بن منقذ **وَكَذَّابُ** بنى
طابخة **وَكَذَّابُ** بنى سهما
شاعران اند.
كُذَّابٌ. كرمان بخف دروغ
أَكْذُوبَةٌ. كاعجوبة دروغ.
كُذْبُذٌ. بالضمات الثلث
مشددة الذال ومخففها دروغگوى.
كُذْبُذَانٌ. بالضم شاذة.
تَكَذَّابٌ. بحركة التاء والكاف
وشدة الذال دروغگوى.
مَكْذَبَةٌ. كمقعدة دروغ.
مُكْذُبَةٌ. بضم اليم والذال شاذة
مَكْذُبَانٌ بفتح اليم والذال
دروغگوى. **مَكْذَبَانَةٌ**. بالتاء شاذة
مَكْذُوبٌ. دروغ. **مَكْذُوبَةٌ**
بالتاء شاذة يقال ليس بفلان
مَكْذُبَةٌ ۞ ونيز **مَكْذُوبَةٌ**
زن دست وضعيف.
(ض) **كَذَبَ كَذْبًا** كگفت
وَكِذْبَانًا وَكِذْبَةً. بالكسر افتح
فيهما **وَكِذَّابًا** كالكتاب **وَكِذَّابًا**
بالكسر وشد الذال دروغ گفت
كُذِبَ الرَّجُلُ مجهولا بدروغ
آگاهانيده شد ۞ **وَكَذِبَةُ** التاجة
كاذب گرديد ۞ **وَكَاهِى كَذَبَ**
يعنى وجب يديه **وَمِنْهُ كَذَبَ عَلَيْكَ**
الغسل اى وجب وعمر رضى الله عنه
ثلثة اسفار **كَذَبْنَ** عليكم الحج
والعمرة والجهاد ومعناه **كَذَبَتْهُ**
نَفْسُهُ إِذَا مَنَّتْهُ الأَمَانِيُّ وَخُيِّلَتْ
إِلَيْهِ مِنَ المَالِ مَا لَا يَكُونُ اى
لَا يُكْفِيكَ الحَجُّ اى **لَا يَسْتَفْرِغُكَ**
ويبعثك على فعله ومن ثم
الحج جعل عليك اسم فعل و
فى كذب ضمير الحج والمعنى كذب
عليك الحج ان ذكرانه غير كاف
هادم لما قبله من الذنوب
عنه ايضا رضى الله تعالى عنه قال
شكا رجل اليه الفقر فقال له لعلك
انكرها ترى عليك بها اى بالعشيرة
فى المواجرحانيا وهذه كلمة
يقولها العرب فى معنى الاغراء
قال ابن عمر رضى الله تعالى عنهما
ان رسول الله صلى الله عليه
وسلم قال الحجامة على الريق
فيها شفاء وبركة وتزيد
فى العقل والحفظ فيوم الخميس
والاحد كذباك اويوم الاثنين
والثلثاء كذباك اى عليك
بهما ويقال **كَذَبَاكَ** العسل
اى عليك به.
إِكْذَابٌ. دروغ گوئى يافتن
كسى را و بر دروغ برانگيختن او كسى را
كردن كذبه كسى را ويقال **أَكْذَبَهُ**
إِذَا أَخْبَرْتَ أَنَّهُ جَاءَ بِالْكَذِبِ
وقالوا **كَذَبَتْهُ إِذَا أَخْبَرْتَ**
أَنَّهُ كَاذِبٌ ويقال **كَذَبَتْهُ**
وَكَذَّبَتْهُ بمعنى وميگويند مر
شخصى را كه بانگ كند او را و او
ساكت باشد وبنهايد كه زيرا بست
قَدْ أَكْذَبَ الرَّجُلُ وهو **أَنْ يَكْذِبَ**
مُكْذِبٌ. بحدث ناقه كشتى
كرده شود و دم بردارد و بار نگيرد
كَذَّبَ بِالأَمْرِ نيكو نباوريد **وَكَذِبَ**
بالكسر وشد الذال نيك نكار كرد

ازاومنه قوله تعالى كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَّابًا ؛ وكَذَّبَ فلانًا
دروغ گوئی گرد انیدن او را گفت
او را کرد دروغ گفتی ؛ وكَذَّبَ
عن أمرِه انزار او داد باز ایستاد ؛
وكَذَّبَ لبن الناقة . رفت شیر
آمدن ؛ وكَذَّبَ عن فُلانٍ .
برگرد انیدن از وست ؛ وكَذَّبَ الوَتِدَ
یک دو تگ فت و ایستاد تا بیند
آنچه پس او است ؛ و نیز تَكْذِيبٌ
کاذب شدن ناقه و یقال حَمَلَ
فُلانٌ فما كَذَّبَ یعنی بدلی
کرد و چه کاذب آن فعل کذا
یعنی دروغگے نخورد .

كاذِبَتُه مُكاذَبَةً وكِذَابًا .
بالکسر همدیگر را دروغ گو پندا شتیم
یا صدوغ گفتیم ؛
تَكْذِيب . بتکلف دروغ گفتن
دروغ گو پنداشتن کسی را .
تَكاذُب . باهم کذب کردن
بدوستی و سخن دروغ گفتن ؛

ك ذ ج

كَذَج . محرکة کده کرخانه وجاے
باش باشد معرب است .

ك ذ ح

(ف) كَذَحَتْهُ الرِّيحُ كَذْحًا .
بالفتح خاک و سنگ ریزاند خست باد برے

ك ذ ذ

كَذَّانٌ . بکسر نان سنگ نرم همچو کلوخ
كَذْكَذَةٌ . کدحرچه سرخ سخت
(ض) كَذَّ . درشت گردید .
إكْذاذ . بستگان نرم
تنگ در آمدن ؛

ك ذ ب

كَذَبَ . بالضم نزدیک و مانند
ومقدار يقال هذا ابلٌ مائةٌ
او كُرْبُها اى نحوها وقُرْبَها .

كُرْبَة . بالضم اندوه و غم گیرد
لقب محمود بن سلیمان قاضی بلخ .
كَرَب . محرکة بیخ شاخ خرما طبر
تا رسن کلان نپوسد و تباه نگردد
كَرَبَة . محرکة چوب خانه که
در آن سر ستون خانه درکنند .
أبو كَرِب . بکسر کاف کنیت سه
تبع یمانی است و ابو ثور عمرو بن معدیکرب
از دلاوران عرب هما اسمان
مجعلا اسما واحدا وفيه لغات
رفع الباء ممنوعا وفتحها ايضا
كذلك والاضافة مصروفا
وممنوعا والياء من معدى
ساكنة على كل حال والنسبة
فى كل اسمين جعلا واحدا
ينسب الى الاسم الاول فيقال
بعلبكى وخمسة وتابطى ويصغر الاول
ايضا ومقدام بن معدیکرب
صحابی است .
عمرو بن عثمان بن كَرَب
کوفر متکلم مکی است .
كَرِيب . کابر سخت اندوه و مند
وچوب نان پزکه بدان نان را
گرد سازد و زمین کشت کارشیار
کرده و کعب ارزنے .
كَرِيبَة . کیفیة سختی و بلا کما فى
ابو رشد بن كُرَيب بن
ابى مسلم . کز پیر تابعی است
و نیز كُرَيب بگروهے از محدثان
وابو کریب . محمد بن العلا ابن
کریب همدانی استاد است مرنجاری
ومسلم را و ذو كُرَيب . موضعی است

كُرَادَة . کثامة بالضم حرما کاز
بیخ شاخ چیند سبد درو آلة کا غلة
جمع کاه جمع علی طرح الزائد
لان فعالا يجمع على افعلة .
كُرْدُبِيّ . بالفتح و تخفیف الرا
وتشدید الیا مهتر فرشتگان .
كَرُوبِيُّون جمع ؛
إناءُ كُرْبان بکسر آن و ند
نزدیک پرے رسیده .
مَا بِالدَّارِ كَرَّابٌ . کشداد
نیست در خانه کسے .
كَرَبَهُ الغَمُّ كَرْبًا . دشوار
وسخت گردید غم برے و اندوهگین
کرد ومَكْرُوب نعت است ازان
وكَرَبَ الدَّلْوَ . کرب بت دلو
را ؛ وكَرَبَ كَرْبًا وكُرُوبًا بالضم
نزدیک گردید وکرا به راخورد ؛
وكَرَبَ أن يَفْعَلَ كذا نزدیک
است که چنان کند ؛ وكَرَبَتِ
الشَّمْسُ . قرب بغروب شدن
رسید وكَذَا أكْرَبُ الشَّيْءِ أى
دنا ؛ وكَرَبَ حَيَاةُ النَّبْتِ .
بفرو نشستن نزدیک گشت ؛ و
كَرَبَ النَّاقَةَ . بار کرد
ناقه را ؛ وكَرَبَ الرَّجُلُ الكَرِيبَ
بباتگ آورد و کریب را ؛ وكَرَبَ
فُلانٌ گرفت از نخی بیخ بشاش را
وتخم کاشت در زمین کریب ؛ و نیز
كَرَبَ . تا فتن تنگ کرد انیدن
بند بر بندے و برگرد انیدن و شدا
کردن زمین را جهت کشت کرا ب
کتاب مشد .
(س) كَرِبَ الرجل كَرَبًا .

ج

محکم کہ سپرے و بریدہ خدرنی لوبے
مُکْرَب۔ کمحسن شتاب یقال جاء یکارای مسرعا۔
مُکْرَب کمکرم بند اندام پراز پے سخت و درشت و استوار از حبل و نبا و مفصل و جزآن و ستور محکم استوار بند و ہر بند محکم و از اسپ و شتر کہ از شدت سرما پیش و رواز آید تا از گرمی رود گرم گردد و مُکَرَّبات جمع
اِکْرَاب۔ کرب بستن لورا دلو
مُکَارَبَۃ بفتح است ازآن و بہم کردن و شتافتن و یقال خذ حبلیک یا کراب اِذَا امَرْتَہ اِنْ یُسْرِعَ السعی۔
تَکْرِیب۔ کرب بستن برد لو و خرمائے کرا بہ خوردن و بہانگ آوردن کریب نان بزرد۔
مُکَارَبَۃ۔ نزدیک شدن بہم یا آہنگ کردن بسوے چیزے۔
تَکَرُّب۔ کرا بہ چیدن یقال خَرَجُوا یتکرّبُون ای یلقطون الکرابۃ۔
اِکْتِرَاب سخت اندوہناک گردیدن۔

ك ر ب ج

کُرْبَج۔ کجندب دوکان یا خت دوکان تردہ فروش)۔

ك ر ب ح

کُرَابِحَۃ۔ بزمین افگندن یا گران تر نوعی از دو لنگم از کَرَابِحَۃ

ك ر ب د

کَرَابِدُ فِی عَدْوِہٖ۔ کوشش نمود و زدیدن و نیک دیدہ

ك ر ب ر

کِرْبِر۔ کزبرج قال ابن جنی وام یفسرہ وعندی انہ تصحیف والصواب بالزاء آخرہ

ك ر ب ز

کِرَابِز۔ کزبرج خیار بزرگ۔

ك ر ب س

کَرْبَسَۃ۔ کدحربۃ رفتار بندی
کِرْبَاس۔ کقرطاس جامہ پنبہ سپید معرب کرپاس بالفتح غیر قیاس
لِعِزَّۃِ فُعْلَالٍ کِرْبَاسَۃ شہرت ازان کرابیس جمع کرابیسی بتاء بعد موحدہ منسوب بوے گانہ شُبِّہ بِلَا نصاری ولا فالقیاس
کِرْبَاسِی
ھو مُکَرْبَسُ الرَّاسِ۔ کسر بدگر دسر۔

ك ر ب ش

کَرْبَشَۃ۔ کدحربۃ رفتار بندی
وگرفتن چیزے را و بستن آزاد و فراہم آوردن ستور پایہا را حبت بر بستن و مانند آن۔
تَکَرُّبُش۔ برا گرفتن و در زنجیر انداختن۔

ك ر ب ع

کَرْبَعَہ کَرْبَعَۃً۔ زمین افگندن را و یقال کَرْبَعَ الشَّیْءَ بِالسَّیْفِ۔ بتیغ بریدن چیزرا و کَرْبَعَ قَوَائِمَہ از ہم کشادن پایہا

ك ر ب ل

کَرَابِل۔ کجعفر گیاہے است کہ گلش سرخ درخشان رنگ باشد
کَرْبَلَۃ۔ بالتا سستی پاے

مُکَرْبَل بفتح است ازان یقال ھُوَ یَمْشِی مُکَرْبَلًا کَانَّہٗ یَمْشِی فِی الطِّیْنِ وَالْوَحْلِ رفتن دہاں آمدن و آئین و پاکیزہ کردن گندم و بر باد کردن آں را۔
کِرْبَال۔ کقرطاس کمان قدیم
کُرْبَال۔ بالضم شہرستانی است بفارس۔
کَرْبَلَاء۔ بالفتح والمد موضعی است قُتِلَ فیہ حُسَیْنُ ابن علی رضی اللہ عنہما۔

ك ر ت

کَرِیْت۔ کامیر تمام و کامل
تَکْرِیْت کتصریف شہری است نامیدند بتکریت کہ نام دختر والی است

ك ر ت ب

تَکَرْتَبَ عَلَیْنَا۔ برگردید برما

ك ر ت ح

کَرْتَحَۃ۔ برزمین افگندن
تَکَرْتَحَ فِی مَشْیَتِہٖ۔ شتاب گذشت و رفت۔

ك ر ت ع

کَرْتَع۔ کجعفر پست قامت
کَرْتَعَۃ۔ درام بہبودہ ناخواستہ افتادن یقال کَرْتَعَ اِذَا دَفَعَ فِیمَا لَا یَعْنِیْہِ۔

ك ر ت م

کِرْتِم۔ کزبرج تبر۔
کَرْتُوْم۔ کعصفور سنگ گشادہ تابان درشت و زمین بلند دراز و نام حرۃ بنی عذرہ کہ زینے است سنگلاخ سوختہ۔

ك ر ث

کَرِیْث۔ کامیر بدول درامر یقال اِنَّہٗ لَکَرِیْثٌ اَلَا مُرُوْا اِذَا وَقَعَ وَتَکَصَّ وَامَّا کَرِیْثٌ۔ کارد اندوہ اندازندہ کارہا مثلہ
کَرَاث۔ کسحاب درختے است بزرگ کہ در کوہہا طایف روید و کوہی است
کُرَّاث۔ کرمان تو بچے از ترہ و گندنا
کَرِیْثَاء۔ بالفتح والمد غرغر طیب (ن ص) کَرَثَہُ الْغَمُّ۔ وشوار شد بر وے اندوہ و یقال الا صبع لا یقال کَرَثَہٗ بل کَرَثَہ۔
اِکْرَاث۔ سخت و دشوار گردیدن غم و اندوہ۔
اِکْتِرَاث۔ پروا کردن و باک داشتن یقال مَا اَکْتَرِثُ لَہٗ ای مَا اُبَالِیْ بِہٖ۔
اِنْکِرَاث۔ پر شدن و بریدہ گردیدن یقال اِنْکَرَثَ الْحَبْلُ اِذَا انْقَطَعَ۔

ك ر ث ء

کَرْثَاءَۃ۔ ابنوہ شدن موی و جزآن و برہم شستن۔
کِرْثِیَاء۔ کزبرج ابر بلند رفتہ بہم شستہ و پست بیرون جثیہ۔
کِرْثِیَۃ۔ بالتا وقد تفتح گیاہ گرد فراہم آمدہ انبوہ و درہم پیچیدہ۔
بِسْرٌ کَرِیْثَاء۔ بالفتح والمد وادا غورہ نیکو پختہ کَرَاثِلُ مثلہ
تَکْرُوْث۔ یعنی کثاثۃ است

ك ر ث م

کُرْثُمَۃ بن جابر بن ھرمی بالفتح بر وے است از نبی سامہ بن لوی

ج

ج

ك سراج

كَرَاج - محركة شهرابی نزدیک عجلی و وہی است بدینپور۔

گُرتاج - کبتر کرہ کہ بچہ اسپ دستور باشد مغرب است۔

گُرتاجی - کبتر بے منسوب بآنست

كَرَايِجَة - بالفتح ماہی است کوچک سبز رنگ کہ بآن کفد عمل شود۔

(س) **كَرَجَ الخُبزُ كَرَجًا** - محرکة تباہ گردیدن نان گرہ برآورد

إكراج - تباہ شدن نان و گرہ برآوردن وے۔

تَكَرُّج - تباہ گشتن نان و گرہ برآوردن آن۔

تكرُّج - تباہ شدن نان و سبز گردیدن و گرہ برآوردن آن۔

ك سراخ

كَرْخ - بالکسر خانہ پارسا ترسایان **أكراخ** جمع۔

كَارِخ - خلق مردم **كَارِخَة** بالتاء مثلہ۔

أكيراخ - بضم الهمزة وفتح الكاف جنبا گاہ است کہ ترسایان در روز عید گاہ خود بطرف آن برآیند

ك سراخ

كَرَخ - بالفتح محلہ است بہ بغداد و کرہ شاپور و والاکتاف آزنبا کردہ

وكَرَخ يَاجَدَّا محلہ بسمرقند

وكَرَخ جُدَّان نزدیک خالقین

وكَرَخ المَرَّة بجزیرہ

وكَرَخ میسان ببصرہ و عراق

وكَرَخ خوزستان وہی است معروف

ویقال کَرَخة بالتاء

وكَرَخ عَبْدَا بَهْرُوان

كَرَاخِيَة - کصابونیہ نوعی از بوریا پارہ لغة سَوَادِيَّة

كَرْمَاخ - کصبور وہی است بہرات ازان وہ است امام عبد الملک بن ابو القاسم۔

كَارِخ - آنکہ براند اب را

كَرْخِينِي - بصورت اقلیمی است برپشتہ بلند نزدیک اربل

أكيراخ - بضم الهمزة وفتح الكاف موضعیست اهو بالجاء

كَرْخَايَا - آب خوری است کہ آبش از عیون نہر عیسی میریزد۔

ك سراد

كَرْح - بالفتح کردن باین فارسی است مغرب پنیز کہ کراندن و دور کردن شمن را و بریدن شتر

مَكْرُوذَاي مقطوع لغت است از آن

كُرُد - بالضم گروہے است اکراد جمع وجدا نہا کُرْدِيّ بن عمرو و مُزَيْقِيَاء بن عامر بن ماء السماء نسبهم الشعراء الى اليمن ثم الى الازد قال لعمرك ما كرد بن عمرو بن عامر بعجم ولكن خالط العجم فاعتجم ونیز کرد زمین زراعت کردہ یکے ودہی است بیضاء

وكُرْدُ بن قاسم ومحمد بن كرد اسفرائینی محدثان

كُرْدِيَّة - بر تشدید با خرما کہ درگرانہاے جلبہ ماند۔

مُحَمَّد بن كُرَايِد کریمے منسوبا محدث است۔

عبد الحميد بن كُرَايِد - کقندیل محدث ست ثقہ۔

كُرَادِيدَة - کقندیلة تودہ وانبار بزرگ از خرما وخشو خرما و خرما کہ در نگ کرانہ جلبہ بماند

كُرَاد - بالکسر جمع۔

كُرْدِين عبد الله بن قاسم بالضم محدث۔

مُكَارَدَة - ہمدیگر را دور کردن و راندن باہم۔

ك سراح

كَرَاحَة - شتاب و دویدگی و برزمین افگندن و دویدن کوتاہ بالا و دویدن خر

كِرَاح - کزبرج کند پیر مرد درشت وسخت۔

كِرَاح - کقرطاس شتاب دوندہ

كُرَاح - بالضم کوتاہ بالا۔

كَرْحَاء - بالفتح والمدنوعے از رفتار وقیاسہ القصر۔

مُكَارَح کمسر ہمخوار وحقیر و خود نمایندہ خود را

تَكَرُّح - گردکردیدن یقال سَقَطَ مِنَ السَّطْحِ فتكرّح و شتاب گذشتن

ك سراد س

كَرْدَس - کجعفر ناحیہ است بعجم

كِرْدَاس - کقرطاس بناد اشجار مانند آن انباشتہ بخاک منقول از مکان مملوک ومنہ قول الفقہاء يجوز بيع الكرداس ولا شفعة فيه

ك سراد س

كَرَادَسَة - بالفتح بندوقہ است کہ دران قدم نزدیک گذارند مانند بندیان۔

كُرَادُوس - کعصفور بگلہ بزرگ از اسپان كُرَادُوسَة - باتاء مثلہ وعضو

كَرَادِيس منہ

فی صفتہ صلی اللہ علیہ وسلم ضخم الكراديس ای الاعضاء

ونیز كُرَادُوسَة ہر استخوان دوگانہ بند اندام چو دوکتف و دو زانو و جز آن

كُرَادُوسَاجِع وسرانگشتان آگندہ گوشت و کرادوسان قیس وسعویہ پسران مالک بن حنظلہ

مُكَرْدَس - کمسر ہمدیگر مردوستہا و پایہا بہم چسپیدہ و دو ہم اندام

تَكَرْدُس - فراہم آمدن مانند ہمدیگر و در تنجیدہ شدن۔

كَرْدَسَ الخَيلَ كَرْدَسَةً - کلہ کلہ گردانیدن اسپان را

وكَرْدَسَ الرَّجُلُ مجہولا گرد آوردہ شد دست و پایش

ونیز كَرْدَسَة بخت راندن

ك سراد م

كَرْدَم - کجعفر کوتاہ قد و لاوہ

وكَرْدَم بن سفيان وكَرْدَم بن ابي السنابل وكَرْدَم بن ابي السَّائب

وكَرْدَمَة بن قيس صحابیان اند

وكَرْدَم بن شَعْبَة مرد است کہ برد دیدن بن عیصة نیزہ انداختہ

كَرْدَمَة - کرتاہانہ دویدن

يقال كَرْدَمَای عَدَا عَدْوَ القَصِير

وتَكَرْدَمَ علی جنبِ واهلِ

وكَرْدَمَ فراہم آوردن قوم را و آمادہ نمودن آنہا را۔

کُسْرُ دُوم. کصفور کوتاه بالا
تکْدُم. از تربیت دویدن
لك مسا.

کَسْرا. بالفتح بند از پوست خرما
یا از بگ آن درخت که بر درخت پا و
برآیند یا رسن کنده یا نام است رسن
پالان که بدان و بالفتح آن بسته شود
اکْسار اسم جمع رسن یا دیان اکْرُس
بالضم جمع وچاه بضم مذکر آید و چاه
خرد و مذ بین نرم که با نیفه و یکبار چنده
یا جای آب و در آن جمع کنند مار و سن
وصاف گرد و کِسار اکْسار جمع مذبل
که بران نماز کنند اکْسار اکْسُر اکْسُر
کَسارة. بالتا. یک بار دیک عمل
کَسارات جمع و بامداد و شام و ص
هما کَسَرتان
کُسار. بالضم یا خوار بار کم ابل
عراق است اکْسار اسم جمع و بارش
خرد آن خصت قفیز یا چهل ارب
باشد وچاه در جوئے است که بر
تقلیس شده می آید و جای است
بفارس و شهرستانے بناحیه مرسل
کُسارة بالضم شکل پاره یا شکل گنده
بوی که بدان ذره را جلا دهند.
کِسار یسا. کامیر آواز سینه که بآواز
گلوی جبه کرده ماند یا آواز گلوی جبه
کرده و گرانی آواز از تنگی گلو که از
گرد و غبار بهم رسد و جوی ست
کَسار. کقطام مهره است که
بدان زنان مردان را بند نمایند تعویذ
الساجع یا کَسار اکْسُرْ یه و یا کَسِّرْ
اهْیِه ان اقبل قصِّرْ یه و ان
ادبر قصِّرْ یه
کَسْرانی. کبشری حمله
کَسْرة ان. بالفتح سنگ محکم
باصفهان و شهری بناحیه تبت
و قلعه بمغرب
کَسّار. کشداور کرده و حمله
کننده و مهربانی نماینده
کَسْکَس. کجعفر غلاف زهٔ شتر
و تکه و کاه و شهرے ست نزدیک
بیلقان بنا کرده نوشیروان وهی
میان بغداد و قفس
کِسارة. کگربزه پنجم پیل
شتر و آن گردی سخت میان سینه
او ست یا سینه هر ستور ذی ضعف
و گروهی از مخرم و نام والد عمر لغوی
و نیز کَسَرة بفتح الکافین و
کسرهما مروی است کان علی
نقل رسول الله صلی الله علیه
وسلم فی بعض مغازیه له
ذکر فی الغلل من کتاب الجهاد
کُسُوة. بالضم رو بهاے
است و درنگ.
مَکَسّ. بالفتح حرب جائے.
مِکَسّ. بالکسر برکرده و حمله
آرنده و فرمش مِکَسّ اسپ
جنگ و حمله
ناقة مِکَسّة. بالتا، ناقهٔ
کرو زود و بار و و شتد آنرا
(ن) کَسّ عَلَیه کَسّا. بالفتح و
کُسُوسًا و کَسِیسًا اکامیر و تکرار
بالفتح حمله کرد بر وے و دلیل نمود و مهربانی
کرد و کَسّ عَنْهُ باز گرد بداد و ستد
و کَسّهُ مُخَفَّفًا کَسِیسًا بانگ کرد
گلوے جبه کرده و نیز گفتار باز گرداندن

لازم متعدی
کَسّا کَسّة. کدر جبة قرقره خنده
و کوفتن دانه و شکستن آن از حمید
و هزیمت خوردن و گرد انیدن باد
ابر و بانگ کردن ماکیان را و
فراهم آوردن چیزے را و دور کردن
و بند نمودن یقال کَسَّ اللّٰهُ
عَنّی ای دفعَهُ و آسیا گردانیدن
مُکَسِّر. کمعظم مهملة مُکَسَّر
مثله و برگرد انیده
کَسَرَهُ تَکْسِیرًا و تَکْسَارًا.
بالفتح و تَکْسِرَة بالفتح الثانی، و کَسَرَ الکَلْبُ
و کَسَّ کَسّا بالفتح بارها برگرد خود آرد
تَکَسَّرَ. دو دله شدن و مکرر گردیدن
تَکَسَّرَ الرَّجُلُ. فرو افتاد
و درهم شد و تَکَسَّرَ الْمَاءُ بازگشت
آب بسیل خورده و تَکَسَّرَ فِی
الْأَمْرِ دولد شد در کار خود.
لك مر ف
کَسَرَ. بالضم خرجینه شبان
کَسَرَة کَمَرَة جمع و نام پسر علقمه
یا آن کوزاست و کُرْز بن ربیعة
و کُرْز بن جابر و کُرْز بن اسامة
و ابو عبد الرحمن کرز بن ثعلبة
وقیل اسمه یزید بن انیس
و نیز کُرْز و دیگر غیر منسوب صحابیان
اندوام کُرْز کعبیة صحابیه
کَسَار. کسحاب نام آب
حصین بن علقمه ذکر آن در آن بهر
دو وزن است
کُسَاز. کغراب شیشه و کوزهٔ
سر تنگ کُسَازان بالکسر جمع.
کَسَارَة. نام مردے.

کَسَاسَة. دهی است بنیشاپور
از ان داده است ابو الحسن کارزینی
شیخ مرعبد الرحمن بن سمرة را
کَسَاسِینا. کاسیر بینو
کُسَاسِینا. کزبیر نام مردے
کُسَاف. کقبر ناکس و فرومایه
و خبیث و حاقن و عاجز و درمانده
و سخن درچغ و باز که بسته باشد تا
پر برنیاندو یا هر دو مرغ که بسال
دوم در آمده باشد کُسَاف و کُسَافة جمع
کُسَاف. کشداو قبقار که خر بینه
شبان بر دارد و پدر سلیمان محدث
کُسَافة. کرمان کوزه تنگ
سر و شیشه
کُسَافِیز. بالضم بای مشدد
ناکس و خبیث پلید.
کَاسِرَانِین. شهری است بفارس
از ان شهر است محمد بن حسین مقری
حرم قال و به وُلِدَتْ و نیز بسر
آن منسوب اند اکثر محدثان و علماء
کَسَّازِین. بالفتح مثنی قلعه ست
مِکَسَّاز. کمنبر نام مردے
(ض) کَسَّازَ کَسْزًا. در آمد
در چیزے و پنهان گردید و
کَسَّازَ الیه پناه برد کوه و میلان
کرد سوی او و کَسَّازَ النَّحْلُ لِلْبَوْل
بوئید کشن کمینه را
(س) کَسِیزًا. دوام کرد
بر خوردن فروت
مُکَسِّز. کمعظم ناکس و فرومایه
کُسَیْبَا. لبناء ای کُسَیْبَا بالضم
افتاد پرهاے آن.
کَاسِرَانِیّ المَکَاسِب. نشستانست

وپنهان شدن روی و بکاری تنفر کردن از آن و بکاری تنفر کردن از آن و عاجز کردن او را۔

ك ر ز م

کَرْزَم۔ بفتحتین و مرد زبردست و نام شخصی۔

کَرْزَمَة۔ بفتح میم روز خوردن و نام مردی۔

کِرْزِم۔ بالضم بسیار خوار

کِرْزِیم۔ بالکسر تیز و بالغ

ك ر ز ن

کَرْزَن۔ بالفتح بکسر تیز بزرگ

کِرْزِبْن۔ بالکسر تیز یا تیز بزرگ

کَرَازِین جمع وفی حدیث ام سلمة ما صدقت بموت النبی صلی الله علیه وسلم حتی سمعت وقع الکرازین ای وقع فحولة تیوس

ابوجعفر محمد بن موسی بن سراج الکارزینی محدث

ك ر س

کِرْس۔ بالکسر خانهای مردم مجتمع و فراهم آمده و هم بیوسته و گروهی از مردم الکراس جمع آکارِیس و سمد جمع الجمع و فی نادره کرابرز غالگان بنا کنند مانند خانهای کبوتران و آهک یا خاکستر و جز آن آمیخته والصواب باللام فی نخلستان است مرنی عدی را و سرگین و کمیز برهم نشسته و صل بعضها الی بعض

کُرْس مُحَمَّد الکراس لقلائد والوشح مخ هما یقال قلادة ذات کرسین و ذات الکراسی اذا ضممت بعضها الی بعض

کَرْسِی۔ کسکرے موضعیست میان درکوه سنجار

کُرْسِیّ۔ کرسی سخت و بکسر علم و دانش دوانش مند و ملک و قدرت باری و تدبیر او سبحانه

کَرَّاسِیّ۔ بتشدید یا جمع وحی است بطبریه و دران ده عیسی علیه السلام حواریون را فراهم آورد و در اطراف و نواح روانه فرمود۔

کِرْیَاس۔ بالکسر خلا جائے بر بام که کاریزان بر زمین باشد نعال است بزیادت یا از کرس کہ بمعنی بول و سرگین است کرایشی

کُرَّاسَة۔ کرمانه جزوے از اجزاء کتاب کُرَّاس بخرف تا وکَرَاریس جمع

کَرْقَس۔ کمس و قد یضم الهاء بزرگ سر از مرد و شیر بخت سر و شتر بزرگ پیل درشت پای و نام مردے و شاعرے ست طائی

قِلَادَةٌ مُكَرْسَتَة۔ کنزة قلادة کہ مروارید و مهره آن در رشته کشیده سپس آن دو را بگره یا مهره باکلان فاصل ضم کنند

اَكْرَسْتُ الدَّابَّة۔ باکرس شد ستور و نیز اَكْرَاس۔ در کرس در آوردن بزغالگان را و سرگین پر شدن خانه

مُكَرَّس۔ بمعظم جوان کوتاه بالا پر گوشت

قِلَادَةٌ مُكَرَّسَةٌ۔ بمعظمه یعنی قلاده مکرسته کمکرمة است

تَكْرِیس۔ محکم کردن بنا را۔

اِنْكِرَاس۔ بزرگ و در افتادن و بر روے در آمدن در چیزے

ك ر س ع

کَرْسَعَة۔ بالضم گروه مردم

کُرْسُوع۔ بضمتین استخوان بر آمده پیوند سر دست از سوی خنصر یا استخوانک خرد گاه نزدیک بند دست ستور و گوسپند و مانند آن

کَرْسُوعَة۔ باتا گروه مردم

کَرَسَعَ کَرْسَعَةً۔ دوید و کَرَسَعَ فُلَانًا شمشیر زد بر کرسوع او

ك ر س ف

کَرْسَفَة۔ بے پا ستور بریدن و تنگ بستن شتر را

کَرْسُف۔ بفتحتین پنبه کُرْسُوف بضمتین و کعصفور شله و منه الحدیث للمستحاضة احتشی کرسفا فانه یذهب الدم

کُرْسُفِیّ۔ بالضم منسوبا نوعی از انگبین سفید کانه سمی لبیاضه

کُرْسُفَة۔ بالضم شدة الغار موضعیست۔

کَرْسَافَة۔ بالکسر تری چشم و تاریکی آن۔

تَكَرْسُف۔ در آمدن بعض چیزے در بعض۔

ك ر س م

کَرْسَمَة۔ خاموش گردیدن و چیزے بگفتن و چشم فرو خوابانیدن و سر فرو افگندن۔

ك ر س ن

کَرْسَنَة۔ کدرجة درختی است خرد کہ دانه اش را کارد را مرحوم اند و آن در غلاف باشد مدور قریب بقدر نخود و تیره رنگ مائل بسرخی و تلخی و تندی غیر ماکول است مقوی و مدر و مسهل و ملین طبع و منقی سینه و شش و بول آور و خون و فربه کن مستعمل بهت سعال نافع و آرد او با شراب بهت گزیدن سگ و افعی و دگر یدن مردم نافع تر و گیاه کرشنی نامند ش۔

ك ر ش

کَرْش۔ بالفتح شهری است میان کفا و اتق و نیز کرس بشکنبه در آوردن چیزے را و الفعل من ذهب منه قول من کلفته امرأة ان وجدت ذلك فاكرشي یعنی ان وجدت الیه سبیلا فاکرش اصله ان رجلا قتل شاة فادخلها فی کرشها لیطبخها فقیل له ادخل الماء فقال ان وجدت الی ذلك فاکرشی

کِرْش۔ بالکسر و کتف شکنبه ستور نشخوار زننده چون مردم و مؤنث آید کُرُوش جمع و عیال و فرزندان خرد و مرد یقال هم کرش واحد

کُرُوشَة ای صبیان صغار

کُرُوشَة مردم و منه الحدیث الانصار کرشی و عیبتی و بیاره زمین بلند یا پشته و کوهے است بدیار بنی ابی بکر بن کلاب گیاهی است خوشگوارترین چراگاه۔ القیس

کُرْشَان۔ دو قبیله از و عبد القیس

کِرْشِیُّون۔ باشندگان واسط لان الحجاج لما بناه کتب الی عبد الملك انی اتخذت مدینة

فی کرش من الارض ای ارض بین الجبل والبصرة وسمیت بذلک
کِرَاش۔ کتاب کوہی است۔
کَرْشَاء۔ کصحراء زن بزرگ شکم و پائے گوشت ناک ہموار انصر وخروا گشت دختر مادہ بزرگ تیگا بزرگ سرین و زہدان و درنگ اسپ بسطام بن قیس۔
کُرْشَان۔ بالضم پدر قبیلہ است
کَرَّاش۔ گوزنا جانوریست
کُرَیْشَة۔ کجہینة الفوقیة آنچہ درشکنبہ پزند
(س) کِرْش الجلد کرشا محرکة ترنجید ۔ وکرش الرجل باگرد شد سپس تہانی
مُکَرْشَة۔ کمحدثة بدرہ خربزہ
مُکَرْشَة۔ کمقعدة نوعی از خربزہ کہ از گوشت وپیہ در پارہ کردہ پزند شکنبہ شتر ترتیب دہند
تَکَرُّش۔ ترش کردن روئے و مگرشتہ ساختن
تَکَرُّش۔ فراہم آمدن قوم وترنجیدہ و درہم شدن روئے
اِسْتَکْرَشَتِ الابل نفحة۔ برگردید نفحہ وذلک اذا تغذی الجدی النبات لان الکرش تسیخ نفحة مالم یاکل الجدی فاذا اکل تسیخ کرشا وهذا خلاف ما قال فی تفسیر الانفحة ۔ ونیز استکرش بزرگ شدن شکم کودک و بسیار خواری

ك ر ش ب

کَرْشَب۔ قرشب است زنة وبمعنی

کَرْشَفَة۔ کدرجة وکخنصر مین درشت کِرْشَافة بالکسر کذلک

ك ر ش م

کَرْشَمَة۔ بالفتح رخسار وروئے
کَرْشُوم۔ کصفور زشت روئے

ك ر ص

کُرَیْص۔ کامیر پنیر یا طرثوث یا ماجمیص آمیختہ یا پنیر بے آمیغ قرشی وگیاہ ترشہ باشیر پختہ خشک کردہ بخنی نہادہ تا درگرما خورند یا پنیر یا خرما آمیختہ وجائے کہ دران پنیر سازند
مِکْرَص۔ کمنبر آوندی است دشیر دوشہ چرین۔
(ص) کَرَصَ کَرْیصًا۔ انزا آمیخت پنیر را ۔ وکَرَصَہ کوفت
تَکْرِیص۔ کریص خوردن
اِکْتِرَاص۔ فراہم آوردن

ك ر ض

کَرِیض۔ کامیر آونوعے پنیر ادھو بالضاد المعجمة
کَرَاض۔ کتاب کشن یا آب کشن کہ مادہ از رحم بیرون اندازد پس از ان کہ قبول کردہ باشد ۔ ونیز کَرَاض چنبر ہا و نورد ہا از زہدان
کُرَاض۔ بالکسر یا کُرَاضَة بالضم واحد آن است وقال بعضهم لا واحد لها من لفظها وتجمع اعلا کما ان کسوفا رو جمع چلہ آن است ونیز کَرَاض زادن ناقہ پیش از مدت وکَرِیض ساختن وبیرون انداختن شتر مادہ آب کشن را از رحم والفعل من ضرب

تَکْرِیض۔ آب کشن برآوردن از زہدان ناقہ۔

ك ر ض م

کَرْضَمَة۔ روے آوردن بکارزار وحملہ کردن بر دشمن

ك ر ظ

کَرْظ۔ بالکسر طعن کنندہ در حسب مردم یقال فلان کَرْظ حَسَب ای یکرضه
کُرْظَة۔ بالضم چوبک گوشہ کمان وپے کہ در بن سوفار تیر پیچند
(ض) کَرَظَ فی عرضه کَرْظًا طعن کرد در ناموس آبروی وے

ك ر ع

کَرَع۔ محرکة آب باران ایستادہ و دست وپائے ستور و بایکی پیش ساق و مردم فرو یابد و ناشبعت وفی النفس ومکان وجائے واحد وجمع در وے یکسان است
کَرِعَة۔ کفرحة وختر تیز شہوت
کَرَایِع۔ کامیر بدست از جوی آب خورندہ
کُرَاع۔ کغراب پایچہ گوسپند و گاو کہ باریک جائے ساق است وآن بمنزلہ ظنیف است مراسب وشتر امونث آید اکُرَاع وکَرَاع جمع منه المثل اعطی العبد کُرَاعًا فطلب ذراعا لان الذراع فی الید وهو افضل من الکراع فی الرجل وپشتہ و راز دیرون بر از زمین سنگلاخ سوختہ کیاہان کفربان جمع وکراہ بر چیزے دمن لانسان ماروں ، لوکہہ وگرد کی

از اسپان اسم است آزاد وکُرَاع الغمیم موضعیست پرسبزہ از عسفان ۔ واکراع الجزاء ۔ اواخران ۔ وَاکَارِیع مُکَارِهِ کرانہائے بعید ومنتہائے زمین دنی حدیث ابراهیم کانوا یکرهون الطلب فی اکارع الارض قیل الراد به شدة الحرص فی طلب الرزق فی اقطار الارض
کَارِع۔ درآیندہ ورآب
کَارِعَات۔ خرمابنان لب آب
اَکْرَع۔ باریک پیش ساق۔
کَرَّاع۔ کشادہ آنکہ دست دارد وفرمانگار او آنکہ شتران جزء را آب باران خوراند
(ف) رَمَاهُ فَکَرَعَهُ۔ یعنی تیر انداخت وبر پایچہ اش رسید
(ف س) کَرَعَ فِی المَاءِ کَرْعًا بالفتح وکُرُوعًا بدین ازجوی آب برداشت وخورد کَرَعَ فِی الْاِنَاءِ کذلک وفی حدیث عکرمة انه کره الکرع فی النهر
(س) کَرِعَتِ الجَارِیَةُ کَرَعًا محرکة تیز شہوت گردید وجرات شود بر خصمون کَرَاع ۔ وَکَرِعَ فُلَانٌ کَرَعًا۔ بالفتح پایچہ اش بدر آمد یا باریک پایچہ و باریک ودست گردید ۔ وکَرِعَتِ المَرْأَةُ اِلَی الرَّجُلِ خو است زن مرد را مادر زدہ جماع نمود ۔ ونیز کَرِعَ بالفتح فرمایگر دید مردم و باریک گشتن پیش ساق و باریدن ابر و بکراع زمین سنگلاخ سوختہ در آمدن وخوشبو کردن خوی را

مُکْرَع. کمحسن شتر که سر خود نزدیک آتش گذارد و پس گردنش سیاه گردد و مکرعات جمع

فرس مُکْرَعُ الْقَوَائِمِ. اکرم اسب استوار دست و پای

مُکْرَعات. بفتح الراء خواستاران و جویندگان که بر آب باشند.

اَکْرَعَكَ الصَّيْدُ اِکْرَاعًا. بر خویشتن تو انا کرد شکار را و نیز اکراع به آب باران ایستاده و رسیدن قوم و آب دادن ستور را

تَکْرِیع. و شکر و جهت نماز و امر الماء علی کاریه ای الطرائفه

ك سرع

کَرَاع. کسحاب نهری است بهرات

ك سرف

حِمَاعٌ مُکْرَافٌ. کمعراب خرگه بسیار کمینه زاده و سرور و اوباش مردم خود وی یا شبان (ض) کَرَفَ الْحِمَارُ کَرْفًا. بفتح بوید خرکمینه زاده را و سرور و اگرد و دلها بر گرداند و دران حال و تباه و گنده شدن تخم مرغ

ك سرف ع

کَرْفِیٌّ. کزبرج ابر بلند رفته بر آسمان شبیه کرفئة پاره از ابر و پوست بیرون بیضه و نیز کرفئة درخت شیخ

کَرَفَاتُ الْقِدْرِ کَوَقَاتِهَا. کفلک برآورده یک از رجوشش و نیز

وَعَصْفُورٌ کُسَّةٌ بالتا پاره از ابر

ك سرکمان

کُرْکُمَان. بالضم رنگ

ك سرم

کَرْمٌ. بالفتح نزد کسانی که می گویند یقال رأیت فی عُنُقِهِ کَرْمًا حَسَنًا مِنْ لُؤْلُؤٍ وَزُبَرْجَدٍ پاکیزه و مُوَشّی از سنگریزها دانوعی از زر گرمی در گلو بندها یا نباتی کرم ریزه است که در جاهلیت می ساختند

کُرُوم. جمع وفی الحدیث لا تُسَمُّوا الْعِنَبَ الْکَرْمَ فَاِنَّمَا الْکَرْمُ الرَّجُلُ الْمُسْلِمُ وَلَیْسَ الْمَعْنَی النَّهْیَ عَنْ تَسْمِیَتِهِ وَلٰکِنَّهُ رَمْزٌ اِلٰی اَنَّ هٰذَا النَّوْعَ مِنْ غَیْرِ الْاَسْمَاءِ الْمُسْتَحَقِّ بِالْاِسْمِ الْمُشْتَقِّ مِنَ الْکَرَمِ اَتَمُّ اِسْقَاءً بِاَنْ لَا تُحِبُّوا اَنْ یَتَمَلَّکَهُ لَهْنَ وَالتَّسْمِیَةُ عَلَیْهِ لِلْمُسْلِمِ الْمُتَّقِی اَنْ یُشَارِكَ فِیمَا سَمَّاهُ اللّٰهُ بِهِ وَخَصَّهُ بِاَنْ جَعَلَهُ صِفَتَهُ فَضْلًا بِاَنْ تُسَمُّوا بِالْکَرِیمِ مِنَ الْاَسْمَاءِ وَقَدْ قَالَ اِنَّ تَاَلِّیَ لَکُمْ اَنْ لَا تُسَمُّوهُ مِثْلًا بِاسْمِ الْکَرَمِ وَلٰکِنْ بِالْجَفْنَةِ وَالْحَبْلَةِ فَافْعَلُوا وَقَوْلُهُ فَاِنَّمَا الْکَرَمُ اَیْ فَاِنَّمَا الْمُسْتَحَقُّ بِالْاِسْمِ الْمُشْتَقِّ مِنَ الْکَرَمِ الْمُسْلِمُ

و نیز گرم نام مردی.

کَرَامَة. بالفتح موضعیست و وهی بطبس تندی سرسرین کرد

کِرْمَة. بالکسر زن جوان مرد

کُرَمَة. بالضم ناحیه است بیمامه

کَرَام. محرکة جوانمردی مردی

و نیز بلامی تلخه آن خار شتر چون نفع بخشد

کَرَّاك. کسکبازی است مر عربان را

کُرْکِی. کسکی مخنث

ك سرك ب

کُرْکُب. بالضم گیاهی است خوش بوی.

ك سرك د

کَرْکِیدَة. بالکسر پاره و تودهٔ بزرگ از خرما

ك سرك د ن

کَرْکَدَن. بشدودة الدال و نزد عامه بشد ندیدن جانوری است هندی شکل زد یک گاومیش بفارسی کرگدن و بهندی گینڈا گویند و اوپیچیز کار گر نمیشود و سپران بسیار نیکو و جید باشد و بر پشت بینی خود یک شاخ بزرگ دارد و دشمن پیل است و بسیار توی پیل بر شاخ خود برمیدارد و میکشدو در مدینه آن پیل نتواند که بیاید

ك سرك س

مُکَرْکَس. منیا للمفعول آنکه مادران و دلهان بوده باشند یا از مادران او و وداده باشند یا سر یا مادر پدر او و مادر مادرش و مادر مادر او و مادر و مادر پدر و داهان باشند داسیر و بندی

کَرْکَسَة. کَرْکَسَة. بندی داسیر کرد آنرا و کَرْکَسَة داگر و اینان چیزی را.

ك سرك م

کُرْکُم. بالضم زعفران و صفاگی

وعزیزی ضد لؤم و رجل کَرَامٌ مرد و جوانمرد بامروت و احد وجمع۔ نکره و مونث در ویکسان است یقال هُوَ کَرَامٌ وهم وهي وهن کرام ایضاً علی المصدر ولذا اردف کَرَامٌ وادعان کَوْمٌ و انصفوا کَرَامٌ ای کریمۃ طیبۃ صالحۃ للنبات ؛ و نیز گوئیم صفحیت کریم۔ کامیر جوان مرد و بامروت کَرَمَاء و کِرَام جمع و بخشاینده و درگذرنده از گناه ؛ و نیز کریم نام مردے ؛ و دراق کریم دراق بسیار وطیب ؛ و قول کریم سخن سهل و نرم

کِرْیمان۔ ج وجها و منه خیر الناس مومن بین کریمین او معناه بین فرسین یعرق فی علیهما او بعیرین یسقی علیهما و ابوان کریمان مادر و پدر ہر دو مومن

کَرِیمَۃ۔ زن جوانمرد و بامروت کَرَائِم جمع و کریمتک بنی تو و ہر عضو شریف مانند گوش دست و کریمتان۔ دو چشم ؛ و نیز کریمۃ نام مردے

کریم۔ کزبر نام مردم

کُرَام۔ کغراب جوانمرد و کُرَامُون جمع

کَرَامَۃ۔ بالفتح سرپوش خم و نام جد محمد بن عثمان شیخ بخاری ؛ و کرامۃ ابن ثابت۔ اختلافات و صحبت با نبی صلی اللہ علیہ وسلم ؛ و نیز کَرَامَۃ بزرگی و ارجمندی آمد است

اکرام را و یقال لہ علی کَرَامَۃٌ ای عزۃ و یقال افعل کذا و کرامۃ لک یعنی کرم این کار راحمت اکرام تو کُرْمًا و کَرَمَۃً و کُرْمَۃ عین و کُرْمًا نا بضمتین کذلک ولا یظهر لہ فعلا۔

کَرَامِیَّۃ۔ بیاء نسبت گروہی است کہ بجوہریت باری مستقر وی بر عرش اعتقاد دارند تعالی اللہ عن ذلک علوا کبیرا

کُرَامِیَّۃ۔ بالضم فتح راہ ہی است

کِرْمِینِیَّۃ۔ بالفتح و تخفیف یا دوم یا کِرْمِینَۃ بدون یا والثانی ہو المشہور فی زماننا شہری است بر شش منزل از بخارا

الکُرُومَۃ۔ بالضم بزرگی و جوانمردی و مردی و ہو من کَرُمَ کَرَامَۃً و کُرُومَۃً من عجیب

کُرْمَانِی۔ کسکرے دہی است بکویت

کِرْمَان۔ بالفتح و قد یکسر و ہو لحن قلیمی است میان فارس و سجستان و شہری است قریب غزنہ و بکران۔

مُحَمَّد بن کَرَّام۔ کشداد امام است کرامیہ را

کِرَام۔ کرمان نیک جوانمرد و بامروت کُرَّامَۃ مونث کُرَّامُون جمع

کِرْمَانِی بن عَمْرو۔ بالکسر محدث است۔

مَکْرُمَۃ و مَکْرُمَۃ بضم را ہر دو بزرگی و جوانمردی مَکَارِیم جمع ؛ و ارض مَکْرُمَۃ زمین نیکو و پاکیزہ صالح مر نبات را ؛

اَرْضٌ مَکْرُمَۃٌ۔ کذلک قال الکسائی لم یجیء مفعل للمکرکم الا احرف فان نادرات لا یقاس علیهما مَکْرُمٌ و مَعْوُنٌ وقال الفراء ہو جمع مکرمہ ومعونۃ ویقال فی النداء یا مَکْرَمَانِ بالفتح یعنی آمرد کریم فرخ خوی کما یقال یا ملامان ؛ و رجل مُکْرَمَان مرد کریم و نیز نام مردے

رجل مِکْرَام۔ بالکسر مرد بسیار اکرام ؛

(ك) کَرَّمَ کَرَامَۃً و کَرَمًا و کَرَّمَۃً محرکتین جوانمرد گردید و بامروت شد و کَرَّمَ السحاب بسیار باران گردید و کَرَّمَ کَرْمًا۔ ای ادام اللہ لک کَرَمًا ؛ و کَرُمَتْ اَرْضُہٗ نیرو داده شد زمین او پس نیکو رویید

مُکَرَّم۔ بنیا للمفعول جوانمرد بامروت و مردے مُکَرَّمَۃ مونث و نام مردے و گرامی کردن ہو مصدر مثل مُخْرَج و مُدْخَل و منہ قرئ قولہ تعالی ومن یهن اللہ فما لہ من مکرم بفتح الراء اکرام ؛

اِکْرَام۔ گرامی کردن و تمنیت نمودن و فرزندان کریم آوردن و یقال فی التعجب ما اَکْرَمَہٗ و ہو شاذ

مُکْرَم۔ کمعظم نام مردے۔

کَرَّمَ السَّحَابُ تَکْرِیمًا۔ بسیار آب گرد یدہ بر ؛ و کَرَّمَ اکرم السحاب مجہولا ؛ و نیز تکریم۔ نیک گرامی کردن و تمنیت نمودن از مناسب و کریم گفتن کسے را

تَکْرِمَۃ۔ تحریم است و باش

مُکَارَمَۃ۔ نبرد کردن با کسے جوانمردی یقال کَارَمَہٗ فَکَرَمَہٗ کنصرہ ای غلبہ فیہ

تَکَرَّمَ عَنْہُ۔ دور شد او نوم و جز آن ؛ و نیز تکرم بتکلف کرم نمودن

تَکَارَمَ عَنْہُ۔ دور شد از لوم و جز آن

اِسْتَکْرَمَہٗ۔ بزرگواری بدست آوردن و چیزے نفیس گرامی پیدا کردن و چیزے گرامی خواستن و کریم و گرامی یافتن و فی المثل اِسْتَکْرِمْ

قَارِبْ طِ

لك رمح

کَرْمَحَہٗ کَرْمَحَۃً۔ بزمین افگند او را ؛

لك رمد

کَرْمَدَنِی آثَارُهُمْ کَرْمَدَۃً دوید در پے آثار و نشان آنہا

لك رمل

کِرْمِیل۔ کزبرج آبی است در یمان ؛ و گویند وطی کہ سلمی و اجا ساکنند قلعہ ایست بر ساحل دریای شام و وی است بفلسطین

لك رمان

کِرْمِینَۃ۔ کسفینۃ زن سرود گوے

کِرْمَان۔ کتاب جمع ؛ و نیز کرمان بابا یا چنگ موضعی است بسا دیہ

کُرْمَان۔ کغراب شہرے نزدیک ترب جزیرہ یا نزدیک سیراف

کَرْمَان۔ کشداد محلہ است باصبہان و شہرے نزدیک تبت قلعہ بغرب

کُرْمَان۔ بالضم و کسر الراء و تشدید الباء بلدے بحضرموت

حِصْرِمَان۔ بالکسر و فتح الحاء المهملۃ و سکون الصاد

نزدیک اسکندریہ

ك ـ ران ـ ب

كَرْبَة ـ گزیب خوانیدن مہمان را و خرما با شیر خوردن ۔ و كُرْبَة بالضم دستہ ۔ و بالتحریک ازان شیرین تر و تازہ تر ۔ و قُرْبَة بالضم کہ زشت ترین کلمہ است و كَرْبَة بالفتح تلخ باشد و در ہر سہ عود خشک ان باشد ترتیب یاقوت گزیدگی الفی را ۔

كَرْنَب ـ بالفتح و بکسر نون از طعام کہ از شیر و خرما سازند ۔

ك ـ ران ـ س

كَرْنَاس ـ کقرطاس جامہ پنبہ لغۃ فی الکرباس بالموحدۃ

ك ـ ران ـ ف

كُرْنَافَة ـ بضم بتازیک اندام و لاغر از مردم و شتر

كِرْنَاف ـ کقرطاس و بالضم بیخ شاخ خرما کہ بعد بریدن بر تنہ بماند

كِرْنَافَة بالکسر و بکاف فارسی بیخ

كِرْنِيفَة ـ کزنبیلہ بینی سطبر

مُكَرْنَف ـ بکسر النون بینی سطبر و خرما بین از بن شاخ بریدہ خرما بن

كَرْنَفَه بالسَّيْف كَرْنَفَةً ـ بشمشیر برید و برد ۔ و كَرْنَفَةً بالعصا بچوب زد و آزار داد و كَرْنَفَ الكَرَابِيفَ برید کرابیف را

ك ـ ره

كَرَه ـ بالفتح چیز ناپسند ناخوش و ناخواست ۔ و نیز کراہ بمعنی و مشقت و بضم بقال قمت علی کرہ ای مشقۃ و بالضم ما اکرهت نفسك علیه و بالفتح ما اکرهك غیرك علیه ۔ و نیز کَرَه بالفتح شر سخت سر روستی است برخش میان انجمہ و بحرک

كَرِه ـ کفرح ناپسندیدہ ناخوش و ناخواست

كَرَاهِيَة ـ کاہیز ناپسند و ناخوش داشتہ و ناخواستہ و شہر بیشہ

كَرِيهَة ـ کسفینۃ جنگ سخت یا سختی جنگ حادثہ و بلا ہا و ذو الكريهة شیر نیک بران کہ بر ہر چہ افتد دیر گرداند و كَرِيهَةُ السَّيْفِ تیزی آنکہ ناپسند دارند آزرا ۔

كَرَاهَة ـ کسحابۃ زمین درشت سخت و سختی یقال لَقِيتُ دُونَهُ كَرَاهَةً

كَرَهْلَى ـ کسکری و بضم اعلای نقرہ و روی مع سر

كَرَاهِين ـ بالفتح بمعنی کراہت است یقال رَأَيْتُكَ كَرَاهِينَ ان تغضب ای كَرَاهَةَ ان تغضب

مَكَارِه ـ بالفتح ثلثیہا یقال لقیت دون مکارہ

مَكْرُوه ـ ناخوش و ناپسندیدہ رجل ذُو مَكْرُوهَة ـ مرد باسختی و شدت

(س) كَرِهَه كَرْهًا ـ بالفتح و بضم و كَرَاهَة بالفتح و كَرَاهِيَة بالفتح و تخفیف الیاء و مَكْرَهَة کمقعدۃ و بضمتین داء ناپسند داشت آزرا مَكْرُوه لغت است ازان

(ك) كَرَّهَ كَرَاهَة ـ ناپسند گردید یقال ما کان کرّہ فلانا

إِكْرَاه ـ بناخواست و ستم بر کارے داشتن ۔

تَكْرِيه ـ ناخواست و ناپسند کردن چیزے بر کسی یقال كَرَّهَه إِلَيْهِ

تَكْرِيهًا ای صَيَّرَه كَرِيهًا

تَكْرَاه ـ ناپسند و ناخوش شمردن یقال فَعَلَه عَلَى تَكْرَاهٍ و چیزی را کم شمردن و بناجایگاہ دادن و روے ترش کردن

تَكَارُه ـ ناخواست و ناپسند داشتن مُتَكَارَه لغت است ازان یقال فَعَلَه عَلَى تَكَارُهٍ و مُتَكَارَهًا

اِسْتِكْرَاه ـ ناخوش شمردن و کراہت داشتن و غضب کردن زن نفس خود را یقال اِسْتَكْرَهَتِ الْعَاهِرَةُ وَاسْتُكْرِهَتْ فُلَانَةُ ای غضبت نفسہا و بناخواست و ستم بر کارے داشتن برمینہ الحدیث رفع عن امتی الخطأ وما استكرهوا عليه قال ابو حنیفۃ اذا اکرہ رجل رجلا علی قتل رجل کان القود علی المکرہ لا مر و قال الشافعی و زفر و صاحباہ یقتل المکرہ المامور و قال ابو یوسف لا قود علی واحد منہما علی الامر اندیۃ و لا شیء علی المامور

ك ـ ره ـ ف

مُكَرْهِف ـ کمحسن ابرسطبر ہم نشستہ و موی بلند پراکندہ و زشت و زبان دراز ستادہ ۔

ك ـ ري ـ و

كِرْوَة ـ بالکسر کرایہ وہی اسم است اکراء را و بضم

كِرْوَة ـ بالکسر مزد و کرایہ وہی اسم مصدر است و بضم

كُرَّي ـ محرکۃ خواب و چرمینہ زدیقال لَهُ اذا صید اطرق کری ان النعام فی القری فیلصق بالارض و یطرق فیلقح علیه

كُرَّاث ـ بالضم معروف و بالفتح مصدر است

كُرَّاثَة ـ کثبۃ کوی اصلہا کود

كُرَايَة ـ بالکسر و بضم کوی و کوئی کہدی و کُرَات جمع

كَرِيّ ـ کغنی مرد خواہندہ و دونده و بکرایہ دہندہ و خر بندہ و بکرایہ گیرندہ و بسیار راز ہر چیزے و نوعی از گیاہ و درخت ۔ و گ کہ در فرخ بروید یا عام است کگز تیزکی در ہر دو

كَرَاء ـ کسماء موضعی است بیضاء الیه عقبة شاقة بطريق الطائف من مكة

كَرَّاء ـ کشداد مزدستاجر

كَرْيَان ـ بکسر ان خواہندہ و دونده

امرأة كَرْوَاء ـ بکصحراء زن باریک ساق و سطبر ذراع

كَرْوَان ـ محرکۃ وہی است بطوس و کہک چرمینہ و سوات

كَرْوَانَة مؤنث كَرَاوِين و كِرْوَان بالکسر بغیر قیاس جمع فی المثل هو اجبن من كَرْوَان

كَرَوِيّ ـ محرکۃ مقصور او بمدی است کہ بفارسی زیرہ رومی و شاہ

زيره نامند وزنه فعول

كَرَا الأَرْضَ كَرْوًا - بالفتح كند زمين را بدگرا اليكرو - برآورد چاه راه بچوب جز آن ٭ وكَرَا الأَمْرَ بار بار كرد آنرا ٭ وكَرَتِ الدَّابَّةُ بمسافت دوست وپاى ناهموار اندك در رفتن ٭ وكَرَا بالكسر - كوے باخت واين معنى ازضرب نيز آيد ٭ وتيز كرد ونوعى ازخرامان رفتن ن يقال كرت المرأة فى مشيتها (س) كَرْيٌ كَرًى - مصدر كرجوا شد بسخت ودويد وكَرْيُ التمر كَرًى وكُرْيًا - بالفتح خرما كذا كرى البئر اى استخدث حفرها واين معنى ازضرب نيز آيد ٭ وكَرَبَ النَّاقَةَ بِرِحْلِهَا بركشته وناراست انداخت پاى ناقه را ودويدن ٭ وكوبيت المرأة كَرًا محرّكة بار يك ساق گرديد ٭ ونيز كَرَا كشادگى ميان هر دو ساق يا باريكى آنها ضد سطبرى رش دست مُكَرًى - بالضم وشد الياء شتر نرم آهسته رفتار

إِكْرَاء - افزودن كم گرديدن از اضداد است وبيدار ماندن در بندگى خدا ع جلشانه وتاخير كردن در امرى يقال اكريت العشاء وفى العشاء اى اخرته ٭ وواز كشيدن بخن يقال اكرينا الحديث الليلة اى اطلناه وفى حديث ابن مسعود كنا عند النبى صلى الله عليه وسلم ذات ليلة فاكرينا فى الحديث وبجرايه واداين ستور وخانه را يقال اكوا لى دابتك ٭

مُكَارِي - للفاعل بجرايه دهنده مُكَارُون واكوراء بالفتح والمد شاذ جمع يقال هم مُكَارُون ٭ ذهبت إلى المكاريين ولا تقل المكايرين بالتشديد ولا فى الياء مشددة وهؤلاء مكاريّ مقصورة ٭ سقطت نون الجمع للاضافة وقلبت الواو ياء وفتحت ياء ك واد غمت وهذان مكاريّا بفتح ياء ك كذلك لقول فى قاضى وسارى ونحوهما

مُكَارَاة مُكَارَنَة وكِرَاء - بالكسر بمزد ٭ دستور وجز آن ط

تَكَارِي - بجرايه گرفتن

إِكْتِرَاء - بجرايه گرفتن

إِسْتِكْرَاء - بجرايه گرفتن

باب الكاف فصل الزاى

ك مع ز

كُزْب - بالضم كنجاره روغن ودرختى است

كَزَب - بالتحريك خردى استخوان ها پشت پا ودرهم كشيدگى آن وآن عيب است والفعل من باب فرح

كُزْبَة - كجو بخيل تنگخوى

مَكْزُوبَة - رنگ كه ميان سپيد وسياه باشد

ك مع ب

كُزْبُرَة - كقنفذة وقد تفتح اليار كشيز نوعى ازديك افزار است وآن بري بستانى باشد معرب است

ك مع د

كَزَب - بالفتح موضعى است

ك مع ر

كَزَر - محركة مشهورة نام مردى

كَازَر - كماجر ممنوعة جوى است بالضم وموضعى نواحيه ساپور ارپارس

كَازَرُون - بفتح الزاى المعجمة شهرى است

كَيْزَر - كحيدر ممنوعة دهى است بفيروز آباد

ك مع ز

دجل كزز - بالفتح مرد تند كتك - بالضم جمع

دجاجة كَزَّاء - روى زشت وترش ٭ ودجل كَزُّ اليدين - مردزفت وبخيل ٭ وذهب كَزٌّ - زرسخت

قوس كَزَّة - بالتشديد كمان خشك چوب ودرخميدگى ٭ ودبكة كَزَّة - چرخ تند گردان

كَزَّاز - محركة زفتى

كَزَّاز - كقطام حسين بن علقمة سلمى

كُزَاز - كغراب بيمارى كه از سرمى پيدا گردد يا لرزه وتنجيدگى از سرما

كَزَّان - بتشديد الزاى محمد بن احمد اسدمحدث (ض) كُزْكُزَانَة - بالفتح ٭ وكُزْكُزَّة بالضم خشك شدو در تنجيده وتند مزه گردد وبخيل كم خير شدو كُزَّة فلان كَزًّا - بالفتح مجهولا كزاره گرديد كَزَزًا فى لغت است ازان وكَزَّ الشئ يَكُزُّ خشك كرد آنرا ٭ وكَزَّ خُصَاهُ - باسم زدبيك نهاد گام را كَزَّهُ اللهُ كزاز زده گرداند واز اضداد الكَزَّاز - درتنجيده شدن

ك مع م

كُزَمَة - بالضم پيدگرد آمده

كَزَام - محركة الفتى بخيل ونوعى ازسخت غوره گى است كَزَم راوى الحديث عن النبى صلى الله عليه وسلم ينعوذ من القزم والكزم فى الخل وشدة الاكل كوتاهى بينى كوتاهى انگشتان كوتاهى وسطبرى لب

اسب والفعل من سمع

كَزَم - بكتف مرد بخيل وترسناك

كِزَم - كصرد بيل يا چوز كنجشك يا مرغى است كه بصعوه ماند

كَزُم كصبور شتر ماده همه دندان فروريخته از پيرى

فرس أكزم - اسب سطبر كوتاه لب

ألف أكزم - بينى كوتاه ويقال فلان أكزم البنان يعنى بخيل است

يد كزماء - دست كوتاه گشت (ض) كَزَمَهُ كَزْمًا - بالفتح بدندان بيشتر شكست آزاورد آنچه اندر دهان باشد ٭ وناخنور

أكزم الأظفار - منقبض گرديده أكزم عن الطعام - بسيار سير خورد

تكزيم - سخت بهم نشستن منقبض وبخيل كردن

تكزم - سيوخورد وتن برگندن پوست كردن

ك مع ن

كَزَان - بالفتح بار درخت كذكر حبلا ك ائل نيز نامند ش لغة فارسية

ك مع ن

كَزَنَة - بالفتح لقب محمد بن داود رازى ش

ك مع ى

(ض) كَزَى كَزْيًا - نيكوى نمود برآزاد كرده خود

باب الكاف فصل السين

ك س ع

كَسْرُ مِنَ اللَّيْلِ - بالفتح پاره از شب

کُسُوُّ الشَّیْءِ۔ بالضم دنبال آن چیز کذا فی الصراح یقال کَبَسَهُ یعنی برگردن افتاد

(ف) کَسَأَ کَسْءًا۔ بالفتح در پے اور رفت۔ وَکَسَأَ الدَّابَّةَ زیر ماندیا در پے دیگر ستور راند یقال مَرَّ فُلَانٌ یَکْسُؤُ الْقَوْمَ ای یَطْرُدُهُمْ وَکَسَأَ الْقَوْمَ پیر مرد پس قوم رفت وَکَسَأَ بالسَّیْفِ شمشیر زد و او را

اَلْکِسَاءُ پشت و دوک پس رفتن

ك س ب

کَسْبَةٌ۔ بالفتح از اعلام ماده سگ و دے نسف

کَبَّةٌ۔ بالضم و رزیدن بیاک زیدن یقال فُلَانٌ طَیِّبُ الْکَبَّةِ ای الْکَسْبِ (اَلْکَسْبُ) بالضم کجاوہ روغن (اَلْکَبِیْبُ) کزبر از ناہنجاران نام مرد و۔ ابن الکبیب۔ فرزند زنا (اَلْکِتَابُ) معلم مرگ و نام سگ (اَلْکَسُوْبُ) کصبور و رزندہ ویقال عَالَ کَسُوْبٌ ای شَیْءٌ (اَلْکَاسِبُ) نام مردی فی الکواکب (اَلْکَوَاسِبُ) سگان و میان بزرگان زمرغ و دد مینیو بز اَلْکَسْبُ۔ کاحد شاعری است

کُتَّابٌ۔ کشادہ و رزندہ

کَسُوْبٌ کفتوگیاہی است

کُبَیْبٌ۔ کحیدر نام مردی وہی است میان سرو خوار کہ وہی است دیگر

کُبَیْبَةٌ۔ بالتاء از اعلام است

مَکْسَبٌ کمقعد منزل آرزش جای و وزن یقال فُلَانٌ طَیِّبُ الْمَکْسَبِ وَالْمَکْسِبَةِ بکلا السین ایضا طَیِّبُ الْکَسْبِ

کَسْبَةٌ کَسْبًا۔ بالفتح والکسر زمین گرد آوردہ آزاد و بجست اَلْکَسْبُ بروی است وَکَسْبٌ فُلَانًا مَالًا۔ درزنانید او را مال لازم و متعدی بقال کَسَبْتُهُ مَالًا فَکَسَبَهُ وَهُوَ (اَلْکَسَابُ) ورزانیدن و رزیدن ایضا لغۃ رویۃ

تَکَسُّبٌ۔ و رزیدن و گرد آوردن

وَرزق جبتین تکلف نمودن در کسب

اَلْکِتَابُ۔ و رزیدن و رزق جستن بالقرعۃ

نمودن در کسب کشیدن فراہم آوردن

ك س ب ج

کُسْبُجٌ کقنفذ کجاوہ روغن معرب کسبج

ك س ب

کُسْبُرٌ کجندب دستیانہ از عاج مانند دست برنجن کَسَابِرُ بالفتح جمع

کُسْبُرَةٌ کقعدۃ کشیز بالفتح بالشار

ك س ت

کُسْتٌ۔ بالضم قسط کہ دارو ے است

ك س ت ج

کُسْتَجٌ کجندب بند پشتوارہ مانند زنبوست معرب است

کُسْتُقٌ۔ بالضم کرفوقہ کہ بدان ماہی پاشند کذا فی المنتہی معرب است

کُسْتُمٌ کجوہر ضم کہ سفط ہی است معرب است

کُسْجٌ کجوہر ضم کہ سفط ہی است معرب است

کُسْجُجٌ کجندب بند پشتوارہ باشند آنکہ در ہم بافند کم باشد متواتر شدہ یا سیاہی کہ بدان نویسند

کُوْسَجٌ۔ کوسہ گردیدن

ك س ح

کَسْحٌ۔ بالفتح بجزو در ماندگی۔

کَسِیْحٌ۔ کخت آنکہ از وی آفت خواہند و او آفت نخند

کَسِیْحٌ۔ کامیر بر جاے ماندہ لنگ کَسِیْحٌ۔ کزبیر مشلہ و عاجز و در ماندہ

کَسَاحٌ کَسَاحَةٌ۔ بالتاء کزلک

کَسَاحَةٌ۔ کثمامۃ خاکروبۂ برف رفتہ و بجاماندگی از دست و پای و لنگی

اَلْکَسِیْحُ۔ شل و برجاے ماندہ

کُسَحَانٌ۔ کسکران مشلہ و لنگ

کُسَحَانٌ۔ بالضم مع منہ الحدیث الصدقۃ مال الکُسَحَانِ فِی الْعُقُوْلِ

مَا اَکْسَحَهُ۔ چہ گران است آن

مِکْسَحَةٌ۔ کمکنسۃ جاے روب و بیل برف روب

جمع مَکْسُوْحٌ۔ شتر نیک لنگ

وف کَسَحَ الْبَیْتَ کَسْحًا۔ بالفتح رفت خانہ را و کَسَحَتِ الرِّیْحُ الْاَرْضَ رسانید در بود از وے خاک را در رفت زمین را

(س) کَسَحَ کَسَاحَةً۔ بالضم برجاے ماند از دست و پاے

مُکَسَّحٌ کعظم برکندہ پوست

مُکَسَّحَةٌ بمظنۃ موضعی است ہو بالسین والشین وکسران ولفتحان

مُکَاسَحَةٌ سخت نوشیدن باہم

اِکْتِسَاحٌ۔ یغمی مال تاراج بردن یقال اَلْکَتْهُمْ ای اَخَذْتُ مَالَهُمْ کُلَّهُ

ك س ح ب

کَکَسْجَةٌ۔ پنہان رفتن ترسناک یقال کَسْحَبَ الْخَائِفُ اِذَا مَشَی خُفْیًا بِنَفْسِهِ

ك س د

کُسْدٌ۔ قسط است نقۃ و مقشر

کَسِیْدٌ۔ کامیر متاع ناروان و دون

کَاسِدٌ۔ بازار ناروان سیلعۃ کَاسِدَةٌ۔ بالتاء کزلک

سُوْقُ الْکَسَدِ۔ بازار ناروان (ن ک) کَسَدَ کَسَادًا۔ بالفتح وکَسُوْدًا۔ بالضم ناروان گردید و نیز کَسَادٌ ناروائی متاع وجز آن

اِکْسَادٌ۔ کاسد شدن بازار یقال اَکْسَدَتْ سُوْقُهُمْ وخدا او ند بازار کاسد شدن یقال اَکْسَدَ الرَّجُلُ ای کَسَدَتْ سُوْقُهُ

اَلْکَسَدَتِ الْغَنَمُ اِلَی الْغَنَمِ برگشتند و بازگردیدند گوسپندان بسوے گوسپندان

ك س ر

کَسْرٌ۔ بالفتح و بالکسر استخوان بازو نزد یک آرنج و آنرا اَلْکَسْرُ تَقْبِیْحٌ ہم نامند و پار اندام یا اندام تمام مرد افریا نیمہ استخوان مع گوشت یا استخوان کم گوشت و جانب کرانہ خانہ متصل مین و پارہ پائین خیمہ یا پارہ فرد دین خیمہ کہ بر زمین نورد یدہ باشد و کرانہ و ناحیہ اَلْکَسْرُ وکَسُوْرٌ ساحل + وَالْکَسْرُ مِنَ الْحِسَابِ بالفتح آنچہ بجملہ تمام نرسد و چیزے اندک و بے مزہ و نیز کَسْرٌ بالکسر و پہنائے کثیر است در زمین + وکَسْرُ الصَّحْرَاءِ ہر دو جانب دشت

اَصَابَهُ کَسْرٌ ثُمَّ کَسْرٌ۔ بالفتح بسین وکسر ہا یعنی رسید او را چیزے کہ طاقت آن ندارد و

کُسُوْرُ الْاَوْدِیَةِ۔ بالضم خمہاے رود بار و شعبہ ہاے آن و احد ندارد

جَفْنَةُ اَکْسَارٍ۔ کاسہ بزرگ

بسیار پیوند
كِبْسَارَة - بالكسر پاره از چیزے شکستہ کیسَر کعنب جمع
رجل ذُو كَسَرَات هذرات محرکة مرد کہ در ہر چیز مغبون شود
ارض ذات كُسُر بضمتین زمین با بلندی و پستی
كَسِير - کار میر شکستہ کَسْرَی کسکری و کَسَارَی کسکاری جمع
وناقة كَسِيرَة ناقہ شکستہ اندام
مُكْتَسِر - کز یر کوہی بلند مشرف برمنتہاے دریاے عمان
كُسَار - کعراب ریزہ و شکستہ از چیزے **كُسَارَة** بالتاء شلہ
كُسُور - کصبور شتر سطبر کوہان یا شتر کہ نجاند نوب خود را بعد پشت آمدن
كَاسِر فیکند **مُكْسَار** کرکم جمع
كَاسِرَة مؤنث کواسر **مُكْسَار**
كَرْكم جمع وعقاب و نیز گواسر
شتران کہ بشکن چوب را
كَسْرَى - بالکسر مقصورا و بالفتح
لقب پادشاہ فارس معرب خسرو
یعنی پادشاہ پادشاہان صاحب
شوکت بسیار و فراخ ملک **كَاسِرَة**
وكَسَارِيَة وكَاسِرِيَة وكُسُور
بالضم جمع علی خلاف القیاس و
القیاس **كَسْرَوْن كَعِيسَوْن** و
مُوسَوْن كَمُوسَيْ وكِسْرَوِيّ منسوب
كَاشُور - تره فروش روستا بوے
إِكْسِير - بالکسر کیمیا
مَكْسَا مجلس جاے شکستن و جاے
آگاہی و آزمایش چیزے و نزاد
و بیخ و عود و صلب **المَكْسِ** -
چوب نیکو و سخت و **فُلَانٌ طَيِّبُ**
المَكْسِ ستودہ باز مودن
مَكْسُور شکستہ مکسورۃ مؤنث
(ض) **كَسْرَة كُسَارًا** - بالفتح
شکست آزار و **كَسَرَ مِنْ طَرْفِهِ**
فرو خوابانید چشم را و **كَسَرَ الرَّجُلُ**
تیمار داری شتران کم کرد و
كَسَرَ الطَّائِرُ كَسْرًا وكُسُورًا
پر فراہم آورد مرغ وقت فرو آمدن
منه عُقَابٌ كَاسِرٌ و **كَسَّارَة**
یکان یکان فروخت و **كَسَرَ**
الوِسَادَ دوتاہ کرد و تکیہ نمود
بر آن و نیز ارض **ذات الكُسُور**
بالضم زمین با بلندی و پستی
مَكْسِر - کمحدث نام محدثے
و نام ولاورے
مُكَسَّر - کمظم رودبار کہ کوشش
روان باشد و شہرے و اسب
عُتَيْبَة بن الحارث بن شهاب
تَكْسِير - بسیار شکستن و ابطال
فلان **يكسر عليك الفُتُوى و**
الانعاظ یعنی افتوم تا کہ استبدو
وجمع التَّكْسِير جمع کہ بنای واحد
متغیر گردد
مُكَاسِرَة - للفاعل مہمانے آن
بدامن خیمہ و سر السرا سے پیوستہ
ومنه جاري مكاسراي کسرینہ
لي كَسْرَ بيتي
مُكَاسَرَة نبرد کردن در
کسر چیزے
تَكَسُّر - شکستہ شدن
إِكْتِسَار شکستن

إِنْكِسَار - شکستہ شدن
ك س س
كَسَّ - بالفتح سخت کوفتن
والفعل من نصر
كَيْس - بالکسر و بالفتح شہرے است
نزدیک سمرقند و شہرے بزمین کان
كُسّ - بالضم فرج زن دھولیس
من مكامهم امّاهن مولّد
كَسَس - محرکة خردی دندان
یا کوتاہی آن یا جنیدگی دندان
در بن دندان **والفعل من سمع**
كَيْسُوس - کامیر نبید خرما و گوشت
کہ بر سنگ تفسان خشک کنند و
بکبند از جہت زاد سفر و نان شکستہ
أَكَسّ - کوتاہ دندان
كَسْكَاس - بالفتح کوتاہ بالا و پست و سطبر
مَكْسُوس - نان شکستہ
كَسْكَسَة - سخت کوفتن و
كَسْكَسَة تمیم الحاق نون در
بنی تمیم بن یا بکاف مؤنث و
إِبْدَالُ السِّينِ كَافًا [illegible]
تَكَسُّس - جمع بر دہنہا و در
وجہ و گرفتن کار ریایی فرمودن کسی
ك س ط
كُسْط - باہم قرار است
كَسْطَان - بالفتح غبار
ك س ط ل
كَسْطَل کجعفر غبار **كَسْطَال**
بالفتح شذ لغة فی القاف.
ك س ع
كُسْعَة - بالضم تجک سپید
در دمے ہر چیزے و پریزہ سپید
فراہم آمدہ زیر دم عقاب و جز آن
از مرغان **مُتَسَع** کصرد جمع دخران
کرہ و خران و گاوان کار و حدت
و بندہ بدان جہت کہ رانندہ شود
از عصا و نام صنمی، و دشمن پاسدار
کہ بجہت شیر انعام کنندہ کسی را **كَاسِع**
محرکة سپیدی گرد اگر دشنۂ اسپ
و آن موہاے اولکان است
بر پیوند سر دست و پاے اسپ خر
و مانند آن بالاے سم
كُسَيْع کصرد ریزہ ہاے نان و حتی از
یمن یا از بنی ثعلبہ بن سعد بن قیس
عیلان و از ان حی است **كُسَيْعِي**
كَسْكَعَ لما: رات عیناہ ما صنعت
یداہ: ولا اصل انہ بلی بنعة
حتی اتخذ منها قوسا فرمی وحش
علیها البلاد فاصاب ظبیة: انه
اخطأ فكسل الكوس فلما اصبح
ما اصمی من الصید فلم
او قوسا وخمسة اسهم وكان فی
قوته فرقطیع فرمی غیاه فقطه
سهمه وصدم الجبل نادی
نارا فظن الله قد اخطأ فرمی
ثانیا وثالثا الی اخرها هو یظن
خطاه فعمد الی قوسه فكسرها
ثم بات فلما اصبح نظر فاذا الحمر
مطرحة مصرعة واسهمه بالدم
مضرجة فندم فقطع ابهامه
والسبابة: فندمت ندامة
لو ان لنبلی: تطاول عمری اذا
لقطعت خمسی: تبین سفاه
الرای منی: لعمر ابیه حین

قَطَعْتُ قَوَدِمِيْ ۔
کَاسِعٌ ۔ ناقہ وجز آن کہ دم را بیخ
ہر دو پای در آوردہ باشد
حَمَامٌ اَکْسَعُ ۔ کبوتر کہ پر زیر دم
آن سپید باشد
(ف) کَسَعَہٗ کَسْعًا ۔ بالفتح
سپوختہ پس و پابدست یا پیش
پای وراند آن را ۔ وکَسَعَتِ النَّاقَۃُ
در آورد دنب میان ہر دو پای
خود وکَسَعَتِ الظَّبْیَۃُ کذلک وکَسَعَ
النَّاقَۃَ بِعُبْرِھَا یعنی بہ آب سترد
پستان ناقہ را تا شیر باز گرداند و
باید فعل کثرت و بسیاری شیر آن
ارادہ کنند در سال آیندہ ۔ و
کَسَعَہٗ مَا سَاءَہٗ ۔ در پس سخن
بدش زجانید او را رجل مُکَسَّعٌ
معظم مرد بے زن
مُکَسَّعَۃٌ ۔ گوسپند کہ آزا بیخ
و ذخیرہ رسیدہ باشد و آن کرکی
است کہ چون بگو سپند ۔ مدنیہ
پستان آن خشک گردد و بر جای
بول زن اگر آن بند نمیز این
حالت باشد
اَلْکَسْعُ الْفَحْلُ ۔ دم خود را بر
ہر دو ران خود زدن ۔ و نیز اَلْکَسَاعُ
دم میان پاے در آوردن سگ
و اسپ وجز آن

ك س ع م

کُسْعُوْمٌ ۔ کزبنور خرلفت حیری
است و میم زائد

ك س ف

کَسْفَۃٌ ۔ بالفتح آنکی است بنجا
نعامہ را و ہی بالشین المعجمۃ
کِسْفَۃٌ ۔ بالکسر پارہ از ہر چیز
کِسْفٌ ۔ بالکسر و کِسَفٌ کحب
جمع اَکْسَافٌ و کُسُوْفٌ جمع الجمع
یقال اَعْطِنِیْ کِسْفَۃً مِنْ ثَوْبِکَ
وقیل الکِسْف بالکسر الکِسْفَۃُ وھو
وقال الاخفش من قرأ کِسْفًا
من السماء جعلہ واحدا و
من قرأ کِسَفًا کعنب جعلہ جمعا
کَسَفَ مُحَرَّکَۃً وہی است بصیغہ
رجل کَاسِفُ البال ۔ مرد
بدحال ۔ و رجل کَاسِفُ الوجہ
مردِ ترش ۔ و یوم کَاسِفٌ
روز ہولناک و سخت ۔
(قولہ جریر فی عمر بن
عبد العزیز) ۔ وانّ الشمس
کاسفۃ لیست طالعۃ ۔ تبکی
علیک نجوم اللیل والقمر ای
کاسفۃ انک تبکی ابدا و
ھی ۔ وانّ الشمس طالعۃ لیست
بکاسفۃ ۔ تبکی علیک نجوم اللیل
والقمر ۔ بنصب النجوم والقمر
علی المفعولیۃ لکاسفۃ ای
لیست تکسف ضوء النجوم مع
طلوعھا لقلۃ ضوئھا وبقائھا
علیک وھذا احسن مما قیل فیہ
(ض) کَسَفَہٗ کَسْفًا ۔ بالفتح جزء
آن را ۔ کَسَفَ عُرْفَ الْبَعِیْرِ
کذلک ۔ وکسف الثوب پارہ
کردو برید ۔ وکسف الشمس ۔
والقمر کُسُوْفًا کوفتہ شدہ و انتاب
وکَسَفَ اللہ ایاھما کسفا گرفتہ
گردانید خدائی ماہ و آفتاب را
لازم متعد وھو احسن فی الفھم
خَسَفَ وفی الشمس کَسَفَۃٌ ۔
وکَسَفَتْ حَالُہٗ ۔ بدگردید حال او
وکَسَفَتْ وجھہ ترش رو شد مانند
المثل اَکْسَفُ وامرأۃ کَاسِفَۃٌ یعنی ترش
روی باز فتی در حق ذلیل ترش روئی
گویند ۔ وکَسَفَ فُلَانٌ طَرْفَہٗ
گونسار کرد چشم راہ و نیز کَسَفَ در
عروض افاعیل ہرف متحرک را کہ آخر
جزو باشد کہ سوم نعت است ازان
فیعو و مفعولات الی مفعولن کقولہ
دار السلمی قد عفا سھما ۔ و استعجمت
عن منطق السائل ۔ و ہو من السریع
عروضہ وضربہ مطویان مکسوفان
وکشف بجمجۃ تصحیف است یا لغتی
تَکْسِیْفٌ ۔ پارہ پارہ کردن
اِنْکِسَافٌ ۔ گرفتن آفتاب و ماہ

ك س ك ر

کَسْکَرٌ ۔ بفتحہ شہرستانی است
کہ قصبہ آن واسط است کان خرجہا
اثنا عشر الف الف مثقال کا سفہان

ك س ل

کَسْلٌ ۔ بالکسر زہ کمان ندف
پون فرو کشد ازان
کَسِلَ کتعب سست و کاہل
کَسِیْلَۃٌ ۔ سفینۃ نام مردے
کَسُوْلٌ کصبور زن ست ۔
وجاریۃ کَسُوْلٌ دختر نازپروردہ
کہ از مجلس خود بیرون نرود و ہو
مدح لہا
کُسْلَانٌ بکسر ان ست کَسْلَانَۃُ
مونث کَسْلَی مثنیۃ الکاف مقصورۃ
وکَسْلَاءُ بکسر اللام کوسکی جمع
کُوْسَالَۃٌ ۔ بالضم سرزہ تا عقد جائے
کوسلۃ بالضم مثلہ
کِیْتِیْلِیٌّ ۔ مخلیفی کہیلی معرب
است و آن چوبی است شبیہ بناس
سیاہ سرخی مائل و تخمش ہمچو جلشا
وگویند پوست درختی است شبیہ
سیلونہ سیاہ فربہ کن بدن ۔
مِکْسَلٌ ۔ کمنبرزہ کمان ندف
چون فرو کشد ازان ۔ و کَسْلٌ ۔
مِکْسَلٌ ۔ اذا کان قلیل الابارنی
السود و والصلاح
مِکْسَالٌ ۔ کرحاب زن سست
و دختر نازپروردہ کہ از مجلس خود
بیروں نرود و ہو مدح لہا مانند
نوام الضحی
(س) کَسِلَ الرَّجُلُ فِی الْجِمَاعِ
کَسَلًا ۔ محرکۃ کاہیدن از زال
و اعتزال کردو خواہش فرزند نخرد
و نیز کَسَلٌ سستی و کاہلی و سستی
و کاہلی کردن ۔
وادٍ مَکْسِلٌ ۔ کمحسن رود بارکہ
توجہ اش از نزدیک آید
اَکْسَلُ الرَّجُلُ فِی الْجِمَاعِ ۔ کاہید
بے انزال یا بیرون انداخت آب
منی را و خواہش فرزند نخرد
اَکْسَلُ الْفَحْلُ کذلک ۔ و نیز اِکْسَالٌ
سست ساختن و در کاہلی انداختن
کسے را یقال اَکْسَلَہُ الْاَمْرُ

ك س م

کَسْمٌ ۔ بالفتح گیاہ خشک بیابا
وجاے است ۔ و نیز کَسْمٌ بیخ و
سختی کشیدن جہت عیال و در زیدن
و بر پا کردن کار زار و بدست

شکستن و مالیدن و پاکیزه کردن
چیزے خشک را و الفعل من ضرب
کَسوم کصبور درگذرنده از امور
کَیسَم - کحیدر پدر بطنی کیاسم
فرزندان او که درگذشتند
کَیسُوم - کصعفوق علف خشک
بسیار پژمرده ضد کَیسُوم
باغ نمناک وشاداب یا بسیار
انبوه و برهم نشسته گیاه گام جمع
وحیل کاکاسم اسپان بسیار انبوه
دَغضَة یَکسُوم - بالفتح التحتیة
مرغزار تر و نمناک یا انبوه و برهم
نشسته گیاه دَغضَة اَکسُوم
بفتح الهمزة کذلک و اَبُو یَکسُوم
ابرهه بن صباح حبشی صاحب فیل
که در تنزیل است

ك س م ل

کَسمَلَة - گام نزدیک نهادن

ك س و

کُسوَة - بالضم جامه پوشیدنی
و لباس و کِسوَة بالکسر مشله کسے
کهدی و کِسا الکتاب جمع و وهی
است بدمشق
کِساء - کسار بزرگی و بزرگی
آبائی و بلند مرتبه
کِساء - بالکسر و المد گلیم اکسیته
کا غلبه جمع اصله کساو جاء ت الواو
بعد الالف همزت ؛ و نیز کِساء
شیر سر شیر بسته
کِسائی - منسوب بالقب
علی بن حمزه کوفی اسدی یکے از
ائمه قرأت
رجل کاسٍ - مرد جامه پوش

و بالباس
فلان اَکسَی من فُلَان -
یعنی او از وے بیشتر است در لباس
پوشیدن و در لباس بخشیدن
مَکسُوّ - جامه پوشیده بالباس
کَسَی یَکسِی - محرکة جامه پوشید
(ن) اَکسَوتُهُ ثَوبًا - پوشانیدم
اورا جامه ؛
مُکَاسَاة - باهم بزرگ منشی
و فخر نمودن
تَکَسَّیتُ بِالکِسَاء - پوشیدم
آن را
اِکتِسَاء - کسوت پوشیدن

ك س ي

کُسیٰ - بالضم موخر و پائین
هر چیزے و موخر سر من اکساء
بالفتح جمع ؛ و رکب اَکسَاهُ -
بر گردن افتاد

باب الکاف فصل الشین بعد السین

ك ش ء

کُشَاءَة - بالضم عیب
کَشِئَ - کفرح پر شکم از طعام
کَشِیء - کامیر گوشت بریان
کرده و سیر شکم از طعام
دُو کَشَاء - کسحاب ضعیف است
(ف) کَشَأَ القِثَّاءَ - و نحو کَشِئَ
خورد آنرا ؛ و کَشَاءَ اللَّحمَ - بریان
کرد گوشت را چندانکه خشک گردید
و کَشَأَ الشَّیءَ - برکند پوستش ؛
و کَشَأَ بِالسَّیفِ - بشمشیر زد اورا
و برید ؛ و کَشَأَ المَاءَ - گاید آنرا
(س) کَشِئَ مِنَ الطَّعَامِ کَشَأً

بالفتح و کَشَاءً کسما - پر شکم شد از طعام
و کَشِئَتِ السِّقَاءُ - از هم جدا گردید
پوستک از مشک ؛ و کَشِئَتِ
البَثرَةُ - کفته گردید یا سطبر و درشت
شد پوستش و در تریجید -
اِکشَاء - بریان - اختن گوشت
چندانکه خشک گردد
تَکَشُّؤ - برکنده پوست شدن چیزے
و پر شکم شدن از طعام و گوشت
خشک خوردن یقال هُوَ یَتَکَشَّؤُ
اَللّٰهُمَّ اِی یاکل و هو یابس

ك ش ب

کَشَب - بالفتح نوعی است یا
کوهی ؛ و نیز خشب بسیار خوردن
گوشت و مانند آنرا و الفعل من ضرب
کَشِیب - کامیر کوهی دیگر
کَشَبِی - بجزمی کوهی است یا بادیه
تَکشِیب - بسیار خوردن گوشت
و جز آن

ك ش ث

کَشُوث - کصبور و یضم گیاهی است
شبیه ریسمان که بر درخت پیچد و بیخ
در زمین نباشد و در آن لغات
است کُشُوثَی بالفتح مقصورا و
ممدودا و کُشُوث بالضم و هذه خلف

ك ش ج م

کُشَاجِم - کعلابط نام مردے ؛

ك ش ح

کَشَح - بالفتح تهیگاه یقال طَوَی
عَنِّی کَشحَهُ اِذَا قَطَعَنِی وَطَوَی کَشحَهُ
عَلَی الاِملَاءِ اَضَمَّ وَسَتَرَ وَشَبَّهَ
سپید کردن موچه نامندش کُشُح بالضم

کَشِیح - محرکة بیماری تیهگاه که بدان
کردن بشود یا درد پهلو که ذات
الجنب نامند
کِشَاح - ککتاب داغ پهلو
کَشُوح - کصبور نام شیرے از
شمشیرهائے هفتگانه که بلقیس بنت
سلیمان علیه السلام هدیه ساخته
کَاشِح - دشمنی پنهان دارنده و در
از دوستی و فی الحدیث افضل الصدقة
علی ذی الرحم الکاشح -
مِکشَاح - کمحراب تبر و دم شمشیر
مِکشَح - کمنبر مشله
مَکشُوح - مرد داغ کرده پهلو
قیس بن زهیر المکشوح سید مراد
و کان من ذوی الیاس و النجدة
فی الجاهلیة و الاسلام
(ف) کُشِحَ الرَّجُلُ کَشَحًا - مجروحا
کشح زده گردید و داغ کرده شد
پهلوئے او بجهت کشح و کَشِحَ لَهُ بالعداوة - و دشمنی نمود با او و در دل
داشت دشمنی از وے ؛ و کَشَحَ القِدرَ
پراکنده کرد ایشان را ؛ و کَشَحَتِ
الدَّابَّةُ - دنب را میان هر دو
پاے در آورد ؛ و کَشَحَ البَیتَ
رفت ؛ کَشَحَ القَومُ عَنِ
المَاءِ متفرق و پراگنده گشتند
مُکَشَّحَة - کمعظمة موضعی است
او هو بالسین المهملة فقط و قدم
تَکشِیح - پوست برکندن - برهنه گاه
و داغ کردن
مُکَاشَحَة - دشمنی نمودن با پنهان
داشتن دشمنی را
تکشح - گاییدن

انکشاح - پراگنده گشتن بعد از انکفاء القوم عن الماء اذا تفرقوا

ك ش خ

کشخان - کسران و بکسر زن جلب و بی غیرت و حق زن - کشخنة - کشخان خواندن کسی را والنون زائدة - تکشیخ - زن جلب خواندن یقال کشخه اذا قال له یا کشخان

ك ش د

کشد - بالفتح دانه است که میخورند ان را

کشد - محرکة بمعنی کاشد است

کشود - بضمتین جمع

کشود - کهور ناقه که بسته انگشت دو پیده تونا تونگ سوخ پستان و کوتاه سرپستان و درزنده بگوساله جهت عیال و عمله رحم کننده کشد بضمتین جمع

کاشد - بسیار درش و درزنده بگوساله جهت عیال و عمله رحم کننده درآمیزنده میان خویشان کشد بضمتین جمع

(ص) انکشاد - بالفتح بدندان بریدن ناقه و کشد الناقة به سه انگشت دوشیدن آن را

انکشاد - خالص و بی آمیخته ساختن مسکه را

ك ش ر

کشر - بالفتح نوعی از گاییدن کاشره و الفعل لهما و کوهی است است از کوههای جرش و نیز

حشر دندان سپید کردند - وشیر ازرم خندیدن و تبسم کردن مرد و دندان آشکار کردن

یقال کشر کلاث عن اسنانه ای ابدی یکون فی الضحك و غیره والفعل من ضرب

کشرة - بالکسر زم خندگی و آشکارا کردگی دندان اسم مصدر است

کشر - محرکة نان خشک و خوشه انگور که بارش خورده باشند

کشر - گز فرضی است بصنعا یمن

کشوس - کدر یم وهی است بیمن (س) کشر کشرا - محرکة گزیدن

مکاشرة - للفاعل همسائه نزدیک یقال جاریه مکاشرتی ای مجاورتی کانه یکاشرانی

مکاشرة - باهم تبسم نمودن و دندان پیدا کردن.

ك ش ش

کشش - بالفتح دهی است بجرجان

کشش - بالضم آنچه بدان خرما بن را کشی دهند

کشة - بالضم مشیانی یا توکی تره

کشیش الاقحی - کاسیر آواز پوست ازده و نیز کشیش بانگ ستین شتر که کمتر از کتیت باشد و آواز بجوشش می و بانگ جماق وقت آتش بیرون جستن ازوی

مکشاش کمراب شتر با بانگ

کشیش - (ض) کشکشیشا - بانگ برآمدن پوست مار وقت برآمدن او از آن و کشکش البعیر بانگ کردن یا واز کشیش فاذا ارتفع صوته قیل هدر فاذا اضعف صوته ورجع قیل قرقر و کشیش البقرة - بانگ کردگاو

کشة - آواز پوست مار و از پوست بانگ برآوردن ازده و گرگفتن و نیز کشکشة بدل کردن شین را از کاف در خطاب مؤنث لغت بنی اسد یا ربیعه یقال علیکش فی علیکِ دیش فی بك یا افزودن شین بعد کاف مجرده تقول علیکش ولا تقول علیکِ بالنصب وناوت اعرابیة جاریة تعالی الی مولاش یناویش ویهرب چاه وجزا آن کشیدن یقال جرلا یکشکش ای لا یبرح ماوه بالاستقا

ك ش ط

کشط - بالفتح برهنه کردن منه قوله تعالی واذا السماء کشطت ای قلعت کما یسلخ السقف والقاف لغة فیه

جل از پشت ستور برگرفتن یقال کشط الجل عن الفرس پوست شتر باز کردن مکشوط لغت است از آن یقال کشطت البعیر جلدته والفعل من نصر

کشطة - محرکة خداوندان شتر پوست باز کرده

کشاط - کتاب پوست باز کرده وگاهی گوشت ازوی بوشیده دارند یقال ارفع کشاطها لا انظر الی لحمها وهذا خاص بالجزور و نیز کشاط برهنه شدن

انکشاط - کشاده و برهنه شدن و رفتن بیم و ترس

ك ش ع

کشع - محرکة تفتگی و بی آرامی از اندوه و مال

(ف) کشع القوم عن القتیل کشعا - متفرق و پراگنده شدند از کشته

ك ش ع ث ج

ك ش ع ط ج

کشعثج - محرکة وکذا الکشعطم مولدتان من الکشتیم لخیط غلیظ یشد الذمی فوق ثیابه دون الزنار

ك ش غ د

کشتغدی - بالضم طحالی وابنه هروازردوات اند یقال رقینا عن اصحابهما

ك ش ف

کشفة - محرکة بالا رستن از جائی موی پیشانی

کشفة - بضمتین موی پیشانی بالا رسته و برگشتگی آن

کشاف - کتاب هر سال بچه آوردن ناقه وهو اندا الانتاج یا آبستن شدن وقت بچه دادن وقال الاصمعی فاذ حمل علیهما الفحل سنتین متوالیتین یکاء فذلك الکشاف والناقة کشوف

کشاف - موضی است بناحیه الکشوف - کهور شتر ماده آبستن

در هر سال وناقه برآسیدن کشتی کرده
لغت است از کشاف در بماضغ
الفحل وقد عظم بطنها
كا شِقَة - آشکارا و برهنه کردن
اِنْكِشَاف - آنکه پیشانی وی برگردیده
همچو دائره شده باشد و اسپ پیچیده
ومغزه و مرد بی سپر و جنگ کوشت
خورده گریخته و بی خود آهنی
جَبْهَة كَشْفَاء - پیشانی که موی
آن همچو دائره برگرد دیده باشد
(ض) كَشَفَتِ النَّاقَةُ كِشَافًا
کتاب کشوف گردید و هر سال
بچه داد و کشنی کرده باشد بار دار
وكَشَفَتْهُ الكَوَاشِف - رسوا کرد و
آن راه وكَشَفَتْ لهم عن ساقها
سختی رسید آنها را و نیز كَشَفَ
بالفتح آشکارا کردن و کشاده برهنه
نمودن و دفع کردن بدی ضرر را
(س) كَشِفَتْ فُلَانٌ كَشَفًا بحرکه
شکست خورده و نیز كَشَفَ موهای
پیشانی بالا رسته و بالا ایستاده موی و
برگشتگی موهای پیشانی چندانکه بدارد
مانند پیچیدگی و مغزه اسپ
اِكْشَاف - صاحب شتران آهسته
شدن و خندیدن چندانکه لب
برگردد و دندان نمایان شود و پی
یکدیگر تاج آوردن ناقه و کشوف
کردن ماده شتر را
تَكْشِيف - آشکار کردن و برهنه
نمودن و بستم برهنه و آشکارا کردن
يقال كَشَفْتُه عن كذا اى اكرهته
على اظهاره
مَكَاشِفَة - دشمنی پیدا کردن
وباکسی آشکارا جنگ کردن گاهی
کاشف بمعنی کشف آید منه قراءة
قتادة ثم اذا كاشف الضر عنكم
وبرهنه کردن
تَكَشُّف - برهنه و کشاده گردیدن
ویقال تَكَشَّفَ البَرْقُ پرگردیدن
آسمان را
تَكَاشُف - آشکار شدن عیب
برهمدیگر منه ولو تكاشفتم ما
تدافنتم ای لو انكشف
عيب بعضكم لبعض
اِكْتَشَفَتِ المَرْأَةُ لِزَوْجِهَا -
نیک برهنه گردید زن وقت جماع
وَاكْتَشَفَتِ الكَبْشُ پرجست بر ماده
اِسْتِكْشَاف - برهنه کردن
خواستن از کسے
اِنْكِشَاف - برهنه و آشکار شدن
ك ش ك
كَشَك - بالفتح آب جو یا آب جو
با سرکه یا با شیر جوش داده
ك ش ل
كَوْشَلَة - گوجوقلة سرزه بزرگ
كَوْشَالَة - بالفتح مثله
ك ش م
كَشْم - بالفتح یوز و ازبن
بینی بریدن والفعل من ضرب
كَشَم - محرکة نقصان و خلقت
وحسب والفعل من سمع
كَاشِم - گیاهی است که سیاسیک
وانجدان رومی مانندش
أَكْشَم - کاهمدیوز و حسب و خلقت
نقصان پذیرفته يقال احد
جانبيه وانف وآخر هما
أَكْشَم إذا كان ابو امه حتاف
امه امة ومنه قوله غلام تاه
اللوم من نوخاله له جانب
واف واخر اكشم
اِكْتِشَام - بریدن بینی ازبن
ك ش م خ
كَشْمَخَة - تره است پاکیزه
وزم که آنرا ملاح نیز نامند
ك ش م ر
كِشْمِر - کشور وهی است
بخراسان وآنرا کاشمر نیز نامند
وشهرے است بترکستان كِشْمِيرِيّ
کقندیل منله
كُشَام - کعلابط زشت پیکر و مرد
كَشْمَرَ أَنْفُهُ كَشْمَرَةً پشکست
بینی او و او آماده گریستن گردید
ك ش م ش
كِشْمِش - کزبج مویز که نوعی از
انگور است بیدانه و نرم تر از انگور
وهو اقل قبضا واسهل خراجا
ك ش م ل خ
كُشَمْلَخ - بضم الكاف وفتح اليم
واللام تره كَشَمْخَة
ك ش م ه ن
كُشَيْمَنَة - بالضم وكسر الميم و
قد يفتح وفتح الهاء وهی است بمرو
ازان دہ است محمد بن علی بن اسراع
وکریمة بنت احمد
ك ش ن
كُشْنِي - کبشرنی کشنه کاه و
دانه وحب البقر نیز خوانند آنرا
كُشَانِيَة - بالضم وتخفيف التحتية
شهرے است
كُشُونِيَة - بالضم وتخفيف الياء
التحتية شهرے است بمغرب
ك ش و
دن (كَشْوَةً كَشْوًا - بالفتح
گردیدم بدندان وبدهان شیدم را
ك ش ى
كُشْيَة - بالضم پیشکم سوسمار یا
بن ذنب آن وقولهم لطعم
اخاك كُشْيَةَ الضَّبِّ حتٌّ على
المواساة وقيل بل يهنهم
باب الكاف فصل الصاد
ك ص ر
كَصِير - کابر کوتاه محاسن
ك ص ص
كَصّ - بالفتح آواز نرم و باریک
كَصِيص - کامیر آواز نرم باریک
ولرزه وترس بیم و بانگ ملخ
كَصِيصَة - کسفینة گروه و بن
دام آهو یا عام است
(ض) كَصَّ كَصًّا - بالفتح آواز
باریک برآورد و كَصَّ الماء وغيره
فراهم آمد يقال لماء يكصّ
بالناس كَصِيصًا - یعنی اینوهی نمود
مردم برآب و نیز كَصِيص - کامیر
جنبیدن و پیچیدن برخود و آهسته
رنج و درتر نجیدن و اضطراب کردن
اِكْصَاص - گریختن و شکستن
كَكَاص - باهم اینوهی نمودن
اِكْتِصَاص - فراهم آمدن
ك ص م
(ن) كَصَمَ أُصُومًا - دے
گردانید و بشت دره برگردید

بجا کر آمده بود از آن دشتمامه مقصد عمر و نه رسیده و کصم فلانا ثالثم و شدت راند آن را

ك ص ی

(ض) کصی فلانا کصیا۔ بالفتح فرو مایه خسیس گردید بعد کمش و بزرگی

باب الکاف فصل الضاد

ك ض ض

کضکضة۔ کدحرجة شتاب روی

ك ض ل

کضل۔ بالفتح دور انداختن والفعل من نصر

باب الکاف فصل الظاء

ك ظ ب

(ن) کظب۔ کظبا بازو برگردید

ك ظ ر

کظر۔ بالکسر لبی که در بن سوفار تیر پیچند

کظر۔ بالضم کرانه فرج و گوشه آن و پیرو وه دجاجه گروه را برابر کظرة بالتحریک و چوبک گوشه کمان و میان چنبر کردن

(ن) کظر الفرس کظرا کظر ساخت کمان را و کظر الزند محکم کرد جای زدن از آتش زنه

ك ظ ظ

کظ۔ بالفتح مرد سخ دیده و سختی کشیده گران بار زندگانی و دور مانده از آن و رجل کظ لظ مرد سخت و شوار خوے

کظة۔ بالکسر سیری و پری شکم از طعام و زحمت استکراه و تخمه

کظیظ۔ کامیر رنجیده و اندوه کشیده از کارے

کظاظ۔ کتاب سختی و ماندگی و درازی ملازمت و دشمنی بیان بینهم کظاظ لے عداوة

(ن) کظه الطعام کظا۔ بالفتح تیمت دادا متلائے شکم او را و پر کرد چندانکه طاقت دم زدن ندارد و کظه الامر کظا و کظاظا و کظیظا بغتهم بنجانید او را کار دگران بارش راست داند ولکن نمود مکظوظ ظ لغت است از آن

کظکظة۔ دراز شدن مشک وقت پر کردن و پر گردیدن آن

مکظظ۔ لمعظم بمعنی کظیظ است

مکاظة۔ سخت مر رسیدن جنگ

کظاظ کتاب شله

ککاظ۔ از حد گذرانیدن مردم دشمنی را با یکدیگر

اکتظاظ۔ رنجور گردیدن از امتلائے طعام و پر شدن شکم و پر و تنگ گردیدن وادی از سیل

تکظکظ۔ باندازه پری شکم خوردن و راست نشستن وقت طعام خوردن یقال فلان یتکظکظ عند اکل الشیخ یتصعب قاعدا کلما امتلأ بطنه والتقط

ك ظ م

کظم۔ محرکه گلو یا وهان یا برآمدن جاے دم الظام جمع یقال اخذت بکظبة ای مخرج نفسه

رجل کظیم۔ کامیر مرد اندوهگین و مرفرو خورنده خشم و نیز کظیم کلیدان

کظیمة۔ کسفینة چاهی پهلوی چاهی که آب راهه هر دو یکے باشد و توشه دان

کظام۔ کتاب سر بند هر چیزے و اخذ بکظام لاهمزای بالثقة

کظوم کصبور ستور که نشخوار نکند

کظامة۔ کثمامة و مخ بول از زنان و چاهی پهلوی چاهی که میان آنها یک آب راهه باشد و در بطن زمین که بدان آب یک چاه بچاه دیگر رود و حلقه سر دوش تراز که زره بدو بندند و دوالی است که بر گوشه بالا ئین کمان بندند مسمار تراز و یا حلقه سر عمود آهن پهلوے مسمار که رشته بر دے بندند و بدن که بدان بینی شتر بندند و پل که بر پر تیر پیچند یا جاے پر از تیر

کاظم۔ خاموش و فرو خورنده خشم کظم۔ کرکع جمع و بعیر کاظم و ابل کظوم مراذ المرتجز و لقب مردے

کاظة۔ موضعی است بادیه

رجل مکظوم۔ نیک اندوه شده و غیظ مکظوم خشم فرو خورده

(ض) کظم غیظه کظما۔ بالفتح فرو خورد خشم را و کظم الباب قفل نهاد بر در و کظم النهر۔ بر آورد و بند کرد جوی را

کظم الخرزة کذلک یعنی بند کرد و روزن را و کظم البعیر کظوما باز ایستاد و شتر از نشخوار و یقال ای البعیر کظوما ای لایجتر و کظم الرجل کظوما۔ مهولا خاموش گردید

ك ظ و

ارض کاظیة۔ زمین خشک

(ن) کظا الحمد کظوا۔ بالفتح درشت گردید و افزودن آگنده شد حظا بظا حظا۔ از اتباع است و معنی مذکور

تکظی الحمد بلند و برآمده شد۔ گوشت او از فربهی ...

باب الکاف فصل العین

ك ع ب

کعب۔ بالفتح هر بند استخوان و شتالنگ و استخوان بلند پست پاے که بسنگاه شراک باشد الکعب کالفلس و کعوب و کعاب لکتاب جمع و کعب بازی نرد شیر کعب بالضم و کعاب بالکسر و کعبات جمع و تندے گره نیزه و فی کلک کعوب جمع و یک لخت از رگ و پاره از آن و اندک از شیر بقدر یک صبه و اصطلاحی است مر اهل حساب را و نیز کعب بزرگی آبائی و بزرگی و کعبان پسر کلاب و پسر ربیعه و ذو الکعب لقب نعیم بن شویذ و ابو مالك کعب بن عاصم اشعری و ابو محمد کعب بن عجرة و ابو کعب بن عمرو و کعب بن عیاض و کعب بن مالك و کعب بن

مع وکعب بن نعیر صحابیان اند وکعب بن مالع معروف بکعب الاحبار حمیری واز علمای تابعین است یہودی بود در زمان عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ مسلمان شد رضی اللہ عنہ کعب بن اشرف یہودی بو بردست محمد بن سلمہ وجماعتے دیگر کشتہ شد وکعب بن لوی از اجداد نبی است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وام کعب انصاریہ صحابیہ

کَعْبَة ۔ بالتا رکعب کہ بدان نرد بازند وبیت الحرام زاد اللہ تشریفا وتعظیما یقال مُسَمّٰی بذلک لتربیعہ وبروارہ یقال فلان جالس فی کعبتہ ای غرفتہ وہر خانہ چہار گوشہ

کَعْب ۔ بالضم پستان۔

کُعْبَة ۔ بالتا رد وشیرگی دختر

کَعَبات ۔ محرکتہ خانہ بود مرزبیہ را کرطواف آن می کردند یا آن دُر الکَعَبات است

کَعَاب ۔ دختر نا پستان بر آوردہ

کَاعِب ۔ دختر نا پستان بر آمدہ

کُعْبَة ۔ بضم الکافین وشد الموحدة حلقہ بستگی موئے یعنی موئے راجہار تو کرد وبافتہ یکے را در دیگری در آرند تا ہمگی یک کعب گردد وکعبہ ادشانہ

کُعْبِیَّة ۔ بالضم وتشدید التحتیہ نوعی از ریشانہ

(ض ن) **کَعَبَتِ الْجَارِیَةُ کَعْبًا وَکُعُوْبَةً وَکِعَابَةً** ۔ بالکسر برآمد پستان دختر نا پستان گردید

(ف) **کَعَبَ الْاِنَاءَ کَعْبًا** ۔ پر کرد آنرا ۔ **وَکَعَبَ الثَّدْیُ** بر آمد پستان

اَلْکِعَاب ۔ شتافتن

مُکَعَّب ۔ کمحدث دختر پستان کردہ

وَثَدْیٌ مُکَعَّب ۔ پستان بر آمدہ

مُکَعَّب ۔ کمعظم نگارین از جامہ وچادر وجامہ نور دیدہ بنور دشدہ

وَثَدْیٌ مُکَعَّب ۔ پستان بر آمدہ

مُکَعَّبَة ۔ بالتا زنبیل خرما از برگ آن ۔

تَکْعِیب ۔ چہار گوشہ ساختن چیزے دو بر آمدن وبلند شدن پستان دختر نا پستان شدن آن

ثَدْیٌ مُتَکَعِّب ۔ للفاعل پستان نو بر آمدہ

ک ع ب ر

کَعْبَرَة ۔ کد حرجۃ زن عجمیہ درشت اندام درشت خو دنیز بریدن شیر پارہ کردن ۔

کُعْبُرَة ۔ کقنفذة گرہ بندہائے زراعت وکفہ گندم کہ وقت صاف وپاکیزہ کردن دور کنند وتشدد الراء فیہما وہر چیز فراہم آمدہ

کَعْبَرَة ۔ بالفتح مثلہ واستخوان ساق دست ازسوے انگشت ابہام وپارہ از گوشت ودست سر واستخوان درشت گرہ

کَعَابِر ۔ جمع وبیخ سر دسر یکہ گندہ وسرگین شتر خشک گردید بر دنبہ

مُکَعْبِر ۔ کمسرالباء مرد عربی ومرد عجمی از ضداد است ولقب مردے ضبی

مُکَعْبَر ۔ کمسر بدنام ودو شاعر است

ک ع ب ش

کَعْبَشَة ۔ گرفتن چیزے را وبستن پائہائے فراہم آوردن جہت بستن ومانند آن وکوتاہ قدم بسیار رفتن

تَکَعْبُش ۔ در ترجمان پوست وے را گرفتن

ک ع ت

کَعَت ۔ بالفتح مرد کوتاہ بالا

کَعَتَة ۔ مونث

کُعْتَة ۔ بالضم سر پوش شیشہ

کُعَیْت ۔ کزبیر ہزار داستان

کِعْتَان ۔ بالکسر جمع

اَبُوْ مُکْعِت کمحسن شاعری است

اَلْکِعَات ۔ شتابان رفتن ونشستن ضد واز خشم بر آماسیدن

ک ع ت ر

کُعْتُر ۔ کقنفذ مرغی است کنجشک بچو کنجشک

کُعْتُرِیْ مَشْیَہ کَعْتَرَةً ۔ خمان رفت مانند مستان سخت دید وشتابی کرد در رفتار

ک ع ث ب

کَعْثَب ۔ کجعفر کس آگندہ گوشت وسطبر وزن سطبر کس

تَکَعْثَبَتِ الْعِرَانَة ۔ مجتمع گردید جوال وگردگشت

ک ع د

کَعَد ۔ بالفتح جوال

کَعَدَة ۔ بالتا سر پوش شیشہ

ک ع ب

کَعْدَب ۔ کجعفر مرد فرد مایہ

کَعْدَبِیَّة بالتا مثلہ

کُعْدَابَة ۔ کقنفذة غورہ آب

ک ع ر

کَعْرَة ۔ بالفتح گرہ گوشت یا گرہ اندام پیہ ناک ہیچ غدہ

کُعْر ۔ بالضم خارہنی است فروشندہ برگ

کَعِر ۔ کفرح کودک پر شکم

اَلْکَعَر ۔ پر شکم وفربہ

کَعْوَرَة ۔ بالفتح بزرگ بینی

کَیْعَر ۔ کحیدر شیر بچہ فربہ

(ف) **کَعِرَ الصَّبِیُّ کَعَرًا** ۔ پر شکم گردید از بسیار خواری

(س) **کَعِرَ الصَّبِیُّ کَعَرًا** ۔ محرکۃ پر شکم گردید وفربہ گشت

کَعِرَ الْبَعِیْرُ ۔ گرہ بست پیہ کوہان شتر

کَوْعَرَ السَّنَامُ کَوْعَرَةً ۔ بزرگ وبچید پیہ گردید کوہان ۔

مُکْعِر ۔ کمحسن تیز دندہ یقال مر مکعرا ای مریعا سمینا

اَلْکَعَار ۔ بزرگ کوہان شدن شتر ومجتمع شدن پیہ در آن

کَعِرَ الْبَعِیْرُ کَعِیْرًا ۔ گرہ بست در کوہانش

ک ع ز

(ف) **کَعَزَ کَعْزًا** ۔ بالفتح بانگشتان فراہم آورد چیزے را

ک ع س

کَعَس ۔ بالفتح استخوان انگشت دست وپا واستخوان پیوندیانہ از سہ پیوند انگشتان وہمچنان استخوان دست وپائے گوسپند وگاو وجز آن واستخوان بند دست وپائے

کِعَاس کعناب جمع ۔

ک ع س ب

کَعْسَب ۔ کجعفر نام مردی است

كَعْسَبَة۔ دویدن وگریختن و شتابان رفتن یا آہستہ دویدن یا بزفتار ستانہ رفتن۔

ك ع س م

كَعْسَم کجعفر گرخر کَعَاسِیم بالفتح جمع كَعْسُوم کعصفور خر کَعَاسِیم جمع والیم زائدۃ

كَعْسَمَ فُلَانٌ۔ گریزان پشت داد

ك ع ص

كَعَص۔ بالفتح خوردن الفعل من فتح

كَعِيصُ الفَأْرِ۔ کاہیر بانگ موش وكَذَا كَعِيصُ الفَرْخِ

ك ع ط ل

أَسَدٌ كَعَطَّلٌ۔ کجعفر شیر یازدہ

كَعْطَلَة۔ تخت دویدن وآہستہ دویدن از لغات اضداد است

وَازْكَشِيدن دست را وبازیدن یقال كَعْطَلَ بِيَدِهِ أَيْ بَسَطَهَا

أَسَدٌ مُكَعْطَلٌ کمسرہ لغت است از ان

ك ع ظ

كَعِيظ۔ کامیر مرد کوتاہ بالا گندہ گشت

مُكَعَّظ۔ کمعظم پشتک سطبر اندام

ك ع ظ ل

كَعْظَلَة۔ تخت است وكَعْطَلَة در تخت رفتن

ك ع ع

كَعّ۔ بالفتح بدل وسست

وَرَجُلٌ كَعٌّ أَلْوَجْه۔ مرد سبک رخسار

كَاعٌ۔ بدل وسست

كُعْكُع۔ کقنفذ بدل وسست

كَعْنَكَع کسمندل غول زن (ض ن) كَعْ كَعْ كَعْكَعَةً بدل گشت وسست گردید از نصر

آید وقیل كَعْكَعَتْ كَفَتْ وسمت لثان

كُعْكَعَة۔ بندکردن کسی را وبازداشتن از اراده او

الكَعَاع۔ بدل ساختن وترسانیدن وبندکردن وبازداشتن کسے را از اراده وے یقال اَلْكَعْكَعَةُ اي حَبْسَةٌ عن وَجْهِهِ

كَعْكَع۔ بازایستادن وبدل شدن

ك ع ك

كَعْك۔ بالفتح کاک کنان خشک نان از آرد خمیر نکردہ بے شیر وروغن باشد معرب است۔

ك ع ل

كَعْل۔ بالفتح کوہ وسرگین چرپان بعد ریدن واندا ختن آن چرک

وَيَرَمٌ كَعِلٌ تکہ چسپیدہ باشد ومرد پستک سیاہ فام كَعْكَعٌ کصرد مثل وشبان ناکس وخرمائے باہم چسپیدہ ومالدار زفت بخیل

مُكَعْكِل کمحدث چرشم وبرامیدہ از ان ومرد جبان سرین

تَكَعْكُل۔ تخت وچسپیدن

ك ع م

كِعْم۔ بالکسر سلاح دان وہرچہ دسکو چیزے نہند كَعَام کتاب جمع

كَعِيم۔ کامیر شتر تیفوز بستہ

كِعَام۔ کتاب تیفوز بند شتر

كُعُومُ الطَّرِيقِ۔ پانہای راہ

كَيْعُوم۔ بالفتح نام مردے

(ف) كَعَمَ البَعِيرُ كَعْمًا۔ بالفتح بست تیفوز وبرانگند ویا نخورد

مَكْعُوم لغت است از ان

وكَعَمْتُ الوِعَاءَ بستم سرخورد راہ

وكَعَمَ المَرْأَةَ كَعْمًا۔ محرکۃ وكُعُومًا بوسہ دادن را یا لبہاے اورا بدہان خود گرفت وقت بوسہ

كَاعَمَهَ بوسہ دادن ودہان در دہان گرفتن وقت بوسہ یقال كَاعَمَ المَرْأَةَ اذا التقم فاها فی التقبیل ودریک جامہ ہم بستہ کردن زن را

ك ع ن

ذُو كُعَان۔ بالضم نام یکے از پادشاہان یمن قیل كَانَ طُولُهُ عَشَرَةَ أَذْرُعٍ

كُعَانَة۔ بالتا نام زنے

الكُعَان بستی شادمانی وسست شدن آن

ك ع ن ب

كَعْنَب۔ کجعفر پست بالا شیر بیشہ

ورجل كَعْنَبٌ مرد کہ در سرش کعانب باشد

كَعَانِبُ الرَّاس۔ بالفتح گندگی وگرہی است در سر

كَعَانِب۔ کعلابط شیر بیشہ

تَيْسٌ مُكَعْنَبُ القَرْن۔ کمسر بدتکہ پیچیدہ شاخ

ك ع ن ش

تَكَعْنَشَ الطَّائِرُ۔ بدام در آویختہ شد وتَكَعْنَشَ فِي الشَّيْءِ فرو شد در ان چیز

ك ع و

كَاعٍ۔ بشکست خوردہ

الكَعَاء۔ بالفتح والد نامردان وبدولان

(ف) كَعَا كَعْوًا۔ بالفتح بدل شد

باب الكاف فصل الغين

ك غ د

كَاغَد۔ معرب است معرب است

ك غ ذ

كَاغَذ۔ کاغذ فارسی است

ك غ ي

كَاغِي بشکست خوردہ

باب الكاف فصل الفاء

ك ف ء

كَفْء۔ بالفتح ہتا ومانند

كُفُوء۔ کندس شركفاء کعتاب جمع

كَفَأَة۔ وبضم باء ابن درسال آن وہم چنین دیگر منافع یعنی درزمین کشت زمین سال حال ودرشتران نتاج شتران ہمان سال نتاج سپس گذشتن یکسال یا زیادہ از ان یقال اعطنی كَفَأَةَ نَاقَتِكَ و يقال اَلْكَفَأَاتُ ابلی كَفَأَتَيْنِ اذا جعلتهما ضِعْفَيْنِ يُتِمُّ كل عام نصفها كما يصنع بالأرض فی الزراعة ومنحه كَفَأَةَ غَنَمِهِ یعنی داد او را شیر بچہ وپشم یکسال تا از منافع مذکور منتفع شود وامہات را رد کند

كِفْء۔ بالکسر ہم رد وبار

كُفُوء۔ بالضم وبضمتین مانند وہتا

اَكْفَاء جمع

كَفِيء۔ کامیر ہتا ومانند كَفِيئَة بالتا شاذ يقال هذا كَفِيئَتُهُ

وكضيئة اى مثله وكم وكم ردوبدره و
كفئ اللون برگ ويده رنگ
كفاء. كسما پاداش اسم مصدر
است كفاءة هتاوا مانند شدن ونيز
كفاء. كتاب مانند وبرابر
يقال لا كفاء له اى لا نظير له
كفاؤه اى مثله والحمد لله
كفاء الواجب اى ما يكفى
كما فيقال له اى مساو له وهو
فى الاصل مصدر وتوانائى يقال
مالى به قبل ولا كفاء اى طاقة
للمكافاة وپرده است از بالا تا
پائين خيمه از دنبالا آن يا پاره در
سوخرخيمه يا دو پاره جامه كه بريك
ديگر دوخته در وخرخيمه دو زنان يا گبير
كه بر خيمه اندازند چندانكه بزمين رسد
مكفوء اللون. برگرديده رنگ
وانا مكفوء خنور برگردانيده
خميده
(ف) كفأه كفئا. بالفتح
برگردانيدن آنا وپيروهلكردن ه و
كفأت فلانا. بازگردانيدم آنرا
ازجيزى كه روى آورده به وبالا ه
وكفأت الاناء بگونه ارساختم
وخم دادم آنرا تا هرچه درو مى است
بريزد ه وكفأت الغنم فى الشعب
درآمدند دران ه وكفأ القوم برگشتند
وپشت دادند وشكست خوردند
وكفأ عن قصد ب برگشت نمودن
از كفاء. خميدن وكردن خنور
مانا آنچه درو مى ماند بريزد وسيل
فاو سنديدن بوى ه وطعن مذموم
تكفؤ. نازاوان رفتن يقال
تكفأت المرأة فى مشيها اى تمخرت
تكافؤ. برابر شدن برابر ايستادن
اكتفاء. برگردانيدن برگرديدن
خنور را وگونسار ساختن وسنگ
كردن بچيزى ه
انكفاء. برگرديدن ويقال
كفأته فانكفأ اى صرفته
فانصرف عما توجه وبرگرديدن نگ
استكفاء. يكسال نتاج ستور
خواستن ازكسى يقال استكفأت
ابله فلانا فأبيها

ك ف ت

رجل كفت. بالفتح مردتيزرو
سبك بار يك اندام ه وتيز كفت
ديگ خرد وبكسر سر مرگ ه وخبز كفت
نان بى نان خورش
كفتة. بالتا نام گورستان
مدينه بدان جهت كه بنجد وقرار گيرد
مردم را يا آنكه زود بخورد آنها را
زيرا كه شوره زار است
كفت. بالكسر ابنان استوار كه
ضلع بكند چيزى را
فرش كفت. كصرد اسپ كه
بهمه تن برهمد وسوارى برآن نشوار
باشد از جرگى وى فرش نفتة
بالتا مسئله
كفيت. كامير مرد تيزرو سبك
بار يك اندام وانبانى استوار كه
چيزى ضائع نكند وخت زندگانى
وى اسپ حيان بن قتاده سدوسى
كفات. كتاب فراهم آورد گاه
چيزى وكالعرض كفات لكنامه
قوله تعالى الم نجعل الارض كفاتا
كافت. معزنه سبى است جاى باش
وزوانى در آنچا متاع خود را نگاه
ميدارند وفراهم آرند
كفات. كشادن شير بيشه
(ض) كفته كفتا. بالفتح بر
گردانيدن وراز جيزى كه بسوآورده
بو وبان ه وكفت الشئ بخزانه
گرفت آنرا وبه پنجه گرفت ومنه
الحديث اكفتوا صبيانكم بالليل
فان للشيطان غلبة ه ق
كفت الطائر وغيره كذا ق
كفاتا الكتاب وكفيتا بالفتح ق
كفتا تا. محركة شتابى نمود ويريدن
وديدن ديز در ترجيد ومنقبض شدن ق
وتيز كفت. زير بالا برگرديدن چيز
وتيز راندن ونگاه داشتن وفراهم
آوردن ولاحق شدن آخر قوم
باول آن وكشتن وهلاك كردن همه
الحديث يقول الله للكرام اكفتكم
اذا مرض عبدى فاكتبوا له مثل
ما كان يعمل فى صحته حتى اعافيه او اكفته
مكفت كمعظم آنكه ميان دو زره
جامه پوشد
فكفيت. فراز گرفتن چيزى را
وبه پنجه گرفتن
مكافتة. باكسى پيشى گرفتن
در دويدن وبه ناگاه مردن كفاتا
بالكسر مثلثا يقال مات كفاتا مكافتة
انكفت المال اكفيتا.
گرفت همه مال را
تكفت. در ترجيد ومنقبض شدن

الکفات۔ ازخود برگشتن و برگردیدن و ترنجیده شدن و لاغر شدن و برگشتن و برگردیدن و گرد آمدن مردم

ك ف ح

کَفِیح۔ کابیمار تا مانند شوے زن و بخوا بد و مهمان تا گاه آینده

کِفَاح۔ کتاب پیر بسیار منه اَلَفَّ اَعْطَیْتُ حَمَدًا اَکْفَاحًا ای اشیاءَ آنِیَةً مِنَ الدُّنْیَا وَلَا اَبَاحًا

اَکْفَح۔ سیاه

(ف) کَفَحَهٗ کَفْحًا۔ برنهکرد آزار و کَکَحَهٗ بِالْعَصَا بچوب دستی زد او را و نیز کَفَحَ کشیدن لگام را و برگستور زدن یقال کَفَحَتْ الدَّابَّةَ اِذَا ضَرَبْتَ بِاللِّجَامِ فَاهَا و بار و کشیدن زن و بار و گردن بوسه زدن یا گاه یا عام است وفی الحدیث انه نهی لا کفحها او انا صائم ای اجامعها لقبلة

(س) کَفِحَ کَفَحًا۔ محرکة شرمنده گشت و بدول گردید

اِکْفَاح۔ کشیدن لگام ستور و برگردانیدن یقال اَکْفَحْتُهٗ عنی ای رَدَدْتُهٗ کَافِحَ الْمَرْأَةِ مُکَافَحَةً وَکِفَاحًا۔ بالکسر بوسه او زن را به وکافح فلانا۔ روبروے گردید با او و نیز جنگ و قتال کرد با او وفلان یکافح فی الامور۔ خود مرتکب کار ها می گردد

ك ف خ

کَفِخَ۔ بالفتح سگ گرو آمده

رَجُلٌ مِکْفَخٌ۔ کسیر مرد استوار و قوی عنود و مِکْفَخٌ کذلك

ك ف ر

کَفْر۔ بالفتح زمین دور دست از مردم وکره منه اللهم اغفر لاهل الکفور و خاک و دوده منه الحدیث لیحجنکم الورس و نحوه

کَفَرَ کَفْرًا ای قریة من قری الشام و چوب بلگنده درشت کوتاه یا چوب دستی کوتاه و کَفْرٌ نُوْنًا و کُفْرٌ تعقاب دو موضع است منسوب بسوے نونا و تعقاب که نام دو مرد است و نیز کَفْر تعظیم پارسیان پادشاه خود را

وسیاهی شب تاریکی آن و تاریکی خانه کُفْر بالکسر شلة

کَفْرَة۔ بالتا۔ تاریکی

کُفْر۔ بالضم قیر که کشتی بدان اندایند و نیز کُفْر ناکردیدن و ناسپاسی کردن ضد ایمان و بالفتح کُفُوْر و کُفْرَان بضمهما مثله یقال کَفَرَهٗ و کَفَرَ بنعمة الله و بهما ای جحدها و ستر ها والفعل من نصر

کَفَا۔ بالتحریک عقاب کوه بلند و غلاف شگوفه خرما

کَفِیَّة۔ کطهریة دهی است بشام

کَفَا۔ کعصا حق ناشناس و ناکرده کُفْر بضمتین جمع کَافِر۔ ناکرده خلاف مومن و ناسپاس نعمت خدای عزشانه

کُفَّار۔ کرمان و کَفَّارَة محرکة کتاب جمع دشب تاریکی عام است دریا و رود و بار بزرگ جوی بزرگ و ابر تاریک کشاورز و زره و آنکه جامه بالا زره پوشیده باشد و غلاف شگوفه خرما و زمین دور از مردم و زمین هموار و غائط پاسپرده و گیاه و تاریکی یا تاریکی اول شب و مرد با سلاح و منه نحو لَا تَرْجِعُوْا بَعْدِیْ کُفَّارًا یَضْرِبُ بَعْضُکُمْ رِقَابَ بَعْضٍ یعنی همچو کار زار کنید بعضی بعضی دیگر را و نیز کفید بمعنی آنکه مردم را بکفر منسوب کنید که کفر لازم آید و موضعی است در بلاد طی

کَافِرَة۔ سوخت کافر کوه آفرید جمع و کَافِرَتَان دو سرین یا گوشت بالاے دوران و نیز کوه آفرینهاے بزرگ

کَفَارِیَة۔ بالضم منسوب بایار بزرگ

کَفَّار۔ کشاورز و ناسپاس و ناکرده و کشاورز

کَفَارَة۔ کثمامة آنچه بدان گنام مانند چیزی نماید از صدقه و روزه و مانند آن۔

کَافُوْر۔ شگوفه خرما و جزآن یا غلاف آن و گیاهی است خوشبوی که گلش مانند گل نخوان باشد گره جاے برآمدن خوشه انگور کَوَافِیْر و کَوَافِر جمع دشپه است و درخت و صمغ درختی است خوشبوے که در کوهها دریاے هند و چین میباشد و گویند بسر اندیب میروید و بس و در نهایت بزرگی باشد چندانکه صد سوار یا زائد از ان زیر سایه دارد و همیشه سبز و پر شگوفه و بے شمر و چوبش سپید و سبک پلنگ و مار بزیرش همواره باشند و آن صمغ اقسام میباشد رباحی منسوب بباح نام پادشاهی که اول آنرا یافت و سفید مائل بسرخی و شبیه مصطکی و قیصوری و آن نیک سفید و صاف و در جوف درخت یافته میشود و این هر دو را جوزانه نیز گویند و کافور مولی از زیر ها چوب جوف درخت از جوشانیدن آن بهم میرسد و آن تیره رنگ و ناصاف باشد و نام مردے

کُفْرَتَی۔ بضمتین و شد الراء مقصورا و تثلیث الکاف والفاء شگوفه خرما یا غلاف دے

کَفَائی۔ کسفرجل تقصیر امرد کم نام کول

رَجُلٌ کَفِرِیْن۔ بکسر تین و تشدید الراء مرد زیرک

مَکْفُوْر۔ خاکستر زیر خاک پوشیده

(ض) کَفَرَ عَلَیْهِ کُفْرًا۔ بالفتح فروگرفت آزار و کَفَرَ الشَّیْءَ پوشیده و پنهان کرد آزار

اَلْکَفَّار۔ لازم گرمتن وه را و کافر خواندن کسے را یقال لَا تُکَفِّرْ اَحَدًا مِنْ اَهْلِ قِبْلَتِكَ اَیْ تَنْسُبُهٗ اِلَی الْکُفْرِ

مُکَفِّر۔ کمحدث مرد سلاح پوش

مُکَفَّر۔ کمعظم محسن ناسپاس کرده شده و مرد نیک ستوار کرده شده و درهم

و تا چیزے کردن گناہ را و فروتنی نمودن کسے را و دست بر سینہ نہادن پیش کسے و بر سر نہادن پادشاہ تاجے را کہ بدیں شرع خضوع لازم آید کفارہ سوگند و جز آن را و دن یقال کفر عن یمینہ و منسوب کردن بکفر و نیز تکفین نام تاج شاہی

مُکَافَرَۃ۔ ناسپاسی کردن حق ناشناختن یقال کافرتہ ای جحدہ

مُتَکَفِّر۔ للفاعل مرد سلاح پوشیدہ

اِکْتِفَاف۔ لازم گرفتن وہ را

ک ف س

کَفَس۔ محرکۃ کزی پای چنانکہ سرہائے پائے سوے یکدیگر سپرد و راہ رفتن بر پشت پا از جانب بگشت خرد و کزی سینہ اکفس و کفساء لغت است از ان و الفعل من سمع

کِفَاس۔ لکتاب جامہ برتن و جامہ پارہا دست بند و پائے بند کودک کھروارکی

اِنْکِفَاس۔ درخود و پیچیدن

ک ف ف

کَفَّ۔ بالفتح بچیانکف بالفتح و ضم الکاف و لکفوف و لکف بالضم و محرکۃ و دستکا و قیوت ہو لکف الکلب کفہ بالضم و لکف الضبع و کف القنفذ و لکف الاسد کف الذئب و لکف الانسان کفہ و لکف آدم و لکفہ ہم و لکف عائشۃ نامہا گیاہ است

کَفَّۃ و الکف شمشیر مالک بن ابی بن کعب الصحابی و شمشیر خالد بن مخاجن خالد بن ولید و معقل

الکَفِّ الاشل عمرو بن عبد اللہ کہ یکے از فارسان بحر بن وائل است

کَفَّتَانِ تثنیہ کفہ و ہر دو کس را و شمشیر انمار بن خلف و شمشیر عبد العزیز بن اصرم وفد علی کسری فسلمہ بسیفین و لا آخر اسطاعم

کَفَفْتُہٗ کَفًّا کَفَّۃً۔ بالتار ملاقات کردم با وے از غایت قرب و مواجہہ چندانکہ دست بدست رسید یا آنکہ ملاقات نمودم با وے و منع کردیم ہمہ گیر را از نہوضت و کوکردن و ہمانا سمان جعلا اسما واحدا و بنیا علی الفتح خمسۃ عشر

کَفَفْتُہٗ کَفَّۃً لِکَفَّۃٍ وَکَفَّۃً عَنْ کَفَّۃٍ علی فک الترکیب کذلک

کِفَّۃ۔ بالکسر پلہ ترازو و لیخ و دام شکاری و بضم و چوب ف و ہر چیزے کرد و گوکہ در ان آب فراہم آید و آنچہ فرد ہشتہ دستر خی باشد از بن دندان و بضم کفف کتب و کفاف کلکتاب جمع و نیز

کِفَفٌ دائرہائے نگار کہ بر دست عروس نہند و گوکہ در ان جمع باشد

کُفَّۃُ الْقَمِیص۔ بالضم لور و دامن پیراہن و نیز کُفَّۃ ہر چیزے زاید بر چیزے مثل کُفَّۃ الثوب یعنی لور و جامہ و کُفَّۃ الرمل دامن ریگ کرانہ آن و کُفَّۃ الدرع دامن زرہ کرانہ ہر چیزے بدان جہت کہ ہر گاہ چیزے تا بجانبے رسد گویا باز داشتہ شدہ از زیادت طریقہ بجانب جامہ کہ در ان سوے ہمہ سبب باشد و

حاشیہ ہر چیزے کُفَّ کصرد و مع کفاف کلکتاب جمع اکم و منتہائے درخت و منقطع آن و انبوہی مردم و عدد بسیار و جماعت مردم یا مردمان نزدیک مکان و تنگی کہ گرد آن گل و سرگین گاؤ و جز آن نہند و در آن نپیرند و دام شکار آہو و کُفَّۃ الغیم کرانہ و طرۂ آن و کُفَّۃ اللیل یا نصف شب و روز و مشرق باشد یا در مغرب و نیز کُفَّۃ ریگ لتوہ و دراز کرد کَفَف۔ محرکۃ قوت روز گذارد و مستغنی کردن و دائرہائے نگار و سوال خواست بدست اسم است استکفاف را

کَفَاف۔ کسحاب اندازہ و مانند روزگذار از روزی و قوت کہ مستغنی گرداند از خواست باز دارندہ من الحدیث اللہم اجعل آل محمد کفافا و در عنف

کَفَافَیْنِ یکطعام یعنی باز بمان باز می مانم از تو و دور شو و دور میشوم از تو

کِفَافُ الشَّیْءِ۔ کتاب فراگرفتن ہر چیزے و پیرامون و کنارہ آن و کِفَافُ السَّیْفِ و شمشیر

کَفُوف۔ کصبور ناقۂ تمام سودہ و کوتاہ شدہ و دندان از پیری کَاف۔ شتر تمام سودہ دندان و کوتاہ شدہ از پیری مذکر و مؤنث و دوے یکسان است۔

کَافَّۃ سیر یقال جاء القاس کافۃ ای کلہم و لا یقال جاءت

الکافۃ لانہ لا یدخل الال و لا تضاف۔

مَکْفُوف۔ نابینا مکافیف مع و کسی از بخور کہ شستم ساکن آن رفتہ باشد

عَیْبَۃٌ مَکْفُوفَۃ۔ جامہ دان نیک استوار سر بستہ و فی الحدیث و ان بینہم عیبۃ مکفوفۃ مثل بہا الذمۃ المحفوظۃ التی لا تنکث و معناہ ان الشر لا یکون مکفوفا بینہم کما تکف العیاب اذا اشرجت علی ما فیہا من المتاع کذلک الدخل التی کانت بینہم قد اصطلحوا علی ان لا یثیروہا بل یکفوا عنہ کانہم جعلوا فی وعاء و اشرجوا علیہا۔

(ن) کَفَّ القَاقَۃُ کُفُوفًا پیر شد پس سودہ و کوتاہ گردید تمام دندانش از پیری و کَفَّ الثوب کَفًّا۔ بالفتح دوبارہ دوخت جامہ را بر یکدیگر و کَفَّ بصرہ کمنع و کرم کفا و مجہولا کور گردید و نیز کَفَّ کبیا پر کردن آوندرا و بلۃ عصا لبستن پائے را و باز ایستادن و باز ایستادن و برگردانیدن لازم متعدد و رانند یقال کففتہ عنہ فکف و نیز کَفَّ۔ در عروض انگیدن یک حرف مہم ساکن چنانکہ در فاعلاتن فاعلات مفاعیلن پس فاعلات مفاعیل باقی باشد

کَفْکَفَۃ۔ برگردانیدن و باز ایستادن

كَلَفُف - دست پیش کسے داشتن بخواهش یقال فلان یتکفف الناس اذا تطلب بکفه

مُستَكَفَّات بالمفعول چشمها همان جهت که در کوه باشد و شتران که وشده

اِستِكفاف - گرد گرفتن چیزرا و نگریستن بسوے آن یقال استکف القوم حول الشیء اذا احاطوا به ینظرون الیه و حلقه بستن مانند و فراهم شدن موے و دست پیش چشم داشتن وقت نگریستن لزدود یقال اِستَكفَفتُ الشیءَ اذا استوضحته بان تجعل یدك الی حاجبك لئلا یستطل من الشمس و دست پیش کسے داشتن بخواهش و سوال یقال استکف بالصدقة اذا مدّ یده بها

اِنكِفاف - باز ایستادن گذاشتن یقال انکفّوا عن الموضع اذا فرکوه

تَكَفكُف - باز ایستادن

ك ف ل

كِفل - بالکسر بهره و بهم چند هر چیزے منه قوله تعالی یؤتکم کفلین من رحمته دلته پاره کردن گاو که زیر یوغ باشد و پشم که پس بختن پشم برآید و آنکه پستو نتواند نشست و آنکه در مؤخر حرب مستعد گریز و فرار باشد و همتا، مانند و آنکه بمردم آویزد و کلیم و جز آن که گرد کوبان شتر پیچند تا برنشینند بر آن یا کلیم هر دو طرف شتر

كَفَل - محرکه سرین یا پس سرین یا میانه دوران اگفال جمع

كَفِيل - کار همتا و مانند و پذیرفتار کفیل علی لفظ الواحد و کُفَلاء جمع

كافِل - پذیرنده و پذیرنده تعهد و تیمار کسے و آنکه چیزے مخورد یا پیاپی روزه دارد و آنکه باخود پیمان بندد که در روزه بسختی نگرید و حرفی بزرگ بان نزاند کَفَّل کرکم جمع و پذیرفتار کُفَّل کرکع و کُفَلاء کرماء جمع

(ن) **كَفَلَهُ كَفلاً** - پذیرفتار داد و بیرا و یقال کَفَلتُ عنه بالمال لغة یمنیة یعنی پذیرفتار مال وے شدم پیش غریم او و کَفَلتُ بنفسه کذلك و نیز کَفَل پیوسته روزه داشتن

(ض ن ك س) **كَفَل بالرجل كَفلاً** - بالفتح و كُفولاً بالضم و كَفالة لکرامة پذیرفتار و گرو شدن

اِكفال - پذیرفتار گردانیدن کسے را و سنه قوله تعالی اکفلنیها و عزّنی فی الخطاب پس گفت بهره من کن آن را و غلبه کرد مرا بسخن و بار دے

تَكفِيل - پذیرفتاری دادن و پذیرانیدن و تیمارداری کردن منه قوله بقال کفلها لکم یا فلان

درشت بے شرم یار خسار درشت مائل به تیرگی و مرد ترش روی و کوه بلند درشت سخت

اِكفِهرار - روے ترش کردن و تیره رنگ شدن روی و آشکار گردیدن و نمایان گشتن ستاره در روشنی ان در سخت تاریکی

ك ف ى

كَفِيّ - مثلثة الکاف بسنده یقال هذا کفیك من هذا ای حسبك

كَفِيّة - بالضم روزگذار از قوت

كُفّي کصرد جمع

كَفِي - کفی بسنده و یاران

كافٍ - بسنده و کاگذار یقال هذا رجل کافیك من رجل و رجلان کافیاك من رجلین و رجال کافیك من رجال

مَكفِي خوش روزگذار

(ض) **كَفاه مؤنته كِفايةً** - کار گذاری کرد او را و کفاك الشیء بس آمد ترا آنچیزه و بیع الکفایة خریدن چیزے بچشش را بیافتنی سابق که بر شخصے باشد و الکرکردن

مُكافاة - پاداش کردن و یقال رجوت مکافاتك ای کفایتك

تَكَفّي - دراز شدن گیاه

اِكتِفاء بسنده کردن یقال استکفیت به

اِستِكفاء - کفایت خواستن یقال استکفیته الشیء فاکفانیه

باب الكاف فصل الكاف

ك ك ب

بالکسر الفا مخففا ایضا

مُكافِل بکسر الفا همسایه و هم پیمان و عهد نما نیده

تَكَفُّل - پذیرفتار کسے گردیدن

اِكتِفال کفل - افتتن شتر را و کار در کردن کسی کردن و یقال اِكتَفَل بِكَذا ای دلاه

ك ف ن

كَفَنَة - بالفتح درختی است یضم

كُفنَة - بالضم زمین نیکو که بروید نفع هر چیزرا

كَفَن - محرکة جامه مرده ه و طعام كَفَنٌ طعام بے نمک

(ض) **كَفَنَ الخُبزَةَ فی المِلّة كَفناً** - بالفتح در خاکستر گرم پوشیدن نهان کردن آن را ه و كَفَنَ الشَّعرَ رشت پشم را ه و كَفَنَ المَيِّتَ کفن پوشانیدن آن را

رجل مُكَفَّن - بکسر مرد که او را نمک و شیر و نانخورش نباشد

مُكَفَّنون جمع

تَكفِين کفن پوشانیدن مرده را و کفن ساختن جهت آن

مُكتَفَن - بفتح الفا جای میان دو ران زن که وقت جماع در آن نشیند

اِكتِفان - گاییدن

ك ف و

كُفو - بالضم همتا و مانند کفی کفوك

ك ف ه

كافِه - کصاحب مهتر لشکر

ك ف ه ر

مُكفَهِرّ - کمقشعر ابر سیاه تودرتو هر چیزبرهم نشسته تودرتو درخسار کریه

کَوْکَب۔ کجو ہر ستارۂ بزرگ یا عام است کَوَاکِب جمع وقال عبیدۃ ذھب القوم لحت کل کَوْکَبٍ یعنی پراگندہ وستفرق شدند ومہتر قوم ولازر آنہا و بزرگ از ہر چیزے وشیخ ومرد باسلاح وآب وزندان وسیخ ومرد باساز وبزرگ وکوہ وکل نر دیک بلوغ رسیدہ وتنگوفہ مرغزار ودرخش آہن وشبنم کہ برگیاہ افتد وچشمۂ چاہ وسختی گرما وخطہ از زمین کہ رنگش مخالف آن زمین باشد وگیاہ دراز وسپیدی درسیاہ چشم وطلق ازدواج ونوعے از سمار وغ وقلعۂ است مشرف برطبریہ ونام زنے وکَوْکَبٌ الکَتِیْبَۃ۔ درخش آن دیوم دو کواکب۔ روز نیک سخت۔

کَوْکَبَۃ۔ ستارۂ بزرگ وگروہ مردم

کَعْبِ یَکْعَبُ۔ مضعر اسجدے است مرنبی را صلی اللہ علیہ وسلم بیان تبوک ومدینہ

کَوْکَبِیَّۃ۔ منسوب باوی است منہ المثل دَعْوَاہُ دَعْوَۃٌ کَوْکَبِیَّۃٌ اَصْلُہٗ اَنَّہٗ ظَلَمَ اَھْلَھَا غَاصِلًا بِھَا فَدَعَوْا عَلَیْہِ دَعْوَۃً فَمَاتَ عَقِیْبَھَا فَذَھَبَ الْمَثَلُ

کَوْکَب۔ بالضم کوہی است کہ ازان سنگ آسیا آرند

کَوْکَبَان۔ بالفتح قلعۂ است وبمین کہ درویش مرصع بیاقوت ودرخشان ہمچو کوکب۔

کَوْکَبِی۔ بالفتح منصوبہ اموضعی است

کَوْکَبُ الْحَدِیْدِ کَوْکَبَۃٌ۔ درخشید وروشن گردید

باب الکاف فصل اللام

ک ل ء

کَلْأَۃ۔ بالضم درنگ وتاخیر ومہلت ونسیئہ وبیعانہ ورعایت فیہ نسیئۃ من الدراہم نھی الکِلَاءَۃ

کَلَا۔ محرکۃ گیاہ تر باشد یا خشک

اَرْضٌ کَلِئَۃٌ۔ کفرحۃ زمین گیاہ ناک

رَجُلٌ کَلُوْءُ الْعَیْنِ۔ کصبور مرد سخت بیدار چشم قوی کہ خواب بران غالب شدن نتواند

کَالِئٌ۔ بیعانہ ونسیہ یقال عَیْنُہٗ کَالِئٌ ای نقدہٗ حاضرۃ کَالْنَسِیْئَۃِ وفی الحدیث اَنَّہٗ صلے اللہ علیہ وسلم نھی عَنِ الْکَالِئِ بِالْکَالِئِ وھو بیع الدین بالدین بالنسیئۃ وذلک مثل ان یسلم رجل مائۃ درھم فی شیئ من الطعام معلوم الی سنۃ فاذا حل الطعام قال الذی علیہ الطعام للمشتری یعنی الطعام الذی علیک لک بمائتی درھم فھذا نسیئۃ بنسیئۃ ولو قبض الطعام منہ ثم باعہ کان جائزا ولم یکن کالئا بکالئ وھو معنی لا یُعْرَفُ

بَلَّغَ اللّٰہُ بِکَ اَکْلَأَ الْعُمُرِ۔ یعنی باآخر عمر دراز تر آن رساناد ترا خدائے

کَلَاء۔ کشادہ لنگرگاہ کشتی وجائے بلب آمدن کشتی وکرانۂ رود وکرانۂ جوی وموضعی است در بصرہ کہ کشتی ہا آنجا است یذکر ویونث وجائے کہ گذرد

اَرْضٌ مَکْلَأَۃٌ۔ کمقعدۃ زمین بسیار گیاہ

(ف) کَلَاءَۃً کَلْءًا۔ بالفتح وکِلَاءَۃً وکِلَاءً۔ کتاب کتابۃ نگہبانی وے کردن ومکلاہ بالسطر بتازیانہ زدن ورا وکَلَأَ اللّٰہُ بِکَ دَرَنگہ کردن وپس ماندن وکَلَأَتِ الْاَرْضُ گیاہ ناک کشت وقَ کَلَأً نظرہ فی الشیئ بار بار نگریست دران چیز وبرگردانیدن نگاہ را دروے وکَلَأَ عُمْرُہٗ سپرے شد عمر او

(ر) عَلِبَتِ الْاَرْضُ کَلَاءً بسیار گیاہ گردید زمین وکَلَئَتِ النَّاقَۃُ کَلْءًا بالفتح چریدن ناقہ گیاہ را وکِلَی کِلَاءَۃً کتابۃ نگہبانی کردن ویقال اُذْھَبْ فِیْ کِلَأَۃِ اللّٰہِ

اَرْضٌ مُکْلِئَۃٌ۔ کمسنۃ زمین گیاہ ناک

اَکْلَأَتِ الْاَرْضُ اِکْلَاءً گیاہ ناک گردید زمین وبنیز اِکْلَاءً بہا پیش دادن وبیع سلم کردن وبہا پایان رسانیدن عمر را وعلف خوردن ستور وبار بار نگریستن در چیزے

مَکْلَأ۔ بفتح کرانۂ رود وجائے بلب آمدن کشتی وجائے محفوظ از باد

تَکْلِئَۃ۔ بیعانہ گرفتن وبجرانہ رسانیدن کشتی وبستن کشتی را تَکْلِئَۃً شد وبجائی آمدن کہ باد کم گذر دیقال

کَلَأَتْ مَحْلَبَۃً اِذَا اَتَیْتَ مَکَانًا فِیْہِ مُسْتَبَرٌ مِنَ التِّرْبِ فَتُنِیْخُ وتبند کردن وباز داشتن وپیش آمدن یقال تَکَلَّأْتُ اِلَیْہِ وتگریستن یقال کَلَأَ فِیْہِ ای نظر تأملا

تَکَلُّؤ۔ بیعانہ گرفتن وبیعانہ پذیرفتن ومہلت وزمان خواستن یقال تَکَلَّأْتُ ای اِسْتَنْسَأْتُ لنسیئۃ

اِکْتَلَأْتُ مِنْہُمْ۔ پاس داشتم خود را از انہا وبِاکْتَلَأْتُ عَیْنِیْ درخواب نشد وبیدار ماند وبرہیز کرد وتیز آکتلاء بیعانہ پذیرفتن۔

اِسْتِکْلَاء۔ بسیار گیاہ گردیدن زمین ومہلت تاخیر خواستن

ک ل ب

کَلْب۔ بالفتح سگ ومنہ المثل ھو اَحْرَصُ من کَلْبٍ کَلْبَۃ مونث وربما وُصِفَ بہ فیقال اِمْرَأَۃٌ کَلْبَۃٌ وتیز کَلْب ہر دو گزندہ وبدخوے از مردم وجز آن اَکْلُب کافلس وکِلَاب وکُلُبٌ بالکسر وکِلَابَات وکِلِیْب کاسیر جمع مثل عَبْد وعَبِیْد وھذا الاخیر جمع عَزِیْز وفی المثل اَلْکِلَابُ اَوْلَی اَلْکِرَاب عَلَی الْبَقَرِ برفع الباء ونصبہا یعنی بگذار سگ را برگاو دشتی ای خل امرءا وصناعتہ وشیر ہمیشہ وافزونی تخمین آب رود بارہ ودوال از پوست نا پیراستہ وکرانہ پشتہ تیغ قبضہ شمشیر وخط میانہ پشت اسپ وکیسوے

شمشیر و نیمان و هرچه که بدان چیزی را استوار کنند دیک دانه جو و آهن پاره سر ستونه آسیا و چوب که بدان دیوار را تکیه نهند و چنگال آهنین پالان که مسافر توشه دان را دران آویزد و ماهی است دستاره است دو دال سرخ که میان دو طرف ادیم توشه دان باشد و موضعی میان قومس و جلی است کوهی سیامه و قبیله از قضاعه و هو کلب بن وبرة بن تغلب بن حلوان بن عمران بن قضاعة کلبی منسوب بوی و بنو کلب و بنو الکلاب هر سه قبیله است و ذو الکلب عمرو بن عجلان و وکفت الکلب گیاهی است و ام کلب درختی خردخار دار و لسان الکلب گیاهی است و نام شمشیر تبع و طول سه ذراع و در سبزی به تره ماند نام چند تبع دیگر و کلم الکلب چوبی است میان تهی بروت و صیداء و وکلب الجنایة موضعی است و وذنب الکلب کلیمانی است در ناحیه موصل و وجب الکلب چاهی در موصل و وناس الکلب کوهی است

کلبة - بالفتح سگ ماده و درختی است خاردار و خار برهنه از شاخ و موضعی است بعمان و بنو کلبة قبیله است و ام کلبة تب

کلبتان - بالفتح انبور آهنگران

کلبة - بالضم دوکان و موی دراز و دوکرانه دهان سگ و گربه و دوال یا یک تاه رسن پوست خرما که بدان درز دوزند و موضعی است بدیار بکر و نیز کلبة سختی و تنگی و خشک سالی و قحط و سختی سرما

الکلب - محرکة تشنگی و سختی زمانه و سختی سرما و بانگ گزیده سگ و دیوانگی و دیوانگی سگ که از خوردن گوشت آدمی حادث گردد و دیوانگی مردم از گزیدن سگ دیوانه و نوعی از دیوانگی ستور و بدی و آزار یقال دفعت عنك کلب فلان ای شره

کلبات - محرکة چند رشته است

کلب کلب - بکتف سگ دیوانه و گزنده و رجل کلب مرد دیوانه از گزیدن سگ و دیوانه کلبی لقتلی جمع

کلبة - کمرحة درختی است خاردار و ارض کلبة زمین که گیاهش از بی آبی خشک و بیهوده خار گردید

کلیب - کامیر گروه سگان

کلیب بن وائل بن غشان تیمی کبیر تابعی کوفی است از ابن عمر روایت میکند و کلیب بن منفعة بن کلیب ابن جد خود و کلیب که صحابی است

کلاب - کسحاب عقل فتگی از دیوانگی

کلاب - کغراب جائی است آبی و آزاروزی است.

کلاب - بالکسر نام مردی

کلاب بن مرة قبیله از قریش و کلاب بن ربیعه از هوازن

کالب - گروهی از سگان و سگبانان

کلاب - کشداد سگ بان و چنگال آهنین که مسافر توشه دان ازوی در آویزد بر پالان و کلاب عقیلی و کلاب بن محمد و ابو الهیذام نام شاعران اند

کلوب - کتنور مهاز و اره

کلاب - کرنار مهاز و آن سیخ پاشنه موزه را لغض باشد که بر تیغگاه ستور میزنند وقت راندن و اره

کلالیب جمع و عبد الله بن کلاب تکلمی بود

کلالیب - چنگل باز و خار و خت

کلبتان - بالفتح و فتح الفوقیة قبل الباء دیوث و زن جلبی

مکلبة - کمعدة زن جلبی

ن (کلب الفرس کلبا) - بالفتح بهمازد آزار و **کلب الرجل** مجهولا عقل رفته و مدهوش شد از دیوانگی گزیدن سگ و وکلب الادیم بریدیوست را

(ض) کلب کلبا بالفتح تب زده گردید

(س) کلب کلبا - محرکة کلب زده و دیوانه گردید و نیز کلب خشمناک شدن و فرومایگی کردن و برگ درخت از عدم سیرابی درشت شدن و سخت گردیدن سرما سخت شدن زمانه و در آمدن رسن میان بجره چاه و چوب آن و بسیار خوردن بی سیری و زن جلبی و آزمندی

اکلاب - خداوند ستور بد رشد

مکلب - کمحدث شکار آموزنده سگ

مکلب - کمعظم بندی قلوه بگردن

مکالبة - بهم گیر بدی و خصومت نمودن و تنگی کردن و خار خوردن

تکالب - باهم جستن کتکالب بالفتح مثله یقال هم یتکالبون علی الدنیا جنگ و بدی کردن باهم

استکلب الرجل - بانگ کرد بیچو سگ تا سگان بشنوند و بانگ کنند و بدان براه و آبادی پی برد و استکلب الکلب - آزمند و خونخوار گوشت مردم شد

ك ل ب ث

کلبث - کجعفر زفت ترش روی در ترنجیده کلبث کقنفذ و علبط و کلابث کعلابط مثله

ك ل ت

کلتة - بالضم بهره از طعام و کرانه و گوشه

فرس فلت - **کلت** - کسر و کخفقان اسپ تیز رو و شتاب

فرس فلتة - **کلتة** - کهزة اسپ که فراهم آمده و جمع شده تا برجهد

کلیت - کامیر سنگ دراز که بدان دانه کوفتا را بشکنند

کلیت - کسکیت مثله

(ض) **کلته کلتا** - فراهم آورد آن را به وکلته فی الاناء - ریخت آن را دران و وکلت الفرس - تاخت اسپ را و وکلت الشیء انداخت آنرا

اکتلات - نوشیدن

اکتلات - ریخته شدن و مه

درنچیده گردیدن

ك ل ت ب

كَلْتَبَ بجعفر و تنفذ نا راستی و سستی در امور

كَلْتَبَان - بالفتح زن جلب و دلو

ك ل ت ح

كَلْتَحَ بجعفر نام مردے

كَلْتَحَة - کدر جته نوعے از رفتار

ك ل ث

مِكْلَث - کمنر نیک ساز و درگذرنده در امور

إِكْلِلَاث - پیش در آمدن

ك ل ث ب

كَلْثَب - بجعفر درنچیده ترش روئی نخیل كَلَاثِب کعلابط مثله

ك ل ث م

كُلْثُم - بضمتین مرد پر گوشت رخسار نیک روی و پیل یا پیل بزرگ و حریر یا ره سر و فرش نام پسر حُصَین پسر عُلْقَمَة و پسر بَدْر م بن امرئ القیس هو الذی نَزَل عَلَيه رسول الله صلی الله علیه وسلم اربعة ایام ثم خرج الی ابی ایوب فنزل علیه ؛ و ام كلثوم - دختر رسول الله صلی الله علیه وسلم و رضی عنها و دختر ابو بکر صدیق رضی الله عنه و دختر عقبه بن ابی معیط که صحابیات اند و دختر علی بن ابی طالب کرم الله وجهه هی زینب الصغری و امها فاطمة رضی الله عنها بنت رسول الله صلی الله علیه وسلم و تزوجها عمر بن الخطاب رضی الله عنه و ولدت له زید اُ امیر اُة مُكَلْثَمَة - بفتح الثا زن آگنده گوشت رخسار نیکروی

كَلْثَمَة - فراهم آوردن گوشت رخسار بے ترش روئی

ك ل ج

كَلَج - محرکة مرد جوانمرد دلاور و مردے است سخی از بنی ضبّة

كُلَج - بضمتین مردان درشت لوانا

كَيْلَجَة - بالفتح کیله که پیمانه است مر غله را و دو جزء آن را معرب ست كَيْلَجَة و كَيْلَجَة جمع والهاء للجمعة ولقب محمد بن صالح

ك ل ح

كَلَحَة - محرکة دهان دگرداگرد آن يقال مَا أَقْبَحَ كَلَحَتَه

كُلَاح کغراب خشک سال

كَلَاح کقطام مثله

كَالِح پسیده و دا کنندهٔ دندان در ترش روئی و ترش رو ئی سنه قوله تعالیٰ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ قال ابن مسعود الكالح الذی تقلصت شفتاه و بدت اسنانه كاسنان الرأس بالتلهب ؛ و دهر كالح روزگار سخت

كَوْلَح - کجو بر زشت

(ف) **كَلَحَ كُلُوحًا وَكُلَاحًا** - کغراب ترش روئی کرد و در کشید لبها را چندانکه دا گر دیدند دندانها را

إِكْلَاح - دندان پسید کردن در ترش روئی و ترش رو گردانیدن کسے را يقال اكلحوا لهم فكلحوا و الكالحة النار

مُكَالَحَة - سختی کردن باهم عدل ناکردن راه از منزل خود

تَكَلُّح - پسیدو و اگردیدن دندان در ترش روئی و ترش روئی کردن و پیاپی درخشیدن برق

ك ل ح ب

كَلْحَبَة - کدر جته آواز آتش و زبانهٔ آن و نام مردے و شاعری است عُمَرانی و لقب حُبَيْرَة بن عبد الله بن عمران حُبَيْرَة بن كَلْحَبَة دلاور عراده است

كَلْحَبَه بِالسَّيْف - بشمشیر زد او را

ك ل ح م

كِلْحِم - کزبرج خاک

ك ل د

كَلَد - بالفتح بریکدیگر گره آوردن چیزے و الفعل من نصر

كَلَد - محرکة جاے سست و درشت بے سنگ و لنگ و پشته یا زمین درشت

كَلَدَة - بالتا پاره از زمین سست و هی خص من الكلد ؛ و ابو كَلَدَة كنیت گفتار نژ كَلَدَةُ بن حنبل و حارث بن كَلَدَة صحابیان اند و نیز طبیبے بود مر عرب را و عمرار بن فُضَالَة بن كَلَدَة هر سه شاعر اند

ذِئْبٌ كَالِدٌ - خوشه کهن

كَلَنْدِيّ - محرکة مقصورا پشته و زمین درشت و مضمی ست

تَكْلِيد - بریکدیگر فراهم آوردن چیزے را

تَكَلُّد - دست و سطبر گردیدن

مُكَلْنِد - کجر نیم سخت و درشت

إِكْلَنْدَدَ عَلَيْهِ - خود را بر ے انگند و درشت گردید و درنچیده شد و باز ایستاد

مُكَلَنْدِي - کجر نیم سخت و درشت از شتر و جز آن

إِكْلَنْدَاء - درشت و سطبر گردیدن

ك ل د ح

كَلْدَح - بجعفر مرد سخت و درشت اندام و کنده پیر

كَلْدَحَة - کدر جته نوعے از رفتار

ك ل د م

كَلْدَم - بجعفر درشت درست

كُلْدُوم - بضمتین کوتاه بالا

ك ل ذ

كَلْوَاذ - بالفتح زمینی است

كِلْوَاذ - کقطاس تابوت تورات ؛ و أُمّ كُلْوَاذ سختی و بالا

كَلْوَاذِيّ - بالفتح مقصورا و قدمدی است باسفل بغداد

ك ل ز

كَلِيز - کامیر جاے است بریک منزل از دی

كَلَّاز - کشتان علمی است

كِلَّز - بالکسر و شد اللام ذی ست میان حلب و انطاکیه

كَلَن - کجذب مرد درشت پی درهم اندام

الْقَالِيز - قوے است کالوز کقاموس و احدان و هم يخرجون الرماح للمتاع إذا انشاحش اعليه

(ض) **كَلَزَهُ كَلْزًا** - بالفتح گرد آورد او را

تَكْلِيز - فراهم آوردن

رجل مُکَلَّس۔ کمعظم شتر کوتاہ
بارپشت وے نااستوار باشد
اِکْلِیلُ الْاَرْض۔ درختیدہ شدن
ومنقبض گردیدن واستوار نگشتن
ناشدن ہاکب درزمین یقال
اکلأ الراکب فی سحه اذا لم
یتمکن فیه وآہنگ شکار کردن
ك ل س
کُلُس۔ بالکسر آبک آہک آمیختہ
بخاکستر آنرا صاروج نیز گویند
کُلْسَة۔ بالضم تیرگی مائل بسپیدی
ذِئْبٌ اَکْلَسُ۔ گرگ سیاہ پیسہ
کَلَّاس۔ کحتان نیک برندہ
اَکْلَسُ۔ کمنذر پیس مار ماہی
کَلَسَ عَلَیْهِ تَکْلِیسًا۔ حمل
گرد بروے دگوشید ۔ وکَلَسَ
عَنْ فَرَائِسِهٖ بدد لی کرد وگریخت
انما ضداد است ۔ ونیز تَکْلِیس
سیراب گردیدن کذا فی النسخة
الموثوق بها
مُتَکَلِّس۔ بکسر اللام سخت دُنده
تَکَلُّس۔ سیراب شدن
ك ل س م
کَلْسَمَ کَلْسَمَةً۔ درنگ کرد
روا دراحقوق از کاہلی واشتاب
ونت ۔ وے لَسْمَ لَهٗ۔ آہنگ
نمود وبسوے وے
ك ل ش م
کَلْشَمَة۔ بالفتح گندہ پیر
ك ل ص م
کَلْصَمَة۔ بالہملة گرگیتن
ك ل ظ
کَلْظَة۔ بالفتح وبحرک، ودیدن
لنگ یا بریدہ پا والفعل من سمع
کَلَطَة۔ محرکة نام پسر فرزدق
کُلُط۔ بضمتین مردان متقلب
وبرگردندہ از خرمی وشادی
ك ل ظ
کَلَظَة۔ محرکة زفتار رنگ
ودیدن آن اَکْلَظ الفت است
ازان والفعل من سمع او الصواب
بالطاء المهملة
ك ل ع
کَلْع۔ بالکسر مرد درست اندام
زشت پیکر ناکس کَلَعَة کعنبة جمع
ومرد نیکو سیاست یقال هو کَلْعُ مَالٍ
یعنی او برپا دارندہ ونیکو تیمار کنندہ
شتران است
کُلْعَة۔ بالضم بیماری است کہ سیاہ
گرداند بکفاند موخر شتر را وبریزاند
موے آن را
کَلَع۔ محرکة سخت ترین جنگ ۔ ونیز
کَلَع بشگافگی وچرک وریم ناکی پای
والفعل من سمع
کَلَعَة۔ محرکة پارہ از گوسپندان
کَلِیع۔ ککتف شتر کفتہ سپل کَلِعَة
بالتا ومنه ۔ وشفاء کَلِعٌ کشک
کلیخ بستہ اِنَاءٌ کَلِعٌ کذلک ۔ ورجل
کَلِعٌ مرد چرکین سیاہ گون از
ریم وچرک کَلَاع کسحاب وضعی
است باندلس دگرے از حمیر
ازان گروہ است ذُو الکَلَاعِ
اَلْاَکْبَر یزید بن نعمان و
ذُو الکَلَاعِ الْاَصْغَر یَمْنَعُ
بن ناکل بن عمرو بن یعفر بن
ذی الکَلَاعِ الاکبر کہ ہردو
پاشاہ یمن اند وشتی بذلک
ذُو الکَلَاعِ الاصغر لان
حمیر تَکَلَّعُوا عَلٰی یَدَیْهِ ای
تَجَمَّعُوا الا قبیلتین هوازان
وحمیر فَاِنَّهُمَا تَکَلَّعَتَا علی
یدی الکَلَاعِ الاکبر
کُلَاع۔ کغراب بیم وسختی وشکیبائی
درمعرکہ وکارزار
کُلَاعِیّ۔ منسوب مرد دلیر
کُوْلَع۔ کجوہر ریم وچرک
(س) کَلِعَ رَاْسُهٗ کَلَعًا۔
بالفتح برگنک گرد دیدہ ۔ وکَلِعَ الْوَتَدُ
عَلَیْهِ چرک بروے خشک گشت وبر
چسپید واین بمعنی اول نیز آید ۔ و
کَلِعَ بِرِجْلِهٖ کفتہ وریم ناک شد پائے
او ۔ وکَلِعَ الْبَعِیرُ کَلَعًا۔ بالفتح
وکُلَاعًا کغراب کفتہ گردید
سپل او
نَاقَةٌ مُکَلَّعٌ کمعظم خنور ریمناک
کلیخ بستہ
اِکْلَاع۔ ریم وچرک ناک
گردانیدن چرک وتوبر لوشستن بچم
تَکَلُّع۔ فراہم آمدن وباہم سوگند
خوردن
ك ل ف
کَلَف۔ بالکسر مرد عاشق
کُلْفَة۔ بالضم سرخی سیاہی
آمیختہ اسم است یا سرخی مائل
بتیرگی ورنج وسختی ونام جد عامر
بن الحارث وبفتح
کَلَف۔ محرکة سیاہی زردی
آمیز وسرخی سیاہی آمیختہ وخال روے
ورنگ روی سیاہی وسرخی
کُلَاف۔ کغراب رودباری
است بمدینہ
کُلَافِی۔ منسوب انوعی از انگور
سپید سبزی مائل کہ مویز سیاہ
تیرہ رنگ دارد
کُلُوف۔ کصبور کار دشوار
کَالِف۔ کصاحب قلعہ است استوا
بکنار جیحون
اَکْلَف۔ سرخ سیاہی آمیز وے
کَلْفَاء مؤنث یقال رجل اَکْلَف
وکُمَیْتٌ اَکْلَف وبَعِیرٌ اَکْلَف
وناقة کَلْفَاء کُلْف۔ بالضم جمع و
شیر بیشہ
کُلَّف۔ کبشری ریگ تودہ است
برپہلوے عَیْقَة یا میان جاو ودوان
وآن کَلَف دار بر رنگ سنگریزہ ہا
وسائر آن سہل ونرم بے شگریزہ
کَلْفَاء مؤنث اکلف وے
(س) کَلِفَ کَلَفًا۔ محرکة آزمند
گردید وشیفتہ شد۔
اِکْلَاف۔ آزمندگردانیدن
کَلِیف۔ زیادہ از اندازۂ
طاقت کار فرمودن کسی را وامرد
نہی خدائے مرنبدہ را ویقال اَکْلَفْتُ
الشَّیْءَ تَکْلِیفَةً کتربیة یعنی مشقت
ودشواری بمجاشتم آنرا
مُتَکَلِّف۔ للفاعل پیش آیندہ
بکارے کہ افزون باشد از حاجت
تَکَلُّف۔ بخود گرفتن کاررا
بے فرمودن کسے ورنج برخود نہادن
اِکْلِیفَاف۔ سرخ تیرہ روی
گردیدن مرد ویقال اِکْلَافَّتِ
الغَابِیَة یعنی سرخ تیرہ شد خم

ك ل ل

كَلَّ - بالفتح پشت كار و پشت شمشير و وكيل و دستم و سختي و اندوه و يتيم و آنكه او را نه پدر باشد و نه پسر و مردگران جان بي خير يقال هو كل و هما كل و هم كل ؛ و نيز كل عيال مرد گراني منه و در تعالى وهو كل على مولاه - كُلُول - جمع وكند از زبان و شمشير و بينائي و جز آن

كَلَّة - بالفتح كار و كند

كِلَّة - بالكسر حالت و پيشه خانه و پرده تنگ و باريك و طرة پشم سر خ كه بر هودج گذارند جهت آرايش كِلَال بالكسر جمع

كُلّ - بالضم بمعنا لفظ واحد و معنا جمع و اسم لجميع الاجزاء يقال كُلٌّ حَضَرَ وكُلُّهُمْ حَضَرُوا على اللفظ والمعنى مذكر و مونث و بر يكسان است يا كُلَّة مونث يقال كل رجل وكل امْرَأَة وكُلَّة امْرَأَة وكُلٌّ هُنَّ منطلقٌ ومنطلقةٌ وكُلّ كه بمعنى بعض آيد از لغات اضداد است ويقال كل و بعض مذكران لايجيئ عن العرب بالالف اللام وهو جائز فيهما معنى الاضافة اضفت او لم تضف ويقال هو العالم كُلّ العالم يعني او بدرجة كمال عالم است و علم بي نهايت دارد

كُلَّة - بالتا مونث كل و تاجر و درنگ .

كَلّ - بحركة حال و شان ؛

كَلَالَة - كسحابة مرد يكه نه ولد باشد و نه والد و آنكه لاصق نباشد از نسب و آنكه نسب او محيط نسب تو باشد مثل پسر عم و مانند آن يا آن برادري ما دري است يا پسران عم و در تر والعرب تقول هو ابن عمي كلالة اي لاصق النسب فان لم يكن لما كان رجلا من العسيرة تقول هو ابن عمي كَلَالَة وابن عَمّ الكلالة يا كَلَالَة ما سوا پدر و پسر است يا عصبه كه با ايشان برادران ما دري وارث باشند

ابن عبد يَالِيل بن عبد كُلَال - كفر اب مرد كه بود عرض النبي صلى الله عليه وسلم نفسه عليه فلم يجبه الى ما اراد

كَلِيل - كاميركند از زبان و شمشير و بينائي و جز آن

كَلَان - كتان و بضم كوهي است

إِكْلِيل - بالكسر تاج و همانا مانند ے است مرصع بجواهر

أَكَالِيل - جمع و نزد لي است ماه را و آن چهار ستاره است صف كشيده و گوشت گرداگرد ذقن و ابر كه شبيه برده نمايان گردد و

اَلْإِكْلِيل الملك گيا ے است و آن دو قسم باشد يكے آنكه برگش مانند برگ حلبه و بوے آن بوے برگ انجير و گلش زرد همچو پنبه دائره كه با تاے است بر سر هر شاخ و تخمش دنان بشكل تخم شنبليد و زرد گون و ديگر آنكه برگش شبيه برگ خوخه و دو شاخش بيا و گسترده بزمين و گلش زرد و پيد

مدور گويا تا جهاے خرد است بر سر شاخها در هر محلل است و منضج و ملطف و مقوي اعضاء و ملين ورام درشت مفاصل و احشاء ؛ وَالْإِكْلِيلُ الْجَبَلِ - گياهي است بقدر زعفران و برگش دراز باريك انبوه مائل بسياهي و چوبش درشت و گلش ميان سپيدي و كبودي و بارش درشت و چون خشك گردد شكسته شود و تخم آن خرد و ريزه تر از خردل و برگ و شگوفه اش تلخ و زبان كرد خوشبوي و مدر بول و حيض و محلل رياح و مفتح سدة جگر و سپرز و نافع خفقان و سرفه و استسقاء

كُلْكُل - كجعفر سينه يا اندرون ميانه سينه يا ما بين هر دو چيز گردن و جاے تنگ لبستن اسپ

كُلْكَال بالفتح مثله في الكل

كُلْكُل - كمهدهد مرد سبك گوشت چابك يا پست بالا درشت اندام سخت گوشت ؛ لَا كل كلا بالطل مشتق كُلْكُلَة مونث

كَلَاكِل - كسفارج گردها مرد (ض) كَلَّ البَصَرُ كَلًّا بالفتح وكَلَالَة بالكسر وكَلَالَةً گرامت و كُلُولًا وكُلُولَةً بالضم كند گرديد بينائي او وكَلَّ السَّيْفُ واللِّسَانُ وغيرهما كذلك ؛ و نيز كَلَّ ماندة شدن كلال وكَلَالَة كسحاب و سحابة مثله و بے فرزند و بے پدر گرديدن

إِكْلَال - كندگرديدن يقال اَكَلَّتِ الْبَكَاءُ الْبَصَرَ

وخداوند شتران مانده گرديدن و مانده نمودن شتر و جز آن را و تنگ عيال و خويشان محتاج شدن

رجل مُكِلّ كمحدث مرد كوشا و جدكننده و در كار

سحاب مُكَلَّل كمعظم ابر درخشان برق

دوضة مُكَلَّلَة - كمعظمة مرغزار پر از گلهاے شگفته

كَلَّلَ فِي الْأَمْرِ تَكْلِيلًا - كوشيد ؛ وكَلَّلَ السَّبُعُ حمله كرد وكَلَّلَ عَنِ الْأَمْرِ - باز ايستاد و بد دلي كرد از لغات اضداد است و نيز تَكْلِيل - كند شدن بينائي و شمشير و كاند و جز آن و رفتن و در زيان و هلاكت گذاشتن اهل و اكليل پوشانيدن كسے را

تَكَلَّلَ بِهِ - احاطه نمود او را و فرا گرفت ؛ وتَكَلَّلَ السَّحَابُ بالبَرْقِ - نرم و خشيد

اِكْتَلَّ الْغَمَامُ بِالْبَرْقِ - خشيد

اِنْكَلَّ السَّحَابُ عَنِ الْبَرْقِ

اِنْكِلَالًا - نرم و خشيد و بر و شنائي برق نمود و ارشد تاريكي ابر ؛ و نيز اِنْكِلَال خنديدن و كند شدن شمشير

ك ل م

كَلْم - بالفتح خستگي كُلُوم وكِلَام جمع

كَلِمَة - كفر حتيكه سخني و يك قصيدة تمام و كمتر از ان كلمة بالكسر و بالفتح شيخ كَلِيم گلشت و كَلِم كتب

وكلمات على الترتيب جمع به وقيل الكلم لكثف جنس جمعي به والكلمة الباقية - كلمة توحيد وكلمة الله عيسى عليه السلام سمي لأنه اتبع به وبكلامه الا كان بكلمة كن من غير أب

كَلِيم - كليم سخن ولقب موسى عليه السلام وخسته

كَلَام - بالفتح سخن يا سخن با فائده كه بنفسه كفايت كند اسم جنس است بر قليل وكثير واقع شود وقليل في حد الكلام أنه صفة يمكن بها الحي من الاعلام في نفسه تارة بواسطة الاصوات المقطعة وتارة بواسطة الاشارة

كُلَام - كفراب زمين درست بطبرستان ودهي است بطبرستان

رجل تَكَلَّام - بفتح الفوقيه مرد نيكو سخن فصيح كلام رجل كَلَّامِيٌّ بالهاء مرتشد ولا مها مشله رجل كَلَّامٌ منه بادبرك وكِلِمَانِيٌّ بكسرتين مشددة اللام وكِلِمَانِيٌّ بكسرتين مشددة الميم ولا نظير لها كذلك يا كِلِمَانِيٌّ بكسرتين وشد اللام يعني مرد بسيار سخن است

كِلِمَانِيَّة مؤنث

(ض) كَلْمَه كَلْمًا - بالفتح خسته كرد واورا مَكْلُوم لغت است ان ان وقرئ قوله تعالى أَخْرِجُوا لَهُم دابة من الارض تُكَلِّمُهُم اى تجرحهم

كَلَّمَه تَكْلِيمًا وكِلَامًا - لكذاب سخن گفت با او ومنه تكليم جراحت كردن

مُتَكَلَّم - بفتح اللام جاى سخن يقال ما احد مُتَكَلَّمًا اى

موضع الكلام

تَكَلَّم كَلِمَةً وبِكَلِمَةٍ وكَلَامًا وتَكْلَامًا - بكسر التاء والكاف وشد اللام سخن گفت

مُكَالَمَة - بهم دگر را جواب داون وسخن گفتن

تَكَالُم - باهم سخن گفتن بعد مهاجرت يقال كانا متصارمين فاصبحا يتكالمان ولا تقل يتكلمان

ك ل م ح

كَلِيح - كزبرج خاك

ك ل م س

كَلْمَسَة رفتن

ك ل ن

كَلِين - كامير دهي است بري ازان وده است مُحَمَّد بن يعقوب كُلَيْنِيٌّ فقيه شيعه

كَلَان - كسحاب گيستانے است مرعطفان را

ك ل ن ز

كَلَنْز - كجعفر درهم وستقارب اندام وردے درشت پلى كوتاه غير ممتد

مُكَلَنْز - كمحرنجم سخت نماينده

ك ل و

كَلْوَة - بالكسر شهرے است

كُلْوَة بالضم كره لغة في كلية عند اهل اليمن

كُلَا - كالى هر دو وهو تاكيد اثنين نظير كُلّ في الجميع وهو اسم مفرد غير مثنى وقال الفراء وهو مثنى وهو ماخوذ من كَلٍ تخفيف اللام وزيدت الالف للتثنية وكذلك كِلْتَا بالكسر للمؤنث ودخلا على مفرد فتقول جاءني وجاء ثنى كِلَا الرجلين وكلتا المرأتين بالالف في الاحوال الثلث اذا اتصلا بمضمر قلبت الالف ياء في الجر والنصب وتبقى في الرفع على حالها تقول جاءني كلاهما ورايت كليهما ومررت بكليهما كذا المؤنث ولا ينفصلان من الاضافة ولا يتكلم منهما بواحد ولو تكلم لقيل كل وكلة وكلان وكلتان واحتج بقول الشاعر

كلة رجليها سلامى واحده ... كلتاهما مقرنة بزائده

اراد في احدى رجليها فافرد وهذا القول ضعيف عند البصريين لانه لو كان مثنى وجب ان تنقلب الفه في النصب والجر ياء مع المظهر لان معنا كلا مخالف لمعنى كل لان كلا للاحاطة وكلا يدل على شيء مخصوص من هذا الشيء وحذف الالف للضرورة وقدر انها زائدة وما يكون ضرورة لا يكون حجة فثبت انه اسم مفرد لمعنا انه وضع ليدل على التثنية كقولك لحن اسم مفرد يدل على الاثنين فصاعدا ويدل على ذلك قول جرير

كِلَا يومي صدى ... وان لم تابنا الا لما مابه فان قيل لما صار كلا بالياء في الجر والنصب مع المظهر لزمت الالف مع المظهر كما لزمت في الرفع مع المضمر قيل له كان من حقها ان تكون بالالف على كل حال مثل عصا ورحا الا انها لما كانت لا تنفك عن الاضافة شبهت بعلى ولدى للزومها الاضافة فجعلت بالياء مع المضمر في النصب والجر لان على لا تقع الا منصوبة او مجرورة ولا تستعمل مرفوعة فبقيت كِلَا في الرفع على اصلها مع المضمر لانها لم تشبه بعلى في هذه الحالة ولما الف كلتا التي في التانيث فان سيبويه يقول هي للتانيث والتاء بدل من لام الفعل وهي واو ولكن الاصل كلوا وانما ابدلت تاء لالتقاء التاء علم التانيث وهذا الالف قد تصير ياء مع المضمر فتخرج عن علم التانيث فصار في ابدال الواو تاء تاكيد للتانيث وقال ابو عمر الجرمي التاء ملحقة والالف لام الفعل وتقديرها عنده بفعل ونسبتها كلتري هذا القول فلما قالوا الكلوى واسقطوا التاء دل على انهم اجروها مجرى التاء التي في اخت التي نسبتها اخوتي

ك ل ه د

أَبُو كَلْهَدَة - از كنيتهاى عرب است

ك ل ه س

مُكَلْهِس - وزبرجهه وسنقعب

ك ل ه س

كَلْهَسَة تزيد

انسان ۵ تکلهس علی العمل۔ کوشیدہ ولازم گرفت کار را ۵ نیز کلهسة۔ بکار زار روی آوردن و بر دشمن حملہ کردن و ہر دو در دوش باہم قریب کردہ سر فرو افگندہ خمیدہ رفتن

ك ل ى

كُلَيَّة۔ بالضم کردہ کُلَّوہ بالواو وشلہ وہما کُلَيَّان کُلَيَّات وكُلًى۔ کہدی جمع ولپشیزہ کہ بر توشہ دان وجز آن موزند و دوختند نزدیک قبضہ کمان از دو طرف آن بستگاہ وال از کمان یا شبہ آن ۵ نیز كُلَيَّتان۔ آنچہ از چپ و راست پیکان تیر باشد ۵ نیز كُلية۔ پر مرغ کہ بعد اباہر است ۵ وكلية الصحاب فرد دوے كُلًى جمع يقال اصابت كلاه ۵ كُلَى الوادي۔ کرانہاے آن ۵ ويقال لقيته بشحم كُلَاه يعنی در اغاز جوانی و ایام نشاط دے ملاقات کردم ۵ وعنهم حُمَاءُ الكُلَى۔ گوسپندان لاغر حُمَا الكُلَى۔ بالضم مثلہ كُلَيَة۔ کسیتہ موضعی است كُلَيَان۔ کلیان موضعی است (ض) كَلَيَه كَلْيًا۔ بالفتح برکردہ دے زدوم (س) كَلِيَ الرَّجُلُ۔ برکردہ رسیدہ شد كَلْبٌ مُكَلًّى۔ گمظم سگ کہ گاو بر تیکاہ دے سرون زدہ باشد تَكْلِية۔ درآمدن بجاے کہ در وے جاے پوشیدن باشد يقال كُلِّيَتْ فُلَانٌ اى اتى مكانا فيه مستتر اكْتِلَاء۔ در وکمین کردہ شدن از ضرب و برکردہ رسیدن يقال كُلِّيَتْه فاكتلى اذا اصابت كليته

باب الكاف فصل الميم

ك م ء

كَمْء۔ بالفتح سمارو غ اگوی کافور و كُمَاءَة بالتا على غير القياس جمع بالكُمَاءَة اسم جمع ست یا آن برائے واحد است وكُمْء برائے جمع بالكُمَاءَة برائے واحد و جمع ہر دو آید و نزد بعض كُمْء از انواع ترنجبین است کہ بر بنی اسرائیل نازل شد و آب آن شفا است مع عين داود الصحيح انه شئ ابيض مثل شحم ينبت من الارض وهو شحم الارض ايضا قال ابو هريرة رضى الله عنه اخذت منها ثلثة اوخمسة وعصرت وجعلت فى قارورة وكحلت به جارية فبرئت

كَمَاه۔ کشداو سمارو غ زرد تر و سمارو غ چین جہت فروختن صَكْمَاءَة۔ کمقعدہ سمارو غ زار مَكْمُوءَة بضم الميم الثانية مثلہ (ف) كَمِئَتِ الْقَوْمُ كَمَأً۔ سمارو غ خوردند م آنہا را (س) كَمِئَ كَمَاءً۔ محرکہ سیاہی پاے گردید با وجود نغل و كَمِئَتْ رِجْلُهُ كَمَاءً گردید پاے او و كَمِئَ عَيْنُ الاخبار۔ ناداں و جاہل شد از اخبار و کول گردید

اِكْمَاء۔ سمارو غ ناک شدن جاے و سمارو غ خوردانیدن قوم را و پیر گردانیدن يقال اكْمَأَهُ اللهُ اى سَخَّتَهُ كَمَاءً۔ ناپسند و ناخوش داشت آزاد و كَمَاتْ عَلَيْهِ الْأَرْضُ پوشیدآن را زمین و پنہان کرد

ك م ت

كُمْتَة۔ بالضم سرخی کہ بسیاہی زند در اسپ وهى احب الالوان الى العرب

كُمَيْتَة۔ کمیتہ اصل چیزے يقال اخذه بكُمَيْتته اى اصله كُمَيْت۔ کزبیر اسپ نیک سرخ فش و دم سیاہ مذکر و مونث در وے یکسان است كُمْت بالضم جمع كَمَاتِى كَرَاجِلٍ مثلہ شذوذًا قال سيبويه سألت الخليل عن كُمَيْت فقال انما هو صفة لانه ليس بسواد خالص ولا حمرة لكنه بين السواد والحمرة فصار بمنزلة ما بين ذاك و الفرق بين الكُمَيْت والأشقر بالعرف والذنب انهما اذا كانا محمرين فهو اشقر واذا كانا اسودين فهو كُمَيْت ويقال بعير كُمَيْت كما يقال فرس كُمَيْت وناقة كُمَيْتٌ ايضا عن الاصمعى ومى سرخ سیاہی آمیزہ و نیز کمیت نام پسر معروف دپسر ثعلبہ و نام چندکس است و كُمَيْت بن زيد الاسدى شاعر

خَيْلٌ كُمَاتِى۔ بالفتح منسوبا اسپان کمیت

(ن) كَمَتَ الْغَيْظَ۔ پوشیدہ خشم را

(ك) كُمِتَ الْفَرَسُ كَمَتًا وكُمْتَةً بفتحهما وكَمَاتَةً گردانیدہ کمیت گردید

اِكْمَات کمیت شدن اسپ تَكْمِيت۔ کمیت گردانیدن اسپ بالصنعت يقال كُمِّيتُ مجهولا اى صُيِّرْتُ بالصَّنْعَةِ كُمَيْتًا پنہان داشتن خشم را

اِكْمِيتَات کمیت گردیدن اسپ اِكْمِيتَات مثلہ

ك م ت س

كُمَّتْرَة۔ گدر حرجۃ نوعے از رفتار کہ دران گام نزدیک گذارند و دویدن کوتاہ بالا دیر کردن و بسر بند مشک بستن و ہان مشک كُمَّتْرَة گز برجۃ رفتار مرد بہن سطبر

كُمَّتْر۔ کقنفذ مرد سطبر کوتاہ و درشت سخت اندام كُمَاتِر کعلابط مثلہ فی الکل

ك م ت ل

كُمَتِّل۔ کجعفر سخت و درشت اندام كُمَاتِل کعلابط مثلہ

نَاقَةٌ مُكَمْتَلَةُ الخَلْقِ۔ بفتح التاء مشترا دہ درہم و کردانیدہ

ك م ث س

كَمْشَة - كدرچه گردآمدن چیزے و درآمدن بعض آن در بعض
كَمَاشِر بعلاوه لوتاه
كُمَّثْرَى - بالضم مشدده اسم مقصور امرود و كُمَّثْرَاة بالنار یکی كُمَّثْرِيَات جمع و قد یذکر یقال هٰذِهِ كُمَّثْرَى واحدة وهٰذِهِ كُمَّثْرَاة كُمَّثْرِيَّة كُمَيْثِرَة وكُمَيْثِرَى وكُمَيْثِرَة ومصغر آن

ك م ث ل

كَمَيْثَل - كسفرجل كوتاه بالا

ك م ج

كَمَج - محركة بُن ران

ك م ح

كَوْمَح - كجو هر مرد بزرگ سرین و پردهن از دندان چندانکه خنش درشت و پرگردد
كَوْمَحَان - دو كوه است از ریگ
كَيْمُوح - بالفتح بالا برآمده و خاک
مَكَامِيح - شتر آن شب سیر کننده جهت باب آمدن با مدادان
كَمَحَ اللَّابَةَ كَمْحًا - بالفتح لگام بانگ کشید ستور را تا باستد یا سر راست دارد
مُكَمَّح - کجو هر بلند و بزرگ منش
إِكْمَاح - لگام کشیده داشتن ستور را تا سر راست دارد یا کشیدن لگام ستور تا باز ایستد و نزدیک شدن رزبه برگ بیرون آوردن
يقال أَكْمَحَ الكَرْمُ اى تحرك للايراق وبلند و بزرگ منش گردانیدن يُستعمل مجهولا

ك م خ

كَمَاخ - كحاب شهری است بروم یا آن كَمْخ بالفتح است
كُمَاخ - كغراب بزرگ منشی
كَمَّاخ - كجاجر آبچکامه كه از آن ملخورش سازند فارسی است و معرب وگاهی بپلیدی مردم کنایت كَمَخ - قال فى الصحاح تقدم الى اعرابى خبز كامخ فلم يعرفه فقيل له هذا كامخ قال قد علمت انه كامخ ايكم كَمَخَ يده يريد سَكَّ يده يعنى كدام کس از شما زنده است این را
(ف) كَمَخَ يَانِفُهُ كَمْخًا - بالفتح بزرگ منشی نمود و
كَمَخَ يَكْمَخُ بالضم كَمَاخَةً - بالفتح رد و كَمَخَ يَكْمَخُ بالضم كَمْخًا - لگام باز کشیدن تا سر راست دارد یا باستد
إِكْمَاخ - بزرگ منشی نمودن و منجر انه نشستن

ك م د

كَمَد - بالفتح والتحريك اندوه سخت واندوه نهانی و دردمندی دل از اندوه و بهشتگی ننگ و تیرگی آن و رنگی صفائی گونه
كَمِدَ بالضم مثلث فى الكل والفعل من سمع
كَمِدَ - كفرح سخت اندوهگین و
كَمِيد - كامیر اندوهگین و دردمند دل
كَمَاد - كسحاب کونتگی جامه اسم است و در شکم كَمَادَة بالتا مثلثه و تركين كه گرم کرده بر عضو دردناک نهند آن مفید ریح است و نیز كَمَاد گرم کردن عضو درد دیده بپستن چیزے بروے منه الحديث الكَمَاد احب الىّ من الكى

كَاصِد - دردمند دل واندوهگین
كُمْدَة - بضمتین مشددة الدال
مَكْمُود - غمناک يقال اَلْمَدَّهُ فهو مَكْمُود
(ن) كَمَدَ الثَّوْبَ كَمْدًا - بالفتح كوفت جامه را
كَمَّاد - اندوهناک و دردمند دل گردانیدن وكهنه ونرم رتاباں گردیدن جامه ونیک پاکیزه کردن جامه را يقال كَمَدَ القَصَّارُ الثوب اذا دَمَّثَهُ
تَكْمِيد - گرم کردن عضوے بپستن کماد وجز آن بروے

ك م ر

كُمْر - بالكسر غوره خرما كه در زمین رسیده ورطب شده باشد
كُمَيْرَة - محركة سرزه خرما بعد تارا جمع ومنه المثل الكُمَيْرَا اشباه الكُمَيْرَا وقت تشبيه چيزے بچيزے گويند
كُمَّيْرَة - كعلنزة كُمَّر بدون تا شلغ بزرگ وكلان
كَيْمَر - كحيدر لقب غالب که جد فرزدق است
كِمْرِيَة - كركى بزرگ سرزه وكوتاه بالا وموضعى است
مَكْمُوس - مردے كه خاتون طرفى از سرزه وے بریده باشد بزرگ سرزه مَكْمُورَاء مسدود وجمع مَكْمُورَة - زن گائیده
(ن) كَمَرَهُ كَمْرًا - بالفتح چیره شد اورا در بزرگی سرزه
مَكْمَرَة - فبر وكردن بزرگی سرزه
مُكَامَرَة - سرزه همدیگر تگریستن كه

كدام بزرگ تر است

ك م رد

كَمَرَّد كجعفر وهی است بجمع قند

ك م ز

كَمَز - بالفتح بدست گرد كردن چیزے را والفعل من ضرب
كُمْزَة بالضم یک لخت ازرا ومانند آن وپشه از ریگ وخاک
كُمَز كصرد جمع

ك م س

كُمُوس - بالضم ترش روئی
كَامِس - كصاحب وهی است
كَامِسَة - باتا منع است
اَلْكَمَس - كاحمد آنکه نگریستن تواند از
كَيْمُوس - بالفتح خلاف لغة سرمایه یا غذا در معده قبل از آن كه خون گردد

ك م ش

كَمَش - مرد تیزرو وسبک وكافی واسپ خوش ورزه وزن خرد وپستان وناقه ونوعی از پستان شاة كَمِشَة - كفرحة وبالفتح بمعنی شاه كوشش است
كَمِيش - كامیر مرد تیزرو وسبک وكافی واسپ خوش ورزه وزن خرد پستان و
(ف) رجل كَمِيشُ الإزار مرد برچیده ازار
شَاةٌ كَمُوشٌ - كصبور گوسپند كوتاه سرپستان یا خرد پستان
اَلْكَمْش - مرد كه دیدن نتواند از كوتاه پلے
(ن) كَمَشَهُ بالسَّيْف كَمْشًا - بالفتح بريد اطراف آزا بشمشیر
وكَمَشَ الزَّادَ - سپرے گردید توشه

(ك) كَمَشَ كَمَاشَةً. كوتاه تيز رو گرديدن سبك وكافي وبسنده
اَلْمَاش. بهر پستان ناقه را بستن
تَكْمِيش. شتابانيدن نيك
كوشيدن شتربان در راندن شتران
تَكْمُش. شتاب كردن وترغيبه
وفراهم شدن پوست
اِنْكِمَاش. شتافتن وشتابي كردن
ك م ع
كَمْع. بالكسر هم خوابه وقباء زمين
هموار پست ميانه برآمده اطراف
وزمين پست مغاك پاسپرده و
كرانهٔ وادي ومحل جاي باش
يقال فلانٌ فِي كَمْعِهِ اي
في بيته وموضعه
كَمَع. محركة گرهران
كَمِع. لكنف مرد سست راي
فرمان بر هركس.
كَمِيع. كامير هم خوابه
(ف) كَمَعَ قَوَائِمَهُ كَمْعًا
بريد دست پاي ستور را يا وكَمَعَ
فِي الْإِنَاءِ بدهان آب خورد و
كَمِعَ فِي الْمَاءِ. درآمد وآب
كَمِعَتِ الدَّابَّةُ. ست
رفت ستور.
مُكَامَعَة. هم خواب گرديدن
ويك جامه كسے را وهم خوابگي كردن
دو مرد باهم وهي المنهي عنها
اِلْكِمَاع. از دهانه مشك آخيزان
ك م ع ر
كَمْعَرَة. پيه ناك گرديدن كان
ك م ل
كَمَل. بالفتح نام مردے

كَمَل. محركة تمام يقال
اَعْطَاهُ الْمَالَ كَمَلًا اي كَامِلًا
ولكن اَعْطِهِ كَمَلًا.
كَمِيل. كامير تمام
كُمَيْل. كزير از نامهاے
عرب است كُمَيْلَة بالتاء شل
كَمَال. كمال تمام
كَامِل. تمام كَمَلَة محركة جمع
يقال هو كَامِلٌ وهم كَمَلَةٌ
وبحرے از بحور عروض كه در آن
بشش متفاعلن بيت تمام شود
لقي له عفت الدار محلها
فمقامها بمنى تابد غولها
فرجامها. ونام اسپ يمين
بن موسے هُرَي ودُقَاد بن منقذ
ضبي وهلقام كلبي وحُوَيْقران
بن شراحيل وسنان بن ابي
حارثه وزيد الفوارس ضبي
وشيبان فهدي وزيد الخيل
طائي. واسعد كامل تبع
اوسط ملكي از ملوك حميري لكمالي في
الخصال المحمدة في امر الدنيا والآخرة
كَامِلِيَّة. نام اسپ عمرو بن معديكرب
واسپ زيد بن قنان
كَامِلِيَّة. گروهي است بدترين
روافض منسوب بابو كامل
كَوْمَل. كجه بر قلعهٔ است بزمين
كُمْلُول. كمصغور ريباباني است
دگياهي به فارسي بزغست ومچه است
وبيشتر در اول ربيع در زمين نيكو
خارزار وعوسجستان وكنار جويها روئيد
شبيه باسفناج باريك ساق
اندك تلخ وتندمزه وآزاقطنا بري

وشجر البهق نيز نامند لطف و
جالي وجهت بهق وضع وكلف
اكلاً وطلاءً انفع تر ومجرب و
صالح معده وجگر وموافق ومحرو.
ومبرد وبانمك مشتهي است
كَمِيل. كبمعنے مرد كامل در نيكي وبها
(ن ك س) كَمَلَ كَمَالًا.
بالفتح وكُمُولًا انجام يافت و
تمام شد والكسر ارد.
اِكْمَال. تمام گردانيدن
وشيكو ساختن
مُكَمَّل. كمعظم از اعلام است
تَكْمِيل. تمام گردانيدن وشيكو كردن
تَكَمُّل. تمام شدن وتمام گردن
لازم متعد
تَكَامُل. تمام شدن.
اِسْتِكْمَال. تمام گردانيدن
وشيكو كردن وتمام كردن چيزے را
ك م م
كَمّ. بالفتح اسم ناقص مبني على
السكون اصله لغة من كاف
التشبيه وما تم قصرت فسكنت
وهي للاستفهام بمعنى اي عدد
تقول كَمْ رجلا عندك فتنصب
مابعده تمييزًا اذا كان نكرة
ولا يجوز جره مطلقا على الاكثر
ولا يكون الا مفردا خلافا
للكوفيين وقد ما بعدها
من المعارف على الابتداء و
الخبر تقول كم دينارا لك ام
دراهمك ففيه اضمار للتمييز
تقديره كم دينارا دنانيرك
وكم درهما دراهمك والخبر

بمعنے كثير وتعمل عمل رب تقول
كم درهم انفقت تخفض ما
بعده كما تخفض برب الا
انه للتقليل وهن للتكثير
وان شئت نصبت ما بعده
على لغة تميم اذا كان مفردا
وقد يرفع تقول كم رجلٌ
كريمٌ قد اتاني وقد تجعل اسما
تامًّا فتصرف وتشدد تقول
اكثر من الكمية اي الكثيرة
كِمّ. بالكسر غلاف غوره
نخستين خرما وغلاف شگوفه اكمام
وكِمَام بالكسر جمع اكمام جمع الجمع.
كُمّ. بالضم آستين اكمام
وكِمَّة كعنبة جمع
كُمَّة بالضم كلاه كرد
كِمَامَة. كتابة غلاف طلع
وغلاف شگوفه اكمة وكمام
جمع وآنچه بدان دهان شتر را
بندند تا نگزد وتوبرهٔ اسپ
ومانند آن كِمَام كتاب شامل
فيهما الكمة جمع
كُمَّام. بالفتح كوتاه كرده
اندام كُمَامَة مونث ومعنى
است يا حسن لبه كه كم شم درخت
نفر واست
مِكَمَّة. بالكسر دهان بندخر
وآن كيسه مانندے است كه
بر دهن دے بندند تا نگزد ودهيلي
كه بدان زمين تخم پاشيده را پوشند
صِكْمُوم. خرما بن غلاف غوره
برآورده مَكْمُومَة مثل نهال

خرما فرو پوشیده چیزے
ن ه م ه كُمَّة - بالضم پوشیدہ آزار
و بفتحه اسب بست و پوشیدہ سر
خم باد وكُمَّ النّاسُ فراہم آمدند
و نیز گفته غلاف غوره برآوردن
خرما و فرو پوشیدن نهال را و
چیزے و محفوظ و مصون داشتن
آن را تا توانا گردد و لیستعمل
مجهولا فيهما
اِكْمَام - آنچیں ساختن پیرایهٔ
و غلاف غوره و شکوفه برآوردن درخت
تَكْمِيم - کمام برآوردن و رفت
تَكَمُّم - فرو گرفتن چیزے
را و سرپوش و رفته عقل شدن
يقال تَكَمَّمَ الغُلامُ مجهولا اذا
احتلم فيهما وعقل
تَكَمْكُم - کلاه گرد پوشیدن
و فرو شدن در جامه يقال تَكَمْكَمَ
فى ثيابه و فرو پوشیدن سر را
ك م ن
كُمْنَة - بالضم تاریکی بینائی
پیدائش و سرخی چشم و الفعل من
منع سمع فهو كَمِن
كَمِين - کمیں قوم پنهان نشیننده
بقصد دشمن و جنگ و خلع الامور
فيه للمذكر والمؤنث
كَامُون - کمون آنچه در زیر
خاک پنهان شده باشد
كُمُون - بالضم پنهان شدن
و در زیر خاک و جز آن رفتن
و نیز گفته کمون آنست که
تا وقت آمون - کمون ناقه گرسنگی
خود پنهان دارد
كُمُون - کمتون زیره معرب خامون
گیاهی فارسی و نباتی انطی بود مدر
و درشت کننده و هاضم و محلل رياح
غلیظ و بانگ خائیده خورند
قاطع لعاب دهن و چون زیره بر او
گشت و فرو گرفت بینائی او را و
تاریکی و نا پدید کرده و گفته اند
غباناک گردیدن و فرو پوشیدن
كَمَّ و آفتاب آزار و گفته اند
برگردیدن رنگ و برگشت عقل وی
و گفته عین الاحبار نادان گردید
مَكْمَهُ العَيْنَيْن - معظم آنکه
چشمش کشاده و دانشود
مُتَكَمِّه - للفاعل سرگشته شود دلی
تَكَمُّه - سرگشته شدن يقال تَكَمَّهَ
يَتَكَمَّهُ فِي الأَرْضِ اى لا يَدْرِي
اين يتوجه
ك م ه د
كُمْهُد - کمهد بزرگ سرزه
یا سرزه کلان
كَمْهَدَة - بالتاء سرزه
اِكْمِهْدَاد - سرور داشتن
يقال اِكْمَهَدَّ الفَرَحُ اِذَا رَفَعَ
رَأْسَهُ يطلب الطعم
ك م ه د ل
كَمَهْدَل - بالضم و فتح الميم المشدد
والدال المهملة سرزه
ك م ه ل
كَمْهَلَة - فراہم آوردن جامه
و استوار بستن آن جهت سفر و گرد
آوردن شتر را و منع کردن حق
کسے را يقال كَمْهَلَ عَلَيْنَا اى
مَنَعَنَا حقنا و پوشیدن سخن را و
تعمیه نمودن آن
مُكَمْهِل - کمهل پر بنبه دانه دار
تَكَمْهُل - گرد آمدن
اِكْمِهْلَال - منقبض و تر نجیده
گردیدن و تر نجیدن از سرما
و سال بالغ شدن و دیده بهم
منع پیدا شدن سبیش کند و كَمُّوا
اَصْوَاتَهُم ايضا و كَمْكَمَة الحَيَّة
زیره بری شبیه بشونیز و كَمُّون
كَمُّونِى - زیره رومی آنکه دیانیز
نامند و كَمُّون البَيْطَرِى زیره
سیاه و كَمُّون النَّبَطِى زیره سبز
فَكْمَن - کمن موضعی است مرنی
نیز را يا آزاد آنة الكَامِنِين نامند
عَيْنٌ مَكْمُونَة - چشمه رسیده
(ن س) امْرَأَة لَهَا كُمُونًا -
پوشیده شده -
اِكْمَان - نهان داشتن
مُكْتَمِن اسم - للفاعل و نعتی است
بعقیق مدینه و الحُرُّ المُكْتَمِن
اندوه پنهان
اِكْتِمَان - پوشیده کشتن
ك م و
كَمْوَى - کمری کسکری شب باکور
ك م ه
كُمَّة - بالضم ماهی است
كَمَّة - نکرة کوهی مادرزادی یا
عام است قاله ابو كاهل
كَامِه - خورانی و سرشته
اَكْمَة - کور مادرزاده و كَلَأ
اَكَمَة گیاه بسیار
كُمَّيْهَى - بالضم و فتح الميم
المشددة مقصورا سرشته يقال
ذَهَبَتْ اِبِلُهُ كُمَّيْهَى اى كَيْفَ
اتفق لها ولا اندرى اين تَوَجَّهَتْ
(س) كَمَدَكَمَّهَا - محركة
نابینا و آشفته گردید و شب کور
گشت و حسبه مبصرة تاریک

ك م ى

كَمِيّ - کمی شهادة كَمِيًّا
بالفتح نهان داشت گواهی را و
كَمِى نَفْسَه - فرو پوشید خود را در
زره و خود
اِكْمَاء - نهان داشتن گواهی را و
كشتن دلیر لشکر را و پنهان داشتن
سنرل را از مردم و آهنگ نمودن
بر کاری يقال اَكْمَى عَلَى
الأَمْرِ اِذَا عَزَمَ
مُتَكَمِّى - للفاعل مرد سلاح
پوشیده و دلیر
تَكَمِّى العَسْكَر - مجهولا کشته
شدن دلاوران لشکر و تَكَمَّى
فُلَانٌ - پوشیده و پنهان داشت و
تازه کرد پیمان را و تَكَمَّتِ الفِتْنَةُ
النَّاسَ - فتنه فراگرفت همه را و
تَكَمَّى فُلَانٌ فُلَانًا - آهنگ وی
کرد
اِنْكِمَاء - نهان شدن

باب الكاف فصل النون

ك ن ب
كَنَب - محرکة گیاهی است و نیز
كَنَب شوخگین گردیدن پاکرسم
ستور و شوخ بستن دست از عمل
یا خاص است مردست را و الفعل
من سمع وقيل لا يقال كَنِبَتْ
يَدَاهُ بل يقال اَكْنَبَتْ اى

لغة ردية
كُنُب - بضمين شهرے است بما وراء النهر كه لقبش اشْنَهْ وسَنَة است
كَنِيب بكسر كاف گياهے است
كَثِيب كاهيره درخت خشك يا شكسته خار
كُثَيب - كزيره موضعى است
كِنَاب - كحتاب سر شاخ خرما يا عام است وخوشه خرما
كَانِب - مرد سير شكم
جافر مِكْنَبٌ - كبر سم سوخ بسته و درشت گرديده
(ن) كَنَبَ كَنْبًا - درشت گرديد و بے نياز گشت -
(ض) كَنَبَهُ فِي حِرَابِهِ كَنْبًا - بالفتح گنجينه ساخت آنرا در انبان خود
حافر مَكْنَبٌ - كمحسن سم شوكمين و درشت شده
أَكْنَبَ عَلَيْهِ بَطْنُهُ إِكْنَابًا - درشت گرديد واكنب لسانه درمانده شد
وديز اكْنَاب - سطبر و درشت شدن وشوكمين گرديدن دست وكنده شدن از كار
مُكَنَّبٌ كمعظم - درشت اندام سخت وكوتاه

ك ن ب ث
كُنْبُث - كقنفذ درشت و در تربيده زفت كُنَابِث كعلابط
كَنْبُوث - زبيور مثله
كَنْبَثَة - در تربيدن
تَكَنْبُث - در تربيدن ونقبض شدن

ك ن ب د
وجه كَنَابِدٌ - كعلابط سگرشت

ك ن ب ذ
رجل كُنَابِذٌ - كعلابط مردود درشت سطبر روے

ك ن ب ر
كِنْبَرَة - بالكسر وفتح الباء سر بيني بزرگ
كِنْبَار - كقرطاس رسن پوست ماهيل

ك ن ب ش
تَكَنْبُش - درهم آميخته شدن قوم از مردم هر جنس

ك ن ب ل
كُنْبُل كقنفذ سخت و درشت
كُنَابِل - كعلابط سخت و درشت وموضعى است

ك ن ت
كُنَيْتٌ - كزبرى درشت وكلان بيشه توانا
كُتَيْتَى - زيادة النون قبل الياء مثله
سِقَاءٌ كُنَيْتٌ - كاميرمشك بسيار آب گير
(ن) كَنَتَ فِي خَلْقِهِ كَنْتًا - بالفتح توانا واستوار گرديد
(س) كَنِتَ كَنَتًا - محركة درشت گرديد
إِكْنِيتَات - فربهى كردن وخوشنود بودن

ك ن ت ب
كُنْتُب - كقنفذ كوتاه قامت
كُنَاتِب - كعلابط مثله

ك ن ت ح
كُنْتُح - كجعفر گول

ك ن ت ع
كُنْتُع - كقنفذ پست قامت

ك ن ت ل
كُنْتُل - كجعفر وقنفذ كوتاه قامت

ك ن ث
كُنْثَة - بالضم نوره كه از شاخ مورد وخلاف سازند و برآن دسته رياحين بندند

ك ن ث ب
كَنْثُب - كجعفر درست استوار
كُنْثُب - كقنفذ وكُنَاثِب - كعلابط مثله
كِنْثَاب - كقرطاس ريگ فرو ريخته

ك ن ث ح
كُنْثُح - كجعفر گول

ك ن ث ر
كُنْثُرَة الحمار - كدحرجة پيش بيني خر
كُنْثُر - كقنفذ گرد اندام و سير كرده تافته جاے كُنَاثِر كعلابط مثلهما
وَجْهٌ مُكَنْثِر - للفاعل روى درشت آگنده گوشت
تَكَنْثُر - بزرگ و دفربه شدن و برافراشته گرديدن

ك ن ج
كَاكَنْج - بفتح الكاف لغة فارسى عروس در پرده وآن صمغ درختى است كه در جبال هرات روييد لطيف ترين صمغها است شيرين بماند ك

برودت كافورى طعمين طبع نافع قروح مثانه واورام حاره

ك ن ح ب
كَنْحَب - كجعفر بنت وليس ببثبت

ك ن خ ب
كَنْخَبَة - برهم آميخته شدن كلام از خطا

ك ن د
كَنْدَة - بالفتح ناحيه است بخجند كه زنانش بحسن وجمال موصوف اند
كِنْدَة - بالكسر پاره از كوه
ونيز كِنْدَة لقب نوبن عفير بن عدى بن حارث كه پدر قبيله است ازيمن بدان جهت كه ناسپاسى وناحق شناسى پدر خود كرده باخوال وپيوسته وآنرا كِنْدِى نيز خوانند
كُنْدَة - بالضم دهى است بسمرقند
كُنُد - بضمتين ناسپاس
كَنُود - كصبور ناسپاس مذكر ومونث در وے يكسان است وكافر وكحم نهنده خداے ناجوانمرد ونافرمان وتنها خورنده وبادارنده عطاے خود را وزننده غلام را وزمين كه بر وياندچيزے را وزن ناسپاس ودستى دموا صلت وعلى است
كَنَّاد - كحتان ناسپاس بود
گَنَّاد بن اَوْدَع غافقى مردے است كه برسولے پيش آنحضرت صلے الله عليه وسلم آمده
(ن) كَنَدَهُ كَنْدًا - بالفتح بريد

آن راه و نیز کُنُود - بالضم ناسپاسی کردن
ك ن د ث
كُنْدُث کقنفذ درشت سخت
گناده کعلابط مثله
ك ن د ج
كُنْدُجَة البانی - دریوار و
طاق لغت مولده است بمعرب کنده
كُنْدُوج کعصفور قند و معرب
است و آن ظرفی است تند خم بزرگی
گرانگل سازند و آن در غلهٔ کاه و
ك ن د ر
كُنْدُر کجعفر نوعی از حساب نجوم
است مر اهل روم را
كُنْدُرَاثَة - بالثا زمین درشت
سطبر بلند و جای باشش و
نشستگاه باز
كُنْدُر کقنفذ مرد کوتاه و درشت
سطبر اندام و خر بزرگ جثه
كُنَادِر - کعلابط مثله فیهما
و نوعی از صمغ است که قطع بلغم را
نافع تر
كُنَيْدَار - کسمیدع و یظهر الکاف
مع کسر الدال درشت سطبر
كُنْدَارَة - بالکسر مای است
کوهان دار
كُنْدِيل - کقندیل خر درشت
سطبر اندام و نام مردی و
كُنْدِيرَة - بالثا رشتی و سطبری
یقال انّه لَذُو كُنْدِيرَة و
كُنْدِيرَة بالفتح ایضا ای ذو
غلظ و ضخامة و الفتح لحن
ك ن د س
كُنْدُس کقنفذ بیخ گیاهی

و قد مر فی ك د س
ك ن د ش
كُنْدُش کقنفذ علک که مرغی است
مانند زاغ و اما الذّواع المعطس
فبالسین لاغیر و الشین لغیة
مرذ ولة
ك ن د ل
كُنْدَلی - بالفتح مقصورا و بمد
گیاهی است که با آب دریا روید
معروف بشوری پوست آن عنفران
رنگ است و بدان پوست پیرایند
وصف آن جهت باه نافع و جید
ك ن ر
كُنَار - کغراب بار درخت سدره
فارسی است
كِنَّارَة - بالکسر و شد النون پارهٔ
از کتان و دیباب یا دف یا طبل
یا طنبور و بفتح كِنَّارات و كَنَانِير جمع
مَكْنُور - سطبر درشت منظر و درگ
عمامه
مُكَنِّر - کمحدث سطبر درشت پیکر
و بزرگ عمامه
ك ن ز
كَنْز - بالفتح گنج فی الحدیث
كُلُّ مالٍ لا تُؤَدَّی زكوٰتُهُ
فهو كَنْزٌ زر و سیم و آنچه بدان مال را
نگاه دارند و فراهم آورند
كَنَزَة - محرکة ممنوعة و لیکن رود
باری است بیمامه و نام ام تمیمة
بن بزد صنقری و جد محمد بن
علی اهوازی محدث و اسب
مَعْقِل بن شمّاس سعدی
كَنِيز - کامیر خرما که جهت نخلستان

در زنبیل و جز آن ذخیره سازند
و نام پدر بجر المحدث
كُنَيِّرُ الخادِم - کزبیر محدث
است و كُنَيِّرَة بُهْبَة سرو دگوئی
كِنَان - کتاب پرو آگنده گوشت
سخت اندام یقال جَارِيَة كِنَانٌ
و ناقة كِنَانٌ كُنِزَ الكتب و كِنَان
علی لفظ الواحد جمع
كَنَّاز - کشتان مردی است از
بنی ضبه و ابو مرثد كَنَّاز بن
حصین یا حُصَيْن غنوی صحابی
بدری و كَنَّاز بن صرایم و كَنَّاز
بن نُعَيم هر دو شاعر اند
(ض) كَنَزَهُ كَنْزًا - بالفتح
گنج نهاد و نیز كَنَزَ اخلا نیدن پنره
در زمین و فرو بردن هر چیزی در
آو ندیا در زمین و كَنَزَ القومُ
التمرَ كَنْزًا و كَنَازًا - بالفتح و یکسر
درو ند خرما را و گنجینه نهاد بهر
سرما و صنه هذا ازمن الكَنَازِ
إكْتِنَاز - گرد آمدن مال و
پرشدن هر چه باشد
ك ن س
كَنْس حِصْيَيْن - بالفتح طی است
نزدیک مهراس
كَنِيسَة - کفیئة زن خوب نقط
و کلیسای ترسایان یا جهودان
یا کلیسای دیگر کفار النجران گاهی است
بدریا کمین نزدیک زبید و الكَنِيسَة
السَّوْدَاء - شهری است شبر مصیصه
كَنِيسَة مُشَدَّدَة الیاء مصغرا
هفت موضع است شش زان بصرات
و شهری نزدیک عکا

كِنَاس - ککتاب خواب جای
آهو در درخت لانه تکنیس الرمل
حتی یمیل عُشُّ الكُتْبِ لِلْكَنِّس
کرکس مع دو مضی است و دجاج
الكَنَّاس - ستاره ها سیاره بدان جهت
که بچو آهو بنیب در آید یا بهنگی
ستاره بحکم آنکه بشب آشکار شود
و بروز پوشیده یا فرشتگان یکاه ان
وحشی یا آهوان
كَنَاسَة - کثمامة خاکروبه خانه
و بوته نام جای است بکوفه و از
اعلام است
كانِس - آهو بکناس در آینده
مِكْنَسَة - بالکسر جارو ب
مِكْنَاسَة - بالکسر قلعه ایست
باندلس و مِكْنَاسَة الزَّيْتُون
شهری است بمغرب
فِرِنْسٌ مَكْنُوسَة - سپل شتر
تا بان شکم یا پشم بخته
(ن) كَنَسَ البَيْتَ كَنْسًا - بالفتح
روفت خانه را
(ض) كَنَسَ الظَّبْيُ كِنَاسًا -
گیاه پنهان شد در خواب گاه
خود و در آمد در آن
كَنْكَس بیخیه در آمدن و در بوده
در آمدن زن و کناس پنهان شدن آدم
ك ن ش
كَنَش - بالفتح رشته گلیم تافتن و
نرم ساختن مسواک درشت را
و الفعل من نصر
كِنْشَاء - بالکسر مهد و امرد مرغول
موی درشت و عرب
كَنَاشَة - گرمابهٔ که از آن شل خیزد

برآید کُناشات جمع
اَلکُنَاشَة عَنِ الاَمر۔ شتابانیدن
او واز کار روے
ك ن ص
کُنَاص۔ کغراب کباص است
یعنی قوی و توانا بر کار از شتر و خر و
جز آن والصواب بالنون وبالباء
تصحیف
تَکْنِیص۔ پی جنبانیدن بنفوس
یقال کَنَّصَ الرجلُ اذا حرّك
انفه استهزاءً
ك ن ظ
کُنْظَة۔ بالضم سختی و فشارش
و تنگی
(ض ن) کَنْظَهُ الاَمرُ کَنْظًا۔
بالفتح دشوار شد کار بر کسے و اندوہگین
نمود و پر کرد آن را
تکنظ۔ دشوار شدن کار بر کسے
واندوہگین گردانیدن و پر کردن
ك ن ع
کَنَع۔ بالکسر سر یک آخر شب
تَنَیُّحُ کَنَعٍ۔ گذشتن پیر و تر نجیدہ
اندام
کِنَیع۔ کامیر کہنہ دست و مائل
از راہ و گر سنگی سخت
اسیرٌ کانِعٌ۔ بندی دست و پا
بدوال بستہ و اُلّف کانِعٌ بینی
چسپیدہ بر روے کانِعَة موث
گوانع جمع
اَلکَنَع۔ مرد تباہ دست و کار
ناقص و تباہ کُنَع بالضم جمع و
منہ حدیث الاحنف کل امر
ذی بال لم یبدأ بالحمد اللہ
فہو اکنع اے ناقص
کُنَعَان۔ کسحبان نام پسر سام
بن نوح علیہ السلام کُنَعَانِیّون
منسوب بوے وہم امة تکلمت
بلُغَةٍ تُضَاہِی العَرَبِیَّة و ہی
کہ بسوے آن فرستادہ شد
ابراہیم علیہ السلام
(ف) کَنَعَ کُنُوعًا۔ فراہم آمد
و منقبض گردید و نرنجید پ و
کَنَعَ فِی الاَمر۔ آزمند و حریص
گشت پ و کَنَعَ المسك بالثوب
چسپید مشک در جامہ پ و کَنَعَ
عَنِ الاَمر۔ گریخت از ان و
بد دل شد پ و کَنَعَ اَصَابِعَه
زد بر انگشتہاے وے چندانکہ خشک
گردانید پ و کَنَعَ باللہ تعالے
سوگند خورد و بخدا سے برتر پ و نیز
کُنُوع۔ فروتنی و نرمی کردن
و بغروب مائل شدن ستارہ
و نزدیک آمدن کار و پر فراہم
آوردن مرغ وقت فرو آمدن
از ہوا
(س) کَنَعَ اَصَابِعَه کَنْعًا۔
محرکة درکشیدہ و خشک گردیدن انگشتہاے
او پ و نیز کَنَع۔ ہمیشگی ورزیدن
و لازم گرفتن چیزے را و بر زمین
نگونسار افگندہ شدن
مُکْنَع۔ کمحرم مشک کہ وہانش
با بگیرند یک نمودہ پر کنند آنرا
و مرد درکشیدہ و یراگرفتہ دست
یا بریدہ دست
اِکْتِنَاع۔ نرمی و فروتنی کردن
و بخواری نزدیک شدن خواستن
و سوال کردن و نزدیک و نیاز
یقال اَکْنَعَ اِلَیّ ای اَذَلَّ لَهَا
مُکَنَّع۔ کمعظم مرد یراگرفتہ دست
یا بریدہ دست
کَنَّعَ عنه تکنیعا۔ برگردید
از ان و عدول کرد پ و کَنَّعَ
یک را۔ تباہ گردانید دستش
را پ و کَنَّعَ فُلَانًا بالسَّیف
بشمشیر زد او را پ و نیز تَکْنِیع۔
بقبض آوردن کسے را و بدال
بستن پاے ہاے کسے را
تَکَنَّعَ بِه۔ در آویخت بآن پ
و تَکَنَّعَ الاَسیرُ فی قِدِّه و ہم
کشیدہ شد بدوال
اِکْتِنَاع۔ فراہم آمدن قوم
و در آمدن و نزدیک سیدن شب
و میل کردن و مہربانی نمودن
و بعدای بعلی و درکشیدہ شدن
پیر از پیری
ك ن ع ث
کَنْعَث۔ کجعفر نوعی از ماہی
ك ن ع د
کَنْعَد۔ کجعفر ماہی است دریائی
ك ن ع ر
کَنْعَرَة۔ کدحرجة شتر ماده بزرگ
ہیکل کلان جثہ کَنَاعِیر جمع
ك ن ف
کِنَف۔ بالکسر توشہ دان شبان
کہ در آن آلات خورد رانگاہ دارد
یا کیسہ رخت ریزہ و ردی تاجر
و بتصغیر جاء الحدیث
عن عمر فی عبد اللہ ابن
مسعود رضی اللہ عنہما
کُنَیْفٌ مُلِیءَ عِلْمًا وھذا التصغیر
بمعنی التعظیم
کَنَف۔ محرکة سایہ و کرانہ
و جانب و حفظ یقال اَنْتَ فِی کَنَفِ
اللہ ای فی حرزہ و ستره
و بال مرغ
کَنَفَة۔ بالتا رناحیہ و کرانہ
و کَنَفَة الابل ناحیتہا و جانبہا
کَنِیف۔ کامیر پوشش و نہان
خانہ و خلاجاے و پوشیدہ و پنہان
کنندہ ہر چہ باشد و سپر و حجاب دست
در وے شستن و خطیرہ شتر کہ از
درخت و شاخ سازند و خر مابن کہ
بعد بریدن بمقدار دست برآید و
بدان ریش سیاہ را تشبیہ دہند
کُنُف بالضم جمع
کُنَیْف۔ کزبیر علمی است و بقول
ابن مسعود لقمة عمن تشبیہا
بوعاء الراعی
نَاقَةٌ کَنُوف کصبور ناقہ کہ
در جانب و ناحیہ شتر راہ رود یا
ناقہ کہ بکیوشود و چون آنرا سرمای
رسد در ناحیہ شتر فرو خوابد کُنُف
بالضم جمع بہ وَغَنَمٌ کُنُوف
گوسپند کہ دود و رباشد و باگلہ نرود
یا گوسپند کہ برا بستنی نر برجہد بروی
کَنَفَا۔ کمعنے وضعی است کہ در
جنگ آن حاجب بن زرارة
اسیر گردیدہ
کَانِف۔ علمی است
کَانِفَة۔ مانع و حاجز یقال
اِنَّهُمْ لَوَاقِعُونَ کَانِفَةٌ لهم کما نفة
ای حاجز یحجز العدو

شَاةٌ كُنَّفَاءُ - گوسپند کہ استخوان سرینش نمایان باشد از لاغری
(ن) كَنَفَ الْكَيَّالُ كَنْفًا بالفتح دست بر سر پیمانہ نہاد وقت پیمودن تا بگیرد گندم وجز آن ؛ وَكَنَفَهُ - فراز گرفت او را واحاطہ کرد ونگاہداشت آزار دیگر نمود ؛ وَلَنَفَهُ كَنِيفًا كنیف ساخت آزار ؛ وَكَنَفَ الدَّارَ - کنیف ساخت جہت سرای
(ض) كَنَفَ الْأَدِيمَ الْغَنَمَ كَنْفًا - بالفتح خطیرہ وحجاب ساخت جہت آنہا ؛ وَكَنَفَهُ برگرد پیرا آن
ابو مُكَنِّف زید الخیل کہ حسن صحابی است
اِكْنَاف - یاری دادن
صِلَةٌ مُكَنَّفَةٌ - بمظم بربانی فراہم آورد ہ جوانب وکل شیء احیط به من اکنافه ای جوانبه فهو مُكَنَّفٌ ؛ وَرَجُلٌ مُكَنَّفُ اللِّحْيَةِ - مرد بزرگ ریش
لِحْيَةٌ مُكَنَّفَةٌ - بالتا، ریش بزرگ کرانہ
تَكْنِيف - احاطہ کردن وفراز گرفتن چیزے را
مُكَانَفَة - یکدیگر را یاری دادن
تَكَنُّف - احاطہ کردن
اِكْتِنَاف - خطیرہ شتر ساختن و احاطہ کردن يقال اكتنفوه اِذَا احَاطُوا بِهِ

ك ن ف ث

كُنْفُث - کفشدوزپست قامت

كُنَافِث - کعلابط مثلہ

ك ن ف ج

كُنَافِج - کعلابط بسیار از ہر چیزے وقربہ پرگوشت وخوشہ پر از دانہا

ك ن ف ر

كِنْفِرَة - کزبرجۃ پردہ یعنی مسکن

ك ن ف ل

رجل كُنَفِيلُ اللِّحْيَة - کزبجیل مرد سبز وانبوہ ریش ؛ وَلِحْيَةٌ كُنَفِيلَةٌ - بالتا، ریش انبوہ وسبز

ك ن ك ر

كِنْكِر - بکسر الکافین وقد تفتح الثانية شہرے است میان قرمیسین وہمدان در آزربائیجان قصر اللصوص نیز نامند وقلعہ است استوار آبادان نزدیک جزیرہ ابن عمر

ك ن م

كَنَمَة - بالفتح زخم وجراحت
كَانِم - کصاحب نوعے از حبشیان
كانِمِيّ - تاء آست از انہا

ك ن ن

كَنّ - بالفتح کوہی است بقصران
كَنَّة - بالتا، زن پسر یا زن برادر وكَنَائِن جمع کانہ جمع كَنِينَة قال الزبرقان البغض كنائني الى القبعة الطلعة وموضعي بغداد
كِنّ - بالکسر پوشش ہر چیزے وپردہ آن كِنَّة بالتا، مثلہ كِنَان جمع منه قوله تعالى وَجَعَلَ لَكُمْ من الجبال اكنانا ليسكن فيها من الغمائم الشراب ونحوهما
وسراے وخانہ
كِنَّة - بالکسر سپیدی
كُنَّة - بالضم سپیچہ یعنی پوشش بالا سے در خانہ یا سائبان بالاے در یا خانہ مثل دالان اندرون خانہ یا چوبے باشد پہناکہ ہر دو طرف آن در دیوار کردہ برآن متاع خانہ نہند کنان جمع ؛ وقبیلہ است كِنِّي بالضم والكسر منسوب بوے ؛ و بَنُو كُنَّة قومے از یہود
يَتَكَنَّنُ - بحرکۃ کوسہ یعنی مغاک زمین
كُنَيْنَة - کسفینۃ دہی است یمن
كِنَان - کتاب پوشش پردہ ہر چیز - آكنة جمع منه تولد تقالوا جعلنا على قلوبهم اكنة
كِنَانَة - تخاب تیر دان چرمی بے چوب یا برخلاف آن ونام پسر خزیمہ کہ پدر قبیلہ است انمضر و مولاے صفیہ بنت نوفل زوج النبی صلی اللہ علیہ وسلم کہ تابعی است وبنو كنانہ قبیلہ از ثعلب بن دائل وهم بنو عَكّ
ويقال لهم فرس ثعلب
كَنُون - کصبور محلہ است بسم قند
كَانُون - کلفن وآتشدان کانونۃ بالتاء مثلہ ونام دو ماہ رومی از ماہہاے میانہ زمستان ممیز بکانون اول وکانون ثانی ومردمان کرمسیت اورا ناخوش دارند
مَكْنُون - علم پنہان داشتہ
مَكْنُونَة - نام زمزم ودختر مستور یا پردہ
گَنَّ گَنًّا - بالفتح وگَنُونًا فرو پوشیدہ آزار ونگاہداشت از تاب آفتاب ؛ وكَنَنْتُهُ فِي نَفْسِي پنہان داشتم آزار ودل
كُنَّ الْكَنَنُ العلم وكَنَنْتُ الجارية
كَنْكَنَة - گرمخن وسکاہی کردن ودر خانہ نشستن
مُكَنّ - للمفعول علم پنہان داشتہ
جمع سایۃ مُكَنَّة - دختر پروین کردہ شدہ
اِكْنَان - فرو پوشیدن واز تاب آفتاب نگاہ داشتن وپنہان نمودن يقال اكننته فى نفسي
اَكْنَنْتُ العلم والجارية كَنَنْتُ
تَكْنِين - فرو پوشیدن
اِكْتِنَان - فرو پوشیدن وپوشیدہ شدن وپیچیدہ گشتن
مستكنة - للفاعل کمنہ
اِسْتِكْنَان - پوشیدہ ودور پردہ گردیدن والباب يدل على الطلب

ك ن ه

كُنْه - بالضم گہ ہر ہر چیزے و پایان آن واندازہ وہنگام ووجہ دروے آن ولا يشتق منه فعل
كُنْهَان - کسکران گیاہی است برگش شبیہ برگ بن نیک ودرکندہ کزدم گویند اگر برگش بر عقرب افگند در حال بمیرد وخوردن برگش

سخن جگر دسپرز و داغ و بدن
اِکْنَاه - بکنه چیزے رسیدن
اِکْتِنَاه - بکنه چیزے در رسیدن
یقال لَا یَکْتَنِهُهُ الوصفُ ای لا یبلغ کُنهه کلام مولّد
ك ن ه ب ل
کَنهَبَل - کسفرجل دنبل دانه درختے است بزرگ کَهبَل مثله وجو بزرگ خوشه والنون زائدة
ك ن ه د ر
کَنهَدَر - کسفرجل آبخیه بران خشک خام و انگور و جز آن بار کرده از جاے بجاے برند
ك ن ه د ل
کَنهَدَل - کسفرجل دفرک و سطبر سخت رست و شدید
ك ن ه ر
کَهنَرَة - کدحرجة موضعی است بهبستامیان دو کوه و دران آب گیر باران است
کَنهَرَس - کسفرجل ابر پاره شبیه بکوه یا ابر برهم نشسته و مرد سطبر اندام
کَنهَرَة - بالتا زنانه بزرگ بشه و شتر ماده کلان سال
ك ن ه ف
کَنهَف - کجندل موضعی است
کَنهَفَتِی کَنهَفَة - درگذشت ارماد شتابی کرد والنون زائدة
ك ن ه ل
کَنهَل - کجعفر و زبرج موضعی است و قد تُمنع و نیز کوه بزرگ آبی است مرثی عوف بن عاصم را

ك ن ى
کُنیَة - بالضم طعامی کہ بدان شخصے را خوانند کُنوة بالضم شذ و یکسران یقال ابی فلان کُنیَته وکُنوته وکذا اُمّ فلان کنیتها وکنوتها
کِنَی - جمع کِنو یا هی الامثال التی یضربها ملاك الرّدیا یکنی بها - بیمان الامور
کِنِّی - یعنی هم کنیت یقال فلان کنی فلان ای کنیته
کِنایة - سخنا یکہ برغیر موضوع لہ خود دلالت کند گفتن یا لفظے گفتن و غیر مدلول علیہ از اراده کردن یا سخن گفتن بلفظے کہ معنی حقیقی و مجازی آن ہر دو برابر باشد یقال کَنَوتُ وکَنَیتُ بکذا عن کذا + وکَنی زیدًا اَبا عَمرٍو و بابی عَمرٍو وبِاَبی عَمرٍو لغات من ضرب ونصر + وهُوَ کابِن وهُم کاُبُن یقال فُلانٌ یُکنّی بِاَبی عَبدِ اللهِ مجهولا ولا یقال یُکنّا بعبد الله + ونیز کنایة سخن کہ برغیر موضوع لہ خود دلالت کند
تَکنِی - بالضم نام زنے
اِکْنَاء - کَیتَ نہادن ویعدے الی المفعول الثانی بنفسه و بالباء یقال اکنی زیدا ابا عمرو وبابی عمرو
تَکْنِیَة - کُنیت نہادن یقال کَنَیتُ زیدًا اباعَمرٍو وبِاَبی عَمرٍو
اِکْتَنی فُلانٌ بکذا اَکنیت کردن خود را بآن + واکتنی بکذا

عرض کذا - کنایہ کردن بچیزے از چیزے
باب الکاف فصل الواو
ك و ب
کَوبَة - بالفتح دریغ و پشیمانی برگذشته و فوت شده
کُوب - بالضم کوزهٔ بے دسته یا بے خرطوم اَکواب جمع
کُوبَة - بالتا نرد یا شطرنج یا طبلک باریک میان دو بر بط و کف سنگ
کَوب - بحرکة باریکی گردن و کلانی کاهٔ
کابَة - بوضعی است ببلا تمیم یا بالی
کُوبان - بالضم دهی بمرو
کُوبانان - بالضم دهی باصفهان
کُوبَنان - بالضم وتقدیم النون علی الباء شهرے است
(ن) کابَ کَوبًا - بکوب آب خورد
تَکْوِیب - بسنگ کفت کوفتن چیزے را
اِکْتِیاب - بکوب آب خوردن
ك و ت
کُوتِی - بالضم منسوبا کوتاه بالا وکُوتِیُّ بن التّرعلاء محدث است
ك و ث
کُوث - بالفتح کفش وصندل اَکواث جمع
کُوثَة - بالفتح آرزانی و فراخ سالی
کاث تخفیف الثاء آنچه از دانهاے فرو ریخته وقت درو درو رسد
کُوثَى - کطوبی دهی است در عراق ومحلا بمکه مرعبد الدار را
تَکْوِیث - باچهار پنج بزرگ شدن کشت وشبیه سرزگوش برآوردن غالط یقال کَوَّثَ فلانٌ بغائطه اذا اخرجه کرئس الارانب
ك و ح
کاح - رومی کوه و بن آن کِیخ بالکسر مثل اَکیاح وکُیُوح جج کُواح - کتاب نیکو سیاست یقال هو کواح مال ای زاهرة
(ن) کَاحَهُ کَوحًا - بالفتح چیره گردید بر دے در کارزار و فرود آورد او را در آب یا در خاک
اِکَاحَه - چیره گردیدن در کارزار و دادن یقال ما اکاحه ای ما اعطاه
تَکَوُّح - چیره شدن در کارزار و خواستن و برگردانیدن
مُکَاوَحَة - چیره گردیدن در کارزار و باهم دشنام دادن و آشکارا در و باهم دشنام دادن و همدیگر را و جنگ کردن باهم
تَکَاوُح - یا یکدیگر مرو سیدن در شر و بدی یقال تَکاوَحا اذا تمانَرَسا وتعالجا فی الشرّ بینهما -
ك و خ
کُوخ - بالضم کازهٔ زنی کلک و مانند آن بے روزن کاخ مثل اَکواخ وکوخان بالضم - یکخان بالکسر وکوخة کعنبة جمع
ك و د
کُود - بالفتح باز داشتن و زدودن

آمدن کارے کہ شود و مکاد و مکادۃ مثلہ والفعل من نصر یسمع یقال کاد یفعل وکید یفعل ای قارب ولم یفعل وعن سیبویہ عن بعض العرب کدت افعل کذا بالضم ولا یتم کاد بالفاعل ویحتاج الی خبر وخبرہ الفعل المضارع وقال ایضا ان ناسا من العرب یقولون کید زید یفعل کذا ومازیل یفعل کذا واد یرید ون کاد وزال فنقلوا الکسر الی الکاف فی فعل کما نقلوا فی فعلت وقد یلحقون سلیمان ان تشبیها بفعل ولم یفعل فاذا وقع موجبا لم یقع ذلک الشیء واذا وقع بعد جحد فقد وقع نحو قولک کاد یفعل کذا فلم یقع فاذا قلت ما کاد یفعل فقد وقع واما قولہ تعالی اذا اخرج یدہ لم یکد یراھا فکاد زائدۃ وقعت صلۃ للکلام ومعناہ لم یرھا وگاہے بمعنی ارادہ آید ومنہ قولہ تعالی اکاد اخفیھا ای ارید ومنہ قولہ تعالی ما یکاد منہ ای ما یرید ولا همة لی ولا مکادۃ ای لا اھتم ولا اکاد وکدت اقول لک ولا مکادۃ فی جواب من یطلب منک الشیء یعنی نخواہم داد و ندارم وہ ندارم وانشد الاخفش ؎ کادت وکدت وتلک خیر ارادۃ ؎ لو عاد من لہو الصبابۃ ما مضی ؎ ای ارادت وارادت او دنت وددت ویقال فلان یکود بنفسہ ای یجود یعنی جان میدہد

کُوْدَۃ - بالفتح خاک وجز آن نرم آرد وہ اکْوَاد جمع

کُوَاد - کغراب از اعلام است

کُوَیْد - کزبیر نام شخصے

یَکُود - کیقول بالتحتیہ موضعی است

تَکْوِیْد - گرد آوردن تودہ ساختن

اِکْوِیْدَاد - پیرگردیدن دارزہ دہ شدن

ك و ذ

کَاذَۃ - گوشت کرانہ کمر متصل ران یا گوشت پارہ بالا دوران وھما کَاذَتَان. ومعرفۃ ضمی است بغداد ازان جا است

اسحٰق بن محمد شیخ ابن ازقویہ

کَاذِی - نوعے از درخت کہ از گلش روغن سازند ؎ وبیز کَاذِیْ

لغتے است درگاذی

کَوْذَان - کسکران سطبر فربہ

کاذان - مثلہ

تَکْوِیْذ - تابکاذہ رسیدن ازار

مُکَوَّذ - کمحدث لغت است ازان ؎ وباطراف کس طعن کردن جماع کنندہ وچوب بر کون زدن

ك و ر

کُوْر - بالضم کلہ بزرگ از شتران یا یکصد وپنجاہ یا دویست گلہ گاوان بسیار گاہ اسم جمع یقال لفلان کُوْرٌ من الابل والبقر پیچ دستار پیچ از ہر چیزے وفی الحدیث نہی النبی صلی اللہ علیہ وسلم عن البیوع علی کور العمامۃ وسرشت وکوہی است بہلا وبلحارث وزمینی بیابانہ وزمینی بنجران ؎ ودائرۃ الکور موضعی ودائرۃ اکْوَار جائے است در ملتقای دارہنی ربیعہ ودارزنبک ونیز اکْوَار سا چند کوہ است نزدیک آن ؎ ونیز کَوْر - بالفتح افروختن ولبسیاری از ہر چیزے ومنہ نعوذ باللہ من الحور بعد الکَوْر ای من النقصان بعد الکمال او من القلۃ بعد الکثرۃ وافزون شدن وپیچیدن دستار دگر وگردون چیزے وزمین کندن ودشافتن وپشتوارہ جامہ بر دوش کشتن کسے راوالفعل من نصر

کُوْر - بالضم پالان یا پالان باساختگی آن اَکْوَار واَکْوُر - کافلس وکِیْوَان بالکسر جمع

کورہ - آہنگران از گل ودخانہ زنبور عسل وکوہی است

کُوْرَسْتَان - بالتا شہرستان وناحیہ وکرانہ کُوْر بکسر وجمع

کَارَسْتَان - کشتزارہا جامہ طعام ؎ وکَارَۃ القصار ما جمع من الثیاب فی ثوب واحد ؎ ونیز کَارَۃ وہی است بغداد

عِنْدَ الکُوْرِیّ - بالضم لنگرگاہی است بدریاے ہند

کُوَیْرَا - کزبیر کوہے است

کُوَیْرَاۃ - کجینہ کوہی وقبیلہ

کِوَاسَرَاۃ - کحبابۃ نوعے از شتر

کُوَاسَرَاۃ النخل - کبثاثۃ وبالکسر ولتشدد الاولی المکبین باسوم یا خرما نمندے است از شاخ درخت یا از گل درون تہی تنگ سر برای غسل نہادن زنبوران یا خانہ زنبور کہ در وے عسل نہند کوَاذات

وکَوَاذِیْر جمع

کُوْرِیْن - بالضم وہی است

مَکُوْر - کمقعد پالان شتر

مِکْوَر - کمنبر دستار

مِکْوَرَۃ ومِکْوَانَۃ بالتا مثلہ

مَکْوَرِی - بالفتح وشد الرا مقصورا مرد ناکس فاحش بد زبان بسیار گوی یا کوتاہ بالا پہن اندام

مَکْوَرَۃ - بالجذف الف مثلہ فی الکل وبثلثہ میمہما

مَکْوَرَاۃ مونث وپارہ بزرگ از سرگین

اِکَارَۃ - خوار پنداشتن کسی را دست ونا توان شمردن یقال اَکَرْتُ عَلَیْہِ اِذَا اسْتَذَلْتَہ واستضعفتہ

تَکْوِیْر - پیچیدن دستار بر سر ودر پیچیدن ہر چیزے وگرد

کردن و فراهم آوردن و خشت ما و
بستن آن و امثالش و یقال لمعنه
کَوَّثَ مَرَّةً ای اَلقاهُ نیز زده و
امثالش و یقال کَوَّثَ رأسَ الرجل
اذا طعنته فالقیته مجتمعا
و برزمین افگندن و کشتی و جز آن
و کندن و رنگ گردانیدن و
پوشانیدن و فرو گرفتن و زیادت
کردن و در آوردن شب و روز
در روز را و شب منه قوله تعالیٰ
یُکَوِّرُ الَّیلَ علی النهار و یکورالنهار
علی اللیل ای یغشی اللیل علی النهار
و یغشی النهار علی اللیل و ینقص
من احدهما و یزید علی الآخر
و قوله تعالیٰ اِذَا الشمس کُوِّرَت
قال ابن عباس عوّرت و قیل
ای ذهب ضوءها و ابو عبیدة
کورت مثل لُفّیت العمامة
تُلُفّ فتُطوی

کَوَّرَ - برزمین در افتادن
و چکیدن و دوچیده شدن
اَلکَوتَار - برزمین افتادن و دست
بستن و برسر و شاب رفتن و دم
برداشتن اسپ و دویدن و فاقه
وقت گشنی و بدشنام دادن آماده
شدن مرد ؛
اِستِکَارَة - شتافتن و شتوار
برداشتن ؛

ک و ز

کَوز - بالفتح گرد آوردن و کوزه
آب خوردن و الفعل من ضرب
کوز - بالضم آب جائیه است
معروف کینان و اکوانا و ذکوزة

کعنبر جمع ؛ و کُوَیزُ بن کعب
بطنی است از بنی ضبة ؛ و کُوَیزُ بن
عَلقمة صحابی است او هو
کزبر بالراء والواء ؛ و تَکَوزَ نزا
بطنی است از بنی اسد
کَازَة - دهی است در مرو کانف
منسوب بوی
کُوزَان - کلوبی قلعه است
بلند بطبرستان لا تعلوها الطیر
فی تحلیقها و لا الشحب فی
ارتفاعها انما نقف دون قلتها
لغة شامیة ؛
کُوَیزِن - کبیر نام مردی
کُوزَکَان - بالضم الکافین
دهی است در آذربیجان
مَکُوزَة - کمقعدة از اعلام است
مِکوَز - کمنبر نام مردی
رجل مَکُوزُ الرأس کمعظم
مرد دراز سر
تَکَوُّز - گرد آمدن قوم
اِلتِیَاز - آب گرفتن بکوزه

ک و س

کَوس - بالفتح بادنجبار
کبزرگ بادیگر بدراز او زد
قال و قول الیث کلمة یقال
عند خوف الغرق فی رجم بالغیب
کُوس - بالضم دهل و نقاره
فارسی است معرب و چوب سه
پهلوئ نجار که بدان تخته های چهار
گوشه اندازه نماید
کُوسِج - منسوب باسپ کوتاه و ستا
مُکَعَّة کَوسَاء - کعصرا پاره
گیاه خشک درهم بریکدیگر پیچیده

لصاع **کُوش** بالضم جمع و کذا
بمال کُوس یعنی رنگهای برهم
نشسته ؛ و نیز کوساء جائیست
کاسان شهریست بماوراء
النهر
کُوسِین - بالضم دهی است
مَکَاس - بالفتح جای حلقه
شدن مارا
دن کاسَتِ الحَیَّةُ کُوسَاءَ
بالفتح پیچید و حلقه شد ؛ و نیز کوساء
برسر پای رفتن ستور پی زده یا
عام است در برزمین افگندن کسی
را و من کردن زن را در جماع
و سر پزیر کردن و زیان آوردن
در شیء مبیعه یقال تکسنی یا فلان
فی البیع و نرم و آهسته رفتن
اِکَاسَة - برسه پا رفتن ستور و
برداشتن شتر را و افگندن برزمین
مُکَوَّس - کمعظم نام خمر است
او هو مکعفد
تَکوِیس - برگردانیدن و گونسار
کردن و فی الحدیث والله لو
فعلت ذلک لکوّسک الله تعالیٰ
فی النار
مُکَاوَسَة - برزمین افگندن
کسی را
تَکَوُّس - گونسار گردیدن
مُتَکَاوِس - للفاعل گیاه بسیار
و بریکدیگر نشسته ؛ و نیز متکاوسا
دو عود خس در پی آمدن چهار
حرکات باجتماع و سبب چون
ضَرَبَنِّی
تَکَاوُس - تو بر تو شدن گوشت

و بسیار و بریکدیگر نشستن گیاه و علف
اِلتَّاسَاعَنْ حَاجَتِهِ - باز
داشت آنرا از حاجت وی

ک و ش

کُوش - بالضم سرکیسر رنگ
کَوَاشَة کثمامة مثله
کَوشَان - کسکران نوعی از
خوردنی اهل عمان که از برنج و
ماهی سازند
(ن) کَاشَ گَوشَا - بالفتح
ترسید و گاوش بجای یَتَهُ - کائید
آن را

ک و ع

کَوع - بالفتح بر استخوان ساق
دست رفتن ساق از سوی کف و
من نصر اکوع گردیدن
کُوع - بالضم طرف استخوان ساق
دست از سوی انگشت ابهام
کاع مثله و منه اُتِیَ بسُلّاق
فقطع یده من الکوع یا کوع
و کاع دو طرف استخوان ساق
متصل بند دست یا کوع استخوان
سوی زانگشت و کاع استخوان
نوخاسته و آواکر سوع نیز نامند
یا کوع باریک ترین و کم ترین حجم
از بن هر دو استخوان آ کوع جمع
و یقال اَحمَقُ الذی یَمتَخِطُ بکوعه
کَوَّع - محرکة درد استخوان ساق
دست
اَلکَوَع - بزرگ کاع و کنسان
دست کوعاء مؤنث و لقب
سنان جد ابو ایاس یا
ابو مسلم یا ابو عامر صحابی

ابن عمر و بن سنان اکوع بن عبد الله که روز جنگ با ذی قرد و غطفان این کلمه بزبان می راند و تیر را سرمی کرد ؛ خذها انا ابن الاکوع ؛ والیوم یوم الرضع ؛ کَوَعَهُ بالسیف تَکْوِیعًا۔ بتیغ زد او را چنان انکوچ کرد ید ؛ تکوع ساق دست وے تَکَوُّع۔ در وگین شدن ساق دست

ك وف

کُوفَة۔ بالضم ریگ تودہ سرخ گرد یا ہر ریگ تودہ سنگ ریزہ آمیز و شہر اکبر عراق کہ قبۃ الاسلام و دار ہجرت مسلمانان است مصغرها کُوَیْفَة۔ کعلابط پست بالا کُوَیْفَة۔ کجبینۃ جاے است نزدیک کوفہ منسوب بسوی ابن عمر بدان جہت کہ او در آنجاے فرود آمدہ

کوفی۔ کطوبے شہرے است بباذغیس نزدیک ہرات

کُوفان۔ کعثمان بفتح ریگ تودہ گرد و ابنوہ و درہم پیچیدہ از وجوب وام مستدیر مثل کُوفان ای فی امر مستدیر ای لا وجه له و اہمندی و شوکت و بلندی یقال هم فی کُوفان ای فی عز و منعة کَوْفَان کَهَیْبَان وجُلَّسان مثله فی الکل و کار دشوار یا ناخوش و ناپسندیدہ یا بدی یا بیکی یا سختی و رنج و اختلاط و آمیزش یقال ظَلَّ فی کوفان ای فی عَصْف کعَصْف الریح و نیز کُوفان کعثمان بفتح کوفہ کہ دار ہجرت مسلمانان است

تَکَاف بضم الفوقیۃ وہی بخوزستان و وہی بنیشاپور

(ن) کَافَ اَلْاَدِیْمَ کَوْفًا۔ بالفتح دوپارہ دوخت کرانہائے ادیم را بریکدیگر

تَکَوُّف۔ بریدن یقال کَوَّفَتْ الْاَدِیْمَ وَکَیَّفَتْهُ وکافی نوشتن و بکوفہ رفتن

وتلك وادلئك، باضمیر منفصل منصوب نحو ایاك۔ کما بالبعض اسمًا نحو تعالَ لحوتعالَك ودُونَیْكَ وإلیكَ و باآیات بمعنی خذ نحو هاآیاتك هذا الذی کرمت علیّ یُفْعَة۔ کجہینۃ جاے است نزدیک کوفہ منسوب بسوی ابن عمر بدان جہت کہ او در آنجاے فرود آمدہ

کوفی۔ کطوبے شہرے است بباذغیس نزدیک ہرات

کُوفان۔ کعثمان بفتح ریگ تودہ گرد و ابنوہ و درہم پیچیدہ از وجوب وام مستدیر مثل کُوفان ای فی امر مستدیر ای لا وجه له و اہمندی و شوکت و بلندی یقال هم فی کُوفان ای فی عز و منعة کَوْفَان کَهَیْبَان وجُلَّسان مثله فی الکل و کار دشوار یا ناخوش و ناپسندیدہ یا بدی یا بیکی یا سختی و رنج و اختلاط و آمیزش یقال ظَلَّ فی کوفان ای فی عَصْف کعَصْف الریح و نیز کُوفان کعثمان بفتح کوفہ کہ دار ہجرت مسلمانان است

تَکَاف بضم الفوقیۃ وہی بخوزستان و وہی بنیشاپور

(ن) کَافَ اَلْاَدِیْمَ کَوْفًا۔ بالفتح دوپارہ دوخت کرانہائے ادیم را بریکدیگر

تَکَوُّف۔ بریدن یقال کَوَّفَتْ الْاَدِیْمَ وَکَیَّفَتْهُ وکافی نوشتن و بکوفہ رفتن

سعدًا ما استلاد هذه المنزلة للمسلمین قال لهم تکوفوا کوفة قال کوّفوا هذه الرملة ای نحوها ؛ و نیز کُوفَة عیب یقال لیست به کُوفَة ولا کُوفَة

کاف۔ کوہی دیگر از حروف ہجا است مذکر آید و مؤنث مانند سائر حروف ؛ و نیز کاف حرف جار است کہ جہت تشبیہ آید نحو زید کالاسد و تعلیل نزدیک قومی و منه قوله تعالیٰ کما أرسلنا فیکم رسولا ای لاجل إرسالنا و قوله واذکروه کما هداکم ای لاجل هدایته و یکأنه لا یفلح الکافرون ای اعجب لعدم فلاحهم ؛ استعلاء لکن کما أنت علیّ کخیبری جواب من قال کیف انت وہجت مبادرت بشرط کہ با متصل شود نحو سلم کما تدخل وصل کما یدخل الوقت ذکره ابن الخشاب فی النهایة و تاکید و آن زائد باشد نحو لیس کمثله شیء ؛ و گاہے بموقع اسم آید و جر کند بمرادفت مثل و بر آن حرف جر ہم داخل شود باستعمال این کاف نزد سیبویہ بے ضرورت درست نباشد کقوله ع ؛ یقحمن عن کالبرد المهیم ؛ و ضمیر خطاب منصوب و مجرور نحو ما ودّعك ربّك وما قلی ؛ پس جہت مذکر فتحہ و جہت مؤنث کسرہ و کاف حرف خطاب با اسم اشارہ و از اخطے از اعراب نیست کقولك ذلك

كُوصَة - بالضم تودهٔ خاک بلند برداشته و نام زنے و كُوصَة المَدَد - پشته است بلند نزدیک شهر كَاهِم وَيُرْوَى بِوَضْعِ السِّتَارِ بر آنجا - كُوصَة - بلندی هر چیز باشد و زیر پستان مرد و هما الكُومَان كُومَاء - كصحراء ناقهٔ بزرگ كوهان كِيمِيَاء - بالكسر ممدود و مهمل زر و سیم و اكسیر باشد و اكر چون بر اشیائے معدنی ریزند بسوے فلک شمسی یا قمری روان گردد (ن) كَامَ المَرْأَةُ كَوْمًا وَكُومَةً بفتحهما كَاد بُدان راكذان كَامَ الفَرْسُ وغیره انشاه اي نزا عليها (س) كَوِمَت النَّاقَةُ كَوَمًا محركة بزرگ كوهان گردید مُكَامَة - بضم زن كاوندهٔ تكويم - تودهٔ خاک كردن خاک را وبلند نمودن سر تودهٔ را الكِيتَام - بسر انگشتان نشستن

ك و ن

كَوْن - بالفتح چیز نو پیدا شدن غیر متوقع و آن جمع و حركت سكون

كُوَيْنِي - الضم شوهر یا پیر كلان سال

سُوَيْ - بالضم شوهر یا پیر كلان

شَيْخِي - بضم الكاف والتاء قبل نون شوهر یا شله كاتهٔ نصب الى قولك كُنْتُ فِي شَبَابِي كَذَا وَكُنْتُ مَعَ الكِيتَان - بالكسر نام كتابی است مرتب را

كِنَانَة - كتابة پدر فتاری

كَائِنَة - چیز نو پیدا شدن راكه نبوده باشد

كَيَوَان - بالفتح ستاره نام مرد

مَكَان - بالفتح جائيكا مَكَانَة يا التاء شله اَمْكِنَة وَاَمَاكِن جمع منه قوله تعالى لَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَى مَكَانَتِهِمْ وَلَمَا كَنَّا لِنَرُومُ الميم توهمت اصلية فقيل مَكَّن + وَنِيز مَكَانَة - پايگاه و منزلت ونيست وآهنگ يقال مَضَيْتُ مَكَانَتِي اي لِطَيَّتِي مَكِين - كبير صاحب پايگاه و منزلت يقال فلان مَكِينٌ عند فلان اي ذو المكانة مَكِينَة - بالتاء آهنگ ونيت يقال مَضَيْتُ مَكِينَتِي اي لِطَيَّتِي (ن) كَانَ عَلَيْهِ كَوْنًا - بالفتح و كَيَانًا - كتاب پدر ما آن گريد ويقول المبغيض لا كان ولا يكون + وكُنْتُ الغَزْل - ريسيدم آن را ويقال كُنْتُكَ وكُنْتُ إِيَّاكَ كما قيل ظَنَنْتُكَ زَيْدًا وظَنَنْتُ زَيْدًا إِيَّاكَ اي تضع للمفصل موضع المتصل لانهما منفصلان في الاصل لانهما مبتدأ وخبر وكُنَّاهُم اي كُنَّا لهم عوض سيبويه + ونيز كَوْن بودن وهست شدن اكيان با بالكسر وكَيْنُونَة مثله شبهوه بالحيدودة والطيرورة من ذوات الياء ولم يجئ من الواو على هذا الا احرف كَيْنُونَة وهَيْعُوعَة وهَيْدُودَة وهَيْمُومَة شَيْدُودَة والاصل كَيْنُونَة شَيْدُودَة بتشديد الياء فحذفوا كما حذفوا من مَيِّت مَيْت ولا ذلك لقالوا مُوتَة و اما المحمدودة فاصله فعلولة بفتح العين فسكنت للتخفيف لانه ليس في الكلام فَعْلُول بحركة وكان - اذا جعلتها عبارة عن الماضي من الزمان احتجت الى خبر لانها دلت على زمان فقط وهي ناقصة ترفع الاسم وتنصب الخبر تقول كان زيدٌ عالمًا وقد لكنت اكُونُه اي كُنْتُ بها وكذا قوله منازل كَانَ لم يَكُنْهَا احدٌ اي لم يكن بها احدٌ واذا جعلتها بمعنى ثبت لم يكن الله ولا شيء معه او بمعنى حدث نحو إِذَا كَانَ الشِّتَاءُ فَادْفِئُونِي + فان الشيخ يهدم الشتاء او بمعنى حضر نحو وان كَانَ ذو عسرة او بمعنى وقع نحو ما شاء الله كان استغنت عن الخبر لانها دلت على معنى وزمان وهي حينئذ تامة وقد يجيء بمعنى اقام وبمعنى صار نحو وكان من الكافرين للاستقبال لحق الكون يومًا كان شره مستطيرًا وبمعنى المُنْقَطِع المنقطع نحو وكان في المدينة تسعة وهط و بمعنى الحال نحو كنتم خير امة وتقول جاؤني ولا يكون زيدًا تعني به الا استثناء كانك قلت لا يكون الا اني زيدا فقد تقع زائدة للتوكيد لا اسم ولا خبر كقولك كيف اذا كنت يدا بدا قوم وجيران لنا كانوا كرام + اي جيران لنا كرام وقوله تعالى كيف نكلم من كان في المهد صبيا قيل كان تامة ونصب صبيا على الحال وقيل بمعنى وقع وقيل ناقصة تولهم لم يك اصلها يكون فلما دخلت عليها لم جزمتها وحذفت الواو لالتقاء الساكنين بقيت لم يكن فحذفوا النون ايضا لكثرة استعمالها واذا حركت ثبتوها وقال لم يكن الذين اجازيون حذفها مع لم محركة وقال + واذا لم تك الحاجات من همك يفنين فليس لك عن طلبهن عقد لزمام تكوين - هست گردن ونيز + اورد ون چيزے را و آفريدن خداے موجودات را يقال كَوَّنَ اللهُ الأَشْيَاءَ اي اوجدها

كَلْكُون - شدن وبودن جنبيدن

الكِيَان - بودن وهست شدن

هي تَرْفَعُ الاسم وتنصب الخبر ايضا وما من شدن يقال كان به اي تكفل به

اِسْتِكَانَة - فروتني نمودن

ك و و

كَوَّة - بالفتح وبضم روزن خانه

كَوَّة بدون التاء شله باتذكير هست روزن كلان است وتانيث جهت روزن خورد وكوى محركة و كِوَاء - بالكسر الجمع كُوًى كُوَّة كُوَّة

بقیه فیها واحدها کوة بالضم
کُوَی۔ کسی ستاره است
کاوان۔ نام جزیره است در دریای
بصره
کَوِی۔ درتنگ جای درآمدن
و در تربیدن و منقبض شدن
و در آن وگرم شدن از گرمی اندام
کسے یقال تکوی بامرأته اذا
تلذذ قبل الجماع واضطلع
ك و ه
(ن) کُهْتُه۔ پرکردن گفتم او را
تا بوے دهن او معلوم شود
(ن) کَوَهَا۔ محرکة سرگشته
گردید
تَکَوَّهَتْ عَلَيْهِ أُمُورُهُ۔
پراگنده و پریشان گشت بروے
کارهاے او
ك و ی
کَيَّة۔ بالفتح داغ جاے
کَوَّاء۔ کشاده مرد پلید نیک
وشنام دهنده مردم را ۵ وابو
الکَوَّاء کنیت عریان است
کَاوِيَاه۔ ممدود آهن داغ شتر
مِکْوَاة۔ بالکسر آهن داغ و فی
المثل العیر یضطرم المکواة فی
النار
(ض) کَوَاهُ کَيًّا۔ بالفتح داغ
کردن از آهن گرم و جزآن و
یقال أحنا الدواء الکی ۵ وکذلک
بِعَيْنِهِ۔ نیز بگریست سخت گریے
وکَوَتْهُ العقرب گزید او را کژدم
مَکَاوَاة۔ بهم جگر را وشنام دادن
اِلْتِيَاء۔ داغ کردن خود را
خویش را چیزے که ندارد
اِسْتِکْوَاء۔ داغ کردن خود را

باب الکاف فصل الهاء

ك ه ب
کَهْب۔ بالفتح گاومیش کلان
سال
کُهْبَة۔ بالضم سپیدی مائل
بتیرگی یا سیاهی یا تیرگی که بسیاهی
زند یا رنگے است خاص شتر را
قال ابو عمرو هو لون ليس بالخالص
وهو بالحمرة خاصة
اَکْهَب۔ سپید تیرگی مائل یا
سیاه یا تیره مائل بسیاهی یقال
جمل أکهب ناقة کهباء کتب
بالضم جمع
(ك س) کَهِبَ کَهَبًا۔ محرکة
اکهب گردید کاهب لغت است ازان
ك ه ب ل
کَهْبَل۔ بجعفر پست قامت و
درختے است بزرگ
ك ه د
آتان کَهُودُ الیدین کصبور
خرماده شتاب رو
کَهْدَاء۔ کصحراء واه
کَوْهَد۔ بجوهر مرد لرزه زده از پیری
(ف) کَهَدَ کَهْدًا۔ بالفتح و
کَهَدَانًا۔ محرکة شتافت و ران
گوش ۵ وکَهَدَهُ انا شتابانید
آن را لازم متعد ۵ ونیز کَهَدَ و
کَهِدَ ان بیتهیدن خواستن چیز
و ماندہ گردیدن
اِکْهَاد۔ ماندہ گردیدن مانده

گردانیدن
اِکْوِهْدَاد۔ سرد رو داشتن
و لرزیدن چوزه پیش مادر تا
خوراک دهد و نیز رنج و سختی دیدن
ك ه ذ ب
کَهْذَب بجعفر کژان ناگوار ۵
کَهْدَل بجعفر زن جوان فربه
وکنده پیر کلان سال از لغات
اضداد است و متنده و دختر
نوجوان و نام مردے و شاعرے
ك ه ر
کَهَرَ۔ بالفتح پیرگی و چیرة شدن
و بانگ برزدن و قهر کردن و
بترش روئی پیش آمدن کسے را
بجهت حقارت و تهاون وے
و خندیدن و لهو و بازی کردن
و بلند برآمدن رو یقال لقیته
کَهِرَ الضحی و سخت شدن گرما و
دامادی کردن و الفعل
من فتح
کُهْرَة وکُهَرَة۔ بالضم ترش روئی
اسم است و آنکه سرزنش کند بانگ
بزند مردم را کُهُوْرَة بالتاء
مثلثة فیهما
ك ه ف
کَهْف۔ بالفتح سمج و غار کوه
فراخ شبیه خانه زمین کند و پناه ۵
وکَهْف القوم۔ مهتر و مستمد ایشان
کُهُوْف بالضم حج ۵ واصحاب
الکهف۔ از اهل روم اند
بر دین مسیح علیه السلام و بودند
ابن قلیمة قبل از مسیلمه و گویند
که این غار هم در ارض روم است
و در اسامی ایشان اختلاف بسیار
فقیل مَکْسَلِمِيْنَا اَمْلِيْخَا رِيکس
مَرْطُوْلِکش دُوْلِس سَارِيْنُوْس
بَطِيْنُوْس کَشْفُوْطَط وقیل
مَلِخَا مَکْسِيْنَا مَرْطُوْس
نَوَاس اَرْبَطَالِس اُوْتُوْس
کَيْدَسَطَطْيُوس وقیل
مَکْسَلِمِيْنَا مَلِخَا مَرْطُوْس
مَيْنُوْس سَارَبُوْس کَشْفُوْطَط
دُوْلُوَاس وقیل مَکْسَلِمِيْنَا
اَمْلِخَا مَرْطُوْس بَرَاس
سَارِيْنُوْس بَطِيْنُوْس کَشْفُوْطَط
وقیل مَکْسَلِمِيْنَا مَلِيْخَا
مَرْطُوْس بَيْنُوْس سَارِيْنُوْس
دُوْلُوَاس کَشْفِيْطَط يُوْنُس
وذاك کَهْف موضعی
است ۵ ونیز کَهَفَ نیک دیدن
وشتافتن و رفتن و هو فعل ما
وقد بنی منه کَهُفَ عنا
بزیادة النون
کَهَفَة۔ بالفتح آبی است مر
بنی اسد را
اُکَيْهِف مصغر اکهف است
کَهْکَف۔ کبندل موضعی است
کَهْکَهَة۔ برسیات کمعلقة
کَهْکَف۔ کمت ناک گردیدن و
دسیج درآمدن وکندن آب از چاه
چاه را چندانکه آواز جنبش آن
شنیده شود
اِکْهَاف۔ بجهت درآمدن
کَهَفَ عَنَّا کَهْفَة۔ گذشت
از من و دیدہ رفت النون زائدة

ك ه ك ب

كَهْكَب - كجعفر با و بجان

ك ه ك م

كَهْكَم - كجعفر با و بجان و پير سال خورده و مرد بيناك كَهْكَامَة بالفتح مشله

ك ه ل

كَهْل - بالفتح مرد سياه سپيد موى ذى وقار يا مرد ميانه سال يا آنكه ازسى وچهار در گذشته تا پنجاه و يك رسيده باشد گويند كه مرد تا شانزده سال حدث است و از شانزده تا سى و دو شاب و از سى و دو تا پنجاه كَهْل پس آن شيخ كُهُول و كَهْدُول و كَهال كتاب و كَهْلان كندمان و كَهْل كركع جمع كَهْلَة مؤنث كَهْلان ويحرك جمع اولا يقال كَهْلَة الا مزدوجا بالشهلة + و بنت كَهْل گياه بيابان دراز ى سيد و سخت گرديده و شگوفه برآورده و ازاعلام است ويقال طائر كَهْل له طائر كَهْل يعنى اورا نصيبى بهره است از نعمت و نيا

كَهِيل - كزبير از نامهاى عربان است

كَهِيلَة - كجهينة جائى است

كَهال - كسحاب جادوگرى عاملى

كَهُول - كصبور تنده

كَاهِل - كصاحب مرد كهل گرديده صنه الحديث هَلْ فِي اَهْلِكَ مِنْ كَاهِلٍ اى مَنْ اَسَنَّ قَضَاءَ كَهْلًا وَ يُرْوَى مَنْ كَاهَلَ اى تَزَوَّجَ قَالَه الجوهرى اساد الجهاد معه صلى الله عليه وسلم و سر كتف و استحوان برآمده كرانه دوش بستور يا عام است يا دوش كه سه يك حصه سر پشت است متصل گردن محتوى شش مهره يا ما بين كتف يا بن گردن از پشت كواهل جمع ويقال فلان كاهل بنى فلان اى عمدتهم فى الملمات سيدهم فى الملمات وفى الحديث تميم كاهل مُضَر وَعَلَيْهَا المُعَوَّل + و نيز كَاهِل - نام پسر اسيد بن خزيمة و نيز كاهل بطنى است از بنى اسد كه حجر پدر امرئ القيس را كشتند و اَبُو كَاهِل قَيْس - بن عائذ بجلى صحابى و ذُو كَاهِل - كنايه از مرد خشمناك و كش جوشان تيز شهوت فيقال انه لَذُو كَاهِلٍ + شَدِيد الكاهل - بلند جانب صاحب شوكت و قوت

كَهْلَان - كسكران نام مردى و قبيله است از يمن دهم ولد كَهْلَان بن سبا

كَهُول - كصفور نيك خنده وجوان مرد كريم

كَهُوَل - كجهول تنده يا نوعى از ان

نبت مُكْتَهِل - گياه بيابان دراز ى رسيده و سخت و قوى گرديده

نعجة مُكْتَهِلَة - بركه پشم سرش سياه سپيدى آميزد باشد

اِكْتِهال - كهل گرديدن و دود شدن هكذا اقالوا ولا يقال لرجل اساد الجهاد معه صلى الله عليه وسلم و سر كتف و استحوان برآمده كرانه دوش بستور يا عام است يا دوش كه سه يك حصه سر پشت است متصل گردن محتوى شش مهره يا ما بين كتف يا بن گردن از پشت كواهل جمع ويقال فلان كاهل بنى فلان اى عمدتهم فى الملمات سيدهم فى الملمات وفى الحديث تميم كاهل مُضَر وَعَلَيْهَا المُعَوَّل + و نيز كَاهِل - نام پسر اسيد بن خزيمة و نيز كاهل بطنى است از بنى اسد كه حجر پدر امرئ القيس را كشتند و اَبُو كَاهِل قَيْس - بن عائذ بجلى صحابى و ذُو كَاهِل - كنايه از مرد خشمناك و كش جوشان تيز شهوت فيقال انه لَذُو كَاهِلٍ + شَدِيد الكاهل - بلند جانب صاحب شوكت و قوت

كَهْلَان - كسكران نام مردى و قبيله است از يمن دهم ولد كَهْلَان بن سبا

كَهُول - كصفور نيك خنده وجوان مرد كريم

كَهُوَل - كجهول تنده يا نوعى از ان

نبت مُكْتَهِل - گياه بيابان دراز ى رسيده و سخت و قوى گرديده

نعجة مُكْتَهِلَة - بركه پشم سرش سياه سپيدى آميزد باشد

اِكْتِهال - كهل گرديدن و دود شدن هكذا اقالوا ولا يقال

كَهَل من الجهاد فجاء فى الحديث هل فى اهلك من كاهل - تمام رسيدن گياه و قوى شدن آن و شگوفه برآوردن و گل كردن مرغزار

تَكَهُّل - بمر و كهل ماستن و خودرا بكهلان منسوب كردن

ك ه م

كَهِيم - كاسير مرد كلان سال

سيف كَهَام + - كسحاب شمشير كند

لِسَان كَهَام - زبان دراز

درس + و فرس كَهَام - اسب بطى و آهسته رو + و رجل كَهَام مرد كلان سال بهيچ چيزى + و قوم كَهَام علمى حفظ انوا احد جمع

كَيْهَم - كحيدر نام مردى

(ن) كَهْمَتَهُ الشدائد كَهْمًا - بالفتح بدل كرد او را سختيها ى زمانه از اقدام برامرى

(ك) كَهُمَ الرجل كَهَامَة - كلان سال گرديد

اِكْهَام - سست و كند شدن بينائى

ك ه م س

كَهْمَس - كجعفر شير بيشه و زشت روى كوتاه قد و ناقه بزرگ كان

وكَهْمَس هلالى صحابى است

وكَهْمَس بن حسن - تيمى تبع تابعى

و نيز كَهْمَس - پدر قبيله از ربيعه بن حنظله

كَهْمَسَة - باهم نزديك كردن هر دو پاى در رفتن و بر انجمختن خاك از انها

ك ه م ل

كَهْمَل - كجعفر مرد گران ناگوار و كم صحبت و بيرا و دست ندار نده

مُكَهْمَل - كمسر هذه يقال اخذ الامر مُكَهْمَلًا اى جميعا

ك ه ن

كِهَانَة - كتابة فال گوئى

كَاهِن - فال گو كُهَّان كرمان وكَهَنَة محركة جمع وكوشنده و شغل بجار و حاجت ديگرى كَاهَنان دو قبيله است

(ن ن ك) كَهَنَ له كَهَانَةً - گذرانيد فال گوئى كرد و فال گوئى گرديد وقيل يقال كَهَنَ يَكْهَنُ كَهانَة كَكَتَبَ يَكْتُبُ كتابة اذا كتبه واذا اَرَدْتَ انه صار كَاهِنًا قلت كَهَنَ كَهَانَةً كَكَرُمَ كَرامَةً

مُكَاهَنَة - باهم يارى دادن وعطا كردن بے پاداش و سئوال از هم كردن

تَكَهُّن - فال گوئى كردن و فال گو شدن

ك ه ه

كَهَّة - بالفتح شتر ماده فربه كلان سال وكنده پير و نيز ناقه كلان سال فربه يا شيرده

كَهْكَاهَة - مرد بينا ل و دختر فربه

(ض) كَهُوضًا - بالضم پير كلان سال گرديد وكَهَضَ السِّكِّينُ - په دست بر كرد

كَهْكَهَة - كه مرجه گرمى دستوش وحكايت آواز شير و شتر بقال كَهْكَهَ الاسد فى زئيره كانه حكاية صوته ربما كرر ذلك كَهْكَهَ

ج ٤

الجاسة وفي المثل حشفا وسوء كيلة اي الجمع ان تعطيني حشفا وتاخذ مني كيلا. يعني لي الكيل

كيل بگسر اول بهترين برگزيده چيزے

كَيْوَل. كايوب بسف اخير در حرب ومرد بدل وزمين بلند وبهتر وبرگزيده از هر چيزے وفي الحديث ان رجلا اتى رسول الله عليه السلام وهو يقاتل العدو فقال له فعلك ان اعطيتك تقوم في الكيول فقال لا فاعطاه سيفا

كَيَّال. كشدا دپيمانيده ولقب مردى كوں كه پيوسته خاك مى پيود

مَكْيَل. بفتح اليم پيمانه مَكْيَلَة بالتا، مثله

مِكْيَال. بالكسر پيمانه

مَكْيُول وكَيُول. بالنقص والتمام پيموده

(ض) كَالَ الطعام كيلا. بالفتح. مَكْيَلًا ومَكَالًا بفتح ميمها پيمود آن را وهو شاذ ان يأتي المصدر من هذا البا مفعل بفتح العين ويقال لِمَ لا تكيل الطعام بالكسر وكِيلَ الطعام مبني مفعول وكُوِّلَ الطعام بقلب الياء واوا حين ضم ما قبلها لان الياء الساكنة لا تكون بعد مضموم وكالَه طعاما بمعنى جهت او كال له كذلك ومنه قوله تعالى واذا كالوهم او وزنوهم يخسرون اي كالوا لهم وكال الله راهم بنجيد آن را

وكَالَ الرَّاندن تفتيش نمودن وكَالَ الشيءَ بالشيء. اندازه نمود چيزے را بچيزے ويقال هذا الطعام لا يكيل يعني اين قدر طعام بس نيست مر اپيمانه را

تَكْيِيل. بدولى ونامردى كردن

مُكَايَلَة. بايكديگر پيمودن

مُكَايِل. لغت است ازاين بلا همزه وسخن راشل سخن ديگرى گفتن يا كردن كارے انند كار ديگرے يا فروتى كردن در دشنام دادن باهم

تَكْلِيل. درصف بسين جنگ استادن وهو مقلوب تكليب

تَكَايُل. بيكديگر پيمودن

مَكَايِل. لغت است ازاين وظلان معاصر نمودن در دشنام وكينه يقال هما يَتَكَايَلان وَلَا تُكَايِل بالذم اي لا تجاوز لك ان تقتل الآثار

اِكْتِيَال. پيمودن وپيمودن خواست ديگرے يقال الكتال الطعام له وپيمودن براے خود وبيدى اصلى يقال اكتلت عليه يعنى گرفتم ازان

ويقال كال المعطوا كتالا

ك ى م

كِيم. بالكسر صاحب يا رانتخيبه

ك ى م خ

كِيمُخت. نوعے از پوست كه بدباغت خاص پيرايند وپوست ترنجيده فارسى است

ك ى ن

كَيْن. بالفتح گوشت پاره اندام كس زن پاك وگوشت فرج شبيه بكرانه خرما يكون جمع وتلاق

كَيْنَة. بالفتح كنار وپذيرفتاى

كِيْنَة. بالكسر سختى خوارى وبطلان يقال يا فلان لَكِينَةٌ شواى عطالة ثم

كائن وكائن. كاعن وكاعن

لَعَيْنٌ بسكون النون چندوكل واحد منهما بمعنى كم في الاستفهام والخبر مركب من كاف التشبيه واي المتونة ولهذا اجازوا الوقوف عليها بالنون ورسم في المصحف نونا ويوانق كم في خمسة امور الابهام والاستفهام والتمييز والبناء والافتقار الى التمييز وافادة التكثير لزوم التصدير والعمل بالجر وكاين من بالتاء وهو الغالب نحو وكاين من نبي قاتل معه ربيون كثير

الا ان ابن قتيبة وابن عصفور ذهبا الى ان كاين للاستفهام اجرى وهو نادر مالك واستدل عليه بقول ابن مسعود كاين تقرأ سورة الاحزاب اية فقال ثلثا وسبعين وبقول ابي كاين تعدون سورة الاحزاب هي الآن اقل منها بآية

وكم بسيطة على الصحيح والثاني ان مميزها مجرور بمن غالبا حتى زعم ابن عصفور لزومه والثالث انها لا تقع استفهامية عند الجمهور والرابع انها لا تقع مجرورة خلافا لمن جوز بكاين تكيع هذا والخامس ان خبرها لا يقع مفردا

كِيَان. بالكسر پديرفتار

(ض) كَانَ كَيْنًا. بالفتح وتنوين نون اكانة. فروتن گرديدن وخوار وبدحال ساختن

اِكْتِيَان. اندوهگين شدن

ك ه ى

كَيْه. كسيد مرد بستوه آمده از حيله وفريب خود كه كسے بدو توجه ندارد ومن لا يتصرف فيه

(ض) كَهْنَة. پركردن گندم وامثال بوے دهن در يافت گردد

ك ى ى

كَيّ. بالفتح والتخفيف برسه نوع است اسم مختصر از كيف كقولك كي تفعل ذا بمعنى لم تفعل ذا وبمعنى الى كقولك كي تجيئون الى منزلنا ومعناه متى وبمعنى لعل كقولك كي اكرمك اي لعلك تكرمني وبمعنى مصدرية نحو جئتك كيما تكرمني وبر آن مصدرية مضمر بمنزله لام تعليل آن بر آن استفهامية آيد در سوال از علت مثل كيه يعنى لمه وبراى مصدريت نحو جئتك كيما تكرمني وبر آن مصدريه مضمر كقولك جئت كي تكرمني اي لكرامتك لم فعلت كذا فتقول كي يكون كذا او تنصب الفعل المستقبل وبمنزلة ان مصدرية وعلامات ان صحت حلول آن است محل آن وتدخل عليه اللام ايضا فتقول لكي ويتصل بها النفي كقوله تعالى لِكَيْلَا تَاسَوا

الكتاب الثالث والعشرون في اللام

باب اللام وفصل الهمزة

ل ء ء

لُؤْ لُؤٌ۔ بالضم مرواريد لُؤْلُؤَة بالتاء يكى لُؤْلُؤِيّ منسوب مرواريد
لون لُؤْلُؤِيّ منسوب مرواريد
رنگ دُرّ لُؤْلُؤَان كذلك
لَآلَة۔ كتابة مرواريد فروشى
لَآلٌ۔ كشداد مرواريد فروش
لَآء ۔ وَلَاءٌ لَاءٌ۔ كسلسال شاه و القياس لُؤْلُؤِيّ منسوب بلآل
وَلَآء والمراد باللؤلؤى فى قول
محمد بن احمد بن عمرو واله
سنن ابى داؤد
لَآلَاء۔ كسلسال شاهوانى
لَآلَاءَتِ المُرْأَةُ يَعْنِيهَا لَا
لَآءَةً۔ نيكو كشاد چشم را و نيز نگريست
وَلَآلَاءُ الفُوْهِ سابِدَنَبِهِ۔ وتب
جنابنيد آسوبكان ومنه لَا أَفْعَلُهُ
مَا لَآلَاءَتِ الفُوْهُ سابِدَنَبِهِ ۔
وَلَآلَاءَتِ النَّارُ۔ فروخته شد و
لَآلَاءَتِ العَيْنُ كشن خواه گردد
گوسپند ۔ وَلَآلَاءُ الدَّمْعِ۔
روان كرداشك
تَلَآلُؤٌ۔ درخشيدن برق و
جز آن

ل ء ط

(ف) لَأْطَهُ لَأْطًا۔ فرمود
آزا بكارى درتهيد در آن لَأْطَ
فى قُرَافِرِهِ۔ گريزان شتابان
گذشت والتفات نكرد وَلَأْطَ
عَلَيْهِ بست و دشوار شد بروى ۔
ونيز لَأْطَ۔ تيز دون بر كسے دوم
بار خواستن وتهيدن دران ودير
نگريستن بكسے چند آنكه دور رود
واز نظر غائب شود وبجوب دستى
زدن دلبعدى بالبا،

ل ء ظ

(ف) لَأْظَهُ لَأْظًا۔ بالفتح
اندوهگين كرد را ويرا بر انداز
نزديك خود وَلَأْظَ الشَّقَاضِبُ
سخت تقاضا نمود وستيهيد آن

ل ء ف

(ف) لَأْفَ الطَّعَامَ لَأْفًا۔
بالفتح نمك زد طعام را

ل ء ك

مَلْأَك۔ كمقعد پيغام وپيغامبرى
مَلَآكَة۔ بالتاء شد و فرشته بدان
جهت كه پيغام خداے تعالى بر
بندگان رساند
مَلَك۔ محركة فرشته وزنه مفعل
والعين محذوفة لكثرة الاستعمال
وأُدْخِلَتِ التخفيف إلا شاذًا
اَلْكَنِى إِلَى فُلَانٍ۔ پيغام من
برسان برے اكْلُهُ التكنى
حُذِفَتِ الهمزة والقيس تركها
على ما قبلها

ل ء م

لَأْم۔ بالفتح كابد ونام مركب
تَهْتَم لَأْم۔ تيرپرهائى راست و
موافق يكديگر چسپانيده
لَأْمة۔ بالفتح زره لَأْم بحذف
تاء ويلين ايضا ولُؤْم۔ كصرد جمع
لِئْم۔ بالكسر سازوارى واتفاق
ميان دو كس وآشتى وانگبين
ويلين فى الاصل

لُؤْم۔ بالضم ناكسى وزفتى خلاف
كرم
لُمَّةُ الشيء۔ بالضم شل مانند و
هم شكل چيزے ومنه قول عمر رضى الله
عنه لينكح الرجل لُمَّتَهُ اے
شكله ومثله والهاء عوض عن الحرف
الذاهبة
لُؤَمَة۔ كهزة آنكه كار كرده
ديگرے را حكايت كند وافراز هاى
آماج وساختگى آن وآنچه از درخت
خانه بعاريت ند هند از لغزے آن
لَئِيم۔ كاميز ناكس ونخيل لئام
الكتاب ولُؤَم ماء كامر الُؤَمَان
بالضم جمع وما نند وبهتر الياء من الكتاب
مثل يقال هو لَئِيمُهُ وَلِئَامُهُ
اللام ولِئَام۔ للكتاب جمع
لَأَمَة۔ كحجاب ناكسى ونخلى
لُؤَام۔ كغراب نيازه وحاجت
وپرهاے راست كرده تير
لَأَمَان۔ كسكران ناكسى وزفت
وبضمه
مَلْأَم۔ كمقعد ناكس وزفت
مَلْأَمَان۔ بالفتح وزيادة الالف
والنون مثل يقال يا مَلْأَمُ
ويا مَلْأَمَانِ۔ خلاف يا كريمان ۔
ونيز مَلْأَم آنكه عذر ناكسان خواهد
مِلْأَم كبر آنكه عذر ناكسان
خواهد مِلْأَم۔ كمصباح مثله
(ف) لَأَمَهُ لَأْمًا۔ بالفتح
بناكسى باز خواند مان راه وَلَأَمَ
الشَّيْءَ۔ پر راست ساخت تير را
وَلَأَمَ فُلَانًا۔ اصلاح آن نمود
وَلَأَمَ الجُرْحُ الصَّدْعَ۔ بهتر آورد

نظم را وكشيدن كردگى را
لَأْم لُؤْمًا۔ بالضم لَأَمَةً
ومَلْأَمَةً مَلْأَمًا بالفتح كسرو فرد آمد و
وزفت گشت
اِلْأَم۔ فرزند ناكس آوردن وكارى
كردن كه بدان ناكس خوانند و
نكوهش كنند وبند كردن زنه لكم
وسبو واصلاح كردن حال كسے را
مُلَآم۔ كمظم زره پوش
مُلَآئِم۔ للفاعل سازوار ومنه
طعام مُلَآئِم۔
مُلَآءَمَة۔ سازوارى وصلح
كردن ميان قوم
تَلَؤُّم۔ كمتفيعل گرفتن جراحت
تَلَأْلُؤُم۔ كفشيريذيرفتن جراحت
اِلْتِيَام۔ كفشير گرفتن زخم وبهتر آمدن
گرديدن آن مُلْتَئِم لغت است
ازان وسازوارى كردن ميان
دو چيز
اِسْتِلْأَم۔ باناكسان خويشى
ومصاهرة نمودن ودرناكسان
زن خواستن ورره پوشيدن و
يقال اِسْتَلْأَمَ فُلَانٌ الأَدَبَ
يعنى پدرش بد وزشت خوى است

ل ء ى

لَأْى۔ بالفتح سستى ودرنگ يقال
فعل ذلك اوعن فعله بعد لَأْىٍ
اى شدة وابطاء ونيز سستى زندگى
وپسر غالب بن فهر ومنه لؤى بن
غالب بن فهر مصغرا ونيز لَأْى
بالفتح درنگى وآشتگى كردن وباد
ايستادن والفعل من تعم
لَأْى محركة سختى لَأْوَاء۔ بالفتح

والرشد منه الحديث من كان له ثلث بنات صبر على لأوائهن كن له حجابا من النار وگاه در شتی باء الاء كالعاء جمع لاءة
مؤنث وسپر و موضعی است بمدینه و موضعی دیگر در آن
الأى الإعياء - رنجی ربلا افتاد
الِنْبَاء - بے چیز در درویش گردیدن و راستگی و درنگ کردن

أبواب اللام فصل الباء

ل ب ء

لَبْء - بالفتح قبیله است
لَبْأة ولَبْأة ولُبْأة كسرة باللواو والياء ولُبَاءة ولُبَاءة كقطاة كلباب
أَبْآت ولُبُوء كصرد ولُبُوء كالكتب ولُبُوْء ولُبُوات كسمرات جمع
لَبِيء - كمدينة شيرماده بالفتح وكسر شد
لِبَأ - كعنب فلوآن اول شيريكه نوزاينده بهندي پيوسي است
لَبُوء - كصبور نام مروے
لَبَاءة - كسحابة شيرماده
(ف) لَبَأ اللَّبَأ لَبْءًا - بالفتح فلوه دوشيدن و لَبَأ اللَّقُوم خوراينيدن فلوراه و لَبَأ اللِّبَأ - جوشانيدن آب و دادن گشت را و نيز لَبَأ - بختين آب دادن گشت را
الْبَاء - فلوخوراينيدن قوم را و يقال ايضا اَلْبَاتُ الْحَدِيْ يعني فلوخوراينيدم بزغاله را و جوشانيدن فلوراو فلوفرو آوردن ماده شير بختين دادن كسے راو بچه را و فلوتوشه دادن كسے راو بچه را از سينه و ريگ تنگ و پيش بند پالان
الْبَاء جمع منه قولهم فلان في لَبٍ
في اى حال راسته و موضعی است
لَبِيب - كاميرخرد و مند الْبَاء جمع
ولازم گيرنده كارے را و مرد محرم
قال ابن دريد وانشد ه فنقلت لها عتى البلد فانتى ه حرام والى بعد ذلك لبيب اے لمت
لَبِيبَة - كسفينة شاماكچه
لَبَاب - كسحاب گياه اندك بود
لُبَاب لُبَاب لُبَاب كقطام يعني باكى نيست ترا
لُبَاب - كغراب خالص از هر چيزے
وكوهى است مرنى جَذِيْمَة را ه وحَسَبٌ لُبَابٌ - حسب خالص بے آميغ
لُبَابَة - بالتا، تام زنے
لَبِيْبَة - مثلثة اللام مقصورا موضعی است بوصل
لُوْلَب - كجوهر آب بسيار كه حبست بسيارى و تنگى و بهانه كار ريزوقت جريان بگرد و گرداوش مانند بلبل كوزه شود
اَلْبُوْب - كعصفور دانه خشته كنار
لَبْلَب - كجعفر و قُنْفُذ مرد نيكوى كننده با اهل همسايه خود و گبش
لَبْلَبٌ - كجعفر تكه با بانگ
لَبَالِبُ الْغَنَم - كسفارج جغوغا و آواز گوسپندان
لَبْلَاب - بالفتح گياه پيچك
مَلْبُوْب - بهاى مستوده ه
وبصيغة مَلْبُوْبٌ - شتر با لاى بسته ملبوبة بيوت

(ن) لَبَّ لَبًّا - بالفتح اقامت كرد و بجاے گرفت ه و لَبَّبَتْ الدَّابَّةَ پيش بند پالان بر بستم ستور را
دَابَّةٌ مَلْبُوْبَة لغت است ازان ه و لَبَّة - بر سر سينه و ه بعد ه و نيز لبت مجازى در و باى شد يقال دارى لَبَّة ناقتها اى توأجمها
(س) لَبِبْتُ لَبَابَةً - بالفتح و يضم خردمند شدى و درين معنى از فعل بضم العين بفعل بفتحها نيز آيد واين نادر است از مضاعف نظيرے ندارد
لَبْلَبَة - كدرجة تنگ دلى و مهربانى نمودن برفرزند و مهربانى كردن و ليسيدن گوسپند بچه را پس زاييدن و پراگنده شدن و بانگ كردن تكه وقت برجستن
ماده مُلَبْلِبٌ لغت است از ان دَابَّةٌ مُلَبْلِبٌ - كمكرم ستور پيش بند پالان بر بسته مُلَبَّبٌ بالا و غام مثله
اَلْبَاب مقيم شدن و لازم گرفتن جاے را يقال اَلَبَّ بالمكان اذا قام به ولزمه منه قولهم لَبَّيْكَ اى اَنَا مُقِيْمٌ على طَاعَتِكَ ونصب على المصدر كقولك حمدًا لله وشكرًا وكان حقه ان يقال لبًّا لك وثنّى على معنى التاكيد اى اِلْبَابًا بَعْدَ اِلْبَابٍ واقامة بعد اقامة واجابة بعد اجابة وقيل من لَبَّ بمعنى لَبَّ او معناه

إِلَيْكَ أَهْلِي وَقَصَدْتُ لَكَ مِنْ قَوْلِهِمْ دَارِي تَلُبُّ دَارَكَ أَيْ تُوَاجِهُهَا وَمَعْنَاهُ مُجِيبَتِي لَكَ مِنْ قَوْلِهِمْ امْرَأَةٌ لَبَّةٌ أَيْ مُحِبَّةٌ لِزَوْجِهَا وَمَعْنَاهُ إِخْلَاصِي لَكَ مِنْ قَوْلِهِمْ حَسَبٌ لُبَابِيٌّ خَالِصٌ وَخِيَارُ الْبَابِ بِيشِ بند بالان بر بستن سنور را و آشکار شدن و پیش آمدن چیزے يُقَالُ أَلَبَّ لَهُ الشَّيْءُ أَيْ عَرَضَ وَمَا يُبَارُ فَرَاهِمْ آمدن میان کشت يُقَالُ أَلَبَّ الزَّرْعُ إِذَا دَخَلَ فِيهِ الْأُعْفُلُ

تَلْبِيبٌ - گریبان گرفتن و کشیدن در خصومت يُقَالُ لَبَّبَهُ أَيْ جَمَعَ ثِيَابَهُ عِنْدَ مَحْرَهِ فِي الْخُصُومَةِ ثُمَّ جَرَّهُ وَمَغْزُ دَارِ شدن دانه و دو دلہ شدن ؛ و نیز تَلْبِيبٌ شَامَا گچ اسم است آنرا

تَلَبَّبَ - دامن چیدن و میان بستن و آمادہ کارے شدن

ل ب ت

(ن) لَبَتَ يَدَهُ لَبْتًا - بالفتح پیچید دست اورا ؛ و لَبَتَ فُلَانًا بِحُبٍّ دستی زد بر سینہ و شکم و تہیگاہ وے

ل ب ث

لُبْثَةٌ - بالضم درنگی

لَبِيثٌ - کثیف درنگ کنندہ منہ قرئ قولہ تعالیٰ لَبِثْنَ فِيهَا أَحْقَابًا -

لَابِثٌ - درنگ کنندہ

لَبِثَ لَبِيثٌ لَبْثًا - از اجراء استعمال

لُبَيْثَةٌ - کسفینۃ گروہ مردم از قبائل پراگندہ و از ہر جنسی میختہ

فِرَاشٌ لِبَاثٌ - کسحاب اسپ بطے و آہستہ رو

(س) لَبِثَ لَبْثًا - بالفتح و لُبَاثًا وَلَبَاثَةً کسحاب و کرامۃ و لُبَيْثَةً کسفینۃ درنگ کردھو نادر و لُبَاثٌ المصدر من فَعِلَ بالکسر قیاسہ بالتحریک اذا لم یتعد لابث لغت است ازان لَبِثَ مثلہ

إِلْبَاثٌ - درنگ فرمودن و درنگ کنانیدن

تَلْبِيثٌ - درنگ کردن فرمودن و بر درنگ داشتن کسے را

تَلَبُّثٌ - درنگی و درنگ کردن

اِسْتِلْبَاثٌ - بطے و درنگ کار شمردن کسے را

ل ب ج

لُبَجَةٌ - بالضم دام آہنین شاخ دار سر کج کہ بدان گرگ را شکار کنند لَبَجٌ محرکۃ و لَبَجٌ کصرد جمع

بَرْكٌ لَبِيجٌ - کامیر شتران شبگاہ بخوابگاہ آیندہ فرود خوابندہ

پیرامون سرایہا یا شتران قوم مقیم و فرود خوابندہ پیرامون خانہا

لِبَاجٌ - کتاب کول دست

(ن) لَبِجَ بِهِ الْأَرْضَ - بر زمین زد و براں بِهِ وَلَبِجَ بِهِ مجہولا بر زمین افگندہ شد و افتاد ؛ و لَبَجَهُ بالعصا - بچوب دستی زد

اورا

ل ب ح

لَبَحَ - محرکۃ پیر سال خوردہ و مرد کہ است کذا ورد فی حدیث ؛ و نیز لَبَحٌ - دلیری و شجاعت

لُبَاحٌ - کغراب موضعی است

(ت) لَبَحَ لَبْحًا - بالفتح پیر بزرگ سال گردید

اَلْبَاحٌ - کلان سال شدن

تَلْبِيحٌ - پیر سال خوردہ شدن

ل ب خ

لَبْخٌ - بالفتح زدن و گرفتن و کشتن و فریفتن بحبت گرفتن چیزے و دشنام دادن الفعل من فتح

لَبْخَةٌ - محرکۃ درختی است بزرگ شبیہ درخت چنار و بارش کوچک و سبز شبیہ خرما شیریں ماناخوش بوے و مزہ و برگش مائل بدرازی و چوبش را اگر کسی بشکند بوی کند خون از بینی او جاری گردد و نخۃ آنرا چون باہم منضم کنند بر الثیام پذیرد و یک گردد و عن ابی باقل الحضرمی قال بلغنی انّ نَبِيًّا شَكَى إِلَى اللهِ تَعَالَى الْخُفَرَاءَ فِي اسْنَانِهِ فَأَوْحَى إِلَيْهِ أَنْ كُلِ اللَّبَخَ قِيلَ كَانَ سِمًّا لِفَارِسَ فَنُقِلَ إِلَى مَصْرَ فَزَالَتْ سَمِّيَّتُهُ

لَبِيخٌ - کامیر مرد بسیار گوشت

لَبِيخَةٌ - کسفینۃ ناقۂ مشک

لُبَاخٌ - کتاب باہم طپانچہ زدن و کشتی کردن

لُبَاخِيَةٌ - کغرابیۃ منسوبا زن

گوشت ناک و تمام اندام

لُبُوخٌ - بالضم پیسا رہگی گرفت اندام

تَلْبَخٌ - بمشک آلودن خورا

ل ب د

لِبْدٌ - بالکسر مند و خوے گیر زین و ہر پشم و موے شستہ چنیدہ

اَلْبَادُ وَلُبُودٌ - جمع وکارہ و ذو لِبْدٍ - موضعی است ببلاد نُدَيْل

لِبْدَةٌ - بالکسر ہر پشم کہ نیکو بگرد آمدہ و برہم چنیدہ و نمدہ و ہر خاص من اللبد و جامہ پارہ کہ بر سینہ گیرند و زنہا بر شتہ فتیلہ مانندے کہ در گریبان پیراہن در آرند و موی ابنوہ شانہ گاہ شیر و منہ المثل ھو امنع من لبدۃ الاسد ؛ و ذُو لِبْدَةٍ کنیف شیر بیشہ ؛ و نیز لِبْدَةٌ نسال گیاہ صلیان و باطن ران و لبلخ و نیز شہری است میان برقہ و افریقیہ

لُبْدَةٌ - بالضم نمد و ہر پشم و صوف درہم شدہ و برہم چنیدہ و دگرگونہ مردم يُقَالُ صَارَ النَّاسُ لُبْدَةً وَاحِدَةً أَيْ اجْتَمَعُوا

لَبَدٌ - محرکۃ پشم گوسپند يُقَالُ مَالَهُ سَبَدٌ وَلَا لَبَدٌ وَهُمَا الشَّعْرُ وَالصُّوفُ أَيْ مَالَهُ شَيْءٌ

اَبُو لَبَدٍ کعنب شیر بیشہ

لَبِدٌ - ککتف آنکہ پیوستہ در خانہ باشد و بسفر زود دجاے را نگذارد

نَاقَةٌ لَبِدَةٌ - کفرحۃ ناقۂ گلہ و سینہ گرفتہ از بسیار خوردن صلیان

ابل لبادی۔ کسکاری کذلک
لُبَد۔ کصرد مرد خانہ نشین جائے
گیر کہ تلاش روزی نرود وسفر
نکند و کرکس پسین لقمان
الذی بعثہ عاد الی ارم تسع
لہا فاما اھلکوا خیر لقمان
بین بقاء سبع بعرات کلہن من
اظب عفر فی جبل وعمر لا یتمہا
الفطر وبین بقاء سبعۃ النسر
کلما ھلک نسر خلف بعدہ
نسر فاختار ابن السنوح وکان اخرھا
لُبَد او این لقمان عاد است غیر
لقمان حکیم علیہ السلام میگویند سہ
صد سال زندگانی کرد واین عمر
ہفت کرگس است ومال لُبَد
مال بسیار منہ قولہ تعالی مالا
لُبَدا ویقال النّاس لُبَدٌ ای
مجتمعون یقال جمع لبدۃ ۔
وابو لبد۔ شیر بیشہ
لَبِید۔ کامیر جوال خرد وتوبرہ
وعلف دان وابو عقیل لبید
بن ربیعہ بن عامر بن مالک و
لَبِید بن عطارد بن حاجب
ولَبِید بن اُزَنم عطفانی شاعران
اند ولَبِید بن عاصم یہودی
ساحرے است لہ ذکر فی کتاب
السحر وابو لبید بن زبار حصنی تابعی
ونیز لَبِید۔ مرغی است وآز لُبَید
کزبیر نیز خوانند ۔ وابو لَبِید
بن عَبْدَۃ۔ شاعر فارس
لَبُود۔ کصبور گزہ
لَابِد۔ شیر بیشہ ۔ ومال لَابِد
مال بسیار

مَالٌ لُبَدٌ۔ کسکر مال بسیار
لَبَاد۔ کشداد نمد ساز
لُبَادَۃ۔ کرمانۃ بارانی نمدین
لُبَادِی۔ بالضم وشد الباء المفتوحۃ
معصورا مرغی است
لُبَادِي۔ بالضم وشد الباء مقصورا
وتخفف بمعنی لبدی است کرغ باشد
گویند چون لفظ الباد ی البدی را
نزد ملیش گویند وکرمانیان زمین
فرو آیدمی دوسر پس میگیرند
آزاد کردہ فراہم آمدہ از مردم
(ن س) لَبَدَ لُبودا ولُبَدًا۔
محرکۃ مقیم شد بجائے ولازم گرفت آزاد
ولَبَدَ الشَّيْءُ بِالْأَرْضِ چسپید
بزمین ۔ ونیز لبد بطلق وسینہ گرفتن
شتر از بسیار خوردن صلیبان
(ض) لَبَدَ الصُّوفَ۔ زد
پشم را ونیز باب ترکردہ برنہاشتر شیر
دوخت تا حامل آن پارہ نگردد
مُلْبِد۔ کمحسن شتر کہ دنب خود را
بران وذا لوذ ند وشیر بیشہ
فَرْشٌ مُلْبَدٌ۔ کمحکم استبرق بستہ
اِلْبَاد۔ جائے گرفتن واقامت
نمودن وبرچسپیدن بزمین و
دربی کردن جامہ را وخوے گیر
ساختن زین را وخوے گیر پستور
بستن وجوال درآوردن وشک را
وسر فرو آوردن وقت درآمدن
درخانہ وچیزے را کہنہ چسپانیدن
وپشم برآوردن واماوہ فربہی شدن
شتر ان یقال اَلْبَدَتِ الْإِبِلُ
اذا اَخْرَجَ الرَّبِيعُ اَلْوَانَہَا و
اَوْبَارَہَا وتہیأت للسمن

وکمیز وسرگین خشک شدن بر
سرین ستور یقال اَلْبَدَ الْبَعِيرُ
اذا بَالَ وثَلَطَ فضرب علی عجزہ
فیصیر لُبَدَۃ من ثلطہ قولہ
ورگاہ را بجائے بعدہ داشتن مصلی
در نماز
تَلْبِيد۔ سرشکر دن برگ مروان
اندک اندک یعنی برسر ہا دن مرہان
جہ تا موبستہ گردد وپشم زدن و
ترکردہ برنیام ودوختن جہت حفاظت
حمائل شمشیر ودرپے کردن جامہ
ودشت گردانیدن ثم زمین را
تَلْبَدَ الصُّوفُ ونحوہ یعنی آن
بعض درآمد ودرچسپید شعر
مُتَلَبِّد۔ لغت است از آن ۔
وتَلَبَّدَ الطَّائِرُ بِالْأَرْضِ۔
سینہ برزمین نہاد مرغ ولازم گرفت
جائے را ۔ وتَلَبَّدَتِ الْأَرْضُ
بِالْمَطَرِ سخت گردید زمین بباران
اَلْتِبَاد۔ دربکدیگر درآمدن وبرہم
چسپیدن برگ وبسیار برگ شدن
درخت

ل ب ر

لَبِيرَۃ۔ کسفینہ شہرے است
باندلس وآزا لبیرۃ بالکسر نیز
گویند از آن شہر است محمد بن
صفوان لَبِيرِي۔ محدث یقال
اللبیری ایضا

ل ب ز

لَبْز۔ بالفتح نیک طور دن فرد
بردن وبنی بند پستن وبر پشت
زدن بدست وسخت زدن وبر اندن
بالقب واون وکدز دن شتر و

سخت زدن ناقہ سم را برزمین او
ضربا لطیفا فی یعامل والفعل
من ضرب
لِبْز۔ بالکسر مضاد بستن جزما ہکذا
ذکرہ ابو عمرو فی باب فعل بالکسر
والفعل من ضرب

ل ب س

لِبْس۔ بالکسر جامہ وپوشش
وپوست تنک سر ونوعے از جامہ
ولِبْسُ الْكَعْبَةِ پوشش آن
لِبْس ھُوَ دَجٌ كَانَ لِلْمَلِكِ
لِبْسَة۔ بالتا یک نوع پوشیدن
ونوعے از جامہ
لُبْسَة۔ بالضم شک یقال فی
الامر لُبْسَةٌ ای شبہۃ
لبسۃ۔ محرکۃ ترہ است
لَبِيس۔ کامیر جامہ بسیار ریوسیدہ
کہنہ شدہ وہمتا ومانند یقال اَلْبَسُ
کہ لَبِيسٌ ای نظیر
لِبَاس۔ کتاب جامہ وپوشش
ولِبَاسُ الرَّجُلِ۔ زن مرد و
لِبَاسُ الْمَرْأَةِ۔ شوی زن قال اللہ
تعالی ھُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَاَنْتُمْ
لِبَاسٌ ھُنَّ ۔ ولِبَاسُ التَّقْوٰى
ستر عورت یا ایمان یا شرم وحیا
درشت وخطر وقولہ تعالی اِذَا غَشِيَهُمْ
اللہ لِبَاسَ الْجُوعِ یعنی گرسنگی آنہا
بنہایت رسید ضرب لہ اللباس
مثلا لما نالہم ونیز لباس
الکتاب آشفتگی وفراہم آمدگی
لَبُوس۔ کصبور جامہ وپوشش
وزرہ منہ قولہ تعالی وَعَلَّمْنَاهُ
صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ ای لِتَدْرِيعِ

دَاهِيَةٌ لَبْسَاءُ. کسر اسمتی ویلای نیک بد

لِبَّاس. کشاد و مرد نیکو نشان دارندهٔ مکر و عیب را و آمیزنده لغت است از تلبیس و مرد بسیار لباس

مَلْبَس. بمعنی جامه و پوشش مِلْبَس کمبر شاذ و یقال ان فیه لَمَلْبَسًا یعنی در وے کبر و سال خوردگی نیست و فی المثل اَعْرَضَ ثَوْبُ المَلْبَسِ یعنی درج شخصے گویند کہ تہمت دہندگانش بسیار باشند

(ض) لَبَسَ عَلَيْهِ الْاَمْرَ لَبْسًا بالفتح پوشانید بر وے کار را و مشتبہ ساخت ؛ و نیز لَبَسَ اَلْبَسَ تاریکی بر وشنائی منہ قولہ تعالیٰ وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبِسُوْنَ وفی رایہ لَبْسٌ ای خلط

(س) لَبِسَ الثَّوْبَ لُبْسًا. بالضم پوشیدہ جامہ را ؛ و لَبِسَ اَمْرَ اَةً. برخوردار ہی گرفت از وے زمانی لَبِسَ قَوْمًا كَذٰلِكَ ای قَعَلَى بهم دہر ایہ و لَبِسَتْ مُلَاءَتُهُمْ. تمام جوانی آن مرد با وے بود اَمْرٌ مُلْبِسٌ. کمبر کار مشتبہ وفی المثل اَعْرَضُ ثَوْبِ المَلْبَسِ لِمَنْ كَثُرَ مَنْ يَتَّهِمُهُ

اِلْبَاس. فرو پوشانیدن تَلْبِيس. در آمیختن و پنہان داشتن مکر و عیب از کسے لباس کشادہ لغت است ازان مَلَابِسَة. درہم آمیختن کار و انستن آنچہ در باطن کسے است تَلْبَسَ بِالْاَمْرِ. آمیختہ و بہم گردیدہ کار تَلَبَّسَ بِالثَّوْبِ کذلک ؛ و تَلَبَّسَ الطَّعَامُ بِالْيَدِ. درست چفید طعام

اِلْتِبَاس. پوشیدن کار بر کسی متعدی بعلی وفی الحدیث فَخَفْتُ اَنْ يَكُوْنَ قَدِ الْتَبَسَ بِیْ ای غُلِطْتُ ماخوذٌ من قولك فی رایه لَبْسٌ ای اختلاط ؛ و مِنْهُ فُلَانٌ مُلْتَبِسُ الْاُمُوْرِ مشتبہ

ل ب ط

اَلْبَطَة. بالفتح نکام

لَبَطَة. بحرکۃ دست پا بر زمین زدگی شتر در رفتن و دویدگی لنگ و رفتار بلنگی ؛ و نیز لَبَطَةُ نام پسر فرزدق برادر کلثۃ و حبطۃ

اَلْبَاط. پوستہا

لِبْطِيط. کنبیس شہری است بجزیرۂ خضرائے اندلسیہ

مِلْبَط. کمبر موضعی است و آرامروزے

(ض) لَبَطَ بِهِ الْاَرْضَ لَبْطًا. بالفتح بر زمین زد آنرا ؛ و لَبَطَ بِهِ بمجہولا از پائے درافتاد و افگندہ شد ؛ و لَبَطَ لَبْطًا. مجہولا کام بر دو گردید مَلْبُوْط لغت است ازان ؛ و لَبَطَ الْبَعِيْرُ. دست و پائے بر زمین زد در رفتار و دویدگی تَلَبُّط. سرگشتہ شدن و دویدن و بر پہلو خفتن و بر خاک غلطیدن و روی آوردن بچیزے یقال تَلَبَّطَ اِلَيْهِ اذا تَوَجَّهَ

اِلْتِبَاط. دست و پا بر زمین زدن شتر در رفتار و کوشیدن و سرگشتہ شدن و اضطراب دن و دست و پائے فراہم آوردن سپاہ و گرد گشتن و لازم گرفتن چیزے را یقال اِلْتَبَطَ الْقَوْمُ بِهٖ ای طَافُوْا بِهٖ و لزموہ

ل ب ع

لَبْع. بالفتح راگکان یقال ذَهَبَ ضَبْعًا لَبْعًا ای باطلًا

ل ب ق

لَبَقَة. بالفتح زیرکی یا آن لبق است بدون تا

رَجُلٌ لَبِقٌ. کلفت مرد زیرک ماہر در کار و چرب سخن و تنگ لباس و جامہ بر اندام چسپندہ لَبِقَةٌ مونث ؛ و نیز لَبِيْقَة. زن نیکو کرشمہ

لَبِيْق. کامیر زیرک و ماہر در کار و چرب سخن و جامہ بر اندام چسپان لَبِيْقَة. مونث ؛ و نیز لَبِيْقَة. زن نیکو غنج و دلال

(ن) لَبَقَهُ لَبْقًا. بالفتح زم و نازک گردانید آنرا

(س ك) لَبِقَ الرَّجُلُ لَبَقًا. بالفتح و لَبَاقَةً. بکسر امۃ زیرک ماہر چرب زبان گردید ؛ و لَبِقَ بِهِ الثَّوْبُ. چفید بوے جامہ

ثَرِيْدٌ مُلَبَّقٌ. کمظم اشکنہ نرم و ملین بروغن ثَرِيْدَةٌ مُلَبَّقَةٌ کذلک

تَلْبِيق. نرم گردانیدن

ل ب ك

لَبْك. بالفتح چیزے آمیختہ لَبَكَهُ بالتاشلہ ؛ و نیز لَبْك آمیختن کار و گرد آوردن اشکنہ را جہت خوردن و آمیختن پست با انگبین و جز ان و الفعل من نصر لَبَكَهُ. محرکۃ لقمہ یا پارہ از اشکنہ یقال مَا ذُقْتُ عَنْهُ عَبَكَةً وَلَا لَبَكَةً و لطاعی است کہ خرما در روغن و پنیر را بشورانند و گاہے بجائے پنیر پشریزند اَفْرَ لَبْكٌ. کلفت کار. آمیختہ و شبہ لَبِيْكَة. کیفیتہ بر باہم آمیختہ و گوسپندان آمیختہ با گوسپندان دیگر و گروہ مردم و جز آن و پنیر بالپست آمیختہ یا خرما با روغن آمیختہ

لُبَاكَة. کثامۃ گوسپندان باہم آمیختہ با گوسپندان دیگر

اِلْبَاك. خطا کردن در گفتار و خمش گفتن

تَلْبِيك. آمیختن چیزی بچیزے

تَلَبُّك. آمیختہ و درہم شدن کار

اِلْتِبَاك. درہم و آمیختہ شدن کار

ل ب م

لَبَم. محرکۃ مختلف شدن شاۃ والفعل من سمع

ل ب ن

لِبْن. بالکسر چاے است از عدد و حرم براہ یمن

لِبْنَةُ الْقَمِيْص. بالکسر خشتک پیراہن

لُبْن. بالضم معرفۃ کوہی است

لُبْنَة - بالضم نوالہ یا نوالہ بزرگ و وہی است با فریفتہ

لَبَن - محرکہ شیر و ہو اسم جنس

اَلْبَان جمع و آب پر و خشت شیر دار پ و بِنَات اللَّبَن - رودہا کہ شیر در آن باشد پ و نیز لَبَن در و کردن از بالش

اَلْبَان - بالفتح کوہی است در حجاز و موضعی میان قدس و المدینہ

لِبْن - گلخت خشت خام لِبْن بالکسر و بکسرتین لغتے است دران

لَبِنَة یکے کلمہ و کلم و شیر نوشندہ و دوست دارندہ آن و لِبْنُ الْقَمِیص خشک پیراہن

نَاقَةٌ لَبِنَةٌ - ناقہ باشیر یا ناقہ بسیار شیر و لَبِنَةُ الْقَمِیص - خشک پیراہن -

لَبِین - کامیر اسپ پرورندہ شیر

لَبِینَة - کسفینہ شیر دار پ و لَبِینَة الْقَمِیص خشک پیراہن

ابو لبین - کزبیر کیر

لَبَان - کسحاب سینہ یا میانہ سینہ یا ماہین دو پستان یا بخصوص سینہ ستور شگافتہ ستم

لِبَان - بالکسر شیر دادن نقال هو اَخُوهُ لِبَان اُمِّهِ وَلَا یقال بلبن اُمِّهِ وَ لِمَا اللَّبَن الذی یُشرَب

لُبَان - کزاب کندر کہ صمغی است وصنوبر

لَبَانَة - کثمامۃ حاجت و نیاز در امور مفصل و معالی لبان بحذف تا جمع

لُبُون - کصبور شیر دار یا آنکہ شیر و پستانش فرو آمدہ باشد

لَبُونَة بالتا، کذلک فیهما لبان

لُکتاب و لُبْن بالضم و بالکسر و لَبَائِن جمع یقال کم لُبْن غنمک بالکسر و الضم ای ذوات الدر منها قال لکسائی کم لُبْن غنمک ای رسل غنمک و اِبْنُ اللَّبُون شتر کہ دو سال یا بسال سوم در آمدہ اِبْنَة لَبُون مونث بِنْتُ لَبُون لک و بَنَات لَبُون نہالان عوفط

و نیز لَبُون شہرے است

لَابِن - کصاحب خداوند بسیار شیر لَابِنُون جمع و شیر خوارانندہ

لَابِنَة - پستان کو ابن جمع لُبْنَى کبشڑے نام زنے است و وہی دختری با شیر چون عسل کہ صمغ آرد

لُبَیْنَى یقصر از نی است یا نام دختر ابلیس لعنۃ اللہ یا نام پسر او و از نیجا است کہ شیطان را ابو لبینی نامند پ و نیز لُبَیْنَى نام دختر نوس

خُنَیْس بن حَدَّار کلبی

لُبْنَان کعثمان کوہی است بشام

لُبْنَتَان - بزیادت تا موضعی است

حاجة لُبَانِیَّة - سوباحب بزرگ و ستر ک

یَلْبَن - کیسع موضعی است

تَلَابِین - بفتح الفوقیہ رودباری است میان آن نبی سلیم و جبال تہامہ یا آن تَلْبَن است جمع بما خوله

عَشَبٌ مَلْبَنَةٌ - کمقدمة علف شیر ناک کنندہ ستور و ملبنت کنبر آنچہ بدان شیر را صاف نمایند شیر دوشہ و کالبد خشت یا آنچہ در آن خشت بار کردہ از جائے بجائے برند

مِلْبَنَة - کمکنسة چیزے کہ آنچہ بو لیسند

مَلْبُون - آنکہ از شیر خوردن اورا شکر رسیدہ باشد یقال رجل مَلْبُون و قوم ملبونون اذا ظهر لهم سفه من البان الابل و آب بشیر پرورده

(ن ض) لَبْنَة لَبْنًا - بالفتح شیر خورانیدن آزا پ و نیز لَبَن - بسینہ زدن بصاد و الفعل من ضرب و بیاء خوردن و خشت زدن و الفعل من نصر و نیز لَبْن - محرکہ در و کردن گردن از بالش و شیر ناک شدن میش و جز آن و الفعل من سمع

شَاةٌ مَلْبُونٌ - کمحسن گوسپند باشیر

مُلْبِنَة - بالتا، مشلہ و شیر فرو آرندہ

اَلْبَان - باشیر یا بسیار شیر شدن قوم و شیر فرو آمدن در پستان ناقہ و تلبینہ ساختن

مُلَبَّن - کمعظم فلانہ کہ حلوائی است یا شیر ترتیب دادہ

تَلْبِین - خشت زدن و یقال لَبَّنَ فُلَانٌ مجلسًا ای یقضی فیه اللُّبَانَة

و نیز تَلْبِین - آشی است کہ از سبوس و شیر و انگبین سازند یا از سبوس فقط تَلْبِینَة - بالتا، مثلہ

تَلَبُّن - درنگ کردن

اِلْتِبَان - شیر خود را خود کیدن

اِسْتِلْبَان - شیر جستن

ل ب و

لَبْوَة - بالفتح و بکسر شیر مادہ

لَبْوَة - کسرۃ و لَبَاة کقناۃ و لَبَّة و لَبَة بفتحہما مخففین کذلک لَبْوَ کعدو نام پسر عبد القیس و محمد بھیزہ

لَبْوَان بکسکران کوہی است

ل ب ی

لَبَى کعلی نام پدر لبی

لَبِیّ ابن لبی کسیے صغیر اصحابی است

لَبَّى المحثی و یثلث موضعی است

لُبَابَة - بالضم درخت اُطْمِی

کالبی ابن نَوْر - کصاحب جبلی است

(س) لَبِیَ من الطعام لَبْیًا - بالفتح بسیار خورد طعام را

لَبَّى بالحج تَلْبِیَةً - لبیک گفت در حج و مذکور است در

ل ب ب

باب اللام فصل التاء

ل ت ء

لَتَعَ - کامیر مرد لازم گیرندہ جا خود

(ف) لَتَأَ فی صدره لَتْأً - بالفتح و در کردن آن را و راندہ و نیز لَتَأَ گذشتن و انداختن تیر و جز آن و کائیدن و کم کردن و تیز دادن و پلیدی انداختن و نیز گریستن و زادن

ل ت ب

لَتْب - بالفتح و لُتُوب - بالضم استوار و پائے رجا بودن و بر چسپیدن و دلائم گرفتن و نیزہ زدن یقال لَتَبَتْ فی صفد التاقة و بستن و جامہ پوشیدن

وجل بر اسپ بربستن و الفعل من نصر

بَتُولٌ لُتُبٌ۔ بالضم حی است ازان حی است ابو محمد عبد الله بن لُتَيْبَة ازوے صحابی است و اللُّتَيْبَة بضم اللام و فتح الفوقانیة و قیل بسکونها و کسر الباء الموحدة و تشدید الیاء تحتها نقطتان

لاتب۔ پاے برجاے استوار و برجهنده

مِلْتَب۔ کنبر مرد گوشه نشین و ملازم خانه از ترس فتنه و شورش فساد

مَلَاتِب۔ بالفتح پیرانهاے کهنه

اِلْتَاب۔ لازم و واجب کردن کارے بر کسے و یعدی بالعلی یقال التبه علیه اذا اوجبه

تَلْتِيب۔ جل بر اسپ بربستن

اِلْتِتَاب۔ جامه پوشیدن

ل ت ت

لت۔ بالفتح ظرفی است از آبگینه بقدر یک بالشت و دراز کردن کر بدان آب خورند لتوت جمع ۔ و نیز لت کوفتن و بستن و در آشوردن پست و استوار کردن و شکستن و سائیدن و ریزه ریزه نمودن و چسپانیدن و نزدیک کردن یقال لَتَّ فُلَانٌ لَتَّ بِفُلَانٍ مجهولا اذا الزّبه و قُرِن معه و الفعل من نصر

لُتات۔ کفراب ریزهاے شکسته از پوست درخت و سائیده و شکسته و کوفته آمیخته

لات۔ مشددة التاء نام بتی است معرفة و لا یقال بغیر الالف اللام للتنکیر و لا یتم الا بصلة و فیه لغات اللاتی و اللّت بکسر التاء و اللّث بالاسکان و اللّتان و اللتانِ و اللتا بتشدید و تخفیف نون و حذف آن سه لغت دیگر است مانند آن ۔ و اللّاتی ۔ و اللّا ۔ بحذف الیاء و کسر التاء و اللّواتی و اللّوات ۔ و اللّاءِ و اللّائی و اللّأ و اللّوا باسقاط التاء و اللّاءت بمد الهمزة لغت جمع و اللّتیّا بفتح اللام و ضمها قلیلا و کسر التاء و فتح الیاء المشددة و لغت مصغر آن و تثنیه مصغر و جمع آن بحذف الف آید و بس فیقال اللتیّان و اللّتیات و بعض الشعراء ادخل علی اللتی حرف النداء و حرف النداء لا تدخل علی ما فیه الالف و اللام الا فی قولنا یا الله و حده فکانه شبّهها به حیث کانت الالف و اللام غیر مفارقتین لها قال ۔ و من اجلك یا التی تیّمت قلبی ۔ و انت بخیلة بالوُدّ عنّی ۔ و یرد بالوصل ۔ و نیز اتی اللتیا امر بزرگ و بلا و سختی اسم است از یقال وقع فی التی و اللتیا ای فی الداهیة و یقال جاء فلان بعد اللتیا و التی

باب اللام فصل الثاء

ل ث ء

ل ث ء

(ف) لَثَأَ الْمَلْبَ لثأ۔ بالفتح وقّاهما ابن عباس و عکرمة و جماعة سمّی بالذی کان یلیت عنده السویق بالسّمن ثم خفف

لَثْلَثَه۔ کدحرجة سوگند دروغ که بدان مال کسے را تلف کنند یا سوگند که صاحب خود را بگناه فرو برد

ل ت ح

رجل لَتِحٌ۔ ککتف و کسکین مرد خرومند رسا و امور زیرک بجل

لُتَحَة کهمزة مثله

لُتَاح۔ کغراب بمعنی لتح است ککتف لاتح کصاحب مثله هو الْتُحَ شعرا منه یعنی او معانی بدیع آورد تر است ازوے

لُتْحَان۔ کسکران گرسنه لَتِحَ یلتحی لتوحا (ف) لَتَحَه لَتْحًا۔ بالفتح کلوخ انداخت بر اندام یا بر سر کسے و پس داغ دار ساخت یا کور کرد چشم وے را ۔ و لَتَحَه ببصره ۔ نگاه کرد بروے ۔ و لَتَحَ جارِيَتَه گائید آزا ۔ و لَتَحَ فُلَانًا چیزے یا تی نگذاشت زدوے ۔ و لَتَحَه بیده بدست زد اورا (س) لَتِحَ لَتَحًا۔ محرکة گرسنه گردید

ل ت خ

رجل لَتِخَةٌ۔ کفرحة مرد زیرک

لُتْخَان۔ کسکران مرد گرسنه

(ف) لَتَخَه لَتْخًا۔ بالفتح بیالود آن را و شگافت ۔ و لَتَخَ فلانا بالسّوط۔ بتازیانه پوست باز کردوے را و گفته نمود

تلتخ۔ آلوده شدن

ل ت د

(ض) لَتَدَه بِيَدِهِ لَتْدًا۔ بالفتح هشت زد اورا

ل ت ز

لَتْز۔ بالفتح بسینه لگد زدن یا عام است و بمشت زدن و دور کردن و الفعل من نصر و ضرب

ل ت غ

لَتْغ۔ بالفتح گریدن و بمشت زدن یقال لَتَغَه بيده ای ضربه و الفعل من فتح

ل ت م

لتم بالفتح بر سوراخ بینی زدن و زدن و تیر انداختن و الفعل من نصر و ضرب

لَتَم۔ محرکة زخم و جراحت

لَتِيم۔ کامیر از نامهاے عربان است لَتِيم۔ کزبر کاتم صاحب مثله

مِلْتَم۔ کمنبر از اعلام است

مُلَاتِمَات۔ بالضم و کسر التا قبیله است از ازد و فَإِذَا سُئِلُوا عن نسبهم قالوا نحن بنو مُلَاتِم بفتح التاء

ل ت ن

لَتِن۔ ککتف شیر بن

لُتْنَة۔ کدحرجة خار پشت منه قولهم متی لم تقضِ التُّلْنَة لَحَدَ تَنَا اللُّتْنَة و التُّلْنَة الحاجة

ل ت ی

التی۔ آن زن و هو اسم مبهم تامیت الذی علی غیر صیغة و هو

آب خورد سگ از خنور وجز آن

ل ث ث

لَثَّ - بالفتح تری ونم وتری روز ونیز لَثَّ ستیهیدن وقیم بودن بجائی وپیوسته باریدن باران ونم رسیدن درخت والفعل من نصر

لَثْلَاثٌ - بالفتح ورنگ کارکه هرگاه گمان بری که باخراج حاجت پرواز وتهتکی دستی در زود پسر بماند لَثْلَاثَةٌ بالتاء رشله

اَلثَّاث ستیهیدن یقال لث علیه ای الحّ وجای گرفتن ومقیم بودن بجائی منه الحدیث ولا تلثّ بالدار ای تعجّل وپیوسته باریدن باران

لَثْلَثَةٌ - کحرجة الثاث است درمعانی وسست شدن وبند کردن وباز داشتن یقال لثلثه عن حاجته اذا حبسه وآشکار اکردن سخن را وود وله ومتردد شدن درکار ودرخاک غلطانیدن ومانده کردن شتر را یقال لثلثت البعیر ای کدّدته واندک راحت رسانیدن

لَثْلَثُوا بنا ای رَوِّحُوا تَلْبِيلًا

تَلَثْلُثٌ - ودولدشدن درکار ودرخاک غلطیدن

ل ث د

لِثْدَةٌ - بالکسر گرو مقیم بجای که ازان جای نرود وکوچ نکند (ض) لَثَدَ القصعة بالثريد فرام آورد ویکدیگر کرد ثرید را وبرابر گردانید ۴ ولثد المتاع برهم نهاد

ل ث ط

لَثْطٌ - بالفتح نرم وسبک انداختن وسبک آهسته زدن یا آهسته آهسته طپانچه زدن برپشت وزیر لب دشنام دادن ونرم نرم انداختن نهانه جوے.

ل ث ع

لَثَعَةٌ - بالفتح لب بهن وندان جفت سپید

اَلثَّع - کاحمد آنکه زبانش مائل بثار وعین باشد

ل ث غ

لُثَغَةٌ - بالضم شکستگی زبان یعنی حرف سین را تلفظ غین یا راء را غین یا لام یا یاء یا حرفی را بجای حرفی دیگر یا یکبرداشته نا شدن زبان جهت گرانے

لَثَغَةٌ - محرکه دهان

اَلثَّغ - آنکه درزبانش لثغه وشکستگی باشد لُثَغاء - مؤنث

(ن) لَثَغَ فُلَانًا لَثْغًا - بالفتح الثغ گردانید وے را

(س) لَثِغَ لَثَغًا - محرکه الثغ گردید

ل ث ق

لَثَقٌ - محرکه تری وترشدن وسخت نمناک گردیدن هوا والستان

یا یقال لثق یَلْثَقُ لُثُوقًا ای کدرت رائحته وکثر نداه الفعل من سمع

طَاعِمٌ لَثِقٌ - بکسر ثاء ترونمناک

اَلثَّاق - ترکردن ونمناک گردانیدن

تَلْثِيق - تباه گردانیدن

اِلْتِثَاق - ترونمناک شدن

ل ث ل

لَثْلَةٌ - بالفتح جاے است

ل ث م

لِثْمَةٌ - بالکسر سیاهی دهان بندبستگی یقال هي حسنة اللثمة

لُثُم - بالضم جمع لاثم است

لُثَيْمِيَّةٌ - بصغر ان شدة السیار جامه است شریف وثمین

لِثَام - لکتاب دهان بند

خَفٌّ مِلْثَمٌ - کبرسم کفش بسکندک

خَفٌّ مَلْثُومٌ - سپل شتر کربر سنگ آید وخون آلوده شود

(ض) لَثَمَ البعيرُ الحجارةَ يَخْفِقُ لَثْمًا - بالفتح کوفت شکست شتر سنگ را بسپل ۴ ونیز لثم شکستن وخون آلوده کردن سنگ سپل شتر را وبشت زدن بینی ودهان بند نهادن یقال لثمت المرأة اذا شددت اللثام

(س ض) لَثِمَ فاها - بوسه داد دهن اورا

تَلَثُّم - دهان بند نهادن

اِلْتِثَام - دهان بند نهادن

ل ث ی

اِمْرَأَةٌ لَثِيَةٌ - بالفتح زن کاندام نهانی واندامش خوی آرد

لِثَة - کعدة نوعی از درخت بن دندان اصلها لثي والهاء عوض من الیاء لِثَاث ولِثًى کعنب جمع

لِثِيّ - کعلی شلم تنگ از درخت بچکد یا شلم درخت طلح نمی است سپید که بر درختها افتد وبسته گردد دسطبر ولزج از چربش شیر ماند آن ۴ ولثى الثوب - وچرک وریم جامه

لَثَاة - بالفتح کام دهن ودرخت

ثوب لَثِيّ - کخفف جامه نمناک

لثية کفرحة درخت یا شلم وان لَثِيّ - کغنی حریص برخوردن جمع

اِمْرَأَةٌ لَثْيَاء - کصحراء یعنی امرأة لثية است

(ض) لَثَى الماءَ لَثْيًا - کندک اندک آب خورد ۴ ولثى القدر - سخت لیسید دیگ را ۴ ونیز لَثِيَ - ریم وچرک آلودن جامه را

(س) لَثِيَتِ الشجرةُ لَثًى - محرکه نمناک گردید وشلم روان شد از آن وبرآورد شلم را ۴ ونیز لثي پاسپرن فی اخفاف آب یا خون را ونمناک شدن جامه وجز آن

اِلْثَاء - شلم برآوردن درخت ولثي اخراندن وآب چکیدن از اطراف

تَلَثِّي - شلم گرفتن از درخت

اِلْتِثَاء - شلم چیدن یقال خرجنا نَلْتَثِي -

باب اللام مع الجيم

ل ج ء

لَجَأ - محرکه پناه جاے وغوک

لَجَأَة - مونث وموضعی است ونام جد عمر بن اشعب

مَلْجَاء۔ کمقعد پناہ جائے۔
ذُوالْمَلَاجِی۔ بالفتح پادشاہی ازپادشاہان یمن
(ف س) لَجَأَ الیہ لَجْأً محرکۃ وملْجَأً کمقعد پناہ گرفت آن
اِلْجَاء۔ مضطر کردن کسے را بچاری
وسپردن کار را بخدا یقال اَلْجَأْتُ اَمْرِیْ اِلَی اللّٰہ ای اسندتہ الیہ وتکلت بہ اشتن
تَلْجِئَۃ۔ بستم بکاری داشتن کسے را وبدروغ فروختن چیزے را
اِلْتِجَاء۔ پناہ گرفتن ویدن ای بالی

ل ج ب

لُجْبَۃ۔ مثلثہ گوسپند بسیار شیر وکم شیر الغات اضداد است و گوسپند یکہ بہار ماہ بزنتاجش گذشتہ وپستان خشک کردہ باشد یا خاص است مربز را لُجْبَۃ کفرحۃ ولِجْبَۃ کعنبۃ کذلک لجاب بالکسر جمع لُجَبات۔ محرکۃ مثلثہ شدہ وذالان حقہ التسکین قال ابن السکیت لُجْبَۃ میش کم شیر شدہ ولا یقال للعنز
لَجَب۔ محرکۃ بانگ وفریاد و بانگ فریاد کردن وپریشان و مضطرب شدن موج دریا یقال لَجَّ ذو لَجَب اذا سمع اضطراب امواجہ والفعل من سمع
لَجْبَۃ۔ بالتا گوسپند وبزکم شیر وبسیار شیر ضد لُجْبات جمع جَیْش لُجَب۔ لکلک لشکر افغان وشور وغوغا جَیْشٌ ذُو لَجَب کذلک بود وسحاب لُجِب۔ ابر بانگ
شاۃ لَجْبَۃ بحر الجیم گوسپند کم شیر وبسیار شیر
شاۃ لَجِبَۃ۔ کعنبۃ یعنی شاۃ لجبۃ است در ہر دو
مِلْجَاب۔ محراب تیر باپر کہ بنوک پیکان نہادہ باشد
(ک) لَجِبَتِ الشَّاۃُ۔ کم شیر گردید وبسیار شیر گشت
تَلْجِیب۔ بسیار شیر وکم شیر شدن گوسپند وبزاز اضداد است

ل ج ج

لَجَّۃ۔ بالفتح آواز وبانگ فریاد یقال سمعت لَجَّتَہم وضجتہم ای اصواتہم
لُجّ۔ بالضم گروہ بسیار ومیانہ ومعظم آب وجمل اُدْہُمُ لُجٌّ۔ شتر نیک سیاہ ونیز لُجّ شمشیر وکرانہ رود بار وجائے درشت از کوہ ونام شیخ عمرو بن العاص
لُجَّۃ۔ بالتا میانہ آب دریا ومعظم آن وآئینہ وسیم وجماعت بسیار ونعمت فراخ ومنسوب بدریا یا لی بسیار آب بکسر
لُجْمَۃ۔ کہنہ مرد ستیہیدہ وتا دیر پیکان گذندہ
لَجَاجَۃ۔ کسی را بشوریدگی وپلیدگی از گرسنگی یقال فی فؤادہ لَجَاجَۃٌ ای خفقان من الجوع
لَجُوج۔ کصبور ستیہندہ لُجُوجَۃ مثلثہ والہاء للمبالغۃ
لَجْلَج۔ کجعفر درہم آمیختہ بشبہ ومرد دودنار وادیقال لَجْ

اَلْبَلْجَ والباطل لَجْلَج
اَلْتَجَّ۔ کسندل جوبی خوشبوی کہ بدان بخور کنند رجبت معدہ
مستر خی نیک نافع ودر آن لغات است اَلْتَجُّوج بزیادۃ الواو و یَلْتَجُّ بالیا والمفتوحۃ ویَلْتَجُوج بزیادۃ الواو وتَلْتَجُوج منسوبا
(س ض) لَجَّ لَجَاجًا ولَجَاجَۃً کسحاب وکرامت ستیہیدن و پیکار کردن
لُجْلُجَۃ۔ در دہان گردانیدن سخن را وخایدن لقمہ را
اِلْجَاج۔ بانگ کردن شتر
تَلْجِیج۔ بلجہ در آمدن یقال لَجَّتِ السَّفِیْنَۃُ ای خَاضَتِ اللُّجَّۃَ ولَجَّ القَوْمُ ای دَخَلُوا لُجَّۃَ البَحْرِ
مُلَاجَّۃ۔ دراز کشیدن خصومت
تَلَجُّج۔ دعوی کردن متاع کسی را
مَلْجَجَۃ۔ چشم سخت سیاہ زمین نیک سبز لسبزی گیاہ
اِلْتِجَاج۔ بہم درشدن دراز یا یقال اِلْتَجَّتِ الاصواتُ اِلَی اختلطت ودرہم شدن امواج تقول اِلْتَجَّ البَحْرُ اذا اختلطت
اِسْتِلْجَاج۔ دعوی کردن رخت کسے را وستیہیدن در سوگند وکفارہ ناوادن بجان صدق یقال اِسْتَلَجَ بِیَمِیْنِہ اذا لجّ فیہا وقیل ان یحلف ویتراءان غیرہا خیر منہا فیقیم علی ترک الکفارۃ

تَلَاجَّ لج۔ دو دلہ شدن ومتردد گردیدن ودنبیدن ودر دہان گردانیدن سخن ودگرفتن چیزے را از کسے یقال تَلَجْلَجَ دَاسْتَاہُ مِنْہُ ای اَخَذَہَا

ل ج ح

لُجْح۔ بالضم تگ بسیتی چاہ و وارے
لَجَح۔ محرکۃ پلک بالائین چشم ونیز لَجَح۔ گوشت گرفتن بام چشم یا۔
لَجَحَان شدن خم چشم والفعل من سمع

ل ج ذ

لَجْذ۔ بالفتح خوردن درشتین چریدن وبجرانہ ربان ولب گیاہ خوردن ستور واندک گرفتن ونحو آن چیزے
بعد از آن کہ بسیار دادہ باشند یقال لَجَذَنِی فُلَان بعد ما اعطیتہ مراۃ ولیسیان سگ خنور را وبگختن والفعل من نصر سمع
لِجَاذ۔ بالکسر ستور کہ لب امواجہ گیاہ خورد

ل ج ز

لَجِز یکلف لغزان وچسپان مقلوب لزج

ل ج ف

لَجْف۔ بالفتح سخت زدن وکندن در بن خواب گاہ آہو والفعل من ضرب

لَجَمًا۔ بالتحریک کند کی کراہ خوابگاہ آہو اسم است مغلا کی بکراہ چاہ وجاے آب خوردہ از حوالی تنگ چاہ و میانہ رود و بابستانگاہ تو بہ الجاءات جمع وچاہ سرتنگ فراخ شکم

لَجِیف۔ کاسیر تیرہن پیکان المصواب التجیف بالنون

لَجِیفَۃُ الْبَاب۔ سفینہ پہلوی دھما لَجِیفَتَان

لَجَاف۔ لکتاب آستانہ در و آنچہ بلند برآمدہ باشد بر غار و سیج کوہ از سنگ و جز آن۔

تَلْجِیف۔ معنای کردن بکراہ چاہ و در آوردن زہ در اطراف کس تَلْجُف۔ معنای کردن گرداگرد چاہ و معنای شدن کنارہ چاہ لازم متعد

ل ج م

لُجُم۔ بالضم غوک لجم بالتحریک مثل وہوا

لُجُمَۃ۔ بالضم کوہ سہوار گسترہ بر زمین و کرانہ رود بار

لَجَمَۃ۔ محرکۃ آرام بستنگاہ از روے ستور

لُجَم کمر دہانہ اسپ است یا آن افتاب پرست است یا غوک

لِجَام۔ لکتاب فی النوق کالحرون فی الخیل

لَجِین۔ کاسیر کفک دہان شتر و برگ افتادہ

لُجَین۔ کزبیر نقرہ

لَجُون۔ کصبور شتر سرکش گران رفتار مذکر و مونث در کیسان سبع

(ن) لَجَنَ لَجْنًا۔ بالفتح و لَجَنَانًا۔ بالضم سرکش گردید و لَجَنَ فِی الْمَشْیِ۔ گران رفت و نیز لَجَنَ۔ بالفتح لیسیدن بزبان و برگ گوفتہ بآرد یا بجوآمیختن جہت علف ستور

(س) لَجِنَ بِہٖ لَجَنًا۔ محرکۃ در آویخت بآن

تَلَجُّن۔ زدن خطمی و گل و مانند آن تا سطبر گردد و برگ کوفتہ با آرد یا جو آمیختن

تَلَجُّن۔ برچسپیدن و کوفتہ گردیدن و پاک ناشدن سرازیر کم و چرک بشستن برگ را با خسہ سخر ما کردن بجہت علف ستور

ل ج ی

لَجَا اِلَی الْخَیْرِ فُوہِہٖ اِلْجَاءً خواندہ خود را بسوے غیر قوم خود

بَابُ اللَّامِ فَصْلُ الْحَاءِ

ل ح ب

لَحَب۔ بالفتح راہ روشن و فراخ

لَحِیب۔ کامیر ناقہ کم گوشت پشت

لاحب۔ راہ روشن و فراخ و ہو فاعل بمعنی مفعول مَلْحُوب

مِلْحَب۔ کمنبر مرد بسیار دشنام دہندہ پلید زبان و آنچہ بدان چیزے را بزند و خراشند

مَلْحُوب۔ موضعی است و منہ

(ع) قفر من اہلہ ملحوب

(ف) لَحَبَ لَحْبًا۔ بالفتح یا سیر کرد راہ فراخ را و گوشت در آن آمد منہ فی رسالۃ ام سلمۃ الخثعمان لا تقف سبیلا کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لحمہا ای سلکہا و لحبہ بالسیف تیغ بزد و راہ و لَحَبَ الشَّیْءَ۔ نشان گذاشت در آن چیز و لَحَبَ اللَّحْمَ۔ بدہ تا ابر بدآزاید و لَحَبَ مَتْنُ الْفَرَسِ۔ تابان گردید پشت اسپ باندک پستی و لَحَبَ اللَّحْمَ عَنِ الْعَظْمِ۔ باز کرد گوشت را از استخوان و لَحَبَ الْعُوْدَ۔ برکند پوست را از آن و لَحَبَ الطَّرِیْقَ لُحُوْبًا۔ روشن و فراخ گردید و لَحَبَ الطَّرِیْقَ لَحْبًا۔ روشن و واضح کرد آنرا و لَحَبَ الْمَرْأَۃَ۔ گائید آنرا و لَحَبَ بِہِ الْاَرْضَ۔ برزمین زد او را و لَحَبَ الرَّجُلُ۔ براہ راست رفت یا شتاب رفت

(س) لَحِبَ لَحَبًا۔ محرکۃ لاغر گردانید او را پیری

مُلْحَب کمعظم پارہ پارہ و راہ روشن فراخ

تَلْحِیب۔ بشمشیر زدن و نشان گذاشتن در چیزے

اِلْتِحَاب۔ براہ فراخ رفتن

ل ح ت

بَرْدٌ مُلَحَّتٌ لُحَّتٌ۔ بالفتح سرد خالص کامل

(ف) لَحَتَہُ بِالْعَصَا لَحْتًا۔ بالفتح بچوب دستی زد او را و لَحَتَ الْعَصَا۔ خراشید و برکند پوست عصا را

ل ج ج

لَجّ۔ بالفتح شہرے است بعدن ابین یمن کہ تاج بن وائل بن قطن

لَحَجٌ - بالضم گوشه خانه و خانه چشم و مغاکی آن و یقیح و مغاکی در زمین و وادی الحاج جمع مکان لَحَجٌ کحجر آن جای تنگ یمین مَا فِیهَا لُحَیْجَاءُ مصغراً و ممدود اسو گند بے رجوع کذا بیع لحجاء

مَلْحَجٌ - مقصد پناه جاے

مَلَاحِجٌ - بالفتح جایها تنگ

(ف) لَحَجَهُ لَحْجًا - زد او را ؛ و لحج بعینه چشم زخم رسانید او را و لحج الیه پناه برد و آن

(س) لَحِجَ السَّیْفُ لَحَجًا - بالفتح استوار کرد شمشیر در نیام

لَحِجَ عَلَیْهِ الْخَبَرُ لَحَجَةً - درهم کرد خبر را و آمیخت و آشکار کرد خلاف آن که در دل داشت

لَحَجَهُ الیه - مضطر کرد او را بسوے

تَلْحِیجٌ - درهم کردن و آمیختن خبر را و آشکار کردن خلاف آن که در دل است

مُلْتَحَجٌ - جاے پناه

لَحِجَهُ - مضطر گردانید او را ؛ و

لَحِجَ عَلَیْهِ الْأَمْرُ - شتابه گردید بر وے کار

ل ح ح

لَحَّ - بالفتح چفسیده و قریب بر چفسیده و لا صق النسب منه قولهم فُلَانٌ ابن عمی لَحًّا ای لاصق النسب یُضَمُّ عَلَی الْحَالِ لان ماقبله معرفة تقول فی النکرة هو ابن عم لَحَّ بالجر عَلَی النعت للعم وکذلک للمؤنث والاثنان والجمع فان لم یکن لحًّا وکان بعیدًا من العشیرة قلت هو ابن عم الکلالة وابن عمر کلالًا

مَکَانٌ لَحٌّ - کثف جاے تنگ

مَکَانٌ لَاحٌّ - جاے تنگ

لُحُوحٌ - بالضم نانے باشد شبیه کطائف مراہل مین راکه باشیر خورند

مَکَانٌ لَحْلَحٌ کجعفر جاے تنگ

خُبْزَةٌ لَحْلَحَةٌ - کدرجة نان خشک ؛ و نیز لَحْلَحَةٌ پیوسته بودن بجاے و نگذاشتن جاے را یقال لَحْلَحَ القومُ ای لم یبرحوا مکانهم

مِلْحَاحٌ - بالکسر پالان کوتاه را پشت ریش گرداند و آسے مِلْحَاحٌ - آسیاے پیوسته آرد کننده ؛ و رجل مِلْحَاحٌ - مرد بسیار ستهنده ؛ و ناقه مِلْحَاحٌ ناقه که از حوض زود

(ن) لَحَتِ الْقَرَابَةُ بَیْنَنَا لَحًّا - بالفتح چفسیده نزدیک و صمتو گردید خویشے و قرابت

(س) لَحِظَتْ عَیْنُهُ لَحَظًا - محرکة چفسید چشم او نجم چشم هذا احد ما جاء علی الافصل باظهار التضعیف

مُلْحَلِحٌ کمسرهد مهتر

اَلَحَّ فی الشوء ال الحاحًا - ستیهید و سوال و درخواست و طلب چیزے ؛ و نیز الحاح پیوسته باریدن باران و برجاے بودن

آن و سرکش گردیدن شتر و ناقه و فرو خوابیدن ناقه بے علتے و اندوه شدن مطیه و آهسته رفتن آن و ریش کردن پالان پشت ستور و از جا نرفتن شتر و حز آن

تَلَحْلُحٌ - پاے برجاے ماندن و نگذاشتن جاے خود

اَقَامُوا عَلَی اَثْقَالِهِمْ وَتَلَحْلَحُوا ای لم یبرحوا مکانهم

ل ح د

لَحْدٌ - بالضم و بالفتح شگاف و پهن گور الحاد و لحود جمع مثنی لَحْدَانِ فی احد جانبی القبر

لَحَادَةٌ - کسجابة خطا در اعراب و پاره از گوشت

لَحِیدَةٌ لُحُودٌ - کصبور چاه شگاف دور تک مخالف توسط و اعمق

قَبْرٌ لَاحِدٌ - گور بالحد

مَلْحُودٌ - شگاف در عرض گور ؛ قبر مَلْحُودٌ - گور بالحد

(ف) لَحَدَ الْقَبْرَ لَحْدًا - بالفتح شگاف یک کرانه گور را و لَحَدَ المیت در لحد کرد مرده را ؛ و لَحَدَ الیه خمید و میل کرد بسوے وے و نظر کرد بگوشه چشم

وَلَحَدَ فِی دِینِ اللهِ برگشت از دین خدا و لغة فی الْحَدَ فِی دِینِ اللهِ و قوی فی لسان الذی یلحدون الیه

مُلْحَدٌ - لکرم شگاف در گور

اَلْحَدَ فِی الْحَرَمِ اِلْحَادًا - از حد در گذشت در حرم و پاس فرمان نکرد یا شرک گرد

باخدا ے یا ستم کرد یا گناه دهشت غلط راحت گران فرو خفتن ملحد لغت است در سهم ؛ و اَلْحَدَ بِنَا لُبَیْدٌ - عیب کرد ما را و در حق ما بد بست بروے ؛ و نیز اَلْحَدَ لحد ساختن در گور و مائل شدن و برگردیدن و خصومت و جدال نمودن و از دین برگشتن یقال اَلْحَدَ فِی دِینِ اللهِ ای خاد عنه وعدل

مُلَاحَدَةٌ - برهم دیگر کج خواهی نمودن

مُلْتَحَدٌ - بالمفعول پناه لان اللاجی یمیل الیه

اِلْتِحَادٌ - خمیدن و میل کردن بسوے و از دین برگشتن

ل ح ظ

لَحَظَ - بالفتح سنیهیدن والفعل من الفتح

لَحِظَ - بالکسر تحمل و تنگ خوئی

لَحِظَ - کفرح مثله

لَحَیْظَاءُ کحمیراء کجینه و کینی

مَلَاحِظُ - بالفتح جانهاے تنگ و تنگیها

(س) لَحَظَنَا لَحْظًا - محرکة زفت و دشوار و خونی گردید

تَلَحُّظٌ - بخیل و دشوار خوی شدن و پس ماندن در تنگ کردن و آب راندن دهن بحرص خوردن انار ترش و حز آن جامه بر چیدن جهت جنگ و سفر

شَجَرٌ مُتَلَاحِظٌ - للفاعل درختان تنگ بالهم پیوسته

ثَلَاثَةُ حُظٍّ - خلاف یکدیگر

آمدن و شواری کردن بایکدیگر در سخن یقال تَلاحَزُوا فی القول وهمدیگر قافیه نقل کردن کودکان

ل ح س

لَحَس. بالفتح خوردن کردن پشم را ولخ سبزی راد الفعل من فتح

لِحاسَة. بکتابته شیر مادہ

لَحُوس. بصیغه شیر نر جوی بچه گوسفند

سَنَة لاحِسَة. سال سخت

لَحُوس. بحرول آزمند

لاحُوس. بکابوس مرد نافرجام و شوم داشته

مِلْحَس. کنبر نیک آزمند و مردمک بگیر و هرچه باید پیش آید او را دلیر بے باک

مَلاحِس. بالفتح جایهاے لیسیدن منه المثل تَرَکْتُه بَمَلاحِسِ البَقَرِ. یعنی گذاشتم او را در دست بے آب وگیاه که دانسته نشود که کجا است یا در جاے که از بے آبی و بے علفی بلیسند گاو وحش بچه او بر دے بَمَلاحِسِ البَقَرِ لَا اَدْهَا ای بموضع یلحس البقر الادها

حِرْ مَلْحُوسٌ. کس کم گوشت

(س) لَحِسَ لَحَسًا. بالفتح و لَحْسَةً بضم و مَلْحَسًا. کفتنیکه منه المثل اَسْرَعُ مِنْ لَحْسِ الکَلْبِ اَنْفَهُ

لِحاس. گیاه نخشین رویانیدن زمین یا چریدن ستور گیاه زمین را یقال لَحَسَتِ الاَرْضُ اذا ذَهَبَتْ کم چرانیدن ستور را

اِلْتِحاس. صِنْهُ حَقَّهُ. حق خود گرفت ازوے.

ل ح س م

لَحاسِم. بالفتح رهگذر هاے آب واری که تنگ باشد بضم لُحْم بالضم

ل ح ص

لَحَص. محرکة سخت از تنکنا کی بام چشم

لَحِیص. کاسه تنگ

لَحاص. کقطام بلا دسختی علم است مردانه را یا امرے بزرگ و شدیده کمضطر گردد انسان خود را بکارے

مُلْحِص. کمقعد پناه جائے

لَحَصَ فِی الاَمْرِ لَحْصًا. بالفتح آویخت در آن و لَحَصَ خَبَرَهُ بیان رسانید خبر را و اندک اندک آشکار کرد و لَحَصَ لَحْصًا محرکة دوید و شتافت

تَلْحِیص. بیان رسانیدن خبر را و اندک اندک آشکار نمودن و تنگ کردن و تنگ گرفتن کسے را و سختی نمودن در کار و قوت دادن در امور

اِلْتِحاص. مضطر و بیچاره کردن کسے را بکارے و بعد ای بالی و بند کردن و باز داشتن از کارے و اندک اندک بهلت آشامیدن آنچه در جبیه و مانند آن باشد دور آویختن بچیزے یقال لَحَصَهُ الشَیءُ اذا شَبَّ فیه و بسته شدن سوفار بسوزن و جز آن و برکندن گرگ چشم گوسپند را و باریدن دے آن را

ل ح ظ

لَحْظ. بالفتح آب پاشیدن الفعل من فتح یقال لَحَظَ المکان ای بَلَّهُ و پیوختن و راندن

اِلْتِحاظ. خشم گرفتن

ل ح ظ

لَحْظَة. بالفتح جاے است شیر ناک بتهامة و منه یقال اَسَدٌ لَحْظَةٌ کَما یقال اَسَدٌ شَرِیٌ

لَحِیظ. کامیر مانند و بتا و معرفة آبے است یا مغاکی مشهور پاکیزه و خوش آب

لَحاظ. کسحاب و نبال چشم متصل صدغ

لِحاظ. کگتاب و انگی است زیر چشم و پرستره از بال مرغ و پر اعلا تیر و نیز لحاظ نگاه داشتن بچشم چیزے را

لَحُوظ. کصبور کوهی است مرد یل را

تَلْحِیظ. کتصریف و گے است زیر چشم (ف) لَحَظَهُ وَاِلَیْهِ لَحْظًا. بالفتح و لَحَظَانًا. محرکة بدنبال چشم نگریست بسوی آن و هو اشد النظر امر الشزر

مُلاحَظَة. همدیگر را نگریستن مثل چشم زنگی نگریستن

تَلَحُّظ. تنگی و تنگ شدن و بر چفسیدن

ل ح ف

لِحْف. بالکسر شگاف میان سرین منه قولهم فلانٌ افلس من حَتَادِبِ لِحْفِ اِسْتِهِ بدان جهت که چون مفلسی چیزے نیابد که بدان سرین را بپوشد

دستش بر سرین افتاده و نیز لِحْف بن کوه و ناحیه است در پائین مکه همدان و نهاوند در رود باری است در حجاز و بالائی آن دو ده است جبلة و سنار.

لِحْفَة. بالتا رحالت محفه پوشی

لَحِیف. کامیر گوزبیراے بود مر آنحضرت را صلے الله علیه وسلم کانَّه کان یَلْحَفُ الاَرْضَ بِذَنَبِهِ اَهْدَاهُ ربیعة بن ابی البراء

لِحاف. بکتاب قرا گند و پوشش و هر جامه که بالا آنجا مهاباشد همچو چادر و مانند آن لُحُف لکلتنب جمع و زن مرد

مِلْحَفَة. بکسر چادر و ملحف کمنبر مثله مَلاحِف جمع

(ف) لَحَفَهُ لَحْفًا. بالفتح فرا گرفت و مانند آن پوشانیدن آزار پ

لُحِفَ فی مالِهِ لُحْفَةً. بالضم مجهولا کم گردید از آن اندکی پ و نیز لَحْف لیسیدن بزبان

اِلْحاف. سیتهیدن منه قوله تعالی لَا یَسْئَلُونَ النَّاسَ اِلْحافًا

لُحْف. کحمر لغت است از آن یقال لَیْسَ لِلْمُلْحِفِ مِثْلُ الرَّدِّ

وابیخ برکندن ناخن را و در بن کوه رفتن و زیان سانیدن یقال اَلْحَفَ بِهِ و بناز دامن کشان رفتن تَلْحِیف. و اسکشان رفتن بناز

مُلاحَفَة. یاری کردن با همدیگر الا لازم گرفتن

تَلَحُّف. لحاف ساختن

التحاف - بپا در خود پیچیدن

ل ح ق

لحق - محرکة جاے اورود بار کہ چون خشک شود و تخم در آن کارند

الحاق جمع و آنچہ با دل خود لحق گردد و بخیر و شر نزدیک شود و بخشین سد

لحاق بکتاب غلاف کمان

لاحق - رسندہ و نام اسپ مُعَوِّیہ بن ابی سفیان و یحیی بن یعمر و حارث و خارجی و عُلَیْبہ حادث و لاحق الاصغر - اسپی است مرثی اسدرا و ابو لاحق باز

لُحَیْق بصغر امرثی است کہ گہگاہ نر را شکار کند

ملحاق - بالکسر ناقہ کہ شتران از آن پیشی گرفتن و سبقت بردن نتوانند

(س) لَحِقَہُ و بہ لُحُوقًا و لَحَاقًا بفتحہما رسید او را و لَحِقَ لُحُوقًا - بار یک میان گردید

مُلْحَق - کمکرم خواندہ و چسپانیدہ

اِلحاق - رسیدن و رسانیدن و چسپانیدن لازم و متعد و لحق کمن بنت است از آن منہ فی الدعاء اِنَّ عَذَابَکَ بِالْکُفَّارِ مُلْحِقٌ ای لاحق و الفتح احسن الصواب

تلاحق یکی بدیگرے رسیدن

منہ تلاحقت المطایا

اِستِلحاق - خواندن تا بہم شوند

ل ح ك

لَحِكَ - لَحَكًا - کف آنکہ از زال دے برشود

لُحَكَة - کمزہ کرکی است کبود و دراز دم شبیہ کربسہ

لُحَکاء - لحکاء الحکۃ کہ گرمی است

مَلَاحِك - بالفتح تنگجا یہا تنگیہا

(ف) لَحَكَ بالشیء لَحَكًا - بالفتح سخت کرد النیام آزا و نیز

لَحَّك در آور دن چیزے را در چیزے و دار و دور و ہان بگیتن چسپیدن بہم

(س) لَحِكَ العسل اَسَكًا - لیسید انگبین را

مُلَاحَكَة - سخت کردن پیوستگی چیزے را یقال لُوحِكَ فُوَ ازْدَهِرًا ای دخل بعضہا بعض شیء مُتَلَاحِك - چیز درہم آمدہ و متداخل

مُتَلَاحَكَة - للفاعل ناقہ استوار اندام

تَلَاحُك - سخت کردن پیوستگی چیزے را

ل ح م

لَحْم - بالفتح و یحرک گوشت

لُحْمَة - بالہا پارہ ازان

اَلْحُم - کافلس و لُحُوم و لِحَام

کلتاب و لُحْمان بالضم جمع

لب و دل و خلاصہ ہر چیزے

لُحْمَة - بالضم خویشی و قرابت و پیوند کہ باس و گوشت پارہ از صید باز کہ او را خوراند بفتح فیہما و لُحْمَة جِلْدَة الرَّاس -

پوست سر کہ بگوشت نزدیک باشد

لَحِم - لکتف تیز بیشہ و مرد گوشت ناک و نیک گوشت خوار و ہمہ ان و آزمند آن و خانہ کہ در آن اکثر عیب مردم کردہ شود و بہ فُسِّرَ قولہ اِنَّ اللہ یُبْغِضُ البَیْتَ اللَّحِم + و باز لَحِم - باز گوشت خوار یا آزمند گوشت

لَحِیم - کامیر گوشت ناک مرد با گوشت و خدا و ندان و کشتہ و برابر و ہم شکل یقال ہٰذا لَحِیمُ ہٰذا ای وفقہ و شکلہ -

لَاحِم - خدا وند گوشت گوشت خورانندہ + و باز لَاحِم باز گوشت خوار یا آزمند گوشت

لَوَاحِم جمع

لِحَام - بالکسر آنچہ بدان سم ور را پیوند دہند

لَحَّام کشندہ گوشت فروش + ابو اللحام ثعلبی شاعری است

مَلْحَمَة - کمقعدة فتنہ و شورش و حرب بزرگ و نبی الملحمة ای نبی القتال او نبی اصلاح و تالیف الناس کادة یولف امر الامة

(ن) لَحَمَ الأمرَ لَحْمًا - بالفتح استوار کرد آنرا + و لَحَمَ العظمَ گوشت را باز کرد آنرا استخوان خود و لَحَمَ الصانعُ الفِضَّةَ پیوند داد نقرہ را و اصلاح آن کرد + و لَحِمَ الرجلُ - مجہول لاکشتہ شد

(ف) لَحَمَہ لَحْمًا - بالفتح گوشت خورانیدن آن را

(س) لَحِمَ لَحَمًا - بحرکة درماند در جاے و در آویخت بآن

(ك س) لُحِمَ فُلَانٌ لَحَمًا - گوشت ناک گردید و آزمند گوشت بخوردن گوشت

مُلْحِم - کمحسن گوشت خورانندہ باز را یا عام است

مُلْحَم - کمکرم مرد گوشت خورہ یا از گوشت صید خورش یافتہ و مرد چسپیدہ بقومی و نوعی از جامہ

اِلْحَام - ساکن شدن ستور کہ احتیاج ضرب کرد و فرار کردن حنک کسی را یقال لَحَمَہ القِتَالُ اذا عَشِیَہ فلم یجد مخلصا و پوشیدن جامہ و منہ المثل اَلْحِمْ ما اَسَدِیتَ ای اَتِمَّ ما ابتدأتہ و با گوشت بسیار شدن مردم و دانہ گندہ شدن خوشہ و گوشت خوراندن سخت کوشش کردن بحرب و قاد گر دانیدن کسی را بر دشنام کسی یقال اَلْحَمَہ عرض فلان اذا امکنہ منہ لیشتمہ

حَبْلٌ مُلَاحَمٌ - بفتح الراء سخت تافتہ

مُلَاحَمَة - چسپانیدن دو چیز را باہم

مُتَلَاحَمَة - للفاعل شُحَّةٌ یعنی شکستگی کہ بگوشت رسیدہ باشد یقال شُحَّةٌ مُتَلَاحَمَةٌ ای التی اَخَذَتْ فی اللحم و لم تبلغ العظم

اِمْرَأَةٌ مُتَلَاحِمَةٌ - زن تنک

کس از لبسیاری گوشت کرانهٔ آن بازدن که کسے جمع آن نتواند
اِلتِحَام. گیر گرفتن جراحت و سر استوار کردن آن و سخت گردیدن جنگ
مُتَلَحِّم. للفاعل شیر بیشه
اِستِلحَام. راه جستن یا دریی راه فراخ تر رفتن و فراخ شدن راه و فراگرفتن دشمن کسے را در جنگ یقال اِستَلحَمَهُ لَیجعل مِنهُ اِعادَةَ سَتوشَةَ العَدُوِّ فی القِتال قلم یجد مخلصا و کشتن یقال اِستَلحَمَ الرَجل یعنی کشته شد

ل ح ن

لَحن. بالفتح آواز و آواز خوش و سرودن الحان و لُحُون بالضم جمع و فی الحدیث اقرؤا القرآن بِلُحُونِ العَرَب ای بصوت العرب لا بصوت العجم و لغات و منه حدیث عمر رضی الله عنه تَعَلَّموا السنة و الفرائض و اللحن کما تتعلمون القرآن ای اللغة العربیة و النحو الآن فی معرفة اللغة معرفة غریب القرآن و معانیه و معانی السنة و لَحن القول معنی و مضمون آن تقول عرفت ذاک فی لَحن کلامه
لَحنة. بالفتح و یحرک بسیار خطا کننده در اعراب و قرأت ۞ لُحنة بالضم مثله
لُحنة. کسرة بسیار بخطا نسبت کننده مردم را
لاحِن. خطا کننده در قرأت و اعراب و دانائی انجام سخن
الحَن. آگاه و دانا تر منه الحدیث اِحلَوا اَحدَثَهُم لِحنًا بحجة ای بما مکنا قولهم هو لحن الناس ای اعلمهم قراءة و غناءً
لَحّان. کشاد خط کننده در اعراب و قرأت لَحَنَهُ بالتاء مثله و بناء الکلمة یدل علی المبالغة
(ف) لَحَنَ لَهُ لَحنًا. بالفتح گفت او را سخنے که او فهمیدن آن بر دیگران پوشیده ماند و لَحَنَ اِلَیهِ میل کرد بوے و نیز لَحَنَ خطا کردن در خواندن و در اعراب
لَحن محرکة و لُحُون بالضم لَحانة الکراهة و لَحابیة کراهیة مثله یقال لَحَنَ فی کلامه ای اخطأ و از گردانیدن یقال لَحَنَ فی قراءته اذا طرب بها و غرد و القراءین گردن سخن و منه حدیث ابن عباس ما کان لحنا ای ما یتکلم بشیء و یراد غیره
(س، ف) لَحَنَ الکلام لَحنًا محرکة فهمید سخن را
(س) لَحِنَ لَحَنًا. محرکة دریافت و آگاه و خبردار گردید بحجت خود و زیرک شد
اِلحَان سخن فهمانیدن کسے را
تَلحِین. آواز خوش و حزین برآوردن
یقال لَحَّنَ فی قراءته ای طرب فیها و خطأ نسبت کردن
مُلاحَنة. باهم زیرکے نمودن و بازگردانیدن سخن بر سبیل گرو زیرکے

نمودن و لحن قولے یعنی و مضمون و معنے سخن

ل ح ی

(ن) لَحَاهُ لَحیًا بالفتح دشنام داد او را ۞ و لَحَا الشَجَرَةَ. پوست بار کرد از درخت
اِلتِحَاء. برکندن پوست را از درخت و باز کردن گوشت از استخوان و جز آن

ل ح ي

لِحیة. بالکسر ریش لُحًی بالضم و الکسر مقصورا جمع لِحیَتَین بفتح الحاء منسوب بآن و لِحیَةُ التَیس ریش بزدآن گیاهی است ۞ و لِحیَةُ الحِمار پرسیاوشان ۞ ذُو لِحیَة نام دو مرد است
لَحًی. بالفتح جاے ریش از مردم و جز آن و هما لَحیان و الجمع الکثیر لُحِیّ علی فُعول مثل فَلس و فُلُوس و قُلِیّ لُحَیّ. کهدی و سیدروباری است بمدینه
لِحَاء. کسا، پوست درخت و منه المثل تَنبُتُ العَصا و لِحاؤُها اَلحَی. کاحمد مرد بزرگ ریش یا دراز ریش
لُحیان. بالضم نام کوشاک لقمان و خیره
لِحیان. بالکسر آب اندک گوکه سیل کننده باشد و پدر بطنی است و هو لِحیان بن هُذَیل بن مُدرِکة بن الیاس بن مضر
لِحیانِی. بالکسر منسوب بامرد بزرگ ریش یا دراز ریش و پدر قبیله است
لُحیان. بالضم و دوادی است ۞ و ذو لُحیان لقب اسد بن عوف صُلحی. کمری نکوبیده و ملامت ده
(ف) لَحیتُ الشَجَرَ لَحیًا. بالفتح پوست از درخت باز کردم ۞ و لَحیتُ فُلانًا. نکوبیدم او را ۞ و لَحَی اللهُ فُلانًا. زشت روی کند و دور گرداند او را از نیکی و نعمت کند
لِحاء. آوردن چیزے که بران ملامت کنند و نزدیک رسیدن چوب بر کندن پوست
مُلاحاة. باهم خصومت نمودن و دشنام دادن لِحاء بالکسر مثل و فی المثل بمن لاحاک فقد عاداک
تَلاحی. عامه بزیر خنک درآورده بستن و فی الحدیث نهی عن الاقتعاط و آمر بالتلحی
تَلاحی. باهم پیکار کردن و خصومت نمودن و دشنام دادن
اِلتِحاء. ریش برآوردن کودک

باب اللام فصل الخاء

ل خ ب

لَخَب. محرکة درخت مقل
لَخَبة. بالتاء وهی است بظاهر عدن أبین
(ف، ن) لَخَبَ المَرأةَ لَخبًا. بالفتح گائیدن آن زن ۞ و لَخَبَ فُلانًا

طپانچہ زدن آن را
مُلَخَّب۔ معظم طپانچہ خوردہ سختی دیدہ در جنگ و پیکار
مُلَاخَبَة۔ باہم طپانچہ زدن

ل خ ت

لَخْت بالفتح بہ رنگ اندام وزن مُفْعَلَة کہ پیش پس او یکے شدہ باشد فُخْت لَخْت گرمائی شدید و سخت

ل خ ج

لَخ۔ محرکۃ بدترین خم چشم کہ آب چشم رود
عَيْنٌ لَخَجَةٌ۔ گفتہ چشم خناک او الصواب بالمہملتین

ل خ ج م

لَخْجَم بجعفر شتر فراخ شکم و راہ روشن و فراخ وزن سُرَحْسَر فراخ

ل خ خ

امرأة لَخَّةٌ۔ زن پلید بدبوی اندام
اصل لَخِخ۔ کصبور اصل عیب ناک
قَادٍ لَاخٌ۔ وبالہاء وادی درہم پیچیدہ تنگ جائہا و لاخ۔ بہ تخفیف الخاء کذا فی من الاَلْخَى وبتثلیث الخاء کما فی حدیث ابن عباس فی قصۃ اسمعیل وھاجر علیہما السلام والوادی یومئذ لاخ
لَخْلَخَة۔ کدحرجۃ خوشنودی است
لَخْلَخَان۔ بالفتح قبیلہ است
لَخْلَخَانِی۔ بالفتح منسوب بمرد

غیر فصیح
لَخْلَخَانِيَّة۔ بالفتح و شد الیا انکلا بیکے وپیچیدگی و درہم آمیختگی در گفتار
لَخَّ فِی کَلَامِہٖ لَخًّا۔ بالفتح سخن سر بستہ و مشتبہ گفت و لَخَّ فِی الجبل۔ رسید دران و برآمد بران
لَخَّ فِی الحُفْرَۃِ میل کرد در کندن
لَخَّ مایل شد و لَخَّ بالطیب خوشبوئے آلود و نیز لَخَّ بسیار راستاں شدن
چشم و طپانچہ زدن و پرسیدن خبر را و طلب تمام آن نمودن و کوشش کردن در آن مست
سَكْرَانُ مُلَخٌّ۔ نیک درہم شدہ عقل بیہوش وَالْعَامَّةُ يَقُولُ مُلَطَّخٌ وَهُوَ لَحْنٌ
اِلْتِخَاط۔ درہم و آمیختہ شدن کار و درہم پیچیدن گیاہ

ل خ ز

لَخْز۔ بالفتح کار و تیز

ل خ ص

لَخَصَة۔ محرکۃ گوشت پارہ اندرون پیہ چشم لخاص کمکتاب جمع
ضَرَعٌ لَخِصٌ۔ لکنت پستان بسیار گوشت کہ شیرش بدشواری برآید
لَخَصٌ۔ مرد گوشت گرفتہ بام چشم و مرد آماسیدہ اطراف چشم
لَخَصَاء کصراء سونث
لَخِصَ الْبَعِيرُ لَخَصًا۔ بالفتح نگریست چشم شتر را کہ پیہ دار است یا نہ
لَخِصَتْ عَيْنُہٗ لَخَصًا۔ محرکۃ گوشت گرفت بام چشم وے آماسید گرد اگرد چشم

اَلْخَصُ الْبَعِيرُ الْخَاصَّا بجہولا آشکارا گردید پیہ چشم وے بگریستن
قال ابراہیمی فی مجمعہ ما الْخَصَ مِنْ اِبِلِی فَالْحَمْ مَا لَمْ يُلْخَصْ فَاذْكُبُوهُ
تَلْخِيص۔ بیان کردن و پیدا و روشن کردن و ویزہ و بے آمیغ گرد انیدن

ل خ ط

اِلْتِخَاط۔ درآمیختہ شدن

ل خ ع

لَخَعَ۔ محرکۃ فرومایگی اندام ذو الشناتر لَخِيعَةُ بن يَنُوفَ کسفینۃ حمیری است یا آن لَخِيعَة بزیادت تا راست والاول اکثر او الصواب
يَلْخَعُ۔ کمنع موضع است بیمن او ھو بالباء الموحدۃ

ل خ ف

لَخْف۔ بالفتح سکہ تنک
لَخْفَة۔ بالتا سرین و حلقہ در و داغی است و سنگ سپید تنک
لخاف کسحاب جمع
لَخِيف۔ کامیر او کزبیر پیراہنے است مرئی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را او ھو بالمہملۃ وقد تقدم
لَخِيفَة۔ کسفینۃ آواز آب و باد و عقاب وقت پریدن و آواز گلوے جنبندہ
ف لَخْفَةً لُخْفًا۔ بالفتح فراخ کرد و غ و نشان آزاد و نیز
لَخْف زدن سخت

ل خ ق

لُخْقُوق کعصفور شکافے در زمین نیچو سوراخ کلاکموش و کفتار و جزآن لَخَاقِيق جمع فی الحدیث ان رجلا کان واقفا مع النبی صلی اللہ علیہ وسلم فوقصت بہ ناقتہ فی لخاقیق جُدَاذان قال الاصمعی اعنا ھی لخاقیق

ل خ م

لَخْم۔ بالفتح معرفہ عجمی است از یمن از اولاد لخم و اسم لخم مالک بن عدی بن الحارث بن مرۃ بن ادد بن زید بن کہلان او زید بن یشجب بن عریب بن قحطان سمی بہ لمحالانہ لطم و ازان حی اند پادشاہان حیرہ و آمیزنت مزاحم زن فرعون و نیز لخم بریدن و پلپانچہ زدن و الفع من سمع
لَخْمَة۔ بالتا سستی
لُخْم۔ بالضم ماہی است و یائی و آن را کوسج نیز گویند
لَخْمَة۔ محرکۃ مردگان روح کند خاطر افسردہ دل ناکس
لُخْمَة کھزۃ مثلہ و جائے دشوار گذار از زمین درشت و رو و بار است بحجاز
لُخَام۔ کسحاب استخوانہا
لَخْم وَجْهُ فُلَانٍ۔ لکرم مزین بسیار رشد گوشت روے او و درشت و سطبر گردید یقال لان در بید وھو فعل لُئِمَ
ل خ ن
لَخْن۔ بالفتح سپیدی کہ در غلاف سر و کودک نطفہ ناگزدہ باشد

وسپیدی زره خر

لِحْنَة - بالکسر گوشت پاره پایین شانه جای

رجل اَلْحَنُ - مرد ختنه ناکرده

لَحْنَاء کصحراء مؤنث لَحْن بالضم جمع دابة لَحْنَاء واه کنده کس

(س) لَحِنَ السَّقَاءُ وغیرُهُ لَحَنًا محرکة کنده و بدبوی گشت مشک وجز آن وکَحِنَتِ الجَوْزَاةُ - تباه گردید لوز پوسیده و نیز لَحِنَ گندگی کس وگندگی بن ران و دشتی سخن

ل خ و

لَخْوَة - بالفتح نام پسر حشرم بن مالک ان) لَخَوْتُهُ لَخْوًا - بالفتح دارد در بینی او رخیتم

ل خ ی

لَخِیَ - (کرضی) دیمه دارد دندان که بدان دارد در بینی ریزند یا نوعی از پوست ستور دریائی که بدان دارد در بینی ریزند و فرج آبدال فراخ

تَعْلِیخ - گلکتف شتر که یک نانوی آن از دیگری بزرگ باشد

لِخَاء - گکتاب نان تر نهاده یا تر نهادگی نان

لَخِیَ - مرد بسیار بیهوده گوی رازخا و شتر که یک نوآن از دیگر بزرگ باشد

لَخْوَاء بالواو ومونث فیهما و کج هرچه باشد و نیز لَخْوَاء زن فراخ کس وعقاب که منقار و بالایش از زیرین دراز باشد

مِلْخَی - گکبریتی لخی گرمی است

(ض) لَخِیَتْهُ لَخْیًا - بالفتح دادم او را مال خود و دارد و در بینی یا گلوی وی ریختم

لَخِیَ (س) لَخًی - محرکة بیهوده بسیار گفت و هرزه درائید

اَلْخَاء - مال خود بخشیدن کسی را و دارد در بینی یا گلوی کسی ریختن

مُلَاخَاة ولِخَاء - بالکسر باهم دوستی کردن وخلاف و رزیدن و باهم نرمی کردن و آسانی گرفتن کار و برافروختن و بریکدیگر دروغ گفتن و بدروغ آراستن سخن را و نمامی کردن از لغات اضداد است

اَلتِّخَاء - دوال بریدن از سینه شتر و نان تر خوردن بی ادک

باب اللام فصل الدال

ل د ح

(ف) لَدَحَهُ لَدْحًا - بالفتح بکف دست زد بر پشت او نرم نرم

ل د د

لَدّ - بالفتح جوال

لُدّ - بالضم دهی است بفلسطین گویند که عیسی علیه السلام دجال را بر در آن دهی خواهد کشت

لَدِید - کامیر دارد که در کرانه دهان ریزند آبی است مرغی مهد راه و لَدِیدَانِ - دو کرانه گردن پس گوشی دو کرانه وادی و دو جانب از هر چیزی اَلَدّة بالفتح وشد الدال جمع لَدِیدَة کسفینة مرغزار پاکیزه با شکوفه

لَدُود - کصبور دارو که در یکی از دو کرانه دهان ریزند هماره دردان

اَلَدّة - جمع فی المثل جاءت منه مجاری اَلَدّ دود در دره است که در دهان و گلو مادت شود و نخست کشنده

لَادّ - بخت خصومت کننده

اَلَدّ - شتر دراز گردن و مرد بخت خصومت که بحق میل نکند لُدّ بالضم

مِلَدّ - کگتاب جمع

اَلَدَد - کحذر نعت مرد سخت خصومت که بحق میل نکند یَلْدَدُ بالیاء موضع الهمزة مثله و تصغیره اُلَیْدّ لِاَنَّ اَصْلَهُ اَلْدَدُ فزادوا فیه النون لیُلْحِقُوهُ بِلَسْمَعَ جهل فلما ذهبت النون عادَ اِلَی اَصْلِهِ

مِلَدّ - بکسر المیم نام مردی و شمشیر عمر بن عبد وُدّ

(ن) لَدَّهُ لَدًّا - بالفتح و لُدُودًا - وارد در کرانه دهن او رخیت و لَدَّهُ اِیَّاهُ - کذلک و لُدَّ - مجهولا وارد در دهن وی ریخته شد مَلُدُّ - و لغت است ازان و لَدَّهُ خصومت کرد با او و باز داشت آن را و بند کرد

(س) لَدَّ لَدَدًا - محرکة سخت خصومت و پیکار گردید لَدِید بالفک مثله اَلَدّ لغت است ازان

اَلْدَاد - دارد بکرانه دهن کسی ریختن از دارو دان

لَدَّدَهُ تَلْدِیدًا - آشکار او فاش کرد آنرا و متفرق و پریشان نمود

مُلَادَّة - دور کردن و راندن یقال مَازِلْتُ اُلَادُّ عَنْكَ ای اُدَافِعُ

مُتَلَدَّد - بفتح الدال گردن

تَلَدُّد - چپاره است برگشته نگریستن و برگشته و تیز شدن و درنگ کردن

مُلْتَدّ - چاره و گریز یقال مَالَهُ عَنْهُ مُلْتَدٌّ اَیْ بُدٌّ

اِلْتِدَاد - از گلو فرو بردن دارو را یقال اَلْدَدْتُهُ اِنَا فَالْتَدَّ هو وسیل کردن یقال اِلْتَدَّ عَنْهُ ای ذَاغَ

ل د س

لَدْس - بالفتح انداختن و لیسیدن بزبان و زدن بدست و الفعل من نصر

لِدْس - بالکسر سست و نرم از مردم و از هر چیزی

لَدِیس - کامیر فربه و چست ناقة لَدِیس - ناقه آگنده گوشت

اَلْدَاس - جمع

مِلْدَس - کمنبر سنگ سخت کوبی خسته عرما کوبند و داشته زر و آلو و جز آن شکنند و سخت وطی از مردم و شتر تشبیه

اَلْدَسَتِ الْاَرْضُ اِلْدَاسًا - گیاه رویانید زمین

خُفٌّ مُلَدَّس - کمعظم موزه پاره زده

گُلَدِیس - نعل بستن بستور راه و پاره زدن موزه را

ل د غ

لَدِیغ - کامیر مار گزیده مِلْدَغ

لقتلے جمع
لُدَاغ۔ کامراد مصیبت کنندگان مردم را
لُدَاغ۔ کونا رخسار ولونک خسار
لُدَاغة۔ بالتا مرد ازار زندہ ونا خوش کن مردم
مِلْدَغ۔ کنبہ طعنہ زنندہ مردم را
مَلْدُوغ۔ مار گزیدہ وذیش خوردہ عقرب
(ف) لَدَسَتْهُ العُقْرَبُ۔
الحَيَّةُ لَدْغًا۔ بالفتح وتَلْدَاغًا بفتح الفوقیہ گزیدار اگزدم، ماژ
ولَدَعَهُ بِكَلِمَةٍ طعن کرد او را بسخن

ل د ك

(س) لَدِكَ بِهِ لَدَكًا۔ بالفتح وبالتحریک درچسپید

ل د م

لَدْم۔ بالفتح آواز سنگ جزآن کہ بر زمین افتد منه الحديث والله لا أكون مثل الضبع تسمع اللدم حتى تخرج تنصاد، و فَدَمٌ لَدِمٌ لَدْمٌ۔ از اتباع است ونیز لَدِم۔ چلپانچہ زدن وزدن بچیز گران کہ آواز ش شنیدہ شود و درپے کردن جامہ را ودرے بر زدن وکوباج را بلگد زدن تاپہن شود والفعل من ضرب
لَدْمَةٌ من خبز۔ پارہ اندک از خبز
لَدْم۔ محرکہ سرمہ تہائے خویشاں بدان جہت کہ حرمت مصلح وصلہ خویشان است بچہ درپے جامہ؛ ویقال اللدم اللدم یعنی حرمت حرمت شما است وهذا ما خانه شما فرقے میان ما وشما نیست وقتے گویند کہ ارادہ تاکید مخالفت از دست
لَدِيم۔ کامیر جامہ کہنہ وجامہ درپے کردہ
لِدَام۔ لکتاب پارہ کہ درپے کردن جامہ وموزہ وسکون لوم۔ درپے کنندہ جامہ زنندہ
ولَدَم محرکہ جمع
لدمان۔ مکان آبے است
مِلْدَم۔ کنبہ سنگ کہ بدان خستہ خرما کوبند جهت ملف ستور مِلْدَمٌ کصیلح شلہ وکل کران برگوشت وگران آنخوان ؛ وأمّ مِلْدَم۔ کنیت تب
أَلْدَمَتْ عَلَيْهِ الحُمّى۔ ہمیشگی نمود وبرے تب
تَلْدِيم۔ درپے کردن جامہ را
ثوب مُلَدَّم لغت است از آن
مُلَادِم۔ للفاعل نام مردے
تَلَدُّم۔ کہنہ شدن جامہ وموزہ ودرپے خواہ گردیدن آن ودرپے کردن جامہ را وپارہ زدن بر موزہ لازم متعد
اِلْتِدَام۔ پریشان ومضطر شدن وبر سینہ زدن زنان در نوحہ

ل د ن

لَدْن۔ بالفتح نزم از ہر چیزے
لَدَنَة۔ بالتا موث لِدَان
لُدْن بالضم جمع يقال لُدْنٌ وسِمَاحٌ لُدْنٌ
طَعَامٌ لُدْنٌ۔ کعضد کندم کہ نان طبیخ آن نیکو گردد و
لَدْن (ن) بالفتح وبضم اللام وفتحها ساكنة النون ربيعة تكسرها نزد وهو ظرف مكاني ومكاني غير متمكن بمنزلة عند دخل عليه من احدها قوله تعالى من لَدُنَّا وجاءت محضافة تخفض ما بعدها وفيه لغات لَدِن لكتف لُدُن بضم اللام والنون ولَدُن بكسر النون كجير ولَدُكُم وعلى كرسي لَدَا باسقاط النون وفتح الدال ولُدُ كمد ولَدَا كقفا ولُدُن بضمتين وسكون النون وكسرها عند اسد ولَدُ بالفتح وضم الدال ولَدَيْ۔ بالفتح مقصورا قال الراجز؛ مرت لَدَ لحييه الى كخنوريا ؛ وقال ذو الرمه ؛ لَدُن غُدْوَةً حتى اذا امتدت الضحى ؛ وحتى القطين الخيس احتشها المكلف ؛ فنصب غدوة لانه توهم ان هذه الثون زائدة تقوم مقام التنوين فتنصب كما تقول ضاربٌ زيدًا ولم يُعْمِلُوا لَدُن إلّا في غدوة خاصة وسمع لَدَى بمعنى بل
لُدْنَة۔ کدجنة وفتح اللام حاجت ونیاز
(ك) لَدُنَ لَدَانَةً۔ کرامۃ ؛ و
لَدُونَةً نرم گردید
تَلْدِين۔ نرم گردانیدن ونمناک کردن جامہ را
تَلَدُّن۔ درنگ کردن يقال تَلَدَّنَ عَلَيْهِ اى تَلَكَّأَ عَلَيْهِ

ل د ى

لَدَى۔ کعلی نزد ولغة فى لَدُ۔ قوله تعالى وألفيا سيدها لَدَا۔ الباب اتصاله بالمضمر كاتصال على
لِدَة۔ کعدة ہمزاد وہم سن لِدَات جمع
أَلْدَاء۔ بسیار ہمزاد گردیدن

باب اللام مع الذال

ل ذ ب

(ن) لَذَبَ بالمكان لُذُوبًا۔ مقیم گردید وجاے گرفت
مُلَاذَبة۔ جاے گرفتن واقامت کردن بجاے

ل ذ ج

(ن) لَذَجَ الماءُ لُذُوجًا۔ بالفتح فرو خورد آب را یا اندک اندک فرو بردن آن را ؛ ولَذَجَ فُلَانًا۔ ستیہید پیش دے درخواست وسوال

ل ذ ذ

لَذّ۔ بالفتح خواب ؛ ومَاءٌ لَذٌّ آب خوش مزہ
لَذَّة۔ بالفتح مزہ لَذَّات جمع ومے
لَذِيذ۔ کامیر بامزہ دے
لُذّ بالضم ولِذاذ لکتاب جمع
اللَّذَّة۔ آنانکہ لذتہا خود را گیرند
لَذَّاذ۔ بالفتح شتاب رو وجست وسبک در کار خود وگرگ
(ض س) لَذَّهُ يَلُذُّهُ لَذَاذًا ولَذَاذَةً۔ بالفتح ها خوش مزہ یافت آنرا ومزہ یافت ؛ ولَذَّهُ۔

مزه دار و با مزه گردید
اَلْذَّة - تیزچشت و سبک گردید در کار
رَوْضَةٌ مُلْتَذٌّ - بالاضافة مثل حسنی است نزدیک مدینه
اِلْتَذَّهُ وبه - خوش مزه یافت
اَلْتَذَّ
تَلَذَّذَ - خوش مزه یافتن چیزی را یقال تلذذه وبه ای جدا
لذیذ
اِسْتِلْذَاذ - بامزه یافتن چیزی را بعدی بنفسه وبالباء و خوش مزه شمردن چیزی

ل ذ ع

لَذْعَة - بالضم یکبار سوختن
مَذَّاع لَذَّاع - کشاده در بیان خلاف کننده وعده
لَوْذَعِی - مجرب هر مرد چست تیز خاطر زیرک تر و فهم چرب زبان فصیح گویا
پرکار آتش است لَوْذَعِی یلتشل الیاء مثله فی اکل
(ف) لَذَعَتْهُ النَّارُ لَذْعًا - بالفتح سوخت او را آتش و برگردانید گونه آن
وَلَذَعَ الْحُبُّ قَلْبَهُ - رنجانید دوستی دل او را و نیز
لَذْع - سوزش دادن کسی را بزبان یقال نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ لَوَاذِعِهِ ونیم داغ کردن شتر را یقال لَذَعَ بَعِیرَهُ لَذْعَةً او لذعتین اذا وسمه بطرف المیسم لکرتین
تَلَذُّع - بچپ راست نگریستن وخوش سیر نمودن شتابان

اِلْتِذَاع - سوختن جراحت ریش بدرد وسوزش آن

ل ذ ق

لَاذِقِیَّة - شهری است از اعمال حلب از آن است ربیع بن محمد لاذقی شیخ نسائی

ل ذ م

لُذَمَة - کمزه مردخانه نشین که بسفر نرود
(س) لَذَمَه - بشگفت آورد آن را ببوسه داد و لَذِمَ بالمکان لازم گرفت جائے را
اَلْذَام - لازم گردانیدن وبر آغالانیدن وترغیب دادن کسی را وتحریص نمودن یقال اَلْذَمَ بِهِ مجهولا ای اولع مُلْذَمٌ بِهِ مکرم
لغت است از آن

ل ذ ن

لَاذِن - کهربر رطوبتی است که بپشم دریش بزدسم آن نشیند وقتیکه گیاه قلسوس یا قسطوس راچرا کند آنچه درموی چسپید نیکوتر است نافع نزلات وسرفه ودرد گوش ومتحن وملین مفتح سُدد دهن رگها ومدر بول وحیض وآنچه درسم آویزد زدودن است

ل ذی

اَلَّذِی - آنکه وآن مرد که وهو اسم موصول مبهم للمذکر مبنی معرفة یقع لمن یعقل ولمن لا یعقل صیغ لیتوصل به الی وصف المعارف بالجمل ولذلک لا یتم الا بصلة و اصله لَذِیٌ ادخل علیه ال ولا تنزع منه للتشکیر وفیه لغات اَلَّذِ بکسر الذال وسکون الیاء واَلَّذِی مشدد الیاء مضمومة ومکسورة واَلَّذِی مخففة الیاء محذوفة اللام + اَلَّاتِ مشدد النون ومخففها و اَلَّا بالحذف النون سه لغت مثنی + اَلَّذِیْنِ بالنون فی الرفع والنصب والجر اَلَّذِیْ بے کلفظ الواحد ولغت جمع قال الشاعر + وان الذی حانت بفلج دماءهم + هم القوم کل القوم یا ام خالد + یعنی الذین ومنهم من یقول فی رفع الذی وزعم بعضهم ان اصله ذا لانک تقول ماذا رأیت بمعنی ما الذی رأیت وهذا بعید لان الکلمة ثلاثیة وتصغیر الذی اَلَّذَیَّا بفتح الذال وتکسر لتشدید الیاء + واَلَّذَیَّانِ اَلَّذِیُّونَ
(س) لَذِیَ بِهِ لَذَیًا - محرکة لازم گرفت او را چسپید بوے

باب اللام فصل الراء

ل رت

لُرْت - بالضم جاست یا قبیله در اندلس

ل رق

لُرْقَة - بالضم قلعه است بمغرب

باب اللام فصل الزاء

ل زء

(ف) لَزَّهُ لَزْءًا - بالفتح بخشید او را و پرکرد + وَلَزَأَ اِبِلَهُ - نیکو چرانید شتران خود را + وَلَزَأَتْهُ اُمُّهُ - زائید او را مادر وے
اَلْزَاء - پرکردن وسیر چرانیدن گوسپندان را
تَلَزُّئَة - داون ونیکو چرانیدن شتران را
تَلَزُّع - پرشدن

ل زب

عَزَابُ لَزَبٍ - محرکة از اتباع است
لَزَبَة - بالفتح سختی وخشکسالی یقال اَصَابَتْهُمْ لَزَبَةٌ ای شدة وقحط لَزْب - بحذف التاء ولَزَبَات بالفتح جمع
لِزْب - بالکسر راه تنگ
لَزِیب - بکسرتین احمر لِزَاب کتاب جمع
لَازِب - ثابت وبرپاے و چسپیده یقال صَارَ الشیء حَزَّةً لَازِبًا وهو افصح من لازم
مِلْزَاب - محراب مرد سخت بخیل
(ن) لَزَبَهُ العصر بِلَزْبًا گردیدا و را کردم + ونیز لَزُوب بالضم چسپیدن وچسپیدن گل وخشک شدن آن وثابت وبرپا بودن وخشک گردیدن سال
(ك) لَزُبَ لَزْبًا - بالفتح و لُزُوبًا - وچسپید ودر آمد بعضی آن در بعض + ولَزِبَ الطِّينُ - چسپید وسخت شد
تَلْزِیب - چسپیدن گل وسخت شدن آن

ل ز ج

رجل لَزَجَة - بالفتح مرد لازم گیرنده که از جاے نرود و ساجل لَزِجَة کفرحة مثله

لَزِج ککتف لغزان و چسپان

لَزَاجَة کسفینة مرد ملازم که از جاے نرود

(س) لَزِجَ لَزَجًا - محرکة لزج گردید و دوسید و لغزان و چسپان شد لُزُوجَة - چسپانی اسم است

ولَزِجَ بِهِ - آزمندان گشت

تَلَزُّج - دوسنده بودن و باهم چسپیدن گیاه و پاک ناشدن کشتستن بیداں تَلَزَّجَ الرأس ای غذا غلیظا یقی حتی الوسخ و رفتن ستور در پے گیاه

ل ز ح

تَلَزُّح - آب راندن دهن از خوردن انار و آلو

ل ز ز

لَزّ - بالفتح حلقه در و موضعی است بخزیره قلیس ✤ ولَزَّانَة - از اتباع است یعنی تحت تحیل

لَزَّانَة - بالکسر چسپنده و ملازم و پائیده در بدے

لَزَّاز - محرکة پیشه وان در

لَزِينَا - کاسیر استخوان سینه که فراهم آمدن جاے گوشت است لَزَايِز جمع ✤ ولَزِينَة شَرّ - ملازم

لَزَّاز - کمخا بپیشه وان در دوسر یقال فلان لَزَّاز خصم یعنی سرکش خصم است و نام مردی و نام اسپ آن حضرت صلی اللہ علیہ وسلم که مقوقس والی مصر او را در یه قبطیه هدیه فرستاد

عَجُوز لَزَّاز - کعصبور از اتباع است یعنی کنده پیر

مِلَزّ - بکسر المیم مرد سخت خصومت کر

(ن) لَزّ لَزًّا - بالفتح ولَزَازًا - محرکة بسته آمدن و سخت گردیدن و نیز لَزّ نیزه زدن و ملازم بودن چیزے را و لازم چیزے گردانیدن چیزے را

اِلْزَاز - چسپانیدن

مُلَزَّز - معظم گردانده و استوار خلقت و سخت پی

تَلْزِيز - استوار کردن و گردانده و استوار خلقت گردانیدن

تَلَزُّز - چسپیدن باهم

مُلَازَّة - چسپیدن باهم

ل ز ق

لَزَق - بالکسر ملاصق و قریب بپهلو یقال فلان لَزَقِي ولَزَقِي ای بجنبی و هذا لَزَقُ داری ای ملاصقي

لَزَق - محرکة آنچه از باران شب بامداد آن در پائین سنگ پیدا گردد از گیاه

لَزِيق - کاسیر مستمر و ملازق یقال هو لَزِيقِي ای بجنبی

لِزَاق - کتاب آنچه بدان چیزے چسپانند و جمع ✤ ولِزَاق لَدِن صمغ نباتی است و نیز درختے است کرانی رنگ که از مدینه آرند و درختے دیگر که پیشاب کودک را در پاے دن مس سایند پس مس رنگارش چیزے نخل گردد و در آفتاب خشک کنند و آن نافع است جهت زخم خبیث ✤ ولِزَاقُ الحَجَرِ یا الزِّنَاق الوَثَام - دارو است که از سنگی خاص سازند

لَزُوق - کصبور مرهمے است که تا پرشدن جراحت چسپان ماند

لَازُوق - کقاموس گذاک فی کلامه لُزَيْقَى - کسمیی ای رطوبة

لُزَيْقَاء - بضم ازمد ممدود و اصلی لَزِق بالتحریک است -

(س) لَزِقَ بِهِ لُزُوقًا - چسپید

اِلْزَاق - چسپانیدن وصنعة الحدث فاذا احدثت فَالْزَق بجنبك بالارض

مُلْزِق - کمعظم چیزے نا استوار

اِلْتِزَاق - چسپیدن یقال اِلْتَزَق بِهِ ای التصق

ل ز ك

(س) لَزِكَ الجُرْحُ لَزَكًا - برابر گردید با لبه گی گوشت جراحت و نشوز برنشده والصواب لدك بالدال

ل ز م

لَزْم - محرکة فصل چیزے

لِزَام - ککتف حاکم فیصل

لُزَامَة - کهزة نیک ملازم چیزے که مفارقت نکند از وے

سُبَّة لَزَام - کقطام ننگ دائم پیوسته و لازم یقال سَبَبْتُ فُلَانًا سُبَّة تكون لزاما ای لازمة

اِلْزَام - کتاب مرگ و شمار و ملازم چیزے و حاکم نیک انصاف کننده

لَازِم - چسپنده و یقال صاد لكذا وكذا اضربة لازم وهي لغة في لازب وزام است بقلیل

دَبَاحِي یا اسپ بشر بن عمر بن

مِلْزَم - کنبر و چوب که میان آن با آهن بندند و آن نوے از دست افزار سوزن کردن صیقل است -

(س) لَزِمَهُ لُزُومًا - بالفتح ولُزُمًا بالضم ولَزَامًا و لَزَامَةً بفتحها ولُزَامَةً بضمها پیوسته ماند با او و لازم گردید وے را لَزِمَ بِهِ كذا ✤ ولَزِمَهُ الحق - واجب شد بروے حق

اِلْزَام - درگردن کسے کردن کارے را و لازم و واجب گردانیدن یقال لَزِمَهُ اياه فَالْتَزَمَهُ هو

مُلَازِم - دست درگردن انداز نده باهم

مُلَازَمَة ولِزَام - بالکسر پیوسته بودن با چیزے یا با کسے و پیشگی کردن بآن

اِلْتِزَام - دست بگردن زدن و در برگرفتن و ملازم شدن چیزے را

ل ز ن

مَشْرَب لَزِن - بالفتح آب خور که بران مردم بسیار گذ و آیند و بجهت آب وا نبوی کنند لزان کتاب شد

لَزَانَة - بالفتح سختی زندگانی و تنگی و سال سخت و نیک تنگ لَزَان بحذف تا جمع ✤ ولَيْلَة لَزُونَة و لَزِينَة شب تنگ یا شب سرد

زَمَانٌ آلُوْنٌ - کاحمد روزگار سخت وآزار زندهٔ مردم چون آن

مَشْرَبٌ مَلْزُوْنٌ - آب خورکه مردم بسیار بران انبوهی نمایند و گرد آیند

(ن س) لَزَنَ الْقَوْمَ لَزْنًا - بالفتح و بالتحریک انبوهی نمود ند گرد آمدند برآب و در هر کارے که باشد

تَلَازُنٌ - انبوهی کردن مردم و فراهم آمدن برآب وجز آن

بَابُ اللَّامِ مَعَ السِّيْنِ

ل س ب

لَسُوْبٌ - کصبور چیزے اندک تلخ

کقنور شلغل ما تو کلت عنده لَسُوْبًا ای شیئًا -

(ض) لَسَبَتْهُ الْحَيَّةُ وَغَيْرُهَا لَسْبًا - بالفتح گزیدن آن را مار وجز آن

والنسبة اسم منه وصنه الی. عقرب - سلوة اللسبة ۵ ولسب

فُلَانًا بِالسَّوْطِ بتازیانه زدن او را

(س) لَسَبَ بِهِ لَسْبًا - بالفتح چسپیدبآن ۵ ونیز لَسَقَ - محرکة بر چسپیدن

خُشْ برپلو وتیگاه از تشنگی والزواه والصاد لغة فی الکل

اَلسَّاقِي - برچسپانیدن -

مُلَسَّقٌ - کمعظم پسر خوانده

اَلتِّلْسَاقُ - برچسپیدن

ل س م

لَسَمَ - محرکة خاموش بودن از درماندگی در سخن وعجزه از خردمندی وپیوسته بودن براهی ولازم گرفتن وچسپیدن والفعل من سمع

لِسَامٌ - کتاب اندک هرچه باشد

لَسْعٌ - بسکون سین مصدر است ودر

هَادِ مِلْسَعٌ - کمنبر رهبر ماهر

مَلْسُوْعٌ - گزیدهٔ مار وعقرب

(ف) لَسَعَتِ الْعَقْرَبُ الْحَيَّةَ لَسْعًا - بالفتح گزیدن مار یا سم

نیش زدن صاحب نیش است

ولدغ گزیدن بدهان ۵ ولسع فی الْاَرْضِ - رفت وسفر کرد و

لَسَعَهُ يلسعه لسانه اذیت داد او را ورنجانید

وملسعة کمدرسة گروه مقیم بجاے

مُلْسَعَةٌ - کمعظمة آنکه پیوسته جاے

سنین باشد از جاے بیرون نرود وسفر نکند

اَلسَّعْيُ بَيْنَهُمْ السَّاعَاءُ وشینے اندا خت میان ایشان وبر انگیختن

ل س ق

لِسْقٌ - بالکسر متصل وملاصق لَسِيْقٌ

کامیر مثله یقال هو لسقی ۵ یلسقی ۵ ولسیقی ۵ لجنبی

(س) لَسِقَ بِهِ لَسْقًا - چسپید بآن ۵ ونیز لَسَقَ - محرکة برچسپیدن

خُشْ برپلو وتیگاه از تشنگی والزواه والصاد لغة فی الکل

اَلسَّاقِي - برچسپانیدن -

مُلَسَّقٌ - کمعظم پسر خوانده

اَلتِّلْسَاقُ - برچسپیدن

ل س م

لَسَمَ - محرکة خاموش بودن از درماندگی در سخن وعجزه از خردمندی وپیوسته بودن براهی ولازم گرفتن وچسپیدن والفعل من سمع

لِسَامٌ - کتاب اندک هرچه باشد

یقال مالسمَ لِسَامًا ای شیئًا

اَلسَّامُ - فهمانیدن وآموزانیدن

یقال لَسَمَهُ مُخَفَّفَةً اذا لقنه و

جستن وطلب کردن ولازم گرفتن

یقال لَسَمَهُ الطَّرِيْقَ وچشانید

اِسْتَلْسَامٌ جستن وطلب کردن

ل س ن

لِسْنٌ - بالکسر زبان سخن ولغت

یقال لِكُلِّ قَوْمٍ لِسْنٌ يَتَكَلَّمُوْنَ بِهَا ومنه قراءة بَعْضِهِمْ

لا بِلِسْنِ قومه

لَسَنٌ - محرکة زبان آوری فصاحت

والفعل من سمع

لَسِنٌ - کمکتف زبان آور وفصیح وآنچه

سرش مانیک شبیه بزبان ساخته باشند

لِسَانٌ - کتاب زبان وسخن پیغمبر

قوله تعالی وجعلنا لهم لسان صدق یعنیهما واجعل لی لسان صدق ای ثناء ا

حسابید کرم یؤنث اللسان کالفلس واللسنة ولسن بالضم جمع فمن ذکره قال فی الجمع ثلثة السنة وانثه قال ثلث اللسن هکذا القیاس فی فِعَال من المذکر والمؤنث ۵ ونیز لسان -

قال الله تعالی الا بلسان قومه ونیز نامه وپیغامی وسخن گزارد و زبانه ترازو وزبانه آتش شاعری است فارسی مقری ودرمینی است بکوفه به ولسان الله حجت وکلام خداے یقال فلانٌ ینطق بلسان الله ولسان الحمل - بارتنگ

خایندن بخش جهت دندان نافع و برگش قابض و مجفف قضاء و جهت ریش های خبیث و دوالفیل و ساعیه اکله دنار فارسی و سوختگی آتش و نملہ و شری و قطع سیلان خون و گزیدگی سگ دیوانه و ریش خنازیر و اختناق و غیر ذلک ۴ و لِسَانُ الثَّوْرِ - گاؤزبان نهایت مفرح و ملین و مقوی اعضاء رئیسه و حواس و مخرج سوداء صفرا و جهت خفقان و امراض سوداوی نافع ۴ و لِسَانُ الْعَصَافِيْرِ - زبان گنجشک که بار و خرت و دوا را بغایت محرک باه و نافع در قبیکاه و در دنبلهاے و کمر و خفقان مفوت حصاة و مدر بول و مقوی اعضاء تناسل ۴ و لِسَانُ الْكَلْبِ گیاهی است تخم آن باریک صهب و بخش سپید و شبه شال یمان متشکله و کلش نیلش و در حوالے آب باتول تابستان رویدضا و ش جهت التیام زخمهاے تازه و گوشت آور زخمهاے کهنه نافع سپرز ۴ و لِسَانُ السَّبُعِ گیاهی است برگش دراز و اطراف او شبیه اره مائل بسپیدی و زردی و شاخهاے پراگنده شرب آب مطبوخش نافع سنگ گرده و سنگ مثانه بخش جهت کشودن حیض و اخراج جنین نافع ۴ و لِسَانُ الْاَبِلِ - غیر عربی الابل است نباتش مامین گیاه و درخت پرشاخ و پراگنده مربع مایل بسپیدی برش شبیه برگ بزاز آن دراز تر و لِسَانُ الْحَمَلِ - طرف نائی گاؤ و نیز لسان - گیاهی است بالارونده و آن را آذان الثور نیز نامند و سوادی بوبر لشت کوفه در قدیم اَلْسَنَ - کاحمد زبان آور و فصیح لُسْن - بالضم جمع لُسَّان - کرنا گیاهے است لُسْنُوْنَة کعصفورة موضعی است مِلْسَن - کنهر سنگ که بروها سوراخ گفتار پسند جهت صید مَلْسُوْن - دروغ گوی و زبان بریده (ن) لَسَنَهُ لَسْنًا - بالفتح زبان گرفت آن را و چیره گردید بروے در ملاسنه و دشنام دادن ۴ و لَسَنَ النَّعْلَ خراشید سینه آنرا و باریک ساخت اعلاے و لَاسَنَ الْحَدِيْدَ بِهِ کمید اب زبان و خنجر را ۴ و لَسَنَهُ الْعَقْرَبُ گزید او را و اگزودم اَلْسَنَهُ فَصِيْلًا - عاریت داد او را شتر که تا بدان ناقه خود را و وشد گوی زبان شتر که عاریت داد او را ۴ و نیز اللِّسَان - سخن کسے رسانیدن یقال اَلْسَنَهُ قَوْلَهُ ای اَبْلَغَهُ و نامه رسانیدن یقال اَلْسِنِّي فُلَانًا وَالْسِنْ لِي فُلَانًا کَذَا وَکَذَا ای اَبْلِغْ لِي مُلَسَّن - کمظم آنچه مرش را شبیه بزبان ساخته باشند و نعل باریک لطیف بچون زبان مُلَسَّنَة بالتا و شدہ ۴ و امراة مُلَسَّنَة

الْقَدَمَيْن - زن باریک از پا مُلَاسَنَة - باهم سخن کردن و نبرد نمودن در سخن آوری مُتَلَسِّنَة - للفاعل شتران رها کرده تَلْسَنَ الْفَصِيْلُ - عاریت داده شد جهت و نیز لسان ناقه غیر ۴ و تَلَسَّنَتِ النَّارُ - شعله زد آتش و مشتعل گردید

ل س و

(ن) لَسَا لَسْوًا - بالفتح بسیار خورد

بَابُ اللَّامِ مَعَ الشِّيْنِ

ل ش ب

لَوْشَب - کجو برگرگ

ل ش ش

لَشّ - بالفتح تتم و ماش و نیز لَشّ - راندن و الفعل من بض لَشْلَشَة - کدر جه بسیار تردد و آمد و شد کردن در وقت ترس و بیم و حرکت و اضطراب احتاجا بعد جائے

لَشْلَاش - بالفتح مضطرب و جزآن یقال هُوَ جَبَانٌ لَشْلَاشٌ ای مضطرب الاحشاء

ل ش و

لَشِق - یعنی بسیار دونده (ن) لَشَا لَشْوًا - بالفتح ذلیل و خوار گردید بعد شوکت و رفعت

بَابُ اللَّامِ مَعَ الصَّادِ

ل ص ب

لِصْب - بالکسر شگاف خرد و در کوه تنگ تر از لبب و کشاده تر ضب و تنگ جائے از کوه یا تنگ جائے از رود بار لِصَاب - کخراب وَلُصُوْب جمع

لَصِيْب - کگلیت بخیل و شوار رهے یقال فُلَانٌ لَجِرٌ لَصِيْبٌ ای یکاد یُعطی شیأً و لو سعی از جو لَوَاصِب - چاه هاے مغاک تنگ

سَلِيْف مِلْصَابٌ - بالکسر شمشیر که اکثر در نیام در چسپان و استوار گردد

(س) لَصِبَ الْخَاتَمُ فِي الْاُصْبَعِ لَصَبًا - حرکت چسپان گردید انگشتری در انگشت و نجنبید و نیز لَصَبَ - استوار شدن شمشیر در نیام چنانکه نتوان برکشید و بر چسپیدن پوست باستخوان از لاغری طَرَائِقُ مُلْتَصِبٌ - بکسر الصاد راه تنگ

ل ص ت

لَصْت - بالفتح و ثلث و زد لُصُوت - جمع قیل هی لغة للطی والتاء منه مبدلة من صاد کما یقولون للطس طَسْت

ل ص ز

لُصُوز - بالضم لغة فی اللُّصُوص یعنی دزدان

ل ص ص

لِصّ - بالکسر و ثلث و زد و بضم اجود عند الاصمعی لُصُوص و اَلْصَاص جمع بالتا رمؤنث لیقابل وَلَصَائِص جمع

اَلصَّ - مردوندان دسرد وشهاہم نزدیک ۵ وَالصَّ اَلْاَلْیَتَیْنِ - رنگے است

لَصَاءٌ - بالفتح ممدود اپیشانی تنگ وگوسپند کہ یک سر دنش پیش آمدہ باشد و دیگرے پیش - مؤنث ونر نیک چسپیدہ ران

لُصُوصِیَّۃٌ - بالضم والیاء وتشدید ے

اَرْضٌ مُلْصَۃٌ - بالفتح زمین وزناکہ ارض مُلِصَّۃٌ - بضم المیم وکسر اللام کذلک

(ن) لَصَّ لَصَصًا - محرکۃ ولُصَاصًا کسحاب ولُصُوصًا ولُصُوصَۃً ولُصُوصِیَّۃً - بضمہن وزیدہ ۵ و لَصَّ الشَّیْءُ لَصًّا - در پردہ کردآزاد ۵ ونیز لَصَّ - بستن ورا وبرہم داشتن آن ۵ ونیز لَصَصَ - محرکۃ باہم نزدیک شدن ہردو دوش وقریب وتصل گردیدن دندان باہم ومنضم گشتن ودآسیخ اسپ در برسوے سینہ یا برسینہ -

لَصْلَصَۃٌ - جنبانیدن

تَلْصِیصٌ - استوار کردن

تَلَصُّصٌ - وزدشدن

اِلْتِصَاصٌ - برچسپیدن

ل ص غ

(ف) لَصَغَ الْجِلْدُ لُصُوغًا - خشک شد پوست براستخوان از لاغری

ل ص ف

لَصْفٌ - بالفتح سنگ برہم نہادن درینائے وپے برتیز بچسپیدن وخشیدن چیزے والفعل من نصر وضرب ایضا قلیلا یقال لَصَفَ الشَّیْءُ اذا برق

لَصَفٌ - محرکۃ خیار کبر یا چیزے است کہ در بن خیار کبر روید یا گیاہی است کہ اذن الارنب نیز نامندش برگش شبیہ بہ برگ بازتنگ نہایت تنک ونیکو وگاش کمبو مائل بہ سپیدی ونیش پرشعہا چون از بیخ برآوردہ بر رخسار الندریخ رنگ نیکو گرداند و نوعے از خرما وحصے است میان مغیثیہ وعقیقہ ۵ ونیز لَصَفٌ - خستگی پوست وبرچسپیدگی آن والفعل من سمع

لَصِیفٌ - کابیر وخشندگی

لَصَافٌ - کقطام کوہے است یا موضعی است مرتبی بہیم را لَصَافٌ کسحاب ویکسر مثلہ

لَاصِفٌ - سنگ سرمہ

ل ص ق

فُلَانٌ لِصِقِی (لِصْقِی) وبِلِصِقِی - بالکسر یعنی او ملاصق ودرجنب من است

فُلَانٌ لَصِیقِی کامیر کذلک

(س) لَصِقَ بِہٖ لُصُوقًا - برچسپید ونیز لَصَقَ بالتحریک برچسپیدن شش برتہیگاہ وپہلو از تشنگی

مُلْصَقَۃٌ - کمکرمۃ زن تنگ وبر چسپیدہ کس

اَلْصَقُ بعرقوب لَعِیرِہٖ سَاقِیَہ اِلْصَاقًا - یکی کردشتر را ۵ ونیز اِلْصَاقًا چسپانیدن

مُلْصَقٌ - کمعظم پسر خواندہ

اِلْتِصَاقٌ - برچسپیدن

ل ص و

(ن) لَصَاہُ وَاِلَیْہِ لَصْوًا - بالفتح درپیوست باوے بجہت تہمت وشک

وَلَصَا الْمَرْأَۃَ - بزنا باز خواند تہمت کردآزار ویقال لَصَا فُلَانٌ فُلَانًا بِلُصُوہٍ یُلْصِیہِ ایضا بالیاء اذا قذفہ وعابہ

بَابُ اللَّامِ مَعَ الضَّادِ

ل ض ض

لَضَّ - بالفتح مرد نیک، دور کنندہ ودور کردن فرمانبردہ

لَضَاضَۃٌ - بسیار نگریستن ہمیشہ بچپ وراست والتفات آن

لَضْلَاضٌ - رہبر زیرک وماہر

ل ض م

لَضَمَ - بالفتح سختی ودرشتی کردن وستیہیدن والفعل من ضرب

ل ض و

(ن) لَضَا لَضْوًا - بالفتح زیرک گردیدہ برہ نمائے

ل ض ی

خَضِیٌّ لَضِیٌّ لَضِیٌّ کغنی از اتباع است

(ض س) لَضَی اِلَیْہِ مُنْضَمًّا وبرپیوست بوے بجہت تہمت وشک

بَابُ اللَّامِ مَعَ الطَّاءِ

ل ط ء

لَاطِئَۃٌ - کضاربۃ شکستگی سر کہ بپوست تنگ سر رسد ورئیش کہ بہ نشود یا آن گزیدگی قطات است کہ جانور کے باشد

(ف س) لَطَأَ بِالْاَرْضِ لَطْءًا - بالفتح ولُطُوءًا بالضمتین دو سید بزمین وچسپید ۵ ولَطَأَ بِالْمَرْأَۃِ بجوب وستی زد یا خاص است برپشت زدن بعصا

ل ط ب

لَطَبٌ - محرکۃ چسپیدن وچفسیدن پوست بر استخوان از لاغری لغۃ فی لصب

ل ط ث

لَطْثٌ - بالفتح تباہی

مِلْطَثٌ - کنبر نام مردے ۵ و المَلَاطِثُ المواضع اللتی تُلْطَثُ بالجمل ویالضرب

(ن) لَطَثَہُ لَطْثًا - بالفتح پہنائے دست زد اورا یا بچوب پہنا زد و سخت زد وکفت وفراہم آورد ۵ و لَطَثَتْہُ الْحَرْبُ سنگ انداخت بروئی ولَطَثَ الْاَمْرُ فُلَانًا - دشوار شد بروے کار ۵ ولَطَثَ الْحِمْلُ - گران شد بروے بار

مُلَاطِثٌ - للفاعل گرد آزندہ چیزے را

تَلَاطُثٌ - برہم زدن موج و یکدیگر را بدست زدن

ل ط ح

(ف) لَطَحَہُ لَطْحًا - بالفتح لبکم کف دست زد اورا یا بکف دست برپشت وے زد نرم نرم وفی المثل فجعل یلطح اخاذ نابیدیہ ای یضرب الضرب اللین ۵ ولَطَحَ بِہِ الْاَرْضَ - بزمین زد ویراند ۵ ونیز لَطَحَ - مثل لطخ وقتیکہ چون ریز خشک شدن خراشیدہ شود افروش باقی نباشد

ل ط خ

لَطْخ. بالفتح اندک یقال فی السَّمَاء لَطْخٌ من السَّحاب ای قلیل منه
لَطْخ. لگدکوب بد غذا
لُطْخَة. کهنهٔ کول لُطَخات جمع
لَطُوخ. کصبور آنچه بدان چیزے آلوده گردد.
لَطِیخ. کسکین گول
(ف) لَطَخَهٗ وبه لَطْخًا. بالفتح آلوده آن را شد و لَطِخَ یَلْطَخُ لُطْخًا مجهولا در بدی وتباهی افگنده شد و بعض العرب تقول لطخه بید إذا ضربه به مثل لطحه
تَلَطِّخ. جای چاه آلودن چیزے را
تَلَطُّخ. آلوده شدن
ل ط س
لَطْس. بالفتح کوفتن وسپردن سخت وچیزے را چیزے پس زدن و سنگ وجز آن انداختن وطپانچه زدن والفعل من نصر
مِلْطَس. کنیز میتین سطبر وزرگ که بدان سنگ شکنند سنگ کوبنی سه خرما کوبند مِلْطَاس مثله فیهما
مَلَاطِس. جمع وپسل شتر وسم اسپ شرخ گرفته سخت شده
مَرْجٌ مُتَلَاطِسٌ. موج طپانچه زدن پے درپے
ل ط ط
لَطّ. بالفتح حمیل وگردن بند از وآنهاے حنظل رنگ کرده یقال رأیت فی عنقها لطاحسنا
لِطَاط کتاب جمع
لَطَاطِ. کقطام خشک سال سخت که در آن دهش دعطا یک جا ناقه وقت دویدن وپرده فروهشتن

فراموش کنند
لِطَاط. کتاب کرانهٔ سرکوه برآمده
لَاطّ. مرد یلمید لَاطَّ مُلَاطًّا آنکه خود خبیث باشد ویارانش نیز خبیث
اَلَطّ. مرد دندان افتاده وکرم خورده دندان
لِطَاط. کز برج سطبر وبزرگ دندان وناقه کلان سال وکنده پیر بے دندان
مِلْطَاط. بالکسر وستاس آسیاے دیگ فزار سای وکراده، وده وبار وکراده دریا وساحل آن وقول ابن مسعود رضی الله تعالی عنه هذا المِلْطَاط طریق بقیة المومنین هَرَبًا من الدَّجّال یعنی به شاطی الفرات وکرانهٔ سرکوه بلند برآمده وجانب آن وراه پیدا پیرده و چربه نان پزو مالگلکاران وشکستگی سرتا پوست تنگ سر رسیده یا شکستگی که تا دماغ رسد مِلْطَاطَة ومِلْطَاء ومِلْطِی. بکسرهن مثله وتندی در آب میانه سرشتر که بجز آن چیزے ماند در کرانهٔ سر یا همه سر یا پوست آن یا بهر پاره از سر
(ض) لَطَّ بالأمر لَطًّا. بالفتح چسپید بآن ولازم گرفت وبر آن
وَلَطَّ علیه. پنهان کرد وه ولَطَّ عنه الخبر. پوشیده داشت وه نیز
لَطّ. بند کردن در را وچسپانیدن چیزے را واستکار کردن حق کسے را یقال لَطَطْتُ حَقَّهٗ وعنه اے جحدته ودوم میان رانی ودرانی ناقه وقت دویدن وپرده فروهشتن

والفعل من نصر
(س) لَطِطَ لَطَطًا. محرکة افتاد دندانهای او وه نیز لَطَطَ. خورده شدن دندان ودندان ماندن جهیدن ومسخر شدن حق کسے را یقال اللّٰهم لُعَیْنَهٗ علی لَطِطِهٖ
مُلَاط. کمقراض کیاران خبیث دارو
اَلْطَاط. پنهان داشتن ومنکر شدن حق کسے را زیر زمین چپانیدن کور را وباز ماندن غریم از حق وياری داردن بر انکار وبر انکار داشتن وسخت خصومت شدن
اِلْتِطَاط. آلوده شدن زن مشک وپوشیده شدن زن وپوشیدن چیزے را
تَلَطِّی. منکر شدن حق کسے را والباء بدل من الطاء الاخیرة لاستثقالهم اجتماع ثلث طاءات
ل ط ع
لَطَع. بالفتح کام دهان وزیر زنخ مردم اَلْطَاع جمع
اَلْطَع. مرد دندان فرو زنخ بیخ گیر باقی ماند لَطْعَاء مونث ه ونیز لَطَعَ زن که فرج او کم گوشت یا خشک یا خرد باشد
رجل لَطَاعٌ. کشداد آنکه مکد انگشتان را وبلیسد وقت خوردن
تِلْطِع. کز برج شتر دندان نخیته از پیری
(ف) لَطَعَهٗ یا لُعَصًا لَطْعًا. بالفتح بچوب دستی زد او را وبه لَطَعَ اِصْبَعَهٗ بمرهٖ ونیز لَطَعَ لیسید

وپیش پائے بر پیش کسے زدن و محکم کردن نام کسے را وثابت کردن آن از لغات اضداد است وبر چشم طپانچه زدن وبر هدف رسانیدن تیر وهمه آب چاه خشک شدن
(س) لَطَعَهٗ لَطْعًا. بالفتح لیسید وپیش پائے بر پیش وے زد ه ونیز لَطَعَ. محرکة پیسیدی دردن لبها وآن بیشتر ورسیاهان باشد از مردم یا باریکی لب یا سختی دندان مردم چنانکه بجهیا ماند وکمی گوشت کس زن
تَلَطَّعَ. دندان ریختن شتر از پیری
لِطَاع. لیسیدن وهمه آنچه خاص وخنور خوردن

ل ط ف
لُطْف. بالضم زمی در کار وکردار ولُطف از خداے توفیق عصمت ورحمت ورفق کربر بندگان مبذول دارد
لَطُف. بالتحریک زمی وتوفیق خداے اسم است الطاف را وانداک از طعام وجز آن
لَطْفَة. بالتا رهیه یقال اعْتَنَا لَطْفَةَ من فلان
لَطِیف. کامیر باریک ورینده ونخی غامض که معیشش خفی ریوشیده باشد ونیز لَطِیف یکے از نامهاے باریتعالی یعنی مهربان رساننده نیکیها ومنافع بر بندگان خود برفق ولطف یا دانا بے خفایاے امور ودقایق کارها
لُطْفَان. بکسر ان نیکوئی کننده

لَطِيف - استخوانهاے پہلوے
نزدیک سینہ
(ن) لَطَفَ لُطْفًا - بالضم نرمی
نمود و نزدیک شدہ و لَطَفَ
اللّٰهُ لَكَ - رساند خدائے مطلوب
و مرام ترا بلطف
(ك) لَطُفَ لُطْفًا - بالفتح و
لَطَافَةً گرامت ریزہ و خرد شدہ و
باریک گشت
إِلْطَاف - نرمی و نیکوی کردن
يقال الطفه بكذا ای بَرَّهُ
بہ و نزدیک کشن را در کس تا قبول کردن
چون او نتواند و چسپانیدن چیزے
را بر پہلو و جنب خود
مُلَاطَفَة نیکوی کردن و
نرمی نمودن باہم
تَلَطُّف - بریکدیگر نرمی کردن
تَلَاطُف - باہم نرمی کردن
اِسْتِلْطَاف - چسپانیدن چیزے
را بر بازو و جنب خود و در کردن
کشن زنہ را در کس ناقابل اعانت
و دیگرے

ل ط م

لَطْم - بالفتح طپانچہ زدن بر رخسار
و بر اندام و منه المثل لَوْذَات
سوادٍ لَطَمَتْنِي قَالَتْه امرأة
لطمها امرأة خير كفوها
و برچسپانیدن و الفعل من ضرب
و سپید روے شدن اسپ یستعمل
مجهولا يقال لُطِمَ الفرس
لُطِيمٌ - کامیر اسپ سپید رخسار
و یک روے سپید لُطِّمَتِ الكتب
جمع و اسپ نہم رہان و مشک
و ہر خوشبوے کہ بر ابرین چشم و گوش
الندوبے پدر و انگبہ پدر و مادرش
مردہ باشند یعنی مادر مردہ و شتر بچہ
سہیل دیدہ گویند کہ چو سہیل کہ آید
شبان گوش شتر بچہ گرفتہ رکے او بسوے
سہیل کند و گوید اتوی یا سُهَيْلُ
و اللّٰهِ لا تلدن وقت بعد قطرة
لبن سپس آن طپانچہ بر رخ او میزند
و میگذارد و بعد از آن پستان ناقہ
ببند تا شیر نمکدو نام کشتی از شتر و اسپ
ربیعہ بن مُكَدَّم و اسپ فضالہ بن ہند
غاضری و لَطِيم کلہ است کہ
بدان بران را بدوشیدن خوانند
لَطِيمَة - کسفینہ مشک و طبلہ مشک
یا بازار عطاران و ستور کہ بار و ثروت
عطر و بزازی برداشتہ باشد
لَاطِم - زامردی
مَلْطَم - لمقعد رخسار و هُمَا
مَلْطَمَان
مِلْطَم - کنبر اویم کہ زیر جامہ دان
گستر ند تا گرد آلو نگردد
مَلْطُوم - طپانچہ زدہ و لقب عمرو
بن عامر از دے بدان جہت کہ پسرش
بروے باستمالۂ مراد و حضور عامد
و وجوہ کہ لان وجزان طپانچہ زد
مُلَطَّم - کمعظم ناکس مردِ مظلوم شد
و للحیا لغة و خد مُلَطَّم -
رخسار سپید
تَلْطِيم - مہر کردن کتاب را و
نیک طپانچہ زدن
مُلَاطِم - للفاعل از اعلام است
مُلَاطَمَة و لِطَام - بالکسر طپانچہ
زدن یکدیگر را

تَلَطُّم - خاکستر گون و تیرہ رنگ
شدن روے
تَلَاطُم - باہم طپانچہ زدن
اِلْتِطَام - برہم زدن موج
اِسْتِلْطَام - طپانچہ زدن خود سن

ل ط و

(ن) لَطَا لَطْوًا - بالفتح پناہ
بر و بسنگ یا بغار

ل ط ي

لَطَاة - بالفتح زمین و جاے پیشانی
یا میانہ پیشانی و زدان کہ نزدیک
باشد از تو و گرانی بقال القی
بلطاته ای بثقله و دواعیه
اللَّطَا نگر دش موے کہ بر پیشانی
اسپ و جز آن باشد
مِلْطَى - کنبر شکستگی سر کہ تا پوست تنک
سر رسد مِلْطَاة بالتاء مثله
(ف) لَطِيَ لَطًى - بالفتح بر زمین
چسپید
(س) لَطِيَان - بحرکة گران
گردانیدن مرا و ذو بقية بكذا -
گمان بردم کہ نزدیک چنان است
مُلْطِيَة - کحنية شکستگے سر پوست
تنگ سر رسیدہ
تَلْطَى عَلَى العَدُوِّ - انتظار غفلت
دشمن کردن یا زود آمدنہا یافتنی بود او را
پس گرفت از مال آنہا سبقت نمود

بَابُ اللَّامِ مَعَ الظَّاءِ

ل ظ ء

لِظَاء - محرکہ چیزے اندک یقال
ما تركت عنده إلا لظاء أي
قليلا

ل ظ ظ

لَظ - بالفتح مرد دشوار خوے و زشت
سخت گیر و نیز لَظ - لازم بودن
چیزے را و بعدی بالبا و تعدیہ بہ
لَظِيظ - کامیر شلہ و راندن و الفعل
من نصر
لُظَلَاظ - بالضم مرد دشوار
خوے سختی کنندہ و لیس ثم
لُظَلَاظ - روزگرم
لُظْلُظَة - جنبیدن و عر جنبانیدن
مار از شدت خشم
مِلْظَة - بکسر اللام نامہ
اِلْظَاظ - لازم بودن چیزے را
صلة بالبا و مداومت کردن و
مقیم بودن بجاے و پیوستہ بایدن
باران و تعہد کردن رجل مِلْظٌ
لغت است از آن قال ابن مسعود
رضی اللّٰه عنه اَلْظُوا فِي الدُّعَاءِ
بِيَا ذَا الجَلَالِ وَالإِكْرَامِ ای
الزموا ذلك
تَلَظْلُظ - جنبیدن مار و جنبانیدن
آن سر خود را از شدت خشم
مِلْظَاظ - بالکسر سخت تہمندہ
تَلَاظ - برہم گیر حملہ آوردن

ل ظ ه

لَظَه - بالفتح طپانچہ زدن و
الفعل من فتح

ل ظ ي

لَظَى - محرکہ آتش یا زبانہ آن
و معرفہ دوزخ و ذو لَظًى -
موضعی است
(س) لَظِيَتِ النَّارُ لَظًى محرکہ
زبانہ زد آتش

تَلَظِّيَة - افروختن آتش را چنانکه زبانه زند
تَلَظِّي - زبانه زدن آتش
اِلْتِظَاء - زبانه زدن و برافروخته شدن آتش

باب اللام فصل العين

ل ع ب

لَعْب - بالفتح بازی
لَعْبَة - بالفتح دارویی است شبیه بسورنجان فربه کن بدن لغة بربرية
لِعْبَة - بالکسر نوعی از بازی
لُعْبَة - بالضم پیر نخاشته یا عام است و بازیچه چنانچه شطرنج و نرد ان یقال اُفْعُلْ حتی اَفْرُغَ من هذه اللُّعْبَة بضم اللام وفتحها وقال اثعلب بفتح اللام بجود لانه اراد المرة الواحدة من اللَّعب، وکول بچه که بدان بسیار بازی کنند و بازی بازند
لَعِب لکتف بازی و بازی الصبی بالکسر ولُعْبَة کهمزة مثل لُعاب کعراب آب دهن که روان باشد یقال تکلم حتی سال لعابه ولُعابُ النَّحْل اَشْبَهُ بِهِ لُعابُ الشَّمْس - آنچه از بالا فرود آید مانند خانه عنکبوت و در شدت گرما در اسرار
لَعُوب - کصبور زن بازیگر و زن نیکو کرشمه و نیکو ناز و معرفة از اعلام زنان است
لَعْبَاء - کصحراء موضعی است سنگناک و در حرم نبی عوال و شوره زاری

است در بحرین از آن جا است
لِعْلَاب لَعْبَانِيَّة - ذبیحی است بدین
لَعْلَاب بگستان آبی است
اَلْعَبَان بضم الهمزة والعین مرد بسیار بازیگر
لُعُوبَة - کاشجوبة زن بازی گر و بازیچه یقال بِسْمِ اللُّعُوبَة
تِلْعَاب وتِلْعَابة بکسر الفوقیة والفتح فیهما مرد بسیار بازی گر تِلْعِيبَة بالکسر وتِلْعَابة بجستین وشد عین هما مثله
مَلْعَب بمقعد بازیگاه
مُلَاعِبُ الرِّيح - نوروهای باد
لُعَبِيَّة بمکسته نوعی از جامه بی آستین که کوکان بدان بازی کنند
لَعْرَم مَلْعُوب - دندان بالا
لَعِبَ لَعِبًا - بالفتح والکسر لَعِبًا بالکسر وتَلْعَابًا بالفتح الفوقیة بازگردانید
(ف س) لَعَبَ الشَّيْءُ لَعَبًا - محرکة رفت آب از دهن وی
مُلْعِبَة - خفتة جامه است یعنی آستین کطفلان بدان بازی کنند
اَلْعَاب - بازی آختن یقال اَلْعَبَ المرأة ای جعلها تلعب معه یا آوردن چیزی که بدان بازی کند ولعاب رفتن از دهن ولعاب ناک شدن دهان
تَلْعِيب - بازی کردن
مُلَاعِبُ ظِلِّهِ - مرغیست کوچک آنرا خاطف ظل نیز گویند مُلَاعِبُ الاسنة - بالضم عامر بن مالک بن جعفر

وعبد الله بن جبیر بن حارثی واوس بن مالک جرمی وکذا مُلَاعِبُ الرماح دلاورے بود مُلَاعَبَة بازی کردن باهم و بازی کردن بالن
تَلَعُّب - بسیار بازی کردن یقال تلعب به ای مرة بعد اخرے
تَلَاعُب - بازی کردن
اِسْتِلْعَاب غوره مانندے بر آوردن خرما بن بعد رودن خرما و نیز بازی کردن خوهشتن

ل ع ث

اَلْعَث - کاحمد آهسته و گران سنگ
(س) لَعِثَ لَعَثًا - بالتحریک العث گردید

ل ع ث م

لَعْثَم فِي الْأَمْرِ لَعْثَمَة - درنگ کرد و توقف نمود و یا سپاسیگی رفت و نیک نگریست و تامل کرد
تَلَعْثَم - بمعنی لعثمة است و همه معانی یقال دعوته فما تلعثم و فی الحدیث ما اخذ هرمت علیه السلام الا کانت له عنده کبوة غیر ابی بکر فانه لم یتلعثم

ل ع ج

هَوًى لَاعِج - عشق سوزان و مولم
(ف) لَعِجَ الْأَمْرُ فِي الصَّدْرِ لَعَجًا - بالفتح خلید و گذشت در سینه وی و خطور کردن به و نیز لَعَجَ پوست سوختن و سوختن حب کسے را و در دناک کردن اندام را
اِلْعَاج - آتش افروختن در میزم
مُلَاعَجَة - دشوار شدن کار

ل ع س

لَعَسَ - بالفتح موضعی است به و نیز لَعَسَ - زیدن بدندان
والفعل من فتح
لَعَس - محرکة سرخی لب که بسیاهی زند و سیاهی لب که نیکو نماید و صح بیاهی آمیز شدن
والفعل من سمع
اَلْعَس - مرد که رنگ لبش بسیاهی زند لُعْس - بالضم جمع و موضعی است به و نبات اَلْعَس - گیاهی که بسیاهی زند از نابودی و بسیاری
لَعْسَاء - کصحراء مؤنث اَلْعَس
لُعْس بالضم جمع به وشفة لَعْسَاء لب مایل بسیاهی به وجاریة

لَعْسَاءُ۔ دختر نہایت سرخ رنگ کہ اندکے بسیاہی زند
لَعُوْسٌ۔ کھبور چیزے اندک یقال مَا ذُقْتُ لَعُوْسًا ای شیئًا
لَعُوْسٌ۔ بکرول گرگ و مرد سبک خوار وحریص
لِعْسَانٌ۔ بالکسر جائے است
مُتَلَعِّسٌ۔ للفاعل مرد سخت خوار وبسیار خوار
تَلَعُّسٌ۔ بسیار خوردن

ل ع ص

لَعَصٌ۔ محرکۃ دشواری ونیک آزمندی وحرص وخورد ونوش
تَلَعُّصٌ۔ تنگ گرفتن بر کسے ودشوار کردن یقال تَلَعَّصَ عَلَیْنَا ان تعسّر

ل ع ض

لَعْوَضٌ۔ بکرول شغال
(ف) لَعَضَهُ بِلِسَانِهٖ لَعْضًا بالفتح بزبان گرفت آزرا

ل ع ط

لَعْطٌ۔ بالفتح خطی کہ حبشیان بر روی کشند اَلْعَاطُ جمع
لُعْطٌ۔ بالضم پہلوی دیوار وکوہ کہ بمقابلش روند وگذر کنند
وَاُسَامَۃُ بن لُعْطٍ۔ نہ بلی است
لُعْطَۃٌ۔ بالضم تیر اندازی وچشم زخم رسانی اسم معدد راست وسیاہی کردن گوسپند وگردن بند یا سیاہی کہ بدان زنان بروی خط کشند وسیاہی سرخی آمیزد کہ چرغ وسیاہی کردن وخطی است سیاہ کہ زنان بروے کشند
مَرْتَلًا عِطًا۔ مقابل پہلوے دیوار وکوہ گذشت
لَعْطَاءُ۔ کھوا گوسپند سیاہ گردن
لَعُوْطٌ۔ بکرول نام مردے
مَلْعَطٌ۔ کمقعد جراگاہ کہ گیاہش ستور نبیدہ باشد یا جراگاہ زود بیک گرہ اگر سرد باشد
(ف) لَعَطَهُ لَعْطًا۔ بالفتح بر پہنائے گردنش دوغ کرد ولَعَطَ فلانًا بالحقّہ۔ تمام خراست و نگاہداشت ۔ ولَعَطَهُ بِسَهْمٍ تیر انداخت بروے ۔ ولَعَطَ لِعَیْنِہٖ چشم زخم رسانید ۔ ونیز لَعُطَتْ فلانۃ چریدن ستور

ل ع ظ

مُلَعْظَۃٌ۔ کمعظمۃ دختر فربہ دراز تندار

ل ع ع

لَعَّ۔ بالفتح مرد وحریص تیز ومخففہ بمعنی لَعَادھی کلمۃ یقال للعاثر اذا دُعِیَ لہ بلا انتعاش
لَعَّۃٌ۔ بالفتح زن پارسا ملیحہ
لَعِیْعَۃٌ۔ کسفینۃ نان گاؤرس
لَعَاعَۃٌ۔ کجبانۃ آنکہ تکلف الحال آرد یا نادرستی وصواب وقیل من غیر صوت
لُعَاعٌ۔ کغراب گیاہے نازک در اول رستن
لُعَاعَۃٌ۔ کثمامۃ کاسنی وارزانی سال این جہان بدان جہت کہ زود وتر رود وزائل شود ویک آشام شراب وگیاہ سبک ستور چریدہ باشد یا نہ وفی الحدیث اجدتم یا معشر الانصار علی لُعَاعَۃ من الدنیا اعطیتُها المولفۃ قلوبھم
لَعْلَعٌ۔ کجعفر سراب وکوہے است ویونث وگرگ ومشعبی وآبے در بادیہ ودرختے است حجازی ونام مردے ونیز لَعْلَعٌ بسکون الاخر یعنی لعاب
لَعَلَاعٌ۔ بالفتح بدول
لَعْلَعَۃٌ۔ شکستن استخوان مانند آن ودرخشیدن سراب واندوہمند شدن از گرسنگی طپیدن وبے آرامی کردن از ہر چیزے۔
اَلْعَاعٌ۔ گیاہ لعاع ریانیدن زمین
عَسَلٌ مُتَلَعِّعٌ۔ للفاعل انگبین کہ برداشتن در آنرا کردہ
تَلَعَّعَ۔ بر چیدن گیاہ لعاع را وعلف ودگیاہ سبک بر چیدن آن اصلہ تَلَعَ کرھوا ثلث عینات فابدلوا من الاخیرۃ یاءً
عَسَلٌ مُتَلَعْلِعٌ۔ للفاعل انگبین کہ وقت برداشتن
تَلَعْلُعٌ۔ شکستہ شدن وشکستہ شدن استخوان ولمیدن از گرسنگی وبے آرامی کردن ودرخشیدن سراب وسستی وبیتاب شدن از بیماری وسختی ولعلع گفتن

ل ع ف

اَلْعَافُ۔ بزبان خون لمیسیدن شیر وشتر یا گران بار وزمر رفتن یا آماوہ شدن آن بگرفتن سرکسے یا خشم گرفتن یا بار بار گرفتن و چشم پوشیدن آن یقال اَلْعَفْ الاسدَ اذا انظر ثم اعضی ثم نظر
تَلَعُّفٌ۔ آماوہ شدن شیر یا شتر بگرفتن سرکشی

ل ع ق

لَعْقَۃٌ۔ بالفتح یکبار لیسیدن وآنرا ہر چہ باشد یقال فی الْاَرْضِ لَعْقَۃٌ من رَبِیْعٍ ای قلیلٌ من الرَّطْبِ
لُعْقَۃٌ۔ بالضم آنچہ در کپچہ ولعقہ برداشتہ شود
لَعْقَۃُ الدَّم۔ محرکۃ لقب عبدالدار ولقب محرز وہم وعدی وسہم ومجمع بدان جہت کہ باہم سوگند خوردند سپس آن شتری گشتہ خونش را لیسیدند یا دست خورد را بخونش فرو بردند
لَعِقٌ وَعِقٌ لَعِقٌ۔ کتف مرد نیک آزمند
لَعَاقٌ۔ کغراب آنچہ در دہان بماند پس از لیسیدن چیزے
لَعُوْقٌ۔ کصبور لیسیدنی ودارو لیسیدنے
لَعُوْقَۃٌ۔ بالضم شتابی وسبکی در کار
لَعُوْقٌ۔ بکرول کم خورد
مِلْعَقَۃٌ۔ کمجہ وآنچہ بوی لیسند
مَلَاعِقُ جمع
(س) لَعِقَہٗ لَعْقًا۔ بالفتح و لَعْقَۃً۔ بالفتح ولضم لیسید آنرا
وَلَعِقَ فلان اِصْبَعَہٗ بمرہ

وہو کنایۃ عنہ
اَلتَّعَشُّقُ لَوْثَۃُ اِلْبِعَاثًا۔ مجہولا
برگردید رنگ او دیگر شد

ل ع ق ط

لِعْقِط۔ کز بج زن بدزبان

ل ع ل

لَعَلَ۔ محرکۃ وشد الاخیر وسکونہا
گردکاش آن کلمۃ است جہت
امید وترس وشک واہل آن
عل ولام زائد است ہمچنین ہت
عَلَّ وَھَنَّ وَعَنَّ بِالْمُہْمَلَۃِ
والمعجمۃ وان ولاعَنَّ ولَوْ
اَنَّ ورَعَلَ ولَعَنَّ ورَعَنَّ و
لَغَنَّ وَرَغَنَّ یُقَالُ عَلَی اَفْعَلُ
وَعَلَیَّ ولَعَلِّیْ ولَعَلَّنِیْ و
علی ھذا القیاس

ل ع ل م

تَلَعْلَمَ فِی اَمْیَاہٖ۔ درنگ
کرد در کار و توقف نمود

ل ع م

لَعَمَ۔ محرکۃ لعاب دہن

ل ع م ظ

لعمظ۔ کجمع آزمند وآزرومند
گوشت لُعْمُوظ۔ کصفور و
لُعْمُوظَۃ۔ بالتا مثل لِعَاوِظَۃ
ولِعَامِیظ۔ بفتحہا جمع و نیز
لُعْمُوظ۔ ناخواندہ در مہمانی آید
لَعْمَظَۃ۔ گوشت بدندان بر
کندن از استخوان لِعْمَاظ۔
بالکسر مثلہ
لِعْمَاظ۔ کقرطاس مرد لافی

ل ع ن

لَعْنَۃ۔ بالفتح راندگی اسم است
از درد و رکردہ از نیکی و رحمت و در
دعای گویند اَبَیْتَ اللَّعْنَ گاہی
در مدح آرند یعنی انکار کردی آوردن
چیزے را کہ بر آن لعنت کنند و
مُلْعَن۔ کمعظم آنکہ ہر کس بر او لعنت کند
تَلْعِیْن۔ در سکنجہ کشیدن باز داشتن
مُلَاعَنَۃ۔ بریکدیگر لعنت خواندن
شوہری وزن لِعَان بالکسر شنیدہ و نیز
لِعَان حکم کردن یقال لَاعَنَ
الْحَاکِمُ بَیْنَھُمَا لِعَانًا اِذَا حَکَمَ
تَلَاعُن۔ ہم دیگر را دشنام دادن
وبے باکی نمودن باہم وبریکدیگر
لعنت خواندن منہ الحدیث
للتلاعنان لایجتمعان و
قال ابوحنیفۃ ومحمد اذا لکذ
نفسہ وحد جازان یجتمعا
بنکاح جدید
اِلْتِعَن۔ انصاف نمود در دعا
برخود و نیز اِلْتِعَان۔ بریکدیگر
لعنت خواندن

ل ع و

لَعْو۔ بالفتح بدخوی وفرومایہ
بے مروت ونیک آزمند حریص
ومرد تیز شہوت لَعْوَۃ مونث
لِعَاء کلتاب جمع
کَلْبَۃٌ لَعْوَۃٌ وذئبۃ
لَعْوَۃٌ اے حریصۃ و نیز لَعْوَۃ
سگ مادہ وسیاہی گرد اگرد سر
پستان ویضم وقوے از عرب
وذُو لَعْوَۃ۔ پادشاہی است از
پادشاہان حمیر و نیز نام مردے
وَلَعْوَۃُ الْجُوْعِ۔ تیزی وشدت
گرسنگی

لَعِیّ۔ کرمی نیکو، آزمند و تیز شہوت
ویقال للعاثر لَعًا لَکَ اِذَا دَعَوْا
لَہٗ بالِانْتِعَاش
لَعَاۃ۔ بالتا رسگ مادہ
لَاعِی۔ بدول وبیناک کہ از ہیچ
چیزے در فزع آرد وراہ لیسندہ
یقال مَا بِہَا لَاعٍ فَرَّ وَای
من یَحْبِسُ عُشَّاھَا مَا
بِھَا اَحَدٌ
لَاعِیَۃ۔ نوعی از دوختن کہ
شیرازہ گلش زود بہ گردد از شیرازہ
در حوض ماہی افتد بمیرد اندوعرق
برگ کوفتہ آن سخت مسہل وشیرش
نیز مسہل قوی ونیز بلغم وصفرا را
بقے بیرون کند
اَلْعَاع۔ بالفتح ممدودًا استخوانہائے
انگشتان
تَلَعِّی۔ فرو خفتن وگرہ بستن انگبین
ولیسیدن یقال تلعی الْعَسَلُ
اذا تعقد وتَلَعَّاہُ اذا لعقہ
وگیاہ لعاع چیدن یقال خَرَجْنَا
نتلعّی ای نَتَّخِذُ اللُّعَاعَ و
ھو اول نبت خرج

باب اللام فصل الغین

ل غ ب

لَغَب۔ بالفتح گوشت پارہ میان
دندان پیشین وپرتباہ زرد ریز
مرغ وسخن تباہ ومردست کہ ل
وتیر بچکارہ نیکو ناتراشیدہ و
لَیْثٌ یَلْغَبُ۔ مجہولا مانند تابط
شرا لقب برادر دے وحرک
عینہ الکمیت لاجل حرف الحلق

شل نهر ونهر اوهی ریش
لَغَبٌ بالاضافة
لَغَبَ - بحرکة موی گردن یقال
آخَذَ بِلَغَبِ دَقَبَتِهِ یعنی دریافت
آن را
لاغب - مرد سست ضعیف
لَغِیبٌ - کامیر پر تباه شده
لُغَابٌ - کخراب تیر بیچکاره تباه
نیکو نا تراشیده و پر هاے زرد
ریزه مرغ
لُغَابَةٌ - کثمامة کولی وسستی
لُغُوبَةٌ - بالضم مثله
لَغُوبٌ - کصبور مرد سست کاهل
(ف س ك) لَغَبَ لَغْبًا -
بالفتح ولُغُوبًا بالضم وبالفتح سخت
ماندہ گردید وقوم عن اللبن لم
وسمع لغة ضعیفة
(ن) لَغَبَ القَوْمُ لَغْبًا -
بالفتح خبر دروغ پیدا کردند ایشان
ولَغَبَ عَلَيْهِمْ تباهی اندخت
میان ایشان ولَغَبَ الكلب
بزبان آب خورد واو خورد
الْغَابُ سخت ماندہ کردن
در تباه وبیچکاره بر تیر چیپاندن
و بریخ راندن کسے را
تَلْغِيبٌ سخت ماندہ گردانیدن
تَلَغُّبٌ - ماندہ گردانیدن و
دور راز راندن

ل غ ث

لَغِيثٌ کامیر آنچه زهر آمیخته
جهت شکار گرگ گسترند و گندم
جو آمیخته

ل غ ث ن

لُغْثُونٌ کعصفور اندرون زمین
وبن آن لَغَاثِينُ جمع وناپیدا است
وهو تصحیف لَعْثُونٌ بالنون

ل غ د

لَغَدٌ - بالضم گوشت کرانه کردن
وگوشت پاره در گلوے یا گوشت
پاره اندرون گوش گویا آن زائد
است یا گوشت در پایان دهن
بسوے حلق الْغَادُ جمع یا منتهاے
زمه گوش بطرف پائین
لَغَدَةٌ - بالضم نام ادویی است
نحوی اسپهانی
لُغْدُودٌ کعصفور گوشت کرانه
گردن لِغْدِيدٌ بالکسر کذلک
لَغَادِيدُ جمع
(ن) لَغَدَ الإِبِلَ لَغْدًا - بالفتح
بر کرایه بزرا بر جاده راه ولَغَدَ
أَذْنَهُ - وزائیدن تا راست شود
ولَغَدَ فُلَانًا عَنْ حَاجَتِهِ -
باز داشت از آن
مُلَاغَدَةٌ - دست گرفتن و باز
داشتن کسے را از آنچه خواهد
مُتَلَغِّدٌ - للفاعل سخت خشمناک
يقال جَاءَ فُلَانٌ مُتَلَغِّدًا
التَّلَغُّدُ - باز داشتن کسے را از
خواسته وے ودست کسے گرفتن

ل غ ذم

لَغْذَمِيٌّ - بالذال المعجمة وبالفتح
منسوب بسیار خوار
مُتَلَغْذِمٌ - بکسر الذال بسیار خوار

ل غ ز

لَغَزٌ - بالفتح برگردانیدن چیزے را
از وجه آن والفعل من نصر

لَغَزٌ - بالضم چیستان لُغْزٌ بضمتین
وبالتحریک وکسر وشلة الغین جمع
هر چهار وسوراخ کالکوش وسوسمار
وموش وبفتح لَغَزٌ کصرد وشلة ونیز
الْغَازٌ - راه ناهموار کج پیچیده وشبیه
کبر رونده وشوار باشد تَلْغِيزٌ
يُجْرِي البَرْوَعُ والأصل فيهما ان
البَرْوَعَ يَخْفِرُ بين النافقاء
والقاصعاء مستقيما الى اسفل
ثم يعدل عن يمينه او شماله
عُرُوضًا يعني انه يخفي مكانه
ابن الْأَعْرَزِ - کاحمد مردے است
اسمه سعد او عمرو او الحارث
منه المثل انكم من ابن الأعز
اصله ان كان ابرّ انكاحا يسلقه
ثم يبعطه فجيء الفصيل فجحنك
بذكره يظنه الجمل المنصور
لِلْجَحْنَكِ هو الحجابي
رجل لَغَزٌ - کعدو نیک
غیبت کننده مردم را
لُغَيْزَاء - کمیراچیستان لُغَيْزَى
کسیهلی مثله
أُلْغُوزَة - کاعجوبة چیستان
الْغَازٌ چیستان گفتن وسخن سربسته
آوردن يقال الْغَزَ كلامه و
فيه ايضا اذا عمّى مراده

ل غ س

لَغُوسٌ - کجرول گرگ ومرد کج
چست وخورون وآزمند ودزد
بسیار فریبنده ولید طبع وگیاهی است
که سقوچرد وآزادگیاه سبک وتنگ
ونهال که بر جنبد از نرمی وتازگی
لَغْوَسَةٌ - کدر جمیع خبر که حقیقتش
معلوم نشود ویقال هو لَغْوَسَةٌ
من حَجَرٍ اذا لم يُحَقَّق شيء منه
مُلَغْوَسٌ - کمسر چیز فهم

ل غ ط

لَغْطٌ - بالتحریک وبالفتح بانگ
وخروش یا آوازهاے مبهم که فهمیده
نشود والْغَاطٌ جمع وبالفتح صحن
پیش در خانه
لُغَاطٌ - کغراب کرهی است وآبے
(ن) لَغَطُوا لَغْطًا - بالفتح ویک
بانگ وفریاد کردند ولَغَطَ الحمام
والقطا لَغْطًا ولَغِيطًا - کامیر بانگ
کردکبوتر وسنگ خوار
الْغَاطٌ - بانگ کردن وخروشیدن
وآواز جوش برآوردن شیر بماند تفتن
سنگ تنسان ودرآن
تَلْغِيطٌ - بانگ وفریاد کردن
وخروشیدن

ل غ ع

لَعْلَغٌ - کجعفر مرغی است غیر للک
لَغْلَغَةٌ - نیک ترکردن تکنه راه
ونیز لَغْلَغَةٌ زبان یقال في
كلامه لَغْلَغَةٌ اذا عجمة تجلجة

ل غ ف

لُغْفَةٌ - بالضم لقمه
لَغِيفٌ - کامیر آنکه هم طعام ودوان
باشد وجامه ایشان را گهدارد ودر
وزدیے کند با ایشان ونیز قطعه
مردنیت ونهانی او لُغَفٌ جمع
لَغِيفَةٌ - کسفینة تابه که بلوایے
است
مَلْغَفَةٌ - کمقعدة گروه دزدان
بے ننگ وبے شرم وبے حیت

ج

(س) لَغِفَ الإِدَامَ لَغَفًا۔ محرکۃ فروبردن نان خورش را و لقمہ را بسیار
اَلْغَافُ۔ بزبان خون لیسیدن شیر و مادہ شدن آن بگرفتن سر
کسے و شتافتن و بدمعاملگی کردن
دستم نمودن و لقمہ فرو خوردن انیدن
و لغیف فرو دان گردیدن
مُلَاغَفَۃ۔ دریافتن و رسیدن
کسے را و بوسہ دادن زن را
تَلَغُّف۔ آمادہ گرفتن سر کسے
شدن شیر و شتر

ل غ م

لَغَم۔ محرکۃ بوے خوش اندک
و نامی زبان و رگہای آن بہ و نیز
لَغَم سخت گفتگی و بے آرامی
لُغَام۔ کغراب کف دہان شتر
لُغَمَاء۔ کصحراء گوسپند سپید رنگ
مُلَاغِم۔ بالفتح گرد آگرد و زن
دہان لم یسمع لها بواحدة
(ف) لَغَمَ الجَمَلُ لَغَمًا۔ بالفتح
کف اندا خت شتر از دہن بہ و
لَغَمَ فُلَانٌ۔ خبر داد از چیزے کہ
یقین آن ندارد
تَلَغُّم۔ خوشبوے آلودن در
ملاغم دہن و ملاغم جنابنیدن وقت
سخن گفتن یقال تَلَغَّمَ بالكلام
إذا حرك ملاغمه به

ل غ ن

لَغَن۔ بالفتح خرسندی و نشاط
جوانی
لُغْن۔ بالضم کرانک نزدیک
گوش و گوشت کہ برابر گوش گردن و
نیز لُغْن درمغ یقال جئت
بِلُغْنِ غَيْرِكَ إذا أنكرت منه
تكلمه من اللُّغَة
لَغَنَّكَ۔ یعنی لعلک در لغت
بنی تمیم
لُغْنُون۔ کعصفور گوشت پارہ
کہ از بگردن لَغَانِنَ جمع و اندرون
بینی و بن آن
اِلْغِلْيَان۔ دراز و درہم پیچیدہ
شدن گیاہ

ل غ و

لَغْو۔ بالفتح سخن بیہودہ و بیکار و
از ہر چیزے خطا و آنچہ در حساب
و شمار نیاید از شتر بچگ گوسپند میوہ
کہ در ویت داوہ شود و بسبب
حقارت خردی دے لَغِيَ کرضی
مثله في الكل وكأنه منه قوله
تعالى لا يُؤَاخِذُكُمُ اللهُ بِاللَّغْوِ
فِي أَيْمَانِكُمْ أي بالإثم
في الحلف إذا كفرتم وإنما
لا يعقد عليه القلب وهو
لَغَوْتُ وَاللهِ بَلَى وَاللهِ لَا وَاللهِ
لُغَة۔ کثبۃ آوازہا کہ بدان ہر قوم
مقصد و مغرض خود بیان نمایند
اصلها لُغْوٌ أو لُغًى والهاء عوض
لُغَات و لُغُون و لُغًى کهدى
جمع وقال بعضهم سمعت
لُغَاتَهُم بالنصب تشبيها بالتاء
التي توقف عليها بالهاء لُغَوِيّ
بضم لام و فتح غین منسوب بسوے
كلمة لَاغِيَة۔ سخن بد فاحش
و بیہودہ و منہ قوله تعالى لَا تَسْمَعُ
فِيهَا لَاغِيَة
لَغْوِيّ۔ کسکری سخن بیہودہ و بیکار

از ہر چیزے و خطا و بانگ و خروش
مرغ سنگ خوار
(ن) لَغَا لَغْوًا۔ بالفتح سخن گفت
و نا امید گردید و لَغَا تَرِيدَهُ۔
ترکرد و شکنہ را از چربش پہ و لَغَا
الكَلْبُ۔ بانگ کرد سگ
(ن ن س) لَغَا فی قوله لَغْوًا۔
بالفتح و لَغَا لعصا و لِأُغْيَبَةٍ كَمَنَعَ
وَلَغَاءً۔ بالفتح بیہودہ گفت و
خطا کرد در سخن
(س) لَغِيَ لَغًا۔ محرکۃ شیفتگی کرد
بچیزے و آزمندان شد پہ و لَغِيَ
بِالْمَاءِ۔ بسیار خورد آب را و نیز شد
و لَغِيَ فُلَانٌ۔ آواز کرد
اَلْغَاء۔ نا امید و زیان کار
گردانیدن و باطل کردن راز
شمار انگندن
اِسْتِلْغَاء۔ سخن گوش کردن
یقال اِسْتَلْغِ العَرَبَ أي
اِسْمَعْ لُغَاتِهِم من غير مسئلة

بَابُ اللَّامِ فَصْلُ الفَاءِ

ل ف ء

لَفِيئَة۔ کسفینۃ گوشت پارہ
بے استخوان
لَفَاء۔ کسحاب خاک و چیز اندک
و کمتر از عرق
(ف) لَفَأَهُ لَفْأً۔ بالفتح و
لَفَاءً۔ کسحاب باز کرد و پوست زد و
و برہنہ نمود و باز کشاد و نیز لفظ
باز کردن با و ابر را از ہوا و باز کردن
گوشت از استخوان و بعصا زدن
و زدن بر گردانیدن و مائل کردن

از دائے وے و غیبت کردن و
دادن حق کسے را
(س) لَفِيَ۔ باقی ماند
اَلْفَاء۔ باقی گذاشتن
اِلْتِفَاء۔ پوست باز کردن از
چوب و برہنہ ساختن

ل ف ت

لِفْت۔ بالکسر شلغم و ہیمہ چیزے
و کرانہ آن و بار یقال لِفْتُهُ معه
ای شقه و لِفْتَاهُ ای شِقَّاه
و یقال لا تَلِفْتُ لِفْتَ فُلَانٍ
ای لا تَنْظُرُ إلَيْهِ وگاہ و زن
کول و کس شیر مادہ و پشتہ کوہ
قُدَيْد۔ میان حرمین و بفتح
لُفْتَة۔ کھرۃ آنکہ بر بند ستور را
و پر انکند کہ کجا رسد
لَفِيتَة۔ کسفینۃ تباہ بطرہ یا شورہ
است مانند حبس کہ طعامی باشد
لَفَات۔ کسحاب کول بدخوی
لَفُوت۔ کصبور زنے کہ از شوی
دیگر بچہ دارد و مرد کول بدخوی
و ناقہ کہ وقت دوشیدن بانگ
بے آرامی نماید و زن کہ نگاہش
ہمیشہ نماند و بر آن باشد کہ ہر گاہ بتر
غافل شوی و دیگرے را اشارہ کند
اَلْفَت۔ کاحمد قیچی رشاخ درہم
پیچیدہ یا یک شاخ خمیدہ و مرد
چپہ دست کول و گستاخ بلند تیم
لَفْتَاء۔ کصحراء زن کج چشم و بزناد
کج ہر دو شاخ
(ض) لَفَتَهُ لَفْتًا۔ بالفتح
در نوشت و پیچید آن را و منہ
حديث حُذَيْفَة إنَّ من

أقمع الناس للفضائل أن منافقا لا يدع منه داعا ولا الفاجر إلا بلفته بلسانه كما يلفت البقر الخلى بلسانها ولفت الخلة عن الشجر پوست از درخت باز کرد و لفت الريش على السهم پر بر تیر چسپانید بهر طور که اتفاق افتاد و هو يلفت المائشية یعنی می زند و پروا ندارد که بکه رسد و نیز لفت روے گردانیدن از کسے و از راے و ارادہ وے برگردانیدن يقال لفتته عنه تلفت نیک برگشته نخریستن التفات برگشته نخریستن

ل ف ث

الفث کول

إستلفاث بیرون آوردن يقال إستلفث ما عنده و بپایان چیزے رسیدن و پوشیدن خبر را و حاجت روا کردن و تمام علف خوردن ستور يقال إستلفت الرعى اے لم يدع منه شيئا

ل ف ج

لفج بالفتح خواری

ملفج کم مرد مفلس بے چیز و هو نادر كما حضن فهو محضن و اسهب فهو مسهب

الفاج مفلس شدن و بے چیز گردیدن و مضطرب کردن کسے را

مستلفج للمفعول بے چیز و دل رنجته و بے حواس از ترس و بزمین دوسیده از لاغری و ناتوانی

ل ف ح

لفاح کران گیاهی است که به بادنجان ماند و آن نوعی از بوزیدان است زرد رنگ و نیز بار درخت بیروج

(ف) لفحه بالسيف لفحا بالفتح بشمشیر زد او را و نیز لفحه سوخت آتش و گرما و سموم و لفحان محرکة مشارب اللبن بمعنى ماطان من الروب لفح فهو حر و ما كان نفخ فهو برد

ل ف خ

(ف) لفخه على رأسه لفخا بالفتح بچوب دستی زد بر سر وے باطپانچه زد

ل ف س

ليفس بكسر اللام و فتح التحتية اتباع است جيفس را یعنی دلاور

ل ف ظ

لفظ بالفتح سخن لفظة یک سخن الفاظ جمع

لفيظ کامیر انداخته

لفاظ کتاب تر و آبی است مرنی اباوراد بضم

لفاظة کثامة آنچه از دهان بیرون اندازند و سخن از دهان بیرون افتاده و پس مانده از هر چیزے

لافظة دریا بدان جهت که بیرون اندازد جواهر و عنبر جرجان و يستعمل بالالف واللام و بدونهما خروس بدان جهت که دانه را بمنقار خود دارد و پیش ماکیان اندازد و کبوتر و هر مرغ که چوزه را بدان خورش دهد بدان جهت که دانه از شکم بیرون آرد و خورانند و گویند که چون بد و شیدن خواهند نشخوار بنیداز و دشاوان پیش آید و آسیا و از یکی ازین مذکورات است قولهم اثقل من لافظة و الهاء فيه للمبالغة و دنیا بدان جهت که هر چیز از آن است بسوے آخر ش رفع کند

ملفوظ انداخته

(ص س) لفظه و به لفظا بالفتح انداخت آزا و از دهن بیرون افگند و لفظ بالكلام سخن گفت و لفظ فلان برد و يقال جاء و قد لفظ لجامه یعنی آمد سخت رنجیده سختی دیده از تشنگی و ماندگی

تلفظ سخن گفتن

ل ف ع

لفيعة کسفینة پاره جامه که بر پیراهن زیاده کنند

لفاع کتاب چادر یا گلیم یا گستردنی از ادیم یا رداء هر جامه که زنان بر سر کشند و پستان پیشین ستور و نام شتر ے

لفاعة بالتا جامه پاره که بر قمیص زیاده کنند

(ف) لفع الشيب اسه لفعا بالفتح همه سرش سپید گردید

تلفيع فرو گرفتن موے سپید سر را و سر پوشیدن صمامة بالبياض و سپید گردانیدن

و باشگونه کردن توشه دان را و تسمه اش و درنهادن آوردن و بعد ازان گاهی شکسته دوا دارند و گاهی دوزند و بجوشند و در کشیدن تن را و فرو گرفتن آن را

تلفع جامه و درخود و پیچیدن جامه در سر کشیدن زن نه اندرون آتش و فرو گرفتن پیری مرد را و برگ فرو گرفتن درخت را

التفاع چادر در خود و پیچیدن بر شدن زمین بگیاه و برگ و بدان رنگ يقال التفع لونه مجهولا اى تغير

ل ف ف

لف بالکسر نوعی و صنف از مردم و گروهی از آن و قوم گرد آمده از هر جا يقال جاء بلفهم و بلفيهم و بلفتهم اى اخلاطهم و لفا لفا اى مجتمعين في موضع لفوف جمع لف از جاها جای فراهم آرند مانند گوسپندان و روع له کسے جمع کند و يقال جاء و من لف لفهم و بلفيهم و بلفتهم و بيثلث یعنی آمد مانند باکسے که شمرده شد در آمدن و مرغزار درهم پیچیده گیاه و يقال حديقة لف و لفيف و لفتة اے ملتفة و بستان ابنوه و درخت الفاف جمع و نیز الفاف درختان ابنوه بهم و پیچیده منه قوله تعالى و جنات الفافا و واحدش لف است بالکسر و بالفتح يا لف بالضم جمع لفاء پس الفاف جمع الجمع باشد

حديقة لفة بالتا و بالجمع باهم پیچیده و ابنوه و درخت لفيف

وامرأة لِفَّةٌ - زن سبک ملیح
لَفَف - محرکة پیچیدگی رگ و باز و
کارکنده چنان که از کار معطل
سازد و گرانی زبان چنانکه از سخن
در ماند آلَفَّ بغتت از آن
لَفِیف - کامیر گروه مردم پراگنده
از هر جائے منه قوله تعالی وجئنا
بکم لفیفا ای مجتمعین
مختلطین من کل قبیلة ؛
وطعامٌ لَفِیفٌ - خورد نی آمیخته
بدو جنس یا زائد از آن دوست
یقال هو لفیف فلان ای
صدیقه او هو لفیف با
لغین المعجمة ؛ و نیز لَفِیف
کلمه راگویند که از سه حرف اصلی
وی دو حرف علت باشد خواه
مقرون چون طوی خواه مفروق
چون دعی
لُفِیفَة - بالتا رگوشت پشت
شتر زیر پے
لِفَافَة - کتابة جامه پیرونی که
بر پا و مرده جز آن پیچند لفَّ
جمع
اَلَفّ - مرد گران سنگ بطی الکلام
عاجز در ماندہ در سخن و کار و گران
زبان چون در سخن در آید دهان
او از زبان پر گردد تا آنکه هر دو
ابر دیش باهم نزدیک باشد و جائے
انبوه بسیار مردم ؛ و نیز اَلَفّ
رگے است درخرد گاه دست ستور
لُفّ بالضم جمع
لُفَّاء - ممدود از بزرگ ران
کلان سرین آگنده گوشت و خرد

فربه لُفّ بالضم جمع و لفان بطرفتین
فخذان لُفّاء دات و دختان
پیچیده شاخ
لَفْلَف - کجعفر موضعی است میان
تیماء و هرو و کوهے ؛ و جبلٌ
لَفْلَفٌ - مرد سست لَفْلاف
بالفتح شله
تَلَافِیف - گیاهی درهم پیچیده
یقال هذا تلافیف من
عُشْب نبات ای نبات ملتف
مِلْفّ بالکسر چادر و قرآگند
(ن) لَفَّهُ لَفًّا - بالفتح در نوردید
آن را پیچید خلاف نشرهٗ ؛ لَفَّ
الْکَتِیبَتَیْنِ - آمیخت دو
لشکر را بهم در جنگ ؛ و لَفَّ
فُلَانًا حَقَّهُ - از حق وے باز
داشت او را ؛ و لَفَّ الشیءَ -
فراهم آورد آن را ؛ و لَفَّ فی
الْاَکْلِ - اقسام طعام آمیخته
خورد یا زشت گرداند ؛ و لَفَّ
الشیءَ بالشیءِ - ضم کرد چیزے را
بچیزے ؛ و لَفَّ الشَّجَرُ - درهم
پیچیده شاخ گردید درخت
اَلْفَلْفَة - نیک خوردن و مضطرب
شدن بازوے شتر از پیچیدگی
رگ
اَلْفَاف - سر در بال کشیدن مرغ
و زیر چه خود در آوردن کسے را
مُلَفَّف - کمعظم شکم تمیز قول ابی
المهوس الاسدی ؛
الْجُبْزِ اَوْ تَمْرًا او بلحم ؛ او الشیءِ
الْمُلْتَفِّ فی الجواد ؛
تَلْفِیف - سخت در نور دیدن

و نیک در پیچیدن و از جائے جائے
فراهم آوردن چیزے را
تَلَفُّف - جامه و خرد پیچیدن
یقال تَلَفَّفَ فی ثوبه
اِلْتَفَّ فی ثَوْبِهٖ - جامه و خود
پیچید کذا اِلْتَفَّ بِهٖ ؛ و نیز
اِلْتِفَاف - افزون شدن گیاه
و درهم پیچیدن آن
ل ف ق
لِفْق ؛ بالکسر یک کرانه ور زچادر
وجز آن
لِفَاق - کتاب و تِلْفَاق بکسرهما
دو جامه است که هر دو را برهم
دوزند
(ض) اَلْفَقَ الثَّوْبَ لَفْقًا -
بالفتح دو در ز آن را هم نهاده دوخت
؛ و لَفَقَ الْاَمْرَ - جست آنرا پس
نیافت ؛ و لَفَقَ الْقَصَّارُ - گذاشته
شد چرغ پس شکار بکرد
(س) لَفِقَ یَفْعَلُ کَذَا -
کردن گرفت ؛ و لَفِقَ الشیءَ -
رسید آن را و گرفت
اَحَادِیث مُلَفَّقَة - کمظنة
سخنهائے دروغ آراسته و مزخرف
تَلْفِیق - دو دو زیا دو سخن را هم آوردن
تَلَفَّقَ بِهٖ - در پیوست بوے
تَلَافُق - خداوند کارهائے درست
و آراسته شدن قوم یقال تَلَافَقُوا
اے تَلَاءَمَتْ اُمُوْرُهُمْ

ل ف ك
لِفِیك - کامیر کول
اَلْفَك - کاحمد مرد چپه دست
وکول

ل ف م
لِفَام - کتاب روے بند و نقاب
کربینی اندازند
(ض) لَفَمَتِ الْمَرْاَةُ لَفْمًا -
روی بند بست ؛ و لَفَمْتُهٗ -
استوار بستم آن را
اِلْفَام - استوار بستن
تَلَفُّم - روی بند بستن زن
وعمامه بستن مرد و هان بشکل
نقاب چنانکه تانبوک بینی برسد
اِلْتِفَام - روے بند بستن زن
ل ف و
لَفَاء - کسما، خاک درخت و متاع
بزمین افتاده و هر چیزے اندک
بیکاره خوار و حقیر داشته یقال
رَضِیَ مِنَ الوفاء باللفاء
ای من حقه الوافی بالقلیل
اِلْفَاء - یافتن و رسیدن چیزرا
لَقَاهُ حَقُّهٗ مَلِیَّةً - کاست
حق او را
تَلَافِی - رسیدن و دریافتن
چیزے یقال تلافیته اذا
تداکته

بَابُ اللَّامِ مَعَ الْقَافِ

ل ق ب
لَقَب - محرکة باژنامه القاب جمع
لَقَّبَهٗ تَلْقِیبًا - لقب
نهاد بآن
تَلَقُّب - بالقب شدن
ل ق ث
لَقْث - بالفتح آمیختن و بشتاب
گرفتن و فراگرفتن چیزے را

والفعل من سمع
تَلْقِيث - آمیختن

ل ق ح

لَقْح - بالفتح کشن دادن خرما بن را
والفعل من فتح
لَقْحَة - بالکسر نفس لِقَاح
کتاب جمع ٭ ولقوح ویفتح
لَقِح کعنب ٭ ولِقَاح بالکسر جمع
وعقاب وزاغ وزن شیرده
لَقِح - محرکه گوه و آبستنی که از کشن
گیرند تا بناقه دیگر درکنند اسم است
آن را و آنچه نحل را بوی کشن دهند
شَقِيقَة لَقِيحَة - کامیرا از اتباع
است
لِقَاح - کتاب آب نر ناقه یا
شیر یا ناقه بچه آورده تا دو ماه
یا سه ماه و بعد ازان آن را
لبون نامند
لِقَاح - کسحاب آنچه بدان خرما
بن را کشن دهند و خورده خرما بن
دگر وحشی از مردم سرکش که فرمان
برپادشاه نباشند یا آنان که در
جاهلیت گاهی نوبت سبز سید
آنها را
لَقُوح - کصبور بار دار لَقِح کرکع
جمع وشتر لِقَاح کتاب جمع وقالوا
لِقَاحَان اسودان کما قالوا
فطیعان لانهم یقولون
لقاح واحد ونیز لقح شتر ماده
شیر دار یا ناقه بچه آورده تا دو ماه
یا سه ماه و بعد ازان آنرا لبون
خوانند
لَاقِح ناقه آبستن شده لَوَاقِح
جمع وجنگ سحاب استعارة ٭ ونیز
لَوَاقِح بادها که درخت وابر را بار
گرداند وهی نادر تة والاصل
فیه ریح مُلْحِقة ولکنها لا
تُلْقِح الا وهی فی نفسها لاقح
کان الریاح لُقِّحت بخیر فاذا
انشأت السحاب فیها خیر
وصل ذلك الیه
مَلْقُوحَة - مادر باجنین و
آب منی در پشت نر ملاقیح جمع
(س) لَقِحَت الناقة لُقْحًا
بالفتح وبالتحریک ولَقَاحًا گشن
آبستن شد
مُلْقِح کمحسن کشن مَلَاقِح بالفتح
جمع ٭ ونیز مَلَاقِيح یا وهاکه آبستن
گرداند درخت را مُلْقِحَة یکی
مُلْقِحَة - لکرمة ماده بار دار
مَلَاقِح بالفتح جمع
اِلْقَاح - کشن دادن خرما بن را
وآبستن گردانیدن یقال
أَلْقَحَ الفَحْلُ النَّاقَةَ آبستن
گردانید نر ناقه را
رَجُل مُلْقِح - کمعظم مرد آزموده
کار
تَلْقِيح - کشن دادن خرما بن را
وآبستن کردن باد درخت را
تَلَقُّح - آبستن وآزمون ناقه
منسوب کردن کسے را بگناه
ناکرده یقال تَلَقَّحَ فُلَانٌ عَلَيَّ
وبدست اشاره کردن در سخن
اِسْتِلْقَاح - هنگام کشن دادن
رسیدن خرما بن را

ل ق ظ

لَقْظ - بالفتح مشت بر سینه زدن
یا بر هر جا که باشد یا لگد زدن یا لَقْز
بمشت بر سینه و برگردن زدن و
وَهْز لگد زدن وبلهز آویخ زدن
ملهز بمشت برگردن زدن

ل ق س

لَقَس - بالفتح کر
لَقِس - کگتف مردم را لقب نهند
وفسوس کننده وبدی انداز نده
میان مردم وآنکه یک روش نباید
وداناو دریابنده چیزے -
لِقَاس بکتاب اسم است
لَاقِس - عیب کننده وکر
(ض ن) لَقَسَه لَقْسًا - بالفتح
عیب کرد او را
(س) لَقِسَتْ نَفْسُهُ إِلَى
الشَّيْءِ لَقَسًا - کشید او را دل او
بسوی آن چیز و مائل ساخت
ولَقِسَتْ نَفْسُهُ مِنْهُ بشورید
دل او وتباه شد
مُلَاقَسَة - للفاعل شکیبا بر
حریف
مُلَاقِس - لقب همدگیر
نهادن
تَلَاقُس - باهم دشنام دادن

ل ق ش

شن لَقِش - کگتف تیک خشک
کهنه

ل ق ص

لَقِص - کگتف تنگ ومردبسیار
سخن زود بدی انگیز
(ف) لَقَصَ جِلْدَهُ لَقْصًا
بالفتح سوخت پوست آنرا

(س) لَقِصَ لَقَصًا - محرکة تنگ
گردید ٭ ولَقِصَت نَفْسُهُ بشورید
دل او وتباه شد
مُلْتَقِص - للفاعل پے برنده
وتتبع کننده ودقایق امور وباریک
آن را
اِلْتِقَاص - گرفتن چیزے را

ل ق ط

لَقْط - محرکة آنچه برداشته وبرچیده
شود از خوشه وجز آن ویقال لَقْطًا
اليوم لَقْطًا كَثِيرًا یعنی بسیار
خوشه چیدیم امروز وپاره‌ها ے زر
که در کان یافته گردد دو نوعی از
تره پاکیزه که سودر حریص آن باشد
لَقْطَة یکے ویقال فی هذا
المكان لَقْطٌ مِنَ المَرْتَع
ای شيء قليل
لُقْطَة - بالضم آنچه برداشته وبر
چیده شود از خوشه وجز آن لُقَطَة
همزه مثله وفي الحديث سأل
رجل النبي صلى الله عليه وسلم
عن اللقطة فقال احفظ
عفاصها ووكاءها ثم عرفها
سنة فان جاء صاحبها
والا فشانك بها
لَقِيط - کامیر از زمین برگرفته و
بچه نوزاده برزمین افگنده وجزم
کرده اند او را چاه کنه عادی
که ناگاه برافتد ودر قع شود ٭
بشر لقيطة كذلك اي اذا
كانت عادية فالتقطت
وقع عليها بغتة ٭ لَقِيط بلوی
ولقيط بن زرارة ولقيط

بن صبرة ولقيط بن عامر ولقيط بن عدی ولقيط بن عبد اللات بن عبد صعصعة بن عامر بن عقيل عليهم اسماء مشهور عداده فی اهل الطائف ومنهم من يجعل لقيط بن عامر لقيط بن صبرة قال ابن عبد البر وليس بشيء

لَقِيطَة کسفينة خوار وناکس فرمايه مذکور ومونث در وے يکسان است ويقال للقيطة

گروہی است از عرب سَمَّوْا بِهَا لِأَنَّ أُمَّهُمُ الْتَقَطَتْهَا حَدِيثَةً بن بُدٍّ فِي جِوَارٍ أَصَرَّتْ تَجُنُّ السَّنَةُ فَأَجَبَتْهُ فَحَطَبَهَا إِلَى أَبِيهَا وَتَزَوَّجَهَا وَهِيَ بِنْتُ عُصْمِ بْنِ مَرْوَانَ

لَقَاط - کسحاب خوشه که در درون بماند وداس آن راخطا کند

لِقَاط - ککتاب پیشا پیش مقابل يقال دَارُهُ بِلِقَاطِ دَارِي وَرَاءَ لِحَذَائِهَا ونيز لِقَاط - باتی ماندہ خوشه در درون اسم مصدر است

لُقَاط - کغراب خوشه برچیده

لُقَاطَة - بالضم شکسته وریزه چیزے راکه ازگان دلی بها واز زمین برگرفته خوشه برچیده

اَلْقُطَاط - بالفتح مردم اوباش ومردم اندک پراگنده

لَاقِط - رونوگرد بنده ازاد کرده

مَا قِطَ بِنْدَهُ لَا قِطًا وَسَاقِطَ بِنْدَهُ مَا قِطَ بِنْدَهُ ازگونه سخن

مَا قِطَ بن لَا قِطَ

لَاقِطَة - خوار ناکس للذکر

لَا شَيْءَ وَلَا قِطَةَ الْحَصَى سنگدان مرغ ونی المثل لکل سَاقِطَةٍ لَاقِطَةٌ اے لکل کلمة سقطت من فم نفس تسمعها فتلقطها فتدل بها یعنی ہر سخن راکه از دہان برآید شنونده است که میشنود وشائع میکند در تحریص برحفظ لسان گویند

لُقَيْطَى - کسمیهی جونده خبر راتا سخن چینی نماید يقال انه لَقَيْطٌ حُلَيْطَى ای مُلتقط للاخبار لينم بها

مُلْقَطَان - بالفتح کول مُلْقَطٌ بالتا ومؤنث

مِلْقَط - کمنبر آنچه بدان چیزے را برگیرند وبنو مِلْقَط حی است

مِلْقَاط - بالکسر خامه ومنقاش وآن چیزے است از آهن که بدان موی برکنند هندی موچنا ونيز

مِلْقَاط - تنده

مَلْقُوط - از زمین برگرفته وبچه نوزاده برزمین افگنده

(ن) لَقَطَهُ لَقْطًا - بالفتح از زمین برگرفت آزاد ونيز لَقَطَ درپے نهادن جامه راور نوکردن

مُلَاقَطَة - روباروی شدن وهمه پا بها گرفتن اسپ

تَلَقُّط - ازجا بجا برگرفتن خرما وجز آن

اَلْتِقَاط - آگاه ودیده ورشدن بچیزے بی جست وجو ودانه چیدن مرغ وجز آن واز زمین برگرفتن چیزی را وسخن چیدن وناگاه انبوہی کردن يقال ورد تُ الشيءَ اِلْتِقَاطًا ای هجمت عليه بغتةً

ل ق ع

لُقْعَة - کهمزة آنکه دشنام دہد کسی را وسخن ترساند اوراوبس

لِقَاع - ککتاب گليم سطبر

لُقَاع - کغراب موضعی است او هو تصحيف والصواب بالفاء

لُقَّاح - کشداد مگس

لُقَاعَة - کرمانة کول ولقب نهنده مردم را وشوس کننده ومردنیاکه ازیرک سخن ساز حاضر جواب ويقال فی کلامه لُقَاعَات یعنی از اقصای حلق سخن میگوید

تِلْقَاع - بکسرتین مشددة القاف مرد بسیار سخن تلقاعة بالها مثله ونيز تِلْقَاعَة لقب نهنده مردم را وکول

اِمْرَأَةٌ مِلْقَعَةٌ - کمکنسة زن پلید زبان

مِلْقَاع - بالکسر زن فحش گوی بدزبان

(ف) لَقَعَ لَقْعًا نًا - محرکة شتابان گذشت ونيز لَقَعَ - اندختن چیزے را يقال لَقَعَهُ بِحَصَاةٍ ای رماه بها وبچشم کردن کسی را

وقال ابو عبيد لم يُسْمَعْ لِلَّقْعِ إِلَّا فِي إِصَابَةِ الْعَيْنِ نَفْسِ الْبَعِيرِ وگزیدن مار وبسر مینی کردن گس چیزے را

مُلَاقَعَة - باہم سخن گفتن وچیرگی کردن وسخن يقال لَاقَعَهُ بِالْكَلَامِ لَقَعَهُ اللَّقْعَةَ - بالضم ولقيح

تَلَقُّعٌ بِالْكَلَامِ - دشنام داد وسخن راند

اَلْتِقَّعُ لَوْنُهُ - مجهولا برگردید گونه او

ل ق ف

رجلٌ لَقِفٌ لَقَفٌ - بالفتح وگکتف مرد چست وسبک برک ونيز لَقِف - ککتف حوض فرو دریده از زیر وچاه استوار نا کرده بنا از کلوخ برآورده یا چاه پر آب که درکندن روان گردد

لِقْف - بالکسر آب چند چاه است اعلاے قوران نهایت شیرین

لَقَف - محرکة جانب کرانهاے حوض وچاه

اَلْقَاف - جمع لَقِيف - کامیر چست وزیرک

لِقَاز لَقِيف لَقِيف - حوض فرو ریخته از زیر فراخ کرده وچاه استوار نا کرده بنا از کلوخ برآورده یا چاه پر آب که بکندن آب جاری گردد

(س) لَقِفَهُ لَقْفًا - بالفتم ولَقَفًا نًا - محرکة شتاب وسبک گرفت آن را ونيز لَقَف

محرکۃ افتادن دیوار و از زیر فرو دیدن حوض بسبب استوائی بناو فرخ شدن کرانہاے وی

تَلْقِیف۔ فرو بردن طعام از گلو و فرو خوراندن و بدوست سپردن اسپ زمین را در جستن یا نیک برداشتن دے دو دست در آن گویا می کشد دست را یا دست بار بر سینہ زدن شتر در سیر

بَعِیْرٌ مُتَلَقِّفٌ۔ للفاعل شتر کہ دو سپل دست را بجانب چپ مائل دارد در رفتار

تَلَقُّف۔ از زیر فرو ریختہ شدن حوض و فرو خوردن طعام

ل ق ق

لَقّ۔ بالفتح شگاف زمین پہ و نیز لَقّ۔ بر چشم زدن بدست یا بہ پنجہ و الفعل من نصر

لَقْقَقَۃ۔ محرکۃ آنانکہ بر چشم مردم زنند بہ پنجہ و جہاے سرتنگ

لَقْلَق۔ بجعفر زبان و فی الحدیث من وُقِیَ شَرَّ لَقْلَقِہٖ و لکلک لَقْلَاق بالفتح مثلہ و ھو اَفْصَح لَقالِق۔ جمع و آواز

لَقْلَقَۃ۔ کدحرجۃ آواز لکلک و ہر بانگ کہ باضطراب و حرکت باشد باسختی آواز و پیوستہ جنبانیدن مار نیش خود را و زبان بر آوردن و جنبانیدن آن و جنبانیدن چیزے را

طَرَفٌ مُلَقْلَقٌ۔ کسر ہ چشم تیز نگاہ سبک حرکت

تَلَقْلُق جنبیدن مقلوب تَقَلْقُل

ل ق م

لُقْمَۃ۔ بالضم و الفتح نوالہ

لَقَم۔ محرکۃ میانہ راہ و معظم آن

لُقَم۔ کصرد مثلہ

لَقِیْم۔ کامیر نوالہ فرو خوردہ

لَقِیْم۔ کبیر از اعلام است

حِنْطَۃٌ لُقَیْمِیَّۃٌ مصغر اضافۃ گندم بزرگ سنابلہ یا گندم منسوب بسوے لُقَیْم۔ کہ دہی است در طائف

لُقْمان بن باعور را۔ کنعان حکیم پسر خواہر ایوب علیہ السلام یا پسر خواہر او و در وے است و گویند تلمیذ داؤد علیہ السلام و گویند قاضی بنی اسرائیل است و گویند بندہ بود و نوبے آزاد و از سیاہان مصر و در نبوت او اختلاف است و او غیر لقمان عاد است ✤ و لُقْمان۔ بن شنیبہ بن مَعیط۔ صحابی است ✤ و لُقْمان۔ بن عامر حمصی محدث

تِلْقام۔ بکسر الفوقیہ کلان نرالہ

تِلْقامَۃ۔ بالتا رمثلہ و تشدد الفا فیہما

(ن) لَقَمَ الطَّرِیْقَ وغیرہ لَقْمًا۔ بالفتح بست و بانہ آزار بند کرد

(ض) لَقِمَہ لَقْمًا۔ بشتاب سبک خورد

لُقام۔ دویدن اسپ و در رفتار

لُقمہ فرو خوراندن کسی را

تَلْقِیْم۔ فرو خوراندن

تَلَقُّم۔ بانگ کردن آب از بسیاری و بہلت فرو خوردن لقمہ

اِلْتِقام۔ فرو خوردن لقمہ را

ل ق ن

لَقَن۔ بالفتح تیزی دریافت و زود فہمی اسم است لَقَنَہ بالتا و لَقانَۃ کرامۃ و لَقانِیَۃ کرامۃ مثلہ

لُقْمَۃُ الصُّغْرٰی و لُقْمَۃُ الکُبْرٰی دو قلعہ است در اندلس

لَقِن) بالکسر کرانہ و ستون ✤

وغلام لَقِنٌ) کودک تیز فہم

لَقِن) کگنت تیز فہم و زود یاد گیرندہ

لُقان) کغراب شہری است

لَقْوَاق) بالفتح پائین شکم

مَلْقَن) کمقعد موضعی است

(س) لَقِنْتُ الکلام لَقَنًا محرکۃ یاد گرفتم و فہمیدم سخن را

ولَقِن) تیز فہم گردید

اَلْقَنَ اِلْقانًا) زود یاد گرفت

تَلْقِین) فہمانیدن و تفہیم کردن

تَلَقُّن) دریافتن و اگرفتن

ل ن و

لَقْوَۃ) بالفتح بیماری کجے دہان و رومی از علت ✤ و نیز لَقْوَۃ بکسر زن زود بارگیر کہ در اول دفعہ بارگیر و ناقۃ لقوۃ کذلک و فی المثل لقوۃ صادفت قَیْسارا

وصل دو مثل آرند ✤ و نیز لقوۃ عقاب مادہ یا زن شتاب کار چست و سبک

لِقاء گاہ و اَلْقاء جمع ردی و لَقْوَۃ عقاب سیاہ گون۔

رن لَقِیَ الرَّجُلُ لَقْوًا) محبو لا

لقوہ زن گردیدہ مَلْقُوْت نعت است از آن و لَقِیَتْہُ اُنا) لقوہ زدہ گردانیدم او را۔

ل ق ی

لَقِی) کفی انداختہ القاء جمع لِقاءٌ الطریق) بالفتح میانہ راہ

لَقِیّ) کغنی باہم دیدار کنندہ و متصل شونده و ھما لَقِیّانِ و رجلٌ لَقِیٌّ فی الخَیْرِ والشَّرِّ) مرد بسیار خیر و شر دیدہ ✤

وشَقِیٌّ لَقِیٌّ) از اتباع است

لُقْیانَۃ) بالضم و الکسر بکبار دیدار کردن و لا نَقْلَ لِقاءَۃ فانّھا مولّدۃ لیست من کلام العرب

لُقْیَۃ) اخچہ زنند و مے وشدت وسختی لا تے جمع

لِقاء) بکسر الفوقیۃ ممدود دیدار اسم مصدر است لُقْیَۃ بالضم مثلہ و لا نَظِیْرَ لہ غیر البَقِیان وسوی و برابر و مقابل یقال ھُوَ بَحَیَّۃِ تِلْقاءِ النّارِ و تِلْقاءَ فُلانٍ

رجل مَلْقِیٌ) کمقعد مرد بسیار در افتادہ و نیکی و بدی

مَلْقِیٌ کمرے مثلہ ✤ و نیز مَلْقًی) شعبہ سر زبان مَلْقاۃ مثلہ

مَلًا تے جمع و جائے نہ زیادہ کردہ از کوہ۔

(رس) لَقِیَہ لِقاءً و لِقاءَۃً و لِقایَۃً و لُقْیًا و لُقْیانًا و لِقْیانًا و لُقْیانَۃً بکسرھن و لُقْیًا و لُقْیانًا و لُقْیَۃً و لُقْیانَۃً و لِقْیًا و لُقِیًّا و لُقِیًّا بضمھن و لِقاءَۃً مفتوحۃ دیدار کردوے را

وَلُقِیَ) کمکرم مرد بسیار خیر و

بسیار شر مُلْقٍ ممعلم شله
اَلْقَاء۔ انگندن یقال اَلْقِهِ من یَدِكَ وَاَلْقِ بِهِ من یَدِكَ وَاَلْقَیْتُ اِلَیْهِ الْمَوَدَّةَ وَبِالْمَوَدَّةِ وَاَلْقَیْتُ عَلَیْهِ التَّحِیَّةَ کَاُلْجِیَةِ کل ذلك یقال
تَلْقِیَة۔ چیزے بسوے کسی انداختن منه قوله تعالی اِنَّكَ لَتُلَقَّی الْقُرْاٰنَ ای یُلْقٰی اِلَیْكَ وَحْیًا مِنَ اللّٰهِ تعالی
لَاقَاهُ مُلَاقَاةً وَلِقَاءً۔ بالکسر دیدار کرد باوے ونیز رسیدن آن را
تَلَاقِی۔ دیدار کردن وپیش آمدن دو اگر فتن وبار دار گردیدن ن
مُتَلَاقِی۔ لغت است از آن
تَلَاقِی۔ دیدار کردن وهمدیگر را دیدن یوم التَّلَاقِی۔ روز رستخیز
اِلْتِقَاء۔ دیدار کردن دو فراهم آمدن وهمدیگر را دیدن وباهم رسیدن وپیوستن
اِسْتِلْقَاء۔ برقفا خفتن

بَابُ اللَّامِ فَصْلُ الْكَافِ

ل ك ء

(ف) لَكَاهُ لَكْأً۔ بالفتح زدو زد او را بحق وے را داد ولوے وَلَكَأَ بِهِ الْاَرْضَ۔ بر زمین افگند او را
(س) لَكِئَ لَكَأً محرکة بقیم شد ولازم گردید
تَلَكَّأَ عَلَیْهِ۔ پس انداخت و تاخیر کرد

ل ك ب

مَلْكَبَة۔ کمعدة شتر مادهٔ پر گوشت

ل ك ث

لَكْث۔ بالفتح زدن ودنجانیدن وبازکردن برکسی فوق طاقت وے
والفعل من نصر۔
لَكَث۔ محرکة بیماری شتر کہ ابله ریزه مانندے بر دهان وے بر آید ولکاث زده شدن شتر ودر چسپیدن ریم وچرک
والفعل من سمع
دَاهَةٌ لَكِثَةٌ۔ کفرحة شتر ماده فربه
لُكَاث۔ کغراب سنگی است درخشان لغزان برائے کبکاری وبیماری شتر کہ آبله ریزه مانندے بر دهان وے برآید
لُكَاثِیّ۔ منسوبا سخت سپید
لُكَاث۔ کرمان کج کر

ل ك ح

(ف) لَكَحَهُ لَكْحًا۔ بالفتح بمشت زد یا زدن او را بشیه بر دشت

ل ك د

لَكِد۔ ککتف مرد بخیل تنگ خوی
لُكَاد۔ کشداد نام مردے
اَلْكَد۔ ناکس وفرومایه ملصق بقوم خود
مِلْكَد۔ کنبر کوبه
(س) لَكِدَ عَلَیْهِ الْوَتِیحُ لَكَدًا۔ محرکة چسپید بر وے چرک وریم لازم گردید
(ن) لَكَدَهُ لَكْدًا۔ بدست زده او را یا دور کرد او را
مُلَاكِد۔ للفاعل بندے کہ

جهت قید وتعزیر۔ فتن نتواند ونام مردے
تَلَكُّد۔ دست ورگردن کسے انداختن وسطبر گوشت گردیدن وبعض چیزے بہ بعض آن چسپیدن

ل ك ز

لَكْز۔ بالفتح شهری برپشت در بند ونیز لَكِز۔ لکدزدن برسینه ودشت برگردن زدن وبدست یا بکارد زدن برسینه وگلو والفعل من نصر
لَكِز۔ ککتف بخیل
شَنٌّ وَلَكِیز۔ کزبیر ویسر اضی بن عبد قیس الدمنة الشل بخیل
شَنٌّ وَیُقَالُ لَكِیزٌ۔ وقتی گویند کہ چیزے را در خیر موقع آن کرده باشند اصله اَنَّ شَنًّا وَلَكِیزًا کانا مع اُمِّهِمَا لیالی نزلت قُرَّان فی سمر حتی نزلت داطوی فلما ارادت الرحیل قَدَّتْ لَكِیزًا وَدَعَتْ شَنًّا لِیَحْمِلَهَا فَحَمَلَهَا وَهُوَ عَطْشَانُ حتی اذا کانوا فی التنیه رمی بِهِمَا عن بعیرها فَمَاتَتْ وقال لِلْحَمِلِ شَنٌّ وَیُقَالُ لِلْآخَرِ لَكِیزٌ ثم قال علیك بِحَجَرَاتِ اُمِّكَ یا لَكِیزُ
لِكَاز۔ کتاب جوب جزآن کہ در سوراخ بکره داخل کنند تا تنگ گردد

ل ك س

شَكْسٌ لَكِسٌ۔ کتف مرد وتوام خوے سرکش نافرمان بر

ل ك ض

لَكْض۔ بالفتح بمشت زدن و
الفعل من نصر

ل ك ع

لِكْع۔ بالکسر کوتاه بالا
لُكَع۔ کصرد ناکس بنده نفس نحوار وبنده وکول لُكَاعٌ کقطام مونث تقول فِی النِّدَاءِ یا لُكَعُ وللاثنین یا ذَوِی لُكَعٍ وللبصرف
فی المعرفة لانه معدل من اَلْكَع ویقال للفرس الذکر لُكَعٌ وللانثی لُكَعَةٌ وهذا ینصرف فی المعرفة لانه لیس ذلك المعدل الذی یقال للمؤنث منه لُكَاعٌ وانما هو لُكَعٌ۔ آنکہ متوجه گفت وگوجزآن نشود ودواب کره وخرکره وکوك خر۔ فی الحدیث انتم لُكَعُ یعنی الحسن والحسین رضی الله عنهما وربما جر لُكَعِ۔ کامیر ناکس
لُكَیْعَة۔ کسفینة کنیز ک فرومایه وبنو لُكَیْعَة گروهی است
لُكُوع۔ کصبور ناکس فرومایه
لُكَاع۔ کغراب اسپ زید بن عباس
اَلْكَع۔ ناکس وفرومایه لُكَعَاء مؤنث
مَلْكَعِیّ۔ کصاحب آب زرد وسطبر وپلیدی وجزآن کہ بابچه برآید از زبدان
مَلْكَعَان۔ بالفتح ممنوعة ناکس بنده نفس مَلْكَعَانَة مؤنث یا مَلْكَعَان جز در ندا گویند

ج

(ف) لَكَعَ لَكْعًا - بالفتح گزیدن مار و سگ و مردم و نیز لگد خوردن و نوشیدن و بسر زدن بره پستان مادر را وقت شیر مکیدن

(س) لَكِعَ عَلَيْهِ الْوَسَخُ لَكَعًا محرکة ولیکن برچسپید بروی و لازم شد و لَكَعَ لَكْعًا و لَكَاعَةً بکرامت ناکس گردید

ل ك ف

لِكَافٌ - کتاب خوے گیر یعنی سطبر کز زیر پالان بر پشت خر نهند

لَكَفٌ - بالفتح دبر یا و الوا نوعی از گنجمان

ل ك ك

لَكٌّ - بالفتح گوشت آمیزش وصمغ درختے است کہ بدان رنگ سرخ نمایند گیاہ ہندی لاکہ است شرب مقدار درہم آن نافع است جہت خفقان و برقان و استسقا و درد جگر و معدہ و سپرز و سنگ مثانہ و لاغر کنندہ اندام

لُكٌّ - بالضم دولک یا کجاوہ آن یا پارہای پوست رنگ کردہ بلاک کہ بنام دستہ کار و ساز مذکور و بفتح دوم اندام پر گوشت و شہریست اندلس و شہرے میان اسکندریہ و طرابلس مغرب

لَكِيكٌ - کامیر لشکر درہم پیوستہ و گوشت و درشت اندام پر گوشت

لِكَاكٌ - کتاب جمع و قطران و درختے است سخت و موضعی است در حزن نبی یربوع

لُكَاكٌ - کغراب دیشند و کوچک است بشام در برابر حماۃ شیزر

لُكَاكَةٌ - کہینۂ ناقہ سخت گوشت

لِكَاكٌ - کتاب ابنوہی درشت و سخت گوشت اے - بحک کصرد

لِكَاكٌ علی لفظ الواحد جمع

لَكَّاءُ - بالفتح والد پوستہای رنگ کردہ بلاک

لُكَكٌ - کہد بدرشت کوتاہ و بطیء در شت اندام

لُكَالِكٌ - کعلابط شتر سخت گوشت سطبر فربہ یقال جمل

لُكَالِكٌ و ناقۃ لُكَالِكٌ ایضًا

(ف) لَكَّهُ لَكًّا - بالفتح زد او و کوفت و دست بر پشت کرد و نش زد یا زد و راند و دور کرد و لَكَّ اللَّحْمَ باز کرد گوشت را از استخوان و جدا نمود

مُلَكْلَكٌ - کمعظم درشت اندام پر گوشت

سكر ان مُلْتَكٌّ - مست خشک از مستی

اِلْتِكَاكٌ - ابنوہی کردن بر آب خوردن از آن و درہم پیوستن و در آمدن لشکر و خطا کردن در سخن و در رنگ کردن و در حجت صلابت نفی فیہا

ل ك م

لَكْمٌ - بالفتح مشت زدن یا لگد زدن بر سینہ و راندن و دور کردن و الفعل من نصر

خُفٌّ لَكَامٌ - کشادہ اسپل شتر سخت کہ سنگ نکند

لَكَامٌ - کغراب دیشند و کوچک است بشام در برابر حماۃ شیزر

واقامیہ گذران بجانب شمال سہیون و شغر و بکاس تا الطالیہ

خُفٌّ مُلْكُمٌّ - کنبر اسپل شتر درشت سخت سنگ شکن

مَلْكُومٌ - آبے است در مکہ شرفہا اللہ تعالیٰ

مُلَكْلَمٌ - کمعظم موزۂ درپے کردہ

خُفٌّ مُلَكْلَمٌ - اسپل شتر درشت سنگ شکن

مُلَكْمَكٌ - کمعظم کلیچہ بدست باز کردہ

ل ك ن

لُكْنَةٌ - بالضم در راندن بہ سخن

لَكِنٌ - محرکۃ لکن زشت باشد

لُكَانٌ - کغراب جاے ست

اَلْكَنُ - کند زبان در راندن سخن

لٰكِنَّ - بہ اللام و شد النون تنصب الاسم و ترفع الخبر و معناہا الاستدراك و ہو ان تثبت لما بعدہا حکمًا مخالفًا لحکم ما قبلہا ولذلک لابد ان یتقدمہا کلام مناقض لما بعدہا لحو ماہذا ساکنا لکنہ متحرک او ضد لہ نحو ما ہو ابیض لکنہ اسود وقیل تردد تانۃ للاستدراك وتانۃ للتوکید قالہ الجماعۃ فوق الاستدراك برفع ما توہم ثبوتہ نحو ما زید شجاعا لکنہ کریم لان الشجاعۃ والکرم لا یکادان یفترقان فنفی احدہما یوہم انتفاء الآخر نحو وجاء نی اکرمتہ لکنہ لم یجئ مالذت ما افادتہ لو من الامتناع وقیل للتوکید دائما مثل ان زیدا لمنطلق

معنی الاستدراك وہو قول ابن عصفور وہی بسیطۃ و قال الفراء مرکبۃ من لکن وان فطرحت الہمزۃ للتخفیف وقیل من الاوان والکاف الزایدۃ وقیل اصلہ ان والکاف واللام زایدتان وقد تحذف نونہ للضرورۃ وہو قبیح کقولہ ولاك اسقنی ان کان ماؤك ذا فضل

وقولہ تعالیٰ لکنا ہو اللہ ربی یقال اصلہ لکن انا فحذفت الالف فالتقت النونان فجاء التشدید بدل ذلک وحذف اسمہا کقولہ فلو لکنہ شہیدا عرفت قرن ابیض ولکن زنجی عظیم المشافر ای ولکنہ ولکن ساکنۃ النون ضربان مخففۃ من الثقیلۃ وہی حرف ابتداء لا یعمل لانہا تقع علی الاسماء والافعال خلافا لمن خصہا بالاسماء کلا ام فہی حرف ابتداء لمجرد افادۃ الاستدراك و لیست عاطفۃ بالواو واستعملہا نحو ولکن کانوا ہم الظالمین وبل نحو ما کفول زہیر ان ابن درقاء لا یخشی بوادرہ ولکن وقائعہ فی الحرب ینتظر وقیل بالواو عاطفۃ وان لیہا مفرد فہی عاطفۃ بشرطین

احدهما ان يتقدمها نفي او نهي نحو ما قام زيد لكن عمرو ولا يقم زيد لكن عمرو والثاني ان لا يقترن بالواو وقال قوم لا يكون مع المفرد الا بالواو (س) لَكِنَّ لَكَنًا۔ محرکہ و لُكْنَةً ولُكُونَةً ولُكُونَةً بضمهن در ماند بسخن

تَلَاكَنَ۔ لکنت نمودن در خود تا مردم خندند

ل ك ي

لَاكِي عیب جوے مردم (س) لَكِيَ بِهِ لَكًى۔ آزمندد حریص آن گردید ولازم شد او را

بَابُ اللَّامِ فَصْلُ اللَّامِ

ل ل ك

لَأْلَكَائِي بهمزة في آخره بعد الهاء اي النسبة ابو القاسم هبة الله بن الحسن بن منصور رازی طبری است

بَابُ اللَّامِ فَصْلُ اللَّامِ

ل م ء

مَلْمُوءَة۔ دائم جاے کہ دران چیزے سازند

(ف) لَمَأَهُ وَعَلَيْهِ۔ دست بروے زد آشکارا و نہان ◆ و لَمَأَ الشَّيْءَ۔ تمامہ آن را گرفت و گریست

اَلْمَأَ عَلَيْهِ الْمَاءَ۔ پنہان بروآن راہ و اَلْمَأَ الْمَاءَ عَلَى حَقِّي۔ منکر شد حق مراد اَلْمَأَتِ الدَّمْعَةُ

اَلْمَكَانَ۔ خالی گذاشت جاے را ◆ و اَلْمَأَ عَلَيْهِ۔ فرو گرفت آنرا و اَلْمَأَ بِهِ۔ بردآن را اذا عُدِّيَ بالباء فمعنى ذَهَبَ بِهِ لعلى فمعنى اشْتَمَلَ قيل وبالباء ايضا قليلاً يقال ذَهَبَ ثَوْبِي فما ادراي من اَلْمَأَ بِهِ اي اشتمل واَلْمَأَ في الجفنة۔ جست خورد گرید آنچہ در کاسہ بود تَلَمَّأَتِ الْأَرْضُ بِهِ وعَلَيْهِ۔ فرا گرفت زمین آن را و برابر شد بروے و پوشیدہ و نیز تَلَمَّأَ۔ برگزیدن برائے خود چیزے را يقال تَلَمَّأَ بِمَا فِي الْجَفْنَةِ اي استأثر اِلْتَمَأَ بِمَا فِي الْجَفْنَةِ۔ برآ خود گرید آنچہ در کاسہ بود ◆ اِلْتَمَأَ عَلَيْهِ لُؤْمًا۔ مجہولا بر گرید گونہ اد

ل م ج

لَمْجٌ۔ بالفتح بکجنبہاے دہان خوردن و گائیدن (ف) لَمَجَهُ يَلْمَجُهُ لَمْجًا۔ از (ن) سَمِجَ يَسْمَجُ سَمَاجَةً و لَمُجَ يَلْمُجُ لَمَاجَةً و لَمِجَ يَلْمَجُ لَمَجًا۔ جمع ◆ و سَمِجَ يَسْمَجُ سَمَجًا۔ از اتباع است

لَمَاجٌ۔ کسحاب کثیر چیزے کہ بخورند يقال مَا ذُقْتُ سَمَاجًا وَلَا لَمَاجًا اي شيئًا

لَامِجٌ۔ بسیار خوار و بسیار جماع

مَلَامِجُ۔ بالفتح گرداگرد دندانہا و دہن

تَلْمِيجٌ۔ ناشائستہ سخن یقال ما تجمعهم بشيء

لَمْجٌ مُلَمَّجٌ۔ کمعظم نیزہ نرم متزلزل

تَلَمُّجٌ۔ ناشائستہ سخن لب لیسیدن

ل م ح

يقال لَأُرِيَنَّكَ لَمْحًا بَاصِرًا۔ بالفتح اي امرًا واضحًا

لَمْحَةٌ۔ بالفتح وزدیدگی نگاہ و پنہان دیدنی و درخش يقال رأيته لَمْحَةَ بَرْقٍ وشبہ و مانند و يقال فيه لَمْحَةٌ من ابيه اي شبهة وفي حسن روی کہ آشکار گردد مَلَامِحُ۔ بالفتح جمع برغیر لفظ نادر او يقال فيه ملامح من ابيه اي مشابه

مَلْمُوحٌ۔ کسبور درخشندہ

لَامِحٌ۔ درخشندہ

أَمْحَى۔ بالفتح منسوب آنکہ بسیار دزدیدہ نگاہ کند

لَمَّاحٌ۔ کشداد درخشندہ

لُمَّاحٌ۔ کرمان مرغان شکاری چون مرغ و شاہین

(ف) لَمَحَهُ إِلَيْهِ لَمْحًا۔ بالفتح نگریست دیدبنگاہ پنہان خفی ◆ و لَمَحَ الْبَرْقُ وَالنَّجْمُ لَمْحًا وَلَمَحَانًا محرکہ و تَلْمَاحًا بالفتح الفوقية وتشديد الميم۔ بنگریستن و دزدیدہ نگاہ کردن و برانگیختن کسے را و قفا و گردانیدن زن بر دزدیدہ نگاہ کردن ◆ و قال الْمَحِنِي الْمَرْأَةُ مُنْذُ كَمْ تَهْجُرُهَا اي اَمْلَنْتَ من ان تُلِمَّ تفعل ذلك الحسناء تُرِي محاسنها ثم تخفيها

أَلْمَحُ بَصَرُهُ۔ مجہولا بر دہ شد

ل م خ

أَلْمَخُ مُلَامِخٌ وَمِلْمَاخٌ۔ ہمدیگر طپانچہ زد

تَلَمَّخَ بِكَلَامٍ قَبِيحٍ۔ زشت آورد

ل م د

لَمْدٌ۔ بالفتح فروتنی کردن بخواری رزدن یا طپانچہ زدن

والفعل من نصر

لُمْدَانٌ کسکران خوار فروتن

ل م ذ

(ن) لَمَذَ لَمْذًا۔ بالفتح نگریست و دزدیدہ و بہد لَمْحَةً في لمح

ل م ز

لُمَزَةٌ کہمزة عیب کنندہ یا آنکہ در پس مردم عیب کند

لَمَّازٌ۔ کسحاب عیب کنندہ یا آنکہ روبروے تو عیب کند

(ن ض) لَمْزَةً الْقَوْمُ لَمْزًا۔ بالفتح آشکار شد در وی پیری پنہان

لَمْزٌ۔ اشارہ کردن بچشم و مانند آن و عیب کردن منہ قولہ تعالیٰ وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ وزدن و دور کردن و سپوختن و الفعل من ضرب في الثلث

تَلَمُّزٌ۔ درپے یکدیگر جستن و شتابی کردن در رفتار

ل م س

لَمِيسٌ۔ کامیر زن نرم و خازک پوست و نیز از اعلام زنان است

لُمَيْسٌ۔ کزبیر از اعلام مردان است

لَمَاسٌ۔ کقطام در دجاجة يقال كَوَاهُ لَمَاسِ اي موضع داغ

لُمَاسَةٌ۔ کثمامہ حاجت و نیاز

لَمُوس یعنی صبور شتر بادہ کہ در فربہی دسے شاک باشد لُمُس۔ یکدیگر جستن

مُتَلَمِّس۔ بکسر المیم نقب جریر بن عبد المسیح شاعر کہ قولہ بذالک اذ ان العرض طن ذُبابہ ذبابہ ولا تنف المتلمس العرض واجد یا بمامۃ

لَوّاکۃ المتلمسۃ۔ بکسر المیم دواع کہ دو بجاے درد دے

اِلتِماس۔ چسبتن چیزے

ل م ش

لَمْش۔ بالفتح کاہ بے فائدہ کہ بہار یدن والفعل من نصر

لامِش۔ کصاحب زہی ست بفرغانہ

ل م ص

لَمْص۔ بالفتح فالودہ وفالودہ مانندی بے شیری کہ کودکان باد و شاب خورند

لَمُوص۔ کصبور نیک در دروغ گوی و بسیار فریبندہ کار و بچشم اشارت کنندہ

(ن) لَمَصَ لَمْصًا۔ بالفتح فالودہ خوردہ و لَمَصَ العسل بسر انگشت گرفت آزا و لیسید

ولَمَصَ فلانًا شکنجیدا ورا بدو انگشت

اَلْمَصَ الشجر اِلْماصًا قابل بسر انگشت گرفتن شد

ل م ط

لَمْط۔ بالفتح اضطراب کردن و پریشان شدن و طپیدن و نیزہ زدن الفعل من نصر گروہی از مردم

لَطَة۔ بالتاء زمینی است مر گروہی را بہ بر بر سپر را بوی نسبت کنند پوست را کہ سان در شیر تر دارند بعد از آن سپر سازند و سپر آن چنان محکم و استوار گردد کہ تیغ بران کارگر نشود و بالطّ گردیدہ است از مردم کہ سپر نیکو و محکم سازند

اَلتَمَطَ الحقّی۔ ربوحق مرا

ل م ظ

لُمْظَة۔ بالضم سپیدی لب زیرین اسپ لَمَظ محرکۃ مثلہ یا سپیدی ہر دو لب یا سپیدی یکے از دو لب ولکتہ سیاہ دُم یا کمتر از سپیدی عندہ وفی حدیث علی کرم اللہ وجہہ الایمان یبدو لُمْظَةً فی القلب کلما ازداد الایمان ازدادت اللمظة واندک از زعفران کہ با انگشت برداشتہ شود و اندک سپیدی در دست اسپ یا در پای آن بر مویہاے گرو اگر دسم

لَماظ۔ کسحاب چیزے اندک یقال مالہ لَماظًا ای شیئًا یدٌ وقّۃ وتبّ بہ لماظًا اندک بسوک زبان چیزے آن را

لُماظَة۔ کثمامۃ آنچہ ماند از طعام در گوشہاے دہان

اَلْمَظ۔ اسپ کہ در لب زیرین وی سپیدی باشد فان کان فی العلیا فارتم

تِلْماظ۔ کسحاب آنکہ بر دوستی کسی نپاید

تِلْماظَة۔ بالتاء زن بیہودہ و حرّاص بسیار سخن بادہ درای

مَلّاظ۔ بالفتح گرداگرد دہان و لب

(ن) لَمَظَ لَمْظًا۔ بالفتح زبان بر اگرد دہان برآورد و بعد خوردن طعام حبت فراگرفتن لماظۃ و لب لیسید یا فراگرفت مزہ طعام را چشید ولَمَظَ لَا تَامِرْ عَقِبَہ داد او را حق دے

اَلْماظ۔ آب بر لب کسے کردن و برخشم نمودن یقال اَلْمَظَ علیہ اذا ملأہ غیظًا بر وے خشم نمود

ویقال اَلْمِظْنی نسجدک اے صِفْنی

تَلْمِیظ۔ حق کسے را بدو دادن و چشانیدن چیزے را

مُتَلَمِّظ۔ بفتح المیم تبسم کنندہ

قَیَّدَ بَعِیرَہُ المُتَلَمِّظَة۔ ہر دو دست فراہم آورد و لہست شتر را چنانکہ نبساید دستی دستی دیگر را

تَلَمُّظ۔ زبان گرد دہان بر آوردن بعد از طعام و لب لیسیدن و طعام در دہان گردانیدن و مزہ دریافتن و زبان بیرون آوردن مار

اَلتَّمَظُّ اَلْتِماظًا۔ زود در دہان انداختن آن را

وَالتَمَطَ لحمَہ برد آن را

وَالتَمَطَ بالشیء بچسپید آنرا

وَالتَمَظَ بِشَفَتَیْہِ۔ بر ہم پیوست ہر دو لب را چنانکہ آواز دے

برآمد
اِلْمَاظ۔ پوشیدہ شدن لب زیرین اسپ یقال اِلْمَظَ الفرسُ اے صار المظ

ل م ع

لُمْعَة۔ بالضم پارہ گیاہ خشک میان گیاہ تر لِمَاع مکتاب جمع پ وگروہ مردم وپارہ از عضو کہ خشک ماند در وضو وغسل واند کے از زندگانی وجائے درخشان رنگ از اندام
لَامِعَة۔ جان دانہ کودک
اَلْمَع۔ مرد زیرک تیز خاطر اَلْمَعِی مشدودۃ الیا رشتہ وتیز اَلْمَعِی دروغ گوی
لَمَّاعَة۔ کفتانہ عقاب وشت درخشان سراب وجان دانہ یعنی پیش سر کودک ما دامیکہ بجنبد
یَلْمَع۔ کجعفر بالتحتیہ برق بے باراں وسراب ودروغ گوی را بدان تشبیہ دہند
یَلْمَعِی بفتح الیاء الاولی وشد الیاء الثانیہ مرد تیز خاطر دوش خرد ودروغ گوی
یَلَامِع۔ بفتح التحتیہ ساز درخشان ہیجوخرو وتیغ ومانند آن
مِلْمَع۔ کنبر بال مرغ وہما مِلْمَعَان
(ف) لَمَعَ البَرْقُ لَمْعًا بالفتح ولَمَعَانًا۔ محرکۃ درخشید ودرخشید وروشن شد
ولَمَعَ بالشَّیْءِ۔ ربود آن را پ ولَمَعَ بیدہ بدست اشارہ کرد پ و
لَمَعَ الطَّائِرُ جَنَاحَیْہِ۔ پرید پ
ولَمَعَ فُلَانٌ الثَّوْبَ۔ اشکارا شد از ودر آمدہ

مُلْمِع۔ کمحسن گوسپندکہ دنب بر دارد تا بستنی وے معلوم گردد
مُلْمِعَة۔ بالہا مثلہ
اَلْمَعَ بالشَّیْءِ عَلَیْہِ اَلْمَاعًا۔ ربود آن را پ واُلْمِیعَ۔ مجہولا گرفتہ برگشت پ ونیز اِلْمَاع۔ آبستنی آشکارا کردن وپستان کردن میش وماده خر وماده شیر وماده اسپ و سرہای پستان سیاہ شدن آبستن را دنب برداشتن گوسپند تا بارور شود وے دریافتہ شود وجنبیدن بچہ در شکم مادہ یقال اَلْمَعَتِ الانثی ولمعہ برآوردن زمین
مُلَمَّع۔ کمعظم اسپ مایل برشی وچیپا
تَلْمِیع۔ چیپا رشتن اندام یعنی نگاہہائے مخالف رنگ بر اندام بکند
یَلْمَع۔ ربودن چیزے را
اِلْتِمَاع۔ درخشیدن برق وروشن شدن وربودن یقال اِلْتَمَعَتِ الشَّیْءَ اِذَا اخْتَلَسَتْہُ

ل م ع ظ

رجلٌ لُمَعْظَة۔ بالضم مردم آزمند سخت لیسندہ مقلوب لَعْمَظَة

ل م ق

لَمْق۔ بالفتح نوشتن ومحو بارک کردن از اضداد است وبکف برچشم زدن وچشم مالیدن وگریستن یقال لمقتہ بکفہ من باب ضرب
والفعل من نصر
لَمَقُ الطَّرِیق۔ محرکۃ میانہ راہ
مَا ذَاقَ لَمَاقًا۔ کسحاب یعنی نچشید چیزے هذا ایصلح فی الاکل والشرب

لَامُوق چشم مالیدن لُمُوق بضمتین جمع
تَلَمُّق۔ خوردن یقال ما تلمق بشئ ای ما تلمم

ل م ك

لَمْك۔ بالفتح سرمہ یا نوعی ازان ودرم کردن خمیر والفعل من نصر
لَمَك۔ محرکۃ نام پدر حضرت نوح علیہ السلام ہلاک کہا جرکذلک
لِمِیك۔ کامیر مرد سرمہ کردہ چشم
لَمَاك۔ کسحاب چیزے
لُمَاك۔ کغراب سرمہ
لِمَاك۔ کتاب مثلہ
یَلْمَك۔ کجعفر جوان توانا خاص بالرجال
مَا تَلَمَّكَ بِلَمَاكٍ۔ ای ذاق شیئا وچیزے تَلَمَّكَ چشید ولیس در نسخ بیچیدن شتر وزبان گردوہان برآوردن بعد خوردن

ل م ل

لَمَال۔ کسحاب سرمہ ویضم
تَلَمْلُم بفیہ۔ زبان گردوہان برآور دبعد طعام

ل م م

لَمْ۔ بالفتح وسکون المیم حرف نَفْیٍ لِمَا مَضَی وهی جازمۃ لکنہ والمم وانما کذلک تقول لم یفعل ذلک ثم ابدا انہ لم یکن ذلک الفعل منہ فیما مضی من الزمان وکذلک لا ولن حرفان للنفی الا ان لم نفی لفعلک فعل ولما نفی لقولک قد فعل تقول للاجل قد فعلت فلانٌ فیقول لما یفعل ولا نفی لقولک سیفعل واصل لما لم ما وهو ینبغی موقعہ لم یقال اَتَیْتُكَ ولَمَّا اَصِلْ اِلَیْكَ ای لم اصل الیک وقد یتغیر معناہ حسن معنی لہ فیکون جوابا لما وقع ولما لم یقع تقول صربتہ لمّا ذهب ولمّا لم یذهب قال یُنْتَزَلُ الفعل بعدہ تقول قاربت المکان لما تریدُ ولما ادخلہ ولا یجوز ان یُنْتَزَلَ الفعل بعد لم ولمّا قد یکون بمعنی الا یقال سألتک لمّا فعلت ای الا فعلت ومنہ قولہ تعالی اِنْ کُلُّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَیْهَا حَافِظٌ وَاِنْ کُلٌّ لَمَّا جَمِیعٌ لَدَیْنَا مُحْضَرُوْنَ وقرأہ عبد اللہ اِنْ کُلٌّ اِلَّا کَذَّبَ الرُّسُلَ وقیل لا فی اللغۃ لمّا بمعنی الّا لِمَ بکسر اللام وفتح المیم حرف یُسْتَفْهَمُ بہ تقول لم ذهبت قولہ تعالی عَفَا اللہُ عَنْكَ لِمَ اَذِنْتَ لَهُمْ واصل ما وُصِلَتْ بِلَامٍ فحذفت الالف والک ان تُدْخِلَ الهاء فتقول لِمَهْ
لَمَّة۔ بالفتح دیوانگی یقال اصابتہ لمۃ من الجن لَمَّة هو المس او القلیل منہ وچیزے اندک وسختی روزگار یقال اُعِیذُہ من عَادِیَاتِ

اللمة فيقال هي الدهر والشدة
وانشد الفراء على صرف الثانية
اذ ولا تقابل بدلنا اللمة
من لمتنا اياها
عين لامة - چشم زخم یا هر چه که
بدان ترسند از نساء و بدی مانند
آن يقال اعيذه من كل
هامة ولامة
لمة - بالكسر موی آویخته تا نزدیک
گوش فرد آویخته لمم تخفیف و
لمام بالكتاب جمع و آنچه پراکنده
شود از سریع فروکوفته لبنک
و دق واللمة - اسپ حکمة بن محصن
رضی الله عنه و يقال هو يزورنا
لماما یعنی اندرزمیان مے
آید مارا
لمة - بالضم یار سفر مونس و
غمخوار واحد جمع در وے یکسان است
لمم - محرکة نوعی دیوانگی وگناه
صغیره و نزدیکی بگناه منه قوله تعالى
الذين يجتنبون كبائر الاثم
والفواحش الا اللمم
لمومة - بالفتح گرد آورنده
يقال دار لمومة اي تجمع
الناس وتريتهم
ألم - علمة بیا
لمام - کجعفر گرد و فراهم آمده بسیار
يقال حي لمام وجيش لمام
اي كثير
لمؤوم - بصفوق گرده
يلمام - کسفرجل بیای تحتیه
کوهے است بر دو منزل از مکه
معظمه و آن میقات اهل یمن است

درج و آن را لمام بهمزة و
يمام هم برخوانند
رجل ملمم - بالكسر آنکه جمع کند
قوم یا عشیره پراگنده خود را
ملموم - دیوانه و گرد و فراهم
آمده و درهم پیوسته
حجرة ملمومة - سنگ
گرد سخت كتيبة ملمومة لشكر
فراهم آمده درهم پیوسته
(ان) لمة لمّا - بالفتح گرد و فراهم
آوردن آن را و نیز لمّ بیکون
يقال لمّ الله شعثته اي
اصلح وجمع ما تفرق وتقارب
بين شتيت امم بكسر و فرد و
آمدن و خوردن بخش خود و یاران
خود منه قوله تعالى تأكلون التراث
اكلا لما اي نصيبكم نصيب
صاحبكم ابو عبيدة يقال
لممته جمع حتى أتيت
على آخره
ململم - کسر بدگرد و درهم
پیوسته
غلام مُلمّ - بضم الميم کودک
نزدیک به بلوغ و سخت و استوار
از هر چیزے
مُلمة - بالتا سختی و بلا ملمات
جمع
ململمة - بالتا مني فيل و
كتيبة ململمة - لشکر فراهم
درهم پیوسته
لملمة - گرد گردانیدن يقال
لملم الجراد اذا اداره
إلمام - مباشر و مرتکب صغائر

شدن ومنه لله در من قال
إن تغفر اللهم تغفر جما
واي عبد لك لا ألمّا
فرود آمدن کسی را يقال ألمّ به
اذا نزل به ونزدیک به بلوغ
رسیدن کودک و رطب شدن
نزدیک رسیدن خرما بن نزدیک
آمدن کاری که شود و يقال ألمّ
يفعل كذا اي كاد يعني نزدیک
است که چنان کند منه وإن ألمّ
يُنبت الربيع ما يقتل حبطا
او يلمّ اي يقارب من ذلك
إلتمام - زیارت کردن و
فرود آمدن کسی را و گرد دیدن
سنگ وجز آن

ل م و

لُمه - بالضم یاران و گروه از
سه تا ده همزا و مرد و همشکل و
مانند و پیشوا و الها عوض منه
الحديث ليتزوج الرجل لمه
ل م ج

لين سمهج لمهج - کجعفر شتر
چرب ناک شیرین

ل م ی

لمى - بثلثة اللام گندم گونی
وام لب یا اندکی سیاهی آنکه بدن
وملاحت انجامد
ألمى - مرد سیاه یا گندم گون لب
لمياء مؤنث وفي فم ألمى نيزه
سخت گندم گون پوست سخت چوب
وصليب ألمى - مغز استخوان سطبر
ظل ألمى كذلك يعني سایه کثیف
سیاه و شجر ألمى - درخت
کثیف سایه و نیز ألمى - سرد آب
وهان
(ى) لمي الرجل لمى محرکة
امی گردیدن یعنی گندم گون یا شاه
شدن لب او
إلماء - بتار یکی شب آمدن و ز
تلمى تلماء - برگردیدگوزن او
یا گندم گون گشت
ألمى لونه - محبوب لا برگشت گونه
او و رباهیمز

باب اللام فصل النون

ل ن ن

(لن) سناء هرگز نه وهي حرف
نفي ونصب استقبال يقال
لن نقوم وليس اصله لا فابدلت
الالف نونا خلافا للفراء لان
المعروف انما هو ابدال النون
الفا العكس لا لان فحذفت
الهمزة تخفيفا والالف لالتقاء
خلافا للخليل والكسائي بدليل
جواز تقديم معمول معمولها
عليها نحو زيدا لن اضرب
ولا تفيد توكيد النفي ولا
تابيده خلافا للزمخشري
فيهما في كشافه وانموذجه
وهما دعوي بلا دليل ولكان
للتا بيد لم يقيد منفيها با
ليوم في قوله تعالى فلن أكلم
اليوم انسيا ولكان ذكر ابدا
في قوله تعالى ولن يتمنوه
أبدا تكرارا ولا صل عدم
وتالي للدليل عاكفين له بلن

تَتَوَالَوْا كَذَا لِكُمْ ثُمَّ لَا تَسْتَكِلُمْ خَالِدَ اَهْلُوْدَ الْجَمَالِ ؛ قِيل ومنه قَالَ رَبِّ بِمَا اَغْوَيْتَنِي لَاُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْاَرْضِ وَلَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَعِيْنَ اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِيْنَ قَالَ هٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيْمٌ اِنَّ عِبَادِيْ لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ اِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِيْنَ فَلَنْ اَكُوْنَ ظَهِيْرًا لِّلْمُجْرِمِيْنَ وَيُلَقِّي النَّسْمَ بِهَا كَقَوْلِ ابِي طَالِبٍ ؛ وَاللّٰهِ لَنْ يَصِلُوْا اِلَيْكَ بِجَمْعِهِمْ حَتّٰى اُوَسَّدَ فِي التُّرَابِ دَفِيْنًا وَقَدْ يَجِيْءُ مِنْهَا كَمَا يَنْصِبُ بِلَمْ كَقَوْلِهٖ (ع) لَكِنْ يَحِلُّ لِلْعَيْنَيْنِ بَعْدَكَ مَنْظَرٌ ؛ وَقَوْلِهٖ فِي اٰيَةٍ يَوْمٌ مِّنَ الْمَوْتِ اَفْزَعُ يَوْمَ لَمْ يُقَدَّرْ اَمْ يَوْمَ قُدِّرَا

بَابُ اللَّامِ فَصْلُ الْوَاوِ

ل و ء

لَاءَةٌ ـ كلاغ آمی است عربیس را

لَوْءَةٌ ـ بالفتح عورت یا رسوائی وسخت بدی

ل و ب

لَوْبٌ ـ بالفتح و بالضم تشنگی یا گرد گشتن تشنه حوالی آب بی آنکه برسد آن را لُؤُوْب کدحول و لث اب کغراب مثله والفعل من نصر یقال لَابَ الرَّجُلُ لَوْبًا وَلُؤُوْبًا اِذَا عَطِشَ وَاسْتَدَارَ حَوْلَ الْمَاءِ وَهُوَ عَطْشَانُ لَا يَصِلُ اِلَيْهِ ؛ وَمِنْهُ لَوْبٌ ـ بالضم گوشت پاره که در دیگ گردو وکس الکبین ؛ وَاِبِلٌ لُوْبٌ ـ شتران تشنه دور از آب لُحَّل

لُوْبٌ ـ کدک

لُوْبَةٌ ـ بالضم گرهی که با گرهی دیگر باشد و مشورت امر بے شکیبا نشوند و سنگ لاخ سوخته لُوْب جمع ابو عبید ؛ لُوْبَة وَلُؤْبَة بالضم فیهما الحرة وهی الارض الَّتِي اَلْبَسَتْهَا حِجَارَةٌ سُوْدٌ مِنْهُ قیل للاسود لُؤْبِيٌّ وَقَدْ يُنْسَبُ اِلَيْهَا

لَاب ـ شهرے است بنوبه ونام مردے گوبند از ینجا است اسطراب منسوب بوی قیل الاصل انه سَطَرَ اسْطُرًا وَبُنِيَ عَلَيْهِ حِسَابًا لِمَعْرِفَةِ الْاَقَالِيْمِ السَّبْعَةِ فِي صَفَائِحَ مِنْ نُحَاسٍ ؛ قِيْلَ اَسْطُرْلَابٌ ثُمَّ مُزِجَا وَنُحِتَتِ الْاَلِفُ فَقِيْلَ الْاَسْطُرْلَابُ مَعْرِفَةً وَقَدْ يُقَالُ الْاَسْطُرْلَابُ لِتَقَلُّلِ السِّيْنِ عَلَى الطَّاءِ ؛ وَكَفَرْلَاب شهرے بشام بنا کرده هشام بن عبد الملک

لَاءَة ـ سنگ لاخ سوخته لاب ولَاءَات ـ جمع وفی الحدیث حَرَّمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا بَيْنَ لَابَتَيِ الْمَدِيْنَةِ وَهُمَا حَرَّتَانِ تُكْتَنِفَانِهَا وشتران سیاه فراهم آمده وموضعی است

لُوَاب ـ کغراب آب وهان شتر یا عام است وتشنگی

لَائِب ـ تشنه لُؤُب کهشهود ولَوَائِب جمع یقال تَرَكْتُهُمْ لَوَائِبَ عَلَى الْحَوْضِ

لُوْبَاء ـ بالضم والمد لوبیا که دانه است کوچک تر از باقلی وغلافش شبیه بغلاف باقلی بعض آن سپید وبعض سرخ باشد

مَلَاب ـ بالفتح نوعی از بوے خوش یا آن زعفران است

اِلَابَة ـ خداوند شتران تشنه شدن

مُلُوْب کمعظم آهن پیچیده ومَلَاب آلوده

تَلْوِيْب ـ بلاب آلودن چیزے را یا ملاب آمیختن

مَلْوُوْب ـ علی مفعول میل سرمه

ل و ث

لَوَاثَة ـ کسحابة موضعی است بنواحی زبید وقبیله در بربر

(ن) لَاثَ الرَّجُلُ لَوْثًا بالفتح خبر داد از آنچه نرسیده بود او را وشد لَاثَ الْخَبَرُ ـ نهان داشت از را

ل و ث

لوث ـ بالفتح نیرو وقوت وبدی وزخم وشبه دلالت ؛ ونیز لوث دستار پیچیدن دگر وگشتن وبند شدن وپناه گرفتن یقال هُوَ يَلُوْثُ بِي اى يلوذ بي ونیافتن چیزے از کمان بعد جستن ودور رفتن گردانیدن لقمه را ولازم بودن در خانه وخاییدن چیزے را ودرنگ وآهستگی نمودن در امور وتر نهادن خرما در آب وجز آن وانگشت خمیر

خایدن کوک والفعل من نصر

لِيْث ـ بالکسر گیاهی است گیاه ابنوه

لُوْثَة ـ بالضم کلوله که بدان بازی کنند وسستی وآهستگی ودرنگ وفروهشتگی وگولی ونوعی از جنون وافزودنی گوشت وپیه ونَاقَةٌ ذَاتُ لُوْثَةٍ ـ ناقه بسیار گوشت وپیه وبر آهیختن

لَوْث ـ محرکه سستی

نَبَاتٌ لَاثٌ ـ گیاه درهم پیچیده

لِيْثَة ـ کسفینه گروه وگروه مردم از قبائل پراگنده واز هر جنس

لُوَاثَة ـ کثامة گروه وآرد کبر خوان زیر خمیر افشاردن لُوَاث الغراب کذلک وآنکه بهر چیز آلوده گردد

لَائِث ـ شیر بیشه ؛ ونَبَاتٌ لَاثٌ گیاه درهم پیچیده ابنوه

اَلْوَث ـ مرد سست فروهشته ومرد تواناوزبردست از اضداد وآهسته رو گران زبان

دِيْمَةٌ لَوْثَاءُ ـ کصحراء باران پیوسته که گیاه را برهم افگند

نَبَاتٌ لِيْثٌ ـ کلیس گیاه درهم پیچیده وابنوه

لِحْيَةٌ لِيْثَةٌ ـ گیسته ریش سیه سپید

مَلَاث ـ بالفتح مرد بزرگ قدر شریف مِلْوث ـ کمنبر مثل مَلَاث وَمَلَاثَة وَمَلَاثِيث جمع

اَلْوَثِيُّ الْاَرْضِ ـ گیاه تر در گیاه خشک ودیا بنید زمین ؛ وَالْثَّ بِهِ مَالِي بگمرد اشتن هم از دی مال خود را

مُلَيِّث ـ کمعظم مرد آهسته رو از فرهی

تَلْوِيْث ـ بند کردن وآلودن وآمیختن وتیره کردن آب را و

نهادن خرما در آب وجز آن تا نرم شود
خورش خایسیدن کودک
تَلْوِیث - آلوده شدن
اِلْتِیَاث - درآمیختن و آمیخته شدن دو جامه در خود پیچیدن و
التفات کردن و سستی و درنگ
نمودن و فربه شدن و بند کردن
و توانا گردیدن

ل و ج

لَوْجَاء - شک و شبه یقال ما فی صدری لَوْجَاءُ وَلَا وَجَاءُ وَلَا مَا فِیهِ وَجَاءٌ وَلَا لَوْجَاءُ وَلَا وَجَاءُ وَلَا لَوْجَاءُ مصغرا یعنی نیست حاجت و مر فی ح وج ماخوذ من الجته
(ن) لَجْتُهُ لَوْجًا - بالفتح در دهان گردانیدم آنرا
تَلْوِیج - کژ گردانیدن یقال لَوَّجَ بِنَا الطَّرِیقُ اِذَا عَوَّجَ

ل و ح

لَوْح - بالفتح هر چه پهن باشد از استخوان و کتف و چوب و تخته و جز آن و بر آن نویسند الْوَاح جمع لَاح و لُوح جمع الجمع و سواد میان زمین و آسمان و تخته کشتی و قال الله تعالی فی لوح محفوظ قیل هو لوح فی السماء مکتوب فیه وقیل انه من نور وقیل هو ام الکتاب وقیل هو فی حفظ الله کانه فی لوح ؛ وَالْوَاحُ السِّلَاحِ سلاحی که مید رخشند چو شمشیر و نیزه و مانند آن
لُوح - بالضم هوا میان آسمان و زمین یقال اَلْعَنْ ذَاتَ لُوحٍ وَلَوْنَانَ وَتْ فی اللُّوحِ ای ولو نأت فی السحاب
لِیَاح - کسحاب و کتاب هامدار و دگرگون شتی و هر چیز سپید و نام تیغ حمزه رضی الله عنه و اَبْیَضُ لِیَاح سپید خالص بے آمیغ
اِبِلٌ لَوْحَی - کسکری شتران تشنه
مِلْوَاح - کمصباح بلند بالا و لاغر اندام و زن چست و لاغر و مرد زرنگ
تَلَوَّحَا و زن آن و سفورز و تشنه شونده
مِلْیَاح بالیا، مثله
(ن) لَاحَ لَوْحًا - بالفتح و بالضم و لُوَاحًا کغراب و لُؤُوحًا کدخول و لَوَحَانًا - محرکة تشنه شدن و لَاحَ الْبَرْقُ - درخشید و لَاحَهُ السَّفَرُ وَالْعَطَشُ - برگردانید گونه او را سفر یا تشنگی چه لُحْتُهُ - دیدم او را پس و لَاحَ النَّجْمُ - پیدا شد و برآمد
اَلْاَحَ بِسَیْفِهِ اِلَاحَةً - درخشانید شمشیر را و اَلَاحَ لِلْحَقِّ - ربود آن را و نیز اَلَاحَهُ - آشکار گردیدن و درخشیدن برق بے پراگندگی و درخشیدن و پیدا شدن سهیل و ترسیدن پرهیزگردن و هلاک کردن کسی را و قال ابن السکیت لَاحَ سُهَیْلٌ اذا بدا او لاح اذا تلألأ
مُلَوَّح - کمعظم نام شمشیر ثابت بن قیس و نام مردے
تَلْوِیح - گرم گردانیدن با آتش و سوختن آفتاب رنگ روے را و سپید موی نمودن پیری کسے را

وگرگرفتن چیزے را
لَاذَة - جامه حریر پیچیده سرخ
لَاذ جمع
لَاوَذ! کهاجر نام پسر سام بن نوح علیه السلام
لَوْذَان - کسکران کرانه چیزے و موضعی است و خزاعی من لَاذَ شاعر است
تَلَوَّاذ - بالفتح یکدیگر پناه گرفتن
مَلَاذ - بالفتح پناه جاے دقلعه
مَلْوَذَة - یکسنه پناه جائے
اَلَاذَة - فراگرفتن و احاطه کردن
مَلَاوِذ - بالفتح چادر و ها
مُلَاوَذَة - همدیگر پناه گرفتن و هم کشتی گرفتن و فریب دادن و
لَوْذَانِیَّة - بالفتح و الکسر شذ فی العدل قال الله تعالی قَدْ یَعْلَمُ اللهُ الَّذِینَ یَتَسَلَّلُونَ مِنْکُمْ لِوَاذًا

ل و ز

لَوْز - بالفتح با دام لَوْزَة یکی
لَوْزِیَّة بنسبة محلات و بغداد
اِنَّهُ لَعَوْدٌ لَوْزٌ - کلمت او محتاج است از اتباع است
لَوَّازِی - کشد و با دام فروش
لَوْزِینَج - معرب لوزینه با دامی
مَلَازَة - بالفتح پناه جائے
مَلَازَة - بالفتح با دامستان
(ن) لَاذَ اِلَیْهِ لَوْذًا - بالفتح پناه گرفت بوی و لَاذَ الشَّیْءُ - جزو آن را و یقال مایلوذ منه رهای نخواهد یافت از وے

وقت بقدر حاجت دادن یعنی
لَوْح الْعَشِیِّ یعنی خورش بده بقدر
که گرسنگی دارد او را و پرنگ دادن
جامه را شمشیر درخشانیدن و بیدی
بالباد و گونه زرگر دانیدن مفرد تشنگی
مردم را
مُلْتَاح - برگردیده و متغیر شده
اِلْتِیَاح - تشنه شدن و درخشیدن
برق و پیدا شدن ستاره
اِسْتِلَاحَة - شناسا شدن نیک
نگریستن و تشنه شدن

ل و خ

لَوَاخَة - گذاشتن مسکه گداخته مع
شیر لِیَاخَة - بالتحتیه مثله
(ن) لَاخَهُ لَوْخًا - بالفتح آمیخت
آن را
اِلْتِیَاخ - آمیخته شدن و سرشته
و خمیر شدن آرد

ل و د

اَلْوَد - آنکه بسوے عدل میل
کند و منقاد نگردد و با مرے اَلْوَاد
جمع و سرکش نافرمان و برگردن
سطبر
لَوْدَ لَوْدًا - بالفتح الو و گردید

ل و ذ

لَوْذ - بالفتح کرانه کوه و جانب آن
و آنچه بدان احاطه کنند و خم رود با
اَلْوَاذ - جمع و کوهی است و زمین پر
لَوْذَانُ الْحَصَی - بوضعی است و نیز
لَوْذ - پناه گرفتن چیزے و پوشیده
شدن بوے لَاذَ - مثلثه تَلْیَاذ
بالکسر مثله یقال لَاذَ بِهِ لَوْذًا وَ
لِوَاذًا وَلِیَاذًا ای عَاذَ بِهِ

مُلَوَّص - کمعظم خرمائے با دام پر کردہ در روئے نیکو و ملیح

ل و س

لُوس - بالفتح شیرینی وجزآن بہت خوردن لا یئس لغت است ازآن وچشیدن و بزبان گردانیدن چیزے در دہان ویقال مَا لُسْتُ لَوْسًا - کسحاب چشیدم چشیدنے را والفعل من نصر

لُوس - بالضم طعام

اَبُو لَاس - مُحَمَّد بن اسود صحابی است

لَوَاس - کسحاب چشیدنی یقال مَا ذُقْتُ لَوَاسًا -

لُوَاسَة - کثمامۃ لقمۃ یا طعام کہ از لقمہ

لُوص - کصبور شیرینی وجزآن جویندہ بہت خوردن لُوَاص کشداد مثل یقال مَا ذُقْتُ لُوصًا یعنی نچشیدم چشیدنی

ل و ص

لَوص - بالفتح درد گوش یا درد زیر سینہ و نیز لَوص نگریستن از سوراخ در وجزآن وامیل کردن و برگشتن والفعل من نصر

لَوصَة - بالفتح در و پشت

لَوَاص - کسحاب لودہ و اہبین صافی

اَلَاصَہ عَلَی الشَّیْءِ - گردانید آن را بر آن چیز کہ میخواست منہ الحدیث ھی الکلمۃ التی اَلَاصَ علیہا النبی صلی اللہ علیہ وسلم عَمَّہ یعنی اَبَا طَالِب، وَالْبَیْض مجمولا لزہ زدہ شد

مُلَوَّص - کمعظم لودہ

تَلْوِیص - بین صافی خوردن

مُلَاوَصَة - بگریستن گویا فریفتن تا قصد کارے کند و بہ تبر بریدن درخواستن و نگریستن در درخت کہ چگونہ برکند یا بر و آزمودن و نگریستن از سوراخ در و مانند آن

تَلَوُّص - پیچیدن و برگردیدن

ل و ط

لَوْط - بالفتح چادر و ردا یقال لَیْسَ لَوْطَہ و لَوْطِیَہ و مرد و چست دست انداز زندہ در کارہا و ربا و چیزے در چسپندہ مصدر و صفت

لُوط - بالضم نام پیغمبرے علیہ السلام و آن پسر برادر ابراہیم علیہ السلام است لوطی ہا و ان بن تارخ و ھو منصرف مع السببین لسکون وسطہ -

لُوَیْطَة - کجہینۃ نوعی از خوردنی درہم آمیختہ

لِیَاط - بالکسر ربا

ھُوَ اَلْوَطُ بِقَلْبِی - از چسپان تر است بدل من

(ن) لَاطَ لَوْطًا - بالفتح و لِوَاطَة بالکسر کار قوم لوط کرد و لَاطَ الْحَوْضَ وبہ بگل درگرفت گل اندود حوض را و لَاطَ الشَّیْءَ بِقَلْبِہ چسپید بدلم و دوست گردید و لَاطَ فُلَانًا بِالسَّہْمِ - تیر انداخت بروے و لَاطَ فُلَانًا بِعَیْنِہ - چشم زخم رسانید و لَاطَ فُلَانًا بِفُلَانٍ - لاحق گردانید آن را بوے و لَاطَ الشَّیْءَ پنہان کرد از لَاطَ و لَامَ لَاطًا ستیزہ در آن

تَلْیِیط - بر چسپانیدن

مُلَاوَطَة - عمل قوم لوط کردن

تَلَوُّط - کار قوم لوط کردن

اَلْتِمَاط - پسر خواندن کسے را و بگل درگرفتن حوض را بہت خود و برچسپیدن ویقال ھٰذَا لَکَ مُلْتَاطٌ لَا یُلْتَاطُ بِقَلْبِی ای لَا یُلْصَقُ

اِسْتِلَاطَة - پسر خواندن غیر را و برخود چسپانیدن و واجب آن منہ الحدیث اِسْتَلَطْتُمْ دَمَ ھٰذَا الرَّجُل ای استوجبتم

ل و ظ

مِلْوَاظ - کمنبر چوبے است کہ بدان زنند یا تازیانہ است

(ن) لَاظَہ لَوْظًا - بالفتح راند او را

اَلْتَاظَتِ الْحَاجَةُ - دشوار گشت

ل و ع

لَوْعَة - بالفتح سوزش درون و برنج ولغت از عشق و دستی یا از اندوہ و بیماری و سیاہی سرپستان

لَاعٍ - ناشکیبا و بیمار دوستی محبت

لَاعُون و لَاعَة بالتاء والہاء ہم و رَجُلٌ ھَالِعٌ لَاعٌ - مرد دل ترسندہ رجل ھالع لاعٌ ایضا

یا نیک آزمند بدخوی

لَاعَة - زن عشق باز و آنکہ قادر نکند مرد را برخود و زن تیز خاطر و چالاک و ہوا تان لَاعَة الفؤاد تُحِبُّہا شدید عاشق زار برچیز

وَعَدَنِی لَاعَة - وہی است بین غیر عَدَنٍ آبَیْن - و نیز لَاعَة شہرے در کوہ صبر وعدن

وہی است کہ بوی منسوب کنند

لَوْلَع - کجوہر سیاہی سرپستان

(ن) لَاعَہ الْحُبُّ لَوْعًا و لَوْعَةً بالفتح سوخت دلش را و دستی وجید ساخت و وَلَعَ لَوْعًا و لُوُوعًا - بدل گردید و حریص و بدخوے گشت و وَلَاعَہ الشَّمْسُ - بر گردانید گونہ آن را

(س ن) لَاعَ لَوْعَةً - بالفتح ماشکیبائی و بے آرامی کرد یا بیمار شد از نصر مردی است از ابن قطاع

لَاعَة - برگردانیدن رنگ سرپستان

اَلْتِیَاع - سوختن دل از عشق واندوہ

ل و غ

فُلَانٌ سَائِغٌ لَائِغٌ - از اتباع است و سَیِّغٌ لَیِّغٌ کمیت الیک

(ن) لَاغَہ لَوْغًا - رد و بان گردانید آن را بس انداخت و لَاغَ فُلَانًا - در پیوست بدو لازم گرفت

ل و ف

لَوْف - بالفتح نام مرغوب از طعام وعلف

لُوف - بالضم وہی است وفیل گوش کہ گیاہی است لُوفَة - یکے بخیش را کہ بچو پیاز دشتی باشد

صَرَّاخَة - نامند بدان جہت کہ در روز مہرجان آن را آواز دہند باشد گویند ہر کہ آواز ش را بشنود در آن سال بمیرد یا گل

پژمرده آن سقط تین است و خور دن آن ضرر دارد و سقط بالضم آن بار و غن بهتر آن دو یه جذام است و جذام را بجای خود موقوف دارد

لُوْقٌ - بالضم مقصورا گیاهست سبز بیگیاه مانند بالنوعی از ان محرکست جهت اسهال که ... و آب کشاد گستر و نی زلیه ساز

لَلَكَ مَلَكَ - گیاه باران شسته

(ن) لُقْتُ الطَّعَامَ لَوْقًا - بالفتح خوردن آزا یا خایدن نیز و قیحیا خشک عرب دشتران

ل وق

لَوْقَةٌ - بالفتح ساخت

لُوْقَةٌ - بالضم سکه یا مسکه یا خرمائے تر یا روغن با خرمائے تر آمیخته

یا دُقْتُ لَوْقًا - کسحاب پشیدم چیزی را

اَلْوَقُ - گول

اَلْوُقَةُ - بالضم الهزة روغن یا خرمائے تر آمیخته یا مسکه یا خرما با هم مروج

(ن) لُقْتُ الطَّعَامَ لَوْقًا - نرم گردانیدم آزا بروغن و لُقْتُ عَيْنَهُ بِجَيْشٍ وی زدوم و لُقْتُ اللَّوْزَةَ یکو مسحم سیاهی آزا و فُلَانٌ لَا يَلُوقُ یعنی اقرار نمیکند بچیزی

(س) لَوِقَ لَوَقًا - محرکة گول گردید

تَلْوِيقٌ - بروغن یا مسکه گردن طعام و بقال لَا آكُلُ إِلَّا مَا لُوِّقَ لِي أَيْ لُيِّنَ لِي حَتَّى يَسْهُلَ كَالزُّبْدِ فِي لِينِهِ

ل وك

لَوْكٌ - بالفتح خائیدن یا زم زم خائیدن و خایانیدن گاو و شتر و مانند آن

يُلَوِّكُ لِسَانَهُ بِالْكَلَامِ - وصف بسیار گفتن مردم

اَلْمَلَكُ - کسحاب پخه خایده آزا یقال اَلْمَلَكَ لَوْكًا أَيْ خَاضَ غَيْرَهُ فِي الْبَاطِلِ

سوال - باش برسان نامزد آبسوده بی قدر فی

لك وقيل هي اسم للكلمة وهذا دليل على ان من قال ان المعنى الكلمة وهذا دليل على ان من قال ان المعنى وهو الرسالة فليس منه في اللفظ

ل ول

لَالٌ - نام جد پدر احمد بن علی بن احمد فقیه وجدی و مازنی و غفاری و معنی لال در فارسی کناک است

لُوَلَاءٌ - بالضم ممدود اسختی و گزند

ل ول ب

لُوْلُبٌ - کجوهر آب بسیار و جهت و تنگی دهانه کاریزیا مانند آن وقت برآمدن گردان بصورت ثاره ماشد وصف

لُوْلُبٌ - کسحر مدسیل سرمه

ل وم

لَوْمٌ - بالفتح کم هش و ترس و بیم

لُوْمَةٌ - بالضم کلامست کلیقال جاءَ بِكَلِمَةٍ وَبِنَحْوِهَا مِنَ الْبَيَانِ

رجل لُوْمَةٌ - بالضم مرد نکوهیده چنانکه

لُوْمَةٌ - مرادان زنگی و گرانی است

لَوَمَ - محرکه افزونی نکوهش

لَاكِمٌ - ترس لائمة - بالتاء دشنام و کابد و درشت از هر چیز و زیرکی و پیز الا یکی از دو

بجاست آن بسی و یک معنی آید بضرورت حمل

جزآن بر آنست و معنی شتم سحاق نحو

الحمد لله - و خصاص نحو المنبر للخطب

و تملیک نحو هبت الزبد دینارا له - و شبه

تملیک نحو جعل لکم من انفسکم ازواجا

و تعلیل نحو لتکونوا شهداء علی الناس و یوم

عقر للعذاری ما کان الله مطیتی

و تاکید للنفی نحو ما کان الله لیطلعکم

آزالام محمد نیز خوانند و آن بدو نوع نفی ثقیل

و موافقت الی نحو ویخرون للاذقان و

اسماعکم - تا هم موافقت فی نحو تشتم الملائکة

فسجد الملائکة و مرافقته و معنی عند نحو کلیه

لحم غنمی - آزالام تاریخ نیز آمده و

موافقت بعد - اقم الصلوة لدلوک الشمس

و موافقت مع - فلما قرءنا کانی و ربکم

و بطول اجتماع لم یبت لیلتنا هما -

و موافقت من نحو سمعت له صراخا

و تبیین نحو قلت لک - و موافقت عن نحو و قال

الذین کفروا للذین امنوا لو کان خیرا

ما سبقونا الیه - و صیرورة و آزالام العاقبة

و لام المآل نیز گویند نحو فالتقطه آل

فرعون لیکون لهم عدوا و حزنا -

فلیلتقطن والوالدات یرضعن اما

لجواب لله در بنی المساکین - و تسمی التعجب

معا و آن مختص است باسم الله تعالی - لله لزید افضل من عمرو و آن بر

یبقی علی الایام فی وجید - تعجب فقط و

لله دره فارسا حین رکب - و استغاثة کقوله

له هل تشوقک قولة یا للرجال - و

الاد عاء نحو یا لبنفسک یحدثنی بعدهی

طویلا - و آن هر دو در اصل لام جارانند

لیکن جهت تبیان مستغاث و مستغاث

لزوم آزا تا نیز مستغاث

محذوف نیز را شد نحو یا للماء - و

تقدیر لیتنی قمت اضرب ربید العمرو -

و تولیه و آن زاید باشد نحو نزاعة

للشری و نحو یرید الله لیبین

لکم - و تبین نحو سقیا لزید

و قالت هیت لک - و بعض آن

عامل جزم و آن لام امر است

برای غائب نحو لیستجیبوا دعائی

بدان مخاطب امر نمایند صفة قوی

قوله تعالی فلتفرحوا - بالتاء

خطابا و گاهی لام امری حذف گردد

الخ قوله لیرجع - لک الویل حرف الجر

آن یعمل من تلقاء دارا و لیبدأ

و همچنین حذف گردد و لام موجود نحو

قوله - قلت لبواب لدیه

دارها - تیذان فانی حمؤها

و یارها - آرادة لتاذن لهذا

اللام و کسر التاء علی لغة من

یقول انت تعلم و لام الامر

اذا ابتدأت بها کانت مکسورة

و ان ادخلت علیها حرفا من

حروف العطف جاز فیه الکسر

و التسکین کقوله تعالی ولیحکم

اهل الانجیل - و بعض عرب

و آن شت است - لام ابتدا نحو

خبر ان مشدده و مخففه نیز آید نحو

و ان ربک لیحکم بینهم و ان

کانت لکبیرة - و لام زاید نحو

ام الحلیس لعجوز شهربه

و لام تاکید در فعل مستقبل موکد بنون

نحو لیسجنن و لیکونا من الصاغرین

و لام جواب لو نحو لو تزیلوا لعذبنا

الذین کفروا منهم و لام لولا دفع الله

الناس بعضهم ببعض لفسدت

الارض و لام تالله لقد آثرک

الله علینا و جمع لام تو کید صلاحیت

جواب قسم دارد - و لام که بر حروف

شرط داخل شود و جهت ایذان و

اشعار نحو لئن قتلتموه لانتم

و لام التعریف و هی ساکنة

و لذلک ادخلت علیها الف

الوصل لیصح الابتداء بها

و سقطت الالف بالوصل نحو

هُوَ التَّجَلِّي به وَلام كه براى اشاره لاجل گردد نحو ذلك وذلك به لام تعجب غير جاره نحو لظرافت زيدا

لَامَة - كار ملامت ناك ورزد

لَائِمَة - منسوبا بها دهى است بين رجل لُومَة - كمرة مرد بسيار ملامت كننده

لَائِم - نكوهنده وملامت گر

لُوَّام - كمرة مرد ولُوَّمَة وليم كه فهميا جمع

لَائِمَة - نكوهش

لُوطِي - كسكه نكوهش لوماء ممدود واشله

لَوَّام - كشاد وبسيار ملامت كننده

مَلَامَة - بالفتح نكوهش مَلَام مَلُوم - بكوهيده عليه بمعنى مثله

(ن) لَامَ لَوْمًا - بالفتح ولَوْمَة بالكسر ومَلَامًا ومَلَامَة بالفتح نكوهيد وكذا أَلَامَ يُلِيمُ مجهولا مُلِيم - كيتيم سزاوار ملامت منه المثل رُبَّ لَائِمٍ مُلِيم

الْلَامَة - بسيار ملامت كردن و كارى كردن كه بر آن ملامت كنند يا خداوند ملامت شدن يا خداوند ملامت ناك شدن وسزاوار ملامت گرديدن

تَلْوِيم - سخت نكوهيدن لام نرشتن

مَلَّمَة - كار يكرا ملامت كردن

تَلَوُّم - انتظار ودرنگ كردن در كارى يقال تَلَوَّمَ فِي أَمْرِهِ وَنِيز وَلَّمَ فِي أَمْرِهِ

تَلَاوُم - يكديگر را نكوهيدن

اِلْتِيَام - بخوهيده شدن ونكوهش پذيرفتن

اِسْتِلَام إِلَيْهِم - كارى كرد با ايشان كه بدان ملامت كنند اورا

ل و ن

لَوْن - بالفتح گونه چون زردى و سرخى ومانند آن ونوع وپيكر وسيما وآنچه فصل نمايد ميان چيزے وغير آن وخرما بن بسيار يا نوعے از خرما لَوْنَة بالضم ولِيَّنَة بالكسر يكے از اين جمع لينة ولِيَان جمع الجمع منه قوله تعالى ما قطعتم من لينة وتركتموها قائمة على اصولها ونيز لَوْن ولَوْنَيْن كزبير هر دو لغت محمد بن سليمان حافظ

لَان - شهرى است وگردوى بطرف ارمينيه وعلائى كه عامه ميگويند خطاء است ؛ وابو عبد الله الأَلَانِي معلم الامراء است

تَلْوِين - گوناگون كردن يقال لَوَّنَ البُسْرُ إِذَا بَدَا فِيهِ الْنُّضْج

مُتَلَوِّن - للفاعل آنكه بريك روش وبريك خوے نپايد وقرار نگيرد

تَلَوُّن - گوناگون شدن

اِلْوِيَان - گوناگون شدن

ل و ه

لَوْه - بالفتح سراب

لَاهَة - ارقبيل اللَّذَّة بالضم منها استقى بحاشم حذفت الهاء

لُوهَة - بالضم درخش سراب

لَاهَ السَّرَابُ لَوْهًا - بالفتح ولَوَهَانًا - محركة درخشيد وسراب گرديد ؛ ولَاهَ اللهُ الخلقَ آفريد خداى خلق را

تَلَوُّه - درخشيدن سراب ودرخشيدن آن

ل ى

لِيَّة - بالفتح زن لوى كعنب جمع واتصال خويشى

لِبَّة - بالكسر چه بے كه بدان بجوى كنند وممنوعة رو وبارى مرتفع را يا كوهى بطايف كه اعلاے آن مرتفع راست واسفل آن نصير بن معاويه را

لِيَاء - كشاد وزمين ودراز آب

لَوِيّ - بالفتح والقصر پيچش شكم و درد آن وكجى په ونيز اللَّوِيَّا تأنيث جمع التى بغير لفظ الَّذِي بسكون الياء كالذى بالك

لِوِيّ - بالكسر القصر پايان و يك تودة وجاے باريك كج شده از آن الْوَاء والْوِلْيَة جمع په ونيز الْوَاء الْوَادِي - كرانهاى رود با الْوَاء الْبِلَاد كذلك

لُوِيّ - بالضم مقصورا نام چيزها وبطنها

لُوَّة - بالفتح درشت الوار درشت روے

لُوَّة بالضم درشت الوار وچوبى است كه بدان بخور كنند

لَاة بتى است مرتفيف راعلة من لَوَى عن الى على وذكر فى ل ء ه وفى ل ى ت

لُبَّخ لَاوَة - موضعى است سماعيه ضرية

لَوِي - كفتن كج از يك وتير و ورد طعنه شكم وپيش زده

لَوِيَ - كهنى گيا خشك يا گيا ه پژمرده

لُوِيَة - كفينة آنچه پنهان كنى و نگهدارى وطعام نهاده بخش كسے

لَوَايَا جمع

لِوَاء - بالكسر الدرفش لشكر كشان علم خرولِوَى بالتحتية مثله

أَلْوِيَة جمع أَلْوِيَات جمع الجمع ويقال بَعَثُوا بالسِّوَاء واللِّوَاء يعنى برانگيختند باستغاثه ودرآويختن

لِوَاء الْحِبَّة - پيچيدگى مار

لِوَايَة - كختلية چوب سر علم

أَلْوَى - كاحمر كج يقال قرن أَلْوَى يعنى شاخ كج دوم نافتة

لُتَى بالضم جمع والقياس الكسر ردا دور دراز ناشناخته ومردم سخت پيكار

سخت جنگ نه شناسا وگوشه نشين كيتاع

بالفتح ممدود استوانه ونوعے از درخت

لُوَيّ - كسى درختى است

لُوَيَّة - كسيه موضعى است بنى ديك بستان ابن عامر

لَوَّاء - كشاد ودرعنى است

لَائِيَاء - ممدود آگياهى است وآنى است كه بدان دباغ كنند

اَللَّاءُون - آن مردان جمع الذى من غير لفظه فى الرفع ومكانه اللَّذِين فى النصب والجر اللَّاءُون فيحذف النون مثله (ض) لَوَى الْحَبْلَ لَيًّا - بالفتح

وَلْوًى۔ بالضم وشد الیا تافتن رسن و دوتاه کردن و لَوَى رَأْسَهُ لَهُ بِهِ مائل گردانید اعراض کردنه قوله تعالی وان تلوو اتعرضوا قال ابن عباس رضی الله عنهما لو القاضی یکون لیّنة وضعه لاحد الخصمین علی الآخر قد قرئ بواو احد مضمومة اللام من لیت قال مجاهد ان تلوا شهادة فتقیموها او تعرضوا عنها فتترکوها و لَوِيَ الْغُلَامُ۔ بسیار سائگی رسید وَلَوَى عَنِ الْأَمْرِ۔ کاهلی کردو ستی نمود و لَوَى أَمْرَهُ عَنِّي لَيًّا و لَيَانًا۔ بالفتح و پیچان ساخت بر گردانید و لَوَى عَلَيْهِ میل کرد بوی چشم داشت و لَوَتِ النَّاقَةُ بِذَنَبِهَا دم جنبانید و لَوَى فُلَانًا عَلَى فُلَانٍ۔ برگزید آن را بروی دگرامی داشت و لَوَّاهُ بِدَيْنِهِ لَيًّا۔ بالفتح والکسر لِيَانًا۔ بالکسر وبر داشت دام را و ناگزار دو دار کرد و لَوَى لِقَفِيهِ بنکار آن گردید (س) لَوِيَ الْقِدْحُ وَالنَّصْلُ۔ کج گردید و لَوَى الْكَلَأُ۔ خشک گردید لَوَيْتُ مُدْبِرًا۔ سپسا یگی برگشتم لَوَى الرَّجُلُ بِثَوْبِهِ لِوَاءً بجامه اشاره کرد و لَوَى بِحَقِّهِ منکر شد حق وی را و لَوَى بِهِ بردن آن را و هٰذَا لَوْثٌ بِهِ الْعَقْلُ

أَيْ عَارَتْ بِهِ و لَوْبِي بِمَا لَيْسَ لِي أَيْ عَارَ۔ برگردید آن راجت خود و چیره شد بر دیگران و لَوَى الدَّهْرُ۔ هلاک کرد آنها را و لَوَى بِحَقِّهِ۔ خلاف نزید و نیز لِوَاءٌ۔ دم جنبانیدن ناقه و سرکشی نمودن و اعراض کردن و سرتافتن و در پایان ریگ جای باریک و کج شده از آن رسیدن و خدا نداشت سبک گردیدن و درشت لشکر کشان و خشتن و بسیار آرزو نمودن و لَوِيَّة خوردن و پژمرده شدن تره و گیاه و علم برافراشتن تَلْوِيَة۔ سخت تافتن یقال لوّه اعنان الرجل فی الخصومة شد للکثرة والمبالغة قال الله تعالی لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ كَأَنَّ الْكِتَابَ لَوَّاءُ الْكِتَابِ پیچید سر خود تَلْوِي۔ تافته و دوتاه گردیدن و خمیدن و روی گردانیدن و پراگنده شدن و درخشیدن برق و ابر یقال تَلَوَّ كَالْبَرْقِ تَلَاوِي۔ گردآمدن مردم اِلْتِوَاء۔ تافته و دوتاه شدن رسن و سستی و کاهلی کردن در کار و کج گشتن ریگ خمیدن در وی گردانیدن و برخود پیچیدن مار

بَابُ اللَّامِ فَصْلُ الْهَاءِ

ل ه ء

تَلَهُّؤ۔ پسپائی رفتن و بدل شدن

ل ه ب

لَهَبٌ۔ بالفتح شعلهٔ آتش بی دود و لَهَبٌ بالکسر و گفتگو کشاد می میان در کوه یا شگاف کوه یا شعب خرد در آن یا روی کوه همچو دیوار برآمده که بر آن برآمدن نتوانند اَلْهَاب وَلُهُوب وَلِهَابَة یکسر ها جمع و قیل است از اژدر

لَهْبَة۔ بالضم تشنگی و سپیدی غالب بر آمیخ

لَهَب۔ محرکة زبانهٔ آتش یا شعلهٔ آن و گرد بلند بالا برآمده و اَلْوَلَهَب وَلَيْكَن کنیت عبد العزی بن عبد المطلب کُنِّيَ لِجَمَالِهِ وَالشَّهَاب وَجْهُهُ اَوْ لِمَالِهِ

لَهَبَة محرکة قبیله است

لَهِيب۔ کامیر گرمی آتش یا شعله آن خالص از دود و موضعی

لُهَاب۔ کغراب تشنگی و موضعی یا آن بجست و شعلهٔ آتش یا

لُهَابَة۔ کتابة رود باری است و ناحیه شواحن

لُهْبَان۔ کسکران تشنه لَهْبَى کسکری مؤنث لُهَاب کغراب جمع

لُهْبَان۔ محرکة سختی گرمی و شعلهٔ آتش و روز گرم و روز گرم تشنگی

لَهْبَاء۔ بالفتح والمد موضعی است مرنهیل را

اَلْهُوب۔ کعصفور نوعی از دیگی اسپ که بکوشش تمام دو چند انکه فاک از سم بردارد یا آن اول دیدن است

ل ه ب

لَهِبَ۔ کسمع نهایت خوبصورت و دیدن اسپ و پیاپے درخشیدن برق

مُلْهَبٌ۔ کمعظم جامه کم رنگ

تَلَهُّب۔ نیک برافروختن آتش

تَلَهْبُب۔ افروخته شدن و روشن گردیدن آتش

اِلْتِهَاب۔ افروخته شدن آتش

ل ه ب ی

لَهْبَرَة۔ کدحرجة زن کوتاه بالا و پشت رو دے یا آن معلوب لَهْبَلَة است یا زن گران رفتار

ل ه ث

لَهَث۔ بالفتح زبان بیرون انداختن سگ و جز آن از تشنگی و سختی و ماندگی

لُهَاث۔ کغراب شله والفعل من فتح منه قوله تعالی اِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ و نیز لُهَاث گرمی تشنگی و سختی مرگ و مجملے بر گ خرما بن عن الفراء والقیاس الکسر فیهما

لُهْثَة۔ بالضم رنج و تشنگی و خجک سرخ و برخرما

لَهِث۔ محرکة تشنگی لَهَاث کسحاب شله والفعل من سمع

لُهَانِيّ۔ بالضم منسوبا مرد بے کہ بروے اوخالها ے سرخ لیبا

لَهَثَان۔ محرکۃ تشنگی
لَهْثَان۔ کسکران تشنہ
لُهَاث۔ کزنازنیل سازان
از برگ خرما
اَلِلْهَاث۔ زبان بیرون
انداختن از تشنگی و تعب ماندگی

ل ہ ج

اَلْهَجَة۔ بالفتح دیحرک زبان یقال
فُلَانٌ فَصِيحُ اللَّهْجَة۔
هُجَة۔ بالضم ناشتا شکن
(ن) لَهِجَ بِهِ لَهَجًا۔ محرکۃ تشنگی
کردن و آرزمندی نمودن بدان ہمواره
شِوَاءٌ مُلَهَّجٌ۔ برحانی خام
لَهْوَجَة۔ ناتمام وخام گذاشتن
کار را دیم پخت ماندن بریان را
یقال لَهْوَجْتُ اللَّحْمَ اذَا لَمْ
تُنْضِجْهُ طَبْخَهُ ولم تنضج
اَلْهَجَ تَزْيِيدًا لُهَاجًا۔ حریصی
وتشنگی کردن شتر بچگان وے بر
شیر کیدن
مُلْهِجٌ۔ معظم آنچه از کار درماند
وبنشید
تَلْهِيج۔ نهاری در دن ناشتا
شکستن کسے را
اِلْهِيجَاج۔ آمیخته شدن کار و
برہم گردیدن آن یقال تَرَاهَبُوا
اَمْرُ فُلَانٍ مُلْهَاجًا اَيْ مُخْتَلِطًا
وخواب آلود گردیدن چشم ونیم
خفته شدن شیر
تَلْهُوج۔ خام پخت ماندن گوشت را

ل ہ ج م

لَهْجَم۔ کجعفر کاسۂ بزرگ دراه
کشاده کوفته پاسپرده

تَلْهُجُم۔ روشن شدن راه و
داغ دادن کردن روندہ راه را
وتشنگی کردن بچیزے صلته بالبا

ل ہ د

لَهْد۔ بالفتح مردگان سنگ
وناکس کند غاطر افسرده درون
بدرول دشگافتگی سینه شتر از تعب
وماندن آن واماس چیرستور و بیماری
است در پاے وران مردم طبیعه
وگاناکی وتشنگی و نیز لَهْد گرانی با
وگران کردن بارکسی را و سختی
وتعب انداختن ستور را وبکار
کشت واشتن آزا وخوردن یا
لیسیدن چیزے را وبخواری
راندن کسے را یا درہن پستان و
بیخ شانه کسی زدن یا درشتن بدست
وسپوختن بخواری مَلْهُوذٌ سپوخته
لغت است ازان والفعل
من نصر
لَهِيد۔ کامیر ستور مانده شده
لَهِيدَة۔ کسفینة بتا بہ نرم و
سست۔
لُهَاد۔ کغراب یکپاره وقت مرگ یا عام است
اَلْهَدَ اَلْهَادًا۔ ہیم کردوجور
نمودن واَلْهَدَ بِهِ بخوار داشت
وحقیر شمردن واَلْهَدَ اِلَى الْاَرْضِ
خمید برزمین از گرانی و اَلْهَدَ
بِفُلَانٍ۔ گرفت یک مرد را وگذاشت
بروے دیگرے را که مقابله کند وی
را قال ابوعمرو اَلْهَدَ بِهِ
اِذَا مسكت احد الرجلين
وخليت الآخر عليه وقوله
وهي يُلْهِدُهُ عَلَيَّ۔ ای يعيبني

تَلْهِيد۔ بدست درشتن و
سپوختن بخواری کسے را یا بر بن پستان
یا بن بخت زدن

ل ہ ذ ب

اَلْزَمَهُ لَهْذَبًا وَاحِدًا۔ بالفتح
یعنی لازم گرفت وجسپید ویرا

ل ہ ذ م

لَهْذَم۔ کجعفر سنان برنده ودرون
لَهَاذِم جمع کرس فراخ
لَهْذَمَة۔ بریدن
تَلَهْذُم۔ بریدن وخوردن

ل ہ ز

لَهْزَة۔ محرکۃ تندی زیر بناگوش
لَهْزَة۔ کفرجة زن فربہ برآمده
کنج دہان
لِهَاز۔ بکتاب چوب پاره که بدان
سوراخ قبر وجرخ چاه را تنگ کنند
لَاهِز۔ کوه وپشته که راه را تنگ کند
وسوار نماید وکَاهِزَان ہر دو کوه
بہم پیوسته چندانکه مابین آنها سنگ
گرد وده وَاِنَّهُ لَلَاهِزُ دائره
تندی زیر بناگوش اسپ وآن جس ست
مِلْهَز۔ کمنبر مشت بر زیر بناگوش
وگردن زننده وعلمے است
مَلْهُوز۔ مرد استوار اندام گرده
گوشت وسیاه سپید موی و داغ
کرده بر تندی زیر بناگوش
(ف) لَهَزَهُمْ لَهْزًا۔ بالفتح در
آمیخت با ایشان و درمیان آنها
شد و نیز لَهَزَ۔ لکد زدن بسینه و
مشت بر سینه زدن وابوزید گفته
مشت بر تندی زیر بناگوش وبر
گردن زدن ونیز بر سینه زدن و

بسر زدن شتر بچه بر پستان مادر
را وقت شیر مکیدن و در موے
شدن وآمیختن سپیدی موے
باسیاهی
تَلْهِيز۔ لگد زدن بر سینه

ل ہ ز م

لَهْزَمَة۔ کر برجسته تندی زیر بناگوش
که استخوانی است برآمده وهما
لَهْزَمَتَانِ لَهَازِم جمع
لَهْزَمَة۔ بریدن تندی زیر
بناگوش و در موے شدن خمار
و در آمیختن سپیدی باسیاهی موے
لَهَازِم۔ بالفتح لقب نبی تَيْم اللّٰه بن ثعلبة

ل ہ س

لَهْس۔ بالفتح لیسیدن پستان
لیسیدن کودک بی مکیدن وانبوہی
کردن برطعام از حرص وآزمندی
الفعل من فتح
مَالَكَ عِنْدِي لُهْسَة۔ بالضم
یعنی برائے تو زر ومن چیزے نیست
لُهَاس۔ کرخاب طعام اندک
لُهَاسَة بالتا مثله
لَوَاهِس۔ بالفتح شتاب کاران
چابک دستان
مُلَاهَسَة پیشی گرفتن بچیزی
وانبوہی نمودن بر آن وانبوہی
کردن برطعام از حرص وآز

ل ہ س م

لُهْسُم یکقنفذ آب راہ رود بار
تنگ لُهَاسِم۔ بالفتح جمع

ل ہ ط

لَهْطَة۔ بالفتح چیزے که بشنوی
وندانی شماری آنرا ونه در دوغ

(ون) لَهَطَهُ لَهْطًا۔ بالفتح لپاچ
زدمے راہ و لَهَطَهُ لِسَهْمِهِ
انداخت برمے ہ و لَهَطَ الثَّوْبَ
دوخت جامہ را ہ و لَهَطَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ
برزمین زد ویرا ہ و لَهَطَتْ بِهِ
الامُّ۔ زد او را مادر او ہ و لَهَطَ
آب زد ون زن فرج خود را
اَلْهَطَتِ الْمَرْأَةُ فَرْجَهَا بِمَاءٍ۔
آب زد و بران

ل ع ع

لَعَ لکنت فرمہر یک انس گیرندہ
و گستاخ
لَعِيعَةٌ کسفینۃ بے خبری و فرو
گذاشت لَعَاعَةٌ کسحابۃ مثلہ و
کاہی و سستی در خرید و فروخت چند
مغبون گردد و عید اللہ بہت
لَعِيعَةٌ خضرمی قاضی مصر است
و محدث موثوق بہ
(رس) لَعِعَ لَعَعًا۔ محرکۃ بہ کر یک
انس گرفت و گستاخ گردید ہ و نیز
لَعِعَ بتکلف فصیح شدن ولب
پیچیدن در سخن
تَلَعَّعَ فِي الْكَلَامِ۔ افزونی
نمود در سخن

ل ف ف

لَهْفٌ۔ بالفتح دریغ و آن کلمۃ
است حسرت خورند بر گذشتہ فوت
شدہ لَهْفَةٌ بالتاء کذلک یقال
يَا لَهْفَ فُلَانٍ ہ اے دریغ فلان
و يَا لَهْفِي عَلَيْكَ ے دریغ بر تو
لَهْيَا لَهْ بکسر الفاء و يَا لَهْفَا و يَا لَهْفَاهُ
ارضی و سمائی علیک و يَا
لَهْفَاهُ و يَا لَهْفِي عَلَيْهِ و يَا لَهْفَةً

وَيَا لَهْفَتَاهُ و يَا لَهْفَتَاهُ
لَهِيفٌ۔ کامیر دراز قامت و شت
بیچارہ ستم رسیدہ پریشان روزگار
فریاد خواہ دریغ خورندہ ہ ق
لَهِيفُ الْقَلْبِ سوختہ دل
لَاهِفٌ۔ کعنی ملہوف است و
مذکر و مؤنث در وے یکسان است
یقال رجل لَاهِفٌ امْرَأَةٌ لَاهِفٌ
و لَاهِفَةٌ ایضا و یقال لَاهِفُ
الْقَلْبِ ای مُحْتَرِقُهُ
لَهْفَانٌ۔ کسکران بمعنی ملہوف است
لَهْفَى کسکری زن ستم دیدہ پریشان
روزگار فریاد خواہ دریغ خورندہ
لَهَانٍ دِلْهَا کتاب مع
مَلْهُوفٌ۔ ستم دیدہ مضطر و اخواہ
و حسرت خورندہ ہ و مَلْهُوفُ الْقَلْبِ
سوختہ دل
(س) لَهِفَ لَهَفًا۔ محرکۃ اندوہگین
گردید و دریغ خورد
لَهَافٌ۔ آزمندشدن و حریص
گردیدن
لَهَّفَ نَفْسَهُ تَلْهِيفًا۔ والنساء
گفت زکذ اَلْهَفَ اُمَّهُ لَهَّفَ
اُمَّيْهِ ای ابویہ
تَلَهُّفٌ۔ دریغ خوردن صلتہ بعلی
اَلْتِهَافٌ۔ زبانہ زدن آتش

ل ق ق

لَهَقٌ۔ محرکۃ و گلتف شتر خاکستر گون
لَهَقَةٌ مؤنث لِهَانٌ کتاب
و لَهَقَاتٌ جمع ہ و گاز سپید و
ہر چیز سپید ہ و ابیض لَهَقٌ سخت
سپید لَهِقَ کفرح مؤنث یَلْهَقُ
گلتف سپید بے فروغ و بے تابانی

وصف است ورگاو و جامہ و شیب
لَهَاقٌ۔ کسحاب گاز سپید سپید
از ہر چیز ہ و ابیض لَهَامٌ سخت
سپید
اَبْيَضُ لِهَامٌ کتاب سخت
سپید مذکر و مؤنث و وردی یکسان است
رَجُلٌ لَهِقٌ کجول مرد نا آموزدہ
گاہ آنکہ بگوید و بخندد و مردانی نداند
بچیزے کہ ندارد
(ق) لَهِقَ لَهَقًا۔ بالفتح و بحرک
سخت سپید گردید و سپید شد لَهَقٌ
گلتف لغت است ازان
لَهْوَقَةٌ۔ ترک مبالغہ ون در کار
و سخن و آراستن دنیکو نمودن خ و ما
بچیزے کہ ندارد و مثلاً یُظهر من
التخاء ما لیس علیہ بحجتہ ہ و باری خدا و السیم المشدۃ فیہ
و نیز لَهْوَقَةٌ۔ آنچہ در وے
مبالغہ نکردہ شود در سخن و کار
مُلْهَقُ الْلَّوْنِ کمعظم سپید فام
تَلَهُّقٌ۔ سخت سپید گشتن
تَلَهْوُقٌ۔ ترک مبالغہ کردن بقال
تَلَهْوَقَ فیہ اذا لم یُبالغ فیہ

ل ل م

لَهَمٌ۔ بالفتح مرد بسیار خیر
لِهَمٌ۔ بالکسر گاو نر کلان سال
سال خوردہ از ہر چیزی لُهُومٌ مرجع
لُهْمَةٌ۔ بالضم یک بشت گشت
رَجُلٌ لَهِيمٌ۔ کتف و صرد مرد
بسیار خوار
لُهَامٌ۔ کرمان کسکر بسیار
لُهُومٌ۔ کصبور مرد بسیار خوار
و سختی دناقہ شیر ناک و اسپ نیکو
اَلْهُمُومُ۔ بالضم ناقہ بسیار شیر و

زخم فرخ و فی بعض النسخ والخرج
الواسع یعنی خرجین فراخ و کس ن
و ابر بزرگ قطرہ و عدد و بسیار و لشکر
گران و مرد بسیار خیر و نیکوئی
لُهَيْمٌ۔ کزبیر سختی و بلا و مرگ تب
اُمُّ اللُّهَيْمِ مسئلہ فی الکحل
و دیگ فرخ
لَهِمٌ۔ کجذب مرد روشن رے
جوان مرد نیک کارگذار بسیار عطا
لَهْمُونٌ جمع و دریاے بزرگ
و مرد سبقت گیرندہ و اسپ نجیب
نیکو و گذرندہ از اسپان ہ ق
لَهِيمٌ ابن حَلْحَبٍ۔ از حدیث است
قولہ لَا هُمَّ لَا هُمَّ لَا دِرِّيَ وَأَنْتَ
الدَّارِيُّ۔ یُرید اللّٰهُمَّ اے
باری خدا و السیم المشدۃ فیہ
عوض من الداء الآت معناہ
یا اللہ هذا عند البصریین و
قال الکوفیون ان اصل اللہ امنا
ای اقصد نا بالخیر فحذف منہ
ضمیر المتکلم وهو نا وجود
القرینۃ وهی سیاق الکلام
ثم حذف یا الطول الکلام
ثم حذفت الالف من اُمَّ
للوصل فصارت اللّٰهُمَّ
لُهَيْمٌ۔ کزبرج و بضم مرد بسیختی
پیش گیرندہ و اسپ سابق و نیکرو
نجیب لِهَيْمٌ کقندیل مثلہ فیہما
مَلْهَمٌ کمقعد و مضے است نخل
ناک ہ و یَوْمٌ مَلْهَمٌ و زنگ
نبی تمیم و حقیقۃ
رجل مَلْهَمٌ کمنبر مرد بسیار
خوار

(س) لَهِنَهُ لَهَنًا. بالفتح و یحرک بیکبار فروخوردن آن را

اِلْهَام. در دل افکندن نیکی و آموزانیدن یقال اَلْهَمَهُ اللّٰهُ خیرا ای لقنه ایاه و آنچه در دل افکند خدای.

اَلْهَمَّ. بیکبار فروخوردن

اِلْتِهَام. همه شیر پستان مکیدن بچه و برگردیدن رنگ یقال اِلْتَهَمَ لَوْنُهُ دیگرگون شد و بیکبار خوردن

اِسْتِلْهَام. الهام خواستن

ل ه ن

لُهْنَة. بالضم ناشتا شکستن و آنچه بدیه آرد مسافر

لَهْنَك. بالفتح و کسر الهاء و شد النون المفتوحة هر آئینه هی کلمة تستعمل تاکید اصله لَاهَتْكَ فابدلت الهمزة هاء کاهیاك وهیاك وانما جمع بین لتاکید بین اللام وان لان الهمزة لما ابدلت زال لفظان فصار کانها شئ اخر

اَلْهَان. بالفتح روستائی است بمین وجاے در نواحی مدینه مر بنی قریظه را وبنی اَلْهَان قبیله است

اِلْهَان هدیه دادن از سفر آینده را

قَلْهُبُن. ناشتا شکستن کسی را و هدیه آوردن از سفر آینده یقال اَلْتَهَمُوا قَلْهُبُن. ناشتا شکستن یقال لَقْهَنْتُهُ فَتَلَهْنَ.

ل ه و

لَهْو. بالفتح زن که بدان بازی کنند یا فرزند

لُهْوَة. بالضم وبفتح خورش دساس یعنی یک مشت از دانه و جز آن که بآسیا دهند لُهَی کهی جمع وعطیه یا بهترین از عطایا و تنگ ترین آن یقال ذه لحطاء اللهی ای جواد یعطی الکثیر و یک مشت یا دو مشت از مال یا هزار دینار و هزار درم یا غیر آن و دنیز لُهْوَة زن و نام زنے

لُهَيَّة. بالضم وهش وعطا سترک بهتر

لَهَاة. بالفتح کام که گوشت پارهٔ آویخته در اقصای اعلای دهن الوبین منقطع اصل اللسان الی منقطع القلب لهی ولهوات لهیات بخر یکهما و لُهًى بالضم والکسر وشد الیا رفیهما ولقاء لکتاب جمع لُهَاءٍ مِائَةٍ کغراب بقد ایکصد

لَاهُونَ. آنانکه بقصد بگناه مبتلا نشده باشند بل بغفلت وخطایا کو دکان گناه ناکرده

رجل لَهُوٌ علی فعول مرد بازنده یا بسیار غفلت کننده و اعراض نماینده

لَهْوَاء. کصحراء موضعی است

لَهْيَا. بالفتح مقصورا موضعے است بباب دمشق

اُلْهِيَّة. بالضم وشد الیا التحیة بازی

اُلْهُوقَة. بالواو کذلک

مَلَاهِي. آلات بازی

دن لَهَا لَهْوًا. بالفتح بازی کرد

ولهت المرأة الی حدیثه لَهْوًا او لَهًى مشددة الواو و الهمزة سخن وشعر کیک بلایه آمیزش گرفت زن بسخن وی و بگفت آمد به و نیز لَهًى. جماع کردن

دهن (آلهی به لَهْيًا. بالضم و شد الیا ولُهْيَانًا. بالضم دست داشت آن را بگفت از آن به ولَهَاعَنْهُ. فراموش کرد آن را و تسلی یافت در وی گردانید غفلت ورزید از آن و گذاشت وترک داد ذکر آن را علما من نصر ایضا یقال اِلْهَ عنه ای انزکه وفی الحدیث فی البدل بعد الوضوء الله عنه قال لا اسمع الله عنه ومنه بمعنی

اِلْهَاء. بازی کنانیدن و مشغول کردن و گذاشتن کاری را بعجز و مشغول شدن بسماع سرود و فرو گذاشتن آسیا را یقال لُهِيتُ فی الرحی

لَهَاهُ بِهِ تَلْهِيَةً. مشغول داشت آن را بدان به و نیز تَلْهِيَةً آنچه مُلَاهَاة. بیکار خصومت کردن و باهم زد و بک گریدن و بهنگام نظام رسیدن کودک

تَلَهِّي. بازی کردن و در روزگار گذاردن بچیزے و یعدی بالبار و فراموش کردن و غفلت ورزیدن و ترک دادن و یعدی بعن

تَلَاهِي. باخشن ببازیچه و باهم بازی کردن و جماع نمودن

اِلْتِهَاء. بازی کردن

ل ه ه

لَهْلَه. کجعفر جامه سست بافته و سخن و شعر کیک بلایه

لُهْلُه وَلُهْلُهَة. بالضم زمین فراخ که در وسراب نبساید باشد

لَهَالِه. بالفتح جمع

(ن) لَهَّ الشعر لَهًّا بالفتح تنگ و ریک ساخت موی را و نیکو گردانید

لَهْلَهَة. تنگ بالفتن جامه را

تَلَهْلُه. گیاه اندک جستن

باب اللام فصل الیاء

ل ی ء

لِيَاء. کتاب دانه ست سپید شبیه نخود که بخورند آن را

اِلْيَاء. درنگ کردن و بسیار ماندن یقال اَلْيَأَتِ الْقَائِمَةُ اذا بطلت

ل ی ب

لِيَاب. کسحاب طعام کم از پری دهان یا باندازهٔ لیسیدن از طعام فائده

ل ی ت

لَيْت. بالفتح مبنی علی الفتح معنا ها کاشکے وهی کلمة تَمَنٍّ تنصب الاسم وترفع الخبر تتعلق با فلستحیل غالبا وبالممکن قلیلا یقال لیت شعری بدا ادهب وقد تَنَزَّلَ مَنْزِلَةَ وجدت فتعدی الی مفعولین وتجری مجری الافعال تقول لیت زیدا شاخصا ویقال لَيْتَنِي ولَيْتَنِي کما یقال اَحَلَنِي وَلَعَلَّنِي

لَيْت. بالکسر کیسوی کردن و کژ روی نمودن هما لغتان (قوله تعالی لات حین مناص) ای لاحین مناص یعنی نیست گریزگاه

والتاء زائدة كما في ثمت ورمت وربت او فتحتهن لات بليس واضمر فيها اسم الفاعل لا تكون الا مع حين وقد تحذف وهي مرادة كما في قول ابن مالك بحقت ولات هنت واني لك مقروع ۵ وقال ابو عبيدة هي لا والتاء انما زيدت في حين وكذلك في تلات وان كتبت مفردة واستدل بانه وجدها في الامام وهو مصحف عثمان مختلطة بحين في الخط كقول الشاعر العاطفون حين ما من عاطف والمطعمون زمان ما من مطعم (ن ص) الا تة ليتا ۔ بالفتح باز داشت او را و برگردانيدن از آهنگ وے منه قوله تعالى لا يلتكم من اعمالكم شيئا الا تة ۔ باز داشتن و برگردانيدن کسے را از آهنگ وے و کم کردن يقال ما الا تته شيئا ما اتته كذلك

ل ي ث

لَيْث ۔ بالفتح شير بيشه و دوعي از عنکبوت که بحبتن گير و مگس را و زبان آور بليغ و پدري ست ۵ ولَيْثُ عِفْتِيْن ۔ شير بيشه شير و جانور که در خاک بن ديوار يا و جانور که شبيه کربسه که بر سوار عاصي شود و بدم زند منسوب بجفرين که شهري است کو مرد تمام اندام و ضابط و توانا و زيرک و بغايت

رسانندهٔ امور و نام شهري و مذکوست

ورع ف ر

لُيْثَة ۔ التماس استوار داشت اندام

لَيْث ۔ بالکسر مرغي است ميان سرين و مکر و آزار رزي است

لَاثِث ۔ شير بيشه

اَلْيَث ۔ و ليْلَيْث بالکسر جمع

مِلْيَث بکسر مرد استوار و توانا

مُلَيِّيث بکسر فتح شتر گنده گوشت بسيار پشم

مُلَيِّث ۔ نظم فرخوار و ذليل

لَيَّث تَلْيِيثًا ۔ معروفا و مجهولا بشير الست و رهوا

مُلَايَثَة ۔ خوشتن را بشير انند کردن و مفاخرت کردن بدليري

تَلَيُّث ۔ بشير الستن و رهوا و حرص

ل ي د

لَيَاد ۔ بالفتح چيزے اندک حقير يقال ما تركت له لَيَادًا اي شيئا

ل ي ذ

مَلِيذ ۔ بکسر پناه جاے ملاذ بالفتح مثله

(ض) لَاذَ لَيْذًا ۔ بالفتح پناه گرفت بوے

ل ي س

لَيْسَ ۔ نيست و هي كلمة ۔ يَفِي فعل ماض اصلها لَيِسَ كفرح فسكنت لخفتها ولم تبدل الياء الفا لانها تتصرف من جميع وجوه الافعال الا من الماضي ومعناه لا لليس طرحت لها هنا والزقت اللام بالياء والدليل

قولهم ايتني من حيث ايس ولَيْسَ اي من حيث هو ولا اقول ومعناه لا وجد او ايس اي موجود ولا ايس لا موجود فتحقق وانما جاءت بمعنى لا التبرية هي من عوامل الافعال لانها قصلة كان ترفع الاسم وتنصب الخبر الا ان الباء تدخل في خبرها دون اخواتها تقول ليس زيد بمنطلق ولا يجوز تقديم خبرها عليها كما جاز في اخواتها يقال لم يحسنا كان زيد ولا محسنا ليس زيد وقد يستثنى بها يقال جاءني القوم ليس زيدا كه يقال الا زيدا والصحيح انها الناسخة واسمها ضمير فيها كانك قلت ليس الجائي زيدا الا ان استثناء واجب فلا يليها في اللفظ الا المنصوب وتقول جاءني القوم ليسك الا ان الضمير المنفصل ههنا اجود كما قال ۵ ليس ايّاي ايّاك ولا لخشى رقيبا

لَيْس ۔ محرکه دليري و بے خبري و فروگذاشت

لِيَاس ۔ کتاب زن جلب که پيوسته در خانه باشد

اَلْيَس ۔ و ليْلَيْس بالکسر جمع شتر که هر چند بار کند بردارد و مرد پيوسته خانه نشين و شير بيشه و مرد و زن جلب بے غيرت و آنکه بروے فسوس کنند و مرد نيک خوي

مُلَايِس ۔ للفاعل آهسته رو و درنگ کار

تَلَايُس ۔ نيز رخوي شدن و شم پوشيدن يقال تَلَايَس عَنْهُ

ل ي ص

(ض) لَاصَ لَيْصًا ۔ بالفتح ثميدن و کج شدن لَيَّصْتُهُ خماينده م آنرا يا جنبانيدم آن را تا بر کنم

اَلْصَتُهُ لَاصَةٌ ۔ خماينده م آنرا يا جنبانيدم سخت بر کندن ۵ و اَلْصَتُهُ عَنْ كَذَا اكده اخرجتم از وے چنين و چنين

ل ي ط

لَيْط ۔ بالفتح زنک گوهر چيزي و کسير لَيْطَة ۔ بالکسر ريست نے و کمان و نيزه و پوست هر چيزے لِيْط و لِيَاط بکسرهما و اليَاط جمع ۵ و گوئند هر چيزے دوهري و عادت لِيْط مثل لِيَاط ۔ کتاب آهنگ رج و حدث درسر گين

هُوَ الْيَاطُ بِقَلْبِي ۔ او چسپان راست شَيْطَانٌ لَيْطَانٌ ۔ کسر ان ديو لعنت کرده و اهو اتباع قد مر (ض) لَاطَ الشَّيْءُ بِقَلْبِي لَيْطًا ۔ بالفتح بر چسپيد بدلم و دوست گرديد وَلَاطَهَا قُلَّادُ بِسَهْمِهِمْ او يَعِيْن ۔ تير باچشم زخم رسانيد او را ۵ و نيز لَيْط لعنت کردن و سزا وار شدن چيزے را يقال ما يَلْيُطُ بِهِ النَّعِيْمُ اي ما يليق و نهان داشتن چيزے را و لاحق گردانيدن کسي را بدگوے

ل ي ع

لَيْعَةُ الْجُوْعِ ۔ بالفتح تيزي گرسنگي و سوزش آن

لِبَغ - بالکسر موضعی است
لِبَاغ - بالکسر اوند سخت
لِبَاغ - بالکسر ناقهٔ زود و تشنه شونده
یا ناقه که در گند و اشتر آن سیر آن باز گردد بسوے آبها
(ض) لَبَغْتُ لَبَغًا نَا بحرکة نالیدم و طپیدم و تضجر دیدم از اندوه و تنگ دل شدم

ل ي غ

لَبَغ - محرکة کولی تمام
لِبَاغَة - کحتابة گول
لَبِيغ - آنکه سخن نیکو تواند بیان کرد یا سخن او بسوے یا تختیته باز گردد
کلامش یا ناک باشد و گول
(ض) لَغْتُهُ الشَّيْءَ خواستم از و سے چیزے
تَلْيِيغ - خویشتن را کول نمودن

ل ي ف

لِيف - بالکسر پوست درخت خرما
لِيفَة - بالتا پارهٔ آن و هے اخص منه
(ض) لِفْتُ الطَّعَامَ لَيْفًا - بالفتح خوردم آن را
تَلْيِيف - لیف ساختن و سطر و بسیار لیف شدن نهال خرما

ل ي ق

لِيق - بالکسر چیزے است سیاه که در سرمه آمیزند
لِيقَة - بالکسر آنچه دوات نهند از لاس و موے و جز آن و گل چسپند که بر دیوار اندازند و بچسپد
لِيق کینب پارهٔ ابر تنک
لَيَاق - کسحاب پایداری و ثبات در امور و همیشگی در آن و چراگاه و منه ما بالارض لیاق یعنی چراگاه نیست در آن
لِيَاق - ککتاب شعلهٔ آتش
لَائِق - درخور و موافق یقال هذا لائق بك
مَلِيقَة - بکسر میم دوات که سیاهی آن درست کرده و لیقه داده باشند در آن
(ض) لَاقَ الدَّوَاةَ لَيْقًا وَلِيقَةً - بفتحهما لیقه انداختن در دوات و نیکو کردن سیاهی آن را و چسپانیدن
وَلَاقَتِ الدَّوَاةُ - چسپید سیاهی آن در لیقه و نیکو گردید لازم متعدد یقال ما عاقت المرأة عند زوجها ولا لاقت - ای ما لصقت بقلبه ولا لاق به -
پناه گرفت بوے و لَاقَ بِهِ الشَّرَبُ - چسپید و دوست آمد بر ے جامه و هذا لا یلیق بك - این امر درنی خور د تو و درنی آید و شه و لَا يَلِيقُ وَ هُمَا يَلِيقَانِ وَ هِيَ تَلِيقُ - درست نگیرد از جو د خود
اَلْاَقَة - لیقه انداختن در دوات و نیکو کردن سیاهی آن را و چسپانیدن
يُقَال لَاقَهُ بنفسه نحو چسپانید آن را
اَلْتَاق بِهِ - درستی راست خالص کرد با و سے چنانکه بچسپید او را به
وَالْتَاقَ لَهُ - لازم گرفت آن را
وَالْتَاقَ فُلَانٌ - بے نیاز گردید

ل ي ك

لَيْكَة - بالفتح نام وہی است رجحاء حجر او هقراء تا فع و ابن کثیر و ابن عامر و انکار الزمخشری کونها اسم القریة غیر جید

ل ي ل

لَيْل - بالفتح شب لَيْلَاة مثله و الجمع بمعنی جمع و الجمع هو لیلات کتمرة و تمر لیالی و ایایل جمع فراد فیها الیاء علی غیر قیاس کاهل و اهالی و هو جمع لیلاة و هی مر الليل لان تصغیرها لُيَيْلَة
وَالبَسْ لَيْلٌ لَيْلَاءُ - چسپید بعض آن بر بعض و نیز لَيْل - شوا د یا چوزه آن و چوزه کردن و فی المثل هو اجبن من لَيْل و قال ابن فارس ان بعض الطیر یسمی لَيْلًا و لا اعرفه الا ان النهار ولد الحبارى
و نام شیخ عرفجه بن سلامت کندی
لَيْل لَائِل - شب نیک تاریک
لَيْل أَلْيَل - کاحمر شب نیک تاریک
لَيْلَة لَيْلَاءُ - کصحراء و قصر شب دراز سخت یا شب سخت تاریک از ماه یا شب سی ام ماه
لَيْلَى - بالفتح مقصورا نام زنے لَيَالِي جمع و أُمّ لَيْلَى - می سیاه گون یا لیلی نشاسے و آشکار کی مستی آن و حرة لَيْلَى - یکے از دو حرة دریا دیه و ابن لَيْلَى مربی و ابو لَيْلَى اشعری و ابو لَيْلَى احمدی و ابو لَيْلَى مازنی و ابو لَيْلَى غفاری و ابو لَيْلَى خزاعی صحابیان اند
الْلَالَة - بشب در آمدن الیال یقال هو فی لَيَان من العیش

كذلك
لَيْل مُلَيْل - کمعظم شب تاریک
مُلَايَلَة - شبانه داون و شب مزد کردن

ل ي م

لِيم - بالکسر صلم و آشتی و مانند و همتاے مرد در قامت و شکل سرشت و خلقت
لِيمَة - بالکسر وہی است بسال دریاے عمان
لِيمُون - بالفتح ثمرے است معروف یُمُون بدون النون مثلث و فیه باذ ترهیة تفاؤل بها السموم کلها کثابة المنافع عظیمتها

ل ي ن

لَيْن - بالفتح نرم لین کسیر مثله یا لین مخففه خاص است در ریح
لَيْنُون - بشد الیاء و آلْيَنَاء جمع وهُيَّن لَيِّن - بشد دان چیزی اندک و نرم دست و نرم شونده
اَلْيَنَاء جمع
لَيْنَة - بالفتح تخیه چاچرمین نرم
لِين - بالکسر زمی ضد شوخت و وہی است بمرو از آن دہ است محمد بن نصر و وہی دیگر میان موصل و نصیبین و جاے در بلاد مغرب
لِينَة - بالکسر زمی و آبکی است براه مکه کنده سلیمان علیه السلام و ابو لِينَة - نصر بن مطرف کوفی ضعیف الحدیث است
لَيَان - کسحاب فراخی و تازگی زندگانی

ج

ای فی خفض ودعة
باب لَیُوْن کَصبور ابلی یا
محله است بمعر
دُومَلَة. بالفتح وزم جانب
مِلَّة. بالکسر شهرے است بمغر
(ض) لَاتَ لَیْتًا ولَیْمًا نَابَ بمعنا
هُلَیْنَةً. بالضم نرم گردید
اِلْیَان. نرم گردانیدن الاناة
کذلک یقال انتُه اولَیْتُه
بالنقص والتمام
تَلْیِیْن. نرم گردانیدن
مَلَابِنَة ولِیَان. بالکسر ری
کردن باهم ونرم شدن
تَلَیُّن. نرم گشتن وچاپلوسی کردن
یقال تَلَیَّنَ لَه ای تملّق
اِسْتِلَانَة. نرم شمردن
ونرم یافتن

ل ی ه

لَاهُ. اصل است مرجلاله رانزد
سیبویه اُدْخِلَت عَلَیْه الالف
واللام فی ای مجری الاسلم العلم
کالعباس الحسن الا انه لیخ
الاعلام من حیث کان صفة
وقیل انه مشتق من اَلِهَ الا
بمعنی عبد عبادة ای الاله للمعبود
وذهب کثیر من العلماء الی
انه لیس بمشتق بل هو اسم
تفرد به الباری تعالی لجبث
لا یشرک فیه غیره مستدلین
بقوله تعالی هل تعلم له سمیًّا
ای هل تعلم احدًا غیر یسمی
الله والاستفهام للانکار اقول
العلم عندهم ضربان مشتق

هو اسم لما یعبد له اصل یدع
هو الیه کالمظهر مثلا وجامد
بخلاف زید مثلا وقولهم یا الله
بقطع الهمزة اقلجان لانه ینوی
به الوقف علی حرف النداء تفخیمًا
للاسم قولهم لاهم اللهم فلیم
بدل من حرف النداء عوضا
جمع بین البدل والمبدل
منه فی ضرورة الشعر کقول
الراجز ع عَفَرْتَ او عَذَّبْتَ
یا لاهم لان للشاعر ان یردّ
الشیء الی اصله وذکر ست در
ل کم وقول الشاعر ؎ لاه ابن
عمّك لا افضلت فی حسب
عنّی ولا انت دیانی فتخزونی ؎
اَدَاللّٰهِ ابن عمك فحذف
لام الجر اللام التی بعدها
واما الالف فهی منقلبة
عن الیاء بدلالة قولهم لهی
ابوك الا تکلیف ظهرت الیاء لما
قلبت الی موضع اللام
لَات. نام بتی است ثقیف را
بعضهم یقف علیها بالتاء بعضهم
بالهاء قال الاخفش سمعنا
من العرب من یقول افرایتم
اللات والعزی ویقول وهی
لات بالتاء فی السکوت علیها
وهی اللات فاعلم انجر فی
موضع الرفع فهذا مثل امس
مکسور علی کل وهو اجود
منه لان الالف واللام التی
فی اللات لاستقطان وان
کانتا زائدتین

اِلٰهَة. آفتاب بدان جهت که بلند
گردد
لَاهُوْت. اگر از کلام عرب است
مشتق از لاه یلوه اذا ربط و برون
فَعَلُوت مثل رَغَبُوت ورَهَبُوت
(ض) لَاهَ لَیْهًا. بالفتح پوشیده
شد وبلند گردید
تَالَّه. پرستیدن قال رؤبة ؎
سُبْحٰنَه واستَرْجِعْ عن تالّهی
ای من عبادتی

ل ی ی

لِیَاء. ککسا، نوعی از جبوب مانند
نخود ونیک سپید وبدان زنان را
صفت کنند سپیدی فیقال کأنها
لِیَاءَة ونوعی از ماهی که از پوست
آن سپر نهایت محکم دنیکو باشد ودر زمین
دور از آب ویقصد لِیَاء کشد ومثله

الکتاب الرابع والعشرون
فی المیم

باب المیم فصل الهمزة

مءء

مِئِی مِئْیٌ. بالکسر نوعی از آواز
گوسپند وآهو که پیوسته ودراز باشد
مَأْمَأَت الشَّاة مَأْمَأَةً. مِئ
مِئ کردگوسپند مَأْمَأَت الظبیة
کذلک

م ءد

مَأْبِد. کنرل شهری است بسرقند

م ءر

مُؤْمِرَة. بالضم بائے است بشام
شام جعفر بن ابی طالب رضی الله عنه

دران جا شهید شد ودر آن موضع در
قدیم شهیر مے ساختند

م ءج

مَئَاج. بالفتح قول مضطرب خلقت و
پیکار وقتال وآب شور تلخ ؎ ونیز
مَئَاج. پراگندگی واضطراب
مَأْجِج. کجفر موضعی است وهو
فَعْلَل عند سیبویه
(ك) مَؤْجَ مَؤْجَة. کنصرة
شور تلخ گردید آب

م ءد

مَأْد. بالفتح گیاه نرم ونازک و
نرم ونازک از هر چیزے وزباب گرد
آمده بیش ازان که روان گردد
رجل مَأْدَة. مرد نازک ناز پرورده
مَأْدَة. مؤنث
مَئِید. کامیر نازک ونازپرورده
یَمْءُود. کیعفوق بالتحتیة نرم
ونازک از مردم وشاخ مذکر ومؤنث
درو ے یکسان است ؎ ونیز بیمؤدة
بالتا مؤنث یقال رجل یَمْءُود
وامرأة یَمْءُودَة ویَمْءُودَة ؎ ونیز
یَمْءُد. مضفوی است یاجاہے
مَأْدَ النَّبَاتُ مَأْدًا. بالفتح
کوالید وبنید ونا رسید وسیر آبگے ید
وروان شد آب دران ؎ ونیز
مَأَد. نا رسیدن شاخ نازک
اِمْتَأَد. نرم ونازک گردانیدن
سیر آبی گیاه را
اِمْتَأَد. نیکوئی ورزیدن

م ءر

مِئْرَة. بالکسر کینه ودشمنی وسخن
چینی مصدر کعنب سمع

مَئِر بکسر فتح مفسد و فتنہ انگیز و
آمِرٌ مَئِرٌ کار دشوار سخت
مِئر کعنب مفسد و فتنہ انگیز
آمِرٌ مَئِیرٌ کار دشوار
(ف) مَأَرَ السِّقَاءَ مَأْرًا۔ بالفتح پر کردن مشک راہ وَمَأَّبَیْنَهُمْ تباہی انداختن میان ایشان
(س) مَئِرَ الْجُرْحُ مَأَرًا بکسر تباہ گردیدن زخم ہ وَمَئِرَ عَلَیْهِ مَأَرًا بالفتح دشمنی اندیشیدن بروے
مُمَأَّرَة۔ دشمنی کردن وتباہی انداختن وفتنہ انگیختن میان مردم
مِئَار کعنب شد و فخر کردن و برابری نمودن باکسی در کارے
تَمَائُر۔ فخر کردن و نازیدن
اِمْتَأَرَ عَلَیْهِ۔ دشمنی نمود و کینہ گرفت بروے

م ء س

مَائِس۔ سخن چین مَؤُوس کصبور شد
مِمْأَس کمنبر تیز رو و سخن چین
(ف) مَأَسَ عَلَیْهِ مَأْسًا۔ بالفتح خشم گرفت بروے ہ وَمَأَسَ بَیْنَهُمْ بدی وتباہی انگند در ایشان وفتنہ انگیخت ہ زیر مَأَسَ ایران پوست و نیک گردآمدن شیر در پستان ناقہ یقال مَأَسَتِ النَّاقَة اذا اشتد حلبها و فرح شدن زخم و درین معنی اثمع نیز آید

م ء ش

(ف) مَأَشَهُ عَنْهُ بِکَذَا مَأْشًا و در کردن آن راہ مَأْشُ الْمَطَرِ

الْأَرْضَ۔ رسید باران زمین را

م ء ص

مَأَصَ۔ محرکۃ شتران سپید زیرکو دبرگردیدہ لغۃ فی المعصل والمغص

م ء ط

مَئِطَ۔ کفرح وکرم افزودن یقال مَئِطَ مَئَطًا مَجْدًا مَئِطًا وَمَئِیطًا

م ء ق

مُؤُق۔ بالضم کج چشم متصل بینی یا پیش چشم یا دنبالۂ آن و در آن لغات است مَأَق۔ بالفتح وَمُؤُقٍ فِی کُلٍّ وَمَأَقٍ لقاضی وَمَأَقٍ کمال وَمُؤُقٍ کصرد والمعزة بعد القاف وَمَأَقِیٌّ کما ہی مقصورًا وَمُؤُقٌ کسُوُرٍ وَأُمُقٌ تقدیم الهمزة المضمومة و مُؤَقِیَة بالتحتیة آماق کآرام أَمْأَاقٌ مَوَاقٍ وَمَآقٍ جمع ہ ونیز مُؤُقٌ بالضم وترک همزه زمین پست کہ آنہا آماق کآرام جمع
مَأَقَة۔ محرکۃ بگرگ سیستان
(س) مَئِقَ الصَّبِیُّ مَأَقًا وَمَأَقَةً۔ محرکۃ کہ زود شد کودک درگریستن مَئِقَ کفرح لغت است از آن وفی المثل انت تَئِقُ و أَنَا مَئِقُ فکیف نَتَّفِقُ
اِمْآق۔ درماندہ درآمدن وبکہ زدہ شدن مردم وفی الجهاد مَالَهُمْ تُضْمُ الْأَمْآقُ اَلْتَّضْعِیفُ والبکاء مِمَّا یَلْزَمُکُمْ مِنَ الصَّلَاةِ قیل اراد به العدد الثلث
اِمْئِیَّاق

م ء ل

مَأَلَة۔ بالفتح مرغزار و آسیا وسَئَال کسحاب جمع
مَأَل۔ محرکۃ وکصرد مرد فربہ سطبر
مَأَلَة ہا التا رسونث
(ف س) مَأَلَ الرَّجُلُ مُؤُولَةً وَمَآلَةً۔ کفرح فربہ وسطبر گردید
ویقال جَاءَ اَمْرٌ مَا مَأَلَ لَهُ مَأْلًا محرکۃ وَمَآلَةً بر غفلت وبی خبری در رسید کار کہ آماده بنود وجهت آن نمی دانست

م ء ن

مَأْن۔ بالفتح چوب یا آہن کہ زمین شیار کنند بدو و نیگاہ مؤون جمع
مَأْنَة۔ بالفتح نان وگرد اگر دآن ماہیگاہ یا پیہ پارہ سپیدہ و ریاطن پوستک درونی مَأْنَاتٌ مُؤُونٌ جمع
مَئِنَة۔ بالفتح وکسر الهمزة وشد النون نشانی اه صمع حقها ان تکون مَئِیْنَةً علی فعیلة کما ان المیم اصلیة وقیل هو مَفْعَلَة من إِنَّ کَمَظِنَّة فجملة ان یقال فیه انه کذا وکذا وقد مر ابو زید هی مَئِنَّة بالمثناة فوق مفعلة من انه اذا غلبه بالحجة وقیل انها فعلة من مَأَنَ اذا احتمل
مَؤُونَة۔ بالفتح بار وگرانی یقال وَلَا هی فعولة وقال الفراء هی مَفْعَلَة من الْأَیْنِ هو التعب والشدة ویقال هی من الْأَوْنِ هو الثقل والعدل لانه یقال علی الاثنین

(ف) مَأَنَهُ مَأْنًا۔ بالفتح بزمین یا رنان وے زد و در سید آن را و پرہیز کرد از وے و ترسید ہ وَمَأَنَ الْقَوْمَ۔ برداشت بار وگرانی آنہا را خرش داد وقد لا یجعل فیقال ماانهم ای احتمل مَؤُونَتَهُمْ ہ وما مَأَنَتْ مانہ پروای آن نکرد م یا خبر نداشتم از وی یا اماده نشدم مر آن را یا نگرفتم ساز و برگ و راہ نجستم و تا دیر نکشید م تعب جستجوے وے را ہ
وفلان یَمْأَنُهُ۔ ای یَتَعَهَّدُهُ قال اذا ما علمت لا امرا قورت علمه ولا اذ عی ما لست امأنه مجهلا قولهم اِمْأَنْ مَأْنَكَ واشْأَنْ شَأْنَكَ یعنی بکن کار یرا کہ نیکو میدانی کار
تَمْئِینَة۔ آماده شدن واندیشیدن وبگریستن واگاہ ایندن
مُمَأَّنَة للمفعول سزاوار
مُمَأَّنَة۔ باندیشہ کارے کردن
مِئَان بالکسر مثله
تَمَأُّن۔ باز آمدن از سفر

م ء و

مَأُوَة۔ بالفتح زمین پست ماو جمع ہ ونیز مأوی وسخی ہ ذو المأوین مثنی موضعی است
(ف) مَأَوْتُ السِّقَاءَ والدَّلْوَ مَأْوًا۔ بالفتح فراخ کردم آن را بکشیدن ہ ومَأَى یَمْأَى مُوَاءً کدعا ایضا بانگ کردگرہ

تَمَأْیِی۔ فراخ شدن پوست وجز آن بکشیدن و فاش شدن بی وفتنہ در قوم یقال تَمَأْیَ الشَّرُّ بَیْنَهُمْ ای فشا

م ء ي

اِمْرَأَةٌ مَاءَةٌ - کَمَامَةٍ زن سخن چین یکذا قالوا وقیاسہ مَاءَةٌ کَمَعَاءَةٍ

مِائَةٌ - بکسر المیم وفتح الہمزۃ صد اصلہ مِئْیٌ کمعیً والہاء عوض من الیاء وھو عدد اسم صریح یہ تقول مررت برجل مائۃ الف والوجہ الرفع مِئَاتٌ ککتاب و مِئُوْنَ ومِئُوْنَ بالکسر والضم ومِئُوْنَ کمعیً جمع وقولہم ثلثمائۃ اضافوا اذ لیس العدد الی الواحد لدلالتہ علی الجمع شاذ ویقال ثلثمئین ومئین ایضا کما تقول ثلثۃ اثواب علی الجمع و ثلثۃ رجال وعشرۃ رجال وھو الکثیر ولکنہم شبہوہ باحد عشر و ثلثۃ عشر وھو قلیل مِئُوْنَ با لتنوین مرفوعۃ النون فی تقدیر ہ تولا ثِنِ احدھما فعلین مثال عِلِّیِّیْنَ وھو قول الاخفش وھو شاذ والاخر فعیل کسرا لفاء منہ لکسرما بعدھا واصلہ مِئِیٌ کعِصِیٍّ فابدل من الیاء نون کما قالوا عِشْرُوْنَ وبابہ مِئُوْنَ بضم الم وسکون الہمز مثل عُضُوٍ ومُضُوٍ

مَئِیْنُوْنَ - کمرسیون گروہ بصد رسانیدہ شدہ

(ف) مَأَى فِیْہِ مَأْیًا - بالفتح سہل انکار و دفع وئی نمود در آن و انبوہ گردیست ۂ وَمَأَى بَیْنَہُمْ تباہی انداخت میان آنہا ۂ مَأْیٌ نسیونہ سوء حال - باگند و گربہ ۂ ونیز مَأْیٌ بشگوفہ برآوردن درخت و برگ آوردن آن وصد کامل نمودن قوم را بنات خود - فراخ کردن پوست بکشیدن

اِمْأَءٌ - صد کس شدن قوم وصد کس گردانیدن قوم را لازم ومتعد یعنی بصد رسید مرد گوسپندان فلان و اَمْأَتْہُ اللہ ای جعلہا لک مائۃ

شَارَطْتُہُ مُمَاءَاۃً - باہم شرط کردیم بصد

نِمَاءٌ - فراخ شدن پوست ومشک دراز گردیدن آن وتباہی افتادن میان قوم

بَابُ المِیْمِ مَعَ التَّاءِ

م ت ء

(ف) مَتَأَہُ بِالْعَصَا مَتْأً - بالفتح بچوب دستی زد او را ۂ وَمَتَأَ الحَبْلَ - کشید رسن و دراز نمود -

م ت ت

مَتَّ - بالفتح دراز کشیدن و کشیدن آب - بچرخ چاہ و بیند خویشتن سُتْنَ مَتْمَتَۃً - بالفتح مثلہ والفعل من نصر یقال فُلَانٌ یَمُتُّ الیک بقرابۃ ای یتوسل ۂ ونیز مَتَّ نام جماعتی از محدثان

مَتَاتٌ - کسحاب رسن کہ بدان کشند

مَاتَۃٌ - بالفتح حرست وپیوند وسیلت مَوَاتٌ جمع

مَتَّی - کحتی یا مَتَّی بفتح اول نام پدر یونس علیہ وعلی نبینا الصلوٰۃ والسلام ونام جد محمد بن یحیی مدنی محدث ۂ ونیز مَتَّی لغتی است در متی مخفف

تَمَتَّی - دراز شدن ۂ وتَمَتَّی فِی الحَبْلِ - اعتماد کرد وزیر پای نہاد تا ببرد آن را اصلہ تَمَتَّتَ وللجمع

م ت ث

مَتُوْثٌ - کتنور قلعہ است میان واسط واہواز

م ت ج

مَتُوْجٌ - کصبور دور یقال سِرْنَا عَقَبَۃً مَتُوْجًا ای بعیدۃ

مِتْجَۃٌ - کسکینہ شہرے است در افریقیہ

م ت ح

مَتُوْحٌ - کبیوک آب کشیدہ از چاہ وجریان ۂ بئر مَتُوْحٌ - چاہیکہ از وی بدست آب توان کشید بے دلو یا آنکہ از وے بدست آب برچرخ کشند ۂ وعَقَبَۃٌ مَتُوْحٌ پشتہ دور و دراز یقال سِرْنَا عَقَبَۃً مَتُوْحًا ای بعیدًا

مَاتِحٌ - آب کشندہ

لَیْلٌ مَتَّاحٌ - کتمان شب دراز ۂ وفرس مَتَّاحٌ - اے امداد

(ن ف) مَتَحَ بِہَا مَتْحًا - بالفتح یزد او ۂ ومَتَحَ بِسَلْحِہٖ پلیدی انداخت ۂ ونیز مَتَحَ آب کشیدن از چاہ وجریان آن در زمین زدن و برکندن و بریدن وزدن و دم بر زمین سپوختن لمح تا بیضہ نہند ومنہ شدن روز

مِتَاحٌ - دم بر زمین سپوختن جہت خایہ نہادن -

مَتِیْتٌ - دم بر زمین سپوختن لمح تا خایہ نہد -

اِمْتِیَاحٌ - برکشیدن وبرخوردار گرفتن وبرآسودن وشمر در سیر و بدست باد کردن

تَمَتُّحٌ - برآسودن

م ت خ

عُودٌ مَتِیْخٌ - کسکین چوب از زم

مَتِیْخَۃٌ - کسکینہ چوب وسنی چوب پشم زدن بار یک

وفِی نَفْسِہٖ مَتَخَاتُ الجَرَادَۃِ فِی الأَرْضِ - دنب زمین فرو بردہ جہت خایہ نہادن ۂ ومَتَخَ بِسَلْحِہٖ - ریخ زد ۂ ومَتَخَ فِی الشَّیْءِ - استوار شد در آن وپائیدہ ۂ ونیز مَتَخَ - بالفتح از جائے برکندن وکائیدن وبریدن وزدن دو در ساختن وبلند برآمدن

اِمْتِنَاخٌ - از جائے برکندن

م ت د

(ن) مَتَدَ بِالْمَکَانِ مُتُوْدًا - مقیم گردید

م ت ر

(ن) مَتَرَ بِسَلْحِہٖ مَتْرًا - بالفتح سرگین انداخت ۂ ونیز مَتَرَ بریدن و دراز کشیدن رسن ومانند آن وکائیدن وانداختن

تَمَاتُرٌ - کشیدہ شدن وباہم کشیدن وپے درپے فرو ریختہ شدن آتش از آتش زنہ یقال رَأَیْتُ النَّارَ مِنَ الزَّنْدِ تَتَمَاتَرُ

اِمْتِرَاتُ النَّارِ - دراز شد

م ت ز

(ن) مَتَرَ بِسَكِّهِ مَتْرًا۔ بالفتح پلیدی انداخت در بیخ زد

م ت س

مَتْس۔ بالفتح پلیدی در گرفتن انداختن چنانکہ گیاہ و جز آن را از بن برکندن والفعل من ضرب

م ت ش

مَتْش۔ بالفتح لفظ سپید کہ بر باخن بہم رسد و کندی بینائی و علتی است در چشم

اَمْتَش۔ آنکہ بد شواری بیند

(ض) مَتَشَهُ مَتْشًا۔ بالفتح بانگشت جدا کردن آن را و مَتَشَ اَخْلَافَ النَّاقَةِ۔ نرم نرم دوشیدن ناقہ

م ت ع

مُتْعَة۔ بالضم برخورداری اسم تَمَتُّع را و یکسہ ۔ وَمُتْعَةُ النِّكَاحِ زنے را بنکاح آوردن جہت تمتع چند روزہ فی حدیث علی نهی النبی صلے اللہ علیہ وسلم عن متعة النساء یوم خیبر و عن اکل لحوم الحمر الاهلية ۔ وَمُتْعَةُ الْحَجِّ باج عمرہ آوردن ۔ وَمُتْعَةُ الطَّلَاقِ آنچہ بعد طلاق زن را دہند از جامہ و نفقہ ۔ و نیز مُتْعَة۔ توشہ بسندہ و توشہ اندک و یکسر فیہا مَتْعٌ لِصُرَدٍ و عنب جمع ۔ و نیز مُتْعَة۔ دلو و مشک و رسن و دلو و قوت رو رگذار و شکار و طعام کہ بدان برخورداری یابند و یکسر فیہما

مَتَاع۔ بالفتح آخریان و کالا و سود و منفعت و سامان و ہر آنچہ حمالج راسو و مندباشد امْتِعَة جمع ۔

وقد لا یقال اِلَّا لِمَتَاعِ جِلْمِيَّةٍ اَوْ مَتَاعِ الْمُرَادِ بِالْحِلْيَةِ اَلذَّهَبُ وَالْفِضَّةُ وَبِالْمَتَاعِ الْحَدِيدُ وَالصُّفْرُ وَالنُّحَاسُ وَالرَّصَاصُ

و نیز متاع۔ برخورد ایے است کہ تَمَتُّع را و آخریان فانی منہ قولہ تعالے مَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ

مَانِع۔ دراز و نیکو از ہر چیزے و نیز ان چرب و غالب یا فاضل افزون یقال میزان مَانِع ای راجح و رسن نیکو تافتہ محکم و نبیذ سخت سرخ رجید و نیکو از ہر چیزے و نام واد کعب حبر۔

(ف) مَتَعَ بِالشَّيْءِ مَتْعًا۔ بالفتح و مُتْعَةً۔ بالضم بود آن را ۔ و نیز نَتْع۔ برآمدن روز و دراز شدن آن پیش از زوال و پایان سیدن چاشت وهو عند الضحی الاکبر یا برآمدن و بلند شدن روز نہایت۔ رسیدن بلندی آن مُتُوع مثلہ و در رفتن گفتن کسے را مُتُوع بالضم مثلہ یقال مَتَعَ بِفُلَانٍ ای کَادَبَهُ و بلند شدن سراب و درشت و محکم گردیدن رسن و نیک سخت و تند و سرخ گشتن نبیذ و نیکو و زیرک شدن مردم و منفعت گرفتن چیزے صلتہ بالباء و چریدن بوزن

(ك) مَتُعَ الرَّجُلُ مَتَاعَةً۔ زیرک و نیکو گردید

اِمْتَاع۔ برخورداری دادن یافتن لازم متعدی یقال اَمْتَعَ بِمَالِهِ ای تَمَتَّعَ و بانی داشتن و بکمال رسانیدن یقال اَمْتَعَهُ اللهُ بِكَذَا ای اَبْقَاهُ

وَاَشَارَ اِلَى اَنَّ يَتَمَطَّى شِبَاهُ وَلَى نیازگردیدن از کسے صلہ یعنی

اَلْمُتَبَّع۔ توشہ دادن و متعہ دادن زن را بعد طلاق و برخورداری دادن و دراز و سافتن و تمہر کردن و بانی داشتن و بانتہا و کمال رسانیدن چیزے را

لِتَمَتُّع۔ برخورداری یافتن و عمرہ باج آوردن

اِسْتِمْتَاع۔ برخورداری یافتن و عمرہ گذاردن باج

م ت ك

مَتَك۔ بالفتح بنی مگس یا کرمان یا سرتینی یا سرنرہ ہر چیزے در گیاہین یا پوست پارہ گرد اگرد سرنرہ بجانب باطن سرنرہ یا و تر سرنرہ یا رگ اندرون کیر و پائین سر ذکر و ہو آخر ما یبرء من الختان مُتُك

كَعُتُلٍّ مثلہ و بانی ماندہ فتنہ از طلاق زن یا رگ آن و ترنج و کبیر و زما در و دسوسہ مُتُك بالضم و ضمتین مثلہ فی الکل و گیاہی است کہ شیرہ اش منجمد گردد ۔ و نیز مَتْك بالفتح بریدن و الفعل من نصر

مُتَكَاء کصحراء زن فتنہ ناکردہ و زن کہ ہر دو راہش یکے شدہ باشد و وزن کہ ضبط بول نتواند

مُمَاتَكَة۔ مہر بہر فرختن

تَمَتُّك۔ جرعہ جرعہ نوشیدن شراب را

م ت ل

(ن) مَتَلَهُ مَتْلًا۔ بالفتح جنبانیدن آن را

م ت ن

مَتْن۔ بالفتح زمین درشت و بلند و مِتَان بکتاب جمع و فرد و بدہ از تیر تا درمیان آن یعنی مابین پرتا وسط تیر و مرد درشت اندام و سخت ۔ و مَتْنَا الظَّهْرِ۔ دو تندی رگ پشت از دو جانب بدن کہ بپوشتہ شود و مَتْنُ الطَّرِيقِ۔ میانہ راہ

مَتْنَة۔ بالتا زمین درشت و بلند

مَتِين۔ کامیر درشت و استوار

(ن) مَتُنَ الْكَبْشُ مَتَانَةً۔ بالفتح کفاینده خایہ پچتار را و بیرون آورد خصیہ وے ۔ و مَتُنَ بِالْمَكَانِ مَتْنًا۔ جاے گرفت و اقامت کرد ۔ و مَتُنَ بِهِ ہمہ روز برد و رابہ و نیز مَتُن۔ گاییدن و سوگند خوردن و زدن یا سخت زدن و رفتن در زمین و دراز کشیدن و برپشت کسے زدن

(ك) مَتُنَ الرَّجُلُ مَتَانَةً۔ کرامۃ درشت اندام و سخت گردید و نیز مَتَانَة۔ درشت و بلند شدن زمین و استوار و محکم شدن

اُمْتَان۔ برپشت کسے زدن

اَمْتَانَيْنِ۔ رشتہ خیمہ مَتَان۔ بالکسر مثل نَمَاتِين جمع ۔ و نیز مَتِينَيْنِ برشتہ بخیہ زدن خیمہ را و لَقَدْ مَضَى اِلَى مَوْضِعِ كَذَا شُمَّ الْحُمَيْتَ گفتن مرپیش رونده را و رشتہ موئی میان طرایق خیمہ در کردن تا سرستون نہند خیمہ را و استوار بستن

کمان بپے واستوار و محکم کردن خیک را بروغن و اصلاح آن نون مُمَاتَنَة۔ درنگ و تاخیر نمودن در دام و دار کردن بنهایت و درکردن و دور شدن مُمَاتِن لغت است از ان و یقال سَارَ سَیْرًا مُمَاتِنًا ای شَدِیْدًا

م ت و

مَتَی۔ و حروف لینه مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی

ابن مالک علی بن عبد الرحمن محدث است

(ن) مَتَوْتُ فِی الْاَرْضِ۔ دور دراز سیر کردم و دور رفتم و مَتَوْتُ الْحَبْلَ۔ دراز کشیدم آن را

اِمْتِشَاء۔ بروش زشت رفتن از زن شدن روزی دتا دیر رسید

تَمَتِّی۔ دراز کشیدن پشت کشیدن کمان

م ت ه

مَتَه۔ بحرکة راز نهانی و غوایت

(ف) مَتَهَ الدَّلْوَ۔ آب بدلو کشید از چاه

تَمَتُّه۔ ستودن و تکلف کردن در ستائش خود و ستائش چیزی

کردار و محنت و رزیدن و خراشیدن باز و مبالغه نمودن در چیزی

تَمَتُّه۔ راز نهانی و غوایت

تَمَاتُه۔ دور شدن۔

م ت ی

مَتَی۔ بالفتح و از کشیدن و بدراز سیر کردن و الفعل من نصر

بَابُ المِیْم فَصْلُ الثَّاء

م ث ث

مَثْمَاث۔ بالفتح جنبش اسم است مِثْمَاث را

(ن) مَثَّ الشَّیْءَ مَثًّا۔ بالفتح زائد خیک پ و نیز مَتَّ۔ مالیدن دست یا مالیدن دست بمندیل یا گیاه در وغن مالیدن بر سبلت یا سبلت مالیدن در یم و گوشت مرده را خراک کردن

مَثْمَثَة۔ تراویدن خیک آب یا وتر گر دانیدن پلیته را بروغن و بیکتن و شور انیدن و جنبانیدن و غوطه دادن در آب مِثْمَاث بالکسر مثل و یقال مَثْمِثُوا ابنا ای لَثْلِثُوا و مَثْمَثْتُ امرهم ای خلطته و معنی اخذه مَثْمَثَهُ ای حرکه و اقبل به و ادبر

م ث ج

(ن) مَثَجَ مَثْجًا۔ بالفتح آبیخت و خوراندن و مَثَجَ البَحْرُ بیرون کشید آب یا گل و لای آن را و مَثَجَ بِالعَطِیَّةِ۔ جوا مردی نمود در دهش

م ث د

مَاثِد۔ طلایه دویدن بان مَثَدَ یَثِدُ الحِجَارَةَ مَثْدًا بالفتح پنهان شدن در سنگ یا مانند آن و دشمن را از میان آن دویدن و نمودن برای قوم و مَثَدَ لَهُ اَثَرًا طلایه دویدن بان گردانیدم او را

م ث ط

(ن) مَثَطَ مَثْطًا۔ بالفتح بدست سپوختن چیزے را بر زمین

م ث ع

مَثَع محرکة فتار لیست زشت مزان مَثَعَاء کصحراء شد قال ادهلنی سَقْطَةً لا بن فارس الصواب المَثَع لا غیر و الفعل من سمع و فتح و نصر یقال مَثِعَتِ المرأة مَثَعًا اذا امشت المثعاء

مَثْعَاء۔ بالفتح ممدود آکنتار گندبوے و رفتارے است زشت مزان را مانند رفتار گفتار و قدم

تَمَثُّع۔ رفتن گفتار

م ث ل

مِثْل۔ بالکسر و یحرک مانند اَمْثَال جمع یقال هذا مِثْلُه و مَثَلُه و فلهم مُسْتَرَادٌ لِمِثْلِه یعنی ماند او مراد و خواسته میشود و دخل کرده میشود بر آن و العرب تقول هی مُثَیْلُ هذا بالتصغیر و هُمْ اُمَیْثَالُ لَهُمْ۔ بر ایشان ان المطیبة به حقیرٌ ما انّ هذا حقیرٌ و مِثْلُ مَاثِلٌ۔ بالرفع و مِثْلُ بن عجل بن لجیم پادشاه یمن اصحقت عبد الملک بن مروان فقال لقوم من الیمن ما المیل فیکم فقالوا یا امیر المؤمنین کان ملک لنا یقال له المثل فحمل و بنی المثل بن معاویه قبیلة است

ابو الشعثاء۔ یزید الکندی

مُثُل۔ بضم موضعی است بطلیح و آن را حمی المثل نیز نامند

مُثُلَة۔ بالضم گوش و بینی و بریدگی اسم مصدر است

مَثَل۔ بحرکة مانند و همتا و داستان و دلیل و حدیث اَمْثَال جمع صفت عند مَثَلُ الجَنَّةِ الَّتِی وُعِدَ الْمُتَّقُوْنَ و اَمْثَل عِنْدَهُمْ مَثَلًا حَسَنًا و نیز امثال بینهما است بهم مانده بسیار کوه نزدیک بصره

مُثُل۔ بضم اثار و سکونها عقوبت و کار یکه بدان عبرت گیرند مَثَّلَهُ و مَثَّلَ بِهِ

مَثِیْل۔ کامانند و افزون بزرگ و فاضل و نیکو و برگزیده

مِثَال۔ کتاب مانند و کالبد اندازه و مقدار و قصاص و فرمان و صفت چیزے و بستر اَمْثِلَه و مُثُل بالضم و کُتُب جمع

مَاثِل۔ نشان سراے کہ آتش باقی نباشد

مَاثِلَة۔ چراغ پایه

اَمْثَل۔ بالفتح افزون تر و شریف تر اَمَاثِل جمع و فلان اَمْثَلُ القَوْمِ یعنی او نزدیک تر از قوم است بخیر و هُمْ اَمَاثِلُهُم ای خیارهم و بهشده از بیماری و قولهم هو اَمْثَلُهُم طریقة یعنی او مانند تر و شبیه تر است از ایشان باهل حق یا دانا تر است ایشان و در قول خود گمان خود

مُثْلَى۔ بالضم مونث اثل بود و الطَّرِیْقَةُ المُثْلَى۔ راه شبه بحق

مَاثُوْل۔ موضعی است بدینه

اُمْثُولَة۔ بالضم عبرت و بینی کہ بعد بینی خوانده شود

تِمثال بکسر الفوقیہ پیکر گرفتہ
تماثیل جمع و نام مشیر اشعب بن قیس کندی۔
دن، مَثَل مَثْلاً۔ بالفتح و مَثُل مَثالۃً ایستاد و بخدمت ایستاد و زمین چسپید و هو من الاضداد از جائے خود افتاد و نیز مَثَل تشبیہ دادن یقال مَثَل فلاناً فلانا و بہ و مانند شدن بچیزے صلتہ بالباء و عقوبت کردن و عبرت دیگران گردانیدن مَثْلۃ بالضم مثل یقال مَثَل بفلان مثلا و مُثْلۃً ای نکل و گوشہ بینی بریدن
(ث) **مَثْل مَثالۃ۔** کرامۃ افضل و افزون گردید و گرامی شد و مَثُل مَثانۃً بخدمت ایستاد
اِمْتِثال قصاص کردن و گوشہ بینی بریدن کشتہ را و یقال اللہم اقْتِلْنِی و اقْصِصْنِی و اقْدِلْنِی
تَمْثِیل مثال آوردن یقال قد مَثَّل بہ و نگاشتن پیکر نگاشتہ مانند پیکری **تَمْثال** بفتح و ضم فوقیہ مثل و صورت بستن پیکر کسے را و نگاشتن و چیزے کہ بدی کہ گویا می بینند یقال مَثَّلَہ لَہ ای صَوَّرَہ لہ حتی کانہ ینظر الیہ و عقوبت کردن و عبرت دیگران گردانیدن
تَمَثُّل و بہ قصاص گرفت از وے و نیز تَمَثُّل خواندن بیتی را بعد دیگرے و جست آوردن مثل پدید کردن و وانمود کردن و بمعنی بالباء و بنفسہ و بر مثال چیزے شدن
وبیب باللام
تَماثُل بہ نزدیک شدن بیمار و از بیماری برشدن و مانند یکدیگر شدن
اِمْتِثال داستان گفتن و تصور نمودن و باخود صورت بستن چیزے را و پیروی کردن او را و کسے را و تجاوز نکردن از وے و فرمانبرداری کردن و تصاص گرفتن از کسے یقال اِمْتَثِل بِمَنْ و مثل آوردن و داستان زدن

م ث ن

مَثْن۔ ممرکۃ تلاقہائے زنان
مَثانَۃ۔ کسابۃ آبدان کہ جاے بول و کیزہ یا بچہ باشد
جمع مَثْن۔ کتف مرد و رکین آبدان۔
اَمْثَن۔ مرد پیکر نکوہ کہ پوشش قطرہ قطرہ بیکد مَثْناء مونث
مَمْثُون۔ مرد برشانہ زدہ و رکین مثانہ
(ن ض) **مَثَنَہ مَثْناً** بالفتح برشانہ اے زد و مَثَنَہ بالالف انکار کرد خلاف آن
(س) **مَثِن فُلانٌ مَثَناً** بکسر چیزے کہ شد او را

باب المیم فصل الجیم

م ج ج

مَجّ۔ بالفتح آماس
مَجَّۃ۔ بالضم مجہائے انگبین برسنگ
مَجَّۃ۔ بمرۃ فرو شستگی کہ وہاں ریگ اشکور و پختگی آن
مَجّ۔ بضمتین مردان ست و بنو مجین
مَجاج کسحاب درخت کج شدہ و شاخہا بریدہ از وے یا خوشہ را خشک و کج گردیدہ
مُجاج۔ کغراب خدوے اندختہ
مُجاجَۃ۔ بالتثلیث شیرہ ہر چیزے و انگبین و آن را مُجاج النحل۔ نیز گویند و مُجاج العُنُون۔ ابرآن و مُجاج العِنَب شراب و یقال خذہ مُجاجاً۔ نان از آنوف پخت
مَجاج۔ آنکہ پیوستہ از دہانش لعاب روان باشد از پیری و کلان سال و جسے آن نتواند و کوں و ناتوان سال
مُجَمَّاج بالفتح فرو ہشتہ
اَجوج بمد الہمزۃ و یُمجوج۔ بالفتح الخفیفۃ یاجوج و ماجوج لغتان فیہما
(ن) **مَجَّ السَّراب مِن فِیہ مَجّاً** بالفتح از دہن انداخت شراب را و مَجَّ الرِّیقَ بمعنی انداخت آنرا از دہن
لَفْلٌ مُمَجَّج۔ کسلسل سریع الزوان
مُجَمَّج فی خَبَرِہ مُجْمَجَۃ۔ بیان نکرد خبر را و ناپدید گفت و مُجَمَّج الکتاب بے نقطہ و بے اعراب نوشت کتاب را و تصمیمہ نمود در آن و مُجَمَّج کفلان کی کلامی کرد با وے و برگردانید از وے حاجتی را
مَجَّ الفرسُ اَمْجاجاً۔ برفتار آمد اسپ پیش از دویدن و مَجَّ مَجّاً دوجہان رفت و دوید
واجِج العُوَد۔ روان شد آب در چوب
تَمْجِیج عیب کردن خواستن تر
اِنْجاج پیچیدن یقال اِنْجَمَتْ نُقْطَۃٌ مِنَ القلم ای تزشت
مُجَمَّج عیب کردن خواستن را و زیدن و بنیدن

م ج ح

مِجاح۔ کتاب نام اسپ سالک بن عوف البصری و اسپ ابی جہل بن ہشام
مَجّاح آشفتہ و متکبر
(ف) **مَجَحَ مَجْحاً۔** بالفتح بزرگ منشی کرد و
(س) **مَجَحْتُ یذکرہا مَجْحاً۔** بالتحریک خرسند و شاد ان شدم بذکر وے
مَجَّحَ برگ منشی کردن

م ج د

مَجْد۔ بالفتح بزرگی و نیکوکاری وجوانمردی ابن السکیت المجد والحمد یکون بالآباء یقال رجل شریف ماجد لآباء متقدمون فی الشرف قال الخلیل والکرم یکون فی الرجل ان لم یکن لآباءہ لہم شرف و نیز مجد نام دختر تمیم بن غالب بن فہر و آن قصاف و بنی مجد۔ اولاد اوست
مَجِید۔ کامیر شریف و بزرگوار و گرامی قدر و عالی مرتبت بلند پایہ منہ ذو العرش المجید

بالخفض علی النعت للعرش اما علی قراءة الرفع علی النعت لله تعالی فمعناه الخفی الوجود فی نفسه ونیز مجید بمعنای جوان مرد شریف کرام است مجید بن حیدة بن معقل بن معقل بطنی است از عشرتین وصفة الرجل ایجاب بالمرء کبنی مجید

مُجَيْد. کوچک نام مردے

مَاجِد. بزرگوار و کرامی و بسیار بخشنده و نیکو نوی جوانمرد و نام مردے چند و ماجد وہی است

ابو ماجدة. جنتی تابعی است

مَجْدَان. بالفتح وبضم الدال وہی است بسغد

مَجْدُون. بالفتح وقد یکسر اولہ وہی است بسخارا۔

ج

(ن) مَجَدَهُ مَجْدًا۔ بالفتح چیرہ شد بروے در مجد و بزرگی ۔ و **مَجَدَاتُ الْإِبِلُ مَجْدًا وَمُجُودًا**۔ وچراگاہ بسیار گیاہ افتادند و بسیری فراخی رسیدند و **مجد تها انا**۔ سیر خوراندم شتران را یا بر شکم یا شکم علف دادم آنہا را

(ن ك) مَجَدَ مَجْدًا۔ بالفتح **ومجادة** کرامة بزرگوار و گرامی گردید

اِمْجَاد۔ بزرگ داشتن و بزرگی صفت کردن و ستودن و بسیار بخشودن و بچراگاہ بسیار گیاہ در افتادن و بسیری و فراخی رسیدن شتران و سیر خوراندن شتران را یا بر شکم چرانیدن یا نیم شکم علف دادن از گیاہ تر قریب سیری رسیدن و فربہ ماجد آوردن یقال امجدت المرأة اذا ولدت ولدا ماجدا

تَمْجِيد۔ بزرگ کردن و ستودن و بر بزرگی نسبت کردن و بسیار بخشیدن و سیر خوراندن شتران را یا بر شکم یا شکم علف دادن

مَاجِدَة مَجَادَة۔ کتاب بزرگی نبرد کر دباری

تَمَاجُد۔ یاد کردن مجد کسی را و باہم نازیدن و فخر کردن بزرگی و مجد آشکار کردن باہم

اِسْتِمْجَاد۔ افزودی گرفتن افزونی خواستن صنه المثل فی کل شجر نار واستمجد المرخ والعفار ای استکثر امنها کما فی الحدیث

م ج ر

مَجْر۔ بالفتح بچہ شکم شتر و گوسپند و آن دوسود در باد خر ویقال ما به مجری عقل و بسیار راز ہر چیزی و لشکر گران و ذو مجر موضعی است بناحیه سواد و نیز مجر موضعی است بناحیه سواد

مَجْرَة۔ خریدن بچہ در شکم شتر و گوسپند و فرختن آن و شتر خریدن بچہ شکم ناقة والتهی یاك لغة ردیة اولحن ولکبر وچیزے با فتن و فرختن کشت سبز و انابستہ یا کشت یا خوشہ نادرودہ را و خرمای تر بر درخت تخمین بخرمای خشک پیمودہ فروختن و تشنہ شدن و تشنگی والفعل من نصر

شَاةٌ مُجَارَةٌ۔ بالتار گوسپند لاغر

مَجَا۔ حرکة پر شدن شکم از آب سیر ناشدن و کلان شدن بچہ در شکم گوسپند و تشنگی و گران باری گوسپند از بچہ در شکم والفعل من سمع

مِجَارٌ۔ لکتاب رسن پا بند شتر

مِمْجَارٌ۔ بالکسر گوسپند نوی کردہ کلان شدن بچہ را در شکمش

اِمْرَأَةٌ مُمْجِجٌ۔ کم سن زن کہ از گرانے بار شکم بر خاستن نتواند

مِمْجَرَة۔ بالتاء مثله وسنة

مُمْجِرَةٌ۔ سال کہ در آن بچہ در شکم کلان گردد

اِمْجَار۔ افزون گرفتن در بیع یقال **اَمْجَرَ فِي الْبَيْعِ** اذا اباده وکلان شدن بچہ در شکم گوسپند و شیر در دادن یختن و گران بار شدن ستور از بچہ چنانکہ نتواند بر خاست

مُمَاجَرَة وَمِجَار۔ بالکسر افزون گرفتن در خرید و فروخت

م ج س

مَجُوس۔ کصبور مردے بود خرد بود گوش معرب بیخ گوش او نیز وضع کردہ مردم را بسوی آن خواندہ

رجل مجوسی بنسوب إلى مجوس جمع ومجوس بحدوث عالم وقدم باری تعالی وقدم شیطان قائل اند بعض انہا بحدوث شیطان ہم دگویند او را باری تعالی بوسپس آن صلح کرد ند تعالی الله عن ذلك علی اکبیرا گویند

مَجُوسِيَّة۔ منی

تَمَجُّس۔ مجوسی شدن

م ج ش

مَاجِشُون۔ بضم المیم نوعی از کشتی یا کشتی وجامہ رنگ کردہ وطیب مولدے است بعرب ماہ کون

مَاجِشِيّ فِيهِ۔ موضعی است

بعد ینه

مُمَجِّشَانِيَّة۔ بضم المیم وشد الجیم موضعی است بچند گروہ از بصرہ منسوب بسوے منجش مولای قیس بن مسعود وہو من تغییرات النسب

م ج ط

رَجُل مُمَجَّطُ الْخَلْقِ۔ بضم میم و فروہشتہ اندام و درازی

م ج ع

جُمْع۔ بالکسر گول کہ چون نشیند نخواہد کہ برخیزد و جاہل

جُمْعَة۔ بالکسر زن نادان **مجعة** کهمزة وعنبة مثله

جُمْعَة۔ بالضم بفتح گول کہ چون نشیند برنخیزد و نادان کم خرد نگر ومونث در وے یکسان است

جَمِيعَة۔ کفرحة زن بے شرم برہنہ فرج و کم شرم

جَمِيع۔ کامیر لوسی از لمعام کہ شیر وغیرہ ترتیب دہند۔ و شیر کہ بر سر خرما نوشند

مجاعة۔ کشداد۔ آنکہ اکثر خوای خشک با شیر خرد یا شیر بر سر خرما خورد

فجاع۔ کرمان آش تنک کہ از آب
عدس و ترتیب دہند
فجاعۃ۔ بالتا آنگ دوست دارد
بے باکی نمودن و پیسیار خصای خشک
با شیر خورد و شیر پر سر خرسانوشندہ بالفتح
فیہما۔ و فجاعۃ بن مالک صحابی
معروفہ صحابی است دبسرش سراج
و پسرش ہلال ہر دو روایت
حدیث دارند و فجاعۃ بن سعر
از عرب است
(ف) فجع مجاعۃ۔ کلمہ
بی باکی کردن و فجع مجعا و مجعۃ
بالفتح خرمای خشک را با شیر خورد و
یا خرما را خورد و بر آن شیر نوشید
(ك) فجح فجحا۔ بالفتح نادان
گردید
افجاع۔ با ندک شیر خوراندن شتر
بچہ را
مماجعۃ۔ باہم بی باکی نمودن و
فحش گفتن
تمجع۔ خرمائے خشک با شیر خوردن
یا شیر نوشیدن سر خراد کہ ایذا تمجع بہ
شیری نوشد اندک اندک و بر آن
خرمائی خورد
تماجع۔ باہم بی باکی نمودن و
فحش گفتن

م ج ل

فجل۔ بالفتح آبلہ و کنایہ از پری و
سیرابی ہم کنند یقال جاءت
الابل کالفجل ای رواء امتلاء
کامتلاء الحبل
فجلۃ۔ پوستک آبلہ کہ در آن آب
گرد آید از اثر کاربجال کتاب

فجل بالذ و تاجع
مناجل۔ آبار برکوہ یا آب بن وادی
و موضعی است بباب مکہ کہ ہر چہ بمکہ آرند
اولا در آن جا سے جمع کنند
(ن س) فجلت یدہ فجلا
بالفتح والتحریک وجولا۔ آبلہ گرفت و
شوخ بست دست او از کار بد و
فجلت الحافر۔ سم خسہ بسنگ
بشد و شوخ بست و سخت گردید آو
الفجل ان یکون بین الجلد واللحم
ماء
الفجال۔ آبلہ انتا و شوخ بستن
دست از کار و شوخ گین و آبلہ ک
کردن کار دست را لازم متعد

م ج ن

ماجن۔ مرد شوخ چشم بی باک در
قول و فعل گو یا روے درشت و سخت
دارد و مجان کزناجع
مجن۔ بالکسر شد النون سپر و
ذکر فی ج ن ن
فجان۔ کشادہ دادن گان یقال
اخذہ فجانا ای بلا بدل و
ہو فعال لانہ ینصرف و آب
بسیار و فراخ و بسیار دہندہ ہر چیزے
مجانۃ۔ بالفتح و شد النون شہرے
است با فریقیہ
مماجن۔ تزیادہ کہ کشن بسیار
بر جہد بروے و بار نگیرد
منجنون۔ بالفتح و ولاب یا چرخ
دلو بزرگ کہ بر آن آب کشند و زدگان
منجنین۔ مثل فی الکل
مناجین جمع۔
(ن) مجن مجونا۔ سخت و درشت
گردید و مجن فجونۃ و مجانۃ
فکر اصلۃ و مجنا۔ بالضم بی باک
گردید و شوخ چشم شد
طریق مجن۔ کنظم راہ دراز

باب المیم وفصل الحاء

م ح ت

محت۔ بالفتح صلب و سخت از
ہر چیز در روز گرم و مر د خرما و مندیا تیز
خالص محوت و محتاء کامل جمع
و خالص و بی آمیغ و نیز محت نیشکر
کردن والفعل من فتح یقال
لاحتنك ای لاملأنك غضبا
(ك) محت محاتۃ سخت گردید
و محت یومنا۔ سخت گرم شد روز

م ح ج

محاج۔ بکتاب نام اسپ مالک
بن عوف نصری و اسپ ابی جہل
بن ہشام
عقبۃ محوج۔ یکصد و پشتہ دو
(ف) محج اللحم محجا۔ بالفتح باز کرد
گوشت را و محج الحبل۔ مالیدن
را تا نازم گردد و نیز محج۔ گاییدن
و دروغ گفتن و دروغ زدن و
بسودن چیزے را بچیزے و بر کندہ
بردن باد خاک را از زمین یقال
الریح تمحج الارض اذا ذہب
بالتراب حتی تتناول من
ادمتہا تلابہا
ماجہ مماجۃ و محاجا۔
بالکسر دیر داشت دام آن را و
تاخیر کرد

م ح ح

فحح بالفتح جامہ کہنہ
فحح۔ بالضم بمعنی از ہر چیزے زرد
تخم مرغ محۃ بالتاء مثلہ یا ہر چہ
کہ در میان بیضہ باشد
فحاح کسحاب زمین کہ گیاہ شور
در آن کم باشد
فحاج۔ کغراب گرسنگی
افح۔ فربہ تندرست
فحاح۔ گفتار بیہودہ و دروغ گوئی
و آنکہ بسخن دل کند کسے را و بس
محمح۔ کجعفر مرد جست بسیار دن
زدن و شوار خوی
محاح بالفتح
مثلہ فیہما۔ و نیز محاح مبنیہ
علی الکسر کلمہ است کہ اشعار بزنگ
چیزے و انقطاع آن می کند
(ض ن) محح الثوب محاحا بالفتح
و محاحۃ محرکۃ و محوحا۔ کہنہ گردید جامہ
مححہ فلانا۔ خالص کرد و ستی را
المحاح۔ کہنہ شدن جامہ
تمحمح۔ جاگرفتن و فرو آمدن
و نزدیک زاون رسیدن زن

م ح ر

محارۃ۔ بالفتح مذکور است در ح ر ر

م ح ز

ماحوز۔ نوعے از شاہیسرم و
آزا
مرماحوزی و مرماحوز
نیز گویند و مذکور است در خ ر ش
(ف) محز الجاریۃ محزا و محازا
بفتحہما گایدن آزا۔ و نیز محز اشت
برسینہ زدن یا محز لحز و لحن و
لحز و محز بہما لکمن و کشادن
و منہ لقیہ لعن باہم اخوان متواردان

م ح س

اَلْمَحْس۔ بالفتح پوست پیرائے ماہر وزیرک

(ف) مَحَسَ یَحْلُدُ مَحْسًا۔ بالفتح بدست الید پوست را پیراست

م ح ش

مَحْش۔ بالفتح سخت کاویدن و نیک خوردن و تراشیدن پوست را و بدست برکندن از گوشت و مجروح کردن یقال مَحَشَهُ الشَّیْءُ یَمْحَشُهُ وَمَحَشَتْهُ النَّارُ تَمْحَشُهُ لازم متعدی و کندن تو بہ زمین و جز آن را و سوختن آتش پوست را و نیز

مَحْش سوزش والفعل من فتح

مَحَاش۔ کسحاب آخر بان و کار و خشت خانہ

مِحَاش۔ کتاب گردہ کہ از قبیلہ فراہم آیند و نزدیک آتش باہم سوگند خورند و پیمان نمایند

مُحَاش کغراب سوختہ و بریان

ماحش۔ مرد بسیار خراب پنہاں

شکمش بزرگ گردد و بلند برآید و سوزندہ

مُمْحِش کمحسن سوزندہ

سنۃ مُمْحِشَۃ۔ خشک سال کہ بسوزد ہر چیزے را

اِمْحَاش۔ سوختن گرداندن آتش چیزے را

اِمْتِحَاش۔ سوختہ شدن

م ح ص

فرسٌ مَحُوصٌ۔ بالفتح اسپے اندا استوار اندام

جَبَلٌ مَحِیصٌ کگتف سن ریشہ برافتادہ نرم و سست شدہ

تَمْحِیص۔ کامہ نیزہ جلا دادہ و تراستوا خلقت ہموار اندام

اَلْمَحْص۔ مرد تند نیوسن زجانب صادق باشد یا از طرف کاذب

مَحَّاصٌ۔ کشادہ و زخشان از برق و سراب یقال بَیْنَهُمَا مَحَّاصٌ وشت کہ در آن بجوشش تمام ماہ روند

مَمْحُوص۔ نیزہ جلا دادہ و تراستوا خلقت ہموار اندام

رجلٌ مَمْحُوصُ الْقَلْبِ اشم۔ مرد کم پایش از سستی و علت پاک باشد

(ف) مَحَصَ الذَّهَبَ بِالنَّارِ۔ زر را بگداخت

مَحْصًا۔ بالفتح خالص گردانیدن زر را بگداختن

وَمَحَصَ۔ متعدی و لازم گریخت از من بہ و نیز

مَحْص۔ دویدن آہو و پا برزمین زدن سرین از برج و پائے برزمین زدن سرین از اندوختن و خشیدن سراب و برق و جلا دادن نیزہ را و کوشیدن در فتن

اِمْحَاص۔ بشدن از بیماری و برآمدن آفتاب از کسوف و روشن شدن آن

فرسٌ مُمَحَّصٌ کمعظم اسپ درشت خلقت استوار اندام

تَمْحِیص۔ آزمودن و کم کردن و پاکیزہ نمودن گوشت از پے

اِنْمِحَاص۔ برآمدن آفتاب از کسوف و روشن شدن آن و دور گذشتن چیزے و فوت شدن آن و فرو نشستن آماس

م ح ض

مَحْض۔ بالفتح شیر خالص بے آب

مَحَاض۔ کتاب جمع بہ و فَحْضَۃٌ سیم بے آمیغ الذکر کالانثی والجمع وانث ثلثت وثنیت وجمعت فقلت فحضۃ فحضۃ

مَحْضَۃ۔ وہی است بیاموزد وہی یکمعت آذ تہ میان سرین شریفین

فَحِیض۔ کحذف مرد آزمندحریص و شیر خالص

مَاحِض۔ خداوند شیر خالص

وَرَجُلٌ مَاحِضٌ۔ مرد آزمند

شیر خالص

اَلْمُحْضَۃ۔ کاجوبہ پسند خالص از غش و از تہمت

رَجُلٌ مَحْضُ النَّسَبِ۔ مرد خالص گوہر مَحْضُ الْحَسَبِ کذالك

فِضَّۃٌ مَمْحُوضَۃٌ سیم بے آمیغ

(ف) مَحَضَهُ۔ شیر خالص داد بدو اورا بہ و نیز مَحَضَ۔ خالص کردن و دوستی و خیر خواہی را و خداوند شیر خالص شدن

رس مَحِضَ مَحَضًا محرکۃ۔ شیر خالص خورد

(ك) مَحَّضَ مُحَوَّضَۃً۔ خالص نسب گردید

اِمْحَاض۔ شیر خالص خوراندن کسے را و دوستی کردن یقال اَمْحَضَ الْوُدَّ اِذَا اَخْلَصَهُ و راست کردن سخن و خداوند شیر خالص شدن و ہو الکثر

اِمْتِحَاض۔ شیر خالص خوردن

اِسْتِمْحَاض۔ شیر خالص خواستن

م ح ط

مَحْط۔ بالفتح آبینی

عامٌ مَاحِطٌ۔ سال کم باران

تَمْحِیط۔ بالکشتان درست و ہموار کردن زمین را

اِمْتِحَاط۔ دویدن شتر و شمشیر کشیدن و برکشیدن نیزہ

م ح ق

مَحْق۔ بالفتح باطل و تاریک و نابود و ہلاک کردن و نابود برکت چیزے را و یقال مَحَقَ اللّٰهُ الشَّیْءَ اَیْ ذَهَبَ بِبَرَكَتِهِ وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالٰی یَمْحَقُ اللّٰهُ الرِّبٰوا اَیْ یُذْهِبُ بَرَكَتَهُ وَالرِّبٰوا الْبُوَّ وَبِمَعْنَی الْاِسْتِدْقَاقِ وسوختن کردن چیزے را و الفعل من فتح

فَصْلٌ مَحِیقٌ۔ کامہ سیکان تیز و باریک

مُحَاق۔ مثلثۃ۔ آخر ماہ یا سہ شب اخیر از ماہ یا آخر ماہ کہ تمر در آن پنہان باشد نہ در ماند نہ در شب ہلال آن بنظر آید سمی بذالك لانقطاع مد الشمس فیہ

یَوْمٌ مَاحِقٌ۔ روز سخت گرم بود

مَاحُ الصَّیْفِ۔ شدت گرمائی تابستان یقال جاء نا فی ماحِ الصَّیْفِ

مُحَّ اللّٰهُ الشَّیْءَ۔ ربود برکت آن را الغَیْثَۃ فی مَحَّ اللّٰهُ اَشْیَاءَ وَنیز اِمْحَاق۔ کاستن ہیچ ماہ مُحَاق

وَنیست شدن

تَمْحِیق۔ پاک کردن و محیق گردانیدن کسی را و ذلك انہم فی الجاهلیۃ اذا کان یوم المُحَاق بَدَرَ الرَّجُلُ اِلٰی مَاءٍ الرجل اذا غاب عنہ فینزل علیہ ویبقی بہ مالہ فاذا

التسلم کان ربہ الاول احق
بہ فلذلک یدعی الجبین کادم
تحقق۔ محو و پاک شدن و کاستن
و سوختہ شدن
امتحاق۔ پاک شدن امتحاق
پشہ الیم کذلک و از گرمی سوختہ شدن
چہرے و مکاہیدن

م ح ک

محک۔ مگلت ستیہندہ
محکان کیسکان ستیہندہ و مرد
و شوار خوے و نام مردے۔
(ف) محک محکا۔ بالفتح
ستیہید
امحاک۔ خشناک شدن
مماحک ستیہندہ و در خصومت کنند
مماحکۃ۔ باہم ستیہیدن
تماحک۔ باہم ستیہیدن و
خصومت کردن
متحاک۔ للفاعل ستیہندہ
تحاک۔ ستیہیدن
رجل محتک فی الغضب
خشناک ستیہندہ
امتحاک۔ خشمگین شدن و ستیہیدن

م ح ل

محل۔ بالفتح مکر و بدی و فریب و
گرد و خشک سال و استادگی باران
و سختی تنگی و ارض محل و
محلۃ۔ ایضاً زمین قحط رسیدہ و
رجل محل۔ مرد بے خیر و بے
فائدہ
محل۔ کیکف آنکہ براند و راہ دہد کہ
درانندہ گردد
محال۔ کسحاب چرخ دلو بزرگ و
نوعے از زیور
محالۃ۔ بالتا چرخ دلو بزرگ
و مہرہ پشت محال جمع محل کتب
بمع لجج چوب کہ بران گل کاران
قرار گیرند در وقت گل کاری
محال۔ لکتاب مکر و فریب و توانائی
و رنج و عذاب و دشمنی و انتقام
و قوت و سختی و بلا کی
ارض محول۔ کصبور زمین
قحط رسیدہ و نیز محل۔ سامی
و تام
ماحل۔ ساعی فی الدعاء
و اجعلہ ماحلا مصیدقا
و بلد ماحل۔ شہر قحط رسیدہ
زمان ماحل۔ کذلک و رایتہ
ماحلا یعنی لاغر و متغیر اندام
ممحلۃ۔ کرحلۃ پوست بزہ شیر
خوارہ کہ در آن شیر نہند
ارض ممحال۔ زمین قحط
(ک ف) محلت الارض
محلا۔ بالفتح خشک سال رسید
آن را قحط زدہ شد
(ن س ک) محل بہ محلا
بالفتح و محالا۔ کسحاب سعایت کرد
بسلطان و نیز محل و (در البسیطی)
ارض ممحل۔ کمحن زمین خشک
سال رسیدہ ارض محلۃ
بالتا رکذلک
امحال۔ خشک شدن شہر و
زمین فہو ماحل و ممحل محلیلا
و لا یقال ممحل الا فی الشعر
و بخشک سال رسیدن قوم
محل۔ کمعظم دراز گردہ شدہ
و شیر بزی گرفتہ یا شیر کہ بر شیر خفتہ
یزند و خورند و نگذارند تا ترش گردد
تمحیل۔ نیرومند و توانا گردانیدن
یقال محلنی یا فلان
ماحلہ مماحلۃ و محالا۔
بالکسر زور آزمودند باہم تا ظاہر شود
کدام زورآور تر است و نیز مماحلۃ
و محال۔ باہم دشمنی نمودن باہم
فریفتن و مکر کردن و فریفتن و بد
سگالیدن و بفریب خواہش خستن
کاسے را و پایان کاری گریستن
و خصومت کردن و دشمنی نمودن
و ہلاک کردن
تمحل۔ مکر نمودن و فریفتن یقال
تمحل لہ و تکلف نمودن حق کسے
متماحل۔ للفاعل دراز قامت
خلقت از شتر مردم و خانہ دور از
خانہا و مرد متغیر اندام یقال رایتہ
متماحلا ای متغیر البدن
و فی حدیث علی کرم اللہ وجہہ
ان من ورائکم امورا متماحلۃ
ای فتنا یطول شرحہا و امرا
و سبسب متماحل۔ بیابان
دراز و بے پایان

م ح ن

محنۃ۔ بالکسر آزمایش و بلا
محن کعنب بیع۔
محن۔ محرکۃ نرم از ہر چیز و رنج
دیدگی یا درماندگی از ہمہ روز زدن
و از جز آن
(ف) محنہ محنا۔ بالفتح زد او را
و آزمود و محن الثوب بخشید
آن را و پوشیدہ کہنہ ساخت آنرا
و ما تحتی الشیء ای عا
علی القلب یعنی ندارد مرا چیزے
و نیز محن۔ کاہیدن و گل و خاک
چاہ برآوردن و پاک کردن و نرم
گردانیدن جرم را یا بر کندن پوست
و نیز محنۃ۔ کاہیدن و گم کردن
تمحین۔ نرم گردانیدن یا بر
کندن پوست را
امتحان۔ آزمودن و نگریستن
تامل کردن در قولی و اندیشیدن
پایان کار و جز آن روشن و کشادہ
کردن یقال امتحن اللہ قلبہ
ای شرحہا و وسعہا

م ح و

محو۔ بالفتح سیاہی کہ در ماہ
دیدہ میشود
محوۃ۔ باران کہ در کند خشک
سال را و نا پدید گرداند آن را و
ننگ و عار و ساعت و معوۃ
ممنوعۃ و نام باد پس پشت پادشاہان
بدان جہت کہ بر ابر و محو کند و
موضعی است و یقال ترکت الارض
محوۃ واحدۃ اذا طبقتہا المطر
ماحی۔ نبی صلی اللہ علیہ وسلم بدان
جہت کہ اللہ تعالیٰ محو کرد کفر را بالجملہ
ذات آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
و نام مکہ شرفہا اللہ
ممحاۃ۔ بالکسر لتہ پارہ کہ بدان
منی جز آن پاک کنند
(ن ض) محوا۔ بالفتح پاک
کرد نبشتہ و نقش و جز آن را ممحو
لغت است از آن و محا ھو
پاک گردید لازم و متعد

الْمَخَاءِ - بشد الیم پاک گردیدن
اَلْمَخَاءُ عَلَى الْاَصْلِ مِثْلُهُ اَلْمَخَاءُ
عَلَى الْاِنْتِقَالِ قَلِيْلًا كَذَا لِكَ
يُقَالُ مَخَأَتْهُ فَانْمَخَى وَهُوَ الْاَكْثَرُ
وَاَمْخَى لُغَةٌ ضَعِيْفَةٌ

م خ ی

(ض س) مَخَاهُ مَخْيًا - بالفتح
پاک کردن شتہ و نقش جزآن را
سَمْخَى - بکسر لغت است از آن قال
لَمَا رَاَيْتَ الْوَرَقَ اَمْسَخَا
اَلْمَخَاءُ - سوده شدن پاک گردیدن

بَابُ الْمِيْمِ فَصْلُ الْخَاءِ

م خ ج

(ف) مَجَرَ الدَّلْوَ مَجْحًا - بالفتح جنبانید
دلو را در چاه تا پر گردد و پ و مَجَحَ الْمَرْأَةَ
کائید آن را
تَمَخَّجَ - آب جنبانیدن بدلو وجز آن

م خ خ

تَمَخَّخَ - بالفتح زمی و فروشتگی
مُخَّ - بالضم مغز استخوان و مغز سر
و پیه چشم و خالص و بهانهٔ هر چیزے مخاخ
کتاب و مُخَّةٌ کعنبة سبع
و پے است
مُخَّةٌ - بالتا مغز استخوان وهو
اَخَصُّ مِنَ الْمُخِّ وَفِي الْمَثَلِ شَرٌّ
مَا يُجْشِمُكَ اِلَى مُخَّةٍ عُرْقُوْبٍ
اي يُلْجِئُكَ
عَظْمٌ مُخِخٌ - کامیر استخوان با مغز
شَاةٌ مُخِخَةٌ - بالتا گوسپند
فربه مع استخوان پر مغز
مُخَاخَةٌ - کثامة مغز استخوان که
بکیدن برآید

اِبِلٌ مُخَاخٌ - شتران برگزیده
اَمْرٌ مُمِخٌّ - کمقر بالضم کار دراز و دیر
شَاةٌ مُمَخَّةٌ - گوسپند فربه پر مغز استخوان
وَفِي الْمَثَلِ بَيْنَ الْمُمَخَّةِ وَالْعَجْفَاءِ
يُضْرَبُ لِلْاَمْرِ الْمُتَوَسِّطِ
بَيْنَ الْاَمْرَيْنِ
اَلْمُخَاخُ - بالضم مغز شدن استخوان
دفربه گردیدن گوسپند و ترشدن
چوب و روان گردیدن آب در آن و
پر مغز شدن دانه کشت
تَمْخِيْخٌ - برآوردن مغز از
استخوان
تَمَخُّخٌ - مغز از استخوان برآوردن
اِمْتِخَاخٌ - بیرون آوردن مغز
از استخوان

م خ د

مَخَدَةٌ - محرکة یاری گری

م خ ر

مَخَرَ - بالفتح ابر هاے بهاری
سپید
مَخَرَةٌ - بالتا تیز رکند
مِخْرَةٌ - ثلثة چیزے برگزیده
مَخِيْرٌ - کامیر شیر آب آمیخته
مَاخِرٌ - کشتی کر در گفتن بانگ کند
یا کشتی کر بشکافد آب را بسینهٔ خود
یا کشتی کر دریک پیش آید دپیش
رود وهو اَخِرٌ مِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالٰى
مَوَاخِرَ فِيْهِ اي جَوَارِيَ فِيْهِ
مَخَرِيٌّ - کسکری رو دباری است
بحجاز بسیار رده وبسیار قلعه
مَاخُوْرٌ - خرابات وخرابات نشین
وآنکه بسوے خرابات برد ومعرب میخوار
یا لغت عربی است مستعرب از مخرت

السفینة بدان جهت که مردم آمدو
رفت می نمایند مَوَاخِرَ وَمَوَاخِيْرَ
جمع
يَمْخُوْرٌ - ویضم التحتیة مرد دراز بالا
درگردن دراز
(ف) مَخَرَتِ السَّفِيْنَةُ مَخْرًا
بالفتح وَمُخُوْرًا - روان شدن کشتی
یا پیش آمدها در اد عین روانگی
مَخَرَ السَّابِحُ - آب را بدست شنا
شنا ورید وَمَخَرَ يَمْخُوْرُ الْقَبَّ
سائیده فراخ کرد و تیر چرخ سوراخ
بکره را به وتیز مَخْرٌ - آب راکردن
برزمین تانیکو گردد ونیکو شدن نبید
از آب رها کرده بهترین درخت خانه
گرفتن ونجائیدن بسیاری شیر ناقه
را یعنی ناقه بسیار بود پس نیک شود
آنگاه پس از آن رنج دتعب بیند
شد
تَمَخُّرٌ - برابر باد ایستادن در پشت
بسوے باد کردن منه الحدیث
اِذَا اَرَادَ اَحَدُكُمُ الْبَوْلَ فَلْيَتَمَخَّرِ
الرِّيْحَ وَفِي لَفْظٍ اِسْتَمْخِرُوْا
الرِّيْحَ اي اِجْعَلُوْا ظُهُوْرَكُمْ اِلَى
الرِّيْحِ كَاَنَّهُ اِذَا اَدْلَاهَا شَقَّهَا
بِظَهْرِهٖ فَاْخُذْ عَنْ يَمِيْنِهٖ
وَيَسَارِهٖ وَقَدْ يَكُوْنُ اِسْتِقْبَالًا
تَمَخُّرًا غَيْرَ اَنَّهُ فِي الْحَدِيْثِ
اِسْتَدْبَرَ
اِمْتِخَارٌ - برگزیدن از هر چیزے
نیکو آزاد برآوردن مغز از استخوان
دبرابر باد ایستادن اسپ وشتر
تا راحت گیرد

اِسْتِمْخَارٌ - برابر باد ایستادن
جهت راحت

م خ س

تَمَخُّسٌ - بسیار بنبیدن

م خ ش

تَمَخُّشٌ - بسیار بنبیدن

م خ ض

مَخِيْضٌ - کامیر دوغ وشیر مسکه بر
گرفته دموضعی است نزدیک مدینه
مَخَاضٌ - کسحاب شتران آبستن
یا شتران آبستن ده ماهه لَا وَاحِدَ
لَهَا مِنْ لَفْظِهَا وَاحِدُهَا
خَلِفَةٌ فَعَادَ شُتَرَ وگان کشن
گذاشته در آنها چندانکه از اضراب
باز مانند جمع بلا واحد وابن مَخَاضٍ
شتر بچه که مادرش گشنی یافته باشد بنت
مَخَاضٍ وابنة مَخَاضٍ مونث
یا شتر بچه بسال دوم در آمده بدان
جهت که مادرش لاحق بمخاض یا شتران
آبستنی گردد اگرچه آبستن نباشد یا
شتر بچه که مادرش خود آبستن شده
یا شتر انکه در ولد بستان مَخَاضٌ
جمع وقد يدخلها اَلْ وَاِنَّمَا
سُمِّيَتْ ابْنَ مَخَاضٍ فِي السَّنَةِ
الثَّانِيَةِ لِاَنَّهُمْ كَانُوْا يَحْمِلُوْنَ
الْحُمُوْلَ عَلَى الْاِنَاثِ وَ وَيْرَ مَخَاضٍ
جوے است نزدیک مَعَرَّةٍ
مَخُوْضٌ - کصبور گوسپند بار دار
مَاخِضٌ - وروزه گرفته یا نزدیک
بزادن رسیده مَوَاخِضُ و
مُخَّضٌ - کمعظم وگوسپند بار دار
اِمْخَاضٌ - بالکسر شیر ما دام که
در شیر زنه است اما حَيْضٌ جمع

مِمْخَضٌ. کبر مشک شیر
مِخْضَةٌ. لمکنیة شیر زنیا آوند
که در آن دوغ زنند
ان ض ف) مَخَضَ اللَّبَنَ مَخْضًا
بالفتح مسکا آورد از آن دوغ زد
لَبَنٌ مَخِيضٌ وَ دوغ مسکه بر
گرفته لبنت است ازان ۵ و نیز
مَخْضٌ جنبانیدن چیزے او
جنبانیدن دلو در چاه وقد یعدی
بالباء و بشقشقة بانگ کردن شتر
(ف س) مَخِضَتِ الْمَرْأَةُ ت
عَلَيْهَا مَخَاضًا. بالفتح والکسر
در وزه گرفت زن وجز آن رایا
زدیک بزادن رسید مَخِيضَتْ مجهولا
کذلک
الْمَخَاضُ. بدوغ زدن رسید
شیر وخداوند شتر یا وگان در وزه
گرفته یا زدیک بزادن رسیدن شدن
دوشیدن شیر
تَمَخُّضٌ. در وزه گرفتن زن وجز آن را
تَمَخُّضٌ جنبیدن شیر در مخضه دوغ
زده شدن و در وزه گرفتن و دیدن
وبار دار شدن گوسپند وجز آن فتنه
زادن زنا که منه المَخَاضُ
وجنبیدن بچه در شکم مادر
اِمْتِخَاضٌ. در شیر زنه جنبیدن
شیر و بچه در شکم مادر
مُسْتَمْخِضٌ. للفاعل شیر در سطبر
شونده

م خ ط

مَخْطٌ. بالفتح جامه کوتاه وخاکستر
و سیر شتاب
مَخْطٌ. تکلف مهر جوانمرد الْمَخْطُ

مُخَاطٌ. کفراب آب بینی ۵ و مُخَاطُ
الشَّيْطَانِ بالضم شبیه خانه عنکبوت
و نیم روزنا و بالا فرود آید یا آنچه بیهوده
را و نیم روز نمایان شود یا آنچه
نظر را بعد از دیدن آفتاب عارض گردد
مُخَاطَةٌ. کشانه سپستان مُخَيَّطٌ
کمیر مشلة
مَخِيطٌ. آنکه آب وشیمه از بچه نو
زاده و در کند
(ف ن) مَخَطَ الْجَمَلُ بِهِ مَخْطًا
و مُخُوطًا. شتافت رکشید و دراز
کرد آن را ۵ و نیز مَخَطَ و مَخَّطَ
بیرون گذشتن تیر از نشانه و کشیدن
کمان و شتر بجز آن و تیمیدن کشن
برناقه در ضراب و انداختن آب
بینی را و پاک کردن ناقح آنچه بر بینی بچه
لزاده باشد از شیمه و آب و جز آن
منه قولهم هذا الناقة فحلها
بنو فلان اي تحت عندهم
وذلك ان الخوار اذا فاد فانها
تمخ الدم الجامد وما علق انفه
من السابياء ثم قيل للناقح
ماخط و شتاب سیر کردن و مانند
پسر بدر را
اِمْخَاطٌ. در کمان کشیدن تیر را
صلة یقی در گذرانیدن تیر را از آنچه
بروے آید و یعدی بعن
تَمَخُّطٌ. افشاندن در دن آنچه
بر بینی بر غاله باشد
تَمَخُّطٌ. بینی افشاندن وضطرابا
افتان وخیزان رفتن
اِمْتِخَاطٌ. بینی افشاندن واز
دست ربودن و بیرون کشیدن
چیزے را و شیر بر کشیدن

م خ ظ

مُمَاخَظَةٌ. بزور فروخوابانیدن
کشن ناقه را تا بر جهد بروے

م خ ل

مَاخِلٌ. گریزنده مثل مائح

م خ ن

مُخْنٌ. بالفتح مرد دراز بالا و آنکه
فامتش مائل بکوتاهی و در وے
ضعف وسبکی باشد مُخْنَةٌ مؤنث
از لغات اضداد است و نیز مُخْنٌ
گاییدن وکشیدن از چاه و بیرون
آوردن خاک آن را و گریستن و
پوست برکندن والفعل من نصر
مُخْنٌ کبجعت مرد دراز بالا
مَاخُونٌ. بضم الخاء دهے است
بمرو از آن ست ابو الفتح محمد بن عبد الرزاق
طَرِيقٌ مُمَخَّنٌ کمظم راه نیک
پاپره چندانکه نیک نرم وسهل شده باشد

م خ ي

فَخَا. بالفتح شهری ست بساحل
دریاے یمن
اِفْخَاءٌ. شکایت کردن عذر خواستن
فَخَيْتُهُ عَنِ الْأَمْرِ تَفْخِيَةً.
دور کردم او را از کار
تَفَخَّيْتُ منه. بیزار شدم از آن
وکناره گزیدم ۵ وتَفَخَّيْتُ إِلَيْهِ
شکایت نمودم نزد او وعذر خواستم

بَابُ الْمِيمِ وَفَصْلُ الدَّالِ

م د ج

مَدَجٌ. کبقر ماهی ست دریائی و
آن ماهشق نیز نامند

م د ح

مِدْحَةٌ. بالکسر ستایش
وآنچه بدان ستایند
أُمْدُوحَةٌ. کاعجوبة ستایش
وآنچه بدان ستایش کنند امادیح جمع
مِدْيَحٌ کاسیر ستایش صدیح جمع
(ف) مَدَحَهُ مَدْحًا. بالفتح
مِدْحَةٌ. بالکسر ستود وآنرا وفی المثل
المدح الذبح.
مُمَدَّحٌ. کمعظم نیک ستوده
تَمْدِيحٌ. ستودن شد للمبالغة
تَمَدُّحٌ. ستودن وتکلف نمودن
در ستایش خود و تحزکردن در تکلف
سیر نمودن خود را از آنچه ندارد و
فراخ وکشاده شدن زمین وجایگاه
يقال تمدحت خواصر العاشة
اى اتسعت
تَمَادُحٌ. همدیگر را ستودن و
منه المثل التمادح التذابح
اِمْتِدَاحٌ. ستودن وفراخ وکشاده
گردیدن زمین وجایگاه امداح
بشد الميم كذلك فيهما

م د خ

مَدْخٌ. بالفتح بزرگی وتمام تربای
دادن والفعل من مسح
رَجُلٌ مَدُوخٌ. کصبور فرمانبردار
مَدِيخٌ. کامیر بزرگ وارجمند
مديخ لسكين مثله مُدَاعًا عن
مَادِخٌ. بزرگ وارجمند
تَمَدُّخٌ. برفتار ماندن ناقه و
بزگشتی کردن مردم و بر گوشت پیه
ناک شدن. شتر از فربهی
مُتَمَادِخٌ. بضم الدال گرامی وارجمند

ومرد شتاب کار

تَمادُخ - اِدامَتی کردن سستی وکاہلی نمودن وپس ماندن از کار

اِمْتِداخ - بے فرمانی کردن

م دد

مَدّ - بالفتح آب خیز و توجہ مُدُوْد جمع و بر آمدگی روز افزونی آب و قد مد البصر اندازہ منتہائے نظر

مَدّة - بالفتح یکبار کشیدن یقال مَدَدت الشیء مَدّة ای مرۃ

مِدّة - بالکسر یم وزر و آب گرد آمدہ در جراحت

مَدّ - بالضم پایہ است باندازہ دو طل نزد اہل عراق و یک وثلث طل نزد اہل حجاز یا مقدار پری دو دست مرد میانہ چون ہر دو کف را پر کند و ہمین است وجہ تسمیہ آن فی قَدْ جَرَتْ ذٰلِكَ فَرَحَتَانِ صَحِيحَتَانِ اَمْدَاد بالفتح ومدة کقردة ومداد کلکتاب جمع وقیل منہ قولہ تعالیٰ سبحان اللہ بِمِدَادِ كَلِمَاتِهٖ ومُدّ النبی صلی اللہ علیہ وسلم پیمانہ یک صاع است

مُدّة - بالضم پایان زمان و مکان و پارہ از روزگار و پارہ سیاہی کہ بر قلم چسپد و بفتح عند البعض

مَدَد - محرکۃ یاری گری و اصل زیادت و مَدَدُ الجیش - آنچہ بدان قوت دہند آنرا از مال در جہاد وصلاح و مانند آن

مَدِيد - کار کشیدہ و دراز یقال رجل مَدِيدُ القامة مدد

اگنندہ جمع وگیاہ وعلف وبحر و دوم از جود سر و خم ابی کہ بر آن آرد یا کعجد یا جو ریختہ شتر را نوازند و فتحی است نزد یک مکہ ومَدِيدَان - دو کوہ است بر پشت عارض یمامہ کہ گوئی است

مِدَاد - کلکتاب سیاہی دوات و سرگین و روغن وجز آن کہ بدان چراغ افروزند و روی اندازند و اصل زیادت ہر چیزے ومنہ فی الحوض مِدَادَانِ مِدَادُهُمَا الجنة ای احمدهما انهارها و ثمار و افزونی منہ سبحان مداد السموات ای عددها وکثرتها و مانند دروش و راہ ٭ ومداد قلیس بازی است

مَادَّة - افزونی پیوستہ

مِدَّان - بالکسر آب سخت شور

اِمِدَّان - بکسرتین آب سخت شور و ذہاب وتشدد المیم وتخفف الدال (اَمِدَّة) کاسنة تارہ رشتہ تافتہ ومساک کرانہ جامہ چون بافتن کیسہ

مَدْمَد - کعدد خوجی گرہ سن یا آن

اُمْدُود - کعصفور جوی و عمارت

مَمْدُود - کشیدہ و دراز

(ن) مَدَّ البعيرَ مَدًّا - بالفتح مدید خوراند شتر را ٭ و نیز مَدَّ - بالفتح برآمدن روز و سیاہی گرفتن از دوات و گستردن و فراخ نمودن و بلند گرفتن چیزے و زبان دادن و کشیدن و فزونی پیوستہ یقال مَدَّ اللہ فی عمرہ ومَدَّهُ فِي غَيِّهٖ ای امهله وطول له و سیاہی انداختن در دوات و رنگ داشتن یقال مدادہ ومِدْہ وہاری دادن یقال مد زیدا لقومہ اذا صار لهم مَدَدًا و سرگین ناک کردن و نیز دادن زمین را و افزون شدن جوی و افزودن آزار زشت دادن و بعدی بالام

مَدْمَدَة - گریختن

مِدَاد - مہلت و زمان دادن و درنگ کردن از اہل معین و یاری دادن لشکر را از غیر خود قال ابو عبيدة اذا اكثر شيئا بنفسه قيل مدّه واذا اكثر بغيره قيل مدّه قال تعالى الم يمددكم بالف وقال امددناهم بفاكهة و یاری دادن و بہ فریاد رسیدن را و نیکی باشد یا در بدی او ویقال فی الخير امدّه تة وفی الشر مدّ تُه و بخشیدن و سیاہی در دوات کردن و بقلم سیاہی دادن کاتب را و ریم و زر و آب گرد آمدن در زخم و در چوب و عرق آب و تری روان شدن مدید نمودانیدن شتر را

طِرَافٌ مُمَدَّدٌ - رکاہ بلند کشیدہ شدہ الی الغایة

تَمْدِيد - کشیدن

مَادَّه مُمَادَّة ومِدَادًا - بالکسر کشیدہ آزار و نیز مَادَّة - و رنگ داشتن دام را

تَمَدُّد - کشیدن و کشیدہ شدن یقال تمدد الجبل ای تمطی

اِمْتِدَاد - دراز کشیدہ شدن اِسْتِمْدَاد - یاری خواستن و سیاہی گرفتن از دوات

م د ر

مَدَر - محرکۃ کلوخ یا گل چسپان یا گل سخت کہ ریگ نباشد و آن وہ و شہر و شہرستان مَدَرَة بالتاء یکی فی الکل و کلانی شکم و دہی است بین ٭ و اَهْلُ المَدَر - باشندگان وہ ومنہ فلان المَدَرِيّ

مِدَرَة - بالتا کلوخ و ہی الخ من المدر و جای است تنگ مشوار گذار مبنی شبہ بانزد یک مکہ بطرف یمن و یقال هذه مدلاتك ای بلادتك او قرابتك

مَدَرِيَّة - منسوبا نیز کرستاق استخوان باشد

حِجَارَة مَدَارَة - کنایہ از اتباع است

مَادِر - لقب محارق فرومایہ ناکس از بنی ہلال بن مالک بن صعصعہ سقی اللہ بقبی فی الحوض قليل فنسلم فيه ومدّ الحوض به و نام مردی نیز قیل منه المثل انجل من مَادِر

امدر - ریخ زننده و جامہ یا بسیار پلیدی اندازنده عاجز کہ جس آزا نتواند و مرد بے فتنہ و تیرہ رنگ و مرد تہیگاہ برآمدہ و مرد آلا ینده پہلوی خود را بخاک و گفتار تیرہ رنگ یا گفتار کہ براندیشہ نگنجد یا از سرگین آن باشد یا گفتار کلان شکم ومنه قولهم ما انتن

الامدّ من الانسان باغذا یعنی ان بعض الانسان شر من الضبعان

مَدّاء. کصحراء زن کلان شکم وکنایه بی است نجد و برنی عقیل را و بنو مَدّاء باشندگان شهر ثنیة مِدّان. بالکسر یکی از مساجد نبی است صلی الله علیه وسلم

مَدَرِی. کجمزی کوهی است از کوهای نمان

مِمْدَرة. بکمعدة جای کلوخ گرفتن وجای نیکو خاک وجای که کلوخها خوب باشد و بکسر المیم

(ن) مَدَرَ المکان. بگل اندود مکان را ♦ ومَدَرَ الحوض. بکلوخ فراز کرد سوراخ و درز شکستها آنرا

(س) مَدِرَ مَدَرًا. محرکة کلان شکم گردید

مُمَدَّر. کمعظم شهر قریب مُمَدَّرة

تَمْدِیر. گل اندود کردن مکان را و بریدن

اِمْتِدار. کلوخ گرفتن

م د س

مَدَس. بالفتح مالیدن پوست وجز آن والفعل من نصر

م د ش

مَدْش. بالفتح کم خوردن و کم دادن مَدُوش بالفتح مثله یقال ما مَدَشْتُ منه مَدْشًا ای ما مدوشا وما مدشنی ایضا

اعطانی والفعل من نصر

مَدْشة. بالفتح سکی یقال فی لمحه مدشة

مَدَش. محرکة سست شدن بینای وتاریک گردیدن چشم از گرسنگی یا ازگی وفروشته شدن بے دست وکم گوشت گردیدن دست یا باریک شدن آن باسبک چیست گردیدن مع حسن سیر امْدَش ومدشاء لغت است از آن یقال رجل مدش ومناقة مدشاء ودر خوردن شکم بندستی از سستی وسرخی وسنگی در رخساره

الفعل من سمع

امدش. لاغر و مردم کم خرد

رجلٌ مَدّاشُ الید. کشاده مردوست دست

اِمْداش. دادن

تَمْدِیش. اندک دادن

اِمْتِداش. گرفتن یا ربودن

م د ع

مَدْعة. بالفتح ناجیل تهی از مغز که بدان آب برگیرند

مَدْعی. بالفتح وشد الیاء مرد متهم ونسب قیل انه منسوب الی المدعة ومن الدعوة فی النسب علی لغة من یقال دعیتُ فی دعوتُ

مِیدَع. کمنبر قلعه است بیمن

مَیْدَع. کجیدر ماهی است دریا کوچک

مَیْدَعات. بالفتح موضعی است

م د ق

(ن) مَدَقَ الصَّخْرَةَ مَدْقًا. بالفتح شکست سنگ را

م د ق س

مِدْقَس. کسبطر آبریشم

م د ل

مَدْل. بالفتح مردفرومایه و شیر خفته

مِدْل. بالکسر مرد باریک اندام کم گوشت

مَدَل. محرکة نام باد شمالی از حریر

مَدَالة. کسحابة جائے است

مِدْلاء. بالکسر مدد و ارگیتا است شرقی نجران

مَدَالِیْن. بالفتح قلعه است باندلس

تَمَدُّل. دستار بر سر و مندیل بر تن پیچیدن یقال تمدل بالمندیل وهی لغة فی تندل

م د ل ج

مُدْلَنْجِم. کعصفور باز دبند

م د ن

مَدِیْن. کامیر شهر بیشه و بنده

مَدِیْنَة. کسفینة شهر وقلعه و شهر بمعنی بر مظلم زمین مَدَنَ وَدَنَ

الکتب ومدن بالضم جمع وهی فعیلة وقیل انه مفعلة من دَنَ ای ملکت وقیل مکانٌ مَدِیْنٌ ای مملوکة وقیل انما کانت لعیلة من مدن بالمکان فی غیره مسموعة اذا کانت مفعلة من دین ای ملك کما یجمع معایش

نام هجده شهر نام شهر رسول الله صلی الله علیه وسلم ونسبت بوی مدنی

محرکة است ولبسوے مدینه مصر واصفهان وجز آن مدنی بامردم

محرکة وحوض وطیور وجز آن

وابن المدینة. وانا ای حقیقت کار کنان زن ودلیل رادی یقال انا ابن مدینتها

مَدَائِن. شهرے کسری نزدیک بغداد وبدان جهت کرکلان زین شهرها است مَدَائِنِی منسوب بوے

مَدَان. کسحاب نام بتی

مَیْدَان. کسکران دشت و مذکور است در می د

مَدْیَن. کریم نام وے شعیب علیه السلام

(ن) مَدَنَ مَدْنًا. پیوسته همیشه ماندن بجا ومقیم شدن وهو بفعل کذا ومَدَنَ المَدِیْنَةَ. درآمدن

تَمْدِیْن. شهرگردانیدن یقال مَدَّنَ المَدَائِنَ. ثابت ومقیم گردانیدن بجاے

تَمْدِیْن. نازپرورده شدن

م د ه

مده. بالفتح ستودن المنعوت بما هو له من فضل

مادة. ستایش گرمادة کرم جمع

تَمَدُّه. ستودن وتکلف کردن در ستایش خویش

م د ي

مُدْي. بالضم پیمانه است مر شامیان را جمع اَمْدَاء

مُدْیَة. مثلثة وشنه مدی مثلثة المیم وفتح الدال وکسرها جمع وتبضه کمان ♦ ومُدْیَة. بالضم پایان وغایب چیزے

مدی. کفتی پایان چیزے ومنتهای آن ♦ ومَدَی البصر. منتهای نگاه یقال قطعة ارض قدر مدی البصر ای منتهاه جزء ♦

دابن سمائی۔ رود باری است
مَدِیٰ کثنی آب کہ از حوض روان گردد و بلید شود و حوض کہ گرداگرد وی از سنگ تہ گرفتہ باشند و آب بآنہ چاہ اَمْدِیَۃ۔ ج
مَدَایَۃ۔ کسما بہ موضعی است
اَمْدَی الْعَرَاب۔ کاحمد بزرگ ترین و اعلا و ابعد ترین آمنا و عزت و مرتبہ و بزرگی
مِیْدَی۔ بالکسر غایت و بلید
مِیْدَاء۔ بالکسر مد و ذا پیشا پیشتر و مقابل یُقَالُ دَاَتْہُ مِیْدَاءَ ای حَذَاءَہٗ
اِمْدَاء۔ کلان سال شدن شیر بسیار نوشیدن و پر کردن جہت کسی
مُمَادَیَاۃ وَمِدَاء۔ پر کردن یُقَالُ مادینہٗ اذا اَمْلَیْتَ لَہٗ
تَمَادِی۔ ستیدن و چیزے
مُتَمَادِی۔ لغت است از آن

بَابُ المیم فصل الذال

م ذ ج

تَمْذِیج۔ فراخ گردانیدن چیزے را
تَمَذُّج۔ ستیدن خرپزہ و پوشیدن آوندہ و آمیدن چیزے و فراخ گردیدن آن

م ذ ح

مذح۔ حرکۃ انجمین گل آنا شتی و نیز مَذْح ہم سودن دوران در رفتن یا گفتن باہین دو بن دو سہ ن ڈسگانہ تگردیدن خایہ و سبودن چیزے
والفعل من سمع
اَمْذَح۔ آنکہ در رفتن ہر دو پائش ہم سایہ و بدبوی و کندہ ❊ وَمَا اَمْلَحَ رِیْحَہٗ۔ چہ گندہ بوے است آن
تَمَذُّح۔ کمیدن و آمایسدن و برآمدن تہیہ گاہ از سیرابے

م ذ ح ج

مَذْحِج۔ کمجلس پدر قبیلہ از یمن و قد مر فی ذ ح ج

م ذ ذ

مَذَّان۔ کامیر دروغگوی
مَذَّ مَذَّۃ۔ دروغ گفتن
مَذْمَذِی۔ بالفتح منسوبازیرک خوش طبع
مَذْمَاذ۔ بالفتح نیک بانگ و دفریادکن
مِذْمِیذ۔ کقندیل سخت دروغگوی

م ذ ر

تَفَرَّقُوْا شَذَرَ مَذَرَ۔ محرکۃ از اتباع است یعنی رفتند و پراگندہ شدند
مَذَرَۃ۔ کفرحۃ بیضۂ گندہ و تباہ یقال رایت بیضۃ مَذَرَۃ قَمَذَرَۃ
لہ لک نفسی ای خبثت نفس پلید
مَذَار۔ کسحاب شہراست میان واسط و بصرہ
اِمْرَاَۃٌ مِذَارٌ۔ کتاب زن سخن چین
اَمْذَار۔ بحاجت گاہ بسیار رشوندہ
(س) مَذِرَتِ الْبَیْضَۃُ مَذَرًا۔ محرکۃ گندہ و تباہ گردید بیضہ و نیز
مَذَار۔ شوریدن و تباہ شدن نفس و معدہ و تباہ گشتن گردگان
اِمْذَار۔ گندہ گردانیدن بیضہ را

تَمَذُّر

تَمَذُّر۔ پراگندہ نمودن
تَمَذُّر۔ تباہ شدن گردگان و شوریدن دل و پراگندہ شدن و پارہ پارہ گردیدن شیر

م ذ ر ق

مَذْرَقَہٗ۔ انداخت آنرا

م ذ ع

مَذَّاع۔ کشداد دروغ گوئی و مرد بے وفا و آنکہ حفظ غیب کسے نکند و راز را نتواند نگاہداشت و پیوستہ گردندہ کہ بجائے مقیم نشود و منہ ظِلٌّ مَذَّاعٌ یعنی سایہ پیوستہ گردندہ و آنکہ نمی یا بول او پیش از قوتش برآید
مِذْعَل۔ بالکسر مقصورا آبی است مرنہی جعفر را
(ف) مَذَعَ لَہٗ مَذْعًا وَمَذْعَۃً بفتحہما لفت با وے بعض خبر را و نہان داشت بعض آنرا و مَذَعَ بِبَوْلِہٖ کمیز انداخت بہ و نیز مَذَعَ۔ سوگند خوردن و دران شدن چشمہ در سرگرہ

م ذ ق

مَذِیْق۔ کامیر شیر آب آمیختہ
مَذَّاق۔ کشداد دوست بالبع غیر خالص
مَمْذُوق۔ شیر آب آمیختہ
(ن) مَذَقَ لَہُ الْبَنَ مَذْقًا بالفتح آب آمیخت شیر را و مَذَقَ الْوُدَّ خالص نکرد دوستی را و آمیخت دوستی را باطمع
مُمَاذَق۔ للفاعل دوست با طمع غیر خالص
اِمْتِذَاق۔ آب آمیختہ شدن شیر
اِنْمِذَاق۔ آب آمیختہ گردیدن شیر

م ذ ق ر

تَمَذْقُر۔ برگردیدن آب
مُمَذْقِر۔ چیزے کہ بریدہ شدن گیرد یعنی دراوند پارہ پارہ نماید و چون جنبانند ہموار گردد و مرد آمیختہ نسب
اِمْذِقْرَار۔ بہم جماو بریدہ شدن شیر خفتہ یقال امذقر اللبن اذا انقطع ویقال یضا اذ مقر
تبقدیم الذال والمیم و باب آمیختہ گردیدن شیر و خون منہ حدیث ابن خباب حین قتلہ الخوارج علی شاطی نھر نسا اَمْذَقَ دمہ فی الماء فمسا اَمْذَقَ ای ما اختلط بالماء

م ذ ل

رجل مَذَلُ النَّفْس۔ بالفتح جوانمرد و کذا مَذَلُ الْیَد
مِذَال۔ بالکسر مرد مخرد حشہ کم گوشت
لغۃ فی المدل بالمہملۃ
مُذَل۔ کمکفت مرد تنگ دل و بسنوہ آمدہ و بے آرام و فاش کنندہ راز کسی و دہندہ و آنکہ خود را باز نتواند داشت دست
مَاذِل بست و آنکہ بترک چیزی راضی و خوش باشد
مَذِیْل۔ کامیر بلوثقتہ و بقرار دست و فاش کنندہ راز و نرم آہن
راجاں مَذَالَی۔ بالکسر والقصر مردان بے آرام و تفتہ در دن
مَذَّال۔ کشداد مرد بسیار مذی دست کہ بستر ے را کہ بران ہم خوابہ اش باشد بیقراری و بے آرامی

نموده ترک دهد تا دگرے بادی باشد

مِمْذَل کبمزن جلب بے غیرت

(س) **مَذِل مَذَلًا** محرکۃ بستہ آمدن دلی آرام گرفتن دیدن و تنگ دل شدن

(ن س ك) **مَذَل نبتہ یَمْذُلُ** بالفتح بستوہ آمدن از نگاہ داشت راز دے و فاش کردن آن را ۔ و **مَذَلت نفسہٗ بالشیٔ** ۔ جوانمردی کردن بآن چیز ۔ و **مَذَلت راجلہٗ** ۔ بجواب شدپاے دے سست گردید و نیز **مَذَل** بستی و فروشتگی ہر چہ باشد

اِمْذَال خشتن پاے و سست شدن

اِمْذِلَال بست و فرو شتہ شدن و سستی اندام و جز آن

مُمْذِل کفتہ شمر مرد درشت خوے شوریدہ دل تباہ عقل

م ذ ي

مَذْی۔ بالفتح آب مرد کہ وقت ملاعبت برآید و آب کہ از دہانہ کاریز حوض بدر رود

مَذْیَۃ۔ بالفتح زن

مَذِي۔ کغنی آب مرد کہ وقت ملاعبت و تقبیل برآید مذی ساکنۃ الیاء مثلہ

مَذِیَّۃ۔ کغنیۃ زن مذیات

مِذَاء کتاب بسیج ذنام مادر شاعرے است یُعَیَّر بہا

مَاذِي۔ انگبین سپید و سلاح آہنی ہر چہ باشد

مَاذِیَۃ۔ می آسان فرو شوندہ و زرہ نرم یا زرہ سپید

ماذیانات۔ ویلفظ ذالہا کالزیرہا و آب را ہا و آبچہ بر کنارہ

آب راہا رویدیا بر پیرامون جویہا خرد

مَذَّاء۔ کشادہ مرد بسیار مذی

ومنہ حدیث علی بن ابی طالب کرم اللہ وجہہ کنت رجلا مذاءا فسالت النبی صلی اللہ علیہ وسلم فقال توضأ واغسلہ

(ط) **مَذَی الفرس مَذْیًا**۔ بالفتح بچراگاہ گذاشت آزاد ۔ و **مَذَی الرَّجُلُ** مذی آور د مرد دیقال لکل ذکر یمذی کل شئ تغذیہ

اِمْذَاء۔ زن طیبی کردن و انزدنی کردن در آمیختن آب بشراب و مذی آور دن مرد و بچراگاہ گذاشتن اسپ را و یقال امذ یعنان فرسک یعنی بگذار آن را

تَمْذِیَۃ بچراگاہ گذاشتن اسپ را

مُمَاذَاۃ وَمِذَاء۔ بالکسر ملاعبت کردن با یکدیگر کہ مذی آور د و قال ابو عبید ھو ان یجمع الرجل بین رجال ونساء علیہم بیاذ بعضہم بعضا وفی الحدیث الغیرۃ من الایمان والمذاء من النفاق و نیز زنی و سستی کردن کذا قالوا وقولہ ممذاء کسماء فعلہ من سھو الناسخ

بَابُ المِيمِ فَصْلُ الرَّاءِ

م رء

مَرْء۔ مثلثہ مرد و ھما مرآن صالحان جمع آن بلفظش نیامدہ

دجاء مَرْءٌ ت سما عَمَّارٌ۔

مَرَاءَۃٌ مثلث مَرَۃ بترک ہمزۃ کذالك یقال ھذا مرأۃ صالحۃ ومَرَۃ صالحۃ چون ہمزہ وصل دران اصل شود دران سہ لغت جائز باشد فتح را و اتباع ضم آن دا و اعراب آن دا و ہر یک ایشاں در ہر حالت یقال ھذا امرؤ ورأیت امرءا و مررت بامرء وھذہ امرأۃ مفتوحۃ الراء علی کل حال بہمزہ و رتصغیر سہ لغت تقول مرئ ومُرَیَّۃ مرئی منسوب بوی وکذلك النسبۃ الی امرء القیس ان شئت قلت امرئی ۔ و نیز مَرِیٌّ نام شاعری

مِرْأَۃ۔ کمرۃ گوارائی ۔ طعام بین المرأۃ۔ طعام خوش گوارا و وہی است ازان است ہشام مَرِیٌّ

مَرِیٌّ۔ کامیر کلوی سرخ مردم و گوسپند و جز آن و آن سر سفید و گویند است چسپیدہ بحلقوم امرۃ ومُرُوٌّ

کتب جمع ۔ و نیز مَرِیٌّ ۔ مرد بامروت و مردمی ۔ و طعامٌ مَرِیٌّ گوارندہ و کَلَأٌ مَرِیٌّ گیاہ گوارندہ

اَرْضٌ مَرِیئَۃٌ کسفینۃ زمین خوش ہوا

مَرْآۃ۔ بسکون الہمزۃ نام اب کہ موضعی است

(ن) **مَرَاءَۃ مَرْءًا**۔ بالفتح خوردگاییدن

(ك س ف) مرؤ الطعام **مَرَاءَۃً** کرامۃ گوارا شد ۔ و ھَنَأَنِي وَمَرَأَنِي ۔ گوارا شد مرا الطعام ھذا فی اتباع ھَنَأَنِي فَإِذَا افردتہا

قلت مَرَأَنِي بالالف

(ك) **مَرُؤَ مُرُوءَۃً** محاسن مروت و مردمی شد و لذلك ان تشتق فی مروءۃ ۔ و **مَرُؤَتِ الارض مَرَاءَۃً**۔ کرامۃ خوش ہوا گردید

(س) **مَرِئَ مَرَأً**۔ محرکۃ بازن بالست در ہیئات یاد کرام شد و

مَرِئَ الطعام خوش گوار یافت آنرا

طَعَامٌ مُمْرِئٌ کمحسن طعام خوش گوار

اِمْرَاء۔ گوارا گردیدن طعام

تَمَرِّیء۔ مَرَدك الطعام گفتن کسے را

تَمَرُّؤ بتکلف مردمی کردن و یقال فلانٌ یتمرؤ بنا یعنی مروت می طلبد بنقصان وعیب ما

اِسْتِمْرَاء خوش گوار یافتن طعام را

م راب

مَارِب کمنزل بلاد و شہر ہاے

م رت

مَرْت۔ بالفتح دشت بے علف و گیاہ و من الاصمعی عن ابیہ قال قیل لاعرابی ما المروت قال التی لا یجف نطاہا ولا ینبت مرعاہا

امرات و مروت جمع ۔ و رجل مَرْت مرد کہ برابر دیش موی نباشد

مَرَت محرکۃ دہی است باذربیجان

مَرُوت کصبور زمین پیوستہ نم کہ علف نروياند

مُرُوتَۃ۔ بالضم بے گیاہی زمین اسم مصدر است

مَرُوت کتنور رودباری است

مرثی حمان بن عبد الکوثی را
وآن را روزی است میان بنی قشیل
وتمیم وشهری است مرباط یکی را
مارُوت - نام فرشته لغت عجمی است
یا مشتق از مُرُوتة -
مَرْمَرِیت - کوه جبل بلاد سختی
اَرْضٌ مَمْرُوتَةٌ - زمین که
علف نروياند وبسیاری نمی
(ض) مَرَتَهُ مَرْتًا - بالفتح زدن
وتابان گردانیدن آن را ۴ ومَرَتَت
الإبِلُ - یکسو گشتن ازا

م ر ج

مُرْتَج - بالفتح مروارسنگ دلیس
بتصغیف مَرَاجِل والوجه ضم میمه
لانه من مُرُدَه

م ر ث

مرث - بالکسر شکیبا بر درد وبار
خصومت ونزاع -
مِمْرَث - کمبر مرد شکیبا بر شنی
دشمنان وخصومت خصمان وبر درد بار
مصادرت جمع
(ن) مَرَتَ الثمر مَرْتًا - بالفتح
ترنها وخرما را در آب جزآن ۴ و
نیز مَرَتَ الیدین وسودن چیزها را
در آب تا بگذازد وخایدن انگشتانرا
یقال مَرَتَ الصبی اصبعه ای
لاکها مَرَتَ الخبز کذلک ۴ ومدن
(ن ض) مَرَتَ الوَدَعَ مَرْتًا -
مکیدن مهره ها گوش را ۴ و
مَرَتَتِ الماءَ - ترنها در آب ۴ و
مَرَتَتِ النَّاقَةُ السخلة - مهربان شد
ناقه بر بچه بجهت بوے بدعرق آن
(س) مَرِثَ مَرَثًا - محرکه بردبار

کشت شکیبا گردید در خصومت دشمنان
اَرْضٌ مَمْرَثَةٌ - کمغلمه زمین
باران سست رسیده
تَمْرِیث - مهربان شدن گی پسند
بر بره بسبب بوے بدعرق آن ریزه
ریزه کردن شکستن

م ر ج

مَرْج - بالفتح چراگاه ۴ ومَرْج
الخطباء - موضعی است بخراسان ۴
ومَرْج راهط - بشام در آزار روزی
است میان بین ولیس غیلان ۴
ومَرْجُ القَلْعَة - بفتح اللام منزلی
است بادیه ۴ ومَرْجُ الخلیج جاے
درسوا ومقیصه ۴ ومَرْجُ
الأَطْرَاوُن - نیزجائی دران ۴ و
مَرْجُ الدِّیبَاج - نزدیک آن ۴ و
مَرْجُ الصُّفَّر بدمشق ۴ ونیز مَرْج
عَذْرَاء - جاے در آن ۴ ومَرْجُ
فِرِیْش باندلس ۴ ومَرْجُ بَنِی هُمَیْم
بصعید ۴ ومَرْجُ ابی عبیدة
بشرقی موصل ۴ ومَرْجُ الصَّیَّادِیْن
نزدیک رَقَّة ۴ ومَرْجُ عَبْدِ
الواحد بجزیره ۴ ویوم المَرْج
یوم جنگ مروان بن حکم ۴ ونیز مَرْج
بگذاشتن ستور را ومنه قوله
تعالی مَرَجَ البَحْرَیْنِ یَلْتَقِیَانِ
یعنی گذاشت هر دو دریا را بطوریکه
یکی دیگری نیامیخت والبغی نگشت
وامیختن والفعل من نصر
مَرَج - محرکه شتران برسر خود بچرا
گذاشته واحد وجمع در وی یکسان
است وتباهی وتباه شدن بی آرامی
وجنبیدن خاتم در انگشت آمیخته
شدن ومضطرب برنشان گردیدن
یقال مَرِجَ الدِّیْنُ والأَمْرُ یعنی
مختلط ومضطرب گردید وفاسد شد
وانما یسکن مع الهمز فیقال
فیه هَرْجٌ مَرْجٌ ای اختلاط
واضطراب والفعل من سمع
مَرَجٌ - کامیرا تعوانک پسیاندرون
سردن اَمْرِجَة جمع ۴ وخُوطٌ
مَرِیْجٌ - شاخ درآمده درشاخها ۴
وأَمْرٌ مَرِیْجٌ - کاختلاط ومشتبه
مَارِجٌ من نَارٍ - آتش بے دود
مَرْجَان - کسکران نوعی از شبه
سرخ وآن شاخ درخت دریاست
سرد وخشک است در دوم ومُرَاد
خرد وتره است بهاری مرجانیکے
ونیز سعید بن موجانة تابعی
است ۴ مرجانه نام ما در وزی پادش
عبد الله نام داشت
نَاقَةٌ مِمْرَاج - بالکسر ناقه کربر
بچه ناپخته افکندن خوی کرده باشد ۴
ورجل مِمْرَاج - مرد درهم آمیخته کار
امْرَاج - گذاشتن یقال امْرَجَ
البحرین ای خلا هما لبحیث لا
یلتبس احدهما بالآخر حتی ینین
مشیمة وخون بسته شده اندختن
ناقه وچراندن ستور را ودفا کردن
پیمان را

م ر ح

مَرْجِیطة - بالفتح شهری است بمغرب

م ر ج ل

مُمَرْجَل - کمعظم بلوطی از جامه
عطاران مَرَاجِل جمع قال سیبویه
میمها من نفس الکلمة

م ر ح

مَرْح - بالفتح ویحرک سورخ ودرز
توشه دان
مِرْحَة - بالکسر انبار ریزه جز آن
مَرِح - کفرح شادان نفیر بنده
وخرامنده مرحی کسکری مراحی
کسکاری جمع
مَرِیح - کامیر قلعه است بمدینه مرتی
قینقاع را
مِرَاح - کسحاب شادمانی وفریدگی
وخرامش اسم مصدر است وشبه بالهم
ستابل
مَرُوح - کصبور شادمان ونشاط
آور ۴ وفرس مَرُوح - اسپ
شادمان خوش خرام ۴ وقوس
ومَرُوحٌ - کمان شادکن بنده را
بهن وخوبی خو ویا کمان خوش تیر کذا
مَرْحَى - کسکری کلمه است که وقت
برهم فشردن تیر گویند ضد رجے
ونام ناقه عبد الله بن زبیر شاعر جنگ
مرتیز انداز وهو ماخوذ من لفظ
المراحی لا من الاشتقاق
مِرْتَج - کسکیت نیک شادمان
وفریبنده وخرامنده مرتجین جمع
مَرْجِیًّا - مرکبت مشددة الیاء
مقصورة ایتر انداز ومضعی است
فراس مِمْرَحٌ - کمنبر اسپ نیک
شادمان وخرامنده ومِمْرَاح -
بالکسر مثله ونیز مصراح زمین نرم و
گیاه رویانده وچشم بسیار اشک
(س) مَرِحَ مَرَحًا - محرکه آزمند
گردید ۴ ونیز مَرِحَ نیک شادمان
شدن وفریدن خرامیدن بنا

وتباه شدن چشم بجوش آمدن آن
مَرَحَان۔ محرکۃ شادی وشادمانی
وسستی وسختی وروانی اشک چشم
وتباهی آن
اِمْرَاح۔ فریفتہ وشادمان کردن
یقال اَمْرَحَهُ الطَّعَامُ کَرَّمَهُ
مُمَرَّخ کمعظم درخت رزبرومند
یا داویج لبسۃ
تَمْرِیخ۔ پاک کردن گندم از
خاک بجارو ب در روغن مالیدن
پوست را بآب پر کردن توشہ دان
نو تا سوراخہای درزیدہ کردد و
بجنگ رفتن

م ر خ

مَرْخ۔ بالفتح درخت وچوبہا تش زنہ
منہ المثل فی کل شجر نار و
استجی المَرْخ والعفار فالعفار
الوند وھو الاعلی والمرخ الزند
وھو الاسفل وموضعی است
مَرْخَتَان۔ بالفتح موضعی است
مَرْخَة۔ بالضم غورہ شمامیان
خلال یا غورہ آن مَرْخ کصرد جمع
مَرْخ۔ محرکۃ جاے است بہ و
ذُوْمَرْخ واد وی بحجاز
مَرْخَات۔ کعرفات لنگرگاہی است
بدریائے یمن
مَرِخ۔ کفتہ درخت نرم نازک
ومرد بسیار روغن مالندہ
مَرِیخ۔ کامیر سرون وردن سرین
مُرَیْخ۔ کزبیر نام اسپ حارث
بن ولعب
ذُو مَرَاخ کسحاب رود باری
است

مُرُوخ۔ بضمین روغن وچربی آن کہ براندام
مالند وچرب کنند
مَارِخ۔ روان وروان کنندہ
مَارِخَة۔ نام بئے کانت تخضر ثم
وبعد ما تنبش قبر قتیل ہذہ المائیۃ
ثُرَا مُرَّخ۔ گاؤ نر کہ بروی نجہند
سپید وسرخ باشد
مَرْخَاء۔ کصحراء ناقہ تیز رو از شامیات
مُرَخ کسکر گرگ
مِرِّیخ۔ کمکین مرد ارسنگ دکول وتیر
ودراچہارپرہ دنام ستارہ فلک خمسہ
از ستارہای شش آزاہبرام نیز گویند
منحوس ودال برجنگ وخصومت
وخونریزی وظلم است ودرخت نرم
ونازک
ذُو الْمَرْوَخ۔ موضعی است
(ف) مَرَحَ مَرْحًا۔ بالفتح لاغ
وفسوس کردہ ومَرِحَ جَسَدُہٗ۔
مروخ مالیدہ براندام خود
اِمْرَاح۔ تنگ گرداندن خمیر را
تَمْرِیخ۔ روغن دکوان مالیدن
برخود

م ر خ د

اِمْرِخْدَاد۔ نرم وفرو ہشتہ شدن
چیزے

م ر د

مَرْد۔ بالفتح میوہ ارا کہ تازہ وتر
ومیوہ رسیدہ آن
مُرْدِي۔ بالضم وشد الیا چوبے کہ
بدان کشتی رانند
مَرِید۔ کامیر سرکش ودرگذرندہ
مَرْدَاء۔ جمع ومؤنث ومادہ شیر ترنہادہ یا
در آب یا شیر
مُرَیْد۔ کزبیر موضعی است بمدینہ
ومُرَیْدَة کلال۔ وعبد الاول بن
مُرَیْد در ربیعت بنت مُرَیْد
محدثان اند
مَرَاد۔ کسحاب کردن
مُرَاد۔ کغراب پدر قبیلہ از یمن لانہ
مُرَّة واحمد بن مُرَاد محدث است
در یک لوتہ ہ است خرد
مَارِد۔ سرکش ودرگذرندہ
مَرْدَة۔ جمع وبلند ودر آمدہ از اطراف
مِیْنی کوہ معروف بعارض وصبنی است
بِذَاتِ الْجُنْدُل وابلق تیماء
تَقَصَّدَ فِیْهِمَا الْآبَاءُ فَجَزَرَتْ فَقَالَتْ
تَمَرَّدَ مَارِدٌ وعَزَّ الْأَبْلَقُ۔ نام
مردے
مَارِدَة۔ شہرستانی است بمغرب
مَارِدُون۔ غلغہ است ودر حالت
نصب جر مَارِدِین گویند
اَمْرَد۔ سادہ رنج بہ خصص
اَمْرَد۔ شاخ بے برگ بہ وفرومش
اَمْرَدُ اسپ کہ گرداگرد سم او موی نباشد
مَرْدَاء۔ کصحراء دختر تابان رخسار
وزن کہ بر زانو وزجش موی نباشد
ودرخت بے برگ در ریگستانی گسترہ
بے گیاہ مرادی۔ جمع در ہر دو لوتہ
است بہجر ودہی بنابلس وتقصر
ثَنِیَّة مَرْدَان۔ کسکران بشتہ
است میان تبوک ومدینہ
مُرَیْدَاء۔ کحمیراء دہی بحجر بن
تَمْرِید۔ کشمار کردن مَرَایِید جمع
مِرِّیْد۔ کمکیت سخت متنہ وسرکش
لِتَمْرَاد۔ بکسر الفوقیۃ خانہ خربہت
بیضہ نہادن در اندرون خانہ کبوتران

فاذا السَّقْفُ بَعْضَاوِدُّ بَعْضٍ
فَهُوَ الثُّمَارِيْد

(ن) مَرَدَ الْخُبْزَ مَرْدًا۔ بالفتح
ترکردنان راتا نرم شود بہ ونیز مَرَدَ
سخت راندن وبُرُدی راندکی شتی
را وبریدن طعن کردن در آبروی
وناموس کسی ودپستان مالیدن کف
دست یقال مَرَدَ الصَّبِيُّ ثَدْيَ أُمِّهِ
(ن ك) مَرَدَ مُرُوْدًا ومَرَادَةً
الکرامۃ متنہ وسرکش گردیدن از ہمہ
ہم پیشگان سبقت بردن بہ ومَرَدَ علی
الشَّيْءِ خوی گرفت بر آن ہمیشگی ورزید
(س) مَرِدَ الْغُلَامُ مَرَدًا۔
محرکۃ ومُرُوْدَةً۔ بعد سالگی نرخ
ریش برآوردن بہ ونیز مَرَدَ ہمیشگی
نمودن بخبور ون خبر ای ترنہاد بہ شیر
بِنَاءٌ مُمَرَّدٌ۔ کمعظم بنای دراز

تَمْرِيْد۔ ہموار ولغزان درختان
ساختن بنارا وتمہاد وساختن جہت
کبوتران تَمْرَاد بفتح التاء مثلہ درخت
وبرگ دور کردن از درخت
مُتَمَرِّد۔ سرکش وپیشی گیرندہ
تَمَرَّدَ فلان زَمَانًا یعنی چندی
امرد ماند پس آن ریش برآورد بہ
ونیز تَمَرَّدَ متنہ وسرکش شدن

م ر د س ج

مُرْدَارْسَنْج۔ بالضم مرد ارسنگ
معرب است قد تَسْقُطُ الرَّاءُ الثَّانِيَةُ

م ر د ق ش

مَرْدَقُوْش۔ مرکب کوش
معرب مردہ گوش فتح اللہم وزعفران و
بوی خوشی است مائل بسرخی وسیاہی
کہ زنان بدان شانہ آلایند ونرم گوش

م ر د ل

مَرْدَلَة۔ نا استوار کردن کار را

م ر ذ

(ن) مَرَذَ الْخُبْزَ مَرْذًا۔ بالفتح بالسیدان مالیدن نازم گردد

م ر ر

مَرّ۔ بالفتح رسن وکلند وبیل یا دسته آن ۔ بطن مَرّ۔ ضعی است بریک منزلی مکه وآن را مَرّ الظهران نیز نامند ۔ ومَرّ المؤذن محدثی است

مَرَّة۔ بالفتح یکبار مَرّا ومِرَارًا کثیرا ومِرَرًا وصُرَدًا بالضم جمع مِرّات مثلثة يقال يفاجئه مِرّا او مِرّتين یعنی یکبار یا دوبار ويقال لقيته ذات مَرّة یعنی یکبار لا تستعمل الا ظرفا ويقال لقيته ذات المِرار یعنی بارها

مِرّة۔ بالکسر زهره وصفرا که مزاجی است که از امزجه بدن وتوانای و استواری اندام مِرَر کعنب وأمْرار جمع وخرد ونیزی آن واصالت رای رسن ۔ وذُو مِرّة لقب جبرئیل ع

مُرّ۔ بالضم تلخ خلاف حلو وداروی وآن آب جوشانده درخشیست مغربی شبیه بدرخت مغیلان بسیار تلخ نافع سرفه وگزیدگی گزدم وکرم معدة وروده را أمْرار جمع ويد تميم بن مُرّ بن أدّ بن طابخة ۔ محمد بن عمر واقدی ۔ ونیز ذات الأمْرار موضعی است

مُرّة۔ بالضم وتشی است یا لوعی از تره مُرّ بحذف تا أمْرار جمع ويقال لقيته منه ألمّ تين یعنی دیدار دوی تخمها تلخ ۔ ومُرّة بن كعب

مَرّان شَنُوءة۔ بالفتح جاست بین مُرّان۔ کعثمان درخت بالیده زیتون وعَقَبَةُ المُرّان۔ پشته بلند برآمده برغوطه دمشق

مُرَيْرَة اعر۔ کمیر ارواله تلخ گندم که دور کند آزار ودختر فانک از زنان ندام

مَرّار کلبی کشته ۔ ومَرّار بن سعيد فقعسی ۔ ومَرّار بن منقذ تميمی ۔ ومَرّار بن سلامة عجلی ۔ ومَرّار بن بشير شيبانی ۔ ومَرّار بن معاذ خرشی شاعران اند

مَارُورَة۔ دختر نازنین ونرم ونازک اندام وجبان از زشتی وتلخ گردیدم باشد

مَرْمَر۔ کفدر رخام که سنگی است ونوعی از چادرهای زنان انار بسیار آب بی پیه ونازک نرم ولرزان از هر چیزی

مَرْمار۔ انار بسیار آب ودختر نرم ونازک جنبان از نشاط

مَرْمَرَة مثله

مَرْمَرَة۔ کدحرجة باران بسیار ۔ ونیز مَرْمَرَة خشم گرفتن روان کردن آب را بر زمین

مِرْيَرَة۔ کسکینة نزدیک آهنگ

مَرَامِر۔ کعلابط نازک ونرم جنبان وناچیز باطل ۔ ومَرَامِر ابن مُرّة مردی از ملوک حمیر عربی وضع کرده است اول در انبار شائع شد بعده وحیره بعده در سائر مردم واین هشت کلمه که ایجد هوز است نامها فرزندان اوست وایشان را آل مرامر گویند

مُرْمُورَة۔ بالضم دختر نرم ونازک ولرزان اندام انشاط

مَمَرّ۔ بالفتح گذشتن وجا گذشتن

مَمْرُول۔ آنکه زردی وصفرا بروی غالب باشد

قِرْبَةٌ مَمْرُورَةٌ۔ مشک پر

(س ن) مَرْمَرَانِيَّة۔ بالفتح تلخ گردید

(ن) مَرَّ مَرًّا۔ بالفتح ومُرُورًا رفت وگذشت ۔ ومَرَّهُ وبِهِ وعَلَيْهِ گذشت بروی وبهشگی کردن منه قوله تعالى حملت حملا خفيفا

فَمَرَتْ بِهِ أي استمرّت به ۔ مُرِسْتُ بالمِرّة مَرًّا ومَرَّة۔ بفتحها جهولا صفرا غالب آمد بر بدن ومَرَّ يَمُرُّ برسن بست آزا ۔ ومَرَّهُ تلخ گردانید آن را بر زمین گسترد

نَمْرُمُ۔ جنبیدن ولرزیدن از شادی یا عام است جنبیدن یک

مُمِرّ۔ بالضم کمقراکه شتر جوان سرکش را غافل ساخته دمش بگیرد ودپای خود بزمین خلاند که اگر شتر گریزد او را کشیده نبرد

أَمَرَّهُ عَلَى الْجِسْرِ۔ گذرانید او را بر پل ۔ وأَمَرَّهُ بِهِ۔ برآن برانگیخت او را که بروی رود ۔ وأَمَرَّ الْحَبْلَ بَيْنَهُمَا۔ بدنبش فتنه گردانید آنرا چندانکه رام ساخت ۔ ونیز امرار تلخ کردن وتلخ گردیدن لازم متعد ویقال ما بِهِ مُرٌّ وما تحلّ یعنی نه از ضرری است کسی را ونه سودی وتلخه ناک شدن گندم تخم تافتن رسن را وسخن تلخ گفتن کاهیدن ودر پیچیدن بکسی تا افگندن او را تَمَرْمُرَ فيه تلخ کردن

مَارَ الشَّيْءُ مِرَارًا - بالکسر شدید شدن و نیز مُمَارَةً - کاویدن دو چیز بدین بکسے تا افگند او را و گذشتن و رفتن با هم یقال مَارَهُ اذا مَرَّ مَعَهُ
اِمْتَرَّ بِهِ وَعَلَيْهِ گذشت بروے و همیشگی نمود
سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ - جادوے سخت استوار یا جادوی باطل و رونده و فی یوم نَحْسٍ مُسْتَمِرٍّ یعنی بود سخت نحس یا در روز پیوسته بدی یا روز تلخ یا در روز نافذ و گذرنده بر آنچه مامور و مسخر شده یا در روز چهارشنبه آخر ماه
بَعِيدُ الْمُسْتَمَرِّ بفتح المیم الثانیه مرد استوار در پیکار که بسته نه باید
اِسْتِمْرَارٌ - گذشتن و رفتن پیوسته و بر یک روش رفتن و همیشگی کردن و توانا گردیدن بر داشتن چیزے یقال اِسْتَمَرَّ بِالشَّيْءِ اذا قوی علی حمله و محکم و استوار شدن یقال استمرت مریرة علیه و قویت شکیمته

م ر ن

مَرَنَ - بالفتح عیب و زشتی و دهی است بجزین و دهی دیگر و نیز مَرْزَنُ شکنجیدن با انگشتان لازم و متعدی گزند و چون گزند رسد آن قرص است و عیب ناک کردن و زشت گردانیدن و بدست زدن و پاره کردن و غیره
مَرْزَنَانِ - بالفتح دو تندی بالا هر دو زمه گوش
مِرْزَنَةٌ - بالکسر پاره یقال اُعْطِنِي مِرْزَنَةً اى قطعة من عجينك

مَرْزَنَةٌ - بالضم غلیواز یا مرغیست شبیه بعقاب
رَجُلٌ نِمْرٌ - بالفوقیه کلبط و تشدید الیم مرد پست بالا
مُمَارَزَةٌ - مرد سیدن
اِمْتَرَزَ شَرِيكَهُ - جدا کرد مال خود را از شریک خود و اِمْتَرَزَ مِنْ مَالِهِ
مَرْزَةٌ و مَرْزَنَةٌ - بالفتح والکسر پاره از مال او گرفت و نیز اِمْتَرَزَ از پنجه زدن و عیب ناک کردن موس کسی را

م ر ش

مَرْزَنْجُوشٌ - مرزنگوش از حمامیات بعربی سَمْسَقٌ خوانند معرب است نافع لِعُسْرِ البول و المغص و نفعه العقرب و الاوجاع العارضة من البرد و الماء تخولها و النفخ و اللقوة و سیلان اللعاب من الفم و ضیق النفس مدر جدا مجفف رطوبات المعدة و الامعاء مفتت الحصاة مسخن للاعضاء

م ر س

رَجُلٌ مَرِسٌ - بالفتح مرد سخت مرد سنده
مُرْسِيَةٌ - بالضم و تخفیف الیا شهریست مسلمانان را بمغرب بستانها و زمستانگاه بسیار دارد
مَرَسَةٌ - محرکة رسن مَرَسٌ جمع اَمْرَاسٌ جمع الجمع
مَرِسَ بکسر الراء و ضمها یقال هم علی مرس واحد اى طریقة واحدة و خلق واحد و رجل مرس اى شدید علی ممارسة الامور
مَرِيسٌ - کاسپر چیزے لغزان و دشوار رفتن بجره راویان بکره و تعوکلان رسن را از لغات اضداد است
بَنُو مَمَارِسٍ - بکسر الراء بطنے است
مُمَارَسَةٌ - مرد سیدن با همدیگر بالکسر مشله همیشگی و ورزیدن
مُتَمَرِّسٌ بن عبد الرحمن صحاری بکسر الراء و مُتَمَرِّسٌ - بن تالع عُكْلِي هر سه شاعرند
تَمَرَّسَ - سوده شدن ملتبلا یقال تَمَرَّسَ بالشيء اى امتنع
تَمَارُسٌ - باهم جنگ و پیکار کردن
اِمْتِرَاسٌ - سوده شدن و ایذا بالبار و در ماندن زبان و سخن وقت پیکار

م ر ش

مَرْشٌ - بالفتح خراش و زمین که رویش باران رسیده باشد یا آنکه باندک باران روان گردد و اَمْرَاشٌ جمع یقال اِنَّهُمَا لَيَتَبَيَّنَانِ الى مَرْشٍ من الامْرَاشِ و نیز مَرْشٌ خراشیدن و سودن بسر انگشت و سخن رنجانیدن کسے را و الفعل من نصر
مُرَاشَةٌ - کشامنه حق اندک یقال لى عنده مُرَاشَةُ حَقٍّ اى حق صغير
اَمْرَشُ - سخت بد
مُرْشٌ - بالضم خراشیدگیها
مَرْشَاءُ - کصحراء گزندار از جانوران که باشد زمین بسیار گیاه
مَرْشَانَةٌ - بالفتح شهریست باندلس
نَمْرَلِيشُ - کتعریف باران اندک
اِمْتِرَاشٌ - برکندن و کشیدن چیزے را از کسے و ربودن و ورزیدن

وتابان واشکنه و خرمای ترنهاده در آب و جز آن یا شیر
مِرَاسٌ - بالکسر سختی و شدت
مَرَاسَةٌ - کسابقه سختی
مَرُوسٌ - کصبور بکره کرسن وی از مجری افتاده باشد و میان بکره و قعو در آبخیزه
مَارَسْتَانٌ - بفتح الراء بیمارستان معرب
فَحْلٌ مَرَّاسٌ - کشاد و شدید سخت
لَيْلَةٌ مَرَّاسَةٌ - بالتا شب دراز و دشوار
مِرْبِسَةٌ - کسکینه وی است آن دانه است بشر بن غیاث مِرْبِسِيٌّ
مِرْمِيسٌ - کقندیل کردن مَرْمَرِيسٌ - کندریس بلا و سختی الغزان و تابان از هر چیزی و گردن دراز و درشت و زمین که هیچ نروياند
فَعْفَعِيلٌ بکسر الفاء و العین (ن) مَرْمَرِيسُ الجَمَلِ مَرْسًا - بالفتح بجانبی افتادن رسن بکره و نیز مَرَسَ الثَّمَرُ فِي الْمَاءِ مَرْسًا و مَرْسَةً - ترنهاد خرما را در آب و سودن آن را و مالیدن تا بگداز و نیز مَرْسٌ - انگشت خویش خائیدن کودک دست را بدستار پاک کردن
(س) مَرَسَتِ الْبَكْرَةُ مَرْسًا محرکة رسن بکره از مجری دریکی از دو جانب آن بیفتاد و میان بکره و قعو در آبخیزه
یقال مرس الحبل ایضا اذا وقع على محز البكرة فتشعب نصابه لیالجه لیرده علیها
اِمْرَاسٌ - بجای مجری باز برگردانیدن

م مرض

مَرُض۔ بالفتح ہائمکنت دنہتن پستان و مانند آنرا و الفعل من نصر

مَرَض۔ محرکۃ پیشی گرفتن الفعل من سمع

مَرُوض۔ کصبور شتر مادہ شتاب رو

تَمَرُّض۔ پریدن و فتن پیہے یقال تَمَرَّصَ الفرسُ عن السِّکَّۃِ ای طار یعنی رفت پوست از جو

م مرض

مَرَض۔ محرکۃ بیماری پراگندگی مزاج بعد صحت و درستگی

مَرَاض۔ یکلمتہ بیمار و بیمار دل

مَرِیض۔ کامیر بیمار و مراض کمکتاب و مَرْضَی مقتلی و مَرْضیٰ کسکاپے جمع

مَرِیضَۃ۔ کسفینۃ سمت حال یقال ریح مریضۃ ای ضعیفۃ الحال و شمس مریضۃ۔ آفتاب کہ نیک صافی و کشادہ نباشد از ابر و جز آن و ارض مَرِیضَۃ زمین سست حال و عَیْن مَرِیضَۃ چشم خمارناک

مَرَاض۔ کسحاب جائیست یا رود باری ۔ و مراضان رود و بار است و بکی از ان مرسلیم راست و دیگری ہذیل را

مُرَاض۔ کغراب بیماری است مہلک شمار را

مَارِض۔ بیمار

مَرَائِض۔ بالفتح موضعی است

مِمْرَاض۔ بالکسر مرد سخت بیمار شنیع (س) **مَرِض** مَرَضًا۔ محرکۃ و بالفتح تباہ شد و پراگندہ و منطرب خاطر گردید و الفعل من نصر و المرض۔ بالسکون للقلب بالتی یاتی کلا ھما الشک و النفاق و الغش و الظلمۃ و النقصان

اِمْرَاض۔ بیمار گردانیدن ابعوا مزدیک شدن رای و بیمار یافتن و خداوند مال آفت رسیدہ شدن

تَمْرِیض۔ بیمارداری کردن و سست ساختن و برباد کردن گندم را و قصر نمودن در کاری

تَمَرُّض۔ سست شدن در کاری

تَمَارُض۔ بیمار نمودن خود را بی علت

م مرط

مِرْط۔ بالکسر کلیم از پشم یا از ابریشم

مُرُوط۔ جمع

مُرُط۔ بضمتین تیر بے پر امْرَاط و مِرَاط ککتاب جمع

مَرِیط۔ کامیر تیر بے پر مِرَاط ککتاب جمع و ماہین رستنگاہ موے بند دست و پای ستور و سم آن و ورگ است در بدن ۔ و ھما مَرِیطَان

مُرَیط۔ کزبیر جای است و نام جد ہاشم بن حرملۃ

مِرَاط۔ ککتاب تیر بے پر۔

مُرَاطَۃ۔ کثمامۃ موی افتادہ از برگندن باشد یا از شانہ کردن و بنی مراطۃ۔ گروہی از شاعرہ

اَمْرَط۔ سبک اندام و سبک ابرو و سبک ریش و سبک چشم از جہیان

آب مُرْط۔ بالضم مَرِیطَۃ کعنبۃ جمع ورگ برکندہ موی دوز و تیر بے پر افتادہ

مُرَبِّطی۔ بالکسر کالمہن

مَرَطی۔ کجزی نوعی از دویدن و ناقۃ مَرَطی۔ شتر مادہ شتاب

مُرَیْطَاء۔ میر امیان تہی و زہار یا میان سینہ و زہار یا بوستگی است تنگ میان آنہا یا دورگ است کہ وقت بانگ برآید پنتخر گردد و منہ قول عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ ارجل اذن و ارفع صوتہ اما خشیتان ینشق مُرَیْطَاؤُکَ وتہی جائے لب زبرین و بردت و انچہ گرد اگرد ریش بچہ باشد و نبل

مِرْطَاوَان۔ انچہ گرد اگرد ریش بچہ باشد

مِمْرَاط۔ بالکسر درخت خرما کہ غورہ افتادن عادت آن باشد و ناقہ شتاب رو

(ن) **مَرَطَ لِسِلْحِہٖ مَرْطًا**۔ بالفتح ریخ زد ۔ و نیز مَرْط موے برکندن و شتافتن گردآوردن و بچہ انداختن

(س) **مَرِطَ مَرَطًا**۔ محرکۃ سبک اندام گردید و سبک ابرو سبک ریش و چشم گشت

مُمَرِّط۔ کمحسن خرما بن غورہ افتادہ و شتر مادہ شتاب رو

اِمْرَاط۔ غورہ افگندن خرما بن و شتافتن شتر مادہ و وقت برکندن شدن موی را

تَمْرِیط۔ کوتاہ ساختن آستین جامہ را چندانکہ بچہ جا در گردد و موی برکندن

مُمَارَطَۃ۔ باہم برکندن موی را و خراشیدن

تَمَرُّط۔ افتادن موے

اِمْتِرَاط۔ ربودن یا گرد آوردن

اِمْرَاط۔ بشد الہم و رپی یکدگر افتادن موے

م مرعل

مُرَاطَلَۃ۔ ہمیشگی و ورزیدن بکاری یا ہمیشگی کردن در فساد و بس و بگل جز آن آلودن یقال مَرْطَلَ فُلَانًا بِالطِّیْنِ و ترک کردن بابان کسی را و در بوستین مردم افتادن

م مراع

رَجُلٌ مَرِیعٌ۔ کمکتف مردم جاگاہ جوے

مُرَعَۃ۔ کہمزۃ و سُرْعَۃ نرمی است شبیہ ندر و مُرْع و مُرْعَان بضمہما نیز مُرْعَۃ کغرفہ پیہ

مَرِیع۔ کامیر جاگاہ فراخ آب و علف اَمْرَع کافلس اَمْرَاع جمع

مِرَاع۔ ککتاب پیہ

مَارِیع۔ جاے گیاہناک فراخ علف

مَارِعَۃ۔ پدر بطنی است و آن پاشائے بود و مَوَارِیع اولاد وے

اَرْضٌ اَمْرُوعَۃ۔ کابجوبۃ زمین فراخ و ارزان

مِمْرَاع۔ بالکسر جاگاہ فراخ آب و علف

(ن ك س) **مَرَعَ الْوَادِي مَرَاعَۃً**۔ گیاہ گردید و فراخ علف شد

(ف) **مَرَعَ رَاسَہٗ بِالدُّھْنِ**۔ روغن بسیار بر سر کرد ۔ و مَرَعَ شَعْرَہٗ شانہ کرد موے را

مُرْغ. کمین جای علف ناک ✤ و قوم مُمْرِغُون. خداوندان شتران بغراخی رسیده

اِمْرَاغ. گیاه ناک شدن جای منه المثل اَمْرَعَ وَادِيهِ وَاجْفَلَ حَلَبُهُ. وحق شخصے گویند کہ کار او فراخ باشد و مستغنی و روغن بسیار بر سر کردن و بغراخی آب و علف رسیدن و خداوند شتران بغراخ علف رسیده شدن و دریدن یا گریز انداختن از ترس و بیم یقال اَمْرَعَ بِغَائِطِهِ اَوْ بِبَوْلِهِ وَفِي الْمَثَلِ اَمْرَعَتْ فَانْزِلْ یعنی بمقصد رسیدی پس فرود بیا

مَرْتَع. شتافتن یا چراگاه شتران وجنبیدن بینی از چشم

اِمْرَاع فِي الْبِلَاد. در زمین رفت و سیر کرد

م ر غ

مَرْغ. بالفتح آب وہان روان و فراہم آمدگاه سُیُول گوسپند و مرغزار یا مرغزار بسیار گیاه مَرْغَة بالتاء مثله

شَعْرٌ مَرِيغ. کثیف موی بسیار روغن پذیر

مَرَاغ. کسحاب غلطیدنگاه و ستور

مَرَاغَة. کسحابة جای غلطیدن ستور و خر ماده که منع نکند کشن را ولقب مادر جریر ابن الخطفی او الاخطل و هوست یعنی غلطیدن نگاه مردان است یا منع مردان نکند یا آنکه در مراغت شتران زاده شد و وہی یاشهری بآذربیجان و شهرے مرنی یروع راه و نَبْوُ الْمَرَاغَة

بطنی است ✤ د ✤ وهُوَ مَرَاغَةُ مَالٍ. یعنی نیکو تیمار کننده شتران است

مَرَائِغ. بالفتح شهرستانی است بصعید مصر

اِمْرَاغ. مرد کاهل و دراز ایل

بِكَارٌ مُمْرَغ. کسکر شتران جوان کم اندازنده از وہان یا واحد لها

مَرَاغَة. گلتانه غلطنده

مِمْرَغَة. کسکنه رودہ شبیه کیسه کہ آن را عُوَر خوانند یری بها ولا منفذ له

(ف) مَرَغَ مَرْغًا. بالفتح گیاه تر چرید ✤ ومَرَغَ فِي الْعُشْبِ چای گرفت در گیاه و غلطید در آن

ومَرَغَ الْبَعِيرُ. کنف اندخت شتر

(س) مَرَغَ عِرْضَهُ مَرْغًا. محرکة عیب ناک کردن ناموس ویرا

اِمْرَاغ. روان شدن آب ہان و ناصواب بسیار گفتن و سست نرم گردانیدن خمیر را و تنگ کردن آن از بسیاری آب

تَمْرِيغ. در خاک غلطانیدن ستور را و بسیار روغن کردن طعام

تَمَرُّغ. غلطیدن در خاک یحب ان یرخو از در رود و دور شدن از بدی و انداختن لعاب از دہان و تامل چرانیدن شتر را زار و مرغزار و دور دله شدن در کار یقال تَمَرَّغَ فِي الْاُمُورِ وَتَرَوَّدَ یقال تَمَرَّغَ عَلَى فُلَانٍ یعنی زود کرد روغن مالیدن خود را و خشان

ولغزان شدن اندام را

مُتَمَرَّغ. جای غلطیدن

م ر غ ن

هِرِغِينَتَان. شهرے است از ماوراء النهر و از ان شهرست علامه برہان الدین مرغینانی صاحب ہدایه

م ر ا ق

هَرَاق. بالفتح سرد و کیزکان و فرومایگان و پوست بوی گرفته و گوشتیکه در پوست باز کرده مانده باشد و

بِئْرٌ مَرُوق. چاہی است بمدینه و

بِالتحریک و فارغ شد اَمْرَاق وَمُرُوق جمع و گویند اَصَابَهُ ذٰلِكَ فِي مَرُوقِهِ یعنی این مصیبت بدو رسید از جہتی یا بسبب تو

هُرُوق. بالکسر پشم بوی گرفته

هُرَاق. بالضم گرگان پشم ریخته

هَرَاق. محرکة شور با موقتا خص است و از ان شہریه کہ در کنشت پالیز افتد و وہی است بموصل

هَرَاقِيَة. محرکة سشده وة الیا فلعه است بشام

مُرَاقَة. کثامة موی و پشم بر کنده از پوست و گیاه برگنده اند کہ بہ ستم

مَارِقَة. گروه خوارج سُمُّوا بذلك لِخُرُوجِهِمْ مِنَ الدِّينِ او قوله علیه السلام يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّة

مِرْيَق. کسکیت اسپ فربه شدن گرفته

مُرَيْق. کقبیط گیاہی است کہ آن را عصفر و احریض خوانند

(ن) مَرَقَ السَّهْمُ مُرُوقًا. بیرون گذشت تیر از نشانه و نرسید بر آن ✤ ونیز مَرَقَ. بالفتح و بسرعت شتاب

نیزه زدن و بسیار کردن شور با را و شور با کردن و دیگ دموی از پوست تر نہاده باز کردن

(س) هَرَاقَتِ النَّخْلَةُ هَرَقًا. محرکة بر افتادن باران از بسیاری ✤ وهَرَاقَتِ الْبَيْضَةُ. گندیده و تباه شده آب گردید تخم مرغ

اِهْرَاق. بسیار کردن شور با و ہنگام موی بر کندن شدن پوست را و اندام نمائی آشکار کردن

مُهَرَّاق. کمحدث سرد و گوی دغوغو مسکه شبیه حریص یلحم کہ بر شیر فراہم آید

تَمْرِيق. بسرد و فرومایگان گفتن

مُتَمَرِّق. بکسر الراء اسپ فربه شدن گرفته

مُتَمَرَّق. بفتح الراء رنگ کرده بمریق یا بزعفران

تَمَرُّق. موی بر افتادن و بریدن آمدن منه المثل رَدِيءُ الْعَزْلِ وَقَدِ الْعَزْلُ تَمَرَّقَ ای اَهْمَلَ الْعَزْلَ حَتَّى يَخْرُجَ الْوَلَدُ اَصْلَهُ اَنَّ امْرَاةً كَانَتْ تَغْزِلُ فَحُمِلَتْ فَذَرَكَهَا الْعَزْلُ وَقَالَتْ ذٰلِكَ فَذَهَبَ مَثَلًا

اِمْتِرَاق. شتاب گذشتن تیر از نشانه

م ر ق س

مَرْقَس. کجعفر لقب عبد الرحمن طائی شاعر قیل هو مَفْعَل کَمَا مَرَّ وهُوَ ضَعِيفٌ لِعَوْنِ

(ق س)

مَرْقَسِيّ. منسوب بسوے

نبوامرئ القيس

م ر ك

مَرْكَة - بالفتح شهری است انجا
مَرِك کسحاب موضعی است بمین
مَرَاك برید منزل از عدن

م ر ن

مَرْن - بالفتح چرم نرم و پوستین و
جامه و دهش که کرانه و جانب گیاه باشد
مَرَن - محرکة و چیز بسته و زنجیر
کردن باغبان خواب کند
مَرِن کفرح حال و خوی و بانگ
مُرَين - کزبیر دهی بمرو
مَرَان کسحاب نام ناقه و موضعی است
مَرَانَة بالتاء زمی و موضعی نام ناقه
مَارِن بینی یا سر آن یا زمه بینی و
نیزه نرم
اَمْرَانُ الذِّرَاع - بالفتح پی رش
دست و دوش
مَرَّان - کشداد دهی است نزدیک
مکه و در آن است قبر عمر و بن عبید محی
است از قضاعه بین از اولاد مَرَّان
بن ازمع خولانی
مُرَّان - کزنار نیزه لرزان سخت
مَرَانَة یکی و دختی است و عمیر بن
ذی مَرَّان صحابی است و
نُحَيل بن مَرَّان جُعْفی
مُرَين - بالضم و کسر الراء موضعی بمر
اَبُو مَرِينَا - بالفتح مقصورا ابی است
و بنو مَرِينا - گروهی از اهل جیره
(ن) **مَرَنَ مَرَانَةً** - کگرامة
و **مُرُونَةً** و **مُرُونًا** - نرم شد یا نرم
گردید یا مد کی معنی ✤ و **مَرَنَ جُبْهَتَهُ**
علی الامر - سخت گردید رویش بر
کار و کذا مرنت یده علی العمل ای
صلبت ✤ و **مَرَنَ عَلَى الشَّيْءِ**
مُرُونًا و **مَرَانَةً** - خوی کرد بر آن
چیز ✤ و **مَرَنَ** لعیره **مَرْنًا** - بالفتح
چرب کرد سپل شتر را از سودگی ✤ و
مَرَنَ بِهِ الْاَرْضَ - بر زمین زد او را
و نیز **مَرَنَ** گریختن از دشمن اتته
المَرَنَاتُ الوَحِيُّ کمعظم او سخت
روی است
مَرَنَ وَجْهَهُ عَلَى الْاَمْرِ
تَمْرِينًا - سخت گردید روی او بر
کار ✤ و نیز **تَمْرِينٌ** - نرم گردانیدن
بر زمین زدن و خوی گرساختن
کسے را بچیزے
مَارَنَتِ النَّاقَةُ مُمَارَنَةً
وَمِرَانًا - بالکسر آبستن نمود بے
آبستنی یا بسیار کشنی کرده شد و آبستن
نگردید **مُمَارِن** بکسر الراء لغت
است ازان و یقال **لِلْمَارِن**
هی التی انقطع لبنها
تَمَرُّن - افزون شدن افزودے
کردن بر کسے و بر کنار بودن و خوے
گرفتن بر چیزے
تَمَارُن - پیری شدن شیر ناقه

م ر ن د

مَرَنْد - محرکة شهرے است
بآذربیجان

م ر و

مَرْو - بالفتح نوعی از ریاحین آن
اقسام میباشد و شهرے ست بفارس
و نسبت بسوی آن **مَرْوَذِی** بالفتح
و **مَرْدِی** بالتحریک و **مُرْوَزِی**
بزیادت زاے معجمه برغیر قیاس
مَرَاوِذَة جمع یقال ثوب **مَرْوِیٌّ**
و رجل **مَرْوَزِیٌّ** و **مَرَاجِلُ**
مَرَاوِزَة
مَرْوَة - سنگی است سپید و خشان
که از ان آتش گیرند یا سخت ترین
سنگهاست **مَرْو** جمع و کوهی است
بمکه و موضعی است
مَرْوَان - بالفتح کوهی است و
مروان بن حکم متولد شد در عهد سخت
صلے الله علیه وسلم و بشرف لقا مشرف نشد یرا
همراه پدر خود بود و کبطرف طائف یا مر
آنحضرت منفی گردید و مروان بن سالم
از ابن عمر و مروان اصغر غیر منسوب
ابن عمر و مسروق روایت میکنند
مَرْوَرَاة - محرکة بیابان زمین
کہ چیزے نرویاند **مَرْوَرَاء** محرکة مقصورا
و **مَرَاوِيات** و **مَرَامِي** جمع
و زمینی است

م ر ه

مُرْهَة - بالضم سپیدی خالص
وگوگرد ران آب باران گرد آید
و پدر بلغمی است
رَجُلٌ مَرِهُ الْفُؤَادِ ککیف
مرد بیمار دل
مُرَيْهَة - کهینة مادر قبیله است
مُرَاهَة - کثما مه نام زنے
شَرَابٌ اَمْرَهُ - شراب خالص
(س) **مَرِهَتْ عَيْنُهُ مَرَهًا**
محرکة بے سرمه شد چشم وی یا تباه گردید
از بے سرگی یا سپیدگشت سر مه جای
از گرد اگرد چشم او **اَمْرَهُ وَمَرْهَاءُ**
لغت است ازان یقال رجل
اَمْرَهُ وَامْرَأَةٌ مَرْهَاءُ لغت
است ازان یقال رجل **اَمْرَهُ**
وَامْرَأَةٌ مَرْهَاءُ وَعَيْنٌ مَرْهَاءُ
ایضا

م ر ه م

مَرْهَم کجعفر آنچه بزخم نهند
فارسی است معرب
مَرْهَمَة - مرهم نهادن بر جراحت
یقال **مَرْهَمَتِ الجرح**
فالمیم اصلیة

م ر ي

مِرْيَة - بالکسر والضم ناقه بسیار
شیر و بتازیانه برآوردن تک اسپ
واسم مصدر است و شک و قُرِئَ
بهما قوله تعالی **فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ**
مِّنْهُ و بیکار و خصومت
نَاقَةٌ مَرِيٌّ - کغنی ناقه بسیار شیر
یا ناقه بی بچه که بدست ستودن دوشند
آن را **مَرَايَا** جمع
مَرِيَّة - کغنیة شهری است باندلس
و موضعی در آن و دهی میان واسط
و بصره
مَرَايَا - بالفتح مقصورا رگها که از
شیر پر شود و بریزد
مَارِي - گوساله سپید تابان بدن
درست پشت و کلیم خرد با خطهاے
دراز و شکارکننده سنگخواره و از نگاه
پشمی مرآپش را و جامه کهن و سریرین
مَارِيَة - زن سپید درخشان
رنگ تابان بدن و گوساله ماده
سپید رنگ و گاو ماده با بچه سپید
تابان بدن ✤ و نیز **مَارِيَة** نام
دختر ارمرین نعمان از ملوک آل جفنه یا

ظالم بن حب ازلوک کندہ منہ الشل
حُذَّهُ ولو لُطِّمَ عَلَى مَارِيَةٍ یعنی
بگیر آن را بہر حال کہ باشد اصلہ
انہ کان فی فمہ علی مَارِیَةٍ مَّا
دینارا یرجو ھم قوم بار بعین
الف دینارا و دنانیر کثیفتہ
حمامۃ لم یروشلہا فاھدتہا
الی الکعبۃ فقیل خُذْہُ ولو
بقرطی مَارِیَةٍ ✦ ومَارِیَةُ بنت
شمعون قبطیہ اوبرا براہیم پسر رسول
اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ مقوقس
قبطی صاحب اسکندریہ ومصر برائے
آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہدیہ
فرستادہ
مَارِیَةٌ بتشدید الیا ہنگنوار
(ض) مَرَى النَّاقَةَ مَرْيًا۔
بالفتح بسودسر پستان آزا و مالیدن
ومَرَى الشَّيْءَ۔ برآور دآن را منہ مَرَتِ
الْفَرَسُ ای استخرجت من الجری
مَاعِنْدَهُ مِنَ الْجَرْيِ بعد ط
او غیر ✦ ومَرَى حَقَّهُ۔
منکر شد حق او را منہ قولہ تعالی
اَفَتُمٰرُوْنَهٗ عَلٰى مَا يَرٰى ✦ و
مَرَى فُلَانًا مِائَةَ سَوْطٍ۔ زد
او را صد تازیانہ ✦ ونیز مَرَى بد
یا بپای سود ون اسپ زمین را یا
پائے کشا ن رفتن آن از شکستگی
ولنگی و آب افشردن با دا زابر یقال
الرِّيحُ تَمْرِي السَّحَابَ ای تستدّ
نَاقَةٌ مُمْرِي لحمہن ناقہ کہ آب
کشن را در زبان جمع کردہ باشد
وامرٌ مُمْرٍ۔ کار استوار
مُمْرِيَةٌ۔ گمنہ گاو ماوہ بابچہ
سپید تابان رنگ
اِمْرَاءٌ۔ بسیار شیر شدن ناقہ
مَارَاهُ مُمَارَاةً ومِرَاءً۔
با کسے رکاہ زدو باوی وجدال کرد
تَمَارَى بِهٖ۔ آراستہ شد بآن
تَمَارِي۔ بشک شدن و ہمدیگر
خصومت نمودن
اِمْتِرَاءٌ۔ برآوردن چیزے را
وبشک شدن بچیزے یقال امتری
فیہ اے شک اشکار دن یقال
الرِّيحُ تَمْتَرِي السَّحَابَ ای تستدّ
وفرود وشیدن شمر را

بَابُ المِيْمِ فَصْلُ الزَّاءِ

م زاج
مَزْجٌ۔ بالفتح آمیختن شراب بآن
دیگرے را فرا دلیدن قوم دسک
والفعل من نصر
مِزْجٌ۔ بالکسر با دام تلخ و انگبین
وقد یفتح
مَزِيْجٌ۔ کامیر با دام تلخ
مِزَاجُ الشَّرَابِ۔ کتاب آنچہ
بوسے آمیزند شراب را بہ ومِزَاجُ
البَدَنِ۔ آنچہ بدان اندام سرشتہ
شدہ از تبائع ✦ ونیز مزاج قسرا
است وموضعی شرقی مغیثہ یا بجانب
راست تعقاع
مَوْزَجٌ۔ کجور ہرموزہ معرب است
مَوَازِجُہ جمع والہا للمبالغۃ وان
شئت حذفت الہا فقلت مَوَازِجُ
ونیز مَوَازِجُ۔ بالفتح جائے است
تَمْزِيْجٌ۔ دادن واز سینہ ی یدرد
آمدن خوشہ
مُمَازَجَةٌ۔ باہم آمیزیدن و
مخالطت کردن
اِمْتِزَاجٌ۔ آمیختہ شدن یقال
اِمْتَزَجَ الشَّيْءُ بِالشَّيْءِ ای اختلط

م ز ح
مَزْحٌ۔ بالفتح خوشہ
مُزَاحٌ۔ بالضم لاغ
(ف) مَزَحَ مَزْحًا۔ بالفتح ومُزَاحَةً
ومِزَاحًا بضمہما لاغ کرد
اِمْزَاحٌ۔ واجیح ساختن انگور را
تَمْزِيْحٌ۔ رنگ گرفتن انگور و بار
آوردن زرع والصواب بالجیم
مُمَازَحَةٌ ومِزَاحٌ۔ بالکسر لاغ
کردن باکسے
تَمَازُحٌ۔ باہم لاغ کردن

م ز د
مَرْدٌ۔ بالفتح سرما یقال مَا
رَأَيْتُ مَرْدَ فِي هٰذَا الْعَامِ
بَرْدًا ونوعے از کائیدن

م ز ر
مَزِرٌ۔ بالفتح مرد خوش طبع زیرک
مِزْرٌ۔ بالکسر کول ونزا و رسل
ہر چیزے ویکی از زن وجو قال ابو
عُبَيْدٍ انّ ابن عُمَرَ قد فسّر لا بنذۃ
فقال النبع نبیذ العسل و
الجعۃ نبیذ الشعیر المزر
من الذرۃ والسکر من التمر
والخمر من العنب السکر کجمر
الحبشۃ وھی من الذرۃ ایضا
ویقال لہا الشقر قع ایضا
مَزِيْرٌ۔ کامیر مرد خوش طبع زیرک
وسخت دل وناقد امور ومزآن
اَمَا ذِمَاجعہ قال تری الرجل
النحیف فتزدہ ✦ وفی الوابہ
رجل مزیر
مازر۔ کہا جر شہرے است بمرو
از انجا است شارح صحیح مسلم ودہی
میان اصبہان وخوزستان از اعمال
عیاض بن محمد بن ابراہیم
بہمرای مازری
مَزَارِيْن۔ بالفتح وکسر الرا وہی
است بجا را
(ف) مَزَرَ الْعِرَابَةَ۔ ہموار پر کرد
مشک را وپستی وبلندی نگذاشت
در آن ✦ ونیز مَزَرَ۔ بالفتح اشتہاء
بجمت چاشنی ونرم شکنجیدن بآنگشت
ونشگر گرفتن برکسی واندک نوشیدن
(ك) مَزْمَزَ۔ گمراہ شدن سخت
دل گردید ✦ ومَزْمَزَ التَّمْرَ۔
استوار گردید
تَمْزِيْرٌ۔ ہموار کردن مشک را
یقال مَزَّرَ الْقِرْبَةَ فلم
يَدَعْ فِيهَا مَتْنًا
تَمَزُّزٌ۔ باقی شیر دوشیدن،
یکیک مکیدن واندک نوشیدن
شراب یا بیکبار نوشیدن

م ز ز
مَزٌّ۔ بالفتح سخت
مَزَّةٌ۔ بالتا یکبار مکیدن سہ
الحدیث کَانَ أَحَبَّ الْمَزَّةَ وَلَا
الْمَزَّتَانِ یعنی فی الرضاع وہی
خوش مزہ
مِزٌّ۔ بالکسر اندازہ وافر ولی یقال
لَهُ مِزٌّ عَلَيْكَ ای فضل
مِزَّةٌ۔ بالتا وہی است بدمشق
مُزٌّ۔ بالضم ہی خوش مزہ ✦ وشراب

مُزّ۔ ی ترش شیرین و کذا مُزّاء
مُزّای بین الحامض والحلو
مُزّة۔ بالتا می ترش
مَزّ۔ محرکۃ اہستگی و زمان
و افزونی
مَزِیز۔ کامیر افزون و اندک
و سخت و عزیز مَزِیزًا از اتباع
اَمَزّ۔ سخت
مَزَرَة۔ بالضم والدی ترش مزہ
و نوعی از شراب و ھو فُعلاء بفتح
العین فادغم کان فُعلاء بالضم
والسکون لیس من بنیتھم و قیل ھو فُعال
من المزور لیس کذلک لان الاشتقاق
لیس یدل علی الھمزۃ کما دل علی القرار
(ن) مَزْہ مَزًّا۔ بالفتح مکیدن آنرا
(س) مَزَزًا۔ محرکۃ افزون گردیدن
مِزْمَزَة۔ جنبانیدن
مَازَرْتُ بَیْنَھُمَا مُمَازَرَةً۔
و در ری اندختم میان ایشان
تَمَزُّز۔ مزمزان خوردن شراب
و یکیک مکیدن ثمار تَمَازَّتْ بِہِ الْبَیِّنَۃ
و در شہادت او
تَمَزْمُز۔ بنجیدن و بخاستن یقال
تَمَزْمَزَ للقیام۔ درمید و برگندہ
شد برائی قیام

م مزع

مَزْعِی۔ بالفتح منسوب باخن چین
مِزْعَة۔ بالکسر پارہ از پر و پارہ
از پنبہ مثل المِزَقة من الخرق
مُزْعَة۔ بالضم و کسر پارہ گوشت
یقال ما علیہ مِزْعة لحم یا گوشت
بر کندہ یا گوشت پارہ کہ بدان بازرا
خوش دہند و یک آشام آب
و باقی ماندہ چرب یا پارہ از پیہ
مُزَاعَة۔ کلامۃ ریزہ و شکستہ چیزے
مَزَّاع۔ کشادہ خار پشت
(ف) مَزَعَ البَعِیرُ مِزْعَاقَ
مَزْعَة۔ بفتحہما بشتاب رفتن
کذا مَزَعَ النَّبْیُ وَالْفَرَسُ
یا مزع۔ اول دویدن اسپ
یا آخر رفتار یازم دویدن ◆ وَمَزَعَ
القطن۔ غار کردنبہ را
تَمْزِیع۔ پنبہ غار کردن و جدا نمودن
چیزے را
تَمَزُّع۔ پارہ پارہ شدن از
خشم منہ الحدیث انہ غضب غَضَبًا
شَدِیدًا حَتّٰی یَجِلَّ الی ان
الفہ یَتَمَزَّع قال ابو عبید لیس
یَتَمَزَّع لشیٔ ولکنی احسبہ
یتزمع وھو تراہ کما یزعد
ابن الغضب لم ینکر ابو عبید
ان یکون التمزع بمعنی الانقطاع
وانما استبعد المعنی ویقال
تَمَزَّعُوہُ بینھم یعنی بخشم شدند
از ایمان خود

م مزن

مُزْنَة۔ بالضم مرغی است کو چک
مِزَق کعنب پارہای جامہ و ریدہ
و جزآن مِزْقَة۔ بالکسر یکے
مُزَیْقِیاء۔ مصغر امہ و لقب
عمرو بن عامر پادشاہ یمن کان
یلبس کل یوم حلتین یمزقھما
بالعشی تبکیہ العرب فیھما وبان
ان یلبسھما غیرہ
نَاقَةٌ مِزَاقٌ۔ کتاب شتر مادہ
نیک تیز رو

(ض) مَزَقَ الثَّوبَ مَزْقًا و
مُزَّقَةً۔ بفتحہما پارہ کرد جامہ را
و درید
(ض ن) مَزَقَ الطَّائِرُ مَزْقًا۔
بالفتح سرگین انداخت مرغ ◆ مَزَقَ
عِرْضَ آخِیہِ۔ زشت گردانید
و عیب کرد او را و طعن نمود
مُمَزِّق۔ کمحدث او لقب شاعر
بن نہار شاعر از عبد القیس لُقِّب
بقولہ ◆ فان کُنتُ مَأکُولًا فکُن
خَیْرَ آکِلٍ ◆ والا فادرکنی
اُمَزِّقِ ◆ و نام شاعری خثعمی
و اکثر جامہ پارہ کردن منہ قولہ
تعالٰی مَزَّقْنَاھُمْ کُلَّ مُمَزَّقٍ
تَمْزِیق۔ جامہ پارہ کردن شدید للبالغۃ
مُمَازَقَة۔ پیچیدگی گفتن و دویدن
تَمَزُّق۔ پارہ گردیدن جامہ

م مزن

یَوْمٌ مُزْنٌ۔ بالضم روز گرفتن
از دشمن
مُزْن۔ بالضم ابر یا ابر سپید یا ابر
پر آب و باران و نام زنی و معرفۃ
وہی بسمر قند و گاہی آنرا مُزْنَة
گویند و شہری بلدیم وجب المُزْن
بخچہ
مُزْنَة۔ بازان و ابر سپید اخص
من المزن ◆ و ابن مُزْنَة ماہ نو
و نیز مُزْنَة۔ وہی بسمر قند
مَزِن۔ محرکۃ خوی و رذل حال
و لیس تصحیف مرن بالمہملہ
مُزَیْنَة۔ کہنیۃ قبیلہ است از اولاد
مُزَینۃ بن اُدّ بن طابخہ بن الیاس
بن مُضر مُزَنی کعربی منسوب بوی از ان
قبیلہ است بجیر بن عبد اللہ مزنی از
اصحاب نبی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و
زہیر بن ابی سلمی شاعر
مَزُّون۔ کصبور نام بلاد عمان
مَازِن۔ کصاحب بہ ضمہ مورد
پدر قبیلہ است از تمیم از ان قبیلہ است
ابو عمرو بن العلاء نحوی و حی از یمن
از اولاد وی از قیس و حی از بنی شیبان
از ان حی است ابو عثمان مازنی نحوی
و حی از صعصعۃ بن معویۃ ◆ و نیز حاذ
ابی است
(ن) مَزَنَ مَزْنًا۔ بالفتح و مُزُونًا
گذشت براراہ و خود و رفت ◆ و
مَزَنَ بِحُجَّتِہٖ۔ روشن گردید روی حق
و نیز مَزُن۔ پر کردن خیک را و
ستودن و فضیلت دادن یا
در غیبت ستودن کسی را نزد
صاحب شوکتے
تَمْزِین۔ افزودن کردن بر کسے
ستودن و ستودن زندہ را از حق
باشد یا از باطل و پر کردن خیک را
تَمَزُّن۔ فربہ شدن و بر سر خود گذاشتن
و خوی گرفتن بچیزے و تکلف نمودن
کردن و افزودن شدن و افزوں
کردن بر کسے و بر کنار بودن از چیز
طرفہ آوردن و آشکار کردن بیشتر
از آنچہ دارد

م مزو

مَزِیَّة۔ کخنیۃ فزونی مزایا
جمع یقال لک علیک مَزِیَّةٌ
ای فضیلۃ ولا یبنی منہ فعل

م مزہ

مَزْہ۔ بالفتح لغ کردن الفعل من

مُمَانَهَة - بایکدیگر لاغ کردن
م مز ا ل
اِمْزِهْلَال - دانستن کشاده گردیدن ابر از هم یقال اِمْزَهَلَّ السَّحَابُ اذا انْقَشَعَ وگذاشته شدن بر وقت مغلوب از مهلال
م مز ی
مُمَازَاة - مردان سرکش سخت بی رحم
مَرِيّ کغنی مرد خوش طبع زیرک
مَازِي - مخالف و دور یقال قعد عنّی مَازِیًا ای مخالفا بعیدا (ض) مَرْیًا - بالفتح بزرگ منشی نمود
تَمْرِيَة بستودن قعد عنّی مُتَمَارِیًا یعنی از من روے گردان و دور نشست

بَابُ المِيمِ فَصْلُ السِّينِ

م س ء
مَسْءٌ - بالفتح بیباکی و مَسْءٌ الطَّرِيقِ - میانه راه
مَاسِئٌ - بیباک
(ف) مَسَأَ مَسْءًا - بالفتح و مُسُوْءًا - بیباک گردیدن و مَسَأَ الطَّرِيقَ - بمیانه راه رفت و مَسَأَ بَيْنَهُمْ - تباهی انداخت میان ایشان و مَسَأَ عَلَى الشَّيْءِ - بیشگی نمودن بر آن و نیز مَسَأَ دزنگ کردن و فریفتن و در رنگ و پس انداختن حق کسے را و باب بازایستادن جوش دیگ را و بسخن نرم کردن
اِمْسَاء - تباهی و فتنه انگیختن میان قوم
تَمَسُّؤ - کهنه و دریده گردیدن جامه
م س ح
مَسْحَة - بالفتح اندک یقال عَلَيْهِ مَسْحَةٌ من جَمَالٍ او هُزَالٍ ای شئ منه و ذو المَسْحَة لقب جریر بن عبد البجلی
مِسْيَح - بالکسر پلاس و میانه راه
مُسُوح و اَمْسَاح جمع
مَسْح - بالتحریک کهنگی شکمان از درشتی جامه یا ازهم سائیدن و وران وهم سائیدن دوران
مَسِيح - کامیر پاره از زر و نقره سوده و مردبسیار جماع، دست و نیمه روی ساده و مالیده ممسوح که چشم و حاجب ندارد و دستار درشت و سطبر و دروغ گوی و عرق وخوی و درم ساده بے نقش مالیده بروغن و مانند آن و متبرک آفریده یا شوم آفریده و مردبسیار سیر دسفا
مَسِيح بکسکین مثله و نام حضرت عیسی علیه السّلام مُحْيِي بِهِ لابرکتیه و نام دجال کذاب بدان جهت که شوم و نافرجام است یا نیمه روے او ممسوح که چشم و ابرو ندارد و یا
مَسِيح بکسکین است + و رَجُلٌ مَسِيحُ القَدَمَيْنِ - یا آنکه پای او برابر باشد
مَسِيحَة - کسفینة یک گیسو و کمان
مَسَالِح - جمع ورود بادی است نزدیک راه الظهران
اَمْسَح - آنکه شکم رانش بسایداز جامه و رشت یا آنکه هر دو ران او بهم سایده و آنکه پای او برابر و هموار باشد و مَكَانٌ اَمْسَح - جائے سنگریزه ناک برابر
مَسْحَاء - زمین هموار سنگریزه ناک یقال مرت بحزنق من الارض بین مسحاوین وزن الاخر سرین خرد پستان وزن یک چشمه و برابر و هموار پای وزن بسیار سیر کننده وزن سیاح دروغ گوی و آنکه ران او بهم سایده
اَمْسُح - بالضم هر چوب دراز
تَمْسِيح - بکسر الفوقیه نیک دروغ گوی و دستبته پلید خوی خلاف آشکار کننده و پوشنده امری را
تِمْسَاح بکسر الفوقیه نهنگ مرد دروغ گوی و بدخوی
مِمْسَح بکسر سخت در دروغ گوی
مَمْسُوح - رخسار و دست آدرشت و بسیار در دروغ گوی و آنکه دوی او برابر و مالیده باشد
مَاسِح - بسیار گاینده بسیار دروغ گوی و شانه کننده درشت که نم سیل او برانچ وی درخورده و خون آلود و کرده باشد + و تلّ مَاسِح رملی است در قنسرین
(ف) مَسَحَ بالتَّيْمِيمِ مَسْحًا - بالفتح بریدان بد و نیز مَسَحَ - مالیدن و دست گذاشتن بر چیزے روان یا آلوده بهت و دور کردن آلودگی آن و مسح کردن یقال مَسَحَ بِهِ اِذَا مَرَّ الیدَ عَلَيْهِ و سخن خوش گفتن فریبنده و شانه کردن آفریدن خدائے تعالیٰ چیزے نیک فال و فاخر بام از اندداد است و روغن گفتن
تَمْسَاح - بفتح الفوقیه مشابه زدن و زمین پیمودن مِسَاحَة کتابة مشله و همه روز راندن شتر را و رخاه شدن و پشت ریش کردن و لاغر گردیدن و سود و شدن شکم ران و گاو بدان یقال مَسَحَ الْمِرْأَةَ و نیز مُسُوح بالضم رفتن و زمین
تَمْسِيح - دست مالیدن و دست گذاشتن بر چیزے روان یا آلوده تا آلودگی آن زایل گردد و سخن خوش گفتن فریبنده و همه روز راندن شتر را و مانده ساختن و پشت ریش کردن و لاغر نمودن
مُمَاسَحَة - بهم نرمی نمودن در قول بفریب
هُوَ يَتَمَسَّحُ بِهِ - او میمنت میگیرد بدان بجهت بزرگی وے
وفلانٌ يَتَمَسَّحُ - یعنی چیزے ندارد و گویا مسح میکند دست را +
ونیز يَتَمَسَّحُ - دست مالیدن و مسح کردن یقال تَمَسَّحَ بالأرض
تَمَاسُح - باهم راست شدن و سخن بر باهم دست زدن در خرید و خرو خت
اِمْتِسَاح - شمشیر از نیام برکشیدن
م س خ
مَسْخ - بالفتح زشت و صورت برگردانیده
مَسِيخَة - بالکسر مشد الیاء نوعی از کشتر و نے
مَسِيخ - کامیر صورت برگردانیده

زشت خلقت بے نمک و بد بیات
مست و کول و گوشت بے مزہ یا
فاکہ بے مزہ طعام مسیخ کذلك
مسایخة - نام کان سازی اندر
باطنی است از ان ما میخیة و
ما صیخیات کہ اند نسبوب بوے
مَسِیخ - بمعنی بے مزہ شل
مَسِیخ - بدمزہ مثل مواسیخ
من لحم الحوار ای لا طعم له
مَسُوخ - بالضم ماتی است
شل نے بند و اعضا قابض مقوی معدہ
کہ کرنگ روے عمر بدن سنتی رحم و
درد آن ہست قاطع نزلت الدم بر اطراف
درد و بیگ گوشت مردہ
مرض مسوخ - بے شکم گوشت رئیس
امرأة مَسْخَاء العجیزة - زن
بزرگ سرین
رف مَسَحَه مَسْحًا - بالفتح مورت
برگرد اینده و بدتر کرد مَسَحَه الله
فردًا و مَسَخَ الثانی - لازم و متعدی آمد
وپیشین کہ دور نجاینده و مَسَخَ علیه
بدمزه ساخت ازا
اِمْسَاخ - مثل شدن آماس
اِمْتِسَاخ - شمشیر برکشیدن
اِنْمِسَاخ - لازم شدن مجروحی
الفرس اِمْسَاخ نمایندگی مصدر
م س د
مَسَد - بزن تا فتن و درخ انداختن
ماندگی و انیدن اسپ سستور را و الفعل
من نصر و جارية مَسَدَةُ المسد
درخت تنک سخت پر چان ملفت
مسد - بحرکة تیر چرخ چماه آہنین
از پوست خرما یا از پوست سخت مثل آن تو

ہر چیزے یا رسن از لیف خرما تافتہ
منه قوله تعالى حبل من مسد
من لیف او خوص قد یکون من مسوح
الابل او من اوبارها مساد
الکتاب و اساد جمع
مساد - کمتا - پنبک روغن مشک
انگبین لغة فی مساد بالهمز و یقال
مواحس مساد مثل معیز و معیك یعنی
یکبار است از نو مرد سستی سی و بر
افتگی آن
رجل مَسُودٌ - مرد نیک درشت
استخوان پر چیان دا مواظبت
مَمْسُودة - گوشت
م س ر
(ن) مَسَرَه مَسْرًا - کشیدن از
دیگران و از تنگی به و مَسَرَ الله
بدی مردم شناخت و سخن چینی نمود
و دروغ انید ایشان را
م س س
مَسّ - بالفتح دیوانگی و الش منه
دد و مَسّ مَسّ - یعنی کشید
عذاب تخسین و فتح را گر برسد شما را
چنانکه گوئی وجد مَسّ الحمی یعنی فرو
تخستین تب رسید او را
مُسّة - بالضم از اعلام زنانست
بشری ابن مَسِیس - کامیر
محدث است
لامساس - کقطام یعنی نمیکند و
مبنی علی الکسر لانه جدول عن اللمس
و قد یقال مساس الامر کدراک نزل
مِساس - بالکسر الش سنة و الفعل
لامساس ای لا امس و لا امس و
فرائی مساس کقطام

مَسُوس - کصبور آب نه شیرین نه شور
و آب که دست بدان نرسد و تشنه نمیر
شود و هر چه فرو نشاند سوزش تشنگی
را و آب روشن شیرین از اضداد است
و هم او زهر و دهی است بمرو
بَیْنَهُمْ رَحِمٌ مَاسَّة - یعنی میان
ایشان خویشی نزدیکی است بدن
حَاجَة مَاسَّة - یعنی حاجت
مَسْمَاس - بالفتح سبک برد و
سبک کار شوریده
مَمْسُوس - دیوانه
(ن) مَسَسْتُ إِلَيْهِ الحاجة -
سخت نیاز مند گردید
(ا ن) مَسَّة مَسًّا - بالفتح
و مَسِیسًا کامیر و مَسِیسی کخلیفی
بسود آن را و کسر فتح و رتما قیل
مَسُّ الشی یحذف السین الاولے
و تحویل کسرها الی الیم لیصیر کلیم و علیها
مفتوحة و سین شوا ذا تنفیف به و
مُسّ مجهولا دیوانه گردید و مَسَّ
بك رحم فلان یعنی نسبش بالنسب تو
قریب است
مَسْمَسَة - آمیخته و شوریده شدن
کار مَسْمَاس بالکسر مثله
اِمْسَاس - بسیاندن
مُمَاسَّة - جماع کردن
تَمَاسَّة - جماع کردن و منه قوله لقاله
مِنْ قَبْلِ اَنْ یَّتَمَاسَّا
م س ط
مَسِیط - کامیر آب نیره و آب تیره
تیره بوی باك کہ در تک حوض بماند و میل
اندك مَسِیطة مثل ذی الکل کشن کہ بار و
نخورد و دل ملائی

مَسِیطة - آب تیره و ناك کہ در تک حوض
بماند و چاه بشیرین - و آن آب تباه
در اید و تغیر گردد و آب کہ سیماب تر
و چاه - روان باشد و بد بوی گردد
در و دیوار کہ در وی آب اندك روان
باشد و سیل اندك
مُسَیطة - بصیغة اسم مك تر مَسِیط
مَمْسَط - ہر چیز شور کہ شکم بماند و آب
و گیاه شور شکم ران و آبکی است شور تر
طَهْمِیَة - را و گیاهی است تا بستانی
کہ شکم شتر ماند
(ن) مَسَطَ النَّاقَةَ مَسْطًا - بالفتح
دست و فرج ناقه در گرد و آب فحل بر
آورد از رحم و سے یفعل ذلك اذا
نزا علیها فحل لئیم و مَسَطَ
المعاء الیدر و وه را بانگشتان تا
آنچه در آنست از علت برآید و قس
مَسَطَ الثوب - ترکرد جامه را پس
آن الیدر دست تا آنچه بیرون رود و
و مَسَطَ للسقاء - بانگشت بآور د آنچه
در آن بود از شیر خشته و مَسَطَ فلانًا
تیا زیانه زد او را
م س ع
مِسْع - بالکسر باد شمال اسم است آزا
مَسِیع - بالفتح و شد الیاء مر و بسیار سیر
تو انا بر آن
م س غ
اِمْسَاغ - یکسو گردیدن
اِمْسَاغ - یکسو گردیدن
م س ك
مَسْك - بالفتح پوست بالخاص
پوست بز غاله مَسُوك جمع
مَسْكة - پاره از ان و یقال مَمْ

فی مُسُوكِ الشَّعابِ یعنی الیشاخ فی زوه ومیناک اند

مِسْك. بالکسر مشک فارسی است معرب ومعرب آن نافه موم خوانند

مِسْكَة. التبارة من ازان مِسك. کعنب جمع کر خشک است ودردوم و مقوی دل ومشتهی سوداویان ونافع خفقان وریاح غلیظ رد وبلغم وسوداء وسدها وباهی وچون از کوفته بریان خیری لت کرده بر سر قضیب طلا نمایند عجیب الفعل باشد در جماع ومِسك البرد ومِسك الجن وگیاه است

مُسْكَة. بالضم آنچه بدان چنگ درزنند وآن قدر از خدا وشراب که بر پای نگاه دارد اندام را دلیر باشد رندگانی را وخرد وافر

مُسْكَة. کعصرة مایقیه از هر چیزے وجا در شتر دسخت از چاه کودکان بر آید چاه در شت خاک که بگرد گرفتن حاجت نباشد ودر مُسْكَة. زنی یقال فیه مُسْكَة ودختر ونکوی یقال مافیه مُسْكَة ای خیر. رجع الیه مُسْكَة. بضمتین شلغم

مَسَك. محرکة پوست باخه یا استخوان اسی که ازان شانه وجزآن سازند ودستمانه وپای برنجن انه سرون ودندان فیل وجزآن مَسْكَة یکے

وفی الحدیث قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم لاهداة بیدیها مَسَكَتان عَلَیْهِمَا نقطتان من ذهب تعطیهن ثم هن قالت لا قال لیسرك ان لسوك الله یوم القیمة سوارین من نار

مَسَكَة. جاے که آب ایستد در وے وپوستگی است که بر روے کوک واسپ کرده باشد وقوتے است که غذا را بگیرد ومدت طبخ را ضمنا یقال

کره درکشیده باشد وجاے درشت ازچاه که وقت کندن پیش آید یا چاه درشت خاک که بگرد گرفتن حاجت نباشد وے را جمع وقولهم هو حَسَكَة مَسَكَة. یعنی او دلیر است

رجل مُسُك. کعنق مرد زفت بخیل

مُسَكَة. کهمزه وآنکه چون جنگ زند بچوبے یا زخود را رها کردن خواند از وے مُسُك کصرد جمع ومرد بخیل

تَمْسِيك. کامیر خرد وافر وندا و شراب کهنه باشد رندگانی را به

رجل مَسِيك. مرد بخیل ونیز

مَسِيك. جاے که آب ایستد در وی ونیکوی یقال مافیه مَسِيك یعنی وے چیزے نیست که بدان رجوع کنند بوے

ارض مَسِيكَة. کسفینة زمین که آب فرو نکشد از جهت سختی وصلابت

فَرْوَة بن مُسَيك. کزبیر صحابی است

مُسَيْكَة. کجهینة جاریه عبد الله بن ابی منافق صحابیه فاضلا است لها ذکر فی تفسیر سورة النور نزلت فینا وفی امیمة. لانکم هو افتیاتکم علی النساء ان اردن تحصنا

مَسَاك. کسحاب نخل وزفتی مَسَاكة بالتاء ومِسَاك ومِسَاكة. گناب وکتابه شله وجاے که آب ایستد در وے ونیز

مِسَاك. کتاب نیکی یقال ما فیه مِسَاك. ای خیر یرجع الیه

مَاسِك. نام مردے

مَاسِكَة. پوست پاره که بر روے کوک واسپ کرده باشد وقوتے است که غذا را بگیرد ومدت طبخ را ضمنا یقال

بیننا ماسِكَة رحم. یعنی بهم وپیوستم

مَاسِكان. ناحیه است بحران

مُسْكان. کعثمان بیعانه ونیز بمعنی مرشیعه رانامش عبد الله

رجل مِسِيك. کسکیت مرد زفت ودسفاء مِسِيك. نیک بسیار آب گیرد

مِسْكُوبَة. کسیبویه نام مردے

مَسَك. (ن) مَسْكا. بالفتح چنگ بدرون

مَسَكَ. (ن) مَسْكا. بالفتح چنگ بدرون

مَسَاكَة. کرمانة آب گرفتن مشک

مِمْسَكَة. کمکرمة پاے اسپ که در آن سپیدی باشد لانها أمسكت عن البیاض وگویند که پاے اسپ که سپیدی ندارد

اِمْسَاك. چنگ درزدن یقال اَمْسَكَ بالشیء اذا تمسك به. بند کردن، باز ایستادن و خاموش شدن یقال اَمْسَكَ عن الکلام. ونیز اِمْسَاك زفتی یقال فیه اِمْسَاك و

مُمْسَك. کمعظم دارو ے مشک آمیخته به ذوب

مُمْسَك. جامه رنگ کرده بآن

تَمْسِيك. بمشک خوشبوے کردن ودیعانه دادن وچنگ درزدن ومؤ قرئی فلا تُمْسِكُوا بعصم الکوافر وقال لکعب بن زهیر فما تسقط بالهدایا زعمت الا کما یُمسك الماء الغرابیل

تَمَسُّك. چنگ درزدن وباز ایستادن از چیزے

تَمَاسُك. چنگ درزدن خویشتن داشتن

اِمْتِسَاك. چنگ درزدن

اِسْتِمْسَاك. چنگ درزدن

م س ل

مَسَل. بالفتح روان شدن آب ومانند آن. والفعل من نصر

مَسَل. محرکة راه وراز وزمین نرم وآب راهم آمده لمد ومَسَل

مُسَلان. کعثمان ومَسَائل جمع

مَسَالَة. کسحابة ارازی روے که خوش نماید

مَسُولَة. بالفتح کتنوفة وحمد موضع

امتسال شمشیر از نیام برکشیدن

م س ن

مَسْن. بالفتح بتاز یانه زدن اسپ را لشهوة الجمة. والفعل من نصر

مَسَن. محرکة بیباکی

مَاسِن. از اعلام است

مَيْسِنان. بالفتح وسی اسک بفتح سین

مَيْسُون. بالفتح کخیشوم کودک خوش قامت ونیکو روی نام مردے

مَيْسُون. بالفتح سرشتی است زنان را

م س و

مُسْي. بالضم کشانگاه اسم است اسراریقال اتیته مُسَيَّ أمس ای مَسَاءَ أمسِ

مَسَاء. کسماء شبانگاه خلاف صباح یقال اتیتك مساء أمس آمدم او را شبانگاه ویروز چون از کسی تعلیل کند گوید مَسَاءَ اللہ لا مَسَاءَ لك والی صَبَاح مَسَاء ومَسَاء. بالاضافة ایضا یعنی بسر شام آمد

مُسَيَّان. شدة الیا ومصغر امساء

ج

مُسَيَّانات جمع بقال اتيته مُسَيَّانا بوجاء مُسَيَّانات اي عند المساء
اَتَيْتُهُ اُمَيْسِيَة اَمْس۔ بالضم وشد الياء شبانگاه وے آمدم بدو
ن مَسَوْت النَّاقة مَسْوًا۔ بالفتح بدست برآوردم لطفا زحم ناقہ پاک
کردم ازاں مَسَوْت الولد كذلك
رِمَسَا الجمار۔ سرگین کردن خر
مُمْسٍ اگر م باے شبانگاہ ہ و مرا
ب وشبانگاہ کردن بقول الحمد
لله مُمْسَانًا ومُصْبَحًا بالخير بالضم
رجلي وصَبَاحًا
إِمْسَاء۔ شبانگاہ کردن
تَمْسِيَة۔ کیف اَمْسَيْتَ گفتن کسی را
یعنی چگونہ شام کردی وَمَسَّاكَ الله
بالخير گفتن یعنی بخیر کناں خدائے ترا
إِمْتَسَى بمعنى مَسَّ۔ گرفتہ ہ
زدہ ی بود

م س ی

رجلٌ مَسِيٌّ۔ مردکہ پند واند
زاهدی التفات نکند وشنود آزرا
مِسْيَنِي۔ بالکسر شدۂ المسين المقصور
شہریست در ثغر قسطنطينية۔
تَمَاسَى سَخِيُّهَا واهدند آرد
وغن مَسَى النَّاقة والفرس
مَسْيًا۔ بالفتح بیرون آوردن نطفہ
از رحمہاں آں وپاک کردن رحم رابدو
مَسَى الحمار الجمار۔ لاغر گردانید
گرداشتن راہ دنبہ مَسَى کردن و
نرم رفتن وبدست مالیدن وپاک
کردن چیزے را وبرگشیدن ہر چیزے
کہ باشد
تَمْسِيَة۔ پارہ پارہ کردن

تَمَاسَى۔ پارہ پارہ گردانیدن
إِفْتِعَال شَمْس شدن

باب الميم وفصل السين

م ش ج

مَشِيج۔ بالتحريك آمیختہ
مَشِيج بالكسر آمیختہ لغتہ
مَشِيج۔ کامیر آمیختہ اَمْشَاج جمع کثیر
وایتام ہ ولُطْفَةٌ امشاجٌ۔ آب مرد
آمیختہ باآب زن وخون آں بہ ویز
امشاج۔ آنچہ در ناف گرد آید
ن مَشِيجٌ مَشْجًا۔ بالفتح در آمیخت

م ش ح

مَشْحٌ۔ محرکۃ بہم سودن ودرخمیر دن
شکم۔ ان یاسوختن آں از درشتی
والفعل من فتح
مِشَاح۔ خشک وسخت شدن سال
يقال اَمْشَحَتِ السنةُ اذا اجدبت
وصعبت وپراگندہ ودرواگردیدن
ابر از ہوا

م ش ر

مَشْرَة۔ بالفتح برگ خرما مانندے
کہ از بیخ درخت عناب وغیر آں برآید
باشاخ سبز وتازہ نو برآمدہ پیش
از انکہ رنگ گیرد ودرشت گردد وجامہ
ونباس ومنی است ہ ومَشَرَ ةٌ
الأرض وبحرکۃ زمین ونبات آں
وإذنٌ حَشَرَةٌ مَشَرَةٌ۔ وبحرکۃ
گوش باریک نیکو خوش نما وہی امارۃ
النُّعْمَة والثَّرْوَة فی الانسان ہ و
امرأةٌ مَشَرَةٌ اَة مِضْمَاء۔ زن
خوش سیر ومتملی اندام
رجلٌ مِشَرٌ۔ بالکسر مرد نیک

سرشت ونژاد ويقال فُلَانٌ طَيِّبُ
المَشَاشِ اى كريم المنبت ومرد چست
سبک خوش طبع وزیرک نیک خدمت
کنندہ در سفر وحضر
مُشَاشَة کثمامۃ سر استخوان نرم
کہ توان خایید آنرا مشاش بجذف تا
وجع وزمین سخت کہ در آں چاہا کنند
وپس آں بندی گذارند کہ چون چاہ
پر گردد آں زمین سیراب وتر گردد
پس ہر گاہ دلوی آب بر گیرند از آں
آب دیگر بجاش فراہم آید ودرون
زمین وراہے کہ دراں خاک سنگریزہا
نرم باشد وکوہ کہ دراں چشمہا جوشان
ودروان باشد
مَشُوش۔ کعبوس دستار چہ دست
مَشّ۔ شترے کہ چشم او سپیدی
برآوردہ باشد مَشَاء۔ مونث
مِشْمِش۔ کزبرج بفتح زردآلو
قَلَّ مَا يوجد شئ اَشَدُّ تلذيذا
للعِدَة منه وَيُلْطِفُها واضعافا
وبعضی آلو اسشمش گویند
مِشْش۔ کمبرز دخارب
ن مَشَّهُ مَشًّا۔ بالفتح درآمیخت
وسودآں را چندانکہ گداختہ شدہ
ونیز مَشَّ دست بچیزے درمالیدن
تا پاکیزہ شود وچربش آں زائل گردد
وخصومت کردن وبسود ن اطراف
استخوان اندک گرفتن مال کسی را
ودشیدن ارپستان نیم کارہ
(س) مِشْشْتُ الدَّابَّةَ ومَشَشْتُهَا
محرکۃ مِشش برآید ستور را وتظیرہا
سوی مُجِثَّت
مَشْمَشَة۔ سبکی بشتابی ودرآب

مَشْر۔ بنو المُشَر۔ بطنی است از زنگ
مَشْر۔ محرکۃ مرد خرامان بناز بہ و
آدْهَبَهُ مَشَرًا۔ دشنام داد او را
وبجوکر ودشنام شنوانید او را
مَشَارَة۔ بحابۃ کردن زمین کشت
أرضٌ مَاشِرَةٌ۔ زمین کہ گیاہش
بنبان باشد از تازگی
(س) مَشَرَ الشَّجَر۔ برگ شاخ
برآورد
إِمْشَار۔ برگ وشاخ برآوردن
درخت وگسترده شدن وديدن
وبرآمیدن وگیاہ رویانیدن زمین
مُشَيْر۔ برگ وشاخ بیرون آوردن
درخت وآشکارا کردن آزا وشامانی
کردن برجماع وبخش بخش کردن چیزے
را وجدا کردن ولباس پوشانیدن
کسے را
تَمَشُّرٌ لِأَهْلِهِ۔ چیزے وزیدہ کہ
بدان جامہ خز وجبت اہل خود وچیز
تَمَشُّر۔ برگ وشاخ برآوردن در
درخت واثر توانگری پیدا شدن بر کسے
يقال تَمَشَّرَ الرجلُ اذا رئى عليه
اثر غنى وسبز شدن برگ وجامہ پوشیدن
مردم

م ش ش

اَطْعَمَهُ هَشًّا مَشًّا۔ وراینیدہ او را
خورش پاکیزہ
مَشْمَش۔ محرکۃ سندی کہ درخرد گاہ
دست وپاے ستور برآید بخت گردد
كمثرى وبمعنى استخوان وسپیدی کہ درچشم
سرحادث گردد
مِشَاش۔ کتاب نام مردے۔
مُشَاش۔ کغراب زمین نرم ونفس

بدن آن فارورا
امشاش بافتح شین اول و ثالث
انتاج در فارسی بمعنی آبستن شدن
تخصیص بحیوان مستعمل است
مشاش بضم اول و فتح ثالث
کردن بهم شیر پستان دو محمدان
مشش بفتح اول و ثالث
جمعه برگشیدن زن از رد اکردن
خود و بهره یافتن از چیزی یقال
الآن من حال للاحق الی
انعشاش بافتن و حاصل
کردن یقال هل انعش لک
شی ای حصل

م ش ط

مشطا مشطه مشطة الکف
و مشط مشطا کعقل مشطه بمشاط
و مشاط کسحاب جمع
مشطة بالکسر نوعی از خانه کردن
مشط بالضم کاجیب کدوت متن
است ابتدا و دانه دیگر بای است
و یزه کاز مشط الذهب برگرفتند
و انگشتهای دست پای تا بگف
دراز پشت انگشتان را در سر
نهم را
لبنة مشیطة لبنه که بشاکله
مشاطة کحاقة مصدر شانه کردن
مشاطة کرا موی که بخانه برانند
مشاطة دن شانه کننده
امشط خرفوش است
رجل ممشوط مرد اندام باریک
و باریک اندام و بهمه
ممشوط خرد کردن کرمع شد

دیبج مشوع کعبور رگ
پیچیدار بافته
رد مشع مشعا بالفتح بر
و مشع بشنه او مبولها حد
آزاد و دیز مشع بیرآسمان زدم
کردن بیهم غازکردن دیدار و
مانند آن خانیدن دگوسپند و شتر
و سر و مرزان آن یقال مشع
الاغا ما حبل دو در زمین دگ
آوردن
تمشع النفقة خورد چیزه
دکاسه بر دیه و دیز مشع بآگ
کردن خورا از چربی یا بکنوص
سنگ استنجا کردن
المشاع بضم جمعیت پسان قبیله
و بر زن یقال فلان امشع
کثیر ماجد و دشمن زورد ان
بنام کرشیدن و گرفتن بر یقال
اذا مشع صفحة ما شئت کذا
گیر بر چه بالفتح زدے

م ش ع

مشع بالفتح تولا مانند آن بر
آون خیار و مانند آن چیب آک
ساختن و انخل من نفر
مشعة بالضم پاره از نامه یا
از جامه کهنه دل کرکرد و ره دران
خار شاند و بدان شتاب شدن بر
آن کسان را شاد کنند
مشع بالکسر گل سرخ
مشمشع گل سرخ رنگ کردن
و ام وه و کرد و سبب کردن
آب دی کسے را

م ش ن

مشط بالضم شانه و مرد بسیار
ستور و مرد بسیاری میان کم
ستور و شافه سم و مرد بسیاری
وفق بالکسر گل سرخ و انبیخ
و مرد بیشی مرسبک گوشت
مشقة بالکسر کچه از اندام نه
از موی و کتان و مانند آن جامه
کهنه پاره و ریسمان شت کعنب جو
مشقة بالضم سوگل که بجامه نو
شد و هم سای شکم بر دو ران
تحتین کاپره پوشیده و اسپ
باریک میان و مرد جلیف
مرد سبک گوشت
مشقة کشاخ آبخور از سوی رکتان
زمانه آن بشاید یا آنچه در او را
باغانص گرده
مشق لوست پاره یا نده
و آنکه بر دو شکم راس هم در خور
مشقاء صوت مشق بالضم جمع
مشقون سبک گوشت و اسپ
دراز باریک میان نه قصیب
مشقوق نره و دراز باریک
مشقوقة دختر حمید
کشیده بالا
رض مشقت الجارية مشقا
بجوید و دراز و باریک اندام گردید
در عشق بالضم جمی از کاسدان
و جنایت نره ران و شتاب دن
خشتن با تبر باز دن بشتاب
خوردن و سست مردن کاندر
دشخ حروف را دسوی راست شاد
کردن و کشیدن هر یک بار یا زاید
و دراز گردد و یا کردن چاپیدا

لحم وجیدان زده کسیکه دق نرم
گردد و بخورند گیاه چریدن شتر
و مانند انعام را زیاده از چریدن خود
و سورش جامه بوتال سوراخ شدن
و تجدید الثیاب.
(ا س) مشق مشقا. محرکة رسیدن
ران ران دیگر
انشاق. بتار یاردن
المشق کمنع جامه رنگ کردن دل
مشاقة. بهم برگشیدن و رسیدن
دادن یکدگر را دو باهم هانگ
و یاد کردن
المشق اللیل. آخر گذشتن
و مشق حبات اللیل. آخر
شدن پیدا شدن صبح و تیر مشق پرنده
برگذشتن و مانند آن خوردن و بریدن
آن دو با دندان
تماشق. باهم کشیدن و سر را
اشتقان. بردن و بریدن
بهم شیر بان در شیدن و شیر
برگشیدن

م ش ل

مشکان کمکان نام ردی ارزی
باشقر دی بمعجمه و ذ آبادیارس
و شهری، ا. عمال بهمان منسوب
الحال عالجی او رحمه بابن مشکان
تمیمی بدری و عکاشة بن مشکان
قابچی و محمد بن مشکان محدثان
مشکان آلة. لقب عبد الله بن
محمد بن قتیبه بالضم رکتر

م ش ل

مشل ما یشتعل من النار وغیرها
مشل بالضم (ا) بهم بن محمد

ازان ۱۰ است نام من شیر بچه
ابو العنام مشیخی را از شیر بریدن
ابو بسوی مرضیلا گرفتاری است شیر بان
یا دهدش نصر بن لیث
مشش بگیرام نرم و رشتند
رجل مشوش. بر کم گرست
ران
ان مثل لحمه مشوشا
گرگ و گوشت او چه فرشش
یا لحم گم رسیدن
مشیش. شیر بگ زدن آوردن
ناقه یا گوسفند دوشیدن شیر ے
بدوشیدن و شیر برگشیدن
ابو شیال شیر گشیدن

م ش ن

مشانی. با نسیر شدن شین
مشخوان م نرد الوی کابا غرف
فکرة لاعبة هری فی مش ل وحقه
ن بال کرمان م نرش سجای
و قنطرة ان الصد والعن

م ش ن

مشن لبن خثا زیاز دن با دوغ ما
مدن شیر شین گردیدن و شیر دوشیدن
مالیدن شیر زدن بطویله گرفتن
دویا بیدو دادن و افعل من هر
مشغنة. با لفارسیت باز رنگی
ان نداهیز دن یقال اصابته
مشغنة وهی الجمع له سعة
و لا تخوفه
تشان کسواب وهی است جبر
یشان بگسر اول از جوشن
خوشتان کاب مشد وهی مثل
العلباء الذی شان یا کل وطب

الشان یا دنماک و گران گشتن
وزن زبان و راز رگوی است
شوشان. بالضم مثبه از
خوشش تر بهتر
تشویش. بهم خوردن و شیدن
بگرانت بر دادن الم
اشتان. بریدن و رشتن شیر
برگشتن و بهم شیر پستان و دنبه ان
برگشتن و دوزیدن یقال اشتق
منه ما اشتن ثم اصلحی بگیر بر جم
بالی از دے

م ش ن

مشنو. بالفتح دارے سیاه
گیدو و مشنج کغنی شاه
کنار سلم
مشنا کرکسا گوه دگیاهی است
شبیه آن
الشناء بکسر راندن دارے سیاه
انتگرد و دواکه علم بر اندقان
مشنة الزعفران ذات الجمع و ذات
اشنیم مشناء. دارے سیاه
نوردن

م ش ه

مشبهة. با کسر بضا و تشدید ها
مثانی بسین جیم باز یک مالی یا
عام است مشاة. بالضم جمع در وهله
و فی الحدیث ان الحاج الماشی کان
عطی سبعمائة حسنة
مماشیة. بستر و بستر بسیار زده
شتر دگوسپند و غیرها جمع دسواع
ما یشبه الثمن بسیار فرزند
مشاعة کند و سخن چین
التشاعه بجیم الصوت بهنگام جنگ

نجی نشی مشیا. باضم و ی خاریدن
سوختی بسیار گردیدن و مالات تمرمود
نقل عن ابن الاعرابی مشوا بالخیر
کابل والکمشا سنگ بسیار
بهم شدند
مشاعر. راندن دفع دادن و سواشی
بسیار و بسواشی بسیار زده شدن آم
تعشیشة. رشن و زدن و دادن
مشاشاة. باهم رشن شان الحلة
اذا صوتت
ونشاء. باضم خاریدن و خارانیدن
خشیت. بالضم ترس خراب شدن آن
وراندها یقال نشت به
یا نشا ها ولی ذهبت بصره
تماشی سدگر رفتن

باب الیم مع الشاد

م ص ر

مصر. مصاصة الجوز یا بیضة
بالضم کاربرد و مصت الناقة
بدست بر تنا و در دهان کشیدن از
زبان آن

م ص ح

مصاحات. بکسر با جمعه
شتر نگان که گیاه پر کرده دارند
نا نازکان بر دو انجا داشت
المصح. سیاه کردن گاه رنگ
بالفتح رفت رسیدن و مصح
الله بک و بدان و بدان الله دوست
و صح با کسر اول و ضم ثانی
القرس. استوار شدن سم گاو آگر
سم گاو بین ناخنان او سوی شدن بیرو

مصصی - کبوتر زن کرشیدگی گفته بر مرد وقت جماع و کس کر بکه تری و بلای تضیب را مثلاً من جع - و نیز مصصی طعامی گویند پخته با دیگر سرکه انار و نه یا از مرغ چزه و کبوتر پخته و بریان ترتیب و منه یا از گوشت غلیظ باشد خاصه و الله تعالی اعلم

مصوصة - با تا وزن لاغر

رجل مصان بالفتح مرد کم شیر گویند که از ناکسی ده را مصان دشنام است یعنی ای کنده طلاق از خود یا ای کنده پستان گویند از ناکسی یا مصانة نون ث

فرسی مُصَمْصَمٌ - کمیت اسپ استوار تند - اندام

مُصَامِص - لعلابط خالص از هر چیز ۰ و فرسی مُصَامِصٌ اسپ استوار بد اندام و اند لمصامص یعنی او صاحب حسب پاکیزه است

وظیف مَصْمُوصٌ - خروگاه باریک دست و پای ستور

مصوصة - زن لاغر

(ص ن) مَصَّهُ مَصًّا - بالفتح بمیدان را

مُصَّة الذنوب للفاعله زن پاک شوند از گناه

مَصْمَصَة آب در طرف زبان گردانیدن و هو مثل المَضْمَضَة الا ان ضد الطرف اللسان ذاك بالفم کله بهما کما بین قبضة و قبضة تفاوت دارند و شستن

اِمْتِصَاص - مکانیدن

قصی - بکیک کیدن

اِمْتِصَاص مکیدن

م ص ط

(ت) مصطما فی الرحم مُصْطَمًا بالفتح بدست آب کشن بیرون آوردن از جم

م ص ط ر

مُصْطَار - بالضم ی تر ش مصطار بالتاء مثله

م ص ط ک

مُصْطَكَى - بالفتح و الضم مقصورا و یمد فی الفتح فقط و فی الضم مقصورة و یمد حیان صمغ یست که از اروم مصطکی و سیاه رومی مصطلی خوانند و قشر ریزه تر از کنه سپید آن نافع بجهت معده و مفعده و روده و جگر و سرد کنه بتوپیدن و نافع نهکت و تبه و تقیق شهوت و تقیم اسدها

دواء مُمَصْطَكٌ مکسر مدار دوا مصطکی آمیخته

م ص ع

رجل مُصَعٌ - بالفتح و لکتف مرد تمشیر زدن یا مرد استوار اندام تو نا یا پیر زخار یا نا خراق و دوره یا زنده

مُصَعَ الفصفور کبر دن و کبوتر

مُصَعَة - کمزه و بالضم یا در رخت

عُوَيْصِع مُصَعَ کمرد و فصل جمعه و مرغی است سبز

مُصُوع کصبور مرد بیمناک دل باخته

صَاصِع - آب شور و اندک و بیرو

و آب روشن نا ضد است و گویند و بهری شور از هر چیز مذکور ما صاع چیز و رفته

صاصعة - نافه برگشتن شتر پستان

(ف) مَصَعَتِ النَّاقَةُ مُصْعًا بالفتح انداخت زن بچه را بوکذا

مَصَعَ الطَّائِرُ مَا فِيهِ یعنی بچه ان انداخت ۰ و مَصَعَ بِسَهْمِهِ عَقِيبَهُ بر پاشنه ریدار تر زد و بیم یا زد تا بر نشد گی ۰ و معنی خرد شتاب بگذشت یا زد نب جنبان تخت و بدو نیک شتافت ۰ و مَصَعَتْ بِالْكَلَامِ بلند بانگ شنید ستوردم او زنده ران راه ۰ و مَصَعَ الْخَيْلَ بِالْخَيْلِ

قبیل - با آب اندک تر کردن حوض و شبانه

وَصَعَ فِي الْأَرْضِ - رفت و در زمین و تیر مَصَعَ و خشیدن برق و خر آن بشمشیر یا تا یا تیر زدن اندک و بیش ضربت یا چیا ضربت و رفتن آب و خر آن و بچه دل شدن بهیم یا از شتاب یا کی و تیز زدن پستان ناقه را و رفتن و باز گشتن شیر پستان ناقه را و رفتن و باز گشتن شیر و بهری شدن سر ماه و هر چیز

اَصْطَعَ لَهُ لِحَقِّهِ اصْطَاعًا - آنرا کردن او را و او نیز اصطاع آنگونه مادر بچه را و چنان انداختن مرغ ه بار بر آوردن و درخت موسم و خداوند شتران شیر بر گشته شدن قوم

قصیع - درخت و چوب بریده را ماندن بایوست تا خشک گردد

مصاعة - باهم کشتن کردن و پیکار و خصومت نمودن

تصاصع - باهم مردسیدن در جنگ

یقال تباصعوا فی الحرب

اِبْتِصَاع - رفتن اسب بدین نوع

اِنْبِصَاع - رفتن و زمین هدایت کردن نر گوش را

م ص ل

مَصَل - بالفتح نرف و آب که از پیروں برآید بعد از پختن و فشردن و آں مضر سه است

مُصَالَة - کشاده فتح آب که از پیروں برآید از فشردن بعد پختن و بهتر طعمه تر و آب از سوزیدن باشد

پیروں تر او دو اسپنج از خم و زخم زبان حاصل ۰ مذکر او نیز مَصَلٌ اعم کصحاب و فرس بابک رش دست

مُتَصَلٌ کمنبر پاونیا یا تیز رنگ ریز کہ دران رنگ کنند

شَاةٌ مُصَالٌ با کسر گوسپند که شیرش مقدار شبانه گاه و بامداد شود فیل از بچه شدن بهیم یا از شتاب یا کی و تیز زدن پستان ناقه را و رفتن و باز گشتن شیر

(ن) مَصَلَ مَصْلًا - بالفتح تلخ شدن و مَصُلَ لغة فیه

مَصِيل - جدا گردیده جستدی از نوع خود و هر چیز منقطع از چیزی

اَصْطَعَ لَهُ لِحَقِّهِ اصْطَاعًا - آنرا کردن او را و او نیز اصطاع آنگونه مادر بچه را و چنان انداختن مرغ ه بار بر آوردن و درخت موسم و خداوند شتران شیر بر گشته شدن قوم

قصیع - درخت و چوب بریده را ماندن بایوست تا خشک گردد

مصاعة - باهم کشتن کردن و پیکار و خصومت نمودن

تصاصع - باهم مردسیدن در جنگ

یقال تباصعوا فی الحرب

اِبْتِصَاع - رفتن اسب بدین نوع

اِنْبِصَاع - رفتن و زمین هدایت کردن نر گوش را

م ص ل

مَصَل - بالفتح نرف و آب که از پیروں برآید بعد از پختن و فشردن و آں مضر سه است

مُصَالَة - کشاده فتح آب که از پیروں برآید از فشردن بعد پختن و بهتر طعمه تر و آب از سوزیدن باشد

پیروں تر او دو اسپنج از خم و زخم زبان حاصل ۰ مذکر او نیز مَصَلٌ اعم کصحاب و فرس بابک رش دست

مُتَصَلٌ کمنبر پاونیا یا تیز رنگ ریز کہ دران رنگ کنند

شَاةٌ مُصَالٌ با کسر گوسپند که شیرش مقدار شبانه گاه و بامداد شود فیل از بچه شدن بهیم یا از شتاب یا کی و تیز زدن پستان ناقه را و رفتن و باز گشتن شیر

(ن) مَصَلَ مَصْلًا - بالفتح تلخ شدن و مَصُلَ لغة فیه

مَصِيل - جدا گردیده جستدی از نوع خود و هر چیز منقطع از چیزی

افگندہ ✤ وشاۃ مُمْصِل گوسپند
کہ شیرش برگردد و جدا شود و در شیر دوشیدہ
پیش از ان کہ بر شیر غنہ ریختہ شود
إمصال۔ تباہ کردن و بنا بایست
خرچ کردن مال را و بچہ افگندن زن
کہ ہنوز مضغہ باشد و دشیدن شبان
گوسپند را ہمہ شیر پستان دوشیدنی
إستمصال۔ شکم راندن دارد

م ض ص

مُصَاصِيَة۔ کثامۃ شیشہ خرد
مَصْوَاء۔ کصحراء کون و زن کہ بر
ان دی گوشت نباشد و زن لاغر سرین

بَابُ المِيمِ فَصْلُ الضَّادِ

م ض ح

مَاضِح۔ زشت کنندہ ناموس کسے
(ن) مَضْحًا۔ بالفتح
زشت و معیوب گردانیدن ناموس را
ومَضْحَةٌ۔ راندن باز داشت از ان
ونیز مَضْحٌ۔ پراگندہ شدن شتران
وتراویدن توشہ دان و فشترگردیدن
شعاع آفتاب
إمْضَاح۔ عیب ناک کردن ابرے
کسے را تا لا لفرزدق ✤ فَأَمْضَحْتُ
عرضي في الحيوة وشِنْتَنِي ✤ وادِ
قدتلى نارًا بكل مكان ✤

م ض ل

إمْضِلَال۔ نیست شدن رفتن

م ض خ

(ف) مَضَخَ مَضْخًا۔ بالفتح آلود
اندام ببوی خوش

م ض د

مَضْد۔ بالفتح نماز بستن بر سر
والفعل من نصر

مَضْد۔ محرکۃ کینہ

م ض ر

ذَهَبَ دَمُهُ خِضْرًا إِمْضَرًّا۔
بالکسر یعنی ایگان رفت خون او از
اتباع است
مَضِر۔ گفتہ شیر ترش زبان کرد
سخت پید ✤ وذهب دمه خضرا
مضرا ای هدرا ✤ وخذه خضرا
مضرا یعنی بگیر آنرا تر و تازہ
مَضِرَة۔ کفر خطہ شہری است بکوہہا نیز
مُضَرُ بن نزار۔ کز فرزند قبیلہ
است وهو مُضَرُ الحمراء لقدمه
في شم يعني لونه بشرب اللبن
الخاثر لا لبياض لونه وقيل
انما قيل له مضر الحمراء لانه
ربيعة الفرس الاعلى في
الميراث الذهب اخوة الخيل
اولان شعارهم كان في الحرب
الرايات الحمر
مَاضِر۔ شیرین ترش زبان کرد و
شیر نیک پید
مَضِير۔ کامیر شیر ترش زبان کرد
وسخت پید
مَضِيرَة۔ کسینہ آشی است کہ از
شیر ترش سازند و گاہی در آن شیر
تازہ افزایند
مُضَارَتُ اللَّبَنِ۔ شمامۃ انچہ زائل
باشد از شیر
تُمَاضِر۔ کعلابط بالفوقیہ نام زنی
(ن س ك) مَضَرَ اللَّبَنُ مَضْرًا
بالفتح وبحرک ومضوضا ترش و زبان
کردن گردید شیر و سخت پید گشت مضرا
التبيين كذا يك۔

تَمْضِير۔ کسے را بخبر بان منسوب
کردن و ہلاک گردانیدن و فی
الحديث مضر مضرها الله في
النار ای حبسها فيها كان حمل
من مضر اللبن هو فرضه الله
وحدد يه له
تَمْضِير۔ بر مضر بان خشم گرفتن و
خویشتن را بمضر بان مانند کردن یا
نسبت نمودن بانها

م ض مر ح

مُضْمَرِج کجعفر چرخ یا کرس سپید
مَضْرَجِي۔ بشد الیا رشلم فیهما

م ض ر

نَاقَةٌ مَضْرُورٌ۔ کصبور شوار و
سال خورده

م ض ض

مَضّ۔ بالفتح سنگے کہ چاہ کہ نہ
باشد و بدان آب را دریابند گاہی
در چاہے و سنگ باشد گریبد سال
الحلد يعلمون بل مضّ اى ماء
ورجل مضّ الضرب۔ مرد ضربہ
دردناک خورده ✤ وكحل مضّ
سرمہ چشم سوز
مَضَّة۔ بالفتح شیر ترش ✤ امراۃ
مَضَّةٌ۔ زن کہ مصیبت دیدہ را
برداشت نتواند کرد
مِضّ۔ بالکسر مثلثہ الآخر مبنیۃ
ومضّ منقولۃ۔ کلمہ است کہ معنی
لا ے نفی آید یعنی حرکت دادن ہر
دو لب را چنان کہ شنیدہ نشود آواز آنچہ
کہ بای نفی ماند و دران طمع اجابت
باشد وفي المثل ان في مضّ
لمطمعا قال الراجز ✤ سألتها
الوصل فقالت مضّ ✤
مَضَضٌ۔ محرکۃ شیر ترش و درد
سوزش و مصیبت و الم حراحت
مُضَاض۔ کغراب بے آمیغ و
ذناب و آب شور کہ خوردن و کار
بردن نتوانند درختی است
ونیز مُضَاض بن عمرو و ابو الحارث
بن مُضَاض جرہمی است
مِضْمَاض۔ بالکسر مرد سبک
تیز رو و سوزش و گرداندگی آب
در دہان و بفتح
(ن) مَضَّهُ الشَّيْءُ مَضًّا۔ بالفتح
ومَضِيضًا۔ کامیراندہ منددگردانید
اورا آمیغ ✤ ومَضَّ الحَلُّ فَاهُ
سوخت سرکہ دہن او را ✤ ونیز مَضَّ
کیدن یا سخت کیدن و سوزانیدن
جراحت
(ن س) مَضَّ الكُحْلُ العَيْنَ
مَضًّا۔ بالفتح سوخت سرمہ چشم را
ورنجانید ومَضَّتِ العَادِيَةُ كَامِيرَ آب خورده ہر دو لب را فشارد
✤ ومَضَّهُ الجُرْحُ۔ در دناک کرد
او را جراحت
(س) مَضِضَ۔ کعلم مَضَضًا
ومَضِيضًا ومَضَاضَةً۔ کرامۃ
رنجیده و سوخت از مصیبت
مَضْمَضَة۔ آب در دہان
جنبانیدن و بستن و بان را باب
مِضْمَاض۔ بالکسر مثلثہ دشستن
آوندو جزآن را و مقال ما
مَضْمَضْتُ عَيْنِي بِنَوْمٍ اى ما ذقت
كحل مُمِضّ۔ کمقر بالضم سرمہ
چشم سوز

إمتاض بسوختن دل مانند چیزے واندوہ مند کردن سوختن سر مستم را و بخور کردن و سوزانیدن بر حست و خراشیدن سوختن پوست یقال مضّہ جلدہ ذلک
تمضیض - آب در شو لوشیدن
تماضق - باہم ستیزیدن
تمضمض - اب در دہان جنبانیدن بہت وضو یا تہ ال تمضمض للوضوء و در آمدن در دہان بوقت وضو و خواب در چشم و بانگ کردن سگ در پے کسے سلۃ یعنی

م ض غ

مُضغۃ - بالضم پارہ از گوشت و جزآن یقال قلب الانسان مضغۃ مرتجل و مَضَغ کصرد جمع مَضِیغَۃ کسفینۃ ہر گوشت پارہ کہ بر استخوان باشد و گوشت پارہ دیر گوشت بازوے اسپ دبی کرانہ گوشہ کمان را پے فائدہ کہ کمان سازد را و تندی زیر بناگوش دبے اندام مضیغ کامیر و مَضَایِغ ج
مَضَاغ - بالفتح آنچہ خایند آن را چون تلک و مانند آن یقال ما عندہ مَضَاغٌ خائیدن یقال ہذہ کسرۃ لَیِّنَۃ المَضَاغ یعنی نرم بخائیدن
مُضَاغَۃ - کثامۃ خایدہ و خبا مایبقی فی الفم مما یُمضغ
مَاضِغَان - بن ہر دو زنخ متصل بن استراس یا دو رگ است در دو زنخ

ماضغۃ - احمق
مُضَغُ الأمور - کسر کارہاے خرد و حقیر
مُضَاغَۃ - کرنارۃ گول (ف ن) مَضغہ مَضغًا - بالفتح خائیدن آن را
أمضغ النخل - خوش مزہ دید خرما ی آن پنانکہ خائیدہ شود و پد و
أمضغ اللحم - خوش مزہ گردید گوشت خورد و ش
مَاضَغَہُ فی القتال - کوشش نمود با او در کارزار

م ض ی

مَاضِی - گذارندہ و قاطع ہر چہ باشد و شیر بیشہ و شمشیر مرد رسا در امور
أبو المَضَاء - مرد کسا را سپ پد و
مَضَاۃ قَاتِلِیّ - تا بعی است
مُضَوَاء - کغلواء پیش آمدن و تقدم کردن ہر چیزے قال الشاعر
ع ۔ فاذا الحِسْن مضی علی مُضَوَائِہ
امر مَمْضُوٌّ عَلَیْہِ - کہ عوامی کہ در آیند در آن.
(ن ض) مضی مُضِیًّا و مُضُوًّا - بالضم و شد الیا و الواو گذشت رفت و مضی فی الأمر مَضَاءً کسماء و مُضُوًّا بشد الواو و در گذشت در آن ۔ و مضی سبیلہ - بمرد و بہ بہشت خورنت ۔
سیف مَضَاءٌ - بالضم برّندہ و مَضَیْتُ علی بَیْعِی - جائز داشتم بیع را و یقال مَضَیْتُ علی الأمر مَضِیًّا و مَضُوتُ علی الأمر مُضُوًّا بالضم و الفتح مثل وقود و مَعُود
إمضاء - روان کردن و در گذرانیدن و جائز داشتن یقال أمضیت علی بَیْعِی
تَمَضِّی - در گذشتن

باب المیم فصل الطاء

م ط ء

(ف) مَطَأَ الجاریۃ مَطْءًا - بالفتح با او ان ا

م ط ح

(ف) مَطَحَہُ مَطْحًا - بالفتح بدست زد او را بپہ و مَطَحَ المرأۃ کابید از
أمتطح الوادی - بلند و بسیار گردید آب آن

م ط خ

مَطْخ - بالفتح آب اے نال تا ک چاہ کہ خورد ن نتوانند
مِطْخ مُطْخ - بکسر تین و سکون اللام کلہ کہ بدان تکذیب قول کاذب را و انما نہی فیقال مطخ مطخ فان ذلک باطل
مَاطِخ - اسپ بتہ تک سست دو
مَطَاخ - کتان کول و بزرگ مش مکبر خرپوست
(ف) مَطَخَہُ بید ہ مَطْخًا - بالفتح بدست زد او را پہ و نیز مَطَخ سیار خورد ن و آبستن لیسیدن و بدلو آب چاہ بر کشید ن و مَطِیّ - دلو ہ شتر کودن ابر دی کسے را

م ط ر

مَطَرَۃ - بالفتح خوی و عادت
مُطْر - بالضم خوی و عادت خوشہ ارزان
مَطَر محرکۃ با - ان أمطار جمع و مَطَرِیّتی و مَطَرُ بن ہلال و مَطَرُ بن عکاس بن سلیمی صحابیان اند و مَطَرُ بن أبی سالم و مَطَرُ بن عون و مَطَرُ بن طہمان و مَطَرُ بن مَیمون محدثان و مَطَرُ بن عبد الرحمن عن ابی العالیہ. روایت می کند و مطرف ناجیۃ لہ ذکر فی الرکوع من کتاب الصلوٰۃ
مَطَرَۃ - محرکۃ خیک بیمانہ موزنی
مَطَرِیَّۃ - محرکۃ منسوب بآب است بظاہر قاہرہ
یوم مَطِیر - کہ در آن روز یا باران
مَطِیرَۃ - کثرۃ خوی و عادت و آلۃ
مِطْرَۃ - زنان لازم گیرند مسواک و غسل و پاکی را
مَکَانٌ مَطِیر - کہ میر جائے باران رسیدہ
مَطِیرَۃ - کہ عینۃ دہی است نبوی من رای و الصواب المطیرۃ کما ہو مکتوب بالاتہ بناہا مطیر بن فزارۃ الشیبانی فی الخراجی
مُطَیْر - کزبر دہی است
بئر مِطَار - کسحاب چاہ فراخ دہانہ
مَطَارَۃ - کسحابۃ ہی است بصرہ و بئر مُطَاحَۃ - چاہ فراخ دہانہ بود و المَطَارَۃ - کوہی است
مُطَار - کغراب و قطام رود باری است نزدیک طائف یا آن بضم است فقط و کقطام موضعی دیگر مزنی تمیم را یا میان بنی تمیم و بنی بشکر
مُطَارَۃ - کسحابۃ ناقہ نابغہ ۔

يَوْمٌ مَاطِرٌ۔ روز باباران
مَاطِرُون۔ دہی ست بشام
مَطَرَانُ النَّصَارٰی کیسکران
وکبیر بزرگ و مہتر ترسایان بیں
بعربی محض
مَطَّار۔ کشادہ شتاب و نیک رونده
مُطَيْرِی کیسیمی دعاست مرکودکان
راچون باران خواہند
مِطَرِ بُرد۔ کوفیل زن بان دراز
مِمْطَر۔ کنبر باراني مِمْطَرَة مثله
مَكَانٌ مَمْطُوْرٌ۔ جاے باران
رسیده و رجل مَمْطُوْرٌ مرد بسیار
مسواک کننده و مَمْطُوْل۔ ابوسلام
اعرابی جدبنی دشقی تابعی است
اَرْضٌ مَمْطُوْرَةٌ۔ زمین باران
رسیده منه قولهم بن فی مَمْطُوْرَة
بمرفی مطموسة
(ن) مَطَرَ مَطَرًا۔ بالفتح بارید
مَطَرَتْهُمُ السَّمَاءُ مَطَرًا۔ وبحرک
بارانید برایشان لازم متعدیه مَطَرَ
الرَّجُلُ فِی الْاَرْضِ مُطُوْلًا مَطْرًا
بشد در زمین و رفت ۔ ومَطَرَ الْفَرَسُ
مَطَرًا و مُطُوْرًا۔ بشتافت و تیز رفت
مَطَرَ الْفِرْبَةَ۔ پرکرد مشک را۔
ومَطَرَنِی بِخَيْرٍ رسانید مرا دیقال
مَا مُطِرَ مِنْهُ خَيْرٌ وَلَا خَيْرٌ۔ مجهولا ای
از وی خیری نرسید ۔ ومَطَرَ الطَّيْرُ
شتابی کرد وقت فرو آمدن ویقال
مَا أَدْرِي مِنْ مَطَرَ بِهِ یعنی ندانم
کہ بر دا ورا دکذا ذهب بعيرٌ فما
أدري من مَطَرَ بِهِ
يَوْمٌ مُمْطِرٌ۔ کمن روز باباران
إِمْطَار۔ بارانیدن یقال أَمْطَرَهُمُ
اللّٰهُ بِقَالُ لِلْاَعْدَاءِ فِی الْعَذَابِ
اور دن بیشانی کسی و سر فرود آکندن
وچیزے نگفتن و خاموش شدن و
باران رسیده یافتن جاے را و بارانیدن
لُغَةٌ
مُتَمَطِّر۔ بکسر رای نام مردے
واسپے
جاءَتِ الخيل مُتَمَطِّرَةً
ای یسبق بعضهم بعضا قال حسان
تظل جیادنا متمطرات
تلطمهن بالخمر النساء
تَمَطُّر۔ وزمین بشدن و شتابی
کردن مرغ وقت فرود آمدن و
برجهیدن بیشی گیران آمدن اسپان و
پیش آمدن باران را و بشدن ان
وآن یا در سردی آن
مُتَمَاطِر۔ للفاعل ابرکه ساعتی
بارد و ساعتی باز ایستد
مُسْتَمْطِر۔ بکسر الطاء مرد نیاز مند
باران و باران رسیده و خاموش
وطالب نیکوئی و خیر
مُسْتَمْطِر۔ بفتح الطاء جاے پیدا و نمایان
إِسْتِمْطَار۔ باران خواستن

م ط س

مَطْس۔ بالفتح کاییدن الفعل من نصر

م ط س

(ض) مَطَسَ لُعَدَةً مَطْسًا
بالفتح بکبار انداخت پلیدی را ۔ ق
مَطَسَ وَجْهَهُ۔ طپانچه زد بر
روے او

م ط ط

مَطِيطَة۔ کسفینة اب سطبر
ایستاده در تک حوض
مُطَيْطَة کجهینة رضی است
مَطَاط۔ کسحاب شیر تر شتر و فرک و ترش
صلا مِطَاطٌ۔ ککتاب بالضم
پشت دراز
مُطَيْطَاء۔ کمیراخرامیدن دست
انداران رفتن دیقصر
مَطِيطَاء۔ بالفتح وکسر الطاء مثله
فی الحدیث اذا مشت أمتی
المُطَيْطَاء وخدمتهم فارس والروم
کان بأسهم بينهم
صَلًا مُطَايِط۔ بالضم پشت دراز
دن مَطَلَهُ مَطًّا۔ بالفتح کشیدن او
دوا و کردن و نسبت مَطَّ کشیدن لو و بر
چیدن او۔ و خساز کبر و جز آن
مُطَامَطَة۔ سستی کردن در
خط یا در سخن
تَمْطِيط۔ دشنام دادن
تَمَطُّط۔ دراز کشیده شدن
و برکشیده گردیدن ابر و رخسار و سخن
رنگارنگ ادا کردن یقال تَمَطَّطَ
الكلام اذا لوّن فيه وفرّك
شدن آب
تَمَطْمُط۔ دفرک گردیدن یقال
تَمَطْمَطَ الْمَاءُ أي خثر

م ط ع

مَاطِع۔ بپیش دهان و بدندان
پیشین خورنده
(ف) مَطَعَ فِی الْاَرْضِ مَطْعًا
بالفتح و مُطُوْعًا رفت و کم شد مَطَعَ
الشيء خورد آن را بپیش دهان و
بدندان پیشین
ناقةٌ مُمَطَّعَةُ الضرع۔ شتر اوی
کز پستانش از شیر پر و ران باشد

م ط ق

مَطْقَة۔ بالفتح شیر نی
مَطَق محرکة علتی است جز مابین را
تَمَطُّق چشیدن اندک اندک بکام
وزبان آواز برآوردن

م ط ل

مَطْل۔ بالفتح دیر داشتن ام دین
را و رنگ کردن و دراز کشیدن
آهن و رسن را و کداختن آهن خود
ساختن ازان و الفعل من نصر
مَطْلَة۔ بالفتح و بحرک باقی مانده
آب در تک حوض
مُطْلَة۔ بالضم آب اندک که از
خیک ریزد
مَطُول۔ کصبور دیر دارنده دام
دین را و دیری کننده در وعده و آدا
مِطَالَة۔ کثابة آهنگری و خود ساختن
مَاطِل۔ کصاحب نام کشی
ابل مَاطِلِيَّةٌ۔ منسوب بوے
مَطَّال۔ کشاد و بمعنی مطول است
دخو و آهن سانه
مَمْطُوْل۔ دراز کشیده
مُمَاطَلَة و مِطَال۔ بالکسر
درنگ و مطل کردن و را دا ے
دام و حق کسے
مُتَطَال۔ دیر داشتن دام را
و در تاخیر انداختن و درهم پیچیدن
گیاه

م ط و

مَطْو۔ بالفتح و بکسر شاخ خرد که
دو پاره کرده و کشت پراگنده و سر شاخ
خرما پراگنده را بایندد و خوشه خرما
مِطَاء کلتاب دامطاء و مِطِيّ

کفی جمع
مَطْوَة۔ بالفتح ساعت
مِطْو۔ بالکسر مانند و نظیر دیار و
بمنشیین یقال نادیت مطویا
صاحبین و طوای اصحابا و خرشار
و خوشخرما یعطاء گفتاب جمع
مَطَا یکصبا یا زیدگی اسم است تعلی
را از پشت اَمْطَاء جمع پشه و پاره از
شاخ که همان کشته یا شاخ پراگنده
را باهم بندند
مَطِيَّة بکغنیة یا گی یذکر و یونث
مطایا بالفتح و مَطِيّ کغنی و اَمْطَاء
جمع پشه و نیز مَطِيّ واحد و جمع
مَطَايَا۔ کعطوا یا زیدگی و زوال
شدگی اسم است تمطی را
اُمْطِي۔ کتر کی است و دراز قامت
و معنی است که بجز نده آن را
(ن) مَطَا بالقوم مَطْوًا۔
بالفتح دیر سیر کرد با ایشان پشه و نیز
مَطْو کشیدن و منه حدیث ابی
بکر حین اتی علی بلال و قد مطی
فی الشمس ای مدّ علی الوضاء
فاشتراه لیسبع او اتی و هو تفه
و نیز کوشیدن در سیر و شتاب
رفتن و خرامے تراز خوشه خوردن
و همراه و دوست شدن و چشم کشادن
و گاییدن و خرامیدن و یازیدن
مُطَاء کسمار مثله
اِمْطَاء۔ بارگی گرفتن ستور را
تَمَطِّي۔ دراز شدن رو زوجز آن
و یازیدن و خرامیدن و قیل هو
ماخوذ من المَطِيَّة و هو
الماء الخاثر فی اسفل الحوض

لانه یتمطط ای یتمدد
اِمْتِطَاء۔ بارگی ساختن ستور را

باب المیم فصل الظاء

م ظ ظ

مَظ۔ بالفتح درخت انار یا انار شتی
و کوهی که اکثر در کوه سرات روید
بارندارد و در شگوفه آن انگبینی باشد
که بمکند آن دوم الاخوین کخون
غزال و عصاره جمیاے اطی است
مَظَّة۔ بالفتح نام مردے
مَظَاظَة۔ بالفتح درشتی و زشتی خوی
(ن) مَظَظْتُهُ مَظًّا۔ بالفتح
مکوبیدم آزا و مَظَّ العُودُ۔ باز کرد
پوست وے را
مَظْمَظَة جنبیدن و ناویدن چیز
آدمگان
اَمْظَظْتُ العُودَ الرَّطْبَ۔
پوست باز کردم ازان تا خشک گردد
مُمَاظَّة و مَظَاظ۔ بالکسر ہی
و منازعت کردن باکیگر و لازم گفتن
و شمردن قیل منه المظاظة خاصة حقه
تَمَاظّ۔ بهم بدی و پیکار نمودن
و گریدن یکدیگر را

م ظ ع

مَظْعَة۔ بالفتح باقی مانده سخن
(ف) مَظَعَ الوَتَرَ وغَيْرَهُ مَظْعًا
بالفتح زدم و تابان گردانیدن آن را
تَمْظِيع۔ زدم و تابان ساختن و
گمان و جز آن را و با پوست ماندن
چوب تر تا خشک گردد و رغن
خورا نیدن پوست را و بچرب تر
کردن اشکنه را

باب المیم فصل العین

م ع ت

(ف) مَعَتَهُ مَعْتًا۔ بالفتح مالید آزا

م ع ج

مَعْجَة۔ بالفتح آماز هر چیزے و
خوبی آن
حمار مَاعِج و خرشتاب رو
فرس مَعُوج بکصبور اسپ
تیز رو
(ف) مَعَجَ المُلْمُولَ فِي
المَكْحُلَة مَعْجًا۔ بالفتح میل را
در سرمه دان جنبانید و یقال قد
مَرَّ يَمْعَجُ بسهولت و آسانی گذشت
و نیز مَعَجَ بشتاب رفتن و جمل عَرَكَ
دلبسر زدن بچه پستان مادر او دهن
در گرو اگر و آن کشادن تا قوی شود
بشیر بگیدن و کار زار کردن و شمشیر زدن
و جنبان شدن
تَمَعُّج۔ پیچیدن و دوتا شدن و شتاب
رفتن یقال تَمَعَّجَ السَّيْلُ اذا اسرع
فی جریه و تمعجت الحیة ای
تقلبت فی سرها

تَمَظْمُظ۔ لیسیدن یقال تَمَظَّعَ
مَا عِنْدَنَا ای تمکسه کله و دریغ
سایه ازجاے بجاے رفتن و دور نگ
کردن از وقت چراییدن یقال
تَمَظَّعَ فی الرَّتْعِ اذا تأخر عن
الوقت

م ظ ه

(ف) مَظَهَ فِي الأَرْضِ مَظْهًا
در زمین رفت
مُمَظَّه یکمعظم ستوره

باب المیم فصل العین

م ع ت

(ف) مَعَتَهُ مَعْتًا۔ بالفتح مالید آزا

م ع ج

مَعْجَة۔ بالفتح آماز هر چیزے و
خوبی آن
حمار مَاعِج و خرشتاب رو
فرس مَعُوج بکصبور اسپ
تیز رو
(ف) مَعَجَ المُلْمُولَ فِي
المَكْحُلَة مَعْجًا۔ بالفتح میل را
در سرمه دان جنبانید و یقال قد
مَرَّ يَمْعَجُ بسهولت و آسانی گذشت
و نیز مَعَجَ بشتاب رفتن و جمل عَرَكَ
دلبسر زدن بچه پستان مادر او دهن
در گرو اگر و آن کشادن تا قوی شود
بشیر بگیدن و کار زار کردن و شمشیر زدن
و جنبان شدن
تَمَعُّج۔ پیچیدن و دوتا شدن و شتاب
رفتن یقال تَمَعَّجَ السَّيْلُ اذا اسرع
فی جریه و تمعجت الحیة ای
تقلبت فی سرها

م ع د

مَعْد۔ بالفتح سطبر و آگنده و تر و
نازک و شیر خوش و میوه تر و تازه
و شتر تیز رو و مَعْدُ بن مالك
طائے است و مَعْدُ بن الحارث
جُشَمِي و رُكَبٌ لَقَدٌ مَعْدٌ
از اتباع است یعنی تر و تازه به و
نیز مَعْد۔ اگندگی دسطبری و
مماله لَقَدٌ وَلَا مَعْدٌ یعنی
نکرد نه بیش
رُطَبَةٌ مَعْدَة۔ بالتاء آخر تازه
مَعِدَة۔ کفرحة و بالکسر آنچه در آن
طعام باشد پیش از آن که در رو د و او
و آن مرانسان را نمنزله کرش است مر
ستور را مَعِد کگفت و عنب جمع
مَعْدَان۔ نام مردی به و رجل
مَعْدَان۔ مرد فراخ معده
مَعَدًا۔ بالتحریک شد الدال پلو
و شکم و گوشت زیر شانه و پاشنه گاه
سوار از اسپ و رکی است در فرود
سر کتف تا مو خر پشت اسپ و هما
مَعَدَان و معد بن عدنان
پدر قبیله است و یونث مَعَدِيّ
منسوب بوی و منه المثل لتسمن
بالمُعَيْدِيّ خير من ان تراه
وقد ذكر فی ع د د
ذِئْبٌ مِمْعَدٌ۔ کنبر گرگ بسیار
دونده کرمی کشد و می برد و دور
(ف) مَعَدَهُ مَعْدًا۔ بالفتح برو
ان را داشتا بکشید و بر معدهٔ او زد
و رسید معدهٔ او را به و مَعَدَ فی
الأَرْض۔ رفت در زمین و مَعَدَ
الغَنَم۔ بدندان پیش گزید آنرا به

وَمَعَدَ الشَّيْءَ۔ تباہ شدن آن چیز را
وَتَعَدَ الشَّيْءَ مَعْدًا وَمُعُوْدًا بردن آن را
وَمُعِدَ فُلَانٌ مجہولا تباہ شدن معدہ او پس گوارندہ نخورد طعام
رُطَبَةٌ مُتَمَعِّدَةٌ بجبر العین خرمای تازہ
دَارٌ مُتَعَدٌ۔ خانہ دور
تَمَعُّدٌ۔ روش معدیان گزیدن
وَبِأَنَّا مَا لَسْتُن در شدت عیش نقل
تَمَعَّدَ الرَّجُلُ اذا اصبر علی عیش معد منہ حدیث عمر رضی اللہ عنہ اخشوشنوا وتمعددوا ای دعوا التنعم وکونوا کمعد فی شدۃ العیش وہو رشدن و بہ شدن بسیار و فربہ شدن گفتہ اند
اِمْتِعَادٌ۔ ربودن و بشتاب کشیدن

مع ر

مُعْرَةٌ۔ بالضم رنگ کہ بسرخی زند یقال بہ مُعْرَةٌ۔
مَعِرَ کثیف ناخن افتادہ بچیزے کہ کم رسید آن را کم موی و کم پر و شتر پشم ریختہ بخیل کم خیر وخُلُقٌ مَعِرٌ تَرِعٌ خلق تنگ نزشت
اَرْضٌ مَعِرَةٌ۔ زمین کم گیاہ
مَعَارَةٌ۔ کسے را بہ گرد یدگی و زشت خوئی یقال فیہ مَعَارَةٌ
اَمْعَرَ۔ مرد کم موی و موی افتادہ و شتر موی ریختہ و گوسپند و مانند آن نامو موی و جای کم نبات
مَعْرَاءُ کصحراء پشمانی موی ریختہ
مَمْعُوْزٌ۔ آرنگ ناک و ترش روی از خشم
(س) مَعِرَ الظُّفْرُ مَعَرًا محرکۃ بیرون افتادن ناخن از چیزی کہ رسید آن را
(ف) وَمَعَرَ الشَّيْءَ مَعْرًا۔ گردیدن موی و مانند آن و افتادن ہمہ موی و پر و مانند آن
اِمْعَارٌ۔ درویش و نیازمند شدن و سپری گردیدی توشہ و کم گردیدن موی و پر و مانند آن و بے گیاہ یا کم گیاہ گشتن زمین و بکشیدن از کسی مال وی را و ہمہ گیاہ چراگاہ چریدن ستور
تَمْعِيْرٌ۔ سپری گردیدن توشہ و تغیر ساختن روی را از خشم
تَمَعُّرٌ۔ برگردیدن رنگ روے از خشم و افتادن موے

مع ز

مَعْزٌ۔ بالفتح برخلاف ضأن معز بالتحریک و مَعِيْزٌ کسیر و مَعَانٌ کتاب مثلہ وھو اسم لذوات الشعر ذکورھا واناثھا فالذکر منہا یسمی تیسا والانثی عَنْزًا والضأن اسم لذوات الاصواف ذکورھا واناثھا الذکر منہا یسمی کبشا والانثی نجعۃ واما الغنم فاسم جنس یعم الضأن والمعز جمیعا + ونیز مَعْزٌ محرکۃ وشتی وسختی وزمین درشت
مِعْزًی۔ بالکسر مقصورا و یمد برخلاف ضأن سیبویہ معزیٰ منون معرف والفہ للالحاق لا للتانیث کالف الملحقۃ بالجری مجری ما ھو من نفس الکلمۃ وقال الفراء المعزی مؤنثہ بعضہم ذکرہ وابو عبید ان المعزی کلہم یُتَوَلَّهُنَّ فِي النَّكَارَةِ
مِعْزَى۔ بالکسر شدالیا انجیل کہ گرد کند و نخورد و ندہد
مَاعِزٌ۔ یک بز واحد مَعْزاست کمنا وصحب مذکر و مؤنث دروے یکسانند
مَاعِزَةٌ مؤنث مَوَاعِزُ جمع
ومرد درشت بے استوار خلقت و پوست بزومرد تیز خاطر چالاک
مانع ما ورای خود را + ونیز مَاعِزٌ وہی است بسوا وعراق و پدر کعب
ومَاعِزُ بن مالك مرجوم + ومَاعِزُ بن مُجَالِدٍ ومَاعِزُ بن مَاعِزٍ ومَاعِزًا ہمگی تمیمی غیر سوے صحابیان اند
عبد اللہ بن مُعَيْزٍ کزبیر تابعی است
مَكَانٌ اَمْعَزُ۔ جاے درست سخت سنگ ناک ارض مَعْزَاءُ مؤنث، مُعْزٌ بالضم جمع
مَا اَمْعَزَهُ مِن رَجُلٍ۔ چہ سخت تر است او
مَعَّازٌ۔ کشادہ و ارند بزو مَعَّازَانِ آن
مُعْوِزٌ کمعصفور بالہمزہ بزرگ گلہ
یا گلہ آن ادسی تا چہل یا گلہ بزکوہی
اَمَاعِزُ وإِمَاعِيْزُ جمع
(ف) مَعَزَتُ الْمِعْزَى ضَأْنَهَا
الضأن۔ جدا کردم بز را از گوسپند
(س) مَعِزَ مَعَزًا۔ محرکۃ سخت گردید + ومَعِزَ فُلَانٌ بسیار زر شدن مرد
اِمْعَازٌ۔ بسیار بز شدن مرد
رَجُلٌ مُمْعِزٌ کمعظم مرد سخت پوست
تَمَعُّزٌ۔ در تر بیدن و از نرمناک شدن روی و سخت و دیدن شتر

اِسْتِمْعَازٌ۔ کشیدن در کار

مع س

مَعَسٌ۔ بالفتح شیر بقال سمی بہ النافۃ مقصور
رجل مَعَّاسٌ۔ کشادہ مرد پذیرنده آینده و رہرو
(ف) مَعَسَهُ مَعْسًا۔ بالفتح سخت ماید آن را + ومَعَسَتِ الجَادَّةُ گاہ سید آمد و رہو کنایتہ
ونیز مَعَسَ۔ نوار کردن زمین رہ زدن
اِمْتِعَاسٌ۔ سر بن بر زمین بسودن چنانکہ پوست مالند

مع ش

(ف) مَعِشَ مَعَشًا۔ بالفتح زر و زم مالید

مع ص

مَعَصٌ۔ بالتحریک شتر برگزیدہ و گرامی بر کشتگی و پیچیدگی پی پائی گویا پای کوتاہی گردد و پیچ شود پس بدست و دست کنند آن را او خاص بالرجل یا ورد پے از بسیاری رفتار و کشتگی است در طرف جسم از بسیاری اسب تاختن یا لگد زدن یا جز آن و برگشتن و پیچیدہ شدن بند اندام و دست یا پائی چون بدر آید و جہیدن بر فتن و خرامیدن یقال مَعَصَ فی مشیتہ و برگردیدن انگشت والفعل من سمع
بنو مَعِيْصٍ۔ کامیر بطنی است از قریش
بنو مَاعِصٍ بطنی است خرد
تَمَعُّصٌ۔ رد آگین و دیدن

ج ۴

ثلاثی مزید

مع ض

مَعَّضَ بکسر تشدید خشمناک از کار و آن کار بروے دشوار آید

مُعَاضَّة - گرانبار ناقہ کہ وقت بردار دہنگام زائیدن

(س) **مَعِضَ مِنَ الْأَمْرِ مَعَضًا** - بالفتح والتحریک خشمناک گردید و دشوار شد کار بروے

مَاعِض لغت است ازان

إِمْعَاض خشمناک کردن و دشوار نمودن کار بر کسے و سوختن

تَمَعُّض خشمناک گردانیدن و دشوار ساختن کار بر کسی

إِمْتِعَاض خشمناک شدن و دشوار آمدن کار بر کسے

مع ط

أَبُو مُعَطَّة - بالضم گرگ

مَعِط - گلتف گرگ موی ریختہ

أَمْعَاط - بالفتح موضع

مُعَيْط - کبیر نام مردی و موضعی یا آن مُحَيْط کا میراست و پدر حی بن ابو مُعَيْط لقب اَبان پدر عُقْبَة

أَمْعَط - گرگ موی ریختہ و مرد بے موی و دلص امعط - درد پلید و ریگ بے گیاہ **مَعْطَاء** مؤنث

یقال دمل امعط وادمع معطاء

مُعْط بالضم جمع و نیز **مَعْطَاء** عورت واندوہ و غم

(ف) **مَعَطَتِ الْمَرْأَةُ وَلَدَهَا مَعْطًا** - بالفتح بچہ انداختن زن و **مَعَّطَتِ** - تیز دادن و **مَعَطَ**

بَعَقِه - دیر داشت حق دیرا و نیز

مَعْط - دراز کشیدن و شمشیر برکشیدن

انیام و کاہیدن و برکندن موے و بے موے شدن اندام

(س) **مَعِطَ الدِّئْبُ مَعَطًا** - محرکہ پلید گردیدن گرگ و بیمار شد

یا کم و ریختہ شد موی وے

تَمَعُّط - برافتادن موی از بیماری

یقال **تَمَعَّطَتْ أَوْبَارُهَا** ای **تَطَايَرَتْ**

إِمْتِعَاط - برکشیدن شمشیر و برافتادن موی از بیماری و بلند برآمدن

رو و پی در پی افتادن پشم

مُتَمَعِّط - بشدید نیک دراز

إِنْمِعَاط - پی در پی افتادن موے

امعاط بشد المیم مثلہ و نیز **إِقْعَاط**

یقین ریشہ رسن و سودہ و نرم شدن آن و برافتادن موی از بیماری

مع ع

مَعَّ - بالفتح گداختہ شدن و **مَعَ** بفتحتین مخففہ با و هو اسم لا تنوین ویدخل الجار علیه ویسکن تقول جائنی امَعَا و حرف خفض او کلمة تضم الشئ الی الشئ تصلهما

مَعَا و هی لمصاحبة وقد یکون بمعنی عند تقول کنا معا جمیعا

مَعْمَع کجعفر زن ساختہ روزگارہا

مال کہ از مال پیری کسی ماند بدان

تیر خاطر و رخش را می گویا پر کالہ آتش

است و هُوَ دُوَ مَعْمَعٍ - او صابر و شکیبا است بکارہا و مردست بران

مَعْمَعِيّ - منسوب بامرو کہ ہر کہ غالب باشد یار و شود بدو در هم مُعْمَعِيّ

درم کہ بران لفظ مع مع - نوشتہ باشند

مَعْمَعَة - کدر جہ آواز نیستان و جز آن کہ سوختن گیرد و آواز ولیران و معرکہ و نیز **مَعْمَعَة** در گاشتن و سیر کردن در آن و شتاب کارکردن و مع بسیار گفتن و سخن کارزار کردن و رندیدن و برکندن باران زمین را

مُعَمْعَان - بالضم سنگے گرما و سخت گرم یقال یَوْمٌ مُعَمْعَان

مُعَمْعَانِيّ - منسوب باشد

مَعَامِيع - بالفتح جنگہا و کارہاے سترگ و بزرگ میل بعض مردم بر بعض و تم کہ تیز و گروہ گروہ شدگی قوم بہمت عصبیة

مع ق

مَعْق - بالفتح مع و کرانہ دست و دراز مقلوب عمق یقال من بعد

مَعَقَ - بَعَقًا ای من بعد بعد بعدًا و قد یحرك مثل نهر نهر

أَمْعَاق کاعماق جمع **أَمْعِق** و **أَمَاعِيق** جمع الجمع و نیز **مَعْق** شراب سخت تیز زمین بے گیاہ و دوری و یتیم و تباہی معدہ و بدخوئی و بران سیل ہمہ را و الفعل من نصر

نَهْرٌ مَعِيقٌ - کاسیر جوی دور تک

بِئْرٌ مَعِيقَةٌ - دور ث

مَعَاقَة - دور تک شدن جوی و الفعل من کرم

تَمَعُّق - کتنفر کوہی است

مَمْعُوق - مرد تباہ معدہ

إِمْعَاق - دور تک گردانیدن چاہ را و عمیق کردن

تَمَعُّق - دور تک گردیدن و بد خوی شدن

ع ك

مَعِك کبیکست - بر دارندہ حق و دام کسے را و مرد سخت خصومت گول ابلہ **مَعْكَى** کسکری شتران بسیار

مَعْكُوكَة الْمَال - بالضم فزونی و بسیاری شتران

مَعْكُوك کاء - بالفتح ممدود و الضم گرد و غبار و ہانگ و غوغاء و بدی یقال وقعوا فی مَعْكُوكَاء

مِعْكَك کمنبر دیرہ دارندہ دام را

(ف) **مَعَكَه فِي التُّرَابِ مَعْكًا** - بالفتح در خاک مالیدن آن را و **مَعَكَ** بالقتال المُحْمُق مَعَةً - نشان کرد آن را در آن و **مَعَكَ دَيْنَه** - دیر داشت دین وی را

(ك) **مَعْكَ مَعَاكَةً** - گول گردید

تَمْعِيك - در خاک غلطانیدن

مُمَاعِك - دیر دارندہ دام را

تَمَعْك - در خاک غلطیدن

مع ل

مَعِل کفرح شتاب در کار

مَعَالَة کسحابة بدی یقال هو صاحب مَعَالَة ای شر

بَطْنٌ مَعُولَة - بالفتح جائے ہت

حِمَارٌ مُعَوَّل - جز خصی کردہ

(ف) **مَعَلَه عَنْ حَاجَتِهِ مَعْلًا** - بالفتح شتابانیدہ را از حاجت او و برکند از آن و **مَعَلَ بِهِ** - در پوستین دوختن و نیز **مَعَّلَ** - خصی کردن خبرا و بریدن چیزے و شتاب کردن در کار و بریدن و یقال لا تُعَلِّلْنَا بِكُمْ یعنی سر بریدن بعض آن را بعض تباہ کردن ما

ج

وشتاب رفتن وشکافتن چوب وشتاب برکشیدن وبرآوردن بچه از رحم ناقه
إمْعَال شتابانیدن یقال اَمْعَقَهُ عن الجاحة ای اعجلنی
امتعال - شتاب بودن یقال إمْتَعَلَ فُلَانٌ إِذَا ارْتَحَلَ للظعان فی اختلاس

مع ل ط

مَعْلَط - ملس مرستوار اندام تمام انا برسفر مقلوب عَمْلَط ومرد ماهید طبع زرک تیز فهم

مع ن

مَعْن - بالفتح دراز دکوتاه واندک وبسیار وسهل دآسان قال الشاعر فاق هلاك مالك غیر معن ۞ ای لیس بهین وهرچیز که بدان سودی باشد وچرم وآب ۞ ومَعْنُ ابْنُ زَائِدَة بن عبد الله جوانمردی بود در عرب منه قولهم حدیث عن مَعْنٍ ولا حرج
مَعْنَة - بالتا چیز اندک یقال مَا بِهِ سَعْنَةٌ وَلَا مَعْنَةٌ ای شئ
مَعِین - کاریزشهری است بین ونام پدر امام سفیان بن عیینة ۞ وماءٌ مَعِینٌ - آب روان یقال هو مفعول من عِنْتُ الماء اذا استنبطته
مَعَان - کسحاب جائیباش ومنزل دموضعی براه حاجیان شام
مُعَان - کغراب نام مردی
مَاعُون - نیکوئی احسان و باران وآب وهرچه بدان سودی ونفعی باشد وسهم دیگر را عاریت دهند مانند تبر وتیشه ودیگ ودلو وجز آن وقماش خانه وبندگی وفرمان برداری وزکات وآنچه بازدارند از طالب آنچه بدهند آنرا از لغات اضداد است وفی له تعالی وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ - قال ابو عبیدة الماعون فی الجاهلیة کل منفعة وعطیة وفی الاسلام الطاعة والزکوة وقیل اصل الماعون معونة والالف عوض عن الهاء ویقال ضَرَبَ النَّاقَةَ حَتَّى اَعْطَتْ مَاعُونَهَا ای لبنها
مُعْنَان - کعثمان روشهای آب درواديها
كُلَأٌ مَمْعُونٌ - گیاه که در وی آب روان باشد
(ف) مَعَنَ الْفَرَسُ مَعْنًا - بالفتح ودررفت ۞ ونیز مَعَنَ - روان کردن اب را وسیراب شدن گیاه وسپاس یاد مالیدگی ریدن آن وپذیرفتن خواری را وسنگر شدن وسپاس نعمت ناکردن
اَمْعَنَ فِي الْاَمْرِ مَعَانًا - دور اندیشیدن آن ۞ واَمْعَنَ بِحَقِّهِ برد حق وی را وسنگر آن شد واقرار کرد بآن شد ۞ ونیز اِمْعَان - دور در شدن اسپ در دویدن ونهان شدن سوسمار در اقصای سوراخ خود ویسیار شدن مال کسی ودگر گردیدن آن از اعتدال است وروان شدن آب وسیراب شدن زمین

مع و

مَعْو - بالفتح رطب رسیدیا نزدیک که برطب شدن رسیده مَعْوَة یکی وشکاف لب زیرین شتر ۞ ونیز مَعْوَة - رطب نیم خشک
(ن) مَعَا التَّيْسُ مُعَاءً - کغراب بانگ کرد
اَمْعَتِ النَّخْلَةُ اِمْعَاءً - رسانید نخل رطب را
مَعِی - خرامیدن وبازیدن وفاش شدن راز

مع ی

مَعًى - بالفتح وکسنب رده وقد یونث اَمْعَاء جمع ومنه الحدیث انّ المؤمن یاکل فی معًى واحد والکافر یاکل فی سبعة امعاء یعنی انّ المومن یاکل من وجه واحد وهو الحلال والکافر یاکل من وجوه ولا یبالی ما اکل ومن این اکل ویقال هُمْ مِثْلُ المَعِيِّ والكَرِش - یعنی ایشان درنیکو حالی دارزانی اند ۞ ونیز معیٰ کالی هر آب را بهیه که در زمین پست بسوی آب را بهیه دیگر رود یا زمین نرم میان دو زمین درشت وآب تک یعنی جای ایستادن آب ورقعه ومَعِيُّ الفأس - نوعی از خرمای روی
مَاعِی - طعام نرم
مَاعِيَة - زن زود خشم
مُعَى - کعصی موضعی است

باب المیم فصل الغین

مغ ث

مَغْث - بالفتح مالیدن وسودن چیزی را در آب تا بگذارد ویقال مَغَثْتُ الدَّوَاءَ ورسوا کردن آبروی وناموس کسی را وعیب کردن وبدشدن کوشش کردن ونرم وسبک زدن ودر آب فرو بردن وکاهیده کردن فی الفعل من نصر
مَغِيث - کعظیم سخت مرد سند ودلوانا سخت برزمین زننده
مَغِيث - کامیر گیاه برزمین افتاده از شدت باران
مُغَاث - کغراب دختی است دو قیراط ازبیخ وریشه آن مسهل رقی آرنده
مَاغِث - لقب عُيَيْنَة بن حارث
مَمْغُوث - تب زده وگیاه بر زمین افتاده از شدت باران
مُمَاغَثَة ومِغَاث - بالکسر باهم سودن وخصومت کردن باهم

مغ ح

مَغْح - بالفتح دویدن ورفتن والفعل من نصر

مغ د

مَغَد - بالفتح تازک ویقال شب ذَبَابًا مَغَدًا اشتر پر گوشت وهرچیزی سطبر ودرازو جایگاه سپیدی بر پیشانی اسب ودلو بزرگ ولفاح که نوعی از بوسیدنی است زشت وبا دنجان وبحرک ومیوه ایست شبیه خیار ومیوه تنضب پسیده
(ف) مَغَدَ الْعَيْشُ - بناز ونعمت پرورد وراه ومَغَدَانِ - فی ناعم عیش - بناز دکامرانی زیست ۞ ونیز مَغَد بالفتح کما یین

شتر بچه شیر ا در را و مکیدن یقال وحدث صرته فعد ثجرتها ای مصعته و موضع الطلح یسمی صرة و زبر و پر گوشت شدن بدن بعد لاغری و نزدیک شباب و رسیدن گیاه و درآن و کاهیدن و پر کنده شدن موی سپیدی پیشانی اسپ تا موی سیاه سپید برآید

مغاد بسیار خوردن آب یا شیر آن و شیر خوراندن کودک را و شتر بچه را تقول المرأة امقدت هذا الصبی ممقدا لی ای ارضعته فرضعنی

مغدان بکسر ان نام بغداد

مغ س

مغرة - بالفتح و بحرک گل سرخ و باران سود مند یا باران کم سبک یا سست و بالفتح و ضمی بشام مرنی کلب را

مغر - محرکة رنگی است سرخ غیر خالص یا سرخی تیره سپیدی آمیز مغرة کفرحة بالضم مثله

لبن مغیر - کامیر شیر که در آن سرخی خون باشد

مغارة - مضی است

امغر - است و شتر سرخ رنگ گل سرخ و مرد و سرخ موی و سرخ پوست و آنکه بر روی او اندکی سرخی سپیدی آمیز باشد

اوس بن مغراء کصور اسعدی از شاعران نبی صراست

مغران بکسران نام مردی

مغفار - کمحراب گوسپند دشیش که بیرون آمدن شیر خون آمیز عادت آن باشد و خر مان سرخ بار

(ف) مغر مغرا - بالفتح و بالضم یقال رأیته یمغر به بعیره امغاد - بیرون آوردن خون و خیر آن و درگذرانیدن و سرخ گردیدن شیر و بیرون آمدن شیر با خون از پستان گوسپند از علتی مغر کفرح لغت است ازان

لسر مغر - کمحدث غوره ترنگ

گل سرخ

مغر - کمظم رنگ کرده گل سرخ را قاله عبد الملک بن مروان لجریر مغرا یعنی تمرا بن مغرا بخوان

م غ س

(ف) مغسه مغسا - بالفتح نیزه زد و بسود و آن راه و مغس مجهولا کسته رده گردید

(س) مغس مغسا - بالتحریک کسته رده گردیدن لغة فی السابق

م غ ص

مغص - بالفتح و بحرک درد ی است مرشکم را و آن اکثر در رودهای باریک عارض شود و التحریک نزل العامة یقال مغص الرجل مجهولا فهو مغوص والفعل من فتح مغوص لغت است ازان

تمغص - بمعنی شتران سپید گرامی زاد جمع لا واحد له عن لفظه

امغاص - جمع و قال ابن السکیت المغصة واحد المغص قالوا فلان مغص من المغص - إذا کان ثقیلا

مغوص - بدر د آمدن شکم

م غ ط

(ن) مغط الرامی فی قوسه مغطا - سخت کشید کمان را و نیز

مغط - دراز کشیدن چیزی را یا کشیدن چیزے نرم مجرد و وده

تمغط - سخت کشیدن چیزی دست و نهایت تیز رفتن اسپ یا یازیدن آن در دویدن و ملاک کردن غبار کسی را یقال غطفلان تحت الهدم اذا قتلته الغبار

امتغاط - کشیده شدن و شمشیر برکشیدن و بلند شدن رو ز

ممتغط - شدة الیم کشیدة قامت فی الحدیث لم یکن رسول الله صلی الله علیه وسلم بالطویل الممغط ای المتناهی الطول المفرط متمغط والنون للمطاوعة نظیر ما فاخنمت

اقماط - کشیده شدن و بلند آمدن دا

م غ غ

معمغة - کار سست و بیکاره و تباه شده نیز معمغة - نرم خایدن گوشت را و ناپیدا گشتن سخن را و بزبان آب خوردن سگ از آمدن و فرو دیدن جامه از جوانب و شستن آن صاحبها بقی و بچرب تر کردن اشکنه را و سخته و آبسخته شدن کار

تمغمغ - باندک گیاه رسیدن و بدهی در آمدن شتران

م غ ل

مغل - بالفتح و بحرک شیر که زن آبستن بچه را دهد

مغلة - بالفتح در دشکم ستور از علف باخاک خوردن یقال به مغلة شدیدة و تباهی دیش و بزرگ سالے دو بار بچه دهد

مغال - کتاب جمع دابة مغلة - کفرحة ستور دردشکم از گیاه باخاک خوردن

مغیل - کامیر شهرے است نزدیک فارس زان است جماعتے از محدثان

مغالة - کسحابة مرغ و غلی نار آتشی و بدی که بحق کسے پیش دیگری گوید یقال الله لصاحب مغالة وبنو امغالة قوم گردی است

مغل - بکسر آزمند خاک خوردن

(ف ن س) مغلت الدابة مغلا - محرکة گیین شکم گردید ستور از خوردن گیاه با خاک

(ف) مغل به مغلا - بالفتح

مغالة - کرامة دروغ بافت و بدگفت بحق آن نزد سلطان یا حاکم

(س) مغلت المرأة ولدها شیر داد بچه را با بارداری و مغل الرجل تباه شد چشم او

امغال - خداوند ستور دردشکم رسیده شدن و بچه از شیر با ناگرده آبستن شدن زن و هر سال آبستن شدن آن و شیر دادن بچه را با بارداری

امرأة ممغل - کمحسن لغت است ازان و سالی دو بار بار آوردن گوسپند یا پے در پے آبستن شدن آن یا دردی است آنرا که بدان آبستن شود و بمیرد از دو غازی کران

یقال امغیل به

م غ و

(ن) مغا السنور مغوا - بالفتح

بانگ برآوردگرہ

م غ ي

مَغِيّ۔ بالفتح زمی وفروشکستگی انسان وسنوون کسی راچیزے کہ نگذارد از ہزل باشد یا از جد

مَاغِيَة۔ زن مربیہ وخوش گوی

(ن) مَغِيَ مَغْيًا۔ سخن خوش و واضح وبین گفت

قَغِيَ۔ فروہشتہ ونرم شدن انبان

بَابُ المِيمِ مَعَ الفَاءِ

م ف ج

رَجُلٌ مُفَاجَأَةٌ۔ کسی کہ ہر دگول

(ف) فَجَ فَجًا۔ بالفتح گول گردید

بَابُ المِيمِ مَعَ القَافِ

م ق ء

مَا فِي العَيْنِ۔ ونبالہ چشم یا مقدم آن مُؤْقِي کمعطی شاذ وقدمی صرف

م ق ت

مَقِيت۔ کاسہ دشمن داشتہ

مَمْقُوت۔ دشمن گرفتہ

مَقْتِي۔ بالفتح منسوب بامرد کہ بنکاح آورد زن پدر را یا پسر آن مرد

مَاقِت۔ دشمن گیرندہ

(ن) مَقَتَهُ مَقْتًا۔ بالفتح و مَقَاتَةً کراہتہ دشمن گرفت اورا + ونیز سَهْمٌ المَقْت۔ بکار کردن زن پدر خود را ھذہ کانت فی الجاھلیۃ ما اَمْقَتَهُ عِنْدِي یعنی او دشمن داشتہ شدہ است در ما اَمْقَتَنِي لَهُ یعنی من او را دشمن گرفتم

تَمْقِيت۔ دشمن گرفتن

تَمَقَّتَ۔ بہ دیگر دشمن گرفتن

م ق س

تَمَقَّسَ۔ شوریدن دل یقال تَمَقَّسَ لِقَضِيبِهِ ای غشت

م ق د

مَقَدِي۔ محرکۃ مخففۃ الیدان مشتق الیاء شاذ است کہ از انگبین سازند

مَقَدِيَة۔ بفتح وتشدید دال و یا جائہ است وہی

م ق دش

مَقْدِشَ۔ بفتح المیم وکسر الدال والعامۃ بفتحہا وضم الشین شہری است برنگ میان زنگ وحبش

م ق ر

مَقْر۔ بالفتح زہر قاتل وصبر و چیزے تلخ

مَقِر۔ کمنتف درخت صبر یا درختی شبیہ آن یا زہر یا وشیٔ مَقِرٌ چیزے نیک ترش یا نیک تلخ

ذو مقار۔ کسحاب بلقب ملکی از ملوک حمیر اسمہ احمد بن زید بن سدد بن حمیر الاصغر

يَمْقُور۔ بفتح التحتیۃ تلخ

مَمْقُور۔ ماہی شور وتلخ

(ن) مَقَرَ عُنُقَهُ مَقْرًا۔ بالفتح بعصا کوفت گردن اورا چنانکہ استخوانش بشکست ومنہ اشتق ذو مقار اسم ملک + ومَقَرَ السَّمَكَةَ المَالِحَةَ۔ تر داشت ماہی را در سرکۂ نانمک آن بدر رود

(س) مَقَرَ اللَّبَنُ مَقْرًا۔ بالتحریک ترش شد شیر + ونیز مکر تلخ شدن

مُمْقِر۔ کمحسن شیر وچاہ کم آب + و شیء مُمْقِر۔ چیزے نیک ترش یا تلخ

اِمْقَار۔ بسر کہ پاکیزہ کردن ماہی نمک زدہ را تلخ شدن وبد مزہ گردیدن شیر

اِمْتِقَار۔ باز کندن چاہ چون آتش خشک گردد

اِمْقِرَار۔ بلند برآمدن رگ

م ق س

مَقَس۔ بالفتح موضعی است بر نیل مصر

مَقَّاس۔ کتان کوہی است

بخاور۔ لقب مُسْهِر بن نُعمان عائذی شاعر کان رجلا قال ھو يُمَقِّسُ الشعر کیف شاء ای یفوله

(ن) مَقَسَهُ فِي المَاءِ مَقْسًا۔ بالفتح در آب فرو بردن آنرا + ونیز مَقْس۔ پر کردن خیک واشکستن چیزے را در وا شدن آن آب وشعر گفتن

(س) مَقِسَتْ نَفْسُهُ مَقَسًا۔ محرکۃ شوریدن دل او

تَمْقِيس۔ آب بسیار ریختن

مُمَاقَسَة۔ یک دیگر را در آب فرو بردن وبا کسے نبرد کردن نحو ضَعْضَعَهُ منه المثل هو يُمَاقِسُنِي حُرْتَا در حق شخصے گویند کہ با دا ناتری از خود مناظرہ کند

تَمَقَّس۔ شوریدن دل

م ق ط

مَقَط۔ بالفتح سختی وسخت تافتگی رسن

مُقْط۔ بالضم رسن کہ بدان مرغ شکار کنند اَمْقَاط جمع

مُقُط۔ گفت بچہ بہ ماہ ششم یا ہفتم زائیدہ

مَقَاط۔ گلتاب رسن یا بن خرد سخت تافتہ ذہن گہوارہ وماندان

مَاقِط۔ فال سنگ نشندہ و آزاد کردہ آزاد کردہ منہ قولہم فُلَانٌ سَاقِطُ بْنُ سَاقِطٍ بن لاقط فالسّاقط عبد اللّاقط وھو عبد اللّاقط وھو عبد معنق وشتر نزار وبر جاے ماندہ از ماندگی ولاغری وتنگ ترین از جنگاہ رسن دلو وقُطُ گلتب جمع درسن ولگام اسپ

(ن ض) مَقَطَ عُنُقَهُ مَقْطًا۔ بالفتح شکست کردن اورا + ومقط القرن به بر زمین زد بسر خود را + ومَقَطَ بالایمان سوگند داد + ومَقَطَ بالعصا بچوب دستی زد اورا + ونیز مَقَطَ خشمناک گردانیدن و بر خشم کردن وگوی بر زمین زدن سپس آن گرفتن وسفا کردن مرغ مادہ را وبر سر خود زدن وبر سر زدن وسخت تافتن

ومَقَطَ البَعِيرُ مُقُوطًا۔ سخت لاغر گردید

تَمْقِيط۔ بر زمین زدن کسی را

اِمْتِقَاط بیرون آوردن

م ق ع

مَقَع۔ بالفتح سخت خوردن شراب وآبرا ودشنام دادن بفحش وتہمت

کردن یستعمل مجهولا یقال مُقِعَ فلان لبسواءة ای قُرِئَ به والفعل من فتح قولهم هو ثنتا اب بامُقِعَ - یعنی او دو دام می ورزد در امور چندانکه نهایت مراد خود رسد مُیْقِعَ - کبید سرخچه مانندی است مهلک که شتر بچگان را عارض شود و می کشد

اِمْتِقاع - همه شیر پستان مکیدن و کونه روی برگشتن از ترس یا از اندوه یستعمل مجهولا

م ق ع ط

مُقْعُوطَة - بالصفورة کویک خبز روک

م ق ق

مَقَق - محرکة دراری و دراز شدن

مَقَقَة - محرکة زغالگان ناوانان

فرس اَمَقّ - اسپ نیک دراز

مَقّاء - بالفتح ممدود ذاراک گوشت دار

ارض مَقّاء - زمین دور

مُقامِق - آنکه سخن را بقصد خلق گوید تقدیره فعافل بتکریر الفاء

مَوْقَق - کجو بهر دهی است یا جا

(ن) مَقَّ الطِّلْعَةَ مَقّاً - بالفتح کفانه شکوفه خرما را تا کشن بدان را

مَقْمَقَة - نرم شدن استخوان گردیدن بندهون وخوار کردن و سخت کیدن بچه پستان مادر را

مَقَّقَ علی عیاله تَمْقِیقاً - بخل و تنگی نمود بر عیال خود و مَقَّقَ الطّائِرُ فَرْخَهُ منقار خود بدان داد بچه را

تَمَقَّقَ - اندک اندک خوردن شراب را ویقال لِلصّابِ جُرِّحَ تَمَقَّقَهُ ای لم یَقْطُرْهُ ویُبالِغْ

اِمْتِقاق - همیشه شیر پستان مکیدن

م ق ل

مَقْل - بالفتح تک چاه

مَقْلَة - بالتا سنگی که بدان آب بجوش کنند و سفر چون آب کم گردد

مُقْل - بالضم نوعی از کندر که میوه بخور سازند و ضمغ و رتی است آن انواع باشد مقل ارزق که مائل بسرخی و تلخی باشد مقل میوه و که مائل بزردی و مقل صقلی مائل تیرگی و سیاهی و مقل عربی انچه ازمین خیزد و مقل هندی انچه از هند خیزد و جمیع آن نافع است جهت سرفه و گزیدگی هوام و لبواسیر و جهت تنقیه رحم و آسانی زائیدن و ازالت شیمه و سنگ کلیه و ریاح غلیظه مدره و فربه کردن اندام و حلل ورام و محرک باه و مقل مکی بار و رخت دوم که سخت و عسری باشد می پزند و می خورند آن را سرد و قابض مقوی معده

مُقْلَة - بالتا بیه درون چشم جامه سیاهی و سپیدی چشم یا آن سیاهی بسپیدی چشم است یا سیاهه چشم

مُقَل کصرد جمع به و میانه هر چیزی

ویقال هذا اخیذ بمقلة مالك - ای بقلة یعنی این بهتر است از صد ناقه که برگزیده آن را بنظر خود بدان

مُقْلَة - مردی است خطاط که خط ثلث و توقیع و نسخ و ریحان و رقاع و محقق از مخترعات اوست در سیصد و ده هجری

(ن) مَقَلَ لُمْقْلَة - درآوند اندوخت آزا و آب بر آن بخیت برای تقسیم به و نیز مَقَل - بالفتح نگریستن یقال مقلته ای نظر الیه بعقلته و فروبردن آب جزآن منه الحدیث اِذا وَقَعَ الذُّبابُ فی طعام احدکم فامقلوهُ ثم انقلوهُ فان احدی جناحیه سما وفی الاخری شفاءً او انه یقدم السّم ویؤخر الشفاء مرد فتن در آب و زدن و نوعی از شیر دادن و بدست اندک شیر مکائیدن شتر بچه را تبرس شیر کیدن دی

تَماقَل - همدیگر را آب فرو بردن

اِمْتِقال - بار بار فرو رفتن در آب

م ق و

(ن) مَقا الفَصِیلُ اُمَّهُ مَقْواً - بالفتح سخت کمید شیر او در را و نیز

مَقْو - روشن کردن شمشیر و دست و آئینه و دندان و نگاه داشتن یقال اُمْقُ هذا امْقُوكَ ومَقْوَتُكَ مالكَ ومُقاوَتُكَ بالضم ای صُنْهُ صیانتك مالك

م ق ه

مَقَه - محرکة سپیدی چشم و جزآن یا اندک کبودی و آن مذموم است یا کبودی آن تباهی چشم از بی سرگی یا سپید شدن سرمه جای از چشم والفعل من سمع اَمَقَه ومَقِهَ ماء لغت است ازان یقال امرأة مَقْهاء وسراة اُمْقُه ونیز اَمْقَه دور جای دبی گیاه

مولی درخت و مرد کم چشم و پلک آن سرخ باشد زکی مزه

م ق ی

مَقْی - بالفتح و شن ساختن شمشیر و تشت و جزآن زنگار داشتن یقال اِمْقِه مَقْیَتَكَ مالك ای عنه

مَاقَة - کنج چشم

باب المیم فصل الکاف

م ك ء ل

مِیكائِیل - بالکسر نام فرشته علیه السلام میکائین بالنون مثله

م ك ث

(ن) مَكَثَ بالمكانِ مُكْثاً - مقیم شد و دران جائے

اِسْتِمْكاث - از ریم پر کردن آبله

م ك ث

مَكْث - مثلثا و یحرک و رنگ کردن و انتظار نمودن مِكْیَثی کمیلی وید مَكُوث ومَكْثان لعقان مثله والفعل من نصر کرم

مَكْثَة - بالکسر والضم رنگ

مَكِیث - کامیر صاحب و قرواش سنگ و نام پدر رافع وجندب که پسر صحابی اند و نام پدر حباب وجدعان بن رافع

تَمَكْث - و رنگ کردن رخ و اشتن و رکاری مُتَمَكِّث لغت است ازان

م ك د

مَكّ - بالکسر شانه

مَكُود - کعبور ناقه که شیر دی کم نشود

وناقه کم شیر از اضداد است نَعْلَةٌ
اللَّبِیْث مَکْل بالضم جمع
دَرٌّ مَاکِلٌ۔ شیر که پیوسته بریک
قرار باشد
مَاکِلَة۔ ناقه بسیار شیر و
رِکِیَّةٌ مَاکِلَةٌ چاه که آبش
پیوسته بریک قرار باشد و کم نشود
مَکْلَاء۔ کصحراء ناقه بسیار شیر و ناقه
که شیر وے کم نشود
مَکَّادَة۔ کحمّانة شهری است
در اندلس
اَمَاکِیْد۔ باقی ماندہ ہا از خون بہا
(ن) مَکَدَ مَکْدًا۔ بالفتح و
مُکُوْدًا۔ جای گرفت و مقیم شد و
وَمَکَدَتِ النَّاقَةُ کم گردید شیر وے
از درازی زمان

م ک ر

مَکْر۔ بالفتح فریب و مکر سرخ
و نیکو آگندگی ساق و اداز مرغان و
بانگ عرش شیر و نوعی از درخت
مُکُوْر جمع وفراخ المکر ثمر آن
مَکَرَة۔ بالفتح گیاهی است تیره
رنگ مَکْر و مُکُوْر جمع و اسپ سست
تباه شده و ساق آگنده گوشت
زیبا و غورهٔ خرما سخت نزدیک بر طب
رسیده
مَکُوْر۔ کصبور فریبنده
مَاکِر۔ فریبنده و بدرگال و ستور
موزبار کرده یا کاروان شتر
که غله کشانند
مِکَّار۔ کشداد فریبنده و بدرگال
مَکْرِیّ۔ بالفتح منسوب با مکس
فرو مایه او الصواب ذکره فی ک ر ی

مَکْرَان۔ کسکران شهری است
نَخْلَةٌ مِمْکَارٌ۔ بالکسر خرما بن
بسیار مکرة
مَمْکُوْر۔ بگل سرخ رنگ کرده
و شیر آلوده بخون شکار گویا بگل
سرخ رنگ کرده
مَمْکُوْرَة۔ زن بریجان خلقت
استوار اندام و گرد ساق یا آگنده
ساق گرد اندام یاد آمد خلقت سخت شت
(ن) مَکَرَ رَصَّهُ مَکْرًا۔ بالفتح
آب داد زمین خود را به و نیز مَکَرَ
فریفتن و بدسگالیدن و بگل سرخ
رنگ کردن
(س) مَکَرَ مَکْرًا۔ بحرکة سرخ
گردید
تَمْکِیْر۔ نگاهداشتن غلة ابگرانی
فروشد
مُمْتَکِر۔ بکسر الکاف رنگ کرده
بگل سرخ
اِمْتِکَار۔ رنگ کرده شدن بگل
سرخ و تخم کاشتن

م ک س

مَکْس۔ بالفتح باج و عشره و
دراهم که در بازار از بائع میگیرند
درجاهلیت یا درهم که عامل صدقه
بعد فراغ از صدقه میگیرد
دُوْنَ ذٰلِكَ مِکَاسٌ عِکَاسٌ
بالکسر یعنی سوای این کار موی پیشانی
یکدیگر گرفتن است او سوی اتباع وقد
ذکر فی ع ک س
مَاکِس۔ دہ یک گیرنده
(ض) مَکَسَ فِی الْبَیْعِ مَکْسًا
بالفتح تشویش کرد در آن و گرد آورد
مال را به و نیز مَکَسَ۔ تاج فراخ
گرفتن وفی الحدیث لَا یَدْخُلُ
صَاحِبُ مَکْسٍ فِی الْجَنَّةِ وزبان
آوردن کم نمودن شن وستم
کردن
مُمَاکَسَة۔ با کسی بچیزی بخیلی کردن
وتشویش کردن در بیع و کم کردن
در ثمن و مَکَاس بالکسر
مشله
تَمَاکُس۔ همدیگر حریصی کردن
بخریدن چیزے

م ک ک

مَکَّة۔ بالفتح نام شهر حرام و شامله
حرم سُمِّیَتْ بِهٖ لِاَنَّهَا تَنْقُصُ
الذُّنُوْبَ اَوْ تُفْنِیْهَا اَوْ تُهْلِكُ
مَنْ ظَلَمَ فِیْهَا
مَکَّاك کغراب مکیده
مُکَاکَة۔ مغز استخوان و مکیده
مَکَّان۔ بالفتح مرد مکنده و آنکه بکد
شیر گوسپند را و نه و شد نباکسی
و فریاد گی
مَکَّاکَة۔ کتانة کنیزک
مَکُّوْك۔ کتنور طاس که بدان
آب خورند و پیمانه است که در آن
یک و نیم صاع کنجد یا نصف رطل
تا هشت اوقیه یا نیم قفیزه و پیمه
بیست و دو یا بیست و چهار مد بمد
نبی صلی الله علیه وسلم یا سه کیل
و کیله یک من و هفت ثمن من و من
و وطل و طل دوازده اوقیه
اوقیه یک استار و دو ثلث استار
و استار چهار و نیم مثقال و مثقال
یک درم و سه سبع درم و درم
شش دانگ و دو دانگ و دو قیراط و قیراط
دو طسوج و طسوج دو حبه و حبه
شش یک از هشت یک درم و آن
یک جز است از چهل و هشت جز و درهم
مَکَاکِیْك و مَکَاکِی جمع
اِمْرَأَةٌ مَکْمَاكَةٌ۔ زن کوتاه
گرد اندام
مَمْکُوْك مکیده
(ن) مَکَّهُ مَکًّا۔ بالفتح مکید
آزاده بمکّ بِسَلْجِهٖ۔ سیخ زر و نیز
مکّ ہلاک گردانیدن و کم کردن
مَکْمَکَه۔ یکدیگر همه شهر و
غلطان رفتن
تَمَکُّك۔ یکدیگر دستبیدن بر
غریم وفی الحدیث لَا تَمَکَّکُوْا
عَلَى الْغَرِیْمِ مَائِكُمْ اَیْ لَا تَسْتَقْصُوْا
ومغز استخوان بیرون آوردن
اِمْتِکَاك ہمیشه شیر پستان
مکیدن کره
اِمْرَأَةٌ مُتَمَکِّمَكَةٌ۔
للفاعل زن کوتاه گرد اندام

م ک ل

مَکْلَة۔ بالضم و تضم آب کدر تنگ
چاه بعد کم شدن اندک اندک گرد
آید یا آب اندک در تنگ چاه یا آوند
باقی ماند از اضداد است
قَلِیْبٌ مُکِلٌّ۔ کمنق کم تنک
چاه کم آبش کشیده باشند
مُکَال۔ کغراب پیه یقال مَا
بِهَا مُکَالٌ اَیْ شَحْمٌ
مَکُوْل۔ کصبور چاه که آبش کم
گرد و پس آن اندک اندک در تنگ
آن گرد آید مُکَل ککتب جمع

مَکُولی - بالفتح و شد یا یا ناکس
مَمْلَکَة - بالفتح و ضم الکاف چاه
کہ آبش کشیدہ باشند قلیب
مَمْلُوْلَة لذلك
مَمْکَل بکنبر آب گیر کم آب
و پیاہ کہ در وے آب آن باشد
(ن) مَکَلَتِ الرَّکِیَّة مَکْلًا
کم گردید آب در چاہ بسبب آن اندک
اندک گرد آمد در وسط وے
مُمَاکِل بکسر الکاف فراہم آرندہ
ہر چیزے
اِسْتَمْکَلَ بالْمَرْاَة - بزنی
آور د آن را

م ک ن

مَکْن - بالفتح بیضہ سوسمار و ملخ
و مانند آن مَکِن - لکتف مثلہ
مَکْنَکَة بحرکات جاباش
مرغ مَکِن لکتف و مکنات جمع
وفی الحدیث اَقِرُّوا الطَّیْرَ عَلٰی
مَکِنَاتِهَا بکسر الکاف و ضمہا ایضا
وقیل کنات بضمتین للطیر و
مکنات للضب قال حمیدۃ
لجوز فی الکلام ان المکنات
کالوضبان یتجعل للطیر
تشبیہا بذلك کقولهم مشافر
الحبشی انماهی للابل یقال
النَّاسُ عَلٰی مَکِنَاتِهِمْ اَی علی استقامتهم
مَکِین - کامیر جاے گیرو وی عزت
نزد پادشاہ مُکَنَاء جمع ؛ وابو
مَکِین نوح بن ربیعۃ التابعی
مَکَان - بالفتح جاے امَاکِن
اَمْکِنَة جمع -
مَکَانَة - بکرامہ نرمی و آہستگی
مَکِیْنَة کسفینہ مشابہ و مرتبہ و وقار
نزد پادشاہ
مَکُوْن کصبور بیضہ زیر بال گیرد
یا بیضہ دادہ از سوسمار و ملخ
و مانند آن
مَکْنَان بسکران گیاہی است
(س) مَکِنَتِ الضَّبَّة نحو
بیضہ داد
(ك) مَکُنَ مَکَانَةً - مرتبہ یافت
نزد یک امیر و برپاے ماند
مُمَکِّن کمعین بیضہ دادہ یا بیضہ
زیر بال گیرندہ از سوسمار و ملخ
و درد پہ و نیز مُمَکِّن - رو دبار
گیاہ مَکْنَان رویانندہ
اِمْکَان - بیضہ دادن زیر بال
گرفتن ملخ و سوسمار بیضہ را و قادر
گردانیدن بر چیزے یقال مکنہ
من الشیء و پا برجاے کردن و دست
دادن تولہم ما امکنہ عندك الا میوشد
تَمْکِین - پا برجا کردن تواناو قادر
گردانیدن بر چیزے یقال
مَکَّنْتُهُ مِنَ الشَّیْءِ
مُتَمَکِّن - للفاعل جاے گیرو
آسی کہ آخر وی اعراب پذیرد یا این
اگر منصرف باشد آن را متمکن امکن
خوانند و غیر متمکن آنکہ مبنی باشد و
معنی قولہم فی الظرف انه متمکن
انه یستعمل مرة ظرفا ومرة
اسما فینصب یرفع وغیر
المتمکن هو الذی یستعمل فی
موضع الاظرفا فینصب لا یجوز
الرفع بها اذا کان معرفة واما
اذا کان نکرة او دخلت علیها
الالف واللام نحو کلمت رفعا و
نصبا وجرا
تَمَکُّن - جاے گرفتن و منزلت
یافتن نزد پادشاہ و برپاے بودن و
وقار شدن پر چیزے
اِسْتِمْکَان - برپاے بودن و
قادر گردیدن بر چیزے

م ک و

مَکْو - بالفتح سوراخ روباہ و
خرگوش و مانند آن
مَکْوَة - بالفتح گون کوہی است
بدریاے عمان
مَکَا - کعصا سوراخ روباہ و
خرگوش و مانند آن مکاء جمع
و کوہی است مشرف بر نعمان
مُکَاء - کزنار مرغی است
مَکَاکِی جمع
مِیْکَائِیْل - بالکسر نام
فرشتہ روزی دہندہ انسان
اضیف احدهما الی الاخر
مِیْکَائِیْن - بالنون و
مِیْکَال - بالکسر لغتان فیه و نام
مردے
(ن) مَکَا مَکْوًا - بالفتح و مَکَاءً
کغراب شخولید بدہن و بانگ کرد
و انگشتان را بہم درکردہ و میدمد تا
آوازی برآید منه قوله تعالی
وَمَا کَانَ صَلٰوتُهُمْ عِنْدَ
الْبَیْتِ اِلَّا مُکَاءً وَتَصْدِیَةً
و مَکَتِ اسْتُه - تیز و اوگوید
این وقتی باشد کہ برہنہ و ابو دیا
خاسل است مرستور را
(س) مَکَیْتُ یَدَهُ مَکًا کصا

شوخ گرفت دست او از کار
تَمَکِّی - ترشدن بخوبی و عرق و
خاریدن از چشم خود را بانو

باب المیم فصل اللام

م ل ء

مِلْء - بالکسر آنچہ یقال عطہ
مِلْأَہ و مِلْأَیْہ و ثلث اَمْلَائِیْہ
مِلَاءَة - بالتار ہیات پرشدن
یقال انه لحسن الملاءة و زمت
امتلاے طعام و سیری
مُلَاءَة - بالضم کام و سستی شتر
از درستگی بعد رفتن
مَلَاء - محرکۃ گروہ اشراف و
غلبہ و چیرگی و گروہ با مشورت و
خوی اَمْلَاء جمع + ومنه اُحْسِنُوا
اَمْلَاءَکُمْ اَی اخلاقکم + و نیز
مَلَاء کشکاش کردن و آزمند
شدن و گمان بردن و فراہم آمدن
مِلَاغ - کامیر تواگر و مالدار یا مالدار
بکو معاملہ و مِلَاء کالکتاب و
اَمْلِئَاء و مُلَاء جمع
مُلَاء - کغراب زکام و نام شمشیر
سعد بن ابی وقاص
مُلَاءَة - کثمامۃ زکام از پری و
چادر یکپارچہ یا ہر جامہ زم مُلَاءَ جمع
و نیز مُلَاءَة نام مرد و مرکب اسپ
رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم
مَلْأَن - کسکران پر و مِلْأَنَة
کسکری و مِلْأَنَة مونث
یقال دلو مِلْأَی و کوثر مِلْأَنُ
ماء و العامة تقول مَلَآنُ
ماء املاء کالکتاب جمع

مَمْلُوءٌ۔ زکام زدہ یقال اَمْلَأَهُ اللّٰہُ وھو مَمْلُوْءٌ نادرا

(ف) مَلَاءَۃً مَلْءًا وَمَلَاءَۃً وَمِلْأَۃً۔ بالفتح والکسر پر کردن و آزاد و مُلِیَ الرَّجُلُ۔ مجہولا زکام زدہ گردید و مَلَأَ الرَّجُلُ۔ تواگر و مالدار گردید و مَلَأَ عَلَی الْاَمر مِلْءًا۔ یاری داد و ہمراہی او نمود

(س) مَلِئَ مَلَاءً محرکۃ پر شد

(ک) مَلُؤَ مَلَاءَۃً۔ زکام زدہ گردید و مَلُؤَ الرَّجُلُ مَلَاءَۃً۔ کنایہ از بسیار سخن گفتن و بسیار دان گردیدن

اِمْلَاءٌ۔ پر کردن و زکام زدہ گردیدن و سخت شنیدن کسی را یقال اَمْلَأَ فِی الْقَوْلِ اِذَا اَغْرَقَ

تَمْلِئَۃٌ۔ پر کردن و سخت کشیدن کمان را

مُمَالَأَۃٌ۔ یاری و ہمدردی نمودن بر کار

تَمَلُّؤٌ۔ پر گردیدن یقال تَمَلَّأَ من طعامٍ وشرابٍ تَمَلُّأً عَیْظًا ولا یقال انہ لحسن التملؤ

تَمَالُؤٌ۔ فراہم آمدن و انبوہی کردن یقال تَمَالَؤُا عَلَیْہِ۔

اِمْتِلَاءٌ۔ پر شدن

اِسْتِمْلَاءٌ فِی الدِّیْنِ۔ ای جعل دِیْنَہٗ مَلَاءً۔

م ل ب

مَلَابٌ کسحاب نوعی از بوی خوش یا آن زعفران است فوکسی

فی ل وب

م ل ت

مِلِیْتٌ کسکیت برگ مرخ یا نخل یا آن

اَمَالِیْتُ۔ شتر آن تیز رو

(ض) مَلْتًا۔ بالفتح حرکت داد و سخت جنبانید آنرا

م ل ث

مَلْثٌ۔ بالفتح اول تاریکی شب و بیرگ

ویقال تَبَیَّتْہُ مَلْثَ الظَّلَامِ ای حین اختلط البیاض بالسواد یعنی وقت مغرب بہ و نیز مَلْثٌ۔ بچرب۔ بانی و بسخن دل خوش کردن کسی از کاری باز داشتن و عدہ زبان دادن بے نیت وفا و نرم زدن و سست رفتن الفعل من کل

مِلْثٌ۔ بالکسر آنکہ از جماع سیر نشود

مُلْثَۃٌ۔ بالضم اول تاریکی شب

مُلِثٌ۔ بالضم و شد اللام یا مَلْثٌ بالفتح مخففا وہی است بعراق

مُمَالَثَۃٌ بہم بافی کردن اشکار کردن خلاف ظاہر مصالغۃ من لث

م ل ج

مُلْجٌ۔ بالضم شتہ مقل ناحیہ است از احساء

مُلْجٌ۔ بضمتین زبغا گان شیر خوار

مَلِیْجٌ۔ کامیر شیر خوارہ و مرد بزرگ قدر وہی بسوا و سمر

اَمْلَجُ۔ گندم گون دیبا بان بے آب و علف آما معرب ابای است مسہل بالغم و تقوی دل چشم و تقعید

رُمْلُ مَلْجَانَ۔ کسکران ناکس کہ شیر ناقہ بمکد از ناکسی دنہ دوشد

مَالِجٌ۔ کہا جمال کلکاران مدینہ

ومَالِجٌ۔ نام جد محمد بن معویہ محدث

اُمْلُوْجٌ کعصفور بالعزہ برگ درختے است صحرائی شبیہ برگ سرو اما بالیم

جمع وجنہ مثل

مِلْجَۃٌ۔ بکسر میم وسکون نون محلہ است باصبہان

(ن س) مَلَجَ الصَّبِیُّ اُمَّہٗ مَلْجًا۔ بالفتح بلبہا گرفت کودک پستان یا در را

(س) لَجَ مَلْجًا۔ محرکۃ خایید خستہ مثل ما ۔ ومَلِجَتِ النَّاقَۃُ۔ ثبت شیر ناقہ و خشک شد چند انکہ اندکی تکمین و پستان باقی ماندہ

اِمْلَاجٌ۔ شیر دادن منہ الحدیث لَا تُحَرِّمُ الْاِمْلَاجَۃُ وَلَا الْاِمْلَاجَتَانِ

اِمْتِلَاجٌ بکمدن شیر را

اِمْلَاجُ الصَّبِیِّ۔ کام و دہان و ندان شیر را آوردو کودک اِمْلَاجُ الصَّبِیِّ کافشعر کذلک

م ل ح

مَلْحَۃٌ۔ لجہ دریا

مِلْحٌ۔ بالکسر نمک وقد یذکر ویقال مِلْحَۃٌ عَلَی الْاَلْبَتِہ یعنی و بیوفا است یا فربہ یا تند خشم و آب شور مِلْحَۃٌ بالتاء و ملاح لکتاب

واملاد و مِلْحٌ لصعب جمع و پیہ و ذات الْمِلْحِ موضعی است + و قَصْرُ الْمِلْحِ۔ کوشکی نزدیک خوار الری + و نیز مِلْحٌ۔ شیر خوارگی دانائی و دانا و تکمینی و فربہی وقت و وجب و خوبی و حرمت و سوگند و عہد یقال

بَیْنَہُمَا مِلْحٌ

مِلْحَۃٌ۔ بالکسر نام مرد ی شاعر و نیز مِلْحَۃٌ حرمت و سوگند و عہد یقال بَیْنَہُمَا مِلْحَۃٌ۔ پیمانہ دو دادی است از دادیہا قبلیہ

مُلْحَۃٌ۔ بالضم ترس و مہابت و برکت و سخن خوش و تکمین و مُلْحٌ کصرد دیگر کہ جمع سپیدی سیاہی آمیزد سخت بکبودی و سبز رنگی

مَلْحٌ۔ محرکۃ اماس پاشنہ پا و ہو دون الجرف فان اشتد فہو الجرف و موضعی است + و نیز مَلْحٌ سپید سیاہی آمیز

مَلِیْحٌ۔ کامیر آب تکین و خوبصورت

مَلَّاحٌ لکتاب املاح جمع و سمکٌ مَلِیْحٌ۔ ماہی نمک زدہ

قَلِیْبٌ مَلِیْحٌ۔ چاہ شور آب

مُلَیْحٌ۔ کزبیر دہی است و دہرت دہی از خزاعہ مُلَیْحِیٌّ کعربی منسوب بوے

مُلَیْحَۃٌ۔ کجینہ جاے است

مِلَاحٌ کسحاب بادکہ کشتی بدان روان کردو و توبرہ و سرزنہ و پوشش و آنچہ بدان خورد را شوند

مِلَاحَۃٌ۔ کتابہ کشتی بانی

مُلَاحٌ کغراب تکین و خوبصورت

مُلَاحُوْنَ جمع

مُلَاحِیٌّ۔ کغرابی لوند بشد نوعی از انگور سپید دراز و نوعی از انجیر و اراک سرخ سپید دار اراک کہ سپیدی بر سیاہیش باشد

اَمْلَاحٌ۔ بالفتح موضعی است

مَالِحٌ۔ آب شور لغۃ ردیۃ

او لا یقال + ونبت مَلِیحٌ - شور گیاه

اَمْلَحُ - سپید سیاهی آمیخته وکبود

مَلْحَاءُ مؤنث یقال کبش اَمْلَحُ وبجحة مَلْحَاءُ وقیل املح العین مَلْحَاءُ - درخت برگ ریخته وگوشت پشت از دوش تا سرین ولشکر گران ونام لشکری که اهل مندر را در رودباری است بیامد

مُلْحَانُ - بالکسر وبفتح ماه جمادی الثانی وکانون ثانی که ماهی است رومی از ماههای زمستان سمی لبیاض ثلجه در روستائی یمین وکوهی بدیار بنی سُلَیم

اُمَیْلِحُ بصغر اَبْلَحُ است مرثی ربیئة الجیش را وموضعی

مَلَّاحٌ کشتبان ونمک فروش شونیز فروش یا صاحب نمک کشتی بان ومتعهد باصلاح ودرستگی جوی

مَلَّاحَةٌ - گیاه نمکستان وشورستان

مَلَّاحِیَّةٌ - بالفتح وتشدید اللام ثانی آبی

مُلَّاحٌ - کنار نمکین وخوبصورت

مُلَّاحُونَ جمع وشوره گیاه ونیز گیاهی است

مَلُوحَةٌ کسفوده دهی بزرگ طب

مَمْلَحَةٌ کمقعدة سورستان و نمکستان ومملحة نمکدان

سمك مَمْلُوحٌ - ماهی نمک زده

(ف) **مَلَحَهُ مَلْحًا** - بالفتح عیبت وی کرد + ونیز **مَلَحَ** بخت جنبانید مرغ بال را وپاکیزه کردن سپندا ازموی جهت بریان کردن وشیر دادن بچه را وتمک کردن وبیک راهی را باندازه ودرین معنی از ضرب نیز آید وشیر خوراندن یقال مَلَحْنَاهُ ای اصعناه وشوره خوراندن ستور را

(ك ن ف) **مَلُحَ الْمَاءُ مُلُوحَةً وَمَلَاحَةً** - شور گردید آب

(ك) **مَلَحَ مَلَاحَةً** - لکرامة و **مُلُوحَةً** - نکین وخوب رو گردید

اِمْلَاحٌ - باب شور فرود آمدن وشور گردیدن آب بعد از انکه شیرین باشد وآب شور خوراندن بسیار نمک کردن ویک را وشور گردیدن طعام را ویقال مَا اَمْلَحَهُ لَا یصاغ من الفعل غیره وغیر قولهم ما احیسنه قال الشاعر + اُمَیْلِحُ غَزْلًا انَّا عَطَوْنَ لَنَا بِهِ وَلَیْتَاكَ بین الضال والسمر

سَمَكٌ مَمْلَحٌ - لمعظم ماهی نمک زده

تَمْلِیحٌ - فربه شدن وبسیار نمک کردن ویک را شور کردن طعام را وسخن خوش ونمکین آوردن شاعر واندک فربه شدن شتر کشتنی

مُمَالَحَةٌ - همشیرگی وهمسفرگی کردن وبریکدیگر اعتماد نمودن +

ونیز **مَلَاحٌ** - لکتاب زیدن باد جنوب عقیب شمال وسرد شدن زمین وقت باریدن باران وبچه ما بدایه دادن وشیر دادن کل را باکودک دیگر ودوا در گردن وکردن فرج ناقه

مُتَمَلِّحٌ بکسر اللام خداوند نمک

تَمَلُّحٌ - فربه شدن

اِمْتِلَاحٌ - دروغ باراستی وحق آمیختن

اِسْتِمْلَاحٌ - ملیح شمردن کسی را

اِمْلِیحَاحٌ - سپید سیاهی آمیز شدن وکبود سبز رنگ گردیدن

م ل خ

مَلْخٌ - بالفتح فقار سخت وسخت رفتن یقال مَلَخَ القَوْمُ مَلْخَةً مَالِخَةً اذا ابعدوا فی الارض وآمد رفت وتردد نمودن در باطل وبسیاری کردن در آن وبدست وبدندان کشیدن چیزی ودوتا شدن وشکسته گردیدن وگاییدن وتغیر مزه برگشته شدن طعام وبازی کردن اسپ بکمیز خود خورن تکه وباز ماندن کشتی از کشی

مُلُوخٌ وَمَلَاخَةٌ کَرَامَةٌ مثله والفعل من فتح

مَلِیخٌ - کامیرکش پربار واوکنده وتباه وسست ولی مزه از گوشت اجود آن

مَلَاخَةٌ - گرامة بی مزه گردیدن والفعل من کرم

غُلَامٌ مَلَّاخٌ - کشیدا غلام بسیار گریزنده

مُمَالَخَةٌ - بهم بازیدن ودوستی وزنی کردیدن

رَجُلٌ مُتَمَلِّخُ الصُّلْبِ بکسر اللام مردست پشت

تَمَلُّخٌ - چشم برکندن یقال تَمَلَّخَتِ العقابُ عَیْبَتَهُ

مُتَمَلِّخُ العَقْلِ - مرعقل برکشیده

اِمْتِلَاخٌ - برکشیدن یقال اِمْتَلَخَ فُلَانٌ ضِدَّ سَلَّ اِمْتَلَخَتِ العقابُ علیه وبرکشیدن شمشیر از نیام وبیرون کشیدن لگام از سر ستور

مُسْتَمْلِخٌ بکسر اللام نام پسر عکرین ابی ذؤیب هذلی

م ل د

مَلْدٌ - بالفتح نرم ونازک از مردم وشاخ درخت + ونیز **مَلْدٌ** غول

اَمْلَدُ - کاحمد نرم ونازک از شاخ ومردم

مَلْدَاءُ مؤنث

مَلُودٌ کصبور والذال هی است با وزخنده

مُلُودٌ کصفور المذکر والمؤنث در وی یکسان است + ونیز

مُلُودَةٌ مؤنث

اُمْلُدٌ کقنفذ بمعنی املد است

اِمْلِیدٌ بالکسر **مُلُدَانٌ** بضم الهمزة واللام **اُمْلُدَانِیٌّ** بشد الیاء کذلك ونیز **اِمْلِیدٌ** میان هموار تابان

اُمْلُودَانِیَّةٌ - بضم الهمزة واللام زن نرم ونازک

مُلُدَانِیَّةٌ بالضم مثله

(ن) **مَلَدَهُ مَلْدًا** - بالفتح کشیدا ورا

(س) **مَلِدَ مَلَدًا وَمَلَدَانًا** موکنین جنبید وشادمانی نمود + ونیز **مَلَدَ وَمَلَدَانَ** جوانی وتازگی ورخشیدگی روئے

تَمْلِیدٌ - نرم کردن پوست را

م ل ز

مَلَزَ بالفتح دروغ گفتن وزیر زادن ومسح کردن بردست وسخت خفته دویدن وستور وتیز دویدن آن والفعل من نصر

مَلَزَ محرکة آمیزش تاریکی

مَلَّاذٌ کشاد دروغ گوئی که گوید ونکند وخورای نادرست ودستی پر وفریب **مَلَّاذٌ** کرسبکست

مَلَزَانٌ محرکة آنکه نصیحت پیدا کند وبدی پنهان دار **مَلَزَانٌ** و**مَلَّاذَانِيٌّ** مثله

مِلْزَىٌ کنبر دروغ گوی که آنچه گویند نکند **مِلْزَمٌ** مثله

اِمْتَلَزْتُ مِنْهُ لَذَا اعطیه گرفتم ازوے

م ل ز

مَلَزَ بالکتف مرو سخت پی **بِعْتُهُ الْمَلْزَى** یعنی آزاد فروختم آن را

مَلَازِ کتان گرگ

(ن) **مَلَزَهُ مَلْزًا** بالفتح برد آن راه و **مَلَزَ عَنْهُ** درنگ کرد وپس ماند

اِمْلَازٌ ربودن ودرنگ کردن

تَمَلُّزٌ رمانیدن

تَمَلَّزَ بردن ودرتاخیر انداختن ورستن ازکاری

اِمْتِلَازٌ برکشیدن

اِمْتَلَزَ مِنْهُ فوت شد از وی ونیز **اِنْلَازٌ** رستن ازکار

م ل س

مَلَاسَةٌ بالفتح تابانی ونرمی ونرخشونت **مَمْلُوسَةٌ** مثله

مَلُوسٌ کبصبور شتر نیکو روش بیشی گیرنده بهر راه که باشد

مُلَيْسٌ کزبیر نام مردے

اَمْلَسُ تابان ونرم **مَلْسَاءُ** مونث ودست پشت منه المثل **هَانَ عَلَى الْاَمْلَسِ مَا لَاقَى الدَّبْرَيْضَرَبُ فِي سَوْءِ اهْتِمَامِ الرَّجُلِ بِشَأْنِ صَاحِبِهِ فَيُحَسَّنُ** **اَمْلَسُ** جمس سخت ویقال بنده

مَلْسَاءُ می آسان درخوردن وشیر ترش که درشیر خالص آمیزند تا وفرگ شود

نَاقَةٌ مَلْسَى محرکة مقصور شتر ماده که تیز گذرد وچیزے بوے بخشد از سرعت رفتن **وَبِيعَتْ مَلْسَى** یعنی آزاد می فروشم

مُلَيْسَاءُ کمیر اشیر ترش که در شیر خالص اندازند تا بسته گردد

نیم روز میان مغرب وشام خفتن وما صفر ماهی مابین آخر گرما وزمستان واندک از خفت طعام وقلعه است درطائف

مَلَاسَةٌ کتانه مالکه زمین هموار کنند بوی

اِمْلِيسٌ بالکسر وشت خشک بی گیاه **اِمْلِيسَةٌ** بالتا مثله **اَمَالِيسُ** **اَمَالِيسُ** شذوذا جمع

تُمَّانٌ اِمْلِيسِيٌّ انار شتی کانه منسوب الی الاملیس

صَبِيٌّ مَمْلُوسٌ کودک خایه کشیده

مَلْسَنِيٌّ بِلِسَانِهِ مَلْسًا بالفتح نرم کرد مرازبان خود به ونیز

مَلَسَ راندن سخت واسختن ودرهم شدن تاریکی یقال انتبه مَلَسَ الظَّلَامِ ونرم وتابان شدن وخایه

(ك) **مَلَسَ مَلَاسَةً** تابان ونرم گردید

اِمْلَاسٌ درهم آسختن تاریکی ودشم رنجتن گویند یقال **اَمْلَسَتْ شَائُكَ**

تَمْلِيسٌ نرم وتابان گردانیدن

تَمَلُّسٌ فوت کردن وگذاشتن وتابان نرم گردیدن وبازگشتن ازکاری

اِمْتِلَاسٌ خیره کردن بینائی را یقال **اِمْتَلَسَ** بصرہ مجهولا ای اختطف

اِمْلَاسٌ فوت شدن ونرم وتابان گردیدن وبازگشتن ازکاری

اِنْمِلَاسٌ مثله

اِمْلِيسَاسٌ فوت شدن نرم وتابان گردیدن

م ل ش

(ن) **مَلَشَ لِشَيْءٍ مَلْشًا** بالفتح بدست بازگاوید آن راکوے چیزے بجوید در آن

م ل ص

مِلَاصٌ بالکسر دشت جنبیث وهر که هرچیز زودی گذارد بذرود حلال شمارد ومرد کرنسب وے معلوم نباشد یقال **غُلَامٌ مِلَاطٌ** **غِلَاطٌ** **مُخْتَلِطُ النَّسَبِ** **اَمْلَاطٌ** **وَمُلُوطٌ** جمع

مَلِيطٌ کامیر بچه بے موے انداخته وتیر بے پر

سپید وقلعه است درکنار جزیره صقلیه وجمادیة ذات شمامیل

مِلَاصٌ دختر نرم اندام شوخ بی باکانه پیش آینده

رَجُلٌ اَمْلَصُ نرّاس مرد کم موی سر

اَلْقَتْهُ مَلِيصًا وَمَلِيطًا کامیر بچه ناتمام افگند

يَا ابْنَ مَلَّاصٍ کشاد دشنامی است

سَيْرٌ اِمْلِيصٌ بالکسر فتاد شتاب

مِمْلَاصٌ بالکسر زن که بچه مرده اندازد عادت باشد واز (ن) **مَلَصَ بِسَلْحِهِ مَلِيصًا** پلیدی انداخت

(س) **مَلِصَ مَلَصًا** محرکة لغزید از دست وافتاد

اِمْلَاصٌ بچه مرده انداختن زن **اِمْرَأَةٌ مُمْلِصٌ** کمحسن لغت است از ان لغزیدن چیزے

تَمَلُّصٌ رستن

اِمْلَاصٌ بشد الیم رستن و فوت شدن **اِنْمِلَاصٌ** مثله

م ل ط

مِلَاطٌ بالکسر سخت خبیث وهر که هرچیز زودی گذارد بذرود حلال شمارد ومرد کرنسب وے معلوم نباشد یقال **غُلَامٌ مِلَاطٌ** **غِلَاطٌ** **مُخْتَلِطُ النَّسَبِ** **اَمْلَاطٌ** **وَمُلُوطٌ** جمع

مَلِيطٌ کامیر بچه بے موے انداخته وتیر بے پر

مِلَاط۔ کلتاب کل دیوار وپہلو وکنارہ کوہان وابنا مِلاط دوبانگ شتر یا دوشانہ جای آن + وَاتَّخَذُوا مِلاط ا ہ تو

اَمْلَط۔ مرد بی موی اندام و مرد بسیک ریش وتیر بے پر

مِلْطا۔ بالکسر المد ویقصر سر شکستگی کہ تا پوست تنگ رسد

مِلْطَاة بالتا مثلہ یا پوست تنگ میان گوشت وستخوان سر

مَلْطے کجزی نوعی از دویدن ویقال مضی فلانٌ الی موضع کذا فیقال حملہ اللہ مَلْطی لا عهد ہ ای لا رجعة

مَلِيطِيَة محرکة ساکنة الطاء محففة الیاء والتشدید من شہری است سرد سیر کثیر الفواکہ

وَلِيطَة۔ قصاجۃ شہری است

مُمَلَّاط۔ ناقہ کہ بچہ بے موی افگند ن عادتش باشد

(ن) مَلَطًا الحائط بالمِلاط گل طلا کرد دیوار۔ (ف) ومَلَطَ موی ستردن بچہ۔ تمام افگند یقال مَلَطَتْ ناقتہ ولدہا

(ض) مَلَطَانًا حمل ملوطًا آمیختہ نسب گردید

(س) مُلُوطُ الرَّجُلِ مَلَطًا۔ وسَلَاطَة۔ بالضم بی موی گردید اندر مش سک ریش گردید

مُمَلِّط محسن ناقہ بے موی افگندہ مَمَالِيط جمع

اِمْلَاط۔ افگندن شتر ماده بچہ بے موی را

تَمْلِيط۔ گل اندودن دیوار را

ویک مصراع شعر گفتن ومصراع ثانی گفتن دیگرے

مُمَالَطَة۔ یک مصراع شعر گفتن وتمام کردن آن دیگری یقال مَالَطَہ اذا قال ہذا نصف بیت واتمہ الاخر

تَمَلُّط۔ بی پر وتابان شدن تیر

اِمْتِلَاط۔ ربودن

م ل ع

ہُمْ عَلَيْہِ مَلْعٌ واحِدٌ۔ بالفتح یعنی ایشان بروی گرد آمدند بدشمنے

مَلِيع۔ کامیر زمین فراخ بابیابان بی گیاہ یا زمین دور دست ہموار یا بزہیت کوچہ تنگ کہ کم از قامت مرد پست باشد آب در وی زود خشک شود ومضمحل گردد واین در بیابانہای ہموار وسخت زمین باشد

مَلْع کتب جمع ونیز رواز ناقہ واسپ ومعرفہ نام راہی است

مَلَاع کرجاب وشت بی نبات

ونیز مَلَاع۔ لقطام کرجاب وقد یمنع زمینی است کہ عقاب رابدو نسبت کنند یقال ودت بہم عُقاب مَلَاع یقال ذلک للواحد والجمع وهو شبیه بقوله طارت بہ العنقاء وحلقت به عنقاء مغرب یا از نعوت خلاف است یا عقاب مَلَاع عقاب موش خوار است کہ کوچک باشد وکلا کموش وآشکار کند

مَيْلَع کجیدہ تیز دراز شتر واسپ بیابان بی نبات وهی مثل

المَلَاع ودراز جثہ بندہ ومضطرب چنان وچنین ومعرفہ نام ناقہ

(ف) مَلَعَ الشَّاةَ مَلْعًا۔ بالفتح ازگردن کشیدن پوست آن را ونیز

مَلْع۔ تیز وسبک رفتن

اِمْلَاع۔ تیز رفتن ناقہ یا برفتار عنق دویدن

اِمْتِلَاع۔ تیز رفتن ناقہ یا برفتار عنق رفتن آن واز گردن برکشیدن پوست گوسپند را وربودن

اِنْمِلَاع۔ تیز وسبک رفتن

م ل غ

مِلْغ۔ بالکسر آمن فرمانبرش گوی

اَمْلَاغ جمع يقال بِلغٌ مِلغٌ بالاز دواج د قد يفرد

مَلُوغَة۔ کصبورۃ زن کول کمینہ بدزبان

رَجُلٌ مَالِغٌ۔ مرد تباہ کار فاسق

مَلَّاغ کزناد جمع

مُمَالَغَة۔ لاغ کردن بسخن زشت يقال مالغہ بالکلام ای افحش

تَمَلُّغ۔ کول نمودن خودرا

تَمَالُغ بہ۔ خندہ کردن بوی

م ل ق

مَلَق۔ بحرکۃ زمین ہموار وسبزہ نرم ونازک رزود رونیدہ

مَلَقَة کی ونیز مَلْقَہ۔ سنگ درست تابان نخشان

مَلِق۔ بکسر تین سست واسپ کہ برفتار وی اعتماد نتوان کرد واسپ تیز ودونده سَلِقَہ موئث

ومرد بزبان بخشنده ده بدل

مَلِيق۔ کامیر بچہ افگنده

مُلَّاق۔ کغراب جوی است

مَالَق۔ کہاجر مالکہ بدان زمین کشت راہموار وبرابر کنند ومالہ گلکاران

مَالَقَة۔ کہاجرۃ شہرے است باندلس

مَيْلَق۔ کجیدہ تیز رو وشتاب زوہ ونام مردے

مَلَقُونِيَّة۔ کخلدونیہ محرکۃ مخففۃ شہری است نزدیک قونیہ

مِلْق۔ کنبر مالگلکاران

فَرَسٌ مَمْلُوقَةُ الذَّلَقِ۔ اسپ کشتی کردہ از اندک زمان

(ن) مَلَقَہُ مَلْقًا۔ محو وپاک کردآن را + ومَلَقَہُ بالعَصَا۔ بعصا زدو اورا + ونیز مَلَقَ گاہ رفتن وشستن جامہ ومیدن شیر وسخت رفتن وبسیار سیر نمودن

(س) مَلِقَ الخاتم مَلَقًا۔ محرکۃ برآمدہ ونیز مَلَق۔ چاپلوسی ودوستی ونرمی بسیار کردن و بزبان خوشیدن نہ بدل

اِمْلَاق۔ درویشی گردیدن و درویشی منہ قولہ تعالٰی ولا تقتلوا اولادکم خشیۃ املاق ای بجہ افگندن اسپ ماده وناقہ وشستن جامہ

تَمْلِيق۔ بمالہ زمین شیار کردہ برابر کردن دیوار را یا بان گردانیدن مدام

تَمَلُّق۔ چاپلوسی کردن تملاق بکسر تین ومشد اللام لکن لا یقال تَمَلَّقَہُ وتَمَلَّقَ لہ ای تزدد الیہ وتلطف لہ

اِمْتِلَاق۔ بیرون آوردن

إِنْمِلَاق لزم وتايان گرديدن
إِمْلَاق - بشد الميم مشاركم شدن
وگذشتن يقال أَمْلَقَ مِنْهُ أَيْ
م ل ك
مِلْك بثلثه آنچه دروقبضه تصرف
باشد ويقال هٰذَا مِلْكِي وَمِلْكِي
مثلثة والفتح افصح يعني اين ملك
وقبة من است وهذا مِلْكٌ يَمِينِي
كذلك ولكن أَعْطَانِي من
ملكه يعني وامرا آنچه بران قادر
وتصرف بود ويقال مَالَهُ مَلِكٌ
مثلثا ليس له يملك ويضمتين اي
شئ يملك لنفسه اي مِلْكِهِ شئ
ونيز مِلْك - آب خورد پراگاه وشتر
يا چاه كه بمندد وبگذارند ودواب
يقال لي في المواشي مِلْكٌ جونيز
مِلْك بندگي يقال طَالَ مِلْكُكَ
اي دقة وآب يقال ليس لهم
ملك نيست آنها أَبَى + ومِلْكُ
القَطِرِيُّون ميانه راه يا حدود پايان
آن
مِلْك - بالكسر دوباري است
بمكه يا بيامه
مُلْك - بالضم پادشاهي وبيشتر
بزرگي وفرو آب اندك دوانه بلبان
كه گياهي است ويقال لَا ذَهَبَتْ
فَاما مُلْكٌ وَإِمَّا هُلْكٌ ويفتحهما ايضا
مَلَكٌ أَكَمَةٌ - محركة آب بدان جهت
كه چون باتوي آب باشد هركس
مالك سلم خود وبدان امروي قايم
وبرپا باشد + ونيز مَلَك - فرشته
مَلَائِكَة ومَلَاك جمع وذكر
في ل ء ك

مَلَكَة - محركة بندگي يقال طال
مَلَكَتُهُ ومِلْك يقال أَقَرَّ بِالْمِلْكِ
يعني او اقرار كرد ملك اورا + وفلان
حسن المَلَكَة - ونيكو كار كس در
لكماي خود منه الحديث لا
يدخل الجنة سيئ المَلَكَة اذا
كان سيئ الصُّنع + ومَا أَمْلِكُ
شيئ يعني او مالك چيزي نيست
مَلَكَان - محركة نام پسر خرم وپسر
عبا ودر نبي قضاعه ومن سهيا
في العرب نبا الكسر بالكسر او
التحريك كوهي است بطائف
مَالَهُ مُلْكٌ بضمتين يعني او مالك
چيزي نيست
مَلِك - كسف پادشاه مُلُوك و
أَمْلَاك جمع مَلَك بالفتح مثل
كانه مخفف من مَلَك وأَمْلَاك
مقصور من مالك او مَلِيك
مَلِيك - كامير پادشاه وخداوند
مُلَكَاء جمع ومحمد بن علي بن مَلِيك
محدث + ومَلِيك النَّحْل - شاه
زنبوران
مَلِيكَة - كسفينة نام دختر ابي كبير
نيشاپوري محدثه
ونيز ابو بن مُلَيْكَة - كزبير و
عبد الرحمن بن احمد بن مُلَيْك
هر دو محدث اند
مُلَيْكَة - كجهينة نام مرغوبي
مَلَاك - كسحاب قدرت وتوانائي
يقال ليس له ملاك اي لا
يَتِمُّ لِمَالِك + ومِلَاكُ الْأَمْرِ - بكسر
سرپايه امر كه بدان قائم باشد يقال
القلبُ مِلَاكُ الجسد ومَالَهُ

مِلَاك اي تَمَاسُك + ونيز
مِلَاك الكتاب كل + ونَاقَةٌ
مِلَاكُ الإِبِلِ - ناقه كه شتران را رهبري
وي باشند + ومِلَاكُ الدَّابَّة
دست وپاي آن مُلْك بالضم و
ضمتين جمع وكخدائي يا عقد يقال
شَهِدَ نَامِلَاكَهُ ويفتح اي
تزويجه وعقده
مالفلان مَوْلَى مِلَاكَةَ دون
الله - بالتاء يعني بجز الله تعالى مالك
او نيست
محمد بن الحسن بن مَلُوك
كصبور راحمد بن محمد بن مَلُوك
محدثان اند
مَالِك - خداوند پادشاه مُلَّاك
كرمان ومُلْك كرنج جرم + ونيز مَالِك
نام امام مدينه وهو مَالِك بن انس
ونام نود صحابي وگروهي از تابعان
وابو مَالِك گرسنلي يا دنان يا
پيري + ومَالِك الحَزِين - مرغي
از مرغان آبي
مَالِكَان - دو مالك يعني مالك بن
زيد ومالك بن حنظله
مُلُوكَة - بالضم لمك يقال لَقَرَ
يا المُلُوكَه
مَلَكُوت - كرموت بزرگي چيزي
تَلَكُوءٌ كترقوة مثل يقال لَهُ
مَلَكُوتُ العراق ومَلَكُوتُ العراق
أُمْلُوك - كعصفور بالهمزه اسم
جمع است ملك يعني پادشاهان و
گروهي از عرب يا پادشاهان حمير
تَمْلِيك كضرب نام صحابيه
مَمْلَكَة - بالفتح وفتح اللام وبضمها

مواضع كه در ملك آيد وبندگان پيشه
وفرود بدربه شاهي + ونيز مَمْلَكَة
بالفتح وضم اللام ميانه پادشاهي +
وعَبْدٌ مَمْلَكَةٌ بالفتح مثلثة اللام
بنده كه بدو ما درش بنده بوده باشد
مَمْلُوك - بنده وملك كرده
مَمَالِيك جمع
(ض) مَلَكَهُ مُلْكًا - مثلثة
ومَلَكَةً - محركة ومَمْلَكَةً - بالفتح
وضم اللام او مثلث ملك خود گردانيدن
افراد فراگرفت باختيار خود ومَلَكْنَا
المَاءَ - سير كرد مرآب ومَلَكَهَا
مُلْكًا - مثلثة بزني آورد آنرا اه
لا يقال مَلِكَ بِهَا عجمي لا +
ومَلَكَ الخِشْفُ أُمَّهُ - توانا
گرديد وقادر شد بر پيروي مادر +
ونيز مَلَكَ - بالفتح بار راست شدن ولي
زن را از نكاح وخمير سخت ونيكو
كردن
إِمْلَاك - ملك گردانيدن چيزي
كسي را وپادشاه كردن كسي را
ونميرسخت ونيكو كردن وقاگرديدن
بچه بر پيروي مادر وزن دادن
يقال أَمْلَكْتُهُ إِيَّاهَا وزن حمل استن
يقال مَلَكَ بجهولا وبقال
أَمْلَكَتْ أَمْرَهَا مجهولا لطلاق
داده شد وشهد فَأَمْلَكَهُ
حاضر آمدم ونكاح يا عقد وي
مُمَلِّك - كمحدث مالك كرداننده
مُتَمَلِّك - كمعظم مال بملك درآمده
وپادشاه
تَمْلِيك - ملك گردانيدن چيزي
كسي را فهو مُمَلِّكٌ والمَالُ

موسلك و پادشاه كردن و خمير سخت
و نيكو ساختن و خشك كردن سخت
نمودن چوب را بآفتاب يقال
مَلَكَ الشَّعْبَةَ
تَمَلُّك - بقهر ملك گرفتن و ديدن
خيرے را
تَمَالُك عَنْهُ - الك نفس
وے گشت

م ل ل

رَجُلٌ مِلٌّ - بالفتح مرد بستوه آمده
مَلَّة - بالفتح خاكستر گرم و ريگ گرم
وخدرك ويقال اَطْعَمَنَا حُبْزَلَة
ولا تقل اَطْعَمَنَا مَلَّة قال ابو
عُبَيْدَة المَلَّة حفرة نفسها او
تب ✤ و ذو مَلَّة - بستوه آمده
مِلَّة - بالكسر كيش و شريعت و خو نها
مُلَّة - بالضم و خت تين
مَلَل - بحركة داغى است بر پيش
بتمل بالگوش موضعى
رجل مالٌّ - بستوه آمده
مَلِيل - كامير كوماج و گوشت در
خاكستر پخته يقال اَطْعَمَنَا جَزِيرًا
مَلِيلًا ✤ طريق مَلِيل راه دور و بسيار
مَلِيلَة - كسفينة گرمى تابه شيشه
و اخوان دشهرے بمغرب
مُلَيل - كزبير راغ و نام مردے ✤ و
ابو مُلَيل بن عبد الصمد و ابو مُلَيل
ابن عبد محدثان اند
مَلَالَة - كسحابة مرد بستوه آمده
مَالُولَة مثله
مُلَال - كغراب خوى و عرق تب
و چوب قبضه شمشير و چوب پشت كمان
و گرمى پنهان در استخوان و در و

پشت و بى آرامى از بيمارى يا از اندوه
والفعل من نصر وسمع ✤ و نير مُلَال
موضعى است
مَلُول - كصبور بستوه آمده مذكر و
مونث در وى يكسان است مَلُولَة
بالتاء مثله
مُلَى - كربى گوسپاچ پخته
مَلَّاكَة - كتابة نيز وى نزد و يكجاى
هارون بن مَلُول - كتنور و
شعيب بن اسحاق معروف بابن
اخى مَلُول محدثان اند
حِمَارٌ مُلَامِلٌ - كعلا بطر
تيز رو
مُلْمُول - كعصفور سركش نرو
روباه و شتر و قلم آهنى كه ازان پرخته
دفتر نويسند
نَاقَةٌ مُلَمْلَمَة - والقصر شتر
ماده تيز رو
مَمْلُول - كولاج گوشت و
خاكستر پخته
دن، مَلَّ الشَّيْءَ فِي الجَمْرِ -
خدرك در گرداندن آن را ✤ و مَلَّ فِي
الشَّيْءِ - تير رفت ✤ و مَلَّ عَلَيْهِ
الشَّيْءَ - دراز گشت ✤ و نير مَلَّ
بالفتح آتش راست و درست كردن
تير و كمان را نوشتين و پختن و در
خاكستر گرم كردن نان و گوشت و
كولاج كردن
دس مَلَلْتُهُ ومنه مَلَلًا -
محركة و مَلَّة - بالفتح و مَلَالًا و مَلَالَة
بفتحهما بستوه آمدم ازوى ✤ و
مَلَلْتُهُ آنَا - بى آرام و بيقرار ساختم
آن را

مُلَمْلَمَة - شتابى كردن
طَرِيقٌ مُمَلَّمٌ - بالفتح النابية را
مسلوك و كشاده
إِمْلَال - بستوه آوردن يقال
املى فلان و املّ عليّ و يقال اَوَلَّ فَامَلَّ
و دراز شدن سفر و نوشتن از كسى
بگفت وى يقال مَلَّهُ اذا قاله
فكتب عنه وكذا املّت عليه
الكتاب
تَمَلُّل - وكيش و شريعت آمدن
و خوى آوردن تب و گرم گرديدن
و درون استخوان - بى آرامى كردن
از بيمارى و از اندوه و يقال هو
يتململ اذا لم يستقر من الوجع
كانّه على مَلَّة و ساختن چوب بعضه
شمشير و چوب پشت كمان
اِمْتِلَال - بكيش و شريعت درآمدن
و شتاب رفتن و كوماج كردن نان را
اِسْتِمْلَال - بستوه آمدن
تَمْلِيل - كشيده شدن آمدن
تَمْلِمُل - بى آرامى كردن و بر
گرديدن نجانبى بجانبى از بيمارى و اندوه

م ل م

مَلَم - محركة مردناكس فرومايه

م ل و

مَلَا - كعصا دشت و بيابان
مَلَوَان - محركة روز و شب واحد
هما مَلَا
مَلَاة - بالفتح دشت سنگريزه و
سراب ناك مَلَا بعد فتاجمع
مَلِى - كعنى پاره از روزگار منه
قوله تعالى اهجرنى مَلِيًّا اى طويلا
وساعت و دراز از روز

مَلَاوَة - روزگار و روزمان و ساز
مَلُوءَة - مثلثة مثله يقال قعدت
عنه مَلَاءَة من الدهر اى عِنَاوَة
دن، مَلَا مَلْوًا - بالفتح سخت
سير كرد و دويد و تير رفت
إِمْلَاء - برخورداري دادن
و زمان دادن يقال املاه الله
روزگارا و دراز گذاشتن يقال
اَمْلَيْتُ له فى عمره منه قولا تقا
اَمْلِ لَهُمْ و دراز سن گذاشتن ستور
را يقال اَمْلَيْتُ البعيرَ ے
و سعت له فى قيده و نوشتن
و املا كردن كتاب را
تَمْلِيَة - برخورداري دادن
يقال مَلَاكَ الله حبيبك اى
متّعك به و اعاشك معه طويلا
و مُلَيَّة - مجهولا برخورداري يافت
ازوى
تَمَلَّى عُمْرَه - برخوردار از عمر خود
يقال
لمن لَيْسَ الحديد بآبيت جديدا
تَمَلَّيْتَ حَبِيبًا اى عشت معه
مَلَاوَةً من دهرك وتمتعت
اِسْتِمْلَاء - املا پرسيدن
و املا خواستن

م ل ه

مَلِيه - كاميرِ ليم
إِمْلَاه - بهانه كردن و غداآوردن
و بياه نون مبالغه كردن در آن
مُمْتَلِهُ العَقْلِ - بكسر اللام
بى خرد و عقل رفته

بَابُ المِيمِ وَفَصْلُ المِيمِ

م م د

إمْتَدَّان بکسر الهمزة والميم المشددة على افتعلان شوخی است

م م س

مَامُوس - آتش وآتش دان

مَامُوسَة بالتاء مثله + وزیر

مَامُوسَة - زن کول بدزبان

باب الميم مع النون

م ن ء

مَنِيئَة - کسفینة پوست ترنباده بهت دباغت وهو اول ما يدبغ ثم آنِيقٌ نماد یدمُوجاً دباغت وقول الجوهري مفعلة من الهمز التي يابائها منأ

مَنَاءَة - بالفتح زمین سیاه

(ف) مَنَأَ الإهَابَ مَنْءً - بالفتح پیراست وپاکیزه کرد پوست را

م ن ج

مَنْج - بالفتح خرمای دوسر بهم پیوسته وهسته که دانه است مکرر است

مُنْج - بالضم باش سبز

مَنْجَان - بالفتح دهی باصفهان

مَنُوجَان - بالفتح شهری است

م ن ح

مِنْحَة - بالکسر دهش دستور که پشم وشیر وبچه اش دهند کسی را

مَنِيحَة - کاسیر تیر قمار که نصیب او وتیرے که بمیسر عاریت گیرند تیر قمار که آن را یک حصه باشد ونام اسپ قُرَيْم برادر بنی تمیم واسپ قَيْس بن مسعود شیبانی و انه اعلام است

مَنِيحَة - کسفینة ستور که پشم وشیر وبچه اش انعام کنند قال بعضهم وللعرب اربعة اسماء تضعها مواضع العارية بالمنحة وعرية وافقاد واخبال ونام اسپ وثاب بن مُخَشِّن

مَنُوح - کصبور ناقه که بزستان شیر دهد

مَانِح - نامردے

مَتَّاح - کشداز اعلام است

(ف ض) مَنْحَة مَنْحًا - داد + ومَنَحَ النَّاقَةَ - بشم وشیر وبچه اورا + ومَنَحَ النَّاقَةَ - ناقه خاص کرد بهست وے

إمْنَاح - نزدیک بچه آوردن شدن ناقه

مُنَيْح - تصغیر لغت است ازان

مُمَانِح - للفاعل شتر ماده که شیرش باقی باشد بعد سپری شدن شیر شتران وناقه که بستان شیر دهد

دباران پیوسته که منقطع گردد

مُمَلَّحَة - پیوسته وپیهم بخیدن چشم اشک را

تَمْنِيح - دیگری را خورانیدن

منه حدیث ام زرع واكل فأتمنح

إمْتِنَاح - دهش کردن روزی داون يقال اُمْتُنِحَ مالاً مجهولاً

إسْتِمْنَاح - عطیه خواستن

م ن د

مُنْد - بالضم دهی است باصفهان

مُنْد - کهند بمعنی است

مَيْمَنْد - بالفتح دهی است نزدیک فیروزآباد دهی دیگر بغزنه ازان وه است علی بن احمد وزیر محمود بن سبکتگین

مَنْدَاد - نام پدر رامام ابی بکر مالکی اصول قدمی فی الحاء

م ن ذ

مُنُذُ - بالضم از انگاه باز وهو بسيط مبني على الضم مذ بمعناه وهو محذوف من منذ مبني على السكون يكسر ساكناها لالتقاء الساكنين ويضم لمجاورة الضم في الماضي وفي الحاضر مرفوع ومنه الى جميعا في المعدود كما رايته منذ يوم الخميس اسم مرفوع كمذ يومان وحينئذ يبتدأ ما بعده ما اخبر عنها الا مدة الحاضرة في المعدود واول المدة في الماضي وطرفان مخبر بهما عنه بعدهما ومعناها بين بين لخلفية منذ يومان اي بيني بين لقائه يومان تليهما الجملة الفعلية نحو ما زال منعقدت يداه ازارة فلا سميذة + وما زلت ابغي المال مُذْ انا يافع + وحينئذ فلزمان مضافان الى الجملة او الى ما مضاف اليهما وقيل مبتدأ ان واصل مُذْ مُنُذُ لهجوعهم الى الضم ذال منذ عند مُلاقاة الساكنين كمذ اليوم ولا يلبث الا اصل الضم لكسر التصعيد اياه مُنْبِئ اذا كانت مذ اسما فاصلها منذ وحرفا فهي اصل ويقال مالقيته مُنْذَة اليوم ومُذَّ اليوم يفخم الهما واصلها من الجهارة وذو بمعنى الذي او من احد فاصله مذو فالتقى ساكنان فضم الذال او اصله من ذو اسم اشارة والتقدير في رايته منذ يوم ان في الوقت يومان في كل تعسف

م ن س

مَنْسَة - بالفتح کهن سال زبرجیزے

مَنَس - محرکة شادی وخرسندی

م ن ع

مَنْع - بالفتح خرچنگ ممنوع جمع

هُوَ فِي عِزٍّ ومَنَعَةٍ - محرکة ويسكن يعني او در ارجمندی است وباخود وحمایت کنندگان دوستان ودهندگان

مَنَعِيّ - محرکة مشددة الياء اسپ خورنده خرچنگ

مَنِيع - کامیر استوار وبلند وعزیز واز اعلام است منيعة مؤنث يقال رجل مَنِيعٌ ومكان مَنِيعٌ ومَنَعَةٌ مَنِيعَةٌ ويقال هو في عز مَنِيع اي هو في عز منيعة

مَنَاع - کقطام باز دارنده مرد بمعنی مَنْع - وپشته است درو وکوه

مَنَاعَة - کسحابة شهرے است مرندیل را یاکوهی

مَمْنُوع - کصبور باز دارنده

مَانِع - باز دارنده منعة

مَنَّاع - کشداد باز دارنده نام مردے

مَنْعِيّ - کگری بازداشته باز

الیناد اسم است
(ف) مَنَعَهُ مَنْعًا ـ بالفتح باز
داشت آن را خلاف اَعْطَاهُ +
و نیز مَنْع ـ باز داشتن کسی را از کاری
و چیزے
(ك) مَنُعَ مَنَاعَةً ـ عزیز گشت
و نیز مَنَاعَة ـ استوار شدن جای
تَمْنِیع ـ باز داشتن شد و للمبالغة
مُمَانَعَة ـ باز داشتن از یکدیگر
و کسی را از چیزے وا داشتن
مُتَمَنِّعَان ـ بکسر النون ناقه جوان
و گوسپند جوانه بدان جهت که بسبب
جوانی از خشک سال غالب آیند
یا سیر میخورند قبل از شتران و گوسپندان
کلان سال یا از ذات خود را انقطاع
زمان می کنند
تَمَنَّعَ عَنْهُ ـ باز داشت از آن و
تَمَنَّعَ عَلَیْهِ ـ چیره شد آن چیز
تَمَتُّن ـ استوار و قوی شدن
مُمْتَنِع ـ بکسر النون شیر توانا تماما
اِمْتِنَاع ـ باز ایستادن و قوی
گشتن

م ن غ

مَنْغ ـ محراة ناحیه است بلب و
کانت قدیمًا بالعین المهملة
فغیرت
مَنْغَان ـ بالفتح شهری است بجرکان

م ن ف ل ط

مَنْفَلُوط ـ شهری است بصعید مصر

م ن ن

مَنْ ـ بالفتح والسکون معناه کسی
وهو اسم لمن یصلح ان یخاطب
مبهم غیر متمکن و مغنی عن الکلام
الکثیر المتناهی فی البعد والطول
وذلك انك اذا قلت من یقم اقم
معه کان کافیًا عن ذکر جمیع الناس
ولولا هو تتفی بهو ولما تجد انی عنك
سبیلاً وهو فی اللفظ واحد ویکون
فی معنی الجماعة ایضا کقوله تعالی
ومن الشیاطین من یغوصون له
دمیست وهو للاستفهام المحض
نحو من عندك + وآنکه وهو للخبر
نحو رایت من عندك + و برای و
هو للشرط والجزا نحو من تکرمنی اکرمه
ویکون نکرة موصوفة نحو مررت
بمن محسن ای بانسان محسن ونکرة
تامة نحو نعم من هو سر واعلان
یحکی بها الاعلام والکنی والنکرات
وحینئذ تثنی وتجمع کما اذا قال
رایت زیدا قلت منزیدا و فی
النکرة اذا قال رایت رجلا قلت
منا وفی جاء لی رجل قلت منو
وفی مررت برجل قلت منی
وفی جاء رجلان قلت منان وفی
رجلین قلت منین بتسکین النون
فی الجمیع کذا قلت منون ومنین
فی الجمع وتقول فی المرأة منة منتان
منات ای صلت قلت منه
یا هذا بالتنوین ومنات وان
قال رایت رجلا وحمارا قلت
من وایا وفی مررت بهما وبرجل
قلت ای ومن فقس علیه وهذا
کله لغة اهل الحجاز وغیر اهل
الحجاز لا یرون الحکایة فی الشیء
منه ویرفعون المعرفة بعد
من اسما کان او کنیة او غیر
ذلك واذا جعلت من اسما
متمکنا شددته
مِنْ ـ بالکسر والسکون بمعنی از و آن
می آید اکثر جهت ابتدای غایت
و همگی معانی آن راجع باشد بوی
نحو انه من سلیمان ومن المسجد
الحرام ومن الجمعة الی الجمعة
وجهت تبعیض نحو منهم من
کلم الله وبیان جنس و تفسیر
کقولك لله درك من رجل
وفی قوله تعالی ینزل من السماء
من جبال فیها من برد فالاول
لابتداء الغایة والثانیة
للتبعیض والثالثة للتفسیر و
البیان و کثیر ما یقع بعد ما و مهما
وهما بها اولی لافراط ابهامهما نحو ما
یفتح الله للناس من رحمة فلا ممسك
لها و تعلیل نحو مما خطیئاتهم اغرقوا
وبدل نحو ارضیتم بالحیوة الدنیا من
الاخرة ولا ینفع ذا الجد منك
الجد غایت نحو رایته من ذلك
الموضع ای جعلته غایة لرؤیتی
ای محلا للابتداء والانتهاء و
تنصیص عموم و آن زاید باشد
نحو ما جاءنی من رجل و توکید عموم
و آن نیز زاید باشد نحو ما جاءنی من
احد و فصل آن داخل می شود
میان دو چیز متضاد نحو والله
یعلم المفسد من المصلح ومی
آید مرادف با نحو ینظرون الیك
من طرف خفی و نحو قولهم فی القسم
من ربی ما فعلت مرادف عن نحو
فویل للقاسیة قلوبهم من ذکر الله
و مرادف فی نحو ماذا خلقوا من
الارض اذا نودی للصلوة
من یوم الجمعة و موافقت
عن نحو لن تغنی عنهم اموالهم
ولا اولادهم من الله شیئا
و مرادف علی نحو و نصرناه من
القوم و مرادف منذ کقوله
تعالی لمسجد اسس علی التقوی
من اول یوم و قد یحذف
نونه عند الالف واللام نحو قولهم
ملکذب
مَنّ ـ بالفتح ترنگبین و آن تری
و لیشکی است که بر درخت و سنگ
منعقد گردد و شبنمی که از آسمان
افتد شیرین همچو انگبین بسته گردد
و بسیار صمغ خشک شود و معروف بن
شتری که درخت بلوط افتد معتدل
است و نافع سرفه تر و صدر و ریه
و نیز من ـ آنکه او را کسی دعوت نکند
و پیمانه است یا میزانی یا من دو
رطل است اَمْنَان جمع مناکذالك
اَمْنَاء جمع
مَنَّة ـ بالفتح از اعلام زنان است
مِنَّة ـ بالکسر احسان و نیکوئی و
آنچه کرده شود از نیکوئی در حق کسی
مُنَّة ـ بالضم توانائی و قوت ل
ذهب بمنته وهو ضعیف المنة
مِنَنَة ـ کعنبة عنکبوت و سنگ
پشت ماده
مَنِین ـ کامیر گرد و غبار است
و رسن ست و مرو سست و توانا از
اضداد است و وهی است و
کوه سنین

مُنَيْن کمیر نام مردے
مَنُون کصبور روزگار و بسیار
منت نهنده و مرگ دهی مونثه و
یکون واحدا وجمعا وزن مالدار که
حمت بالش نکاح کنند واو برشوی
بس احسان ومنت نهد
مَنُوْنَة - بالتاء مرد بسیار منت
نهنده وعنکبوت
مَنَّان - کشاده نام مرد تیز یکے
از نامهاے باریتعالی کمعنی بسیار
نعمت دهنده ومنت نهنده
مَنَاة - کنتانه زن که حمت
بالش نکاح کنند آنرا ودی برشوی
منت نهد
ابُو عبد الله بن مِنِي بکسرتین
وشد الیا اللغوی است
مَيْنَا - کر لیخا از القاب است
مَمْنُون - مرد دست وتوانا از
اضداد است وبهترین واقصی
از هر چیزے که نزد کسے باشد
(ن) مَنَّ عَلَيْهِ مَنًّا - بالفتح و
مِنِّيْنَى الخلیفی التحولی کرد بامن و
مَنَّ فُلَانٌ مِنَّةً - بالکسر نعمت
داد وبیان نمود نیکوئی خویش را
بر کسے ومنه مَنَّ منت نهادن
وبریدن وکم کردن منه قوله تعالی
لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُوْنٍ ای غیر
محسوب ولا مقطوع وماندہ کردن
شتر را وماندہ کردانیدن سیرے را
وسست نمودن وکم شدن چیزی
مُنْتَان بکسر المیم الثانیة رو شوب
اِمْنَان سست وماندہ کردن
وبمنون کسی رسیدن یقال

اَمْنَتْهُ اذا بلغت مَمْنُوْنَة
مَانَنْتُهُ - تره کردم در روے
حاجت او
تَمْنَن سست وماندہ نمودن
اِمْتِنَان نعمت دادن

م ن ی

مُنْيَة - بالضم والتخفیف بمعنی
مینة است کرایام ناقه باشد
مَنَا - کعصا یک من یا پیمانه است
مَنَوَان ومَنَيَان مثنی اَمْنَاء
وامنٍ بالفتح مَنِّي لغتی ومُنِيٍّ
بالضم جمع وهو افصح من المَنِّ
بالتشدید واندازه یقال مَنَاكَ
المالی ای قدرک القادر ومقابل
وپیشا پیش یقال دارای مَنَاةً
ای حذاقها
مَنَاة - بالتاء نگ من موضعی است
بحجاز ونام بتے ویمد مَنَوِی کعلی
منسوب بوے وازان است عبد
مَنَاة وزید بن مناة
مُنُوْقَة - بالضم وشد الواو آرزو
مَانُ المُوسِوس - شاعر
است خوش گوی ومردے دیگر
زندیق
مَمْنَاة - بالفتح زمین سیاه
(ن) مَنَاةً مَنْوًا - بالفتح ابوه
ودریافت حقیقت آنرا واندازه کرد
مُمَانِی - للفاعل زن جلب پوست
تَمَانِی - بانگشت برآوردن چیزے
کرخواهد وشخص دیگر مثل آن

م ن ی

مَنِيَة - بالفتح آب مردوزن
مُنْيَة - بالضم وتخفیف الیا او
بجر آرزو ومنی کهدی جمع وایام
ناقه که در آن لقاح آن از جمال
وی تشخیص نباشد فمُنْيَة البِكْرِ
التی لم تحمل عشر لیال ومنية
الشئ وهو البطن الثانی جنس
عشرة لیلة ثم تعرف الاخیر امها
مَنًى - کرگی مرگ واندازه وتقدیر
خداے تعالی وآهنگ
مِنًى - کالی آب مردوزن دهی
است بمکه قربان در آنجاے کنند
مذکر ومنصرف است سُمِّيَتْ لما
يُمْنَى بها من الدِّماء وابن
عباس لان جبرئیل علیه
السلام لما اراد ان يفارق
آدم علیه السلام قال لزمن
قال اَمَنِّي الجنة فسميت بذلك
لامنية او مرضی است دیگر
در نجد وآبی نزدیک ضریة
مَنِّي - کنی آب مردوزن مُنِيٌّ
بالضم جمع وهو مشدد للجلالات
مُمَنًّى ودنی هما مخففان
منه قوله لغالم من مَنِّي يُمْنَى
وقری بالتاء النطفة تاویلا
وبالیاء علی المعنی ظاهرا
مَنِيَّة - کغنیة مرگ واجل لانها
مقدرة مَنَايا جمع
مَنَاوَة - بالفتح وکسر یا داش
اُمْنِيَّة - بالضم وشد الیا آرزو
اَمَانِي جمع منه قوله تعالی مِنْهُمْ
اُمِّيُّوْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ الْكِتَابَ
اِلَّا اَمَانِيَّ
تَمَنِّي - بالفتح وشد النون شهرے
است میان حرمین

(رض) مَنَاهُ اللهُ مُنْيًا - بالضم
تقدیر کرد واو را یا آزموده شد
مُنِيَ لَكَذَا - مجهولا آزموده شد بان
وکذا مُنِيَ لِكَذَا - توفیق
داده شد بحبت آن ومِنْيَتُ
بِهِ مُنْيًا - بالضم آزموده شدم
بآن به ونیز مَنَى يَمْنِي اندا ختن
اِمْنَاء منی انداختن وبسیار
درآمدن وفرود آمدن دران
ودر ایام مُنیه رسیدن ناقه یقال
اَمْنَتْ فهی مُمْنِيَة
تَمْنِيَة - منی انداختن وبرآرزو
آوردن یقال مَنَّاهُ ومَنَّاهُ وبه
وآرزو ودل انگندن وبرآرزو
داشتن قوله تعالی ولَأُمَنِّيَنَّهُمْ
ولَأُمَنِّيَنَّكَ مناوك
ای لاجزینک جزاءك
مُمَانَاة - پاداش دادن و
لازم گرفتن وزمان دادن و
دراز کشیدن وانتظار کردن
ومدارا نمودن وهمدیگر نبوت
سوار شدن بر راحله
تَمَنِّي - ازو بردن ودروغ
گفتن خواندن شده واختراع ونو پیدا
کردن حدیث وبر بافتن آن را
اِمْتِنَاء بسیار آمدن وفرود آمدن
دران یقال هُمْ فِي النَّاسِ لَفِيٌّ
مجهولا یعنی در ایام مینه آمد
اِسْتِمْنَاء - منی بیرون آوردن
خواستن ودر ایام منیه در آمده
شمردن ناقه را

بَابُ المِيمِ فَصْلُ الوَاوِ

م و ءْ

مَوْءٌ - بکسر و سکون ہمزہ گریہ با بانگ
مَائِئَةٌ - بدو ہمزہ گریہ با بانگ بتشدید یا و تخفیف آن مثلہ (ن) مَاءَ السَّلْوَى مُوْءًا وَ مُوْءًا - بضمہما بانگ کرد
اَمْوَءَ الرَّجُلُ - بمجہول گریہ بانگ کرد

م و ت

مَوْت - بالفتح مرگ و مَوُوْت
مَائِتٌ - مرگ سخت کلیل الآلۃ یوخذ من لفظ یؤکد بہ
مَيْتَة - بالفتح مردار
مَيْتَة - بالکسر آنچہ از مردن بقیاس مَاتَ یَمُوْتُ مَيْتَةً
مُمِيْتَة - بالضم بیہوشی و بیہوائی و نوعی از جنون و صرع و زمینی است بشام و ذکر فی م ر ت و د ی
المُمَوِّتَة - آبی است مرنی اسد را
مَوَات - کسحاب چیز بے جان و زمین بے مالک و نامنتفع
مُوَات - کغراب مرگ
مَيِّت - کلیس مردہ مَيْت بالتخفیف مثلہ یا میت مخففۃً مردہ و میت کلیس مبزدہ کہ ہنوز نمردہ اَمْوَات و مَوْتَى لقتلى و مَيِّتُوْن مشدد و مخفف جمع مَيْتَة و مَيِّنَة و مَيْت من نث منہ قولہ تعالیٰ لنحیی بہ بَلْدَةً مَيْتًا - مَائِت میرندہ کہ بمردن نزدیک نزدیک رسیدہ شدن و بمیرانیدن مبالغہ کردن و بختن و گداختن گوشت و قولہم ما اَمْوَتَہ یعنی چہ مردہ دل است او و انما یراد بہ ما اموت قلبہ لان کل فعل لا یتم لا یتعجب منہ
تَمَيُّت - میرانیدن شدد للمبالغۃ
مُمَاوَتَة - ہمدگر شکیبائی کردن
مُتَمَاوِت - بکسر الواو پرستندہ خدای ریا
مُسْتَمِيْت - دلاور و خواہندہ مرگ و پیش آیندہ بجنگ و فرد گذارندہ امور و پرست تنگ بالای سپیدہ بیضہ
اِسْتِمَاتَة - بہر راہ و طور جستن چیزی و فربہ شدن بعد لاغری

م و ث

(ن) مَاثَہ مَوْثًا - بالتحریک و مَوَاثًا بالتحریک در آہیختن آرزا مُلْتُہ فی الماء - در آب سودم آن را
اِنْمَاثَ اِنْمِيَاثًا - آمیختہ شد و آب سودہ گردید

م و ج

مَوْج - بالفتح کوہہ آب مَوْجَة یکی امواج جمع و نام شاعری تغلبی و نیز مَوْجَة الشباب غنا جوانی
مَاجَة - لقب ابو عبد اللہ محمد بن یزید قزوینی صاحب سنن
نَاقَةٌ مُوْجٌ کسکری ناقہ تیز رو کہ منکشف و فراخ گرد و تنگ کن بسبب اختلاف دست و پا او
(ن) مَاجَتِ الدَّاغِصَةُ تموج کفصول جنبد ماہیہ زانو میان پست و استخوان و نیز مَوْج - طپانچہ زدن موج و کوہہ برآوردن آب و میل کردن از حق و راستی و مضطرب کردن مردم

م و خ

ماخ - محلہ است بنجارا و نام جد احمد بن جنب بخاری و آن را خاء نیز نامند
مَاخَان - علم است و دہی بمرو
مَاخَان دہی بمرو
(ن) مَاخَ الغَضَبُ مَوْخًا - بالفتح فرو نشست خشم

م و ذ

مَاذ - نیکو خو و خوش طبع بزرگ
مَاذِيّ - بالفتح و شد الیاء انگبین سپید و نوبا انگبین بے آمیغ یا نیکو و جید و زرہ نرم و آسان
مَاذِيَة - بالتاء مثلثہ و سلاح ہر چہ باشد و نیز مَاذِيَة ے

م و ر

مَوْر - بالفتح موج و راہ پا سپرده هموار و ہر چیزے نرم و ساحلی است مرو بہما کہ من در شمالی زبیدہ
مُوْر - بالضم گرد پراگندہ و خاک کہ با دبر دارد آن را و با دباگرد
مُوْرَة - بالضم شیم رخیتہ گوسپند زندہ باشد یا مردہ
مَارَ سَرْجِيْس - موضعی است و ہما اسمان جعلا واحدا او از نامہاے عجم است مَارَ سَرْجِيْس بالیاء کذلک
مَوْسَارَة - کثامہ پشم رخیتہ گوسپند زندہ باشد یا مردہ و پشم
سَهْمٌ مَائِرٌ - تیر سبک گذرندہ و در آینده در اجسام
مَائِرَات - خونہا
نَاقَةٌ مَوَّارَة - کمتانہ ناقہ آسان سیر تیز رو
اِمْرَأَة مَارِيَّة - بشد الیاء زن سپید و خشان رنگ و قطاة مَارِيَّة - سنگ خوار

زرشیم تابان
مُوْدِیَان. بالضم دهی است
بنواحی خوزستان ازان دو است
سلیمان بن ابی ایوب مُوْدِیانی
وزیر منصور و مُوْدِیان مُوْیان
جزیره است در بحرین متصل هند
(ا) مَارَ مَوْرًا. بالفتح تردد
نمود و عرض گشت ❊ و نیز
مُوْر. نجد در آمدن در دوانیدن
خون و بر زمین موج زدن و
پراگنده شدن و نادیدن قوله
تعالی یَوْمَ تَمُوْرُ السَّمَاءُ
مَوْرًا قال الضحاك اى تموج
مَوْجًا وقال ابو عُبيدة تكفأ
والاخفش مثله وجنيدين و
موى برکندن و بلند شدن خاک
و پراگنده گشتن غبار
إِمَارَة. روان کردن خون بر زمین
وبلند برگشتن باد غبار را
إِمْتِيَار. شمشیر برکشیدن
تَمَوُّر. آمدن و رفتن و ریختن
پشم سفور و پیچ و راست رفتن موی
و پشم و نادیدن
إِنْمِيَار. برکنده شدن یقال
مُرْتُ الوبر فانمار اى انتفى
فانتتف و ریختن پشم
م و ن
مَوْن. بالفتح مویز که بهندی کیل
نامند مَوْنَة مزة یکی لغتین. مدرس
الباءة یزاید فی النطفة و
البلغم والصفراء والكآبة
مثقل جدًّا وقيل يحمل من
الثلثين الى خمسمائة
مَوَّاس. کشاد موز فروش
م و س
مَوْس. بالفتح موی استردن
و بدست بیرون آوردن لطف از
رحم ناقة يقال مَاسَ فى المسى استوار کردن
استره را و الفعل من نصر
رَجُلٌ مَاسٌّ. مردی که عتاب
و سرزنش در وی نگیرد و با مرد
سبک و سبک سر ❊ و الماس.
سنگی است گران بها بشکند پاره
کند جمیع سنگها را و آن را پاره نمیکند مگر
از ریزه آتش و آلات آهنین در وی
اثر نمیکند و بزرگترین آن بمقدار چهار
مغز باشد و آن انواع میباشد
و بغیر شکل مثلث شکسته نشود و
اگر آنرا در دهان در اندندان
بریزد و آن را بساید و در سوراخها
ریزند و بدان مروارید و جز آنرا
سوراخ کنند و لا تقل الماس
بالتنوين فانه لحن مُوسَى
بن عمران. کز بیر متکلمی بود
عَبَّاس بن ابى المَوَّاس کشاد
کاتبی است متقن
مُوسَى. کبشری استره بعضهم
يُنَوِّن موسى وهو فُعْلَى من
الموس فالميم اصلية فلا
يُنَوَّن و يونث ألا و مُفْعَل
من اَسْتَ يُسْتُ راسه اى خَلَقْتُهُ
و مُوسَى نام پیغمبری علیه الصلوة
والسلام و هو موسى بن عمران بن
قهرن ناهاث بن لاوى بن يعقوب
عليه السلام و اشتقاق اسمه
من الماء والشجر فموسى الماء
وسى الشجر وسمى به لحال التابوت
والماء او هو فى التوراة
مِشِينِيثُهُوَاى تحت فى الماء
م و ش
مَاش. دانه است معروف معتدل
است و مولد خلد صالح مسکن
حرارت و التهاب صفرا و نافع
جهت تب زده و زکام رو و طین
و طبیخ آن در سرکه نافع جرب
متقرح و ضماد آن مقوی اعضا
سست و واهیه ❊ و نیز ماش
رخت خانه و متاع سقط و بیکار
منه المثل الماش خير من
لا شئ ما كان فى البيت
من قماش لا قيمة له خير
من خُلْتِهِ
(ن) مَاشَ كَرَمَهُ مَوْشًا.
بالفتح سست بقیه انگور را
م و ص
مَوْص. بالفتح کاه و نیز نرم
شستن و بدست مالیدن و شستن
درست کردن دانه غلظ و گویند
که عرب آن را سه بار می شویند
مَوْصَة. بالتا یکبار شستن
مُوَاصَة. کثامة غسالة حبر
تَمْوِيص. جامه
شستن و پاک کردن آن
و کاه فروشی کردن
م و ع
مَوْعَةُ الشَّبَاب. بالفتح
آغاز جوانی و اول آن
م و غ
(ن) مَاغَتِ الريحُ مَوَاغًا. بالضم
بانگ کرد گرگ بر
م و ق
مُوق. بالضم موی چهره و دار و غبار
و کج چشم یا و نباره آن و موزه و زشت
که بر موضع دیگر پوشنده و سر موزه
معرب است آمْوَاق جمع و نیز
مُوق. کودن و بیهوش و کندی ذهن
مُوقَان. کوره است بآبگینه
احمق مَائِق. کودن بیهوش
موقی اسکری جمع
(ن) مَاقَ مُوَاقَةً و مُوقًا.
بضمهما و مُوقًا. کند خول کودن
گردید و مَاقَ البَيْعُ مَوْقًا.
بالفتح ارزان آمد بیع ❊ و مَاقَ
فلان مَوْقًا و مُوقًا بالضم
و مَوَاقَةً لكرامة. سر و هلاک
گشت
إِسْتِمَاقَة. کودن شمردن کسی را
م و ل
مَال. خواسته و آنچه در ملک
کسی باشد اَمْوَال جمع و مرغزار
با درخت مُوَيْل مصغر آن العامة
تقول مُوَيِّل بالتشديد
و رجل مَالٌّ. مرد بسیار مال
رِجَالٌ مَالَةٌ و مَالُونَ جمع
امرأة مَالَةٌ مونث مَالٌّ
على لفظ الواحد و مَالَات جمع
مُوَلَّة. بالضم تنده مُول جمع
مُوَيْل. کز بیراه رجب الرجب
رجل مَيِّل و مَوِّل کبیس مرد
بسیار مال
(ن) مُلْتُهُ مَوْلًا. مال او را گرفت
(س ن) مِلْتُ مَوْلًا. بالفتح و مُولًا

کدخول بامال شدم * ومال المرء بعد
بسیار مال شد
إمالة - مال دادن
تَمْوِيل - مالدار گردانیدن
تَمَوُّل - بسیار مال شدن
إسْتِمالة - بسیار مال شدن

م و م

مُوم - بالضم شمع در روغن عسل و
اقرارى است جولاه راکه در آن رشته
نهند و بافند و اقراری است مر
کفش گران را و بر سنام و سخت
ترین چیزیک
كَعْبُ بن مَامَة جوادی
بود از ایاد
مِيم - بالکسر یکی از حروف تهجی
(ن) ميم الرجل مَوْمًا - بالفتح
مجهولا چیزیک برسام رده گردید
مَمُوم - لغت است ازان

م و ن

(ن) مَانَ مُؤْنًا - بالفتح مؤنة
قیام و رزیدن بنفقه و کفالت عیال
و برداشت بار ایشان مَمُون
کفالت کرده لغت است ازان
تَمُون - بسیار نفقه دادن عیال را

م ه

مَاء - آب والهمزة فيه بدل
من الهاء مَاءة بالتاء مَاه
على الاصل مثله اصله موه
محركة ما لى منسوب بوى مَاوِىّ
كذلك وسُمِعَ اسقنى مَا
بالقصر مَوَاه ومياه ككتاب
جمع مَوْيِه ومُوَيْهة مصغر
آن يقال عندى مَوَيْهَ

دهن يهه ماءة منك * ورجل
ماء الفؤاد - مرد بدل جبان یا
کند خاطر گویا دلش در آب فرو رفته
رجل ماهِى الفؤاد - کذلک
رجل ماءُ - ای کثیر ماء القلب
وماءُ السَّماء - لقب مردی در تغلب
ونیز ماه قصبه شهر ماهان و نیز
وهناوند که یکی آن هر دو را ماه
الکوفه و دیگری را ماه البصرة مانند
نهاوند و ینبع - دو شهر است *
ونیز ماه بموضعی است
مَاهَة - چیچک * ركية مَاهة
چاه نسیار آب
مَاوِيَّة - بشد الیاء آبینه گاو
جمع ونام زنی
مُوهَة - بالضم آب رونق روی
مَوَاهَة - مثل يقال احسن
مُوهَة وجهه ومَوَاهَتُه اى
مَاءَة - درق نقه وخوبی و
نیکوئی وتابانی و درخشانی آب روی
مَوَاهَة كثامة مثله في الكل
رَكِيَّة مَيِّهَة - کنیسته چاه بسیار
آب
أَمْيَه - کاحمر آب بسیار تر يقال
للبئر أَمْيَهُ مِمَّا كانت أَمُوهُ مثله
مَاهَان - نام مردے وهو اما
من هوم او هيم فوزنه لعفان
او وهم او من ومَهٍ فعفلان
او لهم فلاعان او ثلفعان من
لفظ المهيمن فعالان او من مه
ففاعلا او من مه فعلان
(س ن ض) مَاهَتِ الرَّكِيَّة
مَوْهًا ومَيْهًا - بفتحهما و

مُوهًا - که خول مَاهَة ومَيْهَة
بالفتح آب برآمدار چاه بسیار آب
گردید * ومَاهَتِ السَّفِينَةُ
آب در آمد در آن
(ن) مَاهَ مَوْهًا - بالفتح تخت *
ومُهْتُه - آب خورانیدم آن را و
از ضرب نیز آید
إِمَاهَة - آب رسیدن چاه را و
أَمْوَاه على التصحيف مثل يقال
حفر فأماه أَمْوَاه آب
خوردانیدن ستور و مردم تشنه و کار
دراو گردن آب در وحوض
وانبختن چیزے را و آب بسیار روان
کردن ابر و منی انداختن بخشن در
رحم ماده و رسیدن آب از زمین
يقال أَمَاهَتِ الأَرْضُ إِذَا نَزَّتْ
و آب بختن در دوات و در دار و
مَرَّة الخَبَرَ عَلَيْهِ تَمْوِيهًا -
خبر داد آن را خلاف آنچه بسید
اورا ازان * ونیز تَمْوِيه
آب ناک شدن جاے و آب بسیار
کردن در دیگ و سیم یا زر اندود
کردن چیزے را و آب کمودن چیزے
را و تلبیس کردن
إِمْتِيَاه - آب خوردانیدن مردم و کار در

م و

مُو - بالضم والسکون اردی است
نافع جهت درد مفاصل و در دجگر
شربًا وطلاءً و از عسر بول و درد
مثانه و رحم و منص و نفخ
مَوْمَاء - بالفتح بیابان
مَوْمَاة بالتاء مثله
موامی جمع

بَابُ المِيم فَصْلُ الهَاء

م ه ج

مُهْجَة - بالضم جان و
خون یا خون دل -
مَاهِج - پیه تنک یا شیر تنک
أَمْهَج - کقنفذ تنک انبیه و شیر
مُهْجَان - بالضم مثله
مَمْهُوج البَطْن - دردشکم
(ف) مَهِجَ مَهَجًا - بالفتح تیز
گردید بچه * ونیز مَهِجَ - گاییدن و
نیکو روی شدن بعد بیماری
أُمْتُهِجَ - مجهولا کشیده شد
خون آن

م ه د

مَهْد - بالفتح گاهواره و زمین
مُهُود جمع
مُهْد - بالضم زمین بلند با زمین
پست هموار نرم مُهْدَة بالتاء
مثله مَهِيدَة لغة وأَمْهَاد جمع
مَهِيد - کامیر سکه بای آهنج
مِهَاد - کتاب گاهواره زمین
وبستر و گستردنی أَمْهَدَة ومُهُد
بضمتين يضم جمع وقوله تعالى
أَلَمْ نَجْعَلِ الأَرْضَ مِهَادًا اى
بِسَاطًا فَمَنَّا لِلسَّلْكِ لَيْسَ
المِهَاد اى بئس ما مَهَّدَ
لِنَفْسِهِ فِي مَعَادِهِ يعنى بد
سرانجام است
مَهْدَد - کجعفر از اعلام زنان
است
أُمْهُود - کعصفور بالهمزة گوشک

وگونان بختن

(ف) مَهَدَ یَمْهَدُ مَهْدًا - بالفتح گستردن از انچه نیز مهد در زبان کارمن گستردن ماءٌ مُمَهَّدٌ یعنی آب گرم نه سرد تَمْهِیدٌ - گستردن بهموار نیکو کردن کار راه و عذر گستراندن و عذر نیوشیدن

تَمَهَّدَ - قاور شدن

اِمْتِهَادٌ - کارکردن و بلند و گسترده شدن گوهان

م ه ر

مَهْرٌ - بالفتح کابین زن مُهُورٌ جمع مَهْرَةُ بْنُ حَیْدَانَ - بالفتح پدر قبیله است

ابِلٌ مَهْرِیَّةٌ - بالفتح شتران منسوب بسوی مهره بن حیدان مَهَارٍ بالفتح و مهار بترک الیاء و مَهَارِی بتشدید یا جمع و نیز مَهْرِیَّةٌ - گندمی است سرخ

مُهْرٌ - بالضم استخوانی است در سینه یا در برسوی آن مُهْرَةٌ بالتاء عشله و با مُغَلْ مَهْرَةٌ کفره و جمع و اسپ کره و بچه نخستین اسپ و جز آن اُمْهَارٌ و مِهَارٌ و مِهَاسٌ و مِهَاسَةٌ بکسرها جمع مُهْرَةٌ مؤنث مِهْرٌ کصعر و مهرات جمع و نیز مُهْرَةٌ مهره که بدان زبان مردان را بدوستی استمالا سازند او بی فارسیة و بند استخوان سینه استوار بهم پیوسته یا کرکرانک آنخوان پهلو مُهَرٌ کصرد جمع مُهَارٌ فارسیه

مَهَرَةٌ - بفتحه و شین نیکو یقال لم تعطهن الا مهرة ای لم تاتهن من وجهه

مَهِیرَةٌ - کسفینة زن ازادگان کابین

مُهَیْرَةُ - کجهینة نام مردے

مِهْرَانُ - بالکسر دهی است باصپهان و نام جد احمد بن حسین مقری مُهْرَانِیٌّ منسوب بانجا است

مَهْوَلٌ - کجردل موضعی است فی المثل لامَهْوَلَةَ اِحْدَی حَذَمَتَیْهَا - اصله اِفْعَالٌ من الْبَتِّ حَمَقَاءُ بَعْلُهَا بالمَهْرِ مُنْتَزِعٌ احدی حذمتیها و رضها الیها فرضیت بها و نظیره اَنَّ رَجُلًا اَعْطَی اُخْرَ مَالًا فَتَزَوَّجَ بِهِ ابنة المُعْطِی ثُمَّ تَشَاتَمَا عَلَیْهِمَا بِمَهْرِهَا فَقَالُوا لَهَا لِمَهْرِکِ من مال ابیها

(ف ن) مَهَرَ الْمَرْاَةَ مَهْرًا و مُهُورًا و مَهَارًا بالفتح و مُهُورَهَا و مَهَارَهَا بفتحتها - زیرک و رساگردید آن واستادی کرد

فَرَسٌ مُمْهَرٌ - کحسن اسپ باکره

اِمْهَارٌ - کابین کردن و نکاح دادن زنی را با غیری بمهرے و مهریه گردانیدن نافه را

تَمْهِیرٌ - کابین خواستن و کابین ساختن

مُتَمَهِّرٌ - بکسر الهاء شیر زیرک و شکارا فگنی

تَمَهَّرَ - ماهر و رسا شدن

م ه ش

(ف) مَهَشَ یَمْهَشُ مَهْشًا - بالفتح دور کردن را

ناقةٌ مَهْشَاءُ - ناقه شتاب رونده

(ف) مَهَشَ مَهْشًا - بالفتح سوختن و خراشیده

اِمْتِهَاشٌ - سوخته شدن و ستردن زن روی را با سترہ

م ه ص

اَرْضٌ مَهْصَاءُ - زمین بی گیاه

تَمْهِیصٌ - پاک کردن جامه و سپید نمودن آن را

تَمَهَّصَ فِی الْمَاءِ - فرو رفت در آب

اِمْهِیصَاصٌ - بی گیاه و بے برگ گیاه شدن زمین

م ه ل

حِمَارٌ مُهَصَّلٌ - کجذب خر سطبر و درشت اندام

م ه ع

مَهَعَ - محرکة برگ و بیدن رنگ رے و رنگ بزنگ شدن از عوارض شوب

مَهِیعٌ - کسعید راه فراخ روشن والصواب انه من ه ی ع لانه لیس فی کلامهم فعیل امّا مَهِیدٌ فمصنوع

م ه ق

مَهَقٌ - محرکة سبزی آب

مَهِیقٌ - کامیر نشان مالش پای و زمین دور

اَمْهَقُ - سخت سپید همچو اهک کریج رنگی آمیزش ندارد و تابان و براق نباشد

عَیْنٌ مَهْقَاءُ - چشمه سرآب یقال الخیل تَمْهَقُ کتمنع یعنی اسپان مے دوند

تَمْهِیقٌ - فراخ و بسیار شیر دادن بچه را

تَمَهَّقَ - نوشیدن شراب ساعتے بعد ساعتی منه قولهم ضلّ یَتَمَهَّقُ شکوته

م ه ك

مُهْكَةُ الشَّبَابِ - بالضم و بالفتح پری و استلاح جوانی

مَهِیكٌ - کامیر شتر بارد انکند

مَهُوكٌ - کصبور کمان نرم

یُوسُفُ بن مَاهَكَ - کماهک محدثے است

مَمْهُوكٌ بسمار خلاء و کلام

(ف) مَهَكَهُ مَهْكًا - بالفتح سخت سائیدن راه و مَهَكَ فی المشی - شتاب کردن و مَهَكَ النَّزْعَ - ماندہ کردن جراح زن را و نرم نمود

(س) مَهَكَ صُلْبَهُ مَهْكًا - بار و انکر صلب اے و مَهَكَ جَهْدَهُ کذا الملك

مُتَمَهِّكٌ - کمتلق و دراز بالا مفطر خلقت اسپ شاه و گام شاب مُمَهَّكٌ - کمعظم شبوان

پر از جوانی

تَمْهِيك سخت سائیدن

تَمَهُّك. نیکو و آراسته کردن کار را و نگارین نمودن مرد بدست

تَمَاهُك. باهم سیتیدن

شَابٌّ مُمْتَهِك. بکسر الهاء جوان پر از جوانی

م ه ل

مَهْل. بالفتح باش مذکر و مؤنث واحد و تثنیه و جمع در و ے یکسان است یقال مَهْلاً یا رجل و یا رجلان و یا رجال و یا امرأة ای اَمْهِل وارفق قیل لك مَهْلاً قلت لا مَهْل والله ولا نَقْل لا مَهْلاً والله وتقول ما مَهْلُ والله بمُغْنِيَةٍ عنك شيئاً ویقال رُمْحٌ مَهْلٌ یعنی مُقَوَّم خطا اگر دید پس مهلت داد و شد و شتاب نگرفته شد و ران بد و نیز مَهْل و بحرک آرامش و آهستگی و زمی و زمان و زر و آب مرده

مُهْل. الضم مس جوهر کافی هر چه باشد مانند سیم و زر و مس و آهن و جز آن گداخته از روئی پس داهن منه قوله تعالی بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ و قطران تنک و روغن زیت تنک و آن یا روغن زیت تنک و خاکستر مندر که از زنان فرو ریزد و زهر و زر و آب و یم و زر و آب مرده فی حدیث ابی بکر رضی الله تعالی عنه اَدْفِنُونِي فِي ثَوْبَيْ هٰذَيْنِ فانما هما للمهل والتراب

مُهْلَة. بالضم قطران تنک و آبگی و یقال واخذ علی فلان المُهْلَة. یعنی پیشی گرفت از وی در سن و سال یا در ادب و آرامش و آهستگی و زمان دهی اسم است امهال را

مُهْلَة. مثلثه و بحرک زر و آب مرده و ریم

مَهَل. محرکة اسلاف متقدمین مرده و ابو مَهَل یعرده بن عبد الله جعفی از تبع تابعین است

مَاهِل. تیز رو و پیشی گیرنده (ن) **مَهَلَ البَعِيرُ مَهْلاً**. بالفتح خفتخاص مالید شتران را آن نوعی از قطران است و **مَهَلَتِ** الغنم. بآهستگی و زمی چرید و نیز **مَهَل**. محرکة پیش در خبر و نیکوئی

اِمْهَال. زمان دادن و تاخیر کردن و زمی و آهستگی کردن و مبالغه کردن و عذر آوردن

تَمْهِيل. زمان دادن

تَمَهُّل. درنگ کردن پیش آمدن در خیر و نیکوئی

اِسْتِمْهَال. مهلت خواستن

اِمْهِلْلَال. معتدل راست ایستادن و آرمیدن و سستی

م ه م

مَهْيَم. بالفتح و سکون الآخر کلمة استفهام است یعنی چیست حال تو و کار تو و چه چیز حادث شد ترا

مَهْمَا. سیذکر فی باب الحرف اللینة

م ه ن

مَهْنَة. بالکسر و الفتح و التحریک کلمة زیر کی در خدمت و کار

مِهْيَن. کامیر خوار پست و اندک و شیر زبان کز دم و دوم تمیر و کژدم کهار و از خند **مُهَنَاء** جمع

مَاهِن. بنده خادم

مِيهِنَة. بالکسر دهی است بخارا بران

(ف ن) **مَهَنَهُ مَهْنًا**. بالفتح و **مَهَنَهُ**. بالفتح و بکسر خدمت کرد او را و زود رنجانید و **مَهَنَ اللَّيْلُ** دو شید آنرا وقت بازگشت و **مَهَنَ** الشَّوْبَ بکشید آنرا چه **مَهَنَ المَرْأَةَ**. کاوید زن را

(ك) **مَهَّنَ مَهَانَةً**. کخلامة مهین و خوار گردید

اِمْتِهَان. بکار خدمت داشتن و بخدمت داشته شدن لازم متعدد و بذل کردن چیزی و خوار داشتن

م ه و

مَهْو. بالفتح خرمای زرد و اریه و سنگریزه سپید و سرما و تمیر تنک روی و سبک بزرگ جوهر و شیر تنک آب ناک و پد تبییله آنرا عبد القیس و فی المثل **كَذَّبَ مَهْوٌ مَنْفَقَةً** من شیم مَهْو

نُطْفَةٌ مَهْوَةٌ. لطفة رقیق

مَهْي. بالفتح دراز کردگی رسن اسپ اسم است امهار را

مَهَاة. بالفتح آفتاب و گاو کوهی و بلور **مَهَا لعصا و مَهَوَات مَهَيَات** تحریکهما جمع

مُهَاة. بالضم آب کشن در رحم ناقه

مُهَى لَهُ جمع و هو من الیاء **مَهَاء**. کساء کهی و عیب کاسه و جز آن **نَاقَةٌ مِمْهَاءٌ** بحرب ناقه تنک شیر (ن) **مَهَا مَهْوًا**. بالفتح سخت زد او را

(س ض) **مَهَى الشَّيْءَ مَهْيًا**. بالفتح آب داد آن را

(ك) **مَهَّى السَّمْنَ مَهَاوَةً**. آب ناک گردید

اِمْهَاء. بسیار آب کردن شیر در روغن را و تیز کردن و آب دادن آهن را و آب دادن تیغ را و کردن اسپ را بتاختن و دراز کردن رسن آنرا و یقال حفر البئر حتى امهى لغة فی امّاه علی القلب

تَمْهِيَة. آب دادن چیزی را

م ه ه

مَهْ. بالفتح والسکون بازایست و هو اسم فعل فان وصلت نونت وقلت مَهٍ مه

مَهَاه. کسحاب تری و تازگی و نرمی و سیر نرم و یقال لو کان فی هذا الأمر مَهَهٌ و مَهَاةٌ لطلبته

و فی المثل **كُلُّ شَيْءٍ مَهَهٌ و مَهَاه** ما خلا النساء فذکرهن ای کل شیء سهل یحتمله الرجل حتی یأتی ذکر حرمه فینتعصل و کل شیء باطل الا النساء او کل شیء قصد

مَهْمَه. بالفتح دشت و درست و زمین خالی و ویران **مَهَامِه** جمع (ن) **مَهَّ الإِبِلَ مَهًّا**. بالفتح زمی کرد با وی

(س) مَیْهَةٌ مَهًا۔ محرکۃ نرم گردیدہ و نیز مَهَهٌ۔ سیر نرم رفتن و فروشدگی و آہستگی و زبان دامید مَهْمَهَهُ۔ مرد سرگشت او را یعنی باز ایست بہ دَمْهَمَهُ عَنِ السَّفَرِ باز داشت او را از سفر تَمْهَمَهُ۔ باز ایستادن و بر گردیدن

م ہ ی

مَهْیٌ۔ بالفتح تیز و تنک رو گردن و شنہ را و الفعل من ضرب مَهْیٌ۔ بالفتح آب بسیست مر عبس را

اِمْهَاءٌ۔ تنک رو ساختن و شنہ را اِمْهَاءٌ۔ سبک و تنک روی ساختن و شنہ را

اِسْتِمْهَاءٌ صعب شکستن یقال هم یَسْتَمْهُونَ نَاقِي الْبَهِيمِ اي يَحْزُونَ الصُّفُوفَ فِي الْحَرْبِ قال يقدر عليهم

باب المیم فصل الیاء

م ی ب

مَیْبَہ۔ بالفتح دارویی است کہ از بہ و شراب یا دوشاب تربیب و ہندی معرب مے بہ

م ی ب ذ

مَیْبَذ۔ کیسہ شہری است نزدیک یزد

م ی ث

مَیْث۔ بالفتح سودن چیزے در آب و الفعل من ضرب مَیْثَاء کسر از زمین نرم میث

بالکسر جمع و مؤنث بشام و شہرے و نام دختری و ذُو الْمَیْث جائے است بعقیق مدینہ

مَیِّث۔ لکیس نرم

تَمْیِیث۔ سودن چیزے در آب

تَمَیُّث۔ نرم و سر و شدن زمین از باران

اِمْتِیَاث۔ سودن چیزی در آب و بزدیست نرم و نازک و فراخ سیدن در آب گندیختہ خورن سپیدہ را

مُسْتَمِیث۔ پوست تنک چپیدہ بسپیدی ہائیہ مرغ

م ی ج

مَیْج۔ در آمیختہ شدن و الفعل من ضرب

مَیْجَنِی۔ بالکسر القصر جدی است مر نعمان بن مقرن صحابی را

م ی ح

مَیْح۔ بالفتح سود و منفعت و مسواک و لونی از رفتار نیکو و رفتار ربط و خرامان رفتن و تنگ چاہ فروشدہ بر کردن دلو را کہ بہت کمی آب و مسواک کردن دانہ بن برآوردن از مسواک و شفاعت خواستن و دادن مباحۃ لُغَۃٌ مثل یقال مُحْتُهُ عند السلطان و الفعل من ضرب

مِیح۔ بالکسر خرما بن خشک نا شکدہ یا خشتہ نا بستہ

مَاح۔ زردۂ تخم مرغ یا سپیدی آن

مَاحَۃ۔ کشادگی میان سرایہا

مَائِح۔ تنگ چاہ فروشوندہ جمع آب مَاحَۃ جمع و فی الحدیث نزلنا سِتَّۃً مَاحَۃً و نام اسپ مرداس بن حوی

مَیْحَس۔ لونی از رفتار نیکو

مَیَّاح۔ کشادہ و نام اسپ عُقْبَۃ بن سالم

مُمَایَحَۃ۔ باہم آمیزش کردن

تَمَیُّح۔ نادانا وان رفتن

تَمَایُح۔ ہیچ و پیچان رفتن

اِمْتِیَاح۔ دادن و بخشیدن و خوی کنا نیدن آفتاب یقال اِمْتَاحَتِ الشَّمْسُ فِي الْعَيْنِ اي اسْتَدَارَتْ عَرَفَةَ

اِسْتِمَاحَۃ۔ دش جستن یا شفاعت خواستن

م ی خ

(ض) مَاخَ مَیْخًا۔ بالفتح خرامید

تَمَیُّخ۔ خرامیدن

م ی د

مَیْد۔ بالفتح لغتی است در بید بمعنی غیر منه الحدیث انا افصح العرب بَیْدَ اَنِّي مِنْ قُرَيْشٍ ونشأت في بني سعد بن بكر وسيجيء بعضهم مع اجل الخ

مَیْدَۃ۔ بالفتح طعام خوان آراستہ بطعام

مَائِد۔ کوہی است او سوا بد

مَائِدَۃ۔ خوردنی طعام و خوان آراستہ بطعام فاذا لم يكن عليه طعام فهي خوان قال ابو عبيدة مائدة فاعلة بمعنى مفعولة بمثل عيشة راضية وانكره

از زمین

فَعَلَهُ مَیْدًا ذلك۔ بالفتح و القلب کردن آن را از بہر آن مَیْدًا مقابل یقال هذا امیدا له و بِمَیْدَاهُ

مَیْدَاءُ الشَّيْءِ۔ بالکسر الممد نہایت و پایان چیزے و نیاس آن و مَیْدَاءُ الْعَرَبِيَّةِ۔ دیگر از و دوری آن و نیز مَیْدَاءُ۔ برابر و مقابل یقال هذا مَیْدَاءُ سلامۃ و بِمَیْدَاءِ اَيْهِ

مَیْدَان۔ بکسران و بکسر نہ و فعال من الود ن صفحہ زمین بے عمارت و عرصۂ اسپ دوانی و جوگان بازی مَیَّاد بن جمیع دلیش فراخ خوش و محلہ است بنیشاپور از ان است ابو الفضل محمد بن احمد و محلہ است باصفہان از ان است ابو الفضل المطہر بن احمد و محلہ بغداد از ان است عبد الرحمن بن جامع و صدقہ بن الحسین و گروہی دیگر و محلہ بزرگ بخوارزم و شارع المَیْدَان۔ محلہ بود بسغداد و ویران شدہ و شاعری است فقعسی

مَیَّادَۃ۔ کتانہ و راہی است سیاہ فام و ہی ام الرماح بن ابرد بن ثوبان الشاعر لشب ابیها

(ض) مَادَ مَیْدًا۔ بالفتح و مَیَدَانًا محرکۃ خمیدن و میل کردن و کوالیدہ و افزون شدہ و نیز مَیَّدَہُ مضطرب گردیدن سراب و جنبیدن و خرامیدن و چمیدن از راہ ناز و یدان

زیارت کردن وخوار بار آوردن
جهت قوم وطعام دادن وغنیمان
یا در سر رسیدن کسی را از مستی
یا از سیر کشتی ومتغیر گردیدن گندم
از نمی وتری
مُمْتَاد - دهنده وخواهنده عطا

م ی ذ

مِیذ - بالکسر گردهی از نهند عن
ابن عباد وفیه نظر

م ی ر

مِیرَة بالکسر خوار بار وغله آوری
از شهرے بشهرے
مُوَاسَرَة - کشامه کشیم کردن
زون بهفتد
مَائِر - خوار بار آرمیار کرنا
وکِنَایَة کَکِتَابَة جمع
مَیَّار - کشاده وخوار بار آورد
غلاکش از جاے بجاے ونام اسپ شبرسه
بن علیف ازنی
(ض) مَارَ عِیَالَه مَیْرًا - بالفتح
خوار بار آورد وجهت عیال مرد
الدَّوَاءَ - بآب تر کردم وسودم
آنرا + ومُرْتَاث الصُّفْر - زرد شیم
إِمَارَة - خوار بار آوردن جهت
عیال ورگهای گردن بریدن
وگداختن چیزی را وآب زدن در
عفران وسودن آنرا
مُمَایَرَة - حکایت کردن کار
کسی را بفعل مَایَرَة مَایَرَة ای
حکاه ففعل مثل مَا فَعَل
تَمَایُرِهِمْ بَیْنَهُمْ - تباهی
افتادمیان ایشان وفتنه برخاست
إِمْتَارَ لَهُمْ - خوارها آورد

جهت ایشان

م ی ز

رَجُلٌ مَیِّزٌ - بالکسر مرد سخت
رَجُلٌ مَیِّنٌ کهجف مثله
(قَوْلُ القَائِل للمقتول مَا زِلْتَ مَائِلًا
وقد یقول مَا زِلْتَ وَلَیْسَكَ یعنی
گردن وراز کن قال لأذهر ے
لَا أَدْرِی مَا هُوَ إِلَّا أَنْ یَكُونَ
بمعنی مایز فَأَخَّرَ الیاءَ فقال
مازی فحذف الیاء لِلْأَمْرِ
وقال ابن الأعرابی أصله إِنَّ
رجلًا أَرَادَ قَتْلَ رَجُلٍ اِسْمُه
مازنٌ فقال مازِ لَاسْكَ و
السَّیف تَرْخِیم مازِنٍ وصَارَ
مُسْتَعْمَلًا وكلمت بها السُّفَهَاءَ
(ض) مَازَهُ مَیْزًا - بالفتح
جدا کردن آن را + ونیز مَیَّزَ فضیلت
دادن بعض چیزی را بر بعض واز
جاهی بجاے رفتن
إِمَازَة - جدا کردن
تَمْیِیز - جدا کردن
تَمَیُّز - جدا شدن وپاره پاره
گردیدن از خشم یقال کَیْزِمن
الغیظ ای تقطع
إِمْتِیَاز - جدا شدن
إِسْتِمَازَة - جدا شدن وبکسو
گردیدن
إِنْمِیَاز - جدا گردیدن

م ی س

مَیْس - بالفتح درختی است کلان
ولوعی از موبز دنوعی از انگور کربر
یک ننه قائم باشد
مَائِس - خرامنده مَیَّاس

کصبی مثله
مَیَّاس - کشاده وخرامنده و
شیر بیشه خرامان وگرگ ونام اسپ
شَتِیق بن جزء القتبی
مَیْسَان - بالفتح خرامنده وستا
است از مجوز ایاهر ستاره روشن
مَیَاسِیر جمع وهر شهرستانی
میان بصره وواسط میسانی
مَیْسَانِی منسوب بوی ونام شب
بدر ونام مکی از دوستاره هَقْعَة
مَیْسُون - بالضم کودک خوش
قامت نیکو روی ونام زباء ملکه و
نام دختر مَجْدَل مادر یزید بن
مَعْوِیَة

(ض) مَاسَ مَیْسًا - بالفتح
ومَیَسَانًا فخرامید و
بیباکی نمود + ومَاسَ اللهُ فِیهِ المَرَضُ
افزودن کرد خدای مرض او را
تَمْیِیس - دامن دراز کردن
تَمَیُّس خرامیدن

م ی ش

مَاشَان - جوی است
مَاوَشَان - ناحیه ایست بهمدان
(ض) مَاشُوا الأَرْضَ مَیْشَةً
بالفتح رفتند در زمین وگذشتند +
ونیز مَیْشِیش - آمیختن پشم باموے
وشیر بز یا شیر گوسپند وپنهان داشتن
بعضی خبر را آشکار کردن بعض آنرا
ونیمه دوشیدن شیر پستان وآمیختن
هر چیزے

م ی ط

مَا عِنْدَهُ مَیْطٌ - بالفتح نیست
او را چیزی وافر ومالی باختی وقوت

ونیز مَیْط - وهی است بساحل بحرین
مَیْطَان - کمیزان یکی از کوهاے مدینه
مَیَّاط - کشاده وبسیار بازنده
بسیوده کار
آمَیْوُطٌ - بالفتح وهی است بمصر
(ض) مَاطَ مَیْطًا - بالفتح ستر
کرد وجور نمود وحکم وسرزنش کرد +
ومَاطَ عَنِّی مَیْطًا ومَیَطَانًا -
هم کنارہ گزید ودور شد + ومَاطَهُ - دور کرد او را لازم متعدد
برگرداینده ونیز مَیْط - فتن و
دفع کردن وراندن
إِمَاطَة - دور شدن ودور کردن
لازم متعد
مِیَاط - کتاب دور کردن
وزجر نمودن ویقال لقوم فی
هیاط ومیاط ای فی مدافعة
ومزاجرة ومیدن وسپاهی باز
گشتن وحبس راندن وقت باز
گردانیدن از آب خور خلاف
هیاط وهو استدعوا السوق فی الورد
تَمَایُط - ازهم دور شدن وبا یکدیگر
بدشدن قوم وتباهی افتادمیان ایشان

م ی ع

مَیْع - بالفتح روان وتنگ گردیدن
چیزے بر زمین چون روغن وسمک
وجز آن وگداختن یقال مَاعَ الشَّیْءُ
إذا جری علی وجه الأرض وَمَاعَتْ
فی هَیْئَة - ورفتن چیزے رخینه
چون آب وروغن وجز آن مَیْعَة
بالتاء مثله ورفتن اسپ الفعل
من ضرب
مَیْعَة - عطری است نیکخ شبوی

یاضع درختی است که از وی مویز دیا چرشش گیاه تر وقتازه که مرا با آب اندک کوفته افشرده برآورند دیا آن صمغ درخت سفرجل است یا درختی است شبیه درخت سیب ثمرش سپید و بزرگ تر از چهار مغز و میخورند ولب خسته آزا که چربش است بیعة سائله نامند و پوست آن درخت ماهیعة یا بسه و میبعة سائلة اکثر منقوشش باشد و خالص آن مستحن و لیّن و منضج است صالح جهت زکام و سرفه و دوشقاق آن با سه اوقیه آب گرم مسهل بلغم بی اذیت و رنج و بوی آن قاطع عفونت و مانع وباست ه و نیز میعة بالفتح شاد مانی و اول رفتار اسپ اول جوانی و اول روز

مائعة - موی پیشانی اسپ چو دراز و آویزان باشد و میعة لعطری است نیک خوشبوی یا صمغی

اِماعة - روان گردانیدن

تَمیع - روان شدن گداختن

اِنمیاع - گداختن روغن

م ی ل

مَیل - بالکسر چوب سرمه کش و قلم تخته خاک و آهن جراح و کحال و مقدار منتهای درازی بصر از زمین یا منار و نشان راه یا مسافت زمین متراخیه بے حد و سه یک فرسنگ و هو مائة الف اصبع الاربعة الاف اصبع او اربعة الاف ذراع بحسب اختلافهم فی الفرسخ هل هو تسعة الاف

بذراع القدماء او اثنی عشر الف ذراع بذراع المحدثین

اَمیال - میول جمع ه و نیز میَل -

مَعرفة بنت مِشرح تابعیة

میلة - بالکسر هنگام و زمان میل الغنب جمع

مَیَل - محرکة کجی و جزع و خلقت یقال فی عنقه مَیَل ع خمیده

مائل - برگردنده و خمنده

مالة و مَیّل کرکع جمع

مَائِلات - زنانیکه خمان چمان روند از ناز و گردن کشی یا مائل اند انطاعت خدای و آنچه ایشان را لازم است از حفظ فروج یا شانه میلا می کنند که کراهت دارد یا مائل اند بسوے بدی و فساد

اَمیَل - کج بنیده و خلقت و انگه برزمین راست نتواند نشست و مرد بے شمشیر و بی سپر و بی نیزه و مرد بدل

مَیلاء - صحراء نوعی از دستار بستن و نوعی از شانه کردن که در آن عقاص ممکن نباشد و ناقه خمیده کوهان و ریگ توده سطبر و فرک و درخت بسیار شاخ

(ض) مَالَ اِلَیهِ مَیلاً - بالفتح و مَمَدّاً و مَمیلاً و مَمالاً و مَیَلاناً محرکة بفتح العین و مَیلاً بالفتح و مَیلولة بگرد و خمید و مَالَه - برگردانید و خمانید آنرا و مَالَتِ الشمس مَیلاً - مائل شد بغروب یا فراز افتاد از میانه آسمان ه و مَالَ بِنَا الطریق پیمانه راه رفت با من ه و هو علی قدر میلة علیه المربعة - یعنی تو اناتر است از وی ه و نیز میل و میلان - از راه چمیدن صلة بعن و جور کردن صلته بعلة

(س) مَیل مَیَلاً - محرکة کج گردیدن و خلقت

مُمیلات - زنان و لفریب یا زنانکه مقنعه کج دارند و برگردانند تا موی و روی نمایان باشد یا مائل می کنند دیگران را در مثل افعال خود یا در رفتن سرین و دوش را می جنبانند نه از ناز یا آنکه دیگران را شانه میلا میکنند یا مردمان را فتنه می اندازند

اِمالة - برگردانیدن یقال اَمالَه اِلَیه و خم دادن و گیاه شیرین چرانیدن شتر را

تَمییل - برگردانیدن خمانیدن و شکایت کردن یقال مَا مَیَّلوا ای لَم یَشکُوا و متر و بودن میان و چیز

مُمایَلة - برهمدیگر غارت آوردن یقال مَایَلناهُ فَمَایَلَنَاهُ ای اغار علینا فاغرنا علیه

تَمایُل - پیچ پیچان رفتن

اِستِمالة - مائل شدن و پیوستن بدو کسی یا بدماغ و سوی خود جنبانیدن کسی را بسخن خوش و نیکوئی یقال اِستَمالَ فُلاناً و بقلبه

م ی م

میم - بالکسر حرفی است از حروف تهجی

مِیمَه - بالکسر ناحیه ایست اصفهان

م ی ن

مین - بالفتح دروغ مَیُون جمع یقال اَکثَرَ الظنونُ مَیُونُ

مَان - آهن آماج و کلند که بدان زمین شمارند

مِیَانة - بالکسر شهری است با ذربیجان میانجی منسوب بوی

مَائِن - دروغ گوئی

مَیُون کصبور دروغگوئی

مِینَا - بالکسر مقصور موضعی است و بر لنگرگاه کشتی

مِینَاء - بالکسر ممدود آبگینه

مِیَنان - بالکسر وسی است بهرات

هَیَان - کتان دوغ گوی

(ض) مَانَ مَیناً - بالفتح دروغ گفت ه و مَانَ الأرضَ - شیار کرد آنرا

مُمَایَنة - دوست با غرض

م ی ه

مَیه - بالفتح زراندودن شمشیر و جز آن را بسیار آب گردیدن چاه یقال ماهت الرکیة تَمیهُ کماهَتْ تَمُوهُ

م ی ی

مَیّ - بالفتح آنماهای زنان است

مَیَّة کذلک

مَیّا - بالفتح مقصور نام دختر او که مدینة قادقین بنا کرده اوست و بدان منسوب گشته

الکتاب الخامس العشرون
فی النون

باب النون فصل الهمزة

ن ء ء

نَأَ نَأْءً۔ کند شدن بسیار برگردانیدہ شدن چشم و عاجز درماندہ و بدل نوع کفتفن و نَأَ نَأْ کسکسال مثلہ و نیز نَأَ نَأْ مرست ضعیف مُنَأْنَأٌ۔ کسیر دل بسیار برگردانندۂ حدقۂ چشم

نَأَ نَأْہُ نَأْ نَأَۃً۔ خوش نیکو داد آزاد و باز داشت کہ نَأَ نَأً فِی الرَّأْیِ نَأْنَأَۃً وَ مَنَأْنَأً۔ سست رائے گردید و سکوکردن خواہ است آزاد و نَأَ نَأْعَنْہُ۔ قاصر و عاجز گردید ازان و نیز نَأَ نَأَۃً سستی منہ الحدیث طوبی لِمَنْ مَاتَ فِی النَّأْنَأَۃِ یعنی الاسلام قبل ان یقوی

تَنَأْنُؤٌ۔ عاجز و قاصر گردیدن و سست و فروہشتہ شدن

ن ء ث

نَأْثٌ کشادہ و شیر بیشہ و مرد با نالہ و فغان

(ض ف) نَأَثَ نَأْثًا۔ بالفتح و نَئِیثًا کامیر نالید یا نالید بلند تر از انین و نَأَثَ فُلَانٌ حسد برد او را

ن ء ث

(ف) نَأَثَ عَنْہُ نَأْثًا۔ بالفتح مَنْأَثٌ۔ کمقعد دور شد و کوشہ مُنَاثٌ بکمکم دور کردہ

ن ء ج

لِلرِّیحِ نَئِیجٌ۔ کامیر بادرا آواز سریع است با بانگ

نُؤَاجٌ کصبور باد وزان

نَأْجٌ یکمان شیر بیشہ

نَأْجَاتُ الْہَوَامِّ۔ بانگہای ہوام حدیث مَنْئُوجٌ کمفعول سخن پیچیدہ و مطوف

(ف) نَأَجَ فِی الْأَرْضِ نَأْجًا۔ کدخول رفت بہ و نَأَجَتِ الرِّیحُ نَئِیجًا۔ کامیر وزید باد و نبید بہ و نَأَجَ الْبُومُ۔ اواز کرد بہ و نَأَجَ الثَّوْرُ بانگ کرد بہ و نَئَجَ الْقَوْمُ مجہولًا باد تند رسید آنہا را

(س) نَئِجَ نَأَجًا محرکۃ بستی خورد

ن ء د

نَأْدٌ۔ بالفتح کینہ و زہاب و بد خواستن و زہیدن آب از زمین و بلا و رنج رسیدن کسی را لیلۃ نَأَدَتِ الدَّاہِیَۃُ فُلَانًا ق الفعل من فتح

نَأْدٌ۔ کسحاب بلا و سختی و رنج

نُؤْدٌ کصبور نادی کجبانی مثلہ

ن ء د ل

نِئْدِیل۔ کز برج بلا و رنج

نِئْدِلَان۔ و یضم و اللغتان فی البِئْدِلَان یعنی شکاچہ

ن ء ر

نُؤَارٌ کصبور نبلج و دود و سبیج فی ن و ر

(ف) نَأَرَتْ نَائِرَۃٌ بگیاہ شد

ن ء ر ج ل

نَأْجِیل یعنی است در ناجیل

ن ء ش

نَأْشٌ۔ بالفتح فراگرفتن و گرفتن و سخت گرد حملہ کردن و تاخیر کردن در کار و پس گذاشتن و برساختن والفعل من فتح

نِئِیش۔ کامیر پس یقال فَعَلَہُ نِئِیشًا ای اخیرًا و لحقنا نِئِیشًا من النہار در پسو ستم بدہ و اخیر روز نُؤُشٌ کصبور تو انا و چیرہ ست

نَاقَۃٌ مَنُوشَۃُ اللَّحْمِ۔ ناقہ کم گوشت

تَنَاؤُش۔ فراگرفتن و پس ماندن و دور شدن

اِنْتِئَاش۔ ستا بیدن و پس ماندن و بگوسپندان رفتن یقال اِنْتَأَشَ بِغَنَمِہٖ ای ظَعَنَ بِہَا

ن ء ط

نِئِیط۔ کامیر بانگ و زفیر

(ض) نَأَطَ نَئِیطًا۔ بالفتح بانگ و زفیر برآورد

ن ء ط ل

نِئْطِل۔ کز برج بلا و سخت رشت و مردم تیز فہم زیرک

ن ء ف

مُنَأَّف۔ کمنبر کوشندہ و بخت مند

(ف) نَأَفَ۔ کرشید و بخت مند شد

(س) نَئِفَ من الطعام

نَأَفًا۔ محرکۃ طرد بہ و نَئِفَ فِی الشُّرْبِ سیر نوشید بہ و نَئِفَ فُلَانًا۔ کرد او را و ناپسند داشت آنرا

ن ء ل

نُؤَال۔ کصبور اسپ یا کفتار جنبا رونده

(ف) نَأَلَ نَأْلًا۔ بالفتح و بالتحریک و نَأَلًا نَأْلًا۔ محرکۃ و نَئِیلًا کامیر رفت و رفت برفتاری کہ گوئی بر پشت بار دارد بہ و نَأَلَ الضَّرْعُ او الطَّبْعُ ضِبَانٌ رفت بہ و نَأَلَ الرَّجُلُ۔ رشک برد و بدخوست و نَأَلَ ان تفعل سزاوار است کہ کنی

ن ء م

نَأْمَۃ۔ بالفتح سرود و آواز و نالہ یقال اَسْکَتَ اللّٰہُ نَأْمَتَہٗ یعنی بمیراند او را و کذا یقال نَأْمَتَہٗ مشددۃ

نِئِیم۔ کامیر آواز از کمان و آواز شیر بیشہ و آواز آہو و نالہ نرم

(ض ف) نام نَأْمًا۔ بالفتح نالید یا نام مانند زیر است یا آواز خفی یا آواز سست و ضعیف و نیز نَئِیم۔ کامیر آواز دادن کمان و شیر۔

ن ء م ل

نَأْمَلَۃ۔ کدحرجۃ رفتار بزدی و رفتن آن

ن ء و

(ف) نَأَوْتُہٗ وَعَنْہُ۔ دور شدم از و لغۃ فی نَأَیْتُہٗ وعنہ

ن ء ی

نُوءِی۔ بالضم چوبچہ گر و اگر و خرگاہ و سراپردہ و خیمہ نامی بالفتح و نَئِیٌّ و نُوِیٌّ کہدی مثلہ آناء کآرام و آنَاءٌ کآرام و نُوِیٌّ و نَئِیٌّ بالضم الکسیح

(ف) نَأَیْتُہٗ وعَنْہُ نَأْیًا۔ بالفتح

دور گشتم ازوی ✤ وتأبت النوی ✤ کندم جو بچه را وبقال ن نویك ای اصلد واذا وقفت نه کما قلت فی زید او یقال ایضا أنا نؤفه لقه مثل نعمك أناءة إناء۔ دور گردانیدم او را ✤ ونیز اناء۔ چوبچه کندن گرو سراپرده وخرگاه

تنائی۔ دور شدن

مُنتاءی۔ بالفتح الهمزة جای دور و چوبچه گرداگرد خرگاه

إنتناءة خندق کندن پیرامون خرگاه ودور شدن

باب النون فصل الباء

ن ب ء

نَبأة۔ بالفتح آواز نرم خفی یا آواز سگ

نَباء۔ بحرکة خرد آگاهی أنباء جمع نبی۔ کامیر پیغامبر از جانب خدای تعالی وترك الهمزة المختار کما ترك فی ذریه وخابیه الا هل المدینه فانهم یقولون ذریه وخابیه ولا یهمزون فی هذه الاحرف ولا یهمزون فی غیرها ویخالفون العرب فی ذلك أنباء ونبأم وأنباء ونبیون بشد الیاء جمع ✤ واز جای بجای بیرون آینده وقوله الا عرابی انی نبی الله بالهمز أی الخارج من مکة الی المدینة انکر علیه فقال لا تنبر باسمی فانما انا نبی الله ✤ ونیز نبیء راه روشن وجای بلند یخرج منه بالشام وجلس دهمه الشتم استنبب واطلق

تنبُّوء۔ دعوای نبوت کردن

إستنباء۔ باز کاویدن وتفتیش کردن خبر را

ن ب ب

نَبَّة۔ بالفتح بوے بد

أنبابة۔ بالفتح دهی است بری وبحر

أنبُب۔ کفشدوزیان دیپوندنی لعله۔ مقصور من الأنبوب کعصفور یان دو أنبوب کعصفور یان دو پیوندنی ونیزه أنبوبة بالتاء مشدد راه درکوه وجای بلند وزمین بلند وراه نابیب جمع ✤ و أنابیب الربوة مجزهای دم (ض) نَبَّ الشیء نبّا بالفتح ونبیبا کامیر ونُبابا کغراب بانگ کردن وقت هیجان دو دویدن ونبّ عنتوده۔ بزرگ منشی نمودن

نَبْنَبة۔ بانگ کردن مکه وقت هیجان ودر از کردن کار را در تحسین سخنهای بیهوده گفتن وقت جماع

تَنْبیب۔ انبوب برآوردن گیاه وبا انبوب شدن آن

تَنَبُّب۔ روان شدن آب

ن ب ت

نَبت۔ بالفتح گیاه ونام مردے

نَبیت۔ کامیر بد رحی است از یمن اسمه عمرو بن مالك ✤ وخبیث نبیت۔ مرد فرومایه حقیر

نَبیتة۔ کسفینة شاخ درخت

نبطیان نبائت جمع نُبَیت۔ کزبیر نام مردے وعبدان بن نُبَیت۔ مروزی محدث است

نُبَیتة بنت خماك کجهینة صحابیة است اوهی بالتاء وقد نبات۔ کسحاب گیاه واز اعلام است نَبَاتة بالتاء ویضم کذلك ومحمد بن سعد بن نَبات نَبَاتی منسوب بسوی جد خود واحمد بن محمد نَبَاتی۔ بجهت معرفت او نباتی را هر دو محدث اند حسین بن عبد الرحمن نَبَاتی۔ غزالی شاعری است نسب لاته تلاقی ابا نصر عبد العزیز بن عمر بن نُباتة بن حمید بن نباتة ودو نباتة حد خطیب عبد الرحیم بن محمد بن اسمعیل خلاف است لیکن صمة ماش اکثر واشبه نابت۔ دهی است بهمره انان وه است اسحق بن ابراهیم نابتی وذات النابت۔ جاے است ازعرفات ✤ ونابت بن ید واحمد بن نابت اندلسی وعلی بن نابت واعظ محدثان اند

نابتة۔ جوان نوخاسته از شتران وفرزندان نوابت جمع یقال ما احسن نابتة بنی فلان ای ما نبت علیه اموالهم واولادهم لهم نابتة ای لنشاء لهم کثیر عصفار وان بنی فلان لنابتة شره ✤ ونیز نوابت۔ جوانان نوخاسته خوش خوی بسیار احسان

ج

نَبَالی کسکاری بالضم موضعی است بصرة

یَنْبُوت - بالفتح درخت خشخاش یا درختی است دیگر بزرگ یا درخت خرنوب

تَنْبِیت - درخت رسته خورد باشد یا کلان اسم است آزا و کبیر او

مَنْبِت - مجلس رستن گاه گیاه شاذ و القیاس کمقعد

مَنْبُوت - رویانیده شده گویند انبته الله فهو منبوت بغیر قیاس

(ن) نَبَتَ نَبْتَةَ الْجَارِیَةِ نَبُوتًا برآمد پستان دختر و نیز نبت بالفتح رستن گیاه و رویانیدن زمین گیاه را لازم متعد

انبات - رستن گیاه و گیاه رویانیدن لازم متعد یقال اَنْبَتَهُ نباتًا فهو مُنْبُوتٌ و موی نهار برآوردن کودک

تنبیت - پروردن کودک را و درخت نشاندن و یقال اَنْبَتَ اَجْلَكَ بین عَیْنَیْكَ

ن ب ت ل

نَبْتَل کجعفر سخت درشت و جاے است و علمی و عبد الله بن نَبْتَل منافقی بود

ن ب ث

نَبْث - بالفتح کاویدن زمین بدست و تره برکندن و دراکردن چیزی پنهان را و خشم گرفتن الفعل من نصر

نبث - محرکة نشان

خَبِیثٌ نَبِیثٌ - مرغبیث بد

نَبِیلَة - سفینة خاک جوی و چاه

اَنْبُوشَة - کاعجوبة بازی است که چیزی زیر خاک کنند پس هر که آن را برارد و غالب باشد

اِنْتِبَاث - کاویدن بدست و ظاهر کردن پنهان و فاش کردن و مالیدن پست مانند آن با یختن آب و امن چیدن وقت نشستن

ن ب ج

نبج - بالفتح گیاه بردی که بدان دزدها کشتی گیرند

اَنْبِجَات - بالفتح و کسر الباء دارو هاے پر درده

نَبِیجَة - محرکة پشته نباج کسحاب جمع

نُبُج - بضمتین جوالهای سیاه

نَبِیج - کامیر آواز سگ و ناپچه که طعامے است جاہلی

نِبَاج - ککتاب دهی است بباویه ازان است یزید بن عبید وسعید بن برید کوبیر که هر دو زاهد اند دهی دیگر

نُبَاح - کغراب تیز و آواز و آواز سگ

کَلْبٌ نُبَاحِیٌّ - کغراب سگ سخت آواز

نَابِجَة - بلاوبیخ وطعامی است که در جاهلیت شیم شتر را در شیر انداخته بشورانیدندی

انبج - کاحمد دکبسر باء و انبه که میوه است هندی معرب است

بَجَان - کسکران وعده بد

نَبَّاج - کشداد سخت آواز و کجیج پست و کَلْبٌ نباج سگ سخت آواز

نَبَّاجَة - بالتا سرین و دبدبان

کذبت نَبَّاجَتُكَ اِذَا اضْرَطَ

نَابَاج - لقب عبد الله بن خالد لقب پدر علی بن خلف

عَجِینُ الْبَجَّانِ او اَبْجَانٌ - بالخاء المعجمة بالفتح خمیر خاسته

ولا نظیر لها سوی یوم اَرْوَنَان

تَرِیدُ اَبْجَانِیَّة - بالفتح منسوبا الی اشکنه گرم

مَنْبِج کمجلس موضعی است بسلام

مَنْبَجَانِی - بالفتح المیم والموحدة و کسر الجیم منسوب بوی بر خلاف قیاس

منبج کمنبر آنکه گوید آنچه نکند

(ن) نَبَجَتِ الْقِبَّجَةُ بیرون آمد کبک

اِنْبَاج - سخن آمیخته و ناپیدا گفتن و کپشته شستن

تَنَبُّج - اماسیدن استخوان و بلند شدن آن

اِنْتِبَاج - برآماسیدن بلند شدن استخوان

ن ب ح

نُبَاح - کغراب آواز شیر بیشه و سگ و دُو نُبَاح - زمینی است درشت بلند و رشتابة نزدیک یَنْمُن -

نُبُوح - بالضم بانگ فریاد مردم و سکان ایشان گروه بسیار

نَبَحَا - کصحرا آهو ماده با بانگ

نَبَّاح - کشداد سخت آواز و شبه سپید خرد ملکی که زان گردن بند سازند نَبَّاحَة - یکی و پدر عامر موذن علی کرم الله وجهه و ابو النَّبَّاح - محمد بن صالح محدث

نُبَّاح - کرمان هد هد بسیار بانگ

(ف ض) نَبَحَ الْكَلْبُ نَبْحًا بالفتح و نَبِیحًا کامیر و نُبَاحًا بالضم والکسر و تَنْبَاحًا - بانگ کردسگ وکذا نَبَحَ الظَّبْیُ وَالْبَیْضَةُ

اِنْبَاح - بیانگ آوردن سگ را

اِسْتِنْبَاح - بانگ کردن آموختن سگ را و بیانگ آوردن

ن ب خ

نَبْخ - بالفتح جدری گوسپند و جز آن و آبله و شوخ دست از کار و یکرک و بیخ گیاه و بردی

نَبْخَة - بالفتح نکته و بضم کبریت که بدان آتش افروخته شود و گیاه بردی که بدان در کشتی درگیرند

نَبْرَك

نَابِخَة - سخن گوی و برگ نمش و زمین درشت و آبخ جمع

اَنْبَخ - کاحمد مرد و پشت و سطبر اندام و تیره رنگ خاک بسیار

بَنْخَاء کصحراء پشته زمین بلند نرم از زمین سخت هموار سنگریزه ناک

نَبَاخِی اکرامی جمع

نَبَّاخ کشداد خمیر ترش و تباه

اَلْبَخَان بفتح الهمزة والباء خمیر ترش و تباه

تَرِیدُ اَبْخَانِیَّة - منسوب باثرید که دران بخار و گرمی باشد یا طعامی است که نان کاک را در روغن ریت بریان کنند پس

بیاسد و بر آن آب افشاند بسیر نرم و فرو شسته گردد
خُبْزَةٌ اِنْبَاخِيَّةٌ۔ نان سطبر یا نان پهوخانه تنور
(ض) نَبَخَ الْعَيْنُ نبوخا۔ ترش گردید و تباه شد
اِنْبَاخ۔ درزمین تجارتم کاشتن
پنج پردی خوردن و خمیر خاسته و ترش ساختن

ن ب ذ

نبذ۔ بالفتح چیز اندک و آسان
انباذ جمع نبذة۔ بالفتح و بضم گوشه و کرانه یقال جَلَسَ نَبْذَةً
نَبِيذ۔ کامیرا ز دست انداخته و کهنی و آب افشرده که از جوب و جز آن گیرند
نَبِيذَة۔ کیفیتی بزکه نخورند آن را بجهت لاغری
اَنْبَاذ۔ عامهٔ مردم بے علم
مِنْبَذَة یکمنته بالین
مَنْبُوذ۔ زنازاده و بزکه جهت لاغری نخورند آنرا و کودک برراه انداخته و دور رمنه الخ قد صلے رسول الله صلی الله علیه وسلم قبر منبوذ بالاضافة ای لقیط یروی قبر منبوذ بالنعت ای بعید من القبور
(ن) نَبَذَهُ نَبْذًا۔ بالفتح افشردن آزا و کهنی ساخت
(ض) نَبَذَ الْعِرْقُ نَبْذًا۔ بالفتح و نَبَذَانًا محرکة جنبید رگ ۔ و نیز نبذ از دست انداختن چیزے را و نپسندیدن یا پس عاشق

اِنْبَاذ۔ افشردن و کهنی ساختن
تَنْبِيذ۔ افشردن و انداختن
شدة والکثرة و کهنی ساختن
مُنَابَذَة۔ برخود پیچیدن هر دو فریق در جنگ و گفتن انبذ الیّ ثوبک او انبذ الیّ ثوبک ای القه الیّ و قد وجب البیع بکذا او لا فاگر یا هم انداختن بسوی یکدیگر جامهٔ هم مانند را یا گفتن کسی را که اگر من سنگ انداز مبیع واجب باشد
اِنْتِبَاذ۔ افشاردن و کهنه شدن و کرانه گزیدن و بر خود پیچیدن مرد و قوم در جنگ نبیذ ساختن

ن ب ذ ر

نَبْذَرَة۔ کدحرجة پریشان کردن مال باسراف و مناحق آهم است تبذیر را والنون زائدة

ن ب ر

نِبْر۔ بالفتح مردکم شرم طعن نَبْرُ طعن ربوده و بریده شده گویا رود تراز خود می دارد نبیره را
نَبْرَة۔ بالفتح میانه کوالب الآلین و حرف همزه و آماسی اندام و جاے بلند و برآمده از هر چیزے و قلمی است از اعمال ماروده و اندر و آواز گریه و زاری
نِبْر۔ بالکسر کنه و کرمی است که پوست شتر بر فتن او آماسد و آبله ناک گردد و یا نوعی از مگس یا نوعی از دو دکوتاه بالا ناکس فاحش انها رو بنا کتخاب جمع و جاے کردن غله و جز آن

اَنْبَار۔ جمع۔ و خبر من کندم و جو و غیر
اَنْبَار۔ شهرے است قدیم در عراق و چند موضع است میان بلخ و مرو و وهی است و بلخ انسان وه است محمد بن علی اَنْبَارِی محدث و سکة الانبار۔ کوچه در مرو زان است محمد بن حسین بن عبدویه انباری و وهم جماعة فنسبوه الی البلد القدیم منصور بن واسطی
نِبْرِيّ۔ بالکسر نسوب باشاعره است مغلطائی
نُبُوّ بضم و لغتهای کلان
نُبَيْر۔ کامیر نهر
نُبَيْر۔ کزبیر مرد و زیرک
نبیر را کصبور سرین دو بر
نَبَّرَ را کشاد و زبان آورد و سخت بانگ و فریاد کننده
نَبِر۔ بالکسر شد الباء وهی است در بغداد
مِنْبَر۔ بکسر المیم و فتح الموحدة آنچه خطیب بر آن ایستد
قَصَائِدُ مَنْبُورَة۔ قصیدهٔ مهموزه
(ض) نَبَرَ فُلَانًا بِلِسَانِهِ
نَبْرًا بفتح زبان گرفت آزا بدی بسخن بوے غالب آمد ۔ و غیر همزه کردن حرف را و برشتن و بلند کردن و سر زنش نمودن و بانگ بر زدن و گوالیدن کودک
نَبْرَة۔ بالفتح برداشتن سرود گوی آواز را و بلند کردن آن را

اِنْبَار۔ انبار ساختن
قصیدة مُنَبَّرَة۔ معظمة
قصیدة مهمومة
اِنْتِبَار۔ آبله کردن و دست آمادن و ممبر برشدن خطیب

ن ب ر ج

نبرج۔ کقندیل نبریده یعنی قِطْعَةٌ حَصًى کرده که نیش در از نگردد و کریده شود و معرب است

ن ب ر س

نبراس کقرطاس چراغ سر نبره
نَبَارِيس چنده چه بهم نزدیک مرنی کلب را

ن ب ز

نَبْز۔ بالفتح اشاره کردن و عیب کردن و لقب نهادن والفعل من ضرب
نِبْز۔ بالکسر پوست بالائین خرما بن
نَبَز محرکة از نامها و القاب اَنْبَاز جمع نِبْز کتف اکس حسب درخوی
رَجُلٌ نَبِزَة۔ همزه مرد که اکثر لقب گذارد مردم را
تَنْبِيز۔ لقب نهادن شدد للمبالغة
تَنَابَز۔ یکدیگر را عیب کردن و لقب نهادن همدیگر را

ن ب س

نبس۔ بالفتح سخن گفتن و شتابی کردن دران و نبیدن در سخن گفتن نَبْسَة بالضم مثله فیهما والاکثر ما یستعمل فی النفی

يقال نبس بكلمة اى ما تكلم والفعل من ضرب

نُبُس بضمتين سخن گويندگان و شتابی کنندگان

أَنْبَس - تر ردی ردی يقال هو أَنْبَسُ رَجُلٍ

تَنْبِيس سخن گفتن در معنی استهزا کنند

ن ب ش

نَبْش - بالكسر درختی است شبيه عنصر بگين تر از آبنوس

نَبَش - محركة شتركه در سبيل آن نشانی باشد و آن در زمين هر گز

نُبَيْشَة الخير بن عمرو كنيته هو ابن نُبَيْشَة بروزن صحابی اند و نُبَيْشَة برج سيمين بود مرامرئ القيس را در محابس قيصر

نَبَاشَة - كشاورز از اعلام است

نابش - از نامهای عرب است

نَبَّاش - شداد كهن نبی و نَبَّاش بن زراره يا مالك بن نَبَّاش بن نَبَّاش بن زراره و نَبَّاش بن قيس بن نَبَّاش بن حالت بن نَبَّاش بن زراره روج خديجه والد هند بن ابی هاله صحابی ربيب رسول الله صلی الله عليه وسلم

أَبُو نُبَيْش كعصفور بيخ تره كه بركنده يا درخت بركنده مع بيخ در ريشه آن آنا بيش جمع

(ن) نَبَشَه بسهم نَبْشًا - بالفتح تير انداخت بردی و رسيد و نيز

نبش پيدا كردن نهانی را و در هم نمودن و كمن آنجی كردن و برآوردن حديث را و دريدن و تره بركندن

ن ب ص

نَبَص - بالفتح تره اندك كه تازه بروياند

ما سَمِعْتُ لَهُ نَبْصَةً - بالفتح يعنی سخنی نشنيدم از وی

نَبِيص - كاميز فيركه كوكان بلب برآيد چون خواهند كه مرغان بهم جفت گيرند

نَبْصاء - كمان بابانگ

(ض) نَبَصَ الطَّائِرُ وَالْعُصْفُورُ نَبِيصًا - كاميز ست بانگ كرد و

وَنَبَصَ الْغُلَامُ بلب بانگ آورد كودك تا مرغان جفت گيرند و

نبص الرجل نَبْصًا - بالفتح سخن گفت و ما نَبَصَ اى ما تكلم

ن ب ض

فُؤَادٌ نَبَضٌ - بالفتح و بحركت دل تيز چست ذوء اذا نَبَضَ تَنَبَّضَ

نَبَض - محركة بس يقال ما به حَبَضٌ وَلَا نَبَضٌ اى حس لك

نَابِض - شَمْ

مَنْبِضُ الْقَلْبِ كمجلس جای جنبش دل

مِنْبَض - كمنبر كمان نداف

(ن) نَبَضَ الْمَاءُ نَبْضًا - فرو رفت آب در زمين يا روان شد بر آن

(ر س) نَبَضَ الْعِرْقُ وَنَبَضًا - بالفتح و نَبَضَانًا محركة جنبيد گ

وَنَبَضَ فِي كَرْسِهِ - بابانگ آورد

كمان يازه را ♦ وَنَبَضَ الْبَرْقُ پنهان درخشيد

إِنْبَاض - بانگ آوردن كمان يازه را مِنْهُ الْمَثَلُ أَنْبَضَ بَعْدَ مَا قَرَّحَ وَنَبَرَ

ن ب ط

نبط - بالفتح رودباری است در ناحيه مدينه نزديک حورا كه آن معدن سنگ براام است

نُبْطَة - بالضم آب كه نخستين او قعر چاه برآيد و سپيدی بغايت شكم

نَبَطٌ - محركة آب كه نخستين كه از قعر چاه برآيد و غور مرد كه وی از مردم كه در بطايح فرود آمدند و غَلَبَ عَلَيْهِمُ النَّبَطُ - نوعی است

نَبِيط بن شريط كريم صحابی است

فرس ابن نَبْط - اسب سپيد قبل سپيدشكم

نَبْطَاء - صحرا ای است ميسر عبر القيس را و جزيرين و ريشه عربی تميم را و شركيف از زمين نجد

نشاة نَبْطَاء كوسپند سپيد

تهيگاه

نُبَيْطَاء - كجير كوهی است در راه مكه

إِنْبِط - كاشهر موضعی در بلاد كلب بن دبره و دهی بهمدان و وران وه است قبر شيخ ابو علی احمد بن محمد قوسنبانی صاحب كرامات

إِنْبِطَة - بالتا رجاى است

(ن ض) نَبَطَ الْمَاءُ نَبْطًا - بالفتح و نُبُوطًا برآمد آب از چاه و زمين ♦ وَنَبَطَ الْبَحْرُ برآورد آب آن را

(س) نَبَطَ الْفَرَسُ نَبْطًا محركة سپيد بشكم گرديد

وَنَبَاطٌ - آب رسيدن چاه كن و آب برآوردن و اثر كردن در پی زمين و يقال نَبَطَ الشَّيْءُ نُبُوطًا آشكا رشدن و پنهان شدن

تَنْبِيط - آب برآوردن از چاه

تَنَبَّطَ بنبطيان مانستن خود را منسوب ساختن باهنا و برآوردن سخن را و آب بيرون آوردن از چاه

اِسْتِنْبَاط - آب رسيدن چاه كن و آب برآوردن وظيفه شدن قوم و چيزی چيزرا يقال اِسْتَنْبَطَ الفقيه اذا استخرج الفقه الباطن بفهمه واجتهاده و يقال اُسْتُنْبِطَ فهمه لا يعنی شكا شد پنهان شدن

ن ب ع

نَبِيع - بالفتح نوعی از درخت كه از وی كمان سازند و ارشاق آن تير سخت چه پی و پاره ازان و آن درمينی كوه روييد آنچه ازان در پايين كوه روييد كان را شربان خوانند و آنچه در زمين پست روييد آن را شوحط خوانند و منه المثل لو افتدح بالنبع لاورى نارا يعنی اگر از نبع آتش افروختی ملتهب و شعله انگيز كردی و اين مثل در حق دوست آيد كه از و چيزی

کرنبع آتش ندهد
نَبْعَة۔ بالفتح جاے است در عرفات
نُبَیع۔ کزبیر موضعی است
نُبَیعَة۔ کجهینة جاے است در عرفات ۔
نابع جاے است در مدینه تَوابِع البعیر۔ مواضع خوی بر آمدن از شتر
نَبائِع۔ بالضم کعلابط رود باری است یا کوهی یا آثار انبات نامند و موضعی است
نَبّاعَة۔ کشداد سپوسه سرپز آبدہ
نَبّاعَة مونث نباع بمجمة نباعة راه گرد ناک
تنبغ کتضرب موضعی است
(ف ن ض) نبغ **نَبْغًا**۔ بالفتح و **نُبُوغًا** بالضم ظاهر آشکار گردید و نبغ الماء ظهر آب از چشمه و جز آن و نبغ فی الدنیا فراخ زندگانی گشت ۔ و نبغ علیهم **نَبّاغَة** کشداد خروج کرد بر ایشان خوارج بد نبغ الوعاء بالتشدید برآیند و ند از سوراخ خود آنچه باریک بود از آرد و پز و نیز نبغ بی آنکه در اصل شاعر بوده باشد شعر گفتن و نیکو گفتن آزاد سبوسه ناک شدن انباغ بسیار شدآمدن و دن شهر و برآوردن آرد را از سوراخ پرویزن

ن ب ق

نبق۔ بالفتح کنار که بر سدر است
نبق۔ بالکسر نبق گشت مثا نبقة یکے نبقات جمع دار۔ دامنی است شیرین کرانه تنه خرما درخت برآید و آن را بدر شاب خرما آمیخته بکنجد سازند و دُوَ و نبق موضعی است به و نیز نبق نوشتن و الفعل من نصر ۔
اَبُو نَبْقَة۔ بالفتح جگر وی است از بنی کلب
نَبِیقَة کسفینة گره نبلے برآمدن خوشه انگور چون کلان کردد
اِنْباق بست تیر و اوتی یقال نباقة عندنا بالکاف و هی خطأ گفت باسا پید سخن را دوضعه
مُنَبَّق کمعظم و محدث هموار و راست از هر چیزے روشن و رسته از راست از خرما و در شاخ آن
نَبَّق بالضم **تَنْبِیقًا**۔ آراسته تیر را و **تَنْبِیق** نوشتن
اِنْباق۔ بیرون آوردن سخن را

ن ب ك

نِبَاك۔ بالکسر وهی است میان حمص و دمشق
نَبَكَة۔ محرکة و تسکن بشته تیز کانی سرخ آمیخته بسفیدی که در آن اشیاء بسیار باشد و بشته و ریگ تودهٔ خرد **نِبَك** بالفتح **القریاب**
وبناك کتاب و **نُبَیك** جمع **نُبَاك** کغراب نام اسپ سفاح بن خالد التغلبی و اسپ کلیب بن ربیعه تغلبی و موضعی است یا آن نباکة تباست
نبوك۔ بالضم جاے است
مکانٌ نابك۔ جاے بلند خاک جمع
تَنْبُوك بالفتح الفوقیة موضع
اِنْتِباك۔ بلند گردیدن و برشیشه آمدن و باز داشته شدن قوم در بدی

ن ب ل

نَبْل۔ بالفتح تیر مونث آید واحد ندارد و یا نَبْلَة است یا نو دو اند است آنبال و نِبَال و نُبَلان بالضم جمع و یقال ما انتبل نَبْلَة الا اخذة ای نَبِیقَة و لا انتبل اله
نُبْل۔ بالضم نجابت و بزرگی و آگاهی و تیزی خاطر و فضل
نَبْلَة بالتاء مثله یقال ما انتبل نُبْلَة و نُبْلَة الا اخذة ای شد مزاول و ند است و اداده کرد بدست آن مگر و آخر و ست و سار یقال اخذ اللاهر نُبْلَة و نیز نُبْلَة۔ پاداش جزا و نقمه و عطیه
نُبَل کصرد جمع
نَبِیل۔ محرکة تیز خاطر و گرامی
نَبْلَة مونث نبل علی لفظ الواحد و
نَبَلَة بالفتح و نبال ککتاب جمع و نیز نبل بزرگ و خرد از سنگ و کلوخ و کبار قوم و صغار آن از اضداد است و سنگ استنجا
نُبَل کصرد و سنگ استنجا و فی الحدیث لا تقوموا الصلاة عن وعد و ا نبال و المحدثون یقولون بالتحریک
و نبل بنت نبل من محمد ثه است
نَبِیل۔ کامیر تیز خاطر موشیار و گرامی
نبال کالکتاب جمع و نیز ک

درکار و تیر انداز ماہر و ابو عاصم
النَّبِیل ثقة است
نَبِیلَة کیفیتہ سکون از ہر چیزی
و مردار و نَبِیلَة بنت قیس صحابیہ
است ✤ و امرأة نَبِیلَة فی
الحسن۔ زن نہایت نیکو صورت
وَلَدَتْ نَابِلَةً وَفَرَسٌ نَبِیلَةٌ
و رجلٌ نَبِیلَةٌ
نَبَال۔ کسحاب آگاہی و دانست
و اما دگی جہت کاری نَبَالَه مثله
یقال ما انبل بنا لا باخرة ای
لا ینبغی لک ما شعرت نَبَالَةً
نَبَالَة کتابة تیر گری
نُبَالَة کثمامة ساخت و سازیقال
اخذ للامر نُبَالَتَه و یقال ما
استبل نُبَالَتَه الا باخرة ای
ما انتهک له و ما بالی به
نَابِل تیر ساز و صاحب تیر و تیر
انداز نُبَّل۔ کرکع جمع و زیرک و ماہر
در تیر اندازی و در کار و منه المثل
ثامر حابلهم علی نابلهم یعنی آشتی
بلا فروختند برجوع و با وهو نَابِلٌ و
نحن نابل یعنی او زیرک است
و پسر زیرک
نَابِل بضم الباء نام مردی وضعی
است با فریفتہ ازان است احمد
بن علی بن عمار نابلی
اَنْبَل۔ کاحمد تیر انداز تر و ناحیہ است
به بطلیوس
تِبَال۔ کشداد خداوند تیر و تیر
ساز و باختنان و تیر دار
تَنْبَال کسحاب کوتاہ
تُنْبَالَة۔ بالتا و کوتاہی و کوتاہی

(ن) نَبَلَه نَبْلًا۔ بالفتح تیر انداخت
بروی یا تیر داد و آن را ✤ و نَبَّلَ
عَلَی القَوْم۔ تیر افکند برای ایشان
و نَبَّلَ فُلَانًا بالطَّعَام اندک
اندک داد مشغول داشت آنرا ✤
و نَبَّلَ بِه۔ زمی کرد بآن ✤ و
نَبَّلَتْه۔ غالب آمد بروے در تیر
اندازی و فضل ✤ و نیز نَبَّلَ۔ آب
دادن شتر را و مصلحت تخم قیام
نمودن و تخت را بدن صنوبر را
رَكِّ نَبِّلْ نَبَالَةً۔ کلمہ تیز خطا
و آگاہ گردیدہ و گرامی شد
انبال تیر انداختن تیز انداختن و تیر
دادن و رسیدن و رطب تن
خرمائے درخت و تیر غلیظ و گندہ
آوردن
تنبیل۔ سنگ استنجا دادن کسے
را و تیر دادن و یقال نَبَّلْتُ
فُلَانًا بطعام ای ناولته شیئًا
بعد شیئ
مُنَابَلَة۔ ہنر کردن در تیر انداختن
و فضل و آگاہی
مُتَنَبِّل بکسر الباء تیر دار تَنَبَّلَ
مَا عِنْدِی۔ گرفت آنچہ نزد دم
بود ✤ و نیز تَنَبَّلَ۔ آگاہ و تیز خاطر
گردیدن و گرامی شدن و استخوا
کردن بسنگ و کلوخ تیز و ستی نمودن
و تیر باخود داشتن و فضل نمودن
از خود و مردن شتر و مردم و جز آن
و یک یک گرفتن تیر و شت را
اِسْتِنْبَال۔ برگزیدہ مال گرفتن
و تیر جستن
اِنْتِبَال۔ مردن و کشتن از

اضداد است و یکبار شتاب
برداشتن پیزے را
ن ب ن
عُنْقُودٌ مُنَبَّنٌ کمعظم خوشہ انگور
کہ بعض بر آن خوردہ باشند
ن ب و
نَبْوَة۔ بالفتح زمین بلند
نبوان محرکہ مثنی ابی است
و النَّبْوَان وديعة بن مرثد
نبی یَنْبُو کغزی راہ زمین بلند پیچاپیچ
و ساغ ان یکون ماخوذًا
منه غیر مستعمل یذهب فعیل
بمعنی مفعول ای اندشرت علی
الخلق کل تصغیره نُبَیّ انبیاء
نَبِیَّة۔ کغنیہ سفرہ برگ خرما فارسی
است معرب نغیة بقاست
نَبَاوَة۔ کسحابة زمین بلند و خشن
است و طائف
نباوة کعتابة پیمبری
قالی بن ظبیان۔ محدث است
و نیز نانی جد عقبہ بن عامر و نالی
جد پدر کعلب بن عمرة بن عدی
صحابیان اند۔
نَاب بشتہ بنی کغزی جمع
نَابِیَة۔ کمان کہ از زہ و دور و دور
باشد
نُبَیْ بن اُهَیْر کسبی تابعی است
اَبُو النَّبَّاث۔ بالفتح نبات بن محمد
بن محمد خطا ستاد نبا بیین
(ن) نبا بصره نُبُوًّا و نُبِیًّا۔
بالضم و شد لواو و الیا و نُبُوَّة
بالفتح کدگشت بینائی او ✤ و نَبَا
السَّیْفُ عن الضَّرِیبة نُبُوًّا

بالفتح و نُبُوَّة باز جست تیغ از زخم کار
و کار نکرد ✤ و نَبَتْ صُوَرَتُه
زشت کرد و چنانکہ چشم انکار کرد از ان
و نَبَا مَنْزِلُه به و موافق نیامد
جاے آنرا ✤ و نَبَا جَنْبُه عن
الفراش ارام نیافت پہلوی او
بر بستر ✤ و نَبَا السَّهْمُ عن الهدف
کوتاہی کرد و نرسید بر آن ✤ و نَبَا
عَنِّی۔ دور شد از من ✤ و نیز
نُبُوّ و نَبَاوَة بالفتح ابر آمدن
و بلند شدن
اَنْبِیَة آگاہ ساختم او را و
دور کردم او را از خود
ن ب ه
نُبْه۔ بالضم زیرکی و بیداری و
فطانت و یاد آوری فراموش
شدہ ۱۲
نَبَه محرکہ گم شدہ بے طلب یافتہ
یقال وجدت الضَّالَّة نَبَهًا
و چیز موجود از اضداد و اسمی مشهور
نَبِیه۔ کلکتف مثله و نام آورد و
گرامی للواحد و الجمع
نُبَیْه۔ کامیر نام آور و گرامی
نُبَیْه بن وهب۔ کزبیر محدث
است
نَبَاه کسحاب بلند بر آمدہ
نَابِه۔ نام آور و گرامی نبه۔
کصعب جمع ✤ و امر نابة۔ کار
بزرگ و نیز از اعلام است
نَبْهَان کسکران پدری است
انصاری
مَنْبَهَة۔ مقعدة مشعر مهنال
یقال هذه منبهة علی کذا و یقال

هذا امْلَبِهَةٌ بِفُلَانٍ ای مُشْعِرٌ بقدرة ومُعْمِلٌ له واشبهه بالکسر فانها مَشْبَهَةٌ

مَنْبُوذٌ الاسم مشهور نام

(ك) نَبْذَةٌ نَبَاهَةٌ - نام آور دبزرگ گردید وتثلیث ماضی مروی است ابن طریف

(س) نَبِهْتُ لِلْأَمْرِ نَبَهًا - یاد آوردم کاری را که فراموش بود وما نَبِهَ لَهُ الفهد آزا مُنْبِهَةٌ لمحسنة او مکرمة او معلمة حاجت فراموش شد

اِنْبَاه - بیدار کردن وفراموش کردن حاجت کسے را

تَنْبِیه - بیدار گردانیدن و واقف کردن بر چیزے وبنا خواند کسی را یقال نَبَّهَ باسمه رنام آور گردانیدن از گم نامی

تَنَبُّه - بیدار وهوشیار شدن

اِنْتِبَاه - بیدار گردیدن

ن ب ه ر ج

نَبْهَرَج کسفرجل ناسزا وزبون هیچکاره

بَابُ النُّون فَصْلُ التَّاء

ن ت ء

نُتَاءَة کهمزة آبی است مرنی عید را یا نحی مرنی عطار ورا

(ف) نَتَأَ نَتْأً - بالفتح ونُتُوءً اکدخول برآمد وتنفخ کردید وبلند شد

ونَتَأَ عَلَيْهِمْ مطلع گشت ونَتَأَتِ الْقَحَةُ - آماس کرد بر پشن نَتَأَتِ الْجِرَابَةُ - بالغ ورسیده گردید

وگوالید وختر ونَتَأَ الشَّيْءُ بیرون آمد از جائے خود بی آشکارگی

اِنْتِتَاء - پیش آمدن وبلند گشتن

ن ت ب

(ن) نَتَبَ يَنْتُبُ بَأً - برآمد پستان وبلند گردید

ن ت ت

نُتَّة - بالضم چابک خرد وسنگ

نَتِيت - کامیر آواز جنبش دیگ وغلیان نمیند

(ن) نَتَّ مَخْرَمُهُ غَضَبًا نَتًّا - بالفتح پر باد کردید ومتنفخ شد از خشم

تَنْتِيت - بیان کردن خبر را

تَنَتُّت - پلید شدن بعد پاکی و پاکیزگی

ن ت ج

شاتان نَتِيجَةٌ کسفینة دو گوسپند هم سن نتاج جمع وضده غَنَمٌ نَتُوجٌ - گوسپند ایم همه همسن اند

نِتَاج کتاب زه

نَتُوج کصبور اسپ ماده بهنگام زائیدن رسیده

مِنْتَجَة کمکنسة بریدان جهت کرجائے زه وراه برآمدن بچه است

منتج کمجلس وقت نتاج آوردن یقال انت الناقة علی منتجها ای الوقت الذی تنتج فیه

(ن) تُتِجَتِ النَّاقَةُ تِنْتَاجًا - کتاب مجهولا زائد وره آورد

وتَتَجَهَا اَهْلُهَا نَتْجًا - بالفتح بانتاج ساخت اورا اهل وے

اُنْتُجَتِ النَّاقَةُ - مجهولا زائد بچه آورد و وَانْتَجَتِ النَّاقَةُ برسر خود رفت ومعلوم نشد کجا زائد

اَنْتَجَ الْقَوْمُ - زه آوردند شتران ایشان و نیز انتاج - رفتن زه رسیدن اسپ وناقه را یعنی عملش آشکارشدن فهی نَتُوجٌ لا مُنْتِجٌ

نَتْج - پیتاب خوردن جهت برآمدن بچه

ن ت ح

نَتْح - بالفتح نوی وعرق و نیز

نَتْح - بیرون آمدن خوی از پوست

نُتُوح مثله وبیرون کردن خوی رایقال نتح الحر العرق فَنَتَحَ هُوَ وتراویدن چربش از خیک تری

از رین والفعل من ضرب

نُتُوح بضم شلم وخستان

يَنْتُوح کیعسوب مرغی است

مِنْتَحَة کمکنسة وبر

مَنَاتِح الْحَرَق - جایهاے برآمدن عرق

ن ت خ

مِتْنَاخ - بالکسر آهن سرکج

(ض) نَتَخَ الْبِئْرَ بِمَتْحِهِ نَتْخًا - بالفتح نکریست بوی و نیز نتح برکشیدن واز بیم برکندن یقال نَتَخَ صَدْرَهُ والشَّوْكَ من جِلْدِهِ وزبون باد کشت راه جائے بافتن

مُنْتَخ - للفاعل آنکه از سر دے شپش جوید وبدست در آینده

ن ت ر

نَتْر - بالفتح سرزه مالیدن تو بول کشیدن آن بشتی منه الحدیث فَلْيَنْتُرْ ذَكَرَهُ ثلث

وبچه آورد و وَانْتَجَتِ النَّاقَةُ برسر خود رفت ومعلوم نشد کجا زائد

اَنْتَجَ الْقَوْمُ - زه آوردند شتران ایشان و نیز انتاج - رفتن زه رسیدن اسپ وناقه را یعنی عملش آشکارشدن فهی نَتُوجٌ لا مُنْتِجٌ

نَتْج - پیتاب خوردن جهت برآمدن بچه

ن ت ح

نَتْح - بالفتح نوی وعرق و نیز

نَتْح - بیرون آمدن خوی از پوست

نُتُوح مثله وبیرون کردن خوی رایقال نتح الحر العرق فَنَتَحَ هُوَ وتراویدن چربش از خیک تری

از رین والفعل من ضرب

نُتُوح بضم شلم وخستان

يَنْتُوح کیعسوب مرغی است

مِنْتَحَة کمکنسة وبر

مَنَاتِح الْحَرَق - جایهاے برآمدن عرق

ن ت خ

مِتْنَاخ - بالکسر آهن سرکج

(ض) نَتَخَ الْبِئْرَ بِمَتْحِهِ نَتْخًا - بالفتح نکریست بوی و نیز نتح برکشیدن واز بیم برکندن یقال نَتَخَ صَدْرَهُ والشَّوْكَ من جِلْدِهِ وزبون باد کشت راه جائے بافتن

مُنْتَخ - للفاعل آنکه از سر دے شپش جوید وبدست در آینده

ن ت ر

نَتْر - بالفتح سرزه مالیدن تو بول کشیدن آن بشتی منه الحدیث فَلْيَنْتُرْ ذَكَرَهُ ثلث

نَتْوات یعنی بعد البول وتسکافتن جامه را بانگشتان وبدندان وتخوار شدن سخن درشت درشت گفتن ونیز ربوده زدن وربودن و درشتی نمودن وسختگی کمان الفعل من نصر

نَتْرَة - بالفتح زخم نیزه درگذ

نَثْر - محرکة تباه شدن وضائع گردیدن کار والفعل من سمع

قَوْسٌ نَاتِرَة - کمان کرزه را پاره کند از سختی

مُنَاتَرَة - سخن بلند گفتن یقال کلمه مُنَابَتَرَةً

اِنْتِثَار - کشیده شدن

اِسْتِنْثَار - نیک کشیدن بیرون آوردن یقال اِسْتَنْثَرَهُ من بَوْلِهِ اذا اجتذبه واستنثر حبر یقینه من الذکر عند الاستبراء

ن ت ش

نَتْش - بالفتح بقاش بیرون آوردن خار وجز آن را چون بجائے رشته باشد ویقال ما انتشت من نِبَالِهِ شَيْئًا چیزے نکند

زدے وبانگشت کشیدن گوشت وجز آن وموی برکندن

ویقال لِلْمُتَرَفِّهِ لَا تَنْتَشْ ولا تَتَنَكَّشْ یعنی چاه کمه آبش کشیده نگردد وزدن چیزے را

وپنهان عیب کردن کسے را تَنَتُّش بفتح الفوقیه مثله والفعل من نصر

نَاتِش - محرک گیاه کرختین

بروید و نوک وبن گیاه که اول نمایان گردد

نُتَاش کزنار فرمایگان عیاران

مِنْتَاش - آنچی است که بدان مو یعنی وجز آن برکنند

اِنْتِتَاش ترشده منتش برآوردن تخم دسر بیرون آوردن گیاه و از زمین مثیل از انکه بخیش برآید

ن ت ض

(ن) **نَتَضَ الجِلْدُ نُتُوضًا** - رضی و خوشی پوست پیدا شد پس ادرب را بیجان آورد و کفایند طریق را

اِنْتَاض - پاره کردن پوست خود را و یقال اِنْتَضَ العِرْقُ وهو ضهٔ من الکماة بتشهر من اعالیه و یقال هو یُنِیضُ ما بین الکمأة والشن ای اذا خرجت فرفعتها عن افنها من مغایاه العرب طبی بدی تا فضة یقطع رذغة الماء یقوی ارفاء باستکان الرذغة

ن ت ع

(ن ض) **نَتَعَ الدَّمُ نُتُوعًا** - اندک اندک خون برآمدن از زخم

وکذا نتع الماء من العین والعرق من البدن

اِنْتَاع - شوئی بسیار آوردن و نا ایستادن قے

ن ت غ

مِنْتَغ کمبیا عیب کننده وسخن ساز در حق کسے

(ن ض) **نَتَغَهُ نَتْغًا** - عیب کرد او را و گفت در حق او از انچه در وے نبود

انتاغ بفسوس خندیدن بر کسی یا پنهان خندیدن بر وشے کرضبط نتواند و بعض آن اشکار کرد

ن ت ف

نُتْفَة - بالضم انگشت چیده از گیاه و جز آن نتف کصرد جمع

عراب نتف الجناح - کلتف

نَتَّاف - برکنده بال

نتفة کهزه انکه آغاز کند علمی را و بانجام نرساند

جمل بنتیف - کامیر شتر زموے برچیده چندانکه قطران مالند بروے

و نیز نتیف - لقب ابن عبد الله اصبهانی اصولی فقیه

نَتَّاف - برکننده موی و پر

مِنْتَاف - بالکسر الت موی برکندن شتر زکه کام نزدیک نهند

مَنْتُوف - نام مولائی است مرنی

وبنو نتیف قبیلة را

(ض) **نَتَفَ شَعْرَهُ نَتْفًا** - بالفتح برکند موی او را و نتف القوس - بسبک کشیدکمان را

تَنْتِیف - موی برکندن شده للبالغة

تَنَاتُف - برکنده شدن موی

اِنْتِتَاف - برکنده شدن موے

ن ت ق

نِتَاق - کلتاب رود بارودے یقال نبت اکم نتاق وادیهم

نَاتِق - شکافنده وبلند کننده گستردنده و زندزود آتش افروز

و ناقه زود بار گیرنده و اسپ سخت برنشاننده سوار برفتار و زن بسیار بچه و معرفه نام ماه رمضان

منتق - لمتعدا از شکم اسپ انچه بزمین رسد وقت خسپیدن

مِنْتَاق - بالکسر زن بسیار بچه (ن) **العرب مِنَ البِئْرِ** - بر کشید دلو را از چاه و نیز نتق بالفتح جنبانیدن منه قوله تعالی واذ نتقنا الجبل ای تحرکنا

و فشاندن و بسیار بچه شدن زن و پوست بار کردن و سخن لغو بسیار گفتن

فلان لا ینتق ای لا یبطئ این از ضرب نیز آید و نیق رَیْقٌ **نَتُوقًا** - فربه و پر گوشت گردید

نَتَّاف - برکشتن سنگ سخت و خانه میشها پیش خانه دیگرے ساختن و زن بسیار بچه را بزلی خواستن و سایه بالی بر گرفتن پیش آفتاب و افشاندن ابنان وخنور را تا ازکرم پاک شود و روزه داشتن ماه رمضان

ن ت ك

نَتْك - بالفتح کشیدن چیزے را که بپنجه گرفته باشی سپس آن بردن و بشکستن آن و او بول پاک کردن و فشاندن زه را بعد شایستن و موی برکندن و الفعل من ضرب

ن ت ل

نتل - بالفتح بچه ستر مرغ که آپ پرکرده در بیابان و من کنند

نتل محرکة مثله و رجل **نَتْلٌ** - مرد کوتاه بالا

نَتْلَة - بالفتح از اعلام است

نُتَیْلَة کصغیرة وسیلة واز اعلام است

نَاتِل - کصاحب اسپ ربیعة بن مالک اهو بالمثلثة و ناتل بن قیس تابعی است

نَاتِل - کهاجزنام مروے از عرب محمد بن احمد ناتلی محدث است

رجل نُتَیِّل - کمصرف مرد کوتاه بالا رجل **نِتَالَة** بالکسر مثله و هو لیس بصحیف تنیالة

(ض) **نَتَلَ من بینهم نَتْلًا** بالفتح و نتولا و نتلانا محرکة پیش آمدار صف ایشان و نیز نتل کشیدن به پیشانگی و راندن و سرزنش کردن و برآوردن انچه در ابنان باشد

تَنَاتُل - دراز گردیدن و انبوه شدن علف

اِسْتِنْتَال - پیش شدن است و اماوگی کردن کار اصله باللام

ن ت م

اِنْتَمَ فُلَانٌ بِفُلَانٍ سُوءٍ - سخن زشت گفت کانما افتعل من نتم

ن ت ن

نتن - بالفتح بوی ناخوش

اُنْتَان - بالفتح موضعی است نزدیک طالقان و وران جنگی میان هوازن و ثقیف واقع شده

ما انتنه - چه بدبوی است ان

نَتِنْتُون - کخیشوم و خسی است ناخوشبوے

مِنتِن بکسر المیم والتا وبضمهما بدبوے

مِنتِین۔ کقندیل ناخوش بوے

مَنَاتِین جمع ویقال تومٌ مناتین (ق ض) نتن نتانۃً۔ بدبوی گشت

اُنتان۔ ناخوش بوی شدن مُنتِن کمحسن لغت است ازان

تنتین۔ بدبوے گردانیدن چیزے را

ن ت و

نَاتِی۔ بلند برآیندہ وبلند

نَوَاتَاۃ۔ بالفتح کوتاہ لوآلی جمع

(ن) نتا عُضوہٗ نُتُوًّا۔ کرخول اما سید وبلند برآمد

اِنتِتَاء۔ پس ماندن ودرنگ کردن وشکستن واما سیدہ کردن بینی کسی را وموافق شدن باکسی ودکسی در شکل ودر سیرت بقال نَتَا فُلَانًا

تَنتِیَۃ۔ برجستن برمادہ

اِستِنتَاء۔ بسیار شدن ومل

ن ت ی

نُوَاتِی۔ بالضم وشد الیا کشتی بان لواتی جمع

بَابُ النون فصل الثاء

ن ث ث

(س) نَثَّ الْحُمَّ نَثًّا محرکۃ بوے گرفت

ن ث ث

نث۔ بالفتح دیوار نمناک وکلأ غَثٌّ نَثٌّ

از اتباع است

نَثِیثَۃ۔ کسفینۃ چکیدہ از خیک مشک

نِثَاثٌ۔ کتاب روغن کہ بر زخم مالند

نَثَّاث۔ کرنا غیب کنندگان

مَنثَّۃ۔ بالکسر تشم کہ روغن بالندبوے

(ن ض) نَثَّ الْخَیْرُ نَثًّا۔ بالفتح فاش کرد خبر را ونَثَّ الْجُرْحَ روغن مالید بر زخم

(ض) نَثِّ الزِّقَّ تَنْثِیثًا۔ کابر تراوید خیک منہ الحدیث انث

نَثِیثَۃُ الْحَیِیْتِ

مُنَثْنَثَۃ۔ بسیار خوی آوردن اندام وتراویدن خیک ومسح کردن دست را

ن ث ج

نِثْج۔ بالکسر بد دل بے خیر

نُثْج۔ بضمتین کوتہا خراج فُلَانٍ مُنْثَجًا۔ کمتر برآمد رنج زنان

مِنثَجَۃ۔ کمکنت کون بدان جہت کہ برار دآنچہ در شکم است

(ض) نَثَجَ اِسْتُہٗ نَثْجًا۔ بالفتح بیرون انداخت کون او آنچہ در شکم بود ونَثَجَ بَطْنَہٗ بالتشدید بدشنہ پارہ کرد شکم اورا

اِستِنثَاج۔ فرو هشتہ گردیدن یکی از دو تکمجار

ن ث د

(س) نَثِدَ نَثَدًا۔ محرکۃ آلمیدہ وبرجا ماند ونَثِدَتِ الْکَمَاۃُ رُوِّیَتْ

ن ث ر

نَثْر۔ بالفتح پراگندہ

نَثْرَۃ۔ بالفتح بن بینی یا اندرون بینی وآنچہ متصل آن باشد با کشادگی میان دو بروت مردم وشیر مجاہی وزہ بینی ونام دوستارہ نزدیک بگدیگر از منازل ماہ ومیان آنہا فرق یک وجب ودر آن اندکی سپیدی مانان پارہ پارہ وآن بینی اسد است وزہ کہ در پر شیدن آسان باشد یازدہ فراخ عطسہ ستور وسر فیدن آن

نَثْر۔ محرکۃ آنچہ پراگندہ گردد وبریزد از ہر چیزے

نَاثِر۔ ککف بسیار سخن

نثیر۔ کامیر عطسہ ستور

نِثَار۔ بالکتاب پراگندنی

نُثَار۔ کغراب آنچہ بریزد از ہر چیزے وپراگندہ شود

نُثَارَۃ۔ کثمامۃ آنچہ بریزد از ہر چیزی بالخصوص آنچہ بدستارخوان ریزد وبخورند آنرا جہت ثواب

نثل۔ کصبور زن بسیار فرزند وگوسپند کہ از میش کرم ماندی برآید

وزن کشادہ سوراخ پستان

نَاثِر۔ گوسپند کہ از بینی وے کرم ماندے برآید

نَیْثَرَان۔ بالفتح وضم الثا بسیار سخن

مِنثَار۔ کمنبر بسیار سخن

مِنثَار۔ بالکسر حزابن کہ غوزہ آن پراگندہ گردد

(ن) نَثْرًا الْکَلَامَ۔ نَثْرًا۔ بالفتح سخن بسیار گفت وفرزند بسیار آورد وہ ونیز نَثَرَ بینی انشاء الله

وفی الحدیث اذا استنشقت فانثر وزہ اندا ختن از بن مرد

(ن ض) نَثَرَ الشَّیْءَ نَثْرًا۔ بالفتح ونِثَارًا پراکند آنرا

(ض) نَثَرَ نَثِیثًا۔ کاسیر بینی افشاند

اِنْثَار۔ خون آوردن بزدن نیزہ از کسی وبرین بینی افکندن کسی را وبیرون آوردن آنچہ در بینی باشد دوم بزدن از بینی و آب در بینی کردن

مُنَثَّر۔ معظم مرد سست بے خیر

وَدَقٌ مُنَثَّرٌ۔ لنکثرۃ

تَنْثِیر۔ پراگندن چیزے

تَنَثُّر۔ پراگندہ گردیدن

تَنَاثُر۔ گسستن پیاپی شدن مرد ان

اِنْتِثَار۔ پراگندہ شدن بینی افشاندن بعذاب ازکردن سان وآب در بینی کرد

اِسْتِنْشَار۔ بینی افشاندن وآب در بینی کردن

ن ث ط

نَثْط۔ بالفتح گیاہ چون بکھاند زمین را وہ ونیز نَثْط۔ بدست درشتن چیزی را بر زمین چندانکہ ہموار گردد وآریدن چیز سے

نَثْل۔ بالضم مثلہ وگران کردن وبرآمدن سمار وغ از بن الفعل من نصر

تَنْثِیط۔ آرام دادن

ن ث ع

اِنْتِثَاع۔ شکردن برآمدن خون از بینی پیس خلبہ کردن ان ودرآمدن تے دخون

ن ث ل

نَثْلَة۔ بالفتح کومیان دو برت وزرہ یا زرہ فراخ

حُفْرَةٌ نَثْلٌ۔ محرکۃ چاہ کندیدہ

تَنْثِيل۔ کالمیر سرگین

تُنَيْلَة۔ کسفینۃ خاک چاہ کہ بر آرندہ و ماندہ و گوشت فربہ

نُثَالَة۔ بالضم خاک چاہ کہ بیرون آرند

امْرَأَةٌ نَثْلَةٌ۔ کسبوبۃ زن کہ گوشت پارہ پارہ کردہ دارد

نَاثِل۔ کصاحب بیعہ بن مالک او هُوَ بالوَثِيقَة وقد مَرَّ لَفْظًا

مِنْثَل۔ کمیر سرگین انداز

(ض) نَثَلَ اللَّحْمَ وَالْقِدْرَ گوشت پارہ پارہ کردہ در دیگ انداخت ☆ ونَثَلَ عَلَيْهِ دِرْهَمَهُ زر خود بر وے نثار کرد

نَثِيل۔ خاک از چاہ برآوردن و تیر از زیر دان بیرون آوردن و پراگندن آن و زرہ افگندن از کسے

(ن) نَثَلَ الْفَرَسُ نَثْلًا۔ بالفتح سرگین انداخت يقال لِلْحَاقِرِ نَثِلٌ ونَثْلٌ إِذَا رَاثَ

تَنَاثَل۔ بخین يقال تناثلوا إليه ای انتسبوا۔

اِنْتِثَال۔ خاک از چاہ بیرون آوردن

ن ث م

(ض) نَثَمَ نَثْمًا۔ بالفتح شست گفت

اِنْتِثَام۔ بخن رشت گفت

ن ث و

نَثْو۔ بالفتح فاش کردن خبر و جز آن را و پراگندن والفعل من بَابَيْ نَصَرَ وَضَرَبَ

نَثَا۔ کعصا خبر نیک باشد یا بد

نَثِيّ۔ کغنی آب کہ پراگندہ کند از رسن دلو

تَنَاثِي۔ یاد اوردن باہم چیزی را

ن ث ی

(ض) نَثَيْتُ الْخَبَرَ نَثْيًا۔ بالفتح فاش کردم خبر را

اِنْتِثَاء۔ عیبت کردن و تنگ داشتن از چیزے

بَابُ النُّونِ وَصْلُ الْجِيمِ

ن ج ء

نَجْءُ الْعَيْنِ۔ کمنع بدچشم سخت چشم رخم رساندہ مجوع کندش

وَنَجِيءٌ کامیر وَنَجُوءٌ کصبور مثل

نَجَاءَةُ السَّائِلِ۔ بالفتح خوابانی و آرمندی او منه الحديث رُدُّوا نَجَاءَةَ السَّائِلِ بِاللُّقْمَةِ ای رُدُّوا اسْتَدَّةَ نَظَرِهِ إِلَى طَعَامِكُمْ

(ف) نَجَاءَهُ نَجْءًا۔ بالفتح بچشم کردن وی را

تَنَجُّؤٌ بچشم کردن

اِنْتِجَاء بچشم کردن

ن ج ب

نَجَب۔ بالفتح جوانمرد کریم موضعی است مر بنی کلب را

نُجْبَة۔ بالضم آبی است مر بنی سلول را

نَجَب۔ محرکہ پوست درخت ہر چہ باشد اسم است آن را یا پوست بیخ آن یا پوست درخت درشت یا بخصوص پوست سلیخہ را یعنی نام روواری است پس ماوات

وذو نجب۔ راوی است مر بحار را و آزار روزی است

سِقَاءٌ نَجِيبٌ۔ محرکۃ مشک پیراستہ پوست درخت یا پوست تنہ طلع

مِنْجَاب۔ بالکسر ضعیف و تیر تراشیدہ بے پر و بے پیکان و آہنی کہ بدان آتش راحت دہند

وامْرَأَةٌ مِنْجَابٌ۔ بالکسر زن کہ فرزندان گرامی و برگزیدہ بسیار زاید مَنَاجِيبُ جمع

مَنْجُوب۔ آمدہ فراخ شکم و پوست پا برہنہ پوست درخت یا پوست تنہ طلع سِقَاءٌ مَنْجُوبٌ کذلك

(ن ض) نَجَبَ الشَّجَرَ نَجْبًا۔ بالفتح با ذکر و پوست آنرا

(ك) نَجُبَ نَجَابَةً۔ کرامت گرامی و گرامی زاد گردید

رَجُلٌ مَنْجَبٌ کمعن مرد گرامی فرزند آور و مَنْجَبَة موئنث

اِنْجَاب۔ گرامی گردیدن و فرزند گرامی آوردن و فرزند بدول زادن از اتفاقات احتمادا است

تَنْجِيب۔ پوست از درخت باز کردن

مُنْجَب لمفعول برگزیدہ و مختار

اِنْتِجَاب۔ پوست از درخت باز کردن و برگزیدن چیزے را

ن ج ث

نُجَث۔ بالضم و بضمتین زردہ غلاف دل سراے مرد الجنات جمع

نَجْث۔ کمنع باز کاوندہ و جوینده

نُجَيْث۔ کامیر درنگ کار سست دراز نہالی يقال هذا نُجَيْثٌ الفؤاد ای سريع النسيان کہ خاک تودہ گوید و توزہ است

نُجَيْثَة۔ کسفینۃ خاک جوی و چاہ و خبرہ کہ بشتی آن آشکار کردہ و کوشش يقال بَلَغَتْ نُجَيْثَتُهُ ای بَلَغَ مَجْهُودَهُ ☆

نَجَّاث کشداد تفتیش کنندہ و باز کاوندہ

(ن) نَجَثَ عَنْهُ نَجْثًا۔ بالفتح باز کاوید و تفتیش کرد از وے

وتجشت الفتق وتم بریدی وگمراهی
درغلانیدن البشان را وفریفتن و
خواست نزد ایشان
تنجث - بانگ کردن
تناجث - باهم پراگنده کردن
انتجاث - بیرون آوردن و
آماسیدن وپیداشدن فربهی
استنجاث - بیرون آوردن
پیش آمدن بحیرتی وتعرض کردن
ودرپی آن افتن

ن ج ج

نجوج - کصبور شتاب رو
(ف) نجث الفرحة نجا - باالفتح
ونجیجا - کامیرزه کردن زخم وروان
شدن + ونج نجا - بشتاب
بازداشتن جنبانیدن قصد کردن
بکاری بے کوشش ودلهی وتردد
کردن ورای یقال نجح امره
اذا هتم به ولم یعظم علیه
ودیگر باره اورون برآب شتران
را وبرگردیدن وقت ترس درمنزل
بهاری اقامت کردن قوم وتابستان
سپس آن بسوی آب دار وشدن
آنها یقال نجح القوم اذا صاروا
فی المربع ثم عزموا علی الصدر الیه
نجیج جنبیدن وزشته شدن
وفی بعض النسخ تنجیح بالحاء
ونجبر یعنی دست بکوال
گردیدن یا تکبر نمودن

ن ج ح

نجح پیروزی ونام مردی
نجیح - کامیر راے درست وامر
پیروزورفتار سخت واز اعلام است

وعبد العدین ابی نجیح محدث است
نفس نجیح - کمفتیه نفس شکیبا
تنجیح - کزیبرا از اعلام است
نجاح - کسحاب فیروزی از اعلام
است
نجاحة - بالتا شکیبائی
ناجح - سیر سخت وکار سهل آسان
ومرد پیروز
منیح - بالفتح از اعلام است
(ف) انجح نجحا - بالضم ونجاحا کسحاب
پیروز شدن + ونجحت الحاجة -
برآمد حاجت + ونجح الامر آسان
گردید کار
مُنجح - کمحسن فیروزمند
مناجیح ومناجح جمع
المناجح - برآمدن حاجت و
براوردن آرزو فیروزمند شدن
یقال ما افلح فلان وما انجح
وچیره گردیدن یقال انجح بك
ای غلبك فاذا غلبته فانجحت
تنجیح - روای خواستن
تناجح - بهم نازیدن وطپانچه
زدن موج چندانکه نشان گذارد
درآب کندها
انتجاح - بانگ کردن

ن ج د

نجد - بالفتح زمین بلند انجد
کافلس والجاد ونجاد کسحاب
ونجود ونجد ککتب جمع + ن
انجدة کاغلمة جمع نجود است
ویقال فلان طلاع انجد
والانجدة ونجاد انجاد ونجدا
طلاع الثنایا یعنی اوضابط است
درمعالی امور وغالب برآن +
راه روشن بربالا واز بلا دعوب
انچه برخلاف غور راست گرتهامه
باشد وگاهی جیم باضمه وسینکه
آیدواز اعلای نجد تهامه دین
است واسفل آن ازعراق وشام
واول آن ازجانب حجاز ذات
عرق وآنچه بدان خانه را بیابانها
فرش وگستردنی وبساط وبالش
گرازکس وی آوازی برآید وشت
جماع وزن رشاحه که باریاررسی
فرج رابرداردیا زنیکه دهان رود
اشق وازبرآرد وبچه واز رود ه
ستور
(ف) نجح نجحا - بالفتح نازیدو
فخرکردن + ونیز نجح - چاه کندن
وبرخاستن فتنه وجزآن ودفع
کردن سیل درسند وآری پس
نشستن آن درمیانه
مُنجح - کمحسن کوهی ازریگ
مِنجح - کمحراث سرفنده
تناجح - بهم نازیدن وطپانچه
زدن موج چندانکه نشان گذارد
درآب کندها
انتجاح - بانگ کردن

ن ج د

نجد - بالفتح زمین بلند انجد
کافلس والجاد ونجاد کسحاب
ونجود ونجد ککتب جمع + ن
انجدة کاغلمة جمع نجود است
ویقال فلان طلاع انجد
والانجدة ونجاد انجاد ونجدا
طلاع الثنایا یعنی اوضابط است
درمعالی امور وغالب برآن +
راه روشن بربالا واز بلا دعوب
انچه برخلاف غور راست گرتهامه
باشد وگاهی جیم باضمه وسینکه
آیدواز اعلای نجد تهامه دین
است واسفل آن ازعراق وشام
واول آن ازجانب حجاز ذات
عرق وآنچه بدان خانه را بیابانها
فرش وگستردنی وبساط وبالش
جزآن نجود ونجاد کسحاب جمع +
وراهنمای ماهر درست وبا
بے درخت ودلیر وگذرنده ودانا
کردیگران دران عاجز باشند و
غم واندوه دلپستان درختی است
شبیه درخت شبرم وزمینی است
دربلاد مهره وراقصای یمن وبدن
باخوی + ونجد مریع ونجد
حائل ونجد عمر ونجد لبلب
مواضع است + ونجد العقاب
درمشق است + ونجد الوتد
دربلاد بنی هیل + ونجد بهراء
دریامه + ونجد اجاء کوهی
سیاه قرطے راونجد الشری
موضعی است وابو نجد عمرة
بن الورد شاعری است ونیز
نجد چیرگی وغلبه ویقال رجل
نجد فی الحاجة - مردشتاب
درحاجت
نجدة - بالفتح کارزار ودلیری
ومردانگی ودولت وسختی یقال
لافتی الا فلان نجدة ای شدة
+ ورجل ذو نجدة ای ذو
باس وشجاعة وترس وبیم و
نجدة بن عامر حنفی خارجی است +
ونجدات - محرکة اصحاب وے
ونجدة بن عامر حروری نجدی
بن نفیع تابعیان اند
نجید - کسکیت ولاوریچانه در
آینده درامورے که دیگران
دران عاجز باشند نجد کنصر
مثله انجاد جمع
نجید - کامیر دلیر وگذرنده

در امور مُفضل نجد الکتب و نجداء جمع و اندوه مند و رنج دیده و شیر بیشه

نَجُود - کصبور دراز گردن از شتر مادگان و خرما و گان یا آنکه بار نگیرد و ناقه در گذرنده و پیشی گیرنده و بسیار شیر ناقه که در جای بلند خوابد کند و ناقه که پوست باشتران باشد بسیار شیر گردد و چون دیگران بسیار شیر شوند و زن عاقله و شگرف

نُجُد - کلبت جمع و عاصم بن ابی النجود بهندلة قاسی است کوفی در قراءت کانه و بهدلة لقب نام مادر او

نَجَاد - کتاب حامل تیغ و طی بن النجاد - مرد دراز قامت

وَنَجِد - پاره های پنبه بهم پیچیده

نَجَاد - کشاد و فراخ از آنکه بسته و بالین دوزد

ناجود - می خونر شراب کاسه بزرگ و عفران و خون

منجد - کمنبر رسن خرد کذا فی الاکثر و فی بعض النسخ جلیل بالجیم حمائل موضع بنکهنا ارم مرد را بدو زر با قرنفل و عرعر یک وجب که بیاویزند آن را از گردن تا زیر پستان بر موضع نجاد

و مَنَاجِد جمع

مِنْجَدَة - کمکنسة عصا سبک که بدان ستور را رانند و چوبی است که پاردان پالان ما بر آنند برابر

منجود - رنج دیده و اندوهناک و هلاک شده

ان نُجِدَ نَجَدًا - بالفتح مجهولا اندوهناک گردید و رنج دیده و نَجَدَ البَدَنُ عَرَقًا - خوی بدن شد بر اندام و نَجَدَ الامر نُجُودًا - هویدا و واضح گردید و نیز نجد - غلبه کردن بشجاعت و چیره شدن

(ك) نَجَدَ نُجَادَةً و نَجَدَةً - بالفتح دلیر و مردانه گردید

(س) نَجِدَ نَجَدًا - محرکة رنج دیده و نیز نَجَد - خوی و خوی کردن از ماندگی در رنج و کند خاطر گردیدن و مانده شدن

اِنْجَاد - بنجد در آمدن یا بسوی نجد برآمدن منه المثل اَنْجَدَ مَن رَاحَ خَفْضًا وضن آمد هر که خوی کردن و یاری دادن و بلند شدن کشاده دلی ابر گردیدن هوا و باهل نزدیک شدن مرد و دعوت پذیرفتن و بلند خواندن

مُنْجِد - معظم آزموده آزاییش دیده

تَنْجِيد - دویدن و راستن خانه و آزموون استوار خرد و گرد هیزم

مُنَاجَدَة - یاری کردن و نزدیک شدن و حرب نمودن

مَنَاجِد بکسر الجیم لغت است ازان

تَنَجُّد - بلند شدن

اِسْتِنْجَاد - یاری خواستن توانا گردیدن نَجَدَ سَتِي او لیری کردن بعد سرخ یقال اِسْتَنْجَدَ عَلَيْهِ نَعْدَهُ عَلَيْهِ

ن ج ذ

نَجَذَ - بالفتح سخن سخت گزیدن بدندان پیشین و تیز بخیر چوب تراشیدن و آهنگ نمودن و خشیدن سخت راندن و جماع کردن و سیاه رفتن در هر چیزی و بخیره ساختن و پشت کره انگشت سیاه فرو زدن بر سر کسی و گرم کردن اب بسنگ

نَقْسان والفعل من نصر

نجر - محرکة نشستگی مشتر و گوسپند و نشنه شدن آن از خوردن تخم گیاههای دشتی چنانکه سیر نشود و بدان بیمار گردد و شیر و نیز گاهی بمردم هم عارض گردد و از خوردن شیر ترش پس باب سیر نشود و

الفعل من سمع

ابل نَجِرَةٌ - کفرحة تشنه از خوردن

نَجِيرَةٌ - کسفینة آسمان خانه از چوب ساخته که دران نی و جز آن نهاشد و شیر بآن دوشند و عن - میخته و گیاه کوتاه و پاد و اش منه قولهم لَاَجْزِيَنَّكَ نَجِيرَتَكَ اي لَاَجْزِيَنَّكَ جَزَاءَكَ و آب گرم کردن بسنگ نقسان

نَجِير - گزیر قلعه است نزدیک حضرت و ابکی شور مجازی ده صُقَيْنَة

نَجَار - کسحاب اصل و نژاد و حسب و کونه دلون و وضعی است

نَجَارَة - کسحابه رد و گری آبکی است شور مقابل صُقَيْنَة

نَجَار - کغراب اصل و حسب و لون

وفی المثل عَلَى نَجَارِهَا ابلٌ نجارها یعنی در روی هر گونه خلقی است و این در حق کسی مثلون

گزیدن بدندان پیشین و تیز بخیر

والفعل من نصر

نَاجِذ - کصاحب دندان پیش همه نواجذ جمع و آن چهار دندان است مر انسان را و آن را اند بلوغ نیز گویند بدان جهت که بعد بلوغ و کمال عقل برآید و یقال ضَحِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ

اِذَا اسْتَغْرَبَ فِيهِ وَتَلَوَّنَ

النَّوَاجِذُ لمفرس الاضداد

الانیاب من فوات الخُفّ والضَّوَالِغ من الظلف یا ان انیاب است یا دندان که متصل انیاب باشد یا واحد جمیع دندان

است یقال عَضَّ عَلَى نَاجِذِهِ

ای بَلَغَ اَشُدَّهُ کنایه از بسیار رسیده

اَنْجُدَان - بالفتح وضم الجیم انگدان که گیاهی است مقاوم سموم است و جهت درد مفاصل حمید و مدر حیض و محدران و مدبول و شیر دهن را نیز کرده و رودهٔ دجاج را نیز سپید از ان که اشتر خاز ناسند قطع بلغم و ملطف اغذیه

مُنْجِد - کمعظم مرد آزموده استوار شده بازمایش امور و سختی و رنج دیده

مَنَاجِد - بالفتح مشترک جمع جلد است بغیر لفظ واقد امر فی

ج ل ذ

نَجَّارٌ - بالفتح زراد و اصل هر چیزی و حسب که مورد نام در بین مکه و مدینه و نیز نجر چوب تراشیدن و آهنگ نمودن و خشیدن سخت راندن و جماع کردن و سیاه رفتن در هر چیزی و بخیره ساختن و پشت کره انگشت سیاه فرو زدن بر سر کسی و گرم کردن اب بسنگ

نَقْسان والفعل من نصر

نجر - محرکة نشستگی مشتر و گوسپند و نشنه شدن آن از خوردن تخم گیاههای دشتی چنانکه سیر نشود و بدان بیمار گردد و شیر و نیز گاهی بمردم هم عارض گردد و از خوردن شیر ترش پس باب سیر نشود و

الفعل من سمع

ابل نَجِرَةٌ - کفرحة تشنه از خوردن

نَجِيرَةٌ - کسفینة آسمان خانه از چوب ساخته که دران نی و جز آن نهاشد و شیر بآن دوشند و عن - میخته و گیاه کوتاه و پاد و اش منه قولهم لَاَجْزِيَنَّكَ نَجِيرَتَكَ اي لَاَجْزِيَنَّكَ جَزَاءَكَ و آب گرم کردن بسنگ نقسان

نَجِير - گزیر قلعه است نزدیک حضرت و ابکی شور مجازی ده صُقَيْنَة

نَجَار - کسحاب اصل و نژاد و حسب و کونه دلون و وضعی است

نَجَارَة - کسحابه رد و گری آبکی است شور مقابل صُقَيْنَة

نَجَار - کغراب اصل و حسب و لون

وفی المثل عَلَى نَجَارِهَا ابلٌ نجارها یعنی در روی هر گونه خلقی است و این در حق کسی مثلون

عوی بریک را در دشت نباشد بهتر
کند و هذا من قول جبل کان
یعیر علی الناس و یطلبا بلهم
ثم یاتی بها السوق فیعرضها
علی البیع فیقول المشتری من
ای ابل هذه فیقول الباع
تسألنی الباعة این دارها
لا تسأل و لحدوا سالوا ما نارها
کل نجار ابل نجرها و الباعة
هلمها المشترون النار مرتین
الابل ۵ و نیز نجار موضعی است
بیلاد بنی تمیم و ابی خداکوه ستار
نجار تیغ کشیدن آماده نزاشه

ناجس ۔ ماه رجب یا ماه صفر و هر
آنرو در نابستان کی بدولت نشستن ستر
انجر ۔ کاحمد النکر معرب است آن
چند چوب است که بهم بسته و میان
آنها از ریسمان گداخته و جزآن برکنند
چنانکه مانند سنگ گران گردد
نیک نشنید
نجراء کصحراء موضعی است که در آن
ولید بن یزید بن عبد الملک کشته شد
ابل نجرانی ۔ کسکری شتر نشناسد
خورون تخم گیاه بری ابل نجار
مثله
نجران کسکران چوبی که پاشنه
در بروی گردد و قال حیث لما
فی النجران حتی + ترکت الباب
لیس له صوب + و تشنه و معرفة
موضعی یا وادی است به یمن
فیه سنة عشر میلا منجیان بن
فرید ان بن سافقبل وادی
نجران ثم کاثر عتی قیل للوادی

نجار ان احتضار و کذا ذات العرب
تسمی الصانع باسم ساکنها
و جای است در بحرین و جای
دیگر ان نزدیک دمشق ازان
جای است یزید بن عبد الله بن
ابی یزید نجرانی و حمید نجرانی
یا حمید از جای دیگر است و جای
است میان کوفه و واسط
نجار ۔ کشاد در و دگر و بنو
النجار بطنی است از انصار و ام
النجار بنت الملات بن ثعلبة
بن عمرو بن خزرج نجاری منسوب
بوی گویند نجاریان حبت گویند
او را که تیشه غلتنه کرد و خود را گویند
شخصی را بدان کشت
نجر ۔ کجو هر چوبی که بدان زمین
شخیار زند
صنجر ۔ کمقعد مقصد که از راه نجاوز
کند
رجل منجر ۔ کمنبر مرد سخت
رانده
منجرة ۔ کمکنسة سنگ نغلتان
که آب بدان گرم کنند
منجار ۔ بالکسر بازی است اطفالان را
و الصواب میجار بالتحتیة
منجی ۔ دولاب که بدان آب کشند
النجار ۔ بالکسر رام خانه هیچو اجار

ن ج م

نجیم ۔ بفتح النون و الجیم و
کسر المیم محلاست در بصره که ازان
بسیا علما برآمدند

ن ج ز

نجیز ۔ کامیر حاضر و اماده

ناجز ۔ نفذ و حاضر و آماده یقال
ناجزا بناجز کقولک یدا
بید
نجاویز ۔ شهری است بیمن

(س ن) نجز نجزا ۔ محرکة سیر
شده و نابود گشت + و نجز الکلام
منقطع گردید + و نجزا الی عدو
حاضر آمد
(ن) نجز حاجته نجزا ۔ بالفتح
روا کرد حاجت او را + و یقال
انت علی نجز حاجتك ۔ بالفتح و
الضم یعنی نزدیک بروای حاجت
خود ی اسم است انجاز را
انجاز ۔ روا کردن حاجت خسته
راکشتن و فا کردن وعده و فی
المثل انجز حرا ما وعدا ین
وقت و فا کردن وعده و کاهی
وقت و فا کردن خوشتن استعمال
کنند اصله ان التجار ت بن عمرو
و قال بعجز بن نهشل هل لك
علی غنیمة ولی خمسها فقال
نعم فدل علی ناس من الیمن
فاغار علیهم صخر فظفر و غلب
غنما فلما اتصف قال له الحارث
ذلك فوفی له صخر
مناجزة ۔ کشش کردن و
مقاتله نمودن و منه المثل
العجاجزة قبل المناجزة ۔ یعنی
صلح و بازداشت از جنگ پیش از
مقاتله و حق شخصی که از خواه از وعاجز
خود گریزد و آنکه صلح طلبد بعد
نزاع و قتال
تنجز ۔ روائی خواستن و وعده وفا
کردن خستن و ستیهیدن با شاهدان
چیزی
تناجز ۔ کشش کردن و همدیگر
پیکار نمودن ۔

استنجاز ۔ روای خواستن و
وعده وفا کردن طلبیدن

ن ج س

نجس ۔ بالفتح ناپاک و پلید خلاف
طاهر نجس بالکسر و بالتحریک و نجس
لکسف و تعضده مثله و قوله تعالی
انما المشرکون نجس قال عمر
بن عبد العزیز رضی الله
عنه یعنی انهم نجاس
الابدان کنجاسة الکلب
والخنزیر و هو قول الحسن و
اوجب الوضوء علی من صافحهم
و قال احمد اشهی و من صافحهما
سوی المشرك و الجنب هو کما
عن مالك و قال ابو حنیفة
والشافعی و اکثر من الفقهاء
سواه طاهر و المعنی انهم
فی حکم النجاس لخبث
افعالهم
نجیس ۔ کامیر بیماری که روی
بهی ندارد
ناجس ۔ کصاحب یعنی نجیس
است کامیر
(س ن) نجس نجسا ۔ محرکة
و نجاسة ۔ گرامت ناپاک
و پلید گردید
انجاس ۔ پلید ساختن
مجنجس ۔ آنکه تعویذ نجاسی
بروی آویزند

تَنجِیس۔ ناپاک و پلید کردن و نیز تنجیس۔ انچہ حرمت دفع چشم کند از زہرہ و تعویذ و پلیدی یا استخوان مردہ بالتہ حیض و جزآن
تَنجِیس۔ پاک شدن کاری کردن کہ بدان از نجاست پرہیز
ن ج ش
نَجَش۔ بالفتح موافقت کردن بلفظ را در مدح مبیع وقت فروختن وی آنرا و چیزی را کہ خری بزیادت بہا نمودن تا دیگرے مرا فریفتہ شود نہی عنہ یا خریدار را از مائل کردن بقدر غیر آن و برانگیختن شکار و باز کا دیدن از چیزی و برانگیختن آن را دگر آوردن ستور پریشان شدہ را دیر دن آوردن خواستن و روان گردانیدن و شتاب
فتح نجاشۃ بالکسر مثلہ والفعل من نصر
نجیش۔ کار شکاری
نجاش۔ کتاب دوالی است کہ درمیان دو پوست کردہ بدرزند
نجاشی۔ منسوبا آنکہ برماند شکار را بسوی شکاری و نیز
نجاشی بالفتح و بتشدید الیا و تخفیفہا افصح و بکسر نونہا ادہم افصح لقب اصحمۃ بن بحر ملک حبشہ و آن البعض محدثان از جملہ اصحاب نبی شمارند کہ بشرف دیدار و صحبت آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مشرف نشدہ و الی آنکہ از انجملہ نباشد بیرا کہ اخلاق صحبت بروی بحالی باشد یا نیابد
و نیز نجاشی۔ لقب شاعرے ازنبی الحارث بن کعب نامش قیس بن عمرو است
تَنجِیش۔ آنکہ برماند شکار را بسوی صیاد
نَجَّاش۔ کشندہ شکاری
نجاشۃ۔ بالفتح مولای نبی آدم و حاوی آن حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و کان حسن الحداء وھو الذی قال لہ النبی صلی اللہ علیہ وسلم ویحک یا انجشۃ رفقا بالقواریر
منجش کنبر عیبہ کنندہ مردم را و ظاہر کنندہ عیبہای اشتا دوالی است شبیہ شترک کہ میان دو چوب در کردہ بدزند
مِنجَاش۔ آنکہ سر برانگیزندہ شکار را
دو منجشان بن کعب۔ بالضم مردی لو معروف
منجشانیۃ۔ بالفتح موضعی است برچند گردہ از ابرد منسوب بسوے منجشان یا منجش مولای قیس بن مسعود و ذکر فی
تناجش۔ افزودن وہیچ وجزآن وفی الحدیث لا تناجشوا ای لا یزید بعضکم علی بعض من ثمن المبیع من غیر ان یرید
ن ج ع
نُجعَۃ۔ بالضم جست دوے

نجف

آب صعب و نخل ہواری آن بجا وی نُجُع کعکب جمع
نُجَیع۔ کاسیر برگہاے خشک کوفتہ کہ بران آرد و آب پاشیدہ شتر را خورانند و خون کہ سیاہی زند یا خون شکم خاصتہ قالہ ابن سیدہ
شجاع نُجَاع۔ کغراب نام تباع است
ناجع۔ جوینندہ گیاہ و نیکوئی یقال ھو لاء قوم ناجعۃ
نجیع۔ کصبور آب و جو و مانند آن کہ آن را آب و بیخ تنگ کنند
نشال دوغ و سنتور را خورانند تا رو و فربہ گردد و آن
یدنیز مانند و مَاءٌ نَجِیعٌ۔ آب سادہ و خوش گوارہ و نجوع القصیر شیر (ف) نَجَعَ الدَّابَّۃَ وبہ نجوعا۔ برید خورانیدن ستور را بہ و نیز نجوع گوارید طعام و افکردن علف و ستور و سخن پند و خطاب در مردم و افکردن دارد و
طعام نَجَّعَ عَنْدَہٗ و بہ طعام گوارائے خوانندہ زدی و فربہ شوند و نیز نجوع بطلب نیکوی و آب و علف شدن و درخور دن
انجاع۔ افزکردن علف و ستور و سخن و پند در مردم و رسیدن و شیر دادن بچہ را
تَنجِیع۔ افزکردن علف ستور و سخن و پند در مردم
تَنجُّع۔ بمعنی انجاع است
متنجع۔ جبتن کاہ علف احسان
انتجاع۔ بطلب آب علف و شفعت و نیکوئی شدن و یقال ھو لاء قوم مُنتَجِعُون طَعَامٌ لَیستَنجِعُ بہ سہولا طعام کہ گوارائی خوانندہ زدے و فربہ شوند

ن ج ف
نَجَفَۃُ الکَثِیب۔ بالفتح بغل ریگ تودہ کہ باد ریگہا آن جاے باگذاردہ مانند آب کند کردہ باشد
نُجفَۃ۔ بالضم اندک از چیزی
نشف۔ محرکۃ جاے بلند دراز نرم کہ آب بران نرود و آن درمیانہ وادی میباشد و گاہی درمیانہ زمین یا آن زمین پیوستہ بلند اطراف است نجفۃ بالتاء مثلہ و تودہ خاک در ریگ و پشتہ و موضعی است نزدیک کوفہ و پوست صلیبان بہ و نیز
نجفۃ تہنداب و جائے است میان بصرہ و بحرین و بندآبی است بر ظاہر کوفہ کہ سیل را از مغارب و منازل باز دارد
نجیف۔ کابریشم پرہین مکان و مشک کہنہ نجف۔ کتب جمع
نجاف۔ کتاب بدعۃ کہ جامہ است پشمی و پاشنہ دریا آنچہ پیش دریا شد از استانہ بالا تین یا آن در بندہ است و دوالی است مابین قضیب و شکم تکہ بندند تا کشتی کردن نتواند
منجف کمنبر سرکین

مُنجوف۔ بزدل و منقطع از نکاح و آوند فرخ شکم و نیز مُنجُوف۔ تیر پهن پیکان ✤ وَلَيْسَ بِمُنْجُوفٍ تکمه دوال درشکم و قضیب بسته ✤ وسَوَّى يَدَيْنِ مُنْجُوفٍ تا یعنی است ✤ وغار مُنجوف۔ غار کشاده

(ن) نَجَفَ الشَّجَرَةَ مِنْ اَصْلِهَا نَجْفًا۔ بالفتح بریدن از بن ✤ و نیز نجف۔ تراشیدن تیر را تا نرمی شود و گوسپندرا

(ض) نَجَفَ التَّيْسُ نَجْفًا۔ بالکسر بست قضیب تکمه را کشنی نکند

اِنْجَاف۔ دوال بر شکم و قضیب تکمه بستن ناکشنی نکند

نَجَفَتِ الرِّيحُ الْكَثِيبَ تَنْجِيفًا۔ کند باد تودرا و نَجَفَ لَنَجْفَةً مِنَ اللَّبَنِ۔ جدا کرد بهر اندکی از شیر

انجاف۔ بیرون آوردن چیزرا و هیکل شیر گوسپند و شیدن و تهی کردن باد ابررا

اِسْتِنْجَاف۔ تهی کردن باد ابررا

ن ج ل

نجل۔ بالفتح فرزند و زه و پدر از اصل داست و کره و بسیار و میانه راه و رفتار سخت و زباب که از زیر واز رود بار برآید و آب بزرگ زمین روان نجال جمع

نُجُل۔ بالضم وهی است در اسفل صُفَيْنَة

نَجَل۔ محرکة کسانیکه شکل و سرگین دمانند آن را برای اصلاح گل خشت از جای نقل کنند

نُجَيْل۔ کاسپرم که نوعی از گیاه شور است و برگ شکسته آن نُجَيْل بالضم جمع و بیاباتی است همواره لزم نزدیک مسلخ

نُجَيْل۔ کزبیر موضعی است بمدینه یا از اعراض منبع است

نُجَيْلَة۔ کمیتة آبی است در دواب

نَشَأَ شَرْيَانِ بِمَا مَدْعُوضَرِيَّةَ النُّحَل۔ فراخ چشم بخلا و مونث یقال رجل انجل و امرأة نجلاء ✤ وعين نجلاء چشم فراخ طعنة نجلاء و مثل نُجَل بالضم جمع کتاب جمع و فراخ پهن دراز از هر چیزی

ناجِل۔ گرامی نسل از اسب و جز آن و پدر مرد یقال قبح الله ناجليه ای والديه

نَواجِل۔ شتران که گیاه هرم و شکستهای برگ آن خورند

اِنْجِيل۔ بالکسر و یفتح کتاب عیسی علیه السلام یونث و یذکر فمن انث اراد الصحيفة و من ذکر اراد الكتاب

مَنْجَل۔ کمقعد کوهی است

مِنْجَل۔ کمنبر داس و سنان فراخ زخم و گشت و پیچیده و مرد بسیار فرزند و شتر که سمار و ع و جزآن را بسیل خود براند و دو چیزی که بدان کودکان تخته را پاک کنند

مَناجِل۔ بالفتح موضعی است

اِهَابٌ مُنْجَوْل۔ پوست شکافته باز کرده

(ن) نَجَلَ اَبُوهُ نُجُولًا۔ بالفتح زاد او را پدر او ✤ و نیز نجل اندوختن چیزی یقال نَجَلَ الشَّيْءَ لِصِحِّي بِمَا سَبَبْتُهَا ای تزوجی و کار کردن و پاک کردن کودک تخته را و نیز زخم فراخ کردن یقال نَجَلَ اذا طَعَنَهُ وَاوسع شقه و شکافتن و شکافتن پوست را مابین هر دو پای گوسپند پس آن پاکردن و پیش پای زدن کسی را چنانکه در غلط و سبز شدن زمین در رباب ناک گردیدن آن و با کسی بدی کردن یقال من نَجَلَ النَّاسَ نَجْلَوْهُ ای من شاورهم شاورهم و بیرون آوردن و آشکار کردن چیزی را

(ض) نَجِلَ نَجَلًا۔ محرکة فراخ چشم گردید

اِنْجَال۔ تجمیل گذاشتن ستور را و سبز شدن زمین حکاه بعضهم وترك الهمزة قاعلا

تَنَاجُل۔ باهم پیکار و نزاع کردن

اِنْجَال۔ آشکار گردیدن گذشتن و روشن کردن آب زهیده بن دیوار را

اِسْتِنْجَال۔ بسیار زه شدن زمین

ن ج م

نجم۔ بالفتح ستاره و النجم کالفلس والجام و نُجُوم و نُجُم کتب جمع و نبات بی ساق قال الله تعالى وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ این هم علم است پروین را و الف و لام در وی لازم قوله تعالى بِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ و يقال طَلَعَ النَّجْمُ وقت معین و اصل يقال لَيْسَ لِهٰذَا الْحَدِيثِ نُجُومٌ ای اصل و وظیفه از هر چیزی و نام مردی

نَجْمَة۔ بالفتح و یحرک گیاهی است یا محرکة غیر ساکنة است یعنی دو گیاه است جداگانه ✤ و ه و النَّجْمَة خر

نجام۔ کتاب رود باری است یا موضعی

نَجَّام۔ کشدا آنکه بشناسد وقت و گردش ستارگان را

مَنْجَم۔ کمقعد کان و راه روشن یقال فُلَانٌ مَنْجَمُ الْبَاطِلِ و الضَّلَالَةِ ای معدنته

مِنْجَم۔ کمنبر آهنی است پهنا که در میانش زبانه تراز و باشد و استخوان برآمده کرانه و قدم و هما مِنْجَمَانِ مِنْجَم کمجلس مثله

(ن) نَجَمَ الْمَالُ نُجُومًا پاره پاره گذارد آنرا ✤ و نیز نُجُوم۔ برآمدن نبات و ستاره و دندان و شاخ و پدید شدن بدمذهبی و خاجی

اِنْجَام۔ برآمدن و طلوع شدن و روشن شدن آسمان از ابر یقال اَنْجَمَتِ السَّمَاءُ اِنْجَامًا نَجَمَتْ و فتن سرما و باران و جزآن

مُنَجِّم کمحدث ستاره شناس و وقت شناس

تَنْجِيم۔ وقت و ستاره شناسی کردن و باره باره گذاردن

دام را
نَجَّم۔ ستارہ شمردن از یکجا بی
یا از عشق
مُنَجِّم۔ ستارہ شناس و قسمت شناس
اِنْجام۔ آلتی سرما و باران و جز آن

ن ج و

نجو۔ بالفتح پوست باز کردو ابر آب
ریختہ نجاء کتاب جمع و سرگین دہ
و ہرچہ از شکم بیرون آید از نبات
و پلیدی
نَجْوَہ۔ بالسکون زمین بلند و دہی است
در بحرین و معرفہ نامردی
نَجَا۔ خاصہ پوست باز کردیدن
نَجْوَہ عَنْہا نَجَا الْجِلْدِ اِذَا صَاف النَّجَا
اِلَی الْجِلْدِ لِاَنَّ الْعَرَبَ لَمْ یَبْعُدِ
الشَّیْءَ اِلَی نَفْسِہٖ اِذَا اخْتَلَفَ
اللَّفْظَانِ کَقَوْلِہِمْ حَقُّ الْیَقِیْنِ
زمین بلند و چوبہا ہموار و چوب
دستی و چوب ہرچہ باشد علی بن
نَجَا۔ واعظ حنبلی معروف یا بن
نجیہ کسمینہ
نَجَاۃ۔ بالفتح آزد و سمار و غ
و یقال فُلَانٌ فِی اَرْضِ نَجَاۃٍ
یعنی ہموار و زمینی است کہ از درخت
آن کمان و عصا سازند و شاخہ در
نَجَا۔ جمع زمین و جاے بلند و
ناقہ تیز رو
نَجا۔ بالضم مقصور شہری است
بکنار دریای سنگ
نَجِی۔ کسی راز و ہمراز کسے نَجِیَہ
کاملہ جمع الاخفش قد یکون
النَّجِیُّ جماعۃ مثل الصَّدِیْقِ و قال
اللہ تعالیٰ خَلَصُوْا نَجِیًّا و قال
الفراء و قد یکون النَّجِیُّ النَّجْوٰی
اسمًا و مصدرًا
ناقہ نَجِیَّۃ۔ کسفینۃ ناقہ تیز رو
لا یُوْصَفُ بِہِ الْبَعِیْرُ و نَجِیَّۃ
بن ثواب۔ اصفہانی محدث است
النَّجَاءَ النَّجَاءَ۔ بالفتح و
المد یقصران یعنی بشتاب بشتاب
نَجَاوَۃ۔ بالفتح نشاندگی یقال کَانَ بَیْنَنَا
نَجَاوَۃٌ مِنَ الْاَرْضِ ای سعۃ
یَنْجُو۔ کبر ضی موضعی است
نَاجِی۔ لقب ابی المتوکل علی بن
داؤد و لقب ابی صدیق بکر بن
عمرو ابی ابو عبیدہ راوی از حسن
و ریحان بن سعید محدثان
نَاجِیَۃ۔ ناقہ تیز رو کذا بالعین
و آبی است مر بنی اسد را و موضعی
در بصرہ و بنو ناجیۃ قومے
از عرب ناجی منسوب بوے
بحذف با و بابنہ و ناجیۃ بن
جندب یا ناجیہ بن عمیر صحابی
است و کان اسمہ ذکوان سماہ
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
ناجیۃ کیف نجا من قریش
و ناجیہ بن کعب۔ اسدی جاہلی
نَجْی کسی نام مردے
نَجْوٰی۔ کسکری راز و راز گوئیدن
باہم اسم است و مصدر قولہ تعالیٰ
وَاَسَرُّوا نَجْوَاہُمُ الَّذِیْنَ ظَلَمُوْا
و اذ ہم نجوی فعلہم کما
لقول قوم رضی و انما الرضی
فعلہم
نَجْوَاء۔ کغلواء باز یدن او ہو
بالحاء المہملۃ
نَحْیَاء۔ بالفتح زمین بلند
نَجَاۃ۔ سبب نجات منہ
الصدق منجاۃ
نَجَّی۔ بریدہ و بریدہ
دن نَجَا نَجْیًا۔ بالفتح نجاءً
کسماء و نَجَاۃً و نَجَایَۃً۔ بضمہما ہید
درست + و نجا النَّجْرَۃَ نَجْوًا۔
بریدآزا + و نجا الْجِلْدَ نَجْوًا و
نَجًا۔ بالفتح مقصورًا باز کردپوست
را + و نَجَالَہٗ۔ ناشاکر دتا خیثم
رحم رسانداو را + و نَجَا نَجَاءً۔
بشتافت و در گذشت + و نیز
نَجْو۔ تیز دادن و بیرون آمدن
تیز و غائط و راز گفتن باکسی بویژہ
و بہن کسی را نجوی کسکری مثلہ
اِنْجَاء۔ رہانیدن یقال اَنْجَاہُ
اللہ و درخت بریدن و بریدن
فرمودن درخت را و پوست باز
باز کردن و باز گشتن بر و سیدہ
شدن میوہ درخت یقال اَنْجَتِ
النَّخْلَۃُ و خوی بر آوردن و آشکار
کردن و تیز دادن و پلیدی کردن
و یقال شربت دواء فما انجاہ
ای اقامہ
مُنْجِی۔ لعظم نام شیری و مردی
تَنْجِیَہ۔ رستن و رہانیدن لازم
متعد قولہ تعالیٰ فَالْیَوْمَ نُنَجِّیْکَ
بِبَدَنِکَ المعنی لا یفعل بل
نُہْلِکُکَ نَاضِمُّ لہ لا یفعل
و قال بعضہم نُنَجِّیْکَ ای
نُوْقِفُکَ عَلٰی نَجْوَۃٍ مِنَ الْاَرْضِ
فَنُظْہِرُکَ لا نہ قال ببدنک
و لم یقل بروحک و قرأ
بالتخفیف من الانجاء و انشاء تن
زمین را و بلند کردن آن را
نَاجَاہُ مُنَاجَاۃً و نِجَاءً بالکسر
راز گفت با وے
تَنَجَّی۔ جستن زمین بلند را و آشنا
کردن بہت چشم زخم رسانیدن
یقال تَنَجَّی لفلان اذا تشوہ
لہ لیصیبہ
تَنَاجِی۔ باہم راز گفتن
اِنْتِجَاء۔ برگزیدن کسے را برای
گفتن و نشستن بر زمین بلند و
باہم راز گفتن منہ الحدیث
مَا اُجِیْبُہٗ وَلٰکِنَّ اللہَ اِنْتِجَاءً
ای اللہ تعالیٰ نَاجِیَہٗ و حاجت برآوردن
اِسْتِنْجَاء۔ رستن از بیخ بریدن
درخت و حاجت خود برآوردن
از کسی یقال اِسْتَنْجَی مِنْہُ حَاجَتَہٗ
ای نَجَّحَہَا و شستن سوضع
نائط و بول را و سنگ کلوخ
مالیدن آن جای و رطب چیدن
و طب یافتن یا خوردن آنرا
و چیدن ہرچہ باشد و شتافتن
و فی الحدیث اذا سافرتم
فی الجدوبۃ فاستنجوا
و یقال اِسْتَنْجَی لی ترید یعنی کشید
کمان را

بَابُ النُّوْنِ مَعَ الْحَاءِ

ن ح ب

نَحْب۔ بالفتح آہنگ و برہان
و حاجت و سرفہ و موت و اجل
و نفس و مدت و سخن یقال قَضٰی
فُلَانٌ نَحْبَہٗ ای مَاتَ و خراب

و فربهی و سختی و قمار و شتر کلان جثه و امر بزرگ و ستر ❊ و نیز نجب سخت گریستن و آواز برکشیدن در گریه کجیبه کامیر مثله و الفعل من فتح و ضرب و باهم گردو بستن بتاختن و الفعل من فتح و مردن و ندرکردن و بستاب رفتن: بسبک رفتن و رخواب شدن و سرفیدن شتر یا عام است نجاب کغراب مثله و الفعل من نصر و ضرب

نجبة. بالضم ترعه

نجیب مجب لحدیث

نجیب. سخت کوشیدن در کار و سخت راندن شتر بجهت تفریق آب و مانده کردن و در مشقت انداختن سفر کسے را یقال نجب السفر فلانا ای اجهده

مناجبة. باهم پیش حاکم شدن و همدیگر نازیدن و گرد بستن بتاختن و جز آن

تناجب. باهم پیمان مردن و عده نهادن تا وقتے در قتال و جز آن

انتجاب. بسخت گریستن و آواز برکشیدن در گریه و سخت دم زدن

ن ح ت

نحت. بالفتح سرشت و طبیعت ❊ و بزه و نحیت. سرمای خالص

نحیت. کامیر تراشیده و شانه و سم کرانه سوده بسفر و مرد و قوم دیگر و آمده و شتر لاغر کوه و سپل سوده یقال بعیر نحیت و ناقة نحیتة کذلک ❊ و نیز نحیت نالهٔ و فریاد دوم سرد

نحیتة کسفینة سرشت و طبیعت و نالهٔ دوم سرد

ولید بن نحیت. کزبیر قاتل جبلة بن زحر است

نحات. کسحاب سرشت

نحاتة. کثمامة تراش

نحائت. موضعی است

منحت بکنبر تیشه

(ض ن س) بالفتح تراشیدن آن با نحت. مانده و لاغر کردن سفر و برزمین زدن کسی را و گائیدن و قرأ الحسن و نحات من الجبال بیوتا ای هو معنی نحوت بحت نحیتا. نالیدن و فریاد کرد

ن ح ح

نحیح. کامیر بانگ و آواز شکم و شحیح نحیح. از اتباع است

نحیح بن عبد الله. کزبیر مردے بود جاهلے ازنبی دارم

نحاحة. کسحابة سیکبالی و جوانمردی و رفتی از اضداد است

نحا النحاة. بالفتح بخیلان

ما انا بنحیح عن کذا. کغراب یعنی من ازان پاک نخواهم شد نیم

(ن) نح الجمل نحا. بالفتح بسیار نخست شتر را

(ض) نح نحیحا. کامیر گردان شد آواز او در شکم وی و شدا مدکرد

نحنحة. گردان شدن او از در شکم و گلو روشن کردن و برداشتی و درشتی برگردانیدن شتر را

نحنح. بترد و گشتن آواز در شکم و گلو روشن کردن

ن ح د

مناحدة. بهمدیگر عهد و پیمان بستن یقال هم یتناحدون تناحدا ای یتعهدون

ن ح ر

نحر. بالفتح پیش سینه و جاگردن بند مذکر آید نحور. ج ❊ و نحر. النهار. اول روز کذا النحر الشهر ویوم النحر دهم ذی الحجه و بیرق نحر. کقلب مردی ❊ و مسجد النحر منا است

یقال لقیته نحرة نحرة نحرا نحرة. مواجهة ای عیانا

نحر. بالکسر زبرک دماهر دانا آزموده کار مثقف تیز خاطر بصیر در هر امور

جمل نحیر. کامیر شتر گشته

نحری لقتلی نحراء نحائر جمع

وشب یازپسین از ماه

نحیرة. کسفینة روز نخستین از ماه یا یازپسین روز از ان یا یازپسین شب از وی

ناحرات و نواحر جمع

ناحرتان. دو رگ است در نزدیک دو رگ سینه اسپ تاجرات بدون تاشه یاد و استخوان در پهلوی سینه اسپ که آنرا واهنان نیز خوانند دو دو قوة که چیزگردن باشد

نحیر کقندیل یعنی نحر بالکسر است

منحور. بالضم پیش سینه

منحر. بالمقعد پیش سینه و قربانگاه جاے

منحار. بالکسر سیاه کشنده شتران منه قولهم انهم لینحارون بوائکها یعنی او کشنده شتران فرد راو این در صفت بود و جوانمرد گویند

اف نحرا لک نحرا. بالفتح تنگا بالفتح بر پیش سینه دی رسید و در آمد دران ❊ و نحر الرجل فی الصلوة. سینه کشان ایستاد و در آن یا دست راست بر دست چپ نهاد و یا سینه مقابل قبله کرده ایستاد ❊ و نیز نحرا. شتر کشتن و بریدن سینه و بر سینه زدن و نیزه زدن بر سینه در دار دی شدن و دوخانه

تناحر القوم علی الامر. همدیگر حریصے گردند بر آن چند کس قریب شدند کہ کشش پیوندند

و تناحرت الدادان. همدیگر مقابل شد هر دو سرا ❊ و تناحر واعن الطریق. عدول کردند از راه

منتحر الطریق. راه پیماد کشاده

انتحار. خویشتن را کشتن و برچیزے بخیلی کردن و حریصی نمودن چندانکه بکشش نزاع نزدیک گردد و یقال انتحر القوم علی الامر اذا تشاحوا علیه فکاد بعضهم

بفتحتین ایضاً وفی المثل سراق اللیل فاتحز

ن ح ز

بَعِیرٌ نَحِزٌ۔ لاغر شتر سرفہ زدہ

نَحِیزَۃٌ۔ گوشت سرشت طبیعت و خوی و راہ باریک کہ از نیزار ہا بزرگ تر گذشتہ شود و بصحرا و ریگ و درشت از زمین با پارہ ازان و دراز مقدار کہ بمنزل یازاید ازان و نوار گرد گرد شکاف خیمہ و وادی کہ بدیار غطفان

نُحَاز۔ بکراب سرفہ شتر یا بیماری است کہ در شش شتر کہ بدان مرفہ سخت عارض شود و آخر الفیقال بہ

نُحَاز۔ واصل دنزاد نُحَاز کذلک مثلہ

بَعِیرٌ نَاحِزٌ۔ شتر سخت سرفہ و نحاز زدہ ✤ و نیز ناحز۔ درخور دن سپل پنجم شتر کہ آخر الفیقال بہ ناحز

اَلنَّحْزَان۔ سرفہ و ریش کہ در شتر پدید آید

مِنْحَازٌ۔ بالفتح ہاون مِنہ المثل دقّک بالمنحاز حب الفلفل و این در الحاح بر بخیل و در تذلیل و حمل بر آن آرند و ابو الہیثم الفاء تصحیف و ابو الہیثم القاف تصحیف لان حب الفلفل لا یدق و نیز منحاز نام اسپ حبّاد بن حصین

مَنْحُوزٌ۔ شتر سرفہ زدہ

(ف) نَحَزَہُ نَحْزًا۔ بالفتح زد کردی و نَحَزَتِ الابلُ فلانًا۔ سرکشی و بدی کرد شتر با وی

(س ك) نَحِسَ نَحَسًا۔ بداختر گردید

تَنَحَّسَ الاخبارَ وعنہا۔ پرسید از آن و جست وجوی آن کرد ✤ و نیز تَنَحُّس۔ گرسنہ شدن و گرسنہ داشتن جہت دانخوردن و گوشت نخوردن گذاشتن ترسایان

اِسْتِنْحَاس۔ خبر پرسیدن و جویای آن بودن

ن ح ش

نُحَاشَۃ۔ کتابۃ نان سوختہ

ن ح ص

نَحَصَ۔ بالفتح خر مادہ نازا نیدہ

نُحُص۔ بالضم بن کوہ در روے آن وفی الحدیث یاتینی غُودِرتُ مَعَ اصحابی نُحُصِ الجبلِ وہم فتلی احدٌ

نَحِیص۔ کامیر شتر مادہ سخت فربہ

نَحُوص۔ کصبور خر مادہ بی شیر و بی بچہ و شتر مادہ نیک فربہ و ناقہ کہ از فربہی آبستن نشود

نَاحِص۔ خر مادہ وحشی نازاینده

مِنْحَاص۔ بالکسر زن دراز بار یک اندام

(ف) نَحِصَ نُحُوصًا۔ نیک فربہ گردید و نَحِصَتْ لہ بِحَقِّہِ۔ ادا کردم از حق او

ن ح ض

نَحَضَ۔ بالفتح گوشت پاگوشت آلندہ نُحُوض و نِحَاض بالکسر جمع نَحِضَۃ۔ بالتا پارہ کلان از گوشت یا از گوشت آلندہ و پر

نَحِیض۔ کامیر بسیار گوشت

نَحِضَتْ مونث و گوشت رفتہ و لاغر از اصناد است پیکان باریک تیز

مُنْحَض۔ گوشت رفتہ و لاغر و گوشت آلندہ از اصناد است دسنان باریک

(ك) نَحَضَ نَحَاضَۃً۔ بسیار گوشت گردید

(ف) نَحَضَ لَحْمُہُ نَحْضًا۔ کم گوشت گردید نَحِضَ لَحْمُہُ کذلک

مَنْحَضُ اللحم باز کرد گوشت را از پوست و درین معنی از ضرب نیز آید نَحَضَ فلانًا ستیہید بروے در سوال

نَحْضُ السِّنَانِ باریک ساخت آن را و تیز کرد ✤ و نَحْضُ العظم زدید گوشت را از استخوان

اِنْتِحَاض۔ کم گوشت گردیدن اندام و رفتن آن

لَیْسْتَعْمَلُ مبنیًا و در زدیدن گوشت از استخوان

ن ح ط

نَحَطَ۔ بالفتح آواز اسپ و شتر از گرانی و ماندگی

نَحْطَۃ۔ بالتا بیماریست در سینہ اسپ و شتر

نَحِیط۔ کامیر بانگ او از اسپ شتر از گرانی و ماندگی و تردد گریہ در سینہ بی آنکہ ظاہر گردد

نِحَاط۔ کغراب تردد گریہ در سینہ بے آشکارگی آن

نَاحِط سخت سرفنده
نَحَّاط کشنده و بزرگ منش متکبر
نَحُوط اسپ و شتر نحط زده
مَنْحُوطَة مونث
(ض) نَحْطًا. زفیر برآوردن و بانگ کردن ✤ نَحِيط بالفتح سرزنش نمودن وقت سوال و سخت دم زدن کازر وقت جامه برسنگ زدن و تردد کردن در سینه بے اشکارگی آن
مِنْحَطَة. لکزمة نحطه رسیده از اسپ و شتر

ن ح ف

نَحِيف. کامیر لاغر و نزار نحاف لکتاب جمع
مَنْحُوف. لاغر و نزار
(س ك) نَحَفَ نَحَافَةً. لاغر و نزار گردیدن یا بسرشت سبک و کم گوشت گردیدن لاغری
اِنْحَاف. لاغر و نزار گردانیدن
يقال نَحَفَهُ الهم اذا انحله

ن ح ل

نَحْل. بالفتح زنبور انگبین نحلة یکے الا مذکر الا ننثی حتی تقول یعسوب هی کقوله تعالی وَاَوْحٰى رَبُّكَ اِلَى النَّحْلِ اَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وقری بفتح الحاء قال الزجاج سُمِّيَتْ نحلا لان الله نحل الناس العسل الذی تخرجه والیه نسب ابو الولید حتی ادیب عطاء بے عوض یا عام است عطیه و بخشید و لاغر و نزار است ازآن ده است مکیخ بن سیف نحلی و ماه نو بدان جهت که باریک باشد.
نِحْلَة. بالفتح اسپی بود مرکندر را و اسپ بن حکیم را و شهر یست نزدیک اجابک
نِحْلَة. بالکسر یکم کابین زن بے عوضی و بطیبی اسم مصدر است و پیدا کردن و نامیدن کابین راه و دعوی کردن
نُحْل. بالضم کابین زن عطیه کرا دمال کسے را دهند یا خاص کنند برا ے کسے
نَحِيل. نزار از بیماری یا از سفر
نُحَلِي کسکری. جمع
اَبُو نُحَيْلَة. کجهینة نُحَيْلِي صحابی است او هو بالحا المعجمة
ناحِل. لاغری از سفر نَاحِلَة مونث وشتر سبک اندام و تیغ تنک بار یک نواحل جمع
نُحَالِي. بشری بخشش عطیه
نُحْلَان. کعثمان مال کرد هندگی را یا خلاص کنند برا ے وے
نُحَالِين. کفسلین وی است و حلب ازآن است عامر بن سیار نُحَالِي محدث
مَنْحُول. شعر و سخن بر بسته بر خود که دیگرے گفته باشد
(ف) نَحَلَهُ نَحْلًا. بالضم عطیه داد او را ✤ ونَحَلَهُ مَالًا مال داد او را ✤ ونحله مالا چیزے ازان خاص کرد جهت وی ✤ ونَحَلَهُ القَوْلَ نَحْلًا. بالفتح سخن بست بر وے کرا و نگفته ✤ ونَحَلَ فُلَانًا وشنام داد او را

(ف س ك ن) نَحِلَ جِسْمُهُ نُحُولًا. لاغر و نزار گردیدن یا از سفر ✤ ونیز نُحُول. لاغرے اسم است
اِنْحَال. مال دادن و خاص گردانیدن چیزے از مال جهت کسے و لاغر گردانیدن اندوه يُقَالُ اَنْحَلَهُ الهَمُّ اى هزله
اِنْتِحَال. چیز کسی را بهت خود دعوی کردن و شعر دیگرے را بر خود و بسخن و خود را بفضیلت بستن
تَنَحُّل. شعر دیگرے را بر خود بستن

ن ح م

نَحْم. بالفتح وسکون الا لفتے است و نَغْم
نِحَام. کغراب مرغابے سرخ او هُوَ نَحَّام کشداد مرد بسیار نخیم و نیک نخیل و شیر بیشه و نام اسپ سُلَيْك بن سلكة و لقب نُعَيْم بن عبد الله لُقِّب لقول صلے الله عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم دخلت الجنة فسمعت نحمة من نُعَيْم اى سَعْلَة و گفته اند که لقب آن نحام است کغراب و دلاوری است
نَحِيم. کذب سخت لئیم و نالا
(ض) نَحَمَ نَحْمًا. بالفتح و نَحِيمًا کامیر ✤ ونَحَمَانًا. بالفتح کلو روشن گردو رسید یا دم سرد و نالا برآورد بچیز حریصانه فوق ازآن ✤ ونَحَمَ الفَهْدُ. بانگ کردیوز
اِنْتِحَام. آهنگ کردن دل انسان بر چیزے يقال اِنْتَحَمَتْ مِنِّي كَذَا وَكَذَا اذا عزمت عليه

ن ح ن

نَحْن. ما هُوَ هُمْ بَلْ نحن بالاثنان ابجميع المخبرون عن انفسهم مبنی علی الضم وجمع ازا من غير لفظها و جمعه ازا من لفظها و جمعه ايضا لا تبدل على الجماعة الضمير تن تدل عليهم الواو لخو فعلتما و انتم الواو من جنس الضمة

ن ح و

نَحْو. بالفتح راه و سوے الخا- و نحق مشددة الواو و بالهمز آهنگ و قصد و آن طرف و اسم مستعمل شود و ازآن ست علم نحو که عبارت سخن عرب است یعنی آنچه بدان معرفت احوال کلمات عرب از اعراب و بنا و افراد و ترکیب حاصل گردد ✤ ونَحَا نَحْوَهُ قصد او کرد ✤ ونَحَا كَذَا. بالفتح آهنگ کرد بسوے آن و يقال نَحَوْتُ نَحْوَكَ اى قصدت قصدك ✤ ونَحَا فُلَانًا. بکشید بجانب یا کج گردید و رتوس خود ✤

ولحا بصره اليه۔
برگردانید نظر بسوی وے
الحاء۔ پیش آمدن و معترض شدن
یقال لحی علیه من باب اي اقبل
و بجانب چپ تمیدن شتر در سیر و
برگردانیدن و یقال الحاء عنه
تنحیة۔ زایل نمودن و یکسو کردن
لحی لدبیحه کرد بر آن
انتحاء۔ قصد چیزے کردن و نیکو
کردن و بجانب چپ خمیدن شتر
در سیر هذا هو الاصل ثم صار
لانتحاء الاعتماد والمیل و
فی کل وجه و یکسو کردن

ن ح ي

نحی۔ بالکسر نیک یا بخصوص مشک
روغن نحی۔ بالفتح مثله منه المثل
اثقل من ذات نحیین یقال
هی امرأة من بنی تمیم بن تعلم
تتبع السمن فی الجاهلیة فجاءت
بنحیین من سمن فاتاها اجل
من انصار اسمه خوات بن
جبیر و ساومها فحلت نحیا
مملوا فقال مسیکیه حتی انظر
الی غیره ثم حل آخر قال لها
اتبیعیه فلما شغل یدیها
ساورها فقضی منها ما اراد
هرب ثم اسلم انصاري و
شهد بدرا فقال لرسول
الله صلی الله علیه وسلم هوات
کیف شراداک وتبسم رسول الله
صلی الله علیه وسلم فقال یا
رسول الله صلی الله قد رزق الله
خیرا اعوذ بالله من الحور
بعد الکور
نحی۔ کفتی سبوی گلین کہ در آن
شیر اندازند بجهت دوغ زدن و
وعی الخزف یا تر و تیز پهن پر کان الحاء
ونحی کغنی الحاء کتاب جمع
ابل نحی۔ کغنی شتر دو کرده
هو نحیة الفواریع بکسر کرده
سنامها
ناحاة۔ کرانه
ناحیة۔ کرانه نواحی جمع
منحاة۔ بالفتح آب راهیه خمیده
وراه آب کش یعنی ماهین چاه تا
منهای سانیه و اهل النحا۔
بیگانگان
(فس س) نحی النبن نحیا۔
دروغ زد و نحی الشئ۔ زایل
کرد آن را و نحی بصره۔ بر
گردانید نگاه از وے
منحاة۔ بالضم کمان آگنده سطبر
و ناقه بزرگ کوهان
انحی له السلاح۔ بسلاح زد و
نحیة۔ زایل نمودن چیزے و دور
تنحی۔ زایل شدن چیزے و دور
شدن منحی لغت است از آن
النحی کرشید و انحنی فی الشئ
بکید کرد بر آن و انحنیت علی
حلقه السکین۔ ای عرضت
وانحنی الشئ له ای اعرض له

باب النون فصل الخاء

ن خ ب

نخب۔ بالفتح نون و دستگانی
رجل نخب مرد دل کامله
منتزع الفؤاد نخب کفرح
نخبا۔ بالضم مرغزار
نخبة۔ بالضم برگزیده و رجل
نخبة۔ مرد بد دل نخبة۔ کهزة
مثله فیهما نخب۔ کصرد جمع یقال
جاءني نخب اصحابه ای فی
جیابهم وقال بعضهم النخبة
بالضم الشربة العظیمة یعنی
دوستکانی
نجیب۔ کامیر مرد بد دا عقل رفته
ینخوب۔ بفتح التحتیه بدول
منخبة۔ کمقعده حلقه دبر
منخاب۔ بالکسر سست خبر
منخوب۔ بدل دلاغر گوشت رفته
انخاب۔ فرزند بدل و دلاور
آوردن از اضداد است
منتخب۔ بفتح الخاء برگزیده پسر
رجل منتخب۔ مرد بد دل و
مرد عقل رفته
انتخاب۔ برگزیدن و پروردن
کشیدن
استنخاب۔ گائیدخواستن
زن و برگزیدن چیزے را

ن خ ت

نخت۔ بالفتح دانه چیدن مرغ
و کنده گری کردن در چوب و ازیخ
برکندن و یک خرما یا دو خرما از خوشه

برگرفتن و میان رسانیدن سخن را
جمت کسے والفعل من نصر

ن خ ج

نجخ۔ بالفتح توجه و آواز کردن
و نیز نجج۔ گائیدن و بانگ کردن
سیل در جائے بلند از وادی و
جنبانیدن یقال نجج المتولی اذا
خفق منها والفعل من نصر
نخجة۔ کسفینة مسکه تنک باره
کرازمشک برآید چون برشتر
بار کنند
استنخاج۔ نرم و فروهشته شدن
نخ۔ بالفتح رفتار و رشت و شترانی
که پیش مصدق خواهند تا صدقه
پروین آرد و از آن و گستردنی است
دراز و نیز نخة۔ سخت راندن و
اخ اخ۔ گفتن شتر را تا بخوابد
والفعل من نصر۔
نخة۔ بالفتح زده و کار و کارگشت
و بضم وفی الحدیث لیست فی
الجبهة ولا فی الکسعة ولا
فی النخة صدقة فالجبهة
الخیل والکسعة الحمیر والنخة
البقر العوامل لا واحد له
و نیز نخة می و ثلث و مرتبات
خانه و شبانان و بضم و شتر بندگان
و چه که صدق از کذب آن معلوم
نباشد و باران سبک و آن نیار
که مصدق بعد اخذ صدقه جهت
ذات خود گیرد و نیز نخة دینار
اسم است آنرا
نخ۔ بالضم مغز استخوان

سعد الدین بن لخیخ۔ کامیر جد جاعتی است از فقہائے شافعیہ خراسان مراورا رواجی است از حدیث و شعر رائق و خوش

لَخِیخَة۔ کسفینۃ مسکہ و پارہ کاز مشک آید چون بستور باکنند

لَخَاخَة۔ کسحابۃ مغز استخوان

لَخْخَة۔ بکسود و رکردن سخت رفتن یقال لخخ زیدا ای سار شدیدا و فروخوابانیدن شتررا

تَلَخْلُخ۔ فروختن شتر

ن خ ذ

نَاخُذَاذَة۔ بضم الخا خدای یعنی صاحب وخداوند ناو کہ عبارت از کشتی وجہاز است نَوَاخِذَة جمع معرب است ثُمَّ اسْتَقُّوا مِنْهَا الفعل فقالوا نَخَّذَ کَنَزَّسَ یعنی ناخدا گردید

ن خ ر

لَخْرَة۔ بالضم پیش بینی اسپ و خر و خوک و جز آن و شگاف آن یا بامبن و سوراخ بینی یا نوک آن

لُخَرَة کھمزۃ مسئلہ سختی و زبدن با ابراهیم بن حجاج بن لُخَرَة و بضم محدث است

لَخِر۔ کگنف بوسیدہ فرورفتہ

لَخِرَة۔ کفرحۃ استخوان بوسیدہ ریزہ ریزہ شدہ و میان کاواک کہ با دبرسد آواز آید ازوی

لُخَيْن۔ کزبیر نام مردے

لُخَيْرَا۔ بضم الخا موضعی است نزدیک مدینہ بناحیہ بنی ملک

ن خ رب

لَخْرُوب۔ کصفور شگاف شدہ و استخوان کاواک کہ بوزید باد آواز آید ازوی تا خرۃ بنوک و خوک عملہ کنندہ لُخْرُ کتب جمع

ویقال مَا بِهَا نَاخِرٌ اى اَحَدٌ

نَخَّار۔ کشداد نام مردی

نَخَّار بن اوس۔ انسب عرب است

حَدَّاءُ النَّخَّار۔ صاحب طلائع نبی فتن روز بالغۃ

لَخَوِيّ۔ بالفتح و شد الیا افراخ دہن و فراخ شکم و فراخ سوراخ پستان

لَخِيّ۔ بالکسر شریف بزرگ منش و بدل سست

لَخَارِيَة۔ جمع

مَنْخَر۔ بفتح المیم و الخا و بکسر ہما و بضمہا و مجلس سوراخ بینی

مِنْخَر۔ کمنبر شپشہ است مرنبی سبیعۃ بن عبد اللہ را

اِمْرَأَةٌ مِنْخَار۔ بالکسر زن کہ از بینی بانگ بسیار کند وقت جماع گویا دیوانہ است

مُنْخُور۔ بالضم سوراخ بینی

(ض ن) نَخْرٌ نَخْرًا۔ بالفتح و نَخِيرًا کامبر دراز کشید آواز را در بن بینی تا بانگ کردبینی

(ف) نَخَرَ النَّاقَةَ نَخْرًا۔ بالفتح دست در سوراخ بینی کردہ خاید تا دوشد

(س) نَخِرَ نَخَرًا۔ بالفتح و کسر بوسید و ریزہ ریزہ گردید

تَنْخِير۔ سخن گفتن

مُنْخِرَا۔ بکسر الخا موضعی است نزدیک مدینہ بناحیہ بنی ملک

ن خ رب

لَخْرُوب۔ کصفور شگاف سنگ و سوراخ ہر چیزی و خانہ زنبور

آمادہ و مہیا برائے عمل نَخَارِيب جمع

لَخْرَبَة۔ سوراخ کردن چوب خوار در درخت

شَجَرَةٌ مُخْرَبَةٌ۔ بکسر الرا و فتحہا درخت پوسیدہ سوراخ سوراخ شدہ

ن خ ر ش

لَخَرٌ وَلَخُوَرٌ نَقٌ۔ کجرش سگ بچہ بحرکت آمدہ + وکلب لَخُوَرِش سگ بسیار خارش قالہ ابو حیان یا خبیث مقاتل است

ن خ ز

لَخْز۔ بالفتح بکار و جزان دن یقال لَخَزَهُ بِجَدِيدَةٍ اذ وحبلہ بہا و در دناک و بخیدہ ساختن بسخن یقال لَخَزَهُ بِكَلِمَةٍ اى اوجعہ بہا و الفعل من باب ضرب

ن خ س

هُوَ ابْنُ لَخْسَةٍ۔ بالکسر اوسپہ زنا است

لَخِيس۔ کامیر جاے تنگ بستن از ستور و چرخ چاہ کہ سوراخ آن فراخ گردیدہ باشد پس نحاس در وی کنند تا تنگ شود

لَخِيسَة۔ کسفینۃ شیر گوسپندو بز یا شیر بز و شتر بہم آمیختہ ہمچنین شہر شیرین و ترش

لَخَاس۔ کسحاب چوب کہ در سوراخ بکوبہ کنند تا تنگ گردد

لَخَاسَة۔ کسحابۃ ستور فروشی و بندہ فروشی و بفتح و چوب کہ در سوراخ بکوبہ کنند تا تنگ گردد

لَخُوس۔ کصبور بز کوہی جوانہ

نَاخِس۔ کشتگی بغل شتر و کبن زنب شتر یا کر شتر و نیز ناخس۔ بز کوہی جوانہ و دائرہ زیر ہر دو ران اسپ میان جاغرہ و ناحلہ آن مکروہ است

لَخَاس۔ کشداد ستور فروش و بندہ فروش

مَخْوُس۔ پشت گفتہ بغل گرگین

(ن ف) لَخَسَ اللَّابَةَ لَخْسًا بالفتح درخت سرین یا پہلو ستور را بچوب مانند آن وَمَخْسُوسَة۔ راندند بانیکہ بچوبے درستند سرین شتر از اپہ

لَخْسَه بالنصل۔ پیکار کند از

(ف) لَخَسَ البَكْرَةَ لَخْسًا۔ بالفتح نحاس در سوراخ بکرہ کرد + تا تنگ گردد لَخَسَ لَحْمَهُ۔ مجہولا کم گردید گوشت وے

مُنَاخَسَة رکبین یکے بر دیگری یقال الغُدَّان تناخس اى يُصِيب بعضها فى بعض كَأَنَّ الواحد يَخْسُ الآخر يَدْفَعُهُ

ن خ ش

لَخْش۔ بالفتح پارہ از مال

مَخْوُش۔ لاغر و نزار مَخْوُشَة مونث

(ف) لَخَشَ لَخْشًا۔ بالفتح لاغر و مہزول شد لَخِشَ مجہول لَخَشًا و نیز لَخَشَ۔ برآختن و سخت راندن و جلبانیدن و رنجانیدن و پوست باز کردن و برگزیدہ و خلاصہ چیزے گرفتن و خراشیدن

لَخَشَ لَخْشًا۔ محرکۃ کہنہ و پوسیدہ

گردیدہ بداسفل و پائین آن
تَخَشْخُش جنبیدن و میل کردن
ویعدی بالی یقال هَیْتَخَشُ
الی کذا ای یتحرک الیہ۔
ن خ ش ب
خَشَب۔ بکعف شہریست
نسبت بوے خشبی ای است
بتغییر نسبت و آن شہریست شیخ
جوزاب بخشبی
ن خ ص
رف ن اَلْخَصُ خَصَصًا۔ لاغر
گردید و بخوع گرفت پوست او
از پیری یہ وَخَصَّہُ الکِبَرُ۔ لاغر
کرد او را پیری
عَجُوزٌ نَاخِصٌ۔ کندہ پیر لاغر
رنجیدہ پوست از پیری
(س) لَخِصَ لَخَصًا بحرکۃ
رفت گوشت وے و لاغر گردید
لَخَصَ۔ لاغر کرد او را بند پیاپے
لَخَصَ۔ نا ماندن گوشت
و زمین آن
ن خ ط
لُخَط۔ بالضم مردم و بفتح یقال
مَا اَدْرِیْ اَیُّ اللُّخَطِ ھُوَ و
مغز مہرہ لیست کہ حرام مغز گویند
آن را و آب کہ در زہدان باشد
اِذَا اصفرّ لتصفّق وصفرة
لُخَط۔ بضمتین نیزہ بازندگان
اند روے شجاعت و بطاعت
(ن) لَخَطَ الیَرَمُ لَخْطًا۔ بالفتح
ناگاہ برآمد بایشان + وَلَخَطَ
الخَاطَ۔ انداخت آب بینی را و
برافشاند + وَلَخَطَ بِہٖ یَلْخِطُ۔
کاہیر تشنیع کرد و بدگفت و دشنام
داد او را + وَلَخَطَ عَلَیَّ گردنکشی
کرد بر من و تکبر نمود و
اَلْخَاط۔ بینی افشاندن و آب
دہن انداختن
اِلْتِخَاط۔ بینی افشاندن و آب
بینی انداختن وَکَذَا التَّخَطُّہ
من فمہ ای رمی بہ وہو استعارۃ
یقال اِلْتَخَطَہ ای اشْتَمَّہُ
ن خ ع
لَخَع۔ محرکۃ قبیلہ است ہمین از
اولاد لَخَع و اسمہ حبیب بن عمرو
بن غَلَہ بن جلد بن مالک بن اُدد
بن زید بن یشجب بن عریب
بن زید بن کہلان و از ان
قبیلہ است ابراہیم بن یزید نخعی
کہ از فقہاے تابعیان است
لُخَاع۔ بمثلثۃ مغز مہرہ پشت
کہ حرام مغز نامندش و آن رشتہ
مانندے است سپید میان
مہرہا کہ از دماغ فرو آید و شعبہ
بایش در اندام رود
لُخَاعَة۔ بالضم آب بینی یا آب
زرد کہ از سینہ یا بن بینی برآید
نَاخِع۔ دانا۔
اَلْاَخَع۔ خوارتر و مقہور تر و فی
الحدیث اِنَّ اَخَعَ الاَسْمَاء
عِنْدَ اللّٰہ عز وجل اَنْ یُسَمّٰی
الرَّجُل باسم مَلِکِ الاَمْلَاک
ای اذلہا واقہرہا او
افتلہا لصاحبہ
یَخْنَع کمنع موضعی است
مَخْنَع۔ کمقعد بند مہرہ بن
گردن نزدیک سر
دَابَّةٌ مُخَوَّعَةٌ۔ ستور رکہ کار نتواند
تَخَاوُع جمع
ن خ ل
تَخَل۔ بالفتح خرما درخت نخلۃ
یکی یذکر و یؤنث علی معنی الجمع یونث
علی معنی الجماعۃ تَخَیُّل کامیر جمع
و نوعی از زیور و موضعی است
اَلنَّخْلَةُ الشَّامِیَةُ وَالنَّخْلَةُ
الیَمَانِیَةُ۔ دو مرد و بار است
بر یک شہ راہ از کہ معظمہ نام برج
موضع دیگر + ذُو النَّخْلَة۔ لقب
مسیح بن مریم علیہما السلام + نَخْلَة۔
نام موضعے میان مکہ طائف
نَخْلَةُ بن ہِلَال۔ موضعی است
عِمْرَان بن سَعِید نَخَلِی۔ تابعی
است و ابراہیم بن محمد نخلی او راست
تاریخے
بَقِیَ نَخْلَانِ مثنّی بطنے است
از ذی کلاع
تَخْیِیل کامیر خرما درخت + وَذُو
التَّخْیِیل۔ موضعی میان مُسَلَّم و اشیر
و موضعے بمین
تُخَیِّل۔ کزبیر موضعی است بشام
و چشمہ قریب مدینہ و نام و موضع
دیگر و منزلے در راہ قید
تَخَیُّل۔ کجہینہ سرشت خیر خواہی
و پند و پذیرگی است آزاد کردہ
ام المومنین حضرت عائشہ رضی اللہ
عنہا و جاے است در بادیہ و
موضعی در عراق و دران
مقتل علی کرم اللہ وجہہ باخوارج +
وَابْنُ نُخَیْلَةَ عُکْلِیٌّ راجز +
وَابْنُ نُخَیْلَةَ سَعْدِیٌّ راجز +
دراندرون چاہ مگر آنکہ خرد باشد
تَخَانِیق جمع
(ف) نَخَعَ لِلْحَقِّ نُخُوعًا۔ بالفتح
گردید حق مراد اقرار کرد + ونیز نَخَعَ
پوست گوسپند باز کردہ کارد در
حلق وی زدن تا خون دل برآید
ونخاع رسانید کارد را در ذبیحہ
یقال ذَبَحَہ تَنْخِیعًا وخالص کردن
دستی و نصیحت را با کسی آب بینی
انداختن
(س) نَخَعَ العُوْدُ نُخُوعًا۔ محرکۃ
روان شد آب در چوب و درآمد در آن
تَنْخِیع۔ آب بینی انداختن و ہمہ آب
ریختن ابر
اِنْتِخَاع۔ ریختن ابر ہمہ باران را
و دور شدن از زمین خ و صلتہ بعن
ن خ ف
نَخْف۔ بالفتح دمیدن بزیا عطسہ
مانندے برآوردن یا آوازے بینی
چون آب اندازہ و یا سخت دم
زدن آن و الفعل کمنع و نصر
نُخْفَة۔ بالفتح پارۂ زمین پست
و ہموار بر سر کوہ
نَخِیف۔ کامیر آواز گریہ در بینی
و خنده در آن
نَخَّاف۔ کسکتاب و مؤنثہ اَلنَّخَّافَة جمع
النَّخَّاف۔ افزون شدن آواز
و گریہ و خندہ در بینی
ن خ ف
نَخَائِقَة۔ بالفتح گروہی است از
بنی عامر بن عوف از کلب
نُخُوف۔ بصفور گوشہ مانندی

وَأَبُو نُخَيْلَةَ نُخَيْلِيٌّ وَأَبُو نُخَيْلَةَ لَقَبُ صَحَابِيَّانِ اند

نُخَالَة - کثامة سپوس وآرد بیخته وآنچه در پرویزن باقی بماند شود حوالتی از مطلق نخالة سبوس ندهم مراد باشد جالی لین طبع وضماد بطبوخ آن باسنک جهت گزیدن نفی تحلیل ریاح اعضا نافع ودر آب برگ ترب جهت درد گزیدن عقرب

نَاخِلُ الصَّدَدِ - ناصح

مُنْخَل - بضم المیم والخا پرویزن وهو احد ما جاء من الآلات علی مفعل بضمتین وقد یفتح خاؤه مناخل جمع

(ن) نَخَلَهُ نَخْلًا - بالفتح بخیت آنرا وبرگزید بهتر هر چیزے را ونیز نخل - نیک بیختن برف وباران را

مُنْخَل - کمظم شاعرے است ومنه لا افعله حتی یؤب المنخل

نَخْل - بیختن وبهترین را برگزیدن

مُنْتَخَل - بکسر الخا لقب مالک بن عُوَيْم مُذَلِّي شاعر

اِنْتِخَال - بیختن وبهتر را گزیدن واستقصا کردن

ن خ م

نَخْمَة - بالفتح آب بینی ودماغ وسینه دخولی وزیبائی

نُخَامَة - کثامة آب بینی ودماغ وسینه

نُخُوم - کصبور شهرستانیست بمصر

(ن) نَخَمَ نَخْمًا - بالفتح بازی کرد وبیکو سرائید

(س) نَخَمَ نَخْمًا - بالفتح وبحرکه نخاخ انداخت ونیز نَخِمَ بحرکه نخامه ماند گردیدن وماندن

تَنْخِيم - نخامه انداختن از سینه یا از بینی

ن خ و

نَخْوَة - بالفتح ناز وتکبر اسم است

(ن) نَخَا نَخْوَةً - بالفتح نازید وبزرگ منشی نمود وفخر کرد ونَخِيَ نَخْوًا کذلک ونَخَا فُلَانًا نسبتو وآن را

اِنْخَاء - افزودن گردیدن ناز وبزرگ منشی ونسبتو دادن

اِنْتِخَاء - نازیدن وفخر وبزرگی نمودن یقال اِنْتَخَى عَلَيْنَا اے افتخر وتعظم

بَابُ النُّونِ وَفَصْلُ الدَّالِ

ن د ء

نَدْءَة - بالفتح وبضم بسیاری مال وآورنده یعنی گمان رستم نُدْبَة کهرة مثله وابر وقت غروب آفتاب یا طلوع آن ودایرهٔ افتاب وماه

نُدْءَة - بالضم طریقے وخطے که در گوشت خلاف رنگ آن پیدا شود آنچه بالاے ناف اسپ است ودر جثهٔ آن خرقه است که در کس شتر ماده چندروز نگاهند وچشم آن بسته دارند وبعد از آن بر آورده بچهٔ دیگرے را بدان بیالانند پس شتر ماده آن بچهٔ رامی بوئد ومهربان گردد وپارهٔ از گیاه متفرق وپریشان نُدَآة کهزة کذلک نُدَاة کغراب جمع

نَدِيء - کامیر کوه مان برخاکستر نهاده وگوشت برآتش افگنده وکمان رستم وسرخی ابر وقت شروع طلوع

(ف) نَدَأَهُ نَدْءًا - نالیدند داشت آن را والصواب فیه بَدَأَهُ - بالموحدة والدال المعجمة

ونَدَأَ اللّٰهُمَّ - برآتش انداخت آن را یا فرو پوشید ورآن

نَدَأَ عَلَيْهِمْ - برآمد ایشان آشکار شد ونیز نَدْء ترسانیدن وبرزمین زدن وکوماج نهادن وریگ وخاکستر

نُدَآة - دویدن

ن د ب

نَدْب - بالفتح مرد سبک حاجت ومرد زیرک وگرامی

نُدُوب ونُدُبَاء - کامرا جمع وفرس نَدْبٌ - اسپ ان

وفی عرف الشرع ما یستحق فاعله المدح والثواب ویستحق تارکه الذنب والعقاب

نَدْبَة - بالفتح نشان جراحت که بر پوست باقی باشد ندب بحرکة وانْدَاب ونُدُوب جمع وازاسپ دشتر مانند آن آنچه بریک پناید

ونیز نَدْبَة - مولاة میمونة بنت رضی الله عنها ومرآن را صحبتی است وحسن پسر ندبة است وآن مادر اواست ودیدش حبیب نام

نُدْبَة - بالضم گریه بر مرده ومحاسن شمارے او اسم است

(عربی) نُدْبَةٌ - عربی زبان آوفصیح ونُدْبَةُ بن خُفَاف بن نُدْبَة بالفتح صحابی است وشاعر دلاور

نُدَيْبَة - مادر اوست وپدرش عُمَيْر بن حارث بن شریک سلمی

نَدَب - بحرکه تیر اندازی وآنچه درمیان کنند چون درچیزے کرده بندند وقبیله است ازان ست

بشر بن جریر ومحمد بن عبد الرحمن ویقال نُدَيْبَانُ يَوْمٍ نَدَبَا یعنی ابتدای تیر اندازی من ان روز است

نَدِيب - کامیر پشت نشان دار رخم وگذاجَرْحٌ نَدِيبٌ اے اثر بَاقٍ

بَابُ الْمُنْدَب - کمقعد لشکرگاه است ودر دریاے یمن

رَجُلٌ مِنْدَبٌ - کهندبی بالکسر مرسبک در حاجت

مُنْدَب - مستعب ومرده که بر آن گریند وبشمارند یکے های وهے را ونام اسپ ابی طلحة وجاست

(ف) نَدَبَهُ لِلْأَمْرِ نَدْبًا - بالفتح خواند او را بکارے وبرانگیخت برآن ومتوجه نمود

ونَزَلَ نَدْبٍ - برمرده گریستن وبشمردن محاسن او را

(س) نَدَبَ الْجُرْحَ نَدْبًا - محرکه سخت شد نشان زخم

نَدِبَ الظَّهْرُ نَدْبًا - بالفتح ونَدُوبًا ونُدُوبَةً نشاند رخم گردید پشت

(ك) نَدَبَ الرَّجُلُ نَدَابَةً برگ گردید

اِنْدَابَ سخت کنده شدن نشان زخم و اثر کردن رسم و جراحت و خط و راه و خط افگندن

يُقَالُ اَنْدَبَ نَفْسَهُ وَبِهَا اِذَا اَعْطَاهَا بِهَا

اِنْتِدَابَ - بزودی پاسخ کردن

يُقَالُ نَدَبَهُ فَانْتَدَبَ لَهُ اَيْ دَعَاهُ فَاَجَابَهُ

اِنْتَدَبَ اللّٰهُ تَعَالٰى لِمَنْ خَرَجَ فِي سَبِيلِهِ يعني مغفرت او واجب کرد خدای تعالی یا ضمان و متکفل و کشت بمغفرت یا ثواب او کرد و ثواب و نیکو پاداش او یا از فضل و لطف خود ثابت کرد و حکم نمود بمغفرت او و مباحث کردن کسے را در سخن و قتال

اِنْتَدَبَ فُلَانٌ بِالْفُلَانِ اِذَا عَارَضَهُ فِي كَلَامِهِ نقد کرد فتوی

(قال حمد) مَا اِنْتَدَبَ لَكَ اَيْ مَا نَهَضَ لَكَ

ن د ح

نَدْح - بالفتح و بضم بپاره ی و فراخی زمین فراخ نَدْحَة بالضم و بالفتح مثله و سے گوه اَنْدَاح جمع

نِدْح - بالکسر گرانی و آنچه از دور دیده شود

نَادِح - از اعلام است

مَنْدَح بمعنی مقعد جاے فراخ

مَنَادِيح - بیابان

مَنْدُوحَة زمین فراخ ویقال لِي عَنْهَا مَنْدُوحَة اَيْ سَعَةٌ

ويقال اِنَّ فِي الْمَعَارِيضِ لَمَنْدُوحَةً عَنِ الْكَذِبِ

(ف) نَدَحَهُ نَدْحًا - بالفتح فراخ گردانیدن آن را

منه قول ام سلمه لعائشة رضي الله عنهما قد جمع القرآن ذَيْلَكِ فَلَا تَنْدَحِيهِ اَيْ لَا تُوَسِّعِيهِ بِجُرُوحِكِ اِلَى الْبِدَعِ وَيُرْوَى فَلَا تَنْبِذِيهِ بِالْمُعْجَمَةِ اَيْ لَا تَطْرَحِيهِ

اِنْدَاح - فراخ شدن

اِنْدِيَاح و اِنْدِبَاح جمعهما حح ودح وقد مرّ

ن د خ

اَنْدَخ - کول کوهن

مِنْدَخ - کمبر آنکه پر و انداز دارد انیکه نخش گوید یا نخش گوید را

(ف) نَدَخَ نَدْخًا - کوفت رسید

يقول اَكَلَ الْبَحْرُ نَدْخًا سَاحِلَ كَذَا یعنی رسید در آن

اِنْدَاخ - رسانیدن يقول اَكَلَ الْبَحْرُ نَدْخًا الْمَرْكَبَ لِلسَّاحِلِ

تَنَدُّخ - بتکلف سیر نمودن خود را از آنچه ندارد

ن د د

نَدّ - بالفتح تل بلند و زمین پشته خاک بلند و لوعی از لبو خوش دیکسر یا عنبر است قیل هو لیس بعربي و قلعه است بیمن

نِدّ - بالکسر مثل و همتا و ضد

اَنْدَاد جمع مذکر و مونث آورده یکسان است و یقال هٰذَا نِدُّ ذٰلِكَ وَلَا يُقَالُ نِدَّةٌ وَلَا يُقَالُ نِدَّانِ

اِبِلٌ نَدَدٌ - محرکة شتران پراگنده

نَدِيد - کامیر مانند و همتا

نُدَاد جمع

نَدِيدَة - کسفینة مانند و همتا

نُدَاءِد جمع

لَيْسَ لَهُ نَادٌّ غیبت مرا و ارزش

ذَهَبُوا اَنَادِيدَ بهر سو پراگنده رفتند و كَذَا اَذْهَبُوا نَنَادِيد بفتح الفوقية

يَنْدَد - بصفر بالتحتية موضعی است و مدینه نبی صلی الله علیه وسلم

(ض) نَدَّ الْبَعِيرُ نَدًّا - بالفتح و نَدِيدًا کامیر و نُدُودًا و نِدَادًا بالکسر رمید و پراگنده رفت

اِنْدَاد - پراگنده شتران را

نَدَّدَهُ تَنْدِيدًا - آشکارا کرد عیبها او را بدشنوانید

تَنَدَّدَ الْاِبِلُ - پراگنده شتران را

مُنَادَّة - باهم مخالفت کردن

تَنَادّ - پراگنده شدن و ازهم گریختن و رمیدن منه قراءة ابن عباس وجماعة يوم التَّنَادّ بتشديد الدال

ن د ر

نَدُرَة - بالفتح پاره و ناز زر کرد و کان یافته شود و یک بار ته نیز او بسرعت ویقال لَقِيتُهُ نَدْرَةً ملاقات کردم او را ے گاهی بعد چند روز لَقِيتُهُ فِي النَّدْرَةِ باللام و بسکون والحرکة کذلک

نَادِر - تنها و غریب نوادر جمع و نام مردے ✻ ولنوادر الكلام سخن که از جمهور بطرز شذ و ذگاهی وقوع یابد ✻ و نیز نوادر موضعی است

نَادِرَةُ الزَّمَان - یگانه روزگار

عُتْبَةُ بْنُ نُدَّر - کرکع صحابی است وتحت على بعضهم فضبطه بالباء الموحدة والدال

اَنْدَر - کامه خرمن یا خرمن گندم اَنَادِر جمع و وهی بریک

نبارود از صلب اَنْدَرِي منسوب بوے اَنْدِيُون جمع ✻ وقول عمرو بن كلثوم ✻ الا هُبِّي بِصَحْنِكِ فَاصْبَحِينَا ✻ وَلَا تُبْقِي خُمُورَ الْاَنْدَرِينَا لشبه الخمر الى اهل القرية اے خمولا الاندريين فاجتمعت تلك اياءات فحففها ضرورة وجمع الاندري اَنْدَرُون كما قال الاشعرون الاعجمون

ونیز اَنْدَرِي رسن سطبر و شت

اَنْدَرُون - بالفتح جوانان کاز ہر نوع برائے شرب فراهم آيند يقال نَدَرَ يَنْدِرُ وفي نَدَا يَنْدِي وفي النَّدَى يَنْدَى

مقصورات و بالالف واللام وبغیرهما یعنی گاهی وبعد چند روز ملاقات کردم ازوے ✤ ونقدته مائة نَدَدْتُ - برآوردم صد تا از مال خود جهت وے

مِلْحٌ اَنْدَرَانِيٌّ - غلط است و صواب مِلْحٌ دَرَانِيٌّ یعنی نمک سخت سپید ✤ وجر اب اندرانی انبان سطبر

بَنْدَر - کمبیدر نامی است از نامهاے مدینه منوره اوهُمُ بدالین المهملتین

(ن) نَدَرَ الشَّيْءُ نُدُورًا - افتاد از میان چیزے از میان اشیاء واشکار کردید ✤ ونیز نَدَرَ تیز دادن وآزمودن ومردن ودرگ برآوردن گیاه ودرگ ورون درخت یا سبز شدن آن وافتادن وتنها وغریب شدن وبرآمدن اَنْدَرَعَنْهُ مِنْ مَالِهِ كَذَا - برآورد واقلد از مال خود ✤ ونیز اَنْدَرَ - افگندن واز شمار افگندن یقال اَنْدَرَ مِنَ الْحِسَابِ كَذَا - بشمشیر افگندن یقال ضَرَبَ يَدَهُ بِالسَّيْفِ فَاَنْدَرَهَا

ن د س

نَدَسَ - بالفتح مروز برگ نَدَس کعضد وکتف مثله وآنکه شتاب بشنود وآواز خفی را

نَدُوس - کصبور ناقه که بچرا گاه کم علف راضی باشد

مِرْمَاحٌ نَوَادِسُ - نیزاهاے که بهم زنند

مِنْدَاس - بالکسر زن سبک

مَنْدُوسَة - قحبه زوگ

(ن) نَدَسَ بِهِ الْاَرْضَ نَدْسًا - بالفتح بزمین زد او را ونَدَسَ عَنِ الطَّرِيقِ بکسر کرد آن را از راه ✤ ونَدَسَ عَلَيْهِ الظَّنَّ - کمان نا حق برد بروے ونیز نَدَسَ نیزه زدن وگاهی بپا زدن

(س) نَدِسَ نَدَسًا - محرکة زیرک گردید

مُنَادَسَة - باهم نیزه زدن با کسے رفتن دیگر یگر را لقب نهادن

تَنَدُّس - برزمین افتادن

دست بردهان نهادن یقال نَدَسَ بِهِ الْاَرْضَ فَتَنَدَّسَ ای وَقَعَ فوقع يده على فمه

وپرسیدن حزاز جاے که نزانند صلته بالباء وبعن واز اطراف وجوانب جاری شدن آب چاه

تَنَادُس - یکدیگر را لقب نهادن

ن د ش

نَدْش - بالفتح بار کاویدن از چیزے ریختن ومنبه زدن الفعل من ضرب

ن د ص

مِنْدَاص - بالکسر زن بد زبان زشت کول سبک چست ومرد که پیوسته برقوم خود ناپسند بها نماید وشرارت وبدی پیدا کند

(ن) نَدَصَتْ عَيْنُهُ نُدُوصًا - پردن رود بزرگ شد چشم او مانند چشمان خبه کرده ✤ ونَدَصَ نُدُوصًا - بالفتح وندوصا برآمد ✤ ونَدَصَ الشَّيْءُ مِنَ الشَّيْءِ - زود برآمد وگذشت از آن

(س) نَدِصَتِ الْبَثْرَةُ نَدَصًا - محرکه شکسته گردید آبدریزه و برآمد آنچه در آن بود واز ریم ورزنا

اَنْدَصَ حَقَّهُ مِنْهُ - بیرون آورد حق خود را ازان

اِسْتِنْدَاص - بیرون آوردن حق خود از کسے

ن د ع

اِنْدَاع - پیروی نمودن ناکسان کردن والنَّدْعُ لِلْمُتَعَدِّي بالعين المجمة وابْدَعَتْ بِهِ النَّاقَةُ بالباء الموحده

ن د غ

نَدْغ - بالفتح سعتر وشتی وبکسر انگبین وآن خوب ترین انگبینها است

نُدْغَة - بالضم سپیدی بن ناخن

عِنْدِي بن نَدْغَى - کعربی از بنی قضاعه است

مِنْدَغ - کمبر آنکه را روا خستن بسخن عادت باشد

مِنْدَغَة - کمنسته پرگلیجه دنان کاز پرهاے مرغ وآهن باشد وسپیدی بن ناخن

(ن) نَدِغَ الصَّبِيُّ محمولا نزم بالیده خنیدن ✤ ونیز نَدَغَ - بالفتح وخستن بانشست وگزیدن وعیب کردن وتباه نمودن ونیزه زدن وخستن بسخن یقال ندغ بالرمح والسكلام والفعل من فتح

اِنْدَاغ - تباه کردن یقال اَنْدَغَ بِهِ

نَدِّعْ عَجِينَكَ تَنْدِيغًا - بریز آرد بر عجین

مُنَادَغَة - باهم عشق بازی کردن

اِنْتِدَاغ - نرم خندیدن

ن د ف

نُدْفَة - بالضم شیر اندک

نَدِيف - کامیر پنبه زده

نَدَّاف - کشنده وپنبه زن

مِنْدَف - کمنبر کمان ندافه کمنبر مثله

مُنْدَف - پنبه زده

(ض) نَدَفَ الْقُطْنَ نَدْفًا - بالفتح زد پنبه را ✤ ونَدَفَتِ النَّابَةُ نَدْفًا ونَدَفَانًا - محرکه شتاگرد ناهموار دست خود را برفتار ✤ ونَدَفَتِ السِّبَاعُ - بزبان آب خورد وده ✤ ونَدَفَتِ الطَّعَامَ خورد آن را ✤ ونَدَفَ بالعود زدبدان ✤ ونَدَفَ الْحَالِبُ چکاند شیر از پستان بانگشتان ✤ ونَدَفَتِ السَّمَاءُ بالْمَطَرِ - بارید آسمان تَنْدِفَ بالتَّلْحِ كذلك ✤ ونَدَفَتِ الدَّابَّةُ سخت راند آن را

اِنْدَاف - سخت راندن ستور وذلیل کردن بسوے آوازرباب وغیره سگ را

ن د ف

اَنْدَاف - بالفتح وهی است درسمرقند از آن وده است حسین بن علی سماع منهو با بن ابی الحسن ودهی بمرو

ن د ل

اَنْدُکَانِ. بالفتح وضم الدال ج
است بفرغانه از آن ده است
عمر بن محمد بن طاهر صوفی و وهبی
بسرخس آن ده دست قبر ابا احمد حماد ی

ن د ل

نَدَل. بالفتح ریم و چرک
نُدُل. بضمتین خادمان مهمانی
نَوْدَل. کجعفر پستان بزرگ
نُوْدَلان. مرد ی است
نِیْدِل. کز برج هموزه کاشتر ک
نِیْدُل. بکسر النون وفتحها و
ضم الدال سکاچه یعنی کابوس باشد
است مثل آن نِیْدُلان بکسر
النون وتثلیث الدال وفتح النون
وضم الدال و نِیْدِلان هم
بکسر النون والدال وضم الدال مثله
صَنْدَل. بفتحتین موزه دشهر ی
است هند وسو دبخور یاجیدترین
آن صَنْدَلی منسوب مثلا یا آن منسوب
است بدان شهر
ابن مَنْدَلَة. بالتاء پادشاهی
است عرب را
مِنْدَل. کمنبر بانیده و دلواز
چاه بیرون آرنده وزنه ودستک دستا
مِنْدِیل. بالکسر والفتح دستار که
دست پاک کنند بوسه و دستار خوان
ودستار که برمیان بندند
(ن) نَدَلَ الخُبْزَ السُّفْرَةَ و
الثَّمْنَ مِنَ الجُبَّةِ. بکف دست
برداشت آنرا وگرفت و. نَدَلَ
بِسِلْعَتِهِ. رنج زد و نیز نَدَل.
بالفتح ربودن بسرعت وازجای
بجای بردن وازچاه برون
آوردن دلو
(س) نَدِلَت یَدَاهُ نَدَلًا.
یعنی ناگه گردید دست وی.
نَوْدَلَة. مضطرب ولرزان شدن
ازغایت پیری وفرومشته گردیدن
هر دو خصیه مَنْوَدِل لغت است
ازآن ویقال مشی الرجل
مُنْوَدِلًا. ای مسترخیا
تَنَدَّلَ بِالْمِنْدِیل. دست
پاک کرد بدان و مانند
تَمَنْدَلَ بِالْمِنْدِیل. پاک کرد
دست بالمندیل و دستار بریسان بست
اِنْدَالُ بَطْنِهِ. بوضع دل
وقدم

ن د م

نَدْم. بالفتح مرد زیرک ظریف
نَدَم. محرکة لشان
نَدِیم. کامیر حریف شراب
وهمنشین بزرگان نُدَمَاء و
نِدَام کلتاب جمع
نَدِیمَة. سفینه حریف شراب
وهمنشین محمد بن حسن بن ابی بکر
بن مذکیه ابوبکر نَدِیمَة الاَلی شیخ
است مرسمعانی را
نَدَامَة. کرامة پشیمانی
مندم ومَنْدَمَة. بالفتح مثل
یقال البَیِّنُ حَتْفٌ وَمَنْدَمَة
نَادِم پشیمان نِدَام کتاب
ونُدَامَى کرنار جمع
نَدْمَان. بالفتح پشیمان وحریف
شراب وهمنشین بزرگان نَدَامَى
کسکاری ونِدَام. کتاب جمع
کَدْمَانَة مونث وقد یکون
النَّدْمَان جمعا ونَدَامَى
جَبَلٍ بِیَمَّةَ قبلهما الفرهدان
(س) نَدِمَ عَلَیْهِ نَدَمًا.
محرکة وندامة پشیمان شد منه
الحدیث النَّدَمُ تَوْبَةٌ
اِنْدَام. پشیمانی دادن کسی را
مُنَادِم. حریف شراب بنشین
بزرگان
مُنَادَمَة ونِدَام. بالکسر
همدیگر بمجلس شراب نشستن
وهمنشینی کردن قیل لِمُنَادَمَةِ
قلبُ المَدَامَة وهی المُدَامَات
الشراب وهو فی کلامهم کثیر
کالقِسِّیِّ من القوس جَبَذَ بَ
جیده ونحوهما
تَنَدُّم. پشیمان شدن
تَنَادُم. همدیگر همنشینی کردن
در مجلس شراب
جُنْدَمَا انْتَدَمَ. یعنی همدیگر چنانچه آشنایان

ن د ه

نُدْهَة. بالضم بسیاری مال از
صامت ناطق یا بیست از گوسفند و
مانند آن صدار شتر و هزار صامت
(ن ف) نَدَهَ البَعِیرَ نَدْهًا
بالفتح زجر کرد وراند شتر را بیانگ و
نَدَهَ الاِبِلَ. بیکبار راند شتران را
یا راند شتر انرا وفراهم اورد قیل
کان طلاق الجاهلیة قولهم
اِذْهَبِی فَلَا اَنْدَهُ سَرِیکِ. ای
لَا اَرُدُّ اِبِلَکِ لِتَذْهَبِ
حَیْثُ شَاءَتْ
اِنْتِدَاه. راست شدن کار
اِسْتِنْدَاه. راست وتمام شدن کار

ن د ی و

نُدْوَة. بالفتح گروه وانجمن وزائده
دار النَّدْوَة. سرای است
بمکه بنا کرده قُصَیّ بن کلاب
سُمِّیَتْ بِهِ لِاَنَّهُمْ کَانُوا یَنْدُوْنَ
فِیهَا لِلْمَشَاوَرَة اَی یَجْتَمِعُوْن
نُدْوَة. بالضم آب خورشتر
نَدِیّ. کری خاک نمناک ونم
وتری روز وبیه باران وتری و
چیزی است که بدان خوشبوی
کنند مانند بخور ودیابان چیزی
ونهایت آن اَنْدَاء وَاَنْدِیَة
جمع وبلندی اواز و وهش وصفة
فُلَانٌ سَرِیُّ النَّادِی لِلنَّدِیِّ لِ
العطاء وعلف
نَدِي. بکسر نم ونمناک مرد سخی
اَرْضٌ نَدِیَةٌ. کفرهٔ زمین نمناک
نَدَاء. بالفتح گوشت نرد یک
اندرون فاعل سپ هما نَدَاءَانِ
نَادِي. یعنی انجمن روز یا انجمن
ما دامیکه مجتمع باشند در وی
وَنَادِیَ الکَفِّ سخی وجوانمرد و
نَادِیَ الصَّوْت. بلند آواز
نَدَاوَة. بالفتح تری
نَادِي. انجمن روز یا انجمن
وقتیکه مجتمع باشند وقوله تعالی
فَلْیَدْعُ نَادِیَهُ یُرِیْدُ عَشِیْرَتَهُ
وَهُمْ اَهْلُ النَّادِي وَهُوَ لِلْمَکَانِ
وَالجَمْع فَسَمَّاهُ بِهِ کَمَا تَقُوْلُ
تَقَوَّضَ المَجْلِسُ یعنی تفرق
اَهْلُ نَادِیَةٍ. خرما بن دور از
آب و اِبِلٌ نَادِیَةٌ. شتر

پراکنده حامیان دونوبت
آب + ونیز نَادِيَة- حادثه نَوَادِي
جمع + ونَادِيَاتُ الشَّيءِ اوائل
آن چیز
نَوَادِيُّ النَّوَي- بالفتح آنچه
پراگنده شود از خشخاش وقت
شکستن + وابل نَوَادِ شتر
آن منده
هُوَ آنَدُ مِنْهُ- اوبمی تراست
ازوے وکذا هُوَ آنَدُ صَوْتًا-
یعنی آوازتر
شَجَرٌ نَدْيَان- کسران درخت
نمناک
(ن) نَدَّ الْقَوْمُ نَدًّا- بالفتح
گرد آمدند وحاضر شدند در انجمن
ونیز ندد وکشش کردن ناقه در
نسب باصل خود یقال نَاقَةٌ
نَدَّةٌ والی نوقٍ کِرَامٍ- وحاضر
او دن مردم را لازم متعدی واز
چراگاه ترش بچراگاه شیرین آوردن
شتران وپراگنده شدن چیزے
وجوانمردی کردن دادن و
چراکردن ستور میان نهل وعلل
یعنی میان دونوبت آب وافزون
وفراخ شدن چیزے یقال مَا
يَنْدُدُهُمُ النَّادِي مَا
يَسَعُهُمْ
(س) نَدِيَ نَدًى محرکة
نمناک وتر شد + وَمَا نَدِيَتْ
بِشَيْءٍ تَكْرَهُهُ- یعنی نیاوردی
چیزی راکه ناخوش داری وقرض
آن نگرفتی وندیت یدک بخیر گردید
مُنْدِيَة- بحذف تاء کلمه باستاد

آن جبین خوے آوردن سوا
کننده قول باشد یا فعل
مُنْدِيَات جمع
إِنْدَاء- افزون شدن میان
دونوبت آب چرانیدن شتر را
ونمناک وترگردانیدن وبسیار
عطاگردیدن یا نیکو از شدن
مُنْدِي- معظم جاے آب دادن
اسپان وجز آن یقال هٰذَا
مُنْدِي خَيْلِنَا
تنديه- ازچراگاه ترش
بچراگاه شیرین آوردن شتر را
وچرانیدن شتر میان دونوبت
آب وهي إِنْ وُرِدَا الإِبِلَ فَشُرْبٌ
قَلِيلٌ ثُمَّ تُرْعَاهَا قَلِيلاً
ثُمَّ تُوَدُّهَا إِلَى الْمَاءِ + وترد
نمناک کردن
مُنَادَاة- خواندن وآواز
دادن یقال نَادَيْتُهُ وَبِهِ
وبا دیگرے ششستن در انجمن و
باهم نازیدن وراز آشکار
کردن یقال نَادِي بِسِرِّكَ أَيْ
اظهره له وپیدا گردیدن راه
یقال نَادَى لَهُ الطَّرِيقُ و
ودیدن و دانستن نِدَاء بالکسر
وبضم مثله ونیز نِدَاءً واز هم
است
تَنَدِّي- بتکلف جوانمردی
نمودن وافزون ترشدن
وچراکردن ستور میان دونوبت
آب
تَنَادِي- فراهم آمدن مردم
وهمدیگر را خواندن ومِنْدُ يَوْمِ

التَّنَادِي يوم القيامة وباهم
در انجمن شستن
مُنْتَدَى- بفتح الدال انجمن ونادی
یا مجلس تاکه مجتمع باشند در آن
اِنْتِدَاء- فراهم آمدن وحاضر
شدن در انجمن

بَابُ النُّونِ وَصْلُ الذَّالِ

ن ذ خ

نَذْخ- بجوهر بدول
(ن) نَذَخَ الْبَعِيرُ نَذْخًا-
بالفتح سخت کوشش کردن
اِنْذِخَاخ- سخت کوشیدن

ن ذ د

نَذِيد- کامیر آنچه از بینی یا دهن
برآید
(ن) نَذَّ نَذِيدًا- کامیر کنیز انداخت
وشاشید

ن ذ ر

نذر- بالفتح پیمان وآنچه واجب
گرداند برخود یا نذر آنچه واجب
کنند بشرط چیزے کقوله عَلَيَّ إِنْ
شَفَى اللهُ مَرِيضِي كَذَا نَذْرٌ
وَعَلَيَّ أَنْ أَتَصَدَّقَ بِدِينَارٍ
لَيْسَ بِنَذْرٍ نَذْرٌ بِضَمَّتَيْنِ جمع
كَرُهُنٍ وَرُهُنٍ وَفِي الْحَدِيثِ
لَا نَذْرَ فِي مَعْصِيَةِ اللهِ لِأَنَّهُ
ندارد وقبل کفارة نذر کفارة یمین
یعنی إِذَا قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ رَحِمَهُ
اللهُ دَرَيْتُ نُذُرٌ وَرُجِّعَ يَا نَذْرُ
دیت جراحت است خصوصاً نزد
باشد یا کلان وآن بدل آن
جراحت باشد یقال لِي عِنْدَ

فُلَانٍ نَذْرٌ إِذَا كَانَ لَهُ جُرْحًا
وَاحِدٌ الْعَقْلُ
نُذُر- بالضم پوست درخت بقل
نُذُر- بضمتین ترس ویم اسم مصدر
است منه قوله تعالى فَكَيْفَ
كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ أَيْ إِنْذَارِي
نَذِير- کامیر بیم کردن ونرسانند
وبیم کرده شده نُذُر بضمتین جمع
وانذار کهان پیغمبر وپیری ونبی
صلی الله علیه وآله وسلم از نامهاے
عرب است وجذیع بن نذیر
مرادی خادی بود مر نبی صلی الله علیه
وسلم را والنَّذِير بُرَاقُ الْعُرْيَانِ مردی
بود از بنی سهم- وزنبی الخلصة یوف
بن عامر بروے حمله کرد ودست وے
ودست زن وی ببرید یا هر رسانند
بحق بدان جهت که چون مردے
خواهد که قوم خود را ترساند وبیم
کند برهنه گردد وبجامه شمار نکند
نَذِيرَة- کسفینة آنچه نذر دهند
وفرزند که اورا مادر وپدرش قیم
یا خادم معبد وکلیسا گردانند
نذر وموئث دروے یکسان است
طلیعه لشکر که از امور دشمن آگاه
سازد وترساند
نُذَيْر- کزبیر از اعلام است
نَذَارَة- بفتح تا بتاء دیده عن اللحیانی
الشافعی ترس ویم
نَاذِر- نامی است از نامهاے
ملکه معظمه ونذر کننده
نُذُرِيّ- کبشری ترس ویم
مَنَاذِر- کمساجد دشهر است
ودرنواحی اهواز مَنَاذِرُ كُبْرَى

وَمَنَاذِرُ صغرای ابن مَنَاذِر
وبضم شانزدهم است بصری وَمَن
لم یصرفه یقول انه جمع مُنذر
ومن سمّاه مَنْذَرًا لانه محمد
بن المُنذِر بن المنذر بن
المنذر ۔
مَنَاذِرَة ۔ بالفتح قریه ازمان
منذر اند
(ن) نَذَرَ القومَ ۔ ترسانید
قوم را از امور دشمن و نَذَرَهُ
طلبه لشکر کرد او را
(ن ض) نَذَرَ عَلَیَّ نَفْسَهُ
نَذْرًا و نُذُورًا ۔ واجب
گردانید آن را بر خود و آن نَذَرَ
مَالَهُ و نَذَرَ اللّٰهَ سُبْحَانَهُ و
نَذَرَ لَهُ بَوْهُ خاء مرا یکیسا
گردانید را پدر او
(س) نَذِرَ بِالشَّیْءِ ۔ دانست
آن را پس پرهیزید
مُنْذِرٌ کس ترساننده را از اعلام
است ۔ ویقال بات بلیلة نَذِیرٍ
منذر لیلی مرتب عنه سیره
مراد از ین منذر آنست که گوید کرد
وی را در پای پیل شت
مُنْذِیذ ۔ صفت از اعلام است
نَذَرَهُ بِالْأَمْرِ و نَذَرَ لَهُ و نَذَرَ لَهُ
بالفتح و تشدید ثانی و نَذِیرًا ۔
کاگاه ساخت و ترسانید و
بهم کرد او را در ابلاغ آن
مَنَاذِر ۔ نام مردے
مُتَنَاذِر ۔ بضم الذال شیر بیشه
تَنَاذُر ۔ یکدیگر را ترسانیدن
اِنْتِنَاذ ۔ واجب شمردن چیزے

بر خود و پیمان بستن با کسے
ن ذ ع
نَذْع ۔ بالفتح زهیدن آب و برآمدن
نَذُوع نَاذِع نعت است والفعل
من فتح
ن ذ ل
نَذَال ۔ بالفتح فرومایه و ناکس و خوار
وجمع آن نَذَال و نُذُول جمع
نَذِیل ۔ کامیکینه ناکس و خوار
نُذَاذ و نِذَال کرام جمع
رك) نَذُلَ نَذَالَةً و نُذُولَةً
فرومایه و کمینه گردید
باب النون فصل الراء
ن ر ب
نَذِیب ۔ بالفتح بدی و سخن چینی
در مرد چابک و جهت و اهی مُتَّهَم
و در اهی بحاب و موضعی است پُحْبَل
نَذِیبٌ مرد بد و شم یقال رجل ذو
نَذِیب کذلك نَذِیبَة و نشد
نَذِیبَة ۔ سخن چینی و تمامی کردن
و فتن برسته و آمیخته حتی یافتن
یقال الریح تُنَذِّبُ التراب
فوقه ای تنبحه
نَذِیبَة ۔ بالفتح مقصورا باد سخت
مَنْذَبَة ۔ بدی و سخن چینی
ن ر ج
نَرْج ۔ گوهر آهن آماج که بدان
زین شیارند نَذِیرَج با یاء مثله و
سراب و خرمن کوب آهنین باشد
یا چوبین ۔ و نیز نَذِیرَج بفتح ثانی
سخن چین و شتر ماده نیکرو او نیز
وَعْدًا عَدْوًا اَنْذِیرَجًا یعنی

شتابان و مترددانه دوید
نَرَجَة ۔ اختلاف و آمدن و
رفتن و نیز اختلاف و تردد در کلام
و سخن دهی از ایمنه و نیز بغماری رنگ
و وکردن نَذِیرَجَة مثله فی
الدعجل ۔ و نیز نَذِیرَجَة گاه بینند
نَارَنْج ۔ بفتح الراء نارنگ که ثمری
است معرب است
نِیرَنْج ۔ بالکسر و فتح الراء فسوسے
مانند سحر
ن ر ج س
نَرْجِس ۔ بالفتح وسکون الجیم و کسر
معرب اسپرغم و مرغی و رجس
ن ر ج ل
نَارْجِیل ۔ شرے است هندی
که جوز هندی نیز نامند شَنَارْجِیل
یکے و قد کهمن در خلقش مانند
درخت خرما و از و نجدا نهضت
سال بار میدهد در اکثر و درخشه
درخت جهد تاسی و چهل گز باشد
و درخت آن گاهی از بار فارغ
نباشد و ازا آبے است شیرین
و لذیذ مانند شیروان را طوان
خوانند و چون در اول طلوع
ثمر او شاخ با ثمر آن را بریده کوزه
بران نشانند آب در آن گردد اید
از یک طل تا پنج طل و آزمسته
نا ستد تا دو سه پاس شیرین باشد
و راس کار و تقویت باه و تفریح
بهتر از خمر و بعد ازان ترش مانند
سرکه گردد و برائے اسهال بیدار
نافع تر و در سرسام لیفیکه بر بار آن باشد
مدتها فاسد و مندرس نمیگردد
مغز نارجیل مولد منی و مسخن گردده
و سمین بدن و جهت تقطیر البول
و سردی مثانه و در د و مفاصل
فرمن و نفع مواو بارد و بلغمی و
سوداوی و با شکر جهت تولید
خون صالح نافع و جرم را دیر
هضم و مضر محرورین و مصلح آن
میوه ترش و لیمو ۔ و نارجیل
بحری ثمری است غلاف دار
مانند غلاف نارجیل هنت آن
معلوم نیست و از زردی دریا
اخذ میکنند مغزا و در رفع سموم
و مضرت آبها مجرب و گویند زیاده
آن قتال است
ن ر د
نَرْد ۔ بالفتح بازی است معروف
معرب است اردشیر بن بابک
آنرا وضع کرده لاجرم نرد شیر
نامندش و حوال فرح اسفل تنگ
دهن که از برگ خرما بافند و بدوزند
و از رسن لیف خرما نچه رنند تا
محکم و سخت و درشت گردد و بدان
خرما در ایام درواز جای بجائے
برند و ضمادی است که از صندل
و گل ارمنی و فوفل و اقاقیا و حنضل
و سفید آب و مروارید سنگ
ترتیب دهند و بر روی رهاے
حاره طلا کنند و نافع باشد ۔
وعباس نرسی ۔ از هارون
الرشید روایت می کند
ن ر ز
نَرْز ۔ بالفتح پنهان شدن از
ترس و بیم و الفعل من نصر

وموضعی است

نَزْرَة - بالفتح از اعلام است

نَزِيز - بالفتح وکسر الراء وی بفارس

نَيْرُوز - بالفتح نوروز معرب است وان روز اول از سال باشد قدم الی علی کرم الله وجهه شئ من الحلاوی فسأل عنه فقالوا للنيروز فقال نيروزنا کل یوم وفی المهرجان قال مهرجاننا کل یوم وابن نيروز الناطفی محدث است

ن ر س

نَرْس - بالفتح دهی است بعراق

نِسَاب نَرْسِيَّة منسوب بوی

نَارِسَة - انا علام است

نِرْسِيَان - بالکسر خرمای نیکو وجید نرسیانیة یکی

ن ر ش

نَرْش - بالفتح بدست گرفتن عن ابن درید مجد الدین عندی انه تصحیف اذ الیس فی کلامهم راء قبل نون

ن ر م

نَيْرُمان - بالفتح وضم الراء دهی است بهمدان

نَرِيمان - بالفتح نام جد رستم زال

ن ر م ق

نَرْمَق - کجعفر زم و نازک مخرمیت

ن ز ع

هُوَ مَنْزُوعٌ إِلَيْهِ - او حریص است بر آن

(ف) نَزَعَ بَيْنَهُمْ نَزْعًا - بالفتح ونَزْغًا بالضمتین برافروزید وتباهی افکند یقال نزع الشیطان بینهم ای القی الشر الاغراء ٭ ونَزَعَ عَلَيْهِ - حمله کرد بر آن ٭ و نَزَعَ عَنْ كَذَا - برگردانید او را از آن ٭ ونَزَعَ فُلَانًا عَلَيْهِ - برانگیخت وحریص کرد او را بر آن یقال إِنَّكَ لَا تَنْزِعُ عَلَيَّ يَنْزِعُ هَوَى مِلْكَ اي بِمَا يُوقِعُ عَقْلَكَ وَلِفَسْكَ وَالْأَمْرُ لِكُلِّ حَالٍ لَكَ

ن ز ب

نَزَبَ - محرکة پارنامه و نقب

نَيْزَب - کجیدر آهو نرگاه

(ض) نَزَبَ الظَّبْيُ نَزْبًا - بالفتح ونَزِيبًا - کامیر دو نَزَبَ نَزْبًا کنزب بالکسر وآهو یا بخصوص بانانک کردن تکه و آهو نر وقت شئ

نَنَازُب - یکدیگر را لقب نهادن

ن ز ج

نَيْزَج - کجیدر سس بار یک در ابتدا

(ن) نَزَجَ نَزْجًا - بالفتح پای کوفت در قصید

ن ز ح

نَزَح - محرکة آب تیره وچاه که پیشتر آب او کشیده باشند

نُزُح - کقلب دور وچاه آب برکشیده وکم آب

نَزِيح - کامیر دور

نَزُوح - کصبور دور وچاه آب برکشیده وچاه کم آب

نَازِح - دور وچاه آب برکشیده ٭ دیار نَازِح - شهر دور ومحمد بن نازح محدثی ست که از لیث بن سعد روایت می کند

مِنْزَحَة - بکسر میم ولو و ماست آن که بدان آب کشند

قَوْمٌ مَنَازِيح - گرو و رفته

(ف ض) نَزَحَ نَزْحًا - بالفتح ونُزُوحًا - دور گردید ٭ ونَزَحَ البِئْرُ - کشید همه آب آن را یا اندک باقی ماند ٭ ونَزَحَتِ البِئْرُ نُزُحًا - کشیده شد همه آب چاه فهی نُزُح بِضَمَّتَيْنِ مجهولا دور شد از دیار خود از غیبت دراز ٭ ونَزَحَ القَوْمُ - صاحب چاه آب برکشیده شد

إِنْزَاح - برکشیدن آب چاه چندانکه خشک گردد یا کم آب شود

هُوَ مُنْزَحٌ مِنْهُ - او بدوری است ازوے قال ابن هرمة ٭ فَأَنْتَ مِنَ الغَوَائِلِ حِينَ تُرْمَى ٭ وَمِن ذَمِّ الرِّجَالِ بِمُنْزَاحِ ٭ إِلَّا أَنَّهُ أَشْبَعَ فَتْحَةَ المِيمِ فَتَوَلَّدَتِ الأَلِفُ

ن ز ر

نَزْر - بالفتح کاز دری است پستان شتر ماده و اندک وبی مزه

نِزَار - کتاب جمع منه فی صفة کلامه صلی الله علیه وآله وسلم فصل لا نَزْرٌ ولا هَذْرٌ ای لیس بقلیل فیدل علی عجز ولا بکثیر فاسد فیقال ما جئت إِلَّا نَزْرًا یعنی نیامدی مگر باهستگی و درنگ

لَفِحَتِ الحَرْبُ عَنْ نُزُرٍ بضمتین یعنی آب بسیار شد تنگ روبار دے

نَزْرَة - کفرحة زن کم فرزند

نَزِير - کامیر اندک

نِزَار بن مَعَدّ - کتاب پدر قبیله است

نَزُول - کصبور زن کم فرزند یا کم شیر و هر چه کم گردد و ناقه که مرده که بر بچه دیگر مهربان ساخته باشند و شتر ماده که بجز اندک چیزی نپذیرد

مَنْزُول - اندک

(ن) نَزَرَ فُلَانٌ نَزْرًا - بالفتح ستیهید در سوال یقال فلان لا یعطی حتی یُنْزَرَ ای حتی یُلَحَّ عَلَيْهِ او یُهَانَ ٭ ونَزَرَ بِرَأْسِهِ - بگیخته گردیدن وشتابی نمودن وفرمودن کارے وخرد و خوار شمردن و اندک پنداشتن

(ك) نَزَرَ نَدًى وَنَزَارًا - بفتحهما ونُزُورَةً ونُزُورًا - اندک گشت

إِنْزَار - کم گردانیدن

تَنْزِير - کم کردن یقال نَزَّرَ عَطَاءَهُ

ن ز ز

نَزّ۔ بالفتح زبان بکسر بسیار مرد تیز خاطر و زیرک پست و چالاک بسیار جنبش و آنگہ بریک مرار نگہ دارد امر د وظلیم نَزّ۔ شتر مرغ کہ بکجا قرار نگیرد

نَزَّة۔ بالفتح ناقہ سبک

نِزَّة۔ بالکسر خواہانی و شہوت

نَزِیز۔ کامیر خواہانی شہوت مند

زیر کہ خوشطبع بود ویقال فُلَانٌ نَزِیزُ شَرٍّ یعنی او بدی چسپان ملازم است نزاز شتر کنگنا مثلہ

نُزَازٌ۔ کعطاء بطرکش برگزیدہ جست کشنے

مِنَزّ۔ بکسر المیم وفتح النون بسیار جنبندہ بگہوارہ

(رض) نَزَّ نَزِیزًا۔ کامریدن و بانگ کردن گنت کشتی یا عام است و نَزَّتِ الْاَرْضُ۔ رباب ناک شد زمین یا چشمہا گریدید۔ ونَزَّ عَیْنَہٗ نہتاد جد گریدید و نبز نَزِیزٌ جنبیدن زہ وقت پراندختن و سخت و استوار گردیدن

نَزْنَزَة۔ سر جنبانیدن

نَزْنَزَ۔ رباب ناک شدن زمین

نَزْنَزَہٗ عَنْ کَذَا نَزْنِیزًا۔ پاک کرد او را از ان ✤ نَزْنَزَتِ الظَّبْیَةُ پرورد بچہ خود را آہو مادر

مُنَازَعَة۔ ہمدیگر چیزی گرفتن و خطاب

ن ز ع

نَزْع۔ محرکۃ موے پشگی ہر دو جانب پیشانی والفعل من سمع

نَزَعَة۔ محرکۃ یکسو پیشانی ✤ وَهُمَا نَزَعَتَانِ۔ وفی المثل صَارَ الْاَمْرُ اِلَی النَّزَعَةِ یعنی مردم ذوی وقار وبردبار در اصلاح و نیکوئی آن پردختند وکذا عام السَّهْمُ اِلَی النَّزَعَةِ یعنی حق بمرکز قرار گرفت وهو جمع نازع ونزیز

نَزَعَة۔ موضعیست وگیاہی و لیسکن وراہ درکوہ

نَزِیع۔ کامیر غریب وآنکہ مادرش بردہ باشد و دور دیہ وہ از دخت فرد گرفتہ وچیدہ وچاہ نزدیک تک ومعز نَزِیعُ بْنُ سُلَیْمَانَ حَنَشِیٌّ شاعر

نَزِیعَة۔ کسفینۃ ناقہ واسپ کہ می زاد کہ شہری دیگر غیر زادبوم آن و از قومی دیگر کشیدہ باشند و زن کہ بیگانہ زادہ باشد نَزَائِع جمع نَزَاعَة۔ کسحاب خصومت یقال بَیْنَهُمْ نَزَاعَةٌ ای خصومة

نُزُوع۔ کصبور چاہ نزدیک تک ودشتاق چیزے

نَازِع۔ شتر آرزومند جای باش وچراگاہ مذکر ومونث در دے یکسان است یقال بَعِیرٌ نَازِعٌ وَنَاقَةٌ نَازِعٌ وَعَنَمٌ نَوَازِعُ کمان جمع غَنَمٌ نُزَّعٌ کرگ گوسپندان کہ نزدیک تک

نَازِعَة۔ ستارہ یا کمان منہ قولہ تعالیٰ وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ای النُّجُومُ مُنْزِعٌ من افق الی افق ای تطلع ثم تغیب والفعل

فی ایدی الرماۃ فی سبیل اللہ وسبیل الملائکۃ تَنْزِعُ الْاَرْوَاحَ

اَنْزَع۔ مرد موی رفتہ سر ودوے پیشانی ومونث آن زَعْرَاءُ است نہ نَزْعَاءُ۔

نَزَّاع۔ کشداو سخت برکشیدہ وفی المثل العرق نَزَّاعٌ

مَنْزِع۔ بالفتح کشیدگاہ ومنہ لَمْ یَبْقَ فی القوس مَنْزِعٌ یعنی کار بنہایت رسید

مَنْزِعَة۔ کمقعدۃ کمان کہ زہ از وی دور باشد و بازگشت پایان کار وہای دور دست و تدبیر کہ مرد بسوے آن باز گردد و رجوع کند وَصِیَّةٌ لِتَعْلَمَنَّ اَیُّنَا اَضْعَفُ مَنْزِعَةً ای رَأْیًا وسنگ کہ بران آب کشند وہمت وکسیر یقال فُلَانٌ قَرِیبُ الْمَنْزِعَةِ ای قریب المذہب وشراب طیب المنزعۃ شراب نیکو مقطع شرب

مِنْزَع۔ کمنبر زیر کہ بدان کشند و مرد سخت کشندہ

مِنْزَعَة۔ کمکنسہ چوبے است کہ مانند کہ بدان شہد چینند

(رض) نَزْعَةٌ مِنْ مَکَانِهٖ از جای خود کشید آنرا وفیہ یقال هُوَ فِی النَّزْعِ۔ یعنی او در حالت جان کندن است

مُنَزَّع یَدَہٗ۔ از جیب برآورد دست خود را ✤ وَنَزَعَ اِلٰی اَهْلِهٖ نَزْعَةً کسمانۃ ونِزَاعًا۔ کتاب نُزُوعًا آرزومند کردید بسوے اہل خود ومشتاق شد ✤ ونَزَعَ عَنِ الْاَمْرِ

نُزُوعًا۔ بپایان آن رسید و پرداخت از آن ✤ ونَزَعَ اَبَاهُ وَاُمَّهٗ۔ بپدر خود مانست ✤ ونَزَعَ فِی الْقَوْسِ۔ کشید کمان را ✤ ونَزَعَ الدَّلْوَ۔ آب کشید بدان ✤ وَنَزَعَ الْفَرَسُ سنتًا۔ یک تک رفت ✤ ونَزَعَ نُزُوعًا عادت ✤ ونَزَعَهٗ نَفْسُهٗ خواہانی آن کرد انْتِزَاع۔ آشکارا وواشدن نزع ازموے وخداوندش تران نزائع گردیدن قوم

تُمَانِمُ مُنْزِعٌ۔ عظیم گیاہ پژمردہ شد للمبالغۃ

مُنَازَعَة۔ آرزومند شدن باہم کشش کردن بعجلت یا کسی کشیدن دلورا وقریب ومتصل شدن ارضی تُنَازِعُ ارضکم ای تتصل بها

تَنَازُع۔ تناقلن ودرایندہ مُتَنَازِعًا اِلَی کَذَا۔ ای مُتَشَوِّقًا اِلَیْهِ نَازِعًا تَنَازُع خصومت کردن دو گروہ باہم وہمدیگر گرفتن چیزے را

اِنْتِزَاع۔ باز داشتن و برکندہ واز جاے برکشیدن، وبرکندہ شدن لازم متعدی یقال اِنْتَزَعْتُ الشَّیْءَ فَانْتَزَعَ

ن ز ع

نَزْغ۔ بالفتح لعن کردن بزبان وغیبت نمودن ودر دل افگندن چیزے وتباہی افگندن میان قوم وبرانگیختن منہ قولہ تعالیٰ مِنْ بَعْدِ اَنْ نَزَغَ الشَّیْطَانُ بَیْنِیْ وَبَیْنَ اِخْوَتِیْ والفعل مر فتح

نَزَّاغ. کشنده بمعنی منزع است
رَجُلٌ مِنْزَعٌ. کسیرا که تباهی افگند و برآغالاند مردم را و آنکه خبیث کند مردم را مِنْزَعَةٌ کمکنسته مشدد فی الاصل + و نیز مِنْزَغَةٌ. پرکلیچ و نان که از پر های مرغ یا آهن یا آهن باشد

ن ز ف

نَزْف. بالضم بریدگی آب چاه اسم مصدر است
نُزْفَةٌ. بالضم اندک آب و شراب و مانند آن نُزْف کصرد جمع
نَزِیف. کامیر تب زده و مست و بیهوش و آنکه از بسیاری رفتگی خون سست شده باشد صوت تشنه که رگ و زبانش خشک گردد و نام شمشیر عکرمه بن ابی جهل رضی الله عنه
نَزَاف. کقطام یعنی امراست
اے انزف
نَزُوف. کصبور چاه که آب آن بدست کشیده شود
عُرُوقٌ نُزَّف. کریم رگهای غیر سالم
مِنْزَفَةٌ. کمکنسته دلوے است خرد که بر سر چوبے دراز بندند و بدان آب کشند
مِنْزَاف. کمصباح بزکه شیرش سپرے گردد
مِنْزُوف. مست و بیهوش و آنکه خونش بسیار برآمده چندانکه ضعیف گردیده باشد و سخت تشنه که رگ و زبانش خشک گردد و فی المثل اَحْمَقُ مِنَ الْمَنْزُوف

ضَرْطًا وقد مر ذکره فی الضاد المعجمة
(ض. نزف. مَاءُ الْبِئْرِ نَزْفًا.
بالفتح) برکشیدن همه آب چاه را + و
نَزَفَتِ الْبِئْرُ. خشک گردید چاه
کَذَا نُزِفَتِ الْبِئْرُ. مجهول لازم
متعد + و نُزِفَ الرَّجُلُ. عقل
رفته گردید یا بیهوش و مست شد
منه قوله لَا یُنْزَفُونَ + نَزَفَهُ
الدَّمُ. خون بسیار برآمد ازوی
چندان که سست گردید + نُزِفَ
فُلَانٌ دَمُهُ. مجهولا کذلک کَذَا
نُزِفَ فُلَانٌ. یعنی منقطع گردید
حجت او در خصومت
(س) نَزِفَتْ عَبْرَتُهُ نَزْفًا.
بالفتح ایستاد اشک وے
مُنْزَف. کمکرم و کسرا وہ آنکه خون
بسیار رفته باشد و مست و بیهوش
اِنْزَاف. خشک شدن همه آب
چاه یقال اُنْزِفَتِ الْبِئْرُ مجهولا
و برکشیدن آب چاه لازم است
و متعدی و الیتان اشک کسی را
بیهوش و مست کردیدن منه
قوله تعالی لَا یَصَدَّعُونَ عَنْهَا
وَلَا یُنْزِفُونَ ای لَا یُسْکِرُونَ
رفتن آب چشمه و چاه و سپرے
شدن مے قوم
تَنْزِیف. خون آوردن زن
در بارداری یقال نَزَفَتِ الْمَرْأَةُ
ای رَأَتْ دَمًا عَلَی حَمْلِهَا

ن ز ق

مَکَانٌ نَزِقٌ. محرکه جائے نزدیک
نَاقَةٌ. کلکتاب شتر ماده شتاب رو
(س ن ض) نَزَقَ الْعَرَقُ
نَزْقًا. بالفتح نَزُوقًا. برسکیزید
اسپ بر ماده یا پیش درآمدن
سبکی و تیزی در جست
(س ض) نَزِقَ نَزَقًا. محرکه
سبکی و شتابکی نمود وقت خشم و نیز
نَزِقَ. ایلاق شدن او مد بکسر
اِنْزَاف. آلیز کنانیدن ستور را لبیار
خندیدن و بکسا شدن لبعد
بردباری
تَنْزِیق. برسکیزانیدن و الیز کنانیدن
ستور را و برجهانیدن
نَازِقَةٌ نِزَاقًا. بالکسر و مُنَازَقَةً
دشنام دادن یکدیگر را و نزدیک گردیدن بهوی
نَازُرْق. یکه گیر را دستمام دادن

ن ز ک

نَزَك. بالکسر بفتح زه و سوسمار
نزعم العرب ان له نزکین + و
نیز نَزْك. بالکسر بر سوی ران
نُزَك. کصرد سخت عیب کننده
مردم را
نَزِیکَات. مردم فرمایه بد
و بزردی و پیکاره کانها جمع نزدیک
نَزَك. کحیدر نیزه کوتاه نیازك
جمع
(ن) نَزَلَهُ نُزُکًا. نیزه کوتاه
زد و را + و نَزَكَ فُلَانًا. زشت گفت
و در دروغ بر دست بروے بناحق

ن ز ل

نَزْلَة. بالفتح زکام یقال بِهِ
نَزْلَةٌ. دیگبار فرود آمدن قوله تعالی وَلَقَدْ
رَآهُ نَزْلَةً اُخْرَی ای مَرَّةً وَمَرَضٌ
نَزْلَةٌ. زمین نیکو زراعت
نُزْل. بالکسر فراهم آمده بجمع
نُزُل. بالضم منزل و آنچه پیش
مهمان فرود آینده نهند از طعام
وجزآن. اَنْزَال. جمع و فروئی
برکت یقال طعامٌ کثیرُ النُّزُلِ
ای البرکة وخوبی و پاکیزگی و بالیدگی
کشت و آب مرو
نَزَل. محرکه باران پاکیزگی بالیدگی زراعت
وخوبی آبنی و فروئی و برکت یقال
طعامٌ کثیرُ النُّزَالِ
نُزُل. بضمتین منزل و فرود و آنچه پیش مهمان فرود آینده نهند از طعام و طعام بابرکت و فروئی و برکت و دهش و گروه فرود آینده و بهترین و افضل زراعت و پاکیزگی و بالیدگی آن
قَوْلُهُ تَعَالَی جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا قَالَ لَا حَفْشُ هُوَ نُزُلُ النَّاسِ بَعْضُهُمْ عَلَی بَعْضٍ
نَزِل. ککتف جائیکه اکثر در آنجا فرود آیند + وَحَطَّ نَزِلُ خَطَّ مجتمع و فراهم آمده و جاے درشت و سخت رو و سیل آورد
نَزِلَة. کفرحة زمین سخت و صاف که باندک باران سیل از وے روان شود و نُزَلَات جمع و قوله تعالی تَرَکَهُمْ عَلَی نُزَلَاتِهِمْ. بالفتح وکسر الزاء وفتحهما یعنی گذاشتم ایشان را بر استقامت و درستی احوال. منازل آنها
نُزَیْل. کامیر طعام بابرکت مهمان فرود آینده + و ثوب نُزَیْل جامه کامل
نَزَال. کقطام فرود امراست

بمعنی اُنزِل للواحد والجمع للذکر والمونث وهو معدول عن التنازیل

مُعَاذ اربُن نُزَیل ـ کزبیر ـ ونُزَیل بن مَسعُود کلیبی محدثان اند

نَزَالَتِ کتابة سفر

نَزَالَتِ کثمامة آب ترکه فرو ریزد

نَازِلَة ـ بمعنی زمانه وبلاء سخت

نَزَّال کشداد زناسها ـ عرا

مَنزِل ـ مجلس آب خورد وجای فرود آمدن وسرای ونباتیکه بر آن منازل جمع ـ ومَنَازِلُ القَمَر بیست وهشت منزل است ـ ومَنَازِلُ بن کرمان ـ بالفتح شاعری است ـ وفُرُوقُ المَنَازِل رهی است نزدیک طایف

مَنزِلَة ـ کجاست جا فرود آمدن وسرای مال ذو المنزلة ـ آمَنزَلَنِي حَيثُ سَلَاهُ عَلَيكَ هَل لَا مِن اللهِ في مضين

ردامیع به ونیز مَنَازِلَة ـ آب مورد در مرتبه وحرمت وهی لا تجمع (ض) نَزَلَهُم وبِهِم وعَلَيهِم نُزُولًا ومَنزِلًا ـ مجلس ومقعد فرود آمدن ازیشان ـ ونُزُلُ الرَّجُل ـ مجمولا زکام زده گردد یقال مَازِلتُ اُنزَل ـ یعنی همیشه سفر میکنم ـ ونیز نُزُول فرود آمدن کسی

(س) نَزَلَ الزَّرعُ نُزُولًا ـ محرکة پاکیزه وبالیده گردیدشت ـ ونَزَلَ زُكَامُهُ ـ زکامش فرود آمد

ونَزَلَتِ الأَرضُ نَزَالَةً ـ درست وصاف گردید زمین چنانکه باران سیل روان گردد ازوی

مُنزِل ـ بکسر میم فرو فرستادن وفرو فرستاده وقول لقمان اُنزِلنِي مُنزَلًا مُبَارَكًا

اِنزَال ـ فرو فرستادن یقال اَنزَلَ اِنزَالًا ومُنزَلًا ـ وفرود آوردن وآب زمرد جدا شدن

تَنزِيل ـ فرو فرستادن ترتیب دادن وبه ترتیب فرو فرستادن وفرود آوردن

مَنَازِل ـ کسا عداز اعلام است

نِزَال ـ بالکسر فرود آمدن دو گروه باهم از شتر وبر اسب بهمت کارزار وفرود آمدن دو گروه باهم در حرب مَنَازِلَة مثله

تَنَزُّل ـ بدرنگ ومهلت فرود آمدن

تَنَازُل ـ باهم کشش بیکار کردن

اِستِنزَال ـ فرود آوردن وفرو فرستادن واز مرتبه خود فرود انداختن وفرود آمدن خواستن

ن ز م

نَزم ـ بالفتح بمعنی گزیدن

نَزِيم ـ کابیر وستره

مِنزَم ـ کمبر دندان قاله بن عتاب والصواب في الكل بالباء الموحدة

ن ز ه

نَزَهَ ـ بالفتح کوتاه وکوسے است درهمان

نَزِيّ ـ کامیر حربه گریفال انه لَنَزِيٌّ إلى الشر اي سوّار اليه ـ

نَزِيَّة ـ کغنیة کاسه وورتنگ ابر

نِزَاء ـ کسحاب آلیز

نِزَاء ـ کحساب جستن زبر ماده وذلك في الحافر والظلف والسباع

نُزَاء ـ کغراب نوعی از بیماری سپند

نَازِيَة ـ تیزی وسرد وکاسه پهن ودرنگ وچشمه است نزدیک صفراء

نَزَّاء ـ کشداد فتنه انگیز عربده گر (ن) نَزَا نَزوًا ـ بالفتح ونُزَاءً کغراب ونُزُوًّا بالضم ونُزُوَانًا محرکة جست ـ نَزَا بِهِ قَلبُهُ شیفته وے گردید وشوش گرو بوے دل او ـ ونُزِيَ ـ مجهولا ایستاده شد وے ـ ونَزَا الطَّعَامُ ـ اے غلا ونیز نُزُق جوش زدن وے از آمیز شراب ونیز نزوان برگشتن وتیز گردیدن وعربده کردن

اِنزَاء ـ برجانیدن

تَنزِيَة ـ برجستن وبرسکیزانیدن وزجانیدن زبر ماده وتنزیتے مثله ـ

اِنَّه لَمُتَنَزٍّ إلى الشر ـ یعنی شر انگیز است وعربده گر

تَنَزِّي ـ شتافتن برجستن

ن ز ه

نَزَّه ـ بالفتح پرهیزگاری ـ ونُزُهَة الفَلَاة ـ زمین دشت که از آب دور باشد ـ ورجل نُزَهَة الخُلُق بضمتین وبحسر الزاء مرد پاک سرشت پرهیزگار کم تنها باشد ونبات وبمال خود وحاضر سرپیا نکند وسے او مال خود از شرکت دیگران نپالاید نُزَهَاء کامرا ـ ونُزهُوت ونزاه کتاب

نُزهَة ـ بالضم درے یقال هُوَ بِنُزهَةٍ مِنَ المَاءِ اي بِبُعدٍ مِنهُ دوری از ناخوشی وبیماری ونافعل من سمع

مَكَانٌ نَزِهٌ ـ گیکنف جائے دور از آب وعلف وقعر آب از سنگسان ده ومردم ودر از آب خیز دریا واز نسا وهوا ارض نَزِهَة وبیچ گذلك

نَزِيه ـ کامیر مرد دور از ناخوشی وبیماری ـ ویقال هُوَ نَزِيهُ الخُلُقِ وفُلَانٌ كَرِيمٌ نَزِيهُ اي بعيد عن اللؤم ـ وتمکان نَزِيهٌ ـ بمعنی مکان نزه است ونَزِيهَة مؤنث

نَزَاهَة ـ کسحابة پرهیزگاری ودوری از بدی

نَازِهُ النَّفس ـ پرهیزگار که تنها باشد وبخود ومال خود وحافظت بیوت کند مال خانه خود از دیگران بالابد (ف) نَزَهَت إلى نَزهًا ـ محرکة دور گردم شتران خود را از آب (ك ض) نَزُهَ نَزَاهَة ـ بالکاهة ونزاهیة ـ کراهیة نزیر گردیدجاے ونَزُهَ الرَّجُل ـ دوری گزید از همه ناخوشی ها وناپسندی ها

تَنزِيه ـ دور داشتن خود را از زشتی وبدی وپرهیز کردن

تَنَزُّه ـ دور شدن مجد الدین

إستعمال التنزه في الخروج إلى البساتين والحدائق والرياض غلط قبيح قلت عن ابن لسكيت ايضا كذلك قال وما يضعفه الناس في غير موضعه قولهم خرجنا نتنزه إذا خرجوا إلى البساتين وإنما التنزه التباعد عن الأرياف والمياه ومنه قيل فلان يتنزه عن الأكل الرديء ويأنف نفسه عنها اى يباعدها عنها

باب النون فصل السين

ن س ء

لنسء۔ بالفتح نے مست بہیوش کنندہ و شیر تنک بسیار آب پیہ و فربہی یا آغاز ان و پشم شتر کہ بعد افتادن برآید + و امرأة نسوء زن کہ حیض او درنگ کند

لنسء۔ بالکسر آمیزندہ خوش گفتار و دست و آزندہ زنان یقال هو لئيس لنساء یعنی او ہم سخن و محب زنان است

لنسء۔ مثلثہ زن کہ بروے گمان حمل کنند و آنکہ حمایش نمایان گردد

لنساة۔ بالضم درنگ و تاخیر شئی۔ کامیر تاخیر و پسین فروختن اسم مصدر است و ماہی کہ عرب در جاہلیت حرمت محرم را بران انداختی و ذلك انهم كانوا في الجاهلية لا يغيرون في الاشهر الحرم فيشتد عليهم ذلك فيحلونه رجلا منهم ويقولون انسأنا شهرا فيحل لهم المحرم ويؤخرونه الى صفر فهى الله عز وجل عنه + و نیز لسئی۔ شیر تنک بسیار آب و هو فعيل بمعنى مفعول من نسأته فهو منسوء اى اخرته ثم يقال منسوء الى الشيء كمقتول الى قتيل۔

نسيئة۔ سفتہ و رنگ و تاخیر

نسوء۔ کصبور زن کہ گمان حمل بروے کنند

نساء۔ کسماء درازی عمر و لنساء القوم۔ آخرہم ناسی فريق يقال ورد الناسي وهم

لنساة محركة

منسأة۔ کملقمة حصا بدان جہت کہ بوے ستور رانند منسأة كمقعدة مثله ويترك الهمزة فيهما وقول الفراء يجوز ليعني في الآية من سأته بقصر الف منسأة على انه حرف جر لسأة لغة في سئة الفم سرفيه بعد التحريف

(ف) نسأ الابل نسأ۔ بافتح و منسأة۔ کمقعدة بانگ برزہ و شتران را در اندیچہ لنساة البيع يعني به نسيئة فروختم بدو + و نسأ دينه نساء۔ کسماء باز پس انداخت وام او را و منه قول حكيم العرب من سره النساء ولا نساء فليخف الرداء وليقل غثيانا البيا ليرى الغداء وليقل غثيانا النساء عبد الرداء الدين +

ونسيئت المرأة لنساء۔ مجہولا درنگ کردہ شد و در ہنگام پس امید باز داری گردید + و نیز

لنسء۔ تاخیر کردن در زنان دون يقال لنساه الله تعالى فيه اجله و نگاہبانی نمودن و دور ساختن شتر را از حوض و آمیختن شیر آب و آمیختن ہر چہ باشد و پسیدن آب مادہ چرک و ریم بچہ نوزادہ را و نوش نوشانیدن کسے را و افزودن یک روز یا دو روز باز آبدادن در مدت میان دو نوبت آب خوردن شتر و فربہ شدن گرفتن شتر و رویدن پشم شتر بعد افتادن يقال نساءت الماشية و يقال جرى النساء في الدابة وهو بدؤه السمن فيها والافتراز منها يبتدئ بعد الحتن حرمت را تا صفر و بمنسازون شتر را

النساء۔ تاخیر کردن و پس انداختن و دور ساختن و بسیہ فروختن زنان دادن و از ان است کہ عرب در جاہلیت شخصی را حکم مے کردند و میگفتند وے را انسئنا۔ شہر یعنی پس انداز از ما حرمت محرم را تا ماہ صفر

تنئيسة۔ راندن و بانگ بر زدن شتر را

انتسأ في المرعى۔ و در رفت در چراگاہ + و انتسأ عنه۔ اندم از وے و دور شدم

انتساء۔ مہلت و زمان ستن

در دام و نسیہ فروختن خواستن يقال استنسأته فانساني

ن س ب

لنسبة۔ بالکسر الضم نزد ابا حوبشے پدرے خاصہ

لنسب۔ محرکہ نزادیا قرابت آبائی خاصہ انساب جمع

لنسيب۔ کامیر مناسب صاحب نزاد + و لنسيب ناسب۔

کشعر شاعر

لنسيبة۔ بنت كعب كسفينة

ولنسيبة بنت عماك ہر دو صحابیہ اند

عاصم بن لنسيب۔ کزبیر شیخ است مرشعبہ را

لنسيبة بنت بناء۔ کسفینة و لنسيبة ام عطية۔ ہر دو صحابیہ

وقيس بن لنسيبة بنت

لنسب کجیدن راہ راست و روشن ينسبان مثلثہ بانشان راہ وصف مور چہ و مور کہ در پے یکدیگر آیند و راہ مور و نام مردے

النسب۔ کاحمد قلعہ است بیمن + وهذا الشعر انسب يعني اين شعر بسیار لطیف است از روے عشقبازی۔

لنساب۔ کشداد مرد نیک و اما بالنساب لنسابة بالتاء مثلثة والتاء للمبالغة في المدح لعلامة تقول عندي ثلثة رجال ثم نصفهم بنسابات ونعتهم

مَنْسُوب۔ صاحب نسب ہو شعر مَنْسُوبٌ شعر کہ در آن بیان عشقبازی باشد مناسب جمع

(ن ض) نَسَبًا۔ حرکۃ و نِسْبَۃً۔ بالکسر یاد کردن ذرا دور یا و خواستن از وے کہ منسب گردد و نَسَبَ بِالْمَرْأَۃِ نَسْبًا وَنَسِيبًا کابین و مَنْسَبَۃً۔ مقعدۃ تشبیب کردن در شعر و غزل گفتن، صفت جمال وی نمودن تَنْسَبَ بَيْنَهُمَا يَنْسَبَةً۔ نگاہ پوے نمود و در سخن چینی میان ایشان

اِنْسَاب۔ سخت دویدن باد و بر دشمن آن خاک و سنگریزہ را

مُنَاسَبَۃ۔ ہم شکل شدن و مانستن و با کسی خویشی داشتن و یقال فُلَانٌ يُنَاسِبُ فُلَانًا اَيْ هُوَ نَسِيبُهُ ای قریبہ

تَنَسُّب۔ دعوے کردن خویشی ترکی کسے را منہ المثل لَقَرِيبٌ مِنْ لَقَرِبَ لَا مَنْ تَنَسَّبَ

اِنْتِسَاب۔ نزا و کسی یاد کردن و یاد کردن خواستن

ن س ت ر

نَسْتَر۔ کجفرزا ہدے است فاذی مجوسی کہ در زمان کسرے کہ نوشیروان بود و ریحانی است

نَسْتَرَن مثلہ

نِسْتَر۔ کدرہم ناحیۃ است در عراق

نَسْتَرُوذ۔ بالفتح وسکون الواو جزیرہ است میان دمیاط و اسکندریہ

مُنَسْتِير۔ بضم المیم وفتح النون موضعی بافریقیہ معبد زاہدان و تارکان دنیا و شہرے دیگر در آن و اہل آن قوی از قریش است دمیان آن و قیروان شش مراحل و موضعی است شرقی اندلس

ن س ق

نُسُق۔ کقنفذ خادم ادلغۃ رومیۃ نَطَقُوا بِهَا

ن س ج

نُسُج۔ بضمتین سجاوہ

هُوَ نَسِيجُ وَحْدِهِ۔ کالنسیکیا وے بے نظیر است در علم وجز آن بدان جہت کہ چون جامہ رفیع گردد بمنوال آن احدی بافتن نتواند

نِسَاجَۃ۔ کنایۃ جامہ بافی

نَاقَۃٌ نَسُوجٌ۔ صبور شتر ماوہ کہ بار بران ضطرب نشود یا ناقہ کہ بار وے بر دوش وے آید از شدت سیری

نَسَّاج۔ کشندہ جولاہ زرہ در رزع نحوی سخن ساز

مَنْسِيَۃ۔ کمقعد و مجلس سرکار و کارگہ

مِنْسِيَۃ۔ کمنبر کارچوب کہ بر وے جامہ ما بافند و مِنْسِيَۃُ الْفَرَسِ فرود سر کتف اسپ

(ن ض) نَسْجًا الثَّوْبَ۔ بافتن جامہ را و نیز نَسَجَ۔ و دون و آراستن سخن را و نَسَجَ الرِّيحُ۔ بطول وعرض وزیدن باد و يقال نَسَجَتِ الرِّيحُ الرَّبْعَ اَيْ تعاورتہ الریحان طولًا وعرضًا

ن س خ

نَسْخ۔ بالفتح ریزہ شکستہ پوست خرما وغلاف خرما و مانند آن کہ در تنگ خشور ماند

نَسَّاخ۔ کتاب وسحاب روبارے است در یمامہ و آن را روزی است

نُسَّاخ۔ کغراب ریزہ شکستہ خرما و ریزہ غلاف خرما و مانند آن

نُسَيْخ۔ مصغر نَسِيخ رو باری است

مِنْسَاح۔ بالکسر آنچہ بدان خاک پراکند بفارسی سکوانست

(ف) نَسَخَ التُّرَابَ نَسْخًا۔ بر داشت و پراکند خاک را

(س) نَسِخَ نَسَخًا۔ محرکۃ آزمند گشت چشم داشت

ن س خ

نُسْخَۃ۔ بالضم کتابی کہ از آن نقل کنند

بَلَدٌ نُسَيْخَۃٌ۔ کہینۃ شہر دور

بَلَدٌ نَسِيخَۃٌ۔ کسفینۃ شہر دور

نَسُوخ۔ بالضم دہی است در قادسیہ

(ف) يَنْسَخُ نَسْخًا۔ بالفتح زائل کردن آن را و برگردانیدن یقال نَسَخَتِ الرِّيحُ اٰثَارَ الدِّيَارِ اى غيرتها، وَنَسَخَہٗ۔ ناچیز و بیکار ساخت آن را و چیزی دیگر را بجایش قایم کرد، وَنَسَخَ الشَّيْءَ از حوش برگرد انیدن و رشت نمود آن را، و نیز نَسَخَ۔ نوشتن يقال نَسَخَ الْكِتَابَ اِذَا كَتَبَہٗ عن مُعَارَضَۃٍ و از غانہ بخانہ بردن زنبور آنچہ دران باشد وَنَسَخَتِ الْاٰيَۃُ بِالْاٰيَۃِ۔ ازالۃ مثل حکمها فالثانیۃ ناسخۃ والاولیٰ منسوخۃ

اِنْسَاخ۔ نویسانیدن يقال اِنْسَخَہُ الْكِتَابَ فَنَسَخَہٗ و نسخ یافتن

مُنَاسَخَۃ۔ در میراث مردن بعض وارث پیش از تقسیم میراث تَنَاسُخ۔ مردن وارثے پس از وارثی پیش از قسمت میراث و نوبت بنوبت گردیدن زمانہ در فی الحدیث لیکن نبوۃ الا تناسخت ای تحولت من حال الی حال یعنی امر الامۃ و کذلک تَنَاسُخُ قرنے بعد قرنے از انست تناسخ گروہی کہ منتقل ارواح بسوی اجساد قائل اند منکر بعث وجنت ونار فالمثاب یتنقل الی جسد وھو عاقل بتلذذ وفرح والمعاقب ینتقل اجساد البہائم وبہذا قال الرافضۃ لانہم زعموا ان اللہ تعالے یعجب بابدان الائمۃ فینتقل من جسد امام الی جسد امام تعالی اللہ عن ذلک عُلُوًّا کَبِيرًا

انتساخ۔ نوشتن ونسخہ گرفتن

وزائل گردانیدن یقال انتسخت الشمس الظل ای ازالته
اِنتِساخ - نقل کردن کتاب از کتابے دیگر

ن س ر

لنسر - بالفتح گرگس بدان جهت که از نشخوار برگند گوشت را گویند که شبیه مرغان است و هزار سال زندگانی کند و تیز نظر است چنانچه از چهار صد فرسخ می بیند وعن الحسن بن علی بن ابی طالب رضی الله عنهما قال انه یقول فی ه یا ابن آدم عیش ما شئت فان الموت ملاقیك قلت وفی هذا مناسبة لما خص النسر به من الطول
العمر النسر کافلس لُنْسُور - جمع و نام بت قوم نوح علیه السلام که ذی الکلاع را در زمین حمیر بود و دو ستاره است نسر واقع ونسر طائر غدو و میان سم گوسپند و مانند آن یا آنچه بلند برآمده در شکم سم اسپ لُنْسُور جمع ۔ و نیز تَنسُر سوضعی بعقیق مدینه و دو کوه است در بلاد غنی دهما نسران وسفین ابن نسر وتمیم بن نسر هر دو صحابی اند حجی بن ابی الجعد بن نسر یا ابن بشر قاضی کرمان ستاد مالک اکبر از یحیی بن بکیر است

لُنَیْر بن ذُعْلُوق - کز تبّا بعی است ۔ و نیز لُنَیْر - پدر عطن عائذ و جد عبد الملک بن محمد که محدث اند وقلعهٔ لُنَیْر بن دلیم بن ثوار نزدیک نهاوند است

لِنسَار - کتاب آبی است مرثی عامر را و آن را روزی است

نَاسِر - کصاحب دهی است بجرجان از آن وه است حسن بن احمد محدث و محمد بن محمد نَسَّار

نَسَّارِیَّة - بالضم وشد الیاء عقاب

نَسُورِین - بکسر النون الراء گله است

نَاسُور - ریش روان که اکثر در ماق چشم وحوالی مقعد و بن دندان پیدا کرد و درگی است تباه که بعد از روانگی نایستد قوله جمع گویند گر ریق مصعد را اگر بر ناسور پاشند به گر واند همچنین خلق بستر خار پشت

مِنسَر - مجلس و منبر مقام مرغ وگله اسپ از سی تا چهل یا از چهل تا پنجا یا تا شصت یا از صد تا دو صد و پاره از لشکر که مقدمه لشکر بزرگ باشد

ان نَسَرَ فُلَانٌ نَاسِرًا - بالفتح پوستین دے افتاد ۔ و نیز نَسَر برکندن مرغ گوشت را بمنقار و برهنه کردن و شکستن ریش و خون کشادن و درین هر سه معنی از ضرب نیز آید و اندک گرفتن از طعام وجزآن

تَنَسُّر - گسسته شدن رسن و پراگنده و نشسته گردیدن ریم زخم بشکستن و پاره پاره فرو ریختن جامه و کاغذ و متفرق و پراگنده گردیدن نعت یقال تَنَسَّرَتِ النعجةُ عَنْهُ اذا نفرت

اِستِنسَار - بکرس السنن در قوت و کرگسے کردن والمثل ان البغاث یاردن بارضنا یستنسر وابن بجائے استعمال کنند که ضعیف در وے قوی گردد

ن س س

نُسُس بضمتین اصلها روے وهیچکاره

نسیس - کامیر گرسنگی سخت و غایت شقت وجهد مردم در شت بقیهٔ جان ومنه بلغ منه نسیسة یعنی بمرگ گرویده و رگ است در گوشت که از ان مغز استخوان را تری وتازگی رسد

نَسِیسَة - کسفینة سخن چینی

نَسَائِس - جمع وتری که بر سر هیزم گرد آید در سوختن و سرشت یقال بَلَغَ منه نَسِیسَة یعنی قریب است که بمیرد

نَسَاسَة - کجبانة نام مکه شرفها الله تعالی

نَاسَة - نام مکه سُمِّیَتْ لِقِلَّة الماء بها اذ ذاك او لان من بغی فیها حاقت به ای اخرج عنها + وخُبَیْنَة

نَاسَة - نان خشک

نَسْنَاس - بالفتح وبکسر و مردم یا نوعی از مردم که یک پای ویک دست دارد وفی الحدیث ان خیًّا من عاد وعصوا رسولهم فمسخهم الله نَسْنَاسًا یرکل واحد منهم یدًا ورجلًا من شقه ینقزون کما ینقز الطائر ویرعون کما ترعی البهائم وگویند که عاد که مسوخ شده بو دنیست گردید و قومی که برین سرشت بالفعل موجود است خلق علحده بالنهایه جنس اند ناس لنَسْنَاس ونَسْنَاسِی یا انسناس - زنان آنها یا انسناس گرامی قدر از لنسناس است یا انها یاجوج وماجوج اند یا قومی از بنی آدم از نسل ارم بن شام و زبان عربی دارند وبنا سائے عربی مے نامند وبر درخت می آیند واز آواز سگ می گریزند یا خلقی بر صورت مردم مگر در حوار ض مخالف مردم اند وآدمی نیستند وهمیشها بر کرانه دریاے هند زندگانی می کنند و در قدیم عربان شکارے کرد ند و می خورند آنها نابه ۔ و نیز نَسْنَاس - سیر و رفتار و نشان یقال قَطَعَ الله لَسْنَاسِه ای سیرته واثره ۔ وقرب نَسْنَاس قرب شتاب وناقة ذات نَسْنَاس تیز رو باقی مانده سیر

مِلَسَّة - بالکسر چوب وسنی منشاة صفحه

ان لَسَّتِ الجُمَّةُ - پراگنده گردید موی سر ۔ و نیز لسّ - بالفتح

راندن و سرزنش کردن و باگ
برزدن و خشک شدن نشوب
مثله و این معنی از ضرب نیز آید
و لازم گرفتن روائی هر امر را و
شتاب رفتن و رو و آمدن
در آب خاصه تنساس بفتح
الفوقیه مثلهما
تنسنسة. راندن و زجر کردن
و سست شدن و شتاب پریدن
مرغ و سر و زیدن باد و
تنسیس. اس اس گفتن کودک
را تا بشاشد و نایطا انداز و و
هر ختار آوردن سقورا
تنسس بند خبزا. بوے
نیکوئی یافت ازوے

ن س ط

انسط. بالفتح بدست برآوردن
آبکش از رحم ناقه و پاک کردن رونده
و بدست و جامه تر کرده فشردن
تا آب بیرون رود و الفعل
من نصر
نسط. کعنق آنا ند بدر کنند
بچگان را وقتیکه زادن دشوار
گردد

ن س ط ر

نسطورية. بالضم و فتح گروهی
از ترسا که در مذهب مخالف اند
باقی ترسایان را و ایشان اصحاب
نسطور اند که حکیمی بود در زمان مأمون
و بر وفق مذهب خود در انجیل
تصرف باکرده و قال ان الله
واحد و اقانیم ثلثة وهو
بالرومیة نسطور

ن س ط س

نسطاس. کقرطاس نامی است
و معنی دانا و عالم طب در لغت
رومی ✤ و عبید بن نسطاس
بکائی محدث است

ن س ع

نسع. بالکسر او تنگ ستور که
از دو ال بهن بافند بر شکل شترک
نفش نسعة پاره از ان شحمی
نسعا طویلا. نسع بالضم نسع
کعنب انساع و نسوع جمع و
بند میان کف و رش دست نام
باد شمال و شهرے است و کوهی
سیاه
رجع نسعية. بالفتح و شد یا
باد شمال
ناسع. گردن دراز و بلند
و برآمده و زن خنثه ناکرده
ناسعة. زن دراز پشت
یا دراز شکم و زن خنثه ناکرده
نسوع. بالضم درازی و کوشکی
است در یمامه ✤ و ذات النسوع
اسپ لبسطام بن قیس
نیسوعة. بالفتح موضعی است
میان مکه و بصره
مسنع. کمنبر باد شمال
مسنعة. کمکنسة زمین نرو د
رویانیده گیاه
(ف) نسعت الاسنان نسعا
بالفتح و نسوعا. و اشد گوشت
بن دندان از دندان و فروشد
و سست گردید ✤ و نسعت
تنیتناه. بیرون افتاد و آمد

هر و ثنیه او از گوشت بن دندان
و نسع فی الارض. رفت و در زمین
و نسعت المرأة تنسع و نسوعا
خمید پشت یا دندان یا شکم و
مائل گردید
انساع. در باد شمال در آمدن
و افزون شدن نرخ کسے همسایه را
تنسیع. درو اشدن گوشت
بن دندان و سست و فروشته
شدن آن
انساع. پراگنده شدن
شتران در چراگاه

ن س غ

نسخ. بالضم آب درخت که از بریدن
آن برآید
نسیغ. کامیر خوے و عرق
منسعة. کمکنسة دسته پردم مرغ
که از ان کلیچه زنان نشان کنند
و گاهی آن آهنین باشد
(ف) نسغ فی الارض. فت ✤
و نسغ اللبن بالماء. آب بخت
شیر را ✤ و نسغ من ابله. گرفت
و برآورد از آن چیزی ✤ و نیز نسغ
بسخن و بتازیانه در خشتن کسی را
و متهم کردن بچیزے و طعنه نمودن
یقال نسغه کذا اذا اتهمه
و سوزن در خلایندن و اشمه
دست کسے را جهت انگار و نشان
و فروهشته و نرم شدن بن دندان
انساغ. برگ برآوردن نهال
خرما و باز روئیدن درخت از
بن پس بریدن و بتازیانه در خشتن
تنسیغ. نرم و فروهشته گردیدن

بن دندان و باز بزدن درخت
از بن پس بریدن و شاخ برشاخ
پرودن آوردن خرما درخت
انساغ. پراگنده گردیدن و
دور شدن شتران در چراگاه
درست بزدن شتر بر نجم پسل از
جهت مگس

ن س ف

نسفة. بالفتح و ثلث و بحرک
سنگ پای خاشی به لا ینتعم
لوسخ من الرجل یا سنگ سیاه
سوخته نسف کعنب و نساف
کسحاب و نسف کمنبر جمع
و الصواب بالشین و لعنان.
نسف. موکه بخشب که شهرے
است معرب است
نسیف. کامیر شکن کف پیشانی
و نشان خرگردیدگی و نشان لگد بر
اندام ستور و سخن پنهان دراز
نسیفة. کسفینة نسفه کرسنگ
باشد
نسافة. کثمامة آنچه بر افتد از با
پرودن گندم و فی المثل اعز من
النسافة و کل الخالص ✤ و نیز
نسافة. کفک شیر
اناء نسفان. کسکران
آوند پر لب ریز
نسفان. محرکة روستائی
است نزدیک ذماء
بعیر نسوف. کصبور شتر
که علف را ازیخ برکند مناسیف
جمع بغیر قیاس ✤ و فرس
نسوف السنبك. اسپ که

دردیدن پیش سم را بزمین نزدیک دار و یا آرنج را به تنگ گرداند وانما تکون ذلك لتقارب مرفقیه وهو محمود وعقبة نسوف پشته دراز دشوارگذار

لُسَّاف. کزنار عرق است بپهلو فرشتوک لسّاسیف جمع

مِسْسَف. کمنبر سکون که بدان گندم وجز آن برباد دهند وهن عز مِسْسَفٌ کمنزل مثله

مِسْسَفَة. کمکنسة آلت برکندن بنا

(ن) **لَسَفَ لَسْفًا**. بالفتح و **تَسَفَّ** فاگزید یا **لُسُوف**. آنار گزیدگی است

(ض) **لَسَفَ الْبِنَاءَ لَسْفًا**. بالفتح ازبیخ برکند بنا را **لَسَفَتِ الْبَعِيرُ النَّبْتَ كَذٰلِكَ** یعنی از بن برکند گیاه را به و نیز **لَسَفَ** کوفتن کوه را تهوار کردن و پایندان آن را باد بردادن خرسن و جز آنرا

تَلَسُّف. هر دو دست گرفته بپاخو ولغزانیدن حریف را در کشتی یقال **تَلَسَّفَ الصِّرَاعَ اِذَا قَبَضَ بِيَدَيْهِ ثُمَّ عَرَضَ لِرِجْلَيْهِ لِيَصْرَعَهُ**

تَنَاسُف. رازدن پنهان کسی سخن یقال **هٰذَا يَتَنَاسَفُ الْكَلَامَ اِذَا يَتَسَارَّانِ**

اِنْتِسَاف. ازبیخ برکندن بناواز بن برکندن شتر گیاه را و ندیدن با دو خاک از زمین و برگرداندن زنگ یستعمل مجهولا و تمام ناگزیدن

لَسَّفَ. بتشدید السین و بالضم قربانی یا **لَسَّفَ** بتشدید السین و بالضم خون

لُسَاف. کسحاب مرغزی است

لَسِيلَة. کامیر زردسیم

لَسِيلَة. کسفینة قربانی و آنچه از خون کرده شود و **لُسَاف** بضمتین و جمعان **لُسُف** جمع و پاره سطبر و بزرگ از زر و سیم

نَاسِلَة. عابد نساك کان بهم

رَعْن نَاسِلَة. زمین سبز لو باران رسیده

اِنْتِسَال. کمجالس متعد قربانی یا ساختن راه و دین و جز آن و روش عبادت و یقال **لَا مَذْهَبَ لَهُ اِلَّا اِنْتِسَالُ عِبَادَةٍ** یعنی **تَعَبُّدَ اِتِّبَاعِ رَهْبَانِ عِبَادَاتٍ** نیز **مَنْسَك** کمقعد جای انگخته

مَنْسُولَة. زمین نیز داده سرگین پاشیده و بیخته میدان و فرش **مَنْسُوكَة** سپید از ریشم

(ن) **نَسَكَ الثَّوْبَ** وغیره. پاک شست آزار و پاک کرد **مَنْسُوك** لغت است ازان به **وَنَسَكَ الشَّيْءَ** پاکیزه کرد آزار به **وَنَسَكَ اِلَى طَرِيقَةٍ جَمِيلَةٍ** بمیشگی نمود براه نیک

(ن ك) **نَسَكَ نَسْكًا** مثلثه الضمتین و **نُسُكَةً** مفتوحة **وَمَنْسَكًا**. لمقعد. **نَسَكَةً لِكَرَامَةٍ** پرستید و یا ساگرد ید **نُسُكَةً** پرستیدن

ن س ل

نَسْل. بالفتح فرزند زاده و آفرینش **اَنْسَال** جمع

نَسْل. محرکة شیری که از انجیر سبز برآید و شیری از پستان لی دوشیدن بیرون آید و آن شیر که بر سر و پیرامن آبی ماند

تَسْبِيل. کامیر از **اِنْتِسَاف** ریشم و پر و جز آن **تَسْيِيلَة** بی و مجموعین که شته دار موم جدا شده و نیز **تَسْيِيلَة** بیسر و فتیلة و انگبین

نُسَال. کغراب آنچه از ریشم و پر و جز آن **نُسَالَة** یکی و خوشه گیاه یعلی شک پراگنده افتاد

نَسُولَة. بالفتح ناقه که بهبت زه نگاه دارند

فَحْلٌ نَاسِلَة. ان کم گویند **نَسْل**. بالفتح زاده و **نَسَل الصُّوفُ نَسْلًا** از انداد بشم **نَسَلَ الرِّيشُ** مواطیر و الثوب من الوسخ کذلك و **نَسَلَ** آنا گرختم آن را لازم متعد

(ن ض) **نَسَلَ الْمَاشِيَ نَسْلًا**. بالفتح والتحریك و **نَسَلًا** محرکة شتاب رفت **وَمِنَ النَّسَلِ الذِّيبُ**. و قال الله تعالی **وَاِلٰى ذُرِّيَّتِهِمْ يَنْسِلُونَ** و نیز **نَسْل نَسَلَان** جامه از کتف افتادن

اِنْسَال. زدن و فرو افتادن بشم و انگندن آزار لازم متعد و پیرون آوردن گیاه صیلمان شاخها و فرواندختن آزاد هنگام بشم ریختن رسیدن ستور را و پیشی گرفتن برقوم

تَنَاسُل. از یکدیگر زادن

ن س م

نَسَم. محرکة دم روح و نانسه سخن را و آهسته گفتن از خوف

ن س ق

نَسَق. بالفتح سخن را بر یک روش و سیاقت داشتن و ترتیب دادن و بعض آن را بر بعض عطف کردن **وَالْفِعْلُ مِنْ نَصَرَ**

نُسْقَان مُثَنَّى. دو ستاره اند که نزدیک فکه گویند دو دیشان است **وَهُمَا هِرْشَوَ يَكِي يَمَانِي** است و دیگری شامی

نَسَق محرکة سخن ترتیب داده و بر یک روش آورده و دسته دسته دندانها راست و برابر و شبه و رشته گیاه و دستار کان برج جوزا یا آن بدنهم است و هر چیزی که بر یکدیگر باشد عام آراسته باشد **وَحُرُوفُ النَّسَقِ** حرف عطف است و الواو والفاء وثم واو وام وحتی و بل ولا واما ولکن لکل معنی وقد ذکرت فی بابه

اِنْسَاق. مجمع گفتن سخن با تنسیق. آراستن و ترتیب دادن

مُنَاسَقَة. پنهان پیروی یکدیگر کردن

تَنَاسُق. با یکدیگر منتظم و راست شدن

اِنْتِسَاق با منتظم شدن امور

ن س ك

نُسُك مثلثة و بضمتین پرستش و هر چه حق خدای عز وجل باشد

نَسَك. محرکة چای الفت گرفته

النسام ونَسَم جمع وی وبا دزم را دل بادی کرد یدن گیرد فی الحدیث یُعیشُ فی نسم السّماء ای حین یتنسّمان وانجملت وَنَسَمُها بوی شیر وبوی چرش راه ناپیدا ونوعی از مرغان شب رو تیز پرنده

نَسَمَة - محرکة دم روح ومردم

نَسَم بجذف ونَسَمان تنگ دل وملول شدن وباشیاز زن دست و فی الحدیث تَنَسَّموا من الغیاظ

مُنذُ تکوّن النَّسَمَة

نَسیم - کامیر باد نرم ودم باد یقال للریح نسیم طیب جانفزا

نَاسِم - بیمار نزدیک بمرگ رسیده

تَنَسَّم - کجدر باد نرم رفتن راه ناپیدا ومحوش ده

اَنَاسِم - مردم

مُنسِم - محل سم پیل شتر و سم پیل شتر مرغ ویقال هُوَ مصرف خُفّ البعیر بمنزلة الظفر للانسان ونشان و راه ورد وش ومذهب جهت

یقال من این منسمك ای وجهتك

رض نَسَمَت الریح نَسمًا - بالفتح ونَسیمًا کامیر ونَسَمانًا - محرکة زم وزیدبا د + نَسَمَت الأرض نَسامَة - کرامت رسید با ازمین + ونَسَم البعیر بخفّه بسبل زد زمین را + ونَسَم الشیء - بتغیر گردید ودرین معنی از سمع نیز آید

مُتَنَسِّم - کجوش زنده کننده مردم

تَنسیم - درشدن درکار وآغاز کردن آن قیل ولا یکون الا الشر وزنده کردن آواز گردیدن نسم را وبشتن بوے گوشت

مُتَنَاسَمَة - یکدیگر را بوییدن

تَنَسُّم - دم زدن ودم بخود کشیدن وبوییدن نسیم را فی الحدیث کانا یتنسّمون مرحم بجیلة ای رَجَعَا النسیمها وخوشبوے

نَمّ شدن جائے یقال تَنَسَّم المکان بالطیب ای فوح

زمی کردن وخوشبوئی علم ورزم وزیدن باد وخبر بدست رسیدن

ن س ی یو

نَسوَة - بالفتح یکه آشام ازشیر وگذاشتن عمل

لِنسوَة - بالکسر والضم نساء کلساء ویقولان یثلثون لکسرهما زنان وهو جمع المرءة من غیر لفظها نُسیَة مصغر نسوة بُنُسیّات تصغیر جمع الجمع

نِسوِیّ منسوب بوی نسا یکصدسالگی است از برسوے ران تاشتالنگ

نَسوَان النسیان مثنی النساء جمع وآزاعرب النسا نیز گویند الزجاج لا اظن عرق النسا الا شیء لا یضاف الی النفس

نِسی - ککف مرد درگین نسا

نِساء - کسما شهری است بپارس ودبی نبرس ودبی بکرمان ودبی بهمدان

نِسْی - بالکسر وبالفتح فراموش شده وآنچه ماند بفراموشی انداز ند یا در منزلے که کوچ کرده باشند از دے ویقال تَنَبَّعوا النِّساء لَعلّ قَرِیًّا قوله تعالی بالفتح وکُنتُ نَسیًا مَنسیًّا وهی قراءة الاعمش وحمزة وحفص عن عاصم

درکوچ چیزے که بیند از ندآن را

نَسِیّ - یعنی آنکه در قوم شمارش کنند وبسیار فراموش کننده ناسی مثله قال الله تعالی وما کان ربّك نسیّا ای ناسیا

اَنْسی - وزین نسا نِسیاء

موئث درگی است ودر قرآن کلی

نِسیان - بالفتح آنکه فراموشی بدے غالب باشد

نِسیان - بالکسر فراموشی

مَنسِیّ - فراموش شده وآنکه بزرگ نسای وی رسیده باشد

(ص) النَّسیة - نِسیًا ونِسیانًا ونِساءً - بکسرهن نَسوَة بالفتح فراموش کرد آزا وقوله تعالی لا تَنسَوُا الفضل وقال بعضهم الهمزة فیه قال المبرد کلّ واوٍ مضمومة لك ان تهمزها الا واحدة فانهم اختلفوا فیها وهی قوله تعالی ولا تَنسَوُا الفضل بینکم وما اشبهها من واو الجمع والاختیار ترك الهمزة فی الجمیع واصله تنسیوا فسکنت الیاء واُسقطت لاجتماع الساکنین فلما ضممت الی تحریك الواو ردّت فیها ضمة الیاء وتنسیة نَسیًا - بالفتح رگ نسائی وی زدن واین معنی از ضرب نیز آید یقال نَسَاهُ ای ضربه اصاب نَساهُ وتَسَی نَسیً - محرکة درد گردن نساگرفته وبیز تَسْیان گذشتن وماندن چیزے را منه قوله تعالی نَسُوا الله فَنَسِیَهُم ای ترکهم

اِنْساء - فراموش گردانیدن چیزے مرکسے را یقال اَنْساهُ وایّاه فَنَسِیَهُ وقوله تعالی وما اَنسانیهُ اِلّا الشَّیطان تَنْسِیَة - فراموش گردانیدن چیزے مرکسے یقال اَنْسَانِیهُ الله تَنَاسِی - فراموش بودن کسی یقال تَنَاسَاهُ الشیءُ ای اَنْساهُ ایّاه

بَابُ النون وفصل الشین

ن ش ء

نَشء - بالفتح شتران ریوند آمده محرکة جمع وابر بلند وابر پاره که تخمین نمایان گردد

نَشَاءَة - بالفتح آنچه راست برآمده باشد از گیاه ونوزسطبر نگردیده وآفرینش نَشَاءَة بالمد مثل نَشیء - کامیر ابر پاره که تخمین نمایان گردد

لِنشیئة - کسفینة برخاستن بعد خفتن وحوض نوکنده ویقال هو بادی النَّشیئة اذا جفّ عنه الماء وظهرت ارضه وشاخ نازك خرمابن بلند گیاه

نصی یا حیلیان یا آنچه راست
برآمده باشد از گیاه و سنور سطبر
نگردیده و سنگ که در تگرگ حضر
اندازند خاک که گرد سنگ باشد
نَاشِئ - کودک و دختر که از حد صغر
گذشته باشد الذکر کالانثی
نَشْء - بالفتح والتحریک جمع مثل
طَالِب طَلَب وصاحب وصَحَب
وابر که کشتین پیدا و نمایان گردد
و آنچه بشب پیدا و حادث شود
نَاشِئَة جمع یا نَاشِئَة - مصدر
است بروزن فاعلة و نیز
نَاشِئَة - اول روز و اول شب
یا ساعت نخستین از شب یا هر
ساعت که شب زنده دار در آن
قیام کند یا تمام شب یا برخاستن
بعد خفتن
(ف ك) نَشَأَ نَشْأً وَ
نَشَاءَةً - بفتحهما و نُشُوءًا
کد خول و نَشَاءَةً کرامة آفریدن و بست
و اکوالید جوان گشت یقال
نشأت فی بنی فلان اذا
شببت فیهم و نَشَأَتْ السحابُ
بلند برآمد ابر
مُنْشَأ - کمکرم بلند و نیز از علم و
سنگ تودهٔ راه که هر دو علامت
راه باشد و یقال اِنَّ لِی عنك
لُمُنْشَأً اِی سعة و
الجواری المُنْشَآت کشتیهای
بلند بادبان
اِنْشَأ مِنهُ اِنْشَاءً - بیرون
آمدن از آن و نیز اِنْشَاء آفریدن

دیر و رون و کوالانیدن و آغاز
کردن چیزی و رشد آن
یقال اَنْشَأَ یفعل کذا اِی جعل فی
الانشاء و بستن شدن شتر و پیدا کردن
بنای سرای را و بلند کردن ابر را
و وضع نمودن حدیث را و بر سبیل
آن
تَنْشِئَة - پرورون و زنده
کردن و کوالانیدن و صنه
و قرئ اَوَمَن یُنَشَّأُ فِی الحِلیَة
بالتخفیف والتشدید
تَنَشَّأَ لِحَاجَتِهِ - کوچ کرد و
رفت در حاجت خود
مُسْتَنْشَأ - علم و سنگ تودهٔ
راه بلند و تیز
مُسْتَنْشِئَة - زن فالگیری
اِسْتَنْشَاء - پیروی تتبع اخبار
کردن و یقال للذی یَسْتَنْشِئُ
الریح - یعنی می بوید گرگ با دار
و قیل اِنَّما هو مَن یَشِیمُ
الریح بِلَا هَمْز اِی شَمَّمَهَا

ن ش ب

نُشْبَة - بالضم آویزش دو مرد
که بکاری آویزد و رها نشود و صنه
یقال کنت نُشْبَة فَصِرْتُ
عُقْبَة اِی کنت اذا تَشَبَّثْتُ
وعلقت بالانسان کنی و یقال
شَرًّا فقد اَعْقَبْتُ الیوم
و رَجَعْتُ * و نیز نُشْبَة - گرگ
اسم است آنرا و نام مردی که
پدر قبیله است از قیس نُشْبِیّ
کعربی منسوب بوی از آن قبیله
است علی بن مظفر نُشْبِی

نشب - محرکة مال اصیل ناطق باشد
یا صامت و آب و زمین نَشَبَة بالفتح
مثلة فی الکل نُشُوب جمع
و وختی است که بدان کمان زنند
و نیز نَشَب - جد علی بن عثمان
محدث و فی المثل اَهْلُ نَشَبٍ
و مَالٍ هُمُ الاَشْبَبُ
نَاشِب - مرد با تیر و نام مردی
نَاشِبَة الهُذَلِی - چهرخ آبکشی
نَشَّاب - کمکتان - تیر گر
فَرَسٌ نَشَّابَة - بالتا گرده تیر انداز
نُشَّاب - کرمان تیر نُشَّابَة یکی
مَنْشَبَة کمقعدة مال اصیل
ناطق باشد یا صامت
مِنْشَب کمنبر غورهٔ خرمای هیچکاره
مَنَاشِب جمع
(س) اَنْشَبَ العُظْمُ فیه نَشْبًا -
بالفتح و نُشُوبًا و نُشُبَة - بالضم سخت
شد و در آویخت به و نَشِبَ
مَنْشَبَ سَوْء - بالفتح در بدی
افتاد و کردی رها نداد از آن
و یقال نَشِبَتِ الحَرْبُ بَیْنَهُم
و نَشِبَة الاَمْر - لازم گرد بدو ما
کار و ما نَشِبَتْ اَفْعَل کذا یعنی
همیشه میکنم چنان
اِنْشَاب - گرفتن و آویختن
گرد انیدن و ناروان ساختن و
سخت رزیدن باد و برداشتن
خاک و سنگریزه را و در دام آویختن
شکاری شکار را
بَرْدٌ مُنَشَّب - کمعظم چاه در نگارین
بنگاریتر
تَنْشِیب - کبستن کردن و گونه بر

گرد انیدن و در آمدن در چیزی
و در کار بد شدن یقال لنشب
فی الشیء اَنْشَبَکُم
نَاشَبَتْه الحَرْبُ مُنَاشَبَة -
لازم شد او را جنگ
تَنَاشَب - فراهم شدن قوم و در
یکدیگر آویختن
اِنْتِشَاب - در آویختن و بهم
چیدن و فراهم آوردن آن را
و گرد کردن گندم را و گرفتن نشب را

ن ش ت ب ر

نِشْتَبْر - کبر دحل و هی است

ن ش ج

نَشَج - محرکة راه گذر آب اِنْشَاج جمع
نُشْجَان - بالضم گردی است
یا شهری
(ض) نَشَجَ البَاکِی نَشِیجًا -
کامیر گلوگرفته شد در گریه و نیز بگریست
و نیز نَشِیج - آواز برگردانیدن خر
در سینه و غوک در دهان و جوش
زدن دیگ و خیک چندانکه آواز
برآید و جدا فصل کردن مطرب
سخن و آواز او در اثنای آن

ن ش ح

نُشْح - بضمتین ستان
نُشُوح - کصبور آب اندک و قیل
الشراب
سِقَاءٌ نَشَّاح - کشدا دشک
پرتراونده
(ف) نَشَحَ نَشْحًا و نُشُوحًا - کم
از سیری خورد آب را یا پر شکم
خورد از اضداد است * و نیز
نشح و نشوح - آب دادن بباغ

ج

بقدر تسکین

ن ش د

نَشْدَة - بالکسر بانگ وآواز

نَشِيد - کامیر بلندی آواز وشعر درجواب خوانده شده

أُنشودة - کاعجوبة شعرکه در تماشه خوانند آنا نشید جمع

(ن) **نشد الضالة نَشْدًا** - بالفتح و**نِشْدَة** و**نِشْدَانًا** - گمشده را وتعریف آن نمود ✤ و**نشد فلانًا نَشْدًا** و**نِشْدَانًا** - از او پرسید و**نشد بالله** سوگند داد بخدا ✤ و**نشد فلانًا نَشْدًا** - بالفتح **نشدتك الله** گفت او را یعنی بخدا ترا پرسم ترا کما تا**نشدك** ذکره قدامة ✤ و**نشدك الله** سوگند میدهد ترا

مُنَشِّد - کسیکه موضع گمشده را میداند و ساحل وموضع بگیر درکوه

إنشاد - تعریف کردن گمشده را وتعریف کردن خوشتن از اخبار او است مشهور خواندن بجهر کردن یقال **انشد بهم** اي هي هم **نُشْدَة** و**نَشَاد**.

بالکسر سوگند خوراندن

تَنَاشُد - همدیگر شعر خواندن

تَنَشُّد - اخبار خوشتن جستن کردن و بیاد آوردن

إستنشاد - روایت شعر جستن

ن ش ر

نَشْر - بالفتح بوی خوش یا عام است یا بوی دسن زن یا بوی بغل بعد خفتن وکرد خارش وگرد وغبار آگنده که سر در نداند ودیرک وگیاه خشک وگیا یا سبز شده وآن بد علف است ✤ محمد بن نَشْر بحدیث است که لیث بن ابی سلیم از وی روایت کند

نُشْرَة - بالضم قبیله انسون که بر دیوانه مرض ومنی

النَّشْر - محکیه پراگنده وپراگندگی

واحد وجمع در وے یکسان است

منه اللهم اصمم النشر مے

نَشِيد - کامیر سبزه را گشت که بدست چیدند آن را وفراهم آرند وذکند

نَشْوَر - بکسر واو وفراهم آرند

نَشْر - بضمتین ومحکة **نُشُر** و**نَشْر** بسکون الشین **نُشُوخًا** جمع ✤ وبها قری قوله تعالى الله الذي يرسل الرياح **نُشْرًا** و**نُشُرًا** و**نَشْرًا** و**نَشْر** معناه احياء بنشر الشجاع الذي بينه المطر شاة **نَشِيرَة** و**مُنْشَرَة** و**نَشْرًا**

نُشُور - بالضم دبی است بدینو ویوم **النُّشُور** روز رستخیز

ناشِر - پراشان وآنکه بعد مردن زنده گردد

ناشِرَة - پی درون وبیرون دست وبازو ویارک بازو وذراع یا بیرون آن **نَوَاشِر** جمع

وزبهن که گیاه خشک شده میاند

وناشِرَة ✤ بین اخوات مرد سے است که هم را بفریب کشته

مالك بن مزيد وعباس بن فضلي ومحمد بن عنبس و عبد الرحمن محمد هرنا شتریان محدثان اند

نُشَارَة - کثامة زمینه بزباچوب که براره بریده شود

بل نَشَرِي - کجزی شتران کرسیده

نِشْوَار - بالکسر آخر ستوفاری است معرت

تَنَاشِير - سرشتهای طفلان کتب واحد ندارد

مِنْشَار - بالکسر اره وچوبی پنجه دارکه بدان گندم وجز آنرا بریاد وهند ونوعی از ماهی در دریا رنگ بس کلان چنانه از سرتا دم استخوانها سیاه برمثال اره بقدر دو ذراع وبرسر دوشاخ طویل هر واحد بقدر دو ذراع دارد وهمیشه زیر مرکب گذرد وبهر دو شاخ مے شکند وتباه سازد من حياة الحيوان نقلا عن عجائب المخلوقات

مَنْشُور - مرد پراشان کار وزمان شاهی مهر ناکرده

مَنْشُورَة - زن گرامی سخنه

(س) **نَشَرَت الابل نُشْرًا** - گرسیده شدن شتران ✤ ونیز **نَشَر** گرسیده پراگنده گردیدن گوسپندان بشب جهت چرا

(ن) **نَشَرَت الريح نَشْرًا** - بالفتح وزید یا وزد زبرناک ✤ و**نَشَرَت الأرض** - نبات رویانید زمین از باران بهاری ✤ و**نَشَرَه** و عنه - رقیه ومیدمد چنانکه در الحدیث

فاصل طبا اصابه یعنی سحره ثم **نَشَرَه** بقال عن ذي برئ الناد اي رقاه وكذلك اذا كتب له

النشرة ✤ ونیز **نشر** - زنده کردن وزنده شدن **نشور** بالضم مثل فيه سما يقال **نَشَرَ** فنشر لازم متعد ودیگر باره سبز شدن گیاه وپراگنده شدن برگ برآوردن ودرخت وگستردن وپراگنده فاش کردن خبر ودرین معنی ضرب نیز آید وبیدن چوب بارده ودیدن گرفتن گیاه ✤ و **نُشُوز** بضمتین بیرون آمدن ندی مردم

نَشُوزَ تِ الدَّابَّةُ نِشْوَانًا - بالکسر گذاشت اندکی از علف مولدة

النشار - زنده گردانیدن قال **نَشَرَهُمُ اللهُ أَنْشِيهِمْ** و منه قرأ ابن عباس **كَيْفَ نُنْشِرُهَا** وقرأ **الحسن نَنْشُرُهَا** ذهب الى **النَّشْرِ الطَّيِّ** قال الفراء والوجه ان يقول **أَنْشَرَهُمُ اللهُ فَنَشَرُوا**

صُحُف مُنَشَّرَة - بمعظمه بهاء پراشان شده للكثرة

تَنْشِير - گستردن وفشون کردن ولشکر منتشر

تَنَشُّر - گسترده گردیدن

مُنْتَشِر بن وَهْب - برادر اخیافی اعشی باهلة است

إنْتِشَار - گسترده گردیدن ودوار مشتن روز وفاش شدن

خبر پراگندہ گردیدن شتر از غفلت شبان و درو اشدن زہ یقال
اُنْتَشَرَ الوتر اي انقطع و با د
بی ستور از ماندگی گسترده شدن
شاخہای خرما بن و برگ بر آوردن
آن و پراگندہ شدن ہر چہ باشد
و رفتن در زمین

ن ش ز

نَشْز۔ بالفتح والتحریک جای بلند
نُشُوز والنشاز و نَشَز بکتاد۔
جمع
نَشَز۔ محرکہ کمسن سال توانا
نَشَاز۔ کسحاب جای بلند یقال
اقعد علی ذاك النشاز
عرق نَاشِز۔ رگ بلند برآمدہ
و برجہندہ از بیماری و قلب
نَاشِز۔ دل از جاے رفتہ از تیر
(ن ض) نَشَزَ نَشْزًا۔ بالفتح
بلند شدن منہ قولہ تعالے
إِذَا قِيلَ لَكُمْ انْشُزُوا فَانْشُزُوا
ونَشَزَ بقربته بشاخ خود برداشتہ
برزمین زد و نَشَزَت نفسه
شوريد دل او برآمد۔ ونَشَزَت
المراة نُشُوزًا ناسازواری
کردن بشوی و درخشم آوردن
ونشز بعلها عليها۔ زدا و را
شوی او ستم نمود و منہ قولہ
تعالی وان امرأة خافت من
بعلها نُشُوزًا او اعراضا
اِنْشَاز۔ برداشتن استخوانہای
مردہ را بجایکا۔ آن و ترکیب
و ادن بعض آن را بیض و
برداشتن چیزے را از جاے وی

تَنَشُّز۔ سخت گردیدن و آمادہ
شدن

ن ش ش

نَشّ۔ بالفتح بیست درم سنگ
و آن نیم اوقیہ باشد و اوقیہ چہل درم
است پنج درم را نواة گویند
نَشِيش۔ کامیر آواز جوشش
آب و دیگ و جز آن
أَرْضٌ نَشِيشَةٌ۔ کسیفنة
زمین شور کہ ہیچ نروياند
نَشَاش۔ کسحاب وادی است
گیاہ شیرناک مرتعی نمیر را و دران
جاے میان بنی عامر و اہل یمامہ
جنگ واقع شدہ
سَبَخَةٌ نَشَّاشَةٌ۔ گستانہ
شورہ زار کہ خاکش خشک نگردد
و گیاہ نروياند
رجل نَشِيشَةُ الذِّرَاع۔ مرد
سبک دست و رکار
نِشْنِشَة۔ کزبیرجنہ پارہ از
ہر چیزے خود و سرشت و سنگ
وفی المثل نِشِنِشَةٌ مِنْ نَشِنِشَ
یعنی سنگے از کوہی است
رجل نَشْنَاش۔ بالفتح مرد
سبک کار و ابو النَّشْنَاش ستاکر است
ارض نَشَاشَة۔ زمین شور
بے گیاہ
دُهن مَنْشُوش۔ روغن
بخوشبوے بروردہ
(ض) نَشَّ العزیر نَشِيشًا
کامیر فروخوردن گرفت آب آن
در زمین و نیز نَشّ۔ بالفتح نرم
راندن در سخن

نَشْنَشَة۔ کدرجة آواز جوشش
دیگ و شتاب پوست باز کردن
و دور کردن سخت جنبانیدن
و راندن و گائیدن و از کشانیدن
و بکشیدن جامہ از تن و دران
شدن آنچہ در خور باشد و بکار
جو و کندن مرغ پر را بعمال
نَشْنَشُ الطَّائِرِ وَلِيشَه بمنقاره
اذا اهوى لاصطياد خفيفا
تَنْتِفُ منه رَطِيرَهُ و شتاب
خوردن گوشت را و بانگ کردن
زہ
انْتَشَتْ شَجَرَةُ النَّشَاشَا۔ درآ
گردید ہو قول ابن عباس تصحيف
صوابه انتشت كالهت وذكر
فی ن ت ش

ن ش ص

نَشِيص۔ کامیر نیزہ راست و
ایستادہ و آرد کہ دران خمیر اندازند
و نان پزند پس از نیکو شدن خمیر
نَشَاص۔ کسحاب ابر بلند برآمدہ
یا ابر برہم شتہ نشاص الكتاب
مثلہ نشص الكتب جمع و فحص عن
همس بقايا رايت نَشَاصَ جَوَارٍ
إِذَا أَكَنَّ اتراباً و سوار و برابر یعنی
رَأَيْتُ نَشَاصَ خَيْلٍ وَابِلٍ
إِذَا كَانَتْ مُسْتَوِيَةً
فَرَسٌ نَشَاصِيٌّ اسپ بلند
اطراف
نَاشِص۔ ناسازوار و غضبناک
نَشُوص۔ صبور نیزہ ایستادہ
و منشاص۔ بالکسر نیزہ کہ شوی را
از فراش خود منع کند

(ن) نَشَصَ السَّحَابُ نُشُوصًا۔
بلند گردید ابر و نیز نُشُوص۔
ناسازواری کردن زن شوی را
و درغضب آوردن و درین معنی
از ضرب نیز آید و طعن کردن و نیزہ
زدن و شوریدن دل و دانشکدہ
دندان و بیرون آوردن چیزی
و در واشدن آن از جاے برکندہ
گردیدن از شہر و سکن
اِنْشَاص۔ برکندن از جاے
اِنْتِشَاص۔ انبیخ برکندن
درخت را

ن ش ط

نُشُط۔ بضمتین دراز کشندگان
رسن لازم گردد و دوبارہ قافہ شود
نَشِيط۔ کامیر شامان یا مردی کہ
اہلش شادمان باشد و نام تابعی
است و نام مردی بنا کہ حمیت زیاد
سراے بنا کرد و قبل تمام گرخیتہ
در مرو رفت و ہرگاہ زیاد را سے
گفتندی کہ سر را تمام ساکنیت
حتی یرجع نشیط من مرو لم
یرجع فصار مثلا
نَشِيطَة۔ کسفینة آنچہ غازیان
در راہ یا بند غنیمت پیش از آنکہ
بساحت قوم کہ جاے مقصود است
برسند دستبرد اینکہ بے قصد کرتہ افتادہ شود
نَشِيط۔ کصبور آبگیر کہ در آب
و نمک تر دارند دچاہ و در تنگ کہ او
از وی بر بسیار کشیدن برآید
نَاشِط۔ شادمان و خرسند و گاؤ
دشتی کہ از جاے بجاے رود و نطحه
ناشط۔ راہ کہ از چپ و راست

راه بزرگ برآید ✤ وکذالک النواشط۔ من المسائل ناشطات۔ ستارگان که از برجے ببرجے روند یا فرشتگان که جان مومنان را بآسانی وسہولت قبض کنند یا النفوس مومنة که وقت مرگ خوشدل وشادمان برآیند

بِئْرٌ اَنْشَاطٌ۔ بالفتح وبکسر چاه ژرف یک تک که دلو از ان بیک کشیدن برآید

اُنْشُوطَة۔ کاعجوبة گره آسان کشای چون گره ازار بند و مانند آن ویقال ما عِقَالُكَ بِاُنْشُوطَةٍ ای ما مُرُوَّتُكَ بِواهِيَةٍ

(ن) نَشَطَتْهُ الْحَيَّةُ نَشْطًا۔ گزیدن مار ✤ ونَشَطَ الْحَبْلَ۔ گره آسان پست در رسن

(ض) نَشَطَ مِنَ الْمَكَانِ نَشْطًا بالفتح بیرون آمدن از جاے ✤ ونیز نشط۔ آب از دلو بکشیدن بے بکره وگردیدن مار بر دنا ندوده کسی را از جاے بجاے وآسان گره بستن

(س) نَشِطَ نَشَاطًا۔ بالفتح شادمانی نمودن از کار وحزآن ✤ و نَشِطَتِ الدَّابَّةُ۔ فربه گردیدن ستور

اِنْشَاط۔ فربه گردانیدن علف ستور را وخداوند ستور بانشاط شدن یا خوش آمدن کردیدن مرد

مُنْشِط۔ نعت است ازان و گزیدن مار و گرگشان و دراز کردن پاے بند شتران در بول چیزے راه استعارة کردن بقصد

گرفتن شتران را واندن

تَنَشُّط۔ فربه کردن ستور را وگران آسان بستن

رَجُلٌ مُتَنَشِّطٌ۔ مردے که ستور همراه دارد و هر گاه سواری طلب شود فرود آید ✤

تَنَشُّط۔ شادمانی نمود و بنشاط رفتن ناقه و درگذشتن از وادی و بیابان بسخت سیر گردیدن ناقه

اِنْبِشَاط۔ باز کردن پوست پاهی و بدندان کشیدن شتر علف را وکشیدن گره تا کشاده شود

اِسْتِنْشَاط۔ در رسیدن فراهم شدن پوست

ن ش ط

نَشْط۔ بالفتح شتاب بودن

نُشُوط۔ بالضم فتحتین روئیدن نبات که زمین بشگافد و هنوز برگ برنیاورده باشد والفعل من النصر

ن ش ع

نُشَاعَة۔ کشامه آنچه بدست کشیدن و بیندازی آن را

نَشُوع۔ کعبور بیضم دانه ے مرد و هان الگندنی و در بینی ریختنی و هر چه بکرداند و م را

ناشِع۔ بلند و برآمده

مِنْشَع۔ کنبر وارد و دان که بدان دارد و در بینی ریزند

مُنْشُوع۔ آزمند و حریص

(ف) نَشَعَهُ نَشْعًا۔ بالفتح مع قصد بدشتی کشیدن آزار ✤ و نُشِعَ بِكَذَا۔ مجهولا۔ آزمند کرده شدن بوی ✤ ونیز نُشُوع۔ دارو و کام و دهان بیخبر بسخن آموختن

کسی را وگردانیدن کریه و سینه و نزدیک بمرگ رسیده و بهشدت از بیماری

اِنْشَاع۔ دارو در کام و دهان و در بینی چکانیدن و مژده فال کوهی دادن ویقال نَشَعَ فُلَانًا بِبَشِيرَةٍ یعنی بشربت لغز یا داد و رسید

اِنْتِشَاع۔ بکشیدن وافگندن دارو در بینی خویش کردن

ن ش غ

نَشُوغ۔ کعبور دارو ے در دهان و بینی ریختنی

نَوَاشِغ۔ راه گذرهاے آب دادے

صِنْشَغَة۔ کمکسة دارودان

مَنْشُوغ۔ آزمند بچیزے

(ن) نَشَغَ بِالرُّمْحِ نَشْغًا۔ بالفتح نیزه زد ✤ ونَشَغَ بِالشَّيْءِ مجهولا آزمندان کردید ✤ ونیز نَشَغَ۔ رد کردن آب بسخن امور زانیدن وتلقین کردن دارو در دهان و بینی بختن یستعمل معربه فاده مجهولا و بدست آب خوردن و گردیدن گربه در سینه ونعره زدن چنانکه بیهوش خواهد که شود

اِنْشَاغ۔ بیهوش شدن

تَنَشُّغ۔ نعره زدن و گربه در سینه گردانیدن چندانکه بیهوشی زند

وَدَوَاتِمَا يَفْعَلُ ذٰلِكَ نَشُوغًا اَوْ اَسَفًا

اِنْتِشَاغ۔ پراگنده و دور شدن شتران در چراگاه و دست بسبب پنجم زدن او بگس

ن ش ف

نَشْفَة۔ بالفتح لته پاره که بدان آب باران گرفته در آوندها فشارند

نُشْفَة۔ بالضم والکسر چیزے اندک که در اوند باقی باشد و آنچه از دیگ بغلیز برآرند و گرم گرم بخورند

وَنُشْفَة۔ بالضم کف شیر وقت دوشیدن

نَشْفَة۔ مثلثه یحرک سنگ سیاه سوخته وسنگ پاکاب

نشف محرکة ومکسورا یتبع ولنشف التعب وصرد ولنشاف الکتاب جمع

نَشَف۔ محرکة آب بخود در کشی جامه وغیر آن اسم مصدر است

اَرْضٌ نَشِفَةٌ۔ کعرصة زمین آب بخود در کشنده

نُشَافَة۔ کثمامة کف شیر وقت دوشیدن

نَشُوف۔ کصبور ناقه که پیش از زه آوردن شیر بهمه دهد

نَشَّاف۔ کشداد آنکه کرده نان بر سر دیگ ترکند و تنها خورد

نَشَافَة۔ دستار پاک کردنے

نَاقَةٌ وَمِنْشَافٌ۔ شتر اده که بے شیر و کاه شیر دار

(ن) نَشَفَ۔ رفت و هلاک شد

نَشَفَ الْمَاءُ فِي الْاَرْضِ۔ فرو رفت آب در زمین ونیز نشف بخود کشیدن جامه خوے را و کاغذ سیاهی را و حوض آب را

اِنْشَاف بچه نوزادن ناقه بعد
بچه ماده و شیر خوردن بچه
یُقَالُ اَنْشَفَتْ
تَنْشِیف بجزفته و مانند آن
گرفتن آب را و انشاف فه سندن شتر
یُقَال اَمْسَکْتُ اِبِلَکُمْ تُنْشِفُ و
تُرْعِیْ لَهَا اُنْشَافَةً وَدُعُوْةً
تَنَشَّف بخود کشیدن حوض آب را
و کاغذ سیاهی را جامه خوی را
اِنْتِشَاف نشاف خوردن کودک
بر کردیدن یَسْتَعْمِلُ مُجَرَّدًا

ن ش ف

نُشْفَة بالضم گردن بند مروارید
سلسله زن باشد که در گردن بیاویزند
نَشْف کشف آنکه چون بکاری
درآید و درآویزان باشد درو سے
نُشَاف کراب سوختمی است بدیا
خسر اعنه
نَشُوْف کصبور دارو ئی بینی که
در بینی ریزند تا سپوند نراتا از
حرارت دریوش عطسه آید
نَشَّافًا کسکاری شکار کرکه حلقه
رسن در گلوی وی افتد یقول القائل
لشهیلی للنساء ولك العلاء
مَنْشَف کمقعد بینی
(رس) نَشَفَ النَّشُوْقَ نَشْقًا
بالفتح بوے کردآنرا نَشِفَتْ مِنْهُ
رِیْحًا طَیِّبَةً کَذٰلِكَ وَنَشِقَ
الطِّیْبِ در دام و یخته آهو و
یُقَال هٰذِهِ رِیْحٌ مَکْرُوْهَةٌ
النَّشْقِ اِی الشَّمِّ
اِنْشَاق بدام آویختن آهو را
و بو یانیدن نشوق را و بینی

کردن آن را
اِسْتِنْشَاق آب و جز آن در
بینی کردن و بوی کردن چیزے را

ن ش ك

نَشَّاك کسکاد حد خالد بن سمال کحدث

ن ش ل

نَشِیْل کامیر گوشت پاره که از
دیگ بی کفگیر بدست برگیرند گوشت
بے نوا بل پخته و شیر هنگام دوشیدن
و تیغ سبک تنک و آب که تخمین
ازچا بر آرند
فَخِذٌ نَاشِلَةٌ ران کم گوشت
نَشَّال کشداد آنکه کرده نان را
در دیگ فرو برده ترکند و
تنها خورد
مَنْشَلَة کمقعدة جاے خاتم
از خضره تفقدان در طهارت
مستحب باشد
مِنْشَل کمنبر آلهٔ گوشت کشیدن
از دیگ
مِنْشَال بالکسر آلهٔ گوشت کشیدن
از دیگ که آهنین باشد و نام آب
مُحَبِّر بن معویة
(ن) نَشَلَ نُشُوْلًا کم گوشت
گردید و نیز نُشُوْل شتاب
برکشیدن چیزے را و گادیدن
(ن ض) نَشْلًا لَهُ نَشْلًا
بالفتح بدست برآوردن آنرا از دیگ
بے کفگیر و عضوی بدست گرفته
بدهن خوردن گوشت آن را و بے
دیگ افزار پخت گوشت را
تَنْشِیْل ناشتاشکستن کسی
یُقَال نَشَّلَ ضَیْفَكَ اِی لَهِیْهِ

مُنْتَشَل گوشت پاره از دیگ
بدست برکشیده
اِنْتِشَال بدست از دیگ بر
آوردن گوشت را بے کفگیر

ن ش م

نَشَم محرکة درختی است کرازو
کمان سازند
نَشِم کفرح گاوکه دران بجاے
سپید و سیاه باشد
یَدٌ نَشِمَةٌ کفرحة دست
من کوبا کاست از پیش و جز آن
نَشِم کحاسن مقعد خوشبوے
است که بدشواری کوفته شود یا
تَرْوُوْن السنبل است که زهرے
است در حال کشنده و با دکنی
است سیاه بدبوی دانه ملیسان
دوتخمی و نام دختر وجیه که در مکه
بوی خوش میخوشت منها
المثل اَشَامُ مِنْ عِطْرِ مُنَشِّم
اصله اَنَّ العرب کانوا اِذَا اَرَادُوا
القتال وتطیبوا یطیبها النوتی
القتلی فقالوا اَشَامُ مِنْ
عِطْرِ مُنَشِّم
(رس) نَشَمَ النَّوْتِیُّ نَشْمًا محرکة
خال خال گردیده کا
نَشَّمَ فِی الْاَمْرِ تَنْشِیْمًا آغاز
کردن را + وَنَشَّمَ فِی الشَّرِّ در
بدی شدن و در آویختن در آن
قَوْلُهُمْ نَشَّمَ النَّاسُ فِی
عثمان رضی الله عنه +
وَنِیز تَنْشِیْم برگردیدن گوشت
و بوی گرفتن آن و زها یندن
زمین آب را و بلند گردانیدن

ذکر کسے را یقال لَنْشَمَ اللهُ
ذِکْرَهُ
تَنَشُّم آغاز کردن کارے را
و نرمی کردن در علم خواستن

ن ش ی

نَشْوَة بالفتح بوی دستی + و
اندرجة نَشْوَة ترنجے همان حال
نَشَا کعصا و یمد بوے خوش
و نشاسته فارسی معرب حلاف
شطرنج کما قالوا للمنازل مَنَا
نَشَاة بالفتح درختے نوخاست
نَشَاجم
نَشِیَّة کغنیة بوی محمد حبیب
نشائی است
نَشْیَان کسکران نشوان
بانوا و مثلیه و نشیان الاخبار
آنکه اخبار راست و دین معلوم کند
وجویاے آن باشد
نَشْوَای کسکری شهری است
با فریجان و آن بالفتح نوشوان و نشوان
و نقشوان نگویند
(ن) نَشَا بِهِمَا عَلَیْهِ نَشْیَةً
و عام نَشْوَةً مثلثة بوی کرد
آن را + وَنَشَا الْخَبَرَ دوست
آن را و بر سید آن را + و
نَشَا فُلَانٌ نَشْوًا بالفتح و
نَشْوَةً مثلثة مست
گردید + وَنَشَا بِالشَّیْءِ بار
بار بازگشت بران + وَنَشَا
الْمَالُ بیمار گردیدن شتران
از بوئیدن حصا که گیاهی است
اِنْشَاء بوے چیزے یافتن
تَنْشِیَة بوئیدن دست کردیدن

اِنْتِشَاء۔ بوی خوش کردن و مست گشتن
اِسْتِنْشَاء بوے خوش کردن و مست شدن

بَابُ النُّونِ وَفَصْلُ الصَّادِ

ن ص ع

(ف) نَصَأَ نَصْءً ا۔ بالفتح گرفت موی پیشانی وی را + و نیز نَصْءٌ۔ بانگ برزدن شتر را و جر کردن و برداشتن

ن ص ب

نَصَبَ۔ بالفتح بپای وسختی نشانید برپای کردہ و یکرک پایان بت و آنچہ برپا کنند جہت پرستش انصاب جمع قال لله الانصاب والازلام و نَصَبَ الاعراب زبردھوا الاعراب کالفتح فی البناء اصطلاح نحوی و نَصَبَ العَرَبُ نوعی از سرود کہ حزین و نرم زباشد از حداء منه الحدیث لو نَصَبْتَ لنا نَصَبَ العَرَبِ ای لو غَنَّیْتَ غِنَاءَ العَرَب

نصب بالکسر بہرہ

ذَاتُ النَّصْبِ۔ بالضم دہی است نزدیک مدینہ + وھذا النَّصْبُ عینی۔ بالضم والفتح او الفتح لحن این منظور نظر من است

نُصْبَة۔ بالضم ستون

نُصُب۔ بالضم وبضمتین بیماری سختی بدی وبلا ومنه قوله تعالی اِنِّی مَسَّنِیَ الشَّیْطَانُ بِنُصْبٍ وعذاب وعلم ونشان وآنچہ برپای کنند بجہت پرستش از سنگ وجز آن

نَصَب۔ بالفتح رنج وسختی رسیده قراءة الحسن یعفرون مَشَقَّةَ الشیطان

نَصَب۔ گفت بیمار، درد گرفتن

نَصِیب۔ کامیر بہرہ النصباء

اَنْصِبَة جمع وحوض دائم برپا کردہ

نَصِیبَة۔ کسفینة برچہ از اعلم ونشان گروانند وسنگ گرد اگرد دیوار خانہ وسنگ گرد اگرد حوض کہ درزآن راہ رخ ومانند آن درگیرند

نَصَائِب جمع

نُصَیْب۔ کزبیر نام شاعرے

نِصَاب۔ بکتاب زاد وحاصل ہر چیزی وبازگشت وجا غروب آفتاب ودستہ کارد ونصب کتب جمع وآن قدر از مال کہ زکوٰۃ واجب گردد وبروی ونام سپاک بن ثوبرہ

نَاصِب۔ نام اسپ حُوَیْص بن نُجَیْرَة وھُمٌّ نَاصِبٌ غم بارنج وھو فاعل بمعنی مفعول لان یُنْصَبُ فیه ویُتْعَبُ کقولهم لَیْلٌ نَائِمٌ ای یُنَامُ فیه ویوم عَاصِفٌ ای تَعْصِفُ فیه الریح وَرُدٌ واتصب علی التشبیه

النَّسَب کلابن وتامر ای ذو لبن وتمر وسمع عن العرب نَصَبَهُ الهَمُّ ای اتعبه فهو هَمٌّ ناصب + وعَیْشٌ نَاصِبٌ زیست بارنج وتکلیف

تَنِیَّةُ النَّصْب۔ تگرایستادہ شاخ

نَاقَةٌ نَصْبَاءُ۔ شتر مادہ ایستادہ سینہ وعنز نصباء بزمادہ ایستادہ شاخ

نَصِیبِین۔ شہری است تخت گاہ دیار ربیعة وفیه للعرب مذهبان منهم من یجعله اسمًا واحدًا ویَلْزَمُهُ الاعراب کما یَلْزَمُ الاسماء المفردة التی لا تنصرف فیقول هذه نَصِیبِینُ ومررت بِنَصِیبِینَ ورایت نَصِیبِینَ ومنهم من یُجْرِیه مجری الجمع فیقول هذه نَصِیبُونَ ومررت بِنَصِیبِینَ ورایت نَصِیبِینَ ونسبوی نَصِیبِیٌّ بصورت اول ونَصِیبِیٌّ بصورت ثانی

اَنْصَاب۔ سنگہائے گرداگرد کعبہ برپاے می کردند ومی پرستیدند

بروی فوج وقبیلہ می کردند جمع نَصَبٌ است + اَنْصَابُ الحَرَمِ حد ہاے حرم

نَصَائِب۔ سنگہای گرداگرد حوض نصب کنند وفرجہا بکلوخ وجز آن گیرند

نَاصِب۔ کروہی از مسلمانان کہ باعلی کرم اللہ وجہہ عداوت و بغض دارند وآنرا ناصبیة واهل النَّصْب۔ نیز نامند تَحِیَّتُهُمْ بَیْنَهُمْ لَا تَهُمْ نَصْبُ الوالی عَادَوْهُ

نَاصِیب۔ نشانہای راہ کاز سنگ برپا کنند موضعی است

تَنَاصِیب۔ بفتح الفوقیہ علمہای راہ کاز سنگ سازند

مَنْصِب کہ اسم جا از بازگشت واصل ہر چیزے

عَیْشٌ ذُو مَنْصَبَةٍ۔ زیست بارنج وکلفت

مِنْصَب۔ کمنبر دیگدان آہنی

رض، نَصَبَهُ المَرَضُ۔ درونا گر دانید وراہیماری + ونَصَبَ الشَّیْءَ۔ فروہنادن آن چیز را وپست کردن وبرداشت آن را وبرپای کردن اضداد است وکذا نَصَبَهُ للامر ای قامه

ونَصَبَ لفلان۔ دشمن داشت آن را + ونَصَبَ لَهُ الحَرْبَ۔ طرح جنگ افگند باوے + ونیز نَصَبَ۔ زبردادن کلمہ را ودیر سیر کردن یاہمہ روز باہستگی رفتن وبسرودے راندن شتر را وسرود گفتن وبرپا خاستن و یقال نَصَبَ الشَّیْءَ مجہولا اذا رفع استُقْبِلَ به شیء + ونیز نَصَبَ۔ درتوانی سالم ماندن قافیہ از مساد

(س) نَصِبَ نَصَبًا۔ محرکۃ ماندہ کردید ورنج دید + ونَصِبَ الرَّجُلُ۔ وکوشش نمود قال الله تعالی فَاِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ ای بالعبادة ونیز نَصَبَ ایستادہ شدن شاخہای گوسپند

هَمٌّ مُنْصِبٌ۔ کمن اندوہ رنج آور

اَنْصَبَ اَنْصَابًا۔ گردانید جہت وے نصیبی را + ونیز انصابا ماندہ گردانیدن اندوہ ورنج رسانیدن ودرمند گردانیدن بیماری وسست کردن کار ورا

شَرٌّ مُنْصَبٌّ۔ کمظلم خاک نمناک برہم نشستہ + وثغر مُنْصَبٌّ۔

دندان ہموار بستہ
تَنْصِیب۔ پست گردانیدن و برداشتن چیزے را و بر پاے کردن را ضد داست۔ بدی آشکار کردن بر اے کسی و بہرہ گردانیدن مرکسی را و بستوں ایستادہ کردن
نَاصِبَۃُ الشَّرِّ۔ بدی آشکار کردہ براے وی وکذا ناصبتہ الحرب ای نصبہا لہ
تَنَصُّب۔ بر پای خاستن و بکاری قیام کردن یقال انتصب للامر اذا قام لَہٗ وَنَصَبَ شَیْئًا نَصْبًا ف ن ص ب ت
نُصْبَۃ۔ بالضم خاموشی (ض) نَصَتَ نَصْتًا۔ بالفتح خاموش ماند
اِنْصَات۔ خاموش بودن و گوش داشتن و یعدی بنفسہ باللام یقال اَنْصَتَہٗ وَلَہٗ ای سکت لہٗ واستمع الحدیث فقد ورد بالی فی شعر الکمیت وخاموش کردن لازم ومتعدو بہ ازی سیل کردن
اِنْتِصَات۔ خاموش بودن
اِسْتِنْصَات۔ خاموش بودن خواستن
ن ص ح
نَصِیح۔ کامیر پند دہندہ نُصَحَاءُ جمع وازا علام است
نَصِیحَۃ۔ کسوتہ پند وانذار را

نَصَاح۔ کتاب رشتہ وسلک
نُصْح۔ بالضم ونصاحۃ بالتاء وجمع دنام پدر شیبہ قاری
نِصَاحَات۔ کجمالات چرمہا و رسنہاے حلقہ ارکہ آنرا نصب کردہ یوزبانان راشکار کنند وچند کوہ است در سراۃ
نُصَحَاء۔ کصحراء موضعی است
نَاصِح۔ نصیحت کنندہ نُصَّح کرکع ونُصَاح۔ کرمان جمع وذی واگبین بے آمیغ + ودجل نَاصِحُ الْجَیْبِ۔ مرد صاف دل + ونیز
نَاصِح۔ اسپ حارث بن مراغۃ یا ضمالۃ بن ہند واسپ سُوَید بن شداد وا راعلام اسپ
نَاصِحِی۔ بشد الیاء درزی
اَلتَّوْبَۃ النَّصُوح۔ ولیعنم توبہ راست یا توبہ کہ باز رجوع نکند برآنچہ از آن توبہ کنند یا تائب نیست رجوع ندارد وھو ماخوذ من قولھم نَصَحَتِ الرِّیحُ الثَّوْبَ اعتبارًا لقولہ علیہ السلام مَرَاعِیَ حَرَّتْ وَمَنِ استعفر لِذَنْبِہٖ
نَصَّاح۔ کشداد درزی
مَنْصَح۔ لمفعد موضعی است
مَنْصِحَۃ۔ بالفتح وشد الیاء آبے است در تہامہ
مِنْصَح۔ کمنبر سوزن مُنْصِحَۃ بالتاء مثلہ وشہرے است
اَرْضٌ مَنْصُوحَۃٌ۔ زمین نیکو گیاہ ومتصل رویانندہ
(ف) نَصَحَہٗ وَلَہٗ نُصْحًا۔ بالضم

وَنَصَاحَۃً وَنَصِیحَۃً وَنَصِیحًا وَنَصِیحَۃً کلاھما۔ پند داد او را ونصیحت کرد ھو باللام افصح قال اللہ تعالیٰ وَاَنْصَحُ لَکُمْ۔ ونَصَحَ الْغَیْثُ الْبَلَدَ۔ نیکو کرد باران شہر را وگیاہ رویانید چنانکہ خالی نماند جائے ہ ونصحت لا بل الشَّرَابَ نُصُوحًا۔ راست کرد شرب را ونیز نصح۔ خالص وبے آمیغ شد ان وجامہ دوختن وبسیر ابی خوردن آب را یقال نَصَحَ رِیُّ اے شرب حتی روی
اَلنِّصَاح۔ آب سیر خوراینیدن شتران را
تَنَصُّح۔ جامہ دوختن وبناصحان مانند بشدن
مُتَنَصَّح۔ للمفعول جامہ در پے کردہ ونیکو دوختہ
اِنْتِصَاح۔ بنصحت بدیر فتن
اِسْتِنْصَاح۔ ناصح شمردن کسی را

ن ص ر
نَصْر۔ بالفتح یاری کردن واحد وجمع در وی یکسان است ونَصْرُ بن تُغَیْر بدر قبیلہ است وابراھیم بن نَصْرٍ ضَبِّیٌ محدث است و بَنُو نَصْرٍ بطنی است
نُصْرَۃ۔ بالضم خوی یاری گری ونَصْرَانَۃ بن سلطان صلاح الدین را روایتی است
نَصْرِیُّون۔ گروہی است وعبد الرحمن بن حمدان ومحمد بن علی نصرویہ نصرویان محدثان اند
عبد اللہ بن محمد بن عبد اللہ نصر

محرکۃ محدث است
نَصَرَۃ۔ محرکۃ۔ دہی است بکاتان
نَصِیر۔ کامیر یاری کردن اضداد جمع والصاد النبی صلی اللہ علیہ وسلم باشندگان مدینہ کہ یاری کرد آنحضرت شدند سَمَّوْا بِہٖ لانہ غلبت تسمیتہم الصفۃ وازا علام است
ابو منصور نصیر۔ کزبیر نحوی شاگرد کسائی است
نَاصِر۔ یاری کرد رہانندہ
نُصَّاکہ نار واَنْصَارٌ ونُصَرَۃٌ کصرد ونصر بالفتح جمع وراکہ آب بسوی وادی تواصر جمع وثنیہ بزرگ بدرازی یک کردہ ومانند آن وآب کہ از دور آید ومدد کند سیلہا را وازا علام است وبَنُو نَاصِرَۃَ بطنی است
نَاصِرِیَّۃ۔ دہی است بطبیرہ ناصریہ۔ دہی است در افریقیۃ
اَلنَّصْر۔ مرد ختنہ ناکردہ
نَصَّار۔ کشداد وازنہاے عربان است
نُجُبْتُ نَصْرٍ۔ کبعثر بالتشدید امیرے بود وازا مراء الہراسپ فارسی کہ بیاد شاہی رسید اصلہ بوخت ومَعْنَاہ ابن یا عبد نصرہم وکان بجدا عند الصنم ولم یعرف لہ اب فنسب الیہ حزۃ ہا القدس۔
نَصْرَانَہ۔ دہی است بشام وآن را ناصِرَۃ ونَصُورِیَۃ

ج ۴

نیز نامند یا آن نسران است
نَصْرَانِي منسوب بوی یقال
رَجُلٌ نَصْرَانِيٌّ وامرأة
نصرانية ج نصارى
والنصرانية ونصرانية است
چنانکه غدای ج غدامی نارا
یا ج نَصْرَى است وبمهر سه
ومهاری وانها را النصرانی و
انصار نیز گویند
نَصْرِيَّة. دین نصاری
مَنْصُور. نام مردے والقب
خلیفه دوم از خلفاء عباسیه
وهو ابو جعفر منصور بن محمد
بن علی بن عبد الله بن عباس
بن عبد المطلب. ولقب امام
قیم منتظر مهدی علیه السلام
مَنْصُورَة. شهرے است اسلامیه
بسند وشهرے بنواحی واسط و
نام خوارزم قدیم که شرقی جیحون بود
وشهرے نزدیک تیروان وآزرا
منصوریه نیز نامند وشهر در بلاد
دیلم وشهرے میان قاهره ومیاطه
ومن العجب ان کلا منها بناها
ملک عظیم فی جلال سلطان
وعلو شانه وسماها المنصورة
تفاءلا بالنصر والدوام فخربت
جمیعها واندرست تعفت
رسومها واندحضت
ن ص ر
نَصَرَ المظلوم نَصْرًا. بالفتح
ونُصُورًا. یاری واو آن را +
ونَصَرَ الغَيْثُ الأرضَ. بهمه
زمین رسید باران + ونصرة
منه. رهانیدن از وے + ونیز

نَصْر. عطا دادن
تَنْصِير. ترسا گردانیدن منه
الحدیث فابواه یهوده وانه
یتصیرانه
تَنَصُّر. مرو رسیدن بیاری
آرمی وترسا شدن
تَنَاصُر. یکدیگر را یاری دادن
وراست گردانیدن بعض خبر
مر بعض را
اِنْتِصَار. وادستدن
اِسْتِنْصَار. یاری خواستن
واسْتَنْصَرَهُ عَلَيْهِ. ای سأله
ان ینصره وخواستن
ن ص ص
نَصّ. بالفتح نهایت هر چیزے
فی حدیث علی رضی الله عنه
اذا بلغ النساء نص الحقاق
او الحقائق فالعصبة اولی
یعنی چون بنهایت بلوغ رسیدند
زنان وخردمند شدند یا قادر
گشتند دران مدت بر حقاق
وهو الخصام یا نزاع برخیزد میان
ایشان پس هر ولی گوید که احق
ستم یا استعاره از حقاق
شتر یعنی بپایان رسید خرد سالی
ایشان + وسَيْرٌ نَصٌّ. رفتار
نهایت تیز ورفیع
نَصَّة. بالفتح خشک ماده
نُصَّة. بالضم توک موی با مے
کز زمین بیش برکوزن افتد
سَبُعٌ نَصِيصٌ. کامیر رفتار
رفیع وباکوشش + ونَصِيصُ
القوم. مدد ایشان

تَنَاصُّ الأَلِف. کشیدا دمرو
سخت خشناک شدن بینی بجبنا نا.
حَيَّة نَصْنَاص. بالفتح مارسیاه
جنبنده
مَنَصَّة. بالفتح جلد رخانه اراسته
بهت عروس ماخوذ من نص
المتاع
مِنَصَّة. بالکسر آنچه بران عروس
را نشانند
(ن) نَصَّ الحَدِيثَ إِلَيْهِ.
بر اشت آزا بسوی آن وکذا
نَصَّ الخَبَرَ إِلَيْهِ + ونیز نص.
نیک راندن شتر را یقال نص
ناقته ای استخرج اقصی ما
عندها من السیر وفتن شتر
جنبانیدن منه یقال فلان
یَنُصُّ نَفْسَهُ غَضَبًا. دریکدیگر نمودن
رخت را ونیک باریکی کردن در
پرسیدن تا غالب آزا بدانی وبرعروس
وبرمنصه نشاندن عروس را وآشکارا
کردن چیزی را + ونیز نص اسناد
کردن بسوئی رئیس بزرگ ووقف
گردانیدن برچیزی ومعین نمودن
برچیزے +
(ض) نَصَّتِ الشَّوَاءُ تَنِيصًا
کامیر بانگ کردکباب برآتش +
نَصَّتِ القِدْرُ. جوشید
نَصْنَصَة. زانو در زمین استوار
کردن شتر تا بر خیزد با بارگران و
جنبانیدن چیزی وفی حدیث
ابی بکر حین دخل علیه عمر رضی
الله عنهما وهو ینصنص لسانه
ویقول الجوهری هذا وهم

الموارد قال ابو عبید هو بالصاد
لا غیر وبالضاد المعجمة لحن
نَصِيصَة. سخت تقاکردن ومناسه
نمودن با عزیم
اِنْتِصَاص. برنصه نشستن
عروس وزنجیدن وبرپاے
خاستن وبلند شدن
ن ص ع
نَصَع. بالفتح کوهے سرخ باسفل
حجاز مشرف بر غور بسوی دست راست
منبع یامیان منبع وصفراء
نصع. مثلثه جامه است سخت
سپید وپوستی سپید یا هر پوست سپید
نَصِيع. کعب لطع اویم
نَصِيع. کامیر روشن وبے آمیغ
ناصع. خالص از هر چیزی یقال
ابیض ناصع واصفر ناصع ورر روشن
وصاف قال الاصمعی کل لون
خالص بیاض او الصفرة
او الحمرة فهو ناصع
مُنْصَع. مقعد الخمن یا جای خالی
کرده جهت بول وقضاے حاجت
مناصع جمع
(ف) نَصَعَ نَصَاعَةً. کرامة
ونُصُوعًا. خالص وبے آمیغ گردید
ونَصَعَتِ الأُمُّ بِالوَلَدِ. زاد
بچه + ونیز نُصُوع. پیدا وروشن
شدن کار وخالص گردیدن
رنگ وسخت سپید شدن و
فرونشاندن آشامنده تشنگی را
واقرار کردن وگزاردن حق کسی را
یقال نصع بالحق

انْضَعَتِ النَّاقَةُ لِلْفَحْلِ انْضِعَاعًا۔ ثابت ماند ✤ و نیز انْضِعَاع۔ اقرار کردن و گزاردن حق کسی را و پیش آمدن جهت بدی و فراخیدن یا آشکار کردن آنچه در دل باشد و آهنگ جنگ کردن

ن ص ف

نِصْف مثلثه نیمه چیزے النِّصَاف جمع قراء زید بن ثابت فهما النِّصْف بالضم

نَصَف۔ بالکسر متوسط از مردم مذکر و مونث واحد و جمع در وے یکسان است ✤ نِصْف۔ بالکسر و ثلث دار

نَصَف۔ محرکه زن میانه سال یا زن بسال چهل و پنج یا پنجاه و مانند آن رسیده انْصَاف و نُصُف کُتُب و بالضم جمع نَصِيف بدون یا مصغر آنها صفة ✤ و نیز نَصَف مرد پنجاه ساله انْصَاف و نَصَفُون جمع دواد اسم مصدر است

نَصَفَة۔ محرکه داد

تَنْصِيف۔ کامیر مجرد منعطف زنان و نیمه چیزے و عمامه و هر چه بدان سر بپوشند و چادر و دور رنگ و پیمانه است منه الحدیث ما بَقِيَ مِنْكُمْ مد احدهم ولا نَصِيفَة

ناصِف۔ چاکر نصف محرک جمع ناصِفَة۔ آب رو و آصِف جمع قراء زید بن ثابت فهما

جمع پاسنگ بزرگ که در آب راهها و وادی باشد و موضعی است

إِنَاءٌ نَصْفَانُ۔ کسران خنور نیم پر

قِرْبَةٌ نَصْفَى۔ کسری مشک نیمه پر

مُنْصَف کمقعد نیمه راه و رود باری است در یمامه و خادم

مُنْصَفَة مونث

مِنْصَف۔ کمنبر چاکر مِنْصَفَة مونث مُنَاصِف جمع

مَنَاصِف۔ بالفتح موضعی است (ت) نَصَفَة نَصْفًا۔ بالفتح بنیمه رسید ✤ وكَذَا النَّصَفَ النِّهَايَة ای انتصف ✤ ونصف لقومه نَصْفًا و نَصَافَةً۔ کرامة و یکسر نصف گرفت از ایشان ✤ و نَصَفَ الشَّيْءَ نَصْفًا۔ نیمه آن گرفت و نَصَفَ الْقَدَحَ۔ نوشید نیمه آن را ✤ ونَصَفَ النَّخْلُ نُصُوفًا۔ سرخ شد بعض غوره آن و سبز ماند بعض آن

(ض ن) نصف فُلَانًا نَصْفًا۔ بالفتح و نِصَافًا و نِصَافَةً۔ بکسرهما و فتحهما خدمت کرد او را

إِنْصَاف۔ داد دادن راستی کردن و بنیمه رسیدن روز و جز آن و خدمت کردن و در نیمه روز سیر کردن و نصف چیزے گرفتن و شتافتن

مُنْتَصِف کمحدث عمامه پوشنده

مُنْتَصَف کمعظم شراب که نصف آن سوخته باشد

تَنْصِيف۔ سرخ شدن بعض غوره آن و سبز ماندن بعض آن و خمار پوشانیدن دختر را و دو نیم کردن چیزے را و دو موی گردیدن سر بالیش

مُنَاصَفَة۔ دو بخش کردن مال را

تَنَصُّف۔ معجر پوشیدن زن و خدمت کردن و خدمت خواستن از اضداد است و نخواستن آنچه نزد کسے باشد و فرو نهفتن نمودن نزد کسے و انصاف خواستن از سلطان و همگی موی سپید گردیدن از پیری و یقال تَنَصَّفْنَا الشَّيْءَ بَيْنَنَا۔ یعنی گرد انیدیم ترا میان خود و تمام حق گرفتن

تَنَاصُف۔ یکدیگر را انصاف دادن

مُنْتَصَف۔ بالفتح الصاد و میانه هر چیزے

إِنْتَصَفَ مِنْهُ۔ تمام حق خود گرفت ازان ✤ و نیز إِنْتِصَاف معجر بر سر نگذاردن زن و بنیمه رسیدن و در آمدن تیر در شکار و استدن

إِسْتَنْصَفَ مِنْهُ۔ تمام حق خود گرفت ازان

ن ص ل

نَصْل۔ بالفتح پیکان تیر و پیکان نیزه و تیغ بے قبضه و کارد الفصل کافلس و نِصَال کتاب و نُصُول جمع و آنچه تو بیرون برآمده باشد از گیاه و بهی و سر مجموع اجزاء آن و تندی پس سر و اعلای سر شوخ و تیز از دو کس برآمده ✤ ومِعْوَلٌ

نَصِيل۔ پیش قبض دست برآمده ✤ وصف بالمصدر ✤ و نیز نصیل۔ درازی سرشتر و اسپ

تَنْصِيل۔ کامیر سنگے است دراز باندازه یک گز که بدان کوبند و کام دهن و گندم صاف پیوند سیاه گردن و سرزیر هر دو زخم و نول مرغ یا بینی آن و تلاقی زن و تیر را اعلای سر و موضعی است

لِحْيَةٌ ناصِلٌ۔ ریش از خضاب بیرون آمده

نَصْلَان۔ کسکران پیکان تیر و نیزه و تیغ بے دسته

أُنْصُولَة۔ کاعجوبة شگوفه فصل گیاه و همی یا همهی که از آرنج خشک شده باشد أَنَاصِيل جمع مِنْصِيل کمندیل سنگی است که بدان گوسپند منصال بالکسر مثلث ✤ و نیز مِنْصَال ابزار شکار جمع کم از دهی یا چهل

(ن) نَصَلَ السَّهْمُ فِيهِ نَصْلًا و نُشست پیکان تیر در چیزے و نَصَلْتُهُ أَنَا۔ در نشاندم پیکان را در آن ✤ و نیز نُصُول۔ بیرون افتادن پیکان از تیر و هو من الاضداد لکن اقالوا وعندی انه لیس من الضد لانهم انما یقولون نَصَلَ النَّصْلُ اذا خرج من القذح و ثلمت فی امری لا انی القذح ✤ و بیرون آمدن موے از خضاب و برآمدن سم از سلعز و برآمدن زهر از نیش مار و کردم و زائل گردیدن از زخم

وزائل شدن رنگ حنا از دست
مُنْصِل الاسنّة. محسن نام
ماه رجب و آن مُنْصِل الآل.
سمّی لانهم کانوا ینزعون نصالها
فیه ولا یغزون حرصتیه
مُنْصِل. بضمتین و لکم تیغ
منصلیّة. بالضم و شد الیاء
موضعی است
اِنْصَال. پیکان در نشاندن
در تیر و پیکان از تیر بیرون
کشیدن ضد غارّ آوردن بهمی
تَنْصِیل. پیکان در نشاندن
در تیر و پیکان از تیر بیرون کشیدن
از اضداد است
تَنَصُّل. بیرون آمدن موی از
خضاب و از گناه بیزار شدن
و بیرون شیدن خود را بابت
تَنَصَّلَ اِلَیْهِ مِنَ الجِنَایَةِ اذا
خرج و قیل هما و بیرون رفتن
چیزے را و برگزیدن چیزے را
و گرفتن آنچه باکسی باشد
اِنْبِصَال. بیرون افتادن
پیکان
اِسْتَنْصَلَ الحَرَّةَ السَّقَاء. الصقله
کرد گرما خار شتک بهمی ں
اِسْتَنْصَلَه. بیرون آورد او را
و اِسْتَنْصَلَ الهَیْفَ اسْتَفَاء.
انگند باد گرم خار بهی را

ن ص م

نَصْمَة. بالفتح صورت که پرستند

ن ص د

نصو. بیماری است شبیه بحبش
و دشکم و اضطراب

نِصَاء. کسی را. موضعی است
نَاصِیَة. موی پیشانی نواصی
جمع. و نیز نواصی النّاس اشراف
مردم و ابل نَاصِیَة. شتران بلند
برآمده در چراگاه
نَاصَاة. موی پیشانی بلفتح
(ن) نَصَاهُ نَصْوًا. بالفتح موے
پیشانی وی گرفت یا کشیدن او را
قالت عائشة رضی الله عنها
مالکم تَنْصُوتَ مَیِّتَکُمْ ای
تَصُدُّونَ نَاصِیَتَهُ کَانَّهَا کَرِهَتْ
تَشْرِیحَ رَأْسِ المَیِّتِ. وَنَصَتِ
المَعَازَةُ بِالمَفَازَةِ. تتصل
گردید بیابانے بہ بیابانے.
وَنَصَا لِلثَّوْبِ کَشَا وَ آنرا
اِنْصَاء. موی پیشانی کسی گرفتن
نَاصَیْتُهُ مُنَاصَاةً وَنِصَاءً
بالکسر موی پیشانی یکدیگر را گرفتیم
و یقال هذه فَلَاةٌ تُنَاصِی
فَلَاةً. یعنی هر دو بیابان باهم
متصل اند
نَکَصَتِ المَرْأَةُ. شانه کرد
موی خود را
مُنْتَصَا. اعلای دو وادی
و موضعی است
اِنْتِصَاء. دراز گردیدن موے

ن ص ی

نَصِیّ. کغنی گیاهی است بهمو
مَادَامَ رَطْبًا اسمه نَصِیًّا
فَاذَا ایْبَسَّ فهو طَرْفَاءَةٌ و
اذا انْعَمَ ویبس فهو الحَلْ
نَصِیَّة. کغنیة. خیار برگزیده
از مردم و ستور و جز آن
نَقِیّ. جمع اَنْصَاء و اَنْقِیّ جمع
اَنْصَبَتِ الاَرْضُ اِنْصَاءً. بسیار
نصی گردید زمین
تَنَصِّی. نزدیک گشتن و زن
خواستن در برگزیده قوم یقال
تَنَصَّی بنی فلانٍ اذا تزوج
فی نواصیهم
اِنْتِصَاء. برگزیدن و دراز گردیدن
کوه و زمین و بلند شدن آن

بَابُ النُّونِ وَفَصْلِ الضَّادِ

ن ض ب

نَاضِب. دور
تَنَضُّب. کتنصر وحشی است
جهنمی خارش خرد شبیه خارعوسج
و وهی است نزدیک مکه و التّاء
من اثمّة فیه لانّه لَیْسَ فی
الکلام فَعَلُّ بتضعیف یکی قاله
ابن سلمة النّبع شجر الفسی
و تنضب شجر تُتَّخَذُ منه السهام
(ن) نَضَبَ المَاءُ نُضُوبًا.
فرو شد آب بزمین + و نیز نُضُوب
روان گردیدن و مردن و کم شدن
نبات و سخت شدن پشت ریش
و دور شدن دشت و مردم یقال
نضبت المغارة و نضبوا ای
بعدت و بعدوا و فرو رفتن
چشم در مغاک یا بخصوص چشم ناقه
اِنْضَاب. کشیدن چله کمان را
تا هاتک کند مقلوب اِنْبَاض
تَنْضِیب. فرو شدن آب بزمین
و کم شیر گردیدن ناقه و دیر دوشیده
شدن آن

ن ض ج

نَضِیج. کامیر میوه رسیده و پخته
هر چه باشد + و جبلٌ نَضِیجُ الرَّاء
مرد استوار اخرد
ناضِج. گوشت پخته و میوه رسیده
مِنْضَاج. بالکسر باب زن
(ن) نَضِجَتِ النَّاقَةُ بِوَلَدِهَا
بحسال گزارد و بچه نداد
(س) نَضِجَ النَّمْرُ نُضْجًا. بالفتح
والضم رسید + و نیز نُضْج. پخته شدن
هر چیزے چون گوشت و لیکن ماء و
اِنْضَاج. پختن گوشت و جز آن را
و رسانیدن میوه را
تَنْضِیج. تا یک سال بچه آوردن
ناقة مُنْضِج. لغت است نزد آن
مُنْضِجَات. جمع

ن ض ح

نَضِح. محرکة حوض انصاح جمع
نَضِیح. کامیر خوی و حوض نُضْح
بضمتین جمع
نُضُوح. کصبور نوعی از خوشبوے
و داروی دهن + و قوس
نَضُوح. کمان تیر دور انداز
نَاضِح. شتر آب کش ناضحة
مونث و هی سانیة و اَوَانِضُ جمع
نَضَّاح. کگتان. آب پاشنده
باشتر + و نَضَّاحُ ابن ثیم کلی است
نَضَاحَة. دور انداز و
نیک اندازنده
قَوْسٌ نُضَیْحِیَّة. کمینة کمان
تیر دور انداز
مِنْضَحَة. کمکنسة اشتر کاملنگ
(ض) نَضَحَ البَیْتَ نَضْحًا. بالفتح

آب شما شید دران وفی الحدیث یغسل بول الجاریة ویُنضح بول الغلام ✤ ونَضَخَ فلانًا بالنبل تیر انداخت بروے ✤ ونَضَخَ بالدم علی ثوبه بگمیز آلود ساخت ✤ ونَضَخَ عنه دور ساخت ازوے ✤ ونیز نَضَخَ فرو فشاندن تشنگی را ولسیری آب آشامیدن یا کم از سیری آب خوردن از اضداد است و آب دادن خرما بن باشتر و شکافته شدن درخت جهت گل بیرون آوردن و پدید شدن و گرفتن دانه گشت

(ف) نَضَحَتِ القِرْبَةُ نُضُحًا و نَضاحًا بفتح الفوقیه تراوید ✤ ونَضَحَتِ العَيْنُ. اشک رخت ✤ انْضَحَ عِرْضَهُ. زشت گردانید ابروی وے را وآلود ✤ ونیز انضاح پدید شدن گرفتن دانه گشت ✤ مُناضَحَة. دور کردن ✤ تَنَضُّحُ العَيْنِ. جوشیدن اشک ✤ وتَنَضَّحَ منه. دور گردید ازآن ✤ اِنْتِضاح. جوشیدن اشک چشم و آب برشرم گاه پاشیدن بعد وضو ✤ اِسْتِنْضاح. آب بر فرج پاشیدن بعد وضو

ن ض خ

نَضْخ. بالفتح نشان خوشبوکه در جامه وجز آن باقی باشد یُقال اَصابَه نَضْخٌ

نُضْخَة. بالضم یکبار باریدن

نُضاخ. کتان باران بسیار

عَيْنٌ نَضّاخَةٌ. بالتا چشمه بسیار آب منه قوله تعالی فیهما عَيْنانِ نَضّاخَتانِ ای فوّارتان منضّدة. کمکسته زبانة العامة

تقول نَضّاخَة مشددة (ف) نَضَخَ نَضْخًا. بالفتح شاشید آب را مانند نضح والنضح دون النضح ✤ ونَضَخَ الماءُ. سخت جوشید یا از زیر بالا رفت ✤ ونَضَخَ النَّبْلَ فی العَدُوِّ پراگند افگند تیر در دشمن ✤ ونیز نَضَخَ. نیم نیز شدن از آب ولا یقال نضح ولا لفعل مُناضَحَة و نضاخ. بالکسر آشامیدن باهم اِنْتِضاح. آب شاشیدن

ن ض د

نَضَدَ. محرکة رخت برهم نهاده یا برگزیده آن وسخت جامه ورخت و بزرگی آبائی و بزرگ وشتر ماده ذو بَنِي نَضَادٍ جمع ✤ و نَضادُ القَوْمِ. جماعت مردم ✤ ونَضادُ الرَّجُلِ لعمامه واخوالہ المنتضد من فی الشرف ✤ ونَضادُ الجبال. سنگها بر یک دیگر ✤ ونَضادُ الشَّجَرِ. ابر بر هم نشسته و بر یکدیگر برآمده

نَضِيدٌ. کامیر رخت برهم نهاده ✤ نَضِيدَة. کسفینة بالسّ آنچه پرکرده شود از رخت

نَضّاد. کقطام کوهی است در عالیه ویونث وتمیم تجریه مجری مالا ینصرف

نَضُودٌ. کصبور ناقه فربه

مَنْضُود. رخت برهم نهاده (ض) نَضَدَ مَتاعَهُ نَضْدًا بالفتح برهم نهاد ورخت را

تَنْضِيد. برهم نهادن رخت

مَنَاضٌ مُنَضَّدٌ. بفتح الضاد لغة است ازآن شُدِّدَ للمبالغة

اِنْتَضَدَ بالمكان. اقامت نمود ودرآن جاے.

ن ض ر

نَضَرٌ. بالفتح زر وسیم نضار گلتاب ولینضر. کافلس جمع ✤ ونَضْرُ بن کنانه پدر قبیله قریش وحسین بن حسن بن نضر بن حکیم نضیری وپسر قاضی عبد الله وشیخ الاسلام یوسف بن ظاهر نضیری محدثان اند

نَضْرَة. بالفتح نعمت وزیست ولونگری وخوبی وتازه روی و ابو نَضْرَة منذر بن مالك و اُمُّ نَضْرَة تابعیان اند

نِضْر. بالکسر نام مرد عباس بن فضل نضری محدث است

نَضِير. کامیر تازه وآب وزر وسیم وحی است از کهو وخیبر نضیری منسوب بوی واز آنهاست بکر بن عبد الله شیخ واقدی وابو النضیر بن تیهان صحابی است ودر جنگ احد حاضر بود

نُضَيْرَة. کسفینة جاریه امرد

نُضَيْر. کزبیر راه ونضر است

نَضّار. کسحاب زر وسیم

نَضارَة. کسحابة تازگی وتازه روئی وخوبی

عُبَيْد بن نَضّار. کمحدث کتاب محدثے است

نُضار. کغراب زر وسیم خالص ناگداخته بے غش وچوب درخت کز یا کز سرسبز بے آب یا کز ورنه راست شاخها یا کز کوهی وچوب که ازان آوندسازند ویکسر وازان است منبر آن حضرت صلی الله علیه وسلم ونضار بن حُدَيْن از همدان است ✤ وقَدَحٌ نُضارٌ. بالعنت والاضافة یعنی کاهر از چوب کز زرد رنگ

نُضارات. بالضم چند وادی است بدیار بلحارث بن کعب

نُضُور. بالضم خوبی وتازه روئی ناضِر. روی تازه وبا آب نیکو وسخت سبز ✤ ونیز ناضِر بطرزا مبالغه در هر رنگ که زند فیقال اَخْضَرُ ناضِرٌ واَحْمَرُ ناضِرٌ واَصْفَرُ ناضِرٌ ✤ ونیز ناضِرٌ لقب ابو نَضْرَة. تازه وآبدار وزر وسیم (ن ك س) نَضَّرَ الشَّجَرُ والوَجْهُ واللَّوْنُ نَضْرًا. محرکة ونَضارَةً وبا آب گردیدن نَضَّرَهُ اللهُ. تر وتازه گردانیدن وراحداً لازم متعد ✤ ونیز نَضَرَ خوبی و تازه روئی

اِنْتَضَرَ. تازه روی گردانیدن یقال اَنْضَرَهُ واَنْضَرَ یَتَشَدَّدُ الراء مزالا نضرار. کذا اُعرب فی النسخة الثانیة من القاموس من نسخة المولف رحمه الله

لحظه وفی بعض النسخ الموثوق
عندنا انضره فانضراي
یتعدی ولا
تَنْضِیر. تازه روی کردانیدن
وبناز نعمت پروردن منه
الحدیث نضّر الله امرءاً سمع
مقالتی فوعاها ای نعّمه الله

ن ض ض

نَضّ. بالفتح کار ناپسندیده و
آب اندک و درم و
دینار نقد شده یا عام است
تَنْضِیض. کار آب اندک
تَنَاضُض وتَنَاضّ کلتاب
جمع وگروه مردم یقال جاءوا
یا قضی تَنْضِیضهم کم گوشت
یقال رجلٌ نَضِیض اللّحم
نَضِیضَة. بسیمینه باران
اَنضته وتَنَاضَض جمع رباد
که آب آرد ویا دست وگرده
یقال جاءُ وبا قضی تَنْضِیضتهم
ای جماعتهم وشتمنی یقال
اِنّ ذاتَ نَضِیضَةٍ وذاتَ
تَنَاضُضٍ ای ذات عطش
واما از گوشت بوقت بریان
کردن تَنَاضُض جمع
نِضَاض. کتاب عبرانی است
نُضَاض. بالضم برگزیده قوم
نُضَاضَة. بالتا بوقت اب
وجزآن ویسین فرزند مرد انذکر
ومونث نُضَیْنَة وجمع دروسه بحکم
است
بئر نَضُوض. کصبور چاه کم
آبش اندک اندک برآید

نَاضِح. درم ودینار نقد شده یا
ناضِ آن درم ودینار است که
عین گردد وبعد ازان که متاع باشد
وقیل الناضِ المال الصامت
وامرٌ ناضٌ. کار ممکن
حَیَّة نَضْنَاض. بالفتح
مار بسیار جنبان مضطرب که دریک
جای قرار نگیرد وبسیار زهر که گزیند
آن در حال هلاک شود ویا مار یکه
زبان بسیار بجنباند وبیرون آرد
ودرون برد نَضْنَاضَة مثله
(ض) نَضّ الماءُ نَضّاً. بالفتح
ونَضِیضاً. کامیر اندک اندک تراوید
گرویدآب یا تراوید ونَضّ العَوْد
اوسرچوب آب تراوید یا فرو نشست
طرف دیگر ✤ ونَضّ لا تموتُ نگس
گرید ✤ ونیز نَضّ دریده شد
مشک از بسیاری پری وشکاف
کردن واندک دادن ، بال
جنبانیدن مرغ ونقد گردیدن
درم ودینار یقال خُذْ منّا
نَضّ لَكَ من دینك یعنی کمیر
نقد شده را ویقال ما نَضّ
بیدی منه شیءٌ
نَضْنَضَة. زبان جنبانیدن ما
اِنْضَاض. حاجت، واگردن
واندک اندک ثیر خوراندن راعی
بره وبزغاله را
مُنْضِیض. بسیار درم ودینار گردیدن
ویی آرام ساختن کسی را
تَنَضَّضْتُ مِنْهُ عَقِبَ. تا
گرفتم حق خود از وی ✤ وتَنَضَّضْتُ
الحاجَةَ. روای آن خواستم از وی

وتَنَضَّضْتُ فُلاناً. برانگیختن
خواستم اورا
اِسْتِنْضَاض. احسان وعطیه
خواستن یقال هو یَسْتَنْضِضُ معروفنا
ای یَسْتَقْطِرُهُ ونقد کردن دین
خواستن یا اندک اندک پرداختن دین خواستن از او

ن ض ف

نَضَف. محرکه بسیار وشتی
نَضِیف. کثیف پلید نَضِیفون جمع
تَضْعِیف. کامیر پلید
رجلٌ نَاضِف. مردگوزرنده
اَنْضَفان. محرکه پهلو
رجلٌ مِنْضَف. کمنبر مردگوزرنده

ن ض س

نَضَفَانِ. بالفتح همه شیر پستان میش
نَضْفَا. بالفتح همه شیر پستان بکبد
شتر بچه ✤ ونیز نَضْف. خدمت
کردن وتیز دادن
اِنْضَاف. همیشه بسعتر خوردن
وتیز دانیدن ودویه دویدن
اماقه ودویه دوانیدن آن را
اِنْتِضَاف. همه شیر پستان میش

شتر بچه

ن ض ل

نَضْل. بالفتح وضعی است
نُضَیْل بن نَضْلَة. بالتا و
نَضْلَة بن جُنْدُب ونَضْلَة
بن عُبَید ونَضْلَة بن طَرِیف
ونَضَاد بن عَمْرو ونَضْلَة
بن مَاعِص صحابیان اند وابو
نَضْلَة. کنیت هاشم بن عبد مناف
یَنْضِل. کرد برج بالهمزه بلا
وسختی

(س) نَضَلَ البعیر نَضْلاً.
محرکه لاغر ونزار گردید ومانده شد
وبتیاب گشت
(ن) نَضَلْتُه نَضْلاً. بالفتح
پیره شدم بروی در تیر اندازی
اِنْضَال. لاغر ومانده گردانیدن
نَاضِلَة مُنَاضَلَةً ونِضَالاً.
بالکسر ونُضَالاً. بالضم الفوقیه
تیر اندازی کردند باهم ونبرد نمودند
وتیر اندازی ✤ ونَاضَلَ عَنْهُ.
گفت گوی عذر درپیش آورد ودفع
کرد
تَنَضُّل. بیرون آوردن
اِنْتِضَال. بیرون آوردن در
گردیدن یقال اِنْتَضَلَ بِهِ
ودست انداختن شتر در رفتن
برهمدیگر نازیدن مردم وتیر اندازی
کردن باهم بسخن وشعر نیز وگردن
یقال اِنْتَضَلُوا بالکلام لا الشعا
تَنَاضُل. نبرد کردن در تیر
اندازی

ن ض م

نَضْم. بالفتح گندم کرده در
نَضْمَة. یکے

ن ض و

نِضْو. بالکسر آن اگام لاغر
از شتر وجزآن نِضْوَة مونث
اَنْضَاء جمع وتیر قمارتنک وتیر تباه
شده از کثرت روی وجامه کهنه ✤
ونِضْوُ السَّهْمِ نه تیر یعنی از
پیکان تا پیه
نَضِیّ. کامیر لاغر از شتر وجزآن
وتیر بے پیکان وبے پر وتیر قمار تنک

نداشته وپیکان تیر وتنه تیر ونیزه وگردن تا اعلای آن یا استخوان آن یا دوش وگوش میان کتف وگردن یا شانه جای ونره مرد

اَنْضِیَة جمع

(ن) نَضَاهُ مِن یَدِهِ اَنْضُوًا۔ بالفتح بیرون کشید جامه از وی و نیز نَضَّ عَنْهُ پیشی گرفتن است در رفتن و در گذشتن تیر و برکشیدن شمشیر و بریدن شهرها و منازل و رفتن ومحو شدن رنگ خضاب دست و پای و سر و ریش یا خصوص رفتن رنگ خضاب سر و ریش است نُضِیٌ ونُضُوّ بضم اول واو والیاء مثلث فی الکل و فروستن درم اندام و فرو خوردن آب در زمین

مُنْضًی۔ لکرم ستور لاغر کرده

مُنْضَات۔ مونث

اِنْضَاء۔ لاغر گردانیدن و ستور لاغر داشتن کسے را و کسے گردانیدن جامه را

تَنَضِّی۔ لاغر گردانیدن ستور را

اِنْتِضَاء۔ برکشیدن شمشیر و کهنه کردن جامه و لاغر گردانیدن

ن ض ی

(ض) نَضَیْتُ السَّیْفَ نَضْیًا۔ بالفتح برکشیدم آزاده و نَضَیْتُ الثَّوْبَ کهنه گردانیدم آزا اَنْضَیْتُه واَنْتَضَیْتُه کذلک

مُنْتَضًی۔ موضعی است

باب النون وفصل الطاء

ن ط ب

نِطَاب۔ کتاب سرور گردن

نَاطِب۔ پالونه

نَوَاطِب۔ جامه پارها که در پالو داخل کنند و بدان چیزها را صاف کنند

مَنْطَبَة۔ کمعدة کول

مِنْطَب۔ کمنبر پالونه مِنْطَبَة مثله

(ن) نَطَبَه نَطْبًا۔ بالکشت زد گوش وے را

مُنَاطَبَة۔ بریکدیگر زدن غالیان

ن ط ر

نَطْرَة۔ نیک خوردن بیه و چربی را چندانکه گران گردد دل ازان مقلوب طنشره

ن ط ح

نَطْحَة۔ بالفتح یکبار سر زدن و منه الحدیث فادس نَطْحَةً او نَطْحَتَان ثم لا فارس بعدها ابدًا یعنی اهل پارس مسلمانان یکبار یا دو بار بمجرد خواهند پرداخت سپس آن ملک وسلطنت از دست ایشان خواهد رفت

نَطِیح۔ کامبر بزرگ بسر زدن و (ن) نَطِیحَة مثله والهاء لغلبة الاسمیة علیها وکذلک القَرِیبَة والاَکِیلَه والرَّمِیَّة لانه لیس هو علی نَطْحِهَا فهی مَنْطُوحَة وانما هو الشیء فی نفسه مِمَّا یُنْطَحُ ما یُؤْکَلُ وقیل النَّطِیحَة للمونث وهی لحن و مرد بدال واسپ که در میشانی او دو دانه باشد و آن مکروه است و دیر رود پیش آید از مرغ و وحش خلاف نَطِیح

نَاطِح۔ هرچه پیش آید از مرغ و وحش و رنج و سختی تَوَاطُح جمع یقال اَصَابَه نَاطِح من الدهر ای امر شدید و نَطْح و نَاطِح دوستاره است از منازل قمر بر برج حمل که هر دو شاخ وی اند ویقال هما له نَاطِحٌ ولا غَایَةٌ یعنی او را نه گوسپند است نه شتری

نَطَّاح۔ کشنده کبش سر و زن

مُنْطُوحَة۔ بزرگ که بسر زدن بسیر دجاءت بالهاء الغلبة الاسمیة علیها

(ف ض) نَطَحَه نَطْحًا۔ سر و زن زدن او را

تَنَاطُح۔ باهم سر زدن و زن تحقیر

اِنْتِطَاح۔ باهم سر و زن زدن تحقیر

ن ط ع

هو نَطِع شَرٍّ۔ بالکسر او شر انگیز وصاحب بدی است

ن ط ر

نَظَر۔ بالفتح باغبانی نمودن و الفعل من نصر

نَطْرُون۔ بالفتح بوره ارمنی یُنْطَرُفُ بالفتح مثله

نِطَارَة۔ کتابة باغبانی

نَاطِر۔ باغبان انگور و نخرما

عجمی است نُطَّار کنار و نُطُر آء کامراء و نَطُرَة۔ محرکة جح

نَاطِرُون۔ موضعی است بشام یا آن ناطرون بمیم است

نُطَّار۔ کرمان مترس که در باغ وکشت نصب کنند تا وحش وطیور از آن ترسند

نَاطُول۔ باغبان انگور و نخرما عجمی است نَوَاطِیر جمع وابن النَّاطُولی۔ والی ایلیاء وصاحب هرقل که نجمی بود و پیشوای نصاری شام شد ویروے فیه بالظاء المعجمة من النظر

نَطِس۔ کزبرج بالهمزة مرد نیک زیرک تیز فهم

ن ط س

نَطَس۔ بالفتح والکسر فتح عضد نانا

نُطُس بضمتین طبیبان نیک زیرک وسخت پرمیر گاران از الایش وچرک وریم

نَطِیس۔ کحذر انار نیک پاک از آلایش چرک وریم وآخرش دارنده آن را

نُطْسَة۔ کهمزه مرد نیک پرهیز کننده از آلایش واحتیاط نماینده از با پاکی

نَطَاسِی۔ بالکسر والفتح رشد الرا دانا طبیب

ناطِس۔ جاسوس

یَنْطِیس کسکیت طبیب

طبیب نماینده خود را

(س) نَطِسَ نَطَسًا۔ محرکة نیکو دانست و باریک رفت

درد انش
تنطس - نیک پاکیزه شدن
وسخت احتیاط کردن در طهارت
و در کلام وطعام وجامه و در جمیع
امور فنیکو دانستن و باریک
رفتن در دانش وجاسوسی کردن
از خبر
ن ط ش
نطش - بالفتح استواری خلقت
نطیش - کابر خلیش یقال ما
به نطیش ای ما به رمق
عطشان نطشان - بالفتح
از اتباع است
ن ط ط
نطیط - کابر در نطیطة منث
انطط خیر در نطط البهمتین جمع
عقبة نطاء - بالفتح عقبه در
نطاط - کشاده بیهوده گوئی
نطنط - کفد ذ فلفل در انار
گشیده بالا نطناط بالفتح مثله
نطانط جمع
(ض) نطا نطا - بالفتح بیهوده
گفت ونطا فی الارض رفت
ونط نطا ونطیطا - گریخت
ونیز نطا - بالفتح لبستن و در آکشیدن
تنطنط - سفر و در کردن و دور
شدن بین و دراز کشیدن چیزی را
تنطنط - و ورشدن
ن ط ع
نطع - بالکسر و تعب کام بهن که
در دبا سکنها است نطوع
جمع - و گستردنی است از ادیم نطع
بالفتح و بالتحریک مثله

انطاع ونطوع جمع
حروف نطعیة - بالفتح وشد
الیاء سه است طرت
نطع - بضمتین بتکلف فصاحت
نمایندگان
نطاع - کتاب رود باریک است
دریا مانند و نطاع القوم خیمه
های قوم یا زمین لایشان
نطاع - کقطام وکتاب بهاست
است بحرین مرنی زراع را
نطاع - کغراب آبی است بیمامه
نطاع - مثلثه موضعی است بیمامه
نطاعة - بالضم لقمه که نیمه آنرا خورند
ونیمه آن برخوان باز آرند
بیاض ناطع - سپید خالص
نطاع - کشداد آنکه طعام را
در نطع چیند و در چیدن زیرکی
بکار برد
(ف) نطع لونه - مجهولا بمعنی
گردیدگونه آن
تنطع - دور در شدن در سخن
وبغور رکریستن و در کار کاوش
سخن را زیرکی و باریکی کردن و
اموصلته بلغی
ن ط ف
نطفة - بالضم آب صافی و
روشن کم باشد یا بسیار آب
اندک که در تگ دلو و مشک
بماند نطاف لکتاب ونطف
لکتب جمع و دریا نطفتان
دریای مشرق و دریا مغرب
یا آب فرات وآب بحر جده یا
بحر روم یا بحرین + ونیز نطفة

آب مرد نطف - کصرد جمع
نطف - بالکسر نام مردی از
بنی یربوع
نطف - محرکة عیب بدی و
تباهی و زخم پشت و بیماری است
که مردم را بهست دفع ان دوغ
کنند وآلودگی بعیب یقال هم
اهل التریب والنطف
نطقة - محرکة کهمزة گوشواره
یا مروارید روشن یا مروارید خرد
نطف بحذف تاء نطفة کصرد جمع
نطف - لکتف یلید نطفون بهم
ومرد فریبنده وآنکه شکستگی کند
بداغ رسد ونام مردی بعید نطف
شتر مبتلا بنطف نطفة مونث
نطافة - کثمامة آب اندک که در
تگ دلو ومشک باقی بماند
نطوف - کصبور موضعی است
ولیلة نطوف - شبی که تا بامداد
وی باران بارد
ناطف - شکر نیه
ناطفی - شکر نیه فروش
(ن ض) نطف الماء نطفا
ونطافا - بفتحهما ونطفانا بالحرکة
ونطافة لکتابة روان گشت
آب ورفت + ونطف فلانا
بقبیح رمیه تهمت کرد او را بعیب
آلود آن را + ونطف الماء
ریخت آب را
(س) نطف نطفا - محرکة
ونطافة لکرامة ونطوفة
متهم گردید و آلوده بعیب گشت
وتباه شد نطف فجمو ح

کذلك + ونطف الرجل - بستوه
آمده از خورون وجزآن دنا گوار
شده و نیز نطف - بشت ریش
گردیدن شتر باغده برآوردن
در شکم و مشرف گشتن زخم پشت
بطرف درون چنانکه در دل آن
سوراخی پیدا شود و بهمچنان شکستگی
سر بطرف درون وتباه شدن
نطاف - متهم کردن کسی را
وصیفة منطفة - بکسر طاء
یا کبر کگوشوار پوشیده
تنطیف - تهم کردن کسی را و
عیب ناک ساختن وگوشواره
کردن دیگری را
تنطف - گوشواره در گوش نهادن
آلوده شدن بعیب وانتظار کردن خیر وپرهیز
نمودن از چیزی و یعد بمن
ن ط ق
نطق - بضمتین اعراض درونی که
که بعض آن بر بعض باشد تشبیه است
بیان بندها
نطاق - بکتاب میان بند مردان
نطق - بکتب جمع و یا رچه که زنان
آن را پوشند و میانش بسته
جانب بالایش را بر جانب زیرینش
فروهشته تا برنهوفتد از زند و جانب
زیرینش تا بزمین میرسد و ازا
حجزه ونیفه وهر دو ساق نباشد
وذات النطاقین - لقب اسماء
بنت ابی بکر رضی الله عنهما
لانها شقت نطاقها لیلة
خرج رسول الله صلی الله علیه
وسلم الی الغار فجعلت واحدة

لشفرق رسول الله صلی الله علیه وسلم والاخری عصاما القربته
وذات النطاق پشته است مر نبی کلاب را و کمر آن سپید سیت همچو نطاق ✤ ونطاقان۔ دو لب فرج زن
ناطق۔ گوینده ✤ ویقال صاله ناطق ولا صامت۔ یعنی او را نه حیوانی است نه نالی دیگر
ناطقة۔ تهی گاه و سخن گوئی
منطق بکسر نطاق
منطقة۔ کمکسته کمر بندد آنچه بآن میان را بندند
منطیق۔ بالکسر زبان آور نیک گویا و زن که با شیچه بر میان بسته دارد تا سرنیش کلان نماید
(ض) نطق نطقا۔ بالضم و منطقا مجلس و نطقا بر زبان راند حرفی سخنی را که از آن معنی مفهوم گردد ✤ و نیز منطق۔ سخن اسم است
انطاق۔ گویا گردانیدن و سخن در آوردن
منطق۔ کمظم کوه بلند بدان جهت که ابر دنبه اش بهاند و بر اعلای آن نرسد
منطقة بکسر طاء کوشندی که بر میانش دواج مرصع کنند و محکم بسته
تنطیق۔ بستن کمر بند بر میان کسی تا نیفتد و چون آن رسید آن را تنطیق
مناطقة۔ باهم گفت و گو سخن کردن
تنطق۔ کمر بر میان بستن خود را
ملنطق بکسر طاء عزیز دیگال

جاء منتطقا فرهة یعنی کتل ساخت آن را دسوار نشد
انتطاق۔ نطاق پوشیدن زن و کمر بر میان بستن مرد و حرف اند وقول امیر المومنین علی کرم الله وجهه او هو مزامتالهم من یعلل عن ابیه ینتطق به آنکه فرزندان پدر ش بسیار باشند و نا زور آور باشد با نها و کذا قوله من یطل ذیله ینتطق به یعنی هر که دامن فراخ باشد می تواند که بجای دیگر گزارد آن را وهو من النطاق او النطق
استنطاق۔ گویا گردانیدن و باهم سخن کردن و سخن کردن خواستن

ن ط ك

انطاكية۔ بالفتح والكسر وسكون النون وكسر الكاف وفتح الياء المخففة تخت گاه عواصم است چشمها و فواکه بسیار دارد و محاط بسوری است سنگین بس بزرگ و داخل آن پنج کوه است و دور آن دوازده میل

ن ط ل

نطل۔ بالفتح پوست دانهٔ انگور و آنچه بر آید از زبیب تر نهاده افشرده
نطل۔ بالکسر بقیهٔ شراب
نطلة۔ بالضم یک آشام و آنچه از دهن مشک بدست بر آرند
نطول۔ کصبور آب جوشانیده بدارو ها
ناطل۔ یک آشام از آب و شیره و فضله که در پیمانه باقی باشد و خمر و پیمانه شراب و فتح الطاء ویهمز ✤ ویقال ماظفرت بناطل یعنی چیزی دست یاب نشد
نطلاء۔ کصحراء بلا سختی
انطلة۔ سختیها ویقال لقیت منه الا انطلة
تنطل۔ کجید گوزده که شراب پیمایند
بری و مرد نیک زیرک و دراز زده و دلو و سختی
نواطل جمع مناطل۔ افشردگی ها
(ن) نطل الحمر نطلا۔ بیفشرد آن را ✤ ونطل راس العلیل بالنطول نطولا۔ بالضم آب جوشانیده بدارو ها در کوزه کرده اندک اندک بچکانید بر سر آن
انتطل من الزق۔ اندکے ریخت از ان

ن ط ن

نطنز۔ محرکة وبسکون النون شهری است میان قم و اصفهان و آن را نطنزة هم گویند

ن ط و

نطو۔ بالفتح دراز کشیدن و دوری و خاموشی و تسلیم و شدة والفعل من نصر
مکان نطی۔ کنی جای دور
ارض نطیة مونث یقال بلدة نباطها نطیا ای طریقها بعید
نطاة۔ بالفتح آنچه ملصق باشد بغوره یا شمراخ خرما
انطاء جمع
معرفة نام چیز یا چشمهٔ دران یا قلعه یا علف زار آن

انطاء۔ بخشیدن البغت یمین
مناطا۔ با یکدیگر نزاع کردن
وستم نمودن و ده زن رو ماروی نشسته که بهم پشت پیش یکدیگر نشاطن تا با فند جامه را
تناطی بهم پیشی گرفتن مردم سیدن یا کسی و فرا گرفتن سخن و بهم کشیدن آن را یقال تناطی الکلام اذا تعاطاه وتجاذبه به

باب النون فصل الظاء

ن ظ ح

انظاح۔ پیدا گردیدن آرد در عرشه یقال انظم السنبل اذا جر الدقیق فیه

ن ظ ر

نظر۔ بالفتح رنگ و عیب و تر سر و زشتی پیکر و خشتی صورت و بیچگی و چشم زخم و زبان داشت یا وسوسه جن و پری و مهربانی و رحمت
نظر۔ بالکسر مانند
نظر۔ محرکة همسایگان یقال حی حلال نظرا ای متجاورون یری بعضهم بعضا
نظرة۔ کفرخته در نگی در امور
نظیر۔ کامیر مانند نظراء جمع
نظیرة۔ کسفینة مهتر قوم که مردم در هر امور بوی نگرند و دست نگر او باشند مذکر و مونث واحد و جمع در وے یکسان است
نظائر جمع و دیدبان و نگاهبان لشکر
نظار۔ کقطام چشم دار یعنی

انتظار۔ اسم فعل است بمعنی امرش
مزال وترک
نَظَارَة۔ کسحابۃ پاکی و پرہیزگاری
او هو لحن یتعلمه بعض العفة
نِظَار۔ کتاب دانائی و در
یافتگی
نَظُل۔ کصبور مهتر که مردم دست
نگرا و باشند و پوی نگرند در هر امور
نَظُولَة مثله نذکر و مونث و جمع
و جمع در وے یکسان است
نظائر جمع و آنکه باز نگر و اندیشه
را از آنکه دست دارد و آزاد و
نیز نُظُولَة۔ دیدبان لشکر
نَاظِر چشم یا نقطه سیاه چشم
یا مردمک چشم و بینائی یا رگ آب
بینائی و رگی است در جانب بینی
که اشک از وے کشاید و هما
ناظران۔ و استخوانی است که
از پیشانی تا حاجب چشم فرو آید و
باغبان و دیدبان و نگاهبان
و قلعه است بحورستان ✤ شَدَّ
النَّاظِر۔ پاک از تهمت که به پرے
چشم نظر کند
نَاظِرَة۔ چشم و کوهی است
یا آبی مرتبی عبس یا موضعی
نَوَاظِر۔ چند پشته است در
زمین باهله
نَظَائِر۔ فاضل و امثال یقال
عددت ابلهم نظائر یعنی دو
دو شمردم شتران ایشان را
فرس نَظَّار۔ کشاده اسپ
چالاک تیز خاطر بلند اطراف ✤ و
بنو النظار۔ گروهی است از

عمل اهل النظارية منسوب
بوی یا نظارنشی است نجیب
نَظَارَة۔ بالضم قومی که بسوے
چیزے نظر کنند و نگرندگان
یَنُوظُ نَظْرِی کجزی و قد نشد و
الظبا نگرندگان بسوی زنان و
عشقبازی کنندگان با آنها
امرأة سُمْعُنَة وَنُظُنَة
بضم اولهما و ثالثهما و بکسر
اولهما و فتح ثالثهما و بکسر
اولهما و ثالثهما و شد النون فی
الکل زن که بشنود و بنگرد و خلاف
آنچه گمان کرده باشند
نَاظُور۔ باغبان و ابن لنا ظور
صاحب ایلیا، و صاحب هر قل
و قد عرفنی الطاء
نَاظُورَة۔ مهتر که در امور نظر
او باشند واحد و جمع و مذکر و مونث
در وے یکسان است
مَنْظَر۔ بمعنی جای نگریستن
خوش آیند باشد یا بد یُقَالُ مَنْظَرَةٌ
بالتا مثل یقال مَنْظَرٌ حَسَنٌ
من مُخْبَرَة ✤ و نیز مَنْظَرَة قوی
که بسوے چیزی نگران باشند و جاے دیدبان
مَنْظُرِی۔ منسوبا نیکو منظر
مَنْظَرَانِی مثله
مِنْظَار۔ آئینه
مَنَاظِر۔ زمینهای بلند و قلعه است
و موضعی نزدیک عُرض و موضعی
قریب هیئت
مَنْظُور۔ بن حنبله۔ شاعرے
است و حنبله نام مادر او است و
پدرش مرثد نام داشت مَنْظُور

بن سَیَّار مردے است مَنْظُور
بن زَبَّان فزاری است که مادرش
چهار سال در شکم داشت او را
مَنْظُومَة۔ زن عیبناک و آبله
دار، نَظَرَهُ نَظْرًا۔ درنگ کرد
و مهلت داد بردے ✤ نَظَرَ الشَّيْءَ
فروخت آزا بمهلت ✤ و نُظِرَ
الرَّجُلُ مجهولا پری زده گردید
و نیز نظر۔ محرکة اندیشیدن بچیزے
تا اندازه و قیاس نمایند و چشم
داشتن فال گوئی کردن و فرمان
دادن میان قوم و یارمی دادن
و چشم زخم رسانیدن یقال نظر
الدهر الیهم فاهلکهم ✤ و
نیز نظرة۔ کفرحة خیرکردن زمان
و دن منه قوله تعالی فَنَظِرَةٌ
الی میسرة
اَلنُّظُور۔ بمعنی النظر است و لغت
بعض عرب منه قوله ✤ وانّنی
حیثما یثنی الهوی بصری
من حیث ما سلکوا ادنو
فانظور
(رض س) نَظَرًا وَاِلَيْهِ نَظَرًا
محرکة و مَنْظَرًا مکعد مَنْظَرَةً
بالفتح بتامل نگریست اورا ✤ و
نَظَرَتِ الْأَرْضُ۔ نمودار کرد
گیاه خود را ✤ و نَظَرَ لَهُمْ۔ رحم
کرد بر آنها و مهربان شد و مدد
کرد ✤ و نَظَرَ بَيْنَهُمْ۔ حکم کرد
میان آنها
اِنْظَار۔ گوش داشتن یقال
اَنْظِرْنِی ای اِصْغَ اِلَیَّ و درس

اندا ختن و زمان دادن
تَنْظِير۔ بمهلت فروختن
مَنَاظَرَة۔ با کسے
و کسے را نظیر دیگرے
گردانیدن منه قول الزهری
لا تناظر بکتاب الله و کتاب
رسول الله صلی الله علیه وسلم
ای لا تجعل نظیرا لهما او معنا
لا تجعلهما مثلا لشیء تعرض
کقول القائل جئت علی قدر
یا موسی لمیقات بموسی جاء
فی وقت مطلوب و مکان
هذا نظیر ذاک او جدال
کردن و اصله من النظر
لانها تنظران ای القولین
اصوب
تَنَظُّر۔ نگریستن در چیزے
و درنگ کردن و مهلت دادن
و چشم داشتن بچیزے
تَنَاظُر۔ بر یکدیگر نگریستن
یقال تناظرت النخلتان یعنی
نگریست خرما بن ماده بسوی
نر و کشنی حاصل نشده تا که
کشنی داده نشد و مقابله نمودن
مشقت و ریاضت کشیدن و رکا
اِنْتِظَار۔ درنگ کردن و چشم
داشتن
اِسْتِنْظَار۔ مهلت خواستن

ن ظ ف

نَظِيف۔ کامیر پاکیزه و اثنان
و یقال هو نَظِيفُ اسْتَرْدِيلٍ یعنی
او پاک دامن و پرهیزگار است
نَظَافَة۔ کسحابة پاکیزگی و لفعل

من کرم
تَنْظِیف - پاک کردن
تَنَظُّف - پاکی نمودن بتکلف و پاکی جستن و پاکیزه شدن
اِسْتِنْظَاف - تمام گرفتن چیزی را یقال اِسْتَنْظَفَ الوالی مَا عَلَیْهِ مِنَ الخَرَاجِ ای اسْتَوْفَی
ن ظ م
نَظْم - بالفتح شعر و رشته مروارید وگروه بسیار از ملخ یقال جَاءَ نَظْمٌ من جَرَادٍ و سه ستاره جوزا و مروارید برشته درکشیده اصله مصدر
نَظِیم - کامیر راه درکوه که در وی آبگیر ها نزدیک باهم باشد و کوکبه نهال خرما دران بیک رسته نشانده باشند و موضعی است
نَظِیمَة - موضعی است
نِظَام - کتاب رشته مروارید و جزآن نُظُم لکتب جمع و آنچه امربدان قایم باشد و مایه آن
اَنْظِمَة و اَنَا ظِیم و نُظُم لکتب جمع و روش و طریقه و خوی و عادت و شعر و خط سپید رشته وارکه ازدم تا گوش ماهی و سوسمار باشد و هُمَا نِظَامَان - دریک برهم نشسته و نام جد جد اعشی همدانی و عبد الرحمن بن عبد الله بن الحارث
نَظَّام - کشاد لقب ابراهیم بن سیّاره متکلم رئیس معتزله و لقب محمد بن الجبار شاعر اندلسی و نیز
نَظَّام - مروارید برشته درکشنده
اَنْظَام - بیعنهای منظم و رشته که مهره در وی درکشند و رگیب بریشم شسته
اَنْظَام - کاکرام خط سپید که از دم تا گوش ماهی باشد
نُظْمَة کاعجوبة مثلهما اِنْظَامَان و اَنْظُمَة مَتَانِ
مَنْظُوم - گروه ملخ و ستاره سه گانه از جوزا و موضعی است و پردین و یکی از منازل قمر و آن پنج ستاره است در ثور و آن را دَبَران نیز گویند
(ن) نَظَمَتِ السَّمَكَةُ وَالقُنْفُذُ نظام دارگردید ماهی و سوسمار
نَاظِم لغت است ازان
(ض) نَظَمَ اللُّؤْلُؤَ نَظْمًا - بالفتح و نظامًا الکتاب برشته کشید آزاده و نیز نَظَمَ اَسْتَرْ وچیزی را بچیزی ضم کردن و درکشیدن سخن در وزن و ترتیب دادن
اِنْتِظَام - برآوردن ماهی سوسمار
مُنْتَظِم لحسن لغت است ازان و بیضه پیدا کردیدن درشکم ماکیان یقال اَنْتَظَمَتِ الدَّجَاجَةُ
مُنَظِّم لحدث ماهی نظام دار
تَنْظِیم - درکشیدن جواهر برشته و سخن در وزن و ترتیب دادن و نظام برآوردن ماهی
مُنَظَّم - درکشیده و راست گردیدن و مروارید در رشته
اِنْتِظَام - درکشیده و راست شدن مروارید و تمام شدن کار و نیزه و سخن یقال اِنْتَظَمَهُ بالرُّمْحِ ای اخْتَلَسَهُ

بَابُ النُّونِ فَصْلُ العَین

ن ع ب
رِیحٌ نَعْبٌ - بالفتح باد تند و ذُو نَعَب - مردی است انظر ان بن مالك
نَعُوب کصبور شتر باده تیز رو
نَعَب لکتب جمع
نَاعِب موضعی است و منبع ناعب حی است
نَاقَةٌ نَاعِبَةٌ - ناقه تیز رو و بَنُو نَاعِبَة بطنی است از بنو ناعب
نَعِیب - کامیر بانگ زاغ
نَعَّابَة - بکتان ناقه تیز رفتار
نُعُب لکتب جمع
مِنْعَب - کمنبر اسپ نیکو که در رفتار گردن دراز کند همچو زاغ و آنکه سر بلند نماید و کول با بانگ و ناقةٌ مِنْعَبٌ - ناقه تیز رو
(ف ض) نَعَبَ الغُرَابُ وَغَیْرُهُ نَعْبًا - بالفتح و نَعِیبًا - کامیر و نُعَابًا بکغراب و تَنْعَابًا بالفتح الفوقیة و نَعْبَانًا - محرکة بانگ کردن یا دراز کردن جنبانیدن وقت بانگ کردن نَعَبَ المُؤَذِّنُ کذلك و نَعَبَانًا لُؤْمٌ نَعَبَ الدِّیكُ عَلَی الاِسْتِعَارَةِ
و نیز نَعْب - بالفتح شتاب رفتن شتر یا نوعی از سیر آن والفعل من فتح.
ن ع ب ل
نَعَابِل - بالفتح قوم طارق دیسق
ن ع ث
نَعْث - بالفتح اسپ نیکو پیشی گیرنده اسپان را اَلنَّعْتَة مثله وقال الخلیل وکل جیدٌ بالغ فهو نَعْتَة
عَبْدُكَ نُعْتَةٌ - بالضم بنده تو نهایت بلند مرتبه است لحذا امتك نُعْتَةٌ
نَعِیث - کامیر اسپ نیکو پیشی گیرنده نَعِیثَة مثله و نام رد شاعر و مرد ازدی ستا بن لوذی
نَاعِثُون - نام جایی آن باتهامین
(ف) نَعَثَهُ نَعْثًا - بالفتح صفت کرد او را + والنعت. فی الاعراب اجراء الاسم علی المنعوت فی اعرابه بالرفع والنصب و الجر له احکام ذکرت فی مابه
(ك) نُعِتَ نَعَاتَة - موصوف گردید و نیکو شد
(س) نَعِتَ نَعَتًا محرکة تکلف موصوف گردید
اَنْعَتَ اِنْعَاتًا - خوب روی گردید چنانکه سزاوار وصفت شد
مُنْتَعِت - اسپ نیکو رونده اسپان را
اِنْتِعَات - صفت کردن
اِسْتِنْعَات - صفت کردن خواستن
ن ع ث
هُمْ فِی اَنْعَاث - یعنی رنج کشیدن در امور
(ف) نَعَثَهُ نَعْثًا - بالفتح گرفت آن را

أَنْعَثَ فِي مَالِهِ اسراف کرد در مال خود و در تهیّو و آمادگی سامان سفر و آمد

اِنْبِعَاث گرفتن چیزے را

ن ع ث ل

نَعْثَل بجعفر گفتار زیر و پیر کول و نام یہودی است کہ در مدینہ بود و مردی دراز ریش کان یُشَبَّه بِعُثمان اِذا بِنیل مِنه وعلیّ بن نَعْثَل محدث

نَعْثَلة کولی و رفتار پیران و فراہم آوردن و پاکشادہ و قدم برگردانیدہ رفتن گویا از پای می بردارد چیزے را و آن رفتار از دبختر است

مِنْعَثِل بکسر الثاء اسپ کہ در رفتن پاے کشادہ دارد و برگردد گویا از کل مسکند آنرا

ن ع ج

نَعْجَة بالفتح پیش ماده و نعاج للکناب جو نَعْجات محرکة جمع و نَعْجَة الرمل کاوشتی نعاج جمع ولا یقال لغیر البقر من الوحش و ابو نَعْجَة صالح بن شرحبیل و اخنس بن نَعْجَة تکلّمے ہر دو شاعر اند

نَعَج محرکة گرانی دل از خوردن گوشت میش و سپیدی خالص و نیز نعج سپیدی خالص گردیدن

نَعُوج مثله والفعل من بصر و فربہ شدن و دل گرفتن از گوشت میش والفعل من سمع و بشتاب رفتن یقال نَعَج فی سَیْرِہٖ اِذا سرع ناعجة زمین نرم و شتر ماده سپید تیز رو و ناقه که آن سوار شده میش وحشی را شکار کنند

نَوَاعِج شتران تیز رو

مَنْعَج کمجلس موضعی است او هو بالفتح

اَلْعَاجِ خداوند شتران فربہ شدن قوم

ن ع ر

نَعْرَة بالفتح آواز و آواز خشوم و نَعْرَة النجم ورش باد و سختی گرمی وقت طلوع آن

نُعْرَة بالضم بن بینی یا اندرون آن

نَعْرَة بحرکة بزرگ منشی و کارکرد بدان آہنگ نمایند

نَعِر کفرح ستور مگس در بینی در آمده نَعِرَة مونث و آنکه بسیار بیقرار نگیرد

نَعَر کصرد بچه ناتمام گورخر در رحم ماده و همچنین صورت گرفته در زهدان و باد که در بینی در آید و آواز نرم براز و عمر بخشیدن ارزاق مگس را رزق خام ستور آن و مگس که در بینی ستور در آید پس بچیزے بر نیاید

نُعَرَة مهمزه بن بینی یا اندرون و خوبینی و بزرگ منشی یقال فی راسه نعرة الکبر و کأنّ مقصود بچه ناتمام گورخر در رحم ماده و یقال للمرأة ولکل انثی ما حملت نُعْرَة وقُطَاة حملت مَلْقُوحًا و خر مگس

نَعِير کامیر فریاد و فغان در جنگ و بدی و ونَبَّوا التَّعِير بطنی است و فلان نَعِير الهمّ یعنی او دور آہنگ بلند

نُعَيْر کزبیر پسر بدر عُطَيّة بن نُعَيْر محدثان اند

نَعُوز کصبور باد سرد که ناگہان در گرما رسد یا عکس آن و عِرْق نَعُوز رگ خون جوشد از وی و ولیّة نَعُوز قصد دور دراز

نَعَّار کشداد نافرمان و حیله گر فتنه دوست و سخت و فغان و عِرْق نَعَّار رگ که خون جوشد کزاوی

نَعَّاسَة کشداده زن با بانگ پلید زبان

امرأة عَيْرَى نَعَرَى کسکری زن با بانگ و فغان و لا یجوز ان یکون تانیث نَعْرَان لان فعلان وفعلی لجبیان فی باب سمع لا فی باب فرح

نَاعُور بہلوی آسیا و رگے کہ خونش نا بیسنده

نَاعُورَة دولاب یا کوزه آن و عی از ولوکه بدان آب کشند و اَنْعَبُوا جمع (ف ض) نَعْر نَعْرَة بالفتح

نَعِيرًا کامیر و نُعَاقًا کغراب بانگ کردو آواز داد از خشوم

وَنَعَرَ العِرْق جوشید خون از آن یا بانگ کرد رگ بر آمدن خون

فُلَان فی البلاد رفت در شهرها

اف نَعَرَ نَعْرًا بالفتح خلاف ور زید و انکار نمود و نَعَرَ القوم جوش و خروش نمودند و فراہم آمدند و نَعَرَ اِلَيْهِ آمد بروی و یقال من این نَعَرْتَ اِلَيْنَا ای من این اقبلت و نَعَرَ فی الأمر بر خاست و ران دو کوشید

(س) نَعِرَ الحمار نَعَرًا مگس در بینی وے در آمد

اِنْعَار بار آوردن ارا ک

تَنْعِير گر گرداینیدن تیر را بر ناخن نادرستی و درستی آن معلوم شود

ن ع س

نَعَس بالفتح نرمی و سستی جسم و کاسکی بازار

نُعَاس کغراب خواب یا سستی حواس فی المثل مَطْلُ کُنَعَاسِ الکَلْب

نَاقَة نَعُوس کصبور ناقه شیر ناک

نَعَسَان خواب آلود

(ف) نَعَسَ نَعْسًا بالفتح و نُعَاسًا کغراب بخواب شد

عیس لغت است از ان هو علی ما نقله

اِنْعَاس فرزندان است و کسمند آوردن و خوابانیدن کسی را

تَنْعِيس خوابانیدن

تَنَاعُس خویشتن را خواہیده نمودن

ن ع ش

نَعْش بالفتح زندگانی و جنازه با مرده و بے مرده را سریر خوانند و محفه بانندی است که بادشاه را چون بیمار بشوند و بروی برده اند

قال لم تر خیر الناس

اصبح نعشه ✦ على قبة قد
جاوز الحي سامرا ✦ و نیز چوبے
است کہ بر سر آن لتہ بستہ بچہ شتر مرغ
را شکار کنند ✦ و بنات نعش
کبری و صغری ہفت ستارہ اند
در شمال و در جنوب سہ را نبات
گویند و بہار را نعش و یک را
از وی ابن نعش اتفق سیبویہ
والفرّاء علی ترک صرف نعش
للمعرفة والتانیث وتذهب
نکرة لامعرفة ولهذا جاء الشعر
بنو نعش
میّت منعوش ۔ مردہ بر
نعش نہادہ
(ف) نعشه نعشًا ۔ بالفتح
برداشت آن را ✦ و نعش
فلانًا ۔ نیکو کردحال او را پس
درویشی و تنگدستی ✦ و نیز نعش
بنیکی یاد کردن مردہ را و بر دست
چشم را و بلند نگریستن
انعاش ۔ برداشتن
تنعیش ۔ برداشتن و نفسك
الله گفتن کسے را
انتعش انعاشًا ۔ درو افتاد
افتادہ از نعش و انتعش المریض
افاقة یافت بیمار

ن ع ص

ناعصة ۔ یاری گر یقال هو
من ناعصتي اي ناصرتي
واسد بن ناعصة ۔ شاعر
است نصرانی قدیم مشتق من
النعص محرکة
نواعص بموضعی است

(ف) نعص الجراد الارض ۔
خورد ملخ گیاہ زمین را ✦ و نیز
نعص ۔ محرکہ خمیدگی و بر
گردندگی
انتعاص خشم گرفتن و گران
بار رفتن و در واشدن افتادہ

ن ع ض

نعض ۔ بالضم درختی است
ریگستانی خاردار کہ از ان
مسواک سازند و از پوست
آن پوست پیرانید
(ف) ما انعضت منه شیأ ۔
چیزے نرسیدم از وے

ن ع ط

ناعط ۔ کصاحب روستائی است
بیمن و کوہی بصنعا کہ جای باش
ملو بنا مان کوہ و ملقب
شد ربیعہ بن مرثد کہ پدر قبیلہ
است از ہمدان بدان جہت کہ در ان
کوہ سکونت گرفتہ ✦ و نیز ناعط
قلعہ است در ہمان کوہ و دیگر
بناہاے عجیب از ابنیہ ملوک
حمیر دارد ✦ و نیز ناعط مسافر
دور دست و آنکہ لقمہ را بدو نصف
بریدہ نیمہ را بخورد و نیمہ دیگر را
بپندارد و جہت کثرت و فراخی یا
جہت سو ادب در طعام خوردن
وعدم مروت نعط بالضمتین جمع
العاط لقمہ بریدن در خوردن

ن ع ظ

حرّ نعظ ۔ لکتف سرای سنجاع
بنو ناعظ ۔ بطنی است
ناعوظ ۔ انگبنجوظ آرد و ذکر را

(ف) نعظ ذکره نعظًا ۔ بالفتح
والحرکة ونعوظًا ۔ برخاست
انعاظ ۔ برخیزانیدن نرہ و
سخت آزمند شدن مرد و زن
بجماع و باز فراز کردن ستور راہ
فرج را از غایت اشتہای نخل
انتعاظ ۔ باز و فراز کردن ماد
گس را از غایت از مندی نخل

ن ع ع

نعّ ۔ بالفتح مرد سست
نعاعة ۔ کثامة گیاہ تر و نازک
نعاع ۔ بحذف جامع و موضعی است
نعنع ۔ کجعفر و ہدہد بوے سعد
نعناع بالفتح مثلث النجم دواء
للبواسیر ضماد اوله ضماد
بیلم لعضة الكلب وللسعة
العقرب احتمال قبل الجماع يمنع
الجبل ونیز عصارہ آن با سرکہ
قطع لغث و مم کند و اگر یک دو
شاخ وی در شیر اندازند از خرابی
نگاہ دارد
نعنعة ۔ کندی زبان یا بجماع
بلام نع بنون برآمدن از زبان و
گردیدن نرہ اسپ پس فوت
نعنع ۔ کہد ہدم دراز
خلقت و فرج باریک و دراز و
فرو ہشتہ
نعنعة ۔ بالتا چینہ دان مرغ
تعالیع المنطقة ۔ زنابذ
کمربند
تنعنع ۔ دور گردیدن و مضطرب
و پراگندہ شدن و پیچ پیچان رفتن

ن ع ف

نعف ۔ بالفتح جای بلند ہموار
کہ فرو دراز کوہ باشد و جای بلند
از فرود رود و بار و مقدم و بار یک
جای از ریگ نعاف جمع و نعاف
نعف ۔ کرفتح باکیماست
نعفة ۔ بالتا، دوال کفش کہ بر
پشت پاے از جانب چپ قدم باشد
نعفة ۔ بمرکة بند گوشت تنہا و شد
و پوست پارہ کہ سپس پالان
اویزند یا انچہ زاید باشد از پوشش
پالان در اطراف آن دوال
پارہ آویزند تا بجنبد و غیب
و تاج خروس و موی ہاے زیر
رنخ آن
طعیف تعیف ۔ کامیراز
اتباع است
اذن نعوف ۔ کصبور گوش
فرو ہشتہ
اذن ناعفة ۔ گوش فرو ہشتہ
ناقة ناعفة القتود ۔ شتر سہل از سر کوہ رفت
مناعف الجبل ۔ سرہاے کوہ
النعاف ۔ برلغات نشستن
مناعفة ۔ معارضہ نمودن براہ
یعنی یکی بر دیگر پیشی گرفتن و
خواستن یقال ناعفت الطریق
اذا عارضته
اذن منتعفة ۔ بکسر العین
گوش فرو ہشتہ
منتعف ۔ بفتح العین حد
میان زمین درشت و نرم
انتعاف ۔ اسکار گردیدن
سوار و بلند برآمدن بر لغف

و بدریگر ے ماندن چیزے را

ن ع ق

نَاعِق۔ نام اسپ نبی فہیم

و نَاعِقان دو ستارہ است از جوزا

(ف ض) نَعَقَ بِغَنَمِہٖ نَعْقًا۔ بالفتح و نَعِیقًا۔ کامیر و نُعَاقًا کغراب و نَعَاقانًا۔ محرکۃ بانگ کردشبان گوسپندان خود را و زجر نمودو ✦ و نَعَقَ الْغُرَابُ۔ بانگ کرد

ن ع ل

نَعْل۔ بالفتح کفش وجز آن کہ پاے افزار باشد نَعْلَۃ بالتاء مثلہ و مونث آید و آنچہ بدان سم ستور را از سوو گی نگاہ دارند یُقَال لِلْکِتَابِ جَمْعُ نَعِیلَۃٍ مصغر و آہن پارہ پائین نیام شمشیر و زمین درشت کہ سنگ ریزہا از وی درخشد و ہیچ زرو یا لُدی کہ در گوشہ کمان زنند یا چرم کہ ہمہ پشت کمان را بدان چسپند و مرد سخت ذلیل و خوار و زجہ و آہن آماج کہ بدان زمین شیار کنند و باہی است بزرگ سر و قلعہ است پرکوہ ✦ وَدَاتُ النِّعَالِ اسپ زبیر

حُسَیْنُ بن اَحْمَد بن طَلْحَۃ نَعْلَۃ و اسحٰق بن محمد نَعْلِی و ابو علی بن دُوْمَا نَعْلِی۔ محدثان اند

نَعِیلَۃ بن مُلَیْك بن ضَمْرَۃ کجیدۃ بالطنی است

نَاعِل۔ بسیار نعل و با نعل و حَافِیٌ نَاعِلٌ۔ سم درشت ✦ و نیز نَاعِل۔ گورخر سمی لصلابۃ حافرہ

مَنْعَل۔ کمقعد و مقعدۃ زمین درشت اسم آن را صفت (ف ض) نَعَلَهُمْ بِنَعْلٍ و ایشان را ✦ وَلَعَلَ الدَّابَّۃَ نَعْلٌ ثبت در پاے آن

(ف س) نَعِلَ نَعَلًا۔ نعل پوشید

مُنَعَّل۔ مکرم مرد با نعل ✦ و فرسٌ مُنَعَّلٌ۔ اسپ سخت سم ✦ و فرسٌ مُنْعَلٌ بِیَدٍ لَذَا اَوْ رِجْلٍ لَذَا اَوِ الْیَدَیْنِ اَوِ الرِّجْلَیْنِ۔ اسپ کہ میان سم و رسغ آن سپیدی باشد و کر دنگر و دیا برتر گذرد و از سپیدی قائم کہ سپیدی اندک است تو ام دَدِیَۃٌ مُنْعَلَۃٌ۔ نہال از یخ برکندہ

اِنْعَال۔ نعل بستن در پاے ستور و بسیار نعل شدن مرد ✦ و نیز اِنْعَال۔ سپیدی میان سم و رسغ اسپ تا کہ از رسغ در نگذرد و چون از رسغ برگذرد و آنرا محجل گویند

تَنْعِیل۔ نعل بستن در پاے ستور و بستن سیل شتر را چرم یا از آہن

تَنَعُّل۔ نعل پوشیدن

اِنْتِعَال نعل پوشیدن پیادہ یا رفتن در زمین و در زمین درشت

نَعْم کامشدن و در آمدن در آن

ن ع م

نَعَمٌ عَیْنٌ۔ بالفتح منصوبًا باضمار الفعل ای افعل ذالك اِنْعَامًا لِعَیْنِكَ و اکراما نَعْمَۃ۔ بالفتح فراخی و آسودگی زندگانی و یقال نَعَمَہ عَیْنٍ ای افعل لِنَعَمِ عَیْنٍ اِنْعَمَۃ۔ بالکسر دست و دسترس نیکو و نیکی و ناز و مال و نشست و سرور و شادمانی و آسودگی و تن آسانی و آنچہ کردہ شود از نیکوئی و حق کسے نَعَم کَعِنَب وَاَنْعُم کَافلس و نُعُمَات بکسرتین و بفتح العین جمع ✦ و نَعْمَۃ عَیْنٍ۔ ای افعل نَعَمَ عَیْنٍ بُرْقَہ نُعْمِی۔ کترکی یکی از برقہاے عرب است

نُعْم۔ بالضم ناز کی و نرمی نیکوئی خلاف بُؤْس و یقال یوم نُعْم وَبُؤْس اَنْعَم۔ کافلس جمع زمانے و جاے است بر جبہ مالک و چہار موضع است دیگر و یقال نُعْمَ عَیْنٍ ای افعل ذالك نَعْمَ عَیْنٍ

نُعْمَۃُ الْعَیْن۔ بالضم آنچہ بدان خنکی چشم دست دہد و یقال نُعْمَۃ عَیْنٍ افعل ذالك نَعْمَ عَیْنٍ۔

نَعَم۔ بالتحریك و قد یسکن عینہ شتر و گوسپند بالخصوص شتر و قیل ھی المال الراعیۃ و الکثیر ما یقع ھذا الاسم علی الابل قال الفراء ھو مذکر لا یونث یقولون ھذا نعم وارد و انعام و نعمات بالضم جمع مثل حمل و حملات و الانعام یذکر و یونث قال اللہ تعالی فی موضع مِمَّا فِی بُطُونِہٖ و فی موضع مِمَّا فِی بُطُونِہَا انا عیم جمع الجمع و یراد بہ الکثیر فقط لان جمع الجمع اما ان یراد بہ الکثیر او الضرب ✦ و نیز نَعَم۔ وقد تکسر العین و یسکن الاخواری ھو عدۃ تصدیق و جواب الاستفہام و ربما ناقض بلی اذا قال لیس لی عندك ودیعۃ فقولك نعم تصدیق لما قبلہ و بلی تکذیب

نَعِیم۔ کامیر نعمت و تن آسانی و فراخی و مال ✦ و نَعِیمُ اللہِ بشر و عطیا و تقا ✦ و یقال نَعِیمَ عَیْنٍ ای افعل نُعْمَ عَیْنٍ

نُعَیْم۔ کزبیر نام شانزدہ صحابی است ✦ و نیز نُعَیْم۔ کوہی است

نَعَام۔ کسحاب شتر مرغ اسم جنس است مثل حمام نَعَامَۃ یکی مذکر و یونث و دشت و نشان کہ در راہہا نصب کنند و نَبْوَۃ نُعَامٰی بطنی است ✦ و نیز نَعَام۔ آبی مروی است عن معافی بن زکریا و نَعَامَۃ عَیْنٍ۔ مثلثۃ ای افعل ذالك نعم عین

نَعَامَۃ۔ زیر قدم و نشان راہ بلند و آب کش تا کہ بر سر چاہ باشد و پوشش و مارغ و جماعت و قوم و قولہم شالت نعامتہم ذکر فی شول و پالان و پائین آن و سراے برکوہ کہ شبیہ سایبان باشد و مارغ اسپ یا دہن آن

وراه ونفس واستخوان ساق و شادمانی وخورسندی والم فتح مستعجل وتاءیکی ونادانی ودشت وچوب برپنهای سرپاه و بالاجوی خرد وهشت اسپ است مرحارث بن عباد وخالد بن نضله اسدی و مرداس بن مداد شمی وهی ابنة صعر وعشبه بن اوس مالکی ومسلم فع بن عبد العزی ومنقر عنزی وفراص اردی را دسنگ بلند برآمده اندرون چاه ومنعی است نجد ونیز نعامه لقب هریا وشاه حیره ولقب بهین ◆ وابو نعامة لقب قطری بن فجاءة ونعامة الضبی صحابی است وفی المثل انت کصاحبة النعامة درصیت شخصی گویند که بغیر ثقه اعتماد کند اصله ان صاحبة النعامة وجدت نعامة قد عضت بصغرها بصغمة فاخذتها فربطتها بخمارها الی شجرة ثم دنت من الحی و هتفت من کان یحفنا ویؤوینا فلیترک وفرضت بنبتها لتحمل علی النعامة فانتهت الیها وقد اساغت غصتها وافلتت الیقیت المرأة لا سیدها الحمار ولا نصیبها من الحی حفظت ثبت تاعم - گیاه نازک ونرم ثوب ناعم - کذلک ونیز ناعم کوهی است ونیز از اعلام است ناعمة - کصاحبة زن نیکو ندگانی ونیکو خورش ومرغزار

نعمی - کبشری النعمت تن آسانی

قال الاصمعی سمعت ابا بکر بن ابی داود یقول سمعت ابا حاتم یقول سمعت الاصمعی یقول سمعت ابا عمرو بن العلاء یقول سمعت العرب تقول اخذ القارص وردها وستردها سویعا فضحک النبی صلی الله علیه وسلم و اصحابه منه جزلا

نعمان بینة - منسوبا دی است بمصر وشهری میان واسط وبغداد و در هریکی از آنها کان کل سرستی است ودهی وسنجار

النعم - کافلس موضعی است بنا

وازنامهای عربان است

النعمان - بالفتح وضم العین دو وادی است یا آن هر دو اثم وعاقل است

نعائم - منزلی است ماه را وموضعی است بنواحی مدینه

انبعم - مصغرا موضعی است

نعما یا - بالفتح کوهی است

تنعم - کتنصر از اعلام است

ینعم - کیمنع حی است

تنعیمة - وحتی است نرم برگ

منعم - بضمتین جاروب

رجل منعام - مربیا افضل حسان

(ف) نعمهم - برسنه پای آمد نزد ایشان

(س ن ض ح) نعم ینعم نعومة نرم ونازک گردیدن از حسن شاذ است واز فضل یفضل نیز مرکب ازدو باب ◆ ومنزل نعمهم مثلثة یعنی منزل کرباسودگی ارد

(س) نعم الله بک عینا - خنک گرداند خدای چشم محبوب تو بتو یا چشم ترا محبوب تو ونعیم العود - سبز وتازه ونرم گردید

ونغم ریئس یعنی نبک است و بدست وهما فعلان ماضیان لا یتصرفان فان تصرف سائر الافعال لانهما استعملا حالا بمعنی لما مضی وفی نعم اربع لغات نعم کسمع ونعم بکسر النون وفتحها مع سکون العین ونعم بکسرتین تقول نعم الرجل زید ونعمت المرأة هند نعم المرأة هند بالرجل فاعل نعم وزید مرفوع اما بالابتداء مبتدأ وقد علیه خبره او بان یکون خبر مبتدا محذوف کانک لما قلت نعم الرجل قیل لک من هو فقلت زید واذا قلت نعم رجلا کانک لما قلت نعم الرجل رجلا آت فاعل نعم بئس لا یکون الا معرفة بالالف واللام وما یضاعف المضاف الیه الالف واللام وقد یدخل ما علیه فیجتمع بین الساکنین کقوله تعالی فنعما هی وان شئت حرکت العین بالکسر ان شئت فتحت النون مع کسر العین تقول نغمل نعسلت عسلا لا تکتفی بما مع نعم عن صلته ای نعم ما عسلته ویقال ان فعلت ذاک فبها ونعمت بناء ساکنة رفقا و رصلا ای نعمت الخصلة

انعم الله بک عینا ای نعم الله بک عینا ◆ وانعم فی الامر - مبالغه نمود ومدان ◆

وانعم الله صباحك فرخ و خوش گرداد بر خدای بامداد تو را
هو من النعومة و نیز از آن نعم
نعمت دادن یقال انعم الله
و انعم بها و افعل دون
سهل انعم الرجل ای مرا
یا آمدن نزدیک کسے و
گفتن و یقال مسرور
ینعمهم منزلے است که فرود
آیند کان را برای آسودگی از
صنعم محدث نام مردے
کان مَنْعَمٌ کمعظم سخن نرم
مَنْعَمًا کمعظم زن نیکو زندگانی
و نیکو خورش
تنعیمه فراخ و آسان زندگانی
گردانیدن و نعم گفتن یقال انعمه
ای قال له نعم نعم بالملك
یقال نعمك صباحا بمعنی نعم الله
بك عینا و نیز تنعیمه کتصریف
موصعی است بر سه یا چهار کروه
از مکه نزدیک تر باطراف حل بسوے
خانه که سمی الآن علی یمنة جبل
نعیم و علے یسارہ جبل ناعم
والوادی اسمه نعمان
نَبْتٌ مُنَاعِمٌ گیاہ نرم و نازك
مُنَاعَمَة - زن نیکو زندگانی و
نیکو خورش.
مُنَاعِمَة استوار گردانیدن
یقال ناعم جلدك - ای احکمه
بناء و نسجه و در دعا یقال انعم منعم
تَنَعُّم - فراخ و آسان زندگانی
گردیدن و جستن یقال تنعمه
بالمکان ای طلبه و برسبه با

رفتن و تیمهدن بر اندن سنور
دیقال تنعم قدمه اے
ابتدن بها و سار و اری کردن یقال
انبت اهضم و تنعمنی ای
وافقتنی
نبت مُتَنَاعِم گیاہ نرم نازك
تَنَاعُم - تن آسان گردیدن و
تن آسانی و نیز تناعم بطی است
ن ع ف
نَعْف - بالفتح دامن و نیز بینی خرد کوتاه
بالفتح بالا مین شتر کفتگی و نباله سم
اسپ و کشادگی موخر سم اسپ
نَعِفٌ - بالتاء موضعی است
نُعَاف - کدعاء آوازکرہ
نَعْوان کسکران وادی است
ن ع ي
نَعْي - بالفتح خبر مرگ
نَعِيّ - کنبی خبر مرگ دہنده مرگ را و
بد خبر دہنده
نَعَاءِ فَلَانًا - کقطام امر است
یعنی خبر مرگ ده او را و آشکار کن
فوت او منه الحدیث یا
نَعَاءِ العرب ای انعهم
ناعی خبر بد دہنده ناعیة مونث
مَنْعِي - کمقعد خبر مرگ مَنْعَاة
کذلك مَنَاعِي جمع یقال ناکا
مُنَاعَاة مُنَاعَاة واحدة لکنه
کان مَنَاعِي
(ف) نَعَاهُ لَهُ نَعْيًا - بالفتح و
نَعِيًّا کغنی و نُعَيًّا بالضم خبر مرگ
آنها داد او یقال هو ینعی علی
زید ذُنُوبَهُ - یعنی آشکار میکند
گناہاے زید را

اِسْتَنْعَتِ النَّاقَة - پیش رفت
باگریزان بازگشت با دویدن باصدا
سنور یا پراگنده و منتشر گردید
وَاسْتَنْعَجَ الرَّجُلُ لِلنَّعَمِ خواند
آنرا و پیش گردید و در پے روند
وَاسْتَنْعَجَ بفلان الشَّرَابِ دیرے
بدی سپرد بر - وَاسْتَنْعَجَ به
حُبُّ الخمر - ای تمادی به
وَاسْتَنْعَجَ ذِكْرَهُ فاش گردید
ذکر وی و نیز اِسْتِنْعَاء - رمیدن
شتران و جز آن و متفرق شدن
یقال اِسْتَنْعَجَ الإبلُ والقومُ
إذا تفرقوا اشتی و انتشروا
تَنَاعَى القوم خبر شتگان گفتند
تا یکدیگر را برانگیزند بر جنگ

بَابُ النُّونِ وَفَصْلُ الغَيْنِ

ن غ ب
نَغْبَة - بالفتح و یضم پس خورده
دیگ آشام آب و جز آن نُغَب
کصرد جمع و الفتح للمرة و الضم
للاسم و نیز نَغْبَة - بالفتح یکبار
گرسنه شدن و بے نان خورش
گردیدن قوم و بالضم کار شوخت
یقال ما جربت علیه نُغْبَةً
قَطُّ ای فعلة قبیحة
(ف ن ض) نَغَبَ الرِّيقَ
نَغْبًا - بالفتح فرو بردن آب دہن را
بحلق + و نَغَبَ الطَّائِرُ خورد
آب را + و نَغَبَ مِنَ الإِنَاءِ نَغْبًا
چند جرعه خورد م از خمور + و نیز
نَغَبَ - جرعه جرعه خوردن آب
و جز آن

ن غ ب ق
نَغْبَقَة - بالفتح آوازه سنگر سنور
که شنیده شود یا آواز زره آهن و
در غلاف شمشیر نُغْبُوقَة بالضم
کذلك
نُغْبُق کقنفذ کول
نُغْبُوق کعصفور مرغی است
و موضعی
ن غ ب ل
نُغْبُول کعصفور مرغی است
و گیاهے.
ن غ ت
نَغْت - بالفتح موے کشیدن
والفعل من فتح
ن غ ث
نَغْث - بالفتح بدی پوسته سخت
ن غ د ل
رجل مُنْغَدِلُ الرَّأْس -
بکسر الدال مرد فرو هشته سر با
بزرگی وسطبری آن
ن غ ر
نَغْر - محرکة چشمه آب نمکین و شور
نَغِر کفتح خشم ناك
امرأة نَغِرَة - کفرحة زن غیرتمند
نُغَر - کصرد بلبل و بچه خشك و
نوعی از خران یا خران نر نُغَرِي
نغران کصردان جمع نُغَيْر مصغر
آن منه الحدیث یا باعمیر
ما فعل النُّغَيْر و بهای حوا ل
چون بانگ کند
یحیی بن نُغَيْر - کز صحابی است
و آزا ابن نقیر بقاف نیز گویند
جرح نَغَّارٌ - کشاده زخم که خون

ج ۴

ازوی. وان باشد
مِنْغَار. گوسپند که بیرون آمد شیر سرخ یا شیر با خون عادت وی باشد
(مس ض ف) نَغِرَ عَلَيْهِ نَغَرًا وَنُغَرَانًا. محرکتین خشمناک گردیدن و نَغِرَ اللِّثَةُ. موخر خورد راضم کرده گذشت + ونَغِرَتِ الْقِدْرُ. برجوشید دیگ + ونَغِرَ الصَّبِيُّ. الید وی کودک را
(س) نَغَرَ مِنَ الْمَاءِ. آب بسیار خورد
اِنْغَار. تباه شدن بیضه وپیخ شیر گردیدن گوسپند یا فرو آمدن خون با شیر آن مُنْغِرٌ. کثرت ازان نَغَرَهَا تَنْغِيرًا. بانگ کرد بر آن + نَغَرَ الصَّبِيُّ. زم مالید اندرا تَنَغَّرَ عَلَيْهِ. دیگر گون گردید بر وی خشم گرفت وترسانید + ونیز تَنَغُّرٌ. برچشم شدن وانگشت را رحلق کسی درآوردن
تَنَاغُرٌ. ناشناختن آوردن

ن غ رق

نُغْرُقَة. بالضم توک موے پیچیده مرغول کرده

ن غ ز

نُغَاز. کرنار تباہی انگلنگان میان قوم وفتنه انگیزان
(ن) نَغَزَ بَيْنَهُمْ نَغْزًا. بالفتح برآغالانید ایشان را وتباہی انگلند نَغَزَهُمُ الشَّغَازُ كَذَلِكَ + نَغَزَ الصَّبِيَّ. ای دغدغ یعنی نرم مالید آن را

ن غ ش

نُغَاش. کغراب نیک کوتاه
نُغَاشِيَّة بِشد الیا مثله
نُغَاشَة. کثمامة مرغی است
(ن) نَغَشَ نَغْشًا. بالفتح نَغْشَة محرکة مضطرب گردید ولرزید و جنبید بجاے خود ویقال هو يَنْغَشُ إِلَيْهِ. یعنی امیل کند بوے
تَنَغُّش. لرزیدن وجنبیدن مخ وچهارپایه وجز آن بجاے خود
اِنْتِغَاش. لرزیدن وجنبیدن چیزے بجاے خود ویقال راسه يَنْتَغِشُ تململا ودارة تَنْتَغِشُ والدار

ن غ ص

شَرَابٌ نَغِصٌ. ککتف شراب کہ خورندگان بریده گردیش ازان کہ سیراب شوند
(س) نَغِصَ نُغَلًا نَغَصًا. محرکة تمام مراد خود نرسید + ونیز نَغِصَ. وار دکردن شتر را بر حوض وسیراب ناشده گردانیدن آن را ودیگرے بجایش درآوردن
وسیراب ناشدن شتران بریدن گردیدن شتر ازخورندگان
سیراب ناشدن ازان
اِنْغَاص. تیره گردانیدن زندگانی را برکسی یقال اَنْغَصَ اللّٰهُ عليه العيش اى كدره.
نَغَّصَهُ الْعَيْشَ عَلَيْهِ تَنْغِيصًا. تیره ساز وعیش را بروے
تَنَغُّص. تیره شدن زندگانی
تَنَاغُص. انبوہی نمودن شتران

ن غ ض

نَغَضٌ. بالفتح آنکه بلرزد وسرش وبجنبد در رفتن + ونیز نَغَضٌ. بکسر معرفة شتر مرغ اسم است آن را بدان جهت که در رفتن سر می جنباند یا گله از شتر مرغان
نُغْض. بالضم وفتح گرگ آنک کتف یا هر جائے که جنبان باشد
نَغُوض. کصبور ناقه بزرگ کوهان بدان جهت که چون کوهان بزرگ گردد بجنبد در رفتن
نَاغِض. گرگ آنک کتف او جنبان باشد یا هر جائے جنبان
نَاغِضُ جَنْبِهِ. بجنبد از گرگ
مَحَالُ نُغَضٍ. گرگ چرهای چاه که بزرگ باشد
نَغَاض. کسحاب سطبر وشکن دار
مِنْهُ كَانَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَغَاضُ الْبَطْنِ. ای مُعَكَّنَهُ وَكَانَ تَكْفَحُسَ سَبَائِكَ الذَّهَبِ الْفِضَّةِ +
وَهِيَ نَغَاضٌ. ابرکه در بے یکدیگر بجنبد
(ن ض) نَغَضَ نَغْضًا. بالفتح ونُغُوضًا ونَغَضَانًا ونُغْضًا. محرکة جنبید ومضطرب گردید وجنبانید لازم متعدد ونیز نَغَضٌ ونُغُوض. سطبر گردیدن پالان شتر ودندان کودک گرخواهد افتاد ونَغَضَانٌ كذلك وحرکت کردن ابر برهم نشسته + ونیز نَغَضُ. شتران را برحوض آوردن وآب از هر دو شتر قوی را برآورده ضعیف را بجایش داخل کردن درحوض
اِنْغَاض. جنبیدن ومضطرب شدن وجنبانیدن لازم متعد
وسر جنبانیدن بتعجب منه قوله تعالى فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُؤُسَهُمْ
مُنَاغَضَة. انبوہی کردن
تَنَغُّض. جنبیدن مضطرب شدن

ن غ ض ل

بِرْذَوْنٌ نُغَضَلٌ. بحذف ستور گران بار

ن غ ط

نُغْط. بضمتین مردم دراز بالا

ن غ ظ ل

نَغْظَلَة. بالظاء المعجمة آهسته دویدن وچپ وراست جنبیدن وچمیدن در رفتن

ن غ غ

نُغْنُغ. کقنفذ کول ای مُنْغَنِغَة
مونث دکس پرگوشت اطراف وجاے میان کام وستوار بالای گله وگوشت پاره بن کام تندی زیر بناگوش وگوشت پاره بالای گردن شتر که درشخوار کردن بجنبد
نُغْنُغَة مثلثة نَغَانِغ جمع
نَغْنَغَة. در وگین نفع گردیدن
يُقَال نَغْنَغَ رَبِيعٌ اى اصابه داء فى نُغْنُغِهِ + ونُغْنِغَ. مجهولا اذا عُولِجَ نُغْنُغُهُ من داء

ن غ ف

نَغَف. محرکة وقد یسکن کرمی که در بینی شتر وگوسپند باشد نَغَفَة یکی یا کرم سپید خسته قرحانیة الحديث انّ يأجوج ومأجوج يُسَلَّطُ عليهم النَّغَفُ فيأخذ فى رقابهم. یا کرمی است در دشت

وباریک که از خنافس وحزآن بر کشند وآب بینی خشک ومانند آن که از بینی برآرند وازینجا است که درحق حقیر وخوار گویند یا نُغَةٌ وتیز نَغَنَةٌ - استخوانی است در رخسار یقال لکل راس فی عظمی وجنتیه نغفتان ای عظمان من تحرکهما یأکل العظام (س) نَغِفَ البعیر نَغَفًا محرکة بسیار گردید کرم بینی او

ن غ ق

نَاقَةٌ نَغِيقٌ - کامیر ناقه که مرة بعد اخری بانگ کند وتَغِيقُ الغُرَابِ بانگ زاغ (ض) نَغَقَ الغُرَابُ نَغِيقًا - کامیر بانگ کرد زاغ او نَغَقَ فِي الخَبَرِ وتَعَبَ فِي الشَّرِّ

ن غ ل

نَغَلٌ - بالفتح پوست تباه شده در وباحت وپسر زنا لغة عامية نُغْلَةٌ - بالضم تباهی پوست نَغِلٌ ككتف پسر زنان نغلة مونث جَوْزَةٌ نَغِلَةٌ - کفرحة چهار مغز متغیر وتباه نَغِيلٌ - کامیر زنازاده نَغِيلَةٌ مونث مالك بن نُغَيْلٍ - کزبیر محدث است (س) نَغِلَ لَأْمُهُ نَغَلًا - محرکة تباه گردید پوست در وباحت ونیز نَغَلَ - تباه گردید زخم وبدشدن نیت وکینه ورگردیدن ویعدی بعلی وتباهی انداختن میان قوم وسخن چینی نمودن (ك) نَغَلَ المَوْلُودُ نُغُولَةً - تباه گشت بچه

اِنْغَالٌ - تباه گردانیدن پوست را وتباهی انداختن میان مردم

ن غ م

نَغْمَةٌ - بالفتح وتحرک وازیقال فُلَانٌ حَسَنُ النَّغْمَةِ اذا کان حسن الصوت فی القراءة وفی الحدیث نُهِيتُ عن صوتین فاجرین صوت عند نغمة لهو ولعب وصوت عند مصيبة لُغْمَةٌ - بالضم جرعه نُغَمٌ کصرد جمع نَغَمٌ - محرکة ویسکن سخن آهسته نَغْمَةً یکے (ن) نَغَمَ نَغَمًا - دم برآورد (ض ن س) نَغَمَ فِي الغِنَاءِ نَغْمًا - آهسته سرایید ونَغَمَ فِي الشَّرَابِ وغیره وآنما تَنَغَّمَ سخن آهسته گفتن یقال سَكَتَ فما تَنَغَّمَ آهسته سرایدن

ن غ و

نَغْوٌ - بالفتح نرم گفتن سخن را وفعل من نصر نَغْوَةٌ - بالفتح آواز

ن غ ی

نَغْيَةٌ - بالفتح آواز وخبر نخستین که منبوز ثابت نشده سخن خوش نَغْيًا - بالفتح وهی درانبار ودر میان واسط وبصره (ض) نَغَى نَغْيًا - سخن نرم گفت ویقال سكت فما نَغَى يُحْرَفُ اى ما نَبَسَ

اِنْغَاءٌ گفتن سخنی که فهمیده شود مُنَاغَاةٌ - نزدیک گردیدن یقال هذا الجبل يناغي السماء اى يُدَانِيهَا بطوله ومضارعه نموون وعشق بازی کردن بازن وسخن خوش گفتن یقال للمرأة تُنَاغِي صَبِيَّهَا اى تُكَلِّمُهُ بما يُعْجِبُهُ ويَسُرُّهُ

باب النون وفصل الفاء

ن ف ء

نَفْءٌ - بالفتح موضعی است نُفَاءٌ - کصرد پاره های علف وگیاه پراگنده رسته با سبزه زار مجتمع وفراهم آمده بریده وجدا از علف نار بزرگ وکلان افزون وبالیده بران نُفَأَةٌ - بالضم کهی مثال صُبَرَةٍ وصُبَرٍ

ن ف ت

نَفِيتَةٌ - کسفینة آشی ازارد وجزآن که بآب باشیر ترتیب دهند سطیر تراد سخنه

مِرْجَلٌ نَفُوتٌ - کصبور دیگ جوشان (ض) نَفَتَ نَفْتًا - بالفتح ونَفَاتًا - محرکة خشمگین گردید باو آماسید رشم ونَفَثَتِ القِدْرُ - جوشید وتیز کرد دیگ جوشان یا چفسیده شور باو در جوانب آن ونَفَتَ اللَّبِيبُ ونحوه نَفْتًا - منفتح گردید بحنین آب بر آن

مُنَافَثَةٌ - جوشیدن یقال القدر تُنَافِثُ

ن ف ث

نَفَثَ الشَّيْطَانُ - بالفتح شعر دم نَفِيثٌ - کامیر خون وآن ضم نُفَاثَةٌ - کثمامة دم که در دمند سینه بدن می زند وآنچه از دهان بدمیدن فرو اندازند از ریزه مسواک ومانند آن منه المثل لوسألتني نُفَاثَةَ سواكٍ ما اعطيتكها وپدر قوی است از عرب

نُفَاثٌ - کشداد ومند نُفَاثَةٌ مونث نُفَاثَاتٌ جمع ۞ و النُّفَاثَاتِ فِي العُقَدِ - زنان ساحره

أَنَافِثُ - موضعی است بیمن (ض ن) نَفَثَ نَفْثًا - بالفتح در دمید وهو اقل من النفاث ويقال الحَيَّةُ تَنْفِثُ السَّمَّ اذا انكسرت وفي المثل لابد للمصدور أن ينفث

ن ف ج

نُفْجَةٌ - بالضم تریز جامه نُفَجٌ - بضمتین کرانباران ج امواه النفج والحقيبة - دن اسطبر سرین وبزرگ سرین

نَفِيجَةٌ - کسفینة کمان

نِفَاجَةٌ - کتاب پارچه چهار گوشه که زیر آستین دوزند

صَوْتٌ نَافِجٌ - آواز درشت سخت

نَافِجَةٌ - ابر بسیار باران و استخوان خره پهلو ودختر بدان

جهت که مال پدر را بهمرسانند و افزون گردانند کانت العرب تقول فی الجاهلیة اذا ولد لاحدهم بنت هنیأ لک النافجة ای المعظمة لمالک و نافجه معرب است و باو که نخستین سخت دزد و نفاخ بضمتین جمع نفاج - کشاده و متکبر و نازنده بآنچه که ندارد

نفاجة - کرمانه تریز جامه

نفیج - کسکیت مرد بیگانه که بقوم در آید و صلح کند بایشان یا بیگانه که بقوم در آید و نفع کند بایشان یا بیگانه که بقوم در آید و نه صلح کند نه فساد و نفج بضمتین جمع

انفجانی - بالفتح و شد الیا بسیار کوی و یاوه درای

تنافیج - پارهای تریز جامه

سنافج لته پا - یا که بدان زنان سرین را کلان گردانند

(ن) نفج الارنب نفجا - بالفتح رجیدن خرگوش و دوان شدن

ونفجت القروحة - از بیضه بیرون برآمد + ونفج الثدی القمیص - بر داشت و بلند کرد پستان لو برآمده پیراهن را

ونفجت بی نفج - سخت رزید باو + ونفج المال - افزود و مال را

انفاج - جدا کردن آوندان پستان وقت دوشیدن و بر جهانیدن و دوانیدن خرگوش را و برانگیختن شکار را

تنفج - نازیدن بر افزون تر از آنچه که وارد

منتفج - بکسر الفا متکبر و بزرگ منش

انتفج جنباه - بلند گردید مرد و پهلوی ستور + وانتفج الصید برانگیخته شد شکار

استنفاج - چشم آشکارا کردن یقال ما الذی استنفج عقبک ای اظهرک و اخرجک

ن ف ح

نفحة - بالفتح باد و بیجا رونده یا باد عطیه یقال له نفحة طیبة و لفلان نفحات من المعروف و پاره از عذاب و شیر خالص

نیئة - نفح - محرکة نیت دور رونده بلند

نفیحة - کسفینة کمان تیر دور انداز دریزه جوب نبع

نفوح - کصبور ناقه که شیرش بسیار دوشیدن روان شود و کمان دور انداز نده تیر را

نفاح - کسحاب بسیار نفع و منعم برخلق و شوی زن و تند بوی

نفیح - کسکین مرد کم کار بی فائده در آید و در هر چیز پیش گردد و دخل نماید

انفحة - بالکسر فتح الفا مخففة الحاء وقد تشدد وقد تکسر الفاء چیزی است زرد رنگ که از شکم بره و بزغاله شیرخواره برآید و آنرا در پاره پشم بره اندک پس بر و خشک گردانند پنیر و الفحة نزد جوهری از اصمعی و ابو زید شکنبه بره و بزغاله است که هنوز علف نخورده باشد وهو الصحیح قال الشاعر * کما قد اکلت کبد الفحة * ثم ادخرت الیة مشرحة * انافج جمع و الانافج کلها لا سیما الارنب داعلق منها علی ابهام المحموم شفی

و نیز درختی است شبیه درخت بلوط

منفج - کمنبر آنکه در کار بیفائده و نا مقصود در آید و در هر امر پیش گردد و دخل نماید

منفحة - کمکنسة یعنی نفحه است که شکنبه باشد

(ف) نفح الطیب نفحا - بالفتح و نفاحا الغراب و نفحانا محرکة دمید بوی خوش و نفح العرق برجست خون از رگ + و نفح الشیء بسیفه - تیغ زد آن را از دور + و نفح فلانا بشیء - چیزی او را داد قال الشاعر * لما اتیتک اجدو فضل نائلکم * یفحنی نفحة طابت لها العرب * و نفح الدابة رفسته جنبانید زلفک را + و نیز نفح پای زدن فاقه و جز آن یقال نفحت الدابة اذا رمت بحافرها و فی حدیث شریح انما البطل النفح لا ان تضرب فتعاقب ای البطل حکم نفح الدابة بالرجل ولم یلزم صاحبها شیأ الا ان تنابع النفح شیأ عقیب شیء و نیز نفح - و زیدان باو و قال الا نفحنی ما کان من الریاح نفح بالنون فهو بزق و ما کان لفح بالام فهو حر

منافحة - رو بارو دی جنگ و خصومت کردن

استنفح به - معترض گردید بدان و پیش آمد او را و به و استنفح الی الموضع کذا - برگردید سوی آن

ن ف خ

نفخة - بالفتح و یثلث آماس شکم یقال به نفخة و لذا اجد نفیر نفخة اذا انتفخ بطنه بالفتح یک بار دمیدن قال الله نفخ و احدة

نفخ - بضمتین مرد پیر از جوانی

نفیخ - کامیر آنکه بردی خدمت آماس دمیدن باشد

نفاخ - کغراب آماس شکم

نفاخ - ککتاب شهری است بنهاوند ما بالدار نافخ ضرمة - یعنی نیست خانه کسی رجل نفخ - مرد آماسیده خایه

نفخاء - کصحراء زمین بلند پشته

نفاخ - کسحاب استخوان ساق

نفراخ - کرمان ورم که از زیادتی حادث شود

نفاخة - کرمانه غوزه آب پیرکی است تنفخ برآمده در شکم ماهی دهی نصالها بها تستقبل السملة فی الماء و تتردد

رجل نفخان - بضم الهمزة و الفا و بکسر ها مرد پرگوشت از زبهی

نفخانی - بشد الیاء مثل نفخانة و نفخانیة مونث

منفاخ - بالکسر دمه آهنگران

مضفوخ - کلان شکم و فربه

ان النخ فيه نخا۔ بالفتح در
دميدن فتح فيه ونفخ له لغة
فيه منه الحديث نهى
النبي صلى الله عليه وسلم
عن النفخ في الصلوة قال ابو
حنيفة ومحمد اذا نفخ في صلاته
نفخا يسمع فسدت صلوته قال
الشافعي اذا لم تفسد لان نفخه
حرف لم تفسد لانه بقايا الرد
ونيز نفخ۔ بلند شدن چاشت
آفريدن قال نفخنا فيه من
روحنا وناز بزرگ شدن يقال
هو رود ونفخ اى رد وكبر وفخر
تنفيخ۔ دروميدن
انتفاخ۔ برآماسيدن چيزے
وبلند برآمدن روز

ن ف د

(س) نفد نفادا۔ كسحاب
ونفدا۔ محركة نيست ونابود گرديد
ورفت
انفاد۔ نابود گردانيدن پي
توشه وبے ستور شدن قوم وپير
گشتن آب چاه
منافدة۔ باهم نزد حاكم شدن
وخصومت كردن باهم وكوشش
وتوان خود را در باختن وخصومت
وپيكار يعنى هر واحد بو كردن
صاحت خود خواهد + خصم
منافد لغت است ازان منه
الحديث ان نافدتهم فافدك
وبروى بالقاف
تعد منتفدا۔ بكسر الفاء
بگرفت نشست وبكسوى گرديد
فيه منتفد عن غيره۔
بفتح الفاء دردى پي نيازى و
وفرائى است از ديگران + و
تجد في البلاد منتفدا يعنى
پيابى درشهر ها گريز جاى ورفتن
جائے واضطراب جائے
انتفاد نيست گردانيدن تمام
چيزے را گرفتن وشير دوشيدن
استنفاد بنيست ساختن كوشش
وتوان خود را وواباختن

ن ف ذ

نفذ۔ محركة روانى چيزى نفاذ
آن ويقال لى بنفذ ما قال يعنى
راه برآمد ازان وضعنه لها لفذ
اى نافذة
نفيذ۔ كامير كار روان مطاع
يقال امره نفيذ مطاع
نفوذ۔ كصبور رسا ودرگذرنده
در هر كار
نافذ۔ درگذرنده ورسا در
امور وكار روان ومطاع يقال
امره نافذ اى مطاع ومصرين
نافذ۔ راه سلوك وروان
نوافذ۔ هر سوراخ كه بدان نفس
مرد يا غم رسد يعنى سوراخ گوش
وبينى ودهن وسوراخ دبر
انفاذ۔ گشاد درگذرنده و
رسا در هر كار
(ن) نفذ القوم نفذا۔
درگذشت آنها را وخلاف زدند
ونيز نفاذ۔ گذشتن چيزے از
چيزے در باشدن آن ازان
نفوذ بالضم مثله ودرگذشتن
تير از جاى كه سپر يا بيرون آمدن
سر تير ازطرف ديگر وتمام آن در
اندرون بودن نفذ بالفتح مثله
ونفتن نامه وفرمان بسوے
كسے وحركت دادن هاى وهوى
كه براے ضمير است وقافيه مطلق
نحو حبذا المجنون كمن كسائيه
انفاذ۔ درگذرانيدن ورا
كردن كار را وفرستادن وجارى
كردن نامه وفرمان را وباقوم
شدن يا قوم راشكافته ودر وسط
آنها درآمدن ودرگذشتن از
قوم وخلاف ورزيدن ازانها
وتير وجز آن بر چيزے گذرانيدن
تنفيذ۔ روان كردن نامه و
فرمان فرستادن آنرا
تنافذ۔ بقاضى رسيدن يقال
تنافذوا الى القاضي اى
خلصوا اليه فاذا اتى كل منهم
بحجته فيقال تنافذوا بالله
تنفذ۔ گذشتن چيزى از چيزے
ودر باشدن آن
منتفذ۔ بفتح الفاء فراخى
ووسعت

ن ف ر

نفر۔ بالفتح قومى كه با لوگرزند
يا بكارى پيش آيند يا از يكديگر
گريزند درجنگ ودرگروه مردم
از سه تا ده يقال لقيته قبل
كل صبح ونفر يعنى نخست ديدم
اورا + ويوم النفر۔ روز
بازگشت حاجيان از منى آن
دوازدهم ذى الحجه است +
وبنو نفر۔ بطنى است + وذو نفر
پادشاهى بود حميرى
نفرة۔ بالفتح قوميكه بكارى پيش
روند يا گريزند يا كسى را مى پيش
خويش نزد يك مرد وچيزهم دشمناك
شوند وگروه مردم از سه تا ده
عفر نفر۔ بالكسر از اتباع
است كذا اعفر نفر للتف
نفرة۔ بالضم حكم وفرمان وآنچه
جهت دفع چشم زخم بركودك آويزند
نفرة كهمزة مثله
نفر۔ محركة مردم وگروه مردم
از سه تا ده انفار جمع + ويوم
النفر۔ روز بازگشت حاجيان منى
عفرية نفرية وعفريت
نفريت وعفارية نفارية
وعفرنية نفرينة۔ از
اتباع است
نفير۔ كامير گروه مردم از سه
تا ده وقومى كه بكارى پيش روند
وباكسے گريزند يا ازهم گريزند در
جنگ ويوم النفير۔ يوالنفير
نفير بن مالك۔ كزبر صحابى
است + وجبير بن نفير۔ تابعى
نفارة۔ بكسر اوله آنچه بگيرد
غالب از مغلوب با آنچه حاكم بگيرد
از كسے
نفوذ۔ كصبور رمنده درگريزنده
نذر ومونث در وى يكسان است
يوم النفوذ۔ بالضم روز بازگشت
حاجيان از منا
نفوذة۔ بالضم فرمان وخويش
وقريب مرد كه بخشم وى خشمناك شوند

نِفَرٌ - بالکسر و شد الفا کالتمر ہی است از اعمال بابل ازان ده است احمد بن فضل یفری

نَافِرٌ - رمنده نذکر و مونث در یکسان است نَفُورٌ بالفتح جمع و غالب + وشاة نافرة - گوسپندان پراگنده

نَافِرَةٌ - خویشان و نزدیکان ج نَفَرَاءُ - کصحراء موضعی است

نَفَارِيرُ - کخنشکها

يَنْفُورٌ - یعقوب سخت رمنده

مَنْفُورٌ - مغلوب

(ن) نَفَرَهُ نَفْرًا - چیره شد بروے در نبرد و منافرت

(ن ض) نَفَرَتِ الدَّابَّةُ نُفُورًا و نِفَارًا - کتاب سید و دور گردید + ونَفَرَ الظَّبْيُ نَفْرًا بالفتح و نَفَرَانًا محرکة رمید در جست + ونَفَرَتْهُ - رمانیدم اورا + ونَفَرَتِ الْعَيْنُ و غَيْرُهَا نُفُورًا - آماسید منه الحدیث نُخِلَّ رَجُلٌ بالقصب فَنَفَرَهُمه ای وَدِمَ

(ض) نَفَرَ الْحَاجُّ من مِنًى نُفُورًا و نَفْرًا - بالفتح گروه گروه باز گشتند حاجیان از منا + ونَفَرَ الْقَوْمُ لِلْأَمْرِ الَيْهِ نَفَارًا کالکتاب و نُفُورًا و نَفِيرًا - کامیر رفتند برائے کار ہمہ یکبار پیش آمد مدد در آن + ونیز نَفَرَ پراگنده شدن و غلبه کردن

نَفَرَهُ عَلَيْهِ إِنْفَارًا - بچیرگی حکم کرد بروی + ونیز انفار - رمانیدن و یاری دادن و راز کشیدن و خداوند شتران رمنده و نافرشدن

نَفَّرَهُ عَلَيْهِ تَنْفِيرًا - بچیرگی دے حکم کرد بروے + ونَفَّرَ عَنْهُ یعنی لعب ناپسندیده نه بروی کَأَنَّ عِنْدَهُمْ تَنْفِيرًا لِلْحَقِّ والعَيْنِ عَنْهُ قال ابن ابی لما ولدت قیل لابی نفر عنه فسمانی قنفذا وکنانی ابا العدّاء + ونیز تنفیر - رمانیدن

مُنَافَرَةٌ - داوری کردن باہم وحسب و نسب یا دل نهادن باہم

تَنَافُرٌ - بکاری فرستن قوم وبہم بیشتر حاکم شدن

مُسْتَنْفَرَةٌ بفتح الفا رسیده

اِسْتِنْفَارٌ - رمیدن منه قوله تعالى حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ ای نافرة و رمانیدن بیرون شدن خواستن یقال اسْتَنْفَرَهُمْ فَنَفَرُوا معه

ن ف ر ج

نَفْرَجَةٌ - سخن بسیار گفتن

نِفْرِيجٌ - کقندیل بسیار گوی ماده و رای

ن ف ز

نَفْزَةٌ - بالفتح شهری است بمغرب

نَفِيزٌ - کامیر مسکه که در شیر زنند پراگنده شود و نَفِيزَةٌ مثله

نَوَافِذُ الدَّابَّةِ - پایهای سمدار

نُفَّاذٌ - کرمان بازی است عرب راکه دران باہم برجهند

ظَبْيٌ تَنْفُوزٌ - کیعقوب آهو برجهنده

(ض) نَفَزَ الظَّبْيُ نَفْزًا - بالفتح و نَفْزَانًا - محرکة برجست آهو

اِنْفَاز - تیر بر ناخن گردانیدن تا کجی از راستی معلوم گردد و بر جهانیدن کودک را

تَنْفِيز - برجهانیدن کودک و تیر بر ناخن گردانیدن تا کجی از راستی آن معلوم گردد ویقال اَنْفَزَتِ الشَّهْمُ على ظَهْرِ اِذَا عَرَّتْهُ

تَنَافُر - باہم برجستن

ن ف س

نفس - بالفتح جان یقال خَرَجَتْ خَرَجَتْ نَفْسُهُ ای رُوحُهُ وخوان منه حدیث ابراهیم النخعی کُلُّ لَيْسَتْ لَهُ نَفْسٌ سَائِلَةٌ لَا يُنَجِّسُ الْمَاءَ اِذَا مَاتَ فيه تن وچشم وخم یقال نفسته بِنَفْسِي ای اَصَبْتُهُ بِعَيْنِي ونزدیک یقال تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا اَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ ای ما عندی وما عندك او حقیقتی وحقیقتك و وعین هضم یقال رأیت فلانا نفسه وجاء فی بنفسیه وبنجه بدان پوست پیرانند بیخ درخت و برگ سلم وجز آن بقدر یک باغ یا عام است یقال هَبْ لي نَفْسًا من الدِّبَاغ وتَمْدُلُ ورنگ وعار وعیب وفوت وجلاوت یقال لَبِسَ لِلنَّفْسِ وعقوبت قَبِلَ منه لِحَدِّ رَكِبَهُ اللهُ نَفْسَهُ وبزرگی وچیرگی وارجمندی

نُفْسَة - بالضم مهلت وزمان یقال لك فی هذا الامر نَفْسَةٌ

نَفَس - محرکة دم انفاس جمع وجرعه یقال لِلْكَرْبِ فِي الْإِنَاءِ نَفَسًا او نَفَسَيْنِ ای جرعة او جرعتین انفاس جمع وشخص از یقال كتب كتابا نَفَسًا ای طویلا وفی قوله لَا تَسُبُّوا الرِّيحَ فَاِنَّهَا من نَفَسِ الرَّحْمٰنِ واحِدٍ نَفَسٌ بكم من قبل الیمن اسم وضع موضع المصدر الحقیقی من نَفَّسَ تَنْفِيسًا و نَفَسًا ای فَرَّجَ تَفْرِيجًا یعنی وشنام مدهید باد را که او وزیدن اندوه وغم را وبی انگیزد ابر و باران را و وضع می سازد وخشک سالی را وقوله من قبل الیمن مراد از نفس نصرت و یاری کرد وهای واو وخوآن کرا از اہل مدینه حضرت صلی الله علیه وآله وسلم رسیده ایشان بیمانیان بودند + وشَرَابٌ ذُو نَفَسٍ شراب با فراخی وسیرابی وشَرَابٌ غَيْرُ ذِي نَفَسٍ شراب کریه و برگردیده بوی ورنگ چون کسی بچشد دوم برزند + ونیز نَفَس فراخی وکشادگی کار یقال انت فی نفسی من امرك ای فی سَعَةٍ وسیرابی لِنَفْسِي - کامیر

گرانمایه و مرغوب و نیکو از هر چیزے و مال بسیار و نفیس بر وزن محدث از وه ولای انصاراست و کوشکی است و یار و دوگروه از مدینه

نفاس - بالکسر زنگی زن و آنرا چهل روز است و نزد شافعی شصت و اقل آن از احد قولین

نفوسة - بالضم چند کوه است بمغرب

نافس - بدو شم و پنجم میر از تمیز قاما

انفس المال - گرانمایه ترین مال

نفساء بشعراء زن چه نفساء کحمراء و حمر مثل نفساوات

مثنی نفاس کتاب و کغراب و نفس کتب و بالضم و نوانس و نفساوات جمع و لیس بقیاس یجمع علی فعال غیر نفساء عشرة و علی فعال بالضم غیر نفساء منفوس - بچه زاده منه الحدیث ما من نفس منفوسة الا وقد کتب مکانها من الجنة او النار ۴ و شئ منفوس چیز گرانمایه و مرغوب ۴ و ولد منفوس - بچه که مادرش چه باشد

نفس نفسا - محرکة و نفاسة بکسر کردن از عزیزی ۴ و نفس علیه الخیر حسد برد ۴ و نفس علیه الشئ نفاسة دریغ داشت بردی و اهل نشمرد او ما جت آنچیز ۴ و نفست المرأة نفاسا - بالکسر نفاسة بالفتح زچه شدن نفست مجهولة

النفس فی الاناء تنافس - رغبت کردن بچیزے بطریق مبارات و یعدی بفی

ن ف ش

نفش محرکة پشم و ازرانی ۴ و ابل نفش - محرکة شتران شب چرنده و لا یکون النفش الا باللیل والهمل یکون لیلا و نهارا

نفیش - کامیر رخت پراگنده درخنور

ابل نقاش - کرمان شتران شب چرنده نوافش مثله

عهن منفوش - پشم رنگین زده

ان الفشنا نفوشا - در ارزانی در آمدیم ۴ و نیز نفوش متوجه چیزے شدن که می خورد آن را ۴ و نیز نفش بالفتح نگشادن پراگندن چیزے را و پشم مثله و شب چرا کردن شتر گوسپند بے راعی نفوش مثل الفعل من ضرب و نصر و سمع منه قوله تعالی اذ نفشت فیه غنم القوم

انفاش - شب بچرا ماندن ستور را

منفش المحترفین - فراخ سوراخ بینی

تنفیش - بانگشتان پراگندن چیزے را و دوختن پنبه و پشم و موے

منتفش - آماسیده زم در دن تنفش - موی برافراشتن گربه و دواتیغ خاستن موی و بال جنبانیدن مرغ گولی می ترسد یا می لرزد و دواختیده شدن پنبه و پشم و موی یقال نفش شعره فتنفش

منتفش - آماسیده زم شکم

امة منتفشة الشعر - داه پراگنده موی ۴ و اذنبة منتفشة - زن بینی گسترده برای انتفاش - موی برافراشتن گربه و دواتیغ خاستن موی و بال جنبانیدن مرغ

ن ف ص

نفصة - بالضم یک لخت خون

نفیص - کامیر شیرین و خوش

نفاص - کغراب بیماری است گوسپندان را که بسبب آن بار بار کمتر اندازد و چندانکه کمتر

منفاص - بالکسر زن بسیار خنده و کمتر کننده بر بستر

ان نفص بالعجلة شتاب گفت سخن را

انفاص - شتاب سخن گفتن و بسیار خندیدن یقال انفص بالضحک دفعه و فی کمتر اندختن گوسپند یقال انفصت الشاة بوطها و بلب اشاره کردن مانند مترمز

مناقصة - بد کردن بدور انداختن کمتر یقال ناقصه ای قال له بل و اقول فانظر ایتنا ابعد بورا

اِنْتِفاض. آب پاشیدن از فگاف انگشتان برزه

ن ف ض

نَفْض. بالکسر بشکل زنبور یا کرم مرده آن که در جای شهد افتاده باشد یا انگبین کرم افتاده که بدان خانه زنبور ران راسع آسل لانیده زنبور در آن آید و انگبین سازد او هو بالقاف

نُفْضَة. بالضم رزه تب نُفَضَة کهمزة مثله و باران که بجای رسد و بجای نرسد

نَفَض. حرکة برگ و میوه زیر درخت افتاده یا آنکه از شاخها افتد و دانه انگور که بعض آن در بعض گرفته باشند

نَفَضَة. حرکة گروهی که تجسس دشمن و خوف فرستند هر جانبی جمع نافض

نَفِيضَة. کسفینة گروهی که بجهت تجسس دشمن خوف فرستند هر جانبی

نَفَاض کسحاب لرزش تب اسم مصدر است بی تونکی و تنگ دستی منه المثل النفاض یفطر الجلب یعنی چون تنگدستی بسیار شد سالی رسد شتران را قطار قطار مرض بیرون برند

نِفَاض. کتاب نوعی از ازار طفلان و جامه یقال ما علیه نِفاض ای شئ من الثیاب و کستردنی است که بدان برگ سمر و مانند آن افگنند نُفُض بضمتین مکتب جمع و برگ که بران ریخته شود

نُقَاض. کغراب و کسیر آنچه با فشاندن بیفتد از برگ و میوه و جز آن و بی توشگی و تنگدستی

نُفَاضَة. کثمامة ریشه و ریزه مسواک که در دهن ماند و آنچه با فشاندن بیفتد از برگ و میوه و جز آن

نُفُوض. کصبور بسیار بچه از زن و ناقه

نَفَضَى کجزة جنبش و لرزه یقضی کنهکی او یفیضنی کخلیفی مثله

نَافِض. تب لرزه مذکر آید و یقال احدثه حتی بنافض و حتی نافض و حتی نافض بالاضافة و الوصف

نَفْضَاء. کشعراء لرزه و تب و باران که بجای رسد و بجای نرسد

نَفَائِض. شتران زمین کننده و شتران لاغر و کسانیکه سنگ اندازی نمایند خواه در پیش آنها چیزی کرده باشد خواه دشمن

نَافِيض. برگ که بر نفاض ریخته شود

مِنْفَض. کمنبر باد بیرون و هر چیزی افشانده شود

مِنْفَاض. زن بسیار خنده او هی بالظاء المهملة

مَنْفُوض. تب لرزه زده

(ن) نَفَضَ المكان نَفْضًا بالفتح دید هر چه در ان بود تا بشناسد + و نیز نَفَضَ. بر فشاندن جامه و درخت انتاج داون شتر و بسیار فرزند گردیدن زن و ناقه و سپری شدن توشه قوم و خوشه بستن کشت و بیرون برآمدن غوره انگور و لفتن بعض از رنگ و خوامدن و فشاندن تب لرزه کسی را بچیزی راست نگریستن منه المثل اذا اكلمت نهارا فانفض ای التمتد ان توی مرتکره ولکن اذا اذا تكلمت لیلا فاحفض و نیز نَفُوض بالضم به شدن از بیماری

اُنْفِضَتِ الجُلَّة. افشانده شد خنور خرما + و نیز اُنْفِاض. بچه داون شتر و درویش گردیدن قوم و مردن ستور و آنها و سپری شدن توشه یا سپری گردانیدن آن و باران زده شدن مردم

تَنْفِيض. سخت فشاندن جامه و درخت

تَنَفُّض. دیدن انچه باشد در جایی تا بشناسد

اِنْتِفَاض. افشانده شدن جامه و درخت و سبز و تازه گردیدن برگ و باران و نیز اندکی باقی مانده بول

اِسْتِنْفَاض. نگریستن برچه باشد در جای تا بشناسد و پاک کردن ذکر را از بول باقی مانده و برآوردن چیزی و تجسس دشمن فرستادن جماعتی را و سنگ استنجا کردن

ن ف ط

نِفْط. بالکسر و بفتح او الفتح خطأ روغنی است که از بعض زمینهای ولایت شیروان حاصل شود سفید و سیاه می باشد و نیکوترین آن سفید است محلل مذیب مفتح المسدد و المغض مُقَتِّل للدیدان الکائنة الفرج احتمالا فی فرزجه

نَفْطَة. بالفتح و بکسر چیچک آبله نَفِطَة کفرحة مثله فیهما + و نیز نَفْطَة. شهری است با فریقیه اهل ان اباضیة اند

نُفْطَة. کهمزة سخت خشمناک

كَفٌّ نَفِيطَةٌ. کسفینة کف دست آبله رسیده شوخگین از عمل

نَافِطَة. بزاده یا آن اتباع است عافطة و لا نافطة و قد مر و گویند که دفعه دفعه کمیز انداز د و كَفٌّ نَافِطَةٌ. کف دست آبله کرده و شوخ بسته

تَنَفُّط. کشاد و جای از ان لفظ بیرون آید و نوعی از چراغ که بدان چراغ دیگر افروزند و یخفف فیهما و ظرفی است مسی که بدان لفظ را اندازند

لَفْظٌ مَنْفُوطَةٌ. ای لفیظه (ض) نَفَطَ نَفْطًا خشمناک گردیدن یا بر چیزی شهد از خشم + و نَفَطَتِ العَنْزُ یَفِیطُ. کامیر بینی افشاند ماده ماده و یا عطسه داد + و نَفَطَتِ الدَّ

جوشید و تیز کرد یگ جوشان
و نفظا نقیبی۔ بانگ کرد کوک
و نفط فلانٌ۔ گفت سخنی را کہ نفہم
نرسید ✦ و نفطت استہ تیز
د ا د
(س) نفطت الید نفطًا۔
بالفتح و نفاطًا محرکۃ و نفیطًا کانیر پیش
کرد دست از کار یا شوگین کرد بد
النفاط۔ آبلہ انداختن کار دست
یا شوگین کردن آن را در کمیز
انداختن گویند
نفاطۃ۔ کف انداختن
دیگ
تنافط۔ موی از پوست برکندہ
با تش سوختن جستن خود
یفعل ذلک فی الجدب
تنفط۔ جوش زدن از خشم
و سوختن ازان و آبلہ کردن
ن ف ط ر
نفاطیر۔ گیاہ متفرق یا گیاہ
خشتین بہاری نفطرۃ بالضم
یکی و النون زائدۃ
ن ف ع
نفع۔ بالفتح سود و سودمند کردن
و ھو ضد الضر صلتہ بالباء
والفعل من منع
نفعۃ۔ بالفتح چوب سی نفعۃ
من النفع نفعات ھر کہ جمع
نفعۃ۔ بالکسر ھر کم کز میان
شکافتہ در دو جانب توشہ ان
دوزند و ھر پارہ آن را نفعۃ گویند
نفع بالکسر و کعنب جمع
نفیعۃ کسفینۃ سودمندی

نفیع۔ کر یکوی است بمکہ و کان
الحارث الخزاعی و می یحبس فیہ
سفہاء قوم و نام مولای است
مرنبی صلے اللہ علیہ وسلم را وھو
ابو بکرۃ نفیع بن الحارث ثقفی
نفیعیۃ کسجایہ سودمندی
رجل نفوع کصبور مرد بسیار سود
نفع بالضم جمع
نافع۔ مولای است مر آنحضرت
را صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و دیگری
مر ابن عمر را رضی اللہ عنہما کہ از کبار
تابعیان است ✦ و ابو طیبۃ نافع
حجام مولای محیصۃ بن مسعود
الانصاری ✦ و نافع بن عبد
الحارث و نافع بن عتبہ
صحابیان اند و نافع بن خبیر
بن معطم و نافع بن علقمۃ
و ابو غالب نافع باھلی و نافع
بن مالک تابعیان ✦ و نیز نافع
نام زندانی است بنا کردہ علی
بن ابی طالب کرم اللہ وجہہ
و رستائی است بمین ✦ و نافع
بن عبد الرحمن۔ مدنی یکی از
ائمہ قراءۃ است گویند کہ اھل
آواز اصفہان است
نفاع۔ کشاد و مرد بسیار سود
و نفع نام مردے و ظبی است نزدیک مدینہ
کو نیفع بتصغیر نام مردے
منفعۃ۔ کمقعدۃ سودمندی
و منفعۃ بن کلیب۔ تابعی است
و ابو منفعۃ ثقفی صحابی است
و لیس معجفا بو منفعۃ

الانماری بالقاف
انفاع۔ تجارت بعساکر دن
انتفاع۔ سود یافتن
ن ف ع
(ف) نفعت یدہ نفعًا۔ بالفتح
و نفوعًا۔ آبکر ناک کردید دست
وی دست تنگ شد از سختی کار
تنفع۔ آبلہ ناک دست تنگ
شدن دست از کار
ن ف ن
نفیعۃ۔ بالضم نفیئۃ کسفرہ
نفی کصر مثلہ محلہا المعتل
نفی۔ بالفتح مشددۃ الفاء سفرہ
مانندی است کہ بران پست پیر
پیرند اسم است آن را لغانی
جمع
نفیئۃ۔ لغنیۃ سفرہ مدور کہ از
برگ خرما سازند و محلہا المعتل
نفیف۔ کامیر تنگ پالان شتر
یا گیاہے است
نفنف۔ کجعفر ہوا و ہوای میان
دو کوہ و کرانہ کوہ شبیہ دیوار نہی
ہموار و از لب چاہ تا تک آن
در وی کوہ بلند رفتہ ازان فرود
آمدہ و از سر دیوار تا پائین و بین
آن و میان آسمان و زمین دست
و موضعی است ✦ و نیز نفنف
نام غلام وکیل بن علی کہ مغنی بود
نفناف۔ بالفتح ہوای میان
دو کوہ
نفانف الدار۔ گرداگرد
خانہ و ھذا نفانف
الکبد۔ ای نواحیہا کما تہ
جمع نفنف

(ن) نفت الارض نفثًا۔ بالفتح
تخم کاشت در زمین
(س) نفث الدواء نفثًا۔ بالفتح
سفوف خوردیا سفوف۔ انشد ابن الاعرابی
وکذا نفثت السویق ای سففت
ن ف ف
نفق۔ محرکۃ راہ باریک در زمین
کہ سوی جائے رود و منہ قولہ تعالی
نفقًا فی الارض او سلمًا فی السماء
کلا کموش و منہ المثل اضل من درحاب
نفقہ ای مجمعًا و حق کسی گوید کہ تدارک
کار نداند و قد مر فی درص
نفقۃ۔ محرکۃ ہزینہ و درم و مانند
آن نفاق ککتاب نفقات جمع
فرش نفق الجراي کیخت اسپ
شتاب ماندہ شونده و منقطع کنندہ
حج را
نفقۃ۔ کمعزی کی اسود را نہاں نہاں کلاکموش
نفیق۔ کزبیر موضعی است
نافقۃ۔ کصاحبۃ نافہ مشک و
کوہے است بمرو
نافقان۔ دہی است بمرو
نافقاء۔ یکی اسود را نہاں
کلاکموش کہ نہان دارد و ان را و دیگر
را ظاہر کند گویند کہ چون از جحر
فاصعاء آیند بنافقاء
سر زند و بیرون رود نوافق جمع
نیفق کحیدر جائے بند ازار و
شلوار و مانند آن معرب نیفہ و
بکسر النون عند العامۃ
رجل منافق۔ مرد بسیار نفاق
(ن) نفق البیع نفاقًا کحساب
رائج و روان گردیدن بیع نفقت

النفوق نفاقا - برپای شد و رواج و رونق گرفت بازار ✤ ونفق الرجل والدابة نفوقا - مردند ستور و مرد ✤ ونفق الجرح - برکنده پوست گردید زخم

(س ن) نفق الزاد نفقا - محرکة سپری گردید زیست شدیکم گشت توشه نفقت نفقك لذلك اي فنيت نفق اليربوع بنافقاء - بیرون رفت کلاکموش از نافقاء

انفاق - درویش گردیدن و سپری کردن مال را و هزینه نمودن و سپری شدن مال منه قوله تعالى اذا لامسكتم خشية الانفاق اي الفقر خداوند با زار رایج شدن قوم و بروج بازار رسیدن مردم و پراگنده فتشر گردیدن پشم شتر از فربهی و در دای دادن رخت و سلعه را

تنفيق - بنافقاء بیرون آمدن کلاکموش و نافقاء ساختن و رواج دادن رخت و سلعه را

مُنافقة - دورویی کردن

نفاق مثله یعنی کفر پوشیدن و ایمان آشکار کردن نفاقا

نافق في الدين - منافق شد است ازان ✤ ونیز نفاق بفعل منافق یعنی دورویی ✤ ونیز منافقة نافقاء ساختن کلاکموش منه

استنفاق المنافق في الدين

تَنفُّق - از نافقاء بیرون آوردن کلاکموش را

مُنفِق - بکسر الفاء پدر قبیله است

ومالك بن مُنتفِق - مردی ست که بسطام بن قیس را گشت

انتفاق - در راه تنگ درآمدن و بنافقاء بیرون آمدن کلاکموش و نافقاء ساختن کلاکموش

استنفاق - سپری گردانیدن مال را

ن ف ك

نَفَكة - محرکة کهنه که اصل استخوان رخ یاند و پس گوش باشد

ن ف ل

نَفَل - بالفتح عطیه وعطائے که واجب نبود و سرما

نَفَل - محرکة غنیمت وبه نفال

ويقال لكتاب جمع وگیاهے است بهتر ین نره با کاش زرد و خوشبو، فربه کن اسپان را

نُفَل - کصرد شب از ماه که سپس غرّ آید یعنی شب چهارم

نجم ششم

نافلة - غنیمت و بخش و عطیه وعطائے که واجب نبوده باشد منه نافلة الصلوة تَنَفُّل جمع ونیره قال الله تعالى ووهبنا له اسحق ويعقوب نافلة

نُفَيل - کز پیزام مردے

تَوَفُّل - کجوهر دریا و دهش و بعض از خچگان و وگان کفتار شغال و مرد بسیار عطا دهنده

تَنَفُّل - نیکو صورت ✤ ونوفل بن قتلة ونوفل بن الحارث ونوفل بن خلحة ونوفل بن عبد الله ونوفل بن فروة ونوفل بن مساحق

ونوفل بن معوية صحابیان اند ونوفل بن عبد مناف برادر هاشم که جد نبی است صلے الله عليه وسلم وابو نوفل نام معویه بن مسلم است ✤ ونیز نوفل سختی

نوفلة - نمک زار و شوره زمان یا نمکدان و چیزی است آشپزان کز نمان عرب بران خمیر سازند

(ن) نفله نفلا - غنیمت وعطیه دادن او را

نفل فلان - سوگند خورده ✤ ونفل الامام الجند - غنیمت داد امام لشکر را

انفال - غنیمت دادن و تبسر گرفتن حجت بریدن فتا شتر را

تنفيل - غنیمت دادن و سوگند خوانیدن دو دو نمودن از یاران خود

تنفل في صلاته - گرفت فزودن نماز از آنچه گرفتند یاران او از غنیمت ✤ ونیز تنفل - نفل گذاردن

انتفال - خستن و بیزار شدن از چیزی و دور گردیدن يقال انتفل منه و نماز نفل گزاردن

ن ف و

نَفاهُ نَفْوًا - بالفتح بیکسو کرد از اللغة في نفاه ينفيه

ن ف ه

نافِهة - انده شده نُقّه کرع جمع و بدول

مَنفُوه - مرد سست دل جبان ترسنده

(ف) نفه فلان نُفُوها - سست و بدل گردید بعد قوت و دلیری يقال كان نافها فنفه ✤ ونیز نفُه نُفُولا وراه گردیدن پس سخنگاه درشتی

(س) نفهت نفسه نفها - ماند گشت

نِفاهة - انده گردانیدن و کم دادن کسی را از مال

مَنفَه - کمظم شتر مانده کرده نذر و مونث ورد یکسان است

تنفيه - انده سست گردانیدن

مستنفاة - آرام کردن

ن ف ي

نَفي - بالفتح وعده بدیقال انا نافيكم اي وعيدكم

نَفاة - بالفتح چیز بلایه در دی و بقیه وانده دور کرده نفوه بالفتح ونفاء كسحاب ونفاية كسحابة بالضم ونُفاية كثمامة مثله

نَفيّة - بالفتح سفره برگ خرما که بران نیز خشک کنند

نَفِي - کعنی کف که دیگ جوشان فرو اندازد و آب که از رسن دلو چکد و سنگریزه و چیزان که از تخم ستور بیرون افگنده گردد و سپهر برگ خرما و غالهٔ گرد گردآمده از بادها و رنهای درختان و دیوار و هیچکاره از هر چیز و نفي المطر - ما ينفيه و بزمسته ✤ ونیز نفي گرد ہے که بدان شود از لشکران تنفیه است نفي الريح وابن نفي - آنکه او را پدرش از خانه بدر کرده باشد

نَقِيبَة. کغنیة سفرهٔ برگ خرما که بران پنیر خشک کنند
نُقَبان. محرکة خاک وگرد گرد آمده از بار و دیها و خستان و شاشه یا آنچه بردارد قطرات باران رض (نَقَاهَ نُقْبًا. بالفتح راند و دور کرد آن را ✦ ونفی هُوَ. دور گردید لازم متعد ✦ ونیز نَفَى. برداشتن سیل آب آورد را وانکار کردن چیزے را و برانیدن یا دخال کردن انسان محرا تمثا وجهت انتفاد پراندن درم و آب راندن ابر
مُنَاقَاة. یکدیگر را راندن و دور کردن یقال هذا اباءٌ ذالك
تَنَافٍ. باهم منافی گردیدن و یکدیگر را نفی کردن
اِنْتِقَاء. دور شدن دیگے گردیدن

بَابُ النُّونِ فَصْلُ القَافِ

ن ق ب

نَقْب. بالفتح سوراخ و ریش کہ بپہلو برآید و کہ خارش و لیم یا پارہ ہاے پراگندہ از کز نُقَب کصرد مثلثہ فہما و راہ در کوہ نُقْب بالضم مثلہ اَلنِّقَاب و نِقَاب لکتاب جمع دو ہی است
نُقْبَة. بالکسر سیات روی چند بدن
نُقْبَة. بالضم رنگ و آواز درد و میز مانندی است بلی نیفہ کہ در ان سنجاف دوزند با شلوار ہا پاے
یقال نَقَبْتُ الثوب نَقْبًا اے جَعَلْتُه نُقَبَة و آغاز کرد نُقَبَاتها و لُقَب کصرد جمع
نَقِيب. کامیز ہاے و زبان ترازو و سنگ گلو سوراخ کردہ جہت سست شدن آواز لِيَفْعَلَهُ اللَّعِينُ لِئَلَّا يَسْمَعَ صوتَه الاضياف وگواہ قوم پذیرفتار آنہا و مہتر و عریف و دانندہ حساب قوم نُقَبَاء جمع
نُقَيبَة. کسفینة نفس و خرد و دکنکاش و کاوش و سرشت یقال فُلَانٌ مَيْمُونُ النَّقِيبَة اے مبارك النفس والامر يُنْجِح فيما حاول ويُظفَر وقَيْمُونُ المُنْوِدة وناقة بزرگ پستان ✦ ونیز نَقِيبَة. روائی راے
نُقَيب. گز بیر موضعی است میان تبوک و معان
نِقَاب. کتاب مرد نیکے دانا آزمودہ کار و راہ در زمین درشت در وی بسیار زنان و شکم منہ للمثل فَرَخَانِ فی نِقَابٍ دختر و و شخص ہم شکل و شباہت گویند و موضعی است نزدیک مدینہ
نَاقِبَة. ریش کہ بر پہلو برآید یا بیماری است کہ بسبب دیر ماندن پہلو بر بستر حادث گردد و
نُقْبَانَة. محرکة آبکی است در ابجار
اَلْنُقَاب. بالفتح گوشہا واحد ندارد
مُنْقَب. بمعتدراہ در کوہ دجاے سوراخ و ناف ستور یا پیشگاہ آن
مَنْقَبَة. راہ در کوہ و مایہ ناز و بزرگی و آنچہ بدان نازند و بہر وستودگی مردم ضد مثلبة و راہ تنگ میان دو خانہ و دیوار
مِنْقَب. کمنبر شتر بیطار و راہ در زمین درشت
مَنَاقِب. بالفتح کوہی است در ان بشتہا و راہہا است تا یمامہ یمن و غیر آن و نام راہ طائف از مکہ حرسہا اللہ تعالی
مُنَقَّب. بکرزدہ
(ن ق ب) نَقَبَ عَلَيْهِمْ نِقَابَةً. کنایہ نفیبی کرد ✦ ونَقَبَ فِي الْأَرْضِ رفت ✦ ونَقَبَ عَنِ الْأَخْبَارِ بحث کرد از ان و کاوید یا خبر داد ✦ ونَقَبَ الْخُفَّ. درپے کردن آن را ✦ ونَقَبَتِ النَّكْبَة فُلَانًا. خواری و بدبختی رسید او را ✦ ونیز نَقَبَ بالفتح سوراخ کردن دیوار وجز آن و سوراخ کردن بیطار ناف ستور را تا آب زرد برآید از وی و فراہم آوردن اسپ پای ہا را در دویدن و میز بلی نیفہ ساختن
(س) نَقِبَ الْخُفُّ نَقَبًا. حرکت دریدہ شدن ✦ ونَقِبَ بِالْبَعِيرِ سووہ پیل شد فتر یا تنگ بار یک گشت وذلك الحافر ولخفه ✦ ونَقِبَ فِي الْبِلَادِ. رفت در شہر گریزان
(س ك) نَقِبَ نَقَابَةً. کرامت نقیب گردید پس از ان کہ نبود قالہ الفراء وقال سیبویہ نقابة بالکسر اسم وبالفتح المصدر مثل الاباة
اِنْقَاب. رفتن در زمین وسود و تنگ و باریک شدن پل شتر و دبان یا نقیب گردیدن خداوند شتران بار یک یا سووہ پل شدن
تَنْقِيب. رفتن در جہان و در شہرہا گشتن گریزان منہ قولہ تعالی فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ
نِقَاب. بالکسر ناگاہ دو چار شدن با کسی یقال لَقِيتُهُ نِقَابًا ای مواجهة او غیر مبعاد نَاقَبَتْهُ نِقَابًا کذلك ویقال وَرَدَتْ الماء نِقَابًا ای لنوبتی ثم بران الطلب
اِنْتِقَاب. روے بند بستن

ن ق ث

نَقْث. بالفتح مغز بیرون آوردن از استخوان والفعل من نصر لغة فی النقف یقال نَقَثَ الْمُخَّ وَنَقَثَهُ كَانَهُمْ ابدلوا الواو تاءً

ن ق ث

نَقَاث کقطام گفتار
(ن) نَقَثَ نُقَاثًا. بالفتح سُتالی کرد ✦ ونَقَثَ فُلَانًا بِالْكَلَامِ بسخن رنجانیدن او را ✦ ونیز نَقَثَ سخن نیخته گفتن و مغز بیرون آوردن از استخوان و کندن چیزے را و از جاے بجاے بردن یقال نَقَثَ الشَّيْءَ اذا نَقَلَهُ
تَنْقِيث. شتافتن
تَنَقُّث. دلداری کردن و مہربانی نمودن یقال تَنَقَّثَتِ الْمَرْأَةُ اذا استعانها واستعطفها

وشتافتن يقال خرج ينفث انتفاث شتافتن وکندن چیزی را وبرآوردن مغز از استخوان

ن ق ث ل

نقثلة - رفتار پیر که در افتن گرداگیرد

ن ق ح

نقح - بالفتح ابر سپید تابستانی

نقح - محرکة ریگ خالص

(ف) نقح العظم نقحا - بالفتح بیرون آوردن مغز آن را + ونیز نقح پوست باز کردن چیزی را وپاکیزه کردن تنه درخت شاخ ریزه

انقاح - پاکیزه کردن شعر از کلام رکیک زیور شعر باز کردن

نقاحة - ریزه باری جنگ نمودن وخصومت کردن

تنقح - کم شدن پیه شتر

انتقاح - مغز از استخوان بیرون کردن

ن ق خ

نافة نقخة - محرکة شتر اده گران رفتار از فربهی

نقاخ - کغراب آب خوش گوارا روشن وخواب در عافیت آرام

ظليم انقخ - شتر مرغ اندک دماغ

نقاخ - کرمان استخوان برآمده بالای پس کردن از جانب گوش وبلندی سر گوش

(ف) نقخ نقخا - زد + ونقخ دماغه - شکست سر او را

انتقاخ - مغز از استخوان برآوردن

ن ق د

نقد - بالفتح آنچه درحال داد شود خلاف نسیه + درم تمام وزن جیده + ونیز نقدا - آماده کردن ونقد دادن کسے را يقال نقد له الدراهم ونقدته

له - سره کردن درم وجز آن

تنقاد - بالفتح مسئله وتبیین چیزی گردیدن وانگشت خلانیدن در چهارمغز ومنقار زدن مرغ در دام وگاه بودن بسوی چیزے يقال لا يزال فلان ينقد بصيرة الى شيء اذا لم يزل ينظر اليه وگردیدن مار والفعل من نصر

نقد - بالکسر پرچوان شونده گم گوشت وبضم

نقدة - بالکسر ریزه رومی

نقدة - بالضم نوعے از درخت ونام جائے

نقد - بالتحریک نوعی از گوسپند کوتاه دست وپائے زشت روی که از اکنک گویند نقدة یکی نقاد ونقادة - بکسر هما جمع ويقال هو أذل من النقد قال الاصمعي اجود الصوف تحت النقد وفي المثل لتلتحمن على الاسد بلنت من النقد وگوسفند حقیر وخوار که اثر بزرگی وجوانی در وی پدید نیاید وبکسر العین + وزیر نقد خرد گی دندان وشکستہ شدن وکرم خورده گردیدن آن دندان رنگی هم ستور والفعل من سمع

نقد - بضمتین وبالتحریک نوعی از درخت نقدة - یکے

انقد - کاحمد معروف هما هامة قد يضاف الى الظاهر يقال انقد من ظاهر پشت في المثل بات فلان بليل انقد بدان جهت که خار پشت هر شب خيشوم باخلد ان كي السمع والقلم

نقاد - کشداد شبان گوسپند لنگ وسره کننده درهما

لؤلؤ قد نقيش - گوهر بهی است

نقيش - از آن وه است ام عبد الغفار بن عبد الخالق وه و

لؤلؤ قد حزقد حش - وهی است از آن است محمد بن سليمان ل

لؤلؤ قد سارة - وهی است از آن وه است ابراهيم بن محمد بن لؤلؤ

نقيشة - صنقدة - بکسر تا حرف ریزه که بدان پهار مغز منقار شند

منقاد - بالکسر نول مرغ دانه که بدان زر وسیم را سره کنند

انقاد - بگرد آوردن درخت

منقادة - منافشة شدن وکاهیدن

تنقد - سره کردن درم وجز آن

انقياد - سره کردن وگرفتن درم را وجوان شدن کودک

ن ق ذ

نقذ - بالفتح آرامش سلامت منه تو أبهم نقذك الله للعاثر خير نقذ - سهانیدن وبکسو کردن و الفعل من نصر

نقذ - محرکة رهانیده شده من يعطى مفعول كنقض وقبض يقال ما له شقذ ولا نقذ يعني نيست او را چیزی وقد صرفی ش ق ذ

وستن ورهیدن والفعل من سمع

نقذة - محرکة موضعیست

نقيذة - کسفینة سے کاز دست دشمن رهانیده باشند آن را

نقائذ - جمع وزره وزن کاوران شوے بوده باشد

انقذ - خار پشت

منقذ - کمحسن نام مردے

انقاذ - بگسو گردانیدن رهانیدن کسے را از کسے

تنقيذ - رهانیدن شدة للكثرة

تنقذ - رهارنیدن

استنقاذ - رهانیدن کسے را از کسے

ن ق ر

نقر - بالفتح آوازے است که بزدن انگشت اهام بر وسطے ے برآید آوازی از کام وزبان بدان ستور رهانند

نقرة - بالفتح چاک پشت خرما وچیز اندک يقال ما أثابه و نقرة ولا نقرة یا داش نداد ترا چیزے واین را جر بنفی استعمال کنند ومنزلیست مر حاجیان عمرا را میان أضاخ وتاوان و آن را معدن النقرة نیز

گویند دقها الکسرقاقها
نِقْر۔ بالکسر چاہ کہ دانہ خرما
یکنہما نِقْرۃ۔ بالکسر در میان
ایشان باز گردانیدن کلام است
یعنی برید یکدیگر سخن را باز می گردانند
نُقْرۃ۔ بالضم گودی در زمین
نُقَر کصرد و نِقار کتاب جمع
ومغاک چاہ مانند پس کردن پارہ
دور زر و سیم گداختہ نِقار کتاب
جمع ومغاک چشمہ وسوراخ کون
وجای سینہ نہادن مرغ
نِقِر کعنب خشناک
نَقِیرَۃ کفرحۃ ہر زمین بلند در
زمین نشیب ومرتبہ فراہ را
وہ فرقہ است میان ہر دو فرق
کردہ + وشاۃ نَقِیرَۃ۔ گوسپند فرود
نُقَر۔ کسر موضعیست
نُقْرَۃ کہزہ بیماری است در پای
یا پہلوے گوسپند
نَقِیر۔ کامیر چاہک پشت خستہ
خرما ونادہ وگودی در زمین مانند فرقہ
جمع وسوراخ کردہ از سنگ و
چرب ومانند آن وتنہ درخت کہ دران
سوراخ کردہ چوب در کنند وہیچو
زنبہ سازند تا بوی بغرف رسد و
بن چوبے کہ کندہ کردہ دران نہند
سازند ونبیذ آن تیز وتند پیدا شود
وھو النَّبِیّ ورد النہی عنہ زاد
مرد یقال فلان کریم النقیر
ای کریم الاصل ونیک در پرورش
وتگذست یقال ھو فقیر نقیر
وھو اتباع ونوعی از مگس سیاہ
نَقِیرَۃ۔ تسغیرۃ چاہ است میان

تاج وکاظمہ
اَلْفِقْرَۃ۔ کاظمۃ موضعیست
در حیرہ وشہرے بر دوم یا قلعہ
دران فیل ھو معرب پگوذیۃ
فان صحۃ فہی حصونٌ یُرِیدُ التی حولہا
المحتصم وماتت بہا امرؤ
القیس الشاعر مسمومًا و
دفن بہا
حُرَیْبُ بن نُقَیْر رسمیہ
مصغرات صحابی است یا آن لقب
است واز الخیل نیز گویند
نُقَیْرَۃ کجہینۃ دہی است بین البصرۃ
نُقَارَۃ۔ کثمامۃ القدر کہ مرغ بہ
منقار زدن بر چیند یقال ما ترک
عندی نُقَارَۃً الا انتقرہا
ای ما ترک عندی شیئًا الا نسبہ
نافِذَۃ۔ تیر کہ بر نشانہ رسد
نافِذَۃ۔ موضعیست بلا رخمی و
محنت ومصیبت وسخ ویقال
بینہما نافرۃ ای مراجعۃ فی
الکلام یعنی سخن را بہم باز
پس گردانند
اَتَیْتُنِی عَنْہُ لَوَاقِرَ۔ از دی کہ الا
بدرسید مرا پیاپی مصیبت
نَقْرَی۔ کجزی عیب وعیبت اسم
است + وبنات نقری۔ آن
زنان کہ عیب کنند ہر کرا بر ایشان
گذر دمنہ قالت امرأۃ لزوجہا
مَرَّ بِی علی بَنِی نَقْرَی وَلَا تَمُرَّ بِی
علی بنات نَقْرَی لَتَمُرَّ بِی عَلَی
الرِّجَالِ الَّذِینَ یَنْظُرُونَ لَا
تَمُرَّ بِی عَلَی النِّسَاءِ اللَّوَاتِی یَعِبْنَنِی
وَدَعَوْتُہُمْ النَّقْرَی دعوت

خاص کردم ایشان را یعنی خواندم
بعض را
نَاقُور۔ شاخ دمیدنے کہ صور
باشد منہ قولہ تعالی اِذَا نُقِرَ
فِی النَّاقُورِ ای فی الصور
نُقُور۔ بالضم چاہک پشت خستہ
خرما
مِنْقَر۔ بکسر میم وسکون نون وفتح قاف
آزم از ان قبیلہ است قیس بن
عاصم منقری صحابی وچوب کندہ
کردہ برائے شراب وچاہ تنگ
سر وپاچاہ بسیار آب وحوض فَمَا نِقْرٌ
مِنْقَر۔ مخل چوب کندہ کردہ
جہت شراب مَنَاقِیر جمع شد وزد
وچاہ خرد مگس سر وزمین درشت
پاچاہ بسیار آب وحوض مَنَاقِر جمع
مِنْقَار۔ بالکسر اول مرغ را
انہی است شبیہ بتبر کہ بدان زمین
کنند ودوم موزہ + مِنْقَار النَّحْل
آنہی کہ نوی چوب کندہ بہندی کہ
است + ومِنْقَار الوحی۔ آنہی کہ
بدان آسیا النند مَنَاقِیر جمع
ت نَقَرَہُ نَقْرًا۔ بالفتح زد
ودر او عیب کرد + ونَقَرَ
لِبَیْضَۃِ عَنِ الْفَرْخِ۔ سوراخ
کرد بیضہ را جہت برآمدن بچہ +
ونَقَرَ فِی النَّاقُورِ۔ در دمید در
صور + ونَقَرَ فِی الْحَجَرِ۔ نوشت
بر آن + ونَقَرَ الْخَشَبَ نَحْوَہُ۔
بمولا سوراخ دار گردید + ونیز
نَقَرَ۔ دانہ چیدن مرغ وکندا
گری کردن وچوب ودعوت
خاص کردن یقال نَقَرَہُمْ

ای دَعَوْتُہُمْ خَاصَّۃً مِنْ بَیْنِ
الْجَمَاعَۃِ۔ ونرسزبان بر کام چیزے
آواز دادن واضطراب کردن
زبان واگشتک زدن وصور
را دمیدن بانگ منہ قول قَدَکِنِی
مِنْ نَقْرِی + وانا ابن ماویۃ
اِذَا جَدَّ النَّقْرُ + اذا النقر
بالخیل فلما وقفت نقل حرکۃ
الرِّجَاءِ الی القافِ ثم اقتصر اخذا
بالراء ومررت بیکر ولا یکون
ذلک فی النَّصْبِ ان شئت
لم تُنَقِّلْ وَقَفْتَ علی الساکن
وان شئت قلبت ساکنٌ
(س) نَقِرَ نَقَرًا۔ محرکہ خشمناک
گردید + ونَقِرَتِ الشَّاۃُ۔
نقرہ زدہ گشت + ونیز نَقِرَ۔
رفتن ومتلاشی شدن مال یقال
اَعُوذُ بِاللّٰہِ مِنَ الْفَقْرِ وَالنَّقَرِ
مُنْقِرًا کمن شیر نیک ترش
اِنْقَار۔ باز ایستادن از چیزے
یقال نَقَرَ عَنْہُ وَمَا انْقَرَ عَنْہُ
ای ما اقلع عنہ
مُنْقَرِ الْعَیْنِ کمعظم مرد کہ
چشمش مغاک فرو رفتہ باشد
نَقَّرَ فِی الْمَوْضِعِ تَنْقِیرًا۔ نرم
کرد جای را تا بیضہ نہد + و
نَقَّرَ بِاسْمِہِ۔ نامیدن وابتنائے
از نامہائے آنہا + ونیز تَنْقِیر
باز کاویدن از چیزے یقال
نَقَّرَ عَنْہُ وہانگ کردن
وھو شبہ الصفیر
مُنَاقَرَۃ ونِقَار۔ بالکسر
ہمدیگر باز گردانیدن سخن را و

يقال مُنافَرة ونقارًا اي جعلة في الكلام

تَنَقُّر. بازکاویدن از چیزے

تَنَقُّرُ العَيْن. آنکه چشم وی در مغاک فرو رفته باشد

اِنْتِقار. کندا گری کردن در چوب

نَقْش. نقش کردن و برگزیدن و بازکاویدن از چیزے

وخواندن بعض را از قوم بسم برکندن انسان زمین را یقال اِنْتَقَرَ بِالحَبْلِ لِجافِرِها اِنْقِرارًا

ن ق ر د

نَقْرَدَة. اقامت نمودن بجاے

ويقال مالَكَ مُنْقَرِدًا اي مُنْفَرِدًا

ن ق ر س

نِقْرِس. کرم آماسی است و درو نهد شالنگ و بند انگشتان پا و ذا کر اهل نعمت را عارض شود و هلاکت و سختی سترگ و مر وزیرک و رهنماے ماهر و طبیب حاذق بسیار نظر دقیقه شناس نِقْرِيس مثل فهما يقال جَلِيدٌ نِقْرِسٌ ونِقْرِيسٌ اے حاذق و چیزے است مصنوع از ابریشم و جز آن شبیه گل سرخ که زنان بر گلدانها

ن ق ز

نَقَزَ. بالفتح برجستن و برجستن آهو در و دیدن نَقَزان محرکة مثله مثله والفعل من نصر وفي الحديث كان ابن مسعود يصلي الظهر والجنادب تنقز في الربيعة

نَقْز. بالضم چاه

نَقَز. محرکة مستوران ریزه و اغر

و مردم فرا یه دیگر فیها

نَقِز. بکسر اب روشن و خوش لب

وبار نامرد یحرک

نَقِيزة. کسینه شهر ستانے است در مصر

نُقاز. کعراب بیماری است ستور را شبیه طاعون که بجدرث آن برمی جهد چنانکه بمیرد

عَطاءٌ نَمِيقٌ. دهش بیحکایه

نَواقِزُ الدّابّة. دست پای ستور

نُقّاز. کریان گوشک ریزه یا مرغی است دیگر نُقّاز کحمار مثله

شاةٌ مَنْقُوزٌ. گوسپند نقاز زده

اِنْقاز. پیوسته آب صافی و خوش خوردن و فراهم آوردن و ذخیره کردن و خداوند ستوران نقاز رسیده شدن و بزودی کشتن دشمن را

تَنْقِيز. رقصانیدن کودک و برجهانیدن آسورا

اِنْتِقاز. بیمار نقاز گردیدن گوسپند

عطاءٌ خسيسٌ اون يقال اِنْتَقَزَ له من ماله اي عطاء خسيسة

ن ق س

نَقَس. بالفتح عیب و نسوس کرد خارش

نِقْس. بالکسر سیاهی دوات

نُقاس والنُّقْس کالفلس جمع

نُقاسة. کنایه بلقب گدا شتی اسم مصدر است

نافِس. شراب مرش

نَقُوس. کطاؤس چوب ترسایان که بوقت نماز خویش زنند و آن دوچوب است یکے ناقوس کوتاه باشد و دیگرے طویل که ناقوس را

(ن) نَقَس. بالفتح زدو طویل ناقوس را نَقْسًا. بالفتح زدو طویل ناقوس را

وفي الحديث كادوا ان يَنْقُسُوا حتى رأى عبد الله بن زيد الاذان في المنام. ونیز نقس. عیب و نسوس کردن کسے را

تَنْقِيس. سیاهی در دوات کردن ولقب نهادن کسے را

ن ق ش

نَقْش. بالفتح صمغ اندک زالبسته وخماے خشک و ابنان نهاده وآب بران پاشیده. ونیز نقش نگاشتن و نگار کردن و گاییدن نجار زدن خوشه خرما را تا زود رطب کرده. يقال نَقَشَ لِعِذْقِهِ. مجهولا اذا ظهر به نَكَثٌ من الإرطاب. وبیرون کردن خار از پاے و نهایت آشکار کردن چیزے را و پاکیزه کردن خوابگاه گوسپند را از خاشاک وجز آن و برکندن موی بمنقاش والفعل من نصر

تَقْيِيش. کاسیر متاع پراگنده در آوند و مثل وهما

نَقاشة. کتابه بنگارش و نقاشی

نَقّاش. کشاده و نگارنده

مِنْقَش. کمبر موی کن که آهنی باشد که بدان خار و موی برکنند منقاش مثله

مَنْقُوش. نگاشته

مُنَقَّشة. بشکستگی که استخوان از وے شکسته باشد

تَنْقِيش. نگاشتن و نگار کردن

مُنافَشة. باریکی کردن در حساب

وفي الحديث من نُوقِشَ في الحساب عُذِّب

اِنْتِقاش. خار از پاے برآوردن و بگزین نقش کردن و فرمودن

نَقّاش راه پاے بر زمین زدن شتر که دران خار در آمده باشد

منه قولهم لطمه لَطْمَةً المُنْتَقِش وبیرون آوردن و برگزیدن چیزے را

اِنْقِشاش. سخت گرفتن غریم را وهمیشه خرماے خشک آب پاشیده و خوردن دپیوسته گاییدن

ن ق ص

نَقْص. بالفتح کم کردن و بهره و کم شدن تَنَقاص بالفتح و نُقْصان. بالضم شدلازم و متعدے

کمی در دین و عقل وجز آن يقال دَخَلَ عليه نَقْصٌ في دِينِه وعقلِه وكُيِّلَ نُقْصانٌ و شهرا عيد لا يَنْقُصانِ اي في الحكم وان نقصا عددًا و الفعل من نصر

نَقِيصة. کمیر آب شیرین و خوش و هر چیزے پاکیزه که بوے خوش داشته باشد

نَقِيصة. کسینه سخن چینی و عیب وخوے زشت را است

نُقْصان. بالضم کمی. انقدر ازمال که کم گردد

نقاصة بکسر اول شیرین وخوش گردیدن آب بعد از آن تمام الفعل مکسوم منقصة بفتحه لمقعدة کمی منقوص. آنکه در آن نقصان واقع شود واز اجزاء عروض آنکه عضب بفتح پذیرفته باشد انقاص. کم کردن تنقیص. کم کردن شیر بکثرة تنقص عیب کردن وبد گفتن یقال هو یتنقص فلانا ای یقع فیه انتقاص. کم کردن وکم شدن لازم متعدی بنکاف الکشتان آب چکیدن برزه وعیب کردن مردم را استنقاص. بهاکم کردن خواستن مشتری

ن ق ض

نقض. بالفتح شکستن عهد وپیمان وباز کردن بناد تاب رسن وجزآن لا ضد للابرام فی الفعل من نصر نقض. بالکسر عهد شکسته وبناد تاب رسن باز کرده ویجمع الاول نقوض مثل فلس وفلوس وبالثانی انقاض مثل سبب واسباب نقاض. کشاد ولقب نقیب بن احمد شافعی وبارگران که پشت را لاغر گرداند یا گران سازد چنانکه از او از بر آید ازان نقاض. کرمان گیاهی ست انتقیض. کار میل بوی خوشی که بس کوخوش داشته باشد انقض بالدابة. زبان بکام چسپانیده بانگ بر زد ستور را وبنیز انقاض. بانگ کردن عقاب وچوزه مرغ وبند اندام وبرهم زدن انگشتان با بانگ کند والانقاض فی الحیوان والنقض فی الموتان والفعل من نصر وضرب وبنیز النقاض سمارو غ بپرون آوردن زمین وخواندن گوسپندرا وبانگ بر آوردن از علف بخاییدن هو مکروه وگران کردن بار شیت را منه قولهم نقا الذی نقض ظهرك وبنیز النقاض. وکمیت آواز شتران خورد سال ودقرقره وهدیر آواز شتران کلان سال

تنقیض. بیرون آوردن اسپ زره را بجهت استواری خوط منا بقنة. سخن برخلاف یکدیگر گفتن

تنقض قطرة. چکیدن خون وبانگ کردن اسخوان وآواز برآوردن بناوقت شکستن وکفیدن زمین از سمار وغ

تناقض. عهد شکستن وباز کردن بناد تاب رسن وجزآن

انتقاض. باز کردن بناد تاب رسن وشکستن وپیمان وجزآن

ن ق ط

نقطة. بالضم نجک سیاهی بر سپیدی یا عکس آن ونجک که بر حرف مجرد گذارند نقط نصر ونقاط. کلتاب جمع منه نقاطا من الکلاء وانقط للقطع المتفرقة منه ومال وزمین ورواشده وقت برآمدن سمار وغ انقاض وتقوض. جمع دآواز چوزه مرغ وعقرب وخرک وعقاب وشتر مرغ ودرنج سمانی وبارود تک وورنغ ومانند آن وآواز بند اندام مردم

نقض. بالضم بنائے شکسته یا باز کرده

نقض. کسر ونوعے از بند کشتی گیری

نقض. محرکة بنائے باز کرده فعل بمعنی مفعول

نفیض. کامیر باشکوفه چیزی دازپوست وپائے وزره کمان ونوار تنگ ستور وآواز محمل پالان وچرخ چاه وبانگ انگشتان و استخوان پهلوی وآواز بند اندام وآوازی که بکبدن شاخ حیوانی برآید

نقیضة. کسفینة راه درکوه یا شکوه جواب گفتن شعر کسے را

نقاضة. کثامة آنچه تاب باز داده شود از رسن وموی وپشم

نقاض. کشاد ولقب نقیب بن احمد شافعی وبارگران که پشت را لاغر گرداند یا گران سازد چنانکه از او از بر آید ازان

نقاض. کرمان گیاهی ست

انقیض. کار میل بوی خوشی که بس کوخوش داشته باشد

انقض بالدابة. زبان بکام چسپانیده بانگ بر زد ستور را وبنیز انقاض. بانگ کردن عقاب وچوزه مرغ وبند اندام وبرهم زدن انگشتان با بانگ کند والانقاض فی الحیوان والنقض فی الموتان والفعل من نصر وضرب وبنیز النقاض سمارو غ بپرون آوردن زمین وخواندن گوسپندرا وبانگ بر آوردن از علف بخاییدن هو مکروه وگران کردن بار شیت را منه قولهم نقا الذی نقض ظهرك وبنیز النقاض. وکمیت آواز شتران خورد سال ودقرقره وهدیر آواز شتران کلان سال

تنقیض. بیرون آوردن اسپ زره را بجهت استواری خوط منا بقنة. سخن برخلاف یکدیگر گفتن

تنقض قطرة. چکیدن خون وبانگ کردن اسخوان وآواز برآوردن بناوقت شکستن وکفیدن زمین از سمار وغ

تناقض. عهد شکستن وباز کردن بناد تاب رسن وجزآن

انتقاض. باز کردن بناد تاب رسن وشکستن وپیمان وجزآن

ن ق ط

نقطة. بالضم نجک سیاهی بر سپیدی یا عکس آن ونجک که بر حرف مجرد گذارند نقط نصر ونقاط. کلتاب جمع منه نقاطا من الکلاء ونقط للقطع المتفرقة منه ومال گزیده ودنیز نقطة. نام مردے

نقیط. کامیر نده آزاد واراد کرد

ناقط مغلظ

نقاط. کشاد ولقب گرارنده

برحرف

(ن) نقا الحرف نقطا. بالفتح نجک زد حرف را

تنقیط. نجک زدن حرف را شدد للکثرة

تنقط المکان. نجک دار گردید جاز از گیاه پارها وبنیز

تنقط. اندک اندک نذر کردن خبر

ن ق ع

نقع. بالفتح آواز شتر مرغ وتنگ جائے گرد آمدن آب آنچه در چاه فراهم آمده باشد از آب منه الحدیث انه نهی عن بیع نقع الهیم. وزمین نیکو خال فراهم آمد نگاه آب نقاع کالکتاب ونقع کافلس جمع منه المثل تمشی فلان بالنقع ودرخ کسے گویند که بسیار آمرزه کار پرخذر ودر آینده در امور بمنتها رساننده مراد شوخ وباشد یا در کارهائے سخت دشوار در آمدن بدان جهت که چون راهنما بشتر سخت دشتها را نیک داند وماهر گردد در سلوک طریق بسوی النقع وبنیز نقع. گرد وغبار نقاع. کلتاب ونقوع جمع ودشت وزمین پست وهموار نقاع کلتاب جمع ونقعیت نزدیک مکه

نقیع. کامیر آب ایستاده خوشگوار

و آب شیرین خشک یا آب نه شور و نه خوش و چاه بسیار آب نقیعة جمع دهومذکر و شراب مویز یا آب خرما و مویز و دیگر میوها که ترنهاد باشد و شیر بی آبی که سرد کنند و خورند و حوض که در آن خرما تر نهند و بانگ و فریاد و دو مرد که با دشمن از قوم دیگر باشند + و نیز نقیع - جائیست که در حوالی طائف و موضعی بهلاد مزینة بر دو شبه راه از مدینه و آن نقیع الخضمات است که عمر رضی الله عنه آن را حمی ساخته یا نقیع و نقیع الخضمات هر دو وجه جدا گانه است

نقیعة - کسفینة مهمانی مسافر و ستور که در رهمانی کشند نقائع جمع و منه قولهم الناس نقائع الموت ای یجزأهم جز الجزار النقیعة - و طعام مردی آن شب را که مالک گردد و موضعیست میان بلاد بنی سلیط و هبتة نقاعة - کثمامة آب که در آن چیزی ترنهند

سم ناقع - زهر کشنده بالغ در سمیت و ثابت و محقق + و هر ناقع خوش تازه و ماء ناقع - آب خوشگوار

النقع - تشنگی فرو نشاننده تر و فی المثل الرائث النقع ای المبطئ للعطش و ترک سبکبارندگی و عجلت گویند

نقاخ - کصور از زمین خوش خاک که آب در وی گرد آید و زمین پست هموار و موضعیست پس مدینه و وادی و دهی مرنی ملک بن عمرو ماء کثیر و قول خود و رجع راجعا بالنقاع نامیده + و ابو ثلاثی یوم نقاع داهط کفلوع - کصبور رنگ که در آن بوی خوش باشد و آب شیرین هر یا آب نه شور نه خوش و آنچه در آب تر نهند چون مویز و خرما و دارو دکنی و جز آن + و رجل نقوع اذن مرکه هر چیز را بمان آرد

نقاع - کشداد و بسیار ظاهر کننده تضایل را که ندارد

النقوعة - کاعجوبة چاهک اندکی که در اچرلش گرد آید و هر جای که بسوی آن آب رود از اب راهبه و جز آن

منقع - کمقعد ریا وجای که در آن آب گرد آید منقعة مثلثة منافع جمع و سیراب + و هدل منقع - گواه عادل که بس است گواهی او یا ذات یا حکم او

ابو منقعة - اتماری بالتا بکر بن حارث صحابی است

منقع - کمنبر خورد ترنها دنی منقعة مثله و منقع الدرم ایضا خورد دیگ

منقعة - کمکنسة مرحلة و هذا عن کراع - ظرفیست خرد تر نیا یکچه که در آن شیر و خرما نهند و کوکنار خورانند

منقع - کمحل الضمتین منقعة است که ظرف باشد

(ف) نقع الموت نقوعا سیار گردید موت + و نقع فلانا بالسم سقاه سما + و نقع شرا - پنهان داشت بدی را و هو استعارة + و نیز نقاع - شتر کشتن مهمانی از سفر آینده و سیراب گردانیدن و ترنهادن میوه و دارو و جز آن و در بی بانگ و فریاد و فتن ایستادن آب بجای و زرد و متغیر گردیدن آب با نگشت زدن یعنی کسی را دفن کردن مرده را و آهستن و نگارین کردن سرای را یا با شکوفه گرد انیدن آنرا یعنی اعلای آنرا باسفل آوردن و دشیرگی ربودن دختر را

انتقع لونه - مجهولا برگردید گونه او + و نیز انتقاع - شتر کشتن مهمانی از سفر آینده و سیراب گردیدن و کشتن شتر و گوسپند نعمت پیش از قسمت

مستنقع - جائی که گوآمدن آب و جای غسل آوردن از بگیر و پستان که وقت دوشیدن تهی گردد و وقت فروگذاشتن پر شیر

استنقع فی العدیر - فرود آمد در غدیر و غسل نمود گویا ثبوت او در زید در آن تا خنک گردد و

استنقع الماء فی القدیر - فراهم آمد آب در آن بیستا ده و

استنقع لونه - مجهولا برگردید گونه او + و نیز استنقاع - بلند شدن آواز در فریاد و مذرود و متغیر گشتن آب و بیرون آمدن روح یا بدان رسیدن آن

پر بود ده

انقع شرا - پنهان داشت بدی را و هو استعارة + و نیز انقاع - شتر کشتن مهمانی از سفر آینده و سیراب گردانیدن و کشتن شتر و گوسپند نعمت پیش از قسمت

مستنقع - جائی که گوآمدن آب و جای غسل آوردن از بگیر و پستان که وقت دوشیدن تهی گردد و وقت فروگذاشتن پر شیر

استنقع فی العدیر - فرود آمد در غدیر و غسل نمود گویا ثبوت او در زید در آن تا خنک گردد و

استنقع الماء فی القدیر - فراهم آمد آب در آن بیستا ده و

استنقع لونه - مجهولا برگردید گونه او + و نیز استنقاع - بلند شدن آواز در فریاد و مذرود و متغیر گشتن آب و بیرون آمدن روح یا بدان رسیدن آن

دور آب ترنها دن چیزے را
یستعمل مجهولا یقال استنقع
الشیء فی الماء
ن ق ف
نَقَف - بالکسر چوزهٔ مرغ نو
برآمده از تخم و بفتح وحینئذ
تنوّن تسمیة بالمصدر
نُقْفَة - محرکة پاره زمین هموار
بسرکوه
تَقْنِیف - کامیز خط کفانیده
ونته درخت نُقُف بالضم ج +
جذع قَنِیف - تنه درخت
ویوچه خورده
رجل نِقَاف - کتاب مرد
دور اندیش هوشیار + ونیز
نِقَاف - نقاد یقال جاء فی
نِقَاف واحد ای نقاب
نَقَّاف - کشنده مرد و اندیش
یا بان کار زنده و خواننده
نسوده آرنده یا حریص بمال
نَقَّاقة - مونث با وزرگ برابر
هر چه بران قادر گردد
اَلنُّقْنُقَة - کاوه بته آنچه زان
دوک بیرون کشند چون کامل گردد
نُقْنُق - کمقعد هموار با نرمی
چوب را یعنی چاچے زنده ماندوان
یقال لغت الجاریة وتوثب
فیه اذا لم ینعم لحتنه
وُنُقَاف - بالکسر نول مرغ و
نوعے از شبه سپید کوتاه موها چه
مانند یا استخوان جانور کی دستها
گردن کا تمد و جامه را جلا دهند
مَنْقُوف - مرد باریک اندام کم
گوشت یا لاغر خسار زده و شتر
ترسبک احد عین کرده و گاو نر تیز
وسمیع مخلل کفانیده + و
جِذْع مَنْقُوف - تنه درخت و چوب
نو برده
عَیْنَانِ مَنْقُوفَتَانِ - دو چشم
سرخ
(ن) نَقَفَ الشَّرَابَ نَقْفًا
بالفتح صاف نمود آن را یا آمیخت
آب + ونیز نَقَفَ - سکشتن تا سر
یا سخت زدن بران یا بره یا عصا
زدن بر تارک ونزدیک دماغ
رسیدن شکستگی و باندرون
رسیدن جراحت در پیش ستور و
کنانیدن مخلل را و سوراخ
کردن بیضه را
رَجُل مُنْقِف الْعِظَام بکسر
مرد ظاهر کرا استخوان
اَنْقَفَتْكَ اَلَخْ - استخوان ادم
تراشغز براری + وانْقَفَ لِلْوَادِی - برار بیضه گردوادی را
منه قولهم لا تکونوا کالجراد رعی
وادیا وانْقَفَ وَادِیًا ای اکل
بَیْضَه فیه + ونیز النِّقَاف -
کنانیدن مخلل جست و انه -
مُنَاقَفَة ونِقَاف - بالکسر
شمشیر بر سر کدیگر زدن و یکدیگر
را سر شکستن یقال الیوم تقاف
وغدًا النِّقَاف او الیوم مضرب و
غدًا الامر
اِنْتِقَاف - کفانیدن مخلل
را و بیرون آوردن
چیزے

ن ق ق
نَقَاقَة - کخانه خوک و فی المثل
اَرْوَی مِنَ النَّقَاقَة -
نَقْنَقَة - کرجبة بانگ بلند
خوک و مرغ
نِقْنِیق - کزبرج شتر مرغ گریزان
یا سبک نِقْنِقَة مونث نَقَانِق جمع
(ض) نَقَّ الضِّفْدَعُ نَقِیقًا -
کامیر بانگ کرد و خوک وکذا الْعُقُوُّ
الدَّجَاجَةُ والْهِرَّةُ وغَیْرُهَا
نَقْنَقَتْ عَیْنُهُ - دریغاکه فرو
رفت چشم او + ونَقْنَقَ الضِّفْدَعُ
بانگ کرد چیزے و یقال تُنَقْنِقُ
الدَّجَاجَةُ لِلْبَیْضِ یعنی بانگ
میکند مایکیان برائے بیضه دادن و
کَذَا تُنَقْنِقُ النَّعَامَةُ

ن ق ل
نَقْل - بالفتح سوزه ونعل کهنه
دریچه کرده و بکسر و بحرکه یقال
جَاءَ فِی نَقْلَیْنِ لَا اَنْقَال و یقال
کفانیدن جمع وآنچه برشراب خورند
جهت تغیر الفه و بضم والفتح
عن ابن درید والضم عن
غیره
نُقْلَة - بالضم پیکان تیر که پهن و
کوتاه باشد یقال کتاب جمع
نِقْلَة - بالکسر زنے که بزنے نخواهند
اورا از کلان سالے
نُقْلَة - بالضم برگردیدگی واز
جائے بجائے شدگی اسم است
از انتقال را و سخن چینی
نَقْل - محرکة حاضر جوابی در سخن
و پر کرا زیتر ے بہ تر ے دیگر نهند
بسنگینی و دشواری است و پیل
شتر و گستاخی با درخت
نَقَلَة الوادی محرکة او از سیل
رو بار
مَكَانٌ نَقِل - کثیف جائی
سنگناک با درخت + ودجل
نَقِیل - مرد حاضر جواب
نَقِیل - کامیر رفتاری است
اسپ را که در آن دست و پای
را زود زود برد ارد یقال انّه
ذو نَقِیل یا آن رفتار یست
میان دو دویدن و پویه رفتن
و مرد غریب و مسافر و توجه کرد
زمین باران رسیده آید و راه
هر چه باشد
نَقِیلَة - کسفینة پوست پارهٔ
که بر کفش و موزه و پیل شتر
زنند چون سوده گردد نقائل
ونَقِیل - نعل و زن غریبه
ونَقِیلَة العضد - گوشت
پاره و رشت ازان + وابن
نَقِیلَة - مسافر و غریب
نَاقِل بن عُبَید - محدث است
نَاقِلَة - مردم از جائے بجائے
رونده خلاف قطان فواقل جمع
وفَوَاقِل الدَّهْر - الّتی
تُنْقَل من حَالٍ الحال + ونیز
فواقل - یا بقی کاردی به دهی نقل
کنند و قبائل که از قومی بقومی روند
فرس نَقَّال کشداد اسپ
که زود زود برد ارد و پیمارا و حارث
بن مُرَیج و بسّام بن یزید و احمد
بن محمد و حسین بن ابی بکر و تفسیر

بن کرم نقالون محدثان آمد
النقلاء - بضم الحمزة والقاف
ممدود نوعی از خربا بشام
منقل - کمقعد راه درکوه موزه
ونعل کهنه ورپے کرده وفرسوده
ابن مسعود ما من مصیبة الا هی
مرأة افضل من اشد منها
فی بیتها ظلمة الا امرأة
قد یئست من البعولة فهی
فی منقلیها قال ابو عبید لا
ادری ما هذه الروایة الفقت ما کانت
وجه العلاء عندی
الا کسرها -
منقلة - کمرحلة منزل وفرود و
آمدگاه
فرس منقل - کمنبر اسپ
سریع زود رو دیر وارنده قویم
را منقال مثله مناقل جمع
ن نقلة نقلا - بالضم انجا
بجائے بر وآنرا ونقلت
الابل بکبارہ دوبارہ
خوراندم شتران را + ونیز نقل
در پے کردن نعل وموزه وپارہ
دوختن پل شتر را واصلاح
نمودن ودر پے کردن جامہ
ودر دوختن حدیث ای رفعه
منقل - کمحسن در پے کنندہ نعل
وموزه را منه قول الکمیت
وصارت ابا لحسها کالا یربون
وسری باخفة المنقل + ای
الذی یخصف تعلیه بنعیله
ای سوی الحافی ولم یذکر ه

با طلح مکة او الحفوة احتفاء
القوم المرعی والمنقل النجعة
ینتقلون من المرعی ۱۳۱
احتفوة الی مرعی اخر یقول
استوت المراعی کلها
انتقال - نیکو کردن نعل موزه
وخشتر را
منقلة - کمحفة شکنجے سر کہ
استخوان از روئے شکستہ باشد
یا پردہ بالای استخوان منتقل شود
وفی الحدیث عن النبی صلے
اللہ علیه وسلم فی المنقلة
خمس عشرة من الابل
تنقیل - نیکو نمودن نعل وموزه
وخشتر را وبسیار نقل وحرکت دادن
ناقل الفرس مناقلة ونقالا -
زود رو دیر وارندہ فوایم گردید
اسپ + ونیز مناقلة - باہم
من گفتن وسیکدیگر رسانیدن
قدح ومجلس شراب ونوعے
از رفتار دنہادن اسپ ست
وپاے را بر سنگ بجرأت حسن
نقل او در سنگستان + ونیز نقال
بکبارہ دوبارہ آب علف
خوردن شتر بے چراندن کسی
تنقل - بسیار برگشتن وچیز را
نقل شراب گردانیدن
انتقال - از جائے بجائے شدن

ن ق م

نقم - بالضم وہی است بمین
نقمة - بالکسر والفتح وکفرحة
کینہ کشی وپاداش بعقوبت نقیم
کعنب ونقم کحکف ونقمات جمع

نقم - محرکة میانہ راہ
میمون النقیمة - پاکنفس
وهو ابدال النقیمة -
نافم - لقب عامر بن سعد بن
عدی کہ پدر طفیل احمر زنام
لوعی از مخرمابعان وعتابنندہ
وپاداش دہندہ
نافیة - لقب زنے وهی
رقاش بنت عامر
نقمی - بالضم تلی وادی است
نقیی - کغنی جبری موضعیست از اعراض مدینہ
اض س) نقم منه نقما
بالفتح وتنقاما کلاهما بمعنا
کرد او را وکینہ کشید وعذاب نمود
ویقال ما انقمت منه الا الاحسان
وانقم الامر - ناپسند شمرد آنرا + ونیز
نقم - شتاب خوردن
انتقام کینہ کشیدن وعذاب دادن
ویقال انتقم الله ای عاقبه

ن ق ن

نقنة - بفتح النون والقاف
المشددة پدر ابی جعفر احمد وزیر دولت
علویان ازتی کہ در اندلس
نوقان - بالضم شہر یست ازان
است فقیه محمد بن ابی علی بن ابی
نصر وابو المکارم فضل الله بن حافظ
ابی سعید وناصر بن اسمعیل محمد
بن منتصر وعلی بن ناصر محمد
فقیهان نوقانیان

ن ق و

نقو - بالفتح والکسر استخوان
بازو یا سر استخوان یا مغز
انقاء جمع

نقوة الشیء - بالفتح برگزیدہ چیزے
نقاوته بالفتح ونقایته ونقاوته
بضمهما مثله وجمع النقاوة
نقاو ونقاء بضمهما وجمع
النقایة نقایا بالفتح ونقاء
کغراب + ونیز نقایة الطعام و
یضم روے وسیکارہ از گندم وانچہ
در گندم آزا از گندم + ونیز نقاوة
گیاہی است شور کہ بدان جامہ
شویند نقاوی جمع
نقی - بالکسر مغز استخوان
نقا - کعصا ریگ تودہ یا ریگ
تودہ پست محدب وهما نقوان
ونقیان والقاء ونقی بالضم
جمع ونبات النقا کری است کہ
در ریگ باشد وآزا تخمة النقا
نیز گویند + ونیز نقا استخوان بازو
یا سر استخوان یا مغز
نقاة - بالفتح برگزیدہ چیزے
وآنچہ در گندم از گندم ونیست
پاک کردن وبضم وقال بعضهم
نقاة کل شیء ردیه وما
حذا التمر فان نقاته جبادة
نقة - از اتباع است
نقاء کسما پاکیزہ وپاکیزگی
نقی - کغنی پاکیزہ وبرگزیدہ لقاء
کلقاح ونقواء بالفتح ممدودا
نادر جمع
رجل انقی - مرد باریک بینی
لقراء مونث
ن ق ی

نقو - بالفتح والکسر استخوان
بازو یا سر استخوان یا مغز
انقاء جمع

ج

وَلِقَاءً وَنِقَاعَةً وَنِقَايَةً بالضم وَنُقَاوَةً۔ بالضم پاکیزہ گردید
اِنْقَاء۔ برگزیدن و فربہ شدن
شتران و مغز استخوان گردیدن
و بزرگ گردانیدن گندم را
تَنْقِيَة۔ پاک کردن
تَنَقِّي۔ برگزیدن
اِنْتِقَاء۔ برگزیدن و مغز از
استخوان برآوردن

ن ق ہ

نَقِهَ کفرح فہمہ سخن را و دانندہ
نَاقِهَة۔ بہ شدن از بیماری نُقَّه
کرکع جمع و فہمندہ سخن و دانا
(س ف) نَقِهَ مِن مَرَضِهٖ
نَقَهًا۔ محرکہ نُقُوهًا بہ شد و برخاست
از بیماری و ہنوز ضعف باقیست
وَنَقِهَ الْحَدِيثَ۔ فہمید
آن را و دانست
اِنْقَاه۔ برخیزانیدن از بیماری
ويقال اَللّٰهُ لِي سَمْعَكَ۔ اے
اَرْعِنِيهِ یعنی گوش بمن دار
اِنْتَقَهْتُ مِنَ الْحَدِيثِ۔
نیک دریافتم آن را
اِسْتِنْقَاه۔ فہمیدن کلام را
و پرسیدن

ن ق ی

نِقْي۔ بالکسر مغز استخوان پیہ
چشم از فربہی اَنْقَاء جمع
نِقْي۔ کنیۂ میدہ سپید
نَقِيَّة۔ کغنیۃ کلمہ دخن
نِقْيًا۔ بالکسر درست با باران
وہ اسم یحیی ابن معین
يا نَقْيَا۔ دہی در کوہ

مَنْقِي۔ کمری راہ و موضعی است
میان احد و مدینہ
(ض) نَقِيَتِ الْعَظْمَ نَقْيًا بِ
بالفتح بیرون کردم مغز را از استخوان
و نیز نَقَى مُخَّ الْعَظْمِ خوردانیدن
کسے را
(س) نَقِيَهُ نَقَاءً۔ دیدار
کرد او را لغۃ فی نَقِيَه

بَابُ النُّونِ وَفَصْلُ الْكَافِ

ن ك ء

نَكَأَهُ۔ محرکہ تحمزہ شگوفہ زراعہ
و فُلَانٌ نَكَاءَةٌ لِلْكَاءَةِ گمزہ او
میگزارد حق را و درنگ میکند آن
(ف) نَكَأَ الْقَرْحَةَ۔ باز کرد دوبارہ
را از ریش پیش از بہ شدن پس
ریم بہم رسانید و يقال هُنِّئْتَ
وَلَا نَكَأَ اللّٰهُ صَاكَ اللّٰهُ مما
نِلْتَ وَلَا أَصَابَكَ بِوَجَعٍ كَذَا
هُنِّئْتَ وَلَا نَكَأَكَ بِالدَّالِ لِلْهَاءِ
من الهمزة مثل آرَاقَ وهَرَاقَ
وَنَكَأَ الْعَدُوَّ۔ کشت دشمن را
وَنَكَأَ فُلَانًا حَقَّهُ۔ گذارد
حق او را
اِنْتِكَاء۔ قبض کردن حق را

ن ك ب

نُكْبَة۔ بالفتح رنج و سختی نکبد
بدون تا مثل نُكُوب بالضم و
نَكَبَات محرکہ جمع
كُلْبَة۔ بالضم انبار گندم کیل
و وزن نا کردہ
نَكَب۔ محرکہ کژی در ہر چیزے
و رنگی شتر یا نوعی از بیماری ستور
کہ در منکب پدید آید و بدون
لنگی کند یا آن بخصوص در کتف
باشد و آلا قولا غیر گویند بترگی
نَكِب۔ بکتف پائے گفتہ خون
آلودہ شدہ بسنگریزہ
نَكِيب۔ کاسیر دائرہ سپل سم
اَنْكَب۔ مردے کمان و مرد ستمگار
جفاکار و شتر منکب رسیدہ بمکان
نَكْبَاء۔ کصحراء باد وی کہ از مہب
خود پر گردد میان دو باد دزد
یا میان صبا و شمال نَكْب بالضم
جمع بانجا و بہار باد است اَنْكَب
و آن نجا صبا جنوب است
و صَبَا بِيَه۔ و آنرا نَكْبَا گویند
نجا صبا و شمال و دبور و آن
نَجْهَة ازیب است و ہیف نَكْبًا
جنوب و دبور و آن نَجْهَة
نَكْبَاء
يَنْكُوب کیعقوب موضعے
است یا آبے
مَنْكِب۔ مجلس بازو و کتف
مذکر آید و کرانۂ ہر چیزے و نیز
قوم و یاری گر آہنا و زمین بلند
مَنَاكِب جمع و نیز مَنَاكِب
چہار پر بال مرغ بعد از قوادم
واحد ندارد
مَنْكُوب۔ رنج رسیدہ يقال
نكب فهو مَنْكُوب و طَرِيقٌ
مَنْكُوبٌ۔ راہ بر غیر جادۂ اعتدال
وخُفٌّ منكوب۔ سپل گفتہ
خون آلودہ
(ن) كَلَبَ الْكَبَاءَ نُكُوبًا۔
و زید و كَلَبَ نِكَايَةً۔ کنایۃ

وَنَكَبَ بِالنَّقِيبِ و پذیرفتار قوم
گردید و تکیہ جاے معتمد قوم شد
نَكَبَ عَلٰى قَوْمِهٖ كَذَا لِكَ و نیز
نَكَبَ۔ سختین آنچہ در خشونت باشد
نگون گردانیدن تیر دان را و گفتن
و خون آلود کردن سنگ پاے
را و در انداختن يقال نَكَبَ بِهِ
در رنج و سختی رسانیدن نَكْبَة
بالفتح و نکب محرکہ مثله يقال
نَكَبَهُ الدَّهْرُ نَكْبَةً اى اَبْلَغَ
مِنْهُ اَوْ اَصَابَهٗ بِنَكْبَةٍ
(ن س) نَكَبَ عَنْهُ نَكْبًا۔
بالفتح و التحریک و نُكُوبًا۔ برگردید
از ان
(س) نَكَبَ الْبَعِيرُ نَكَبًا۔ محرکہ
لنگید از جہت نکب
تَنْكِيب۔ برگشتن و کجا شدن
و کجا گردانیدن متعدد و برگشتن
از راہ يقال نَكَّبَهُ الطَّرِيقَ و
نَكَبَ بِهٖ اى عَدَلَ عَنْهُ
مُتَنَكِّب خَرَاعِى مُتَنَكِّبِ سَكُونِ
بکسر الکاف شاعران اند
تَنَكُّب۔ برگشتن و تیردان یا
بر دوش افگندن
اِنْتِكَاب۔ تیردان یا کمان
را بر دوش افگندن و در رنج و سختی
افتادن

ن ك ت

نُكْتَة۔ بالضم عجب و ہی کی لفظ
نُكَات۔ کتاب جمع و رنگ آئینہ
نَكْت۔ سترکہ آرنج دہی بر گردد
و بر پہلو خورد و مجروح سازد
نَكَّات۔ کلمات سخت عیب کنندہ

مردم را
(ن) نَکَثَهُ نَکْثًا - بالفتح بسر
در انگندآنرا یقال طَعَنَهُ فَنَکَثَهُ
ونیز نَکَثَ - زدن بر زمین بعصا
وجز آن چنانکه نشان بماند.
یقال رَأَیْتُهُ یَنْکُثُ فِی الْاَرْضِ
ای متفکرا فی امره برسیدن و
بے آرامی کردن یقال مرالقوم
ینکث ای یَسُوْمُ عن الارض
رُطْبَةٌ مُنْکَثَةٌ - گشته خرما
برطب شدن رسیده
اِنْتِکَاث - بسر در افتادن
ن ک ت ل
نُکَیْتِل کسفیرج صغر نحلی
است
ن ک ث
نِکْث - بالکسر پلیدی شاعر
نَکِیْثَة - کسفینة نفس یقال
فُلَانٌ شَدِیْدُ النَّکِیْثَةِ وَعَهْدُ
مُکْنِی خلاف ودروغ یقال لا
نَکِیْثَةَ فِی قولہ ای لا خلف فیہ
کوشش یقال بَلَغَ نَکِیْثَةَ نَفْسِہٖ
نَکِیْثَةَ بَعِیْرِہٖ اذا قضی مهوته
فی السیر وکار وشوار که در راه
قوم عهد وپیمان شکنند ودشت
وتوحت
نُکَاث - کغراب آبله ریزه که در
دو دهان شتر آید
نُکَاثَة - کثمامة شکسته وریزه
مسواک که در دهان بماند وپاره
گسسته سر رسن
حبل اُنْکُاث - بالضم
رسن گسسته

(ن ض) نَکَثَ الْعَهْدَ نَکْثًا -
بالکسر شکست پیمان را + ونیز
نَکْث - بالکسر غاز کردن پشم
کلیم وچادر کهنه را تا دوباره رسیده
شود وتاب باز گردانیدن از
رسن وپراگنده شدن سر مسواک
تَنَاکُث - همدیگر عهد پیمان
شکستن
مُنْتَکِث بکسر الکاف لاغر ونزار
اِنْتَکَثْتُ مِنْ حَاجَتِہٖ اِلٰی
اخری - برگشت از حاجت خود
بسوی دیگر + ونیز اِنْتِکَاث -
گسسته شدن رسن وپیمان
ن ک ح
نَکَحَ - بالفتح کس زن
نِکْح - بالضم والکسر کلمه که عرب
بدان عقد نکاح می بستند عقد
نکحی اسم مصدر است وکان قیاله
الاخارة عند الخطبة خطب فنکح
فقالوا اسرع من نکاح ابی خارجة
رجل نُکُح - کصرد مرد بسیار نکاح
رجل نُکَحَة - کهمزة کذلک
مَنَاکِح - بالفتح زنان
(ن) نَکِحَ النعاس عینہ نُکَاحًا
بالفتح غلبه کرد خواب بر چشم وی +
ونَکِحَ الْمَطَرُ الْاَرْضَ - رسید باران
زمین را
(ن ض) نَکَحَ الْمَرْاَةَ نِکَاحًا
گشتاب گاه بدآنرا + ونیز نِکَاح -
عقد زنان شوی بستن یقال
نَکَحَهَا وَنَکَحَ فِیْهَا وَهِیَ نَاکِحٌ
زَنَاکِحَةٌ ای ذات زوج

اِنْکَاح - شوهر دادن زن را
اِسْتِنْکَاح - گاییدن وعقد
زنان شوی بستن
ن ک خ
(ف) نَکَخَهُ فِی حَلْقِہٖ نَکْخًا -
بالفتح مشت یا نیزه بر خلق وی زد
ن ک د
رجل نُکُد - بالضم مرد بدفال
وشوار خوے رجل نَکَدٌ
محرکة مکتف مثله انکادا جمع
مَنَاکِید مثله شد ودا
نُکْد - بالضم کمی وتنگی بالفتح
آنکد - مرد بدفال وشوار عیش
وآنکدان - دو قبیله اند ودو بها
ابان بن مالک ویربوع بن حنظله
نَکَدٌ اع - کصرد شتر ماده بسیار
شیر بے شیر از اضداد است
والثانی مروی عن ابن فارس
وشتر ماده که بچه دے زنده شیرش
فرون گردد ودران حبت که بچه
شیرش نمی مکد نُکْد - بالضم جمع
نَکِید ی - بالفتح مقصورا شتر
حکیم بقراط در رومی عطاء کم
اَنْ نَکَدَ الْعَطَاءُ اَبَاتَ نَکَدًا
بالفتح بنهایت کشید آواز را +
ونَکَدَ زَیْدٌ حَاجَةَ عَمْرٍو -
باز داشت حاجت ویرا + و
نَکَدَ فُلَانٌ - مجهولا بسیار سوال
وکم نوال گردید + ونیز نَکَدَ - باز
داشتن سائل را از خواسته او
وامدک دادن ازان
(س) نَکِدَ عَیْشُهُمْ نَکَدًا

محرکتین ودشوار وناخوش گردیدن
زیست ایشان ونَکِدَ الْبَیْرُ
کم گردید آب آن + ونیز نَکَدَ
سختی وناخوشی زیست
مُنَاکَدَة - زشت خوئی نمودن
وباهم دشواری کردن
تَنَاکُد - سخت ودشوار شدن و
دشواری کردن باهم
ن ک ر
نُکْر - بالضم زیرکی والضم یقال
ما اشدّ نُکْرَہٗ
نُکْر - بالضمین منکر انیز
چیزے وکار دشوار وزشت
نُکَیْر - بالضم ابن نُکَیْر کزبیر
عمرو بن مالک ویسرش یحیی و
بنیره اش المالک بن یحیی واخوه
بن ابراهیم وبرادرش احمد ابراهیم
وپسر برادرش عبد الله بن احمد بن
وحیدخدایش نُکَیْریان محدثان
نُکَیْرَة - محرکة ناشناسای آمرت
انکار کالنفقة من الانفاق
امرأة نُکَرَة - بضمتین زن زیرک
نُکَیْر - کقنفذ زیرک نکرا لتذ
وعنق مثله
نُکَیْرَة - کفرحة ناشناسا وناشناسا
معرفت واسم مکرة آنکه در
خصومتی نباشد رجل عارف
دانکر النکرات حمی لئیم
جوهر ثم جسیم ثم حیوان
ثم انسان ثم رجل + ونیز
نُکَیْرَة - پستگی سبزه شکم پاچه
بیرون آمدن شیر در آبله پاز
خون یا ریم وچنین از بیماری

زجر یقال اتعمل فلانا نکرة و مالہ نعل مشتق

نکیر۔ کامیر نام فرشتہ پرسندہ در گور + وحسن نکیر قلعہ ایست و نیز نکیر۔ دیگر گونی و برگردیدگی حال و جمود و عدم است انکار را قال اللہ تعالی کیف کان نکیر

نکا ء۔ بالفتح زیرکی

نکراء۔ کصحراء زیرکی در زن

نکر۔ تیز فہم و منکر از ہر چیزے

نکراء۔ محرکۃ ممدود آرزش طور یقال استمع نکراء الحمار

یہجہ صعد شریا الی قاع البرقع

سمیفع بن ناکول۔ نام

وما الکلاع الصغر

طریق ینکول۔ بفتح الکیمۃ را بہرہ۔ بر غیر قصد

(س) نکر فلان الامر نکرا محرکۃ + ونکرا۔ بالضم وبضمتین ونکورا ونکیرا۔ کامر ناشناخت را

(ك) نکر الامر نکارۃ بضمت و دشوار گردید کار

منکر۔ بکرم زیرک منکیر جمع

وناشناختہ کار زشت و سگفت

ومنکر ونکیر۔ دو فرشتہ پرسندہ در گور + ومنکرات الصوت۔ شدائد وسختیہائے مرگ

إنکار۔ ناشناختن وتغیر حال وحجد کردن

تنکیر۔ دیگر گون کردن ناشناسا ساختن وکرہ گردانیدن اسم را

مناکرۃ۔ کارزار کردن باہم چنگیدن قال ابو سفیان ان محمدا لیہتم بامر ما ہتم بہ احد الا کانت منہ الاہوان وباکسی بدء درزیرکی نبرد کردن

تنکر۔ دیگر گون شدن وبد حال گشتن از حال نیکو

تناکر۔ خویشتن را ناداں نمودن وناشناختہ آوردن وناشناختن

بر ہمدیگر دشمنی ورزیدن قوم

استنکار۔ ناشناختن در ایشان خواستن امر را کہ نمی شناسی آنرا

ن ك ز

نکز۔ بالکسر فرومایہ وبلا بہر از ہر چیزے وباقیماندہ مغز وشخوان

نکوز۔ کصبور چاہ بے آب

نکز۔ ککتب جمع

ناکز۔ چاہ کم آب یا چاہے کہ آب آن پیری شدہ باشد

نواکز ونکر کلکتب جمع

نکاز۔ کنکان ماری است بے دہان کہ بینی گرد ودنب از سرش شناختہ نشود وجست باریکی وان خبیث ترین مارہاست

نکائز ونکازات جمع

(ن س) نکز ت الیہ نکزا بالفتح والتحریک پیری شد آب چاہ + ونیز نکز یعنی تپفو ستور گردیدن ماروزدن ودور کردن وسپوختن ودرستن بچیز تیز سر + ونیز نکوز۔ فرو رفتن آب در زمین

انکاز۔ پیری کردن چاہ را

ن ك س

نکس۔ بالکسر تیر سوفار شکستہ کہ آنرا ول وراالی گردانند وکمان کہ سرشاخ را پائین آن سازند وبن شاخ را سر آن وآن عیب است وسر سست وضعیف پیکان کہ خیش شکستہ پس سر آنرا بن وے کردہ باشند وچوبکہ پائیش نخست برآید ومقصر از غایت کرم وجوانمردی انکاس جمع

نکاس بضمتین برجای ماندگان از پیری

ناکس۔ سرفرو نگندہ وناکس جمع شدہ وذا

نکیس۔ بالکسر نام شکلے از اشکال رمل کہ منکوس است

منکوس۔ نگونسار کردہ منہ

ہو یقرأ القرآن منکوسا ای یبتدی من آخرہ بالفا

ومن آخر السورۃ فیقرأ ہا الی اولہا مقلوبا وکلاہما ملزوم الاول من تعلیم الصبیۃ

ونیز منکوس۔ نام شکلے از اشکال رمل وبچہ سرنگون آمدہ یعنی پائش از سر برآید بزاوون

منکوسۃ۔ کمان کہ سرشاخ را پائین آن سازند وعیب دہد

(ن) نکسہ نکسا۔ بالفتح نگونسار کردن آن را + ونکس الطعام وغیرہ داء المریض

بازگردان کردن طعام وجز آن بیماری را + ونیز نکس۔ بالضم بازگردان شدن بیماری وباز گردیدگی آن اسم است کما فی کذاب مسلیمۃ فیہما نکیس الرجل

مجہولا فہو منکوس وربما تعسالہ ونکسا۔ وقد یفتح ہہنا للازدواج

منکس۔ کمحدث اسپ سرفرو کنندہ از دستے یا اسپ کہ پائش دیگر لاحق نشود

تنکیس۔ نگونسار گردانیدن

انتکاس۔ سرنگون افتادن ونگونسار شدن

ن ك ش

نکش۔ کنبر بازکاوندہ امور را (ن ض) نکش الرکیۃ نکشا بقعر رسانید چاہ را ونیز برآورد گل ولائے آن را + ونکش الشیء سیری کردن را یقال آتوا علی عشب فنکشوہ ای ما یبقوا منہ شیئا + وتنکش منہ۔ فارغ گردیدن از آن یقال فلان لا یتنکش ای لا یلبث ولا یغیض + ولمعۃ ناکشۃ یعنی سبزہ زاری کہ از بیخ برکندہ نشود

انتکاش۔ بیرون کشیدن گل وناے ما از چاہ

ن ك ص

(ن ض) نکص عن الامر نکصا۔ بالفتح ونکوصا ونکاصا کمقعد سیاگی رفت وبدل شدو باز ایستادن از آن ونکص علی عقبیہ برگشت از کارے کہ در پے آن بود او ہو خاص بالرجوع عن الخیر وفی الشر نادر

مُنَقَّص کمعظم وتخفیف بکسر و برکنار رشدن

ن ک ظ

نَکَظ۔ بحرکۃ کوشیدن و بخ دیدن و شتافتن نَکْظ بالفتح و نَکَظَۃ بالتاء والتحریک مُنکظ کمعتدۃ مثلہ وسخت گرسنگی والفعل من سمع و شتابانیدن و دشوار گردانیدن حاجت کسی را و الفعل من نصر

اِنکاظ۔ شتابانیدن

تَنکیظ۔ شتابانیدن

تَنکُّظ۔ پیچیدہ گردیدن و فتی و رنجیدن و دشوار حال شدن در سفر

ن ک ع

نَکعَۃ۔ بالفتح گیاہے است شبیہ طرثوث

نَکعَۃ۔ بحرکۃ شلم قتادہ و بر نقاوی و بارد خشی است سرخ و سرمینی و سیاہ سرخی مائل بہم است آنرا + و نَکعَۃ الطرثوث شکوفۂ رافہ سرخ رنگ شبیہ بستارہ افروز کہ بدان رنگ کنند

نَکِعَۃ۔ کفرحۃ زن سرخ فام و لب نیک سرخ

نَکِع۔ کصرد رنگ سرخ و مرد سیاہ سرخی مائل

ھُکعَۃ نُکعَۃ کھزۃ مرد کول یا مرد کول کہ از جای بجنبد و درجل نُکعَۃ۔ مرد پوست بینی رفتہ + و نُکعَۃ الطرثوث بگوزنہ

نُکُوع۔ کصبور زن بسنگ نکع

کتب جمع

اَنکَع۔ مرد کہ پوست بینی وے رفتہ باشد

(ف) نَکَعَہ عَنِ الاَمرِ نَکعًا۔ بالفتح شتابانید او را از کار یا رد نمود و دور ساخت آنرا + نَکَع عن الحاجۃ بستی کرد در حاجت و ما نَکَع علی کذا ہیچ نمود بر آن + و نیز نَکَع۔ بالفتح تیر و عیش گردانیدن شتابانیدن و پشت بر کسی کردن و بند کردن حق کسے را از وے و او از اضداد است و بد و شدید ن

سختی کردن بر ستور تَنکاع بفتح الفوقیۃ مثلہ

(س) نَکِعَ اَلفُہ نَکَعًا۔ بحرکۃ رفت پوست بینی او

مَنکَع۔ بمکرم سپاسگی رندہ

اِنکَاع۔ شتابانیدن از کار و دور گردانیدن و ماندہ ساختن

اَنفٌ مُنکَعٌ۔ کمعظم بینی پست پہن استخوان

تَنکِیع۔ تیر و عیش گردانیدن کسے را شتابانیدن

ن ک ف

نَکَف۔ بحرکۃ غدد و ہائے خرد کہ در بن نرخ میان نرمۂ گوش و پس گوش باشد نَکَفَۃ یکے

نُکفَتَان۔ بالضم والفتح و بالتحریک دو بن استخوان نرخ پیچ راست

ذَاتُ نَکِیف۔ کامیر موضعیت بناحیہ یمامہ و یوم نَکِیف بدو روز است و در کنگ آن روز نبی کنانہ از دست قریش شکست خورد و

نُکَاف۔ بکتاب اساس بناگوش و آماسی است در بن نرخ شتر یا بیماری است در حلق شتر و ھو قاتل ذریعًا۔

نَاکِف۔ تنگ دارندہ از کارے

مَنکَف۔ کینبع جائے است و پادشاہی بود حمیر را

مَنکِف۔ کمجالس موضعیت

مَنکُوف۔ شتر کہ نرخ او بیمار است و مونث

(ن) نَکَفَ الدَّمعَ۔ بانگشت پاک کرد اشک از رسا نید نَکَفَت عَنہُ۔ بر گردیدن از آن عدول نمود + و نیز نَکَفَ۔ پے گم کردن یقال نَکَفَہُم ثَرَاہُ اِذَا اَعدَمَہُم فی مَکَانٍ سَہلٍ لَا نَبَاتَ فِیہِ اِذَا عَلَا ظَلِفًا فِی الاَرضِ یَبغِی اَثَرًا۔ و سپرے کردن یقال نَکَفتُ اَسنِمَتَہُ ای اَقطَعتُہُ ای انقطع عنی وھذا عیشٌ لَا یُنکَفُ و یقال ما نَکَفَۃ احدٌ سارَ یَومًا و لَا یَومَینِ ای ما اَقطَعَہُ + و فُلَانٌ حَیثُ لَا یُنکَفُ مجہولًا ای ینقطع و جَیشٌ لَا یُنکَفُ ای لَا یَتَزَحزَحُ و لَا یَبلُغُ اَخرَہُ و لَا یُقطَعُ و لَا یُحصَی

(س ن) نَکَفَ عنہ نَکفًا۔ بحرکۃ تنگ داشت ازان کار و باز ایستاد

(س) نَکِفَ مِنہُ۔ بیزار شد ازان + و نَکِفَتِ الیَاءُ۔ در دنا گردید دست

اِنکَاف۔ پاک گردانیدن از ننگ و عار و انکاف اللہ سُبحَانَہ تنزیہہ و تقدیسہ عَنِ الاَندَاد

نَکَفَت الاِبلُ تَنکِیفًا۔ پیدا گردید غدد و بن نرخ شتران

مُنکِف و مُنکِفَۃ لغتان

تَنَاکُف۔ نبوت کہنہ سخن را

اِنتَکَفتُ الغَیثَ۔ سپری کردم با آزار + و نیز اِنتِکَاف۔ پے گم کردن و از جائے بجائے فرش و میل کردن یقال ضَرَبَ ھٰذَا ھٰذَا فَانتَکَفَ فَضَرَبَ ھٰذَا ھٰذَا و کذٰلِکَ اِستِنکَاف۔ ننگ داشتن و پے گم کردن و بہگ مشی نمودن

ن ک ل

نَکنَکَۃ۔ سخت گرفتن غریم را و بیکرد کار را یقال نَکنَکَ العَمَلَ اِذَا اَصلَحَہ

ن ک ل

نَکل۔ بالکسر قید و بند سخت تا بند تمکین اِکمال جمع قال اللہ تعالیٰ اِنَّ لَدَینَا اَنکَالًا و نیز نام لگام یا لگام ستور نامبردہ آہن لگام و مہار و مرد کہ از وے در بند شود و دشمنان وے و بحرکۃ مثل شبہ و شبہ یقال اِنَّہُ لَکُلِّ شَیءٍ اَی نَکَلٍ بِہ

نُکُل۔ بالضم آنچہ بدان سزا کنند یقال مَاہُ بِنُکُلِہِ اَی بِمَا یَنکُلُ بِہ

نُکلَۃ۔ بالضم سزا و آنچہ بدان

بسزا رسانند مردم را
نَکَل. محرکۃ رسن دلو بزرگ
کہ در پائین آن بستہ بگوشہائے
دو محکم کنند و مرد توانا دلیر و زیرک
آزمودہ کار را سپ قوی رام کردہ
تیز خاطر و آزمودہ منہ الحدیث
اِنَّ اللّٰہَ یُحِبُّ النَّکَلَ عَلَی النَّکَلِ
ای الرَّجُلَ القوی المجرب علی
الفرس القوی المجرب فی
الجہاد فی سبیل اللّٰہ
نِکال. بکسر نون عقوبت و سزا
ہر چہ باشد ہم است تنکیل اقال اللّٰہ
تعالٰی نَکالًا لِمَا مَا بَیْنَ یَدَیْہَا
وَمَا خَلْفَہَا وقیل النکال
الاشتہار بالفضیحۃ
نَاکِل. ترسندہ سست ضعیف
دل و قاصر در امور و باز ایستادہ
از سوگند
مُنَکِّل. کمقعد آنچہ بدان مردم را
بسزا رساننده و عقوبت کنندہ
سنگ بزرگ
مُنَکِّل. کمنبر آنچہ بدان عقوبت و
سزا کنند مردم را
(ض ن س) نَکِلَ عَنْہُ نَکَلًا
سپاسگی بر گردیدن از و ترسید
سست بدل شد و نیز نَکِلَ
باز ایستادن از دشمن و سوگند
و عدی لعین
(س) نَکِلَ نَکَلًا. محرکۃ عقوبت
و سزا پذیرفت
اِنْکَال. دور کردن دراندن
وفی الحدیث مضوضخرۃ اللّٰہ
الَّتِی لَا تُنْکَلُ ای لَا تُدْفَعُ مُتَّعَتَہ

وقعت عَلَیْہِ وبکول انگیختن
کسے را
نَکَّلَ بِہٖ تَنْکِیلًا. عقوبت کرد
آن را و رسوا نمود و عبرت دیگران
گردانید و نیز تنکیل. برگردانیدن
و دور راندن و بسوگ کردن آنچہ پیش
وے بود و باشد وفی الحدیث
لَا تُنَکِّلُ ای لَا تَدْفَعُ عما سُلِّطَتْ
علیہ الثیوب علی الارض

ن ک م
نَکَمَۃ. بالفتح رنج و مصیبت
و شوار و سخت

ن ک ہ
نَکْہَۃ. بالفتح بوے دہان
نَکَہَۃ. کرکشتر ان سست ضعیف
ابیماری برخاستہ یا شتر ان داز
فرو رفتہ از ضعیفی وھی لغۃ تمیم
فی النَّقْہَۃ
(ض ف) نَکَلَہٗ عَلَیْہِ. دم
بر زدہ بینی و نیز شمید بوے دہان را
یقال نَکَہْتُہٗ اذا شممتہ
و این معنی از سمع نیز آید یا ہر کرد
بینی دیگری تا بوی دہان معلوم
کند و نَکَلَ الرَّجُلُ. مجہول بر گردید
بوی دہن او از تخمہ وصنہ یقال
فی الدُّعَاءِ لَا انْتَنَتْ
وَلَا نَکِلَتْ ای صَحَّتْ خَیْرًا وَلَا
اَصَابَتِ الضُّرُّ وسخت گردیدن
گرمی آفتاب
اِسْتَنْکَاہ. بشمید بوی دہان و ہر
کردن فرمودن کسی را
ن ک ي
مَنْکِيّ. کشتہ و مجروح

(ض) نَکَی الْعَدُوَّ وفیہ کنایۃ
کشتار کشت دشمن را و مجروح کرد
و بدسگالید و نکی القرحۃ.
باز کرد پوست ریش را و یقال
لَانْتَکَ ای لَا نَکَیْتَ وَلَا جُعِلْتَ
مَنْکِیًا

بَابُ النُّونِ فَصْلُ اللَّامِ

ن ل ج
نِیلَج. بالکسر دخان پیہ کہ زنان
بردرم پاشند تا انگار سبز نماید یا عصارۂ
برگ نیل است و آن را نِیلَج نیز
گویند بحذف نون ثانی و الثوب
النِّیلَج. جامہ نیلہ

ن ل ف ر
نَیْلَفَر. بالفتح گرب و آزرا
نیلوفر نیز گویند فارسیست
و آن در آب ایستادہ روید
برگش قریب بسطح آب و گلش بیرون
آب باشد و اکثر کبود و بعضی آن
سرخ و مائل بزردی و بہ تیرگی
در سوم سرد و در دوم تُرَنْجِین
صالح جہت سرفہ و درد ہائے پہلو
و شش و سینہ و طلاے خمیر
بیخش مرۃ بعد اخری دافع بہق
و عجین آن بازفت واقع دار الثعلب

ن ل ك
نُلَاك. بالضم و بکسر درخت چنار
یا میوہ است کہ بفارسی آن را
انج گویند نُلَّاکَۃ. یکے

ن ل ل
نُلُل. کہد ہد مرد سست
وضعیف

باب النون فصل المیم

ن م ء
نَمَأ. بالتحریک میش ریز و نَمْء
بالفتح مثلہ

ن م ت
نَمَت. بالفتح گیاہی است کہ برآزا میخورند

ن م ذ ج
نَمُوذَج. بالفتح نمونہ معرب است
اَنْمُوذَج بالضم لغۃ رَدِیَّۃ
فیہ اللحن

ن م ر
نِمْر. بالکسر نام مردے دھو
نمر بن سعد
نُمْر. بالضم موضع بیت بلاد بنی ہلال
نُمْرَۃ. بالضم نخل از ہر رنگ
کہ باشد نُمَر کصرد جمع
نَمِر. یکنف پلنگ و یکسر نمچی
النَّمِرَۃ التی فیہ نَمَرَۃ مونث
نُمْر کافلس و اَنْمَار و نُمَر
بالضم و بضمتین و بنمار و لنبارۃ
کتاب و الکتابۃ و نُمُوص جمع دور
طبع آن عداوت شیر است و در
شدت بوی مثل زنند گرگ بند ہو
اَشَدُّ من النمر و آب پاکیزہ
بسیار و سادہ گوار و شیرین باشد
یا نہ و حسب خالص پاک از الائش
و ذو نَمِر. رود بار یست بنجد
و نَمِر بن قاسط. پدر قبیلہ است
نَمَرِی محرکہ منسوب بوی بضمہ
المثل اَشْقَی اَنْعَاکَ النَّمِرِ
یَصْطَبِح. از اوست حاتم بن
عبد اللّٰہ و حافظ یوسف بن عبد اللّٰہ

بن عبد البر و نمیر بن تولب شاعری است کز زمان جاهلیت و اسلام را دریافته و به آن حضرت صلی الله علیه و آله وسلم لاحق شده و آن را نمر باللحق و نمر بالکسر نیز گویند

نمرة - کمرة ابرپاره خرد و نمیر بحذف تا جمع و نوعی از چادر رهبانی و شمله که در آن خطوط سیاه و سپید باشد یا نوعی از چادر پشمین که عرب پوشند منه فی حدیث سعد تبطی جبرته اعرابی فی نمرته اسد فی تأموریته و فی المثل اذا ینهاه نمرة امرها مصلما و الفیاس نمراء - یعنی ابر پیسه درعی چیزی گویند که دورنگ یقینی باشد چون علامتش شکاکی گردد و هذا نقض لقولهم حرجنا خضرا ابرید الاخضر و نامره که دام صیاد باشد و موضعیت در عرفات یا کوهی که بر آن انصاب حرم است بر دست راست آنکه از زمین برآید و اراده موقف دارد و مسجد آن مشهور است و موضعی است بفدید و عقبق نمرة جائے است در زمین تبالہ

نمیرة - کامیر آب پاکیزه و بیاروشن و ساده شیرین باشد یا نه و حسب خالص و پاک از آلایش

نمیر بن عامر - کز بیرپدر قبیله است از قیس

نمیرة بیدان - کجینه کوه یا پشته است میان نجد و بصره یا دو پشته است نزدیک جوآب وهما نمیرتان

نمار - کسحاب کوهی است مسلم را

نمار - کغراب رود و باری است و چشم را یا موضعی و شق یمامه

نمارة - کثمامة موضعیست از روزیست و نامردی

نامرة - وام که در آن گوسپند بسته گرگ را شکار کنند یا آهنی چنگال دار که در ان گوشت پاره درکشیده گرگ شکار نمایند

النمر - آنچه بر آن نخجهای سیاه سپید باشد نمر اء مونث اسمتور پیسه و ابر پیسه

نمری - بالکسر مقصور ناحیه ایست از نواحی مصر

نمران - بالکسر از اعلام است

نمرانیة - بالضم و شد التحتیة دهی است در غوطه

نامول - خون

نامورة - نامره که دام گرگ باشد

انمار خطهای پای گاو دشتی و انمار بن نزار مردی است و از انمار الشاة نیز گویند

ان نمر فی الجبل نمر ا - بالفتح برآمد بر کوه

نمر نمرة محرکة خشم ناک گردید و بدخوی گشت و نمر السحاب پلنگ رنگ گردید ابر

نمار - آب گوارد و ساده و فیض و آب پاکیزه و روشن رسیدن

تنمیر خشم گرفتن و بدخوی شدن

تنمر - دراز کشیدن آواز و قوت ترسانیدن و بیم کردن و پلنگ نمودن و خشم گرفتن و زشت خوی شدن و دگرگون گشتن و متغیر شدن یقال تنمر له تشبیه است بپلنگ مدان جهت که پلنگ دیده نشود مگر آنکه خشم متغیر بر گردیده باشد

ن م ر د

نمرود کعصفور پادشاهیست که ابراهیم علیه السلام را در آتش انداخت

ن م ر ق

نمرق و نمرقة - بثلثة بالش خرد و نهالین زین و پالان و ذو نمارق کندی نعمان یزید است

نمرقة - کزبرجد ابر اندر باران

ن م س

نمس - بالفتح راز گفتن پنهان داشتن راز و الفعل من ضرب

نمس - بالکسر جانوریکیست بصر که اثر در راشد

نمس - محرکة تباه شدن رو عن والفعل من سمع

النمس - تیره نمس بالضم جمع منه یقال للقطا نمس

نامس - صاحب راز گاگا بر نهانی امر یا صاحب راز خبرو نام جبرئیل علیه السلام و مرد دانا ماهر و کار لطیف المدخل و کازه صیاد و دام آن و مر سخن چین و مکر حیله نهانی و خوابگاه شیر

نامومسة مثله

نماس - کشاد و مر سخن چین

انمس بهم - فتنه انگیخت میان ایشان و بدی انگیخت

تنمیس - پنهان داشتن مکر و عیب از کسے

مناممسة - بکازه در نشستن صیاد بکازه و در آمدن مناممس لغت ازان و راز گفتن

انماس - کانفعال پنهان شدن

ن م ش

نمش - بالفتح خطهای کف دست و پیشانی و نیز نمش سخن چینی و چیدن چیزے از زمین همچو بیهوده کاران و درغ گفتن و خوردن ملخ آنچه بر روے زمین باشد والفعل من نصر

نمش - محرکة مجمعای سپید و سیاه یا نقطهای پوست گاو و جزان مخالف رنگ آن و خطهای گاو جامه و جز آن و ابلق و چپا شدن والفعل من سمع

نمش کنف گاو زرچپا و بعیر نمش - شتر که در سبل آن نشانی باشد سوائے آشره که بروے زمین ظاهر گردد و سیف نمش - تیغ که بپشت آن خطوط باشد

نامش - دهیست و بهیق

انماش - سخن چیدن

تنمیش - پوشیدن راز و سخن چینی کردن

ن م ض

نمض - بالفتح موے برچیدن

والفعل من نصر
نِمْص - بالکسر نوعی از نبات
نَمَص محرکۃ باریکی و تنگی موے چنانکہ پریدہ زرد چوزہ ماند و کمی موے والفعل من سمع و پرکوتاہ ریزہ و گیاہی است کلان طبقہا و سر پوشہا سازند و بکسر
اُنْمُص - مردم موے
تَنْمِیص - کامیر برچیدہ و علف کہ ستور از دہان بر کندہ گذارد یا گیاہی کہ بعد از خوردن روید
نِماص بکتاب رشتہ سوزن
نُماص - کغراب ماہ یقال لم یاتنی نماصا ای شہر
النَّمْص الکتب و اَنْمَصَة جمع نے
نامِصَة - زن موی فرق پیشانی چیننده دیگرے ما بہست زینت و آرایش
نُماصِین - بالضم موضعیست
مِنْمَص کمنبر آلتی کہ موے بدان چینند مِنْماص مثله
اِنْماص - روئیدن گرفتن گیاہ
نَمَّصَ الشعر تَنْمِیصًا و
تَنْماصًا - بفتح الفوقیۃ برچید موے را شدد للکثرۃ
نمص - خود را بموی چیدن دادن منه الحدیث لعنت الناصِمَة و المُتَنَمِّصَة ای المزینة و المتزینة

ن م ط

نَمَط - محرکۃ ابرہ ہر فرش کہ باشد و نوعے از گستردنی نگارین و رنگش و طریقہ و گونہ چیزے دگر و مردم کہ بر یک کار باشند منه الحدیث خیر هذه الامة النمط الاوسط یلحق بهم التالی و یرجع الیهم الغالی و جامہ نقشین کہ بر رو درج افگنند انماط و بماط کتاب جمع و نسبت بوی اَنْماطی و نَمَطی آید و ابن انماطی اسمعیل بن عبد الله بن عبد الحسن فقیہ بارع است
نُمَیْط - کزبیر رودباری است بدہنا
تَنْمِیط - راہ نمودن بسوے چیزے

ن م غ

نَمَغَة - محرکۃ جان دانہ کودک نوزادہ کہ جنبان باشد و گزیدہ قوم و میانہ آن + و نَمَغَة الجبل - زیر کوہ نَمَغَةُ الراس کذلک + و نیز نَمَغَة بسیاری مال
رجل مُنَمَّغُ الخُلق - کمعظم مرد آمیختہ خلق
تَنْمِیغ - آمیختن سیاہی و سرخی و سپیدی

ن م ق

نَمَقُ الطریق - محرکۃ میانہ راہ و معظم آن
نَمَقَة محرکۃ ردای چیزے منه یقال للشئ المرقج فیه نَمَقَة
ن نَمَقَ عَیْنَه نَمْقًا - باخ طپانچہ زد بر آن + و نَمَقَ الکتاب نوشت نامہ را
رُطَبٌ مُنَمَّقٌ - کمحسن خرماے بے دانہ
اَنْمَقَتِ النخلة - خرما بے دانہ آورد و خرما بن
تَنْمِیق - نیکو نوشتن کتاب را و آراستن بکتابت و نگارین کردن چیزے را

ن م ل

نَمْل - بالفتح مورچہ نملۃ یکے و قد تضم المیم یقال کتاب جمع و گویند هم کالنمل کثرة ای هم کثیرون قال فی حیاة الحیوان سُمِّیت نملة لِتَنَمُّلِها هو کثرة حرکتها و هی لا یتزوج و لا یتناسل انما یسقط منها شئ حقیر فی الارض فیرم و حتی یصیر بیضا ثم تکون منه نملة و البیض کله بالضاد المعجمة الا البیض النمل و الشعام فانه بالطاء المشالة و فیه بیض النمل اذا سحق طلی به موضع منع انبات الشعر فیه + و دقیة النمل - از الغاز ایشان است یا معنی آنست کہ زن باید کہ بہر آرایش خود را بیارآید مگر عصیان نکند شوی را
و نیز نمل - ریش پہلو و میدگی و آبلہاے خرد کہ با اندکی آماسیدگی پوست بر اندام بر آید از التہاب و احتراق پس بچون مورچہ در اطراف سرایت کند و فراخ گردد و آنرا الطا زباب خوانند بسبب آن صفرای حادہ است
نَمْلَة - بالتاء ریش پہلو و میدگی کہ بر اندام بر آید و گفتگی سم اسپ و بیرعیب و در رمح گوئی یقال فیه نَمْلَة ای کذب و از اغلام است
و ابو نَمْلَة جَمّاد بن معاذ الفصاری صحابی است
نُمْلَة - بالضم خبیث یقال فلان ذو نُمْلَة ای لئیم الحرکة و باقی ماندہ آب در حوض
نَمْلَة - مثلثہ سخن چینی
نَمِل - کفرح سخن چین انمال
نَمِیل + فرس نَمِیلٌ اسپ کہ بیحجا ایستد و کذا قوس نَمِیلٌ القوائم + و رجل نَمِیل الاصابع مردی کہ ہر چیز را بیند ہمان سازد و یا مرد آہرد کار و نیز
نَمِیل - کودک نوزادہ کہ بدست وی مورچہ نہند یقولون تخرج کیما ذکیا
اَرْضٌ نَمِلَة - کمحذرة زمین مورچہ ناک
نَمِیلَة - کسفینة سخن چینی
اسمعیل بن نُمَیْل کزبیر و محمد بن عبد الله بن نُمَیْل خلاد لا ان محدث اند
نُمَیْلَة - غیر منسوب کجهینة + و نُمَیْلَة بن عبد العزی بن نقیم صحابیان اند
نامِل - سخن چین
نامِلَة - راہ یا سیر و بیاسا
امرأة نَمْلی - کسکرای زنے کہ بجاے قرار نگیرد
نَمَلی - بحمزی آبے است نزدیک مدینہ
نَمّال - کشداد نیک سخن چین
اَنْمَلَة بتثلیث المیم و الہمز رؤس انامل آخر انگشت کہ بر آن ناخن

باشد آنامیل والنعلات جمع مِنْمَل کمنبر نیک سخن چین
مَنْمُول۔ زبان ✤ وطعام مَنْمُولٌ طعام مورچہ رسیدہ
رجل مُنَمَّلُ الاصابع مرد کہ انگشتانش سطبر سر کوتاہ باشد
(ن س) نَمَلَ نَمْلاً۔ بالفتح سخن چینی نمود ✤ ونَمَلَ الشجر
نَمْلاً۔ محرکۃ برآمد برآن ✤ نَمَلَ عَلَيْهِ۔ مشرف شد برآن
(س) نَمِلَتْ يَدُهُ نَمَلاً۔ محرکۃ بخواب شد دست وے
دست گردید ✤ ونَمَلَ فی الشجر۔ برآمد برآن ✤ ونمل
ونَمَلان محرکتین سبکے وشتاب
مُنْمِل کمکرم نوشتہ متقارب الخط
اِنْمال۔ سخن چینی نمودن مُنْمِل
کمحسن نسبت ازان
مُنَمَّل کمعظم بلند کردہ ونوشتہ
یا نوشتہ متقارب الخط
امرأة مُنَمَّلَةٌ۔ کمعظمہ زنے
کہ بیجا قرار نگیرد
مَنامَلَة۔ بندی دار فتن
تَنَمُّل جنبیدن بعض قوم در
بعض درآمدن
ن م م
نَمّ۔ بالفتح سخن چین نَمّامٌ
ونَمّاء۔ جمع ✤ ونیز نَمّ۔ نفس
وحرکت وقدیمہ فیجعل مع اللام
نِمّة۔ بالکسر پس سر یا موجہ
مُمّ۔ بالضم سخن چین نُمّة
مؤنث
نُمّي۔ بالضم وشد الہا نارسی
دوعلی وعیب ودشمنی وسرشت
وسنگ ترازو وپشیز یا درم کہ
در آن آمیزش مس یا ارزیز باشد
نُمّيّة یکی نمامی کسکاری جمع
وگوہر مرغزی وادان ویقال ما
بہا نُمّيّتي یعنی کسی نیست در آن
ونیز نُمّيّة۔ فاختہ
نَمِيمة۔ سخن چینی وآواز
ترکش وآواز کتابت واوازہ آلام
نرم
نَمُوم کصبور سخن چین ورغلانندہ
وآرایندہ سخن را
بدروغ
نامّة۔ حسن وجنبش وحیات
نفس وزندگانی یقال اَسْلَمَتْ
اللهُ نامَّتَهُ ای اَمانَتَهُ
نَمّام۔ کشداد سخن چین دیگ ہای
است خوشبوی مدر مُخْرِجُ الجَنين
الميت والدم ويقال الغُسْل
مخاصيّة النفع من لسع
الزنابير شرّيًا مثقلا ليس بجيد
نِمْنِم۔ کزبرج نشان وخط کہ
با وبر خاک گذارند نِمْنِيم
کقنديل مثلہ
نُمْنُم۔ کہد ہد وفلفل سپیدی
کہ برناخن نوجوانان پدید آید
نُمْنُمة کہ
نَمَّم۔ بالفتح سخن چین غلانندہ
(ن) نَمَّ الْمِسْكُ نَمًّا۔
ومید بوی آن وبرآمد ✤ ونیز نَمَّ
بالفتح سخن چینی کردن وبراغا
لانیدن وفاش کردن سخن را
باشاعت وافساد یا آرستن
سخن را بدروغ والفعل من
نصر وضرب
ثوبٌ مُنَمَّمٌ۔ کمسر ہد جامہ
آراستہ
تَنْمِيمة۔ نگار کردن آرستن
وخط کشیدن با وبر خاک وگذاشتن
آن ہیچ کتابت
ن م و
(ن) نَمَا نُمُوًّا۔ بالضم وشد
الواو وافزون شدو گوالیدہ ✤ نَمَا
الخِضَاب۔ افزون گردید سیاہی
باسرخی آن ✤ ونَمَوْتُ اِلَيْهِ
الحديثَ۔ ای نَمَيْتُ اِلَيْهِ
ونَمَا اِلَيْهِ بنسبت کردبوے
ن م ہ
نَمَة۔ محرکۃ سرگشتگی مانندے
است والفعل من سمع
ن (۱) ي
نَمَاة۔ بالفتح مورچہ زیرہ نَمَى
بحذف تا جمع
نُمَيّة۔ کغنیۃ وبصل از رشتہ
باسم مقابل کہ درگردہ گردانیم
نامي مَصِيصة۔ ونامي عِرْقٍ
ہر دو شاعر انند
نَامِيَة۔ آفرینش خدایتعالے
منہ قولہ لا تُبَدِّلُ لِخَلْقِ اللهِ
یعنی الخلق لا تبدیل لآیتہ یتمی وشاخ انگور
خوشہ دار وآبستن
يُتْمِي۔ کقضی قدم فی ن م م
اُتْمِيّ۔ کترکی بالضم توشک ونہالی
گندہ بکاہ
(ض) نَمَى نَمْيًا۔ بالفتح ونُمِيًّا
بالضم وشد الیا وونَمَاءً۔ کسماء
ونُمِيّة۔ کغنیۃ کوالیدن ونُمِيّ
النّار۔ بلند برداشت وسیر فرو
ونیز نَمْي ونَمَاء۔ فربہ شدن
مردم وبرآمدن وبلند گردیدن
آب وبرداشتہ شدن سخن وحدیث
وبرداشتن حدیث وخبر بسے
ومنسوب نمودن بسوے کسے
وسخن رسانیدن بوجہ نیکوی و
اصلاح وبرآمدن وافزودن
شدن رنگ وگران گردیدن
نرخ
اِنْماء۔ گوالیدن وکوالانیدن
وفاش کردن وحدیث را بطرز
سخن چینی دیگراندن خبر بشکار
بطوریکہ بگریزد وبمیرد ومنہ
الحديث كل ما اُضْمِيتَ عليه
تُنْمِيَة۔ کوالیدن وبرداشتن
حدیث وخبر بسے ونسبت دادن
آن بکسی وسخن رسانیدن ببدی
وسخن چینی کردن وہیزم برآتش
نہادن ودرگیرانیدن
تَنَمّي۔ فتن بازاد جائے
بجائے وبلند شدن
اِنْتِماء۔ نسبت کردن بکسے
يقال اِنْتَمى اليه۔ منسوب
شدن وپیدن بازاد جائی
بجائے

بَابُ النون فصل النون

ن ن ك
نَنَك۔ کبقر علیت
نانَك۔ کہابز لقب احمد

ابن داؤد و نیز سانی محدث
ثقہ۔ بالفتح مؤلف سنت محمد
بن عبد اللہ بن ثقی راوی است
قال وھو ویقال من اجازہ

ن ن و

ننا بالخفیفۃ مفتوحۃ پدر ابی بکر محمد
بن محمد اصفہانی فقیہ محدث

باب النون مع الواو

ن و ء

نوء۔ بالفتح ستارہ مائل بغروب
یا آن طالع است و آن منزلیست
قمر را از منازل بیست و شش انواء
و لغات جمع کبطن و بطنان یا
آن غروب منزلیست بمغرب وقت
فجر و طلوع رقیب آن بمشرق در پہا
ساعت۔ و مقابل آن در ہر شب
تا سیزدہ یوم کہ ہر منزل راست
دقیقہ در سر شب بمنزلے از منازل
فرود آید ھذا حاصل تجربۃ
انقضاء السنۃ ماخلا لجہۃ
فان لہا اربعۃ عشر یوما و
المغرب تضیف الی مطار الریح
والحر والبرد الی الساعۃ فطنہا
وقال الاصمعی الی الطالع
منہا فتقول مطرنا بنوء کذا
فمن اراد بالنواء الوقت ای
مطرنا وقت کذا فہو جائز
ای اللہ تعالی اجری العادۃ بالمطر
فیہ ومن انتظر منہا علما نہا
فاعلۃ من دون اللہ فہو کافر

ونیز نوء۔ عطا و بخش
النواء۔ کا محمد و اناے انوا ایقال

ما بالمادۃ بہ انوأ منہ ای اعلم
لا افعل لہ وھو کاحنک البعیر

(ن) ناء نوءا۔ بالفتح وتنوءا
بالفتح الفوقیہ برخاست بجنبش
و مشقت تمام + وناء بالحمل۔
بگرانی برخاست + وناء بہ
الحمل۔ گران و مائل گردانید
او را بارمنہ قولہ تعالی ما ان
مفاتحہ لتنوء بالعصبۃ ای
لتثقل العصبۃ بثقلہا + وناء
فلان۔ افتاد از گرانباری از راضہ را
است ویقال عندی ما ساءہ
وناءہ ای اثقلہ وما یسوءہ
ویسوءہ الاتباع والجمع ناءۃ
منعدیا وجاء بہ لازما فی ازواج
الکلام کقولہم ائتیہ
الغداۃ والعشایا مع ان
الغداۃ لا یجمع علی غدایا +
وناء النجم نوءا۔ بالفتح فروشد
نجم بمغرب و برآمد رقیب آن بمشرق
و رجال وقیل النوء الطلوع فیہما
فلان۔ دور شدیدۃ فی نائی
انائۃ۔ گران گردانیدن مائل
ساختن گرانی بار یقال ناءہ
الحمل اذا اثقلہ وامالہ لذہبت
بہ واذہبت
مناواۃ ونواء۔ بالکسر دشمنی
کردن باہم مفاخرت نمودن
و بتمامہ یہمز وہا اصل الہمز لانہ
من ناء الیک ای نہض۔
مستناء۔ عطا خواستہ
مستناءۃ۔ فروختن ستارہ
بمغرب و برآمدن رقیب آن بمشرق
استیناء علی الاصل مثلہ
وعطا خواستن

ن و ب

نوب۔ بالفتح نزدیکی و آنچہ برسانید
یک شبانہ روز باشد و قوت و
توانائی
نوبۃ۔ بالفتح بار و پاس نوب
کصرد وجمع یقال جاءت نوبتک
و بنا نوبتک۔ دولت و گروہ مردم
پروائے کار
نوب۔ بالضم گردی از سیاہان
نوبۃ مثلہ نوبی کے و وہی است
بصنعای یمن عبد الصمد بن احمد
بن نوبی وہبۃ اللہ بن احمد
نوبا نوبی محدث است
نوبۃ۔ بالضم رسیدگی کار بگر
و مصیبت اسم است + ونیز نوبۃ
زنی است صحابیہ و بلادی است
فراخ رنگیان را بجنوب صعید
ازان است بلال مؤذن آنحضرت
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
نیابۃ۔ بکنایۃ بار و پاس
نائب۔ قایم مقام نوب بالفتح
جمع ونیز غسل نوب بالضم جمع
وخیر نائب خیر کثیر
نائبۃ۔ مصیبت و کار دشوار
نوائب جمع + والحمی النائبۃ تب
روزمرہ
بیت نوبی۔ کطوبی شہریست
از فلسطین
آناب۔ بالفتح نوعی از بوی خوش
منہ لامسک ولا آناب لیس
من نسک من آناب

مناب۔ بالفتح راہ بسوی آب
(ن) ناب عنہ نوبا۔ بالفتح
ومنابا۔ برجاے وے ایستاد و
قایم مقام شد + وناب الی اللہ
تعالی بازگشت از گناہ + وناب
فلان لازم گرفت بندگی را ونیز
نوب۔ فرود آمدن کاری نوبۃ
مثلہ
مہیب۔ گیتم باران خود و نیکو
بہاری و نام مردے و آبے است
مرضبۃ را
انبتہ عنہ انابۃ۔ قایم مقام
او گردانیدم ایرا + ونیز انابۃ
بخدائے تعالی بازگشتن
مناوبۃ۔ عقوبت کردن
تناوبوا علی الماء قسمت کردند
آب را بنگر یزہ قسمت دہم
یتناوبون النوبۃ فیما
بینہم فی الماء وغیرہ یعنی
ایشان نوبت میگیرند ازا
منتاب۔ ازا علام است
انتیاب۔ پیاپی آمدن یقال
فلان ینتاب القوم ای
اتاہم مرۃ بعد اخری

ن و ب د

نوبندجان۔ بفتح النون
والیاء والدال المہملۃ قصبہ شہرستانیست

ن و ت

نوت۔ بالفتح خمیدن از سستی
والفعل من نصر
نات۔ مردم
نوتی۔ کرتی کشتی بان نواتی
جمع

ن و ج

ناج بن یشکر بن عدنان۔ قبیلہ است واکثر از علما در روات حدیث منسوب اند بوے

نَوْجَة۔ بالفتح گرد باد

(ن) ناجَ نَوْجًا۔ بالفتح ریا کرد و در کار خود

ن و ح

نَوْح۔ بالفتح آواز کبوتر و کبوتر

سحق بن محمد نَوْحی

و اسمٰعیل بن محمد نَوْحی

بالفتح ہر دو خطیب اند و محدث

نُوح۔ بالضم نام پیمبرے ھو

نُوح بن ملک بن متوشلخ بن

ادریس علیہما السلام

ہزار سال زندگانی کرد شش صد

و پنجاہ پیش از طوفان و صد

و پنجاہ بعد طوفان و ہو شیخ

المرسلین العجمی منصرف لخفۃ + د

نوح بن حبیب محدث است

و نوح بن ابی مریم متروک

الحدیث

نِیَاحَة۔ گفتاۃ نوحہ گری اسم

مصدر است

نائح۔ نوحہ کنندہ نوح بالفتح جمع

نَائِحَة مونث نَوح بالفتح و اَنْوَاح

و نُوَّح کرکع و رَوَاکِع و نَوَائِح

جمع یقال ھم نَوْحٌ و ھن نَوْحٌ

نَوَائِح بر ضعیفیت

نَوْح۔ کبطن قبیلہ است در نواحی عمّ

کُنَّا فِی مَنَاحَةِ فُلَانٍ۔ بالفتح

یعنی در ماتم و گریۂ فلان بودیم

نَیْحَة۔ گیستہ باد کہ بدر ازی

باد دیگر و زد بخلاف تسبیحۃ

و آن باد ی کہ بعرض باد دیگر

وزد

(ن) نَاحَتِ الْمَرْأَةُ زَوْجَهَا

و عَلَیْهِ نَوْحًا۔ بالفتح و نُوَاحًا۔

کغراب و نِیَاحًا و نِیَاحَةً۔ بکسرھما

و مَنَاحًا۔ گریہ ماتم نمود و با و از بلند

برشوے

تَنَوُّح۔ جنبیدن چیز فروہشتہ

از یران

تَنَاوُح۔ باہم رو بار دی گردیدن

یقال الجبلان یَتَنَاوَحَان

اِسْتِنَاحَة۔ نوحہ کردن و

بانگ کردن گرگ و گرسیختن مر

و گریانیدن دیگرے را

ن و خ

نَوْخَة۔ بالفتح اقامت کردت

نَاخَة۔ زمین دور

تُنُوخ۔ حی است از یمن و ھما

فی ت ن خ

دُومَة نَاخ۔ بیعة بن عبد

شمس۔ بالفتح پاشاہی

است حمیر را

مِیخ۔ کمقیم شیر بیشہ

مُنَاخ۔ بالضم خواب جاے شتر

اِنَاخَة۔ فرو خوابانیدن شتر

و فرو خوابانیدن شتر ناقہ را

جہت کشی و لا یقال نَاخَتْ من

الجمد و لا اَنَاخَتْ

نوخ اللہ الارض طروقة الی

یعنی زمین را طاقتی بخشد مادے

کہ بر و بار دارد آب را

تَنَوُّخ۔ فرو خوابانیدن شتر ناقہ

را تا کشی کند و فرو خوابیدن

ناقہ جہت آن

اِسْتِنَاخَة۔ فرو خفتن ناقہ پیش

فحل بکشنے

ن و د

نَوَادَة۔ کسحابة دہی است

بہ یمن و دران است قبر سام

بن نوح علیہ السلام

(ن) نَادَ نَوْدًا و نَوَادًا۔ کغراب

و نَوَدَانًا۔ بحرکۃ بہر سو

خمیدن از خواب

تَنَوُّد۔ جنبیدن خواب شاخ

منہ نَوَادَانُ الیَہُودِ فی مدارس

ن و ر

نَوْر۔ بالفتح شکوفہ و غنچہ یا شکوفہ

سپید و زرد و از ہر خرما نند نَوْرَة

بالتاء مثلثا اَنْوَار جمع

نُوَل۔ بالضم روشنی ہر چہ باشد

یا شعاع روشنی اَنْوَار و نیران

بالکسر جمع و ذات آنحضرت صلی اللہ

علیہ و آلہ وسلم و آنکہ شکار روبہ

کند چیزے را + و نیز نُوَل۔ وہی

است بخار را ازاردہ است حافظ

ابو موسی عمران نُوری و حسن بن علی

نُوری و اما ابو الحسین نُوری

واعظ منسوبست بنوری کہ در وے

وے ظاہر میشد ندبسوے

آن دہ + رجیل نُوَّر کوہ حراء

و ذو النُّور لقب طُفَیل بن عمرو

دُوسی و عالہ صلے اللہ علیہ وسلم

فقال اللھم نَوِّر لہ فسطع نُور

بین عینیہ فقال اخاف

ان یکون مثلة فتحول الی

طرف سوطہ فکان یضیء

فی اللیلة المظلمة + و ذو

النُّورَین۔ عثمان رضی اللہ عنہ

نُوَیْرَة۔ بالضم نشان ستور

و آبگہ و قطران و زن نیک جاود گر

نَار۔ آتش مونثة و قد

یذکر انوار و نیران بالکسر و

نِیرَة کقرو ہ و اَنْوَارَة و نُوَّار

بالضم و نِیَار ککتاب جمع و نیشان

ستور یقال مَا نَارُ ھٰذِہِ النَّاقَةِ

ای ما سِمَتُھَا و فی المثل

بخاتُھا نارُھا و خرد و رائے

منہ لا تستضیئُ ابنا راھل

الشرک + و بنو النار + قعقاع و

فرخشان و لقب کہ ہر سہ شاعر

پسران عمرو بن تغلبہ اند مقرن بہم

امراء القیس فلا تشد و لا فقال

انی لا عجب کیف لا یمتلی

علیکم بیتکم نارا من جودہ

شعرا فقیل لہم بنو النار

نُوَیْرَة۔ تصغیر مصغر نار و ناحیہ

است بمصر + و ذو النُّوَیْرَة۔

لقب عامر بن عبد الحارث شاعر

و مُکمل بن دُوس کمان ساز

و مُنتَجِع بن نُوَیْرَة۔ صحابی

و او برادرش مالک بن نُوَیْرَة

ہر دو شاعر اند

نَوَّار۔ کسحاب زن دوراز

خشت پاک دامن و زن رمندہ

از مرد و نور با الضم جمع و الاصل

نُوُر بضمتین تقدال و قد نُدل

فکرھوا الضمة علی الواو فسکنوہ

یقولون نَوَارَتُکما و ما وہ کہ از شکن

گریزد و آهوے رمندہ نور یا تم
جمع ہ وفویش نوار اسپار ہ
کہ خواہش نرداشتہ باشد لیکن
سستی کند و ترسد از سولت
نور + و دین نوار کذلک بہ نیز
نوار نام جائے نزدیک بمرو دیہے کہ
دشتم و نگار بدان سیاہ کنند
دنگریزہ سرمہ مانندے است
کہ آن را کوفتہ برین دندان مالند
تا سیاہ گردد وزن دور از تہمت
قلبت الواو الملضومۃ ہمزۃ
نائرۃ۔ دشمنی
انوس۔ خوب روی
نوارۃ۔ کرانہ شگوفہ یا شگوفہ
سپید نوار کز نار جمع
نیرۃ۔ کگیسہ یکبار ضرب یا یک رخم
از تیر یقال بعاہ اللہ نیرۃ
ای ضربۃ او رمیۃ تنیر فلا
تخفی علی احد
منیر۔ مقعد موضعی است یا کوہی
بر پشت حرہ بنی سلیم ویقال
بعاہ اللہ ذات منور ای ضربۃ
او رمیۃ تنیر فلا تخفی علی احد
منار۔ روشنی جاہ و نشان و
نشان کہ در راہ ریا کنند و راہ
واضح وحد فاصل میان دو چیز
ودی المنار۔ لقب ابرہم تبع
بن رائش کہ یکے از ملوک یمن ست
قیل لانہ اول من ضرب بالعنار
علی طریقہ فی معتاریہ لیہتدی
بہا اذا رجع + و نیز منار۔ نوعے
از ہاہی بر شکل منارہ کہ خود را بر
مرکب انداز دپس شکند آنرا

منارۃ۔ بالفتح روشنی جائے چراغ
پایہ دہائے اذان صفت اصل منور
منادٍ دبالواو علی الاصل ومنارۃ
بالہمزۃ تصانیف جمع ومن
ہمزہ فقد شبہ الاصلی بالزائد
وقیل المنارۃ مفعلۃ من
الاستنارۃ ہی المیقدۃ وبالکسر
المیذنۃ
(ن) نار نورا۔ روشن گردید +
ونورت الناقۃ۔ نشان گذاشتم
بروے + ونارت المرأۃ نورا
بالفتح ونؤارا۔ بالفتح والکسر گریخت
از تہمت و دور شد۔ وترسید +
ونار المرأۃ۔ دور داشت او را
از تہمت وگریزانید لازم متعد + و
نار القوم شکست خوردند +
ونار النار من بعید۔ دیدآتش
از دور
انارۃ۔ روشن شدن وروشن
کردن جاے وجزآن لازم ومتعد
وگل کردن درخت وخوب روے
شدن وآشکار گردیدن انوار
مثلہ
نور علی ذلا ننیرا۔ آہستہ
شتبہ گردانید کار را بروے یا
کرد فعل نورہ ساحرہ بادے +
ونیز تنیر۔ روشن گردیدن و
وروشن کردن لازم متعد۔ وروشن
شدن صبح و دانہ پیدا شدن در
خبر یقال نور الثمر۔ وگل کردن
درخت و دست بسوزن آزدن
ونیل بر آن تخمین تا نشان ماند
در سیدن کشت۔ ودور داشتن

زن را از تہمت
مناورۃ۔ باہم دشنام دادن
تنوس۔ روشن گشتن وآہک
وقطران مالیدن برخود وشکست
خوردہ شدن قوم از دود دیدن
آتش را
انتار۔ آہک یا قطران مالید
برخم وانتور علی الاصل کذلک
استنارۃ۔ روشن شدن مد
خواستن بشعاع وروشنی جستن یقال
استنار بہ اذا استمد شعاعہ
ودور داشتن مرد از تہمت وپیروزی
یافتن یقال ستنار علیہ

ن و ن

نون۔ بالضم دہی است
تنوین۔ کم کردن

ن و س

نوس۔ بالفتح جنبیدن پیرایہ و
گیسو وجزآن نوسان محرکۃ مثلہ
والفعل من نصر یقال ناس
الابل ای ساقہا
ناس۔ آنچہ آسمان خانہ آویزان
باشد + والناس مردمان از
آدمی وپری ضد انس است
اصلہ اناس بالضم جمع عزیز
مخفف وادخل علیہ ال للکنہ
لم یجعل فیہ عوضا من الہمزۃ
المحذوفۃ لانہ لو کان کذلک
لما اجتمع مع المعوض منہ
فی قول الشاعر + انی المنایا
یطلعن + علی الاناس الآمنینا
وما مقیس علیلان کذا فی القاموس
وفی نسخۃ مصححہ من الصحاح
انا لہ والفعل من نصر

معربۃ الناس اسم فیس
عیلان وہو الناس بن مضر
بن نزار واخوہ الیاس بن
مضر بالیاء
نواسی بالفتح وشد الیا نوعی
از انگور سپید نیکو کہ در سراے
خیزد
نواس۔ لکتان از زندہ مضطرب
وست فروہشتہ + ونواس
بن سمعان صحابی است
ذو نواس۔ کنزاب لقب زرعہ
بن حسان کہ ملکیست از ملوک یمن
بدان جہت کہ گیسوے او تا بہ
پشت میرسید والیشان از وراء
بمن خرانند بسبب آنکہ ہمہ بلفظ
ذو موصوف اند چون ذو یزن
ذو جدان وذو نواس وذو
الانواح وابو نواس حسن بن ہانی
شاعر رشید است
ناوس۔ کطاوس گوستان
نجوس
انانسۃ۔ جنبانیدن
متوس۔ کحدث خرا کہ اطراف
آن سیاہ گردیدہ باشد
نوس بالمکان تنویسا۔ آرام
کرد در آن جاے

ن و ش

نوش۔ بالفتح گرفتن کسے را یقال
ناشہ اذا تناول رجلا لیاخذ
برأسہ ولحیتہ وجبذ ورفتن
وبشتاب برخاستن وبسوی رسانیدن
یکے یقال ناشہ خذا اے
انالہ والفعل من نصر

تَنَوُّش کضبور توانا و سخت گیرنده نده

تَنَوُّلیش. توجه دادن

مُنَاوَشة بهم گرفتار گرفتن و نزدیک شدن و در کارزار

تَنَوُّش. و. بهره بسیار یافتن

بیاد کردن یقال تَنَوَّشَ یَدَاهُ بالمندیل ای مَسَحَهُما من الخمر

تَنَاوُش. دست نادیدن و فراگرفتن چیزی را و باز گردیدن قوله تعالی اَنّٰی لَهُمُ التَّنَاوُشُ من مکان بعید ای انّٰی لهم تناول الایمان فی الاخرة وقد کفروا به فی الدنیا وذلک ان تهمزالواو کما یقال اُقِّتَتْ وُقِّتَتْ وقرئ بهما جمیعاً

دور آمدن بعض قوم در بعض

اِنْتِیَاش. دست نادیدن و گرفتن چیز کسے را و بردن آوردن

ن وص

نَوْص. بالفتح گور خر بداں جہت کہ پیوستہ سر را بلند دارد و ہمچو گریزندہ و رمندہ

نَوْصَة. بالفتح یکبار شستن از آب و جزآں اصلہ مَوْصَة قُلِبَتِ المیم نونًا

نَائِص. سرور و اوارندہ مندہ

نَوِیص. کامیر توانائی جنبش یقال ما بہ نَوِیصٌ ای قُوَّةٌ وحرکة

مَنَاص. بالفتح پناہ جاے گریز جاے

(ن) نَاصَ مَنَاصًا وَنَوِیصًا بمعنی

وَنِیَاصَةً بالکتابة وَنَوْصًا بالفتح جنبید. و نَاصَ عنه نَوْصًا یکسو گردیدن از آں و خویشتن را باز کشیدن. و نَاصَ اِلَیْهِ. برخاست و پناہ بر دو کسے

و نیز نَوْص و مَنَاص. باز پس شدن و رنگ کردن و گریختن قال اللّٰه تعالی وَلَاتَ حِیْنَ مَنَاصٍ اے لَیْسَ وَقْتَ تأخر و فرار

اِنَاصَة. ارادہ کردن

مُنَاوَصَة. ہمدیگر را گرفتن در کارزار و مروسیدن و فی المثل نَاوَصَ الجَرَاءَةُ ثُمَّ سَالَمَهَا وحق شخصے گویند کہ مخالفت قومی کند و باز بسوے ایشان برگردد و رجوع کند

اِسْتِنَاصَة. بسیار راندن و جنبانیدن و نشک شمردن کسی را پس بحاجت خویش بردن آنرا و جنبیدن اسپ جہت رفتن

ن وض

نَوْض. بالفتح پیوند میان سرین و پشت و نیز استخوان و مغز جنبش و جاے برآمدن آب و جاہاے بلند برافراشتہ الواض جمع اَنَاوِیض جمع الجمع و نیز اَنْوَاض موضعیست

(ن) نَاضَ فِی البِلَادِ نَوْضًا. بالفتح رفت در شہرہا و نیز نَوْض جنبانیدہ برکندن شاخ و میخ و جزآں و بیرون آوردن آب و درخشیدن برق و جنبیدن و بسیار خوشہ گردیدن انگور

نَاضِح. ناوانی و جہل آشکار گردیدہ روے و نَاضِحُ النَّخْلِ رسیدہ خرماے آں

نَوَّضَ الثَّوْبَ بالصِّبْغ تَنْوِیضًا رنگ کردن جامہ را

ن وط

نَوْط. بالفتح سر بار کہ میان دو تنگ بار باشد و ہر چہ از چیزے در آویختہ شود سے بالمصدر و نوشتہ وان خود کہ در آں خرما و جز آں نہند و از شتر اویزند اَنْوَاط و نِیَاط

الکتاب جمع و منه المثل اِنَّ اَبْغَرَ البَعِیرِ فزده وَنُوطًا ای لَا تُخَفِّفْ عَنْهُ اذا تَلَکَّأَ فِی السَّیْرِ

وفی المثل عَاطِ بِغَیْرِ اَنْوَاطٍ ای یَتَنَاوَلُ وَلَیْسَ هُنَاکَ شَیْءٌ مُعَلَّقٌ. و نیز اَنْوَاط نام درختے بود ذات اَنْوَاط نام درختے

نَوْطَة. بالتا چینہ دان مرغ و اماس سینہ شتر یا آماس اعلای سینہ یا آماس بن ران یا غدد شکم شتر و آں مہلک است و سینہ و ناسور و تلتان یا طرفا زار

یقال نَوْطَةٌ من طلح کما یقال عِیصٌ من سدر و اَیْکَةٌ من اَثْلٍ وقرش من عرفط وهُطٌ من عشر وغال من سلم وسَلِیلٌ من سَمُر وبَهْمَةٌ من عضا و من زمخ وهرشة من عضا و من سلم وحرجة من شجر و جاے بلند از آب یا جاے کہ نرود بار باشد و نرشتہ و میان لیث و سرین نَوْط جمع

نِیَاط. بالکتابة پارہ دل و رشتہ راست کہ میان سہ ہنا قلب بقرب است و بیابان و درکشندہ و دوری راہ و درشت گویا آویختہ است بشت دیگر و آنچہ بداں چیزے آویزند منه نِیَاط القوس والعرب درگی است سطبر کہ بداں دل و درگی تین آویختہ است نیط لوقع مشدد آلة ما ساة کالغلاط و اَنْوَاط و نوط بضم جمعه بهذا المثال للاذناب المقطعة النیاط نفسها وکذا ای نیاطها یقطع ومنهم من یکسی ضاءً المقطعة ای من سرعتها لتقطع نیاطها او نیاطًا للکلاب دمگی است در پشت زیر دو تہی پشت ؛ و اَنَاطَ گرگ پشت کہ زیر دو تہی پشت باشد و انظار مقتفی الصلب والجمع المشهور نیط. گویند چاہی کہ از جوانب آب در میان آں دمد از تنگ بر نزدیک

نُوَّط. بالفتح ہر گونہ چیز دگوم نوشند تا خوار بار آرد و دود

تَنَوُّط. بضم التا و کسر الواو المشددة مرغیست خرد برابر کبوتک آرد و جنگہا دارد تا بر بزرگ درختان آشیانہ خود را کہ چوبہا چند بسیار و خانہ او از شاخ باریک اندکان باشد بر تا ضعیف بہند بے بیاست تَنَوَّطَ کعلوم مثله تَنَوُّطَةٌ یکی یقال اَضْعَفُ من تَنَوُّط (تنوط) بفتح الفوقیه مائیش بود کہ از دے آویزند چون علامتها و جز آں

هذا و مِنًی مَنَاطُ الثُّرَیَّا بالفتح پیے ایں از من ثابت و درست مَنُوط. درخیتہ یقال هذا مَنُوطٌ بِهِ رود مرد کہ بقوم گرد و آید یا خود را بداں منسوب کند (ک) نَاطَهُ نَوْطًا بالفتح زد و بخت آماسے نیز نوط کآماس سینہ شتر تجعل مجهولا

(نیاطه). نوط رسیدہ شدن شتر

نَوَّطَ الفَرِیَّه تَنْوِیطًا. درخیتہ آمدن مالد اِنَاطَةً لَهُ مد شتر جہا تا خوار بار آرد و جہت دے و نیز اَنْیَاط در آویختہ شدن دو دے جاے و بر ہمان چیز آرائش خورے شود دیگر یقال نَاطَ فُلَانٌ یَنِیطُ وَیَنُوطُ یعنی ہمراہ او گردد و شتر خود را تا خوار بار آرد بر آں بمالد او

هر چیزے وهو اخص من الجنس
ونیز نوع جنبان وزدیک رسیدن
مرغ جست فرود آمدن وپیچ پیچان
رفتن والفعل من نصر
نُوعَة. بالضم فاکهة تر
نُوع. بالضم شکی یقال رَمَاهُ
اللهُ بالجوع والنوع ولذا نُوعًا
ونُوعًا.
نُوَيْعَة کجهینة رود باری است
نِياع. ککتاب موضعی است
نَائِع. لشتنه نیاع بالکسر جمع یقال
نَعَجٌ جَائِعٌ نَائِعٌ وهم جِيَاعٌ
نِيَاعٌ یا آن از اتباع است یا نائع
بمعنی پیچ پیچان رونده از گرسنگی
ونَائِعَات. دو کوه خرد است در
بلاد بنی جعفر بن کلاب
مِنْوَاع. بالکسر نور وبا فنده
تَنْوِيع جنبانیدن وزدن باد
چیزے را
مَكَانٌ مُتَنَوَّعٌ. بکسر الواو جاے
دور
تَنَوُّع. گوناگون شدن جنبیدن
شاخ وپیش شدن ورفتن وجزآن
يقال تَنَوَّعَ فی استبرای تقدم
استبراعة. پیش شدن رفتن
وجزآن جنبیدن شاخ درخت
ن و ف
نَوْف. بالفتح کوهان بلند الوفات
جمع ونفاق زن وآنقد را زنطاق
که خاصه عجلته ببرد وآواز یا بانگ
کفتار بطنی است از همدان ۴ و
نَوْف بن فضالة بکالی تابعی امام
دمشق است

نَاقَةٌ نِيَافٌ کتاب ناقه دراز
بالبندی جمل نِيَافٌ وقصر نِيَافٌ
کذلك والاصل نِوَافٌ
جَبَلٌ نَيَّافٌ. کشداوشتر بلند
کوهان والاصل نَيْوَاف
نَيِّف یکیس فزونی وزیادت
چیزے وقد تخفف اصله نَيْفٌ
يقال عَشَرَةٌ ونَيِّفٌ او ونَيْفٌ
وهر چه برعقد افزایند آزا نیف گویند
چندانکه بعقد ثانی رسد ۴ ونیز نَيِّف
فضل احسان وازیک تا سه
نَيُّوف کیقول نام پشته یا موضعی
است در دو کوه طے یا ان يُوفَى
یا تُوفَى. است بقصر وتثناه فوقیه
یا تحتیه
مَنَاف. بالفتح نام تنے ۴ و
عَبْدُ مناف. پدر هاشم است
وعبد شمس ومطلب تُمَاضِرُ
قِلَابَة مَنَافِي منسوب کو والفیا
عَبْدِي فعدّ لوا لازالة اللبس
مَنُوف. وهی است بصر
(ن) نَافَ عَلَى الشَّيْءِ. برآمد بران
وبلند گردید ۴ ونیز نَوُف. بالفتح
مکیدن پستان را وبلند ودراز
گردیدن شتر وجزآن
مُنِيف. کمنیم کوهی است حصنی
برکوه وصبر از اعمال نعز قلعه از
اعمال لحج
مُنِيفَة. بالتاء آبکی است مر
تمیم را میان نجد ویمامه
نَاتَ عَلَى الشَّيْءِ. برآمد بران ۴
ونافَ الدَّرَاهِمُ عَلَى المائة
افزون گردید برصد

نَيَّفَ عَلَيْهِ يُنَيِّفُ. افزود بر
شد بران

ن و ق

نَاق بشکاف مانندی در بن
گوشت نزا نگشت وبن گوشت
پاره زیرا نگشت خنصر ومقدم رش
دست وبند پنجه وهر جاے که بصورت
شکاف ماند چون شکم آریج و
بن ومقره وآبله که در دست
برآید نَاقَة یکی.
نَاقَة. شتر ماده وزنه فَعَلَة
بالتحریك واصله نَوَقَةٌ بالواو
فَأُعِلَّت نَاق ونِيَاف کتاب
ونَاقَات أَنْوَاق ونُوق بالضم
جمع وفعلة بالتسکین لا يجمع
علی ذلك وجمع القلة منه علی
أَنْوُق کافلس فاستثقلوا اللفظ
علی الواو وقد موها علی النون
فقالوا أَوْنُق ثم عوضوا من
الواو یاء فقالوا أَيْنُق أَنَاق
ونیاقات جمع الجمع وتصغیر
أُيَيْنُق أُيَيْنِقَات والقیاس
أُيَيْنِيق ۴ ونیز نَاقَة. چند ستاره
است که بر شکل ناقه واقع شده
نِيق. بالکسر بلند ترین جاے از
کوه ونِيَاق ککتاب وانیاق و
نُيُوق جمع ۴ ونِيق العُقاب
موضعی است میان حرمین شریفین
ونِيق ایضًا دهی است دیگر
نُوق. بالضم دهی است بلخ
نُوقَة. بالضم دانائی ومهارت
در هر چیزے
نوقات. بالضم محله است

بجستان
نَوْق. محرکة سپیدی یا اندك سرخی
نُوقَة. محرکة آنانکه پاك کنند
گوشت را از پیه جهت جهودان
وایشان آنرا نای جهودان اند
نُوقَان. بالضم یکے از دو شطرنج
نَوَّاق. کشداد رالنض شتران
ودرست ونیکو کننده آنها
نَيِّق یکیس مرد خوش طعام و
خوش لباس
نِيقَة. بالکسر راستگی وافزونی
در کار ولباس وطعام وخورش
اسم است ومنه المثل خرقاء
ذَاتُ نِيقَة. درحق جاهلی گویند
که باوجود نادانی وجهل دعوی
معرفت ودانست نماید
نِيقِيَة. بالکسر مخففة جاے است
از اعمال اسطنبول یا آنرا نِيقِيَة
بفتح همزه وکسر نون یا نِيقِيَاء
ممدود واخوانند
نَوُق. بفتح الفوقیه موضعی است
بعمان
يَنُوف. بفتح التحتیه کوهی است
کلان دهولیس صحف تَنُوف
نُون نُوق. بالضم پاك بکن گوشت
را از پیه دهو امر يَنِيقِيَاء اللحم
من الشحم الیهود
مُنَوَّق. کمعظم شتر ریاضت
یافته رام کرده وخرما بن کشتی داده
وشتر بر صف ایستاده وبرگیاه
باز داشته مُنَوَّقَة. مونث
أَنْقَى إِنْقَاءً ونِيَاقًا. درشگفت
انداخت مرا

اِنْتِيَاق - برگزیدن
تَنَوَّقَ فِي مَطْعَمِهِ وَمَلْبَسِهِ - چیدگر و اندیشنده کردن خورش و لباس خود را و نیز تَنَوَّقَ در کار تَنَوُّق بالواو مثله فی الکل
اِسْتِنْوَاق - ناقه گزیدن شتر
وَمِنْهُ الْمَثَلُ اِسْتَنْوَقَ الْجَمَلُ وحق شخصی گوئید که سخن خود را در سخن دیگرے درآمیزد و اصله
ان المسیب بن عَلَس انشد
بین یزید عمرو بن هند * وقد اتلافی الهم عند
احتضاره که * بناج علیه الصیعریة مکدم * وطرفة
بن العبد حاضر وهو غلام
فقال اِسْتَنْوَقَ الجمل وذلك
لان الصیعریة من سمات
النوق دون الفحل فغضب
المسیب وقال لیقتلنه
لسانه وکان کما تقرس
ن و ك
نُوك - بالضم والفتح کولی
اَنْوَك - کول تر کی کمرے
ونُوك بالضم جمع نَوْكاء مونث
نُوك بالضم جمع
مَا اَلْوَكَهُ - چه احمق است لم
یُقل انوك به وهو القیاس
(س) نَوْكًا وَنَوَكًا - کودن شدن
اِسْتِنْوَاك - کول گردیدن
مُسْتَنْوَك لغت است
ازان

ن و ل
نَوْل - بالفتح رود بار و ران و مُزد کشتی و نور و حولاه اَنْوَال جمع
ونیز نَوْل سزاوار یقال نَوْلَك
ان تفعل کذا ای ینبغی لك
وما نَوْلُك ای ما ینبغی لك ان
تنالا اصله من التناول
نَوْلَة - بالفتح دهش یقال ما
اصاب منه نَوْلَة ای شیئا
وبوسه وقبله است * ونیز نَوْلَة
نام دختر اسلم صحابیه یا آن قبیله
کهینة است وعلی بن محمد بن
نَوْلَة محدث است
نُوْل - بالضم گروهی از بخیلان
نُوْلَة - بالضم دهش وعطا
نَال - دهش ورجل نَالٌ مرد
بسیار عطا جوان مردهما نالا
الوان جمع
نَالَة - گرداگرد رحم یا میدان
وساحت مکه
نَوَال - کعاب دهش وعطا وسزاوار
یقال نَوَالَك ان تفعل کذا
وبهره ونصیب وثواب
نَائِل - دهش وعطا
نَائِلَة - نام تے ذکرنی اسف
ونیز نَائِلَة دختر سعد صحابیه است
وابو نَائِلَة - سلکان بن سلامة
صحابی است
مَا اَنْوَلَهُ - چه بسیار عطا وچه
جوانمرد است او
نَوَّال - کشاده نام مردے
مِنْوَل - بالکسر نور و بافنده وه
آن چوبے باشد مدور یقال هم
علی مِنْوَالٍ واحدٍ ای علی طریقة
واحدة یعنی بریک نور و اند
ونخوی وخوآن وحولاه وسزاوار
یقال مِنْوَالُك ان تفعل کذا ای
ینبغی لك وحقك
مَنْوُلَة - بمعنی لایق است
(ن) نُلْتُهُ وَلَهُ دِيَه نَوْلًا - بالفتح
عطا دادم او را * ونَالَتِ الْمَرْأَةُ
بِالْحَدِيثِ وَالْحَاجَةِ جوانمردی کرد
بسخن وحاجت یا آسان کرد ودن
ونیز نُوْل - نور بریدن
(س) نَالَ الرجل نَائِلًا وَنَيْلًا
بالفتح جوانمرد وبسیار عطا گردید
آنَال المُعْدِمَ اِنَالَةً - فراهم
آمد دران چیزے * ونیز اِنَالَت
دادن وسوخند خورد یقال اَنَالَهُ اللهُ
مَنُوْل - کحدث نام مردے
تَنْوِيل - دادن یقال نَوَّلْتُهُ
ونَوَّلْتُ عَلَيْهِ وَبِهِ
مُنَاوَلَة - عطا دادن
تَنَاوُل - گرفتن یقال تَنَاوَلْتُهُ
فَتَنَاوَل -

ن و م
نَوْم - بالفتح خواب ونیام بالکسر
مثله
نِيْم - بالکسر جامه خواب
نِيْمَة - خوابیدگی اسم است
ونیمات خواب یقال مُلِئَتْ
حَسَنَ النِّيمَةِ وقوت شهر یقال
مَالَهُ نِيمَةَ لَيْلَةٍ ای بَيْتَهَا
جبل نُوْمَة - بالضم ساکنة الواو
مرد بے اعتبار کم نام
نَامَة - کشادگی فرج
نَامِيَان - موضعی است
نُوْم - کصرد مرد بسیار خواب ثُمَّة
کهزه مثله * ونیز نُوْمَة - مرد کم نام
بے اعتبار نادان کند خاطر
نُوَيْم - کامیر مرد کند خاطر نادان
یا گمنام بے اعتبار
نُوَام - کهراب خواب بسیار الخفة
نُوَامُهُ ای یَغْتَرُّ بِهِ النَّوْمُ یعنی خواب
گرفتش
نُوُم - کصبور خواب بسیار مذکر ومونث
در وے یکسانست
نَائِم - خوابیده نیام کتاب
ونُوَّم کرکع علی الاصل ثم علی
اللفظ یقال بالکسر وشذ بیا
نُوَام ونِيَام
بالفتح جمع یا نُوَّم اسم جمع است
لیلٌ نائمٌ شبیه اراسیده وهو
فاعل بمعنی مفعول به
نَائِمَة - مرگ وبار وران خواب
وبخواب شده نُوَّم ونُيَّم کرکع
کُوْمَان - کسیکه مرد بسیار
خواب یقال یا نومان ولا یقال
جُلُّ نومان لانه مختص
بالنداء وگیاهے است
مَنَام - بالفتح جاے خواب
مَنَامَة - یا الف جاے خواب
وجامهٔ خواب وبستر وکان
ان اُمَّتُهُ نَوْمًا چیره شدم
بروی در بن دنوم * نَوْم - بے
آواز شدن پاے برخن از بری
ساق وکاستن باز اراستادن

سال عجوز تَهْبَلَة. مونث و نیز تَهْبَلَة. بالتا، شتر ماده پیر قال وفی الترمذی فی حدیث الدجال فیطرحهم بالتَّهْبَل وهو تصحیف والصواب بالمیم یعنی مهبل معظم که شکاف کوه است و نیز تَهْبَلَة که حرجة کلان سال شدن و رفتاری گران باری

ن ه ت

تَهْبِیت. کامیر بانگ کردن شیر نیل هودون الزبیر و دوم سرد و نالہ بر آوردن تُهاب کضرب مثله فیهما والفعل من ضرب

تَاهِت. کصاحب کلو تَهَّات. کمشداد خر بسیار بانگ و مردم سخت بانگ و شیر بیشه سخت آواز و نام آب ناحیتی بنجد

مُهْت. کمنبر شیر بیشه

مُهِیت. کمسن شیر غرنده

ن ه ت ر

تَهْتَرَ فلانٌ علینا. حکایت دروغ کرد برما

ن ه ث ر

تَهْثَرَة که حرجة بالمثلثة نوعی از رفتار

ن ه ج

تَهْج. بالفتح راه روشن و کشاده و نیز تَهْج پیدا و کشاده گردنیدن راه و رفتن بران پیدا و کشاده شدن آن و کهنه ساختن جامه را والفعل من فتح و کهنه گشتن جامه

و در این معنی از سمع و کرم نیز آید

تَهْج. محرکة تا سه و دمه و تا سه و دمه زده شدن والفعل من سمع وضرب

مَنْهَج. کمقعد راه پیدا و کشاده

مِنْهَاج. بالکسر مثله

اِنْهَاج. پیدا و روشن گردانیدن راه را و پیدا و کشاده شدن آن لازم متعد و سیر کردن بستور چندانکه تا سه زده گردد و یقال مَا أَدْرِی مَا أَنْهَجُهُ. نمیدانم چه چیز تا سه زده کرد او را و کهنه نمودن جامه را و کهنه گردیدن آن اِسْتِنْهَاج. واضح گردیدن راه و راه دیگرے رفتن

ن ه د

نَهْد. بالفتح هر چیز بلند و برآمده و شیر بیشه و جوانمرد و کبابموز معضلات آهنگ نماید و سوب نیکو تند اگر گوشت نرم و بیضاء بین نَهْدَة. بالتا، مسلد و سطر

نَهْد. بالکسر لقفه و هریسه که در سفر هریکے از رفیقان برابر یکدیگر برآورند و قد تفتح

نَهِید. کامیر مسکه تنک و فی الصحاح زُبْدٌ نَهِیدٌ إِذَا نُهِّیَ بِقَلِیلٍ مِنَ الشَّمْسِ وَغَیْرِهَا

نَهِیدَة. کسفینة مغز دانه حنظل که پارد ترتیب دهند و خورند

نُهَاد. کغراب اندازه یقال هذا نُهَادُ مِائَة ای نَهْدُهَا

نَاهِد. زن برآمده پستان ناهده مثله و شیر بیشه

نَهْدَان. کسکران پر از حوض و آوند و خنور یا پر تا دو ثلث

نَهْدَاء. کصحراء ریگ پر و بلند

(ن ف) نَهَدَ اللَّهُ ذَا. برخاست و برآمد و نَهَدَتِ الْمَرْأَةُ. برآمده پستان گردید و نَهَدَ التَّجْمُ. برخاست بر نَهَدَ لِعَدُوِّهِ وَإِلَیْهِ نُهُوضًا. بالفتح والتحریک برخاست بسوے دشمن و نَهَدَ الْهَدِیَّةَ بزرگ شمرد یا بزرگ کرد آنرا و نیز نُهُود. گذشتن بر هر حال که باشد

(ك) نَهْدُ الْفَرَسِ نُهُودَة. نهدگر دیدن اسپ

اِنْهَاد. بزرگ شمردن یا بزرگ کردن هدیه را و پر کردن آوند و حوض و جز آن یا زود یکپی رسانیدن آن را

اِمْرَأَةٌ مُنْهَدٌ. کمحدث ن بلند و برآمده پستان

تَنْهِید. بلند برآمدن پستان زن بلند پستان شدن آن

مُنَاهَدَة. بسے یکدیگر آهنگ کردن در حرب و بانگشتان فال گرفتن و قرعه کردن با کسے

تَنَاهُد. هر کسے چیزی از لقمه بیرون آوردن برابر یکدیگر

ن ه ذ

اَنَاهِیذ. ناهید که زهره باشد فارسی است غیر معرب در دوے عن ابن عباد بالدال ایضا فلا مدخل له حینئذٍ فی الکلام

ن ه ر

تَهْر. بالفتح و بحرکة جوی انهار و نهر کلکتب و نهود و انهر کافلس جمع قال الله تعالی فی جنّات و نهر ای انهار و قد یعتبر بالواحد عن الجمع کما قال تعالی ویولون الدبر

تَهْرِیر منسوب بوے بُهْرَیْن عبد الله بن علی و احمد بن عبد الله محدثان و علی بن حسین بن میمون شاعر

وَنَهْر عیسی شهری است یا بلادے

تَهْرَة. بالفتح بوگی و خواندگی

تَهَر. محرکة فراخی و کشادگی

تَهْرَاء تَهْرَ. کخضراء جوی فراخ و کشاده و در حدیث تَهْرَاء مربربر غارت کننده قال الراجز ان کنت لیلیًا فلی تَهْرَ متنی اری الصبح فلا انتظر

وَتَهَارَ تَهْرٌ. روز نیک روشن و نیز تَهْرٌ. انگور سپید

تَهْرِیر. کامیر بسیار

تَهْرِیرَة. کسفینة شتر ماده بسیار شیر

تَهَار. کسحاب روز ضد لیل یعنی روشنی مابین طلوع فجر تا غروب آفتاب یا از طلوع افتاب تا غروب آن انتشار روشنی بینائی و افتراق آن از تهار کافلس و نهر کلکتب جمع او لا یجمع کالعذاب والشراب و چوزه سنگخوار یا چند روزه یا بچه چوپنیه و شوات نر و ماده آنرا

لیل خوانند النهرة و نهر کتب جمع و نهار بن توشیعة شاعر است از بنی بکر بن وائل

نَهَارُ النَّهْرِ. کا حمد مبالغه است یعنی روز نیک روشن ✤ و النهار عوّاء وسماك که هر دو منزل است ماه را تمیما لکثرة مائها

نَهْرٌ وان بفتح النون و تثلیث الراء و بضمها سه ده است اعلا و اوسط و اسفل میان واسط و بغداد و نیز نام شهرے

نَاهُورٌ. ابر

مَنْهَرٌ. کمقعد جاے آب کند جوے و جوی خرد و قلعه که از ان آب در قلعه روان گردد

مُنْهَرَةٌ. بالتا جاے خاک رویه انداختن

(ف) نَهَرَ النَّهْرَ نَهْرًا. بالفتح جاری کرد جوی را ✤ و نیز نَهَرَ. سرزنش کردن و بانگ بر زدن و منه قوله تعالی وَاَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ. جاے درشت گرفتن حجت. و ان کرد جوی و رفتن آب در زمین و تا آب رسیدن چاه کن و این معنی از سمع نیز آید یقال حفر حتی نهر الماء.

اِنْتِهَارٌ. تا آب رسیدن چاه کن یقال حفر حتی انتهر و رانده آب و خون و جز آن و فراخ کردن جوی را و نا ایستادن دن رگ و زخم فراخ زدن بنیزه و به نیکوئی رسیدن و فره گردیدن زن و آهسته دویدن و روان گشتن خون و روز بر آمدن و بر روز غلبت نمودن

اِنْتِهَارٌ. سرزنش کردن نا ایستادن خون رگ و روان گردیدن شکم

اِسْتِنْهَارٌ. تجرکردن رفتن آب در زمین و فراخ شدن و گرفتن زمین محکم بر اے جاری کردن نهر

ن ه ر ش

نَهْرِشٌ. کز برج نام جدیدبن ضبیات که یکے از رقاع است

ن ه ز

هٰذَا النَّهْزُ کَذَا. بالفتح یعنی باندازه است

نَهْزَةٌ. بالضم فرصت و بر روے کار و غنیمت

نُهَزٌ. کخلف شیر بیشه

نُهَازٌ. بالضم و بالکسر اندازه یقال هٰذَا نُهَازُ ذٰلِكَ اَیْ قَدْرُهُ

نَاهِزٌ. از اعلام است

نَهْنَازٌ. کشدا دختر که بر سینه برخیزد و بر فتار و از اعلام است

(ف) نَهَزَ بِالذَّلْوِ فِی الْبِئْرِ. دلو در آب چاه زد تا پر شود ✤ و نیز نَهَزَ. بالفتح زدن و راندن و دور کردن و پیوختن و زدوبک شدن چیزے و سر جنبانیدن و بر سینه بر فاستن ستور بر فتن و سر زدن گوساله و شتر بچه پستان مادر را

مُنْهِزٌ. بکرم جاے ایستادن

آب کشن از پشت چاه نزدیک دهان آن که پیدا و نمایان باشد

مُنَاهَزَةٌ. بکشتن باهم و پیش آمدن شکار را و فرصت یافتن و غنیمت شمردن و نزدیک رسیدن کودک بلوغ را

تَنَاهُزٌ. شتابی کردن و کس بر یکدیگر اما رت شهرے را و همدیگر فرصت یافتن

اِنْتِهَازٌ. فرصت یافتن و غنیمت شمردن و زشت خندیدن و افراط کردن در ان یقال اِنْتَهَزَ فِی الضِّحْكِ اِذَا فَرَطَ وَقُبِّحَ زَیْدٌ آوردن کودک بلوغ را

ن ه س

نُهَسٌ. کصرد مرغے است که کجشک را شکار کند نِهْسَانٌ بالکسر جمع

نُهَیْسٌ. کزبیر جد نعیم بن راشد

نَهُوسٌ. کصبور شیر بیشه نهاس کشدا و مثله

مَنْهَسٌ. مقعد جاے که از ان چیزے خورند

مُنْهِسٌ. بن فهم کمنبر محدثے است

مَنْهُوسٌ. مرد کم گوشت ✤ و مَهْهُوسُ الْقَدَمَیْنِ. مرد کم گوشت کف پاے و منه فی صفة صلے الله علیه وسلم کان مَنْهُوسَ الْكَعْبَیْنِ وَیُرْوٰی منهوس القدمین والشین ایضا.

(ف س) نَهَسَ اللَّحْمَ نَهْسًا. بالفتح بدندان پیش گرفتن گوشت گزیر آنرا و برکندن ✤ و نیز نَهَسَ گزیدن مار

اِنْتِهَاسٌ. بدندان پیش گزیدن

ن ه س ر

نَهْسَرٌ. کجعفر گرگ یا بچه گرگ. و گفتار و مرد سبک تیز رو و آزمند گوشت دوست و بسیار خورنده

نَهْسَرَةٌ. بریدن گوشت را و خوردن طعام را

ن ه ش

نَهْشُ الْیَدَیْنِ. کخف ستور سبک دست ✤ و کذا نَهْشُ الْقَوَائِمِ ✤ و بَعِیْرٌ نَهْشٌ. شتر که در باطن سپل آن نشانی باشد سواے اثره که بر زمین آشکار گردد

نَهَاوُشٌ. بالفتح ستهان و تنگ گرفتگیها مردم را

رَجُلٌ مَنْهُوشٌ. مرد شقت کشیده ✤ و رَجُلٌ مَنْهُوشُ الْقَدَمَیْنِ. مرد کم گوشت پاے

(ف) نَهَشَهُ نَهْشًا. بدندان پیش گزیدن آن را و برکندن نَهَشَهُ اللّٰهُ. در شقت انداخت او را زمانه و انیخ برکند ✤ و نُهِشَتْ عَنْهُ دَارُهُ. با یکشنبه مُنْتَهَشٌ. بکسر الها زن که مصیبت دیده را بجز اشد و لپا نچه زند بران

ن ه ش ل

نَهْشَلٌ. کجعفر کرک و چرغ و پیر

کلان سال از زنده رشته رسیده
از پیری باندکی طاقت مشئله
مونث ونام مردی وقبیله است
والونهشل. لقیط بن زراره
تهشلة. کلان سال شدن
وگزیدن بدندان ازلهو وبازی
وبچوبخت گرسنه خوردن وبرناقه
مستعار سوار شدن

ن ه ض

نَهَضَ. بالفتح ماین منکب ونشاء
جای شتر نَهْضٌ کافلس
جمع
نُهاضُ الطَّرِیقِ. کغراب
بنهای راه وعقبهای آن
نَهِیضٌ. کزبیر موضعی است
ناهِضٌ. چوزنده مرغ بال تمام
است کرده وآماده پریدن شده
وگوشت اعلای از گوساله وناهِضُ
ابن لَوْذَانَ. شاعری است
ناهِضَةُ الرَّجُلِ. برادران
پدری مرد که بادی قیام نمایند
دکسانیکه بجهت دے غضب کنند
برکسے وقیام نمایند بکار دی
نَواهِضُ. شتران کلان
جثه درشت اندام
نَهّاضٌ. کحتان نام مردی
(ف) نَهَضَ نَهْضًا. بالفتح و
نُهُوضًا. برخاست + ونَهَضَ
النَّبْتُ راست وتمام بالا گرد
گیاه ونَهَضَ الطَّائِرُ. در اشد
بال گستر وهمت پریدن +
نیز نَهْضٌ ستم کردن وستردنش

نمودن
اِنْهاضٌ. برخیزانیدن نزدیک
پری گردانیدن مشک را
مُناهِضٌ. للفاعل نام مردے
مُناهَضَةٌ. مقاومت کردن
باهم وبرابری نمودن درجنگ
تَناهُضٌ. بسیوی یکدیگر دوا
شدن وآهنگ کردن دوخصم
درحرب
اِنْتِهاضٌ. برخاستن
اِسْتِنْهاضٌ. برخاستن
خواستن بکارے یابرخاستن
فرمودن جهت آن یقال. نَهْضَهُ
لِکَذَا ای اَمَرَهُ بِالنَّهْضِ لَهُ

ن ه ض ل

نَهْضَلٌ. کجعفر کلان سال از
مردم وکرکس وباز

ن ه ط

(ف) نَهَطَهُ بِالرُّمْحِ نَهْطًا.
بالفتح نیزه زد اورا

ن ه ع

نَهَعَ نُهُوعًا. نبستے کرد
وچیزے برنیاید از گلو

ن ه ف

نَهُفَ. بالفتح سرگشته شدن
والفعل من فتح

ن ه ق

نَهَقَ. بالفتح مرغی است گیاهی
شبیه جرجیر یا نَهَقٌ. محرکة جرجیر
دشتی است
نَهِیقٌ. کامیر بانگ خرنَهاق
کغراب مثله
ناهِقٌ. جاے برآمدن نَهاق
از گلوے خر نَواهِقُ جمع +
نَاهِقَانِ. دو تندی رهنما اسپ
وغیره مانند آن که درهجرا اشک
است وآن هردو را نَواهِقُ
نیز گویند
(ض س) نَهَقَ الحِمَارُ نَهِیقًا
کامیر دنَهاقًا. کغراب بانگ کرد
خر

ن ه ك

نَهَكَةٌ. بالفتح لاغری وسستی از
بیماری وسختی آن یقال باتت
عَلَیْهِ نَهَكَةُ المَرَضِ
نَهِیكٌ. کامیر مبالغه کننده در
هر چیزے ودلیر وشتر توانا حمله
آور بر مردم تیغ بران درگذرنده
درضربه ونیکو خوی وشیر بیشه
ونام مردے وکرمے است کشمیه
کیک که نیش وی نبیش زنبور ماند
وآنرا حرقوص نیز خوانند نُهَیْكٌ
کزبیر شله
نَهُوكٌ. صبور ولاور
ناهِكٌ. فرونی نهنده در هر
چیزے ومبالغه کننده
مَنْهُوكٌ. بیمارگران ولاغروزار +
ونیز مَنْهُوكٌ. از رجز آنچه دو
ثلث آن رفته ویک ثلث باقیمانده
باشد کقوله (ع) ما الدین
الا بالوراع
(ف) نَهَكَ الثَّوْبَ نَهْكًا.
بالفتح پوشید جامه را کهنه گردید +
ونَهَكَهُ نَهْكَةً. بکرامة
چیره شد بر وی + ونَهَكَ القِدْحَ
لاغر کرد اورا شراب + ونیز
نَهْكٌ ونُهَاكَةٌ. فرونی ومبالغه
نمودن درطعام خوردن ودر
وشنام واون کسے را یقال
نَهَكَكَ مِنَ الطَّعَامِ ونَهَكَكَ
عِرْضَهُ اذا بالغ فیهما وتهشیر
پستان ودوشیدن یقال نَهَكَكَ
النَّاقَةَ اذا استوعب ما
فی ضرعها والاغروزار گردیدن
تب وبنجیده ساختن آن یا نَهْكٌ
مبالغه کردن باشد در هر چیزے
(س) نَهَكَتْهُ الحُمَّى نَهْكًا.
بالفتح والتحریک ونَهَكَةً. محرکة
ونُهَاكَةً. کغرامة لاغر وزنجور
کرد اورا تب ونَهَكَةُ السُّلْطَانِ
نَهْكًا ونُهَاكَةً. بفتحهما مبالغه نمود
درعقوبت دے ونَهَكَكَ الشَّوْطُ
سپری کرد آنرا ونَهَكَكَ فُلَانٌ
بمعنی لاغر ولاغر گردید
(ك) نَهَكَكَ نَهَاكَةً. بالفتح
دلیر ونیک گردید
اِنْهاكٌ. مبالغه نمودن وعقوبت
ودرشستن وپاک کردن چیزے
منه الحدیث اِنْهَكُوا الأَعْقَابَ
اولَتَنْهَكُنَّهَا النَّارُ ای بالغوا
فی غسلها وتنظیفها فی الوضوء
وکذلك یقال فی الحث علی
القتال انهكوجوه القوم ای
اجهدوهم اے ابلغوا جهدكم
تَنْهِیكَةٌ. کتشبیه عقوبت کردن
اِنْتِهاكٌ. رنجیده ولاغر ساختن
تب وزشت وآلود کردن ناموس
کسے را وبهم شیر پستان ناقه
دوشیدن

مایتهلک انهکاکا۔ یعنی جدا نمی شود۔

ت ه ل

ابل تهلة۔ بالفتح شتران تخست پر آب آمدہ

تهل۔ محرکہ ویسکن تخست آب خوردن وتشنہ وسیراب شدن از اضداد است والفعل من سمع ویقال انهل ثلاثا یعنی بس است ترا این ساعت پس نیز

تهل محرکہ طعام خورده شده

تهیل۔ کزبیر نام مردے

تاهل۔ شتر تخست آب خورندہ

تواهل وتهال کتاب تهل محرکہ وتهول مع وسیراب وتشنہ از اضداد است وشتر گرسنہ نواهل جمع

تاهلة۔ آینده وروندہ در آب خور

ابل تهلی۔ کسکری شتر تخست آب خورنده

تهلان۔ کسکران آب خورده وسیراب وتشنہ از اضداد است

متهل۔ کمقعد آب خور وتخست آب خوردن وجاے آب خوردن

یقال متهل مبنی فلان اے مقر تهلهم موضع تهلهم ومنزل یا منزل دشت ومرد تهایت درسخاوت وکور

متهال۔ بالکسر مرد بسیار بخشم آور ودیشته بلند ریزان ومرد بسیار عطا وتهایت درسخا وقبر وهبنی است وتهال

قیس صحابی است او صواب بلحان

متهیل کمحسن آبے است مر سلیم را

اتهال۔ تخست بر آب آوردن شتر را وتخست آب خورانیدن وداودن یقال اتهله ای اعطاه وخداوند شتران تخست آب خورده شدن وتشنہ وسیراب گردانیدن از اضداد است

ت ه م

تهم۔ بالفتح آواز کی وسرزنشی وتوعدی کہ بدان شتر وجز آن را زجر کنند

تهمة۔ بالفتح حاجت ونیاز

وتهمة الاسد بانگ شیر

تهمة الرجل کذلک وآواز یکہ بدان شتر را زجر کنند

تهم بن ربیعة۔ بالکسر پدر بطنی است

تهم۔ بالضم ویویست وبے مرمزیہ راوازانجاست کہ عبد تهم نام گذارند

تهم کتف نیک آزمندوحریص برطعام وگرسنہ چشم

تهم۔ کصرد پسر عبد العزیز بن کعب بن ربیعہ بن عامر صحابی است

تهیم۔ کامیر نیک آزمند خوردن وگرسنہ چشم کہ سیر نشود وآوازی است وتوعدی وزجری وبانگ شیر وفیل

تهام وتهامی منسوب بثلثین آهنگر دور ودگر یا تهامی بالکسر

صاحب ویر وکلیسا ویهم وراه آسان

تهامة۔ کسحابة شیشہ پیشہ

تهام۔ کغراب عجراست یا چندے پارسائی ترسایان کہ در کلیسا باشند

تهتام۔ کشداد شیر بیشہ ومیانہ راه ودشت

مهمة۔ کمقعدہ جاے دورگی وجاے تراشیدن از چوب

ناقة مهام۔ بالکسر شتر مادہ کہ براندن زود راه رود ومهاهیم جمع

متهوم۔ آزمند برطعام وحریص یقال هو متهوم بکذا ای مولع به ومنه الحدیث متهومان لا یشبعان متهوم بالمال ومتهوم بالعلم

(ض) تهمت همتة تهمة بالفتح رسید بمبت او در چیزے + وکذا اتهمت شهوتة یعنی گردید + وتهم۔ مجهولا آزمند گردید + وتهم بانگ برزد وبانگ فهیم

(ض ف) تهم اله تهما۔ وتهمة بفتحهما وتهیما۔ کامیر زجر کرد وبانگ وراند در راه ستور را + ونیز تهم سنگریزہ وجز آن انداختن بانگشتان در راندن بدان

(ف) تهم الفیل تهما وتهیما غرید وبانگ کرد۔

رس تهم تهما۔ محرکہ تهامة کسحابة نیک آزمند گردید بطعام وپرنگرد دیدچشم بسیار خوار وسیر نشد + وتهم بکذا۔ از مندان گردید۔

مناهمة۔ باهم وم سرد ونالہ برآوردن

ت ه م س

مهمهس۔ بکسر المیم کار پوشیدہ

ت ه ن د

تهاوند۔ مثلثة النون الاولی والفتح والکسر عن الصغانی والاهم عن اللباب شهریست از بلاد جبل جنوبی همدان اصله فوه اوند لانه بناها اوصله ایها وند

ت ه ه

تههة۔ کجعفر جامہ تنگ یا فتہ

تههه عن الامر۔ باز شوت اورا از کار وسرزنش نمود +

تههت السبع بانگ بزدم بران تا ایستد والاصل تههه

تههة وتههة بثلاث هاءات فابدلوا الوسطی نونا للفرق بین فعلل وفعل وزادوا النون لاتا فی الکلمة نونا

تههنه عن الامر۔ باز ایستاد از کار

ت ه ی

هذا رجل تهیت من الرجل بالفتح یعنی این مرد بس است ترا لا یونث ولا یجمع لانه صیغ النهی۔ بالکسر والفتح حوض بزرگ وآبگیر باشیبه آن۔ اند وانهاء وتهی کدلی وتهاء ککساء جمع

ناقةٌ نَهِيَةٌ - بالكسر ناقهٔ نیک فربه
نَهِيَةٌ - بالضم سوراخ سر میخ و
عقل و خرد و نهی کصرد جمع و غایت
چیزے و پایان آن + و نیز
نُهِيَّة - باز و است اسم مصدر است
نُهِيٌّ - کهدی خرد و دهی است
در بحرین
نَهَاة - بالفتح اسپی است
رجُلٌ نَهٍ - کمفت و نهیه بالکسر
علی الاتباع مرد نیک خرد مند
نَهِيُّون جمع
نَهِيّ - کغنی مرد بپایان خردمندی
رسیده انبیاء کانبیاء جمع
ناقةٌ نَهِيَةٌ - کغنیة ناقه پایان
و بهی رسیده و در نَهِيَةٌ ای
ضخمة سمينة
هذا رجُلٌ نَهَاكَ من رجُلٍ
اصحبك
نِهَاء - کسحاب پایان و خورترین
از جایهائے که دران آب باران
ایستد از کبیر و بقصر یا شیشه نُهَاة
بالضم جمع و ست است سپیدزم
تر از رخام و دانه ئے است
بیاض و نوعے از مهره + و نیز
نُهَاء - بلند شدن روز و آب
نِهَايَة - ککتابة پایان چیزے
و غایت و سرحد و عران در بینی
شتر و چوب که بران بار برد ارند
نُهَاءَة - بالضم اندازه (یقال نَهَاهُ
مِائَة ای مقدار مِائَة
نُهُوّ - کعدو باز دارنده یقال
هو نُهُوٌّ عن المنكر امرٌ بالمعروف
یعنی بسیار بار دارند هر زبدی
و بیسیار امر کننده نیکی را
هذا رجُلٌ نَاهِيك من رجُل
این مرد بس است ترا از طلب دیگری
وكذا هذه امرأة تَاهِيَتُك
من امرأة يذكر ويونث ويجمع
ويثنى او تقول في المعرفة
هذا عبد الله ناهيك
فتنصب ناهيك على الحال
ماله ناهِيَةٌ - ای نهی
نَهْيَا - بالكسر والتحريك آبی است
و دیر نَهْيَا - بالكسر دیری است بصر
نُهَيْبَة - کسمیة نام پسر اسد بن
عبد العزی و نام پسر عمر بن الخطاب
رضی الله عنه
تَنْهِيَة - ان جاے از کرانه
رود بار که آب دران منتهی شود و
تَنَاهٍ جمع
تِنْهَا - بالکسر خاک و جز آن که بدان
سیل را باز گردانند
تِنْهَاء - بالفتح ممدود و قصر جائے
منتهی شدن آب - و دیوار از کرانه
رجُلٌ مِنْهَاة - بالفتح مرد
خرد مند
(ف) نَهَاهُ نَهْيًا - بالفتح باز
داشت او را از کار و گفت و
جز آن خلاف امره وطلب
حاجة حتى نهى
عنها - خواست حاجت را چنانکه
گذاشت حاصل شده باشد
یا نه و یقال اليك نُهَى المثل
مجهولا و معروفا قليلا یعنی نظیر
تو نایاب است
(ك) نَهُوَ نَهَايَةً نیک
خرومند گردید
انتِهَاء - در آمدن در حوض و
رسانیدن چیزے را و پیغام
و جز آن را و گذاشتن يقال
طلب حاجة حتى انتهى
عنها ای ترکها ظفر بها او
لم يظفر ويقال اليك انتهى
المثل مَعْرُوفًا ومجهولا یعنی
نظیر تو نایاب است
تَنْهِيَة - بپایان رسانیدن
چیزے را و بپایان آن رسیدن
يقال ليك نُهَى المثل یعنی
همتاے تو نایاب است قول
الفرزدق فنهاك عنها منكر
ونكبرای نهاك انما شدة
البالغة
تناهی - بپایان رسیدن چیزے
و باز ایستادن از کار و جز آن و
یکدیگر را باز داشتن يقال تناهوا
عن المنكر ای بعضهم بعضا
والبلوغ انتهاء
وانتهاء - در آمدن در حوض و
آرمیدن آن و رسیدن خبر
انتِهَاء - باز ایستادن از کار
و جز آن و بپایان رسیدن
چیزے ویقال اليك انتهى
المثل یعنی نظیر تو نایاب است
و رسیدن خبر

بَابُ النون فَصْلُ الياء

ن ی ء

نِيءٌ - بالكسر کبیخ گوشت نیم پخته
نُيُوءٌ - بالضم نیم پختگی گوشت
نُيُوءَة مثله
(ض س) نَاءَ اللحم نَيْئًا
بالفتح نیم جوش گردید گوشت
و میکوبچه نشد + وناءَ فلانٌ
و در رشد لغة فی نای
انيأ اللحم إنياءً - نیم جوش
پخت گوشت را
نَيْأَ الامر تنئية - استوار
کرد کار را

ن ی ب

ناب - دندان نشتر مونث
آید یا نیب کافلس و انیاب
و نُيُوب على غير القياس والقلة انياب
نيب جمع و مهتر قوم و شتر ماده کلان
سال انياب و نُيُوب و نِيب
بالكسر جمع و في المثل لا افعل
ذلك ما حنّت النِّيبُ لِيبَ
مصغرات قيل سُمِّيَتْ لناقة
لطول نابها اذا استشنّت
فهو كالصفة فلذلك لم
تلحقه الهاء لان الهاء لا
تلحق تصغير الصفات ولا
يقال للجمل ناب قال سيبويه
تصغير نُيُوب ايضا بالواو لان
هذه الالف بكثرة انقلابها
من الواو ات قال ابن
السراج هذا غلط منه +
و نیز ناب نام پدر لیلے که مادر
عثمان بن مالک است نَهْرُ آبی
ناب جوئی است نزدیک دارے
در بغداد و ذُو الأنياب لقب
قيس بن معديكرب وثُمَيْل
بن عمرو بن عبد شمس
أنيف - کاحمد بزرگ و سطبر دندان

نَیُّوب کمتور ناقه کلان سال رض نَبُتُ نَبْیًا۔ بر دندان وے زدم ✦ ونابه رسید دندان دیرا نَبْیب۔ بدندان گزیدن شیررا تا سختگی چوب آن معلوم گردد و بدندان نشان کردن دران و پیر و کلان سال گردیدن ناقه وبیخ برآوردن گیاه نَبَّب بیخ برآوردن گیاه

ن ی ت

نَیْت۔ بالفتح خمیدن پیچ پیچان رفتن از ضعف والفعل من ضرب علی عبد العزیز نَیْتَنی بسری بوب است وروایت حدیث کرده

ن ی ح

نَیح۔ درشت وسخت گردیدن استخوان خرد و کلان پس رطوبت و نیز خمیدن شاخ ورخت نیحان بالفتح مثله والفعل من ضرب عُظْمٌ نَیِّحٌ۔ ککیس استخوان سخت وقوی

نَیَّح اللّٰه عظمه تَنْیِیحًا۔ سخت وقوی گرداند خدای استخوان اورا وریزه ریزه کند از اصنداد است ومانیحته بخیر۔ نرنجشیدم اورا چیزے

ن ی ر

نِیر۔ بالکسر نے درشته چون مجتمع گردد ونگار وعلم جامه وپود جامه وریشه وپرزه جامه ولی حدیث عمر رضی اللّٰه عنه انه کان یکره النّیر قیل یرید ما لم یحز وکذلك عن ابن عمر انه کان یقطع نیر الحریر من عمامته ویوغ آماج وچوب جولاهکان که بروے بافند نیار نیران جمع وکرانه راه یا صدر آن یا نشان روشن راه وشگاف آن ودهی است ببغداد ازان وه است ابو جعفر احمد بن عبد اللّٰه محدث و کوهے است مرنبی عامره را هد ناقة ذات نِیرَین۔ ناقه کلان سال که دران بقیه باشد ناقة ذات أنیار کذلك وجمل ذُو النِّیرَین آنکه قوت او دو چند قوت یاران باشد

أَبُو نُیْرَة بن بیار۔ کتاب ونیار بن ظالم بن عبس ونیار بن مسعود بن عبدة ونیار بن مکرم اسلمی صحابیان اند هٰذا أَنْیَرُ مِنْهُ۔ این روشن تر و آشکارتر است ازان

(ص) نِرْتُ الثَّوْبَ نَیْرًا۔ بالفتح نگارین کردم جامه را

أَنَارَ بِهِ۔ بانگ برزد بران ✦ وأَنَارَ الثَّوْبَ۔ علم ونگار کرد دران

کذا هٰهنا مثل أَنَاقَه وهو أَفْعَلَ بمعنی مُنَیِّر بمعظم جامه دوپرده یا ثَوْبٌ مُنَیَّرٌ ای منسوج علی نِیرَین وپوست کنده وسطبر

تَنْیِیر۔ علم ونگار کردن در جامه

مُنَایَرَة۔ بدی یقال بَیْنَهُمْ مُنَایَرَةٌ ای شَرٌّ

ن ی س

نَیْسَان۔ بالفتح ماه هفتم از ماهاے رومی

ن ی ض

نَیْض۔ بالفتح خار پشت اسم است آزا وحرکت سست ضعیف

ن ی ض

نَیْض۔ بالفتح جنبیدن رگ والفعل من ضرب

ن ی ط

نَیْط۔ بالفتح مرگ یا مرده یا نهایت زمان عمر (ض) نَاطَ نَیْطًا۔ بالفتح دور شد

اِنْتِیَاط۔ دور گردیدن

ن ی ع

نَوَائِع۔ شاخهاے خمیده (ض) نَاعَ نَیْعًا۔ بالفتح خمید

ن ی ك

نَیَّاك۔ کشاد وبسیار گاینده (ض) نَاكَ الْمَرْأَةَ نَیْكًا بالفتح گایید آزا نائك لغت است ازان وفی المثل مَنْ یَبِكَ یَنِكْكَ

العَبْرَ یَبِكَ نَیَّاكًا

تَنَایَكُوا۔ خواب الوده شدند وغالب شد برایشان خواب ✦ وتَنَایَكَ الْأَحْفَانُ فروشست پلک ها بریکدیگر

ن ی ل

نَیْل۔ بالفتح عطیه ودهش نَیْلَة مثل یقال ما أصاب منه نَیْلًا ونَیْلَة ولا نُوْلَة بالضم یعنی نرسید ازوی عطاے

نِیل۔ بالکسر نام رود مصر ودهی است بکوفه رودهی دیگر وبیزد وشهرستان میان ابرقوه واسطه ونیز نِیل۔ گیاهے است که عصاره آزا نیلاج گویند وبدان رنگ کنند ✦ برگ نیل را با آب گرم میشویند وبکوبند وکی وکد وقت آن دور کنند وآب را نگاه دارند تا هیچ گل نیک شنیدیس آب را می ریزند وتیله را خشک کنند و آن مُبَرَّد است دافع جمیع اورام ابتدا وآشامیدن چهار جو از ان محلول با آب مسکن هیجان اورام وخون ودور کننده عشق عمل از تمکن وجالی کلف وهبق وقاطع خون حیض ونافع دار الثعلب وحرق آتش ویک درم نیلج هندی دریک اوقیه رومی مرگبی شربًا دافع وحشت وغم وخفقان کند ومحمد بن نیل فهری وابو النیل شامی وقد یفتحان محدثان اند

نَالَةُ الدَّاهِيَة۔ کشادگی میان سرای

نُیَال۔ بالضم موضعی است

نَائِل۔ عطا ودهش

نَائِلَة۔ نام زنے وبت (س ض) نِلْتُهُ نَیْلًا۔ بالفتح نَالًا ونَالَةً۔ یافتم زور سیم بده ✦ ونَالَ من عِرْضِهِ دشنام داد آن را ✦ ونِلْتُهُ دادم اورا اِنَالَة وامن یقال أَنَلْتُهُ إِیَّاهُ وَلَهُ

ن ی م

نِیم۔ بالکسر نعمت نام وآنکه

مردم انرا وسے آرام و اطمینان
از وسے آرام و اطمنان یابند
و بوی انس گیرند و وحشیت کہ
از ان فدارج بکاسہ سازند
و زندگانی آسان و خوش و جام
نرم و نور و ریگ کہ بوزیدن باد بہم
رسد و پوستین کہنہ
مَنْیموت۔ بالفتح و فتح الیاء
شہر ستانیست بمصر
ن ی ہ
نِیَة۔ بالکسر شہریست میان
سنجستان و اسفراین
نَفْسٌ نَاهِیَةٌ۔ نفس بازدارندہ
از ہر چیزے
نائیہ بلند و برآمدہ
رس نَاهَ بِنَیْهَا۔ بسنہ
گردید و بشگافت آورد

الکتاب اساس العشرون
فی الواو

باب الواو و فصل الہمزة

وء ء
وَأْوَأَ۔ کعدفدا از تفاعل
وء ب
وَأْب۔ بالفتح کاسہ کلان و
فراخ و سم سخت بہم چسپیدہ سرسم
سبک یا سم قبہ دار یا سیار دور گیرند
زمین را یا سم نیکو بزرگ مقدار
و شتر کلان جثہ ✦ و نیز وَأْب
شرمندہ شدن و سر در کشیدن
و ترنجیدہ شدن از شرم آیة
مثلہ کوصل بحیلة والفعل
من ضرب۔
وَأْبَة۔ بالتاء معکی برسنگ
کہ آب در وی گرد آید و چاہ فراخ
و ورتک باو ارتک فقط
اِیَة۔ کعدة رسوائی و ننگ و
شرم وُءْبَة کهمزة مثله یقال
نکح فُلَانٌ فی اِیَة قال ابو عمرو
تعدّی عندی اعرابی ثم
دفع یده فقلت له اذن فقال
ما طعامك یا اباعمرو بطعام
وُءْبَة ای بطعام یستحیا
من اکله واصل التاء واو
وأ ب۔ محرکہ خشم آگین کردیدن
والفعل من سمع
تَوْأَبَانِیًا۔ بالفتح و شد یا
دوسرستان پیشین سمور صل
التاء واو وقد صرفت ء ب
قِدْأَدٌ وبَیْنَبَة کسفینة دیگ
و ورتک
مَوْبَئَة کجلسة رسوائی و
ننگ و شرم
مَوْبِیَات۔ رسوایها
اَوْأَبَهُ۔ کرد کار را باد دے کہ
از ان شرم دارد یا خشمناک گردید
یا برگرداند او را از حاجت وی
برسوائی اَتَأَبَهُ بقلبت ا بتا مثله
اِتَّأَبَ۔ کافتعل رسوا گردید
و شرمندہ شد

وء ج
وَأْج۔ بالفتح سخت گرسنگی
وء د
وَأْد۔ بالفتح آواز یا آواز بلند
درشت و بد برشتر
قُوَّأَد۔ بالفتح آہستگی و درنگی
تُوءَدَة بالضم مثله
وَئِید۔ کامیر درخترک زنده
درگور کرده وَئِیدَة بالتاء
مثله و آواز یا بانگ بلند و زشت
رہد برشتر و درنگی
مَوَائِد۔ بالفتح سختیها و بلاها
مَوْؤُدَة۔ و محرک زنده گور کرده
(ض) وَأَدَ بِنْتَه وَأْدًا
بالفتح زنده گور کرد دختر را
تو ؤُد۔ آہسته رفتن و پوشیدن
و ربودن یقال تَوَأَدَتْ عَلَیْهِ
الأَرْضُ ای غَلَبَتْهُ ذهبت
اِتَّأَدَ۔ کافتعال آہستگی نمودن
یقال اِتَّئِدْ فی مُرُوكَ اَی تَثَبَّتْ

وء ر
اِرَة۔ کعدة آتش کده و آتش
وُءَارَة بالضم مثله اِرَات
و وُءَار و وُءُر لغات فی الکل و الکسر جمع
وگوشت کہ در شکنبہ درکرده پزند
اَرْض وَئِرَة۔ کفرحة زمین خشک
خشک بسیار و اریعنی کبیاء
تشنگی مقلوب است
وَاءِر۔ کلنبا بہای گل کنی
وَائِر۔ ترسناک
(ض) وَأَرَهُ وَأْرًا۔ بالفتح
ترسانیدن آزار و بدی افگندن
اِتَّأَرَهَا۔ آشکده ساخت
اَوْأَرَهُ۔ رسانید او را و آگاہ نمود
آزار یا نشان کردبران
تَوْئِیر۔ و بدی افگندن کسی را
استیئار۔ در پے یکدیگر میدان

یقال اِسْتَوْأَرَتِ الابل ای
تتابعت علی نفار قال ابو زید
هذا اذا نفرت فصعدت
الجبل و اذا کان بنا تعالی
السهل قیل اِسْتَأْوَرَتْ ✦
قیل هذا کلام من یعی عقیل
وء ص
وَئِیصَة۔ کسفینة گروه مردم
یقال ما ادری ای الوَئِیصَة
هُوَای الی الناس
(ض) وَأَصَ بِهِ الارض
اَصَة۔ کعدة بر زمین زدن او را
تَوَأُّص۔ فراہم آمدن و
انبوہی کردن بر آب
وء ط
وَأْطَة۔ بالفتح لجہ بلند آب
و جاے بلند
(ض) وَأَطَ القوم۔ زیارت
کرد قوم را ✦ و نیز وَأْط۔ بالفتح
برانگیختہ شدن و برانگیختن
وء ل
وَأْل۔ بالفتح جاے پناہ و درہاے
وَأْلَة۔ بالفتح سکون و فعل
گوسپند و شتر فراہم آمدہ
برہم چسپیدہ یکبر و سرگین شتر فقط
یقال اِنَّ وُؤُولَهُمْ اِوَالَة و
سرگین جاے و قبیلہ است سیر
وَائِل بن قاسط۔ پدر قبیلہ
است و وائل بن حجر و وائل بن
ابی قعیس و ابو وائل بن شقیق
بن سلمہ صحابیان اند
و وائل بن عبید تابعی است
وَائِلَة۔ از اسماے رجال

است + و نیز وَائِلَة بطنی است از همدان و هو وائلة بن شاکر بن ربیعه بن مالک و نیز بطنی است از عرب.

أَوَل بخست نقیض اصلا وأَل علی افعل مهموزا لاوسط فقلبت الهمزة واوا وادغمت یدل علی ذلک قولهم هذا اول منک وقیل اصله وأَل و وَوَل مشددة الواو علی فوعل قلبت الواو الاولی همزة لانها اول واوا لی علی القلب واَوَلون جمع ولم یجمع علی اواول لاستثقالهم اجتماع الواوین بینهما الف الجمع اولی مونث اَوَل کصرد وزکع جمع اذا جعلت اَوَلا صفة لم تصرف لانه فی نیته ان تقول لقیته عاما اَوَل و عاما اَوَلا و لا تقل عام الاول او هو قلیل و تقول ما رایته مذ عام اَوَل تو قعه علی الوصف کانک قلت اول عام و تنصبه علی الظرف کانک قلت مذ عام قبل عامنا و فی قولک ابدا ابد اَوَل تعنم علی انغایة کما تقول فعلته و ان ظهرت الحرکة نصبت و تقول فعلته اَوَل کل شیء و ان لم تستعمل ایوما قبل امس قلت ما رایته مذ اَوَل من امس فان لم تره مذ یومین قبل امس قلت ما رایته مذ اَوَل من اَوَل من امس ولا اتیا و ذلک و یقال هذا اَوَل من اَوَل و اُوَال کسحاب لقب شکر بن عمرو که پدر قبیله است و اُوَال بن فرقة عدوی + و محمود بن اُوَال عدنی محدث اند

مَوْئِل بجلس رهائی و جای پناه و ایستادنگاه سیل

مَوْأَلَة بفعدة پناه و بنو موألة بطنی است

(ض) وَأَلَ إِلَيْهِ وَأْلًا. بالفتح و وُؤُولًا و وَئِيلًا کاسیر پناه گرفت بوی. وَأَلَ بِرَأْيِهِ جست وَوَّلَ إِلَى المكان بشتافت بسوی آن اَوَّل المكان سرگین ناک شد جای را و آلته الماشیة وفیه سرگین ناک ساخت آن را

مُوَئِّل بحدث خداوند سموم

مُوَاءَلَة و وئال. کتابة پناه گرفتن و رسیدن و رهایش جستن و شتافتن بسوی جای

اِسْتِيْأَل. گردآمدن شتران

وءم

وَأْم. بالفتح خانه گرم رَجُل وَأْمَة. محرکة مردی که کار و نقل حکایت کار دیگری می کند

هَوْأَمَة خودآهنی بی مونث آن پاره آهن جامه باشد که بدان خود را بجلهای زره برگردن بندند

تَوْءَم. کجوهر همزاد و دو باشد یا زائد از ان یقال هما توأمان

هذا توأم وهذه توأمة + توائم و تُوَام کغراب جمع + و نیز توأم قبیله است از حبش و دوم تیر فما را صله دوم

صالح بن تیهان مولی التوأمة تابعی است

تَوْأَمان. بالفتح گیاهی است ریزه که ترش شبیه کمون باشد

مِتْآم. کجراب زن دوگانه زاینده

آتامت المرأة اتأما. دوگانه زاییدن زن یک شکم اصلا. منع لغت است از ان

مَوْءَم. کمظلم کلان سرشت پیکر

تَوْئِيم. کلان سرشت مونث

گردانیدن یقال وأمه الله ای شرهه

وَأْم قلانا و امّا و مُوَاءَمَة ساز واری نمود او را یا میانجات کرد باو و فی المثل لولا الوأم لهلك الانام یعنی اگر موافقت میان مردم نبودی از جدال و خلاف هلاک شدندی یا مردم که کارهای نیکو و پسندیده میکنند نه از سرشت و سیرت است بلکه از راه میانجات و شبه بنیکوکاران و بلند همتان

مُتَوَائِم. موافق و سازوار و یقال علی غنا ءمتوائما یعنی سرائید بی اختلاف لحن

وعن

وَأَن. مرد پهن تن و پهن و عریض از هر چیزی و أنة مونث

وءی

وَأْی. بالفتح عدد و شمار از مردم و درهم و کمان

وَأْیَة. بالفتح فراخ از دیگ و کاسه

وَأْی بحرکة یخبث شتاب و نیز رو. از کوه خرد و اسپ و جز آن

وَأْیَة. کغنیة مروارید و فراخ از دیگ و کاسه و شتر ماده که کار آن حمل بار باشد

وَأَى سطر فراخ و زن گاهبان خانه (ض) وَأْیًا وَأَیًا. بالفتح وعده کرد و ضامن و پذیرفتار گردید قال سیبویه سألت الخلیل عن فعل من وایت فقال وَأَى فقلت فیمن خفف ولیّن فقال اُوِیَ ایدل من الواو همزة فقال لا یلتقی واوان فی اول الحرف قال المازنی الذی قاله خطأ لان کل واو مضمومة فی اول الکلمة فانت بالخیار ان شئت ترکتها علی حال وان شئت قلبتها همزة فقلت وُعِدَ و أُعِدَ و وُجُوهٌ و أُجُوهٌ و وُوری و أُوری و وُوِیَ و أُوِیَ. لاجتماع الواوین لکن لهمة اولی قوائی. فراهم آمدن

اِتَاءَة. وعده پذیرفتن

اِسْتِيْاء. وعده خواستن

بَابُ الواو وفصل الباء

وب ء

وَبَاء - محرکہ یقصر و یمد بیماری عام کہ آنرا مرکامرکی گویند یا طاعون

اَوْبَاء جمع مقصور است از اَبِئَة جمع ممدود

بِئَة - کعدة مرکامرکی. وکی یا ریہ کی اسم است وبِئَة کفرحتین مرکامرکی ناک بِئَة کسفینة مثلہ

(ف) وَبُؤَ وُبُوْءًا - بالفتح آماده کردن آنرا + وَبَّأَ لَہٗ - اشارہ نمود بسوے + وَبَّأَ ت

نَاقَتِی الیہ - آرزومند و مائل گردید بسوی آن تَبَاءَ بالتاء مثلہ

(س) وبِئَتِ الْاَرْضُ تَبْأً وتُؤْبًا وبَأً - محرکہ بیماری ناک گردید زمین وبِئَتِ الْاَرْضُ وَبَأً - مجہولا

مَوْبُوْءَة لغت است ازان (ک) وَبُؤَتِ الْاَرْضُ وَبَاءً اَوْ وَبَاءَةً اَوْ اَبَاءً اَوْ اَبَاءَةً -

بفتحتہا بیماری گردید زمین

مُوْبِئ - لحن آب اندک وسپری شدہ

اَوْبَأَتِ الْاَرْضُ - بیماری ناک گردید زمین مویئة تحسنة

لغت است ازان ونیز اَبِئَاء بانگشت اشارہ کردن از پیش روے تا پیش آید وایما اشارہ کردن از پس تا پس ماند

وناگوار شدن شیر بچہ را لِاَبِّ اُوْبِیَ الفَصِیْلُ مجہولا کَاَبِیَ

وب ب

وَبّ - بالفتح آماده شدن بجملہ کردن در جنگ افعل من ضرب

دَبُوْبَة - کدحرجة آماده بجملہ شدن در جنگ

وب ت

(ض) وبت بالمکان بِتَة - کقتة جاے گرفت وبقیم

وب خ

بَوْبَخ - نکوہیدن وبیم وتہدید کردن وسرزنش نمودن

وب د

وَبَد - محرکہ مغاکی درکوہ وَبْد بالفتح مثلہ وسختی زندگانی وزشتی حال مصدر یوصف بہ یقال

رَجُلٌ وَبْدٌ ای سیئ الحال و ھو للواحد والجمع ثم قد یجمع

او بادًا علی توھم اللغة الصحیحة

ونیز وَبَد بیماری فرزند وعیال وکمی مال وشمگینی وسوزش وعیب وکنگی جامہ - افعل من سمع فی الکل

وَبِد - کفتح گرسنہ شدن شتر خم رسانند

اَوْبَد - کاحمد موضعی است

اِیْبَاد - جدا ساختن

مُتَوَبِّد - بکسر الباء سخت چشم خم رسانند

مُسْتَوْبِد - بکسر الباء نادان بمکان و بدحال

وب ذ

مَوْبَذ - بفتح المیم والباء وقد یضم المیم مع کسرۃ وفتحہا دانشمند و داناو عالم پارسیان وحاکم مجوس

مُوْبَذَان - بضم المیم وفتح الباء مثلہ فیہا معرب موبد مَوْبَذَة جمع والہا للمبجة

وب ر

وَبَر - بالفتح روزی از روزہاے عجوز وَبَرَة مثلہ وجانور کے است مانند بحر بہ مگر خورد تر از ان وآنرا بپارسی دنگ گویند ودر ترکی سمور

وبرة یکی باموث وبُوْسُ وبِاسْ

وَبَارَة کتاب وکتابہ جمع وناقہ مرد ے واُمُّ اَوْبَرَ زنی است

وَبَر - محرکہ پشم شتر وپشم خرگوش ومانند آن اَوْبَار جمع وبرین ابی دُلَیْلَم شیخ است بخاری راوی عنہ

وَبَرَة - محرکہ دہی است بیمامہ وَبَرَة مُشَهَّرَة وبَرَة بن مخمص یا بخمس صحابیان اند

وَبِر - ککتف پشم ناک از شتر و خرگوش ومانند آن وبِرَة نوشت وباد کظلام وقد تصرف زمینے است عاد را میان یمن ورمال یبرین سمیت بوبار بن اِرَم لما اَهْلَكَ اللّٰهُ تعالٰی اَهْلَهَا عاد اورث محلتہم الجن فلا یدخلہ احد منا وھی الارض المذکورۃ فی قولہ تعالٰی اَمَدَّكُمْ بِاَنْعَامٍ وَبَنِیْنَ وَجَنّٰتٍ وَّعُیُوْنٍ

وِبَار - کتاب نوعے از درخت ترش کہ در تبالہ روید

وُبَیْر - کزبیر رود بارے است در یمامہ ومرحمیل بن وُبَیْر مردے است کہ سالم بن حادۃ راکشتہ

مَا بِہٖ وَابِرٌ - کسی نیست دران

اَوْبَر - پشمناک از شتر وخرگوش

وَبْرَاء مونث + وبَجَات اَوْبَرُ نوعی از سمار وغ ریزہ پشم دار خاکستر گون و بلا دختی یقال

لَقِیْتُ مِنْہُ بَاتٍ اوبراے اللہ علیہ + ونیز بَرْاء - گیاہے است

(ض) وبَرِیْرَة - کعدة اقامت نمود

(س) وبَرَتِ الْاِبِلُ وَبْرًا - محرکہ پشم ناک گردید

اِیْبَار - پشم ناک شدن

وُتِرَتِ النَّخْلَةُ تُوْبِیْرًا مجہولا کشنے داده شد خرما بن + تُوْبِیْر موے ریزہ زیر وبر آوردن چوزہ شتر مرغ ودرمیدن مردم ووحشت وبیگانگی نمودن و پیوستہ بجاے اقامت کردن یا اقامت نمودن ودفتن شتر و روباہ وخرگوش ودر زمین درشت تا نشان نہفتہ ماند وگویند کہ جز خرگوش سیاہ گوش دیگر ازدواب نشان پا را نہفتہ

وب ش

وَبَش - بالفتح وبحرکہ سپیدی کہ بر ناخن پیدا گردد وسیاہی سپید آمیز کہ از خارش وکربرپوست

شتر حادث شود
وَبَش۔ محرکۃ مردم درآمیختہ از ہر جنس و فرومایہ او باش جمع مثل ذئاب وقیل ھو جمع۔ مقلوب من البوش منہ الحدیث قد وَبِشَت قُرَیشٌ اَو بَاشَالَھَا۔
وِبش۔ ککتف شتر سیاہ سپید پوست از اثر کر
وَابِش بن دُھمۃ۔ در ہمدان واست بنو وابش بن زید بن عدوان بطنی است
(س) وَبِشَ البَعِیرُ وَبَشًا۔ محرکہ سیاہ سپید پوست گردید شتر از کر
اِیبَاش۔ شتافتن وگیاہ رویانیدن زمین بعد علف دیدن آن
وَبَشَ الجَرحُ تَوبِیشًا۔ آشکار گردید درخش خدرک بوزیدن باد بر آن ۔ وَبَّشَ القَومُ فِی الاَمرِ۔ در آویختند وکارے از ہر چیزے
وب ص
وَبَص۔ محرکہ شادمانی فرش وبص۔ ککتف اسپ شامان
وَبِیصَۃ۔ کسفینۃ آتش
وَابِص۔ علمی است
وَابِصَۃ۔ آتش ویقال اِنَّہ لَوَابِصَۃُ سَمِیعٍ یعنی وے استوار و رانندہ است ہر چیز را کہ بشنود ۔ ونیز وابصۃ۔ موضعی است و وابصۃ بن مَعبَد صحابی است
وَبصَان۔ کسحران وبضم اہ ربیع الثانی
وَبَاص۔ کسحاب درخشان رنگ وماہ
(ض) وَبَصَ البَرقُ وَبصًا۔ بالفتح وبیصًا کامیر درخشید برق
وَبَصَ اللَّحمَ وچشم کشادن وسگ بچہ ۔ وَبَصَت الاَرضُ بسیار گیاہ گردید
اِیبَاص۔ درخشیدن زمین بہ پیدا شدن نبات بسیار
گیاہ گردیدن آن ودرخشیدن آتش ورباندن آن
تَوبِیص۔ چشم کشادن سگ بچہ واندک چیزے دادن یقال وبَّصَ لی بِشَیءٍ ای اَعطَانِیہ
وب ط
وَابِط۔ فرومایہ بدول است
(ض) وَبَطَہ۔ از مرتبہ افگند اَبَطَہ ۔ وَبَطَحَظَّہ۔ بہرہ حسیس داد اورا ۔ وَبَطَ الجُرحَ باز کرد زخم را ۔ وَبَطَ عَن حَاجَتِہٖ باز داشت از حاجت وے
(ض س ک) وَبَطًا وَبُطًا وَبَاطَۃً۔ بفتحہما وبطا محرکۃ ودُبُوطًا۔ بالضم سست وست رائے گردید
اِیبَاط۔ سست کردن یقال اَوبَطَہُ اِذَا اَخنَاہُ۔
وب ع
وَبعَان بفتح الواو وکسر الباء موضعی است یا دہی در سواد آرۃ
وَبَاعَۃ۔ ککتابۃ کون یقال کَذَبَتہ وَبَاعَتُہ یعنی تیز داد وجان دانہ کودک
وَبَّعَ بِہَا تَوبِیعًا۔ تیز داد
وب غ
وَبَغ۔ محرکۃ سبوسہ وریزہ ہائے کہ پس شتر را بریزند
وَبَغَۃ القَومِ۔ محرکۃ آرامگاہ قوم ومیانہ آنہا
وَبغ۔ ککتف آنکہ سرش سبوسہ ناک باشد واش وَبغ ای ذو وَبَغِیَّۃ ایضًا کذلک
اَوبَغ۔ کاحمد موضعی است
وَبَاغَۃ۔ ککتابۃ یقال کَذَبَتہ وَبَاغَتُہ ای صَرَعَتہ۔
(ض) وَبَغَہ۔ عیب کرد اورا وطعنہ زد
وب ق
مَوبِق۔ کمجلس جاہلاکی ودعدگاہ دندان ودادی است در دوزخ قال اللہ تعالٰی وَجَعَلنَا بَینَھُم مَوبِقًا۔ وہر چہ درآید میان دو چیز
(ض س ح) وَبَقَ وُبُوقًا ومُوبِقًا۔ کمجلس وَبَقًا محرکۃ ہلاک گردید
اِیبَاق۔ بند کردن وبازداشتن یا ہلاک نمودن
اِستِیبَاق۔ ہلاک شدن و ہلاک شدن خواستن
وب ل
وَبل۔ بالفتح باران بزرگ قطرہ
وَبلَۃ۔ خواہانی تریقال بالشاۃ وبلۃ ای شہوۃ الفحل
وَبَلَۃ۔ محرکۃ گرانی وناگواریدگی طعام اَبَلَۃ بالہمزۃ مثلہ
وَبِیل۔ کامیر کار سخت ودشوار وضرب وبیل وعذاب وبیل ای شدید وقولہ تعالٰی وَاَخذُنَاھُم اَخذًا وَبِیلًا شدید ناگوران وناگوارندہ و بند ہیزم وعصا سطبر ویقال ابیل علی وبیل یعنی بر عصا تکیہ کنندہ
قَولُ طَرفَۃ مرت کہاۃ ذات خیف جلالۃ ۔ بمقتل شیخ کالوبیل الملتد ۔ ای العضا
اومنجنۃ القصا۔ ونیز وبیل شاخ نرم وگوتنگ کہ از رگ بعد شستن بدان کوبند وجلا دہند وچراگاہ گوارندہ وبل الکتب جمع وچوبے است ترسایان را کہ برنا قوس زنند
وبیل۔ کسفینۃ پشتوارہ ہیزم وعصا سطبر ۔ وارض وبیلۃ کسفینۃ زمین ناگوار چراگاہ وبل الکتب جمع
وَبَال۔ کسحاب سختی وگرانی وسبب ضمرۃ بن جابر بن قُطن وآلے است مری اسدرا
اِبَالَۃ۔ بالکسر پشتوارہ ہیزم
وَابِل۔ باران بزرگ قطرہ وموضعی است در اعلاے مدینہ ونام جد ہشام بن یونس لؤلؤی محدث
وَابِلَۃ۔ بازو دسر زانو یا کرانہ کتف از سر بازو یا استخوانی است

دبند انوبا آنچه بپیچیده باشند
از گوشت زانو و نزا دشتر و
گوسپند
وَبَلٌ۔ بفتحتین گوسپند دشتر ماده
که شیر بسیار فرود آرد بعد سخت
دوشیدن
مَوْبَل۔ کمنزل عصا سطبر
مِبْبَل۔ بالفتح فتحهای بافته
برچوب بسته که بدان ستور رانند
مِبْبَلَة۔ بالکسر درهٔ وتازیانه
صِبَبَل۔ کمنبر عصا سطبر
اَرْضٌ مَوْبُولَة۔ زمین باران
بزرگ قطره رسیده
(ض) وَبَلَتِ السَّمَاءُ وَبْلًا۔
بالفتح باران بزرگ قطره بارید
آسمان ✦ وَوَبَلَ الصَّيِّدُ۔
سخت راند آنرا ✦ وَبَلَهُ بِالْعَصَا
بچوب زدی زد وے را
(ض) وَبُلَ وَبْلًا۔ بالفتح وَوَبَالَةً
وَوَبَالًا۔ بالضم وبُولًا ناگوار و
گران گردید وبلت الارض
گیاه ناگوار و ناک شد زمین
مَوْبَلَة۔ بیشگی کردن وکاری
اِسْتَوْبَلَ الْاَرْضَ۔ ناگوار شمرد
جاے را واین وقتی گویند کزمین
ناموافقت کند کسرا و دوست
داشتنی باشد آنرا ✦ وَاسْتَوْبَلَتِ
الْقَدَمُ کشن خواه گردید گوسپند

وب ن

وبنة۔ بالفتح نخ وگرسنگی
هاتی الداد وابن۔ یعنی کسے
نیست دیگرے

وب ه

وَبَهٌ۔ بالفتح زیرکی و بزرگ منشی
(ف س) وَبَهَ لَهُ وَبْهًا۔ بالفتح
دانست آن را وکذا اما وَبَهَتْ
له ویقال فُلَانٌ لَا يُوبَهُ بِهِ
وَلَهُ۔ یعنی باک نیست بوے
وَانْتَ تَبِيدُ كَيْتَجَلَّای تَبَاهِ
اِيبَاه۔ دانستن و دریافتن

بَابُ الْوَاوِ وَفَصْلُ التَّاءِ

وت ء

وَتَأَنِي مَشْيَتِهِ۔ گران بار
رفت از پیری یا از نیکوخوئی
ورزانت

وت ب

(ض) وَتَبَ وَتْبًا۔ بالفتح پایید
درجاے همیشگی نمود دران

وت ت

وَتٌّ۔ بالفتح ویضم بانگ
قُمری وُتَّة مثله
وَتَا وتت۔ وساوس

وت ج

مُوَتَّج۔ کمعظم موضعی است
نزدیک لوسے۔

وت ح

وَتَحٌ۔ بالفتح والتحریک چیز اندک
وحقیر وتح ککتف دوتیح کامیر
مثله وشیءٌ وَتَحٌ وَتَعٌ ازاتباع
است ورجل وَتِحٌ ککتف
مرد فرومایه
وَتَحَةٌ۔ محرکه چیزے اندک
یقال ما اغنی عنی وَتَحَةً
اے شیئًا۔

(ض) وَتَحَ عَطَاءَهُ۔ کم کرد
دهش را
(ك) وَتَحَ الشَّيْءُ وُتُوحَةً
وتاحةً۔ کرامة کم گردید ✦
وکذا وَتَحَ الْعَطَاءُ
اِيتَاح۔ کم کردن دهش را
وکم مال گردیدن مردم ودریخ
ومشقت انداختن۔
تَوْتِيح۔ کم کردن دهش را
تَوَتَّحْتُ مِنَ الشَّرَابِ
نوشیدم اندک از شراب

وت خ

وَتَخَةٌ۔ محرکه گل تنک یقال
مَا اَغْنَى عَنِّي وَتَخَةً اَی شَيْئًا۔
مِيتَخَةٌ۔ بالکسر چوبدستی
(ن) وَتَخَهُ بِالْعَصَا وَتْخًا۔
بچوب دستی زد اورا
اَوْتَخَ مِنِّي۔ رسید از من

وت د

وَتَدٌ۔ بالفتح والتحریک میخ در
زمین باشد یا در دیوار وتندی
اندرون کوش یا پیش کوش وهما
وتِدَان ونیز وَتَدٌ۔ ازعروض
لفظ سه حرفی چون علی وَتِدٌ
ككتف مثلث في الكل وكذا
الوِتْد في لغة من يده اوتاد
جمع واَوْتَادُ الْاَرْضِ۔ کوهای
زمین ✦ واَوْتَادُ الْبِلَادِ۔ بزرگان
شهر واَوْتَادُ الْقَدَمِ
وانگشتهاے دهن
وَتِيدَة۔ کفرحة جاے است
ورنجد یا بدهنا آن راشبی است
که دران شب بنی تمیم برنبی عامر

بن صعصعه شبیخون زدند ووتیدات
چند کوه است بنی عبید الله بن
غطفان را واَزْرار وزیست
وَتِدٌ وَاتِدٌ۔ تاکید است
چون شغل شَاغِلٌ
وَاتِدَة۔ آبے است
مِيتَد۔ بالکسر میخ کوب مِيتَدَة
مثله يقال تِدْ وَتِدَك بالميتدة
(ض) وَتَدَ الْوَتِدَ وَتْدًا۔
بالفتح وتدة لعدة میخ کوفت
وَتَدْهُ۔ کوفته شد میخ وثابت
گردید الامر منه تِدّ
اِيتَاد۔ میخ کوفتن
تَوْتِيد۔ میخ برپا کردن و
برخیزانیدن ذکررا

وت ر

وِتْر۔ بالکسر وفتح تنها وطاق
یا هر عدد که طاق باشد منه
صَلَاةُ الْوِتْرِ دکینه یاستم وفزونی
دران روز عرفه ورود بابست
درمیامه
وُتْر۔ بالضم وی است بجوران
وَتْر۔ محرکه زه کمان وتار هیچ
وَتِرَة۔ محرکه برگزیده وبهترین
از هر چیزے وپر وه میان سمع وراح
بینی وکرانه منخر وکرکانکی است
ریزه در اعلاے گوش
وپوستگی میان سبابه وابهام
یا میان هر دو انگشت وستون
خانه یکیک نهاده ورک
در وتی زدو بارک پوست
آن ولی که مُراگیر دمخرج سرگین
اسپ پی زیر زبان ودی پشت

وما بین لوک پیچی و برہ ت وجای گذشت تیر از کمان عربیہ وتر جمع درہمہ

وَتِیرَۃ - کاہیر موضعی است وا نرعرفہ تا اَدَام

وتیرۃ - کسینہ کینہ یاستم و خرونی دران و پارہ زمین باریک دراز وسطبر گسترده وہموار ونرم وحلقہ تیر اندازی وستون طاق نہاده از خانہ وزمین سپید وگورو گل سپید یا گل سرخ و گفتگو فہ گل وسپیدی گرد پیشانی اسپ ورگ پوست نرہ ۔ونیز وتیرۃ ۔ روش ونہا ویقال ماذال علی وتیرۃ واحدۃ ای طریقۃ دراہ یاراہ پیوستہ بجوہ وسستی ورکار یقال لیس فی عملہ وسیرہ وتیرۃ وعیب وسستی درعقل وکوتاہی ونیز وتیرۃ خرک بینی وآن پردہ میان دوسوراخ بینی وکرکرانگی است ریزہ در اعلای گوشت وپوستگی میان سبابہ وابہام یا میان ہر دو انگشت وآبی است در اسفل مکہ مرخزاعہ را ونام عقد عشرہ

وَتِران - محرکۃ شہریست در بلاد ہذیل۔

جاء وا تَتْرَی ای یک یک پس یکدیگر آمدند یا متفرق وپریشان واَصلُہا وَتْرٰی ان کانت الفہا للتانیث لا تُنَوَّن وان کانت للالحاق تَنَوَّن

وَتَاتِر - بالفتح موضعی است میان مکہ وطائف

وَتُوتُر - آنکہ کینہ وخون کشتہ خویش درنیابد

(ض) وَتْرَہ وَتْرًا بالفتح وَتِرَۃً کعدۃ لستبد کینہ را ۔ وَوَتَرَ الْقَوْمَ جنت ایشان را طاق ساخت ۔ وَوَتَرَ الْقَوْسَ زہ کشید بر کمان ۔ وَتَرَ الصَّلٰوۃَ وتر کرد نماز را ۔ ونیز وتر وتوتیرۃ ترسانیدن ومکروہ وبدی رسانیدن وکم کردن مال حق کسی را منہ قولہ تعالی وَلَنْ یَّتِرَکُمْ اعمالکم ای لن ینقصکم ۔ ونیز وتیرۃ کسفینۃ کوتاہی کردن وبند نمودن وباز داشتن ودرنگ کردن

اِیْتَار - زہ کردن کمان را وزہ ساختن کمان را وطاق گردانیدن جفت را ونماز وترگزاردن و طاق گردانیدن چیزے را و طاق کردن نماز را

تَوْتِیر - سخت گردانیدن زہ کمان را یا زہ کردن آن را ویقال وتوا الصلوۃ ای وَتِّرُوہا

نَاقَۃٌ مُوَاتِرَۃٌ - بکسر التا شتر ماده که یک زا نوزا برزمین نہد آنگاہ زانوے دیگر بہر دو را بیکبار روان شغلش دشوار باشد مرسوار را ۔

مُوَاتَرَۃ - ورپے یکدیگر شدن گسستہ و دور روز میان روزہ

وَاتَرَہ - بالفتح نامہ وخبر در پی یکدیگر فرستادن بیگانگان با مہلت

وِتَار - بالکسر مثل یقال وَاتَرَ بین اجناۃ و واترۃ ولا تکون المواترۃ بین الاشیاء الا اذا وقعت بینہما فترۃ ولا فہی مداراکۃ ومواصلۃ ویک روز یا دو روز میان روزہ داشتن وطاق طاق آوردن آنرا بخلاف مداركت بمہلت

وَتَّر - سخت گردیدن پی وکردن

مُتَوَاتِر - قافیہ کہ میان دو سکن آن یک متحرک باشد چون مفاعیلن

تَوَاتُر - پیاپی آمدن یا پس یکدیگر آمدن بمہلت

وت ز

وَتْز - بالفتح درختے است لغۃ یمانیۃ

وت ش

وَتْش - بالفتح اندک از ہر چیزے وفرومایہ یقال انہ لمن تشہم ای من رذالہم

وَتِش - محرکۃ نام مردے

وَتْشَۃ - بالتا مرگ سست بیمار برجاے ماندہ مشرف برمرگ

وت غ

وَتِغ - محرکۃ ورد وکسے خرد در سخن وزشتی گفتار وبسیاری نادانی وکوہش وبرہنہ شدن وہلاک شدن والفعل من سمع فی الکل ووَتِغَہ شَدِیدًا زن یقال وَتِغَتِ المراۃ توتغ وتتیغ بالیاء ایضًا

وتغۃ - کفرحۃ زن ضبغہ خرد خود یعنی آنکہ خود فراخ کند فرج خود را از شہوت

اِبْتَاغ - ہلاک گردانیدن یقال اوتغہ اللہ ای اہلکہ ۔ وباز داشتن یا در بدی وفتنہ انگندن کسی را یا در ناک ساختن زیان آوردن بین خود را از برہ وگناہ

وت ك

اَوْتَك - کاحمد خرمای شہریزیا خرمای سواد وآنکی مقصور است

وت ل

اَوْتَل - مرد پرشکم از شراب

وُتَل بضمتین جمع

وت ن

وَتْنَۃ - بالفتح خلاف ورزی

وَتِین - کاسیر رگ دل اذا انقطع مات صاحبہ وتن کگنب

اوتنۃ کاغلمۃ جمع

وَاتِن - ثابت وپابندی در جاے خرد وآب روان

(ض) وَتَنَہ وَتْنًا وَتِنَۃً ۔ برقرین دے زد ۔ ووتن الماءُ وتونا وتِنَۃً پیوستہ روان ماند آب ومنقطع نشد

مُوَاتَنَۃ - ملازمت کردن کار را

اسْتِیْتَان - فربہ شدن شتر

وت و

وَتَا - کعصاریم وخون ولاے

باب الواو وفصل الثاء

وثء

وثء و وَثَأَةٌ بفتحهما لغتان کوکبوشت رسیدہ وبس یا در کہنی استخوان وعیب آن بے شکستگی یا جدا شدگی گوشت از استخوان یقال بہ وثء او وثی او هو قول العامة

وَثِئَةٌ - کفرحة دست گرفتہ ومعیوب

وَثِيئَةٌ - کفیئة دست گرفت یا در کہنی بے شکستگی استخوان

(ف) وَثَأَ اللحم - میر نرسید گوشت یقال ضربه فوثأ اللحم ووثأت يده - گفتہ ومعیوب کردم دست او را

(س) وثئت يده وَثْأً او وَثَاءً - کسی دست گفتہ یا معیوب گردید بے شکستگی استخوان ونشست مجموعا مثل يد مَوْثُوءَةٌ لغت دست ازان

إِيثَاءٌ - گفتہ یا در دناک گردانیدن دست را ومعیوب ساختن

وثب

وَثْبٌ - بالفتح برجستگی

ثبة - گنبد کردہ

وثاب - کتاب تخت وگستردنی بالشتگاہ

وثبى - بمعنی زن بسیار برجستن

مَوْثِبٌ - کمجلس ومقصد موضعی است

مِيثَبٌ - بالکسر زمین نرم وزمین بلند وبرآمدہ وبرجستہ وشنیدہ وچشمہ خرد وآبے است مرعیادہ را وآبے مرعقیل را

مالی است بمدینہ کہ یکے از صدقات آنحضرت است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قال هكذا وقع في كتب اللغة وهو غلط صريح والصواب مبيت كميل من الارض

إِيثَاءٌ - موضعی است در راہ مکہ نزدیک غدیر خم

مَوْثِيَاتٌ - بفتح الیم والثاء بادشاہی کہ نشیند وعزم آنکہ ای نیزال قاعد على الوثاب

(ض) وَثَبَ وَثْبًا - بالفتح وَوُثُبًا ووَثَبَانًا بالحرکۃ ووَثْبًا بالکتاب ووُثُوبًا ووَثِيبًا - کسی برجست ونیز وثب بشستن بلغت حمیر یقال ثب اى اقعد

إِيثَابٌ - برجانیدن

تَوْثِيبٌ - برنہالین نشاندن ونہالین پیش کسے افگندن تا نشیند بروے

مُوَاثَبَةٌ - ہمدیگر برجستن وحملہ کردن

تَوَثُّبٌ - برجستن وبستم مستولی شدن يقال توثب فلان على فلان اى استولى عليه ظلما

تَوَاثُبٌ - ہمدیگر حملہ کردن وبرجستن

وثج

وَثِيجٌ - کامیر آگندہ وفربہ ودرست از ہر چیزے

ثِيَابٌ مَوْثُوجَةٌ - جامہ نرم رشتہ وتنک ونرم بافتہ

(ك) وَثِيجٌ وَثَاجَةٌ - ککرامۃ درشت ودفربہ گردید وبسیار گشت شد

مَوْثِجَةٌ - بکسر الثاء زمین بسیار رگیاہ

إِسْتِيثَاجٌ - آویختن بعض از گیاہ در بعض وتمام بالا گردیدن آن وبسیار شدن شتر ان وبسیار مال شدن يقال اِسْتَوْثَجَ الرجل المال فاستكثر منه

وثخ

وَثْخَةٌ محرکۃ تری آب

وَثِيخَةٌ - کسفینۃ گیاہ تر وتازہ

آمیختہ از ہر جنس واستخوان تنگ پیہ آمیختہ وزمین کل ناک وشیر دفربہ وسطبر

رجل مَوْثُوخُ الخَلْقِ مرد سست اندام

مُوَثَّخٌ - کمعظم مرد سست اندام

وثر

وَثْرٌ - بالفتح نرم وپاسپردہ وترکلکتف مثلہ ومیر چیزے بے نیفہ کہ وختران خرد سال پوشند وآن تسمہ ہاست بدراز شگافتہ بعرض چہار انگشت یا یک وجب یا تسمہ ہای عریض یا میز رب ساق شبیہ بصدار وآبشن در رحم ناقہ کہ از وی آبستن نشود

وِثْرٌ - بالکسر بستر نرم يقال اَحْجَبُ الاشياء وِثْرٌ وعلى وِثْرٍ یعنی گاہیدن بر بستر نرم وجامہ کہ بدان جامہا را پوشند

وَثِيرٌ - کامیر پاسپردہ ونیز وَثِيرَةٌ مؤنث وپارچہ کہ در آن جامہا نہند وبوے پوشند ونمد زین یا بالشچہ مانندے کہ پیش زین باشد وبستر نرم وپوست جانوران درندہ ومرکبے است کہ از حریر ودیبا

(ض) وَثَرَهُ وَثْرًا - بالفتح نرم وپاسپردہ کرد او را ونیز وَثَّرَ بسیار کشنی کردن گاہیدن بے آنکہ آبستن گردد

(ك) وَثُرَ وَثَارَةً - ککرامۃ نرم وپاسپردہ گردید قال ابو زبيد الوثارة لكثرة الشحم والوثالة لكثرة اللحم

وَثَّرَ - بالتشدید نرم کرد

وِثَارٌ - بالکسر پاسپردگی وبفتح اسم مصدر است وبستر نرم

أَوْثَرُ - کاحمد دشمنی وعداوت

تَوَاثُرٌ - سرمنگاہ وخدمتگاران

تَاثُرٌ کحصاد بر مثلہ وہر دو جمع

تُؤْثُؤٌ دست وقد کمنے اشد

مِيثَرَةٌ - بالکسر جامہ کہ بوی جامہا پوشند وبالشچہ مانندے کہ پیش زین باشد یا نمد زین

مَوَاثِرُ ومَيَاثِرُ جمع وپوست دو مرکبے از حریر ودیبا

(ض) وَثَرَهُ وَثْرًا - بالفتح نرم وپاسپردہ کرد او را ونیز وَثَّرَ بسیار کشنی کردن گاہیدن بے آنکہ آبستن گردد

(ك) وَثُرَ وَثَارَةً - ککرامۃ نرم وپاسپردہ گردید قال ابو زبيد الوثارة لكثرة الشحم والوثالة لكثرة اللحم

وَثَّرَ - بالتشدید نرم کرد

وِثَارٌ - بالکسر پاسپردگی وبفتح اسم مصدر است وبستر نرم

أَوْثَرُ - کاحمد دشمنی وعداوت

تَوَاثِيرٌ - سرمنگاہ وخدمتگاران

تَاثُورٌ کحصاد بر مثلہ وہر دو جمع

تُؤْثُؤٌ دست وقد کمنے اشد

مِيثَرَةٌ - بالکسر جامہ کہ بوی جامہا پوشند وبالشچہ مانندے کہ پیش زین باشد یا نمد زین

مَوَاثِرُ ومَيَاثِرُ جمع وپوست دو مرکبے از حریر ودیبا

تَوْثِيْد - پائمال ونرم کردن استیشار - بسیار خواستن چیزرا وبسیار آمدن

وث غ

وَثْغَة - بالفتح باران اندک وثیغة - کسفینة رکوی که در وی شتر ماده گذارند چون خواهند که بر بچهٔ غیر مهر آرد و بچه خود بپندارد واشکنه بر یکدیگر فراهم آورده و باران اندک وگیاه بهاری از هر جنس آمیخته وهم چیده تَرِيْدَة مَوْثُوْغَة - اشکنه برهم دیگر نهاده خلط کرده

(ض) وَثَغَ رَأْسَهُ وَثْغًا - شکست سر او را + وَثَغَ نَاقَتَهُ وثیقه ساخت جهت ناقه

وث ف

(ض) وَثَفَ الْقِدْرَ ثَفَةً - دیگ پایه ساخت دیگ را

اِيْثَاف - دیگ پایه سایه ساخت جهت دیگ تَوْثِيْف كذلك

وث ق

وَثِيْق - کامیر استوار وثِقَات کلتاب جمع

وَثِيْقَة - کسفینة عهدنامه وآنچه بدان استواری نمایند در کاری

وَاَرْضٌ وَثِيْقَةٌ کسفینة زمین بسیار گیاه

وِثَاق - بالکسر والفتح بندمنه قوله تعالى وَلَا يُوْثِقُ وَثَاقَهُ اَحَدٌ

مِيْثَاق - بالکسر عهد وپیمان واستواری مَوْثِق کمجلس مثله مَوَاثِق ومَوَاثِيْق ومَيَاثِيْق و

ومَيَاثِيْق جمع

(ك) وَثُقَ وَثَاقَةً - استوار واستوارکاری نمود

(ح) وَثِقَ بِهِ ثِقَةً - کعدة ومَوْثِقًا استوار داشت واعتماد کرد بر آن

اِيْثَاق - بند کردن به پیمان

اَوْثَقَهُ فِيْهِ اى شَدَّهُ

تَوْثِيْق - استوار کردن ومعتمد داشتن وثقه گفتن کسے را

مُوَاثَقَة - عهد وپیمان کردن باهم منه قوله تعالى وميثاقه الذى واثقكم به

تَوَثُّق - استواری کردن وثیقه گرفتن در آن

استيثاق - وثیقه گرفتن از کسے

وث ل

وَثَل - محرکة رسن از لیف خرما

وَثْلَة - محرکة وهی است + وَثْلَة - بادشاهی است حمیررا

وَثِيْل - کامیر پوست درخت خرما ورسن ودوست ودرخت کهن سال ورسن کهنه لیف خرما ورسن کنب ودست وجاست ونام پدر شُحَيْم

وَاثِلَة لَبَتِى - که جمر اسود را سپید دیده ونبیرش ابوطفیل عامر وواثلة بن اسقع وواثلة بن خطاب وابو واثلة نکلی صحابیان اند

وَثَال - کشتاد نام مردے

مَوْثُوْل - ریسیده وپیچیده

تَوْثِيْل - محکم واستوار گردیدن

وتوانا کردن وفراهم آوردن مال را

وث م

وَثَم - محرکة کمی

وَثِيْم - کامیر گنده گوشت

وَثِيْمَة - کسفینة سنگریزه طعام وعلف فراهم آورده ونام مردے

وَثِيْمَة بن موسى - محدث است

مَا اَوْثَمَ الْاَرْضَ - چه کمتر است چراگاه آن

مِيْثَم - کمنبر نام مردے + وَحُفَّ مِيْثَمٌ سپل شتر سخت رونده زمین را

(ض) وَثَمَهُ وَثْمًا - بالفتح شکست آنرا وکوفت + وَثَمَ بِهِمْ بسم خستن اسپ زمین را وخون آلود کردن سنگریزه پاے را

وَثَام کسحاب مثله ودیدن وگرد کردن يقال ثم لها اى اجمع

(ك) وَثُمَ وَثَامَةً - کرامته آگنده گوشت گردید

(س) وَثِمَتْ اَرْضُنَا وَثَمًا - محرکة کم علف گردید

مُوَاثَمَة - باهم نبرد کردن ودیدن وبرجستن دران کویا دوری کند خوشتن را وهمدیگر صبر کردن

وث ن

وَثَن - محرکة بت ووثن - ککتب واَوْثَان جمع

وَاثِن - ثابت وپیوسته ودیک جاے پاینده وآب پیوسته روان

مَوْثُوْثَة - زن خوار وذلیل

اَوْثَنَ زَيْدًا - دشمن ستر کرد او را وَاَوْثَنَ مِنَ الْمَالِ - افزون گرفت مال را

اِسْتِيْثَان - فربگ دیدن شتران وباقی ماندن چیزے واستوار گردیدن چیزے وبسیار وزبدن مال مايقال استوثن من المال اى استكثر منه

وَدَوْ فرقه گردیدن خرابان یعنی خورد وکلان ودوشتر ن شدن شتر بچگان

وث ى

وَثْىٌ - محرکة معیوب کردن ستور بے آنکه استخوان بشکند يقال وُثِيَتْ يَدُهُ مجهولا اى عيبت

وَثَّى - کمدی در دها يَدٌ مُوَثِّيَة - کم مایه دست ستور کردد ب شکستگی استخوان وکفیده

مِيثَاء - کلوخ کرب ودندان مسکر

اِيْثَاء - خداوند مرکب شکسته شدن استور ودشتی

بَابُ الْوَاوِ وَفَصْلُ الْحَاءِ مع ج ر

مَاءٌ وَجْرٌ - بالتحریک آب ناخیر وجاء محرکة دجاء کسحاب مثله وجاة - چاه خشک بے خیر

وَجِىٌّ - کامیر تکه حصی کرده

وَجِيْئَة - کسفینة طعامی است کاز خرما ونمک کوفته وروغن یا زیت تربیت دهند یا از پست

وجاء گاه و ماده
وِجاء کسار نوعی از رخصی
کردن و فی الحدیث علیکم
با الباءة فمن لم یستطع
فعلیه بالصوم فانه له وجاء
وَجْجرع تکه خصی کرده شده
لوریب از خصی بکدشیون
وجعا عین
(ف) وَجَاءَهُ بِالْیَدِ وَالسَّیْفِ
وَجْءًا - بالفتح بدست و بکارد
زدن او را + وجأت عُنُقه -
گردن نرم او را + و نیز وجء
گاییدن خصی کردن مگر بکوفتن
نا بر میان دو سنگ پاریزه
کردن بسنگ چنانکه پراگنده
شود و جا - کتاب منه یقال
وجأت الکبش فوجی هو بالضم
وجی شدن آب چاه
ایجاء - وا کردن و یکسو
گرد انیدن دیبل مقصود
باز گردیدن و پیری شدن آبچاه
توجیء - بدست و بکارد زدن
توجی - کشتن یافتن چاه را
ایجاء - پراگنده شدن خرما
وج ب
وَجَب - بالفتح شتر ماده که در
پستانش غلبه باشد و مشک
بزرگ از پوست نگه کوی
وجاب - کتاب مج دکول و بل
وخطری آنچه کردن بندند بدان در
اسپ دوانیدن و تیر انداختن
وجبة - بالفتح یکبار افتادن
و شکوفه گرفتن یا بانگ برآمدن
سمعت للحمائط وَجْبَةً قال الله
تعالی فَاِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا و یکبار
خوردن در شبانروزی یا خوردن
هر روز بوقتی معین یُقَالُ هُوَ
یاکل لوجبة ای یاکل فی
الیوم واللیلة مرة
وَاجِب - کصاحب شته و آنکه کردن
آن لازم باشد کلف را و فاعل
آن مستحق مدح و ثواب و تارک
آن سزاوار ذم و عقاب
وِجِبَّة - کعینة روزینه و ترتب
اطعام و جزآن و مقر ربع وهو
ان یُوجِبَ البیع علی الناباخذ
البائع من ثمنه بعضا فبعضا
فَاِذَا استق فی یقال استوفی
وجیبته
وِجَاب - کتاب ایستادگاه آب
وَجَاب - کشاد و سخت کول و
بد دل وجابة - با تا مثله
مَوَاجِب - بالفتح کشتنگاه قوم
مضارع آنها یقال خَرَجَ الْقَوْمُ
اِلَی مواجبهم ای مصارعهم
(ض) وَجَبَ عَلَیْهِ یَجِبُ وُجُوبًا -
بالفتح و بضم وَجِبَة - کعدة لازم
شدن او را + وَجَبَ عَنْهُ بر گردیدن
از آن + و وَجَبَ الْقَلْبُ وَجْبًا
بالفتح و وَجِیبًا - کامیر و وَجَبَانًا
محرکة تپیدن دل + و نیز وُجُوب
سزاوار شدن و مقرر گشتن بیع
یقال اَوْجَبْتُ فَوَجَبَ افتادن
وَجْبَة - بالفتح مثله و فرو شدن
آفتاب وَجِب بالفتح مثله و قرد
رفتن چشم بمغاک و مردن

(ك) وَجَب - وجُوبَة - بول
وگول گردید
مُوجِب - کمحسن شهری است میان
قدس وبلخا ر و نام ماه محرم
مُوجِبَة - کمحسنه بزه یا نیکوی
بزرگ که بدان دوزخ یا بهشت
واجب گردد
اِیجَاب - فرض کردن و لازم
گردانیدن یقال اَوْجَبَ لَكَ
البَیْعَ مواجبةً ووجابا بالکسر
لازم گردانید پر تو بیع را و کاری
کردن که سبب آن بهشت یا
دوزخ واجب گردد و طپانیدن
دل کسی را یقال اَوْجَبَ اللهُ
قلبه و یکبار خوردن در شبانروزی
مُوجِب - کمحدث ناقه که در
پستانش فلبسته باشد
تَوْجِیب - لازم گردانیدن
و عادت دادن نفس و عیال
و اسپ خود را بیکبار خوردن
در شبانروزی و یکبار خوردن
و ران و یکبار دوشیدن ناقه
را در شبانروزی داننده شدن
ستور و جزآن و بسته شدن فلبه
در پستان ناقه: بر زمین زدن
اِسْتِیجَاب - مستحق و سزاوار
شدن چیزی را

وج ج
وَجّ - بالفتح فریکه دارویی است
و آن بیخ درختی است گرم و خشک
در دوم محل ورم طحال منقی معده
مفتح سدد و مدر بول + و نیز
وَجّ - سنگخوار و شتر مرغ و دواء کا

است بطائف یا طایف کذا
فی الشمس یا شهری است و آن
و آن در میان کوه مُحْتَرِق و
مُصْطَحَرِین - واقع است منه
الحدیث اَجِرْ وطأتها
اللهُ بوج و مراد از ان عزوة
حنین گردادی است پیش وج
و در غزوهٔ طایف جنگ واقع
نشده + و نیز وج شتابی چوب
که بر گردن گاو قبله نهند
وُجُح - بضمتین شتر مرغ تیز رو
وج ج
وجح - محرکه سیج مانندی
است
وَجِیح - کامیر جامه سخت بافت
باب مَوْجُوح - در بسته
وجاح - مثلثه پر رده و پوشش
اِجَاح - مثلثه کذلك سنگ تابان
ویقال لَقِیتُهُ اَدْنَی وجاح یعنی
نخستین دیدم او را و آب اندک
که تنگ حوض را پوشاند
(ض) وَجَح - پیدا و آشکار گردید
مُوجِح - کمکرم پوست تابان و
درخشان رنگ و جامه سخت بافت
وپناه جای
اِیجَاح - پیدا و آشکار گردیدن
راه و جزآن و سنگ تابان سیدن
بکندن یقال حفر حتی اوجح
و تنگ گردیدن بول بر کسی و پناه
بردن یقال اَوْجَحَ الیه و پرده
و فرو هشتن خانه را
وج د
وَجَد - بالفتح تو انگری شدن

وایستادن نگاه آب وجاد کتاب جمع ✤ ونیز وجد شیفتگی و شیفتگی یقال به وجد فی الحب وکذا فی الحزن لکن بکسر ما ضیه

وَجِيد - کامیر زمین هموار وجُدَّان بالضم

وُجُود - هستی

مَوْجُود - هست شده

(ض) وَجَدَ الْمَطْلُوبُ وُجْدًا بالفتح وِجْدَةً کعدة ووُجُودًا بالضم ووَجُودًا ووِجْدَانًا بکسرهما یافت آن را ✤ ووَجَدَ عَلَيْهِ وَجْدًا وِجْدَةً ومَوْجِدَةً کمجلسة خشم گرفت بروی وبکسرهما وبضمهما ایضا لغة عامریة فیهما یقال وجده يَجِدُه ويَجُدُه لا نظیر لهما فی باب المثال ✤ ووَجَدَ الْمَالَ وغَيْرَهُ وُجْدًا مثلثة وَجَدَةً مستغنی شد از ان ✤ ووَجَدَ بِهِ وَجْدًا شیفته وے شد ✤ ووُجِدَ مِنَ الْعَدَدِ مجهولا است گرویده لا یقال وَجَدَ الله تعالی وانما یقال اَوْجَدَهُ اللهُ تعالی ✤ ونیز وِجْدان - گم شده یافتن ✤ ونیز وَجْد - بالفتح اندوهگین شدن یقال وَجَدَ بِهِ يَجِدُ بکسرهما وهو الاکثر ✤ ونیز وُجْد بالضم والکسر توانگر شدن وتوانگری گزیدن حِدَّة کذلك

اِيجَاد - آفریدن وهست نمودن ومطلب رسانیدن کسی را وتوانگر وبے نیاز کردن یقال الحمد لله الَّذِي اَوْجَدَنِي بعد فقر اَجَدَنِي بعد ضُعْف ای تَوَالی وبتم بکارے وشتن یقال اَوْجَدَ علی الامر وتوانا گردانیدن بعد سستی یقال اَوْجَدَهُ واَجَدَهُ ورنج دادن

تَوَجُّد - شکایت نمودن بیخوابی وجز آن راواندوهگین شدن یقال تَوَجَّدَتْ لِفُلَانٍ وحزنت له

وج ذ

وَجْذ - بالفتح مغاکی درکوه که آب گرد آید دروے وحوض وجُدَان بالکسر وجَاذ کتاب جمع

مَكَانٌ وَجِدٌ کتف جاے مغاک وحوض ناک

اَوْجَدَهُ اللهُ اِيجَادًا بمضطر کرد اورا بسیوی اورا لوی فاوجد عَلَيْهِ بستم داشت اورا بر کاری

وج ر

وَجْر - بالفتح سنج کوه وکوهی است میان اَجَاء وسَلمی ودهی در سجر

وَجْرَة - بالفتح وبحرک کوی که جهت شکار وحوش کنند که چون وحوش بران گذر وپا ومغاکی در آید اَوْجَار جمع وبیابانی است میان مکه وبصره مسافت چهل کروه ما داے وکوش که دران منزلے نیست

وَجِر کتف ترسان وَجِرَة مونث

وِجَار - بالکسر والفتح کلاه کفتار وسوراخ کفتار وجز آن اَوْجُرَة کاغلة وجُرُ کتب جمع وآب کندسیل از وادی

وَجُور - بالفتح داروی دژمن ریختنی وبضم وسخن ناپسند وشنوای آن

اَوْجَر - ترسان وَجْرَاء وقیل لا یقال وجراء

وَجْوَى - بالفتح مقصور اشهری است نزدیک مدینه

مِيجَر - بالفتح کچه وداروان که دارو بر دهان ریزند مِيجَرَة مثله

مِيجَار - بالکسر چوبے است شبیه چوکان که بدان کوی زنند

(ض) وَجَرَ وَجْرًا - بالفتح داروبر دهان وریخت ✤ ووَجَرَتْهُ وَجْرًا شنوانیدم اورا آنچه مکروه داشت

(س) وَجِرَ مِنْهُ وَجَرًا - بحرکة ترسید ازان

اِيجَار - داروبر دهان کسے ریختن ونیزه زدن در دهان و جز آن

تَوْجِير - فروخوردن داروبرا وبنا پسندی آب آشامیدن

اِيجَار - داروکردن بوجوه هو افتعال منه

وج ز

وَجْز - بالفتح تیز جنبش سریع الحرکة وَجَزَة - مونث وزود دهنده وسبك وکوتاه از کار وسخن واز هر چیزے

وَجْزَة - بالفتح نام اسپ یزید بن سنان ✤ وابو وَجْزَة یزید بن عبید یا ابی عبید شاعر است سعدی ونیز کنیت مولای آن میر

وَاجِز - کوتاه از هر چیزے

وَجِيز - کامیر کوتاه از هر چیزے واز سخن وکار

مِيجَاز - بالکسر کوتاه گرداننده سخن را

مَوَاجِز - بالفتح موضعی است

(ك ض) وَجَزَ فِي مَنْطِقِهِ وَجْزًا - بالفتح ووَجَازَةً ککرامة ووُجُوزًا کوتاه کرد سخن را

مُوجِز - کمکرم سخن وجز آن کوتاه

مُوجِز - کمحسن مثله

اِيجَاز - کوتاه کردن سخن را وکوتاه گردیدن آن وشتاب واداشتن بر

تَوْجِيز - روا جاجت خواستن وستدن

وج س

وَجِس - بالفتح آواز نرم وبیم دهنده ورگوش خورد واز آواز وجز آن

وَجْسَان - بالفتح مثله وآواز اجماع منه کانوا یکرهون ان یجتمعوا معی جاذبه والاخری تسمع حسه وترین ذال الفعل مضی بمعنی قلیلا

اَوْجَس - کاعمد وزگار ردی بضم الجیم ومنه لا افعله سحیلا وجس وقدمر ✤ واندك از طعام وشراب یقال مَا ذُقْتُ عِنْدَهُ اِلَّا وَجْسًا شیئا

وَاجِس - اندیشه وهر چیز در دل گذرد

مِيجَاس - بالکسر علمی است

اِيجَاس - در دل افگندن ترس را ونهان داشتن در دل وقوله تعالی فاوجس فی نفسه خیفة اے احس واضمر

تَوَجُّس - گوش داشتن باواز نرم و اندکی که شنیدن دنهان شده تر بود
وج ع
وجعة - کعدة بمعنی جو
وَجَع - محرکة بیماری و دردمندی
وِجاع کتاب اَوْجاع جمع
وجع کمنع بجور و دردمند گردیدن
وَوَجِعَ کسمع وجاعی کسکاری
وَوَجَعَ کمکرم وجاعی کسکاری
وَجَعان جمع + وَالمَرَة وجع الکبد
تره است سمیت لانها شفاء لوجع الکبد -
مَوْجُوبٌ وَجِيعٌ - کامیر ضرب
دردناک
وَجْعاء - کصحراء کون موضعی است
وقبیلة است ازازد
(س) وَجِعَ وَجَعاً - بالتحریک
بیمار و دردمند گردید وَجاعَ وَجَعَ
کوعد والغابر یَجِعُ ویَجَعُ یَجِيعُ
ویَاجَعُ بالیاء والهمزة یَئْجَعُ
بکسر الاول ایضا وهی لغة بنی
اسد هُم یَقُولُونَ یَيْجَعُ بکسر
الیاء ولا یَقُولُونَ یَعِلُّ
إسْتِشْقاءً کالکسرة علی الیاء قلما
اجْتَمَعَتِ الیاءان توبتا و
إحْتَمَلتا مالم یحتملاه المعروف
ویقال فلان یَوْجَعُ رَاسَهُ
بنصب الراس ویَوْجَعُهُ رَاسُهُ
برفع الراس کیمنع فیهما وانا
لَيْجَعُ رَاسِي ویَوْجَعُنِي رَاسِي بفتح
الیاء وضمها لحن
إلْجاع - درد ناک ساختن مُوجِع
لغت است ازان
تَوَجُّع - دردمند و بیمار گردیدن

وج ف
وَجْف - بالفتح نوعی از رقاص تر سب
وجِيف - کامیر نوعی از رقاص تر سب
(ض) وَجَفَ وَجْفاً - بالفتح
وجِيفاً کامیر وَجُوفاً بضم آرام گشت
ووَجَفَتِ الإبِلُ برفتار وجنبت فت
إيْجاف - راندن شتر بتفار وجنبت
مِنْهُ قولُه تعالی فَمَا اوْجَفْتُم عَلَيْهِ مِن
خَيْلٍ ولا رِكَابٍ ای ما اَمْسَلْتُم
إسْتِيجاف - شیفته و آشفته گردیدن
محبت دل را و برون کردن آن را

وج ل
وَجِل - کفرح مرد ترسناک وجلة
مؤنث رجال ککتاب رِجِلُون جمع
وجِيل - کامیر گوگه آب در وی ایستد
رجل اَرْجَل - مرد ترسناک لا یقال
فی المونث وَجْلاء ولکن یقال وَجِلة
وُجُول - بالضم پیران
إلْجَلی - بالفتح مقصورا جای است
اَلْجِلین - بالفتح وبکسر اللام وسکون
النون قلعه است بمغرب
الجِيلِيّين - بالکسر کوهی است مشرف
بر مراکش
مَوْجِل - مجلس جای ترس و
مغاکی که آب در ان ایستد
(ن) وَجَلُهُ - چهره شد بروی
و ترس
(س) وَجِلَ وَجَلاً - محرکة و
مَوْجَلاً - کمقعده ترسید وفی غابره
اَرْبَعُ لُغاتٍ یَأْجَلُ ویَوْجَلُ و
یَيْجَلُ بالکسر اولهما وکذلک فیما
اشْتَبَهَ من باب المثال إذَا
کانَ لازِماً فمن قال یَاجَلُ
جَعَلَ اوا والفا لفتحة ماقبلها
ومن قال یَيْجَلُ بکسر لیاتی
لغة بنی اسد فانهم یکسرون
یاء المستقبل إذا کان بَعْدَها
یاءٌ اُخْرَی لتقوی احدیاتین
بالاُخری وتَقُولُونَ انا اِيْجَلُ
ونحن نِيْجَلُ وانتَ تِيْجَلُ وَلا
یکسرون الیاء فی یعلمه لِعِلْمِهِ
مِنْهُ قولُه تعالی لِنَعْلَمَ إلخ
الکسرة ماقبلها
(ك) وَجُلَ وَجالَةً - پیر گردید
مُوَاجَلَة - بسر کردن و ترسیدن

وج م
رجل وَجْم - بالفتح مرد ناکس
کمینه ودُجُمٌ سُوءٌ مرد بد + ونیز
وجْم - بالفتح وبحرکة نشان در
راههای دشت یا آن سنگ
برهم نهاده سطبر تر وا از تر اد و دم
کرعاد برشته اگذاشته اند جهت
هدایت راه اَوْجام جمع
وجْمة - بالفتح یکبار خوردن
وبرروی در افتادن در خوردن
وجای است
وجَم - محرکة بخیل سبک
اندام ناکس
وجَمَة - محرکة ننگ وعار
وجِم - ککتف مرد ترس روی
سرفرو افگنده از شدت اندوه
یَوْمٌ وَجِيمٌ - کامیر
روز سخت گرم
وجِيمة - کسفینة علف گندم
آفت رسیده
وَاجِم - کصاحب ترش روی
سرفرو افگنده از شدت اندوه
یقال مالی اراک واجِمًا
اَوْجَمُ الرَّمْلِ - میانه ومعظم
ریگ لوذه
مِيْجَمَة - بالکسر کدین وکمر بند
(ض) وَجَمَ وَجْماً - بالفتح و
وُجُوماً - خاموش گردیدا زاندوه
واز خشم ویقال لَمْ اَجِمْ عَنْهُ
یعنی خاموش نشدم از وی از ترس
وبیم + ونیز وجم - ناپسند داشتن
چیزی را و لگد زدن برسلیمه و پشت
برکردن و سینه زدن

وج ن
وَجْن - بالفتح وور انداختن بر
زمین کوفتن ویعدی بالیا کوفتن
گاو جامه را والفعل من ضرب +
وَجَنة بمثلثة رخسار یا تندی رخسار
وجنة بحرکة وکفرحة فهی خمس لغات
واُجنة بالهمزة المضمومة
کذلک وجنات جمع
وَجِين - کامیر کرانه واد وکرانه
زمین درشت هموازه اندک بلند
اَوْجَن - رسن سطبر
وَجْناء - کصحراء شتر باده سخت
واستوار اندک هم اخوذ من اوجن
الارض وگویند وجناء ناقة بزرگ
وجنه
مِيْجَنَة - بالکسر کوتنک کازرد
مواجن جمع
مَوْجُونَة - خانه آراسته
عروس

رجلٌ موجَّن۔ بمعظم مرد بزرگ تندی رخسار

مَا أَدْرِي أَيُّ مَنْ وَجَّنَ الْجَلَدَ هو توجینا۔ یعنی نمیدانم کہ کدام کس است او

تَوَجَّن۔ خوارگردیدن و فروتنی کردن

وج ہ

وَجْہ۔ بالفتح روی مردم و از ہر چیزی أَوْجُہ کافلس وجُوْہ و أُجُوْہ بقلب الواو ھمزۃً جمع و عین چیزے یقال ھٰذا وَجْہُ الرَّأْيِ أَيْ ھُوَ الرَّأْی نفسہ و یبقی وجہ ربّك ومنہ قول الاصمعی وجہت وجھی للہ ای ذاتی خالصۃً للہ وقیل لوجہ العمل الذی جہت عملی داول روزگار و آن قدر از ستارہ کہ پیدا و ظاہر گردد ترا و مقصود سخن و رضا و خشنودی و منہ انما یطعمکم لوجہ اللہ ای لوضاہ و مہتر قوم وُجُوْہ جمع و بزرگی و منزلت و آب اندک و بحرکت سوے گرانہ وُجُوْہ الْبَلَد اشراف شہر

وِجْہَۃ۔ بالکسر والضم و ثلث کرانہ و ناحیہ و سوے جہات جمع والھاء عوض عن الواو

وُجْہَۃ۔ بالضم والکسر سوے و کرانہ

وَجْہ۔ کندس و صاحب جاہ و قدر

وَجِیْہ۔ کامیر مہتر قوم و با قدر و منزلت وُجَہَاء جمع وجا در وکلیم و درطہ و مہرہ است و بچہ کہ پشت ہر دو دست وی یکبار بر روی بدر

از شکم مادر وقت زادن و نام دواسپ

وَجِیْہَۃ۔ بکسر مہرہ است و بنو وجیہۃ بطنی است

أُوَيْجِہ۔ مصغر وجہ یقال انظر إلی بأُوَيْجِہ۔ سوء ای بکراھۃ

لَقِيْتُہٗ وَجَاھًا۔ کحساب و باروے ملاقات کردم او را

قَعَدتُّ وَجَاھَكَ مثلثۃً یعنی نشستم مقابل روی تو و لذا قَعَدتُّ تُجَاھَكَ بتثلیث التاء

وِجَاء۔ کتاب اندازہ یقال ھٰذا وِجَاءُ الْفِ ای ذھاؤہ

مَوْجُوْہ۔ بر روے زدہ شدہ

(ض) وَجَھَہٗ وَجْھًا۔ بر روی وے زد وتَجَھْتُ إِلَيْكَ۔ روی آوردم بتو + وَجَہْتُكَ عِنْدَ النَّاسِ وجیہ و با قدرگردیدم از تو پیش مردم

(ك) وَجُہَ وَجَاھَۃً۔ روے شناختہ و با قدر گردید

أَوْجَاہ۔ بزرگ گردانید و با قدر یافتن منہ قولہ للہ دَرُّہ + إن الغواني بعد ما أَوْجَيْتَنِي أعرضن ثُمَّتَ قلن شیخ أعود + و با قدر گردانیدن

مُوَجَّہ۔ معظم صاحب جاہ و وقار و چادر و گلیم و درطہ و آنکہ در پشت دسینہ دے کوزی باشد

وشیٔ مُوَجَّہٌ۔ چیزے بریک وتیرہ و روش

وَجَّھْتُ إِلَيْكَ تَوْجِيْھًا۔ روے آوردم بتو + وَجَھْتُہٗ فی حَاجَۃٍ وَجَّھْتُ إِلَيْہِ كذلك کسیل کردم او را بحاجتی و فرستادم

وفی المثل وَجِّہِ الْحَجَرَ حَيْثُ شِئْتَ مَالَہٗ بالنصب والرفع ای تدبیر امرکن بر دستی مناسب + و نیز

تَوْجِيْہ۔ بزرگ و با قدر گردانیدن و بر یک روش کردن باران بیابان را و مائل بشمال نشاندن نخلہ را تا راست گرداند و مایل شمال دست و پایہاے اسپ یا زدیکے تندی پس سم و پی پاے و دست بسمہا و نخست برآمدن ہر دو دست اسپ کرہ از شکم مادر وقت زادن و سپید پیگی است در ہر دو بند دست و بیرون رویہ مسل کردن سم ستور + وتَوْجِيْہ۔ در شعر حرفے است کہ قبل حرف روے در قافیہ مقید و واقع شود و آنرا بہر حرف و حرکت کہ خواہند تغیر دہند کقول امرئ القیس + إلی آخر مع قولہ صُبُرٌ والیوم قِرٌ وقیل التوجیہ اسم لحرکۃ ما قبل الحرف فیسمی الدخیل

مُوَاجَہَۃ۔ روبارو دیدن کردن ویقال لقیہ مواجہۃً ای بے قابل وجھہ بوجھہ

تَوَجَّہ۔ روے آوردن یقال توجہت نحوك وإلیك و شکست خوردن و روے گردانیدن پیر شدن وتَوَجَّہَ الشَّيْخُ ای ولّی ولَبِدَ وفی المثل أَحْمَقُ مما یتوجّہ ای لایحسن ان یاتی الغائط

تَوَاجُہ۔ ہمدیگر مقابل شدن إِلْتِجَاہ۔ روے دادن یقال إلتجہ لہ ای سَنَحَ رَشْدُہٗ افتعل صادت او واوا وتاءً او ادغمت ثم بنی علیہ قولك تعلّمتُ كذا وتَجَھْتُ إِلَيْكَ وَاتَّجَہْ

وج ي

وَجِيَ۔ بحرکۃ سودہ شدن سم ستور یا سخت سودہ شدن آن افعل من سمع وخجل یافتن یقال سألناہ فوَجِيْنَاہ یعنی خوتم از وے پس خبر یافتم امداد و خصی کردن و یسکن فیہما والفعل معنی ضرب

وَجِج۔ کخشف سودہ سم از ستور و جز آن

وَجِيٌّ۔ کغنی سودہ سم و ناکس بے خبر

وِجَاء۔ کتاب جامہ دادن و پشتوارۂ جامہ أَوْجِيَۃ جمع وَجِيَاء۔ صحراے ستور مادہ سودہ سم

مِيْجَے۔ کعیسی نام جد نعمان بن مُقَرِّن صحابی

إِيْجَاء۔ بخشیدن و فرقی کردن یقال أوجی علی اذا انحنی و ضد او است و سودہ گردانیدن سم ستور را و بی امید بازگشتن شکاری و مجاہد فرو فتن و دور شدن و تَوَجَّہَ الشَّيْخُ ای ولّی ولَبِدَ وفی المثل أَحْمَقُ مما یتوجّہ ای لایحسن ان یاتی الغائط

زمین درست بیدن چاہ کن و آب برنیاوردن و اعراض نمودن و کشیدن یُقَالُ أوجی عن کذا و ناکس بے خبر افتن کسی را یقال

سَأَلْنَاهُ فَأَوْجَفَنَاهُ
تَوَجَّى - سوہ سم گردیدن ویقال
انه لیتوجی

بَابُ الواو وفصل الحاء

وح ب

وُحَاب - بکغراب بیماری است
شتر را

وح ج

وَحَج - محرکہ جای پناد
وَحْجَة محرکہ جای نشیب
وَحَاحِ حج
(ر) رَحِ - پناہ گرفت
اِلْحَاج - سطر کردن

وح ح

وَحّ - بالفتح صیح ومرد ورویش
استعمل وَحّ افقر من وحّ او من
الوزن + ویزوح بکسر الحا زجری
است وگاوا او صوتی
وَحَوَح - کفد ندمر وسبک شتاب
نہ نیک پست وتوانا ومسگ باتاک
للندمہ وحواح بالفتح مثلہ فی الکل
ومرغے است
وَحْوَحَة - رجة آوازہ گلو
گرفتہ ودمیدن در وست از
استسقاء ریا
تَوَحْوَحَ الظَّلِيمُ فَرَقَ البيض
مہربان شدہ برآنہا پس انشکار کرد
حرص خود برآن

وح د

وَحَد - بالفتح چہار پایہ وحشی تنہا
وجدا شدہ ودر مردنا شناختہ گمرہ
نزاد او + ویقال رَأَيْتُهُ وَحْدَهُ
یعنی دیدم او را فقط وهو مصدر
لا يثنى ولا يجمع ونصبه على
الحال عند البصريين وعلى المصدر
عند الكوفيين في كل حال كأنك
قلت اوحد توحيدا ثم وضعت حد
هذا المصدر وعند اهل الكوفة
انصبه على الظرف باسقاط على
وقال ابو العباس يحتمل وجهاً آخر
وهو ان يكون الرجل في نفسه
منفرداً كأنك قلت رأيت رجلا
منفرداً انفراداً ثم وضعت
وحده موضعه او هو اسم
فيقال جلس وحده على وحده
وحدهما ووحدهم ورددهم
وعندي على سبيله على
وحدته اي توحيده وقد يثنى
الا قولهم فلان يتيم وحده - و
مدح وحيش وحده وغيره
وحده وهما ذم كأنك قلت
يتيم افراد فلما وضعت حد
موضع مصدر مجرى رجز ته
ودنبا قالوا رجيل وحده
وحدة - یگانگی
فعل من ذات حدته وعلى
ذات حداته ومن ذي
حداته - یعنی ازرای وروش
خود کر - آن را یقال اعط كل
واحد منهم على حداته اي على
حياله والهاء عوض من الواو
وحد - محرکہ تنہا یگانہ احد
استعمل مثلہ + ویزاحد - یکے
یکم وروز یکشنبہ آحاد جمع ومذکر
است وراح د
وحد بکتف یگانہ وحدة موئنث
توحيد - کار یگانہ وضعی است
وحيدان - دو آب است
وربلاد قيس وبنو وحيد تومے
از بنی کلاب
وحيدة - کسفینہ جاے از
اعراض مدینہ میان مدینہ ومکہ
دخلوا احاد احاد - کغراب
یگان یگان درآمدند وهو
معدول من واحد احد
هو ابن اهدها - او پدران
وما درانِ گرامی وکریم وارد از
مردم باشد یا شتر
واحد - یکے وهو اول عداد
ليس بشيء وقد يثنى واحدان جمع
يقال لفراء انتم حيّ واحد حيّ
واحدون كما يقال شرذمة
يتلون ومتقدم در علم یا در مردم
وحدان - بالضم جمع احدان
بالهمزة مثل كشاب وشبان یگانہ
هو واحد دهره او یگانہ
روزگار راست وفلان لا واحد
له اي لا نظير له
لست فيه بأوحد یعنی درآن
خاص نیستم مونث آن وحدانی
آيهو الله الا وحد او صاحب
وحدانیت ویگانگی است هو
احد اهل زمانه او یگانہ
است از اہل روزگار رخ وحدان
بالضم جمع ومثل اسود وسودان
اصله وحدان
احدى بنات طبق - بالحمر
مقصور ابلاسختی ومار
وحدان - بالضم زمینی است
دخلوا موحد موحد بضم
المیم والحا یگان یگان درآمدند
ميحاد - یک یک اذا رایت
الكلمات منفردات كل واحد بائنة
عن الاخرى قلت تلك ميحاد
یعنی اینہا فرو فرواند مواحید
جمع
(س ك) وحد وحادة -
الكرامة ووحودة ووحود ا
ووحدا وفحدة بفتحتين احد
کعدة تنہا ویکتا ماند
شاة مُوحِدٌ - کمحسن گوسپند
یک بچہ زاینده
اَوْحَدُ للاعداد الجاداً
تنہا گذاشت اورا جت دشمن
واوحده الله - اي جانبه
یعنی تنہا باقی ماند + ونیز ایجاد
یگانہ روزگار گردانیدن یک
بچہ زادن گوسپند
تَوْحِيد - یگانہ گردانیدن
وهذا يتطرد الى العشرة
فيقال وحده وثناه وثلثه
ویک دانستن ویکے گفتن خدا را
وگردیدن یگانہ او تعالے
رجل مُتَوَحِّدٌ - بکسر الحا
مرد یگانہ + والله المتوحد -
الله صاحب یگانگی
تَوَحُّد - یگانہ شدن وگاہد اشتن
يقال توحده الله بعصمته
اي عصمه لم يكله الى غيره

وح ر

وَحْر - بالفتح کینہ وخشم وخش
تیرگی دل وهو اسم مثل وغر

والمصدرُ بالتحريك
وحَرَة - محرکہ جانور کی است چون کربسہ یا کرمی است سرخ بزمین چسپیدہ بر ہر چیزے کہ بگذرد زہر ناک سازد آنرا وحَرٌ جمع وشترگربہ بالا ✦ وامرأۃٌ وحَرَۃٌ زن سیاہ فام حقیر زشت یا سرخ رنگ پستک
وحَرٌ بکحف کینہ وخشم ناک
(س ض) وحِرَ علی صَدْرِہٖ
وحَرَۃ - محرکہ کینہ داشت بر من در دل خود
(س) وحِرَ وحَرًا - محرکہ مسموم گردید برخوردن چیزے کہ وحرہ بروے گذشت ✦ وحِرَ الطعامُ وحرہ افتاد در طعام
اوحرتِ الوحرۃُ الطعامَ - مسموم ساخت وحرہ طعام را کہ بخورد نش قے آید یا شکم روان گردد

وح ش
وَحْش - بالفتح جانور وشتی وحشیے یکی وُحُوش ووُحْشان بالضم جمع وحمار وَحْش وحمارۃ وَحْشِیَّۃ بالاضافۃ والصفۃ گورخر بلدۃٌ وَحْشٌ - شہر ویران وخشک لقیتُہٗ بوَحْشِ إِضْمٍ یعنی در شہر خشک ویران ملاقات کردم ازوے ✦ وبات وَحْشًا - گرسنہ شب گذاشت وبِتْنَا اَوْحَاشًا ای جِیَاعًا
وَحْشِیّ - جانب راست از ہر چیزے قال الراعی ✦ فَمالَتْ عَلَی رِئْمٍ وحشیٰھا ✦ وقَدْ رِیحَ

جانبُہا الأیسرُ ✦ یقالُ لیس من شیءٍ یفرحُ الامالَ الی جانبہِ الایمن لانّ الدابۃ لاتُؤتیٰ من جانبہا الایمن و انما تُؤتیٰ فی الاختلاب والرکوب من جانبہا الأیسر خوفہٗ منہُ والخائفُ انّما یفرّ من موضع المخافۃ الی موضع الأمن یا وَحْشِیّ جانب چپ است ہذا عند الاصمعی وپشت کمان و من الانسان بخلاف إنسی کہ آن آنچہ مقابل تست ازان کالساعدین التربدین و القدمین وکذلک وحشی الید والرجل فما اقبل منہما علی الانسان فہو انسیٌّ وما أدبر عنہ فہو وحشیٌّ ووَحْشِیّ بن حَرْبٍ صحابی کہ در جاہلیت حمزہ رضی اللہ عنہ راکشتہ و در اسلام مُسَیلمہ کذّاب را
وَحْشَہ - بالفتح اندوہ وترس وتنہائی وزمانی وزمین خشک وخشناک
وَحْشِیّہ - بالتاء بادی کہ وزیر جامہ تو در آید بقوت
وَحِیش - کامیر جانور وشتی
وَحْشان بکسر ان غنائک
وَحَاشِیَ جمع
اَرْضٌ مَوْحُوشَۃٌ زمین بسیار وحش
(ض) وَحِشَ کوبہٖ وحشًا - جامہ از خود انداخت در گریختن بخوف لاحق شدن دشمن ✦

ونیز وَحْشَۃ - پرزمانی واندوہ کردن
اِیحاش - بے نباتی وبے مردم یافتن زمین وشہر را ودیران و خراب گردیدن خانہ وجاے وپزمان واندوہگین کردن گرسنہ شدن وبے توشہ گردیدن
تَوَحُّش - سلاح وجامہ از خود انداختن در گریختن ومنہ الحدیث فوحّشوا برماحہم
تَوَحُّش - ویران وبے اہل و خشک شدن خانہ وجاے بزمان گردیدن وتہی شکم گردیدن وشکم تہی کردن یقال تَوَحَّشْ یا فلان ای اَخْلِ مَعِدَتَکَ من الطعام والشراب لشرب الدواء
اَرْضٌ مُسْتَوْحِشَۃٌ - زمین وحشت انگیز
اِستِیحَاش - اندوہگین شدن و وحشت یافتن

وح ص
وَحَص - بالفتح آبلہ ریزہ کہ در رخسار وخنجلیجہ برآید
وَحَصَۃ - بالتا اسر یا یقال اَصْبَحْتُ ولیس بہا وَحَصَۃٌ أی بؤس
(ض) وَحَصَہٗ وَحْصًا برزمین کشید آنرا

وح ظ
وَحَاظَۃ - بالضم شہرے یا زمینے است است وکمین کہ روستاقی
وحاظۃ منسوب است بآن و آنرا اُحاظَۃ نیز گویند

وح ف
وَحَف - بالفتح انبوہ نیک سیاہ و نیکو ویحرک وبال مرغ بسیار پر و گیاہ تازہ انبوہ ونام شمشیر عامر بن طفیل
وَحَفَۃ - بالفتح آوار وسنگ سیاہ
وِحَاف - کتاب جمع ونام اسپ عُلاثۃ بن جُلاس
تُحْفَۃ - بالضم وکہرۃ ہدیۂ ارمغان
تُحَف کصرد جمع اصلہ وحفۃ ومذکور است در ت ح ف
وَحِیف - کامیر موضعی است بمکہ کہ سابق دران جاے مروار رامی افگندند
وُحَیف - کزبیر عقیل یا عمرو بن طفیل
وِحَاف - بالکسر موضعے
وَاحِف - بال بسیار پر وگیاہ انبوہ
وَاحِف - بال بسیار پر وگیاہ انبوہ ونیز واحف - دلو کلان کہ در دوال محکم تافتہ بدہند آویزان باشد ونیز جاے است
وَاحِفان - نام جائے
وَحْفاء - کصحراء زمین کہ در آن سنگہاے سیاہ باشد وسنگستان نباشد وحافی کسکاری جمع
وزمین سرخ
وَاحِف - خوابگاہ شتران
نَاقَۃٌ مِیحَافٌ - بالکسر ناقہ کہ از خوابگاہ خود زود
(ض) وَحَفَ البعیرُ وَحْفًا - خود را بر زمین زد ✦ وَحَفَ مِنّا زود بکیم آمد ✦ وَحَفَہُ الیَسْنا

آهنگ ماکردو فرود آمدن زو ما
ونیز وحف شتابی کردن
(ك س) وَحْفُ النَّبَاتُ و
الشعر وَحَافَةً۔ کرامة وَوُحُوفًا
افزون گشت وانبوه وپیچیده
شدن شاخهای آن
مُوحِف۔ لحسن مرد بے عیب و
خوابگاه ناموافق شتران
إِيحَاف۔ شتافتن وناموافق
آمدن خوابگاه شتران را
مُوحَف۔ لعظم شتر لاغر
تَوْحِيف خود را بر زمین زدن
شتر وشتافتن لبعیر زدن و
کامل کردن عضو شتر کشتنی را

وح ل
وَحَل۔ محرکة تنگ که ستور وران
در ماند اوَحَال وُوُحُول۔ جمع
وَحْل۔ بالفتح لغة رديئة
مَوْحَل۔ لمقعد وگل فتادن و
موضع است
مَوْحِد۔ لمجلس جائے گل تنک
وگل ناکے اسم است
(ض) وَحَلَهُ وَحْلًا۔ بالفتح
پیرده شدم بروے ورموا علت
(س) وَحِدَ مَوْحَلًا۔ لمقعد
وگل تنک در افتاد
إِيحَال۔ درگل افگندن وبدے
سخت در افگندن کسی را یقال
اَوْحَلَ فلانًا شَرًّا
مَوَاحَلَة۔ نبرد کردن بر فتن
در گل تنک
إِيحَال۔ استشار کردن در سوگند
تَوَحُّل۔ گل ناک شدن جاے

إِسْتِيحَال۔ گل ناک شدن جاے

وح م
وَحَمَ۔ بالفتح آهنگ کردن یقال
وَحَمَتْ وَحْمَةُ والفعل ضرب
وَحَم۔ محرکة آرزو اے زن باردار
وآواز بال پرمرغ که در پریدن
برآید ونیز وَحَم سخت آزمند
شدن زن لبستن بخوردن چیزے
وخواہانی بداع وخواہانی ہر چیزے
والفعل من حسب وسمع
يَوْمٌ وَحِيمٌ۔ کامیر روز سخت گرم
وِحَام۔ بالکسر والفتح نیک۔
کرایش وآرزومندی زن لبستن
بخوردن چیزے اسم مصدر است
ودشواری کردن ستور وقت
بار کردن والفعل من سمع
وَحْمَى۔ کسکری زن لبستن نیک
آزمند بخوردن چیزے وِحَام
بالکسر ووَحَامَى کسکاری جمع
وفی المثل وَحْمَى ولا حَبَل
تَوْحِيم۔ ذبح کردن وآرزو اے
زن لبستن خوراندن آنرا و
چکیدن آب از چشمه کسته نوامی

وح ن
وَحْنَة۔ بالفتح گل نیک
چسپنده والغزاننده
(س) وَحِنَ عَلَيْهِ۔ گل
اندود بروے
تَوَحُّن۔ کلان شدن شکم وخوار
گردیدن وہلاک شدن

وح ي
وَحْي۔ بالفتح اشارت وکتابت
ونامه وپیغام وسخن پوشیده وہر چه
بدیگری فرستی واندازی وآواز
که مردم وغیر آن باشد وحی لکه
جمع وورول انگندن وشتابی
نمودن وفرستادن یقال وحیت
إليه واشاره کردن یقال
وحیت له والفعل من ضرب
وَحْي۔ کرحی آواز مردم وجز آن
که در از وخفی باشد وحاة مثله
یقال سمعت وحاة الوعد اے
صوته الممدود والخفی والوعد
یحی وحاة وشتاب وشتابی نمودن
ویمد ومهتر بزرگ وپادشاه وباد
ویقال الوحی الوحی یعنی المداد
المداد
وَحِيٌّ۔ یعنی شتاب وتیز رونده
شئ وحی وموت وحی
أَوْحَى اللهُ۔ فرستادن بسوے
والهام کردن وأَوْحَى لَفْسَهُ۔
ترسناک گردید
وِحَاءٌ تَوْحِيَةٌ۔ شتابانیدن را
تَوَحِّي۔ شتافتن یقال تَوَحَّ یا
هذا ای اَسْرِعْ
إِسْتِيحَاء جنبانیدن وفرستادن
خواندن کسے را ودریافتن بخواستن
ودریافتن وخواستن یقال اِسْتَوْحَيْنَا
هُمْ

باب الواو وفصل الخاء

وخ خ
وَخّ۔ بالفتح رنج وآهنگ
وَخْوَخَة۔ حکایت آواز مرغ و
حکایت کردن آن را
وَخْوَاخ۔ بالفتح فروهشته شکم
فراخ پوست سست وکسلمند
نامرد یا آنکه خواهش زنان ندارد
وخرماے نرم

وخ د
وَخْد۔ بالفتح شتافتن شتر یا
نوعی از رفتار شتر چون رفتار شتر مرغ
یا فراخ گام نهاده رفتن آن
وَخَدَان محرکة ووَخِيد۔ کامیر
مثله والفعل من ضرب وواجد
وَخَّاد۔ کشداد ووَخُود کصبور
لغت است ازان

وخ ز
وَخْز۔ بالفتح چیزے اندک یقال
جَاؤُا وَخْزًا یعنی چهار چهار آمدند
ونیز وَخْز۔ درختن بیزه وجز آن
چنانکه در نگذرد وکشیدن وانجختن
چیزے واندک سپید گردیدن موے
سر وخیر ساختن والفعل من ضرب
وَخِيز۔ کامیر رسکنه شده

وخ ش
وَخْش۔ بالفتح پیچکاره در دی
از هر چیزے ومردم وفرومایه کمینه
بے اعتبار واحد جمع مذکر ومونث
وروے یکسان است وتثنیه آن
می آید وگاهی جمع آن اَوْخَاش
ووِخَاش کقطام آید قال الراجز
جادية ليست من الوخش +
كأن مجرى دمعها المستن +
قطنة من اجود القطن +
اراد الوخش بالقطن فزاد
فيهما تا ثقيلة + ونیز وخش
شهرے است بماوراء النهر
(ك) وَخْش وَخَاشَة۔ کرامة

وَخُوشَةٌ۔ تباہ و فرمایہ و بے اعتبار گردید و ردی و زبون گشت
اَوْخَشَ لَهُ بِعَطِيَّةٍ۔ کم کرد وہش او را + وا وخش فی عرضہ۔ زشت گردانید ناموس وے را وزیان رسانید در آن + ونیز الْخِنَاش۔ در آمیختن و مرۃ بعد اخریٰ بازگردانیدن تیر قمار بریا بہ و آن تیر دان سہام قداح است چون کنانہ
تَوْخِيشٌ۔ کم کردن وہش را و بدست کسی سپردن خویشتن را و فرمان برداری وی کردن

وخ ص

وُخُوص۔ بالضم جنبش وَخَصَ الرَّاكِبُ فِي السَّرَابِ باری بلند و بازی پست گردانید سوار سراب را + وَاَوْخَصَ لَهُ بِعَطِيَّةٍ۔ کم کرد عطیہ ابرای من

وخ ض

وَخْض۔ بالفتح در خلا نیدن نیزہ چنانکہ در نگذرد بجانب دیگر یا در جستن بنیزہ بے مبالغہ و در آمیختن سپیدی موی یقال وَخَضَهُ الشَّيْبُ والفعل من ضرب
وَخِيض۔ کامیر و خستہ بنیزہ

وخ ط

مِخْطَ۔ بالکسر در آیندہ (ض) وَخَطَهُ الشَّيْبُ وَخْطًا بالفتح در آمیخت موی سپید موی سیاہ او را یا فاش گردید موے سپید وے یا موی سپید سیاہ او برابر شد + وُخِطَ الرَّجُلُ مجہول اذا ضرب بالسيف تناولا بدن بابہ
وخ ف
وَخْف۔ بالفتح زدن خلطی را چنانکہ لعاب دہد و زدہ شدن آن لازم متعدد و بزشتی یا کردن کسے را والفعل من ضرب
وَخْفَة۔ بالفتح خریطہ مانندے است از چرم
وَخِيفَة۔ کسفینۃ لعاب خلطی
مُوخِف۔ کمحسن کول بدان جست کہ پلیدی خورد رامیزند چنانکہ خلطی دہ میشود و طعامے است کہ بنیورا سیاہیدہ در آب شورا نیدہ روغن یا پیہش تنک بران ریزند یا خرما در سکرا نداختہ خورند و آب گل آلودہ و چاہ و خزہ یا صوف باندہ و گلیم چہار گوشہ سطبر
اِنْخَافٌ۔ زدن خلطی را چنانکہ لعاب بیرون آورد و شتافتن
اِنْخَفَتْ رِجْلُهُ۔ لغزید پائے وی اصل اِنْخَفَتْ من افتعل

وخ م

وَخْم۔ بالفتح مردگران و ناموافق
اَوْخَامٌ وِخَام کتاب جمع
وَخَامٌ۔ محرکۃ بیماری است مانند باسور کہ در فرج ناقہ پیدا گردد
وَخَمَة۔ محرکۃ شتر ماندہ و خم رسیدہ
وَخِم۔ کفلس مردگران سنگ و ناموافق و خامی کساری جمع
اَرْضٌ وَخِمَةٌ۔ بالفتح و کفرحۃ زمین کہ گیاہش ناساز و او ناگوارند باشد و بَلَدٌ وَخِمَةٌ شہر ناموافق باشندگان
وَخِيم۔ کامیر مردگران و ناموافق
وِخَام کتاب جمع وطَعَامٌ وَخِيمٌ طعام ناگوار و
اَرْضٌ وَخِيمَةٌ۔ کسفینۃ بمعنے ارض وخمۃ است بلدہ وخیمۃ کذلک
وَخُوم۔ کصبور مردگران سنگ و ناموافق اَرْضٌ وَخُومٌ زمین کہ گیاہش ناگوار نیدہ باشد
اَرْضٌ وَخَامٌ۔ کسحاب زمین گیاہ ناگوار نیدہ ناک
اَرْضٌ مُوخِمَةٌ مقعدۃ زمین وخیمہ
تُخَمَة۔ کہمزۃ ناگوار و یُسْتَنّ خَاؤُهُ فِي الشَّعْرِ تُخَم وتُخَمات جمع
مُتْخَمَة۔ کمقعدۃ طعامیکہ تخمہ آرد اصلہ مُوخِمة
(ض) وَخَمَهُ۔ چیرہ شدم بروے در نبرد و موخمت
(ض س) تُخَم۔ تخمہ روہ گردید
(ك) وَخُمَ وَخَامَةً۔ کرامۃ وَخُومَةً وَخُومًا گران بارد و ناموافق گردید + وَخُمَ التِّلْعَامُ گران و ناگوار و شد طعام
اِتْخَام۔ کافتعال تخمہ زدہ گردیدن از طعام
وخ ن
وَخْنَة۔ بالفتح تباہی
تَوْخِين۔ آہنگ کردن بچیزے خیر باشد یا شر
وخ ي
وَخْي۔ بالفتح آہنگ و راہ معتمد و قاصد وَخْيُ كُدْيٍ وَخَيْ كَعَنِيٍّ جمع وجہت یقال هٰذا وَخْيُ اهلك اى سمت اهلك حيث سارُوا
وَخَى۔ رفتن یا میانہ رفتن یعنی نہ آہستہ و نہ شتاب و آہنگ مُؤَنِّ یقال وَخَيْتُ وَخْيَكَ اى قصدك
قصد اے و روی آوردن بچیزے یقال ابن وخى فلان اى ابن توجّه والفعل من ضرب
وَاخَاهُ۔ یعنی است ضعیف در اَخَاهُ من اموا خاة
وَخَّاهُ لِلْاَمْرِ تَوْخِيَةً۔ متوجہ کرد او را در آن کار + وَخّے رِضَاهُ جست خوشنودی او را

گران و ناگوار و شد طعام
اِتْخَام۔ کافعال تخمہ پیدا کردن طعام
مُوَاخَمَة۔ نبرد کردن در زخامت و گران سنگی یقال وَاخَمَنِي فَوَخَمْتُهُ
تَوَخُّم۔ گران و ناگوار گشتن طعام و جز آن
اِسْتِيخَام۔ گران و ناگوار شدن طعام و جز آن
اِتْخَام۔ کافتعال تخمہ زدہ گردیدن از طعام

تَوَخّی - صواب جستن وخوشنودی خواستن

اِسْتِیْخَاء - خبر خواستن یقال اِسْتَوْخَ نَبَأَ بَنِی فُلَانٍ ماخبرُهُم ای اِسْتَخْبَرَهم

بَابُ الواو وفصل الدال

وِدء

وَدَأ - محرکۃ ہلاکی

(ف) وَدَأَهُ وَدْءًا - بالفتح برابر کردآن را ✤ وَدَأَ بِهِمْ بدی فراگرفت آنہا را ✤ ووَدَأَ الفَرَسُ - براور دوزہ راتاکمیز انداز دویا برماہ وجہد ویقال دَأْ یعنی بگذار مرا

(س) وَدَئَتِ الأَخْبَارُ عَلَیْہِ وعنہ - سپہری گردید برآن وقطع شد

مُوَدَّأَة - کمعظمۃ ہلاک جائے ودشت

وَدَّأَ عَلَیْہِ الأَرْضَ تَوْدِیْأً - برابر کرد زمین را برآن ✤ وَدَّأَ فلانٌ بالقوم - ہلاک کرد قوم را

تَوَدَّأَتْ عَلَیْہِ الأَرْضُ - برابر شد برو ے زمین یا فراگرفت آن را یا ویران کرد یا بشکست ✤ تَوَدَّأَتْ عَلَیْہِ وعنہ الأَخْبَارُ - منقطع گردید وپنہان شد ✤ وتَوَدَّأَ زید علی مالِہٖ - گرفت آنرا ✤ وتَوَدَّأَ عَلَیْہِ - ہلاک کرد آن را

ودب

وَدَب - بالفتح بدحال

وِدج

وَدَج - بالفتح رگ گردن بریدن یقال دج وابتک ای اقطع ودَجَہا وھو لہا کالقتد للانسان ونیکو وراست کردن وصلح انگندن میان قوم والفعل من ضرب

وَدَج - محرکۃ رگ گردی وسبب ووسیلہ ✤ ووَدَجَان - دو براہ و

وِدَاج - کتاب رگ گردن و ھُمَا وِدَاجَان

تَوْدِیْج - گ گردن بریدن ✤ وینیز تَوْدِیْج - شہرے است نزدیک ترمذ

ودح

مَا أَغْنَی عَنِّی وَدَحَۃً - محرکۃ ای وَدْحَۃً - یعنی چیزے فائدہ نداد از من

اِبْدَاح - گردید یا اقرار کردن بناچیز وباطل یا بخواری وبفرمان برداری کسی کہ می کشد ومی برد آن را وگردن وادن بفرمان وفروتنی کردن ونیکو کردن حوض را وفربہ وخوش حال گشتن شتران وبادایستادن وچتخارا زگشتی

ودد

وَدّ - بالفتح دوست وثلاث وبسیار محبت واحد وجمع درو یکسان است اَوَدَّاء واَوْدَاد

وادّ - بالفتح وکسر الواو وضمہا جمع ویخ لوہی است ✤ وینیز وَدّ - بالفتح والضم نام بت قوم نوح علیہ السلام

وَدِید - کامیر دوست ودوستدار جمع وَدَّاء اَوِدَّاء جمع

وَدُود - کصبور دوست وبسیار محبت وَدَدَۃ اجمع بستوی مفید المذکر والمونث لکونہ وصفا واھلا علی وصف للمبالغۃ

وُدَّان - بالفتح وہی است نزدیک ابوا کہ صَعْب بن جَثَّامۃ وَوَالی دران سکونت ورزیدہ وشہری بافریقیہ ازان است علی بن اسحق ادیب شاعر وکوہی است دراز نزدیک فید در وستائی است بنواح سمرقند

وَدَّاء - بالفتح والمد وبُقْعَۃ وُدَّاء وبطن الوَدَّاء یا بطن الوُدَّاء موضع است

مَوَدَّۃ - بالفتح کتاب وبفرستا قولہ تعالیٰ یُلْقُوْنَ اِلَیْہِمْ بِالْمَوَدَّۃِ ای بالکُتُب ونام زنے

مِوَدّ - بکسر المیم دوست بسیار محبت

(س) وَدِدْتُہٗ وُدًّا - بالضم وکادًا - بالکسر وثیلثانی وَدَادَۃً بالکسر امۃ ومَوَدَّۃً ومَوَدَّۃً ومَوَدِّدَۃً مجلسۃ دوست داشت آزا واین فرخ نیز آید برشذوذ ✤ وینیز وَدَدَۃ ووَدَادَ ووَدَادَۃ - آرزو بردن یقال وَدِدْتُ ان تفعل کذا ووَدِدْتُ لو انک تفعل ذاک

تَوَدَّدَہٗ - کشید وتی ویرا ✤ و تَوَدَّدَ اِلَیْہِ - دوست داشت اورا

تَوَادّ - یکدیگر را دوست داشتن

ودر

(ض) وَدَرَتْ وَدْرًا - بالفتح مست شدم چنانکہ بیہوشی خواہد کہ طاری گردد

وَدْر - درمہلکہ افگندن کسی را یا ورغلانیدن برآنچہ بدان در مہلکہ افتد وپیک فرستادن وبیکسو ودور کردن یقال وَدَرَہٗ وَدْرًا ووَدَرَہٗ عَنِّی نَحَّہ وبَعَّدَہٗ ودفع نمودن بدی وفساد وراہ گمراہ ساختن وپریشان کردن مال را واسراف نمودن دران

تَوْدِیْر - باسراف رفتن وپریشان شدن مال ✤ ویقال تَوَدَّرَ فِی الأَمْرِ - بکار وشوار افتاد وقد یکون التَّوَدُّرُ فی الصِّدْقِ والکذب وھو ایراد ما جاز فی مہلکۃ

ودس

وَدْس - بالفتح اول گیاہ کہ روید یقال مَا أَحْسَنَ وَدْسَہا

وَادِس - گیاہ نشت برآمدہ

وَدِیْس - کامیر گیاہ خشک

وِدَاس - کتاب گیاہ کہ روی زمین را پوشد وہنوز شاخ برنیاورد یا شد والا از مختلف گویند

مَوْدُوْسَۃ - زمین گیاہ کم برآوردہ

(ض) وَدَسَ وَدْسًا - بالفتح پنہان گشت ✤ وَدَسَ علی پوشیدہ شد ✤ وما أَدْرِی أَیْنَ وَدَسَ ای ذھب ✤ ووَدَسَ بِہٖ - بہنمفت آن را برد ووَدَسَتِ الأَرْضُ نخست روئید گیاہ آن وانبوہ گشت ✤ ووَدَسَ لَہٗ

بکلایم - تمام بکر و سخن را
إِيْدَاس - رویا یندن زمین گیاه راچنانکه بروید وی آنرا
تَوْدِيس - پنهان گردیدن و رویا یندن زمین گیاه راچنانکه بپوشد آن را
تَوْدُّس چرا یندن ستور و گیاه
وداس
ودش
وَدش - بالفتح تباهی و فساد
ودص
(ض) وَدَصَ لَيْلَه بکلایم وَدْصًا - بالفتح آغاز کرد باوے سخن را و انجام نه نمود
ودع
وَدْع - بالفتح قبر و محوطه که گرداگرد گور باشد و کلا کوشش و یحرک
وَدْعَة - بالفتح و یحرک شبه سپید که از دهٔ یا بر آرند و شگاف آن بگچ شگاف خسته خربا باشد و بفارسی مورچه خوانند و بهندی کوڑی و جهت دفع چشم زخم بگردن کودکان آویزند وَدَعَات وَدُوع محرکة جمع وُدُوع والوَدَعَات - لقب عبد یغوث بن شُرُوان لُقِّبَ بِهِ لِأَنَّهُ جعل فی عنقه قلادة من وَدَع وعظام وخزف مع طول لحیته فسُئِل فقال اللات اضلتهم فسرقها اخوه فی لیلة وتقلدها فاصبح هنبقه ملقا فی عنقه فقال اخی انت انا
قُمْتُ آنًا فَضُرِبَ بِجَمْعِهِ لِلْمَثَلِ
ذَاتُ الْوَدَع - محرکة بت و شتی فوح علیه السلام و خانهٔ کعبه شرفها الله تعالی بدان جهت که موجبها درستور وے آویخته بودند
وَدَعَة - بسکون راحت و تن آسانی و فراخی زندگانی والهاء عوض من الواو
وُدْعَة - بالضم و کسر همزه تن آسانی و فراخی عیش
وَدِيع - کامیر تن آسان و آرمیده و عهد و پیمان وَدَائِع جمع و اسپ آسایش جو و آسانیده
وَدِيعَة - کسفینة زنهار و امانت
وَدَائِع جمع + وَدِيعَة بن عمرو بن جُذَام وَدِيعَة بن عمرو بن ربیعة صحابی است
وَدَاع - کسحاب یدرود و اسم مصدر است تودیع را و آن تفاعل است تین آسانی و راحت که لاحق حال او باشد وقت باز آمدن از سفر و فی الوَدَاع یستحب ان یقول استودع الله دینک وامانتک وخواتیم عملک وفی المدینة ضمیت لان من سافر الی مکة کان یُوَدِّع ثم یُشَیِّع الیها
وَدَاعَة - کسحابة تن آسانی و فراخی زندگانی وَدَاعَة بن ابی وَدَاعَة سمی صحابی است وَدَاعَة بن عمرو پدر قبیله است یا آن واو عة است
وَادِع - تن آسان و آرمیده
یقال نال فلانا المکارم مَدَاعًا ای من غیر کُلْفَة
وَادِعَة - جی است بیمن و رودشاهی دران و وَادِعَة بن جزام یا حرام و وَادِعَة بن ابی زید صحابیانند
وَادِع بن اسود راسبی - محدث است + وَادِع بن عبد الله مَعَرِّی برادر ابو العلاء است
أَوْدَع - کاسمد نامی از نامهای کلا کموش + وهمام أَوْدَع کبوتر که بچه یه دان وے سپیدی باشد
وَدْعَان - بسکون موضعی است نزدیک ینبو علمی است
مِيدَع - کبر جامه کهنه و جامهٔ سخت و جامه دان یا جامه که بدان جامه را از گرد و غبار نگاهدارند مِيدَعَة و مِيدَاعَة - بکسرهما مثله فیهما
مَوَادِع جمع + یقال مالکه مَيْدَع یعنی چیزی نیست که کار او را بسنده گردد + وکلام مِيدَع سخن اندوه آور بدان جهت که زان شرم دارند و نیکو نشمارند چنانکه جامه کهنه را
مَوْدُوع - آرامش یقال علیک بالمَوْدُوع ای بالسکینة و الوقار ولا یقال منه وَدَعَة کما لا یقال من المسعود و المیسور عَسَرَة ویَسَرَة + ونیز مَوْدُوع علمی است و اسپ هرم بن ضمضم + وفرس مَوْدُوع اسپ اسود و نه زیست آسایش جوے
(ف) وَدَعَه پدرود کرد آنرا
وَدَعَ الثَّوْبَ بالثَّوْب جامه را در جامه دیگر نهاد و نگاه داشت
آنرا در آن و گویند وَدَعَهُ یعنی بمان آنرا و بگذار وهو امر بمعنی الترک اصله وَدَعَ کوضع وقد أُمِيتَ مَاضِيهِ عند سیبویه فلا یقال وَدَعَهُ ولا هُوَ وَادِعٌ وانما یقال فی مَاضِيهِ تَرَكَهُ وجاء فی الشعر ضرورة وَدَعَهُ وهُوَ مَوْدُوعٌ علی اصله قال + لیت شعری عن خلیلی ما الذی غالنی الحب حتی وَدَعَهْ + و قرئ شاذًّا ما وَدَعَكَ ربك وهی قراءة صلی الله علیه وسلم ویقال انت کلمنی دَعْ وذَرْ امر ان فی معنی الترک الا ان دع لا یجی منه الماضی وبترک الشیء قبل العلم به وقد أَمَرَ بترکه بعد علمه وروی ان بعض الائمة سال الامام فخر الدین رازی رحمه الله عن قول الله تعالی اَتَدْعُوْنَ بَعْلًا وتَذَرُوْنَ اَحْسَنَ الْخَالِقِيْنَ لم لم یقل وتدعون احسن الخالقین فقال اقرب الی الفصاحة لما فیه من المناسبة بینهما فقال رحمه الله لانهم اتخذوا الاصنام آلهة وترکوا الله بعد ما علموا ان الله یرزقهم ویدبر امورهم الاولین استنکارا واستکبارا فلذلك قال لهم وتذرون وانتم تعلمون کذا قال القرشی رحمه الله
(ك) وَدُعَ وَدَاعَةً - بسفرنت وَوُدِّعَ دَعَةً - تن آسان و فراخ زندگانی گردید و راحت و آرام گرفت

مُوَدِّع - کمکراسپ آسانیده و آسائش جو

إِيدَاع - ودیعت نهادن یکی و پذیرفتن از کسے و دیعت را و من الاضداد وصلح کردن میان قوم

تَوْدِيع - پدرود کردن و ذخیره داشتن کشی راجهت کشی دوله تعالی مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى قالوا ما تركك و در جامه دان نهادن جامه و دوع آنچنین چیزرا

مُوَادَعَة - بالضم صلح نمودن و آشتی کردن

تَوَدُّع - در میدان ع نگاهداشتن و در حاجت خودش داشتن از اضداد است ویقال تَوَدَّعْ مِنِّي مجهولا ای سَلِّمْ عَلَيَّ وقوله صلى الله عليه وسلم اذا رأيت الشتى تنهاب الظالمان نقول إِنَّكَ لَأَنْتَ الْمُفْقِدُ تَوَدَّعَ مِنْهُمْ اي استرح منهم وخذ لوا ومحاي بينهم وبين المعاصي لنحفظ منهم ونوفي كما يتوفى من شر الناس

تَوَادُع - باهم آشتی کردن

رَجُلٌ مُتَدَيِّعٌ - مرد تن آسان فراخ زندگانی تا آنکه عضوی از اعضایش در دگرگون دسائر اندامش صحیح باشد

إِتْدَاع - آرمیدن و تن آسانی گزیدن و قرار گرفتن

مُسْتَوْدَع - جاے آدم دحوا علیهما السلام از جنت یا مردان بهما فسر شعر العباس رضی الله عنه

إِسْتِيدَاع - نگاهداشتن خواستن و ولیعت را فی الحدیث من استودع وديعة فهلك فلا ضمان عليه اي بلا تفريط منه

ودف

وَدَفَة - بالفتح مرغزار سبز علف تر

وَدَفَة - محرکة گیاه نصی و صلیان و طلاق زن

وَدِيفَة - کسفینة مرغزار سبز علف تر

وُدَاف - کغراب زه بدان جهت که زوی آب مینی و چیزآن چکد

(ض) وَدَفَ الشَّحْمُ وَدْفًا - گداخته و روان گردید پیه ٭ و وَدَفَ الْإِنَاءُ - چکید آب از آن ٭ و وَدَفَ لَهُ الْعَطَاءَ - کم کرد و دهش را

تَوَدُّف - باز گردیدن از خبرو برسر کوه برآمدن بزکوهی یقال تَوَدَّفَتِ الْأَرْوَى عَالَ فَوْقَ الْجَبَلِ

إِسْتِوْدَف لِبُنَانِي الْإِنَاءِ - سرکشا و آوند شیر را طلع شد بران ٭ و نیز إِسْتِيدَاف قطره قطره چکیدن پیه را و باز گردیدن از خبر و فراهم نمودن زن آب مرد را و رز بدان و دراز گردیدن گیاه

ودق

وَدْق - بالفتح باران یا باران شدید ویقال الودق ما يخرج من الخلال المطر كانه غبار ولا قطر

سرخ که در چشم از خون حادث گردد یا گوشت پاره که در چشم کلان گردد یا بیماری است در چشم که بسبب آن گوش بیا ماسد ولحرک وَدَقَة یکے وَدَاة وَدَقَتَيْن بلا تاء

گویا آن وردی دارد ومنه قول امیر المؤمنين علي كرم الله وجهه تكلم قريشٌ تمنّاني لتقتلني فلا وَدَرَ دَرِّك ما بَرَّ واو لا ظفر له فان هلكت فوهنٌ ذمّني بهم بذات وَدَقَيْن لا يعفوا لها اثرٌ ٭ قال لما لي رضي الله عنه لم يصب انه تكلم بشيء من الشعر غير هذا ابن البيتين صوّبه الزمخشري

وَدَقَة - بالتا، از اعلام است

وَدِقَة - کفرحة چشم و وق سیه شد چشم او

وَدِيق - کامیر اسپ ماده ازمند

وَدِيقَة - کسفینة سختی گرما وجاے تره یا گیاه ناک

وِدَاق - بکتاب آزمندی کشن یقال بِهَا وِدَاقٌ

وَدُوق - کصبور آزمند کشن از خر ماده و اسپ ماده

وَادِق - تیز از شمشیر وجز آن

ودقان - کسکران جاے است

مَوْدِق - مجلس جاے ودق وجثے که بدان چیزے آید

(ض) وَدَقَ وَدْقًا - بالفتح چکید ٭ وَدَقَ إِلَيْهِ وُدُوقًا - نزدیک وی شد وقادر گردانید وے را فی المثل وَدَقًا لِلْعَبْدِ إِلَى الْمَاءِ اي دَنَا مِنْهُ وحق شخصے که بر صوآزمندی چیزے و فروتنی نماید ٭ وَدَقَ بِهِ آرام یافت بدو و انس گرفت

ودك

وَدَك - محرکة چربش گوشت و نام مادر ضحاک بادشاه

دِكَّة - کعدة چربش گرفتگی

لَحْمٌ وَدِك - کتف گوشت فربه پیه ناک

دَجَاجَةٌ وَدِيكَةٌ - کامیر مالیان فربه پیه ناک

وَدِيكَة - بالتا، مالیان فربه یا پیه از اعلام است ٭ و نیز وَدِيكَة - آرد که چربش آمیخته مانند حریره سازند

وُدَيْك - کزبیر موضعی است

دجاجة وُدُوك - مالیان چربش دار ٭ و نیز وَدُوك - مرد فربه پیه ناک

رجل وَادِك - مرد فربه پیه ناک

ونيز وداك - نام مروے
وَدَّاك - كشدا ونام مروے
نبات اودك - كاحمد بلا ہاؤ حتى ہا
وما أدرى اى أودك هو يعنى
نميدانم چه مردوم است او
وَدْكاء - كصحرا، يك تووه است
يا جائے
(س) وَدِكَتْ يَدُهُ وَدَكاً - بالفتح
محركة چربش ناك گرديد دست وے
مُوَدَّك - كمحدث ازنا مهائے
عربان است
تَوْدِيك - چربش ناك گردانيدن
دست را

ودل

(ض) وَدَلَ السِّقاءَ وَدْلاً - بالفتح جنبانيد مشك شير را

ودم

ودم - بالفتح علمى است وطبقے
از كلب وثعلب وجُشَم بن
وَدْم بن يَقِدَ ورقصانه

ودن

وَدِين - كامير تر وتر نهاده
أَوْدَن - نرم ونازك ودهے
است ميان مرغش وفراث
أَوْدَنَة - وہى وبجارازان
وه است واؤد بن محمد محدث
أَوْدَنِى
هَوْدُون - تر نهاده وبچه لاغر
ونزار ومردكوتاه كردن دست
وكوتاه الواح ناقص اندام
ناقص خلقت تنگ وشق وشق
هَوْدَنَة - مونث ونام اسپے وجائے
ان يكون الميدان بالكسر

مشتقا من هذا المعنى
كالمضمار لما فيه من معنى
الضمير والاعجاف للفرس
فى الرهان + ونيز مَوْدُودَة
زن درہم اندام كوتاه كردن
خرد حبشه
(ض) وَدَنَهُ وَدْناً - بالفتح
وَدِناً بالكسر تركردن او را
تر نهاد + وَدَنَ الْعَرُوسَ
وَدْناً وَدِناً - نيكو كرد حال
عروس را ونيكو قيام نمود بر آن
وَدَنَ الشَّيْخ - كوتاه ساخت
آثار، ودنه بالعصا بچوب
دستى زد او را
(س) وَدِنَتِ الْمَرْأَةُ وَدَناً
بالفتح فرزند لاغر زادن زن
مُوَدَّن - كمكرم بچه لاغر
إِيدان - كوتاه كردانيدن چيزے
وفرزند لاغر زادن
تَوْدِين - تركردن وتر نهادن
در آب وچيزے را وبعصا زدن
تُوَدَّن - نرم گرديدن چرم
اِتِّدان - تركردن وتر نهاده شدن
در آب وتر نهاده شدن
لازم متعد

ودهه

وَدْهاء - كصحرا، زن خوشرنگ
باندك سپيدى
(ض) وَدَهَهُ عَنِ الْأَمْرِ
وَدْهاً - بالفتح بازداشت
او را از ان وبرگردانيدن
(س) وَدِهَ عَنِ الْأَمْرِ - برگرديدن

ازان
إِيدَاء - بانگ برزدن برشتر
اِسْتِيدَاء - گرد آمدن شتران
ورفتن آنها ومنقاد ومغلوب
گرديدن دشمن يقال استيدت
الابل واستودهت واستيدته
انا بهم واستوده وراست شدن
كار وسبك شمردن كسے را

ودي

وَدْي - بالفتح آب مرد كه بعد از
بول برآيد
دِيَة - كصدة خون ديات
جمع
وَدِيّ - كغنى ہلاك
وَدِيّ - كغنى آب مرد كه بعد از
بول برآيد ونهال ريزه خرما كه
يكے
وادي - رود وكشادگى ميان
دو كوه ودو پشته جز آن أَوْدِيَة
وأَوْدَاء جمع وربما التقوا بالكسر
عن الياء كما قال قوقروهم
الواد بالشاهق وقال الله تعالى
فجابوا لصخر بالواد وكان الكسر
يقف بالياء
(ض) وَدَى لِقَتِيلِهِ دِيَةً -
خون بہائے كشته را دادا ذا
أمرت منه قلت دِ فلانا وا
لِلاثنين ديا وللجماعة + دُوَاة
وَدُوَى ونيز دِيَة وَدْى نزد يكان
وَذْرَة وَذْرَتان وقولهم يا ابن شامة
گردانيدن كار ونره فرو ہاكان
ودى انداختن مرد
مُوَدٍ - كمحسن شير بيشه وہلاك
شونده

إِيدَاء - ہلاك شدن ومرگ فرا
رسيدن يقال أُدِيَ به الرجل
اى ذهب به وتكفر السلاح
ووى انداختن مرد
وَدَى نَوْدِيَة - ووى انداخت
ونيز تَوْدِيَة چولى كه برپستان ناقه
بندند چون كم شير گردد تا شير جمع
شود تَوَادِي جمع ومرد كوتاه
اِتِّدَاء - ديت گرفتن
اِسْتِوْدَاء - گرديد حق مرا

بَابُ الْوَاوِ وَفَصْلُ الذَّال

وذء

وَذْء - بالفتح سخن تا بايست مكروه
ونيز وَذْء - عيب كردن وحقير
گردانيدن وبانگ برزدن بار
ايستادن وكند وخيره شدن
بينائى چشم والفعل من فتح
وَذْأَة - بالفتح بيارى يقال ما
به وَذْأَة اى لا علة به
اِتِّذَاء - عيب وسرزنش پديد شدن
يقال وذأته فاتذأ اى
زجرته فانزجر

وذر

وَذْرَة - بالفتح پارچه گوشت
بے استخوان وبجرگ يا گوشت پاره
كه بدہن بريده ومثلاف زن
وَذْر ويجرگ جمع واب وهما
وَذْرَتان وقولهم يا ابن شامة
وَذْرَة - دشنام است وآن
كنايه است از گير وسرگير + ونيز
وَذْرَة - موضعى است باكشونية
اندلس

وَذِمَرَة۔ کفرطرزن کہ در فرج او گوشت بسیار باشد وزن گندہ بوی یا سطبر لب

وَذَامِر۔ سحاب وہی است بضم میم و با صفہان

وُذَامَرَة۔ کثامہ تراشہ درزی (ض) وَذَرَهُ وَذْرًا۔ بالفتح بریدآن را و وذرجحہ بشتر فروبر و بجراحت دی۔ و وَذَرَ الْوَذْرَة۔ برید تلاق زن را ویقال ذُرَهُ یعنی بگذار آنرا ویقال ایضًا یَذَرُهُ تَرْکًا وَلَا یقال وَذْرًا یعنی میگذارد و اصلہ وَذَرَهُ یَذَرُهُ کوسعہ یَسَعُهُ لَسَعَہ لکن ما لم تطقوا بماضیہ ولا بمصدرہ ولا باسم الفاعل فلا یقال وَذَرَهُ وَذَرًا فَهُوَ وَاذِرٌ وقیل وَذَرَهُ شَاذًّا

تَوْذِیر۔ تلاق زن بریدن و پارہ پارہ کردن گوشت را و نشتر فرو بردن بجراحت

وذع

وَاذِع۔ آب پیوستہ روان وہر آب کہ برنگ لاخ روان باشد (ف) وَذَعَ الْمَاءُ وَذْعًا۔ روان گردید

وذف

وَذْف۔ بالفتح روان شدپیہ وجز آن والفعل من ضرب

وَذَفَة۔ محرکۃ تلاق زن

وُذَاف۔ کغراب گیر

وَذَفَان کسکران شتاب روندگی

وَذَام۔ کسحاب جمع و منہ حدیث علی کرم اللہ وجہہ لائن ولیت بنی امیۃ لا نفضنہم نفض القصاب الوذام التربۃ یعنی وذام خاک آلودہ

وَذِیمَة۔ کسفینۃ ہدیہ خانۂ کعبہ وَذَائِم جمع و نیز وَذَایِم اموالی کہ در آن نذر رہا باشد

وَذْمَاء کصحراء زن نازآیندہ (س) وَذِمَتِ الدَّاءُ۔ بریدہ شد دوال ولو

اِیذَام۔ وذم بتن بردلو وجب گردانیدن حج را بر خویشتن

تَوْذِیم۔ دوال بستن برگردن سگ تا معلوم شود کہ معلم است و افزودن یقال وَذَّمْتُ عَلَی الْجَنِیبِ اِی ذدتُ علیہا وبریدن و علاج کردن وذم ناقہ را

وذن

وَاذِنَان بکسر الذال دہے است باصفہان

تَوْذِین۔ حیلہ کردن وفضیلت نہادن خود را

وذی

وَذْی۔ بالفتح خراش خراشیدن والفعل من ضرب

وَذْیَة۔ بالفتح درد و بیماری در اندک وعیب یقال مَا بِہِ وَذْیَةٌ

وَذَاة بالفتح آنچہ بدان رنج و سختی کشند

باب الواو وفصل الراء

وراء

وَرَاء۔ کسماء فرزند فرزند و نیز وَرَاء۔ مثلثۃ الآخر مبنیۃ پس و پیش را ضداند و مؤنث آید وَرَائِیَّة۔ شد الیا، مصغر آن

(ف) وَرَأَهُ۔ دور کرد آن را وَرَأَ مِنَ الطَّعَامِ۔ پر شکم گردید از طعام و ما بِہِ رُئْثَة۔ مجہولا وقد تشدد الراء فہمیم تَوَرَّأَتْ عَلَیْہِ الْاَرْضُ۔ فراگرفت او را زمین حکاہ ابن جنی

ورب

وَرْب۔ بالفتح خانہ وجشن زمین گلہ ستوران شبی و رابین مستحوان پہلو و عضو ما بین دو انگشت سبابہ ابہام و کون دربۃ مثلہ و بانہ سوراخ موش و کزدم و اداب جمع

وَرِب۔ بالکسر لغتی است و ارب بمعنی عضو و زیرکی و مکر و بدی

وَرِب کفرح تباہ یقال غرث وَرِبَ و ابرص فرہشتہ

(س) وَرَبَ وَرَبًا۔ محرکۃ تباہ شد

تَوْرِیب۔ پنہان کردن چیزے بمعارضات مباح

مُوَارَبَة۔ ہمدیگر زیرکی کردن یا آفت رسانیدن و مکر و فریب دادن

ورث

وَرْث۔ بالفتح تازہ و تر از ہر چیزے

بنو وَرْثَة۔ بالکسر طائفی کہ بسوئے ثمامہ در خو منسوب است

تُرَاث۔ کغراب آنچہ از مردہ بکسے رسد و اصل التاء فیہ واو

وارث۔ آنکہ بماند بعد مردن خلق
ورثۃ محرکۃ جمع + و پائدار منہ
فی الدعاء اللھم متعنی بسمعی و
بصری واجعلہ الوارث منی
ای ابقہ معی حتی اموت
وُرْثان۔ کسکران موضعی است
میراث۔ مالی کہ از مرد بہ رسد بکسے
(ح) وَرِثَ اَباہُ وَمِنْہُ وَرِثَا
و وراثۃً وُرْثًا۔ بکسرھن
ورثۃ کعدۃ میراث گرفت
اِیراث۔ وارث گردانیدن
تَوْرِیث۔ وارث گردانیدن و
شریک ورثہ کسے نمودن دیگرے را
وَرَثش جنبانیدن تا شعلہ زند
اَوْرَثُ۔ بہمہ بگر وراثت جستن
یقال تَوَارَثُوا کابرًا عن کابر

ورج

اَوْرِجَۃ۔ دفتری باشد کہ
حسابہا پراگندہ دیوانی دجزآن
در وی نویسند و مذکور است در اج

ورخ

وَرْخ۔ بالفتح درختی است شبیہ مرخ
در نبات
اَرْضٌ وَرِخَۃٌ۔ کفرحۃ زمین
درہم پیچیدہ گیاہ
وَرِیخَۃ۔ کسفینۃ تردہ خمیر نرم
فروہشتہ
(س) وَرَخَ العَجِینُ وَرْخًا۔ محرکۃ
نرم و فروہشتہ گردید
اِیراخ۔ فروہشتہ گردانیدن خمیر را
تَوْرِیخ۔ تاریخ نوشتن کتاب را
تَرَخُّخ۔ تر شدن زمین نرم شدن خمیر
اِسْتِیراخ۔ تر شدن زمین

ورد

وَرْد۔ بالفتح گل ہر درخت و خاص
گل سرخ را گویند وَرْدَۃ یکی و اسپ
گلگون یعنی ما بین کمیت و اشقر وَرْدَۃ
مونث وُرْد بالضم وَرْدَان گلگتا۔
وَوْراد جمع + و مرد و لیر و عفریت
و شیر بیشہ + و نیز لقب معرفۃ قلعہ
است و نام شاعری + و ابو الورد
زہ مرد و نام شاعری و نام کاتب
مغیرہ و چند اسپ ست مرعدی
بن عمرو طائی وھُذَیل بن
ھُبَیْرَۃ وجاریۃ بن مُسَمَّت
عنبری وعامر بن طفیل بن
مالک را
وَرْدَۃ۔ بالفتح مالکی یقال وقع
فی وَرْدَۃ ھُلْک + وعَیْنُ الوَرْدَۃ
راعین است + و نیز وَرْدَۃ۔ نام
مادر طرفہ شاعر + وعَشِیَّۃٌ وَرْدَۃٌ
شام کہ افق آن سرخ باشد
وَرْدِیَّۃ۔ بالفتح مقبرہ است
در بغداد
وَرْد۔ بالکسر تب اسم است
آن را یا نوبت تب و پارہ از حمی
از قرآن وجزآن یقال قَرَأْتُ
الوِرْدَ و نوبت آب و بہرہ از
آب و گلہ مرغان و بر آب آیندگان
از مردم و شتر و گروہی از لشکر
وُرْدَۃ۔ بالضم گلگونی
وَرْدِیل۔ کایہ رگ گردن دھما
وَرْدِیَّات اوردۃ کاعلۃ
وُرُود جمع
وَارِد۔ آینده بر آب وجزآن
وسابق وُرَّاد کنز وارِدین
جمع وراہ + و وارِدَۃ الاَرْنَبَۃ
مرد دراز لوک بینی و موے دراز
فروہشتہ
وَارِدَۃ۔ گروہ فرا آینده بر آب
وراہ و میانہ راہ شہری است
وُرَّاد وُرْد۔ بالضم نوعی از طعام
کہ از گوشت وتخم ترتیب وہندی معرب
است وعامہ آنرا آبزاد و گویند
وَارِدَات۔ جائے است
اَوْرَاد۔ جائے است
وَرْدَان۔ کسکران۔ و دیاری
و مولائے است آن حضرت را صلی
اللہ علیہ وسلم و مولائے مرعمرو بن
عاص کہ سوق وَرْدَان وُمصر
از اوبنیہ وی است + و نیز وُرْدَان
نام مردے + و بنات وَرْدَان
وابہ است
وَرْدَانَۃ۔ بالتا دہی در بخارا
وَرْدَانِیَّۃ۔ دہے است
وِرْداد۔ کشتا وآینده بر آب
وجزآن وازاعلام است
مَوْرِد۔ کمجلس راہ و آب خور
مَوْرِدَۃ مثلہ
مَوْرُود۔ پر مردہ
(ض) وَرَدَ وُرُودًا۔ آمد
و نیز وِرْد۔ بالکسر آب آمدن
و نوبت آمدن تب یقال اَوْرَدَتْہُ
الحمّی فھو مورود
(ك) وَرَّدَ وَرَادَۃً و
وُرُودَۃً۔ گلگون گردید اسپ
اِیراد۔ آوردن حاضر آوردن
بر مورد
ثَوْبٌ مُوَرَّد۔ کمعظم جامہ گلگونہ
وھُوَ دُونَ المُضَرَّج
تَوْرِید۔ گل کردن و رخت گلگونہ
کردن رخسار را یقال وَرَّدَت
المرأۃ خدھا اِذَا حمرت
مُوَارَدَۃ۔ با یکدیگر بر آب آمدن
مُتَوَرِّد۔ بکسر الراء شیر بیشہ
تُوَرُّد۔ در رسیدن و کم کم در آمدن
و رشہر یقال تَوَرَّدَتِ الخَیْلُ البَلْدَۃَ
ای دَخَلَتْہَا قَلِیلًا قَلِیلًا قطعۃً
قطعۃً و باب آمدن
مُسْتَوْرِد بن شداد صحابی است
اِسْتِیْرَاد۔ آمدن باب وجزآن
وحاضر آوردن بر آب خور
اِیْرِیدَاد۔ در رکردن اسپ
وگلگون اصلاوِرِیداد صارَ
الواو یاءً الکسرۃ ما قبلہا
(ض) وَرَدَ فی حاجتہ تشنگی
نمود دران و درنگی کرد

ورر

وَرّ۔ بالفتح بسوی ران وازانی
و فراخ سالی
وَرَّۃ۔ بالفتح زن خوار وحقیر
در بسوی ران
وَرَّارِی۔ کبر بری مرد سست
بنیاد نام نحوی است ہم
روزگار ابی نام کہ ابو عبد اللہ
کنیت داشت
مُوَرِّد۔ بکسر الراء مرد سبک
سر و خود را و خطا افگندہ
وَرْوَرَ نَظَرَہٗ وَرْوَرَۃً۔ نیز
تخلیست + وَرْوَرَ مَرَّ
فی الکلام شتابی
کرد در آن

وِرْنَه. بالفتح موضعی است و ابراهیم بن محمد بن نشر و یه بن ورزخ ازوست

وَرْنَة. بالنا لقب مقاتل بن ولید

وَرِيزَة. کسفینة رگے است کہ از معدہ تا جگر رود و معرفۂ مروے است از غسان

ورس

وَرْس. بالفتح اسپرک و آن گیاہی گیاہی است شبیہ بسم مسمت آن بلا دیمن است و بس میکارند آن را و تا بیست سال باقی باشد نافع للکلف طلاءً والبهق شربًا ولُبْس الثوب المورس مقوٍ علی الباءة فدیکون العرق الریح وغیرهما من الاشیاء لاسیما بالبسنه ورس لکنه دُوْن الاول واسحٰق بن ابی الورس محدث است

وَرْسَه. بالفتح نام چشمہ است بسیار آب

وَرْسِی. منسوب بانوعی از کبوتر کہ نگرش مائل بسرخی و زردی باشد و بہترین کازرین

ثَوْبٌ وَرِيْسٌ. کامیر جامۂ گلین

یورس مُلْحَفَةً وَرِيْسَة کذلك

(رس) وَرِيسَتِ الْعَجِيْنَةُ فی الماء چخرلاوہ نشست برنگ چندانکہ سبز و لغزان گردید

إِيْرَاس. زرد شدن برگ ورق و ارس لغت است ازان مُورِس

ج

مثله قلیلا وجدا او لا یقال و انکات القیاس و اسپرک ناک شدن جاے و برگ برآوردن درخت

تَوْرِيَة. بورس رنگ کردن

تَوَرُّس. خود را ورس آلودن

ورش

وَرْش. بالفتح طعامی است کہ از شیر سازند و لقب عثمان بن سعید مُقْرِی کہ قراءت را از نافع بن نعیم روایت میکند

وَرَش. محرکۃ دوشکم

وَرِش. کگنف سبک شادمان

أَوْرَش و جزآن دستور کہ کراہا زنتوان داشت از رفتن وَرِشَة مونث وَرِيشات جمع

وَارِش. ناخواندہ بر طعام کسی آیندہ

وَرَشَان. محرکۃ قمری وَرَشَانَة گوشت گوشت آن خفیف تر از گوشت کبوتر است وفی المثل اعلة الورشان یاکل تمر المشان والاصل ان قوما استحفظوا عبدًا لهم رطب نخلهم وکان یاکل فاذا عوقب علی سوء لا اثر فیه قال اکلة الورشان فقیل ذلك

و این مثل وحق شخصے گویند کہ چیزے آشکارا کند و خلاف آن از وے مراد باشد

وَارِشِيُّون وِرْشان. بالکسر جمع وبعضهم یسمیه الوارشیون ومنه قوله + یا علماء القریض انی + اعجز فی القریض کشفت فخبروانی عن اسم ظبی بالحضض

طرف والنصف حرف

(رض) وَرَشَ فلانٌ بفلانٍ ورغلانیدن او را + و وَرَشَ علیهم ناخواندہ بر وقت رفتن ایشان در آمد + و نیز وُرُوْش گرفتن طعام و بحرص تمام خوردن آن را و آزمند شدن چیزے را و رپے کارہاے دون شدن

(س) وَرِشَتِ الابل وَرَشا. محرکۃ سبک و شادمان گردید

تَوَارِيش. براغالانیدن

ورص

إِمرأةٌ مِيْرَاصٌ. زن کہ حرکت کند وقت جماع

(ض) وَرَصَتِ الدجاجةُ وَرْصًا. بیکبار بیضہ نہاد و

إِيْرَاص. بیضہ نہادن مایان بیکبار

تَوْرِيص. بیکبار بیضہ نہادن مایان و بیکبار انداختن مرغایط را و مایان برخایۂ شستہ پنجال را

ورض

(ض) وَرَضَ وَرْضًا. غایط تنگ انداخت + و نیز وَرَضَ بیکبار خایہ نہادن مرغ

إِيْرَاض. بیکبار بالگیدن مرد غایط و مایان بر بیضۂ شستہ سرگین

تَوْرِيض. غائط رقیق و تنگ انداختن و بیکبار بیضہ نہادن مرغ و زمین و گیاہ جستن و بشب بیت روز و کردن منه الحدیث لا صیام لمن لا یُبَرِّضُه باللیل

ورط

وَرْطَة. بالفتح کون و ہر زمین پست مغاک و زمین ہموار بے راہ و نشان و ہلاکی و ہر امر دشوار کہ روی رہای نداشتہ باشد گل تنگ گلزار کہ چون گوسپند در ان افتند رہانشود چاہ و سراط الکتاب جمع

وِرَاط. کتاب مکروفریفتن و سراط و صد قریع کردن شتران متفرق را و پراگندہ کردن گلہ را یا پنہان کردن مواشی خود و دیگر حیوانے یا نفتن آنرا در گور و صحرا تا مصدق بران مطلع نشود یا پراگندہ کردن مواشی را و بدر رفع گفتن مصدق را کہ زید فلان صدقہ است و خان نباشد منه الحدیث لا اخلاط ولا وِرَاط

إِيْرَاط. در چاہ و در ہلاکت انداختن و نفتن شترے را بدیگر شتران و رسن در حلقہ گردن شتر بستہ کشیدن چندانکہ گلو گرفتہ گردد

تَوَرُّط. پنہان کردن شترا بدیگر شتران و در ہلاکی افگندن

تَوَرَّط فی الامر. بکار دشوار افتادن و نیز توَرط در ہلاکت افتادن

إِسْتَوْرَطَ فی الامر. در آویخت بکار دشوار کہ راہ رہائی نیافت

ورع

وَرَع. محرکۃ پرہیزکاری و بدل ترسندہ قال ابن السکیت ویمحضا یذہبون بالورع الی الجبان و لیس کذلك وانما الورع الخ

الضَّعِيفُ الَّذِي لَا غِنَاءَ عِنْدَهُ يُقَالُ إِنَّمَا مَالُ فُلَانٍ أَوْرَاعٌ أَيْ صِغَارٌ

وَرِعَةٌ. کعدة پرہیزگاری وَرِيعَةٌ بالکسر مقلوباً مثل يُقَالُ فُلَانٌ شَحِيحٌ الْوَرِعَةِ أَيْ قَلِيلُ الْوَرَعِ او قربانی که بکره فرستند وخوبی بیات یا شتری از اضداد است وحالت + وَرِيعَةٌ نام اسپ

وَرِعَ. کفرح پرہیزگاری وبذل وخورد وحقیر وسست بے خیر وبے فائده

وَرِيعٌ. کامیر پرہیزگار

وَبِرَيْعَةَ. کسفینة نام اسپ حُصَيْنِ بن عمر وکه مالک بن نُوَيْرَة را بکشت وموضعی است مرنی فهیم را

(ح س ف ك) وَرِعَ وَرَاعَةً. ککرامة وَوَرْعًا بالفتح وبحرک وَوُرُوعًا بالفتح وبضم پرہیزگار گردید وباز ایستاد

(ف ك) وَرَعَ فُلَانٌ وَرَاعَةً ووَرَاعًا. بفتحهما وَوُرْعَةً بالفتح وبضم وَوُرُوعًا وَوُرْعًا بالضم وبضمتین بدل دختر وسست وبے خیر وفائده گردید

أَوْرَعَ بَيْنَهُمَا. مالغ آمد میان ایشان

مُحَاضِرُ بن مُوَرِّعٍ کمحدث محدث است

تُوَرِّيعٌ. باز داشتن منه حدیث عمر رضی الله تعالی عنه وَرِّعُوا لِلصَّلَاةِ ولا تُؤَرِّعُوهَا أي إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فِي منزلك فَادْفَعُوهُ وَاكْفُفُوهُ

وَلَا تَنْظُرُوا مَا يَكُونُ منه وباز گردانیدن شتر را از آب

مُوَارَعَةٌ. باہم سخن گفتن و لکاش نمودن

تَوَرَّعَ مِنْ كَذَا. پرہیز کرد از آن وباز ماند

ورف

وَرْفٌ. بالفتح آنچه رقیق وتنک باشد از پیرامون جگر

رِقَّةٌ. کعدة گیاه سبز وتر

رُقَّةٌ. کثبة کاه خشک منه قولهم هُوَ يَسْتَغْنِي عَنْهُ وَعَنَاءٍ النُّقَدِ عن الرقة

(ض) وَرَفَ الظِّلُّ وَرْفًا. بالفتح ووَرِيفًا کامیر ووُرُودًا فراخ افتاد سایه ودراز وکشیده شد

وَرَفَ النَّبَاتُ. گوالیدگیاه ونیک سبز گردید ظل وارف ونبات وارف لغت است ازآن

إِيرَافٌ. فراخ افتادن سایه ودراز گردیدن آن

تَوْرِيفٌ. کیمدن نخست کردن زمین را وداز وفراخ گردیدن سایه

ورق

مُحَمَّدُ بن عَبْدِ اللهِ بن حَمْدَ وَيْهِ بن وَرْقٍ. بالفتح محدث است

وَرْقَةٌ. بالفتح عیب يقال فی القوس وَرْقَةٌ

وُرَاقَةٌ. بالضم خاکستر گونی

رِقَةٌ. کعدة سیم مضروب والهاء عوض عن الواو ويرقون جمع رِقَاتٍ مثله فی الحديث فی الرقة ربع العشر فی الرقة شاة مثله فی خمس من الابل شاة وقولهم ان الرقتين تتظافران الآفتين يعني ان الماء تعطي العيوب وآنچه نخست دمد

ازگیاه نعمی وصلیان وزمین

که در ایام برآمد کاه ودر آمد ما

در ایام گرما باران باران رسد پس سبز وگیاه ناک گردد

وَرْقٌ. محرکة کاغذ بریده برگ

وَرْقَةٌ. یکے واخون پارهٔ مدور

بر زمین باریم وزرد آب که از نه ریش چکد وهر چه ستور آن را پا سپر کرده وشکسته باشد وهر حیوان زنده ومال از درم و شتر وجز آن ونوجوانان قوم یا جوانان سست ونیکوئی قوم وخوبی ایشان وجمال دنیا نخری وخرسندی آن + ونیز وَرَقٌ مثلثة ويحرک سیم مضروب وَرِقٌ الكتف مثلثة أَوْرَاقٌ وَوُرُقَاتٌ الكتاب جمع

وَرَقَةٌ. محرکة فرومایه ناکس دگرامی وجو انمرد از اضداد است

یا وَرَقُ الكتف در مذکر آید ورقة کفرحة در مونث

رَجُلٌ وَرِقٌ. ککتف مرد فرومایه ناکس

وَرِيقَةٌ. کفرحة زن فرومایه

ودرخت بسیار برگ وشهرے است بیمن

وَرِيقَةُ بن نَوْفَلٍ. بن اسد بن عَبْدِ الْعُزَّى پسر عم ام المومنین خدیجه رضی الله عنها در اسلام او اختلاف است

وَرِيقَةُ بن حَابِسٍ بَهْسِيٌّ صحابی است

شَجَرَةٌ وَرِيقَةٌ. کسفینة درخت بسیار برگ

شَجَرَةٌ وَرِيقٌ كذلك

أُرَيْقٌ. کزبیر مصغر ورق یعنی شتر ک خاکستر گون اسلم وَرَيْقٌ منه المثل جَاءَ نَاباً أُرَيْقٌ عَلَى أُرَيْقٍ یعنی او در بلای عظیم را

وُرَيْقَةٌ. کهینة موضعی است

وَرَاقٌ. کسحاب کیاه وسبزی زمین از گیاه

وِرَاقٌ. کتاب هنگام برگ بیرون آوردن درخت

وِرَاقَةٌ. کتابة کاغذ تراشی وکتاب نویسی

وَارِقَةٌ. درخت خوش سبز برگ

أَوْرَقُ. کاحمد خاکستر وشتر خاکستر گون وآن خوشتر از شتران است بگوشت نه بسیر وعمل وسال بی باران وشیر که یک ثلث ثلث وثلث آبا شد در دے وُوُرْقٌ بالضم جمع

وَرْقَاءُ. صحرا درگ ماده کبوتر وفاخته وَرَقَانُ بالفتح اللقاف کسرتا نهم کصحاری وصحار در فادی منسوخ حجے

أَبْدَلُوا من همزة التانيث واوا وبدليل بن وَرْقَاءَ صحابی است

وَرْقَانُ کسکران موضعی است

وَرْقَانُ. بالفتح وکسر الراء کوهی است سیاه میان عرج ورویثه بست راست رونده از مدینه

بسوئے مکہ حرسہما اللہ تعالیٰ
وَرّاق۔ کشندہ مرد بسیار درم و دینار و کاغذ برندہ درق ساز نویسندہ
مُوَرِّق۔ بمقعدہ پادشاہ روم و نام پدر لیف مدنی محدث ولا نظیر لہ سوی موکل و مؤذن و مُوهِب و مُوهَب و صُوحَد
مُوَرِّقَة۔ بالتا اسپل فروئی و سرسبزی یقال النجلاء مُوَرِّقَةٌ للمال ای مُلَوِّنَةٌ (ض) وَرَقَ النَّجْمُ وَرْقًا۔ بالفتح برگ آوردن درخت + و نیز وَرَقَ۔ برگ گرفتن از درخت
مُوَرَّق۔ کمکرم جاسے است در پارس
اِیْرَاق۔ برگ آوردن درخت و بسیار مال و بسیار درم شدن یقال اَوْرَقَ الرجلُ فهو مُوْرِقٌ اذا کثر مالہ و بازگشتن بی صید و غازی بے غنیمت و جوینده بے نیل مقصود
مُوَرِّق بن مُهَلَّب۔ کمحدث
مُوَرِّق بن مُسْلِم رخ تابعیان اند مُوَرِّق بن شُعَیْب محدث
تَوْرِیق۔ برگ بیرون آوردن درخت
مَازِلْتُ مِنْكَ مُوَارِقًا۔ للفاعل یعنی پیوستہ با تو نوزدیکم
تَوَرُّق۔ برگ خوردن شتر
اِیْرِیْقَاف۔ رنگ گرفتن انگور عِنَبٌ مُوْرِقٌ بنت ست از ان

وَرْك
وِرْك۔ بالکسر جانب کمان و جائے گذر زہ آن کمانے کہ از بن تنہ درخت ساختہ باشند
وَرْك۔ محرکۃ استخوان بر سوئی ران و بن درخت
وَرِك۔ کفرح بر سوئے ران مؤنث آید وَرْك۔ بالفتح والکسر مثلثہ
اَوْرَاك جمع ویقال لِلْقَوْمِ علیٰ وَرْكٍ وَاحِدٍ بالفتح یعنی قوم مجتمع اند بر یک اندیشہ و تدبیر
جہت شکست من
وَرِكَة۔ کفرحۃ یک تودہ ات بیمانہ
وِرَاك۔ لکتاب جائے کہ پیادہ راکب باشد از پالان و جامہ کہ بدان مورک پالان را بیارایند
وُرْك۔ ککتف و یضم جمع وچادرے کہ بر مورک اندازند و ران نوزادہ پشم نگین باشد یا خرقہ ارستہ کہ بدان مورک را پوشند و باشچہ پیش پالان
وَارِك۔ جائے کہ راکب پا خود را گذارد از پالان وَارِكَة مثلہ
اَوْرَك۔ مرد بزرگ بر سوئے ران
وَرْكَاء مونث
وَرَكے۔ کسکری و بجملہ اصل خبر یقال ان عندہ لَوَرَكَی الخبر ای اصل خبر
وَرْكَان۔ بالفتح محلہ است باصفہان
وَرْكَانَة۔ کندمانۂ زن کلاں سرین

وِرْكَان۔ بالکسر آنچہ متصل پیچ باشد از بن و تنہ درخت
وَرْكَاء کصحراء زن کلاں سرین و مولد ابراہیم خلیل اللہ علیہ السلام
مَوْرِك۔ کمجلس جائے پائے داشتن راکب از پالان مَوْرَكَة مشابہ نعالہ و مَوْرِكَة نعل بیرون یعنی نعل موزہ
مَوْرَكَة۔ کمکنسۃ پیشگاہ پالان
مِوْرَاك بالکسر مثلثہ و بالشچہ پالان کہ سوار زیر سرین نہد
مِيْرَكَة۔ کمکنسۃ بالشچہ پیش پالان کہ سوار چو ماندہ گردد پائے خود بگذارد
نَعْلٌ مَوْرُولَة۔ نعل بیرون یعنی نعل موزہ
(ض) وَرَكَ الحَبْلَ اَوِ الحَبْلَ وَرْكًا۔ بالفتح تاب دادن رسن را + وَوَرَكَ بالمكان وُرُوكًا اقامت نمود در آن جا + وَوَرَكَ علی الأمرِ وُرُوكًا توانا گردید بر آن + وَوَرَكَ الحِمَارُ عَلَى الأَتَانِ۔ برنج خود بر بر سوی ران ماده نہاد خر + و نیز وَرَكَ۔ بر وَرِك نمودن + و نیز وُرُوك ورک پیچیدن جہت فرود آمدن و بر بر سوی ران کسے زدن
(ح ف) وَبِرَاكِ وُرُوكًا بر پہلو خفتن گویا ورک خود ورک را بر زمین نہاد
مُوْرِك کجس آنکہ او را حیا نباشد یقال فلانٌ مُوْرِكُ وَجْهِهِ الإبل ای لیس لہ منها شیء

مُوَرَّك کمعظم بے گناہ یقال إنّه لَمُوَرَّكٌ فی الأمور ای لیس لہ ذنب
تَوْرِيك۔ خیال ورک گردانیدن رسن و پالان را و بر سرین ستور بر نشستن و دو تا کردن پای بر ستور و بر یک سرین نشستن بر زین و در گذشتن از کوہ و تواناشدن بر کارے و واجب و لازم گردانیدن چیزے و میل کردن یقال وَرَّكَ ای عدل و گناہ بر دیگرے نہادن یقال وَرَّكَ فلانٌ ذنبَهُ علی غیرہ و تَوْرِيك در سہ یمین نیت کردن حالف خلاف نیت مستحلف
مُوَارَكَة۔ از کوہ در گذشتن
تَوَرُّك عَلَى الدَّابَّةِ۔ برگرد نہید پائے را بر ستور جہت آسایش یا جہت ترک منہ قولهم لا تَوَرُّك فانّ الوِرْكَ مَصْرَعَةٌ + و تَوَرُّك عَنِ الحَاجَةِ۔ درنگی نمود در حاجت و آہستگی کردن در آن و تَوَرُّك فی خُرْئِهِ۔ در پلیدی خود آلودہ گشت + و تَوَرُّك بالمكانِ۔ اقامت و زید در آن جائے + و نیز تَوَرُّك۔ بر سرین نشستن و بجہہ نمودن بر سرین و زیر بغل گرفتن کودک را بر یک سرین نشاندن نادر کودک را یقال تَوَرَّكَتِ المرأةُ الصَّبِيَّ ای جعلته علی وَرِكِها معتمدًا علیها و بر یک سرین خفتن و سرین بر پای راست نہادن در نماز یا بر رو و سرین یا یک سرین بر زمین نہادن

دران قال الازهري التورك في الصلوة ضربان سنة و مكروه اما السنة فهوان تخي رجليه في التشهد الاخير و يلزق مقعده بالارض واما المكروه فهوان يضع يديه على وركيه في الصلوة وهو قائم وقد نهى عنه وكان مجاهد لا يرى باسا بتورك الرجل على رجله اليمنى في الصلوة وفي الحديث اخر كره ان يسجد الرجل متوركا يعني ان يرفع وركه اذا سجد حتى يفحش في ذلك وقيل ان يلصق البنيه بعقبيه في السجود

ونيز تورك. قادر گرديدن بركاري

توآمرك بر سر من تحكيم كردن

ورال

وَرَل. محركة جانوري است مانند سوسمار بشكل بزرگ تر از گربسه وراو نيب خرد سرگوشت آن بسيار كردم و فربه كننده بقوت وسرگين آن جاے جمع و مالیدن پيه آن كلان كننده نره و زنان بالكسر وآوَرال وآوْرِل كالجلس بالهمزة جمع + ونيز آوْرال بوضع است

وَرْلَة. بالفتح چاهي است نبي كلاب را

ورام

وَرَم. محركة آماس آوْرام جمع آوْرم. مردم يا مردم بسيار و معظم لشكر وشكر ذو عظمت وشوكت و پراگنده و آوْرَم كبرى و آوْرَم صُغرى و آوْرَم بَرامكة وجزء چهارم موضع است وحلب و در آخر آن اعجوبه است كه باشندگان آنجا شب در كليسا كه در آن موضع واقع است روشني مي بينند و چون نزديك رونده نشان چيزے نيابند

مَوْرِم مجلس رويد نگاه ومدان

(ح) وَرام وَرَمًا. محركة آماسيد + وَرِم انفه. خشمناك گرديد وبر بادكردن را از تكبر وخشم

آوْرَمَتِ النَّاقَة. آماسيد پستان وے

مُوَرَّم. كمظم مرد آگنده اندام

تَوْرِيم. آماسيده گردانيدن وخشمگين كردن ومالیدن ودراز شدن گياه ويقال ورام بالفتح يعني تكبر نمود

تَوَرُّم. آماسيدن

ورن

وَرَنَة. بالفتح نام ماه ذيقعده

وَرانِيَة. كعلانية كون

وَارَان. بالفتح وي است به تبريز

تَوَرُّن بسيار رغن مالیدن و بناز پرورون

وراه

وَرَاهَة. كفرحة زن بسيار پيه + وسحابة وَرَاهَة وَدِهَة. ابر بسيار باران دار وَرَاهَة وَدِهَة. سراے فراخ

آوْرَة كول وَرْهَاء موئث + وسحابة وَرَاهَاء. ابر بسيار باران دار وَرِيح وَرْهَاء. باد تند وشتاب وزنده + ونيز وَرْهَاء نام اسپے

وَرْهَرَهَة. بالفتح زن كول (رس) وَرِهَة وَرَهًا. محركة كول گرديدن ناستادي كردن وكار + و وَرِهَتِ الريح بسيار وزيدن باد (ح) وَرِهَتِ المرأة وَرَهًا بسيار ريه گرديد

تَوَرَّهَ فِي عَمَلِهِ. ناراستگي و استادي كردن در آن

وري

وَرِي. بالفتح ريم شكم پاخت ريش كه از آن ريم وخون زيد در شكم

وَرِيَة. بالفتح فرو رينه آتش انداخته وبيزم

مِرْيَة. كعدة كشش و آنچه بدان آتش افروزند انداخته وبيزم

وَرى كغنى آفريدگان يقال لا ادري اي الوري هو اے اي الخلق وجاى كرگى ريم در شكم وجزآن هم است مصدر را يقال سلط الله عليه الوري وحمى خيبرا

وَرِيّ. كغني پيه آگنده فربه + ولحم وَرِيّ. گوشت فربه + ونيز وَرِيَ آتش رنده و آتش دهنده

تَرِيَّة. كغنية آنچه خالص وقت اغتسال بيند از زر وے اندك وخفي

وَرَاء. بالفتح مثلثة الاخر مبنية والورا اي معرفة باللام پس وپيش از اضداد است يا آنكه لا بيك معني بود يعني آنچه پوشيده باشد از پس بود وباشد يا از پيش بعد ازان بمعني پس وپيش استعمال كردند قال الاخفش لقيته من وراء على الرفع للغاية اذا كان غير مضاف وجعلته اسما وهو غير متمكن كقولك من قبل ومن بعد وقولهم وَرَاءَكَ أَوْسَعُ لك نصب بالفعل المقدر وهو تأخر وقوله تعالى وَكَانَ وَرَاءَهُم ملك اي امامهم وتصغيرها وُرَيَّة بالهاء وهي شاذة

وَارِي. آتش رنده و آتش دهنده وپيه آگنده وفربه + ومِسْك وَارِي مشك جيد ونيكو

وَارِيَة. بيماري است وشرش وليست من لفظ الوبر وناقة فربه

(ض) وَرِيَ الفتح وَرْيًا. بالفتح تباه كردن ريم شكم وے را وفي الحديث لان يمتلئ جوف احدكم قيحا حتى يريه خير له من ان يمتلئ شعرا وفي الامر منه نقول ويا رجل وللاثنين ريا وللجماعة رُوا وللمرأتين ريا وللنساء رين

ونيز وَرِيَ. خانه كردن ريم درون پوست وخويش كسے زون واز فروخته شدن آتش

رِيَة. كعدة مثله وپيه ناك وبسيار آگنده شدن مغز در استخوان شتر از فربهي وآتش جستن از زخم

ورِي بالضم وشد الياء مثله (ح س) وَرِيَ الخبر. گرد آمد

دُکندہ شدہ مغز در استخوان ۴ و
وَزِيَ الزَّنْدُ وَزْيًا بالفتح و
وُزِيًّا بالضم وزایۃً آتش
جست از آتش زنہ
ایزاء۔ پیہ ناک و استخوان مچز
گردانیدن نر بہی شتر را و آتش
بر آوردن آن آتش زنہ
وَزِيَ عَنْهُ بَصَرُهُ وَزْيَةً
بلند کرد نگاہ را از دی و بر داشت
نیز وَزْيَةٌ۔ آتش بر آوردن
از آتش زنہ و پوشیدن حقیقت
خبری و ظاہر کردن غیر آن یقال
وَزِيَ عن کذا اوساند دیگرے
کردن رشتے جراحت دارد و
کنندہ را
مُوَازَرَةٌ۔ نہفتن چیزے را
تَوَازِي۔ پوشیدہ شدن
اِسْتِيزَاءٌ۔ آتش از آتش زنہ
بر آوردن عن کذا یقال فلان
اِسْتَوْزَى زِنَادَ الضَّلَالَةِ
ای یطلب الایراء منها

بَابُ الواو وفصل الزاء

وزء

(ف) وَزَءَ اللَّحْمَ وَزْءًا۔
بالفتح خشک کرد گوشت را پہ و
وَزَّاءَ القومَ۔ پراگندہ کرد
قوم را و از ہمدیگر جدا نمود
(س) وَزْيًا وَزَءًا۔ محرکۃ
استوار خلقت شد
تَوْزِئَةٌ۔ استوار بستن چیز را
و طرفی تَوْزِيءٌ بمثلہ و پر کردن
خمیر و مشک را و افگندن ناقہ
سوار خود را و بہر سو گسیل کردن
وادون کسے را
تَوَزُّؤٌ۔ پراگندن مشک
وزہاب
مِيزَابٌ۔ بالکسر ناودان
فارسی است معرب بمہزہ و
بدون ہمزہ مآزیب جمع مبانی
بترک الہمزہ کذلک
وَزَّابٌ۔ گشادہ دو ماہر
در دزدی
(ض) وَزَبَ المَاءُ وُزُوبًا
روان گردید آب
اوزَبَ فی الارض۔ رفت
در زمین
وزہر
وِزْرٌ۔ بالکسر بزہ گرانی و
پشتوارہ جامہ کلان و سلاح
و سازو تنگبار گران آوزار
جمع
وَزَرٌ۔ محرکۃ کوہ بلندہ پناہ
جائے معتصم
وَزِيرٌ۔ کالمیر ہمنشین خاص
با دشاہ کہ مشیر تدبیر فہمیر سریر
باشد و تحمل بار گران مملکت نماید
اَوْزَارٌ و وُزَرَاءُ جمع وہم پشت
و مددگار و علمے است
وِزَارَةٌ۔ کتابۃ وزیری بفتح
مَوْزُورٌ۔ بزہ مند و فی الحدیث
اَرْجِعْنَ مَأْزُورَاتٍ غَيْرَ
مَأْجُورَاتٍ للازواج ولو
اُهْدِيَ لقبيل مَوْزُورَاتٌ
(ض) وَزْرَهُ وِزْرًا۔ بالکسر
برداشت آن را بر پشت و قولہ
تعالیٰ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ
وِزْرَ أُخْرَىٰ ای لتحمل حاملة
حِمْلَ أُخْرَىٰ وقال الاخفش
ای لا تأثم اثمة باثم اخری
وَزْرُ الشُّلَّمَةِ۔ بیدگر درخت را
وُزِيزَ الوجل۔ چہرہ شد بروے
وُزِرَ۔ مجہولا گناہ گرفتار شد
(ض س) وَزْرًا وَزَرًا۔ بالکسر
والفتح وِزْرَةً۔ لغدہ بزہ مند
گردید وُزِرَ مجہولا کذلک
اِيزَارٌ۔ در پناہ آوردن استدعا
کردن و بردن و پوشیدہ
گردانیدن جہت کسے و گرانمند
آزار نہفتن
مُوَازَرَةٌ۔ ہم پشتی و وزیری
کردن
تَوَزُّرٌ۔ وزیر شدن وزیری
نمودن
اِتِّزَارٌ۔ گناہ کردن
اِسْتِيزَارٌ۔ وزیر گردانیدن
و وزارت خواستن و وزارت
کردن و گرو کردن و بردن
وزہر
وَزَّ۔ بالفتح مرغ آبی لغة فی
الاوز
وَزِيبٌ۔ بالفتح مرغ آبی
وَزْوَزَةٌ۔ بیکے و شتابی و
شتاب برجستن و کام نزدیک
نہادہ مع جنبش اندام رفتن
وَزْوَازٌ۔ بالفتح مرغی است
مرد سبک برجست و آنکہ سر بیش
پیچیدہ و دو ماہ گردد در فتن
و کوتاہ
وُزَازِيَةٌ۔ بالضم مرد سبک جست
اَرْضٌ مَوْزَةٌ۔ بالفتح زمین
مرغابی ناک
رَجُلٌ مُوَزٌّ وَمِزٌّ۔ مرد بلند
بردار ندہ آواز ضرب انگیز
وزع
وَزْعٌ۔ بالفتح و سکون
دور ماندن
اُزَيْعٌ۔ کز بیر علمی است
وُزَيْعٌ
وَازِعٌ۔ سرہنگ و سالار لشکر و
مہتمم امورات آن و باز دارندہ
و با دشاہ باز دارندہ از محارم و بخلے
وَزْعَةٌ۔ محرکۃ جمع و سنگ بدان
جہت کہ گرگ را از گوسپند باز
دارد و زجر کنندہ و وَازِعُ
بن وِزَاعٍ و دیگری غیر منسوب
صحابیان اند و وَازِعُ بن عبد اللہ
تابعی و اَبُو الْوَازِعِ نہدے
و ابو الوازع عمیر و ابو
الوازع جابر راستی تابعیان
اند و نہزیل بجاے وَاحٍ بالواو
یا زع بالیا خوانند
اَوْزَاعٌ۔ کروہاے مردم
لقب مَرْثَدِ بن زید کہ پدر بطنی
از ہمدان اَوْزَاعِی منسوب
بوے از ایشان است امام
عبد الرحمن بن عمرو و وہی است
بدمشق خارج از باب فرادیس
از انست سفیٹ بن سمی کہ صحبت

بزرا صحابی را دریافته
مُوَزِّع - کعقده وی استبین که مزرا
مستحسن است حاجیان عدن را
(ف) وَزَعْتُهُ وَزْعًا - بالفتح باز
داشتم او را ✦ و نیز وزع اول و
اخر الشکر را فراهم آوردن
وایزاع - براغلانیدن چیزے
یقال اَوْزَعْتُهُ بِهٖ فَاُوْزِعَ بِهٖ
مجهولا مُوْزَعٌ بِهٖ کمکرم ای
مغرًی بِهٖ والهام دادن منه
قوله تعالٰی رَبِّ اَوْزِعْنِیْ اَنْ
اَشْکُرَ وپاره پاره بول انداختن
ناقه او هو بالعین المجمه فقط
وپراگندن
تَوْزِیع - بیخش کردن برجمیے برا
دیگری وپراگنده کردن
توزع - برخود دویدن وسمت را
مُتَوَزِّع - بکسر الزا اسنگ دل و
درشت اندام
اِیْزاع - باز ایستادن
اِسْتِیْزاع - الهام خواستن شکر
نعمت را از خدائے تعالٰی
وزغ - بالفتح پاره پاره کمیز انداختن
ناقه وآن بوقت ابستن باشد
والفعل من طرب
وَزَغ - محرکه تازه ومردیکه بر جا
مانده وفرو مایخوار
وَزَغَة - محرکه کربسه یا جانوری
است شبیه کربسه سمیت بها
لطعتها وسرعة حرکتها وزغ
بحذف تا واوزاغ ووزغان
بالکسر وزاغ کتاب ازغان

بکسر الهمزة جمع
اَوْزاغ - ضیفان
اِیْزاغ - پاره پاره کمیز انداختن
ناقه وآن حوامل را باشد ومنه
الحوامل توزغ بالبول القطعة
تُوزِغ بالدم
تَوْزِیغ - صورت کردن جنین را
در شکم تستعمل مجهولا
وزف
(ض) وزف وَزْفًا - بالفتح و
وزیفا - کامیر شتافت منه قوله
قوله تعالٰی فَاقْبَلُوْا اِلَیْهِ یَزِفُّوْنَ
ووزف فلانا - شتابانیدن او را
لازم متعد
اِیْزاف - شتافتن توزیف لذلک
مُوَازَفَة - هر یکے چیزے از نفقه
بدادن وبر ابر یکدیگر
تَوازُف - بمعنی موازفت است
وزك
(ض) وَزْكًا - بالفتح - شتافت
یا برفتار زشت رفت ✦ وزکت
عندا لجماع - زمی وفروشکی
نمودن آن
وزم
وَزْم - بالفتح دسته سبزی تره و
اندازه دزمة مثله ولحوشت
که عقاب در آشیانه خود جمع کند
وامری که بوقت خود آید
وَزِیْم - کامیر دسته تره سبزی
گرد کرده وگوشت خشک سوسمار
ولبخ وجز آن که کوفته بر دهن آمیزند
وَزِیْمَة مثله فیهما وباقی مانده
از شوربا واز هر چیزے وهر بانی

وجل وَزِیْم - مرد بسیار گوشت
وزام - کتاب شتابی
وازم بن زرعة صحابی است
وزام - کشاده مرد بسیار گوشت
وبی ناک
(ض) وُزِمَ فلانٌ فی مالہ
وَزَمَة - بالفتح مجهولا اندکی زبان
رسید در مال وے ✦ ونیز وزم -
بالفتح گزاردن دام را وچیز اندک
را بسوی مثل آن گرد کردن ورخنه
کردن در چیزی وبشیار روزی بجا
خوردن ✦ ونیز وَزَمَة - بالتار
بزدی در افتادن ودر خوردن
تَوْزِیم - خوی کنانیدن نفس را
بر یکبار خوردن بشبار روزی
مُتَوَزِّم - بکسر الزا مثل سپرنده
بهاے
موتزم - بفتح الزاء زمین
وزن
وَزْن - بالفتح مثقال واندازه
سنجیدگی هم است اَوْزان جمع
وآن قدر از خرما که یک کس آن
تواند وآن هم جملهٔ اعضای هجر
یا سه یک جمله آن باشد وَزُوْن
جمع وستاره است که پیش از
سهیل برآید وگمان برند که سهیل
است ومقابل وهر چیزے یقال
هو وزن الجبل بالنصب
علی الظرف ای حذاءه وبجانبه
زِنَة الجبل مثله ونام اسپ
شبیب بن ویسم ودواج و
اُوْزُن - کامل خرد وتمام رای ✦
وِزْهَم وَزْنًا بالنصب

وِزْهَم وزن بالوفع درهم
باسنگ ویقال وَزْنَة وزِنَة کم
یعنی او برابر آن است وَوَزْن
سبنعلی از القاب است
وزنة - بالتار زن پست بالا
خریدن سنجیده
وَزانَة - بالکسر سنجیدگی یقال انه
لحسن الوزنة ای الوزن
وزنین - کامیر گران وباسنگ
ویقال هُوَ وَزِیْن الْحِلْم یعنی
او استوار رای ومحکم خرد است و
نیز وزین متحمل آس کرده
هٰذا اِوزَانُهٗ - کتاب
آن برابر اوست
درهم وازن - درهم باسنگ
اَوْزان - باسنگ وهذا اشعر
اُوْزِنَ من عمیرة ای قوے
وامکن منه ✦ واَوْزَنُ القوم
رئیس ومهتر قوم
هذا اِنْوَزَانَهٗ وبِوَزَانَتِهٖ -
بکسر الواو یعنی قبالته
میزان - ترازو واندازه عدل
یقال مستقام ومیزان النهار
یعنی نیمه در آمدن روز واسلامیزان
نقلبنا الیا ویاء الکسر قبلها
مَوْزِن - مقعد نیمه گاه و
مرعی است هو شاذ مثل
مَوْحَد ومَوْهَب
مَوْزُوْنَة - زن کوتاه سنجیده
خردمند
(ض) وَزَنَ نفسه علی کذا
نهاد دل خود بر آن ✦ ونیز
وَزْن - بالفتح سنجیدن زِنَة

کعدة مشد و اندازه کردن
یقال وزنت فلانا و فلانا
دراهم منه قوله تعالی اذا
کالوهم او وزنوهم ویقال
وزن المعطی واتزن لاحذ
کما یقال نقد المعطی وانتقد
الاخذ وسنجیدن شعر را یقال وزن
الشعر فاتزن
(ك) وزن فلان وزانة
خردمند و سنجیده عقل گردید و محکم
راسخ شد
ایزان. دل نهادن بر چیزے
موازنة. برابر کردن میان
دو چیز در وہلہ ساختن و
پلہ راست کردن
توازن. بهم وزن شدن و سنگ
سنجیده گرفتن
اتزان. سنجیده گرفتن یقال اتزن
کاخذا سنجیده شدن شعر و میزان حال
کشش یقال اتزن الشیء ای اعتدل
وزي
وزی. کفتی خرد انا درشت اندام
و مرد کوتاه کمر دو درهم
اندام
(ض) وزی وزیا. فراهم
آوردی خرهرة. بیکجه کردن و پشت
خود و داوری لدایره. مثل
اندوذکرد و دیوار خانه را
مستوزي. استیغ بلند و یکجه
کننده بر آمدگی و دانش خورد
استوزی فی الجبل. برآمد
بر کوه

باب الواو وفصل السین

وس ب
وسب. بالفتح چوبے است کہ
نزدیک تک چاه اندازند چون
خاکش ریزان باشد و سوب جمع
وسب. ماکهر گیاه انبوه
وسب. محرکة چرک و ریم
وسبی. کسکری آبے است مر
بنی سلیم را
میساب. بالکسر عورهٔ خرمای
نیم رسیده
(ض) وسبت الارض وسبا
گیاه ناک گردید زمین
(س) وسب وسبا. محرکة
چرک و ریم ناک گردید
گبش موسب. کمحسن قچقار
پشم ناک
ایساب. بسیار گیاه شدن جای
وس ج
وسیج. کامیر رفتاری است شتر
راه جای است در ترکستان
وسوج. کصبور شتر کردن دراز
کننده در رفتار
جمل وساج. کشداو شتر نیک
کردن دراز کننده در رفتار
و نیز رو و عقبة بن وساج
محدثی است و بکیر بن وساج
شاعری
(ض) وسج وسیجا. کامیر
برفتار و سج رفت
ایساج. برفتار و سج راندن

وس خ
وسخ. محرکة چرک و ریناک شدن
دست و اندام و جامه و جز آن
یقال وسخ الثوب یوسخ و یاسخ
ویکسر والفعل من سمع
وسخا. کصعوبة موضعی است
ایساخ. چرک و ریناک
گردانیدن
توسیخ. چرک و ریناک کردن
توسخ. ریناک گردیدن
اتساخ. ریم و چرک آلوده گشتن
استیساخ. ریناک شدن
وس د
وساد. ککتاب بالین و تکیه جای
وناز بالش وسادة بالتاء و
وثلث مثلثهما وسد
بضمتین وبساید جمع وقوله
صلے الله علیه وسلم ان
وسادك لعریض کنایه است
از کثرت خواب بدان جهت که چون
بالین عریض باشد خواب خوش
آید یا کنایه است از پهناے قفا
و بزرگی سر که دلیل غباوت باشد
وسادة. بالکسر موضعی است
براه مدینه ارشام
ذات الوسائد. موضعی است
در زمین نجد
اوسد فی السیر. شتابی کرد
در رفتار و اوسد الکلب
برانگیخت سگ را بر شکار اسدة
بالهمزة مثله
توسید. تکیه جای و بالین
گردانیدن جهت کسے چیزے را

وقوله صلی الله علیه وسلم فی
شهر الحصرمی ذاك رجل
لا یتوسد القرآن یحتمل کونه
مدحا ای لا یتهنه ولا یطو
بل یجلد وذما ای لا یکثر
تلاوته اکتساب النائم علی وساده
ومن الاول قوله صلی الله علیه
وسلم لا توسدوا القرآن و
من اتانی ان نعجلا قال لابنه
الدرداء ائتنی اریدان اطلب
العلم فاخشی ان اضیعه فقال
لان تتوسد العلم خیر لك
من ان تتوسد الجهل
وس س
وس. بالفتح عوض
وسوس. کعذفر وادی است
در قبیله
وسوسة. بداندیشیدن و دل
افگندن شیطان و نفس چیزے
بالفتح و بخیر و وسواس بالکسر
مثله یقال وسوست الیه نفسه
وسوسة وفی وسواسا
وقوله تعالی فوسوس لهما
الشیطان
وسواس. بالفتح اندیشه بد و
آنچه در دل گذرد و نام دیوے
قوله تعالی من شر الوسواس
واو از زرم سک وصیاد و آواز
پیراینده و آواز نرم و رخت از
حرکت باد و نیز وسواس
کوهی است
وس ط
وسط. محرکة میانه و راست

و اعدل از هر چیزے قال اللہ تعالیٰ کذٰلِکَ جَعَلْنٰکُمْ اُمَّةً وَّسَطًا ای عدلا اخیارا وشیٔ وَسَطٌ چیزے میانہ نہ زشت نہ نیکو و نیز وَسْط۔ کوہی است ✤ و وَسَطُ الشیٔ۔ مابین دو طرف آن چیز اسم است وبسکون سین ظرف است وهما فیهما هو مصمت کالحلقة فاذا کانت اجزاؤه متباینة فلا سکان فقط او کل موضع صلح فیه بین نهو بالتسکین۔ والا فبالتحریک ویقال جلست وسط القوم بالتسکین وجلست وَسْط الدار بالتحریک والصواب فی وسط الدار کان المتحرک ساکن ای محدود والساکن متحرک والحد لا یدفیه من فی وَسِیْط۔ کامیر آنکہ در نسب میانہ و در قدر و منزلت بلند تر باشد یقال فلانٌ وَسِیْطُهم و میانجی میانہ، خصم وَسِیْطَة۔ کنیزے آبستن بر گل مرد غالب باشد یقال صار الماء وسیطة ای غلب علی الطین وَسَاطَةٌ۔ کنجابہ میانجی وَسُوْط۔ کصبور لوئی از خیمہ مؤمن یا خانہ کوچک از خانہای مومنین و ناقہ کہ پر کند آوندرا از شیر و ناقہ کہ بر سر و پشت وے بار کنند و قید و بند کنایند آنرا و ناقہ کہ بر حمل آن بر یک سال چہل روز بر افزاید

وَاسِط۔ آنان ✤ و نیز واسط شہری است بعراق وهو مذکر معروف وقد یمنع منه المجاج فی سنتین ویقال له وَاسِطُ القصب ایضا وهو قصبة کان قد بناه الحجاج بنی البلد ومعه المثل تعافل کأنك بواسط لانکان یسکنهم فی البناء فیهربون ویناموں بین الغوباء الی المسجد الجامع الشرطی ویقول یا واسط فمن رفع راسه اخذ فذلك کانوا یتغافلون ✤ و نیز واسط دہی است نزدیک مکہ در وادی نخلہ و وہی بلیخ ازان دہ است محمد بن ابراہیم و بشر بن میمون محدثان و وہی در باب طوس و آن راد اسط الیہود و نیز نامند ازان است محمد بن حسین واعظ و وہی بجانب نزدیک آن دہی است دیگر کہ آنرا کوفہ نامند و وہی بخارا و دو دہ است بوصل و دہے بدجیل ازان دہ است محمد بن عمر علی عطار محدث و وہی در حلت مزید یہ ازان است ابو النجم عیسی بن فاتك و وہی بین و منزلی است میان عُذَیب و صفراء و منزلی است مرنی شیر را و موضعی مرنی نجیم ماہ شہرے در اندلس ازان شہر است ابو عمرہ احمد بن ثابت و وہی بیامہ و نیز است مرنی سَمِیْط و وہی نہر الملك و کوہی است و رسغ

جمع العقبة میان مأزمین کان یقعد عندہ المشرکین ماوشط نام درکوہ است نزدیک عقبہ واقع است و دانة واسط موضعی است ✤ و واسطة الکور۔ پیش پالان ✤ و واسطة القلادة۔ جوہر میانگی گزیدہ اَوْسَط۔ میانہ ✤ و اَوْسَطُ الشیٔ۔ مابین دو کرانہ آن۔ و اَوْسَطُ القوم۔ گزیدہ آنہا وَسْطان۔ کسکران شہری است مراکرا ورا وَسْطی۔ کبشری۔ انگشت میانگی کالصلوٰة الوسطیٰ۔ نماز صبح یا ظہر یا عصر یا مغرب یا عشا یا وتر یا نماز فطر یا عید اضحی یا نماز چاشت یا نماز بجماعت یا جمیع نمازہائے فرض یا صبح و عصر معا یا نماز غیر معین یا عشاء و صبح معا یا نماز خوف یا نماز جمعہ در روز جمعہ در دیگر روزہا نماز ظہر نماز میانہ نہ دراز نہ کوتاہ یا ہر دو احداز نماز پنجگانہ بدان جہت کہ قبل آن دو نماز است و بعد آن دو و قال ابن سیدہ من قال هی غیر صلوٰة الجمعة فقد خطأ الاجماع یقول بخلاف مسندة الی النبی صلی اللہ علیه وسلم وقیل لا یرد علیه شغلونا عن الصلوٰة الوسطیٰ صلوٰة العصر لانه لیس المراد بها فی الحدیث المذکورة فی التنزیل

(ض) وَسَطَهم وَسْطًا۔ بالفتح وَسِطَةً کعدة نشست میانہ ایشان و در میان شد مُوَسَّطُ البَیْت۔ بکرم آنچہ در میان سرای باشد خاصة تَوْسِیْط۔ در میان آوردن چیزے وقوی تَوَسَّطَ به جمعًا و بدو نیم بریدن چیزے را تَوَسُّط۔ میانجی کردن و چیزے میانہ گرفتن نہ جیدہ نہ ردی و در میان قوم نشستن

وسع

وُسْع۔ مثلثة فراخی و توانگری و دست رس وطاقت

سَعَة۔ بالفتح فراخی و توانگری و دست رس وطاقت والهاء عوض من الواو وقوله تعالیٰ لینفق ذو سعة من سعته ومن قدر علیه رزقه فلینفق مما اتاه اللہ تعالیٰ لا یکلف اللہ نفسا الا ما اتاها سیجعل اللہ بعد عسر یسرا۔ کامیر فراخ و اسپ فراخ گام و فراخ ذراع و آبی است میان نجی سعد و نجی قُشَیْر

وَسَاع۔ کسحاب مرد سبک در حاجت و گرامی و اسپ جواد گرامی یا فراخ گام و فراخ فضاء واسع۔ فراخ ضد تنگ و زمانہای از زمانہای بار تعالیٰ المعنی بسیار عطاکہ عطایش می کند بر ہر چیز را کہ خواستہ شود و یا محیط است ہمہ چیز را یا آنکہ می کند بر رزق او جمیع مخلوقات را و رحمت او ہمہ اشیاء را ✤ و وَاسِعُ بن حَبَّان۔ صحابی است و در صحبت او اختلاف است کذا قال فی اللواحق

هو واسع بن حبان بن منقذ الانصاري المدني المازني تابعي جليل كثير الرواية روى عن ابن عمر و ابي سعيد و جابر بن عبد الله و عبد الله بن بدر بن عاصم

يَسَع - كيضع نام پيغمبري هو اليسع اخطوب كان قليدا لا الياس قد عاد الينا بعده وضو تعرف با بن العجوز و هو اسم اعجمي قد ادخل عليه آل ولا يدخل على نظائره كاليعمر و يزيد الا في ضرورة الشعر قرئ و اليسع بلامين

(س) وَسِعَهُ الشيءُ يَسَعُهُ سَعَةً - كدعة وَزِنَةً وَمَعْنًى آن در آن چيز + وما اسع ذلك - طاقت و گنجايش آن ندارم وهذا الاناء يَسَعُ عشرين رَبِيلًا يعني آن آوند گنجايش بيست كيل دارد وهذا يَسَعُ عشرين كَيْلًا اي يَتَّسِعُ فيه عشرون + و نيز سعة فراخي كردن يقال اللهم سع علينا اي وسع و اليسعة بِيَاءٍ امرٌ بالقرار فيه يعني آرام كن در سراے خود و يقال وسعت رحمة الله كل شيء و لكل شيء و على كل شيء

(ز ك) وَسُعَ الفرسُ سَاعَةً كالرامة وسعة گعدة فراخ گام و فراخ گامي نزاد گرديد

اِيْسَاع - با دست رس و توانگري

شدن مُوَسَّع لغت است ازان منه قوله تعالى وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ اي اغنياء قادرون و فراخ گردانيدن نعمت را بر كسي تواگر گردانيدن صلته بعلى

تَوْسِيع - فراخ كردن خلاف تضييق و تواگر و فراخ دست گردانيدن يقال وَسَّعَ اللهُ عليه اي اغناه

تَوَسُّع - فراخي و فراخ نشستن در مجلس يقال توسعوا في المجلس

اِتِّسَاع - فراخ شدن

اِسْتِيْسَاع - فراخ گرديدن

وسف

وَسْف - بالفتح كفگيري كه نخست در آن دسرين شتر پيدا گردد از فربهي پستر و اندامش شائع گردد

تَوَسُّف - پوست از سر بريدن با زشدن و سف پيدا شدن در شتر يا در فراخي رسيدن شتر و فربه گرديدن آن و افتادن پشم كهنه و برآمدن نو

وسق

وَسْق - بالفتح بار شتر و بكسر و شصت صاع و سُوق جمع و في حديث جابر عن النبي صلى الله عليه وسلم لا صدقة في الشيء من الزرع و الكرم حتى يبلغ خمسة أَوْسُق

وَسِيقَة - كاميربا ران

وَسِيلَة - كسفينة كاشتران هم سفر و هي للابل كرفقة للناس

فَإِذَا سَرَيْتَ طَرَدْتَ مَعًا أَتُوقَ من قولهم وَسَقَ الإبلَ اذا طردها

وَاسِق - ناقه بار گرفته و بستن شده و سِقَاق بكسر جمع مَوْسِق و مَوَاسِيق ذلك على غير القياس

مِيْسَاق - بالكسر مركبال هم زندر پريدن مَيَاسِيق و مَاسِق جمع

(ض) وَسَقَهُ وَسْقًا - بالفتح گردكردن آن را و بار نمودن و قوله تعالى وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ إِذَا جَلَّ الجبال والاشجار والجحارة والأرض فَمَا جَمَعَتْ له فقد وَسَقَهَا + و نيز وَسْق - راندن وَسِيق كاميرمثله و باز گردانيدن ناقه و جز آن و گرفتن آب شتر رحم و برداشتن يقال لا افعله وما وسقت عيني الماء اي كَلَّتْهُ

اِلْتِسَاق - بار كردن شتر را و بسيار بار گرديدن خرما درخت

تَوْسِيق - تنگ تنگ كردن را

مُوَاسَقَة - هم سنگ آمدن در معارضه و بسوي يكديگر آهنگ كردن در حرب

اِتِّسَاق - ترتيب دادن و راست و تمام شدن و فراهم آمدن

اِسْتِيْسَاق - فراهم آمدن شتران

وسل

وَسِيلَة - كسفينة سبب و دستاويز و زدوي و پايه و منزلت نزديك پادشاه و تَسِيل و وسائل جمع

وَاسِيل - واجب و راغب و دوي خداے قال لبيد و بلى كل ذي دين بلى الله واسل

وَاسِلَة - وسمه

اَوْسَلَة - وَطْبي است مردمان اُمّ مُوسِيل كمجلس شپشه است

مُوَسِيل - مصغر آلي است مر بني طے را

تَوْسِيل - نزديكي جستن بچيزے و كاري كردن كه بدان نزديكي و تقرب و منزلت دست و يقال وَسَّلَ الى الله تعالى وسيلة

تَوَسُّل - نزديكي جستن بچيزے يقال تَوَسَّلَ اليه بوسيلة اي عمل عملا تقرب به اليه و دزدي و دزديدن يقال تَوَسَّلَ اي تَسَرَّقَ كذا خفية

وسم

وَسْم - بالفتح نشان و داغ و سُمُوم جمع

وَسِيمَة - بالفتح و كفرحة گياهي است برگش شبيه برگ مورد و كمتر و خوشبو و خوش بقدر فلفلي و بعد از رسيدن سياه گردد و ديدان بروے دموے را خضاب كنند و دران قوت محللة باشد يا آن برگ نيل است

سِمَة - نشان و داغ سِمَات جمع

وَسِيم - بالفتح و شد الياء باران نخستين بهار سمي به لانه يسم الارض بالنبات

وَسِيم - كاميز زيبا و خوب روي يقال فلان وسيم الوجه وَسَّامَ و وسام كتاب جمع و نام مردے

وَسِيمَة - بالتا ز ن جميل نيكو
روی وسام جمع
وَسَامَة - كسحابة خوبی زيبائی
وِسَام - كتاب نشان وداغ
ستور آن وجز آن
اَسْمَاء - كصحراء نام دختر ابی بكر
رضی الله عنه وهی من الوسامة
وهمزته من الواو
مُوَسِّم - كمجلس هنگام هر چيزی
وهنگام فراهم آمدن حاجيان
وجائے كه آمدن درج ستی
بذلك لانه معلم يجتمع اليه
مِيسَم - كمنبر آهن داغ وخوبی
وزيبائی يقال امرأة ذات
مِيسَم ای جمال مياسم على
اللفظ ومواسم على الاصل جمع
وعلامت قال الاصمعی يقال
رايت ميسما من الامر اعرفه
ای علامة + ونيز ميسم نام
مسلم بن حنيفة كه آنحضرت
صلی الله عليه وسلم بسلم تغيير داده
مُوَسُّوم - نام اسپ مالك بن
جلاح وفلان مُوَسُّوم بالخير
يعنی نشان نيكوی دارد
ارض مُوسُومَة - زمين دسمی
بارنده + ودرع مُوسُومَة - زره
پائين آن طبقه بر آسنه
باشند
(ن) وَسْمًا - چهره شدم
بروے در زيبائی وخوبی وجمال
(ض) وَسَمَهُ وَسْمًا - بالفتح
وسِمَة وسِمَة نشان كردن داغ نهادن
(ك) وَسْم وَسَامَة وَوَسَامًا

بشتمها زيبا وخوب روی گردید
وَشِيم - بوسم حاضر آمدن يقال
وَشَمُوا دهرا وَشِيمًا كمال يقال
عَيِّدُوا في العيد
مُوَاسَمَة - نبرد كردن درخ بروے
وزيبائی
مُتَوَسِّم - داغ دارنده
الحديث التبع المتوسم
المتجلي بسمة الشيوخ
تَوَسُّم - ديدن چيزے را نظر
كردن وفراست بردن وبطلب
پی برون چيزے يقال توسمت
فيه الخير وَمِنْهُ قول عبد الله
بن رواحة في النبي صلى الله
عليه وسلم + اني توسمت
فيك الخير اعرفه والله يعلم
اني ثابت البصر + ونيز توسم
علف وسمی حبتن وسمه بركردن
فاذا آمرت منه قلت توسم
يعنی موی را خضاب كن
اِتْسَام - داغ ونشان پذيرفتن
وغريستن را چيزے وداغ
ونشان كردن

وسن

وَسَن - محركة حاجت ونياز
يقال ما هو من هَمِّي ومن وَسَنِي
اَوْسَان جمع وكذا قضت الابل
اَوْسَانها من الماء اي
اَوْطَارها + ونيز وسن حركة
گرانی خواب يا اول آن يا پينكی
وغنودگی وسنة بالتاء وَسَنَة
بالفتح وسِنَة كعدة مثله
والفعل من سمع وبهوش
شدن از روی بد چاه وجز آن
ويقال حرفت مالهم يوسنون
في ترميه
سِنَة - كعدة غفلت ويقال
هو سِنَة
وسِن - كحمل غنوده وخوابناك
وَسِنَة مونث
وَسْنَان - بسكران غنوده و
خواب ناك
وَسْنَى - بسكرى زن سست
كسلمند وزن غنوده وپينكی رسيده
مونث وسنان
مَيْسَان - بالفتح موضعی است
ميسان - بالكسر آب لاوه ديار امرأة
مِيسَانَة بهاء سستة من زانتها
مِيسَانَة الضحى - بالتاء زن
بسيار خوابنده وقت چاشت
وآن مدح است زنان را
مُوسُونَة - زن سست
كسل مند
مُوسِنَة - كعزة چاه كه آب
بوی بدآن بهيوشی آيد
ايسان - بهوش كردن بوی را
تَوْسِين - كشتی كردن فحل ناقه
خوابيده را وبهيجان زن خوابيده
را گائيدن
اِمْتِيسَان - خوابناك گرديدن
وغنودن وپينك زدن
وسي
مُوسِي - بكرم استرده ونام
حضرت كليم الله هو موسى بن
عمران بن قهث بن لاوي بن يعقوب قال الفراء
هي فعلى موسنة وعبد الله بن الزبعرى
هو مفعل من اوسيت هو مما
لا غير وقال ابو عمرو هو مفعل
ويدل عليه انه يصرف في
النكرة ويجعل لا يتصرف على حال
والنسبة اليه موسوي ومُوسَى
فيمن قال فعلى + ونيز موسى -
چاكی است [illegible]
خود آهنی وآن [illegible]
است وموسى بن عمران بن يصهر بن قاهث
تابعی + ونيز موسى بن علی امامی است
از محدثان + وبلدة موسى -
موضعی است
اِيسَاء - موی سترون يقال
آوسى راسه وبريدن
وَسَاسَة - باری داد اور الغة
مهدية في اساءه
اِسْتَوْسَنَهُ - واسينه گفتم را
يعنی بارده مرا والصواب
استاسيته واسيته

باب الواو وفصل الشين وشب

وَشْب - بالفتح هر چيزے روی
وكنده وسطبر وشبة مونث
يقال لثمرة مُشَبَّة يعني خرما
سطبر پوست
اَوْشَاب - گروه مردم از هر
جنس مقلوب اَوْبَاش وشب بالكسر
وشح

وشيج - درختی كه ازان نيزه
سازند ودر هم پيچيدگی خويشی
وقرابت

وَشِيجَة بکسر شین بیخ و ریشه درخت وشیج جمع و پوست درخت خرما که تافته در میان دو چوب بسته بران گندم و جز آن در وده از جای بجای برند + وشیجة القوم جزدان و فرمایگان قوم و موضعی است در حقیق مدینه

وَاشِجَة. قرابت و خویشی بهم در پیوسته وکل مُستبك واشج (ض) وتشجت العروق لا عصان درهم پیچیده شد وشجت بك قرابتنا وشجا درهم پیوست خویشی و قرابت وے با تو

تَوْشِيج. درهم پیوستگر دانیدن خویشی پیوندرا یقال وشجها الله باهم دیگر بستن گیاه را بدوال وجز آن تا ازان چیزے نیفتد

وشح

وَشْحَة. بالضم کوشش حمیت اصله وشحه وقد مر فی شح

وِشَاح. بالضم والکسر حمیل و در رشته منظوم از مروارید و جواهر مختلف الالوان که بر یکدیگر پیچیده زنان انگردن تا زیر غل آویزند یا آن دوالی است پهن مرصع بجواهر رنگا رنگ اشاع بالهم تمثل وشح بالضم و بضمتین واوشحة وشالح جمع + وامرأة مُغرقة الوشاح زن باریک میان

وِشَاح. بالکسر شیر شیبان بندی + ذُو الوشاح. لقب مروی از نبی سوم بن عدی شمشیر عمر بن الخطاب رضی الله عنه

وِشَاحَة. و بالکسر شیر

وَاشِحَة. بطنی است از اردو

وَشِيحِيّ. کسکری ابی است مربی عمرو بن کلاب را

وَشْحَاء. کصحراء گوسپند گردن و سینه سپید

شَاة مَوْشَحَة. گوسپند که بر هر دو دو پهلوی آن خط سپید باشد

تَوْشِيح. حمایل در افگندن بگردن و دگرے

تَوَشُّح. حمایل در افگندن و حمیل در بگردن او یختن جامه و شمشیر را یقال توشح بسیفه و توشح به اذا جعله کعکان الوشاح + وهو یتوشحنی. ای یعانقنی

إِشْوَاح. حمایل بگردن در افگندن

وشخ

وَشِيخَة. محرکة هر چه از برگ خرما بافند

وَشْخ. بالفتح سیکاره و سست و رزبیل از برگ خرما که در وے خرما نهند

وشر

وَشْر. بفتحتین خوبی و تیزی دندان خلقی باشد یا جعلی

مِيشَار. بالکسر آرهٔ مشتهر جمع (ض) وَشْرَاء خَشِيَة وَشْرَاء. بالفتح پاره بریدا زا و نیز وَشْر تیز و تنگ کردن زن دندان را

وَاشِرَة لغت است ازان و هو غیر مصوغ لغة فی اشر

مُوَشِّر العَضُدين کمعظم خبر دال بر اینها

مُوَشِّر. زنی که دندان روشن و تیز کردن خواهد فی الحدیث لعن الله الواشرة والمؤتشرة و یروی المستوشرة وهی من الاشر لا من الوشر والاول الکلام المتبرة والمستوشرة

إِيشَار. تیز و تنگ کردن خواستن زن دندان را تا کم سن نماید استیشار. مثله

وشز

وَشْز. بالفتح شتر تواناً بر سیر و جای بلند و آنکه بزور تکیه کنند و بوی پناه گیرند + و نیز وشز. بالفتح وَجِرَاك سختی و سختی زندگانی و سرعت و شتاب آوشاز جمع یقال اصابتهم وشاز الامور ای شدائدها واقبلته علی اوشاز

وَشَزًا. ای وفاز وفزا ای عجلت + و نیز آوشاز. یاری گران و مدد کاران و فرمان بران و فرمایگان و پیوندها

وِشَائِز. نازبالشهای بسیار

وشظ

تَوَشُّز. آماده شدن چیزے را یقال توشز للشر یعنی آماده کرد یدبدی را

وشش

وَشْوَشَة. کدمرجة سخن شوریدن و سبکے را ندک دادن

وَشْوَشَة الذِّئاب. مرد سبک در کار

وَشْوَاش. بالفتح سبک و شتر مرغ سبک نیز رو

نَاقَة وَاشْوَاشَة. ناقهٔ سبک چست تَوَشْوُش. جنبدن قوم و همدیگر پس و پیش و زیر و زبر شدن

وشظ

وَشِيظ. پیروان و نوکران و مردم درغت موی و گول و گروه پراگنده از هر جا و هر جنس که از یک اصل نباشند

وَشِيظَة. کسفینة پاره از استخوان که زاید باشد بر استخوان صمیم و پاره چوب که بدان کاسه را پیوندند و فرد یا یگان قوم یقال کلهم وشیظة فی فهم اهل وشیظة فیهم (ض) وَشَظ القوم البناء. در پیوستند بساو آمیزش نمودند و ایشان اندک اندک + و نیز

وَشْظ. بالفتح فانه نیج در بن دسته تبر و تیشه زون تا تنگ و استوار گردد و پارهٔ از استخوان شکستن

مواشظة. آرزومند جماع شدن دو مرد باهم پس افشردن فکر خود بر شکم یکدیگر

تَوَاشُظ. یعنی مواشظة است

وشع

وَشَع. بالفتح خرمن و زاده و درخت بان

وَشْع. عمق خانه تهیده

وَشِيع. کامیر شاخ ریزها و فدو

که بر سقف و بالای پرده دارند
و گاهی ایشان پرده با پهلو بجوانب
خانهٔ نشین سازند آنرا بگیاه نر
بندند و آنچه پیرامون باغ نصب
کنند از درخت و خار و نی و جز آن
تا در آمدن راه نکند و بوریا بانند
است که انیز بن سازند و درخت
ز خشک گرویده بیفکند و علم جامه
و چوب سطبر بر سر چاه که آبکش بر
آن ایستد و ماکوی با فنده خانهٔ
نشین که جهت امیر لشکر سازند تا بر
برآمده بنگرد و آزاد و معنی است
وَشِيعَة. کسیفینهٔ خطهای
غبار بر هم پیچیده و ماشوره و چوبی
که بافنده بر آن رشته های نگین
پیچیده و ماکوی بافنده و نوار باغند
وخطهای چادر هر چیزی پیچیده
وشوع. گیاهی که متفرق گردد
گوه رویدو دارد و در دهان
ریختنی
يُوشَع بن نون. بضم اول و فتح
شین صاحب موسی و خلیفهٔ او
علیهما السلام که در حیاتش
نبوت وی بمستقل گردید هذا
ما قاله ابن اسحق وعن السدی
هو يوشع بن نون بن افراهم
بن يوسف بن يعقوب بعثه
الله نبيا بعد موسى عليه السلام
وبدعائه ردت عليه الشمس
وزيدت في النهار يومئذ نصف
ساعة
(ف) وَشَعَه شَعَةً. درمخیت
آن را. و نیز وَشَع برشدن
برکوه و برآمدن سپیدی موی
بر سر وشیعة مثله و برآمدن گیاه
سبز از بن گیاه خشک
اِيشَاع. کل کردن درخت و دار
در دهان ستور ریختن
تَوْشِيع. نگار کردن جامه را و
باغنده ساختن پنبه را بعد زدن
یا در ایام خضر پیچیدن رشته
را تا در نی و زغوته داخل نمایند
و برآمدن سپیدی موی بر سر
تَوَشُّع. برآمدن گوسپند بر کوه
بجرا و فراگرفتن چپ راست کوه
را بعدی بقی و افزودن شدن
و پراگ ویدن
اِسْتِيشَاع. آب کشیدن
وش غ
وَشْغ. بالفتح اندک
وَشُوغ. کصبور دار و گور دهان
(ض) وَشَغ بَوْلَه وَشْغًا.
انداخت کمیز را
اِيشَاغ. کمیز انداختن و دار و در
ریختن و کم کردن دهش را
تَوَشُّغ. خون آلوده
جامه چنانکه خطوط پیدا
گره و
تَوَشُّغ بِالسُّوْء. زشت
گروانیدن بدکرد
اِسْتِيشَاغ. بدلو دریده
آب کشیدن
وشق
وشق. بالضم چراگاه متفرق
وَشَقَة. بالفتح شهری است
باندلس
وَشِيق. کامیر گوشت بدراز را
بریده خشک کرده یا گوشت
یک جوش قدید کرده جمعت توشة
وَشِيقَة. بمعنی وشیق است
وَشَائِق. جمع وفی الحدیث انه اتی
بوشیقة یابسة من لحم
صيد فقال انی حرام ای محرم
وَشَاق. کسحاب شیر اندک پسر
شونده و رونده
وَاشِق. شیر اندک و رونده و
پسرے شونده و باشه بمعنی باشق
و زباشق و معرفهٔ نام سگے
و نام پدر یزدوج صحابیه
وُشُق. کسکر شلم بناتی است
مانند خیار لغة فی الشق باشه
گیاهی است معرب است
مَوَاشِيق. وندانهاے
کلید کانه جمع میشاق
(ض) وَشَقَ اللحم قدیدہ
کرد گوشت را. و نیز وشق
نیزه زدن وشاقتن
اِيشَاق. درآویختن چیزے
تَوْشِيق. پاره پاره بریدن
و پراگنده کردن
تَوَاشُق. وشیق ساختن و
گوشت را و بریدن یقال تواشقوا
اللحم بالسیوف ای قطعوه
اِيشَاق. قدید کردن گوشت
را و وشیق ساختن
وش ك
وَشَك. بالفتح و بضم شتابی منه
وَشَكَ الفراق. ای سرعته
وكذا وَشَكَ البين ای سرعة
الفراق ویقال عجبت من
وَشَكِ ذلك الامر
وَشِيك. کامیر شتاب کار و
سریع یقال خرج وشیکا. مذکر
و مونث و ری یکسان است یقال
رجل وشیك وامراة وشیك
ونیز وشیك. نام آچاز و قی طاری
وِشَاك. کسحاب تیزر وی و بانی
اسم است مواشکة را
وَشْكان. کسرعان و ثیاث
بشتافت اسم است فعل را وشكان
الامر. سرعت آن کار
وبضم
(ك) وُشُكَ الامر وشكا
بالفتح بشتافت یقال وشك
ذا خرجا ای سرع
اِيشَاك. شتافتن و یوشك
الامر ان یکون ویوشك ان
یکون الامر. ولا تفتح شینه او
لغة ردیة یعنی شتاب شدن
گرفت کار
تَوْشِيك. شتافتن
مُوَاشِيك. بکسر الشین شتابنده
تیز. و مُوَاشِكَة. سوزش قیل هذا
یقال بهذا اللفظ ولا یقال
منه واشكة
مُوَاشَكة. شتاب فتن لغة
ردیة او لا یقال منه غیره وشل
وشل. محرکة آب اندک که
یا سنگ زهد و قطر باشد متوالی
و متصل همه یکجا نباشد یا آب اندک
اندک از اعلای کوه بپیچد و انبیار

واشک اندک واشک بسیار را و
اضداد است اوشال جمع وشل
المثل هل بالربع اوشال یقاربن
جاق ۱۱ وشلا یعنی در پی یکدیگر
آمدن ۲ و نیز وشل کوهی است
بزرگ در تهامه و نام دو موضع
و نیز وشل ترس بیم
ناقة وشول کصبور شتر اوبسیار شیر
وشول. بالضم کمی دولت و
غنا و کمی بهره و سستی
جبل واشل کوه که پیوسته
ازان آب بزیر ۲ و فلان واشل
الحظ یعنی او کم بهره است
مواشل. جاهای
(ض) وشل وشلا. بالفتح
و وشلا ثانی گریختن روان شدن یا
چکیدن ۲ و وشل الرجل بسرعت
گریید و دویدن و نیز از شدت
و وشل الیه. فریاد خواست
از دیگری و زاری برد
ایشال. کم کردن بهره کسی را
و زمینه یافتن آب را و دخل
کردن سرپستان گوسپندان بچه
تا شیر نکیدن آموزد
وشم
وشم. بالفتح نقش نگار که بر
اندام سوزن آزوده و نیل بران
پاشیده سازند وشوم و وشام
کتاب جمع و گیاه خوشبو که رویدن
گیرد و شهرے است نزدیک یمامه
و آنرا وشم الیمامة نیز
گویند. نیز وشوم. خط و نشان
گاو وشی موضع است ۲ و ذو
الوشوم بقب اسپ عبد الله
بن عدی البرجمی ۲ و نیز وشم
اندام را بسوزن آزدن و نیله
پاشیدن بران والفعل من ضرب
وشمة. بالفتح قطرهٔ باران اذا
اصابتک وشمة ای قطرة
مطر و سخن یقال ما عصیته
وشمة ای کلمة
وشیمة. کسیفیة بدی و وشمی
میشمة. بالکسر نے است که
در سرین خود نگار کرده و بود مانیکو
نماید منه المثل هو اعظم نفسیه
من المیشمة والاسم الوشمة
ایشام. رنگین شدن گرفتن انگور
بعد رسیدن یا نرم و نیکو گردیدن
آن و پستان کردن و خنز و گیاه
برآوردن و افزون شدن پیدی
موی و عیب ناک کردن ناموس
کسے را و وشام دادن صلتها
و چراگاه گیاه ناک یافتن شتر و
اندک درخشیدن برق و گرستین
صلت بقی ۲ و یقال اوشم فلان
یفعل کذا یعنی کردن
گرفت چنان
توشیم. وشم کردن و گیاه
برآوردن
استیشام. وشم کردن
خواستن منه الحدیث اعن الله
الواشمة والمستوشمة
وشن
وشن. بالفتح زمین بلند و شتر
آگنده گوشت و ذفرك
او وشن. آنکه با دیگری نیامیزد و
نپذیرند و بخور و طعام وی را
وشنان. مثلثة شتان گریختن
است
توشن. کم شدن آب
وشمے
وشی. بالفتح نگار جامه از هر رنگ
که باشد و پرند تمشیر و شوی محرکة
منسوب بوی تولد الیه الواو
وهو فاء الفعل وتترك الشدة
فتقول حاطانی اقول سیبویه
وقال الاخفش القیاس السکین
وحرك به وشی سنگ کان که در
زر است ۲ و نیز وشی نوعی از
جامها و شاء کسناء جمع
وشاء. کسماء و بسیاری مال آنرا
مصدر است
شیة. کعدة نشان و اسپ
اسپ و جز آن که مخالف ستر اندام
باشد شیات جمع منه قولهم
لا شیة فیها ای لیس فیها لون
یخالف سائر لونها ویقال لون
اشیة یعنی گاو چهار کما یقال
فرس ابلق وتیس اذر
واشی. مرد بسیار فرزند و شیة
موئث وستور بسیار بچه و بافنده
جامه و کاونده کان جهت زر و
سکر زن و شاة جمع
اشی. بالضم و شد الیا سپیدی
پیشانی است که غره مانند ش
وسپیدی دست و پای آن یقال
فرس حسن الاشی
ثوب موشی کمری جامه نگارین
(ض) وشی الثوب وشیا.
بالفتح و شیة کعدة نگار بر کرد
جامه را و آراست و نیکو نمود
آزاد ۲ و وشی به الی السلطان
وشیا و وشایة. کتابة سخن
چینی کرد و سعایت نمود نزدیک
پادشاه و الاموشة بالهاء
لا تطلقون الا علی الحرف
او اقل ما یحتاج الیه والیاء
حرفان حرف یبتدأ به وحرف
یوقف علیه فاذا وصلته
بشیء ذهبت الهاء استغناء
عنها ۲ و نیز وشی وشیة. دروغ
گفتن و آراستن سخن بدروغ
و بسیار شدن اهل قبیله و فرزندان
کسے و هم ون یقال ما وشت
هذه الماشیة عندنا بشیء
ای ما ولدت وفی المثل اللیل
طویل ولا اش شیة یعنی شب دراز
دراز است لیکن بیداری نمی شوم
بجهت فکر و تدبیر امری که میخواهم
و در صدد و تدبیر و درستی آنم قال
لا اعرف صیغة اش ولا اوجه
لتصریفها
ایشاء. گیاه نخستین برآوردن
زمین و نمایان شدن رستنی
سزا درخت و بسیار مال گردیدن
مرد و معنی کلام و شعر برآوردن
و اندک زیادتی شدن در کار
یقال اوشی المعدن اذا وجد
یسیر من ذهب و بسری بر آن
اوردن چیزی را بهمدیگر بطریق
اسپ بلد بنهایت دوانیدن

وساختن چیزے را و گرفتن چیزے از درم و دینار یقال اوشی فی الدراهم ای اخذ منها وبه گرد انیدن دار و نیمار را

ثوب موشی. لمعظم جامہ بسیار نگار

توشیة. نگار کردن جامہ را و آراستن و نیکو نمودن شدہ للمبالغة

توشی فیه الشیب. نمایان شدن سپیدی موی بر نگ

انتشی العظم. بہ شدن از شکستگی کہ داشت

استوشلی فرسه. برآوردہ بہم اسپ را + وتشوشی فلان یعقبه. بپاشہ زو اسپ را تا تیز رود + و نیز استیشاء خواندن و جنبانیدن ہر چیزے را

باب الواو وفصل الصاد

وص ء

(س) وشی الثوب. بیناک و چرکین گردید

وص ب

وصب. بالفتح تا بین غیر تابیدہ

وصب. محرکة بیماری امتداد یابنده

وصب. بکسرتین بیمار و رنجور

وصابی کسحابی و وصاب کالکتاب جمع

مفازة واصبة. دشت سخت و دور راز

(ض) وصب وصوبا. پائیدن و ثابت گردیدن + ودام واصب

الامر بیشگی و زیدن بران و نیکو ایستادگی نمودن و قوله تعالی ولهم عذاب واصب و قوله تعالی ولله الدین واصبا ای دائما وقیل واجبا وقیل خالصا

(س) وصب وصبا. محرکة بیمار گشت

موصب. بیمار

ایصاب. بیمار شدن و بیمار گردانیدن لازم و متعد و پیوستہ بودن بر چیزے و نیکو قیام نمودن بر آن یعدی بعلی و پائیدن و فرزندان بیمار زادن و پیہ پیدا شدن در شتر یقال اوصبت الناقة ای نبت شحمها

موصب. بمعظم بسیار رنجوری و درد

توصیب. بیمار گردیدن

توصب. بیمار گشتن

وص خ

وصخ. محرکة ریم و چرک و رینا کی و چرکین و الفعل من سمع

وص د

وصد. محرکة بالفتح

وصید. کامیر آستان و پیشگاہ سرائے و خیرہ مانندی است کہ در کوہ از سنگ سازند جہت ستوران

وصیدة. مثلثة و بہم کہ در آن اصحاب کہف قائم است و زیدند در کوہ و گیاہ کہ بپائی او نزدیک یکدیگر باشد و سنگ و بندہ آنکہ او را دو یا رشتہ کردہ باشند و خیرہ کہ از شاخہا سازند و انگند و سنگریزہا ے دریا نہ

وصاد. کشادہ یافتہ

(ض) وصد وصدا. بالفتح پائیدن و ثابت ماندن

ایصاد. چیرہ ساختن و بر اغلانیدن سگ و جز آن را و بند کردن و در را و قفل کردن یقال اوصد الباب واصله ایضا و اوصد مجهولا فهو موصد و قوله تعالی انها علیهم مؤصدة قالوا مطبقة

موصد. بمعظم پردہ بر آوختران در گوشہ خانہ و پردہ خانہ

توصید. ترسانیدن و کمین کردن

استیصاد. چیرہ ساختن و کوہ

وص ر

وصر. بالکسر پیمان و عہد نامہ و چک و دستاویز با مہر

وصیرة. کسفینة و وصرة بالتحریك مشددة الراء مثله

اوصر. زمین بلند

وص ص

وصص. بالفتح استوار کردن کار و الفعل من نصر

وصوص. بمعظم سوراخ پردہ و جز آن مثلہ چشم کہ بگذارند روے و وصوصة. بواو اصل مگر سیتن و چشم کشادن سگ بچہ و تر شکستن زمین و بند خود را چشم تنگ کردہ مگر سیتن چیزے را

وصواص. بالفتح سوراخ پردہ و جز آن مثلہ چشم کہ بگذارند روے در وے بند خود کہ وختران بر آنگند و سنگریزہا ے دریا نہ

زمین یا درمیان زمین سخت

فصاوص جمع

توصیص. تنگ بستن زن روے بند خود را چنانکہ از چشم وی نتوان دید و استوار کردن کار را

وص ع

وصع. بالفتح و یحرک مرعی است خرد تر از خشک یا آن صوصوة

وصعان بالکسر جمع وفی الحدیث ان اسرافیل لیتواضع الله تعالی حتی یصیر کانه الوصع و نیز گنجشک ریزہ + و نیز وضع قرار گرفتن و پوشانیدن و الفعل من فتح قال الشاعر + انا خ فنعم ما اقلونی وحوی علی مهمی کصعفوق الحبوب + ای الستغنات الخمس یقینه فی الارض والصواب بضم الضاد

وصیع. کامیر آواز گنجشک و گنجشک ریزہ

وص ف

صفة. کعدة بیان حال چیز علم وسواد و اما الخاة فانما یرید کون بها النعت وهو اسم الفاعل والمفعول کضارب ومضروب او ما یرجع الیهما من طریق المعنی کمثل شبیه ومایجری مجری ذلك یقولون رایت اخاك الظریف فالاخ الموصوف والظریف صفة له ولا یجوز ان یضاف الشیء الی صفته کما لا یجوز ان یضاف

الی نفسه لان الصفة تصور الموصوف عندهم

وَصِيف - کامیر خدمتگار غلام باشد یا کنیزک وصفاء جمع + نیز وَصِيفَة مونث وَصَائِف جمع

وَصَاقِد وَنکوامة خدمتگار اسم است

وَصَاف - کشادہ وصف شناس ولقب مالک بن عامر کیکے از مہتران عرب است وازاولاد اوست عبید اللہ بن قلید وشاعر فی محدثات بعض

وَصَفَهُ - بالفتح صفت کرد او را و ستود وصَفَتْ لَهُمْ سبیل کرد ایشان را که بنیکو خوانی بهم وهف البعیر وصوفا شتاب رفت قال لبعضهم رك وَصْف الغلام وَصَافَةَ کدامه نخدمت رسید

وَصَّاف - خدمتگاری اسم مصدر است وبجرد خدمت رسیدن غلام وکنیزک

بَيْعُ الْمُوَاصَفَة - فروختن یا خریدن چیزے را بصفت بغیر رویت

تَوَاصُف - باہم صفت کردن چیزے را

اِتِّصَاف وصفت گرفتن و ستوده شدن و باہم ستودن چیزے را

وَصَّفَهَا هنه علاج پرسیدن طبیب

وصل

وَصِيق - کامیر کوہی است کہ پائین آن مرکفانہ راست

وصل

وصل - بالفتح پیوند و بند اندام یا پیوند استخوان اوصال جمع ومثل هٰذا هٰذا + ولیکلنّ الوصل لیشرب ماء + وحرف الوصل حرفی بعد روی آید مثل لانه وصل حرکة حرف الروی کقوله لسقیت الغیث ایتها الخیام + وقوله کانت منازل من کاياتم + وقوله لما ذلت الی عندك واغاطبه + وقوله اذاما رأتنا زال منا ویها + فالهاء والباء واللام مروی والواو والباء وصل + وابو الوصل صحابی است

وصل - بالکسر والضم استخوانے کہ نشکند یا استخوان دیگر میاید یا فراہم آمدگاہ دو استخوان

اَوْصَال جمع

وُصْلَة - بالضم پیوستگی یقال بینهما وصلة اذا اتصل شئ بشئ وصل کصرد وجمع وَصِيل - کامیر آنکہ با تو درآید ورود

وَصِيلَة - کسفینة تجارت و فراخی وارزانی وگروہ ہم پیشہ و تیغ گروہ هندی شته و زمین فراخ و جامه است بخطوط چهار انگشتی و شتر یاده که دوشیزه دیگر

زاید و گویند که هفت بطن دو دو بچه ماده در پے یکدیگر آرد فان ولدت فی السابعة او اثامنه عناقا وحدها قیل وَصَلَتْ اخاها فلا یشرب لبن لام الا الرجال دون النساء ولا یذبح ان احاها الا هم الهتهم یجری مجری السایبة وان ولدت جدیا فبوها لالهتهم او الوصیلة خاصة بالغنم کانت الشاة اذا ولدت الانثی فهی لهم واذا ولدت ذکرا جعلوه لالهتهم فان ولدت ذکرا وانثی قالوا وَصَلَتِ الانثی اخاها فلم یذبحوا الذکر لالهتهم ورعی شاة تلد ذکرانهم انثی فتصل اخاها فلا یذبح واحد منهما من اجلها فاذا ولدت ذکرا هذا قربان لالهتنا

واصل - نام مردے واصل بن عطاء گفتہ و واصلة بن جناب صحابی است او الصواب اثالة بن الخطاب

تَصِل - کنعد جاہے است در بلاد ہذیل

مُوَصِّل - مجلس پیوندزن و میان ران و سرین شتر و شہرے است وزمینی میان عراق وجزیرہ وآن زمین وجزیرہ را مُوصِلان خوانند

مَوْصُول - کرمی است شبیہ بنیم

وهم

بیگزد مردم را و مروی است (رض) وَصَلَ الشئ بالشئ وَصْلًا وَصِلَةً - بالکسر والضم پیوست آن را بدان چیز پیوند کرد و پیوستہ شد لازم متعد وَصَلَكَ اللّٰهُ بکسر العین لغة فیه + ووَصَلَ الشئ وَاِلَيْهِ وُصُولًا وَصْلَةً بالفتح وَصِلَةً رسید آن را + ووَصَلَ وَصْلًا وَصِلَةً - دوستی خالص کرد با او

وَصَّال - پیوند دہندہ و بسیار پیوند

اِيصَال - رسانیدن و پیوند دادن

اسمعیل بن مُوَصِّل معظم محدث است

تَوْصِيل - پیوند کردن چیزے را بچیزے شده للمبالغة

مُوَاصَلَة وِصَال - بالکسر دوستی بے آمیزش وبے غرض کردن وپیوستہ داشتن منه المواصلة فی الصوم

تَوَصُّل پیوستگی جستن بالطف

تَوَاصُل - پیوستگی کردن

اِتِّصَال - رسیدن وپیوستن وپیوستہ شدن کاریرا جدا شدگی

مُسْتَوْصِلَة - آن زن کہ بموی دے پیوند کنند منه الحدیث لعن الله الواصلة والمستوصلة

وصم

وَصِم - بالفتح شکاف چوب یا

الضناة وضم وشکافتن ونگ و عار وعیب وضمة بکسر یقال ما فیه ضمة وضموم جمع وہی است یعنی وضمة. بالضم سستی

وضم. محرکہ بیماری

وضیم. کابر باین خصر وبصر (ض) وضمة وضما. بالفتح شتاب بست آن را + ونیز بخشم شکافتن چوب بے چدائی وعیب کردن چیزے را

توضم. رنجور وکاہل شدن از تب

توضیم. رنجور و دردناک کردن تب کسی را وشکستن اندامہا و سست شدن گرانی وسستی وکاہلی یقال وضمته الحمی

وصن

وصنة. بالفتح خرقہ خرد

وصی

وصاة. بالفتح اندرز وپند

وصایة. کسحابة اندرز وشاخ خرما کہ بدان پشتوارہ بندند

وصاصا جمع

وصی. کعنی اندرز کنندہ واندرز کردہ شدہ ندو مونث در وے یکسان است او صیاء کانبیاء جمع یا مونث وجمع وے نیاید

وصیة. کغنیة اندرز واجبدن وصیت کنند وشاخ خرما کہ بدان پشتوارہ بندند ووصی کغنی

جمع

نبت وحص گیاہ باہم زدہ و درہم

ارض وصیة. زمین درہم وپیوستہ گیاہ

یوصی. بالضم والقصر مرغی است

(ض) وصی وصیا. خوار گردید بعد رفعت ومنزلت وگران سنگ شد پس سبکی وزدیک رسید پیوست + ودوصت الارض وصیا. بالفتح وصیا کغنی ووصاء او وصاصة بالفتح درہم وپیوستہ روئید گیاہ و وصیصة بکذا. رسانید م اورا بدان

ایصاء. اندرز کردن وفرمودن منہ قولہ تعالی یوصیکم الله اای یفرض علیکم ووصی گردانید یقال اوصیت له بشیء واوصیت الیه ای جعلته وصیك وصایة بالضم والکسر اسم است آن را

توصیة. اندرز کردن

تواصی. یکدیگر را اندرز ووصیت کردن منہ قولہ تواصوا به ای اوصی به اولهم اخرهم ودرہم پیوستہ روئیدن گیاہ بیرن

استیصاء. وصیت پذیرفتن وفی الحدیث استوصوا بالنساء خیرا فانهن عوان عندکم

باب الواو وفصل الضاد

وضأ

وضاءة. بکرامة خوبی و پاکیزہ روی

وضی. کابر خوب ونیکو وپاکیزہ

اوضیاء کانبیاء ووضاء کغنی جمع

وضاء. کہ مان خوب وپاکیزہ روی

وضاوی ووضاضی جمع

واضئ. پاکیزہ روی یقال ما طوا واضئ یعنی او پاکیزہ نیست

وضوء کصبور آب دستی وآبدست کردن وبالضم آبدست وآبدست کردن واسم مکان اعضاے وضوء ومسح سراست دگاہے شستن بعض اعضا را ہم وضوء مانند قیل ومنه من مس ذکره فلیتوضأ ای یغسل یده وکذا الوضوء قیل الطعام بمعنی الفعل سرو لغت در ہر دو معنی آید ذکر الاخفش فی قوله عز وجل ووُدُّوها النَّاسُ والحجارة قال بالفتح الحطب وبالضم الالتقاط قال ومثل ذلك فی الوضوء بالفتح هو الماء وبالضم هو الفعل ویقال انهما لغتان بمعنی مثال غیره الوَلوع والقبول مفتوحان وهما مصدران شاذان وما سواهما من المصادر فعلت علی الضم

میضأة. بالکسر جاے دست وروی شستن وآب وضوء آبدست وان

(ف) وضأة. چیرہ شدم بر دے مواضأت

(ك) وضوء وضاءة. خوب وپاکیزہ روی گردید

متواضأة. باہم چیرگی جستن در پاکیزگی وخوبی

توضأت للصلوٰة. فی نور کردم نماز را توضیت بالماء لغة فیه اولغة وتوضاء انعلكم بالجاء بالغ شدند ورسید۔

وضم

وضم. محرکہ روشنی وسپیدی و سپیدی بامداد وسپیدی ماہ وسپیدی پیشانی اسپ کہ آنرا غرہ نامند وسپیدی دست پاے اسپ وپیشانی اندام دیگر ہا مستعیر موی ومیانہ راہ وکشادگی آن وشیر و درم ورحمت وسرہ وسرایہ ازیسم

وضاح. جمع

واضح. پیدا وآشکار وشتر سپید غیر شدید

واضحة. دندان کہ بخندہ پدیدار گردد

وضاح. کشداد نیک روشن وآشکار ودرم سپید نیکو رنگ وروز + ونیز وضاح لقب جذیمہ ابرش پدران جہت سپیدی اندام داشت ومولای بربری مرنبی امیہ را ونسبوی آن نسبت است وضاحیة کردہی است وعظم وضاح. بازی است وآن چنان باشد کہ طفلان استخوان سپیدی را در شب بطرفے اندازند سپس آن بر واحد خدا چیدہ وطلب آن رفتہ وہر کہ

اَلْوَضَّاح نماز صبح و ثنی دهمان نماز چاشتگاه اخیر

اَوَاضِح - روزهای شبهای روشن یعنی سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم ماه و منه اغر النبی صلی الله علیه وسلم بصیام الایام اوضح اے الایام البیض صد و اضح فقلبت الواو همزة

تَوْضِیح - باطم و کسر الضاد وضعی است میان امرد تا اسود العین

(ض) وَضَحَ الْاَمْرُ وُضُوحًا وَضَحَةً - کعدة و سعة روشن و پیدا و آشکار گردید کار و منه من این بدا وضحک بالفتح

(ف) وَضَحَتِ الْاِبِلُ بِاللَّبَنِ پیدا کرد شتر اده شیر را و پستان شکر د

مُوضِحَة - کمحسنة شکستی سر که بر استخوان رسد

اِیْضَاح - پیدا گشتن و پیدا و آشکار کردن لازم متعدد و فرزند سپید شدن مرد را منه اوضح الرجل و یقال من این اوضحت العتر

تَوْضِیح - پیدا کردن

مُتَوَضَّح - بکسر الضاد آنکه در راه ظاهر و آشکار گردد و براه روشن و میانه رود در جماعت و انبوه در نیاید و شتر اندک سپید و نیز مُتَوَضِّح تیمگاه

وُضُوح - پیدا و آشکار گردیدن

اِسْتِیْضَاح - پیدا شدن

اِسْتِیْضَاح - دست بالا کردن نباده بگریستن چیزی تا دیده شود

اِسْتِوْضَح عنه بالملال و انکار کردن خواستن

وض خ

وَضُوخ - کصبور کم آبینم و لوآب

وض، وَضَخَ الدلو وُضُوحًا - نیم پر کرد دلو را

اِیْضَاخ - نیم پر کردن دلو را و آب اندک دادن یقال اوضخ له الماء و کم آب گردیدن چاه

مُوَاضَخَة و اِیْضَاخ - نبر د کردن در آب کشیدن در دویدن

تَوَاضُخ - نبر د کردن در آب دادن و در رفتن

وض ر

وَضْرَة - بالفتح کوهی است بیمن که چند قلعه دارد

وَضَر - محرکة ریم و چرک چربش و چرک شیر یا آب شسته مشک و کاسه و مانند آن و بوی ناخوش و باقی مانده قطران بوی طعام گذشته و تباه شده و آلایش الودگی زعفران و مانند آن

وَضَر - ریناک شدن آلوده زعفران گردیدن و الفعل من سمع

وَضِر - کفرح ریناک و چرکین یا زعفران آلوده

وَضِرَة - مونث فیهما

وَضْرِی - کسکری زن زعفران آلوده مازن چرکین

وَضْرِی - دیدسنگ بزرگ بیرون جسته از سر یا از بن کوه

وَضْرَاء - کحمراء نشانی است در گردن شتر مرنی قرازه را شبیه پنجه زاغ

تَوْضِین - ریناک کردن

اِیْضَاء مُتَوَضِّح - خنوچرکین

تَوَضَّرَ - ریناک شدن

وض غ

وَضْغ - بالفتح اضطراب دیدن یشانی خاطر و الفعل من ضرب

وض ع

وَضْعَة - بالفتح و کسر نهاد و ضعة - کعدة مثله یقال ضع اللبنة علی وضعة یعنی بنه خشت را جز این نهاد و

ضَعَة - کسعة گیاه شور و رختی است شور یا گیاهی شبیه شیام و فرومانگی و پست و ناکسی و کسر یقال فی حسبه ضعة یعنی در تبار او فرومایگی است

وَضِیع - کامیر مردم فرومایه و دنی و از مرتبه فرود افتاده و زنهار و امانت دهرهای مشک ناشده در خنور نهاده

وَضِیعَة - کسفینة گیاه شور مزه یقال هو علی اصحاب الوضیعة ای اصحاب الحمض

مقیمین فیه و شتر کم کرده یا آنچه کم کنند و فرو نهند از چیزی و شتر مائل بجراگاه شیرین و عشر و باج که سلطان گیرد و پسر خواند و کتاب کوران گمت نویسند و ضائع جمع و گندم آن کوفته روغن آمیخته خورنده و نیز

وَضِیعَة نام گرو هائے لشکر که بنا مهائے ایشان موضع و شهر را مسمی سازند که اهل آن عزا کنند و خت و بار قوم ضائع جمع یقال ابن خلفوا وضائعهم و امّا الوضاع فی الذین و فهم لسهی فهم شبه الرهابین کان بین ظهورهم بعض بلاده و وضائع الملک فی الحدیث آنچه زر عایا مقرر کرده اجب است در ملک ایشان از زکات اے لکم الوظائف التی توظفها علی المسلمین فی الملک لا تزید علیکم فیها و لوی الوضیعة موضعی است

وَاضِع - شتر گیاه ترش چرنده مذکر و مونث در وی یکسان است در ستائی است این و امراة واضع - زن شما و زن آبستن شونده در آخر طهر

وَاضِعَة - شتر اه گیاه ترش چرنده و مرغزار و زن ساه کا سیاه نامه

مَوْضِع - کمجلس جاے

مَوْضِعَة - کمجلسة مهر و دوستی و محبت یقال فی قلبی موضعة و موقعة

مَوْضُوع - مروزبان زده در تجارت و شتر کر بر سر خود بے راهی چرا کند و بشب بخانه باز آید مَوْضُوعَة مونث و نیز مَوْضُوع و دار مَوْضُوع و موضع است و در احادیث

الموضوعة - حدیثهای ساخته و بربسته
دَائِرَةُ المَوَاضِيعِ - رصدی است (ف) وَضَعَهُ وَضْعًا - بالفتح ومَوْضِعًا - مجلس بفتح ضاد و مَوْضُوعًا نهاد آن را بر جای و وَضَعَ عَنْهُ - اندر تبه او فرود افگند آزرا + و وَضَعَ عَنْ عَنِيمَتِهِ - کم کرد بر غریم چیزے از مال یا قسطی + وَضَعَ البَعِيرُ - حکمة وَضْعًا ومَوضوعًا - سبک سر و تیز رو گردید + نیز وضع - و ولیت نهادن زن کسے و نهادن زن معجر را از سر و بچه آوردن زن وضْعٌ وتضع بضمهما مثلثه و آخر طهر و ابتدائے حیض و نسبتی گردیدن زن وضُع بالضم وتُضَع بالضم وبضمتین مثل یقال ما حملته أمّه وضْعًا وتُضَعًا - و تیز رفتن ناقه و زیان زده گردیدن مردم در تجارت ضَعَة بالفتح والکسر و وَضِيعَة مسفية مثل یقال تُوضَع فلانٌ فی تجارته مجهولا وتضع ایضا ای خسر + و نیز بضع گیاه شتر خوردانیدن شتر را و ملازم آن گردانیدن او را یقال ضعت الابل اذا الوستها المرعى فهی موضوعة و نیز گیاه شتر خوردن و ملازم بودن آنرا وضيعة لسفينة مثلثة مثل لازم متعد ایی واضع وضيعة

لغت است از ان وخوار شمردن نفس خود را وضوع وضَعَة بالفتح والکسر مثله و گردن زدن و ساقط و محو کردن جنایت کسی را یقال وضع الجناية عنه و نکس و دون مرتبه گردانیدن + نیز مَوْضُوع - تیز رفتن شتر و بعیر حسن المَوْضُوع - شتر نیکو تیز رفتار
(ك) وَضُعَ ضَعَةً - کسعة ویکسر ضَاعَةً فرومایه و ناکس و دون مرتبه گردیدن + و وُضِعَ پس خوانده گردید
إِيضَاع - گیاه ترس چریدن شتر بجرانه آب و پیوسته بودن بران ابل + موضِعَة لغت است انسان و نیز رفتن شتر و تیز راندن و میان زود کردن مردم در تجارت یستعمل مجهولا وقولهم لا وضعوا غلا لکم یعنی بر داشتند مرکهای خود با لا بر شتاب
مُوَضَّع - معلم شکسته و بریده و سست اندام نا استمام خلقت بچه محنث
تَوْضِيع - فرومایه و ناکس گردانیدن و جثه بر و خلق بد چنبه نهادن و آن و برهم چیدن شتر مرغ بیضه را
مُوَاضَعَة - همدیگر کردن و بستن و نامدن خرید و فروخت با هم و بر چیزے موافقت و سازوار نمودن و قرار دادن و با هم

آگاهی بخشیدن منه هُلُمَّ اضْعَهُ الوای ای أطلعك علی الی و تطلعنی علی رایك
تَوَاضُع - فروتنی کردن و نرم گردیدن و خواری نمودن و دور شدن یقال تواضع ما بیننا ای بعد
التِّضَاع - فرومایه و ناکس و دون مرتبه شدن و پست کردن و سر شتر را تا پاے برگردن وی نهند و بر نشینند
إِسْتَوْضَعَ مِنْهُ - کم کردن خواست انسان

وض ف

(ض) وَضَفَ البَعِيرُ وَضْفًا - بالفتح شتاب رفت
إِيضَاف - شتافتن شتر و شتر راندن برفتار وجب

وض م

وَضِيم - محرکة تخته و بوریا و مانند آن که بروے گوشت نهند تا خاک آلود نگردد و دواهنمة جمع + و ترکهم لحما علی وَضِم - فرو انگند ایشان را و ذلیل و خوار و زار و ناگردانید
وَضِيمَة - بالفتح بمعنی وضیمة است یقال الحیّ وَضِيمَةٌ واحدة أی جماعة متقاربة

وَضِيمَة - کسینه تیک کرده مردم از دو صد تا سصد و کرده اند که بر قوم دیگر فرود آیند و طعام ماتم و گیاه گرد آورده یا طعام گرد کرده و قیل وضیمة حمین

الطعام مثل وشیمة مزاج (ض) وضم اللحم وَضْمًا - بالفتح بر تخته یا بوریا نهاد و گوشت را یا وضم ساخت جهت آن + و وَضَمَ بنو فلان علی بنی فلان یعنی فرود آمدند بر آنها
إِيضَام - وضم ساختن جهت گوشت یا نهادن بر آن یقال أوضم اللحم له
تَوَضُّم - گائیدن
إِسْتِيضَام - ریستم کردن

وض ن

وَضْن - بالفتح و تاکردن بعض چیزے را بر بعض یا دو چند گردانیدن یا بر یکدیگر نهادن و لوار بافتن والفعل من ضرب
وَضِين - کامیر هر چیزے بریم چیده و دو تا کرده و لوار تنگ و درج پهن کرده ال یاموے بافند یا آن جزا زجرم بنا شده
وضن کتب جمع + وهو بمنزلة الطنب للقنب والتصدير للرحل والخزام للسرج یا تنگ بالان شتر یقال فلق وضینها یعنی جنید تنگ وی از لاغری
مِيضَنَة - بالکسر جوال زبرگ خرما مواضن جمع
مِيضَانَة - کندوی خشک میان تهی و آوندی است بشکل
مَوْضُونٌ - چیز بریم چیده و دو تا کرده
مَوْضُونَة - زره بافته یا زره مستقارب بافته یا بدرد

خلعة بافتة یا بجواہر مرصع وجامہ
وکان موضعینه سنه قولہ تعالے
علی سریر موضونة
توضحن - خوار گردیدن
اتضان - نزدیک گردیدن

باب الواو فصل الطاء

وطء

وَطْء - بالفتح زمین نشیب میان زمیہاے بلند
وَطَاءَة - پاے قدم و رنگی وغیرہ
وگرفت سخت منه الحدیث
اللهم اشدد وطأتك علی مضر
الی احاد وطأة وطاها الله بوج
طِئَة - لعدة سپردگی و گوشتی
طَاءَة کسعلة مثله
وَطَأَة - محرکة راہ پاسپردہ بسیار
سلوک و مسافران
وَطِيء - کاسیر کوفتہ و سپردہ زیر
یا رشوة وطی ای بین الوطاءة
وَطِيئَة تکسفینة نوعی از طعام
کہ بشیر و خرما ہاے خستہ برآوردہ
ترتیب دہند یا مینو لشکر آمیختہ
وجوال کہ در وے گوشت خشک
ونان کاک دارند منه الحدیث
اخرج ثلاث اکل من وطیئة
ای تبن فرس من غرارة
وَطَاء - کسحاب زمین پست میان
زمین بلند
وَطَاءَة - کسحابة پاسپردگی
وَطُوءَة مثله
وَطَاء - کتاب و سحاب عن
تکسائی کسر وتی خلاف عطار

واطئة - مسافران سموا بذلك
لوطئهم الطریق یا راہ پاسپردہ
بسیار سلوک و ریز ہاے افتادہ
از خرما فاعلة بمعنی مفعولة
لانها توطأ (مَوْطَأ) کمقعد
جاے قدم مَوْطِئ کمجلس مثله
مِيطَاء - کحراب زمین پست میان
زمین ہاے بلند و مرتفع
(س) وَطِئَة وَطَاءً - بالفتح
سپر و آزار زیر پاے ✤ وطی ء
المرءاة - گاییدن آزا و الغابر
فهما یطأ بسقوطها لو کما
سمط من یسمع لتعدیهما
لان فعل یفعل مما عتل
فاؤه لا یکون الا لازما فلما
جاء من اخواتهما متعدیا
خولف بهما نظائرهما ویقال
بنو فلان یطؤهم الطریق
یعنی نزدیک راہ فرود آمدند
پس روندگان راہ سپرند
و کوفتہ ایشان را وقوی
هی اشد وطأ ای قیاما
(ف) وَطَأَة وَطْءًا - آماده
کردن آزا و نرم و آسان گردانید
(ك) وَطُوعٌ وَطَاعَة - کرامة
کوفتہ نرم و پاسپردہ شد
اِيطَاء - بسپردن دادن یقال
اوطأه فرسه ای حمل علیه
فوطئه واوطأته الشیء
فوطئه و بکار ناداستہ فرمودن
فرمودن کسے را یقال اوطأه
العشیرة وعشوة ای ادلبه
علی غیر هدی وتکرار قوائی

کردن در شعر بلفظ و معنی یقال
اوطأ الشعر فیه وتعاه و
بعثه وغلبه یا مثال ساختن بقال
اوطأهم ای جعلهم یوطئون
قهرا وغلبة
رجل مُوَطَّأ کمکنف کمعظم
مرد نرم خوی جوانمرد و بسیار رہا
یا آنکہ مرناحیہ خود یاران و ہمسایہ
را جای دہد و ایذا نرساند
ومُوَطَّأ العقب - پادشاہ یا
فرد شوکت کہ خلایق پیرو وے
باشند و نیز مُوَطَّا - نام مسند
امام مالک رحمة الله
تَوْطِئَة - سپردن زیر پا و سپر پاے
وآماده نمودن و نرم و آسان
گردانیدن و پست کردن یقال
وطأه الله تعالی وتکرار قافیه کردن
در شعر یقال وطأ الشعر اطأ
بالهمزة
مُوَاطَأَة - موافقت کردن یقال
واطأه علی الامر اذا وافقه
قال الاخفش فی قوله تعالے
لیواطئوا عدة ما حرم الله
هو من واطأت قال ومثله
قرئ قوله تعالی هی اشد
وِطَاء بالمد ای مواطاءا
هی الموائمة ای موائمة السمع
والبصر ایاه بتکرار قوائی کردن
شتر بلفظ و معنی یقال واطأ الشتر
تَوَطُّؤ - سپردن زیر پا و ساودن
و موافقت نمودن
تواطؤا علی الامر - موافقت
و سازداری و اتفاق کردند بر

الوطاء - آماده شدن و نرم و آسان
گردیدن و راست و درست شدن
واستیخ الیتاد ونهایت
دستی گردیدن
احتیطاء - سپرده و کوفته پافتن
یقال استوطأت المرکب ای
وجدته وطیئا

وطب

وَطْب - بالفتح مشک شیر خاصه
وهو الجلد الجیع فما فوقه
اوطب کاقلس و وطاب ککتاب
واوطاب جمع اواطب جمع الجمع
و مرد سخت دل و درشت خوی و
پستان بزرگ ✤ ویقال صقر
وطابه کتابه یعنی بمرد یا کشته
شد
وُطْباء کصحراء زن بزرگ
پستان

وطث

وَطْث - بالفتح سخت پاے
بر زمین زدن والفعل من باب ضرب

وطح

وَطْح - بالفتح و یحرک پلیدی و
پیچال و کل کہ بر سم و پنجہ کال ستور
و مرغ پیچیدہ باشد وطحة یکے
وَطِيح - کامیر طعنه است بگیر
(ض) وَطْح الوطح وَطْحًا - بسیار
و رکود و هم را بدر شتی
تواطح - باہم فراگرفتن شر و
بدی را و فتنہ انگیختن یا کار
زار نمودن باہم و امثال ہے
کردن شتران بر حوض

وطخ

تَوَاطَخُوا - باہم فراخ رفتن قوم در چیزے میان خود

وطد

وَطِيدٌ - کامیر استوار و پاے برجای کردہ و گران سنگ گردانیدہ

وَاطِد - ثابت طادی مقلوب است ازان

وَطَائِد - دیگ پایہا و قوائم عدد بناو سرای

مِيطَدَة - بالکسر چوب اشکنہ و چوبی کہ بدان اساس بنا و جز آنرا استوار کنند

(ض) وَطَدَ الشَّيْءَ وَطْدًا - بالفتح وطدة قاعدة پاے برجای کرد آن را و استوار گردانید و گران سنگ ساخت مَوْطُود لغت است ازان ✦ وَطَدَ إِلَيْهِ چیزے نوشت وی را بآن و فراگرفت آن را و کاغذ وَطَدْتُ باب الفار الصخر مے سَدَدْتُهُ بِهِ وَنَضَدْتُهُ عَلَيْهِ

وَوَطَدَ لَهُ مَنْزِلَهُ - راست کرد برائے وے منزلت را و نیز وَطَّدَ وِطْدَة - کوفتن زمین را تا سخت گردد و برجاے و ثابت ماندن و سیر کردن و رفتن از ضد ادات و سخت سپردن زیر پاے لغة فی وطء منه روایة اللهم اشدد وطدتك على مضر

(ض) وَطِدَ - پای برجای کردن و استوار گردانیدن و گران سنگ ساختن

تَوَطَّدَ - استوار و پای برجای شدن و گران سنگ گردیدن

مُتَوَاطِد - پای برجای و ثابت و استوار کہ یکے در پے دیگرے باشد متواتر

وطر

وَطَر - محرکہ حاجت و نیاز حاجت کہ بدان کمال قصد و توجہ باشد او طار جمع ✦ ولا يبني منه فعل ويقال قضيت وطري افا بلغتها

وطس

وَطْس - بالفتح سخت زدن کوزہ و جز آن و شکستن والفعل من ضرب

اوطاس - وادی است بدیار هوازن

وَطِيس - کامیر تنور آہنین یا عام است ويقال الآن للحمام الوطيس یعنی درین ہنگام سخت شد حرب و نایرہ قتال بالا گرفت

وَطِيسَة - کیفیت سختی کار

وَطَاس - کشاد و شبان

تَوَاطُس - موافقت کردن بلبہ شدن موج و طپانچہ زدن آن

وطف

وَطْف - بالفتح دراز کشیدگی يقال في السحابة وَطْفٌ اى تدلت ذُيُولُهَا لكثرة مائها

وَطْفَة - بالفتح موی اندک يقال عليه وطفة من الشعر

وَطَف - محرکہ بسیار رمزہ و ابرو شدن یخیتہ باران والفعل من سمع

اَوْطَف - مرد بسیار موی مژگان و ابرو تار یکی برہم نشستہ و زیست خوش و فراخ با ناز و نعمت

سَحَابَة وَطْفَاء - ابر فرو ہشتہ دامن باران ناک یا پوستہ ریزان

وطم

وَطْم - بالفتح سپردن زیر پا و درد فرو شمن والفعل من ضرب

وطن

وَطَن - محرکہ جاے باش کاوان و گوسپندان اوطان جمع

مَوْطِن - کجا جاے باش مردم وجاے وقوف در مکہ و حرب جاے

مَوَاطِن جمع منه قوله تعالى ولقد نصركم الله في مواطن كثيرة

مِيطَان - بالکسر غایت يقال من اين ميطانك اى غايتك

واول غایت جلسہ رہان کہ اسب از انجا دوانند مِيتَاء وَمِيدَاء آمدہ

(ض) وَطَنَ بِهِ وَطْنًا - جاے گرفت در آن و مقیم شد

إِطَان - اقامت نمودن بجاے وجاے باش ساختن

تَوْطِين - جاے باش ساختن و دل نہادن بر چیزے

تَوَطُّن - جاے گرفتن و بر چیزے شدن دل

اِسْتِيطَان - جاے باش ساختن

بَابُ الواو وفصل الظاء

وظب

وَظْبَة - بالفتح نوع ستور مادگان شگافتہ سم

مَوْظِب - بکسر ظا جاے نزو یکی مدینہ وہو شاذ کمورق

مِيظَب - بکسر سنگ تیز

رجل مُوظُوبٌ - مردی کہ مال او احوالش نہ بنبوت رسیدہ باشد

اَرْض مَوْظُوبَةٌ - زمین کہ ستور دران پی در پے بر اکندہ پس گیاہ ہائی نماند بر آن

(ض) وَظَبَ عَلَيْهِ وُظُوبًا - پیوستہ بود بر آن و ملازمت ورزید و لازم گرفت آن را و بیمار آن داشت

وَظَبَهُ وظبا - بالفتح سپر و ازار زیر پاے

مَوَاظِبَة - پیوستہ بودن بر کاری و بیمار داشتن و لازم گرفتن

وظر

وَظْر - بگفت برگوشت فربہ یا آنکہ ران و شکم بر گوشت باشد

(ض) وَظَرَ وَظْرًا - فربہ گردید و برگوشت شد

وظف

وَظِيف - کامیر خورد کاسہ ق و فراع اسپ و شتر و جز آن ظلف و وَظْف للكتب جمع ويقال جاءت الابل على وظيف واحد یعنی در پے یکدیگر آمدند

وَظِيفَة - کیفیتہ روزمرہ از طعام و رزق و خدمت و کار و ذکر و مانند آن و پیمان و شرط و ظائف و وَظْف بفتحتين جمع

(ض) وطفه وَظْفًا - کوتاہ

کردپای بندوی را و بر ذلیت زدن و وظف القوم - پیر و ایشان شد
توظیف - روزمره کردن بر کسے
مواظفة - موافقت کردن دوم پشتی و وزیری نمودن و پیوسته بودن با چیزے یا باکسے
استیظاف - تمام فراگرفتن
وظم
وظمة - بالفتح تشنگی

باب الواو وفصل العین

وع ب
وعب - بالفتح راه کشاده
یلیت وعیب - کامیر نماند فراخ
وجاء الفرس یجاء فهو وعیب
جانب کوشش دوید
وعاب - باکسر جاهاے فراخ و گشاده از زمین
اوعب - سزاوار تر بتمام گرفتن
یقال هذا اوعب لکذا ای احری لاستیفائه وفی الحدیث فهو اوعب الفضل ای احری ان یخرج کل بیضة فی ذکره ومن الماء (ض) وعبه وعبا - بالفتح تمام آن گرفت
بجاؤ امو عبین - بکسر العین بسی شتابنده فراآمدند
ایعاب - جمع شدن قوم یقال ارعب بنو فلان جلاء ای لدیبی ببلدهم احد وهمگی چیزے گرفتند و فراهم آوردن و از بخ کندن یقال خدعه

فاوعب الفضة ای استأصله ومنه فی الشتم جدعه الله جدعا موجبا وجمع چیزی را در چیزے دراکردن
استیعاب - همگی چیزے گرفتن واریخ برکندن ومنه الحدیث فی الالف اذا استوعب جدعه الاذن ای اذا استوعب منه شیئ

وع ث
وعث - بالفتح جاے نرم وبے ریگ که پاے در آن فرو رود و رفتن آن دشوار باشد
وعثاء - کلفت مثل استخوان مکسته کران سنگ ولاغری
امراءة وعثة - کفرخه زن فربسیار گوشت
وعثاء - کصحراء مشقت وسختی سفر
موعوث - مرد ناقص کم بهر
(س) وعث الطریق وعثا - دشوار گذار گردید راه
(س) وعثت یده - شکسته گردید دست وے
ایعاث - در زمین وعث افتادن
وهو وه خرج کردن مال را یقال اوعث فی مال اذا اسرف
موعث - بمعظم راه دشوار
توعیث - بند کردن و باز گردانیدن

وع د
وعد - نوید دادن وعد موعد وموعدة کمجالسة وموعود وموعودة مثله یستعمل فی الخیر والشر یقال وعده الامر وبه خیرا وشرا واذا اسقطوا الخیر والشر قالوا فی الخیر وعده وعدا وعدة وفی اللغة اوعده وقالوا ایضا اوعد الخیر واوعد بالشر والفعل من ضرب
عدی - منسوب بعدة کالزمنی الی زمنة ولا تزدها الا زنة ولما تزدها الا شینة والفراء یقول عدوی وزنوی کما یقال شیوی
تعید - کامیر وعده بد دیم کردن و دیر شتر زچون آهنگ جستن نماید
فرس واعد - اسپ که نوید دهد رفتار بعد رفتار و نیز واعد - ابر بدان جهت که نوید باران مے دهد و در وزکه اول آن نوید سرما یا گرما دهد
ارض واعدة - زمین که نوید خیر و بهار گیاه و علف خود
موعد - مجلس وعده جاے و وعده گاه و وعده داد
لات ما کان قاء الفعل منه واوا و یاء ثم سقطت فی المستقبل نحو یعد ویزن فان المفعل منه مکسور فی الاسم والمصدر جمیعا ولا یاتی منسوبا کان بفعل منه او مکسورا بعد ماذهبت الواو منه الا احرف فاجاءت نوادر قالوا دخلوا موحد موحد وفلان من موزن ومرکل اسم موضع او رجل وموهب اسم رجل وموزن موضع هذا سماع والقیاس فیه الکسر فان کانت الواو من یفعل فیه نایة نحو

یرجل ویرجع ففیه الوجهان ان اردت به المکان والاسم الکسر تدوان اردت به المصدر فتحت قلت موجل فان کان مع ذلک معتل الاخر فالمفعل منه مفتوح ذهبت الواو فی الفعل وثبتت کقولک المولی والمرعی والموفی من یلی یعنی
میعاد - وعده جاے ووعده گاه و وعده دادن
(ض) وعد ثه - چیره شدم بروے در بسیاری و عده
ایعاد - ترسانیدن بدی
مواعدة - همدیگر وعده نمودن و میعاد کردن و نبرد کردن بروعده
توعد - بدی ترسانیدن
تواعد القوم - یکدیگر نوید دادند
هذا فی الخیر واما فی الشر فیقال اتعدوا
اتعاد - وعده پذیرفتن و باهم وعده بدی کردن اصله ایتعاد قلبوا الواو تاء وادغموا وناس یقولون ایتعد یا تعد فهو متعد بالهمزة

وع ر
وعر - بالفتح دشوار و خلاف سهل
اوعر کاکلب وعار وعورجمع وکوهی است و رجل وعر المکسر مرد کم احسان کم خیر و قلیل
وعر - از اتباع است
وعر - کمکث وشوا رقال الاصمعی ولا تقل وعر وشعر معر وعرا از اتباع است

وَعِير. کامیر دشوار
وُعَيْرَة. کهینه قلعه است نزدیک کرک
وَاعِر. دشوار وعوسا جمع
اَوْعَر. دشوار
اَوْعَار. موضعی است
(ض) وَعَرَ وُعُورًا وَعْرًا. بندکرد آنرا از حاجت وی وباز داشت
(ك ض س) وَعُرَ المَكَانُ وَعْرًا بالفتح والتحريك وُعُورَةً ووَعَارَةً ككرامة ووُعُودًا. دشوار گردید جای
(س) وَعِرَ صَدْرُهُ. پر شد سینه او از خشم وکینه لغة فی وَغِرَ بالمعجمة
(ك) وَعُرَ الشَّیءُ وَعَارَةً ككرامة ووُعُورَةً کم گردید
اَوْعَرَ بِهِ الطَّرِيقُ. دشوار گشت راه بروی وبجای دشخوار رسانید اورا + ونیز اَيْعَار. بدشواری افتادن وکم مال گردیدن وکم نمودن چیزی را ودشوار یافتن
تَوْعِير. دشوار گردانیدن و سرگشته کردن در سخن یقال وَعَّرْتُه فی الكلام ای حَيَّرْتُه واز حاجت باز داشتن
تَوَعُّر. دشوار گشتن وسختی نمودن در چیزی ودشوار کار گردیدن وسرگشته ومتحیر شدن در کلام یقال تَوَعَّرَ فی الكلام ای تحیر
اِسْتِيعَار. دشخوار یافتن جای وراه را ودشوار شمردن

وع ز

وَعْز. بالفتح پیش آمدن بکاری
یقال وَعَزَ اليه فی كذا ای اَنْفَذَ اليه اَوْ اَنْ يَتْرُكَ والفعل من ضرب
اِيعَاز. پیش آمدن بکاری وفرمان دادن بکاری
تَوْعِيز. بمعنی ايعاز است و ترکیب دال بر مبالغه

وع س

وَعْس. بالفتح درختی است که از آن بربط ورباب سازند ونشان وریگ نرم که رفتن در وی دشوار باشد + ونیز وَعْس. سپردن زیر پای والفعل من ضرب
اَوْعَس. زمین نرم ریگ ناک
وُعْس. بالضم واَوْعَاس جمع
وَعْسَاء. کصحراء پشته ریگ نرم که زیبهای نیکو روید در وی و موضعی است میان ثعلبیه و خزیمیه
مِيعَاس. زمین نرم وریگناک و زمین که سپرده نشده وریگ نرم وراه کانه ضد
ذَاتُ المَوَاعِيس. جایست
اِيعَاس. در ریگ وعس آمدن
مُوَاعَسَة. نوعی از رفتار شتر و بر ریگ نرم دشوار گذار رفتن و برابری ونبرد کردن در رفتار بشب ولشب رفتن

وع ط

وِعَاط. کتاب گل سرخ یا گل زرد

وع ظ

(ض) وَعَظَهُ وَعْظًا وَعِظَةً كعدة وَمَوْعِظَةً. پند داد اورا بستان دل نرم کننده
اِتِّعَاظ. پند پذیرفتن یقال السَّعِيدُ مَنْ وُعِظَ بِغَيْرِهِ و الشَّقِيُّ مَنِ اتَّعَظَ بِهِ غَيْرُهُ

وع ع

وَعْ. بالفتح شغال
وَعْوَع. شغال وخطیب سخن آور ودشت درو باه وسست و دیدبان
وَعْوَعَة. آواز گرگ وآواز سگ وشغال ماده + ونیز وَعْوَعَة موضعی است ونام مردی از قیس بن حنظلة منه المثل هَنَّا وهُنَّا عن جمال وَعْوَعَة یعنی دور از شتران وعوعة وقیل معناه اذ اسلمت لم اكترث بغیرك كما نقول كل شیء ما خلا الله باطل + ونیز وَعْوَعَة وقال ابو زید هو كقولك كل شیء ما خلا الله باطل + ونیز وَعْوَعَة خروشیدن وضبا نیدن
وَعْوَاع. بالفتح آواز سگ بانگ کرک وشغال ماده گروه مردم با توم یا بانگ ومرد بیهوده گوی وخروش مردم + ونیز وعواع دیدبان واحد وجمع در وی یکسان است وموضعی است
وَعْوَعِی. زیرک خوش طبع تیز خاطر
وَعَاوِع. دلاوران وزورمندان شدید القوة وانکه نخست بفریاد متقاتلان رسد

وع ف

وَعْف. بالفتح هر جای سطبر و درشت از زمین که در ان آب ایستد وعاف كتاب جمع
وُعُوف. بالضم کندی وسستی بینائی

وع ق

رَجُلٌ وَعْقٌ. بالفتح مرد بدخوی زشت سیرت تنگدل وبی آرام
رَجُلٌ وَعِقٌ. ككتف مرد بدخوی
وَعْقَة. بدخوی یقال فیه وعقة ومرد بدخوی
وَعِيق. کامیر آوازی که از شکم ستور آید وقت رفتن وعاق كغراب مثله والفعل من ضرب
وَاعِقَة. جای است
مَا اَوْعَقَكَ. کدام چیز شتاب کرد ترا
(ح) وَعِقْتَ عَلَیَّ یا رجل شتابی کرد بر من
تَوْعِيق. درنگ کردن وباز داشتن وخلاف ورزیدن وبازی وبیهودگی کردن وبدی نسبت دادن کسی را

وع ك

وَعْك. بالفتح سختی گرما واول تب وتیزی آن ودرد وکسل تب در اندام ورنجوری از سختی و ورماندگی رجل وَعِكٌ مرد تب زده وبستوه آمده از ان
وَعْك كفعل مثله
وَعْكَة. بالفتح حرب گاه وانبوه شتران بر آب خور واسم است ایحاک راه کار زار وشد ید سختی گرما
مَوْعُوك. مرد تب زده

(ض) وَعَكَهُ وَعْكًا۔ بالفتح سخت رنجور ساخت آزار بیماری و وَعِكَ فِي التُّرَابِ۔ درخاک مالیدن آزاد۔ ونیز وعك السِّقَاءَ دن باد إِيعَاكٌ درخاک مالیدن چیزے و غلطانیدن سگ صید را درخاک و انبوہی کردن شتران براب خور و سخت افتادن در دویدن و فتن و کارزار دلیران چنانکہ درہم آویزند

وعل

وعل۔ بالفتح بزکوہی وَعِلٌ کَکَتِفٍ وَوُعُولٌ کَفُلُوسٍ مثلہ وھذا نادر بَعْوَالٍ وَوُعُولٍ ووعل کَکَتِفٍ وَوَعِلَةٌ کَكَمْلَةٍ وَوَعْلَةٌ کَكَمْرَةٍ جمع ۔ ونیز موعلة وَوَعِلَةٌ مؤنث ونیز وعل۔ بالفتح مہتر وشریف و توانا اَوْعَالٌ وَوُعُولٌ جمع منه الحديث يَظْهَرُ الْخَوْتُ عَلَى الْوُعُولِ ای يغلب الضعفاء الاقوياء و پناہ جائے و نام ماہ شوال و چارہ يقال مالك عَنْهُ وَعْلٌ یعنی نیست ترا چارہ از وی وَهُمْ عَلَيْنَا وَعْلٌ وَاحِدٌ یعنی ایشان برما مجتمع اند ۔ ونیز وَعْلٌ قلعہ است وقلعہ دیگر وَعْلَانُ

وَعِلَ۔ بکتف شبان اَوْعَالٌ و وِعْلَانٌ بالکسر جمع وشریف و توانا وَعْلَةٌ۔ بالفتح تکمہ پیراہن وجای بلند از کوہ یا سنگ بلند برآمدہ از کوہ و دستہ و آبریز ۔ ونیز وَعْلَةٌ نام شاعرے ہذلی و وَعْلَةُ بن زید صحابی است و وَعْلَانَاتٌ۔ قلعہ است در قلعہ علان

اوعال ماضی است و اُمْرُ اوعل پشتہ است

وُعَيْلَةُ۔ کہینۂ آبی است و شہری

وُعَالٌ۔ کغراب جای است یا کوہ

وَعْلَانُ۔ بالفتح پدر قبیلہ است و قلعہ یمن

(ض) وَعَلَ وَعْلًا۔ بربلندی برآمد

توعل۔ برآمدن برکوہ

مُسْتَوْعَلٌ بفتح العین پناہ جائے بزکوہی درسر کوہ مُسْتَوْعَلَاتٌ جمع

اِسْتَوْعَلَ اِلَيْهِ۔ پناہ بردبوی

وَاسْتَوْعَلَ لِوَعْلٍ۔ برکوہ رفت بزکوہی

وعم

وعم۔ بالفتح خطا کردہ کہ مخالف ساکن آن باشد وعام بالکسر جمع ونیز وَعْمٌ۔ اَنْعِمِي وَعْمًا یعنی خوش باش يقال وعم الله بادا فعال لَهَا اَنْعِمِي وَمِنْهُ مُعِمٌّ صَبَاحًا وَمَسَاءً وَغُلَامًا وَالْفِعْلُ مِنْ ضَرَبَ وحسب

وعن

وَعِنَةٌ۔ بالفتح زمین درشت سخت یا سپیدی زمین کہ چیزے نروياند

وعن بدون تا مستغنی عان الكتاب جمع ونشان خاک تودہ خانہ مور وخلوط کوہ شبیہ بگماے دراز یا اندک خاک ۔ ونیز وَعْنٌ پناہ جای

تَوَعَّنَ۔ نہایت فربہی رسیدن شتر وگوسپند وہمگی چیزی گرفتن

وعي

وَعْيٌ۔ بالفتح ریم وزرد آب خروش وفریاد وَعْيَةٌ محرکة مثله یا بمعنے بانگ سگ است وچارہ يقال مَالِي عَنْهُ وَعْيٌ اي بُدٌّ وَلَا وَعْيَ عَنْ ذٰلِكَ الْأَمْرِ۔ اي لَا تَنَاسَكَ دُوْنَهُ

فَرَسٌ وَعِيٌّ۔ کمنی اسپ درشت اندام سخت

وِعَاءٌ۔ کساء وبضم خورجاعاء بالهمزة مثلہ اَوْعِيَةٌ وَاَوْعَاءٌ جمع

وَاعِي الْيَتِيمِ۔ والی آن

وَاعِيَةٌ۔ بانگ وفریاد وزن فریاد وشنونده ۔ وَاُذُنٌ وَاعِيَةٌ گوش نگاہدارنده وشنوا

مَوْعِيٌّ۔ مکری استوار يقال هو مَوْعِيُّ الضِّرْسِ اي موثقة

(ض) وَعَاهُ وَعْيًا۔ بالفتح نگاہ داشت آن را ویاد گرفت منه وَعَتِ الْحَدِيثَ ۔ ونیز وَعِيَ۔ گرد کردن وبہ شدن استخوان کہنہ برکجی وریم کردن جراحت وگرد آمدن ریم وآواز وفریاد کردن

وَعِيٌّ محرکة مثله

اَلْوِعَاءُ۔ در وعا نہادن چیز را ویاد گرفتن ونگاہداشتن وفراہم آوردن وقولہ تعالیٰ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يُوْعُوْنَ اي بِمَا يَضْمُرُوْنَ فِي قُلُوْبِهِمْ مِنَ التَّكْذِيْبِ۔ بہ تنگ کردن نفقہ را منه لَا وَعِيَ عَلَيْكَ اللّٰهُ عَلَيْكَ وَازین برکندن تنہ درخت اِسْتِيْعَاءٌ ازین برکندن تنہ درخت

بَابُ الواو فصل الغين

وغب

وَغَبٌ۔ بالفتح جوال درخت روی وہیکارہ وکول سست اندام وناکس وفرومایہ وشتر سطبر توانا ازاضداد است اوغاب وَوَغْبٌ کمنتاب جمع وَغْبَةٌ مؤنث وَاَوْغَابٌ لبیت خورہاے خانہ وَغْبَةٌ۔ محرکة کول

(ك) وَغِبَ وُغُوْبَةً۔ سطبر ودرشت گردید

وغر

وَغْرٌ۔ بالفتح ویحرک کینہ ودشمنی وبانگ وخروش لشکر

وَغْرَةٌ۔ بالفتح سختی کرا وخشم وکینہ ویحرک فيهما

وِغْرَةٌ۔ کعدة وعده ونوید

وَغَائِرُ۔ کامیر گوشت برسنگ تفسان بریان کردہ وشیر بسنگ تفسان کرم کردہ وشیر جوشان وطبوخ

وَغِيْرَةٌ مثلہ وآبگرم

مِيْغَرَةٌ۔ بالکسر مسفات وہنگام کارو جای آن ووعدہ جاے وعدہ گاہ

(ض) وَغَرَاتِ الْهَاجِرَةُ۔ سخت شد گرمای نیم روز

(ض س) وَغَرَ صَدْرُهُ وَوَغِرَ بالفتح ویحرک پرشد سینہ او از خشم وکینہ وبرافروخت از خشم ويقال

وَغْرٌ صدرہ بینغر۔ بالکسر
اوغر الیہ۔ پناہ گرفت بوی ۔
واوغرہ وبینہم مِیغرا۔ میغرہ
معین نمود ندیمان خود را ۔ فیر
اِیغاد۔ درسختی گرما درآمدن وکینہ
در وخشم ناک گردانیدن وکرم کردن
اوخشم کسے را وغیر ساختن جوشانیدن
آب وشیر وجز آن وتمام رسیدن
عامل باج زمین را یا بخشیدن
پادشاہ شخصے را زمینی بے خراج یا
از عامل رہوش شدہ پیش سلطان
اکبر گزاردن خراج را وگاہی ضمان
خراج را نیز ایغار خوانند وآن
مولد است
تَوَغُّر۔ کینہ وخشم پرسیدہ نگفتن کسی
وکرم نمودن شیر وآب
وجز آن
تَوَغُّر۔ سخت برافروختن بخشم
مُستَوغِر۔ بکسر الغین لقب عمرو بن
ربیعہ بن کعب لقب بقولہ ۔
ینش الماء فی الربلات منہا ۔
کشیش الرصف فالمبین الفیض
وغض
وَغَضَ اِلَیہِ کَوَغِیضِہَا۔ پر
کردن آن را
وغف
وَغَف۔ بالفتح پارہ از چرم یا
از کلیم کہ برشکم بدفا بچسپانند یا
بندند تا بول خود نیاشامد یا خشتے
نتواند کرد دستی بینائی وَغُف جمع
(ض) وَغَفَ وَغَفًا۔ بالفتح
شتاب رفت ودوید
اِیغاف۔ حرکت دادن زن بر

توغل۔ درفتن درشہرہا ودور
علم ودور درشدن در آن
ومبالغہ نمودن
اِستِیغَال۔ بغل شستن
وغم
وَغَم۔ بالفتح نفس وگران جان
کہ ناخوش دارند آنرا وکول وجنگ
وکینہ یا کینہ جای گرفتہ در سینہ
ومہم اوغام جمع
(ض) وَغَمَ بالخیر وَغمًا۔
بالفتح خبر خوب یقین داد آن را
(س) وَغِمَ عَلَیہِ۔ کینہ گرفت
بروے
تَوَغَّمَ عَلَیہِ۔ خشم گرفت بروی
وغن
وَغْنَۃ۔ بالفتح سبوی فراخ
تَوَغُّن۔ پیش درآمدن در جنگ
وغی
وَغیَۃ وَمِن حَلَبٍ۔ بالفتح
اندک از خیر
وَغًی۔ کشتی وغیی بانگ وخروش و
ایں نیز آنست کہ جنگ وکارزار را
نیز وغی نامند بہت شور وغوغای
آن
اَوغَاءٌ۔ شیر بنہ کہ درکشت زار
افتد

بَابُ الواو وفصل الفاء

وف د
وَفْد۔ بالفتح ہالای کوہ ورگ
بلند برآمدہ
وَافِد۔ آینده وپیغامبر آینده
وُفُود وَوَفد بالفتح واِفَادہ و

وفد کردن جمع یا اَوفَاد وُفُود
جمع الجمع وشتر پیش رود وسنگ
خواپیشی گیرندہ در سیر وتندی
ودر سار کہ وقت خایدن بلند
گردد وآن در پیری زائل شود
وی است
اَوفَاد۔ قومی است از عرب بے یقال
ھم علی اَفقادٍ۔ ای علی سفر
بُعُود وَفدَان۔ بالفتح ہی است
(ض) وَفَدَ اِلَیہِ وعَلَیہِ وَفَادًا
بالفتح وُفُودًا وِفَادَۃً للتابۃ
واِفَادَۃً بکسر الہمزۃ برسولی
برآمدن بروے
اَوفَدَہ عَلَیہِ وَاِلَیہِ۔ برسولی
فرستاد او را نزد وے ۔ ونیز
اِیفَاد۔ برآمدن بر چیزے وسر
برآوردن آہو برہ وخوش تیغ
کردن آن وشتافتن دبلند
گردیدن ویقال للفرس مَا
اَحسَنَ مَا اَودَکَ مَا اَیفَدَکَ یا بے
اَشَنَّ قت
تَوفِید۔ فرستادن
تَوَفُّد۔ برآمدن بر چیزے
مُستَوفِد۔ برسر پای ودر راہ
نشیننده

وف ر
وَفر۔ بالفتح توانگری وبسیار
وفراخ از مال درشت وبسیار از
ہر چیزے وُفُور جمع وبیشتر
وَفرَۃ مشک تمام بوست
وِفرَۃ۔ کعدۃ بسیاری وافزونی
وَافِرَۃ۔ بالفتح موی صحیح بر سر
یا موی تا زیر گوش آنگاہ جمہ کہ

تا فرود زمرگوش رسد آنگاه
لمه که بکبث فرود آید دفاتر
الکتاب جمع
وافر۔ بحر چهارم از بحور عروض
وزنش مفاعلتن شش بار
تا فرتا۔ سرین پشتها چون کلان
گروه این جهان امر وافرتر
مثله وحیات و بهر پاره دراز
وَفَاءً آوفر مشک تمام پوست
وُفَرَاء کصوراء پر و توشه دان
تمام پوست و گوشش بزرگ
و زمین بسیار گیاه تمام نبات
و موضعی است
وَفُوفِی۔ تمام و شعر که خرم آن
جائز باشد و کره نشود
(ك ض) وَفَرَ المَالُ وَفَارَةً
الکرامة وَوَفْرًا بالفتح وَوُفُورًا
وَوِفْرَةً بسیار گردید و افزون
و تمام شد
(ض) وفَرَهُ وَفْرًا۔ بالفتح
وِفْرَةً تمام کرد و افزود و جست
دی ✦ وَفَرَهُ بِعَطَائِهِ۔ و شتام
اداد و او را ✦ وَفَرَهُ عَطَاءَهُ۔
واپس داد بخشیده او را یا بخصوصی
منه المثل توفرها وتحمد این مثل
آنجا گویند که کسے بخشیده را باز دهد
بے آنکه ازوی بخشش شود
مُوَفَّر۔ کمعظم شعر موفور
تَوْفِیر۔ افزودن و دشنام دادن
یقال وَفَرَ حِصَّتَهُ لَهُ بسیار گردانیدن
و تمام کردن و بسیار بریدن حاصل
را و تمام کردن حق کسے را یقال
وَفَرَ عَلَیْهِ حَقَّهُ

تَوَفَّرَ عَلَیْهِ۔ نگاهداشت حرمت
وے را
هُمْ مُتَوَافِرُونَ۔ ایشان
بسیارانند
اِتِّفَاد۔ افزون شدن
اِسْتَوْفَرَ عَلَیْهِ حَقَّهُ۔ تمام
گرفت حق او را

وفض

وَفْض۔ بالفتح ویحرك شتابی و
شتاب آوفاض جمع منه لحن علی
آوفاذ وفذ وجاے بلند
اِیفَاض۔ شتابانیدن
مُتَوَفِّض۔ مرد غلطان بر بستر
کہ خوابش نبرد
تَوَفُّضُ الشَّرّ۔ آماده بدی شدن
اِسْتَوْفَضَ فِی حَدِیثِهِ۔ برسر
پای و در و انشست

وفض

وَفَض۔ بالفتح ویحرك شتاب
وشتابی آوفاض جمع یقال لَقِیتُهُ
عَلَی آوفاضٍ ✦ وَنِیرَ آوفاض۔
گروه گروه مردم یا گروه مردم
از هر جنس یا از هر قبائل در آینده
پیوا صحاب صفه که در پیش گاه
مسجد نبی صلی الله علیه وسلم می بودند
یا گروه مردم کہ باهر یکے خریطه
باشد جهت طعام وفی الحدیث
فَأَمَرَ بِصَدَقَةٍ فَمَا لَبِثَ أَنْ وُضِعَ
فِی الآوفَاضِ ای اهل الصفة
وَفَضَة۔ بالفتح خریطه شبان
کہ دران زاد و اسباب خود دارد
و تیردان چرمین وفاض بالکسر
جمع وکوب بالائین

وَفَض۔ بحرکة آنچه بران گوشت
برند پاره پاره سازند آوفاض
جمع
وِفَاض۔ کتاب پوستی کہ زیر
آسیا گسترند و جاے کہ آب
دران ایستد
نَاقَةٌ مِیفَاضٌ۔ شتر با دشتاب
و نعامة میفاض کذلك
(ض) وفضا وفضضا۔ بالفتح
والتحریك و وفیضا۔ بالفتح
اِیفَاض۔ دویدن و شتافتن
منه قوله تعالی کَأَنَّهُمْ إِلَى نُصُبٍ
يُوفِضُونَ و شتابانیدن متعدی
ولازم و پراکنده کردن شتران گشنه تر
بستری کہ از خاک نگاه دارد
اِسْتِیفَاض۔ شتافتن و دویدن
و شتابانیدن و راندن پراکنده
شدن شتران و از شهر بدر کردن
و نفی نمودن

وفط

وَفَیْطَهُ عَلَی آوفاطٍ۔ دیدار کردم
یا وی بشتاب و بانظار اعراف

وفع

وُفُع۔ بالفتح بنای بلند و ابر کہ بر
سپید باران باشد
وَفْعَة۔ بالفتح لته کہ بدان آتش
گیرند و سرسبد شیشه و خنور مانندے
از شاخ کہ در وی طعام و جامه
نهند و بالقاف لحن
غُلَاهُ وَفْع۔ محرکة گوده کہ اید
وَفْعَة بالتاء مثله وقعاب
بالکسر جمع
وَفِیعَة۔ کخلیفة سرسبد شیشه

وخنور مانندی چوبین کہ غرما و طعام
وجامه دروے نهند ولته کہ بدان
قلم را پاک کنند چشم پاره کہ شتران
گرگین را طران مالند بوے
وِفَاع۔ کتاب سربند شیشه

وفق

وُفِّق۔ بالفتح ساز وار و پسنده
یقال حَلْوَبَتُهُ وُفِّقَ عِیَالَهُ ای
لَبَنُهَا قَدْرَ كِفَايَتِهِمْ لَا فَضْلَ فِيهِ
وَأَتَيْتُكَ لِوُفِّقَ الْأَمْرُ یعنی ادم
نزد تو در وقت ساز وار ی کار
وَفِيق۔ کامیر همراه و معرفة
علمے است
أَتَيْتُكَ لِتُوَافِقَ الْهِلَالَ۔
آمدم ترا هنگام بر آمدن هلال
اتیتك لتوافق الامیر و
تیفاقه۔ بفتح الفوقیة وکسرها
ای توفقه ✦ ویقال لقیته
لتوافق الهلال وتیفاقه یعنی
ملاقات کردم او را هنگام بر آمدن
هلال ✦ وبیت المعمور یتفاق
الکعبة بفتح یعنی بیت المعمور
کہ بر آسمان است مقابل محاذی
خانه کعبه است
أَتَيْتُكَ لِمِيفَاقِ الْهِلَالِ۔
ای لتوفقه
(ح) وفقت امرك وفقا
موافق یافتی کار خود را وهو
من التوفیق کذا وفق امرَهُ
ای صادالی توفیق
أَوْفَقَ السَّهْمُ وَبِهِ إِيفَاقًا۔
سوفار تیر را در زه کمان نهاد و
تا اندازد کانه قلب فوق ولا

یقال اَوْقَرَ + واوقفت لهم بالسهم قصدان کردم به تیری و نیز ایقاف - نزدیک شدن و موافق گردیدن عن یقال اَوْقَفَ القوم لِفُلانٍ ای وَاتَاهُ و اجتمعت کلمتهم وصف بستن و برابر گردیدن شتران بهنگام ملاقات شدن یقال اَوْفَقَ لِزَیْدٍ لِقَاءُ نَاجِهٍ و یافتن

تَوْفِیق - دست دادن کسی را بکاری + ویقال اتیتک لِتَوْفِیقِ الهِلَال یعنی آمدم بتو هنگام برآمدن هلال

مُوَافَقَة - سازواری کردن

وِفَاق کِتاب مثل - یافتن یقال واتفقته اذا صادفته

مُتَوَفِّق - بکسر الفاء آنکه باهم یکی و مجتمع نماید کلام مردم را و آماده سازد

تَوَفُّق - دست یافتن بکاری یقال لا یَتَوَفَّقُ عبد الا بتوفیق الله تعالی

تَوَافُق - باهم یکی شدن و هم پشتی کردن

اِتِّفَاق - باهم یکی شدن و همدیگر سازواری نمودن و باهم نزدیک گردیدن

اِسْتِیفَاق - توفیق خواستن از خدای و توفیق جستن + وانه لَمُسْتَوْفِقٌ لَهُ بِالحُجَّة - او بر صواب است در حجت

وفل

وَفَل - بالفتح چیزی اندک قَصَبٌ وَافِلٌ - نی سپید بار نیوه (ض) وَفَلَهُ وَفْلًا - برکندم پوست آن را

تَوْفِیل - افزودن + ونیز تَوْفِیل گیاهی است که مرزمانندش

وفن

وَفْنَة - بالفتح کم هر چیزی

تَوَفُّن - کم کردیدن در هر چیزی

وفه

وَفَاهَة - کسالت روزمره خادم کلیسا

وَافِه - خادم کلیسا منه الحدیث لا یَغِیرُ وَافِهُ عن قَتِیسِیَّه ولا قَتِیسٌ عن قَتِیسِیَّه

(ف) وَفَهَ وَفْهًا - خادم کلیسا گردید

وفي

وَفْي - محرکة زمین بلند برآمده

وَفَاء - بالفتح جای است

وَفَاة - بالفتح مرگ

وَفِيّ - یعنی تمام و رسان

وَفَاء - کسالت بسر بردگی عهد و سخن ضد عذر و درازی یقال مَاتَ فُلَانٌ وانت بوفاءٍ یعنی بمرد فلان و عمرت دراز باد

وَافِي - تمام و رسان + و نیز

وَافِي - یک درم چهار دانگ

اَوْفَى بْنُ مَطَر و عبد الله بن ابی اَوْفَى - صحابی اند

مِيفَاء - بالکسر سرپوش تنور و پوش آتش دان که جهت نان و سیع سازند و خانه خشت پختن و زمین بلند برآمده مِيفَاة مثله

مِيفَاء - بالکسر برآینده و عَتِیدَة مِيفَاءُ عَلَى الاکام - کوه خرد برپشتها بسیار برآینده

(ض) وَفَى بالعهد اَلْمَوَدَّة وَفَاءً کسما بسر بردن و درستی پیمان را و فی بالکلام کذلک و وَفَى الشَّيْءُ وَفْيًا کعلی انجام پذیرفت و افزون شد و فی الدِّرْهَمِ المِثْقَال - هم سنگ مثقال برآمد درم

مُوفِيَة - گحنة وهی است

اِيفَاء - بسر بردن پیمان و درستی را و برآمدن بر چیزی یعدی بعلی و بتمام گزاردن حق کسی را و آمدن بر قوم

مُوفِيَة گحدثة نام مدینة منوره صلی الله علی ساکنها وسلم

تَوْفِيَة - گزاردن حق کسی را بتمام

مُوَافَاة - حج گزاردن یقال وَافَيْتُ العَامَ وآمدن بر قوم و بر کس

تَوَفِّي - میرانیدن یقال توفی الله تعالی ای قبض روحه وتمام گرفتن حق را

تَوَافِي - افزون شدن قوم و خفتن

اِسْتِيفَاء - طلب تمام کردن و تمام گرفتن

بَابُ الواو وفصل القاف

وقب

وَقْب - بالفتح مغاکی در سنگ که آب گرد آید در وی و چارمانندی در زمین سخت باندازه یک قامت یا دو قامت و هر مغاک ابدام همچو مغاک چشم و شانه جای و مغاکچه بالای چشم اسب و هما وَقْبَان و سوراخ چرخ چاه که محور در وی درکنند و کول و فرو مایه و ناکس

وَقْبَة - بالتا، مغاکی در سنگ که آب گرد آید در وی و روزن رگ کیازان پر توآفتاب آید چاک اشکنبه و رعن که دران گرد آید

قِبْلَة - کعدة شکنبه بزرگ بزغاله و بره باشیر خواره چون کلان گردد

وَقِيب - کامیر آواز غلاف نیزه اسپ

اَوْقَاب - زخمهای خانه و همچان

وُقِيّ - بالضم و شد الیا، آزمند صحت احمقان

ذِكْرُ اَوْقَب - نره بسیار و درآینده و رس

وَقَبِيّ - محرکة آلی است مربنی مازن را و لیکن

وَقْبَاء - کصحراء موضعی است و بقصر

مِيقَب - بکسر میم و سکون قاف و فتح باء موحده مورچه نامندش

مِيقَاب - بالکسر مرد آب بسیار آشامنده و زن کول یا زن فرزند احمق زاینده یا فراخ کس و سَيْرٌ مِيقَاب - سیر یک شبانروز پیوسته + وثوب مِيقَاب - دشنام است

(ض) وَقَبَ الظَّلَام - فرود آمدن تاریکی بر مردم + و نیز وَقَبَ بالفتح پنهان شدن وُقُوب بالضم

مثله و در وقت داخل شدن و ایستادن و در آمدن و متوجه شدن و فرو شدن آفتاب و قُبَ شدن و خسوف گرفتن ماه منه قوله تعالی ومِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ یا معنیش آنکه از بدی ذکر چون ایستاده شود و حکاه الفرّاء الی وغیره عن ابن عباس رضی الله عنه

إِیقَاب. گرسنه شدن و در وقیم در کردن چیزے را

وقت

وَقْت. بالفتح هنگام و هو مقدار من الدهر الکثیر ما یستعمل فی الماضی اَوْقَات جمع و وَقْتٌ مَوْقُوت هنگام معین امر موقوت کذلك و نیز وقت هنگام معین کردن یقال وقته ای حدّد و بیّن الفعل وقتا منه قوله تعالی إِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا ای مفروضا فی الاوقات والفعل من ضرب

مَوْقِت. مجلس میقات

مِیقَات. هنگام کار و جای آن و موضع احرام بستن بحج و عمره

تَوْقِیت. هنگام پیدا کردن یقال وَقَّتَهُ لیوم کذا مثل اَجَّلَتْه وقّت مو قّت معظم لغت است ازان و قوی قوله تعالی واذا الرسل وُقِّتَتْ مشدّدة و مخففة وُاقِّتَتْ بالهمزة کما فی وُجُوهٌ اُجُوهٌ

مُوَاقَتَة. وقت مقرر کردن منه قرئ قوله تعالی وَاِذَا الرُّسُلُ اُقِّتَتْ

وق ح

وُقْح. بالضم و بضمتین شوخی

وَقِح. کسف مردم کم شرم

رجل وَقَاح. کسے بے شرم و جری بر ارتکاب بزه ۴ و حافر وَقَاح سم سخت و شوخ گرفته و قُحٌ بضمتین جمع ۴ و امرأة وَقَاح الوجه. زن بے شرم

وَاقِح. شوخین و سخت (ك س ض) وَقْح وَقَاحَة. الکرامة و وُقُوحَة و وَقَحَة و وَقَاحَة. بے شرم شدن

إِیقَاح. کم شرم یا بی شرم شدن و شوخ گرفتن و سخت شدن سم

مُوَقِّح لمعظم آزموده کار سختی دیده

تَوْقِیح. بکلوخ و سنگ اصلاح کردن حوض را و پیه گداخته استوار نمودن سندرا

اِسْتِیقَاح. سخت شدن و سم شوخ گرفتن

وق د

وَقْد. بالفتح والتحریک افروخته شدن آتش و وُقُود بالضم والفتح و قِدَة لعدة و وَقْدَان بالفتح مثله والفعل من ضرب

وَقْدَة. بالفتح سخت ترین ما در آن روز است یا نصف آن

وَقَد. محرک آتش

وَقِید. کامیر هیزم

وَقِیدِیَّة. منسوب بآنوعی از زبان

وِقَاد. کتاب هیزم و وُقُود کصبور هیزم و فروزینه آتش و قرئ النار ذات الوقود بالضم و قرئ النار ذات لوقید و الوقاد ایضا

وَاقِد. نام مردی و ابو وَاقِد اللَّیْثِی. حارث بن عوف صحابی است و پسرش واقد و ابو واقد لیثی صالح بن محمد تابعیان ۴ و واقد بن ابی مسلم و واقد محدث

وُقْدَان. کسکران از نامهاے عربان است

وَقَّاد. کتان زیرک درگذرنده در امور و روشن خاطر و دل زود شادمان شونده و درگذرنده در امور ۴ و نیز وقّاد. الاعلام است

مُوقِد. جای افروختن هیزم و آتش و میعاد. بالکسر آتش زنه و آتش دهنده

إِیقَاد. آتش افروختن و گداختن یقال اَوْقَدْتُ لِلْقِنْدِیلِ نَارًا ای ترکته و یقال اَیْقَدَ اللّٰهُ نَارَهُ اَوْقَدَ نَارًا اللّٰهُ نَارَهُ یعنی باز نگرداند او را خدا

مُتَوَقِّد. بکسر القاف زیرک خوش طبع درگذرنده در امور

تَوَقُّد. آتش افروختن و افروخته شدن آن

اِتِّقَاد. افروخته شدن آتش

اِسْتِیقَاد. آتش افروختن و افروخته شدن لازم متعد

وق ذ

وَقْذ. بالفتح ضرب سخت

وَقِیذ. کامیر شکسته افتاده و نگنده و آهسته رو و گرانبار و سخت بیمار و مشرف بر هلاک و نیک لاغر یقال رجل وَقِیذٌ ای مَا بِهِ طَرِقٌ. و شَاةٌ وَقِیذٌ. گوسپند کشته بچوب

وَقَائِذ. گسهاے گسترده

مَوْقِذ. جلس مارف اندام همچو شتالنگ زانو و آرنج و دوش

مَوَاقِذ جمع

مَوْقُوذ. سخت بیمار و مشرف بر هلاک

شَاةٌ مَوْقُوذَةٌ. گوسپند کشته بچوب

(ض) وَقْذَةٌ وَقْذًا. بالفتح بر زمین زدن و او را و انگشت ۴ و نیز وَقْذ. زدن و کشتن بزدن و سست گردانیدن و آرام دادن و چیره شدن غلبه کردن بر کسے را و بیمار گذاشتن کسی را

إِیقَاذ. بیدار گذاشتن

نَاقَةٌ مَوْقَذَةٌ. کمظمة شتر ماده کلبستان بند و پستان وی اثر کند یا ناقه بزرگ پستان که شیر کم کم بیرون آید از ان دگیدن و دوشیدن بیدار و پستان وی افرکند چندانکه درم کند و بیدار گردد

وق ر

وَقْر. بالفتح گرانی گوش یا سنگینی شنوائی و کینه یقال فی صدره

وَقْوَاي وَعْرٌ
قِرَةٌ - کعدة گلهٔ گوسپندان و منه
هو اکثر منه قرة وعیال مرد
وگرانی و پیر سال خورده و هنگام
بیماری و گوسپندان و شتران و
بردباری اسم است وقار رایقال
رجل حسن القرة اي الوقار
وَقْرَةٌ - بالفتح چاهک سنگ که
آب در آن گرد آید و فی المثل کانت
وقرة فی صخرة واین مثل بجائے
استعمال کنند که کسی در مصیبت صبر
باشد و در دوی آن مصیبت را شکنند
وِقْر - بالکسر بارگران یا عام است
اَوْقَار جمع و بار خر و استر چنانکه
وسق بار شتر
وَقَرَات - محرکة آثار و نشانها
جمع وقرة
وَقَرِي - محرکة منسوبانشان
وقیر که گلهٔ گوسپندان است یا
فراهم آرنده گوسپندان خداوند
خران و باشنده شهر
وُقُر بضمتین موضعی است
وُقُوْر کندس بردبار و آهسته کار
وَقِيْر کامیر استخوان سگافته
بیم شکهاے چشم و گوگلان در سنگ
که آب گرد آید در وی و مغاکی
در کوه و قیرة مثله فیهما و گلهٔ
گوسپند یا گوسپندان ریزه یا
کلیخ صد گوسپند یا عام است
یا گوسپندان معه سگ و خر و شبان
الا وقیرة مثله موضعی است
یا کوهی و وَقِيْر وَقِيْرَة شصه
است بگوسپندان کنند یا از اتباع

وَقَار - کسحاب آهستگی و بردباری
اسم است و صد رهم و لقب زکریا
رض یحیی مصری و رجلٌ وَقَارٌ
مرد آهسته و بردبار
وَقُوْر - کصبور آهسته و بردبار
مذکر و مونث در وی یکسان است
وَاقِرَة - موضعی است
دابةٌ وَقْرَى کسکری ستور
بارکرده
وَقَّار - کشداد نام پسر حسین
کلابی که هر دو محدث اند
يَتَوَقَّرُ - بالفتح علی فیعول مرد
بردبار باوقار و آهسته والیاء
مبدلة من واو کما فی تقوات و دواث
مَوْقِر - کمجلس جای نرم نزدیک
روی کوه یا پائین آن
نخلةٌ مِيْقَارٌ - بالکسر خرما بن
بار مَوَاقِير جمع
مَوْقُوْر - گران گوش و استخوان
گفته
(رض) وقرها الله وَقْرًا -
بالفتح گران کرد گوش وی را خدای
و يقال ايضا اللهم قرآذنه -
وَقَرْقَرة - کعدة بر باد گردید
و آهستگی نمود و وَقَرَ وَقْرًا
بالفتح و وَقَرَانًا شست
و قوله تعالی وَقَرْنَ فِي بُيُوْتِكُنَّ
بکسر اکمکاف من الوقار و قد
مُرَّ بیانه فی القراد و نیز وَقَر
بالفتح سگافتن ساق و گفتن
ستبیهاے چشم و چاهکهاے
سنگ و فگانتن استخوان و وَقْرَة
بالتاء مثله یقال هو قر العظم

عجولا فهو موقور و نیز وَقْرَة -
بالفتح شکوفیدن یقال وقرت
الدابة اي اصابها وقرة
(ض س) وَقَرَ وَقْرًا - بالفتح
والقیاس بالتحریک گران گردید
گوش وَقِر مجهولا کذلك
(ك) وَقَرَ وَقَارَةً وَوَقَارًا -
بفتحهما آهسته و بردبار گردید
رجلٌ مُوَقَّر کمکرم مرد بابار
گران و نخلةٌ مُوَقَّرة خرما بن
بابار شاخ است
مُوَقَّرة - کمکرمة ستور بابارگران
وزن گرانبار و خرما بن گرانبار
مُوَقِّر و موقرة - کمحسن و محسنة
مثله مَوَاقِير جمع
إِيْقَار - بارکردن یقال اَوْقَرَ
الدابة ايقارا و قد كعد تگرانبار
شدن و کفاندن ساق استخوان
را و شکوفانیدن یقال اوقر الله الدابة
مُوَقَّر - کوظلم مرد آزموده
خرد مند و جای است دو بلقاء ز
اعمال دمشق
نخلةٌ مُوَقِّرة - کمعاجز خرما بن
بابار
تَوْقِير - بزرگ داشتن و حلیم
شمردن و آزمودن و آرام
دادن ستور را خسته کردن گرانی بار
یا عام است و بردبارگردانیدن و
گردانیدن نشان و اثر حیوت کسی
تَوَقُّر - آهستگی نمودن و بردبار
شدن
اِتِّقَار - آهستگی نمودن و بردبار
گشتن

اِسْتِيْقَار - بار از سر کسی شدن
و فربه شدن شتران
وق ز
مُتَوَقِّز - بکسر القاف بے آرام
و بے قرار که خواب نبرد
وقس
وَقْس - بالفتح زنان و هر گیاه و بدے
که از حد در گذرد و کر
اَوْقَاس - گروه از مردم یا
فرومایگان قوم و بندگان یا
گروه فیل پراگنده و متفرق واحد
ندارد و يقال اَتَانَا اَوْقَاسٌ
من بنی فلان
وَاقِس - موضعی است بنجد
(ض) وقسه وَقْسًا - بالفتح
بازکرد پوست آن را و نیز
وَقْس - بازکردن پوست از سر
ریش و يقال إِنَّ بالبعير لَوَقْسًا
إِذَا فَارَقَهُ شَيْءٌ من الجرب بعيرٌ
مَوْقُوْس شتر کرکین لغت است
ازان و نیز وَقْس - ذکر کردن
زنا را و منهم کردن کسے را بزنا
يقال وقس فلانا اذا رماه
بالفاحشة و پراگنده شدن
در شتران قبل از استحکام آن
اِبِل مُوَقَّسة - معظمه شتران
کرکین
تَوْقِيس - خداوند شتران
کرکین شدن
وقش
وَقْش - بالفتح اول گیاه تلخ
است نزدیک سماء و وَقْش
بن ذُغبه انار وحش و بسرش

رفاعة ونبیر گانش سلمة بن ثابت وسلمة وسلکان وسعد واوس نسو سلامة وعبا وبن بشیر هر سه صحابیان اند ✦ ونیز وقش. دیگر جنبش وحس یقال وجد فی بلنده وقشا ای حرکة من لدغ او غیرها وکذا سمعت قشه ای حسه وزنه هیزم وَقْشًا بالتاء مثلهما ومحونا پدید شدن والفعل من ضرب بَنُو أُقَيْش. قومی از عرب هو مصغر قش وکل واو مضمومة همزها جائز فی صدر الکلمة وهو فی حشوها اقل

أَوْقَاش. گروه آمیخته از هر جنس

تَوْقِيش. جنبیدن

وق ص

وَقْص. بالفتح گردن شکستن وشکسته شدن گردن لازم متعد یقال وقص عنقه تَوْقِيصًا هی ووُقِصَ الرجل مجهولا فهو موقوص ویقال وَقَصَتْه بِهِ رَاحِلَتُهُ یعنی راحله وی گران او را شکسته وهو کقولك خُذْ بِالْخِطَامِ وَخُذْ بِالْخِطَامِ وکوفتن یقال وقص الفرس الاکام اذا کدمها وقها والفعل من ضرب وعیب کردن وکم کردن وکم شدن ✦ وَتْقِيص. درغ وض جمع کردن اضمار وضبن را وتحریک

وَقَص. بالتحریک چوب ریزهای شکسته که از ان آتش افروزند ومال افزودن بر نصاب کازان مال زکات واجب نگردد أَوْقَاص جمع شَنَق بالنون مثله وبعضهم یستعمل الوقص فی البقر والشنق فی الابل وهما جمیعا مابین الفریضتین ✦ ونیز وَقَص. محرکة کوتاهی گردن وکوتاه گردن شدن والفعل من سمع

أَوْقَاص. پراگندگان وپریشان شدگان یقال صَارُوا أَوْقَاصًا ای متبددین ✦ وأَوْقَاصٌ من بنی فلان. آکسان وفرومایگان ایشان

وَاقِصَة. موضعی است میان نرعاء وعقبة الشیطان آبے مرئی کعب راه وجای در راه که کوفه نزدیک ذی مَرْخ وجای بیامه

وَقَائِص. سرانگشتان پا کوتاه

أَوْقَص. کوتاه گردن وأَوْقَصُ الطریقین. راه نزدیک تر از هر دو وثَوْبٌ أَوْقَصُ لطنی است

ابو اسحق سعد بن ابی وقاص

مَالِك بن وُهَيْب. کشداره یکے از عشرهٔ مبشره است

وَقَائِصِيَّة. دهی است در سواد منسوب بسوے وَقَاص بن عبید ✦ بن وَقَاص

يُقَاص. کوتاه گردن گردن را

تَوْقِيص. هیزم ریزه برآتش انداختن

تَوَقُّص. جهیدن راه رفتن اسپ یا رفتار میانه میان عنق وخبب رفتن یا توقص سخت سپردن در رفتار گویا می شکند آنچه بروے می گذرد

تَوَاقُص. با رقص ماندستن

وق ط

وَقْط. بالفتح گو در زمین درشت یا گوکه آب گرد آید در وی وِقَاط واوقاط بالکسر جمع

وَقِيط. کامیر مردگران جسم کسلند از بیخوابی شب دیگران اندام از ضرب پا از اندوه ومغاکی در زمین سخت یا گوه که در وی آب گرد آید وقطان وروقاط وِقَاطًا بکسرهن جمع ✦ ویوم الوقیط روزی است که دران حکم بن خیفه کشته وعجل بن ماموم دامور بن شیبان اسیر شدند کانه سمی به لما حصل فیه من الحزن او الضرب المثقل

وُقَيْط. کبیر آبی است مجاشع را در اعلای بلاد تمیم ولیس لهم سواه وزدرد

مَوْقُوط. انداخته دگران بضرب (ض) وَقَطَهُ وَقْطًا. بالفتح افکندن وگران کردن او را بضرب ✦ ونیز وَقَطَ. برجستن خروس برماده وگران گردانیدن شیر کسی را

تَوْقِيط. مغاک کردن باران زمین را وآب کراز بالا چکد ومغاک شدن سنگ

اِسْتِيقَاط. مغاک شدن جای

وقظ

وَقْظ. بالفتح حوض خرد که آنرا آب گیری باشد که آب بسیار دران گرد آید

وَقِيظ. کامیر آنکه دران ثبات نباشد که برنهوض قادر نبود

(ض) وَقَظَهُ وُقُوظًا. برزمین زد او را یا زد دست گردانید ✦ ووَقَظَ علی الأمر. همیشگی ورزید بران ✦ ووُقِظَ به فی نکاسه. بمهولا گران سرگردید بضرب کما وُقِظ بالطاء او الصاب بالظاء

وق ع

وَقْع. بالفتح آسیب وزدے چیزے بچیزے وجاے بلند از کوه یا عام است وابر که دران امید باران باشد یا ابر تنک

وَقْعَة. بالفتح آسیب وآسیب کارزار که در ولی یکدیگر آید ✦ ویقال یا کل لوقعة وقیقة مثل أَوْقِعَة یعنی باری میخورد و باری مے رید

وِقْعَة. بالکسر بیات افتادن یقال قد لحسن الوقعة

وَقِع. بالتحریك سنگ وقعة بالتار بکے

امکنة وُقُع. بالضم جایهای آب گیرناک

وَقَعَة. محرکة بطنے است از بنی سعد بن بکر

وَقِيع. کمکف ابر که در آن امید باران باشد یا ابر تنک وپای وسم سوده از سنگ واز زمین درشت

وَقِيع. کامیر کارد وشمشیر تیز کرده بسنگ فسان وسوهان وسم تنک وتیز شده از سنگ

وَقِيعَة. کسفینة آسیب کارزار

وخنور از شاخ قرناکه در وے جامه وچیزان بندد و پاک کرده یا زمین نرم که آب در وی ایستد وقاع کلتاب و وقاع جمع وکثر وفتنه و بیت مردم و وقائع جمع وارض وقیعة۔ زمین که آب را فرو نخورد و وقائع الحرب ایام حروب و اخبار ایشان وقاع۔ کقطام دوغ گرد که بردو کرانهٔ ران ستور باشد

واقع۔ مرغ فرود آینده از هوا و وقوع و وقع کرع جمع ونام اسپ دبیعه بن جشم نمری و واقع بن سحیمات۔ محدث است ✦ ونسر واقع ستاره است کانه کاسر جناحیه من خلقه جمال النسر الطائر و هن بنات بعش ✦ و نیز واقع کونیا فعل متعدی را گویند

واقعة۔ سختی و حادثهٔ سخت و آسیب کارزار و روز رستخیز قال الله تعالی اذا وقعت الواقعة

رجل واقعة مرد دلیر

اوقع۔ شعبی است یعنی راه دور کوه

وقاع۔ کشدا دغلامی بود فرزدق را کان یوجهه فی قبائح ✦ و رجل وقاع۔ مرد غیبت کننده مردم را و وقاعة بالتاء مثله

موقع۔ کمجلس جای افتادن یقال وقع الشئ موقعة وجای افتادن بلا و مواقع جمع

ومنه فلا اقسم بمواقع النجوم ای مسایقطها و قری بموقع علی التوحید

موقعة۔ کمقعدة فرود آمدن جای مرغ و کیسر فانه و کوہی است

موقیع بصغر اجای است میان شام و مدینه علی ساکنها الصلوٰة والسلام

مِنیقعة۔ بالکسر چوب گاز زکه جامه بروی کوبد و خائسک کرسی باز و سنگ فسان راز و سوہان

موقوع۔ سم تنک و تیز شده از سنگ وابی است در ناحیه بصره و موضعی است

(ف) وقع وقوعا۔ افتاد ✦ وقع القول علیهم۔ واجب گردید ✦ وقعته بالمیقعة تیز کردم آن را بسنان ✦ و وقعت الدابة۔ داغ وقاع کردم بر سرین یا بر سوی ران ستور ✦ وقع فی بلیة۔ مجهولا خوار گشت و نداست کشید ✦ و وقع بالقوم۔ بجنگ در انداخت ایشان را ✦ و نیز وقوع۔ ثابت گردیدن حق و فرو شدن شتر و بزانو در آمدن ستور و فراگرفتن بهار زمین را یقال وقع الربیع بالارض و یقال وقع سقط ✦ فرود آمدن ع از هوا بر درخت یا بر زمین ✦ و نیز وقع۔ بالفتح شتاب رفتن و سخن در انداختن از هر جنس یعنی بین و من یقال وقعت من کذا و عن کذا و تیز کردن مردم را بسخن و پاره پاره کردن سنگ کرانهٔ سم را ✦ و نیز وقیعة کشیدن کشش کردن و غیبت نمودن یقال وقع فیه وقیعة

(س) وقع الرجل وقعا۔ محرکة درد ناک گردید پای او از زمین درشت و سنگ ✦ و نیز وقع سودن و تنگ شدن پای و سم از سنگ و از زمین درشت

موقع۔ کمحسن قبیله است

القاع۔ فرو گرفتن مرغ را آپا و پست کردن سر و دگوئی آواز را و راست کردن آن را و بجنگ در انداختن کسے را یقال اوقع بالقوم ای بالغ فی قتالهم و انداختن کسے را در انچه بد آید او را یقال اوقعه بالشر

موقع۔ کمحدث نرم سپرنده زیر پاے

موقع۔ کمعظم بلا رسیده و سختی کشیده و سفر دیده از مردم و شتر و خر و نیز خر و شتر پست پشت شده و راه نرم و کوفته که اوقع تیز کرده

نصال موقعة۔ کمعظم پیکانهای سنگ فسان تیز کرده

توقیع۔ نشان و نشان کردن بر نامه یقال الشر ود و توقیع جائز و کمان بر دن در چیزے یقال وقع ای اتی فلانا علی شئ و نزدیک انداختن تیر را گویا بجوید که بر چیزی اندازد و در وی آورد و صیقل بر تیز کردن شمشیر و بیعة واقع کردن بسیار ریاضت دادن و پشت ریش کردن ستور را و پاره پاره دیدن گیاه زمین از باران متفرق و پریشان و نیز و تنگ گردانیدن سنگ سم را ✦ و نیز توقیع۔ نوعی از رفتار اسپ شبیه تقیید و آن بلند کردن اسپ دو دست را

مواقعة۔ باهم بجنگ و محاربه افتادن و گاہ دیدن مخالفت نمودن بازن وقاع بالکسر مثله

توقیع چشم دوختن و قوع چیزے بر چیزے و ترسیدن و هنگام تیز کردن رسیدن شمشیر را

وقف

وقف۔ بالفتح دستیانه از دندان فیل و دهی است بجلله مزیدیه و دهی بخالص شرقی بغداد و موضعی ببلاد بنی عامر و اسپ که در خرد گاه دست و پای وے سپیدی باشد ✦ و نیز وقف۔ سپرے که گردش زر سرون یا آهن یا مانند آن در گیرند ✦ و نیز وقف ایستادن

وقوف مثله و ایستانیدن یعنی کردن کاری با کسی که بدان ایستد لازم متعدد و فرو نشاندن جوشش دیگ بآب سرد و خفت کردن نصرانی کلیسا را یقفی تخفیف مثله و مطلع کردن بر گناه و بر هر چیزے و وقف کردن بر مساکین چیزے را

براه خدای وقف الوقف بالضم اسپ تنعل بن وارم
وَقْفَة - بالفتح پی که درمکان بلند و پی بالای گرده علیا وهما وَقْفَتان
وَقِيفَة - کسفینة بزکوهی که در پناه سنگی ایستاده باشد از بیم سکان و فرود آمدن نتواند
وَاقِف - لقب مالک بن امرئ القیس که پدر لخمی است از انصاف منهم هلال بن امیة الواقف احد الثلثة الذین تیب علیهم
وقاف - کشاده و درتک و سستی کننده باز ایستاده و پس ناشونده از کار زار و شاعری است عنتیلی
مَوْقِف - کمجلس جای ایستادن و حالة است بصر + ومَوْقِفا الفرس تنکهای دو تهی گاه اسپ یا دو مغلچه دو تهی گاه آن متصل سرگرده + ومَوْقِفا المرأة - روی و قدم آن یا دو چشم و دو دست آن و هر چه آشکار کردن آن را ضرر باشد یقال مرأة حسنة الموقفين
ونیز مَوْقِفان - دورک است پنهان در استخوان کرا کرد دبر إذا التشتي لم يقيمها الانسان واذا قطعامات
ضِيقَف - بالکسر چوبی که بدان دیگ از آتش دهند و از جوش و غلیان باز دارند میقاف مثله
إِيقَاف - خاموش بودن و ایستادن و باز ایستادن از کاری یقال
أَوْقَفَ عَنْهُ و وقف کردن بر مساکین چیزی را لکنها لغة ردية وذكر الاصمعي والزيادي عن ابي عمرو العلاء انه قال لو مرت برجل واقف لسعا اوقفك ههنا الرابيته حسنا
مُوَقِّف - کمعظم اسپ اعلاه وش وی چپار باشد گویا آن منقش است از سپیدی یا دخرد گاه دست و پای آن سپیدی باشد و خرکه بر هر دو ذراع آن داغ مدة باشد و بزگوهی دگاه در دست آن سرخی باشد مخالف سائر اندام و مرد آزموده و استوار خرد و تیز قمار که بباز ندآزرا
تَوْقِيف - ایستانیدن دو دست برچیز دست کردن و بنا نجک زدن در دست و پی خون آلود برخانه کمان پیچیدن و وقف گردانیدن اسپ و اصلاح کردن زین را و ساختن زین را بطوری که پشت ریش نکند و بیان کردن حدیث را و واقف گردانیدن کسی را بر چیزی و نص کردن و در آدردن درج در پس کیدگیرد و ایستادن لشکریان و جای دست برکمن بریدن + ونیز تَوْقِيف - نشانی است در تیر قمار سی
مُوَاقَفَة و وِقَاف - بالکسر با کسی را ایستادن در کار یا در جنگ و بیکار و ایستادن خواستن یقال وَاقَفْتُه على كذا
تَوَقُّف - درنگ کردن در چیزی
وَقَلَ - بالفتح درخت مثل یا بار آن یا باد خشک آن و بار تر آنرا بخش نامند أَوْقَال جمع
وَقْلَة - بالتاء خسته مثل قُوَل جمع
وَقَل - محرکة سنگریزه و شاخ بریده که بن آن در تنه ماقی باشد و بدان نخجیر بر درخت برآمدن توانند + وفرس وَقَل - اسپ نیکو برآینده برکوه
رجل وَقَلَة الرأس - محرکة نیک خرد سال
فرس وَقِل - بالکسر اسپ نیکو برآینده برکوه وقل کندرس مثله
فرس تَوْقَلَة - بالفتح الفوقية اسپ نیکو برآینده برکوه
(ض) وَقَلَ فی الجبل وقلا - بالفتح برآمد برکوه ونی المثل هو أوقل من عُفَيْرٍ هو ولد الأروية اى الوعل + ونیز وقل برداشتن پای و ثابت کردن پای دیگر را
تَوَقُّل - برکوه برآمدن

وقم

وِقَام - کتاب تبع و تازیانه و چوب دستی و رسن
وَاقِم - قلعة است بمدینة حراة
واقم منسوب است بوی
مَوْقُوم - نیک اندوهگین و شکسته حال
(ض) وُقِمَتِ الأرض وقما - بالفتح جهولا خورده شد گیاه آن و پاسپرده شده ارض مَوْقُومَة
لغت است ازان + ونیز وقم چیره شدن برکسی و ستم کردن و خوار کردن و شکستن یقال
وَقَمَ اللهُ العدا اى أذلّه
و باز داشتن کسی را از حاجت و برگشتی باز گردانیدن و سخت اندوهناک ساختن و عنان کشیدن و فرو نشاندن جوش و دیگ را
إِيقَام - چیره شدن و خوار کردن و باز داشتن از خواسته
تَوْقِيم - ترسانیدن و آهنگ کردن بکاری و دور داشتن و باز گردانیدن و کشتن صید را و دیگر لفتن سخن را

وقن

وُقْنَة - بالضم آشیانه مرغ و پاک زمین یا مانند آن و پشت پشت
بالهاء مثلثهما وقنات وقنات جمع

عَرُوسُ وَقُوتَةٌ۔ دختر پردگین
وَقَنَ۔ بجوہ برآمدن وشکار
کردن کبوتر را در آشیانہ
وق ہ
وَقْهَةٌ۔ بالفتح بندگی و فرمان
برداری
وُقَاءٌ۔ کغراب خادم کلیسا
وَاقِهٌ۔ خادم کلیسا و مرمابنر
وِقَاهِيَةٌ۔ کحابیۃ خدمت
گزاری کلیسا
(ح) وَقَهَ وَقْهًا۔ فرمان
برداری کرد
اِتِّقَةٌ۔ فرمانبرداری و بندگی کرد
اِتِّقَاءٌ۔ بنہایت رسیدن بندگی
کردن و سخن وی شنیدن یقال
اِتَّقَهُ لَهُ ای اطاعہ وسمع منہ
اِسْتِيقَةٌ۔ بندگی و فرمانبرداری
وق ي
تُقًى۔ بالضم کہدی پرہیز و الپرہیزی
محمد بن حسن وعبد الرحمن بن
عیسی بن تقی منہ نا از رواۃ
اند
تُقَاةٌ۔ بالضم پرہیزگاری یقال
لَقِيَ تُقَاةً
رجل تَقِيٌّ۔ کغنی مرد پرہیزگار
اَتْقِيَاءُ کانبیاء وتُقَوَاءُ کعشراء
جمع ۔ وسَرِيٌّ وَقِيٌّ چیزی کہ پشت
ریش نکند ستور را
تَقِيَّةٌ۔ کغنیہ پرہیزگاری و نیز
تقیۃ الاکرمتانیۃ۔ شاعرہ بنت
الظم است وتَقِيَّةُ بنت احمد
وتَقِيَّةُ بنت اَمْوَتْ شاعرہ رودہ
وُقِّيَ۔ بالضم وشد الیاء پرہیزگار
وحفظ و نگاہداشت
وَقَاءٌ۔ کسحاب وبکسر ہر چہ بدان
چیزی نگاہدارند و بپنا ہ و ہند
وابن وَقَاءٍ۔ مردی است
وَوَقَاءُ بن اِیاس بکسا رمحدث است
وَقَايَةٌ۔ کنایۃ معجزمان ہر چہ
بدان چیزی را نگاہدارند و بپنا ہ
دہند وقَايَةٌ بالفتح والضم مثلہ
وَاقٍ۔ نگاہدارندہ وفی قَالَ اللّٰہُ
تعالی مَالَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَاقٍ
ونیز واقی۔ درکاک مرغی است و
یقال ھو واقی بلایاء سمی بذلک
لحکایۃ صوتہ ۔ وسرج وَاقٍ۔
زیری کہ پشت ریش نکند ستور را و
فرسٌ وَاقٍ۔ اسپ سم بر جا نگاہ
نہندہ
وَاقِيَةٌ۔ مونث واقی و اقی
جمع اصلہا واقی علی فواعل
فکرھو اجتماع الواوین فقلبوا
الاولی الفا
تُقًى۔ کسمی موضعی
تَقْوَى۔ بالفتح مقصورا پرہیز
اصلہا قَلْبُ الواو للفرق بین
الاسم والصفۃ لکنہا یاء وصدرہا
وقد لغۃ لھوازن اھل التقوی ای
اھل ان یُتَّقَى عقابہ
اوقیۃ۔ بالضم وشد الیاء ہست
مثقال وقیۃ بالضم وفتح الیاء
المشددۃ مثلہ وسپل در رمل قال
الجوھری وکذلک کان فیما
مضی فاما الیوم فیما یتعارفہ
الناس وقد علیہ السلام
فالاوقیۃ النار وثلثا استار
وذاق بشد الیاء وواو وبقلب
الحرکۃ الحرف الثانی وللستة
جمع وقد مر فی اوق
مَا اَتْقَاهُ لِلّٰهِ۔ چہ پرہیزگار
است کلمہ تعجب است
(ض) وَقَاهُ وَقْيًا۔ بالفتح و
وِقَايَةً بالکسر وَاقِيَةً نگہداشت
آن را وتَقِيَّتُهُ تُقًى کہدی
وَتَقِيَّةً وتِقَاءً الکسا مر پرہیز
کردم آن را وفی من الحفا۔
نگاہداشت سم را از سودگی
ویقال قِ علی ظَلْعِكَ۔ یعنی
لازم بگیر اہتمام حال خود را یا
سخت اصلاح امر کن
مُوَقًّى۔ ولا ورنیک محفوظ
تَوْقِيَةٌ۔ نگاہداشتن وحفظ نمودن
تَوَقَّى۔ پرہیز کردن
مُتَّقٍ۔ پرہیزگار
اِتِّقَاءٌ۔ پرہیز کردن یقال اِتَّقَيْتُ
الشَّيْءَ اصلہ اوتقیت قُلِبَتِ
الواو یاء لانکسار ما قبلہا و
ابدلت منہا التاء کما تبدل
للتأکید استعمالا علی لفظ الامر
تزھموا التاء من نفس
حرف فجعلوہ اِتَّقَى یَتَّقِي بفتح
التاء والتخفیف فیہما ثم لم
یجدوا لہا مثالا فی کلامھم
یحذفونہ بہ فقالوا اتَّقَى یَتَّقِي
مثل قضی یقضی کما مر انفا
ویقال فی الامر تق وللمراۃ
تَقِي قال ۔ زیادتہا نعمان
لا نقطعنہا۔ تَقِ اللّٰہَ فینا
والکتاب الذی تتلوہ نبی الرحمۃ
علی التخفیف واستغنی عن الالف

باب الواو وفصل الکاف

وك ء
تُكَاءَةٌ کہمزۃ تکیہ جاے و
چوب دستی و مرد بسیار تکیہ کنندہ
بر چیزے
(ض) وَكَأَ عَلَيْهِ۔ بخیر یَئُونُ
بر آن وَكَأَتِ النَّاقَةُ۔ بانگ
کردن ناقہ بگرفتن در دزہ
اِتِّكَاءٌ۔ تکیہ کردن و بر پای
کردن تکیہ گاہ جہت کسے و نیز
اتکاء۔ بالتا کسا خراج بر بہایم
مشکی یا بر پہلوی چپ افگندن
یقال ضَرَبَهُ فَاتَّكَأَهُ
تَوَكَّئَ۔ تکیہ نمودن
مُتَّكَأٌ۔ للفاعل تکیہ کنندہ
منہ قولہ صلی اللّٰہ علیہ وسلم
اَمَّا اَنَا فَلَا اٰكُلُ مُتَّكِئًا ای
جالس المتمکن المتربع ونحوہ
من البہائم المستدعیۃ للاکل
الاکل بل کان جلوسہ للاکل
مستوفزا مُقْعِيًا غیر متربع
ولا متمکن ولیس لما دام المیل
علی شق
مُتَّكَأٌ۔ تکیہ جاے
اِتِّكَاءٌ۔ تکیہ کردن و تکیہ گاہ
گردانیدن جہت کسے

وك ب
كَلَبٌ۔ محرکۃ سیاہی خرما چون
پختہ شود و ریم و چرک
وَاكِبَةٌ۔ ایستادہ
كَبُوبٌ۔ کصبور سپید اندہ

فراخ گام
وكعاب - كشاد اندوه مند و
شاعری است هذلی
مَوْكِب - كمجلس نوعی از رفتار
وگروه روان جهت آراستن شدن
باشند یا بیاوکان یا جماعت
شتر سواران
(ض) وَكَبَ وَكْبًا وَوَكَبَانًا - بالفتح ووَكَبَانًا محرکة - فراخ رفت
ونیز وكب بالفتح پیوسته بودن
بر کاری و برپای خاستن
وایستادن
(س) وَكَبَ وَكَبًا - بالتحریک
پدید آمدن رنگ رسیدگی در خرما
إِيكَاب - لازم گرفتن موکب را
وآماده پریدن شدن مرغ یا
بال جنبانیدن آن وقت فرود
آمدن وچشم آوردن کسے را
مُوكِب - کمحدث خرما برسیدگی سیاه
تَوْكِيب - رنگ سیاهگی در خرما
پدید آمدن وخرما چیدن
نَاقَةٌ مُوَاكِبَةٌ - بکسر الکاف
شتر ماده فراخ گام یا شتاب رو
تیز رفتار
مُوَاكَبَة - سیر کردن با دیگران
یا پیشی گرفتن یا سوار گردیدن با کسی
ومیوسته بودن بکاری یقال
وَاكَبَ عَلَيْهِ اى وَاظَبَ

وك ت

وَكَتَ - بالفتح چیز اندک و نیز
وَكْت - نشان کردن وپر کردن
وکام نزدیک دادن در رفتار
تَكْتَكَة - بالفتح عجک وهق
کالنقطة يقال في عليه تكتكة

وك ت

وَكْتَة - بالضم جاے آلوچ وهمچو
از آتش زنه
وَكِيت - کاسیر سخن چینی وبدی
سگالیدن نزد والی وسخن بد بردن
آراستن
وَاكِيت - شتری کہ آرنج وی بگردد
وبر پہلو در خورد ومجروح گردانند
مَوْكُوتَات - سخت اند وگلین
لُسنة مُوكِيت کمحدث خورده
مجکهاے سیاه برآورده مُوكِتَة
مثله
تَوْكِيت - پر کردن دکهای سیاه
برآوردن غوره خرما ورنگ
پختگے پدید آمدن دروی
وك ث
وَكَاث - کتاب وخراب شتاب
شکن کہ بادا دخورند
اِسْتِيكَاث - ناشتاشکستن
وك ح
وَكَح - بفتحتین مرغ پیکان فربه
الیده گوشت
آوَكَح - خاک وسنگ
(ض) وَكَحَه بِرِجْلِهِ وَكْحًا - بالفتح سخت سیر در آنرا زیر پاے
إِيكَاح - ماندہ گردیدن بسنگ
رسیدن در کندن چاه يقال أوكح
في حفره وبریدن وخاص کردن
علیه را وبازایستادن از کاری
صلته بعن
اِسْتِيكَاح - بسطر وآگنده شدن
چوزه وقبل کردن تخمیدن
يقال سأله تا ستوكح آى امتلأ

ولم يبط
وك د
وَكَد - بالفتح آهنگ ودر وقال
وَكَدَ وَكْدَةً اى قصد فَهُوَ نَاكِدٌ
أو معرفة موضعی است میاحمین
باکوهچه است مشرف برخلاصی که
از کوهپاهاے مکه است
وَكْد - بالضم کوشش وتوانائی
وکار يقال كان ذلك وَكْدِى
اى فعلى
تَوْكِيد - کاسیر استوار گردیدن
مثله
وِكَاد - کتاب دوال پالان بند
ورسن کہ وقت دوشیدن ماده
کاوبندند تا کاد یا الهمزة مثله
تيهما وكَآئِد جمع
تَوْآكِيد - دوالها کہ بدان کوهه
زین بندند تآكيد بالهمزة
كذلك
مِيَآكِيد - دوالها کہ بدان کوهه
زین بندند
(ض) وَكَدَ وَكْدًا - آماست
نمودو آهنگ کردو رسیدن و
وَكَدَ الْعَقْدَ - استوار کردکره
را + وَكَدَ الرَّحْلَ - بست پالانرا
إِيكَاد - استوار کردن گره وعهد
تَوْكِيد - استوار کردن گره وعهد
وزین وپالان برپشت اسپ وشتر
وحوآن تآكيد مثله يقال
وَكَدَّهُ تَوْكِيدًا وَكَدَهُ تَوْكِيدًا
والتوكيد بالواو افصح من التأكيد
وكذلك أَوْكَدَهُ وَآكَدَهُ وتآكد

أمواكبة - بكسر الكاف شتر ماده
فراخ گام
مُتَوَكِّد - ایستاده وآماده
پرکارے
تَوَكُّد - استوار گردیدن تآكد
بالهمزة مثله

وك ر
وَكْر - بالفتح آشیانه مرغ کومرغ
نباشد وروی وَكْرَة بالتاء مثله
وَكْر کافلس واَوْكَار وكُوَر وكُور
کثیر جمع ونوعی از دویدن اسپ
وشتر وبحرک
وَكَرَة - بالفتح وبحرک مهمانی
بناے نو
وَكُورَة - بالضم آب خورد جاے
فرود آمدن در آب
وَكِيرَة - کاسیر مهمانی بناے نو
وِكَار - کتاب جاے است
وَاكِرَة مرغ باشیانه درآینده
نَاقَةٌ وَكْرَى بحرکة مقصورا
ناقه تیز رو یاکوتاه بالا پرگوشت
اواسعاً وَكْرَى - زن سخت پیزه
زمین ما زیر پای + ونیز وكرى
نوعی از دویدن اسپ وشتر
وَكْرَاء - کصحراء موضعی است
وَكَّار - کشداد وبسیار کننده
(ض) وَكَرَهُمْ وَكْرًا - بالفتح
مهمانی بنای نو وایشان را +
ونیز وَكَرَ شتر بنی کسے زدن
وهمانا تصحیف الكبر بالجيم
باشد زیرا که مذکور نخواهد شد

وجزآن را شتاب وکوتاه اندام پرگوشت گردیدن شتر ماده و دویدن اشتر واسپ

إِيكَاسٌ - پرکردن شتر را

تَوْكِيسٌ - پرکردن مشک وشکم وجزان ما معانی بنای دادن

تَوَكُّسٌ - پرشدن مشک وشکم یقال توکس المبتلی امتلأ بطنه ونیز پرشدن سنگدان مرغ

إِتِّكَاسٌ - آشیانه ساختن مرغ

وك ز

وَكْزٌ - بالفتح موضعی است ونیز

وَكَزٌ - بالفتح دورکردن راندن ونیزه زدن وشتن ودیر کردن ودویدن لم یفعل من ضرب

تَوَكُّزٌ - آماده شدن بدی را وتکیه زدن وپرشدن

وك س

وَكْسٌ - بالفتح منزل ماه که دران کسوف پذیرد وگرفته شود ولقیته فساذ زجم یقال بَرَأْتُ النَّسَمَةَ علی وکس اذا بقی فی جوفها شئ + ونیز وَكْسٌ - کم کردن وکم شدن لازم متعد وفی الحدیث لها مهرُ مثلها لا وکس ولا شطط لا نقصان ولا زیادة وبمنزل ستاره نحس در آمدن ماه وخون یا استخوان در باغ افتادن وفی زبان وکی رسیدن در تجارت وزیان رسیده شدن مرد در تجارت یقال وکس الرجل فی تجارته مجهولا فهو مَوْكُوسٌ فا

رَجُلٌ أَوْكَسُ - مرد سرومایه

أَوْكَسُ مَالًا إِيكَاسًا - رفت مال او وکم شد + وا وکس التحمل فی تجارته مجهولا زیان زده شد مرد در تجارت

تَوْكِيسٌ - کم کردن وزجر ونشر نمودن وبیم کردن

وك ظ

وَاكِظٌ - رانده ودفع کننده (ض) وَكْظَهُ وَكْظًا - بالفتح دورکرد آنرا دراند + ووكظ على الأمر - دوام وزید بر آن

مُوَاكَظَةٌ - مداومت کردن برکاری

تَوَاكُظٌ - درهم وشور یدشدن کار

وك ع

وَكِيعٌ - کامیر مشک ستوار کرانه وی آب نزهد واسپ استوار که خوی نکند وپوشین درشت سخت ودل استوار یا دلی که آزا دو چشم بینا ودو گوش شنوا باشد + فُلَانٌ وَكِيعُ لَكِيعٍ او لئیم وناکس است

فُلَانٌ وَكُوعٌ لَكُوعٌ کصبور کذلک + ونیز وکیع - گوسپندکه دیگر گوسپندان پی روی باشند

وَكِيعُ بْنُ الْجَرَّاحِ رُوَاسِی از سفیان ثوری واوزاعی روایت می کند ومسجدا وخارج فیه مشهور است در روز عاشورا سال صد ونود وهفت فوت کرد ودر فید مدفون گردید ووکیع بن عُدُس یا حُدُس محدثان اند

أَوْكَعُ - مرد یکه انگشت ابهام پایش برسبابه برنشسته باشد و مرد دراز دمرد فرومایه کول وَكْعَاءُ مونث وجمعه + ونیز وَكْعَاءُ - زن وردکین

مِيكَعَةٌ - بالکسر زن باآهن آماج میکع جمع + ونیز مِيكَعٌ - مشاک درشت

مِيكَعَانٌ - موضعی ست مرثی مازن را

(ف) وكع الفه وَكْعًا - بالفتح مشت برینی وی زد + ونیز وَكَعَ گزیدن مار وکژدم ونحو شستن ماکیان جهت شنی کردن وازدره افتادن شتر وسرزنش نمودن کسی را بکاری یقال وَكَعَ فُلَانًا بالامر ای بکنه وبدست زدن پستان را بدوشیدن ولبسر زدن بره وگوساله پستان را وقت مکیدن ومن کلام العرب قالت للغبر اجلب وجع فان لك ما تتبع وقالت النَّجْمَة اُحْلُبْ وَكَعَ فلیس لك ما تتبع ای الجزء الضرع واحلب نحل تصافیه

وَكَعٌ - محرکة انگشت ابهام پای برسبابه نشستن چنانکه نجیش مانند گرهی بیرون برجسته باشد والفعل من سمع

(ك) وَكُعَ وَكَاعَةً - کرامة ناکس گردیدن ودرشت وسخت گشت

إِيكَاعٌ - درشت وسطبر وسخت گردانیدن مشک وجزآن را و خداوند شتران فربه وسطبر ودرشت

انداختن شدن وکم خیر گردیدن و کار دشوار آوردن واسوار ودرشت گشتن کار

مُوَاكَعَةٌ - سگیریدن خروس ماکیان را

إِيكَاعٌ - درشت ودرست گردیدن سِقَاءٌ مُسْتَوْكِعٌ مشک کر

إِنَاءٌ إِسْتِيكَاعٌ - سخت شدن بیت یقال اِسْتَوْكَعَتْ مَعِدَتُه

وا اسنوار گردیدن مشک ودرشت گشتن درزهای آن

وك ف

وَكَفٌ - بالفتح گستردن ودادیم

وَكَفٌ - محرکة زه عیب یقال لبس عَبَاءَتَه فی هذا اَوْكَفُ ای عیب وکرانه کوه وخوی وعرق عذار ابن فارس الفرق بالفاء ولعله تصحیف وفروزدن درشت سنگ ناک وبرواره مانندی که برکنیف خانه سازند اَوْكَافٌ جمع وفی الحدیث خیارا متی اصحاب الوکف ای الذین انکفات علیهم مراکبهم من الجهد فنحرت وقوفهم بغیر اذن النبی صلی الله علیه وعلی آله وسلم

وِكَافٌ - کتاب رغراش پاکنده

إِكَافٌ بالهاء مثله

نَاقَةٌ وَكُوفٌ کصبور شتر ماده شیرناک

(س) وَكِفَ وَكَفًا - محرکة خمیدن ومیل کردن + ونیز وَكِفَ

ستم کردن عیب ناک شدن
وبزه مندگردیدن وسست
گشتن وتباهی وگرانی وسختی
(ض) وَكَفَ البَيْتُ وَكْفًا۔
بالفتح وكَفَ كامير وَكْفًا
بفتح الفوقية چكيد سقف خانه
وجز آن از باران يعني دروه كرد
وكَفَت السَّحَابَةُ بالمطر كَفْتِ
الغيث بالدمع كذلك
إِيكَاف۔ چكيدن سقف خانه
از باران ودريزى فگندن كسى
ريشها كندبستن برستور يقال اكفه
تَوْكِيف۔ پشاكندنهادن
برستور تاكيف مثله
وَاكَفَهُ فِي الحَرْبِ مُوَاكَفَةً
رد يارودى جنگيدومعارضه نمود
تَوْكُف۔ بازعهد بستن وتيمار
داشتن يقال هُوَ يتوكف لهم الخ
يتعهدهم وينظر فى امورهم
وچشم داشتن خير ونيكوى را وپيش
آمدن كسى را ومتعرض شدن قتيبة
ملاقات گرديقال اكفت لفلان
اى تعرض حتى لقيه
تَوَاكَفَت۔ روى گردانيدن و
كناره كردن
إِتِّيكَاف چكانيدن وچكيدن
خوستن فى الحديث توضأ
فاستوكفت ثلثا ثلثا يريد غسل
يديه وقيل بالغ فى غسل اليد
حتى وكف منهما الماء
وكل
وَكْف۔ بالفتح ورگردن يقال
إِنَّهُ لَمَتْرَكَةٌ فلان ازركة عكة وكف
سپرده
(ض) وَكَلَ بالله وُكُولًا۔
بالفتح تكيه نمود برخدا واعتراف
كرد بعجز خود به درگاه الهى
وُكُولًا وُكُولَةً۔ كارى بدوگذاشت
وسپرد بردى وَكَلَتِ الدَّابَّةُ
سست گرديد
إِيكَال۔ گذاشتن كار بكسى
تَوْكِيل۔ وكيل گردانيدن
كسى را بچيزے گماشتن گذاشتن
كار را بكسے
رجل مُوَاكِل بكسر الكاف
مرد عاجز كه كار خود را بديگرے
سپارد
مُوَاكَلَة۔ بريكديگر كار گذاشتن
واعتماد كردن وبدسوست رفتن
ستوره كال مثله
إِتِّكَال۔ كار بكسى گذاشتن واعتماد
كردن بركسے ويعدى بعلى
يقال اتكلت على فلان فى امرى
اى اعتمدته اصلها وتكال
قلبت الواو ياء لانكسار ما
قبلها وأبدلت منها التاء ثم
أدغمت ثم بنيت على هذا الادغام
اسماء من المثال ان لم تكن
فيهما تلك العلة توهما ان التاء
اصلية لان هذا الادغام لا
يجوز اظهاره فى حال من
تلك الاسماء تكلة تكلان
تحمه تهما وغيره فاذا اضفت
قلت تكلتى تحمتى ولا تعيد
الواو لان هذه حروف لزمت
البدل فثبتت فى التصغير
والجمع
مُتَوَكِّل عجلى۔ بكسر الكاف
ومُتَوَكِّل بن عبد الله بن بهشل
ومُتَوَكِّل بن عياض شاعران اند
ومُتَوَكِّل جعفر بن محمد معتصم
بالله وهم خليفة از خلفاء بنى عباس
وابو المُتَوَكِّل ناجى۔ محدث
است
تَوَكَّلَ عَلَيْهِ بتكيه كرد واعتماد
نمود وروى واعتراف كرد بعجز خود
تَوَاكُل۔ ترك دادن وبريكديگر
اعتماد كردن
وكم
وَكْمَة۔ بالفتح زن سطبر شكم
مَوْكُوم سخت اندوهناك و
قال الاصمعى الموكوم المريض
عن الحاجة اشد ده
(ض) وُكِمَت الارض وَكْمًا۔
بمهولا سپرده شد زير پاى خورد
شد گياه آن ارض موكومة
نعت است از ان۔ ونيز وكم
بالفتح اندوه مند گردانيدن
شكستن وخوار كردن چيزى را
ويقال هم يكمون الكلام
اى يهونون السلام عليكم
بكسر الكاف
(ح) وَكِمَ وَكَمًا۔ محركة
اندوهگين گرديد
وكن
وَكْن۔ بالفتح آشيانه مرغ
وَكْنَة مثلثة وأكنة بضم
الهمزة وكُنَّة بضمتين مثله
اوكن كافلس ووكن بالضم

وَكُوت وَكُوتَات بالضم وفتحتين وبفتحتين الكات ايضا جمع الاكث الوكن ماوى الطائر في عنبر عش والوكر مأوى عش قال ابو عمرو الوكنة والاكنة بالضم فيهما مواقع الطير حيثما نبعت ونيز وكن سخت فربه وشهستن و بيضه در زير گرفتن مرغ وكون مثله يقال وَكَنَ الطَّائِرُ بَيْضَهُ وَكَنَ عَلَيْهِ اذا حضنته والفعل من ضرب

وَاكِن نشسته ومرغ بيضه در زير گرفته وَاكِنَة مونث حماتم وَاكِنات جمع ونيز وَاكِنَة.

تكملة است

مَوْكِن كجلس آشيانه مرغ موكنة مثله

تَوَكُّن - جاے گرفتن

وك ي

وِكَاء - كسكا، بند سر مشك وحرآن منه الحديث اطلق وكاءها وكل ما شد رأسه من وعاء ونحوه وكاء ويقال انّ فلانا لوكاء ما يبقى شيء اي لا يبقى بجود (ض) وَكَى القربة وَكْيًا - بالفتح بست بوكا سر مشك را إِيكَاء - بوكا بستن سر مشك را يقال وكى القربة وعليها اي شدّ بالوكاء وفتى كردن يقال سُلَّ فاوكى ويقال وكِ حلقك اي خاموش باش

تَوْكِيَة - بركردن مشك وفي الحديث كان لزبير بوكي بين الصفا والمروة اي بملاهما بينهما سعيا كما يوكى السقاء بعد الملء ويروى بالتخفيف ومعناه انكفاك يسكت ولا يتكلم كانه يوكى فمه ومنه قول اعرابي لرجل سمعه يتكلم اوك حلقك اسكت

اِسْتِيكَاء - پيه ناك گرديدن قه وپر شدن مشك وبر نيامدن غائط وبول از شكم يقال ستوكي البطن إذا لم يخرج منه البول

بَابُ الواو وفصل اللام

ول ب

وَالِب - رونده ودر آينده در چيزى قال رأيت عُمَيْرًا وَالِبًا في ديارهم وبيس الفتيان ناب دهرهم بعظم

وَالِبَة - گشت دوباره برآمده وفرزندان قوم وبچگان گاو وگوسپند وموضعى است وبيد بطني وهو وَالِبَة بن الحارث بن ثعلبة بن دودان وَالِبي منسوب بوى

اَوْلَب شهرى است باندلس (ض) وَلَبَ الشَّيْءُ إِلَيْهِ وُلُوبًا - رسيده وپيوست هر باشد ونيز وُلُوب - درآمدن در چيزے وشتافتن

ول ت

وَلْت - بالفتح كمى وكم كردن يقال وَلَتَهُ حَقَّهُ والفعل من ضرب

إِيلَات - كم كردن

ول ث

وَلْث - بالفتح باران اندك وپيمان بى اختيار وبى قصد وناآستوار وخمير باقى مانده در كاسه وبقيه آب ورشيك چرمين يا درينكان وفضله يخنى درآوند وناكس است ونشان واثر درد چشم ونيز وَلْث - زدن يقال وَلَثَهُ بالعصا وازا وكردن بنده را بعد موت بان تقول نتحرّ بعد مولى وعهدنا استوارتر بان يقال وَلَثَ لَهُ عُقْدًا منه قول عمر رضي الله عنه لبا ثيق اولا وَلْثُ عَقْلٍ لَضربت عنقك والفعل من ضرب

شَرٌّ وَالِث - بدى پيوسته بدين وَالِث - دام گران

ول ج

وَلَج - محركة راه رفتن تا ميان وَلَجَة - محركة موج كوه كه رونده در باران وحرآن درآيد بفارسى باران گريز است وخم وآبے كه در آن شراب كنند وَلَج بالتحريك واولاج جمع

وُلُج بضمتين گرانها وگوشهاے كوهها وكفليزهاى انگبين

تَلَج - كصرد جوزه عقاب وبرج وَلَجَة - كهنه بسيار درآينده يقال فلان حُرَاجَة وَلَجَة اي كثير الخروج والولوج

وَلِيجَة - كسفينة نهانى مرد وخاصه وبرگزيده ياه معتمد عليه آن از غير اهل وى ومرد درآمده در قوى يقال هُوَ وَلِيجَتُهُمْ اے لصيق بهم

وَالِج - شهرى است در بدخشان

وَالِجَة - سختى ودرد دروان در درد شكم يا ريش غربيك يا نوعى از بيمارى سخت

تَوَلُّج - بفتح الفوقية جاى باش وحوش قيل التاء مبدلة من الواو وهو فعل في الاصل لا تفعل رجل مُوَلُّوج - مرد سختى ديده ودرد دندان رسيده

(ض) وَلَجَ وُلُوجًا وَلَجَة - كوتاه درآمد

إِيلَاج - درآوردن ونولج ليقال يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ اي يزيد من هذا في ذاك من ذاك في هذا

تَوْلِيج - درحيات خود بعضى از فرزندان بخشيدن مال راكه ايشان بشنوند واز سوال باز مانند

اِتِّلَاج - درآمدن ودراوردن

ول ح

وَلِيحَة كيفية غراره وخنور

وَلِيح وَوَلَائِح جمع

(ض) وَلَحَ البَعِيرُ وَلْحًا - بار كرد برشتر فوق از طاقت آن

ول خ

ارض وَلِخَة كقرحة زمين نيم پيموده گياه

وَلِيخ - كامير جامه است از كتان

وَلِيخَة - شير وفرك وكل تنك وزمين پيموده گياه

ارض مُوَلِّخَة - بكسر اللام زمين پيموده گياه

إستيلاخ - ترشدن زمین

ول د

وَلَد - محرکة فرندہ ولد بالضم والکسر الفتح مثلث واحد وجمع وروی یکسان است وگاہی جمع آن أولاد وولادة والدة بکسر ہر دو وولد بضم آید ومنه المثل ولد من ذی عقبیك ای من نفسیت به فهو أبنك دیانة او ادبی، أي ولد الرجل هو - یعنی پسند ندکه مرد مردم است از ولدة - کعدة ہم زاد والهاء عوض من الواو لانه من الولادة وهما لدات ولدات جمع ولید وولیدون مصغر أن نه لدیات ولدیون بشد الیاء چنانکه بعض غلط میگویند وہنگام زه آوری وزادن وَلید - کامیرزاده وکودک وبمه وِلدان وولد بالکسر فیهما جمع وأتم الولیدة کیمان ویقال هم فی أمر لا یُنادی لهم قلیدهٔ - یعنی مشغول شدند در آن کار بحدیکه اگر کودکی ست بچیزی گران مایه دراز دراز کند زجر وسرزنش کرده نشود و أصله من جرای الخیل لان الفرس اذا کان جوادا أبقی علی من غیران یُصاح به لاستوائه ثم قیل ذلك فی کل امر عظیم ولکل شئ کبیر خیرا وشرا + وبزرگ نام مردی وخالد بن ولید صحابی ولیدة - کنیزك کودک ماوینه

وپرستار ولائد جمع وزن لوده میان عرب

بَنُو وِلَادَة - بالکسر بطنی است

وَلُود - کصبور گوسپند زاینده

ولد بالضم جمع

وَالِد - پدر ومادر ومذکر وموئث در وی یکسان است + ونیز

وَالِدَة - مادر وهما الوالدان وشاة والدة ووالدة کذلك

وَلَدَة جمع + ونر شاة والد - گوسپند بار دار عن ابن السکیت

وَلُودِيَّة - بالضم کودکی ونحوه وبفتح وستم وکم مهربانی

وَلَاد - کتمان از اعلام است

مَوْلِد - مجلس هنگام زادن وجای زادن

مِيلَاد - بالکسر وقت زادن

مَوْلُود - زاده مولودة مونث (ض) قَلَدت المرأة وَلْدًا وولادة - کتاب وکتابة وولادة بالهمز ولدة کعدة ومولدا کجاسن زاد

مُوَلِّد - کمحسن مادر ومواليد ومَوَالِد جمع

إِيلَاد - زادن ونزدیک زادن رسیدن زن

مُوَلَّدَة - کمحدثة بام زنان کتاب مولد - کمعظم نامه ساخته وبر بافته

مُوَلَّدَة - کمعظم زن غیر عرب زاییده میان عرب ونو پیدا از هر چیزے وشاعر مُتَيِّح لحد ولد وبینه مولدة

ول ع

وَلِع - بالفتح در وغ وَلَعٌ وَالِعٌ مبالغة کما یقال عجب عاجب

وُلَعَة - کهمزه مرد آزمند بچیزے بے فائده

وَلِيع - کامیر شگوفه ناشگفته خرما جمع آن

بَنُو وَلِيعَة - کسفینة حی است از کنده

وَالِع - در وغ گوی وَلَعَة محرکة جمع ومؤنثی است وکار

وَالِعَة - مانع وباز دارنده یقال ما أدري ما والعتُه یعنی نمی دارم کدام چیز باز دارنده اوست

وُلُوع - کصبور آزمند شدن وآزمند العنب المصدق کلاهما بالفتح

(ف) وَلَع وَلَعًا - بالفتح ولعًا محرکة سبك وخواركرديد ودروغ گفت + وَلَعَ بِحَقِّهِ - ربود آن را + وما أدري ما وَلَعَه نمیدانم چه چیز باز داشت اورا (س) وَلَع به وَلَعًا - محرکة ووُلُوعًا بالفتح حریص وآزمند گرديد بآن

إِيلَاع - آزمند کردن بچیزے گفتن یقال ولعتُه به وأُولِع به مجهولا فهو مُولَعٌ به کمکرم

مُوَلِّع - کمعظم پیسه یقال بِرْذَوْنٌ مُوَلِّعٌ وفُرْسٌ مُوَلِّع

تَوْلِيع - پیسه گردانیدن وهر رنگی در آمیختن ستور را

رجل مُوَلَّع القلب - مرد شهوت

ول س

وَلْس - بالفتح نادرستی وفریب

وَلُوس - کصبور ناقه تیز رو ونیك شتاب

وَلَّاس - کشداد گرگ

(ض) وَلَثَتِ النَّاقَةُ وَلْسًا ووَلَسَانًا - محرکتین شتاب رفت

وَلَسَ الحديث - بکنایه گفت سخن را

أَوْلَسَ بالحديث إِيلَاسًا بکنایه گفت سخن را

مُوَالَسَة - همدیگر را فریب کردن وظاهر کردن خلاف نهانی وبکنایه گفتن سخن را

تَوَالُس - همدیگر را باری دادن در فریب وباهم در نیرنگ رفتن

حمت غیر ثابت

تَوْلِيد - زاینده گردانیدن وپرورون ومنه قول الله عز وجل لعیسی علیه السلام انت الذی تقول للناس اتخذونی وامی الهین من دون الله أي بتولیدك فقالت النصاری انت بنوتی وانا ولدتك أي بتولیدك فنعا الله عن ذلك علوا کبیرا

تَوَلُّد - پیدا شدن چیزے از چیزے

تَوَالُد - بسیار شدن قوم وبهم بزادن

ول ذ

وَلْذ - بالفتح تیزی رفتار وبخش

وَلَّاذ - کشداد در وغ گوی که گوید وبخندد وخو درای نادرست دوستی

ول س

وَلْس - بالفتح نادرستی وفریب

وَلُوس - کصبور ناقه تیز رو ونیك شتاب

وَلَّاس - کشداد گرگ

(ض) وَلَثَتِ النَّاقَةُ وَلْسًا ووَلَسَانًا - محرکتین شتاب رفت

وَلَسَ الحديث - بکنایه گفت سخن را

أَوْلَسَ بالحديث إِيلَاسًا بکنایه گفت سخن را

مُوَالَسَة - همدیگر را فریب کردن وظاهر کردن خلاف نهانی وبکنایه گفتن سخن را

تَوَالُس - همدیگر را باری دادن در فریب وباهم در نیرنگ رفتن

ول ع

وَلِع - بالفتح در وغ وَلَعٌ وَالِعٌ مبالغة کما یقال عجب عاجب

وُلَعَة - کهمزه مرد آزمند بچیزے بے فائده

وَلِيع - کامیر شگوفه ناشگفته خرما جمع آن

بَنُو وَلِيعَة - کسفینة حی است از کنده

وَالِع - در وغ گوی وَلَعَة محرکة جمع ومؤنثی است وکار

وَالِعَة - مانع وباز دارنده یقال ما أدري ما والعتُه یعنی نمی دارم کدام چیز باز دارنده اوست

وُلُوع - کصبور آزمند شدن وآزمند العنب المصدق کلاهما بالفتح

(ف) وَلَع وَلَعًا - بالفتح ولعًا محرکة سبك وخواركرديد ودروغ گفت + وَلَعَ بِحَقِّهِ - ربود آن را + وما أدري ما وَلَعَه نمیدانم چه چیز باز داشت اورا (س) وَلَع به وَلَعًا - محرکة ووُلُوعًا بالفتح حریص وآزمند گرديد بآن

إِيلَاع - آزمند کردن بچیزے گفتن

مجهولا فهو مُولَعٌ به کمکرم

مُوَلِّع - کمعظم پیسه یقال بِرْذَوْنٌ مُوَلِّعٌ وفُرْسٌ مُوَلِّع

تَوْلِيع - پیسه گردانیدن وهر رنگی در آمیختن ستور را

رجل مُوَلَّع القلب - مرد شهوت

ال از جای رفته
اَلِغ مَلَغًا وَالِغَةٌ - پوشیده
شدن بر من کاردی پس نمیدانم که
زنده است یا مرده

ول غ

وَلَغَة - بالفتح دلو خرد
وَلَغُون - محرکة دهی است در
بحرین
وَالِغ - کوهی است میان احساء
ویمامه
وَالِغُون - بکسر اللام رودباری
است واعراب آن مانند اعراب
بغتین است
وَلَغ - بالکسر خنور که سگ در وے
آب خورد وبلغة مثله
(ف) وَلَغَ الکلب فی الاناء
وفی الشراب وفیه وبه یَلِغ
ویَلَغ وَلْغًا - بالفتح والضم و
وُلُوغًا ولَغًا بالتحریک - الدرآن
زبان آب خوردن سگ از ان یاد
گردد بان خوردن و از ان دهنیا
واین معنی از سب صبع نیز آید وهو
ناقض فی السباع ومن الطیر
بالذباب ما وَلَغ وَلُوغًا بالفتح
چیزے نخورد
اِیلاغ - آب خوردانیدن سگ را
اِستِیلاغ - بکار ناآموختن مردم
از کوهش وغارمستولغ بکسر اللام
لغت است ازان

ول ف

کَوْلَف - کامیر برق پیاپی درخشنده
ونوعی از دیدن که یاپیاپی آمده
کَوْلُوف - برق پی در پی درخشنده

(ص) وَلَّفَ البرق تَوْلِیفًا
وتَوْلَافًا ولَافًا کالکتاب وکَوْلَفَ
کامیر پیاپی درخشید برق +
ونیز کَوْلَفَ - باهم آمدن قوم
برابر + ونیز وَلَّفَ نوعی از دویدن
کرپیاپی باهم افتد
مُوَالَفَة - مُلاف یکتاب یکسی
الفت گرفتن وباهم آمدن قوم
برابر نزدیک شدن ونسبت
کردن خود را بچیزے یا بکسے

ول ق

وَلِیقَة - کسفینة طعامے هست
کرا سکه وآرد یا از آرد وشهد و
روغن سازند
جُنْدَل بن وَالِق - کصاحب
تابعی است کوفی
وَالِقِی - منسوب باین است مر
خواجه را
اَوْلَق - کامیر اه وکجوهر دیوانگی
یا نوعی از دیوانگی منه قوله +
لعمرك بی من حب اسماء اولق +
ومرد کول
وَلَقِی - کمرضی نوعی از دویدن
تاتو بانداکی سختی + ونیز وَلَقَا
ناقه تیزرو
مَالُوق - کمغروب دیوانه مَوْلُوق
کمسرهد مثله
(ض) وَلَقَه بالسیف وَلْقًا -
بالفتح بشمشیر زد اورا + ووُلِق
الرجل مجهولا اولق زده گردید
ونیز وَلِقَ فی شیء شفتن ونیز رمیدن
زدن وپیوسته رفتن ودر روح
گفتن ومنه قراءة عائشة

وفی الدعاء لو تعالی اَلَّا
تَلِقُونه بالسنتکم ای تکذبونه
وقال علی کرم الله وجهه ایحسب
الذی وَلَقَت

ول ل

وَلْوَل - کجعفر نام شمشیر عتاب
بن اسید
وَلْوَال - بالفتح شدت اندوه
وچندز
وَلْوَلَت النَّوْس - بانگ کرد
گمان + ووُلْوِلَت المرأة وَوَلْوَلَة
وَلْوَالًا - بالفتح بانگ فریاد کردن زن
ونیز وَلْوَال - بویل وعاکردن

ول م

وَلَم - بالفتح ویحرک تنگ زین و
تنگ بالان وقید زنجیر ورسن کہ
بدان تنگ بالان را باسناف
بندند تا جنبش نکند
وَلْمَة - بالفتح تنای چیزے و
اجتماع وفراهم آمدگی آن دلامه
است در اندلس
وَلِیمَة - کسفینة مهمانی عروسی
ومنه الحدیث اذا دعی احدکم
الی الولیمة فلیاتها فانها تعظم
فلیطعم وانکان صائما فلیصل
ای بالبرکة والخیر وهی مستعملة
وعن بعضهم انها واجبة قال
ابن حجر قبل اسم الولیمة یقع
علی کل دعوة یتخذ لسرور حادث
لکن الاشهر استعمالها عند
الاطلاق فی النکاح ویقید
فی غیره فیقال ولیمة الختان و
نحو ذلك

اِیلام - لحام عروسی ساختن
وفی الحدیث اصدق الرجلین من
عود آدلم وولیشا تة مجمع و
فراهم آمدن خوی وخرد

ول ن

تَوَلُّن - بفریاد برداشتن آواز را
وقت مصیبت

ول ه

وَلِیهَة - کسفینة موضعی است
وَلَهَ فی وادی تُوَلِیه - بضمتین
وکسر اللام منحی ووادی باو کان فتاد
وَلَهان - کسکران اندوه مند
وپیچو دازاندوه سرگشته وترسناک
وَلْهَی - کسکری مونث ونام شیطانے
کہ برانگیزد مردم را بسیاری
ریختن آب وهمو
مِیلَة - کسرشت وبیابان
مِیلَاء - بالکسر زن سخت اندوه مند
وناشکیبا برفوت فرزند ودرسیز
مِیلَاء - با دخت وناقه اند وهنگام
برگردن گشن کہ بهراهی اوپردش
یافته یا سخت والبهجت بچه
(ح س ص) وَلِهَ وَلَهًا -
محرکة تزسید وبیناک شد + ونیز
وَلِهَ - محرکة بیم وانده وبخودی
ازاندوه وسرگشتگی وشغفگی از
عشق وَلَهان محرکة مثله وآیله
والِهَة والِهة - بالفتح از لغت
ازان یقال رجل والِهٌ وامرأة
والِهة وولهة ایضا
مُوَلَّه - بکسر تشدید وبسوے
وشت رفته ویقال مَا مُوَلَّه
اذا ارسل قد هب فی الصحراء

إِیْلَاء - اندوهگین گردانیدن و سرگشته کردن

مَاءٌ مُوْلٍ - کم آب روان کرده بسوی دشت

تَوْلِیَه - جدا کردن بچه را از مادر

وفی الحدیث لا تُوَلِّهُوا والدة بولدها ای لا یفرق بین المرأة وولدها وذلک فی السبی

تَوَلُّه - اندوهگین شدن و سرگشته و بیخود گردیدن

إِتْلَاه - اندوه مند شدن و سرگشته گردیدن بر فرزند و جز آن یقال اتله الرجل اذا اشتد حزنه وجزعه ونیز بیخود کردن یقال اتلهه التبیید ای ذهب بعقله

ولی

وَلْی - بالفتح نزدیکی و باران بعد باران دیگر

وَلِیّ - یعنی باران دوم بهاری

أَوْلِیَة جمع ولی محرکة منسوب بوی و دوست و مهربان و یار و مددگار و نگاهبان و متصرف بر کسی وکل من ولی امرا واحدا فهو ولیه

ونزدیک یقال اداره ولی هذا ای ولیه - کفیته پشتمان کند یا آنچه ذخیره پشتمان کند سترند و توشه کنند برای مهمانی فرد آینده آماده کنند یا جمع: دار ولیة - سرای نزدیک

ویقال انه لبین الولیة وقوله کانبلکا یا مسهانی الولکا یا یعنی الناقة التی کانت تنکس علی قبور صاحبها ثم تطرح الولیة علیه واسمها الی ان تموت

وَلَاء - کسماء ملک و پادشاهی

ویکسر قرابت یقال بینهما ولاء

وآزاد کردن عن ابن السکیت

الشافعی ولا ولاء الا لمعتق

و دوستداری ولاءة مثله یقال انه لبین الولاء والولاءة ویقال هم ولاء فلان ای موالون له یعنی دوستداران وی اند

وِلَایَة - بالکسر پادشاهی

أَوْلَی - سزاوار تر یقال هو اولی به ای احری وهما اولیان

مثنی وهم اولی بلفظ واحد

وامالی واولوت جمع والیا بالضم

ومونث وُلْیَیَان مثنی ولی بالضم وولیات جمع

مَا قَلَّاه لِلْمَعْرُوف - فی التعجب چه احسان کننده است

وهو قَلَّاءٌ

مَوْلًی - خداوند و بنده و آزاد کرده و همنشین و نزدیک و آزاد کرده چون پسرعم و مانند آن منه والی خفت العوادی وَرَائِی ای بنی العم و دوست و همسایه و هم سوگند

مَوْلَوِی نسبت بوی و پسر و برادر و پدر و به مهمانی فرود آینده و انبار و پسرخواهر و یار و مددگار و صاحب ومنه الناس مولاکم ای صاحبکم وتوالی الناس بعضهم ببعض یا مولای ای یا ولی بالمودة وصاحبی وفی الحدیث من کنت مولاه فعلی مولاه ای من کنت اتولاه فعلی

بتولاه او من کان یتولانی یتولاه و پرورنده و نعمت دهنده و نعمت داده شده و مهربان و پی رود را و روشوی خواهر مرد و خسر

مَوْلَوِیَّة - بمثالی و شابهت بمعنی یقال فیه مَوْلَوِیَّة یعنی مشارکت بمولائی است

(س) ولی الشیء وعلیه

وَلَایَة - بالفتح والکسر دست یافت بر آن و تصرف گردد بر آن یقال ولی الوالی البلدة فلان وَلِیَ أَوْ ولی علیه کما یقال ولی علیه بالفتح مصدر است و بکسر حظه و امارت و قدرت و ملک

ویقال انه لبین الولایة بفتح الواو وبکسرها ونیز بالفتح پادشاهی راندن یا کار

واون ویقال القوم علی ولایة واحدة ویکسر ای ید یعنی مجتمع اند ونیز ولی - بالفتح بعد سمی باریدن باران یقال وُلِیَت الارض مجهولا

(ح) تَلِی وَلْیًا - بالفتح نزدیک شد ویقال تَلَاعَدَ نَائِلِی وَوَلِیَ مما یلیک ای مما یقاربک

إِیْلَاء - نزدیک نمودن و

واون یقال آوَلَیْتُه معروفا

ووالی گردانیدن و کار برگردن کسی انداختن و وصیت کردن یقال آوْلَی علی الیتیم وآوْلَی لَکَ - یعنی هلاکی یا دریابد تهدید وعید است یعنی نزدیک رسید اورا هلاکی قال امرأ القیس

فعادی بین هادیتین منهما ... ومثنی ومرساة کأن ثبیرا

والی ان یزید علی الثلثة ای کَاذَبَ

وَلِیَ الشَّیْءَ وعَنْهُ تُوْلِیَة - اعراض کردن از آن و دور گردیدن و نیز

تَوْلِیَة - والی گردانیدن و کار درکردن کسی کردن یقال ولاه الامر وعمل اذا نقل کردن صیغه را بعقد و تمکن نشستن در وی آوردن یحتمل وکاری منه قوله تعالی قُلْ وَجِّهْ شَطْرَ المَسْجِدِ الحَرَامِ وقوله تعالی لِکُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّیهَا ای مستقبلها بوجهه زردی جگرانیدن و پشت دادن ضد ومنه قوله تعالی وَلَّی مُدْبِرًا وبرگردانیدن منه قوله تعالی مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمْ وخشک شدن عرما

وَالِی ثَلَاثِ الأَمْرِ مِنْ مُوَالَاةٍ ووَلَاءً - پیاپی کردن و کار راندن ووالی علیه بیست یکدیگر کردن یقال افعل علی الولاء ای علی التتابع

تُوْلِیَة - ولی ساختن و بخود گرفتن کاری را و بکار کسی قیام نمودن ولایت دادن و بجبر دن کردن کار را یقال تُوُلِّیَ لا امر ما وتقلد وبرگشتن صدری گردانیده لغة منه قوله تعالی وَتَوَلَّی عَنْهُمْ ووَلَّی کار خویش باکسی ومنه قوله تعالی ومن یتولهم منکم

ویقال اتمایل التولی
تَوالِی - پیاپی شدن وبخشش شدن
وآمدن خرمای تر
اِستِبلاء - تمام دست یافتن
برچیزی وبپایان چیزی رسیدن
یقال استولی علی الامر اذا بلغ
الغایة فیه
تَمَوُّلی بهمزتین استن یقال
هو یتموّل ای یتشبه بالسادة

باب الواو وفصل المیم

وم ء
وَامِئَة - کماجة بلا خشی یقال
ذهب ثوبی فما ادری ما وامئته
ای ذاهبته التی ذهبت بوقع
اللام فی وامئة ای ذاهبة
(ف) وَمَأَ اِلَیهِ وَمْأً بالفتح
اشارة کرد بوی وقد تقدم فی عبث
اِیماء - اشارة کردن
کَومِیَة - اشارة کردن
مُوَامَئَة - سازواری کردن
باکسی مثل موافقة وهما لفتان
اذی مغلوبة

وم ت
شَیء مَوْمُوت - چیزی شناخته
واندازه کرده

وم ج
وَهّاج - یکتان کس زن
وبالحاء ایضا

وم ح
وَضَحَة - بالفتح آوگرمی آفتاب
وَضّاح - کشاده شکاف کس
زن یا کس زن

وم خ
وَمْخَة - بالفتح کوشش وملامت
درنج رسا

وم د
وَمَد - محرکة گرمای سخت یا آبی
سخت مع ایستادگی باد یا تری و
خنکی که در شدت گرما نظر در دریا
آید یا سختی گرمای شب ومدتها
مثل یقال ومدت لیلتنا ای
حمیت وخشم وبخشم شدن یقال
ومد الرجل ای غضب الفعل
من سمع فی الکل
لَیلَة وَمِدَة - یکشب شب سخت
گرم ومدة مثله

وم ذ
وَمْذَة - بالفتح پیکر بی آریخ

وم ر
(ض) وَمَرَ بِأَنفِهِ بینی
بینی را بخشم یا اشاره بینی
تومُر - شتافتن وبرجستن رفتار
از شتابی بینی بدین سرزه وتک لیز
وآن آماده گی تیام آن است

وم س
وَمْس - بالفتح سودن چیزی را
بچیری تا بپوست واگردد
مُوسَة - کمنته زن تباه کار
مُوسَات ومَوَامِیس جمع
اِیماس - برمساس وبسودن
اندام قادر گردانیدن ای سودن
مُومَس - کسیکه شتر هنوز ریاضت
نایافته

وم ش
وَشَمَة - بالفتح خال سپید

وم ض
(ض) وَمَضَ البَرقُ وَمْضًا -
بالفتح وَمِیضًا ومَضَانًا محرکة
درخشید برق آنکه پراگنده گردد در
ابر وآنچه از برق در نواحی ابر پراگنده
شود وآنرا بعضی گویند وآنچه بدانرا
درخشنده ابر را شکافد آنرا عتیقة خوانند
اِیماض - درخشیدن برق بی
پراکندگی وی در ابر و دزدیده نگاه
کردن زن واشارة کردن

وم ط
وَمْطَة - افتاده بزمین از
تعب وسختی

وم ع
وَمْعَة - بالفتح یکبار افتادن
باران

وم غ
وَمْغَة - بالفتح یک سوی دراز

وم ق
وَامِق - دوست دارنده ونام
مردی
(ح) وَمَقَهُ وَمْقًا ومِقَةً -
کعدة ودست داشت آن را
تومُّق - بدوستی گرفتن

وم ك
وَمْلَة - بالفتح فراخی وکشادگی

وم ن
تومُّن - افزون شدن فرزندان

وم ه
وَمْهَة - بالفتح خلاصهٔ هر چیزی
یا گذارش آن
(س) وَمِهَ الهَادِرُ وَمَهًا -
سخت غرید گرای آن

باب الواو وفصل النون

وم ب
ثابت بن طوایف وبهی محرکة
محدث وتابعی است
وَاِیمَة - کصاحبة شهری است اندلس
تومِیب - سرزنش کردن ترسانیدن
وملامت نمودن

وم ج
وَجّ - محرکة نوعی از اوتار یا رود
جامه ورباب وچغانه ودهل است
در نسف معرب ونه

وم ح
مُوَالَحَة - سازداری کردن با کسی
وم ر
تومِیر - بلند کردن

وم ع
وَلَع - محرکة کنایت است از چیز
اندک لغة یمانیه

وم ك
فَایِك - مرغ بغایشته
(ض) وَنَكَ فی قَومِهِ وَنْكًا -
بالفتح جای گرفت میان ایشان

وم م
وَمَمَة محرکة پنجال کس
قَرِیمَم - کامیر پنجال کس
(ض) وَدَمَ وَمًا - بالفتح ودنما
کامیر پنجال اندخت کس

وم ن
وَنّ - بالفتح تنگ کردن بانگشتان
نوازندگان دستی دهی است زنان
ده است حسین فرضی وفی

وتی

وَتِيَّة۔ بالفتح مرواریدبارسته مرواریدوجمال وخوشی است وکسر یقال فعل ذالك بلاوتية ای بلاتوان

وَتِی۔ فتحی ماضی وسستی از اضداد است ابید

وَتَاة۔ بالفتح مرواریدہ وامرأة وَتَاةٌ۔ زن بردبار سست آہستہ وباوقار درشت درخاست ورفتار وتقلب الواو ھمزة فيقال اتاة ومنه قوله ائتة امرأة ربيعة عامر ولؤم الضحى فى ذاك ماتم

وَاتِی بسست ماندہ

نَاقَةٌ وَانِيَةٌ۔ ناقہ سست ماندہ از سیر وسفر

وِنَاء۔ بالکسر جای بلب آمدن کشتی ویمد وجوہرا لگینہ

(ض) وَنْی وَنْيًا۔ بالفتح ووَنِيًا بالتحریك ووَنِيَّا بالکسر الضم وشد الیاء ووَنِيَّة بالفتح والکسر ماندہ گردیدسست شد

وَنَاةُ القَوْمِ گماشتہ آزاد وفرومایہ

وَنِی الکَلْمُ۔ رجید آہن ماند

یقال ھُوَ لَا يَنِي يَفْعَلُ كَذَا ایمی اوپیوستہ میکند چنان

(ف) وَنَى فِی الامرِ وَنْيًا۔ کسمع ضعف لغة فى وَنِی

اِيْنَاء۔ بسست گردنیدن واندکردن

تَوْنِيَة۔ بیکایاست درکار یا فتن کسے را

تُوَانِی۔ ماندہ است گردیدن وکوتاہی کردن یقال لَا تُوَانِ

فی حاجته ای تصرفها

بَابُ الواو وفَصْلُ الواو

وول

اَوَّل بخست قال ھذا موضعه ذكروا وال قال لتاة آتاتل بالهمزة اصله اوءل ولكن لما التقت الالف واواوالياء قلبت الاخيرة الطرف فصعفت وكانت الكلمة جمعا والجمع يستثقل قلبت الاخيرة همزة وقد يقلبون فيقولون آوَلَ

وَاهَاهُ۔ بالفتح والتنوين وقد يترك تنوينه كلمة است کہ وقت شگفت برچیزی خوش آید گویند واهاك ما اطيبه یعنی شگفتے چہ خوش است کہ لذت ہم یقال واهًا لك ای دریغ برتو

واو

وَاو حرفی است از حروف ہجا یقال وَوْ ثنايا بيضة وآن مرکب است از واو ویا بواو ویقول ابو علی وارسنده واو والقول الخلش وآنرا اقسام است کہ می آید در حروف لینہ انشاء الله تعالی

بَابُ الواو وفَصْلُ الهاء

وهب

وَهْب بن حُذَيفة۔ بالفتح ووَهْب بن زمعة ووَهْب بن عبد الله ووَهْب بن عُمَير صحابیان اند ووَهْب بن كيسان وابو عبد الله وَهْب بن مُنَبِّه وقد تقدم ذكرهما ان شاء الله بيان

وَهْب كَهْوان بن امية صحابی است وابو وَهْب يَلْمَع بن هوشع تَمِيمی وابو وَهْب عبد الله بن عبيد الله رحمه الله بكحول روايت دارد

وَهَب محرکہ بخشش واز اعلام است

وُهَيْب۔ کسیر از اعلام است وابو بكر وُهَيْب بن خالد بصری از ہشام بن عروہ روایت میکند

وَهُوب کبیر بخشندہ

واهب بخشندہ وکوہی است

مرئی سلیم را واز اعلام است

وَهَّاب کیکان نیک بخشندہ

وَهَابَة بالتاء مثله والهاء للمبالغة

وَهْبَان بن يَقِيَّة کسکران محدث است

وُهْبَان بن قُلُوص کیکان شاعری است

وَهْبِين۔ بالفتح موضعی است

مَوْهَب مکعد نام مردی

مَوْهَبَة۔ مکعدة بخشش وبار کہ ہرجا بار دوآنچہ است بصنعا ونام مردی وآبگیر کوچک بکسر را وہ دمشقی از کوہ کہ آب گردید

در وی مَوَاهِب جمع مَوْهِب۔ کمجلس بخشش

موهبة بالتاء مثله

(ف) وَهَبَهُ لَهُ وَهْبًا۔ بالفتح والتحریك وهبة کعدة بخشید آن را ولا تقل وهبك اوكحه ابو عمرو عن اعرابی واهب لغت است ازان وَهَبْتُ فَعَلْتُ یعنی انکار کردہ ام معنی اخیب یتعدی الی مفعولین تقول وهب زيدا منطلقا ولا يستعمل منه ماض ولا مستقبل بهذا المعنى ووهبني الله فداك۔ شارت کنندما

(ف ح) هَبَهُ وَهْبًا چیزہ شدروی در نبرد وماہیت

اَصْبَحَ فُلَان مَوْهُوبًا لمن ای معدا قاوردا

مُوْهَب۔ گرم آماوہ یقال طعام موهب ایہاب۔ آماوہ نمودن یقال لوهب لك ودست دادن چیزے لازم متعدی ہمیشہ بودن چیزے یقال اَوْهَبَ لَهُ الشَّيْءُ

مُوَاهَبَة۔ نیرد کردن بخشش

تَوَاهُب۔ یکدیگر را طلبیدن

اِسْتِهَاب بخشش پذیرفتن

اِسْتِيهَاب بخشیدن خواستن

وكاب ل

وُهَيْل بن سَعْد بن مالك بن مُخْم۔ پدر بطنی است ازان بطن است علی بن مُدْرِك

وُهَيْلِی محدث

وهت

وَهْتَة۔ بالفتح افتادگی سخت

(ض) وَهَتَهُ وَهْتًا۔ فشردن آنرا بسخت فشردن بدیوار وجز آن

تنگ کرد و کوفت
إِتْهَاتٌ. بوی گرفتن گوشت یقال
أَتْهَتَ اللَّحْمُ وَتَهَتَ ای انتن
وهاث
وَهْثٌ. بالفتح کوشیدن و تاختن
در چیزی و سخت سپردن زیر پای
والفعل من ضرب
وَهَثَ فِي الْأَمْرِ. بفتح هاء گذشت
در آن کار.
وهج
وَهَجٌ. محرکة. سوزانی آتش و
افروختگی آن اسم است
كَوَهِيجٍ. کامیر افروختگی یقال
لَهَا وَهِيجٌ أَيْ تَوَقُّدٌ
(ض) وَهَجَتِ النَّارُ وَهْجًا.
بالفتح وَهَجًا تَوَهُّجًا. افروخته
شد آتش
إِيهَاجٌ. آتش افروختن
تَوَهُّجٌ. افروخته شدن آتش
وَهَّاجٌ. افروخته شدن آتش
وخاموش گردیدن بوی خوش و
درخشیدن گوهر
وهد
وَهْدٌ. بالفتح زمین پست هموار
وَهْدَةٌ بالتاء مثله وهدا ان
وَهَادٌ كَكِتَابٍ وَوِهْدَانٌ
بالكسر ج ومغاک در زمین
أَوْهَدَ كَاحْمَرَّ وَزْنًا وَمَعْنًى
أَوْهِدْ جع
تَوْهِيدٌ. گستردن فرش را
تَوَهَّدَ. گاییدن زن را
وهرا
يوسف بن أيوب بن وَهْرَا. بالفتح

محدث است
وَهْرٌ. محرکة. افروختگی بر قوت آفتاب
بر زمین چنانکه اضطراب آن آبرا
نمایان گردد
وَهْرَانُ. کسکران پدر گروهی
است و شهری در اندلس از آن آبا
عبد الرحمن بن عبد الله استاد
ابی عمر بن عبد البر و موضعی
است بپارس
(ض) وَهَرَهُ وَهْرًا. بالفتح
در کاری دشوار انداخت اورا
که راه رهای ندارد
تَوْهِيرٌ. انداختن کسی را در
امری که روی رهای ندارد
تَوَهَّرَ. گذشتن بیشتر از شب و بیشتر
از زمستان و فرو دریدن ریگ
وضطر کردن کسی را در سخن بحدی
که تحیر بماند در آن
إِسْتِيهَارٌ. بیقین دانستن یقال
أَنَا مُسْتَوْهِرٌ بِهِ مُسْتَيْقِنٌ أَيْ
وهز
وَهْزٌ. بالفتح مرکوتاه بالا استوار
خلقت درشت اندام میانه قامت
ونیز وَهْزٌ. سپردن زیر پای و دور
کردن و رندن و تراشیدن و پیش
گشتن میان دو ناخن و بهمه دست
زدن یقال وَهَزَهُ إِذَا ضَرَبَهُ
بِثِقَلِ يَدِهِ والفعل من ضرب
وَهَازَةٌ. کنایة از رفتار زن شوخ
أَوْهَزُ. نیکو رفتار
مُوَهَّزٌ. کمظم سخت سپرنده زیر
پای
مُتَوَهِّزٌ. بسکون هاء سخت سپرنده

زیر پای
تَوَهُّزٌ. برجستن و سپردن شتر
گران بار
وهس
وَهْسٌ. بالفتح سختی رفتار و راز
و رفتار سست و شتافتن و دست
و رازی نمودن برخویش و تبار
وحیلت نمودن و سخن چینی کردن و
کوفتن و سستن و سپردن زیر پای
والفعل من ضرب
وَهِيسَةٌ. کسفینة ملخ بریان کرده
کوفته بروغن یا چربش آمیخته
وَهَّاسٌ. کشداد شیر بیشه و
علم است
مُوَاهَسَةٌ. شناختن و راز گفتن
تَوَهُّسٌ. شتافتن و پای فرو نهادن
بر زمین در رفتار یقال مویهوس
الأرض فی مشیه ای یغمزها
غمزا شدیدا و بطرز نیکو رفتن
شتر و نیز تَوَهُّسٌ. رفتار گران یا
تَوَاهُسٌ. بشتاب رفتن
وهش
تَوَهُّشٌ. سودگی و بی گشنی پای
در رفتار گران بار
وهص
وَهْصٌ. بالفتح شکستن چیزی
نرم و سست بامیان کار اک و سر
شکستن و سخت سپردن زیر پای
و سخت بر زمین زدن و انداختن
بدشتی منه الحدیث إِذَا أَدْخَلَ
جِبَاهَهُمْ فِي الْجَنَّةِ وَصَهَ
الله تعالی ای کانت رحی یه
وَهَصَ إِلَى الْأَرْضِ. خمی کردن

والفعل من ضرب
وَهْصَةٌ. باستا زمین کردن و سوا است
وَهَّاصٌ. کشداد بسیار عطار
بُنُوهُ مُوَهَّصُونَ. بالفتح مقصورا
بندگان
رَجُلٌ مُوَهَّصُ الْخَلْقِ. مردی که
گوئی استخوانهایش یکدیگر
در آمده
رَجُلٌ مُوَهَّصٌ. کمظم اے
موهوص
وهض
وَهْضَةٌ. بالفتح زمین هموار
پست یا زمین کم و پست هموار
وَهْضَةٌ من غيث. قطر زمین پست
مغاک عرفط نالک نغة فی وهط
وهط
وَهْطٌ. بالفتح لاغری و گروه و
بوستان و عرفطستان و یقال وَهْطٌ
من عشر إلى عشرين كذا يقال
عيص من سدر. ونیز وهط
نام صحابیه که عمرو بن عاص با او در
طائف برسه گروه انبوه و اوباش لشکر
برده لکد چرب بود و میت هر جا
درمی و نیز شکستن و سپردن پای
ونیزه زدن و سست و ضعیف شدن
والفعل من ضرب
وَهْطَةٌ. بالفتح زمین پست مغاک
وَهْطٌ وَوِهَاطٌ. بالکسر جمع
أَوْهَاطٌ خصوصتها
إِيهَاطٌ. سست و گران گردانیدن
و مغلوب ساختن و در گرده انداختن
و بر زمین زدن چندانکه
نتواند که برخیزد و کشتن

تَوَهَّطَ فِي الطِّينِ. فرو شد در گل و لای ✦ وتَوَهَّطَ الفِراشَ گسترد آن را

وهف

وَهَافَة. کتابة بالفتح خدمت گری کلیسا وَهِيفَة. بالضم وشد الیاء کالقبیحة وهِيفِيَّة بکسرتین وشد الیاء عمله وَاهِف. خادم کلیسا وجاروکن (ض) وَهَفَ النَّبَاتُ وَهْفًا بالفتح وَهِيفًا گیاه سبز شد وگوالید ✦ وَهَفَ فُلَانٌ. نزدیک شد. ✦ وَهَفَ لهم شَيْءٌ مِنَ الدُّنْيَا. پیش آمد وآشکار گردید. ✦ وَهَفَتْ إِلَيْهِ نزدیک رسید وحاصل شد آسان گردید ویقال کلما وَهَفَ له شَيْءٌ اكله ای کالبیان حلالا کان او حراما و وَهَفَ وَهْفًا بالفتح وهافة کتابة خادم کلیسا گشت

إِيهَاف. نزدیک رسیدن چیزی وآسان گشتن ویقال ما اوهف له شيء الا اخذه ای ما یتنع

وهق

وَهَق. محرکة ریسمان کند اقفاق جمع یا معرب است وبن که در گردن مستور اندازند وبوی بند کنند وفی حدیث عائشة فی ابیها فبضرب رسول الله صلی الله علیه وسلم وهو عنده رأس قد طوقه وهق الاسلام اذ یعنی الصلیب (ض) وهقه عنه. بندکرد

آنرا وبازداشت ازآن

مُوَاهَقَة. برابری ونبرد کردن در رفتن بایکدیگر وگردن دراز کردن شتر در رفتن وبرابری کردن آن در آن

تَوَهَّقَ فُلَانٌ فِي الكَلَامِ. متحیر ومضطر گردید در سخن چیزی حیرت ناک ✦ ونیز تَوَهَّقَ سخت گرم شدن سنگریزه

تَوَاهُق. برابر گردیدن قوم در کردار وباهم رفتن شتران

وهل

وَهَل. بالفتح ترسنده وبیناک وَهَلَة. بالفتح ویحرک اول هر چیزی یقال لقیته اول وهلتای اول شيء ✦ ونیز وَهَلَة. کفت ترسنده است وَهِلَ. لقیته اوّل وَاهِلَة. ای بادیه (ف ض) وَهَلَ إِلَى الشَّيْءِ وَهْلًا بالفتح گمان برد ودران ودلش بجای رفت که قصد آن نبود

(س) وَهِلَ وَهَلًا. بالتحریک سست گردید وترسید ✦ وَهِلَ عَنْهُ وَفِيهِ. غلط کرد ودران و سهو نمود وفراموش کرد ✦ ونیز وَهَل. بیم وبددلی وغلط ونسیان

تَوْهِيل. ترسانیدن

تَوَهُّل. تعریض کردن وسخن سربسته گفتن به کسی تا در غلط افتد تقول توهلت فلانا اذا عرضته لان یوهل ای یغلط

مُسْتَوْهَل. بحر الماء ترسنده مُسْتَوْهِل بفتحها مثله وسست

وهم

وَهْم. بالفتح انچه در دل گذرد یا گمان واعتقاد مرجوح انضمام جمع وراه فراخ ومرد بزرگ جثه وشتر رام فربه توانا وَهِيمَة. مونث اوهام ووُهُوم ووُهُم کتب جمع ویقال لاوهم من کذا ای لابد منه

تُهَمَة. کمزة بدگمانی اسم است تَهِيم. کامیر تهمت نهاده (ض) وَهَمَ فِي الشَّيْءِ وَهْمًا بالفتح رفت دل او بجای که مراد نبود واین معنی از حسب نیز آید

(س) وَهِمَ فِي الحِسَابِ وَهَمًا محرکة غلط کرد در حساب

إِيهَام. غلط کردن در حساب ویقال اوهمک کذا من الحساب ای اسقط وبگمانی انگندن یا رفتن دل بسوی چیزی بے قصد آن ولگداشتن یقال اوهمهم صلاة رکعة واوهمت الشيء اذا ترکته کلّه وتهمت نهادن کسی را

إِتْهَام. کافعال تهمت نهادن برکسی یقال اتهمه بکذا إِتْهَامًا

تَوْهِيم. بگمانی انگندن ودر غلط انداختن

تَوَهُّم. گمان بردن

إِتْهَام. کافعال تهمت نهادن کسی را وتهمت پذیرفتن وبدنام شدن مُتَّهَم لغت است ازان

وهن

وَهْن. بالفتح سستی ومرد کوتاه ورشت اندام ومقدار نیم شب یا پاره ودرازا زان وشتر انبوه

وَهِين. کامیر آنکه در پاس همراه مزدوران باشد تا بکار برانگیزد آنها را

وَاهِن. مرد سست وَاهِنَة. مونث وهُنَة بالضم جمع

وَاهِيَة. استخوان کوتاه پهلو وبهره گردن واستخوان بازو واستخوان سخت پهلو اسپ متصل سینه باد که در دوش یا باز ویا ابزوج حادث شود وقت پیری وزن سست

وَهْنَانَة. بالفتح زنی که در روی اندک سستی وفتور باشد وقت برخاستن ورفتن

مُوهِن. کمکس مقدار نیم شب یا پاره ودرازا زشب

مُوهُون. مرد سست مُوهُونَة مونث

(ض ح ك) وَهَنَ فِي العَمَلِ وَهْنًا. بالفتح ویحرک سستی کرد درکار وسست گردید ✦ ونیز وَهَنَ سست کردن لازم متعدد ودر نیم شب درآمدن

إِيهَان. سست کردن ودرمقدار نیم شب درآمدن

تَوْهِين. سست گردانیدن

تَوَهُّن. سست شدن یقال تهلا وتوهن

وهه

وَهَة. بالفتح اندوه ویقال وَهَةٍ مِنْ كَذَا منونا ای وَيْهٍ كَأَيٍّ اف

فَرَسٌ وَهْوَهٌ. کفد فراسپ شادمان تیز وَهْوَاه. بالفتح شادمان ونیز وَهْوَاة. شیر مزان ودلاور

باده
وَهْوَهَة - اواز کلوی اسپ که بعد صهیل آید و نیز وَهْوَهَة بر گردانیدن سگ آواز در گلو از ترس وبیم و بانگ کردن خرزواه از شفقت و باندوه و ناله و بانگ دن وغریدن شیر و فریاد کردن مردازبیم وترس
مُوَهْوِهَة - للفاعلة رنے که انهری گرشت لرزد
تَوَهْوُهَ الْأَسَدُ - غرید شیر

وهی
وَهْي - بالفتح شکاف چیزی و در گیجه آن وَهْي کدلی دا وَهْيَة جمع یقال فی السقاء وَهْيٌ وَهْيَة صغر آن وهی خرق قلیل
وَهَيَة - بالتاء کغینة گی ادیم و جز آن ومنه قولهم غَادَرَ وَهَيَةً لا تُرْقَع ای مَنْقَلًا لَقَدَ د علی رَقِيْعِه
وَهِيَة - کغینة مروارید دشتر کشتی سطبر فربه
اُدْهِيَة - بالضم کردمیة هوا و هوای میان اعلا که تا فرنگاه او
وَاهِيَة - سست و دریده کل مُسْتَرِح فهو وَاهٍ
(ف س) وَهْي - کغیده شکافته شدن مشک سست و فرا شته گردید بندورسن آن وفی المثل اِذَا سَيِّدُ مَنْ وَهَى سَقَاؤُهُ وَمَنْ حَرِيْنٌ بِالْفَلَاةِ مَاؤُهُ یضرب لمن لا یستقیم امره وهی سقاء مرکبه شدن ابرو گول گردیدن دانستن و ضعیف شدن بوسیده وکهنه گردیدن رسن ونزدیک گردیدن دیوار بافتادن
اِبْهَاء - دریده گردانیدن یقال اَوْهَيْتُ السِّقَاءَ وَهَى وهوان یَهِيَ لُزُوْمًا للحرف وکسرتن یقال هَرَ فَاوْهَى ای اَصَابَهَا کَسْرٌ وما اشبه ذلك

بَابُ الْوَاوِ وَفَصْلُ الْيَاءِ

وی
وَيْب - بالفتح وای کلمه تحقیر است یا کلمه وعید مثل وَيْل ویقال وَيْبَكَ بالنصب وَوَيْبَ لَكَ وَوَيْبٌ لِزَيْدٍ بالرفع فیهما وَوَيْبًا لَهُ بالنصب وَوَيْبٍ لَكَ وَوَيْبٍ وَوَيْبَ غیره بالجر وریب زید بالنصب والجر وَيْبَ فلانٍ بکسر الیاء ورفع فلانٌ عن ابن الاعرابی اما الرفع مع اللام فعلی الابتداء اجود من النصب والنصب مع الاضافة اجود من الرفع ومعنی الکل الزمه الله تعالی وَيْلًا له ویقال وَيْبًا لهذا ای عجبًا.
وَيْبَة - بالتاء بیست و دو یا بیست وچهار مداست

وج
وَيْج - بالفتح چوب خدان

وح
وَيْح - بالفتح وای کلمه ترحم است چنانکه وَيْل کلمه عذاب وقال الیزیدی هما بمعنی یقال وَيْحٌ لزیدٍ وَوَيْحًا لَهُ رفعه علی الابتداء ونصبه بالاضمار بفعل ویجوز وَيْحَ زَيْدٍ وَوَيْحَهُ نصبهما به ایضا وَوَيْحِ زَيْدٍ بالجر بإضمار لام وهی فصلت بالهاء مرة بالتاء مرة وبین وَيْحٍ وَوَيْلٍ بالهاء مرة وبالتاء مرة

وخ
وَيْخ - بالفتح وای کلمه زجر است مثل وَيْحٍ وَوَيْسٍ وَوَيْهٍ وَوَيْلٍ وَوَيْبٍ مثل کلمه است که هیچ معنی ندارد

وس
وَيْس - بالفتح وای کلمه است که در محل رافت واستلاح کودکان مستعمل شود و نیز وَيْسٍ - وریشی خواسته مردم از اضداد است یقال لَقِي وَيْسًا یعنی یافت مطلوب وخواسته خود را

ول
وَيْل - بالفتح درآمدن بدی وشر ودرمنجر بودن بمصیبت زده ساختن و نیز وَيْل - وای وسخی یقال وَيْلَهُ وَوَيْلَكَ و وَيْلِي وآن کلمه وعید و عذاب است وتقول وَيْلُ الشَّيْطَانِ مثلثة اللام مضافة وَوَيْلَامَ منونة مثلثة و در ندیه گوید وَيْلَكَ و نیز وَيْل - نام وادی است در جهنم یا نام چاهی یا دروازه در آن وَيْلَة - بالتاء سوالی ویقال یا وَيْلَنَا عند التهلف والتعجب وَيْلٌ وَوَيْلٌ بکسر مبالغه است وَوَيْلٌ وَوَيْلٌ وَوَيْلٌ وَوَيْلٌ کذلك

وجل وَيْلِيَّة - بالفتح وکسر اللام وضمهما مرنیرک تیز فهم ویقال لِلْمُسْتَجَادِ وَيْلِيَّةٌ ای وَيْلَكَ وَوَيْلِيَّتَهُ کقی لهم کاب لك فَوَيْلِيَّةٌ وَيَجْعَلُوْنَهَا کالشيء الواحد ثم الكثرة الهاء مبالغة کذا هیبة
تَوْبِيْل - وَيْلَهُ وبسیار گفتن یقال وَيْلَكَ وَوَيْلَكَ وَوَيْلَهُ او الاکثر له من ذکر الویل
تَوَيْل - بویل وعاردن برا سے چیزے کہ فرو آید
تَوَايُل - بریگدیگر ویل گفتن یقال هما يَتَوَايَلَانِ

وم
وَيْمَة - بالفتح تهت وسخن چینی وشهریست بطبرستان وشهرستانے در اندلس یا آن وَيْمِيَّة است

وین
وَيْن - بالفتح انگو سیاه
وَيْنِي - کسکری موضعیت

وه
وَيْهِ - بالفتح وه کلمه تعجب وامر اغراء است وتکون للواحد والجمع والمذکر والمونث یقال وَيْهِ یا فلان وَيْهًا یا فلان کما تقول دُونَكَ فلانٌ یعنی هَلُمَّ هَذَيْنِ یا فلان سِيْبَوَيْهِ لقب عمرو بن عثمان شیرازی امام نحویان ولغویان وهو مرکب من الاسم والصوت وبنی الاسم علی الفتح والصوت علی الکسر وجعلا اسمًا واحدًا او کسر آخره وکذا اعربوه وسطوه

نحوهما ومنهم من اعربه كاعراب ما لا ينصرف يقول هذا سيبويه رايت سيبويه وثناه وجمعه فقال سيبويهان وسيبويهون ويعربه يقول في التثنية ذو سيبويه كلام سيبويه والجمع ذوو كلام سيبويه

وي ى

وَىٌ. بالفتح وسكون الياء كلمة تعجب است يقال وَيْكَ وَوَيْلَكَ لزيد (يعني) ..... آيد عنيكانه لا يفلح الكافرون وتدخل على كأنّ المخففة والمشدّدة

وَىْ. كنايه است از ويل وقوله تعالى وَيْكَأَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ وردى سيبويه عن الخليل انها وى مفصولة من كان وقيل معناه ألم تر وقيل وَيْكَ حذفت اللام حكاه الفراء وقيل اِعْلَمْ

الكتاب التابع والعشرون في الهاء

باب الهاء فصل الهمزة

لا ء ء

هِئْ. بالكسر اسم صدر است هَأْهَأَةً را

هَأْهَأَ كفت فد مر دنيك خنديد هَأْهَأَ اسم صوت شد. و نيز هَأْهَأَ. كلمة است كه بدان شتر را زجر كنند

ازروزن پديد آيد در آفتاب وكتاب نشاط شتر در رفتن ونفع

هَبُوب. بصبور باد گرد انگيز

هَبُوبَة. بالها مثله

هُبَيْب بن مُعَلَّل. كه بير صحابي است و وادي هُبَيْب كه در راه اسكندريه واقع است منسوب بوي

هَبَاب. كسحاب گرد و هوا كه كسي شكست خورد ن يقال هَبَّ في الحرب اذا انهزم وخواندن كشن را بكشتي يقال هَبَبْتُ بالتيس اذا دعوته لينزو

(ض ن) هَبَّ التَّيْسُ عَلَيْهَا. كامير دهبا بگجاب بهبّة بالكسر بانگ كردن بگجه وقت كشني تيز شد

(س) اَيْنَ هَبَبْتَ هَنَا. كجا پنهان شدي از من

هَبْهَبَة. بانگ كردن تيز شدن كشن وخواندن كشن را بكشتي وشتاب رفتن ودر خشيدن سراب وبانگ برزدن وبيدار شدن وذبح كردن

اِهْبَاب. بيدار كردن از خواب

تَهَبْنُب. نيك دريدن

تَهَبْهُب. كمنه شدن جامه و دريدن آن

اِهْتِبَاب. تيز شدن وبانگ كردن تكه وقت كشتي تيز تَهَبْهُب نفست ازان وبريدن

تَهَبْهُب. جنبيدن

باب ت

هَبْتَة. بالفتح مستي يقال في عقله هَبْتَة اي ضعف

هَيْبَت. كامير مرد بدل وشير بيشه

هَيْبُوب. مرد بدل وشير بانجه

(ض) هَبَتَ هَبْتًا. بهولا بدل وبيفر وگريد وهَبْتَة زواحد او فرود آمد ودست كرد انبوه وفرود افگند

هَبَّ. بالكسر والسكون كلمة است كه بدان شتر را بعلف خوانند

هَأْ هَأْ بالمد هَيْهَاءَ بالكسر مكانها. بالفتح خواندن شتر را بعلف بتقديم هَ على هَأْ يا زجر كردن را بلفظها

هَأْ. ونيز هَأْهَأَةً خنديدن

باب الهاء فصل الباء

باب ء

هَبْء. بالفتح قيمت است از مرد هَبَاءَة. بالفتح نيست مر غلفان را

باب ب

هَبَّة. بالفتح يكبار يقال اَلْيَتَهُ هَبَّةً اي مرة

هِبَّة. بالكسر حال جامه كهنه و پاره از جامه جمع كثب جمع وساعتي كه ارتكاب وباقي باشد و مدتي از روزگار والفتح فيهما يقال عِشْنَا هِبَّةً مِنَ الدَّهْرِ اي حِقْبَةً. وروانی شمشير ونيزه در ضربيه وخرش آن يقال سَيْفٌ ذُو هَبَّةٍ بالفتح اي ذُو مُضَاءٍ

هَيْب. كامير با گردانگيزه

هَيْبَة مثله

هُبَيْب بن مُعَلَّل. كه بير صحابي است و وادي هُبَيْب كه در راه اسكندريه واقع است منسوب بوي

هَبَاب. كسحاب گرد و هوا كه

باب ت

هَبَتَرٌ - کجعفر کوتاه و بالا

باب ث

هَبَثَثَهٌ - بالفتح کار و شوار و نیز شوندگی کار و سخن

باب ج

هَبَجٌ محرکة آنماس پستان بسته باده

هَبِيجٌ - بکمیرا هو که در دو پهلوی وی دو خط دراز میان پشم شکم و پشت باشد

هَوْجَجٌ - بالفتح شکم زمین یا زمین پست هموار منتهای وادی که آب دران ریزد و گویند که بجای استاد و نگاه آب کنند دران بسوی آن روان کنند دران نوشند

هَبِيجٌ کعلس لغة فی الهَبِيخ بالخاء معجمة

هَوَابِجُ برغوار هاست بسیار

(ف) هَبَجَهُ بالعصا هَبْجًا بالفتح زد او را بچوب دستی

مُهَبِّجٌ کمعظم گران جان

تَهَبُّجٌ - آماسیدن پستان ناقه را

تَهَبُّجٌ - آماسیدن

باب خ

هَبِيخٌ - کعلس محول فروشته اندام و مرد بے خیر و دیدار بزرگ وجوی کلان و نادر و دیاری کوک نوجوان نازک بر گوشت

هَبِيخَةٌ - کعلیکة زن شیرده و دختر نازک جوان پر گوشت و نیز نوعے از خرامش

هَبَيْخَى - مقصورا نوعی از خرامان رفتارے

إِهْبَخَّ وَإِهْبَيْخَى - رفت برفتار بهیئے

باب د

هَبَدٌ - بالفتح حنظل یا دانه آن چیدہ کا سیر مثله فیها

هَابِدَةٌ - زن حنظل چیننده

هَوَابِدُ جمع

هَبْنُودٌ - کعنبور نام مردی اسپی است عمر و بن جعدر را و نیست یا موضعی در بلاد بنی تمیم و گاهی آنرا هبابید نیز گویند

(ض) هَبَدَ الهَبِيدَ هَبْدًا بالفتح شکست حنظل را و پخت و چیدن آن را ۴ وهَبَّدَ فلانًا حنظل خورانید او را

تَهَبُّدٌ - حنظل چیدن و شکستن آنرا و یقال تهبّد الظليم اذا استخرج ذلك لیاکله

إِهْتِبَادٌ - حنظل چیدن و شکستن آنرا و دانه برآوردن و ترنهادن آنرا تا تلخی از وی بیرون رود

باب ذ

هَبْذٌ - بالفتح دویدن و شتاب رفتن و زود و پریدن والطعام ضد

هَابِذَةٌ - ناقه شتاب رو

إِهْبَاذٌ - شتابی کردن در رفتن و دویدن

مُهَابَذَةٌ - بمعنی اهباذ است

إِهْتِبَاذٌ مثله

باب ر

هَبْرٌ - بالفتح هموار و پست از زمین و یک هُبُورٌ و هُبُنٌ بالضم جمع ۴ و نیز هُبُورٌ یکگیاه سبز رگ برشها و مهتاب هَبْرٌ بفتح در دنا یا ضرب کردن پاره گوشت را بر دو صف بالمصدر

هَبْرَةٌ - بالفتح مهره است که زنان مرد را بدان بند کنند و پاره گوشت بے استخوان یا پاره فراهم آمده از گوشت و طبقی است از رهلان نام مرد

هُبَيْرٌ - بالضم آنچه از کرکان بیفتد بشانه و خسته انگور

جَمَلٌ هَبِيرٌ - ککتف شتر بسیار گوشت ناقة هَبِيرَةٌ مونث ۴ و بعیر هَبِيرٌ و هَبِيرٌ شتر پر گوشت

هِبْرِيَةٌ - بکسر الهاء و الراء ریشه ریزه پنبه و پشم و پرکه بپرد و چرک و سبوسه سرا بریة بالهمز مثله

هَبِيرٌ - کامیر زمین پست هموار گرد و شش بلند باشد هُبُورٌ بضمتین

وَاهِبِرَةٌ جمع و ریگ پست و هموار

وفرج زن وهَبِيرٌ سیستان - ریگستانی است نزدیک زرود ۴ وضَبٌّ هَبِيرٌ - ضرب که گوشت را ببرد

هَبِيرَةُ بن رشيل کسفينة صحابی است

هُبَيْرَةُ بن سَعْد - کجهینة مرد کسفقوره شدفه للثلاثة ایتك

هُبَيْرَةُ بن سَعْد ولا ایتك

أَلْوَةُ بن هُبَيْرَةَ یعنی هرگز نیام تراو ذلك کهما فقدا فلم یعلم لهما خبرا فاموا هُبَيْرَةَ و أَلْوَةَ

مُقَامَ الدَّهْرِ فَصَبَوْهُمَا ۴ و نیز

هُبَيْرَةُ - گفتار خرد و ابو هُبَيْرَةَ

غوک نر ۴ و ام هُبَيْرَةَ غوک ماده

هُبُورٌ - کصبور عنکبوت

هَابِرٌ - نام مردے ۴ وضرب هَابِرٌ - ضرب که گوشت را ببرد

جَمَلٌ أَهْبَرُ - شتر گوشت ناک

نَاقَةٌ هَبْرَاءُ مونث

هَبِرٌ - کفلز بریده

هَبَّارٌ - کشداد کپے بسیار پشم و از اعلام است ۴ وهَبَّارَانِ دو ماه میان زمستان از ماههای رومی یعنی کانون اول و کانون دوم ۴ وهَبَّارُ بن اسود و هَبَّارُ بن سفیان صحابیان اند ۴ و سیف هَبَّارٌ - تیغ بران

هَبُّورٌ - کتنور مورچه ریزه

هُبَارِيَةٌ - کعلابطة ریشه ریزه پنبه و پشم که ببرد

رِيحٌ هُبَارِيَةٌ - بیاے مشدد باد گرد ناک

هُبَيْرٌ - کجهیر بوزیا بچه یوز و سوسن یا سوسن سرخ و کپے بسیار موی و موضعیست که در آن درخت قتاد بسیار است ومنه المثل دُونَ الظُّلَّمَةِ حَرْطُ قَتَادٍ هُبَيْرٌ

وزید بن هُبَيْرٍ حارثی رئیسی بود کرکشته شد

هُبَيْرٌ - کزبرج بچه کفتار و خرگاه ۴ وأمّ الهُبَيْرِ - ماده خربا سمی او النون زائدة ویسمّی الغائط ومعانیه

زن أهبر الفم هَبْرَاءُ - کلان پاره بریده گوشت و هَبْرَاءُ من اللحم هَبْرَةٌ - بریده برا

او پاره از گوشت + و نیز هَبْرَة در قرارت بر سرایت وقف کردن آن مکروه است

(س) هَبَرَتِ الاِبِلُ هَبْرًا۔ محرکة بسیار گشت گرید و فربه شد

هَبُوْرَة۔ بالضم گوشت + واذن هَبُوْرَة بالفتح الباگوش بسیار موی یا پشناک

اِهْبَار۔ نیکو فربه گردیدن

اِهْتِبَار۔ بے گوشت گردیدن شتر و بدن یقال اِهْتَبَرَهُ بالتشدید ای قطعه

ب ر ث

هَبْرَاثَان۔ بالفتح وہی است بدهستان

ب ر ج

هَبْرَج۔ کجفر رفتار شتاب بیک دمر دستبر و دهم کننده رفتار و جامه تنگ بین دمر دستبر فربه و کیسر و گاو نر و آهو کلان سال

هَبْرَجَة۔ نگار کردن و درهم آمیختن رفتار را

مُهَبْرَج۔ کسر بهزده تباه و فاسد مختلف المتن و نا راست

ب ر د

ثَرِيْدَة هَبِيْرَدَانَة مُهَبْرَدَانَة بکسر تین اشکنه سر و فراهم آورده همواره و گرد کرده

ب ر ز

هِبْرِزِيّ۔ بالکسر شدالیار دست بند فارسی دو بینا رنو و هر چیز خوب و باد یدار و شیر بیشه دوزه نیکو و زرهے آبدار + و آهن

ب ر س

تَهَبْرَس۔ خرامیدن یقال مر یتهبرس

ب ر ق

هَبْرَقِيّ۔ کجفری دهبرزی آهنگر و زرگر و گاو نر و شتی

ب ر ك

شباب هَبْرَك۔ کجفر جوانی تمام + و شاب هَبْرَك۔ جوان تمام جوانی نیکو اندام هُبارك هَبْرَكَة مثله

هَبْرَكَة۔ بالتا دختر نازک اندام

ب ر ع

هَبْرَع۔ کسفرجل مرد کوتاه قامت

ب ر ك ل

هَبْرَكَل۔ کسفرجل جوان خوب اندام نیکو تن

ب ر م

هَبْرَمَة۔ کدحرجة بسیار خوردن و بسیار سخن گفتن

ب ز

(ض) هَبَزَ هَبْزًا وهَبْرًا۔ محرکة مرد بیناگاه مرد + و نیز هَبْزًا بالفتح گوشت گرفتن شتر یا بریدن پاره بزرگ از گوشت

ب س

هَبَس۔ محرکة گل نیرو که آن را منثور و شام نیز نامند

ب ش

هَبْش۔ بالفتح فراهم آوردن و ورزیدن و زدن بضرب دردناک یا عام است و رسیدن چیزی را والفعل من ضرب

هُبَاشَة۔ بالضم جماعت مردم از هر قبیله آنچه گرد آورده شود از مال

هَبَاشَة۔ گروه نو

هَبَّاش۔ گنجان بسیار دونده و فراهم گرد آورنده

مَهْبُوْش۔ ورزیده و کسب کرده

تَهْبِيْش۔ فراهم آوردن

تَهَبْشُش۔ گرد آمدن و ورزیدن یقال هو يتهبش لعياله

اِهْتِبَاش۔ فراهم آمدن سیدن چیزی را یقال اِهْتَبَشَ منه عطاء اصابه

ب ص

هَبَص۔ محرکة شادمانی نمودن و شتافتن و آزمند شکار و خورون چیزے شدن بس بیقراری نمودن بر آن والفعل من سمع

هَيَص۔ کگنج شادمان و شتاب

هَبَصَى۔ کجزی رفتار شتاب

اِهْتِبَاص۔ شادمان شدن و شتاب نمودن و مبالغه نمودن در خندیدن

اِهْتَبَصَ للضحك۔ فروانی نمود در خنده و مبالغه کرد

ب ط

هَبْطَة۔ بالفتح زمین هموار پست

هَبِيْط۔ کامیر لاغر از بیماری و گوشت رفته

هَبُوْط۔ کصبور زمین نشیب

هَيْبَاط۔ بالفتح پادشاهے بود در روم

تَهَبْطُط۔ بکسرات مشددة الباء مرغیست خاکستر رنگ که بدو پائے خود آویزد و بانگ کند بباکنگے کرگویا میگوید اَنَا اَمُوْتُ اَنَا اَمُوْتُ

بَهْبَط۔ بالیا والتحتیة شهرے است یازمینے

مَهْبُوْط۔ لاغر از بیماری

(ن) هَبْطَهُ هَبْطًا۔ بالفتح فرود آورد او را یقال اللهم عبطًا ولا هبطًا وقد مر فی غ ب ط + و نیز هُبُوْط۔ لاغر گردانیدن بیماری کسی را و زدن و در آمدن بشهرے و در آوردن در شهرے و کم شدن بهاے متاع و کم کردن آن از هبط بالفتح مثلث لازم متعدیه و نیز هَبْط کم شدن و به بدی در افتادن

(ض ن) هَبْطًا هُبُوْطًا۔ فرود آمد از بالا

اِهْبَاط۔ فرود آوردن

اِهْبَاط۔ کم شدن و فرود آمدن

ب ع

هُبَع۔ کصرد خرد و شتر بچه که در آخر تتاج زاده باشد یقال هو هُبَع ولا يُلِدُ هُبَعَة مونث هُبَعَات وهُبَاع ككتاب جمع

(ف) هَبَعَ هُبُوْعًا وهَبَعَانًا۔ محرکة گردن دراز کرده رفتن یا هُبُوع رفتار خرخاصه و پناگاه فراپیش آمدن قوم از هر جاے

مُهَبِّع۔ کمحسن خداوند هبع

إِسْتِهْبَاع - برآشفتن شتر مابر رفتار هبوع

ه ب غ

(ف) هَبَغَ هُبُوغًا - بخواب رفت

ه ب ق ع

هَبْقَع - کجفر کوتاه بالا گردانده استوار خلقت سخت پے هَبَاقِع کعلابط مثله

هَبَنْقَع - کسمندل بزرگ منش کول و دست دارنده محادثت زنان و آنکه عصا در دست گرفته گدائی کند و آدم مردمان سوال نماید و آنکه چون نشیند برنخیزد و از جاے نرود

هَبَنْقَعَة - بالتا شتر فراخ گیج و بن فروهشته و نیز هَبَنْقَعَة بر پی پاشنه پای نشستن یا سرد و پای وا داشته و هر دو ران بالشکم چسپانیده بر سرین نشستن

إِهْبَنْقَاع - نشست هبنقعه نشستن

ه ب ك

هَبَكَة - کهزة کول و زمین نرم که دران پاے فرو رود

هُبَكَات كَلْب - چندآب است کلب را

اِنْهَبَكَتْ بِهِ الْأَرْضُ - فرو برد او را زمین

ه ب ل

هَبِل - کابل کلان سال گران سنگ از مردم و شتر و از شتر مرغ

ذِيخ هَبِيل - کلفت گرانبینده

هُبَل - کصرد نام بتے که در کعبه بود و پدر بطنیست از کلب آنهان را هُبَلَات گویند

هَبِيل - کامیر پدر بطنیست

هُبَيْل بن وَبَرَة - کزبیر و هُبَيْل بن کَعْب صحابیان اند

هَبَال - کسحاب درختیست

هَبَالَة - کسحابة جست وجوے دنام ناقه

هُبَالَة - کثمامة موضعیست

هُبُول - کصبور زن گم کرده فرزند و بے فرزند یا و شاهیست عرب را و از هُبُولَة يَا ابْنَ هُبُولَة نیز گویند

هِبَل - کبعث طرطبه مرد بزرگ جثه یا دراز بالا هِبَلَة - مونث نیز مردم و شتر گران سنگ سال خورده

هَبَّال - کشداد و روزنده حیله ساز و شکارے فریبنده

هِبْلَى - کزکی اخراش

هَابِيل - نام پسر آدم علیه السلام که بدست برادر خود قابیل کشته شد و او اول قتیل است در زمین از اولاد آدم

هَبْل بن يَحْيَى - کجبل محدث است

هَبْلَة - رفتار گفتار لنگ لنگ زدن

مَهْبَل - کمجلس و فتح زبدان یا ماده زه دران یا نهایت آن یا دامنه آن یا جاے بچه انسان یا جاے فرو افتادن بچه از زمین و سهین و فرود آینده از سر کوه بطرف نشیب

مِهْبَل - کنبر سبک

(س) هَبِلَتْهُ أُمُّهُ هَبَلًا - محرکه گر کرد او را مادر وی و بے فرزند شد

إِهْبَال - بے فرزند گردانیدن و گران کردن گوشت کسے را و شتا فتن

مُهْبِل - کمظم گران سنگ و آنکه او را هَبِلَتْكَ أُمُّكَ گویند و مرد گوشت ناک آمیده روے

تَهْبِيل - ورزیدن جهت اهل و گران کردن گوشت کسے را

تَهْبُل - ورزیدن جهت اهل

تَهَبُّل - بکسر الباء دروغ گوی

اِهْتِبَال - حیله کردن و دروغ بسیار گفتن و شکار جستن و کم کردن فرزند را یقال اِهْتَبَلَ عَلَى وَلَدِهِ اذا اثکل و ورزیدن یقال اهتبل لاهله و غنیمت شمردن کار حکمت را و یقال اِهْتَبِلْ هُبَالَكَ محرکه اے علیک بشأنک یعنی لازم گیر درستی حال خود را

ه ب ل س

هِبْلِس - کزبرج کسے هِبْلِيس مثله یقال مَا بِهَا هِبْلِسٌ وَلَا هِبْلِيسٌ اى احد

ه ب ل ع

هَبْلَع - کسمل مرد بسیار خوار بزرگ لقمه فراخ گلو و هِبْلَاع کقطام و هِبْلَم - کدرهم مثله و نیز هِبْلَع کدرهم سگ سلوقی و نیز نام سگے

ه ب ل ق

هَبَلَّق - کسمل کوتاه قامت

ه ب ن

هُبُون - کصبور عنکبوت

ه ب ن غ

هَبَنَّغ - بفتح الهاء والباء والنون کول

ه ب ن ق

هَبَنْقَة - بالفتح شکم مردوران و بزمین چسپانیده نشستن

هُبَنِّق - کمعظم خدنگ و چاکر

هُبَنُّوق - کرشبور هِبَيْنِق کقنديل بالضم و هِبَيْنَق کسفرجل و هِبَانِق - کعلابط مثله

هَبَنَّق - کسمل کول کوتاه بالا

هَبَنْقَة - بالتا لقب فهمی الوضاع زید بن نزوان و مذکور است در وضع

هُبَنْقَة - بالضم نامی دارد یا هرآله سرد

ه ب ن ك

هَبَنَّك - کسمل کول سست و سخن چین هَبَنَّكَة - مونث هردو و نیز هَبَنَّكَة مرد کسند

ه ب و

هَبُو - بالفتح مے است از عرب

هَبْوَة - بالفتح گرد و تیرگی

بکی - نوعی از اواز که بدان اسپ را برانند یعنی وو رشوا زمن

هَبَاء - کسحاب گرد و غبار هوا که از روزن پیدا آید و در آفتاب و بدو مانند یا غبار و ریزه خاک بلند رفته و پراگنده بر زمین مرئی

کم عقل اَهْبَاء جمع

هَبَاءَة - بالفتح زنے مرعطفان را

ج

آزار روی است
هُبایه. بکسر اول پوست درخت
هَبی. بفتح الهاء والباء وشد التحتیة کوکب خرد هبیة. صوت نجم هبی. کبی ستارگان تحت درغبار
هَبائی. خاک گرد و خاک که بغبار ماند
(ن) هَبا الغبار هُبُوًّا. بشدة الواو بلند برآمدن و نیز هُبُوّ. گریختن و مردن
إهباء. گرد برانگیختن اسب
تَهبِیَة. بکسر الباء سست بنیادی
تَهبِیَة. انشاندن دست او فارغ شدن از کاری یقال اجله تهبیة یعنی دست افشان آمد

باب الهاء فصل التاء

ه ت ء
هَتْء. بالفتح وبکسر وقت و هنگام هِتْی کسامیر وهِتاء کسحاب وهِتیاء کسیار وهِتیاء بالکسر وهَتاة بالفتح مثله یقال مضی من اللیل هَتْء
اهْتَأ. کور شد
(ف) هَتَأ یَهْتَأ هَتْءً. بالفتح زد او را و نیز هَتَأ محرکة وهُتُوء کافتن و دریدن
(س) هَتِیَ. خمیدج گردید و هَتِیَ الطعام. خورد آنرا
تَهَتُّؤ. پاره پاره شدن و کنه گردیدن

ه ث ث
هَثّ. بالفتح پے هم نقل کردن حدیث را یا نیکو راندن کلام را بسلاست یقال للرجل اذا کان جید التیاق للحدیث هو لیهث
سر او بهیثه هثا. و نیز هَثّ. جامه پاره کردن و روی گردانیدن و پختن و فرو افگندن از مرتبه و اکرام و متابعت کردن زن و غزل و فرو افتادن برگ درخت و کستن والفعل من نصر
هَثّات. کشاورز و بسیار سخن سبک هَثّات کصلصال مثله
هَثّ هَثّ. بالفتح والسکون کلمه ست که بدان شتر را برآب زجر کنند
هَثْهَثَة. شکستن وشتابی کردن در سخن وزجر کردن شتر را برآب بلفظ هَثْ هَثْ
رجل هَثِث. بالکسر مرد بسیار سخن سبک

ه ث ر
هَثْرَة. بالفتح کولی وحماقت محکم واستوار
هِثْر. بالکسر دروغ وسختی وبلا ورنج وکار شگفت وسخن بیفائده و روی دار اعتبار افتاده خطا وسخن ونصف اول از شب
هَثِیمَة. جمع ه وهِثْرِهانِز. مبالغه است ویقال انه لهثر اهثار یعنی لکثیر الکلام
تکلمتها واین کلمه مرزبر گردهی را گویند
هُثْر. بالضم بیخ وی وبیخ روی از پیری یا از اندوه یا از بیماری

ه ث ر
تَهاثُر. گواهی کسی بگواه را کاذب کند (ض) هَثْرَة الکلب هَثْرًا. بالفتح بیخ و گرد اینداه را پیرکا + و نیز تَهْثار. بفتح الفوقیة کول گردیدن وناراستن + و نیز هَثْر. بالفتح رشت گردانیدن ناموس کسی را
إهْتار. خرف شدن از پیری مهتر بالکسر لغت است ازان
یقلدونه وقد قیل اهتر مجهولا ولم یذکر الجوهری غیره یقال
أهْتِر. بالضم فهو مُهْتَرٌ ای اولع بالقول فی الشئ
تَهْتِیر. رشت گردانیدن ناموس کسی را
مُهاتَرَة. بباطل دشنام دادن
تَهْتُر. ناراستن
تَهاتُر. بریکدیگر دعوی باطل کردن ویکدیگر را تکذیب کردن منه التهاتر للشهادات التی یکذب بعضها بعضا کما یجیء
تهتر فی الحدیث المتشابهات شیطانها ولیتهاتران
إسْتِهتار. آزمند چیزی گردیدن چندانکه از ننگ دشنام وتکوهش باکی نباشد وصاحب چیزهای باطل و هیچکاره شدن یستعمل مجهولا یقال استهتر بکذا فهو مُسْتَهْتَر. بالشئ بالفتح ای مُولَعٌ به کأنه یباهی بما یعمل فیه وشُهْتُم کذ

ه ت ر ك
هَتْرَك. بجعفر شیربیشه

ه ت ش
(ن) هَتْش الکلب هَتْشًا. بالفتح بجهولا برانگیخته شدن بر شکار
إهْتِیاش. برانگیزیده شدن سگ ناش بالکلب وبالسباع

ه ت ع
(ف) هَتَعَ الهِمّ هَتْعًا. بالفتح اشتابان پیش آمدن ایشان ناورد و ستوه چه شد

ه ت ف
هَتْف. بالفتح آواز هَاتِف. ستاینده وآوازکننده قوس هَتُوف. کصبور کمان با بانگ هَتافَة. گفتار به وهَتْفی بجزء مثله
(ض) هَتَفَ الحمامة هَتْفًا. بالفتح بانگ کرد کبوتر + وهَتَفَ به هَتْفًا. کغرابه بانگ برزد + وهَتَفَ فُلانًا. ستود او را + ویقال فُلانٌ یَهْتِفُ بها. مجهولا بخوب روی جمال یاد کرده شود

ه ت ك
هُتْك. بالضم نیم شب
هُتْکَة. بالضم رسوائی وپرده دیدگی وساعتی از شب
هَتِیك. کعنب پوست پاره که بر روی بچه درکشیده از شکم برآید
هَاتِك عَرْشِه. لقب کعبی از ملوک حمیر قال فیه قیس بن ساعدة
برك الزمان علی ابن هاتك عرشه بعلی اذ بنیه صاحب
الالواح
(ض) هَتَكَ الستر وغیره هَتْکًا. بالفتح دریدن پرده را یا بالفتح جزوی ازان تا ظاهر شدن ما ورای

آن ویقال هَتَكَهُ حرش فلان یعنی سخن او دلیل گرید

تَهْتِيك - پرده دریدن شدة للمبالغة

مُهَانَكَة - بهدیگر در تاریکی شب رفتن یقال هَانَكَا اللَّيْل - یعنی در تاریکی شب بهم گردیم

رجل مُهَتِّك بکسر التاء مرد بے پرواے کہ از رسوای باک ندارد

تَهَتُّك - دریدہ و شگافتہ گردیدن پردہ و رسوا شدن

رجل مُسْتَهْتِك - مرد رسوا و بے باک

رجل مُهْتِك بکسر التاء مرد بے پرواکہ از بے پردگی و رسوائی باک ندارد

اِنْهِتَاك - دریدہ و شگافتہ شدن

ت ك ر

هَيْتَكُور - بالفتح آنکہ بسیار زشت نہ در روز نہ در شب

ت ل

سَحَابٌ هَتِل - کثیر الکف ابر بسیار بارندہ

هَيْتِل - کامیر موضعیست

هَاتِل - ابر پیوستہ بارندہ هَتْل کرکع جمع

هَتْلَى - کسری گیاہی است

هَتَلَان - حرکۃ باران سخت پیوستہ

(ض) هَتَلَتِ السَّمَاءُ هَتْلًا بالفتح وهُطُولًا بالضم القوية وهَتَلَانًا - حرکۃ پیاپے بارید باریک بارید ابر

سخن پوشیدہ گفتن

مُهَتْمِل - کہ حرج بالکسر سخن چنین

ت ن

هَتْن - بالفتح پیاپے بارید ابر چکیدن مثل هَطْل یا آن فوق هَطْل است یا باران ضعیف پیوستہ یا باران یکساعت کہ پس آن سست شود پستر باد عود کند هُتُون بالضم وهَتَنَان محرکۃ وهُتْنَان بفتح الفوقية مثله - الفعل من ضرب سحاب هَاتِن وهُتُون کصبور لغتست از ان هُتُن گلتب وهُتُن کرکع جمع

تَهَاتُن - باران هاتن بارید ن

ت و

(ن) هَتَوْتُهُ هَتْوًا شکستم ورا زیر پاے

مُهَاتَاة - واون یقال هاتی اى اسْتِطْ وتعريفه كالمعرفة

ت ی

هَتْي - بالفتح وقتی از شب یقال مضى هَتْيٌ مِنَ اللَّيْل

هَتَيَان - محرکۃ شتران ریزہ و مردم خرد و فرایہ و افزونی در سخن یا کلہ بالش وجز آن

هَاتِ يَا رَجُل - بکسر التاء بیار اے مرد للمراة هَاتِي يا امرأة وللاثنين هَاتِيَا يا رجلان للجماعة هَاتُوا يا رجال وهاتين يا نسوة

مُهَاتَاة - چیزے بکسے دادن و یقال مَا أَهْلَكَ اى ما أَنَا بمُعْطِيك

باب الهاء فصل الثاء

ث ث

هَثّ - بالفتح در وغ و در وغ گفتن والفعل من ضرب

هَثَّاث - کشاد و در وغ گوی

هَثْهَثَة - آمیختہ شدن و ستم کردن و شتاب فرستادن و بشتاب بارید باران یقال هَثْهَثَتِ السَّمَاءُ بقطرها اى ارسلته بسرعة

وسخت سپردن زیر پاے

هَثْهَاث - شتابی کنندہ و آمیختہ و شہر بسیار خاک و در وغ گوے

ث ر م

هَثْرَمَة - کہ حرجۃ سخن بسیار گفتن

ث ث م

هُثَيْم - بضمتین ریگ تودہ فرو دیدہ

هَيْثَم - کمیدر چوزہ کرگس چوزہ عقاب و ریگ تودہ سرخ یا زمین نرم و موضعیست میان قاعۃ و زبالہ ۔ وهَيْثَم بن ابی سنان از ابن عمر و ابو ہریرہ و ابو الحسن هَيْثَم بن مشقی از ابو ریحانۃ و ابو عامر حجری روایت می کنند

(ض) هَثَمَهُ هَثْمًا - بالفتح کوفت از چنانکہ سائیدہ شد

وهَثَّمَ کثر مالہ - بسیار مال نیکو وجید دادن ورا

ث م ل

هُثَيْمَلَة - کہ حرجۃ تباہی و تباہ شدن و آمیختن

ه ث م ن

هَثْمَنَة - کدحرجة بسیاری سخن و بسیاری سخن گفتن

باب الهاء فصل الجیم

ج ع

هِجْأ - محرکة هر چیزے کہ سر بے گردن زند کسے

هُجْأة - کهمزة کول (ف) هَجَأَهُ هَجْأً - اے الخ وهُجُوءًا - فرو مرد گرسنگی او و آرزید و نیز هَجَأَ هُجُوءٌ - خوردن و پر کردن شکم و فرو نشاندن طعام گرسنگی را یقال هَجَأَ طعامَهُ مُخَفَّفًا و بچرا باز داشتن شتر را (س) هَجِئَ هَجَأً - محرکة تیز گردید گرسنگی وے

اِهْجاء - باز داشتن شتر را بچرا و فرو نشاندن گرسنگی او گذاردن حق کسے را و خورانیدن چیزی را تَهَجُّؤ - بسجا کردن حروف را شل تهجی

ه ج ب

هَجْب - بالفتح راندن و شتابی کردن و چوب دستی زدن الفعل کالمنع

ه ج ب س

هَجَبُوس - بالفتح کجزبون مرد دراز کول و درشت خوے شتاب زده

ه ج ج

هُجّ - بالضم یوغ آباغ

هَجْ - باتخفیف والتسکین وقد نیون کلمه است که بدان اسب را زجر کنند تا پیش رود و لغة فی اجأ قیل اول من دکبة ابن آدم القائل حمارا علی اخیه فهرهر الفرس وقال هج اللهم مخففا

ه ج ر

هَجْر - بالفتح جدای و درازی و کلانی درخت یقال ذَهَبَ بِالشَّجَرَةِ هَجْرًا ای طولا وعظما ویقال لَقِيتُهُ عَنْ هَجْرٍ ای ملاقات کردم با وے بعد سالی یا سپس شش روز یا زائد از ان یا بعد غیبت + و نیز هجر بنیم روز یعنی از وقت زوال آفتاب مع ظهر یا از وقت زوال تا عصر و سخن گرا و نیکو و گرامی نزاد و جوان مرد و بهتر و مهار یازه کمان و فراخی و از زانی هَجْرٌ هج یقال مَا بِالدَّارِ هَجْرٌ اَلَّا هَجْرٌ مِنَ الْاَهْجَارِ ای خسب

هَجْرَة - بالفتح سال تمام هَجِيرَة مصغر آن

هَجْرٌ - کعلابط سطبر

هَجَّ - بالفتح هَجًّا - راندن شتر را و هَجِيجًا - کامیر شکست آن را و ویران کرد

هَجْهَجَة - کدحرجة حکایت آواز گردان وقت کار زار و زجر کردن شتر را بلفظ هَجْ و بانگ بر زدن بروده یقال هَجْهَجَ بِالسَّبُعِ و هَجْهَجَ بِالْجَمَلِ و پیاپی بانگ کردن شتر یقال هَجْهَجَ الْفَحْلُ فِي هَدِيرِهِ ای تابعه

هَجِيج - بخاک فرو رفتن چشم یقال هَجِجَتْ عَيْنُهُ ای غارت

هَجْهَجَتِ النَّاقَةُ - بزه آوردن ناقه نزدیک گردید

اِهْتَجَّ فِيهِ - بتهید دران و تمادی کرد

اِسْتِهْجَاج - برائے دوش خود کار کردن و شتاب راندن دنگاز

ه ج د

هَجِد - ککتف والجیم مع سکون الآخر زجر است مر اسپ را

هَاجِد - خوابیده و شب زنده دار ضد

هُجُود - کصبور نماز تهجد گزارنده

هُجُود بالضم وهُجَّد کرکع جمع

(ن) هَجَدَ الْبَعِيرُ جَرَانَهُ بِالْاَرْضِ هُجُودًا - بر زمین نهادن پیش گردن خود را + و نیز هُجُود - بشب خفتن و بیدار بودن از اضداد است

اِهْجَاد - شب خفتن و خوابیدن و خفتہ یافتن کسے را و بر زمین انداختن شتر پیش گردن خود را

تَهْجِيل - بیدار کردن خدا بامداد یقال هَجِّدْنِي فَقَدْ طَالَ السُّرَى ای نَوِّمْنِي ومنه قول لبید قال هَجِّدَانَا فقد طال السُّرَى و خرم نا ان خنی الدهر غفل

تَهَجُّد - بشب خفتن و بیدار بودن از اضداد است ومنه قیل لصلوة اللیل التهجد

ه ج د م

هِجْدَام - بالکسر وفتح الدال کلمه است که بدان اسپ را زجر کنند تا پیش رود و لغة فی اجدام قیل اول من دکبة ابن آدم القائل حمارا علی اخیه فهرهر الفرس وقال هج اللهم مخففا

ه ج ر

هَجْر - بالفتح جدای و درازی و کلانی درخت یقال ذَهَبَ بِالشَّجَرَةِ هَجْرًا ای طولا وعظما ویقال لَقِيتُهُ عَنْ هَجْرٍ ای ملاقات کردم با وے بعد سالی یا سپس شش روز یا زائد از ان یا بعد غیبت + و نیز هجر بنیم روز یعنی از وقت زوال آفتاب مع ظهر یا از وقت زوال تا عصر و سخن گرا و نیکو و گرامی نزاد و جوان مرد و بهتر و مهار یازه کمان و فراخی و از زانی هَجْرٌ هج یقال مَا بِالدَّارِ هَجْرٌ اَلَّا هَجْرٌ مِنَ الْاَهْجَارِ ای خسب

هَجْرَة - بالفتح سال تمام هَجِيرَة مصغر آن

ج

هجر هجم

هِجْرٌ - بالکسر شتر لایق و فایق
مذکر و مونث در وی یکسان است
هِجْرَةٌ - بالکسر جدائی اسم مصدر
است + وهِجْرَةُ الْحَجِيجِ - زود یک
صفای یمن است + وهِجْرَةُ
ذِی غَيْبٍ - قریب دو تا رہ + و نیز
هِجْرَةٌ از زمینی بزمینی فتح و ضم
ومنه الْهِجْرَتَانِ هِجْرَةٌ الی الْحَبَشَةِ
وهِجْرَةٌ الی الْمَدِينَةِ + وذُو
الْهِجْرَتَيْنِ - آنکه بسوی حبشه و مدینه
ہجرت کرده باشد
هُجْرٌ - بالضم سخن زشت و
بیهوده
هَجَرٌ - محرکه شهریست بیمن
برسافت یک شبا روز از عَثَّر
خرما بدو بسی نسبت کنند ذکر و
مصروف و قد یؤنث ویمنع
هَجَرِیٌّ منسوب بوے هَاجِرٌ
كذلك على غير القياس و نیز یکی
زمین بحرین را هجر نامند منه
المثل كُمُبْضِعٍ تَمْرٌ الی هَجَرٍ وقول
عمر رضی الله عنه عجبت لتاجر
هَجَرَ كأنه اراد الكثرة وبابه
اولكرب البحر ويروى عجبت
التاجر هجر وراكب البحر خصها
لكثرة وباها والمعنى تاجرها
وراكب البحر سواء فی الخطر
و نیز هجر - دہی بود نزدیک مدینه
وبسوی آن نسبت کنند قلال را
یا آن منسوب است بسوی بحرین
ونام یک حصه از روستای نَاذِن
هَجَرَانٌ - دو دہ است زوبار وی
در سر کوه حصین و محکم نزدیک حضرموت
که در خرد و گران بار سست روند
هُجَرٌ - کصرد جائے است
هَجِيرٌ - کامیر نیم روز نزدیک
زوال مع ظهر یا از وقت زوال
آفتاب تا عصر سمی لان الناس
یسکنون فی بیوتهم کانهم قد
تهاجروا وگرمای نیم روز سخت گرما
هَجِيرٌ مثله فی الكل وفی الحديث
كان النبی صلے الله عليه وسلم
يصلی الهجير حتے تدحض الشمس
وحوض بزرگ فراخ هُجَارٌ بضم تین
جمع وشور گیاه خشک شکسته
وگور خرد رشت و آگنده گوشت
وکاسه سطبر و آبکی است مرنی
عجل را میان کوفه و بصره گوشن
سست و بازالیتا ده انگشتی
وشیر خفته
مُهَجَّرٌ - کمعظم موضعی است
هِجَارٌ - کتاب زه کمان گلوبند
وتاج و انگشتری است که فارسیان
آن را نشانه کرده بود ند و سن
که در خروگاه پای شتر بسته بر تهیگاه
یا به تنگ متصل تهیگاه آن بندند
و رسن پالان شتر
هُجُورِیٌّ - بالفتح منسوب بطعامیکه
وقت نیم روز خورند
هَاجِرٌ - سخن پریشان گوئی جلدی
کننده و لایق و فایق از دیگران
وقبیله است
هَاجِرَةٌ نیم روز مع ظهر یا از
وقت زوال آفتاب تا عصر سمی گرما
هَاجِرَاتٌ - روسائیها یقال اِدَامَةٌ
بِهَاجِرَاتٍ ای بِقَضَائِمَ وفواحش
هَاجِرِیٌّ منسوب بمعمار و آنکه
لازم گیر حضر و شهر و هر چیزے
خوب گرامی وجید وجوانمرد
هَاجَرٌ - بفتح الجیم نام مادر اسمعیل
صلوات الله وسلامه علیه و الْهَاجَرُ
نیز گویند وهُنَيْهَاسَارَةُ لزوجها
ابراهیم علیهم السلام لِمَا
ليست مِنْ الولد + ونبو هَاجِرٌ
بطنی است از نمج
أَهْجَرُ - دراز تر و سطبر تر و گرامی تر
يقال هذا أَهْجَرُ مِنْهُ وهو صنعی است
بیمن که جاے باش ملوک حمیر بود
وبضم عینه
هُجَارٌ - کسحاب سخن زشت و بیهود
وفائده وکفایت يقال مَا عِنْدَهُ
غَنَاءٌ ذلك وَلَا هُجَارُهُ
ذُو هِجَارٍ ان محرکه لقب سر
شُمَيْسِی از بنی تَمِيم بن سعد که یکے
از وعاة است
هِجَارٌ يَا - بالکسر و شدالیا عصری
وعادت وشان
هِجَارِیٌّ - کدیلی خوے و عادت
وحال الهِجَارِیُّ بالکسر القصر الد
وهِجَارِیَّةٌ کسکین وهِجَارِیَةٌ بالتاء و
أَهْجُرُ مَرَّةً کاعجوبة مثله يقال هذا
هِجَارَاهُ - ای دابه وشأنه
مَهْجُورٌ - سخن پریشان و قوله
تعالی اِنَّ قَوْمِی اتَّخَذُوا هٰذَا
القرآن مَهْجُورًا ای قالوا فيه
غير الحق وجدا مانده و کشن شتر
که کردن او را بر پاے بسته باشند
ان هَجَرَاهُ هُجَارًا - بالفتح + و
هُجَارًا بالکسر جدای کرد + وهَجَرَ
فی الصَّوْمِ - از جماع باز ماند در
روزه + وهَجَرَ فی نَوْمِهِ او
مَرَضِهِ هُجْرًا - بالضم وهِجَارِیٌّ
کدیلی والهجیری بالکسر القصر
نذیان در اید در آن و پریشان
گفت + وهَجَرَ الْبَعِيرُ هَجْرًا -
بالفتح وهُجُورًا - هجل بست شتر
را و تنگ برکشید + و نیز هَجَرَ
وهَجَّرَ ان گذاشتن چیزے را و
ترک دادن و گذاشتن شرک را هَجْرَةٌ
بالکسر مثله يقال هَجْرَ الشرك هَجْرَةً
حَسَنَةً + و نیز هَجَرَ کفلز بسوی
وه بحرت کردن
هُجَّرٌ - کمحسن گرامی زاده و خوب
روی و نیکو و جید از هر چیزے
و بهتر و فاضلتر بر غیر خود و شتر
نیکو پیه خوش سیر و شتری که بر رفتار
و فر بهی فرون باشد يقال بعير
مُهْجُورٌ وناقة مُهْجِرَةٌ ويقال
هو الذی يَتَنَاعَسُ النَّاسُ و
يهجرونه ای يغتوته بعد
مُهَجَّرٌ - عدد بسیار ويقال اَتَيْنَا
مُهَجَّرِينَ - کما يقال مُصْلِتِينَ
ای فی وقت الهاجرة والاصيل
وخلة مُهَجَّرٌ ومُهْجِرَةٌ - خرما
بن بس دراز گسترده شاخ
مُهْجِرَةٌ لجنة رسوائی وفحش
مُهَجِّرَاتٌ جمع ومنه دماه
مُهَجِّرَاتٌ ای بفضائح وکذا
تكلم بالمهاجر یعنی فحش وسخن

زشت گفت
اَهْجَرُ تِ النَّاقَةُ - نیکو وجوان گردید وفزون شد در پیه و در رفتار + واَهْجَرَ فی مَنْطِقِهٖ و بِهٖ اِهْجَارًا وهُجْرًا - بالضم فسوس کرد و آن سخن زشت وبیهوده وفحش گفت + ونیز اِهْجَار گذاشتن و دیر بجیر رفتن وبگرمای نیم روز در آمدن
تَهْجِیْر - رفتن بجای وقت بجیر وآمدن نماز را در اول وقت منه قوله صلی الله علیه وسلم المُهَجِّرُ اِلَی الجمعة کالمُهْدِی بَدَنَةً و قوله صلی الله علیه وسلم لو یعلمون مَافِی التَّهْجِیر لاستبقوا الیه وهو بمعنی التبکیر الی الصلوة کما فسر لیس مِنَ الهاجرة
مُهَاجَرَة - از زمینی بزمینی رفتن ومنه هاجر النبی صلی الله علیه وسلم من مکة الی المدینة فدخل یوم الاثنین لاثنتی عشرة لیلة خلت من ربیع الاول فکان التاریخ منه ثم رُدّ الی یوم الخمس اول المحرم + ونیز مُهَاجَرَة - بریدن از جائے بدوستی جائے دیگر
مُهَجِّر - بکسر الجیم نام است عبد ثبوث بن عمرو بن مُرّة
تَهْجِیر - در بجیر سیر کردن ودران وقت بجائے شدن وبهاجران مانستن منه الحدیث هاجروا ولا تُهَجِّرُوا
تَهَاجُر - بهمدیگر بریدن وجدائی گزیدن وفی الحدیث ما تهاجر مومنان فوق ثلثة ایام
اِهْتِجَار - ازهم جدا شدن

ه ج رس

هِجْرِس - گزبرج کپی در روباه یا بچه روباه ومردم ناکس وخرس وهر جانور خرد که بشب گشت کند فرو در روباه برتر از کلاکوش
هِجْرِس بن حرمی - مردی است از اشراف نهج وفی المثل اَذَلُّ من هِجْرِس - ای الدب او الفرد
واَعْلَمُ من هِجَارِس - ای الفرد
هَجَارِس جمع + ونیز هِجَارِس سختیهای ایام وریزه ترین باران سرما مثل پشک

ه ج رع

هِجْرَع - کدرهم وجعفر کول ودراز بالا سبک گوشت ودیوانه ودراز قامت لنگ وسبک سلوتی خفیف چست

ه ج ز

هَجْز - بالفتح گذشتن اندیشه بدل وآه از نرم که شنوده شود
مُهَاجَزَة - باهم راز گفتن

ه ج ز ع

هِجْزَع - کدرهم بدول لاند من الجزع عن الحیانی

ه ج س

هَجَس - بالفتح آواز نرم که شنیده شود ومفهوم کرد ودانچه در دل گذرد
هَجِیْسَة - کسفینة شیر برگردیده تباه شده درمشک
هَاجِس - در دل گذرنده
هَجَّاس - کلکتان شیر مبیشه که گوش کند آواز را
هُجَیْسِیّ - مصغر انسوباسی است مرثی لثعلب را
مَهْجُوْس - کار مشتبه وشوریده یقال وتقوّلنی مهجوس من الامور ای ارتبالرّ واختلاط
اَرض هَجِسَ الشَّیْءُ فی صَدْرِهٖ هَجْسًا - بالفتح در دل او گذشت آن چیز یا هَجَسَ گذشتن اندیشه وسواس بدل ونیز هَجَسَ باز گردانیدن انکار خبر مُتَهَجِّس بکسر الجیم نان فطیر یا خاتمی
اِهْتِجَاس - برگردیدن

ه ج ش

هَجْش - بالفتح زدم راندن وبالضم خفتن وبر آغالیدن واَهْجَشَ در دل فی الفعل من غضب
هَجْشَة - بالفتح نهضت و برخاستگی
هَاجِشَة - گروه نوفراهم آمده

ه ج ع

هَجْعَة - بالفتح خواب سبک اول شب یقال اَتَیْتُ بعد هَجْعَة ای نومة خفیفة اول اللیل
هَجِع - بالکسر مدهوش بیخود دگول
هَجِم کعمر ولکتف مثله
هِجْعَة - بالکسر بیات خواب ومرد غافل گول هَجْعَة کهمزة مثله
هَجِیْع - کامیر پاره از شب
هَجِیْع بن فَیْض - کزبیر صحابی است
رَکِبَ هَجَاع - کقطام برسر خود رفت او هو تصحیف صوابه هَجَاعًا
هُجُوْع - بالضم بخواب رفتن بشب تَهَجَّع بفتح الفوقیة مثله یا تهجع خواب سبک است + و نیز هُجُوع شکستن گرسنگی را نه تاعد سیری وشکسته شدن آن لازم متعد والفعل من فتح
هَاجِع - بشب خوابنده هُجَّع کرکع وهُجُوع جمع
طَرِیْقٌ هُجَّع کجعفر بالفوقیة راه کشاده
مِهْجَع - کمنبر غافل کول + و هُجَیْم بن صالح صحابی است
اِهْجَاع - بتسکین واردن گرسنگی را
تَهْجِیْع - نیک خواب کردن و خوابانیدن

ه ج ف

هِجْفَة - بالکسر ناحیه تر وضیاک
هَجَفَة - کفرحة زن لاغر
هَجْفَان کسکران تشنه
هَجَف - بحرکة الهاء وفتح الجیم وشد الفاء شتر مرغ سال خورده یا بدشت اندام گران سنگ از شتر مرغ واز مردم و دراز سطبر و فراخ شکم هَجْهَف مثله
اس اَهْجَف هَجَفًا - محرکة گرسنه شدن وفرو هشته کردن شکم وی + وهَجِفَتْ اَضْنَا پراگنده شدن آنچه دران بود

ه ج ف ل

هَوْشٌ هَجْفَل - کجعفر بالفوقیة گمرش گمان سبک تیر یا سبک تیر گذار

ج ل

هجل - بالفتح زمین هموار پست میان کوه یا عام است اهجال وهجال کلتاب وهُجُول وهِجلات ج + ودموع هُجُول بالضم اشک روان

طریق هجل بضمتین راه تنگ

هجیل کامیر زمین هموار پست

هجال کتاب جمع

هَجُول کصبور زن مزاح فرج وزن تباه کار بعضهم

هاجل مرد خوابنده وبسیار سفر

هَوجل کجوهر دشت دور اطراف بے نشان قال الاصمعی اذا قطعت الهوجل نفسه فهو مذکر اذا وصفت به الفلاة فهو مونث وزمین ناهموار وشتر تیز رو وناقه شتاب زده وذلیل وخوار ومرد آهسته وگران زن فراخ فرج وزن تباه کار وشب دراز وبقیه خواب یا پینکی لنگر کشتی ومرد دراز کول شتاب زده ولوتے از رفتار یا فروتنگی واستخا

هنجل کقنفذ مردگان که عکش را ناخوش دارند

ابو الهنجل کعنفل مرد است

منهجل کمجلس راه زبدان وراه آب

ان هجلت المراة بعینها هجلا چشم بگرداند زن تا اشارت کند مردی را + **وهجلها** به انداخت آن را + الازهری لا اعرف هجل بمعنی رمی

هَتجلة - خفتن ودر زمین همواره پست رفتن

امراة مُهتجلة - کمکرمة زن که دوراه وے یکے شده باشد

اهجال مهمل وبے شبان گذاشتن شتران را وفراخ کردن بچرے وضائع نمودن مال

هجل عرضه تهجیلا زشت گرداند ناموس وی را + ونیز تهجیل تحریش وشنوانیدن ودشنام دادن وبے حرمتی نمودن وبچوب و تازیانه انداختن

مهاجلة - درزمین هجل رفتن ومفاخرت کردن باهم در آب راندن ودر آب خوراندن

اهجال - نومبرون آوردن چیزے را

ج م

هجم - بالفتح کاسه بزرگ وبحر الهجام جمع وخوی وعرق وآبی است نبی فرازه را

هجمة - بالفتح کاشتر از چهل تا بیشتر ازان یا ازسی تا صد یا از هفتاد تا صد یا اندکے کم از صد وسختی سرما وگرما

هجیمة کسفینة شیر که در شکم نوزیزند ودوغ ناکرده خورند یا شیر وفرک یا جنوات شده یا شیر زود بگ جنرات شدن رسیده

ابو الهجیم کربیر یعنی است

ابنا هجمة کهینة ودر فارسی هجوم کصبور ناگاه درآینده برکسے ودرآورنده وباسخت که خانها ویران کند وزبن را ببرند ونام تبع ابی قتادة حارث بن ربعی رضی الله عنه

هجمان - بالفتح وبضم الجیم نام مردے از مذحج

هَجمانة - بالتا مروارید بزرگ وعنکبوت نر ونام دختر عنبر بن عمرو

بیت مَهجُوم خیمه ستونها فراهم آمده بکشادن رسنها

دن هجم عَلَیه هَجمًا - بناگاه آمد برآن یا درآمد برکسے بے دستوری ویقال هجم الصباح

هَجَم اشتاه + **هجم فلانًا** دراورد او را + **وهجم البیت** شکسته ویران شد خانه + **وهجمت عینه هَجمًا وهُجُومًا** درمغاک فرو شد چشم وے + ونیز هجم شیر پستان ودوشیدن

اِنهجام شکسته ویران گردیدن

هجام - درآمدن برکسے یا برچیزے بناگاه وباز گردانیدن شتر را بسوے مراح ودور کردن وسست نمودن بیماری را یقال اهجم الله المرض عنه + ودر اوردن چیزے را

اِهتجام همه شیر پستان دوشیدن

اِنهجام شکسته ویران گردیدن خانه ودشک ریختن چشم

ج ن

هُجنة - بالضم سخن معیوب و زشتی واضاعت علم وعیی یقال فیه هُجنة ای عیب

هِجین - کامیر ناکس وفرومایه از هر چیزے وآنکه پدرش ازاد ومادرش پرستار باشد یا پدرش ازما در بهتر باشد وحسب هجن بالضم وهُجناء وهجنان بالضم ومهاجین ومهاجنة ج هجینة مونث هجن کلتاب

هجائن هِجان کتاب جمع وفرمایه ونا اصل از اسپ وستور یقال فرس هِجین وبرذونة هِجین ای غیر عتیق + ولبن هجین شیر که نه خالص باشد نه فله

هِجان - کتاب برگزیده از هر چیزے منه قول الشاعر هذا جَنای وهِجانُه فیه + وکل جان یدُه الی فیه وشتران سپید موی وبرگزیده ندکر ومونث واحد وجمع در وے یکسان است یُقال ناقةٌ هِجانٌ وابلٌ هِجانٌ وهِجانٌ ایضا ای بیضٌ کرام + ونیز هجان - بر وپلید رقیل رجل هجان ابیض وزن کرامی و زمین خوش خاک مرحیوان

هِجانة - کخاتمة پلیدی ونیز یقال هو بین الهجانة

هاجن - دختر نارسیده که اور اشوی وهند وهمچنین خوشال

از گوسپندان وجز آن که پیش از رسیدگی کشن دهند آن را یا بزغاله ماده که قبل از بلوغ بار گیرد و فی المثل جلّت الهاجن الولد و جلّت الهاجن عن الولد هو القدح الضخم قال ابن الاعرابی جلّت العلبة عن الهاجن اے کبرت قال ابی بنت لبون یحمل علیها فتلقح ثم تنتج وهی حقة، و نیز هاجن آتش زنه که بیک زدن چقماق آتش ندهد

هاجنة - نخله که اول بار آورد و نو باده نماید

غلمة هُجنة - مغز اکودکان نابالغ که دختران نارسیده هند ایشان را

مَهجنة - کمقعدة گروه بے خیر

مَهجَنی - بالفتح مقصور آگروه بے خیر مَهجَنی بضم المیم و یمد مثله

(ض ن) هَجنت الجارية هجنا بالفتح باجن گردید و کذا اهجنت النخلة وغیرها

ك هجن هُجنة - بالضم و هَجانة ككرامة وهُجونة بالضم هجین گردید مرد و ناکس و فرومایه گشت و نیز هجانة گرانمایگی و نیکوی و نیز هُجنة پدر آزاد و مادر بنده بودن

اِهجان - خداوند شتران گزیده شدن و بار دار کردن کشن ناقه بنت لبون را

مُهجنة کمعظمة ناقه که بسبب هجنة

أُهجوبة - بالضم وشد الواو مثله یقال بَيْنَهما أُهجية تَبا جَوْبا

مَهجوّ - هجو کرده شده

(ن) هَجاه هَجوا - بالفتح و هِجاءً الکتاب وتهجاءً - بفتح الفوقیه ممدودا وشنام دادن او را بشعر و نکوهیدن خلاف مدحه و المرأة تَهجو زوجها - یعنی مدت صحبت او میکند و نیز هجاء - الحساء حروف مقطعات خواندن یقال هَجَيْتُ الحروف هَجْوًا تهجيا

ك هجو يومنا - سخت کرم گردید روز

أُهجيت الشعر - هجا یافتم آنرا

تهجية - حروف مقطعات خواندن

مُهاجاة - بهم کردن هجو کردن هجا الکتاب

تَهجي حروف مقطعات خواندن

اِهاجي - باهم هجو کردن

مُهاجون هجو کرده شدگان

ج ي

(س) تَجِيَ البيت هَجْيا - بالفتح آشکار و کشاده گردید

هَجِيت عَيْنُ البعير - درمغاک فرو رفت چشم شتر

باب الهاء فصل الخاء

خ خ

هِخ - بالکسر حکایت آواز اب بینی اندازنده

باب الهاء فصل الدال

د د ء

هَدء - بالفتح خوی و سیرت

هَدی بالتحتیه مثله و نیز هَدء آرمیدن هُدء بالضم وهُدوء بالفتح و بالتاء وهَدی کامیر مهنأ

لمقعد هُدء وه کدخول مثله یقال أتانا بعد هدء من اللیل آمد بعد آرمیدن شب آرام کردن مردم وخفتن آنها وکذا أتانا فلان وقد هدأت الرجل والليلة اے بعد ما سکن الناس من المشی باللیل بعدما هدأت العیون وأتانا هُدوءا ای بعد نومه

یا هَدْ بالفتح دل شب تاریک

تلث آن یقال أتانا بعد هدء من اللیل والفعل من فتح

هَدُؤ - بالضم موضعیست میان طائف ومکه و وهبی در اعلام مرابطهران هَدَوی محرکة منسوب بوے بر غیر قیاس

هِدْأة - بالکسر قوت شبه یقال ما له هِدْأة لیلته ای قوتها

هَدَأة - محرکة نوعی از رتیلا

اَهدَء - کاحمد کوزپشت دوشش کرا علالیش آماسیده و فرو شسته شهد

هَدْآء کصحراء شتر ماده که کوهانش خرد و بیژده شده باشد ربیبا ربا کشی

هُدّاءة - کرمانة اسپ لاغر میان خاص بالذکور

مُهَيْدِئة - حال نخست یقال ترکته علی مُهَيْدِئته ای

حالتیه التی کانا علیها قصف یه
المهدأة
اِهْدَاء - ارام دادن ویقال
لا اهدأ الله تعالی یعنی دور نکناد
خدای رنج او را و دست زدن کی
را تا بخواب شود و کودک را چون گرد نیکو
پیری کسی را و آماسیده دوش
گردانیدن

ه د ب

هُدْب - بالضم وبضمتین مژه
چشم وریشه وبرزه جامه هُدْبَة
یکی هُدْبَة بن خالد - بالضم محدثی
است معروف مهذاب کلکتان
وهدبته بن الخشرم شاعر است
هَدَب - محرکة شاخهای طی و
مانند آن وهر برگ درخت که همیشه
باشد چون سرو وهر گیاه که برگ ندارد
وخود قایم مقام برگ باشد یا برگ
که بهنانه باشد مانند برگ سرو
وطاق ومانند آن هَدَبَة یکی
اَهْدَاب وهِدَاب کلتاب جمع
هَدِب - بکتف شیر بیشه
هُدَبَة - کهزة مرغیست
هُدُب - یکعتل کند خاطر عاجز
وگران جان گران سنگ
اَهْدَب - مرد بسیار مژه ودراز مژه
شَجَرَة هُدْبَاء - کهوار درخت
دراز وفروهشته شاخها
هُدَّاب - کرمان درمانده گران
سنگ کند خاطر وگران جان وبرگی
که بهنا ندارد هُدَّابَة - یکی
هِدَاب کتاب جمع وریشه
وبرزه جامه ٭ وهُدَّاب النخل

شاخهای آن
هَهْدَب - کحیدر ابر فروهشته
دامن وریشه وبرزه جامه وکس
زن که فروهشته باشد واشک
بی هم ریزان ومرد کند خاطر وعاجز
وگران سنگ ونام اسپ عبد
عمرو بن راشد
رجل هَیْدَبِیُّ الکلام - بالفتح
وشد التحتیة مرد بسیار سخن ٭ ودایه
هَیْدَبِی - شاعریست
هَدَبِیَّة - محرکة سنو با آبی
است نزدیک سوارقیه
هَیْدَبی - بالفتح مقصورا نوعی از
رفتار اسپ ومانند آن بکوشش
(ض) هَدَبَهُ هَدْبًا - بالفتح
برید آن را ٭ ونیز هَدَبَ وشدد
میوه چیدن یقال هدبا لثانیة
وهَدَبَ الثمرة اذا اجتلبها واجتناها
(س) هَدِبَتِ العَیْنُ - دراز
مژه گردید ٭ وهَدِبَ الشجرُ - دراز
وفروهشته شاخ گشت
اِهْدَاب - دراز وفروهشته
شاخ گردیدن درخت
مِهْدَب مُهَذَّب کمعظم
ومیباید پرزه واز

ه د ب د

هَدَبْدِ - کخلبط شیر نیک خفته
وجمرات شده هُدَابِد کخلابط
مثله وخردی جثیم وسستی آن مع
جریان اشک یا عام است وشب
کوری یقال بعَیْنِهِ هُدَبْدَ
ای عشی وعشاوعلی است سیاه
ومرد سست بنیانی

ه د ب س

هَدَبَّس - کمعلس بسر زیاده آن

ه د ب ل

هِدَبِّل - کسجل مرد بسیار موی
وزولیده موی که شانه نخورد
وگران سنگ

ه د ج

هَدَجَة - محرکة نالیدن ناقه
ونالهٔ آن
هَدَجَان - محرکة رفتار پیران
هُدَاج - کغراب مثله والفعل
من ضرب یقال هَدَجَ الظَّلِیمُ
یعنی لزان لزان رفت
قد هُدُوج - کصبور دیک
شتاب جوش ٭ ویع هُدُوج
باد یا بانگ
هَدَّاج - کشداد رفتار پیران
رونده ٭ ونیز هَدَّاج نام اسپ
نسیب بن شریف ونام پدر مهیاره
هَوْدَج - کجوهر سود وبار گیر
سواری است زنان را معرب
هَوْدَجَة - بلند شدن کوهان
شتر وجز آن
هَدْجَدَج - کسفرجل رفتار
پیران رونده
مِهْدَاج - بالکسر شتر ماده
نالان در بیع مِهْدَاج - باد یا بانگ دریا
تَهَدُّج - بریده بریده دیدن آواز
یا لرزه ومهربان شدن ناقه بر بچه
مُسْتَهْدِج - بکسر الدال شتابی
کننده
مُسْتَهْدَج - بفتح الدال شتابی
کردن

ه د د

هَدّ - بالفتح مرد گرامی نژاد جامه
وبانگ شتر وآواز سخت ودرشت
که از افتادن دیوار وجز آن آید
ومرد سست ضعیف ویکی هُدُودٌ
ویکسر جمع یقال اذا وعد الرجل
غیره الی لغیره هدای غیر ضعیف
وقال ابن الاعرابی الهدّ بالفتح
الجواد الکریم وبالکسر هو الجبان
الضعیف ٭ ونیز هَدّ سخت پیران
کردن ویقال هَدَّتْهُ المصیبة
ای اوهنت وشکستن هُدُود
بالضم شدد وپیری وپیر گردیدن و
بانگ کردن ویقال مَرَّ یَشُدُّ جُلِّ
هَدَّكَ من رجل وتکسر الدال
ای حسبك من رجل شُتَّاكَ صِفْ
مجانسة وفیه لغتان منهم
من یجریه مجری المصمت ولا
یوتنه ولا یثنیه ولا یجمعه و
منهم من یجعله فعلا فیثنی
ویجمع ویونث فیقول صرت
برجل هدك من رجل وبامرأة
هَدَّتْكَ من امرأة وبرجلین
هَدَّاكَ وبرجال هُدُّكَ بامرأتین
هَدَّتَاكَ وبنساء هَدَدْنَكَ
ویقال انّه لَهَدّ الرجل یعنی ا و
البتة نیک مرد است وچون کسی را
بخلاوت ودلیری صفت کنند گویند
فلانٌ هَدٌّ مهولا ٭ ونیز هَدّ -
سست ضعیف گردیدن والفعل
من ضرب یسمع
هَدَّد - بالفتح وکسر الدال المشددة
کلمه ایست که وقت آب خوردن خر گویند

هَدَّة - بالفتح آواز فرو رفتن دیوار و مانند آن ✤ و نیز هَدَّة موضعی میان عسفان و مکه یا آن اطراف است وقد تخفف والصواب هِدَاة بالهمزة وتقدم

هَدَر - محرکة آواز سخت و شر

هُدَاد بن بَدَّاد - کصرد پادشاه بود که بزور و ستم کشتی گرفتی رواه البخاری

هَدِيد - کامیر مرد دراز ✤ و نیز هَدِيد - بانگ و بانگ برآوردن دیوار وجزآن وقت فرو رفتن والفعل من ضرب

هُدَيد بن حُمَيّ - کزبیر مردی است

هَدَارَة - کسحابة بدول ترسنده

هَدُود - کصبور زمین نرم و پشته شاخه و زمین نشیب

هَادٌ - آواز دریا که در آن بانگ و دوی شنیده شود و گاهی ازان زلزله پیدا گردد

هَادَة - تندر و بانگ ابر

اَهْدَل - بدول ترسنده

رَجُل مِهْدَد - بالکسر مرد بسیار سخن

هَدَادَيْك - بالفتح یعنی بگذار و دور باش و کیوشو

هَدْهَد - بالفتح آواز جن واحد ندارد

هَدْهَدَة - بانگ کبوتر هَدَد جمع ✤ و نیز هَدْهَدَة بانگ کردن شتر مرع ویقال الفحل يُهَدْهِدُ هَدِيرَه وحرکت دادن کودک را تا بخواب شود و فرود آوردن چیزی را از بلندی بپستی

ويقال نُلْدَانٌ يُهَدْهِدُ هَدَاكَ مجهولا یعنی او بخیال من میگذرد و هُدْهُد - بالضم هر مرغ که بانگ وفریاد کند دیوپک هُدْهُد کعلبط وهُدَاهِد کعلابط مثله وفيه يقال للشاعر لله دره ✤ جاءت سليمان يوم العرض هدهد ✤ اهدت لدين جل وكان في فيها ✤ وانشدت به لسان الحال قائلة ✤ ان الهدايا على مقدار مهديها ✤ لولكان يهدى الى الانسان قيمته ✤ ملكان قيمتك الدنيا وما فيها ✤ الا صحيفة لم يكلم لكلمة لنهى النبي صلى الله عليه وسلم عن قتله قبيل يجل اكله وكبوتر بسيار بانگ هَدَاهِد کسفارج وهَدَاهِيد جمع ✤ و نیز هُدَاهِد بالضم حی است از یمن و بالفتح مرغی و ملائست ويقال مَا فِي ثُرْدِيِّهِ هَدَاهِدُ یعنی لطفی نیست در دستی وی

هَدْهَاد - بالفتح صاحب مسائل قاضی دنام پدر بلقیس ملکه سبا وهو هُدْهُد بن شرحبيل بن ذي سحر ملکی از ملوک حمیر

تَهْدِيد - ترسانیدن و در پی یکدیگر گذاشتن و گوسپند را

إِهْدَاد - قوی و توانا شدن

تَهَدُّد - ترسانیدن

تَهَادّ - در پی یکدیگر برآمدن قوم

اِنْهِدَاد - شکسته و ویران شدن

يقال اِنْهَدَّ الجَبَلُ اى انكسر

رجل هُدُدٌ - بالکسر مرد گران

هَدَر - محرکة رایگان از خون و حق وجزآن وخون باطل کرده

يقال دِمَاؤُهُم هَدَرٌ اى مُهْدَرَةٌ ✤ و مردم را اعتبار افتاده

رجل هُدَرَةٌ - کهمزة مرد ساقط

هَدِير - کامیر بانگ شتر وکبوتر

مُنْكَدِر بن عبد الله بن هُدَيْر کزبیر صحابی است

هَدَّار - کسحاب موضعی یا رودباری است بیمامه که مولد مسیلمة کذاب است

هَادِر - شیری که زبرین آن سطبر وجغرات شده باشد وزیرین آن تنگ وزرد آب واین پس از ترش شدن گرد و مرد بی اعتبار که هیچ نیرو دافتاده

هَدَرَة - محرکة وکعنبة جمع يقال هُوَ هَادِرٌ وهُمْ هَدَرَةٌ ونیز وهَدَرَة واحد وجمع ندکر وتؤنث یکسان است ✤ و نیز هَادِر شتر با بانگ هَادِرَة مونث هَوَادِر جمع

اَرْضٌ هَادِرَةٌ - زمین گیاه ناک وتمام گیاه

جوفٌ اَهْدَرُ - شکم آماسیده

هَدْرَاء - کصحراء آبکی است بنجد مرنی عقیل ونی وجیدر

اَبُو الهُدَّار - کشداد شاعری است وغُنَيْم بن مُدَّار یا ابْتَار یا سَتَّار صحابی است

هَمْدَرَة - کمقعدة دندان پیشین خود

ه درس

هَدَارِيس - بحتمیها مثل دهادیس

(ض ن) هَدَرَ هَدْرًا - بالفتح والتحریک رایگان و باطل شد حق وخون وجزآن وهَدَرَ دَمُهُ باطل گردانیدم آنرا لازم متعد

(ض) هَدَرَ البَعِيرُ يَهْدِرُ هَدْرًا - بالفتح وهَدِيرًا کامیر بانگ کرد بی شقشقة وهَدَرَ الحَمَامُ يَهْدِرُ وهَدِيرًا وتَهْدَارًا - بالفتح الفقیه بانگ کرد و نیز هَدْرًا - بالفتح وبحرکة چوشیدن شراب تَهْدَارًا مثله و شگفتن شکوفه خرما و نیک در از کردیدن گیاه وانبوه وتمام شدن يقال هدار العرفج اذا عظم نباتها هُدُورٌ وهُدُرٌ وهُدِيرٌ مثلثة نیز هُدُورًا نتا دن يقال ضَرَبَهُ فَهَدَرَتْ سِنُّهُ اى سَقَطَتْ إِهْدَارًا - رائگان ومباح گردانیدن خون را

مُهَدَّر - کمحدث شتر با بانگ منه المثل كالمهدر في العقلة و آن کشتی باشد که در خطیره بندکنند یا کشتی بخندو او بانگ وفریاد کنند واین در حق شخصی گویند که فریاد می نماید و بر کاری نباشد

تَهْدِير - بانگ کردن شتر بی شقشقة ونیز بانگ کردن کبوتر

تَهادُر - باهم مباح گردانیدن خون را

إِهْدِيدَاد - پیوسته ریخته شدن باران

ه درس

هَدَارِيس - بحتمیها مثل دهادیس

ه د س

هَدَس. محرکة درخت آس لغة اهل الیمن قاطبة

ه د ش

(ن) هُدِشَ الکتبُ هَدْشًا بمجهولا برانگیخته شد

اِنْهِداش. برانگیخته شدن سگ بر شکار

ه د ع

هِدَع. کعنب ساکنة العین وبسکون الدال مکسورة العین کلمه است که بدان شتربچگان را تسکین دهند از گریز

هَوْدَع. کجوهر شتر مرغ

ه د غ

(ف) هَدَغَهُ هَدْغًا. شکست آنرا یا کفانید

مُهْدَغ. طعامی است نرم کرمے آشامند

اِنْهِداغ. فرا هشته و نرم شدن از خشکی و فشاده شدن خرما

ه د ف

هدف. بالکسر تندا جسیم

هِدْفَة. بالتا اگر دهی از مردم و خانهاے چند بر پا در جائے

هَدَف. محرکة هر چیزے بلند و برا فراشته از بنا و دیگ تودهٔ کوه و هشته و مانند آن و نشانه تیر و مرد بزرگ جثه و بسیار خواب و گران ناسازوار بے خبر ✤ و نیز هَدَف

هَدْف بالسکون کلمه که بدان گوسپند برانند و شبدن خوانند

هادِف. درآینده و مرد خرب

هادِفَة. گروه

(ن) هَدَفَ إلى الهدفة هَدْفًا بالفتح در آمد در آن هل هَدَفَ اَیْکُمْ هادِفٌ کذلك ✤ هَدَفَ الخمسین بہ پنجاه نزدیک گردید

(ض) هَدَفَ هَدْفًا. کسلمند گردید سست شد

اِمْرَأَةٌ مُهْدِفَةٌ. کحسنة زن گوشت ناک

اَهْدَفُ الخمسین. بہ پنجاه نزدیک گردید ✤ واَهْدَفَ عَلَیْهِ. برآمد بر آن ✤ واَهْدَفَ اِلَیْهِ. پناه بر د بوے ✤ واَهْدَفَ لَهُ الشَّیْءَ منتصب گردید جهت وے ✤ واَهْدَفَ مِنْهُ نزدیک وے رسید یا ایستاد یا استقبال نمود و اَهْدَفَ الکَفَلُ. کلان گردید سرین چنانکه بهدف ماند

رَکِیَّةٌ مُهْدَفَةٌ. بکسر الدال ستون بهن

اِسْتِهْداف. پائیدن بلند گردیدن و نشانه چیزے شدن و بیخ بالام دیگ کردن دوشنده

ه د ك

هَوْدَك. کجوهر فربه

هَنَادِكَة. بالفتح جمع هِنْدِکی است منسوب بهند وے آید

(ض) هَدَكَ هَدْكًا. در آمدن تَهَدَّكَ بالکلام. سختی کردن بسخن و ترسانیدن

ه د ك ر

هَدْكَرَة. گرفتن چیزے را که امکان گرفتن آن باشد

هُدَكِر. کعلبط زنے که در رفتن گوشت و استخوان خود را بجنباند و شیر خفته و فرتوت

رجلٌ هُدَكِرٌ. کعلابط مرد بنا زپرورده

هَیْدَکُر. بالفتح وضم الکاف زن بسیار گوشت هُدْکُوَة بالضم وهَیْدَکُور هَدْکُورَة بالفتح مثله یا هَیْدَکُور پنهان شونده جهت فربهتن وزن جوان شگرف اندام نیکو کرشمه هُدْکُوَة مثله و شیر و فرتوت ولقب حارث بن عدی بن مُنْذِر که شریف قوم بود ولقب مردی از کنده ✤ و بیت هَیْدَکُور الاَساطِین سرائے ثابت ستونها

مُتَهَدْکِر. بکسر الکاف شیر دیرهم آمیخته

مُتَهَدْکِرَة. بکسر الکاف مسکه تنک که در تابستان برآید و در تف بشیر ماند

تَهَدْکَرَ مِنَ اللَّبَن. شیر نوشید شیر را چندانکه بخواب شد ✤ و نیز تَهَدْکَرَ. چیستن و شتاب رفتن

یقال تَهَدْکَرَ عَلَی النَّاسِ اَی تَنَزَّی

ه د ل

بُوهُدُل. بالفتح گروهی از یهود شام که در مدینه سکونت ورزیدند

لَبَنٌ هِدِلٌ. بالکسر شیر خفته ترش شده

هَدِیل. کسکیت شتر آوسکان بالفتح هَدِیل. کامیر بانگ کبوتر نر یا عام است یا بخصوص بانگ کبوتر وحشی وچوزه کبوتر و کبوتر نر یا کبوتر بچه بود و در روزگار نوح علیه السلام فمات عَطْشًا وَحِیدًا فَرِیدًا وَصَادَ جارحٌ مِنَ الطَّیر فَمَا مِن حَمَامَةٍ اِلَّا وهی تَبْکِی علیه

هَدَال. کسحاب شاخ سر فرود آورده

هَدَالَة. گروه و نوعے از درخت که در سمرزار روید و سمر نیست

هِدَال. بالکسر جمع و دهے است بیمن

هَادِل. بالفتح اوسکان وبعیر هادل شتر اوسکان بفتحهم و ذلك هما یَهْدَحُ بِهِ

اَهْدَل. شتر اوسکان بفتحهم شفر اَهْدَل کذلك

شَفَةٌ هَدْلَاءُ. وکصحراء لب از نمخ فرو رفته

(ض) هَدَلَ الحَمَامُ هَدْلًا و هَدِیلًا. کامیر بانگ کرد ✤ و هَدَلَ الشَّیْبُ وغیره هَدْلًا. بالفتح فرود و زها کردن آن را و فرو هشتن ✤ وهَدَلَ البَعِیرُ. قرحه گرفت شتر را پس فرو هشته گردید قرآن مجید هَدَلَ البَعِیرُ اوسکان و بفتحهما

(س) هَدِلَ المُسْفِرُ هَدَلًا. محرکة اوسکان گردید بفتح شتر ✤ و هَدِلَ البَعِیرُ. اوسکان لب گردید

هَیْدَلَة. راندن شتر بسرود کذا فی النسخة المصححة

هُدَّل. فرو هشته شدن پوست خصیه و سست گردیدن لب

وفرود آمدن شاخهای درخت

ه د ل غ

هِدْلَوْغَة. بالکسر کهرکولهٔ ولیضم زشت خلقت کول

ه د ل ق

هِدْلِق. کزدج پرویزن وفرشته از هر چیزے وشتر فراخ کنج دهن

هِدْلِقَة. بالتاء پشم زیر شتر

ه د م

هَدْم. بالفتح خون رایگان و باطل ویحرک

هَدْمَة. بالفتح باران سبک ویک دفعه باران ویک دفعه ازال

هِدْم. بالکسر جامهٔ کهنه ودور پاره کرده یا خاص است بکلیم پشمینه اهْدَام وهِدَم کعنب

جمع دیر سال خورده ومونزه کهنه ونام مروے

هَدَم. محرکه آبخوار از کرانه چاه فرو دریده در چاه افتاده باشد در زمینے است ویقال دِماؤهم بینهم هَدَمٌ ای هَدَرٌ

هَدَمَة. آرزندی باده زرا یقال ناقةٌ بها هَدَمَةٌ اے ضبعةٌ شدیدة

هَدِم کفرح ناتراش

هَدِمَة. کفرحة ناقه سخت از سنگش هدامی کسکاری

هِدَمَة کقردة جمع هَدِیم. کاه سرگیاه باقی مانده سال اول

هُدَام. کغراب دوران سر که از سواری کشتی عارض شود

هِنْدَام. کرطاس اندام معرب است یقال لهُ هِنْدَامٌ

ذُو مِهْدَم. کمنبر ومقعد بادشاهی است حمیر را و بادشاهٔ حبش

ذُو الْاَهْدَام. لقب متوکل بن عیاش شاعر ولقب نافع که فرزدق بهجو وے کرده

مَهْدُوم. شیخفته وسطر شده

ارض مَهْدُومَة. زمین باران سبک رسیده

(ض) هُدِمَ الرَّجُلُ مجهولا دوران سر رسیدا و را از سواری کشتی ✤ ونز هدم. بالفتح شکستن بنا وویران ثبت شکستن

(س) هدمت النَّاقَةُ هَدْمًا وهدمة. محرکتین سخت کشن خواه گردیدن ناقه

اِهْدَام. سخت آزمند کشن کشتن ناقه مُهْدِم. محسن لغت است ازان

تَهْدِیم. شکستن بنا وویران کردن شدد للمبالغة

نَابٌ مُتَهَدِّمَة. بکسر الدال ناقه پیر فانی عجوز مُتَهَدِّمَةٌ کذلك

تَهَدُّم. ویران شدن وسخت شدن خشم وخشم وعده بدکردن وترسانیدن یقال تَهَدَّم علیه غضبا وسخت کشن خواه گردیدن ناقه

تَهَادُم. باهم رایگا ومباح کردن خون را

اِنْهِدَام. ویران شدن

شیء مُهَنْدَم. بالفتح چیزے باندام واندازه

ه د م ل

هِدْمِل. کزبرج جامهٔ کهنه و دیرینه وبسیار موی ژولیده سر

هِدَمْل. کبحل جامهٔ کهنه ومرد گران کشته بلند فراهم آمده

هِدَمْلَة. کبجلة ریگ تودهٔ درخت ناک وروزگار دیرینه وقدیم وشوریدگی از مردم

هَدْمَل هِدْمَلَة. دریدن جامه را

ه د ن

هَدْنَة. بالفتح باران سست اندک

هِدْنَان. بالکسر فراخی وازرانی سال وتضعیف سبز من

هُدْنَة. بالضم آشتی وصلح تر آسانی وآرامش یقال هُدْنَةٌ علی دَخَنٍ ای سکون علی غل

هَدَان. کسحاب کول گران سنگ هُدْن کمکتب حج

هَیْدَان. بالفتح بد دل بخیل

(ض) هَدَنَ هُدُونًا. آرمید وآرام داد لازم ومتعد

وهَدَنَ الطَّبِیبُ خوشنه کرد آن را ✤ ونیز هُدُون. وفن کردن وکشتن وتن آسانی وفراخ زندگانی شدن وآسوده شدن ممکن کمقعده مثله

فَرَسٌ مَهْدِنٌ کمحسن اسپ که تهان دار وتنگ خودرا

اِهْدَان. لاغر گردانیدن اسپ را

تَهْدِین. خوشنو کردن وآرام دادن ومشغول کردن زن کودک را بسخن وآهستگی وباز داشتن از کار

تَهَادُن. آشتی کردن باهم

تَهَادَنَ. راست ایستادن ودست وراست شدن کار یقال تَهَادَنَتْ لَهُ الْاُمُورُ اِذَا اسْتَقَامَتْ

اِنْهَدَنَ عن غرمه. ست گردیدن از قصد خود

ه د ی

هَدْی. بالفتح قربانی که بمکه فرستند بدیه یکے وقال الفراء لا واحد لهُ وعروس ✤ ونیز هَدْیٌ روش وخوے وسیرت وبکسر هَدْیَة بالتاء مثل یقال ما احسن هَدْیَه وهَدْیَته ای سیرته

هُدْبَةُ الْاَمْرِ. مثلثه روی وجهت کار وکار یقال خذ هُدْبَتَهُ والکسر علی ای فیما کنت من الحدیث ونحوه ونظر فلان هَدْیَتَهُ مرة اوفی هَدْیَة امره ای جهته

هُدًی. بضم الهاء وفتح الدال راستی وراه راست وراهنمائے ودلالت ویونث وروز

هَدَاة. بالفتح اوانه وآلات

هَدِیّ. کغنی بندی وعروس وهرزم وارجمند از هر چیزے وقربانی که بحرم فرستند وقربة

حتی یبلغ الهدی محله بالتخفیف والتشدید هدیة یکے وقیل الهدایا جمع هدی مثل کلب وکلیب

هَدِیَّة - کغنیة تحفه وارمغان

هَدَایَا هَدَّاوی کسکاری وبکسر الواو جمع عروس واز اعلام آنست

هُدَیَّة - کسمیة نام مردے

هَدَّاء کسماء آوردن وزن هرکے طعام خود را بجای خوردن باهم اسم است

هِدَّاء - بکسر سست وکند خط

هَادِی - رہنمای وپیشوا کردن

هَوَادِی جمع بقال اقبلت هوادی الخیل ای اعناقها ویکان تیر و کاریکه در مرکز خرمن بندند او را وقت خرمن کوبی وشیر بیشه واول از شب واول کله شتران پیش رو کرمایان بشو وهوادی جمع

هَادِیَة - چوب دستی دسنگ بند برآمده در آب هادیات جمع ونیز هَادِیَات - گله گاوان دشتی وجزآن که پیش پیش رود

هَدُوّ - کعدو راہنما

هُدَیَّا - مصغر مثل ومانند

یقال لك عندی هُدَیَّاها ای مثلها وصیت بسهم ثم بسهم آخر هُدَیَّا ای قصدا

مُهْدِی - کمبر آنچه هدیه دروے آرند چون طبق وجزآن که با هدیه باشد وبسیار هدیه آرنده للذکر والانثی یقال رجل مهدی وامرأة مهدی ایضا

مُهْدَاء - بالکسر بسیار هدیه آرنده

مُهْدِیَة - حال وملک لنا یقال فلان علی مُهْدِیَته

مَهْدِیَّة - کمرمیة عروس وشهرے است بمغرب

هَدَّاه هُدَّی بالضم وفتح الدال وهَدْیًا بالفتح و هِدَایَة کتابة وهِدْیَة بالکسر راه راست نمود وآن راهداه الله الطریق وله وإلیه کذلك هَدَی الطَّرِیق - یافت راه را وکذا فلان لا یَهْدِی الطَّرِیق یعنی نمی یابد راه را ونیز هِدَایَة - پیدا وآشکار کردن وآگاہ نیدن وراه نمودن

یقال هَدَیته الطریق والبیت ای عرفته وقوله تعالی أو لم یَهْدِ لهم کم قال بو عمرو أو لم یتبین لهم + ونیز هِدَاء کسماء عروس را بخانه آوردن وفرستادن عروس را بخانه شوی یقال هَدَیْتُ المرأة الی بعلها وهُدِیَت المرأة بجهول فهی مَهْدِیَّة

ورفتن براه دیگرے یقال هَدَی هَدْی فلان ای سار سیرته

وفی الحدیث أو هُدُوا هَدْیًا عمار ویپش درآمدن وپیشی گرفتن یقال هَدَاه اذا تقدمه

إِهْدَاء - هدیه فرستادن و دادن یقال أهدی له وإلیه

فرستادن عروس را بخانه شوی

تَهْدِیَة - هدیه فرستادن و دادن وجدا کردن

مُهَادَاة - بدو تن آوردن چنانکه یکے بر یک جانب ودیگرے بر دیگر جانب یقال جاء فلان یُهَادَی بین اثنین اذا کان یمشی بینهما متعمدا علیهما من ضعف او سکر

تَهَادِی - یکدیگر را هدیه دادن

وفی الحدیث تَهَادُوا تحابوا

تَهَادِی - رفتن وخمیدن در رفتار وبدو تن رفتن یقال تَهَادَتِ المرأة ای تمایلت فی مِشْیَتِها

تَهَدِّی - راه یافتن

إِهْتِدَاء - راه راست یافتن یقال هو لا یهتدی الطریق وکذا لا یهتدی بفتح الهاء و کسرها وبشوہر فرستادن عروس را

إِهْتِدَاء - پیش روشدن وسبقت گرفتن یقال إهتدی الفرس الخیل ای صار فی أوائلها

إِسْتِهْدَاء - بنمودن وهدیه آنست

باب الهاء وفصل الذال

هـ ذ ء

هَذَأَة بالفتح سیل آبی وکلند

(ف) هَذَأَه هَذْءًا - بالفتح زود بریدن آن را زود تر از هذ + وهَذَأَ الدلو - بلاگ انبید او را + وهَذَأَ فلانا - سخن مکروہ شنوانید او را + وهَذَأَ الماء - بلاگ انبیدن

(س) هَذِئَ من البرد - بلا شدن سرما

تَهَذُّؤ - تباہ شدن زخم وپاره پاره گردیدن آن

هـ ذ ب

هَذَب - بحرکة روشنی وصفائی وپاکیزگی وبرگزیدگی

هَیْذَبَان - بالفتح مقصورا نوعے از رفتار اسپ بکوشش

ابل مَهَاذِیب - شتران تیز رو وسریع

(ض) هَذَبَه یَهْذِبُه هَذْبًا - بالفتح برید آنرا وپاکیزه وبے آمیغ کرد وبرگزید ودرست نمود + ونیز هَذَّبَ نخله پاک کردن نخله را از پوست ولیف وروان شدن چیزے وشتافتن مردم وجزآن هَذَابَة بکسر هاء مشله وافزون گشتن بانگ وخروش قوم

إِهْذَاب - شتابی کردن در دویدن وپریدن ودرسخن وشتاب بارپدن ابر

رجل مُهَذَّب - بمعظم مرد پاکیزه خوے

تَهْذِیب - پاکیزه کردن ودرست واصلاح نمودن وشتافتن در بریدن ودویدن ودرسخن

مُهَاذَبَة - شتافتن مردم وجزآن

هـ ذ خ

هَذْخَرَة - خرامیدن زن

تَهَذْخُر - خرامیدن زن

هـ ذ ذ

هَذّ - بالفتح برنده + ونیز هَذّ سبک بریدن وشتاب خواندن

مَهْذُوذ - هَذَّاذ بکسر هاء مشله ویقال تَهَذْهُذ القرآن والحدیث ای یسرده

هَذَاذَیْك - بالفتح یعنی بالایست

وذلك تقول للناس إذا أردت ان يكفوا عنك وهو على تقدير الاثنين مثل سعديك اى قطعا بعد قطع

هَذُوذ - كصبور بزنده

هَذَّاذ - كشداد تيك بزنده + وجمل هَذَّاذ شتر زميني گيرنده

هَذْهَاذ - بالفتح بزنده + و قَرَبٌ هَذْهَاذٌ - قرب دور و دشوار يا قرب شتاب

هَذَّاذ - كسفاج بزنده وانانكه هركس راكه بينند گويند از ايشان است از خدمتگاران ايشان

إهْتِذَاذ - سبك بريدن شتاب خواندن مكتوب را

ه ذ ر

هَذَر - محركة بسيار بيچكاره وملاحه يا سخن بيهوده دروغ

رجل هَذَرٌ - كمكث مرد بسيار سخن بيهوده گوئى هذر كند

وهُذْرَة كسمرة وهُذْرة بسنين وهَذَّار كشداد مثله

هَذِرَة كفرحة مونث

يَوْمٌ هَاذِرٌ - روز سخت گرم

هَيْذَار - بالفتح بيهوده گوى بسيار سخن هَيْذَارَة بالتاء

وهِذْرِيان بالكسر مثله ونيز

هَذْبان مرد بسيار سخن وسبك

مِهْذَر - كمنبر مرد بيهوده گوى

مِهْذَار للذكر والانثى و

مِهْذَارَة بكسرهما مثله

(ن ض) هَذَرَ فى مَنْطِقِهِ

هَذْرًا - بالفتح وتهذارا بالضم

الفوقية بيهوده گفت + وهَذَّ اليَوْمُ - سخت گرم گرديد روز

(س) هَذِرَ كَلَامُهُ بيهوده وباطل گرديد كلام وى

إهْذَار - بسيار بيهوده گفتن

ه ذ ر ب

هَذْرَبَة - سخن بسيار وبسرعت گفتن

هُذْرُبَان بعضوان مرد شتاب سخن وسبك خدمت

هُذَيْرِيل مصغرا مقصورا خوئى وعادت يقال هذه هُذَيْرِيَاهُ

ه ذ ر ف

هَذْرَفَة - شتاب رفتن

هُذْرُوف كعصفور تيز رفتار وسريع هَذَارِيف جمع

ه ذ ر م

هَذْرَمَة - سبك گفتن سخن و شتاب خواندن يقال هَذْرَمَ فى كَلَامِهِ وهَذْرَمَ وَرَدَهُ

امرأة هَذَرْمَى الصَّحْب - على فَعَلَّى بالفتح زن بسيار بانگ و فرياد وسخت بدخشماك

هُذَارِم - كعلابط مرد شتاب در سخن و در قرات هُذَارِمَة بالتاء مثله

ه ذ ف

هَذِيف - ككتاب مرد شتاب رو چابك

هَذَّاف - كشداد مرد شتاب و تيز وچالاك

(ض) هَذَفَ هُذُوفًا - شتاب رفت

(م) هُذِّف كمعن مرد شتاب و تيز

ه ذ ك

هَذَكَ - لرزيدن گوشت واستخوان در رفتار

هَذْكَذَ كرر مثله وخرسند وشادان شدن

ه ذ ل

هَذَلَة - بالفتح نوعى از رفتار شتاب كه دران كام نزديك نهند

هَذَلَان - محركة شتاب رفتن والفعل من ضرب

هُذَيْل - كزبير نام صحابى است كه پدر وما درش هرد ومقعد بودند

وهُذَيْل بن مدركة بن الياس بن مضر پدر حى است از مضر بدتى منسوب بوى وهُذَيْل بن نضر بن باج محدث است وابو هُذَيْل صحابى

هَاذِل - ميانه شب واول آن بالفتح

هُذُول كعصفور مرد سبك وسبك از تبر وكرك واسپ ودراز دشت اندام وپشنه خرد وآب اندك خور ودريك ريزه هَذِيل جمع

وآفت وفتنه واول شب بالفتح آن وباران كه اندك ودريده شود وابر باريك واسپ علان بن بجره وجابر بن عقيل سدوسى وشمشير هُبَيْرَة بن ابى وهب مخزومى

هُوَ ذَلٌ فى مَشْيِهِ هُوَذَلَة - شتاب رفت يا مضطرب شد در دويدن + وهُوَ ذَلٌ بَيِّنُ الهَوَذَلَة بالا انداخت كبر را وانداخت

وهُوَ ذَلَ الاسْتِقَاءُ بجنبانيده شد مشك شير + ونيز هُوَذَلَة - سست شدن در جماع جنبان بيرو آن بغول شتر وجنبيدن دلو

ه ذ ل ب

هَذْلَبَة - كه رجه سبكى وشتابى

ه ذ ل غ

هُذْلُوغ كعصفور مرد كند لب

ه ذ ل م

هَذْلَمَة - كه رجه نوعى از رفتار بسرعت

ه ذ م

هذمة بن لاطم - بالضم مروى است از هُزَيْلة

هَذْمَة بن عتاب - محركة در نبى طے است

سعد بن هُذَيْم - كزبير پدر قبيله است وهو ابن زيد لكن حضنه عبد اسود سمه هُذَيْم فغلب عليه

هُذَام - كغراب دلير وشمشير بران

هَيْذَم - كحيدر شتاب رو سريع

هَيْذَام - بالفتح بسيار خوار ودلير ونام مروى

مِهْذَم - كمنبر شمشير بران

(ض) هَذَمَ هَذْمًا - بالفتح بريد ودشتاب خورد

ه ذ م ل

هَذْمَلَة - نوعى از رفتار شتاب كه دران كام نزديك نهند

ه ذ و

(ن) هَذَوْتُ السَّيْفَ هَذْوًا - بالفتح جنبانيدم شمشير را و

هَذَوْتُ فى الكلام - بيهوده گفتم دران

هذی
هَذَاءٌ بکسر ابیهوده گوی ازبیماری وخواب اسم است
رَجُلٌ هَذَاءٌ کشدا ومرد بسیار بیهوده گوی ازبیماری یاخواب
هَذَاءَةٌ بالتا ء مثله
(ض) هَذَى هَذْيًا - بالفتح
وهَذَيًا تا محرکة بیهوده درائید ازبیماری وخواب وجز آن
اَهْذَيْتُ اللَّحْمَ - نیک پختم گوشت را چنانکه شکنجی نماند

بَابُ الْهَاءِ وَفَصْلُ الرَّاءِ

هراء
هُرَاءٌ - کصرد مرد بسیار سخن بیهوده گوی
هِرَائِيٌّ - کامیر گوشت نیک پخته
هَرِيَّةٌ - کسفینة سردی یقال هذه قِرَّةٌ لَهَا هَرِيَّةٌ ای بردٌ له شدة وضر
هِرَاءٌ - بکسا ر نوبادهٔ خرما وزشت ونام دیوی که موکل خوابهاے زشت است
هُرَاءٌ - کغراب سخن بسیار خطا یا زشت وفحش یا سخن تباه نا آراسته ومرد بسیار سخن بیهوده گوی
(ف) هَرَأَ فِي مَنْطِقِهِ هَرْءًا بالفتح بسیار فحش یا زشت گفت یا بسیار خطا کرد در سخن + وهَرَأَهُ البَرْدُ هَرْءًا وهَرَاءً - گداخته سخت شد سرما مردے چنانکه خواهد که بشکند آنرا یا گشت سرما اورا + وهَرَأَتِ الرِّيحُ - سخت سرد گردید باد + وهُوَ أَهْرَأُ اللَّحْمِ - نیک پخت آنرا وهُرِئَ المَالُ والقَوْمُ مجهولا سرد گردانیده شد
مَهْرُوءٌ لغت است ازان
(س) هَرِئَ اللَّحْمُ هَرَأً - بالفتح وبالضم مَهْرُوءٌ - نیک پخته شد گوشت
اِهْرَاءٌ - سخت گردیدن سرما بحدیکه بقتل نزدیک گرداند یا کشتن آن ونیک پختن گوشت را وسرد گردانیدن یقال اَهْرَأَنَاهُ وذلك بالعشي او خاصة بردلج القيظ وکشتن وسخن بسیار وبیهوده گفتن
تَهْرِئَةٌ - نیک پختن گوشت وجزآن راوتَهَرُّءٌ - نیک پخته شدن گوشت
هرب
هُرُبٌ - بالضم پیه تنگ بالاے شکنبه در روده
هَارِبٌ - گریزنده واز آب بازگردنده یقال ماله هارب ولا قارب ای صادر عن الماء ولا وارد یعنی اوراچیزے نیست یا آنکه نیازوے کسی می گریزد نه نزدیک اومی رود کوئی حقیقتی ندارد
هَارِبِيَّةٌ - آبکے است مربنی هَارِبَةَ بن ذُبْيَان را
هَرَّابٌ - کشدا واز اعلام است
مِهْرَبٌ - کمنبر چوبی است کشادر کشادن زبان را که بدان زبان شیاند
(ن) هَرَبَ هَرْبًا محرکة هَرَبَانًا

المقعد وهَرَبَانًا محرکة گریخت +
وهَرَبَ مِنَ الوَتَدِ - نیمه میخ فروشد بزمین
(س) هَرَبَ هَرَبًا - محرکة پیر کلان سال گردید
مُهَرِّبٌ - کمحسن ترسان ونیز نام مردے
اِهْرَابٌ - سخت درافتادن درکارے ومستغرق شدن درآن وبکوشش رفتن ترسان گریزان وبرون باد وخاک ا وبسوی گریز مضطر کردن کسے را
تَهْرِيبٌ - گریزانیدن
هرج
هَرْجَلَةٌ - زشت گردانیدن کارراواستوار ناکردن
هرذ
هَرْبَذٌ - کزبرج هربذ یعنی مجاوز آتشکده نشود با مردم باقدر وعالم ایشان یا خادم آتشکده مغان وقاضی کبران عرب آنرا فارسی هربذ جمع هَرَابِذَةٌ - نوعی از رفتار اسپ کمتر از جهیدن
هِرْبِذِيٌّ - بالکسر وفتح الباء مقصورا رفتاری است باحرکتش وناز دیقال عَدَا بِهِمُ الهِرْبِذِيُّ ای فی شقٍّ وقال الاصمعي هَرْبَذَةٌ مَشِيَةٌ مُشْبِهَةٌ مَشْيَ الهَرَابِذَةِ
هربع
هُرْبُعٌ - کقنفذ سیک وچست وچالاک از دزد ودرگ
هربغ
هُرْبُوغٌ - کعصفورة است شبیه اشتر غار که میخورد زمآ آنرا
هرت
هِرْتٌ - بالکسر شیر بیشه + وهِرْتِيتٌ کامیر فرخ وفراخ کنج دهن ن هر دو راه سیکے شده وشیر بیشه + وفرسٌ هِرْتِيتٌ - اسپ که عذار لگام آن کوتاه باشد خلاف طویل ونیز هِرْتِيت - مردے که راز را پوشد ومرد زشت سخن
هَرُوتٌ - کصبور شیر بیشه
اَسَدٌ اَهْرَتُ شِدْقٍ - فراخ دهن
هَرَاتٌ - کشدا وشیر بیشه
مَهْرُوتُ الفَمِ - فراخ دهن
(ض ن) هَرَتَ اللَّحْمَ هَرْتًا - بالفتح نیک پخت گوشت را وهَرَّ اوَ کرد + ونیز هَرْتٌ طعن کردن در ابروی کسے یقال هَرَتَ عِرْضَهُ اذا طعن فيه وجامه دراندیدن
(س) هَرِتَ هَرَتًا - محرکة فراخ گردید + ونیز هَرَتَ - هرت گردیدن زن
کِلَابٌ مُهَرَّتَةٌ - کمعظمة سگان فراخ دهن
تَهْرِيتٌ - نیک پختن گوشت را واشدد للمبالغة
هرث
هَرْثٌ - بالکسر جامه کهنه
هُرْثٌ - بالضم دهی است بحلب
هرثم
هَرْثَمٌ - کجعفر شیر بیشه
هَرَاثِيمُ کعلا بطمثله
هَرْثَمَةٌ - نوک بینی یا مابین بینی ولب یا کولب بالائین وسیاهی

بیان دوسویه بینی سگ وام مردی وشیر بیشه

ه ر ج

هَرْج - بالفتح آشوب وفتنه و وهمه فی الاصل

هِرْج - بالکسر کول دست از هر چیزے

هِرْجَة - بالتار کمان نرم

هَرَّاج - کشما دا سپ نیک رونده تیز تک

هَرَّاجَة - کتانه کرده دبیز وافر پیمانه در حدیث

مِهْرَج - کنبر سپ بسیار تک ویک رونده

(ض) هَرَجَ النَّاسُ هَرْجًا بالغ در آشوب وفتنه وکشش واختلاط وآمیزش افتادند و فی حدیث اَشْرَاطُ السَّاعَة قیلَ وَمَا الْهَرْجُ یارسول الله قَالَ الْقَتْلُ واصل هرج افزونی است در هر چیزے منه قولهم فی الجماعات فلان یَهْرِجُ حَبْلَهُ جمعاءه وهَرَجَ الْبَابَ کشاده گذاشت در را + وهَرَجَ فی الحدیث بسیاری وافزونی نمود در سخن وسخن شوریده ومشتبه گفت + وهَرَجَ جادبنده گائید آن را و بمعنی از نصر نیز آید + وهَرَجَ الْفَرَسُ برفتار آمد ویقال مَرَّ یَهْرِجُ ای یُسْرِعُ

(س) هَرَجَ الْبَعِیْرُ هَرَجًا محرکة سرگشته وسراسیمه گردیدن از سختی گرما واز افزونی مالش قطران

اهراج - بسیار راندن شتر را در نیم روز چندانکه سرگشته گردد

تَهْرِیج - نیک راندن شتر را چنانکه سرگشته گردد از سختی گرما یقال

هَرَّجْتُ الْبَعِیْرَ اذا حملته علی السیر فی الهاجرة حتے

سَدَرَ وبانگ برزدن وزجر کردن سباع را وشارب رسیدن نبید یقال هَرَّجَ النَّبِیْذُ فلانًا اذا بَلَغَ منه یعنی دریافت اورا

اِنْهِراج - سست شدن از بخی ومانند آن

ه ر ج ب

هِرْجَاب - کقرطاس وراز ازمروم وجزآن حرجت کقرشت مثله وموضعی است بثلیث

ه ر ج س

هِرْجَاس - کقرطاس تندار وتن آور فربه اهو غلط والصواب الجرهاس بتقدیم الجیم

ه ر ج ش

هِرْجِشَة - کزبچه شتر ماده سال خورده

ه ر ج ع

هَرْجَج - کجعفر سخت لنگ

ه ر ج ف

هِرْجَف - کقرشب مرد سست ورزم

ه ر ج ل

هَرْجَلَة - رفتار شوریده و شوریده رفتن

هُرْجُل - کقنفذ مرد کشاده کار

هَرْجَلِیل - مردمان وراز بالات وشتران آگنده گوشت فربه

ه ر د

هِرْد - بالکسر شتر مرغ ومرد بے وقار وبے اعتبار

هُرْد - بالضم زعفران وگل سرخ ونیز درختے است که بدان رنگ کنند

هُرْدِی - منسوب باز هر رنگ کرده

هُرْدِیَة - بالضم وشد الیاء نے باد ستہ نے کہ بران گیاه بزی بجیده برهنه گویند دیوارنے بندند

هَرَدَة - محرکة موضعی است ببلاد ابی بکر بن کلاب

اَهْدَی الشَّدَق - فراخ کنج دهان

هِرْدِی - بالکسر مقصورًا وبمد گیاهے است

هُرْدَان - کعثمان موضعی است ومردے

هَیْرُدَان - بالفتح دزدوگیاهے است ونام مردے

ثوب مَهْرُوْد - جامه زرد رنگ

(ض) هَرَدَ اللَّحْمَ هَرْدًا - بالفتح نیک پخت گوشت را ومهرا کرد + وهَرَدَ اللَّحْمُ هَرْدًا خوب پخته شد ولازم متعد + ونیز هرد - دریدن وپاره پاره کردن جامه را ودست یافتن هر چیزے ودر آشوب وفتنه در افتادن وطعن کردن در ناموس کسے وشکافتن بسبب تباه کردن هَرَدْتُ الشَّیْءَ اَهْرِدُهُ - ای افسدته الشیء اَهْرِیْدُهُ یعنی خواستم آن را تهریدند - نیک پخته گوشت را ومهرا کردن شدد للمبالغة جاءت مهرورا پوشیدن

ه ر د ب

هِرْدَبَة - کجربزه نوعی از دوبیدن گرانبار

هِرْدَبَة - کقرشیته کننده پیر ومرد بد دل کلان شکم

ه ر د ج

هَرْدَجَة - شتاب رفتن

ه ر د ش

هِرْدِشَة - کربجة کلان سال از شتر ناده وزن از گوسپند

ه ر ذ

مَهْرُوْذَة - بهر ساخته ولم تسمع الا فی قول النبی صلی الله علیه وسلم فی المسیح علیه السلام ینزل عند المنارة البیضاء شرقی دمشق فی مَهْرُوْذَتَیْنِ ای بین معصرتین ویروی بالدال المهملة

ه ر ر

هَرّ - بالفتح نوعی از خیر وشتر وکلمه تخذیر

هِرّ - بالکسر گربه هِرَّة هَرَّة جمع هِرَّة مونث هر رکعب جمع وفی المثل هو اَلْفُ من هر وفی الحدیث نهی عن بیع الهرة قیل المراد بها الهر الوحشی الذی لاینفع به فاما الهر الاهلی فلا خلاف فی جواز بیعه کذا فی شرح المهذب + ونیز هر - مکروه از هر چیزے ونام زنے

وشهری است ✤ وراس هرا۔
موضعی است بدین فارس
هرّ۔ بالضم بسیار راب وشیر و
زمینی است بلند در یمامہ وشیر بیشہ
هارّ۔ آواز گربہ یقال سمعت
هارّا ای صوت الهرّة
هریر۔ کامیر بانگ سگ از سرما
گشتن بنباک ✤ ویوم هریر روزے
است کہ دران میان بکربن وائل
وتمیم جنگ واقع شدہ وحارث
بن ہمیہ سید تمیم کشتہ شد
ابو هریرة۔ کنیت عبد الرحمن
بن صخر صحابی کنی بہ لانہ رأی
النبی صلی اللہ علیہ وسلم فی
کمہ هرة فقال یا أبا هریرة
فاشتہر بہ واختلف فی اسمہ
علی نیف وثلاثین قولا قلت
وقال الحاکم ابو احمد اسمہ شی
عند نافی اسم ابی هریرة
عبد الرحمن بن صخر وهو قول
وعلیہ کتبتہ فہو کمن
لا اسم لہ ✤ ونیز هریرة از
اعلام زنان است وموضعی در
دمّاء
هرّان۔ بالکسر قلعہ است بدر
ارمین
هرّار۔ کغراب بیماری است مانا
بورم کہ میان پوست وگوشت
شتر حادث شود وپوست بر باز اندیا
روان شدن شکم آن از ہر بیماری کہ باشد
هرّوس کصبور قلعہ است از
اعمال موصل وموضعی
هرّود۔ بالضم آنچہ بہ افتد
از دانہ انگور
هرّار۔ کشداد سگ بسیار بانگ
ونام اسپ معویة بن عبادة
وهرّان۔ دوستارہ نسر واقع
وقلب عقرب ونیز هرّار آن دکان
عین هرّار آنکہ چشم بسیار آب
هرهر۔ کقدقد اواز آرد وانگی آب
هرهرة۔ آواز میش وبانگ شیر
بیشہ وخندۂ بیہودہ
هرهیر۔ کزبرج ناقہ کہ زبدان
آن از کلان سالی آب دہد گویند
کلان سال
هرهار۔ بالفتح بسیار راز آب
وشیر وبیہودہ خندیدہ وگوشت
لاغر وشیر بیشہ
هراهر۔ کعلابط آب وشیر
بسیار وشیر بیشہ
هرهور۔ کعصفور بسیار راآب
وشیر وآنچہ برافشاند دانہ انگور
دگوسپند کلان سال وآب بسیار
کہ از ہر ہر آید از دے ونوے
از کشتی
هرهیر۔ کقندیل ماہی است
ونوعی از خبیث ترین مار مرکب
میان باخہ وسیاہ مار کہ شش ماہ
خواب کند وگزیدہ اش جا بر نشود
بعیر مهرور۔ شتر ہر ارزدہ
مهرورة مونث
(رض) هرّ الکلب البرد هرّا
بالفتح بانگ آورد او در اسرما ✤
وهرّ بسلحہ رخ زد ✤ ونیز هرّ
نابگ کردن سگ وگمان خشک
پراگندہ شدن خار قیل انما
یقال ذلک اذا صار کالهباب
الهر وغورون آنچہ از انگور بریزند
در وان گروانیدہ شکم شتر را
(رض) هرّة هرّا۔ بالفتح
وهریرا کامیر کردہ وناپسندیدہ
آزاد کند اهرّ فلان الکاس الخ
ای کرهها ✤ وهرّت الابل هرّا
وهراراً ✤ یعنہما بمعنی واحد
بیماری ہر ارشتر لاگر دہد ✤ وهرّ
سلحہ۔ رواشد شکم وے چنانکہ
بمرد ✤ ونیز هرّ بالکسر راندن
گوسپند را یا خواندن آن کلبوسے
آب منہ المثل وهو لا یعرف
هرّ من بزّ او الهر من البر یعنی
او نمی شناسد رسن را از
راحت رسان یا فرق نمیکند
خواندن گوسپند را از راندن و
قد مر تفسیرہ فی ب ر ر
(س) هرّ فلان هرّ سرّا
محرکہ بدخوی گردید
هرهرة۔ برآب خواندن یا
آوردن گوسپند را وضبانیدن چیز
ما یقال هرهرت الشیء لغة فی
فرفرتہ وتم دست درازی نمود
وحکایت کردن آواز ہندیان جنگ
اهرار۔ بانگ کنانیدن سگ را
سردی دجزان ومنہ المثل شرّ
اهرّ ذا ناب وہمین مثل در وقت
پیدا شدن علامات ومخائل شر
وفساد گویند لمّا سمع قائد هرّ
الکلب اشفق من طارق شرّ
فقال ذلک تخطئة للعال عند
نظیرہ ومستمعہ ای ما اهرّ
ذا ناب الا شر وان احسن الابتداء
بالنکرة ✤ ونیز اهرّ اد برآنچہ اندر
یا آورون گوسپند را
مهارّة۔ دروے بانگ کردن
ه ر ز
هرز۔ بالفتح سخت درخستن وزدن
والفعل من سمع
هروزة۔ مردن وہلاک شدن
تهروز کذلک
ه ر ز ق
هرزق۔ بالضم معصورہ اسم
است حبس وبندرا
مهرزق۔ کمسرہ بندی
ه ر س
هرس۔ بالفتح گربہ ونیز هرس
بالفتح سخت خوردن وسخت گرفتن
والفعل من نصر
هرس۔ محرکہ سخت خوار گردیدن
والفعل من سمع
هرس۔ کگنف شیر استوار
اندام بسیار خوار وجامہ کہنہ
وکربہ
ارض هرسة۔ کفرحة زمین
درخت ہراس ناک
هریس۔ کامیر طعامی است
کہ از گوشت وحبوب ترتیب دہند
وبہترین آن آنچہ از گندم وگوشت
مرغ سازند هریسہ
بالتاء مثلہ
هراس۔ کسحاب درختے است
خاردار برآن شبیہ بکنار هراسة
یکے ونیز از اعلام است وابراہیم
بن هراسة متروک الحدیث

هَرّاس کغراب شیر سخت اندام بسیار خوار
هَرّاس کشداد هریسه ساز و شیر و شت و سخت خورنده
مِهْرَاس - بالکسر هار، دن جوان که بدان کندم کوبند و کاسه سنگین که ازان دشوسازند مِهَارِیس جمع و شتر سخت خورنده و گران جسم و مردے که بشب تر سد و بیم شب از شب روے منع کنند و آبے است باحد و موضعی است بیمامہ کہ اعشی در وے فرود آمد
تَهْرِیس نیکا پختن گوشت را چنانکہ شکستہ آیند گردد
ه ر ش
هَرِش کجنب گول، دشت هموار
هَرْشَی کسکری پشته است نزدیک جُحْفَة - وادی است در راه مکه
(ن ض) هَرَشَ اللّٰهُ هَرْشًا سخت شد روزگار
(س) هَرَشَ الرَّجُلُ هَرْشًا محرکه بخوی گزید
تَهْرِیش - برانگیختن سگان را بر یکدیگر و تباهی افگندن میان مردم
فَرَسٌ مِهْرَاشُ الْعِنَانِ - بکسر الراء اسپ بمک عنان
مُهَارَشَة - بریکدیگر برانگیختن سگان راهَرَاش بالسکر هنله
تَهَارُش - واگردیدن ابر
تَهَارُش - برآغالانیده شدن سگان بریکدیگر

ه ر ش ب
هِرْشَبَّة کغرشبة کنده پیر کلان سال
ه ر ش ف
هِرْشَفَة - اندک اندک آشامیدن
هِرْشَفَّة - کغرشبة کنده پیر کلان سال و لته پاره کہ بدان آب باران بردارند از زمین و دور دلو نشارند بخشک سال قال + کُلُّ بَحْرٍ تَرَاهُمَا کَالْقُفَّة + تَسَعُ بِجُبَّةٍ مِنْهَا هِرْشَفَّة + و نیز هِرْشَفَّة - لیفه دوات کہ خشک گردد دولوکمنه
تَهَرْشُف - اندک اندک آشامیدن
اِهْرِشْفَاف مثله -
ه ر ش م
هِرْشَم کقرشب سنگ نرم و کوه نرم
هِرْشَمَة - بالتا گوسپند بسیار شیر و زمین درشت از اضداد است
ه ر ش ن
هِرْشِن - کبرج فراخ کنج دهان
ه ر ص
هَرَص - محرکة گرم و کرخشک بدن
هَرِیصَة کسفینة کیفیة فراهم آمد نگاه آب
(س) هَرِصَ هَرَصًا - محرکة مبتلا کردید بکرخشک
تَهَرُّص - خشک و سوخته شدن بدن بکرخشک او هده ه بالضاد المعجمة
ه ر ض
هَرَض - محرکة کرخشک کہ بر اندام برآید از حرارت والفعل من سمع
(ن) هَرَضَ الثَّوْبَ هَرْضًا - بالفتح دربد جامه را
ه ر ض ف
هِرْضِیف - کقندیل زاعلام است
ه ر ط
هِرْط - بالکسر شتر ماده کلان سال اِهْرَاط وهُرُوط جمع و گوشت لاغر شبیه آب بینی خشک و بفتح و مرد مالدار و میش کلان سال لاغر
هَرْطَة - بالتا میش سال خورد لاغر و زن کول بدول هَرَط کعنب جمع
هَیْرُوط کصیفل زم
(ن) هَرَطَ عِرْضَهُ وفیه طعن کرد و دربد ناموس او را و بگفت
وهَرَطَ فی الکلام سخن ناراست گفت
تَهَارُط - یکدیگر را دشنام دادن
ه ر ط ل
هِرْطَال - کقرطاس دراز قامت
ه ر ط م
هُرْطُمَان - بضم الهاء والطاء دانه است متوسط میان جو گندم نافع جهت اسهال و سرفه
ه ر ع
هَرِع - بالفتح سخت راندن والفعل من فتح ویقال مر یهرع ای مر مسرعا
هَرْعَة - بالفتح پیش و یحرک
هَرَعَة - محرکة کرکی است

دَمٌ هَرِیعٌ - کخشت خون گرم نیک روان + و رجل هَرِیعٌ مرد زود کریه
هَرِیعَة - کفرحة زن نیک زمد
بهارع یازن کہ وقت ملاحبت انزال آید شرش
هَرِیعَة - کسفینة دوختنی است ریزه دباریک چوب
هَیْرُوع - کحیدر مرد بد دل سست بے خیر دکول و یاد شتاب و تند بسیار غبار و زن شتاب سک چست
هَیْرُوع مثله
هَیْرَعَة - بالتا زنای شبان و خیار معرکہ یا آواز شوریده کاذا دیو یا بانی و زن نیک ازمند جماع
هِرْیَاع - کجریال برگ کاز با دبیفشند
یَهْرَع - کمنع موضعی است + دُو یَهْرَع موضعی دیگر
مَهْرَع - کمقعد موضعی است
مِهْرَاع - بالکسر شیر بیشه
مَهْرُوع - دیوانه برزمین افتاده یا مرد افتاده برزمین از کوشش یا از ناتوانی
(س) هَرَعَ الدَّمُ هَرْعًا محرکه روان گشت خون + و نیز هَرَعَ شتابان مضطربانه رفتن هراع کغراب مثله - یقال اَقْبَلُوا یَهْرَعُونَ هَرْعًا مجهولا وفی التنزیل یهرعون الیه یُهْرَعُ الرَّجُلُ - مجهولا لازید

از خشم یا از ضعف یا از تب
مُهْرَاع - لغت است از زان چیز
اِهْرَاع - شتافتن و راست کردن
نیزه بسوی کسی و گذاشتن بدان
تَهَرُّع - نیزه راست کرده گذاشتن
تَهَرُّع - راست شدن نیزه
بسوے کسے
اِهْتِرَاع - شکستن چوب را

ه ر ع ل

هَرْعَلَة - کفلوزنة ناکسان

ه ر ف

(ض) هَرَفَ هَرْفًا - بالفتح
فروتنی و دراز نفسی نمود در مدح
وثنا بشکفت یا ستودنی دست
وخبر یقال لا تهرف بما لا تعرف
ونیز هَرَّفَ - زود رسانیدن تحفه
برخود را
اِهْرَاف - خداوندمال مالیده
شدن و رو در رسانیدن خرما
بن برخود را
تَهْرِيف - زود رسانیدن نخلها یا
را و ثنایی نمودن یقال هرفوا
الی الصلوة ای عجلوا

ه ر ق

هِرَق - بالکسر جامه کهنه
هُورْقَان - بالضم دهی است بمرو
مُهْرِقَان - بضم المیم والراء فتحهما
وبضم المیم وفتح الراء دریا یا جای
که آب روان گردد در وی و نیز
مُهْرُقَان - بالضم شهری است
بساحل بحر مصر معرب ماهے
رُوبَان
مَطْرُوحٌ مُهْرُوقٌ - لما فعل
ریزان
مُهْرَق - کمکرم صحیفه ورق کاغذ
ومهراه معرب است مهارق
جمع ودشت املس وتابان
هِرَاقَة - بالکسر ریختن آب و
خون وجزآن یقال هَرَاقَ الْمَاءَ
یُهَرِيقُهُ یفتح الهاء هَرَاقَةً و
یقال ایضا اَهْرَقَهُ یُهْرِقُهُ اِهْرَاقًا
واَهْرَاقَ یُهْرِقُ اِهْرَاقَةً اِهْرَاقًا فَهُوَ
مُهْرِيقٌ ذٰلِكَ مُهَرَاقٌ و
مِهْرَاق بسکون الهاء وفتحها
اصله اَرَاقَهُ یُرِيقُهُ اِرَاقَةً
واصل اَرَاقَ اَرْيَقَ واصل یُرِيقُ
یُرْيِقُ واصل مُرِيقٌ یَارِيقُ
قَابَدَلُوا الحرکة والسکون بین
الراء والیا فصار یَارِيقُ استثقالا
الهمز تبعا لقولهم اَنَا اُرِيقُهُ
فَقَالُوا اُهَرِيقُهُ بعد التزام الهاء قال سیبویه
فی اُهَرِيقُ یُهَرِاقُ انهم ابدلوا
من الهمزة الهاء ثم الزمت
فصارت کانها من نفس الکلمة
ثم اُدخلت الالف بعد علی الهاء
وترکت الهاء عوضا من حذف
العین لان اصل اَهْرَقَ اَرْيَقَ
واهراق شاذ لا نظیر له الا
اَسْطَاعَ یُسْطِيعُ اِسْطَاعًا
بفتح الالف فی الماضی وضم
الیاء فی المستقبل لغة فی اَطَاعَ
یُطِيعُ فجعلوا السین عوضا من
ذهاب حرکة عین الفعل فذلك
حکم الهاء فی یُهَرِيقُ وزنة
یُهَرِيقُ بفتح الهاء یُفْعِلُ بالتسکین
مُفْعَلٌ واصله یُهْرِيقُ ومُهَرَاقٌ
یتسکین هائهما فلا یمکن
ان یُنْطَقَ به لان الها والفاء
جمیعا ساکنتان + وهَرِيقُوا
عَلَيْنَا مُرَاقَ اللَّيْلِ - یعنی فرود
آیید اول شب
هَرَاقٍ عَلَى الْخُمْرِكَ تَهْرِيقًا بریا
وثابت باش برجاے خود

ه ر ق ل

هِرَقْل - کجعفر نام بادشاه
روم وهو اوّل من ضرب الدنانیر
واوّل من احدث البیعة
ونیز هِرَقْل کزبرج هِرَقْلَة
کسبحلة شهرے است بروم

ه ر ك س

هَرَنْكَس - کقنفذ سر بلا سختی
که هلاک کند واز سر بر کند
شتران را

ه ر ك ل

هَرْكَلَة - بالفتح وخرشکرف
اندام نیکو خلقت خوش رفتار
وفیها لغات هُرْكُلَة - کعلبطة
وهِرْكِلَة کسبحلة وهَرْكُولَة کبرقوقة
وهِرْكِيل کقندیل ورفتاری
است بناز وخراش کبرذونة
لرزان سرین هرکولة مثلثة
هَرَاكِلَة - بالفتح ماهی سطبر
تن آور یا سگ ماهی یا شتر آبی
یا ستور دریاے کلان سرین
وگرد آمدنگاه امواج دریا
هَرَاكِل - کعلابط آگنده اندام
از شتر و مردم

ه ر ول

هَرْوَلَة - کدحرجة رفتاری است
میان دویدن و رفتن یا دویدن
بعد عنق یا شتاب فتن

ه ر م

هَرْم - امتنع گیاهی است شور
یا درختے یا آن بقدر الحقاء
است هَرِمَة یکے + ویوم الهرم
روزے است وذو الهَرَم
ماے ورطائف مرعبد المطلب
یا ابی سفیان را
ابن هَرْمَة - بالفتح پسین
فرزندزن ومرد کهلان سال
وشاعری است
هرم بن هُبَيْرَة بن بلّے -
بالکسر از قضاعة است
هرم - محرکة موضعی است بمین که
بنا یا عجیب دارد از ملوک حمیر
یثرب هَرْمَة محرکة جاے است وحرم بنی عمرو
هَرْمَى بن عبد الله - محرکة
منسوب صحابی است
هَرَام - کسحاب نیک پیر خرف حرمون
وحَرَمِيّ لشکری جمع هَرِمَة مؤنث
هَرِمَات وهرمے جمع ونفس و
خر وهرمش وول یقال بِهِ یُوكَلُ
هرمك ای نفسك وعقلك
ونام اسپ ابی دُؤَاد شاعر اسپ
ابن سنان وهَرِم بن حیان
ومَرْثَد بن خُنَيْس وهَرِم
بن قطبة وهَرِم بن عبد الله
وهَرِم بن مسعدة صحابیان
اند وهرم بن جریر وهرم نسب
تابعیان
هَرِمَة - کفرحة شهر یاده
هَرِيم بن عبد الله - کزبیر

صحابی است وهو بدین سفیان محدث

هَرُوم - کبور زن پلید بدخوی بعیر هرم - شتر هرم خوار که بخور دنش پشم زیر خنگ سپید گردد هوارم جمع

ذو الهرم - کا حد لقب مردی

هرمی - یکسری هیزم مشک

هرمان - کمان خرد وهوش یقال مالَهُ هُرْمان

هرمان - محرکة دو بنا است از بناهای نخستین در مصر قبیل بناها ادریس علیه السلام لحفظ العلوم فیهما علی الطوفان او بناء سنان بن المتشلشل او بناء الاوائل لما علموا بالطوفان من جهة النجوم وقیل غیر ذلک قد بنی الهدمان والنسر ان السرطان فیهما کل سحر طلسم وهنالک اهرام صغار کثیرة وقیل هما قبران لملکین من ملوک مصر الاولین

مَهْرَمة - بالفتح پیری و سبب پیری یقال ترک العشا مهرمة

(س) هَرِمَ مَهْرَماً - محرکة و مَهْرَماً و مَهْرَمة سخت پیر و کلان سال گردید

اِهْرام - پیر کلان سال گردانیدن تهریم پیر خرف گردانیدن و بزرگ گردانیدن و بزرگ داشتن ریزه ریزه بریدن

هرمه - خود را پیر خوف نمودن

هرنبق - بالفتح وضم النون و شد التحتیة گیاهی است یا آن خوب بالتاء یا هرنوی مقصورا یا فرنوة یا فَیْفَلَقة است و هو جید لاجم الحلق وتلیین البطن

هرنصة - رفتار بر نصانة

هِرْنِصَّة - بکسرتین کرمی است که آزار سرفه نامند

هرنع

هُرْنُع - کقنفذ پیش خورد

هِرْنِقة - کزیزجة سپس بزرگ

هُرْنُوع - کعصفور پیش ریزه و پس بزرگ از اضداد است و کوبندکی است دیگر

هرانع - بالفتح بیخای گیاهی است شبیه طرثوث

هرنف

هَرْنَفة - نرم خندیدن

هَرْنِفة - زن سست آواز وسست کریه

هرو

هِرَاوة - بالکسر نام واسپ است وچوب دستی کند وهراوة سکاری وهُرْوِیّ کدلی وهریه بکسرتین جمع

(ن) هَرَاهُ هَرْهَرة - بالفتح بچوب دستی زد اورا

هَرْهَرِی - بچوب دستی زدن

هری

هُرِیّ - بالضم خانه کلان کردن طعام سلطان کرد آزمندا هراء جمع

اِهْرِیعاء - شتابی کردن و سبک شدن وستیهیدن در سخن بسیار گفتن صلتة بطی و بدرو ضع گریستن کرینقال اِهْرَمَّعَ البیراذا نباکی وروان شدن آب واشک

هرمل

هرمل - کزبرج زن کلان سال وزن شتاب زده فروهشته اندام وناقه سال خورده

هُرْمُول - کعصفور پاره از موی باقی مانده درکر وسر وپاره پر وپشم باقی مانده ونیز موی برکنده افتاده هَرامیل جمع

هُرْمولة - بالتا خرقه پاره که از دان پیراهن کهنه شکافته گردد مثل رعیولة

هَرْمَلَ الرَّجُلُ هَرْمَلَةً - برکند موی وی را وهَرْمَلَ الشَّعَرَ - برکند موی وتراشید ونیز هَرْمَلَة - بی خورد گردیدن پیر زن وتباه گردیدن کار

هارن

هَارُون - بن عمران برادر ابراهیم وپدار علیه السلام

هَارُون - بن عمران برادر بزرگ موسی بن عمران است علیهما السلام که بعد غرق فرعون وخسف قارون فوت کرد ودر تیه ویک صد وهجده سال عمر داشت + وابو جعفر هارون الرشید بن محمد مهدی پنجم خلیفه است از خلفای عباسیه

هَیْرُون - کزیتون نوعی از خرما

هرنوی - بالفتح وضم النون و شد التحتیة گیاهی است یا آن خوب بالتاء یا هرنوی مقصورا یا فرنوة یا فَیْفَلَقة است و هو جید لاجم الحلق وتلیین البطن

هرنصة - رفتار بر نصانة

هِرْنِصَّة - بکسرتین کرمی است که آزار سرفه نامند

هرنع

هُرْنُع - کقنفذ پیش خورد

هِرْنِقة - کزیزجة سپس بزرگ

هُرْنُوع - کعصفور پیش ریزه و پس بزرگ از اضداد است و کوبندکی است دیگر

هرانع - بالفتح بیخای گیاهی است شبیه طرثوث

هرنف

هَرْنَفة - نرم خندیدن

هَرْنِفة - زن سست آواز وسست کریه

هرو

هِرَاوة - بالکسر نام واسپ است وچوب دستی کند وهراوة سکاری وهُرْوِیّ کدلی وهریه بکسرتین جمع

(ن) هَرَاهُ هَرْهَرة - بالفتح بچوب دستی زد اورا

هَرْهَرِی - بچوب دستی زدن

هری

هُرِیّ - بالضم خانه کلان کردن طعام سلطان کرد آزمندا هراء جمع

هرمت

هَرَامِیت - بالفتح چاه ها

هرمز

هَرْمَزة - کدهمجة - کلام کراز صاحب خود بپوشد +

ونیز هَرْمَزة - خائیدن لقمه را یا نرم نرم خائیدن و فرو بردن آتش ونا کسے

هُرْمُز - کقنفذ یا دشاه کبیر پارس هُرْمُزان بالضم و هَارْمُوز مطلقا ونام پسر بهمن بن اسفندیار و پسر انوشیروان ونیز هُرْمُز شهری است بر شعبه از شعبه های دریای هند قلعه میان قدس وگرگ وعلمی است + وَرَامَهُرْمُز - شهری است نخوستان

هرمس

هَرْمَسة - کدحرجة ترش روی ونالیدن مردم وبانگ وفریاد کردن از نرس

هِرْمَاس - کقرطاس شیر سخت خون خوار مرد مهراس کعلابط مثله وبچه پلنگ وابو حُدَیر هِرْمَاس بن زیاد صحابی است اهو لقب اسمه شریح وهو ماس بن جنیب تابعی

هِرْمِیس - کقندیل شیر سخت خون خوار وگاو میش وگرگدن

هرمط

هَرْمَطَ عِرْضَهُ - دریدنا موس وی را وزشت گردانید

هرمع

هَرْمَع - کجلس مرد زود گریه وشتابی بسکی

هَزَاة - بالفتح شهری است بخراسان و وهی بپارسی فان وقفت علیها وقفت بالهاء هَزَوِیّ وهَزَاوِیّ محرکة منسوب بوی

هِزْاء - کِکسا، نوباوهٔ خرما

هَزْاء - کشدا ولقب ابو معاذ مسلم نحوی کرسائی وعلم تصریف از وضع اوست لقب لبیعه الشهاب الهرثیة

(ض) هَزَاهُ هَزْیًا - بالفتح بچوب دستی زد او را

تَهْزِیَة - هروی ساختن جامه را یا زرد گردانیدن آنرا یقال هَزَّیْتُ العمامة ای صفرتها

مُهَازَاة - باهم فسوس کردن

باب الهاء فصل الزاء

ه ز ء

هِزْأَة - بالضم آنکه بردم فسوس و ریش خند کند

هُزْأَة - کهزة آنکه بر مردم فسوس و خنده کند

(ف) هَزَأَهُ - شکست آزاد و هَزَأَ الابل - سر باکشت شتر را و هَزَأَ راحلته جنبها آزار و حرکت داد

(ف س) هَزْأً وهُزُوءً وهُزْأً بالضم وهُزُوًا وهُزْأَةً کمعدة فسوس کرد بوی و هَزِیَ الرجل - مرد مرد

اِهْزَاء - بسر بکشتن شتر را و در آمدن در شدت سرما و شنافتن یقال اَهْزَاءَتْ به ناقته ای اسرعت

تَهَزُّؤ - فسوس کردن

اِسْتِهْزَاء - فسوس کردن آنرا چیزے نمودن و مکافات فسوس دادن یا ناگاه گرفتن بر آن

ه ز ب

هَوْزَب - کجو هر شتر توانا بر سیر یا شتر کلان سال و محرکس

هَیْزَب - کحیدر حدیدة ولیث

هَیْزَبِیّ - شیر توانا

هَازِلِی - بکسر الواء مقصورًا ویمد لوعی از ماهی هَازِبِیّه مثله

ه ز ب ر

هِزَبْر - کجعل شیر بیشه و درشت اگنده سطبر هزابر کهم وهزابر کعلابط مثلث فی الکل هزابر الاخیر

هَزَبْر - کجعفر زیرک تیز سر

هَزَبُّوَان - بالفتح مثله ویز هَزَبُّر وهَزَبُّوان بمعنی مرد بدخوی او الصواب فیهما باثبات

ه ز ب ز

هَزَبْزَب - کقرنفل بسیار بر جهیده و تیز و مرد بدخوی هَزَبُّوَان بالتحریک مثلة فیهما

هَزَبُّرَانِیّ - مشدة الباء تیز خاطر چالاک

ه ز ب ل

هزبلة - سخت محتاج گردیدن

هَزْبَلَة - کجحدبة چیزے یقال ما فیه هَزْبَلَة

ه ز ج

هَزَجَ - محرکة آواز نرم و نواے از سرود و ترانه طرب انگیز او آواز مادگی گرفتگی گلو و هر کلام متدارک و متقارب و نام بحرے از عروض بدان جهت که کلماتش آواز متدارک و متقارب باشد

هَزَجٌ - کامیر پاره از شب یقال مضی هزج من اللیل

(س) هَزَجَ المُغَنِّی - سرائید سرود و طرب انگیز

اِهْزَاج - در بحر هزج شعر گفتن

تَهَزُّج - سرائیدن

تَهْزِیج - سرائیدن و بانگ کردن کمان وقت زه کشیدن

ه ز د

هَزْدَة - بالفتح و حرکة زمین تنگ

هِزِد - بالکسر زیان زده و کول و درشت

هُزُدَات - محرکة زیان زده و مغبون در هر چیزے و فیه هَزَدَاتٌ اونیک کسلمند است

هَزَّاز - کصور قبیله است ازیمن که بشب خون کشته شدند یا موضعی که دران قوم شبیخون هلاک شدند یا شهرے است مر نهیل را که اهلش بشب خون کشته شدند یا موضعی است و در آن گورستان جاهلیت است

هِزْبِیر - کامیر بعصا درخته درانده

هُزَیْرَة - کجهینة مصغر هزدة یعنی سخت کسلمند

هَزَارِد - کسحاب هزاردستان یا روستائی است بفارس

هُزَیْرِیّ - کجهیدر نام مردے

هَزْوَر - کجعفر سست

رجل مِهْزَار - کمنبر مرد زیان زده و مغبون در هر چیزے

مَهْزُرُود - رودباری است

(ض) هَزَرَهُ بالعصا هَزْرًا بالفتح بعصا سخت زد بر پهلو پشت وے یا سخت درشت یا راند و دور کرد او را بعصا مَهْزُوز لغت است از ان ۞ وهَزَرَ به الارض بر زمین زد او را ۞ وهَزَرَ له عطاے بسیار داد او را ۞ ونیز هَزْر - خندیدن و شتافتن در سجود و گران کردن نرخ در بیع و بے اندیشه خریدن چیزے و در آمدن در آن

ه ز ر ب

هَزْرَبَة - عدو حرجة سبکی و شتابی

ه ز ر ف

هَزْرَفَة - شتافتن

هِزْرَوْف - کبرذون شتر مرغ سریع سبک هُزْرُوف کعصفور مثله

هِزْرِفَة - کزبرجة شتر ماده کسان سال دکنده پیر هِزْرُوفَة کبرونة مثله فیهما

هِزْدَاف - کقرطاس بمعنی برذون است هُزَاف کعلابط مثله

ه ز ر ف

هَزْءَة - نوعی از بدترین خنده
هُزَوِی - بالضم مقصور اسم
است آن را لغتی فی هَزْء - وفی
لا تصحیف
مُهْتَزِق کسر بند دشلوار مهرنق
ه مز
هِزَّة - بالکسر شادمانی و حرکت
وخوش دلی و فراخ خوی که بدنش پیدا
گردد و تردد و بانگ نکند و آواز جوش
یک نوعی از رفتار شتر
کوکب هَازّ - ستاره جنبان و
درخشان
هَزِیز - کامیر آواز و بانگ
فشش با دو تردد و آواز تندر
هِزَّان - پدر قبیله است
هُزْهُز - کمدهد آب بسیار و
روان ✦ وبئر هُزْهُز - چاه
دورنگ و نهر هُزْهُز - جوی جنبان
ماء هُزْهِز - کحلب آب بسیار
وغصن هَزْهَز کحلبط مثله
وسبک وشتاب
هَزْهَاز - بالفتح آب بسیار روان
وسیف وهَزْهَاز شمشیر جنبان
وروشن بسیار آب درخشان ✦
ونیز هَزْهَاز نام مکے
هَزَاهِز - نتها که مردمان
دران جنبند
(ن) هَزَّهُ وبِهِ هَزًّا - بالفتح
جنبانیدن آن را ✦ وهَزَّ الحادی
الإبِلَ هَزِیزًا - کامیر نشاط
آوردن حادی شتران را بسرود
وهَزَّ الکِتَابَ فرو افتادستاره
در نیسه - در فرو شدن
هَزْهَزَة - برانگیختن فتنه وشورش
وجنگ میان مردم وخوار و رام
گردانیدن وجنبانیدن
تَهَزْیِز - جنبانیدن
تَهَزُّز - جنبیدن
اِهْتِزَاز - جنبیدن وجنبیدن
شتر بآواز عدا و درخشیدن ستاره
برفتن فرو شدن وشادمانی
کردن وفی الحدیث اهتز
عرش الرحمن لموت سعد
بن معاذ ای ارتاح بروحه
واستبشر لکرامته علی ربه
وقیل فرح اهل العرش بموته
ونیز اهتزاز - بالبهدن گیاه و
آواز و فریاد موکب
تَهَزْهُز قلبی - شادمان
وسرور اندر دگر دیدن دل من بوے
ه مز ع
هُزَع - کصرد شیر بسیار سخت
شکننده شکار
هَزِیع - کامیر پاره از شب یا
مقدار سه یک یا چهار یک ازان مذکور
هُزَیع - کزبیر از اعلام است
مَا فِی الجَعْبَةِ اَهْزَعُ مِنْهُمْ هِزَاعٌ
گذاب یعنی در کیش هیچ یک تیر
نیست
اَهْزَع - کاحمد پسین تیر که در کیش
ماند روا باشد یا جید یا آن بهترین
تیرها باشد که جهت شدایید بسیار
سخت نگاه دارند یا روی ترد
یقال ما فی الدار اهزع منه
یعنی کسے در سرائے نیست ؛ مقاله
اَهْزَع ای شیء
هَیْزَعَة - کدحوصلهٔ ترس و بانگ
وخروش در پیکار
هَزَّاع - کشداد شیر که شکار را
بسیار بشکند
مِهْزَع - کمنبر کوبه و آنکه بشکند
هر درخت را ✦ واسد مِهْزَع
شیر سخت گیرنده ونیز مهزع
از اعلام است
(ف) هَزَعَ هُزُوعًا - شتافت
یقال مَرَّ العِرْسُ یَهْزَعُ ای یسرع
تَهْزِیع - بشکستن چوب وجز آن
تَهَزُّع - ناخوش وترش روی
گردیدن وناشناخته گردانیدن
خود را بر کے یقال تهزع لی اذا تملق
وپریشان رفتن زن صلته بقی
وشتافتن وجنبیدن شتر در رفتار
از شادمانی وجنبیدن نیزه وشمشیر
وشکسته شدن چوب وجز آن
اِهْتِزَاع - شتافتن وجنبیدن
شمشیر وجز آن یقال اهتزعت
القناة ای اهتزت
اِنْهِزَاع - شکسته وکوفته شدن
ه ز ف
هزف - بالفتح بسکافتن والفعل من باب ضرب
هَزُوف - کصبور شتر مرغ گران
سنگ تیز رو یا گریزنده یا دراز پا
یا جاتی مناور
ه مز ق
هَزَق - محرکة شادمانی
هَزِیق - بکسر تند سخت آواز
هِزْقَة - کفرحة زن که قرار
نگیرد و بجاے
مُهْتَزِق - بالکسر زن بسیار
خنده و زن که قرار نگیرد
اهتزق فی الضحک اِهْتِزَاقًا -
بسیار خندید
ه ز ل
هَزَل - بالفتح بیهودگی خلاف جد
هَزَل - کجبل نیک بیهوده کار
هُزَیل بن شرحبیل - کزبیر تابعی است
کز زمان جاهلیت را دریافته
هُزَیلَة - کجهینة نام مرد و هُزَیلة
بنت حارث خواهر ام المؤمنین
میمونة وهُزَیلة بنت مسعود
وهُزَیلة بنت عمرو هُزَیلة بنت
سعید صحابیات اند
هُزَال - کغراب لاغری خلاف
سمن
هُزَالَة - کثمامة خوش منشی
وزیرکی
هَازِل - بیهوده وباری کننده
هَزَلَه - بیکسری مارها واحندارد
هَزَّال بن مرة - کشداد وهزال
بن رکاب وهزال بن یزید ✦
ونیز هَزَّال غیر منسوب همه صحابیان
صحابیان اند
هَیْزَلَة - بالفتح سقور
مَهَازِل - خشک سالیها
مَهْزُول - لاغر مهازیل جمع
(ن) هَزَلَ هَزْلًا - بالفتح وبضم
لاغر گردید هُزِلَ الدابة هَزْلًا
کغراب مجهولا کذلک
(ض س) هَزَل - بیهودگی
وبازی کرد
(ض) هَزَلَتْهُ هَزْلًا - لاغر
گردانید هم آنرا ✦ وهَزَلَ الرجل

لاغر شتر گردید مرد و مردند شتران پس درویش گردید

اِهْزَالْ بیهوده کار یافتن کسی را دخادوبندشتران لاغر گردیدن وبند کردن مال خود را از سختی وتنگی

تَهَزْئِیل - لاغر گردانیدن

مُهَازَلَة - بیهودگی وبازی کردن

ه ز ل ج

هَزْلَجَة - شوریدن دودرهم شدن آواز

هَزْلَاج - کقرطاس کسبک ظلیم هَزْلَج - کعلس تیز مرغ تیز رو

ه ز ل ع

هَزْلَعَة - رفتن ودرگذشتن بچه گرگ از کفتار وپنهان بیرون آمدن از میان چیزی

هِزْلَاع - کقرطاس بچه گرگ لاغر سرین که از کفتار پیدا شود واز اعلام است

هَزْلَع - کعلس تیز رو

ه ز م

هَزْم - بالفتح زمین نشیب هموار وابر تنگ بی آب + وهَزْم الضَّرَائِع - ریزهای شکسته از گیاه شبرقی هَزْمَة - بالفتح هر جای نشیب ومغاک هَزْم - بالفتح وهزم جمع وهر چه سینه تر پدید سیب و جز آن کز اثر غم انگشت پیدا آید

هَزَم - بالتحریک بانگ کمان

سَهم بن مُسافر بن هَزَمَة

صحرا ویسکن یکی از قواد ولشکر کشان ازمین است

هَزِم - کفخ اسپ منقاد ورام وعَیْشٌ هَزِم - باران که نه ایستد وتَدْرَهْزَمَة - کفرحة دیگ سخت جوشان

هُزَم - کزفر جد ام المؤمنین میمونة بنت حارث بن حزن بن بُجَیْر بن هُزَم بن رُوَیبه رضی الله عنها + وبنو الهُزَم بطنی است هَزِیم - کامیر تندرو آواز آن واسپ سخت آواز و باران که نه ایستد

هَزِیمَة - کسفینة شکست لشکر اسم مصدر است وچاه بسیار آب وسنور لاغر هزیم عجع

هُزَاهِم - کزنابستانی است وچند ده بیمامه + وبنو هزاهم بیمد

لقب سعد بن لیث قضاعی و هَزِیم بن اسد در نسب مضر است + ودُو هُزَاهِزَیْن شهر بحرین

قَوْس هَزُوم - کصبور کمان سخت آواز

هُزُوم - بالضم جای است از بلاد لحیان

هَازِمَة - بلا سختی

هَزَّام - کشداد از اعلام است

هَزِیم - کمحدث درشت درست از هر چیز وشیر بیشه وغام مردی

هِزِّیمَى - کخلیفی شکست لشکر اسم مصدر است

هِزَّمَّر - کمبرز از اعلام است

هِزَامَة - چوبی که بر سر شتر تا فرو خته طفلان بدان بازی کنند وچوب آتش کاو وچوب دستی کوتاه واز اعلام است

(ن) هَزَمَتْ عَلَیْهِ هَزْمًا - مهربانی کردم بروی + ونیز هُزُومٌ بصبح نزدیک گردیدن شب

(ض) هَزَمَهُ هَزْمًا - انگشت خلانیدن در آن چنانکه مغاکچه پیدا آمد

هَزَمَ فُلَانًا - زدوا وراچنانکه ماهین سرینش در آمد وبر آمدناف او + وهَزَمَ لَهُ حَقَّهُ چیزی از حق او باز شکست + ونیز هَزَمَ بانگ کردن کمان شکستن لشکر و دشمن راهزیمة کسفینة منزل وچاه کندن

مُهَزَّم - کمعظم از اعلام است + وابو المهزم - یزید یا عبد الرحمن بن سفیان تابعی

مُتَهَزِّم - ابر بابانگ وتندر

تَهَزُّم - بانگ کردن کمان و تندر وشکسته شدن عصا و بانگ وآواز واکردیدن ابر و بریده گشتن مشک از خشکی وبانگ کردن رعد

اِهْتَزَمَ الفَرَسُ اِهْتِزَامًا - رفت اسپ چنانکه شنیده شد آواز تک آن + ونیز اِهْتَزَمَ ابر شکافته و واکردیدن ابر وشنیده شدن آواز تک اسپ وکلو بریدن و وشتابی کردن در آن ونه المثل اِهْتَزِمْ مَا ذِیهْتَکمای باد ما یکی از حواشی هشام بن عبد الملک است

(ن) هَزَاهَزَ فُلَانًا - بالفتح وبالضم رفت

اِهْتِزَام - تیکه تیکه شدن وشکستن خوردن لشکر ومغاک شدن چیزی بخلانیدن انگشت در آن وشگافته وگفته شدن عصا چندانکه آواز برآید از وی

ه ز م ج

هَزْمَجَة - کدر جبة سمن متتابع وپیاپی وآمیزش آواز هاکه آید

هُزَامِج - کقرطاس کسبک

ه ز م ر

هَزْمَرَة - جنبش سخت بانگ سرزنش وعتاب کردن وسختی نمودن

هِزْمِیر - کقندیل شهری است بمغرب

ه ز م ل

هَزْمَل - کسفرجل آواز ها اصلها اَزْمَل -

ه ز ن

هوزن - کجوهر گرد وغبار است

هَوْزَن - بالفتح قبیله است از قیس

ه ز ن ع

هُزْنُوع - کعصفور بیخ گیاهی است شبیه بطرثوث والصواب بالراء والغین المعجمة

ه ز و

اَبُو هَزْوَان - بالفتح یکی از حواشی هشام بن عبد الملک است

(ن) هَزَا هَزْوًا - بالفتح وبالضم رفت

باب الهاء فصل السين

ه س ب

هَسَب - بالفتح بسنده وکفایت همچو حسب

ه س ج

هِسِنْجان بکسر الهاء والسین وهی است العجم

ه س د

هَسَد - محرکه شیر بیشه و مرد دلیر هساد کتاب جمع

ه س ر

هُسْرَة - بالضم زبان وخویشان از اعمال و احوال هُسْبَرَة مصغر آن کانه ابدال الهمزة هاء والاصل اسرة

ه س س

هُس - بالضم والسکون کلمه است که بدان گوسپندان را زجر کنند

هَسِیس - کاسیر کوفته وریزه ریزه بخس پنهان ونرم

هَسْهاس - بالفتح شبان که گوسپندان را بهنگام شب چراند و پاس دارد و آنکه بشب خواب نکند بحبت کاری وقصاب و وقرب هَسْهاس - قرب شتاب

هَساهِسُ الجن - بالفتح آواز خفی جن که بشب در بیابان شنیده شود و هَساهِسُ الناس کلام بخفی که فهمیده نشود جمع هَسْهَسَة

(ن) هَسَّه هَسًّا - بالفتح کوفت آزار وشکست

(ض) هَسَّ الرجل هَسًّا - بالفتح سخنی اندیشید وامرے در آمد در دل او

هَسْهَسَة - آواز کردن زره و پیرایه و آواز حرکت پائے و جز آن بشب و آواز خفی حرکت هر چیزے و پیوسته روان شدن آب و رفتن بشب

هَسْهَس بمعانی هسهسة است

ه س ع

هاسع وهَسَع - کمر وهُسَیع کزبیر وهَسَع - کمنبر هر چهار پسر الهیثم بن حبیب بن سباند

هَیْسُوع - بالفتح نام مردی

(ف) هَسَعَ هَسَعًا - بالفتح شتافت

ه س م

هَسَم - بالفتح شکستن لغة فی الهشم

هُسْم یضمتین دغ کنندگان لغة فی الحسم

هُوسَم - کجور شهرے است پس طبرستان

باب الهاء فصل الشين

ه ش ر

هَشْر - بالفتح سبکی چیزے وتنگی ان

هَشَرَة - بالفتح زنگ بنشی و زیرگی هُشَیْرَة مصغر آن کانه ابدال الهمزة هاء والاصل اشرة

هِشْرَة - کغرفة درخت شجرة هَشِرَة - کفرحة درخت که برگش زود بیفتد

شجرة هَشُورَة - کصبور درخت که برگش زود بیفتد

هَشِیر - کحیدر نرم سست و گیاهی است سست بآن کنجر دشتی ست که گیاهی باشد یا درختے است ریگستانی یا کوکنار

هِشْنار - بالکسر شتر ماده که بخواهش پیش آید کشن را وبالیز نخستین بارگیر دخلاف ماجن

هَشُور - شتر ماده سوخته پر

(ن) هَشَرَ النَّاقة هَشْرًا - بالفتح همه شیر پستان آن دوشید

ه ش ش

هَش - بالفتح سست ونرم از هر چیزے واسپ بسیار خوی آور خلاف صلود ونان نرم ومرد شامان وتازه روی وسبک روح یقال نَاقة هَشَّة یعنی شادمانم ویقال اذا مُدِحَ هَشَّ الکسر یعنی عرق نرم وآسان خوی است وقت خواستن از وی حوائج را

هَشْیش - کامیر آنکه از سوال خواهندگان خوش وشاد گردد ومرد سست اندام ونرم

خَیْر هَشَاش - کسحاب نان نرم

شاة هَشُوش - کصبور گوسپند بسیار شیر

قَرْبَة هَشَّاشَة - کنایة مشک که از وے آب چکد بسبب تنگی پوست

هَشْهاش - مردنیکو خوی یعنی (ن ض) هَشَّ الوَدَقَ هَشًّا بالفتح بعصا از برگ درخت را تا فرود افتد قال الله تعالی وَأَهُشُّ بِهَا عَلَى غَنَمِي

(ض) هَشَّ الخُبْزَ هُشُوشَة نرم سست کرد + ونیز هَشَاشَة وهَشَاش بالفتح شادمانی و شادمانی وبسکی نمودن وخرسند شدن یقال هششت به ای خففت الیه واز سمع نیز آید

هَشْهَشَة - جنبانیدن

تَهَشْهُش - سست شمردن کسی را وشامان گردانیدن

متهشهشة - للفاعلة زن شوی دوست شادمان بشوی

اِستِهْشاش - سبک شمردن

ه ش ل

هَشِیلَة - کسفینة الاع شتر وجز آن که بے دستوری خصم برند وباز گردانند وزدیده از شتر وجز آن

هیشلة - کحیدرة شتر ماده کلان سال فربه

اِهْشال - بهیله دادن کسی را

تَهْشِیل - شیر اندک فرود آوردن شتر ماده

اِهْتِشال - سوار شدن بر ستور بے دستوری مالکش

ه ش م

هَشْم - بالفتح شکستن نان خشک و هر چیز خشک یا میان کادک را یا بخصوص شکستن استخوان و سر یا شکستن ردی و بینی یا هر چیز خشک باشد یا رقمشوم لغت است ازان و گرامی کردن و بزرگ داشتن و همه شیره و شیدن یا بجمله کف دست و شید و شکستن باد و درخت خشک را و الفعل من ضرب

هَشْمَة - بالفتح نفس مشاش الجبل الذکذاب

هَشْمَة - محرکة بز کوهی

هَشَمات جمع

هُشُم - بضمتین کوهای نرم و دوشندگان شیر

هَیْشَم - کشت جوانمرد

هَیْشُم - کاسیر شکسته و سست اندام و گیاهی است خشک که ریزه ریزه گردد و یا هر گیاه خشک و هر چیز و درخت پوسیده

هَشْبِیمَة - کیفیتة زمین که درختانش خشک گردد و یقال ما هو الا هَشِیمَة کرم یعنی او حوالی و جوا داست

هُشَیْم بن بشیر کزبیر محدث است

هِشَام - کتاب جوانمردی و نام پانزده صحابی و سی محدث است و هشام بن عبد الملک دهم خلیفه از خلفای بنی امیه

هَاشِم - لقب پدر عبد المطلب که عمرو نام داشت لقب لانه اول من ثرد الثرید و هَشَمَة

قال الشاعر و عمرو العلا هشم الثرید لقومه * و رجال مکة مسنتون عجاف

هَاشِمَة - شکستگی سر که استخوان شکند یا شکند آزا بی جدائی یا بشکند آزا پس ترخون روان گردد و پس برندان آن استخوان شکسته و آشکارا گردانند فراشه را

هَاشِمَة - شهرے است بکوفه موسوم باشهرے بری و آبکی شرقی خزیمیه

هَیْشَم - کبید رنام مردے

هَشْمَشَة - بالفتح شیر میشه ناقة مُهَشَّام - بالکسر شتر ماده رود لاغر شونده

مُهَشِّم - کبرث نام مردے

مُهَشَّمَة - منظر دهی یا میر

تَهْشِیم - گرامی کردن و بزرگ داشتن

تَهَشُّم - شکسته شدن و شکستن و بریان کشتن جو استن و مهر بان شدن

یقال تَهَشَّمَ عَلَیْهِ ای تعطف لازم متعد و خوار و سست شدن شتر و شکستن و خوار کردن

اِهْتِشَام - بجمله کف دست دو شیدن و همه شیره پستان دوشیدن و خوار گردیدن یقال اهتشمت نفسی لای اهتضمتها

اِنْهِشَام - شکسته شدن و خوار و سست گردیدن شتر ماده

ه ش و

اَهْشَاء - بالفتح مردمان گرسنه

مُهَاشَاة - فسوس کردن

بَابُ الهاء و فصل الصاد

ه ص ب

هَصْب - بالفتح کرختن و الفعل من ضرب

ه ص ر

هَصْر - بالفتح کشیدن و خمانیدن و شکستن و راندن و زدیک گردانیدن و پیچیدن چیزی تر و تازه همچو شاخ درخت و مانند آن و شکستن آزا بے جدائی یا عام است یا پیچیدن هر چیزے را که باشد یقال

هَصَرَهُ و به و الفعل من ضرب

هَصْرَة - بالفتح و بحرک مهره است افسون کردن زنان یا خود دارنده و مردان را بدان بند کنند

هَصِر - کیف شیر میشه

هُصَر کصرد و هُصْرَة کهمزة مثله

هَاصِر - کصاحب شیر بیشه

هَصَّار کشداد و مثله

هَصُور - کصبور شیر بیشه

هَصُود بالفتح و هَصُورَة کصبورة و هَیْصُود و هَیْصَار بفتحهما مثله قال لبید

شباب اسد هصور ۱۰ قوے

مِهْصَر - کمنبر شیر بیشه

مِهْصَار و مِهْصِیر بکسرهما مثله

مُهَاصِر بن جَنْب - بکسر الصاد شاعری است و مُهَاصِر بن نهاك عرعره بن حزام شیفته عشق و کشته آن تابعی است و ابو مُهَاصِر اباح بن مُهَاصِر و یزید بن مُهَاصِر محدثان اند

مُهَاصِری - منسوب باچه درے است بمنی

مُهْتَصِر - بکسر صاد و شیر بیشه

اِهْتِصَار - پیچیدن شکستن و پیچید و شکسته شدن یقال اهتصر فاهتصر و خوشه خرما بر شاخش نهادن و برابر و راست کردن آن را

اِنْهِصَار - پیچید شدن شکسته کردیدن

ه ص ص

هَصِیص - کامیر یا سپرده شکسته و هَصِیصُ النار - درخش آتش

هُصَیص بن کعب بن لوی

کبیر را در مرة است و ما در هرود

مُخَشِّیَة بنت شَیْبان

هَاصَّة - پشم پیل

هَصَّان بن کاهل - کنانی محدث است و الصحبت یکنیه و نیز هَصَّان لقب عمر بن کعب

هُصْهُص - کهدهد مرد توانا و سیاه هصّاء هصّا و بطا بطا مثله

هَصْهَاص - باسبع مرد درخشان چشم

ه ص ه ص

هَصْهَصَة - لفاعل چشم درد شب کشت خاصل است بدان

هَصْهَصَة - درخشتن و در نشاندن و عیب کردن

تَهْصِیص - نیکو کشادن چشم را

مُهْتَصِر - بکسر صاد و شیر بیشه

اِهْتِصَار - پیچیدن شکستن و پیچید و شکسته شدن یقال اهتصر فاهتصر و خوشه خرما بر شاخش نهادن و برابر و راست کردن آن را

اِنْهِصَار - پیچید شدن شکسته کردیدن

وتیز بگرستن

ه ض م

هَضَمَ - کصر وشیر شیه هَضَّامٌ کشندا و مثله

هَیْضَمٌ - کحیدر نوعے از شتر تابان ومرد دلیر توانا وشیر بیشه

هَضَمْعَمٌ - کسفرجل شیر نوعی و توانا

هَیْضَمِیَّةٌ - منسوباً گروہی از کرامیة اصحاب محمد بن هیصم

مِهْضَمٌ - کمنبر شیر بیشه

(ض) هَضَمَهُ هَضْمًا - بالفتح شکست آنرا

ه ص ف

اَهْضَاءٌ - مردم استوار اندام قوی و توانا

(ن) هَضَا هَضْوًا - بالفتح کلان سال گردید و پیر شد

مُهَاضَاةٌ - پشت شکستن وست کردن

بَابُ الهاء مع الضاد

ه ض ب

هَضْبَةٌ - بالفتح پشته وکوه گسترده بزمین یا کوه بیک سنگ سرشته یا کوه دراز وبلند تنها سرخ رنگ و باران بزرگ قطره پیوسته هَضَبَ لعنب وهَضَبَ بالفتح وهَضْبٌ لکتاب جمع اهاضیب جمع الجمع

غَنَمٌ هَضِیبٌ - کامیر گوسپند کم شیر

هُضُوبَةٌ - بالضم یک دفعه از باران بزرگ قطره یقال اَصَابَتْهُمُ الهُضُوبَةُ من المطر کذا فی النسخ ولعله سهو من الناسخ او لغیة والصواب الاهضوبة بالضم علی الفعولة یقال اصابتهم الاهضوبة من المطر ای الدفعة منه اهاضیب جمع

هَاضِبٌ - باران بزرگ قطره

ه ض ب ب

هَضْبَبَ - کجهد اسپ بسیار دوست و درشت اندام توانا

(ض) هَضَبَ السَّمَاءُ

هَضْبًا - بالفتح بارید آسمان + و

هَضَبَ الرَّجُلُ - برقتار افروه لان رفت + وهَضَبَ فی الحدیث بسخن در آمد و بلند کرد آواز را

اِهْضَابٌ - بسخن در آمدن یقال اهضبوا یا قوم ای تکلموا

اِهْتِضَابٌ - بسخن در آمدن

اِسْتِهْضَابٌ - کم شیر گردیدن گوسپند یقال اِسْتَهْضَبَ الغنم ای صار هَضِیبًا -

ه ض ج

صِبْیَانٌ هَضِیجٌ - کامیر کودکان خرد سال

هَضَجَ الرَّجُلُ مَالَهُ هَضْجًا - نیکو نگرد پاسبانی و رعی شتران خود را

ه ض ض

هَضَاضَةٌ - کسابة آنچه بر دست احدے بشکند

هَضِیضٌ - کامیر شکسته وکوفته

هَضَّاءٌ - بالفتح گروه مردم

هَضَّاضٌ کشدا و از اعلام است

وفحل هَضَّاضٌ کش کردن شکننده کشان

هَضْهَاضٌ بالفتح مثله

مِهْضَضٌ - بالکسر از اعلام است

(ن) هَضَّهُ هَضًّا - بالفتح شکست آنرا وکوفت

مَهْضُوضٌ لغت است ازان یا هَضَّ شکستن دون جدوفوق ض + وبرهَضَّ شتاب فرتن شتر وبروش نیکو فرتن مردم وبرآغالانیدن

مُهَضْهَضَةٌ - للغالة زن آزار زنده همسایگان

هَضْهَضَةٌ - شکستن وکوفتن

اِهْتِضَاضٌ - کوفتن وشکستن

وَاهْتَضَضْتُ نَفْسِی لفلان مقصر شمردم نفس خود را جهت وے

اِنْهِضَاضٌ شکسته وکوفته شدن منهض لغت است ازان

ه ض ل

هَضْلٌ - بالفتح بسیار

هَضْلَاءُ کصحراء زن دراز پستان

هَیْضَلٌ - کحیدر گروہ مردم باسلاح ولشکر بسیار

هَیْضَلَةٌ - بالفتح زن ضخیم میانه سال یا چهل ساله وناقه بسیار شیر وشتر ماده سطبر اندام دراز وکلان سال وگروہ مردم سلاح پوش وبانگ وخروشهای مردم

(ن) هَضَلَ بالشعر بالکلام بشعر وسخن در آمد

اِهْضَالٌ - ریزان شدن ابر وجلاب چاه برگرفتن ولو یقال اِهْتَضَلَ الدلو اذا صَرَّهَا

جَالَ البئر فجخت بالماء

ه ض م

هَضْمٌ - بالفتح وبکسر زمین پست هموار وشکم رودبار وشکم ودره

اَهْضَامٌ وهُضُومٌ جمع وبرتخیر گویند اللیل واهضام الوادی ای احدرها واهضام تبالة وبهماے آن

هَضَمٌ - محرکة نوعی از خوشبو

اَهْضَامٌ جمع

هَضِیمٌ - کامیر ستم رسیده ومظلوم وزن باریک شکم نازک تنیگاه ونیز شکم باریک ودرهم چسپیده وغنچه ناشگفته یقال طَلَعَ النخلُ هضیمًا ای منضمًا فی جوف الجف وقصبة هَضِیمَةٌ فی لطیف

هَضِیمَةٌ - کسفینة ستم وخشکینی وطعام که جهت مرده سازند

هَضَائِمُ جمع

هَضِیمِیَّةٌ - منسوبة موضعی است

هَضُومٌ - کصبور دارو کوارش وآنکه بسیار خرچ کند مال را وشیر بیشه + ویدٌ هَضُومٌ - دست بسیار عطا که هرچه یابد بخشد

هَضِیمٌ - کتف جمع

هَاضِمٌ - آبی که در آن نرمی ورخاوت باشد

اَهْضَمُ - باریک شکم وتنیگاه وبهم در آمده پهلو هَضْمَاءُ مونث وشکم باریک ودر آینده یقال لما سبق فی الحلبة هَضَمَ الناقة وآنکه دندان پیشین وی سطبر

وکنده باشد
هَضِیم کدیم وادی است
هَضّام کشاورز وروی کوار
ومرد خرج کننده مال راوشیر بیشه
هَاضُوم - دارو ی کوارش
وصرف کننده مال وشیر بیشه
قَضِیبَةٌ مَهْضُومَةٌ - مزما
ولطیف و نیز مَهْضُومَة -
خشبو کراز مشک وبان امیزند
(ض) هَضَمَ عَلَیْهِمْ هَضْمًا
بالفتح انبوهی کرد برایشان بافزود
آمد و نیز هَضَمَ شکستن طعام
درمعده یقال هَضَمَ الدَّوَاءُ
الطعام ای هَشَمَهُ وستم کردن
وخشم گرفتن برکسے وچیزی از حق
کسی باز شکستن وماندن بعضی
از حق برکسے
(س) هَضِمَ الْبَطْنُ هَضَمًا
محرکة باریک شدودر آمده شکم
گردید بطن مَهْضُوم لغت است
ازان و نیز هَضِم - باریک
گردیدن تهیگاه وبهم در آمدن
پهلو هاے ورا ست کشتن استخوان
پهلوی اسپ ومنخم گردیدن اعلای
شکم آن وراست شدن شکم ودر
آمدن اعلای آن وآن عیب
است
اِهْضَام - وندان شیر افگندن
شتر بدر آمدن بسال پنجم یا ششم
وبرآوردن غیر آن ونیز وندان
شیر افگندن گوسپند یقال اِهْضَمت
الابل للاجذاع والاسنان
جمیعا اذا ذهبت رواضعها

گشتن مَهْضَم - کمنظم تهیگاه باریک
وتازک
قَضِیبَة مَهْضَمَة کمعظم
لطیف و دو نبو مَهْضَمَة - جی است
نَهْضَم ستم نمودن وخشم گرفتن
برکسے وتنقاد شدن وکم آمدن
از خصم
مُنْتَهَضَم مظلوم وستم رسیده
اِنْتِهَاض ستم کردن وخشم گرفتن
برکسے وچیزے از حق کسے باز
شکستن
طَلَعَ مُنْهَضِم - بکسر الضاد شگوفه
خرما پسیده در خلاف
اِنْهِضَام - کوارد شدن منه
طعام سریع الانهضام یعنے
زود کوارا خلاف بطیء الانهضام
ه ض و
هِضَاة - باکسر گیسو و ماده خر
اَهْضَاء - گره هاے مردم
مُهَاضَاة - کول شمردن وسبک
وحقیر انگاشتن

بَابُ الْهَاءِ مَعَ الطَّاءِ

ه ط ر
هَاطِرِی بمقصور اعلی است و
وہی بسر من رای و وہی در زمین
میسان
(ن) هَطَرَ الْكَلْبُ هَطْرًا -
گشت آن را بچرب یا عام است
ونیز هطرة - زاری وتذلل گدا
پیش توانگر وقت سوال
نَهْطَر خراب وویران شدن چاه
ه ط ر س
نَهْطَرُوس - شمان چیان رفتن و

خرامیدن
ه ط ط
هَطَّاط بضمتین مردم هلاک
شوندگان
اَهَطّ - شتر زنیک رونده وشکیبا
هَطَّاء مونث
هُطَاهِط - کعلابط اسپ
هَطْهَطَة - کدر جنبة آواز اسپ
ونیز شتابی کردن در رفتار
وکار
ه ط ع
هَطِیع - کامیر راه فراخ
(ف) هَطَعَ هَطْعًا - بالفتح
وهُطُوعًا شتابان وترسان پیش امد
یا متوجه شد بچشم وبر نگرفت از آنچه
گرنگریست وے را
مُهْطِع - کمحسن آنکه بگردن فرو تنی مے
خواری وبر نگیرد چشم را ازان یا
خاموش رونده بسوی کسے که آواز
داد او را وخواند وبعیر مُهْطِع -
شتر شتاب گردن
گردن
اِهْطَاع - گردن راست دراز
کردن وسر فرو د آوردن ونیز
دویدن
اِسْتِهْطَاع - گردن راست
وراز کردن وپست نمودن سر را
ه ط ف
هَطَف - بالفتح آواز شیر در شیر
دوشه و نیز هطف - دوشیدن
شبان وباریدن آسمان والفعل
من ضرب
هَطِف - کلحف باران بسیار

وبتو الهطف - گرو بهی از بهی کنانه
یا از بهی اسد که نخست کاسه شیر
دوشه تلاشیدند
هُطَيْف - گربر قلعه است بین
بکر و اقرة
ه ط ق
هَطَق - محرکة شتاب رفتن
ه ط ل
هَطْل - باران سست پیوسته
واندک اندک خوی برآوردن
تک اسپ ونرم رفتن ناقه وپیاپی
شدن بزرگ متفرق قطره قطره
مشک ودرختن آن هَطَلان
وتَهَطّال لغتم الفوقیه مثله
واشک راندن چشم یقال هطلت
العین بالدمع والفعل من ضرب
هُطْل - باکسر حرکت ودزد وکول
ومانده گننده یا بخصوص شتر
مانده گننده
دِيمَةٌ هُطْلٌ - بالضم باران پیوسته
مَطَرٌ هطل کجف باران پیوسته
سحابٌ هَطِل کذلك لا سحاب
اَهطل کنتولهم امرأة حَسْنَاء
لا رجل احسن
هَاطِل - باران پیوسته وپیاپی
بارنده هُطَّل کرکع جمع
دِيمَةٌ هَطْلَاء - باران پیوسته
نَاقَةٌ هُطَلٌ - کسکری شتر مادهٔ
آهسته رو د کاهل ولطی یا ابل
هُطَلٌ شتران فرومانده در ماه
یا واگذاشته بے ساربان ابل
هطل کجمزی مثله
هَطَّال - کشاد و باران پیوسته

بزرگ قطره نیک بارنده زنام اب
نیذ بخیل جای بد کرده است
هَفْطَل - کمیدن رو با لرام است
مرملا زمادد اعالتهم راه گردیدن
اندک از مردم که با نها غرا نمایند
و قوی از ترک قطیع و قوی از نهند
که ایشان را شوکت منزلتے بود
و اهل طرستان هَیَاطِل و
هَیَاطِلَة - مثله
هَیْطَلَة - بالتاء پا تیله رومین
معرب است
ارض مَهْطُولَة - زمین
باران پیاپی بارید
تَهَطَّلَ مِنَ المَرَضِ - به شد
از بیماری

ه ط ل س

هطلس کمعفر عمس دزد
را زن و گرگ
تَهَطْلَس - حیله و فریب کردن
دزد و طلب و افاقه یافتن و به
شدن از بیماری

ه ط ل ع

هَطَلَّعٌ - کعملس کروه بسیار
و لشکر گران و مرد و ارزن آور

ه ط و

هَطَا - بالفتح انداختن و الفعل
من نصر
هُطَا - بالضم بر زمین افگندن
باسخت زدن

بَابُ الهاء فَصْلُ العَيْن

ه ع ر

هَيْعَرَة - گدر حرجة دیو بیابانی
گاز راه فریبد و زن تباه کار
یا زن سبک و خشت و بسکی + و نیز
هَيْعَرَة - بیک جاے آرام
قرار نا گرفتن زن
هَيْعَرُون - بلا سختی و کند پیر کار سال
نَهْيَعُرَ - بیکجا قرار و ارام
نا گرفتن زن

ه ع ع

هُعْ هُعْ - بالضم والسکون
حکایت آواز نفے
هَعَة - بالفتح نے کردن الفعل
من نصر و من فتح ایضاً قَلِيلاً

بَابُ الهاء فَصْلُ الفَاء

ه غ ی

هَاغِيَة - زن گول ست

بَابُ الهاء فَصْلُ الفَاء

ه ف ت

هَفْت - بالفتح گولی بسیار و زبون
همواز شب و باران زود بارنده
و نیز هَفْت - او بسکی پریدن سخن
بسیار و بے اندیشه گفتن هُفَات
بالضم مثله فیهما و پست گردیدن
و کم شدن چیزے و باریک شدن
والفعل من ضرب
هَفِيتَة - کسفینة گروه مرد م سختی
دیده و رنج و غربت کشیده یا
قحط رسیده یقال وردت
هَفِيتَة مِنَ النَّاسِ ای
الذین اقحمتهم السنة
هَفَات - کسحاب گول
مَهْفُوت - سرکشته و متحیر

تَهَافُت - افتادن و پاره پاره
افتادن و پیاپی آمدن و خود را
بچیزی افگندن و کهنه گردیدن
جامه یقال تَهَافَتَ الثوب ای بلی
اِنْهِفَات - پست شدن و گرد یدن

ه ف ت ق

هفتق - کجعفر بشتة معرب است

ه ف ف

زُفَاقُ الهَفَّة - بالفتح موضع
زبطیحة - که جای گذر کشتیها است
یا طَرِيقُ الهَفَّة - موضعی است
در بصره
هِفّ - بالکسر کشت از وقت
درو و رگذشته کز انها از وے
ریخته باشد و ابر تنک بے آب
و نوعے از ماهی ریزه و بفتح و
کفچلیز های بزرگ هِفَّة یکی و مرد
سبک و شهد تنک و لانه سبک عمل
یا بی عمل هر چیز سبک میان
کا واک
هَفَّاف - کشنده خران چست و
سبک و سایه سرد یا سایه آرمیده
یا سایه تنک و بال مرغ سبک
در پریدن و پیراهن تنک شفاف
و راق و خشنده و سبک
رِيحٌ هَفَّافَةٌ - بالتا با خوش
و آرمیده + و عین هَفَّافَةٌ -
چشم درخشان تیز نظر
هَفَّان - بالفتح و کسر از نامهاے
عرب است وجاء علی هِفَّانِهِ
ای علی اثره
هَفْهَاف - بالفتح بال مرغ
سبک و پریدن و پیراهن تنک
شفاف و لاغر و باریک شکم و تشنه

يَهْفُوف - کیعقوب بد دل یا
تهز خاطر و گول و زمین بی آب و گیاه
ض هَفَتَ الرِّيحُ هَفّاً
وهَفِيفاً - کامروز بد باد گرشنید
شد آواز وی وهَفَتَ هَفِيفاً -
درخشید و سبک گردید و نسبه
هَفِيف - شتاب رفتن
جارية مُهَفْهَفَة - لطولية
دختر باریک شکم سبک روح
لاغر میان
هَفْهَفَة - باریک شکم و لاغر
میان و نازک تن گردیدن چندانکه
بشاخ درخت ماند جارية
مُهَفَّفَة - کمعظمة دختر لاغر
میان باریک شکم سبک
روح
اِهْتِفَاف - درخشیدن سراب
و جنبش آن و آواز زنم کز گوش خورد

ه ف ك

هَيْفَك - کحیدر زن گول
مُهَفَّك - کمعظم مرد خطا کار و وهم
کننده امور
مُهْتَفِك - بکسر الفاء مرد مضطرب
و پریشان خاطر فرو هشته دست
رفتار و بیاوخطا و نیک در هم
کننده

ه ف و

هَفُو - بالفتح مرد سبک گرسنگی
هَفْوَة - لغزش یقال عفا
عن هفوته
هَفَا - کعصا باران که باری بارد
و باری ایستد

هفاة - باران و بارنی است شبیه باران سست پیوسته
اَهْفاء - مردم گول بی خرد
هَافٍ - گرسنه
هَفَا اِلَیْهِ یَهْفُو بالفتح ضوالّها یعنی شتران گم شده و حرا گاه
(ن) هَفَا هَفْوًا و هُفُوَّة - بفتحهما و هَفَوَانًا محرکة شتافت یقال مَرَّ الظبی یَهْفُو والخیل تَهْفُوه و نیز هَفْوَة بجهیدن و بال زدن مرغ و پریدن و جنبیدن و یقال هفا الطائر بجناحیه ای خفق و طار و گرسنه شدن + و نیز هَفْو بر با و پریدن پشم و مانند آن هُفُوّ بسیار الوا و مثله - بیرون و جنبانیدن باد پشم و پنبه را یقال هَفَتِ الصُّوفَة فی الهواء و هفت الریح بها و رفتن دل در پی چیزی و خوشنود شدن ازان
مُهَافَاة - بدوستی خو دمائل گردانیدن

باب الهاء فصل القاف

ه ق ب
هقب - بالفتح فراخی
هَقَب - کعنب کمر است که بدان اسپ را زجر کنند
هِقْب - بکسجف فراخ کلوسطبر و دراز از شتر مرغ و جز آن
هَقِیب - کسفرجل درشت استوار و توانا
ه ق ر
هُقْرَة - بالضم در وی است

گوسپندرا
هَقُوّ - محرکة شدة الأکل و درازگردنه اندام گول
ه ق ز
هَقَز - و یکسر قهز که نوعی از جامه باشد پشمی سرخ یا سپید و گاهی ابریشم در آن آمیزند و بالوهین پروے فی بیت لبید
ه ق ط
هِقط - بکسرتین مبنیة علی السکون کلمه است که بدان اسپ را زجر کنند
هَقَط - محرکة شتاب رفتن لغة یمانیة
ه ق ع
هقعة - بالفتح واره پیش سینه اسپ یا جای پاشنه سوار یکره فیقال ان الهقوع لایستوابدا یا نکته سپید در پهلو چپ آن و منزلے است ماة راوان سه ستاره است در دوش جوزا نزدیک یکدیگر همچو دیک پایه که فجر طلوع گردد و گرمی افزاید
هَقِع - گفت آزمند و حریص
هَقِعَة - کفرحة شتر اماده که خود را پیش گشن اندازد از غایت آز و خواهانی
هُقَعَة - کهمزة مرد بسیار تخییه کننده و بر پهلو خسپنده میان قوم
هَقَاع - کغراب غفلت و فراموشی از اندوه یا بیماری
(ف) هَقَعَهُ هَقْعًا - بالفتح داغ کرد اورا

(س) هَقِعَتِ النَّاقَة - سخت گشن خواهد گردید
هَیْقَعَة - کدحرجة آواز رسیدن شمشیر بر جائے و حکایت آن آواز یا زدن چیز خشک بر چیز خشک یا زدن آهن از بالا تا آواز برآید
تَهَقُّع - پیش فرو افتادن ناقه از غایت آزمندی و فر و ملگی کردن و بزرگ منشی نمودن و امرشت آوردن و سفاهت شوانیدن و بجله بر آب آمدن قوم یقال تهقع القوم الورد و یقال تُهُقِّع مجهولا انگونسار شدیا برگشت بیماری
اِهْتِقَاع - بند کردن و باز داشتن و یقال هُتِقَعَهُ عُرْفُ سُوءٍ ای اقعده عن بلوغ الشرف والخیر و خوابانیدن کشن ناقه را و سکیزیدن و باز آمدن تپ بعد یکروز و باز گردیدن هر چیزے در رنگ بیستعمل مجهولا
اِنْهِقَاع - گرسنه شدن و باریک شکم گردیدن ازان
ه ق ع
(ف) هَقَعَ هُقُوعًا - ایست شد از گرسنگی یا از بیماری
ه ق ف
هَقَف - محرکة کمی اشتهاء و خواهش طعام والفعل من سمع
ه ق ف
هَقَق - بضمتین بسیار گاییدگان
هُقْهَاق - بالفتح چست و شتابی

کننده در امور
(ن) هَقَّ المَرْأَة هَقًّا -
هَقْهَقَة - برزفار سخت رفتن و عطیه ندکآ ورد و میان قوم
ه ق ل
هِقْل - بالکسر نعتر مرغ جوانه سال و دراز و گول و نادان در کار
هَقِل کفرح گرسنه
هَاقِل - موش زن
هَیْقَل - کحیدر شتر مرغ و سوسمار
هَیْقَلَة - کدحرجة نوعی از رفتار
تَهَقُّل - بر زفتار گران بار رفتن
ه ق س
هَقَس - کعلس مرد زشت خوی و گرگ و روباه هَقَاس جمع
ه ق م
هَقِم - بکسجف مرد سخت گرسنه
هَیْقَم - کحیدر آواز موج دریا و دریای فراخ و دور تنگ آواز فرو بردن لقمه و شتر مرغ دراز
هَیْقُمَانی - بالفتح و ضم القاف و شد الیا دراز بالای
هِقْم - کجحف مرد بسیار خوار و دریا
(س) هَقِمَ هَقَمًا - محرکة سخت گرسنه گردید
تَهَقُّم - چیره شدن بر کسے و کلان لقمه خوردن طعام را یقال تَهَقَّمَ الطعام
ه ق و
(ن) هَقَا هَقْوًا - بالفتح بیهوده گفت و هذیان درآئید و
هَفَا فُلَانًا - ببدی فراگرفت

اورا + وهَفَا قَلْبَهُ - افسرده و تباه گردانید دل کسی را

بَابُ الهاء فصل الكاف

هـ ك ب

هَكَبَ - بالفتح وبالتحریک فسوس کردن والفعل من نصر

هـ ك د

هَكَّدَ عَلَى غَرِيمِهِ تَهْكِيدًا - سخت گرفت غریم را

هـ ك ر

هَكَرَ - بالفتح شکمنت وشتن یا سخت ترین شکمنت داشتن وبکسر وبحرک والفعل من ضرب وسمع وگرفتن پیغلی کسی را یا سخت شدن خواب وبحرک والفعل من سمع

هَكَرٌ - بکتف غنوده وخواب آلود وهَكِرٌ - کندس مثله ونیک شکمنت دارنده وشهری است بین کرجا باش ملوک سمیرو یا تجخانه است رومی یا کوشکی

هَكْرَانُ - کسکران موضعی است یا کوهی پیش مَرْوَرُّوذ

هَكَارِيَّة - بالفتح مشددة الکاف ناجیه است فوق موصل

مَهْكَرٌ - بمقعد جای شکمنت

مَهْكَرَةٌ مثل یقال ما فیه مهکر تَهْكِيرٌ - شکمنت نمودن وسرگشته شدن

هـ ك ر س

هَكَارِس - بالفتح غوکان

هـ ك ع

هَكْعَة - کغرة ناقه فروهشته از شدت ازمندی گشن

هُكْعَة - کهره گول

هُكَاعٌ - کغراب سرفه وخواب که بعد ماندگی آمد وخواهانی جماع ازانجاست هَكَاعِيّ لقب مردے

(ف) هَكَعَ البَقَرُ تَحْتَ الثَّمَرِ هُكُوعًا - ارمید زیر درخت و جای گرفت + وهَكَعَ بِالقَوْمِ - فرود آمد بقوم بعد شام + وهَكَعَ إِلَى الأَرْضِ - نگونسار افتاد برزمین یقال مَا أَدْرِي أَيْنَ هَكَعَ - یعنی کجا رفت + ونیز هَكَعَ - سرفیدن شتر وفرو هشتن شب تاریکی خود را وباز شگفته شدن استخوان بعد درستگی

(س) هَكِمَ هَكَمًا - محرکة تاشکیبا گشت وفروتنی نمود

اِهْتِكَاع - ناشکیبای کردن وفروتنی نمودن وباز داشتن وبند کردن

هـ ك ف

هَكَفَ - محرکة شتابی کردن در رفتن یا در دویدن

هَكْكَف - بالفتح وزیادت لون یا زیادت یا مضعیت

هـ ك ك

هَكٌّ - بالفتح مرد تباه خرد هَكَّةٌ محرکة وهَكَاكٌ جمع وباران سخت

هُكَيْك - کامیر سائیده ومخنث

هَلُوك - کصبور مرد شوخ بے باک شتاب زده

هَكْهَاك - بالفتح بسیار گاینده

هَكُوك - محرکة مشددة الواو جای درشت سخت وجاے آسان نرم از اضداد است وفربه ومرد شوخ چشم بے باک شتاب زده

مَهْكُوك - سائیده وآنکه غالط ویتیز راضبط کردن نتواند ودلیر وشوخ بے باک درسخن

(ض ن) هَكَّهُ بِالسَّيْفِ هَكًّا - بالفتح بشمشیر زد اورا + و هَكَّ التَّبِيذُ فُلَانًا - دریافت اورا یعنی: دوهُكَّ - مهولا الگند شده + ونیز هَكَّكَ - تیز دادن پنجال انداختن مرغ دشتر مرغ

رسانیدن چیزے را وبرآوردن شیر را وچیره شدن برکسے ولاغر کردن وشکست گاییدن وبسیار گاییدن ودویدن چاه وسرگین انداختن شوات هَكِيكٌ - کامیر مثله

هَكْهَكَة - کدحرجة بسیار گاییدن

تَهَكُّك - فروهشته شدن بند زن کلان گردیدن پستان آن چون بزادن نزدیک گردد

مُتَهَكِّكَة - بفتح الکاف المشددة زن که ولادت بروی دشوار شده باشد

اِنْهِيكَاك - کشاده شدن پیوند زن وقت ولادت وزمین چنین شتر وقت فرو شدن دست شتر یقال هَكَّكَ التَّبِيذُ اي بَلَغَ مِنْهُ فَانْهَكَّ

هـ ك ل

هَيْكَل - کحیدر سطبر ودرشت از هرچیزے واسپ دراز ضخم دگیاه دراز تمام بالیده وتنومند وکالبد وپیکر وبنای بلند وخانه ترسایان که دران پیکر عیسی علیه السلام باشد وکلیسای ایشان

وهَيْكَلُ بن جابر صحابی است

هَيْكَلَة - کدحرجة زن کلان جثه ودراز + ونیز هَيْكَلَة - تمام شدن گیاه

تَهْكِيل - خرامیدن زن ورفتن سپر نیکو وبجیب

تَهَاكُل - باهم پیکار کردن وخصومت نمودن

هـ ك ل س

هَكْلَس - کجعفر دشت استوار

هـ ك م

هَكِيم - بکتف مرد بد ولی باکمانه وکار بے فائده درآینده

أُهْكُومَة - کاعجوبة فسوس

تَهْكِيم - سرو وگفتن کسے را ومغنی گردانیدن یقال هَكَّمْتُهُ اي غَنَّيْتُ لَهُ

مُتَهَكِّم - مرد متکبر

تَهَكُّم - شکسته ویران شدن وفرو ریختن چاه ومانند آن وفسوس نمودن وپیاپی ونیره زدن وخرامیدن وتکبر کردن وسخت بخشم شدن وپیش آمدن کسے را بهر بدی پیشانی خوردن برفوت کاری وسرو وگفتن + ونیز تَهَكُّم - باران بسیار که برداشت

نشود
هُشْتَهْشَکِمْ بکسر اکاف بزرگ
فش متکبر
اِسْتَهْکَامْ - تکبر کردن
ه ك ن
تَهَکُّن پیشان شدن
ه ك و
اَهْکاء - سرگشتگان
مُهاکاة - سبک شمردن مثل عمل کسے را

بَابُ الهَاءِ فَصْلُ اللَّامِ

ه ل ب
هُلْب - بالضم موی هرچه باشد یا موی گنده سطبر یا موی سطبر دنب اسپ وجز آن یا سبلت خوک که آنرا کاسموی نامند وبدان کفش دوزند هُلْبَة یکے
هُلْبَةُ الشِّتَاء - بالضم سختی سرما هُلْبَة - بالضمتین وشد الباء مثله + وَلَدَ اهُلْبَةَ الزَّمَان - سختی روزگار
هَلَب محرکة بسیاری موے والفعل من سمع
هَلِب - الکعث لقب ابی قبیصة یزید بن مُنَاذِر الحِمْيَرِيّ بضم الحیم وثانیه وصوابه الکنف کان اقرع فسماه النبی صلی الله علیه وسلم قنبت شعره
هَلِيب - کامیر نام چندروز است نهایت سرد در کانون دوم یا در ایام سختی سرما
هَلَابَة - بفتحتین وشد الباء مثله + ولد اهُلْبَة الزمان - سختی روزگار
هَلَّاب - بشد اد با سرد باباران
هَلَّابَة - مثله وسال بسیار باران
ونیز هَلَّاب چند روز است نهایت سرد در کانون دوم یا در شدت سرما + ویوم هُلَّاب - روز باد وباران ناک
اُهْلُوب - بضم وبالهمزة نام اسپ
دهربن عمرو اسپ ربیعة بن عمرو وحال ولونه اهالیب جمع مَهْلُوب - برکنده موی
(ن) هَلَبَ هَلْبًا - بالفتح برکندن موی آن + ونیز هَلَّبَ - ترکردن آسمان قوم را بپشک وتری یا پیاپی باریدن باران برایشان دپے در پے

بارگ پیوسته زاده
هَلُوب - بضم وزن گوارنده شوی نزدیکی نماید وزن که ازان کناره گزیند از اضداد است
هَالِبُ الشِّعْر - روزی از روزهای زمستان مُدَحرِج البَعْر کذا
لَيْلَة هَالِبَة - شب باران
اَهْلَب مرد بسیار موی واسپ انبوه دم هَلْبَاء مونث فیهما
دسال ودنب بریده باد نب بے موی ونب بسیار موی از اضداد است وسال بسیار باران با فراخی مثال ارب وعلی التشبیه
هَلْبَاء - صحرا زن بسیار موی وسرین وموضعی است میان مکه ودیامه وآن را روزی است +
وهَلْبَة هَلْبَاء - بلای سخت
هَلَّاب - کشداد با سرد باباران
هَلَّابَة - مثله وسال بسیار باران
ونیز هَلَّاب چند روز است نهایت سرد در کانون دوم یا در شدت سرما + ویوم هُلَّاب - روز باد وباران ناک
اُهْلُوب - بضم وبالهمزة نام اسپ
دهربن عمرو اسپ ربیعة بن عمرو وحال ولونه اهالیب جمع مَهْلُوب - برکنده موی
(ن) هَلَبَ هَلْبًا - بالفتح برکندن موی آن + ونیز هَلَّبَ - ترکردن آسمان قوم را بپشک وتری یا پیاپی باریدن باران برایشان دپے در پے

اورون اسپ رفتار را
(ض) هَلْبَهُم بِلِسَانِهِ هَلْبًا - بالفتح بجرح کرد ایشان را دشنام داد
اِهْلَاب - پے در پے آوردن است رفتار را
مُهَلَّب - کمعظم لقب شاعری که پدرطی است که ایشان را مُهَالِبَة خوانند لقب من قولهم هَلْبَهُم اي هجاهم ومن هَلَّبَه اذا شتمه هَلَّبَه
تَهْلِيب - موی برکندن وبجوکردن ودشنام دادن
تَهَلَّب - برکنده موی شدن
اِنْهِلَاب - برکنده موی شدن وبرکنده گردیدن موی

ه ل ب ث
هِلْبُوث - کفر دوس گول یا گران جان ودرمانده دشخن کم فهم

ه ل ب ج
هِلْبِج - کعلبط شیر وفرزک هَلَابِج کعلابط مثله
هِلْبَاجَة - بالکسر گول گران جان ودشت اندام بسیارخوار جامع جمله بدیها شیر وفرزک

ه ل ب س
هَلْبَس - کجعفر کسی هَلَبِّيس کخندریس مثله یقال مَا فِي الدَّار هَلْبَسٌ وهَلْبَسِيس اي احد بستانس به + ونیز هَلْبَسِيس جامه هَلْبَسِيسَة مثله یقال مَا عليه هَلْبَسِيسٌ هَلْبَسِيسَةٌ اي ثوب وچیزے اندک یقال

مَا صَبَتْ هَلْبَسِيسًا اي شيئا بسيدا ولا يُكَلَّمُ به الا النفي

ه ل ب ش
هَلْبَش کجعفر نام مردے
هُلَابِش - کعلابط نام مردے

ه ل ب ع
هَلْبَع - کعلبط آزمندخوردن وگرگ بدان جهت که سخت حریص باشد
هَلَابِع - کعلابط ناکس تناور خبیث وآزمندخوردن وگرگ ونام مردے

ه ل ت
هَلْت - بالفتح پوست بازکردن وبرکندن والفعل من نصر
هَلْتَات گروه که گاهی اقامت نمایند وگاهی کوچ کنند
هُلَاتَة - کثمامة آب شسته برده وبزغاله نوزاده سیاه
هَلْتَا - کسکری گیاهی است
اِنْهِلَات - دور شدن وفراموش کردن وبرخلت رفتن

ه ل ث
هُلْثَة - بالضم گروه بلندآواز
هُلَاث - کغراب فروهشتگی که بمرد عارض شود
هَلْثَى کسکری گروه بلندآواز
هَلْثَاء وهَلْثَاءَة ممدودان وقد یکسران مثله وفضیحت بصره + ونیز هَلْثَاءَة - فروهشتگی که بمرد عارض شود

ه ل ج
هَلْج - بالفتح جد محمد بن حماس

یعنی حدیث
هُلُج - بالضم خواب ہای پریشان
هَالِج - آنکہ خوابہای پریشان وبے حاصل بسیار بیند
اِهْلِيلَج - بالکسر وفتح اللام الثانیۃ وقد تکسر سلیلہ اِهْلِيلَجَة بالتاء یکی بعض آن زرد باشد وبعض سیاہ
رن هَلَجٌ هَلَجًا - بالفتح کاہی دادن آنچہ گردیدہ نیست بدان
اِهْلَاج - پنہان کردن

ل ج ب

هِلْجَاب - کقرطاس دیگ بزرگ

ل ح

هَلَحَ الْوَعْكُ النَّاسَ - فرا گرفت تپ مردم را

ل ح م

هِلْدِم - کزبرج گلیم کہ در پے آن نمایان باشد وندد وخوگیر کند سطبر

ل ح ز

تَهَلْزُ - دامن برچیدن باخرامیدن وآمادہ شدن

ل ح س

هَلَس - بالفتح نیکوئی بسیار و بیماری سل هَلَس - باریکی ولاغری
هُلُس - بضمتین بہ شدگان از بیماری ومردمان ضعیف کہ نقاہت نداشتہ باشند
هُلَاس - کغراب بیماری سل ویقال الاسْلَاسُ فی العقل و الهُلَاسُ فی البدن
هواس - مردم سبک اندام

مهلوس - بیمار سل وعقل رفتہ بیہوش
امرأة مَهْلُوسَة - زن لاغر کس کو یا گوشت آن ندیدہ و باز کردہ شد
(ض) هَلَسَ الرجل هَلْسًا بالفتح بھولا بیماری سل گردید و بخیر گشت + هَلَسَهُ المرض لاغر گردانید او را بیماری
اِهْلَاس - بست خند بلب پنہان کردن سخن را وپنہان دراز گفتن
يقال هَلَسَ الله حديثًا
تَهَلْبُس - لاغر شدن
مُهَالَسَة - باہم راز گفتن
مُهْتَلِس العقل - بفتح اللام بیخرد وعقل رفتہ
اِهْتِلَاس - بیخرد شدن

ل ض

(ن) هَلَضَ الشَّعْرَ هَلْضًا - برکشید آنرا وبرکند

ل ط

هَلْطَة - بالفتح خبر کہ بشنوی آن را ونہ راست شناسے ودر دروغ
هَالِط - فروہشتہ شکم وگشت درہم پیچیدہ

ل ط س

هِلْطَوْس - کفردوس کس نزدہ کذا فی النسخة الصحیحة

ل ع

هَلَعَ - بالتحریک خروشیدن از ناشکیبائی وافعل من سمع
هَلِع - ککتف خروشندہ از ناشکیبائی
ونیک آرمند
هَلُوع - کصبور ونیک آرمند ودیر بجزع
هَلَّاع يَلَّاع - مرگ حریص فروخورندہ الاول من الحرص والثانی من الاتباع
هُلَعَة - لہزۃ ناشکیبا ورود گرسنہ شونده
هِلَع - بالکسر وشد اللام برہ و بزغالہ يقال مالہ هلع ولا هلعة ای جدی ولا اعناق
هَلُوع - کصبور سخت ناشکیبا و ترسندہ از بدی وآرمند بخیل بر مال وپشیان وسخت نالان کہ بر مصیبت صبر نتواند قال الله تعالی اِنَّ الْاِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا -
هَالِع - شتر مرغ گذرندہ ورمندہ
هَالِعَة مونث ومرد ونیک ناشکیبا
وفی الحدیث من شَرِّ مَا أُوتِيَ العَبْدُ شُحٌّ هَالِعٌ وجُبْنٌ خَالِعٌ
ای یجزع فیه العبد فیخرج کما یقال یوم عاصف ولیل نائم
هَوْلَع - کجہر ہرشتابندہ
هَلَّاع - کغراب بددلی
هَلُوعَة - شتافتن
هَيْلَع - کصیقل سست
هِلْيَاع - کقرطاس ورندہ است خرد یا خارپشت نر والصواب بالغین المعجمة
هِلْوَاعَة - بالکسر مرد آرمندیا سخت گریزندہ ورونده از شادمانی وشتابندہ تیز ونیک شتاب وچست ورام هِلْوَاع بدون التاء مثله نهيا يقال للرجل

هلواع وهِلْوَاعَة - وناقة هلواع وهلواعة ای سریعة حدیدة

ل ل غ

هِلْيَاغ - کقرطاس جانور کے است درندہ یا خارپشت نر

ل ل غ ف

هِلَّغُوف - کجردحل مرد منعم اندام آگندہ گوشت

ل ل ف

هِلَّوف - کسنور مرد گران سنگ درشت اندام گران جان یا کلان شکم بے خیر ناشکیبا ودروغ گوے وپیر کلان سال وریش سطبر هِلَّوف بالتاء مثله ومرد کلان ریش وبسیار موی درشت اندام هُلُّوف -
کصفور مثله در روزی کہ ابر شتاب رابوشد وشتر نر کلان سال و اشتقاقه من الهلف وهو فعل مُمَات

ل ل ق

هَلَقَى - کجمزی نوعی از دویدن ہمچو لقا
(ض) هَلَقَ هَلَقًا - بالفتح شتافت
تَهَلُّق - بشتافتن

ل ل ق

جوع هِلْقَفٌ - کجردحل گرسنگی سخت

ل ل ق س

هَلْقَس - کجردحل سخت وشدید از گرسنگی وجزآن و مرد گوشت ناک

ل ل ق ص

هَلْقَص - کعفنجر کوتاہ

ه ل ق ف

هِلْقِف - کبر و حمل مرد گران جان سبک اندام و فرز

ه ل ق م

هِلْقِم - کبر جزن کلان سال و مرد توانا و فراخ کیز و بن

هُلْقُم - کعلبط بسیار خوار

هِلْقِمَة - کار و ب مهتر سطبر اندام ضخم خداوند شتران و مرد بسیار خوار

هِلْقَام - بالکسر سطبر دراز شیر بیشه و نام مردے

هِلْقَامَة - بالتا و بسیار خوار

هَلْقَمَه هَلْقَمَةً - فرو خورد و لقمه را و بسیار خورد و هو ملحق بدحرج بزیادة الهاء

ه ل ك

لَاذْهَبَنَّ فَامَّا هَلَكَ وَامَّا مَلَكَ - بفتحهما و ضمهما یعنی بے درائم و آن کار پس یا هلاک بیشیم یا مالک آن میگردیم

هِلَّكَة - بالکسر افتاده هِلَك کعنب جمع یقال فُلَانٌ هِلَّكَةٌ من الهلك

هُلْك - بالضم بیمی

هَلَك محرکة میان هر دو طبقه زمین تا زمین هفتم و مدار بر حیز هالك و مابین سرکوه و اسفل آن و هوائے میان هر دو چیزے و هر چه فرو افتد

هَلَكَة - محرکة نیستی و سال خشک بے آب هَلَك بخذف ها و هَلَكات جمع

أَفعل ذلك إمَّا هَلَكْتُ

هَلَك بضمات معنوعة و خفیف یعنی میکنم آنرا بهر طور و بهر حال که باشد و قد هَلَكْتُ هُلَكَه بالاضافة و هُلَكَك الکسائی هَلَكَةَ هُلَكَ جعله اسما و اضاف الیه و وقع فی مسند احمد بن حنبل فی خطبة الدجال فاتا هُلَكُ الهُلَكِ فان ربکم لیس بأعور بضم الهاء و الکاف فی الاول بافتحا ل فی الثانی

هَلَاك - کسحاب نیستی

هَلُوك - کصبور زن تباه کار بر روے افتنده بر مردان و ملایه کار و لا یقال رجل هلوك وزن نیکو در زنا شوی از اضداد است و مرد شتاب از زال کننده

هَالِك - مرده و نیست شونده

هَلَكِي کسکری و هُلَّك کرکع و هُلَّاك کرمان جمع هَوَالِك کذلك شد و ذا من المثل فُلَانٌ هَالِكٌ فی الهوالك

هُلَّاك - کرمان آنانکه بنوبت پیش مردمان آیند بطلب حسان و معروف ایشان و جویندگان آب و علف که راه گم کرده باشند

هَالِكَة - نفس حریص

هَالِكِي - آهنگر و صیقل گر منسوب بسوی هالك بن عمر و بن اسد بن خزیمة بدان جهت که هر که نخست کار آهن کرد آن هالك بود

هَلْكَاء - کصحراء نیستی هَلَكَة

هَلْكَاء - آبگیر است

هَلْكُون - کحلزون و تکسل لها زمین خشک سال و قحط رسیده گرچه در آن آب باشد و یقال هذه ارض هَلْكَى و ارض هَلْكُون

هَيْلُون - بالفتح واس بے زندان

هَالُوك - اسم الغار و نوعے از گیاه طرثوث

تُهْلِك - بضم التاء و الهاء و کسر اللام المشددة ممنوعا باطل و ناچیز یقال وقع فی وادی تُهْلِك ای الباطل

تَهْلُكَة - بفتح الفوقیة و ضم اللام هر چه انجامش هلاکت باشد و فیه منه قوله تعالی لَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَة

مَهْلُكَة - بالفتح و ثلث اللام دشت و بیابان

(ض ف س) هَلَكَ هُلْكًا - بالضم و هَلَاكًا کسحاب هُلُوكًا و هُلُوكًا بضم الفوقیة و مَهْلُكَةً و تَهْلُكَةً بفتح و تثلیث لام در هر دو مرد و نیست شد

(ض) هَلَكَهُ هَلْكًا - بالفتح میرانید و هلاک کرد و آنرا و نیست گردانید لازم متعد + و هَلَكَت النفس هَلَكًا - بالفتح آنرا مند گردید و نیز هَلَاك - افتادن و کم شد منه الحدیث حاد کنا مع النبی صلی الله علیه وسلم فی السفر فهلك عقد لعایشة فطلبوه حتی اصبحوا ولیس مع القوم ماء فنزلت الرخصة فی التیمم

إِهْلَاك - میرانیدن هلاک کردن و فرو خستن مال و رخت

تَهْلِيك - میرانیدن و نیست کردن

تَهَالَكَ عَلَى الفِرَاش - بر بستر افتاد و تَهَالَكَتِ المَرْأَةُ فی مشیتها - خمان چمان رفت

اِسْتِهْلَاك - میرانیدن و هلاک کردن و بهر بنه نمودن مال و سپری نیست و نابود گردانیدن آن را

مُهْتَلِك - بکسر اللام آنکه قصد او نباشد بر کاری و مردم تنگ کنند او را بر آن و چونپنده آب و علف که راه گم کرده مُهْتَلِكُون جمع

إِهْتِلَاك - در تهلکه افگندن خود را یقال اِهْتَلَكَتِ القَطَاة خوف البازی ای رمت بنفسها فی الهالك

اِنْهِلَاك - در هلاکت انداختن خود را

ه ل ك س

هَلَكْس - کجر و حمل گرسنگی و جز آن سخت و مرد بسیار گوشت و ناکس زشت خوے

هِلْكِس کز برج مثله

ه ل ل

هَلّ - بالفتح تنگ و نرم از موی و جامه

هَلْ - مخففة ساکنة حرفی است جهت استفهام بمنزله ام و بل

وگاہی بروی ان یقال الخلیل قلت لابی الدقیش هل لك فی زید وتمر فقال اسعد الله تعالیٰ لیکمل عدد حزمة الاصول قال ابن السکیت اذا قیل لك هل لك فیه حاجة قل لی فیه او مالی فیه او ان لی فیه ولا تقل ان لی فیه هلا وقد یکون بمعنی الجزاء والجحد الامر و بمعنی قد نحو قوله تعالیٰ هل اتی علی الانسان ای قد اتی و بمعنی ما یقال هل هی الا کذا ای ما هی وقوله تعالیٰ هل من الٰه غیر الله وال لغة فی هل وتصغیره هُلَیِّل و وهُلَیَّة مشددة التحتیة وهُلَّی

هَلَا مخففة مفتوحة کلمة است جهت استعجال و در غلاثیدن یقال حی هلا الثریدَ ای هَلُمَّ الی الثرید یعنی بشتاب بشتابید وکذا حی هلا الصلوة بستوی فیه الواحد والجمع المونث فتحت یاء حی لالتقاء الساکنین وبکلیتها مع هل علی الفتح و جعلتهما اسما واحدا مثل خمسة عشر اذا وقفت علیه قلت حی هلا والالف لبیان الحرکة کالهاء فی کتابیه و حسابیه لان الالف من مخرج الهاء ویقال حی هَلَکَ بدون الالف ای هَلُمَّ او

تعال منه الحدیث اذا کان اصله الواو وفی هَلَ بمعنی تعال الا معناه علیك بمعنای انه من افعال هذه الصفة ویجوز التنوین فی فتحتی هلا یجعل هلا نکرة وبلا تنوین فی لوقف وامّا فی الادراج فهی لغة رحبة واما قول لبید یذکر صاحبا له فی السفر کان ام بالرحیل تیمازی فی الذی قلت له ولقد یسمع قولی حی هل فانما سکنه للقافیة وقد یقولون حی من غیر هل کقولهم فی الاذان حی علی الصلوة حی علی الفلاح وانما هو دعاء الی الصلوة والفلاح وحکی ان بعض العرب یقول حی هل الصلوة یصل بهل کما یصل بعلی معناه ایتوا الصلوة واقربوا منها

ونیز جرسے است شتر را بسبب هَلَّ - بالفتح چراغ پایه ویقال ما اصاب هَلَّةً ولا هَلَّةً یعنی چیزے نرسید * ونیز هَلَّة - باران هَلَل محرکة جمع

هِلّ - بالکسر نمودار ی ماه نو هِلَّة مثل یقال اتیته فی هِلَّة الشهر وهِلَّته * ونیز هِلّ - زن یک جامه پوشیده برائے کار

هَلَل - محرکة ترس یقال هَلَلَ هَلَلاً - یعنی برگشت از ترس و باران نخست وقیل آواز بارش باران زهر و تنیده تنیده ومغز پیل وآن زهر است در یکساعت کشد

هَلَا - کلمه است بجهت تخصیص مرکب از هل ولا یقال هلا لك یعنی چرا نگفتی

هَلِیلَة - کیفیة زمین باران رسیده گویند وش همچنان خشک باشد

هَلَال - بالفتح باران نخستین وبکسر هِلال - کتاب ماه نو یا ماه دو شبه تا شب سوم یا تا شب هفتم وماه دو شب آخر ازماه یعنی بیست وشش وبیست ونهم و در شبهائے غیر مذکور قمر نامند ش وآب اندک در تک چاه وپیکان دو شاخه ومار یا مار زو پوست که بی اندازد و شتر لاغر و یقه رو غن

هَلْهَل - بفتح هاء تنگ بافته و موی تنگ نرم وجامه تنگ نرم ونوعے از زهر معرب است وشعر رقیق

هُلْهُل - تقدم برش

هُلَاهِل - کعلابط آب بسیار رو ش وذ وهُلَاهِل - با ، شاهی دارن ازاد و یا آن هُلَاهِلَة بتا است

هَلْهَال - بالفتح تنگ نرم از موی وجامه هلاهل بالفتح مثله

تَهَلْهُل بفتح الفوقیه واللهاء واللام المشددة ناچیز و باطل اسم است (ض) هَلَّ المطرُ هَلّاً - بالفتح سخت ریزان شد * ونیز وهَلَ - بر آمدن هلال وظاهر شدن هلال ماه یقال هَلَّ الشهرُ اذا ظهر هلاله ولا تقل اهلّ من الاهلال وشادمان گردیدن و بانگ کردن از شادی * ونیز هَلَل محرکة تنیدن عنکبوت خانه را

مُهَلْهِل - الفاعل لقب عدی

هُلَال - بالضم شبه است در نهاد که از براست از ناچیز بسوم می آید

هَالِل - بکسر اللام زجری است شتر را اے افرین

هُلِّی - کرلی ریش وزخم که بعد اندمال دهد

اُهْلُول - کعصفور ناچیز و باطل اسم است آنرا

اَهَالِیل - بالانهاد واحد ندارد و

هِلْیَان - بکسرتین وتشدد اللام ممنوعة وقد یصرف وزرعی یا علم است وزری یقال ذهب بهلیلیان وبذی هلیلیان اے حیث لا یدری

هَلْهَل - بجعفر جامه تنگ بافته و

کرشاعری است بالقب بیعه لقب لامه اول من ارق الشعراء یقوله مهیاً وغل فی الکراع فجمعتهم هلهلت لما کالوا وصنهلا

هَلْهَلَة تنگ بافتن جامه را مُهلهل کسر هر لغت است ازان وزن دیک شدن یقال هلهل یُذَرِّکه ای کاهیده و برگرداندن آواز در گلو و چشم داشتن و درنگی نمودن و سخن آرد را بیرویزن تنگ باف و بلفظ هلا زجر کردن اسپ

یقال هَلْهَلَ بفرسه

هَيْلَلَة لا الله الا الله گفتن یقال قد اکثرت من الهَيْلَلة

إهْلَال برآمدن ماه نو یقال اَهَلَّ الهلال واُهِلَّ اضمحلا ولا تقل اهل الشهر ای ظهر هلاله ویقال رَأَيْتُهُ فی اهلال الشهر واُهِلِّه گریستن کودک فی اهلال الشهر واُهِلِّه

إسْتِهْلَال سخت ریختن شدن ابر و باران و روان شدن اشک

ل ل م

هَلَم محرکة جواب هَلُمَّ

هُلُم بضمتین آهو کوهی

هَلِيم کامیر و جیندہ از هر چیزی

هُلَام کغراب طعامی است کرا از گوشت و پوست گاو و ساله ترتیب دهند یا شوربای سکباج است کرسر و کرده اور و غن بگیرند و صاف کرده باشند

هَلُمَّ بیا قوله تعالی هَلُمَّ اِلَيْنَا اصله لُمَّ من قولهم لَمَّ الله شَعْثَه ای جَمَعَه اراد لُمَّ نفسك الینا ای اقرب وها للتنبیه وحذفت الفها وجعلا اسما واحدا واستعملت استعمال السبیطرة یستوی فیه الواحد والجمع والتذکیر والتانیث عند الحجازیین وبنی تمیم تجریها مجری دعا هلم یا هذان یا هذین یا هذه یا هذی یا هذه یا هذان یا هذین یا هذه یا هذی فیقولون هَلُمَّ هَلُمَّا هَلُمُّوا هَلُمِّی هَلُمَّنَّ والاول افصح وقد تصل باللام فیقال هلم اک الی اذا ویتثقل بالنون فیقال هَلُمَّنَّ یا رجل وفی الاونث بکسر المیم فی الجمع بضمها وفی التثنیة هلما للمذکر والمونث وللنسوة هُلُمِّنَّ واِذَا قیل لک هَلُمَّ الی کذا قلت فی جوابه لا اَهُلُّمَ بفتح الهمزة والهاء اصله الی ما الم وترک الهاء علی ما کانت علیه واذا قیل هَلُمَّ کذا وکذا قلت لا اَهُلُّمَه وقد تضم الهمزة وحدها وقد تضم الهمزة واللام وقد تضم الهمزة وتکسر اللام ای لا اعطیکه ویقال جاء بِهُلَّتِه اِذَا اطَاعَهُ

هِلَّم کقنب فروشته سست

هِلَّمَة مونث

اَهْلَم کانک شهر است بطرستان

هِلِّيَان بکسرتین مشدد و تحتیم بسیار زنان وجزآن هَيْلَمَان بفتح الهاء واللام وقد تضم لامه مثله یقال جاء بالهَيْل والهَيْلَمَان ای بالمال الکثیر

هَلْمَمَه بِهِ هَلْمَمَةً خواند آنرا بلفظ هلم

اِهْلَام هلم گفتن کسے را

اِهْتَلَمَ به برو آنرا

ل م ط

هَلْمَطَة گرفت آزاد و فراهم آوردن

ل م ع

هَلْمَع کعلس مرد زود گریه کننده فی الهرمع

ل ل ن

هِلْيُون کبرذون گیاهیست بفارسی مارچوبه و مارگیاه نیز خوانند وهو حار رطب باهی

هُلَيْنِيَة مصغرا نام زنے

ل ل و

هَلَا بتخفیف کلمه است که بدان اسپ را زجر کنند و اسپ ماد گان را تسکین دهند در وقت ضراب ه قال وای جواد لا یقال لساهلا یقال ذهب یذی هِلْيَانٍ و یذی هِلْيَاتٍ بسکونهما وقد تشبع حرکة اللام وقد تضم نان ای حیث لا یدری

هَاهَاةُ مُهَاهَاةً ترسانیدن او را وهو قلب هَاوَاةٍ

باب الهاء فصل الميم

ه م ء

هِمْء بالکسر جامه کهنه اَهْمَاء جمع (ف) هَمَأَ الثوب هَمْءًا بالفتح دریدن جامه را و کهنه کردن

اِهْمَاء جامه دریدن و کهنه گردانیدن

تَهَمُّؤ شکافته و کهنه شدن جامه

اِنْهِمَاء کهنه و دریده گردیدن جامه

ه م ت

(ن) **هَمْتُ الثَّرِيدَ** در روغن نهان شدن اشکنه

اهمات پنهان داشتن سخن و
شنیده را

ه م ع

هُمْعَ - کفتفذ بمثناة فوقیه بر
تغلب که درخیست حجازی او
وزنه هُفعل لانه من مَتَعَ
دلیر تحبیب همفع بالقاف

ه م ج

هَمَجَ - محرکه گرسنگی وقد یسیر بدو
معاش وهَمِجَ هَاجِم توکید است
بافظ مثل لیل لائل
هَمَجَة - محرکه نوعی از گس زیرو
شبیه بپشه کز بر روی گوسپند وخر
نشیند وتوسپند را اغر ومردم
فرماید گول ومیش کلان سال
هَمَجَ بخذف یاجیج
هَمِیج - کامیز آهو ماده که در رود
باریک شکم یا آهو ماده که در رود
تهیگاه وی دوخط باشد یا آن
که روی وی خشک شده باشد
از دردی که عارض شود ویرا
هَامِج - گذاشته بطوری که یکی
در دیگری در آید
(ن) هَمَجَت الابل من الماء
هَمْجًا - بالفتح سیکباره آب خورد
چندانکه بشکست تشنگی را
(س) هَمِجَ هَمَجًا - محرکه گرسنه
وبدندگانی گردید
اِهْمَاج - پنهان داشتن وکوشیدن
اسپ در رفتار
اِهْتِمَاج - بست شدن از گرمی
وجز آن وبزمرده وخشک گردیدن
روی

هَمْذَی - بالفتح وشد الیاء شتر
تیز رو سبک رفتار چو اکر ومونث در
یکسان است وشتابی وسختی باران
وسختی گرما
هَمَذَان - محرکه شهریست که بدان
بن فلوج بن سام بن نوح آزاد
بنا کرده ✻ ونیز همذان - رفتار
که دران نشان پیل برماند
هَمَذَانِی - محرکه مشدده التحتیه
مرد بسیار سخن ورفتار آمیخته از
انواع رفتارها

ه م ر

هَمْرَة - بالفتح گهره است که بدان
زنان مرد ازا بند کنند یقال یا
همرة اهمریه ✻ وبنو همرة بطنی
است ✻ ونیز هَمْرَة - بالفتح یکبار
شکستن شاخ درخت ویکبار باریدن
باران - یک دفعه ازان وهلاک
شدن بچشم یا بخشم آوردن
هَمَرَ - گفتن درشت اندام فربه
ورنگ بسیار
ظَبْیَة هَمِرَة - کامیز آهو ماده
نیکو اندام
هَمِیرَة - کفینه گنده پیر فانیه
بنو هُمَیْر - کز بیر بطنیست
هَامِر - ابر نیک روان
هَمَّار - کشاده ابر نیک روان و
مرد بسیار کوی یاده در اسه وهُمَیْم
بن هَمَّار صحابی است
هَمَرَی - کجر وی زن با بانگ فریاد
ودرشت آواز ویلید زبان
هَیْمَرَة - بالفتح گنده پیر فانیه

هَمْرَجَة - بالجیم وباطل ✻ ونیز
هَمْرَجَة - شتابی وسبکی وآمیزش
وآمیخته شدن وبانگ وغوغا ومرد
مردم وناهموار رفتن وشوریده
کردن خبر را
هُمْرُجَان - بالضم فریاد وغوغای
مردم

هَمْرَشَ کیقعد بسیار سخن باد
وای ورنگ بسیار
هِمْرِس - کنهر مرد بسیار کوشه
مهماس مثله
(ن ض) هَمَرَ هُمُورًا -
بالفتح ریخت آنرا ✻ وهَمَرَ هُمُورًا
ریخته شد لازم متعد ✻ ونیز همر
دوشیدن همه پستان وسخن بسیار
گفتن بجست سم برزمین زدن
اسپ ورنج دادن واری شیر
ناقه را واداون یقال هَمَرَ
من مالِهِ ای اعطاه
(ض) هَمَرَهُ هَمْرًا - بالفتح
شکست آنرا وویران ساخت
اِهْمَار - بجست برزمین زدن اسپ
سم را
مُهَامَرَة - بردن وبیشتر گرفتن
از چیزی یقال فلان یهامرنی
اِهْتِمَار - برفتار آمدن اسپ
وتیز رفتن آن
اِنْهِمَار - ریخته شدن وشکسته
وویران شدن ریخته شدن
آب واشک وروان گردیدن آن
وفرو افتادن برگ درخت وقت
زدن بعصا یقال اِنْهَمَرَتِ الشَّجَرَة

ه م رج

هَمْرَجَة - بالجیم وباطل ✻ ونیز
هَمْرَجَة - شتابی وسبکی وآمیزش
وآمیخته شدن وبانگ وغوغا ومرد
مردم وناهموار رفتن وشوریده
کردن خبر را
هُمْرُجَان - بالضم فریاد وغوغای
مردم

هَمْرَج - کمبس وگذرزه در
امور ورسا

ه م رج ل

هَمْرَجَل - گسنر جل شتر پنگر وتیز رو
وناقه تیز رو سبک وچست وشتاب
از هر چیزی
هَمَرَّجَلَة - ناقه گزیده نیکو

ه م ر ز

هَامَرْز - بضم المیم پادشاهیست
از پادشاهان عجم

ه م ر ش

هَمَرَّش - کمرش کننده
پیر کلان سال وشتر
ماده بسیار شیر ونام سگ
ماده است
هَمْرَشَة - جنبش اسم است
تهمرش را
تَهَمْرُش - جنبیدن

ه م ز

هَمْز - بالفتح بچشم اشاره کردن
ودرخستن وفشردن به پنجه وجز آن
وسپوختن وعیب کردن وهمزه
آوردن در کلمه قیل لاعرابی
أتهمز القاف فقال لسنوتهمزها
ای بفضغضها ودور کردن زدن
وگزیدن وشکستن والفعل من نصر
وضرب وبرزمین زدن یقال
هَمَزْتُ بِهِ الارض والفعل
من نصر ✻ وهَمْزُ الشَّیْطَان -
دیوانگی بدان جهت که از نفس و
اغوای شیطان سرزند هکذا فسره النبی
صلی الله علیه وسلم وخطره که شیطان
در دل انداز وهَمَزَات جمع

هَمْزَة - حرفی است از حروف تهجی
رجل هَمَّاز - لُقَمَة اد. کما مر
مر و تیز خاطر
هَمْزِيَّة - کمر پیرا اعلام است
هُمَزَة - بضم اول و فتح میم کسب
جوی مردم و سخن چین پستوی
فیه المذاکر والمؤنث
هَمَزِي - کجزی موضعیست
ویح هَمَزِي - باد سخت آواز ده
وقوس هَمَزِي - کمان سخت دور
انداز نده تیر را
هَمَّاز - کشد او عیب کننده و
سخن چین از اعلام است
هَامِز - عیب کننده و سخن چین
هُمَزَة - کسبر یغ آنچنین که بر باشنه
تموزه رائض باشد که بر تیگاه
اسپ تو سن زند هُمَاز مثله
مَهَامِز و مَهَامِيز جمع
هُمَزَة - کمکنته تازیانه و کوبه
باسندان و چوب دستی یا عصای
کبر سر آن آهن باشد که بدان
خر رانند
اِنْهِمَاز - فشرده شدن
ه م س
هَمْس - بالفتح آواز نرم و هر
چیز خفی یا آواز خفی تر از آواز اقدام
و آواز نرم دهن بے آمیزش آواز
سینه ومنه قوله تعالی فلا تسمع
الا همسا و نیز هَمْس فرستادن
و گفتن ولب بند داشته خاییدن
طعام را و نیک رفتن بشب یا
رفتن یا اندک سستی و فتور بشب
و روز
هَمِيس - کآواز آب و نعل بر گرفتن
هَمَّاس - کشد او شیر بیشه و سخت
گیرنده
هَمُوس - کسبو ر بشب رونده
و شیر شکنده شکار را و شیر نر
گیرنده
حروف مهموسة - ده حرف
است مجموع درین سه کلمه حثه
شخص فسکت
مُهَامَسَة - باهم راز گفتن
تَهَامُس - همدیگر راز گفتن
ه م س ع
هَمَيْسَع - کسمیرع مرد توانا و
نیک تو می که کسی بر زمین افگندن
نتواند او را و مرد دراز بالا و نام
پسر حمیر بن سبا
ه م ش
هَمْش - بالفتح نوعی از دوشیدن
شیر و نیز هَمْش - گرد کردن و
فراهم آوردن و گزیدن و سخن بسیار
گفتن والفعل من ضرب وسمع
و دریدگی در آمدن و خبیث نمودن
یقال همش القوم اذا اکل بعضهم فی بعض
هَمِش - آنکه بانگشتان کاهیکو و
زود ترکند
هَمْشَة - بالفتح جنبش و زیر و
زبر شدگی لخ و پیش و پس رفتگی
مردم اسم است اهتماش را
یقال هم ضَمْشَة اذا اقبلوا و
ادبروا اختلطوا
هَامِش - حاشیه کتاب لغت
مولد است
اِمْرَأَة هَمْشَة - عجزی زن بسیار
سخن و بسیار بانگ و فریاد و
مُهَامَشَة - ستایی کردن باهم
تَهَمُّش - روان شدن تخم چه
تَهَامُس - دریدگی در آمدن
و خبیدن باهم
اِهْتِمَاش - آمیخته شدن
در آمدن و شدن و پیش و پس
رفتن مردم و زیر و زبر شدن لخ
و نرم رفتن ستور و لخ
ه م ص
هَمْص - بالفتح گوشت خوردن
و بر زمین افگندن کسے را و بر نشستن
بر وی و گشتن والفعل من نصر
رجل مَهْمُوص الفُؤَاد -
مرد شوریده دل
اِهْتِمَاص - برنشستن بر
کسے و گشتن
ه م ط
هَمْط - بالفتح ستم کردن و سخت
زدن و پاسپر کردن و بے اندازه
گرفتن و بیباکانه سخن گفتن و خوردن
و غصب و ستم کردن آب و جز
آن را و حق را بباطل آمیختن وفی
حدیث ابراهیم کان العمال
یهملون ثم یدهون فیجابون
ای یدعون الی الطعام فیجابون
ولا یکرهون ذلک والفعل من ضرب
تَهَمُّط - بستم شدن آب با
اِهْمَاط - آب ستدن بستم و دشنام
دادن و قصه گفتن کسے را
ه م غ
هَيْمَغ - کسیمرغ درخت مغد
هَمْغ - بالکسر کدرهم مرگ
شتاب کش
(ن) هَمَغ رَاسَهُ هَمْغًا -
بالفتح شکست سر او را
اِنْهِمَاغ - شکسته شدن رطبه
وجز آن و ترگردیدن نرم و جز آن
ه م ق
هَمِق - گشن گیاه نرم تازه و
گیاه بسیار و گیاه خشک
هَمَق - کخرب گول مضطرب
خلقت
هَمَقِي - کزکی بکسر الیم و فتحها نوعے
از رتنا یعنی گاهی بچپ و گاهی
راست خمیدن در رفتن یقال
مشی هَمَقِيَّ اى مشی علی
جانب مرة وعلی جانب اخری
هَمَقِيق - کحصیص گیاهی است
هَمَقَاق - بالفتح و بضم دانه است
که در کوه بلعم پیدا گردد و جهت
قوت باه از ابریان کرده خورند
هَمَقَاقَه یکے
متظم پست سائیده
ه م ق ع
هُمَيْقَع - کزملق و بالضم و کسر القاف
و کعلیط مرد گول هُمَيْقِعَة با التاء
مونث و بر درخت تنضب یا بر
عضاه
ه م ك
فرس مَهْمُوك المعَاطِف -
اسپ واگذاشته و فروهشته هر دو عطا
(ن) هَمَكَ فِي الأَمْرِ هَمْكًا -
ستیهانیدن او را در کار
هَمْكَة - ستیهیدن و کوشیدن

و در بطالت و تباهی انداختن نفس خود را

إِنْهِمَاك سیتهیدن وجد و کوشش کردن یقال إِنْهِمَاكٌ فی الأمر اذا اجدَّ فیه وجَدَّ

إِهْمِكَاك سخت برخشم شدن

ه م ل

هِمْل. بالکسر کلیم سطبر که اعراب پوشند و خیمه کهنه پشمینه و جامه درپے کرده

هَمَل. محرکة پوست برکنده از درخت خرما و آب روان که اورا بازدارنده نباشد و شتران بر سرخود گذاشته

هَامِل شتر بیچر گذاشته بے شتربان مذکر و مونث در وے یکسان است

هَوَامِل وهُوَّمِل هَامِلَة و هَمَل محرکة و هَمْل کرکه و هِمَال کتاب هَمْلَاء کسکری جمع ویقال نزلتها هَمْلًا محرکة ای سدی بلا راع منه المثل اخذ الراعی بالهَمَل

هُمَال. کغراب ملکے از ملوک حمیر

هَمَّال بن دَمُّون. کشداد صحابیست یا آن هُمَيْل کز بیراست

هُمَال. کزنارزم دست از هر چیزے و زمین ویران و خراب شده از جنگ کسی آباد نکند آزا

هَمَرْبَل. گیاهاے باقیمانده و مرغان ضعیف واحد ندارد و جامه پاره پاره شده

(ض) هَمَلَت الابل هَمْلًا بالفتح برسرخو بچر گذاشته شدند شتران بی راعی مثل انفش الا ان النفش لا یکون الا لیلا والهمل یکون لیلا ونهارا

(ن ض) هَمَلَت عَيْنُهُ هَمْلًا بالفتح وهَمَلَانًا محرکة وهُمُولًا روان گریید اشک چشم وی و هَمَلَتِ السَّمَاءُ. پیوسته بارید

مُهْمَل. کمکرم سخن که آن را استعمال نکنند

إِهْمَال. بخود فروگذاشتن چیزیرا و استعمال ناداشتن آن را

إِنْهِمَال. روان شدن اشک چشم

ه م ل ج

هَمْلَجَة. نیک رفتن اسپ و ستور فارسی است معرب

هِمْلَاج. کقرطاس ستور نیک رو هِمْلَاجٌ جمع و شاةٌ هِمْلَاجٌ. گوسپند بے مغز استخوان از لاغری

مُهَمْلَج. کمسرصد اسپ نیک رو و کاخرار و منقاد

ه م ل س

هَمْلَس کعلس مرد استوار ساق نیک تیز رو

ه م ل ط

هَمْلَطَة. گرفتن و فراهم آوردن و الصواب هَلْمَطَة بتقدیم اللام علی المیم

ه م ل ع

هَمْلَع. کعلس مرد سخت تیز رو که گام سخت زند جست پستی و گرگ و مرد سخت گریز شیث و مرد بیوفا کم بخیت و برادری نپاید و شتر تیز رو ریاعی است یا لام زائد

ه م ل ق

هَمْلَقَة. شتابی و شتافتن

ه م م

هَمّ. بالفتح اندوه و هُمُوم جمع و آنچه بدان تصد کنند و قصد و نیز حَمّ. بسند و کافی هَمَّة بالتاء مثله یقال هذا اهل هَمِّك من رجل وهَمَّتِه من رجل وحبك

هِمّ. بالکسر پیر فانی هِمَّة بالتاء مثله والهام جمع

هِمَّة. بالکسر و فتح کارے که قصد کردن آن نمایند و قصد دل یقال فلانٌ یَعِيدُ الهِمَّةَ هِمَم کعنب جمع وخواهش پیر فانی و کنده پیرهات وهَمَائِم جمع

هَمِيم. کامیر باران سست نرم

هَمِيمَة. مثله و شیر کز درمشک اندازند و خورند دوغ نزنند

لا هَمَام. کقطام یعنی تصدیکنم اسم فعلست ویقال جاء زید هَمَامِكَ اي مُحَاذِيكَ

هُمَام. کغراب پیه که از کوهان گداخته شود و آب برف روان شده و مرد و پادشاه بزرگ همت و مهتر و دیو جز نمرد و خاص است بمردان

هَمَام کتاب جمع و شیر بیشه و زبان است

هَمَّام بن کعب را مزنی زبان

هُمَامِيَّة. منسوب باشهری است بواسط مرهام الدولة منصور بن وهبس را

هَمُوم کصبور شتر ماده خوش رفتار و راه بسیار آب دنی و نیزه چون باد بجنباند آزاد. سحابة هَمُوم. ابر ریزنده

هَامَّة. جانور خزنده و گزنده و ستور یقال لهم الهَامَّة من هذا الموام جمع و دابة هَامَّة. ستور بسیار خوار

هَمَّام. کشداد و شخ چین و رو در سوم از روزهای سرما و هَمَّام بن حارث و هَمَّام بن نهید و هَمَّام بن مالك صحابیان اند

هَامُوم. پیه گداخته و کوهان گداخته و شتر گداخته کوهان

هَمْهَام. بالفتح مرد دلیر جوانمرد و شیر بیشه هُمْهُوم کعصفور مثله واذا قيل اَلَقِيَ فيها قُلْتَ هَمْهَام مبنية على الكسر یعنی باقی نماند

هَمْهَامَة. بالفتح گلو بزرگ از شتران هُمْهُومَة بالضم مثله

هِمْهِيم. بالکسر شیر بیشه و خر بر گردانده و آواز در سینه

هَمَاهِم. بالفتح هموم انده ها

تَهْمِيم. کتصریف باران سست

لَا هُمَامَة. بالفتح یعنی قصد آن ندارم و نمیکنم

(ن) هَمَّة لَا مُرَّهَا. بالفتح وهَمَّة اندوهگین کرد او را کار و هَمَّ السُّقْمُ جِسْمَهُ. گداخت بیماری اندام او را و لاغر کرد و هَمَتِ المرأة فی رأس الصبی درخواب کردو دک را باآب و نیز و هَمَّ. گداختن پیه را و شیر دشتان درسخور گرداندن بسیاری شیر ناقه را و آهنگ کردن منه قوله تعالی وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا (ض) هَمَّتْ خُسَاثِلُ الدَّرِّ حَمِيمًا. کامیر زم رفت و خزید

ونیز هُمُومَة وهَمامَة بکرامت پیر شدن

هَمْهَمَة - خوابانیدن زن کودک را باواز نرم وبرگردیدن آواز در سینه از اندوه + ونیز هَمْهَمَة - سخن بزم وآواز خفی که فهمیده نشود ومثل آواز کاروان دور و مانند آن وهر آواز که با کرنا قتلی گلو آید دنام مردے

هُمْ - للفاعل کار سخت

إهْمام - اندوهگین گردانیدن ولی آرام کردن کسے را وسخت پیر شدن

تَهَمُّم - جستن چیزے را وتجسس نمودن وپیش جستن درسکری

إهْتِمام - اندوهمند شدن و غمخوارگی کردن يقال اهتم له بامره

إسْتِهْمام - اندوهگین شدن ورنج دیدن بجهت کار قوم

إنْهِمام - گداخته شدن سیم وزر آن قال الشاعر (ع) يَنْهَمِلْنَ عن كالْيَرَدِ المُنْهَمِّ + وپیر شدن

ه م ن

هُمَيْنَة - بنت خلف کهینه صحابیه است

هُمَانِيَة - بالضم والتخفیف دهی است در بغداد

هِمْيان - بالکسر ازار بند وکیسه بند وکیسه که دران درهم نهند پارسی است ومعرب ونام شاعرے وثیاث

هَمَيان - محرکة موضعی است

(ض) هَمَى الماءُ والدَّمْعُ هَمْيًا - بالفتح وهُمِيًّا بالضم و شد الیاء وهَمَيَانًا - محرکة روان گشت آب واشک زیاده هَمَتِ العَيْنُ بحذف یا بضم اشک را وهَمَتِ الماشية - رمید وبراگنده رفت بچراگاه وهَمَى الشيءُ هَيًا - بالفتح افتاد

باب الهاء مع النون

ه ن ء

هِنْء - بالکسر عطا وبخش و قران مالیدگی اسم مصدر است وپاره از شب

هَنِيء - کامیر آنچه بے دست رنج رسد کسی را وگوارنده از طعام وشراب ومنه قوله تعالى فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا + ونیز هَنِيء ومَرِيء وجوی است در شام مر هشام بن عبد الملک را

هِنَاء - کتاب قطران وخوشه خرما که بار آن خورده باشند لغة فی الاهان

هُنَاءَة - کشامه نام مردی

هُنَيْئَة - کهینه چیزے اندک وصوابه ترك الهمزة ويذكر في ان وان شاء الله تعالى

هَانِئ - نوکر وخادم وابو بردهها بن نیار وابو شریح هانی بن یزید بن نهیك صحابیان اند وهانی بن عبد الله وهانی مولای عفان تابعیان وام هانی فاخته بنت ابی صحابیه

ابل هَنَائِي - لسکری شتر انی که بگیاه کم از سیری رسیده باشد

مُهَنَّأ - مقعد آنچه بے دست رنج رسد

(ف ض ن) هَنَأَنِي وَلِي الطَّعَامُ هَنْءً - بالفتح والکسر گوارا شد مرا الطعام + وهَنَأَنِي شَيْءٌ الطعام العافية - گوارا وگردانید غنیمت طعام مرا + وهَنَأَكَ إبِلٌ هَنَاءً قطران مالید شتر را + وهَنَأَ فُلَانٌ يَارِي گری کرد او را

(ف ض) هَنَأَهُ الطعامُ - طعام خوش گوارا خورانید او را وطعام گوارا داد او را یا عام است + وهَنَأَ الطعامُ هَنْءً - بالفتح وانکسر هَنَاءً بالفتح نیکو کرد آن را

(ف) هَنَأَهُ بالأمرِ - گفت او را گوارا باد ترا کار + وهَنَّأَتْهُ شَهْرًا - ای عُلْتُهُ - یعنی در عیال خود داشتم او را یکماه

(ك) هَنُوَ الطعامُ هَنَاءَةً - بالفتح گوارنده گردید بعد ناگواری

(س) هَنِئَتِ الماشيةُ هَنْءً - بالفتح وهَنَأَةً محرکة یافت بهره از گیاه که سیر نشد از آن

وهَنِئَ به - شاد وان شد بوی + وهَنِئَ الطعامُ - ای تَهَنَّأَ به یعنی گوارنده شد آنرا

(ف س ك) هَنِئَ هَنَاءَةً - بالفتح داد او را وبخشید

إهْنَاء - طعام خوش گوارا وخوشا وادن

مُهَنَّاء - مکعظم نام مردے

تَهْنِئَة - مبارکباد دادن

ظاہر تعزیہ لغزیدن مثل لیهنأك الامر تعزیت کسے را
تہنیۃ۔ گوارندہ شدن
اِهْتِنَاء۔ بکوشیدن بکاری
اِسْتِهْنَاء۔ یاری خواستن وعطا خواستن

ه ن ب

هَنَب۔ بر گزیدہ گوسفند
هَنِيب۔ بالکسر نام مردی دخنثے است کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ورا نفی کرد و نام۔ یزید بن هنیب بن [illegible] است
هُنَيْبَاء۔ بالضم وشدن النون ممدود از ان گویند دنا از ان کہ در کاریزی وستادی کردن
هَنَبِي۔ مقصور بالشاء یا آهو
کسحر است قال الشاعر۔ بجنود لیاب۔ بن بجنود۔ وبدود بلهاء ابن دريد امر أة هَنْبَاء وهَنَبَى بالتحريك فيهما
هَنَب۔ کبر مرد و نہایت نادان

ه ن ب ت

هَنْبَتَة۔ فروشدن دستی و درنگ کردن وستے و فروشتگی

ه ن ب ذ

هَنْبَذَة۔ کدر جثہ کار ست و شواهنا بن جمع

ه ن ب ر

هَنْبَر۔ کزبرج خرکرہ هِنْبِرَة مونث
أَبُو هُنْبُر۔ کدر سم کفتار نر و ام هِنْبَر۔ کفتار مادہ و خرمادہ

هِنْبَرَة۔ بالتا خرمادہ
هِنْبِر۔ کبر وجل کفتار مادہ هِنْبُر کسجل وهِنْبِر کزبرج مثل وکاوز واسپ و پوست پیچکارہ یا کرباز آن
هَنَابِر۔ جامی بارک و دوزخ یا زمین بلند

ه ن ب س

هَنْبَسَة۔ خبر جستن
تَهَنْبُس۔ خبر جستن

ه ن ب ص

هَنْبَصَة۔ نوعی از زمخ خندیدن
هُنْبُص۔ کزبرج مردوست و بسیار خنده
هُنْبُص۔ کقنفذ مرد کلان شکم

ه ن ب ص

رجل هَنْبَص۔ کقنفذ مرد کلان شکم

ه ن ب ع

هُنْبُع۔ کقنفذ روی بندی است و خران راشبیه مقنعه کہ مقدم آنرا بهدوزند
هُنْبُعَة۔ بالتا رفتاری است دون هنبلة مثل رفتار کفتار

ه ن ب غ

هُنْبُغ۔ کقنفذ سختی گرسنگی و گرسنگے سخت هِنْبَاغ کفرطاس مثله وخاک کاز کمتر باد ببرد و شیر بیشه وزن سست گیرد وزن گول
هَنْبَقَة۔ گرسنه شدن وبسیار گردیدن گرد وغبار و پریدن و برانگیخته شدن آن

ه ن ب ل

هَنْبَل الرَّجُل۔ لنگیدن و برفتار دوان رفت

ه ن ب ت

هَنْتَبَ فِي أَمْرِهِ هَنْبَتَة۔ سستی و درنگی کرد در کار

ه ن ت ل

هَنْتَل۔ کجندل موضعی است

ه ن ج

تَهَنْجَم الفَهِيل۔ جنبش نمود شتر بچہ وجان یافت

ه ن ج ل

هُنْجُل۔ کقنفذ گران سنگ

ه ن د

هِنْد۔ بالکسر کلمہ یصدشتر بست آنرا یا اندکے زاید از صد یا اندکے کم از ان یا دو صد ونام زنے یُصْرَف ولا یُصْرَف کافلس و اَهْنَاد وهُنُود ودوهُنُدَات جمع ونام مردی وام سلم هند بنت ابی امیه زوج النبی صلی اللہ علیہ وسلم
وهند بنت ربیعة مادر معویه
وهند بنت الولید وهند بنت سهیره صحابیات اند دبنو هند بطنی است
است از اولاد ولود ابن حام بن نوح علیه السلام یا نام هندان
هُنُود وهِنْدِی منسوب بوی
وديار هند۔ وهیبت بدمشق و دو موضع است در حیرت
هِنْدَوَانِي۔ بالکسر وبضم شمشیر

منسوب بسوی هنود
هُنَيْدَة۔ کهینة صد شتر وهند آن اسم است آنرا قال ابو عبيدة هُنَيْدَة اسم لكل مائة اى من الابل وغيرها وهى معرفة لا يدخلها الالف واللام اما قوله وتضرب بهمان الهنيدة عاشها وتسعين عاما نتم قوم قاضيا بالالف واللام فالفرق بين المائة من السنين والمائة من الابل وهنيدة بن خالد۔ نسبت واختلاف است
أَهَانِد۔ مردان هند
هَنَادِك۔ مردان هند هَنَادِكَة عجم
هِنْدَمَنْد۔ بالکسر وفتح الدال وبالميم نهرستان وهو الذى ينسب اليه الف نهر فلا يظهر فيه الزيادة وينشق منه الف نهر ولا يظهر فيه النقصان
هُنْدُوَان بضم الها والدال جوی است بخوزستان وموضعی است
دَرْهِنْدُوَان۔ بفتح الدال وكسر الها وضم الدال الثانية محلة است بلخ ازان محلة است فقيه ابو جعفر هِنْدُوَانِي
هَنَّاد بن سَرِيّ دارمی کشادا محدث است استاد ترمذی ونسائی
هَنَّادَة۔ بالتا از اعلام زنان است
مُهَنَّد۔ کمعظم شمشیر کہ از آہن

هندی زیاده باشند
مَا هَنَّدَنِی هَنِیدًا۔ دروغ
نگفت یا درنگ نمود۔ وهَنَّدَتْهُ
المرأة یعشق خود مبتلا کرد اورا
از نرمی وملاطفت + ونیز تهنید
کوتاهی کردن وکار۔ وبیجا چند بانگ
کردن وزشت گفتن ودشنام
دادن وبرداشت کردن دشنام
را وبند کردن زبان را ودشنام
دشنام دهنده وتیز کردن شمشیر را

ه ن دب

هِنْدَب۔ گدرهم وهِنْدَبَاء
بالکسر وفتح الدال وقد تکسر مقصورا
وممدودا کاسنی هِنْدَبَاة
یکے معتدله نافعة للمعدة
والکبد والطحال کلا وللسعفة
العقرب ضمادا باصولها وطبیخها
الکثر خطأ من غاسلها
هِنْدَابَة۔ بالکسر مادر آبی
هندابه کندی شاعر

ه ن د ز

هِنْدَاز۔ کقرطاس اندازه معرب
است یقال عَطَاءٌ بلا حساب
ولا هِنْدَازٍ وانما کسر الاول له
وفی الفارسی مفتوح لغرة بناء
فِعْلَال فی غیر المضاعف
مُهَنْدِز۔ بکسر الدال اندازه کننده
در کار زر وبنا وزمین وانما صَبَّرَ
الزاء سینا ویقولون مهندس
انه لیس فی کلامهم زاء قبلها
دال

ه ن د س

هَنْدَسَة۔ اندازه اسم است
مشتق از هندازه معرب از انداز
فابدلت الزاء سینا لانه لیس
لهم دال بعده زاء
هِنْدِس۔ کزبرج دلیر
مرد آزموده کار نیک نگرنده
در امور
هُنْدُوس۔ کعصفور دانائی
امور هَنَادِسة جمع
مُهَنْدِس۔ مهندز است

ه ن د ك

رجلٌ هِنْدِكِیٌّ۔ بکسر الهاء
والدال منسوب بمردهندی هِنْدَكٌ
وهَنَادِكُ جمع وایس من لفظ
الهند لان الکاف لیست من
حروف الزیادة

ه ن د ل ق

هَنْدَلِیق۔ کزبجیل مرد بسیار
سخن

ه ن ر

هَنْرَة۔ بالفتح چاک کوش دهے
شاذة لانه قلما یقع فی الاسماء
کلمة فیها نون بعدها راء
لیس بینهما حاجز

ه ن ز

هَنِیزَة۔ کسفینة اویت درخ
هِنْزِیط۔ کقندیل سرحدی
است بروم

ه ن ز م ن

هِنْزَمَن۔ کجرومل انجمن
معرب است

ه ن س

اَهْنَاس۔ بالفتح وشهر است
از شهرهای مصر بکورهٔ بهنسی ممبر
لصغری وکبری

ه ن ش

هَنْشَنْش۔ کسفرجل سبک چست

ه ن ع

هَنْعَة۔ بالفتح وغین کردن
شتر ویکی از منازل ماه از برج
جوزا وآن پنج ستاره است خ
کشیده بر منکب چپ جوزا یا دو
ستاره سپید باهم نزدیک در
کهکشان میان جوزا وذراع
مقبوضه یا هشت ستاره بصورت
کمان که آنرا ذراع اسد نامند
دو ستاره است در مقبض قوس
که آنرا نیز هَنْعَة نامند یا آن دو
ستاره سپید است بفرق یک
تا زیانه ودر پس هَقْعَة در راه
کهکشان وماه بجزء دنحایی فرود
نیاید ودنحایی سه ستاره است مقابل
هنعة جمع تکسیر
هَنَع۔ محرکة کج پشتی کردن وکجی قامت
وپستی کردن شتر پر وشکیبه بیخ گردن
پست گردد وسر بلند ومیان شتاب
برآمده باشد + ونیز هَنَع در
آهو آن خاص است یا هو سپید
بدان جهت که کوتاه گردن باشد
هانِع۔ فردن هُنَّع کراکع جمع
اَهْنَع۔ پست کردن وخمیده قامت
کوتاه هناء مونث یقال ظلیمٌ
اَهْنَع ونعامة هنعاء ای فی
عنقها قصر التواء + والمصدر
هَنَعَاء۔ پشته پست خلاف مطمئن
ونیز اَهْنَع۔ آنکه بزمین درست
وراست نتواند نشست وبچپ و
راست مائل باشد وپسر زن گرگی
زاد که از بنده آزاد زاده باشد
رجلٌ هَنِیعٌ۔ کامیر مردکج قامت
یا پست وکوتاه گردن
بعیر مَهْنُوع۔ شتر بدماغ هنعه
رسیده
(ف) هَنِعَ هَنَعًا۔ بالفتح
پیچیدن آزاد وتا ساخت + و
هَنَعَ لَهُ۔ فروتنی کرد برای او
(س) هَنِعَ هَنَعًا۔ محرکة پشت
کردن وخمیده قامت گردید
اِسْتِهْنَاع۔ منکسر شدن از
جواب

ه ن غ

هَیْنَغ۔ کحیدر زن تباه کار
فاجره وزن که راز خود را بهرکس
آشکار کند وزن بسیار خنده
مُهَانَغَة۔ عشق بازی کردن
بازن

ه ن ف

اِهْنَاف۔ نرم خندیدن فوق
تبسم مانند خنده نفسوس کننده و
آن خاص است زنان را وشتابی
کردن وبه گریستن آماده شدن
کودک
تَهْنِیف۔ شتابی کردن
مُهَانَفَة۔ بنفسوس خندیدن
مثل اهناف هِنَاف کَلُبَاب مثلة
وباهم بازی کردن
تَهَانُف۔ یعنی اهناف است که
بنفسوس خندیدن باشد

ه ن ق

هَنَق - محرکة گفتگی وبی آرامی از اندوه که بمردم عارض شود و مثل خنق

اِهْنَاق - تفعله وبی آرام کردن

ه ن ق ب

هَنْقَب - کمحنقر کوتاه

ه ن م

هَمَ - محرکة خرما یا نوعے از ان

هُنُوم - کصبور نام مردی ہمیز از ہمدان واز اولاد اوست هُنُوم قبیلہ بزرگ از قبائل ہمدان

هَيْثَم - کحیدر پینه

هَيْنَمَة - بالفتح آواز نرم وخفی وتره است

هِتْمَة - بالکسر مشدة النون شبه از شہای زنان کہ بہت افسون باخود دارند ومردم نشناسند پیکر کوتاه

بَنُوهِتَام - بالکسر مشدد النون قبیلہ است ازجن

هَيْتَام - بالفتح سختی کہ فہمیده نشود وهَيْتُوم مثله

ه ن ن

هَن مخففه مفتوحة فرج زن اصله هن مشدة عند البعض فيصغر هُنَيْنَا

هِنَنَة - کعنبة نوعے از خار پشت

هَانَة - پیه درون چشم کہ زیر مقله باشد وباقی مانده مغز وپیه تر

هُنَانَة - کثمامة بمعنے هانة

هاء - مصغر هنان مشتق هَنَات وسَنَوات جمع ويقال فی فلان هَنَاتٌ، ای خصلات شرّ ولا يقال ذلك فی الخير ويقال هُوَ كذا وكذا هَنَاكَ ومَرَرْتُ بِهَنَاكَ ويقال فی النداء يا هَنَاه اَقْبِلْ ويا هَنَان اَقْبِلَا ويا هَنُونَ اقبلوا ولك ان تدخل فيه الهاء لبيان الحركة فتقول يا هَنَاهُ كما تقول لمِهْ وَلِمِهِ وقد تُشبع النون منه فتقول يا هَنَانَاهْ قُبِّلَ وهذه اللفظة تختص بالنداء بها مضمومة ويا هَنَانَاة اَقْبِلَا ويا هَنُونَاة اَقْبِلوا وحركة الهاء فيهن منكرة لكن هكذا رواه الاخفش وتقول فی الاضافة يا هَنَايَ اَقْبِلْ يا هَنَتَيَ اَقْبِلَا ويا هَنَتِيَ اقبلوا وللمرأة يا هَنْتُ اقبلی بتسكين هنون كما تقول اخت وبنت ويا هَنَتَانِ اَقْبِلَا وهنات اقبلن ويا هنتا اقبلی ويا هنتانيه اقبلا ويا هَنَاتُهْ اقبلن + وهَنُ المرأة فرج زن

هَنَاة - بالفتح بلا وسختی هَنَوَات جمع

ه ن ی

هَنَيْتُ هَنْيًا - کردم وهو لَنَا عن فعلت

بَابُ الهَاءِ فَصْلُ الواو

ه و ء

هَوْء - بالفتح آہنگ وسمت يقال مَا بالبَعِيرِ هُنَاءَة ای کابه طرق

هَوْن - بالفتح وکسر النون الاولی المشدة دہی است

هُوَيْن - بالضم وکسر النون الاولی شہری است

هُهُنَا - بمد الهاء الاولی وضم الثانية وفتحها مشدة النون اینجا هُنَا منونا مثل يقال تَنَحَّ هُهُنَا وهُرَنَّا وهُنَا یعنی اندکے دور شو ويقال للحبيب هلهنا وهُنَا ای اقترب وللبغض وهِنَا وهنا مثقلين نونا ای تَنَحَّ ويجیء فی آلف ان شاء الله تعالى

مَهْنُون - مردکریا نیده رض

هَنَّ هَنًّا - بالفتح وهِنَاءً کامیر گریست ونالید

اِهْنَان - گریانیدن يقال هَنَّهُ الله فهو مهنون

ه ن و

هِنْو - بالکسر ہنگام وپدر قبیلہ است

هَن - کفم کلمه کنایت است ومعنی آن چیز انمک اصله هَنْوٌ يقال هذا هَنْكَ وهَنَوك ای شيئك

هَنَان وهَنَوَان مثنی هَنُون جمع

وفی الحديث من تعزّى بعزاء الجاهلية فاعضّوه بهن ابيه ولا تكنوا وفی المثل من يطل هَنُه ابيه يَنْطِق به ای يتقوّى باخوته وربما جاء مشدد النون فی الشعر ويقال هَنَة للمونث وهَنْتٌ بسكون النون لغة فيها هَنِيَّة وهنيهة بابدال الياء الثانية

يقال ذلك بعيد الهَوْء ای بعيد الهمة ورای ہما ورگذرنده در امور وگمان ويضم يقال وقع فی هَوْيٍ وهُوْيٍ ای طَيْنٍ

هَاء - کجاء تنبيه قال الشاعر لا بل لحبيبك حين تدعو باسمه فيقول هَاء وطال مالبّى +

هَاء - بکسر الهمزة يقال هَا يا رجل ای هات وهَائِيَا انتما وهَاؤُوا انتم هَائِي انت بالياء وهائما انتما وهَائِينَ انتن وتقديم الهمزة فی جميع هذا مقام التاء فی هات وهَاء يا رجل بفتح الهمزة معناه هَاك وهَاؤما وهَاؤُم مثل هَالُما وهَالُم هَاء بكسر الهمزة بلا ياء وهَاؤما وهَاؤُنَّ مثل هَالُما وهَالُم وهاكن تقديم الهمزة فی هذا كله مقام الكاف وفيه لغة اخرى هَاءَ بمعنى خذ تقول هَايا رجل هَاءِ بهمزة ساكنة ای خذ يعنی بگير اصله هَاءَ حذفت الالف لاجتماع الساكنين وهائی كهاء للمرأة وهَاءَا كهاءا للتثنية وهاؤا وهَاءُن مثل هعن واذا قيل لك هاقلت مَا هَاءَا ای ما اخذ + ولَاهَاءَ الله ذَا - بالمدّ يعنی سوگند خدای آرا لا فصم لا هَا الله ذا بترك المد او المدّ لحن ولا اصل لا والله هذا ما اُقْسِمُ به فادخل اسم الله بين هاوذا

مُهُوَ أَنَّ - بضم الميم

بفتح الهمزة وكسرها وتشديد
المنون دشت فراخ وخوی وعادت
وپارهٔ از شب
ان (هاء بنفسه إلى المقاء
هُوعًا - بالضم بلند گردانیدن آن را
والعامة تقول يهوي بنفسه
وهَوَّنه تخييرا وبشرّ وهُوِّت به
خيرًا وشرًّا گمان بردم بد ونیکی
یا بدی را + وهُوِّت به - شادمان
شدم بدو
(س) هَوِي إليه - آهنگ
کرد بسوی آن
ه و ب
هَوْب - بالفتح دوری ویضم
يقال تركته في هَوْبٍ دابر هُوْبٍ
دابر بحيث لا يدري ابن هو وقيل
صواب بالمثناة الفوقية مر قول
وبهو دیگری وفروغ آتش
هُوَيْب - کزبیر موضعی است
بزبید
اَهْوَاب - بالفتح موضعی است
بکرانهٔ دریای یمن
ه و ت
هُوتة - بالضم وفتح زمین نشیب
هُوت کصرد جمع
هَوَّتَ به تَهْوِيتًا - بانگ کرد
ه و ث
هَوْثة - بالفتح زن تشنه یا تشنگی
ه و ج
هَوْج - محرکة درازی باندگی گولی
وسبکی وشتاب زدگی اَهْوَج
لغت است ازان
هَاجة - غوك هُوَيْجة

مصغر آن
هَوْجاء - کصحراء شتر ماده تیز
شتاب وهی خاصة بها لا يقال
بعير اهوج + ونیز هوجاء باد تند
تند که ازین بر گیرد ودیران کند
غانها نار اهُوج بالضم
جمع
ه و د
هَوْد - بالفتح توبه کردن وپشیمان
شدن وبحق بازگشتن وجهود شدن
والفعل من نصر
هُوْد - بالضم جهود وان نام
پیغمبری هو بن عامر بن ارفخشد
بن سام بن نوح منصرف آید يقال
هذه هود وذا اردت سورة
هود وان جعلت هودا اسم
السورة لم تصرف وكذلك نوح
ونون
هَوْدَة - محرکة کوهان هَوْد
بحذف تاجع
هَوَادَة - بالفتح نرمی وآنچه بدان
امید صلاح ونیکولی باشد ورخصت
ودستوری ونیز صلح نمودن وسیل
کردن ونرم رفتن
هَائِد - توبه کننده وبحق بازگردنده
هُوُد بالضم جمع مثل
بازل وبُزُل
اَهْوَد - کاحمد روز دوشنبه
وقبیله است
يَهُود - بفتح التحتية جهودان
هو جمع يَهُودِي مثل زنجي وزنج وانما حرف على هذا الحد فجمع
على قياس شعير وشعير

ثم عرف بجمع بالالف واللام
(ولو لا ذلك لم يجز دخول الالف
واللام عليه لانه معرفة مؤنث
بغير تا في كلامهم كما جاء القبيلة
ولم يجعل كالحي فجمع يَهُود على
يَهُدَان بالضم ونام پدر اوست
عليه السلام
تَهْوِيد - جهود گردانیدن باهم
جواب گفتن جن واواز بگلو بر
گردانیدن بنرمی ونیکو کردن
آواز وسرود گفتن ومشغول شدن
بسماع سرود ودست کردن شراب
کسی را ونرم بانگ کردن تَهْوَاد
بالفتح مثله وآهستگی کردن وسیر
ودرخش ونرم رفتن تهواد مثله
وفي الحديث اسرعوا المشي في
الجنازة ولا تُهَوِّدوا كما
تُهَوِّدُ اليهود والنصارى + و
يقال عناء مُهَوَّدٌ يعني نرم وآهسته
ونیز تهويد - بخواب شدن و
گوشت کوهان خوردن
مُهَادَنة - باهم وعده کردن
وآشتی نمودن وبیکدیگر رامائل
گردانیدن وبارگرویدن باهم
تَهَوُّد - آهستگی نمودن درسخن
وجهود شدن وبیهوشی جستن برهم
وتوبه کردن وکار نیکو نمودن
ه و ذ
هَوْذَة - بالفتح سنگ خارهُوذ
کصرد جمع وگویند کهَوْذَة معرفت
جانوری است ونام مردی
الهاذ - بلام دختی است کالهاد
جمع كذا في الشيخ

يَهُوذِي - یهودی است
ه و ر
هَوْر - بالفتح وریای خرد که بیشتر
آب میرشاد مانند آن فراخ کرده
هواء جمع وگلو گویند ازان بدان
جهت که از کثرت بعض بر بعض
می افتد
هَوْرَة - بالتا هلاکت جای
هورة - بالضم تهمت وبدگمانی
اسم مصدر است
هَوَّار - کسحاب تهیستی وهلاکی صنه
الحديث من اطاع الله فلا
هوارة عليه هو ارت تبع و
في الحديث من اتقى الله وقى
الهورات اى المهلكات
هَائِر - بنای شکسته ویران
هَارِي - بنای شکسته ومرمت
وبرجای مانده از کهنی روزگار يقال
رجل هَارٍ وهائر ايضا ومقلوب
هائر مثل شائك وشاك
رجل هَيَّار - کشاده مرد دست
هَيْر - کامیر آنکه بی باکانه در هر
چیزی درآید
هَوْرَة - کسفرجله زمین پاک
شونده
تَهَوُّر - بفتح الفوقية - یک توده
بلند وآنچه شکسته گردد از ریگ توده
وزمین پست هموار وبیابان
دشوار
مَهْوَر - کمکرم موضعی است بحجاز
(ن) هَارَه بالامر هَوْرًا - بالفتح
وهُوُورًا - تهمت نهاد وبدگمانی آن
کار + وهَارَه بكذا - گمان بد +

وهارَعن الشيءِ - باز گرداند
ازان + وهارَ على الشيءِ بر گمیخت
او را بر آن + ونیز هَوْر کشتن قومی
را و بر روی در افتادن قوم بر یکدیگر
ونصیحت کردن بغرض واستوار
کردن چیزی را و بر زمین زدن
وشکستن بنا را و شکسته و ویران
شدن آن هُوُر مثله لازم متعد
تَهْوِیر - بر زمین زدن کسی را
وانگندن دیوار وجز آن
تَهَوُّر - فرو دریدن بنا تهدم
مثله و افتادن چیزی به بیابی
و فرا گرفتن تب قوم را و گذشتن
شب یا بیشتر از آن و بیشتر از
زمستان و گذشتن سرما
اِهْتِوَار - هلاک و نیست شدن
اِنْهِتَار - فرو دریدن بنا

ه و ز

هُوز - بالضم فرمیش یقال ما
فی الهُوز مِثْلُك وما ادری
ای الهُوز من هُوَای ای الناس
اَهْوَاز - بالفتح نه دو است
میان بصره و فارس و سریکی را
نامی است جداگانه و مجموع آن را
اَهْوَاز خوانند و یکی ازان هَوْز
نیست و آن را مَهْرُمُز نیست
وعسکر مُکْرَم ونستر و
جُنْدَیْسابور و سُوس و سُوق
ونهر تیرا و اَیْذَج وسَنَاذ
هَوَز - بالفتح و شدن لوا و چند
حروف است که حیث حساب جمل
نهصد و سه اند و نام ملکی از ملوک حمیر
تَهْوِیز - مردن

ه و س

هَوَس - بالفتح نوعی از رفتار که
بزمین نگهبانان روند و کوفتن و
شکستن و پشک شتن و سخت
خوردن و رم را راندن شتر و تباهی
انداختن یقال هاس الذیب
فی الغنم وگرگ دریدن والفعل
من نصر
هَوَس - محرکة نوعی از جنون
هَوَس - بکیف گشن میز شهوت
هَوِسَة - کفرحة شتر ماده
آزمند کشن
هَوْلِس - کامیر اندیشه و نهانی
که در دل نهان دارند
هِوَاس - کتاب خواهانی کشی
اسم مصدر است
هَوَّاس - کتان کشن میز شهوت
وغیر نیک درنده
هَوَّاسَة - کثانة شیر نیک
درنده والتاء للمبالغة ومرد دلیر
اَهْوَس - نیک خورنده
هَوْسِی - کسکری خورندگان
منه قولهم الناس هَوْسَی الزمان
اهوس ای یاکلون کل شیء
الزَّمَانُ الزَّمَانُ یاکلهم بالموت
مُهَوَّس - کمعظم دیوانه

ه و ش

هَوْش - بالفتح عدو بسیار هَوْش
هائِشٌ سیار لغة است یقال جاء
بالهَوْش الهائِش ای بالکثرة
ونیز هَوَش - در آمیختن شدن
والفعل من نصر
هَوْشَة - بالفتح فتنه و برانگیختگی
واضطراب و اختلاط ومنه الحدیث
اِیَّاکم وهوشات اللیل وهو
شات الاسواق
هُوَ وهَاش - بمعنی است
هَاشَة - نام زنی و از اولاد
اوست سعد بن قیس بن غیلان
بن باسم که یکی از شرفاست
هَوْلِشَة - کسفینة گروه آمیخته از
هر جنس مردم
هُوَاشات - بالضم گروههای
مردم دزدان باهم آمیخته و اموال حرام
تَهَوْاش - بفتح الفوقیة عدو بسیار
مشتق من الهوش تَهَاوُش جمع
وهو مقصور من التهاویش
تَهَاوِش - بالفتح آنچه بدزدی
وغضب برند منه الحدیث
مَنْ اَصَابَ مَالاً من مَهَاوِش
اذهبه الله فی نهابر وقیل المهاوش
کل مال اصیب من غیر حله
کالغصب والسرقة ونحو ذلك
(س) هَوِش هَوَشًا - محرکة
مضطرب گردیدن یا خرد و شکم گشت
از لاغری و کذا هوشت بطونهم
اضطربت من الهزال
تَهْوِیش - در آمیختن مردم و سخن
وجز آن و گرد و خاک آوردن و باد
مُهَاوَشَة - آمیختن همدیگر را
تَهَوُّش - آمیخته شدن انبوهی
کردن
تَهَاوُش - آمیخته شدن

ه و ع

هَوْع - بالفتح بدی از حرص
وسختی آن و دشمنی و یضم
هُوَاع - کغراب ماه ذی قعده
هُوَاعَات واَهْوِعَة جمع + ونیز
تنی و قی کردن
رجل هَاعٌ - مرد آزمند
رجل جائِعٌ هَائِعٌ - گرسنه
سخت حریص
مِهْوَاع - بالکسر شورش و بانگ
در حرب مِهْوَاع مثلثة
(ف ن) هَاعَ هَوْعًا - بالفتح
سیر گردیدن و ناگشت + ونیز
هوع - بر یکدیگر جستن و آهنگ
کردن قوم و قی کردن بی تکلف
هَیْعُوعَة بالفتح مثله + ونیز هَوْع
وهَیْعُوعَة تنی اسم است
تَهْوِیع - تنی آوردن
تَهَوُّع - بسیار قی کردن

ه و غ

هَوْغ - بالفتح چیز بسیار

ه و ف

هَوْف - بالفتح ویضم باد گرم
وبا دسرد از اضداد است
هُوف - بالضم مرد تهی بی خیر و کول
و بد دل و پست بیفه مانند
وبجبائی یمن لغتی است وهیف

ه و ق

هَوْقة - بالفتح گرده مثل اَوْقة

ه و ك

هَوْك - بالفتح کول باندکے
زیرکی هَوَك کهجف بهلوك
کیعقوب مثله
هُوكة - بالضم لوه و مغاک
هَوَك - محرکة کولی
ارض هَوِكة - کفرحة زمین

بوئے ناک
هَوَّاك. کشندہ سرگشتہ
هَوَّالة. گمنامۂ بوے بد
(س) هَوِلَ هَوَلًا. محرکۃ
کول گردید
تَهْوِيك. چاہ کندن
مُتَهَوِّك. بیکسر الواو سرگشتہ وبیباکانہ
در آیندہ در چیزے و در افتندہ در معاصی وفی
الحدیث انکم تهوکون کما تهوکت
الیهود والنصاری ای متحیرین وانتم
تَهَوُّك. بیباکی در چیزے در
افتادن وتحیر شدن
اِنْهِيَاك. بیباکانہ بہ چیزے در
افتادن وسرگشتہ شدن

ہ و ل

هَوْل. بالفتح ترس و کار
بیمناک کہ راہ آن دریافتہ نشود
اَهْوَال وهُوُول جمع وهَوْلَك
وهَائِل وهَوُول مَهُوُول کلہا
تاکید است وابو الهول شاعرے
است مہ ونیز هَوْل پیکرے است
بشکل سر مردم نزدیک ہرمان
بصرگویند کہ آن ظلیم رمل است
هَيْلَة. بالکسر ترس کار سہوناک
نَاقَةٌ هَوْلٌ لِجَنَانِ. بالضم
ناقۂ تیز خاطر وچالاک
هُوْلَة. بالضم خویشتن بینی وناز
وزن کہ بشگفت انداز واز حسن
خود وآتش کہ بوے سوگند خورند
وآن در جاہلیت بودہ است
هَال. سراب لغتی است در آل
هَالِ. بکسر اللام زجری است
اسپ را
هَالَة. خرمن ماہ ونام زن
عبد المطلب وماہ در دار کہ
صحابیہ است بہ وابو هَالَة صحابی
است کہ دخترش ہند نام داشت
وذکور است در ن ب ف ل
هَوْلُول. کسفرجل مرد سبک
مَكَانٌ مَهْيَلٌ. بالفتح جاے
خوفناک مَهَال بالفتح کذلك
(ن) هالہ هولًا. بالفتح
ترسانیدن آن را
(س) هَيَّلَ الشَّكْرَانُ.
تہاویل وزنگہاے گوناگون و
بدمست درستی
مُهَيَّل. کمحدث سوگند بآتش
خورانندہ
تَهْوِيل. ترسانیدن وخوردا
بہ پیرایہ ولباس آراستن ورشت
گردانیدن کارہ ونیز تَهْوِيل
آنچہ بدان ترسانند وآشی کہ بران
سوگند میخورند وندی در جاہلیت
وهذا اذا اراد وان يتحالفوا
انسانا او قدوا نارا يحلفت
عليها وكان المستدنة يطرحون
فيها طعاما من حيث لا يشعر
يهولون بها عليه ونیز وجد
تہاویل یعنی کارہاے رسانندہ
ورنگہاے گوناگون وآرایش
تصویرہا ونگارہا وپیرایہا
تَهَوُّل لمالہ. چشم زخم
رسانیدن خواست بر مال وی
ونیز تَهَوُّل. ترسانیدن شتر
را بدانچہ خورد را در صورت گرگ
نمائی بوے یقال تهول الناقة

ای تشبه لها بالسبع لتكون
ارام وبشگفت آورون
اِهْتِيَال. ترسیدن

ہ و م

هَوْم. بالفتح تشکم زمین وهُوَام
الْمَجُوس بفارسی مرابنہ کہ دارے
است مغث سنگ مثانہ ومدر
فضلات ومقوی معدہ
هَوْمَة. بالفتح دشت بیابان
هَام. شہری است بہین
هَامَة. شہرستانی است در
دشت مصر ونیز هَام جمع هَامَة
الْقَوْم. مہتر وبیبی قوم
هُوَام. بغراب تشنگی سخت و
نوعی از جنون وعشق
اَهْوَم. کاہ بزرگ سر
هَوَّام. کشندہ شیر بیشہ
تَهْوِيم. سرفرو افکندن
وجنبانیدن از خواب
تَهَوُّم. بمعنی تہویم است

ہ و ن

هَوْن. بالفتح رش وگرانبارے
يقال اِمْشِ عَلَى هَوْنِكَ. ونیز
هَوْن آرامش وآہستگی بر دباری
منه قوله تعالى يمشون على الارض
هَوْنًا. ای برفق ومدارا وتحقیر
هَيْنَة. بالکسر رش وآہستگی
ووقار يقال امش على هينتك
ای على رسلك
هُوْن. بالضم رسوائی وخواری
ومشقت وتمامۂ آفرینش ونام
پدر قبیلہ وهو هُوْن بن خزيمة
بن مدركة بن الياس بن
مضر برادر کنانہ واسد
هُوْنَة. بالفتح وبضم آرمیدہ
وآہستہ کار
هَيِّن. بالفتح نرم وآسان و
سبک هَيِّن ككيس مثلہا
هَيِّن مشدد از ہوان است
ومخفف از لین اَهْوَنَاء جمع لقلة
ايضا قوم هَيْنُوْن لَيْنُوْن
اَهْوَن. آسان ونرم يقال
هو اهْوَنُ عَلَيْهِ ورود شبہ
ونام مردے
هَاوَن. بفتح الواو وضمہا
جواز مانندی کہ در آن چیز کوبند
هَاوُوْن مثلہ معرب است
هواوين جمع
مَهَانَة. بالفتح رسوائی وخواری
وسبک داشت هَوَان الفتح مثله
يقال رجل فيه مهانة اى ذل وضعف
(ن) هَانَ هُوْنًا. بالضم
وهَوَانًا بالفتح آسان گشت خوار
گردید وهَانَ هُوْنًا. بالفتح
آسان گشت وسبک گردید يقال
هَانَ عَلَيْهِ اى خف
اِهَانَة. حقیر وسبک داشتن وا
قوله لا تهين الفقير علك ان
تركع يوما والدهر قد رفعه
اراد لا تهينن بنون التاكيد الخفيفة
فحذفت عند الوصل
تَهْوِيْن. آسان وسبک کردن
برکسے وسبک داشتن وحقیر وہیچ
شمردن
مُهَاوَنَة. نرمی کردن يقال
هو يهاون نفسه اى يرفق بها

تهاوُن. سک شمردن
إستهانة. سک شمردن یقال استهان بدای استخفره
مُهُوّن. بکسر طمئن ویفتح الهاء
باسے دور یا زمین پست هموار
اهْوَنتِ المفازةُ. پست و هموار وکشاده گردید دشت
ه و و
هَوَ. بالفتح کرانه روزن خانه
هُوَ. بالضم وفتح الواو ضمیر مذکر است
هُوَّ. بکسر کفرة زمین پست ومناک
ما بین آسمان وزمین
هِیَ. بالکسر مخففة وتشدد ان یک زن ضمیر مؤنث وقد یحذف
یاوه فیقال حَتَّى فَعَلَتْ ذَاكَ وَ منه دیاز سَعْدَای اذهب من هکا
هَوَى. بالفتح مقصور اخواست وعشق ودر خیر باشد یا در شر وخواهش دل وخواسته وعشوق اَهْوَاءٌ من اضافة الی نفسه قلت هَوَای وهُدَیْل تقول هَوَیْ کعطی
هَيَّ بزیّ. بالکسر مشدده کنایه است از انکه او را پدرش را کسے نشناسد یا هَيٌّ یکے از پسران آدم علیه السلام که نسلش منقطع گردید ویقال اَدْرَتْنِی اَیُّ هَيٍّ
بن لی هُوَای ای الخلق هودیا
هَيْ مالی کلمه تعجب است یعنی
در مصوت یقال یاهَیْ ای یاعجبا
هَيَّا هَيَّا. مشوشه مشدده کلمه
است که بدان زجر کنند

هَوٍ. بکسر کفت و دست وارنده
هَوِیٌّ. یعنی ولیضم پاره از شب
وبانگ وفریاد یقال سَمِعْتُ لَاهُوِیّ
هَوِیًّا ای دَوِیًّا وقضی اهْوِیَ
من اللَّیْلِ ای هزیع منه
هَوِیَّة. لغنیة چاه دوزنگ
هَيَاءَة. کار منه ماهَيَّأَهُ ای
ما اَمْرُهُ
هَاء حرفی است از حروف معجمه
وگاهی زائد آید ومبدل شود
هَوَاء. کنار میان آسمان زمین
اَهْوِیَة جمع وخالی هرچه باشد
قوله تعالی وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ
ای خالیة لا عقول فیها وبدل
هَاوِی. ملخ
هَاوِیَة. میان آسمان وزمین
ومغاکی وما دگم کرده فرزند. و
نیز هَاوِیَة. معرفة بلا الف
ولام والهاویة بالالف اللام
ایضا ودرخ اعاذنا الله منها
وقوله تعالی فَأُمُّهُ هَاوِیَةٌ امستقر له
اَهْوِیُ. کاحمد دوست تریقال
هذا اهوی اِلَیَّ. ونیز اهْوَیُ له
سُوقَة اهوی رَوْنَهُ اهوی.
هر سه موضع اند
هَيَّانُ بْنُ بَيَّانَ. بالفتح کنایه
است از انکه او را و پدرش را
کسے نشناسد
هَوْهَاءَة. بالفتح وضم کول
وچاهی که در آن متعلق وجهانے
فرو آمدن نباشد
هُوَاءَة. کرتانه زمین پست
ومناک

اُهْوِیَة. کاثفیة میان آسمان
وزمین ومغاکی
هَوَاهِی. یعنی باطل ولغو
مَهْوَاء. بکسر لفوقیة ممدودا
پاره از شب
مَهْوَاة. بالفتح میان آسمان
وزمین ومغاکی میان دو کوه
ومانند آن مَهْوًى مثله
مَهْوِیّ. خواسته
(ض) هَوَتِ الطَّعْنَةُ. دهن
کشاد زخم نیزه + وهَوَتِ الغُقَابُ
هَوِیًّا. بالضم وشدا الیاء فرود
آمد بر شکار یا جز آن + وهَوَى
الشَّیْءَ. افتاد + وهَوَتْ یَدُهُ لَهُ
دراز شد وبلند گردید + وهَوَتِ
الرِّیحُ. وزید باد + وهَوَى فُلَانٌ
بمرد ودر گذشت + وهَوَتْ
اُذُنُهُ. آواز نرم شنید گوش وے
وهَوَتْ اُمُّهُ. گم کنا دومادراو
وهَيْكَ شتابی کن در آنچه هستی
ونیز هَوِیَ. بالفتح والضم شتالیا
وهَوَیَان محرکة از بالا بزیر افتادن
یاهَوِیّ بالفتح بالا برآمدن بالضم
فرو افتادن + ونیز هُوِیّ.
کقوة بر بلندی برآمدن وبلند
گردیدن
(س) هَوَیَة هَوًى محرکة
دوست وخواست آنرا
اَهْوَى الشَّیْءَ. افتاد + اَهْوَیْتُ
لَهُ بالسَّیْفِ. فرود آوردم
شمشیر را بروی + ونیز اهْوَاءَ
دراز وبلند شدن دست بسوے
چیزے واشاره کردن بدست

هُمَاوَاة. مدارات وآشتی کردن
وقد یُهْمَز وباهم ستیهیدن وحق
سیر + ونیز هَوَاء. بالکسر پیش
آوردن ونرم گردانیدن یقال
الهواء واللِّوَاء ای ان تقتبل الشی
وتدبرای تلاینه مرة وتشاکله
اخری
تَهَاوٍی. در پے یکدیگر فرود آمدن
قوم در مغاک
اِسْتِهَاءَة. بے خرد وسرگشته
گردانیدن ومدهوش ساختن
یاتیکو نمودن عشق را بر کسے منه
قوله تعالی کالذی اسْتَهْوَتْهُ
الشَّیَاطِینُ فِی الْأَرْضِ حَیْرَانَ
اِنْهَوَى الشَّیْءُ. افتاد + ونیز
انهواء. از بالا بزیر افتادن و
درگذشتن

ه و ه
هَهْ. بالفتح تذکره ووعید
هَاهْ. وعید است وحکایت
خنده
رَجُلٌ هُوهَةٌ. بالضم مرد
بد دل
(ف) هَهَّهَا وهَهْهَهَ.
لثغه عارض شد او را وبند شد
زبانش در سخن

بَابُ الهَاءِ فَصْلُ الیَاءِ

ه ی ء
هَيْئَةٌ. بالفتح وهیئة بالکسر
بطعام وشراب خواندن وبرآب
خواندن شتر را وقولهم یاهَيْئَةَ
مالی. بالفتح کلمه تعجب است یعنی

آگاہ باش یا اسم فعل ست بمعنی تنبہ کصہ لاسکنت بنی علی حرکۃ للساکنین وھی الفتحۃ الخفیفۃ

ھَیْئَۃٌ - بالفتح پیکر و نہاد و حال چیزے و کیفیت آن و قد یکسر یقال فلان حَسَنُ الْھَیْئَۃِ وَالْھِیْأَۃِ رجل ھَیِّئٌ - کامیر مرد نیکو پیکر

رجلٌ ھَیِّتٌ - کگیس مرد نیکو ہیات

(ف ض) ھَاءَ لِلْاَمْرِ آمادہ گردید جہت آن کار و ساخت

ہیات آن قال الاخفش قرأ بعضھم قالت ھِئْتُ لَکَ بکسر الھاء ضم التاء مثل رِمْتُ

(ف ک ض) ھَاءَ - بیکو زخرش پیکر گردید

(ف) ھَاءَ اِلَیْہِ ھَیْأَۃً - بالکسر آرزومندی گردید

تَھْیِئَۃٌ وَتَھْیِیْءٌ - راست و نیکو کردن کار را

مُھَایَاۃٌ - للمفعول کاری کہ بران آمادگی و موافقت و سازواری کنند

مُتَھَیِّئَۃٌ - بکسر الیا شتر مادہ کہ بایں سخت آبستن گردد

تَھَیَّأَ لِلْاَمْرِ - آمادہ شد برائے آن کار

تَھَایُؤٌ - باہم سازواری و موافقت کردن

ہ ی ب

ھَیْبَۃٌ - بالفتح ترس و بیم و پرہیز و بزرگی

ھَابَ - مار و بالسکون زجرے است اسپ را یا کلاں است کہ بدان اسپ را خوانند مہب بالفتح و بسکون مثل ھاب ھاب

کلاں است کہ بدان شتر را وقت راندن زجر کنند

ھیوب کصبور ترسان بیناک

ھَیِّبٌ کگیس مثلہ مرد بد دل

فی الحدیث الایمان ھَیُّوْبٌ ای ان صاحبہ یھاب المعاصی

ھَیُّوْبَۃٌ بالتاء مثلہ آنکہ از وے ترسند

ھَائِبٌ ترسان

اَھْیَبُ مہیب ترمنہ قولھم اَھْیَبُ وَطْأَۃٌ من الاسد من یمشی فی الطریق الاسد ای من یخاف الواحد یخاف منہ کل شیء ھو اسد

ھَیْبَان کسکران آنکہ از وی ترسند

ھَیَّاب - کشداد ھَیَّابَۃٌ کلتبۃ ترسان و بد دل و آنکہ از ونے ترسند

ھَیَّبَان - بالفتح مشدد الیاء مفتوحۃ و یکسر مرد بسیار ترس و بد دل ترسندہ و نکہ شیان چست و سبک و خاک و کھک دہن شتر ہم نیز ھَیَّبَان صحابی است اسلمی و قد یخفف و قد یقال

ھَیْفَان بالفاء

مَھَابَۃٌ - بالفتح ترس و پرہیز و بزرگی

ھذا الشیء مَھِیْبَۃٌ لَکَ - کمقعدہ آن چیز سبب ترست

مَھُوْب - مرد کہ از وے ترسند و شیر بیشہ مَھِیْب کمبیع مثلہ فیھما و مکان مَھُوْب - جائے ترسناکین مکان مَھَابٌ مثلہ بنی علی قولھم ھوب الرجل حیث نقلوا من الھاء الی الواو فیھما

(س) ھَابَہٗ ھَیْبًا - بالفتح و مَھَابَۃً ترسید او را و الامر منہ ھَبْ بفتح الھاء سقطت الالف لاجتماع الساکنین و حکایۃ النفس منہ ھِبْتُ و اصلہ ھَیِبْتُ فسکنت الیاء و اسقطت لاجتماع الساکنین و نقلت کسرتھا الی ما قبلھا و یقال ھِیْبِی ای اِقْبِلِی او اقدمی

اَھَابَ بِالْاِبِلِ - بانگ برزد بران بلفظ ھَابْ ھَابْ و اَھَابَ الْخَیْلَ - خواند آنرا یا زجر کرد بلفظ ھَابْ یا بلفظ ھَبْ ھَبْ و اھاب بغنیمہ - بانگ برزد بر آن تا ایستد یا باز گردد

تَھْیِیْب - مہیب گردانیدن چیزے را از کسی یقال ھیبت الشیء الیہ جعلتہ ھَیِّبًا عندہ

مُتَھَیِّب - بد دل ترسندہ

تَھَیُّب ہمہ گیر ترسیدن یقال تَھَیَّبْتُہٗ وَتَھَیَّبْتُ اِھْتِیَابًا - ترسیدن

ہ ی ت

ھَیْتَ لَکَ - بالفتح مثلثۃ الاخر و قد یکسر او لہ یار دھم اسم فعل بمعنی ھَلُمَّ قال ابن عباس ھی نبطیۃ و قال الحسن ھی سریانیہ و یقال ھی عربیۃ یستوی فیہ الواحد و الجمع و المؤنث و المذکر الا ان العدد فیما یعد تقول ھَیْتَ لکما و ھیتما لکنہ قال اللہ تعالی ھَیْتَ لَکَ ھذا قرأ ابی عمرو و الاعمش بالوجھین و قرأ ابن کثیر بکسر الھاء و ضم التاء

ھِیْت - بالکسر زمین پست و شہری ست بعراق و مخففش بود کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم او را از مدینہ منورہ بدو کردہ او ھو بالنون الموحدۃ و قد تقدم

ھَاتِ - بالکسر التیار بدہ یقال ھات یا رجل و ھاتیا ھاتوا ھَاتِ ھَاتِ یا ھؤلاء الخیل اصلہ ھاتی من اتی یاتی فقلبت الیاء الفا ھاءً

ھَیْتَ بِہٖ تَھْیِیْتًا - بانگ کرد و خواند آنرا

ہ ی ث

ھَیْث - بالفتح چیزے اندک دادن ھَیْثَان محرکۃ مثلہ جنبیدن و حاجت روا کردن بسال تباہی انداختن در مال کم کردن و نہش را و الفعل من ضرب

ھَیْثَۃٌ - بالفتح گروہی از مردم

تَھْیِیْث - دادن

مُھَایَثَۃٌ - للفاعل بسیار گیرندہ

مُھَایَثَۃٌ - باہم افزونی نمودن در عطا

اِسْتِھَاثَۃٌ - افزونی کردن و تباہی انداختن

ه ی ج

یَوْمٌ هَیْجٌ - بالفتح روز باد یا ابر یا باران و درکشش و کارزار

هَیْجٌ - بالکسر سیتیاً علی الکسر زبر لیست مرتاة رهیج بالسکون کذلک

هَاجَةٌ - چیز زار و هاجات هَائِجٌ هَائِجَةٌ - خشم گیش تیز شده بگشتی و جوش و خشم یقال هذا اهائج ای ای مکان و هاج هائجه ای القضیب

هَائِجَةٌ - زمین خشک گیاه دیا یا زرد گیاه

هَیْجَاء - صحرا جنگ و قیصر

هَیَّاج بن بسطام کشاده و هیّاج بن بسطام جوشان نه

هَیْیَاج - بالکسر شتر ماده آبستن و مشتاق وطن و شتر که زود و تخت از شتران تشنه گردد

(ض) هَاجَ هَیْجًا - بالفتح و هَیَجَانًا محرکة وهیلجًا الکتاب برانگیخته شد + نیز هیج وهیاج - برانگیختن لازم متعد و تشنه شدن شتران و زرد و خشک گردیدن گیاه و خشم شدن و جوش زدن شوق و حزن آن

اِهَاجَة - خشک گردانیدن باد گیاه را و خشک گیاه یا زرد گیاه و یافتن زمین را یقال اَهَاجَ الْاَرْضَ اذا وجدها هائجة

تَهْیِیج - برانگیختن و حرکت دادن و خشک کردن باد گیاه را یقال هَیَّجَتِ الرِّیحُ النبت اذا یبسته

مُهَایَجَة - برانگیختن و خشم گرفتن و کارزار و کوشش کردن هیاج

بالکسر مشلم

هَیْج - برانگیخته گردیدن و جنبیدن

تَهَایُج - باهم برخاستن بکارزار یقال تهایجوا اذا توا ثبوا القتال وتحرکوا

اِهْتِیَاج - برانگیخته شدن

ه ی خ

هَیْخ - بالکسر کلمه است که وقت فرخواباندن شتر گویند

هَیْخ - کعب شتر که چون هیخ گویند ان را بانگ کند

هَیْخ - زیادت کردن چرش را در بهر سه و برانگیختن تکه را برآمیز

ه ی د

هَیْد - بالفتح مضطرب پریشان وجنبش یقال مَالَهُ هَیْدٌ وزجریته مرشترا هَیْد بالکسر مشلم وَاَیَّامُ هَیْدٍ روزهای موتان که در جاهلیت بود + ویقال هَیْدَ مَالَهُ چه سان است حال تو کلمة استفهام بها عن الشأن + ونیز هَیْد - ترسانیدن و رنج رسانیدن و جنبانیدن و اصلاح کردن و از جای برکندن و برگردانیدن و زجر کردن و بانگ برزدن شتر را والفعل من ضرب وقیل لا ینطق بهید الا بحرف تحذ یقال هَیْدَ لاهادای ما یقال لکذا ولا یمنع ولا یزجر

هَاد - زجری ست شتر را و جنبش یقال مالهاد

هَیْدَة - پشته مانندیست در اعلای مضیع

هَیْدَان - بالفتح مرد بد دل وهو یعطی الهَیْدَان والزَّبْدَان یعنی مے بخشد مردم شناخته و ناشناخته را

هَیُود - کصبور کوهی است

تَهْیِید - اصلاح کردن و حرکت دادن و رنج رسانیدن و بیم کردن و شتافتن و زجر کردن

ه ی ر

هَیْر - بالفتح والکسر نصف اول از شب و باد شمال آید و ایرلغتان فیهما بابدال الهمزة

هَیْرَة - بالفتح زمین آسان نرم

هِیْر - بالکسر ممنوعة موضعی است در بادیه

هَیَار - کسحاب آنچه میفتد و فرو دریده شود

هَیْر - کسیر نصف اول از شب و باد شمال

هَیْرُون - بالفتح نوعی از خرما

هَیْیَر - بفتح التحتین وشد الراء سنگ سخت یا شکست شبیه کف دست و پاره بزرگ از شلم و سراب ومنه المثل اَلْکَذِبُ مِنْ اُمِّ هَیْیَر - دسیسه بد و دروغ + ونیز هَیْیَر جانور کیست بزرگ تر از کلا کموش و خنفل و زهر و شلم و طلح

یَهْیَرَة - بالتا شتر ماده که شیر روان باشد از بسیاری

یَهْیَرِی - مشدد الرا مقصورا آب بسیار و ناچیز هیچ کاره وضیع طلح و گیاهیست یا نوعی از درخت وزنه یَفْعَلٌ او فَعِیْلٌ او فَعْلَلٌ

تَهْیِیر - افگندن دیوار و جز آن

تَهْیِیر - تهور و راست وزنا و مسخ

ه ی س

هَیْس - بالفتح آماج یا جمیع اسباب بزرگی از حقیقت کاه وجز آن + ونیز هَیْس - بافزودن گرفتن چیزے را و بپا کوفتن و پراگنده کردن و رفتن بهر نوع که باشد والفعل من ضرب + هَیْس هَیْس - مبنیا علی الفتح کلمه است که وقت امکان و برانگیختن بر کاری گویند وفی الفعل + احَدٌ لَمَا یَلِیکَ فِیهِنَّ هَیْسِی + وقیل فی اللیلة بالتعریس + یضرب لمن نزل به الامر الشدید یلتمس ما یحتاج الی ان ینصب ویتهیأ به

اَهْیَس - مرد دلیر و شیر دلیر که بچیزے تر سد و منقبض نگردد

هَیْسَان - کسکران وہی است باصفهان

ه ی ش

هَیْش - بالفتح تباہی انگندن وجنبیدن و برانگیختن و برانگیخته شدن و نرم و وشیدن و فراہم آوردن و سخن بسیار گفتن والفعل من ضرب

هَیْشَة - بالفتح فتنه و شورش و اضطراب و گروه مردم آمیخته و امر حین که دابه است ویقال لیس فی الهَیْشات قَوْدٌ ای فی

القتیل فی الفتنة لا یدری قاتله

ه ی ض

هَیْض - بالفتح چیزی وسرگین مرغ وگردن کوفتن و سرگین انداختن مرغ والفعل من ضرب

هَیِیض - بالفتح جای پنجال انداختن مرغ مهایض جمع

ه ی ض

هَیْضاء - کصیغ گروه

(ض) هاضَ العَظمُ هَیْضًا بازشکست استخوان را بعد گرفتگی

هَیِیض لغت است ازان ۴ ونیز

هَیْض - سرگین انداختن مرغ و بازگردان کردن بیماری یقال هاضنی الشیء اذا ردك فی مرضه

ویقال کل جمع بعد جمع هَیْض

هَیْضَة - بازگردان کردن طعام واندوه یا خوگر شدن بدان وبیماری شدن بیماری بعد بیماری ناگوار وافتادن بطعام یقال به هیضة ای به قیاء وقیام جمیعا

هَیَض بشکسته شدن

مُهایِض - استخوان شکسته بعد گرفتگی

اِنهِیاض بشکل انداختن مرغ وشکسته شدن استخوان بعد گرفتگی

اِهتِیاض - بازشکستن استخوان بعد گرفتگی مُهتاض لغت است ازان

ه ی ط

هَیْط - بالفتح بانگ وفریاد کردن یقال ما زال یَهِیطُ هَیْطًا ونیز هَیْط - فریاد وبیدی وشورش واضطراب یقال فلان فی هَیْط ومَیْط ای فی صَجاج وشر

هَیاط مُهایَطَة - بانگ و فریاد کردن ونزدیک گریدن و دور شدن یقال وقع القوم فی هَیاط ومَیاط ای دنو وتباعد

تَهایُط - گردآمدن واصلاح امور کردن ۴ میان خلاف نهایط

ه ی ع

هَیْعَة - بالفتح آنچه ترساندکی را از آواز وخروش وفاحشه مانند آن درشتی حرص وسستی

هَاع - بدل ترنده وسست یقال جبل هَاعٌ لاعٌ وامرأة هَاعَة لَاعَة ای جبان خضوع

رِیح هِیاع لِیاع - کتاب یا وتند وشتاب

رجل هائِع لائِع - مرد بدل ترنده وسست ۴ ولیل هائِع شب تاریک ۴ وتصاریف هائِع از زیر گداخته روان

هائِعَة - آواز سخت وآوازکه بترساند ازوی

مِشرَح بن هاعان تابعی است وجُمَیل بن هاعان محدث وهاعان بن شَطّان شریف است ازنی خیثمه

مَرایِئ مَهِیع - گعد راه تاختن

مَهایِع جمع

مَهِیعَة - نام محفه که موضعی است میان حرین ومیقات شامیان

(ح)

(ض ف) هَاعَ هَیْعًا - بالفتح گسترده گردید ۴ وهِعْتُ - بالکسر نالیدم وطپیدن وتنگدل شدم ۴ ونیز هَیْع - گداخته شدن ارزیز وبستم قی نمودن وخواهش آب نمودن شتر وبدل گشتن وگرسنه شدن هَیُوع وهَیْعان محرکة مثله فیهما وسخت حریص شدن هَیْعَة مثله ونیز فتن آنچه بریزند برزمین ازآب جز آن

مثل مَیْعَة

مُتَهَیِّع - بکسر یا رستم گار ورشتاب رونده بسوی بدی

تَهَیُّع گسترده گردیدن وبسط شدن

مُتَهاع - شتابنده بسوی بدی

اِنهِیاع - روان شدن سراب ودرخشیدن آن

ه ی غ

اَهْیَغ - نیک فراخ عیش ونیکو حال وآب بسیار وسال فراخی ازعلوفه وعلف ۴ واَهْیَغِیان ارزانی وخوبی حال یا کل وشراب ویقال انهم لفی الاهیغین ای الخصب وحسن الحال

تَهْیِیغ - نیکو گرمانیدن باران زمین را وافزودن چرایش را

(س) هَیَّفَ هَیْفًا - بالفتح والتحریک الاعسر کم ویا رک میان گردیدن وهیف کذا الشیء وهَافَ الغُبارُ - گرفت ۴ وهَافَت الاِبِلُ هَیْفًا - بالکسر والضم دهان کشاده کردن شتر بسوی یا دویدن از شدت تشنگی

ودبور نهاتاب وآب راخشک گردانیدن وحیوانات تشنه کند منه المثل ذَهَبَتْ هَیْفَاءُ لَا ذِیَ بِهَا ای لعاد انها لا نهاالتجفف کل شیء

واین وقتی گویند که هرکس بشتابد وحال خود جدا جدا متوجه گردد یا وقتی شخصی گویند که عادت خود را لازم گیرد ۴ ونیز هَیْف - معرفه روبیدن استخوین

هَیف - محرکة لاعسر شکم ویا رکی میان مردم وجوآن

هَافَة - شکم ماده ودرشته شونده

هَایِف - مرد زه ودرشته شونده یا سخت تشنه هَیُوف کصبور هَیْفان محرکة مثله

ابِلٌ هَائِفَة - شتر تشنه کسبوی یا دسوم ودهان کشاده دارد

اَهْیَف - مرد لاغر میان

اِمرأة هَیْفاء - زن لاغر شکم باریک میان فوش هَیْفَ لحمها

هَیف بالکسر جمع

رجل هَیْفان - گسکران مرد تشنه

مِهْیاف - بالکسر ناقه رود تشنه شونده دشتر دراز گردن ودرم سریع العطش یا سخت تشنه

(س) هَیَّفَ هَیْفًا - بالفتح والتحریک الاعسر کم ویا رک میان گردیدن وهیف کذا الشیء وهَافَ الغُبارُ - گرفت ۴ وهَافَت الاِبِلُ هَیْفًا - بالکسر والضم دهان کشاده کردن شتر بسوی یا دویدن از شدت تشنگی

هَیْف - بالفتح سختی تشنگی و باد گرم که از جانب یمن وزد و آن نجد است میان جنوب

إِهَافَة خداوند شتران تشنه شدن
هَيَف سموم زده شدن
إِهْيَاف تشنه شدن مهتاب لغت است ازان

ه ی ق

هَيْق شتر مرغ هَيْقَم بزیاد میم کنلک و باه یک در از از هر چیزے
اَهْيَق دراز گردن

ه ی ك

تَهْيِيك شتافتن وچاه کندن لغة فی تهتیک

ه ی ل

هَيْل بالفتح آنچه فرو ریزد از ریگ وخاک وآرد وجز آن ج هُيُول بالضم وهُيْلَان. وتضم اللام بسیار آرد ویا آرد وریگ بادرا وهم نیز هَيْل. قاقله یعنی است بفارسی هندی الاچی است در دوم گرم وخشک سخن ومحلل باضم وفرح دمقوی دل ومعده ودفع سدد باقوت قابضه مسکن غثیان قی
هَيْلَة بالفتح نام بزی که زالی را بوده ودوشنده اگر بروی سختی کردی شیر دادی والا سرون نی
مِنْ تَاهَّيُّلِ حُبِّ حَالِيكَ تَظْهَرُ حالات
هَالَة بزمین ماه هالات جمع هَيَال کسحاب آنچه فرو ریزد از ریگ
هَيُول کصبور گرد پراگنده درشتی آفتاب که درخانه نمایان گردد معرب است

رَمْلٌ هَالٌ. ریگ فرو ریخته
رَمْلٌ هَائِل کصاحب هذا
رَمْلٌ أَهْيَل. ریگ فرو ریخته ونیز کثیب مؤنثی است
هَيْلَان بالفتح قبیلاست و نام جاے وکوہی ہمین
هَيَلَان. محرکة آنچه فرو ریزد از ریگ
هَيْلَاء. کوہی است سیاہ بکه
هَيُولَى. بالفتح مقصورا وتشدد الیا. عن ابن القطاع هیئه و متقدمین طبیعت عالم را هیولے تشبیه داده اند یا هیولے در اصطلاح ایشان چیزی که موصوف باشد بصفاتیکه اہل توحید بدان خدائے تعالی را صفت کنند یعنی انه موجود بلا کمیة وکیفیة ولم یفتقر بشیء من سمات الحدث ثم حلت به الصنعة واعترضت به الاعراض فحدث منه العالم
مَهْيَل کمبیع ریخته از ریگ وخاک وجز آن
(ض) هَيَّلَ عَلَيْهِ التُّرَاب والرمل هَيْلًا. بالفتح فرو ریخت بروی خاک وریگ را به ونیز هَيَّلَ. فرو ریختن آرد در انبان ونحو وکیل منه اکتالوا ثم تهیلوا وفی المثل حُسْنَة تُهَيِّلُ ذنوبا یضرب لمن عمل عملا دهو فیه یصیب
إِهَالَة. فرو ریختن خاک وریگ
مُهَال لغت ازان
تَهْيِيل. ریخته وفرو دریده شدن خاک وریگ وجز آن وروان شدن
اِنْهِيَال. فرو ریخته شدن خاک ریگ مُنْهَال لغت است ازان یقال انهالت علیه یعنی بیابی آمد بروی فرا گرفتند او را بدشنام وضرب

ه ی م

هَيْم الله بالفتح ای ایم الله یعنی سوگند خدائے
هِيم بالکسر شتران تشنه قوله تعالی فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ ای الابل العطاش
هَامَة سر هر چیزی ها جمع هَامَات مثله وهشیم وفی الحدیث لا عدوی ولا صفر ولا هامة وقد مر
هَيَام کسحاب ریگ روان و پیوستہ ریزان یا بیابان خشک یا ریگ خاک ویضم مُهَيَّم بضمتین جمع
هُيَام کزبر تشنگی وشوریدگی از عشق کہ دیوانگی ماند یا نوعی از دیوانگی وتشنگی سخت وتپ شتر یا نوعی از بیماری ستور
هَيُوم کصبور سرگشته تشنه
رَجُلٌ هَائِمٌ. مرد سرگشته وسخت تشنه
هُيَام مرکز دوست دارندگان وعشاق ومردم وسواس زده
لَيْلٌ أَهْيَم مجب بی ستارگان
هَيْمَان بسکران تشنه وشیفته وسرگشته
هَيِّم مونث شتر وبیمار رده
هَيْمَاء مونث هیام ککتاب جمع فیه
هَيْمَاء. کصحراء دشت بی آب و بے نشان وبے راه وبیماری است شتر را که باشامیدن آب باران فراهم آمده ببیابان حادث گردد
هَيْمَاء. مصغرا آبی است مز مجاشع را ویقصر
هَيْهُوم شتر بیمار
(ض) هَامَ هَيْمًا. بالفتح وهَيَمَانًا. محرکة دوست داشت زن را وعاشق گردید وسرگشته و شیفته شد از عشق ورفت برغیر اراده ومراد
تَهَيُّم. رفتاری است نیکو
لَا يَهْتَمُّ لِنَفْسِهِ. اوفرو نمیدہد وحیله نمیکند بانفس خود
مُسْتَهَام. سرگشته وآشفته وزار جای رفته ونجور از عشق وقلب مُسْتَهام. دل شیفته وسرگشته از عشق

ه ی ه

هَيْه. بالفتح اینکه دور از مردار را بگسلند جهت چرگینی جامه وی
هَيْهِ هَيْهِ. بالکسر کلمه استراق است وگاہی بدان چیزی رانند و دور کنند یقال هَيْهِ هَيْهِ
هَيْهَاء کسحاب از اعلام دیوان
هَيْهَات. بالفتح مثل لا حول مبنیة ومعربة ودو است تین التاء مفتوحة مثل کیف وصلها هاء ویکسرنها ایضا علی کل حال بمنزلة قد التثنیة وقد تبدل الهاء همزة فیقال الهمات

الوقف علیها بالتاء لمن نصبها وبالهاء لمن کسرها فیقال هیهات وهیهاه قال الاخفش یجوز هیهات ان تکون جماعة فتکون التاء التی فیها تاء الجمع التی التانیث ولایجوز ذلك فی اللات لان اللات واللات وکیت لا یکون مثلهما جماعة لان التاء لاتزاد فی الجماعة الا مع الالف وان جعلت الالف والتاء زایدین بقی الاسم علی حرف واحد وفیها لغات هیهات وهیهان وایهات وهایهات وهایهان وایهان کلهن مبنیات ومعربات وهیهاه وساکنة الاخر ایهاه وایاة وغیر ذلك اعد وخمسون لغة

الکتاب الثامن والعشرون

فی الیاء

باب الیاء فصل الهمزة

ی ء ی

یَئِیَ یَیْأَی بالسکون کراست کرهت گردآمدن گویند

یُوْءُ یُوْمُ - بالضم مرغی است شکاری شبیه باشه یائی جمع

یَیَاءٌ کصلصال آواز بیوبو

یَأْیَاهُ یَأْیَاةً ویَأْیَاءً - بالفتح انکار کرد مهربانی خورد او

ویَأْیَأُهُمْ خواند ایشان را

ویَأْیَأَ بالابل لفظ ای گفت

یَأْیَأَ گفت قوم راتا فراهم آیند

ی ء ج

یَأْجَجَ کمینع ویفهم بوضعه است وذکر فی اج ج وقال سیبویه ولم یجعفر

ی ء س

یَأَسَ - بالفتح نومیدی خلاف رجا یَأْسَة مثله - والیاس بن مُضر بن نزار اول کسی است که او را بیاری سل رسیده

یَؤُسَ - کندس نومید

یَأَسَ - محرکة بیماری سل

یَائِس - نومید

یَایُؤُس - کصبور نومید

(س ف) یَئِسَ یَأْسًا ویَأْسَة بفتحهما نومید گردید ویرید أبدا وازحسب وضرب نیز آید شد وؤ أ ونیز یَأَس - والسنة وظاهر شدن بلغت جرهم وقوله تعالی أفلم ییأس الذین امنوا ای افلم یعلموا ولم یتبین فی لغة النبی صلی الله علیه وسلم لا یَأْسَ مِنْ طُوْلٍ ای قامته لا تویس من طوله لا تنسان الی الطول اقرب ویروی لا یَأْسَ من طول ای لا یؤس منه من اجل طوله ای ییأس ممالا ولا منه لا فراط طوله وقرا ابن عباس لا ییأس من روح الله لغة من یکسر اول المستقبل الا ما کان الیاء

وانما کسر الفی یَیْأَس لیعمل التقوی احد الیائین بالاخری

أَیْأَسَة - نومید گردانید او را

وکذا ایْسَة مقلوبا

مُیَاءَسَة - نومید کردن

اِسْتَیْأَسَ - نومید شدن

اِتَّیْأَسَ - نومید گردیدن

باب الیاء فصل الباء

ی ب ب

ارض یَبَابٌ کسحاب زمین ویران وخراب ولیس هو باتباع للخراب

ی ب د

اَیْبَد - کاحمد گیاهی است خوشه وگیاه آن همچو خوشه وگیاه جواشد فربه کن شتران است

ی ب ر

یَبْرِیْن - بالفتح ریگ توده است که اطرافش مدرک نکرده بجانب دست راست مطلع آفتاب از قصبه یامامه ودهیے نزدیک طلب

بُرْبُن لغتی است در هر دو وقد یقال فی الرفع یبرون

ی ب س

یَبْسُ - بالفتح خشک سپس تری

یَبَس - محرکة خشک اصلی که گاهی تر نگردیده باشد وگویند جای تر که خشک شود منه قوله تعالی فاضرب لهم طریقا فی البحر یَبَسًا وقیل لانه لم یُعْهَد قطّ طریقا لا رطبا ولا یابسا انما اظهره الله لهم حینئذ تحقیقا

علی ذلك ویسکن الباء ایضا ذهابا الی انه وان لم یکن طریقا فانه موضع کان فیه ماء

فَیْبَس - واد مرة یَیْبَس - سن بے خیر که هیچ نیاید از وی مجازا شاة یَیْبَس گوسپند بے شیر ولیکن

یَبِیْس یکف خشک

یَبِیْس - کامرگیاه خشک ترة که بترین آن خشک شده باشد وترة که چون خشک کرده پراکنده شود ویا هرگیاه خشک عام است از ترة وجزآن ویَبِیْس الماء جوے

یَبُوْس - بالضم وکصبور موضعی است در زرنوق شنوده

یَبُوْسَة - بالضم خشکی

یَبَاس - کقطام صورت یارسوائے وبدی سخت وزن سبك زشت خو

یَابِس خشک یبس بالفتح هج یقال حطب یَبْسٌ ونام شمشیر حکیم بن جبلة عبدی وجزیره است خشک وبحر روم بطول سی کروه وبعرض بست کروه

یَابِسَة - شهری است نیکو

اَیْبَس خشک وساق بی گوشت واستخوان وکرانه پیشین ساق که بے گوشت باشد واذا عزمته الملك دهاه اَیْبَسَان اَیْ بلیس جمع

ونیز اَیَایِیس چیزے درشت وسخت که بران شمشیر آزمایند

(س) یَبِسَ یَیْبَسُ ویَابَسُ یُبْسًا - بالضم خشک گردید واین معنی از حسب نیز آید شد وزد

اِیْبَاس - بلغت خشک رسیدن

وخشک گیاہ گردیدن زمین ویقال
اَیْبَسَتِ الارض ای کثر یبسها
وخشک گردانیدن چیزے را
وبیاده رفتن ۔ ویقال اَیْبِس
یعنی خاموش باش
تَیْبِیس خشک کردن
اِیْتِبَاس خشک شدن

بَابُ الیاء فصل التاء

ی ت ج ر

یَتَاجِر کسے بر گشتہ از آن مال غریب است

ی ت خ

یَتَاخ ۔ سحاب موضعی است یا قبیلہ ازان است احمد بن محمد بن
یزید یتاخی محدث

ی ت ع

یَتْرُوع ۔ کصبور وتنوین دہر گیاہ
تره که وقت بریدن از آن شیر
برآید وشیر تمامہ آن مدر است مسہل
ومحرق وقطع وحمی را ریزاند واگر
برگ یا تخم آنرا در آب ایستاده اندازند
ماہی مست شده برآب آید بجمیع
تبوعات وغایت گرمی وخشکی
است واکثر آن در مرتبہ چہارم
لہذا استعمال آن فقط درخارج
اندام جائز داشتہ اند وخوردن
آن بے مصلح جائز نیست وچون
بزغیر وجہ مستعمل گردد بکند وشہوت
ازان سفت است شیزم
دلاغیه وماهو وناداسه
وعرطینثا ۔ مازیون نخشت
وعشر

ی ت م

یَتْم ۔ بالفتح اندوہ
یُتْم ۔ بالضم یکتائی وبی پدری
مرد وبی مادری ستور ولفیم ویحرك
والفعل من ضرب وسمع
یَتَم محرکہ کوتاہ شدن دست
گردیدن ومانده گشتن ازستگی
ودرنگ کردن ویقال فی سیره
یَتَمای ابطاء والفعل من سمع
یَتِیم ۔ کاسیر مرد بی پدر وستور
بے مادر وامیکہ بحد بلوغ رسد وگوہر
بینظیر وبے مانند ویکتا وفرد وبے
ہمتا از ہر چیزے اَیْتَام ویَتَامٰے
کسکاری دیتیمه محرکة
ومَیْتَمَة بالفتح جمع
یُتَیِّم ۔ کصغیر کوہی است
یا آن یتیم کز بر است
یَتْمَان بکسکان یتیم
یَتَائِم ۔ چند ریگ تودہ است
جدا یکدیگر یا کوہی است
(رض س) یَتِم یَتْمًا ۔ بضم
یکتا وفرد گردیدن یتیم شد
اِمْرَأَة مُوتِم بکسر ن تحسن زن یتیم
دار میَاتِیم جمع
اِیْتَام یتیم وارشدن زن
تَیْتِیم یتیم گردانیدن

ی ت ن

یَتْن ۔ بالفتح نخست بیرون بر
آمدن پاے کودک از شکم مادر
وقت زادن یقال خَرَجَ یَتْنًا
اذا خَرَجَ رجلاه قبل یدیه
مَیْتُون ۔ کودک کہ پایش نخست
بیرون برآمده باشد از رحم یقال
اَیْتَنَتِ المرأة فهی مرتن الولد
مَیْتُون والقیاس موتن
اَیْتَنَتِ المرأة وغیرها اِیْتَانًا
نخست برآمدپای مولود وقت
زادن مُوتِن وموتنة لغت
است ازان
تَیْتِیْن ۔ موتن گردیدن زن

بَابُ الیاء فصل الثاء

ی ث ع

یَثْیَع کیضرب پسر ہون بن
خزیمه است
یُثَیْع ۔ کزبیر نام پدر زید الخیل
است وآزا اُثَیْع بہمزه نیز
خوانند ویُثَیْع بن بکر در قبیله
عدوان است ویُثَیْع بن ارئم
در اشعرین ویُثَیْع بن آزوه در لخم
اَیْثَع بن ذَیْدِیر ۔ کاحمد وبجیله
است واَیْثَع بن ملیح بزهون
گردآرنده قاره

بَابُ الیاء فصل الجیم

ی ج ر

یَجَار ۔ کیزان چوگان ذکره
ابن سیده فی ی ج ر

بَابُ الیاء فصل الدال

ی د ج

اَیْدَج ۔ کاحمد شهری است
از شهرستانهای اهواز در سه فرسنگی بستر قند

ی د د

یَدّ ۔ بالفتح وشد الدال دست
لغتی است در ید مخفف

ی د ر

یَدَّار ۔ کبقم نام جد محمد بن یحیے
اسبتے محدث

ی د ع

یَدَاعَة ۔ محرکة دشتی است میان
حرمین شریفین
یَدِیْع ۔ کبیع جای است میان
فدک وخیبر
اَیْدَع ۔ کاحمد سعفران وچوب
بقم دخون را وشان وشلمی است
سرخ که از سقطری آرند ودر تداوی
جراحات بکار برند ودرختی است
که بدان جامہا رنگ کنند یا نوعے
از حنا ومرعی است
یَدَاعَان ۔ محرکة وادی است
ودران مسجد یست مرنبی صلی الله
علیه وسلم را بلشکرگاه هوازن روز حنین
مَیْدُوع ۔ نام اسبی هو بالیاء
الموحدة
اِیْدَاع ۔ واجب کردن حج را بخود
بتطیب عمران بجهت احرام یقال
ایدع الحج علی نفسه اذا اوجبه
تَیْدِیع ۔ بادیراع رنگ کردن
جامه را

ی د ی

یَد ۔ دست اَیْدٍ ویُدِیّ
کدلی جمع اَیَادٍ جمع الجمع کصلة
یُدًی بسکون الوسط لان تجمع
علی اَفْعُل وفُعُول وهذا اجمع
فعل مثل فلس واَفْلُس فلوس
ولا یجمع فعل محرکا علی افعل
فی حروف معدودة مثل بطن وانمر
وجبل واجبل واعصا واعصر

یدی کرمی ویدة بفتحتین ویدّ مشدّدة لغات فیها وهما یدان کرمیان ✤ ونیز یدَ بزرگی ووقار وراه ودست رس وچیرگی وغلبه وتوانائی یقال مالی به یدَ ان ای طاقة ولا یدَ بی لک بهذا ای قوة وقول تعالی والسّماء بنیناها بأیدٍ وملک که قبضه و تصرف باشد وباز داشت ستم را ازحق وباز داشت ستم وبلا دین و گروه واکل وپشیمان وفریاد رسی واسلام وخواری قال الله تعالی حتّی یُعطُوا الجزیة عن یدٍ ای عن ذلّة واستسلام یقال عن نقد لا نسیئة ولغت واحسان ونیکوئی وحق کسے یدی مشترک الاول وایادی جمع ویقال اعطاه عن ظهر یدٍ یعنی بفضل وتبرع وداد وراه بیع ومکافات وقرض ویقال ذهبوا ایادی ایادی سبا یعنی پراگنده شدند وهما اسمان جُعلا اسمًا واحدًا وابتعتُ الغنم بیدَین یعنی فربخم آنرا بدو قیمت مختلف ✤ وبین یدَی السّاعة یعنی پیش از قیامت ✤ وبین یدَی پیش روی ✤ ولفیته اوّل ذات یدَین یعنی پیش از هر چیز وسقط فی یدیه وکن استقط فی یدَیه مجهولین یعنی شرمنده شد وپشیمان گشت ویقال تَرِبَتْ یدَاه ودعوة عاد وهذا ما قدمت یداك للتاکید ای ما قدّمت وهذا فی یدی یعنی این در ملک من است یدَی و یدَوی منسوب بوی ✤ ونیز یدُ القوس دسته تیر ✤ ویدُ القوس گوشه برگشته کمان ✤ ویدُ الرّحی دسته آسیا ویدُ الطّائر - بال مرغ ویدُ الرّیح - غلبه باد ✤ ویدَا لک درازی روزگار یقال لا افعله یدَ الدّهر ای ابدًا ✤ ویدَ الثّوب - آخر زائد باشد از جامه بعد التحاف وتعطف ویقال ثوب قصیر الید ✤ وذو الیدَین - حرباق سلمی صحابی واو پسر حبیب که دلیل حبشه بود بر رسول صلعم بذی الیدین لانه کان یعمل بیدیه جمیعا

یُدَیّة - مصغر یدٌ است ✤ ذو الیدَیّة - مردی که در نهروان کشته شد وقیل بالتاء المثلثة ویقال خرج نازعًا یدًا یعنی بخشمگین برآمده وهم علیه یدٌ - ای مجتمعون

رجلٌ یدَیٌّ - مرد استادکار امرأة یدَیّة کذلك ثوبٌ یدَانی - جامه فراخ توب آدمی کذلك

یُداء - کدعاء درود دست

ما أیدی للاّلة - کلمة تعجب است یعنی چه خوش دست کار است او

هَبیدیّ - گرمی آهوی دست بدام افتاده یقال فی السّوال عن وقوع الظبی فی الحبالة اهبیدی ام مرجول یعنی اوقعت یداه او وجل فی الحبالة ✤ ورجلٌ مَیدِیٌّ مرد بریده دست

(ض) یُدِیّ - بضمّ الاحسان کردن ونیکوئی نمودن ✤ ویدَیتُه - زدم دست او را ورسید بر دست او ✤ ویدَیتُ عندَه یدًا نیکوئی کردم نزد او

(س) یدَی یدَی - سبقت کردن ونیکوئی نمودن وهذا ضعیف ویدِی فلانٌ من یدِه - فربت دست وی وخشک شد دهو دُعاءٌ علیه کما یقال ترِبَتْ یدَاه

إیداء - نیکوئی کردن برکسے یقال أیدَیتَ عندَه وهذا اکثر من یدَیته فانا موادٍ وهو مودًی الیه

یَادَاهُ مُیادَاةً - پاداش داد او را دست بدست ویقال اعطاه مُیادَاةً یعنی دست بدست او را

باب الیاء فصل الرّاء

ی رت

یَرْت - بالفتح نام جد عرف بن عیسی فرغانی فقیه شافعی

ی رج

یَارِج - کهاجر دستبانه دیاره وهو دلیل بن نضر بن یارج محدث است

إیارَجة - بالکسر وفتح الراء ایارة که معجونی است مسهل آیارج جمع معرب ایاره دارویی الهی باشد

یَارُوج - کهاوس شمشیر پیکان منه قولهم وقع الیارُوج علی الیافوخ اهون من ولایة بعض الفرّیخ

ی رد

یَرْد - بالفتح نام پدر اردشیر بابکان ویرد شیر شهری بکرمان او به بالباء

ی رع

یَرَّة - بالفتح آتش

یَرَر - محرکة سختی والفعل منه یقال یرِر بالکسر یَرَرًا یعنی سخت گردید سنگ ولا یقال للماء الطاهر بل بنبغی صلب ویقال هذا الشّرّ والبَرُّ کانَّه اتباع

حَارٌّ یَارٌّ - از اتباع است حرّان بزّان کذلك

حَجَرٌ یَرٌ - سنگ سخت یتّاع مونث وفی حدیث لقمان انّ ابصر اثرًا الذرّ فی الحجر الأیَر

ی رع

یَرْع - بالفتح چه کاه

یَرَع - محرکة کرکی است شبیه بشه کردی را پهن شده ✤ ونیز یَرَع بدل شدن

یَرَعَة - محرکة موضعی است فزاره را

یَرَاع - کساب کیچه که کسے است شب تاب دشوکر از دوی تیر وقلم ساز ند یَرَاعَة یکے ونکس یزه شبیه بشه که روی را پوشیده شد ومرد بدل

یَرَاعَة - کساب کول وبدل دشتر مرغ ماده وبیشه نشیب نیستان نک

یَزْدَع بصبور ترس و سیم لغت زدی است

ی ر ق

یَرَقان محرکه و یسکن زرد ی که گشت افتد بغارسی سیک است و بیماری زرده و ذکر فی ارق یارَق. کنا جریاره که دستیانه باشد معرب است یا دستیانه

یَرَقَ مارُق و مَیْرُوق مارُوق مثله و رجل مَیْرُوق - مرد زرده و سیده رجل مَبْرُوق کذلک

ی ر م

یَرَم - محرکه دهی است باصفهان و مضمی است ذکره ابو تمام

ی ر ن

یَرُون بصبور داغ پیل و آن اسم است و خوی ستور و آب کش

ی ر ن ء

یَرَنّا بفتحتین و یضم الاول مشدة النون مقصورة علی یفعل حنا یا زنگی است مانند حنا

یَرْنَاء بالضم والمد علی یفعّال مثله ذکره فی الابنیه و قال ابن جنی اذا قلت الیَرْنَاء جمعا لیا هو نات الا غیر و اذا نمت جاز الهمزه و ترکه

یَرَنّا - بشد النون کحنا رنگ کردن بحنا و هو من غریب الاعلام

باب الیاء و فصل الزاء

ی ز د

یَزْد - بالفتح و لاتی است قصبه بسیار عمارات و بسیار مردم میان شیراز و خراسان یزدی منسوب بآنجا و یزدیون جماعتی از مجوس

یَزْدَاباد - بالفتح دهی است بری

یَزْدُود - بالفتح قصبه است دیگر

یَزْدجِرد - معرب یزدگرد پدر بهرام گور است و آنرا یزدجرد الاثیم نیز گویند و نیز پسر زاده انوشیروان که آخر ملوک عجم است

ی ز ر

یَزَر - بکسر روستائی است بخراسان زناحیه خوارزم

ی ز غ

یَزْغ - زجر و سرزنش کننده لغة لهذیل فی الواو عن ابن دُرَید و حکی ابن السکیت عن ابی زید یقال للرجل اذا عرفت بنی عمرو یا عمرو یا عمرو ایقنت انک الهم فی هذه قرد

ی ز ن

یَزَن - محرکه روباری است و یمنع لوزن الفعل و التعریف اصله یزان و طنجی است از حمیر ازان است ابو الخیر مرثد تابعی ابو البقاء هشام بن عبد الملک ذو یزن پادشاهی است حمیری را سمی به لانتهی ذلک الوادی یَزَنی منسوب بوی یَزَانی و ازنی و ازانی مثله یقال فی یَزَنی و یماح یَزَنیة یعنی منسوب بذ و یزن

باب الیاء و فصل السین

ی س ت ع ر

یَسْتَعُور - بالفتح باطل هیچکاره از هر چیزی و کلیم کریمر سرین شتر انداند و درختی است که مسواک آن بغایت نیکو باشد و موضعی است

ی س ر

یَسَر - بالفتح و یحرک زنی و الفتیا فرمان برادری

یَسْرَة - بالفتح سوی دست چپ خلاف یمنة یقال قعد یَسْرَةً ای شامةً

یُسْر - بالضم موضعی است

یُسُر - بالضم و یضمتین آسانی و توانگری با فراخ دستی خلاف عسر

یَسِر - محرکه آسان و آماده و گروه گرد آمده بر قمار و قمار باز و امین یَسِر قمار بانام یَسِر سوم از تیر های قمار و اعسر یَسِر آنکه بهر دو دست برابر کار کند و لقالا اعسر و الیسر

یَسِیرَة - محرکه خطهای کف دست از هم کشاده و داغ دو رانِ

اَیْسَار جمع و یَسِیرَة بن صفوان محدث

یَسَرِیّ منسوب یَسَر دموقن

یَسَرِیّ از حنابلهٔ شام است

یَسَرات - دستها و پایها کسبک

یَسِیر - کامیر اندک و آسان و قمار باز و نام آب ابی نُصَیر عَنَزِی و ابو الیَسِیر محمد بن عبد الله و ابو الیَسِیر عُلْوان بن حسین محدثان اند و ابو جعفر محمد بن یَسِیر شاعر

یُسَیر - کزبیر صحابی است و یُسَیر بن عمرو مخضرم است یعنی جاهلیت و اسلام را دریافته و نیز لیثی و یَسِیر بن سَوِید و یاسِر بن عامر و عمّار بن عمیله و نام پدر سلیمان کوفی تابعی و یُسَیر بن موسی بضم است یا بالفتح

یَسَار - کسحاب آسانی و توانگری

یَسَارة مثله و دست چپ و یحسر و هو اقصر و تشدد الاولی

یُسر بالضم بضمتین جمع یقال الظر الی حتی یُسار منی علی الکسر لانه معدول عن میسرة و نیز یَسار غلام بود مر نبی صلی الله علیه و آله و سلم را که بر دست عربیان گشته شد و یُسار بن عمرو یا یسار بن عبد و یَسَار بن سَبُع و یسار بن یَبَا یا عبد الله و یَسَار بن هلال و یسار بن أَزْهَر و یسار راعی و یسار خفاف صحابیان اند و نیز یَسَار نام ابو الحسن بصری و نام پدر عطاء و سلیمان و عبد الملک که هر دو برادر وے اند و نام پدر سعید ابی الحباب و مسلم بن یَسَار طنبذی بصری است و یَسَار بن ابی مریم و نیز یسار - شباتی است مر بسیر بن ابی سلمی را و نام اسپ ذی الغصه حصین بن یزید کوهی است بیمن

یَسُور بصبور تمار باز

یاسِر - آسان و چپ و شتر کشر که گوشت را بهره بهره کند و قسمت کننده جزور قمار و قمار باز اَیْسَار جمع و یاسِر بن سَوِید و یاسِر بن عامر و عمّار بن

یاسر صحابیان اند و نیز پاسور کوهی است در پائین یاسرة و پادشاهی از پادشاهان تبع و ذو الحاجتین محمد بن ابراهیم بن یاسر اول کسی است که با ابو العباس سفاح بن محمد که بمیت دولت بنی امیه است بیعت کرد فحکمه کالیوم فی حاجتین

یاسرة - آبی است مر بنی ابی بکر بن کلاب

یاسریة - دهی است ببلخ و ازان ده است جماعتی از زهاد و نضر بن حکم و عثمان بن مقسل واغلب محدثان اند

الیسر - کاحمد چپ و محدثی است که از ابن مندة روایت میکند و ازوی حسین خلال

لیسری - کبشری دست چپ خلاف یمنی و بهشت

یاسوریین - بضمی با الف موصل و آن را بلد نیز گویند

دابة حسن التیسور - بالفتح ستور نیکو بردارنده تو ایم را و ستور فربه

میسر - کمعدد موضعی است و گیاهی و موضعی بشام

میسرة - کمعدده سوی چپ دو تو انگری و آسانی و ثلث السین و فراخی و قرأ بعضهم فنظرة الی میسرة بالاضافة قال الاخفش وهو غیر جائز لانه لیس لک لفلان معقل بغیر الف انما هو مکرم ومعون فهما جمع مکرمة ومعونة

میسر - کمنزل قمار باضرب القداح من خرب و قمار یا میسر شرکتی که بر آن قمار کنند گویند اذا دوان بیسر واشترا جزور فتاة تحزر قبل ان یقسما وعشرة اقسام فاذا خرج واحد واحدا باسم رجل جعل ظهرا فوز من خرج لهم ذوات الانصباء وغرم من خرج له الغفل یا میسر تو دیا هر قمار

میسور - آسان کرده شده یا آسان شدن صدر است بر وزن مفعول

(ض) یسر یسرا - بالفتح و ضم آسان و نرم و فرمان بردن دید و وکذلک تیسر یسرا - محرکة بآسانی زاد و آزاد و یسرت المرأة - باسانی زاده و نیز یسر - بالفتح فرد رویه تافتن یا نیکه دست راست را بسوی خود و در کشی و سوی روی خود نیزه زدن و بسوی چپ آمدن کسی را کوش عمل کردن شتر قمار را بحجت تحت و قمار باختن

میسر - کمعسن تو انگر و فراخ دست مقابل معسر

الیسار - الیسار و الیسر - بالضم تو انگری و نیز گشاده و نیز الیسار - باسانی زادن زن

میسر - کمعظم والد کرنا زده باشد

یسر الرجل میسرة - آسان زای مفعد بشعر اگان کوسپند

اره و یسرات العظم - بیاشیر یا بیاربچه شد گوسپند و نام رجل

میسر - بکسر السین هو خلاف المجنب و نیز تیسیر - آسانی کردن و آسان گردانیدن یستعمل فی الخیر والشر توفیق دون و دابة حسن التیسیر - ستور نیکو بردارنده تو ائم را

میاسرة - بسوی چپ گرفتن و نرم و آسان رام کردن آسان گرفتن با هم و نرمی کردن یقال یا اخا باسحابك ای خذ بهم یسارا

تیسر - آسان شدن و سر و گردیدن روز و آماده شدن

تیاسر - بهره کردن گوشت جزور را و بیگار آسان گرفتن و بسوی چپ گرفتن و خلاف تیامن

استیسار - بهره کردن گوشت جزور را استیسار بهمزه مثله

استیسار - آسان شدن و آماده گشتن کایقال استیسر الامر

ی س س

(ض) یئس ییئس بالفتح فوت

ی س ف

یسف - محرکة تمس

هلال بن یساف - کتاب و قد یفتح تابعی است کوفی مولای اشجع زمان جد ابا میر المومنین علی کرم الله وجهه را دریافته

ی س ل

یسل - محرکة گردی از قریش

خواهر مکه و گردهی دیگر که از بنی عامر بن لوی اند بل بنو معوصة

ی س م

یاسموت و یاسکیون بفتح السین کلی است بهندی چنبیلی است یاسم کصاحب یا باسم کعالم واحد ان است ولا نظیر له سوی عالموت جمع عالم اوهو معرب فلا یجری مجری الجمع وهو ابیض و اصفر نافع للمشائخ خاصة لبلغمه و الزکام و ذو یحیی یاسیه علی الشعر الاسود بتبقیه و شرب اوقیة من ماء سحیق زهره ثلثة ایام مجرب لقطع نزف الارحام

ی س ن

یسن - محرکة برگردیدن چاه از زنگ و بوی و الفعل من بابه

یاسین - آسی است معناه یا انسان و ذکرانی س ی ن

باب الیاء و فصل الشین

ی ش ب

یشب - بالفتح یشم که سنگ معرب است

ی ش ش

(ض) یشش یشا - بالفتح شادمان شدن

باب الیاء و فصل الصاد

ی ص ص

یصصا - بر دیصصا جم

باز کردسک بچه وهی لغة فی جنس لات بعض العرب یجعل الجیم یاءً افیقول شیرة شیرة والجمیات جمیات + ویقصّ عنها الأرض کشیء ودود ضمنین برویه یقصّ به + ویقصّ مت اللبات - مرد شد شکوفه + و یقصّ علی القوم جمله کرد بر ایشان

باب الیاء فصل الضاد

ی ض ض

تَیْضِیض چشم باز کردن سگ بچه لغة فی الصاد

باب الیاء فصل الطاء

ی ط ب

یَاطِب - کصاحب پندار است در کوه اجار ما ایطبه - چه خوش است آن مثل ما اطیبه -

اَیْطَبَة - بالفتح وتشدد الباء حتی فوا بانی یقال قبلت الشاة فی ایطبتها ای فی شدة استحرامها

باب الیاء فصل العین

ی ع ر

یَعْرَا - بالفتح بزغاله که آن را بر مغاک شیر دودهه بندند جهت شکایا عام است یعرة مثله وفی المثل هو اذل من الیعرا درختی است وکوهی وشهری

یَعَارَة - بالفتح پیش آمدن کشن ناقه را تا فرا خوابانیدن آن تا کشی کند یا کش را برآماده عرض کردن تا اکران را قبول کند بانند الا الله وذلک کرهها وهو الا علی +

قال نجائب لا یستحق الا یعارة عرضا ولا یشترین الا عوالیا

یُعَار - کغراب آواز گوسپند بز یا سخت ترین آوازها ی گوسپند

یَعُور - کصبور گوسپند که وقت دوشیدن بول کند وشیر را ازان تباه سازد گوسپند بسیار بانگ

(ض ف) یَعَرَاتِ الشاة یُعَار بالضم بانگ کردن گوسپند یا سخت بانگ کردن

ی ع ط

یَعَاط - بثلثیث اول مبنی بر کسر کلمه است که بدان کرک واسپ را زجر کنند وبرانند وقیب چون لشکر دشمن را بینند اهل خود را بدان کاریم کنند یَاعَاطِ بزیادت الف مثله فی الکل

اِیْعَاط - بانگ زدن کرگ را ویعاط گفتن یقال لبعطت بالذیب

تَثْعِیط - زجر کردن وبانگ زدن

یَاعَطِ بِهِمَا عَطَلة - یعاط گفت اورا وبانگ برزد

ی ع ع

یَعْ - کلمه ایست که بدان زجر کنند تا از گرفتن چیزی باز ماند مثل کخ وعجم

یَعْیَاع - بالفتح از افعال طفلان است چون کودکی بسوی کودکی

ی ف خ

یَافُوخ - جاندانه کودک رض یَفْخَة یَفْخًا - رسید یافوخ از او وزدبران یَمْفُوخ لغت است ازان ذکر فی افخ

ی ف ع

یَفَع - محرکه پشته وزمین بلند یَفَاع جمع

غلام یَفَعَة - محرکه کودک بالیده یَفَاع جمع

اَمکنة یُفُوع - بالضم جاهای بلند

غُلَام یَافِع - کودک بالیده یَفَعَة کطلبة ویُفَعَان کعثمان جمع + ونیز یَافِع موضعی است نام اسپ دالیة بادرنی سدره بن عمرو + ونیز یَافِع - پدر قبیله است از حمیر ویَافِع بن عامر محدث ومُبَشِّر بن شهاب یمانی صحابی است + ونیز یَافِعَیْن - گردهی از معدنان

یَافِعَات الأُمُوْر - کارهای بیرون از طاقت والیافعات من الجبال - کوههای دشوار چیزی را اندارد

باب الیاء فصل الفاء

ی ف ث

یَافِث - کصاحب نام پسر نوح که پدر ترکان ویاجوج ومأجوج است

اَیَافِث - کاتارب موضعی است تمیم

ی ف خ

یَافُوخ - جاندانه کودک رض یَفْخَة یَفْخًا - رسید یافوخ از او وزدبران یَمْفُوخ لغت است ازان ذکر فی افخ

ی ف ع

یَفَع - محرکه پشته وزمین بلند یَفَاع جمع

غلام یَفَعَة - محرکه کودک بالیده ولا یثنی ولا یجمع

یَفَاع - کسحاب پشته وزمین بلند

اَمکنة یُفُوع - بالضم جاهای بلند

غُلَام یَافِع - کودک بالیده یَفَعَة کطلبة ویُفَعَان کعثمان جمع + ونیز یَافِع موضعی است نام اسپ دالیة بادرنی سدره بن عمرو + ونیز یَافِع - پدر قبیله است از حمیر ویَافِع بن عامر محدث ومُبَشِّر بن شهاب یمانی صحابی است + ونیز یَافِعَیْن - گردهی از معدنان

یَافِعَات الأُمُوْر - کارهای بیرون از طاقت والیافعات من الجبال - کوههای دشوار

بلند جاهای آن

اَیْفَع - کاحمد راوی است مضعیف که از سعید بن جبیر روایت میکند +

وَایْفَع بن عبد الکلاع وایفع بن ناکورذ والکلاع هر دو صحابی اند یا نام ایفع بن ناکورذ یکی یا اسم یَفَع است

مَیْفَعَة - کمقعدة زمین بلند + ونیز مَیْفَع ومَیْفَعَة - کمقعدة دو شهر است بساحل دریای یمن مسافت مابین هر دو مرحله راه است

(ف) یَفَعَ الغلام یَفَعًا - بالفتح گوالیدن کودک ونزدیک بلوغ رسیدن + ویَفَعَ الجبل - برآمد بر کوه

اِیْفَاع - گوالیدن کودک ونزدیک بلوغ رسیدن یقال اَیْفَعَ الغلام فهو یافع لا مُوْفِع

تَیْفَع - برپشته برآمدن

ی ق ن

یَقَن - محرکه پیر کلان سال نر وگاو سالهٔ چهار ساله + وموضعی است

مُنْقِن یُقُن - بالضم جمع ویقن بن سام بن نوح علیه السلام

اوهو بالقاف

یَقْنَة - باتارگاه ماده یاگاو ماده آبستن

باب الیاء فصل القاف

ی ق ت

یَاقُوت - جوهری است وفارسی معرب وهو فاعول یا قوتة تکلمت بها العرب قدیما قال

یَوَاقِیْت جمع اجوده الاحمر الرمانی نافع للرسوا من الخفقان ضعف

القلب والمعدة شر باو بجهود الدم تعليقاً

ی ق د

یَاقِد - کصاحب وہی است بکلب

ی ق ظ

یَقَظَة - محرکة بیداری خلاف نوم ونام مردے

رجل یَقُظ - کندس کسف مرد بیدار وہشیار یا یَقَاظ جمع

یَقْظَان - کسکران بیدار وہشیار یَقْظَی کسکری مونث یَقَاظی کسکاری جمع + وابو الیَقْظان خروس و خرد لقب صحابی است تابعی

(ك س) یَقُظَ یَقْظَاظَةً - تقاظة ویَقَظاً محرکة بیدار گردید

اِیْقَاظ - بیدار کردن از خواب وگرد برانگیختن

تَیَقُّظ - بیدار شدن وگرد برانگیختن شدو للمبالغة

تَیَقَّظ - بیدار وہوشیار بودن وبیدار شدن از خواب

اِسْتَیْقَاظ - بیدار وہوشیار بودن و بانگ کردن پائی برگشتن وجزآن از پیرایہ

ی ق ق

یَقَق - محرکة پیہ خرما بن

یَقَقَة - بالتاء پارہ از پیہ خرما وپنبہ

اَبْیَض یَقِق - کگنف ویحرک نیک سپید بیض لقائق جمع

(س) یَقَّ یَقُوقَةً - بالفتح سخت سپید گردید

ی ق ن

یَقَن - محرکة بی گمانی + ودُرّ یَقِین آبے است

یَقَنَة - محرکة آنکہ ہرچہ بشنود یقین نماید

یَقِین - مثلثة القاف بے گمان تحقیق دانندہ

رجل یَقِنٌ بالشی کفرح مرد حریص وآزمندان چیز

یَقِین - کامیر بے گمانی ومرگ ودہاشم بن یَقِین محدث است ودرباء برّد واعز الظن بالیقین وبالظن عن الیقین

یَاقِین - وہی است بقدس

یَقَان - بالکسر آنکہ ہرچہ بشنود یقین نماید یقانة مونث

(س) یَقِنَ الأمرُ یَقَناً - بالفتح وکسر تحقیق رسید ودانستہ شد آن کار

اِیْقَان - بی گمان دانستن بقال ایقنہ وبہ

تَیَقُّن - بی گمان دانستن

اِسْتَیْقَنَہ وبہ - بتحقیق دانست آن را

باب الیاء فصل الکاف

ی ك ك

یَاك - یکے فارسی است دقاد وقع فی شعر وبة + وقد اقاسی مجحفة الخصم الحك + نحد الرومی من یاك یاك + ای واحد واحد وشہری است بمغرب

یَكَك - محرکة موضعی است

باب الیاء فصل اللام

ی ل ب

یَلَب - محرکة سپر یا زرہ چرمین یا خصوص کلاہ چرمین وپولاد واہن بی آستین وجوشن چرمین یَلَبَة + ولا یُلَب فی الاصل اسم ذلك الجلد + ونیز یَلَب سپر بدین کہ عسل ریگ مختہ اندرونش پر کنند وکلان از ہر چیزے چرم

ی ل ق

یَلَق - محرکة سپید از ہر چیزے یَلَقَة یکے + ونیز یَلَقَة - بز سپید

ی ل ل

یَلَل - محرکة کوتاہی دندان بالا وکژی ومیلان آن جانب وداخل دہن وناہموار ویدی آن الل بالہمزة کذلك وتا بانی یقال صَفَاةٌ بَیِّنَةُ الیَلَل یعنی سنگ لغزان وتا بان الفعل من سمع

اَیَّل - بشد اللام مرد کوتاہ دندان بلاء مونث + وقُفُّ زَیَّل - پشتہ درشت بلند + وحافرٌ اَیَّل - سم کوتاہ اطراف

یَلِیل - کجعفر موضعی است نزدیک وادی صفراء

یَالِیل - کہالیل نبی است + و عَبْدُ یَالِیل - پسر عبد کلال است ومذکور است در ك ل ل

ی ل م

اَیْلَمَة - بالفتح جنبش وآواز یقال ما سمعتُ له یَلِمَةً ای صوتاً انعلتا فَیْعَلَة

یَلَمْلَم - کسفرجل کوہی است بر دو منزل از مکہ حضرہ وآن میقات اہل یمن است وحج ومنزل سوم فی ل م م

ی ل م ق

یَلَمْلَق - کجعفر بلہ کہ تبا باشد فارسی است معرب یالمق جمع

باب الیاء فصل المیم

ی م ر

یَامُور - اشتر نر

ی م م

یَمّ - بالفتح دریا لا یکسر ولا یجمع السالم وکبور شتی یَمَم محرکة مثلہ وشمشیر اشتر وآبے است نجد + ویَمُّوم بطنی است

یَمَّة - بالفتح موضعی است یَمَام - کسحاب کبوتر دشتی یَمَامَة یکے وآہنگ قعقعہ یَمَامَة مثلہ + ونیز یَمَامَة - کنرکی کبود چشم کہ از سہ روزہ راہ سوار را می دید منہ المثل ابصر من زرقاء الیمامة وبلا وجوہ نسبتو است باسم آن کنیز فیقال جوّ الیمامة سمیت بہا لکثرة ما اُضیفت الیہا وہی الکثر لخیلا من سائر الجہات وبہا تنبّی مسیلمة الکذاب وہی دون المدینة فی وسطة الشرة عن مکة علی سنة عشر مرحلة من البصرة وعن الکوفة نحوہا والنسبة الی الیمامة یمامیّ ویقال

اُمض یَمامی ویَمامَتی یعنی بگذار
از پیش من
یَمَّتی۔ کمتی جوی است بطبرستان
ماہی آن بہتر دجید باشد
(ض) یُمَّ الرجُلُ یَمًّا۔ مجہولا
بدریا انداختہ شد رجل مَیمُوم
لغت است ازان وکذا یُمَّ
السَّاحِلُ وریاغ الشاطیء
مُیَمَّم۔ کمعظم پیروزی یابندہ
بر مطلب
تَیَمُّم۔ قصد کردن وارادہ
نمودن یقال یَتَیَمَّنُہٗ بالرُّمح ای
تَوَخَّیتُہٗ وقَصَدتُہٗ دُونَ من
سواہ وتَیَمَّم دون نماز وعبادت
را یقال یَتَیَمَّم المریض الصلوٰۃ
بالتراب اذا مسح لہ یدہ وجہہ
ویدیہ وفی الحدیث سال رجل
علیاً رضی اللہ عنہ وجہہ عن صاحب
لہ یسجدی واصابتہ الجنابۃ
کیف یصنع فقال یتیمم
تَیَمُّم۔ آہنگ کردن مخاک
دست وروی بایدن نیت عبادت
ومنہ قولہ تعالیٰ فَتَیَمَّمُوا صَعِیدًا
طَیِّبًا ای اقصدوا صعیدا طیبا
بدلا من الہمزۃ
ی م ن
یَمْنَۃ۔ بالفتح سوی راست خلاف
یسرہ یقال اَخَذَ یَمْنَۃً ای
ناحیۃ الیمین
یُمْن۔ بالضم افزایش ونیک
بختی وبرکت واز اعلام است
والی است
یُمْنَۃ۔ بالضم نوعی از ہاون آہنی

یَمِین۔ کریم قلدست
حُذَیفَۃ بن الیَمان کسحاب
صحابی است رضی اللہ عنہ
یَمَانِیَۃ۔ بالفتح مخففۃ الیاء
نوعی از جوسرخ خوشہ
یامین۔ مبارک واز اعلام است
اَیمَن۔ کاحمد مبارک آیامن
جمع ویقال قَدِمَ فلان علی اَیمَنِ
الیمین یعنی بیمن وبرکت باز آمد
از سفر۔ ونیز اَیمَن بدست راست
کارکنندہ ومردبسیار یمن وبرکت
یُمنَاعمونث واَمَۃ اَیمَن نام وایر
فرزندان رسول علیہ السلام۔ ونیز
اَیمَن۔ موضعی است
اَیمُن۔ کافلس نام مردی۔ و
اَیمُنُ اللہ۔ بالفتح وضم المیم و
بکسر الاول آسی است موضوع
بجہت قسم تقدیرہ ایمن اللہ
فسمی وکذا ایمن اللہ بفتح المیم
وایم اللہ بکسر ایم اللہ بالفتح وایم اللہ
بکسر الہمزۃ والمیم والفہ الفصل
ولم یجیء فی الاسماء الف الوصل
مفتوحۃ غیرھا وبہما حذفا من الثلثۃ
وقال ام اللہ مثلثۃ المیم وفتحہا
بکسر الہمزۃ وضم المیم وفتحہا
وربما قالوا من اللہ مثلثۃ المیم
والنون وربما ابقوا المیم وحدھا
مثلثۃ فیقال م اللہ وقد تدخل
علیہا لام الابتداء للتاکید فیقال
لَیُمنُ اللہ ولَیمُ اللہ وتذہب
الالف فی الوصل وتدخلہا کما فی
الخطاب کما فی حدیث عمرو رضی
من الزبیر لَیُمنُکَ لَاَیِّن کنت

اَبتُلِیتُ لقد عافیت وتَیَمَّا یقال
ہیم اللہ بفتح الہا وضم المیم و
ہو مرفوع بالابتداء وخبرہ
محذوف والتقدیر یمین اللہ
قسمی ویمن اللہ ما اقسم بہ قال
ابو عبیدہ کانوا یحلفون بالیمین
ایضا ویقولون یَمِینُ اللہِ لَاَفعَلَنَّ
کذا ثم جمع الیمین علی اَیمُن و
حلفوا بہ فقالوا اَیمُنُ اللہ لَاَفعَلَنَّ
کذا قال فہذا ہو الاصل فی
ایمن اللہ وقیل الف قطع
وہو جمع یمین وانما حُذِفَت
ہمزتہا وطرحت فی الوصل لکثرۃ
استعمالہم لہا
یامین۔ نام مردے
بنیامین۔ کاسرائیل نام برادر
یوسف علیہما السلام ولا تقل
ابن یامین
تَیمِنی۔ بالفتح وشد التحتیۃ
الثانیۃ کراہۃ یمین
مَیمَنَۃ۔ بالفتح برکت ونیک
بختی وسوی راست خلاف میسرہ
مَیمُون۔ مبارک ونیک بخت
مَیَامِین جمع ونزہ مرد وجوی است
ونیز مَیمُون۔ نام پسر خالد حضرمی
ودبسوے وے منسوب است
چاہے بکہ
(س ک ف) یَمَن یَمْنًا۔
مبارک ونیک بخت گردیدن
مجہولا کذلک
(ض) یَمَنَ بہ۔ راست
راست بردن آن را
(ف س) یَمَنَ یَمْنًا۔ از سوی

راست او آمد

اِیمان بیمن در آمدن و بسوی راست رفتن

مُیَمَّن - کسے کہ نام او بیار و برکت و افزایش را

تَیَمُّن - بر دست راست رفتن و بیمن در آمدن و برکت دعا کردن کسی را یقال تیمن علیہ

مُیَامَنَۃ - بیمن آمدن و سوی راست گرفتن یقال خذ باصحابک میامنۃ ای خذبہم یمنۃ ولا یقل تیامن بہم والعامۃ تقولہ

وسوی دست راست بردن

تَیَامَن یہ - بر دست است بر و آزاد و نیز تیامن بیمن آمدن

تَیَمُّن - تبرک کردن و مبارک شدن و مردن بر سوی راست نہادن مردرا در گور و خویشتن را بیمن منسوب کردن و برکت و دعا خواندن کسے را

اِستِیمَان - مبارک شدن و سوگند دادن

باب الیاء فصل النون

ی ن خ

اِیخ اِیخ - بالکسر السکوت کلمۃ است کہ بدان ناقہ را بگشی خوانند

اَیَّخَ النَّاقَۃَ اِیخاً خواند ناقہ را بسوے کشی پس گفت اِیخ اِیخ

ی ن د د

یَنَّدَد کجعفر موضعی است و مدینہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دندکو راست ورن دد

ی ن ر

یَنَّار - کشداد نام جد حمدان بن غارم زندنی بخاری محدث

ی ن ص

یَنْصَب - بالفتح خار پشت مقلوب النَّیْص او واحدھا تصحیف

ی ن ع

یَنْبُع - بالضم درخت بزرگ

یَنَع - محرکۃ نوعی از عنقید

یَنَعَۃ - بالہا زمہرہ است سرخ

یَنِیع - کامیر میوہ رسیدہ

یَانِع - سرخ از ہر چیز می و ثمر رسیدہ یَنَع بالفتح جمع

سَعید بن وَہب یَنَاعی - کصحابی تابعی است

(ف ض) یَنَعَ الثَّمَرُ یَنْعاً - بالفتح والضم ویُنُوعاً رسید و ہنگام درو دون رسید

مُوَانِع - کمن رسیدہ

اِیتِنَاع - رسیدن میوہ

ی ن ق

یَنَاق - کسحاب نام بطریقے است مرو رام راکہ کشتند و سر او را دحضور صدیق رضی اللہ عنہ آوردند

یَنَاق - کشداد نام صحابی است وھو جد الحسن بن مسلم بن یَنَاق

ی ن م

یَنَم - محرکۃ بزرگ تر طونا بنسبۃ یکے وگیا ہے است دیگر کودر الیتام خہما بکار آید

ی ن ن

یَنَّۃ - بالفتح نام مروے وھو ابو عبد الرحمن الحمراوی شہد فتح مصر والیہ ینسب حمام یَنَّۃ بمصر وعبد العزیز بن ابراہیم بن یَنَّۃ الدین یَنَّۃ راوی است

باب الیاء فصل الواو

ی و ب

یُوب - بالضم جد است محمد بن عبد اللہ بن عباس محدث را

یَوْبَب - کجعفر وجندب بدو با نام پدر شعیب نبی علیہ السلام

ی و ج

یَاجُوج - قلعۃ است بصقلیۃ و قد تکسر الجیم

ی و ح

یُوح - بالضم نامی است از نام ہائے آفتاب یُوحی بالضم مقصورا کذلک

ی و خ

یَوْخ - بالفتح قال ذکرہ اللیث ولم یفسرہ وقال لم یجئ علی بنائہا غیر یوم فقط

ی و ص

یَوْصِی - بفتح الیاء والواو وکسر الصاد المشددۃ وبالیاء الشدیدۃ مرغے است بعراق بال آن دراز تر از بال باشہ ھو اخبث صید اوھو الحر

ی و ل

یُولَۃ - بالضم نام جد احمد بن محمد مینی

ی و م

یَوْم - بالفتح روز ایام جمع اصلہ ایوام فادغم قال الاخفش فی قولہ تعالی لَاُسِّسَ عَلَی التَّقْوٰی مِنْ اَوَّلِ یَوْمٍ ای من اول الایام کما تقول لقیت کل رجل ای کل الرجال ویَوْمٌ اَیْوَمُ - تاکید است یعنی روز سخت و یَوْمٌ ذُو اَیَّامٍ - روز سخت یا روز آخر ماہ یَوْمٌ ذُو اَیَّامٍ یوم کذلک وَاَیَّامُ اللّٰہِ نعمتہاے خداوند تعالی

یَام - قبیلہ است بیمن و نیز یام - نام پسر نوح کہ در طوفان غرق شد

یَوْمَر کجعفر بفتح الیاء وھمزۃ قبیلہ است از حبش

رس ح یَوْمٌ یَوْمًا - روز گرد میَاوَمَۃً یُوَامُ - بالکسر روز مزد کردن

ی و ن

یَوْن - محرکۃ دہی است بیمن

یَوَان - کسحاب دہی است بباب اصفہان

یُونَان - بالضم دہی است بہلبک در دہی دیگر میان بردعۃ و سیقلاب

یُونَایُون - گروہی بود گذشت

ی و ی

یُوَی - کسی کو بلی نامی است

که یُوَیْنات از اهل ساده منسوب اند بوی و از ایشان است نصر بن احمد یُوَیْی که سلفی از وی حدیث نقل کرده

بَابُ الیاء فَصْلُ الهاء

ی ه ت

اَیْهَتَ اللَّحْمُ اَیْهَاتًا - بوی ناخوش گرفت گوشت

ی ه ر

یَهْر - بالفتح دیجور اِ ظلمای فراخ تاباں و شبهیدگی

دُوَیْهَر - مصغر و قد یسکن پادشاهی بود حمیر را

یَهْیَر - بالفتح و شد الراء مذکور راست در ه ی ر

اِسْتَیْهَرَ - رازی شنودن در کاری و ترسیدن خر و بچو و بے خر و گردیدن مرد و بلفیف المتعدی امری را و عوض گرفتن یقال اِسْتَیْهَرَ بابلک ای اِسْتَبْدَلَ بلا غیرها

ی ه م

یَهَم بحرکة دیوانگی

اَیْهَم - بی خرد و نافهم و مرد کر و دلیر و سنگ تاباں و کوه بلند شود گذار و دشت بے پایان و جبله بن اَیْهَم آخر ملوک غسان است

اَیْهَمَان - بالفتح بلبغت اهل با بمعنی توجبه و شتر زجوشان کشنده و بلبغت شهریان توجبه و سوزان یا توجبه و شب سیاه و از هر واحد باز داشت خواسته می شود فیقال نعوذ بالله من الایهمین

یَهْمَاء کصحراء دشت بے پایان بے راه و بے نشان و سال نیک سخت تلخ کننده ریت مردم را

ی ه ه

یَاهَ یَاهَةً - بالتکرار و کسرالهاء وتسکینها و قد تنون بمعنی پیش بیا و آن کلمه است که شبانان بدان صاحب خود را خوانند وقد تفتح الهاء کالولی فیقال یَا هَیَاهِ للواحد والجمع والمذکر والمونث وقد تثنی وتجمع فیقال یَاهَیَاهَانِ یَاهَیَاهُونَ ویَا هَیَاهَ بفتح الاخر ویَاهَیَاهَتَانِ ویَاهَیَاهَات

یَهْیَهَة بالاِبِل - زجر کردن شتر را بیَاهِ یَاهِ

ی ه ی

یَهْیَا - کلمه است که شبانان بدان خوانند یا زجر کنند

بَابُ الیاء فَصْلُ الیاء

ی ی ن

یَیْن - بحرکة چشمه است یا رود یا میان ضاحك خُضَیْحِك ✤

تم الکتاب والحمد لله اولا و آخرا وصلی الله علی محمد وآله وسلم تسلیما کثیرا

بَابُ الالف اللینیة وغیرها

من الحروف

(الف) بفتح الاول وکسر دوم بمعنی مرد بی زن و نام یکے از حروف تهجی و آن غیر همزه است و آنست که الف برسه وجه است یکے آنکه جزو کلمه بود و این برسه نوع آید (۱) اصلی و این یافته نمی شود مگر در اسم مبنی چون ذا اسم اشاره و ما موصوله یا در حرف چون الی وحتی (۲) بدل از حرف اصلی چون تال ومقال (۳) زاید برای الحاق چون اَرْطًی بقول کسانیکه همزهٔ آن را اصلی شمارند یا برای تحصیل صیغه جمع چون جبال و مساجد ومصابیح والغام و سکاری و امثال آن یا برای بنای اوزان مزید فیه چون قاتل وضارب وقرطاس وامثال آن وصاحب قاموس این الف را الف مجهول نامیده ✤ دوم آنکه کالجزو بود و این شش نوع است (۱) الف فاصل میان نون جمع مونث و نون ثقیله چون اِفْعَلْنَانِّ (۲) علامت رفع در تثنیه و مانند آن چون زَیْدَانِ واثنان (۳) ضمیر تثنیه نحو فَعَلَا ویَفْعَلَانِ (۴) علامت نصب در اَبَاكَ واخوات آن (۵) الف تانیث چون حُبْلَی وفُعْلَی (۶) الف که با نون زیاده شود و مثل سَکْرَان و عِمْرَان و این

الف ونون مزیدتان گویند ✤ سوم آنکه نه جزو کلمه بود نه کالجزو و این هفت قسم است (۱) آنچه نوشته شود و در تلفظ نیاید و این الفے است که بعد واو جمع در فعل نوشته شود تا رفع کند التباس واو مذکور را بواو عاطفه چون قالوا لیکن در غیر مواضع التباس چون ضَرَبُوا نیز آن را جاری داشته اند بعضی بعد واو جمع در اسم نیز الف نویسند هرگاه نون جمع از وی افتاده باشد چون بنوا زید الضارب لکن این غیر مختار محققان است (۲) بدل تنوین بعد فتحه وآن نوشته شود و در تلفظ نیاید مگر بحالت وقف چون جَاءَنِی زَیْدًا (۳) بدل نون خفیفه و این نیز نوشته شود و در تلفظ نیاید مگر بحالت وقف چون لَنَسْفَعًا بالناصیة (۴) الف صله که بعد حرف روی مفتوح زیاده کنند چنانچه در العتاب اصحاب العتابا واصیا با خوانند هرگاه در قافیه واقع شود (۵) الف تعجبی و این الفی است که آخر کلمه زیاده کنند وقتے که زبان بکلمش برآن بند شود و در فکر رود که بعد ازان بکدام کلمه تکلم نماید و فائده این الف امداد است متکلم را در افتتاح زبانش بتکلم کلمه دلخواه مثلاً اگر کسے گوید اِنَّ عَمْرًا زبانش بند شود پس او فتحهٔ آخر عمر را دراز کند تا الف پیدا شود و کلمه

دیگر مابوی لاحق نماید (۶) الف
ندبه چون وانبیذا (۷) الف
استغاثه چون یازیدا ۱۲ اما
همزه بر دو گونه است یکے آنکه جزو
کلمه بود و این بر چهار وجه است
(۱) اصلی چون اَحَدَ وابل و
الی (۲) بدل از حرف اصلی چون
اَحَدٌ وقائل (۳) زاید و این
دو قسم است یکی وصلی و این همزه
است که برائے رفع ابتدا بسکون
در صدر کلمه ساکن الاول زیاده
کنند و هرگاه کلمه دیگر بالا پیش
کلمه بیاید این همزه از تلفظ مے
افتد و آخر کلمه اول با اول کلمه
آخری پیوندد و فائده دیگر از این
همزه متصور نیست چون همزه
مصادر و افعال ماضی و امر حاضر
از ابواب ثلاثی منشعبه و رباعی
منشعبه و همزه امر حاضر از ابواب
ثلاثی مجرد و همزه حرف تعریف
بقول بعضی و همزه اسماء عشره مذکور
ابن ابنة ابنم اثنا ست اثنتان
اثنتان امرأ امرأة ایمن الله
دیگر قطعی که زیاده کرده شود در اول
کلمه جهت فائده دیگر سوائے نفی
ابتدا بسکون مثلا برائے تحصیل معانی
مختصه باب افعال از تعدیه و غیره
چون اَذْهَبَ و امثال آن یا
برائے حصول ابنیه جمع چون قطعة
والوان و احرف و امثال آن
یا برائے معنی وصفی چون اَسْوَد
و جزآن یا برائے معنی تفضیلی چون
اَشْرَف اَشْهَر و مانند آن

و علی هذا القیاس چون تامل کرده
شود معانی دیگر مفهوم گردد چنانچه
معنی وحدان متکلم در مانند اَضْرِبُ
و امثال آن ولهذا بسبب آمدن
کلمه از بالائی کلمه این همزه درست
همزه و تلفظ باقی ماند و هر دو کلمه را
باهم پیوستن ندهد والا این فوائد
مفقود گردد (۴) بدل از زاید
چو صحه الف ۱۲ دوم آنکه جزو کلمه
بنود و این دو نوع است (۱)
همزه برای ندای قریب چون آزید
یعنی یا زید (۲) همزه استفهام
و آن لهم امری خواستن است از
مخاطب چون ازیدٌ قام وگاهے
خارج میشود از حقیقت استفهام
مذکور پس می آید برای یکے از
هشت معنی یکی تسویه و آن همزه
است که داخل شود بر جمله و اَم
عاطفه بر جمله دیگر ضد جمله اول و
هر دو جمله صلاحیت تاویل بمصدر
دارد و این همزه دلالت میکند
برانیکه حصول مضمون هر دو جمله
یکسان است و ضرر نیست کرا بعد
کلمه سوا واقع شود چنانچه بعضے
گمان کرده اند بلکه بعد سوا ء
وأیاما وما أدری لیت شعری
و امثال آن در آید چون آیه
سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ
امْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ برابر است
بر آن کفار آمرزش خواستن تو خواستن
ترا ی آنها وما بالی اقمت ام
قعدت یعنی ایستادن و نشستن
تو یکسان است نزد من و علی هذا

القیاس ۱۲ دوم انکار ابطالی
و این همزه دلالت کند برانیکه
مابعدش غیر واقع است و مدعی
آن کاذب مانند اَفَسِحْرٌ هٰذَا
آیا پس سحر است این یعنی سحر
نیست و هر گمان بر دکه این
سحر است کاذب و هرگاه این
همزه بر جمله منفیه در آید مفید بود
اثبات را مانند آیه اَلَيْسَ اللّٰهُ
بِكَافٍ عَبْدَهٗ یعنی خدا کافی است
بنده خود را ۱۲ سوم انکار توبیخی
و این همزه دلالت میکند برانیکه
مابعدش واقع شده لیکن فاعل
آن سزاوار ملامت است چون
آیه اَتَعْبُدُوْنَ مَا تَنْحِتُوْنَ
آیا می پرستید چیزے را که مے
تراشید از دست خود ۱۲ چهارم
تقریر و این همزه دلالت کند بر
اینکه متکلم می بانگیزد مخاطب را
بر اقرار و اعتراف بامریکه ثبوت
یا نفی آن مستقر است نزد یک متکلم
چون اَضَرَبْتَ زَيْدًا برائے
تقریر فعل است و انت ضربت
زیدا برائے تقریر فاعل و
اَزَيْدٍ ضربت برائے تقریر مفعول
بچم تهکم و استهزا چون آیه
اَصَلٰوتُكَ تَاْمُرُكَ اَنْ نَّتْرُكَ
مَا يَعْبُدُ اٰبَاؤُنَا آیا نماز تو
فرماید که بگذاریم آن را که مے
پرستید پدران ما ۱۲ پنجم امر
چون اَسْلِمْ اَسْلِمُوْا بمعنی
اسلام بیارید ۱۲ ششم تعجب چون
آیه اَلَمْ تَرَ اِلٰى رَبِّكَ كَيْفَ

مَدَّ الظِّلَّ آیا نمی بینی بسوی
پروردگار خود چگونه دراز کرده
است سایه را ۱۲ هشتم استبطاء
بمعنی درنگی شمردن چون الم
يَاْنِ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اَنْ
تَخْشَعَ قُلُوْبُهُمْ آیا نرسیده
است برائے مومنان آن
وقت که نرم شود دلها ئی ایشان
بعضے گفته اند که هرگاه همزه
استفهام امر معنی حقیقی خود برآید
مناسب مقام هر معنی که خواهند
انتزاع نمایند منحصر درشت معنی
مذکور نیست چنانچه گویند که در
آیه اَلَمْ نُهْلِكِ الْاَوَّلِيْنَ
معنی تهدید است و علی هذا القیاس

(أ ۱) بتقدیم همزه بر الف حرف
بدا است نزد خلش و کوفیان
برای بعید و ابن عصفور گفته
که برائے ندائے قریب است
مانند همزه مفتوحه که سابقا مذکور
شد و از سیاق کلام صاحب
قاموس موافق این عصفور مفهوم
میگردد و که ۱۲ ازیدا برائے تفسیر گردد
جوهری گوید که ۱۲ بتقدیم همزه
بر الف نیز نام ۱۲ دل حروف الجی
است و چون ممدود گردند ۱۲ ج
خوانند به تنوین و همین حکم است
باقی حروف عجمی را مانند باجا
(ا ء) بتقدیم الف بر همزه حرف
تانیث است مانند الف حبلے
و در آخر اسما لاحق شود چون
حمراء و این الف ممدود خوانند
چنانچه الف حبلی را الف مقصور

وسوای آنچه مذکور شد کلمه یا نهٔ نشانهٔ کراول و تانیش همزه اصلی الف اصلی یاد و همزه اصلی بود

(اذا) بالکسر چون و تکون للفاجاة ولغیرها وقد تکون زائدة نحو حتی اذا آتوا علی واو الثمل ای حتی اتوا وقد مر فی اذ

(اذ) بالکسر والسکون چون وان برای زمان ماضی است وگاهی برای مفاجاة آید بشرطیکه درجواب بینا یا بینما واقع شود وقد تکون زائدة نحو اذ وعدنا موسی ای واعدنا ومر فی اذا

(اذما) بالکسر چون اذا و ادات شرط است وفعل را جزم کند خلافا للبعض وهی حرف عند سیبویه مثل ان وظرف عند المبرد وغیره وقد مر فی اذ

(اذن) بسکون آخر کلمه وهی حرف وقیل سمی بسیطة وقیل مرکبة من اذ وان و معناها الجواب والجزاء خلافا لبعضهم یقال اذن اکرمک فی جواب اتیتک وتبدل نونها الف عند الوقف تشبیها بتنوین المنصوب وقیل یوقف علیها بالنون لان نونها کنون لن وقد مر فی اذن

(آل) بر سه وجه آید اسم موصول یعنی الذی و مانند آن حرف تعریف وان رجها وگونه است

ال عهد خارجی نحو لیس الذکر کالانثی وعهد ذهنی نحو ایتنی

احانک ان یقال کلمة الذئب و جنس نحو الرجل خیر من المرأة واستغراق نحو ان الانسان لفی خسر زائد نحو الذی الحارث والعباس

(الا) بفتح الهمزة والتخفیف بدان واگاه باش حرف استفتاح است وبرد وجهی آید تنبیه نحو الا انهم هم السفهاء وتفید تحقیق ما بعدها لتزلها من الهمزة ولا همزة الاستفهام اذا دخلت علی النفی افادت التحقیق نحو الیس ذلک بقادر علی ان یحیی الموتی وتوبیخا نحو الا ارعواء لمن ولت شبیبته اذ نشتمی شیب بعده هرم واستفتام از نفی نحو الا اصطبار لسلمی ام لها جلد اذا اتی الذنب لا تاه امثالی وتمنی نحو الا عمر ولی مستطاع رجعه فیراب ما ثات ید الغفلات ویقل هذه الاقسام الثلثة مخففة بالدخول علی الجمل الاسمیة فتعمل عمل لا التبرئة وعرض وتحضیض ومعناهما طلب الشئ لکن العرض طلب بلین والتحضیض طلب بحث فیختص بالفعلیة نحو الا تحبون ان یغفر الله لکم والا تقاتلون قوما نکثوا ایمانهم

(الا) بالضم تشدید ر تخضیض است مختص بجمله فعلیه خبریه

(الا) بالکسر مشددة مگر وسوی وهو استثناء وقد مر فی ال

(الو) بضمتین خداوند آن وهو جمع لا واحد له لفظه وقیل اسم جمع واحده ذو او لات للاناث واحدها ذات

(اولی) اینها وهو جمع لا واحد له من لفظه او واحده الملحق به ذه للمونث یمد ویقصر وذه مقصورة یکتب بالیاء نحو الی او واحده الذی ومدوده یثنی علی الکسر یستوی فیه المذکر والمونث ولتصغیره الیاء بضم الهمزة مشددة الیاء یالمد والقصر یدخل علیها ها التنبیه لقولک هولاء بالکسر علی البناء ومن العرب ومن یتبرون الهمزة مکسورة وتقول هولاء قومک ویلحق الکاف للخطاب تقول اولئک واولاک واولالک قال الکسائی واحد اولئک ذلک واولاک ذاک واولالک التشدید لغة فیها قال ما بین اولالک الی اولالکا وربما قالوا اولئک فی غیر العقلاء قوله تعالی ان السمع والبصر والفواد کل اولئک

(الی) کعلی بالضم انها وهو جمع لا واحد له من لفظه وواحده الذی امالقولهم ذهبت الالی فهو مقلوب من الاول لانه جمع اولی مثل اخری واخر

(الی) سوی حرف جر است و می آید جهت انتهای غایت زمانیه نحو ثم اتموا الصیام الی اللیل ومکانیه نحو من المسجد الحرام الی المسجد الاقصی ومیت و این وقتی باشد جیزی را بچیزی ضم کنند نحو من انصاری الی الله والذود الی الذود ایل

(تبین) وهی البینیة لفاعلیة مجرورها بعد ما یفید حبا او بغضا من تعجب او اسم تفضیل نحو رب السجن احب الی

ومرادفت لامر نحو الامر الیک

وموافقت فی نحو لیجمعنکم الی یوم القیمة ابتدائیة نحو اذا قمتم الی الصلوة فاغسلوا وجوهکم

(الکوفة) اسم القوة فاعلیت بالکوفة

(الیسقی) فلا یروی الی ابن الحمراء ای متی

وموافقت عند قال

(ام) لا سبیل الی الشباب وذکره

(امی) تهی الی مر الرسیم السلسل

وتوکید آن زاید باشد و فاجعل افئدة من الناس تهوی الیهم بفتح الواو ای تهواهم وقد یتضمن معنی الامر فتکون بمعنی امسک نحو الیک عنی ای امسک عنی

وبمعنی خذ نحو الیک کذا ای خذه

ویقال اذهب الیک ای اشتغل بنفسک

وقال سیبویه الف الی وعلی منقلبتان من واو لان الالفات لا تکون فیها الا امالة ولو سمی بها رجل قیل فی تثنیته الیان وعلیان

واذا اتصل بالمضمر تولیت یاء نحو الیک وعلیک ولبعض العرب تقرکه علی حاله وتقول الا وعلاك

(أم) بفتح همزه عطف است معنی اتی ومعنی ومرفی ام م + ونیز گاهی زائد باشد نحو + یا لیت شعری ولا منجا من الهرم + ام هل علی العیش بعد الشیب من ندم + وگاهی بجای ألا مستعمل شود وپس حرف تحریض باشد نحو + ذاك فلیفرحوا + و یؤاخذهم + یرمی ورایی بامسهم وامسلمه + بالسهم والسلمة بکسر اللام وهی احد السلم للحجارة وفی الحدیث لیس من امبر امصیام فی امسفر

(أما) بالفتح والتخفیف بدان وآگاه باش حرف استفتاح است یعنی الا نحو + اما والذی ابکی وامحك والذی امرك الامر + واخیفی والذی امره الامر + وگاهی بمعنی حقا یا احقا اید علی خلاف فیه وهی بسیطة حرف وقیل اسم بمعنی حقا وقیل هی کلمتان الهمزة للاستفهام وما اسم بمعنی شیء وذلك لشیء حق فالمعنی احقا وگاه باشد که همزه را حذف کنند کقوله + ماقدی الدهر قد یاده علی + وایاد السماة من عدنان

(أمّا) بالفتح والتشدید حرف ست بهت شرط وتفصیل و تاکید ومرفی ام م

(إمّا) بالکسر والتشدید کلمه است که راء شك در آن آید ومرفی ام م

(أنّی) مفتوحتین مشددة مقصورة چگونه کجا از کجا هر کجا یقال انّی تاتینی انّاك ای من ای جهة والی ذلك ان تفتح الحصن ای کیف لك ذلك وقوله تعالی قال یا مریم انّی لك هذا ای کیف لك والی لك هذا ای این لك هذا وهی من الظروف التی تجازی بها

(او) بالفتح والتخفیف حرف عطف است وقد مرفی او و

(أی) بالکسر التخفیف حرف ایجاب است یعنی نعم ومرفی ای ی

(أیّ) مفتوحة مخففة حرف ندا وحرف تفسیر ست ومرفی ای ای

(أیّ) مفتوحة مشددة هر چه وهر که اسم تام حرف یائی علی معان ومرفی ای ی

(أیّا) مفتوحة مخففة حرف است جهت ندای بعید وگویند جهت قریب وتبدل همزته هاء فیقال هیا

(إیّا) مکسورة مشددة اسم مبهم است وتمام ضمایر منصوب بدو متصل گردد تقول ایاك ایاك ایاك ایاکما ایاکم ایاکن ایاه ایاها ایاهما ایاهم ایاهن ایای ایانا فالکاف والهاء والمیم والنون جعلت بیانا عن المقصود ولا موضع لها من الاعراب فهی کالکاف فی ذاك وارئیتك وکالالف والنون التی فی انت لتکون ایّا الاسم مما بعدها للخطاب وقد صار کالشیء الواحد لان الاسماء المبهمة وسایر المکنیات لا تضاف لانها معارف وقیل ایّا مضاف الی ما بعده واستدل علی ذلك بقولهم اذا بلغ الرجل الستین فایاه و ایا الشواب فاضافوه الی الشین وخففوها وتبدل همزته هاء وتارة واو تقول هیاك وویاك قال الاخفش ایّا اسم مضمر مفرد یتغیر اخره کما یتغیر اوائل المضمرات لاختلاف اعداد المضمرین وقیل الکاف والهاء والیاء والنون هن الاسماء وایّا عماد لها لانها لا تقوم بانفسها ولا یصح ان تقول ضربت لتقول ضربت ایاك ولا تقول ضربت ایاك لانك انما تحتاج الی ایا اذا لم یمکنك اللفظ بالکاف فاذا وصلت الی الکاف ترکتها ویجوز ان تقول ضربتك ایاك لان الکاف اعتمد بها علی الفعل وقد تکون التحذیر نحو ایاك والاسد وتقول ایاك ان تفعل کذا

(ایّا الشّمس) بالکسر القصر و بالفتح والمد روشنی آفتاب ومعنی آن ایاتها بالفتح والکسر کذلك وکذا من النبات وموضوعه ای ی وقد مر ویقال ایّاة للشمس کانها التی تلتهم

(أیّایا) زجری است شتر را ایایا ویایة کذلك

(أیّایها تائیة) زجر کردن شتر را بلفظ ایایا

(با) حرفی است از حروف شفت واز حوامل جری آید بت الصاق حقیقی باشد نحو کتبت بزید یا مجازی نحو مررت بزید کانك الصقت المرور بزید وقد یکون للاستعانة نحو ذهب الله بنورهم یحمل فعل لازم متعدی بالباء والالف والتشدید نحو کتبت بالقلم وبالجرت بالقدوم ومنه باء البسملة وسببیت نحو فکلا اخذنا بذنبه فنا ظلمنم انفسکم بالتخاذ کم العجل + ومصاحبت نحو اهبط بسلام ای معه وقد دخلوا بالکفر + وظرفیت نحو لقد نصرکم الله ببدر وتجیئهم بسحر یا بیتکم هو ربی وبدل قلیت لی بهم قوما اذا رکبوا + شنوا الاغارة فرسانا ورکبانا + ومقابلت نحو اشتریته بالف وکافات نحو احسانه ومجاوزت بحیر عن وقیل یختص بالسؤال نحو فاسأل به خبیرا ولا یختص نحو ویوم تشقق السماء بالغمام ونظائرك بربك الکریم + واستعلاء

نحو مَن إنْ تأمنهُ يقنطارا اى على قنطار وايضا وُضع على موضعها وتبعيض نحو عَينًا يشرب بها عباد الله وامسحوا برؤسكم وتسم نحو بالله لغايت نحو احسن الى ابيك وحتى من اجل قول لبيد غُلبٌ تشذّ وبالدخول كانهم اى من اجل الدخول وتوكيد وان زايد باشد وتكون زيادة واجبة كاحسن بزيد اى حسن زيدٌ اى صار ذا حُسنٍ وغالبا وهى فى فاعل كفى نحو كفى بالله شهيدًا وضرورة كقوله الم ياتيك والانباء تنمى وبما لافت لبون بنى زياد وحتها الكسر قيل للفرق مع الظاهر نحو مر بزيد

(تاء) حرف هجاء وتصيدة تايية وتايئة وتيّية مُنسوبة اليها اى قصيدة التى قوافيها على التاء والتاء المفردة مُحركة فى اوائل الاسماء وفى اواخرها وفى اوائل الافعال وفى اواخرها ومُسكنة فى اواخرها والحركة فى اوائل الاسماء حرف جرّ للقسم ويختص بالتعجب باسم الله تعالى وربّما قالوا لترقى وترب الكعبة وتالرحمن بدل من الواو وكما ابدلوا منها فى تترى وتراث وابدل من الباء والمحركة فى اواخرها حرف خطاب كانت وانت وعلامة للتانيث نحو قامت وللوحدة نحو تمرة وشجرة وللجمع نحو قردة وللمبالغة نحو علامة وقد تكون بدلا من المحذوف نحو عدة اخت وفى اوائل الافعال تكون زائدة لفايدة نحو تقبل وتدحرج وفى المضارع لمخاطبة المذكر ومغايبه المونث نحو تضرب وقد تحذف نحو تولد لغالب تنزل الملائكة والروح وفى امر الواحدة الحاضر كما ترى قوله تعالى فلتفرحوا وفى اواخر الماضى مفتوحة لخطاب المذكر ومكسورة لخطاب المونث ومضمومة للحكاية عن نفسك والساكنة علامة لتانيث كقامت قيل فان تاخرت هذه التاء عن الاسم كانت ضميرا وان تقدمت كانت علامة وربّما وصلت ثم اوربّ والاكثر تحريكها معهما بالفتح (تا) اسم يشار به الى المونث مثل ذه اللمذكر هو مثل ذه وتان للتثنية واولاء لجمعهما وتصغيرتا نيا بالفتح والتشديد ويدخل عليها هاء التنبيه تقول هاتا وهاتان وهولاء وهاتيا وبكاف الخطاب قلت بتيك وتاك وتلك بالكسر تلك بالفتح لغة رديئة وللتثنية تاتك بالتشديد والتخفيف وفى الجمع اولئك واولاك واولالك فالكاف لمن لحاطبه فى التذكير والتانيث والتثنية والجمع وما قيل الكاف لمن تشير اليه تذكر جميعا وتدخل لها على تيك وتاك فيقال هاتيك هاتاك ولا تدخل على تلك وتالك لغة فى تلك

(تَتَيْتُ تاءً احسنةً) نيكو نوشتم تارا

(حا) حرفى است از حروف تهجا وهى حلقيه تُمد وتُنوّن فى التنكير وزيرها زن زبان وراز عن الخليل وحى است از مدح ونام مردى نُسيب اليه بيرحا بالمدينة وقد يقصر والصواب بير وحى كيفعل وقد تقدم وحاء ممدودا مبنيا على الكسر زجرى است شتر را وقد تُقصر وصفت بر صد سالگو سيد لاحاء ولاساء اى لا محسن ولا مسيئ او لا رجل ولا امراة ولا يستطيع ان يزجر الغنم بحاء ولا الحمار بساء وحاء بضاءتك) بكسر الهمزة يعنى بخوان ميش خود راحاح بضاءتك كذلك قال ابو عمرو يقال حيحيت وحاحيت بالمعز حاحية حيحاء وحيحاة يعنى خواندم آن را وذلك ان تقول لها حاء قالسيبويه ابدلوا الالف بالياء فى قولهم حاحيت بالمعز حيحاء وانما هو صوت بكيت منه فعلا كما انّ رجلا لو اكثر من قوله لا لجاز ان تقول لا أيت فأجرى حاحيت وها هيت دعاء عيت مجرى دعدعت اذا كررت للتصويب

(خا) حرفى است از حروف تهجا حلقيه يعنى فى الهمزة

(خاء بك) شتاب كن جعل صوتا مبنيا على الكسر يستوى فيه التثنية والجمع والمذكر والمونث

(ذا) ابن مرد وهو اسم شارة الى المذكر وتثنيته ذان يسقط احدى الالفين يعنى الف ذا والف التثنية لسكونهما فمن اسقط الف ذا قرأ قوله تعالى ان هذين لساحران ومن اسقط الف التثنية قرأ ان هذان لساحران لان الف ذا لا يقع فيها اعراب وقيل انها على لغة بلى الحارث بن كعب

(ذى) بكسر الذال وسكون الياء وذه بكسر الذال وسكون الهاء وكسرها للمونث ممعنا اين زن والهاء بدل من الياء وليست للتانيث انما هى صلة والجمع للمذكر والمونث اولاء من غير لفظه وتدخل عليها هاء التنبيه فتقول هذا زيد وهذى او هذه بتحريك الهاء عند والتصغير ذيا وذيّان فى هذيا وهذيان بتشديد تحتيه ولا تصغر ذى للمونث

ج

وانما تصغر للمونث تاوقد
اكتفوا بعنه وتدخل عليها
كاف الخطاب تقول ذاك ذاك
واللام زائدة وتدخل ها
على ذاك ايضا تقول هذاك
زيدٌ ولا تدخل على ذلك ولا
على اولئك كما لم تدخل على
تلك ولا تدخل كاف الخطاب
على ذى للمونث وتدخل على تا
تقول تلك وتيك ولا تقول ذيك
وتقول فى التثنية جاءنى ذانك
الرجلان بالتشديد والتخفيف
ورايت ذينك الرجلين وفى
المونث تانك بالتشديد
والتخفيف شذ وذا تاكيدا
وتكثير اللاسم لانه لبقى على
حرف واحد كما ادخلوا اللام
على ذلك تكثيرا لانها يفعلون
مثل هذ فى الاسماء المبهمة
بنقصانها

(ذُو) بمعنى صاحب يعنى خاصا
والتثنية ذوا وذَوَى يفتح الواو
والجمع ذَوو وذَوِى بكسر الواو
والمونث ذات والتثنية ذواتا
والجمع ذَوَات وهو لازم للاضافة
فان وصفت به نكرة اضفت
الى نكرة وان وصفت به
معرفة اضفة الى المعرَّف بالالف
واللام يجوز ان تضيفة الى
مضمر لا الى زيد وما اشبهه
فى العلمية تقول جاء نى رجلٌ
ذو مالٍ وهذه امرأة ذات
مال ومررت برجل ذى مال
وبرجال ذوى مال وبنسوة
ذوات مال وهكذا فى النصب
واصل ذو ذوى مثل عصًا
يدلُّ على ذلك قوله تعالى
ذَوَاتَا أَفْنَانٍ فى التثنية و
يُرَى ان الالف مُنقلبةٌ من
واو ثم حذفت من ذَوَا
عَيْنُ الفعل لكراهتهم اجتماع
الواوين فى التثنية لانكاك
يلزم حينئذ ذووان مثل
عصوان فبقى ذا منونا ثم
ذهب التنوين منه للاضافة
كما تقول رايت رجلًا ذا مال
ولو نَسَبْتَ اليه قلت ذوىٌ
وكذلك النسبة الى الذات
لان التاء تحذف فى النسبة
ولو سَمَّيْتَ رجلا ذو لقلت
هذا ذوٌ اقبل فتُرُدُّ ما
ذَهَبَ لانه لا يكون اسم على
حرفين احدهما حرف لين
لان التنوين يذهبه فيبقى
على حرف واحد واما ذو
بمعنى الذى تصاغ ليُتوَصَّل
بها الى المعارف بالجمل تقول
انا ذو عرفت وانا ذو سمعت
وهذه امرأة ذو قالت كذا
فتكون ناقصة مبنية لانظير
فيها اعراب كما فى الذى يستوى
فيه الجمع والتثنية والتذكير
والتانيث * قال سيبويه انى
وحدها بمعنى الذى تقول
ماذا رأتْ فتقول متاع
حسن وهى مع ما بمنزلة اسم
واحد كقولهم ماذا رايتَ
فتقول خيرًا بالنصب كانه
قال ما رايتُ ولو كان هنها
بمنزلة الذى لكان الجواب
خيرٌ بالرفع كقوله تعالى وَإِذَا
قيل لهم ماذا انزل ربكم قالوا
اساطير الاولين بالرفع و
كقوله تعالى وقيل للذين اتقوا
ماذا انزل ربكم قالوا خيرًا
بالنصب نظرا على الاول و
قولهم ذات بينكم اى حقيقة
وصلكم وذات البين اى
الحال التى يجتمع بها المسلمون
وهذا ذو زيد اى هذا صاحب
هذا الاسم * وجاء من ذى
نفسه ومن ذات نفسه اى
طبعا وتكون وامّا مقرونة بهذا
مرّة وذا صَباح فهو من ظرف
الزمان التى لا تتمكن تقول القيته
ذات مرة وذات يوم وليلة
وغداة وعشاء وذا صباح وذا
والعَوَم وذا صباح ومساء و
صبوح وغبوق وانما سمع فى
هذه الاوقات ولم يسمع ذات
شهر ولا ذات سنة وقال الحسن
فى قوله تعالى واصلحوا ذات
بينكم انث ذات لان
بعض الاشياء قد يوضع له
اسم مونث وبعضها اسم مذكر
كما قالوا دارٌ وحائط انثوا الدار
وذكروا الحائط * يقال ذيت
وذيت يعنى اين اين مثل كيت
وكيت واصله ذيو على فعل لانه
من ذوى فحذفت الواو وشددت
الياء للحذف ثم عوض من
التشديد التاء وان حذفت
التاء وجئت بالياء تردها تقول
تقول ذيّه وذيه وان نسبت
اليه قلت ذَيَوِى كما تقول شنوئى
فى النسبة الى اينبت

(فا) حرفى است از حروف معانى
وآن مهمل است يعنى عمل نكند در
اكثر يا نصب كند نحو ما تا يتيمنا
نُحَدِّثْ شيئا يا جزم نايد نحو فمن شاء
حَجَّ قد طرفت * وموضع * بحر
مثل وى آيد جهت عطف وتفيد
الترتيب مع الاشتراك وهو
نوعان معنوى نحو قام زيد فعمرو
وذكرى وهو عطف مفصّل
على مجمل نحو فازلهما الشيطان
عنها فاخرجهما مما كانا فيه
والتعقيب مع الاشتراك وهو
فى كل شئ بحسبه كتزوج
فولد له بينهما مدة الحمل و
دخلت البصرة فبغداد *
وى آيد بمعنى ثم نحو خلقنا النطفة
علقة فخلقنا العلقة مضغة
فخلقنا المضغة عظاما فكسونا
العظام لحما * وبمعنى واو الخوبين
الدخول نحو مل * وبمعنى للسببية
على العطف والتعقيب دون
الاشتراك وذلك غالب فى
العاطفة جملة نحو فذكّره موسى
ففقئ عليه او صفة نحو لآكلون
من شجر من زقّوم فمالئون منها
البطون فشاربون عليه من

الحميم وتكون رابطة لجواب
يكون ما بعد الفاء كلاما مستأنفا
يعمل بعضه في بعض والجواب
جملة اسمية نحو وَإِنْ يَمْسَسْكَ
بخير فهو على كل شئ قدير وان
تعذبهم فانهم عبادك وان
تغفر لهم فانت العزيز الحكيم
او تكون جملة فعلية كالاسمية
وهي التي فعلها جامد نحو ان
ترَنِ اَنَا اقل منك مالا وولدا
فعسى ربي ان يؤتيني خيرا
ان تُبْدُوا الصدقات فنعما
هي او يكون فعلها انشائيا نحو
ان كنتم تحبون الله فاتبعوني
وعليك ان تنصب ما بعد
الفاء في انشائيات باضمار ان
وقد يكون فعلا ماضيا لفظا
ومعنى اما حقيقة نحو ان يسرق
فقد سرق اخ له من قبل او مجازا نحو ومن
جاء بالسيئة فكبت وجوههم
في النار نزل الفعل لتحققه منزلة
الواقع ويقترن بحرف استقبال
نحو من يرتد منكم عن دينه
فسوف يأتي الله بقوم يحبهم
الصلة كقوله * فان اهلك
فذي حنق لظاه * على النكماء
تلتهب التهابا * وقد تحذف
الفاء ضرورة نحو من يفعل الحسنات
الله يشكرها اي فالله يشكرها وقيل
لا يجوز مطلقا والرواية من
يفعل الخير فالرحمن يشكرها او
لغة فصيحة ومنه قوله تعالى
ان ترك خيرا الوصية للوالدين

والاقربين وقيل يجوز في الشعر
نادرا منه حديث اللقطة
فان جاء صاحبها والا استمتع بها
ثم الفاء كما تربط الجواب
بشرطه كذلك تربط شبه
الجواب بشبه الشرط نحو الذي
يأتيني فله درهم وقد يكون
زائدة ودخولها في الكلام
كخروجها نحو * وقائلة خولان فانكح
فتاتهم * واكرومة الحيين خلو كما هيا *
ونحو زيد فلا تضرب وقيل
قد تكون للاستئناف نحو * ألم
تسأل الربع القواء فينطق *
وهل يخبرنك اليوم بيداء
سملق * اي فهو ينطق
(كلا) اثنين اثنين مبنيين وهو
اسم مبهم تقول قلعت كذا
وقد يجري مجرى كلتا فينصب
ما بعدها على التمييز يقال
عندي كذا درهما والاصل
ان كذا اقوده على ثلثة اوجه
احدها ان تكون كلمتين
باقيتين على اصلهما وهما كاف
التشبيه وذا الاشارية نحو
رأيت زيدا فاضلا وراءيت
عمرا كذا * الثاني ان تكون كلمة
واحدة مركبة من كلمتين
مكنيا بها عن غير عدد كما في
الحديث انه يقال للعبد يوم
القيامة اتذكر يوم كذا وكذا * الثالث
ان تكون مركبة مكنيا بها عن
العدد فتوافق كاين في التركيب

والبناء والابهام والافتقار
الى التمييز ونخالفها في انها ليس
لها الصدر فان تمييزها واجب
النصب وان لا يستعمل غالبا
الا معطوفا عليها
(كَلَّا) بالفتح مشددة اللام
نونين ست وهي كلمة زجر و
ردع وتحقيق ومعناه انتبه
ولا تفعل قوله تعالى أيطمع كل
امرئ منهم ان يدخل جنة
نعيم كلا اي لا يطمع * ويكون
بمعنى حقا كقوله تعالى كلا لئن
لم ينته لنسفعا بالناصية *
وقد يكون بمعنى الا الاستفتاحية
وقد تكون حرف جواب بمنزلة
اي ونعم وحملوا عليه كلا القسم
كلاك والله وبلاك والله
اي كلا والله وبلى والله وهي
مركبة من كاف التشبيه
ولا النافية وشددت لامها
لتقوية المعنى ولدفع توهم
بقاء الكلمتين وقيل هي بسيطة
(لا) تـ وهي حرف نجي معناه
ثلثة اوجه اولها ان يكون
نافية وهي على خمسة اقسام
عاملة عمل ان نحو لا صاحب
جود ممقوت وعمل ليس ولا
تعمل الا في النكرات كقول من
صدّ عن نيرانها فانا ابن قيس
لا براح * وتكون عاطفة بمعنى
اخراج الثاني مما دخل فيه
الاول بشرط ان يتقدمها
اثبات نحو جاء زيد لا عمرو وامر
نحو اضرب عمرا لا بكرا وان
تتبع بمتعاطفها فالاجود جر الثاني
رجل لا زيد لا نه يصدق على
زيد اسم الرجل فان ادخلت
عليها الواو وخرجت من ان
يكون حرف عطف كقولك لم
يقم زيد ولا عمرو لان حرف
النفي لا يدخل بعضها على
بعض فالواو للعطف ولا للتاكيد
النفي وتكون جوابا مناقضا
لنعم وتحذف الجمل بعدها
كثيرا نحو قوض بين الخافض و
المخفوض نحو حيث بلا زاد و
غضبت من لا شئ * والوجه
الثاني ان تكون موضوعة
بطلب الترك ويختص بالدخول
على المضارع وتقتضي جزمه
واستقباله نحو لا تتخذ واعدي
وعدكم اولياء * والوجه
الثالث ان تكون زائدة منعك
اذا رايتهم ضلوا ان لا تشجعن
وما منعك الا تسجد لئلا
يعلم اهل الكتاب وقد تزاد
فيه التاء فيقال لات وتولهم
امتالي فافعل كذا بالا مالا يصله
ان لا وما صله ومعناه ان لا يمكن
ذلك الا امر فافعل كذا
(لَوْ) اگر وهو حرف يقتضي في
الماضي امتناع ما يليه ويستلزم
نقيضه سيبويه لحرف لما كان
سيقع لوقوع غيره ويجيء على
خمسة اوجه احدها المستعمل
في نحو لو جاءني اكرمته وهذه

تفيد ثلثة أمور احدها التزامية يعني عقلية سببية والمسببة بين الجملتين بعدها الثاني تفيد الشرطية بالزمن الماضي الثالث امتناع الثاني من امتناع الاول بخلاف ان الشرطية لانها توقع الثاني من حيل وقوع الاول وقيل انها تفيد امتناع الشرط خاصة + وثانيها ان تكون حرف شرط في المستقبل الا انها لا يجزم نحو ولو تلتقي اصداء بالبعد موتنا + ومن دون رمسينا من الارض سبسب + يظل صدى صوتي وان كنت رمة بصوت صدى ليلى يهش ويطرب + وثالثها ان تكون حرفا مصدريا بمنزلة ان الا انها لا تنصب نحو يود احدهم لو يعمر + ورابعها ان تكون للتمني نحو لو تاتيني فتحدثني + وخامسها ان تكون للعرض نحو لو تنزل عندنا فتصيب خيرا + وان جعلت لو اسما شددت تلك الكثرت من اللواتي حرف للمعاني والاسماء الناقصة اذا صيرت اسماء تامة بادخال الالف واللام عليها او باعرابها شذ ماهو منها على حرفين بان يزاد في اخره حرف من جنسه فيدغم ويصرف كقولك الكثرت من اللوا ومن لو + ومد ما فيه

الالف كقولك كتبت لاءا اجيء (لوكا) اگر نه وهي حرف مركبة من معنى ان ولو تكون لربط امتناع الثانية من اجل وجود الاول فتدخل على جملة اسمية نحو لولا زيد لهلكنا + وللتحضيض والعرض فتختص بالمضارع اما في تاويل نحو لولا تستغفرون الله ونحو لولا اخرتني الى اجل قريب + وللتوبيخ والتنديم فتختص بالماضي نحو لولا جاءوا عليه باربعة شهداء فلولا نصرهم الذين اتخذوا من دون الله قربانا آلهة + وقد تكون للاستفهام نحو لولا انزل عليه ملك قاله الهروي والظاهر انها للتوبيخ (لوكا) اگر نه وهي بمنزلة لولا تقول لوما تاتينا بالملائكة وهي المالفي انها لمدات لا للتحضيض (ما) چه چيست وچيزي نه چيست وآنكه وچندانكه وآن كلمه است دال برمعاني مختلفه بعضي اسم وبعضي حرف فالاسمية ثلثة اقسام + الاول معرفة تكون ناقصة وهي الموصولة لتنسحب على خبرها نحو قوله تعالى ما عندكم ينفد وما عند الله باق يعني آنچه نزد شما است + وتامة وهي نوعان عامة وهي مقدرة بقولك الشيء وهي التي لا يتقدمها اسم نحو ان تبدوا الصدقات فنعما هي اي فنعم الشيء هي فنعما صفة وهي التي لم يتقدمها ذلك وتقدير من لفظ ذلك الاسم نحو غسلته غسلا فنعما اي نعم الغسل + والثاني تكون نكرة مجردة عن معنى الحرف وهي ايضا تكون ناقصة وهي الموصوفة وتقدر بقولك شيء نحو مررت بما معجب لك اي بشيء معجب لك يعني گذشتم بچيزي شگفت وتامة وتقع في ثلثة ابواب + الاول التعجب نحو ما احسن زيدا اي اي شيء احسن زيدا يعني چه نيكوست زيد + وباب نعم وبئس نحو فنعمة غسلا نعما اي نعم شيئا واذا اراد المبالغة في الاخبار عن احد بالاكثار من فعل كالكتابة قالوا ان زيدا مما ان يكتب اي انه مخلوق من امر ذلك الامر هو الكتابة + والثالث ان تكون نكرة مضمنة معنى الحرف وهي نوعان احدها الاستفهامية ومعناها اي شيء نحو ما هي وما تلك بيمينك يا موسى يعني چيست واذا ركبت ما الاستفهامية مع ذا لم تحذف الفها + وما اتاني على اوجه احدها ان تكون ما استفهاما وذا اشارة نحو ماذا التوانى وماذا الوقوف والثاني ان تكون ما استفهاما وماذا موصولة نحو قل لبيها + الا تسالان

المرء ماذا يحاول + انحب فيقضى ام ضلال وباطل والثالث ان تكون ماذا كلها استفهاما على التركيب نحو لماذا جئت + والرابع ان تكون ماذا كلها اسم جنس بمعنى شيء او بمعنى الذي كقوله + وهي ماذا علمت سا تقيه + ولكن بالمغيب نبئيني ويكون ما زائدة وذا اشارة نحو انوارا اسرع ما ذا يا فروق + وتكون ما استفهاما وزائدة في نحو ماذا صنعت + ثانيهما ان تكون ما شرطية غير زمانية نحو ما تفعلوا من خير يعلمه الله يعني سر كنيد + ما ننسخ من آية او ننسها + زمانية فما استقاموا لكم فاستقيموا لهم ويجب حذف الفها اذا جرت بالقاء الفتحة دليلا عليها نحو فبم والام وعلام وربما تتعين الفتحة الالف في الحذف وهو مخصوص بالشعر + يا ابا الاسود لم خلقتني بموت طارقات وذكر + واما وجهه الحرفية فاحدها ان تكون نافية بمعنى ليس وبمعنى لا وبمعنى لم فان دخلت على الجملة الاسمية اهملها الحجازيون والتها تميم والتحجازيون عمل ليس بشرط معرفة نحو ما هذا بشرا وما هن امهاتهم وندر تركيبها مع النكرة تشبيها بلا كقوله + وما بامس لو ردت

عَلَيْنَا لَحَيَّةً ٭ قَلِيلٌ عَلَى مَنْ
يَعَرَّتِ الْحَقَّ عَابُهَا ٭ وَانْ خَلَتَا
عَلَى الفعلية لم تعمل نحو وما تنفقون
إِلَّا ابتغاء وجه الله وقد
يستثنى بما نحو كل شيء مهما
ما النساء وذكرهن نصب
النساء على الاستثناء ٭ ثانيها
تكون مصدرية غير زمانية
نحو ضاقت عليهم الارض بما
رحبت وزمانية نحو ما دمت
حيا ٭ وثالثها ان تكون ما
زائدة وهي نوعان كافة
ثلاثة أنواع كافة عن عمل الرفع
ولا تتصل الا بثلاثة افعال قل
وكثر وطال وكافة عن عمل
النصب الرفع وهي المتصلة بإن
واخواتها نحو انما الله اله واحد
ونحو كأنما يساقون الى الموت
وكافة عن عمل الجر وتتصل
باحرف ظروف فالاحرف
ربما غوى ربما أوتيت علما
ترتجى لولى شمالات ٭ الكاف
نحو ٭ كما سيف عمرو لم
تخنه مضاربه ٭ والباء نحو
فلئن صرت لا تحير جوابا ٭
لبما فدا ترى وانت خطيب ٭
ومن نحو ٭ وانا لمما يضرب
الكبش ضربه ٭ والظروف
بعد نحو ٭ اعدا نأة امر الوليد
بعد ما ٭ افنان رأسك كالثغام
المخلس ٭ وبين نحو بينما نحن
بالاراك معا ٭ واذا تراك
على جملة وغير الكافة وهي ايضا
نوعان عوض وغير عوض
فالعوض في موضعين احدهما
الظلفت ٭ والثاني نحو افعل هذا
اما لا اصله ان كنت لا تفعل غير
غير العوض تقع بعد الرفع نحو
شتان ما زيد وعمرو وقوله لويا
يدين جاء يحطبها ٭ زجل ما الف
خاطب بدم ٭ وبعد النصب
الرافع نحو ليتما زيد قائم وبعد
الجازم نحو ٭ واما تزغنك ايانما
تدعوا ٭ وبعد الخافض حرفا
كان نحو فبما رحمة من الله لنت
نحو ايما الاجلين قضيت ٭ رابعها
يستعمل ما موضع من نحو ولا
تنكحوا ما نكح اباؤكم فانكحوا ما طاب
لكم يعني انه حلال است ٭ وما
خامسها يكون ما للتابيد نحو
قوله تعالى ما دامت السموات
والارض يعني چندانكه بپاست آسمانها
وزمينها ٭ سادسها للتعجيم كقوله
تعالى القارعة ما القارعة يعني
قيامت چه قيامت ٭ مؤوية
وما وية منسوب بسوى ما يلقا
قصيدة مؤوية ما وبيعني قصيد
كه در آخرش با شد
(ماء) ممال مبني على الكسر
حكاية صوت الشاء
(متى) يفتح لليم وقد يضم
كسر حرف غير ممكن است مي آيد
جهت سوال از زمان نحو متى
نصر الله ونحو متى يجاري به ٭ و
بمعنى من نحو اخرجها متى كمه ٭
وجهت شرط وجزا ميز نحو متى تذهب
اذهب وهي اضع العمامة
تعرفني ٭ وبمعنى وسط نحو
وضعته مني كمي اي وسط كمي
(مهما) بالفتح ويمال قيل انها
اسم لعود الضمير اليها في قوله
تاتنا به وقيل حرف بدليل قول
رهير ٭ ومهما يكن عند امرئ
من خليقة ٭ وان خالها تخفى
على الناس تعلم ٭ فهي حرف
بمنزلة ان بدليل انها لا محل
لها قيل ان مهما ظرف زمان
والمعنى اي وقت وان بسيطة
نه مركب از مه وما ونه از ما وما وي
آيد بسه معني يكي زمان متضمن معني شرط
نحو مهما تاتنا به من آية ثاني
زمان وشرط ودرين هنگام ظرف
فعل شرط باشد كقوله ٭ وانك
مهما تعط بطنك سول فرجك
نالا منتهى الذم اجمعا ٭ سوم
استفهام نحو ٭ مهما لي الليلة
مهمايلة ٭ اودى بنعلي وسربالة
(واو) حرفي است از حروف
سجا وبخمد وجري آيد العاطفة
لمطلق الجمع فتعطف الشيء على
مصاحبه نحو فانجيناه واصحاب
السفينة ٭ وعلى سابقه نحو لقد
ارسلنا نوحا وابراهيم ٭ وعلى
لاحقه نحو كذلك يوحي اليك وال
الذين من قبلك واذا قيل
قام زيد وعمرو احتمل ثلثة معان
وكونها للمعية راجح وللترتيب
كثير وندر عكسه ويجوز
ان يكون بين متعاطفيها تقارب
او تراخ نحو انا رادوه اليك و
جاعلوه من المرسلين وهي تنفرد
عن سائر احرف العطف بخمسة
عشر حكما احتمال معطوفها
للمعاني الثلثة السابقة واقترانها
بامّا نحو اما شاكرا واما كفورا ٭ و
اقترانها بلا نحو قام زيد لا عمرو
واقترانها بلكن نحو ولكن رسول
الله ٭ وعطف المفرد السببي
على المفرد لا اجنبي عند الجمهور
الرابط نحو زيد قام عمرو وغلامه
وعطف العقد على النيف نحو
احد عشر درهما ٭ وعطف النيف
المتغرقة مع اجتماع منعوتها
كقوله بكيت وما بكا رجل حزين
على ربعين مسلوب ربال ٭
وعطف ما حقه التثنية او
الجمع نحو ان المرئ وقيه لا رزيه
مثلها ٭ فقد ان مثل محمد و
محمد وعطف ما لا يستغني عنه
كاختصم زيد وعمرو وعطف
العام على الخاص وبالعكس
نحو رب اغفر لي والوالدي و
لمن دخل بيتي ٭ وعطف عامل
حذف وبقي معموله على عامل
اخر يجمعهما معنى واحد نحو
ورأيت الحواجب والعيون ٭ وعطف الشيء
على مرادفه نحو انما اشكو بثي
وحزني الى الله ٭ وعطف
المقدم على متبوعه للضرورة
كقوله ٭ لا يالخلة من ذات

عرق ✽ عليك ورحمة الله السلام ✽ وعطف لخفوض على الجوار كقوله تعالى فامسحوا برؤسكم وايجلكم فيمن خفض لا رجلكم وقد تجئ ✽ الواو عن افادة مطلق الجمع وذلك على اوجه بمعنى او وذلك على ثلثة مواضع احدها تكون بمعناه في التقسيم نحو الكلمة اسم وفعل وحرف وبمعناها في الاباحة نحو جالس الحسن وابن سيرين اى احدهما وفي التخيير نحو قالوا ائت فاخترلها الصبر والبكاء فقلت البكا اشفى اذن لغليلى اى ادع البكاء لان البكاء لا يجتمع مع الصبر وبمعنى باء الجر نحو انت اعلم ومالك وبعت الشاء شاة و درهما وبمعنى لام التعليل نحو يا ليتنا نرد ولا نكذب ونكون ونقاله الحارزنجى ✽ والاستيناف نحو لا تاكل السمك وتشرب اللبن فيمن رفع ✽ والمفعول معه نحو سرت انا والنيل ✽ والواو القسم لا تدخل الا على مظهر لا تتعلق الا بمحذوف نحو والقرآن الحكيم وقالتها واواخرى فالثانية للعطف لا لاحتياج كل الى جواب نحو اتين والزيتون وهى بدل من الباء لقرب المخرج وواو رب ولا تدخل الا على منكر ولا تتعلق الا بموخر نحو وليل كموج البحر ارخى سدوله ✽ والزائدة

نحو حتى اذا ما جاؤها وفتحت ابوابها ✽ وواو الحال نحو قمت والناس قعود اوقمت واد عوله اى قمت داعيا له ✽ والثانية يقال ستة سبعة وثمانية ومنه ✽ سبعة وثامنهم كلبهم ✽ وواو ضمير الذكور نحو الرجال قاموا الا احمش اسم والمازنى حرف ✽ وواو علامة الرفع نحو جاء فى ابوه ومسلمون ✽ وواو علامة المذكرين فى لغة على وازد شنوءة وبلحارث ومنه قوله يتعاقبون فيكم ملائكة بالليل وملائكة بالنهار ✽ وواو الانكار نحو الرجلوه بعد قول القائل قام الرجل وقيل الصواب ان لا نقدر هذه لانها اشباع للحركة بل الرجلاه والرجليه فى النصب والجر ✽ والواو والمبدلة من همزة الاستفهام المضموم ما قبلها كقراءة قنبل والله نشوا وامنتم قال فرعون وامنتم به ✽ وواو التذكير كقول من اراد ان يقول يقوم زيد نفسى زيدا فاراد مد الصوت ليتذكر اذ لم يرد قطع الكلام يقوم وقيل هذه ايضا للاشباع ✽ وواو القوافى وواو الاشباع كالبروفوع ✽ وواو مد الاسم المبتدا والواو المحولة نحو طوبى اصلها طيبى واوات الابنية كالجواب والثوب ✽ وواو الوقت فى نحو من واو والحال نحو اعمل وانت

صحيح ✽ وواو النسبة كاخوى فى النسبة الى اخ وواو عمرو ليفرق بينه وبين عمر ✽ والواو الفارقة كواو اولئك والى الشبه تشتبه باليك والى ✽ وواو الهمزة فى الخط كهذا انسان وشاوا ك وفى اللفظ نحو حمراوان وسوداوان ✽ وواو النداء والندبة كواو الحال نحو انيته والشمس طالعة ✽ وواو الظرف وهو ان تكون الواو معطوفة على كلام فى اول الحادث لا يستقيم اعادتها على ما عطفت عليها كقوله ✽ لا تنتهى عن خلق وتاتى مثله ✽ عار عليك اذا فعلت عظيم ✽ فانه لا يجوز اعادة لا على وتاتى مثله وسمى حرفا اذا كان معطوفا ولم يستقم ان يعاد فيه الحادث الذى فيما قبله ✽ وتدخل على واو العطف الف الاستفهام كقوله تعالى اوعجبتم ان جاءكم

(و) بدو وجه مى آيد حرف است مخصص ونداء ندبه نحو وازيداه ويضعف ونداى حقيقى نيز استعمال كنند واسم بمعنى عجب نحو ✽ وا ابانى انت وفرق الاشنانى كانما ذكره عليه الزمخشرى

(هاء) حرفى است از حروف تنبيه وآيد بر پنج وجه ضمير غائب وآن وهر دو موضع جر ونصب مستعمل شود نحو قال لصاحبه وهو يحاوره ✽ وحرف غيبت وآن هاى كه در لفظ اياه وامثله يستوى فيه المذكر والمونث

آن باشد ✽ وهاى سكته وآن جهت بيان حركت ياحرف در آخر كلمه لاحق ميشود نحو ماهيه وهيهنا ✽ واصلها ان يوقف عليها وبما وصلت ببينته الوقف ✽ وهاى مبدل از همزه استفهام نحو اى صواجها فقلن هذا الذى ✽ منح المودة غيرنا وجفانا ✽ وهاى تانيث نحو رحمه ورحالت وقف قال الفراء العرب تقف على كل هاء مونث بالهاء الا الطياء فانهم يقفون عليها بالتاء فيقولون هذه امت وجارت ✽ والهاء تزاد فى كلام العرب على سبعة اضرب احدها للفرق بين فاعل وفاعلة كضارب وضاربه وكريم وكريمة والثانى للفرق بين مذكر ومونث فى الجنس نحو امرأ وامرأة والثالث للفرق بين واحد وجمع نحو بقرة وبقر تمرة وتمر والرابع للتانيث القطعية وان لم تكن تحتها حقيقة تانيث نحو قريه وعرفه والخامس للمبالغة مثل علامة ونسابة هذا لمدح وهباجه وبقاقه وهذا لذم فما كان منه مدحا يذهبون بتانيثه الى تانيث الغاية والنهاية والداهيه وما كان ذما فانهم يذهبون به الى تانيث البهيمة ومنه ما يستوى فيه المذكر والمونث

نحو رجل مولة وامرأة مولة
في السادس ما كان واحدا من
جنس يقع على الذكر والانثى نحو
بطة وحية والسابع تدخل
في الجمع لثلثة اوجه احدها
ان تدل على النسب نحو المهالبة
والثاني تدل على العجمة نحو
الموازجة والجواريه وربما
لا تدخل عليها الهاء كقولك
كمأرج والثالث ان تكون عوضا
من حرف محذوف نحو المرأة
والزنادقة والعباد له وهم
عبيد الله بن عباس بن عبد الله
بن عمر وعبد الله بن الزبير وتكون
الهاء عوضا من الواو والياء
من فاء الفعل نحو عدة وصفة
وعوضا من الواو والياء لامية
من عين الفعل نحو ثبة من ثاب
الماء واقامة وعوضا عن
الياء الذاهبة من لام الفعل
نحو مائة وريه وبرة واذا
ادخلت الهاء في الندبة ثبتها
في الوقف وحذفتها في الوصل
وربما ثبت في ضرورة الشعر
فتضم كالحرف الاصلي وتكسر
ايضا لالتقاء الساكنين انشد
الفراء * يارب يارباه اياك
اسأل * غفرا يارباه من قبل
الاجل * وهو كثير في الشعر
(ها) بالقصر حرف تكون
التنبيه وتدخل على اربعة اجناسها
على ذا وذي وغيرهما من
اسماء الاشارة الغير المختصة
بالبعيد تقول هذا وهذه
وهذاك وهذيك * والثاني على
وهذا ما قرب * والثالث على
ضمير الرفع المخبر عنه باسم
الاشارة كقوله تعالى هَا أَنْتُمْ
يا هؤلاء صيحا بين التنبيه بين
للتوكيد ومثله لا هؤلاء * والثالث لغت اي في النداء
وهي غير مفارقة لاي تحوا يها
الرجل وهي في هذا واجبة
للتنبيه على ان المقصود بالنداء
ويجوز في هذا في لغة بني اسد
بحذف الفها وان تضم ها
اتباعا وعليه قراءة بن عامر
ايَّهُ الثقلان بضم الهاء في الوصل
الرابع على اسم الله في القسم عند
حذف حرف القسم يقال ها
الله ما فعلت بقطع الهمزة و
وصلها وكلاهما مع اثبات الفها
وحذفها وهي المبدلة من واو
القسم * وتكون اسم فعل بمعنى
خذ ويمد ويستعملان كذلك
الخطاب وبدونها يجوز في المد
ان يستغنى عن التنصريف همزتها
تصاريف الكاف يقال ها ؤم و
هاء وها ؤما وها ؤم وها ؤن
ومنه ها ؤم اقرؤا والكتابية
وتكون كناية عن امرأة واحدة
نحو رايتها ويستعمل مجردة للرفع
ومنصوبته نحو فالها فجورها
وتقولها * وتكون زجرا للابل
ودعاء لها ايضا * وكلمة اجابة
وتكون كناية عن الغائب
والغائبة نحو ضربه وضربها
وغلامه وغلامها وتكون جواب
النداء بالمد والقصر كقولك
هاؤها في جواب من دعاك
وللقريب اذا قيل لك ابن انت
قلت ها انا اذا يعني اينكم من
والمرأة تقول ها انا ذه وها
هوذا اذا كان قريبا وها هو
ذلك اذا كان بعيدا وها هي
ذه للقريبة وها هي تلك للبعيدة
(هو) كناية للمذكر وهي
للمونث وانما بنوا الواو في هو
والياء في هي على الفتحة فرقا
بين هذه الواو والياء اللتين
هما من نفس الاسم المكنى و
بين الواو والياء اللتين تكونان
صلة في قولك رايتهو مررت بهي
لان كل مبنى فحقه ان يبنى
على السكون الا ان يعرض
ما يوجب له الحركة وهو اما
اجتماع الساكنين نحو كيف
واين او كونه على حرف واحد
مثل الباء واللام بينه وبين
غيره كالفعل الماضي لاذى
ضارع الاسم بعض المضارع
ففرق بالحركة بينه وبين
ما لم يضارع وهو الامر الحي
وربما حذفت الواو والياء من
هو وهي للضرورة نحو فبيناه
يشري رحله قال قائل قالا
دار لسعدى اذه من هوكا
وقد تحذف الواو مع الحركة
نحو ومطواي مشتاقان له
ارقان * الاخفش هذا في ازد
شنوءة كثير * ونيز هو بالضم
شهري است بصعيد
(هَيْهَاتَ) بالفتح قلعه است بين
(هَلَا) مخففه بركنار شنوز جزى
است مراسپ نامه اوقد
يسكن بها الاناث عند وقوعه
فصل منها اى توسعى وتنحى
(هَلَا) مشدده چرانه دهى
التحضيض مركبة من هل ولا
(هَلُمَّ) شتافتن اسپ جزآن
يقال تهلل الفرس اي اسرع
(هُنَا وهُهُنَا) بالضم ايجاد
هما للقريب اذا اشرت الى مكان
وهناك وهنالك اتجاوهما
للبعيد واللام زائدة والكاف
للخطاب وفيها دليل على التبعيد
يفتح للمذكر ويكسر للمونث
هَنَا وههنا وهَنَاكَ وههُنَاكَ
مفتوحات مشددا لا لذا
وقيل هَنَا بالفتح مشددة اي
ههُنا وهَنَاكَ اي هناك عند
قولهم تجمعوا من هَنَا وهَنَا اي
من ههُنا وههُنا ويقال للبعيد
ههُنا وهُنا مخففة اي تقرب
وادن وللبغض هَهَنَا وهَنَّا
مشددة اي تنح بعيدا وليقا
في النداء خاصة يا هناه
بزيادة هاء في اخره تصير
تاء في الوصل معناه يا فلان
ونيز هنا بالفتح كوهر مرد حسيس وفرو
ويقال هنا وهُنَتْ بالفتح بمعنى
انا وانت * ونيز هُنَا بالضم

معرفة بازى دلهو * وحديث الركب يوم هُنَا * وحديثنا على قصره * ونير موضعى ست
(هَنِى) بكسر النون ساكنة ايضا يقال جاء من هَنِى اى من هنا وهنا
(هَيَا) حرفى ست ازحرف ندا اصلها يا مثل هواق واراق
(يا) حرفى است اجروف ابجدى وهى من المهموسة ومن التى بين الشديدة والرخوة ومن المنفتحة ومن المنفضة ومن المصمتة ومن حروف المد واللين وتاتى على اوجه تكون ضميرا للمونثة وعلامتها لتقرير وقومى * وحرف انكار نحو ازيد بنيه * وحرف تذكار نحو قد انى * ويكون بها عن المتكلم المجرد ذكرا كان او انثى نحو لولبى وغلامى وان

شئت سكنتها ان شئت فتحت ولك ان تحذفها فى النداء خاصة تقول يا قوم ياعباد بالكسر فان جاءت بعد الف المقصورة فتحتها لاغير نحو عصاى وكذلك بعد ياء الجمع كقوله تعالى وما انتم بمصرخى وقد تكسر اصلة بمصرخينى وقد تكسر توهما ان الساكن اذا حرك حرك بالكسر ليس بوجه * وهى عن المتكلم المنصوب الا انه لابد له من ان تزاد قبلها نون وقاية للفعل ليسلم من الجر نحو ضربنى وقد زيدت فى الجر فى اسماء مخصوصة لايقاس عليها نحو منى وعنى ولدنى وقطنى وذلك ليسلم سكون البناء الذى بنى الاسم والحرف عليه

وللياءات القاب تعرف بها * ياء التانيث نحو اضربى ويا جبلى وعطشى وذكرى وسيبى وياء التثنية وياء الجمع وياء الصلة فى القوافى وياء المحولة كالميزان وياء الاستنكار لقول المستنكر الجسيم للقائل مررت بالحسن وياء التعالى وياء مدّ المنادى وياء الفاصلة بين الابنية وياء الهمزة فى الخط وفى اللفظ ويا التصغير والياء المبدلة من لام الفعل نحو الخامى والساد فى الخامس والسادس وياء التعالى اى

الغالب والياء الساكنة تترك على حالها فى موضع الجزم نحو الم يا تيك والانباء تنمى * ويا عند اداء ما لاجيب تشبيها بمن يعقل نحو يا حسرة على العباد * وما ويلتى الدوا نا عجى زوياء الجزم المرسل نحو اقضِ الامر ونحو لان قبلها كسرة تخالفها وياء الجزم المنبسط نحو رايت عبداى الله لم تسقط لانه لاخلف عنها (يا) مقصور حرف النداء البعيد حقيقة او حكما وينادى بها القريب

التوكيد او هى مشتركة بينهما او بينها وبين المتوسط وهى اكثر احرف النداء استعمالا ولهذا لا يقدر عند الحذف سواها نحو يوسف اعرض عن هذا او لا ينادى اسم الله تعالى والاسم المستغاث وايها وايتها الا بها والمندوب الا بها وبوا * واذا ولى يا ما ليس بمنادى كالفعل فى الا يا اسجدوا وقوله الا يا اسقيانى قبل غارة سنحال والحرف فى نحو يا ليتنى كنت معهم يارب كاسية فى الدنيا عارية يوم القيمة والجملة الاسمية نحو يا لعنة الله والاقوام كلهم * والصالحين على سمعان من جار * فهى للنداء والمنادى محذوف او للحرم التنبيه لئلا يلزم الاجحاف بحذف الجملة كلها او ان وليها دعاء او امر فللنداء والا فللتنبيه * ويالك)

كلمة تعجب قال الراجز * يالك من
قبرة بمعمر *

هذا آخر منتهى الارب فى لغات العرب) المحتوى على لغات القاموس المحيط والقاموس الوسيط وغير من الكتب المذكورة اعتنيت بطبعه وتاليفه وبذلت جهدى فى تهذيبه وترضيفه وتلخيصه واتقانه راجيا ان يكون خالصا لوجه الله ورضوانه ونفع به كما نفع باصله وحسنه بالقبول من كرمه وفضله والحمد لله الذى وفقنا لاتمامه وجعله نورا بين يدى يوم

حسابی وھو علی ذالک قدیر وبالاجابۃ جدیر وقد وفقنی اللہ اتمامہ بدار الامارۃ کلکتۃ سنۃ الف ومائتین بعد سبع وخمسین من ھجرۃ النبی الامین خاتم الانبیاء والمرسلین صلی اللہ علیہ وسلم + ایاما محکومۃ الامیر الدین ذی المجد الاثیل والحکم المنافعہ والھمم العالیہ والسیاسۃ المحمودۃ والشمائل الحمیدۃ الحکمی المھیب المدرۃ الحسیب ارفع العظماء قدرا اشرف رؤساء ذکرا الیف العدل والانصاف حلیف النجدۃ والالطاف رافع الویۃ الرافۃ علی العباد ماحی آثار الظلم والفساد النوھب المستطاب نواب اکلند بہادر دامت دولتہ) ھذا ولما ضقت ذرعا عن التکفل وثبت عن اتصل لما نابنی من الدھر الھموم وھمنی منہ الملمات والغموم حتی کاد ان یترائی الطبع بعد ما بلغ الصاد وعائی الیہ وحثنی علیہ من حضرتہ ینوع النعم المتواترۃ والخیرات المتکاثرۃ الھمام الافخم السمیدع الخضم رفیع المقام اذھر السجایا العظام مجدہ اثیل منصبہ جلیل عزۃ فی جبھۃ الدھر شامۃ علی وجنہ العصر غیث یجود وغوث المنجود بہ منبلج محیاہ وجاہ دونہ مناۃ الشوباطیب الثجار تفرع من دوحۃ العز والفخار رب الکمال الباھر الرأی الزاھر عین الاعیان منبع الجود والاحسان جناب ھلدی دام عزہ السامی + وامیر مھراہ العلوم الادبیۃ رئیس عصابۃ العلوم الطبیۃ منبع العلم معدن الحلم یحب الحق ویعطیہ ویرمی الغرض ولایخطیہ شھد لہ الفضل بانہ خبیر اریب واعترفوا بقصورھم من ان یصفوہ عن درجات اداب الحلاحل الامثل کبتن مارشل اطال اللہ عمرہ وصان عن الاقول بدرہ + والجہبذ المصدع والشھم المصقع الذی برع ببرہ ورفدہ وفاق الاقران بمجدہ وکریم الاخلاق عمیم الاشفاق + ھنری تارن دام عزہ علی مر الزمن ووقاہ اللہ من الشرور والفتن حتی رجعت الی ما اخرجت وثمرت الذیل للنصیح ما جمعت نجباء کثیرا مدفونا ومن الفرید مشحونا والحمد للہ رب العلمین والصلوۃ والسلام علی رسولہ محمد الہ واصحابہ اجمعین + بر شمار ارباب بصائر مخفی نرہے کہ یہ کتاب مستطاب المسمی بمنتہی الارب کہ جو ایک اعلیٰ لغت عربی لغات مین سے ہے نسخہ صحیحہ مطبوعہ مطبع سرکاری لاہور (کہ جسکو پنجاب ہالوائڈ صاحب بہادر ڈائرکٹر آف پبلک انسٹرکشن پنجاب نے سنہ ۱۲۷۱ھ مین طبع کرائی تھی) سے نقل کرکے اور بعد تصحیح اکثر اغلاط جو ہنوز باقی رہگئی تھین برائے افادۂ طلبا مدارس عربی اور مدرسین دار العلوم اور مصنفین ومؤلفین کتب عربیہ کے لئے ہم خادمان ملت وشرع متین شیخ الٰہی بخش مہال الدین تاجران کتب کشمیری بازار لاہور نے ماہ دسمبر ۱۹۲۵ء مطابق ماہ جمادی الاول ۱۳۴۴ھ مین طبع کرائی خدا سے امید ہے کہ فائدہ بخش اصحاب مذکورین ہو۔ تاکہ فقیر کو دعائے خیر سے فراموش نکرین اور اگر ہنوز کہین کسی مقام پر صحیح یا نگہداشت کی غلطی سے کوئی غلطی بمصداق

الانسان مرکب من الخطاء والنسیان رہگئی ہو تو عفو فرما کر ہم کو ممنون